

The Marquis of Stafford.

10/84 C. Bishop 19v. #500

THEOL

EX LIBRIS
Rev. E. P. Graham

VIANNEY COLLEGE
LIBRARY

R. P.

FRANCISCI SVAREZ,

GRANATENSIS, E SOCIETATE IESV DOCTORIS THEOLOGI,

ET IN CONIMBRICENSI ACADEMIA OLIM Primarij Theologiæ Profeſſoris emeriti,

OPVS DE TRIPLICI VIRTVTE THEOLOGICA,

FIDE, SPE, ET CHARITATE.

In tres Tractatus, pro ipſarum virtutum numero diſtributum.

AD ILLVSTRISSIMVM ET REVERENDISSIMVM D. D. JOANNEM EMMANVELEM *Epiſcopum Viſenſem &c.*

VIANNEY COLLEGE
LIBRARY

ASCHAFFENBVRGI,

Cum ſuperiorum permiſſu & Priuilegio Cæſareo.

Sumptibus Hermanni Mylij Birckmanni.

Excudebat BALTHASAR LIPPIVS.

ANNO M.DC.XXII.

VIANNEY COLLEGE
LIBRARY

BU
4635
.S83
1622
JESUITICA
OVERSIZE

2·16·16 DR

ILLVSTRISSIMO DOMINO,

D. IOANNI EMMANVELI VISENSIVM PRÆSVLI AMPLISSIMO, AC REGIS CATHOLICI conſiliario prudentiſſimo

COLLEGIVM CONIMBRICENSE SOCIETATIS IESV.

SERIVS omnino, quam par erat, Præſul illuſtriſsime, munus hoc, quantum illud eſt, præſtat Societatis noſtræ (ac multis etiam nominibus tuæ) Conimbricenſe Collegium, quod perſpecte nouerit, in te vnum maxime conſpirare rationes vniuerſas, quibus ſcriptores ad id genus obſequij, erga bene de ſe merentes permoueri ſolent: nominis, ac ſanguiuis plane regij claritudinem, Pontificiæ dignitatis infulas, bonarum literarum culturam, & qui titulos omnes anteuertit, ac pene obruit, admirandum virtutum omnium, quę Principem virum decorant, concentum. Neque enim humanæ (vt cætera prudens prætermittam) ſed diuinæ cuiuſdam virtutis eſſe videtur, modis omnibus præcellentem, vitæ modeſtiam retinere, non extolli dignitatibus; amicorũ (etiam humilium) in excelſo faſtigio non pudere. Ob has certe cauſas agnouit iam olim, dum in viuis eſſet Pater Frãciſcus Soarius, inter primos quoſque debitam tibi ſingularem gratitudinis ſignificationem, inſigni quodam ſui ingenij opere oſtendi oportere: hæc, teſtor, fuit illius perpetua conſtanſque voluntas, hoc ardens ſtudium, cuius ſupremis votis minime parentare nefas duximus: præſertim cum neque æquiorem ſuæ doctrinæ patronum, neque promptiorem laborum nanciſci potuerit propugnatorem. Verùm quod hoc in genere, debiti officij numeros expleret omnes, Teque dignum munus videretur, nullum ſuccurrebat. Sed ecce nunc è ſuperis vnus quidam (credo neminem niſi Authorem) ad manus, inquit, habes Theologicarum virtutum monumenta, quibus Soarij vota expleas, quæ apud Viſenſium Præſulem illuſtriſsimum colloces iure optimo: vt quarum diu, multumque cultor extitit, earum etiam doctrinæ, qua mortalium animi conciliantur, fautor exiſtat. Viderat nimirum Soarius hanc apud nos ſui ingenij poſthumam prolem, ſuoque orbatam parente, tuo egere præſidio, & tutela, ſub qua inuidorum fortaſſe telis expoſita, tanquam vallo tegeretur. Tametſi enim ille Author eſſet, quem iam publicus orbis plauſus ſuper omnem inuidiam extulerat, fæliciorem tamen illam, & ab humana conſuetudine longe remotam nactus fortunam, non niſi a te validiſsimo, ſuique amantiſsimo defenſore, curam hanc potuit exorare. Verùm enim vero illa quoque ratio noſtrum Collegium perurgebat, vt tuo potiſsimum nomini opus hoc aſcriberetur, quod hinc, ſi non referendæ gratiæ ſpes optata, at ſcintilla aliqua appareret noſtri omnium in te animi teſtandi. In quo etſi exiguum eſt, quod operæ noſtræ acceptum referas, is tamen erat Author, pro quo non infructuoſe videbimur elaboraſſe, is tu, Præſul ampliſsime, cui ante alios Authoris fructus dicari poſſent. Vale.

E COLLEGIO CONIMBRICENSI SOCIETATIS IESV BALTHASAR ALVARVS DOCTOR THEOLOGVS.

Ad Lectores pro Authore.

NE has de Theologicis virtutibus prælectiones intra hoſce parietes concluderemus, tres præcipuè rationes impulerunt. Vna quòd à tanto Theologo, Theologicæ virtutis tractatio, iure optimo exſpectaretur, digna ſcilicet tanto authore, atque argumento. Altera, quoniam maiorem huius operis, quæ de fide eſt, partem, tanquam partũ vltimum fuderit Soarius, quo diuitẽ ſui ingenij, & ſapientiæ venam, è ſuggeſtu poſtremùm teſtaretur. Licèt verò reliquas de Spe, & Charite diſputationes, antequam ad Conimbricenſem hanc Academiam vocaretur, in Hiſpania, vel Italia preſſiùs (nimirum pro ſchola) explanaret, non poſſunt tamen Authoris martem, & artem non olere. Tertia cum ob has, quas modò diximus cauſas, pleraque indies diſputationum illarum de Fide exempla, minus fideliter deſcriberentur, eas typographiæ beneficio, tum à vitijs amanuenſium perpurgatas, tum etiam ſtudioſis omnibus facile parabiles proferre voluimus.

Videbitur autem hoc in opere id vnum deſiderari ad doctrinæ methodum (in qua ſeruanda vix vllum æque felicem, ac religioſum ſcriptorem deprehendas) primùm vt in vniuerſum de Theologicis virtutibus diſſerat: tum, quæ propria cuiuſque earum ſunt, exponat. Sed eſt in promptu reſponſio. Nam cum Sanctitatis *nomine veniant omnes habitus gratiæ comites, in quibus maxime virtutes Theologicæ numerantur, nihil fere dicendum ſupererat eis commune, quod non etiam in gratiam ſanctificantem conueniret. Id porro in opere de ipſa gratia nuper edito luculenter ediſſerit Soarius, quale illud imprimis, ſint ne tales aliqui habitus per ſe infuſi, noſtriſque animis adhærentes? An ſint adæquata ſuorum actuum principia? de quibus affatim in libro ſexto. Secundò, an prædicti habitus concurſum gratiæ ſpecialem poſcant, vt in actus prodeant ſuos, an potiùs ſufficiat generalis? quod in libro ſecundo exponitur accurate. Tertiò, num intendi ac remitti queant, ac etiam omnino amitti? Quod libro nono, & vndecimo latiſſime traditur. Si vero quædam alia magis communia eiſdem virtutibus requiras, ea in tractatu quarto, de paſſionibus & habitibus Deo dante cudentur, quibus ſcripta à Sancto Thoma, in 1. 2. quæſtione præſertim 62. & ſequentibus locupletabuntur. Vale.*

APPRO-

APPROVAC, OENS, E LICENC, AS.

EX mandato Illuſtriſsimi Domini D. Ferdinandi Martins Maſcaregnas Epiſcopi olim Algarbiorum, & nunc Inquiſitoris generalis, perlegi hos tractatus de Fide, Spe, & Charitate, editos a Patre D. Franciſco Soario, Societatis IESV, & cenſeo digniſsimos, qui in publicum dentur. Conimbricæ in ipſo IESV Collegio 25. Martij 1619.

Doctor Baltazar Aluarez.

Licença do Senhor Biſpo Inquiſidor Gèral.

VIſta a informação ſe pode imprimir eſta obra do Padre D. Franciſco Soarez da Campanhia de IESVS. Em 20. de Abril de 619.

Biſpo Inquiſitor gèral.

Licença do Ordinario.

POdeſe imprimir. Coimbra aos 16. de Abril de 620.

Dom Martim Affonſo Mexia Biſpo Conde.

Licença do Paço.

DAm licença para imprimir o tomo acima declarado do Patre Doutor Franciſco Soarez da Campanhia de I. E S V, viſta a licença, que tem do Sancto Officio, & do Ordinario. aos 20. de Mayo de 620.

Monis. *Gama.*

Facultas Prouincialis Societatis IESV pro Luſitania.

ANtonius Maſcaregnas Prouincialis Societatis IESV in poteſtate mihi facta à Reuerendo admodum Patre noſtro Generali Mutio Vitelleſcho, facultatem concedo, vt tomus hic de Fide, Spe, & Charitate, à Patre Doctore Franciſco Soario eiuſdem Societatis compoſitus, & à tribus huius prouinciæ Patribus grauibus, & doctis viris recognitus, & approbatus, typis mandari poſſit. Vlyſſipone 20. Martij. 619.

Antonius Maſcaregnas.

Facultas Prouincialis Societatis IESV Prouincia Rhenana.

CVm ex mandato Sacræ Cæſareæ Maieſtatis, omnibus & ſingulis Typographis, Bibliopolis, ac aliis quamcunque librariam negociationem exercentibus, ſerio firmiterque inhibeatur, nequiſquam libros vllos a Societatis noſtræ Patribus hactenus editos, aut in poſterum edendos, intra Sacri Imperij, Regnorum, & dominiorum Suæ Cæſ. Maieſt. hæreditariorum fines, ſimili alioue charactere aut forma, ſiue in toto, ſiue in parte recudere, vel alio recudendos mittere, aut alibi etiam impreſſos adducere, vendere, & diſtrahere, clam ſeu palam citra ſupradictorum Patrum conſenſum ac teſtimonium audeat, vel præſumat. Ego Ioannes Copperus Societatis IESV per Rheni prouinciam Prouincialis, concedo Hermanno Mylio facultatem excudēdi, Franciſci Suarez opus de triplici virtute theologica, Fide, Spe, & Charitate: In quorum fidem hoc ei teſtimonium manu noſtra ſubſcriptum & ſigillo munitum dare voluimus. Moguntiæ XXIIX. Auguſti MDCXXI.

TRACTATVS PRIMI DE FIDE THEOLOGICA.

ELENCHVS.

In prima parte ſpeculatiua continenrur vltra procœmium diſputationes ſequentes.

DIſputatio I. De obiecto huius tractatus, & variis acceptionibus fidei.
Sect. 1. Quibus modis propriè, & Catholicè fides vſurpetur.
Sect. 2. Quæ ſupernaturalis fides ſit proprium obiectum huius tractatus &c.
Diſput. 2. De obiecto, ſeu ſubiecto materiali fidei.
Sect. 1. An Deus ſub ratione Deitatis ſit obiectum principale fidei.
Sect. 2. An Deus ſit adæquatum obiectum materiale fidei.
Sect. 3. An obiectum, quod immediate creditur per fidem ſit complexum, & quotuplex.
Sect. 4. An inter obiecta fidei, ſeu veritates credendus ſit ordo.
Sect. 5. An materia fidei conuenienter tradatur in ſymbolo.
Sect. 6. An materia fidei tempore creuerit, an diminuta fuerit.
Diſp. 3. De obiecto formali Fidei, & quomodo ad illud fiat vltima reſolutio.
Sect. 1. An Deus, vel eius authoritas, an humana ratio ſit obiectum formale Fidei.
Sect. 2. An Deus, vt reuelatione conſtituit obiectum credibile, ſit formale obiectum fidei.
Sect. 3. An Deus ſit non ſolum, vt reuelans, ſed etiam, vt auxilium, ſeu lumen fidei infundens, obiectum formale fidei,
Sect. 4. An Deus, vt prima veritas ſit obiectum formale fidei.
Sect. 5. An de ratione primæ veritatis ſit non poſſe fallere, aut mentiri, & hoc requiratur ad obiectum formale fidei.
Sect. 6. An prima veritas naturaliter cognita, an potius ſupernaturaliter ſit obiectum formale fidei.
Sect. 7. An ineuidentia rerum reuelatarum ſit de ratione obiecti fidei.
Sect. 8. An ineuidentia Dei reuelantis ſit de ratione obiecti fidei.
Sect. 9. An non viſum, vel non ſcitum ſit conditio neceſſaria ad obiectum formale fidei.
Sect. 10 An priuata reuelatio ſpectet ad obiectum formale fidei, & conſequenter an authoritas Eccleſiæ pertineat ad hoc obiectum formale, & quomodo in illam reſoluatur Fides.
Sect. 11. An reuelatio mediata ſufficiat ad obiectum formale fidei, vbi de diſtinctione formali inter obiectum fidei.
Sect. 12. An reuelatio diuina humanitùs credita ſufficiat ad obiectum formale fidei.
Sect. 13. An reuelatio falſo putata ſufficat ad credendum fide infuſa.
Diſp. 4. De propoſitione obiecti Fidei ſufficiente, & neceſſaria ad credendum.
Sect. 1. An ad credendum requiratur propoſitio facta ſingulis à Deo immediatè.
Sect. 2. Quæ obiecti propoſitio requiratur ad credendum Chriſtianè.
Sect. 3. An Chriſtianæ Fidei myſteria ſint euidenter credibilia.
Sect. 4. De comparatione fidei Chriſtianæ ad alias ſectas in credibilitate.
Sect. 5. Quomodo poſſit Fidei credibilitas ad vſum applicari.
Sect. 6. An Euidentia credibilitatis ex lumine fidei oriatur.
Diſp. 5. De regulis, quibus Fidei obiectum infallibiliter proponitur.
Sect. 1. An proximè Fidem proponens infallibilis authoritatis, aut veritatis eſſe debeat.
Sect. 2. An in Eccleſia requiratur aliqua infallibilis regula fidei.
Sect. 3. An ſacra Scriptura ſit infallibilis regula fidei.
Sect. 4. An traditio non ſcripta, ſit infallibilis regula fidei.
Sect. 5. An requiratur regula fidei animata, & veram doctrinam diſcernens.
Sect. 6. An Eccleſia vniuerſalis ſit infallibilis in credendo, ac proinde certa regula fidei.
Sect. 7. An legitimum Concilium ſit certa regula fidei.
Sect. 8. An Papa ſine Concilio ſit certa regula fidei.
Diſp. 6. De actu Fidei.
Sect. 1. An Fides ſit actus intellectus, & quomodo definiri poſſit.

Sect. 2. An rectè definiatur Fides ſperandarum ſubſtantia rerum, &c.
Sect. 3. Quotuplex ſit actus Fidei.
Sect. 4. An aſſenſus Fidei ſit diſcurſiuus.
Sect. 5. Qualis ſit, & quarum proprietatum actus Fidei.
Sect. 6. An actus Fidei ſit ab actu voluntatis, ac adeo, an ſit liber, voluntarius, & moralis.
Sect. 7. De actu volendi credere, & de eius moralibus affectionibus.
Sect. 8. An iudicium præuium ad voluntatem credendi ſit ſupernaturale, vel quale ſit.
Sect. 9. In quibus perſonis, & ex quibus cauſis actus Fidei dari poſſit.
Sect. 10 Quos effectus habeat actus Fidei.
Diſp. 7. De virtute Fidei quantum ad habitus eius.
Sect. 1. Vtrum Fides ponat aliquem habitum in voluntate, & qualem.
Sect. 2. An Fides requirat habitum in voluntate, & qualem.
Sect. 3. An per omne mortale amittatur habitus Fidei, &c.
Sect. 4. An per hæreſim, vel infidelitatem quamlibet amittatur habitus Fidei.
Sect. 5. Quomodo poſt mortem amittatur Fides, & in quibus ſubiectis maneat.
Diſp 8. De diſtinctione Fidei ab omnibus donis, & gratijs intellectualibus, quæ Fidei ſeruiunt, & præcipuè à prophetia.
Sect. 1. An Fides miraculorum ſit eadem cum Fide Catholica.
Sect. 2. Quomodo Fides Theologica differat à Fide gratia gratis data, &c.
Sect. 3. Quid ſit obiectum prophetiæ gratiæ gratis datæ, & quæ ſit huius nominis ratio?
Sect. 4. Quis, & qualis ſit actus prophetiæ.
Sect. 5. Vtrum actus prophetiæ ſit euidens, & quomodo ab actu Fidei diſtinguatur.
Sect. 6. Vtrum ſit aliquis habitus prophetiæ, & qualis ſit.
Sect. 7. De cauſis, & effectibus prophetiæ.
Sect. 8. De diſtinctione prophetiæ, & varijs modis eius.
Diſputatio 9. De Eccleſia.
Sect. 1. An ſit, & quid ſit Eccleſia, & ex quibus partibus conſtet.
Sect 2 Quando inceperit Eccleſia.
Sect. 3. An poſtquam Eccleſia hæc incepit, ſemper durauerit, & vſque ad finem ſæculi duratura ſit.
Sect 4. An Eccleſia perſeueret ſemper vna numero, An ſpecie tantum.
Sect. 5. An vnitas Eccleſiæ ex membris diuerſa munera, & facultates habentibus conſurgat.
Sect. 6. An Eccleſiæ vnitas vnum etiam viſibile caput in terris requirat.
Sect. 7. An Eccleſia ſancta, Apoſtolica ſit, & catholica.
Sect. 8. An vera Eccleſia Chriſti viſibilis ſit.
Sect. 9. An certa, & diuina Fide conſtare poſſit, hanc numero, & indiuiduo eſſe veram Eccleſiam.
Diſputatio 10. De ſummo Pontifice.
Sect. 1. An Chriſtus Dominus vniuerſalem Eccleſiæ curam Petro conceſſerit, & An fuerit in terris primus Vicarius Chriſti, &c.
Sect 2. An illa poteſtas, & vniuerſalis Eccleſiæ Paſtoris dignitas, quæ in Petro fuit, in Epiſcopo Romano per continuam ſucceſſionem permanſerit, vſque ad eum, qui nunc cathedram Eccleſiæ tenet.
Sect. 3. An Epiſcopus Romanus iure diuino ex Chriſti Domini inſtitutione ſit vniuerſalis totius Eccleſiæ Pontifex.
Sect. 4. An, & quomodo ſummus Pontifex ab hominibus eligi debeat.
Sect. 5. An certa Fide conſtare poſſit, hunc hominem eſſe verum Pontificem, & Eccleſiæ caput.
Sect. 6. An Papa ſemel exiſtens Papa neceſſariò, dum viuit, ſit Papa, vel poſſit aliqua ratione à dignitate cadere.
Diſputatio 11. De Concilijs.
Sect. 1. An ad Concilia generalia debeant ſoli Epiſcopi conuenire.
Sect. 2. An, vt Concilium generale ſit, oporteat omnes Eccleſiæ Epiſcopos etiam Romanum ad illud vocari, & conuenire.
Sect. 3. Ad quem ſpectet Concilium generale congregare, atque in illo præſidere, & illud confirmare.

IN PARTE SECVNDA MORALI VLTRA PROOEMIVM CONTINENTVR DISPVTATIONES SEQVENTES.

Diſputatio in ordine 12. De neceſſitate fidei, quatenus eſt medium ad ſalutem.
Sect. 1. An fides ſit medium neceſſarium ad ſalutem.
Sect. 2. An fides ſemper ſit neceſſaria in re, an aliquando ſufficiat in voto.
Sect. 3 Quarum rerum fides explicita fuerit neceſſaria ante aduentum Chriſti.
Sect. 4. Quarum rerum fides explicita requiratur poſt Chriſti aduentum.
Diſputatio 13. De præcepto interioris fidei.
Sectio 1. An detur præceptum de actu fidei, & quo iure.
Sect. 2. An præceptum credendi ſit ſpecialis virtutis fidei, vel alterius.
Sect. 3. Quarum rerum fides fuerit in præcepto ante legem gratiæ.
Sect. 4 An fides explicita ſymboli requiratur in lege gratiæ.
Sect. 5. Quando & ad quid obliget præceptum fidei.
Sect. 6. An obligatio præcepti fidei ſit æqualis in omnibus fidelibus.
Diſputatio 14. De præcepto Actus exterioris fidei.
Sectio 1. An negare fidem ſit intrinſecè malum.
Sect. 2. An detur præceptum confitendi fidem, & quando obliget.
Sect. 3. An occultare fidem ſit prohibitum, aut permiſſum, aut interdum neceſſarium.
Sect. 4. An liceat occultare fidem, falſam religionem ſimulando.
Sect. 5. An liceat occultare fidem; vtendo veſtibus, aut rebus infidelium propriis.
Sect. 6. An incurratur ipſo iure pœna aliqua propter peccatum contra externam tantùm fidei confeſſionem.
Diſputatio 15. De peccatis fidelium contra præceptum internum fidei.
Sectio 1. Quibus modis peccetur contra hoc præceptum per omiſſionem; ſpecialiter de ignorantia.
Sect. 2. An poſſit fidelis violare hoc præceptum per omiſſionem.
Diſputatio 16. De infidelitate.
Sectio 1. Qualis ſit, & quo modo generatim committatur infidelitas.
Sectio 2. De infidelitatis grauitate.
Sectio 3. An infidelitas ſit in intellectu, an in voluntate.
Sectio 4. An infidelitas rectè diuidatur in paganiſmum, Iudaiſmum, & hæreſim.
Sectio 5. An Apoſtaſia ſit ſpecies, an circumſtantia infidelitatis, & qualis.
Diſputatio 17. De infidelibus non apoſtatis quoad eorum peccata.
Sectio 1. Vtrum in his infidelibus poſſit carentia fidei ab infidelitatis peccato excuſari.
Sectio 2. An infidelitas negatiua etiam in materia naturali fidei poſſit interdum ab omni culpa excuſari.
Sectio 3. An in prædictis infidelibus omnis actio humana ſit peccaminoſa.
Diſputatio 18. De mediis, quibus vti licet ad conuertendum, vel coercendos infideles non apoſtatas.
Sectio 1. An Eccleſia poſſit, & ius habeat prædicandi vbique Euangelium.
Sectio 2. An liceat cogere hos infideles ad audiendam fidem.
Sectio 3. An liceat cogere prædictos infideles ad credendum poſt ſufficientem fidei propoſitionem.
Sectio 4. An cogi poſſint infideles ad deponendos errores, vel ritus ſuos fidei, vel rationi contrarios.
Sectio 5. An infideles prædicti priuari poſſint ſuperiori poteſtate in Chriſtianos, vel fideles.
Sectio 6. An omnis alia communicatio infidelium prohibita ſit, vel prohiberi fidelibus poſſit.
Diſputatio 19 De infidelibus Apoſtatis, ſeu hæreticis; & imprimis de culpa eorum, hæreſi.
Sectio 1. Quid ſit hæreſis, præſertim quoad nominis Etymologiam, & ſignificationem.
Sectio 2. Quot ſint gradus damnabilium propoſitionum, & circa quem illorum hæreſis verſatur.
Sectio 3. An ſit de ratione hæreſis cum pertinacia committi.
Sectio 4. An hæreſis per iudicium erroneum conſummetur.
Sectio 5. De ſubiecto hæreſis, & quid tandem hæreſis; & hæreticus ſit.
Sectio 6. An, & quale ſit peccatum errare circa alias propoſitiones damnabiles non hæreticas.
Diſputatio 20. De remediis Eccleſiæ contra hæreſes & hæreticos.
Sectio 1. An liceat diſputare cum hæreticis ad illos confutandos &c.
Sectio 2. An Eccleſia rectè prohibeat hæreticorum libros, & ſub qua cenſura?
Sectio 3. An coactio hæreticorum ad deponendam hæreſim ſit conueniens, & cadens in Eccleſiæ poteſtatem.
Sectio 4. An omnes fideles teneantur hæreticos Iudicibus fidei denuntiare.
Diſputatio 21. De pœnis ſpiritualibus hæreticorum.
Sectio 1. An, & quo iure hæretici ſint ipſo facto excommunicati.
Sectio 2. An omnes hæretici hanc cenſuram incurrant.
Sectio 3. An ex vi huius cenſuræ teneamur vitare omnem hæreticum.
Sectio 4. De reſeruatione huius cenſuræ, deque abſolutione.
Sectio 5. De aliis pœnis ſpiritualibus hæreſis.
Diſputatio 22. De temporali pœna hæreticorum, quæ eſt confiſcatio.
Sectio 1. An confiſcatio ipſo iure incurratur, atq; ante omnem ſententiam.
Sectio 2 An hæreticus ipſo facto amittat ius poſſidendi bona ſua, teneaturque in conſcientia tradere illa fiſco.
Sectio 3. An hæreticus per accidens occultus ipſo facto amittat dominium ſuorum bonorum.
Sectio 4. An hæreticus ante ſententiam validè, & licitè bona ſua alienet.
Sectio 5. Quæ bona hæretici ſub confiſcatione comprehendantur.
Sectio 6. Vtrum confiſcatio ad ſupremos etiam principes extendatur.
Diſputatio 23. De pœnis corporalibus hæreticorum.
Sectio 1. An Eccleſia hæreticos ſupplicio mortis iuſtè puniat.
Sectio 2. An omnes hæretici ſecundùm leges Eccleſiæ morte puniantur.
Diſputatio 24. Ad quos extendantur pœnæ hæreticorum ob coniunctionem cum illis.
Sectio 1. An complices hæreticorum pœnis eorum ſubiiciuntur, & qui nam illi ſint.
Sectio 2. An ſuſpecti de hæreſi pœnas incurrant hæreticorum.
Sectio 3. An pœna hæreticorum in filios, vel nepotes redundent.

TRACTATVS DE FIDE.

PROOEMIVM.

POſt Tractatum de Gratia conuenienti ordine ſequitur, vt de virtute fidei diſſeramus. Eſt enim Gratia ſecundum eſſentiam ſuam forma quædam principalis ſui ordinis, quæ per virtutes infuſas, tanquam per facultates ſuas operatur. Inter has autem virtutes primum locum obtinet, fides, non dignitatis; maior enim eſt charitas. 1. ad Corinth. 13. ſed generationis, & ordinis; nam eſt fundamentum, & baſis totius ædificij ſpiritualis, propter quod ſubſtantia rerum ſperandarum dicitur ad Hebr. 11. Et ideo in ordine etiam doctrinæ primum locum obtinet inter virtutes infuſas, & Theologales. Diſputant autem de hac virtute Theologi cum Magiſtro in 3. d. 23. 24. & 25. copioſiùs, & meliori methodo D. Thomas 2. 2. à q. 1. vſque ad 16. Alex. Alenſ. 3. p. q. 64. alias 74. Multa etiam de hac virtute attingunt, qui his temporibus contra hæreticos ſcripſerunt, maxime vbi tractant de fide iuſtificante; præſertim Roffenſis art. 1. contra Lutherum, & Albertus Pighius controuerſ. 2. & Stapletonius libr. 8. de iuſtificatione & toto opere de demonſtratione principiorum fidei, & Driedo de dogmatibus fidei. Bellarminus tomo 4. controuerſia tertia generali. Michael Medina etiam integrũ ſcripſit opus de recta in Deum fide. Antiqui etiam Patres plures tractatus, & libros de fide nobis reliquerunt: nam Damaſcen. quatuor libros de fide ſcripſit. Auguſt. de fide, & Symbolo, & alium de fide contra Manichæos, & alium de vtilitate credendi; & Theod. ſerm. 1. de curationibus ad Græcos. Si quis autem rectè conſideret Patres in his operibus, non tam de ipſa virtute fidei, quam de myſterijs religionis, & fidei Chriſtianæ diſputant: quomodo multi etiam alij ſcripſerunt varia opera pro fide Chriſtiana, & contra idola, alioſque errores infidelium, vt Iuſtinus, Cyprianus, Tertullianus, & alij. Nos autem in præſenti non in hoc ſenſu de fide tractamus, id eſt, de myſterijs fidei, hoc enim totius Theologiæ negotium eſt, ſed de ipſa virtute, qua credimus myſteria fidei, diſputamus, vt ex ſequenti diſputatione pleniùs conſtabit. Diuidimus autem hunc tractatum in duas partes, vnam ſpeculatiuam, moralem alteram.

Tractatus de Fide accommodate ſequitur tractatum de Gratia.

Qui authores & quatenus de fide ſcribant.

PARS PRIOR SPECVLATIVA DE FIDE.

DISPVT. I. PROOEMIALIS.

De obiecto huius doctrinæ, & varijs acceptionibus fidei.

AD perſpicuitatem, & intelligentiam cuiuſcunque doctrinæ duo ſunt inprimis neceſſaria. Vnum eſt præcognoſcere obiectum, cuius cognitio intēditur, nam eſt veluti finis, & ſcopus totius doctrinæ. Aliud eſt diſtinguere voces, & auferre ambiguitatem earum, ne propter earum æquiuocationem obſcura, & inefficax ſit diſputatio. Hæc igitur duo in præſenti diſputatione præſtanda ſunt; propoſuimus enim tractare de Fide, vox autem, *Fides*, ex communi omnium ſententia varijs modis accipi ſolet, & ideo neceſſarium eſt prius eius ſignificata diſtinguere, & ex illis concludere, & quaſi ſeparare proprium obiectum circa quod præſens doctrina verſatur.

SECTIO PRIMA.

Quibus modis propriè, & Catholicè fides accipiatur.

1\. Non conueniunt authores in recenſendis Fidei ſignificatis.

QVanuis, vt dixi, vox *Fides* ſit multiplex, & ambigua, nihilominus in enumerandis eius ſignificatis Auctores etiam Catholici non conueniunt, Alex. enim Alenſ in 3. part. q. 64. memb. 1. vndecim fidei acceptiones enumerat. Bonau. verò in 3. diſt. 23. dub. 2. circa literam ponit tantum decem; nam quintam, & vltimam ad vnam reuocat, & idem ſenſit ibi Gabr. q. 2. nam licet priùs ſimpliciter referat, & ſequi videatur Alenſ. poſtea in enumeratione Bonauenturam imitatur: at vero Veg. quæ. 1. de Iuſtif. in principio nouem ſignificationes ponit addendo nonnullas ſuperioribus, & aliquas ex illis omittendo, & eodem ferè modo Caſtr. contra hæreſ. verb. *Fides* reducit hæc ſignificata ad ſeptem. Idem ferè Roffenſ. & Alb. Pyg. loco citato: Scot. verò lib. 2. de Nat. & grat. cap. 6. hanc multiplicationem impugnat, & duo tantum ſignificata fidei admittit, ſcilicet quatenus ſignificat vel fidelitatem, vel aſſenſum in aliquo teſtimonio fundatum, & idem ferè habet Medin. lib. 1. de Recta in Deum fide cap. 1. Sed quanuis fortaſſe hæc duo ſignificata præcipua ſint, nihilominus negare non poſſumus extenſam eſſe hanc vocem ad alia multa ſignificanda, quod breuiter declarare neceſſarium eſt, quia & ad impugnandos errores erit valde vtile, & opportunum.

1\. Aſſert bipartita, quod fides ad voluntatem & ad intellectum refertur. Prior pars certa.

2\. Dico ergo primò vocem, *Fides*, in omni proprietate ſumptam interdum ſignificare perfectionem voluntatis, aliquando verò intellectus. De priori parte neque hæretici, neque Catholici dubitant, & ideo illam omitto latiùs probandam, & explicandam in ſequenti aſſertione: de poſteriori autem parte dubitant nonnulli etiam Catholici ſaltem quantum ſpectat ad latinam proprietatem vocis, nam Budæus in Annotat. ad Pandect. l. 1. de ſeruo corrupto cum Laur. Valla lib. 5. Elegant. capit. 30. exiſtimat hanc vocem proprie non ſignificare intellectus perſuaſionem, ſeu aſſenſum, ſed à fidelibus ad hoc ſignificandum eſſe accommodatam. Nihilominus tamen pars propoſita certa eſt, primo ex vſu Latinorum: nam Cic. lib. 2. de Diuinat. dixit, inſanorum vitijs non eſſe adhibendam fidem, id eſt aſſenſum, credulitatem: vnde Virg. in 4 Æneid.

De poſteriori dubitant Budæus, & Vall.

Suadetur tamen primo ex vſu Latinorum.

Credo equidem (nec vana fides) genus eſſe Deorum: & habere fidem alicui apud probatos Latinos idem eſt, quod aſſentiri dictis eius, vt ex Terent. & alijs videre licet in Calepin. verb. *Fides*. Secundo etiam Philoſophi cum Boetio definiunt, argumentum eſſe orationem, quæ rei dubiæ facit fidem, & apud Ariſt. ſect. 18. Problem. quæſt. 3. legimus fidem perfacilem eſſe quam teſtimonium facit, teſtimonium autem facit aſſenſum, & credulitatem. Tertio hic vſus huius vocis frequentiſsimus eſt apud Patres, Aug. de Spirit & liter. cap. 31. expreſſe ponit diſtinctionem duplicis fidei: vna eſt, qua fideliter promittimus alteri: alia, qua credimus dicenti: idem habet lib. de Mendac. cap. 20. & Epiſt. 19. ad Hieronym. Item Iſidor. lib. 8. Etymolog. capit. 2. Nazianz. orat. 45. dum dicit fidem non habere demonſtrationem, Chryſoſt. & alij expoſitores communiter ad Hebr. 11. & in alijs locis Scripturæ ſtatim citandis. Quarto, & quod ad nos maxime ſpectat hic eſt frequens vſus Scripturæ etiam cum loquitur de fide iuſtificante, quidquid hæretici contendant, id patet ex Paulo ad Hebr. 11. nam cùm dixiſſet in fine capit. 10. *Iuſtus autem ex fide viuit*, ſubdit in principio. 11. *Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium*, quam deſcriptionem poſtea ſuo loco latius expendemus: nunc illa particula, *Argumentum*, ad rem maxime facit: nam aperte ſignificat opus intellectus, ſicut etiam vox græca ἔλεγχος quam exponunt Patres Græci, idem eſt ac conuictio, & firmus aſſenſus. Deinde ſubiungit D. Paul. *Fide intelligimus aptata eſſe ſecula verbo DEI*? ergo fides ad intellectum pertinet. Denique addit? *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*, & reddit rationem, quia, *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt*, quod non ſpectat ad voluntatem, vt per ſe conſtat? eſt etiam optimum teſtimonium ad Roman. 4. vbi de Abraham dicit Paul. *Confortatus eſt fide pleniſſime ſciens, quia qui promiſit potens eſt & facere*, ſcire autem, ſeu cognoſcere intellectus eſt, & loquitur de fide per quam Abraham iuſtificatus eſt, & plane eodem ſenſu loquitur de eadem fide in tota illa epiſtola: vnde 2. ad Cor. 5. fidem opponit viſioni dicens: *Per fidem ambulamus, & non per ſpeciem*, & cap.

2\. Ex Philoſ.

3\. Ex Patrib.

4\. ex Script.

10. ratione fidei dicit captiuari intellectum in obſequium Chriſti, & 1. ad Cor. 13. propter fidem dicit *ex parte cognoſcimus &c.* Ac denique Chriſtus Dominus Matth. 9. cum interrogaſſet à quibuſdam petentibus ſanitatem, *Creditis quia hoc poſſum facere vobis?* & illi affirmando reſpondiſſent, ſubiungit, *ſecundum fidem veſtram fiat vobis*, alia loca attuli libro octauo de Grat. capite dicimo quinto numero ſecundo Vnde concluditur ratio, credere aliquid eſſe verum, vel eſſe poſsibile, vel ſimpliciter eſſe eſt intellectus munus, ſed hoc eſt munus fidei, vt ex citatis teſtimonijs conſtat: ergo.

5. ex ratione.

3. Secundo dicendum eſt vocem fidei etiam vt ſignificat perfectionem voluntatis plura ſignificare: hæc probari poteſt, quia hæc vox & fidelitatem, & fiduciam ſignificat. Sed vtrumque horum non eſt æque certum, & ideo ſigillatim de illis dicendum eſt, primo ergo notiſsimum eſt fidelitatem ad voluntatem pertinere, eſt enim quædam virtus moralis, quæ præbet conſtantiam in ſeruandis promiſ is; hæc ergo virtus fides à Latinis appellatur? vnde Cic. in libro primo Officior. *Fides eſt dictorum, & conuentorum conſtantia, & veritas*, imo ibi coniectat fidem inde dictam eſſe, quia per eam fit quod dicitur, inſinuans etiam hanc fuiſſe primam vocis impoſitionem, quod etiam placuit Auguſtino in locis citatis, & Epiſtola tertia ad Hieronymum, & ſequitur Iſidor. & apud Iuriſperitos, & præſertim in Iure Ciuili eſt frequens hæc ſignificatio. In diuina etiam Scriptura paſsim inuenitur hæc acceptio Leuit. 6. *Anima, quæ negauerit depoſitum fidei ſuæ commiſſum reddet, &c.* id eſt fidelitati ſuæ. Eccleſ. 27. *Qui reuelat arcana fidem perdit*, id eſt, fidelitatem, & eodem modo intelligunt communiter Concilia, & Patres, vt tractando de Voto dixi libro primo capit. 13. & lib. 4 capite primo Iuxta illud 1 ad Timoth. 5. *Habentes damnationem, quia primam fidem*, id eſt, fidelitatem ex voto debitam *irritam fecerunt.* Denique hoc modo attribuitur fides Deo, ad Rom. 3. *Nunquid incredulitas eorum fidem Dei euacuauit?* & ab hac denominatur Deus fidelis, neque enim Deus eſt capax propriæ fidei intellectualis.

Quod fides ad voluntatem relata fidelitatem, & fiduciam importat De fidelitate.

4. Et ex hac ſignificatione deriuata eſt hæc vox ad alia ſignificanda propter affinitatem, vel analogiam, quæ ab alijs auctoribus numerantur inter varias acceptiones huius vocis, commode autem poſſunt ad hanc reuocari, nam imprimis deriuata eſt hæc vox ad ſignificandam veritatem, quæ eſt etiam virtus moralis, quia vel non eſt diſtincta à fidelitate, vel eſt illi valde affinis, vt ſumitur ex Diuo Thoma ſecunda ſecundæ quæſtione 109. adiunctis quæ notat Caiet. q. 113. in principio, & Antonin. 4. p. tit. 5. cap. 16. & ita Paulus in d. loco ad Romanos tertio, vt probet fidem Dei non euacuari, dicit, *Eſt autem Deus verax*, & Apocalip. 10. Chriſtus appellatur *teſtis fidelis*, id eſt verax. Et hinc vlterius extenditur hæc vox ad ſignificandum obiectum fidelitatis, ſeu veritatis, & ſic dicitur ſignificare promiſsionem ipſam quatenus fideli intentione fieri debet, & poſtea impleri, & ſic intelligunt multi citata verba, *Primam fidem irritam fecerunt*, & eodem modo ſolet fides attribui verbis ipſis quatenus in ipſis eſt veritas obiectiua reſpectu virtutis moralis veritatis. Sic dicitur Hieremiæ ſeptimo. *Periit fides, & non eſt inuenta in ore eorum.* Præterea, quia in quocunque munere recte præſtando inuenitur quædam moralis obligatio, & quaſi implicita pactio, ideo, qui ſatisfacit ſuo muneri ſolet fidelis appellari, quod eſt frequens in Euangelio Matth. 25. & Luc. 19. *Euge ſerue bone, & fidelis.* 1. ad Corinth. 4. *hic iam quæritur inter diſpenſatores vt fidelis quis inueniatur.* Denique quia proxima obligatio recte operandi ex conſcientia naſcitur, ſolet etiam conſcientia nomine fidei ſignificari ad Rom. 14. *Quod non eſt ex fide peccatum eſt*, id eſt, quod non eſt ſecundum conſcientiam, quamuis hæc deductio poſsit etiam aliunde ſumi, vt ſtatim dicam. Solet etiam fides attribui publicis inſtrumentis, ſicut ſunt in jure tituli *de Fide inſtrument.* quatenus in eis eſt veritas moraliter certa, & conſequenter auctoritas ſufficiens ad probandam veritatem, quæ omnia ſpectant ad primam illam huius vocis ſignificationem ad voluntatem pertinentem.

Extenditur prædicta ſignificatio ad veritatem.

Item extenditur ad obiectum eius.

& ad obligationem eiuſdem veritatis implendæ.

& ad conſcientiam.

& ad fidem inſtrumentorum.

5. De altera vero pertinente ad ſignificationem fiduciæ eſt controuerſia non contemnenda propter hæreticos huius temporis, qui abutuntur hac ſignificatione, & in illa volunt accipi nomen fidei in Scriptura ſacra vbicunque de fide iuſtificante loquitur. Multi vero Catholici licet in hoc ab hæreticis diſcrepent, putant ſæpe accipi in Scriptura fidem pro fiducia: ita tenet Vega ſupra, & lib. 9. in Trid. cap 29. & Caſſal. de quadripart. iuſtit. 1. p. lib. 2. cap. 5. & Ianſ. in Concord. cap. 30. 32. & 35. & moderni expoſitores Diui Thomæ ſecunda ſecundæ in principio, & præcipue adducunt illud Iacobi primo *Poſtulet autem in fide nihil hæſitans*, quia fides catholica non habet pro obiecto impetrationem orationis, vt certo credat illam eſſe futuram. ergo non poteſt in hoc ſenſu poſtulari à fideli orante, vt non hæſitet in fide: ergo ſenſus eſt vt non hæſitet in fiducia. Quomodo videtur etiam intelligi illud Luc. 17. *Si habueritis fidem &c.* non enim poteſt de credulitate intelligi; & propter eandem rationem, & quia non omnis, qui credit impetrat miraculum, ſed qui habet ſpecialem fiduciam, & de hac etiam videtur intelligi reprehenſio Chriſti Matt. 14. *Modicæ fidei quare dubitaſti?* non enim poteſt intelligi de dubitatione in aſſenſu fidei diuinæ, quia illa dubitatio corrumpit fidem, vnde non diceretur ſic dubitans modicæ fidei, ſed nullius fidei, & plane infidelis, intelligitur ergo de trepidatione in fiducia: cuius etiam ſignum eſt, quia illa dubitatio orta fuit ex timore: nam vt ibi dicitur *cum vidiſſet Petrus ventum validum timuit*, timor autem opponitur fiduciæ, vt docuit Diu. Thomas ſtatim citandus. Accedit quod vſu Latinorum teſte Calepino accipitur etiam fides pro fiducia, vbi ad hoc refert Ciceronē pro Quinto Ligario dicentem, *Animaduertite qua fide defendam eius cauſam, qui prodo meam*: & ſimilia.

Quod ſignificatum fiduciæ alii admittunt.

6. Nihilominus alij Theologi non admittunt hanc ſignificationem fidei ſaltem in vſu Scripturæ. Ita tenet Soto libro ſecundo de Nat. & grat. cap. 6. & Horant de locis catholicis libro primo capite 64. & defendit late Bellarm. lib. 1. de iuſt. cap. 11. quorum ſententia licet fortaſſe neceſſaria non ſit, mihi tamen videtur valde pia, & probabilis, & ad confutandos hæreticos magis accommodata, & ad loquendum ſimplicius, &, vt ſic dicam, magis ſine ambiguitate in hac materia. Ad illam vero explicandam imprimis ſuppono, quod ad rem ipſam attinet, fiduciam eſſe in re ipſa aliquid diſtinctum à fide catholica, ſeu iuſtificante. Hoc plane colligitur ex Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 8. iunctis canon. 9. 12. & 13. vbi damnat dicentes ſolam fiduciam iuſtificare: & fidem ponit, vt primum iuſtitiæ fundamentum. Deinde eſt optimum teſtimonium Pauli. 1. ad Timoth. 3. *Qui bene miniſtrauerint, gradum bonum ſibi acquirent, & fiduciam in fide.* Non eſt ergo fiducia fides: non enim recte dixiſſet *Et fiduciam in fide.* Et ad Epheſ. 3. dicit fidutiam in Chriſto haberi, ſeu comparari per fidem: ergo eſt ab illa diſtincta.

Alii reiiciunt qui magis arrident.

Fiducia diſtinguitur à fide catholica.

7. Deinde addendum eſt, fiduciam, prout diſtinguitur à fide, nihil aliud eſſe, niſi ſpem, connotando quandam perfectionem, ſeu robur eius. Hoc colligi poteſt ex capite octauo Iob. *Spes hypocritæ peribit, & ſicut tela aranearum fiducia eius.* Quæ poſteriora verba explicant priora Vnde Diuus Thomas in 3. diſtin. 26. quæſtione prima, art. 3. ad quintū dixit ſpem in bonis vocari fiduciam: quod magis explicat 1. 2. quæſtione 40. art. ſecundo ad ſecundū, dicens fi-

Fiducia eſt roborata ſpes.

duciam eſſe dictam à fide : eſſe tamen ſpem, quaſi roboratam ex coniunctione ad Fidem. Et melius. 2.2.q.129.art. 6. ad 2. & plane colligitur ex Paulo in citatis locis. Nam hac ratione poſtulat fiduciam in Fide, vel per fidem. Vnde ad Roman. 4. de Abraham dicit, *In ſpem contra ſpem credidit.* Quia ex perfecta Fide concepit ſpem de filio promiſſo contra ſpem, quam non promittebat natura. Vnde ſubiungit: *Non eſt infirmatus diffidentia.* Et infra, *non hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide.* Illa ergo ſpes firma erat fiducia, quæ eſt contraria diffidentiæ. Addit autem, *non eſſe infirmatum fide*: quia *non conſiderauit corpus ſuum emortuum*, ſed potentiam, & verbum Dei. Eſt ergo fiducia perfectio voluntatis, cuius eſt ſpes in Fide fundata.

Fides in ſcript. non accipitur pro fiducia, niſi forte ſumendo cauſam pro effectu.

8. Ex his ergo concludo, quod licet prior opinio poſsit probabiliter defendi, dicendo nomen cauſæ transferri interdum ad ſignificandum effectum : & ita nomen Fidei poſſe aliquando ſignificare fiduciam voluntatis, quatenus à Fide habet ſuam perfectionem : nihilominus analogiam hanc non eſſe nobis neceſſariam ; neque loca Scripturæ ſupra citata nos cogere ad illam ſignificationem admittendam. Nam imprimis quod attinet ad Fidem orationis, de qua loquitur Iacobus, certum eſt aliquam Fidem veram, & catholicam requiri ad efficaciam orationis. Nam vt dixit Paulus ad Roman. 10. Quomodo inuocabunt eum in quem non crediderunt. Vnde quod ait Iacobus, *In fide nihil hæſitet:* primo intelligi poteſt de hæſitatione repugnante veritati fidei diuinæ : non quia neceſſarium ſit vnicuique credere ſuam orationem habituram effectum abſolute, ſed ſolum ſub conditione, ſi habuerit omnes proprietates neceſſarias, ſub quibus promiſsio orationis facta eſt, ita vt non hæſitet de illa promiſsione, *Quidquid orantes petitis, credite, quia accipietis.* Quæ in illo ſenſu accipienda eſt. Vel ſecundo, ſi Iacobum velimus loqui de non hæſitatione in ipſo affectu orandi : ideo dixit, vt poſtulans in Fide nihil hæſitet: non quia Fides illa ſit fiducia, ſed quia eſt radix fiduciæ: & quia ex perfecta conſideratione Fidei, & bonitatis, ac benignitatis Dei, quam Fides docet, prouenit, vt Fidelis oret cum firmo affectu, & ſine hæſitatione: ſicut Petrus 1. Canonic. cap. 5. dixit. *Cui reſiſtite fortes in fide.* Non quia reſiſtere tentationi formaliter fiat per Fidem. fit enim per voluntatem gratia adiutam : ſed quia Fides eſt, quæ voluntatem mouet, & dirigit: & ita etiam in noſtro propoſito dixit Paulus, Abraham Fide confirmatum non hæſitaſſe diffidentia. Et in alio loco monet habere fiduciam in Fide. id eſt fundatam in Fide. & ob eandem cauſam, quando Chriſtus reprehendit Petrum quod eſſet *modicæ fidei*, & ſimiliter alios Apoſtolos, de Fide vera loquitur : non vero illos reprehendit, quia dubitarent de veritate Fidei, aut reuelationis, ſed quia haberent languidam Fidem, & non recte illa vterentur ad conſiderandum ea, quæ poſſent affectum, & fiduciam erigere. Atque hoc modo explicui latius hanc Fidem orationis, lib. 1. de orat. cap. 24. & eſt valde conſentanea doctrinæ D. Thomæ 2. 2. loco citato, & videtur mihi ſententia Hieronymi in dialogo contra Luciferianos, ſatis poſt medium, quidquid ibi in ſcholio dicat Marianus Victor. Non enim exponit Hieron. illa loca de fiducia, ſed de Fide, vel viua, vel efficaciter operante, & conſiderante veritatem Fidei. Atque idem cum proportione dicendum eſt de Fide miraculorum : de qua ibi etiam loquitur Hieronymus : ſed de hac Fide ſpecialiter dicendum eſt in diſcurſu materiæ. Et ideo in præſenti amplius illam non declaro.

3 Aſſert. Fides etiam ad intellect relata varias habet ſignificationes.

9. Tertio principaliter dicendum eſt: Nomen Fidei etiam ad intellectum relatum plura habere ſignificata, partim æquiuoca, vel analoga : partim ſub aliqua ratione communi : quod explicare breuiter oportet ad vſum vocis in hac materia, & ad conſtituendum eius obiectum. Primo igitur quilibet aſſenſus intellectus quoad vnam partem determinatus, ſolet Fides appellari, quod commune eſt apud omnes. Et ita poteſt intelligi illud Auguſtini de Prædeſtin. Sanct. cap. 2. *Credere eſt cum aſſenſione cogitare.* Nam idem eſt credere, quod adhibere Fidem. Et eodem modo intelligunt multi illam vulgarem deſcriptionem argumenti, quod ſit *oratio rei dubiæ faciens fidem* : quod aliqui extendunt etiam ad demonſtrationem. Imo Alenſis, Bonauent. & Gabr. ſupra citati exiſtimant, etiam cognitionem intuitiuam, & viſionem etiam Dei claram interdum appellari Fidem, ita intelligentes illud ad Roman. 1. *Iuſtitia Dei in eo*, id eſt, in Euangelio, *reuelatur ex fide in fidem*, id eſt, ex Fide obſcura in claram viſionem: quæ fuit expoſitio Bedæ in illum locum : ſed mihi non probatur: quia non eſt ad mentem Pauli ibi: non enim agit de viſione, ſed de propria Fide Chriſti venturi : Et hoc eſt, quod ait, *Ex fide in fidem.* Vt ex communi ſententia Patrum ibi declarat Toletus, Benedict. Perer. & alij. Item non conſonat alijs locis Pauli, in quibus Fidem opponit viſioni, *Per fidem ambulamus, & non per ſpeciem.* Vnde non credo alicubi in Scriptura viſionem Dei vocari Fidem : imo neque in communi modo loquendi, aliquam intuitiuam viſionem nomine Fidei appellari. Quocirca, ſi hæc vox extenditur ad euidentem cognitionem, ſolum eſt ad abſtractiuam, & quæ per diſcurſum habetur: frequentius tamen, & minus improprie dicitur, de quocunque aſſenſu opinatiuo : vel quia formidoloſus eſt, vel obſcurus, vel quia regulariter includit authoritatem. Vnde Ariſt. 3. de Anim. cap. 3. text. 157. dixit opinionem ſequitur Fides. Et D. Thom. 2.2.q.129.ar. 6. dixit, opinionem vehementem appellari Fidem.

Vna eſt pro aſſenſu determinato ad alteram partem.

10. Et ex hac ſignificatione deriuari potuerũt duæ aliæ, quas ſupra attigi. Vna eſt, qua Fides dicitur de conſcientia. Eſt enim conſcientia actus intellectus, vt docet D. Thom. 1. p. q. 79. & 1. 2. q. 19. art. 5. & conſiſtit in quodam firmo iudicio practico de agendis: quod iudicium regulariter nititur coniecturis, & authoritate: ideoque potuit Fides nuncupari ; & à nobis dici poteſt Fides practica, ſecundum quam dicitur homo bonæ, vel malæ Fidei, quod eſt valde vſitatum in iure. Altera ſignificatio erat, in qua Fides tribuitur inſtrumentis, & ſcripturæ publicæ, & ſimilibus, iuxta titulos Iuris, *de fide inſtrumentorum.* Nam quia talia inſtrumenta apta ſunt ad generandam Fidem in mente, ſeu aſſenſu: ideo fidelia dicuntur: ſicut medicina apta ad generandam ſanitatem, ſana appellatur.

Ex prædicta ſignificatione aliæ manarunt,

11. Iam vero in communi vſu vox Fidei contracta eſt ad ſignificandam cognitionem obſcuram, & fundatam in teſtimonio dicentis : & hæc acceptio eſt, quæ præſenti inſtituto deſeruit. Vlterius vero diſtinguenda eſt hæc fides in diuinam, & humanam, quæ duo membra licet non ſint ęquiuoca, ſicut præcedentia (habere enim poſſunt rationem communẽ fortaſſe vniuocam, de quo alibi) nihilominus eſſentialiter differunt ratione formalium obiectorum, in quibus fundantur : nam diuina fides in Dei teſtimonio fundatur (vt videbimus) humana vero in humana, ſeu in creata authoritate : ſi velimus ſub hoc membro comprehendere fidem, quæ dari poteſt Angelo loquenti ſuo nomine, ſeu propria authoritate. In præſenti ergo Fidem humanam omittimus, quæ ad Philoſophos ſpectat : & de ſupernaturali, & diuina tractamus. In ordine autem ſupernaturali datur etiã multiplex vſus huius vocis, etiam vt pertinentis ad intellectum, quem melius in ſequenti ſectione explicabo.

Potiſſima ſignificatio fidei eſt pro cognitione obſcura fundata in teſtimonio dicentis quæ in diuinam & humanam diuiditur.

SECT.

SECTIO II.

Quæ fides ſupernaturalis ſit proprium obiectum huius materiæ, & quo ordine tractandum ſit.

Quamuis agendum de fide intellectus, non tamen excluditur affectio pia voluntatis.

1. SVppono hîc iam non tractari de fide voluntatis etiam infuſa ſi : nam ſi ſermo ſit de fiducia admittendo nomen fidei in illa ſignificatione, illius conſideratio pertinet ad doctrinam de ſpe, quia, vt dixi ab illa non diſtinguitur. Si vero loquamur de fidelitate ; rectè quadrat illud Auguſtini libro de Spirit. & litera capite trigeſimo primo. *de hac fide nunc loquimur, quam adhibemus cum aliquid credimus, non quam damus cum aliquid promittimus*, nam hæc fides moralis virtus eſt, & pars potentialis iuſtitiæ, ideoque ad illius tractationem ſpectat. Cum autem dicimus hic non tractari de fide voluntatis ; loquimur de illa fide, quæ in ſua ratione propria in voluntate conſummatur, non tamen excludimus voluntatem illam, quam Concil. Arauſ. initium fidei vocauit, illa enim præſentis conſiderationis eſt, quatenus ipſa fides intellectus voluntaria eſt : illa tamen voluntas non eſt fides, ſed pia affectio ad fidem.

Rurſus licet agendum de fide diuina ſubteruit tamen declaratio humanę vel vtrique communis.

2. Deinde ſtatuendum eſt præſentis doctrinæ obiectum non eſſe fidem humanam, nec ſolam rationem fidei communem humanæ, & diuinæ, ſed fidem diuinam ſecundum propriam rationem ſuam, illa enim tantum virtus Theologica eſt, & ſalutis fundamentum ; & ad Deum tendit vt finis ſupernaturalis eſt, quibus rationibus maximè in Theologia conſideratur : quia vero propria ratio huius fidei ſupponit communem ; & quia regulariter loquendo non comparatur ſine aliquo miniſterio, & quaſi adiutorio fidei humanæ, ideo non poteſt Theologia omnino abſtrahere ab his rationibus conſiderandis, non tamen vt partes proprij obiecti eas conſiderat, ſed vel præſupponendo illas, vel explicando quantum ſibi neceſſarium eſt.

Fides diuina includit tria

3. Eſt autem conſiderandum vlteriùs fidem diuinam tria per ſe includere, habitum, ſeu lumen fidei, actum eius, & obiectum, quæ tria ſigillatim etiam ſumpta ſolent in Scriptura nomine fidei ſignificari ;

1. obiectum.

nam de doctrina, ſeu obiecto fidei intelligitur illud ad Galat. 1. *Cum veniſſet fides, &c.* & cap. 3. *Ex auditu fidei* ; & ad Epheſ. 4. *Vnus Deus, vna fides*, & Apocalypſ. 2. *Non negaſti fidem meam*, & ita etiam dicit Athanaſius in Symbolo. *Hæc eſt fides Catholica ; quam niſi quis firmiter, fideliterque crediderit*, nam fides, quæ creditur obiectum eſt virtutis fidei.

2 Actus.

De actu vero intelligitur illud Matthæi nono. *Secundum fidem veſtram fiat vobis*, & illud ad Roman. 1. *Fides veſtra annunciatur in vniuerſo mundo* ; & in toto capite vndecimo ad Hebræ. eodem modo ſumitur fides cum illi varij effectus tribuuntur, & quoties in Scriptura præcipitur fides tanquam ad ſalutem neceſſaria, de hac fide ſermo eſt, quia præcepta de actibus dantur.

3 Habitus.

De habitu autem fidei rectè intelligitur illud 1. ad Corinth. 13. *Nunc autem manent tria hæc fides*, & cætera. & in eodem ſenſu loquitur Trident. ſeſſione 6. capite ſeptimo, cum dicit, in iuſtificatione ſimul infundi fidem, ſpem, & charitatem, & vltra has ſignificationes inuenimus tres alias in Scriptura pertinentes etiam ad fidem ſupernaturalis ordinis, ſcilicet quatenus fides requiritur ad miracula, quæ dicitur fides miraculorum, ſeu ſignorum ; & quatenus quædam fides ponitur inter gratias gratis datas, & alia inter fructus Spiritus S.

Dubium : quodnam illorum trium ſit materia huius tractatus.

Dubitari ergo poteſt, an fides vt hæc omnia complectitur ſit proprium obiectum huius doctrinæ, vel ſub qua ratione? In quo breuiter dicendum eſt, hæc omnia quidem explicari in hac materia, tamen ex communi conſenſu, & mente Theologorum ipſum habitum, ſeu lumen fidei eſſe proprium obiectum huius doctrinæ. Nam materia, ſeu obiectum creditum per fidem ſolùm denominatur Fides ab ipſo habitu, ſeu actu Fidei, & ita ſolum conſideretur quatenus terminare poteſt habitudinem Fidei ad ipſum, habitus vero, & actus licet per ſe, ac principaliter conſiderentur, tamen habitus eſt quaſi forma permanens, & principium ipſius actus, ideoque tanquam præcipuum obiectum totius doctrinæ ponitur, reliqua vero conſiderentur tanquam annexa ipſi Fidei.

Suborta quęſtiuncula

4. Sed interrogabit aliquis cum lumen Fidei ſit primum principium, & fundamentum totius Theologiæ, & omnium partium eius, quomodo eſſe poſsit obiectum alicuius partis eiuſdem Theologiæ ; quia ratio obiecti habet rationem termini, non poteſt autem idem eſſe principium, & terminus reſpectu eiuſdem, cum dicant contrarias habitudines. Item, quia alias vel peteretur principium in diſcurſu talis doctrinæ, vel oporteret ad aliud altius principium illam reſoluere.

Expeditur.

Veruntamen hoc facile expeditur ; & intelligitur conſiderando lumen intellectuale eſſe reflexiuum in ſe ipſum : nam intellectus eſt principium cognoſcendi ſe, & lumen gloriæ eſt etiam principium videndi ſe ipſum, & ita in his non repugnant illæ rationes principij, & termini, quia ſola ratione, & denominatione diſtinguũtur. Sic ergo lumen fidei eſt principium credendi ipſum : nam eadem fide credimus infundi nobis fidem ; & illam eſſe ſupernaturalem, & alia huiuſmodi. Atque ita fit vt poſsit Theologia ex principijs creditis de ipſa Fide diſcurrere, & colligere alias proprietates eidem Fidei conuenientes ſine petitione principij, & ſine reſolutione ad altiꝰ principium, & hoc modo poteſt Fides eſſe pars obiecti Theologiæ, ſicut poteſt eſſe pars obiecti Fidei.

Ordo, & diſtributio huius tractatus.

5. Ex quibus tandem conſtat, quis ordo à nobis ſeruandus ſit in hac materia tractanda: nam cum de virtute Fidei tractemus, de vitijs etiam illi contrarijs neceſſario dicendum eſt : & ideo in duas partes principales materiam diuidemus : prima erit de virtute, quæ magis ſpeculatiua eſt : ſecunda vero de vitijs, quæ fere tota eſt moralis ; quia in illa eſt conſiderandum de præceptis Fidei, & de peccatis, quibus violantur, & de pœnis, qua illis reſpondent. Priorem vero partem in quatuor membra partiemur. Primum erit de obiecto, quia ab illo ſumitur ſpecies virtutis : ſecundum de actu, quia per illum etiam habitus ſpecificatur : tertium de habitu, & quartum de annexis virtuti Fidei.

DISPVT. SECVNDA.

De obiecto, ſeu ſubiecto materiali fidei.

NOn tracto quæſtionem, quæ in qualibet ſcientia præmitti ſolet de materia eius. An ſit ; nam Fidem eſſe ſuppono ex dictis in materia de Gratia, & ex dicendis infrà de neceſsitate Fidei, & de habitu eius : præter quam quod ex teſtimonijs Sacræ Scripturæ allatis diſputatione præcedenti, ſatis manifeſte conſtat dari in nobis Fidem intellectualem, ſupernaturalem, & infuſam. Præmiſſa igitur quæſtione, An ſit Fides, incipimus quid ſit inueſtigare : & ideo initium ſumimus ab obiecto, quia ad illud tota virtus ordinatur.

Tria in obiecto fidei diſtincta.

In hoc autem obiecto tria diſtinguit Diuus Thomas ſecunda ſecundæ quæſtione prima, articulo primo, ſcilicet obiectum materiale ; id eſt, materiam circa quam verſatur virtus, & obiectum formale, id eſt, ratio ſub qua verſatur, ſeu motiuum propter quod Fides credit. Tertium vocat Diuus Thomas accidentale,

& in ſolutionibus argumentorum explicat ſub hoc membro includere omnia obiecta creata, quæ ſecundariò, & quaſi conſequenter dicit pertinere ad fidem. Ego verò omnia illa, quæ creduntur ex teſtimonio diuino comprehendo ſub obiecto materiali fidei, vt in ſecunda ſectione explicabo: & ideo aliter ſumo illud tertium membrum; nam præter obiectum materiale, & formale requiritur ad credendum ſufficiens propoſitio doctrinæ fidei, iuxta illud; *Quomodo audient ſine prædicante?* nam quia nec DEVS teſtificans, nec res teſtificatæ videntur, ideo neceſſe eſt, vt per auditum ſufficienter proponantur, nam ideo dicitur eſſe Fides ex auditu. Hæc ergo tria eodem ordine ſunt à nobis explicanda, & incipimus à materiali obiecto tanquam à clariori. In quo vlteriùs diſtingui poteſt ſubiectum ab obiecto: nam licet hi termini frequentiùs confundantur, & in bono ſenſu indifferenter illis vtamur: nunc autem claritatis gratia illos diſtinguimus cum Durand. in 1. quæſtione quinta Prologi, & in 3. diſtinctione vigeſima quarta, quæſtione prima. & Capreolo quæſtione quarta Prologi, articulo ſecundo. Subiectum appellamus rem ſimplicem, ſeu incomplexam de qua aliquid creditur, quia eſt ſubiectum illius propoſitionis, quæ creditur, ipſa verò propoſitio complexa, & credita vocatur obiectum, quia eſt id, quod fides immediatè credit, & cui aſſentitur: vtrumque ergo ſigillatim explicandum eſt.

SECTIO PRIMA.

An DEVS ſub ratione Deitatis ſit ſubiectum principale fidei?

1 Aſſert. de fide. 1. OMiſsis opinionibus, quæ obiter poſtea attingentur, quia non ſunt magni momenti, dicendum eſt primo DEVM eſſe ſubiectum fidei Chriſtianæ: hoc eſt per ſe notum, & de fide certum: quia fides noſtra ad DEVM tendit, & circa Deum verſatur, & ideo vna eſt de virtutibus Theologicis. 1. ad Corinth. 13. & ideo Marci vndecimo ait Chriſtus: *Habete fidem DEI*, & Paul. 1. ad Theſſal. 1.

Eius ratio. *Fides, quæ ad DEVM eſt*, &c. Vnde Cyrill. Hieroſol. Cathec. 5. *Illuminatorum. Fides* (inquit) *Deum ſpeculatur, Deum intuetur.* Ratio verò eſt, quia de DEO multa credimus, ſcilicet, Eſſe, & eſſe vnum, & Trinum, &c. Ergo eſt ſubiectum fidei iuxta explicationem datam.

2. Aſſert. certiſſima. 2. Secundò dicendum eſt Deum eſſe principale ſubiectum fidei, quod ſolet vocari ſubiectum attributionis alicuius virtutis, ſeu habitus: in hoc etiam conueniunt Theologi ſtatim citandi, & eſt ferè æquè certum. Primò ex modo loquendi Scripturæ ad Hebr. 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo:* & ſubdit ſtatim: *Quia accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt:* proponit ergo Deum tanquam primarium terminum in quem tendit Fides, & ideo ad Epheſ. quarto dicitur: *Vnus Dominus, vna fides*, & ad Coloſſ. ſecundo. *In acquiſitionem myſterij Dei*, ſignificans totam fidem tendere principaliter ad cognoſcendum Deum, quod etiam habet ad Coloſſ. tertio, & ad Philipp. primo. & ideo dicit Chriſtus Ioan. 14. *Creditis in Deum, & in me credite*, quia illud eſt primarium, hoc conſequens: vnde Auguſt. 4. de ciuit. cap. 20. inquit: *Fidei vnum, & primum, ac maximum officium eſt, vt in vnum credatur Deum*, & libro 11. cap. 2. dicit finem totius fidei, & ipſius etiam Chriſti eſſe

Ratio aſſert. vt ad Deum perueniatur. Et hæc eſt ratio aſſertionis, nam ſubiectum principale, ſeu attributionis eſt ad quod omnia referuntur, quæ ſub aliqua virtute, ſeu habitu cadunt, ſed omnia, quæ per fidem reuelantur eò tendunt, vt meliùs cognoſcatur, & honoretur Deus; ergo. Item in vita beata Deus eſt primarium obiectum: ergo etiam in fide, quia viſio fidei ſuccedit, vnde Ioan. 17. ait Chriſtus: *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum*, quod tam de patria, quàm de via Patres intelligunt. Tandem lumen fidei eſt quædam ſupernaturalis participatio diuini luminis, ſed Deus ipſe eſt primarium obiectum diuini luminis per eſſentiam, & creati luminis gloriæ: ergo etiam luminis fidei. Quæri autem poteſt, an hoc ſit ex intrinſeca natura talis qualitatis, vel ex ordinatione diuina, hoc tamen paulo inferiùs melius exponetur.

Contra proximam aſſert. ſentit Durand. Eius fundamentum improbatur dupliciter. 3. Contra hanc vero aſſertionem ſenſit Durand. quæſt. 5. Prolog. dicens actum meritorium eſſe principale obiectum Theologiæ, explicuerat autem per Theologiam intelligere fidem. Fundatur, quia omnia, quæ in Scriptura traduntur ordinantur ad meritum gloriæ in hac vita obtinendum; ſed eſt improbabilis opinio, in qua ipſe non perſtitit: nam in 3. diſtinct. 24. quæſt. 1. num. 7. docet concluſionem noſtram, & argumentum eius nullius eſt momenti, & probat contrarium, quia meritum ipſum ordinatur ad gloriam, & gloria creata ad Deum ipſum. Alia etiam de cauſa cauenda eſt hæc ſententia Durandi, ſcilicet, quia affinitatem quandam habet cum ſententia Chemnitij, & hæreticorum huius temporis, qui dicunt principale obiectum fidei eſſe promiſsionem Dei de noſtra iuſtitia, & remiſsione peccatorum per Chriſtum, qui maximè errant dum loquuntur de hac promiſsione, vt abſoluta, & vnicuique credenti in particulari facta, quod falſum eſt, & hæreticum, vt docet Trid. & dixi latè in materia de Gratia lib. 8. à capite 15. Veruntamen etiamſi ſit ſermo de promiſsione generali, & ſub conditione debita, quę re vera eſt vnum ex credendis, non poteſt tamen dici primarium ſubiectum materiale: nam hæc ipſa promiſsio ad Deum ordinatur, & ita pertinet ad ſecundaria credibilia.

Contra eandem aſſert. obiectio ex Trid. 4. Sed obijci poſſunt quædam verba Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. vbi explicans quid ſit neceſſarium credere ad iuſtificationē ait, *& imprimis Deum per gratiam ſuam remittere peccata propter Chriſtum*; ergo hoc ponit tanquam primarium ſubiectum Fidei iuſtificantis. Reſpondetur tamen facilè priùs præmittere Conc. illa verba, *Diſponuntur autem ad iuſtitiam dum excitati diuina gratia fidem ex auditu concipientes liberè mouentur in Deum credentes quæ reuelata ſunt:*

Reſponſio. primum ergo motum ponit in Deum tanquam primarium obiectum, in alijs autem ſubiunctis verbis declarat quomodo applicanda ſit illa fides ad pœnitentiam concipiendam cum debita fiducia, ad quod imprimis iuuat conſideratio Dei per fidem vt remittentis peccata, in quo etiam non excluditur quin Deus ipſe ſit primarium obiectum circa quod verſatur illa fides, ſed ſolum per illam creditur de Deo aliquod prædicatum ſecundarium, vt eſſe iuſtificatorem, quod in aſſertione ſequenti magis explicabitur.

3. Aſſert. communis. 5. Dico ergo tertio. Deus ſecundum abſolutam rationem Deitatis, & eſſentiæ ſuæ eſt primarium obiectum fidei. Hæc, vt exiſtimo, eſt communis ſententia Theologorum, D. Thomæ hic, & 1. p. q. 1. art. 7. & q. 14. de veritat. art. 8. & in 3. diſt. 24. artic. 1. & idem tenet Scot. diſt. 23. q. vnic. Duran. diſt. 24. q. 1. Capreolus quæſt. 4. Prolog. artic. 2. Alb. & alij in 3. diſtinct. 23. idem ſentit Marſil. in 1. q. 2. vbi refert varias opiniones, tenet etiam Henric. Quodlib. 12. q. 1. Alex. Alenſ. 3. p. q. 68. memb. 7. art. vlt. Vt autem explicetur & probetur, oportet diſtinguere duplicem

Ratio obiectiua duplex, ſub qua, & quæ. rationem formalem, prout communiter traditur in obiectis ſcientiarum, vel habituum: vna eſt ratio formalis ſub qua, & eſt illa, quæ mouet ad cognitionem obiecti, ſeu conſtituit illud in ratione cognoſcibilis: alia eſt ratio, quæ primariò intenditur, ſeu

Aſſertio præcedit de poſteriori.

ſeu cognoſcitur in ſubiecto. Hic ergo non loquimur de ratione ſub qua, nam illa pertinet ad diſputationem ſequentem, ſed de ratione, quæ principaliter intenditur per fidem, & hoc modo dicimus Deum ipſum quatenus Deus eſt, eſſe primarium ſcopum fidei.

Probatur ex Hebr. 11.

Quod videtur ſatis probari ex illis verbis Pauli, *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt:* nam quia eſſe Dei eſt eius ſubſtantia, & eſſentia, cognoſcere Deum eſſe, idem eſt quod cognoſcere Deum eſſe verum Deum, atque adeo habere veram diuinitatem: ergo hoc eſt primarium obiectum quod fides intendit. Et ideo dicebat Chriſtus Ioã. 14. *Creditis in Deum, & in me credite,* quia illud primum eſt fundamentum reliquorum: facit etiam illud Ioan. 13. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te.* hæc ergo abſoluta cognitio Dei eſt intenta per fidem.

Probatur etiam ratione.

Item illa eſt primarium, & eſſentiale obiectum beatitudinis noſtræ, ac viſionis Dei: ergo, & fidei: tum quia fidei ſuccedit viſio, vt dixi: tum etiam quia fides, & viſio habent idem obiectũ primarium variata ratione clari, & obſcuri. Denique quidquid per fidem reuelatur ad hoc ordinatur, vt Deus ſecundum ſe, & ſecundum abſolutam rationem ſuam perfectius cognoſcatur, iuxta capacitatem præſentis ſtatus: ergo Deus ſecundum prædictam abſolutam rationem Deitatis eſt Fidei ſubiectum.

Contra hanc aſſert ſententiam Arimin. Argent. & alii

6. Contra hanc vero aſſertionem tenuerunt multi Theologi aſſerentes Deum ſub ratione Saluatoris, aut glorificatoris eſſe ſubiectum fidei, quod ſentit Greg. q. 4. Prolog. & Argent. Ægyd. & alij ibi. loquentes de ſubiecto Theologiæ, vt in principio 1. partis latius tractatur. Et fundantur, quia omnia, quæ reuelantur per fidem ordinantur ad hominum ſalutem, & gloriam, iuxta illud Ioan. 20. *Hæc ſcripta ſunt vt credatis, & credentes vitam habeatis in nomine eius.*

Caluini reprehenſio.

Vnde etiam Caluin. reprehendit Scholaſticos, eo quod Deum vt Deum dicant eſſe primarium ſubiectum fidei, & non etiam Deum, vt hominem, ſeu Chriſtum, cum fides Chriſti potiſsimum poſtuletur in Euangelio, & ſalus noſtra illi tribuatur.

Vtrique refelluntur.

Sed hæ ſententiæ non habent ſolidum fundamentum. Oportet enim diſtinguere duos ordines prædicatorum, ſeu perfectionum, quæ de Deo cognoſcuntur, quædam enim ſunt omnino neceſſaria, & intrinſeca Deo, vt eſſe vnum, trinum, bonum, & alia ſunt contingẽtia, ſeu libera, & aliquo modo extrinſeca Deo, vt eſſe actu creatorem, iuſtificatorem &c. Quanuis ergo fides Deum cognoſcat vt ſubiectum, cui hæc omnia conueniunt, quia omnia hæc de illo credit, nihilominus certum eſt, prædicata primi ordinis eſſe priora, & primario intenta per fidem: nam omnia alia ordinantur ad manifeſtationem iſtorum attributorum Dei, creat enim Deus vt cognoſcatur omnipotens, & ſic de alijs. Igitur nõ poteſt eſſe Deus ſubiectum fidei ſub ratione aliqua, vel denominatione extrinſeca, ſeu contingente, quales ſunt Saluatoris, vel Glorificatoris &c. Nec refert quod fides ordinetur ad noſtram ſalutem, & gloriam, quia hæc ipſa noſtra ſalus, & gloria ordinatur ad gloriam ipſius Dei, & manifeſtationem naturæ illius, ſicut etiam charitas ordinatur ad noſtram ſalutem, & nihilominus obiectum eius eſt Deus ſecundum ſe, & ſecundum abſolutam bonitatem, quam in ſe habet, & hoc generaliter conuenit virtuti Theologiæ, vnicuique ſecundum rationem ſuam.

Speciatim Caluinus redarguitur.

Reprehenſio autem Caluini, aut vana eſt, aut mendax: ſi enim dicat Theologos omittere Chriſtum omnino in aſsignando obiecto materiali fidei, falſiſsimum dicit, vt ex dicendis conſtabit: ſi vero reprehendit, quia non primo loco, ſed in ſecundo illum ponunt, loquitur contra eundem Chriſtum dicentem: *Creditis in Deum, & in me credite,* & alibi: *Hæc eſt vita æterna vt cognoſcant te, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum:* & idem ordo ſeruatur in ſymbolis fidei, nam prius docentur quæ ad diuinitatem pertinent, deinde quæ ad humanitatem, ideoque merito dicit D. Thom. 2. 2. q. 176. art. 6. in duobus principaliter conſiſtere fidem, primo in Dei cognitione, & deinde in fide Incarnationis.

Dubium ex D. Thomæ litera.

7. Sed quæret aliquis: cum multa ſint attributa diuina, quæ neceſſario Deo conueniunt, an Deus ſubijciatur fidei ſecundum aliquod determinatum attributum, vel ſecundum totam collectionem eorum? Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia D. Thom. hic articulo primo dixit, Deum ſub ratione primæ veritatis eſſe obiectum formale fidei, & videtur loqui non tantum de ratione formali ſub qua, ſed etiam de ratione, quæ primario cognoſcitur: eſſe autem primam veritatem eſt quoddam particulare attributum Dei.

Reſoluitur.

Reſpondeo Deum non eſſe obiectum fidei primarium ſecundum aliquod ſpeciale attributum, quod à nobis concipiatur per modum proprietatis, ſeu alicuius virtutis Dei, ſed ſecundum abſolutam rationem Deitatis, in qua confuſe, ſeu quaſi radicaliter noſtro modo concipiendi omnia attributa includuntur. Ita ſumitur ex citatis Auctoribus, & ex teſtimonijs Scripturæ adductis:

Reſolutionis ratio.

& ratio eſt, quia fides primario intendit cognitionem veri Dei per eſſentiam, eſſentia autem Dei includit eſſentialiter attributa omnia, & ideo fides per ſe primo non tendit in aliquod ſpeciale attributum, ſed in Deitatem vt ſic. Quod ſi noſtro modo concipiendi intelligatur ſubſtantia Dei ſub abſoluto conceptu eſſentiæ, & alia attributa vt proprietates conſequentes ſecundum rationem, ſic Deus ſecundum rationem eſſentiæ ſuæ eſt primarium obiectum, iuxta illud. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt:* nam vt dixi ipſum eſſe Dei concipitur quaſi prima eſſentia Dei, quia eſt ipſum eſſe per eſſentiam, iuxta illud: *Ego ſum qui ſum.*

Satisfit literæ D. Thomæ.

Neque repugnat dictum D. Thomæ ſupra citatum, diſtinguenda eſt enim duplex veritas in Deo, ſcilicet in eſſendo, & in dicendo, de qua diſtinctione plura in diſputatione ſequenti. Prior veritas non eſt proprie ſpeciale attributum Dei, ſed eſt veritas tranſcendentalis, quæ nihil addit naturæ rei, & ita vera Deitas nihil aliud dicit quam Deitatem ipſam, & de hac veritate intelligendum eſt cum dicitur, Deus vt prima veritas eſſe primarium obiectum materiale fidei, quod perinde eſt ac dicere Deum ſecundum veram Deitatem, atque adeo ſecundum eſſentiam ſuam eſſe tale obiectum. Altera autem veritas eſt ſpeciale attributum, & pertinet primario ad obiectum formale, vt infra dicemus. quatenus vero eſt etiam res credita, non eſt proprie obiectum primarium ſecundum rationem, ſed poſt Deitatem, vt ſic, quanuis fortaſſe reſpectu aliorum attributorum habeat quandam prioritatem ſecundum rationem, vt ſtatim attingam, & latius diſputatione ſequenti.

4. Aſſertio in duplici ſenſu procedens.

8. Quarto dicendum eſt inter obiecta materialia fidei, Deum eſſe maxime neceſſarium, & inſeparabile à reuelatione fidei. Hoc poteſt dupliciter intelligi: vno modo de neceſsitate ad finem reuelantis, & ad cultum, & honorem eius, atque etiam ad ſalutem eorum, quibus fit reuelatio: & in hoc ſenſu eſt res clara, quia niſi Deus de ſe ipſo loqueretur hominibus, nec poſſet ab eis digne coli, iuxta illud ad Rom. 10. *Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt?* Neque etiam poſſent ſaluari, cum ſalus hominis in Deo poſita ſit, & ſine fide Dei non poſsit homo placere Deo ad Hebr. 11. Alio modo intelligi poteſt aſſertio poſita de neceſsitate intrinſeca, & eſſentiali ipſius habitus fidei, & in hoc etiam ſenſu concluſionem intelligo.

Eius ratio.

Ratio autem eſt, quia nihil eſt credibile per fidem niſi ſub teſtimonio Diuino, vt nunc ſuppono: quiſquis ergo credit aliquid per fidem infuſam, credit illud eſſe reuelatum à Deo, & teſtimonium Dei eſſe infallibile: ergo impoſsibile eſt credere aliquid fide diuina, quod non ſit Deus, quin ſupponatur aliquid creditum de ipſo Deo, quod vt minimum eſſe debet, Deum eſſe, & eſſe

eſſe veracem in his, quæ teſtificatur: ſic ergo Deus, vt obiectum materiale, ſeu cognitum, habet neceſſariam connexionem cum fide, quam non habent alia obiecta: nam poſſet Deus multa reuelare de ſe ipſo, & nihil de creaturis. Et in hoc eſt notanda differentia inter fidem humanam, & diuinam; nam per fidem, per quam credimus alicui homini, non oportet credere aliquid de ipſomet loquente: nam ipſum eſſe, & loqui non credimus, ſed videmus, eſſe autem veracem, ſeu dignum fide, licet fortaſſe non videamus, tamen etiam id non credimus ex teſtimonio eius, ſed aliunde ſupponimus cognitum ſaltem per coniecturas. In diuina autem fide non ita eſt, quia non poteſt Deus per hanc fidem aliquid nobis reuelare, quin aliquo modo reuelet ſe ipſum, quia non videmus eum loquentem, aut exiſtentem, ſed credimus, nec per alias coniecturas, aut rationes ſolas credimus illum eſſe veracem, ſed eadem fide dicente nobis, *Eſt autem Deus verax.* Dices: Eſto hoc verum ſit in viatoribus, tamen in beatis videntibus Deum poſſet contingere, Deum illis teſtificare aliquid extra ſe, & à beatis non viſum etiam in Verbo, & ita poſſet dari reuelatio fidei de re creata, & non de Deo, quia iam videtur; atque ita videtur ſenſiſſe Scot. in 3. diſt. 30. Sed hoc attingit quæſtionem, An in beatis poſſit eſſe fides? quam infra tractabo, nunc breuiter dico reuelationem illam ſi aliquo modo fundetur in viſione Dei loquentis non pertinere ad fidem infuſam, ſed eſſe cognitionem, & lumen alterius rationis, & ideo nihil obſtare concluſioni poſitæ.

Diſcrimen fidei humanæ, & diuinæ. — *Diluitur.*

SECTIO II.

Vtrum Deus ſit adæquatum ſubiectum materiale fidei, vel quod illud ſit.

1\. *1. Aſſert. contra quā militat dictū Paludani.*

PRIMO certum eſſe debet non ſolum Deum, ſed etiam res creatas eſſe ſubiectum materiale fidei, quia de creaturis multa per fidem creduntur. Vnde miror valde quomodo Palud. in 3. diſt. 24. q. 1. concl. 2. dixerit, nullam eſſe propoſitionem creditam per fidem infuſam, cuius ſubiectum ſit creatura, quantumuis prædicatum ſit non Deus. Ex qua poſitione aperte ſequitur, contra noſtram aſſertionem, nihil creatum eſſe ſubiectum fidei: nam, vt ſupra declaraui, illud dicitur ſubiectum fidei, de quo aliquid prædicatur, quod fide infuſa creditur; ſi ergo propoſitiones de ſubiecto creato non creduntur fide infuſa, nullum eſt ſubiectum creatum fidei. *Illud dictum videtur fidei repugnans.* Veruntamen poſitio illa non ſolum improbabilis, ſed etiam fidei contraria aperte videtur, nam hæc propoſitio, *Abraham genuit Iſaac*, fide infuſa credenda eſt, cum ſit expreſſa in Scriptura, & ſimiliter hæc, *Beata Maria perpetuo fuit Virgo*, & ſimiles in quibus ſubiecta creata ſunt: non poteſt ergo dubitari de aſſertione poſita.

2. Aſſert.

2\. Secundo ergo dicendum eſt, Deum non eſſe adæquatum ſubiectum, & vt ſic dicam, directum fidei, ſed hoc eſſe quodlibet ens reuelabile à Deo obſcura reuelatione. Ita ſumitur ex D. Tho. hic ar. 1. & dicta q. 14. de Verita. ar. 8. docet Scot. in 3. diſt. 23. q. vnica, ibi Gabr. & alij communiter partim ibi, partim diſt. 14. & Anton. 3. p. tit. 8. cap. 4. & Abulenſ. in cap. 22. Matth. q. 301. *Probatur.* Et probatur facile, quia imprimis vt aliquid comprehendatur ſub obiecto fidei, neceſſe eſt vt de illo poſſit aliquid per fidem credi, quia illud ſolum continetur ſub materia, ſeu ſubiecto habitus, circa quod poteſt habitus operari, non poteſt autem operari fides, niſi circa ſubiectum reuelatum à Deo, vt conſtabit ex dicendis infra de ratione formali obiecti fidei: ergo vt aliquod contineatur ſub obiecto fidei neceſſe eſt, vt ſit à Deo reuelabile. Et ideo mendacium quatenus tale eſt non poteſt eſſe obiectum fidei, quia non eſt à Deo reuelabile; dico autem, quatenus tale eſt, id eſt, quatenus continet falſitatem quaſi in actu exercito, vt ſic dicam, nam ſi ſumatur mendacium quatenus de illo aliquid vere affirmari poteſt, ſic etiam poteſt inter ſubiecta fidei comprehendi, hæc enim propoſitio, *Mendacium eſt peccatum*, de fide eſt, ſed hoc ipſum eſt reuelabile à Deo, hoc ergo imprimis neceſſarium eſt. Quod autem hoc ſufficiat probatur contraria ratione: nam omnis materia, quæ informari poteſt à formali ratione obiectiua alicuius habitus, pertinet ad materiale obiectum eius, & ſub adæquato obiecto comprehenditur; ſed quicquid poteſt reuelari à Deo, poteſt informari teſtimonio diuino, quod eſt obiectum formale fidei: ergo totum hoc comprehenditur ſub adæquato ſubiecto fidei: conſtat autē non ſolum Deum, ſed etiam multas res creatas reuelari à Deo: ergo non ſolus Deus eſt adæquatum obiectum directum fidei: ergo nullum aliud aſsignari poteſt niſi ens reuelabile, reuelatione vtique obſcura, & accommoda fidei: non enim poteſt alia ratio communis his omnibus ſubiectis aſsignari.

3\. Dices: Fides non poteſt verſari circa omne reuelabile: ergo non eſt illud adæquatum obiectum, quia huiuſmodi obiectum conuertitur cum habitu. Antecedens patet, quia fides non poteſt credere niſi quod reuelatum eſt, multa autem ſunt reuelabilia, quæ non ſunt reuelata. tum etiam, quia reuelabilia ſunt infinita, fides autem non poteſt circa infinita verſari. *Obiect. 1.* Reſpondetur aliud eſſe loqui de aptitudine, aliud de actu. *Solutio.* Verum eſt, fidem non poſſe actum elicere, ſeu exercere, niſi circa ea, quæ reuelata ſunt, tamen ipſum lumen fidei de ſe aptum eſt ad aſſentiendum cuicunque reuelabili ſi de facto reuelētur; & hoc modo dicimus, ens reuelabile eſſe adæquatum obiectum, & loquimur magis de reuelabili, quam de reuelato, ne omnino excludere videamur ea, quę reuelata non ſunt, & vt naturam ac vim fidei magis explicemus. Atque eodem modo dicendum eſt, quod licet fides actu ſemper verſetur circa finita, de ſe extendi poteſt ad infinita ſyncathegorematice, vt aiunt, quia hoc non excedit virtutem potentiæ, aut habitus finiti, vt bene Scot. ſupra, & D. Tho. d. ar. 8. de Verit. ad vlt.

4\. Vlterius vero obijci poteſt, quia non omnia, quæ reuelantur per fidem ſunt æque credibilia: ergo non omnia directe continentur ſub adæquato obiecto materiali fidei. *Obiect. 2.* Antecedens patet, quia non omnia ſunt æque vera: nam diuina veriora ſunt, quam creata, cum ſint magis neceſſaria, & magis entia. Confirmatur primo, quia reſpectu charitatis, Deus, & creatura non æque comprehenduntur ſub obiecto eius: ergo nec reſpectu fidei. *Confirm. 1.* Denique D. Tho. ſupra dicit per accidens pertinere ad fidem omnia, quæ ſunt extra Deum: ergo ſignum eſt non pertinere ad directum obiectum eius, ſicut quod tantum eſt per accidens viſibile non eſt directum obiectum viſus. *Confirm. 2.* Ad argumentum reſpondetur negando aſſumptum. Imo inde confirmatur aſſertio, quia veritates fidei de ſubiecto creato non minus certæ ſunt, quam de ſubiecto increato, tam certa enim eſt, hæc propoſitio, B. Virgo eſt mater Dei. ſicut hæc: Deus eſt Trinus, & Vnus: quia vtraque æque participat rationem formalem fidei, quæ eſt dici à Deo, & Deus æque verax, & infallibilis eſt in minimis, ſicut in magnis, totam enim ſuam veritatem, & auctoritatē amitteret, ſi vel in re minima falſum dicere poſſet, & ideo non minus eſt hæreticus, & amittit totam fidem, qui vnam ex illis veritatibus negat: quam qui aliam. *Reſpon. ad obiect.* Falſum eſt ergo illud antecedens: probatio autem eius laborat in æquiuoco, aliud eſt enim loqui de veritate rei ſecundum ſe, & cognitione eius per intrinſeca principia, aliud vero de veritate in eſſe credibilis, quæ in teſtimonio extrin-

trinſeco fundatur. In priori ergo veritate inuenitur inæqualitas inter creatum, & increatum obiectum, hæc vero nihil refert ad fidem, vt ſic, ſed credibilitas, quæ oritur ex teſtimonio, hæc enim æqualis eſt in rebus de ſe inæqualibus, quia teſtimonium idem eſt, & æque informat rem teſtificatam, vt ſic
Ad 1. confir. dicam. Et inde patet reſponſio ad primam confirmationem: nam in charitate bonitas diuina extrinſecè participatur à creatura, & ideo non eſt æqualiter in illa, & in Deo, & propterea non æqualiter amantur per charitatem creatura, & Deus; reuelatio autem, ſeu teſtimonium Dei extrinſecè informat res credibiles, & ideo æqualiter cadere poteſt in obiecta creata, & increata, quæ doctrina ſumpta eſt ex Diuo Thoma in 3. diſtinct. 29. quæſt. 1. art. 2. ad 1. Ad
Ad 2. confir. alteram confirmationem reſpondetur, D. Thom. latè vſum eſſe illa particula, *Per accidens*, vt ſignificet idem quod per aliud, ſeu ratione alterius, aut ſecundariò: loquendo autem in ratione obiecti credibilis tam per ſe creditur creatum ſubiectum, ſicut increatum, ſi de illo aliquid in ſe & propriè reuelatum eſt.

3. Aſſert. bipartita. Dico tertio: Deus dici poteſt aliquo modo obiectum adæquatum fidei directum, aut indirectum, ſeu partim in recto, partim in obliquo. Prior pars per ſe nota eſt: nam Deus per fidem creditur, imo maximè, & principaliter, vt conſtat ex ſectione præcedente. Poſterior verò pars ſumitur ex Diuo Thoma
Probatur ex D. Thom. ma hic ar. 1. vbi comparat fidem ſcientiæ Medicinæ, quæ habens pro obiecto ſanitatem, tractat de reliquis quatenus ad ſanitatem conducunt: ita (inquit) fides credit, vel Deum, vel quæ ad Deum conferunt: idem habet in d. art. 8. de verit. in ſolutionibus argumentorum: idem ſentit 1. part. D. Thom. quæſt. 1. artic. 7. de obiecto Theologiæ de quo diximus eadem eſſe rationem, & in eodem ſenſu Theologi communiter tam in Prolog. Sentent. quàm in 3. diſtinct. 23. & 24. docent Deum eſſe obiectum attributionis fidei, vel Theologiæ, dicitur enim attributionis obiectum ad quod referuntur omnia, quæ ſub habi-
Et ratione. tum cadunt. Vnde ſumitur ratio aſſertionis, quia omnia, quæ creduntur per fidem ordinantur ad Deū, ſicut etiam in præcedenti ſectione dictum eſt, ergo omnia creduntur tanquam aliquo modo diuina, ſeu pertinentia ad DEVM: ergo in omni obiecto, de quo aliquid Fides credit, includitur aliquo modo Deus: ſic ergo eſt obiectum Fidei adæquatum
Et inductione. in recto, vel in obliquo: quod etiam poteſt inductione confirmari: nam in myſterijs diuinitatis res eſt clara, myſteria autem Incarnationis omnia verſantur circa Deum, Angeli autem, & homines ſunt ad imaginem Dei, & templum eius, & ab illo manant, & ad illum tendunt, & his titulis ſub Fidem cadunt, & idem eſt de reliquis.

Dubium. 6. Dices: peccata nec continentur in Deo, quia non ſunt opera eius, neque ad Deum referuntur, vt conſtat, & nihilominus pertinent ad ſubiectum materiale Fidei, multa enim ſunt, quæ de peccatis per Fidem creduntur: ergo reſpectu illorum non poteſt Deus dici obiectum adæquatum Fidei etiam in ob-
Reſoluitur. liquo. Reſpondeo ſicut peccata cadunt ſub diuinam ſcientiam, ita poſſe contineri ſub obiecto fidei, diuina autem ſcientia habet pro obiecto adæquato aliquo modo ſuam eſſentiam, & nihilominus per eam cognoſcit peccata, vt contraria bonitati ſuæ, & ita per bonum dicitur Deus cognoſcere malum: ita ergo fides reuelat peccata quatenus ſunt auerſiones à Deo, & ita etiam reſpectu illorum Deus eſt obiectum in aliquo, non quia Deus ſit finis ad quem ordinantur peccata, ſed quia eſt finis à quo auertunt, & conſequenter, qui à DEO iudicantur, & ad ſupplicium ordinantur per quod diuina iuſtitia manifeſtatur.

7. Sed quæret aliquis, an hic modus relationis ad Deum ſit ita eſſentialis Fidei, vt ſit inſeparabilis ab ipſa, ita vt repugnet aliquid credi vero aſſenſu fidei infuſæ, & non ordinari ad Deum, etiam vt credi- Suborta quæſtiuncula.
tum per fidem, & vt ſupernaturalem finem; quidam enim ita ſentiunt: & ratio eſſe poteſt, quia fides eſſentialiter eſt virtus infuſa, vnde natura ſua, & ab intrinſeco ordinatur ad ſupernaturalem finem: ergo eſt illi eſſentiale, vt omnia, quæ per illam creduntur, ordinentur ad eundem finem: ergo ratione huius habitudinis eſt eſſentiale huic virtuti habere Deum pro adæquato obiecto dicto modo. Itē quia hoc videtur eſſentiale virtuti Theologicæ, vt ſic, vt in alijs oſtendi poteſt, Fides autem eſt virtus Theologica: ergo. Nihilominus reſpondeo, non eſſe hoc eſſentiale Fidei ſecundum actualem ordinationem omnium credibilium ad eum finem ſupernaturalē, ſed ſufficere aptitudinalem ordinem, ſeu innatam habitudinem, quam omnis creatura habet ad Deū. Explicatur breuiter, & probatur, nā potuiſſet Deus ordinare hominem ad finem naturalem, vt in materia de Gratia oſtenſum eſt, & nihilominus poſſet reuelari illi aliquid per fidem credendum, vt v. g. mundi creationem, vel immortalitatem animæ: ergo in eo caſu illæ res creatæ eſſent ſubiecta fidei, ſine actuali habitudine ad eum finem ſupernaturalem, retenta ſolùm aptitudinali. Quod enim quidam dicunt, in eo caſu illam fidem non fuiſſe futuram ſupernaturalem, mihi veriſimile non eſt, quia haberet eandem rationem formalem credendi, & conſequēter eandem certitudinem, quæ ſine auxilio fidei infuſæ haberi non poteſt. Vnde ratio à priori eſt, quia eſſentia virtutis ſumitur ex motiuo, ſeu obiecto formali, vnde ex parte materiæ ſolum poſtulatur eſſētialiter, vt ſub ratione formali obiectiua ſufficienter contineatur, ordo autem vnius materiæ partialis ad aliam non eſt ita eſſentialis niſi quatenus cōducit, vel neceſſarius eſt ad participationem obiecti formalis. Ad rationem autem in contrarium reſpōdetur, ad virtutem infuſam, & ad actum ſupernaturalē eius, ſatis eſſe vt ratio ſub qua virtus tendit, ſupernaturalis ſit. Ad rationē aūt virtutis Theologicæ ſatis eſſet, vt obiectum principale, quod per ipſam immediate attingitur, ſit Deus, & hoc habet Fides ex natura ſua. Vnde etiam dici poteſt eſſe connaturale Fidei, vt omnia credibilia per ipſam ordinentur ad Deum, vt ſenſit D. Thom. d. q. 14. de verit. ar. 8. ad 18 & ſuadet ratio facta, non tamen poteſt dici eſſentiale ſecundum actualem ordinationem, cùm hæc pendeat ex libera Dei voluntatem.

Quorundam reſponſio & ratio.

Vera reſponſio.

Explicatur & ſuadetur.

Ad rationē aduerſariorū.

SECTIO III.

An obiectum, quod immediate creditur per fidem, complexum ſit, & quotuplex?

Primo certum eſt obiectum, quod Fides immediate credit, eſſe aliquid complexum, eſt enim 1. 1. Aſſert.
veritas catholica, cui, componendo, vel diuidendo, intellectus noſter præbet aſſenſum. Ita D. Thom. hic art. 2. & reliqui ſcholaſtici in 3. diſt. 23. & 24. qui varijs diſtinctionibus vtuntur ad rem hanc explicandam, ſed non eſt neceſſe in re clara immorari. Dicē- explicatur, & probatur.
dum eſt ergo complexionem, de qua tractamus formaliter, & propriè eſſe in conceptionibus formalibus mentis, & inde participari à ſignis vocum, vel Scripturarum, quibus illi conceptus exprimuntur; rebus autem, ſeu ſubiectis ſolùm tribui per denominationem extrinſecam à conceptibus mentis: quia ergo nos non credimus per fidem, niſi per cōceptus cōplexos cōponendo, & diuidēdo, ideo fides dicitur immediate verſari circa obiectum complexum. Et ideo Diuus Thomas in dicto articulo ſecundo dixit res, ſeu veritates creditas prout in ſe ſunt, ſimplices eſſe: prout autem ſunt in nobis per fidem, eſſe complexas,

plexas, vtique denominatione ab actibus noſtris. Quod autem dicit huiuſmodi res in ſe ſimplices eſſe, non eſt intelligendum vniuerſaliter de ſimplicitate, quæ excludat omnem compoſitionem: hoc enim proprium eſt earum veritatum, quæ ad diuinitatem pertinent: nam huic complexioni, Deus eſt Trinus, & Vnus, res ſimpliciſsima ſecundum ſe, correſpondet, at verò veritates fidei, quæ aliquid creatum continent, compoſitionem realem admittunt in ipſo obiecto, dicitur tamen ſimplex, vt opponitur compoſitioni mentis. Vnde etiam obiter notari poteſt, hanc complexionem accidere fidei, & obiecto eius prout in nobis eſt, nam in angelis ſine illa inueniri poteſt.

2. Aſſert.

2. Secundò dicendum eſt veritates complexas fidei varias eſſe, ex omnibus tamen conflari vnum obiectum vnius fidei, quia omnes conueniunt in eadem re credibili. Hæc aſſertio partim ponitur ad explicandam complexionem huius obiecti, partim propter hæreticos huius temporis; illi enim tres diſtinguunt fides, quas vocant, hiſtoricam, miraculorum, & promiſsionum, & hanc tertiam in duas ſubdiſtinguunt, ſcilicet in generalem, quæ eſt de vniuerſalibus promiſsionibus, vt *Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluus erit*, & ſpecialem, qua vnuſquiſque iuſtus, vt talis ſit, formaliter credere debet ſibi eſſe remiſſa peccata, & conſequuturum eſſe gloriam infallibiliter, & hanc vltimam vocant fidem iuſtificantem, ſed præter hunc vltimum errorem de hac fide ſpeciali, qui impugnatus eſt in materia de Gratia libro octauo, capite decimo ſexto, errant præterea multiplicando fides, cum Paul. dicat. *Vnus Dominus, vna fides.* ad Epheſ. 4. & 2. ad Corinth 4 *Habentes eundem ſpiritum fidei*; vnde ad Hebræ. 11. eidem fidei, quam dixerat eſſe *argumentum non apparentium* tribuit omnia illa munera: nam dum ait: *Fide intelligimus aptata eſſe ſecula verbo Dei*, fidem hiſtoriæ ponit, dum verò ait, Abraham, & Sara per fidem habuiſſe filium, aperte ponit fidem promiſsionis dicens; *Quoniam fidelem credidit eum, qui repromiſerat*: quod autem ſubdit de filijs Iſrael: *Fide tranſierunt mare rubrum*, ad fidem miraculorum pertinet, & infra omnia complectitur, dicens: *Fide vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones*; quamuis ergo verum ſit materiam fidei illa tria comprehendere, tamen de omnibus eadem eſt fides, & inter illa ſolum eſt materialis diuerſitas.

Triplicis fidei diſtinctio hæreticorum.

Impugnatur ex Script.

Et Ratione.

3. Accedit præterea, quod hæc ipſa materialis (vt ſic dicam) multiplicatio obiectorum fidei non rectè, neque ſufficienter illo modo explicatur, nam Deum eſſe, & eſſe trinum, & ſimilia dogmata, neque ad hiſtoriam, neque ad promiſsiones, neque ad miracula pertinent. Quod ſi velint ea ſub hiſtoria comprehendere, etiam fides promiſsionum ad hiſtoriam ſpectat; nam quod Deus promiſerit hoc, vel illud, hiſtoria quædam eſt, quam fides credit, quòd autē impleturus ſit, quod promiſit, pertinet ad dogma fidei, quo credimus Deum eſſe veracem, & fidelem. Et ferè idem eſt de fide miraculorum, quatenus catholica eſt, quia per illam credimus, & Deum poſſe facere miraculum, quia credimus eſſe omnipotentem, & facturum eſſe ſicut promiſit ſi neceſſariæ cōditiones concurrant. Non ergo oportet his diſtinctionibus vti, ſed vna eſt fides multa complectens dogmata, vt in aſſertione diximus, ſub quibus verum eſt comprehendi hiſtorias, & promiſsiones, & præterea veritates, quibus natura Dei nobis reuelatur.

Conſule dicta lib 8 de Grat c 16 & Maldonat. Matth 9 v 2 Bellar lib. 1. de iuſtif. c. 5.

3. Aſſertio.

4. Addendum verò vlterius eſt, obiectum fidei non tantū complecti veritates neceſſarias, vt Deum eſſe, & ſimiles, ſed etiam contingentes, ſiue de præterito, ſiue de futuro, vt Antichriſtus erit, vel vniuerſale iudicium erit; hoc conſtat ex diuinis Scripturis: & ratio eſt, quia hæc omnia reuelantur. Dices, Fides debet eſſe certa; certitudo autem non poteſt eſſe, niſi de neceſſarijs. Reſpondetur, ſicut ſcientia Dei eſt certa licet ſit de contingentibus, quia attingit illa ſecundum ſtatum præſentiæ, & neceſſitatis, qua omne, quod eſt, neceſſe eſt eſſe, ita eſſe poſſe de contingentibus fidem certam, quia attingit illa vt ſunt ſub reuelatione diuina, quæ manat à ſcientia Dei.

Obiectionis cuiuſdam dilutio.

4. Aſſertio.

5. Denique comprehendit hoc obiectum non tantum ſupernaturales veritates, ſed etiam naturales multas, id eſt, quæ poſſent lumine naturæ cognoſci. Vtrumque eſt manifeſtum ex Scripturis, & ex vſu: ratio vero eſt, quia priores veritates nō poſſunt niſi per reuelationē cognoſci, iuxta illud Matt. 16. *Caro & ſanguis non reuelauit tibi*, & ſimilia: poſteriores verò licet aliquo modo cognoſcantur naturali lumine teſte Paulo ad Rom. 2. tamen à paucis cognoſcuntur; & ideo eorum fides neceſſaria fuit pro hominum multitudine; imò etiam pro ſapientibus, vt firmiùs & certiùs illa tenerent, quod neceſſarium etiam fuit vt poſſent reliqua omnia firmiter credere, ſicut in poſterioribus latiùs videbimus, & ita etiam conſtat in tota hac materia fidei non eſſe aliam conuenientiam ſecundum quam cōſtituere poſsit vnum adæquatū obiectum fidei, niſi quatenus tota illa ſubſtat, vel ſubſtare poteſt immediate reuelationi diuinæ, ratione cuius habet eandem rationem credibilis, & ita manet explicata, & probata concluſio poſita.

SECTIO IV.

Vtrum inter obiecta complexa, ſeu veritates credendas ſit aliquis ordo?

1. CVm dixerimus in præcedenti ſectione materiale obiectum fidei plures veritates in ſe cōplecti, oportet exponere, an inter ſe habeant aliquē ordinem prioris, & poſterioris; & ratio dubitandi eſſe poteſt, quia vbi eſt multitudo ſine ordine, ibi eſt confuſio, & ita non poſſet eſſe vnitas per ſe in obiecto fidei, ac ſubinde neque in ipſa fide, niſi inter obiecta credibilia eſſet aliquis ordo. In contrarium vero eſt, quia ad hanc vnitatem videtur ſufficere vt hæc omnia credibilia habeant ordinem ad eandem rationem formalem, & in illa habeant vnitatem.

Ratio dubitandi in hac quæſt.

2. Ad hoc igitur explicandum aduerto, hæc obiecta dupliciter ſpectari poſſe. Primò in eſſe rei; ſecundo in eſſe credibilis. Deinde multiplex ordo poteſt inter ea cogitari, ſcilicet exiſtentiæ, dignitatis, habitudinis vnius ad aliud, vel maioris, aut minoris proportionis, ſeu connaturalis ad ipſam fidem, vel denique dependentiæ, ſeu emanationis vnius ab alio. Loquendo ergo de ipſis credibilibus ſecundum ſe, & ſecundum ſuum eſſe, nulla ferè eſt difficultas, quia, vt rectè dixit Scot. in 3. diſt. 23. dubitari non poteſt quin hoc modo ſit aliquis ordo inter ipſa credibilia. Primo in eſſe, quia quædam ſunt priora in exiſtendo, quàm alia, ſcilicet diuina creatis, & neceſſaria contingentibus, & æterna temporalibus: nam hæc omnia ſub hoc obiectum cadunt, vt diximus. Secundo habēt ordinem dignitatis ferè eodem modo, quia quæ ad Deū pertinent digniora ſunt, vt conſtat. Vbi poteſt conſiderari inter propoſitiones fidei quaſdam eſſe in quibus diuina de diuinis prædicantur, vt DEVS eſt pater, vel omnipotens, & cætera. Et hæc habent primum ordinem dignitatis, quia ex vtroque extremo increata ſunt. Aliæ vero ſunt propoſitiones, in quibus creata de increatis prædicantur, vt Deus eſt homo, vel mortuus, & ſimiles; & inter has numerari poſſunt illæ in quibus actiones ad extra prædicantur de Deo: nam illæ actiones creatæ ſunt, & temporales, vt Deus iuſtificat, creat &c. Et hæ oēs ſecundum locum dignitatis obtinēt, quia & Deū ipſum proxime reſpici-

Duplex ordo inter credibilia in eſſe rei, & in eſſe credibilis.

Ordo in eſſe rei tum in exiſtendo.

Tum dignitatis.

reſpiciunt, & præcipua eius opera, ſeu myſteria cõtinent. Sunt verò aliæ propoſitiones in quibus de ſubiecto creato aliquid increatum prædicatur, vt homo eſt Deus, ſed de his eadem eſt ratio, quæ de præcedentibus, quia tantum differunt per conuerſionem, ſeu mutationem extremorum. Denique ſunt aliæ veritates fidei in quibus creatum de creato prædicatur, vt anima eſt immortalis, & hæ infimum locum obtinent, vt per ſe conſtat, & in quocunque gradu iſtarum propoſitionum inuenitur magna varietas, & inæqualitas, vt vnuſquiſque poteſt facile conſiderare.

Tum deniq; habitudinis vnius obiecti ad aliud.

3. Atque hinc conſtat eſſe etiam inter has veritates ordinem habitudinis vnius ad aliud: nam creata omnia ad diuina ordinantur. Sicut enim ſuprà dictum eſt inter ſubiecta fidei incõplexa Deum eſſe ad quem cætera referuntur, ita veritates, quæ Deum ipſum ſpectant primariò intentæ ſunt, & reliquæ omnes ad illas ordinantur. Vnde etiam fit conſequens vt reſpectu etiam ipſius fidei habeant proportionatum ordinem: nam illa, quæ ſunt diuina maiorem proportionem habent cum fide, quæ ſupernaturalis etiam eſt, & diuina: vnde fit vt ipſamet fides maiorem quandam propenſionem habeat ad diuinas veritates, quàm ad reliquas, quia magis connaturales illi ſunt, vt ſic dicam, & quia in vniuerſum quælibet virtus magis propenſa eſt in nobiliora, & meliora. Denique concluditur ex dictis reperiri inter hæc obiecta ordinem dependentiæ, vel ſecundum ſe, vel in ordine ad nos. Si enim creata ad diuina comparentur, ab his pendent illa ſecundum veram cauſalitatem, & realem, ſi verò comparentur diuina inter ſe, ſic habent ordinem in ordine ad nos, ſic enim concipimus Deum eſſe volentem, quia eſt intelligens, & ſic de alijs attributis, qui ordo ſolet ſufficere ad ſcientiam & demonſtrationem, ac ſubinde ad connexionem rerum, quę creduntur.

De ordine obiecti inter ſe credibilis dubium.

4. Præcipua vero difficultas huius loci eſt circa hæc obiecta conſiderata in eſſe credibilis, & maxime quoad ordinem dependentiæ, nam in cæteris res eſt clara: nam certum eſt omnia hæc obiecta vt credibilia per fidem eſſe æqualia in certitudine, infallibilitate, & auctoritate propter quam creduntur. De ordine vero dependentiæ eſt dubium, an vnum credibile ſit prius alio, atque adeo, an detur aliquod primum credibile, à quo cætera pendeant in eſſe credibilis. In quo dubio prima ſententia ſimpliciter negat dari huiuſmodi ordinem inter credibilia fidei. Citantur pro hac ſententia omnes auctores, qui dicunt omnes veritates fidei immediate niti quoad ſuam credibilitatem in diuina auctoritate, vt ſunt Caiet. & alij moderni 2.2. quæſt. 1. art. 1. Altiſiod. in Prolog. totius Summæ, Maior in 3. d. 23. q. 9 & alij ibi. Sed hi auctores ex vi illius principij non adhæret huic ſententiæ: nam, vt videbimus, non repugnat omnes veritates fidei eſſe immediate credibiles ex auctoritate diuina, & nihilominus vnam eſſe priorem alia in ratione credibilis. Magis ergo indicat hanc ſententiam Scot. in 3. diſt. 23. q. 2. circa finem, dicit enim fidem immediate aſſentire omnibus, & non vni propter aliud quaſi ſyllogiſtico diſcurſu, & idem ſentit ibi Gabr. q. 2. & Capreol. art. 3. ad 3. contra ſecundam concluſionem, dicens eum, qui credit Deum eſſe Trinum, & Vnum, quia Deus dixit, non elicere duos aſſenſus, ſed vnum, quo credit, & Deum eſſe Trinum, & Deum id dixiſſe, ſicut dixit D. Thom. q. 2. art. 2. eundem eſſe actum, quo credimus Deo, & Deum.

1. ſententia negans.

Prædictæ ſententiæ fundam. 1.

Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia ſi inter credibilia per fidem quatenus talia ſunt, daretur hic ordo, fides vteretur diſcurſu in credendo, conſequens eſt falſum; ergo. Sequela probatur, quia ordo dependentiæ inter propoſitiones quoad aſſenſum in hoc fundatur, quod aſſenſus vnius eſt ratio aſſentiendi alteri, & hic eſt diſcurſus. Falſitas enim conſequentis probatur, quia fides ſolum fundatur in auctoritate diuina, non in diſcurſu humano, alias non haberet maiorem certitudinem, quam habeat humanus diſcurſus, ſeu vis illationis, quod dici non poteſt, vt infra patebit. Secundo argumentor in hunc modum, quia reuelatio diuina ex ſe reſpicit immediate, & ſine ordine propoſitiones, quæ per fidem creduntur, aut credi poſſunt; ergo huiuſmodi propoſitiones nullum habent inter ſe ordinem, aut dependentiam in ratione credibilis. Conſequentia patet, quia omnes illæ propoſitiones conſtituuntur in eſſe credibilis per diuinam reuelationem. Antecedens verò probatur, quia cum Deus liberè reuelet, poteſt quamcunque veritatem reuelare, & non aliam & ideo quacunque aſſignata tanquam prima in ordine credibilium poſſet DEVS reuelare alias, & non illam, & ideo conuincitur non eſſe primam per ſe loquendo, & ex intrinſeca neceſſitate fidei. Tertio ſi aliquis eſſet ordo inter propoſitiones fidei, maxime inter eas, quæ continent rationem formalem credendi, & alias, quæ tantùm ſunt creditæ, ſed etiam inter illas non eſt ordo; ergo neque inter quaſcunque alias. Maior declaratur, nam inter propoſitiones fidei, quædam ſunt ſignificantes ipſam rationem credendi, vt, Deus eſt prima veritas, quæ nec falli, nec fallere poteſt, & Deus hoc dixit: aliæ vero ſunt, quæ tantùm creduntur, vt *Chriſtus reſurrexit, & nos reſurgemus*. Si ergo hæ poſteriores propoſitiones inter ſe comparentur, nullum habent ordinem in ratione credibilis, nam licet in re ipſa vna ſequatur ex alia, & ideo interdum argumentatur Paul. ad Rom. 8. *Si filij ergo hæredes*. & 1. ad Corin. 15. *Si Chriſtus reſurrexit, ergo & nos reſurgemus*, nihilominus illa argumentatio non eſt per ſe neceſſaria ad credendum, neque eſt ratio credendi, nam fides æque crederet vtramq; propoſitionem etiamſi vna non ſequeretur ex alia, & ſimplices fideles, qui neſciunt argumentari æque firmiter vtramque credunt. In his ergo propoſitionibus manifeſtum eſt non eſſe ordinem prioris, & poſterioris inter illas, vt credibiles ſunt, & ita conſtat maior propoſitio, quia ſi aliquis eſt ordo ſolùm cogitari poteſt inter materiale, & formale: iam ergo probatur minor, quia propoſitiones illæ per quas nos ſignificamus rationem formalem credendi non ſunt ratio credendi alias, vt propoſitiones creditæ ſunt, ſed ſolum eſt ratio credendi ipſa prima veritas vt reuelans quamcunque propoſitionem, prima autem veritas ſic reuelans non eſt aliquid complexum, ſed eſt ipſemet Deus vt teſtificans, ſeu reuelans id, quod creditur; ergo ex vi huius formalis rationis non datur ordo inter propoſitiones creditas, ſed tantum inter obiectum materiale, & formale fidei quatenus obiectum formale eſt, quo credimus, non vero in quantum eſt aliquid creditum.

Secundum.

Tertium.

2. Sentent. probabilior affirm.

5. Nihilominus probabilius cenſeo inter obiecta materialia fidei etiam complexa, eſſe aliquid, vel aliqua primo credenda ex intrinſeca ratione fidei, ac ſubinde illa eſſe priora alijs etiam in ratione credibilis. Ita docuit Durand. in 3. d. 24. q. 1. & ibidem Palud. q. 1. & Almain. q. 3. Marſil. in 3. q. 14. art. 1. & idem tenuit Vaſq. 1. p. diſp. 5. cap. 3. ſoletque attribui D. Thom. hîc art. 1. quatenus dicit primam veritatem eſſe rationem credendi cætera omnia, quæ per fidem creduntur, ille tamen non explicat, an loquatur de prima veritate vt eſt principium, quo, vel etiam vt eſt quoddam creditum etiam complexe. Ratione igitur hoc probandum eſt. Et inprimis ſupponimus, & concedimus priori ſententiæ id, quod in tertia ratione ſumebat, ſcilicet, inter obiecta fidei pure materialia non eſſe per ſe ordinem, vt recte probat illa tertia ratio, atque etiam ſecunda prioris ſententiæ. Nos ergo ſolum conſtituimus ordinem inter materiale, & formale, etiam vt formale eſt aliquid creditum. Et ſic probatur, ac declatur

ratur primo ex analogia ad fidem humanam: nam hæc pendet ex duobus principijs, quæ neceſſario præcognoſci debent, vt aliquid credatur ob alicuius authoritatem: vnum eſt ipſum hoc dicere, aliud eſt ipſum eſſe fide dignum: vnde etiam in ſcholis cum ab authoritate alicuius argumentamur, primum diligenter inquirimus, an ipſe hoc dicat, & deinde illius authoritatem exaggeramus, vel præſupponimus, vt cognitam: ergo in fide humana illa ſunt veluti duo prima principia, à quibus reliqua credibilia pendent in eſſe credibilis: ergo idem cum proportione dicendum eſt de fide diuina: nam in eſſentiali ratione fidei conueniunt, & ſolum differunt in authoritate teſtificantis.

Euaſio. 6. Reſponderi poteſt in fide humana ſupponi quidem illa duo principia, non tamen, vt credita per authoritatem eiuſdem, cui de rebus alijs fides datur, ſed vel per experientiam, quia audio dicentem, vel lego ſcripta eius, vel per opinionem, quam ex alijs coniecturis habeo de illius authoritate, & ita præciſe ſiſtendo in ratione fidei humanæ reſpectu talis perſonæ, illa non ſunt primo credibilia, neque inter credibilia reperitur ordo. Ita ergo philoſophantur aliqui de fide infuſa, concedunt enim illam ſupponere hæc duo principia, Deus hoc dixit, & Deus fallere non poteſt, non tamen, vt cognita per fidem infuſam, ſed aliunde: primum per teſtimonium proponentis fidem, quod humanum eſt, vt propter prædicationem Apoſtolorum, & miracula, quæ faciebant &c. Secundum autem propter naturalem euidentiam, quia euidens eſt Deum eſſe primam, & infallibilem veritatem, quæ fallere non poteſt, & ita illa principia ſunt extra rationem credibilium per fidem, ideoque licet illa ſint priora in ſe, nihilominus inter credibilia ipſa non eſt ordo.

Refellitur. 7. Verumtamen quamuis fides diuina, & humana in hoc conueniant, quod vtraque fundatur in illis duobus principijs vt ſibi accommodatis, valde tamen differunt in cognitione talium principiorum quam requirunt. Nam fides humana eſt incerta, & fallibilis, & ideo poteſt ſupponere illa principia vt cognita, modo perfectiori, vel ſaltem non minus perfecto, & ita ſæpe ſupponit teſtimonium dicentis, vt euidenter cognitum quoad ipſam teſtificationem: & veritatem teſtificantis etiam ſupponit tanquam cognitam, vel per aliam humanam fidem, ſeu per teſtimonium alterius hominis, vel per coniecturas, & opinionem non minus probabilem quam ſit fides, quæ ex illa generatur. At vero fides diuina eſt infallibiliter certa, imo certior quacunque cognitione naturali, vt infra oſtendam, & ideo non poteſt niti per ſe, ac formaliter in illis principijs, vt cognitis quacunque alia naturali cognitione, quia ſi illa ſit fides humana, imperfecta eſt; vnde qui credit Deum eſſe trinum, quia Deus dixit, neceſſe eſt vt tam certo credat Deum dixiſſe, ſicut Deum eſſe trinum: non ſufficit ergo fides humana illius propoſitionis, *Deus dixit*, etiam ſi plurimorum hominum teſtimonio, & humanis argumentis confirmetur, quia ſemper eſt incerta, præſertim comparatione fidei diuinæ. Et eadem ratione non ſufficit quod altera propoſitio, *Deus eſt prima veritas, quæ fallere non poteſt*, ſolo lumine naturali ſit cognita: nam etiam illa cognitio eſt minus certa, adeo vt non defuerint Theologi, qui de illa dubitauerint: ergo impoſsibile eſt vt prima veritas ſic tantum cognita fundet aſſenſum certum fide infuſa, quia non poteſt eſſe firmius ædificium, quam fundamentum eius, ſicut non poteſt eſſe certior concluſio, quam principium. Hinc ergo concluditur debere illa principia eſſe cognita lumine ſupernaturali: non eſt autem in hac vita ſupernaturale lumen vel prius, vel melius quam fides, loquendo ſecundum ordinariam, & generalem regulam: ergo illa duo principia non aliter ſunt fundamenta fidei quam vt cognita per ipſam fidem: ergo etiam in ratione credibilis fide diuina ſunt priora cæteris credibilibus, quæ ſub ea ratione ab his pendent.

8. Reſpondent vero alij illa duo principia, *Deus dixit, & Deus non poteſt fallere*, includi in omni credibili per fidem quatenus tale eſt, non tamen ſupponi neceſſario, ac per ſe tanquam cognita vt quod, ſed ſolum vt quo, ſeu vt rationem credendi, & ita quatenus ſunt quædam ex credibilibus non eſſe priora cum non neceſſario prius cognoſcantur. Aſſumptum declaratur, quia qui credit Deum eſſe Trinum, quia ipſe dixit, ſimplici actu credit hanc veritatem, *Deus eſt Trinus*, & ſolum attendit ad dictionem Dei, tanquam ad rationem credendi. Sic enim ſimplices credunt, & non diſcernunt ibi plura credibilia. Imo nec videtur neceſſarium vt reuelatio diuina directe cadat in vtrumque, ſed ſolum in veritatem ipſam creditam: nam eo ipſo quod Deus reuelat ſe eſſe trinum, dicit ſe id dicere, nec neceſſaria eſt alia reuelatio: & multo minus videtur neceſſaria reuelatio alterius propoſitionis, *Deus eſt verax*, quia hæc etiam virtute includitur in quocunque teſtimonio Dei: nam ſi eſt tale vt obliget ad credendum Deo, eo ipſo, & quaſi in actu exercito obligat ad credendum Deum eſſe veracem in tali teſtimonio. Et confirmatur, quia non eſt neceſſe in omni aſſenſu intellectus rationem aſſentiendi eſſe cognitam quaſi reflexe, & vt quod: nam in aſſenſu principiorum naturale lumen eſt ratio aſſentiendi, & tamen non præcognoſcitur illo modo. Imo ſunt qui exiſtiment etiam in fide humana idem contingere, ſcilicet vt præbeat aſſenſum rei dictæ ex teſtimonio hominis conſiderato tantum, vt ratione aſſentiendi, quamuis non cogitetur vt obiectum cognitum. Inſtatur pro dicta Euaſione. Confirm.

9. Sed hæc ſententia mihi probari non poteſt; nec enim intelligo quomodo poſsit eſſe ratio aſſentiendi, id, quod non eſt vere cognitum ab intellectu. Vt tamen tollatur æquiuocatio, oportet aduertere hic eſſe ſermonem de ratione formali obiectiua, non de principio aſſentiendi ex parte intellectus: nam loquendo de hoc principio, clarum eſt non eſſe neceſſarium, vt prius ſit obiectum cognitum, vt conſtat de ſpeciebus, & de ipſa potentia cognoſcitiua. Et ideo exemplum de aſſenſu principiorum non eſt ad propoſitum, quia ibi lumen intellectus eſt principium, ſeu ratio aſſentiendi ſolum ex parte potentiæ: nam ex parte obiecti ratio aſſentiendi eſt immediata connexio extremorum, & veritas quæ in illa relucet. Hic autem non agimus de ratione aſſentiendi ex parte intellectus, hæc enim eſt ipſum lumen fidei, de quo etiam fatemur non oportere præcognoſci vt obiectum: agimus ergo de ratione cognoſcendi ex parte obiecti: nam cum veritates fidei non ſunt per ſe notæ credentibus, non poteſt eſſe ratio credendi, vel immediata connexio terminorum, aut veritas rei in ſe: quia hæc non videtur ab intellectu, & ideo neceſſaria eſt alia ratio in qua fundetur aſſenſus, quæ eſt teſtimonium Dei. De hac ergo ratione dicimus eſſe neceſſarium, vt ſupponatur cognita, & credita tanquam veritas quædam reuelata, quia impoſsibile eſt, vt intellectus moueatur, & trahatur ad aſſenſum ex re, ſeu medio aſſentiendi, quod non cognoſcit, quia ſolum mouetur media cognitione: ſicut in voluntate fieri non poteſt, vt aliquod obiectum, vel bonitas eius voluntatem moueat quin præcognoſcatur: multo ergo magis neceſſarium eſt in intellectu, vt medium, quod intellectum mouet ad aſſenſum, ſit præcognitum ab illo. Refutatio dictorum in ſuperiori inſtantia.

10. Neque euitatur difficultas huius rationis per diſtinctionem illam de obiecto cognito, vt quo, vel, vt quod, & dicendo rationem formalem aſſentiendi in fide cognoſci vt quo, non vero, vt quod. Interrogo enim, an cognoſci, vt quo, ſit vere cognoſci, ita vt intellectus aſſentiatur ita eſſe, ſicut neceſſe eſt ad Corroboratur refutatio.

motiuum

motiuum credendi: nam ſi hoc non verè cognoſcitur, vrget ratio facta, quòd impoſsibile ſit talem rationem eſſe motiuum inclinans, & trahens intellectum ad aſſenſum; ſi autem totum illud verè cognoſcitur de tali medio, falſò dicitur, non eſſe obiectũ, quod; quia in ſe terminat cognitionem mentis, & hoc eſt eſſe obiectum, quod. Et declaratur tandem quia intellectus non aſſentitur per fidẽ veritatibus, quæ ſunt materialia obiecta fidei, tanquam ſibi per ſe notis ex cognitione terminorum: quia non videt terminos prout in ſe ſunt: ergo neceſſe eſt, vt in aliquo medio cognoſcat connexionem eorum, quod medium non eſt niſi diuina reuelatio, & veritas: ergo neceſſe eſt vt intellectus ꝓpriè, & in ſe cognoſcat tale medium, & cõſequenter neceſſarium etiam eſt, vt cognoſcat tale medium verè applicari tali obiecto, ſeu materiæ, & habere proprietatem neceſſariã, vt reddat illud obiectum infallibiliter credibile: hoc autem nihil aliud eſt, quàm cognoſcere reuelationẽ, ſeu teſtimonium Dei, eſſe in ſe infallibile, & cadere in tale obiectum, vt dictum à Deo.

Reſponſio ad inſtantiam in num. 8. 11. Vnde facilè reſpondetur ad obiectionem proximè factam, verum eſſe, non poſſe aliquem credere Deum eſſe Trinum, & Vnum, niſi credat illud eſſe dictum à Deo; ſiue hoc faciat diuerſis actibus, ſiue vno: fortaſſe enim vtroque modo fieri poteſt: exiſtimo tamen in initio credendi, quando generatur fides, diſtinctis actibus id fieri, & priùs ad hæc perueniri, vt credatur hoc eſſe dictũ à Deo, & deinde credi dictum ipſum, poſtea vero in virtute præcedentium actuum fieri poteſt, vt totum illud ſimul apprehendatur; & vno actu credatur: ſicut in concluſione ſcientifica contingere ſolet, vt prius oporteat cognoſcere expreſſe medium, quo cõiunguntur extrema, poſtea verò ex habitu, vnico ſimplici actu, intellectus illi aſſentiatur. Neq; etiam refert quod vna reuelatione, ſeu dictione Dei proponatur, & Deum dicere, & id, quod dicit: nam hoc non obſtat, quominus illæ ſint diſtinctæ propoſitiones credibiles, quas mens hominis, præſertim inchoantis, aſſenſum fidei non poteſt ita ſimpliciter, & vno actu apprehẽdere, & ideo neceſſe eſt, vt priùs illam cognoſcat, quę eſt ratio cognoſcendi aliam. Atq; idem dicendum eſt de altera propoſitione, *Deus eſt prima veritas infallibilis*, ſeu *Deus mentiri non poteſt*, quia ipſummet dictum Dei non eſt efficax ad fundandum aſſenſum fidei niſi in virtute huius veritatis, & ideo illa etiam debet præcognoſci. Nec ſufficit dicere, quòd credẽdo hoc, quia eſt dictum à Deo, neceſſariò credo, DEVM non mentiri: nam eſto hoc credam de illo particulari actu, ſeu obiecto, neceſſarium eſt, vt fundetur in vniuerſali iudicio, quòd Deus nunquam poteſt mẽtiri, atq; adeo quòd in ſe eſt veritas infallibilis. Ideóq; eſt cum proportione in fide humana (in qua videtur committi magna æquiuocatio.) Nam licet credendo aliquid alicui, credam in eo non mentiri, tamen hæc fides neceſſariò ſupponit credulitatem, ſeu exiſtimationem de tali perſona, quòd non ſolet mẽtiri, vel quod eſt digna tali fide; ſic ergo eſt cum proportione in præſenti. De cognitione autem euidente primorum principiorum, per naturale lumen intellectus, non eſt ſimilis ratio: quia ibi lumen intellectus non eſt medium, ſeu ratio cognoſcẽdi ex parte obiecti, ſed tantum ex parte potentiæ: quin potius ratio cognoſcendi ex parte obiecti, eſt immediata connexio terminorum, quam intellectus videt cognitis terminis, quòd non ita eſt in præſenti, vt declarauimus.

Ad 1. fundamentum in num. 4. 12. Ad primam ergo rationem prioris ſententiæ, quæ erat de diſcurſu fidei, aliqui non dubitant concedere fidem aſſentiri mediante diſcurſu: ſed ego hoc nunc non definio: nam de illo dicam infra diſp. 6. ſect. 4. tractando de actu fidei, nunc autem facile reſponderi poteſt negãdo ſequelam. Aliud eſt enim, indigere intellectum compoſitione plurium propoſitionum, & tranſitu (vt ſic dicam) vnius ad aliam, ad concipiendum aſſenſum fidei: aliud vero eſt aſſentiri per fidem ex vi diſcurſus. Primum enim eſt verum, & maxime reſpectu illarum propoſitionũ, quæ non ſunt ratio credendi, neque illam in ſe continent. Et hoc ſolum probat illa prima ratio: imo infrà oſtendemus, idem eſſe ſuo modo neceſſarium, propter ſufficientem propoſitionem fidei. Secundum autem non eſt neceſſarium, quia aſſentiri ex diſcurſu, eſt fundari in illo, ita vt cauſa per ſe aſſentiendi, ſit connexio extremorum cum medio: non eſt autem neceſſe, vt fides ſic aſſentiatur; ſed poſtquam intellectus concipit medium fidei ſufficienter applicari tali obiecto, ſimpliciter illud credit propter auctoritatem Dei, ſine fundamento proprio, ac per ſe, ſui diſcurſus, ſeu neceſsitatis illationis, aut conſequentiæ.

13. Ad ſecundum de immediato ordine diuinæ reuelationis ad omnia obiecta credibilia, reſpondetur hoc eſſe verum de obiectis pure materialibus, non vero de formali, & materiali inter ſe comparatis. Et ideo dixi in ſectione prima, Deum eſſe neceſſarium obiectum fidei, quia non poteſt alia ſufficienter reuelare, quin de ſe reuelet, ſaltem proprietates neceſſarias, vt illi poſsit adhiberi fides. Et ideo non obſtat quod Deus libere reuelet, quæ vult, nam ſuppoſito quod vult aliquid reuelare, vt credẽdum ſub auctoritate ſua, neceſſe eſt, vt ſe ipſum tanquam reuelantem, & dignum fide proponat. Tertia vero ratio ex dictis expedita eſt, conceſsimus enim inter obiecta pure materialia, nõ eſſe ordinem, inter formale autem, & materiale negari non poſſe, etiam quatenus obiectum ipſum formale poteſt complexe cognoſci, atq; ita eſſe vnum ex materialibus cognitis. Ad 2. fund. ibid. Ad 3.

14. Interrogabit autem aliquis, cum de obiecto formali duæ formẽtur propoſitiones credendæ per fidem, ſcil. *Deus dixit res fidei*, & *Deus non poteſt eſſe teſtis falſus*, an inter illas ſit ordo, & quæ illarum prior ſit? Item cum vtraq; illarum ſupponat aliam, ſcilicet Deum eſſe, an hæc ſit primo loco conſtituenda? Reſpondeo breuiter ſecundum eſſe rei habere quidem ordinem has veritates: nam Deum eſſe ſupponitur ad omnia, & illum eſſe veracem eſt proprietas vniuerſalis, & neceſſaria, ac ſubinde prior, quàm ſit quælibet diuina reuelatio. Nihilominus tamen in eſſe credibilis, ita vel ſe includunt, vel ad inuicem pendent, vt non videantur inter ſe habere ordinem prioris, vel poſterioris, in eſſe credibilis: quia neque eſt credibile per fidem Deum aliquid dicere, niſi in diuina veritate nitatur, neque etiam hoc ipſum, ſcilicet Deum eſſe veracem, eſt credibile per eandem fidem, niſi quatenus à Deo dictum, ſeu reuelatum: & ita hæc duo mutuo ſe iuuant: Deum autem eſſe, in quolibet illorum includitur, neque per ſe aliquo modo ſupponitur, vt reliqua credi poſsint. Quæſtiuncula ex dictis appenſa. Eius dilutio.

SECTIO QVINTA.

Vtrum materia fidei conuenienter in ſymbolo fidei tradatur?

SYmbolum, vt omnes in hac materia ſupponunt, vox Græca eſt, ſignum, ſeu iudicium, & collectionem ſignificans, vt in militia, verbi gratia, ſignum, quod datur militibus, vt interſe, ſe cognoſcant, & ab alijs diſcernant, ſymbolum appellatur. Collectio etiam, quæ fieri ſolet ex multis contribuentibus ad aliquod opus, ſolet etiam ſymbolum appellari. Et ex vtraque ſignificatione applicata eſt hæc vox ab Eccleſia ad ſignificandam quandam breuem ſummam, ſeu regulam fidei ex varijs articulis fidei collectam, & fidelibus propoſitam tanquam ſignum profeſsionis ſuæ. De hoc ergo ſymbolo, quod ita explicant Clemens in epiſtol. ad Iacobum. Auguſtin. 1. Symboli Etymõ, & vſus in Eccleſia.

ſerm. 125 de tempore Cyprianus, & Ruffin. in expoſitione ſymboli, & alij Patres communiter, diſputãt omnes Theologi in 3 diſt. 25. & ſpecialiter D. Thom. hîc art. 6. 8. & 9. & ideo breuiter à nobis explicanda eſt ratio huius ſymboli, præſertim quia Lutherus etiam hunc morem in Eccleſia reprehendit, quia ad credendum (inquit) ſufficiebat Scriptura ſine additione Symboli.

Notatio ex D. Thom pro reſolutione.

2. Ad explicandam autem veritatem aduertit D. Thomas in materia fidei quædam eſſe per ſe tradita, quia fides eſt *Subſtantia rerum ſperandarum*, & ideo ea, quæ pertinent ad beatitudinem, quam ſperamus, vel ſunt media neceſſaria, aut per ſe ordinata ad illam conſequendam dicuntur per ſe pertinere ad fidẽ, reliqua vero, quæ innumera ſunt quaſi per occaſionem, ſeu per accidens reuelantur, & ita tota materia fidei vtrunque ordinem credibilium complectitur. Loquendo igitur de materia fidei in hac vniuerſalitate, clarum eſt nec debuiſſe, nec fere potuiſſe ſub breui ſymbolo proponi, quia ſic pertinent ad materiam fidei omnia, quæ ſunt in Scriptura, & non ſolùm illa, ſed etiam quæ traditione, & Eccleſiæ definitione habentur, quæ omnia nec poterant ad breuem ſummam redigi, neq; id erat populo Chriſtiano neceſſarium. Igitur in præſenti ſolum eſt ſermo de materia per ſe, & præſertim de illa, quæ eſt ad ſalutem neceſſaria.

1. Aſſert. de fide.

3. Dico ergo primo, conuenientiſsimum fuiſſe fieri ab Eccleſia ſymbolum, huiuſmodi fidei materiam complectens. Eſt de fide ex perpetua traditione, & communi conſenſu Eccleſiæ, & probatur imprimis inductione: nam primum ſymbolum tradiderunt nobis Apoſtoli, quod vocatur ſymbolum Apoſtolorum, vt teſtatur Clemens epiſtola 1. ad Iacobum, & libro primo Recognit. Leo Papa epiſtola 13. ad Pulcheriam, & ſermone 3. de Paſsione Domini, Auguſtinus ſermone 115 & 181. de Tempore, aliàs in Appendice ſermone 42. & 57. & libro de Fide, & ſymbol. & ſæpe alias, & Hieronym. epiſt. 61. ad Pamach. Ambroſ. ſerm. 38. & Chryſoſt. homil. 1. & 2. de Symbolo, & alij ſtatim referendi, Tertullianus verò libro de Præſcript. hæretic. cap. 14. dicit, ſymbolum eſſe à Chriſto inſtitutum; intelligendum vero eſt per Apoſtolos, quia non conſtat, nec cum fundamento affirmari poteſt, Chriſtum compoſuiſſe hoc ſymbolum eo modo, & ordine, quo in Eccleſia ſemper retentum eſt. Duobus autem modis potuit hoc ſymbolum componi, ſcilicet, vel quia, & totum, & ſingulæ partes eius inter omnes Apoſtolos collatæ fuerunt, & approbatæ, vel quia ſinguli ſingulos articulos, & ſententias eius contulerunt. Et quamuis incertum ſit quo iſtorum modorum fuerit compoſitum, tamen poſteriorem indicant Patres, præſertim Clemens, & Auguſtinus, qui refert, ſingulas ſententias ſingulis Apoſtolis dictas, & Leo Papa ſic inquit: *Ipſa Catholici ſymboli breuis & perfecta confeſſio duodecim Apoſtolorum eſt inſignita ſententiis*: & idem fere habet Iſidorus libro primo de Diuinis officijs capite 16. & libro 2. capite 22. Ex quo etiam intelligimus ſymbolum hoc fuiſſe compoſitum ab Apoſtolis ante necem Iacobi, nam etiam ille ſuam ſententiam contulit, vt notant dicti Patres, & ita Baron. in 1. tomo anno 44. exiſtimat illo anno fuiſſe compoſitum, id eſt 10. à Paſsione Chriſti. Et conſonat cum hac doctrina quod dicunt Patres in citatis locis, Apoſtolos tũc compoſuiſſe ſymbolum, quando inter ſe ſeparari, & per vniuerſum mundum diuidi voluerunt. Et inde etiam colligunt rationes ob quas illud compoſuerunt, ſcilicet, vt haberent vnam, & eandem regulam fidei, quam omnes omnibus populis proponerent: Ita Ruffinus in præfatione ſymboli. Secundò, vt ſinguli fideles haberent breuem formulam fidei, quam poſſent memoria retinere, & quotidie, ac frequenter profiteri: ſic Auguſtinus homilia 42. & in ſermone de ſymbolo. Tertio, vt poſſent fideles tueri à falſis prædicatoribus, qui fidem corrumpere intendebant: ita Chryſoſt. homil. in ſymbolum Apoſtol. Vnde etiam notant dicti Patres, Apoſtolos non tradidiſſe ſymbolum in charta, & atramento ſcriptum, ne ab hæreticis corrumpi poſſet, ſed ſolum verbo tradidiſſe, vt corde retineretur, vt præter citatos ſæpe repetit Petr. Chryſol. ſerm. 57. & ſequentib. de ſymbolo, & Euſeb. Emiſſ. homil. 1. & 2. de ſymbolo, & optime Ruffin. in expoſitione ſymboli.

Referuntur etiã à Zach. Bouer lib. 2. exam. 2. cenſur. 41.

Probatur inductione.

Dupliciter potuit ſymbolum confici ab Apoſt.

Quando ſit confectum.

Ob quas rationes confecerint.

Errarunt dubitantes, an ſymbolum confectum ſit ab Apoſt.

4. Ex his ergo ſatis concluditur grauiter erraſſe nonnullos qui ſe Catholicos profitentur in dubium reuocantes, an hoc ſymbolum Apoſtolicum ſit? cum nullam rationem dubitandi habere potuerint contra tot Patres, & vniuerſalem Eccleſiæ traditionem. Sed dicunt, ſi hoc ſymbolum ab Apoſtolis compoſitũ eſt: ergo eſt canonica ſcriptura, nam ſi epiſtola ab vno Apoſtolo ſcripta canonica ſcriptura eſt, cur non ſymbolum ab omnibus confectum. Reſpondetur tamen facile, negando illationem: primò, quia licet ſit certum ſymbolum hoc Apoſtolicum, non tamen eſt ſimpliciter de fide, nec ab Eccleſia definitum. Secundò, quia licet Apoſtoli illud tradiderint Spiritu ſancto regente, & gubernante quoad veritatem ſententiarum, non tamen dictante ſingula verba, quod ad ſcripturam canonicam neceſſarium eſt. Tertio, quia Eccleſia non recipit illud inter ſcripturas canonicas. Quarto, quia diximus ex Patrum doctrina ipſummet ſymbolum non eſſe ſcriptum ab Apoſtolis, ſed traditum, vt in memorijs fidelium conſeruaretur, vt etiam ſenſit Auguſtin. ſerm. 119. de Tempore: quomodo ergo poterat eſſe Scriptura ſacra? quin potius hinc ſumitur magnum argumentum contra hæreticos, qui ſolis ſcripturis canonicis credunt. Nam hinc habemus traditionem Apoſtolicam ſufficere. Quod autem quidam dicunt, Apoſtolos collegiſſe ſymbolum ex ſcripturis, ſano modo intelligendum eſt, tum quia aliquid in illo ſymbolo continetur, quod in ſcriptura non inuenitur, ſcil. Chriſtum deſcẽdiſſe ad inferos: tum etiam quia ſymbolum illud antiquius eſt, quàm ſcriptura noui teſtamenti, à qua maxime ſumi poterat: ergo lato modo dici potuit ſumptum ex Scriptura, quia in ſubſtantia eadem myſteria cõtinet, quæ in Scriptura traduntur.

Erroris fundamentum, multipliciter exploditur.

Aſſertio poſita procedit etiam de ſymbolo in variis conciliis locupletato.

5. Secundum ſymbolum eſt Nicænum ſeu Conſtantinopolitan. quod D. Thom. hic vocauit ſymbolum Patrum, quia non fuit in vno Concilio conſummatum, ſed in Nicæno fuit inchoatum, in Conſtantinopolitano autem auctum, & magis declaratum, & poſtea etiam probatum in Concilio Epheſ. 1. & præterea poſt hæc Concilia aliquam recepit additionem, vt de illa particula, *Filioq;*, diximus lib. 10. de Trinit. cap. 1. n. 15. & ſequentib. vbi etiam aduertimus, non omnino cõſtare, quo tempore, vel à quo Pontifice, vel Concilio addita ſit, quamuis certa fide conſtet, meritò eſſe additam: & ita etiam nunc dicimus, non conſtare quando fuerit omni ex parte conſummatum illud ſymbolum, prout nunc in Eccleſia canitur: certum tamen eſt illud etiam eſſe infallibilem regulam fidei auctoritate Eccleſiæ, & Summorum Pontificum confirmatam. Tertium ſymbolum eſt Athanaſij, valde enim errant, qui negare audent, illud fuiſſe ab Athanaſio compoſitum, cum Gregor. Nazian. oratione in laudem Athanaſij dicat, Athanaſium ſcripſiſſe egregiam fidei ſuæ confeſsionem, neque immerito illam vocat confeſsionem, & non ſymbolum, quia Athanaſius, cum non eſſet Summus Pontifex, ſed particularis Epiſcopus, non poterat ſymbolum authenticum Eccleſiæ tradere, vt dixit Diuus Thomas hîc articulo tertio, ad 3. nihilominus tamen, quia iam ab Eccleſia probatum eſt, ideo merito inter ſymbola numeratur, & ita Eugenius Papa in Concil. Florent. in Decreto ad Armenos capite ſexto illud pro regula fidei tradidit ſymbolum

Item de ſymbolo Athan.

bolum Athanaſij, & illo vtitur ſæpe Auguſt. ad confirmandas veritates fidei, & ſignatim ſuper Pſal. 120 illud refert ſub nomine Athanaſij. Præter hæc autem ſymbola inueniuntur ferè in omnibus Concilijs variæ fidei propoſitiones, quæ in ſumma continent materiam fidei, omnes tamē ad prædicta ſymbola reducuntur, vt præcipuè videre licet in Concilio Carthagin. 6. capit. 10. & in Concil. Toletan. 11. in principio.

Ad prædicta ſymbola reducuntur alia.

Probatur deinde aſſertio ratione.

6. Ex his igitur ſatis probata manet auctoritate concluſio, ratio vero eius eſt eadem, quæ iam etiam tacta eſt, declarãdo quid mouerit apoſtolos ad ſymbolum componendum, ſcilicet, vt haberent fideles breuem formam profitendi fidem; dicit enim Apoſtolus ad Rom. 10. *Corde credi ad iuſtitiam, ore autem fieri confeſſionem*, ſcilicet fidei *ad ſalutem*; igitur ne ſimplices fideles errent in huiuſmodi confeſsione, oportuit ſymbolum eis tradere, vt conceptis verbis, & certis, vt citati Patres dicunt, poſſent hanc facere confeſsionem; item vt per hanc vniformitatem conſtaret, vnam eſſe fidem totius Eccleſiæ Catholicæ, vt dixit Epiphan. in Anchorato in fine. Denique, vt ſemper haberent fideles paratam materiam, quam oportet explicite credere.

2. Aſſert.

7. Vnde dico ſecundò. Hæc materia fidei ſufficienter in ſymbolo continetur. Probatur breuiter, primò cum D. Thom. ex illo ad Hebr. 11. *Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum*: nam in ſymbolo continentur omnia, quæ ad hanc ſubſtantiam pertinent, nam ibi docetur DEVS, qui eſt obiectum beatitudinis, quam ſperamus: traditur etiam Chriſtus, qui eſt via per quam tendimus, & de vtroq; docentur omnia myſteria ſubſtantialia, & maxime neceſſaria, ac tandem proponitur præſens Eccleſia, intra quam ſolam poteſt ſperari ſalus: item proponitur vita æterna, & reſurrectio, quam ſperamus, ac deniq; non omittitur iudicium futurum, & conſequēter etiam inſinuatur æterna pœna malis ꝑparata, quia timor etiam neceſſarius eſt, ne ſpes in prꝯſumptionē tranſeat; ergo ſufficientiſsime complectitur ſymbolum materiam fidei. Vnde etiam poteſt hoc confirmari ex verbis Chriſti Ioan. 14. *Hæc eſt vita æterna vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtū*, adiunctis verbis Auguſt. ſerm. 181. de Tempore, *Symbolum breue eſt verbis, ſed magnum in ſacramentis, quidquid enim de Deo, & Chriſto in Scripturis traditum eſt, in ſymbolo continetur*. Deniq; ex neceſsitate fidei explicitæ hoc optime comprobatur, quia in ſymbolo continetur quidquid neceſſarium eſt, vel oportet explicite credere. Vnde Leo Papa ſupra dicit ſufficere hanc regulam ad inſtructionem fidelium: nam totum id continet, quod neminem in Eccleſia Deus voluit ignorare.

Probatur 1. ex Hebr. 11.

Probatur 2. ex Ioan. 14.

Probatur 3. ratione.

Obiectio cōtra proximā aſſert.

8. Sed obijciet aliquis: nam vel hæc ſufficientia eſt in vnoquoq; ſymbolo, & ita ſuperflue multiplicantur plura, vel eſt tantum in collectione eorum, & ita ſingula inſufficientia ſunt, quod dici non poteſt. Et augetur difficultas, quia in vno ſymbolo aliqua omittuntur, quę in alio continentur, vt in ſymbolo Apoſtolorum ponitur deſcenſus Chriſti ad inferos, & communio Sanctorum, quæ committūtur in ſymbolo Nicæno & è conuerſo in ſymbolo Patrū ponitur proceſsio Spiritus S. à Patre, quæ in Apoſtolico omittuntur, & in eodem poſtea addita eſt proceſsio Spiritus S. à Filio, quæ prius fuerat omiſſa. Et quod magis vrget, cum Paulus dicat, primùm omnium, oportere credere Deum eſſe, & remuneratorem eſſe, neutrum horum in ſymbolis ponitur. Ac deniq; myſterium Euchariſtiæ videtur maximè neceſſarium ad credendum, & eſt vnum ex difficilioribus, & tamen in ſymbolis non ponitur, non eſt ergo ſufficientia doctrinæ in ſymbolis.

Confirm 1.

Confirm. 2.

Ad obiect.

9. Reſpondetur ad præcipuam difficultatem cum Alexandro Alenſ. 3. p. q. 69. m. 2. ſpectandos eſſe fines vniuſcuiuſque ſymboli, & ita ſingula eſſe ſufficientia ad vniuſcuiuſque finem, & omnia ſimul, ad omnes etiam fines ſimul ſumptos. Sunt autem hi tres fines, ſcilicet inſtructio fidelium, refutatio hæreſum, & maior myſteriorum explicatio. Propter primum finem inſtitutum eſt ſymbolum Apoſtolicum, & ad illum eſt ſufficientiſsimum: nam ſi fideles ſciant, & credant, quæ in illo continentur, ſufficit ad ſalutem. Ad ſecundum finem, ſcilicet ad refutationem errorum, inſtitutum fuit ſymbolum Patrum, ſeu Conciliorum, vt ego ſentio, licet Alenſis hoc tribuat ſymbolo Athanaſij, tamen reuera conſtat illum fuiſſe ſcopum Concilij Nicæni, & ſequentium: & ita ſiquis attente conſideret, inueniet ſingulas particulas additas huic ſymbolo vltra Apoſtolicum, fuiſſe ad refutandas ſingulas hæreſes, præcipue contra myſterium Trinitatis, & Incarnationis, vt expendit Gabriel diſtinctione 25. quæſt. 1. Athanaſ. vero ad maiorem explicationem horum myſteriorum ſuum ſymbolum compoſuit, & ideo in eis multa addidit, & alia fere omiſit. Et hinc facile ſoluitur alia difficultas, nam illi duo articuli de communione Sanctorum, & deſcenſu ad inferos omiſsi ſunt in ſymbolo Patrum, vel quia circa illos non erant exortæ hæreſes, vel forte, quia non eſt neceſſarium ſingulis fidelibus illa explicatius credere, quam cōtineantur in articulis de morte Chriſti, & de Eccleſiæ ſanctitate, & vnitate, vt tractaui partim in 2. tomo 3. part. diſputat. 43. partim infra videbimus, tractando de præceptis fidei in 2. part. morali, diſputatione 13. ſect. 6. Ad confirmationem autem de exiſtentia, & prouidentia Dei, D. Thom. indicat hæc, quæ naturali lumine cognoſci poſſunt de Deo, non poni in fide, ſed ſupponi. Recte vero dici poteſt, Deum eſſe, ſatis doceri in principio ſymboli, cum dicimur credere in Vnum Deum Patrem omnipotentem, nam ſi Deus eſt vnus, maxime eſt: Deum autem eſſe remuneratorem ſatis ſpecifice continetur in articulo de iudicio futuro, & de vita æterna. Denique de myſterio Euchariſtiæ dicit D. Tho. 2. 2. q. 1. ar. 8. ad 6. comprehenſum fuiſſe ſub omnipotentia Dei, vel ſub myſterio Incarnationis: ſed hoc valde implicitum eſt, cum tamen oporteat myſterium illud explicite credere, vt dixi diſputatione 46. de Sacram. ſect. 1. in fine, & ideo addo in ſymbolis poſita eſſe, quæ per ſe pertinent ad cognitionem Dei, & Chriſti, propter perfectionem, & obedientiam intellectus, & propter firmandam ſpem, & excitandam charitatem: præter illa vero neceſſarium eſſe cognoſcere, & credere multa alia propter operandum, quæ non fuerunt in ſymbolis poſita: & ideo præter ſymbola, neceſſaria eſt ſcientia præceptorū, ad quam pertinet inſtructio circa ſacramenta neceſſaria, quorum vnum eſt Euchariſtia, ſicut etiam notitia orationis Dominicæ.

Triplex ſymboli finis.

Ad 1. confir.

Ad 2. confir.

3. Aſſertio. Symbolum rectè conſtare, ex articulis.

10. Dico tertio: Symbolum fidei apte, & conuenienter compoſitum eſſe ex articulis fidei. Hanc aſſertionem propono ad explicandum nomen articuli fidei, & numerum articulorum, quia in hoc multa ſcribunt Theologi, vt videre licet in D. Thoma, & Alenſ. locis citatis, Scoto, & Gabr. in 3. diſtinctione 25. quæſt. prima. Conueniunt ergo omnes, non omnem propoſitionem de fide eſſe articulum fidei, licet è conuerſo omnis articulis fidei ſit propoſitio de fide credenda. Addit vero imprimis quod per ſe pertineat ad fidem, ſed hoc etiam commune eſt multis alijs propoſitionibus, quæ non ſunt articuli fidei. Adiungit ergo D. Thom. ad articulum fidei, neceſſarium eſſe, vt ſpecialem difficultatem habeat, & conſequenter diſtinguit articulos, per ſpeciales difficultates credibilium, quod eſt probabile: Alij vero exiſtimant articulum eſſe ſpecialem propoſitionem fidei per ſe pertinentem ad fidem, quam oportet explicite credere, & fortaſſe hoc voluit Richardus de Sancto Victore, quem refert Alenſis ſuprà memb. 5. dum dixit, articulum eſſe propoſitionem indiuiſibilem

Articulus addit ſupra propoſitionem de fide.

bilem fidei arctantem nos ad credendum. Alij denique putant articulum nihil aliud eſſe, quam particulam fidei ab Apoſtolo aliquo ad illius compoſitionem prolatam, iuxta ea, quæ ex Clemente, & Auguſtino ſupra retulimus, & ita ad diſtinctionem articulorum ſufficit diſtincta habitudo ad auctorem eius, cum aliqua vtilitate proueniente fidelibus, ex talium ſententiarum diſtinctione, & quælibet explicatio iſtarum ſufficit, cum magis ſit de ſignificatione vocis quam de re. Vnde etiam conſtat quid dicendum ſit de numero articulorum: nam ſi diſtinguatur in ordine ad primos auctores ſymboli, erunt duodecim articuli, ſicut fuerunt duodecim Apoſtoli, Paulus enim, & Barnabas ibi non interfuerunt, & ita ſentiunt Auguſtinus ſupra, & Leo Papa dicta epiſtola decima tertia, & ſermone vndecimo de Paſsione capite ſecundo. Si autem diſtinguantur per difficultatem credibilium, ſeu per diſtinctionem myſteriorum, ſic recte diſtinguuntur quatuordecim, vt eſt vulgaris diſtinctio, quam Scholaſtici approbare ſolent, cum Diuo Thom. illo articulo 8. præcipue Gabriel, & Scot. ſupra, & hæc etiam ſufficiunt ad probationem concluſionis: nam ex tenore ſymboli conſtat, in eo aperte explicari myſteria fidei per varias ſententias, ſeu particulas quantum ad explicatam fidem fidelium expediebat: ordo etiam illarum licet aliquantulum videatur inuerti proponendo prius myſteria humanitatis Chriſti, quam myſteria diuinitatis Spiritus Sancti: nihilominus aptiſsimus fuit, tum ad maiorem breuitatem, tum ad magis ſignificandam perſonæ Chriſti Dei, & hominis vnitatem.

De numero articulorum fidei.

Probatio aſſertionis excluditur ex dictis.

11. Vna ſola ſupereſt dubitatio, quomodo fideles omnes profiteri poſsint ſe credere in Deum, quia non omnes habent fidem formatam: illa autem particula, *In Deum*, indicat motum fidei in Deum, vt in finem vltimum ſuper omnia dilectum, vt cum Auguſtino tradit Diuus Thomas infra quæſt. 2. art. 2. Hinc etiam difficilius eſt, quod in ſymbolo dicuntur fideles credere in ſanctam Eccleſiam, cum tamẽ Eccleſia creatura ſit: ita vero legit Epiphan. in Anchor. circa finem, referendo ſymbolum Patrum, quod dicit teneri ab Eccleſia: eodem modo legit Cyrillus Hieroſolimitanus Catech. 18. & dicit illam particulam poni in ſymbolo, vt fideles fugiant conuenticula hæreticorum, & perſeuerent in Eccleſia Catholica, in qua renati ſunt: & eodem modo loqui videtur Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos, & refertur etiam ex Auguſtin. in cap. 1. *de Conſecrat*. diſt. 4.

Dubium bimembre.

Secundum membrum.

cap 1. de cõſecrat.

12. Ad priorem partem reſpondet D. Thom. fideles per ſymbolum profiteri fidem totius Eccleſiæ Catholicæ, & quia Eccleſia ſemper credit in Deum fide formata, quanuis non ſinguli de Eccleſia ſemper ita credant, quia non omnes de Eccleſia iuſti ſunt, licet in Eccleſia iuſti nunquam deficiant ratione quorum Eccleſia dicitur credere in Deum fide formata, & ideo hoc proponitur in ſymbolo ſingulis fidelibus, quod eſt probabiliter dictũ: quia vero vnuſquiſque fidelis quando confitetur fidem, non loquitur in perſona Eccleſiæ, ſed propria, neceſſarium videtur, vt illa verba poſsint vere dici à ſingulis fidelibus, in propria perſona, etiamſi ſint in ſtatu peccati. Vnde facilius dici poteſt illam particulam, *In Deum*, non ſemper dicere habitudinem fidei formatæ, ſed ſatis eſſe, vt dicat habitudinem principalis obiecti fidei, vel etiam vltimi finis diligibilis ſuper omnia, etiamſi fortaſſe à credente actu non diligatur. Sic enim legimus Ioan. 12. de quibuſdam, *Et crediderunt in eum*, ſcilicet in Chriſtum, de quibus ſtatim ſubiungitur, *Non confitebãtur illum, quia dilexerunt magis gloriam hominum, quam Deum*, & 1. Ioann. 5. dicimur credere in teſtimonium Dei, id eſt, teſtimonio eius.

Ad 1. memb. reſponſio D. Thom.

Facilior reſponſio.

13. Atque hinc reſponderi poteſt ad alteram partem admittendo lectionem illam, credere in Eccleſiam vnam, & ſanctam, non ſignificare habitudinem ad vltimum finem, ſed vel tantum ad obiectum creditum, ita vt credere in ſanctam Eccleſiam nihil aliud ſit, quam credere illam eſſe vnam, & ſanctam, vel ad ſummum, eſt credere illi, vt regulæ infallibili fidei teſtificanti, & proponenti ex motione Spiritus Sancti. In quo cauendus eſt modus loquendi Eraſmi in Dialogo de Fide. Dicentis, ſe non credere in Eccleſiam, quia eſt congregatio hominum, quæ fallere poteſt: nam licet Eccleſia, vt conſtat ex hominibus, poſſet ex hac parte falli, & fallere, vt tamen regitur ab Spiritu Sancto eſt *columna, & firmamentum veritatis*. 1. ad Timot. 2. Sic ergo poſſet in bono ſenſu dici, *Credo in Eccleſiam*, ſicut Exod. 14. dicitur, *Crediderunt Deo, & Moyſi*, & in Hebræo habetur, *In Deum, & in Moyſem*, & in Pſalm. 70. dicitur, *Nec crediderunt in mirabilibus eius*. Nihilominus tamen veritas eſt in ſymbolo non haberi, *Credo in ſanctam*, ſed *Credo ſanctam Eccleſiam*, vt ſit res credita, non ratio, vel finis credendi, & ita habetur communiter in ſymbolo Eccleſiæ, & in Concilijs, & admonet Auguſt. ſerm. 115. de Tempore, & capit. 12. & lib. de Fide, & ſymbolo capit. 10. & alius locus ex Decreto citatus in Codice Gregoriano emendatus eſt: & Marian. Victor. etiã correxit lectiones Hieronymi iuxta antiquiores, & veriores codices: ſic etiam legunt Euſeb. Emiſſen. ſerm. 1. & 2. de Symbolo, Ruffin. Chryſolog. & alij, qui de ſymbolo ſcribunt, Epiphan. vero, & Cyril. non videntur tam accurate diſtinxiſſe inter illa verba, cum particula, *In*, vel ſine illa, & ideo ita ſcripſiſſe videntur.

Ad 2. memb.

Cauendus Eraſmus.

SECTIO VI.

Vtrum materia fidei ſucceſſu temporum creuerit, vel interdum minuta fuerit.

IN hac quæſtione, ſicut in præcedenti, ſermo eſt de materia per ſe fidei: nam in accidentalibus facile poteſt accidere mutatio, vt etiam videbimus: materia autem per ſe fidei tota reducitur ad cognitionem myſteriorum Dei, vt Deus eſt, & Chriſti, vt redemptor eſt, iuxta illud: *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum*: & ita ſenſus quæſtionis eſt, an hæc cognitio Dei, & Chriſti fuerit maior, vel minor in diuerſis temporibus, vel ætatibus Eccleſiæ? Ad quam explicandam diſtinguenda ſunt tria præcipua tempora Eccleſiæ, ſcilicet, ſtatus legis naturæ, legis ſcriptæ, & legis gratiæ, & in vnoquoque illorum poſſunt etiam diuerſa tempora conſiderari: vt Gregor. ſuper Euangelia diſtinguit ſtatum legis naturæ à principio vſque ad diluuium, & à Noe vſque ad Abraham, & ab Abraham vſque ad Moyſem. Item in ſingulis horum ſtatuum diſtinguendi ſunt homines illi, qui fuerunt principes, & paſtores Eccleſiæ ſuis temporibus à communi plebe, & vulgo Eccleſiæ, & ita variæ inſurgunt comparationes, circa fidei perfectiones, quas breuiter explicaturi ſumus.

Exponitur ſenſus quæſtionis.

Eccleſiæ tria tempora.

2. Suppono autem vlterius duplicem diſtingui modum, quo materia fidei credi poteſt, ſcilicet, explicite, & implicite, quæ diſtinctio fere ad totam materiam deſeruiet. Explicite credere nihil aliud eſt, quam credere aliquid in ſe ipſo, ita vt illud ſit proximum obiectũ in quod cadit aſſenſus fidei: credere aũt implicite, eſt credere in alio tantum, quia q̃ ſic creditur, reuera non cognoſcitur, neq; intellectus format proprium conceptum propoſitionis, quæ

Modi duo credendi explicite, & implicite.

Modus explicite credendi variatur tantum ſecundum magis, & minus.

quæ implicite tantum credi dicitur, ſed alterius in
qua illa continetur. Et prior quidem modus ſolum
variatur ſecundum magis, & minus, quatenus de
eodem myſterio fidei formari poteſt expreſsior
conceptus, vel minus perfectus, vel etiam quatenus
de eadem re credita poſſunt plura, vel pauciora co-
gnoſci. Si quis autem recte conſideret, hæc varietas
ſolum conſiſtit, vel in pluribus actibus fidei, per
quos creduntur explicite, & in ſe, plures veritates
pertinentes ad idem myſterium, ſeu ad eandem
rem creditam, vel certe ſi maior, & minor expreſsio
eſt circa eandem omnino veritatem, diuerſitas ma-
gis eſt in apprehenſione, quam in ipſo aſſenſu fidei,
& ita prouenire poteſt ex doctrina, & induſtria hu-
mana per ſcientiam acquiſitam, vel per melius in-
genium, aut meliores ſpecies. At vero poſterior mo-
dus, ſcilicet Fidei implicitæ poteſt fundari in diuer-

Modus implicite credendi variatur ex variis principiis.

1. ſis principijs. Primo enim poſſunt in vno credito
explicite dici alia implicite credi, ratione obiecti
formalis, in quo omnia credibilia connexionem ha-
bent, ita vt impoſsibile ſit credere vnum, quia Deus
reuelauit, quin animus ſit paratus ad credenda o-
mnia reuelata, ſi ſufficienter proponantur, & ea ra-
tione creduntur implicite: ſicut è contrario qui
negat vnum articulum fidei, implicite negat o-
mnia, quia non poteſt alijs per fidem adhærere, ſi ab
vno diſcedit: vel ſicut qui vnum peccatum explicite
deteſtatur propter Deum, virtute, & implicite de-
2. teſtatur omnia. Secundo poteſt hæc implicita fides
eſſe per relationem ad alios explicite credentes, ſic
enim fideles ſimplices dicuntur credere omnia, quæ
Eccleſia credit, vel quæ Apoſtoli tradiderunt, quan-
3. uis illa ignorent. Tertio poteſt hoc contingere ex
parte materiæ, idque multis modis, ſcilicet vel quia
vna propoſitio continetur in alia, tanquam con-
cluſio in principio, ex quo poteſt euidenter colligi,
& hoc modo, qui credit Chriſtum eſſe hominem,
implicite credit eſſe riſibilem: vel quia vna propo-
ſitio eſt connexa cum alia in re ipſa, ſeu per identita-
tem rei, quanuis connexio ipſa non poſsit ſine fide
cognoſci, & hoc modo, qui credit Deum eſſe infini-
tum, implicite credit eſſe trinum: vel etiam particu-
lare in vniuerſali cognoſcitur implicite, vt per ſe
4. conſtat. Ac denique dicuntur implicite cognoſci
circunſtantiæ myſterij in ſubſtantia eius, & ita qui
credit Chriſtum eſſe redemptorem, implicite cre-
dit mortuum eſſe pro hominibus, & ſimilia.

1. Aſſert.

3. His poſitis dicendum imprimis eſt, fidem quo-
ad ſubſtantiam credibilium ſemper fuiſſe eandem à
principio generis humani vſque nunc. Ita docet
Diuus Thomas hic art. 7. Hugo de S. Victor. lib. 1. de
Sacrament. parte 10. capit. 4. & ſequentibus. Magiſt.
in 3. diſtinct. 25. vbi communiter Doctores, Bona-
uentura articulo 2. quæſt. 1. Albert. art. 1. ad 2. Scot.
Durand Richard. & alij quæſt. 1. & Alenſ. 3. parte q.

Probatur ex Paulo.

69. Et probatur aperte ex Paul. ad Hebræos 11. vbi
cum dixiſſet, *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*, ſubdit,
*quia accedentem ad Deum oportet credere quia eſt, & quia
remunerator eſt*: quæ duo virtute continent totam
ſubſtantiam materiæ fidei. Item ibidem definit, fi-
dem eſſe ſubſtantiam rerum ſperandarum, res au-
tem ſperandæ ſemper fuerunt eædem ſecundum
ſubſtantiam, ſcilicet, æterna beatitudo, & quæ ad
illam ſpectant: vnde ſubdit ibidem Paul. *iuxta fidem
defuncti ſunt omnes iſti, non acceptis repromiſſionibus, ſed à
longe eas aſpicientes*. Præterea 2. ad Corinth. 4. *Haben-
tes* (inquit) *eundem ſpiritum fidei*: & loquitur de anti-
quis Patribus: facit etiam illud Act. 4. *Non eſt aliud no-
men ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos
fieri*: vnde conſtat fidem Chriſti fuiſſe, ſemperque
eſſe neceſſariam ad ſalutem, vt Paulus etiam expo-
ſuit Act. 17. ad Roman. 3. & ad Hebræ. 9. expoſuitque
D. Gregor. homil. 17. in Ezechielem accommodans
illud Marc. 11. & qui præibant, & qui ſequebantur,
omnes clamabant *Hoſanna filio Dauid*. Præterea eſt

Item ex Patribus.

hæc communis conſenſio Patrum, vt conſtat ex
Iren. lib. 4. cap. 13. Euſeb. lib. 1. Hiſt. capit 4. vbi hac
ratione dicit omnes fideles à principio mundi po-
tuiſſe appellari Chriſtianos, idem Epiphan. hæreſ.
66. latius Auguſt. tractat. 45. in Ioan. *Tempora variata
ſunt, non fides*, & loquitur de fide pro materia eius,
vnde ſubdit, *Mutatus eſt ſonus verbi, veniet, aut venit, ea-
dem tamen fides vtroſque coniungit*. Similia habet lib. 18.
de Ciuit. cap. 47. & ſerm. 8. de tempore. *Vna* (inquit)
eſt fides noui, & veteris teſtamenti: idem epiſt. 157. ad Op-
tatum, late lib. 19. contr. Fauſt. c. 14. & ſeq. Hier. ad

Item ex ratione.

Gal. 2. & 3. Chryſ. & alij. Ratio vero eſt, quia ſemper
fuit eadem Eccleſia in hominibus viatoribus, vt in-
fra latius dicetur: ergo ſemper fuit eadem fides quo-
ad ſubſtantiam eius, quia fides eſt vinculum, & qua-
ſi forma conſtituens Eccleſiam, & membra eius. I-
tem ſemper fuit eadem iuſtitia, & ſanctitas ſecun-
dum ſubſtantiam in hominibus viatoribus, ſed
fundamentum iuſtitiæ eſt fides. Denique omnes ten-
dunt in eandem beatitudinem, & per eundem me-
diatorem Chriſtum: ergo neceſſe eſt vt omnes con-
ueniant in eadem fide, ſaltem ſecundum ſubſtan-
tiam eius.

2. Aſſert.

4. Secundo dicendum eſt, hanc fidem ſemper
fuiſſe explicitam in Eccleſia. Hanc etiam aſſertionem
docent citati Theologi, & intelligitur præcipue de
fide hominum, nam de fide Angelorum à nobis diſ-
putatur lib. 5. de Angelis cap. 6. quanquam etiam de
illa verificari poſsit vtraque aſſertio: nam Angeli
viatores per fidem etiam tendebant in eandem
beatitudinem cum hominibus, & per eundem Chri
ſtum, vt verior tenet ſententia, & ideo etiam illi ha-
buerunt explicitam fidem Trinitatis, & Incarnatio-
nis, vt tractatur in 1. p. q. 57. & dixi in 1. tom. de In-
carnat. diſp. 42. De hominibus etiā lapſis præcipue
intelligitur aſſertio, nam de ſtatu innocentiæ alibi

vid. lib. 3. de opere ſex dierum, c. 18 à num. 4.

tractatur: quia vero ad explicandam aſſertionem
neceſſarium erit, ſuppono Adamum etiam in ſtatu
innocentiæ habuiſſe explicitam fidem Chriſti, &
Incarnationis eius. Hoc probaui late 3. p. q. 1. in Com
ment. articuli tertij ex communi doctrina Patrum,
& iam eſt ſententia communiter recepta. Inde ergo

Suadetur authoritate aſſertio.

per ſe credibile eſt, Adamum docuiſſe, & tradidiſſe
illam fidem filijs ſuis, & ita per traditionem con-
ſeruatam eſſe in Eccleſia fidelium etiam quoad ex-
plicitam fidem Chriſti: vnde Leo Pap. epiſt. 23. dicit
à principio generis humani fuiſſe denuntiatum ho-
minibus Chriſtum in carne venturum, & Bernard.
ſerm. 6. in vigiliam Natiuit. dicit, prophetiam de
Chriſto ab ipſo Adamo initium ſumpſiſſe. Vnde
Iob hanc fidem habebat, cum cap. 19. diceba t *Scio,
quia Redemptor meus viuit*: ex quo Auguſt. lib. 18. de
Ciuit. cap. 47. colligit etiam inter gentes conſerua-
tam fuiſſe hanc fidem in aliquibus. Vnde etiam ſa-
crificia, quæ tunc offerebant fideles, creduntur fuiſſe
in ſignificationem aliquam Chriſti venturi, propter
quod dicitur in Apocalypſi, *Agnus occiſus ab origine
mundi*, vt multi exponunt, & ex cap. 7. ad Hebr. con-
ſtat, Melchiſedech obtuliſſe ſacrificium in Chriſti
figuram. Poſtea vero cum hæc fides peccatis obſcu-
rata eſſet, & homines inciperent ad idololatriam
declinare, renouata eſt in Abrahamo, qui expreſ-
ſiorem fidem myſteriorum habuit, iuxta illud Ioan.
8. *Abraham exultauit vt videret diem meum, vidit, & gaui-
ſus eſt*, & poſtea per manus Patrum, & per frequen-
tes Dei reuelationes factas Iſaac, Iacob, & alijs, per-
uenit vſque ad Moyſem, de quo antequam legem
acciperet, dicit Paul. ad Hebr. 11. fide, *prætuliſſe impro-
perium Chriſti theſauro Ægyptiorum*, & poſtea Exod. 6.
narratur excellens Dei cognitio illi communicata.
Dauid etiam valde expreſſam habuit hanc fidem.
vt ex eius Pſalmis conſtat, & ex verbis Chriſti Matt.
22. *Dauid in ſpiritu vocat eum Dominum*, & idem eſt de
alijs Prophetis, præſertim de Iſaia, de quo dicitur
Ioan. 12. *quod vidit gloriam Dei, & loquutus eſt de eo*, &

Luc. 10 generaliter dicitur, *quod multi Reges, & Prophetæ deſiderauerunt eum videre*, vnde etiam Geneſ. 19. dicitur, *deſideratus cunctis gentibus*. Ex quo recte colligit Iren. lib. 4. capit. 24. *Si deſiderauerunt, ergo in eum crediderunt*, quæ deſideria durauerunt vſque ad ſenem Simeonem: de poſteriori vero tempore Eccleſiæ res eſt clara. Ratio vero non eſt alia, niſi quia ita ordinatum, & prouiſum eſt à Deo in gloriam ſuam, & Chriſti; vt perfectius ab Eccleſia fideli credi, & amari poſſet: item quia oportuit, vt præcipua Dei myſteria, quæ in patria videnda ſunt, ſemper in via eſſent ab hominibus explicite credita.

Suadetur etiam ratione.

1. Aſſertio bipartita.

5. Dico tertio: Hæc fides explicita ſemper fuit in Eccleſia in capitibus, ſeu Principibus eius, in communi autem populo fere non fuit, vſque ad ſtatum legis gratiæ. Hæc etiam aſſertio clara eſt, & prior pars proxime probata eſt in præcedenti aſſertione: nam quæ adduximus maxime probant de principibus Eccleſiæ. Altera vero pars ſumi poteſt ex illo ad Epheſ. 3. *Quod alijs generationibus non eſt agnitum filijs hominum*, id eſt, vulgo, vbi ex nonnullis patribus id notant Salmeron, Iuſtinianus, & Cornelius expoſitores noſtri, ponderantes etiam quod ſequitur, *Sicuti nunc reuelatum eſt ſanctis Apoſtolis &c.* quaſi dicat, multo obſcurius olim vulgaribus hominibus, quā nunc. Vnde Ioan. 1. Canon. cap. 5. *Scimus quoniam filius Dei venit, & dedit nobis ſcientiam, vt cognoſcamus verum Deum, & ſimus in vero filio eius*: vnde Grego. hom. 16. in Ezech. Paulo poſt medium: *Dei cognitio* (inquit) *quæ in Patribus ſpiritualibus fuit nota, toti populo Hebræorum non fuit: nam omnipotentem Deum, ſanctam videlicet Trinitatem cum Prophetæ prædicarent populus ignorabat, ſolum Decalogum tenebat in fide, legem Trinitatis neſciens.* Quæ ſententia multo maiori ratione verum habet in Eccleſia Gentium, quæ fuit ante legem ſcriptam, vel etiam cum illa. Imo in hoc excedebat populus Dei, quia expreſſiorem cognitionem habebat de Deo ipſo, quia *credita ſunt ei eloquia Dei* ad Rom. 4. Tenebatur etiam explicite credere Meſſiā venturum, ad quod Gentes non tenebantur, quia eis non ita proponebatur. Tamen neque etiam Hebræorum populus Trinitatem agnoſcebat, nec etiam diuinitas Meſſiæ venturi illis explicite proponebatur: neque etiam alia ſpecialia myſteria eius, quæ omnia nunc explicite credit populus Chriſtianus, vt ex dictis de Symbolo conſtat. Ratio vero huius veritatis etiam pendet principaliter ex ordinatione diuina: congruentia vero ex parte hominum redditur, quia illi ſtatus hominum erant imperfecti, iuxta illud ad Hebr. 7. *Nihil ad perfectum adduxit lex.* Itē quia genus humanum erat in ſtatu inimicitiæ, quatenus non erat ſatisfactum Deo pro communi offenſa, & ideo vſque ad Chriſti præſentiam, fidei cognitio ſicut & alia gratiæ dona non ſunt cum magna abundantia communicata hominibus, ſed ſolum quantum expediebat ad maiorem Chriſti gloriam, & ad executionē diuinæ prædeſtinationis.

Prior pars vnde cōſtat.

Poſterior oſtenditur authoritate.

Ratio pro aſſertionis parte eadem poſteriore.

Quarta aſſertio qua formaliter ſatisfit titulo.

6. Quarto hinc colligitur reſponſio ad quæſtionem propoſitam, nimirum materiam fidei in ordine ad explicitam fidem ſucceſſu temporum creuiſſe. Dico *in ordine ad explicitam fidem*, quia fides implicita ſemper fuit, & in omnibus de tota materia fidei aliquot ex modis fidei implicitæ ſupra numeratis, vt facile vnicuique conſtare poterit applicando illos. De fide autem explicita facile conſtat ex dictis. Ratio vero eſt, quia per diuerſa tempora multiplicatæ fuerunt diuinæ reuelationes, & prophetiæ per quas doctrina, & materia fidei expreſſius eſt hominibus propoſita, vt ex Scriptura conſtat, & tradit, ex profeſſo D. Thom. 2. 2. quæſt. 174. art. 6. Difficultas vero ſupereſt in explicando, quomodo intelligendum ſit hoc augmentum, & quæ regula in illo ſeruanda ſit: duæ enim regulę traduntur à Patribus, quæ difficultate non carent.

Eius ratio.

1. Regula D. Thomę pro intelligenda proxima aſſertione.

7. Prima regula eſt D. Thomæ hic quæſt. 1. art. 7. ad 4. & quæſt. 176. art. 6. Homines, qui fuerunt Chriſto propinquiores, vel ante, vel poſt aduentum eius, habuiſſe fidem magis explicitam, ſeu perfectiorem cæteris. Quam regulam ſolum ſuadet D. Thom. hac coniectura, quia in quocunque homine ſtatus propinquior iuuentuti eſt perfectior, & robuſtior: ergo idem eſt cum proportione in Eccleſiā, tempus autem aduentus Chriſti, fuit veluti iuuentus Eccleſiæ: nam tunc fuit *plenitudo temporis* mundi, vt dicit Paul. ad Galat. 4. ergo homines propinquiores illi ætati fuerunt etiam in fide perfectiores. Addere poſſumus aliam coniecturam, nam qui Soli propinquiores ſunt, magis illuminantur, Chriſtus autem fuit lux vera, vt dicitur Ioan. 1. & quandiu fuit in mundo lux fuit mundi, vt ipſe ēt dixit: ergo homines viciniores illi, magis ab ipſo illuminati ſūt.

Eius coniectura.

Altera coniectura.

Dilēma contra dictam Regulam

1 pars dilēmatis impugnatur.

8. Hæc vero regula non caret difficultate: nam vel intelligitur vniuerſaliter, vel indefinite, neutro autem modo videtur poſſe ſubſiſtere. Non quidem vniuerſaliter, id eſt, de omnibus hominibus, nam ante Chriſti aduentum multi antiquiores habuerunt maiorem cognitionem myſteriorum fidei, quam multi poſteriores, & Chriſto viciniores, vt v.g. Moyſes exceſsit alios, qui poſtea fuerunt in lege veteri, vt ſentit idem D. Thom. d. ar. 6. & ſumi poteſt ex cap. 6. Exod. Item Dauid exceſsit poſteriores Reges, & Iſaias poſteriores Prophetas, & ſic de alijs. Poſt Chriſti autem aduentum fuerunt multi in Eccleſia, Chriſti tempore poſteriores, & nihilominus ſapientia fidei doctiores, vt etiam experientia conſtat: imo tota Eccleſia videtur creſcere de die in diem in maiori fidei explicatione. Si autem illa regula indefinite intelligatur, erit quidem facilior, & non videtur ſenſus alienus à mente D. Thomæ: nam ſolum ponit exemplum in Ioanne Baptiſta, & Apoſtolis, & ita ſolum ſenſiſſe videtur, aliquos homines illius ætatis ſuperaſſe omnes alios: tamen etiam in hoc ſenſu non caret difficultate. Primo, quia Adam tanquam parens totius generis humani videtur habuiſſe magis explicitam fidem, & maiorem ſapientiam, quam Ioannes Baptiſta: imo etiam de Abraham, Moyſe, & Dauid, & ſimilibus ſaltem videtur incerta illa comparatio. Secundo poſt Chriſti aduentum multæ propoſitiones de fide ſunt definitæ, quæ antea non erant de fide, vt quod Chriſtus duas habuerit voluntates, quod Beata Virgo nunquam peccauerit venialiter, quod iuſtificatio fiat per qualitatem inhærentem, & ſimiles: ergo videtur eſſe magis explicita fides nunc in Eccleſia, quam fuerit in primitiua etiam in Apoſtolis, quia eſſe magis explicitam nihil aliud eſt quam extendi ad plura credibilia. Denique ratio D. Thomæ non videtur efficax, quia Chriſtus eſt lumen infinitæ actiuitatis, vt ſic dicam, & voluntarie illuminans, & ideo maior, vel minor actio eius non eſt colligenda ex maiori, vel minori propinquitate temporis, ſed ex ordine, ſua diuina ſapientia, & prædeſtinatione conſtituto, & ita potuit ſua voluntate præfinire, vt hoc, vel illo tempore eſſet Eccleſia magis, vel minus inſtructa in fide, ſiue illud tempus eſſet propinquius, ſiue remotius tempori incarnationis ſuæ.

2 pars dilēmatis.

Arguitur 1. contra illam

2.

3.

2. Regula ex D. Greg.

9. Eſt ergo ſecunda regula D. Greg. hom. 16. in Ezechielem dicentis, *quanto mundus ad extremum ducitur, tanto nobis æternæ ſcientiæ aditus largius aperitur*: quibus verbis indicat in Eccleſia eſſe magis explicitam fidem in quocunq; tempore poſteriori, quam in præcedenti, cui fauet illud Sapientis: *Iuſtorum ſemita ſicut lux ſplendens procedit, & creſcit vſque ad perfectā diem.* Probat etiā Gregor. hoc inductione quadam: nam Abraham explicatiorem fidem habuit quam præcedentes, & Moyſes perfectiorem, quam Abraham, & Dauid quam Moyſes, vt ipſe dicit, & probat ex illo Pſalm. 118. *Super ſenes intellexi.* Et poſtea Ioannes Baptiſta exceſſit ſuperiores omnes, & Apoſtoli etiam ſuperarunt ipſum, ſaltem in excellentia doctri-

Cõgruentia pro 2. Reg.

doctrinæ. Denique addi poteſt congruentia, quia naturale eſt homini procedere ab imperfecto ad perfectum, & paulatim proficere, & ideo in ſenibus ſolet eſſe maior ſapientia: Deus autem accommodat gratiam naturæ: ergo veriſimile eſt ita etiam illuminaſſe mundum, & Eccleſiam.

Arguitur cõtra hanc 2. Regulam.

10. Veruntamen etiam hæc regula difficultate non caret, nam contra illam fere eadem obijci poſſunt, quæ contra præcedentem, præterquam quod multa in ea ſumuntur incerta. Illud vero difficilius eſt, quia ex illa ſequitur doctores Eccleſiæ poſteriores Apoſtolis fuiſſe ſapientiores in fide, vel habuiſſe illam magis explicitam, quam ipſi Apoſtoli, quod dici non poteſt, & à Theologis communiter reprobatur, etiam tanquam temerarium: nam illis ſpecialiter promiſit Chriſtus Ioan. 14. 15. & 16. *Ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis*: & ibidem ait. *Omnia quæcunque noui à Patre, nota feci vobis*: & ideo dicuntur habere primitias Spiritus, ad Roman. 8. & 2. ad Corint. 3. *Nos autem reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes*, & ad Epheſ. 1. *ſecundum diuitias gratiæ eius, quæ abundauit in nobis in Dei ſapientia:* vnde Epiphan. hæreſ. 66. verſus finem dicit, *Apoſtolos accepiſſe donum, quo omnia ipſis clare Spiritus ſanctus expoſuit*, ſcilicet claritate fidei explicitæ, & non ſcientiæ, & idem ſentiunt de Apoſtolis Cypr. epiſt. 74. Auguſt. lib. 5. de Bapt. c. 26. & Cyrill. lib. 4. in Eſaiam orat. 2. & ratio id videtur oſtendere, quia ipſi fuerũt magiſtri fidei noui teſtam. & ideo fides Eccleſiæ dicitur fundata ſuper fidem apoſtolorũ; non ergo poteſt eſſe maior in Eccleſia, quàm in apoſtolis fuerit.

Suſtinentur prædictæ regulæ, & quædam pro ipſis notantur.

11. His non obſtantibus dictæ regulæ conuenienter explicatæ veræ ſunt, & facilè poſſunt in concordiam reduci. Oportet tamen inprimis diſtinguere inter communem plebem fidelium, & Principes, ſeu capita Eccleſiæ, & cum proportione comparationem facere. Deinde hæc comparatio præcisè facienda eſt in cognitione fidei, quatenus ex diuina reuelatione, & infuſo lumine pendet, non in ſcientia acquiſita, quæ per induſtriam humanam comparari poteſt, etiam circa res diuinas, fide ipſa ſuppoſita. Ac denique huiuſmodi comparationes non ſunt ita intelligendæ vt exactè, & in omnibus perſonis, ac temporibus neceſſariò debeant verificari, ſed regulariter, & vt plurimum, ſeu à toto genere, vt aiunt, aut comparando ſtatum cum ſtatu, vel capita illorum inter ſe, quæ omnia ſumuntur ex D. Tho. d. q. 174. art. 6. & Caiet. q. 1. art. 7.

Pro 1 Regula primum pronuntiatum bimembre. Membrum prius.

12. Primò ergo comparando ſtatum Eccleſiæ quoad corpus, ſeu communem plebem eius, ſic verùm eſt fuiſſe in Eccleſia magis explicitam fidem in ſtatu, ſeu tempore viciniori Chriſto Domino. Hoc ſatis notum eſt ex dictis, & ex diſcurſu ſuprà facto: nam in lege naturæ magis obſcura, vel implicita fuit fides quam ſub lege Moyſis: & in lege gratiæ, multo magis fuit explicata, tam circa myſterium Trinitatis: nam vt inquit Greg. ſupra *per teſtamentum nouũ in corde fidelis populi fides Trinitatis creuit, iuxta illud* Matth. vlti. *Euntes docete omnes gentes &c.* quàm circa myſterium Incarnationis, de quo Paul. ad Epheſ. 3. in prioribus generationibus myſterium Chriſti non eſt agnitum, ſicut nunc eſt reuelatum ſanctis Apoſtolis, & Prophetis, & ideo dixit Iren. lib. 4. capit. 47. *In nouo teſtamento fides hominum, quæ eſt*

Membrum poſterius.

apud Deum, aucta eſt. At vero diſtinguendo in illiſmet ſtatibus tempora propinquiora, vel remotiora Chriſto, aut fini mundi, nihil credo poſſe certum affirmari: nam in vnoquoque ſtatu potuit eſſe magna varietas, & rerum viciſsitudo, & ita in ſtatu legis naturæ potuit eſſe fides in eius initio ſatis explicata pro capacitate illius ſtatus, & poſtea paulatim obſcurari vſque ad tempora Abrahæ, in quo veluti renouata eſt, & fortaſſe aucta in cognitione Dei, quoad omnipotentiam eius, vt D. Thom. ſuprà dicit, & quoad ſpem Chriſti venturi, propter ſpecialẽ promiſsionem factam Abrahæ, & filijs eius. Deinde vero paulatim minui cœpit cognitio fidei, & ita proceſsit vſque ad Moyſem. Similiter etiam in ſtatu legis veteris magna fuit viciſsitudo, & mutatio, vt conſtat ex Scriptura; & ideo Deus certis temporibus mittebat Prophetas, per quos Fidei cognitio quaſi renouaretur; vnde contingere potuit, vt tẽpore aduentus Chriſti, populus ille maiori ignorantia laboraret, quàm ſuperioribus temporibus. Denique etiam in Chriſti Eccleſia hæ mutationes inuentæ ſunt. Si autem attentè conſiderentur, magis fuerunt in varietate, vel extẽſione locorum, quàm in ſubſtantiali fide corporis Eccleſiæ: nam hæc ſemper videtur fuiſſe æquè explicata in communi plebe fidelium ſaltem, quoad ſymbolum apoſtolorũ. Neq; hoc eſt præter regulam D. Th. nam hæc Eccleſia ſemper eſt æquè propinqua Chriſto: ipſe enim promiſit, & præſentiam ſuam dicens, *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi*; & aſsiſtentiam diuini ſpiritus dicens, *Vt maneat vobiſcum in æternum.*

13. Secundo comparando capita, dicendum eſt, homines propinquiores Chriſto, qui in vnoquoque ſtatu fuerunt capita Eccleſiæ, magis fuiſſe in fide illuminatos regulariter loquendo. Ita explicat ſentẽtiam ſuam D. Th. & ita etiam eſt interpretanda regula Greg. & patet facilè ex diſcurſu eius, quia Moyſes videtur fuiſſe excellentior in diuinis illuſtrationibus, quàm ſuperiores, & ſpecialiter ait D. Th. exceſsiſſe in cognitione diuinitatis quoad ſimplicitatem eius, quam Deus illi oſtendit reuelato illo nomine; *Ego ſum qui ſum*, iuxta illud Exod. 6. *Nomen meũ non manifeſtaui eis.* Poſtea vero apoſtoli maiorem cognitionem acceperunt, vt rectè probant argumenta facta, neq; eſt cogitandum aliquos poſt illos habuiſſe maiorem fidei cognitionẽ, neq; poſſet id ſine temeritate affirmari, vt ſatis etiam probatum eſt. Dixi autem, *regulariter*, quia in quolibet ſtatu poteſt cogitari aliqua exceptio, vt in ſtatu legis naturę, fortaſſe Adam exceſsit poſteriores, & in ſtatu legis ſcriptæ Dauid forte exceſsit Moyſem, Eſaiã, & alios, vt etiam tactum eſt. Deinde Ioan. Baptiſt. conferri poteſt cum apoſtolis, de Elia etiã, & Enoch, quatenus venturi ſunt tẽpore vltimi iudicij, cogitari poteſt, an ſint habituri, vel æqualem, vel maiorẽ cognitionem fidei; itaq; in his nihil certius affirmari poteſt.

2. Pronuntiatum pro eadem 1. Reg. — *Declaratur & ſuadetur.* — *Temerarium putare aliquẽ poſt Apoſtolos, explicatiorem fidẽ habuiſſe.* — *Limitatio ſecunda pronunciati.*

14. Tertio dicendum eſt ſpecialiter de Eccleſia Chriſti, ſucceſſu temporum creuiſſe in ſapientia rerum diuinarum acquiſita mediante fide, vt experimento cõſtat. Vnde quoad hanc ſapientiam, potuit eſſe etiã mutatio, & varietas in Eccleſia, in qua nulla ex prędictis regulis poteſt habere moralem certitudinem: nam in quibuſdam temporibus magis propinquis aduentui Chriſti videtur Eccleſia abũdaſſe maiori lumine, & cognitione, exiſtentibus in ea illuſtriorib. Doctoribus, quæ poſtea remitti potuit illis deficientibus, & iterum poſtea creſcere aduenientibus alijs: nam hoc totum pendet ex ordine diuinæ prouidentiæ, adiuncta ſolicitudine paſtorum Eccleſiæ, & hoc probant dubitationes factæ, quæ ex dictis facile ſoluuntur.

3 pronunciatum pro vtraque Reg. — *Declaratur.*

15. Vna tantùm ſupereſt expedienda difficultas, quæ propoſita etiam eſt, & eſt maioris momenti, an ſcil. in Eccleſia Chriſti creuerit fides, quoad aliquas propoſitiones credendas de fide, in poſteriori tempore, quæ antea non credebantur tanquam de fide? nam ex dictis videtur ſequi pars negatiua, quia ſapientia infuſa non potuit etiam extenſiue creſcere in hac Eccleſia, aliàs poſſent poſteriores paſtores eccleſiæ in hac ſapientia ſuperare apoſtolos: item in hac Eccleſia non ſunt nouæ reuelationes; ergo nec noua credibilia. Deniq; ita videntur ſentire Scholaſtici ſuprà citati dicentes non augeri fidẽ Eccleſiæ quoad numerum credibilium, ſed solùm quoad explicationem; D. Th. etiam in hac quæſt. 1. ar. 10. ad 2. dicit,

Quæſtiuncula. — *Partis negatiuum 1.* — *2.* — *3.*

dicit, nihil doceri ab Eccleſia, quod in doctrina Apoſtolorum non contineatur, ſed explicari magis, & proponi fidelibus propter hæreticos: vnde etiam Vvald.lib.2. Doctrinal.fid.antiq.cap.22.&23.dicit, non poſſe Eccleſiam nouum articulum fidei condere, ſed antiquos explicare, quod etiam tradit Caſtro libro 1.contra hæreticos capite 8. & Cano lib. 2. de Locis cap.7. & lib.4.cap.4.

Veræ reſolutionis pars prior. Videantur etiam diſp. 10.& 11.

16. Sed quia hoc punctum attingit materiam de Poteſtate Pontificis, & Concilij ad definiendas fidei veritates, quam infra diſp.5.ſect.7.& 8.ex profeſſo tractaturi ſumus, ideo breuiter dico, ſimpliciter quidem aſſerendum eſſe Eccleſiam non tradere nouam fidem, ſed antiquam ſemper ſtabilire, & explicare: nam propterea recurrit ſemper ad Scripturam, & Apoſtolicas traditiones, & ita docent etiam antiqui Patres, vt Vincent. Lyrinenſ.lib.contra Profan.voc.nouit.cap.7.&37. Irenæus lib.3.contra hæreſ.cap.2.& Hieronym.in id Pſalm.86. *Dominus narrauit in Scripturis populorum, & principum horum, qui fuerunt in ea*, vbi expendit verbum illud, *Fuerunt*, vt exponat Principes illos fuiſſe Apoſtolos.

Pars poſterior.

Hoc tamen non obſtante, verum eſt aliquam propoſitionem explicite nunc credi de fide, quæ antea explicite non credebatur ab Eccleſia, quamuis implicite in doctrina antiqua contineretur: hoc probant exempla ſupra adducta, & optimum etiam eſt de baptiſmo dato ab hæretico in forma Eccleſię, an ſit iterandus, vel ſit validus? nam tempore Cypriani neutrum erat de fide, & ideo licet ipſe, & Stephanus Papa contraria ſentirent: nihilominus in eiuſdem fidei vnione permanſerunt, quia Stephanus nihil definiuit, poſtea verò de Fide traditum eſt, talem baptiſmum non eſſe iterandum: & multa ſimilia poſſunt afferri, & ſine dubio hoc ſpectat ad poteſtatem definiendi Eccleſiæ. Neque ad hoc eſt neceſſaria noua reuelatio, ſed ſufficit infallibilis aſsiſtentia Spiritus ſancti ad explicandum, & proponendum explicite id, quod antea implicite tantum in reuelatis continebatur.

Satisfit motiuis negatiuæ partis in num.15.

17. Et ita ſunt explicandi dicti Auctores. Nam illa explicatio, quam dicunt poſſe Eccleſiam facere, aliquando eſt per explicationem nouæ propoſitionis contentæ in antiquis. Illa autem propoſitio nunquam eſt nouus articulus, quia non pertinet ad materiam veluti ſubſtantialem fidei explicite ab omnibus credendam, illa enim ſufficienter fuit ſemper explicata in ſymbolo, ſed pertinet ſæpe ad doctrinam fidei, quam oportet ſciri à Doctoribus Eccleſiæ iuxta temporum varietatem, vel neceſsitatem.

Vnum genus Propoſitionũ quæ ſucceſſu temporis explicite creduntur.

18. Denique propter id, quod de Apoſtolis tangitur, poſſumus diſtinguere duplicem ordinem propoſitionum, quæ ſucceſſu temporum explicite creduntur, quædam enim pertinent veluti ad ſubſtantiam myſteriorum: vt in myſterio Incarnationis, quod Chriſtus habuerit duas voluntates, & in myſterio Euchariſtiæ, quod ſubſtantia panis poſt conſecrationem non maneat, & ſimiles: & de huiuſmodi credendum eſt, fuiſſe cognitas ab Apoſtolis non tantum implicite, ſed explicite, quia optime intelligebant Scripturas, & myſteria omnia, quæ ad traditionem fidei pertinebant.

Alterum genus.

Aliæ vero ſunt propoſitiones contingentes, quæ tempore Apoſtolorum nondum euenerant, vt quod iſte ſit Pontifex, quod hoc ſit verum Concilium, & ſimiles, & has non oportuit cognoſci ab Apoſtolis explicite, ſed tantum in vniuerſali, quia non erat neceſſarium illis reuelari omnia futura. Et fortaſſe hoc modo in die Pentecoſtes non fuerunt edocti explicite de omnibus myſterijs fidei, quoad particulares circunſtantias eorum, vt de modo vocationis Gentium, & de ceſſatione legalium, vt plane colligitur ex Actor. 10. & 15. & ſic etiam Ioannes in Apocalypſi multa intellexit de futuris, quæ alijs reuelata non fuere, & fortaſſe multa ex illis non intelligentur certo, & explicite donec impleantur. Ita ergo poteſt Eccleſia in his rebus cognoſcendis proficere, etiam cum certitudine fidei, interueniente Eccleſiæ definitione, quæ propter aſsiſtentiam Spiritus Sancti, vim habet reuelationis, ſeu infallibiliter applicat reuelationem vniuerſalem ad particulare obiectum. Et hæc ſufficiunt de obiecto materiali: nam alia, quæ hic tractari poſſent de propoſitionibus mediate tantum, vel traditis, & non ſcriptis, pendent ex dicendis de obiecto formali & de regulis fidei, & ibi tractabuntur.

DISPVTATIO TERTIA.

De obiecto formali fidei: & quomodo ad illud fiat vltima fidei reſolutio.

Obiectum formale duplex.

DVplex ſolet diſtingui obiectum formale in potentijs, vel habitibus, pręſertim cognoſcitiuis: ſcil. *in eſſe rei*, & *in eſſe cognoſcibilis*, vt tradit Caiet. 1.p. q.1.ar.3.& ante illum Capr.q.4. Prolog. ar. 1. vbi diſtinctionem hanc colligit ex varijs locis D. Thomæ: & applicando illam ad noſtram materiam, aliquid de ea dicemus in ſectione 2. Ratio ergo formalis obiecti *in eſſe rei*, eſt ratio principaliter cognita: vnde vocari ſolet *obiectum quod*, ſeu *terminatiuũ*. Ratio autem formalis *in eſſe cognoſcibilis*, eſt ratio, ſeu medium cognoſcendi, & ideo vocatur *obiectum quo*. Vnde fit, vt comparando illas duas rationes inter ſe, illa, quæ pertinet ad *eſſe rei*, in obiecto materiali comprehendatur, quare de illa hic non tractamus: nam in præcedenti diſputatione explicata eſt. Agimus ergo de ratione formali *motiua*, quæ ſolet etiam vocari *ratio ſub qua*.

Modus obiecti formalis apud Capreolum.

Addit vero Capreol. tertiam rationem obiecti, quam ipſe vocat concomitantem in 3. diſt. 25. art. 3. ad 1. ſed non oportet membra multiplicare, quæ obſcuritatem, & confuſionem parturiunt: nã, vt ipſemet explicat, illa ratio concomitans nihil aliud eſt, quam denominatio obiecti materialis à formali, vt in præſenti materia eſt *ratio credibilis*. Quapropter non diſtinguuntur illa duo niſi tanquam abſtractum, & concretum, ideoq; eadem eſt vtriuſque conſideratio. Magis diſtingui poſſent in obiecto formali fidei, *Deus ipſe reuelans, & eius reuelatio*, quia re vera illa duo diſtincta ſunt, cum reuelatio ſit actio Dei ad extra: veruntamen, ſi attente conſiderentur, illa duo ſe habent tanquam forma, & informatio, ſeu vnio, & ideo vnam rationem formalem obiecti conſtituunt, ſicque ſub vna ratione vtranque conſiderabimus, oportebit tamen vtriuſque conditiones explicare.

SECTIO PRIMA.

Vtrum Deus, ſeu Dei auctoritas: vel potius humana ratio ſit obiectum formale fidei.

1. Error hæreticorum in hac quæſt.

IN hoc principio oportet ante omnia refutare errorem quorundam, qui dixerunt nihil eſſe credendum, niſi quod humana ratione intelligitur, ac perſuadetur. Ita Manichæos ſenſiſſe indicat Aug. lib. de Vtilit. credendi. cap. 1. dicit enim illos docuiſſe, ſuperſtitioſum eſſe fidem ante rationem imperare, quaſi nihil credendum ſit, niſi quod ratio ſuaſerit. Eundem errorem tribuit Abailardo Bernard. epiſt. 190. ad Innoc. ille enim primum etiam fundamentum credendi, in ratione conſtituebat, vnde cum illud ſit obiectum formale fidei, in quo per ſe, ac principaliter fundatur aſſenſus fidei, vt videbimus, merito dicere poſſumus, hos hæreticos conſtituiſſe obiectum formale Fidei, non in Deo, ſed in humana ratione.

Fundamentum erroris.

Fundabatur Abailard. vt Bernar. refert, in illo Eccleſiaſtici 19 *Qui cito credit, leuis eſt corde*: nam *cito credere*, dicebat eſſe adhibere Fidem ante rationem;

nem; nam, qui ita credit, periculo errandi ſe exponit, & ideo admonet Ioan.1.epiſt.cap.4. *Probate ſpiritus, an ex Deo ſint?* & Paul.1.ad Theſſal.5. *Omnia probate quod bonum eſt, tenete*: probatio autem hæc non fit, niſi per lumen rationis, quia ſi dicatur fieri per reuelationem, illa erit probanda: vnde cum in reuelationibus non procedatur in infinitum, nec perueniatur ad reuelationem claram, oportet ſiſtere in lumine rationis, tanquam in regula credendorum, & hoc eſt eſſe obiectum formale: atque hæc eſt præcipua ratio huius erroris. Et confirmatur, quia niſi per rationem credendum ſit, poterunt etiam credi, quæ ſunt contra rationem, & ita poterũt excuſari infideles, etiamſi abſurdiſsima credant, & rationi contraria, dicentes ſe credere Deo, contempta ratione ſua: hoc autem abſurdiſsimum eſt, vt conſtat. Deniq; videbatur his hæreticis impoſsibile, credere ſine ratione oſtendente veritatem, quia credere eſt aſſentiri: non poteſt autem intellectus aſſentiri, niſi cognoſcat, ac percipiat connexionem prædicati cum ſubiecto (aliàs poſſet credere aſtra eſſe paria ſuo arbitratu) illud autem ſine ratione non fit.

Confirmatur ex ratione.

Secundo.

Contra hunc errorem notatur quadrup. ex modus neceſſariæ intelligentię rei vt credi poſſit.

Primus modus.

2. Ad impugnandum hunc errorem, & fundandam veritatem, oportet aduertere, quatuor modis poſſe intelligi rationem, & intelligentiam rei creditæ, eſſe neceſſariam ad credendum. Primò, quia oportet priùs percipere id, quod proponitur ad credendum, & intelligere ſaltem conceptu apprehenſiuo quid ſit id, quod aſſeritur, ſeu proponitur: & in hoc ſenſu clarum eſt intelligentiam, & rationem neceſſariam ad hanc apprehenſionem eſſe etiam neceſſariam ad fidem: quomodo dixit Auguſtin. Pſalmo 118. circa illa verba: *Da mihi intellectum*, niſi aliquid intelligatur nemo poteſt credere in Deum: hæc autem intelligentia non poteſt pertinere ad obiectũ formale fidei, quia apprehenſio non eſt ratio aſſentiendi, vt per ſe conſtat, ſed eſt vna ex conditionibus neceſſarijs. Secundo poteſt concurrere ratio, vt oſtendens eſſe prudenter credibile id, quod proponitur, & ad hoc ſufficienter proponi: & hic etiam concurſus rationis neceſſarius eſt, & illum perſuadet ſententia illa Sapientis, *Qui citò credit, leuis eſt corde*, quia prudentis eſt conſiderare prius quid credat. Veruntamen hoc etiam non ſpectat ad obiectũ formale fidei, ſed eſt cõditio præuia, de qua poſt diſputationem præſentem late dicturi ſumus. Tertio poteſt eſſe neceſſaria ratio, vt oſtendat non eſſe impoſsibilia, nec rectæ rationi contraria ea, quæ credenda proponuntur, ſiue hoc fiat poſitiue probando illas res eſſe poſsibiles, ſiue tantùm negatiue, oſtendendo non probari impoſsibiles, quod fieri ſolet ſoluendo rationes potiùs, quàm oppoſitum conuincendo. Et hoc munus rationis circa res fidei, etiã eſt verum, & neceſſarium ſaltem in hominibus doctis: quia quæ credenda ſunt, non poſſunt eſſe contra rationem, licet ſupra illam ſint. Tamen hoc etiã non pertinet ad obiectum formale, ſed ad conditiones præuias ad credendum: imo cõtinetur ſub præcedente, non enim poteſt obiectum prudenter iudicari credibile, niſi iudicetur non impoſsibile, vel ſaltem non probari impoſsibile, ac ſubinde nec eſſe cõtra rationem. Quarto igitur modo poteſt poſtulari ratio ad credendum, tãquam oſtendens veritatem credendam, & tanquam proprium fundamentum, ac per ſe ipſius aſſenſus, & in hoc ſenſu loquuti ſunt dicti hæretici, vt citati Patres ſignificant, & impugnant.

Secundus.

Tertius.

Quartus.

1. Aſſertio partim de fide, partim Theologica.

Probatur 1. ex Script.

3. Dico ergo primo: Humana ratio non eſt fundamentum in quo per ſe nititur fides Chriſtiana, & ita non poteſt eſſe obiectum formale fidei. Hæc aſſertio eſt de fide quoad priorem partem, quoad poſteriorem vero eſt Theologica, & certa. Probatur 1. ex Paulo 1.ad Cor.2. dicente, *Prædicatio noſtra non eſt in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus & virtutis, vt fides veſtra non ſit in ſapientia hominum ſed in virtute Dei*: per quæ verba, & per totum illud caput, ſatis expreſſe impugnat Paul. dictum errorem. Et ideo dicebat 2.ad Cor.10. oportere *captiuare intellectum in obſequium Chriſti*, quæ autem eſſet captiuitas intellectus, ſi illa tantùm crederet, quæ per rationem vera eſſe cognoſceret: Præterea Matt. 11. Chriſtus dixit Petro: *Caro, & ſanguis non reuelauit tibi*, per carnem, & ſanguinem intelligens naturam, & vires eius, & ideo addidit: *Sed Pater meus, qui in cœlis eſt*, & ſic etiam dixit Matth. 10. *Confiteor tibi Pater, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & reuelaſti ea paruulis.* & Ioan.3. *Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo ſi dixero cœleſtia credetis?* Vnde Ioan.1. dicitur, *Vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris ipſe enarrauit.*

Probatur 2. ex Patribus.

4. Secundo principaliter probatur ex Patribus, qui vbiq; docent, in fide non requiri, imo nec interuenire ſcientiam, ſed potius ignorantiam, non quia fides non præbeat aliquam rei cognitionem, ſed quia non oſtendit res creditas quoad earũm veritatem, per rationem. Sic dixit Auguſtinus ſermone primo, de Trinitate. *Fidelis ſum, credo quod neſcio*, & ſermone vigeſimo de Verbis apoſtoli, *Melior eſt fidelis ignorantia, quàm temeraria ſcientia*, & tract. 40. in Ioan. ponderans illud Iſa. 7. *Niſi credideritis, non intelligetis*, inquit, *Credimus vt cognoſcamus, non cognoſcimus, vt credamus*; & lib. 50. homiliarum in 32. inquit, *Arcana regni Dei prius quærunt, vt fiant intelligentes.* Præterea Dionyſius capite ſeptimo de Diuin. nominib. *Fides*, inquit, *eſt ſtabilis credentium ſedes, & ſimplex veritatis notio imperſuaſibili veritate certa*; vocat *imperſuaſibilem*, quia ratione probari non poteſt, vnde etiam dixit Damaſcenus libro quarto, capite duodecimo. *Fides eſt aſſenſus ab omni curioſitate diſſitus*, vel, vt ait ibi Clictou. *eſt inſcrutabilis conſenſus*, quia non datur per rationis inquiſitionem, ſic etiam Baſil. homil. in Pſal. 115. dicit fidem non inniti geometricis probationibus: *ſed animis noſtris*, inquit, *ſe inſinuat efficaci operatione Spiritus ſancti*, vnde infrà dicit, fidem eſſe *aſſenſum nulla præuia inquiſitione nitentem* facit etiam illud Gregorius homil. 26 in Euangelium: *Fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum*, quod etiam habetur inter opera Cypriani lib. de Cardinal. Chriſti operibus capit. de Chriſti Natiuitate. Sic etiam Nazianzen. orat. 34. aliàs 2. de Theologia, fidem rationi opponit, dicens, *Fidem potiùs, quàm rationem ſequamur*, & Hilar. 8. de Trinit. ante medium inquit, *Maximum fidei meritum eſt ſperare quod neſciat.* Deniq; Iren. lib. 2 cap. 45. *Melius eſt* (inquit) *credere Deo neque aliud inquirere ad ſcientiam niſi Ieſum filium Dei, quàm per quæſtionum ſubtilitates in impietatem cadere.* Et plura de hoc videri poſſunt in Cyrill. Alex. libro 1. contra Iulian. & Hieron. Ionæ cap. 3. & Chryſoſt. hom. 2. & 8. ad Roman.

Probatur 3. ex ratione.

5. Tertio probatur ratione: quia præcipua myſteria, quæ fide credimus, talia ſunt, vt ratione naturali cognoſci non poſsint, ſicut de myſterio Trinitatis, Incarnationis, & Euchariſtiæ in ſuis locis oſtenſum eſt, lib. 1. de Trinit. cap. 11. de Incarn. diſp. 3. ſect. 1. de Sacrament. diſp. 46. ſect. 7. & eſt per ſe euidens, quia nulla ſunt naturalia principia, neq; effectus Dei naturaliter cognoſcibiles, per quos ratione poſsimus aliquod ex his myſterijs oſtendere; ergo non poteſt ratio naturalis eſſe in nobis principale fundamentum credendi hæc myſteria. Et confirmatur: nam vel illa ratio, quæ fundaret fidem, eſſet euidens: vel tantùm probabilis: neutrum dici poteſt: ergo. Probatur prior pars minoris, quia euidentia cõuincit intellectũ, & neceſsitat ad aſſenſũ, vt ex Philoſophia cõſtat: fides aũt non neceſsitat, ſed voluntarie ſuſcipitur, vt infrà videbimus: vnde etiam negari põt pro arbitrij libertate, vt in hęreticis experimur: ergo aſſenſus fidei non fundatur in euidenti ratione oſtendente veritatem: & infrà oſtendemus, non fundari etiam in reuelatione euidente.

Confirm.

Altera

Altera verò pars probatur: quia alias fides tantum eſſet quædam opinio, quod (vt ſcribit Bernard. Epiſt. 190. ante medium) videtur ſenſiſſe Abailard. vocans fidem æſtimationem quaſi ex opinione pendeat, non certa veritate ſubſiſtat: alioqui poſſet quilibet formidare, & dubitare de veritate fidei, ſicut formidamus, & dubitamus de his, quæ per ſolam rationem probabilem tenentur. Non ergo fundatur fides in ratione, ſed (vt inquit Petr. 2. Canonic. capit. 1.) *habemus firmiorem propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes &c.*

2. Aſſertio bipartita.

6. Dico ſecundo: Deus ipſe, quem credimus, eſt etiam prima ratio credendi: atque adeo obiectum formale fidei. In hac aſſertione conueniunt Theologi, D. Thom. hic articulo primo & 1. p. quæſt. 1. art. 3. & 7. & reliqui in Prolog. ſentent. & in 3. diſt. 24. Altiſiod. ſtatim in principio Summæ in procemio, & Alenſ. 3. p. quæſt. 68. Et quoad ſubſtantiam, ſeu fundamentum aſſertionis, eſt clara doctrina fidei: nam Scriptura ſæpe docet veram fidem ad ſalutem neceſſariam, ipſi Deo inniti: ſic dicitur Geneſ. 15. *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam,* quod dicit Paul. ad Roman. 4. ſcriptum eſſe, propter nos, quia fidem illam, & credendi modum imitari debemus, vt iuſtificemur, & ita de ſe ipſo dicit idem Paul. 2. ad Timot. primo. *Scio cui credidi, & certus ſum,* & ad Theſſ. epiſt. prima capite ſecundo *Accepiſti illud, non vt verbum hominum, ſed vt vere eſt verbum Dei,* & ſic etiam Ioan. prima epiſt. capite quinto *Qui credit in filium Dei, habet teſtimonium Dei in ſe*: & ſimilia ſunt frequentia in Scriptura, & ideo merito dixit Ambroſ. lib. de Abraham capite tertio & libro ſecundo Epiſtolarum Epiſt. 12. ad Valentinianum, *Cæli myſterium doceat me Deus ipſe, qui condidit, non homo, qui ſe ipſum ignorauit. Cui magis de Deo, quam Deo credam?* & Auguſtin. de Spirit. & lit. capit. 32. *non dubium eſt, illam fidem ab Apoſtolo commendari, qua creditur Deo.*

Oſtenditur prior pars aſſert. ex Script.

Ratione etiam facile oſtendi poteſt: nam imprimis de ratione fidei in communi eſt, vt nitatur in teſtimonio dicentis, quia in hoc diſtinguitur à ſcientia, & ab opinione proprie ſumpta, ergo hoc etiam conuenit noſtræ fidei, & neceſſario ſequitur ex præcedenti aſſertione: quia cum non nitatur ratione, neceſſe eſt, vt in teſtimonio fundetur. Hoc autem teſtimonium, in quo fundatur fides Chriſtiana, non eſt humanum, vt expreſſe docuit Paul. in citato loco ad 1. Cor. ſecundo cap. atque etiam Chriſtus cum dixit, *Caro & ſanguis non reuelauit tibi.* Neque etiam eſſe poteſt teſtimonium angelicum: tum quia ipſimet Angeli indiguerunt fide fundata in altiori teſtimonio, & eiuſdem rationis eſt noſtra fides: tum etiam, quia teſtimonium Angelicum, ſecundum ſe ſpectatum, fallibile eſt; ſicut teſtimonium humanum, & ita mali Angeli ſæpe homines decipiunt. Quod ſi boni Angeli loquantur, vt miniſtri Dei, ſic Deus eſt, qui principaliter teſtificatur: ergo ſolum relinquitur teſtimonium diuinum, quod ſit proprium fidei fundamentum, iuxta illud Ioan. primo: *Deum nemo vidit vnquam, vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit,* & illud ad Galat. 1. *Non ſecundum hominem, ſed ſecundum reuelationem Ieſu Chriſti*: imo Chriſtus ipſe in quantum homo, totum hoc refert ad Patrem, dicens Ioan. 12. *Qui credit in me, non credit in me, ſed in eum, qui miſit me.* Eſt ergo Deus ipſe noſtræ credulitatis, ac fidei fundamentum.

Oſtenditur poſterior aſſert. pars.

7. Ex hoc autem principio facile, ac manifeſte concluditur altera pars aſſertionis, ſcilicet, Deum eſſe obiectum formale noſtræ fidei, quia in omni habitu intellectus, vel ſcientia obiectum formale eſt illud, quod illuminat obiectum, & eſt medium ſeu ratio aſſentiendi illi: ſed Deus hoc modo eſt ratio credendi per fidẽ infuſam, ergo eſt eius obiectũ formale. Minor probata eſt, maior autem conſtat ex principijs Metaphyſicæ, & poteſt inductione oſtendi in fide humana, cuius formale obiectum eſt teſtimonium humanum, quia illud eſt ratio credendi per talem fidem: ſimiliter ſcientiæ habent obiecta formalia ex medijs aſſentiendi: & ratio eſt, quia intellectus tendit in veritatem ſui obiecti: ergo id, quod oſtendit veritatem in obiecto, eſt formale obiectum cognitionis, ſeu aſſenſus. Atque hoc magis explicabitur, & confirmabitur ex duabus ſectionibus ſequentibus.

Ad fundam. erroris in n. 1

8. Ad fundamenta hæreticorum ſolutio patet ex dictis. Ad illud Sapientis: *Qui cito credit, leuis eſt corde,* Bernardus reſpondet, Sapientem loqui de fide humana, quæ cum nitatur homini, qui facile poteſt decipere, non eſt cito adhibenda, & ſine dubio eſt ſenſus literalis: nam Sapiens loquitur de his, qui facile credunt detrahentibus de alijs. Addere vero poſſumus: etiam illud eſſe verum, ſano modo intellectum, in fide diuina, non enim cito eſt credendum dicenti ſe habere reuelationem diuinã, ſed oportet expectare prudenter, an Fides, vel reuelatio ſufficienter proponatur, vt infra videbimus diſputat. 4. ſect. 2. & qui hoc modo credit, non cito credit. Imo Diſcipuli, qui non ita crediderunt, vt ſtulti, & tardi corde reprehenduntur, & Zacharias punitus eſt, quia non credidit facta ſufficienti reuelatione. Atque hoc modo intelliguntur alia teſtimonia, *Quod ſpiritus probandi ſint*, ſicut Beatiſsima Virgo *cogitabat qualis eſſet illa ſalutatio*, & tamen nec nimis cito, nec tarde credidit, ſed quando oportuit: & ideo Fides eius commendatur, *Beata, quæ credidiſti,* & non credidit propter rationem, ſed propter teſtimonium ſibi propoſitum, *quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.*

Ad 1. confirmat. ex ratione ibid.

Ad ſecundã.

Ad rationem primam reſpondetur, ad credendum neſſceariam eſſe aliquam intelligentiam obiecti, non prout in ſe eſt, ſed prout proponitur, & offertur ad credendum. Neq; eſt impoſsibile aſſentiri veritati: quæ per rationem non oſtenditur: nam ſatis eſt quod in teſtimonio dicentis oſtendatur. Imo Auguſtin. dicto libro de Vtilitate credendi capite 10. & ſequentibus, oſtendit ſine hoc genere cognitionis, & aſſenſus, non poſſe homines gubernari, neque in humana ſocietate viuere, quia præcipua pars humanarum actionum, in aliqua fide fundatur: non enim eſſet amicitia: vel quiuis humanus contractus, niſi vnus alteri crederet, & ſic de alijs.

SECTIO II.

Vtrum Deus, quatenus reuelatione ſua conſtituit obiectum credibile, ſit obiectum formale fidei.

Prima ratio dubitandi

Ratio dubitandi eſſe poteſt, primo, quia obiectum formale debet eſſe aliquid reale, & intrinſecum exiſtens in obiecto cognoſcendo: ſed Deus, vt reuelans, non ponit in obiecto credibili aliquid reale, ſed tantum extrinſecam denominationem: ergo vt ſic, non poteſt eſſe obiectum formale: alias tale obiectum cõſiſteret in relatione rationis, quia illa denominatio nihil aliud ponit in obiecto. 2 Ratio

Secundo obiectum conſtituitur in eſſe credibilis per ipſummet habitũ fidei, quatenus relatũ ad obiectũ credendi: ergo Fides non terminatur ad illud obiectũ, vt credibile eſt, ſeu ſub ratione credibilis: ergo obiectũ formale fidei non eſt credibile, vt credibile; ergo neq; eſt Deus, vt reuelans, & cõſtituens obiectũ credibile. Primum antecedens ſumitur à ſimili ex Ariſt. 5. Metaph. cap. 15. dicente obiectum eſſe ſcibile quatenus ſcientia refertur ad ipſum: eſt enim ex relatiuis non mutuis, quæ talia denominantur per habitudinem aliorum ad ipſa: ergo idem eſt cum proportione, in obiecto credibili, & fide. Prima vero conſequentia probatur ex Ariſt. ibidem: quia alias committeretur circulus, & idem à ſe ipſo conſtitui diceretur: nam ſcientia conſtituitur per habitudi-

tudinem ad ſuum obiectum formale, ergo ſi hoc obiectum eſt ipſum ſcibile, quatenus ſcibile eſt, obiectum formale ſcientiæ conſtitueretur per ipſammet ſcientiam, quia per illam conſtituitur obiectum ſcibile, vt dictum eſt. Item eſt hoc impoſsibile, quia obiectum eſt prius, & præſupponitur ad ſcientiam, ſed vt eſt ſcibile non eſt prius, cum ſit tale per habitudinem ſcientiæ ad ipſum; ergo vt ſic, non poteſt eſſe obiectum formale; ergo idem eſt cum proportione, de credibili, vt credibile eſt. Tertiò, ita ſe habet reuelatio Dei ad obiectum credibile, ſicut lumen intellectus agentis ad obiecta cognoſcibilia naturaliter; ſed non propter hanc cauſam lumẽ intellectus agentis eſt obiectum formale omnium cognitionum intellectualium, aliàs omnes ſcientiæ, imo omnes intellectiones naturales eſſent vnius ſpeciei; ergo neque in præſenti id ſufficit, vt Deus quatenus reuelans ſit obiectum formale fidei. Et

3 Ratio ex triplici ſimilitudine.

2. confirmatur, nam Deus reuelando eſt vt præceptor; qui non dicitur conſtituere formale obiectum. Denique, ſi Deus infunderet alicui omnes ſcientias, re-
3. uelaret illas, & tamen reuelatio illa non eſſet obiectum formale, aliàs omnes illæ ſcientiæ eſſent vna: ergo, &c.

Aureol. ſtat pro parte negat.

2. Hæc ferè argumenta proponit Aureol. in Prologo qu. de Vnit. Theolog. artic. 3. & propter illa, præſertim propter tertium, impugnat D. Thomam dicentem Theologiam eſſe vnam, quia omnia cognoſcit ſub diuina reuelatione, ſentiens Deum vt reuelantem non eſſe obiectum formale Theologiæ, ac ſubinde nec fidei, vtrinq; enim eſt eadem ratio, vt dicemus. Arguit etiam D. Thom. contradictionis, quia in 1. p. q. 1. ar. 7. dicit Deum ſub ratione deitatis eſſe obiectum formale Theologiæ, & in art. 3. dicit reuelationem Dei conſtituere obiectum formale, & 2. 2. q. 1. ar. 1. Deum ſub ratione primæ veritatis eſſe obiectum formale fidei. Sed hæc contradictio (vt hoc breuiter expediamus) nulla eſt: nam in illo art. 7. loquitur de obiecto quod, & de ratione formali eius in eſſe rei, ſicut diximus in ſect. præced. in alijs vero locis loquitur de obiecto formali, prout eſt ratio aſſentiendi, à quo ſolet habitus ſumere vnitatem ſuam, vt patet in illo ar. 3. 1. par. Nihilominus tamen Vazq. circa illum art. diſp. 7. cap. 3. loquẽdo de Theologia, negat Deum vt reuelantem eſſe obiectum formale eius, & ex profeſſo impugnat diſtinctionem ſuprà datam, quam etiam ibi tradit Caiet. de obiecto in eſſe rei, & in eſſe ſcibilis, ſeu credibilis, quia eſſe ſcibile ſeu credibile non poteſt pertinere ad obiectum formale ſpecificans ſcientiam, vel fidem, & præcipuè mouetur ſecundo argumento, ſeu ratione dubitandi ſuprà poſita.

Male arguit contradictionis D. Th.

Eandem partem neg. ſequitur Vazq.

Aſſertio affirmatiua.

3. Dicendum verò eſt, Deum vt reuelantem, ſeu teſtificantem res credendas per fidem, eſſe obiectum formale fidei. Hæc eſt aperta ſententia D. Th. dicto ar. 3 nam licet loquatur de Theologia, neceſſariò inde infertur idem de fide, quia reuelatio diuina non ſpectat ad Theologiam immediatè, ſed mediante fide, quia accipit propoſitiones fidei, vt immediate reuelatas, & illis vtitur tanquam principijs; hic etiam artic. 1. ait D. Thomas primam veritatem eſſe obiectum formale fidei, quia nihil creditur, niſi vt reuelatum ab ipſa, quod bene explicuit, & notauit ibi Caietan. dub. 2. vbi expreſsè hanc ſententiam docet, & latius Capr. in q. 4. Prologi concl. 3. & 6. & ad argumenta Aureoli contra illas. Idem tenet Scot. in 3. diſt. 23. quæſt. vnic. & diſt. 25 q. 2. in fine. Richar. diſt. 23. art. 4. q. 3. & diſt. 24. ar. 1. q. 5. & alij Scholaſtici tam ibi, quàm in Prologo, & recentiores communiter hic, & in principio primæ partis, & Bellarm. l. 1 de Iuſtific. q. 1. Conrad. 1. 2. q. 3. art. 6. §. *Nota profundam.* Syluest. q. 1. conflati art. 10. ad 2. & art. 12. §. 1 Hiſpalenſ. 3. d. 23. q. 2. ar. 3. notab. 3. Vega lib. 9. in Trid. c. 47. Et videtur mihi non minus colligi ex Scriptura, & Patribus reſolutionem hanc, quàm ſecundam aſſertionem ſectionis præcedentis, quia æqualiter, & eodem ferè modo docent Deum, & teſtimonium Dei, ſeu verbum Dei eſſe fundamentum primarium noſtræ fidei, iuxta illud, *Qui credit in Filium Dei, habet teſtimonium Dei in ſe*: & illud, *Accepiſtis illud, non vt verbum hominum, ſed vt verè eſt verbum Dei*: & ideo Chriſtus Dominus de ſe dicit Ioan. 18. *Ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati*: & alibi Ioan. 15. *Si non veniſſem & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent, nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo*: & ſimilia ſunt multa, quæ ſuprà retuli: ex quibus planè conſtat Deum non vt in ſe manentem (vt ſic dicam) ſeu hoc ipſo, quod Deus eſt, ſed vt teſtificantem, & dicentem, eſſe obiectum formale fidei. Ratio etiam hoc conuincit, quia Deus non mouet ad credendum niſi mediante teſtimonio ſuo, quo modo enim ei crederemus niſi nobis loqueretur? Ergo non eſt obiectum formale fidei, niſi vt teſtificans, & reuelans.

Colligitur aſſertio ex Scriptura, & Patrib.

Ratione etiã conuincitur.

4. Dices, inde ſolum probari reuelationem eſſe conditionem neceſſariam ad credendum: nam cum ſit quid creatũ, non videtur poſſe pertinere ad obiectum formale fidei, quæ eſt virtus Theologica, & in ſolo Deo fundari debet. Reſpondetur licet ſpecies intelligibiles, vel ſigna, per quæ nobis proponitur, & manifeſtatur teſtimonium diuinum, pertineant ad conditionem neceſſariam, & quaſi applicationem obiecti fidei, vt poſtea videbimus, nihilominus teſtimonium Dei, vt nobis obiectiuè propoſitum (quod nomine reuelationis ſemper hîc intelligimus) non eſſe tãtum conditionem neceſſariam, ſed per ſe pertinere ad formalitatem obiecti: nam Deus ipſe ſeu veritas eius, eſt quaſi forma informans materiam fidei in eſſe credibilis, teſtificatio autem eſt quaſi vnio, ſeu informatio talis formæ: vnde ſicut vnio formæ ad materiam non eſt ſola conditio, ſed cauſalitas formalis, ita etiam in præſenti ſe habet, cum proportione, teſtificatio. Quod patet primo, quia Deus abſolutè conſideratus non informat hanc materiam in eſſe credibilis; & prima, ac fortaſſe vnica coniunctio, quam in ratione obiecti habet ad illam materiam, eſt teſtimonium eius: ergo illa eſt quaſi vnio, & cauſalitas formalis. Deinde Deus ſecundum ſe poteſt multis modis reuelare illas res, præſertim clare, vel obſcure, & ſecundum hanc veritatem induit diuerſas rationes obiecti formalis: ergo ſignum eſt, reuelationem pertinere ad obiectum formale. Tertio, id, quod eſt proprium motiuum credendi, eſt obiectum formale fidei, ſicut eſſe ſolet, cum proportione, in ſcientia, & in quocũq; habitu intellectuali: ſed motiuum credendi non eſt Deus vtcunq;, ſed vt dicens, & teſtificans: ergo vt ſic etiam eſt obiectum formale fidei. Denique ab hoc obiecto habet fides ſuam vnitatem: nam licet verſetur circa res varias, & diſtinctiſsimas, vna eſt: quia idem teſtimonium Dei, ſeu reuelatio eiuſdem rationis, in omnes illas cadit, vt notauit D. Th. ſuprà, & in 3. d. 23. q. 1. ar. 1. quæſtiunc. 1. & è contra per idem obiectũ diſtinguitur hæc fides ab omni alio habitu intellectuali, & ſpecialiter à fide humana, etiamſi circa eãdem materiam verſari contingat: ergo ſignum eſt hoc pertinere ad obiectum formale, quod magis conſtabit ex ſolutionibus argumentorum.

Obiectio cõtra proximã rationem ſoluitur.

Datã ſolutio patet 1.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

5. Ad primum Caiet. hic ar. 1. ad 2 dub. reſpondet negando quòd in obiecto fidei, *eſſe reuelatum*, ſit aliquid extrinſecum, vel relatio rationis: quia licet *eſſe reuelatum* (inquit) abſolutè ſumptum poſſit eſſe denominatio extrinſeca, tamen eſſe reuelatum à ſe in DEO eſt quid intrinſecum, ſcilicet, reuelatio actiua, ſeu actus reuelandi, qui eſt ipſa ſubſtantia DEI. Sed non placet reſponſio. Primò, quia ſub fidem non ſolùm cadit Deus, ſed multa alia à DEO, quæ non reuelant ſe, ſed reuelantur à Deo; ergo in illis *eſſe reuelatum* eſt mera denominatio extrinſeca. Secundo quamuis loquamur reſpectu ipſiuſmet

Ad 1 rationẽ dubitandi in 1. Caiet reſponſio.

Non placet 1.

Non 2.

Dei,

Dei, *Deum eſſe reuelatum à ſe*, non poteſt addere Deo aliquid reale intrinſecum: tum quia illud eſt liberum Deo, & quidquid eſt liberum, vt tale eſt, ſolum addit Deo reſpectum rationis: tum etiam quia *eſſe reuelatum* eſt quid conueniens Deo ex tempore: at temporale prædicatum ſolum ponit in Deo relationem rationis, vel denominationem extrinſecam: tum denique, quia reuelatio actiua non eſt ſubſtantia Dei, ſed actio tranſiens, immerito enim dicunt aliqui, ipſam ſcientiam Dei internam, ſeu increatam, eſſe reuelationem: nam ſcientia Dei non innoteſcit nobis per ſe ipſam, ſed per aliquid aliud, ſcilicet per locutionem: illa eſt ergo reuelatio. Locutio autem Dei actio tranſiens eſt, vt oſtendi libro ſecundo de oration. mentali cap. 12. num. 21. Confirmatur, quia alias poſſemus credere omnia, quæ ſcit Deus, quia omnia eſſent reuelata: addit ergo reuelatio aliquid extrinſecum Deo, vel aliquid rationis. Propter quod Capreol. ſupra reſpondet, quod licet formale obiectum, quod, ſit aliquid reale: ratio formalis, ſub qua, poteſt eſſe ens rationis. Sed licet fortaſſe in re non multum diſcrepet à veritate, modus tamen loquendi mihi non placet, quia ens rationis in rigore, eſt quid fictum, & accidentale, & non poteſt eſſe motiuum, & ratio aſſentiendi.

Cur ſcientia Dei perperã dicatur reuelatio.

Reſponſio Capr. qualis.

Vera ſolutio.

6. Dico ergo obiectum formale in ſe, quid reale eſſe, ſcilicet diuinam veritatem ſuo teſtimonio applicatam, & ita poſſe eſſe rationem aſſentiendi rei teſtificatæ, etiamſi in illa nihil ponat intrinſecum, ſed ſolam extrinſecam denominationem, quæ dici poteſt fundamentum relationis rationis. Neque hoc eſt nouum, quia reſpectu actuum humanorũ, & moralium, magnam virtutem habent formæ extrinſece denominantes ad mouendum intellectum, vel affectum: amo enim amantem me, quamuis *eſſe amatum*, in me ſit denominatio extrinſeca: & in fide humana credo aliquid, quia eſt dictum ab alio etiã ſi *eſſe dictum* ſit denominatio extrinſeca. Neque in præſenti obſtabit, quod reuelatio ſit quid creatum: nam veritas Dei eſt increata, & illa eſt, vt dixi, quaſi principalis forma, reuelatio autem eſt quaſi informatio, quæ totam ſuam excellentiam, & infallibilitatem habet à forma increata, quod explicari facile poteſt exemplo beatitudinis obiectiuæ, & formalis reſpectu ſpei: nam ſatis eſt quod beatitudo obiectiua ſit increata, licet formalis creata ſit, ſicut etiam in myſterio Incarnationis, licet vnio ſit quid creatum, quia Verbum increatum eſt, inde habet ſuam excellentiam, & infinitatem.

Ad ſecundã in eod nu. 1. reſponſio 1.

7. Ad ſecundum, imprimis negari non poteſt diſtinctio obiecti in eſſe rei, & in eſſe cognoſcibilis, quam præter auctores citatos docet expreſſe D. Thom. 1. 2. q. 54. art. 2. ad 1. & patet, quia conſtat in intellectu aliud eſſe obiectum, quod cognoſcitur, ſeu cui intellectus præbet aſſenſum, & aliud eſſe rationem aſſentiendi: & in voluntate conſtat eandem materiam poſſe amari, vel odio haberi ex diuerſis motiuis, quæ mirum in modum actus diſtinguunt, vt patet in deteſtatione eorundem peccatorum propter Deum, vel propter timorem inferni, & pænas eius. Ratio autem motiua conſtituit rem in ratione cognoſcibilis, vel amabilis; & ita neceſſario diſtinguitur obiectum in eſſe rei, ab obiecto in eſſe cognoſcibilis, & inde cõtingit vt quæ ſunt diſtincta in eſſe rei, ſint vnum in eſſe cognoſcibilis. & è cõtra, vt quod eſt vnum in eſſe rei, ſit multiplex in eſſe cognoſcibilis, vel amabilis. Secundo dico argumentum fundari in ſola æquiuocatione vocis, & ideo nullius eſſe momenti. Dupliciter ergo poteſt denominari obiectum ſcibile: vno modo tanquam correlatiuum ſcientiæ, eo modo, quo eſſe poteſt, & ita de illo locutus eſt Ariſtoteles in 5. Met. & de illo, vt ſic, procedit argumentum: tamen ſub illa denominatione non ponitur obiectum formale ſcientiæ, & hoc probat illa ratio, & dicetur latius in ſectione ſequenti. Alio vero modo dicitur obiectum ſcibile in ratione obiecti motiui, quatenus eſt veluti in aptitudine proxima, vt poſſit mouere intellectum ad ſcientiam, ſeu aſſenſum, quod bene notauit Alex. Alenſ. 1. p. q. 23. memb. 4. art. 6. ad penultimum, & in eodem ſenſu dixit D. Tho. 1. p. q. 13. art. 7. ad 6. ſcibile ſecundum potentiam eſſe prius quam ſcientiam: hoc ergo modo ſumitur ſcibile quando conſtituitur in ratione obiecti formalis, & contra hoc nihil vrget ratio facta. Idem ergo eſt cum proportione de credibili: nam vno modo ſumitur, vt terminus denominatus ab ipſa credulitate, & vt ſic, non habet rationem obiecti formalis: alio modo ſumitur vt obiectum dignum fide, vel aptum ad mouendum intellectum ad aſſenſum, & ſic dicitur eſſe obiectum formale. Imo hoc ipſum credibile ſubdiſtingui poteſt, vt infra videbimus: nam dici poteſt etiam credibile ratione ſufficientis propoſitionis, & hoc etiam modo, non pertinet ad obiectum formale, ſed ad conditionem neceſſariam fidei ad credendum: alio vero modo ſumitur vt conſtitutum per proprium motiuum, & rationem credendi, & ſic dicimus eſſe obiectum formale. Denique hoc non negat idem Vazq. nam ſtatim cap. 4. fatetur teſtimonium diuinum, quatenus eſt ratio credendi omnia reuelata, eſſe obiectum formale fidei: non video tamen cur, vel qua conſecutione, & doctrina negauerit eandem reuelationem eſſe obiectum formale Theologiæ cum proportione ſumptam, ſcilicet, mediate, & quatenus per diſcurſum applicatur ad concluſiones elicitas ex principijs fidei: Vnde etiam incidit in aliud inconueniens, dicens eandem eſſe Theologiam in homine catholico, & hæretico quoad concluſiones, quas vterq; eliciunt ex principijs, quæ credunt: nam ſicut illi duo non habent eandem fidem, neque plane habere poſſunt Theologiam eiuſdem rationis, cum Theologia nitatur principijs eo modo, quo credita ſunt, de quo latius ſect. 11.

Reſpondetur 2. notando dupliciter dici obiectũ ſcibile.

1.

Item dupliciter credibile.

8. Quæ in tertio argumento proponebat Aureol. parui ſunt momenti: nam in primis nulla eſt comparatio, quæ ſit de intellectu agente, vel potius de naturali lumine intellectus poſſibilis ad reuelationem, ſeu teſtimonium Dei: etenim lumen intellectus non eſt ratio obiectiua, ſed eſt principium efficiens cognitionem. Vnde potius comparari poſſet cum habitu fidei, de quo dicemus ſectione ſequenti: & ideo illud lumen non dat ſpeciem actui, ſed eſt veluti cauſa æquiuoca, quæ poteſt facere effectus, ſeu actus ſpecie diſtinctos, quatenus per diuerſa media præbet aſſenſus: quæ media ſolent eſſe obiecta formalia motiua, & ad hunc modum ſe habet in præſenti teſtimonium diuinum. Secunda etiam comparatio de præceptore, non eſt ad rem quia præceptor non eſt ratio credendi, quæ docet, ſed eſt proponens, applicans, & explicans rationem credendi, ſeu aſſentiendi, nam ſi diſcipuli aliqua credant ex ſolo teſtimonio præceptoris: in illis, ſeu reſpectu illius aſſenſus, non ſolum ſe habet vt præceptor, ſed etiam vt teſtis, & ratio credendi: ita ergo ſe habet Deus in fide, non ſolum vt præceptor ſed etiam vt teſtis, cui credendum eſt, & hoc modo dicimus eſſe obiectum formale. Tertia denique comparatio nullam habet ſimilitudinem: nam ſi Deus infundat ſcientias, non ideo eſt ratio aſſentiendi, nec teſtis eorum, quæ per tales ſcientias cognoſcuntur, ſed eſt tantum cauſa efficiens, vel extraordinaria, & quaſi ex accidente, ſi ſcientiæ ſint ex ſuo genere acquiſitæ, & per accidens infuſæ: vel eſt cauſa connaturalis, ſi ſcientiæ ſint per ſe infuſæ, & ideo non ſequitur illas ſcientias eſſe vnam: quia effectus non habent vnitatem à cauſa, præſertim eminenti, & æquiuoca. In fide autem Deus eſt ratio credendi, quia eſt teſtis veritatum, quas reuelat, nulla ergo eſt comparatio. Alia vero difficultas, quam in præſenti tangit Scotus, de proceſſu in infinitum, qui ſequi videtur

Ad 3. rationẽ dubitandi quoad 1. ſimilitudinẽ.

Quoad ſecundam.

Quoad tertiam.

videtur ex hoc modo explicandi obiectum formale
fidei, infra ſectione. 12. à num. 8. tractabitur.

SECTIO III.

Vtrum Deus ſit obiectum formale fidei tantum vt reuelans, vel etiam vt auxilians, ſeu lumen fidei infundens?

Modus quidam dicendi ex *Scoto*.

NOn ſolet hæc quæſtio ſub his terminis diſpu-
tari, tamen ad eam tractandam occaſionem
nobis præbuere varia dicta Doctorum: primum ſit
Scoti in 3. diſt. 23. art. 2. vbi poſtquàm propoſuit ali-
qua argumenta contra modum explicandi obiectũ
formale fidei per reuelationem, & teſtimonium
Dei, aliam adducit explicationem modi aſſentiendi
fidei: nimirum, vt aſſentiatur intellectus, nõ ex mo-
tiuo aliquo, ſed per ſe tendendo in veritatem pro-
poſitam, acſi eſſet per ſe nota ſolum ex intrinſeca
virtute, & inclinatione ad obiectum apprehenſum,
ad eum modum, quo habitus intellectus aſſentitur
primis principijs: hac interueniente differẽtia, quod
habitus principiorum connaturaliter aſſentitur,
quia videt connexionem immediatam extremo-
rum; fides autem, quia illam non videt, operatur
ſupra naturam intellectus. Ad quem dicendi modũ
ſuadendum, duo motiua præcipua intendit Scotus,
vnum eſt proxime inſinuatum, quia alias procede-
retur in infinitum in rationibus aſſentiendi per fi-
dem: aliud eſt, quia alioqui nulla eſſet ratio ſuffici-
ens ad ponendam fidem infuſam, vt neceſſariam ad
credendum.

In eo tamen non perſiſtit.

2. Veruntamen neque ipſe Scotus in hoc dicendi
modo perſiſtit; nec videtur ſatis intelligibilis, vt i-
pſe etiam ſtatim obijcit. quia ſequeretur fidem non
præbere aſſenſum rationali, & intellectuali modo,
ſed per modum naturalis agentis, quod nec dici,
nec cogitari poteſt, quomodo enim intellectus præ-
bebit aſſenſum niſi videat, & cognoſcat aliquod ſuf-
ficiens motiuum aſſentiendi? Item aliàs aſſenſus fi-
dei non eſſet liber, nec à voluntate pendens, quod
dici nequit, vt infra videbimus. Deniq; ſequeretur
infantem baptizatum quaſi neceſſario aſſẽtiri pro-
poſitioni, ſeu veritati fidei ſibi propoſitæ, ſine alia
inſtructione, vel motiuo ex parte obiecti, ex ſola in-
clinatione habitus, quem in Baptiſmo recipit, quod
eſt manifeſte falſum, & contra ipſam experientiam.
Et ideo ipſe Scot. q. 1. Prolog. & in 3. diſtin. 25. fate-
tur, non poſſe lumen fidei, præbere aſſenſum niſi ex
parte obiecti præcedat propoſitio illius, cum ſuffi-
cienti inſtructione, & reuelatione obiectiua.

Alius dicendi modus.

3. Dicunt vero aliqui non multum recedentes ab
illo priori dicendi modo, totum hoc, quod præce-
dit ex parte obiecti, ſolum eſſe conditionem neceſſa
riam, ſine qua non poſſet fides aſſentiri: nihilomi-
nus tamen rationem formalem, & motiuum per ſe
aſſentiendi eſſe ipſummet lumen fidei, ac ſubinde
obiectum ipſum credibile conſtitui in ratione ob-
iecti formalis, quatenus eſt ſub dicto lumine, & per
illud illuminatur, ac reuelatur. Vnde fit vt Deus,
quatenus infundens hoc lumen, ſit obiectum for-
male fidei, & conſequenter etiam ſequitur, Deum
vt auxiliantem ad credendum, eſſe obiectum for-
male fidei, quia infundendo hoc lumen, auxiliatur.
Atque ita videtur ſentire Arago. 2. 2. q. 1. art. 1. qua-
tenus dicit ipſummet lumen fidei eſſe motiuum, &
rationem credendi: idem ſentit Banez ibi dub. 1.
conclu. 6. & ad. 3. vbi ait, reuelationem ſolum eſſe il-
luminationem veritatis, veritates autem fidei non
illuminari niſi per habitum fidei, & ideo illumina-
tionem, ſeu reuelationem, quæ eſt formalis ratio fi-
dei non eſſe à Deo niſi effectiue, à lumine autem fi-
dei formaliter: quod etiam plane ſentit Cano lib. 12.
de locis cap. 3. concl. 2. & 3. Fundamentum ergo eſt,
quia formalis ratio credendi eſt reuelatio; ſed reue-
latio non eſt niſi infuſio luminis fidei, vt probatum
eſt, referendo ipſam ſententiam, & colligi poteſt ex
illo. 2. ad Cor. 3. *Nos autem reuelatà facie gloriam Domini
ſpeculantes*: ſcilicet, per fidem, vt ibi communiter ex-
ponitur. Et confirmatur, quia obiectum formale
intellectus ſemper eſt res cognoſcenda, vt exiſtens
ſub aliquo lumine, quia, vt diximus, conſtituitur
obiectum formale in ratione cognoſcibilis; per lu-
men autem fit cognoſcibilis, quia *omne, quod mani-
feſtatur lumen eſt*; ergo etiam obiectum fidei formale
conſtituitur per aliquod lumen, quatenus ſub illo
exiſtit: ergo per ipſum lumen fidei: quia nullum a-
liud ſupernaturale lumen eſt in credentibus, obie-
ctum autem formale fidei ſupernaturale eſſe debet.

Eius fundamentum.

Confirmatur.

Præcedenti modo accedit Molin.

4. Ad hanc ſententiam ex parte acceſsit Molin. 1.
p. q. 1. art. 3. diſp. 2. licet alio modo, & ex diſtincto fun
damento; fatetur enim teſtimonium Dei pertine-
re ad rationem formalem obiecti fidei, non tamen
eſſe integram rationem, ſed quaſi inchoatam, &
conſummari per habitudinem ad ipſummet lumẽ,
ſeu auxilium fidei, ita vt integra ratio formalis ſit
reuelatio Dei, vt credibilis per lumen infuſum: in
cuius fauorem citari poteſt Albert. Mag. in 3. diſt. 24.
art. 1. dum dicit fidem eſſe de his, quæ ſupra rationẽ
ſunt, quatenus probatur per reuelationem Dei, &
lumen fidei, quod etiam habet ar. 2. ad 5. Fundamen
tum præcipuum Molinæ fuit, quia teſtimonium,
ſeu reuelatio Dei, eſt motiuum de ſe indifferens ad
fidem infuſam, & acquiſitam earundem propoſi-
tionum: ergo non poteſt eſſe integrum obiectum
formale fidei infuſæ. Probatur conſequentia, quia
integrum obiectum formale dat ſpeciem vltimam,
& habet quandam adæquationem cum illa, & cum
ea conuertitur. Antecedens vero probatur, quia et-
iam hæreticus, qui retinet aliquas propoſitiones fi-
dei, illas credit, quia Deus illas reuelauit, & tamen
non credit fide infuſa; ſed acquiſita, vt eſt conſtans
apud omnes. Vnde ſumitur confirmatio: nam obie-
ctum formale, ſi ſit ſpecificum, determinat ſuffici-
enter potentiam ad ſpecificum actum, obiectum
autem, vt reuelatum à Deo præciſe ſumptum, non
determinat intellectum ad actum fidei infuſæ, niſi
accedat lumen fidei, vel auxilium: ergo ſignum eſt
non eſſe illud completum obiectum fidei infuſæ.
Tandem confirmatur, quia nec repugnat, neq; eſt
nouum, vt idem lumen, quod ex parte intellectus
eſt principium intelligendi, ex parte obiecti cõpleat
rationem formalem obiecti, illuminando, ſcilicet,
ipſum obiectum: ſic enim lumen gloriæ, & eſt prin-
cipium viſionis, & complet in Deo rationem for-
malem obiecti illius viſionis: nam Deus, quatenus
illuminabilis illo lumine, ſeu quatenus mediante
illo, poteſt vniri intellectui in ratione ſpeciei, eſt ob-
iectum formale illius viſionis, quia nullum aliud
formale obiectum ibi excogitari poteſt: nam Deus
ſecundum ſe tantum, eſt materiale obiectum: ſimile 2.
eſt de naturali lumine intellectus, quod eſt princi-
pium aſſentiendi propoſitionibus per ſe notis, &
nihilominus propoſitio per ſe nota non eſt obiectũ
formale talis aſſenſus, niſi quatenus eſt, vel eſſe po-
teſt ſub illo lumine, reliquũ enim materiale eſt: ſic
etiam medium demonſtrationis ſecundum Philoſo
phum eſt principium efficiens aſſenſum concluſio- 3.
nis, & nihilominus eſt ratio formalis obiecti eiuſdẽ
aſſenſus, quia eſt motiuum aſſentiendi, vt hic dixit
D. Thom. art. 1. Deniq; lumen viſibile iuuat effectiuè 4.
potentiam viſiuam ad videndum, & nihilominus
eſt obiectũ formale reſpectu coloris in eſſe viſibi-
lis: ergo ſimiliter lumen fidei licet effectiue iuuet po
tentiam ad credendum, poteſt ſimul complere ob-
iectum formale fidei in eſſe credibilis.

Ratio præcipua Molinæ.

Eius confirmatio.

Confirmatio 2. ex quadruplici, exemplo.

Vera aſſertio partim affirmatiua, partim negatiua

5. Nihilominus tota hæc ſententia, quoad vtranq;
eius partẽ mihi valde diſplicet, cenſeo enim lumen
fidei, ſiue ſumatur pro habitu, ſiue pro auxilio, non
poſſe eſſe obiectũ formale fidei, nec cõplementum

eius,& conſequenter, Deum vt auxiliantem intellectum ad credendum ex parte potētiæ, non pertinere ad obiectum formale,ſed tantum ad principalem cauſam efficientem fidei,ac proinde Deum,vt teſtificantem, ſeu reuelantem res fidei, eſſe completum obiectum formale illius. Ad probandam autē hanc ſententiam, vt tollatur quædam æquiuocatio, quæ in verbo *luminis, illuminationis, & reuelationis* eſſe ſolet, ſuppono ad credendum duo eſſe neceſſaria: vnum ex parte obiecti,aliud ex parte potentiæ: nā ex parte obiecti neceſſario præcedere debet aliqua oſtenſio, ſeu propoſitio eius ſub diuina authoritate: ex parte vero potentiæ requiritur virtus effectiua actus, ſiue illa virtus ſit habitus, ſiue auxilium: hoc ſecundum ſuppono tanquam certum ex materia de Gratia. Primum vero non ſolum certum,ſed euidens eſt, ex natura potentiæ cognoſcitiuæ,vt conſtare poteſt ex dictis,& amplius confirmabitur in ſequentibus, & tradunt communiter Theologi in Prologo ſententiar.& in 3.d.23.& ſpecialiter Alb.Mag.ibi ar.8. & in hoc ſenſu dixit Aug.lib.de Prædeſt.Sanct.ca.2. *Nemo credit aliquid, niſi priùs cogitet eſſe credendum*, imo hac ratione dixit Paul.ad Rom.10. *Fidem eſſe ex auditu*, quia per auditum formatur in mente conceptus, & apprehenſio rerum credendarum.Vnde etiam conſtat vtrumq; horum ſupernaturale eſſe, & ſpecialiter à Deo: nam de virtute, ſeu auxilio requiſito ex parte potentiæ, id etiam late oſtenſum eſt in materia de Grat.l.2.c.10. eſtq; ſpecialiter definitum contra Pelagium: de doctrina vero ipſa, ſeu reuelatione obiecti fidei, etiam Pelagius id non negabat, vt conſtat ex Aug.lib.de Grat.Chriſti c.7.& ſequentib. Et patet, quia doctrina fidei haberi non poterat ſine reuelatione,& teſtimonio Spiritus S. & ideo dixit Petrus, *Spiritu S. inſpiratos locutos fuiſſe Prophetas*, & Ioan. dixit, eos, qui credunt *habere teſtimonium Dei in ſe*, & propter eandem cauſam verbum fidei, dicitur *verbum Dei*, quia Deus eſt principalis author doctrinæ fidei: propter quod dixit Aug.lib.11.de ciu.c.25. *Quia natura noſtra vt eſſet, Deum habet auctorem, procul dubio, vt vera ſapiamus ipſum debemus habere Doctorem.* Deniq; in hoc ſenſu docent omnes Theologi doctrinam ſacram diuinam, & ſupernaturalem eſſe neceſſariam ad ſalutem, vt patet ex D.Th.hîc,& q.1.1.par. & alijs Theologis in locis citatis.

Notandum pro aſſertione probanda duo requiri ad credendū, vnum ex parte obiecti,alterum ex parte potentiæ.

6. Ex quo vlteriùs ſequitur vtrunq; horum pertinere ad diuinam illuminationem, & conſequenter in vtroq; interuenire aliquod lumen diuinum. Declaratur hoc ex D.Th. 1.p.q.106 ar.1. vbi dicit ſpiritualem illuminationem interdum fieri ex parte obiecti, interdum verò ex parte potentię. Priori modo fit manifeſtando in obiecto veritatem eius, vel rationem aſſentiendi illi; ſic enim præceptor illuminat auditores; & angelus ſuperior illuminat inferiorem, quamuis lumen ex parte potentiæ illi non infundat. Sic ergo Deus reuelans,& teſtificans res fidei, merito dicitur illuminare illas, & ſic dicitur illuminaſſe Prophetas, & Chriſtus Dominus dicitur illuminaſſe mundum prædicatione ſua iuxta illud. *Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem.* Deniq; ait Paul. *Omne, quod manifeſtatur lumen eſſe*, atq; etiam manifeſtatio obiecti eſt quædam illuminatio. Deinde ipſa etiam infuſio fidei diuinæ illuminatio eſt: nā fides eſt quoddam lumen,& ideo Paul. ad Hebr. 6. baptizatos vocat *illuminatos*, quia lumen fidei recipiunt,vt ibi notat D.Th. Vnde Aug.lib.contra Epiſt.fundamenti cap.14. *Credimus* (inquit) *non hominibus, ſed ipſi Deo intrinſecùs animam noſtram firmanti, & illuminanti.* Eſtq; notanda differētia inter hæc duo genera illuminationum: nam illa, quæ eſt ex parte obiecti, fit à Deo interdum immediate, quia non poteſt ſemper inuenire medium, cum non procedatur in infinitum; regulariter vero fit à Deo mediantibus angelis,vt ſumitur ex D.Th.2.2.q.172.art.1. quia ſuauiter omnia diſponit,& inferiora per ſuperiora adminiſtrat; altera vero illuminatio, quæ eſt ex parte intellectus, fit à Deo ſemper immediate, vt tradit D.Th.2.2.q.6.ar.1. quia infuſio luminis ſupernaturalis eſt actio propria Dei, vt in materia de Gratia dictum eſt.lib.8.cap.3.

Vtrumque ex illis requiſitis ſpectat ad diuinam illuminationem

Differentia inter illa duo

7. Vltimo concluditur ex dictis, vtramq; illuminationem poſſe dici reuelationem, quas poſſumus vocare reuelationem obiecti, & luminis; & aliqui vocant priorem auricularem, & poſteriorem facialem: nam in priori veluti ad aurem loquitur Deus, iuxta illud 1.Reg.9. *Reuelauerat Deus auriculam Samuelis*, vbi id notauit Abul. per poſteriorem autem, intellectus illuſtratur; vnde eſt illud 2.ad Cor.3. *Nos autem reuelata facie*, &c. vt enim notauit Hier.ad Gal.1. reuelare nihil aliud eſt, quàm velum remouere, quo res occultabatur; poteſt autem, vt in viſu apparet, occultari obiectum, vel quia ipſum velatum eſt, vel quia velum eſt ſuper oculos poſitum, & ita reuelari poteſt,& ex parte obiecti,& ex parte oculorum; ita ergo in fide contingit: nam obiectum eius eſt nobis occultum, quatenus abſens, vel excellens eſt, vt notauit D.Th.q.14.de Verit.ar 9. & potentia noſtra eſt improportionata, & quaſi cæca reſpectu illius obiecti, & ideo dixit ipſe D.Th.2.ad Cor.3.ignorantiam, ſeu cæcitatem mētis eſſe quaſi velamen eius. Primū ergo velamen tollitur per reuelationē obiecti fidei: nam per illā fit aliquo modo cognoſcibile ſub teſtimonio diuino: per infuſionem autem fidei tollitur ignorantia mentis, & ideo vtraq; dici poteſt reuelatio. Propriè tamen,& ſimpliciter, & iuxta frequentiorem modum loquendi Scripturæ, reuelatio dicitur illa, quæ eſt ex parte obiecti iuxta illud ad Rom.1 *Iuſtitia Dei in eo*, i. in Euangelio, *reuelatur ex fide in fidem*: in Euangelio enim obiectum fidei aperitur, ſic etiam ad Gal.1. *Non ab hominibus, neq; per hominem, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti*: idem inuenitur 1.ad Cor.14.ad Epheſ.3. & ſæpe aliàs, & ſic quaſi per metaphoram dicitur Pſal.16. *Reuelauit fundamenta orbis terrarum*, & Pſal.28. *Reuelauit condenſa* &c. Sic etiam D.Tho.ſæpe docet reuelationes fieri mediantibus angelis.2.2.q.2 art.6.& q.172.art.5. & 1.p.q.96.art.3. quod non eſt verum, niſi de reuelatione obiectiua: & ſic etiam in communi ſermone dicimus, reuelari ſecreta: hoc ergo modo diſtinguunt Theologi reuelationem neceſſariam ad fidem, ab infuſione habitus; ita etiam diſtingui ſolet propria reuelatio, ab inſtinctu Dei, vt eſt apud D.Thom. dicto art.5. & notauit Abulenſ. Ioſue 9.q.30. Eſtq; valde notanda differentia, quod reuelatio propria percipitur ab intellectu, & per eam concipitur aliquo modo obiectum reuelatum, & ratio, quæ oſtenditur ad aſſentiendum illi: infuſio autem habitus non ita percipitur ab intellectu, ſed inuiſibili modo ab ipſo DEO fit, vt per ſe conſtat.

Vtrunque tamen vocari poteſt reuelatio.

Vt duplex velamē, ſiue duplex reuelatio.

Propria reuelatio quæ.

Reuelatio diſtinguitur ab inſtinctu diuino.

8. Ex hac ergo terminorum declaratione facile eſt propoſitam reſolutionem demonſtrare: nam primo conſtat ex dictis, reuelationem propriam, & obiectiuam maxime pertinere ad formale obiectum fidei, de illa enim procedunt omnia adducta in ſectione præcedenti: item per illam proponitur nobis Deus, vt teſtis veritatum fidei, vnde ratione illius dicimur credere Deo, per quod maximè explicatur obiectū formale fidei. Denique reuelatio hæc, eſt ſimpliciter neceſſaria ad credendum, & non poteſt dici tantùm conditio neceſſaria, quia intrinſecè, ac per ſe neceſſaria eſt ad conſtituendum obiectum cognoſcibile per fidem: ergo pertinet ad rationem formalem obiecti.

Probatur aſſertio poſita nu.5 quoad partem affir.

9. Vnde vlteriùs conſtat non poſſe ſuſtineri, quod prior opinio dicebat, ſolùm lumen fidei per ſe ſufficere ad obiectum formale conſtituendum: nam oſtenſum eſt, & hanc reuelationem propriam, eſſe diſtinctam à lumine, quod ſeſe tenet ex parte potentiæ,& ab infuſione eius: & pertinere ad obiectū formale. Præter hoc vero, eſt clara ratio, quia habitus 1.
fidei 2.

Probatur deinde pars negatiua, quod non ſit habitus totale obiectum formale impugnando modum dicendi in num.3.

fidei, qui eſt ipſum lumen fidei, ſumit ſpeciem ſuam
ab obiecto formali: ergo ſupponit illud, ergo im-
poſsibile eſt, quod conſtituat illud. Deinde obie-
3. ctum formale in intellectu eſt motiuum aſſentiẽdi,
habitus autem, aut infuſio eius non poteſt eſſe mo-
tiuum aſſentiendi, ſed eſt cauſa efficiens aſſenſum,
quod longe diuerſum eſt: nam principium effectiuũ
aſſenſus, eſt medium, quod vocant incognitum, vt
eſt ſpecies, vel virtus potentiæ, vel habitus acquiſi-
tus: & tale etiam principium eſt habitus fidei, mo-
tiuum autem aſſentiendi eſſe debet medium cogni-
tum: nã, vt ſupra probaui, non poteſt mouere intel-
lectum ad aſſenſum, niſi quod ab illo apprehendi-
tur, & cognoſcitur: ergo habitus, vel eius infuſio
non poteſt eſſe motiuum, & conſequenter nec obie-
ctum formale. Denique ob hanc rationem dicunt
4. Theologi cum D. Thoma ſupra, reuelationem pro-
priam, & obiectiuam cauſare in mente certitudinẽ,
ſeu eſſe ſufficientem ad hoc de ſe, in ſuo ordine, ſci-
licet in ratione motiui: inſtinctum autem, ſeu aliam
motionem ex parte potentiæ, ex ſe non inducere
hanc certitudinem, & ideo ſecundum legem ordi-
nariam fallibilem eſſe; multo ergo magis ſola infu-
ſio habitus eſſe non poteſt ſufficiens internum mo-

Illatum contra hæreticos.

tiuum ad credendum. Et propter hanc cauſam val-
de errant huius temporis hæretici, qui veram fidem
à falſa per internos inſtinctus diſtinguunt, & vnum-
quenque volunt eſſe regulam ſuæ fidei, per internã
motionem, quam ſentit, quod eſt fere ſeminarium
omnium errorum, cui modus ille dicendi anſam
aliquam præbere poteſt, & ideo cauendus eſt.

Probatur præterea quod non ſit obiectũ partiale impugnando modum dicendi in num 4.

10. Atque hæ rationes non minus efficaciter pro-
bant contra ſecundam ſententiam, fidei lumen non
pertinere ad obiectum formale fidei: etiam partia-
liter: quod ſine dubio ſenſerunt D. Thom. & anti-
qui theologi, dum ſolam reuelationem Dei ponunt
pro obiecto formali, præſertim D. Thomas ſupra
cum tota eius ſchola, & Alex. Alenſ. 3. p. q. 68. Albert.
Mag. in 3. diſt. 23. art. 8 & ibi Richard. & alij, Veg. lib.
9. in Trid. cap. 47. & Bellarm. libro primo de Iuſtific.
c. 1. Valentia to. 3. diſp. 1. q 1. pun. 1. § *Difficultatũ* verſ.
Dico ſecundo. Et probatur ex dictis: nam ratio fa-
cta de motiuo æque probat de partiali, ac de totali
motiuo: ergo etiam ęque probat de formali obiecto
partiali, ſicut de totali: nam ſicut totum obiectum
formale non poteſt eſſe motiuum, niſi præcognoſca
tur, ſaltem per cõceptum apprehenſiuum, & oſten-
ſiuum rationis aſſentiendi: ita neque aliqua pars il-
lius obiecti poteſt mouere intellectum ad aſſenſum,
niſi ſit eodem modo præconcepta: oſtenſum eſt au-
tem lumen fidei, vel infuſionem eius non præcog-
noſci, aut concipi ab intellectu credentis: ergo nullo
modo, etiam partiali, poteſt pertinere ad obiectum
formale fidei.

Impugnatur amplius prædictus modus.

11. Et declaratur, & confirmatur varijs modis:
primo, quia vel per lumen fidei intelligitur habitus,
vel auxilium: nihil enim aliud cum probabilitate
cogitari poteſt ex parte potentiæ: neutrum autem
1. dici poteſt: ergo. Probatur minor quoad priorem
partem, quia ante habitum eſt integrum obiectum,
& tota ratio aſſentiendi; cuius ſignum manifeſtum
eſt, quia adultus; qui primo conuertitur ad fidem,
prius natura præbet aſſenſum fidei, quam recipiat
habitum, vt ex materia de Grat. l. 8. à c. 11. ſuppono;
ergo totũ motiuum fidei, & tota ratio credendi, p̃-
cedit ad infuſionẽ habitus: ergo habitus nullo mõ
conſtituit obiectum formale fidei. Altera vero pars
de auxilio probatur, quia tale auxilium prout reci-
pitur in homine non eſt aliquid diſtinctum ab ipſo
actu, ſeu productione eius, quatenus à Deo eſt; ſed
non poteſt actus conſtituere obiectum ſuum, imo
etiam ſupponit illud, & idem eſt de auxilio, ſeu pro-
ductione eius, quia Deus non eleuat potentiam ad
credendum actu ſupernaturali, niſi præſentato ob-
iecto, quod poſsit ſufficienter mouere potentiam

ad ſic credendum ergo &c. Vnde argumentor ſe- 2.
cundo, quia lumen fidei, quod ſe tenet ex parte po-
tentiæ; nihil confert obiecto, vt illud conſtituat, et-
iam partialiter, in eſſe credibilis; quia non illuminat
formaliter illud, ſed tantum confortat, & eleuat po-
tentiam; ergo non conſtituit obiectum formale,
non enim datur, vt reddat obiectum proportiona-
tum fidei, ſeu dignum fide, ſed potius vt reddat po-
tentiam proportionatam ad tendendum in obie-
ctum adeo excellens, ſicut diximus in materia de
Gratia actum non eſſe ſupernaturalem, formaliter

Videri poteſt lib. 6 cap. 5. & lib 8 ca. 13. num. 6.

loquendo, quia procedit ab habitu, licet ab illo pro-
cedat, effectiue, ſed potius habitum ſupernaturalẽ
infundi, quia actus eſt ſupernaturalis; actus vero
ipſe ſupernaturalis eſt, quia circa tale obiectum ver-
ſatur: ergo conſtitutio obiecti eſt prior quam actus,
vel habitus: & conſequenter nullo modo eſt ab illis
formaliter. Tertio hic habet locum ratio, quam in 3.
ſectione præcedenti num. 1. obijciebamus, quia ob-
iectum ſcientiæ non poteſt conſtitui in eſſe ſcibilis
obiectiue ab ipſo habitu ſcientiæ, & idem diximus
eſſe, de habitu fidei reſpectu obiecti credibilis, quia
committeretur vitioſus circulus, & idem tandem
ſpecificaretur à ſe ipſo, quod non eſt minus abſur-
dum in ſpecificatione partiali, quam in totali; ergo
obiectum fidei nullo modo conſtitui poteſt in eſſe
credibilis obiectiue, per ipſum habitum, vel per ha-
bitudinem ad illum, cum è cõtrario habitus ſumat
ſpeciem ſuam per habitudinem ad obiectum, vt
conſtitutum in eſſe credibilis obiectiue.

Probatur tandem alia pars neg aſſertionis, quod nec auxilium ſpectet ad obiectũ formale.

12. Vltimo concluditur ex dictis, Deum non eſſe
obiectum formale fidei, vt auxiliantem potentiam
ad credendum, ſed tantum vt teſtificantem. Hæc et-
iam pars aſſertionis colligitur ex communi ſenten
tia Theologorum, omnes enim Deum, vt reuelan-
tem aſsignant pro obiecto: de ratione autem auxi-
liantis, nullus antiquorum meminit. Vnde etiam

Authoritas.

dicunt Deum ſub ratione primæ veritatis eſſe obie-
ctum, vt videbimus ſectione ſequenti: quia veritas
pertinet ad teſtimonij credibilitatem: non tamen
dicunt Deum ſub ratione omnipotentis pertinere
ad obiectum formale, quatenus ſub ea ratione ha-
beat virtutem auxiliandi. Ratio etiam eſt clara ex

Ratio.

dictis: quia Deus non pertinet ad obiectum forma-
le, niſi quatenus vnitur aliquo modo obiecto credi-
bili, vt illud reddat obiectiue cognoſcibile: ſic autẽ
illi vnitur reuelando, & teſtificando illud, non vero
auxiliando potentiæ, quia, vt oſtenſum eſt, neque
auxilium, neque habitus pertinent ad obiectum for
male: ergo neque Deus, vt auxilians. Denique alio

Confirmatio

modo confunduntur cauſalitates: nam Deus, vt
auxilians pertinet ad cauſam efficientem fidei, quæ
non debet confundi cum cauſa formali, ſeu ſpecifi-
cante.

Ad fundam. In num. tertio.

13. Ad argumenta primæ opinionis reſpondetur,
laborare in æquiuoco circa nomen *reuelationis*, dum
aſſumit reuelationem nihil aliud eſſe quam infuſio-
nem luminis, vel habitus in potentia: vnde negatur
illa excluſiua, quia licet reuelatio vno modo poſsit
in ea acceptione ſumi: nihilominus alio modo, &
magis proprie ſignificat manifeſtationem obiecti,
ex parte illius, vt iam oſtendimus: reuelatio autem
hoc poſteriori modo ſumpta, eſt ratio credendi, nõ

Ad eius confirm.

priori modo, vt etiam oſtenſum eſt. Vnde eadem æ-
quiuocatio eſſe videtur in confirmatione, circa no-
men *luminis*: verum eſt enim ad credendum, dari lu-
men infuſum ex parte potentiæ ad confortandam
illam, & iuuandam ad efficiendum actum, tamen
illud lumen, vt ſic, non illuminat formaliter obie-
ctum, ſed diuinum teſtimonium, quod ſub ea ratio-
ne dici poteſt lumen obiecti, quia eſt obiecti reuela-
tio. Quæ omnia confirmari poſſunt teſtimonio Au-
guſtini epiſt. 112. cap. 1. & 2 dicentis: *Creduntur quæ ab-
ſunt ſenſibus noſtris ſi videtur idoneum teſtimonium, quod
eis perhibetur*: illud ergo teſtimonium eſt quaſi lumẽ

obiecti, vt cum proportione etiam in fide acquiſita conſiderari poteſt; cum ergo dicitur obiectum principaliter conſtitui, vt eſt ſub aliquo lumine diuino, verum eſt, non ſub ratione luminis habitualis, ſed ſub ratione teſtimonij diuini, & reuelationis obiecti, & in hoc ſenſu negamus in credentibus tantum eſſe lumen, quod eſt habitus, vel actus aut auxilium; nam etiam eſt diuina reuelatio. Cum autem inſtatur, quia hæc reuelatio facta eſt, & iam præterijt in antiquioribus Patribus; reſpondemus etiam eſſe in quolibet credente obiectiue per ſufficientem applicationem, & propoſitionem illius reuelationis, quæ ſemel facta eſt, iuxta illud 1. Ioan. 5. *Qui credit in filium Dei, habet teſtimonium* Dei *in ſe*: nam vt hoc teſtimonium moueat ad credendum, & ſpiritum tribuat fidei noſtræ, ſatis eſt quod ſit obiectiuè in nobis.

Ad rationem in num. 4. reſponſio quorundam.

14. In argumentis ſecundæ ſententiæ, primum, ac præcipuum ſumebatur ex fide, quam habet hæreticus de articulis, quos credit. Ad quod aliqui reſpōdent, habitum fidei infuſæ, & acquiſitæ diſtingui, nō tantum ſpecifice; ſed etiam generice, & ideo non eſſe inconueniens quòd verſentur circa idem obiectum formale; quia diſtinctio generica non ex obiecto, ſed aliunde ſumitur, ſicut motus rectus & circularis, tendentes ad eundem terminum, non diſtinguitur per illum, ſed aliunde, & hunc modum dicendi probabilē reputat Scot. in 3. d. 25. circa fi. nam ſub diſiūctione dicit fidem infuſam, & acquiſitam diſtingui, vel ſe ipſis, vel ex obiectis, & hoc etiam videtur opinari Arago. hic ar. 1.

Reijcitur.

Veruntamen quidquid ſit de illo philoſophico modo dicendi, an ſit poſsibilis, vel ad res illas conuenienter applicetur; in propoſito non habet locum, quia falſum eſt, fidem acquiſitam hæretici, & infuſam Catholici, etiam vt verſantur circa idem obiectū materiale, habere idem obiectum formale.

Vera reſponſio.

Oſtendimus enim in materia de Grat. lib. 2. cap. 11. non poſſe aliquem credere Deo ex proprio motiuo fidei ſine auxilio gratiæ ſpeciali, quod auxilium non habet hæreticus in ſuo aſſenſu.

Suadetur authoritate.

15. Dicendum ergo eſt hæreticum non reſoluere ſuam fidem in diuinum teſtimonium, ſed potius diuinū teſtimonium ſubijcere teſtimonio humano, ſeu proprio iudicio, & opinioni, & ideo non habere eandem rationem formalem credendi, quā habet Catholicus. Et hæc eſt communis Doctorum Theologorum doctrina, D. Thomæ 2. 2. q. 5. art. 3. in corpore, & ad 1. & in 3. diſt. 24. art. 1. quæſtiunc. 1. & Alex. Alenſ. 3. p. quæſt. 64. memb. 2. idem Bonau. in 3. diſt. 23. art. 2. quæſt. 2. & Richard. ar. 7. q. 2. & in hoc magis inclinat Scot. ibi. §. *Ad quæſtionem*, & loco ſupra citato, & quodlib. 14. art. 1. & conſentiunt Caiet. & Bañez alijq; expoſitores D. Thom. hic, & Soto 2. de Natur. & grat. cap. 7. Bellarmin. lib. 6 de grat. cap. 3. Valen. to. 3. diſp. 1. pun. 1. & Vega lib 9. in Trid. cap. 3. vbi dicit ea, quæ creduntur ſub eadem ratione formali, eodem habitu credi.

Et ratione.

Et probatur ratione, quia hæreticus, qui ante hæreſim credebat omnes articulos fidei, fide infuſa, & acquiſita: cum poſtea vnum per hæreſim negat, amittit fidem infuſam circa omnes, acquiſitam vero amittit circa illum articulum, quem negat, & non circa alios, quos retinet: ergo ſignum eſt rationem formalem vtriuſque fidei non fuiſſe eandem, diuinam ſcil. authoritatem: nam ſi hæc eſſet ratio formalis fidei acquiſitæ, ſicut infuſæ, profecto eandem connexionem haberēt omnia credenda reſpectu fidei acquiſitæ, quam habent reſpectu infuſæ: nam illa connexio reſpectu fidei infuſæ tota naſcitur ex motiuo formali, quod idem eſt, & inuariabile, nec poteſt habere auctoritatem in vno, niſi habeat in omnibus: ſecus ergo eſt de fide acquiſita, illius enim motiuum poteſt eſſe multiplex, & variabile, & inde prouenit, vt qui negat vnum articulum retinere poſsit fidem acquiſitam circa alios, quia reſpectu illius fidei acquiſitæ, vel non credebat omnes, ex eodem motiuo, ſed ex diuerſis rationibus, aut teſtimonijs humanis: vel certe circa vnum articulum mutatum eſt motiuum, & nouæ rationes inuentæ ſunt, quæ nō ſunt inuentæ circa alium. Igitur fides, & modus credendi hæretici non obſtat quominus proprium motiuum fidei ſpecificum ſit.

Ad 1 cōfirm. in eod. n. 4.

16. Neque etiam contra hoc obſtat prima confirmatio, ſcilicet, quod hoc motiuum non determinat potentiam ad aſſenſum ſpecificum fidei infuſæ. Reſpondetur enim vel aſſumptum eſſe falſum: vel eſſe æquiuocationem in verbo *determinandi*, quia non diſtinguitur determinatio quoad ſpecificationem, à determinatione quoad exercitium, vel etiam, quia non diſtinguitur quid requiratur ex parte obiecti ad ſpecificationem actus, quid vero ſit neceſſarium ex parte potentiæ, vt poſsit illum elicere. Dico ergo diuinam reuelationem obiectiuam, eſſe de ſe ſufficientem, vt ſi homo velit in illa niti, ſpecificum actum fidei infuſæ eliciat, imo tale eſſe illud motiuum, vt ex ſe ad ſolum illum actum moueat, & illi ſoli poſsit dare ſpeciem, ita vt non poſsit intellectus ex illo credere, niſi per talem actum: & hoc eſt motiuum illud eſſe ſpecificum, & ſufficienter determinare potentiam quoad ſpecificationē. Quia vero illud motiuum non eſt euidens, non neceſsitat potentiam ad talem aſſenſum: & hoc eſt non determinare illam quoad exercitium. Et inde prouenit, vt, non obſtāte tali motiuo, poſsit intellectus non elicere actū fidei infuſæ, quia poteſt non vti illo motiuo, ſed alio, & ideo dixit Athanaſ. orat. Quod vnus ſit Chriſtus: *oportere omiſſis humanis rationibus, in ſublime diuinarum rationum petere ex reuelatione diuina.* Et ſimiliter, præter illud motiuum, neceſſarium eſt ex parte potentiæ auxilium, quod non obſtat quominus illud motiuum in genere ſuo ſufficiens ſit.

Ad 2. cōfirm. ibid.

17. In vltima confirmatione petitur, an poſſit idem lumen, ſeu eadem qualitas illuminare obiectum, & ſimul eſſe principium ex parte potentiæ: aliqui enim ſentiunt non repugnare, propter exempla ibi adducta, & nihilominus reſpōdent id non cōuenire habitui fidei, quia de facto nihil confert obiecto, ſed ſoli potentiæ. Veruntamen non diſputando nunc, an de potentia abſoluta ſit poſsibilis talis qualitas, quód in materia de lumine gloriæ tractari ſolet: & loquendo de naturali modo cognoſcendi, & de habitibus, ac principijs, quæ experimur: cenſeo nullam eſſe huiuſmodi qualitatem, neque eſſe poſſe, ſi habeat modum ſpecificationis, quē habitus habere ſolent.

Lib. 2. de attribut. cap. 15 num. 18.

Hoc n. probant rationes ſupra factæ, quia non pōt habitus conſtituere obiectum à quo ſumit ſpeciem, neque eſſe prior, & poſterior illo in eodem genere, & ſimiles. Neque exempla adducta quidquam mouent.

Ad 1. exemp.

Nam in primo de lumine gloriæ falſum eſt conſtituere obiectum in ratione intelligibilis, quia obiectum eius eſt Deus, prout in ſe eſt, qui eſt ſummè intelligibilis actu, & ideo nihil illi confert lumen creatum, vt intelligibilis fiat, ſed confert potentiæ diſpoſitionem, & vim actiuam per quam ſit proportionata tali obiecto, vt recte explicauit D. Thom. Quodlib. 7. art. 1. & alijs locis vulgaribus.

Ad 2.

Idem cum proportione eſt de lumine naturali intellectus, quatenus oſtendit prima principia: nam ſolum eſt vis actiua intellectus: motiuum autem aſſentiendi primo principio, non eſt tale lumen, ſed eſt immediata connexio terminorum, quæ in ipſo principio perſpicitur, ſeu veritas, quæ ex illa reſultat, & inde ſumitur obiectum formale aſſenſus, lumen autem eſt principium efficiens.

Ad 3.

Idem eſt cum proportione de medio ſcietifico, oportet enim diſtinguere inter aſſenſus principiorum, prout ſunt formales actus intellectus, & medium, prout obiectiue in eis apparet, & oſtendit veritatem concluſionis: nam de actibus ipſis probabile eſt, eſſe principium actiuum aſſenſus concluſionis, tamen ipſi actus non conſtituunt obiectum formale, ſed medium obiectiue cognitū, & ita nō eſt idem princi-

principium efficiens, & conſtitutiuum obiecti formalis. Denique idem eſt de hoc lumine ſenſibili, concurrit enim ad viſionem ex parte obiecti, vel per modum obiecti, aut mediante ſpecie, aut ſe ipſo iuxta varias opiniones, non tamen dat potentiæ virtutem actiuam videndi, neque in hoc genere iuuat illam, nullum enim eſt fundamentum ad hoc aſſerendum, vt ex materia de Anima libro tertio ca. 16. ſupponimus.

Ad quartum.

SECTIO QVARTA.

Vtrum Deus, in quantum prima veritas, ſit obiectum formale fidei.

DIximus duo veluti conſtituere obiectum formale fidei, nimirum Deum reuelantem, & reuelationem ipſam: & ideo de vtroque ſigillatim dicere, & eius proprietates, ſeu rationes magis explicare neceſſarium eſt. Quod ergo ad Deum attinet, oportet diſtinguere in illo triplicem veritatem, in eſſendo, in cognoſcendo, & in dicendo. Prima idem eſt quod veritas tranſcendentalis Dei, in quantum tale ens eſt, & ideo quoad conceptum realem obiectiuum, coincidit cum ipſa Deitate: nam idem eſt eſſe Deum, & eſſe verum Deum. Veritas autem in cognoſcendo, in Deo nihil aliud eſt, quam ipſa diuina cognitio; quatenus eſt conformis ſemper rebus cognitis: vnde duo ſpectant ad primam veritatem ſub hac ratione: vnum eſt; vt nihil ignoret, ſeu vt nulla veritas Deum lateat: aliud eſt, vt in nullo erret, ſeu vt nunquam falli poſſit, quia vtrunque pertinet ad ſummum gradum veritatis in cognoſcendo, qui nomine *primæ veritatis* ſignificatur. Veritas in dicendo, eſt moralis virtus voluntatis inclinans ad dicendum verum, id eſt, ad loquendum ſemper iuxta mentem: quæ virtus, cum ſit perfectio ſimpliciter, in Deo reperitur, & in ſummo gradu perfectionis, quæ ſignificatur per *primam veritatem in dicendo*. Quærimus ergo, an Deus ſub ratione veritatis, & ſub qua iſtarum ſit obiectum formale fidei.

In Deo triplex veritas. In eſſendo. In cognoſcendo. In dicendo.

2. Sed dicet fortaſſe aliquis: In Deo non diſtinguuntur hæ veritates: imo nec veritas diſtinguitur à Deitate, neque ab alijs attributis Dei: quid ergo neceſſe eſt quærere ſub qua ratione, vel ſub quo attributo Deus ſit obiectum formale fidei: quia non poteſt eſſe ſub ratione vnius, quin ſit ſub ratione omniũ, ſi omnia ſunt vnum. Reſpondeo ſimplicitatem diuinam non obſtare quominus ſub ratione vnius attributi ſit principium quarundam actionum, & non aliarum: & è contrario. Quod adeo verum eſt, vt ſub vna ratione vere tribuatur Deo aliquid, quod ſub alia falſo tribueretur: nam ad hoc ſufficit eminentia diuinæ perfectionis cum virtuali diſtinctione, attributorum, & modo cognoſcendi noſtro, quo formaliter illa concipimus, vt ratione diſtincta. Hoc intelligitur aperte in myſterio Trinitatis, Pater enim generat Filium per intellectum, non per voluntatem, producit autem Spiritum Sanctum per voluntatem, & non per intellectum, quanuis intellectus, & voluntas in re idem ſint: atque eodem modo in actionibus ad extra, Deus punit in quantum iuſtus, non in quantum miſericors, parcit autem, vt miſericors, non vt iuſtus, & creat vt omnipotens, & ſic de alijs. Ita ergo non ſecundum omnia attributa eſt fundamentum fidei noſtræ, non enim credimus illi, quia omnipotens eſt, imo, vt videbimus ſectione ſequente, inde poſſet oriri aliqua difficultas credendi: nec etiam, quia immenſus eſt, hoc enim per ſe non refert ad credulitatem, quia non oſtendit veritatem in obiecto credibili, & ſic eſt in alijs attributis: ob hanc ergo cauſam merito inquirunt Theologi, quodnam attributum ex parte Dei, ſit propria ratio, ob quam illi adhibenda eſt fides,

Obiicitur; quæſtionem hanc fruſtra excitari. Occurritur.

& hoc eſt quærere ſub qua ratione ſit obiectum formale fidei.

3. In hoc ergo puncto Guillielm. Pariſienſ. lib. de Fide, & legibus, non longe à principio, dixit nos non credere Deo, quia *verax eſt*, ſed quia *ſupremus dominus* eſt, cui obediendum eſt captiuando intellectum in obſequium eius. Ratio illius eſt, quia ſi crederemus Deo propter veritatem eius, iam crederemus ex diſcurſu, & ratione noſtra; & non ex ſimplici fide. Sed hic author imprimis non aſsignat ſpecificam rationem obiecti fidei: nam obedire Deo, quia ſupremus dominus eſt, generale eſt, & commune omnibus virtutibus. Deinde non diſtinguit in fide id, quod eſt voluntatis, ab eo, quod eſt intellectus: eſt enim fides formaliter loquendo, virtus intellectualis, & ſic oportet illi aſsignare obiectum formaliter pertinens ad intellectum: tamen etiam habet honeſtatem moralem, quatenus obijcitur voluntati, & per motionem eius captiuatur intellectus in obſequium Dei: Deus ergo vt præcipiens, vel, vt ſupremus dominus ſpectare poteſt ad fidem, vt cadit ſub quandam voluntatem honeſtam: hic autem inquirimus proprium fundamentum eius, vt virtus intellectualis eſt: & in hoc ſenſu manifeſtum eſt, nos non credere Deo, quia Dominus eſt, ſed quia teſtimonio ſuo facit credibiles veritates, ſeu fide dignas. Neque contra hoc vrget aliquid prædicta ratio Guilhelmi: quia non eſt contra fidei ſimplicitatem, quod tendat in ſuum obiectum, quatenus verũ apparet, & credibile; quod habet ex eo quod diuina veritate informatur, vt videbimus: an vero in hoc intercedat aliquis diſcurſus, poſtea dicemus.

2. Opinio Guillielmi. Eius ratio. Impugnatur hæc opinio. Soluitur eius ratio.

4. Secunda ergo opinio eſt, Deum ſub ratione *deitatis*, eſſe obiectum formale fidei. Tribuitur D. Thomæ 1. p. q. 1. art. 7. ſed, vt ſupra dixi, ibi loquitur de obiecto *quod*, non de ratione formali *ſub qua*, ſeu *propter quam*, de qua nunc loquimur. Tribui etiam ſolet Scoto in 3. diſtinctione 23. quia nonnulla argumenta proponit contra ſententiam dicentem Deum ſub ratione *primæ veritatis*, eſſe obiectum formale fidei, ſed ibi diſputando procedit, non definiendo. Tenuit ergo illam ſententiam Aureol. vt Capreol. refert, in 3. diſt. 24. art. 2. circa finem. Fundamentum eius fuit, quia illud eſt obiectum formale alicuius virtutis, in quod ſit vltima reſolutio eius, ſed fides vltimo reſoluitur in Deitatem: ergo. Probatur Minor, nam ſi quæramus cur credimus Deo; proxime quidem recte reſpondebimus: Quia verax eſt; tamen ſi vlterius quæratur, cur ſit verax, reſpondendum eſt; quia Deus eſt; ergo vltima reſolutio ſit in Deitatem ipſam; nam ſi vlterius quæratur cur ſit Deus, non eſt alia reſponſio, niſi quia ex ſe talis eſt. Et confirmatur: nam credimus Deo, quatenus verus eſt, ſed eſt verus quatenus eſt Deus; ergo credimus illi quatenus Deus eſt, & hoc eſt eſſe obiectum formale. Et ab hac opinione non omnino diſſentiunt Capreol. ſupra reſpondendo ad argumentum Aureoli, & Caiet. hic dub. 1. quanuis enim dicant, veritatem Dei eſſe rationem formalem obiecti, nihilominus addunt, non eſſe excludendam Deitatem, quia non poteſt Deus eſſe ratio credendi, vt verus, niſi ſit etiam, vt Deus verus.

2 opinio Aureoli. Eius fundament. Confirm.

5. Tertia opinio eſſe poteſt, Deum ſub ratione *primæ veritatis in cognoſcendo*, eſſe obiectum formale fidei. Hanc ſignificat Bonau. in 3. diſt. 24. art. 1. q. 2. & videntur ſequi aliqui moderni, vt Valen. to. 3. diſput. 1. q. 1. pun. 1. ſub §. *Difficultatum quarundam &c.* Fundamentum autẽ eſſe poteſt, quia veritas cuiuſcunque teſtis, præcipue reſoluitur in certam ſcientiam, & veram cognitionem eius: ideo enim teſtis oculatus præfertur illi, qui ex auditu tantum teſtificatur. Et fortaſſe ob hanc cauſam Ioan. Euang. vt teſtimonium Chriſti commendaret, dixit in cap. 1. *Deum nemo vidit vnquam, vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit*, ſicut de Spiritu ſancto dixit Paul. quod

3. Opinio quã indicat Bon. Eius fundam.

omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei, quia teſtimonium fidei eſt ex reuelatione Spiritus Sancti: ſic ergo veritates fidei proponuntur nobis, vt ſcitæ à Deo, & ideo credimus illas, vt diuinas, & infallibiles, quia Deus in ſua ſcientia falli non poteſt; ergo veritas Dei in cognoſcendo eſt obiectum formale fidei.

4. Opinio quorundam recentiorum.

6. Alij verò è contrario dixerunt primam veritatem in dicendo eſſe obiectum formale fidei. Ita ſentiunt frequentiùs Theologi, & D. Thom. hic ar. 1. vbi etiam Caiet. & alij.

Eius funda.

Fundamentum autem eſſe poteſt, quia in tantum adhibetur alicui fides, in quantum de illo habetur exiſtimatio quòd ſit fidelis, & verax in verbis ſuis; ergo veritas dicentis, vt ſic, eſt ratio credendi in omni fide, veritas autem dicentis, vt dicens eſt, eſt illa veritas, quæ inclinat ad ſeruandam veritatem in verbis, quam appellamus veritatem in dicendo: ergo Deus, vt eſt prima veritas in hoc genere, eſt obiectum formale perfectiſsimæ fidei, qualis eſt fides infuſa, ſeu Theologica.

Confirm.

Et confirmatur: nam ſi conferamus has duas veritates in cognoſcendo, & in dicendo, hæc poſterior multò magis neceſſaria eſt, & quodammodo ſola ſufficit, vt dicenti fides adhibeatur. Quantumuis enim aliquis ſit ſapiens, & veritatem cognoſcat, ſi non ſit ſtudioſus, & rectus in verbis ſuis, non poteſt illi adhiberi fides, ſi autem verax ſit in loquendo, etiamſi minus ſapiat, dignus fide habetur, quia qui eſt fidelis in verbis non affirmat, niſi quæ ſcit, & certa pro certis, & dubia pro dubijs. Et ideo ex vi ſolius virtutis veritatis, cenſetur quis dignus fide: ergo hæc veritas in ſummo gradu exiſtens in Deo, eſt ſufficiens ratio formalis obiecti fidei.

Explicatur hæc confirm.

Quod ita poteſt explicari, quia etiamſi per impoſsibile Deus aliquid ignoraret, nihilominus veracitas eius eſſet ſufficiens ratio credendi illi, quia certò ſciremus nihil affirmare niſi quòd nouit, vel prout nouit. Vnde illi Theologi, qui dicunt, Deum non certò cognoſcere futura conditionata, quæ nunquam abſolutè futura ſunt, conſequenter dicunt illa non reuelari à Deo, vt certò futura, ſed iuxta inclinationem cauſarum, vt veritas Dei in dicendo ſemper ſit certa: ergo hæc eſt ſufficiens ratio obiecti fidei.

Iudicium de adductis opinionib. & vera quæſtionis reſolutio.

7. Inter has ſententias hæc vltima videtur propinquiùs ad veritatem accedere, & ſi neceſſarium eſſet aliquam illarum eligere, ea eſſet præferenda. Vera tamen reſolutio eſt, has duas veritates, ſeu perfectiones in cognoſcendo, & dicendo, conſtituere, noſtro modo intelligendi, in Deo ſummam quandam auctoritatem in teſtificando, ratione cuius dignus certiſsima, & indubitata fide, atq; ita hanc Dei auctoritatem eſſe obiectum formale fidei, & ſine dubio hoc ſignificare voluerunt antiqui Theologi relati à Valentia ſupra ſub §. *Primam veritatem* & cæt. quando ferè omnes dixerunt, Deum ſub ratione primæ veritatis, eſſe obiectum formale fidei: neque diſſentiunt, vt arbitror, auctores tertiæ, & quartæ ſententiæ. Declaraturq; breuiter: nam ad fidem teſtificantis duo ſunt neceſſaria: vnum eſt vt falli non poſsit: nam aliàs quantumuis ſit rectus, & prudens in loquendo, timeri poteſt ne fallatur: aliud eſt, vt non decipiat, nec voluntariè alios fallat, vt ſatis probatum eſt, & per ſe patet. Ad primum autem iſtorum neceſſaria eſt veritas in cognoſcendo: ad ſecundum autem, neceſſaria eſt veritas in dicendo: ergò vtraq; concurrit in obiecto formali fidei. Neceſſarium autem eſt, vt vtraq; ſit prima in ſuo genere: nam, vt dixit D. Thomas 2. 2. q. 17. art. 5. neceſſarium eſt, vt in quacunque virtute Theologica formale obiectum eius ſit regula in ſuo ordine ſuprema, & non indigens alia regula, vt in charitate, eſt ſumma bonitas: in ſpe, ſumma fidelitas, vel potentia: ita ergo in fide eſt ſumma veritas in vtraq; ratione *cognoſcendi, & loquendi*, & hoc eſt eſſe *primam veritatem*. Nec propterea multiplicantur rationes formales in obiecto fidei, ſed è duobus attributis, noſtro modo intelligendi, coaleſcit vna ſuprema ratio formalis, quæ nomine veritatis, ſeu auctoritatis teſtificantis ſignificari poteſt.

Quid reſpondendum ad fundamenta illarum opinionum.

8. Atq; ita nihil eſt neceſſarium reſpondere ad tertiam, & quartam ſententiam, omnia enim, quæ dicunt, admittimus: neutram autem per ſe ſolam ſufficere dicimus, ad ſupremam auctoritatem teſtimonij diuini. Ad ſecundam autem de *Deitate*, reſpõdemus *Deitatem* ſub hoc tantum conceptu non ſatis explicare rationem formalem obiecti fidei, vt ſatis conſtat ex dictis. Deinde dicimus, fidem quatenus fides eſt, non reſoluere ſuam credulitatem in Deitatem, vt deitas eſt: nam licet in re ipſa Deus ſit prima veritas, quia eſt Deus: nihilominus fides ad credendum, non ſpectat vnde habeat Deus primam veritatem, ſed tantùm conſiderat, quòd illam habeat. Vnde ad hoc explicandum poſſumus vti hac conditionali præciſione: nam ſi Deus eſſet prima veritas, modo explicato, quamuis non eſſet Deus, eſſet ſufficiens obiectum, & ratio credendi: ergo ſignum eſt, Deitatem non ingredi obiectum formale, ſed eſſe veluti radicem eius, aut quaſi generale prædicatum in illa incluſum, quod fortaſſe voluerunt Capreol. & Caietanus. Tandem explicari poteſt ex obiecto viſus: eſt enim coloratum obiectum formale viſus, quatenus colorem habet, habet autem colorẽ, quia habet talem mixtionem primarum qualitatum, & nihilominus hæc mixtio primarum qualitatum nõ pertinet ad obiectum formale viſus, ſed eſt radix illius: quod ergo ibi realiter inuenitur, in Deo conſiderari debet noſtro concipiendi modo, & ad hoc ſufficit virtualis diſtinctio diuinarũ perfectionum, vt diximus.

SECTIO QVINTA.

Vtrum de ratione primæ veritatis ſit, non poſſe fallere, ſeu mentiri, & hoc ſit neceſſarium ad obiectum formale fidei?

Introductio ad præſentẽ quæſt.

IN præcedenti ſectione fere ſuppoſuimus eſſe in Deo perfectionem, quam nunc inquirimus, non tamen illam probauimus: & ideo hanc veritatem confirmare, & explicare neceſſe eſt, quia nec defuerunt hæretici illam negantes, neque Catholici, qui illam in dubium reuocarent.

Loquẽdo de Deo non diſtinguitur falſum dictum à mendacio.

Coincidit enim hæc quæſtio cum illa, an Deus poſsit mentiri? nam licet mendacium, & falſum dictum in hominibus diſtinguantur, in Deo diſtingui nõ poſſunt. Mentiri n. eſt, falſum dicere ex intentione, ſeu cogitando, vel cognoſcendo falſum eſſe, quod dicitur, vt tradit Auguſtinus in libris de Mendac. & Contra mendacium, & Gratian. referens multa ex Patribus 2. 2. q. 2. per totam.

Explicatur hæc confirm.

Vnde duplex diſtingui ſolet falſitas dicentis: vna materialis, & alia formalis: materialis eſt quando aliquis putans eſſe verum, quod dicit, decipitur, & decipit: & tunc non committitur mendacium, poterit tamen committi leuitas, & temeritas in loquendo, quæ indirectè participet malitiam mendacij propter periculum:

Alia formalis.

formalis autem falſitas eſt, quando quis cognoſcens falſum eſſe, quod dicit, illud affirmat, aut cognoſcens eſſe verum, illud negat: & hoc eſt proprie, & directè mendacium. Poſſumus addere tertium membrum de mendacio formaliter tali, licet materialiter contingat verum eſſe, quod dicitur, ſi quis enim exiſtimat falſum eſſe quod loquitur, licet in hoc decipiatur, quia reuera ita eſt, ſicut loquitur: nihilominus mendacium committit, quia contra mentem loquitur, in quo ratio mendacij conſummatur, vt tradit D. Thom. 2. 2. q. 111. & reliqui Scholaſtici in 3. diſt. 38. cũ Aug. lib. de Mendacio c. 3. & cont. Mendac. c. 12. & in alijs locis, quæ referuntur in Decreto vbi ſupra: in Deo autem non habet locum deceptio, vel falſitas verborum materialis, quia nihil ignorat, nec opinatur, nec iudicat

verum,

verum, quod falſum eſt: nec falſum, quod verum eſt, & ideo non poteſt loqui falſum quin mentiatur, id eſt, contra ſuam mentem loquatur, atque ita hæ duæ quæſtiones in Deo vna ſunt.

Error Priſcilianiſt.

Deum ſæpe dixiſſe falſũ.

2. Circa quam errarunt Priſcilianiſtæ hæretici dicentes, non ſolùm poſſe Deum dicere falſum, ſed etiam ſæpiùs dixiſſe. Ita refert Auguſtinus lib. Contra Mendac. cap. 2. & de Hæreſibus in 70. & Prateolus verb. *Priſcilianiſtæ*, num. 9. afferebantque illi hæretici varia loca Scripturarum, quæ falſitatis arguebant, quibus nunc ex profeſſo reſpondere non poſſumus, quia id magis pertinet ad tractatum de Scriptura, adducuntur autem per ſingula à Valen. tom. 3. diſp. punct. 3. eiſque abunde ſatisfacit poſt Bellarm. lib. 1. controu. 1. Solùm aduerto ad quatuor capita reuocari poſſe, quæ obijciunt. Primum eſt aliquorum locorum, quæ videntur inter ſe habere contrarietatem, ſeu repugnantiam: nam qui dicit contraria, neceſſe eſt vt in aliquo eorum falſum dicat. Sed hæc conciliantur facile iuxta verum ſenſum vtriuſque loci, vt videre licet in Aug. in libris de Concordia Euangeliſtarum, & in Expoſitoribus Scripturæ, & aliqua ex his locis tetigit Cano lib. 2. de Locis. Secundum caput eſt eorum, in quibus viri Sancti, & diuino Spiritu ducti falſum dixerunt, vt cum Iacob dixit, *Ego ſum filius tuus primogenitus*; & Abrahã cũ dixit: *Ego, & puer reuertemur ad vos*, cum tamen cogitaret filium ſacrificare, & ſimilia. Sed hæc parui momenti ſunt, quia non conſtat hos, & ſimiles Patres in ſingulis verbis ſpiritu Dei fuiſſe locutos, vt homines aũt poterãt interdũ lingua delinquere, præſertim leuiter, & ita quidã Theologi illos accuſant, alij excuſant: & hi probabiliùs loquũtur; & eſt facile, propter verborum amphibologiam, vel metaphoram, & Patres frequentius ita de illis ſentiunt, præſertim Aug. dictis libris de Mendac. & in alijs locis, quæ referuntur in dicta quæſt. Decreti. In 3. cap. continentur quædam promiſsiones, vel prædictiones Dei, quæ non videntur impletæ. Quartum cap. continet loca in quibus dicitur Deus aliquando decipere homines, de quibus pauca ſtatim dicã. Neque contra hanc hæreſim oportet amplius diſputare: tum quia deſtruit Scripturarum fidem, & ita negat principia, quibus principaliter conuincendi ſunt eius auctores: tum etiam quia omnia, quæ dicemus contra ſequentem ſententiam, ſufficienter illam impugnant.

Ad 4 capita reducuntur loca Script. quibus hic error fundatur

Primum cap.

2. caput.

3. caput.

4. caput.

2. ſentent.

3. Eſt ergo ſecunda ſententia aliquorum Catholicorum, qui pro certo habent Deum nunquam falſum dixiſſe, & conſequenter etiam fatentur de potentia ordinaria mentiri non poſſe, quia ipſe legem ſtatuit nunquã mentiendi, cui legi potentiam ſuam quaſi alligare voluit, & hæc dicitur potentia ordinaria. Nihilominus tamẽ auſi ſunt dicere, poſſe Deũ de potentia abſoluta, falſum dicere. Ita tenuit Gab. in 3. diſt. 12. q. 1. & diſt. 38. notab. 3. & concl. 2. qui ad vitandam vocis inuidiam, non admittit mendaciũ ſub hac voce, eſſe poſsibile in Deo, quia mendacium (inquit) ſignificat falſum dictum cum deordinatione, & malitia morali; Deus autem licet falſum diceret, non faceret malum moraliter, & ita non mentiretur. Quam ſententiam tenuit etiam Petrus de Aliaco in 1. quæſt. 12. & Holcot. in 2. diſt. 5. & Adamus in 3. q. 5. Fundamentum præcipuum huius ſententiæ eſt, quia nullus eſt actus intrinſecè malus; ergo nec mendacium eſt intrinſece malum, ergo non repugnat Deo: nam ſi repugnaret, maximè propter moralem malitiam: nam illa ſublata, nulla poteſt cogitari contradictio, quod patet facile: nam illa actio ſignificandi, ſeu reuelandi falſum, realis, & poſſibilis eſt: & in Deo non deeſt potentia executiua ſufficiens ad efficiendam phyſice illam actionem, ſi aliàs moraliter non repugnat: non repugnabit autem, ſi à mendacio ſeparetur malitia. Probatur ergo primum antecedens ex illo Pauli ad Rom. 3. *Vbi non eſt lex, nec præuaricatio*: ergo nullum eſt malum, niſi

Prædictæ ſenten fundam. primum.

quatenus lege prohibitum: ergo nihil eſt intrinſece malum: nam ſi quid tale ſit, erit neceſſario malum quod repugnat, quia prohibitio per legem non eſt neceſſaria, ſed libera Deo. Vnde confirmatur, & probatur conſequẽtia, quia potuiſſet Deus nõ prohibere mendacium: tum ergo non eſſet malum. Item poſtquam prohibuit, poteſt diſpenſare in illo, ſicut diſpenſauit cum Abraham in homicidio, & cum filijs Iſrael in furto, quæ non ſunt minus intrinſece mala: & ita diſpenſaſſe Deum cum Iacob in mendacio ſignificat Innoc. III. in c. *Gaudemus* de Diuortijs: ergo multo magis poteſt Deus de ſua abſoluta potẽtia ſecum, vt ita dicam, diſpenſare, vel potius, quia ipſe non ſubditur legi, etiam ſuæ, non obligatur illa: ac propterea nõ faceret malum, licet diceret falſum: non ergo repugnat.

Cap. Gaudemus.

4. Secundo poteſt Deus non implere promiſſum: ergo & falſum dicere: nam eiuſdem rationis ſunt, facere, vt ſit verum, quod dictum fuerat, & obſeruare, vt ſit verum, quod dicitur, vt tradit D. Th. 2. 2. q. 110. & Caiet. ibid. in principio, & dixi late in lib. 2. de Iuram. cap. 1. & in relect. de libert. Dei diſp. 2. ſectione 2. Antecedens probatur ab illis hæreticis numero 2. allatis ex Geneſ. 4. vbi Deus promiſit Caim non fore occidendum ab aliquo, & tamen poſtea occiſus eſt, ita Eſa. 38. & 4. Reg cap. 20. Deus prædixit mortem Ezechiæ, quæ non euenit, & idem fuit de euerſione Niniue Ionæ 3. Et confirmatur ratione, quia aliàs non poſſet nunc Deus priuare beatos gloria ſua, nec damnatos à pœna liberare, quia ageret contra promiſsiones ſuas, conſequens autem videtur abſurdum, aliàs nunc Deus neceſſario, & non libere conſeruaret gloriam beatorum, & promittendo amitteret dominium ſuarum rerũ, quia non poſſet libere illis vti prout antea poterat.

2 fundam.

Ratione cõfirmatur.

5. Tertio perinde eſt mentiri per alium, ac per ſe ipſum, Deus autem poteſt mentiri, & decipere homines per ſpiritum creatum: ergo & per ſe ipſum. Minor patet ex illo 2. ad Theſſal. 2. *ideo mittet illis Deus ſpiritum erroris vt credant mendacio*, & eodem modo dicitur Iob. 12. Deus decipere Principes, & 3 Reg. 22. cum quæreret Deus, quis decipiat Prophetam illũ, & ſpiritus malus ſe paratum offerret: Deus probauit, vnde ſubdit ibidem Michæas Propheta, *Ecce dedit Deus ſpiritum mendacem in ore omnium Prophetarum*: vnde Aug. lib. 83. Quæſtion. q. 53. docet licet Deus non vtatur ſpiritibus bonis ad decipiendos homines, interdum vti ſpiritibus malis, ad illum effectũ, in pœnam peccatorum hominum: ergo etiam poteſt Deus hanc pœnam per ſe ipſum infligere: nam Deus poteſt eſſe auctor omnis mali pœnæ iuxta illud: *Si erit malum in ciuitate, quod non fecerit Dominus?* Et hęc eſt optima ratio ad honeſtandam hanc actionem in Deo, propter bonum finem puniendi hominem. Et confirmatur ex Auguſt. lib. de Grat. & liber. arbit. cap. 20. & 21. vbi ſentit interdum mouere Deũ hominem, & inclinare interius ad errorem in pœnam peccati, iuxta illud Pauli, *Propter quod tradidit eos Deus in reprobum ſenſum.* Multi etiam Theologi dicunt, Deum inclinare, imo, & determinare voluntatem ad malum, ſaltem pro materiali: ergo poteſt etiam inclinare, vel determinare ad falſum, quia illud tantum eſt materiale quoddam malum ex parte eius, qui decipitur, & ex parte Dei non eſt cur habeat maiorem deformitatem hoc poſterius, quàm illud prius; ergo eadem ratione poteſt Deus teſtificare falſum, quia non minus efficaciter eſt cauſa erroris inclinando interius, quàm teſtificando: & ſimile argumentum ſumi poteſt ex eo, quod Deus poteſt infundere habitum falſæ opinionis, & ſimilia, in quibus contradictio non apparet.

3 Fundam.

Confirmat.

6. Nihilominus dicendum eſt primo, Deum nec de potentia ordinaria, nec de abſoluta falſum, aut mendacium dicere poſſe. Hanc aſſertionẽ quoad primam partem, de potentia ordinaria, fatentur

1. Aſſertio bipartita.

De gradu certitudinis nõ conueniunt Doctores quoad 2 partem.

omnes Theologi eſſe de fide: quoad alteram vero ſolum docent illam, vt opinionem Theologicam, dum ſimpliciter reſoluunt, fidei non poſſe ſubeſſe falſum. Durand. in 3. diſt. 24. q. 2. & latius Maior. 3. d. 38. q. 4. concl. 4. Marſ. in 3. q. 14. art. 2. Greg. in 1. diſt. 42. q. 2. art. 1. & omnes moderni Theologi hic art. 3. Valentia citato pun. 3. ſub. *Nec de potentia abſoluta* &c. Et Cano lib. 2. de locis cap. 3. Mihi tam certa videtur pars poſterior, ſicut prior: tum quia prior ſine poſteriore certa eſſe non poteſt, vt oſtendam: tum etiam quia Scriptura, & Patres æqualiter vtramque docent.

Probatur tamen eſſe de fide 1. ex Script.

Probatur ergo primo Script. ad Hæb. 6. *vt per duas res immobiles, quibus impoſsibile eſt mentiri Deum, firmiſsimum ſolatium habeamus*, duæ autem illæ res ſunt aſſertio, ſeu promiſsio Dei, & iuramentum: eſt autem ſciendum, iuramentum Dei non addere certitudinem dictis Dei ſecundùm ſe, licet nobis interdum ita loquatur, quia illo modo ſolemus concipere maiorem aſſeuerationem, & certiorem, cum tamen Deus nõ habeat maiorem ſe per quem iuret; tantum per ſe ipſum iurat, & ideò iuramentum eius non addit auctoritatem dicto eius: ſicut ergo impoſſibile eſt, teſte Paulo, Deum mentiri cum loquitur cum iuramento, ita etiam cum ſimpliciter loquitur, quia ſemper eadem auctoritate loquitur: Quod autem illud impoſsibile, ſit ſimpliciter intelligendum in ordine ad omnem potentiam. Probatur quia aliàs non firmiſsimum ſolatium haberemus: formidare enim poſſemus, an Deus vteretur ſua potentia abſoluta Deinde eſt optimum teſtimonium Numer. 23. *Non eſt Deus, vt homo, vt mentiatur, nec vt filius hominis, vt mutetur*: in quo teſtimonio duo notãda ſunt: vnum eſt, non minus ibi affirmari, Deo repugnare mendacium, quam mutationem: eſt autem impoſsibile de potentia adſoluta Deum mentiri: ergo impoſsibile eſt eodem modo mentiri: aliud eſt cum Deus ad hominem comparatur, non comparari ſecundum actum, hoc etiam modo, non omnes homines mentiti ſunt aliquando, vt patet de Virginè beata, & de Ioanne Baptiſta: comparatur ergo ſecundum capacitatem, quia Dei natura non eſt capax mendacij, ſicut eſt humana natura, & ideo per antonomaſiam dicitur Deus *verax* in Scriptura, & non mentiri, ſcilicet ad Tit. 3. *Qui non mentitur Deus*, & ad Roman. 3. *Eſt autem Deus verax omnis autem homo mendax*. & Ioan. 3. *qui accipit eius teſtimonium ſignificauit, quia Deus verax eſt*, veritáte, ſcilicet, quæ non admittit falſitatem; quia hoc modo accipiunt eius teſtimonium, qui credunt in illum, ſic etiam Ioann. 8. *Qui miſit me verax eſt*. Facit denique illud Matth. 24. *Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt*, perinde enim eſt, ac ſi diceret, cælum, & terra deficere poſſunt, vtique de potentia abſoluta, nam de ordinaria nõn deficient, verba autem Chriſti per nullam potentiam falſa eſſe potuerunt.

Conſule authorem in Relect. de libertate Dei diſp. 2. ſect. 2. & lib. 1. de iuram. c. 14.

Probatur 2. ex Patrib.

7. Secundo probatur ex Patribus Diony. c. 8. de diuin. nomin. *à veritate cadere, à Deo eſt cadere.* Quo, quid impoſsibilius Deo? Ambroſ. in Annotationibus ad cap. 23. Numer. alias lib. 6. epiſt. 3. ad Cromatium, vbi expendens verba illius capitis, & Pauli ad Heb. 6. ſuprà adducta, inquit, *Impoſsibile hoc nòn infirmitatis eſt, ſed virtutis, & maieſtatis: eſt enim impoſsibile Deo, quod naturæ eius contrarium eſt, non quod virtuti eſt arduum, & ita veritas non recipit mendacium*: ſic etiam Athanaſ. lib. de Incarnat. Verbi, infert mendacium non poſſe inueniri in Deo; quia alias non eſſet Deus. quam illationem probat Anſel. libro primo, Cur Deus homo cap. 12. *quia non vult mentiri voluntas niſi in qua corrupta eſt veritas, vel quæ deſerendo veritatem corrupta eſt, ſi autem Deus talem haberet voluntatem, non eſſet Deus*, ſic etiam dixit Origen. lib. 5. Contra Celſum aliquantulum à principio, *dum omnia poſsibilia Deo eſſe dicimus, ſcimus hanc vocem, omnia, intelligendam eſſe non de non exiſtentibus, nec de ratione carentibus: fatemur etiam Deum non poſſe turpia, alioquin Deus poſſet non eſſe Deus*, & infra dicit, *Deum nihil poſſe, quod ſe non deceat, quia hoc Deitas ipſa non admittit*. Similiter Chryſoſt. ho. 1. in ſymbol. dicit, aliqua Deum non poſſe licet ſit omnipotens, inter quæ ponit, falli, & fallere, ac mentiri. Idem repetit lib. 1. de prouid. poſt medium, & Cyril. lib. 2. in Ioan. cap. 69. dicit non poſſe mentiri diuinam naturam, & ita exponit verba Ioann. 3. ſupra citata, *Qui accipit eius teſtimonium ſignificauit quia Deus verax eſt*, quia, qui credit, *ſignificat*, inquit, *non poſſe mentiri diuinam naturam*: & Baſil. ſerm. de Abdicat. rerum, *Hæc* (inquit) *verba Dei ſunt, & ideo falſa eſſe non poſſunt*. Præterea Euſeb. lib. 13. de Præparat. Euangelica capit. 3. æquè putat repugnare, Deo mendaciũ, ac mutationem. Denique Auguſt. 22. de Ciuit. cap. 25. *ſi volunt* (ait) *inuenire quod omnipotens non poteſt, ego dicam: mentiri non poteſt*. & lib. 1. de ſymbolo ad Catechumen. cap. 1. *Si mentiri poſſet non eſſet omnipotens*, & 15. de Trinit. cap. 15. *Magna* (inquit) *illius verbi potentia eſt non poſſe mentiri*, & dicto lib. 83. Quæſtion. q. 53. dicit eſſe impium, & nefarium credere, Deum poſſe eſſe deceptorem. Legi etiam poteſt Bern. ſerm. 3. de cæna Domin. & ſerm. de omnib. Sanct. Ex quibus omnibus ſatis liquet hos Patres loqui de potentia abſoluta, inferunt enim contradictionem, & repugnantiam ad diuinam naturam.

Probatur 3. ratione.

8. Tertio argumentor ratione, prima, & maxime à priori eſt, quia mendacium eſt intrinſece malum, quod eſſe de fide ſentit Auguſt. hæreſ. 70. & in libro de Mendac. & contra mendacium: & ſumi poteſt ex cap. *Super eo* de Vſuris, quatenus ibi dicitur, ſecundum diuinam Scripturam, non eſſe licitum mentiri etiam propter tuendam vitam, & quia hoc per ſe non eſt huius loci, ideo in eo non immoramur. Late id confirmant Caſtro verb. *Mendacium*, & Cano lib. 2. de locis, cap. 2. & Cordub. lib. 1. Quæſtion. q. 29. Declaratur autem breuiter, ſupponendo principium contrarium fundamento contrariæ ſententiæ, quia quædam ſunt intrinſece mala, quæ prohibentur quia mala, & non è conuerſo, vt in materia de Peccatis, & de legib. D. Thom. & omnes grauiores Doctores docent; & ratio eſt, quia ſicut in alijs rebus quædam ſunt contraria naturæ vniuſcuiuſq; rei, ſeu illi diſconuenientia, quæ eo ipſo mala ſunt tali rei, ita etiam naturæ rationali quædam ſunt per ſe, & ex intrinſeca ratione illi contraria, & diſconuenientia, quæ reſpectu illius mala ſunt, & facta libere ſunt mala moraliter, vt eſt oditum Dei, vel ſimilia. Vnde licet hæc, reſpectu creaturæ, ſemper ſint lege prohibita (quod Paul. ad Roman. 3. intẽdit) non tamen ſunt mala, quia prohibita, ſed potius prohibentur, quia mala, nam hoc ſpectat ad ſapientem Dei prouidentiam. Et ideo quæ huiuſmodi ſunt, ſi ſuam rationem obtineant, Deo etiam repugnant; quia ſummo bono repugnat omne malum, etiamſi per legem illi prohibitum non ſit. Quod autem mendacium ſit huiuſmodi, probatur primo, quia certum eſt, mendacium per ſe ſpectatum, non eſſe bonum, neque indifferens, vt etiam Barbari ſentiunt; eſt ergo per ſe malum. Secundo, quia eſt valde diſſonum naturæ rationali; quia euertit ordinem eius, & eſt contra finem, & neceſsitatem verborum, ſeu locutionis rationalis: nam ad hoc eſt inſtitutum à natura verbum externum, vt per illud ſignificemus internum, & ita poſsit eſſe inter rationales naturas ſocietas, & fidelitas, ſeu fiducia; totum autem hoc deſtruitur, ſi verba non conſonent menti; & ideò eo ipſo quod verbum eſt falſum ſignum, eſt per ſe diſſonans rationali naturæ, & hoc eſt eſſe per ſe, & intrinſece malum. Et hinc vlterius concluditur; nunquam poſſe honeſtari propter bonum finem, ſi retineat rationem falſi ſigni, ſeu mendacij, quia ab illo eſt inſeparabilis malitia, & nunquam licet facere malum, vt inde eueniat bonum, teſte Paulo. Imo addit acute Auguſt. lib. de Mendac. cap. 8. multo magis deſtrui naturæ inſtitutionem, ſi dicamus ali-

Cap. Super eo.

Vide authorem in tractatu de bonitate, & malit. diſp 7. ſect. 1 & lib 2 de legib. c 16 num. 12.

Mendacium intrinſece malum oſtẽditur dupliciter.

Nec poteſt ex bono fine honeſtari.

quando licitum eſſe mendacium, *quomodo enim* (inquit) *credendum eſt illi, qui putat aliquando eſſe mentiendum: nam forte tunc mentitur quando præcipit, vt illi credamus.* Et paulo poſt *quo admiſſo, omnis omnino diſciplina fidei ſubuertitur.* Et ex eodem principio concluditur, non poſſe mendacium fieri licitum, etiam ex diſpenſatione diuina, quia non poteſt Deus intrinſecam rei naturã mutare. Vnde quidquid ſit, An poſſit Deus auferre ſuam prohibitionem, nihilominus, hoc etiam dato, mendacium retineret malitiam, quam ex ſe habet. Et in hoc ſenſu dicunt Theologi ea, quæ ſunt intrinſece mala non recipere diſpenſationem etiam diuinam. Neque exempla de homicidio, vel furto contrarium ſuadent: quia in illis non eſt facta diſpenſatio in actione per ſe mala, ſed eſt facta mutatio in obiecto, per quam fit, vt actio non ſit eadem, vt latius probatur in materia de legib. & iuxta hoc eſt etiam intelligendum dictum cap. *Gaudemus* ſupra citatum, non enim potuit per reuelationem fieri, vt liceret Iacobo mentiri: potuit tamẽ per reuelationem fieri, vt ſignificatio verborum eius, non eſſet falſa, quia per reuelationem cognouit ſe eſſe primogenitum in re, & ordinatione diuina: ſic ergo per reuelationem fieri potuit, vt verba illa haberent verum ſenſum, & menti conformem, quem ſine reuelatione non haberent: & conſequenter factum eſt, vt non eſſet mendacium, quod alias eſſet: non eſt tamen factum, vt manente mendacio, id eſt, locutione contra mentem, ab eo ſeparetur malitia; cum ergo Deus nullum malum poſſit operari, neq; mentiri vllo modo poteſt.

Vide in lib. 2 de legib. c 15 Cap. Gaudemus.

Corroboratur præcedẽs ratio triplici medio.

9. Secundo principaliter probatur hæc veritas, & confirmatur ratio facta: nam etiamſi per impoſſibile excuſari poſſet homo à malitia mendacij, propter aliquam vrgentem neceſſitatem, quam ſine mẽdacio vitare non poſſet, in Deo non haberet locum talis excuſatio. Primo, quia nunquam poteſt Deus indigere mendacio ad aliquem bonum finem conſequendum, iuxta illud Iob 13. *Nunquid indiget Deus veſtro mendacio?* & ideo valde reprehenduntur miniſtri Dei, qui mendacijs, vel falſis reuelationibus vtuntur, ad fidem confirmandam, vel virtutem perſuadendam, vt videre licet in Conc. Lateran. ſub Leone X. ſeſſ. 3. & ratio eſt, quia Deus eſt omnipotens, & ſapientiſſimus, ideoq; non poteſt illi deeſſe medium honeſtum, ad finem ſuum conſequendum abſque mendacio. Vnde etiam Plato li. 2. de republ. in fine dixit mendacium ſemper eſſe indignũ Deo, etiamſi homini interdum poſſet eſſe vtile: qua ratione vſus eſt etiam Euſeb. loco citato, & Clemens Alexand. li. 6. Stromat. §. 6 vbi etiam Platonem adducit. Secundo eſt ſpecialis repugnantia reſpectu Dei, quia per quodlibet mendacium, etiam minimum, àmitteret ſuam ſupremam auctoritatem, hoc autem maius detrimentum eſſet, quã poſſit eſſe vtilitatis in quocunque mendacio; præterquam quod impoſſibile eſt, quod velit Deus ſe priuare ſumma quadam auctoritate, quæ ad ſuam perfectionem, & prouidentiam maxime neceſſaria eſt. Et ob hanc cauſam licet mendacium ſimplex, de ſe ſit veniale peccatum, confirmare illud iuramento ſemper eſt mortale peccatum, quia facere Deum teſtem, vel minimi mendacij, eſt illum priuare tota ſua infallibili auctoritate, & ideo etiam euidentius eſt nunquã licere homini pejerare propter extrinſecam neceſſitatem, quam ſimpliciter mentiri. Vnde etiam confirmatur hæc ratio, quia ſi Deus, de quacunq; potentia falſus teſtis eſſe poſſet, tota firmitas catholicæ fidei euerteretur, non enim poteſt eſſe firma, & certa, niſi ſit infallibilis, non poteſt autem eſſe infallibilis niſi fundetur in teſtimonio, cui falſum ſubeſſe nõ poſſit. Dices, ſatis eſſe, vt non poſſit de potentia ordinaria: ſed hoc valde friuolum eſt: nam ſi Deus abſolute mẽtiri poſſet, vnde certo conſtare poſſet nunquã dicturum mendacium? Dices, quia ita ſtatuit, & affirmauit. Sed contra, quia de hoc ipſo dicto formidare poterit, ne in illo falſum dicat ſua abſoluta potentia vtendo. Item quia ſi mentiri poſſet, etiam poſſet non implere legẽ à ſe ſtatutam: ergo nihil deſeruit potentia ordinaria, contra quam agi poteſt per potentiam abſolutã. Et confirmatur maxime: quia lumen, ſeu habitus fidei ex natura ſua inclinat ad aſſentiendum reuelationi diuinæ ſecundum ſe, & abſtrahendo à potentia ordinaria, vel abſoluta: ergo ſi diuinæ reuelationi ſecundum ſe ſpectatæ poſſet ſubeſſe falſum, etiam lumen fidei de ſe inclinaret, non ſolum ad verũ, ſed etiam ad falſum, & ita nullo modo poſſet eius aſſenſus omnino eſſe certus. Dices, poſſe habitum fidei talem eſſe natura ſua, vt inclinet ad aſſentiendum reuelatis quando vera ſunt, non autem quãdo ſunt falſa. Sed hoc eſt impoſſibile, quia ſi ratio formalis obiectiua de ſe eſt indifferens ad verum, & falſum, impoſſibile eſt quin habitus ſit etiam indifferens, quia non ſumit rationem ſuam ex obiecto materiali, ſed ex formali, vt patet in fide, & opinione humanis. Et præterea illa inclinatio nõ poteſt eſſe homini nota, & ideo parum deſeruiret ad confirmandam fidem actualem, & certitudinem eius. Deniq; eſt optima etiam ratio à priori: quia omnis perfectio ſimpliciter, debet eſſe in Deo in ſummo gradu perfectionis, qui cogitari poſſet, ſed veritas eſt perfectio ſimpliciter; ergo eſt in Deo in ſummo gradu: ergo nunquam poteſt admittere falſum in dictis Dei: nã quò veritas magis diſtat à falſitate, magiſq; illi repugnat, eò intelligitur eſſe maior, & perfectior: ſi ergo eſt ſũma, ſumme etiam repugnat, & ita hæc repugnantia non oritur ex lege, ſed ex infinita perfectione diuina. Per quod reſponſum eſt ad primum fundamentum alterius ſententiæ.

1. medium.

Secundum medium.

Conſule authorem de iuram. lib. 1. c. 4. nu. 15. & 16. Sancium lib. 1. decal. c. 4 2 nu. 6.

Cõfirm. præcedẽs mediũ

Præcluduntur varia effugia

Tertium medium.

Ad 1. funda. 2. ſent. in n. 3.

10. Vt ad ſecundum reſpondeam, dico ſecundo: Deus non ſolum affirmando, ſed etiam promittendo, mẽtiri non poteſt, aut infidelis eſſe etiam de potentia abſoluta. Hæc etiam aſſertio de fide eſt, ex eiſdem teſtimonijs ſuprà citatis, & ex illo Deut. 32. *Deus fidelis & abſq; vlla iniquitate iuſtus & rectus:* & ex illo Pſ. 144. *Fidelis Deus in omnibus verbis ſuis, & ſanctus in omnib. operibus ſuis.* Ex quibus verbis conſtat, ad ſanctitatẽ Dei pertinere fidelitatem, neq; magis poſſe eſſe infidelem, quàm iniquum, & ideo dixit Paul. 2. ad Tim. 2. *Fidelis eſt, ſe ipſum negare non poteſt*: in quibus verbis ſatis indicat implicationem contradictionis, & conſequẽter abſolutam impoſſibilitatem, vt ponderauit etiam D. Th. eo loco, & Aug. lib. 1. de Symbolo ad Catech. c. 1. Ratio vero eſt, quia dupliciter poteſt deficere veritas in promiſſione: vno modo promittẽdo ſine intentione implendi, alio modo promittẽdo cum intentione, & poſtea non implendo promiſſũ: vtroq; autẽ modo repugnat defectus veritatis promiſſioni diuinæ: ergo. Probatur minor quoad priorem partem, quia promittere ſine intẽtione eſt formale mendacium, & ideo, ſi homo ſic promittat cũ iuramento, eſt formale periurium, quod adeo verũ eſt, vt licet ſit malũ quod promittit, debet habere intentionem faciendi, ad vitandum periurium: ergo omnia, quibus probatum eſt Deum non poſſe mentiri, probant etiam, non poſſe hoc modo promittere. Secunda vero pars minoris facile etiã demonſtratur: quia non implere promiſſionem cũ intentione factam, etiam eſt malũ, & cõtra rectam rationem, niſi aliqua ſuperueniens ratio priùs non cogitata excuſet: ſed in Deo non habet locum hæc excuſatio, quia nulla noua cogitatio illi ſuperuenire poteſt, neq; aliquid accidere, quod non fuerit ab eo præuiſum, neq; per impotentiam excuſari poteſt, cum ſit omnipotens: ergo reſpectu Dei, non implere quod abſolute promiſit, ſemper eſt contra veritatem, ac ſubinde malũ, & repugnans diuinæ naturæ. Neque etiam cogitari poteſt, Deum propter ſupremum dominium, poſſe ex ſola voluntate honeſte non implere promiſſum, ſine alia noua occaſione, præter libertatem ſuam:

Ad 2. funda. reſponſio per aſſert. ſecundam de fide. Probatur ex Script.

Probatur item ratione.

Deus promittere nequit abſque intentione implendi.

Nec poteſt non implere quod promiſit.

quia

quia libertas diuina non excludit immutabilitatem, quæ ad diuinam perfectionem tam naturalem, quam moralem maxime neceſſaria eſt: ſi autem illo modo non impleret promiſſum, neceſſario mutaret propoſitum, quod habuit cum promiſit: ergo æque repugnat hoc Deo, ſicut mutari: & ideo merito dixit Ambroſ. citato loco: *Veritas non recipit mendacium, nec Dei virtus leuitatis errorem*: primum propter infallibitatem, ſecundum propter immutabilitatem: & vtrunque ſignificatum eſt in verbis Numer. 23. ſupra citatis, *Non eſt Deus vt homo, vt mentiatur, neque vt filius hominis, vt mutetur.* Poteſt etiam declarari repugnantia, quæ eſt in mutatione diuini propoſiti abſoluti, quia ex vi illius res, quam Deus facere proponit, futura eſt, ſi autem Deus mutaret propoſitum, non eueniret: repugnat autem rem ſemel futuram, nunquam poſtea fieri, alias nunquam fuiſſet futura.

Confirm ratio præcedẽs.

Vnde confirmatur: nam quando Deus propoſuit implere promiſſum, vel præſciuit ſe mutaturum propoſitum, vel hoc ignorauit: ſi ignorauit, profecto nunquã eſt futura talis mutatio, alias in Deum caderet ignorantia rei aliquando futuræ: ſi autem præſciuit, non potuit habere verum, & abſolutum propoſitum faciendi id, quod præſciebat nunquam eſſe futurum: ergo omni ex parte regugnat Deo infidelitas in promiſsis.

Reſpondetur iam ad 2. fundam. in n. 4.

11. Ad ſecundum ergo argumentum negamus fieri poſſe, vt abſoluta Dei promiſsio aliquando fuerit non impleta: quod vero ſumitur ex Geneſ. 4. falſo allegatur: nam ibi non promiſit Deus, vt notat Caiet. nec prædixit Caim à nemine fore occidendum, cum dixit nequaquam ita fiet: ſed non fuiſſe occidendum impune: neque propter eius peccatum datum fuiſſe alijs liberam poteſtatem occidendi illum, quod veriſsimum erat. Ad alia vero loca reſpondemus, in illis non contineri promiſsiones abſolutas, ſed comminationes, quæ includunt conditiones, *ſi homines non mutentur*, vel *non agant pænitentiam*, & ſæpe continent prædictiones ſecundum curſum naturalium cauſarum, quæ etiam includunt conditionem, niſi Deus ab homine exoratus, curſum illum impediat, vt exponit D. Thom. 1. par. q. 25. art. 7. & latius 22. q. 171. per totam. Ad rationem vero reſpondetur, Deum propter ſuam promiſsionem non priuari ſua potentia, dominio, aut libertate, ſed conſtituere voluntatem ſuam, vt noſtro modo loquamur, veluti in actu ſecundo, & vltimo reſpectu extrinſeci obiecti, ſeu futuri effectus, & ideo quandiu eſt ſub tali actu, non poteſt exire in oppoſitum, non propter defectum potentiæ, ſed quia repugnat ſimul habere actus contrarios, & quia in Deo ſecundum ſe non eſt ſucceſsio, ſed æternitas tota ſimul: ideo in propoſito ſemel habito, ſemper permanet neceſsitate immutabilitatis, non impotentiæ.

Ad 3 funda. in n. 1. ſatisfit per aſſertionem 3. de fid.

12. Pro reſponſione ad tertium, dico tertio. Non minus repugnat Deum mentiri per alium, quam per ſe ipſum. Ita docent omnes Theologi, & quanuis Cano lib. 2. de locis cap. 3. non audeat dicere aſſertionem hãc eſſe de fide, nihilominus proprie intellectam, exiſtimo eſſe tam certam, ſicut primam aſſertionem, quia quod alicui non licet facere per ſe ipſum, neque per alium licet, vt eſt etiam Iuris peritorum axioma ex l. 2. § 1. ff. de Adminiſtrat. rerum, ad ciuitatem pertinentium, cum ſimilibus.

l. 2. ff. de Adminiſt.

Ratio aſſertionis.

Et ratio in præſenti eſt: quia tota malitia mendacij refunderetur in Deum, etiamſi per creaturam illud proferret: nam creatura ſolum ibi ſe habet vt miniſter, ſeu nuntius referens teſtimonium Dei, quod manifeſte oſtendunt Prophetæ cum ſic loquuntur: *Hæc dicit Dominus*, vel cum Scriptura dicit, *locutus eſt Deus per Prophetam*, vel *factus eſt ſermo Domini ad Prophetam &c.* & ſimiliter Angeli quanto loquntur, vt miniſtri Dei, Deus in eis loqui dicitur, ſicut Exod. 3. dicitur Deus apparuiſſe Moyſi, & locutum ei fuiſſe in flamma Rubi, & tamen Stephanus Act. 7. declarat illud fuiſſe per Angelum: & eodem modo Luc. 1. & ad Heb. 1. dicitur Deus loquutus fuiſſe per ora Prophetarum: ergo non poteſt magis eſſe falſitas in tali modo loquendi Dei, quam cum loquitur per ſe ipſum.

Declaratur amplius.

Et declaratur tandem, quia non poteſt Deus loqui per alium, quin loquatur prius per ſe: nam ille, qui loquitur nomine Dei, neceſſe eſt prius audiat, quæ loqui debet: ergo vel audit immediate à Deo, & habemus intentum: vel audit ab alia creatura, & neceſſe eſt, vt illa ab alio audierit: nam ſi de ſuo loquatur in illam, & non in Deum reſoluetur tota locutio, vel reuelatio, & ita nullo modo erit diuina: ſi autem ab alio audiuit, cum non poſsit procedi in infinitum, ſiſtendum eſt in aliquo, cui Deus immediate loquatur: ergo loquutio Dei per alium, reſoluitur in locutionem Dei per ſe: ergo ab illa habet æqualem infallibilitatem.

Confirm.

Et confirmatur: nam ob hanc cauſam eadem fide, & certitudine nos credimus, qua Apoſtoli, vel Prophetæ, quod ſignificauit Petrus cum dixit: *Habemus firmiorem propheticum ſermonem cui benefacitis attendentes &c.* & ſimiliter, quæ continentur in Scriptura, ſunt æque certa, ac verba immediata Dei, quia Spiritu ſancto inſpirati, loquuti ſunt ſancti Dei homines.

Duplex modus loquendi per alium.

13. Vt ergo ad tertium argumentum reſpondeamus, aduertendum eſt, duobus modis intelligi poſſe Deum loqui per alium, vno modo, quia mittit illum, vt nomine ſuo loquatur, & vt ſuo teſtimonio confirmet, quæ dixerit proponendo illa ſufficienter vt teſtificata à Deo, & hoc modo præcipue intelligitur aſſertio, & certitudo eius, quæ ſatis probata eſt. 1.

Alio vero modo dici poteſt Deus loqui per alium, 2.
non quia in illo ponit verbum ſuum, nec quia Deus teſtificari velit quæ alius dicturus eſt, ſed quia mouet, & inclinat eum ad hoc, vel illud loquendum, licet poſtea homo, qui loquitur, tantum nomine ſuo loquatur, & ſuum teſtimonium, vel opinionem, aut ſcientiam interponat, & hic poſterior modus non ita clare repugnat certitudini, & veritati noſtræ fidei, & fortaſſe de hoc modo intellexit Cano, non eſſe de fide illum eſſe impoſsibilem. Dico autem, etiam eſſe ſatis certum, non poſſe Deum per alium mentiri, etiam hoc modo, quia licet tunc non teſtificaretur falſum formaliter, teſtificaretur virtualiter, & interpretatiue, & (quod præcipuum eſt) induceret ad mendacium, & ad malum morale, quod repugnat bonitati diuinæ, vt in materia de Grat. tetigimus, vbi etiam oſtendimus, non poſſe Deum determinare, aut inclinare voluntatem ad malum. Legatur prologom. 5. de gratia. c. 7. diſp. 44. metaph. ſect. 13. nu. 17. & tract. de paſsionibus, & habitibus. diſp. 4. ſect. 2.

Ad teſtimonia ſcripturæ in illo nu. 5.

14. Ad teſtimonia ergo in illo argumento citata reſpondetur, cum D. Tho. & Salm. 2. Theſſal. 2. Abulen. & Caiet. 3. Reg. 22. omnia eſſe intelligenda permiſsiue, ſic enim dicitur Deus excæcare, & obdurare homines malos, vt in 1. 2. q. 75. latius tractatur, & diximus in materia de Gratia lib. 4. ca. 18. & in li. 2. de Auxilijs, & ita correxit, ſeu explicauit verba ſua Auguſt. in illa quæſt. 53. dicens, *factum eſt vt iuberet Deus, vel potius pro illorum cupiditate permitteret*, & infra *quædam*, inquit, *per ſe ipſum facit Deus, quæ illo ſolo digna ſunt, vt illuminare, & beare animas: quædam vero per ſeruientem ſibi creaturam, quædam præcipiendo, alia vero permittendo.* Specialiter autem dicitur Deus decipere aliquos, quando ſua virtute & potentia aliquid operatur, etiam ſi præſciat illos fore inde decipiendos, & de hoc modo loquitur ſpecialiter Aug. in alio loco de gratia, & libero arbitrio; tamen in illo ſolum ſe habet Deus permiſsiue quoad deceptionem, non enim propter illam ſuum opus facit, ſed propter altiores, & honeſtiſsimos fines à ſe intentos, etiamſi alij inde ſumant occaſionem ſcandali, vel erroris, quia non tenetur illud euitare, iuxta illud Chriſti,

Sinite

Sinite illos, nam cæci ſunt, & duces cæcorum. Atque hic modus ſufficit vt Deus puniat aliquos per errorem, vel deceptionem, non actiuam, vt ſic dicam, ſed paſſiuam, permittendo illam non intendendo: hic enim modus eſt ſufficiens, & magis conſentaneus diuinæ ſapientiæ, & bonitati: cætera vero, quæ in illo argumento ſumuntur, vera non ſunt, quia Deus nec determinat voluntates ad malum etiam pro materiali, vt in citatis locis de gratia, & auxilijs late diximus, neq; etiam per ſe ſolus infundit, aut infundere poteſt habitus inclinantes ad falſum, quod licet nõ ſit tam certum quoad abſolutã potentiã, ſicut alia, quæ hactenus diximus, eſt tamen lõge probabilius, quia illud non decet diuinam maieſtatem, & prudentiam: Deus autem nõ poteſt contra ſuam decentiam operari, de qua re dixi etiã in materia de Incarnatione. diſp. 34. ad finẽ, & in diſp. 44. Metaph. ſect. 13. n. 17. & in tract. 4. de humanis actib. diſp. 4. ſect. 2. & tenuit Victor. in Relect. de homicidio.

SECTIO SEXTA.

Vtrum prima veritas ſit obiectum formale fidei, vt cognoſcitur lumine naturæ, vel vt ſupernaturaliter cognita.

Fundatur dubitatio præſens.

SVpponimus ex hactenus dictis, Deum ſub ratione primæ veritatis, non poſſe exercere, vt ſic dicam munus obiecti formalis fidei, niſi à credente cognoſcatur, vt teſtis infallibilis in loquendo: nam illud eſt obiectum formale, vt ſæpe dixi, aſſentiendi, in quod vltimò reſoluitur aſſenſus, tanquam in primum motiuum aſſentiendi: vnde huiuſmodi obiectum tunc cenſetur actu exercere munus obiecti, quando mouet, & de ſe ſufficienter inclinat intellectum ad aſſenſum. Hoc autem præſtare non poteſt, niſi ab intellectu cognoſcatur ſub illa ratione, ſub qua poteſt illum mouere, quia ab obiecto incognito non mouetur intellectus, vt in ſecunda etiam diſputatione dictum eſt: ad credendum ergo, neceſſarium eſt, vt qui credit Deo etiam cognoſcat Deum eſſe omnino teſtem veracem, qui nec falli, nec fallere poteſt, iuxta illud Ioannis tertio. *Qui crediteius teſtimonio, ſignificauit quia DEVS verax eſt.* Hinc ergo naſcitur quæſtio propoſita, quia poſſumus cognoſcere Deum eſſe veracem, & per rationem naturalem, & per ſupernaturale lumen, & difficile eſt definite, quomodo id cognoſcendum ſit, ita vt ad credendum ſufficiat: ex cuius rei explicatione magna ex parte pendet quæſt. de reſolutione fidei.

1 Senten. Altiſiod

2. In hoc ergo puncto tres poſſunt cogitari modi dicendi: primus eſt ad credendum per fidem res dictas à Deo, neceſſarium eſſe, præcognoſcere per naturale lumen, Deum eſſe primam veritatem, & hanc cognitionem ſufficere ad fundandam fidem aliarũ rerum, in teſtimonio primæ veritatis, neq; poſſe illam cognitionem eſſe altiorem, aut perfectiorem.

Suadetur.

Hunc dicendi modum indicat Altiſiod. lib. 3. Sum. tract. 3. c. 2. q. 1. & inducit verba Pauli ad Heb. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere quia eſt*, quæ ita intelligit, vt ad accedendum ad Deum ſupernaturaliter neceſſarium ſit ſupponere aliquam exiſtimationem de Deo naturalem, quia gratia ſupponit naturam, & cognitio ſupernaturalis ſupponit naturalem.

Et ratione primo.

Ratione poteſt ſuaderi hæc ſententia, quia ante cognitionem naturalem de diuina veritate, non poteſt ſupponi ſupernaturalis, quia vel hæc eſſet cognitio fidei: vel alterius rationis: alia cogitari non poteſt, quia fides eſt prima cognitio ſupernaturalis veritatum, quæ nobis de Deo dicuntur, nec datur alia regulariter loquendo: Fides autem ipſa eſſe non poteſt: primo quia Fides ſupponit obiectum cognitũ, in quo fundari debet, non poteſt autem ſupponere ſe ipſam, vt videtur per ſe notum, & ſupra etiam dictum eſt.

Secundo.

Secundo, quia omnis cognitio intellectus, quæ non eſt immediata, ſeu intuitiua rei in ſe, ſed fit per aliquod medium, ſupponit medium cognitum per alium modum cognitionis, vt videre licet in ſcientia, & in opinione, & maxime in fide humana.

Tertio.

Tertio, quia alias reſoluenda eſſet credulitas fidei noſtræ, hoc modo: Credo Deum eſſe trinum, quia ipſe dicit, credo autem illi dicenti, quia eſt verax, credo autem illum eſſe veracem, quia ipſe etiam dicit: hic autem modus reſolutionis videtur incredibilis: tum quia in eo committitur vitioſus circulus, etiam in eodem genere cauſæ: tum etiam quia videtur valde infirma, & vana fides, quæ alicui datur, ſolum quia ipſe dixit ſe eſſe veracem. Tum deniq; quia fides cognoſceret Deum eſſe veracem per ſe: & ſine alio medio, quod videtur excedere virtutem cognitionis obſcuræ & abſtractiuæ: melius ergo fiet reſolutio ſiſtendo in prima veritate vt euidenter cognita lumine naturæ.

2 Sententiã bimembris.

3 Secundus modus dicendi eſſe poteſt, naturalem cognitionem Dei ſub ratione primæ veritatis, non ſemper eſſe neceſſariam ad credendũ alia, quæ prima veritas reuelat, poſſe tamen interdum ſufficere, imo etiã in aliquibus neceſſariam eſſe.

Prioris mẽbri fundam.

Fundamentum prioris partis eſſe poteſt, quia multi credũt, qui non habent illam cognitionem naturalem de prima veritate, vt ſtatim latius dicemus.

Poſterioris fundam.

Fundamentum autem poſterioris partis eſſe poteſt, quia multi credunt per fidem infuſam res dictas à Deo, qui non credunt per fidem infuſam Deum eſſe, aut veracem eſſe: ergo quoad illos, non poteſt fundari fides in ſupernaturali cognitione primæ veritatis; quia hæc non poteſt eſſe niſi fidei, vt recte ſumebat præcedẽs opinio, & illi non habent fidem de illa propoſitione, *Deus eſt verax*; ergo neceſſe eſt, vt ſuam fidem de alijs rebus fundent in illa propoſitione, vt naturaliter cognita. Primum antecedens verum eſſe cenſetur in illis hominibus, qui euidenter cognoſcunt Deum eſſe, & eſſe veracem: nam illi non poſſunt habere fidem de hoc eodem obiecto, quia fides non eſt de rebus viſis, ſeu euidentibus.

Eadem 2. ſententia tribui poteſt Caietano.

Poteſt hæc ſententia tribui Caiet. ad Heb. 11. quatenus dicit non eſſe neceſſarium per fidem credere *Deum eſſe*, ad credendum alia de Deo, eadem enim ratio eſt de Deo, quatenus verax eſt, & cognoſci poteſt lumine naturali: vnde cum Apoſtolus ibi ait, *Accedentem ad Deum oportet credere quia eſt*: exponit verbum, *credere*, late pro, *Aſſentiri*, ſiue aſſenſus ſit per fidem, ſiue per euidentiam, imo exiſtimat melius eſſe diſpoſitum ad credendũ cætera, qui de Deo ipſo euidentiã habet. Idem poteſt ſumi ex eodem Caiet. hic ar. 1. quatenus dicit fideles non differre per ſe ab infidelibus in aſſentiendo vera eſſe, quæ dicit Deus, ſed in hoc quod fideles credunt hæc eſſe dicta à Deo; quod infideles non credunt: ſentit ergo non eſſe neceſſarium illud prius per fidẽ credere.

Videtur etiã fauere D. Thomas.

Videtur etiam huic ſententiæ fauere D. Tho. quatenus interdum dicit ea, quæ realiter demonſtrari poſſunt de Deo, per accidens reuelari, aut credi propter eos, qui demõſtratione non aſſequũtur, vt patet 22 q. 1. ar. 5. & art. 8. ad 1. & in 3. diſt. 24. q. 1. ar. 2 quæſtiũc. 2. vbi etiam Capreol. ad argumenta, & Hiſpal. notab. 6. & Richard. art. 5. & Carthuſian. quæſt. prima. Albert. diſt. 23. articul. 13. ad argumenta.

3 & vera ſententia duas complectens aſſertiones.

4. Tertius modus dicendi eſt naturalem euidentiam illius principij, *Deus eſt prima veritas, quæ fallere non poteſt*, neque eſſe neceſſariam, neq; etiam ſufficere ad credendum per fidem infuſam ea, quæ Deus reuelat: & conſequenter, fidem non poſſe reſolui, vel fundari in prima veritate, vt euidenter cognita, ſed vt credita per eandem fidem: & hunc dicendi modũ verum eſſe exiſtimo, quem per partes ſingulas breuiter oſtendo.

1. aſſertio probatur.

Et primo non eſſe neceſſariam huiuſmodi euidentiã, euidẽter perſuadet ipſa experiẽtia, nam fideles ſimplices vere credunt fide infuſa, & tñ de Deo nihil euidenter cognoſcunt: ergo ſignũ eſt non eſſe neceſſariam euidentiam illam ad credendũ

Imo

Imo vt recte notauit D.Thô. hic q.2. art. 4. & 5. etiam ſapientes Chriſtiani, qui aſſequuntur demonſtrationem de exiſtentia, & veritate Dei, prius credunt, quam hanc ſcientiam conſequantur: nam ſcientiam acquirunt poſt multam ætatem, & ſtudium: credunt autem à principio vſus rationis: non poſſunt autem credere aliquid de Deo, niſi prius ſaltem natura vel ratione, aſſentiantur Deum eſſe, & veracem eſſe: iuxta teſtimonium Pauli ſupra citatum, & propter rationem ſupra factam, quòd hoc eſt motiuum fidei, quòd oportet eſſe cognitum, ab illis autem non cognoſcitur per ſcientiam: ergo oportet

Quorundam reſponſio.

cognoſci per fidem. Dicet fortaſſe aliquis ab eis cognoſci per traditionẽ aliorum fidelium, quæ ita eſt naturæ conſentanea circa has veritates naturales, vt ſtatim certa fide credantur, & tanquam euidentia habeantur ex communi aliorum teſtimonio, quanuis ſinguli, qui credunt illam, euidentiam non aſſequantur, ſicut illi, qui non viderunt Romam quanuis per ſe non cognouerint euidẽter Romam eſſe, nihilominus ex teſtimonio omnium eorum, qui viderunt, non minus certo credunt, quam ſi vidiſſent.

Improbatur.

Sed hoc ſuſtineri non poteſt: nam tota illa credulitas non tranſcendit humanam fidem: impoſſibile autem eſt, vt ſola fides humana de obiecto formali fidei infuſæ, ſufficiat ad fundandam fidem infuſam, vt infra probabimus tractando de reuelatione in qua fundatur fides, & de aſſenſu, quo credimus Deum dicere reuelata, atque hæc aſſertio ſumitur plane ex D. Thom. & alijs auctoribus ſtatim citandis, & ex ſequenti aſſertione magis confirmabitur.

2. Aſſertio ſumitur ex D. Thom.

5. Dico ergo ſecundo; ſola euidens cognitio, quod Deus ſit prima veritas, non ſufficit pro fundamento, & obiecto formali fidei, ſed neceſſaria eſt fides infuſa eiuſdem veritatis. Hanc aſſertionem ſumo ex D.Thom. art. 5. ad 1. & 3. quatenus dicit principia, quæ naturaliter cognoſci poſſunt, & ad alia credibilia ſupponuntur, etiam per fidem poſſe cognoſci, & q.2. art. 4. quatenus abſolute dicit ad certitudinem fidei neceſſarium fuiſſe, nobis reuelari de Deo etiã, quæ naturaliter cognoſci poſſunt, Scot. etiam in 3. diſt.23. art. 2. dicit eadem fide credi Deum eſſe veracem, qua creduntur ea, quæ affirmat: idem habet Capr. in 3. diſt.24. art.3 circa finem; expreſsius & latius Marſil. in 3. q.14. art.1. in tertia parte illius, dub. 1. vbi ait, primum actum fidei, in quo alij fundantur eſſe illud, quo credimus Deum eſſe: ſecundum, quo credimus eſſe veracem; tertium, quo credimus quicquid ab eo dicitur, eſſe infallibiliter verum. Sed quidquid ſit de ordine iſtorum actuum, ex illo tantum ſumimus hæc omnia eſſe fide credenda, atque adeo fidem per ſe non fundari in cognitione (vt ita dicam) extranea, & præſertim inferiori, & minus perfecta, ſed per ſe, & in ſe habere ſufficiens fundamentum.

Eius ratio fundamentalis.

6. Atque hæc eſt potiſsima ratio, & fundamentum huius aſſertionis, quia fieri non poteſt vt aſſenſus altioris ordinis per ſe fundetur in aſſenſu inferioris ordinis, nec maior certitudo poteſt per ſe fundari in minori, ſed aſſenſus fidei eſt altioris ordinis, & magis certus quam aſſenſus naturalis, & euidens: ergo fieri non poteſt, vt aſſenſus fidei ex parte ſui obiecti formalis, fundetur in aſſenſu tantum naturali, & euidenti. Maior videtur per ſe nota ex terminis, & ex illo Ariſtotelis, *Propter quod vnumquodq; tale, & illud magis*: tota enim perfectio effectus, eſt ex cauſa, & firmitas ædificij ex fundamento, ergo impoſſibile eſt vt certior ſit cognitio fundata in alia, quã ſit ea in qua fundatur. Et inde facile probatur conſequentia, quia certitudo fidei tota nititur in ſuo obiecto formali, atque adeo in cognitione eius: nam vt cognitum mouet ad credendum. Secundo explicatur magis hæc ratio, quia duobus modis intelligi poteſt, hominem, qui credit reuelata à Deo, credere etiam Deum eſſe veracem: primo eodem aſſenſu, quo credit rem aliam reuelatam: ſecundo diuerſis aſſenſibus: in vtroque autem modo neceſſarium eſt, vt fides de ipſa veritate Dei ſit ſupernaturalis, & infuſa: ergo. Minor quoad priorem partem, declaratur: nam qui credit aliquid, quod dicit Deus, quia ipſe dicit, neceſſario credit Deum in illo dicto eſſe veracem, quod non eſt mirum in fide diuina, quia in humana etiam id reperitur: nemo enim poteſt credere verum eſſe quod Petrus affirmat, quin credat Petrum in eo dicto eſſe veracem, quia idem fere ſunt. Eſt tamen differentia inter fidem humanam, & diuinam: nam qui credit aliquid homini, licet credat in eo eſſe veracem, non propterea credit eſſe veracem in omnibus, quæ dicit, vel dicere poteſt, qui autem credit per fidem diuinam aliquid, quia dictum à Deo, neceſſario credit, ſaltem virtute, Deum eſſe veracem in omnibus, quæ dicit, & dicere poteſt. Et ratio eſt, quia qui credit aliquam veritatem fidei, credit illam vt omnino infallibilem: ergo credit Deo, vt dicenti verum, non ſolum in illa particulari propoſitione, ſed etiam vt ei, qui non poteſt fallere in quacunq; alia. In hoc ergo modo credendi, qui fortaſſe eſt per ſe neceſſarius ad fidem, ratio formalis obiecti fidei, non per euidentiam, ſed per fidem cognoſcitur, quia cognoſcitur eodem actu, quo res ipſa credita cognoſcitur.

Siue vno, ſiue duplici actu credamus reuelata ac Deum eſſe primam veritatem, ſemper actus eſt ſupernatural

Probatur de actu vno.

Probatur de actu duplici.

7. Si autem per diſtinctos actus aliquis credat Deum eſſe veracem, & eſſe Vnum, & Trinum, tunc interrogo vlterius, an vnus actus fundetur in alio, vel tantum concomitanter ſe habeat? nam ſi hoc poſteriori modo ſimul concurrant, fortaſſe non repugnabit priorem eſſe tantum euidentem, & poſteriorem eſſe de fide, vt poſtea tractabimus: hoc autem nihil refert ad præſentem cauſam, quia tunc actus euidens non fundat fidem, & conſequenter Deus non eſt obiectum formale, tantum vt cognitus per actum illum euidentem, quandoquidem in illo non fundatur aſſenſus fidei, vt ſupponitur: ſi autem vnus actus fundatur in alio, impoſsibile eſt actum euidentem fundare aſſenſum fidei, propter rationem factam, quod actus minus perfectus, & minus certus, non poteſt per ſe ſufficere ad actum excellentiorem, & certiorem. Declaratur, & confirmatur primo, quia tũc illi duo actus efficiunt quendam diſcurſum, quatenus vnus cauſatur ex alio, & eſt ratio alterius: ſed in diſcurſu impoſsibile eſt aſſenſum rei cognitæ eſſe certiorem, quàm ſit aſſenſus principij, ſeu rationis aſſentiendi; ergo etiam inter illos actus, impoſsibile eſt quod aſſenſus certus tantum per lumen naturale, ſit ſufficiens principium aſſenſus fidei. Quapropter vel talis modus diſcurſus, in fide locum non habet, vt multi volunt, & poſtea diſputabimus tractando de actu fidei diſp. 6. ſect.4. vel certe, ſi talis diſcurſus admittitur neceſſarium eſt, vt obiectum formale præcedat, vt cognitum fide infuſa, & non tantum naturaliter.

Confirm. 1.

Confirmatur ſecundo ex dictis, quia hæc veritas, *Deus non poteſt dicere falſum*, non eſt tam euidens naturaliter, quin ab aliquibus negari potuerit etiam doctis, & catholicis, ergo impoſsibile eſt, vt illa veritas tantum naturaliter cognita ſit ſufficiens ad aſſentiendum ratione illius, alteri propoſitioni certitudine fidei infuſæ, quia ſicut motiuum fidei non inducit ad aſſenſum certum, & infallibilem, niſi vt cognitum tanquam certum, & infallibile, ita non mouet ad gradum, & modum certitudinis, niſi iuxta gradum, & modum, quo ipſummet cognoſcitur vt verum, & infallibile.

Confirm. 2.

Effugium.

Poſſet fortaſſe quis dicere cognitionem illius principij, quatenus eſt actus hominis, non eſſe cauſam per ſe aſſenſus fidei, neque rationem formalem aſſentiendi, ſed tantum eſſe applicationem obiecti formalis, & ideo ratione obiecti applicati, poſſe ſufficere ad certiorem aſſenſum, quam ſit cognitio eiuſdem principij, ſicut poſtea in diſp.

ſeq.

Obſtraitur.

ſeq. dicemus de propoſitione fidei. Sed hoc non eneruat vim rationis: quia ſi actus naturalis hoc tãtum modo concurrat, neceſſaria erit alia cognitio perfectior ipſius obiecti formalis, vt poſsit intellectum mouere ad aſſenſum fidei, quia nõ mouet niſi vt cognitum, & hoc eſt per ſe neceſſarium, vt poſſet inducere intellectum ad aſſenſum; & ideo oportet, vt in eodem ordine, & cum eadem certitudine cognoſcatur per alium actum diſtinctum ab actu naturali, ſiue ille ſit etiam diſtinctus ab actu, quo creditur res alia reuelata, ſiue idem cum illo. Tandẽ con-

Confirm 3. ex D. Th.

firmatur ex generali doctrina D. Th. 1. 2. q. 63. ar. 3. in corp. & ad 3. quod ratio naturalis nõ poteſt eſſe ſufficiens regula virtutum per ſe infuſarum, quod etiã de moralibus tradit, vt explicuimus latiùs in materia de Grat. lib. 2. ca. 16. eſt ergo magis neceſſarium in virtutibus Theologicis, quia ſunt perfectiores in eodem ſupernaturali ordine, mẽſura autem, ſeu regula, vel debet eſſe homogenea cum regulato, vel certe non poteſt eſſe inferioris ordinis: ergo actus fidei infuſæ non poteſt regulari per actum rationis naturalis, neque per Deum ipſum, vt cognitum ratione naturali, quia vt ſic, etiam continetur in inferiori ordine.

Ad locum ex Hebr. 11. in n. 12.

8. Ad argumenta prioris opinionis, inprimis male inducitur, & exponitur locus Pauli, *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt*: nam Paulus non dixit, ad accedendum per fidem neceſſarium eſſe prius naturaliter cognoſcere Deũ eſſe, aut eſſe veracẽ, quia neque verba hoc prę ſe ferunt, neque vllus interpretum ita intellexit, ſed potius dixit ipſum acceſſum ad Deum debere eſſe per fidem (vtiq; ſupernaturalem) & ante omnia eſſe ſic credendum Deum eſſe, & hæc eſt plana expoſitio, vt tradunt Salmer. Ribera, & Cornel. à lapide ibid. & iterum ſequenti num. di-

Ad 1. rationẽ ibid.

cemus. Ad rationem reſpondetur concedendo imprimis, hoc eſſe magnum fidei myſterium, quod licet non videat clare obiectum, neq; res creditas, nihilominus non accipiat obiectum ſuum, vt in illo per ſe nitatur, tanquam cognitum per aliud lumen, ſed ſua virtute, & efficacia credat illud; ſicut D. Th. dixit, eodem actu nos credere Deo, & Deum, & propterea talis actus omnino ſupernaturalis eſt, & ſine ſpeciali auxilio gratiæ haberi non poteſt. Secundo addo hoc myſterium, quod de fide diximus, eſſe valde conſentaneum rationi: nam tota hæc certitudo debetur infinitæ excellentiæ diuinæ, imo intrinſece videtur ſequi ex qualitate (vt ſic dicam) diuini teſtimonij, quatenus omnino infallibile eſt, & obligare poteſt ad credendum ea, quæ dicit, tanquam infallibilia, dicendo enim aliquid, eo ipſo dicit ſe eſſe veracem in eo, quod affirmat: nam hac ratione inducit ad credendum illud dictum eſſe verũ, & conſequenter etiam dicit, ita ſe eſſe veracem, vt mentiri nullo modo poſsit: nã hoc titulo obligat ad credendum illud tanquam infallibile, & ideo ex intrinſeca natura talis fidei, & talis obiecti, naſcitur, vt idem teſtimonium, quod ſufficit ad credendum rem reuelatam, ſufficiat ad credendum ipſum reuelantem eſſe veri-

Ad 2. rationẽ

tatem, quæ fallere nõ poteſt. Cum autem obijcitur; quia aſſenſus ſupponit obiectum ſuum cognitum. Reſpondetur, ſi comparetur obiectum formale ad materiale, ſic ordine naturæ, vel rationis, ſupponi obiectum formale cognitum, ad materiale: nam ſi vtriuſq; cognitio fiat per diuerſos actus, neceſſe eſt, vt vnus cauſetur ex alio aliquo modo, & tunc erit ordo naturæ, ſi vero vtrunq; obiectum cognoſcatur eodem actu ſufficit ordo rationis, quia tunc non eſt cauſalitas realis in eodem actu, ſecundum diuerſas rationes ſpectato. Si vero obiectum formale, & materiale cognitum ſit idem, vt quando directe credo Deum eſſe primam veritatem, propter ſe ipſum, & quia ipſemet hoc dixit, tunc multo minor eſt prioritas naturæ, ſed rationis ſufficit per quandã reflexionem, quæ virtualiter, in ipſomet actu includitur, atque etiam in obiecto, quia dicendo verum, conſequẽter dicit ſe eſſe veracem in eo, quod dicit, vt explicaui. Neq; hoc repugnat firmitati, & certitudini fidei Chriſtianæ, quia, vt dixi, excellentia primæ veritatis talem modum fidei, & credulitatis meretur.

Ad 3. rationẽ.

Et ob eandem cauſam non repugnat huic fidei ille modus reſolutionis, qui in tertio argumento tangebatur, ſiue illa reſolutio fiat mediante diſcurſu, ſiue abſq; illo, quod poſtea videbimus, nunc enim non refert: ſemper enim fatendum eſt, reſolutionem fieri ex obiecto materiali ad formale: ipſum autẽ formale obiectum non in aliud reſoluitur, ſed per ſe ipſum creditur: quia poteſt de ſe ipſo teſtificari, & ita in ſe ipſo reflectitur, & tali modo de ſe teſtificatur, vt faciat euidenter credibilia, non ſolum alia, quæ dicit, ſed etiam quæ de ſe ipſo teſtificatur, quod pertinet, vt dixi, ad infinitam excellentiam diuinæ veritatis, & ideo non eſt hæc cognitio cum alijs comparanda, quod in ſequentibus iterum occurret, & magis explicabitur.

Ad Caiet. arguentem ex Heb. 11. in n. 8.

9. Ad fundamentum ſecundæ opinionis, primò malè explicantur verba Pauli, *Oportet credere, quia eſt*: nam euidenter loquitur de fide ſupernaturali, & infuſa, nam de illa dixerat in fin. cap. 10. *Iuſtus ex fide viuit, & ſine fide impoſſibile eſt placere* Deo: & hanc ndẽ definit cum dicit eſſe *ſubſtantiam rerum ſperandum*, & per hanc fidem dicit eſſe facta omnia, quæ in illo cap. 11. narrat: ergo de eadem fide loquitur cum dicit: *Accedentem ad* Deũ *oportet credere, quia eſt*, & ita Conc. Trid. ſeſs. 6. c. 6. de fide infuſa illum locum intelligit, & ita

Ad vtriuſque membri fundam ibid.

etiam intelligunt cõmuniter Patres. Et hinc ad rationem reſpondemus, nullum eſſe fidelem quantũuis ſapientem in cognitione naturali, quæ de Deo haberi poteſt, qui non poſsit fide infuſa credere Deũ eſſe, & veracem eſſe, & ideo neceſſarium non eſt, vt Chriſtiani Philoſophi fundent fidem, quam habent de alijs myſterijs, in naturali cognitione, quam habent de diuina veracitate: nam de hac etiam habẽt *firmiorem propheticum ſermonem, cui bene faciunt attendentes*, imo ſi ita non crederent Deum eſſe veracem, neq; cætera poſſent credere fide infuſa, vt probatum eſt. Quomodo autẽ in his credentibus coniungantur naturales ſciẽtiæ cum ſupernaturali fide aliquarum veritatum, in ſequentibus explicabimus.

SECTIO SEPTIMA.

Vtrum obſcuritas, ſeu ineuidentia diuinæ reuelationis, ſit de ratione formali obiecti fidei?

Tractanda exponuntur.

DIximus in ſuperioribus primam veritatem reuelantem, ſeu teſtificãtem, eſſe obiectum formale fidei, & conſequenter, duo ad hoc obiectũ pertinere, ſcil. perſonam teſtificantem, & teſtimonium ipſum, quod reuelationem obiectiuam appellauimus: hactenùs ergo explicuimus quæ ad perſonam, ſeu primam veritatem ſpectant: nunc de reuelatione ipſa, & conditionibus, quas requirit, dicendum ſupereſt. Inter has vero conditiones primum locum videtur tenere obſcuritas: nam per illam maximè videtur diſtingui fides ab alijs cognitionibus certis, nam ab incertis per certitudinem diſtinguitur. Eſt autem aduertendum, obſcuritatem hanc, ſeu ineuidentiam circa duo, quę ad fidem concurrunt, conſiderari poſſe, ſcil. circa res dictas, & circa ipſum dicẽtem, etiam vt dicens eſt, & de primo nunc dicendum eſt, de ſecundo in ſect. ſequenti.

1. Opinio, quod fides præbeat euidentiam creditis.

2. Circa primum referri ſolet ſententia Holcot. in 1. q. 1. ar. 1. & 5. dub. 1. dicẽtis fidei aſſenſum non eſſe liberum, ſed neceſſarium ex vi rationis, quæ diligenter inquirenti, & conſideranti ſufficiens occurrit, vt intellectus per ſe ſine volũtate, aſſenſum præbeat propter rationis efficaciam; vnde videtur euidentiam ponere earum rerum, quæ per fidem creduntur, quia ſola euidentia poteſt intellectui neceſſitatem inferre ad aſſenſum. Sed ille auctor æquiuo-

cationem cōmittit, de euidentia credibilitatis trāſitum faciendo ad euidentiā rei: nam rationes eius, ad ſummum, perſuadent euidentiam credibilitatis, de qua poſtea dicturi ſumus: illa vero nō ſufficit neceſsitare intellectū ad aſſenſum, vt infra etiam diſputatione 6. ſectione 6. tractando de actu fidei oſtēdemus, & impugnabimus neceſsitatē aſſenſus fidei, quam ponit hic auctor: nam ſine dubio, aſſenſus fidei non fit ſine conſenſu voluntaris, vt contra illum & alios probabimus.

Aſſer. 1. contraria præcedenti opinioni.

3. In hoc ergo puncto certum eſt, fidem non præbere euidentiam rerum creditarum, & ita ex parte obiecti, non ſolum non poſtulare euidentiam rerū in ſeipſis, verum etiam poſtulare obſcuritatem repugnantem euidentiæ, ſaltem ex parte obiecti formalis. Eſt enim aduertendū duobus modis intelligi poſſe fidem poſtulare ineuidentiam: primo in ſuo medio, & motiuo aſſentiendi, quia per ſe inclinat ad aſſentiendum obiecto nō viſo, vtiq; ex vi talis medij: ſecundo poteſt intelligi vt fides requirat illam conditionem in obiecto, etiam ex parte ſubiecti, & cuiuſcunq; alterius medij, id eſt, vt intellectus credētis non videat, neq; habeat euidentiam rei creditæ, per quodcunq; aliud medium: nunc ergo nō loquimur in hoc poſteriori ſenſu, ſed de illo dicemus in ſectione ſequente: loquimur ergo in ſenſu priori, & ſic eſt certiſsima acceptio ex illo Paul. ad Heb. 11. *Fides eſt argumentum, non apparentium*: dicuntur enim res apparere, quæ in ſe videntur: vnde 1. ad Cor. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate*: vbi verbū, *Videmus*, generaliter ſumptum eſt, pro verbo: *Cognoſcimus*, vt ibi notat D. Th. & in 3. diſt. 24. quod ſatis declaratur, cum additur, eſſe viſionem ænigmaticā, quæ vt ibi notat Salmeron, eſt cognitio obſcura: vnde eſt illud 2. Petr. 1. *Cui benefacitis attendentes, tanquā lucernæ lucenti in caliginoſo loco*: & Chriſtus Ioan. 20. dixit, *Beati qui non viderunt, & crediderunt*. Hinc etiam Patres vbique docent non eſſe neceſſariā euidentiam rationis ad credendū: imo formaliter repugnare aſſenſui fidei, vt talis eſt: plures retuli ſupra ſect. 1. huius diſputationis n. 4. alijq; referuntur à Bellar. li. 1. de iuſtific. c. 7. quibus addi poteſt Clem. Alex. lib. 5 Stroma. §. 2. in fine, vbi condiſtinguit fidem à cognitione ſcilicet, euidenti, ſeu perfecta, & Ambroſ. lib. 1. de Abraham cap. 3. vbi dicit, *iuſtum eſſe, vt rationem præueniat fides, ne à Deo rationem exigere videatur*, & Auguſt. contra epiſtolam Fundamenti cap. 14. *Eos ſequamur*, inquit, *qui nos inuitant credere, quod nondum valemus intueri, vt ipſa fide, valentiores facti quod credimus, intelligere valeamus*: & c. 4. dixerat, *turbam fidelium, nō intelligendi viuacitas, ſed credendi ſimplicitas tutiſsimam facit*: vnde lib. de Vtilit. cred. c. 11. *Quod intelligimus aliquid, debemus rationi, quod credimus, auctoritati*. Et inde ſumitur ratio huius veritatis, quia de ratione formali obiecti fidei eſt auctoritas dicentis, ſed teſtimonium, vt teſtimoniū eſt, non oſtendit rem teſtificatam in ſe: nam quando res ſic oſtenditur, nō creditur ex auctoritate dicentis, ſed quia ipſa mouet ſenſum, vel intellectum: ergo de ratione obiecti fidei eſt, vt non ſit viſum per ipſum medium, ſeu motiuum credendi: ergo obſcuritas, quæ opponitur huic euidentiæ eſt de ratione formali obiecti fidei.

quot modis fides poſtulet obſcuritatem in obiecto.

Probatur iā aſſertio ex ſcriptu

Item probatur ex patribus.

Denique probatur ratione.

Obiectio contra aſſertionem diluitur.

4. Vnde facile ſoluitur obiectio, quæ fieri ſolet: quia *obſcuritas, ineuidentia, & non viſum* conſiſtunt in negatione quadam: ergo non poſſunt pertinere ad rationem formalem obiecti fidei, quæ poſitiua eſſe debet. Reſpondetur enim facile, non negationem formaliter, ſed fundamentum eius, quod per illam explicatur pertinere ad rationē formalem obiecti. Sicut irrationale dicitur conſtituere brutum, quia differentia cōſtitutiua eius talis eſt, vt non attingat gradum rationalē, ita enim reuelatio fidei talis eſt, vt inducat intellectum ad aſſentiendum, non oſtendendo euidenter rem creditā, ſeu credendam; hoc enim intrinſece habet auctoritas, vt auctoritas eſt, vt per ſe notum eſt, etiam in fide humana. Et in diuina nobis etiam experientia conſtat, credimus enim inuiſibilia, & cæleſtia, quæ nobis promittuntur, & præterita, ac futura, quæ nec vidimus, nec demōſtrare vllo modo poſſumus. Poſſet vero aliquis hæſitare in verbis Ambroſij ſerm. 15. de Epiphan. vbi dicit, *fidem auditu, & viſu comparari*, ſed ſenſus eſt facilis, qui ex contextu, & materia ſubiecta colligitur, tractat enim nō de viſu ſpirituali, ſed de corporeo, & non de ratione credēdi, ſed de ſufficienti propoſitione fidei, ad quā duo concurrūt, ſcilicet, verba, quæ auditu percipiūtur, & ſigna, quæ oculis videntur: ſic enim declarat in baptiſmo Chriſti Domini auditam eſſe vocē Patris, & viſam eſſe columbā, ad fidem confirmandam.

Ambroſ. exponitur.

SECTIO VIII.

An obſcuritas Dei reuelantis ſit de ratione formali obiecti fidei.

ALterum quod propoſuimus ſub initium præcedentis ſectionis eſt de euidentia teſtificātis, de quo 4. ſequentia puncta occurrunt.

1. PVNCTVM.

Poſsit ne clare cognoſci, Deum eſſe, qui reuelat, ipſo non viſo.

Affirmat Ban. eius fundamentum.

1. Aliqui moderni Theologi exiſtimant eſſe impoſsibile. Ita tenent Bannez hic q. 1. art. 5. & q. 5. art. 1. in ſolutionibus argumentorum vtriuſque loci. Fundari videtur ſolum in hoc, quod non viſa perſonā loquente, impoſsibile eſt euidenter cognoſcere illā eſſe, quæ loquitur: ergo multo magis id repugnat reſpectu Dei, qui magis diſtat ab humana cognitione. Alij hoc confirmant, quia locutio naturæ intellectualis eſt actus immanēs eius, quia non eſt niſi intellectio eius, per voluntatem ad alium ordinata, ſed intellectio, & voluntas Dei non poſſunt euidenter cognoſci, non viſo Deo, quia non ſunt niſi ipſe Deus: ergo nec locutio Dei poteſt euidēter cognoſci non viſo Deo: ergo nec poteſt haberi euidentia teſtimonij eius ab homine non vidente ipſum. Denique confirmari poteſt: quia omnis euidentia, aut eſt intuitiua, aut per ſigna, vel effectus, ſed hæc nō poteſt eſſe intuitiua reſpectu ipſius Dei, vt conſtat: nec etiam poteſt eſſe per effectus, quia effectus oſtendunt cauſam operantem, non loquentem, vel teſtificantem; neq; etiam poteſt eſſe per ſigna, quia nullū ſignum, vel ſenſibile, vel intellectuale poteſt in homine fieri à Deo, quod non poſsit etiā fieri ab Angelo: ergo nunquam poteſt per tale ſignum euidenter conſtare, Deum eſſe, qui loquitur. Dicetur fortaſſe præter has euidentias, dari aliam in teſtificante, ſed in primis hęc eſſet petitio principij; nam de hac inueſtigamus, An ſit poſsibilis: & deinde quanuis hæc aſſeratur reſpectu rei teſtificatæ, nihilominus non poteſt eſſe prima, vt ſic dicam, reſpectu ipſius teſtificantis: ergo nullum relinquitur medium, quo talis euidentia haberi poſsit.

Aliorum ratio.

Confirma.

Euaſioni occurritur.

Aſſertio negans.

2. Nihilominus contrariam ſententiam tanquam manifeſtam, & claram, vel ſupponunt, vel docent fere alij Theologi præſertim Dur. 3. d. 2. 3. q. 9. Gerſon Alphabet. 13. lit. H. Carthuſ. q. 1. Prolog. §. *Contra cuius dicta*. Toletan. ibid. artic. 2. concl. 3. Baſſol. & alij in eodē prolog. Caiet 22. q. 5. art. 1. & q. 171. Arag. & alij in illo art. 5. Ferra. 3. con. Gen. cap. 4. & omnino mihi vera videtur. Dico ergo fieri poſſe, vt aliquis non videns Deum, neque res dictas ab ipſo, neque aliter illis aſſentiens, niſi ex teſtimonio diuino, euidenter cognoſcat Deum eſſe, qui illas reuelat, & teſtificatur. Probatur, quia generaliter loquēdo, non inuoluit contractionem, neque repugnat audita voce non viſa perſona loquente, euidenter

cogno-

cognoſcere ex voce ipſa talem perſonam eſſe: quæ loquitur: ergo neque reſpectu Dei repugnat. Antecedēs videtur experimento cognoſci in hominibus, ſaltem quoad humanam quandam, & moralem euidentiam, Deus autem poſſet facile cōferre maiorem. Ratio vero eſt, quia vox ipſa eſt effectus loquētis, & in modo, ſeu qualitate eius poteſt eſſe ita propria, & accommodata tali perſonæ, vt per illam manifeſte conſtet talem perſonam eſſe, quæ loquitur. Prima vero conſequentia multo certius oſtendi poteſt, aduertendo duplicē eſſe poſſe hanc euidentiam: ſcil. ſupernaturalem, & naturalem, prima requirit lumen ſupernaturale diuinitus infuſum; ſecunda per coniecturas, & rationes naturales comparandā

Euidentiā ſupernaturalis de reuelatione, abſque euidentia Dei reuelantis, dari poteſt.

eſt. Probo ergo primam eſſe poſsibilem: nam imprimis poteſt Deus in mēte hominis infundere ſpecies ſupernaturales, & per illas formare ſpirituale verbū infuſum etiam, & ſupernaturale, quod homini recipienti verbum illud, has, vel illas res ſignificat, in hoc enim nulla repugnantia fingi poteſt. Deinde poteſt infundere lumē, quo illud verbum euidenter in ſe cognoſcatur quale ſit, & cuius naturæ; ergo per illud lumen euidēter cognoſcetur Deum eſſe, qui in homine loquitur. Probatur conſequentia, quia per illam cognitionem euidenter cognoſcitur, Deū eſſe auctorem illius verbi, quia ſolus ipſe poteſt infundere immediatè in intellectu ſupernaturales ſpecies, & immutare intellectum, vt ſupernaturalia, prout in ſe ſunt, & ſupernaturali modo cognoſcat.

Quorundam reſponſio excluditur.

Nec refert ſi quis dicat poſſe Deum hoc facere per angelum, & ex hac parte, poſſe ibi miſceri mendacium, quia iam non eſt Deus ſolus, qui loquitur. Hoc, inquam, nihil obſtat, quia ſi angelus poteſt ibi interuenire, ſolùm eſt, vt inſtrumentum Dei, & ita Deus eſt, qui per illū principaliter loquitur, ac ſubinde perinde eſt, ac ſi ſolus loqueretur; ſuprà enim oſtenſum eſt, ita non poſſe Deum mētiri per alium, ſicut per ſeipſum.

Nec recte propugnatur à Bannez.

Ad hoc autem reſpondet Bañez, creaturam quamuis operetur, vt inſtrumentum Dei, poſſe adiungere aliquam malitiam, ex praua intentione, & ex hac parte fieri poſſe, vt nō ſit infallibilis reuelatio. Sed hoc nihil refert ad rem, de qua tractamus, nam quidquid ſit de malitia extrinſeca ex fine proximi operantis, nihilominus erit euidēs Deum eſſe, qui loquitur per talem creaturam: & hoc ſolum eſt, quod intēdimus: ſicut licet ſacerdos poſsit conſecrare malo fine, nihilominus, qui euidenter cognoſceret actionem conſecrandi, & euidenter etiam cognoſceret Deum eſſe, qui ibi principaliter operatur: & ideo in illa actione ſecundum ſe, nullam malitiam, aut falſitatem inueniri poſſe. Eo vel maxime quod poſſet Deus euidenter oſtendere creaturam, per quam operatur, eſſe angelum ſanctum, qui peccare non poteſt. Et plura de hoc puncto videri poſſunt in 1. to. 3. part. diſp. 27. ſect. 2. tractando de ſcientia infuſa animę Chriſti.

Stat etiam euidentia naturalis de reuelatione cū euidētia Dei reuelantis.

3. Deinde probatur eadē aſſertio ſeu conſequentia rationis principalis de euidentia naturali: nam licet de ſupernaturalibus rebus, vt tales ſunt, non poſsimus habere cognitionem naturalem euidentem: nihilominus ſuppoſita diuina operatione talium rerum in nobis, poſſumus per aliqua ſigna, vel coniecturas euidenter cognoſcere quod à Deo ſint.

Suadetur 1 ratione.

Nam imprimis cum Deus aliquid reuelat alicui, qui reuelationem ſuſcipit, euidenter experitur conceptum, vel locutionem in ſe factam, quanuis illam in ſe fortaſſe intuitiue non videat, ſicut nos experimur credere, & amare Deum, non tamen intuemur ipſos actus, neque euidenter cognoſcimus quales ſint, vel quomodo à Deo ſint: nihilominus tamen poteſt aliquando fieri, vt adiunctis alijs circunſtantijs, ex illis cognoſcatur manifeſte Deum eſſe, qui loquitur. Sic philoſophatur Caiet. de primo angelo, qui in ſua creatione recepit reuelationē fidei: quia ille potuit euidenter cognoſcere locutionem illam non fuiſſe ab aliqua creatura, quia deberet eſſe ſuperior illo

angelo, erat autem illi euidens non dari creaturam ſuperiorem ſe: nam ſi daretur, illam agnoſceret, habet enim ſpecies rerum omnium naturalium: ergo euidenter inferebat locutionem illam eſſe à DEO.

Minus ſufficiens reſponſio ad ration. factam.

Video poſſe reſponderi, talem angelum dubitare potuiſſe, an Deus occultaret ſibi aliam creaturam ſuperiorem? Sed hoc non repugnat euidentiæ naturali, quæ ita datur de rebus exiſtentibus, vel nō exiſtentibus naturalibus, vt ſubiecta ſit diuinæ potentiæ, quę poteſt naturalem ordinē immutare, vt conſtat de naturali euidentia huius propoſitionis, *omnē accidēs eſt in ſubiecto*, ac ſimilibus, & deinde eo ipſo cōſtaret, ibi interuenire extraordinariam, & ſupernaturalē prouidentiam Dei, & conſequenter non poſſe eſſe ordinatam ad deceptionem, & falſitatem, ꝙ ſatis eſt, vt naturali euidētia conſtaret, locutionem illam eſſe à Deo, vel ſaltē ex ſpeciali prouidentia eius.

Suadetur 2 exemplo fidei dæmonū

Præterea in dæmonibus eſt coacta, ſeu neceſſaria fides myſteriorum, quę nobis reuelantur, *credunt enim vel inuiti, & contremiſcunt*: ergo illa fides ex euidentia naſcitur, & non myſteriorum in ſe, vt per ſe conſtat: ergo in teſtificante Deo, quia experimento ſignorū, & virtutum euidenter iudicant Deum eſſe, qui hæc teſtificatus eſt.

Item bonorū angelorum.

Et in 3. p. to. 2. diſp. 31. ſect. 3. probauimus. Angelos ex verbis, & miraculis Chriſti, potuiſſe euidēter cognoſcere, & tandem cognouiſſe ipſum eſſe Deum, quæ non erat, niſi euidentia teſtificantis. Et qui euidenter cognoſceret miraculum factum in teſtimonium veritatis propoſitæ, & reuelatæ, vt teſtificatæ à Deo, euidenter etiam cognoſceret Deum eſſe teſtificantem, quia illud opus nō poteſt eſſe, niſi à Deo: poteſt autem interdum miraculum euidēter cognoſci per experientiam alicuius,

Ac B. Virg. & Lazari

ſicut B. Virgo euidenter ſciebat ſe concepiſſe ſine viro, & peperiſſe ſine dolore, & Lazarus euidēter ſciebat ſe mortuum fuiſſe, & reſuſcitatum, & ſic de alijs, nam hæc opera licet videntibus non ſint omnino euidentia, Metaphyſicè loquendo, ſed tantum moraliter, tamē ipſis, qui vel illa faciunt, vel in ſe recipiunt, poteſt euidenter conſtare, eſſe opera diuina, & ſine deceptione, aut fictione facta eſſe: per illa ergo poſſunt habere euidentiam Dei teſtificantis.

Et animarū Purgatorii

Denique ita etiam exiſtimo de animabus Purgatorij, nondum enim vident, & ideo fidem habēt, & nihilominus ipſo experimēto cognoſcunt Deum eſſe, qui teſtificatur de veritatibus fidei, vt de ipſo Purgatorio, vel ſimilibus. Videantur dicta to. 4. 3. p. diſp. 47. ſect. 3. n. 6.

Ad 1 arg. in num. 1

4. Argumenta vero in contrarium facta, nullius momenti ſunt: nam primum falſum aſſumit: iam enim oſtenſum eſt tam in hominibus, quàm in Deo poſſe per verbum cognoſci euidēter, quis loquatur, quamuis perſona loquens intuitiue non videatur.

Ad 2

Secundum etiam falſum aſſumit, quia locutio Dei, vt ſæpe dixi, eſt actio tranſiens, & poteſt eſſe vel tali modo cognita, vel cum talibus circunſtantijs, vel effectibus coniuncta, vt plane conſtet eſſe à Deo: vnde

Ad 3

ad tertium dico, hanc euidentiam eſſe abſtractiuam, & à poſteriori, & per effectū adiuncto ſigno, ſeu per effectum ſignificatiuum: nam locutio, effectus eſt loquentis, & præterea eſt ſignum mentis eius, & ideo talis eſſe poteſt, vt euidentiam faciat teſtimonij loquentis, vt ſatis explicatum.

TRACTATVR SECVNdum punctum.

5. Secundum punctum eſt, an hæc euidentia teſtificantis ſit neceſſaria in obiecto formali fidei? In quo puncto oportet aduertere, duobus modis peruenire ad aliquem, diuinum teſtimonium: primo immediate, vt v.g. ad angelum, vel ad Prophetas omnes, vel aliquos. Secundo mediate, ſicut peruenit ad fideles, per prædicatores fidei, vt infra contra aliquos hæreticos oſtēdemus. Quando fides proponitur hoc poſteriori modo, certum de fide eſt, & experimen-

Quibus non fit reuelatio immediate, non eſt neceſſaria euidentia teſtificantis.

rimento cognitum, non eſſe neceſſariam euidẽtiam diuini teſtimonij: quia cõſtat ſimplices fideles, imo omnes ſic credentes, non habere hanc euidentiam ipſius reuelationis, ſed ſolum credibilitatis eius, & quamuis ſapientiores maiorẽ quandam humanam certitudinem habeant, non tranſcẽdit fidem humanam, & ad ſummũ, peruenire poteſt ad gradum euidentiæ moralis. Ex his ergo ſatis conſtat, non eſſe de neceſsitate fidei ſecundum ſe ſpectatæ, euidentiam Dei reuelantis, ſeu quod reuelatio ſit à Deo. Probatur facile, quia quod eſt de neceſsitate fidei ſecundum ſe, eſt neceſſarium ſingulis ad credendum, ſed hæc euidentia non eſt neceſſaria ſingulis ad credendum, vt oſtenſum eſt; ergo non eſt de neceſsitate fidei ſecundum ſe: nam quod per ſe alicui conuenit, ſemper, & vbiq; conuenit.

Caiet putat neceſſariam eſſe quibus fit immediatè.

6. Nihilominus tamen de primis doctoribus fidei, quibus immediatè reuelata fuit doctrina fidei, eſt opinio Caietan. 22. q. 171. ar. 5. & q. 174. art. 3. aſſerentis hanc euidentiam fuiſſe illis neceſſariam, vt poſſent eſſe conuenienti modo doctores fidei: vnde non loquitur de neceſsitate fidei ſimpliciter, ſed ſecundum ſuauem Dei prouidentiam, quamuis rationes, quibus vtitur, plus videantur probare, ſi efficaces ſunt. Vnde conſequenter docet, huiuſmodi doctores & Prophetas habuiſſe euidentiam, non tantum reuelantis Dei, ſed etiam rei reuelatæ, quãtum ad cognitionem, *An ſit*, vt expreſsè declarat; non tamẽ explicat, an illa cognitio in illis hominibus, eſſet fides, vel alterius ſpeciei, quæ poteſt dici prophetica. Et in hanc ſententiam conatur adducere D. Thom. in illis duobus articulis, quamuis ipſe de certitudine tantum loquatur, & euidentiæ mentionem non faciat: adducit etiam D. Thom. q. 12. de Verit. ar. 2. & 3. cont. gent. c. 154. vbi Propheticam cognitionem comparat euidenti cognitioni principiorum. Ratio autem Caiet. eſt; quia fides prout eſt in communi plebe Eccleſiæ, nititur in reuelatione facta doctoribus Eccleſiæ, ſcil. Prophetis, & Apoſtolis, qui propterea dicũtur Eccleſiæ fundamenta; ergo neceſſe eſt, vt in ipſis doctoribus eſſet euidens reuelatio. Probatur conſequentia; tum quia aliàs procederetur in infinitum, quia ſemper obſcura reuelatio reſoluenda eſt in aliã priorem, & perfectiorem, vt teſtatur etiam D. Th. 3. cont. Gent. cap. 40. rat. 3. ergo ſiſtendum eſt in aliqua reuelatione, quæ per ſe pateat; quæ non poteſt alia eſſe, niſi quam Deus immediate facit: tum etiam, quia alias, inquit, fides Eccleſiæ non eſſet certa, quatenus in ipſa eſt, id eſt, in toto corpore, & in Principibus eius, quia non haberet Eccleſia intra ſe teſtem de viſu, vt ipſe loquitur, fides autem, vt ſit certa, debet reſolui in teſtem videntem.

Citat pro ſe D. Thom.

Addit rationem.

Aſſertio negatiua loquẽdo ſaltem de euidentia ſupernatur.

7. Nihilominus aſſero, euidentiam teſtificantis, non eſſe per ſe neceſſariam in toto corpore Eccleſiæ, neq; etiam in illis, qui à Deo recipiunt immediatam reuelationem. Loquor autem præcipue de euidentia ſupernaturali: quæ per lumen aliquod infuſum conferatur, de qua plane loquitur Caiet. Quid autẽ dicendum ſit de euidẽtia naturali per ſigna, vel coniecturas, ex dicendis conſtabit. Et hanc aſſertionem tenent omnes illi Doctores, qui negant euidentiam eſſe poſſe cum fide, etiamſi ſit tantum euidentia teſtificantis, quos infra referam. Ratione autem probatur aſſertio; quia vel hæc euidentia eſſet neceſſaria illis perſonis propter ipſas, vel propter nos, neutrum autem eſt verum; ergo. Probatur minor quoad priorem partem, quia illis doctoribus quoad eorum ſalutẽ ſufficiebat aſſenſus fidei, ſed hunc habère potuerunt ſine illa euidentia: ergo propter ipſos non erat neceſſaria. Maior patet, quia ex parte intellectus, fides ſufficit cuicunq; viatori, & ad ſalutem propriam, quantum ad myſteria reuelata: minor autem patet ex proxime dictis, quia fides per ſe, & in ſingulis, non requirit hanc euidentiam: ergo neq; in illis perſonis illam neceſſario poſtulat. Probatur conſequentia, quia fides omnium eſt eiuſdem rationis, & ſemper fundatur in diuino teſtimonio per ſe, ac formaliter, ſolumq; eſt differẽtia, quod hoc teſtimonium immediate illis proponitur, nobis autem per ipſos, hæc vero differentia accidentaria eſt; neq; poſtulat illam euidentiam; ergo. Probatur vltima pars minoris: quia licet Deus immediate proponat alicui ſuum teſtimonium, poteſt proponere vt euidenter credibile, & non vt euidens quod ita ſit, & hoc ſufficit ad fidem, vt in nobis patet; ergo etiam in illis potuit ſufficere. Conſequentia euidens eſt, & maior etiam videtur per ſe manifeſta, quia quod Deus poteſt facere per miniſtros, multo faciliùs poteſt facere per ſe ipſum; ergo ſi per miniſtros facit euidenter credibile ſuum teſtimonium, etiamſi illud euidenter non oſtendat, idem poteſt facere per ſe ipſum. Accedit quod loquendo de hominibus, huiuſmodi reuelationes regulariter fiebant per angelos, vt idem Caiet. cum D. Th. fatetur d. q. 171. art. 2. ergo ſicut Deus docens quoſdam homines per alios homines, proponit ſufficienter fidem, ſine euidẽtia Dei teſtificantis, ita poteſt idem facere per angelos, quia per illos immediate proponit fidem aliquibus hominibus, nulla enim probabilis ratio differentiæ aſsignari poteſt. Et declaratur optime exemplo reuelationis factæ Zachariæ, & Beat. Virgini Lucæ 1. nam Zachariæ facta eſt, ita vt ſufficeret ad credendum, ideo enim culpabilis fuit non ſtatim credendo, & tamen talis reuelatio non fuit cum euidentia teſtificantis, aliàs dubitare non poſſet, neq; aſſenſum continere; Beata autẽ Virgo ſtatim credidit quamprimùm prudenter potuit, & non eſt veriſimile habuiſſe euidentiam teſtificantis, aliàs non fuiſſet eius fides tanta laude digna, imo nec fortaſſe fuiſſet fides: ergo etiam in his reuelationibus, quæ factæ ſunt doctoribus Eccleſiæ, vel Prophetis, non fuit neceſſaria euidentia propter ipſos.

Probatur ratione quoad euidentiam eorum quibus fit reuelatio immediate.

Confirmatur exemplo.

Deinde de euidentia eorum quibus fit reuelatio mediate, probatur eadem aſſert. 1.

8. Probatur iam altera pars, ſcil. hanc euidentiam non eſſe neceſſariam propter alios, quod maximè videtur voluiſse Caiet. Nam imprimis ad certam fidem audientium ſatis eſt certa fides docentium, ſed in docentibus potuit eſse hæc certa fides ſine euidentia teſtificantis, vt oſtenſum eſt, ergo ab eis vt ſic credentibus, poterat ſufficienter doceri fides, ſine alia euidentia. Dices, ſemper in doctoribus requiri perfectiorem cognitionem. Reſpondetur ex Ferrar. in dicto cap. 4. tertij libri contra Gent. requiri quidem perfectiorem, vel quoad modum recipiendi immediate à Deo per ſe ipſum, ſiue per angelos: vel quoad maiorem intelligentiam myſteriorum, magiſq; expreſſam cognitionem: totam autem hanc maiorem perfectionem cum obſcuritate fidei, & ſine illa euidentia teſtificantis, eſſe potuiſſe: ſicut etiam inuenitur nunc in Doctoribus, comparatione facta ad plebem. Secundo probatur idem, quia nobis non conſtat de tali euidentia, quam habuerint primi doctores fidei, qui doctrinam hanc immediate à Deo acceperunt: ergo noſtra credulitas non fundatur in illorum euidentia: nam ad hoc deberet nobis tam certò conſtare de illa euidentia, ſicut de reuelatione illis facta, non autem ita eſt, vt cõſtat: nam de tali euidentia dubitamus, & eſt controuerſia: ergo ſignum eſt nobis ſufficere quod illi habuerint fidem, & reuelationem certam: ergo euidentia nõ fuit neceſſaria propter nos. Tertio eſt ratio manifeſta, quia quamuis reuelatio fidei ad nos perueniat per priores prædicatores, non tamen credimus formaliter, & per ſe, ob illorũ teſtimonium, ſed propter teſtimonium Dei: ergo licet euidentia teſtificantis de viſu, ſit neceſſaria ad certitudinem noſtræ fidei, non eſt neceſſaria in hominibus, ſed in Deo ipſo, in quem vltimatè, & formaliter reſoluimus noſtram fidem: ergo euidentia ex parte proponentis non eſt per ſe neceſſaria, ſed ſufficit certa cognitio, & reuelatio cum ſufficienti propoſitione in ratione credibilis.

Remouetur inſtantia.

Probatur 2.

Tertio.

9. Et

Ceſſat ratio Caiet. adduncta in num. 6

9. Et ita ceſſat ratio Caietani, nullus enim ſequitur proceſſus in infinitum: nam ſiſtimus in illo, qui à Deo immediate doctrinam fidei accepit, ille autem poteſt illam accipere etiam per ſolam fidem, & per reuelationem obſcuram etiam quoad Deum reuelantem, ſufficienter tamen ab ipſo propoſitã, ita vt obliget ad credendum, ipſum eſſe, qui loquitur, etiam ſi euidenter non appareat. Neque etiam inde ſequitur aliqua incertitudo in fide Eccleſiæ, quia licet verum ſit, certam fidem reducẽdam eſſe, & ſubordinandam alicui claræ, & euidẽti ſcientiæ, tamen fides Eccleſiæ, vt dixi, hoc modo nititur in euidenti ſcientia, quam Deus ipſe habet de rebus, quas nobis reuelat cum infallibili veritate eius, & non in euidentia cuiuſcunque proponentis: nam certitudo cognitionis ex obiecto, & motiuo formali ſumenda eſt, non ex applicante, vt infra etiam latius dicemus.

An de facto quibus facta eſt reuelatio immediate habuerint dictam euidentiam, eſto nõ fuerit neceſſaria de quo latius diſp. 6 ſect 5. Quibus tribuatur pars affirm.

10. Sed quæret aliquis, an de facto habuerint hanc euidentiam Prophetæ, vel alij, quibus fides eſt immediate reuelata, ſiue illis fuerit neceſſaria, ſiue ex liberalitate Dei, ad maiorem abundantiam data? nam in hoc ſenſu videntur multi Theologi hoc affirmare. Fauet D. Thomas locis citatis, & Scot. in 3. diſt. 24. quæſt. vnica §. *Sed ſi loquamur*, vbi non vtitur clare nomine *euidentiæ*, dicit tamen ex efficacia Dei reuelantis Prophetam habuiſſe neceſſarium aſſenſum, quod Deus eſſet, qui ſibi loqueretur: & illum ſequitur Gabr. ibi concl. 7. vbi cognitionem etiam euidentem vocat: inclinat etiam Richardus diſt. 23. artic. 8. quæſt. 1. & Ferrar 3. contra Gent. cap. 40. § *Ad euidentiam huius difficultatis*. & Vega lib. 9. in Trident. cap. 30. verſicul. *Addidi autem*. qui ait, Prophetas non ſolum habuiſſe certitudinem fidei, ſed etiam perfectiorem, & auguſtiorem, & fortaſſe, ait, euidentiam, ſiue immediate per lumen Propheticum, ſiue per diſcurſum, &c. Videtur fauere Auguſt. 11. de Ciuit. cap. 3. dum ait; *De inuiſibilibus oportet credere his, qui in incorporeo lumine hæc diſpoſita eſſe didicerunt.* Fauet denique modus loquendi ſcripturæ, in qua Prophetæ appellantur *videntes*, de quo legi poteſt Iſidor. lib. 7. Etymolog. cap. 8. & eſt optimus locus 2. Reg. 23 vbi Dauid dicit. *Mihi loquutus eſt fortis Iſrael dominator hominum. ſicut lux auroræ Oriente ſole, mane abſque nubibus rutilat.*

Eidem fauere videtur Aug & Scrip.

Iudicium authoris in hoc dubio, quæ eſt 2 aſſert in ordine, & bimembris. Probatur 1. memb.

11. Mihi autem in hoc videtur multo certius eſſe, Prophetas habuiſſe fidem de his, quæ ſibi immediate reuelabãtur, quàm quod habuerint euidentiam Dei loquentis. Probatur, nam quod habuerint fidem, videtur manifeſtè colligi ex Paulo, & ex alijs Scripturæ locis: nam ad Hebr. 11. teſtatur Paul. Abraham per fidem obediſſe Deo, & credidiſſe Deo, & promiſsionibus eius, cum tamen per immediatam reuelationem à DEO hæc omnia recepiſſet (quoties autem *immediatam* appello, miniſterium Angelorum non excludo.) Deinde Geneſ. 49. legimus Iacob per ſpiritum propheticum filijs benedixiſſe, & tamen Paul. ad Hebr. 11. dicit hoc feciſſe per fidem, & ſimiliter de Moyſe ibidem ait, per fidem accepiſſe omnia, quæ reuelauit illi Deus. Vnde nullo modo probare poſſum, quod Caiet. ſuprà dicit, Abraham quando voluit ſacrificare filium ex præcepto Dei, habuiſſe euidẽtiam, quod Deus ſibi id præciperet, neque aliter potuiſſe licite id agere, quod videbatur eſſe contra rationem naturalem. Hoc enim poſterius aperte falſum eſt: nam ſufficiebat credere per infuſam fidem, Deum eſſe, qui id præcipiebat, quia huic fidei non poteſt ſubeſſe falſum, & hoc ſatis erat, vt actio eſſet honeſta, imo debita ex obedientia ad Deum; iam enim eadem fides oſtendebat illud non eſſe contra rationem naturalem, ſed ſupra illam. Potuit autem habere Abraham hanc fidem ſine euidentia, vt oſtenſum eſt. Et profecto, ſaltem in illo particulari caſu, eſt hoc veriſimilius, quia Abraham in illo facto non ſolum laudatur maxime propter obedientiam, ſed etiam propter fidem, per quam dicitur placuiſſe Deo, & ita Paul. illum nobis proponit tanquam exemplar credentium ad Rom. 4. ſi autẽ habuiſſet euidentiam, vel nullam laudem, vel certe paruam meruiſſet propter fidem, quia neceſſitate quadam credidiſſet, & ita non fuiſſet accõmodatum exemplar eorum, qui voluntarie captiuant intellectum in obſequium Dei, etiamſi illum euidenter loquentem non experiantur.

Abraham nõ nouit euidenter ſibi præcipi à Deo ſacrificium.

Probatur 2. membr.

12. Et hinc facile probatur altera pars, ſeu comparatio facta in aſſertione; quia quod Prophetæ habuerint euidentiam vel rerum ſibi reuelatarum, vel Dei reuelantis, non habetur in Scriptura, nec alio modo eſt per fidem traditum; quod autem habuerint fidem earundem rerum, habetur in Scriptura expreſſum, vt oſtendi; ergo non poteſt eſſe tam certum quod habuerint euidentiam, ſicut eſt quod habuerint fidẽ. Maxime cũ adhuc ſit ſub iudice, An cũ tali euidẽtia poſſit ſimul eſſe fides, vt paulo poſt videbimus. Accedit quod ipſi Prophetæ ſæpe dicunt, audiuiſſe Deum loquentem, non autem vidiſſe, auditus autem ad fidem refertur. Sic dicitur Iſa. 21. *Quæ audiui à Domino Deo exercituum Deo Iſrael, annunciaui vobis*: & Hier. 26. *In veritate miſit me Dominus*; & ſimiles ſunt frequentes locutiones in Prophetis; & eodem modo dixit Greg. de illis hom. 1. in Ezech. *Ab eo, quæ vera ſunt, audiunt*: & ſimilia habet 2. Moral. c. 5. & de hac locutione dixit Chryſ. hom. 3 in c. 2. ad Heb. *Hic modus locutionis dignus eſt fide*: & ita ex illo ſolum colligit certitudinem D. Thomas citatis locis, & q. 12. de Verit. art. 10. in corp. & conſonat illud 2. Pet. 2. *Habemus firmiorem propheticum ſermonem.*

Confirmatur idem 2. mẽb. ſpecialiter cõtra euidentiam naturalem.

13. Ex quibus conſtat non ſolum eſſe minus certam aſſertionem de hac euidentia, ſed etiam ſimpliciter eſſe incertam, & dubiam: nam eſt effectus pendens ex libera Dei voluntate, & non eſt reuelatus, neque apparet neceſſarius ad ea, quæ reuelata ſunt, quia ad omnia ſufficit certitudo fidei, etiam in illis, qui proxime doctrinam fidei à Deo ſuſceperũt. Probabiliter autem diſtinguere poſſumus ſicut ſupra, de duplici euidentia, naturali ſcil. & ſupernaturali per lumen infuſum; nam de priori probabile eſt, illam habuiſſe primos fidei ſuſceptores, maiorem, vel minorem, iuxta illorum capacitatem, & magnitudinem ſignorum, ſeu coniecturarum: quod videtur ſignificaſſe Theodor. ad Heb. 11. circa illa verba, *Conteſtante Deo ſignis, & portentis*, vbi dicit, miracula eſſe teſtimonia Dei, & facere euidentiam. Hoc ſupra declaratum eſt in Angelis; & de Apoſtolis, qui audierũt verba Chriſti, & viderunt eius miracula, eſt etiam ſatis probabile, ſaltem quoad quandam euidentiam moralem, quæ tanto erat maior, quanto de ſenſu verborum, & de veritate miraculorum per maiorem intelligentiam, & experientiam conſtabat; & idem cum proportione credi poteſt de Prophetis: At vero de euidentia ſupernaturali res eſt magis incerta, & probabilius credo *regulariter* non fuiſſe cõmunicatam huiuſmodi euidentiam omnibus Prophetis per ſpeciale lumẽ infuſum, quod ad aſſenſum cogeret. Duo enim ſunt diſtinguenda in Prophetis: vnum eſt conceptio ſeu apprehenſio eorum, quæ ipſis reuelabantur cum intelligentia ſignorum, quæ videbant, & verborum, quæ audiebant: & quoad hæc recipiebant lumen peculiare, quo neceſsitabantur ad huiuſmodi apprehẽſionem cum prædicta intelligentia: aliud eſt iudicium, & aſſenſus, quo firmiter credebant illam locutionem eſſe Dei, & conſequẽter eſſe vera, quæ ipſis dicebãtur. Et quoad hanc partẽ nulla apparet neceſsitas ponendi in eis lumen diſtinctum à lumine fidei, quia, vt ex dictis apparet, non ex neceſsitate, ſed voluntariè aſſentiebantur. Neque refert quod appellentur *videntes*, quia illa denominatio non ex euidentia, ſed ex imaginaria viſione ſumpta fuit, vt ſignificauit Abulenſ. in cap. 11. Exod. & tradit Rupert. Abdię 1. de quo etiam bene Franciſcus

Deinde cõtra ſupernaturalem.

Prophetę cur dicti vidẽtes.

ſcus Ribera in cap. 1. Hoſæ. n. 4. & 5. vel certe ita appellati ſunt, quia videbant, ideſt, cognoſcebant, & dicebant, quæ alij videre nõ poterant, vt dixit Hieron. epiſt. 103. ad Paulin. vbi etiam ſignificat ita fuiſſe vocatos, quia in ſpiritu Chriſtum videbant, iuxta illud, quod de Abraham dixit Chriſtus Ioann. 8. *Exultauit vt videret diem meum, vidit, & gauiſus eſt.* Dixi autem hoc eſſe *regulariter* intelligendum, quia de aliquibus eximijs Prophetis, vt de Moyſe, Dauid &c. veriſimiliter credi, poteſt aliquando accepiſſe à Deo hoc beneficium, vt indicant verba Dauidis ſupra citata, & multa alia, quæ in Exod. de Moyſe dicuntur.

3. PVNCTVM.

An, & quomodo fides, & obiectum eius ſtent cum euidentia teſtificantis.

1 Sentent. ſimpliciter negans.

14. In hoc puncto variæ ſunt opiniones. Prima ſimpliciter negat poſſe eſſe fidem in eo, qui euidenter cognoſcit Deum eſſe qui teſtificatur. Ita tenet Durand. in 3. diſt. 23. q. 9. n. 12. & diſt. 31. q. 4. num. 10. quam etiam opinionem ſequitur Ban. 2. 2. q. 5. art. 1. poſt Victoriam apud Aragon. ibid. indicatq; Cano 12. de loc. cap. 13. concl. 1.

Fundament. primum.

Fundamentum eſt, quia omnis euidentia, etiamſi ſit in teſtificante cogit, ſeu neceſsitat intellectum ad aſſenſum, repugnat autem intellectum ſimul aſſentiri neceſſario, & libere, quia ſunt conditiones, quæ inuoluunt cõtradictionem; ergo etiam repugnat fidei aſſenſus cum quacunq; euidentia. Probatur conſequentia, quia aſſenſus fidei eſt liber, vt infra videbimus, & ita repugnat cum neceſsitate, quam infert euidentia.

Secundum.

Aliud fundamentum eſſe poteſt, quia euidens cognitio nõ reſoluitur in teſtimonium Dei, etiamſi ipſamet euidẽtia ſit de eodẽ teſtimonio: ergo nõ poteſt inducere aſſenſum fidei. Conſequentia patet ex ſupra dictis, quia fides tota niti debet in teſtimonio diuino: antecedens autẽ declaratur, & probatur, quia etiã euidentia in teſtificante fundatur in manifeſta experientia alicuius effectus diuini, & in neceſſaria connexione talis effectus cum Deo, vt ſupra etiã declaratum eſt in n. 2. ergo nõ reſoluitur in teſtimonium, ſed in diſcurſum euidentem ex effectu, qui valde alienus eſt à fide.

2. Sentent. ſimpliciter affirm.

12. Secunda ſententia, & valde communis eſt, euidentiam in teſtificante non repugnare cum fide: tenet Alenſ. 3. p. q. 68. memb. 7. art 2. & clare ſupponit Scot. in 3. d. 24. ac ſequitur ibi Gabr. cõcl. 7. & Dionyſ. Carth. q. vnica circa opinionem Durand. tenet et Caiet. 2. 2. q. 5. ar. 1. & ibi Arag. & alij, & Mendoca q. 3. ſcholaſt. n. 13. Vazq. 1. p. diſp. 135. c. 3. Valent. to. 3. diſp. 1. pun. 4. §. *Poßit ne fides &c.* Ferra. 3. cont. Gent. c. 40. & Veg. lib, 9. in Trident. c. 30. & Sumel 1. p. q. 12. ar. 2. diſp. 2. & q. 62. ar. 3.

Explicatur eius ſenſus duplex. Prior.

Hæc autẽ opinio duobus modis explicari poteſt, & duobus etiam poteſt fundari. Prior ſenſus eſt, non ſolum euidentiam teſtificãtis Dei, id eſt, quod Deus hoc teſtificetur, ſed etiã euidẽtiam veritatis rei teſtificatæ, eſſe poſſe cum fide, & in hoc ſenſu videntur loqui omnes Auctores citati, exiſtimãt enim poſita euidentia teſtimonij diuini, neceſſario ſequi euidentiam rei teſtificatæ, quia euidẽs eſt, Deum eſſe veracem in his, quæ teſtificatur; & ideo ſi cum hac euidentia coniungitur euidentia diuini teſtimonij, intellectus ex duobus principijs euidentibus cogitur ad aſſentiendũ rei teſtificatæ: concluſio autem, quæ colligitur ex duobus principijs euidentibus per euidentem illationem, euidens eſt.

Probatur ex Hebr. 11.

Quod autẽ hoc nõ obſtãte ille aſſenſus ſit fidei, probatur: quia illi conuenit definitio Pauli: *Eſt argumentum non apparentium*: nam quod ſit *argumentum*, ſatis clarum eſt, quod autem ſit *nõ apparẽtium* patet, quia aſſenſus ille, prout eſt de re teſtificata, re vera fundatur in teſtimonio diuino, teſtimonium autem etiãſi melius, aut euidentius cognoſcatur, nũquam manifeſtat rem in ſe, vt per ſe videtur clarum, & experiẽtia cognitũ in fide humana euidente eo modo, quo eſſe poteſt, vt de hac propoſitione. *Roma eſt.*

Item Ratione.

Ratione etiam patet, quia ille aſſenſus non fundatur in principijs intrinſecis rei, neque in effectibus, qui ab ipſa re, quaſi intrinſece deriuentur, neque etiam in aliqua naturali ſimilitudine rei, ſed in verbo ſignificante valde extrinſece rem dictam, & ideo ſemper illa in ſe obſcura manet, quantumuis, & auctoritas loquentis, & quod ipſe ſit loquens, manifeſte cognoſcatur.

Confirmatur.

Et confirmatur, nam ille aſſenſus non eſt ſcientiæ, nam neque eſt ſcientia intuitiua, neque eſt ſcientia *Propter quid*, neque etiam *Quia*: item non eſt opinio, quia eſt certus, & infallibilis aſſenſus: ergo non poteſt eſſe niſi fides.

Poſterior ſenſus, qui tertiam ſententiam mediam conſtituit.

16. Alius modus explicandi hanc ſententiam, vel potius tertia ſententia quaſi media, eſt euidentiam teſtificantis eſſe poſſe cum fide, non tamen euidentiam rei teſtificatæ: & quoad hoc ſecundum conuenit hæc ſententia cum prima, & in eodem fundamento fundatur.

Declaratur, & fundatur.

Primum vero ſic declarat, quia fieri poteſt, vt aliquis habeat euidentiã, quod Deus loquitur, non vero euidenter ſciat quidquid Deus dicit eſſe verum: in illo ergo eſſe poteſt euidẽs quod Deus loquatur, non tamen quod verum dicat. Antecedens, declaratur in homine ſimplici, qui nullam habeat euidentiam ſcientificam de Deo, vel de attributis eius: illi enim poteſt Deus reuelare aliquid, & euidenter oſtendere ſe eſſe qui loquitur, non euidenter oſtendendo ſe eſſe veracem, quia hæc principia diſtincta ſunt: ergo poteſt vnum ſine alio euidẽter reuelari. Vel certe licet is, qui recipit reuelationem, habitualiter ſciat euidenter Deum eſſe veracẽ, poteſt non conſiderare hoc in actu, quando euidenter audit Deum ſibi loquentem, quia vſus alterius ſcientiæ, vel habitus non eſt neceſſarius. Hoc ergo poſito, manifeſtũ videtur eum, qui euidenter cognoſcit Deum ſibi loqui, poſſe per veram fidem credere dictis eius, quia tunc maxime procedunt rationes ſecundæ ſententiæ, quia ille aſſenſus rerum ſic reuelatarum, nullo modo eſt euidens, quia nec per illum videntur res in ſe, neq; etiam ille tũc colligitur ex duobus principijs euidentibus, ſed ad ſummum ex vno euidente, & altero obſcuro: vnde etiã ille aſſenſus non eſt neceſſarius, quia nõ eſt euidens: ergo nihil illi deeſt, vt ſit verus aſſenſus fidei, cũ detur ex teſtimonio Dei reuelantis. Et hoc confirmat vſus fidei humanæ, in qua euidenter cognoſcimus loquentẽ, tamen quia nõ ſimili euidentia cognoſcimus veritatem eius, habet locũ humana fides: ergo eadem ratione in prædicto caſu habet locum fides diuina.

Iudicium de ſuperioribus ſententiis, per diſtinctionem duplicis quæſtionis in pta lenti.

17. In his opinionibus aliquid verum, & aliquid falſum inueniri poteſt: & in hoc mihi diſplicent earum auctores, quod indiſtincte & cõfuſe loquũtur. Oportet enim, vt ſupra notauimus, duas quæſtiones hic diſtinguere.

Vna quæſtio. Altera quæſtio.

Vna eſt formalis: ſcilicet, an aſſẽſus fidei poſsit per ſe, & formaliter fundari in euidẽti reuelatione Dei teſtificantis: alius vero ſenſus eſt, de ſola concomitantia, vel accidentario concurſu: an ſcilicet ſtãte illa reuelatione, poſsit nihilominus intellectus aſſenſum fidei præbere rei reuelatæ, ex ſolo motiuo Fidei: & prior ſenſus eſt hic proprie intentus: nam poſterior magis pertinet ad ſequentem ſectionem: per occaſionem tamẽ illum breuiter expediemus. Eſt etiam præ oculis habenda diſtinctio duplicis euidentiæ, *naturalis, & ſupernaturalis*. Deniq; quoad concomitantiam fieri poteſt comparatio, vel inter habitus inter ſe, vel cũ actibus, vel inter ipſos actus inter ſe.

1. Aſſertio.

18. Primo ergo ſtatuo aſſenſum illum, quo aliquis euidenter iudicat Deum eſſe reuelantem, ſeu ſibi loqui, non eſſe aſſenſum fidei: in hoc omnes videntur conuenire:

Probatur quadruplici medio.

& patet primo, quia ille aſſenſus eſt intrinſece euidens: ergo repugnat eſſe aſſenſum fidei. Secundo eſt actus intrinſece neceſſarius. Tertio eſt

actus

actus ſcientiæ: Quia cauſatus ex euidenti experientia alicuius effectus proprij Dei, cum euidenti cognitione alicuius relationis, ſeu dependẽtiæ talis actionis, à tali principio, vt ſupra declaratum eſt: ergo eſt omnino diſtinctus ab aſſenſu fidei. Quarto vel ille aſſenſus eſt naturaliter euidens, & ſic eſt inferioris ordinis, & mere acquiſitus, & ideo pluſquam ſpecie diſtinguitur ab actu infuſo fidei. Vel eſt ſupernaturaliter euidens, & ſic neceſſe eſt, vt procedat à lumine infuſo, & ſupernaturali diſtincto ab habitu fidei, ſiue illud vocetur lumen propheticum, ſiue ſcientia aliqua per ſe infuſa, quia lumen eliciẽs illum actum, vt ſic, non innititur in diuino teſtimonio, ſed in ſua claritate de effectu ſupernaturali, quem cognoſcit: ergo omnino ille aſſenſus diſtinguitur ab aſſenſu fidei. Sicut in fide humana aſſenſus, quo ego iudico Petrum mihi loqui, non eſt aſſenſus humanæ fidei: ſed cuiuſdam euidentis experientiæ: ita ergo eſt tunc in fide diuina.

2. Aſſertio fidem non poſſe niti in notitia clara reuelationis diuinæ per ſe loquendo.

19. Dico ſecundo: Aſſenſus fidei nunquam poteſt per ſe, ac formaliter fundari in cognitione euidente reuelationis, quod à Deo ſit. In hoc ſenſu approbo primam ſententiam, & imprimis probatur contra ſecundam, quando illa duo principia, *Deus dicit hoc*, & *Deus non poteſt mentiri*, euidenter cognoſcuntur, & ex vi illorum concluditur, & creditur verum eſſe, quod dicitur; ille enim aſſenſus de veritate illius dicti, non poteſt eſſe fidei. Probatur autem primo, quando illa duo principia ſunt euidẽtia naturali lumine, aut diſcurſu; quia tunc aſſenſus rei reuelatæ non excedit ordinem, vel certitudinem principiorum: ergo eſt actus mere naturalis: nam cognitio euidens principiorum ſola euidentia naturali, naturalis eſt, & non poteſt maiorem certitudinem cauſare, quàm naturalem: ergo aſſenſus concluſionis, qui per ſe efficitur ex vi talium principiorum ita cognitorum non poteſt eſſe aſſenſus fidei; qui ſupernaturalis, & per ſe infuſus eſt. Et hoc magis, & à fortiori cõfirmabitur ex dicendis in n. 22. Addo vero, hanc rationem non minus probare, etiamſi alterum ex illis principijs, v.g. *Deum dicere* fiat ſupernaturaliter euidens, ſi alterum, ſcil. *Deum eſſe veracem*, aſſumatur tantum vt cognitum euidẽtia naturali, & ex vtroq; tanquam ex vna cauſa per ſe, inferatur aſſenſus veritatis rei reuelatæ: quia tunc etiam aſſenſus concluſionis non excedit ordinem naturalẽ, ſequitur enim debiliorẽ partem præmiſſarum, vt eſt philoſophorum axioma, & infra de aſſenſu Theologico dicetur. Et hoc etiam probatum eſt ſupra ſect. 6. cum oſtendimus veritatem primam, vt cognitam tantum naturali lumine, non poſſe aſſenſum fidei infuſæ per ſe fundare.

Probatur quando notitia eſt tota clara, ſiue tota ſit naturalis.

Siue partim naturalis, partim ſupernaturalis.

Siue tota ſupernaturalis.

1. Ratio.

20. Secundo probatur eadem aſſertio: etiamſi illa duo principia euidenter, euidẽtia infuſa, & ſupernaturali cognoſcantur, ita vt intellectus actu vtrũq; videat per lumen infuſum, & ſupernaturale. Quia tunc aſſenſus veritatis reuelatæ habetur ex vi, & efficacia eiuſdem luminis, per quod vidẽtur illa principia: ergo ille aſſenſus non poteſt eſſe fidei, ſed alterius ſpeciei, etiãſi vterq; ſit ſupernaturalis. Antecedens videtur manifeſtum, quia principia euidenter cognita, non ſolum ſufficiunt ad efficiendum aſſenſum ſibi proportionatum, ſed etiam neceſsitant intellectum, ex vi ſui luminis, ad huiuſmodi aſſenſum præſtandum: ergo fit ille aſſenſus ex efficacia eiuſdẽ luminis, & æqualiter fieret, etiamſi in intellectu non eſſet aliud lumen fidei diſtinctum. Prima vero conſequentia probatur, quia illud lumen infuſum dans ſupernaturalem euidẽtiam illorum principiorum, eſt ſpecie diſtinctum à lumine fidei, vt manifeſte patet ex prima aſſertione, quia aſſenſus per ſe euidens, præſertim euidentia ſcientifica, aut experimẽtali, & quaſi intuitiua rei, ſeu principij cogniti, non poteſt eſſe lumine fidei, quia non fundatur in auctoritate dicentis: talis autem eſt euidẽtia illorum principiorum, vt ſatis declaratum eſt: cum ergo aſſenſus rei reuelatæ tunc ſit ab illo lumine euidente, neceſſariò debet diſtingui ab aſſenſu fidei. Et iuxta vim huius rationis, eſt etiã optima illa ratio ſupra tacta, quod aſſenſus ille eſt euidens, cũ eliciatur ex duobus principijs euidentibus: aſſenſus autem fidei non poteſt eſſe euidens, vt in prima aſſertione probatum eſt.

2. Ratio.

Dicũt vero aliqui, ex vi illius diſcurſus ſolum inferri, concluſionem euidentem *de modo*, non autem *de dicto*, id eſt, euidenter inferri, v.g. *Verum eſſe, Deum eſſe Trinum & vnum*: non autem inferri euidenter, *Deum eſſe Trinum & vnum*: ſed hoc friuolum eſt: tum quia aſſenſus euidens de quacunq; re ſit, non poteſt eſſe aſſenſus fidei: tum etiam, quia illa duo, ſcil. *verum eſſe hoc*, aut; *ita eſſe*, in re idem ſunt, ſolumq; diſtinguũtur noſtro modo loquendi, & concipiendi. Et præterea ex vno, euidenter infertur aliud: nam ſi verum eſt dicere *Deum eſſe Trinum*: ergo Deus eſt trinus: hæc enim illatio euidens eſt: ergo ſi antecedens eſt euidens, etiam concluſio.

Euaſio præcluditur.

21. Atq; eodem fere modo eſt efficax illa ratio, quod ille aſſenſus eſt ab intrinſeco neceſſarius, aſſenſus autem fidei nõ poteſt eſſe *ab intrinſeco* neceſſarius. Neq; euitatur efficacia huius rationis dicẽdo libertatem, vel neceſsitatem non eſſe eſſentiales conditiones actus, quia magis ſunt denominationes extrinſecæ à potentia: vnde fit vt idem actus in ſpecie, etiam voluntatis, poſsit eſſe nunc liber, nunc neceſſarius, vt amor charitatis in via, & in patria: imo etiam in via, idem motus primo primus, qui ex neceſsitate fit, accedente aduertentia intellectus poteſt incipere eſſe liber; multo ergo magis poteſt hoc accidere in aſſenſu intellectus, qui non eſt liber, niſi per denominationem ab actu voluntatis. Vnde non videtur eſſe dubium, quin poſsit Deus neceſsitare intellectum ad proprium aſſenſum fidei. Nihilominus tamen hæc reſponſio non euacuat vim rationis, in qua conſultò dixi, *Ab intrinſeco*: nam ex accidenti, vel ab extrinſeco, non repugnat actum, qui poteſt libere fieri, ex neceſsitate fieri, aut è contrario, vt probat recte argumentum factum: nihilominus tamen, quando actus ex intrinſeca ſua natura habet obiectum, quod non poteſt neceſsitare potentiam, ita eſt ab intrinſeco liber natura ſua, vt eſſentialiter diſtinguatur ab actu, qui habet obiectum, ſeu medium ex ſe neceſsitans intellectum: ſicut diſtinguitur eſſentialiter opinio, & ſcientia, & repugnat dari aſſenſum opinatiuum per medium neceſsitans intellectum: ita ergo dicimus repugnare, aſſenſum neceſſarium ex vi ſui medij, & principiorum euidentium, eſſe aſſenſum fidei infuſæ, quia per ſe innititur, & reſoluitur hæc fides in ſolam Dei auctoritatẽ quoad omnia ſua principia, vt ad totam rationem aſſentiendi, quod motiuum per ſe non poteſt neceſſitare intellectum. Vnde hoc etiam magis declarat alia ratio ſupra facta, quæ recte explicata mihi efficax eſt, quia ille aſſenſus, vt elicitus ex illis principijs euidentibus, non reſoluitur in primam veritatem vltimate: ergo non eſt aſſenſus fidei, quia non reſoluitur in obiectum formale eius, vt patet ex ſupra dictis. Antecedens patet faciendo reſolutionem: nam licet aſſẽtiar verum eſſe quod dicitur, quia Deus dicit, vel quia Deus eſt verax, tamen hoc non credo, quia Deus dicit, ſed quia video in aliquo effectu, vel per aliquem effectum: ergo tota illa cognitio reſoluitur in quandam ſcientiam à poſteriori.

3. Ratio.

Quorundam reſponſio.

Refellitur.

4 Ratio.

22. Tertio probanda eſt aſſertio in caſu tertiæ ſententiæ, ſcil. quando vnum principium, ſcil. *Deus dicit*, eſt euidens, aliud vero, ſcilicet, *Deus non poteſt mentiri*, vel non eſt euidens, vel non actu conſideratur, vt tale: in quo caſu fatemur eſſe poſſe actum fidei ſimul cum illa euidentia: nihilominus tamen ẽt tunc non fundatur actus fidei, per ſe, in euidentia teſtimonij: q; probatur diſtinguendo, vt ſupra, duos modos euidẽtiæ, naturalis & ſupernaturalis. Et qui-

Siue deniq; quando notitia partim eſt euidens, ex alia vero parte ineuidens eſt.

dem de naturali, hoc ſupra probatum eſt, tractando de altero principio, ſcilicet, *Deus eſt verax*, de quo oſtendimus, non ſufficere ad fundandam fidem, tantum vt cognitum euidentia naturali: eadem autem ratio eſt de hoc principio, *Deus dicit*, quia non minus formaliter, & per ſe fundatur aſſenſus fidei in hoc principio, quam in alio: vnde non poteſt eſſe certior aſſenſus fidei, quàm ſit certum illud principium, *Deus dicit*, ergo certitudo naturalis illius principij non ſufficit ad fundandam, per ſe certitudinem fidei, de re reuelata: ſupponimus enim certitudinem fidei eſſe maiorem, vt infra videbimus diſp. 6. ſect. 5. ſed euidentia naturalis non poteſt cauſare niſi certitudinem naturalem; ergo non poteſt per ſe ſufficere ad fundandum per ſe aſſenſum fidei. Et hoc magis in ſequentibus confirmabimus diſp. 4. ſect. 1. declarando quomodo Fides infuſa fundetur per accidẽs, & non per ſe in Fide humana miraculorum, vel aliorum ſignorum, quibus ſufficienter proponitur Fides, & ita in hac parte nulla difficultas ſupereſt.

23. Non nulla vero eſt, quando euidentia teſtificantis Dei, eſt ſupernaturalis per lumen propheticum, vel infuſum, tunc autem imprimis aduerto, non facile admitti poſſe dari euidentiam teſtificantis Dei, & non rei teſtificatæ, in infallibili veritate talis teſtimonij, quia illud lumen infuſum eſt excellentius, quam ſit lumen naturale, ſed naturale lumẽ euidenter oſtendens Deum eſſe, vel Deum loqui, etiam oſtendit euidenter Deum non mentiri: ergo ſi lumen illud euidenter oſtendit Deum loqui, etiam oſtendit Deum eſſe, & eſſe etiam veracem. Item lumen Fidei, ſi in ſuo gradu, & ordine credit Deum loqui, conſequenter credit loqui vere, & ſine mendacio: ergo eadem ratione, & proportione, ſi datur lumen infuſum euidenter oſtendens Deum loqui, etiam in ſuo ordine oſtendit loqui tanquam Deum, atque adeò vt primam veritatem infallibilem.

Aut forte interuenit inconſideratio.

24. Dices hoc rectè probari quantum eſt ex parte luminis, vel (vt ſic dicam) in actu primo; nihilominus tamen poſſe actu conſiderari vnum ſine alio. Reſpondeo ſpeculatiuè quidem, & de poſſibili, hoc non repugnare: nam etiam in naturali euidentia poteſt id contingere: nihilominus mihi non eſt veriſimile regulariter, & ordinariè loquendo, illa duo ſeparari, quando Deus eleuat mentem ad euidentem cognitionem per ſe infuſam ſuæ locutionis, ſeu reuelationis, quia tunc reuelat Deus ſe ipſum vt loquentem excellentiori modò, quàm poſſit loqui creatura, & conſequenter oſtendit fidelitatem ſuã, & maieſtatem in loquendo. Item, quia ita ſunt hæc duo coniuncta, vt conſideratio vnius præſertim clara, & euidens ſecum trahat conſiderationem alterius: neque eſt, cur fingatur Deus ſpeciali, & quaſi miraculoſo modo operari ad illa ſeparanda, & ita Caiet. & alij Theologi, qui in Prophetis ponunt huiuſmodi lumen infuſum ad euidenter cognoſcendum reuelationem Dei, conſequenter ponunt eos euidenter cognouiſſe reuelata vt vera in teſtimonio diuino, vt in 2. puncto huius ſect. viſum eſt.

Eſto interueniat incõſideratio, adhuc probatur aſſertio.

25. Sed concedamus illam ſeparationem, ac per lumen illud euidenter cognoſci Deum loqui, & non ſimiliter iudicari, an verum dicat, & idcirco dari locum aſſenſui Fidei, & nihilominus probo, & tunc etiam oſtendo, talem aſſenſum Fidei non fundari *per ſe* in illa euidentia. Primo, quia Fides illam non requirit, vt ſupra probatum eſt: ergo quamuis non eſſet talis euidentia Dei teſtificantis, ſed ſola ſufficiens propoſitio cum euidentia credibilitatis, nihilominus intellectus perſeueraret in eodem aſſenſu Fidei, & cum hac voluntate, ſeu animi præparatione debet elici, vt ſit verus aſſenſus Fidei: ergo ſignum eſt non fundari *per ſe* in illa euidentia. Secundo aſſenſus elicitus ex illo principio euidenter cognito, tanquam *ex cauſa per ſe*, non habetur ex ſimplici fide, ſed per diſcurſum alienum, & extraneum à Fide, in quo concurrũt duo aſſenſus diuerſarum rationum: ergo ex illis non poteſt elici aſſenſus Fidei: nam hoc eſt præter naturam eius: ergo vt ſit aſſenſus Fidei, debet nõ fundari *per ſe* in illa euidentia. Quod tertio etiam declaro ratione ſupra facta, quia illa euidentia non fundatur in diuino teſtimonio: ergo non poteſt Fides *per ſe* in illa fundari, alias ex ea parte non reſolueretur vltimate in diuinum teſtimonium: tunc ergo illa cognitio euidens deſeruit quidem ad Fidem ex generali ratione, quia ſufficienter proponit obiectum eius: quod autem euidens ſit, accidentarium eſt ad Fidem.

Primo. Secundo. Tertio.

Senſus alter. puncti poſitus in nu. 17. reſoluitur.

26. Atque hinc expedita manet quæſtio in altero ſenſu de concomitantia aſſenſus Fidei, cum euidentia teſtificantis; nam ſi hæc euidentia ſiſtat in teſtificante, & non tranſeat ad rem teſtificatam, iam dictum eſt, poſſe ſimul eſſe cum aſſenſu Fidei, neque probabilem rationem repugnantiæ in hoc inuenio. Addo vero, etiam ſi euidentia ſit de re teſtificata, poſſe ſimul eſſe cum Fide ſine *cauſalitate per ſe* inter illas, vt explicaui. Quia vero quoad hoc eadem eſt ratio de hac euidentia in teſtificante, & de quacunq; alia abſtractiua: ideo in ſectionem ſequentem, probationem remitto.

Ad fundamenta 1. ſententiæ in num. 14.

27. Supereſt vt ad fundamenta aliarum opinionum, quatenus reſolutioni noſtræ obſtare poſſunt, breuiter ſatis faciamus. Ex duabus ergo rationibus primæ ſententiæ, ſecundam admittimus, probat enim aſſenſum euidentem, vel per ſe fundatum in diſcurſu ex principio euidente, non eſſe aſſenſum fidei, quod nos diximus. Prior vero, quæ procedit contra concomitantiam actuum, parui momenti eſt, quia liberum, & neceſſarium licet repugnent in eodem actu, non tamen in diuerſis, etiamſi ſimul ſint in eadem potentia, præſertim, quia actus euidens etiam poteſt eſſe ſimpliciter liber quoad exercitium. Ad fundamentum vero ſecundæ ſententiæ reſpondetur, aſſenſum euidentem non eſſe ſimpliciter de re *non apparente*, quia per hanc particulam non ſolum excluditur, quod res credita non ſit viſa intuitiue, ſed etiam quod non ſit ſcita, ſeu euidenter cognita, ſaltem per ipſam fidem: neque etiam ſolum excludit, quod res illa non ſit euidenter cognita in ſe, ſed etiam in effectu, vel in quocunq; alio medio, quod euidenter oſtendat veritatem propoſitionis cognitæ. Quando autem petit, cuius virtutis ſit ille aſſenſus: reſpondetur primo, ſi ſit naturalis, reduci ad ſcientiam *quia* acquiſitam. Si vero ſit ſupernaturalis, pertinere vel ad lumen propheticum, vel ad quandam ſcientiam infuſam, vt alias diximus de ſcientia animæ Chriſti. Deinde dico, tollendam eſſe quæſtionem de nomine: nam ſi quis velit illum aſſenſum vocare fidem, quia immediate fundatur in teſtimonio dicentis, nihilominus dicere debet eſſe aſſenſum ſpecie diſtinctum ab aſſenſu fidei infuſæ, quia reſoluitur vltimate in medium diuerſum, & concipitur per modum, ſeu diſcurſum alienum, & extraneũ à modo operandi fidei infuſæ. Et per hoc etiam reſponſum eſt ad fundamentum tertiæ ſententiæ, probat enim cum euidentia teſtificantis, poſſe ſimul eſſe aſſenſum fidei infuſæ, non tamen quod poſſit per ſe fundari in illo medio, ſeu principio vt euidens eſt. Neq; in hoc debet comparari Fides infuſa, & diuina, cum fide humana, & acquiſita: nam hæc eſt imperfecta, ratione imperfectæ auctoritatis, in qua fundatur, & ideo intrinſece poſtulat diſcurſum ex principijs cognitis per alia media, & per aſſenſus priores, & diuinæ rationis ab aſſenſu ipſius fidei acquiſitæ, Fides autem infuſa non ita eſt, ſed tota nititur in teſtimonio diuino, & in illud ſolum per ſe reſoluitur, vt declaratum eſt.

Ad fundam. 2. ſenten in num. 15.

Diſp. 29 de incarnat.

Ad fundam. 3. ſentent in num. 16.

SECT.

SECTIO IX.

Vtrum eſſe non viſum, vel ſcitum ſit conditio neceſſaria, ſine qua obiectum formale fidei ſubſiſtere non poſſit?

Introducitur quæſt.

HÆc quæſtio pertinet ad ſecundum ſenſum ſupra propoſitum, ſect. præcedenti num. 16. & coincidit cum vulgari quæſtione. An ſcientia, & fides, ſeu viſio, & fides poſsint eſſe ſimul: nā ſi repugnant, ideo eſt, quia viſio, vel ſcientia obiecti, etiamſi ſit per aliud medium, non admittit ſecum obiectum formale fidei, & conſequenter quod obiectum ſit non viſum quocunque medio, erit conditio neceſſaria ex parte ſubiecti, vt moueri poſsit ab obiecto formali fidei: ſi vero ipſæ conditiones inter ſe non repugnant, neque obiecta repugnabunt, neque erit vlla neceſsitas talis conditionis.

1. ſent. negās fidem ſtare poſſe cum euidentia eiuſdem rei

1. Eſt ergo prima ſententia, quæ abſolute requirit hanc conditionem ad fidem, & ſimpliciter negat fidem poſſe eſſe ſimul cum cognitione euidente, ſiue illa intuitiua ſit, ſiue abſtractiua, ſiue à priori, ſiue à poſteriori, ſiue ſupernaturalis, ſiue naturalis. Hæc videtur eſſe ſententia D. Thom. in hac quæſtione 1. art. 4. & 5. & ita illam defendunt Caiet. & Bann. ibi, & Cano lib. 2. de Locis c. 12. & Capreol. in 3. diſt. 25. art. 1. & 2. ibi Hiſpal. art. 3. notab. 3. & 4. Idem ſentit Richard. diſt. 24. quæſt. 4. & 5. Scot. q. 1. Gabriel art. 2. concl. 4. Molina. 1. parte quæſt. 1. art. 2. diſp. 4. §. *Hac autem.* Cumel. ibid. quæſt. 2. art. 1. Probatur primo ex illa definitione Pauli, *Fides eſt argumentum non apparentium*: nam paulo ante expoſuimus eſſe non apparentium, per quancunque euidentiam. Dicetur fortaſſe illam particulam intelligendā eſſe formaliter, ſeu reſpectiue, id eſt, non apparentium per ipſam fidem, nec per media eius: nam hoc pertinet per ſe ad fidem: quod autē per aliam viam ſubiecto appareant, vel non appareant res creditæ, accidentarium eſt, & ita non pertinet ad definitionem fidei. Contra hoc vero eſt, quia Paul. ſimpliciter, & ſine limitatione dicit, *Argumentum non apparentium*: negatio autem omnia deſtruit: non ergo poteſt à nobis limitari vt intelligatur de non apparentibus per fidem, ſed abſolute de non apparentibus ipſi credenti quocunque modo. Eo vel maxime, quod Patres ita videntur illum locum interpretari, & ideo ex illo colligunt non poſſe fidem eſſe de eadem re de qua eſt viſio.

Suadetur 1. ex Heb. 11.
Effugium.
Obſtruitur.

Suadetur 2. ex patrib.

2. Vnde argumentantur ſecūdo ex Patribus. nam D. Greg. hom. 26. in Euāgel. dubitat quomodo Chriſtus dixerit. *Quia vidiſti me Thoma credidiſti*, cum fides ſit de non apparentibus. Reſpondet, *quia Thomas vnum vidit, & aliud credidit: nam vidit hominem, & credidit Deum.* ſignificans eandem rem, quæ videtur, non poſſe eſſe creditam ſecundum idem, alioqui potuiſſet reſpondere quod licet Thomas videret Chriſtum oculis corporeis, poterat eundē credere per fidem, per quam illum non videbat. Idem argumentum ſumitur ex D. Auguſtin tract. 79. in Ioan. vbi eodem modo expedit illam dificultatem, & addit laudem fidei eſſe, *quia quod creditur non videtur*: vnde in tract. 40. inquit, *quid eſt fides? credere quod non vides*, & epiſt. 112. cap. 2. ait, *creduntur abſentia &c.* Idem lib. 11. de Ciuit. c. 2. & apud Proſper. l. Sentent. Auguſtini. ſentēt. 350 & idem ſentit Hilarius lib. 7. de Trinit. tractans citata verba Chriſti, & Athanaſ. li. de Salutari Chriſti aduentu: *Non* (inquit) *fides de re euidenter concepta fides dici poterit.* Poteſt etiam hoc euidenter confirmari experiētia, nemo enim videtur poſſe credere, vel propter auctoritatē aſſentiri his rebus, quas ante oculos habet. Vnde ſumi poteſt ratio, quia euidentia, vel viſio rei, quocunque medio habeatur, reddit incapacem intellectum, vt poſsit moueri ab extrinſeco teſtimonio: vnde fit, vt conditio *non viſi*, ſit neceſſaria ex parte obiecti fidei, vt poſsit materiale obiectum quaſi informari à formali, vt ſit aptum ad mouendum intellectum. Et huc accedunt rationes ſupra tactæ, quod *euidens*, & *ineuidens* inter ſe repugnant, & motio libera, & neceſſaria reſpectu eiuſdem obiecti: ac denique quod hac ratione ſentiunt Philoſophi opinionem, & ſcientiam de eadem re non poſſe eſſe ſimul.

Suadetur 3. ab experientia.
Et ratione inde ſumpta

Notationes pro reſolutione quæſt.

3. In hac vero opinione, & quæſtione continētur multa, quæ oportet diſtinguere, & ſigillatim definire: Poſſumus enim loqui aut de viſione intuitiua, aut de euidente cognitione abſtractiua, & hæc haberi poteſt, vel per ſcientiam infuſam, & ſupernaturalem, vel per naturalem ſcientiam, & ab hac vltima tanquam à notiori, & magis neceſſaria incipiamus. Deinde in hac ipſa poſſumus conſiderare aut habitum, aut actum, & ita cōparare poſſumus, vel habitus fidei, & ſcientiæ inter ſe reſpectu eiuſdem veritatis, vel actus inter ſe, vel actum cum habitu.

Reſoluitur quæſtio quando ex altera parte, vel ex vtraque venit habitus in comparationem.

Aſſertio.

4. Dico ergo primo: Habitus fidei ſimul eſſe poteſt cum actu ſcientiæ reſpectu eiuſdem veritatis. In hac aſſertione conueniunt omnes Doctores ſtatim citādi, & ſine dubio D. Th nō contradicit, quidquid Capreol. ſenſerit, qui dixit fidelem Chriſtianum, eo ipſo quod acquirit demonſtrationem, & habet aſſenſus ſcientificos harum veritatū, *Deus eſt, eſt vnus, Creator*, & ſimilium, amittere fidem etiam habitualem circa eaſdem veritates. Sed in hoc ſine dubio vehementer fallitur: primo, quia videtur plane eſſe contra ipſam experientiam, quia fidelis factus doctior circa has veritates per ſcientiam, nō minus firmiter illas credit, quam antea, ſed eodē modo profitetur ſymbolum, in quo etiam illæ continentur, & eodem affectu firmante intellectū, quo antea. Neque eſt veriſimile, fidelē propter acquiſitam ſcientiā factum eſſe peioris conditionis in ſpiritualibus donis, & maxime in fide, quæ eſt aliorum fundamentum. Secundo videtur impoſsibilis illa ſcientia, quia iuxta doctrinam D. Thomæ, & veram, habitus infuſi non remittuntur, nec diminuuntur, ſed vel amittūtur omnino, vel integri conſeruantur, aut augentur vt lib. 11. de Grat. cap. vlt. oſtenſum eſt. Sed dici non poteſt, fidelem doctum amittere in eo caſu totum habitum fidei, vt eſt per ſe notum: ergo retinet illum tam perfectum ſicut antea: ergo ſicut prius de ſe inclinabat ad aſſenſum illarum veritatum, ita etiam poſtea inclinat: ergo retinet ille homo habitum fidei talium veritatum, non obſtante actu ſcientiæ circa illam. Ex quo manet probata concluſio. nam in illo homine ſimul ſunt habitus fidei, & actus ſcientiæ circa eaſdem propoſitiones. Ratio denique clara eſt, quia actus non opponitur formaliter habitui, ſed actui. Item quia habitus fidei, ſi actu non operatur, non inducit actualem obſcuritatem, vt ſic dicam, in intellectu, ergo non poteſt impedire formaliter actum ſcientiæ.

Capreol. contrarium ſentit, & tribuit D Thom. fallitur tamen primo
Secundo.
Ex nunc dictis contra Capreol probatur aſſertio. Accedit ratio directe probans.

2. Aſſertio.

5. Secundo dicendum eſt, actum fidei poſſe ſimul eſſe cum habitu ſcientiæ. Hoc ad minimum docent omnes, qui affirmant fidem, & naturalem ſcientiā poſſe eſſe ſimul: quod tenet Alex. Alenſ. 3. p. q. 68. memb. 7. art. 2. & 3. alias q. 79. memb. 3. Altiſiodor. li. 3. Summæ tract. 3. cap. 1. quæſt. 3. Alb. Magn. in 3. diſt. 24. art. 9. Gabr. art. 2. concluſ. 3. & 2. Bonauentura ar. 2. quæſtio. 3. Henric. Quodlib. 8. q. 14. Quodlib. 12. quæſt. 2. Durand. quæſt. 1. & 2. Prolog. Argenti. q. 3. art 2. Aragon. hic art. 5. Valentia tom. 3. q. 2. pun. 4. Salmeron. ad Hebræ. diſp. 21. & probatur ex illo Paul. ad Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt*: demus ergo Philoſophum habentem euidentiam de exiſtentia Dei accedere ad Deum vt iuſtificetur: ergo neceſſe eſt, vt ille etiam credat Deum eſſe, credendo autem non amittit habitum

Probatur ex Hebr. 11

ſcientiæ;

ſcientiæ, vt poteſt eſſe euidens experientia, & ratione, quia actus infuſus non habet oppoſitionem cum habitu acquiſito, ſecluſa ratione culpæ, quæ eſt oppoſitio moralis. Propter hoc Caiet. ad locum Pauli exponit illud *credere* de quocunque aſſenſu certo, & ita exiſtimat neceſſarium non eſſe, vt Philoſophus factus Chriſtianus fide infuſa credat Deum eſſe. Sed hoc reprobaui in ſuperioribus, quia manifeſte eſt contra contextum Pauli, quando enim dixit: *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*, ſine vlla dubitatione de fide infuſa loquebatur, & tamen in probatione ſubiungit: *Nam accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt*: ergo loquitur de credulitate fidei infuſæ & ita communiter exponunt Patres: imo etiam Conc. Trid. Seſſ. 6. cap. 6. Et ideo Cano lib. 2. de Locis cap. 4. reprobata expoſitione Caietani, reſpōdet ipſe diſtinguendo de Deo, vt principio, & fine naturæ: vel vt fine ſupernaturali, dicitq; non oportere vt ille Philoſophus per fidem infuſam credat Deum vt finem naturæ eſſe, ſed tantum vt finem gratiæ, & in hoc ſenſu locutum eſſe Paulum. Exiſtimo tamen (quod etiam bene expendit Molina 1. par. diſp. 1) & ſententiam eſſe falſam, & expoſitionem: primum patet, tum quia Philoſophus ille non minori certitudine credit Deum eſſe, quam reliqui Chriſtiani: tum etiam quia Deus vt finis naturæ ſupponitur, & (vt ſic dicam) eſt quaſi fundamentum alterius habitudinis ſupernaturalis: ergo impoſſibile videtur maiori certitudine credere ſupernaturalia de Deo, quam naturalia, vt v. g. certius credere *Deum eſſe Trinum*, quam *Deum eſſe*, cum hoc poſterius in illo priori neceſſario includatur. Tum denique quia ſupra dixi hoc principium, *Deum eſſe veracem*, vt cognitum per ſolam euidentiam naturalem, non ſufficere ad fundandam fidem, & certitudinem eius in alijs, quæ creduntur: ponamus ergo Philoſophum illum non tantum euidenter cognoſcere Deum eſſe, ſed etiam veracem eſſe, & habitum retinere vtriuſque veritatis: tunc ergo vt ille incipiat credere oportet vt per fidem infuſam credat Deum non poſſe fallere, & nihilominus retinet integrum habitum ſcientiæ: ergo de eadem veritate naturali circa Deum ſtat actus fidei cū habitu ſcientiæ. Aliud vero mēbrum de mente Pauli conſtat; primo ex abſolutis verbis eius: nam *Deum eſſe*, non ſignificat ſimpliciter ſupernaturaliter eſſe, aut Deum habere aliqua ſupernaturalia attributa, ſed ſimpliciter, ſubſtantiam Dei exiſtere: & ita intelligunt ibi communiter Patres Chryſoſtom. hom. 25. Theodor. & alij Græci. & Athanaſ. lib. de Spirit. Sanct. ad Serapionem: & deinde ſecundo, quia quod oporteat aliquid ſupernaturale credere, magis explicuit Paul. addens, *& inquirentibus ſe remunerator ſit* nam hæc remuneratio ſupernaturalis eſt, & de illa loquitur ſæpe in illo capite cum dixit Patres antiquos per fidem *aſpexiſſe in remunerationem*, & ita etiam intelligunt ibi Anſelm. & D. Thom. Aliter ergo reſpondet Vega lib. 6. in Triden. cap. 21. in Chriſtiano Philoſopho eſſe fidem illius veritatis, nō quoad actum intellectus, ſed quoad præparationem animi & piam affectionem voluntatis, cui certe non parum fauet D. Thomas 2. 2. quæſt. 2. articul 10. ad 1. ſed ſine dubio non ſatisfacit, quia Paul. loquitur de neceſſitate fidei quoad intellectū, & hanc neceſſitatem imprimis ponit in illo actu, & obiecto, & ita expreſſe declarauit Conc. Trident. ſupra. Deinde rationes factæ aperte probant neceſſitatem in ipſa certitudine intellectus circa has veritates naturales Dei, quia debet eſſe maior, quam naturalis, ac ſubinde ex fide infuſa; ergo illa pia affectio, vt efficax ſit, oportet vt moueat intellectum ad firmius aſſentiendum, & re vera hoc eſt credere, prout loquitur Paul. Ratio denique aſſertionis eſt ſupra tacta, quia habitus acquiſitus non opponitur formaliter actui infuſo. Item, quia ſi habitus ſcientiæ actu non operatur, non facit rem præſentem, aut viſam: ergo non habet vnde impediat verum actum fidei: nam re vera, quoad actualem operationem perinde ſe habet habens habitum, & actu non vtens illo, ac ſi illum non haberet; & huic aſſertioni non contradicunt, vt exiſtimo, Auctores primæ opinionis.

Caietani expoſitio repugnans textui.

Cani etiam placitum.

Reiicitur tamen tum quoad ipſam ſententiam.

Tum quoad expoſitionē loci Pauli.

Vegæ reſpōſio reiicitur.

Probatur deinde aſſertio rationibus.

6. Dico tertio: Habitus ſcientiæ, & fidei recte poſſunt eſſe ſimul. In hoc etiam conueniunt omnes, & ſequitur plane ex dictis, & ideo in hoc non immoror. Difficultas ergo tota eſt, an poſſint iſti habitus operari ſimul? circa quam eſt aduertendum nō diſputari generalem quæſtionem, An intellectus poſſit ſimul plura cogitare? nam hoc nihil pertinet ad explicandam propriam rationem obiecti fidei. Supponimus ergo hominem actu conſiderare medium demonſtratiuum, quod Deus ſit vnus V. g. & ſimul recordari Deum hoc reuelaſſe, & tunc inquirimus, An poſſit intellectus per illa duo media ſimul habere aſſenſum euidentem, & aſſenſum fidei.

Tertia Aſſertio communis.

Reſoluitur quæſtio quando vtrinque veniunt actus ſolum, in comparationem.

7. Hoc ergo ſuppoſito, dico quarto aſſenſum fidei ſimul eſſe poſſe cum aſſenſu naturaliter euidente, & conſequenter non eſſe de ratione formali obiecti fidei, vt actu non ſit euidens per quodcunque aliud medium. Hanc aſſertionem tenent fere Auctores, quos retuli in ſecunda. Et probatur breuiter, quia in dicto caſu, actu concurrunt duo media, ſeu motiua ſufficientia ad aſſentiendum veritati propoſitæ, ſcilicet, demonſtratio, & auctoritas diuina: ergo vtrūque actu operatur, vel potius intellectus actu operatur propter vtrunque, ſed illa motiua ſunt diuerſarum rationum, & non ſubordinata inter ſe, ſed vnumquodque per ſe eſt ſufficiens ad efficiendum ſuam ſpeciem actus: ergo tunc ſimul efficiunt duos actus ſpecie diſtinctos, qui non poſſunt eſſe niſi fidei, & ſcientiæ. In hac vero ratione diſſoluenda laborant maxime, & inter ſe diſſentiunt Auctores, qui hanc aſſertionem non admittunt, quorum ſententias ſigillatim expendere neceſſe eſt, quia ex illarum impugnatione maxime pendet probatio aſſertionis poſitæ.

4 Aſſertio. Actus fidei ſtare poteſt cum actu naturaliter euidente de eodem obiecto. Probatur efficaci argumento.

8. Primo ergo aliqui negant primam conſequentiam, dicuntque in eo caſu etiamſi quis actu conſideret veritatem demonſtratam eſſe reuelatam à Deo, habere tantum actum ſcientiæ, & fidem, vel auctoritatem diuinam nihil tunc operari. Ita ſentiunt Scot. & Gabr. vbi ſupra, & late Gregor. q. 2. Prolog. art. 2. & Heru. Quodlib. 2. art. 15. q. 3. Rationem autem, cur potius tunc ſcientia quam fides operetur, duplicem reddere poſſunt; vna eſt, quia demonſtratio naturaliter operatur, & ideo præuenit fidem, quæ non cogit intellectum, ſed voluntaria eſt, voluntas autem impedire non poteſt actionem neceſſariam euidentis medij. Altera eſt, quia auctoritas diuina nō deſtruit obiectum formale ſcientiæ; demonſtratio autem deſtruit obiectum formale fidei, quia tollit ineuidentiam ab obiecto ſeu veritate demonſtrata, quæ ineuidentia neceſſaria eſt in obiecto fidei, ſaltem ex parte ſubiecti. Hanc vero reſponſionem, ſeu ſententiam non admittit Capreol. & multi alij ſtatim citandi: & re vera eſt incredibilis, quia ille fidelis tunc firmius aſſentitur veritati, quā ſi fidem non adhiberet auctoritati diuinæ: ergo illa maior firmitas ex influxu fidei naſcitur: ergo tunc actu operatur non tantum ſcientia, ſed etiam fides. Antecedens patet, tum experimento: tum etiam, quia hoc pendet ex voluntate: quæ non obſtante certitudine ſcientiæ, poteſt intellectum mouere ad firmius adhærendum eidem veritati, propter auctoritatem diuinam. Poteſt etiam hoc declarari exemplo

Quid primo loco reſpondeant ad ſuperius arg. Scotus Gabr. & alij.

Eorum ratio vna.

Ratio altera

Reiiciuntur tamen tum ab experientia, tum à libertate voluntatis.

Et tandem exemplo Angelorum.

emplo Angelorum, in quibus negari nõ poteſt, quin ſimul habere potuerint conſiderationem actualem vtriuſq; medij, quia ſemper habent actualem ſcientiam de Deo, imo iuxta valde probabilem opinionem tanta neceſsitate naturali illam habent, vt non poſsint ſuſpẽdere illam actualem cognitionem Dei, quemadmodum in 2. lib. de Angelis cap. 19. tractatũ eſt: & hoc non obſtante, poſſunt recipere fidem, & reuelationem eiuſdem Dei, non tantum quoad ſupernaturalia, ſed etiam quoad ea, quæ de Deo naturaliter cognoſcere poſſunt: nam rationes suprà factæ de hominibus, æque de Angelis probant, quia ad certitudinem propriam fidei, neceſſaria eſt certitudo eiuſdem rationis de his veritatibus naturalibus Dei, quæ ſunt quaſi fundamenta aliarum: ideo enim dixit Aug. 4. de ciuit. c. 20. pr mũ, & maximum officium fidei eſſe, vt in vnum credatur Deum, & ſimiliter dixit Cyrill. Catech. 6. neceſſarium eſſe credere æternitatem, & immutabilitatem Dei, & idem ſumitur ex Cyp. in Expoſit. Symboli, & D. Th. in 2. 2. q. 2 art. 4. & 1. p. q. 1. ſæpe dixit reuelationem harum veritatum fuiſſe neceſſariam propter maiorem, & excellentiorem certitudinem: hæc ergo neceſsitas etiam in angelis fuit: ergo in illis ſimul cum naturali, & actuali ſcientia, erat certitudo fidei: ergo erat actualis operatio vtriuſq; virtutis: ergo ex parte obiectorum hoc non repugnat: ergo neq; in homine repugnabit, ſi in eo ſupponatur actualis cõſideratio vtriuſq; medij, quam dicti Auctores, & omnes admittunt.

Ad 1. rationẽ Scoti & cæteror.

Et ita nihil valet prima ratio huius ſententiæ, quia licet demonſtratio naturaliter operetur, non impedit voluntatem, quominus applicare poſſit etiam intellectum, propter auctoritatem diuinã:

Ad ſecundã

in ſecunda autem ratione ſupponitur quod probãdum erat: nam hoc eſt, quod contendimus, ſcil. ineuidentiam proprij medij, eſſe de ratione formali obiecti fidei, ex parte autem ſubiecti non eſſe ſimpliciter neceſſariam omnem ineuidẽtiam per quodcunq; aliud medium.

Quid ſecundo loco reſponderi è contrà poſſit ad prædictũ argum.

9. Ex quibus à fortiori excluditur ſecunda reſponſio, quæ à nemine datur: poſſet autem excogitari, ſcil. tunc operari ſolam fidem, non autem ſcientiam, quia licet fides non neceſsitet, eſt nihilominus potentior, & efficacior ſi voluntas non reſiſtat.

Impugnatur excogitata reſponſio.

Hoc tamen faciliùs impugnatur, tum exemplis, & rationibus factis: tum etiam, quia licet in poteſtate voluntatis ſit auertere actualem cogitationem demõſtrationis, ſi tamen in illa perſiſtat, non poteſt facere vt intellectus retineat aſſenſum iuxta communem ſententiam Philoſophorum: multo ergo faciliùs poteſt voluntas facere, vt non obſtante actuali conſideratione vtriuſq; motiui, intellectus habeat ſolum aſſenſum ſcientiæ ſine certitudine fidei, quàm vt habeat certitudinem fidei ſine euidentia ſcientiæ.

Videantur quos citant Conimbric. 1. poſt c. 1 q. 4 art 4.

Quid tertio loco reſpondeat.

10. Eſt ergo tertia reſponſio, ſiue ſententia docens, tunc intellectum actu operari ex vtroq; motiuo, nõ tamen efficere duos actus, ſed vnum habentem euidentiam ſcientiæ, & certitudinem fidei. Et in hoc etiam eſt varietas: nam Capreol. dicta diſt. 25 ad argumẽta Dur. ſignificat illum actum quoad ſubſtantiam, & ſpeciem eſſentialẽ, eſſe actum ſcientiæ eiuſdem ſpeciei cum ſimili actu philoſophi non habentis fidem, illi vero adiungit modum accidentalem, qui eſt certitudo fidei.

Refellitur.

Hæc verò ſententia iuxta vera principia Philoſophiæ, & Theologiæ ſuſtineri nõ poteſt, quia ille modus non poteſt eſſe gradus intenſionis: quia intenſio eſt ſemper intra eandẽ ſpeciem qualitatis, ſeu actus, & ſub eodem motiuo: nam ſi motiuum multiplicetur, iã nõ eſt intenſio, ſed extẽſio. In actibus autem internis nullus eſt modus intrinſecus accidentaliter inhærens actui præter intẽſionem, vt ex Metaphyſica ſuppono, & ſpecialiter in materia de Grat. lib. 2. cap. 7. & 8. oſtendi has perfectiones ſupernaturales internorum actuum, non eſſe modificationes accidentales, ſed ſpecificationes eſſentiales, & ſubſtantiales: & hoc magis confirmabitur impugnando ſequentem dicendi modum.

Quid quarto loco reſpondeat Hiſpal.

11. Quartus modus explicandi hunc actum eſſe poteſt, vt ſit vnus quoad realitatem, duplex quoad formalitatem, ita vt habeat duas rationes formales ex natura rei diſtinctas, vnam ſciẽtiæ, & aliam fidei, non tamen conſtituentes duas res, ſed vnam. Hunc dicendi modum indicat Hiſpal. dicta d. 25. art. 4. ad argumenta quamuis non clare, nec conſtanter loquatur.

Impugnatur Hiſpal. 1.

Mihi tamen omnino diſplicet: & primo argumentor in hunc modum: quia vel illæ duæ formalitates ſunt eſſentiales illi entitati, vel ambę accidentales: vel vna eſſentialis, & altera accidentalis: nihil iſtorum dici poteſt cum probabilitate: ergo. Probatur prima pars minoris, quod nõ poſsint ambæ rationes eſſe eſſentiales eidem actui: quia vna res vnam tantum poteſt habere ſpeciem eſſentialem, vt ex Metaphyſica conſtat. Item, quia vnum genus nõ poteſt immediate, & æque primo contrahi per duas differentias ſpecificas diuerſas, conſtituendo cũ illis vnam tantum entitatem: ergo nec põt æque primo vnus actus cõſtitui in duab. ſpeciebus: ergo nec duæ formalitates ſpecie diuerſæ poſſunt eſſe eſſentiales entitati eiuſdẽ actus.

Diſp. 15 ſect. 11. num 22.

Secunda vero pars, quod non poſſint ambæ eſſe accidentales probatur, quia tunc neceſſariò deberẽt ſupponere in illo actu aliam tertiam formalitatem eſſentialem illi, quia nulla poteſt eſſe entitas in rerum natura, quæ non habeat aliquã certam, & immutabilem eſſentiam, & ſecundum illam, proprium genus, & differentiam conſtituẽtia vnam rationem formalem tali rei eſſẽtialem: ſed in huiuſmodi actu nec cogitari põt, aut fingi tertia ratio, quę eſſentialis illi ſit, quia ibi tãtum ſunt duo motiua aſſentiendi, quæ dare poſſunt formalitatem actui: nã ex ſolo obiecto materiali, nulla ſpecies ſumitur, vt nunc tanq̃ certum ſuppono.

Excluditur etiam obiter Capreol.

Tertia pars eiuſdẽ minoris probatur 1. quia non eſt maior ratio de vna, q̃ de altera: quod argumentum etiam procedit contra Capr. quia hoc 3. membrum fere coincidit cum opinione illius, nam ſi aliqua ex illis rationib. accidentalis eſſet, eſſet modus, nõ ſubſtantia actus. Vnde vlterius probatur, de neutra illarum rationũ hoc dici poſſe, quia formalitas fidei, cũ ſit ſupernaturalis, cõſtituit ſubſtantiam actus, formalitas aũt ſcientię, cũ ſit magis neceſſaria, & quaſi fundamentalis in illo actu, non põt eſſe formalitas, vel modus accidentalis.

Impugnatur 2. Hiſpal.

12. Secundo principaliter argumẽtor contra hanc ſententiam, quia vel illæ duæ formalitates conſtituunt veram rationem ſcientiæ, & veram rationem fidei in illo actu, ita vt actus ille prout eſt euidens, ſit eiuſdem ſpeciei cum actu ſcientifico eiuſdem obiecti, quem habet Philoſophus infidelis, & quatenus eſt certus certitudine fidei, ſit eiuſdem ſpeciei cum actu fidei eiuſdem veritatis, quem habet fidelis idiota: vel illę formalitates ſunt aliarum rationum: neutrum dici poteſt: ergo. Minor quoad primam partẽ probatur, quia illæ duæ ſpecies fidei, & ſcientiæ ex ſe, & ex natura ſua ſunt diſtinctæ realiter, & conſtituũt proprias entitates, vt per ſe cõſtãt, & patet in exemplis adductis. Quod autem ſimul concurrãt in eodem tempore, & ſubiecto, non ſatis eſt, vt confundantur, & coaleſcant in eandem entitatem, vt patet inductiue in omnibus ſimilib. qualitatibus, vt ſunt v. g. albedo, & dulcedo: & in actibus animæ, amor amicitiæ, & concupiſcentiæ Dei, licet ab aliquo ſimul habeantur, non propterea fiunt vnus actus. Imo plane videtur impoſsibile, quia illæ differentiæ ſemper retinent eandem repugnantiam, & quælibet illarum eſt conſtitutiua propriæ entitatis. Secunda autẽ pars minoris à nemine aſſeritur, ſaltem quoad alterum membrum de ſcientia: nam, cum ille actus ſit euidens, & certus, oẽs fatentur eſſe veracem ſcientiam. De ratione autem fidei, Hiſpal. ſupra, negat illam in tali actu, quia licet ſit certior ex auctoritate diuina, nihilominus formalitas illa nõ eſt fides, quia

eſt de

eſt de obiecto alias euidente. Sed in hac ratione petit principium, & id, quod dicit, intelligi non poteſt, quia ille actus fundatur in auctoritate diuina teſtificante non clare, ſed obſcure, & ideo licet, vt ſic, ſit certus, non eſt neceſſarius, ſed liber: ergo vt ſic, eſt ineuidens, & fundatur in toto obiecto formali fidei: ergo illa formalitas non poteſt eſſe niſi fidei. Denique ſi non eſt Fides, nec ſcientia, explicari non poteſt quid ſit, neque etiam poteſt intelligi quod illa formalitas abſtrahat ab euidente, & ineuidente, vt ille loquitur, quia illa membra ſunt immediate oppoſita, & conſiderantur in ordine ad actum prout eſt in rerum natura, & non ſecundum aliquam mẽtis abſtractionem.

Concinit Author in tractat. de bonitate & malitia diſp 4. ſect. 2. à nu 4

Quid tãdem ſ. loco reſpondeat Molina, & alii ad dictum arg. in nu. 7.

13. Eſt ergo vltimus modus dicendi actum illum habere veram rationem ſpecificam ſimplicem, & ſubſtantialem diſtinctam ab ſpecificis rationibus ſcientiæ, & fidei, eminenter vtranque continentem, quia ſumit illam ex duplici motiuo fidei, & ſcientiæ, vt conſtituente vnum totale, & adæquatum motiuum, quæ opinio poteſt tribui Durando, & alijs Auctoribus ſupra citatis, quatenus ſimpliciter, & ſine alia declaratione dicunt, illum eſſe vnum actum, & magis hoc declarant Molin. 1. p. q. 1. art. 1. diſput. 1. Fonſe. 6 Metaph. ca. 1. q. 1. ſect. 5. lit. F. Et multis modernis Theologis placet hic modus, & non habent aliud fundamentum, niſi vt euitent proprium aſſenſum Fidei circa obiectum actu demonſtratum. Ego vero non minus diſſentio huic modo, quam præcedentibus, quia nec probabilior, nec minus difficilis ad intelligendum mihi ſemper viſus eſt, & nunc etiam plane videtur. Et primo argumentor à priori ex ratione facta, quia ibi cõcurrunt duo motiua natura ſua formaliter diuerſa, & ſufficientia ad conſtituendas diuerſas ſpecies actuum realiter diſtinctorum, quæ ſunt medium demonſtratiuum, & auctoritas dicentis, ſed quod ſimul, & eodem tempore moueant eundem intellectum, non confundit rationes obiectiuas, nec facit illas coaleſcere in vnã: ergo non conſurgit ex illis vnus actus alterius ordinis, & ſpeciei. Maior nota eſt cum conſequentia, minor autem patet: tum quia ibi tantum inuenitur concomitantia temporis & ſubiecti, quæ non ſufficit ad confuſionem, vel vnionem illorum motiuorum in vnum: tum etiam, quia ſiquis attente conſideret, vnumquodque illorum motiuorum concurrit, vt totale, & ſine dependentia ab altero, quia ille fidelis doctus ita credit propter auctoritatem Dei, vt non minus certo crederet, ſi ſcientiam non haberet: & ita aſſentitur propter demonſtrationem, vt non minus euidenter, & conſequenter cum certitudine ſcientiæ, daret aſſenſum, etiamſi deeſſet auctoritas Dei teſtificantis: ergo ſignum eſt alia motiua concurrere, vt diſtincta, atque adeo ſufficientia, vt per ſe, ac ſigillatim producãt diuerſas ſpecies actuũ realiter diſtinctorum. Et confirmari poteſt hæc ratio inductione tam in actibus intellectus, quàm voluntatis: nam ſiquis actu conſideret humana teſtimonia ſimul cum diuino Fidei noſtræ, non elicit vnum aſſenſum, qui eminenter ſit Fides humana, & diuina: & qui conſiderat duo media demonſtratiua eiuſdem veritatis, vnum phyſicum, & aliud Mathematicum, verbi gratia, concurſum partium terræ, circa idem centrum: & eclypſim lunæ in formam rotundam, non efficit vnam concluſionem ſeu actum ſcientiæ (quod nimirum terra ſit globoſa) qui eminenter ſit actus philoſophiæ, & mathematicæ, ſed potius duplicem, vtrunque in ſua ſpecie perfectum. Et qui conſiderat Deum eſſe ſummum bonũ propter ſe amabile, & eſſe ſummum bonum proprium hominis, non elicit vnum amorem, qui eminenter ſit amicitiæ, & concupiſcentiæ, quæ omnia ſuppono tanquam nota, neq; ſcio aliquem dixiſſe contrarium. Et ratio omnium eſt, quia illa motiua ſemper manent diuerſa, & non componunt vnum. Et ex eodem principio in 1. 2. q. 18. qui melius ſentiunt, concludunt vnum actum internum, non poſſe ſimul eſſe ex duobus proximis motiuis virtutum ſpecie diuerſarum, ſed ſolum quando motiua ita inter ſe ſunt ſubordinata, vt vnum ſit proximum, & aliud remotum, quod in præſenti locum non habet.

Refellitur hæc reſponſio primo à priori.

Conſulatur author tract. 1 diſp 3. ſect. 2. & formalius tract. 3. diſp 4. ſect. tertia.

14. Secundo principaliter argumentor ex parte actus, & inquiro, an ille actus ſic eminens, ſupernaturalis ſit omnino, vel pure naturalis, vel mixtus; certe hoc vltimum cogitari non poteſt, quia ille actus ſimpliciſsimus eſt, & indiuiſibilis, præſertim ſecundum differentiam vltimam; ergo non poteſt eſſe mixtus ex naturali, & ſupernaturali: ad alterum ergo ex his ordinibus pertinet ſecundum ſubſtantiam ſuam, de illa enim loquimur. Deinde non poteſt cogitari mere naturalis, quia eſt certus certitudine Fidei, & nititur in auctoritate diuina credita ſupernaturaliter, quæ eſt motiuum ſupernaturale: vnde, quatenus talis eſt, non poteſt fieri ſine auxilio gratiæ: nam eſt ſupernaturalis quædam diſpoſitio, & quia illa certitudo ſuperat vires naturales hominis, proceditque à pia affectione voluntatis quæ ſupernaturalis eſt; erit ergo ille actus ſupernaturalis quoad ſubſtantiam, & ita fatentur Auctores illius ſentẽtiæ, qui melius ſentiunt. Quod tamen non poſſet eſſe mere ſupernaturalis: Probatur, quia eſt actus euidens, & illa euidentia naturalis tantum eſt, quia præciſe oritur ex medio naturali, & naturaliter cognito: vnde neceſſe eſt, vt in illo actu ſit etiam certitudo naturalis ſcientiæ, quia hæc neceſſario comitatur naturalem euidentiam, & ita erit in illo actu duplex proprietas naturalis, & vna ſupernaturalis, & omnes ſubſtantiales, quomodo ergo eſſe poteſt pure ſupernaturalis? Vnde etiam intelligitur, non poſſe ſubſiſtere, id quod præfati authores aſſerunt de ſpecie illius actus, nimirum quod ſit vna, & ſuperior, & eminenter continens duas inferiores: nam qualitas, quæ eiuſmodi eſt, non habet formaliter proprietates inferiorum ſpecierum, ſeu eiuſdem rationis; at vero in illo actu formaliter eſt euidentia naturalis ſcientiæ, eiuſdem ſpeciei cum illa, & certitudo ſupernaturalis eiuſdem ſpeciei cum certitudine Fidei: ergo non eſt ibi eminentia, ſed formalis continentia duarum ſpecierum inferiorum. Ratio etiam hoc perſuadet, quia ex duabus cauſis non poteſt oriri vnus effectus eminenter continens totam perfectionem vtriuſque cauſæ, quia talis effectus excederet perfectionem intenſiuam cauſæ, quod eſſe non poteſt, vt ſuppono. Et declarari poteſt naturali exemplo: nam ſi ex animalibus diuerſarum, ſpecierum generetur vnum tertiæ ſpeciei, non poteſt hæc tertia ſpecies eminenter continere illas duas, quia eſſet perfectior vtrâque, quia res ſimplex eminenter continens plures, & omnes perfectiones earum, neceſſario eſſe debet excellentior vtraque, hoc autem in illo exemplo nunquam inuenitur, vt experientia conſtat: & ratione, quia quando effectus eſt æquiuocus potius ipſe debet eminenter contineri in cauſa, quam eminenter continere cauſam: ſic ergo eſt in præſenti: nam medium ſcientiæ, & auctoritas Dei ſunt veluti duæ cauſæ, quæ coniunguntur ad illum effectum: ergo non poſſunt efficere vnum effectum eminenter continentem totam perfectionem fidei, & ſcientiæ quia talis effectus neceſſario eſſet excellentioris rationis, quam fides, & quam ſcientia, & quam ambæ ſimul, quia excellentiori, & ſimpliciori modo contineret totam illam perfectionem, & haberet, vt ſic dicam, ipſam euidentiam ſupernaturalizatam, quod profecto intelligi non poteſt. Et cõfirmatur, quia ſimilis diſcurſus fieri poteſt de libertate, & neceſsitate illius actus; nam erit neceſſarius quatenus euidens, & liber quatenus certior. Item erit diſcurſiuus, id eſt, per ſe, & eſſentialiter pẽdens ex diſcurſu, quatenus eſt per demonſtrationẽ: & ſimul erit actus ſimplex, & ſine dependentia ab ex-

Refellitur ſecundo ex parte actus.

Exemplum.

Confirmatio

traneo

traneo lumine, quatenus eſt aſſenſus certus ex auctoritate diuina, hæc autem, & ſimilia non eminenter, ſed formaliter inuenirentur in illo actu, vt aperte conſtat. Sunt autem illæ proprietates inter ſe adeo oppoſitæ, vt plane repugnare videatur, ſimul ineſſe eidem actui ſimplici, & indiuiſibili; qualem dicti authores volunt eſſe illum, de quo loquimur; ergo non datur talis actus.

Refellitur tertiò ex parte habitus.

15. Tertia ratio ad idem confirmandum ſumi poteſt ex parte habitus, ſiue ille conſideretur vt principium, ſiue vt terminus, ſeu effectus illius actus. Et imprimis inquiro, à quo habitu eliciatur ille aſſenſus? non enim poteſt eſſe à ſolo habitu Fidei, vt omnes pro comperto habent, quia fides ſola non poteſt efficere actum euidentem, qualis ſupponitur ille actus; & proportionali ratione oſtenditur non eſſe à ſolo habitu ſcientiæ, quia non poteſt ille habitus efficere tantam certitudinem quantam habet actus. Et ideo communis reſponſio eſt actum illum fieri ab vtroque habitu ſimul, vt videre licet in Molina ſuprà.. Contra hoc vero inſtari poteſt iuxta ſuprà dicta, quia ſi vterque habitus operatur, neceſſe eſt, vt vterque habeat ibi ſuum obiectum formale integrum, quia nullus habitus operari poteſt extra ſuum obiectum formale; ergo ſicut ſunt duo habitus, ita operantur propter duo obiecta formalia integra, ita vt neque vnus reſpiciat vllo modo obiectum alterius, nec connexionem ſui obiecti cum illo, neque è conuerſo: ergo efficient duos actus, & non vnum. Præterea eſt ſpecialis obiectio ad hominem, de habitu fidei; quia vel eſt de ratione formali obiecti eius, aut ſaltem conditio omnino neceſſaria, vt per nullum medium proponatur actu euidens: vel non. Hoc ſecundum negant Auctores illius ſententiæ, quia ſi euidentia per aliud medium non eſt contra rationem formalem obiecti Fidei, non eſt cur repugnet ſimul eſſe actum Fidei cum actu euidente. Si autem euidentia deſtruit obiectum Fidei; ergo impoſsibile eſt Fidem influere in illum actum, qui verſatur circa obiectum euidens, quia non poteſt fides operari ſine ſuo ſubiecto. Propter quam rationem aliqui Sectatores illius opinionis in hoc diſſentiunt ab alijs, dicuntque illum actum fieri à ſolo habitu ſcientiæ, & nullo modo ab habitu fidei. Sed hoc plane incredibile eſt, quia multo magis improportionatus videtur eſſe habitus ſcientiæ, cum ille naturalis ſit, actus vero ſupernaturalis: nam ad actum ſupernaturalem neceſſarium eſt principium proximum efficiens ſupernaturale.

Vrgetur vlterius.

Reſponſiò pro Molina euertitur.

Reſpondere poſſunt, illud principium eſſe auxilium ſpeciale DEI; ſed contra, quia omnem actum perfectum, & humanum, quem DEVS facit per auxilium, poteſt facere per habitum, imo vt ab homine fiat connaturali modo, & à DEO prouideatur ſuaui modo neceſſarius eſt habitus: ergo aſsignandus eſt habitus infuſus, à quo ille actus fieri poſsit præter ſcientiam: ille autem eſſe non poteſt niſi Fides. Et confirmatur hoc: nam omne auxiliũ gratiæ reſpondet, & proportionatur alicui virtuti infuſæ, vel habituali dono: ergo ſi ibi eſt neceſſarium auxilium, illi reſpondet aliquis habitus, qui non poteſt eſſe niſi Fides. Denique etiam ex parte ſcientiæ difficile intelligitur quomodo virtute naturali, & propter naturale motiuum efficiat per ſe, etiam vt partiale principium, actum ſupernaturalem: quia non habet ad hoc vires proportionatas, nec poteſt facere in actu niſi euidentiam, & certitudinem naturalem. Tandem ſi conſideretur habitus quatenus fieri poteſt per actus, vel effectiue, vel diſpoſitiue, neceſſarium erit, vt illi actui reſpondeat vnus habitus infuſus ſimul euidens, & certus, & inclinans ad actus illius ſpeciei eminenter continentes duas illas rationes: conſequens autem non admittitur etiam ab auctoribus illius opinionis, quia eſſet valde nouum, & extraordinarium, nullus enim de tali habitu hactenus cogitauit, & ex illo multa abſurda facile inferri poſſent. Sequela probatur, quia nulla maior repugnantia aſsignari poteſt in vnitate illius habitus, quàm in vnitate actus, neque à prædictis auctoribus aſsignatur: & aliunde ibi procedit generale principium, quod omnis actus diſponit potentiam de ſe indifferentem, vel inſufficientem ad habitum, qui poſtea inclinet ad ſimiles actus: ergo idem de illo actu dicendum eſſet.

Illatio 1. ex dictis.

16. Concludo igitur ibi nullo modo fieri poſſe vnum actum, & conſequenter fieri duos, quia fit actus euidens, & naturalis: fit etiam actus ſupernaturalis certior, quàm naturalis: ergo ſimul fiunt duo actus. Deinde concludo illos eſſe ſcientiæ, & Fidei. Primum omnes ponunt: ſecundum probo, quia ille ſupernaturalis actus eſt aſſenſus propter veritatem primam reuelantem reuelatione credita, & non viſa, neque euidenter cognita: ergo ille actus habet totum obiectum Fidei, & non ſolum certitudinem, ſed etiam obſcuritatem, quia reuelatio ipſa obſcura eſt, & formale obiectum communicat, vt ſic dicam, ſuas proprietates obiecto materiali. Et à ſigno confirmatur: nam ille actus eſt liber, & ex pia affectione voluntatis: ergo per illum captiuatur intellectus in obſequium Dei, & Fidei: eſt ergo actus Fidei.

Illatio 2.

Illatio 3. per quã ad principalem huius ſect. titulum ſatisfit.

17. Præterea concludo ex dictis, reſpondendo directe ad titulum quæſtionis, non eſſe de neceſſitate obiecti fidei, vt ſit omnino nõ euidens concomitanter, ſed ſolum formaliter, id eſt, per ipſum medium Fidei. Hoc patet ex dictis, quia Fidei actus eſſe poteſt cum actu naturaliter euidente de eodem obiecto: ergo illa euidentia non deſtruit obiectum formale Fidei, quia non eſt per medium eius, ſed per aliud: nam ſi deſtrueret obiectum formale fidei, impoſsibilis eſſet actus fidei, qui non poteſt eſſe ſine ſuo obiecto formali. Secundo ad hoc confirmandum valent rationes Durandi in tertia diſtinctione 24. quia formale obiectum Fidei eſt illud, quod facit rem eſſe formaliter credibilem, & mouet intellectum ad aſſenſum, ſed negatio illa actualis euidentiæ non facit rem credibilem, nec mouet ad aſſentiendum, & contraria euidentia non excludit diuinũ teſtimonium obſcurum, & ineuidens, quod moueat ad credendum, vt conſtat ex dictis: nam Deus ſua authoritate confirmat plures veritates, quas naturalis euidentia oſtendit: ergo illa carentia euidentiæ, non eſt de formali obiecto Fidei, nec contraria euidentia excludit huiuſmodi obiectum formale. Tandem eſt optima ratio, quia, non obſtante illa euidentia naturali, Fides altiori, & nobiliori modo firmat intellectum in aſſenſu illius veritatis, vt fatentur etiam aduerſarij, hic autem effectus non poteſt prouenire niſi ab aliquo motiuo formali aſſentiendi, quod ſit ſupernaturalis: ergo non poteſt eſſe niſi motiuum formale Fidei, quia nullum aliud nobis eſt datũ in hac vita, ad ſupernaturaliter aſſentiendum.

Et oſtẽditur 1. ex dictis compoſſibilitas actus euidentis, & ineuidentis.

Secundo ex aliis Durandi rationibus.

Tertio ex nobiliori firmitate fidei, quàm ſcientię.

Ad motiua 1. ſententiæ, in num. 1.

18. Tandem ex his facile eſt reſpondere ad motiua contraria, quatenus contra hanc partem procedere poſſunt, omnia enim fundantur in hoc, quod ineuidentia rei cognitæ eſt neceſſaria ad aſſenſum fidei, quod nos facile negamus, præſertim de ineuidentia oppoſita euidentiæ naturali. Neq; dicti Auctores afferunt rationem, qua id efficaciter probent: teſtimonium autem Pauli, *quod fides eſt argumentum non apparentium*, probabiliter poſſet exponi illo modo, quod fides ipſa eſt argumentum, quod non facit apparere rem creditam, nec requirit illam apparentiam, vt præbeat aſſenſum, non tamen inde ſequitur requirere, vt nulla alia via res appareat, neque hoc dicit Paulus. Secundo vero & faciliùs dico, veritates diuinas per ſolam euidentiam naturalem nõ ſufficienter nobis apparere, quia nec videmus illas

Loci Pauli expoſitio 1.

Expoſitio 2. facilior.

prout in ſe ſunt, neque per medium, quod præbeat ſummam certitudinem illarum, & ideo talis euidentia relinquit ſufficientem non apparentiam, vt ibi etiam locum habeat fides certificando intellectum, vt ſæpe dixi: quæ certitudo neceſſario inuoluit obſcuritatem, cum fundetur in teſtimonio non euidenter cognito, & ideo libera ſit. Et hoc in re ipſa fatentur alij Auctores, dum conceduut ibi interuenire certitudinem fidei, & ita potius augent difficultatem, quam illam expediant, aut minuant: nam in vno, & eodem actu admittunt certitudinem minorem, & maiorem, & conſequenter coguntur admittere euidentiam cum obſcuritate, neceſſitatem cum libertate in eodem actu ſimplici, in quo difficilime intelliguntur, in duobus autem ſine vlla difficultate prout ſatis declaratum eſt. Ad Patres tandem numero ſecundo allatos, paulo infra indicatur reſponſio in nu. ſeq.

Aſſert 4. de comparabilitate fidei cum ſcientia non procedit cum infuſa abſtractiua de potentia ordinaria.

19. Explicandum vero ſupereſt, an ſit idem dicendum de euidentia ſupernaturali abſtractiua? In quo breuiter dico quoad habitus inter ſe, & quoad habitum comparatum ad actum, eandem eſſe rationem, quam amplius explicare non eſt neceſſe. In actibus vero eſt quædam differentia notanda, nam actus ſupernaturaliter euidens, eſt etiam ſupernaturaliter certus, vnde ad minimum videtur eſſe æque certus, ac eſt actus fidei, & ideo euidentia ſupernaturalis, & actualis non videtur relinquere locum officio fidei, quia non poteſt magis firmale intellectum in aſſenſu veritatis cognitæ, quam ſit firmatus per fidem: & ideo ex hac parte videntur minus eſſe compatibiles aſſenſus fidei, & ſcientiæ infuſæ, ac ſupernaturaliter euidentes, quam aſſenſus fidei, & ſcientiæ naturalis de eadem veritate. Et ita mihi veriſimile eſt ex natura rei, ſeu ſecundum ordinarium curſum, hos duos actus non eſſe ſimul, quia vel ſunt ſuperflui: & ideo veriſimile eſt Deum non mouere ſimul ad vtrunque actum extraordinario modo: vel etiam ex naturali modo operandi hominis eſt aliqua repugnantia, quia ſi intellectus neceſſario eſt determinatus ad aſſenſum euidentem, & certum per medium ſcientificum, per voluntatem non applicatur ad aſſentiendum per medium extrinſecum, & obſcurum, quando nullam maiorem certitudinem inde acquirit, vt videtur in rebus humanis experientia notum: & ideo veriſimilius eſt, illos actus regulariter non eſſe ſimul. Nihilominus tamen non cenſeo eſſe abſolutam repugnantiam, neque ineuidentiam contrariam huic euidentiæ, eſſe de obiecto formali, vel de abſoluta neceſſitate fidei: quoad hoc enim procedunt rationes factæ in præcedenti puncto, & dicemus iterum in ſequenti.

Bene tamen de potentia extraordin.

Nec rurſum procedit de comparabilitate cum viſione, de potentia ordin.

20. Secundo facile etiam ex dictis reſoluitur eadem quæſtio propoſita de viſione intuitiua Dei, an ſcilicet cum illa poſſit eſſe fides; Et quidem de actuali fide, Theologi omnes docent non eſſe ſimul cum illa viſione, nec fuiſſe vnquam, nec futuram eſſe, atque adeo neque eſſe poſſe de lege ordinaria, ſeu attenta natura talium actuũ. Ita docent omnes Auctores ſtatim citandi, & ſumitur ex Paulo primo ad Corint. decimo tertio dicente, *Nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum:* & ſubdit, *Cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt*: & ideo opponit cognitionem ænigmaticam viſioni faciali, *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Ad hoc etiam confirmandum valet aliud teſtimonium Pauli ſupra adductum in numero primo, quod *fides eſt non apparentium*, nam tunc maxime obiectum apparet, quando in ſe clare videtur, & hoc etiam confirmant: & ita ſufficienter explicantur teſtimonia Patrum dicentium fidem eſſe de non viſis, quæ in principio adduximus in numero ſecundo. Et videri etiam poteſt Auguſtinus libro decimo quarto de Trinitate capite ſecundo, & tertio. Rationem multi ſumunt ex repugnantia, ex parte obiectorum, de qua dicam ſtatim. Nunc ergo ſufficit ratio proxime facta in præcedenti puncto, quæ hic maiorem vim habet: tum quia viſio intuitiua certior eſt ex ſuo genere quam abſtractiua: tum etiam quia illa viſio eſt ſumme perfecta in ordine ſupernaturali, & ideo maxime neceſſitat intellectum ad ſummam certitudinem, ac proinde non relinquit locum certitudini liberæ, & ex motione voluntatis per motiuum extrinſecum, & obſcurum. Accedit quod etiam ratione ſtatus repugnat illi viſioni imperfectio fidei, quia illa viſio eſt eſſentialis beatitudo perfecta conſtituens hominem in termino, fides autem de ſe conſtituit viatorem.

Id oſtenditur ex Paulo 1. Cor. 13.

Et ex Patribus.

Et ratione.

Imo putant multi quod nec de potentia extra ordin. procedat.

21. Quæritur vero vlterius, an de potentia abſoluta repugnet cum viſione ſimul eſſe fidem? Quod enim hoc implicet contradictionem, videtur ſentire Diuus Thomas hic articulo quarto, & prima ſecundæ, quæſtione 67. articulo tertio, vbi etiam Caietanus & alij, idem etiam Diuus Thomas quæſtione decima quarta de Veritate, articulo nono, & quæſtione vigeſima ſeptima, articulo quinto ad ſextum, & tertio contra gent. capit. 40. & in tertio diſtinctione vigeſima quarta, quæſtione prima, articulo primo, vbi Bonauentura articulo ſecundo quæſtione prima, Richard. quæſtione prima articulo tertio, & Argent. quæſtione prima articulo tertio, Gabr. articulo primo, & ibi etiam Capreol. & Hiſpalenſ. quæſtione vnica, & Heru. Quodlib. ſecundo, quæſtione decimaquinta, articulo tertio. Fundamentum eſt, quia viſio deſtruit obiectum formale fidei, quia de ratione obiecti credibilis eſt, vt ſit non viſum: vnde D. Thom. hic articulo ſexto ad ſecundum, dicit, viſionem tollere imperfectionem ſubſtantialem fidei: vnde ſicut repugnat potentiam, vel habitum tendere extra ſuum obiectum, vel ſicut repugnat ſpeciem bruti manere ablata irrationalitate, ita repugnat fidem eſſe cum viſione. Et ad hoc confirmandum afferuntur teſtimonia, quæ in principio adduximus in numero primo, & ſecundo.

Eorum fundam.

Verius tamẽ videtur oppoſitum.

22. Ego vero non video hanc implicationem contradictionis: & imprimis de habitu fidei certum exiſtimo, nõ implicare contradictionem quod maneat in intellectu videntis Deum, quia ſi actu non operatur, ceſſat omnis repugnantia, vt ſupra in ſimili declaratum eſt, & ita D. Thom. 2. 2. q. 175. ar. 3. ad 3. & quæſt. 13. de Verit. art. 2. dicit in Paulo quando (ſecundum ipſum D. Thomam) raptus vidit diuinam eſſentiam permanſiſſe habitum fidei: Idem ergo facere Deus poſſet per totam æternitatẽ, quia nulla eſt maior repugnantia. De facto vero, probabilius eſt ibi non manere etiam habitum fidei, quia nunquam eſt operaturus, & non pertinet ad perfectionem ſimpliciter, ideoq; ſuperuacaneus eſt. Hinc vero vlterius concluditur, nõ eſſe etiam formalem repugnantiam inter habitum fidei, & lumen gloriæ, quod etiam oſtendit exemplum Pauli: & quia ſicut habitus fidei nõ repugnat cum obiecto viſo, ita etiã non repugnat cum obiecto viſibili, vt ſic dicam; per lumen autem gloriæ, præciſe loquendo, ac formaliter, non fit obiectum actũ viſum, ſed viſibile ex parte potentiæ; ergo multo minus repugnat lumen quaſi habituale cum habitu fidei, quam cum actuali viſione. Quin potius ſi de potentia abſoluta fieret, vt lumen gloriæ maneret in intellectu non vidente actu Deum, in illo eſſe poſſet non ſolũ habitus, ſed etiam actus fidei, quia ſolus habitus, vt ſupra dixi, nullo modo tollit aut impedit obiectum fidei, vel libertatem in aſſentiendo propter illud. Quia vero de facto, & ex natura rei, lumen gloriæ ſemper eſt in actu ſecundo viſionis Dei, ideo eandẽ repugnantiã naturalem, vt ſic dicam, habet cum actu fidei.

23. Denique quod hæc repugnantia inter actus, non ſit in ordine ad potentiam abſolutam Dei, nec

Quinam ita ſentiant.

Suadetur ratione.

nec per implicationem contradictionis ſentit Alex. Alenſ. 3. p. q. 68. & tenet Durand. in 3. diſt. 31. q. 4. vbi etiam Maior, & Baſſolis, & Greg. in Prolog ſentent. q. 3. art. 2. Ratio vero eſt ſuprà tacta, quia conditio *non niſi*, non aliter eſt de intrinſeca ratione fidei, quã reſpectu ſui obiecti formalis, de cuius ratione eſt, vt ſit extrinſecum teſtimonium, non oſtenſum euidenter, neq; oſtendens clare rem dictam: quod autem res ſic teſtificata non ſit aliter viſa, non eſt de eſſentia fidei, quamuis pertineat ad connaturalem modum operandi eius; neq; aliud probatum eſt aliqua ratione efficaci, & ideo non eſt facile negandum diuinæ potentiæ. Et declaratur tandem exemplo: nam cognitio intuitiua & abſtractiua, etiam videntur habere rationes valde oppoſitas, quales ſunt abſentia, & præſentia obiecti, & nihilominus certum eſt, cognitionem intuitiuam, & abſtractiuam eiuſdem rei poſſe ſimul eſſe, imo etiam eſſe in beatis reſpectu eiuſdem Dei per viſionem beatam, & per ſcientiam infuſam, vel naturalem. Et ratio eſt, quia abſentia obiecti non eſt neceſſaria ad cognitionem abſtractiuam reſpectu eiuſdem intellectus quomodocunq; cognoſcentis, ſed ſolum reſpectu medij, per quod ſic cognoſcitur: idem ergo facile intelligitur cum proportione reſpectu aſſenſus fidei; nulla ergo apparet in hoc abſoluta repugnantia, quia illi ſunt duo actus poſitiui, quos Deus poteſt cauſare in mente teſtificando illud ipſum, quod videtur, quia licet in hoc videatur eſſe ſuperfluitas, ad oſtenſionem ſuæ potentiæ, vel propter alias rationes, id facere potuiſſet.

Et exemplo.

An eadem aſſert. procedat de fide cum viſione ſenſitiua.

Negãt aliqui.

24. Adhuc vero ſupereſt verbum vnum dicendum de viſione ſenſitiua, & intuitiua, an poſſit eſſe ſimul cum actu fidei non ſolum de potentia abſoluta (hoc enim à fortiori affirmandum eſt ex dictis) ſed etiam de potentia ordinaria, & ex natura rei. Aliqui ſimpliciter negant, ita vt conſequenter dicant Apoſtolum Thomam, cum dixit illi Chriſtus; *Quia vidiſti me Thoma credidiſti*, non credidiſſe reſurrectionem Chriſti, quia ſuis oculis videbat illum viuere, & manibus etiam tangebat corpus viuificatum, & ita eius fidem referunt ad diuinitatem. Ita fere Tolet. Ioan. 20. Ego tamen ſine dubio credo tam Thomam, quàm Apoſtolos reliquos habuiſſe ſupernaturalem fidem de Chriſti reſurrectione, & de veritate corporis, ac vitæ eius: quod non obſcure ſignificauit D. Thom. 3. parte quæſtione 55. art. 5. & 6. vbi id clariùs in Commentario aſſerui, & confirmaui, quia multo maiori certitudine credebant Apoſtoli Chriſtum vere ſurrexiſſe, quàm ex ſola experientia ſenſuum acquirere poſſent. Deniq; quis negabit illos habuiſſe fidem infuſam myſteriorum pertinentium ad CHRISTI humanitatem. Dico ergo in obiecto ſenſibiliter viſo duo eſſe diſtinguenda: vnum eſt ſpecies illa, quæ extrinſecùs apparet, & de hac certe non eſt fides, ſed experientia, quia de ſola illa extrema apparentia non ſit reuelatio, neq; illa proponitur, vt credatur, ſed vt ducat ad fidem. Aliud autem eſt veritas, & ſubſtantia eius rei, quæ videtur, & de hac poteſt eſſe fides ſimul cum viſione externa, & ita per fidẽ credidit Thomas eſſe ipſummet Chriſtum, ac verum hominem, quem videbat, & tangebat, & loquentem audiebat.

Conſule etiam ibid diſpu. 11 ſect. 4 § *Non eſt autem.*

Exponitur propoſitum dub. & reſoluitur.

SECTIO DECIMA.

Vtrum priuata reuelatio Diuina pertineat ad obiectum formale fidei: & conſequenter, an auctoritas Eccleſiæ pertineat ad hoc obiectum formale, & quomodo in illam reſoluatur fides.

Error hæreticorum.

INprimis cauendus eſt error quorundam hæreticorum, quos etiam moderni hæretici ſequũtur, qui dixerunt, vnicam rationem & regulam credendi in ſingulis fidelibus eſſe internam reuelationem, vel inſtinctum ſpecialem, quem Deus vnicuiq; tribuit: eſt enim hæc aperta hæreſis, imo origo omniũ hæreſum, & ſchiſmatum, quia ſi verum eſſet, non poſſet eſſe vna fides, ſed tot eſſent, quot ſunt capita; ſed contra hunc errorem dicturi ſumus infra diſput. 4. & 5. tractando de regulis, & propoſitione fidei: & ideo illo omiſſo duæ opiniones Theologorum tractandæ ſunt.

1. opinio negans.

Fundam. ex Epheſ. 2. & 4.

1. Prima opinio eſt reuelationes priuatas non ſufficere ad obiectũ formale fidei. Ita ſentit Caiet. hîc q. 1. ar. 1. & q. 5. ar. 3. & Bañez ibid. dub. 3. & Sot. lib. 3. de Nat. & Grat. cap. 11. atq; etiam Cano lib. 12. de Loc. cap. 3. & 4. & Valent. ſuo tertio tomo q. 1. puncto 1. difficult. 5. Cumel. 1. p. q. 1. art. 3. in ſua quæſt. 2. ad 7. Fundamentum eſt, quia obiectum formale fidei eſt prima veritas, vt docens homines per Eccleſiam, Apoſtolos, Prophetas, & Scripturas, ſed reuelationes priuatæ non ſunt hoc modo à prima veritate; ergo non continent ſufficienter obiectum formale fidei. Maior probatur ex illo ad Epheſ. 2. & 4. *Superædificati ſupra fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum.* Probari etiam ſolet ex Aug. in Enchyrid. cap. 9. quatenus ibi dicit credenda eſſe, quæ ad religionem pertinent: illa enim ad religionem pertinere cenſentur, quæ ab Eccleſia communiter traduntur. Item probatur ex Magiſt. in 3. di. 23. vbi dicit fidem catholicam eſſe de his, quæ ab omnibus fidelibus communiter creduntur: ergo illa ſola pertinent ad fidem: ergo non illa, quæ priuatim reuelantur. Maxime vero videtur fauere D. Th. 2. 2. q. 5. ar. 3. vbi dicit formale obiectum fidei eſſe primam veritatem, vt manifeſtatur in ſacra Scriptura, & doctrina Eccleſiæ, & 1. p. q. 1. ar. 8. ad 2. dicit, fidem noſtram inniti reuelationi, Apoſtolis, & Prophetis factæ: non autem reuelationi ſi qua fuit alijs Doctoribus facta: & ſimilia habet q. 2. de Virtutib. art. 13. ad 6.

Ex Aug.

Ex Magiſt.

Ex D. Th.

2. opinio affirmat.

Eius funda.

2. Secunda opinio eſt reuelationem diuinam obſcuram, & ſufficienter propoſitam eſſe ſufficientem rationem formalem obiecti fidei: ſiue ſit publica, ſiue priuata, ſiue de communi doctrina, ſiue de re aliqua particulari. Ita tenet Vega lib. 9. in Trid. cap. vlt. & Cordub. in Quæſt. q. 17. lib. 1. & Catharin. Opuſc. de certitud. grat. & Arag. in dictis artic. 1. & 3. Bellar. lib. 3. de Iuſtif. cap. 3. Salmer. lib. 1. in Epiſt. Pauli p. 3. diſp. 2. & fauet D. Th. 2. 2. q. 1. art. 1. quatenus pro obiecto formali fidei ſufficiente, ſeu adæquato, ponit primam veritatem teſtificantem, nulla facta mentione Eccleſiæ, vel reuelationis, aut doctrinæ publicæ. Et hoc modo poteſt hæc opinio tribui fere antiquis Theologis: nam eodem modo aſsignant obiectum formale fidei, vt in ſuperioribus viſum eſt. Ex quibus etiam facile colligi poteſt fundamentum huius ſententiæ ſcil. primam veritatem, & auctoritatem eius, eſſe vnicum motiuum credendi per fidem: hæc autem auctoritas Dei eiuſdem rationis eſt, & æqualis ſiue de vna, ſiue de alia re loquatur, & ſiue per Eccleſiam, ſiue per quencunq; alium, & ſiue priuatim, ſiue publice: ergo hæ circunſtantiæ non variant obiectum formale fidei: ergo in priuatis reuelationibus continetur ſufficienter obiectum formale fidei. Atque hæc ſententia mihi videtur omnino vera, quia tamen priores Auctores fortaſſe ſolum diſſentiunt in modo loquendi, oportet ambiguitatem verborum tollere, & rem totam amplius explicare.

Notatio pro reſolutione quid ſint fides Cathol. & Theolog.

3. Aduertendum eſt ergo, ſolere Auctores diſtinctionem facere inter fidem Catholicam, & Fidem Theologicam, ſeu infuſam, quæ diſtinctio, & ad obiectum, ſeu materiam fidei, & ad habitum, vel actũ applicari poteſt: nam vtrunq; ſignificari ſolet nomine *fidei*, vt in principio huius materiæ dixi. Et in vtraq; ſignificatione illa duo membra ſe habent tanquam includens, & incluſum: nam fides Catholica ex parte materiæ dicitur doctrina illa, quæ toti Eccleſiæ

cleſiæ vniuerſali credenda proponitur: nam idem eſt doctrina Catholica quod doctrina vniuerſalis: ex parte vero credentium ſignificat habitum illum, vel actus, quibus talis doctrina creditur ſicut oportet ad ſalutem; conſtat autem totam hanc fidem Theologicam eſſe; quia illa doctrina, & principaliter continet Deum ipſum, ac quæ ad illum pertinēt, & maxime ſubſtat obiecto formali fidei Theologicæ, & infuſæ. Vnde etiam ex parte habitus, & aſſenſus manifeſtum eſt: fidem de tali doctrina, Theologicam eſſe: ſic ergo fides Catholica in Theologica includitur. Fides autem Theologica vniuerſalior eſſe cenſetur, quia ex parte materiæ continet quidquid à Deo reuelatum fuerit, etiamſi ad communem Eccleſiæ doctrinam non pertineat. & cum eadem proportione ex parte habitus, & actuum ſignificat credulitatem propter auctoritatem Dei teſtificantis in quacunque materia, & in quocunque modo.

Et quo pacto diſtinguatur.

4. Conſtat autem manifeſtè, fidem Catholicam, & Theologicam ſic declaratam non eſſentialiter, ſed accidentaliter diſtingui. Probatur, quia in vno, & eodem poteſt eſſe fides catholica, etiam cum illa extenſione, quam addit fides Theologica, & tamen in illo non multiplicatur habitus fidei: nam fides infuſa vna tantum eſt ſecundum habitū, vt eſt communis doctrina, & certa, quantum ex Paulo colligitur, & infra ſuo loco videbimus: ergo ſignum eſt illas fides nō diſtingui eſſentialiter, alias non poſſent coaleſcere in vnum habitum. Hoc etiam demonſtrat ratio tacta in ſecūda ſententia, quia fides Theologica ſolum poteſt differre à Catholica vel ex parte materiæ, vel ex parte modi, aut medij recipiendi reuelationem à Deo, tota autem hæc diuerſitas accidentalis eſt: ergo. Maior vt clara ſupponitur, quia neque ab Auctoribus aliæ differentiæ aſsignantur, nec certe excogitari poſſunt. Minor autem, quoad primam partem de materia, probatur: quia ad vnitatem, & eſſentiam fidei, & formalis obiecti eius accidentalis eſt varietas materiæ, vt manifeſte patet, tum ex generali ratione obiecti materialis, & formalis in omnibus virtutibus, tum etiā ex dictis in diſputatione præcedenti, vbi oſtendimus, ſub materia eiuſdem fidei comprehendi ſupernaturalia, & naturalia, neceſſaria, & cōtingentia: ergo etiam comprehendentur vniuerſalia, & particularia, ſeu quæ omnibus, vel quæ aliquibus tantum reuelantur: nam hæc differentia magis accidentalis eſt, & pendens ex ſola voluntate extrinſecà reuelantis. Et idem eſt de alia differentia, quod materia reuelata pertineat ad religionem, vel non pertineat: nam hoc etiā ad credibilitatem eſt accidentariū. Eo vel maxime quod quælibet veritas eo ipſo quod à Deo reuelatur, poteſt eſſe materia religionis: nam ad cultū Dei pertinet etiā in illa materia ipſi adhibere fidē, nec poteſt Deus aliquid reuelare, quod non cōferat ad ſalutē ſaltem perſonæ recipientis, ſi cum debita reuerētia, & fide illud ſuſcipiat. Atq; ita videmus in Scriptura ſacra multa cōtineri, quę per ſe, & directe ad religionem non pertinebant, vt ea, quæ ſpectant ad hiſtoriam rerum humanarum: & nihilominus eadem fide, & certitudine credenda ſunt, vſq; ad minima, vt vulgare exemplum, quod Tobias habuerit canē, & propterea in ſuperioribus reiecimus diſtinctionem hæreticorum de triplici fide. Et ratio omnium eſt, quia veritas prima eadē, & æque infallibilis eſt in minimis, & in maximis, & omnia ordinat ad gloriā ſuam. Aliæ vero partes eiuſdē minoris, ſcilicet, de modo, & de medio reuelationis, etiā claræ ſunt ex dictis, quia illæ circunſtantiæ tantum in hoc conſiſtunt, quod reuelatio fiat vel immediate à Deo, vel per aliquem miniſtrum ſuum, vel per prædicationē Apoſtolorum, aut Prophetarum, vel per alium modum traditionis, aut propoſitionis à Deo factæ, hæc autem omnia accidentaria ſunt, quia non ſpectant ad obiectum formale, ſed ad approximationem, ſeu applicationem illius obiecti: vnde Auguſt. 19. contra Fauſt. c. 15. dicit eandem fuiſſe fidem antiquorum, & noſtram, *quam vel reuelationibus accipiebant, vel in Prophetis intelligebant*, nihil inter hos modos diſtinguens, quia re vera ſunt accidentarij ad fidem: vnde fides, quam Adam habuit, & quam ab illo didicit Abel, eiuſdem rationis fuit, licet ille immediate à Deo illam receperit, hic vero à parente ſuo, & ſic de alijs. Eſt ergo certum fidem Catholicam, & Theologicam eſſentialiter non diſtingui: quod ſi auctores primæ opinionis contrarium docere voluerunt, illis aſſentire non poſſumus, ſi vero fundamentum hoc admittunt, non video quomodo in re ipſa poſsint ab Auctoribus ſecundæ ſententiæ diſcrepare.

Diſtinctio ex parte materiæ.

Diſtinctio ex parte modi.

5. Ex hoc ergo fundamento infero, & aſſero primo reuelationem priuatam ſufficienter propoſitam in quacunque materia verſetur, ſufficere ad aſſenſum fidei eiuſdem ſpeciei, & eiuſdem habitus cum alijs aſſenſibus Fidei Catholicæ, & conſequenter talem reuelationem ad obiectum formale Fidei ſufficere. Hæc aſſertio ſequitur aperte ex fundamēto poſito: ſed præterea probatur primo ex Scriptura, in qua legimus multas reuelationes priuatim factas, etiam de rebus humanis, & temporalibus, & nihilominus Fides inde concepta laudatur tanquā Fides diuina eiuſdem excellētiæ cum quacunq; alia, ſic Paul. ad Hebr. 11. laudat Fidem Saræ in reuelatione de futuro filio, & quia in principio tarda fuit in credendo reprehenditur in Geneſi: ſicut etiā reprehenſus fuit Zacharias Luc. 1. & ſimiles reuelationes leguntur frequenter in Scriptura, præſertim in Teſtamento veteri: & in nouo non deſunt aliquæ præſertim in Actibus Apoſtolorū, vnde etiā Paul. dixit 1. ad Theſſal. 5. *Prophetias nolite ſpernere*: ſecūdo probatur ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 12. vbi ait neminem poſſe ſcire qui ſint à Deo electi, niſi per ſpecialem reuelationem, & in can. 16. ſimiliter dicit neminē poſſe eſſe certū certitudine fidei de ſua gratia, vel futura perſeuerantia, niſi per ſpecialem reuelationem, vbi clare ſupponit, & hanc reuelationem eſſe poſsibilem, & ſufficientem ad cauſandam certam Fidem, & dum nihil diſtinguit de Fide, ſatis indicat eſſe eandem, qua cætera creduntur: deinde in Concil. Later. ſub Leone X. ſeſſ. 11. prohibentur prædicari reuelationes ſpeciales, de rebus futuris ſine examine, & approbatione Eccleſiæ, in quo etiam ſupponit tales reuelationes poſſe ſufficere ad veram Fidem: ſic etiam Innoc. III. in cap. *Cum ex iniuncto*, de Hæreticis, dicit reuelationi ſpeciali nō eſſe adhibendam fidem, niſi miraculo confirmetur, loquitur autem reſpectu aliorum, qui illam audiunt, non qui recipiunt, vt late exponit Abul. in cap. 4. Matth. q. 120. & 121. in quo etiam ſupponitur ſufficientia talis reuelationis, quantum eſt ex parte obiecti formalis fidei. Tertio probatur ratione, quia aſſenſus cauſatus ex illa reuelatione eſt ex eodem formali motiuo, & ex eadem obligatione captiuandi intellectum in obſequium Dei, eſt etiam ille actus ſupernaturalis, ita vt nōn poſsit fieri ſine auxilio DEI: ac denique d eſe pertinet ad illam fidem, quæ eſt fundamentum iuſtitiæ, vt aperte colligitur ex citato loco Pauli ad Hebr. 11. & inductione, & iam poteſt facile oſtendi in Angelis, Adamo, Abrahamo, & alijs, qui non per Eccleſiam, ſed priuatim reuelationes acceperunt: ergo.

Aſſertio prima de reuelatione priuata.

Vide infra diſp 6 ſect. 3. à n. 6. & l. 9. de gratia c. 9. numet. 4.

Probatur 1. ex ſcript.

Probatur 2. ex Concil.

Tertio probatur ratione.

6. Secundo ſequitur, & aſſero, aſſenſum fidei fundatum in reuelatione priuata ſufficienter propoſita, eſſe ex eadem fide, quæ realiter Catholica eſt, quamuis non ſit ab illa formaliter, vt Catholica eſt. Prior pars manifeſta eſt ex dictis: nam ille actus eſt à fide Theologica, & infuſa: ſed fides Theologica, eadem eſt realiter, & eſſentialiter cum Catholica: ergo actus ille realiter eſt à fide Catholica. Cōſequentia clara eſt, & antecedens quoad vtramque partem ſatis probatum eſt. Alteram partem poſui propter

2 Aſſertio bipartita de eadem reuelatione priuata.

Prior pars oſtenditur.

Suadetur poſterior.

propter Authores primæ ſententiæ, videntur enim in hoc ſenſu loquuti, & non eſt de modo loquendi cum eis contendendum, cum ille probabilis ſit. nam fides vocatur *Catholica* ex materia vniuerſali, ille autem aſſenſus non eſt à fide, vt verſatur circa talem materiam: ergo formaliter non eſt à fide, vt *Catholica eſt*, ſeu vt ſubſtat tali denominationi.

Priuatam reuelationem recipiens tenetur credere, non ſic alii ordinariè.

7. Eſt autem circa hanc partem aduertendum poſſe huiuſmodi priuatam reuelationem comparari vel ad ipſum recipientem, vel ad alios: nam directè, & ex ordinaria intentione, talis reuelatio ordinatur ad inſtructionem, & directionem ipſius recipientis: vnde ille ſolus obligatur ad illi fidem adhibendam, alij vero fideles ordinariè non tenentur his priuatis reuelationibus fidem adhibere, quia illis non ſufficienter proponuntur. In vtriſq; autem oportet probare Spiritus, an à Deo ſint, ſicut monuit Paul 1. ad Theſſal. 5. nam poſtquam dixit, *Prophetias nolite ſpernere*, ſtatim adiungit, *Omnia autem probate*, prima autem, & præcipua probatio eſſe debet, vt talis reuelatio non ſit contraria Catholicæ doctrinæ, neq; à regula Eccleſiæ diſcedat, hoc enim ſenſu dixit Paul. ad Heb. 13. *Doctrinis varius, & peregrinis nolite abduci*, & ad Galat. 1. *Si angelus de cœlo euangelizet aliter*, &c. & Ioan. 1. Can. cap. 2. & 4. *Quod audiſtis ab initio in vobis permaneat*: & in eodem ſenſu dicit infra: *Non habetis neceſſe, vt aliquis doceat vos*, ſcil. aliquid repugnãs his, quæ accepiſtis, vt late exponit Anaclet. Pap. Epiſt. 1. & ideo ait Auguſt. 12. Geneſ. ad literam cap. 14. non eſſe magnum tunc diſcernere ſpiritus, quando ad aliqua perduxerint, quæ ſunt contra bonos mores, vel contra regulam fidei, tunc enim manifeſta eſt deceptio: hæc igitur eſſe debet prima probatio: poſtea vero, quando conſtiterit materiam non eſſe contrariam catholicæ fidei, aliæ coniecturæ, & ſigna adhibenda ſunt, de quibus videri poteſt D. Thom. in id 2. ad Cor. 11. *Satanas transfigurat ſe in angelum lucis*: & Gerſon. 1. p. Alphab. 14. litera E. vbi in tertio ordine credibilium ponit ea, quæ priuatim reuelantur, & in Alphab. 19 lit. V. ponit ſigna, & videri etiam poteſt Medina 1. 2. q. 22. in fine: & ideo dixi, ſemper neceſſariam eſſe ſufficientem propoſitionem: illa vero facta, reuelatio poteſt eſſe non ſolum ſufficiens, ſed etiam obligans, & ideo in Scriptura ſæpe aliqui reprehenduntur propter tarditatem in credendo etiam priuatæ reuelationi, vt de Sara, & de Zacharia aduertimus. Reſpectu vero aliorum rara eſt hæc obligatio, non eſt tamen impoſſibilis, vt colligitur ex 3. Reg. 10. vbi quidam punitus eſt à Deo, quia non credidit particulari reuelationi cuiuſdam Prophetæ, & idem ſupponitur in dicto cap. *Cum ex iniuncto*, vbi Pontifex poſtulat miraculum, quo confirmetur talis reuelatio, vt late declarat Abulenſ. loco ſupra citato: generalis autem regula eſt, requiri approbationem Eccleſiæ, vt alij credere teneantur, vt ſumitur ex Concil. Later. ſupra citato, & tunc iam fides illa incipiet eſſe Catholica.

Reuelationis priuatæ probandæ modus vnus.

Modus alter.

Reuelatio priuata ſufficienter propoſita obligat etiam nõ recipientes, licet raro.

3 Aſſertio.

8. Tertio infertur ex dictis, & aſſero Eccleſiæ propoſitionem, ſeu regulam non ſpectare ad obiectum formale fidei, ſed ad peculiarem modum applicationis eius. Hæc aſſertio colligitur ex D. Thoma 2. 2. q. 1 art. 1. quare nus aſsignando obiectum formale fidei, nullam mentionem facit Eccleſiæ, & hoc modo citari poſſunt pro hac parte antiqui Theologi, qui ſolam veritatem primam reuelãtem pro obiecto formali aſsignant, & ſimiliter adduci poſſunt omnia, quibus illam veritatem ſupra in ſect. 4. confirmauimus: à poſteriori etiam probatur: quia multi ſufficienter crediderunt ſine propoſitione Eccleſiæ, vt patet de Angelis, Adam, Abraham, & alijs quibuſdam Prophetis, imo etiam Apoſtolis: nam & Paul. de ſe dicit, *Non ab hominibus, neque per hominem*: illi autem habuerunt fidem eiuſdem rationis cum noſtra: ergo, & idem obiectum formale: ergo etiam reſpectu noſtri Eccleſia non ingreditur obiectum formale fidei. Ratione declaratur in hunc modum: nam in Eccleſia duplex auctoritas conſiderari poteſt: vna eſt humana, altera diuina: De priori loquitur Auguſt. lib. Contra epiſt. fundamẽti cap. 4. quando numerat ea quæ ipſum in Eccleſia tenebant, ſcil. *Sapientiam Doctorum Eccleſiæ, conſenſionem populorum, vim miraculorum, antiquitatem, & perpetuam ſucceſſionem*, quæ huic congregationi tribuunt ſummam auctoritatem humanam. De altera loquitur Paul. 1. ad Timot. 3. cum dicit, Eccleſiam *eſſe columnam, & firmamentum veritatis*, & eandem promiſit Chriſtus cum dixit: *Portæ inferi non prævalebunt aduerſus eam*, Matth. 16. & de eadem intelligi debet quod ait Auguſt. in li. proxime citato cap. 5. *Euangelio non crederem, niſi me auctoritas Eccleſiæ commoueret*: & ſic etiam accipi poſſunt verba Leonis Papæ ſerm. 2. de Aſcenſ. *Vt fides excellentior eſſet, viſioni doctrina ſucceſſit, cuius auctoritatem supernis illuminata radiis credentium corda ſequerentur.* Eccleſia igitur priori ratione ſpectata non poteſt eſſe, nec pertinere ad obiectum formale fidei infuſæ, quia hæc nullo modo fundatur in auctoritate humana tanquam in ratione credendi, neq; integra, neq; partiali, vnde illa auctoritas Eccleſię, & illa motiua, quæ nobis illam conciliant, faciunt quidem doctrinam Catholicam euidenter credibilem, eamque ſufficienter proponunt, vt credenda ſit propter auctoritatem Dei, vt infra videbimus: per ſe autem non præbent rationem formalem credendi. Poſteriori autem modo conſiderata Eccleſia eſt quidem infallibilis regula noſtræ fidei, tamen hoc habet in quantum eſt veluti organum, ſeu inſtrumentum per quod Spiritus ſanctus loquitur, & ideo non poteſt ipſa eſſe ratio formalis credendi, ſed eſt auctoritas ſpiritus ſancti regentis illam, quia in inſtrumento tota ratio, & virtus agendi eſt ex motione principalis agentis. Sicut etiam Scriptura eſt infallibilis regula fidei, non ratione ſui, ſed quia *Spiritu ſancto inſpirati loquuti ſunt Sancti Dei homines*. Et in vniuerſum inſtrumentum materialiter ſe habet; ergo non pertinet ad rationem formalem, & ideo non variat fidem quoad ſubſtantiam eius, quod Deus loquatur per Eccleſiam, vel quocunq; alio modo.

Probatur authoritate à Theolog.

Et à poſteriori.

Et à priori diſtinguendo in Eccleſia diuinam authoritatẽ ab humana.

Humana authoritas non ſpectat ad obiectum formale fidei.

Nec diuina in Eccleſia niſi vt inſtrumentum.

9. Vltimo ex dictis expeditur obiter quæſtio ab alijs copioſè tractata, an vltima reſolutio fidei fiat in auctoritatem Eccleſiæ? in qua Medin. lib. 5. de Recta in Deum fide, affirmatiuam partem late defendit, & ſequitur Aiala de Traditionib. p. 2. c. 1. & ſentit Durand. in 3. diſt. 24. q. 1. & d. 25. q. 3. dum dicit primum principium, in quod reſoluitur tota fides eſſe hoc, Eccleſiam regi ab Spiritu ſancto; & in idem inclinat Gabr. & Almain. in 3. diſtin. 23. qui afferunt citatam ſententiam Auguſtini, *Euangelio non crederem*. Item experientia; nam fideles credunt quod Eccleſia docet, & in eius auctoritate conquieſcunt, & nihilominus per veram fidem infuſam credunt; quamuis diuinæ reuelationis non recordentur. Contrariam nihilominus ſententiam tenent communiter Thomiſtæ 2. 2. q. 1. art. 1. & fundantur in præceptoris auctoritate, vt ſuprà illam induxi num. præced. quia pro obiecto formali fidei ſolùm ponit primam veritatem, & 1. p. qu. 1. art. 8. ad 2. abſolute ponit diuinam reuelationem quocunq; modo fiat: vltima autem reſolutio fit in obiectum formale, vt ſæpe dixi: & ita etiam referri poſſunt Bonau. in 3. diſt. 24. art. 1. q. 2. & Albert. diſt. 23. art. 12. & Marſil. q. 14. ar. 1. latiùs, & formaliùs Soto lib. 2. de Nat. & grat. c. 8. Honor. lib. 2. de locis cathol. cap. 5. Bellar. lib. 3. de verbo Dei cap. 3. Ruard. in expoſit. ar. 5. Valen. citato punct. 1. difficultate 4. Cano lib. 2. de Loc. cap. 8. Veg. lib. 9. in Trident. cap. 5. Hoſius in Confeſs. cap. 16. Quorum fundamentum iam declaratum eſt ex ratione, & obiecto formali fidei. Et hæc ſententia eſt ſimpliciter vera, licet fortaſſe prior non loquatur in ſenſu contrario.

Dubium an fides reſoluatur in authoritatem Eccleſiæ.

Qui affirmẽt

Suadent ex Auguſt & experientia.

Qui negent.

Reſoluitur dubium propoſitum per partes

1. Pars, fides non reſoluitur vltimate in authoritatem humanam Eccleſiæ.

10. Suppoſita ergo diſtinctione data in numer. 8. de duplici auctoritate Eccleſiæ, manifeſtum imprimis eſt, fidem non reſolui vltimate in Eccleſiam, vt pollentem quacunque humana auctoritate, etiam maxima, quia talis fides humana eſſet, non diuina: vnde veriſimile non eſt, priores Auctores in hoc ſenſu fuiſſe loquutos, de quo etiam aliqua addemus in ſectione 11. Eccleſia ergo, ſub illa ratione ſpectata, erit in ratione proponentis, maximum, & quaſi vltimum fundamentum, vltra quod neceſſarium eſt formale motiuum quærere, in quod fiat vltima reſolutio.

2. Pars. Nec reſoluitur ſecundum ſe ſumpta in authorit. diuinam Eccleſiæ.

Conſiderando autem Eccleſiam, vt ab Spiritu Sancto regitur, ſic placet diſtinctio Caiet. in art. 1. de vltima reſolutione fidei ſecundum ſe, vel quoad nos. Nam abſolute, & ſecundum ſe, non poteſt fieri vltima reſolutio in Eccleſiam: ſicut vltima reſolutio actionis non fit in inſtrumentum motum à principali agente, ſed in ipſum principale agens, & ita Scriptura ſemper facit vltimam reſolutionem in Deum, dum ait, fideles credere Deo, & ſuſcipere verbum fidei, *vt vere eſt verbum Dei*, & Chriſtus ipſe, vt homo, in Patrem retulit ſuam doctrinam Ioan. 12. *Qui credit in me, non credit in me, ſed in eū, qui miſit me*: & alibi, *Doctrina mea, non eſt mea*, & Mat. 11. *Caro, & ſanguis non reuelauit tibi: ſed Pater meus, qui eſt in Cælis*, cum tamen ipſe docuiſſet: multo ergo magis id dicendum eſt de Eccleſia, quod Apoſtoli ſignificarunt, quando Actor. 15. dixerunt, *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis.* Denique patet faciendo ipſam reſolutionem: nam licet credamus Eccleſiæ definienti, ſi interrogemur cur illi credamus, reſpondebimus, quia habet infallibilem aſſiſtentiam Spiritus ſancti, & ſi iterum interrogemur cur hoc credamus, reſpondebimus, quia Deus reuelauit, cui credimus propter auctoritatem ſuam, non propter Eccleſiæ auctoritatem, licet illa nobis proponat ipſammet reuelationem Dei.

Tertia pars reſoluitur tamen in illā quoad nos.

Nihilominus tamen quoad nos propoſita eſt Eccleſia, vt ab Spiritu ſancto regitur, tāquam proxima, & ſufficiens regula credendi, quia non poſſunt fideles omnes doctrinam fidei per ſe expendere, aut ſemper reſolutionem facere in auctoritatem diuinam expreſſe cogitatam, quæ nimis excellens, & ſpiritualis eſt, Eccleſia autem eſt ſenſibilis regula, quā facilius audiunt, & percipiunt:

Implicite tamen in diuinam authorit. ſemper reſoluitur.

in illa tamen auctoritatem diuinam quaſi loquentem ſupponunt, & ita implicite ſaltem ſuam fidem in Deum reſoluunt, quod ſuo modo commune eſt alijs regulis fidei, vt ſunt Scriptura, & traditio, quæ ſe mutuo iuuāt, & vna in aliam reſoluitur in ſuo ordine, quomodo autem hoc fiat ſine vitioſo circulo, dicemus inferius, de illis tractando in diſp. 5.

SECTIO XI.

Vtrum reuelatio virtualis, ſeu mediata ſufficiat ad obiectum formale fidei: vbi de diſtinctione formali inter obiectum fidei, & Theologiæ.

Diuina reuelatio aut formalis eſt.

DVobus modis intelligi poteſt, aliquid cadere ſub diuinā reuelationem: vno modo formaliter: & ſecundum ſe, quia videlicet eſt id, quod formaliter dicit Deus, & hanc vocamus formalem, & immediatam reuelationem, quæ indubitanter ſufficit ad fidē infuſam, vt hactenus oſtenſum eſt, nunc autem inquirimus, an ſit etiam neceſſaria?

Aut virtualis, de qua quæſtio inſtituitur.

Alio ergo modo continetur aliquid ſub reuelatione diuina, quia licet in ſe non dicatur, includitur in re dicta, ſicut eſſe credibile continetur in eo, quod dicitur, eſſe hominem, & hanc vocamus reuelationem virtualem, vel etiam mediatam, vtique ex parte obiecti materialis, non ex parte reuelantis, vel prædicātis fidem: nam de hac mediatione, vel immediatione ex parte Dei loquentis, iam ſupra dictum eſt. De hac ergo reuelatione virtuali, & mediata quærimus, an ſufficiat ad obiectum formale fidei, ſeu, quod perinde eſt, ad credendum fide infuſa? Atque ita dubitatio hæc fere coincidit cum illa, an propoſitio elicita per diſcurſum ex duobus principijs fidei, vel ex vna de fide, & altera naturali ſit credenda de fide?

1 Opinio affirm.

3. In hac ergo dubitatione eſt prima opinio affirmans has concluſiones Theologicas eſſe de fide, ac ſubinde ad fidem ſufficere, quod virtualiter reuelatæ ſint, ſeu in reuelatis virtute contentæ. Ita tenet Cano lib. 6. de Loc. cap. vlt. ad 10. Latius Vega lib. 9. Trident. cap. 39. & defendit Vaſq. 1. p. diſp. 5. cap. 3.

Probatur i. inductione.

Probatur autem primo inductione, quam late facit Vega: quia multa credimus de fide, quæ in ſe reuelata non ſunt, propter illationem neceſſariam ex reuelatis, vt Deum (inquit) eſſe infinitum, incorporeum, & ſimilia: Patrem diſtingui realiter à Filio, quia generat illum: Chriſtum habere duas voluntates: vel eſſe corpore, & anima, ſub ſingulis ſpeciebus conſecratis: item qui baptizat infantem de fide credit illum eſſe iuſtum, ſolum ex illo principio fidei, quod verum Sacramentum dat gratiam non ponenti obicem: quia euidens eſt, infantem non ponere obicem, & baptizanti, qui de ſua intentione certus eſt, eſt etiam euidens, ſe conficere verum baptiſmum. Et ſimili modo peccator, qui euidenter cognoſcit ſe eſſe in affectu mortalis peccati, de fide credere poteſt ſe non habere gratiam apud Deum: ergo in his omnibus, & ſimilibus ſufficit mediata reuelatio ad fidem.

Probatur ſecundo.

Secundo eſt ratio à priori, quia nō minus pertinet ad infallibilem Dei veritatem, vt ſint vera omnia, quæ neceſſario ſunt connexa cum his, quæ expreſſe teſtificatur, quam quod ipſummet dictum verum ſit, quia vna veritas non poteſt ſubſiſtere ſine alia. Vnde inter homines falſus teſtis iudicaretur, qui de aliqua circunſtantia conuinceretur, ſine qua veritas dicti ſui exiſtere non poſſet.

Tertio.

Vnde ſumi poteſt à contrario tertium argumentum: quia qui non daret aſſenſum huiuſmodi concluſioni contentæ in principio fidei, eſſet hæreticus, quia quātum eſt ex ſe falſum redderet teſtimonium Dei, & virtualiter negaret veritatem eius, cum non poſſit negare alia principia, quæ euidentia ſunt: ergo è conuerſo aſſenſus illius veritatis ad fidem pertinet.

Quarto.

Vltimo argumentantur in hunc modum, quia aſſenſus ille certus, & ineuidens eſt: ergo non poteſt eſſe niſi fidei infuſæ. Dicetur fortaſſe eſſe aſſenſum Theologicum: ſed cōtra, quia aſſenſus Theologicus ſi nitatur tantum in reuelatione diuina, non eſt diſtinctus ab aſſenſu fidei, quia eſt ſupernaturalis per ſe infuſus: vnde non poteſt pertinere niſi ad habitū fidei, quia non datur alius per ſe infuſus ad aſſentiendum ſpeculatiue, & vniuerſaliter veritatibus reuelatis: & ita poſſunt etiam pro hac opinione citari Auctores, qui exiſtimant proprium habitum Theologiæ non diſtingui à fide.

Secunda opinio negat.

3. Secunda opinio extreme contraria negat reuelationem hanc virtualem ſufficere ad obiectum formale fidei, & conſequenter aſſenſum habitum ex diſcurſu Theologico per conſequentiam euidentem, & ex principijs creditis, vel vno credito, & altero euidente, non eſſe aſſenſum fidei, ſed inferioris rationis, & conſequenter pertinere ad habitum ſpecie diſtinctū. Et ita poſſunt pro hac ſententia referri Theologi, qui diſtinguunt habitum fidei ab habitu Theologiæ etiamſi vterq; ſit ad aſſentiendum nō viſis, quod cōmuniter tenet in Prolog. Greg. q. 1. ar. 4. Maior q. 4. Ocham. q. 3. Gabriel q. 6. Capreol. Caiet. & Thomiſtæ, & alij ac plane D. Th. 1. p. q. 1. art. 1. & 2. Specialiter vero hanc ſententiam explicat, & defendit Molin. ibi ar. 2. diſp. 1. & 2. & quod mirandum eſt

Ampliatio Molinæ.

illā ita ampliat, vt dicat cōcluſiones elicitas ex vna de fide, & altera euidente non eſſe de fide, etiamſi ab Eccleſia definitæ ſint, ſed manere ſemper ſub

certi-

Illius fundament. certitudine Theologica. Fundamentum ſententiæ eſt, quia reuelatio virtualis tantum non cauſat tantam certitudinem, quantam præbet reuelatio formalis; ergo non ſufficit ad aſſenſum fidei Conſequẽtiam negare conatur Vega ſuprà, ſed in ea reſponſione non perſiſtit, & meritò; quia aſſenſus fidei omnes ſunt æquè certi per ſe, & eſſentialiter, licet ex parte ſubiecti poſsit eſſe aliqua inęqualitas, quæ etiam inueniri poteſt circa res formaliter reuelatas: & ratio eſt, quia omnes aſſenſus fidei ſunt æque infallibiles, quia prima veritas æqualis eſt in omnibus, conſequentia ergo optima eſt. Probatur autẽ antecedens, quia reuelatio tantum virtualis non ſufficit ad certitudinem aſſenſus; quia ipſamet reuelatio non oſtendit virtualem continentiam vnius in alio, ſed hanc manifeſtat lumen, ſeu euidentia naturalis; hæc autem non confert tantam certitudinem ſicut diuina reuelatio; ergo aſſenſus inde productus nõ poteſt eſſe tam certus, ſicut aſſenſus fidei. Confirm. Vnde confirmatur, quia ille aſſenſus per ſe pendet ex principio euidẽte, quia ſine illo reuelatio tantum virtualis non ſufficeret: ſupra autem oſtenſum eſt principium euidens non eſſe ſufficiens ad fundandũ aſſenſum fidei, quia concluſio ſemper ſequitur debiliorem partem quoad proprietates vtriuſque præmiſſæ; ergo.

Molin. ampliatio ſuadetur. 4. Ampliationem autẽ ſuam probat Molin. quia Eccleſia non poteſt facere, vt ſit de fide, quod antea non erat de fide, ſed concluſio illata ex vna præmiſſa de fide, & altera euidente non erat de fide ante definitionem Eccleſiæ etiam apud eos, qui optime nouerant vim illationis, & euidentiam præmiſſæ naturalis, atque adeo continentiam virtualem illius cõcluſionis in principio reuelato à Deo: ergo neque poſt definitionem Eccleſiæ, eſt de fide. Maior videtur haberi ex communi conſenſu Theologorum, quia Eccleſia nõ habet nouas reuelationes, vt noua dogmata fidei conſtituant. Quod ſi inquiratur, quid nobis conferat Eccleſiæ definitio, reſpondet, vt nobis certò conſtet illud eſſe de fide certum, ſaltem mediate: nam Spiritus S. inquit, non aſsiſtit Eccleſiæ, vt aliquid efficiat de fide, quod antea non erat, ſed vt non erret, quando declarat quid ſit de fide mediate, vel immediate.

Notatio prima pro vera ſententia. Vnus modus Theologici diſcurſus. 5. Ad explicandam meam ſententiam aduerto duplicem diſtingui poſſe diſcurſum Theologicum: vnus ex propoſitione vniuerſali de fide, & particulari euidenter nota, inferendo concluſionem particularem, vt in illo exemplo de infante baptizato: nam illa vniuerſalis, *Omnis homo rite baptizatus ſine obice iuſtificatus eſt*, eſt de fide, hæc autem particularis, *Iſte infans eſt rite baptizatus*, eſt tantum naturaliter nota, & inde infertur concluſio ſingularis. Alter modus Alius diſcurſus eſt è contrario ex vniuerſali naturaliter nota, & particulari de fide, inferendo aſſertionem particularem, vt in alio exemplo, *Omnis homo eſt riſibilis, Chriſtus eſt homo: ergo* Quam diſtinctionem attigit in pręſenti materia Gregorius de Valent. tomo tertio, diſputatione prima, quæſtione prima, puncto ſecundo, & affirmat in priori diſcurſu concluſionem eſſe de fide, in poſteriori autem tantũm eſt Theologicam; & priorem partem rectè intellectam ſentio eſſe veram, poſteriorem autem, licet in illo exemplo vera ſit, non tamen videri vniuerſalem: nam in hoc diſcurſu: *Omnis homo habet animam rationalem, CHRISTVS eſt homo: ergo habet animam rationalem*: proceditur ex principio vniuerſali naturaliter noto, & nihilominus concluſio eſt de fide, & ideo oportet alio modo diſtinctionem explicare, qui & magis adæquatus ſit, & rationem diſtinctionis declaret. Notatio ſecunda. Aduerto igitur aliud eſſe reuelationem eſſe tantùm virtualem, aliud vero eſſe (vt ſic dicam) cõfuſam, poteſt enim reuelatio eſſe formalis, & non eſſe per cognitionem diſtinctam omnium, quæ in ea formaliter continentur, quod contingit dupliciter; primò quando ſit generalis reuelatio diſtributiua, vt in dicto exemplo, *Sacramenta conferunt gratiam non ponentibus obicem*, vel, *In omni hoſtia ritè conſecrata adeſt Chriſtus*, in illa enim vniuerſali omnes ſingulares formaliter continentur, quamuis cõfuſè. Alio modo contingit hoc in definitione, & partibus eius reſpectu definiti: nam cognitio definiti confuſa eſt reſpectu definitionis, & nihilominus omnes partes definitionis in definito formaliter continentur, & ita cum reuelatur nobis Chriſtum eſſe hominem, ſatis formaliter reuelatur eſſe animal rationale, vel habere corpus, & animam humanam, licet hoc non explicitè dicatur. Reuelatio autem virtualis eſt reſpectu proprietatis, quæ nullo modo continetur formaliter in re dicta, ſed tantùm in radice, vt eſt in exemplo de riſibilitate, & ſimilibus. Vltimo oportet aduertere, duobus modis poſſe nos vti diſcurſu ad aſſentiendum propoſitioni illatæ; vno modo tanquam ratione formali aſſentiendi, & propria, ac per ſe cauſa ipſius aſſenſus concluſionis illatæ; alio modo ſolum tanquam proponente, & explicante quid contineatur, & quomodo, ſub diuina reuelatione, vt poſtea illi tantum in aſſentiendo nitamur, tanquam rationi formali, & cauſæ per ſe: iſti enim duo modi poſsibiles ſunt, vt per ſe conſtat, & pendent ex voluntate hominis, & ita illos rectè diſtinxit Vaſquez ſupra, & alij non contradicunt. Notatio tertia.

1. Aſſert. dupliciter limitata. 6. Dico ergo primo: Reuelatio formalis, etiamſi confuſa ſit, ſufficit ad obiectum formale Fidei, & conſequenter ad aſſentiendum de Fide particularibus contentis ſub tali reuelatione, ſi ſufficienter ad illa applicetur, & homo vtatur diſcurſu conueniente modo ad huiuſmodi aſſenſum. In hac aſſertione conuenio cum prima ſententia, & illam admittit Valent. ſuprà, ac probant aliqua exempla ex adductis, vt illud de infante baptizato, & de homine exiſtente in affectu peccati; atque idem exiſtimo de illo *quod Chriſtus habeat animam rationalem, & corpus humanum*. Et in hoc etiam fundabimus infra diſput. 5. in fin. ſententiam aſſerentem, hunc hominem eſſe verum Pontificem, eſſe de Fide, & idem eſt de hac *Concilium Tridentinum fuit legitimum*, quod de Fide eſſe exiſtimo, ſicut de primis quatuor Concilijs generalibus dixit Gregorius, habenda eſſe ſicut quatuor Euangelia. Eius ratio. Ratio autem eſt, quia diuina reuelatio immediate cadit in illa omnia, ſub illa vniuerſalitate contenta: ergo ſufficit de ſe ad fidem faciendam de omnibus ſi ſufficienter proponantur. Explicatur amplius. Et explicatur amplius in hunc modum: nam per illam reuelationem ſignificatur nobis verum iudicium, quod Deus habet de adæquato obiecto illius reuelationis: nam illud iudicium eſt fundamentum teſtimonij diuini, in DEO autem non eſt cognitio confuſa, ſed diſtinctè iudicat de omnibus, quæ reuelat etiamſi multa vno verbo complectatur: confuſio ergo tantùm eſt ex parte noſtra, & in modo apprehendendi rem reuelatam; ergo ſi apprehenſio illa ſufficienter explicetur, reuelatio de ſe ſufficit ad diſtinctè aſſentiendum ex fide illis particularibus, quæ ſub illa confuſione continentur. 1. Limitatio Aſſert. Et ideo dixi, *Si reuelatio ſufficienter applicetur*, oportet enim, vt certo, & indubitanter conſtet hoc, quod in particulari, & expreſſe proponitur, in illo vniuerſali cõceptu contineri, & conſequenter veritatem hanc expreſſam, eſſe neceſſariam ad formalem veritatem illius vniuerſalis, ſic enim ad veritatem propoſitionis diſtributiuæ neceſſaria eſt veritas omniũ ſingularium; & propterea in alijs exemplis non habet locum ſimilis aſſenſus de fide, vt quod in hac hoſtia ſit præſens Chriſtus, vel quod mihi ſint remiſſa peccata: quia applicatio vniuerſalis principij fidei, non ſufficienter fit ad hæc particularia, quia de illis non eſt ſufficiens certitudo propter multas, & occultas circumſtantias, à quibus pendent. 2. Limitatio. Dixi etiam, *Dummodo aliquis conuenienti modo vtatur diſcurſu*

diſcurſu ad talem aſſenſum: nam ſi vtatur illo primo modo ſupra poſito, id eſt, tanquam vnica, & per ſe, ac formali ratione aſſentiendi, nunquam efficiet aſſenſum de fide, quod in omni diſcurſu, etiamſi ſit ex duobus principijs de fide, verum exiſtimo, vt latius
Probatur. dicam tractando de actu fidei. Et ratio eſt, quia diſcurſus, vt talis eſt, fundatur in naturali lumine, & ideo ſi ille ſumatur, vt ratio aſſentiendi, reſolutio aſſenſus non ſit omnino in diuinam auctoritatem, ſed in proprium lumen naturale, & ex ea parte claudicat aſſenſus ne poſſit eſſe aſſenſus fidei, & deficit ibi formale obiectum fidei, quia non eſt purum teſtimonium Dei, ſed quoddam medium mixtum, & quaſi compoſitum ex reuelatione diuina, & illuſtratione naturali. Oportet ergo vt diſcurſus ſumatur ſolum ad explicandum, & proponendum, quid ſub diuina reuelatione contineatur: nam hoc modo nõ repugnat aſſenſum fidei ſupponere naturalẽ aſſenſum, vt ſæpe dictum eſt, & in ſequenti ſectione amplius explicabo.

2. Aſſertio. 7. Dico ſecundo: Reuelatio tantum virtualis, ſeu mediata non ſufficit ad obiectum formale fidei, & conſequenter aſſenſus in illa fundatus cum iuuamine alicuius principij naturaliter euidentis non ſufficit ad proprium aſſenſum fidei, ſed tantum ad Theologicum. Hanc aſſertionem præter Auctores citatos in ſecunda ſententia tenuit Cano decimoſecundo de Locis capit. ſeptimo, præceptione octaua, ita declarans, vel emendans quod ibi prius dixerat; tenet etiam Valentia ſupra, & idem ſentit Corduba libro primo, quæſtione decimaſeptima, & nõ obſcure Caietanus prima parte, quæſtione prima, articulo ſecundo § *Ad quartum*, vbi etiam idem ſentit Diu. Thom. nam diſtinguit actum ſcientificum Theologiæ ab actu fidei, & habitum ab habitu, cum tamen non videantur poſſe alio modo diſtingui, & ita idem ſentit ſuper Boetium de Trinitate quæſtione ſecunda, articulo ſecundo, ad quartum, & in prologo Sentent. articulo tertio, quæſtiuncula prima, vbi etiam Capreol. quæſtione prima, concluſione
Notatio pro aſſertione probanda quinta, & Gregor. quæſtione prima, articulo tertio poſt tertiam concluſionem. Vt autem probemus aſſertionem ſine vlla æquiuocatione, oportet vti diſtinctione data, de duplici modo vtendi diſcurſu ex vna præmiſſa de fide, & altera euidente ad inferendam Theologicam concluſionem: vnus eſt aſſumendo diſcurſum tanquam cauſam per ſe aſſenſus concluſionis, & ex illa connexione præmiſſarum componendo vnum medium, quod ſit propria ratio formalis aſſentiendi, & in hoc modo procedendo, & intelligendo aſſertionem illam etiam admittit
Probatur iã aſſertio primo loco in caſu quo dicatur diſcurſus cauſa propria aſſenſus cõcluſionis. Vaſq ſupra, & exiſtimat non negari à Cano, aut Vega, & probatur primo, quia illa ratio aſſentiendi nõ eſt mere diuina, ac ſupernaturalis, qualis requiritur ad aſſenſum fidei, & ad obiectum formale eius. Secundo, quia ille aſſenſus non poteſt eſſe certior quã præmiſſa naturalis: nam in hoc verum habet Philoſophorum axioma, quod *concluſio ſequitur debiliorem partem*. Et ratio eſt: quia aſſenſus concluſionis pẽdet in certitudine à ſingulis præmiſſis, & ideo non poteſt eſſe certior quam ſit quælibet præmiſſarum: ergo non poteſt ille aſſenſus eſſe aſſenſus fidei: ergo nec medium eius ſufficit ad obiectum formale fidei.

Illatio vna in dicto caſu. 8. Vnde obiter infero duo: vnum eſt, aſſenſum ſic elicitum ex diſcurſu illo non eſſe in ſubſtantia ſua ſupernaturalem. Probatur, quia non habet certitudinem ſupernaturalem, cum non excedat certitudinem naturalis præmiſſæ, vt oſtenſum eſt: deinde, quia non habet obiectum formale ſupernaturale, quia illud mixtum, ſeu compoſitum ex medio fidei, & ſcientiæ, humanum eſt, & naturale: vnde formaliter fundatur in naturali lumine, imo etiam in viri-
Cõtra illam ſentiunt Molina, & Fonſeca. bus naturalibus; denique actus ille habitum acquiſitum generat. Contrarium vero in hoc puncto tenuerunt Molina prima parte quæſtione prima articulo ſecundo diſputatione prima, & Fonſeca ſexto Metaphyſicæ capite primo quæſtione ſexta ſectione octaua, dicentes hunc actum eſſe ſupernaturalem. Eorum ratio.
Fundantur, quia procedit ex aſſenſu ſupernaturali cooperante aſſenſu naturali, quod ſatis eſt ad aſſenſum ſupernaturalem, ſic enim aſſenſus fidei ſupernaturalis eſt, quia procedit ex habitu ſupernaturali cooperante potentia naturali: vnde conſequenter aſſerunt, habitum correſpondentem illi actui eſſe ſupernaturalem, licet fateantur eſſe acquiſitũ, quæ duo non video quomodo cohæreant: nam habitus ſupernaturalis per infuſionem fit, vt ex libro de Gratia octauo cap. tertio & quarto conſtat. Illud et- Impugnãtur.
iam fundamentum non eſt ſolidum; nam etiam aſſenſus fidei diuinæ poteſt concurrere cum aſſenſu fidei humanæ, vel opinionis, ad eliciendum aſſenſum concluſionis, & tamen non propterea ille aſſenſus erit ſupernaturalis, imo interdum poteſt eſſe falſus, vt diſputatione ſexta ſectione quinta num. quarto attingemus: ergo vt aſſenſus concluſionis ſupernaturalis ſit, non ſatis eſt quod aſſenſus vnius præmiſſæ ſit ſupernaturalis, imo in hoc debet effectus potius ſequi debiliorem partem cauſæ. Neque eſt ſimile de concurſu intellectus cum habitu fidei, quia ibi ratio formalis ſpecificans actum ſemper manet pure ſupernaturalis, & ita intellectus non concurrit vt operans naturali virtute, ſed per eleuationem, & obedientialem potentiam, vt alibi dixi, vtrumque autem ſecus eſt in illo diſcurſu, vt explicatum eſt.

9. Altera illatio eſt, aſſenſum Theologicum alterius rationis eſſe in hæretico, & in Catholico, etiãſi Illatio altera quæ probatur contra Vazq.
Vaſquez ſupra contradicat: & ratio eſt, quia in hæretico procedit ille aſſenſus ex fide humana, qua ex parte pendet à præmiſſa credita, & conſequenter nõ poteſt eſſe tam certus, quam eſt aſſenſus ſcientificus, quia fides humana non eſt tam certa: &, vt dixi, aſſenſus concluſionis nunquam eſt certior, quam illa præmiſſa, quæ minus certa eſt: at vero in Catholico aſſenſus ille fundatur in certitudine fidei, quæ poteſt iuuare certitudinem ſcientiæ ad eliciendum aſſenſum concluſionis, ſaltem æque certum ac eſt ipſa ſcientia: ergo ſunt aſſenſus diuerſarum rationũ. Theologia hæretici non eſt ſcientia.
Et in hoc ſenſu recte loquuntur Theologi, qui dicũt Theologiam eſſe ſcientiam in Catholico non in hæretico, intelligendum eſt enim quoad certitudinem, non quoad euidentiam. Sic etiam vere dicitur, quod ſicut hæreticus in vno articulo perdit totam fidem infuſam quoad omnes, ita etiam perdit totam Theologiam, quæ ſcientia ſuo modo eſt, licet retineat fidem quandam humanam ſaltem mediatam quoad aliquas concluſiones Theologicas: nam quidquid ſit de habitu, eſt hoc verum quoad vſum, & exercitium actuum, quia illi pendebant per ſe, & quaſi eſſentialiter ab aſſenſu fidei infuſæ, qui in hæretico eſſe non poteſt. Confirmatur hoc, & declara- Id oſtenditur veriſimiliter.
tur breuiter, quia non eſt veriſimile, hæreticum firmiori, vel meliori aſſenſu credere Chriſtum V. g. eſſe riſibilem, quam eſſe hominem, ſed hoc ſecundum credit tantum fide humana, ergo & primum: E contrario vero Catholicus non minori certitudine credit Chriſtum eſſe riſibilem, quam aſſentiatur illi vniuerſali principio, Omnis homo eſt riſibilis, cuius certitudo eſt maior, & perfectior, quam ſit fidei humanæ: ergo etiam aſſenſus illius concluſionis Theologicæ, perfectioris rationis eſt in Catholico, Et propria ratione.
quam in hæretico. Et ratio propria eſt, quia mediũ illud, & ratio aſſentiendi conſurgens ex teſtimonio diuino coniuncto cum euidentia naturali, eſt perfectioris rationis, quam ſit medium conſurgens, ex teſtimonio humano coniuncto cum eadem euidentia naturali, vt videtur per ſe manifeſtum.

10. Supereſt probanda aſſertio in alio ſenſu, quando vtimur diſcurſu Theologico, non vt formali ratione aſſentiendi, ſed vt applicante, vel explicante mate- Probatur deinde aſſertio ſecundo loco in caſu

quo diſcurſus dicatur ſolum applicare materiā

materiam, quæ continetur ſub reuelatione diuina, quæ poſtea eſt vnica ratio aſſentiendi; in quo ſenſu minus certa eſt concluſio, & prima opinio maiorem habet ſpeciem probabilitatis: quia ille actus eſt valde ſimilis actui fidei in modo aſſentiendi, in obſcuritate, ineuidentia, libertate, & pia affectione.

In hoc caſu intendit aſſertionem D. Thom.

Nihilominus etiam in hoc ſenſu exiſtimo eſſe veram aſſertionem, & intentam ab Auctoribus ſecundæ ſententiæ, præſertim à Diuo Thoma, qui docet dari aſſenſum Theologicum diſtinctum ab aſſenſu fidei, & certiorem præmiſſa naturaliter euidente, qui aſſenſus non poteſt eſſe alius niſi is, de quo loquimur, quia alter aſſenſus per ſe fundatus in diſcurſu, non eſt certior, quàm naturalis præmiſſa euidens, vt declaratum eſt: ergo etiam hic aſſenſus Theologicus habet obiectum formale diſtinctum ab obiecto formali fidei: ergo reuelatio virtualis tantùm, ſeu mediata, & in alio, non ſufficit ad obiectum formale fidei: nam hæc reuelatio virtualis eſt formale obiectum illius aſſenſus Theologici. Vnde hoc etiam ſentiunt alij Theologi, qui in hoc diſtinguunt obiectum formale Theologiæ ab obiecto formali fidei: nam licet vtramque ſit prima veritas: reſpectu fidei eſt immediate teſtificans, ſeu formaliter reuelans, reſpectu vero propriæ Theologiæ ſolùm teſtificatur in alio, ſeu virtualiter.

Eorum ratio

Ratio autem eſt, quia hic duplex modus teſtificationis habet rationem motiui valde diuerſam, & longe diuerſo modo certificat intellectum, quia multo magis neceſſaria eſt veritas teſtificantis in eo, quod formaliter, & expreſſe affirmat, quàm in eo, quod virtute tantùm in re dicta continetur, præſertim quando hæc ipſa continentia vnius in alio, nec reuelatur, nec per ſe, ac formaliter exiſtit in re reuelata.

Tertia tamē aſſertio ſtatuitur.

11. Nihilominus dicendum eſt tertiò, concluſionem Theologicam, quæ prius tantum virtute continebatur in rebus reuelatis, poſtquam per Eccleſiam definitur, eſſe formaliter, & propriiſsimè de fide non mediate tantum, ſed immediate: quia iam non habetur illa veritas tantum vt virtute, & mediate reuelata, ſed vt reuelata formaliter, & in ſe.

Probatur authoritate Theologorū.

Hæc aſſertio videtur mihi certa, & haberi ex communi conſenſu Theologorum, qui primam regulam, & proximam quoad nos, ad aſſentiendum de fide, ponunt definitionem Eccleſiæ, vt ex præcedenti ſectione intelligi poteſt, & eâdem vtuntur ad iudicium ferendum de propoſitione hæretica, vt ſumitur aperte ex Diuo Thoma ſecunda ſecundæ quæſtione vndecima, articulo ſecundo, ad tertium, vbi Caietanus, & omnes, & infra diſputatione decima nona, ſectione ſecunda, latius dicetur. Neque in hoc inuenio Theologum contradicentem: nam Cano, qui citatur duodecimo de Locis cap. 3. potiùs affirmat propoſitiones definitas ab Eccleſiā eſſe de fide, quod ad rem præſentem ſpectat: poſtea vero indicat non omnes illas eſſe principia Theologiæ, quod diuerſum eſt, & pertinet fortaſſe ad modum loquendi de ſcientia Theologiæ.

Et Ratione.

Ratio vero eſt, quia quod Eccleſia definit, Deus per Eccleſiam teſtificatur, Eccleſia autem definit talem veritatem in ſe, ac formaliter: ergo iam DEVS illam in ſe, ac formaliter teſtificatur: ergo eo ipſo eſt conſtituta ſufficienter ſub obiecto formali fidei: nam teſtimonium diuinum idem eſt, & æque certum, ſiue per ſe ipſum, ſiue per Eccleſiam, vel alium miniſtrum Deus illud præbeat, vt ſuprà oſtenſum eſt. Et ita conſequentia eſt manifeſta: minor etiam conſtat ex vſu, & definitionibus Eccleſiæ, maior autem videtur certiſsima, quia Eccleſia regitur ab Spiritu Sancto in ſuis definitionibus, & ita de illa verificatur illud: *Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis:* quod Apoſtoli ſignificarunt cum dixerunt: *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis*: & ſimiliter Concilia ſolent ante definitionem præmittere, ſe eſſe in Spiritu ſancto legitime congregata: idem etiam plane ſenſit Gregorius libro primo Epiſtol. cap. decimoquarto, prope finem, cum voluit, quatuor prima Concilia generalia haberi, vt quatuor Euangelia, quia non minori auctoritate in eis loquutus eſt Spiritus ſanctus, quoad definitiones de Fide.

Confirm. 1.

Confirmatur primo, quia non eſt minor auctoritas Eccleſiæ quando veritatem definit, quàm ſit Scripturæ ſacræ in his, quæ continet, ſed omnia, quæ ſunt in Scriptura, ſunt propriè, & immediate de fide: ergo etiam omnia quæ Eccleſia definit. Conſequentia, cum minori conſtat, & maior patet, tum ex illo Pauli: *Eccleſia eſt columna, & firmamentum veritatis*: tum ex dicto Gregorij proxime citato, tum ex alio Auguſtini, *Euangelio non crederem, niſi Eccleſiæ auctoritas me moueret*: tum etiam, quia ſicut eſt de fide *non poſſe ſolui Scripturam*, ita etiam eſt de fide Eccleſiam non poſſe errare in ſuis definitionibus.

Euaſio inſufficiens excluditur.

Nec ſatis eſt dicere Eccleſiam non poſſe errare in hoc, quod res definita ſit de fide immediate, vel mediate: Etenim Eccleſia non definit iſto modo, ſed abſolute hoc eſſe verum, vel eſſe catholicam doctrinam, & ita eodem tenore huiuſmodi veritates definit, & errores contrarios damnat, vt conſtat ex Concilio Tridentino, & ex cæteris omnibus.

Confirm. 2.

Denique non ſolum definit veritates per diſcurſum elicitas ex principijs fidei, ſed etiam definit verum ſenſum Scripturæ, & intentionem Spiritus ſancti in his, quæ reuelauit, vel per Scripturas, vel per traditionem: ergo ſignum eſt habere infallibilitatem proximam, & immediatam, ex aſsiſtentia ipſius Spiritus ſancti, quæ æquiualet reuelationi, vel conſummat illam, vt ſic dicam. Quapropter licet Eccleſia dicatur non docere nouam fidem, quia ſemper explicat antiquam: nihilominus ſua definitione facit, vt aliquid, ſit nunc de explicita, & formali fide, quod antea non erat, vt ſuprà dixi.

Ad 1 probationem ab inductione in num. 1.

12. Et per hæc ſatisfactum eſt argumentis ſecundæ opinionis, nam priora confirmant noſtram ſententiam: alia vero nouam difficultatem non habent. In argumentis autem primæ opinionis, in primis in inductione, quæ ibi fit, aliqua non ſunt vera, & aliqua parum diſtincta. Nam *Deum eſſe infinitum, eſſe incorporeum*, & ſimilia, ſatis immediate ſunt reuelata in Scripturis, ſi non eiſdem terminis, ſaltem æquiualentibus, vt *Deum eſſe Spiritum, eſſe omnipotentem*, &c. præterquàm quod etiam hæc ſunt immediate definita. Alia vero, quæ ibi afferuntur, ſunt quoque in ſe reuelata, quamuis non omnino diſtincte, vt de ſingularibus contentis ſub vniuerſali, dictum eſt. Denique aliqua dantur, quæ ſimul ſunt concluſiones Theologicæ, & veritates definitæ, & ita poſſunt ſimul eſſe credita per propriam fidem, & ſcita per Theologicam ſcientiam, hæc enim duo non repugnant, etiam ex ſententia communi Thomiſtarum.

Ad 2.

Ad rationem vero reſpondetur, non omne illud, ex quo pendet veritas propoſitionis reuelatæ, eſſe æque certum, niſi vel formaliter contineatur in re reuelata, vel de illa connexione, per ſimilem reuelationem conſtet, præſertim quod ea quæ ſic tantum ſunt connexa, poſſunt per potentiam abſolutam ſeparari, & ita non manet æqualis certitudo.

Ad 3.

Ad argumentum autem de contrario errore reſpondemus aliud eſſe tractare de veritate, aliud de præſumptione, vt recte dixerunt Gregorius quæſtione prima, Prolog. articulo quarto, & Corduba libro primo, quæſtione decima ſeptima. Qui ergo negaret concluſionem Theologicam neceſſariam, merito præſumeretur hæreticus, quia crederetur potius negare obſcurum, quàm euidens: tamen in re non eſſet, ſecluſa definitione Eccleſiæ, ſi vere non negaret principium fidei, ſed alia abſurda cogitatione duceretur. Sicut Durandus negauit in Euchariſtia eſſe quantitatem corporis CHRISTI, quamuis ſit proprietas ſatis inſeparabilis à materia

teria ſecundum naturalem poſsibilitatem, & euidentiam. Reliqua quæ ibi tanguntur de actu, & habitu Theologiæ, quomodo ſint ſupernaturales, & infuſi: dicemus inferius, comparando illos cum actu, & habitu fidei.

Ad quartam.

SECTIO DVODECIMA.

Vtrum reuelatio diuina, vt credita fide acquiſita ſit ſufficiens ad obiectum formale fidei.

DIximus hactenus, primã veritatem, vt reuelãtem, eſſe formale obiectum fidei, & conſequẽter diuinam reuelationem pertinere ad hoc obiectum formale, tanquam teſtimonium primæ veritatis, ex quo ſequitur, quod in ſuperioribus etiam tetigimus; duo eſſe principia, ex quibus fides noſtra pendet, vnum eſt, *Deum non poſſe fallere, in his quæ dicit*, aliud eſt, *Deum dicere, ea quæ credimus*: vnde ſicut de priori principio ſupra tractauimus, quomodo cognoſcendum ſit, ac credendum, vt fidem aliarum veritatum fundare poſsit: ita in præſenti declarandũ ſupereſt, quomodo principium poſterius, ſcilicet, *Deum dicere, aut reuelare*, nobis innoteſcere debeat, vt propter diuinam reuelationem cætera credere valeamus. Cuius quæſtionis reſolutio facilis eſſe poſſet ex dictis in priori puncto: tamen, quia non deſunt opiniones, prætermitti non potuit, & ſimul cum illa explicabimus, quomodo fides diuina ab acquiſita pendeat, vel illam aliquo modo requirat.

1. ſententia affirm. & quibus tribuatur.

2. Eſt ergo prima ſententia affirmans, diuinam reuelationem neceſſario prius credi debere per fidẽ acquiſitam, vt res reuelatæ poſsint per fidem infuſam credi: ex quo ſequi videtur, reuelationem diuinam, vt creditam per fidem acquiſitam, eſſe rationem credendi res alias reuelatas à Deo, & conſequẽter principium illud, *Deus dicit has res*, per fidem humanam eſſe creditum, & hoc ſatis eſſe, vt fundet fidem infuſam. Hæc opinio ſolet tribui Scoto in 3. diſt. 23. q. vnica, quem ibi Gab. imitatur. q. 2 art. 1. prope finem, & art. concluſ. 1. qui tam expreſſe non docent omnia quæ propoſita ſunt, licet in multis faueant: dicunt enim fidem infuſam, ſine præuia acquiſita, obtineri non poſſe: imo indicant fidem acquiſitam eſſe partialem cauſam fidei infuſæ, vel potius, actum fidei acquiſitæ, & infuſæ non eſſe diſtinctos, ſed vnum ex duplici habitu acquiſito, & infuſo, habente tamen ab infuſo maiorem intentionem, & firmitatem, quod ita intellexit & ſecutus eſt Medina lib. 5. de recta in Deum fide cap. 11. & ideo citari etiam ſolet pro hac ſententia, quod fides infuſa, reſoluatur in acquiſitam ex parte illius principij, *Deus reuelat ſeu dicit*, re tamen vera illam non tenet, vt ex fine capitis conſtat. Tribuitur etiam à Cano lib. 2. de locis cap. 7. ipſa hæc ſententia Durando in 3. diſt. 24. quæſt. 1. numer. 8. quia dicit vltimum principium, in quod fides reſoluitur, eſſe teſtimonium Eccleſiæ, quod etiam dicit Medina: tamen Durandus non declarat qua fide credatur hoc Eccleſiæ teſtimonium: addit vero diſt. 25. quæſt. 3. nu. 4. aſſenſum qui pendet ex approbatione Eccleſiæ eſſe acquiſitum, in quo fauet huic ſententiæ.

Huius ſent. argumentum. 1.

3. Principale autem fundamentum huius ſententiæ eſt, quia ad credendum eſſe vera, quæ dicuntur à Deo, neceſſe eſt credere eſſe dicta à Deo: ſed quod ſint dicta, non poteſt credi fide infuſa: ergo debet credi fide acquiſita, & illud ſufficit. Conſequentia patet, quia non poteſt cogitari alius modus cognitionis, cum illud non ſit obiectum euidenter cognitum. Minor autem probatur, quia illud principium non poteſt cognoſci per aliud, vt fide infuſa credatur, alias procederetur in infinitum; neque etiam per ſeipſum, quia non eſt per ſe notum ex terminis, & tantum illa, quæ huiuſmodi ſunt, poſſunt illo modo per ſe, & immediate cognoſci, præſertim certa, & infallibili cognitione. Secundo argumentantur Scot. & Gabr. quia Fides infuſa non poteſt exire in actum niſi præuia aliqua fide acquiſita: ergo hæc maxime neceſſaria eſt de ipſa reuelatione, ſeu de hoc principio, *Deus dicit*, ergo reuelatio, vt credita fide acquiſita, eſt ratio credendi cætera reuelata. Primum antecedẽs probatur, quia ſi puer baptizatus, quando peruenit ad vſum rationis, non habeat veritates fidei ſibi propoſitas per aliquam humanam authoritatem, non poterit illas credere fide infuſa, etiam ſi habeat habitum infuſum fidei; ergo ſignum eſt illum habitum prærequirere fidem acquiſitam, vt poſsit ſuum actum elicere, quoniam ſi hoc non poſtularet, poſſet ſtatim ſuum actum exercere: vnde hoc confirmant primo, ex illo Pauli ad Roman. 10 *Fides ex auditu*, putant enim hoc non eſſe dictum, niſi, propter fidem acquiſitam, nam fides infuſa, inquiunt, non eſt ex auditu prædicationis, ſed immediate infunditur à Deo. Et confirmatur, ait Scotus, quia fides, quæ ex auditu cõcipitur, ſæpe eſt fides informis, quæ habetur ſine pænitentia, & charitate, ergo eſt fides acquiſita: nam infuſa non datur, niſi cum charitate. Confirmatur tandem, quia noſtra fides ordinarie fundatur in teſtimonio Eccleſiæ, vt ſumitur ex Auguſtino cõtra Epiſtolam Fundamenti cap. 4. & vſu ipſo, ac experientia conſtat; ſed Eccleſiam eſſe veracem credimus fide acquiſita, propter maximam authoritatem huius congregationis, & propter miracula, quæ in ea facta ſunt, & inſignem ſanctitatem, & doctrinam eius, & alia motiua, quæ ad credendum nos mouent, & Auguſtinum in Eccleſia tenebant, vt ipſe fatetur, in citato loco: ex quibus omnibus tantum conſurgit fides quædam humana, quæ licet in ſuo ordine certa ſit, non tranſcendit fidem acquiſitam: ergo ex hac parte in illa nititur, & ad illam reſoluitur fides infuſa.

Secundum.

Confirm. 1. ex Rom. 10.

Confirm 2. ex Auguſt.

Improbatur ſuperior ſententia.

4. Hæc ſententia quantum ad præcipuam reſolutionem, quam in præſenti inquirimus, probari à nobis non poteſt; nam rationes & argumenta, quibus ſupra oſtendimus euidentiam illius principij, *Deus nos fallere non poteſt*, non eſſe ſufficientem ad fundandam certitudinem fidei infuſæ circa res reuelatas, à fortiori conuincunt credulitatem humanam, quantumuis moraliter euidentem, huius principij, *Deus reuelauit*, ſeu *dixit has res*, non poſſe ſufficere ad obiectum formale fidei, ex quo per ſe pendet tota eius certitudo ſupernaturalis, & infuſa: Quod autem hoc ita ſit, patet: quia naturalis euidentia, infallibilis veritatis diuinæ, non eſt minor, imo fortaſſe maior, quam ſit certitudo, vel euidentia illius credulitatis humanæ, vt videtur per ſe notum, & è conuerſo, dependentia fidei, & certitudinis eius ab hoc principio, *Deus dicit hoc*, non eſt minor, quam ſit dependentia eiuſdem fidei ab alio principio, *Deus eſt verax*: ergo ſi euidentia illius principij non ſufficit ad obiectum formale fidei, nec poteſt ſufficere humana credulitas diuinæ reuelationis. Ratio deniq; à priori eſt, quia certitudo fidei infuſæ, eſt ſupernaturalis, certitudo autem fidei acquiſitæ, eſt inferioris ordinis, & naturalis, ergo impoſsibile eſt, vt illa prior per ſe fundetur, aut pendeat ab hac poſteriori. Confirmatur primo, quia alias tam imperfecta eſſet fides Catholici, ſicut fides hæretici, circa idem myſterium ab vtroque creditum, quod eſt manifeſte falſum. Probatur autem ſequela, quia fides hæretici in hoc imperfecta eſt, quia totam ſuam credulitatem fundat, ſeu reſoluit hæreticus in aliquam fidem humanam, qua credit Deum dixiſſe illa, quę ſibi videntur credenda, & non alia: ergo ſi etiam noſtra fides in humanum teſtimonium, & fidem acquiſitam reſoluitur, eandem profecto participat imperfectionem. Vnde confirmatur ſecundo. Nam hæc fides acquiſita

Argument à fortiori.

Roboratur primo.

Secundo.

quiſita poteſt eſſe diuerſæ rationis in diuerſis credentibus, etiam circa eaſdem res creditas, quia poteſt eſſe ex diuerſis motiuis ſeu teſtimonijs humanis, à quibus actus recipiunt diuerſitatem, ergò etiam fides myſteriorum erit diuerſæ rationis in diuerſis credentibus, ſi per ſe pendet ab illa fide acquiſita: quia aſſenſus concluſionis ſumit diuerſitatem ex aſſenſibus principiorum.

Secunda ſententia.

5. Propter has ergo rationes, & ad vitanda etiam argumenta primæ ſententiæ, dicunt aliqui (poteſtq; eſſe ſecunda opinio) reuelationem diuinam, eſſe rationem formalem obiecti fidei, non vt creditam humana, vel diuina fide, quia non oportet eſſe cognitam propriè, & tanquam obiectum, quod cognoſcitur, ſed ſolùm eſſe rationem credendi, quia tantùm eſt ratio ſub qua, obiecti fidei, in huiuſmodi autem ratione obiectiua neceſſarium non eſt, vt præſupponatur cognita; & poteſt hoc fundari quia fides infuſa non præbet aſſenſum per modum diſcurſus, ſed ſimpliciter tendendo in veritatem reuelatam, eo ipſo quod ſufficienter proponitur, vt reuelata, non eſt ergo neceſſarium, ad hoc, vt intellectus credat rē reuelatam, vt priùs iudicet eſſe dictam à Deo: ergo non eſt neceſſarium, vt præcedat fides infuſa, vel acquiſita ipſiuſmet reuelationis; & ita ceſſant difficultates pro vtraq; parte propoſitæ.

Eius fundamentum.

Refellitur hæc ſententia.

6. Hæc autem ſententia, & reſponſio licet inter aliquos modernos Theologos circumferatur, ab antiquis tradita nō eſt, ſed fortaſſe deſumpta ab ea cuius in ſect. 3. nu. 4. memini, hoc diſcrimine, quòd lumen infuſum in partem obiecti formalis fidei non adducat, nec mihi videtur veriſimilis, quia re vera non eſt intelligibilis; quia reuelatio diuina, nō quomodocunq; eſt ratio obiectiua ſed tanquā medium, & motiuum credendi. Credimus enim myſteria fidei, quia Deus nobis illa reuelauit; impoſſibile autem eſt aliquid eſſe motiuum aſſentiendi, niſi ſit cognitum; ergo qui credit aliquid, quia dictum à Deō, neceſſe eſt, vt cognoſcat, & iudicet Deum id reuelaſſe, ſeu dixiſſe. Idq; manifeſte conſtat in fide humana, quomodo enim intelligi poteſt, vt aliquis credat ſententiam aliquam propter Auguſtini authoritatem, niſi credat Auguſtinum illam docuiſſe? Denique ſupra oſtenſum eſt, cognitionem primæ veritatis, & quòd non poſſit fallere, neceſſariam eſſe ad credendum aliquid tanquam certum, propter teſtimonium eiuſdem veritatis, ergo non minus neceſſarium eſt præcognoſcere, ipſam primam veritatem hoc vel illud credendum aſſeruiſſe. Probatur conſequentia, quia non minus pendet aſſenſus fidei ab hoc principio, quàm ab illo, & quia parum nobis confert, ad credendam hanc, vel illam propoſitionem, quod Deus in ſe verax ſit, niſi cognoſcatur, ipſam primam veritatem ſuo teſtimonio talem propoſitionem confirmaſſe, & quaſi informaſſe.

1. 2. 3.

Tertia ſententia vera.

7. Eſt ergo tertia, & vera ſententia, reuelationem Dei dicentis res fidei, credendam eſſe fide diuina, & infuſa, vt res ipſæ reuelatæ poſſint eadem fide credi: & conſequenter illam reuelationem, non niſi, vt creditam ſeu credibilem eadem fide eſſe rationē formalem obiecti fidei infuſæ. Hæc opinio ſumitur ex D. Thoma 2. 2. q. 1. artic. 1. quatenus docet, nihil aliud quam teſtimonium primæ veritatis eſſe obiectum formale fidei, nam ſi concurſus fidei humanæ eſſet per ſe neceſſarius ad aſſenſum fidei, iam non ſolum teſtimonium diuinum, ſed ſimul cum humano eſſet obiectum formale, ſeu ratio credendi: & hoc modo poteſt tribui hæc ſententia antiquis Theologis, ita ſentientibus de obiecto fidei infuſæ, & ſpecialiter indicauit illam Marſil. in 3. q. 10. art. 1. præſertim in dubijs quæ in 3. p. illius articuli proponit; clarius docuit Capr. in 3. diſt. 24. art. 3. ad argumenta Scoti contra quartam concluſionem, ſequitur Caietan. dicto art. 1. dub. 4. & clarius Cano lib. 2. de locis capit. 8. ad 4. ſolutionem, & Valentia tom. 3. diſp. 1. q. 1. p. 1. aſſer. 2. in 8. difficultate. Et ſufficienter confirmatur hæc ſententia ex dictis contra duas præcedentes, neceſſe eſt enim, vt qui credit res quæ ſunt reuelatæ à Deo, credat etiam ipſam reuelationem, vt argumenta proximè facta conuincunt: ergo neceſſe eſt, vt vtrumq; credat, ſaltem æquali certitudine, quia nullus poteſt prudenter firmius credere rem dictam, quia dicta eſt, quam credat eſſe dictam, vt experimento conſtat, & ratione; quia hoc eſt fundamentum illius, & non poteſt eſſe firmius ædificium, quàm fundamentum. Vnde patet à contrario: nam ſi quis dubitaret, aut formidaret, an myſteria fidei noſtræ eſſent dicta à Deo, conſequenter ac neceſſariò eodem modo vacillaret in fide ipſorū myſteriorū; ergo neceſſe eſt, vt eadem fide vtrunq; teneat, ſcil. & rē dictam, & Deum illam dixiſſe; ſupponimus enim ex ſupradictis, non dari euidentiam præſertim ſupernaturalem huius reuelationis, quā ſecluſa, non poteſt eſſe æque certa, niſi per eandem Fidem diuinam teneatur.

Sumitur ex D. Thom.

Tribui poteſt Marſilio, Capreolo, Caiet. &c.

Eius comprobatio ex iam dictis.

Et à contrario.

8. Hæc ergo ſententia, vt dixi, vera eſt, vt tamen euidentius probetur, & pareatur via ad ſoluendas difficultates primæ opinionis, & ad explicandam reſolutionem fidei ex parte huius principij, non nullas propoſitiones ſubjciam. Prima eſt, hæc propoſitio, *Deus dixit ſeu reuelauit myſteria fidei*, eſt de Fide, non minus quàm ſpeciales articuli Fidei, & conſequenter oſtendi poteſt, & debet propriè, *vt quod*, per eandem Fidem infuſam. Hæc aſſertio videtur mihi certa, nec inuenio Theologum qui de illa dubitauerit, & probari poteſt primò, quia hæc veritas ſæpiſsimè, & varijs modis, eſt in ſacra Scriptura reuelata, vt quoties Scriptura dicit. *Factum eſt verbum Domini ad Prophetas*, vel vbi Prophetæ dicunt. *Hæc dicit Dominus*. Et eandem vim habet quod Petrus dixit, *Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt Sancti Dei homines*. Vnde idem probat quod in Symbolo de Spiritū ſancto dicitur. *Qui locutus eſt per Prophetas*. Imo Chriſtus ipſe dicebat, *Mea doctrina non eſt mea: ſed eius qui miſit me*, & infinita ſunt ſimilia: ex quibus manifeſtè conſtat, non minus eſſe reuelatam, & propoſitam ad credendum, illam generalem veritatem. *Deus dixit ſeu reuelauit myſteria fidei*, quàm ſingula particularia myſteria: ergo eſt æque certa, & eadem Fide credenda. Secundo probatur, quia de ſingulis regulis fidei ſenſibilibus, de fide eſt continere infallibilem veritatem, vt de Scriptura ſacra quod nullum ſit in ea mendacium, iuxta verbum Chriſti, *Non poteſt ſolui Scriptura*, & de Eccleſiæ definitionibus, quia vt Paulus, inquit, *eſt columna & firmamentum veritatis*: ergo eſt de Fide, in his regulis contineri verbum Dei, ſeu, quod idem eſt, Deum loqui per illas; & ita de fide credimus Eccleſiam regi ab Spiritu ſancto. Ergo etiam eſt de fide, Deum dicere omnia quæ credimus: nam omnia ſunt in Scriptura cōtenta, ab Eccleſia tradita, & definita. Tertio, Qui negaret aliquid ex his, quæ credenda ſunt per fidem, eſſe dictum, & reuelatum à Deo, eſſet plane hæreticus, neq; minus erraret, qui de hoc deliberate dubitaret: nam cōſequenter dubitare poſſet de veritate rei dictæ, ſeu reuelatæ: ergo contraria veritas ſcil. Deum reuelaſſe hæc myſteria, certitudine fidei infuſæ, tenenda eſt.

Pro eadem ſent. & aliarum expeditione propoſitiones tres.

Prima propoſit.

Oſtenditur 1.

Oſtēditur 2.

Oſtēditur 3.

Secunda propoſit.

9. Secunda propoſitio, In omni aſſenſu fidei infuſæ quo credimus myſterium aliquod in particulari, vt *Deum eſſe Trinum*, vel *factum eſſe hominem*, vel ſimilia, intrinſecè, & quaſi per ſe primo credimus eadem fide Deum reuelaſſe tale myſterium. Hanc aſſertionem poſuit expreſsè Capreol. in quæſt. ſupra citata, quem imitatus eſt Vaſquez 1. par. diſp 3. capite 3. & 1. 2. diſputat. 201. capite 2. vbi ait primum, & per ſe credendum in aſſenſu cuiuſcunque myſterij eſſe *illud dixiſſe Deum*. Eandem aſſertionem, ſumo ex D. Thom. 2. 2. quæſt. 171. articul. 5. vbi ait re-

uelationem diuinam, qua Deus aliquid alicui reuelat, reddere certum illum, cui fit reuelatio, non ſolum de veritate reuelata, ſed etiam Deum eſſe qui loquitur. Verum quidem eſt, D. Thomam loqui de illo, cui fit immediate reuelatio, vt erant prophetæ, veruntamen ſi ratio attendatur, eadem de credentibus omnibus procedit: Eſt autem ratio D. Thomę, quia alias ſi ipſe propheta de hoc certitudinem non haberet, ſcilicet, *Deum eſſe qui loquitur*, fides credentium dicta prophetarum certa eſſe non poſſet: eodem autem modo non poſſet eſſe certa fides credētium, niſi ipſimet æque certi eſſent, Deum eſſe, qui loquitur, ſicut etiam ipſimet prophetæ non poſſent eſſe certi de rebus reuelatis, & de veritate earum, niſi eſſent certi quod Deus illa teſtificetur. Vnde facile colligitur ratio concluſionis: nam qui per fidem credit aliquam veritatem, credit illam quia dicta eſt à Deo: ergo neceſſario & intrinſece per illum actum credit illud eſſe dictum à Deo. Probatur conſequentia quia hæc cauſalis, *hoc creditur quia dictum à Deo*, includit veritatem huius propoſitionis, *hoc eſt dictum à Deo*, quæ eſt fundamentum credendi aliam: ergo non poteſt aſſenſus terminari ad veritatem rei dictæ, quin ſimul terminetur ad hanc veritatem, quod illud ſit dictum à Deo. Declarat hoc Capreol. Exemplo viſus cuius actus non poteſt terminari ad colorem, quin ſimul per illud videatur lumen, quia ita eſt ratio videndi colorem, vt ſit etiam viſibile, & neceſſario ſimul videndum, vel etiam prius ſaltem naturæ ordine. Ita enim comparatur dictio Dei ad rem dictam, quia eſt ratio credendi, & talis, vt ſit etiam medium, & motiuum credendi, vt explicatum eſt.

Eius ratio.

Et exēplum Capreoli.

Tertia propoſitio, qua directe ſatis fit titulo ſectionis.

10. Tertia propoſitio, quæ ex dictis colligitur, eſt concluſio directe reſpondens quæſtioni, ſcilicet, reuelationem diuinam non eſſe rationem formalem obiecti fidei, vt creditam vel credendam fide humana, ſed vt credibilem, & creditam fide infuſa, & diuina. Hæc aſſertio iam eſt ſufficienter probata contra priores ſententias. Et ex prima propoſitione. poſita manifeſte concluditur, eſſe poſsibile credere per fidem infuſam huiuſmodi reuelationem eſſe diuinam, cum oſtenſum ſit, eſſe neceſſarium hoc credere. In ſecunda autem propoſitione declaratum eſt, hanc fidem intrinſece includi in quocunque aſſenſu fidei: ergo manifeſte concluditur, illam reuelationem vt diuinam, & vt creditam fide diuina eſſe rationem credendi alia, & hoc eſt eſſe obiectum formale fidei. Et declaratur tandem, quia vel applicatio illius obiecti formalis ad materiale, intelligitur à nobis fieri per proprium diſcurſum, vel per actum ſimplicem credendi rem reuelatam ſub tali ratione: vtroque autem modo neceſſe eſt reuelationem ipſam credi Fide infuſa: probatur minor quoad priorem partem, quia ſi fiat talis formalis diſcurſus, in illo ſumitur illa propoſitio, *Deus hoc reuelat* ſeu *dicit*, tanquam præmiſſa neceſſaria ad inferendam concluſionem credendam: ergo neceſſe eſt, vt ſupponatur credita; ad minus æquali certitudine, vt ſatis probatum in ſuperioribus eſt, & apud Ariſtotelem, & Philoſophos eſt per ſe notum. Altera vero pars minoris probatur, & quia ſi actus eſt vnus, & ſimplex, eadem certitudine complectitur omnia quæ ſub illum cadunt, oſtenſum autem eſt per talem actum credi, & rem dictam, & Deum dicere: ergo vtrunque creditur certitudine Fidei infuſæ. Accedit quod licet ille actus videatur ſimplex, in illo includitur virtualis diſcurſus, & ideo non poteſt certius adhærere obiecto materiali, quam formali.

Comprobatur ex dictis. Declaratur amplius.

Dubium tertiū circa primum argument. in nu. tertio.

11. Supereſt, vt reſpondeamus ad argumenta primæ ſententiæ. Et in primo poſtulatur difficultas ſæpe inculcata: & in hac materia valde obſcura reputata, quomodo poſsit eadem propoſitio, & eſſe credita, & ratio credendi, ne in infinitum procedatur. Ad quod primo dicimus neceſſarium eſſe, vt Authores primæ ſententiæ hunc etiam nodum ſoluant: quia non poſſunt negare primam aſſertionem à nobis poſitam, vt re vera non negant, quia eſt Fide certiſsima, & tamen in illa poteſt fieri idem argumentum: Nam ſi Fide credimus Deum dixiſſe myſteria Fidei, ex quo quæſo principio, vel ratione illud credimus: nam ſi ex alio diſtincto, de illo iterum quæram, & ſic procedam in infinitum, ſi autem ibi ſiſtimus, iam eadem propoſitio, quanuis per ſe nota non ſit, erit per ſe credita, & ſibi ipſi ratio credendi.

1. Reſponſio.

Secundo reſpondet Cano ſup. & Aragon. 2.2. q. 1. ar. 1. concluſ. 6. fideles credere res ſeu myſteria Fidei, quia Deus illa reuelauit, quod autem Deus illa reuelauerit, immediate credere, quia interius mouentur per ſpecialem inſtinctum diuinum, iuxta illud, *Qui credit in filium Dei, habet teſtimonium Dei in ſe*. Hæc vero reſponſio, & in modo loquendi vitanda eſt propter hæreticos huius temporis, & in re ipſa non poteſt ſatisfacere. Ratio prioris partis eſt, quia videntur hi authores reſoluere vltimate Fidem in internum inſtinctum Spiritus Sancti, quod etiam faciunt hæretici huius temporis, vt eludant authoritatem Eccleſiæ, & definitionem eius. Præterea ratione vtrūque declaratur, quia vel quando loquuntur de reſolutione in internam motionem, intelligunt tanquam in principium particulare efficiens aſſenſus Fidei infuſæ, vel tanquam in motiuum credendi, ex parte obiecti. Primum nihil ad cauſam refert; ſecundum dici non poteſt: ergo minor quoad priorē partem probatur, quia hic non inquirimus cauſam efficientem aſſenſus Fidei, ſed obiectiuam: Deinde quia illud commune eſt omnibus aſſenſibus Fidei infuſæ, ſiue ſint de illo generali principio, *Deus dixit, Deus reuelauit myſteria fidei*, ſiue de quocunque myſterio in particulari, ergo ille modus reſolutionis nihil refert ad ſoluendam difficultatem, de qua tractamus. Altera vero pars minoris probatur, quia motio effectiua neceſſaria ad fidem, ſupponit obiectum formale ſufficiens, & ſufficienter propoſitum: ergo ante illam motionem internam, neceſſarium eſt ex parte obiecti, aſsignare formale motiuum, & vltimam reſolutionem eius. Accedit quod aſſenſus fidei huius principij, *Deus dicit* &c. eiuſdem ſpeciei eſt, cum alijs actibus Fidei vt oſtenſum eſt: ergo idem habere debet obiectum formale: ergo non magis ille actus reſoluitur, in motionem internam, quam cæteri actus Fidei.

2 Reſponſio Cani & Aragon.

Reiicitur quia fauet hæreticis.

Et ex aperta ratione,

Confirm.

12. Dico ergo principium illud non reſolui, in aliud principium à ſe diſtinctum, ſed ſe ipſo credi, vt recte Capr. & Caiet. citati in num. 7. explicarunt. Neque refert quod obijcitur, quod illud principiū non eſt per ſe notum: quia eſto hoc ita ſit, nihilominus poteſt eſſe, & eſt per ſe credibile, quia vt ſit per ſe notum, requiritur euidentia, cum immediata & intrinſeca connexione terminorum: neutrum autem horum inuenitur in illo principio, præſertim reſpectu noſtri: vt autem ſit per ſe reuelabile à Deo, & quod, vt ſic dictum, & reuelatum, poſsit ſufficienter proponi: vtrunque autem in illo principio reperitur. Quod vero illa duo ſufficiant manifeſtum eſt, quia illa cum proportione ſufficiunt in quacunque alia veritate credenda per Fidem, & quia in illis cōtinetur, & obiectum formale Fidei, & ſufficiens applicatio eius: quod autem illa duo cōcurrant in illo principio facile etiam declaratur ex dictis; nam in primis quod illud principium ſit reuelabile, imo, & reuelatum à Deo, ſatis ex Scriptura probatum eſt in num. 8. quod autem per ſe ipſum reueletur, ita declaratur: quia duobus modis poteſt Deus reuelare ſe aliquid dicere, vno modo quaſi in actu ſignato, ſeu per actum expreſſe reflexum, vt quando Scriptura dicit *Hæc dicit Dominus*, ſeu *Pater meus reuelauit*: & ibi non eſt propria reuelatio eiuſdē dicti per ſe ipſum, ſed eſt vnum dictum de alio, ſeu reuelatio de reuelatione. Alio vero modo poteſt hoc intelligi, quia in

Tertia veráque reſpon.

Suadetur.

actu

actu exercito, dum Deus aliquid dicit, quaſi per intrinſecam reflexionem eiuſdem actus in ſeipſum, dicit ſe dicere, ſicut eodem actu quo Deus aliquid ſcit, neceſſario etiam ſcit ſe ſcire, quod etiam de ſcientia demonſtratiua attigit Ariſt. 1. poſt.ca.2. ad finem, & inter homines etiam, quamuis qui loquitur, per expreſſum actum reflexum non dicat ſe loqui, loquendo id, ſatis dicit in actu exercito. Et hac ratione quādo aliquid ſufficienter proponitur, vt dictum à Deo, eo ipſo locutio illa ſufficienter proponitur vt verbū Dei: & ideo non tantum res dicta, ſed etiam locutio ipſa accipienda eſt, & credenda, vt verbum Dei, iuxta illud Pauli 1. Theſſ.2. *Cum accepiſſetis à nobis verbum auditus fidei, accepiſtis illud, non vt verbum hominum, ſed vt verè eſt verbum Dei.* Hoc ergo modo diuinum verbū, & rem dictam, & ſe ipſum dicit, & hac ratione per fidem infuſam creditur, non per reſolutionem in aliud verbum, ſed per ſe ipſum.

Dub.2.circa 2 argum.in eod n.3. quo pacto diuina fides prærequirat humanam.

13. In ſecundo argumento primæ ſententiæ præcipue poſtulatur, quomodo fides infuſa diuina ſupponat acquiſitam: hoc enim tanquam certum aſſumunt dicti auctores, & Cano, atq; alij videntur admittere, & præcipue affirmat Vazquez 1 p.q.1.art.1. dubitatione 1.literali, & diſp.5.c.3. & 1.2. diſ.201.c.2. vbi ait fidem acquiſitam eſſe neceſſariam ad ſalutē, tamen ſubiungit illam non ſeparari ab infuſa, quia habenti fidem acquiſitam ſcilicet de rebus fidei, ſtatim datur infuſa: ſed hoc vltimum poſtea videbimus: nam difficilem habet probationem. In priori autem puncto, quod ad præſens ſpectant, primo cauendum eſt, quod Scot. & Gabr.n.2.relati indicant, & clarius dicit Medina, fidem acquiſitam requiri ad infuſam, veluti propter ſubſtantiam ipſius actus, putant enim vnum eſſe actum fidei acquiſitæ, & infuſæ, quod falſum eſſe infra oſtendemus, & ex principijs poſitis in materia de grat.lib.2.à cap.4.eſt manifeſtum, quia actus fidei infuſæ eſt ſupernaturalis quoad ſubſtantiam, alius vero naturalis eſt. Item illi actus habent obiecta formalia diuerſa, ſcilicet, authoritatem diuinam, & humanam. Deniq; intenſio actus, nec ſufficit, nec requiritur ad fidem infuſam: vnde impoſsibile eſt diſtinguere illos actus propter ſolam intenſionem, vel alium ſimilem modum, niſi in principijs eſſentialibus diſtinguantur. Secundo falſum etiam eſt, fidem infuſam ſupponere acquiſitam, tanquam principium per ſe, à quo pendeat, vt probant omnia adducta, quia aliàs non poſſet eſſe firmior infuſa fides quàm acquiſita, nec certitudo eius in diuinam authoritatem, vltimatè reſolueretur. Tertio verum eſt tamē ad credendum per fidem infuſam communi, & ordinario modo, neceſſarium eſſe aliquam authoritatem humanam, per quam ipſum obiectum fidei ſufficiēter proponatur, vt in ſequenti diſput. late dicendum eſt, & varijs teſtimonijs Scripturæ confirmat Cano ſupra, ſufficienterq; conuincit illud Pauli, *Quomodo credent ſine prædicante*, vbi ſine dubio loquitur non de fide acquiſita, ſed de infuſa de qua dixerat, *corde creditur ad iuſtitiam* &c. nā fides infuſa, licet interius à Deo fiat tamen per auditum quaſi inchoatur, quoad obiecti propoſitionē. Quarto admitti poteſt ex hac humana authoritate generari quandam fidem humanam præuiam ad fidem infuſam, non tanquam fundamentum, vel rationem formalem eius, ſed tanquam conditionem, & applicationem obiecti. In hoc autem obiecto oportet diſtinguere veritatem, & credibilitatem: aſſenſus ergo quod obiectum credibile ſit, antecedere debet fidem infuſam, & illum vocamus fidem humanam, vt diſtinguamus illum à fide infuſa, & quia magna ex parte authoritate humana nititur, quamuis non ſola, ſed etiam alijs ſignis, & coniecturis, quę faciunt etiam euidentiam credibilitatis, vt poſtea videbimus; & ideo aliqui illam, non tantum fidem humanam, ſed etiam ſcientiam quandam acquiſitam appellant; at vero de veritatibus ipſis reuelatis licet præcedere poſsit fides acquiſita, quia hoc pendet ex voluntate credentis; non eſt tamen per ſe, neque vt cauſa per ſe, neq; vt conditio, quia ſtatim ac homo iudicat eſſe credibile, quod ſufficienter proponitur, poteſt ſi velit cum auxilio diuino, quod præſto eſt, immediate aſſentiri reuelatis fide infuſa, neq; probabilis ratio alterius ordinis neceſſarij afferri poteſt, quia nec ex parte obiecti, nec ex parte voluntatis talis neceſsitas inuenitur.

Non prærequirit illam propter ſubſtantiam.

Neque propter intenſionem.

Neque vt principium, in quo per ſe nitatur.

Sed tāquam conditionē ordinario neceſſariam.

Reſpondetur iam form aliter ad 2.arg.

14. Ita ergo facilis eſt reſponſio ad ſecundum argumentum, dato enim antecedente in vero ſenſu explicato, negatur conſequentia, quia fides ſeu notitia credibilitatis obiecti non eſt principium per ſe fidei infuſæ, neq; pertinet ad obiectum formale eius, ſed eſt tantum conditio neceſſaria, vt ſufficienter proponatur. Prima etiam confirmatio nullius eſt momenti, quia infidelis, qui ad Fidem conuertitur poteſt prius credere fide infuſa, quam iuſtificetur, vel pœnitentiam agat, vt eſt certū ex materia de grat. & in ſequentibus etiam dicetur; locus vero Pauli oſtendit requiri prædicationem, vt fides proponatur, non vt in ea nitatur. Ad ſecundam deniq; confirmationem reſpondetur immerito Medin. & alios quoſdam putare difficultatem propoſitam per hoc eſſe expediendam, quòd Fides noſtra reſoluitur in autoritatem Eccleſiæ: nam ſi id intelligant de illa authoritate, vt humana eſt, omnino falſum dicunt, vt ex ſupra dictis conſtat: & ita licet fides, quæ datur Eccleſiæ, ſub hac ratione ſpectatæ humana ſit, nihil inde inferunt; quia illa non eſt fundamentum fidei. Si vero loquatur de authoritate Eccleſiæ, vt regitur ab Spiritu ſancto, ſic non ſufficit, illam credere, vel illi credere fide acquiſita, ſed neceſſarium eſt credere fide infuſa, quæ reſoluenda eſt in illud principium, *quod Deus dixit, & promiſit aſſiſtentiam Spiritus ſancti ſuæ Eccleſiæ*, & ita neceſſe eſt tandem recurrere ad doctrinam traditam.

Ad primam confirm.

Ad 2.

SECTIO XIII.

Vtrum reuelatio diuina exiſtimata, & non vera, poſſit eſſe ratio ſufficiens credendi fide infuſa?

QVæſtionem hanc non diſputant ex profeſſo Theologi, ſed illius reſolutionem tanquā certam ſupponunt: verumtamen quia difficultate non caret, & explicatione ac defenſione indiget, prætermitti non debet. Ratio ergo dubitandi eſt, quia reuelatio diuina quæ ad credendum mouet in ſe ipſa non videtur, ſed ordinarie per homines ſufficienter proponitur; contingere autem poteſt, vt aliquid ſufficienter proponatur tanquam reuelatum à Deo, quod re vera reuelatum non ſit, vnde etiam cōtinget, vt aliqua ſit reuelatio diuina inuincibiliter talis exiſtimata, quæ re vera à Deo facta non ſit, ergo illa ſufficit ad credendum ex proprio aſſenſu fidei infuſæ, ac proinde talis reuelatio exiſtimata ſufficiet ad obiectum formale Fidei. Maior cōſtat ex dictis in ſuperiorib. ſectionibus. Minor probatur, quia contingere poteſt, vt ſimplex fidelis doceatur à ſuis paſtoribus, & prælatis, vel ab homine docto, & catholico exiſtimato, de re aliqua tanquam catholica & reuelata à Deo, quæ non ſolum non ſit reuelata, ſed etiam ſit cōtra reuelata, quæ propoſitio reſpectu talis perſonæ eſt ſufficiens, tum ad excuſandam illam ab errore, quia ſimplex fidelis non poteſt per ſe examinare veritatem, ſed ſufficientem diligentiam adhibet, paſtores, & Doctores Eccleſiæ audiendo, & hoc modo fatentur fere omnes poſſe dari ignorantiam inuincibilem in huiuſmodi hominibus, etiam circa errores contra fidem. Imo etiam fieri poteſt, vt talis homo, obligetur credere ea, quæ ſibi proponūtur hoc modo, quia non aliter poſſunt idiotę ad credendum obligari, niſi per doctrinam paſtorum, &

Ratio dubitandi.

 docto-

doctorũ, à quibus ex officio publico docentur. Conſequentia vero probatur varijs modis. Primò, quia in omnibus alijs virtutibus, vel habitibus, qui euidentes non ſunt, non minus elicitur actus virtutis per rationem formalem obiecti exiſtimatam, quàm veram, cur ergo non erit idem in fide, quæ euidens etiam non eſt? Antecedens patet primo in virtutib. moralibus; nam qui exiſtimat prudenter hanc hoſtiam eſſe conſecratam, verum actum religionis elicit adorando illam, etiamſi in re ipſa cõſecrata non ſit, & ſimiliter exercet verum actum miſericordiæ, qui dat eleemoſynam ficto pauperi, quem eſſe verũ pauperem probabiliter exiſtimat, & ſic de alijs; imo etiam de virtutibus Theologicis, charitatis, & ſpei idem admittunt Theologi infra citandi: nam ſi quis diligat hominem propter ſanctitatem, quam in eo eſſe exiſtimat, ex vera charitate diligit, etiamſi ille non vere ſanctus, ſed hypocrita ſit; & qui inuincibiliter putaret Deum eſſe videndum oculis corporeis, & illam viſionẽ ſperaret, vt præmium ſuorum operum, verum actum ſpei habere poſſet, licet ex falſa exiſtimatione. Præterea prudentia etiam infuſa dictare poteſt aliquid eſſe faciendum ex falſa opinione, vt patet in caſu propoſito de adoratione hoſtiæ non vere conſecratæ, ſed exiſtimatæ; nam ibi præcedit hoc iudicium prudentiæ, *hæc hoſtia hic, & nunc eſt adoranda*, & idem eſt in ſimilibus. Deniq; in fide humana ita contingit; nam qui credit aliquid, quod exiſtimat, dictum ab Auguſt. eadem fide humana credit, ſiue illud ſit re vera dictum ab Auguſt. ſiue non ſit, ſed probabiliter putetur, quia fides illa ſemper procedit ex affectu, & bona exiſtimatione Auguſt. quæ ratio æque procedit in fide infuſa.

Occurritur reſponſioni, quæ alteratur ad ſupradicta,

2. Reſponderi autem ſolet, eſſe conſtituendam differentiam inter vtramq; fidem: quia fides humana non eſt virtus intellectualis, & ideo verſari poteſt circa apparens verum: fides autem infuſa eſt virtus intellectualis, de cuius ratione eſt, vt tantum circa verum verſetur, teſte Ariſtot. 6. Ethic. cap. 4. Sed hæc reſponſio, & aſſumit aliquid non certum (nam aliqui Theologi negant fidem infuſam eſſe virtutem intellectualem, quia ineuidens eſt) & præterea petit principium, & non ſoluit difficultatem; quæ videtur oſtendere fidem non poſſe eſſe virtutem intellectualem ſpeculatiuam, vt ſic dicam, quia poteſt niti in teſtimonio diuino exiſtimato, & non vero, quanuis dici poſſit virtus practica, quia qui credit, nõ errat in ordine ad affectum. Vnde confirmatur, & probatur aliter prima conſequentia, nam in caſu propoſito fidelis ille prudenter iudicat rem ſibi propoſitam eſſe credẽdam, quod iudicium eſt etiam prudentiæ infuſæ, vt admittit Bañes infra citandus, & patet quia, & colligitur ex ſupernaturalibus principijs, & proponit ſupernaturale præceptum credendi. Ex quo vlterius ſequitur voluntatem credendi, quam habet talis homo, eſſe ſupernaturalem, & ex pia affectione ad fidem per ſe infuſam: ergo etiam actus intellectus, qui ex vi illius voluntatis elicitur erit actus fidei infuſæ, quia hic tantum eſt proprium obiectum illius voluntatis, & proprius effectus eius; & augetur difficultas; quia per illum actum impletur præceptum fidei, quod tunc obligat, ſaltem ex ignorantia inuincibili. Item quia ſi ille homo tunc diſcrederet, eſſet hæreticus: quia licet non erraret materialiter, formaliter, & in affectu recederet à formali obiecto fidei, ergo eadem ratione per oppoſitum, credendo elicit verum actum fidei.

Vera, & communis reſolutio negatiua.

3. Nihilominus tamen certum eſt, ſolam reuelationem diuinam veram, ſeu in re ipſa factam ſufficere ad obiectum formale fidei conſtituendum, quia illa ſola ſufficit ad fundandum, & eliciendum ſupernaturalem aſſenſum fidei infuſæ. Hæc aſſertio ſumitur ex communi ſententia Theologorum. Primo ex

Probatur 1. ex D. Thom.

D. Thom. 2. 2. q. 1. art. 1. quatenus aſſerit, primam veritatem teſtificantem eſſe obiectum formale fidei, quod etiam alij Theologi aſſerũt, vt ſuprà vidimus. Prima autem veritas non teſtificatur per reuelationem exiſtimatam, ſed ſolum per veram, per quam Deus ipſe loquatur. Secundo ex eodem D. Thoma dicta quæſtione prima, articulo ſecundo, aſſerente fidei non poſſe ſubeſſe falſum, quod etiam tanquam certum reliqui Doctores docent: tum ibi, vt Bañez, & Aragonius. Tum etiam in 3. diſt. 23. & 24. præcipue Bonauent. quæſt. 1. Palud. quæſt. 2. Maior etiam quæſt. 2. & 10. Imo etiam Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 9. dixit fidei non poſſe ſubeſſe falſum, ratio autem huius eſt, quia ſemper fundatur fides in vera Dei reuelatione. Vnde etiam Theologi ex hoc principio, *quod Deus mentiri non poteſt*, cõcludunt fidei non poſſe ſubeſſe falſum: at vero ſi fides poſſet aliquando elicere actum ex reuelatione tantum apparente, ſæpe poſſet eſſe de re falſa (quamuis nec propterea, tunc mentiretur Deus, ſed is, qui nomine Dei falſum loquitur) ergo neceſſariò ſupponit illa doctrina reuelationem ſufficiẽtem ad obiectum formale fidei, tãtum eſſe illam quæ vere procedit à Deo vero. Tertio ex eod. principio docẽt Theologi fidem infuſam eſſe veram virtutem intellectualẽ, de cuius ratione eſt, vt non poſſit aberrare à vero, hoc autem nõ habet, niſi quia diuina reuelatio, in qua fundatur, non poteſt à vero aberrare, vt docuit D. Th. 2. 2. q. 4. ar. 5. & Capr. in 3. d. 23. q. 4. ar. 1. & ibi alij, & Altiſiod. lib. 3. ſum. tract. 3. c. 2. q. 3. Illud autem ſolum habet locum in reuelatione diuina vere ſubſiſtente, & à Deo procedente: nam reuelatio tantum apparens facile poteſt à vero aberrare. Ex quibus teſtimonijs ſimul relinquitur probata concluſio nonnullis obiter rationibus.

2. Ex eodem alibi, & ex Bonauent. & alijs.

Item ex Trident.

Tertio ex eo quod fides infuſa ſit virtus.

4. Si quis tamen attentè conſideret, intelliget prædictas rationes ſupponere potius veritatem, quam propoſuimus, quàm à priori fundamentum eius oſtendere, licet à poſteriori rectè concludant. Vnde etiam poſſumus ab incõuenienti aſſertionem confirmare, quia ſi aſſenſus fidei infuſę poſſet fundari in reuelatione apparenti tota fidei certitudo periret, nam vnuſquiſq; credentium poſſet dubitare, an fides eius eſſet fundata in reuelatione apparẽte, aut vera. Conſequens autem eſt contra doctrinam fidei, & contra illud Pauli ad Gal. 1. *licet angelus de cœlo* &c. & cõtra ſimilia teſtimonia Scripturæ, & Sacrorum authorum ſententiam proponẽtium certitudinem fidei omni alij, quæ naturaliter comparari poteſt, vt diſp. 6. ſect. 5. à n. 8. videbimus. Ratio autem propria eſſe videtur, quia nihil repugnat infundi à Deo lumẽ intellectuale diuinum, & ſupernaturale, natura ſua determinatum ad aſſentiendum diuino teſtimonio vere, & in re ipſa teſtificanti, & nõ alteri; quia in hoc nulla eſt repugnantia, ſicut Deus fecit lumen principiorum, aut ſcientię determinatum ad aſſenſum verum. Tale ergo intelligendũ eſt eſſe lumen fidei: tum quia vt rectè dixit Maior, eſt veluti inſtrumentum Spiritus S. per quod mouet intellectum ad aſsẽtiendum, & ideo debet eſſe proportionatũ veritati Spiritus S. tum quia eſt ſingularis quædam participatio diuini luminis, & ſupernaturalis ordinis, & quaſi inchoatio quædã luminis beatifici, & ideo neceſſariũ fuit, vt eſſet ad verũ determinatũ, & conſequenter ad verã Dei reuelationẽ: tum deniq; quia niſi tale eſſet hoc lumen, non eſſet conſentaneũ fini à Deo intẽto; ſcil. quod homines ſumma fiducia, & certitudine captiuent intellectum in obſequium fidei, & Dei.

Probationes allatæ ſunt à poſteriori.

Probatio alia ab incommodo.

Ratio oſtenſiua.

5. Difficultas verò eſt in explicando quomodo poſſit hæc veritas conciliari cũ modo, quo homines inducuntur ad fidem per reuelationem, & teſtificationem aliorum hominum, quæ difficultas ſatis explicata eſt in argumẽtis in principio poſitis, & ſumma omniũ eſt, quia interdũ poteſt ſufficienter proponi aliquid, vt credatur tãquam reuelatum à Deo, cum reuera reuelatum non ſit. Ad quã difficultatem varijs modis ab auctoribus reſponſum eſt. Nam inpri-

Expenduntur reſponſiones quorundam ad rationem dubitandi propoſitam toto n. 1. & 2.

Quid reſpondeat Altiſio.

inprimis Altiſiod. ſupra negat poſſe contingere, vt aliquis quantumuis ſimplex, & idiota, ex ignorantia inuincibili credat aliquid, vt reuelatũ à Deo, quod re vera reuelatũ non ſit, alias poſſet credere falſum, vt reuelatum à Deo, & conſequenter poſſet credere propoſitionem hæreticam ſub eadem exiſtimatione; quod ipſe putat non poſſe contingere ſine peccato mortali; etiam, vt ipſe inquit, in vetula ſimpliciſsima à ſuis falſis paſtoribus edocta, quia ſi faciat, inquit, quod in ſe eſt, illuminabitur à Deo ne decipiatur.

Refellitur.

Hæc vero ſententia in hoc rigore ſumpta incredibilis eſt, vt merito dixit Maior d.q.10. & ita illã reijciunt alij Theologi; nam, & eſt contra experientiam, & contra humanam conditionem. Neq; fundamentũ illud eſt alicuius momenti: tum quia non conſtat de tali promiſsione: quia materialiter decipi circa rem aliquam fidei, non eſt contra ſalutem æternam, & ideo neceſſarium non eſt, vt Deus ſpeciali prouidentia quemcunq; hominem illuminet, ne ſic decipiatur, etiãſi alioqui ſanctus ſit, tum etiam quia de hoc ipſo, ſcilicet, quod homo teneatur aliquid facere, vt illuminetur in eo caſu, poteſt eſſe ignorantia vel inaduertentia inuincibilis, vt per ſe patet, & infra tractãdo de infidelitate dicendum eſt latius.

Quid Maior.

6. Secundo ergo reſpondet Maior ſupra, in eo caſu poſſe hominem credere falſum ex reuelatione diuina putata, & non vera, deinde ſentit actum fidei, quem ille homo tunc elicit, eſſe eiuſdem ſubſtantiæ cum vero actu fidei infuſæ, & nihilominus ait non eſſe fidẽ, quia de intrinſeca ratione fidei eſt veritas, & ille actus verus non eſt.

Diſplicet 1.

Sed hæc reſponſio valde diſplicet, quia verbis tantum negat fidei poſſe ſubeſſe falſum, in re tamen ipſa, non negat, ſed admittit: quia ſi actus ille in ſubſtantia ſua eſt eiuſdem rationis cum aſſenſu fidei infuſæ; ergo habet idem obiectum formale; ergo reuelatio vera, & apparens conſtituit vnum & idem obiectum formale.
2. Item vterq; actus erit ab eodem habitu, quia actus procedit ab habitu ſecundum ſuam ſubſtantiam, ſeu entitatem, & ſpeciem, ergo habitus Fidei elicit actum, qui in re falſus eſt; quod eſt impoſsibile, ſiue ille actus vocetur fides, ſiue non: hoc enim ſolùm ad quæſtionem de nomine ſpectat: & ſincere loquendo negari non poteſt quin ille actus ſit Fidei, quia, & eſt ab habitu Fidei, & fundatur in authoritate dicentis, ſiue vera, ſiue cogitata; denominatio autem Fidei ſumitur ex obiecto quatenus in authoritate fundatur, non ex veritate, vel falſitate, vt cõſtat in Fide humana. Vnde ſi alioqui actus ille eſt eiuſdem ſubſtantiæ cum actu Fidei infuſæ, in re ipſa actus Fidei falſus eſt, etiãſi
3. nomen illi negetur. Deniq; per illam nominis mutationem non euitatur, quin, iuxta illam ſententiam, tota Fides reddatur incerta, quia dubitare poſſet is qui aſſentitur rei ſibi ſufficienter propoſitæ, an ſuus aſſenſus ſit Fides, necne, quia poſſet dubitare an ſit verus vel falſus, quandoquidem eidem actui eiuſdem ſubſtantiæ poteſt ſubeſſe falſum.

Tertia reſpõſio, iudiciũ de credibilitate, & volitionem credendi poſſe terminari ad reuelata putata, non vero actum ipſum credendi infuſum.

7. Tertia reſponſio, fere communis eſt: ad quam explicandam tres actus in Fide poſſumus diſtinguere, primus eſt iudicium practicum antecedens voluntatem credendi, qua aliquis iudicat credendum eſſe. Secundus eſt voluntas ipſa credendi. Tertius proprius aſſenſus obiecti propoſiti, in quo formaliter ipſa fides conſiſtit, & reſpectu cuius formale obiectum aſsignamus. De primo actu fatentur hi Doctores poſſe eſſe eiuſdem rationis in caſu propoſito, quando aliquis inuincibiliter decipitur: quia non obſtante illa deceptione iudicium illud in ſuo ordine verum eſt, vtiq; practice. Et quoad hunc actũ admittunt exemplum de prudentia, nã iudicium eius ſemper eſt verum practice, quamuis interdum procedat ex iudicio falſo ſpeculatiue, ex errore operantis: quod etiam eſt per accidens: nam in rigore non erat neceſſarium illud iudicium falſum, v. g. quod hic ſit pauper, nam ſatis erat iudicare talem probabiliter apparere. Quod verum eſt. Item de actu voluntatis conceditur eſſe eiuſdem rationis in illo caſu, cum vera pia affectione ad Fidem: quia hic actus comitatur iudicium prudẽtiale, & reuera eſt de obiecto honeſto, quia in tali homine honeſtum eſt credere, cum ſit conſentaneum rationi, & quoad hanc partem admittuntur exempla de virtutibus moralibus, ſeu affectiuis quæ eodem modo operantur. De tertio vero actu negant eſſe fidei infuſæ, quia deeſt illi proprium obiectum: & declaratur in hunc modum, quia hic aſſenſus haberi non poteſt, ſine ſpeciali motione Spiritus ſancti interna: neq; ſine illa ſufficit quæcunq; propoſitio externa; Spiritus autem ſanctus non poteſt ſpecialiter mouere ad id quod in re falſum eſt; aliàs virtute, & facto ipſo, teſtificaretur falſum; & in hoc eſt magna differentia, inter hunc actum, & præcedentes, nam hic eſt ſpeculatiuus, & eius veritas ſumitur ex conformitate ad rem ipſam, & non ad affectum, vel ad apparentem propoſitionem, vt in actibus practicis, & moralibus contingit: poteſtq; hæc vltima ratio ſumi ex auctoribus dicentibus certam reſolutionem fidei, debere fieri ſaltem ex parte in internam motionem, & illuminationem Dei, vt ſuprà retuli ex Cano 2. de locis cap. 8. quem hîc art. 1. ſequuntur Bañes, & Arag. & idem inſinuant Hoſius in confeſs. cap. 16. & Torres de Trinitat. q. 32. art. 4. in 3. p. commentarij in reſponſione ſecundi argum.

8. Hæc reſponſio probabilis eſt, tamen incerta quoad duas primas partes. Et ratio etiam, quam pro tertia adhibet nõ caret difficultate, primo quia vt ſupra dixi, motio interna, ſeu illuminatio, quatenus ſe tenet ex parte principij effectiui, non poteſt pertinere ad rationem credendi, & conſequenter nec ad formale obiectum: tum quia totum principium efficiens ſupponit ſufficiens obiectum: tum etiam quia illud principium, præſertim vt in particulari mouet hunc hominem, hîc & nunc, non eſt nobis ita certum, ſicut ipſa fides, nec etiam proponitur, vt medium, & ratio credendi, & ideo recte dixit Soto in Apolog. cont. Catharin. c. 2. certitudinem fidei non eſſe ſumendam ex motione interna effectiua quantum ad rationem credendi: ergo ex hac parte non redditur ratio ſufficiens, propter quam ille actus non ſit verus actus fidei infuſæ: nam in caſu propoſito in argumento, videtur ibi proponi ſufficienter obiectum formale fidei, nam licet materialiter, vt ſic dicam, & à parte rei tale non ſit, nihilominus obiectiue, vt tale proponitur intellectui: ergo hoc ſatis eſt, vt ex natura rei actus etiam debeat eſſe fidei. Dicere autem Deum nihilominus nolle cõcurrere vel mouere, quia ipſum non decet, non videtur ſatisfacere; quia Deus præbet concurſum prout obiecta poſtulant: & quia aliàs nemo poſſet eſſe ſecurus, & certus quod vere credat: quia non eſt certus, an verum credat: quia licet propoſitio obiecti ſit ſufficiẽs, adhuc dubitare poteſt an illi ſubſit falſum.

Hæc reſpõſio partim incerta, partim difficilis.

9. Et ideo probabiliter mihi videtur, in re ipſa nunquam dari ſufficientem propoſitionem rei falſæ, quæ ad credendum per fidem infuſam ſufficiat, nam ſi ſit ſermo de generali propoſitione, v. g. facta à Deo immediate, clarum eſt nõ poſſe illi falſum ſubeſſe, quod ſi mediate facta ſit à Deo reſpectu Eccleſiæ, in illa etiam ſemper interueniunt aliqua diuina opera, per quæ Deus non poteſt falſum teſtificari: & infra oſtendam hoc etiam ad ſpecialem Dei prouidentiam pertinere: ſi vero loquamur de particulari, & priuata propoſitione ſeu applicatione diuinæ fidei ad ſingulos homines, de qua argumentum procedebat, ſic dico illam non eſſe ſufficientem ad credendum aſſenſu fidei infuſę, niſi certo, & indubitanter conſtare poſsit, eſſe conformem doctrinæ Eccleſiæ, in qua falſitas eſſe nõ põt. Vnde in illo caſu in argumento propoſito, ille, qui decipitur, ſi vellet aduertere, dubitare poſſet, an illa doctrina ſit confor-

Authoris reſponſio.

mis Eccleſiæ, nec ne: & ideo non ſtatim per Fidem infuſam aſſentiretur, ſicq́ meritò Deus illum non mouet ad talem aſſenſum. Vnde etiam fieri poteſt, vt talis applicatio obiecti fidei obliget quidem talem hominem ad non diſcredendum, donec maiorem diligentiam adhibeat: vel forte etiam ad credendum aliqua fide generatim ſumpta, non tamen ad credendum tali fide, quæ nullam hæſitationem admittat, donec de doctrina Eccleſię certus ſit. Hinc vlterius veriſimile mihi eſt, etiam iudicium practicum in eo caſu, non eſſe tam perfectum quantum eſt in eo, qui verè credit ea, quæ in re ipſa ſunt reuelata: quia in homine vere credente iudicium illud eſt, quòd ſit credendum fide omnino indubitabili, in alio vero, vel non eſt tale iudicium, vel non eſt ſecundum prudentiam in re ipſa, quia propoſitio nō erat ad hoc ſufficiens; nec ſatis eſt quòd ex ignorantia appareat eſſe ſecundum prudētiam; nam etiam interdum homo putat eſſe demonſtrationem, quod non eſt ſatis, vt aſſenſum ſcientiæ eliciat; & qui ex ignorantia operatur, licet putet ſe prudenter agere, nihilominus actum prudentiæ non elicit. Vnde conſequenter fit etiam actum voluntatis non eſſe eiuſdem rationis, neq́ ita ſupernaturalem in illo caſu, ſicut eſt in homine vere fideli, quia vel non eſt de eodem obiecto, id eſt, de eodem modo credendi, vel ſi ad hoc extenditur, non eſt ſecundum prudentiam infuſam: in virtutibus autem moralibus etiam hoc reperitur, quòd ſuos proprios actus non eliciunt, quando obiecta per prudentiam non proponuntur, etiamſi eſſe talia ignoranter appareat; & ita videtur ſatisfactum difficultati propoſitæ, & omnibus mēbris eius: & ex dicendis in ſequenti diſputat. res hæc difficilis profecto, & obſcura, magis elucidabitur. Quare de obiecto formali fidei hæc ſufficiunt.

DISPVT. QVARTA.

De propoſitione obiecti fidei ſufficiente, ac neceſſaria ad credendum.

DIximus hactenus de toto obiecto fidei, tam materiali, quàm formali. Indicauimus etiam præter hæc duo eſſe neceſſariam cōditionem aliam ex parte obiecti ad credendum, nimirū vt obiectum fidei ſufficienter proponatur, cuius conditionis neceſsitas, ex ipſa obſcuritate obiecti, ſeu reuelationis fidei naſcitur; nam quia obiectum fidei in ſe non videtur, neq́ etiam reuelatio ipſa euidenter cognoſcitur, vt emanans à Deo, nec Deus ipſe, vt reuelans, & teſtificās, ideo neceſſe eſt, vt totum obiectum credendum, & reuelatio eius, alio modo proponatur, & offeratur intellectui, vt circa illud verſari, & aſsēſum præbere valeat. Poteſt etiam hæc neceſsitas alio modo declarari: nam fidei aſſenſus, licet ſit actus intellectus, à voluntate, tāquam à mouente, ſeu imperante dependent, *nemo enim credit niſi volens*, ait Aug. Igitur ante aſſenſum credendi antecedit voluntas ferri in incognitum, ergo ante aſsēſum, & voluntatem credendi, neceſſariò antecedere debet aliqua cognitio, qua ipſummet credere proponatur, vt honeſtum ſeu amabile, & rationi conſentaneum, & conſequenter etiam oportet, vt id, quòd credendum eſt, proponatur, vt credibile, & dignum fide: ergo hac ratione propoſitio illius obiecti antecedere debet, ſaltem vt conditio neceſſaria ad credendum. De hac igitur conditione, & propoſitione nobis dicendum ſupereſt. Et tria circa illam explicabimus. Primum à quo fieri poſsit, aut debeat. Secūdo quomodo aut qualis eſſe debeat. Tertio, an de facto in fide noſtra non ſufficienter modò, ſed etiam perfectiſsime reperiatur, quod à ſect. 3. vſq; ad finem diſputationis præſtabimus.

Neceſſitas propoſitionis oritur tū ex parte obiecti, quia obſcurum eſt.

Tum ex parte noſtri, quia nequimus aliter credere prudenter.

SECTIO PRIMA.

Vtrùm ad credendum neceſſarium ſit obiectum fidei immediate à Deo proponi ſingulis credentibus.

1. IN hoc puncto fuit antiqua hæreſis, illud ſolum eſſe credendum ab homine, quod Deus illi immediate proponit, & reuelat. Hanc hæreſim excitarūnt hæretici huius temporis, vt ſumitur ex Hoſio lib. 1. cont. Brentium, & ex Bellarmin. lib. 3. de verbo Dei cap. 3. & ex hoc principio dicunt, regulam credendi eſſe priuatam inſpirationem, ſeu illuminationem, quæ vnicuiq́ interius fit, vt latiùs diſp. ſequenti videbimus. Afferunt autem hi hæretici nonnulla Scripturæ teſtimonia ad hunc errorem ſuadendum. Primum & præcipuum eſt illud Hier. 31. *Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in cordibus eorū ſcribam eam*, principaliter enim loquitur de lege fidei. Vnde ſubdit, *non docebit vnuſquiſq́ proximum ſuum*, &c. ſignificans omnes eſſe immediate docendos à Deo. Secundum eſt, illud 1. Ioan. 2. *Vnctio docebit vos de omnibus*, vnde ibid. etiam dicitur, *non neceſſe habetis, vt aliquis doceat vos*, &c. cui etiam conſonat illud Matt. 23. *Vnus eſt magiſter veſter*, & illud Ioā. 10 *Oues meæ vocem meam audiunt*, ac deniq́ illud 1. ad Cor. 2 *ſpiritualis autem iudicat omnia*. Secundo, poſſumus argumentari ratione, quia ſi propoſitio fidei per creaturam fiat, & præſertim per homines, eo ipſo neceſſarium eſt, vt veritas Fidei reddatur incerta: hoc autem eſt contra rationem Fidei Chriſtianæ: ergo perfectio huius Fidei exigit, vt obiectum eius immediate per Deum ipſum illi proponatur. Maior (cætera enim clara ſunt) declaratur exemplo: nam ſi aliquid nobis proponatur, vt credendum ex teſtimonio hominis fide digniſsimi, & non ab illo verbum eius audiamus, ſed per alium minoris authoritatis proponatur, hoc ipſo infirmatur Fides humana in ſuo ordine, & res minus certa efficitur, & tanto magis creſcit hæc incertitudo, quanto plura media ſeu plures proponētes intercedunt, quod totum euidenti experimento notum eſt, ergo idem erit, proportione ſeruata, in fide diuina, & obiecto eius: nam intercedit eadem ratio, videl. quòd certitudo aſſenſus etiam pendeat à proponente, & ideo niſi ille ſit æqualis authoritatis, claudicat, vt ita dicam aſſenſus, & certitudo.

Hæreſis affirmans.

Argum. 1. hæretici ex Scriptur.

2 Argum ex ratione.

2. Contrarium nihilominus docet Fides Catholica, ad quam in hoc puncto explicandam, Dico 1. non eſt neceſſarium ad credendum, vt Fidei obiectum per ipſum Deum immediate proponatur. Aſſertio eſt certa de Fide, quæ probari poteſt, ſimul inductione, & diuinis Scripturis, nam inprimis, angelis omnibus ſufficienter propoſitum eſt Fidei obiectum, & tamē iuxta doctrinam communem Theologorum ſumptam ex Dionyſ. c. 4. de diuinis nominib. non omnibus immediate Deus locutus eſt, illuminat enim infima per media, & media per ſuperiora, atq́ ita tantum ſupremo angelo creditur Deus immediatè reuelaſſe myſteria, & per eū cæteros ſuo ordine. Vnde etiā de Adamo licet verum ſit immediatè accepiſſe à Deo infuſam Fidem, nihilominus, quoad obiecti propoſitionem, per angelos fuit illuminatus, & doctus iuxta eandem communē doctrinam. Verum hæc minus certa ſunt, licet ſint veriſimiliora. De hominibus autem in ſtatu naturæ lapſæ certior fit inductio, nam inprimis in ſtatu legis naturæ paucæ factę ſunt reualationes hominibus, quæ immediatè à Deo proceſſerint, ſcil. quibuſdam Patriarchis, vel excellentioribus hominibus, ordinaria autem lex fuit, vt parentes filios docerent, & ſic per cōtinuam traditionem Fides ad poſteros deueniret, & hoc modo Adā inſtruxit in Fide filios ſuos, & de Abraham dicitur Geneſ. 18. *Scio quod præcepturus ſit*

Aſſertio 1. de Fide.

Probatur ex Script.

rus ſit filiis ſuis, &c. Deinde de tempore legis Moyſis dicitur Exod. 14. *Crediderunt Deo, & Moyſi ſeruo eius*, vtique Deo, vt teſtificanti, & immediate loquenti cum Moyſe. Moyſi autem, vt ſufficienter proponenti: nam Deus ad totum populum per Moyſem loquebatur. Deuteron. autem 10. additur. *Eruntque verba hæc in corde tuo, & docebis ea filiis tuis.* Vnde eſt illud Pſalm. 77. *Quanta mandauit Patribus noſtris, nota facere ea filiis ſuis.* Præter hæc autem ſæpe Deus per Prophetas loquebatur, & nouas reuelationes proponebat, iuxta illud Luc. 1. *Sicut locutus eſt per os Sanctorum, qui à ſæculo ſunt, prophetarum eius*, & ad Hebr. 1. *Olim Deus loquens Patribus in prophetis.* Denique in lege gratiæ idem modus prouidentiæ, & prædicationis fidei ſeruatus eſt. Nam inprimis miſſus eſt Ioannes, *vt omnes crederent per illum*; poſtea vero Deus ipſe per humanitatem aſſumptam docuit eos, qui illum immediate audire potuerunt Ad reliquos autem miſit Apoſtolos dicens Matth. vltimo. *Prædicate Euangelium omni creaturæ.* Et ſubdit, *qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluus erit.* Et Actor. 1. *Eritis mihi teſtes, &c. vſque ad vltimum terræ.* Ergo hic eſt modus ſufficiens, imo & ordinarius, ad proponendam, & concipiendam fidem. Et ideo dixit Paul. ad Rom. 10. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti.* Loquitur autem de verbo ſenſibili, nam ſubdit, *Quomodo audient ſine prædicante, &c.*

Confirm ab abſurdo.

3. Et confirmatur hæc veritas, quia aliàs inutilis eſſet Scriptura, & traditio, ac doctrina fidei per Eccleſiam: quia hæc omnia creata ſunt, ergo ſi neceſſaria eſt immediata locutio, & propoſitio ipſius Dei, hæc non ſufficiunt, imo parũ deſeruiunt. Cõſequens autem eſt plane hæreticum: nam de Scripturis dicit Chriſtus Ioan. 10 *Scrutamini Scripturas, nam ipſæ teſtimonium perhibent de me:* quamuis enim per homines ſcriptæ ſint, tamen *Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt Sancti Dei homines*, & ipſæmet Scripturæ traditionem, & doctrinam Eccleſiaſticam commendant, vt infrà ſuis locis videbimus. Vnde etiam poteſt hæc veritas confirmari, teſtimonijs Patrum, qui nos docent recurrere ad originem fidei, & per continuam traditionem credentium, veram fidem retinere, & ſpecialiter videri poſſunt Iren. lib. 4. cap. 43. & Cyprian. in Epiſtol. 74. Euſeb. in principio librorum de præparatione Euangel. Epiphan. in principio oper. cont. hæreſ. & optime Aug. in proœmio lib. de doctrina Chriſt. & toto lib. de vtilitate credendi, & lib. 11. confeſ. cap. 3.

Item ex Patrib.

Denique cõfirmatur ex cõgruentiis. Prima quam attigit Aug.

4. Denique addere poſſumus congruentias, prima deſumitur ex ſuaui ordine diuinæ prouidentiæ, quam tetigit Auguſt. lib. contr. Epiſt. Fund. cap. 4. & 14. dicens: *Sicut Deus immediatè creauit vnum hominem, & ab illo ac per illum producti ſunt cæteri, ſucceſſione continua, ita in fide per ſe inſtruxiſſe Deum quoſdam homines, à quibus alij docerentur.* Et ita communis ratio prudentiæ eſt, vt homines per homines doceantur, ſicut ad Cornelium miſſus eſt Petrus Act. 10. & ad Eunuch. Philippus Act. 8. Quod ſi interdum hic ordo mutatur, eſt ſpeciale priuilegium, ſicut Paulus de ſe dicit ad Galat. 1. *Non ab hominibus neque per hominem.* Secundo fuit hoc conueniens ad conſeruandam conſenſionem, & vnitatem fidei, inter homines, nam ſi fides concipi non poſſet, niſi per immediatam DEI propoſitionem, vnuſquiſq; præſumeret de ſua fide, & fieret ſibi regula fidei, quod eſt abſurdiſsimum, vt infrà videbimus. Sic enim Angelus Satanæ facile ſe transformaret in Angelum lucis, & inde naſcerẽtur infinitæ diuiſiones, & ſchiſmata, quia non tenerentur homines fidem dare exteriori doctrinæ, ſed interiori imaginationi, contra illud Pauli. *Si Angelus de cœlo euangelizauerit vobis aliter quam euangelizatum eſt, anathema ſit.* Tertio potuit hoc conferre ad maius meritũ fidei, & maiorem humilitatem exercendam, dum in re difficillima homo ſubijcitur homini, etiam quoad intellectum, in quo ſolet eſſe maior difficultas. Hæ autem rationes omnes ſupponunt hunc modum propoſitionis fidei poſſe eſſe ſufficientem, quod ex vſu ipſo ſatis probatum relinquitur; modus autem huius ſufficientiæ inſinuabitur ſtatim, reſpondendo ad rationem contrarij erroris, & latius in ſequentibus explicabitur.

Secunda cõgruent.

Tertia.

Aſſertio 2. bipartita.

5. Dico ſecundo: quamuis neceſſarium non ſit, vt ſufficiens propoſitio fidei à Deo immediate fiat, neceſſarium ſaltem eſt, vt diuina virtus in ea proxime, & ſpecialiter intercedat. Hæc aſſertio poteſt cõmode declarari per diſtinctionem illam phyſicam de cauſa efficiente immediata immediatione ſuppoſiti, vel immediatione virtutis: prior enim pars procedit de immediatione ſuppoſiti, ſic enim oſtenſum eſt in præcedenti aſſertione, non eſſe neceſſariũ vt propoſitio fidei immediate à Deo fiat: quin potius regula generalis in hoc puncto eſt, ordinarie illam propoſitionem fieri per aliquos Dei miniſtros, vel homines, vel angelos iuxta occurrentem opportunitatem, in tribus autẽ caſibus inuenimus, Deum propoſuiſſe fidem immediate immediatione ſuppoſiti. Primus vocari poteſt neceſsitatis, ſic enim dixit D. Thom. 3. cont. Gent. cap. 154 neceſſarium eſſe vt propoſitio fidei interdum à Deo immediate fiat: nã ſi fides traditur per aliquem Dei miniſtrum, neceſſarium eſt, vt ille ſit doctus ab alio, vnde cum nõ procedatur in infinitum, neceſſarium eſt peruenire ad aliquem, qui ſit immediate doctus à Deo, & hoc modo Deus immediate propoſuit fidem primo angelo, vt dixi. Procedit autem hic diſcurſus, quando miniſter Dei per fidem tantum ſuſcepit doctrinam, quam alijs tradit: poſſet enim primus fidei prædicator doceri à Deo per ſcientiam infuſam, vel beatã: & tunc nõ eſſet neceſſarium proprium obiectum fidei, quatenus tale eſt, alicui proponi à Deo immediate, ſed ſolùm vt obiectum ſcientiæ, vel viſionis, & hoc modo Chriſtus Dominus immediate alijs fidem propoſuit, quamuis illi nulla ſit facta propoſitio fidei: quia fidem non habuit, ſed viſionem, & ſcientiam. Secũdus ergo caſus in quo Deus propoſuit immediate fidem, dici poteſt dignationis, ſeu ſpecialis diſpenſationis, & hæc fuit propoſitio fidei per Chriſtum Dominum facta, de qua Paul. ad Heb. 1. *Olim Deus loquẽs Patribus in prophetis, nouiſſimè locutus eſt nobis in filio*, id eſt, per filium, & hoc eſt quod Iſa. 54. prædictum erat, *Dabo filios tuos doctos à Domino.* Propter quod dixit Chriſtus Dominus Ioan. 6. *Scriptum eſt in prophetis, erunt omnes docibiles Dei*, vt notauit Hieronym. ad dictum locum Iſaiæ. Tertius caſus vocari poteſt ſpecialis priuilegij, ſicut Paulus de ſe dicit, *non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum*, ad Galat. 1. & fortaſſe hoc priuilegium cõceſſum eſt Moyſi, Dauidi, aut alijs eximijs Prophetis, quanuis iuxta doctrinam Dionyſij, & Theologorum probabilius ſit omnes illas reuelationes factas eſſe miniſterio angelorum. Extra hos vero caſus ſit propoſitio per miniſterium hominum, vt in præcedente aſſertione probaui.

Prima pars aſſert. de immediata propoſitione ſuppoſiti, in tribus euentis locum habet.

Primus euẽtus neceſsitatis.

Secundus dignationis.

3. priuilegij.

6. Altera vero pars aſſertionis procedit de immediatione virtutis: & ſenſus eſt, quoties fides prædicatur, vt propoſitio fiat ſufficiens, neceſſarium eſſe, vt ſpeciali modo Deus circa illam cooperetur, nõ tantum generaliter concurrendo per modum cauſę primæ, quod per ſe clarum eſt, ſed etiam ſpecialiter adiuuando, & peculiari modo doctrinam confirmando, iuxta illud Marci vltimo. *Prædicauerunt vbiq; Domino cooperante, & ſermonem confirmante, ſequentibus ſignis.* Ratio autem eſt, quia doctrina fidei eſt valde ſupernaturalis, & magna ex parte repugnans humanæ concupiſcentiæ, & ideo vt credibilis fiat, & amabilis, neceſſe eſt, vt diuina virtus interueniat, quæ & illam ſpeciali modo perſuadeat, & capacitati hominis accommodet. Poteſtq; amplius in hunc modum declarari, nam hæc fides dupliciter poteſt proponi primo per generalem prædicationẽ, quæ fit quando

2. pars aſſerti. de immediatione virtutis declaratur.

Ratione oſtenditur.

primum incipit introduci, ſicut prædicata eſt per Chriſtum, & per Apoſtolos, & tunc profecto, neceſſarium fuit doctrinam cõfirmari ſignis proprijs diuinæ virtutis, vt ſunt miracula, & quæ infra ſect. 3. commemorabimus, & ideo ſemper hunc ordinem Deus obſeruauit, vt conſtat, in promulgatione Euãgelij, & in promulgatione veteris teſtamenti, & fere in ſingulis Prophetis, ac deniq; de ſe ipſo dixit Chriſtus, *Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem: & ſi opera non feciſſem in eis, quæ nullus alius fecit peccatum non haberent.* Alio modo contingit fidem iam ſufficienter prædicatam, & introductam ſingulis prædicari, & quaſi applicari, & tunc non ſunt neceſſaria exteriora ſigna diuinæ virtutis, neceſſarium autem eſt, vt diuina virtus interius adiuuet, & cooperetur, vt vnuſquiſque ſufficienter percipiat propoſitionem fidei, & de illa conuenienter iudicet: nam totum hoc eſt opus valde ſupernaturale, quod ſine peculiari auxilio gratiæ præſtari non poteſt. Et hoc inſinuatũ eſt Act. 16. cum de quadam fæmina dicitur, *cui Deus aperuit cor, vt intenderet his, quæ dicebãtur à Paulo*, quaſi hoc fuerit neceſſarium, vt crederet: nam vt idem Paulus dixit 1. ad Corinth. 3. *neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus*: propter quod dixit D. Gregor. homil. 30. in Euangel. *Niſi diuinus Spiritus cordi adſit audientis, otioſus eſt ſermo doctoris*, quia licet neceſſarius ſit, non ſufficit ſine ſpiritus cooperatione. His ergo modis propoſitio fidei eſt à Deo, vel immediatione ſuppoſiti, vel immediatione virtutis.

Satisfit allatis in num. 1.
Ad locum Hierem.

7. Supereſt reſpondere ad motiua contrarij erroris. Et in primis teſtimonium Hierem. nihil ad propoſitum facit, quia vt iam in lib. 10. de legibus cap. 3. nu. 8. expoſuimus, ibi ſpecialiter promittitur nouũ teſtamentum, & lex Euangelica hominibus tradenda, vt expoſuit Paul. ad Heb. 8. & 10. Vnde quia hæc lex perfectiſsima, & maxime ſpiritualis futura erat, ideo dicitur ſcribenda in cordibus, & mentibus hominum: non quia non eſſet tradenda per exteriorẽ doctrinam, ſed quia mediante verbo Dei externo erat cordibus imprimenda, inſinuatur etiam ibi abundantia diuinæ doctrinæ futura in tempore legis gratiæ, & præcipue in initio in ipſomet Meſsiæ aduentu, vt late & bene explicat Franciſcus Ribera ad Heb. 8. Deniq; promittitur eo loco peculiaris gratia, & interna Spiritus Sancti illuminatio danda hominibus in hoc tempore legis gratiæ, ad credenda, & intelligenda myſteria, quæ illis prædicantur, iuxta illud Ioel. 2. *Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem*, vnde in hoc valde errant hæretici, nam confundũt internum ſpiritum, & auxilium gratiæ neceſſarium ad credendum, cum interna reuelatione. Cum tamen hæc duo valde diuerſa ſint, nam auxiliũ internum gratiæ, in ſingulis neceſſarium eſt, vt credant: ſingularis vero reuelatio interna quæ per aures corporis non ingrediatur, non ſemper nec regulariter neceſſaria eſt, vt diximus. Et inde ſumenda eſt reſponſio ad ſecundum teſtimonium ex 1. Ioan. 2. nam ibi *vnctionem ſpiritus* vocat Ioan. Internã inſpirationem: nam per illam homo illuminatur, & iuuatur ad credendũ: illa vero vnctio ſupponit exteriorem doctrinam regulariter loquẽdo, quod clare inſinuauit ibidem Ioan. dicens *quod audiſtis ab initio, in vobis permaneat*, vbi recte Auguſt. tract. 3. notat. ſuperfluũ fuiſſe, Ioannem monere, vt doctrinam datam retinerent, ſi ſola interior illuminatio, ſeu reuelatio ſufficeret, de quo etiam videri poteſt optime Greg. 5. Moral. cap. 18. alias 19. Et hinc patet reſponſio ad cætera teſtimonia; nam ratione interni auxilij gratiæ, dicitur Deus ſpecialiter docere credẽtes, iuxta illud Pſal. 93. *Beatus quem tu erudieris Domine, & de lege tuá docueris eum*: & ideo Auguſt. ſæpe auxilium gratiæ vocat interiorem doctrinam, quæ regulariter exteriorem ſupponit, & hoc modo exponit Gregor. ſupra locum Matth. 23. *Vnus eſt magiſter veſter*: Et ſic etiam oues Chriſti dicuntur *vocem eius audire*, & ſpiritualis dicitur *omnia iudicare*, per regulas tamen, & documenta fidei, & ad hunc modum intelligenda ſunt alia, quæ afferri poſſent.

Aliud eſt interior reuelatio, aliud auxilium.

Ad loca Ioã.

Ad cætera loca.

Ad rationem in eod. nu. 1.

8. Ad rationem dicitur in primis, eandem fere difficultatẽ eſſe in propoſitione fidei, etiamſi à Deo immediate fiat: nam qui illam recipit, nõ videt euidenter Deum eſſe, qui loquitur, quando reuelatio eſt obſcura, prout ad fidem neceſſaria eſt, vt in ſuperioribus diximus. Eadem ergo difficultas relinquitur, quomodo talis propoſitio poſsit ſufficere ad certitudinem infallibilem fidei. Reſponſio ergo generalis eſt, ſufficere euidentiam credibilitatis, quæ tam in propoſitione externa, quam in mere interna inueniri poteſt. Qualis autem hæc ſit, & quomodo ſufficiat, paulatim explicandum eſt.

SECTIO II.

Qualis eſſe debeat propoſitio obiecti fidei, vt ad credendum fide Chriſtiana ſufficiat.

Vana infidelium reprehenſio.

SOlent infideles vt ait Baſil. in Pſalm. 115. reprehendere Chriſtianos, eo quod ſine ratione, vel vt ipſi putant, contra rationem credant: qua de cauſa dixit Paul. 1. ad Cor. 1. *Verbum crucis pereuntibus videri ſtultitiam*, & ſimiliter ait *Chriſtum crucifixum Iudæis eſſe ſcandalum. Gentibus autem ſtultitiam.* Porphirius etiam, & Iulian. Apoſtata; vt refert D. Hieronym. Matth. 9. irridebant ſtultitiam eorum, qui Chriſti doctrinam, & vocationem ſequũtur. Vnde alij hæretici; ad vitandam hanc reprehenſionem, in aliud extremum inciderunt, dicentes nil eſſe credendum, niſi quod ratione oſtenditur, vt videri poteſt apud Aug. lib. de vtilitate credendi, & Bernard. Epiſtol. 109. Vera autem, & Catholica doctrina mediam viam tenet: nam & leuitatem animi, & duritiem cordis reprehendit in credendo: docetque quanuis non ſemper poſsimus rationem reddere propriam earũ rerum, quas credimus: poſſe nihilominus ſufficientem rationem reddere cur credamus, ſic enim dixit Petrus. 1. Can. cap. 3. *Paratos nos eſſe debere ad reddendam rationem eius, quæ in nobis eſt ſpei, ſeu fidei.* Hanc ergo rationem in præſenti inquirimus, nam ex hoc pendet, vt ſciamus, quomodo poſsit talis eſſe propoſitio fidei, vt ſit rationi conſentaneum illam recipere.

Aliorum hæretic. extremus error.

Ratio dubitandi in hac quæſt.

2. Ratio autem dubitandi eſſe poteſt quia vel hæc propoſitio oſtendit ſufficienter rem credendam in ſe: & hoc dici non poteſt, quia per fidei doctrinam non oſtenduntur veritates credendæ in ſe ipſis, vt eſt notum: vel oſtendit res credendas ſaltem ſub ratione credibilis, & hoc etiam non videtur dici poſſe: quia vel illa oſtenſio eſt tantum probabilis, vel eſt euidens: prior eſt inſufficiens, poſterior autem videtur impoſsibilis: ergo nulla eſt quæ ſufficiat: minor quoad priorem partem probatur, quia ſi propoſitio fidei ſit tantum probabilis, relinquet formidinem, & dubitationem aliquam ſaltem de certitudine veritatis propoſitę: ergo nõ poteſt ſufficiens eſſe ad credendum fide Chriſtiana, quæ debet eſſe itá certa, vt omnem formidinem, & dubitationem excludat. Altera vero pars minoris probatur, quia myſteria fidei adeo ſuperant rationẽ, vt interdũ videatur neceſſarium prima principia, & alia quæ vidẽtur euidentia negare, vt illa credantur: quomodo ergo fieri põt, vt talia myſteria fiant euidẽter credibilia? Et confirmatur 1. nam videtur inuolui repugnantia, cum res credendi dicitur euidenter credibilis, nam res denominatur credibilis, ab ipſa fide per quã credi poteſt, ſicut viſibile dicitur per denominationem à viſu, & intelligibile per denominationem ab intellectu: ſed non poteſt res denominari euidenter credibilis ab ipſa fide, cum fides non ſit euidẽs: ergo repugnat rem eſſe euidenter credibilẽ. Confirmatur 2. quia

Confirm. 1.

Confirm. 2.

quia non poteſt euidenter oſtendi myſteria fidei, quæ credenda proponuntur eſſe poſsibilia, vel non eſſe impoſsibilia: ergo non poſſunt fieri euidenter credibilia: antecedens patet, quia ſi euidenter oſtenderetur, illa myſteria eſſe poſsibilia, facile oſtenderetur etiam eſſe vera, illa præcipue, quæ ad naturam Dei ſpectant. Conſtat autem fidem non eſſe de euidentibus, id eſt, de his quæ euidenter vera demonſtrantur: quod maxime verum eſt de myſterijs quæ ſola fide cognoſcuntur, vt ſunt ſupernaturalia. Prima vero conſequentia probatur, quia vt aliquid ſit credibile, debet eſſe poſsibile, vnde quod eſt euidenter impoſsibile eſt etiam euidenter incredibile: ergo & è conuerſo, vt res oſtendatur euidenter credibilis oportet, vt etiam oſtendatur poſsibilis: ergo cum hoc ſecundum fieri non poſsit, nec primum eſt ad propoſitionem fidei poſtulandum.

Aſſert. 1. 3. In hoc puncto inprimis ſtatuendum eſt, ad ſufficientem obiecti fidei propoſitionem, non ſatis eſſe obiectum vtcunque proponi tanquam dictum, ſeu reuelatum à Deo, ſed neceſſarium ſaltem eſſe cum talibus circumſtantijs proponi, vt prudenter appareat credibile, eo modo quo proponitur. Hæc aſſertio indubitata eſt apud omnes, & ratio eſt, quia *qui cito credit, leuis eſt corde*, Eccleſiaſt. 19. (Eius ratio ex Eccleſ. 19.) dicitur autem cito, & leuiter credere, qui imprudenter credit: ergo qui ſic credit, non poteſt credere fide diuina, ergo neceſſaria eſt talis propoſitio obiecti credendi per hanc fidem, vt prudenter credi poſsit. Prima conſequentia, nam reliqua omnia ſunt clara, probatur: quia quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt: Fides autem Chriſtiana ſpeciali modo fit à Deo, & ex eius auxilio: (Declaratur 1) ergo non fit imprudenter, neque inordinate. Et declaratur in hunc modum: nam voluntas credēdi, quæ ad fidem ſupernaturalem ſufficit, eſt etiam ſupernaturalis, & ex ſpeciali Dei auxilio: ergo per ſe eſt volūtas ſtudioſa, & honeſta: (Declaratur 2) ergo ſupponit prudens iudicium circa obiectum ſuum. Nā prudentia eſt quæ virtutes voluntatis ad operandum mouet. Declaratur ſecundo, quia ex oppoſito modo credendi naſcūtur hæreſes, & ſchiſmata, quia qui imprudenter credit, facile decipitur, credulitas autem fidei talis eſſe (Declaratur 3.) debet, vt ſit immunis, ab omni falſitate: ergo nō poteſt induci niſi per prudēs iudicium. Tandem id patet ex conditionibus huius fidei, nā debet excludere omnem formidinem, & mutabilitatem, nam qui ſemel credit prout debet, nunquā poteſt licite, & prudenter recedere à tali fide, quotieſcunque autem homo imprudenter aliquid credit, ſi id poſtea aduertat, poteſt prudenter recedere à tali fide, vel ſaltem de illius veritate dubitare: repugnat ergo fidei Chriſtianæ imprudens credulitas: ergo requirit talem obiecti propoſitionem, quæ ſufficiat ad prudenter (Obiectioni occurritur.) iudicandum illud eſſe credibile. Neque in hac aſſertione inuenio difficultatem alicuius momenti: nam quod quidam obijciūt, quia homo eſt liberi arbitrij: ergo poteſt pro ſua libertate credere, prout voluerit obiectum quomodocunque propoſitum, hoc inquam, nullius momenti eſt, primo quia licet homo voluntarie præbeat aſſenſum, nihilominus non poteſt aſſentire propoſitioni, in qua ratio voluntatis nō appareat, quia non poteſt voluntas mouere extra obiectum ſuum: ſimili ergo modo licet homo poſsit leuiter credere obiectum fidei inſufficienter propoſitum, ſolum credet imperfecta, & humana fide, quia ex vi talis propoſitionis non apparet in obiecto, aut veritas, aut credibilitas infallibilis: neceſſaria eſt ergo prudens propoſitio.

Aſſertio 2. 4. Dico ſecundo vt propoſitio obiecti fidei ſit ſufficiens, neceſſarium eſt, vt id quod proponitur fiat euidenter credibile, tanquam dictum à Deo, ac ſubinde vt certum, & infallibile. Hanc aſſertionem inſinuauit ſatis D. Thom. 2. 2. q. 1. art. 4. ad 2. cum de fidelibus dicit. *Non crederent niſi viderent eſſe credibile.* Vbi notanda eſt diſtinctio, & variatio illorum verborū *credere, & videre*, nam prius dicit obſcuritatem, vnde poſterius, vt condiſtinctum ab illo, dicit claritatem & euidentiam, neque illa duo repugnant, quia verſantur circa diuerſa, nam creditur aliquid ſub ratione veri, videtur autem ſub ratione credibilis. Et ita intellexerunt D. Thom. Caiet. & alij Theologi, qui communiter ſequuntur hanc ſententiam: ideoque in id maxime incumbunt, ſicuti ſect. ſequenti videbimus, vt oſtendant noſtræ fidei myſteria eſſe euidenter credibilia, quia nimirum non minorem credibilitatem ad illam ſufficere iudicarunt. Eſt denique conſentanea Patribus, quos ipſa ſequenti ſectione allegabimus: probatur autem ratione, quia ante fidem, neceſſarium eſt velle credere, & ante hanc voluntatem neceſſarium eſt iudicium, quo voluntas (Probatur ratione.) inducatur ad volendum credere, quod non eſt aliud niſi iudicium de credibilitate obiecti: ergo vel illud iudicium eſt certum, vel incertum: ſi eſt certum, eſt etiam euidens: ſi autem eſt incertum, non eſt ſufficiens ad credendum Fide Chriſtiana. Ergo neceſſe eſt, vt tale iudicium ſit euidens. Prima pars minoris ſeu prima conditionalis probatur, quia certitudo propria, & obiectiua ac prudens, non datur ſine euidentia, niſi in aſſenſu fidei Chriſtianæ, vt conſtat ex dictis in ſuperioribus de obiecto formali fidei. Illud autem iudicium de quo tractamus, nondum eſt Fidei Chriſtianę, quia ſupponitur ad hanc fidem, & eſt via ad illam, ergo non poteſt eſſe certus, & obſcurus, ergo ſi eſt certus, eſt euidens. Altera vero pars minoris probatur, & patet, quia iudicium incertū de credibilitate obiecti non poteſt eſſe ſufficiens ad fidem certam, qualis eſſe debet Chriſtiana.

5. Reſponderi vero poteſt, iudicium neceſſarium ad concipiendam voluntatem credendi, debere eſſe practice certum, quia eſſe debet iudicium prudens, (Euaſio ſuperioris rationis.) ſcil. *hoc ſecundum rectam rationem eſt credendum.* Ad hanc autem certitudinem practicam ſufficere poteſt iudicium probabile de credibilitate obiecti, nam ex probabilitate ſpeculatiua ſæpe infertur certitudo practica, & ita in fide humana ſæpe prudenter creditur, quod probabiliter tantum apparet credibile: & in alijs actionibus, ſtudioſis ſæpe ducimur iudicijs probabilibus applicando illa cum certitudine practica: ergo ſimili modo in præſenti ſatis erit probabile iudicium *hoc eſſe credibile*, vt inde cum certitudine practica, inferamus *hoc eſſe credēdum.* Reſpondetur (Obſtruitur 1.) inprimis, etiam in Fide humana, & alijs actibus moralibus, licet verum ſit ſufficere iudicium probabile de honeſtate obiecti: quod eſt quaſi directum, ſi tamen fiat reflexio ſupra ipſam probabilitatem, ſemper dari euidentiam probabilitatis, licet non detur euidentia rei, & ideo cum proportione, neceſſariam eſſe in præſenti euidentiam credibilitatis. Verumtamen, (Obſtruitur 2.) quia illud fortaſſe, non eſt infallibile, addo vlterius, eſſe rationem lōge diuerſam in fide Chriſtiana, & humana: nam iudicium prudens fundatum in ſola probabilitate ſpeculatiua, licet ſit certū practice, eſt tamen mutabile, quia principia probabilia in quibus fundabatur, poſſunt facile mutari, atque ita etiam poteſt humana fides mutari, ſi probabiliores cōiecturæ in contrariū concipiantur. At vero Chriſtiana fides, ita eſt certa, vt ſemel cōcepta mutari nō poſsit, iuxta teſtimoniū Pauli ſæpe citatū ad Gal. 1. *Si angelus de cœlo*, &c. Et ideo talē certitudinem practicā requirit in iudicio credendorū, vt fundetur in euidentia credibilitatis, & nō in ſola probabilitate, quę facile pōt deficere: Alioqui poſſet illa probabilitas deficere aduenientibus alijs cōiecturis, & ſic poſſet homo prudenter dubitare, vel ēt deficere à fide ſemel ſufficienter propoſita, & prudenter concepta, quod eſt abſurdiſsimum. Inde n. ſequeretur, poſſe hominē perdere fidem ſine peccato, & conſequenter poſſe perdere fidem, & conſeruare gratiam: vel certe ſequitur poſſe retinere habitualem fidem diſcedēdo ab his, quæ pri⁹ crediderat fide infuſa, vel ab aliquo

confirm. 1. illorum, quæ omnia abſurda, & impoſsibilia ſunt. Et confirmatur, quia certitudo fidei non eſt tantum practica, ſed ſpeculatiua, id eſt de veritate rei in ſe: ergo requirit etiam certitudinem ſpeculatiuam de credibilitate ſui obiecti, nam impoſsibile videtur hominem determinari ad credendum aliquid fir- confirm. 2. miter, & certo, ſi cum formidine tantum, & non certo iudicet illud eſſe credibile. Denique hac ratione propoſitio fidei, ex diuina prouidentia fieri non ſolet ſine magnis argumentis, & ſignis diuinæ authoritatis. Ideo enim quando prædicatores mittit, dat eis poteſtatem faciendi ſigna, & mirabilia, vt patet Exod. 4. Luc. 19. & 10. & notat D. Thomas in illud ad Roman. 10. *Quomodo credent ſine prædicante: & quomodo prædicabunt*, vtique ſufficienter, & ita vt obligent alios ad credendum, *niſi mittantur*, vtiq; cum diuina virtute, vel adiutorio, quo poſsint res facere ſufficienter credibiles, iuxta dicta in ſectione præcedente.

Aſsertio. 3. 9. Ex quibus infero, & dico tertio, vt obiectum fidei ſufficienter proponatur, non ſolum obiectum debere fieri euidenter credibile, ſed etiam euidenter credebilius quocunque alio obiecto, ſeu doctri- Sequitur ex præcedenti. na ſibi contraria, vel repugnante. Hæc aſſertio ſequitur, vt dixi, ex præcedenti: nam fieri poteſt in humana fide, & cognitione, vt duæ propoſitiones contradictoriæ ſint probabiles, etiam euidenter, quoad probabilitatem. Nam hoc non inuoluit repugnantiam, quia multa falſa ſunt probabiliora veris, & quia ex vi illius probabilitatis ſolũ datur iudiciũ formidoloſum, & incertum, de veritate, ſeu de re ipſa: at vero in præſenti repugnat aliquid eſſe euidenter credibile fide Chriſtiana, & ſimul contrariũ, etiam eſſe credibile, non ſolum euidenter, verum nec etiam prudenter: quia iudicium, quod fieri debet ex tali credibilitate, debet eſſe certum, & ſine formidine; ergo impoſsibile eſt, vt contraria doctrina ſit euidenter, vel prudenter credibilis. Alias talis credibilitas neceſſario pareret formidinem: imo etiam licitum eſſet homini, inter illa credibilia eligere, quod mallet, ſi vtrunque eſſet euidenter credibile, non ſolum abſolute ſpectatum, ſed etiam comparatiue: hoc autem repugnat, & certitudini, & obligationi fidei Chriſtianæ: nam ſi ſufficienter proponatur, tenemur illam credere cum certitudine, ac præferendo etiam illam omni doctrinæ contrariæ; ergo neceſſe eſt ad hanc ſufficientem propoſitionem, vt tale obiectum fiat euidenter credibile, non ſolum abſolute ſed etiam comparatiue.

Aſsertio. 4. 7. Ex quibus vltimo concludo, non ſolum debere obiectum fidei eſſe euidenter credibile, verum etiã requiri euidentiam, quod ſecundum rationem naturalem tale obiectum ſit credendum, & talis fides ſit præferenda cuicunque opinioni contrariæ. Ad Notatio pro probanda. huius aſſertionis probationem aduertendum eſt, hæc duo eſſe diuerſa, ſcilicet aliquid eſſe credibile, vel etiam eſſe credendum ſecundum rectam rationem: differunt enim tanquam potentia, & actus, ſeu obligatio ad actum. non enim ſemper tenemur credere quidquid credibile eſt, vt in humanis conſtat: nihilominus tamen in diuina fide dicimus quoties obiectum proponitur ſufficienter, vt credibile tali fide, conſequenter etiã eſſe credendum, ſecundum rectam rationem: propter, quod dixit D. Thomas in q. 2. huius materiæ, quod licet præceptum fidei Probatur iã ex D. Tho. ſimpliciter ſit ſupernaturale, quia eſt de actu ſupernaturali: nihilominus facta ſufficiente propoſitione obiecti fidei, ipſam rationem naturalem oſtendere, talia credibilia eſſe credenda: & conſequenter inferius q. 10. dicit infidelitatem poſitiuam licet proxime, & immediate ſit contra præceptum diuinum ſupernaturale, remote, & quaſi radicaliter eſſe etiã contra rationem naturalem dictantem credendum eſſe, quod Deus dicit, & credendum eſſe dici à Deo, id, quod nomine & virtute eius ſufficienter proponitur. Et ratione amplius declaratur: quia ipſa ratio Et ratione. naturalis dictat propoſitis pluribus ſectis ſeu vijs ad fælicitatem æternam conſequendam, & ad colendum Deum debito modo, illam eſſe ſequendam, quæ euidenter credibilior apparet, ſed quando doctrina fidei ſufficienter proponitur, oſtenditur euidenter credibilior quacunque ſecta illi contraria: ergo ipſa ratio naturalis dictat illam eſſe credendã. Conſequentia eſt clara, & minor in prioribus concluſionibus probata eſt: maior autem ex terminis videtur euidens, quia illud eſt credendum, quod maiorem veritatis ſpeciem præ ſe fert, & præſertim in negotio ſalutis, in quo omne morale periculum vitandum eſt.

8. Ratio ergo dubitandi in principio poſita facile Ad rationem dubitandi in num. 2. ex dictis ſoluitur, quantumuis enim res ſit ſupernaturalis, poteſt fieri euidenter credibilis per ſigna, & alia media ſenſibus obiecta, adiuuante lumine, & diſcurſu naturali, quia credibilitas prouenit ex medio extrinſeco, quod naturaliter poteſt euidenter cognoſci. Et poteſt etiam cadere in myſterium ſupernaturale, & illud denominare credibile, vt explicando rem ipſam, in ſequentibus manifeſte conſtabit. Vnde prima confirmatio fundata in denominatione *credibilis*, in æquiuoco laborat, vt facile Ad 1. Confirm. intelligi poteſt iiſdem exemplis, quæ in illa afferuntur. Intelligibile enim, & ſenſibile duobus modis accipi poſſunt, vt ex Metaph. conſtat diſp. 44. ſect. 11. à nu. 64. & l. 2. de Ang. c. 2. n. 24. ſcilicet formaliter, & fundamentaliter; & priori modo verum eſt, illius denominationes ſumi à potentia intellectus, vel ſenſus, quatenus poteſt intelligere, vel ſentire tale obiectum, quod inde paſsiuè denominatur intelligibile, vel ſenſibile: poſteriori autem modo, ſcilicet, fundamentaliter non eſt illa denominatio à potentia, nã potius ad potentiam ipſam ſupponitur, & ſumitur ab aliqua intrinſeca proprietate rei, quæ eſt veritas in obiecto intelligibili, & virtus immutandi ſenſum in ſenſibili. Quæ diſtinctio (licet in l. 2. de Grat. c. 11. nu. 25. pro re ſubiecta non placuerit) dari etiam ſolet de obiecto poſsibili, & dedimus diſp. 30. Metaph. ſect. 17. nu. 10. Ita ergo in præſenti dupliciter poteſt obiectum denominari credibile, ſcilicet, Obiectum aliquod dupliciter dici poteſt, credibile. formaliter, & quodammodo fundamentaliter, ſeu diſpoſitiue: & priori modo concedimus denominationem ſumi ab ipſa virtute fidei, poſteriori autem modo, negamus inde ſumi, ſed à teſtimonijs, & alijs coniecturis, quæ concurrunt ad ſufficientẽ applicationem fidei. Eſt tamen hic nonnulla differentia: nam vtraque denominatio credibilis eſt extrinſeca: parum autem refert: quia formæ extrinſecæ denominantes diſtinctæ ſunt, & vna ad aliam comparatur, ſicut diſpoſitio ad formam, quia teſtimonia illa per quæ obiectum propoſitum ſit euidenter credibile, præparat viam ad fidem introducendam, quæ conſiderata in habitu, ſeu in potentia, denominat rem formaliter credibilem; ſumpta vero in actu denominat creditam.

9. In ſecunda confirmatione fit argumentum ab Ad ſecund. confir. quomodo reſpõderi poſsit ſecundum alios. euidenter credibili, ad euidenter poſsibile, ſeu non impoſsibile, vbi poſſet tractari opinio quorundam Theologorum, qui dixerunt myſteria fidei poſſe demonſtrari non eſſe impoſsibilia, ad quam videtur ex parte accedere Caiet. 1. p. q. 1. art. 8. quatenus dicit poſſe Theologum euidenter ſoluere argumenta quæ ab infidelibus fiunt contra myſteria probando eſſe impoſsibilia: id que non tantum negatiue, ſed etiam poſitiue, vt ipſe loquitur, vtique demonſtrando in talibus argumentis eſſe deceptionem, & poteſt etiam citari Richar. de S. Victore l. 1. de Trinitate c. 4. quatenus dicit, non deeſſe rationes neceſſarias ad perſuadenda myſteria fidei: verius tamen eſt, non poſſe Theologum demonſtrare eſſe poſsibilia principalia myſteria ſupernaturalia fidei, vt de Trinitate, Incarnatione, & Euchariſtia ſuis locis oſtenditur

lib. 1.

lib.1.de Trinit.c.11.de Incarnat.diſp.3.ſect.1. De Sacrament. diſp. 46. ſect. 7. Et longe certius eſt hoc non eſſe neceſſarium ad ſufficientem propoſitionẽ obiecti fidei, alioqui pauci poſſent credere, & multo pauciores obligari ad credendum, nec Caiet. citato loco contrarium ſentit, quod etiam poſteriores aiij notarunt, nec de omnibus rationibus, quæ fiunt contra fidem, dicit poſſe euidenter poſitiue ſolui, ſed de aliquibus, quod incertum eſt: & ſi contingat, eſt per accidens, quatenus talia argumenta aſſumũt aliquid contra rationem naturalem: per ſe autem loquendo ſatis eſt ſoluere huiuſmodi rationes negatiue, id eſt, negando aliquid, quod probari non poteſt, & euidenter oſtendẽdo non probari, etiamſi non demonſtretur eſſe falſum, vt, quod vna eſſentia non poſſit eſſe in tribus perſonis, vel aliquid ſimile. Richardus autem exponẽdus eſt de rationibus neceſſarijs nõ ad oſtendendam veritatem, ſed vel credibilitatem, vel cõſonantiam aliquã cum veritate, de quo videri poteſt Scotus in 3. diſtinct. 24. Ad confirmationem ergo, negatur illatio; quia loquendo in communi, latius patet credibile, quam poſſibile: nam aliquid impoſſibile poteſt fieri credibile: quia credibilitas ſumitur ex medio extrinſeco, & teſtimonio, quod poteſt cadere in rem impoſſibilem, & ideo ex negatione euidenter poſſibilis, non ſequitur negatio euidenter credibilis, & quamuis in noſtra fide nihil ſit credibile, quod nõ ſit poſſibile, hoc tamen ſolum eſt certum, non autem euidens: & ideo ex euidentia credibilitatis, non ſequitur poſſibilitatis euidentia.

In his eſt Caiet. 1. p. q. 1. a. 8. in ſua q. 3. dub. ſecũd.

Vera reſponſio.

SECTIO TERTIA.

Vtrum myſteria fidei Chriſtianæ ſint euidenter credibilia.

In præcedenti ſectione ſolum declaratum eſt quid requiratur ad ſufficientem propoſitionem fidei, nunc oſtendendum eſt, quomodo illud totum perfectiſsime inueniatur in catholica fide, & quoniam dixi, euidentem credibilitatem eſſe neceſſariam, nõ tantum abſolute, ſed etiam comparate. Ideo hic priorem partem oſtendam, & in ſequentibus poſteriorem. Dico ergo myſteria fidei Chriſtianæ eſſe euidenter credibilia: eſt aſſertio certa, de qua nullus catholicus poteſt dubitare: tradit illam D. Tho. 2.2. q. 1. a. 4. ad 2. vbi Caiet. & omnes: Idem D. Tho. 3. p. q. 42. 43. & 44. agens de doctrina, & miraculis Chriſti & 1. contra gent. c. 6. reliqui Scholaſtici in Prolog. ſententiar. vbi bene Scot. q. 2. & ex modernis late illam oſtendit Medin. lib. 2. de recta in Deum fide, & latius Boſius in duobus tomis de ſignis Eccleſiæ. Valentia to. 3. diſp. 1. q. 1. pun. 4. Et ex antiquis in hac veritate demonſtranda laborauit Tertul. in Apol. Iuſtin. Martyr. in Apolog. pro Chriſtianis, Euſeb. Cæſar. fere toto opere de præpar. Euang. & nomine, Auguſtini lib. de fide rerum inuiſib. præſertim c. 7. & certius idem Auguſt. lib. contra epiſtolam fundamenti c. 4. vbi habet illa verba præclara. *Multa ſunt quæ in Eccleſia me iuſtiſsime tenent, conſenſio populorum, & gentium, authoritas miraculis inchoata, ſpe aucta, caritate firmata, & vetuſtate nutrita. tenet ab ipſa ſede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oues ſuas Dominus mandauit, vſque ad præſentem Epiſcopatum ſucceſsio ſacerdotum: tenet denique ipſum Catholicæ nomẽ quod non ſine cauſa inter tam multas hæreſes ſola hæc Eccleſia obtinuit.* Conſonat etiam huic veritati ſcriptura dicens. *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis* Pſal 92. Et quod dixit Paulus ad Hebr. 2. *Quomodo nos effugiemus*: ſcilicet iram Dei: *ſi tantam neglexerimus ſalutem, quæ cum initium accepiſſet narrari per Dominum in nos confirmata eſt, conteſtante Deo ſignis, & portentis &c.* Cui conſonant illa verba Chriſti Domini Ioan. 15. *Si opera non feciſſem in eis &c. Nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.*

Aſſertio de qua dubitare non licet.

Probatur authoritate Scholaſticorum

Et antiquorum Patrum

Conſonat Scriptura.

2. Vt autem veritatem hanc ratione oſtendamus, oportet fundamenta, ſeu motiua huius credibilitatis paulo fuſius afferre, & explicare, & primum quidem motiuum principale ſumi poteſt ex conditionibus, vel qualitatibus ipſius doctrinæ, quæ poſſunt ad tres reuocari. Prima eſt veritas ſine admixtione alicuius falſitatis. Nam vt ſupra diximus, cum Deus ſit prima veritas, non poteſt, vel minimam falſitatẽ teſtificari. Vnde eo ipſo, quod aliqua doctrina miſcet aliquid falſum, etiamſi multa vera doceat; eſt ſufficiens ſignum, illam non eſſe à Deo, atque etiam è contrario, ſi doctrina ſit omnino pura, & quæ non poſſit de aliqua falſitate conuinci, magnum argumentum eſt, quod habeat Deum authorem: tum quia homines facile decipiunt, quia *omnis homo mendax*: tum etiam quia multo facilius decipiuntur, nõ enim poteſt homo ſine Dei auxilio veritatẽ in omnibus aſſequi, quin interdũ, vel ſæpe erret, & maxime in rebus diuinis, & quæ ad immortalitatem ſpectant, vt in materia de Grat. probatum eſt. l. 1. c. 1. & li. 2. à princip. & ipſa experientia ſatis oſtẽdit in omnibus philoſophis, & gentibus: non poſſumus autẽ euidenter oſtendere, omnia quæ fides docet eſſe vera, neque in hoc ſenſu accipienda eſt hæc conditio, quia non de veritate, ſed de credibilitate agimus. Intelligendum eſt ergo duo eſſe genera veritatum in hac fidei doctrina. Quædam quæ naturali lumine cognoſci poſſunt: aliæ vero ſunt omnino ſupernaturales. In prioribus inuenimus, & cum euidentia cognoſcimus, ſaltem in multis, fidem hanc docere ea, quæ ſunt maxime vera, & rationi conſentanea. Primum in his quæ tradit de Deo ipſo, vt eſt vnus, & creator omnium, & finis vltimus hominum: deinde in his, quæ ſpectant ad immortalitatẽ animæ, & ad veram beatitudinẽ, præſertim vitæ futuræ; in quibus etiam multos errores Philoſophi docuerunt. Ex his ergo magna credibilitãte colligimus, cætera etiam, quæ rationẽ ſuperant, vera eſſe, ſeu maxime credibilia: tum quia tota doctrina ab eodem authore profecta eſt, tum etiam quia ipſa ratio naturalis docet Deum eſſe incomprehenſibilem humano ingenio, & eſſe altioris ordinis ab omni creatura, & ideo altius & excellẽtius eſſe de illo ſentiendum, quã naturale lumen aſſequi poſſit. Illa vero, quæ fides de Deo docet ſupra naturale lumen, omnia commendant excellentiam diuinæ maieſtatis, & omnem imperfectionem ab ipſo auferunt, & non oſtendũtur, nec oſtendi poſſunt impoſſibilia, vt ratio etiam ipſa naturalis aſſequitur; ergo in tota hac doctrina eſt magna conſonantia veritatis, quæ ex hoc capite ſufficit ad euidentiam credibilitatis, & de hac conditione videri poſſunt Clemens Alex. l. 7. Stromat. & Euſeb. lib. 8. de præparat. Euang.

Motiuum 1. credendi ſumptum ex triplici prærogatiua fidei.

Prima prærogatiua.

Aliqua noſtræ fidei naturaliter, aliqua ſupernaturaliter tantum cognoſcibilia.

3. Secunda conditio eſt, ſanctitas, & puritas doctrinæ, ad quam ſpectat, vt omnia quæ doceat, ſint honeſta, & nihil approbet, quod turpe ſit atque etiam, vt omnia tradat, quæ ad rectitudinẽ vitæ, neceſſaria ſint, & ſufficiãt; nam cũ Deus ſit ſumme bonus, nõ poteſt prauitatem docere, aut cõſulere, iuxta illud Pſal. 18. *Lex Domini immaculata*, & Pſal. 118. *Non enim qui operantur iniquitatem, in vijs eius ambulauerunt.* Et quia Dei etiam prouidentia perfecta eſt, nihil in ſua doctrina omittit, quod ad vitæ honeſtatem ſit neceſſarium. Quod autem in doctrina noſtræ fidei hæc cõditio perfectiſsime reperiatur, facile oſtendi poteſt diſcurſu ſimili præcedẽti. Nam inter hæc moralia, quædam etiã naturalia ſunt, quædam ſupernaturalia: priora pertinẽt ad legẽ naturæ, quã doctrina fidei illuſtrat, & non ſolum, nihil continet illi contrarium, verũ etiam multa declarat, & conſulit, quæ ad perfectiorem illius obſeruationem cõferunt, vt cõnſtat ex doctrina Chriſti Matth. 5. quæ eſt maxime conſentanea rationi naturali: & nullus Philoſophorum illam aſſequi potuit. Supernaturalia vero habent eaſdem conditiones ſupra

Secunda prærogatiua.

inſinua-

inſinuatas, quia præ ſe ferunt honeſtatem, & nihil illi contrarium in eis oſtendi poteſt, & alioqui ſunt conſentanea excellentiæ diuinæ, vt ea quæ pertinẽt ad perfectionem amoris eius, & ad grauitatem offenſionis illius: & conſequenter, quæ pertinent ad ſupplicium peccatorum &c. Denique ſanctitas vitæ illorum hominum, qui hanc doctrinam ſequuntur, eique parent, manifeſte oſtendit eiuſdem doctrinæ puritatem, & excellentiam, quæ illam reddit maxime credibilem. Nam licet inter profeſſores huius fidei multi ſint praui, nihil derogat puritati, & veritati ipſius doctrinæ, tum quia ipſa non tollit libertatem arbitrij, à qua illa mala proueniunt, tum etiam quia ipſa condemnat, & reprehendit ſimilia peccata, quod pertinet ad integritatem, & veritatem eius. E contrario vero, multitudo, & excellentia ſanctorum profitentium hanc fidem, euidenter oſtendit ſanctitatem etiam, & puritatem ipſius doctrinæ. Nam obediendo præceptis, & ſequendo conſilia illius, tanta Sanctitas comparata eſt, & in mundum introducta, vt infideles nihil habeant, quod reprehendant in huiuſmodi hominibus, niſi nimiã ſanctitatem, vt dixit Aug. lib. de moribus Eccleſ. c. 31. & proſequitur vſque ad finem libri, & attingit lib. 2. cont. Iulia. & eundem locum tractat Chryſ. ho. 6. in 1. ad Cor. & videri poteſt Boſius lib. 1. à cap. 3. vſque ad 11.

Tertia prærogatiua.

4. Tertia proprietas huius doctrinæ, eſt efficacia eius, quæ cernitur in modo, quo in mundum introducta eſt: nam vt dixit Aug. lib. 22. de Ciuit. c. 7. quod mundus in Chriſtum crediderit *virtutis fuit diuinæ, non perſuaſionis humanæ:* quod ex ſequentibus circunſtantijs facile intelligi poteſt: nam pauci homines pauperes inermes, & paulo antea idiotæ, imo per humanam ſapientiam non inſtructi, per huius doctrinæ prædicationem, mundum ſuperarunt: non ergo, *in humanæ ſapientiæ verbis ſed in virtute Spiritus*, vt dixit Paulus 1. ad Cor. 2. Nam *quæ infirma ſunt Dei fortiora ſunt hominibus*, vt idem dixit, in eadem Epiſt. & in 2. c. 10. *Arma militiæ noſtræ, non carnalia ſunt ſed ſpiritualia potẽtia in Deo*, & hoc maxime perſuadet, quod huiuſmodi homines, nec temporalia præmia, aut honores quærebant, neque illa ſuis diſcipulis promittebant, nec etiam prædicabant doctrinam delicias, aut voluptates fouentem, ſed potius illis maxime repugnantem: & nihilominus illam doctrinam mundo perſuaſerunt: ergo ſignum eſt, non fuiſſe verbum hominum, ſed verbum Dei, quod efficaciſſimum eſt *ad conuertendãs animas* Pſal. 18. & Hier. 23. dicitur eſſe *malleus conterens petras*, & ad Heb. 4. dicitur *ſermo efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti &c.* de quo videri poteſt Chryſoſt. hom. 66. ad populũ. Huc accedit quod per efficaciam huius verbi, breui tempore idola fuerunt deſtructa, & cultus veri Dei inter homines reſtitutus, de quo videri poſſunt Athan. lib. de Humanitate verbi, & hiſt. Eccleſiaſticæ.

Secundum motiuũ credendi multitudo probatiſſimorũ teſtium.

5. Secundum principale motiuum ſumitur ex multitudine, & authoritate teſtium huius doctrinæ, in quo ordine poſſemus primo loco ponere teſtimonium ipſius Trinitatis, in Chriſti baptiſmate, & præſertim teſtimonium æterni Patris, quod in confirmatione ſuæ doctrinæ Chriſtus adduxit Ioan. 8. Item poſſemus afferre teſtimonia Angelorum in Chriſti natiuitate, & alijs myſterijs, tamen quia huiuſmodi perſonæ teſtificantes, non erant viſibiles ſenſibus humanis, ideo nunc his teſtimonijs nõ vtimur. Primum ergo, & præcipuum teſtimonium ſit ipſiuſmet Chriſti, qui Euangelicam doctrinam prædicauit, quem etiam, vt hominem, eſſe fide digniſſimum, externi quoq; homines confitentur, & præcipue Ioſephus lib. 18. Antiq. & conſtat ex ſanctitate, & puritate vitæ eius, vnde præſumi nõ poteſt, quod per malitiam, talẽ doctrinam prædicauerit, neque etiam per ignorantiam, quia ipſamet doctrina præ ſe fert excellentem ſapientiam, quã Chriſtus etiam ſemper oſtendit in reſponſis, & prædicationibus ſuis. Deinde etiam ante aduentum Chriſti habuit hæc doctrina teſtimonium à lege, & Prophetis, & ſpecialiter Moyſes præmonuit. *Prophetã ſicut me ſuſcitabit tibi Dominus, ipſum audies.* Præceſsit etiam teſtimonium Ioannis Baptiſtæ, quod maxime propter vitæ admirationem fuit ſufficiens de ſe, ad perſuadendum, & præparandum mundum, præſertim vero populum Iudæorum, ad Chriſti aduentum. Poſt ipſum vero Chriſtum, Apoſtoli fuerunt grauiſsimi teſtes huius doctrinæ, de illis enim etiam præſumi non poteſt, quod per malitiam prædicauerint, cum eſſent contemptores omnium rerum humanarum, nec etiam per ignorantiam propter eaſdem fere rationes, ſcilicet, quia ipſa doctrina præ ſe fert ſummam lucem, & ſapientiam, & quia ſapientes huius ſeculi nullum errorem in ea oſtendere potuerunt, quod bene proſequitur Aug. lib. 83. quæſt. 79. Poſſumus etiam addere, ipſos dęmones coactos fuiſſe, interdum ad ferendum teſtimonium pro veritate huius doctrinæ. Nam licet teſtimonium dæmonis per ſe nullius ſit authoritatis, quia eſt *pater mendacij*, & ſi interdum aliquid verum dicit, eſt animo fallendi, vt in alijs decipere poſsit: hoc nimirum verum eſt quãdo ipſe ſua voluntate, & ſpontaneè loquitur, at vero quando diuina virtute cogitur, *vt credat & contremiſcat*, & ita veritatem fateatur: tunc magnum argumentum inde ſumitur veritatis doctrinæ, quia non poteſt cogi dæmon ad teſtimonium ferendum contra ſe ipſum, niſi diuina virtute coactus: & etiã hoc argumento, vtuntur Sancti Patres, & videri etiam poſſunt Sacræ hiſtoriæ, & præſertim Ruffin. lib. 1. hiſt. c. 11. & l. 2. c. 4. & Niceph. l. 11. hiſt. c. 27. & Tripartita lib. 2. cap. 21.

Deinde Moyſes Deut 18.

Item Ioan. Bapt

Prætetea Apoſtoli.

Ipſi quoque dæmones, vel inuiti teſtes ſunt.

6. Ad huuc locum ſpectat etiam teſtimonium Martyrum, qui inde etiam nomen acceperũt, quod ſuo ſanguine, magnum fidei teſtimonium præbuerunt, & ita frequenter ſancti etiam vtuntur hoc argumento. Eſt tamen aduertẽdum, perſeuerantiam vnius vel plurium hominum in confitenda aliqua veritate, vſque ad mortem, non eſſe argumentum ſufficiens veritatis aut teſtimonij diuini: nam multi hæretici pro ſuis erroribus mortui ſunt, affirmantes ſe mori propter Chriſtum eiuſque doctrinam. Vnde Nicephor. l. 4. hiſtor. c. 23. ex Apollinari refert hæc verba, *Plures hæreſes de ſuis martyribus gloriantur: non tamen propterea in earum ſententias imus.* Idem notat Euſeb. lib. 5. hiſt. c. 15. in fine, & de Maſſalianis affirmat idem Epyphan. Hæreſ. 80. de Anabaptiſtis Bern. ſer. 66. in Cant. & de Donatiſtis Aug. Epiſt. 65. qui propterea in lib. 1. de ſerm. Domini in monte cap. 5. inquit, *multi hæretici nomine Chriſtiano animas decipientes, multa alia patiuntur ſed ideo excluduntur ab iſta mercede quia non propter iuſtitiam patiuntur, vbi enim vera fides non eſt, non poteſt eſſe iuſtitia*: quia vero hoc ipſum eſt, quod oportet diſcernere, quando, ſcilicet, mortes martyrum ſint propter iuſtitiam, & ita ſint teſtimonia veræ fidei: ideo conſiderandæ ſunt peculiares circunſtantiæ Catholicorum martyrum. Vna eſt, quia ſunt in multo maiori multitudine: pro alijs enim ſectis rari ſunt, qui mortem ſuſtineant, pro fide autem Chriſtiana innumerabiles fuere martyres, vt noſtris etiam temporibus viſum eſt, & plura leguntur, in hiſt. Eccleſ. & præſertim videri poteſt Victor Vticenſis lib. 1. de perſecut. Vuand. & Euſeb. lib. 5. Hiſtor. per totum, & lib. 7. cap. 19. Nyceph. lib. 7. & lib. 8. cap. 36. & lib. 10. cap. 9. Secundo ponderandus eſt modus patiendi, non ſolum æquo animo vt ſupra dixit Auguſt. ſed etiam ſumma lætitia, & cum magnis ſignis innocentiæ, & ſanctitatis, & ſæpe etiam ſapientiſsima reſponſa, & rationes pluſquam humanas ſuæ fidei reddentes. Accedit tertio quod non ſolum viri, ſed etiam fæminæ, & non ſolum prouectæ ætatis, ſed etiam pueriliſ eandem animi conſtantiam, alacritatem, & ſapientiam in ſuis martyrijs

Martyres etiam iũctis martyrii ipſorum circunſtantiis, & conſule lib. 1. defenſionis fidei cap 19.

1 Circunſtãtia.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

rijs oſtenderunt. Quarto accedunt infinita prodigia, quæ accidebant dum Martyres patiebantur, & non ſolum in eorum mortibus, ſed etiam poſtea in eorum tumulis, & ſepulchris, vt eſt notum in hiſtorijs, & videri poteſt Nicephor. lib. 3. cap. 29. & lib. 4. cap. 27. Denique conſiderarunt Patres per tot hominum mortes non fuiſſe Eccleſiam diminutam, ſed potius mirum in modum auctam, quia *ſingula grana quæ in terram cadebant, multiplicata naſcebantur,* vt dixit Leo Mag. ſerm. 1. de Apoſtolis Petro, & Paulo, & Iuſtinus Martyr Dialog. cum Triphone multo ante finem citans illud Pſal. 127. *vxor tua ſicut vitis abundans,* dicit, ſicut vinea creſcit, dum putatur, ita Eccleſiam creuiſſe per ſuos martyres. De quo argumento plura videri poſſunt in Cyprian. (ſi tamen Cypriani eſt) lib. de duplici martyrio, & Tertul. in Apolog. circa finem, Auguſtin. 18. de Ciuitate capite. 50.

Quinta.

Teſtes quoque prophetæ ſunt.

7. Denique inter hos teſtes fidei maxime numerari poſſunt prophetæ, quorum vaticinia per ſe ſufficiebant ad credibilitatem fidei confirmandam, vt ſignificauit D. Thom. 1. contr. gent. cap. 6. nam prædictio vera futurorum contingentium, per ſe loquendo; eſt propria Dei: quia ſolus ipſe virtute ſua præuidet futura contingentia, quod maxime verũ eſt de illis futuris quæ ex Dei voluntate, & omnipotentia pendent, nam ſi vt ait Paulus *mentem hominis nemo nouit, niſi ſpiritus hominis,* multo minus poteſt aliquis cognoſcere voluntatem Dei, nondum per effectum declaratam, niſi Spiritus Dei. Hinc ergo plane concluditur, tales Prophetias, ſi veræ ſunt, à ſpiritu Dei eſſe, & illius teſtimonium continere: quamuis autem prophetia, dum non eſt impleta, non poſſit euidenter cognoſci, an vera ſit, licet poſſit fide credi, attamen poſtquam videtur impleta, ſatis aperte conſtat fuiſſe veram. Cum ergo multa myſteria fidei prædicta ſint à Prophetis, etiam cum particularibus circunſtantijs prius, quam fierent, & nunc cernantur impleta, optimum eſt argumentum veritatis fidei, quæ talia docet myſteria, credibilitatis autem indicium eſt euidentiſsimum. His denique adiungi poſſunt doctores Eccleſiæ, qui etiã ſunt maximi teſtes veritatis fidei, & multum cõferunt ad credibilitatem eius, tum propter excellentia ingenia, & ſummam ſapientiam, quæ in eis relucet, tum propter magnam ſanctitatem; tum propter eorum multitudinem: accedit quoque (quod Auguſt. dixit) *conſenſus & multitudo populorum,* quod per ſe non ſufficeret, niſi in his populis eſſent ſapientes, & probi paſtores, niſi etiam in ijſdem populis, magna ſanctitas ex vi talis doctrinæ cõſpiceretur, vniuerſaliter quidem in profeſsione, & magna etiam ex parte in vita; & executione.

Et Doctores quales habet Eccleſia.

Accedit tandem multitudo populorũ vbi magna Sanctitas ex vi doctrinę fidei elucet.

Tertium motiuum miracula in confirmationem fidei patrata

8. Tertium principale motiuum ſumitur ex varijs modis, quibus Deus peculiariter ſubſcripſit, & authoritatẽ præbuit teſtimonijs hominum prædicantium hanc fidem, in quo ordine primum locum tenent miracula: eſt enim miraculum pignus quoddam omnipotentiæ Dei, vt dixit Chryſoſtom. homil. 14. in Matth. quia eſt proprium opus eius iuxta illud Pſalm. 135. *Qui facit mirabilia magna ſolus.* Ratio eſt quia de ratione miraculi eſt, vt ſit opus extraordinarium, & rarum præter legem ordinariam Dei; & ſupra omnem virtutem cauſarum naturalium; vt ſumitur ex D. Thoma. 1. p. q. 105. art. 7. & 8. & lib. 3. contr. gent. c. 101. & ex Aug. lib. 3. de Trinitate. cap. 4. & 5. & lib. 26. Cont. Fauſtum cap. 3. & ſequentibus; & lib. 6. de Geneſ. ad Lit. capit. 13. Hinc ergo concluditur, illam doctrinam, quæ miraculis confirmata eſt, tanquam à DEO dicta, & reuelata, plane eſſe credibilem tanquam veram, & à Deo dictam: nam vt Auguſt. dixit epiſt. 49. quæſt. 6. *Deus mirabilibus operibus loquitur,* & ideo quæ per mirabilia opera confirmantur, credibilia fiunt, tanquam à Deo dicta. Quod autem doctrina fidei noſtræ huiuſmodi miraculis confirmata ſit, notiſsimum eſt. Primo ex miraculis Chriſti Domini, quæ ad confirmandam doctrinam ſuam operatus eſt, vt Euangeliſtæ referũt; qui licet non faciant euidentiam, vt ſcriptores Canonici, quia ſola fide credimus eos in ſcribendo errare nõ potuiſſe, ex Spiritus Sancti directione; nihilominus etiam humano modo loquendo, faciunt certam fidem, quod vera narrauerint, quia ſcripſerunt ijſdem fere temporibus, & apud illos, quibus Chriſtus Dominus prædicauit: & neque ipſi Iudæi auſi ſunt eos falſitatis arguere, quin potius Ioſeph. lib. 16. Antiquit. generaliter ea confirmat, dicens de Chriſto Domino. *Fuit vir ſapiens, & operum plane mirabilium effector. hominumque, qui libenter animis veritatem amplecti vellent, magiſter, & doctor.* Deinde per Apoſtolos, non minora, vel potius maiora opera facta ſunt, ad eandem veritatem confirmandam, vt ipſemet Chriſtus Dominus promiſerat, & in ijſdem libris canonicis ex parte narratur. Multa denique ſimilia per Sanctos ſuos poſtea operatus eſt Dominus ad eundem finem, vt in Hiſtorijs Eccleſiaſticis, & Hiſtorijs de Sanctorum vitis paſsim narratur, & attigit Auguſt. lib. 10. de Ciuit. cap. 8. & lib. 22. cap. 8. 9. & ſequentibus, & videri poteſt Euſeb. lib. 4. Hiſtor. cap. 5. & alij.

Miraculum quid. de quo etiam lib. 4. de Angelis c. 19. à nu. 3.

Qualia Chriſtus patrauit.

Qualia & Apoſtoli.

Et alij ſãcti.

Obijcitur potuiſſe eſſe falſa miracula.

9. Difficultas vero in hoc puncto eſt quia licet negari non poſsit, illa ſigna facta eſſe quoad externam ſpeciem & apparentiam, tamen nõ eſt euidens fuiſſe miracula vera; ſæpe enim virtute dæmonis fiunt ſimilia prodigia, quæ vix poſſunt humano modo diſcerni à veris miraculis, vt conſtat ex his, quæ operabantur magi in Ægypto Exodi 7. Item ex his quæ, vt 3. p. to. 2. diſp. 54. ſect. 4. dixi, Antichriſtus operabitur, quæ talia erunt, *vt (ſi fieri poteſt) per ea inducantur in errorem etiam electi,* vt dicitur Matth. 24. & colligitur ex Apocalip. 13. Item hæretici interdum profitentur ſe facere miracula, & idem de Gentibus refert Tertul. in. Apolog. capit. 22. & 23. & Auguſt. lib 10. de Ciuit. cap. 11. & Euſeb. lib. 4. & 5. Hiſtor. Nihilominus tamen ijdem Patres docent diſtinguere falſa miracula, à veris: & in miraculis confirmantibus fidem noſtram obſeruant circunſtantias, ex quibus potuit videntibus euidenter conſtare, euidentia quadam naturali, vera eſſe, quæ agebantur: & de operibus Chriſti Domini magnum argumentum eſt, quod, licet Phariſæi interdum auſi fuerint illum calumniari, quod in virtute dæmonis eijceret dæmonia, nunquam autem auſi ſunt dicere, opera eius miraculoſa, non habuiſſe veros effectus, vt non reſuſcitaſſe vere Lazarũ, illuminaſſe cæcum, ſanaſſe paralyticum, & ſimilia. In his ergo operibus primũ conſideranda eſt diuturnitas effectus, & perſeuerantia, quæ eſt magnum indicium veritatis: nam quæ ficte tantum fiunt, ſubitò euaneſcunt, & ita mors Lazari, per quatuor dies probata eſt, quod fuerit vera, & poſtea vita illi reſtituta per longa tempora. Deinde accedunt effectus per quos talis veritas manifeſtatur: qualis maxime eſſe ſolent actiones vitæ, vt videre in cæco ex natiuitate. Tertio conſideratur multitudo, & frequentia talium effectuum, cum omnibus ſignis, & indicijs veritatis, quæ eſſe ſolent in omnibus rebus, quas præ manibus gerimus: qua enim maiori euidentia conſtare poteſt, aliquod vinum eſſe verum vinum, quàm fuerit illud, in quod Dominus aquam conuertit? Vnde conſideratur etiam quarto multiplex modus mirabilis operandi talia ſigna, per imperium, per orationem ad Deum, adiungendo ſimul aliud opus proprium Dei, vt manifeſtationem cogitationum cordis, quod ſæpe Chriſtus faciebat. Præterea conſiderandus eſt finis talium operum, quia nihil temporale, & humanum, nihilve prauũ per illa intẽdebatur, ſed potius rectitudo, & honeſtas morum, & veri Dei cognitio, & ipſius dæmonis expugnatio: ergo nulla veriſimili ratione poteſt falſitas in eis conijctari. Denique argumen-

Diluitur ex indicijs veri miraculi.

Primum indicium.

Secundum.

Tertium.

Quartum.

gumen-

Auguſtini argumentum ad idem.

gumentatur recte Auguſt. dicta epiſtola 49. q. 6. nam vel omnia, quæ pro noſtra fide narrantur falſa ſunt: vel aliquod eſt verum. Primum per ſe eſt incredibile propter dicta, ſi autem ſecundum admittatur, eo ipſo ponitur Deus, vt author, vel confirmator huius doctrinæ, & ex vno tali miraculo recte colligitur, etiam alia quæ ſimili authoritate narrantur eſſe vera; quia non eſt maior ratio de vno, quam de alijs, & hoc modo ex veritate miraculorum Chriſti, recte colligere poſſumus, vera etiam fuiſſe, quæ Apoſtoli faciebant, quia ad eundem finem, & eadem virtute, illa faciebant, vt ipſi profitebantur: & ſimile argumentum in poſterioribus ſanctis fieri poteſt.

Obiicitur 2. potuiſſe fieri miracula ad teſtandam falſitatem.

10. Adhuc tamen inſtari poteſt, quia non repugnat bonitati Dei, per prauos homines interdum vera miracula facere: ergo miracula, etſi conſtet eſſe vera, non ſatis confirmant fidei credibilitatem: antecedens patet; quia operatio miraculorum pertinet ad gratias gratis datas, quæ & malis, & bonis communicantur: vnde eſt illud Pauli 1. ad Corinth. 13. *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt*: conſequẽtia autem probatur: quia ſi prauus homo poteſt facere verum miraculum, etiam poteſt eſſe deceptor, & falſum dicere: ergo ex veritate miraculi non recte colligitur veritas doctrinæ. Reſpondetur duobus modis poſſe fieri miraculum. Primum ſine vllo reſpectu ad veritatem aliquam, per illud confirmandam, ſed ſolum propter illius vtilitatem, vt ad conferendam ſanitatem, vel quid ſimile. Secundo fit miraculum, in teſtimonium alicuius doctrinæ, vt veram eſſe confirmet: priori modo verum eſt, poſſe Deum facere miracula per prauos homines, & hoc modo procedit obiectio facta, quanuis fortaſſe rariſsime hoc contingat, & quando euenit, magis eſt ex fide recipientis, quam ex virtute operantis: poſteriori autem modo fieri non poteſt, vt miraculum fiat in confirmationem falſitatis, quia alias Deus cooperaretur mendacio, & eſſet teſtis eius, vt ſentit Auguſtinus lib. de vtilitate credendi cap. 6. & latius D. Thomas 3. parte q. 43. & 44. vbi in diſput. 31. multa de hoc puncto dixi. Et videri etiam poteſt Caniſius lib. 5. de Deipara cap. 15. & Bellarmin. lib. 4. de notis Eccleſiæ capit. 14. & Boſius ſupra citatus in fine numer. 3.

Diluitur.

4. Motiuum. Perpetuitas eiuſdem fidei in Eccleſia.

11. Tandem inter miracula magna diuinæ potentiæ, quibus hæc fides facta eſt credibilis, numerari poteſt perſeuerantia, & duratio eiuſdem fidei, & Eccleſiæ per illam fundatæ ab initio prædicationis Euangelicæ vſque nunc. Nam cum hæc fides ex vna parte ſit valde difficilis ad credendum, quia multũ ſuperat naturalem intellectus capacitatem: & ex alia ſit valde ardua ad obſeruandum, quia præcipit multa valde ſpiritualia, & concupiſcentiæ repugnantia, & aliunde quam plures ſectas, & errores deſtruxerit, & ideo infinitos habuerit hoſtes, ac potentiſsimos: nihilominus integra permanſit, & in perſecutionibus ipſis, & contradictionibus numero, & merito aucta eſt; & in cognitione veritatis illuminata, quod profecto ſine ſpeciali Dei virtute, & auxilio, nulla virtus humana efficere potuiſſet. Atq; ita experimento videmus impletam Chriſti prophetiam. *Portæ inferi non peruałebunt aduerſus eam*, & eiuſdem promiſsionem. *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi.* Atq; hoc ipſum intendit Auguſtin. in ſuo tertio motiuo, quod ſumpſit ex continua ſucceſsione Summorum Pontificum in ſede Petri: nam quia illa eſt Petra, ſupra quam Chriſtus fundauit Eccleſiam, eadem virtute immobilis perſeuerat, qua ipſa Eccleſia, & eius fides: quod ſi illud motiuum viſum eſt Auguſtino ſufficiens poſt quadringentos annos à Chriſti aduentu, & poſt 42. ſucceſsiones Epiſcoporum Romanorum, profectò lõge mirabilior eſt, magiſque diuinam virtutem oſtendit eiuſdem ſedis vſque ad noſtra tempora continua ſucceſsio, vt diſputat. 10. ſect. 2. tractabitur.

12. Ex his omnibus conglobatur demonſtratio, qua credibilitas noſtræ fidei euidenter oſtenditur in hunc modum. Doctrina quæ per ſe eſt valde conſentanea rationi, maieſtati, ac excellentiæ diuinæ, boniſque moribus, innumerabileſque habet teſtes fide digniſsimos, qui non ſolum humana, ſed etiam diuina virtute per ſigna mirabilia illam confirmarunt, & ita firmarunt, vt potentia mundi, & dæmonum contra illam perualere non potuerit, credibilis eſt: ſed talis eſt doctrina fidei Chriſtianæ, ergo eſt credibilis. Conſequentia eſt euidens, vt per ſe patet: præmiſſæ etiam ſunt euidentes: ergo, & concluſio euidens eſt. Et quidem de minori, quod ſit euidens ex ipſo facto, & experimento conſtat: neque obſtabit, quod multa ex his quę diximus ad nos peruenerint per hiſtoriam, & traditionem humanam: nam illa eſt tam conſtans tamque vniuerſalis, & nota, vt ſufficiat ad euidentiam humanam in teſtificante faciendam, qualis eſt de hac propoſitione *Roma eſt*, & ſimilibus. Illa ergo multo magis ſufficit ad euidentiam credibilitatis. Prima etiam præmiſſa eſt euidẽs ex terminis, & ex definitione ipſius *credibilis*. Addere vero poſſumus, ad maiorem illius cõfirmationem, naturaliter euidens eſſe, Deum habere prouidentiã rerum humanarum, & ideo nõ deſerere hominem, in his maxime, quæ ad ipſiuſmet notitiã, & cultum, & ad felicitatem æternam pertinent. Vnde incredibile eſt, Deum ita ſua prouidentia deſtituiſſe homines hanc fidem amplectentes, vt permittat eos decipi cum tanta credibilitatis euidentia, maxime cũ inter eos ſint multi, qui toto corde Deum ipſum, eiuſque veritatem quærunt. Propter quod dixit Chryſoſtom. in quadam homilia de prouidentia, ſine magna iniuria prouidentiæ diuinæ, non poſſe hanc fidem falſam reputari, & quòd ſi per impoſsibile falſa eſſet, non poſſet hominibus imputari, quia prudentiſsime illam credunt. Accedit deniq; quod cum hæc doctrina ſub diuina authoritate proponatur, ad ipſius etiam Dei authoritatem, & veritatem ſpectat, non permittere, vt ſub eius nomine, & teſtimonio homines cum tanta credibilitate decipiantur: propter quod Richard. de S. Victo. lib. 1. de Trinit. cap. 2. cum Deo loquens auſus eſt dicere. *Si error eſt quem credimus, à te decepti ſumus: ijs enim ſignis doctrina hæc confirmata eſt, quæ, niſi à te fieri non potuerunt.*

Aſſertio poſita num 1. conglobato ex dictis argumẽto probatur.

Confirm. 1.

Confirm. 2.

SECTIO QVARTA.

Vtrum fides Chriſtiana ad alias ſectas comparata ſit euidenter credibilior illis, imo illæ ſint plane incredibiles comparatione iſtius?

Reſolutio huius quæſtionis, generatim loquendo, manifeſta eſt ex dictis; nam ſtante credibilitate catholicæ doctrinæ, qualis à nobis demõſtrata eſt, impoſsibile eſt doctrinam illi repugnantem, in comparatione eius, eſſe credibilem. Primo quia oſtenſum eſt hanc doctrinam ita eſſe credibilem, vt repugnet prouidentiæ diuinæ tantam credibilitatem cadere in rem falſam: ergo non poſſunt propoſitiones contrariæ, ſimul eſſe credibiles, tanta credibilitate: ergo ſumpta credibilitate huius doctrinæ, neceſſe eſt vt credibilitas cuiuſcunque repugnantis doctrinæ, ſit longe minor, quod etiam vnicuique fiet euidens, applicando omnia motiua adducta, ad alias ſectas: in nulla enim alia ita inuenietur. Vt autem vtilior, & euidentior ſit hæc collatio, oportet ſectas infidelium diſtinguere, & de ſingulis aliquid dicere. Diſtinguuntur autem à Theologis tres ſpecies infidelitatis, Paganiſmus, Iudaiſmus, & hæreſis; inter quas hoc differt, quantum ad præſens ſpectat, quod pagani neque aliquas Scripturas diuinas ad-

Aſſertio affirm. ſummatim probatur.

Probatur deinde comparando fidem ad tres generales ſectas infidelitatis. Diſcrimẽ inter illas ſectas.

admittunt; neque in Chriſto vllo modo credunt; Iudæi verò admittunt Scripturas veteris teſtamenti; & profitentur ſe credere Meſsiam, non tamen credunt iam veniſſe: & ita errant in eius perſona. Hæretici verò vtrumque teſtamentum admittunt, & in verum Chriſtum ſe credere profitentur, in eius tamen doctrina multum errant. Igitur cum ſingulis ſpeciebus harum ſectarum comparatio facienda eſt.

Comparatio fidei Chriſtianæ ad Paganiſmum.

Primo quoad vnam eius ſpeciem idolatr.

2. Circa primum ſubdiſtinctio adhiberi poteſt: nam inter paganos, ſub illis Gentiles comprehendendo, quidam ſunt, qui vnum Deum non agnoſcunt, ſed plures colunt: & huiuſmodi ſunt idolatræ, cum quibus facilis eſt, & expedita diſputatio, nam, vt dixit Auguſt. lib. 12 Gen. ad Lit. cap. 14 *Cum ad aliquid peruenitur, quod eſt contra bonos mores, non magnum eſt tunc falſam ſectam à vera diſcernere*, quia vt ſupra dicebamus vera fides non poteſt eſſe rationi cõtraria, etiamſi ſupra illam ſit, & ideo non poteſt aliquid approbare, quod ſit contra bonos mores ſecundum rectam, & euidentem rationem naturalem. At verò omnes ſectæ Gentilium idola colentium, in multis peccant contra rationem naturalem, quæ illorum ſectæ approbant: nam inprimis ipſamet idololatria, & plurium Deorum opinio, eſt contra euidentem rationem naturalem; & deinde, fere omnes admittunt alia multa manifeſte praua ſecundum rectam rationem; quod argumentum ſufficit, vt huiuſmodi ſectæ ſint incredibiles, & ita eo maxime vtuntur ſancti Patres, diſputantes contra Gentiles, & contra Idola, vt videre licet in Iuſtino in Apolog. Cyprian. cont. Idol. Tertul. in Apolog. & alijs; & hæc etiam ratio valet contra omnes antiquos Philoſophos, & eorum ſectas: pauci enim illorum ſunt, qui vnum verum Deum agnouerint, & ſi aliqui illum cognouerunt, *non illum glorificauerunt ſicut Deum, aut gratias egerunt*, vt ait Paul. ad Rõ. 1. quia vel circa Dei prouidentiam, vel circa veram hominis fælicitatem, multum errarunt: vnde etiam in alios errores, & vitia prolapſi ſunt, vt proſequitur Paul. citato loco: Cui rationi addendum eſt, in nulla huiuſmodi ſectâ inueniri ea teſtimonia credibilitatis, quæ nos adduximus, neque multo etiam inferiora; ergo nulla poteſt fieri comparatio talium ſectarum, cum noſtræ fidei credibilitate. Vnde Auguſtin. lib de vera religione cap. 3. concludit, quod ſi Plato, vel alius ſimilis Philoſophus teſtimonia noſtræ fidei cognouiſſent, ſine dubio crediſiſſent.

Secũdo quoad alteram ſpeciem ſectam ſcil. Mehomet.

3. Alia veluti ſpecies huius generis infidelitatis eſt, quæ propriè Paganiſmus dicitur, ſic enim appellantur qui ſectam Mahometi ſequuntur: nam illi Vnum Deum confitentur; & illum ſe colere profitentur: eodem tamen argumento errare conuincuntur in ſua ſpeciali ſecta, tum quia multa etiam admittunt rationi contraria, & turpia, vt quod fælicitas ſit in voluntatibus corporis, & alia quæ prudenter referri non poſſunt, & de illis videri poteſt Medina lib. 1. de recta in Deum fide cap. 4. vbi etiam oſtendit in Alcorano, quam ipſi, vt ſuam ſcripturam admittunt, multas eſſe contradictiones, & inconſtantias in doctrina: quæ oſtendunt manifeſte eius incredibilitatem. Accedit etiam, quod author illius ſectæ, nullam habuit authoritatem fide dignã, etiam humana. Nam vt commune eſt in hiſtorijs, fuit homo imperitus, & vitijs deditus. Credibilitas autem doctrinæ multum pendet ex qualitate primi doctoris eius, ſeu primi proponentis. Et hæc ratio, multum etiam valet contra ſectas quorumcunque Philoſophorum: nam authores earum regulariter vitijs ſubiecti fuerunt, quæ plurima, & enormia Paul. recenſet in dicta Epiſt. ad Rom. ab illis verbis *Propter quod trad. dit illos Deus in deſideria* &c. vſque ad finem capitis; & ſi quis videtur bonis moribus fuiſſe, ſaltem humanam gloriam, & vanitatem affectabat Propter quod dixit Auguſt. lib. 3. cont. Academ. cap. vlt. nullius authoritatem poſſe cum Chriſti authoritate comparari. Deniq; motiuum illud, quod de miraculis adduximus, magnam efficaciam habet contra omnes has ſectas, ſiue Paganorum, ſiue Gentilium, quia nulla talia ab eis fieri potuerunt: quod ſi interdum aliqua ſimilia fingere auſi ſunt, falſitatis, & deceptionis facile ſunt conuicti, vt Patres ſupra allegati oſtendunt. Prophetiæ deniq; myſteriorum noſtræ fidei, eos poſſunt ſufficienter conuincere, tum quia licet non admittant vetus teſtamẽtum tanquam diuinam Scripturam: nihilominus negare non poſſunt fuiſſe ſcriptum ante Chriſti aduentũ. Et ideo notant Patres, diuina prouidentia factum eſſe, vt in Græcam linguam conuerteretur, vt poſſet etiam valere ad gentiles conuincendos, vt notat Euſeb. lib. 5. de demonſtrat. Aug. lib. 8. de Ciuit. c. 42. & 46. & Iren. lib. 3. cap. 25. tum etiam quia ex eadem Dei prouidentia eſt, vt inter Gentiles quoq; eſſent aliquæ prophetiæ, de myſterijs Chriſti, vt teſt vulgare de Sybillis apud Lactantium lib. 4. diuinarum inſtitutionum cap. 5. & ſequentib. & Aug. lib. 18. de Ciu. cap 23. & concione ad Catechum. contr. Paganos, & alia videri poſſunt in Ruffino lib. 2. Hiſtor. cap. 29. & Tripartita lib. 9. cap. 29.

Comparatio ad Iudaiſmum.

4. Secundo, facienda eſt comparatio cum Iudaiſmo, quæ eſt multo facilior, & euidentior ex conceſſis, quia iſti teſtamẽtum vetus, & prophetias admittunt. Eſt autem aduertendum, Iudaiſmum totum ad duos errores principales reduci: vnus, & præcipuus eſt, quia non admittunt, nec credunt Meſsiam veniſſe: & ideo ſi de hoc errore conuincantur, tota illorum ſecta facile deſtruitur: conuincuntur autẽ præcipue ex prophetijs veteris teſtamẽti, oſtendendo aperte, illas eſſe impletas: & ideo aiebat Chriſtus Dominus Ioan. 5. *Scrutamini Scripturas: illæ enim teſtimonium perhibent de me*: quia non ſolum continent promiſsionem ipſius Meſsiæ, ſed etiam ſigna particularia, & ſufficientia temporis aduentus eius, & ideo ſubiungit Chriſtus Dominus. *Si crederetis Moyſi, crederetis vtiquè & mihi, ille enim de me ſcripſit*, quod intelligendum eſt, non ſolum quia Deuter. 18. habetur expreſſa promiſsio, *Prophetam ſuſcitabo eis* &c. ſed etiam quia tota lex Moyſis fuit quædam prophetia, & figura Chriſti, vt dixit Aug. 16. cont. Fauſt. cap. 22. atque hoc modo perſuadendi fidem de ſe ipſo, vſus eſt Chriſtus Dominus Lucæ vltimo. vbi *incipiens à Moyſe, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipſo ſcripta erant*, & infra dicit, *neceſſe erat impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege, & Prophetis, & Pſalmis de me.* Eodem argumento vſi ſunt omnes, qui teſtimonium Chriſto dederunt. Angelus enim annuncians myſterium incarnationis, ſtatim antiquas prophetias indicauit, dicens. *Dabit illi Dominus ſedem Dauid Patris eius*: & Beata Virgo in ſuo Cantico. *Sicut loquutus eſt ad patres noſtros.* & Zachar. in ſuo: *Sicut loquutus eſt per os Sanctorum, qui à ſæculo ſunt prophetarum eius*: & Simeon in ſuo. *Quod paraſti ante faciem omnium populorum.* Lucæ primo, & 2. & Ioann. Matthæi tertio. *Hic eſt enim qui dictus eſt per Iſaiam Prophetam.* Idem ſeruarunt Euangeliſtæ, vt de Incarnatione patet Matthæi primo, verſ. 22 De Natiuitate Matth. 2. verſu 6. de Paſsione, Matth. 26. verſu 31. & Ioan. 19 verſu 24. 36. 37. Ac denique idem ſeruarunt Apoſtoli præcipue quando ad Iudęos prædicabant, vt patet Act. 2. 3 & 13. ac 15. & optime Paul. in Epiſt. ad Hebr. & ad Rom. 1. in principio, & Petrus 2. Epiſt. capite 1.

Proprius Iudæorum error ex Scripturis conuincitur.

5. Præterea ſancti Patres locum hunc locupletarunt, vt videre licet in Cyprian. lib. 1. & 2. ad Quirinum, & lib. de Montib. Sina, & Sion. Tertul. & Gregor.

Item ex Patrũ argumentis.

gor. Nyſſen. lib. contra Iudæos, & Chryſoſtom. orationibus 5. contra eoſdem, & Auguſtinus alia oratione contra eoſdem, & oratione ad Catechum. cōtra varios errores à cap. 11. & in Dialogo Eccleſiæ, & ſynagogæ, & bene Euſeb. lib. 2. de demonſtrat. Euāgelica. De applicatione autem præcipuarum prophetiarum deſignantium tempus aduentus Meſſiæ ad Chriſti Domini aduentum, videri poſſunt quæ in primo tomo de Incarnatione in principio late

Diſput. 1 per totam.

proſecuti ſumus. Ex his ergo non ſolum concluditur, noſtram fidem eſſe credibiliorem: ſed etiam cōuincitur, Iudaicam perfidiam plane eſſe, ſolumque procedere ex nimia ignorantia, & mentis cæcitate, vt dixit Paul. ad Epheſ. 4. verſu. 18. & prædixit Chriſtus Ioan. 12. *Ambulate dum lucem habetis, vt non tenebræ vos comprehendant &c.*

Chriſti facta ſpecialiter dirigebantur ad conuerſionem Iudæorum.

6. Huic vero euidenti argumento accedit, aliud ſumptum ex Chriſti Domini operibus: nam ſpecialiter facta ſunt ad illuminandos, & conuertendos Iudæos, & in ſe continent, tum rationem ſumptam ex teſtimonio diuino per miracula, quam ſupra late declarauimus, tum etiam rationem ſumptam ex complemento prophetiarum, quã modò expoſuimus, quia illamet opera erãt ſigna à prophetis prædicta, & prænuntiata pro aduentu Meſſiæ, & ideo in his operibus ſemper fecit vim magnam ipſemet Chriſtus, *Si mihi non vultis credere, operibus credite: Et ſi opera non feciſſem in eis &c.* Ac denique Ioan. 5. *Ego*, inquit, *habeo teſtimonium maius Ioanne*, & illud explicans addit, *opera quæ ego facio illa teſtimonium perhibent de me*: quod dixit eſſe teſtimonium Patris, non hominis. Denique ipſamet experientia poſſent Iudæi ſuum errorem cognoſcere, nam in eis impleta ſunt, quæ ipſemet Chriſtus prædixit, *auferetur à vobis regnum Dei.* Matth. 21. *Et non relinquetur hic lapis ſuper lapidem.* Matth. 24. & hæc nunc ſufficiunt de primo, & proprio errore Iudæorum.

Alter error minus proprie Iudæorum.

Fuit vero etiam alius, qui proprius dicitur Iudaizantium potius, quàm Iudæorum. nam erant iſti credentes in Chriſtum, volebant autem Iudaiſmum coniungere cum Euangelio, aſſerentes debere Iudæos, etiamſi Chriſtum, vt Meſſiam amplectantur, ſeruare legem Moyſis, ſed hic error non ſpectat ad illam ſpeciem infidelitatis, quæ eſt Iudaiſmus: ſed ad ſpeciem hæreſis: & ideo quæ ſtatim generatim dicemus de hæreſi, contra illam valent, & ſpecialiter impugnari ſolet tractando de ceſſatione legalium in materia de legibus 1. 2. q. 103. vide libro 9. de legib. & prolegom. 5. de gratia.

Comparatio ad ſectas Hæreticorum.

Notationes pro hac comparatione.

7. Tertio comparanda eſt fides noſtra cum ſectis hæreticorum generatim. In quo puncto in primis eſt aduertendum, hæreticos omnes confiteri, doctrinam à Chriſto, & Apoſtolis traditam eſſe veram: in quo cum catholicis conueniunt. Item conueniũt in hoc quod fatẽtur fidem Chriſti tantum eſſe vnã, iuxta illud Paul ad Epheſ. 4. *vnus Deus, vna fides.* Item fatentur, hanc fidem debere eſſe puram, ab omni falſitate: nam doctrina, quæ reuera procedit à Chriſto, neceſſario debet eſſe in omnibus vera, & infallibilis, alias tota eſſet incerta, & non poſſet haberi, vt doctrina Dei, vnde fit inter omnes doctrinas, quæ nomine Chriſti in mundo exiſtũt, vnam tantum illarum eſſe re vera à Chriſto, ac ſubinde illam ſolũ eſſe credibilem, vt à Deo dictam, quia cum illæ doctrinæ contraria doceant, non poſſunt eſſe omnes veræ; ergo vna tantum illarum, eſt vera doctrina Chriſti. Difficultas autem eſt, quia vnuſquiſque hæreticorum contendit ſuam doctrinam eſſe, quam Chriſtus, & Apoſtoli tradiderunt, & miraculis confirmarunt: & in quam denique conueniunt omnia, quæ ſuperiori ſectione diximus. Vt ergo contra omnes hæreticos oſtendamus, incredibilia docere comparatione fidei, quam Eccleſia catholica, & Romana docet, nõnulla motiua, vel ſigna hæreſis proponenda ſunt. Poſſumus autem illa ſigna reducere ad tria capita poſita in ſectione præcedente, quæ ſunt qualitas doctrinæ, teſtes eius, & Dei ſubſcriptio, ſeu confirmatio per propria opera eius: hæc nãque conferendo, ſeu contraponendo, intelligitur facile, quanta ſit differentia inter credibilitatem fidei Romanæ, & cuiuſcunque Hæreticæ doctrinæ.

Fit iam tertia comparatio ex primo motiuo prærogatiuarum fidei poſito ſect. 3 num. 2 quibus accedunt aliæ Prima eſt antiquita.

8. In primo capite addenda eſt hîc conditio, quæ eſt magnum indicium, veræ vel falſæ doctrinæ fidei, vel quæ tantum de fide prædicatur, quæ conditio eſt *antiquitas*, vel *nouitas*: nam vera fides debet eſſe antiqua: nouitas autem in materia fidei ſignum eſt hæreſis, talis autem debet eſſe antiquitas, vt eius origo poſſit reduci ad Chriſtum, & Apoſtolos, vel formaliter, vel virtute: id eſt, ad aliqua principia ab Apoſtolis tradita; omnis autem nouitas quæ ab hac antiquitate diſcedit ſignum eſt falſæ doctrinæ, ſeu alienæ à vera fide. Hæc autem diuerſitas euidenter reperitur inter doctrinam Eccleſiæ, & hæreticorum: nam doctrina Eccleſiæ habet prædictam antiquitatem, vt patet tum ex perpetua ſucceſſione Pontificum Romanorum à Petro vſque ad hunc qui modò ſedet, Paulum Quintum, & Eccleſiæ, quæ illos vt Paſtores ſemper agnouit, & fidem Petri retinuit: nullum enim aliud initiũ huius fidei inueniri, aut fingi poteſt: itẽ quia hæc fides, in antiquis patribus Eccleſiæ inuenitur, qui à temporibus fere Apoſtolorum, vſq; ad noſtra tempora ſibi ſucceſſerunt: at vero è cõtrario, in quacunq; hæreſi initium eius notatur, & tempus, & locus vbi incepit, & author à quo ordinarie nomẽ accepit, & hanc differentiam, inter veram doctrinam, & hæreſim notarunt Patres. Cyprianus de veritate Eccleſiæ, *non enim nos ab illis, ſed illi à nobis diſceſſerunt* Idem fere Epiphan. in Anchorato circa finem & Hæreſi. 76. Cum Aerius Catholicos vocaret antiquarios, ex ipſomet verbo illum conuincit, *nam vera fides*, inquit *ſemper antiqua, nunquam veteraſcit.* & Iuſtinus Martyr in Dialog. cum Triphone: *quoniam*, inquit, *omnis hæreſis ab aliquo ducit originẽ, qui à Chriſto defecerit, à nomine authoris ſuos ſequaces nominat*, alia videri poſſunt in Irenæo lib. 8. contra Hereſ. cap. 3. Athanaſ. ſerm. 2 contra Arrianos: Hieronymo cont. Lucifer. circa finem. Ratio autem huius conditionis, & differentiæ, eſt manifeſta: nam vera fides, quam profitemur eſt fides Chriſti: ergo ab illo debet ducere originem, & conſequenter ab Apoſtolis, quia per illos prædicata eſt, & per mundum ſeminata: ergo doctrina, quæ non reducitur ad hanc originem, non eſt credibilis, vt fides Chriſti: & deinde non poteſt eſſe credibilis, vt diuina: tum quia fides contraria fidei Chriſti non poteſt eſſe diuina, tum etiam quia nullus hæreticus oſtendit, nec credibilem facit nouam reuelationem doctrinæ ſibi factam: ergo conuincitur eſſe humanum inuentum incredibile reſpectu fidei Romanæ.

Huius prærogatiuæ ratio.

Hæretici antiquitatem quoq; ſuorũ dogmatum oſtendũt, de quo vide lib. 1 c. 25. defenſionis fidei.

9. At vero hæretici noſtri temporis preſſi hac difficultate fingunt ſuam doctrinam eſſe antiquam, & in primitiua Eccleſia fuiſſe, poſtea vero per multa tempora latuiſſe vſq; ad Lutherum, V. g. vel aliud ſimile, è contrario vero fidem Romanam antiquam per aliqua tempora duraſſe, poſtea vero ſenſim defeciſſe, & ita illam nunc profitemur, non eſſe antiquam, ſed nouam. Simile autem effugium hæreticorum recte coarguit Tertul. de præſcriptionibus Hæreticorum, & Hieronym. Epiſtola 65. ad Pammachium, & Oceanum, vnde inter alia dicit: *quiſquis aſſertor es nouorum dogmatum, quæſo te vt parcas Romanis auribus, parcas fidei quæ Apoſtoli voce laudatur*, & infra, *vſque ad hunc diem ſine iſta doctrina mundus Chriſtianus fuit, eam ſenex tenebo fidem, quam à parentibus accepi, cur poſt quadringentos annos docere nos niteris, quod antea neſciuimus*: præterea illud

Refelluntur à Tertull. & à Hieron.

Refelluntur ſecundo.

prius,

prius, quod hæretici dicunt de antiquitate ſuæ doctrinæ, ſæpe eſt contrà ſuoſmet Authores, qui nouitatem profitentur, imo de illa maxime gloriantur.

Tertio.

Deinde eſt voluntarie aſſertum, ac ſubinde fide indignum: nam ſi eorum opinio antea erat, & latebat, oſtendant aliquod veſtigium eius, vel quomodo eis innotuerit, quod lateret: & qua via ad illorũ notitiam peruenit. Cum enim nihil horum ſuadere, aut probare poſsint, manifeſte conuincũtur, gratis hæc confingere ad ſuam nouitatem occultandam.

Quarto.

Denique non minus falſum, & varium eſt quod aiunt, Romanam fidem ſenſim defeciſſe: quia vt dixi, tota inuenitur in veteribus Patribus: & quia aſsignare non poſſunt tempus, in quo cæpit deficere: nec dogma nouũ, quod cæperit docere antiquis cõtrarium, nec authorem illius temporis, qui tale dogma confutârit: cum tamen experimento conſtet, nunquam in Eccleſia fuiſſe exortum nouum errorem, quin ſtatim fuerit à catholicis notatus, & expugnatus.

Secunda prærog doctrinæ fidei, quod ſit Apoſtolica, de qua lib. 1. c. 17. defenſionis fidei.

10. Atque hinc colliguntur duæ aliæ conditiones veræ doctrinæ fidei, quas etiam hæretici negare non audent, & fruſtra conantur ſibi illas accommodare: vna eſt vt ſit fides *Apoſtolica*: nam ſicut eſt de ratione veræ Eccleſiæ, vt ſit *Apoſtolica*, vt habetur in ſymbolo: ita eſt de ratione veræ fidei, vt *Apoſtolica* ſit, tum quia vera Eccleſia, per veram fidem conſtituitur: tum etiam, quia eandem habent originem. Ex dictis autem conſtat fidem, quam profitemur, eſſe *Apoſtolicam*, non enim ita nominatur, niſi ex origine, & ſucceſsione, & quia Apoſtolico teſtimonio fundata eſt. E cõtrario vero hæretici oſtẽdere non poſſunt hanc ſucceſsionem, vt probauimus.

Tertia, quod ſit Catholica, de qua ibid. c. 12.

Altera cõditio eſt, vt vera fides ſit *Catholica*, quæ ſimili modo ex ſymbolo probari poteſt, vbi etiam Eccleſia *Catholica* eſſe dicitur. Aug. cont. Epiſtol. Fundamenti c. 4. ex ſolo nomine *Catholicæ*, probat ſuæ fidei veritatem: dicitur autem Catholica fides, quia vniuerſalis, hoc n. vox illa græca, latine ſignificat: debet autem fides Chriſti eſſe vniuerſalis, tempore, loco, & perſonis: quia Eccleſia Chriſti, ex quo fundata eſt, vniuerſalem tẽporis durationem poſtulat: iuxta illud *portæ inferi nõ præualebunt aduerſus eam*, & pro toto mundo fundata eſt, & pro omnib. gentibus, iuxta illud *Euntes in mundum vniuerſum, docete omnes gentes, &c.* Et alibi: *prædicabitur Euangelium hoc in vniuerſo mundo, & vniuerſæ creaturæ*: ergo fides huius Eccleſiæ iiſdem modis, vniuerſalis eſſe debet: quod ergo ſpectat ad vniuerſalitatem temporis, rectè colligitur ex dictis, non inueniri in hæretica doctrina: quia non habet illam antiquitatem, quæ ad hanc vniuerſalitatem neceſſaria eſt: id eſt, vt poſt Chriſtum nullo tempore defecerit: & hoc ſatis eſt, vt non ſit *Catholica*: quod vero ſpectat ad vniuerſalitatem loci, & perſonarum, conſtat ordinarie hæreſim in quodam peculiari loco, aut gente verſari, & non habere eam vniuerſalitatem, quam Eccleſia Catholica poſtulat, vt ex dicendis magis patebit.

Tertia prærog. quod ſit doctrina ſana, & irreprehenſibilis

11. Præter has conditiones doctrinæ, conſiderari poſſunt aliæ ſuperiùs tactæ, quas comprehendit Paul ad Tit. 2. dicens, verbum fidei debere eſſe *ſanũ, & irreprehenſibile*, quale oſtendimus eſſe in Eccleſia Romana, doctrina autem hæreticorum ordinarie, non eſt irreprehenſibilis: quia ſemper aliqua miſcet, quæ etiam rationi naturali non ſunt conſentanea; quod notauit in antiquis hæreticis, Irenæus lib. primo & ſecundo. & Epiphanius Hæreſ. vigeſima ſexta, & vigeſima ſeptima. Auguſtinus epiſtola 50. maxime vero inuenitur hic defectus in hæreticis noſtri temporis: tollunt enim liberum arbitrium, quod eſt fundamentum moralis bonitatis, & honeſtatis; & Deum faciunt authorem peccati, & negant neceſſitatem bonorum operum, affirmantq; Deum non imputare peccata credentibus, & ſimilia, quæ manifeſte ſunt contra omnem rationem, & honeſtatem; non eſt ergo verbum illorum *irreprehenſibile*, & conſequenter non poteſt eſſe *ſanum*, quia nec ad ſanitatem animæ confert, neque eſt ſibi conſtans, nec proportionem, aut ſoliditatem habet, cuius ratio propria eſt, quia nullam habent hæretici credendi regulam, præter humanam coniecturam, quæ ordinarie eſt iuxta vniuſcuiuſq; affectum, & inde fit, vt ex iiſdem rebus habentibus eandem Dei authoritatem æque propoſitã, ſeu æqualiter credibilem, quædam credant, alia non credant, ſolùm quia ipſis ita videtur, vel quia vnum eſt cõſentaneum eorum affectui, & non aliud, vt notauit Epiphan. Hæreſ. 47. vbi admiratur, quàm inconſtanter omnia dicantur, & fiant apud hæreticos, de quo videri poteſt epiſt. Athanaſij ad Liberium, & epiſt. Iouiniani. Auguſt. lib. 7. Tripartitæ cap. 3.

Hereticæ doctrinæ vitia, è contra recenſentur.

1. vitium cõtradictio.

12. Atque hinc fit, vt in doctrina hæreticorum, ſumma ſit mutabilitas, & inconſtantia, quæ maxime repugnat veræ fidei. Tribus autem modis hæc inconſtantia contingit: primus eſt, quia author hæreſis ſæpe in vno loco contrarium illius affirmat, quod priùs dixerat per incogitantiam, vel inaduertentiam, quod in nouis hæreticis maxime notatum eſt.

2. Inconſtantia.

Secundo aliquando mutant opinionem, quam prius tenuerant, quod eſt apertum ſignum opinionis humanæ, non veræ fidei, iuxta doctrinam Pauli ad Gal. 1. fere per totum.

3. diuiſio in plures.

Tertio frequentius contingit, vt poſt exortam hæreſim, ſtatim diuidatur in plures, per varietatem diſcipulorum, quod repugnat etiam vnitati fidei: de qua varietate, & diuiſione doctrinæ, inter hæreticos, multa leguntur in Patribus, & in Hiſtorijs, & præſertim videri poteſt Auguſtin. lib. 1. de Baptiſmo cap. 6. de Agone Chriſtiano capite 29. & 1. de Peccatorum meritis cap. 34. vbi ad Pelagianos, inquit, *Prius apud ſe ipſi conſentiant, & ita fiet, vt à nobis nulla ex parte diſſentiant* ſic etiam dixit Tertullian. libro de Præſcriptionibus hæreticorum, *dum ſibi aduerſantur fidem noſtram confirmant.* Plura habet Irenæus libro primo, capite quinto, & vigeſimo primo. & Cyprianus libro quarto, epiſtola ſecunda. Ambroſius quinto, de fide, capite quarto. & videri poteſt epiſtola Agathonis Papæ in ſexta Synodo Action. quarta, & Taraſij in ſeptima Synodo, Action. prima: refert etiam Sozomenus libro nono Hiſtor. cap. quinto multos hæreticos propter hanc varietatem, & inconſtantiam doctrinæ, ad fidem Catholicam rediiſſe. Ratio autem huius inconſtantiæ eſt, quia hæreſis non fundatur, in Spiritu DEI, ſed in proprio iudicio, & ideo, ſicut inter Philoſophos inuenitur hæc diuiſio ſectarum, & opinionum, ita etiam inter hæreticos, de quo videri poteſt Auguſtin. ſermone vndecimo de Verbis Apoſtoli, & 18. de Ciuitate cap. 41. & Niceph. libr. 4. Hiſtor. cap. vigeſimo nono.

4. Deprauatio Script.

13. Hinc etiam notant Patres aliud ſignum hæreticæ doctrinæ, quod eſt mutilare ſcripturam, & eam proprio arbitrio interpretari, vel potius corrumpere, quoties enim ita vrgetur aliquo teſtimonio Scripturæ, vt illi reſpondere non poſsint, magna facilitate negant librum illum eſſe canonicum, ſicut modò hæretici negant libros Machab. primum, & ſecundum eſſe canonicos, quia ex illis manifeſte probatur Purgatorium, & alij negant Epiſtolam Iacobi, quia ex illa conuincitur neceſsitas operum, atq; ita fit, vt proprio arbitrio, coniectura, vel affectu admittant, vel negent libros canonicos, per quod deſtruitur tota certitudo, & conſtantia fidei; de quo videri poteſt Irenæ. lib. 1. c. 29. & lib 3. c. 20. & 22. Aliquando vero, & ſæpius euertunt Scripturas, per falſas interpretationes, vt figurate intelligendo, quæ in proprio ſenſu ab Eccleſia & Patribus intellecta ſunt, ſicut fecit Caluinus in verbis conſecrationis. Vnde rectè dixit Iren. lib. 5. *coguntur multa malè interpretari, quia vnum nolunt benè intelligere*, de quo etiam Auguſt. lib. de vtilitate credendi cap. tertio, & vigeſimo octauo cont. Fauſt. cap. vigeſimo ſecundo. & Epipha.

5. Inefficacia ad conuertendas animas. Hæreſ. 44. Tandem adnotaui, doctrinam Chriſti fieri maxime credibilem, ex efficacia eius ad cõuertendas animas: contrarium ergo notant Sancti Patres, & Catholici Doctores in doctrinis hæreticorum: nam ordinarie non conuertunt animas ad Chriſtum: neque hoc intendunt, ſed peruertũt credentes in Chriſtum, & hoc maxime procurant. Ratio autem eſt, quia non habent verbum Dei, quod eſt potens, & efficax ad conuertendas animas: ſed habent verbum mere humanum: quod eſt aptum ad præuertendum, quia ordinarie docent ea, quæ placent ſenſui, & affectui humano, de quo videri poteſt Gregor. 8. mor. cap. 2.

Progreditur tertia comparatio ex ſecundo motiuo in ſect. 3. à num 5. 14. Secundum caput credibilitatis erat *authoritas teſtificantium, & prædicantium doctrinam*: hæc autem maxime deficit, in doctrinis hęreticorũ, quod maxime notarunt Patres, quia author hæreſis ordinariè eſſe ſolet vitijs deditus, & ideo fide indignus: maxime autem duci ſolent ſpiritu ſuperbiæ: vnde Auguſtin. lib. de Paſtoribus capit. 8. *Vna*, inquit *ſuperbia omnes illos genuit*, ſæpe etiam ducuntur auaritia, vt de Simone Mago legimus Actor. 8. & Cyprian. notat. lib. 1. epiſtola 4. & videri poteſt. libro quarto epiſtola nona, & Epiphan. hæreſ. vigeſima quinta: aliquãdo vero concupiſcentia, & voluptate ducuntur, vt notat Hieronym. Epiſtola ad Cteſiphontem, & Vincent. Lyrinenſis contra prophanas vocum nouitates: quæ omnia, & alia plura complectitur Paul. 2. ad Timoth. 3. dicens de hæreticis. *Erunt homines ſe ipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi*, & infra, *corrupti mente, & reprobi in fide.* Similia habet epiſtola prima capit. quarto, quæ loca ponderat Cyprianus dicta epiſtola quarta, lib. primo, & epiſt. etiam 6. & videri etiam poteſt, Gregor. lib. 3. moral. capit. 17. His accedit, quod regulariter initium hæreſis ſumitur ex aliqua humana occaſione, vt ex indignatione aliqua propter dignitatem non obtentam, vel aliquid ſimile, quod in antiquis hæreticis, notat Euſeb. li. ſeptimo Hiſtor. capit. 33. & Nicephor. lib. quarto, cap. quarto, ſeptimo, & vigeſimo, & lib. ſexto, capit tertio. De nouis autem hæreticis, & præſertim de Luthero nota eſt hiſtoria, de qua videri poteſt Coclæus in Actis Lutheri anno 1517. Et Hoſius lib. 1. contra Brẽtium: eſt etiam nota & notabilis hiſtoria Henrici VIII. Regis Angliæ, & ſimiles. Accedit deniq; quod doctrina hæretica non habet maiorem authoritatẽ à ſequacibus, quam ab Authore, tum quia diſcipuli doctoris hæretici, nec meliores, nec doctiores eſſe ſolent magiſtro: & ad minimum nullum habent indicium inſignis ſanctitatis, quæ in doctoribus Eccleſiæ catholicæ inuenta eſt, quod maxime in hæreticis noſtri temporis verum habet, quia non ſolum Euangelicam perfectionem non ſequuntur, verum etiam illam condemnant, & reprobant, conſilia perfectionis abnegantes: tum etiam quia doctrina hæretica dici non poteſt in ſuum teſtimonium habere conſenſum populorum: quia licet interdum plures per illam peruertantur, nihilominus, vt dixi, ipſi inter ſe non conſentiunt, & præterea maior pars orbis chriſtiani illi reſiſtit: tum deniq; quia nullum habet ſignum ſupernaturalis doctrinæ aut diuini auxilij quia nec Prophetiã habẽt, nec miracula, vt iam dicã.

Vlterius progreditur 3. comparatio ex 3 motiuo in ſect. 3. n. 8. 15. Tertium caput credibilitatis fidei ſumebatur ex diuinis, & miraculoſis operibus, quibus Deus ipſe quaſi ſubſcribit tali doctrinæ, quæ maxime neceſſaria ſunt, quando doctrina quæ, vt ſupernaturalis proponitur, incipit introduci, vt indicauit Auguſtin. lib. 10. de Ciuit. cap. 8. Doctrina autem hæretica noua eſt, vt dixi, & ab ipſis hæreticis, vt ſupernaturalis venditatur, & tamen in illius confirmationem, nullum miraculum exhibent; ſignum ergo eſt non eſſe diuinam, quia ordinarius modus prouidentiæ diuinæ eſt, doctrinam ſuam confirmare miraculis, præſertim quando prædicari incipit: quod ſupra monſtratum eſt de doctrina Eccleſiæ Catholicæ. Imo ait Auguſt. lib. 22. de Ciuit. cap. octauo, nõ ſolum in principio Eccleſiæ, ſed etiam in progreſſũ eius, hanc doctrinam veris miraculis confirmari, quod vſque ad noſtra tempora factum eſſe conſpicimus. Et in tot hiſtorijs legimus, vt non niſi impudenter negari poſſit. Atque hinc factum eſt, vt hæretici ſæpius miracula edere, vel potius oſtentare voluerint: facile autem intellectum eſt illa eſſe falſa, & conficta, de quo aliquid videri poteſt in 6. ſynod. Actione 15. & Epiphan. hæreſi. 66. & Tertull. de præſcript. hæretic. Et de nouis hæreticis alia referunt Alan. in Dialog. 6. capit. 29. 30. & 31. & Bellarmin. lib. 4. de notis Eccleſiæ capit. 14. vbi ſpecialiter de Caluino refert voluiſſe fingere reſurrectionem mortui, & viuum occidiſſe. Igitur conferendo omnia indicia veritatis, & ſigna credibilitatis, in vtraque doctrina: non ſolum eſt euidens Romanam fidem eſſe credibiliorem, ſed etiam ſolam illam eſſe credibilem.

SECTIO QVINTA.

Quomodo poſſit hæc fidei credibilitas ad vſum applicari.

HAnc quæſtionem propono, vt duo, vel tria dubia, quæ circa hanc credibilitatẽ oriuntur, breuiter explicem, & ita doctrina data clarior fiat: primum dubium eſt, de qua credibilitate accipiendum ſit, quod diximus, obiectum fidei eſſe debere *euidenter credibile*; nam credibile dicitur per reſpectũ ad fidem: vnde ſicut duplex eſt fides. humana, & diuina, acquiſita, vel infuſa, ita duplex poteſt eſſe credibile, ſcilicet, vel fide acquiſita, vel infuſa. Cum ergo dicitur obiectum fidei eſſe euidenter credibile, vel intelligitur de re credibili per fidem humanam: vel de credibili per infuſam: primum videtur inſufficiens, ſecundum autem videtur falſum, & impoſſibile: ergo. Prior pars minoris patet, quia ſi obiectũ tantum eſſet credibile humana fide, neque amplius oſtenderetur per dictam euidentiam, non poſſet homo conari, ad credendum illud obiectum, niſi humana fide: quod eſt contra rationem, & contra ſufficientem propoſitionem obiecti fidei: probatur autem ſequela, quia ex vi illius euidentiæ, ſolum poſſet ſequi hoc iudicium practicum: *hoc eſt credendum ſicut res alia humana*: ergo ſolum etiam poſſet ſequi voluntas credendi illo modo: ergo non poſſet homo conari ad altiorem fidem, quia per voluntatem debet incipere. Altera vero pars minoris probatur, quia non eſt euidens homini, dari vel poſſe dari fidem infuſam, vt per ſe conſtat: quia eſt ſupernaturalis, & ſola fide creditur: ergo nec poteſt eſſe euidens, aliquod obiectum eſſe credibile per fidem infuſam; quia hæc eſt quaſi denominatio formalis ab illa forma, & ideo ſi poſſibilitas formæ, non eſt euidens, nec credibilitas illa poteſt eſſe euidens. Itẽ non eſt euidens Deum dixiſſe res fidei, ergo neque eſt euidens illas eſſe credibiles fide diuina.

Dub. 1 An euidentia credibilitatis hactenus oſtenſa ſit humana tan tum vel diuina.

Arguitur inprimis quod non ſit humana.

Deinde quod nec ſit diuina.

2. Ad hoc vero dubium breuiter dicendum eſt, *credibilitatem fidei, vt euidentem*, non eſſe mere humanam, ſed ſuperiorem, & perfectiorem. Hoc probat prima ratio facta, & declaratur, quia obiectum fidei proponitur, vt credendum fide tam certa, vt excludat omne dubium, & omnem formidinem, & tam infallibili, vt non poſſit illi ſubeſſe falſum: ergo proponitur vt credendum altiori fide, ſeu perfectiori, quam ſit fides mere humana. Probatur conſequentia, quia fides humana, vt talis eſt, non habet illas proprietates. Deinde proponitur obiectum fidei, vt credendum tanquam dictum à Deo, & non tantum ab homine: ergo proponitur, vt credibile fide diuina; nam per hanc fidem, vt ſic ſolũ intelligimus illam,

Reſolutio dubii.

illam, quæ in authoritate diuina nititur; obiectum autem fidei eo modo, quo credendum proponitur, ſit euidenter credibile: ergo euidentia credibilitatis eſt per ordinem ad fidem omnino certam, & diuinam.

Notatio 1 duplicis fidei diuinæ pro reſponſione ad argum. in num. 1.

3. Vt autem rationi dubitandi ſatisfaciamus oportet diſtinguere, tam diuinam fidem, quam humanam: dici n. pōt fides aliqua diuina, vel ex parte obiecti, quia eſt Fides, quæ datur Deo, & in diuina authoritate fundatur: vel ex parte principij quia eſt fides, quæ à ſolo Deo dari, & infundi poteſt: ſic ergo dicimus eſſe euidens, obiectum fidei eſſe credibile diuina Fide priori modo ſumpta: nam hoc probat ratio facta, quòd tale obiectum hoc modo credendum proponitur, & omnia motiua perſuadent hoc modo eſſe credibile, atq; etiam eſt euidens homini, ſibi eſſe poſsibile credere Deo dicenti; nam ſi eſt euidens poſſe credere homini, vel angelo, cur non Deo? At vero non eſt euidens, tale obiectum eſſe credibile Fide diuina poſteriori modo ſumpta: quia non eſt euidens, fidem infuſam eſſe poſsibilē. Quòd ſi quis inſtet, quia de facto non poteſt dari in nobis Fides diuina priori modo, quin ſit etiam diuina poſteriori modo, ac ſubinde non poſſe eſſe euidens, obiectum eſſe credibile Fide diuina, vel vno modo, quin etiam ſit alio. Reſpondetur inprimis, antecedens non eſſe certum; nam aliqui exiſtimant poſſe dari fidem diuinam ex parte obiecti, quin ſit diuina ex parte principij. Deinde reſpondetur dato antecedente, quod longe verius ſemper mihi viſum eſt, negando conſequentiam, quia licet, in re ipſa, illa duo non ſeparentur: tamen hoc ipſum non eſt nobis euidens; & quia illæ duæ rationes formaliter, ſeu noſtro modo concipiendi, diſtinguuntur, fieri poteſt, vt fides diuina, tanquam poſsibilis, ſit nobis notior ſub priori ratione, quàm ſub poſteriori, & ideo licet ſit euidens, obiectum Fidei eſſe credibile per habitudinem ad fidem diuinam obiectuè non eſt neceſſe, vt eodem modo ſit euidens per habitudinem ad Fidem diuinam, vt diuinitus infuſam. Hoc autem intelligitur de credibilitate, vt ſic dicam antecedente, id eſt, quæ ex parte obiecti præſupponitur ad credendum; nam conſecutione quadam etiam ſunt res fidei euidenter credibiles in ordine ad fidem infuſam, quatenus vna propoſitio ex creditis eſt, dari in nobis fidem infuſam, ac ſubinde illam eſſe poſsibilem; vnde fit, vt hoc ſit etiam euidenter credibile, ſicut cætera.

Notatio 2 duplicis fidei humanæ pro ead. reſponſ.

4. Simili modo diſtinguere poſſumus de Fide humana; nam denominari poteſt, vel ab obiecto formali, ſcil. quia in humana authoritate fundatur, & hoc modo negamus, obiecta noſtræ fidei eſſe tantum euidēter credibilia per habitudinem ad fidem humanam. Alio modo poteſt fides denominari humana à principio, quia ab homine fieri poteſt. Quoniam verò ab homine fit actualis Fides (de hac enim præcipue loquimur) non ſolum naturalis, ſeu acquiſita, ſed etiam ſupernaturalis, & infuſa; diſtinguendus eſt modus efficiendi, nam vna fit ſolis viribus naturæ, & hæc proprie denominatur humana. Alia verò fit principaliter virtute diuina, & homo ſe habet quaſi inſtrumentum, ideoq; à principali cauſa diuina denominatur. Ex quo ſequitur Fidem noſtram non fieri etiam euidenter credibilem, per habitudinem ad fidem humanam, etiam denominatā ex parte principij, ſed per habitudinem ad Fidē, quæ ab homine dari poſsit quocunq; modo, & quibuſcūque viribus adiuto.

Cōcluditur ex dictis reſponſio ad dubium.

Vnde quando in obiectione interrogatur, an hæc fides oſtendatur credibilis Fide acquiſita, vel infuſa, vtrumq; membrum negādum eſt, quia ad neutrum determinatur, ſed abſtracte dicit habitudinem ad fidem, quæ ab homine præſtari poſsit, & ita facile expeditur difficultas.

2. Dub. euidētiam credibilitatis videri inutilem.

5. Secundum dubium eſt, quomodo ex parte credentium poſsit hæc euidētia credibilitatis deſeruire, vel eſſe neceſſaria ad vſum credendi. Ratio autem dubitandi eſt, quia inter credētes, quidam ſunt docti, & eruditi, qui poſſunt omnia motiua credendi intelligere, & ponderare, & ita conſequi dictam euidentiam credibilitatis. Alij vero ſunt ſimplices, & rudes, qui illa motiua non aſſequuntur; neutris autem deſeruire poteſt ad Fidem dicta euidentia, ergo non eſt vtilis ad fidem.

In primis de doctis.

De prioribus probatur min. quoad priorem partem, nam illa euidentia, ſaltem excludit libertatem in credendo: nullo enim modo fieri poſſe videtur, vt qui euidentur cognoſcit hanc fidem eſſe credibilem, & ſecundum prudentiam credendam, in gradu à nobis declarato, ſcil. vt comparatione illius, omnis doctrina contraria ſit incredibilis, fieri, inquam, non poteſt, vt talis homo non credat ea, quæ ſibi hoc modo proponuntur, neq; vt credat à tali Fide ſemel recepta; at vero de ratione Fidei Chriſtianæ eſt, vt ſit libera, vt ſupra dictum eſt, & latiùs dicetur in diſp. 6. Ergo talis euidentia impedit Chriſtianā fidem in eiuſmodi hominibus.

Deinde de idiotis.

Altera verò pars minoris de idiotis patet, nam illa euidentia conſurgit ex multis rationibus, & circunſtantijs, quæ à talibus hominibus, non ſolum non conſiderantur, verum etiam nec moraliter conſiderari poſſunt, vel quia non ſunt inſtructi, vel etiam quia ſæpe ſunt incapaces ad tantam rerum comprehenſionem obtinendam, & ideo dixit Euſeb. lib. 1. de Præparat. Euangelica cap. 3. huiuſmodi homines, qui altiora conſequi non poſſunt, fide debere eſſe contentos; & melius Auguſt. cont. Epiſtolam Funda. cap. 4. *In Catholica*, inquit, *Eccleſia ad ſinceriſſimam ſapientiam pauci ſpirituales perueniunt in hac vita, cæteram quippe turbam non intelligendi viuacitas, ſed credendi ſimplicitas tutiſſimam facit*. ergo neq; his hominibus deſeruit ad credendum euidentia credibilitatis, imo illam in eis poſtulare, eſt eis impoſsibilem reddere Fidem.

Reſoluitur dubium quo ad doctos 1.

6. Hæc ratio dubitandi duo poſtulat dubia, vnum ſpectat ad perſonas ſapientes in fide, quæ poſſunt comprehendere hanc euidentiam credibilitatis, & omnia illius motiua ponderare, & quoad hoc non eſt difficilis reſolutio. Dico enim inprimis hanc euidentiam non impedire actum fidei circa res ſic credibiles, quia ſemper fides retinet ſuam maiorem certitudinem, ac perfectionem: nam in ſuperioribus dictum eſt, etiam euidentiam veritatis, ſi ſit inferioris ordinis, non impedire verum actum fidei eiuſdem veritatis, ergo multo minus impediet euidentia credibilitatis, quæ ſemper relinquit obſcurā veritatem ipſam. *Diſp. 3. ſect. 9*

2.

Deinde dico, hanc euidentiam etiam non impedire, quominus aſſenſus fidei ſit voluntarius, & liber, quia cum in ſe non ſit clarus, nunquam intellectus cogitur ad illum præſtandum: deinde quia non obſtante iudicio euidēte de honeſtate alicuius obiecti, poteſt voluntas non velle, vel etiam nolle illud pro ſua libertate: ergo non obſtante iudicio de credibilitate obiecti fidei, poteſt voluntas non mouere intellectum ad aſſenſum illius, quæ eſt libertas quoad exercitium: imo etiam poteſt mouere ad aſſenſum contrarium, ſeu alterius rei contrariæ. Verum eſt tamen hoc ſecundum, moraliter non fieri, niſi auertendo intellectum ab actuali iudicio credibilitatis, præſertim ſi iudicium ſit comparatiuum, quòd hoc obiectum ſit credibilius alijs: poteſt autem hoc facile fieri, quia euidentia credibilitatis pēdet ex conſideratione multarum rerum, quam poteſt facile homo dimittere, præſertim ſi habeat affectum non recte ordinatum: nam hinc etiam interdum prouenit, vt multi etiam capaces huius euidentiæ per proprium diſcurſum, & conſiderationem illam non aſſequantur: ſic ergo hæc euidentia non impedit libertatem fidei. Poteſt autem aliquo modo minuere illam formaliter ſumptam: non tamen diminuet meritum, quia in cauſa præcedit integra libertas, nimirum in cōſideratione ipſius euidentiæ,

dentiæ, & applicatione ad illam, quæ ſemper piam voluntatis affectionem requirit.

Quoad idiotas quo pacto Gabr & alii reſoluãt. 7. Altera difficultas, & obſcurior eſt de perſonis ſimplicibus, quæ per ſe non valent dictam euidentiam aſſequi, de quibus aliqui argumento conuicti confitentur, poſſe credere ſine euidentia credibilitatis, imo interdum teneri: pro qua ſententia refertur Gabr. in 3. diſt. 24. ar. 3. dub. 1. Et patet quia pueri baptizati, & inter Chriſtianos educati, cum perueniunt ad vſum rationis, vere credunt, & tamen non percipiunt illam euidentiam, nec videntur capaces illius, ſimiliter infidelis, quando primum ei prædicatur fides, ſine nouis miraculis, per ſolam rationabilem prædicationem, non percipit iſtam euidentiam credibilitatis, & tamen cum conuertitur ad fidem vere credit, alias male facerent prædicatores Euangelij, admittendo ad Baptiſmum eos, qui ita incipiunt credere. Denique in alijs rebus humanis non poſtulatur iſta euidentia præſertim in hominibus indoctis, ſed ſatis eſt, vt probabiliter iudicent, hoc eſſe bonum, vel melius: ergo etiam ad credendum ſufficiet probabile iudicium credibilitatis, ſaltem in his qui euidentiam aſſequi nõ poſſunt. Vnde iuxta hanc ſententiam, quando dicitur euidentiam credibilitatis eſſe neceſſariam ad fidem, intelligendum erit, reſpectu corporis Eccleſiæ; non vero reſpectu ſingularum perſonarum eius, & hæc opinio fortaſſe probabilis eſt.

Probatior reſolutio. 8. Nihilominus exiſtimo nullum hominem præbere verum, & perfectum aſſenſum fidei Chriſtianæ, niſi prius aliquo modo aſſequatur, vel participet hanc euidentiam credibilitatis, quod docuit Caiet. 2. 2. q. 1. ar. 4. & ſequuntur ibi moderni Thomiſtæ, perſertim Aragon. & Cumel. 1. p. diſput. 1. dub. 2.

Eius ratio. concluſione 4 Neque Gabr. contradicit, vt ſtatim dicam: conuincor autem ratione ſupra facta, quod iudicium credibilitatis debet eſſe certum, vt ad fidem certam, & indubitatam inducat. Neque ſi quis poteſt prudenter dubitare, vel formidare de credibilitate obiecti, poterit etiam de ipſa fide dubitare, aut formidare, & ita non erit fides perfecta, & Chriſtiana: iudicium autem credibilitatis non poteſt eſſe certum, niſi ſit euidens, vt ſupra etiam oſtendi: ergo in quocunque vere credente, debet ſupponi tale iudicium. Quocirca ſi quis credat ante iudicium certum & euidens credibilitatis, concipiet quandam fidem humanam de rebus diuinis quæ interdũ poteſt eſſe prudens, & honeſta, non tamen concipiet propriam fidem Chriſtianam, id eſt omnino certam & immutabilem, quia ſtante ſola probabilitate, & prudentia in illa fundata, poſſet quis propter maiorem probabilitatem de nouo apparentem iudicium prudentiæ mutare, & conſequenter fidem, vel de illa prudenter dubitare, quod de vero aſſenſu fidei

Declaratur. nullo modo admittendum eſt. Addo tamen ad reſpondendum obiectionibus, & difficultati propoſitæ, hanc euidentiam non eſſe æqualem in omnibus, nec eodem modo eſſe poſtulandam in ſimplicibus credentibus, ac in ſapientibus: nam iſti per ſe illam percipiunt penetrãdo eius media, & principia, illi vero in fide, & traditione Eccleſiæ, & ſapientum illam participant: nam illis ſatis eſt, quod videãt ſapientiſsimos viros, & multitudinem Chriſtianorũ hanc fidem amplecti, vt indubitatam, & infallibilẽ, & quod audiant illam eſſe confirmatam multis miraculis, & quod hoc fiat illis moraliter, & humano modo certum, ac denique quod intelligant, talem doctrinam eſſe conſentaneam rationi: nihilque cõtrarium in illa inueniant; nam hæc ſufficiunt, vt reſpectu illorum fiat doctrina Fidei euidenter credibilis.

Amplius declaratur. 9. Addo denique, ſi contingat exteriorem prædicationem Fidei, & propoſitionem, non eſſe ſufficientem, ad formandum iudicium, ita firmum, & euidens de credibilitate Fidei, vel abſoluta, vel comparata cum alia doctrina: tunc per diuinã inſpiratiõnem, & vocationem internam, poſſe cõpleri huiuſmodi credibilitatẽ, ita ſumo ex D. Tho. quodlib. 2. ar. 6. vbi dicit quamuis ordinarie Fides fiat credibilis per miracula, & alia externa ſigna, nihilominus ſine illis poſſe Deum per vocationem internã propoſitionem cõplere, iuxta illud Ioan. 6. *omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me*, imo poteſt, inquit, *talis eſſe interna vocatio, vt teneatur homo non reſiſtere, ſed fidem adhibere*: iuxta illud Iſaiæ. 50. *Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non cõtradico*, & adhunc modum reprehenſus eſt Zachar. Luc. 1. eo quod Angelo annuntianti filij conceptionem, non ſtatim firmam Fidem adhibuerit, ſed dubitarit, nam credendum eſt, cum illa externa locutione, adfuiſſe internam inſpirationem, quæ faceret rem ſufficienter credibilem; nam de ſola externa poſſet interdum dubitari, cum *Angelus Satanæ transfiguret ſe in Angelum lucis*. Et eandem ſententiam videtur mihi docere Gabr. loco citato, dum ait in huiuſmodi euentu, quando exterior doctrina veritatis non fit euidẽter credibilior, quam oppoſita, ſi homo faciat quod in ſe eſt, non defuturam diuinam inſpirationem, per quã homo poſsit certus reddi de credibilitate veræ doctrinæ: quia Deus non deficit in neceſſarijs, & tunc illa illuminatio interior neceſſaria eſt, & poteſt eſſe non ſolum ſufficiens, ſed etiam efficax, vt per ſe notum eſt.

10. Ita patet reſponſio ad rationem dubitandi in contrarium: nam licet ſimplices homines, per ſe nõ ſint capaces huius euidentiæ immediate, vt ſic dicã, & ſpeculatiue deductæ ex ſuis principijs, & motiuis: ſunt capaces eius mediante Fide humana de miraculis, & alijs teſtibus, & teſtimonijs huius Fidei, & iuuari poſſunt interna Dei illuminatione, vt dixi: & ob hanc cauſam prædicatores Euãgelij, qui verſantur inter infideles, & cathechizant adultos noue conuerſos, non male faciunt, illos admittendo ad Baptiſmum poſt ſufficientem inſtructionem, debẽt autem imitari Philippum, qui, poſtquam inſtruxit Eunuchum, & ille interrogauit; an liceret ſe baptizari, reſpondit, *Si credis ex toto corde, licet*: pondero enim ibi particulam, *ex toto corde*, per quã poſtulauit Fidem ſuper omnia iuxta phraſim Scripturæ atq; adeo omnino certam: hanc ergo Fidem debent poſtulare huiuſmodi prædicatores à nouiter conuerſis, & illos ita inſtruere, partim docendo, partim excitando ad poſtulãdum diuinum auxilium, vt poſſint illam concipere: & tunc credere poſſunt, & debent illis dicentibus ſe ita credere, & conſequenter illos baptizare, ſicut Philippus fecit. Cõcluditur reſolutio dubii quoad idiotas.

SECTIO SEXTA.

Vtrum hæc euidentia credibilitatis, ex lumine fidei oriatur?

Difficultatem in hoc puncto facit D. Thomas 2. 2. q. 1 ar. 4. ad 3. & ar. 5. ad 1. vbi ait *lumen fidei facere videre obiecta fidei eſſe credenda*, vbi Caietanus quem alij moderni Thomiſtæ ſequũtur, ità hoc intelligit, vt dicat iudicium euidens, de obiecto Fidei ſub ratione credibilis, elici à lumine Fidei: idem ſentit Ferrar. 3. cont. gent. c. 40. Probatur primo, quia *videre* dicit actum euidentem, & clarum, ſed lumen Fidei facit *videre*: ergo facit actum euidentem, & non de veritate obiecti: ergo ſaltem de credibilitate. Secundo hoc confirmant, quia omne lumen manifeſtat aliquid clare, & euidenter, iuxta illud ad Epheſ. 5. *omne, quod manifeſtatur lumen eſt*, ſed Fides eſt quoddã lumen: ergo aliquid manifeſtat euidenter, & nõ ſub propria, & ſpecifica ratione; ergo ſaltem ſub generali ratione credibilis, ſicut lumen viſibile imperfectum, & remiſſum quod non poteſt manifeſtare obiectum ſub ratione albi, aut nigri, ſaltem manifeſtat ſub ratione colorati. Tertio omnis actus poteſt diſtinguere ſuum obiectum ab omni alio quod non habet rationem talis obiecti: ergo & fides poteſt

Affirmant Caiet Ferrar. & quidã moderni.

Eorum motiuum 1. ex D. Thom. 2.

3.

poteſt diſtinguere obiecta credenda, à non creden-
dis: hoc autem facere non poteſt, niſi oſtendendo
manifeſtè obiecta credibilia, quatenus fide digna
ſunt: ergo huiuſmodi actus, & iudicium diſcernens
4. credenda, à non credendis, eſt actus fidei. Vltimò,
hoc iudicium de euidentia credibilitatis, eſt actus
ſupernaturalis, ergo eſt elicitus à lumine fidei: ante-
cedens probari poteſt, quia illud iudicium nequit
haberi ſine gratia, nam eſt ſancta cogitatio inducens
ad fidem, quæ ſine gratia haberi non poteſt teſte Au-
guſt. de Prædeſtinat. Sanct. cap. 1. ex illo ad Philip. 2.
*Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex no-
bis.* Conſequentia verò probatur, quia nullus eſt a-
lius habitus ſupernaturalis ad quem poſſit ille a-
ctus pertinere.

Negatiuæ partis aſſertio 1. 2. Nihilominus ſententiam hanc, ſic explicatam
falſam eſſe exiſtimo. Vnde dico euidentiam credi-
bilitatis non fieri à lumine fidei tanquam ab habitu
eliciente illud iudicium euidēs, quo fidei obiectum
iudicatur credibile, vel credibilius alijs, ita tenet
Capreol. in 3. diſt. 32. art. 3. ad 3. contra primam con-
Probatur 1. cluſionem, & Vega q. 9. de Iuſtif. ad vltimum: & idē
ſentit Gabr. diſt. 24. dub. 1. & probatur primò, quia
in hoc obiecto non inuenitur ratio formalis obiecti
fidei: ergo actus circa tale obiectum, non poteſt eſſe
elicitus à lumine fidei: conſequentia clara eſt, quia
non poteſt habitus ferri extra obiectum ſuum for-
male: antecedens verò patet, quia ratio formalis ob-
iecti fidei eſt diuina authoritas obſcurè reuelans:
hæc autem credibilitas non reuelatur à Deo, ſed ex
ſignis per experientiam cognitis ſumitur: nec etiam
2. obſcura, ſed clara eſt: ergo non eſt ex obiecto forma-
li fidei. Secundò hoc iudicium credibilitatis non eſt
actus credendi: ergo non eſt elicitus à lumine fidei,
patet conſequentia, quia officium adæquatum lu-
minis fidei, eſt credere, & inde ſuam ſpeciem ſumit,
tanquam habitus ab actu ſibi adæquato. Antece-
dens verò multipliciter oſtendi poteſt, inprimis,
quia illud iudicium eſt actus præuius diſponens ho-
minem ad credendum, vt ſuprà eſt explicatum: er-
go non poteſt eſſe credendi actus; alioqui ante il-
lum eſſet neceſſarium aliud iudicium præuium, &
procederetur in infinitum. Deinde, quia actus cre-
dendi non concipitur per humanum diſcurſum de-
monſtratiuum, hoc autem iudicium concipitur
per huiuſmodi diſcurſum, vt in fine ſectionis ter-
tiæ declaratum eſt; ergo non poteſt eſſe credendi
actus.

3. 3. Tertio probatur ſimul, & prædictum antece-
dens, & ipſa aſſertio, quia hoc iudicium de credibi-
litate, non eſt tam certum, ſicut aſſenſus fidei; ergo
non poteſt eſſe actus elicitus à lumine fidei. Conſe-
quentia clara eſt, quia lumen fidei ſemper operatur
cum eadem certitudine, & infallibilitate: aſſumptū
verò patet, tum quia illud iudicium per ſe fundatur
in humano diſcurſu, & in principijs humano modo
cognitis, ex quibus non poteſt inferri certitudo ſu-
pernaturalis, qualis eſſe debet certitudo fidei,
tum etiam quia dubitans de euidentia, & con-
ſequenter de certitudine illius credibilitatis, non eſ-
ſet hæreticus perſiſtendo tantum in certitudine illa,
quatenus ex euidentia cauſatur: dubitans autem de
certitudine fidei hæreticus eſſet: ergo nō ſunt æqua-
les illæ certitudines. Vnde etiam poſſumus è côuer-
4. ſo argumentari. Quartò quia actus fidei licet inter-
dum eſſe poſſit concomitanter cum actu euidente;
non poteſt eſſe formaliter euidens, ſed iudicium
illud eſt formaliter euidens, vt oſtenſum eſt:
ergo non eſt actus fidei: ergo non eſt elicitus à lumi-
ne fidei, nam, vt dixi, lumen fidei ſolum poteſt elice-
re actus eiuſdem ordinis, & rationis, ac ſubinde ob-
5. ſcuros, ſicut eius obiectum formale poſtulat. Tan-
dem in fide humana etiam obiectum eius poteſt eſ-
ſe, & ſæpe eſt euidenter credibile, & tamen illa eui-
dentia, non eſt ab ipſo habitu fidei humanæ, vt vi-
deatur per ſe notum: ergo idem eſt in fide diuina. Nā
eſt eadem ratio, & proportio, nec poteſt probabile
diſcrimen aſsignari.

4. Vt ergo ad D. Thomam reſpondeamus, addi- 2. Aſſertio.
mus ſecundo, quamuis lumen fidei, non eliciat di-
ctum actum euidentem, nihilominus conferre ali-
quo modo ad dictam euidentiam, per modum con-
gruentis diſpoſitionis ex parte ſubiecti, vel tāquam
vnum ex motiuis, quod poteſt dictam euidentiam
iuuare, vel confirmare. Declaratur, quia diſpoſitio Suadetur declarando.
ſubiecti quaſi cōnaturalis obiecto, cauſat quandam
conuenientiam, & congruitatem, ratione cuius fa-
cilius percipitur proportio, vel conuenientia talis
obiecti, ſicut homo bene affectus ad temperantiam
facilius iudicat de medio temperantiæ: ita ergo ha-
bitus fidei diſponens, & inclinans ad obiecta credi-
bilia, conſequenter etiam diſponit ad bene iudican-
dum de illorum credibilitate, & illamet proportio
interna fidei, eſt vnum ex motiuis ſuadentibus, il-
lud obiectum eſſe credibile, & diuinum. In hoc au- Notatio duplicis ſenſus aſſertionis.
tem aduerto, poſſe intelligi vel de ipſo formali ha-
bitu, & inclinatione eius tantum in actu primo, vel
etiam de motionibus diuinis, quæ præparant ho-
minem ad talem habitum, & poſtea ſolent ipſum
comitari. Si ergo hæc aſſertio poſteriori modo in-
telligatur, eſt facilis, & clara, quia homo poteſt in ſe
experiri has diuinas motiones, & ex effectibus earū
vehementiſſime conjectari, illas eſſe diuinas, & à
bono ſpiritu. Et ideo rectè numerantur inter moti-
ua, quæ conferunt ad fidei credibilitaem. Sicut et-
iam diximus ſectione præcedente num. 9. vocatio-
nem internam ſæpe complere hanc credibilitatem,
& aliqua de hoc addemus diſputatione ſequenti. At
verò ſi ſermo ſit de ſolo habitu, & eius informatio-
ne, aliquid etiam fortaſſe poteſt conferre; parum
tamen eſt, quia informatio, & habitualis inclinatio
habitus infuſi, non ſentitur experimento. Et præ-
terea licet aliquid cōferre poſſit, non tamen ad pri-
mam fidei generationem, quia infuſio habitus fidei
iam ſupponit actum eius, poterit tamen conferre
ad argumentum credibilitatis, & ad maiorem fir-
mitatem eius D. Thom. ergo in ſenſu huius aſſertio- Ad 1. motiuū ex D. Th. in num. 1.
nis locutus eſt, quamuis modum in particulari non
explicauerit; quod autem hæc fuerit mens eius, cō-
ſtat, quia ita loquitur de lumine fidei, ſicut de habi-
tibus aliarum virtutum, & ſicut nos poſuimus ex-
emplum de temperantia; conſtat autem alias vir-
tutes v. g. temperantiam non elicere iudicium de
conuenientia, vel mediocritate obiecti ſibi propo-
ſiti, nam hoc eſt officium prudentiæ; ſed tantum
concurrere virtutis habitum per modum diſpoſi-
tionis, vt explicatum eſt. Ita ergo intellexit D. Tho-
mas de lumine fidei: & ita reſponſum eſt ad primum
motiuum contrariæ ſententiæ.

5. Ad ſecundum, negamus omne lumen intelle- Ad 2.
ctuale facere euidētiam obiecti, ſub aliqua ratione,
ſiue ſpecifica, ſiue generali, quia per lumen ſpirituale
intelligimus omnem habitum intellectus, qui præ-
bere poteſt cognitionem alicuius rei: at verò non
omnis habitus intellectus eſt clarus, vel euidens:
& ideo aliqui habitus ſunt in intellectu, qui nullum
obiectum euidenter oſtendere poſſunt, vt manife-
ſtè conſtat in habitu opinionis, & in habitu fidei
humanæ. Idem ergo eſt in lumine fidei diuinæ: nam
licet in certitudine excedat, in obſcuritate æqualis
eſt: neque eſt ſimile, quod afferabatur de lumine re-
miſſo; nam illud eſt eiuſdem ſpeciei cum lumine in-
tenſo, & ex vi ſuæ ſpeciei eſt clarum; & ideo non eſt
mirum quòd poſſit clarè oſtendere obiectum, ſal-
tem ſub generica ratione: lumen autem fidei differt
ſpecie à lumine claro, & ex vi ſuæ ſpeciei claritatem
non confert. Neque etiam ad rem facit teſtimo-
nium Pauli: *Omne quod manif. ſtatur, &c.* tum quia
manifeſtatio poteſt abſtractè ſumi, vt comprehen-
dit claram, & obſcuram: nam etiam res, quæ cre-

duntur ſuo modo manifeſtantur, iuxta illud Chriſti Domini Ioan. 16. *manifeſtaui nomen tuum hominibus*, & ita vniuerſaliter verum eſt, & omne lumen manifeſtare, & omnem manifeſtationem eſſe à lumine: tum etiam, quia licet verba intelligantur de manifeſtatione euidente, Paulus ſolum dicit omne, quod manifeſtatur lumine manifeſtari, non tamen dicit è conuerſo omne lumen facere euidentem manifeſtationem alicuius rei.

Ad Tertium

Ad tertium negatur omnem habitum euidenter diſcernere ſuum obiectum, ab extraneis: nam hoc eſt proprium ſcientiæ: reliqui vero diſcernunt modo ſibi accommodato, & ita fides Chriſtiana diſcernit cum certitudine, humana vero cum probabilitate: habitus denique voluntatis, neutro modo, ſed tantum operando, ſeu in actu exercito, vt ſic dicam.

Ad quartum

De materia vltimi argumenti dicenda ſunt multa in diſputatione 6. nam ante voluntatem credendi, duo actus poſſunt intelligi in intellectu, vnus practicus, ſcilicet credendum eſt, de quo eſt magna quæſtio, an ſit naturalis, aut ſupernaturalis, quæ ibi tractabitur; alius eſt ſpeculatiuus, ſcilicet hoc eſt credibile, & de hoc eſt ſermo in præſenti: & de illo dicimus eſſe naturalem, quia eſt per naturalem diſcurſum, & ex principijs naturaliter cognitis, vt probatum eſt: & ita poteſt argumētum in contrarium retorqueri.

DISPVTATIO QVINTA.

De regulis, quibus fidei obiectum infallibiliter proponitur.

QVanuis certitudo fidei ex ſola infallibili Dei authoritate eſſentialiter pēdeat, quia tamen doctrina eiuſdem fidei non immediate à Deo ad ſingulos credentes deſcendit, iuxta dicta diſputatione præcedenti ſect. 1. ideo, inter Deum, & nos, neceſſaria cenſetur aliqua via, per quam doctrina illa Eccleſiæ infallibiliter innoteſcat: & hæc vocatur regula infallibilis fidei. Quæ ex parte obiecti, per modum proponentis, ſeu applicantis ſe tenet: & ideo eius tractatio ad hunc locum ſpectat: & ita tractari ſolet à Theologis 2. 2. q. 1. ar. 10 & ab alijs qui de fundamentis fidei ſcripſerūt, vt à Driedone lib. de Dogmat. & Cano in opere de Loc. Theolog. Bellarm. in 1. tom. in lib. de verbo Dei, & ſequentibus, Caſtro lib. 1. de Hæreſ. & alijs multis.

Proponens fidem alius proximus, remotus alius.

Vt autem melius intelligatur, de qua re ſit ſermo, diſtinguere poſſumus inter proponētes fidem, quendam proximum, & alium remotum. Proximū voco ipſum prædicatorem, vel doctorem qui fidem docet, & ſuadet, remotum appello Scripturam Cōcil. vel aliquid ſimile, in quo ſolet fundari verbum doctoris, vt ſuam doctrinam veram fidem eſſe perſuadeat.

Diſcrimen inter ipſos.

Inter quos duos, quoad nos, hæc cernitur differentia, quod proximus proponens non habet de ſe authoritatem, vt doctrinam ſuam certam eſſe oſtendat: ſed oportet, vt aliunde illam confirmet: in proponente autem remoto, vt in ſuo ordine ſit ſufficiens, debet ſupponi hæc authoritas, & ideo illud vocatur regula fidei. De hac ergo regula, ſeu proponente remoto, in præſenti nobis ſermo eſt, vt autem paremus viam ad illius neceſsitatem oſtendendam, oportet pauca de proximo proponente præmittere.

SECTIO PRIMA.

Vtrum proxime fidem proponens infallibilis authoritatis, aut veritatis eſſe debeat?

1. Partis neg. argumentū.

VIdetur pars negatiua huius quæſtionis, per ſe manifeſta: nam hic proximus proponens ſolet eſſe priuatus homo, ſeu doctor, qui non habet maiorem authoritatem, quam humanam: & non habet promiſsionem diuinam, quod veritatem infallibiliter aſſequatur, vel alijs tradat, ergo non eſt vnde habeat infallibilem authoritatem: vnde hac ratione docent Theologi, non ſufficere plures Theologos, etiam Sanctos, & ſapientiſsimos ad confirmandam doctrinam, vt infallibilem, & certā, quia ſunt homines, qui poſſunt vel decipere, vel decipi. Præterea ſæpe cōtingit, vt qui hoc tempore Catholicus eſt, & veram doctrinam docet, poſtea fiat hæreticus, vt in Tertul. Origene, Euſebio, & alijs videre licet: ergo nullius hominis proponentis immediate doctrinam fidei, poteſt eſſe authoritas, vel veritas infallibilis. Denique ſæpe contingit hæreticum hominem ſuam doctrinam proxime proponere tanquam fidem certam, quem tamen conſtat eſſe fallacem: ſed non eſt maior ratio infallibilis authoritatis in doctore catholico docente veritatem: ergo nunquam requiritur hæc authoritas in proximo proponente.

Vide Sanciū lib. 2 decal. cap. 7. nu. 25.

Partis affir. argumentum.

2. In contrarium vero eſt, primo quia ea quæ docentur à proximo fidei prędicatore accipienda ſunt tanquam certa, & infallibilia: ergo neceſſe eſt vt credamus illum non poſſe mentiri in his, quæ affirmat: nam ſi hoc poſſet de illo exiſtimari, aut in dubium reuocari, conſequenter dubitari poſſet de veritate doctrinæ ab eo traditæ, & ita iam non haberetur certa, & infallibilis: ergo neceſſe eſt, vt is, qui proxime fidem proponit, ſit apud credentes infallibilis authoritatis, nam hæc authoritas ſolū in hoc conſiſtit, quod is, qui loquitur mentiri non poſsit, nec falſum dicere.

Confirm. 1.

Et confirmatur, quia qui ſic proponit fidem, obligat ad credendum fide infuſa, id quod proponit: ergo obligat ad credendum eadem fide ipſum non decipere in eo, quod dicit, neque decipi, quia vnum ex altero manifeſte ſequitur: ergo etiam obligat ad credendum eadem fide, ipſum habere infallibilem authoritatem in eo dicto.

Confirm. 2.

Denique confirmatur, quia alias falſa doctrina, vel hæretica poſſet æqualiter proponi, ac catholica, quod non videtur admittendum: quia iam videretur impoſsibile, fideles reddi certos de veritate doctrinæ ſibi propoſitæ, cum hæc veritas in ſuo genere pendeat à proponente, & quanuis hoc ſit ſecundario, & tanquam ab applicante: nihilominus illa depēdentia ſufficit, vt doctrina reddatur incerta, ſi poteſt eſſe falſa, cæteris paribus ex parte proponentis: ergo oportet, vt ille aliquo modo participet infallibilem authoritatem in dicendo.

Infallibilis propoſitio fidei duplex.

3. Breuis reſolutio in hoc puncto eſt, duobus modis poſſe intelligi, eſſe infallibilem authoritatem in proponente: vno modo permanenter, & vt ita dicam per modum habitus: alio modo ſolum actualiter, quantum ad certitudinem illius doctrinæ, quā ſufficienter proponit, vt à Deo traditam, vel, vt definitam ab aliquo habente authoritatem.

Aſſertio 1. negat de priori propoſitione infallibili.

Dicendum ergo eſt, proximum proponentem fidem, non habere authoritatem infallibilem priori modo; hoc enim conuincunt priora argumenta. Ratio autem propria eſt, quia res fidei propoſita ab aliquo prædicante, non habet authoritatem ab ipſo ſecundum ſe ſpectato: nam ille tantum applicat diuinam authoritatem: & quanuis conditio, ſeu qualitas proponentis poſsit aliquid conferre ad credibilitatem rei propoſitæ, non tamen ſufficit ad infallibilitatem: imo etiam in ratione credibilis, ſolum eſt vnū ex motiuis, quod niſi multis alijs adiuuetur nō ſufficit ad neceſſariam propoſitionem fidei: ergo ſignum eſt in proximo proponente, nec requiri nec inueniri regulariter hanc infallibilem authoritatem. Neque contra hoc procedunt argumenta poſteriori loco facta: nam ad illa ſufficit, quod in ſequenti aſſertione dicemus.

Aſſert ſecūda affirmat

4. Dico ergo vlterius, quoties proximus proponens

nens

de poſteriori propoſitione nens ſufficienter facit credibilem veritatem propoſitam, ita vt inde oriatur obligatio illam credendi, tanquam dictam à Deo, neceſſarium eſſe, vt proponens credatur eſſe infallibilis authoritatis; ſeu veritatis actualis, in eo, quod dicit. Hanc aſſertionem probant rationes factæ ſecundo loco, quarum ſumma eſt, dictum, & dicentem eſſe inter ſe neceſſario connexa, ita vt non poſſit res dicta exiſtimari infallibiliter vera; quin etiam ipſe dicens credatur non poſſe fallere, in eo, quod ſic dicit: ſed quoties veritas fidei ſufficiẽter proponitur, obligatur homo ad credendum rem dictam tanquam infallibilem: ergo conſequenter debet neceſſariò credere, ſic loquentẽ non fallere: & hoc eſt credere illum in tali actu habere infallibilem authoritatem. Neq; contra hoc vrgent priora argumenta, nam ſolum probant, talem perſonam ex ſe non habere huiuſmodi authoritatẽ, nec etiam ex infallibili aſſiſtentia Dei illi promiſſa, ſed habere illam ex omnibus requiſitis ad ſufficientem propoſitionem fidei, cum qua credimus eſſe cõiunctam talem Dei prouidentiam, vt non permittat ſub eius authoritate ita proponi, quod reuera ab ipſo reuelatum non eſt: nam hæc prouidentia neceſſaria eſt, vt homines poſſint certò credere Deo ſic loquenti.

Quo pacto probetur.

Quid valeant argumenta poſita nu 1.

Amplior explicatio pro iiſdem argumentis.

5. Et explicari amplius poteſt: nam duobus modis valet quis proponere rem credendam. Primo tanquam ſibi immediate reuelatam: & tunc neceſſe eſt, vt aliquo miraculo, vel ſigno diuino ſuam reuelatioem confirmet, vt dicitur in Cap. *cum ex iniuncto* de Hæret. & ſic cum Deus confirmet ſpecialiter talem ſermonem, inde habebit infallibilem veritatẽ: quia, vt diximus, nõ poteſt Deus facere miraculum, in confirmationem falſitatis. Alio modo proponit aliquis fidem, tanquam alijs reuelatam: & tunc neceſſe eſt, vt illam confirmet aliqua infallibili regula fidei: quia non poteſt alter obligare ad credendã illam veritatem, vt infallibilem; imo neceſſe eſt, vt illam infallibilem regulam applicet cum morali euidentia, ac certitudine, ita vt de illa non poſſit rationabiliter dubitari: & ita inprimis neceſſe eſt, vt quod proponitur non ſit contrarium antiquæ fidei: deinde vt publice, & in conſpectu Eccleſiæ proponatur ſine vlla contradictione ex parte Eccleſiæ, & cum ſufficiente atteſtatione paſtorum eius: ſi autẽ hæc concurrant, non poterit eſſe falſum id, quod proponitur. Quod ſi aliquando videtur ita proponi, quod falſum eſt, ſolùm eſt ex ignorantia, & inaduertentia audientium; in re tamen ipſa, nunquam erit ſufficiens propoſitio, vt ſupra etiam dixi. Vnde tandem conſiderari poteſt differentia inter duos prædictos modos locutionis infallibilis: quando enim authoritas infallibilis quaſi permanenter cõuenit ipſi loquenti, talis eius authoritas dat infallibilitatem, & conciliat authoritatem rei dictæ ſaltẽ quoad nos; quia eo ipſo, quòd res aliqua traditur ab habente huiuſmodi authoritatem, ſit infallibile quod dicitur. At verò è contrario in alio modo, potius ipſe proponens authoritatem accipit infallibilem, vt ſic dicam, à doctrina, quam tradit, & à ſignis, vel regulis, quibus illam confirmat, vt ſatis explicatum eſt.

SECTIO II.

Vtrum ſit neceſſaria in Eccleſia aliqua infallibilis regula fidei?

Ad regulam fidei requiſita quatuor.

1. EX dictis ſectione præcedente ſatis conſtare poteſt, quid per regulam fidei infallibilem intelligamus, requiritur enim inprimis vt ſit aliquid diſtinctũ ab authoritate diuina, quia non ſe habet; vt
2. prima ratio credendi, ſed vt applicans illam. Deinde oportet vt infallibiliter applicet, ita vt non poſſit ſubeſſe falſum dicto eius, quia aliàs non erit regula infallibilis. Vnde vlterius neceſſarium eſt, vt hanc 3.
authoritatem habeat permanentem, & ex aliqua certa promiſſione diuina, quia aliàs neque eſſe poterit, neque habere authoritatem. Tandem debet 4.
eſſe generalis regula omnibus communis, quia in hoc differt à proximo proponente, & eſt quaſi intrinſecum, & de ratione regulæ. Videtur ergo non eſſe neceſſaria talis regula. Primò quia ſufficit ad fidem reuelatio Dei, & ſufficiens propoſitio, iuxta ſuperius dicta; ſed illa duo poſſunt concurrere ſine tali regula, ergo non eſt neceſſaria. Secundo videtur impoſſibilis, vel inutilis, quia illa regula, cũ ſit quid creatum, non habet ex ſe talem authoritatem infallibilem; ergo oportet vt aliunde illam habeat; ergo neceſſarium eſt, vt hoc ipſum de fide ſit certum: ergo neceſſaria erit regula, per quam id conſtet: quæ igitur erit talis regula? non enim ſufficiet ipſamet, quia nemo poteſt de ſe teſtimonium perhibere, nec poteſt eſſe alia, quia eadem difficultas, vel interrogatio de illa ſiet, & ſic in infinitum procedetur, vel inter ipſas regulas cõmittetur vitioſus circulus, ſi ſibi mutuo teſtimonium præbeant: ergo nullo modo poteſt intelligi vtilitas talis regulæ. Tertio, ante Eccleſiam Chriſti iam incarnati, fuit vera fides in mũdo, imo etiam ante Moyſem, & tamen tunc non erat aliqua ſenſibilis, ſeu creata regula fidei: ergo non eſt neceſſaria ad credendum.

Pro parte negatiua Ratio prima.

Secunda.

Tertia.

2. Nihilominus dicendum eſt, neceſſariam eſſe in Eccleſia regulam aliquam infallibilem fidei, cui omnes ſumma certitudine credere teneantur, & qua vti poſſint prædicatores fidei, & doctores Eccleſiæ ad diſcernendã catholicam doctrinam à falſa, & ad fidem ipſam ſufficienter proponendam. Aſſertio eſt de fide, ſpecialiter tradita à Concil. Trid. ſeſ. 4. neque oportet nunc alijs teſtimonijs illam probare, tum quia in particulari id commodiùs fiet circa ſingulas regulas. Tum etiam, quia nullus fere eſt hæreticorum, qui aliquam regulam fidei infallibilem nõ admittat, ſaltem diuinam ſcripturã, quod ſi aliqui fuerint, qui nullam recipiant, parum contra illos authoritas valebit; ſed agendum contra illos erit, ſicut contra paganos, ex ſignis credibilitatis fidei noſtræ, & ex ratione. Duplex ergo ratio præcipua occurrit ad confirmandam aſſertionem poſitam. Prima ſumitur ex dictis in ſect. præced. & ex inordinaria lege, & modo, quo fides propagatur, & conſeruatur in mundo, per hominum prædicationem, & doctrinam: nam in hac fidei conſeruatione, & deriuatione à quibuſdam in alios, non fiunt illa miracula, & ſigna, quæ in fidei plantatione facta fuerunt; ergo vt fides nunc poſſit proponi ſufficienter, tanquam infallibilis, & certa, neceſſarium eſt, vt detur aliqua regula infallibilis doctrinæ, vt is qui proxime fidem proponit, poſſit illam ſufficienter confirmare, oſtendendo ſub tali regula eſſe contentam: aliàs nullus ſupereſſet modus proponendi hanc doctrinam, vt infallibilem.

Aſſertio affirmatiua de fide.

Trid autoritate probatur.

Ratio prima pro eadem.

3. Secunda & potiſſima ratio, & quæ præcedentem magis declarat, eſt, quia Eccleſia Chriſti, vna eſt, & perpetuitatem habet, iuxta verbum Chriſti. *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non preualebunt aduerſus eam*, Matth. 16. hæc autem Eccleſia non poteſt in ſuo eſſe, & in ſua puritate conſeruari, niſi vna, & eadem fides in ea ſemper duret: tum quia ſicut eſt vna Eccleſia, & vnus Deus, ita eſt *vnum baptiſma, & vna fides*, teſte Paulo ad Epheſ. quarto. Tum etiam quia fides eſt quaſi vinculum huius Eccleſiæ, & quaſi forma per quam conſtituuntur mẽbra eius. Impoſſibile autem eſt vnitatem fidei conſeruari in hac Eccleſia, niſi ſit in ea aliqua infallibilis regula, quam omnia huius Eccleſiæ membra in credendo ſequi teneantur: ergo talis regula neceſſaria eſt, & ideo in Eccleſia deeſſe non poteſt: nam prudentiſſime, & ſufficientiſſime inſtituta eſt, neq; CHRISTVS illi defuit in neceſſarijs. Tantum ſupereſt

Ratio altera declarans præcedentẽ.

pereſt probanda minor, cætera enim omnia oſtenſa ſunt, & per ſe ſunt clara. Quod ergo impoſsibile ſit, vnitatem fidei conſeruari ſine regula probatur: quia deficiente regula, neceſſarium eſſet, vt vnuſquiſque iudicium ſuum, & opinionem pro regula ſumeret in diſcernenda vera fide à falſa: vel certe quoniam vulgaris populus, & fideles indocti non poſſunt ſuo iudicio hoc diſcernere, neceſſarium eſſet, vt vnuſquiſque populus doctorem aliquem pro regula ſibi proponeret, tunc autem, & incertiſsima eſſet talis regula, & tot eſſent regulæ quot iudicia Doctorum, vnde neceſſario fieret, tot eſſe fides, quot capita Doctorum, quia hæc eſt naturalis conditio hominum, vt inter ſe vix conueniant in iudicijs, & opinionibus, maxime in rebus quæ euidenter non cognoſcuntur. Et hoc euidenter confirmat experientia ſupra notata, de hæreticis diſcedentibus à regulis fidei: nam eo ipſo in ſectas pene infinitas inter ſe diuiduntur, & nunquam in eodem ſtatu permanent. Confirmatur etiã quia quotidie oriuntur in Eccleſia dubia, & controuerſiæ circa res fidei: ergo niſi ſit aliqua regula infallibilis, ad definiendas illas, omnia tãdem ad humanam opinionem reuocabuntur, V. g. de veritate Trinitatis fuit magna olim controuerſia in Eccleſia, quæ niſi per regulam infallibilem definita eſſet, non poſſet nunc eſſe certa de fide, quia poſt illam controuerſiam non eſt facta noua reuelatio illius myſterij: ergo non potuiſſet certo definiri ſine regula infallibili, & idem eſt de incarnationis myſterio, de Euchariſtia, & alijs; quia nullum eſt, quod hæretici in dubium non reuocauerint, vel negauerint. Ergo vt fides Apoſtolica ſine nouis reuelationibus, & miraculis, quibus illa confirmentur, poſsit pura, & certa conſeruari, neceſſaria eſt aliqua infallibilis regula, quam in illa retinẽda, & ſequenda, amplectamur.

Diſp. 4. Sect. 4. num. 12.

Concluditur aſſertio.

Ad rationẽ in num. 1.

4. Rationes autem in contrarium, non multum vrgent, & ſecunda, quæ aliquam difficultatem habet, pendet ex dicendis. Ad primam ergo reſpondeo reuelationem, & proximam propoſitionem fidei ſufficere quidem in primis credentibus, qui à Deo immediate fidem receperunt. Item poſſet ſufficere in quolibet particulari credente, ſi per noua miracula, vel ſigna vnicuique applicaretur fides, hoc tamen extraordinarium eſt, & extra legem, & ideo ad ordinarium modum propagandi fidem, vel conſeruandi illam per continuam ſucceſsionem, & diſcernendi illam cum certitudine à falſis doctrinis, neceſſaria eſt aliqua regula infallibilis, vt explicatum eſt. Ad ſecundam, pro nunc dicimus, regulas fidei ſeſe mutuo iuuare, & vnam alteri authoritatem conciliare, & hoc ſine defectu certitudinis quia ſunt diuerſarum rationum, & ſingulæ ſũt ſufficiẽter propoſitæ, & omnes ſimul inter ſe collatæ faciunt quãdam euidentiam credibilitatis, quod omnino ſufficiant in ſuo genere ad confirmandam fidem, vt ex ſequentibus patebit. Addi etiam poteſt, quod licet homo non poſsit de ſe ipſo teſtimonium ferre, Deus tamen poteſt, propter ſuam infinitam authoritatẽ, & ita etiam regula fidei quatenus eſt ſpeciale organum, per quod Deus loquitur, interdum poteſt teſtimonium præbere, & in ſe habet aliquid peculiare ex diuina prouidentia, & ordinatione, vnde fiat euidenter credibile, talem eſſe regulam fidei, & diuinã aſsiſtentiam habere, vt eſt in Scriptura. V. g. concordia Prophetarum, cum euentibus, & ſic de alijs; quæ poſtea explicabimus. Ad tertiam negatur aſſumptum: ſemper enim fuit in mundo aliqua certa regula fidei, vt in ſectione 4. ſpecialiter dicam.

Ad ſecundã.

Ad tertiam.

Quot ſint loci Theologici, & quo pacto à fidei regulis, diſtinguantur.

5. Supererat vero hoc loco quærendum quot ſint hæ regulæ fidei, ſed hoc conſtabit melius ex tractatione ſingularum. Nunc ſolum aduerto, non eſſe cõfundendas has regulas cum locis Theologicis, id eſt, ex quibus Theologia ſolet ſuas aſſertiones confirmare, nam hi loci decem numerari ſolent, quinque tamen illorum ad regulas fidei non pertinent, qui ſunt, *ratio humana: authoritas Philoſophorum: Hiſtoria humana, etiam Eccleſiaſtica: ſententia ſcholaſticorum Theologorum: & ſententiæ Patrum.* Nam hæc quinque vtilia quidem ſunt ad ſuadendas veritates Theologicas, & afferri poſſunt, non ſolum ad principia Theologiæ, ſed etiam immediate ad concluſiones comprobandas. Non tamen habent infallibilem authoritatem, neque pluſquam humanam, & ideo ad regulas fidei non pertinent: nam regula fidei, infallibilis eſſe debet. Aliqui vero *conſenſum Sanctorum Patrum*, vel etiam *ſcholaſticorum omnium* excipiunt, ſed non eſt neceſſarium, vt ex dicendis cõſtabit: quia licet Patres, vel Scholaſtici in aliqua ſententia conueniant, non aſſerendo illam eſſe de fide, ſed iudicium ſuum in ea proferendo, non faciunt rem de fide: quia ſemper manent intra menſurã authoritatis humanæ, licet magna ſit temeritas ab eis diſſentire. Si autem conueniunt aſſerendo rem eſſe de fide, ſemper applicabunt aliquam regulam fidei, cuius ipſi ſunt quaſi teſtes, & ratione illius, faciunt certam fidem. Igitur quinque alia ſolent à Catholicis inter regulas fidei numerari, quæ ſic colligere poſſumus. Regula enim fidei eſſe poteſt, vel inanimis, quæ ſenſum explicare non poteſt; vel viua, & animata, quæ loqui poteſt. Prior duplex eſt, ſcilicet ſcripta, vel nõ ſcripta. Nam Scriptura, quæ eſt prima regula, non loquitur, nec poteſt interpretari ſe ipſam: regula autem nõ ſcripta vocatur traditio, quæ ſemper fundata in antiqua conſuetudine eorum, qui nos præceſſerunt: & ideo inter mortuas regulas computatur. Viua autem regula dicitur perſona quæ viuat, & loqui poſsit, quæ duplex diſtingui poteſt, ſcilicet ficta, ſeu myſtica, aut vera: prior eſt Eccleſia, quæ eſt corpus myſticum Chriſti: quæ dupliciter poteſt etiam conſiderari: ſcilicet, vel in ſe, & formaliter, quatenus eſt congregatio omnium fidelium ſub vno capite Vicario Chriſti, & ſic proprie vocatur Eccleſia: vel poteſt conſiderari, quatenus eſt in principibus eius congregatis in vnum, quæ Congregatio concilium appellatur. Quod ſi generale ſit & legitimum, vniuerſalem Eccleſiam repræſentat. Perſona autem vera, quæ ſit regula fidei, ſolum eſſe poteſt Pontifex Summus, & Chriſti Vicarius, ſeu Epiſcopus Romanus, & ita reſultant quinque regulæ, quæ ad tres reduci poſſunt ſcilicet *Scriptura, Traditio, & Eccleſia*, vel ſecundum ſe ſumpta, vel vt loquens per Concilium, vel per ſuum caput, de quibus breuiter dicendum eſt.

Conſenſus patrum, & Doctorum per ſe, non eſt regula fidei.

Collectio Regularum fidei.

SECTIO III.

Vtrum Scriptura Sacra ſit regula fidei.

SVpponimus dari in Eccleſia quoſdam libros, quos canonicos vocamus, in quibus verbum Dei ſcriptum contineri credimus: quæ ſuppoſitio tanquam dignitas, ſeu primum principium accipitur ab omnibus, qui Chriſtianorum nomen profitentur: & ideo inter eos probandum non eſt, vt recte Caſtro lib. 1. cont. Hæreſ. cap. 2. notauit, quia nulla doctrina iuxta Philoſophum probat ſua prima principia: & ita hoc fundamentum admittunt omnes, qui confitentur Chriſtum etiamſi alias hæretici ſint: qui autem Scripturas negant, præſertim Noui teſtamenti, ſolum ſunt pagani, aut Iudæi, contra quos ex alijs principijs agendum eſt. Hoc ergo poſito, inquirimus an Scriptura hæc ſit regula fidei; quæ quæſtio duos poteſt habere ſenſus, vnus eſt an hæc Scriptura ſit talis regula fidei, vt nihil ſit credendum, niſi quod in ea continetur. Et nunc non proponitur in hoc ſenſu, ſed tractabitur ſectione ſequente. Alter ſenſus eſt, an hæc Scriptura ſit talis regula, vt quidquid in ea continetur, tanquam de fide diuina certum recipiendum ſit: & hoc eſt, quod nunc agimus.

Supponitur dari aliquam Scripturam Sacram.

Quæritur vero an quæ continet ſint omnia de fide.

Ra-

Arguitur 1. pro parte negatiuâ.

2. Ratio autem dubitandi eſt, quia regula debet eſſe nota, & certa; quia aliàs non poterit applicari, neque eſſe veluti menſura credendorum. Hæc autem Scriptura non eſt nota, neq; certa: nam plures partes eius in dubium reuocatæ ſunt, & à multis nõ admittuntur: neq; apparet via qua fiat certum, & notum, quæ ſit vera Scriptura.

Secundum.

Secundo regula debet eſſe vniformis, & ſemper eadem, & quaſi indiuiſibilis, vt de menſura dicunt Philoſophi, Scriptura autem hoc non habet: nam ipſa originalis litera, prout à primo ſcriptore ſcripta fuit, non extat, ſed per varia tranſumpta, imo per plures translationes ad nos peruenit, in quibus eſt magna varietas, vel lectionum, in eâdem lingua: vel translationum, in diuerſis: ergo non põt hæc regula applicari tanquã certa, & vniformis menſura.

Tertium.

Tertio. Regula debet eſſe clara, & perſpicua: Scriptura autem eſt valde obſcura, & quod amplius eſt, ſub vna litera plures habet ſenſus, vel myſticos, vel literales, ex quibus myſtici non faciunt per ſe certam fidem, vt etiam Theologi fatentur. Literales autem ſunt ambigui, & ideo difficilimum eſt, ſenſum ab Spiritu S. intentum attingere: & aliquãdo neceſſarium eſt proprietatem literæ tenere: aliquando verò *litera occidit*, vt dixit Paul. 2. ad Cor. 3. & ita exponit Aug. in princip. de doctrin. Chriſt. ergo non poteſt Scriptura eſſe vtilis regula.

Quarto.

Quarto poſſumus argumentari: quia ſcriptores Canonici interdum aliqua interponunt ex proprio ſpiritu: vt aliqui cenſuerunt, teſte Hier. ſuper epiſt. ad Philem. quia interdum proferunt aliqua, quę non videntur Spiritu S. digna, vt ſunt multa quæ valde familiariter Apoſtoli in ſuis epiſtolis ſcribunt vt ſalutationes familiares &c. talis etiam videtur excuſatio authoris lib. 2. Machab. in vltimis verbis: vbi veniam petit ſi aliquid minus digne tractauit. Item iuramentum Pauli ad Gal. 1. *Ecce coram Deo quia non mentior*, & ſimilia quæ omnino efficere videntur, ne Scriptura ſit regula infallibilis: nam ſi alicubi eſt purè humana, tota redditur incerta.

Pro reſoluẽda quæſt. Quid Scriptura ſit, definitur.

3. Priuſquam veritatem catholicam oſtendamus, definiri oportet, quid ſit de ratione Scripturæ ſacrę; quæ varie ſolet definiri, nobis vero nunc placet ſequens deſcriptio: *Eſt Scriptura inſtinctu Spiritus S ſcripta, dictantis non tantum ſenſum, ſed etiam verba.* In qua deſcriptione, *Scriptura* ponitur loco generis, vt conſtat:

1. Particula definitionis.

debet autem hæc Scriptura habere Deum authorem proprium (quæ eſt altera definitionis particula) vt docet Trident. ſeſs. 4. & habetur in ipſamet Scriptura:

2. Oſtẽditur ex Trid. & ipſa Script.

ſic enim ait Petrus 2 Canon. cap. 1. *non voluntate humana, ſed Spiritu ſancto inſpirante locuti ſunt Sancti Dei homines*, & ad Hebr. 1 *Olim Deus loquens Patribus in prophetis*: ſicut etiam Chriſtus dicit Matth. decimo. *Non enim vos eſtis, qui loquimini: ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis*: & Moyſi dixit Deus Exod. 4. *Ego ero in ore tuo*, & plura alia ſtatim afferemus.

Et ratione,

Ratio autem, & neceſsitas huius conditionis eſt, quia niſi Scriptura habeat Deum authorem, non poteſt diuinam authoritatem habere: ergo neque infallibilem veritatem, quia ſolus Deus infallibilis eſt: & ideo dixit egregie Auguſt. concione 2. in Pſalmum 90. *De Ciuitate à qua peregrinamur ſcriptæ nobis venêre literæ.*

3. Particulam quidam non admittunt

4. De tertia particula, videl. Scripturam, vt Canonica ſit, debere eſſe ab Spiritu ſancto, *etiam quoad verba*, aliqui dubitant:

1. Eorum motiuum.

tùm quia non videtur neceſſarium ad certitudinem fidei, & veritatis Scripturæ ſacræ.

Secundum.

Tum etiam quia verba ſcriptoris ſacri, interdum ſunt minus polita, & aliquando fortaſſe non ſatis congrua, & ideo non videntur Spiritui ſancto attribuenda. Nihilominus dubitandum non eſt, de veritate, & neceſsitate illius particulæ.

Probatur tamen ex Scriptura,

Primò; quia videtur ex ipſamet Scriptura colligi Pſal. 44. *Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis*, quæ de ſcriptore canonico comparato ad Spiritum ſanctum, ibi interpretantur Baſil. Theodor. & alij. Item Gregor. in præfat. moral. cap. 1. & quos affert Lorinus ad eundem locum, & optime Genebrar. & Bellarmin. Azor. tomo 1. lib. 8. cap. 1. q. 11. Sicut ergo verba quæ loquitur lingua, vel quæ calamus ſcribit, ab ſpiritu loquentis, vel ſcribentis dictantur: ita verba Canonici ſcriptoris, ab Spiritu ſancto: quod idem Dauid confirmat 2. Reg. 23. dicens, *Spiritus Domini locutus eſt per me, & ſermo eius per linguam meam*, ſic etiam dixit Pſalm. 86. *Dominus narrabit in ſcripturis populorum*: Si ergo Dominus narrat, ipſe eſt qui principaliter verba profert: & hoc modo idem confirmatur ex illo Lucæ 1. *Sicut locutus eſt per os Sanctorum.* Eſt etiam optimum teſtimonium Matthæi 22. vbi CHRISTVS argumentatur. *Quomodo ergo Dauid in ſpiritu vocat eum Dominum, ſi filius eius eſt?* Supponit ergo illud verbum *Dominus* fuiſſe ab Spiritu ſancto dictatum. Item Matth. 5. ait *Iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege*: indicans omnia eſſe diuina. Denique facit illud Ezechiel. 1. *Vbi erat impetus ſpiritus, illuc gradiebantur*, quod de Euangeliſtis intelligit Eccleſia: nam in ſuis ſcripturis ex impetu ſpiritus mouebantur.

Item ex Patribus.

Secundo hoc ſentiunt Patres. Auguſt. 7. Confeſs. cap. vlt. Chryſoſtom. homil. 29. in Ioan. Ambroſ. ſuper Lucam in principio. Theodor. in initio Pſalmor. Gregor. ſupra, & alij quos referunt Bellarm. lib. 1. de verbo Dei cap 2. Cano lib. 2. de locis Theol. ca. 18. & plures moderni ſcribentes de hac materia.

Item ex nominib Scripturę ſacræ.

Tertio, ex nominibus ſacræ Scripturæ colligitur etiam hæc dignitas eius, vocatur enim *verbum ſcriptum Dei, & Scriptura diuina, & eloquia Dei*, ad Rom. 3. quæ omnia, & ſimilia ſupponunt, verba ipſa eſſe à Deo: aliàs ſi tantùm ſenſum Spiritus ſanctus dictaret, poſſet quidẽ doctrina dici eſſe à Deo, non tamen ipſa verba, ſeu ſcripta, & propterea ẽt hæc Scriptura vocatur *Sacra* ex materia, & ex authore, & libri eius vocantur *Sancti*, 1. Machab. 12. ac denique ſola illa per anthonomaſiam *Scriptura* vocatur ad Rom. 9. de quibus nominibus plura videri poſſunt, in Salmerone tomo 1. Prologo 1. Serario in prolegomeno ad Epiſtol. Canonicas cap. 25. denique particula illa videtur neceſſaria ad diſtinguendam Scripturam ſacram ab alijs ſcripturis, quarum ſenſum etiam Spiritus ſanctus dictat, & nihilominus in Canone ſacrorum librorum non numerantur, vnde etiam hæc Scriptura *canonica* appellatur: id patet de Concilijs, quia etiam in eorum definitionibus, ſeu decretis, Spiritus S. dictat ſenſum, & veritatem, & nihilominus ſacra Scriptura non ſunt, quia ſcil. verba non dictat. Etſi Lorinus, & alij pie ſentiant appoſitum illum vide 2. Petr. 1. § *Accedit.*

Ad 1. aduerſariorum motiuum in nu. 4

5. Atque ita patet reſponſio ad primum motiuum in contrarium inſinuatum. Nam licet fortaſſe hæc proprietas Scripturæ, nõ eſſet neceſſaria ad certitudinem ſententiarum: fuit tamen neceſſaria ad ſpecialem dignitatem, & prærogatiuam talium librorum, & vt in maiori veneratione haberentur, tanquam verba Dei, ſicut re vera habiti ſunt: item, vt non ſolum intelligeremus ſeruari in eis veritatẽ, quoad ſententias præcipue intentas, ſed etiam in omnibus, quæ per occaſionem, ſeu incidenter dicuntur: ac deniq; vt ſingula verba, myſterium aliquod continere poſſe intelligeremus.

Notatio qua ſatisfit ſecundo motiuo.

Vt autem hoc facilius creditu fiat, & reſpondeamus ad aliud motiuum dubitationis, aduerto duobus modis poſſe intelligi ſingula verba Scripturæ eſſe ab Spiritu ſancto; ſcil. per ſpecialem motionem, antecedentem, vel tantum per aſsiſtentiam, & quaſi cuſtodiam. Prior modus erit, quando Spiritus ſanctus, vel imprimit conceptum verbi per ſpecies infuſas, ſaltem per accidens: vel peculiariter mouendo, & excitando ſpecies præexiſtentes, & hic modus eſt maxime proprius, & perfectus, & veriſimilius eſt obſeruari ab Spiritu ſancto, quoties myſteria, quæ ſcribuntur ſupernaturalia ſunt, & captum humanũ excedunt: non videtur autem neceſſarium, etſi eruditi

quidam

Baſilius Poncius p 1 variarum diſp. q 4. expoſit. cap. 1 Paragr. illud deniq;.

quidam recentiores, id contendant, vt ſemper dicentur verba hoc peculiari modo: quando enim author canonicus ſcribit aliquid, quod ſecundum ſe humanum eſt, & ſubiacet ſenſibus, ſatis videtur, quod ſpiritus illi ſpecialiter aſsiſtat, & cuſtodiat illum ab omni errore, & falſitate, & ab omnibus verbis, quæ non expediunt, vel decent talem ſcripturã, auertendo ſcilicet ſpeciali prouidentia omnia obiecta, quæ conceptus taliũ verborum excitare poſſunt: & in reliquis permittendo, vt ſcriptor ſua memoria, & ſuis ſpeciebus, ac ſua diligentia vtatur in ſcribendo, ſicut Lucas profitetur cap. 1. ſui Euangelij, vt ibi communiter notatur: ſatis ergo eſt, vt vno vel altero modo, iuxta exigentiam materiæ verba ſint ab Spiritu Sancto, & ita reſponſum eſt ad ſecundam rationem dubitandi ſupra poſitam Neque vero propter ipſum poſteriorem modum fit, vt à Conciliorum definitionibus Sacra Scriptura nõ diſtinguatur, ſiquidem nullus eius liber reperitur, in quo verba vt plurimum non ſint priori modo dictata.

Vide ſi placet hac de re nouiſſimè Ferdinand Eſcal. in ſuo Clypeo lib. 1. c. 4 Serarium ſupra c 4.

Reſoluitur iã quæſtio per aſſert affirm. de fide.

Probatur ex ipſa Scipt.

6. His ergo poſitis, & in hunc modum deſcripta Scriptura Sacra, non eſt difficile, quæſtionem propoſitam reſoluere. Dicendum eſt enim, Scripturam Sacram eſſe infallibilem regulam fidei, quod eſt de fide certum. Et probatur primo teſtimonio Chriſti dicentis Ioan. 10. *Si illos dixit Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolui Scriptura* id eſt non poteſt mẽdax, aut falſa inueniri, vt expoſuit Hilar. lib. 4. de Trinitate, & communiter expoſitores ibi, ſi ergo Scriptura ſolui non poteſt, regula eſt veritatis, & ideo ad illam ſolet Chriſtus prouocare, vt Ioan. 5. *Scrutamini Scripturas, illæ enim teſtimonium perhibent de me*, & infra: *ſi crederetis Moyſi, crederetis forſitan, & mihi*, & Luc. vltimo Scripturis vtitur ad confirmandam veritatem ſuæ reſurrectionis, & ſuæ paſsionis neceſſitatem. Item Paul. 1. ad Timoth. 3 *ab infantia*, inquit, *ſacras literas noſti, quæ te poſſunt inſtruere ad ſalutem per fidem*, & infra *Omnis Scriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum &c* Petrus etiam in 2. Canonica cap. 1. vocat *firmiorem propheticum ſermonem*.

Item probatur ex Conc. & Patrib.

7. Secundo expreſſe definitur hæc veritas in Concilio Tridentino ſeſſ. 4. ex antiqua traditione Patrũ, ex quibus videri poteſt Irenæ. lib. 3. contr. Hæreſ capit. 1. & ſequentibus. Hieronym. Epiſtola ad Paulinum de authoritate Sacrarum Scripturarum, & Aug. epiſt. 8. 9. & 19. ad Hieronymum, & lib. 2. de baptiſmo cap. 3. & lib. 2. contra Creſconium à cap. 31. & plures referam ſtatim. Poſſuntque omnes allegari, quatenus paſsim vtuntur ſcriptura tanquam certa regula, ad veritates confirmandas. Confirmarique hoc poteſt ex ipſo nomine *Scripturæ canonicæ*, nam teſte Auguſtino lib. 2. cont. Creſcon. capit. 32. & lib. 11. contra Fauſtum cap. 5. *Canonica* dicta eſt, quia eſt regula, qua noſtra infirmitas gubernatur, vel certe ſi dicta eſt *canonica*, quia ſub certo, & definito canone librorum continetur, inde etiam magnum ſumitur argumentum, non enim ſine cauſa antiqui Patres, tanta diligentia, canonem librorum Scripturæ obſeruarunt, niſi quia illa eſt certa regula veritatis. Habetur autem hic canon librorum Sacræ Scripturæ apud Innoc. 1. in epiſt. 3. ad Exuper. cap. vltimo, & in Concil. Laodiceno cap. 59. & in Carthagin. 3. cap. 47. & apud Hieronymum in Prolog. Galeat. & Aug. lib. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 8. de Concilio Trident. paulo inferius dicam.

Confirm ex nomine.

Canon librorum ſacræ ſcripturæ apud Innocent. Cõcil. Laod. &c.

Iam probatur ratione quod dictantis authoritas ſit irrefragabilis

8. Tertio probatur ratione, ex dictis circa definitionem Scripturæ, nam ſi eſt verbum Dei ſcriptum, neceſſe eſt, vt ſit regula veritatis: quia nulla eſt certior regula, quam Dei authoritas, quæ in verbo eius continetur, & per illud applicatur. Vnde ſicut impoſsibile eſt, mentiri Deum, vt ſupra diſp. 3. ſect. 5. oſtendimus, ita eſt impoſsibile mendaciũ in Scriptura reperiri, vt late oſtendit Aug. dicta Epiſtol. 19. ad Hieronymum, & lib. 11. contra Fauſtum cap. 2. tum quia ſicut non poteſt Deus per ſeipſum mentiri, ita nec per alium, quia moraliter perinde eſt, vt in eadem diſp. 3. etiam oſtendi, tum etiam, quia ſi aliquod mendacium, in Scriptura requiri poſsit, tota eius authoritas periret: propter quod nõ minorem certitudinem habet in minimis, quam in maximis. Vltra hæc vero poſſunt addi rationes credibilitatis, quarum præcipua eſt, quæ ſumitur ex propheti js rerum futurarũ, vt ſupra diſp. 4. ſectione 3. nu. 9. dixi, & docet optime Auguſt. 12. de Ciuitate cap. 9. in fine, quod propter hoc, non immerito Sacra Scriptura mirabilem authoritatem in toto orbe cõſecuta eſt, nam cum futura prædixerit, quæ poſtea videntur impleta, euidens argumentum eſt, ſolo authore Deo ſcribi potuiſſe. Vide eundem Auguſt. lib. 5. cap. 9. & ſermo. 31. de verbis Dominic. 4. Accedit præterea mirabilis concordia, & conſonãtia omnium librorum inter ſe. Nam inde fit valde credibile, fuiſſe inſtrumenta ipſius Dei principaliter ſcribentis, quod ponderarunt Gregor. & Theod. locis ſupra citatis nu. 4. & Aug. 18. de Ciuit. ca. 41. Expendi etiam poteſt ſanctitas, & puritas doctrinæ: & fere alia motiua credibilitatis ſupra poſita in illa diſp. 4. ſect. 3. hic accommodari poſſunt. Et plura de hoc argumento videri poſſunt in modernis authoribus ſupra allegatis in dicto nu. 4.

Ad illam accedunt traditiones credibilitatis, quarum vna eſt implet io prophetiarum Scripturæ.

Altera eſt cõcordia libror. eius.

3. eſt puritas quam confinet cum cæteris prærogatiuis in diſp. 4. ſect 4.

Ad arg in num. 2.

9. Supereſt, reſpondere ad argumenta poſita in principio: in quorum primo petitur prolixa diſputatio de authoritate ſingulorum librorum canonicorum: ſed quia illam perſequi non poſſumus conſulantur prædicti moderni iam indicati nominatim Bellarm. lib. de verbo Dei à capit. 4. Azor. tom. 1. lib. 8. à principio, qui alios refert. Summa reſolutionis eſt, tres eſſe ordines horum librorum, quidam enim ſunt, de quibus nunquam dubitatum eſt, quin ſint Sacri, & canonici. Alij de quibus eſt dubitatum, & hactenus ab Eccleſia non ſunt recepti, vt lib. 3. & 4. Eſdræ, ac lib. 3. Machab. In tertio ordine ſunt illi de quibus aliquando fuit dubitatum. Iam vero per Eccleſiam approbati ſunt, & in canonem recepti, vt ſunt in veteri teſtamento lib. Heſter, & Iudith, & Tobiæ, & duo Machabæorum primus, & ſecundus. Eccleſiaſticus, & Sapientiæ, cum Baruch Propheta. In nouo autem teſtamento Epiſtola ad Hebræos, & Iacobi, & Iudæ & 2. Petri, & 2. ac 3. Ioannis, cum Apocalypſi. De primo ordine librorum, nihil eſt quod dicamus quia habent ſummam authoritatem, quã habere poſſunt, tam ex ſe, quam ex traditione, & Eccleſiæ approbatione: neque hæretici vllam fere de his mouent controuerſiam: quanquam quia in eis, nihil eſt firmum, & ſtabile: interdum vnam, vel alteram partem negent, vt in Danielis lib. hiſtoriam Suſannæ: tamẽ eo ipſo conuincuntur, nullam poſſe habere certam Scripturæ partem, quia ſaltem in his libris, nulla eſt maior ratio vnum, quã alterum acceptandi. De ſecundo etiam ordine nihil eſt dicẽdum, quia illi libri non ſunt Scriptura canonica, vel ſaltem in Eccleſia non poſſunt habere illam authoritatem, cum ab illa non ſint recepti, iuxta illud Auguſtini contra Epiſtolam Fundamenti cap. 5. *Euangelio non crederem, niſi me authoritas Eccleſiæ commoueret.* De tertio vero ordine dicendum eſt, quidquid olim dubitatum fuerit, nunc eſſe de fide certum, omnes illos libros eſſe veram Scripturam Sacram, ita enim definitum eſt in Concil. Tridẽtino ſeſſ. 4. Nam prius ponit illos in canone, & deinde ſubiungit, *Siquis autem libros integros, cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueuerunt, & in veteri vulgata editione latina habentur, pro Sacris, & Canonib. non ſuſceperit, anathema ſit.* Quæ definitio fundata eſt in antiquiſsima traditione, vt patet in Concilijs & Patribus: quos ſupra retuli, & ex reliquis, qui frequenter illos, vt canonicos allegant: nec refert quod aliqui dubitauerint, nam conſenſus Eccleſiæ ſucceſſu temporũ, potuit dubitationem expellere: & quod caput eſt, Eccleſia præſens non minorem authoritatem habet

Tres librorũ canõ. claſſes.

1. habet infal lib. autoritatem.

2. non item.

3 vendicat autoritatem primæ.

Eccleſiæ præſentis & primitiuæ eadẽ authoritas,

ad

ad approbandum librum canonicum, quàm Eccleſia primitiua, vt infra oſtendemus; & ita expenditur difficultas illius argumenti: qui verò maius examen ſingulorum librorum deſiderat, legat præter Bellarm. & alios iam citatos Canum lib. 2. de locis à cap. 9. Salmeron Prologomen. 3. & Zachar. Boucrium tom. 2. in demonſtrat. 5.

Ad 2. argu. in eodem n. ſecund.

10. In ſecundo argumento petitur alia non minus prolixa dubitatio, ſeu diſputatio, de editionibus, & translationibus Sacræ Scripturæ: quam dicti authores latiſsime proſequuntur, nobis autem pro reſolutione ſufficit definitio Concilij Tridentini dicta ſeſſ. 4. his verbis, *Statuit & declarat S. Synodus, vt hæc ipſa vetus & vulgata editio, quæ longo tot ſeculorum vſu, in ipſa Eccleſia probata eſt, pro authentica habeatur, vt nemo illam reijcere quoquo prætextu audeat, vel præſumat*, vbi illa particula, *pro authentica habeatur*, habet hanc vim, vt habeat infallibilem authoritatem, & ſit certa regula fidei in omnibus, quæ continet: quoad reliqua vero, addit quædam declaratio Cardinalium, quæ impreſſa iam circunfertur, apud Petrum Vincentium de Marzilla ad citatum locum Triden. *Nec ſolam periodum, ſolam clauſulam, vel ſolam dictionem, aut ſyllabam Iota've vnum admitti poſſe quod repugnet huic vulgatæ editioni latinæ*, & reprehendit grauiter Vegam lib. 15. in Trident. cap. 9. qui liberius in hoc locutus eſt, vt in exemplari manu ſcripto apud me habeo, quocirca admitti quidem poſſunt variæ lectiones, & varij ſenſus, ex alijs linguis: non vero aliquid, quod dictæ editioni contrarium ſit. & hæc ſufficiũt de ſecundo argumento.

Vulgata editio habet infallibilẽ autorit.

Declaratio Cardin.

Ad 3. argu.

11. In tertio argumento poſtulatur materia de ſenſibus, & interpretatione diuinarum Scripturarum, quæ latiſsima etiam eſt, vt in dictis authoribus, & in alijs in principio primæ partis videre licet; nunc autem breuiſsimis punctis illam comprehendemus: & primo concedimus Scripturam magna ex parte obſcuram eſſe, & intellectu difficilem contra hæreticos huius temporis, qui frauduleter prædicant Sacram Scripturam eſſe claram, vt plebem decipiant, quod eſt contra euidentem experientiã, & contra ipſammet Scripturam. Nam Petrus 2. Epiſt. cap. vltimo de Epiſtolis Pauli, dicit *In quibus ſunt multa difficilia intellectu*, & Dauid Pſalm. 118. *mirabilia teſtimonia tua, ideo ſcrutata eſt ea anima mea &c.* Ratio autem ſumitur tum ex altitudine materiæ, & myſteriorum, quæ in ea tractantur, & rerum futurarũ, quæ prædicuntur: tum ex modo dicendi breui, & magna myſteria paucis verbis complectente, tum etiam ex varia ſignificatione verborum, nunc propria, nũc metaphorica, tum etiam ex proprijs idiotiſmis linguarum, in quibus ſcripta fuit. Addunt etiam Patres, id factum eſſe ex ſpeciali prouidentia Dei, vel vt altiora myſteria occulte traderentur, ita Dionyſ. lib. de Eccleſiaſtica Hierarch. cap. 1. Irenæus lib. 3. cap. 4. lib. 4. capit. 36. vel ad exercenda fidelium ingenia & fidem, iuxta Auguſt. de doctrina Chriſtiana cap. 6. 11. de Ciuitate cap. 19. Hieronymum epiſtola 12. & Gregor. hom. 12. in Ezechielem, vel denique vt Scripturæ intelligentia à Deo poſtuletur, iuxta illud pſal. 118. *Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua: non abſcondas à me mandata tua.* Et infra. *Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam.* Ita Origen. hom. 7. in Ezech. Hieron. Iſai. 18. Theoph. Matth. 13.

1. Pronuntiatum. Scriptura Sacra intellectu eſt difficilis, de quo maxime Salmeron prologom. 2. Oſtenditur ex ipſamet, 2. Pet. vlt. pſal 118. Et ratione.

12. Secundo concedimus eandem Scripturã plures habere ſenſus, & varios, etiam ſub eadem litera, quod etiam eius obſcuritatem auget. Sumitur pronunciatum ex Auguſt. lib. 1. Gen. ad literam capit. 1. & lib. de vtilitate credendi cap. 3. & in libro de doctrina Chriſtiana. Hieronym. epiſt. 150. q. 12. & alijs, quorum ſenſuum diuiſio, præter authores citatos, late exponitur à Salmero. prolog. 7. & ita breuiter tradi poteſt. Nam primo duplex eſt ſenſus, vnus literalis, alter ſpiritualis ſeu myſticus: literalis eſt quem immediate ſignificant verba: & eſt duplex, vnus proprius, quem verba continent in propria ſignificatione, qui ſenſus ordinarie retinendus eſt, & alijs præferendus, niſi neceſsitas, vel authoritas aliud ex neceſsitate poſtulet, vt recte Auguſt. de doctrina Chriſtiana cap. 5. & 15. quia alias nihil eſſet firmum in Scriptura. Metaphoricus alter, quem ſcilicet verba immediate reddunt in metaphorica ſignificatione: quem ſenſum aliqui ſpiritualem vocant, ſed immerito, quia ſæpe verba non habent alium ſenſum literalem, & immediatum, ſine quo eſſe nõ poſſunt, vt iam Chriſtus dixit, *Ego ſum vitis vera.* Senſus autẽ ſpiritualis eſt ille, qui continetur in re, per verba ſignificata, quia in diuino ſermone, nõ tantum verba, ſed etiam res ſignificant: & ideo hic ſenſus obſcurior eſt, & per ſe non valet ad confirmationem dogmatum, niſi alibi ſit authenitice explicatus, iuxta D. Thom. 1. p. q. 1. art. 10. & hic ſenſus à Theologis triplex diſtinguitur, ſcilicet Tropologicus, ſeu moralis, qui refertur ad mores, Anagogicus qui refertur ad ſtatum æternæ beatitudinis: & Allegoricus qui refertur ad myſteria Chriſti vel Eccleſiæ militantis.

Senſus literſ. duplex.

Senſus ſpiritualis quid, & quotupl.

13. Tertio hinc concludimus Scripturam ſacram non eſſe priuato iudicio interpretandam, vt poſsit certam fidem facere, ſed eodẽ ſpiritu, quo facta eſt, intelligendam: & ita eſſe regulam fidei: ita docet Cõcil. Triden. ſeſſ. 4. quatenus duas tradit regulas intelligendi Scripturam. Prima eſt iudicium Eccleſiæ: quod ſi ſit definitiuum, facit fidem infallibilem. Alia eſt vnanimis conſenſus Patrum, quod tradidit Concil. Lateran. ſub Leone X. Action. 10. & habetur in 6. Synod. canon. 19. Trullano, & ſumitur ex Aug. 18. de Ciuit. c. 41. Eſt autem notandũ Conc. Trident. non tradere hoc per modum definitionis fidei; ſed tantum per modum cuiuſdam præcepti: & ideo aliqui dicũt hunc conſenſum vnanimem Patrum, non facere certitudinem fidei. Dico tamen quod iam tetigi ſect. 2. num. 5 ſi tradant illum, vt certum, vel vt traditum ab Apoſtolis, vel vt ſufficientem ad confirmandum dogma fidei, tunc facere certam fidem, quia tunc Patres ſolũ ſunt ſufficientes teſtes de cõmuni ſenſu, & traditione Eccleſiæ. Si autem ſolum tradant hunc ſenſum tanquã proprio ingenio inuẽtum, ſic nõ facient certam fidem, valde tamẽ temerarium eſſet illis contradicere. Nam vt Aug. citato loco dixit, non eſt veriſimile Patres ita conuenire ſine Spiritus ſancti regimine: & ita Trident. citato loco etiam ſpecialiter prohibuit ab hoc ſenſu recedere.

3. Pronun. Scriptura eo ſpiritu exponenda, quo facta eſt.

Patrum conſenſus quam vim habeat in rebus fidei.

14. Quartum argumentum petit, an in diuina Scriptura ſit aliquid, quod ſpiritu diuino ſcriptum non ſit: & conſequenter, quod non ſit Scriptura diuina. Ad quod breuiter reſpondeo ſcriptorẽ canonicum, nihil ſcribere humano, & proprio ſpiritu, ſed omnia, & ſingula ex directione Spiritus Sancti, ita Hieronym. ſupra, & Auguſt. & eſt res certiſsima, vt late proſequitur Cano ſupra à cap. 16. Probatur tamen ſufficienter ex dictis num. 3. circa definitionem Scripturæ, & quia alias tota Scriptura, redderetur incerta, & poſſet mendacium in illa inueniri. Vt tamen hoc recte intelligatur, addendum eſt quædam haberi in Scriptura formaliter, alia tantum materialiter, quia referuntur ab ſcriptore, vt dicta ab alijs. In prioribus habet maxime locum, quod diximus. In poſterioribus autem contingit, ſententiam in Scriptura relatam ſpiritu humano fuiſſe in principio, ſeu ab alio dictam, quale illud, *dixit inſipiens in corde ſuo: non eſt* Deus, & dictum Poetæ, quod aliquando refert Apoſtolus. Nihilominus ſcriptor Canonicus, illud non refert, nec ſcribit, ſine ſpiritu Dei. Vnde in hoc etiam fallere non poteſt. Inde vero oriebatur latiſsima quæſtio, quando ſcilicet illa, quæ referuntur in Scriptura formaliter ſumpta, Canonica ſint? Sed non poſſumus illam hic diſputare, & ideo ſolum aſſero, ex conditione perſonæ, quæ allegatur, & ex modo & verbis, quibus refertur, colligendum eſſe,

Iam ad argumẽt in dicto num. ſecũdo.

Notat. 1. pro data reſponſione.

eſſe, & maxime ex ſenſu Eccleſiæ, & SS. Patrum.

Notat. ſecundo.

15. Secundo aduerto aliud eſſe ſcriptorem ſtatuere aliquid ſpiritu ſuo humano, ſeu voluntate propria: aliud vero eſſe ſcribere ſtatutum illud ſpiritu humano: quæ duo videtur confundere Cano ſupra: ſunt tamen valde diſtincta, vt V. g. Matth. 5. dixit Chriſtus de libello repudij, *ob duritiem veſtram ſcripſit vobis Moyſes*, vbi ſolet dubitari, an illud ſcripſerit Moyſes ſpiritu proprio vel diuino: In quo poteſt forſaſſe eſſe quæſtio de ipſa lege, non tamē de ſcriptione legis: itaque certum eſſe debet, ſcriptionem ſemper eſſe ab Spiritu ſancto, etiamſi factum, vel ſtatutum, vel aliud ſimile, non ſit ita ſpecialiter ab Spiritu ſancto. Sic Paul. 1. ad Corint. 7. de quibuſdam dicit, *non ego ſed Dominus*: de alijs *præcipio ego non Dominus*: vtrumque autem ſcripſit eodem ſpiritu Domini.

Notatio 3.

Tandem aduertendum eſt, quod ſupra num. 5. dixi, licet in Scriptura omnia ſint ſcripta ſpiritu diuino, nihilominus eundem ſpiritum relinquere ſcriptorem, vt modo ſibi ac commodato, & ſecundum ſuū ingenium, eruditionem, & linguam ſingula ſcribat, & ita etiam permittit, vt aliqua familiari, & humano modo ſcribat, quamuis ſub directione ſua. Et per hoc ſoluitur directe quartum argumentum: Inde vero oriebatur curioſa quæſtio, an ſcriptor canonicus certo cognoſcat ſe canonice ſcribere, & gubernatum eſſe ab Spiritu Sancto? Quam non inuenio in terminis diſputatam ab Authoribus, licet de Prophetia ſoleat alia ſimilis tractari: & quamuis aliqua ratio differentiæ, poſſet aſsignari: ſecurius videtur idem in præſenti affirmare, quod de prophetia certum eſt, nimirum Prophetam verum, & proprium, cognoſcere, quæ prædicit, ita enim de ſe ſignificat Dauid in locis ſupra citatis. Eſt autem eadem ratio de reliquis ſcriptoribus, & ita indicat Bellarm. lib. 1. de verbo Dei cap. 15. ad ſecundum, & Martinus Delrius lib. 3 Magicarum diſquiſit. capit. 19. & hæc pro nunc, ſufficiant de hoc dubio.

Quæſtio ſub orta.

Eius reſolutio, pro qua vide infra diſp. 8. ſect. 5.

SECTIO IV.

Vtrum traditio non ſcripta ſit infallibilis regula fidei.

Quid ſit traditio.

TRaditio, ſi vim nominis ſpectemus, actionem dandi, ſeu tradendi ſignificat: accommodatur vero ad ſignificandam rem traditam, & in præſenti ſignificat doctrinam, vel morem à parentibus traditum: & interdum accipi ſolet, pro doctrina, vel præcepto per ſcriptum traditis, ſic enim præcepta Moyſis traditiones vocantur Act. 6. ex cap. 17. Exodi: aliquando vero indifferenter dicitur de ſcriptis, & non ſcriptis traditionibus, vt 2. ad Theſſ. 2. *Siue per ſermonem: ſiue per epiſtolam*. Iam vero, quia Scriptura & decreta Eccleſiaſtica propria habent nomina, accommodata eſt hæc vox ad ſignificandam traditionem non ſcriptam, iuxta illud Pauli 1. ad Corinth. 11. *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis.* De hoc ergo genere traditionis eſt frequens ſententia Hæreticorum huius tēporis, nullam traditionem non ſcriptam facere poſſe ſufficientē Fidem, atque adeo nihil eſſe credendū, niſi quod in Scriptura Canonica continetur. Ita refert late Bellarm. l. 4. de Verbo Dei à principio, vbi etiam refert plures Authores Catholicos noſtri temporis, qui hunc errorem fuſe impugnarunt: nunc autem quæ ipſi docent in breuē ſummam reducemus.

Error negās traditiones.

1. Fundamē. huius erroris.

2. Fundamentum vnum, huius erroris eſt, quia Scriptura Sacra eſſet diminuta, ſi aliquid omiſiſſet neceſſarium ad credendum, quod eſt abſurdū, cum Ioann. cap. 10. in fine dicat; *Hæc ſcripta ſunt, vt credatis &c. Et vt credentes vitam habeatis*, & Paulus ſæpe ſignificet, Scripturam eſſe ſufficientem ad docendū, arguendum, &c. Ergo traditio extra Scripturam, nō poteſt eſſe regula credendi. Secūdo quia ipſamet Scriptura grauiſsime prohibet ei aliquid addere, Deuteron. 4. Apocalypſ. vltimo, ſed quidquid extra Scripturam traditur, ſi ſuſcipiatur tanquā doctrina Fidei, erit additum verbo ſcripto Dei: ergo hoc ipſum repugnat Scripturis. Tertio quia huiuſmodi traditiones vocantur in Scriptura traditiones hominum: & ideo ab eadem cōtemnuntur, & reprobantur Iſai 29. Matth. 15. Ad Galat. 1 & 1. Petri 1. ergo non poſſunt huiuſmodi traditiones facere certam fidem. Quarto poſſumus argumētari ratione, quia traditio non ſcripta expoſita eſt multis defectibus repugnantibus certitudini, & neceſsitati Fidei: nam in primis facile traditur obliuioni, propter negligētiam hominū. Item expoſita eſt mutationi propter varios mores, & opiniones hominum, & ſæpe etiam facile peruertitur, propter hominū malitiam: & ad occurrendum his defectibus, inuenta eſt ſcriptura, tanquam permanentior, & certior, ergo nō eſt veriſimile, reliquiſſe Deum aliquā partem doctrinæ fidei, & neceſſariæ ad ſalutē, in ſola hominū traditione, ſine ſcriptura. E confirmatur tandē, quia multa ſunt tradita, etiā ab Apoſtolis, quæ non faciūt certam Fidem, vt quæ cōtinentur in Canonibus Apoſtolorum, vel referuntur à Clemēte, aut ab antiquis hiſtorijs: ergo nulla traditio poteſt facere certam fidem, nam ſi qua poſſet, maxime Apoſtolica. In qua eadem eſt ratio de vna, quæ de omnibus.

Secundum

Tertium

Quartum.

Quintum

Præmittūtur variæ diuiſiones traditionum pro aſſertione ponenda de quibus etiā author, lib. 7. de legib. c. 4. à nu 9.

1 diuiſio.

3. Contrarium docet doctrina Catholica. Vt autem diſtincte illam proponamus: oportet varia genera traditionum diſtinguere. Nam in primis inter traditiones, quæ in Eccleſia inueniūtur, quædā ſunt vniuerſales totius Eccleſiæ catholicæ: aliæ particulares quarundam Eccleſiarū, vt experientia conſtat. & tradit Auguſt. Epiſt. 86. ad Caſulanū. In præſenti ergo, tantum de vniuerſalibus traditionibus agimus, nam particulares, per ſe, non ſunt regulæ Fidei, niſi aliunde accedat Eccleſiæ definitio, quæ illas approbet, & ideo particulares traditiones eccleſiæ Romanæ, vt eſt ſpecialis Epiſcopatus, ſunt maioris authoritatis, quia ſolent eſſe à Pontificibus approbatæ. Secluſa autē hac approbatione, particularis aliqua Eccleſia errare poteſt, & ideo eius traditio per ſe, non habet infallibilē authoritatem. Vniuerſalis autem eccleſia errare nō poteſt: & ideo eſt longe alia ratio de vniuerſali traditione.

2. Diuiſio.

4. Secundo ex parte temporum poteſt ſimilis diuiſio dari. Nam quædā eſt traditio perpetua ab initio eccleſiæ: alia vero eſt temporalis, cuius initium cognoſcitur aliquando definite, ſeu poſitiue, vt ſic dicam, quia conſtat quo anno, vel quo tēpore inceperit (quod raro contingit, niſi quando mos incepit ab aliquo decreto, ſeu canone ſcripto) aliquando vero ſolum conſtat de initio per negationē ſcilicet, quia poteſt conſtare, in aliquo tempore prope initia eccleſiæ, nō fuiſſe in illa talem conſuetudinem, vel doctrinam, & poſtea in illa inueniri: nam tunc recte colligitur huiuſmodi traditionem habuiſſe initium poſt Apoſtolos, etiamſi determinatum tēpus, in quo inceperit ignoretur, hæc ergo traditio habēs initium, nobis non deſeruit, nec de illa tractamus: quia cum non ſit vniuerſalis in tempore, non poteſt per ſe facere fidem catholicam, quæ debet eſſe tempore vniuerſalis. Agimus ergo de traditione perpetua cuius initium ignoratur poſt Apoſtolos, & ſine interruptione ſeruata inuenitur, pro vt illam deſcribit Auguſtin. lib. 4. de Baptiſmo cap. 24.

3 diuiſio.

5. Tertio, diuiditur traditio vniuerſalis, & perpetua, in diuinam, & Apoſtolicam: quæ duæ voces ſolent confundi: tamen re vera membra inter ſe ſunt diſtincta. Nam omnis traditio diuina eſt aliquo modo Apoſtolica, quia per Apoſtolos promulgata eſt, & ideo ſolet interdum, ita appellari, & è cōuerſo, omnis traditio Apoſtolica, eſt aliquo modo diuina, quia Apoſtoli nihil eccleſiæ tradiderūt, ſine ſpeciali Spirit. S. regimine. Nihilominus tamen illa duo mē-

Bra

bra ſtricte, & propriè ſumpta, diſtinguuntur: tum ex authore proximo principali: tum etiam ex materia, quamuis hæc poſterior differentia non ſit vniuerſalis. Prior pars declaratur; nam in traditione diuina Deus ipſe, ſeu Chriſtus Dominus, eſt immediatus author, & inſtitutor rerum, vel doctrinę, quæ per hanc traditionem data eſt. Apoſtoli verò ſolùm fuerunt promulgatores ſimilis traditionis, vt myſterij Trinitatis, V. g. vel Euchariſtiæ. At verò in propria traditione Apoſtolica, ipſi Apoſtoli fuerunt inſtitutores, vt v.g. quòd Bigamus non ordinetur, & ita hæc traditio ſimpliciter humana eſt, quia per voluntatem humanam eſt introducta, etiamſi Deus ſpecialitèr gubernauerit talem voluntatem. Vnde ſolet hîc addi tertium membrum traditionis, quæ vocatur Eccleſiaſtica, & eſt illa, quæ poſt Apoſtolos per Eccleſiam, Concilia, vel pontifices, vel per non ſcriptam conſuetudinem, introducta eſt. Verumtamen huiuſmodi traditio non eſt ex illis, quas perpetuas vocauimus ab initio Eccleſię, & ideo ſufficiunt nunc duo priora membra: quia tantùm perpetuam traditionem diuiſimus, & omnis illa cuius initium ignoratur, vel diuina vel Apoſtolica eſt, non eſt autem facile diſtinguere, quando ſit diuina, vel quando Apoſtolica quæ initio caret, & ideo altera differentia ſpectanda eſt.

3. membrum in hac tertia diuiſione ſuperfluum.

6. Ad eam vero explicandam addimus alteram partitionem. Nam traditio quædam ad doctrinam pertinet: alia ad mores: & ita poſſunt doctrinalis, & moralis nominari. Prior ſolum eſt de his, quæ credenda ſunt, & per ſe non ordinantur, niſi ad veram, & ſufficientem cognitionem Dei & Chriſti, ac fælicitatis æternæ, & myſteriorum quæ ad illum finem conducunt tradendam. Alia vero, id eſt, moralis cõtinet præcepta morum à Chriſto, vel Apoſtolis tradita, ſub quibus etiam Concilia comprehendimus. Traditio ergo doctrinalis ſemper eſt diuina, quia fides non poteſt niti immediate, & formaliter niſi in authoritate diuina, & ideo omnis illa traditio applicat, & proponit reuelationem diuinam, vt dicemus: moralis verò traditio ambigua eſt, nam poſſunt eſſe in Eccleſia præcepta diuina per Apoſtolos promulgata, & poſſunt eſſe propria præcepta, per Apoſtolos tradita, vel in Scriptura, vt fuere aliqua ex traditis Act. 15. & fuit illud adductum, de irregularitate bigami; vel extra Scripturam, vt cenſetur eſſe ieiunium quadrageſimale, & interdũ eſt aliqua ſimilis cõſuetudo ſine obligatione, vt frontem cruce ſignare, & ſimiles, quas memoriæ prodiderunt Patres infra referendi. Ad diſtinguendas ergo has morales traditiones, materiam obſeruare oportet; nam ſi traditio continet præceptum pertinens ad ſubſtãtiam ſacramentorum, vel ſacrificij, vel ad neceſſitatem fidei expreſſæ neceſſariæ ad ſalutem, traditio eſt diuina, quia lex noua diuina eſt, & maxime hæc præcepta continere cenſetur, & inſtitutionem Eccleſiæ, quoad ſubſtantialia fundamenta eius; ſi verò traditio ſit de alijs obſeruantijs, & cæremonijs Eccleſiaſticis accidentalibus, traditio cenſenda eſt Apoſtolica, quia lex noua, vt diuina eſt, non continet particulares determinationes harum rerum, vt recte tradit D. Th. 1. 2. q. 106. ar. 1. & 2. & quodlibet. 4. art. 13. & ſimili modo ſi traditio ſit tantùm conſilij, diſtinguere oportet, nam ſi contineat conſilia perfectionis, & quaſi ſubſtãtialia ad illum ſtatum, ad traditiones diuinas referenda ſunt. Cætera vero magis communia ad Apoſtolicas determinationes Denique in his moralibus traditionibus oportet aduertere, quòd licet non ſint quaſi ſpeculatiuè ad cognitionẽ ordinatæ, ſed practicè ordinatæ ad opus: & ideo non videantur per ſe tradere doctrinã credendam; nihilominus ſemper includunt aliquid, quod ex vi illorum ad fidem pertinere poteſt; nam cognitio practica, virtute includit principia vniuerſalia, & quaſi ſpeculatiua, & ita traditio, v.g. ſigni crucis in-

4. diuiſio explicans præcedentem.

cludit hanc veritatem ſcil. vſum illum eſſe pium, & ſanctum, ſicut etiam traditio imaginum oſtendit honeſtatem in illarum vſu, ſi iuxta traditionem fiat.

7. His ergo declaratis ſtatuitur aſſertio Catholica: traditiones diuinæ, tam doctrinales, quàm morales, vt includunt aliquid credendum, ſi perpetuo ſint in Eccleſia catholica obſeruatæ, & retentæ, ſunt infallibilis regula fidei, etiamſi ſcriptæ nõ ſint. Probatur primo hæc veritas ex Scriptura ſacra, & inprimis poſſumus afferre illud Pſal. 77. *Quanta mandauit Patribus noſtris nota facere ea filijs ſuis*, & ſimilia ſolent adduci ex teſtamento veteri, quæ omitto, quia in eis non ſatis explicatur, ſermonem eſſe de traditionibus, vel præceptis non ſcriptis, & fortaſſe in lege veteri non erant talia præcepta, vel inſtitutiones diuinæ extra Scripturam. Probatur ergo præcipue ex Paulo 2. ad Theſſal. 2. *non retinetis, quòd cum adhuc eſſem apud vos hæc dicebam vobis?* indicans id ſufficere ad fidem, ſine ſcripto, & clarius infra. *Tenete traditiones quas didiciſtis ſiue per ſermonem ſiue per Epiſtolam noſtram*, vbi hæc duo æquiparat. Item primæ ad Timoth. vltimo. *Depoſitum*, ait, *cuſtodi*, quod de depoſito doctrinæ Patres intelligunt, imo exponit idem Paul. 2. Epiſtol. ad Timoth. cap. 1. dicens, *formam habe ſanorum verborum, quæ à me audiſti in fide, & dilectione, bonum & depoſitum cuſtodi*, vbi clare loquitur de doctrina non ſcripta, quod teſtimonium tacite expoſuit Iren. lib. 3. cap. 4. ſequentibus verbis, quæ mihi viſa ſunt notanda, quia toti huic materiæ deſeruient; *Non oportet apud alios quærere veritatem, quam facilè eſt ab Eccleſia ſumere, cum Apoſtoli quaſi in depoſitorium diues plenißime contulerint omnia quæ ſunt veritatis, vt omnis quicunque velit, ex ea ſumat potum vitæ*. Vnde infert, *oportet quæ ſunt Eccleſiæ cum ſumma diligentia diligere, & apprehendere veritatis traditionem*. Denique idem ſumitur ex Paulo 1. ad Corinth. 11. dicente, *Ego enim accepi à Domino, quod, & tradidi vobis*, prius enim non ſcripto, ſed verbo tantum tradiderat, & ibidem ſubdit, *cætera autem cum venero diſponam*; quæ fortaſſe nunquam ſcripſit.

Aſſert. aſſir. & ſatisfaciẽs quæſtioni huius ſect.

Probatur 1. ex Script.

8. Secundo probatur ex Concilijs: nam ex profeſſo definita eſt hæc veritas in Concil. Trident. ſeſſ. 4. & prius in Synod. 5. Conſtantinopolit. Act. 10. & in 7. Synod. aliàs Nicæna 2. Actione 2. quidam Baſil. Epiſcopus, anathematizat eos, qui traditiones catholicæ Eccleſiæ contemnunt, & eſt anathematiſmus ſeptimus, quem totum Concilium approbauit: & idem traditum eſſe in Concilio Nicæno 1. refert Theodoret. lib. 8. Hiſtor. cap. 8. Deinde idem confirmant Sancti Patres, & præcipuus locus in hac materia videtur eſſe Baſilij lib. de Spiritu ſancto, vbi cap. 7. ait, quædam eſſe dogmata ſcripta, quædam verò ex Apoſtolorum traditione, *& vtraque*, inquit, *parem vim habent ad pietatem*, & cap. 29. dicit, *Apoſtolicum eſſe, etiam traditionibus non ſcriptis inhærere*. Idem tradit optime Iren. lib. 3 cap. 3. & 4. Auguſt. Epiſtola 3. & 86. & lib. 2. contra Iulianum, de Patribus dicit, *quod inuenerunt in Eccleſia, tenuerunt, & quod à ſuis Patribus didicerunt nobis tradiderunt*, docens idem eſſe nobis faciendum. Recte Cyprian. Epiſtola 74. *Si ad diuina traditionis originem, & caput reuertamur, ceſſat error humanus*, quod commendat Auguſtin. lib. 5. de Baptiſmo cap. 21. Idem ſumitur ex Dionyſio cap. 1. de Eccleſiaſtica Hierarch. Chryſoſtomus, & Theophilact. 2. ad Timoth. 1.

Probatur 2. ex Concil. & Patribus.

9. Tertio, oſtenditur ſufficientia, & neceſſitas huius regulæ, primò, quia eſt antiquior, quam Scriptura: hæc enim cæpit à Moyſe, vt nunc ſuppono, fides autem incepit ab initio mundi: & vſque ad Moyſem per ſolam traditionem conſeruata eſt: & illa tunc erat certa regula fidei. Dicetur fortaſſe, tunc pauca myſteria fidei fuiſſe reuelata, & ideo ſufficere traditionem, ſed hoc nihil obſtat, tum quia non contendimus, nunc dari ſolam traditionem, nam habe-

Tertio probatur ratione ducta à ſufficientia & neceſſitate.

mus etiam ſcripturá; tum maxime quia in lege etiá euangelica, per aliquot annos, fuit fides conſeruata ſine ſcriptura noui teſtamenti, ſaltem per 8. annos quando Matth. ſuum ſcripſit Euangelium, & fuit primus ſcriptor Canonicus noui teſtamenti, prout etiam lib. 10. de legib. cap. 3. n. 7. obſeruauimus; ergo illo tempore traditio fuit certa regula, quoad totam fidem euangelicam: ergo de ſe eſt ſufficiens regula; præterea, quoad aliquid, eſt omnino neceſſaria, quia ipſamet ſcriptura, vt ſit authentica, debet eſſe traditione firmata: nam ipſimet hæretici pro certo credunt quatuor Euangelia, eſſe canonica, & non plura. Vnde ergo id credere poſſunt niſi traditione: nã in ipſis euangelijs hoc ſcriptum non eſt, & definitionibus eccleſiæ ipſi non credunt, & quamuis crederent, ipſa eccleſia ad hoc definiendum, traditione ducitur: ergo qui ſcripturis credit, non poteſt negare traditionem, iuxta illud Auguſtin. ſupra citatum *Euangelio non crederem*, &c. Et videri poteſt Euſebius lib. 6. Hiſtor. cap. 10. Denique eſt neceſſaria traditio, ad certam intelligentiam ſcripturarum, nam ille ſenſus certior ſemper eſt, qui ex traditione Patrum, habetur, de quo videri poteſt Hierony. in cap. 44. Ezech. & Auguſt. dicta epiſt. 3. & Bernard. ad fratres de monte Dei.

Item ratione à priori.

10. Ratio denique à priori eſt, quia ratio credendi eſt verbum Dei; ergo quòd ſit ſcriptum, non variat, neque minuit eius authoritatem, quia hæ conditiones extrinſecæ, & accidẽtariæ ſunt, vt conſtat: ſed traditio Eccleſiæ ſufficienter proponit verbum Dei non ſcriptum; ergo non eſt minus regula credendi, quam libri, qui continent verbum ſcriptum.

Reſponſio hęreticorũ ad proximã rationem, refellitur.

Reſpondent hæretici, verum quidem eſſe verbum Dei, ſi daretur non ſcriptum, ſufficere ad credendum: nullum tamen eſſe tale verbum. Sed contra, quia ipſi hoc gratis affirmant, & ſine fundamento: nam ſcriptura nunquam dixit nullum eſſe verbum Dei in eccleſia, quod in ipſa non ſit ſcriptum: ſi ergo hæretici ſolùm credunt ſcripturis, cur id credunt? deinde nos proferimus multa, quę credũtur de fide, licet non ſint ſcripta, vt illud quod diximus, de numero euangeliorum: itẽ quòd B. Maria ſemper virgo permanſerit, vel quòd nunquam venialiter peccauerit, non ſunt expreſſe ſcripta in euangelio, & tamen certa F. de creduntur: item quòd infantes rectè baptizentur, & alia multa de ſacramentis, de vſu imaginum, & ſimilibus, quod magis etiam conſtabit ex argumentorum ſolutionibus.

Ad 1 fundã. in num. 2.

11. Primum erat de ſufficientia Scripturæ. Ad quod reſpondemus non eſſe de neceſsitate Scripturæ ſacræ, nec de perfectione eius, quòd omnia credenda contineat explicitè; ſatis eſt enim, quod contineat myſteria noſtræ redemptionis, & ſubſtantialia fundamenta eccleſiæ, cum medijs neceſſarijs ad ſalutem, nam ex his facile poſſunt alia retineri in eccleſia, quæ ad fidem pertinent: & hoc maxime verum habet in lege euangelica, & in ſcriptura noui teſtamenti. Nam hæc lex, vt iam diſp. 4. ſect. 1. nu. 7. adduximus, per ſe non poſtulat, vt ſit ſcripta *in tabulis*, ſed *in cordibus*, ita enim promiſſa fuerat Hier. 31. & ponderat Paul. ad Hebr. 8. & 10. & ideo ſcriptura noui teſtamenti conciſa eſt, & breuis, vnde à Patribus vocatur, *Verbum abbreuiatum*, quia nõ eſt per ſe data, vt contineat expreſſe omnia credenda, ſed pręcipua myſteria, vt dixi, & vt det principia credendi reliqua, & arma contra hæreticos. Addunt etiam Dionyſ. & Iren. noluiſſe Deum omnia ſcribi, vt reliqua myſteria occultiora manerent, vel certe ad exercitium fidei, & ad commendandam dictam perfectionem euangelicæ legis.

Ad 2. ibid.

12. Secundum argumentum ſumebatur ex teſtimonijs, quæ prohibent addere aliquid ſcripturis, quorum proprius ſenſus eſt, prohiberi additiones corrumpentes ſcripturas, vel mutantes verum ſenſum earum, quales olim erãt traditiones Phariſæorum, quas Chriſtus Dominus Matth. 15. perſtringit. Addere vero poſſumus, prohiberi etiam apponi aliquo ſpiritu proprio, & humano. Traditiones autem non ſcriptæ, de quibus tractamus datæ ſunt ab Spiritu S. Et ſimili modo poteſt eccleſia, quæ ab Spiritu S. regitur, adijcere ſeruãda à fidelibus, vt in tract. de legib. oſtẽdimus l. 4. à princ. Hæc vero, & ſimilia, nõ adduntur ſcripturis, vt fiant quaſi partes eius (quod poteſt etiam cenſeri prohibitum) ſed adduntur, vt credenda, & ſeruanda à fidelibus, vltra ea quæ ſcripta ſunt, quod nullibi eſt prohibitum. Et ita reſponſum eſt ad tertium etiam argumentum: nam ſcriptura reprobat traditiones humanas contrarias diuinis, vel rectæ rationi, non vero reprobat, imo approbat legitimas traditiones, vt ſatis oſtenſum eſt.

Ad 3.

Ad 4.

13. Ad quartum de incommodis, vel periculis traditionum, dicimus in primis, ſi eccleſia deſtituatur regimine Spiritus S. eadem, vel maiora eſſe in ſcripturis, vt ex dictis in ſect. præced. & experientia manifeſtum eſt: nam diſcurſu temporum ſolent libri amitti, diminui, mutilari, & corrumpi, maxime quando in varias linguas transferuntur; ſicut ergo prouidit Deus in eccleſia modum, quo vera ſcriptura in ea cõſeruetur, ita etiam prouidit modum, quo vera traditio diuina in ea retineatur, & infallibiliter conſeruetur: quis autem hic modus ſit, ſectiones ſequentes declarabunt.

SECTIO V.

Vtrum neceſſaria ſit in Eccleſia alia regula fidei animata, quæ loqui poſſit hominibus, & veram doctrinam diſcernere?

Error negãs neceſſitatem

PRiusquam in particulari dicam de hac viua regula fidei, viſum eſt, quæſtionem propoſitam in generali præmittere, quoniam eſt cardo omnium controuerſiarum cum hæreticis omnibus, præſertim huius temporis, qui contendunt nullam talem regulam eſſe neceſſariam, ſed ſcripturam ſufficere, cum vniuſcuiuſque legentis, & intelligentis ſpiritu, ita refert Bellarmin. lib. 3. de verbo Dei cap. 3. & late impugnat in ſequentibus, & Petr. Soto cont. Brentium cap. de ſacra Scriptura, & Hoſius contra eundem pro fide Catholica, & Clithouæus contra Lutherum. Roffenſ. & alij. Fundamenta ſunt primò, ex teſtimonijs ſcripturæ, quib. monemur, vt probemus ſpiritum. 1 Ioan. 4. & 2. ad Theſſalon. 4. & ſolet addi promiſsio Ioan. 7. *Si quis voluerit voluntatem Patris facere, cognoſcet de doctrina mea*, &c. & Ioan. 10. *Oues meæ vocem meam audiunt*: ergo ſi vnuſquiſque ſe diſponat, ipſe erit iudex ſufficiens ſuæ fidei, iuxta illud 1. ad Corinth. 2. *ſpiritualis omnia iudicat* Secundo quia ſi talis eſſet aliqua regula, ſuperuacaneæ eſſent aliæ, ad quid enim neceſſariæ ſunt regulæ mortuæ, ſi habemus viuum oraculum? accedit quod iam aliæ non eſſent regulæ; nam deberent per hanc viuam regulari. Vnde etiam ſequeretur iudicium alicuius hominis, eſſe præferendum ſcripturis ſacris, quod eſt magnum abſurdum. Tertio, poſſumus argumentari: quia etiam talis regula erit multis modis incerta, tum quia non eſt certum, hunc hominem vel hanc hominum congregationem talem eſſe, qualem eſſe oportet, vt ſit regula fidei, tum etiam quia eo ipſo quod eſt homo, eſt ſuſpectæ fidei, & poteſt decipere, quod ſi allegetur promiſsio Dei, hæc etiam eſt incerta, vel ſaltem incertum erit, an ſit abſoluta, vel ſub aliqua conditione, de qua non conſtat: ergo talis regula inutilis eſt, eritque alia neceſſaria, & ſic procedetur in infinitum.

1. erroris motiuum.

2. motiuum.

Tertium.

Aſſertio affir. de fide probanda poſtea authoritat.

2. Nihilominus veritas catholica eſt, dari in vera eccleſia Chriſti regulam aliquam viuam, quæ humano, & ſenſibili modo poſsit infallibiliter res

fidei

fidei proponere, ac definire. Hæc aſſertio, quæ de fide eſt, authoritate oſtendetur magis propriè, illam regulam in particulari deſignando, quod fiet ſequentibus ſectionibus. Interim ſufficit nobis, in veteri etiam teſtamento fuiſſe aliquid ſimile indicatū: nam Deuter. 17. dicitur: *Si quid ambiguum, atque difficile occurrerit, aſcendens ad locum &c. & ad ſacerdotes.* Vnde Malach. 2. *Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem Domini requires de ore eius*: ergo non eſt veriſimile, reliquiſſe Chriſtum Eccleſiam ſuam ſine hoc genere prouidentiæ, ſed potius reliquiſſe cum multo maiori perfectione. Vnde Actorum 15. orta inter fideles controuerſia de legalibus, an eſſent à fidelibus ex gentibus conuerſis obſeruanda? nemo auſus eſt ad proprium ſpiritum, vel iudicium prouocare, ſed conuenerunt Apoſtoli, & ſenſibili, & humano modo veritatem definierunt per illa verba: *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis.* Simili modo Paulus quamuis haberet infallibilem directionem Spiritus ſancti, nihilominus aſcendit Hieruſalem, vt Euangelium ſuum cum Apoſtolis, & præſertim cum Petro conferret, vt ipſe refert ad Galat. 2. quod non fecit, quia de ſua doctrina dubitaret, ſed vt toti Eccleſiæ conſtaret, eſſe conformem publicæ, & communi regulæ, vt notauit Hieronym. ibi, & epiſt. 87. ad Auguſtinum, & Auguſt. 18. cont. Fauſt. cap. 4. Et Tertull. lib. 4. contra Marcionem: ſemper ergo ſenſit Eccleſia, & ſenſerunt Apoſtoli, hanc regulam eſſe neceſſariam. Vnde ſunt notanda verba Cyprian. Epiſt. 69. Aliàs lib. 4. epiſtol. 9. *Inde ſchiſmata, & hæreſes oriuntur, quòd Epiſcopus qui vnus eſt, & Eccleſiæ præeſt, ſuperba contentione contemnitur*, quæ repetit epiſt. 55. aliàs lib. 1. epiſt. 3. & addit, *nec vnus in Eccleſia cogitatur Epiſcopus, qui vice Chriſti ſit iudex*: ſunt etiam notanda verba Auguſtini. 32. contra Fauſtum capite 39. dicentis ad hæreticos, *videtis id vos agere, vt de medio tollatur diuina authoritas, vt ſuus vnicuique animus author ſit, qui in vnaquaque reprobet, aut improbet.* Denique ſic dicit Hieronymus contra Luciferianum. *Si non ſit in Eccleſia vna eminens poteſtas, tot futura ſunt ſchiſmata, quot ſacerdotes.*

Probatur nūc obiter exemplo.

Item ratione probatur 1.

3. Nunc verò ratione præcipue agendum eſt. Et inprimis applicari hic poſſunt rationes, quibus ſect. 1. oſtendimus, neceſſariam eſſe aliquam infallibilem regulam fidei ſenſibilem, & quæ humano modo cōſuli poſſit: nam ſi huic neceſsitati addantur ea, quæ in 3. & 4. ſect. dicta ſunt, euidenter concluditur, non ſufficere regulam mortuam ſine viua. Probatur hæc illatio, quia in 3. ſect. oſtenſum eſt, Scripturam eſſe obſcuram, & intellectu difficilem, & obſcuriorē, & magis dubiam reddi, ob varietatem linguarum, & tranſlationum, ac denique de ipſiuſmet Scripturæ authoritate ambigi poſſe, an canonica ſit, & ſimiles difficultates occurrere poſſunt circa traditiones, vt præcedenti ſectione viſum eſt; ergo neceſſaria eſt regula viua, quæ ſit iudex circa ſenſum Scripturæ, & alia dubia emergentia: non poteſt autem priuata perſona eſſe talis iudex; ergo debet eſſe publica regula à Deo ſtatuta. Hæc ratio habet magnum fundamentum in Patribus, & præſertim videri poteſt Clemens in epiſt. 1. vbi acriter inuehitur in eos, qui controuerſias fidei volunt proprio iudicio definire, quòd frequentiùs tradunt Patres circa intelligentiam ſcripturarum, in quo videri poteſt optime Tertull. de præſcript. cont. Hæret. & in lib. de reſurrectione carnis, vbi optime dicit hæreſes eſſe non poſſe, ſi non etiam Scripturæ male intelligi poſſent, & Auguſtin. de vtilitate credendi cap. 7. *Tu, inquit, in eos libros qui ſancti, & diuinorum myſteriorum pleni ſunt, & propè totius humani generis confeſſione diffamantur, ſine duce irruis, & ſine præceptore audes proferre ſententiam.*

Hæc ratio magnum robur habet ex patrum dictis.

Probatur 2.

4. Deinde probatur euidenter diſcurſus factus. Nam experientia oſtendit oriri circa myſteria fidei varias controuerſias in Eccleſia, propter hæreticorum importunitatem, & ipſos hæreticos inter ſe, etiam eſſe diſsidentes; ergo niſi ſit aliqua viua habens authoritatem ſtatuendi quid credendum ſit, impoſſibile eſt conſeruari Eccleſiam cum fide, quam Chriſtus in ea eſſe voluit. Probatur conſequentia primò, quia, vt oſtenſum eſt, ſola Scriptura & traditio non ſufficiunt; quia, & de ſenſu, & de certitudine, & qualitate illarum, ſunt potiſsimæ controuerſiæ. Deinde non ſufficiunt priuata iudicia diſſentientium inter ſe, quia vel ſunt paria, vel ſi altera pars excedat in ſapientia humana, vel etiam in moribus, vel alijs coniecturis, non tranſcendit totum hoc probabilitatem humanam, & ita totum fidei negotium, ad humanam opinionem reducitur. Denique neutra pars allegare poteſt ſpiritum priuatū infallibiliter dirigentem, tum quia quælibet poteſt hoc dicere, & cum ſæpe contradictoria dicant, non poteſt vtraque eſſe à bono ſpiritu, neque eſt maior ratio, cur vni credatur, quàm alteri; quia neutra exhibet aliquod certum ſignum, quod à bono ſpiritu moueatur, cum tamen generaliter incertum ſit, qualis ſit talis ſpiritus, niſi per aliam certiorem regulam diſcernatur, ſiquidem, *Angelus Satanæ transfigurat ſe in Angelum lucis.* Et confirmatur tandem; nam qui credēdum putat propter huiuſmodi priuatum ſpiritum, re ipſa aſſeuerat, ſe habere, vel diuinam reuelationem, vel infallibilem aſsiſtentiam Spiritus ſancti. Oportet ergo, vt oſtendat vel aliquam promiſsionem eius, vel aliquod indicium, ſeu ſignum illius, ſaltem moraliter certum. Nemo autem ſine magna dementia credere poteſt, ſe habere aſsiſtentiam Spiritus ſancti, vt credat ea, quæ ſunt contraria alijs regulis fidei, vel alicui regulæ, cui promiſſa eſt hæc aſsiſtentia, vt videbimus.

Hæreticorū reſponſio ad ſuperiores rationes.

5. Quæ rationes, & aliæ ſimiles coegerunt aliquos hæreticos huius temporis, vt dicerent has controuerſias non poſſe per certam regulam definiri, ac ſubinde vnumquemque ſaluari poſſe credendo ea quæ ſibi Spiritus ſanctus interiùs dictat; ſed hoc inprimis repugnat omni rectæ rationi: nam illo modo datur libera licentia omnibus hæreticis, & ſchiſmaticis, & infinitis diſſenſionibus, & neceſſario tollitur certitudo in omnibus, quæ creduntur: nam licet fortaſſe in aliquibus nunc conueniant omnes Catholici, & hæretici, illud eſt accidentarium: cras enim poterunt aliqui diſſentire, & proprium ſpiritum allegare, ſicut hæretici, qui nunc ſunt, ante paucos annos fecerunt. Deinde repugnat ſcripturis dicentibus, ſine vera fide neminem poſſe ſaluari; fides autem contrariæ non poſſunt eſſe ſimul veræ; ergo neutra poſſet ſufficere ad ſalutem, quod etiam Scripturis, & Patribus maxime repugnat. Sequitur etiam extra Eccleſiam eſſe ſalutem, quia vbi vera fides non eſt, neque etiam eſt Eccleſia. Denique ſequitur ſine auxilio Spiritus ſancti, poſſe aliquem credere ſicut oportet: quia Spiritus ſanctus non præbet auxilium ad falſum credendum. Tandem repugnat maxime ille error diuinæ prouidentiæ. Nam Deus præcepit in ſua Eccleſia eſſe, *vnam fidem*, Epheſ. 4. & illam eſſe certam, ſimulque voluit, hanc Eccleſiam eſſe perpetuam, *columnam veritatis*, 1. Timoth. 3. ergo defeciſſet maxime in neceſſarijs, ſi non prouidiſſet huic Eccleſiæ, de aliqua viua regula, à qua poſsit doceri, ſine periculo fallitatis: quia ſine illa impoſsibile erat impleri illa omnia, quæ partim DEVS promittit, partim præcepit, vt ex ſcriptur. conſtat.

Impugnatur 1.

Secundo.

Tertio.

Ad 1. motiuū in n. 1. tripliciter ſatisfit.

6. Ad primum igitur argumentum hæreticorum, ſumptum ex ſcripturis præcipientibus *probare ſpiritus*, reſpondemus inprimis monendo illos, vt hoc obſeruent, nam ſi ſuos ſpiritus priuatos probarent, inuenirent eſſe ſpiritus erroris, non Dei. 1.
Deinde dicimus in rebus dubijs probandos eſſe ſpiritus, nam in certis, quæ Eccleſia docet, non eſt neceſſaria probatio, ſed ſi ſpiritus ſit conformis Eccleſiæ oportet 2.

ſequi illum. Si verò ſit contrarius, repugnare illi, *Etiamſi Angelus de cœlo euangelizet aliter, quam euangelizatum eſt.* Tertio dicitur etiam in rebus dubijs probandos eſſe ſpiritus, per regulam fidei viuam & certam, vt ſenſit Auguſtinus 12. Gen. ad Liter. capite decimo quarto. & ſuppoſita hac regula conferre poterit bona diſpoſitio, & oratio dubitantis, vt à Spiritu ſancto, non per reuelationem priuatam (quæ ordinariè petenda non eſt) ſed per ſpeciale auxilium illuminet ad veritatem, vel ſpeculatiuam, vel practicam attingendam, iuxta illud Lucæ decimo ſexto. *Dabit ſpiritum bonum petentibus ſe*, & hoc eſt, quod in alijs teſtimonijs ibi citatis ſignificatur. Ad ſecundum reſpondetur, regulam viuam non excludere neceſsitatem aliarum, quas ſupra poſuimus: quia hæc regula viua non docet per nouas, & priuatas reuelationes, & ideo indiget Scriptura, & traditione ad docendum. Vnde ſemper his regulis vtuntur Pontifices, & Concilia, vt conſtat maxime ex Tridentino ſectione quarta. & ita eiuſmodi regulæ ſe mutuò iuuant, & ſe habent, ſicut excedens, & exceſſum; licet in hoc quandam habeant æqualitatem, quod ab Spiritu ſancto omnes habent infallibilitatem. In tertio argumento petitur, quomodo hæc regula viua poſsit eſſe certa, ſed hoc conſtabit ex ſequentibus ſectionibus.

Ad 2. motiuũ

Ad 3.

In poſteriore hac lectura de fide, diſſeruit author ſolum de Eccleſia quatenus regula fidei quod erat proprij inſtituti, ex priori tamen, cæteram de Eccleſia tractationem animo lectori damus inferius diſputatione nona.

SECTIO VI.

Vtrum Eccleſia vniuerſalis ſit infallibilis in credendo, & conſequenter ſit certa regula fidei?

1. Eccleſiæ nomen varias habet ſignificationes, ſed quod ad præſens ſpectat, ſignificat congregationem fidelium. In qua deſcriptione, ſi nihil aliud ei addatur, comprehenditur Eccleſia, prout fuit ab initio mundi; quia ſemper habuit Deus in mundo aliquos fideles veri Dei cultores, quorum congregatio Eccleſia dicitur, & ita fuit perpetua à principio mundi, vt eſt certum in doctrina Sanctorum; ſic etiam in populo Iudæorum fuit quædam ſpecialis Eccleſia, nam fuit etiam cõgregatio fidelium ſpeciali modo Deum colentium: nunc autem ſpecialiori modo vocem illam ſumimus, vt ſignificat eccleſiam Chriſti catholicam, & apoſtolicã. Supponimus enim Chriſtum Dominum ſpeciali modo eccleſiam ſuam inſtituiſſe, iuxta verbum ſuum, *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, & iuxta verbum Pauli, *Poſuit vos Spiritus ſanctus Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo*, & de ratione huius Eccleſiæ eſt, vt ſit congregatio fidelium, qui in Baptiſmo fidem ſuam profeſſi ſunt, & ſub vno ſacrificio, capite, & ſacramentis à Chriſto inſtitutis Deum colit, & ab alijs populis diſcernitur. De hac ergo Eccleſia loquimur, de qua ampliſsima eſt diſputatio, ſi de inſtitutione illius, de membris, & partibus eius, ac priuilegijs eius, agendum eſſet; ſed nec breuitas temporis hoc nobis permittit, nec materia de fide quam tractamus in rigore hoc poſtulat. Videri ergo poſſunt Cano, Bellarm. & reliqui ſuprà citati, & ſpecialiter Turrecrem. in Sum. de Eccleſia; ſola ergo infallibilitas Eccleſiæ ad hunc locum pertinet, & de illa breuiter dicemus.

Vide infra diſp. 9.

Error negans authoritatẽ Eccleſiæ.

2. Non defuerunt ergo hæretici, qui dixerunt totam Eccleſiam poſſe in fide deficere; ita enim ſenſerunt Marcioniſtæ, vt eſt apud Euſeb. lib. 1. Hiſtor. c. 16. Donatiſtæ ex Auguſt. epiſt. 48. & 50. Iconomachi in 7. ſynod. & VVicleph. ex Concil. Conſtan. in art. 36. eiuſdem in Act. 8. & hoc in re ipſa ſequuntur hæretici huius tẽporis, q̃uis non ſub nomine *Eccleſiæ catholicæ, ſed Romanæ.* Veruntamen nõ loquuntur de eccleſia Romana, vt eſt particularis diœceſis, ſeu epiſcopatus, ſed vt comprehendit omnes credentes in Chriſtum, ſub obedientia epiſcopi Romani, & hæc eſt eccleſia Catholica, velint, nolint; quia nullam aliam aſsignare poſſunt, neque in alia reperitur antiquitas, & ſucceſsio Apoſtolica, & aliæ notæ veræ eccleſiæ: & ideo tandem fatentur, hanc quidem eſſe viſibilem eccleſiam vniuerſalem, vt tamẽ illam ſubijciant errori, & deceptioni, fingunt aliam inuiſibilem eccleſiam, in qua vera fides ſaluatur: ſed eſt merum figmentum, vt paulò inferiùs dicam. Fundamentum iſtorum eſſe videtur, quia hæc eccleſia eſt cõgregatio merè humana, & nulla promiſsio infallibilitatis illi facta inuenitur: omnis autem humana congregatio interdum decipi poteſt: ſic enim olim ſynagoga à fide defecit adorãdo vitulum. Exod. 32. & ſaltem tempore Antichriſti dicitur eccleſia defectura, in 2. epiſt. ad Theſſal. & loquendo de illo tẽpore dixit Chriſtus, *Cum venerit filius hominis, putas ne inueniet fidem in terra.* Et confirmatur: nam quælibet pars eccleſiæ poteſt errare in fide, quia illi ſaltem nõ eſt facta promiſsio, & patet de quolibet regno, vel prouincia eccleſiæ: ergo eadem ratione omnes epiſcopi poſſunt ſimul deficere à fide, quia tantum ſunt vna pars eccleſiæ: ergo etiam reliqui poſſunt deficere, quia ordinariè ſequuntur paſtores ſuos, imo ad id tenentur.

Erroris fundam.

Confirm.

3. Catholica autem veritas eſt in contrarium: ad quam explicandam, aduerto, ſermonem eſſe de vniuerſali eccleſia catholica. Hæc autem duobus modis poteſt conſpirare, ſeu conuenire in aſſenſu alicuius rei. Primo credendo illam ſolum vt probabilem, vel probabiliorem, & magis piam; aut in quocunq; alio ſimili gradu, qui nõ attingat certitudinem fidei. Secundo poteſt conuenire credendo aliquid tanquam certum de fide, & à Deo reuelatum, & de hoc poſteriori modo eſt principalis quæſtio: nam alter nõ pertinet ad fidem, aliquid verò de illo in fine ſubijciam. Deinde in aſſenſione fidei, ſeu tanquam de fide, dupliciter cogitari poteſt error, vno modo cum pertinacia, & culpa hæreſis, alio modo per ignorantiam inuincibilem, inter quos modos hæc poteſt cogitari differentia, quod per priorem ſtatim amittitur tota fides, non ſic per poſteriorem, ſaltem in ſingulis perſonis, & ideo oportet de his modis ſigillatim dicere.

Notatio 1. pro Catholica reſolutione.

Notatio 2.

4. Dico ergo primo: eccleſia vniuerſalis, ſeu Romana non poteſt à fide deficere per hæreſim. Eſt aſſertio de fide, & tam frequens in Concilijs: & Patribus, vt ſuperfluũ videatur aliquid allegare. Videantur ſcripta in Defenſione Fidei, lib. 1. cap. 3. In Symbolo etiam credimus, vnam ſanctam eccleſiam: repugnat autẽ ſanctitati hæreſis: quia hæreſis deſtruit fidem, & fides eſt fundamentum ſanctitatis: ergo hæreſis radicitùs tolli ſanctitatem. Vnde ratio propria, & in Scriptura fundata eſt, quia eccleſia Chriſti non poteſt deficere: deficeret autem, ſi per hæreſim erraret: ergo non poteſt ſic errare. Minor, & probata eſt, & eſt per ſe euidens, quia fides eſt vinculum, & quaſi forma conſtituens hanc eccleſiam, & membra eius, & ideo quicunq; per hæreſim fidem amittit, eo ipſo incipit eſſe extra eccleſiam. Ergo ſi tota eccleſia fidem illo modo amitteret, eo ipſo deſineret eſſe eccleſia,

Aſſertio 1. de fide.

Ratio aſſert.

cleſia, & inciperet eſſe ſynagoga ſatanæ. Maior autẽ probatur ex promiſsione Chriſti Matt. 16. *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduerſus eam*, & vt de hac promiſsione nos certiores redderet, dixit Matthæi vltimo: *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi*, vtique per ſpecialem protectionem, tum vt Deus, tum etiam vt homo, vt Sancti exponunt. Cyrill. Alexand. in libro ſeptimo de Trinitate. Saluian. libro ſecundo de vero iudicio. Hieronym. in epiſtola ad Damaſum. Proſper lib. 2. de vocat. Gent. Beda & Euthym. Matth. vlt. Chryſoſtom. in eundem Matth. hom. 91. Vnde optime idem Chryſoſtom. homil. 4. in cap. 6. Iſaiæ dixit: *Facilius eſſe ſolem extingui quàm Eccleſiam obſcurari*, & de hac eccleſiæ perpetuitate videri poteſt Leo Papa epiſtola 31. & Auguſtinus 22. de Ciuit. cap. 15. & ſequentibus, & in tractatu de legibus tractando de perpetuitate legis gratiæ libro 10. cap. 7. plura adduxi, quæ hanc veritatem confirmant, & eſt optimus locus ad Epheſ. 4. vbi Paulus dixit, datos eſſe eccleſiæ *paſtores, & Doctores, ad conſummationem Sanctorum, donec occurramus omnes in virum perfectum*: ergo vſque ad illud tempus durabit vera eccleſia Chriſti militans, & viatrix, ac ſubinde per veram fidem ambulans.

Aſſert. 2. de fide.

5. Dico ſecundo, Hæc eccleſia non poteſt errare in his, quæ credit tanquam certa de fide, etiam per ignorantiam inuincibilẽ. Hanc etiam aſſertionem cenſeo eſſe de fide certam, eamque late oſtendi lib. 1. defenſionis fidei cap. 4. & illam proprie probat locus Pauli 1. ad Timoth. 2. vbi eccleſiam Dei viui vocat *Columnam & firmamentum veritatis*: nam ſi decipi poſſet credendo falſum, etiam per errorem inuincibilem, non magis eſſet columna veritatis, quàm homo priuatus. Hoc etiam confirmat promiſsio Chriſti. Ioan. 16. *Cum venerit Paracletus docebit vos omnem veritatem*: nam hæc promiſsio maxime intelligitur reſpectu eccleſiæ, & de veritatibus neceſſarijs, & ad fidem pertinentibus. Vnde ratio à priori eſt, quia hæc eccleſia regitur ab Spiritu ſancto, tanquam ab ſponſo ſuo, & à Chriſto habet promiſsionem huius aſsiſtentiæ Spiritus ſancti, & ipſemet Chriſtus eſt caput huius eccleſiæ, iuxta illud ad Epheſ. 1. *Ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam*, id eſt, triumphantem, & militantem, & ſpecialiter ſuper eccleſiam congregatam ex gentibus, & ex Iudæis, iuxta illud Oſeæ 1. *Ponent ſibi caput vnum*, vt recte expoſuit Auguſt. lib. 18. Ciuitat. cap. 28. & ideo perpetuo influit Chriſtus in eccleſiam, tanquam caput in corpus, vt ibid. Paulus dicit. Sicque protegit illam, ne circa fidem erret, etiam inuincibiliter.

Probatur ex Script.

Ratio à priori.

Videri poſſunt dicta in diſp. 23. de Incarnat.

Altera ratio.

6. Altera ratio huius veritatis, & ex fundamentis fidei euidens eſt: quia ſi eccleſia Chriſti poſſet errare, credendo aliquid falſum, tanquam fide certum, etiam per ignorantiam inuincibilem: tota eius fides dubia redderetur: quia in ſingulis formidare poſſet, & dubitare, ne forte per ignorãtiam decipiatur. Conſequens eſt aperte falſum, tum quia non poſſet hoc modo dici firmamentum veritatis: tum etiam: quia non poſſet obligare fideles ad aliquid credendum cum certitudine, & tanquam infallibile, quod eſt contra rationem fidei chriſtianę, vt ſæpe dictum, & oſtenſum eſt: tum etiam, quia eſt contra vſum conciliorum, & ſenſum SS. Patrum: ſemper enim ad ſtatuendam fidem, recurrunt ad eccleſiæ ſenſum, tanquam ad omnino verum, & extra errorem, ſiue per ignorantiam, ſiue quocunque alio modo, vt videre licet in concil. Trident. ſeſs. 6. cap. 8. & ſeſs. 14. ca. 5. & apud Auguſt. lib. de vtilitate credendi cap. 8. & 17. & in principio librorum de doctrina chriſtiana, & Ambroſ. 3. de fide cap. 7.

Effugium hæreticorum ad Eccleſiam inuiſibilem, de quo infra diſput. 9. ſect. 8. & in defenſione fidei lib. 1. cap 7. & 8.

7. His rationibus, & teſtimonijs coacti hæretici, admittunt aliquam Chriſti eccleſiam deficere non poſſe, nec in fide errare, vt tamen lucem veritatis effugiant, diſtinguunt duplicem eccleſiam, viſibilem, & inuiſibilem: & viſibilem dicunt poſſe deficere, & errare: inuiſibilem autem eſſe perpetuam, & infallibilẽ. Sed iſti in primis recedũt à proprio dogmate, quo dicunt, nihil eſſe credẽdum, quod in ſcripturis non inuenitur: illa enim diſtinctio, ſeu eccleſia inuiſibilis inaudita eſt in ſcripturis, vel Patribus. Secundo loquuntur contra verba Chriſti. Quando enim dixit Matth. 16. *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, aperte loquitur de eccleſia viſibili, quam poſtea Petro cõmendauit paſcendam Ioan. 21. Quomodo enim paſceret inuiſibilem eccleſiam? Et tamẽ illi eccleſiæ promiſit ſtabilitatem, *& portæ inferi non prævalebunt*, &c. Et eadem dixit Matth. 16. *Dic Eccleſiæ, & ſi Eccleſiam non audierit*, &c. quæ clare ſupponunt, eccleſiam eſſe viſibilem Sicut etiam illud Act. 20. *Poſuit vos Spiritus ſanctus regere Eccleſiam Dei*. Vnde Aug. lib. 3. contra epiſtolam Parmen. cap. 5 *Eccleſia*, inquit, *ſupra montem conſtituta abſcondi non poteſt* Denique dum hæretici fugiunt ad eccleſiam inuiſibilem, totam certitudinem ſcripturæ canonicæ auferunt: nam ſcriptura, in tantum vt canonica recipitur, in quantum per manus eccleſiæ infallibilis ad nos peruenit, & ab eadem approbatur: ſi autem illa eccleſia inuiſibilis eſt, quis poteſt cognoſcere, an per manus eius ſcriptura ad ſe venerit, & ab ipſa approbetur? imo etiam occludunt viam ſalutis, quia extra eccleſiam veram, non eſt ſalus: ſi autem inuiſibilis eſt, quis poterit illam cognoſcere, vt in ea ſit, & permaneat? de quo videri poteſt Aug cont. Fauſt. cap. 11. vbi requirit ſenſibilia ſacramenta ad diſtinctionem eccleſiæ. Item lib. 4. de baptiſmo cap. 1. & Hieronym. epiſt. ad Damaſ. & Cyprian. de ſimpl. prælat. Latius de hac re infra diſput. 9. ſectione 8. & in defenſione fidei libro 1. cap. 7. & 8.

Expugnatur primo.

Secundo.

Tertio.

Aſſertio 3. bipartita.

8. Dico tertio, quamuis certum non ſit, quæ eccleſia credit tantum, vt pia, & probabilia, eſſe vera: ſi tamen tota eccleſia in aliqua huiuſmodi re conſpirat, tenendum eſt in eo non errare, non ſolum practice, quod eſt manifeſtum, ſed etiam ſpeculatiue. Ratio primæ partis eſt, quia non conſtat in his omnibus regi Eccleſiam ab ſpiritu Sancto, cum ad fidem ea non pertineant, nec ſint ad ſalutem neceſſaria. Ratio vero alterius partis eſt, quia vniuerſa eccleſia, etiam ſpectata vt humana cõgregatio, in qua ſunt plures viri ſapientes, habet humano modo, ſummam authoritatẽ: ergo ſi tota eccleſia iudicet aliquid eſſe probabile, euidenter probabile eſt, & inde in primis tollitur periculũ practici erroris, & de inde fit maxime veriſimile, illud etiam in re ipſa eſſe verum præſertim quia etiã eſt veriſimile, etiã Spiritum Sanctũ ſpecialiter adiuuare, & illuminare Doctores eccleſiæ: ſi enim quoad veritates omnes naturales id conceditur, vt lib. 1. de Grat. cap. 2. nu. 17. diximus, quanto magis in hac materia ſentiendum erit: Sciendum eſt autem in his rebus eſſe gradus: vt ſumi poteſt ex dicendis in diſp. 19. ſect. 2. nam quædam illarum, licet non ſint tam certæ, vt contrariæ ſint hęreticæ, interdum ſunt erroneæ, quia proxime ad principia fidei accedunt; interdũ ſunt temerariæ, propter magnum conſenſum Patrum, cui opponũtur. Interdum vero ſunt tantũ probabiles, vel probabiliores, & ſecundum eoſdem gradus, erit magis, vel minus certum eccleſiam in his non errare.

Ratio prioris partis.

Ratio poſterioris.

Nota.

Aſſertio 4.

Declaratur.

9. Dico quarto. Licet eccleſia ſit infallibilis in credendo, nihilominus formaliter, vt ſic dicam, & tantum ſecundum ſe totam ſumpta, non eſt ſufficiens viua regula fidei in docẽdo. Ratio eſt quia impoſsibile eſt totam hanc eccleſiam conuenire ad aliquid de fide definiendum: & ideo neque eſt apta ab loquendum, & docendum per modum viuæ regulæ: Item quia magna pars huius eccleſiæ non eſt ſufficiens ad docendum, nec hoc pertinet ad ſtatum eius, vt conſtat maxime de ſtatu laicorum. Denique quia docere ex Cathedra definiendo, pertinet ad

 clauem

clauem ſcientiæ, & eſt actus ſpecialis poteſtatis à Chriſto datæ ad regendam Eccleſiam in doctrina. Chriſtus autem non contulit hanc poteſtatem toti corpori Eccleſiæ, ſed capiti, vt ſtatim dicemus, & ita ex ſequentibus ſectionibus hæc aſſertio magis illucidabitur.

Ad fundam. erroris in num. 2.

10. Ad fundamentum hæreticorum iam reſponſum eſt, Eccleſiam non duci in credendo ſpiritu humano ſed diuino, falſumque eſt tempore Antichriſti omnino eſſe defecturam, vt etiam ſcripſi lib. 5. contra Iacobum Angliæ regem cap. 10. à n. 17. Nam licet magna ex parte obſcuranda ſit per vim tribulationis, tamen multi perſeuerabunt, & erunt inſignes Martyres, & Chriſtus Matt. 24. per exaggerationem dicit, *vt in errorem inducantur ſi fieri poteſt, etiam electi.* Significans, ſaltem electos, qui tunc etiam non deerunt, eſſe perſeueraturos: idemque cum proportione dicendum eſt de ſynagoga, quanuis non ſit æqualis ratio, quia illa non erat vniuerſalis Eccleſia.

Ad confirm. ibid.

In confirmatione petitur, an omnes Epiſcopi Eccleſiæ poſsint conuenire in aliquo errore, nam inter catholicos quidam affirmant; quia non inuenitur promiſsio. Alij negant, quia conſtitueretur tota Eccleſia in magno periculo erroris. Mihi vero neutrū videtur ſatis exploratum: probabile autem eſt, ad prouidentiam Chriſti pertinere, vt id non permittat. Intelligiturque de collectione Epiſcoporum extra Pontificem: nam de illo ſtatim dicam. *Doctrinam de Concilio vberiorem habes inferius diſp. 11.*

SECTIO VII.

Vtrum legitimum Concilium ſit infallibilis regula fidei.

Ex multitudine paſtorum Eccleſiæ conficitur, danda eſſe Concilia.

SVpponendum eſt Chriſtum Dominum ita inſtituiſſe ſuam Eccleſiam ſuper petram, & ſub vno Vicario ſuo, vt voluerit eam per Epiſcopos gubernari, vt Paul. teſtatur Actor. 20. & ideo illi ſunt quaſi Principes Eccleſiæ, ſub ſupremo, & ſub illis ſunt alij presbyteri, ſeu inferiores paſtores, ac prælati. Ex qua inſtitutione ſequitur, vt ſicut reſpublica temporalis habet ſua comitia, in quibus præcipui de populo congregantur ad illam regendam: ita & in Eccleſia ſunt congregationes Epiſcoporum, ſeu prælatorum, quæ Concilia, vel Synodi vocantur; nam prior vox fundamentum habet in Scriptura, vt patet Matth. 28. & iam eſt accommodata ad ſignificandum huiuſmodi Eccleſiaſticum conuentum. Alia autem vox græca eſt, & ſynonima, & iam à latinis frequenter vſurpata.

Nomen concilii fundamentum habet in Scriptura.

Cōciliorum triplex genus. 1. genus.

2. Solent autem tria genera conciliorum diſtingui, quædam enim dici poſſunt ſpecialiſsima, ſeu diœceſana, & ſunt ſynodi, quæ in ſingulis Epiſcopatibus congregantur, in quibus vnus tātum Epiſcopus præſt. & inferiores paſtores cum illo conueniūt, de quibus loquuntur aliqui canones in decreto diſt. 18. & Concilium Trident ſeſſ. 24 cap. 4. & 22. de reformatione. Et de his nihil eſt dicendum: quia nunquam congregantur ad fidem docendam, ſed propter regimen.

2. genus bimembre.

In ſecundo ordine ſunt concilia, quæ dici poſſunt particularia, de quibus loquitur Canon. 38. Apoſtolorum, & alij in dicta diſtinctione 18. & Euſeb. lib. 5. hiſt. cap. 22. alias 23. & talia ſunt omnia, quæ non ſunt vniuerſalia totius Eccleſiæ, licet ſint plurium Epiſcopatuum: & hæc in duo membra tacite diſtinguit Aug. lib. 2. de Baptiſmo cap. 3. in concilia prouinciarum, & regionum: priora communiter vocantur prouincialia, ſeu localia, vt in 7. ſynodo Action. 3. & ſunt tantum vnius Archiepiſcopatus, & in eis præeſt Archiepiſcopus, ſuis ſuffraganeis Epiſcopis. Poſteriora vocari ſolent nationalia, quia ſolent eſſe vnius nationis. In qua ſunt plures Archiepiſcopatus ſub vno Patriarcha, vel primate, qui præeſt, & aliquando vocantur generalia, vt in Concilio Toletano 4. in principio, vel vniuerſalia, vt in Concilio Toletano 3. cap. 18. & in Carthaginēſi 4. in principio: intelligitur autem ſecundum quid, vel per comparationem ad priora, vel per reſpectū ad gentem, ſeu nationem, in qua celebrantur.

Duo ſuperiora genera Cōciliorum errare poſſunt in fide.

3. De toto autem hoc genere Conciliorum, quæ particularia vocamus: eadem eſt ratio, & doctrina quantum ad præſens inſtitutum ſpectat: nullum enim illorum, *per ſe ſpectatum*, regula eſt infallibilis fidei, poteſt enim errare, vt de facto errauit tempore Cypriani, & ſub illo: & generaliter traditur in ſynodo Roman. Sub Symmacho. Et ratio eſt quia tale Concilium non eſt vniuerſalis Eccleſia, neque illam repræſentat, neque etiam illam obligare poteſt, ad credendum, quod docet, quia nō habet iuriſdictionem in vniuerſam Eccleſiam. Nec denique inuenimus promiſsionem illi ſpecialiter factam.

Cur errare poſſint.

Dixi autem *per ſe ſpectatum*, quia ſi accedet illi confirmatio Pontificis, iam erit infallibilis regula, tamen illam authoritatē habet à Pontifice, non à ſe, & ideo probatio huius partis pendet ex dicendis ſectione ſequenti. Quod ſi quis interroget, quantam authoritatem habeat hoc Concilium, ante confirmationē? Reſpondeo breuiter, ſi tantum proponat, & doceat illa, quæ iam ſunt definita, vel quæ ſunt per ſe ſatis clare, & expreſſe de fide; habet authoritatem ad cogēdum ſubditos, vt credant, & ad excommunicandum eos, qui repugnauerint, iuxta caput *Ad abolendam* de Hæreticis: quia ille actus magis eſt iuriſdictionis, & ſufficienter proponentis, quod definitum eſt, quam definientis, ſi autem aliquid de nouo tradat, quod non repugnet antiquæ doctrinæ: ſed ex ea potius eliciatur, habet magnam authoritatem humanam, cui contradicere, ordinarie temerarium erit, vt Cano, & Bellarminus, in hac materia docuerunt, poteſt autem in hoc magis, vel minus inueniri, iuxta qualitatem Concilij in amplitudine, vel antiquitate, vel maxime in modo, quo in Eccleſia receptum ſit.

Habent tamen magnā authoritatē, & qualem.

3. genus Cōciliorum.

4. Tertium genus eſt Conciliorum generalium, ſeu vniuerſalium, quæ Auguſtinus ſupra, *plenaria* vocat, de quibus Concilijs tractari poteſt, quas conditiones requirant, & propter quas cauſas congregari poſſunt: aut debeant, & vnde habeant originē ſcilicet, an ex diuino iure, vel ex eccleſiæ inſtitutione: ſed de his videri poſſunt Bellarm. lib. 1. de Concil. Turrecrem. lib. 1. ſum. & Iacobat. in opere de Cōcil. Quod cum alijs eiuſdem argumenti habetur etiam in tom. 13. tractatuum, parte prima editionis venetæ anni 1584.

Conditiones legitimi Cōcilii.

Nunc tantum breuiter ſupponimus, vt hoc Concil. ſit legitimum, debere eſſe congregatum authoritate Pontificis, qui etiam debet in eo præſidere, vel per ſe, vel per legatos ſuos: item debere procedere ſub obedientia, & vnione eiuſdem Pontificis, quæ omnia in ipſiſmet Concilijs frequēter docentur: & in epiſtolis decretalibus Pontificū, & aliqua habentur in decreto diſt. 16. & 17. Ratio vero eſt, quia Pontifex eſt ſupremum caput, ad quod ſpectat vniuerſalis gubernatio, & omnia, quæ ad illam pertinent, & præſertim, quæ grauiora ſunt, vt habetur in Cap. *Maiores* de Baptiſmo, & hoc patebit magis ex ſectione ſequenti. Vt autem talia concilia vniuerſalia ſint, ſufficit, vt conuocatio ſit vniuerſalis, quantum moraliter fieri poſsit, & vt nullus Epiſcopus Catholicus, per ſe excludatur: reliquæ vero circunſtantiæ relictæ ſunt, vt exiſtimo, arbitrio Pōtificis.

Sine dictis conditionibus errare poteſt.

Ex qua doctrina ſumimus, Concilium non coactum à Pontifice, non eſſe regulā fidei, imo poſſe errare, vt in Concilio Ariminenſi viſum eſt. Item ſequitur, Concilium in principio legitime congregatum, ſi in diſcurſu tēporis, pro quo durat, diſcedat ab obedientia, & vnione Pontificis, ex tunc non habere authoritatem, neque eſſe regulam, vt in Baſilienſi Concilio ex parte viſum eſt, de quo nonnulla

diximus

diximus in Defenſione fidei lib.3.cap.18.à num.8. & diſput.9. de cenſur. ſect. 2. multos indicauimus de re eadem tractantes, quæ quidem omnia à fortiori confirmabuntur ex dicendis: ſolum ergo ſupereſt Concilium legitimum, de quo principaliter mota eſt quæſtio.

Varii modi definiendi in generali Concilio.

5. Vt autem breuiter ad illam reſpondeamus, ſupponendum eſt, varios eſſe modos, ſeu gradus in definitione talis Concilij. Primus eſt, quando in illo
1. Papa perſonaliter adeſt, vt in Lateran. ſub Innoc. & ſimilibus, & definitio fit conſentiente Papa, & Con-
2. cilio. Secundus eſt, quando Papa adeſt per legatos habentes ab ipſo ſpecialem inſtructionem de veritatibus definiendis; & definitio fit à Concilio, iuxta
3. talem inſtructionem. Tertius eſt quando legati veniunt ſine inſtructione particulari, ſed Concilio in generali committitur, vt in his vel illis materijs veram fidem definiant, & poſtea definitio fit conſentientibus legatis, & tandem additur confirmatio Pon-
4. tificis. 4. gradus erit, ſi definitio facta à Concilio, &
5. legatis, conſideretur antequam confirmetur à Papa. Quintus erit, ſi Conciliũ aliquid definiat repugnan-
6. tibus legatis, habentibus inſtructionem. Sextus, ſi definiat repugnantibus legatis qui talem inſtructionem non habent. Omitto autem hæreticos, qui in nullo iſtorum graduum, Conciliorum authoritatem admittunt: nam ſuppoſitis, quæ dixi in præcedentibus ſectionibus, nullum habent fundamẽtum & teſtimonia falſa, quæ varijs Concilijs imponunt, refellit ſufficienter Bellarm. lib.2.cap.8. Et ſi attente legantur, quæ refert fere non pertinent ad Concilia generalia, præſertim in materia fidei.

1 Aſſer. Concil. gener. definiens 1 modo, eſt regula fidei.

6. Primo ergo certiſsimum eſt, Concilium generale in quo præſens adeſt Pontifex, eſſe infallibilem regulam fidei, & non poſſe errare in his, quæ in doctrina Fidei definit, vel quæ approbat in materia morum. Hæc veritas ex Scriptura præcipue probatur exemplo Apoſtolorum Actor. 15. vbi in forma definiendi, *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis*, aperte docuerunt, Conciliũ ſimile regi ab Spiritu ſancto, cum definit, ergo non poteſt errare. Deinde probatur optime ex promiſsione Chriſti Ioan. 16. *Cum venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*: nam illa promiſsio non eſt facta ſolùm perſonis Apoſtolorum, pertinet enim ad perpetuitatem, & conſeruationem eccleſiæ, ergo facta eſt etiam pro ſucceſſoribus, vel ſi facta eſt toti eccleſiæ, neceſſe eſt in tali cõcilio impleri, vt pro tota eccleſia ſeruari poſsit: ſolet etiam hæc veritas colligi ex verbis Chriſti Matth.18. *Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum*: quæ verba ad hoc propoſitum afferunt multa concilia, quæ ſuprà refert Bellarm. Quia verò poſſunt accommodari, & ad concilia prouincialia, & ad minores congregationes: aduertendum eſt ibi promitti peculiarem aſsiſtentiam, vel auxilium, vel prouidentiam omnibus, qui nomine ſuo; id eſt, per poteſtatem ab ipſo datam; vel ſecundum debitum ordinem, ad aliquid congregantur, vnicuiq; tamen congregationi, iuxta capacitatem eius, & iuxta exigentiam cauſæ, vel negotij, & ita recte concluditur; quaſi per argumentum à fortiori: ſicut etiam perpendit eo loco Maldonat. ſi Chriſtus adeſt quibuſcunq; congregatis in ſuo nomine, multo magis dicto concilio generali, & conferendo illi auxiliũ tali muneri neceſſarium: & ita induxit illum locum Greg. lib.7.epiſt.c.101.

Probatur 1. ex Script.

Probatur 2. ex tradit.

7. Secundo, habetur hæc veritas ex perpetua traditione, & conſenſu eccleſiæ: nam in primis omnia generalia concilia in ſe agnoſcunt iſtam aſsiſtentiam Spiritus S. & ſub anathemate tanquam hæreticos damnant, non credentes definitionibus ſuis, & vniuerſa eccleſia catholica hactenus illis paruit, & Patres hoc iudicium talis concilij cenſent immutabile, & vltimum, quod non licet amplius in dubium reuocare, vt patet ex Leon.1.ep.61.62.& 150. Et Greg. lib.1.ep.c.24. prope finem, vbi dicit, quatuor concilia prima generalia recipienda eſſe, ſicut quatuor Euãgelia, ſcil. quoad certitudinem in rebus definitis, ſumitur etiam ex Athanaſ. in epiſtol. ad Epictetum, ex Aug. epiſt.162. qui etiam in epiſt.118 dicit, diſputare de eo, quod vniuerſa eccleſia ſentit, *inſolentiſſimæ dementiæ eſſe*. Huiuſmodi autẽ meritò reputatur, quidquid vniuerſale concilium, cum pontifice definit.

Probatur 3. Ratione.

8. Vnde tandem ſumitur ratio euidens, ſtantibus principijs ſuprà poſitis, oſtenſum eſt enim, neceſſariam eſſe in eccleſia aliquam regulam viuam, quæ poſsit in cõtrouerſijs fidei infallibiliter docere, quid tenendum ſit, & in rebus obſcuris, cum eadem certitudine, veritatem explicare, & eccleſiæ proponere: item eſt oſtenſum, hanc regulam non poſſe eſſe totum corpus myſticum eccleſiæ, vt includit totum populum laicum, imo nec totum clerum, propter impoſsibilitatem, & inſufficientiam, & quia non omnes ſunt paſtores, vel doctores eccleſiæ: ergo nulla poteſt cogitari inter homines regula maioris authoritatis, quàm ſit vniuerſale concilium cum põtifice: nam ibi eſt caput eccleſiæ, & alij principes Eccleſiaſtici, qui merito dicuntur vniuerſalem eccleſiam repræſentare: ergo hæc maxime eſt talis regula infallibilis. Et confirmatur: quia huiuſmodi concilium poteſt obligare totam eccleſiam ad credendũ, quod ſic definitum eſt, quia nulla eſt maior poteſtas, in eccleſia: ergo quod ſic definitur, oportet eſſe infallibile: aliàs contingere poſſet, eccleſiam obligari ad credendum de fide aliquid falſum, cuius oppoſitum oſtenſum eſt ſect. præced. neq; contra hanc veritatem, inuenio difficultatem alicuius momenti.

Confirmatiõ

Aſſert 2. Cõcil gener. 1. modo definiens eſt etiam Regula fidei.

9. Addendum verò eſt ſecundo, Concilium generale, in quo Papa non adeſt per ſe, ſed per legatos, poſtquam ab ipſo Papa confirmatum eſt eſſe infallibilem regulam fidei. Eſt aſſertio de Fide, in qua omnes Catholici conueniunt: & habetur ijſdem teſtimonijs, & principijs, & ex communi praxi eccleſiæ, nam plura ex concilijs generalibus à Nicæno vſq; ad Tridentinum, hoc modo peracta ſunt, & confirmata, & ſtatim ſunt habita, vt regulæ fidei infallibiles. Ratio autem eſt, quia ibi adeſt tota authoritas eccleſiæ, quæ inuenitur in Concilio generali, cum præſentia Papæ, qui prius adfuit, quaſi repræſentatiuè per legatos, & id, quod deeſſe videbatur de perſonali conſenſu eius, per cõfirmationem ſuppletum eſt, ergo nihil deeſt ad plenam authoritatẽ, & infallibilitatem talis Cõcilij, nam corporalis illa præſentia, non eſt de ſubſtantia: & ſufficit quaſi ſpiritualis coniunctio per influxum poteſtatis, ſicut aliàs ſignificauit Paul.1.ad Cor.5. quando excõmunicauit abſentem: *congregatis vobis, & meo ſpiritu cum virtute Domini noſtri Ieſu.* Et confirmatur tandem, quia ſæpe moraliter impoſsibile eſt Papã perſonaliter adeſſe Concilio generali, ſæpeq; eſſet cum magno diſpendio eccleſiæ, ergo non eſt veriſimile hanc præſentiam eſſe neceſſariam: quia neq; eſſet conueniens prouidentię modus, neq; eſt fundamentum ad id aſſerendum.

Eius ratio.

Confirm.

3. Aſſert. Cõcil gener 1. modo definiens eſt regula fidei.

10. Tertio addendum eſt, quando concilium generale habet inſtructionem à Papa per legatos, de rebus in particulari definiendis, & ipſum concilium definit ſequendo inſtructionem, errare non poteſt, & ſtatim, nulla ſpectata confirmatione, incipit eſſe illa definitio regula fidei, & res definita de fide. Ita etiam ſentiunt communiter Catholici, & eſt res certa; quia illa definitio iam habet conſenſum totius Concilij, & Papæ, non ſolum per legatos, ſed etiam per ſe ipſum: ergo habet tantam authoritatem, & certitudinem, ſicut definitio Concilij generalis, vbi adeſt præſens Papa. Patet cõſequentia, quia, vt dixi, præſentia, vel abſentia perſonalis, ſeu corporalis parum refert, ſi aliàs conſtat de iudicio, & de conſenſu Pontificis. Deinde probatur, quia illud Concilium, quoad talem definitionem, habet confirmationem Pontificis, quaſi anticipatam: ergo non habet mino-

Probatur 1.

Secundo.

rem

rem authoritatem, quam Concilium generale confirmatum. In his ergo tribus aſſertionibus, nulla eſt dubitatio. In hac vero vltima poſſet aliquid ineſſe difficultatis, ſed facile expediri poteſt ex his quæ tradunt Authores citati, & ideo non immoror.

Dubium de definiente 4. modo.

11. At vero quando Pontifex ſolum adeſt in Concilio per legatos, ſine inſtructione particulari, & totum Concilium cum legatis aliquid definit, eſt graue dubium, an tale Concilium poſſit errare, & conſequenter, an talis definitio faciat fidem ante confirmationem Pontificis: nam in hoc ſunt opiniones inter Catholicos: Pariſienſes enim, & alij qui credunt, tale Concilium eſſe ſupra Pontificem, conſequenter affirmant, eius definitionem eſſe infallibilem, quia eſt à ſuprema poteſtate, & quia illud Concilium repræſentat Eccleſiam vniuerſalem. Contrarium vero docent Caiet. Turrecrem. quos refert, & ſequitur Bellarm. lib. 2. de Concilijs cap. 11. Quibus adde Caſtrum lib. 1. de iuſta hæretic. punit. cap. 6. Quia veriſſimum eſt, Papam eſſe ſupra tale Concilium, quia infallibilitas nec inuenitur directe promiſſa tali Concilio, nec delegabilis eſt, & propter reliqua, quæ in eis videri poſſunt. Ego autem breuiter cenſeo, illud Concilium non eſſe regulam fidei, quia ſaltem eius authoritas infallibilis eſt ſub opinione, & quia non habet iuriſdictionem ad obligandam Eccleſiam ante confirmationem. Nihilominus tamen probabiliſſimum cenſeo, non permiſſurum Deum, vt tale Concilium legitime procedendo erret, vtique faciendo, quod in ſe eſt, non tam propter ipſum, quam propter Pontificem, quia eſſet magna perplexitas, & magnum ſcandalum Eccleſiæ, ſi Pontifex, & Concilium inter ſe diſſentirent. Vnde à fortiori conſtat, generale Concilium definiens duobus vltimis modis, ſcilicet, vel contra inſtructionem Pontificis, quando illam miſit etiam conſentientibus legatis, vel illis diſſentientibus, etiam ſi inſtructionem non habuerint, non eſſe regulam fidei, ſed poſſe errare, quia non procedit legitime, ſed vtroq; modo à capite diſcordat.

Quid ſentiunt Pariſienſes.

Quid vero Caiet Bellarmin Et plerique alii.

Authoris iudicium.

Concil. gen. definiens 5. & 6. modo non eſt Regula fidei.

Doctrinam de Pontifice vberiorem vide infra diſputat. 10.

SECTIO VIII.

Vtrum Summus Pontifex etiam ſine Concilio generali, ſit infallibilis regula fidei.

DE Summo Pontifice duplex eſt potiſſima diſputatio: vna de dignitate, & primatu eius, an fuerit ex inſtitutione Chriſti, & conſequenter ſit de iure diuino: ſed hæc pars ſupponenda potius nunc eſt, quam diſputanda, quia reuera non eſt huius loci propria neque datur temporis commoditas, legi ergo poſſunt citati Authores, præſertim Turrecrem. Cano, & Bellarm. & Caietan. in opuſc. de hac re. Nos ergo ſupponimus tanquam de fide certum, Chriſtum Dominum inſtituiſſe Eccleſiam ſuam, vt eſſet vna ſpiritualis reſpublica, habens monarchicum regimen, quod ipſemet Chriſtus in Petro inchoauit, vt perpetuo duraret in ſucceſſoribus eius. Ita conſtat ex promiſſione Chriſti Matth. 16. *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*: Nam eſt moraliter euidens, per illum articulum, *Hanc*, Petrum deſignaſſe, præmiſerat enim, *Tu es Petrus*, & ſtatim ſubiungit, *& portæ inferi non præualebunt aduerſus eam*, ſignificans perpetuitatem ædificij fundari in illa Petra, & conſequenter illam Petram fore perpetuam, non in perſona, ſed in cathedra, & ſucceſſione. Et illi eodẽ modo ſtatim promiſit, peculiari, & ſingulari excellentia, claues Eccleſiæ dicens. *Tibi dabo claues regni cælorum.* Denique, promiſſionem hanc prope aſſenſionem ſuam Chriſtus impleuit Ioan. 21. dicens Petro, *Paſce agnos, & paſce oues meas*, id eſt, rege & guberna: hoc enim in ſimilibus locis ſignificat verbum *paſcendi* in Scriptura, iuxta Phraſim Hebraicam. Totum gregem meum, à minimo vſque ad magnum, qui per agnos, & oues ſignificatur: itaque ex conſonantia horum locorum, & verborum proprietate, & ex rei neceſſitate, & materiæ grauitate, & ex communi ſenſu, ac traditione Eccleſię & Patrum omnium, cõſtat Chriſtum ibi inſtituiſſe primatum Eccleſiæ in perſona Petri, vt in ſucceſſoribus eius perpetuo duraret: & ita eſt hic articulus tenendus, non ſolum tanquam de fide, ſed tanquam vnum ex præcipuis fundamentis fidei, & maxime neceſſarium, ad tollendas hæreſes, & ſchiſmata, vt citati authores latiſſime proſequuntur, referendo Patres, quos breuiter, & erudite colligit Maldonat. in vtrumque locũ Matth. & Ioan. ſatis accurate illa exponendo.

Vide lib. 1. defenſionis fidei cap. 10. & infra diſp. 10. ſect. 1. Inſtituiſſe Chriſtum monarchiam Eccleſiæ, eſt de fide.

Recenſentur variæ Pontificis poteſtates.

2. Altera pars huius diſputationis eſt de poteſtate Pontificis, quæ plura membra complectitur ad varias materias pertinentia, habet enim ſupremam poteſtatem iuriſdictionis in foro ſacramentali, de qua dictum eſt in materia de pænitentia diſp. 16. habet deinde ſupremam iuriſdictionem in externo foro ſpirituali, & Eccleſiaſtico, quæ legiſlatiua eſt, ſeu directiua, & conſequenter etiam eſt diſpenſatiua, & de illa tractauimus, in materia de legibus lib. 4 à principio, & lib. 3. defenſionis fidei à cap. 6. & multa in tractatu de voto lib. 6. cap. 9 & de iuramẽto lib. 2. cap. 30. eſt etiam poteſtas coactiua, de qua in tomo de cenſuris diſp. 1. ſect. 2. dictum eſt. Extenditur etiam ad diſpenſandum indulgentiarum theſaurum, vt in tomo de pænitentia diſp. 39. declaratum eſt. Solum ergo ſupereſt dicendum de poteſtate definiendi, ſeu docendi Eccleſiam cum infallibilitate, quæ propria eſt huius loci: & quia de Pontifice, vt definiente ſimul cum Concilio generali, iam dictum eſt, ſolum ſupereſt inquirendum. Vtrum ſi ſolus definiat abſque generali Concilio, eandem habeat infallibilitatem: & ſit regula fidei, vel poſſit errare: Quia non ſolum hæretici affirmant errare poſſe, quod mirum non eſt, cum primatum eius negẽt, verum etiam aliqui catholici dubij ſint: quia licet primatum agnoſcant ſupra ſingulos de eccleſia, non tamen ſupra totam Eccleſiam collectiue, & in Concilio generali congregatam, quod etiam fundamentum falſum eſt, & ideo illo omiſſo,

Præſens quæſtio eſt ſolũ de poteſtate definiendi.

Partis neg. argum. 1.

3. Ratio dubitandi eſſe poteſt. Primo, quia vna regula viua ſufficit eccleſiæ, & hæc iam aſſignata eſt, ſcilicet Concilium generale legitimum, & approbatum: ergo Pontifex per ſe non eſt regula. Probãtur conſequentia, tum quia in poteſtate tam ſingulari, & excellenti, non oportuit dari multitudinem, tum maxime, quia in negotio tam graui non expediebat eccleſiæ, vt ſolus Pontifex ſine ſupremo examine, quale ſit in Concilio generali poſſit res definire. Vnde argumentor ſecundo, quia alias, quidquid Pontifex definiret, etiamſi temere, & ſine debito Concilio id faceret, eſſet de fide credendum, quod duriſſimum eſt. Tertio eſt communis difficultas: quia definitio ſemper fit à particulari perſona, vt conſtat, ſed nunquam eſt de fide hanc perſonam, quæ loquitur, eſſe verum Pontificem: ergo nunquam poteſt eſſe de fide, quod definit.

Secundum.

Tertium.

Aſſert affir. Catholica.

4. Nihilominus veritas Catholica eſt, Pontificem definientem ex cathedra, eſſe regulam fidei, quæ errare non poteſt, quando aliquid authentice proponit vniuerſæ eccleſiæ, tanquam de fide diuina credendum: ita docent hoc tempore omnes Catholici Doctores, & cenſeo, eſſe rem de fide certam, quæ in primis probari poteſt ex teſtimonijs proxime citatis. Nam Chriſtus dedit Petro, & ſucceſſoribus eius authoritatem paſcendi Eccleſiam, maxime in doctrina: & ſingulari modo, id eſt, non tantum per authoritatem prædicandi, quam omnibus Apoſtolis indifferenter tribuit, cum dicit, *Euntes docete omnes gentes,*

Probatur 1. ex Script.

gentes,& prædicate Euangelium omni creaturæ,ſed per poteſtatem iuriſdictionis,interpretandi,ſeu proponẽdi veritates credendas, & ſub obligatione illas credendi: ergo hæc poteſtas habet neceſſario adiunctã infallibilitatem, & aſsiſtentiam Spiritus ſancti, vt non erret. Conſequentia probatur, quia hoc neceſſarium eſt propter infallibilitatem Eccleſiæ in credendo, quam ſupra oſtendimus, nam ſi Pontifex docens illo modo, eam poſſet decipere, etiam ipſa poſſet decipi: imo cogeretur ad errorem, quia credere teneretur. Antecedens autem patet ex verbis Chriſti ſuprà ponderatis, & ex traditione Pontificum, & Patrum: hac enim ratione, docẽt eccleſiam Romanam eſſe matrem, & magiſtram omnium eccleſiarum. Vnde Damaſus Papa epiſtola ad Stephanum, vocat Pontificem doctorem Orthodoxæ, & immaculatæ fidei, quod etiam agnoſcit Hieron. in epiſt. ad eundem Damaſum, de nomine *Hypoſtaſis.* Atq; ita idem probat alter locus, de fundatione, & ædificatione Eccleſiæ ſuper Petrum: nam ſi Petrus, vel ſucceſſor eius poſſet eccleſiam decipere, non eſſet firmum, & ſtabile ædificium, cum à fide pendeat, & ipſa fides reſpectu eccleſiæ, etiam pendeat ex hoc fundamento. Vnde etiam concluditur, ita eſſe intelligendam aliam Chriſti promiſsionem Luc. 22. *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua*: intelligitur enim de Petro, non pro illo tantum, ſed vt erat futurus petra, & perpetuum eccleſiæ fundamentum, & ita durat in ſucceſſoribus, ſaltem quatenus Pontifices ſunt, vt expoſuit Leo Papa ſerm. primo & ſecundo de aſſumptione ſua, & Innocent. III. in Cap. *Maiores* de Baptiſmo, & multi alij pontifices in ſuis epiſtolis decretalibus.

Probatur 2. ex conſenſu & tradit. eccleſ.

5. Secundo igitur, & principaliter probatur aſſertio, ex conſenſu, & traditione eccleſiæ: nam inprimis, vt dicebam, Pontifices à principio hanc poteſtatem in ſe agnouerunt, & illa vſi ſunt, & non eſt veriſimile illam vſurpaſſe, tum propter eorũ multitudinem, & magnam ſanctitatem, tum propter conſenſionem, & obedientiam eccleſiæ. Deinde ipſamet Concilia generalia approbata hanc in pontifice poteſtatem recognoſcunt, vt patet ex Concilio Vienenſi in Clemen. vnica de ſum. Trinit. & ex Concil. Florent. ſeſs. 25. in fi. & ex Lateran. ſub Leone X. qui articulum 24. Lutheri, hanc veritatem negantis, tanquam hæreticum damnauit. Item Concilia prouincialia à pontificibus confirmata recipiuntur ab Eccleſia tanquam regula fidei infallibilia, vt patet ex Concilio Mileuitano, & Arauſic. & ex multis Toletanis, & Carthaginenſibus, & præcipue de Romanis, ſeu Lateranenſibus, de quibus ita ſentiunt omnes Catholici Doctores: ergo ſignum eſt, Pontificem, ſine Concilio generali, poſſe aliquid de Fide conſtituere, & conſequenter ſine Concilio prouinciali: nam eſt eadem, vel maior ratio, quia poteſt alio modo ſufficientem diligentiam adhibere. Deniq; ita etiam ſenſerunt omnes Patres antiqui quos refert Vualden. lib. 3. doctrinalis, Hoſius in confeſs. Fidei cap. 53. Cano lib. 5. & 7. de Locis. Turrecrem. lib. 2. Sum. cap. 109. & ſequentibus, & Bellarm. lib. 3. de Pontifice, Salmeron ſuper Matth. 16. & ſuper alia teſtimonia citata, & ibi expoſitores moderni, & videri etiam poteſt Directorium Inquiſitorum 2. part. quæſt. 2. & 7. vſque ad 17. & Penha in ſcholijs ad illas.

Probatur 3. ratione, q̃ nõ expediat eccleſiæ poteſtatem capitis alligare Concilio.

6. Tertio, poſſumus hanc veritatem ratione explicare, quia inprimis non expediebat eccleſiæ, propter quam hæc poteſtas data eſt Pontifici, vt illa daretur quaſi alligata, & dependens à Concilio generali: ergo veriſimile non eſt ita fuiſſe datam, ac ſubinde poterit Pontifex, ſine tali Concilio veritatem definire, ſine periculo erroris. Antecedens oſtenditur primo, quia difficillimum eſt Concil. generale congregare, & ordinariè fieri non poteſt ſine magno labore, & diſpendio Eccleſiæ, & aliquando poteſt eſſe moraliter impoſsibile, propter perſecutiones, bella, vel alia impedimenta. Aliunde vero poteſt ſæpe inſtare neceſsitas damnandi nouam inſurgentem hæreſim, vel declarandi veritatem aliquam neceſſariam, quæ in dubium reuocatur: ergo oportuit Summum Pontificem habere hanc poteſtatem independentem à Cõcil. generali. Secundo, quia ita erat vtilius ad maiorem eccleſiæ vnitatem, quia niſi caput Eccleſiæ haberet in omnibus ſuperiorem poteſtatem, facile poſſent oriri ſchiſmata. Tertio nunquam legimus hanc poteſtatem datam eſſe Pontifici dependenter à Concilio: ſed potiùs è conuerſo, datam eſſe Concilio dependenter à Papa. Vnde ratione illius habet infallibilitatem, & ideo ante confirmationem eius non habet dictam authoritatem: ergo Pontifex per ſe habet illam, vnde de facto ſolẽt Concilia generalia illius ſequi iudicium, vt videre licet in Epheſino 1. & in Chalcedonenſi, & in Nicæno ſecundo. Et videri etiam poteſt Innocent. I. epiſt. 26. & Gregor. lib. 4. epiſtol. 32. & Gelaſ. in epiſtola ad Fauſtum.

Id oſtenditur 1.

Corollar. 1. de præceptis morum.

7. Et ex hac generali aſſertione ſequitur primo Pontificem non poſſe errare, in præceptis, ſeu rebus moralibus, quas tradit, vel approbat pro vniuerſa Eccleſia. Hoc intelligendum, quantum ad ſubſtantiam, ſeu quantum ad honeſtatem morum: nam quoad circunſtantias, vel multiplicandi præcepta, vel rigorem, aut nimias pœnas, non eſt inconueniẽs aliquando cõmittere aliquem humanũ defectum, quia hoc non eſt contra eccleſiæ ſanctitatem: approbare autem turpia, pro honeſtis, vel è conuerſo, damnare honeſta tanquam iniqua, repugnat veritati, & ſanctitati eccleſiæ: & ideo in his etiam nõ poteſt errare Pontifex. Quod dixit eſſe de fide Antonin. 3. p. tit. 12. cap. 8. §. 2. Cano vero lib. 5. de locis cap. 5. dixit parum diſtare. Alij vero recentiores paulo minus rem hanc exaggerant. Molina de Iuſt. diſp. 325. Bellar. lib. 4. de Roman. Pontif. ca. 5. Declaratur exemplo. Nam eccleſia approbauit communionem laicorum, ſub vna ſpecie, tanquam ſufficientem ad ſalutem, & ideo hoc habetur tanquam certum de fide, iuxta Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 1. ſed in hac, & ſimili materia, vt eccleſia id teneat, ſufficit approbatio Pontificis, imo illam tenetur eccleſia ſequi: ergo vt eccleſia non erret, neceſſe eſt, vt pontifex in tali materia errare non poſsit, & ita ſenſit etiam Innocent. III. in Capitul. *Per venerabilem*, qui filij ſint legitimi. Denique omnia adducta in aſſertione, hoc corollarium confirmant: præſertim quia, vt ſupra dicebam decreta morum includunt doctrinam moralem, non minus neceſſariam ad ſalutem, quam ſint aliæ veritates fidei.

De fide eſſe putatur ab Antonin. & Canon.

Corollar. 2. de canonizatione Sãctorum, de qua in Defenſ. fidei lib. 2 c 8. nonnulla.

8. Secundo infertur non poſſe errare pontificem in Sanctorum canonizatione, vt recte docuit D. Thom. Quodlib. 9. art. vltimo. Anton. & Cano. ſupra, & Bellarm. lib. 1. de Sanctorum beatitudine ca. 5. Azor. tom. 2. lib. 5. cap. 6. q. 5. Valen. to. 3. d. 1. q. 1. pun. 7. §. 40. Verſic. *Itaque quod ad.* Sylu. *Canonizatio.* q 3. vbi refert Ioannem de Napoli abſolute damnãtem contrarium de hæreſi. Turrecrem lib. 2. Sum. cap. 110. Sumitur vero noſtrum corollariũ ex Gregor. in capit. *Sicut*, diſt. 15. & Bernard. epiſtol. 174. ad Lugdunenſes. Ratio vero eſt quia hæc eſt pars quædam materiæ moralis, & valde neceſſaria, vt eccleſia nõ erret in cultu, & adoratione religionis, alias contingere poſſet, vt coleret hominẽ damnatum, & ad illum preces fũderet, quod eſt etiã contra puritatem, & ſanctitatem eccleſiæ. Item non licet fidelibus dubitare de gloria Sancti Canonizati, id enim ſub præciſa obligatione pręcipiũt pontifices, in ipſa Canonizatione: ergo oportet vt illi præcepto nõ poſsit ſubeſſe error, alias deficeret Deus in re maxime neceſſaria eccleſiæ, quod eſt contra prouidentiam, & promiſsiones eius, & ideo quanuis hæc illatio non ſit de fide, cenſeo eſſe ſatis certam, & contra-

Eius ratio.

Temerarium eſt ſentire contra præcedens coroll.

riam

riam eſſe impiam, ac temerariam. Lege, ſi placet, Valden. tom. 3. doctrin. tit. 14. cap. 22. & ſequent. Caſtr. lib. 1. de iuſta hæret. pun. cap. 6. Anconitanum q. 14. & ſequentibus.

Coroll 3. de approbatione Religionum.

9. Tertio infero, non poſſe Pontificem errare in approbatione religionis: ita tradimus etiam ac latius to. 3. de Religione lib. 2. cap. 17. & amplectuntur recentiores communiter. Azor. to. 2. lib. 5. cap. 7. q. 2. Valentia ſupra, & quos dicto loco citamus, quod intelligendum eſt, quoad ſubſtantiam eius, quidquid ſit de circunſtantijs, vt eſſe poſſunt, vel in approbatione religionis non neceſſariæ, vel in nimia multitudine earum, quamuis etiam in his non ſit temere ferendum iudicium: ſubſtantiam autē voco, quod religio approbata, non ſolum nō ſit noxia, vel inutilis, ſed etiam ſimpliciter ſit via ad perfectionem, in quo grauiter errauit Cano dicto lib. 5. cap. 5. contrarium ſentiens: nam illud temerarium reputauit Diuus Thom. opuſcul. 19. cap. quarto, & dicta aſſertio eſt valde conſentanea Concilio Tridentino ſeſſ. 25. capit. 16. de regularibus, & Concilio Conſtant. quod damnauit Vuiclephum, & Ioannē Huſs, quia male ſentiebant de religionibus à Sede Apoſtolica approbatis, quos refellit Vualden. ſupra tit. nono, præſertim à cap. 83. Bellarm. lib. de Monachis, & alij ſcribentes contra hæretic. Denique fauet communis ſenſus eccleſiæ, ita ſentientis de religionibus approbatis, & contrarium tanquā ſcandaloſum, & impium damnatis.

Cani error circa hoc corollar.

Ratio pro eodem corollar.

Ratio vero eſt, quia hæc etiam eſt magna pars materiæ moralis: oportet enim, vt eccleſia habeat ſecuritatem & certitudinē, non tantum in præceptis, ſed etiam in cōcilijs, & in via perfectionis. Item, quia approbare religionem, eſt quaſi canonizare tale inſtitutum, vt ſanctum: ergo ad prouidentiam ſpiritus ſancti ſpectat, vt in hoc non permittat errare Eccleſiam, quam ſpecialiter regit. Erraret autem eccleſia, ſi Pontifex poſſet errare: ergo credendum non eſt, id accidere poſſe.

Ad 1. argum. in num. 3.

10. Primum argumentum ex dictis ſolutum eſt: nam re vera in eccleſia non ſunt duæ regulæ infallibiles viuæ, ſed vna tantum, quæ eſt Summus Pontifex, qui poteſt varijs modis vti ad definiendum ſua poteſtate, prout opportunitas tulerit & eccleſiæ fuerit expediens, & ideo vnus illorum modorum eſt, definire cum Concilio generali, quia interdum expedit, ad maiorem eccleſiæ ſatisfactionem, vtque magis conſtet de communi conſenſu eius, & ad maiorem confuſionem hæreticorum, vel quoruncunque contradicentium, vt recte nobis declararunt Apoſtoli, exemplo ſuo Actor. 15. & ad Galat. 2.

Ad ſecund.

11. In ſecundo vero argumento poſtulatur, quam diligentiam debeat Pontifex adhibere ad definiendum, quando Concilium generale non congregat: Ad quod breuiter reſpondeo, aliquam, ſine dubio, eſſe neceſſariam, quia Deus non vult, vt homines temere iudicent, vel gubernent: quanta vero futura ſit, nullo iure, ſaltem diuino definitum eſt, ſed prudentiæ ipſius Pontificis relinquitur. Solet autem quæri quid ſit futurum, ſi Pontifex ſine præmiſſa diligentia definiat: aliqui dicunt poſſe tunc Pontificem errare, & eccleſiam poſſe tunc non aſſentiri, ſed hoc periculoſum eſt, quia eccleſiæ non poterit conſtare, an Pontifex adhibuerit ſufficientem diligentiam necne, vel relinquetur ſingulorum arbitrio, vt iudicent, an diligentia ſufficiens fuerit, & ideo melius, vt exiſtimo, reſpondetur, non admittendo caſum: nam Spiritus ſanctus qui regit eccleſiam nō permittet Pontificem tam imprudenter definire, & ideo quoties abſolute definit, credendum eſt ſufficientem diligentiam præmiſiſſe.

Ad tert.

12. In vltimo argumēto petitur quæſtio ſuperioribus annis valde controuerſa, an ſit de fide, hunc Pontificem, eſſe verum Pontificem? quam non poſſum nunc pro dignitate diſputare, breuiter tamen multi ſentiunt non eſſe hoc de fide, ſed vix poterunt ſuſtinere certitudinem fidei in rebus definitis à Pōtifice, niſi conſequenter dicant, non ſolum pontificē verum, ſed etiam nec reputatum ab eccleſia, poſſe errare definiendo, quod cenſet Bellarm. ſupra. Ego tamen fere ante triginta annos, hoc eſt anno Domini 1585. docui Romæ, eſſe de fide, hunc pontificem eſſe verum pontificem, poſtquam ſufficienti cōſenſu totius eccleſiæ receptus eſt, & ita approbatus, vt omnes illi obedire teneantur, etiam in definitionibus fidei, quia hæc obligatio, neceſſario ſupponit illam certam fidem, & illa veritas particularis, eſt ſufficienter contenta in vniuerſali dogmate fidei, *quod ſucceſſor Petri eſt verus Pontifex*, & tunc ſufficienter applicatur, & fidelibus proponitur. Quam ſententiam poſtea noſtri, vel publicis diſputationibus defenderunt, vel typis etiam nonnulli mandarunt. Ex quibus conſuli poteſt Alphonſus Salmeron libro primo in Epiſtol. Pauli, parte ſecund. diſputat. de eccleſia, ſatis ante medium à §. *Angeli etiam.* Albertinus tom. prim. coroll. 3. Theologico, ex tertio principio philoſophico quæſt. 3. à num. 10. Valentia ſupra, in §. 38. verſic. *Secunda ratio*, licet ipſius probatio parum concludat. Reliqua videri poſſunt in ſupra citatis authoribus.

Vide infra diſp. 10. ſect. 5.

DISPVTATIO SEXTA.

De Actu fidei.

POſt tractatum de obiecto fidei, priuſquam dicamus de illius habitu, dicendum eſt de actu, qui natura ſua prior eſt, nam propter illum eſt habitus, & ab illo ſpeciem ſumit: actus autem fidei, ſecundum generalem rationem ſuam abſtrahit ab humana, & diuina fide, in præſenti tamen ſolum de diuina tractamus, & ideo ſupponimus omnia, quæ de humana fide, ſeu de communi ratione actus fidei ſolent Dialectici diſputare. Similiter actus Fidei diuinæ conuenit cum alijs actibus virtutum infuſarum, in ratione actus ſupernaturalis, ad quem ex vi ſuæ ſpeciei, & naturæ, eſt diuina gratia neceſſaria, & de illa etiam ſub hac generali ratione nihil in præſenti dicendum eſt, quia ad materiam de Gratia ſpectat, & ibi ſufficienter dictum eſt, libro ſecundo à capite quarto. Relinquitur ergo conſideranda propria, & ſpecifica ratio, actus fidei infuſæ: de quo prius ſubſtantiam, deinde proprietates, poſtea cauſas, & effectus conſiderabimus. Aduertendum autem eſt, actum Fidei non habere ex natura ſua cauſam, quæ cogat, ſeu neceſſitet intellectum ad illum efficiendum; quia euidens non eſt, & hinc fit, vt voluntas ſit neceſſaria ad illum præſtandum: & quia ante omnem voluntatem neceſſarium eſt iudicium, quod ad volendum inducat, quia nihil volitum, quin præcognitum, ideo etiam ante volūtatem credendi, neceſſarium eſt ſimile iudicium. Vnde reſultant tres actus à nobis explicandi, qui incipiunt à iudicio, quo homo ſtatuit expedire credere, ſeu credendum eſſe, & inde fit progreſſus ad voluntatem credendi, & tandem elicitur actus Fidei, in quo Fides conſummatur: & ideo contrario ordine dicendum eſt, ac primo de hoc ipſo actu, in quo Fides conſiſtit.

Totius diſputationis partes.

SECTIO PRIMA.

Vtrum Fides ſit Actus intellectus, & quomodo definiri poſſit?

IN principio huius materiæ, diſputatione prima, dixi late de nomine fidei, atque oſtendi, & actum intellectus, & voluntatis ſignificare poſſe; vt ergo non ſit iterum de nomine diſputatio, ſuppono ſermonem

monem eſſe de illa fide, de qua dixit Paulus ad Heb. 10. *Iuſtus ex fide viuit*, vtique tanquam ex fundamento, & radice iuſtitiæ, vt explicuit Tridentin. ſeſſ. 6. cap. 8. & ideo vocatur communiter *fides iuſtificans*, non tanquam ſola ſufficiat; nec tanquam ſola forma, ſed vt origo iuſtitiæ, ſicut in opere de Gratia non ſemel, peculiariter vero in libro octauo, capitulo vigeſimo

Error hæreticorum.

primo contra hæreticos dictum eſt. De hac ergo fide dixit Lutherus, quem alij ſequuntur, eſſe actum voluntatis, non intellectus: definiunt enim eſſe fiduciam de diuina miſericordia propter Chriſtum: nõ video autem fundamentum alicuius momenti pro hoc errore, ſolùm enim afferunt quædam Scripturæ teſtimonia, in quibus fiducia, ſub nomine fidei, ſolet poſtulari; de illis verò, iam diſputatione prima o-

Reiicitur.

ſtendi, melius intelligi de propria fide, quæ licet ad fiduciam neceſſaria ſit, & propter illam poſtuletur, re tamen vera non eſt fiducia, & deinde licet daremus, in aliquibus locis ſermonem eſſe de fiducia ſub nomine fidei: negari non poteſt, quin, vbi ſermo eſt de propria fide iuſtificante, ad intellectum referatur.

Aſſertio 1. affirm & omnino certa ſatisfaciens priori parti tituli.

2. Dico ergo primo. Actus fidei infuſæ, actus eſt ab intellectu elicitus. Ita D. Thom. 2.2.q.2.art.1. præſertim ſoluendo argumenta, & cum eo alij Doctores, quos hic, & ſequenti ſectione referam, & quos allegaui prædicta diſp. 1. ſect. 1. nu. 2. & res eſt omnino certa.

Probatur 1. ex Script.

Primo ex ſacra Scriptura, nam Paul. 1 ad Corin. 13. tria ponit præcipue neceſſaria ad ſalutem, & inter ſe diſtincta, fidem, ſcil. ſpem, & charitatem, diſtinguit ergo fidem ab ſpe, ergo, & à fiducia, quia fiducia nihil aliud eſt, quã ſpes firma, vt ſupra oſtenſũ eſt; ergo fides ibi numerata à Paulo nõ eſt fiducia; ergo non eſt actus voluntatis, ſed intellectus, quia non poteſt cogitari quis alius actus ſit in voluntate. Quod autem illa fides ſit iuſtificans, ſatis declarauit Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. dum dicit in iuſtificatione hæc tria hominem recipere, fidem, ſpem, & charitatem, præterea id aperte ſumitur ex epiſtola ad Hebræos 11. Vbi Paulus ait, *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*, loquitur ergo de Fide iuſtificante: illa enim eſt maxime neceſſaria ad placendum Deo, & ſtatim reddit rationem, quia *accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt* &c. Credere autem Deum eſſe, non eſt voluntatis, quia non eſt appetere aliquam bonitatem, ſed cognoſcere quandam veritatem: ergo tribuit illam fidem intellectui. Similis locus eſt ad Roman. 10. *Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt*, id eſt, quem per fidem non cognouerunt, & ideo ſubdit. *Quomodo autem credent ſine prædicante*: nam *fides ex auditu*, qui eſt ſenſus diſciplinæ, & cognitionis acquirendæ. Alia plura teſtimonia retuli lib. 8. de Gratia capite 15. numero 2. & in dicta diſputatione prima huius tractatus, & attingam alia in ſequenti ſectione.

2. ex Trid.

3. Secundo aſſumitur aſſertio clarè ex Tridentino, nam cap. 6. ſeſſ. 6. primum motum ad iuſtificationem, dicit eſſe *credere vera eſſe, quæ diuinitùs reuelata ſunt*: verum autem, obiectum eſt intellectus: & poſt hunc actum, ponit actum fiduciæ, dicens: *in ſpem eriguntur*, & de priori exponit illud. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt*: de poſteriori autem, illud Marci cap. 2. *Confide fili*: ergo iuxta Concil. fides iuſtificans non eſt fiducia, eſt ergo actus intellectus. Et idem ſumitur ex cap. 6. vbi de intellectu explicat illud. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*: in qua fide poſtea ponit fundamentum iuſtitiæ. Item Canone 9. Fidem diſtinguit à diſpoſitionibus voluntatis, eſt ergo diſpoſitio intellectus. Poſſem ex Patribus multa afferre ad eandem veritatem confirmandam, quæ videri poſſunt in citato cap. 15. de Grat. ſufficere tamen cenſeo in 1. diſputat. adducta, & quæ addam ſectione ſequenti, præter locum Auguſtini, quem ſtatim explicabo.

3. Ratione.

4. Ratione confirmatur aſſertio, primo in generali, quia non ſola voluntas, ſed etiam intellectus ſupernaturaliter perficiendus eſt, vt ſit iuſtitia perfecta: ſicut in patria, non tantum voluntas, ſed maxime intellectus perficitur, vt anima ſit plene beata; & ideo dixit Chriſtus Dominus Ioan. 17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te*, &c. Quod licet de vita patriæ poſſit rectè intelligi, etiam de vita ſpirituali viæ intelligitur à Patribus, & fortaſſe maxime ad mentem Chriſti: ergo neceſſaria eſt cognitio Dei ſupernaturalis ad iuſtitiam viæ, cognitio verò perfectio eſt intellectus, & illa, quæ neceſſaria eſt ad ſalutem, per fidem obtinetur: ergo fides actus, & perfectio eſt intellectus, & hoc ſignificauit Paulus 2. ad Corint. 10. dicens, *In captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti*, quaſi diceret, ad perfectum Dei obſequium, non voluntatem ſolam, ſed etiam intellectum eſſe illi peculiari modo ſubijciendum. Denique ordo ipſe, & ſubordinatio potentiarum intellectus, & voluntatis poſtulat hoc, quia amor ex cognitione pendet: & firmitas ſpei, ex certitudine fidei oritur, vt ſupra probaui diſput. 1. ex Paulo ad Rom. 4. Et ex eodem ad Hebr. 11. conſtabit ſect. ſequenti, ergo neceſſaria eſt prævia præfectio intellectus, ad perfectionem voluntatis, illa autem non eſt alia niſi fides: ea ergo eſt perfectio intellectus.

5. Dico ſecundo. Propria definitio actus fidei eſt, quòd ſit aſſenſus firmus, in authoritate Dei obſcurè reuelantis fundatus. Hæc definitio ſumi poteſt ex his, quæ tradit D. Thom. dicta quæſt. 2. art. 1. Quamuis formaliter, & in proprijs terminis, illam non tradat. Sumitur etiam ex proxime dictis, adiunctis alijs, quæ de obiecto fidei dicta ſunt. Et declaratur breuiter: Nam aſſenſus, actus eſt intellectus, ſignificat enim iudicium, quo intellectus ad vnam partem determinatur. Notat autem D. Thomas in illa voce, ſignificari iudicium, quod non ex neceſsitate, ſed ex quadam aſſenſione, ſeu conſenſu voluntatis datur; quo modo videtur dixiſſe Auguſt. de ſpiritu, & litera cap. 31. *Quid eſt credere niſi conſentire verum eſſe, quod dicitur*: per illam ergo particulam *aſſenſus*, quæ loco generis ponitur, diſtinguitur actus fidei ab omni actu elicito à voluntate, quia licet vox, *aſſenſus*, in illo rigore ſumatur, non eſt actus elicitus, ſed imperatus à voluntate: communiter autem, etiam iudicium euidens ſolet aſſenſus vocari. Diſtinguitur etiam ab omni apprehenſione, vel inquiſitione intellectus nondum deliberate iudicantis. Additur verò quod ſit *firmus*, vt ab opinione diſtinguatur, quæ etiam præbet aſſenſum, ſed formidoloſum, & aliquo modo dubium, fides autem debet eſſe firma. Quia verò hoc ſolet etiam ſuo modo tribui fidei humanæ, & multomagis cuicumque aſſenſui euidenti: ideo additur vltima particula, *in authoritate Dei*, &c. Per quam actus Fidei infuſæ tam ab acquiſita fide, quàm ab actu ſcientiæ, & à quouis euidente diſtinguatur: & præterea per illam particulam deſignatur vltima differentia eſſentialis, & ſubſtantialis actus Fidei: nam hæc differentia ſumitur ex obiecto formali, quod per illam particulam explicatur, vt conſtat ex ſupradictis de obiecto formali fidei.

Aſſertio 2. ſatisfaciens parti tituli poſteriori.

Declaratur aſſertio ſeu definitio actus fidei particulatim.

6. Vnde eſt attente conſiderandum, quod etiam notaui lib. 2. de Grat. cap. 4. in actu fidei non inueniri duos reſpectus ex natura rei diſtinctos: vnum ad materiale obiectum, & alium ad formale, vt quidam cum Nominalibus ſentiunt, dicentes actum illum ſumere ſubſtantiam ſuam ab obiecto materiali, modum autem accidentalem, & ex natura rei diſtinctum à ſubſtantia actus, ſumere ab obiecto formali. Eſt enim hoc falſum, & impoſsibile in omnib. actibus, tam intellectus, quam voluntatis; quia non poſſunt hæ potentiæ tendere in materiale obiectum, niſi ſub aliquo motiuo, & ratione formali, & ideo ex puro materiali obiecto, nullam ſubſtãtiam, vel ſpeciem ſumunt: vt in præſenti, non poteſt intellectus iudicare eſſe verum materiale obiectum propoſitum

Actus fidei, & alii tam intellectus, quam voluntatis vnicũ reſpectum habent ad obiectum formale & materiale.

Id probatur.

poſitum, niſi ſub aliqua ratione, vel auctoritate oſtendente veritatem: ergo non intelligitur in aſſenſu aliqua habitudo ad materiale obiectũ nude ſumptum, ſed tãtum, vt eſt ſub tali formali obiecto: ergo per dictam particulam *in authoritate &c.* explicatur prima, & ſubſtantialis differẽtia illius actus, qui eſt vera Fides infuſa. Et confirmatur. Quia hinc prouenit, vt licet obiectum materiale ſit ordinis naturalis, ſi credatur ſub auctoritate diuina, actus ſit ſupernaturalis, & è contra, licet materiale obiectum, ſit in ſe ſupernaturale, ſi credatur ex authoritate humana, actus ſit naturalis: ergo ſignũ eſt, ex ſolo materiali obiecto, nullam poſſe rationem ſumi; alias ex re ſupernaturali ſemper illa ratio ſupernaturalis reſultaret, & è contrario, ex naturali obiecto, naturalis ratio, quod conſtat eſſe falſum in actu, quo hæreticus credit myſterium Trinitatis: nam ille actus nullo modo ſupernaturalis eſt, de quo dixi ex profeſſo in materia de Gratia tractando de ſubſtantia ſupernaturalium actuum lib. 2. præſertim cap. 11.

Et confirmatur.

A definitione tradita diſcrepare videtur alia ex Auguſt.

7. Circa hanc vero definitionem dubitare quis poteſt, quia D. Tho. d. art 1. vult definitionem actus Fidei eſſe, quam tradit Auguſtinus libro de prædeſtinatione Sanctorum cap. 2. cum dicit, *credere nihil aliud eſſe, quam cum aſſenſione cogitare.* Quæ definitio in genere quidem, conuenire videtur cum ea, quam tradidimus: nam idẽ eſt dicere, *cum aſſenſione*, quod dicere, *eſſe aſſenſum:* tamen in differentia videtur eſſe magna diuerſitas, nam Aug. pro differentia ſolum ponit, quod ſit *aſſenſio cum cogitatione*, & nullam mentionem facit auctoritatis diuinæ, imo etiam neque humanæ, dicitur autem aſſenſus eſſe cum cogitatione, vel ex illa, quando non eſt ex ſimplici intelligentia, & quaſi notitia terminorum, ſed ex inquiſitione quadam: nam vt notauit idem Auguſt. 10. confeſſ. cap. 11. & Iſidorus lib. 1. ſententiarum cap. 13. *Cogitatio* eſt quædam veluti iterata coactio, qua intellectus cogitur ad intelligendum, vel reminiſcendũ, quod memoriæ commendauit, vel quod primo intuitu non ſtatim videt, neque penetrat, Et ita per illam particulam diſtinguitur Fides à perfecta intelligentia: per illam vero ſic explicatam, non videtur ſufficienter diſtingui actus Fidei diuinæ ab opinione, quia etiam dum opinamur cum aſſenſione cogitamus.

Reſponſio ex D. Tho. cõtra quam varie inſtatur.

8. Ad hoc vero tacite occurit Diuus Thomas explicando particulam *cum aſſenſione*, vt dicat firmitatem in aſſentiendo. Sed inſtari poteſt de fide humana, quia teſte Ariſtotele, etiam differt ab opinione in firmitate, adeo vt lib. 2. magnorum moralium ca. 6. ita ſcribat, *vehemens opinio quatenus ſtabilis eſt, & credulitate inconcuſſa, à ſcientia non differt. &c.* Reſponderi autem poteſt, etiam firmitatem humanæ Fidei eſſe infirmam reſpectu firmitatis Fidei Chriſtianæ, quia illa prior non excludit omnem formidinem de periculo falſitatis, ſicut excludit poſterior. Sed adhuc obſtat, quia etiam actus ſcientiæ eſt, cum cogitatione aſſentiri: nam teſte Auguſtino 15. de Trinitate capit. 15. Omnis inquiſitio per diſcurſum eſt, cogitatio: & verbum, quod per diſcurſum etiam euidentem formatur, eſt aſſenſus cum cogitatione, & tamẽ eſt omnino firmus, & excludens periculum falſitatis, quando diſcurſus eſt euidens, ergo etiã illo modo non eſt integra definitio. Et magis vrget hæc difficultas in aſſenſu Theologico: eſt enim firmus, & obſcurus, & ex cogitatione non conuincente intellectum, quia eſt ex diſcurſu non euidente, ergo illi cõuenit tota illa deſcriptio, ſcilicet, *cum aſſenſione cogitare*, & tamen non eſt actus fidei.

Exacta reſpõſio ad definitionem Auguſtini.

9. Propter hæc, dici poteſt ſatis probabilior, non fuiſſe intentionem Auguſtini, definire exacte Fidem illo loco, ſed tantum explicare quandam eius proprietatem, quæ rei, de qua tractabat, deſeruiebat, & ſufficiebat, docebat enim ibi, non ſolum Fidem ſed etiam initium fidei eſſe ex Deo, & ad hoc probandũ adducit locum Pauli ad Philip. 3. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis, vtiq;*, ait Auguſt. *in his, quæ ad pietatem pertinent*, & ſub hoc principio; ſumit initium Fidei à cogitatione inchoari, quod probat, quia *credere eſt cum aſſenſione cogitare*, ad quam probationem ſufficit, quod hoc conueniat Fidei diuinæ, etiamſi ſit commune Theologiæ, & cuicunq; ſcientiæ, vel etiam Fidei humanæ. Nihilominus Diuus Thomas voluit ſententiam illam ad definitionem accomodare, & ideo per aſſenſionem intelligit firmum aſſenſum, atq; etiam voluntarium, & ita excludit opinionem, & ſcientiam: per cogitationẽ autem, intelligit inquiſitionem quæ non conuincit intellectum cum neceſſitate, quod oportet intelligi etiam de neceſſitate illationis ex principijs certis, vt hoc modo excludatur etiam aſſenſus Theologicus. Tandem quia illis ſolis verbis valde obſcure explicatur ratio Fidei, addit Diuus Thomas in ſolutione ad primum, habitudinem ad obiectum formale; quod eſt diuinum teſtimonium. Atq; ita definitio coincidit cum illa, quam tradidimus, neq; eſt diſputandum de vocibus, quando de re conſtat.

SECTIO II.

Vtrum recte definiatur Fides, quod ſit ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium.

QVanuis ſuperior definitio ſatis explicet eſſentiam actus Fidei: nõ poſſumus hãc prætermittere, quia à Paulo data eſt ad Hebr. 11. Neq; dubitamus, an ſententia vera ſit: nam ad hoc ſatis eſt Pauli teſtimoninm, ſed inquirimus. An illa ſit etiã definitio actus Fidei, & quẽ ſenſum habeat In quo pũcto duo ſunt explicanda, primum quæ Fides ſit ibi deſcripta. Secundum qualis ſit deſcriptio. Circa primũ aliqui dixerunt Fidem illam eſſe fiduciam: ita Eraſmus in annotationib⁹ ad illũ locum, & videtur fuiſſe ſententia Damaſceni libro quarto de fide cap. 11. quam non refellit Magiſter ſententiarum in tertio, diſtinctione 23. Et fauent Chryſoſtomus: & Græci qui exponunt fidẽ eſſe ſubſtantiam rerũ ſperandarum id eſt *exiſtentiam* illarum, quandiu re ipſa nõ poſſidentur: nam illud eſſe, quod res ſperandæ habent in nobis priuſquam obtineãtur: eſt ipſa ſpes, & ideo dicuntur haberi in ſpe, & nõ in re, vt paſſim Auguſtinus loquitur, & eodẽ modo delectant, iuxta illud *ſpe gaudentes*, & illud Iob; 19. *Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo*, circa quod dicit Chryſoſt. homilia 21. in ad Hebr. ad finem *Reſurrectio nondum eſt: ſed ſpes facit, vt ea conſiſtat in anima noſtra*: ſpes autẽ, & fiducia, vt ſæpe dixi, idem ſunt. Aliter videri poteſt, Paulum ibi loqui de fide miraculorũ: nam Fidei, quam ibi deſcribit, infra tribuit miraculoſa opera, dicens de antiquis Patribus per hanc fidem, *obturauerunt ora leonũ, extinxerunt impetum ignis &c.* aliter etiam D. Tho. 2. 2. q. 4. ar. 1. definitionẽ illam declarat de habitu fidei.

Dub. 1. quam fidẽ Paulus illis verbis deſcribat.

Quorundã reſponſio de fiducia.

Eorum mõtiuum. 1.

Secundum.

Tertium.

2. Dicendum nihilominus eſt, quod etiam lib. 8. de gratia cap. 15. cæperamus tradere, ibi explicari à Paulo actum fidei iuſtificantis, & neceſſariæ ad ſalutẽ. Probatur aperte cõcluſio, ex contextu: nam in fine capit. 10. concluſerat, *iuſtus ex fide viuit*, clarum eſt autem fidem, ex qua viuimus, eſſe fidem iuſtificantẽ, tanquam fundamentum iuſtitiæ, ac ſubinde eſſe actum intellectus, vt prabatũ eſt ſect. præcedente, & Concilium etiam Tridentinum expoſuit: de hac autem fide, per quã iuſtus viuit, incipit Paulus ſtatim dicere cap. 11. *Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum &c.* ergo definit fidem intellectualem, & iuſtificantem. deinde de eadẽ fide paulo poſt ſubdit, ſine illa *impoſſibile eſt placere Deo, quia accedentem ad Deum oportet credere quia eſt*: conſtat autem hoc non fieri ſperando, ſed aſſentiendo: poteſt enim quis credere Deum eſſe, & deſperare. Item ibidem ait, *fide intelligimus*

Reſolutio dubii, deſcribere Paulum fidei ſupernaturalis actum

Probatur. 1. ex ipſo Pauli contextũ.

ligimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei, & alia exempla adducit de eadem Fide, præſertim Noe, & Abraham, quę plane oſtendunt ſermonẽ eſſe de intellectuali fide, & licet interdum de expectatione, ac ſpe loquatur, ſolum eſt in quantum eſt effectus Fidei.

Secundo, fauent Concil Triden. & Arauſic.

Præterea fauet multum huic expoſitioni Concil. Trident. ſuprà, & Arauſic. cap. 25.

Tertio conſentiunt Patres Gręci & Latini.

Eſtq; communis Patrum, Chryſoſt. hom. 21. citata, & ibidem Theophylacti, & aliorum Græcorum. Ambroſ. & Anſelm. Item Hieronymi libro 3. ad Galatas cap. 5. explicando fructus ſpiritus, Bernard. ſermone 10. in Pſalm. *Qui habitat*, præſertim vero Auguſtin. tractatu 79. in Ioann. & lib. 2. homiliarum 32. & epiſtola 112. & in lib. de peccatorum meritis & remiſsione, cap. 31. & in Enchyridio cap. 8. & conſentiunt ſcholaſtici ſtatim citandi, & ex declaratione definitionis magis cõſtabit: nã illa particula *argumentum*, non ſpei, ſed intellectuali Fidei poteſt conuenire.

Ad 1. motiuum in n. 1.

3. Neq; obſtat expoſitio illius vocis *ſubſtantia* ſupra obiecta: tum quia illa non eſt neceſſaria, tum etiam quia à ſuis Auctoribus etiam ad intellectum refertur, quatenus res promiſſæ, & nondum obtentæ, ſolùm vidẽtur habere eſſe apprehenſum, quod in intellectu inprimis exiſtit, & per Fidem cenſetur quaſi ſubſiſtere, & habere eſſe firmum in credente.

Ad 2.

Item non obſtat quod interdum Paulus applicat illam fidem, ad Fidem miraculorum, quia etiam illa Fides ſubſtantialiter intellectualis eſt, & eidem conuenit tota definitio, quod eſt etiam valde notandum: nã, vt infra dicam, Fides catholica, & Fides miraculorum, ſeu Fides particularis, in vera reuelatione fundata eſſentialiter non differunt, ſed in aliquo modo accidentali: & ideo Paulus in diſcurſu illius capitis, de illis omnibus ſub eadẽ definitione loquitur.

Ad 3.

Deniq; ſine dubio Paulus de actu Fidei potiſsimum loquitur, facile tamen potuit definitio, ſeruata proportione, ad habitum applicari.

Dub. 2. qualis ſit illa Pauli deſcriptio.

4. Secundo explicanda eſt ipſa deſcriptio: nam Eraſmus etiam vult non eſſe definitionem, ſed laudem quandam, & encomium fidei.

Opinatio Eraſmi eiuſq; ſuaſio prima.

Et poteſt ſuaderi primo. Quia datur per quidpiã extrinſecum Fidei, quale eſt, eſſe ſubſtantiam rerum ſperandarum.

Secunda.

Secundo, quia non eſt adæquata Fidei, vt enim dixit Aug. d. cap. 8. Enchyrid. ſpes tantum eſt de bonis nõdum habitis, & aliquando futuris, Fides autem eſt etiam de malis, & de rebus exiſtentibus, etiam quæ ad nos non pertinent.

Tertia.

Tertio, quia tota illa deſcriptio videtur fidei humanæ conuenire.

Vera dubij reſolutio.

At vero communiter Doctores illam declarant, tãquam propriã Fidei definitionem. D. Th. 2. 2. q. 4. ar. 1. & ibi Caiet. & alij, & Soto 1. de Natur. & Grat. cap. 7. alij ſcholaſtici cum Magiſtro in 3. diſt. 23. Bonauent. ar. 1. q. 5. Albert. ar. 18. Richard. ar. 4. q. 1. Palud. q. 4. Gabr. q. 2. & Maior. q. 8. Alexand. Alenſ. 3. p. quæſt. 68. memb. 5 ar. 2. & plerique recentiores illo loco Pauli, & nouiſsime atque accurate noſter Iuſtinian. à qua ſententia recedendum non eſt, cum ſit communis, & poſsit commode exponi.

Reſolutio duo aſtruit, & fidem definiſſe Paulum: & principale eius munus declaraſſe

5. Dico ergo ibi Paulum, & definijſſe, ſeu deſcripſiſſe fidem (vt loquitur Concilium Arauſ. ſupra) & quendam effectum eius, ſeu munus, & officium, propter quod principaliter datur, declaraſſe.

Probatur 1.

Prior pars videtur mihi potiſsimum contineri in illis verbis *argumentum non apparentium*, nam vox *argumẽtum*, idem ſignificat, quod firmum aſsẽſum, ſiue dicamus iuxta latini verbi proprietatem, poſitã eſſe cauſam pro effectu, vt Anſelm. & D. Thom. dixerunt: nam *argumentum* dici ſolet, oratio rei dubiæ faciens Fidẽ: ſiue iuxta vim græcæ vocis ἔλεγχος, interpretemur manifeſtationem, ſeu determinationem, vt Chryſ. Theophyl. & alij Græci loquuntur, ſiue coniunctionem intellectus, vt loquitur Auguſtinus. Per illam ergo particulam ſignificatum eſt, à Paulo, vt exponunt Sancti, præſertim Chryſoſtomus, Fidem debere eſſe aſſenſum non minus firmum, & certum, quã ſit aſſenſus euidens, quo intellectus conuincitur, & ex neceſsitate inducitur, & ita per illam particulam diſtinguitur chriſtiana fides, ab humana; addit vero, *eſſe non apparentium*, vtiq; rerum, ſeu veritatũ, quæ non videntur, vt tota materiã fidei comprehendatur, & actus fidei ab actu euidente diſtinguatur, & ita ibi etiam indicatur ratio aſſentiẽdi, quæ eſſe debet auctoritas Dei, quia nõ poſſet aſſenſus obſcurus eſſe ita certus, niſi in Deo niteretur, & ſic per hæc verba explicata eſt ſufficienter natura actus fidei, & ſoluta manent ſecundum, & tertium argumẽtum.

Ad 2. & 3. ſuaſionem in num. 4.

Probatur 2.

6. Quoniam verò fides non datur homini propter ſolam cognitionem, ſed maxime propter operationem, ad quam ſolent homines maxime induci per ſpem remunerationis: ideo Paulus ad vtrumq; finem; & fructum fidei reſpiciẽs, addidit illa verba, imo ab illis incepit, dicens, *eſt ſubſtantia rerum ſperandarum*, per quæ homines valde poſſent induci ad Fidem, & opera eius, in illis vero ſola illa particula *ſubſtantia* indiget aliqua expoſitione. Habetur autem ibi græcè nomen ὑπόϛασις quod proprie ſolet *ſubſiſtẽtiam* ſignificare, & inde Patres Græci ſupra allegati declarant fidem eſſe, per quam in nobis exiſtunt, & quodammodo ſubſiſtunt res promiſſæ, priuſquam compleantur. Et eſt probabilis expoſitio. Videtur tamen mihi illud prædicatum in eo ſenſu, formaliter magis conuenire ſpei, quàm fidei: quia per ſpem quodanimodo poſsidemus rem promiſſam, & ſola fides ſine ſpe non ſufficeret, vt res ſperandæ in nobis iam ſubſiſtere dicerentur, & hoc videtur mihi ſignificaſſe Damaſc. d. cap. 11. Quocirca particula, ſic intellecta magis tribuitur Fidei cauſaliter, quã formaliter, vt in loco ſupra citato Iob. 19. prius de reſurrectione dicitur. *Scio quia redemptor meus viuit, & ego reſurrecturus ſum*, & poſtea ſubditur, *Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo*, vbi ſignificatur, per ipſam ſpem reponi in nobis rem promiſſam, & nihilominus ſcientia ipſa, quæ nihil erat, niſi fides, vocatur ſpes, quia cauſat illam. Et confirmat hoc Paulus ad Heb 3. vocans fidem *initium ſubſtantiæ Dei*, atque hoc modo fere coincidit hæc declaratio cum alia Anſelmi, D. Thomæ, & communi ſcholaſticorum dicentium vocari Fidem *ſubſtantiam rerum ſperandarum*, quia eſt fundamentum ſpei, & videtur quidem ſimplicior explicatio, quia nomen *hypoſtaſis* proprie ſignificat fundamentum, ſeu ſubſtantiam, quatenus ſubſtat alijs, & quia proprium eſt fidei fulcire ſpem, & fiduciam, non poſſet enim homo ſperare, niſi crederet, ideo certitudo fiduciæ proportionata eſt certitudini Fidei, & hoc etiam ſignificauit Auguſt. qui locis citatis legit fidem *eſſe ſubſtantiam ſperantium*; nam eſt veluti baculum, in quo viatores nituntur ad ſperandum.

Ad 1. ſuaſionem in n. 4.

Et ita etiam patet reſponſio ad primam obiectionem: quia hic effectus explicatus eſt magis propter vtilitatem practicam, quàm propter ſolam Fidei cognitionem, & ideo etiam, ibi non eſt poſita tota materia Fidei, ſed tantum res ſperandæ, quia reliquæ ad hunc effectum non pertinebant. Subintelligitur autem ſermonẽ eſſe de rebus ſperandis à Deo, nam de illis in toto illo capite Paulus loquebatur.

SECTIO III.

Quotuplex ſit actus fidei?

QVanuis actus fidei revera vnius tantùm ſit rationis eſſentialis, vt videbimus, nihilominus varias recipit partitiones, quas oportet breuiter adnotare, tum vt declarentur voces, quibus loquendum eſt, tum etiam vt de illa vnitate fidei magis cõſtet.

Prima diuiſio actus fidei in internum & externum.

Primo ergo diuiditur actus fidei in internum, & externum, quæ diuiſio ſumitur ex D. Th. d. q. 2. iũcta 3. in illa tamen ſolùm prius membrũ pertinet ad propriam fidem, de qua nunc tractamus, & illi ſoli conueniunt definitiones fidei explicatæ, & tantum etiam de illo dicendum eſt in ſequentibus, actus e-

nim exterior fidei ſolum eſt ſenſibile ſignũ, quo per verbum, vel actionem exteriorẽ hominis, interior Fides ſignificatur, & ita per quandam analogiam ſigno tribuitur, nomen ſignati, neq; de hoc actu in ordine ad eius cognitionem, vel ſpeculationem aliud dicere neceſſe eſt. In ordine vero ad mores, poteſt animaduerti, hoc ſignũ dupliciter poſſe exhiberi à credente, primo ſine ſpeciali voluntate profitendi ſuam fidem, ſed vel caſu, & quaſi naturaliter, ſeu per inaduertentiam loquens, vel ad alium finem humanum, & tũc talis actus externus nullam habet rationem virtutis, neq; à Theologo cõſideratur. Alio vero modo exhibetur hoc ſignum ex ſpeciali voluntate religioſa, vt ſic dicam, & vocatur confeſsio fidei, quam dixit Paulus ad Romanos 10 *ore fieri ad ſalutẽ*, & tunc præcipua ratio talis actus conſiſtit in volũtate cõfitendi Fidem, de qua voluntate inquiri poteſt, quam honeſtatem habeat, & quam neceſsitatem, & ad quam virtutẽ pertineat, quæ poſtea in diſcurſu materiæ, & præſertim in parte morali tractanda ſunt, in diſp. 14.

Externus dupliciter exerceri poteſt. 1.

2. diuiſio trimembris actus credendi *Deo*, *Deũ*. & in *Deum*.

2. Secunda diuiſio actus credendi eſſe ſolet in actum credendi Deo, Deum & in Deum. Hanc tradit Diuus Thomas hic q. 2. ar. 2. & Alenſ. 3. p. q. 68. memb. 7. art. 3. & alij ſcholaſtici cum Magiſtro in 3. diſt. 23. præſertim Durand. q. 7. & ſumpſerunt ex Auguſtino in locis ſtatim referendis. Circa quã dubitari in primis ſolet. An contineat diuerſos actus fidei, nec ne? Et reſolutio eſt, non eſſe neceſſarios plures actus ad illa tria membra explicanda: nam in rigore diſtinguuntur tantũ ſecundum varias habitudines ad eũdem Deum: nam vt ſupradiximus, Deus eſt obiectũ materiale, & formale Fidei, & præterea eſt finis vltimus in quem, & ipſa Fides, & ipſe fidelis, & quidquid habet, referẽda ſunt: cum ergo dicimur credere Deo, intelligitur dicenti, & teſtificanti, & ita ſignificatur habitudo ad obiectũ formale; cum autem dicimur credere Deum, ſignificatur obiectũ materiale, & ita illa duo coniunguntur in vnum actum, quo credimus Deum eſſe, vel eſſe trinum, quia ipſe dicit: credere autem in Deum, addit relationẽ in ipſummet Deum, tanquam in vltimũ finem, quæ relatio optime etiam cadit in actũ, quo credimus Deo de ſe loquenti, ergo ad illa tria non eſt neceſſaria pluralitas actuum credendi. Dico autẽ non eſſe neceſſariam, quia interdũ poteſt dari actus credendi Deo, qui nõ ſit actus credendi Deum, vt cum credo reſurrectionem futuram, quanuis è conuerſo nõ poſsit dari actus credendi Deum, quin per illum credatur Deo, ſi eſt verus actus Fidei, & ratio eſt, quia per particulam, *Deo*, ſignificatur obiectũ formale Fidei adæquatum, & cõſequenter indicatur eſſentia actus Fidei, quæ neceſſario includitur in omnibus actibus. Per particulam autẽ, *Deum*, indicatur obiectũ materiale, & non adæquatũ, ſed principale, & ideo dari poteſt actus credendi Deo, qui nõ ſit credere Deum, & eadem ratione, poteſt eſſe actus credendi Deum, & Deo, qui nõ ſit in Deum, quia relatio in vltimum finem (vt eſſe poteſt à credente) non eſt de eſſentia actus Fidei, ſed eſt ſeparabilis ab illo, etiãſi circa Deũ; vt obiectum creditũ verſetur: & ideo etiã dixi, illa tria nõ neceſſario includere plures actus Fidei, quia quantum ad tertium mẽbrum, plures actus requiruntur, licet non Fidei. Eſt enim neceſſarius aliquis actus voluntatis, per quem fiat illa relatio in Deum, vt in vltimum finem, & ideo circa illa duo priora membra, nihil aliud dicere neceſſe eſt.

Eidem actui poteſt competere triplex illa habitudo.

Aliquando tamen intercedit realis diſtinctio.

De 1. membro an ſit actus re vera intellectus, an potius voluntatis. Diſſidium Caiet. cum *Dur.*

3. Circa tertium autem dubitari ſolet. An formaliter dicat actum voluntatis, vel intellectus: quod tractat Caietanus dicto art. 2. & refert Durandum ſupra dicentẽ, formaliter dicere actum charitatis; quo credens tendit in Deum, tanquam in finem vltimum, ipſe vero Caietanus hoc reprobat dicens potius ſignificare actum ipſum intellectus, vt relatum ad Deum, tãquam ad finem vltimum; ſicut fides formata nõ eſt ipſa charitas, ſed eſt fides, vt participans à charitate ordinẽ ad vltimum finem. Et in vniuerſum, actus imperatus, licet moraliter participet honeſtatẽ actus imperantis, per relationẽ ad finem eius: proprie, & formaliter nõ eſt ipſe actus imperans, quæ ſententia mihi placet, quanuis quæſtio ſit tantũ de modo loquendi, & reuera Durand. non contradicit, ſed loquitur more Auguſtini, & aliorũ Doctorum dicentiũ credere in Deum eſſe, credẽdo amare, ſeu ire in Deum: quod poteſt dupliciter fieri, primo referendo in Deum ipſummet actum credẽdi, ita vt credere in Deum, ſit credere propter dilectum Deum, & hoc videtur voluiſſe Caiet. Et eſt ſatis propria locutio, iuxta quã poteſt quis credere in Deum per omnem actũ Fidei, etiamſi per illum non credatur Deus, quia omnis actus Fidei poteſt exerceri propter, Deum dilectũ. Alio etiam modo poteſt quis credere in Deum, amando ipſum propter ſe, & ſi ſpecialiter non referat actũ Fidei in ipſum, & tunc etiam dicetur credere in Deum, iuxta mentẽ Auguſtini, quia credit tendendo ſimul in Deũ, vt in finem, & tunc videtur formaliter denotari actus charitatis, vt coniunctus actui fidei.

Conciliatur

Diſſidium alterum de eodem 3. mẽbro, an requirat charitatem.

4. Solet autem vltimo dubitari. An credere in Deum dicat actum Fidei formatæ, vera charitate Dei, vel poſsit etiam in peccatore reperiri? Nã quod ille actus ſit proprius iuſtorum, indicat Diuus Thomas dicto articulo ſecundo. & magis expreſſe in q. 1. art. 9. ad tertium, vbi ita explicando initiũ ſymboli: *Credo in vnum Deum*, dicit illud intelligi dictum propter Eccleſiam, quæ ſemper eſt Sancta, & idem ſentiunt alij ſcholaſtici, qui ſimpliciter Dei amorẽ, & charitatem poſtulant. Et videtur aperta ſentẽtia Auguſtini tractatu 29. in Ioannem, vbi *credere in Deũ*, exponit per illud ad Galat 5. *Fides, quæ per charitatem operatur*, quod omnes de Fide formata intelligunt, & homil. 61. de verbis Domini, ſimiliter ad credendum in Chriſtum requirit charitatem, per quam Chriſtus habitet in credente, & *fiat vnus ſpiritus cum illo*. 1. ad Corinth. 6. vt etiam dicit in præfatione ad Pſalm. 67. & enarratione in Pſalm. 130. & ſermone 7. & 181. de tempore, & idem ſentit Anſelm. ad Roman. 4. & Beda in id Ioan. 6. *hoc eſt opus Dei, vt credatis in ipſum.* Alij nihilominus contrarium ſentiunt, quia licet peccator non diligat Deum ſuper omnia, nihilominus credendo poteſt in eum tendere, vt in vltimum finem, amando illum, vel amore ſpei, ſeu cõcupiſcentiæ, & propterea credendo, vel amore quodam affectiuo, & obedientiali, quoad Fidem, licet non quoad cætera omnia, vel etiã per religionẽ referendo Fidem in cultũ veri Dei: vnde Ioan. 12. de quibuſdam dicitur crediſſe in Chriſtum, etſi in peccato perſeuerarent: nam de ijſdem dicitur quod *diligebant magis gloriam mundi, quam Dei*, & ſic etiã interdum Patres loquũtur de Fide peccatoris, vt videri poteſt in Chryſoſtomo homilia 30. & 32. in Mat. Aug de fide, & operibus c. 14. & Bernard. ſermone 24. in Cantica. Mihi tamen etiam hæc quæſtio videtur de nomine. Vnde breuiter dico, non eſſe dubiũ, quin peccator credens poſsit modis prædictis tẽdere in Deum vltimũ finem, & in eum ſuam Fidem referre. Itẽ eſt certum poſſe illam habitudinẽ illa voce ſignificari, quid enim repugnat: imo interdũ poteſt ſignificare habitudinem ſolam obiecti formalis, vt notaui ſupra explicando articulũ Fidei ſymboli, *de ſancta Eccleſia*. Nihilominus tamẽ loquẽdo de perfecta habitudine ad Deum, vt vltimũ finem, clarum etiam eſt, tantũ in iuſtis reperiri, & per antonomaſiam illa voce ſignificari poſſe, & exiſtimo Auguſtinum frequentius ita loqui.

Qui videantur affirmare.

Alii potius negant.

Authoris reſolutio concilians Vide etiam ſuprà diſp. 2 ſect. 5 nu. 11.

Tert. diuiſio hæreticorum multipliciter diſplicet

5. Tertia diuiſio eſt, quam tradunt hæretici huius temporis in fidem hiſtoricam promiſsionum, & miraculorum, quam attigi ſupra diſp. 2. ſect. 3. n. 2. & lib. 8. de gratia cap. 16. & illam reieci, non quia recte explicata aliquid falſum contineat, ſed quia ab hæ-

hæreticis

reticis tradi videtur, ad diſtinguendas varias fides, cum tamen fides vna tantum ſit, & illa membra ſolùm materialiter, vel accidentaliter diſtinguantur. Item quia data eſt ad introducēdam falſam doctrinam de fide iuſtificante; deniq; quia neq; neceſſaria eſt, neq; vtilis, & eo modo, quo datur, eſt inſufficiens nam fides de Deo Vno & Trino, & de perfectionibus eius eſt circa potiſsimas materias fidei, & tamen illa non eſt fides hiſtorica, vt per ſe conſtat, & ideo Catholici, illam, quam hæretici vocant fidem hiſtoricam, meliùs appellant fidem dogmaticam, aut fidem myſteriorum, & operum Dei. Similiter præter promiſsiones, dantur comminationes, quarum etiam eſt fides, dantur præterea prædictiones rerum futurarum, quæ nec ſunt pænę, neq; prȩmia, & tamē ſub fidem etiam cadunt; fides etiam miraculorum melius ſub partitione ſequente collocatur: & ideo nulla ratio huius diuiſiônis habenda eſt, ſed tamen ex illa ſumere poſſumus, ſub fidem plures cadere materias, à quibus poteſt interdum denominari.

4. diuiſio in fidem vniuerſalem, & particul.

6. Quarta ergo diuiſio fidei, quam etiam attigimus in prolegom.3.de grat.c.5.n.13. eſt in vniuerſalem, & particularem, qua non ſolùm hæretici, ſed etiam Catholici vtuntur; & aliqui putant, illa mēbra eſſentialiter eſſe diſtincta, ſed oppoſitum ſentio verum, vt intelligi poteſt ex his, quæ ſupra tractaui diſput.3. ſect.10.

Quæ vniuerſalis.

Fides vniuerſalis dicitur illa, quæ per ſe eſt neceſſaria ad ſalutem, & communi vſu eccleſiæ, *Catholica* nominatur; tum quia eſt communis fides eccleſiæ Catholicæ, tum etiam quia ipſum nomen *Catholicæ* vniuerſalitatem ſignificat. Hæc autem fides vniuerſalis eſt, & quoad perſonas, quia pertinet ad omnes, qui placere Deo volunt, & quoad tempora, quia ſemper in eccleſia fuit, & quoad loca, quia vbiq; prædicata eſt, & prædicatur, & quoad dogmata, quia eſt de omnibus particulis fidei, & conſequēter, etiam de omnibus, quæ in illis continentur, & quæ eccleſiæ reuelata ſunt, vel per eam credēda proponuntur.

Quæ particularis.

Fides autem particularis dicitur illa, quæ in priuata aliqua reuelatione fundatur, vel inſtinctu Spiritus S. qui illi æquiualeat, & meritò particularis dicitur, quia in materia, perſona, & propoſitione priuata fundata eſt. Non eſt tamen eſſentialiter diuerſa à priori, quia reuelatio, & auctoritas diuina ſemper eſt eadem.

Subdiuiditur in duo membra fides particularis.

Explicatur 1. memb.

7. Hæc autem particularis fides ſubdiuidi poteſt in fidem miraculorum, quæ ad operationem ſpecialiter datur, & fidem aliarum reuelationum, quæ in cognitione ſiſtunt. De priori dicitur Matth.21. *Si habueritis fidem, & non hæſitaueritis* &c. & 1 ad Corint.13. *Si habuero omnem fidem* &c. id eſt, magnam fidem, vel non tantum generalem, ſed etiam ſpecialem fidem. Eſt enim hæc fides ſpecialis, ſeu particularis, tum ex parte materiæ, quia ſolùm eſt de tali opere perpetrando; tum ex parte perſonæ, quia ſolùm datur illi, qui facturus eſt, vel impetraturus miraculum: tum ex parte modi, quia ex peculiari motione Dei, per eam creditur hoc opus hîc, & nunc eſſe diuina virtute patrādum, quod ad vniuerſalem fidem non ſpectat.

Explicatur 2.

Aliud membrum ſub nomine *prophetiæ* indicatur ſæpe in Scriptura, vt 1.Theſſal.5. *Prophetiam nolite ſpernere*, & multa exempla ex his, quæ adducit Paulus ad Hebræos 11. ad hanc fidem ſpectant, vt de fide Saræ, & de Iacobo benedicente filios, deniq; illius etiam mentionem fecit Concil. Trident. ſeſs. 6. Canone 12. poteſtq; hæc fides ex parte materiæ eſſe, vel promiſsionum, vel comminationum, vel aliarum rerum, & ita non differt ab vniuerſali fide, niſi in particulari propoſitione, ratione cuius non obligat alios, ſed tantùm recipientem, qui multum debet, *probare ſpiritus, an ex Deo ſint*, neq; de tota hac fide particulari amplius hîc dicendum eſt, ſed de Fide Catholica tractamus.

5. diuiſio in fidem explicitam, & implicitam.

8. Quinto ergo ſolet diuidi hæc fides in explicitam, & implicitam, vt ſupra etiam tetigi diſputat.2. ſectione 6. & inſinuatur ab Auguſtino 19.cont.Fauſtum cap.14. ſub nominibus *fidei reuelatæ, & occultæ*, quæ ſunt ſatis propria & in Scriptura fundata, quia fides veteris teſtamēti eſt obſcura reſpectu nouæ legis, quia in illo continebantur implicitè myſteria, quæ in lege gratiæ explicitè creduntur, de quibus ait Paul.2.ad Cor.3 *Nos autem reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes*: itaq; fides explicita dicitur reſpectu illius rei, ſeu propoſitionis, quæ in ſe formaliter creditur. Implicita autem vocatur reſpectu aliarum rerum, quæ in altera explicite credita, virtute, vel confuſe continentur.

Notandum de implicita.

Eſt autem aduertendū, hanc implicitam fidem, non ſolum reſpectu intellectus; ſed etiam reſpectu voluntatis, ſpectari poſſe, nā cum fides ſit à voluntate, vt poſtea dicemus, poteſt volūtas velle non ſolum credere id, quod explicite proponitur, ſed etiam quidquid ibi inuoluitur, ſeu continetur, ſic enim vulgus fidelium credit implicite quidquid in Scriptura continetur, ſcil. quidquid Eccleſia Catholica definit etiamſi in particulari neſciat, quid illud ſit, ſemper tamen hæc voluntas fundatur in explicita fide alicuius veritatis, vt quod Scriptura ſit verbū Dei, vel quod eccleſia regatur ab Spiritu S. & ita vtraq; illa fides proxime, & immediate ad intellectum pertinet: & in ea poteſt eſſe magis, & minus, quatenus eadē veritas poteſt magis, vel minus explicite cognoſci, & in hoc ſenſu fides explicita quādo eſt valde perfecta, & cum diſtincta cognitione myſteriorum, vt eſt in viris ſapientibus, ſolet vocari clara, & diſtincta, comparatione alterius minus perfectæ; non tamē, quòd excludat vnquam obſcuritatem fidei.

Membra prædicta per varias habitudines diſtinguūtur ſufficienter.

Ex quibus tandem intelligi poteſt, illa duo membra non diſtingui, tanquam duos actus fidei: ſed ſecundum duas habitudines, vel denominationes prouenientes ab eodem actu, reſpectu diuerſarum rerum. Nam res immediate, & in ſe credita denominatur explicite credita; id vero, quod in illa continetur, per eundem omnino actum fidei denominatur implicite creditum, & ita non multiplicantur actus ex vi dictæ diuiſionis.

6. diuiſio in fidem immediatam, & mediatam.

6. Sexto diuiditur ab aliquibus fides, etiam explicita, in immediatam, & mediatam. Quæ diuiſio duobus modis explicatur.

Aliquorum explicatio, quod ſcil. primario cadat ſuper reuelationem, & ſecundario ſuper rem reuelatam.

Primo comparando rem reuelatam, ad reuelationem: credimus enim, & rem à Deo reuelatam, & eum illam reuelaſſe; dicunt ergo aliqui fidem reuelationis eſſe immediatam, quia eſt de reuelatione propter ſe ipſam, & ita nō ſupponit alium actum fidei, in quo nitatur: fidem autem de veritate alia reuelata, eſſe mediatā, quia eſt propter reuelationem, & nititur in alio priori actu, quo reuelatio ipſa credita eſt, & has duas fides volunt eſſe ſpecie diſtinctas ſaltē quoad actus.

Reiicitur explicatio 1.

Mihi vero hæc ſententia nullo modo probari poteſt, quia fides *vna* eſt teſte Paulo: & omnis actus fidei, immediate fundatur in diuina reuelatione: ergo in actibus fidei, eſt ſaltem vnitas ſpecifica ex vi obiecti formalis.

Secundò.

Deinde Deus tam immediate reuelat, & affirmat rem à ſe dictam, quàm quòd ipſe dicat: imo rem reuelatam dicit quaſi directe, reuelationem autem ipſam, ſeu quòd ipſe dicat, quaſi reflexe, quia dicendo rem, virtute dicit, ſe dicere: hoc autem non obſtat, quominus vtrumq; immediate dicat: ergo tam fides de dicto, quàm de ipſa dictione, immediata eſt. Quod autem ibi ſupponitur, de diſtinctione, & dependentia actuum, quibus creditur reuelatio, & res reuelata, in ſequenti ſect. examinabitur.

Bene poteſt fides eſſe immediata de re ſupponētē reuelationē.

Nunc (quidquid de illo ſit) reſpondemus nihil obſtare, quin fides de re mediatè reuelata, Fides etiam immediata ſit, quia immediate tendit ad tale obiectum materiale, ex vi reuelationis: ſiue reuelatio credatur per alium actū, ſiue non: hoc enim ad rem præſentem parum refert: ſicut aſſenſus concluſionis demonſtratæ eſt immediata ſcientia illius veritatis, quia immediate datur propter medium ſcientificum, etiamſi illud medium per alium actum cognoſcatur.

E. P. Graham
EX LIBRIS
Rev. E. P. Graham

Aliorum explicatio eſt quod quædã tes per ſe re uelentur, aliæ vero in reuelatis cõtinentur.

10. Alio modo ſolet intelligi illa diuiſio ex parte rerum creditarum, quia aliquid creditur tanquam immediate reuelatum, & poſtea ex illo, per diſcurſum infertur aliud, quod non in ſe, ſed in altero reuelatũ eſt, & ideo aſſenſus de illo mediato obiecto, dicitur Fides mediata: qua diſtinctione vſus eſt Bannes. 2. 2. q. 1. art. 10. dubio 4. Et eãdem inſinuat poſtea quæſtione 11. art. 2. dubio 1. vbi ita exponit Diuum Thomam dicentem, quædam pertinere ad fidem directe, & alia indirecte: nam priora dicit eſſe, quæ immediate reuelantur: poſteriora vero, quæ ex reuelatis inferuntur. Ego vero exiſtimo, etiam hoc modo, nullam eſſe fidem mediatam, ita vt aſſenſus ſit vere elicitus ab habitu Fidei, & eiuſdem ſpeciei cum proprio actu fidei: ratio eſt, quia de eſſentia fidei eſt, vt immediate fundetur in diuina auctoritate, tanquam in vna ratione aſſentiendi; ergo nõ poteſt eſſe verus actus fidei, niſi ſit de re immediate dicta à Deo: ergo debet eſſe Fides immediata. Probatur conſequentia, quia ſi res nõ ſit immediate à Deo dicta, non poteſt eſſe ſola Dei auctoritas, ratio aſſentiendi, quia neceſſariũ eſt, alia via cognoſcere, quod ſit mediate, & quaſi remote cõtenta in altero proxime reuelato: vnde etiam ſumitur ratio, quia illud, quod elicitur ex reuelatis, non poteſt eſſe tam certũ, ſicut id, quod proxime reuelatum eſt: ergo ille aſſenſus mediatus non eſt Fidei, & conſequenter non eſt Fides mediata, niſi de nomine ſit quæſtio. Et confirmatur tandem, quia ille aſſenſus mediatus eſt theologicus, nullus enim alius cogitari poteſt, qui ad Theologiam pertineat, Theologia autem, & fides diſtincta ſunt, ſicut in habitibus, ita etiã in actibus, vt nunc ſuppono, & iuuant dicta ſupra diſp. 3. ſect. 11. à nu. 7. & attingetur ſect. ſequenti. nu. 10. ergo illa fides mediata non eſt niſi Theologia, & ideo non oportet verbis æquiuocis vti.

Reiicitur. quia indicat actus ſcietiæ Theologiæ quæ de rebus eſt contentis in reuelatis, eſſe fidem.

Cõcluditur totius ſectionis reſolutio.

11. Ex quibus omnibus tandem concludo, actum Fidei in ſe, & in ſubſtantia ſua, & ſpecie non multiplicari, etiamſi nomina eius ex diuerſis accidẽtibus, vel reſpectibus multiplicentur. Hoc patet ex diſcurſu facto per omnes prædictas diuiſiones; & ratio à priori eſt, quia ratio formalis obiecti fidei eſt vnica, & ſimpliciſsima, & ideo ſub tali modo cadit in omnia credibilia, ac propterea dat prædictam vnitatem actibus fidei: nam ſola diuerſitas materialis, vel alia varietas in circunſtantijs accidentalibus, non conſtituit diuerſitatem in actibus ſpecificam, ſed ad ſummum numericam, vt ex principijs Metaphyſicæ ſuppono, neque hic ſpecialem difficultatem, aut rationem inuenio.

SECTIO IV.

Vtrum Aſſenſus fidei per diſcurſum eliciatur.

Certum eſt, diſcurſum antecedere remote ad fidem.

Dvobus modis intelligi poteſt diſcurſus eſſe neceſſarius ad actum fidei, vno modo antecedenter, & quaſi remote, & veluti cauſa per accidens. Alio modo proxime, & tanquam cauſa per ſe. De priori genere diſcurſus nulla eſt quæſtio, quia manifeſtum eſt, ad Fidem concipiendam humano modo neceſſarium eſſe diſcurſum, ſaltẽ ad iudicandum de credibilitate obiecti propoſiti, & de ſufficienti propoſitione. Item ſæpe poteſt eſſe neceſſarius ad perfecte concipiendos terminos, & quid ſub eis cõprehendatur, vt ſatis ex ſupra dictis in diſputatione quarta, cõſtat. Eſt ergo quæſtio de poſteriori modo, quando diſcurſus proxime, & per ſe cõcurrit, ſicut in ſcientia cõcurrere ſolet. Et in hoc, eſt vlterius aduertendũ, duobus modis poſſe fieri hũc diſcurſum in obiecto fidei. Primo inter obiectũ formale, & materialia, aſſumendo rationẽ formalẽ credendi, pro medio ſyllogiſmi, & inferendo veritatem propoſitionis rei reuelatæ hoc modo. Quod reuelatur à Deo eſt verum, ſed hoc reuelatur à Deo: ergo eſt verum.

Diſcurſus proxime cõcurrẽs ad fidem, de quo eſt quæſtio, aut procedit per medium extrinſecum aut intrinſecum.

Alio modo poteſt diſcurſus fieri inter ipſa obiecta materialia, ex duobus creditis inferendo tertium; inter quos modos eſt differentia: nam prior eſt per mediũ extrinſecum, id eſt, per teſtimoniũ Dei, quod extrinſecum eſt rebus reuelatis, & pro medio ſyllogiſmi aſſumitur. Poſterior vero eſt per medium intrinſecum, ex vna proprietate rei creditæ inferẽdo aliam, vel ex vniuerſali particularem, vt omnis anima humana eſt immortalis, Chriſtus habet animam humanam: ergo habet animam immortalem, & ſic de alijs.

1. ſententia admittens ſolum priori modo diſcurſum ad fidem.

2. Eſt ergo prima ſententia affirmans, actum fidei fieri per diſcurſum priori modo, id eſt, per medium extrinſecum, non tamen poſteriori modo. Hanc poſteriorem partẽ nunc omitto, quia recte intellecta, vera eſt, vt poſtea explicabo: quoad primam vero partem tenent hanc ſententiã Durand. in 3. d. 24. q. 1. nu. 8. Gabr. d. 23. q. 2. ar. 2. concluſ. 1. & ibi Almaynus. q. 3. & tractatu. 2. moral. c. 3. Marſilius in 3. q. 1. 4. art. 1. in 3. p. art. concluſ. 1. Vaſquez. 1. p. diſp. 5. probari poteſt primo. Quia homo per fidem credit propter reuelationem diuinam: ergo præbet aſſenſum rei reuelatæ, quia prius tẽpore, vel natura præbet aſſenſum reuelationi, ergo intercedit ibi verus diſcurſus. Antecedens, & prior conſequentia conſtant ex ſuperius dictis. Diximus enim diſput. 2. ſect. 4. inter veritates credendas per Fidem, eſſe aliquem ordinem neceſſarium, ſaltem inter eas quæ continent dependẽtiam obiecti materialis à formali, in ratione obiecti credibilis. Et præterea diximus diſputatione tertia, neceſſarium eſſe cognoſcere, & iudicare de veritate obiecti formalis, id eſt, de reuelatione diuina, quod facta ſit, vt poſſit intellectus per eam moueri ad aſſentiendũ materiali obiecto. Hinc ergo probatur conſequentia, quia illi actus circa obiectũ materiale, & formale, ſunt diſtincti, vt ſumitur ex doctrina Diui Thomæ 1. parte quæſt. 14 articulo ſeptimo. Vbi dicit, Quoties vnum cognoſcitur, ſeu iudicatur, per aliud, ſeu propter aliud, fieri per actus diſtinctos. & ſimiliter quæſt. 19. art. 5. dicit, quando voluntas vult vnum propter aliud, actus eſſe diſtinctos: ergo ſimiliter in præſenti, cum credimus materiale obiectum propter formale etiam creditum, neceſſarij ſunt actus diſtincti. Item oſtendi idem poteſt, quia obiecta talium actuum diſtincta ſunt, & diſtinctam veritatem continent, habentq; inter ſe ordinem, & dependentiam in ordine ad fidem: ergo hoc ſufficit vt actus diſtincti ſint. Ergo eſt inter eos proprius diſcurſus. Probatur conſequentia, quia vnus pendet ab alio per ſe, & intrinſece, ac proxime, vnde ab illo manat, tanquam à propria cauſa: credo enim hoc eſſe verum, quia credo Deum illud dixiſſe: ad diſcurſum autem ſufficit, quod vnus actus ſit ab alio propter connexionem, ſiue tempore ſibi ſuccedant, ſiue natura, vt docet Diuus Thomas 1. p. q. 14. art. 5. Et confirmari hoc poteſt, tum exemplo fidei humanæ, in qua ſine dubio aſſenſus datur per diſcurſum, & non propter aliam rationem, niſi propter dependentiam vnius iudicij circa rem creditam, ab alio iudicio, vel iudicijs circa teſtificantẽ, & auctoritatem eius. Tum etiam exemplo diſcurſus, qui fit in aſſenſu ſcientifico: nam ſolum intercedit propter diuerſitatem actuum, quorum vnus ab alio per ſe pendet: ergo ſimiliter &c.

Eius fundament.

Cõfirmatur exemplo fidei humanæ & ſcientiæ.

2. ſententia admittens diſcurſum vtroque modo.

5. Secunda ſententia eſt aſſenſum fidei poſſe fieri ex diſcurſu, non ſolum per medium extrinſecum, id eſt, per reuelationem ipſam, quæ ſit medium ſyllogiſmi, ſed etiam per medium intrinſecum, ex vna vel pluribus veritatibus reuelatis aliam inferendo. Ita ſentit Cano lib. 6. de locis capit. vltim. & Vega li. 9. in Trident. cap. 39. & idem ſentiunt Aureolus, & aliqui Doctores in prologo, qui non diſtingunt inter habitũ Theologiæ, quatenus præbet aſſenſum concluſionibus, ab habitu fidei: nam eorũ fundamentum neceſſario eſſe debet, quod aſſenſus talium cõclu-

cluſionem, ſunt actus fidei. Probari autẽ poteſt hæc ſententia, quia talis aſſenſus fundatur in auctoritate diuina obſcurè reuelãte; ergo habet obiectum formale fidei; ergo eſt aſſenſus fidei. Antecedens patet, quia ille actus eſt certus, & obſcurus, quas duas proprietates ſimul habere nõ poteſt, niſi ex obſcura reuelatione diuina. Confirmatur à poſteriori, tũ quia ſæpe definiuntur ab Eccleſia veritates, quæ in ſimili diſcurſu tantum fundantur, tum etiam quia negans talem concluſionem cenſetur hæreticus; ergo talis concluſio eſt de fide. Deniq; confirmatur, quia talis aſſenſus eſt ſupernaturalis; ergo pertinet ad habitũ infuſum: ergo ad fidem, quia nullus alius cogitari poteſt ad quem pertineat.

Confirm. 1.

Confirm. 2.

Tertia ſentẽtia negatiua, & probabilior.

4. Tertia ſententia eſt, aſſenſum fidei per ſe non fundari in diſcurſu, ſed eſſe ſimplicem aſſenſum cuiuſcumq; veritatis reuelatæ, quatenus talis eſt, ſeu propter reuelationem diuinam. Ita ſentiunt cõmuniter Doctores cum D. Th. 2. 2. q. 1. ar. 1. vbi Caiet. dubio 4. & 1. q. 1. ar. 2. Capreol. in 3. d. 24. q. 1. art. 3. ad argumenta contra ſecundam, & quartam concluſionem, & idem ſentit melius Cano lib. 12. de locis c. 3. concluſ. 3. Et Ocham quodlib. 3. q. 7. Et mihi videtur hæc ſententia probabilior, & aptior ad naturam, & veritatem fidei explicandam. Ad illam autem probandam, imprimis aſſero, neceſſariò eſſe dandum aliquem actum fidei, qui non fit ex diſcurſu, ſed per modum ſimplicis aſſenſus. Probatur ex dictis ſupra diſput. 3. Nam ſi aliquis diſcurſus fieri poteſt in fide, maxime ex illis duobus principijs: *quidquid Deus dixit eſt verum, Deus hoc dixit. Ergo*: in quo melius ſine dubio, loquitur prima ſentẽtia quàm ſecunda, quia inter illa duo principia, & reliquas veritates fidei eſt aliquis ordo per ſe, qui inter alias veritates non inuenitur, vt etiam diſp. 2. oſtenſum eſt. Interrogo igitur; An illa duo principia credantur per diſcurſum, vel ſine illo? Primum dici non poteſt: tum quia non poſſunt aſsignari alia priora principia ex quib. pendeant, tum etiam quia licet darentur, de illis rediret eadem quæſtio, & ſic procederetur in infinitum; hoc enim argumento probatur, in ſcientijs ſiſtendum eſſe in principijs, quæ ſine diſcurſu cognoſcantur, & eandem vim habet in præſenti: ergo altera pars vera eſt, ſcilic. illa principia credi ſine diſcurſu; aſſenſus autem talium principiorum eſt aſſenſus de fide: quia niſi ita credantur, non poſſunt deſeruire ad aliquid aliud de Fide credendum, vt diſput. 3. oſtenſum eſt; ergo neceſſarium eſt dari aliquem aſſenſum fidei ſimplicem, & ſine diſcurſu: & hæc ratio pro hoc puncto ſufficit, quia eſt euidens.

Eius primũ pronuntiatũ.

Probatur ratione euidente.

Secundum pronuntiatum.

Probatur 1.

5. Hinc aſſero ſecundo, omnem aſſenſum fidei eſſe ita ſimplicem, vt per ſe non fundetur in diſcurſu. Hanc probo primo ex paritate rationis, quia quando credo per fidem Deum eſſe veracẽ, etiam id credo propter reuelationem, ſeu quia Deus dicit, & nihilominus id fit vno ſimplici actu, quia fit ſine diſcurſu, vt oſtenſum eſt: ergo idem eſſe poteſt in qualibet alia veritate reuelata: nam eſt eadem ratio, & idem modus aſſentiẽdi, & quia ibi deficit clare fundamentum contrariæ ſententiæ, ſcil. *quòd ad credendum aliquid propter reuelationẽ neceſſariò ſemper ſint actus diſtincti*: nam conſtat in actu fidei circa illam veritatem, non eſſe neceſſarios plures actus, idemq; eſt de altero principio *Deus hoc dixit*; nam hoc ipſum creditur propter auctoritatem diuinam. Eſt autẽ differentia, quia hoc principium non ſemper dicitur à Deo per reuelationem diſtinctam ab illa, per quã aliqua res dicitur, vel reuelatur. Quia Deus dicendo aliquid in actu exercito (vt ſic dicam) dicit ſe dicere, ſed hæc differentia nihil refert ad rem præſentem, nã ſemper auctoritas diuina ſe habet per modum extrinſeci teſtimonij, & hoc modo eſt ratio propter quam creditur illa veritas, & nihilominus vno ſimplici aſſenſu creditur ſine diſcurſu; ergo idem eſt de quacumque alia veritate credita propter Dei auctoritatem. Secundo idem probatur ex vnitate fidei; nam eſt vnus ſimplex habitus, vt diſp. 7. ſect. 1. à num. 4. oſtendetur; ergo habet vnum ſimplicem modum tendendi, & operandi; ergo ſi ſemel aſſentitur ſine diſcurſu, ſemper ita aſſentitur; nam illi duo modi operandi per diſcurſum, vel ſine diſcurſu, ſufficiunt ad diſtinguendos habitus, vt patet in habitu principiorum, & ſcientiæ. Neque poteſt in præſenti ſufficiens ratio differentiæ aſsignari. Et probo eſſe eandem; nam ideo in ſcientia, & intellectu, diſcurſus, & ſimplex aſſenſus variant ſpecies actus, & habitus, quia neceſſarium eſt in illis modis aſſentiendi variari medium, & rationem aſſentiendi; nam in principijs, ratio aſſenſus, eſt immediata vnio terminorum inter ſe: in ſcientia verò eſt connexio extremorum in vno tertio. Hæc autem ratio diſtinctionis etiam eſſet in præſenti neceſſaria, ſi vnus eſſet aſſenſus ſimplex, & alius per diſcurſum, quia tales aſſenſus per ſe, & intrinſecè requirunt illas duas rationes aſſentiendi ita diſtinctas.

Probatur 2.

Probatur 3.

6. Vnde argumentor tertio, quia ſi aſſenſus fidei per ſe penderet à diſcurſu, non eſſet certior lumine naturali, quod eſſe falſum ſect. 6. oſtendemus. Sequela verò patet, quia certitudo aſſenſus, qui eſt per ſe ex diſcurſu, pendet ex connexione extremorum cum medio, & conſequenter pendet ex illius certitudine, ſed illa connexio tantũ eſt certa, certitudine naturali, quam naturale lumen præbet: ergo non poteſt aſſenſus ex ea parte non claudicare in certitudine, iuxta Dialecticorum axioma, quod concluſio ſequitur debiliorem partem: quod non ſolùm eſt verum quoad præmiſſas, ſed etiam quoad illationem. Reſpondent aliqui, connexionem diuinæ reuelationis, cum veritate rei reuelatæ haberi per certitudinem fidei, & ideo dependentiam illam nihil obſtare, quominus aſſenſus ab illa connexione pendens habeat puram certitudinem fidei. Sed vel hæc reſponſio recedit à priori ſententia, vel veroſimilis non eſt: quia vel loquitur de cognitione ſyllogiſtica, quæ per ſe pendet ex principio naturali, & conſiſtit in illatione vnionis extremorum inter ſe, quæ ducitur ex vnione illorum in medio, & de hac plane falſum eſt, fieri certam certitudine fidei, etiamſi materia, vel termini, in quibus fit argumẽtatio, ad fidem pertineant, quia neceſsitas talis illationis, neque reuelata eſt, neq; creditur vnquam propter Dei auctoritatem, ſi verò ſit ſermo de immediata, ac neceſſaria connexione inter obiectum formale fidei, & veritatem rei reuelatæ: ſic verum eſt, illam connexionem per fidem cognoſci: inde tamen fit non cognoſci ex vi diſcurſus, ſed per neceſſariam, & ſimplicem adhęſionem hominis ad fidei obiectum ſibi propoſitum ſub tali ratione formali, cuius etiam argumentum eſt, quia illa connexio non cognoſcitur per diſcurſum, aliàs rediret argumentum ſupra factum in n. 4. de proceſſu in infinitum, ergo cognoſcitur per ſimplicem aſſenſum fundatum in auctoritate diuina, quæ in illo obiecto includitur: ergo eodem modo creditur veritas rei reuelatæ.

Effugium.

Præcluditur.

Tertium pronuntiatum.

Probatur ex ſupradictis.

7. Hinc dico tertio, fidem etiam non præbere aſſenſum ex vi diſcurſus fundati in medio intrinſeco, ſeu in propoſitione ſeu propoſitionibus reuelatis, quæ pertinent ad materiam fidei. Hanc aſſertionem à fortiori probant rationes factæ in præcedẽti, quia etiam in hoc diſcurſu, ſi ſumatur, vt cauſa per ſe, & propria ratio aſſentiendi, minuitur multum certitudo fidei, ſeu aſſenſus, quia fit per ſe pendẽs à lumine naturali. Deinde hîc euidentiùs mutatur formalis ratio obiecti, quæ dat vnitatem, vel diſtinctionẽ ſpecificam actibus: ergo talis aſſenſus nõ poteſt eſſe eiuſdem ſpeciei cum aſſenſu fidei, & ideo, neq; fides eſſe poteſt. Antecedẽs patet, quia ibi ratio aſſentiendi non eſt auctoritas Dei, ſaltem integre, ſed ad ſummum, ex parte, quia aſſenſus ille magna ex parte fundatur in medio intrinſeco, vel quod idem eſt,

in natura ipſius rei, vt verbi gratia cum ita Theologus argumentatur. *Omnis homo eſt riſibilis, Chriſtus eſt homo; ergo Chriſtus eſt riſibilis.* Si aſſenſus concluſionis præciſe ſpectetur, vt elicitus ex præmiſsis non datur propter ſolam Dei auctoritatem, ſed maxime, quia inter hominem, & riſibile eſt naturalis connexio, & differentia conſtituens hominem, eſt medium intrinſecum, ex quo oritur riſibilitas: ergo aſſenſus per ſe fundatus in tali medio, non poteſt eſſe aſſenſus fidei. Et hoc poteſt etiam confirmari à poſteriori, quia alias non eſſet diſtinctio eſſentialis inter fidem, & Theologiam, earumque aſſenſus, quod non videtur admittendum.

Confirm. à poſteriori.

Ad fundam. 1. ſentent. in num. ſecũd. & ad confirmationes.

8. Ad fundamentum ergo primæ ſententiæ negatur propoſitio ibi aſſumpta, quæ eſt baſis totius argumenti, ſcilicet, quando potentia tendit in vnum obiectum materiale propter aliud formale etiam extrinſecum, & re ipſa diſtinctum à materiali, neceſſarios eſſe plures actus: nam licet interdum ita fieri poſsit, quando ſcilicet ipſum obiectum formale etiam eſt per ſe terminus alicuius actus, & materia eius: nihilominus quando præciſe accipitur, vt ratio tendendi in aliud, non oportet actus eſſe diſtinctos, vt videre licet in electione medij propter finẽ, quæ poteſt fieri ſimplici actu, & in dilectione proximi propter Deum, & in cultu imaginis propter rem repræſentatã, & ratio eſt, quia propoſito tali obiecto, vt amabili, Verbi gratia, ſub tali ratione extrinſeca poteſt voluntas ſimpliciter tendere in illud propter aliud: ita ergo in præſenti, propoſito obiecto materiali fidei, vt credibili ſub authoritate diuina, poteſt intellectus per voluntatem moueri, & captiuari, vt in illud ſimpliciter tendat ſub tali motiuo: & quanuis fortaſſe diſcurſus antecedat, vt obiectum poſsit perfecte ita proponi, ille diſcurſus non eſt cauſa per ſe, neque propria ratio credendi, ſed eſt applicatio obiecti, vt ſæpe in ſuperioribus dixi. Et in hoc cernitur magna differentia inter fidem diuinam, & humanam, quia humana per ſe ſupponit cognitionem principiorum, à quibus pendet, & illam accipit, non ex eadem fide, ſed ex lumine naturali, vel ex aliquo experimenro, quod ſecus eſt in diuina fide, vt ſæpe dixi. Et ſimilis differentia, cum proportione, inuenitur inter ſcientiam, & fidem, & ideo confirmationes ſumptæ ex his extremis non procedunt.

Ad fundam. 2. ſentent. in num. 3.

9. Ad fundamenta alterius ſententiæ negamus aſſenſum pure Theologicum, & maxime per ſe pendentem ex diſcurſu, eſſe aſſenſum fidei, vel æque certum cum illo, quod ſatis probatum eſt: neque ſufficit, quod ſit aſſenſus certus, & obſcurus, quia intra illam certitudinem poſſunt eſſe gradus eſſentialiter diuerſi, quando, & ratio aſſentiendi, & modus mediatus, vel immediatus variantur, vt ſatis etiam explicatum eſt. Ad argumentum autẽ, quod ſumebatur à poſteriori, ex definitionibus conciliorum, dico in primis fere nunquam fundari Concilia in ſolis huiuſmodi illationibus, ſed adiungendo ſimul, vel aliquas ſcripturæ locutiones, vel traditionem Patrum, vel conſenſum Eccleſiæ: quod ſi interdum fundantur in huiuſmodi illatione ſola, ideo eſt, quia propoſitio definita, nõ tantum virtute, ſed etiam formaliter continetur in præmiſsis, licet fortaſſe confuſe, vel minus explicite, & ità vtuntur diſcurſu, ad explicandam veritatem, & reuelationem, non vero, vt ſit propria ratio aſſentiendi. Ac deniq; quomodocunque definiant, ſua definitione dant immediatam credibilitatem rei definitæ, & faciunt, vt ſit credibilis immediate ex auctoritate diuina, propter infallibilem aſsiſtentiam Spiritus ſancti, vt ſupra diſputatione tertia declaraui in ſect. 11.

Ad prim. confirm.

Ad ſecund. confirm.

10. In vltima confirmatione illius ſententiæ petitur diſtinctio Theologiæ à fide, & conſequenter, quis, & qualis ſit aſſenſus Theologicus, & habitus, qui per illam comparetur. Quæ omnia nõ poſſunt, breuiter explicari pro dignitate, & ſolent in principio primæ partis tractari, & ideo pauca dicam. Primùm generatim aſſero, omnem aſſenſum Theologicum, per ſe fundatum in diſcurſu, tanquã in propria ratione aſſentiendi, eſſe actum non ſolum à fide diſtinctum, ſed etiam in ſubſtantia ſua naturalẽ, & conſequenter, certitudinem illius, non excedere certitudinem naturalem illius principij, à quo per ſe pendet. Hæc omnia conſtant ex dictis, & probantur etiam per illam confirmationem. Deinde vero aſſero, poſſe Theologum vti diſcurſu, non vt ratione formali, ſeu cauſa per ſe aſſentiendi, ſed vt conditione neceſſaria, vel accommodata, ad explicandũ, & proponendum quid ſub diuina reuelatione contineatur, ita vt facta explicatione, tota ratio aſſentiendi ſit diuina reuelatio. Et tunc dico talem aſſenſum eſſe ſupernaturalem, & certiorem aſſenſu naturali, iuxta dicenda in duabus ſectionibus ſequentibus. Tertio propter comparationem huius actus cum actu fidei, aduertendum eſt, quod ſupra diſputatione illa 3. ſect. 11. nu. 7. notatum eſt, concluſionem illatam per huiuſmodi ſyllogiſmum Theologicum, interdum contineri immediate ſub reuelatione diuina, quia formaliter cõtinetur in præmiſſis, vel in aliqua præmiſſa reuelata, vt ſingularis propoſitio continetur ſub diſtributiua, vel definitio in definito: & tunc aſſenſus, qui datur illo modo tali concluſioni, non differt ab aſſenſu fidei, quia habet eandem rationem formalẽ obiecti. Aliquando vero non continetur concluſio illata formaliter in præmiſſa, vel præmiſsis reuelatis, ſed tantum virtute, & adminiculo alicuius principij naturalis, vt quando colligitur vna proprietas naturalis ex altera reuelata, & ideo tunc aſſenſum eſſe diuerſæ ſpeciel ab aſſenſu Fidei, quia non fundatur in immediata, & formali reuelatione diuina, & nihilominus eſt probabile illum aſſenſum eſſe ſupernaturalem, & certiorem principio naturali: quia non fundatur per ſe in illo, ſed in reuelatione quanuis non immediata, & formali, ſed mediata, & virtuali, vt latius in proprio loco primæ partis probari ſolet.

Aſſenſus in materia Theologica per ſe fundatus in diſcurſu, naturalis eſt.

Per ſe autem non fundatus eſt ſupernaturalis.

SECTIO IV.

Qualis ſit, & quas proprietates habeat actus Fidei?

PRior pars huius tituli intelligi poteſt de qualitate eſſentiali, & de ſubſtantia actus Fidei, vel de qualitate accidentiali. Hic vero præcipue intelligitur priori modo: nam in poſteriori ſenſu, vel coincidit, vel comprehendit etiam poſteriorẽ partem. Dicendum ergo eſt primo. actum Fidei eſſe ſupernaturalem intrinſece, & in ſubſtantia. Hæc aſſert. probata eſt late in materia de Gratia lib. 2. à capit. 4. vſque ad 9. & ideo paucis illam expediam. Etenim circa illam vnum eſt principium de fide certum, ſcilic. actum Fidei Chriſtianæ, prout ad ſalutem poſtulatur, eſſe donum Dei, & non poſſe ſine auxilio gratiæ ab homine fieri, hoc docet Chriſtus Dominus Ioan. 6. dicens: *Nemo poteſt venire ad me: niſi pater meus traxerit eum*: & ſtatim declarat illud, *venire*, fieri per fidem. Vnde etiam ait: *hoc eſt opus Dei, vt credatis in ipſum*: & Paulus ad Philipp. primo: *Vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolum, vt in eum credatis &c.* Definitur in Concilio Arauſ. & Mileuit. & Trident. ſeſſ. 6. Canone 3. & 4. Traditur ab Auguſtino paſsim, præſertim libro de prædeſtinatione Sanctorum. Ex hoc autem principio colligitur clare, actum Fidei eſſe aliquo modo ſupernaturalem: Nam propter hanc ſolam cauſam ita pendet ab auxilio ſupernaturali, vt ſine illo fieri nullo modo poſsit. Tunc autem oritur quæſtio inter Doctores, in quo ſita ſit ſupernaturalitas talis actus, An in eius ſubſtantia, vel in aliquo modo accidentali illius: nos autem concludimus

Concinit author circa has proprietates lib. 8. de grat cap. 12. à nu 7.

Aſſertio 1. Aſſenſus fidei eſt ſubſtantialiter ſupernaturalis.

dimus

dimus conſiſtere in ſubſtantia, ſeu in differentia eſſentiali talis actus, tū quia prouenit ex formali obiecto eius, tum etiam, quia nullus modus accidentalis cogitari poteſt in illo actu, qui ſupernaturalis ſit, & neceſſarius ad ſalutem, quæ omnia citato loco latius proſequutus ſum.

Aſſertio 2 actus fidei sēper eſt infal lib.

Probatur ex ſuperius diſputatis.

2. Dico 2. Actus fidei eſt ſemper verus, & infallibilis. Hanc aſſertionem ſub alijs terminis docet D. Th. 2.2.q.1.a.3. dicens fidei non poſſe ſubeſſe falſum, quod etiam docent omnes Commentatores ibi, & ſcholaſtici in 3.d.23. Et eſt res clara, & certa ex dictis ſupra de obiecto formali fidei diſp.3 ſect.4. oſtēſum eſt enim, veritatem primam, quæ non niſi verum dicere poteſt, eſſe rationem formalem obiectiuam omnium actuum Fidei: ſed actus Fidei non poteſt ferri extra ſuum obiectum: ergo non poteſt eſſe niſi verus, quia veritas conſiſtit in conformatione ad obiectum. Difficultas autem præcipua, quæ hic eſſe poteſt, quia interdum poteſt apparens reuelatio Dei proponi, vt vera, & verſari circa falſum, iam ſupra diſp.3.ſect.13. tractata eſt, vbi negauimus actum fidei infuſæ poſſe vnquam elici, niſi ex vero teſtimonio diuino.

1. obiectio in contrarium alibi expedita eſt.

2. obiectio.

3. Alia vero obiectio hic etiam fieri ſolet, quia contingit eandem propoſitionem per ſolam temporis ſucceſsionem, & rerum mutationem, tranſire de vera, in falſam, perſeuerante intellectu in eodem actu: ergo idem poſſet contingere in actu fidei, atq; ita ex vero fieri falſum, vt, paulo ante natiuitatem Chriſti, erat vera aſſertio: Chriſtus naſcetur, & poterat actu de fide credi, ac proinde ſi quis duraret in illo actu fidei, vſq; ad præſentem, vel iam factam natiuitatem Chriſti, propoſitio inciperet eſſe falſa, & nihilominus idem actus fidei perſeueraret.

Quid nōnulli reſpondeant.

Reſpondent aliqui, perſeuerare quidem eundem actum materialem, & tranſire de vero in falſum, tamē definere eſſe actum Fidei, eo ipſo quòd incipit eſſe falſus. Sed hoc non recte dicitur, quia actus, qui eſt Fidei, eſſentialiter eſt actus fidei, vnde non poteſt mutari ex fide, in non fidem; tum etiam quià ille actus ſemper durat fundatus in teſtimonio Dei: ergo ſi fieret falſus, Deus præberet teſtimonium falſitati.

Vera reſponſio ex D. Th.

Vera ergo reſponſio eſt, quam attigit D. Th. d. art. 3. ad 3. propoſitionem illam de futuro *Chriſtus naſcetur*, duos poſſe habere ſenſus; vnus eſt cùm tanta temporis limitatione, vt includat negatiuam propoſitionem *Chriſtus nondum eſt natus*: & in hoc ſenſu, tunc ille aſſenſus non erat de fide, ſed ex coniectura humana, quia illa negatiua pro illo tempore non erat reuelata, & poterat iudicium illud mutari de vero, in falſum, per obiecti mutationem. Alius ſenſus eſt, vt propoſitio illa abſtrahatur à limitatione temporis, & ſit ſenſus. Chriſtum fuiſſe aliquando venturum, ſiue iam illud impletum eſſet, ſiue non, & ſic credi poterat per fidem, & veritas aſſenſus perſeuerabat etiam poſt Chriſti natiuitatem.

3. obiectio.

4. Altera difficultas in hoc puncto eſt, quia interdum ex propoſitione de Fide, colligimus propoſitionem falſam, adiuncta altera propoſitione falſa, vel per paralogiſmum, male inferendo: ergo tunc Fides efficiet aſſenſum falſum. Reſpondeo tamen breuiter, ſi ſit ſermo de habitu fidei, illum ſolùm elicere ſuum aſſenſum verum; nam ad alium actum mediatum, qui fit per diſcurſum, non concurrit niſi ad modum cauſæ remotæ, & per accidens: ſi vero ſit ſermo de ipſo actu fidei, quidam etiam negant concurrere ad actum falſum, tum propter rationem factam, quia videtur hoc repugnare infallibilitati Fidei: tum etiam quia actus fidei eſt ordinis ſupernaturalis: actus vero falſus eſt naturalis.

Quid reſpondeant alii.

Melior reſpōſio ex Gabr. quem imitatur Banhes 2.2.q 1 art.1. dub 2. in vlt. concluſ.

Melius tamen Gabr. in 3.d. reſpondet, illud non eſſe inconueniens, quia illa falſitas nunquam eſt à fide, ſed ab alia præmiſſa, vel falſa exiſtimatione intellectus; & ita licet actus fidei concurrat ad actum, qui eſt falſus, non vero vt eſt falſus; ſeu ad falſitatem eius, ſicut Deus concurrit ad actum, qui eſt peccatum, non verò ad malitiam: & hoc modo non eſt inconueniens, aſſenſum ſuperioris ordinis concurrere ad aſſenſum inferiorem, quia poteſt eſſe cauſa, quaſi æquiuoca, & vniuerſalis, quæ per inferiorē determinatur. Sicut etiam actus ſcientiæ poteſt ad actum falſum concurrere propter concauſam deficientem in quam reducitur ſemper defectus, q in effectū ipſum reſultat.

Aſſert. 3 Actus fidei eſt obſcur, & ineuid.

Sumitur ex Hebr. 11.

5. Dico 3. Actus fidei obſcurus eſt, & ineuidens. Hæc aſſertio communis eſt, & ſufficienter ſumitur ex definitione Pauli: *Fides eſt argumentum non apparentium.* Vbi id notant communiter Patres, & expoſitores, & ex ſupradictis de obiecto formali Fidei ſatis probata relinquitur, quia obiectum eſt prima veritas, ita obſcure reuelans, vt ipſa etiam reuelatio, & auctoritas reuelantis eadem fide credantur. Ergo actus in tali ratione fundatus, nō poteſt eſſe euidēs.

Vide ſi places Vaiq 1.p diſput 4 c... cō tra Franciſc. de Marchia.

Actus fidei ineuidens dupliciter.

Quocirca nihil nobis de nouo in hac aſſertione dicendum ſupereſt. Solùm præ oculis habendum eſt, duobus modis poſſe actum fidei dici ineuidentem. Primo formaliter, & in ſe, ſeu ex parte obiecti, & hoc modo præcipue intelligitur aſſertio, & probatur rationibus factis. Secundo, etiam concomitanter, ſeu ex parte ſubiecti, & in hoc ſenſu eſt quæſtio: An actus fidei excludat euidētiam ab intellectu credentis, etiam per aliud medium, ſeu per aliam concomitantē cognitionem, & de hoc pūcto ſatis dictum eſt in ſuperiorib. diſp.3. ſect.9. Credimus enim ſecundum legem ordinariam, & iuxta modum conſentaneum naturis rerum, fidem eſſe ineuidentem, ſeu de non viſis etiam iſto modo. Nihilominus ſimpliciter credimus non repugnare, neq; implicare contradictionem, actum Fidei eſſe ſimul cum actu euidente, præſertim quando actus euidens eſt inferioris ordinis; quia dat locum certitudini fidei, vt citata ſect.9. ſatis declaratum eſt.

Aſſert 4. actus fidei eſt certus

Probatur ex Script.

6. Dico 4. Actus fidei, licet ſit obſcurus, eſt ſimpliciter certus. Hæc aſſertio communis eſt Doctorū, & Patrum, quos ſtatim referam, eamq; optime probat Bernard. contra quoſdam hæreticos epiſt.190. ex illo 2.Tim.1. *Scio cui credidi & certus ſum.* Idem probatur ex illo Tob.3. *Pro certo habeat omnis qui in te credit*, & Act.2 *Certiſſimè ſciat domus Iſrael: quia & Dominū eum, & Chriſtum fecit Deus hunc Ieſum, quē vos crucifixiſtis.*

Certitudo multiplex.

Vt aūt probetur ratione, oportet aduertere multiplicem eſſe certitudinem. Vna eſt ſimpliciter: alia ſecūdum quid. Prior dici ſolet, vel Mathematica, vel Metaphyſica, aut Phyſica. Hic vero per certitudinē ſimpliciter intelligimus eam, quæ excludit omnino formitudinem, ſeu dubitationem, aut periculum falſitatis. Altera vero dici ſolet certitudo moralis, quæ eſt de his rebus, quæ vt plurimum ita ſunt, licet poſſint interdum deficere.

De qua nam procedat aſſertio.

Aſſertio ergo de certitudine ſimpliciter intelligenda eſt. Vlterius vero hæc certitudo diſtinguitur à Durand. in 3.d.23.q.7.n.7. & ſeq. in certitudinem euidentiæ, & certitudinem adhæſionis, additq; Duran. priorem eſſe veram certitudinem, quam Bonau. etiam ſpeculatiuam appellauit, ſeu ex parte intellectus, vt eam ab adhæſione ex parte effectus diſtingueret, in 3.d.26.a.1.q.5. & alibi non ſemel.

Perperam ſentire videtur Dur de fidei certitud.

De poſteriori aūt dicit Duran. non mereri nomen certitudinis, quia poteſt eſſe interdū de re falſā. Vnde cum poſtea dicat, certitudinem fidei eſſe tantum certitudinem adhæſionis, multum videtur illā minuere, & non recte de illa ſentire, cum tamen perfectiſsima ſit, vt ſtatim oſtendam. Vt ergo ratio, & perfectio eius intelligatur, poſſumus aliter illam diſtinctionem certitudinis explicare, nā quædam eſt ex parte obiecti, alia ex parte ſubiecti.

Sana explicatio certitudinis fidei in, qua concurrit author lib. 2. de Grat c.10. anum.10.

Prior non eſt explicanda per euidentiam, neq; ad illam limitanda, ſed per infallibilitatem exponenda eſt, nam ſi obiectum, ſeu ratio aſſentiendi talis ſit, vt ei non poſsit ſubeſſe falſum: nata eſt cauſare certitudinem ſimpliciter, & perfectā, ſiue obiectum illud euidēter cognoſcatur, ſiue non: quia excludit omne periculum

falſi-

falſitatis. Certitudo vero ex parte ſubiecti recte dicitur adhæſionis, quia conſiſtit in modo aſſentiendi ſine hæſitatione. Hæc autem ſubdiſtinguenda eſt, nam interdum eſt conſentanea obiecto, & prudenter, ac ſecundum rectam rationem illi tribuitur, & talis certitudo licet adhæſionis ſit, perfecta eſt, & optime illud nomen meretur, quia eſt conſentanea obiecto, & rectæ rationi. Alia vero eſt excedens capacitatem obiecti, ac proinde imprudenter, & præter rationem concepta, & talis re vera non meretur nomen certitudinis, ſed pertinacia potius dicenda eſt.

Probatur iã aſſertio.

7. Aſſertio igitur intelligitur de certitudine adhæſionis, & obiectiua, ſeu conſentanea obiecto, & ſic probatur facile: quia certitudo hæc quatenus obiectiua, coincidit cum infallibilitate obiecti ex vi ſuæ rationis formalis: oſtenſum eſt autẽ obiectum fidei eſſe infallibile: ergo ex ſe inducit certitudinem. Et hinc facile etiam probatur ex parte ſubiecti: nam fidelis ita credit res fidei, vt nullum timeat periculum falſitatis, omnis enim dubitatio deliberata circa res fidei deſtruit fidem, vt dicitur in capite primo de Hæret. (Cap. de Hæret.) ergo aſſenſus Fidei datur cum certitudine adhæſionis, ſed illa adhæſio non excedit dignitatem obiecti: imo eſt illi commenſurata, & conſentanea, atque etiam debita, propter excellentiam eius, eſt etiam prudens, & conformis rectæ rationi, vt in ſuperioribus tractando de credibilitate Fidei late oſtenſum eſt, (Diſp. 4. ſect. 3.) & patet, quia eſt actus ſupernaturalis, & diuinus, ad quem Deus ſpecialiter mouet, ergo eſt perfecta, & propriiſſima certitudo, longe in hoc differens ab hæreticorum pertinacia.

Quanta ſit certitudo fidei.

8. Inquirendum vero ſupereſt quanta ſit hæc certitudo fidei, & ſpecialiter. An ſit maior certitudine naturali? Vbi, primo occurrebat quæſtio: An inter certitudines ſimpliciter poſsit vna eſſe maior alia, cum omnibus repugnet falſitas, & periculum falſitatis. Sed hæc quæſtio tractatur à Dialecticis in libris Poſteriorum, cum Ariſt. in lib. 1. cap. 2. circa finem, & ſuppono in illa partem affirmantem, nam prima principia cenſentur naturaliter certiora concluſione ſcientifica.

Supponitur certitudines eſſe poſſe inæquales.

Licet enim certitudo per priuationem explicetur, quam ſignificat infallibilitas, nihilominus non conſiſtit formaliter in priuatione, ſed in poſitiua perfectione, quæ poteſt eſſe maior, & minor iuxta excellentiam actus, & cauſarum eius, ſicut ſubſtantia immaterialis magis vel minus perfecta quoad ſpiritualitatem eſſe poteſt, licet priuatio materiæ, quæ nomine *immaterialis ſubſtantiæ* ſignificatur, in omnibus æqualis eſſe videatur, atque hanc etiam inæqualitatem poſitiuam in veritatibus admiſimus in diſput. 9. metaph. ſect. 1. nu. 24.

Sentẽt. Dur. certitudinẽ fidei eſſe minorem quã ſcientiæ.

9. Hoc ergo ſuppoſito, in præſenti puncto Durandus citata quæſt. 7. nu. 10. ſentit certitudinem Fidei eſſe minorem certitudine ſcientiæ, & idem ſumi videtur ex Hugone de Sancto Victore lib. 1. de Sacramentis p. 10. cap. 1. vbi definit fidem eſſe certitudinem maiorem opinione, & minorem ſcientia.

Primum fundam.

Fundamentum eſſe poteſt, quia maior eſt certitudo, quæ expellit omnem dubitationem, & formidinẽ, quam quæ illam permittit, ſed ſcientia prorſus excludit formidinem, & dubitationem, Fides vero poteſt eſſe cum aliqua dubitatione, ſaltem repentina, & indeliberata: ergo hæc eſt minor.

Secundum.

Secundo maior eſt certitudo euidentiæ, quam ſolius adhæſionis. Probatur quia illa cogit intellectum, & immutabilis eſt in neceſsitate, quam infert, & talis eſt certitudo naturalis: Altera vero, quæ eſt fidei, non cogit, ſed eſt voluntaria, & mutabilis: ergo illa eſt maior.

Tertium.

Tertio argumentari poſſumus, ſaltem certitudinem naturalem principiorum eſſe maiorem, quia ex illa pendet certitudo fidei, vt patet de illo principio: *quodlibet eſt, vel non eſt,* quod virtute includitur in quacunque alia veritate.

Aſſertio 1. in ordine.

10. Nihilominus dicendum eſt, certitudinem fidei eſſe ſcientia maiorem.

Certitudo fidei maior eſt quam ſcientiæ.

Hanc aſſertionem tradũt communiter Doctores, Diuus Thomas. 2.2. quæſt. 4. ar. 8. Alenſ. 3. parte q. 68. in 3. Bonauentur. Richard. Gabr. Albert. & alij in 3. diſt. 23. & 25. Marſil. in 3. q. 14. Soto libro 3. de natura & Gratia, cap. 10. Vega lib. 9. in Trident. cap. 2. Valen. to. 3. diſp. 1. q. 4. pun. 8. & alij initio 1. p. q. 1. comparantes Theologiam cum ſcientijs naturalib. vbi Molina ar. 5. & alij.

Probatur ex Script. & Patribus.

Et ſumitur ex Auguſtino libro 7. confeſſ. cap. 10. dicente: *Facilius dubitarem viuere me, quam eſſe vera, quæ audiui.* Chryſoſtomus etiam homilia 21. in ad Hebræos 11. ita exponit illud, *Fides eſt argumentum nõ apparentium, id eſt*, inquit *maiorem certitudinem de illis faciens quam de his, quæ videntur.* Similiter dixit Baſil. homilia in pſalmum 115. initio, *Fidem perſuadere præ omnibus rationalibus methodis.* Concinit in regulis moralibus regula 80. capite 21. Idem ſentit Bernard. dicta epiſtola 190. & Richardus de Sancto Victore lib. primo de Trinitate capit. 2. & non parum ſuadent hanc veritatem verba Petri epiſtola. 2. cap. 1. *Habemus firmiorem propheticum ſermonem.* Et verba Pauli ad Galat. primo: *Si Angelus de cœlo &c* Denique facit illud Luc. 21. *Cœlum, & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt.*

Item Ratione à priori.

11. Ratio autem propria ſumitur ex altioribus cauſis, quibus nititur certitudo fidei, fundatur enim in prima veritate, quam fallere, vel falli impoſſibilius eſt, quam naturalem ſcientiam hominis errare: item pendet certitudo Fidei ex lumine infuſo, & diuino, quod longè excellentius eſt, quam lumen naturale intellectus: huiuſmodi ergo lumen etiam confert excellentiorem certitudinem. Vnde ſæpe corrigimus naturale lumen per lumen Fidei, etiam circa illa, quæ videntur eſſe prima principia, vt patet in illo principio: *Quæcunque ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe,* (Lib. quarto cap. 1.) quod in materia de Trinitate limitamus ad res finitas: & in alijs myſterijs præſertim Incarnationis, & Euchariſtiæ multa alia limitamus, vt Fidei non repugnent: ergo ſignum eſt lumen Fidei certius eſſe. Denique quatenus Fides pendet ex voluntate, vt iam dicam, nititur in ſpeciali motione Spiritus ſancti, quæ efficax eſt ad præſtandam excellentiorem certitudinem. Vnde etiam fit, vt certitudo Fidei non admittat deliberatam dubitationem in intellectu, etiãſi mille argumenta occurrãt, quibus homo ſatisfacere neſciat, niſi ad Fidem confugiendo, quod eſt etiam apertum ſignum maioris certitudinis.

Ad fundam. 1. Durandi. in num. 9. vt quidam reſpondeant.

12. Ad fundamentum præcipuum contrariæ ſententiæ ſolet dari vulgaris diſtinctio, certitudinem Fidei, dupliciter cõſiderari poſſe, ſcilicet ſecundum ſe, vel quoad nos, & ſecundum ſe eſſe certiorẽ: quod probant argumenta facta pro aſſertione: quoad nos vero, eſſe minus certam, & hoc probare priora fundamenta, ita diſtinguit Diuus Thomas ſupra, & explicat Caietanus ibi, & 1. p. q. 1. ar. 3. & Capreol. in 3. diſtinct. 25. ad argumenta contra tertiam concluſionem.

Vulgaris diſtinctionis, certitudinis ſecundum ſe & quoad nos, falſus ſenſus excluditur.

Sed diſtinctio eſt obſcura, & ſano modo interpretanda, ne aliquid falſum contineat: nam ſi ſit ſenſus, Fidem ita eſſe in ſe certiorem, vt non reddat etiam nos magis certos, falſa eſt doctrina: quid enim prodeſſet nobis maior certitudo Fidei in ſe, ſi nos etiam non redderet magis certos? Vel quomodo poſſet nobis conſtare de hac maiori certitudine fidei in ſe, ſi in nobis illam non efficeret. Præterea teſtimonia, & rationes, quas adduximus non ſolum probant res Fidei eſſe certiores, ſed etiam fideles de illis eſſe magis certos: nam effectus huius certitudinis in nobis fiunt, & quaſi experimento, & quibuſdam ſignis cognoſcuntur, vt numer præcedenti declaratum eſt. Denique quando dicimus Fidem eſſe certiorem, non tractamus de materia Fidei: nam de illa conſtat eſſe obiectiue, vt ſic dicam, certiſſimam, id eſt, maxime neceſſariam, & omni Fide dignam; ſed tractamus de ipſo actu, & ſic non poteſt actus præ-

præſciendi à nobis; nam intrinſecè eſt actus vitalis noſter, & forma, ſeu motus actuans intellectum noſtrum, quem cum obiecto coniungit; ergo vel ille actus nõ eſt in ſe certior, vel intellectum reddit certiorem, quia non habet illam certitudinem quaſi ſeparatam, & abſtractam, ſed actualem intellectũ noſtrum. Senſus ergo illius diſtinctionis, vt veritatem contineat, eſſe debet; fidei actum ex ſe habere puram certitudinem, nihilominus tamen ex parte ſubiecti, poſſe cum illo concomitãter eſſe aliquam imperfectionem indeliberatæ formidinis, ſeu dubitationis, quam non poſſit fides impedire, ſeu præuenire, propter obſcuritatem ſuam, & ita explicuit D.Th. ſupra ad 2. & quæſt. 10. de verit. art. 12. ad 6. & q. 14. art. 2. ad 7. & in 2. diſtinct. 23. quæſt. 2. articul. 2. quæſtiuncula tertia.

Verus ſenſus affertur.

Ex prædicto ſenſu reſpondetur iam ad illud fundamẽt.

13. Ad argumentum ergo reſpondeo, ſolùm probare, actum fidei ſecundum quid, eſſe minus certum, ex imperfectione intellectus, ſimpliciter tamen eſſe certiorem, & ad hoc ſufficere; vt excludat omnem deliberatam formidinem, & dubitationem cum maiori adhæſione ad obiectum ſuum. Ad ſecundum reſpondetur ſolùm probare certitudinem fidei eſſe alterius rationis à certitudine euidentiæ, & in hoc inferiorem, quòd non cogat intellectum, atque hoc modo exponendus etiam eſt Hugo de S. Victore ſupra citatus in num 9. cum dicit, fidem eſſe certitudinem minorem ſcientia, loquitur enim de toto actu fidei, & dicit eſſe minorem, quoad euidentiam. Hoc tamen non obſtat, quominus ſimpliciter certior ſit. Ad tertium licet aliqui dubitent de practica comparatione reſpectu primorum principiorum, nihilominus rationes ſupra factæ, etiam hoc probant, & locutiones Patrum vniuerſales ſunt, & ideo reſpondeo; certitudinem fidei per ſe non pendere etiam ex primis principijs, vt lumine naturali notis, quia non pendet per ſe ex diſcurſu proprio, vt probaui ſect. præced. à nu. 5. & omnia principia formalia, ex quibus pendere poteſt, non aliter fundant ipſam fidem, quàm vt credita per eandem fidem, vt ſupra circa obiectum formale, etiam probatum eſt diſp. 3. ſect. 12. Vnde ſi aliquod eſt primum principium, quod neceſſariò inuoluatur in aſſenſu fidei in eadem materia, etiam eſt ipſa fide creditum, neque fides pendet ab illo, vt naturaliter cognito; vt, Verbi gratia, ſi credo *Deum eſſe Trinum*, neceſſariò credo non eſſe vnicum in perſona, neque eſſe quatuor perſonas, non propter principium naturale: *Quodlibet eſt, vel non eſt*, vt naturale eſt, ſed quia ipſamet fides, quæ facit credere affirmationem eſſe veram, facit etiam credere negationem eſſe falſam, & ſic de alijs.

Ad 2 fund.

Ad 3.

SECTIO VI.

Vtrum Actus Fidei ſit ab actu voluntatis, & conſequenter, An ſit liber, voluntarius, & moralis?

In actu fidei duplex ratio virtutis, intellectualis, & moralis.

IN actu fidei duplex ratio conſiderari poteſt. Vna eſt, intellectualis virtutis, quæ per ſe, & intrinſecè illi conuenit. Altera eſt, moralis rationis, quam habet ex modo, quo fit. Hactenus ergo priorem rationem conſiderauimus, quæ eſt quaſi fundamentalis, & ſubſtantialis, & omnes proprietates, quas de illo explicuimus, ſub hac ratione illi conueniunt, & ſunt intrinſecæ, & per ſe, ex vi ſui obiecti, alias verò accidentarias phyſicas, & reales, vt ſic dicam, nullas habet, præter quaſdam generales, quæ conſiderari poſſunt in omnibus actibus intellectus, vt ſunt intenſio, & remiſſio, de quibus nihil ſpeciale dicendũ occurrit. Et ideo tractare incipimus de proprietatibus moralibus eiuſdem actus, quæ medio actu voluntatis, vel in ordine ad illum, ipſi cõueniunt. Supponimus autem duobus modis poſſe actum aliquẽ eſſe à voluntate: ſcil. vel eliciente, vel imperante, ſeu mouente, aut applicante. Et primo quidem modo cõſtat, actum fidei, de quo hactenus dictum eſt, non eſſe à voluntate, quia eſt elicitus ab intellectu, qui teſte Paulo 2. Corint. 10. captiuatur in obſequium Fidei Chriſti, quia tendit in verum ſub ratione veri, quod ad intellectum ſpectat; & hoc etiã in ſuperioribus diſp. 1. ſect. 1. num. 2. late probatum eſt. Quæſtio ergo ſolùm relinquitur de poſteriori modo, An actus fidei ſit ab intellectu, vt moto à voluntate applicante intellectum per ſuum actum ad aſſenſum fidei, id eſt, mouendo illum non ſolùm quoad exercitium actus (hoc enim commune eſt cæteris actibus, ſeu cogitationibus intellectus) ſed etiam quoad determinationem ſeu ſpeciem actus.

Punctum quæſtionis.

1. opinio non requirens actum voluntatis ad credendum. Eius fundament reiicitur.

2. In hoc ergo puncto referri poteſt opinio cuiuſdam Franciſci de Marchia, quam referunt Gregor. q. 1. prologi art. 4. & Ocham q. 3. qui dixit intellectum non indigere determinatione voluntatis ad credendum: habuit tamen fundamentum improbabile, ſcilicet res fidei eſſe euidentes; quod ſupra diſputatione tertia à ſectione 7. reiectum eſt. In eadem vero ſententia fuit Holcoth. in 1. q. 1. ar. 6. dub. 1. ad 1. & fundatur ſolùm, quia fides debet ita proponi, vt ſit euidenter credibilis, tunc autem intellectus neceſſario aſſentitur ſine voluntate, ſicut dæmones, vel inuiti credunt, & contremiſcunt, Iacobi 2. Et nos etiamſi nolimus, credimus Romam eſſe. Sed hoc etiam fundamentum eſt infirmum: nam res euidenter credibiles, non ſunt euidenter veræ, ergo illa euidentia non eſt ſufficiens ad cogendum intellectum, vt aſſentiatur rei propoſitæ tanquam veræ, ſicut fides Chriſtiana aſſentitur. Neque exempla ſunt ſimilia; quia alia fides dæmonum non eſt infuſa, ſed acquiſita, & in tantum eſt neceſſaria, in quantum fundatur non ſolùm in euidentia credibilitatis, ſed etiam in euidentia veritatis, ſaltem in teſtificante; & ſimilis eſt fides, quod Roma ſit, nam fundatur in euidentia morali multitudinis teſtificantium.

Alterũ quoque fundam. exploditur.

2. opinio requirens ſolũ ne voluntas reſiſtat.

3. Aliter vero quidam Doctores dixerunt, neceſſarium quidem eſſe, vt voluntas non contradicat, non eſſe tamen neceſſarium, vt poſitiue moueat ad credendum. Quod ſolet tribui Scoto in 3. d. 25. q. 2. Vt videre eſt in noſtro Albertin. corollar. 5. ex 3. principio Philoſ. nu. 10. Sed reuera non dicit; magis vero id ſignificat Marſil. q. 14. ar. 1. dub. 3. ad vlt. dicit enim, licet voluntas poſſit mouere intellectum, non tamen eſſe ſemper neceſſarium. Fundari poteſt, quia ante motionem voluntatis, præcedit obiectum intellectus ſufficienter illi propoſitum; ergo ſi voluntas non reſiſtat, poterit aſſentiri, licet non poſitiue moueat. Patet conſequentia, quia vnaquæque potentia poteſt per ſe ferri in obiectum ſuum ſibi ſufficienter propoſitum, & confirmari poteſt, quia alias poſſet voluntas mouere intellectum ad aſſenſum pro ſuo arbitrio, & ſine ſufficienti ratione: quia nõ propter aliam cauſam poteſt motio voluntatis eſſe neceſſaria.

Eius fundã.

Confirmatio.

Reſolutio cõmunis, & certa requirens actũ voluntatis ad credendum.

4. Nihilominus ſententia communis eſt, ad credendum, præſertim fide diuina, & infuſa neceſſarium eſſe actum voluntatis, quo determinet intellectum ad credendum. Ita docet D. Thomas dicta q. 1. a. 4. & q. 2. art. 1. ad 3. & q. 4. art. 5. & ibi Caiet. & omnes expoſitores, & Capreol. in 3. d. 24. q. 1. ar. 3. Ferrarienſ. 3. cont. gentes cap. 40. & alij ſcholaſtici in 3. d. 23. vbi ſpecialiter Richard. ar. 4. q. 2. & Scot. loc. citato. Vega lib. 6. in Trident. cap. 14. Valen. tom. 3. diput. 1. quæſt. 1. pun. 4. Et eſt vera, & certa ſententia, quam tribus propoſitionibus breuiter declaro, & confirmo.

Eius prima propoſitio.

Probatur ex Script.

5. Primo ergo dico, actum fidei eſſe liberum, non ſolùm quoad exercitium, ſed etiam quoad ſpecificationem, ita colligitur inprimis ex Scripturis dicentibus, poſita eadem prædicatione Euangelij, quoſdã credere, quoſdam nõ credere, quæ eſt indifferen-

ferentia quoad ſpecificationē, nam illud *non credere*, ſignificat poſitiuum diſſenſum. Ita autem habetur Actor.17.in fine, & cap.28. & Chriſtus Marci vltimo dixit; *Prædicate Euangelium, qui crediderit ſaluus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur.* Et Paulus ad Rom. 10.cum Iſaia dicit, *Domine quis credidit auditui noſtro.* Quia nimirum hoc poſitum eſt in libertate hominum. Vnde ſubiungit Paulus: *Non omnes obediunt Euangelio*, obedientia autem dicit opus liberum. Secundo habetur hæc veritas ex Concilio Arauſ. cuius verba infra referam: expreſsiora ſunt in Trident. ſeſſ.6. cap. 6. Vbi ait diſponi homines ad iuſtitiam: *Dum fidem ex auditu concipientes, libere mouentur in Deum credentes.* Fauet etiam Concilium Toletan. quartum capit.23. Dicens, infideles non cogi ad fidē: *Quia fides debet eſſe libera.* Tertio eſt hæc ſententia communis Patrum, quos ſupra retuli diſput.3. ſect.7. tractando de ineuidentia Fidei, & ſpecialiter Irenæus libro quarto contra hæreſes capit.72. dicit ſeruari à Deo libertatem arbitrij, etiam in credendo, & eodem ſenſu dixit etiam Auguſtinus: *Cætera poteſt homo nolens, credere autem non niſi volens.* Videri poteſt lib. de prædeſtinatione Sanctorum cap.2. & ſequentibus, & de ſpiritu, & litera. cap.23. & libro 1. ad Simplicianum q.2. & tractatu 26. in Ioan. Ratio à priori eſt, quia nihil eſt, quod neceſsitet intellectum ad credendum: ſupponimus enim, Deum non inferre illi neceſsitatem extrinſecam, vt conſtat de fide ex materia de Gratia. Item non eſſe aliam cauſam extrinſecam, quæ illam neceſsitatem poſsit intellectui imponere, quia ſolus Deus habet poteſtatem mouendi mentem immediate, præſertim ad actum ſecundum. Neque etiam datur cauſa intrinſeca talis neceſsitatis: quia hæc eſt ſola euidentia: ergo actus Fidei non eſt neceſſarius: ergo liber. A poſteriori autem oſtenditur, quia infidelitas eſt graue peccatū, iuxta illud. *Qui non crediderit condemnabitur*, & illud, *excuſationem non habent de peccato ſuo*, quod etiam ſatis indicat exaggeratio illa Pauli.1.Timo. 5. *Infideli deterior*, peccatum autem ſupponit libertatem ad oppoſitum actum, & è contrario actus Fidei eſt meritorius, iuxta illud ad Rom. 4. *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam*, actus autem meritorius liber eſſe debet, vt conſtat ex materia de merito; & diximus, lib.12. de Grat. cap.3. ergo. &c.

Et ex Conciliis. — Et ex patribus. — Et Ratione à priori. — Et à poſteriori.

6. Secundo dicendum eſt, actum Fidei voluntarium eſſe debere per denominationem ab actu voluntatis. Hæc aſſertio ſequitur ex præcedenti, & ex Scriptura facile probari poteſt, dicit enim Paulus, *corde creditur ad iuſtitiam*, ad Rom.10. Nomine autem, *cordis*, voluntas maxime comprehenditur. Vnde Actor.8. dicit Philippus *ſi credis ex toto corde*, id eſt ex tota voluntate, ſicut de amore Dei dicitur eſſe debere, *ex toto corde*, & cap.16. de quadam muliere dicitur, *cuius Deus aperuit cor, vt intenderet his, quæ dicebantur à Paulo*: & eodem modo incredulitas tribuitur duritiei cordis Iſai. 6 *Excæca cor populi, &c.* & affertur Ioan.12. Idem probatur ex Concilijs præſertim Arauſ. dicente *affectum credendi eſſe initium fidei*: nam affectus credendi, actus voluntatis eſt. Idem probant teſtimonia Patrum, vt iam indicauimus, præſertim Aug. Ratio vero eſt, quia omne liberum eſt voluntarium, vt conſtat ex 1. 2. q. 6. ſed actus Fidei eſt liber, vt in prima aſſertione probatum eſt: ergo eſt volūtarius: Non eſt autem per ſe intrinſece voluntarius, quia hoc eſt proprium actus appetitus, ſeu voluntatis, vt ex ipſamet voce conſtat, & ex loco citato 1. 2. ergo oportet, vt ſit voluntarius per denominationem à voluntate. Et confirmatur quia præceptum datur de actu Fidei: præceptum autem in voluntatem directe, & præcipue cadit, & hoc etiam probat argumentum ſumptum ex ratione meriti, vel demeriti, in fine nu. 5.

2. Propoſitio. — Probatur ex Scriptur. — Et ex Conciliis, ac Patribus. — Et ratione. — Confirm.

7. Vnde concludimus, & dicimus tertio. Ad credendum non ſatis eſſe voluntatem non repugnare, ſed etiam neceſſarium eſſe, vt voluntas per actum poſitum moueat intellectum. Hoc probant omnia paulo ſupra adducta tam ex Scriptura, quam ex Cōcilijs, & Patribus: nam ideo inductio ad Fidem, & gratia ad illam neceſſaria, ad voluntatem primo, ac præcipue dirigitur: vt ad conſentiendum Fidei trahatur: & eadem ratione affectus credendi, initium Fidei dicitur. Ratio autem eſt, quia motiuum Fidei intellectui propoſitum non mouet illum ex neceſsitate: ergo non ſufficienter determinat illum, quia in potentia non libera, ſufficiens determinatio neceſſario inducit actum: ergo neceſſe eſt, vt determinetur per voluntatem: quia non poteſt cogitari alia cauſa illius determinationis: ergo non ſatis eſt, vt voluntas non repugnaret, ſed neceſſarium eſt, vt poſitiue moueat. Probatur conſequentia, quia neceſſaria eſt aliqua cauſa poſitiua illius determinationis, & illa non poteſt eſſe idem intellectus, quia non eſt potentia formaliter libera: ergo neceſſario eſſe debet voluntas. Dicet forte aliquis, quamuis intellectus abſolute non neceſsitetur ad actum Fidei: nihilominus neceſsitari ex hypotheſi, quod voluntas non repugnet. Sed hoc etiam eſt aperte falſum, quia etiam poſita non repugnantia in voluntate, medium Fidei non eſt euidens quoad veritatem rei propoſitæ, ergo non habet vnde neceſsitet ad aſſenſum.

3. propoſitio oppoſita opinioni 1. — Probatur 1. authoritate. — Probatur de inde ratione. — Euaſio deſtruitur.

8. Ad argumentum autem in contrarium reſpondemus, præcedere quidem ſufficientē obiecti propoſitionem, vt intellectus præbeat aſſenſum, ſi ab aliquo principio habente efficaciam determinetur: nam quia à ſe determinari non poteſt, neceſſe eſt, vt ab alio determinetur, quod principium non poteſt eſſe omnino extrinſecum, alias determinatio illa non eſſet humana, neque ipſi credenti tribueretur, & ideo eſſe debet à principio intrinſeco ipſi agenti, quod non eſt niſi voluntas. Vnde ad confirmationē licet aliqui concedant totum, quod in ea proponitur, nimirum poſſe voluntatem mouere intellectū ad aſſenſum pro ſolo arbitrio ſuo, etiamſi ex parte obiecti non præcedat aliquod motiuum, nihilominus neque hoc ſequitur ex dictis, quia in fide præcedit ſufficiens motiuum: neque eſt verum, quia voluntas non poteſt mouere intellectum extra obiectum ſuum: ſi autem moueret ad aſſentiendum ſine vllo motiuo oſtendente aliquo modo veritatem in obiecto, profecto moueret intellectum extra obiectum illius: imo ipſa moueretur ſine obiecto, quia moueretur in aliquid, vt credibile, quod ſub tali ratione non eſſet propoſitum. Nam ipſa experientia docet hoc obiectum, V. g. *Aſtra ſunt paria*, non poſſe proponi, vt credibile, niſi aliqua ratione, vel teſtimonio oſtendatur ita eſſe: ſemper igitur præcedere debet ex parte intellectus ratio aliqua ſufficiēs ad aſſenſum, tamen quando illa non neceſsitat intellectum, oportet vt voluntas interueniat, quæ intellectum moueat, atque determinet.

Ad argum. oppoſitum in nu.3. — Ad cōfirm. reſponſio aliquorum. — Voluntas nequit mouere intellectū non habentē motiuum. — Vera reſponſio.

SECTIO VII.

Qualis actus ſit voluntas credendi; & quas habeat morales proprietates.

PRimo ſtatuendum eſt, voluntatem credendi eſſe donum Dei, quod ſine ſpeciali auxilio gratiæ haberi non poteſt. Circa quam aſſertionem errarunt Semipelagiani, qui cùm concederent ad reliqua bona opera eſſe neceſſarium auxilium gratiæ, docebant, ſaltem voluntatem credendi, eſſe poſitā in viribus liberi arbitrii, vt ab illa ſumi poſsit initium ſalutis. Ita referunt Proſper. & Hilar. in epiſtola ad Auguſtinum, quæ ſunt ante librum de prædeſtinatione Sanctorum, & profecto Scotus in 3.d.25. q.2. non videtur ab hac ſententia longe diſtare: dicit enim voluntatem ex puris naturalibus ſufficere,

Aſſer.1. Voluntas credendi ſicut oportet eſt ſupernaturalis. Eſt cōtra Semipelagianos. — Et videtur etiam contra Scot.

vt intellectum applicet ad credendum: & deinde infert, non eſſe neceſſarium in voluntate habitum infuſum ad hunc actū, de quo poſtea videbimus.

Fundamentum Semipelagianorum euertitur.

Fundamentum Semipelagianorum erat; quia fides debet eſſe libera, putabant autem non poſſe eſſe liberā, ſi à gratia penderet. Hoc autem fundamentum erroneum eſt: aliàs nullus actus liber à gratia eſſentialiter penderet, & neceſsitas gratiæ libertatē deſtrueret; quod eſt manifeſte contra fidem, vt ex propria materia conſtat.

Fundamentum aliud apparens.

Fundamentū ergo magis apparens eſſe poteſt, quia propoſito obiecto fidei, ratio ipſa naturalis dictat, illud eſſe credendum, & dignum fide; ergo poteſt illi iudicio voluntas conſentire ſolâ libertate naturali, quia poteſt naturaliter voluntas conformari intellectui in omni iudicio naturali.

Probatur aſſert. 1 ex ſcriptur.

2. Nihilominus aſſertio poſita, quam etiam lib. 2 de Gratia cap. 3. num. 2 tradidimus, de fide tenenda eſt. Primo quia habetur ſatis expreſſe in Scriptura ad Philip. 1. *Vobis donatum eſt pro Chriſto, vt in eum credatis.* Nam licet credere conſummetur in intellectu, dicit actum voluntarium, & humanum, & vt ſic dicitur *pro Chriſto donatum*; ergo etiam voluntas credendi, propter Chriſtum donata eſt. Vnde ibidem additur, *qui cœpit in vobis bonum opus, ipſe perficiet*: incipit autem bonum opus, per bonum voluntatis affectum. Vnde additur cap. 2. *Ipſe eſt, qui operatur in vobis & velle, & perficere pro bona voluntate.* His accedunt generales regulæ. *Sine me nihil poteſtis facere.* Ioan. 15. Et *Non eſt volentis neq; currentis, ſed Dei miſerentis.* Ad Rom. 9. Et *quid habes, quod non accepiſti?* ad Corinth. 4. & ſimiles.

Probatur ex Concil.

Secundo eſt hoc expreſſe, & in particulari definitum in Concilio Arauſ. Can. 4. Vbi in hoc ſenſu traditur ſub anathemate, *initium fidei*, id eſt ipſum credulitatis affectum haberi non poſſe ſine auxilio gratiæ. Quod in ſequentibus capitulis, per alias definitiones generales confirmatur, & fauet etiam Concilium Mileuit. cap. 4. & magis Trident. ſeſſ. 6. Canone 3. & 4.

Probatur ex Patrib.

Tertiò docuit hoc ſæpe Auguſtin. contra reliquias Pelagianorum, præſertim toto libro de prædeſtinatione Sanctorum à cap. 3. vbi fatetur aliquando ſe contrarium ſenſiſſe, ſcilicet, in quibuſdam propoſitionibus, in epiſt. ad Romanos in 6. & duabus ſequentibus, illud tamen retractauit lib. 1. retractationum cap. 23. idem docet Aug. lib. de Spir. & Liter. cap. 33. & 34. Fulgent. de Incarnatione, & Gratia cap. 18. & Proſper contra Collatorem cap. 6. & faciunt quæ docent generaliter Patres de neceſsitate gratiæ ad omnia, & ſingula opera pietatis, præſertim Cæleſtinus primus in epiſtola prima ad Epiſcopos Galliæ cap. 9. & 12. & Innocent. primus epiſtola 25. & 26.

Probatur tandem rationibus 1.

3. Vltimo poteſt hæc veritas probari rationibus Theologicis. Quia ſi voluntas credendi eſſet ex ſolis viribus naturæ, initium ſalutis eſſet ex nobis, & non ex Gratia, quod ab Eccleſia damnatum eſt. Sequela patet, quia fundamētum ſalutis eſt fides, & initium fidei eſt hæc voluntas; ergo ſi hæc voluntas eſſet ex nobis, id eſt, viribus noſtris, nos per nos ipſos; initium ſaluti daremus.
2. Secundo talis voluntas eſt quaſi vltima diſpoſitio ad donum fidei, quod eſt in intellectu, & eſt donum gratiæ: ergo ſi illa voluntas eſſet naturalis, homo per vires ſuas ſufficienter ſe diſponeret ad aliquod donum gratiæ infuſæ, & inchoantis ſanctificationem, quod etiam eſt fidei contrarium.
3. Tertiò iam tota gratia eſſet ex aliquo merito hominis, ſaltem impetratiuo, ſeu de congruo; & ita Gratia iam non eſſet gratia, quia eſſet ex operibus, vt ſæpe Auguſt. argumentatur; ſequela patet, quia illa voluntas aliquod opus eſt, & aliquale meritum, cum optime diſponat ad fidem.
4. Denique præceptum credendi, vt diſp. 13. dicetur, ſupernaturale, eſt, ergo non poteſt impleri viribus naturæ; impletur autem maxime per hanc voluntatem, quia præceptū datur de actu libero, vt liber eſt, & ideo principaliter refertur ad voluntatem, & per illam, vel violatur, vel cuſtoditur; ergo talis voluntas efficax, & ſufficiens ad implendum illud præceptum, non poteſt haberi ſine gratia.

De qua ſupernaturalitate procedat præcedens aſſert.

4. Vt autem propriam radicem huius neceſsitatis, & ſenſum aſſertionis explicemus, oportet vlterius inquirere, qualis ſit ſupernaturalitas illius actꝰ voluntatis, id eſt, An ſit illi eſſentialis, an potius accidentalis? quod aliàs dici ſolet, an ille actus ſit ſupernaturalis quoad ſubſtantiam, vel tantum quoad modum? habet enim hoc ſpecialem difficultatem in illo actu, quia non ſupponit in intellectu actū ſupernaturalis ordinis, & ſubſtantiæ, in quo fundari poſsit, ergo neq; ipſe poteſt eſſe quoad ſubſtantiam ſupernaturalis.

Arguitur contra ſupernaturalitatē quoad ſubſtantiam.

Antecedens patet, quia hæc volūtas non ſupponit actū fidei, cùm ſit proxima cauſa eius, ſed actus fidei eſt primus actus ſupernaturalis intellectus, tum quia propter hanc cauſam dicitur, *fides radix iuſtitiæ*, in Trident. ſeſſ. 6. cap. 8. tum etiam quia omnia alia dona infuſa intellectui, ſupponunt fidē, & propter illam donantur. Conſequentia vero prima probatur, quia voluntas neceſſario ſupponit intellectum, ergo etiam voluntas ſupernaturalis in ſubſtātia, ſupponere debet in intellectu actum eiuſdem ordinis, in quo fundetur. Propter quam rationem multi Doctores hanc partē amplexi ſunt, multo magis in hoc actu, quàm in alijs ad virtutes Theologicas proprie pertinentibus.

Aſſert. 2 de ſupernaturalitate actus quoad ſubſtantiam.

5. Nihilominus dico ſecundo actum voluntatis credendi eſſe in ſua ſpecie, & eſſentia ſupernaturalē, & hāc eſſe potiſsimam rationem ob quam auxilium gratiæ ad hunc actum neceſſarium eſt. Hæc aſſertio eſt à modernis Doctoribus communiter probata; nam antiqui parum de illa diſputarunt, vt in materia de Gratia lib. 2. cap. 5. latius dictum eſt, & breuiter probatur.

Probatur 1. ex teſtimoniis adduct.

Primò ex teſtimonijs, quibus probatum eſt, auxilium gratiæ eſſe neceſſarium ad hunc actum: nam duobus modis ſolet eſſe auxilium gratiæ neceſſarium ad aliquem actum: primo per ſe, & ex natura talis actus. Secundo ex accidente, propter aliquam difficultatem ex parte ſubiecti, vel ex aliqua graui tentatione orta, ſicut requiritur gratia ad aliquem naturalem actum arduum, & difficilem, quia multum repugnat appetitui. Ad voluntatem autem credendi, non tantum hoc poſteriori modo, ſed etiam priori neceſſarium eſt auxilium gratiæ, vt ex citatis teſtimonijs conſtat, tum quia ſimpliciter docent, hunc actum non poſſe fieri ſine gratia, tum etiam quia eandem cenſent eſſe rationem de voluntate credendi, ac de ipſa fide: ergo neceſsitas hæc oritur ex intrinſeca natura, & ſpecie talis actus: eſt ergo in ſubſtantia ſua ſupernaturalis, quia non poteſt aſsignari aliud principium, ex quo neceſsitas illa per ſe oriatur.

Confirm. 1.

Poteſtque hoc confirmari, quia in illo actu cogitari nequit aliquis modus per ſe illi conueniens, à quo habeat, vt ſupernaturalis ſit, extra ſubſtantiam eius: ergo habet ex vi ſua differentiæ eſſentialis.

Confirm. 2.

Confirmatur ſecundo, ex obiecto talis actus, tam materiali, quam formali: obiectum enim huius voluntatis eſt ipſe actus credendi, qui ſupernaturalis eſt in ſubſtantia, vt ſupra dixi ratio autem formalis, ſeu motiua eſt honeſtas illius obiecti, quæ etiam ſupernaturalis ordinis eſt, quia ſumitur ex conformitate ad ſupernaturalem regulam, vt ſtatim explicabo: ergo ſpecies actus, quæ ſumitur ex illo obiecto, ſupernaturalis etiam eſt: nam hac ratione probamus, reliquos actus infuſos, ſupernaturales eſſe.

Confirm. 3.

Vltimò confirmatur ex effectu, quia hæc voluntas efficaciter mouet intellectum ad actum fidei ſupernaturalem quoad ſubſtantiam: imò quodam modo firmat illum in ſua certitudine ſuperante certitudinem naturalem: ergo neceſſe eſt, vt actus voluntatis ſit eiuſdem ordinis. Patet conſequentia, quia nō poteſt fieri, vt voluntas, per naturales vires ſuas, efficaciter moueat intellectum ad actum ſuperantem vires naturales. Item quia aliàs claudicaret

actus fidei, & certitudo eius, vt in ſimili dixit D. Th. 2.2.q.4.art.2. Vbi ſatis fauet huic ſententiæ, vt in ſequenti diſput. latius dicam.

1. Corollar. deducitur & oſtenditur.

6. Atque hinc infertur primò, hunc actum ſupernaturalem, non ſolum aliquando, ſed ſemper eſſe neceſſarium ad ſubijciendum intellectũ fidei Chriſtianæ. Probatur tum quia Concilia abſolute, & ſine limitatione loquuntur: tum etiam quia hæc neceſſitas eſt per ſe, & ex intrinſeca ſupernaturalitate actus fidei. Quapropter in hoc non probamus ſententiã Scoti, qui oppoſitum ſentire videtur loco citato, quamquam poſsit aliqua ratione explicari, diſtinguendo in actu fidei ſpecificationem ab exercitio: & ſimiliter in voluntate diſtinguendo actum, quo determinat intellectũ ad fidem ſecundum ſpecificationem eius, captiuando intellectum in obſequium fidei, ab actu, quo mouet intellectũ iam credentẽ habitualiter ad exercitium actus: igitur priori modo ſemper eſt neceſſarius actus ſupernaturalis voluntatis ad credendum, & hoc probant teſtimonia, & rationes adductæ: poſteriori autẽ modo cõtingere poteſt, vt fidelis per actum naturalem volũtatis ſe applicet ad conſiderandum, vel contẽplandum in materia fidei, & poſtea exerceat ſupernaturales actus intellectus, ſine alia motione actuali, per ſupernaturalem actum voluntatis, quia tunc iã habitu ducitur, & actus ſupernaturales intellectus, qui tunc fiunt non producuntur in tali ſpecie, ex vi imperij præſentis voluntatis, ſed in virtute præcedentium actuum voluntatis ſupernaturaliter mouentis, & ſubijcientis intellectum Chriſtianæ fidei.

Explicatur Scot in nu 1 allatus.

2. Corollar. ſatisfaciens fundamento in fine nu. 1.

7. Secundo ſequitur ex dictis reſponſio ad fundamentum propoſitum in principio ſectionis, in fauorem cõtrarij erroris. Nam licet per rationem naturalem poſsit cognoſci, credendum eſſe rebus reuelatis, à Deo ſufficienter propoſitis; non poteſt tamen cognoſci, quod ſit credendum ex modo, quo fides diuina credit, ſcil. ex pura Dei auctoritate, non reſoluendo fidem in aliquam aliam rationem, ſeu motiuum creatũ credendi; nam vt ſupra dixi diſp.3 ſect.12. duobus modis poſſunt credi res fidei. Primo reſoluẽdo aſſenſum in externa motiua, vel ſigna credibilitatis, tãquam in rationem credendi, & ad hoc genus fidei ſufficere poteſt voluntas naturalis, quia non tranſcendit fidem acquiſitam, neque certitudinẽ humanam. Alius modus credendi eſt, pure ſiſtendo in auctoritate diuina, & ad hunc modum dicimus, eſſe neceſſariam voluntatem ſupernaturalem. Altera vero difficultas tacta circa ſecundam aſſertionem, de actu intellectus præuio ad hanc voluntatem, poſtulat integram quæſtionem, quam in ſequenti ſect. tractabo. Prius vero explicandæ ſunt aliæ proprietates huius actus voluntatis.

in num.7.

Aſſert 3. voluntas credẽdi eſt honeſta, & laudabilis.

8. Dico 3. Voluntas credendi honeſta eſt, atque adeo ipſum *Credere* laudabile etiam eſt, & honeſtũ. Circa hanc aſſertionem errauit Manichæus, teſte Auguſtino libro de vtilitate credendi in principio, & Abailardus, teſte Bernardo epiſt.190. illi enim dixerunt, nihil eſſe credendum, niſi quod ratione cõſtat. Contra quem errorem multa dicta ſunt diſp.3. tractando de obiecto formali Fidei: & ſufficienter improbatur hoc modo, ex Auguſt. Quia vel intelligitur de omni Fide tam humana, quam diuina, & ſic deſtruitur per illum errorem omnis humana ſocietas, & prouidẽtia; quia niſi homines aliquid credant, neque filij agnoſcent parentes: neque commercia humana locũ habere poterunt. Vel intelligitur ſpecialiter de fide diuina, & ſic etiam eſt ſtultiſsimus error; nam *ſi teſtimonium hominum accipimus, cur non magis teſtimonium Dei, quod maius eſt*, vt dixit Ioan. epiſt.1. Aſſertio ergo propoſita de Fide certa eſt, & ſufficienter probatur ex illis Scripturæ teſtimonijs, in quibus Fides aſſeritur neceſſaria ad placendum DEO. Ad Hebræos vndecimo, quia non placet Deo, niſi quod honeſtum eſt. Item in quibus dicitur Fides iuſtificare, vel eſſe radicem iuſtitiæ ad Romano.3. & 4. cum ſimilibus. Et Actorum 15. *Fide purificans corda eorum*; non enim purificatur cor, niſi actibus honeſtis: nam contrarijs potius maculatur. Denique Fides laudatur ſæpe in Scriptura, & credentes beatificantur, iuxta illud. *Beata quæ credidiſti*, increduli autem reprehenduntur tanquam *Stulti, & tardi corde*; ergo & voluntas credendi, & ipſum *credere*, ſunt actus honeſti, & laude digni, de quo videri poteſt Auguſtin. tractatu 22. & 68. in Ioan. & epiſt.56. Euſebius libro primo de præparatione capite 3. & Bernard. dicta epiſtola 190.

Probatur 1. ex Script refutando errorem Manich & Abailard.

9. Vt autem ratione declaretur hæc veritas, oportet aduertere ex 1.2. q.18. duplicem eſſe honeſtatem, ſeu dupliciter poſſe inueniri in actu humano, ſcil. obiectiue, vel formaliter: obiectiue eſſe poteſt in actu etiam externo, quatenus poteſt eſſe obiectũ interioris actus voluntatis, ſicut eleemoſyna dicitur eſſe honeſta, quatenus eſt rectæ rationi conſentanea. Formaliter autem inuenitur honeſtas in interiori actu voluntatis, quatenus tendit in obiectum honeſtum, vt tale eſt, ſicut voluntas dandi eleemoſynam dicitur honeſta. Deinde eſt aduertẽdum actum credendi prout eſt intellectus, eſſe obiectum voluntatis credendi, prout antecedit illam; eſſe autem effectũ eius, prout in re ipſa ſubſequitur, & exercetur ex vi talis voluntatis. Eſt enim voluntas quaſi potentia actiua actionum, quæ ſubijciuntur eius motioni, & ideo ſub ea ratione, eſt aliquo modo operatiua ſui obiecti. Actus ergo fidei, ſecundum ſe ſpectatus, eſt honeſtus obiectiue, quia & eſt conformis rectæ rationi ſupernaturali, & eſt debitus diuinæ auctoritati, & veritati, vt in ſuperioribus ſatis probatum eſt. Voluntas autem credendi habet in ſe, ac intrinſece, & formaliter, propriam honeſtatem moralem fidei, qa & in ſe eſt actus formaliter liber, & moralis, & tẽdit in actum credẽdi, quatenus honeſtus eſt obiectiue, quia *captiuat intellectum in obſequium Chriſti*, & quia non leuiter mouetur voluntas ad hunc actum, ſed prudenti ratione ducta, vt ſupra etiam declaratum eſt, tum diſp.3. ſect.1. tum diſp.4. ſect.2. Et hinc etiam fit, vt ipſe actus intellectus, quatenus voluntarie exercetur, denominetur moraliter bonus & honeſtus, non tamen intrinſece formaliter loquendo, ſed per denominationem extrinſecam ab actu voluntatis: actus autem credendi comparatur ad voluntatem credendi, ſicut actus externus ad internum, & ideo ab illa prædicto modo denominatur.

Deinde directe oſtenditur diſtinguendo honeſtatem, in obiectiuam, & formalem, de quib. 1.2. tract.3 diſp.2 & 3.

10. Hinc oritur dubium, quod hîc tractari ſolet, An actus credendi interdum poſsit eſſe peccaminoſus, & malus, quod attingens Caiet. 2.2.q.5.a.2. & 12. q.55.ar.4. affirmat poſſe actũ fidei exerceri cum peccato, quod multi ex Doctoribus ſequuntur, in quib. eſt Medina 12.q.56.ar.3. ad fin. Ratio autem eſt, quia nullus eſt actus externus ita de ſe bonus, quin poſsit male fieri ſi non debito fine, & cum requiſitis circũſtantijs fiat, ſed actus credẽdi non eſt formaliter bonus, niſi tanquam exterior actus, ergo poteſt male fieri, vt v.g. ſi quis velit ad fidem conuerti propter temporalia commoda, in eis finem conſtituendo; quod interdum etiam fieri ſentire videtur Auguſt. libr. de Fide, & Symbolo, ex quo inferunt aliqui, etiam voluntatem credendi poſſe eſſe malam, quia poteſt eſſe ex prauo motiuo, ſeu fine, vt in exẽplo poſito cõſtat.

Dub an actus credendi poſſit inhoneſte fieri. Caiet & alii affirmant eorumque ratio.

11. Mihi autem imprimis videtur illam voluntatem, quam diximus eſſe neceſſariam, ad ſubijciendũ intellectum fidei Chriſtianæ, non poſſe eſſe malam moraliter: probatur, quia eſt actus honeſtus eſſentialiter: ergo non poteſt eſſe malus, etiã accidentaliter. Conſequentiã ſuppono ex probabiliorib. principijs, quæ in 1.2. loco cit. tradi ſolent, videl. non poſſe eſſe eundem actum voluntatis ſimul bonum, & honeſtum eſſentialiter, & prauũ accidentaliter, quia ſi eſt actus eſſentialiter honeſtus, eſt actus virtutis, actus autem virtutis non poteſt male fieri, tum quia vir-

Neque voluntas credendi Chriſtianẽ poteſt inhoneſte elici.

Probatur ratione pro qua vide tract. de bonit. & malit. diſput 8. ſect 1.

tutis

tutis eſt, *quâ nemo male vtitur* : tum etiam, quia teſte Ariſtotele, virtus non operatur, niſi duce prudentia, quæ non imperat, niſi obſeruando omnes debitas circumſtantias, tum deniq; quia actus voluntatis non eſt eſſentialiter honeſtus, niſi proxime, & intrinſecè fiat propter honeſtatem: honeſtas autẽ conſurgit ex obiecto debitis circumſtantijs affecto, & ideo impoſsibile eſt, quod talis actus, ſtante tali motiuo, fiat vel propter prauum finem, vel indebito modo. Iam ergo probatur antecedens, quia voluntas credendi neceſſaria ad fidem Chriſtianam, eſt actus in ſubſtantia ſupernaturalis, vt oſtendi, ergo eſt ex motiuo proximo, & intrinſeco ſupernaturali, ergo eſt ex motiuo honeſto, & cõſentaneo rectæ rationi ſupernaturali, quia in illo obiecto nullum aliud motiuum ſupernaturale inuenitur; ergo talis voluntas eſt eſſentialiter honeſta: ergo fieri nequit,

Confirm. 1.

vt male fiat, iuxta omnia principia poſita. Et confirmatur, quia non minus repugnat actum voluntatis eſſentialiter ſupernaturalem, eſſe malum, quam actum intellectus eſſentialiter ſupernaturalẽ eſſe falſum, ſed hoc omnino repugnat; ergo & illud. Deniq;

Confirm. 2.

confirmatur, quia ille actus voluntatis nõ poteſt imperari ab alio actu voluntatis prauo; ergo non eſt vnde poſsit malitiam induere ſimul cum ſua bonitate, conſequentia euidens eſt: antecedens patet: quia talis actus malus non tranſcenderet ordinem naturalem: ergo non poſſet imperare, ſeu mouere ad ſupernaturaliter volendũ, & ex naturali motiuo.

Neque item ipſe actus credendi.

12. Hinc concludo, quod lib. 2. de Grat. cap. 3. nu. 14. ſimiliter attigi, etiam actum credendi, qui eſt in intellectu ſecundum ſuam propriam ſpecificationẽ, non poſſe male fieri: probatur, quia non poteſt fieri, niſi ex prædicta voluntate ſupernaturali credendi, vt oſtenſum eſt, ergo non poteſt, niſi honeſte fieri, quia non ita denominatur niſi extrinſece à volun-

Ad rationem Caietan in num. 10.

tate. Vnde ſi quis conuertatur ad fidem ex ſolo affectu temporali, re vera non concipiet diuinam, & ſupernaturalem fidem, vt ſignificat Auguſtinus lib. de catechizandis rudibus capit. 5. paulo ab initio. Sed ad ſummum acquiſitam aliquam, & humanã, quia vera fides non habetur, ſine voluntate ſupernaturali, & pia affectione infuſa, quæ in illo homine non inuenitur, cum ex ſolo humano motiuo moueri ſupponatur. Vnde illius fides non erit omnino certa, & ideo ſi contingat motiuum illud mutari, facile etiam mutabitur Fides. Imo ſæpe continget, vt nulla fides interius concipiatur, ſed ſolum oſtendatur exterius, ſi ad conſequendum temporalẽ finem intentum illud ſufficiat.

Cũ actu credendi poteſt ſimul exerceri alius prauus.

13. Sed quid ſi is, qui conuertitur ad fidem, ſimul duos actus voluntatis habeat, vnum ſupernaturalem, ob veram honeſtatem fidei. Alium naturalem, quo velit etiam fidem propter lucrum temporale, vel alium finem ſimilem, etiam prauum, hoc enim non videtur repugnare, & tunc actus fidei videtur male fieri, ac proinde denominari malus, ſeu peccatum, quia *malum ex quocunque defectu*. Reſpondeo admiſſo illo caſu (non enim apparet in illo repugnantia, vt generalius docui in 1. 2. tract. 3. diſp. 8. ſect. 1. à num. 73.) tunc in intellectu eſſe poſſe actum verum, & ſupernaturalem Fidei; & imperari à ſolo actu ſupernaturali voluntatis, & ab illo denominari bonum, & honeſtum: reſpectu autem alterius actus voluntatis praui non comparari, vt effectum eius, ſed ſolum vt materiam circa quam verſatur, ordinando illum ad ſuum finem, vel vtilitatem, hoc autem non ſufficit, vt malitia voluntatis in actum fidei redundet, vel illum malum denominet, quia nõ eſt cauſa, vel circunſtantia eius, quod in alijs actibus ſtudioſis ſæpe contingit. Vnde etiam intelligitur, ſi contingat fidelem, qui iam eſt aſſuetus ad credendum ſupernaturaliter, per actum mere naturalem, & prauum applicari ad cogitandum de rebus fidei; & tunc exercere ex vi conſuetudinis actum ſupernaturalem fidei; talem actum non poſſe dici malum, etiamſi ex prauo fine exerceri videatur. Ratio eſt, quia voluntas praua tunc mouens, & applicans intellectum non mouet ad ſpeciem actus, neq; virtute ſua poſſet mouere intellectum ad talem actum ſupernaturalem fidei, & ideo non eſt cauſa illius, vt talis eſt, neq; propria circunſtantia, ac proinde non denominat illum malum, prout actus fidei eſt, ſed quaſi materialiter, vel ſecundum generalem rationem, quatenus cogitatio quædam eſt de tali materia, & ideo proprius actus fidei, tam in voluntate, quam in intellectu ſemper honeſtus eſt, vt etiam in diſputatione paulo ante citata reſolui, & nouiſsime Baſilius Poncius in prima parte variarum diſputationum, relectione 2. §. *ſupereſt eandem*, cum Dominico Banhes. 2. 2. q. 4. art. 5. dub. 2. Vaſquez. 1. 2. diſput. 53. cap. 4. num. 26.

Aſſert. 4. velle credere, & credere meritoria ſunt. Suadetur ex locutionibus Scripturæ.

14. Dico quarto. Voluntas propria credendi, & conſequenter, etiam actus fidei prout ab illa procedit, meritorius eſt. Hanc aſſertionem attigi lib. 12. de grat. cap. 9. num. 8. Eamque docet Diuus Tho. q. 2. art. 9. & eſt res certa ex modo loquendi Scripturæ de fructibus fidei: nam Geneſ. 15. dicitur: *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam*, quod etiã confirmat Paulus ad Roman. 4. & Iacob. cap. 2. & ad Epheſ. 2. dicitur: *Gratia eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis*. Et ad Hebræ. 11. numerantur multa præmia

Et ratione.

fidei. Ratio autem eſt, quia actus iſte eſt honeſtus ſupernaturalis, & ex gratia, & intrinſece continet obſequium Dei: ergo habet omnes conditiones ne-

Obiectio diluitur.

ceſſarias, vt ſit meritorius. Dices, Actus fidei antecedit ad actum charitatis, & ad habitũ gratiæ ſanctificantis: ergo non poteſt eſſe meritorius: quia ſine charitate, & gratia non eſt meritum apud Deum. Reſpondeo hoc ad ſummum procedere de primo actu fidei: nam poſteriores omnes iam poſſunt ſupponere, & ſtatum gratiæ, & imperium charitatis, ſic enim fidelis iam iuſtificatus, poſtea exercere poteſt actus fidei propter Deum ſumme dilectum. Vnde reſponderi poteſt ad obiectionem, actum fidei ſimpliciter dici meritorium, quia habet omnes conditiones requiſitas ad meritum ex parte actus, attamen, vt de facto meritorius ſit, poſtulare conditiones neceſſarias ex parte ſubiecti, & ideo actum fidei informis meritorium non eſſe, ſaltem de condigno.

Procedat ne aſſert. de actu fidei. Negant Marſil. & Almay. affirm. Capr.

15. Hinc diſputant Doctores, An primus actus fidei meritorius ſit, & negant Marſil. in 3. d. 14. art. 1. dubio 14. Almayn in 3. diſt. 24. dub. 2. propter obiectionem factam. Contrarium vero tenuit Capreol. dicta diſt. ad 3. contra ſecundam concluſionem, quia in primo inſtanti, in quo aliquis incipit credere, poteſt iuſtificari: videtur autem ad tale meritum poſtulare, vt ſimul cum illo actu fidei, actus charitatis ſubſequatur, per quem actus fidei in Deum referatur: & ita dicit illum actum fidei prius natura quam actu Charitatis informetur, non eſſe meritorium. poſterius autem natura, incipere eſſe meritorium Dico tamen breuiter diſtinguendum eſſe inter meritum imperfectum, quod Auguſtinus vocare ſolet impetratorium, & doctores vocant de congruo, & meritum perfectum, ſeu de condigno. Et imprimis dicendum eſt, vt etiam lib. 12. de Gratia, cap. 37. à num. 15. oſtendi. Primum actum fidei eſſe merito-

Prima pars reſolutionis quoad meritum de congruo.

rium de congruo, non ſolum, vt ordine naturæ antecedit gratiam, & charitatem, ſed etiam quando tempore antecedit, quæ eſt ſententia Auguſtini epiſtola 105. & 106. & de ſpiritu, & litera cap. 33. & 34. & q. 2. ad Simplicianum, & libro de prædeſtinatione ſanctorum, quem imitatur Proſper contra Collato-

Eius ratio.

rem cap. 6. & ratio eſt, quia eſt quædam diſpoſitio ad iuſtitiam, & eiuſdem ordinis cum illa. Item quia procedit à gratia Spiritus Sancti, & ex ea parte habet congruitatem, vt à Deo impetret reliqua quantum ex parte ſua eſt. Aduertendum autem eſt, pri-

Quæ explicatur.

mum actum fidei, ſi antecedat gratiam ſanctifican-

tem, non immediate impetrare illam, ſeu de cõgruo eam mereri, quia non proxime diſponit ad illam ſecundum doctrinam fidei, ſed mediante pœnitentia, & charitate. Meretur ergo (vt Auguſtinus ſæpe ait) auxilium bene vlterius operandi, & ad vlteriorem gratiam ſe diſponendi; nam qui cum diuina gratia bene vtitur priori auxilio, maius obtinere meretur aliquo modo, vnde etiam eſt probabile, per voluntatem credendi mereri hominẽ de congruo, & quaſi immediate auxilium proxime adiuuãs intellectum ad credendum. Nam illa voluntas eſt quaſi diſpoſitio proxima ad ipſum actum credendi, & eiuſdem ordinis.

Secunda pars reſolutionis quoad meritum de condigno.

16. Quoad meritum autem de condigno, dicendum eſt, primum actum fidei, ſi fiat ab homine iam iuſtificato, eſſe meritorium de condigno augmenti gratiæ, & gloriæ, ſiue ſit coniunctus cum actu charitatis, ſiue non; quando vero præcedit gratiam iuſtificantem, vt ſic non eſſe meritorium de cõdigno, tamen in eodem inſtanti, in quo credens iuſtificatur, incipere illum actum eſſe meritorium de condigno, non gratiæ, ſed gloriæ. Hæc omnia facile conſtant ex principijs poſitis in materia de Gratia lib. 12. c. 14. & 15. Et prima quidem pars locum habet in homine baptizato in infantia, quando in ætate adulta incipit fidem exercere, retinens adhuc gratiam baptiſmalem; nam in illo primus actus fidei eſt ab homine grato; ergo ex hac parte eſt meritorius de cõdigno. Deinde non eſt neceſſaria relatio charitatis, quæ per proprium actum ipſius operantis, vel præſentem, vel præteritum facta ſit, quia ſufficit quaſi naturalis tendentia illius actus in finem ſupernaturalem: nam vt dixi in mater. de grat. loco citato, in num. 14. virtutes infuſæ, & earum actus, ab intrinſeco, & ex ſe referuntur in finem ſupernaturalem, & hæc relatio ſufficit ad meritum de condigno: ergo multo magis ſufficit in actu fidei, & voluntate credendi, quia etiam ſunt actus per ſe infuſi, & propinquiores Deo, & fini ſupernaturali. Vnde etiam conſtat, in eo caſu, primum actũ fidei mereri augmentũ gratiæ, & conſequenter gloriæ, quia ſupponit gratiam primam, & nihil aliud requiritur ex hoc capite, ad meritum augmenti gratia.

Probatur 1. exemplo illius qui primum actum fidei elicuit in gratia.

Deinde illius qui elicuit extra gratiam.

17. Altera vero pars locum habet in homine, qui ab infidelitate, ad fidem conuertitur eliciendo primum actum fidei: & cum proportione habere poteſt locum in homine peccatore, qui vt ſe incipiat diſponere ad gratiam, aliquem actum fidei elicit. De illo ergo primo actu, ſi tempore antecedat gratiam, manifeſtum eſt, pro illo tempore, non eſſe meritorium de condigno, propter indignitatem perſonæ operantis. Si vero ſolùm antecedat ordine naturæ, etiam in illo priori, ſeu ſecundum rationem illam, nondum ſpectatur vt meritorius de condigno, propter eandem rationem cum proportione applicatã: nam & ipſamet contritio prout prior natura gratia habituali, non eſt meritoria de condigno. At vero ſi in eodẽ inſtanti perſona iuſtificetur, actus fidei incipit eſſe formatus, & ideo ſtatim fit meritorius de cõdigno, non quidem primæ gratiæ, quia illam ſupponit, nec augmenti gratiæ, quia non fit in eodem inſtanti, ſed primæ gloriæ, quia nondum eſt collata, & poteſt ex iuſtitia homo ad illam acceptari, ſicut de contritione ipſa aliàs diximus lib. 12. de grat. c. 24. & 28. neq; ad hoc meritum erit neceſſarius actus charitatis, ſed ſufficiet infuſio iuſtitiæ habitualis, vt ſi per ſacramentum fiat in homine tãtum attrito, propter rationem factam in numer. præced. quæ hîc eodem modo locum habet, vt per ſe conſtat.

SECTIO VIII.

An iudicium præcedens in intellectu ad voluntatem credendi ſit ſupernaturale, vel qualenam ſit?

HÆc quæſtio ſemper mihi viſa eſt valde difficilis, & difficultatem auxit, quia ferè nihil inueni de illa dictum à Doctoribus. Suppono autem in illa, ante voluntatem credendi, ſaltem ordine naturæ, neceſſarium eſſe iudicium practicum, quo homo ſibi perſuadeat bonum, & honeſtum, & rationi conſentaneum eſſe, velle credere, quod attigit D. Th. 2. 2. q. 2. art. 9. ad 3. & probat: quia qui vere credit fide diuina, non leuiter credit, quod nos etiam late probauimus diſp. 4. ſect. 2. tractando de propoſitione obiecti fidei. Vt autem voluntas moueatur ad volendum credere, neceſſaria eſt præcognitio illius obiecti, quia nihil volitum, quin præcognitum: rurſus, vt non leuiter moueatur, neceſſarium eſt illud iudicium, vt per ſe manifeſtum eſt. De hoc ergo iudicio inquiro, An ſupernaturale ſit nec ne? & vt melius intelligatur difficultas, rationes dubitandi pro vtraq; parte proponam.

Supponitur præcedere debere iudiciũ ad voluntatẽ credendi.

Arguitur iã tale iudiciũ ſupernaturale non eſſe.

1.

2. Primò ergo illum actum ſupernaturalem eſſe non poſſe, oſtendo, quia vel liber eſt, vel neceſſarius: liber eſſe non poteſt, quia iam ſupponeret voluntatem ita iudicandi, determinantem intellectum ad illud iudicium, quia non eſt libertas in iudicio, niſi per denominationem ab actu libero volũtatis, non poteſt autem talis actus voluntatis ſupponi, quia ad illum neceſſarium eſſet aliud prius iudicium, propter rationem factã, quòd nihil volitum quin præcognitũ, de quo effato nõnihil dixi diſp. 23. Metaph. ſect. 7. Et ita procederetur in infinitum: ſiſtendum ergo eſt in iudicio neceſſario, quod fundet voluntatem credẽdi, & ita in terminis fatetur inter modernos, Aragon. 2. 2. q. 2. ar. 9. At vero ſi actus eſt neceſſarius, nõ poteſt eſſe ſupernaturalis, quod probo. Quia actus intellectus non eſt neceſſarius, niſi ſit euidens, quia ſola euidentia cogit intellectum: ergo ſi illud iudicium eſt neceſſarium, plane tale eſt ratione euidentiæ: at illa euidentia naturalis eſt, quia nullum eſt lumen euidens ſupernaturale in hac vita, loquẽdo ſecundum legem communem, & de ordinario auxilio neceſſario ad credendum: ergo eſt actus naturalis, quia naturalis euidentia non cauſat niſi certitudinem naturalem. neque inducit neceſſitatem, niſi reſpectu virium naturalium. Secundo poteſt directe probari, illum actum eſſe naturalem, quia ratio, & medium, per quod habetur, naturale eſt, & per diſcurſum naturalem fieri poteſt, quia illud iudicium eſt de credibilitate obiecti fidei, & in ſufficienti eius propoſitione fundatur, ex qua reſultat hic diſcurſus: *Quidquid ſuffitienter proponitur, eſt credibile, hoc obiectum ſufficienter proponitur: ergo eſt credibile*: in quo diſcurſu maior eſt nota per ſe lumine naturali: minor etiam experimento cognoſcitur, vt ſupra viſum eſt: ergo iudicium de concluſione naturale eſt, per illud autem iudicium poteſt voluntas moueri, vt velit credere, quia ſufficienter illi applicatur obiectum, quod eſt ipſum credere ſub ratione boni, & honeſti, quia ſi obiectum eſt credibile ſecundum rationem rectam, etiam ipſum credere honeſtum eſt: ergo per naturale iudicium ſufficienter proponitur obiectum, vt voluntas poſsit velle credere. Et cõfirmatur. Nam ſi eſſet neceſſarius alius actus ſupernaturalis, vel ille eſſet ſupernaturalis quoad ſubſtantiam. vel tantum quoad modum. Primum non videtur veroſimile, quia actus ſupernaturalis quoad ſubſtantiam non datur, niſi ex motiuo aliquo ſupernaturali: ante motiuum autem fidei, non præcedit motiuum aliquod ſupernaturale, quod intellectum moueat ad tale iudicium: imo ratio facta oſtendit, motiuum ſic iudicandi, eſſe naturale. Secundum etiam, de ſupernaturalitate quoad modum, non videtur habere locum in noſtra doctrina: nam ſæpe diximus, in his actibus, nõ poſſe intelligi modum ſupernaturalem, ſi ſubſtantia ſupernaturalis non eſt: quia in eis non eſt alius modus intrinſecus accidentalis, niſi intenſio, quæ neceſſaria non eſt: certitudo autẽ, claritas, vel obſcuritas, ad ſubſtantiam pertinent: ergo non ſupereſt ſupernaturalitas, quæ in tali actu cogitari poſsit.

2.

Confirm.

3. Ex

Arguitur etiam in cõtrarium.

3. Ex alia verò parte, quòd actus ille debeat eſſe ſupernaturalis, etiam quoad ſubſtantiam, videtur efficaciter probari ex illo principio. *Quod gratia eſt ſimpliciter neceſſaria ad actum illum intellectus, qui voluntatem cred. ndi antecedit;* hoc autem principium expreſsè traditur ab Auguſtino lib. de prædeſtinatione Sanctorum cap. 2. Vbi hac occaſione diſtinguit cogitationem credendi, ab ipſo credere; nam *prius,* inquit, *cogitandum eſt, An ſit credendum, quàm credatur,* illa ergo cogitatio antecedit totum actum credendi, & conſenſum, ſeu voluntatem credendi, & de illa cogitatione dicit, non poſſe haberi ſicut oportet abſque Gratia, ex illo 2. ad Cor. 3. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis,* quod potiſſimè intelligitur de ſancta cogitatione, quæ inducit ad opus pietatis: qualis, ſine dubio, eſt cogitatio inducens ad volendum credere: ergo illa eſt ex gratia, & non ex nobis. Vnde Cæleſtinus primus, epiſtola prima ad Epiſcopos Galliæ: *Deum,* inquit, *ita operari in cordibus hominum, vt omnis ſancta cogitatio pium cõſilium; & bona voluntas, ex Dei operatione proueniat*: cogitatio autem, & conſilium credendi ſatis pium eſt; ergo eſt ex Gratia; quod etiam confirmat Concilium Mileuit. can. 4. generaliter dicens, *Donum eſſe Dei ſcire, quid facere debeamus,* & in vniuerſum, huiuſmodi ſcientiam donum eſſe Dei, de quo ſcriptum eſt, *qui docet hominem ſcientiam*; ergo illa ſcientia, ſeu cognitio, per quam generatur voluntas credendi, donum Dei eſt, & opus gratiæ. Ex hoc ergo principio videtur concludi, illum actum eſſe ſupernaturalem, quoad ſubſtantiam, maxime in noſtra doctrina. Primò, quia propter ſimilia teſtimonia diximus, voluntatem credendi eſſe ſupernaturalem quoad ſubſtantiam; hîc autem non eſt minus neceſſaria gratia ad illam cogitationem præuiam, quàm ad ipſam volũtatem; quia hæc neceſsitas non eſt tantum per accidens, ſed per ſe, & ex natura fidei; ideoque in omni actu, & in omni credente neceſſaria eſt illa gratia, etiamſi nulla alia difficultas occurrat, præter eam, quæ intrinſeca eſt ipſi fidei. Vnde ſequitur alia ratio, qua ſæpe vſi ſumus, quia talis neceſsitas gratiæ ſolet eſſe propter ſubſtantiam actus, neque aſsignari poteſt modus, propter quem ſit neceſſaria. Tertiò eſt apparens ratio, quia voluntas ſequitur intellectum, ergo non priùs eleuatur voluntas ad ſupernaturalem actum, quàm intellectus: ergo ſi voluntas credendi ſupernaturalis eſt, debet ſupponere in intellectu actum ſupernaturalem, aliàs etiam poſſet voluntas ſperare, & amare ſupernaturaliter, ſine præuia cognitione ſupernaturali in intellectu.

Prima ratio. Secunda ratio. Tertia.

Primus dicẽdi modus in propoſita quæſtione.

4. In hoc puncto, quia difficilis eſt reſolutio, proponam prius nonnullos dicendi modos, qui vel inuenti, & aſſerti ſunt, vel cogitari poſſunt. Primus eſt ante voluntatem credendi, non eſſe neceſſariam, ſecundum ordinariam legem, aliam cogitationem; vel iudicium præter illud quod ex vi æternæ propoſitionis obiecti fidei ſufficientis, poteſt formari, & concipi ab intellectu per ſuas naturales vires, & ſuo lumine, ac diſcurſu operante. Cuius fundamentum præcipuum eſt, quod ſecundo loco pro priori parte propoſui in nu. 2. & quia propoſitio fidei ideo ſufficiens exiſtimatur, quia potens eſt ad inducendum intellectum, vt iudicet eſſe credenda, quæ proponuntur; nam ſi præter illud, aliquid aliud interius requiritur, propoſitio illa non poteſt dici ſufficiens. Nihilominus tamen fatetur hæc opinio propter argumẽtum pro contraria parte factum in nu. præced. illam cogitationem, quę ex propoſitione externa in intellectu reſultat, eſſe opus gratiæ, & donum Dei, vt Concilia, & Patres tradunt, quia & ipſa ſufficiens propoſitio ſupernaturalis eſt aliquo modo, & non ſolum per illam, ſed etiam interius immediate Deus influit in cogitationem ipſam, qui influxus non eſt naturæ debitus, & ideo eſt opus gratiæ, & donum Dei, quod confirmari poteſt ex Aug. lib. de ſpir. & lit. c. 34. vbi dicit, Deum interdum mouere ad fidem tantum interiùs, interdum vero per exteriora obiecta, hic autem eſt modus ordinarius de quo loquimur: quare &c.

Eius fundament. Confirm.

Impugnatur prædictus modus.

5. Hæc vero ſententia nullò modo probanda eſt, vt etiam intelligi poteſt ex ijs quæ lib. 1. de grat. à capite 11. diſſerui; nam Pelagius confitebatur, eſſe neceſſariam ad credendum diuinam reuelationem, & exteriorem prædicationem ſufficientem, & nihilòminus damnatus eſt, quia præter hanc prædicationem, nullam aliam internam gratiam præuenientem dicebat eſſe neceſſariam ad credendum, vel ad volendum credere, vt conſtat ex Auguſtino toto primo libro de grat. Chriſti, & magis in particulari, lib. de prædeſtinat. Sanctorum cap. 2. 9. 16. & 19. & ex alijs locis, & concilijs, quæ paulo poſt citabo, illa verò ſententia multum videtur accedere ad hanc doctrinam, quia ſi exterior prædicatio ſufficit, vt intellectus ſuis prporijs viribus faciat quidquid neceſſarium eſt, vt voluntas præbeat fidei conſenſum profecto nulla interna gratia eſt ex parte intellectus, vt voluntas velit credere; vnde etiam fiet conſequens, vt ipſe conſenſus voluntatis, per naturales vires liberi arbitrij tribui poſsit, quia liberum arbitrium poteſt ſequi intellectum, & illi naturaliter imperanti obedire. Reſpondent aliqui non ſufficere, quamcunque prædicationem, etiam ſufficientem, ſed neceſſariam eſſe congruam, vt homo ita iudicet de credendis, ſicut expedit, vt conuertatur: illam autem congruitatem eſſe ex gratia, quia non eſt debita, neque datur omnibus, & ideo cogitationẽm internã, à tali prædicatione prouenientem eſſe ſpecialem gratiam: ſed hoc nullo modo ſatisfacit, primo, quia illa congruitas non ſemper conſiſtit in maiori auxilio, ſed in ſola temporis oportunitate à Deo præcognita, vt in materia de Gratia dictum eſt, lib. 1. cap. 12. & lib. 5. latius, ad credendum autem requiritur ante voluntatem credendi, non ſolum illa congruitas, ſed etiam ſpeciale auxilium, vt cõſtat ex allegatis teſtimonijs. Vnde illa congruitas ſpectari debet, non ſolum in externa prædicatione, ſed etiam in interiori auxilio. Secundo eſt etiam euidens argumẽtum: quia non ſolum vocatio efficax, & congrua ad credendum, eſt opus gratiæ, & ſupernaturale, ſed etiam vocatio ſufficiens, licet congrua nõ ſit, vt aperte ſumitur ex Trident. loco ſtatim citãdo: ergo præter congruitatem, ſupponi debet auxiliũ internum ſupernaturale: ſola autem cogitatio, quæ reſultat ex prædicatione externa, licet non ſiat ſine interno cõcurſu Dei, naturalis eſt: quia ille concurſus tantum eſt generalis, & ordinis naturalis, ac debitus ex vi propoſitionis talis obiecti: ergo talis cogitatio ſola non poteſt dici gratia interna, neque ſufficiens ad ſupernaturalem voluntatem credendi, cuius etiam ſignum eſt, quia in hæretico, circa ea quæ credit, inuenitur ſimilis cogitatio, & iudicium ortum ex tali propoſitione obiecti, & de facto congruum; vt ſequatur voluntas credendi talia obiecta, & nihilominus totum illud in hæretico, eſt opus naturæ, non gratiæ, quamuis ſupponat prædicationem externam in ſuo genere ſupernaturalem: ergo ad volendum credere ſicut oportet, altior cogitatio neceſſaria eſt, quam poſsit fieri ſolis naturæ viribus, etiam ſufficienti prædicatione ſuppoſita.

Quorundum reſponſio ad impugnationem. Non ſatisfacit, 1. Non ſatisfacit. 2.

Secundus dicendi modus contrarius primo.

6. Eſt ergo ſecundus modus extreme contrarius dicens, ante voluntatem credendi neceſſarium eſſe iudicum ſupernaturale quoad ſubſtantiam de credibilitate obiecti fidei, & conſequenter, quod honeſtum ſit credere: quæ ſententia generatim loquendo, fundatur in argumentis ſecũdo loco propoſitis, quia vero ſtatim occurrit inquirendum, cuius virtutis aut doni ſit illud iudicium. In hoc explicando varij ſunt modi. Quidam dicunt illum eſſe verum aſſenſum fidei infuſæ, nam vt ſupradixi diſp. 4. duplex eſt credibilitas in obiecto fidei, vna quæ reſultat ex

Vt quidam modum hũc explicent, & ſuadeant.

ex motiuis humanis,& euidenter cognitis. Alia quæ reſultat ex authoritate diuina, quod enim Deus teſtificatur, credibile eſt, maxime ex auctoritate ipſius Dei. Vnde quando priori modo res fidei iudicantur credibiles, iudicium eſt naturale: quia & fundatur per ſe in motiuis creatis, & in quadam euidētia naturali: iudicium autem de credibilitate poſteriori modo ſpectata ſupernaturale, quia fundatur in authoritate Dei, & non eſt euidēs, quia quòd Deus talia teſtificetur non eſt euidens. Vnde concluditur tale iudicium eſſe fidei aſſenſum, quia eſt obſcurus, & certus, & in autoritate Dei fundatus, dicit ergo hæc ſententia, ante voluntatem credēdi, quod res reuelata vera ſit, neceſſarium eſſe iudicium credibilitatis, non tantum priori, ſed etiam poſteriori modo, & ita eſſe ſupernaturale, & eſſe quendam actū fidei.

Refelluntur aperta ratione, 7. Hæc vero ſententia ſic explicata, mihi eſt incredibilis, non quia negem illud iudicium ſupernaturale de credibilitate, eſſe poſsibile, & quando ſit, eſſe actum fidei: nam hoc ſine dubio veriſsimum eſt, vt probat diſcurſus factus: & quia ſicut fide credimus non ſolùm eſſe verum, quod à Deo dicitur, ſed etiam quod ſit ab eo reuelatū, ita non ſolùm credimus eſſe verum, ſed etiam eſſe credibile, quod reuelatum eſt, imo in ipſo, *credere*, neceſſario includitur, vt eadem fide credimus eſſe credibilia, quæ vera eſſe credimus, & hoc modo, multo firmiùs credit Chriſtianus eſſe credibiles res fidei, quàm per ſolam euidētiam, vel motiua humana, appareant credibiles. De hoc ergo non eſt dubium. Nihilominus tamen nego, & incredibile iudico, tale iudicium credibilitatis eſſe per ſe neceſſarium ante primam voluntatē credendi. Quod probo argumento facto, quia tale iudicium eſt actus fidei: ergo voluntarius, ergo ſupponit voluntatem credendi, ſaltem illud obiectum: ergo illa voluntas ſupernaturalis erit, iuxta principia poſita, ergo nō eſt verum illud iudicium eſſe neceſſarium ante primam voluntatē credendi, & redibit quæſtio de illa voluntate, à quo iudicio oriatur: prima conſequentia patet, tum quia ille aſſenſus eſt obſcurus, vt ſupponitur: ergo nō eſt neceſſarius, neque ad illum determinatur intellectus ex vi motiui, ergo ex voluntate: tum ēt, quia ille eſt actus fidei de cuius ratione eſt, vt ſit voluntarius, vt ſupra viſum eſt.

Prima euaſio [illegible] præcedē[illegible] rationē. 8 Duo ſunt modi reſpondendi ad hanc rationē. Primus eſt illum actum fidei eſſe voluntarium eadē voluntate, quæ ex illo ſubſequitur: nā illi duo actus intellectus & voluntatis, ſecundum diuerſas rationes, ſeu qualitates poſſunt eſſe ad inuicem priùs, & poſterius: ſed hæc reſponſio probabilis non eſt: tum quia aliàs nunquam primus actus intellectus ſim-

Improbatur. pliciter præcederet actum voluntatis, quod eſt contra omnes Doctores, & Philoſophos: tum etiam quia ille actus fidei, non vtcunque voluntarius eſt, ſcil. obiectiue, ſeu per denominationem ab actu voluntatis quem terminat, ſed etiam eſt liber, & ideo eſt voluntarius etiam effectiue ſeu motiue: vnde in nullo inſtanti, aut ſigno naturæ, poteſt inchoari, aut intelligi exiſtens ante motionem voluntatis: & è contrario, actus voluntatis, ſub nulla ratione ſpectatus, poteſt ferri, niſi in cognitum, & ideo ſimpliciter, & cum quacunque ratione, ſupponit actum intellectus, illi obiectum proponentem: ergo ſi ille actus fidei nullo modo proponit obiectum voluntati, à qua procedit, vel è conuerſo, ſi proponit obiectum primæ voluntati credendi, non poteſt eſſe ipſe voluntarius, & liber.

2. Euaſio. 9. Vnde eſt alter reſpondendi modus qui concedit actum illum, etiamſi certus, & obſcurus ſit, nihilominus eſſe neceſſarium, non ex intrinſeco medio, aut propria virtute, ſed ex influxu diuino: nā Deus potentia ſua immittit illum actum in intellectu, per modum gratiæ excitantis, quæ vt conſtat ex materia de Gratia, anteuertit noſtram libertatem. Qui autem ſic reſpondent, non in alio fundantur, niſi quia hoc non repugnat, & aliunde videtur neceſſarium, tum ad explicandam excitantem gratiam internam, quæ in intellectu antecedit ad voluntatem credendi, tum etiam quia ille actus videtur omnino neceſſarius, vt fundet talem voluntatem. Sed hæc reſponſio mihi etiam valde diſplicet: primo quia eſt aliena à doctrina Auguſtini dicentis *cætera poteſt homo nolens, credere autem non niſi volens*, quam Diuus Thomas, & omnes Doctores amplectuntur, & ſupra probaui, eſſe valde conſentaneam fidei. Hæc autem doctrina non datur de vno, vel altero actu fidei, ſed ſimpliciter de tota fide, quia reuera habet eandem rationem in omnibus actibus fidei, & ideo Concilium Arauſ. ſimpliciter dixit, *affectum credendi eſſe initium fidei*: Quocirca licet verum ſit, non implicare contradictionem, Deum neceſsitare intellectum ad talem actum, hoc tamē non eſt ſecundùm naturam talis actus, & ideo non eſt ſecundum ordinariam prouidentiam DEI: alioquin idem dici poſſet de quolibet actu fidei: nam in quolibet inuenitur illa non repugnantia in ordine ad abſolutam potētiam Dei. Vnde confirmatur, quia incredibile eſt, non poſſe hominem induci ad credendum aliquid libere, niſi prius neceſsitetur ad aliquid credendum eadem fide, & ex eadem authoritate Dei, cum ille modus credendi, ex neceſsitate ſit, & præter naturam fidei, & præter conditionem hominis liberi. Impugnatur primo.

10. Deinde interrogo, An ex illo actu fidei neceſſario, ſequatur etiam ex neceſsitate, voluntas credēdi, eſſe verum, quod iam iudicatum eſt eſſe credibile, An vero ſtante illo primo actu fidei, poſsit voluntas non credere? neutrum dici poteſt probabiliter: ergo. Minor probatur, quoad primam partem: nam inde ſequitur, voluntatem credendi non eſſe liberā, quia illud prius iudicium non eſt liberum, & illo poſito, neceſſario ſequitur voluntas credendi: ergo eſt illa neceſsitas ſimpliciter antecedens, quæ tollit libertatem, vt conſtat ex materia de Gratia. Vnde etiam ſequitur, omnem hominem, qui non neceſsitatur à Deo ad illum primum actum fidei, *quòd ſit credendum, vel credibile id quod proponitur*, non habere voluntatem ad credendum, quia non habet in ſua poteſtate illud iudicium, niſi à Deo neceſsitetur, & ſine illo non poteſt credere, neque poteſt dici hoc eſſe in illius poteſtate, ratione alicuius diſpoſitionis remotæ: quia ad illam etiam requiritur ſupernaturale iudicium, & redibit eadem quæſtio: ſi vero altera pars eligatur, quam magis ſequuntur qui ita opinantur, ſequitur hominem ſimul credere aliquid fide vera, & infuſa, & fieri infidelem nolendo aliquid aliud credere, quod repugnat, quia qui aliquid non credit, eo ipſo totam fidem amittit; ſequela patet, quia illud iudicium *hoc eſt credibile ſecundum rectam rationē*, eſt verus actus fidei, iuxta hanc opinionem, & illo poſito ſtat, nolle credere eſſe verum, quod proponitur, per quam voluntatem fit homo infidelis; ergo ſimul credit fide infuſa, & eſt infidelis. Imo ſi attente conſideretur, non poteſt fieri infidelis culpabiliter, niſi prius ſit fidelis, & credat: quia donec iudicet hoc eſſe credibile, per illum actum neceſſarium, non poteſt male agere non credendo, quia nondum habet libertatem ad volendum credere, quia ſine illo iudicio nō poteſt homo velle, & illud iudicium non habet, donec ad illud neceſsitetur. Tandem inde ſequeretur, nullum infidelem reſiſtere fidei ſibi propoſitæ cum infidelitatis culpa, niſi prius iudicet, illas res propoſitas eſſe credibiles, & credēdas ſecundum rectam rationem: quod ſine dubio eſt nimis falſum, & contra communem doctrinam, & quaſi experientiam. Impugnatur 2 principaliter.

11. Et hinc facile probari poteſt, non dari virtutem infuſam, ſeu donum intellectuale, ad quod tale iudicium pertinere poſsit. Primò enim non pertinet ad prudentiam infuſam, quia hæc ſupponit fidem, Impugnatur 3 principaliter inductione.

fidem, & in illa fundatur. Vnde rationes factæ de fide, à fortiori probant de prudentia infuſa; nam iudicium prudentiæ infuſæ, etiam eſt obſcurū, & certū, ideoque ſimpliciter eſt actus liber, & ſolùm poteſt habere neceſsitatem ex propoſitione fidei; cum ergo ante voluntatem credendi, non ſupponantur principia fidei credita, non poteſt intellectus neceſsitari ad iudicium prudentiæ infuſæ quantum eſt ex diſpoſitione intrinſeca intellectus; neque etiam ille actus poteſt eſſe liber, quia neque ſupponit voluntatem; vt probatum eſt, neque etiam voluntas poteſt mouere ad aſſentiendum concluſioni ſine principiis. Vnde ſicut repugnat habere actum ſcientificum Theologiæ ſine fide, vt ſupra probatum eſt, ita etiam repugnat habere actum prudentiæ infuſæ ante fidem; aſſerere autem, Deum miraculosè mouere, & neceſsitare ad talem actum, ante fidem, res eſt nimis violenta, & illius aſſertio nimis voluntaria, quæ facile improbari poteſt aſſumptis omnibus argumentis de fide factis, ne illa repetamus; & hæ rationes probant à fortiori, illud iudicium non eſſe doni conſilij, quia etiam hoc donum ſupponit fidem, imò & gratiam, vt ſtatim dicam, & præterea conſilium, vt eſt ſpeciale donum Spiritus Sancti, non datur ad operandum, aut volendum ſecundùm leges, & regulas ordinarias, ſed iuxta motionem Spiritus Sancti, præter communes regulas: at verò motio ad voluntatem credendi, non eſt extraordinaria, ſed ſecundum regulas communes fidei: ergo incredibile eſt donum conſilii eſſe per ſe neceſſarium ad credendum, & ante voluntatem credendi: neq; minus incredibile eſſe poſſe infidelem v. g. qui audit res fidei, neceſsitari ab Spiritu Sancto ad iudicandum per donum conſilii res illas eſſe credēdas, & nihilominus manere infidelem: neceſsitabitur ergo ſimul ad voluntatem credendi. Eademq; argumenta fieri poſſunt de dono ſcientiæ, & ſapientiæ, præterquàm quòd hæc dona non ſolum prærequirant fidem, ſed etiam multo maius lumen, quàm ſoleat eſſe in his, qui ad fidem conuertuntur. De dono autem intellectus, non deſunt, qui illi tribuant hoc iudicium, allegantes D. Tho. 2. 2. in q. 8. art. 5. ibi tamen aperte docet, non eſſe munus doni intellectus; iudicium ferre de credendis, & nos etiam in materia de Gratia lib. 2. cap. 19. idem diximus: aliàs non poſſet diſtingui à ſcientia, & ſapientia. Docet etiam ibidem Diuus Thomas, art. 4. donum intellectus ſupponere gratiam gratum facientem: ergo proprius eius actus non poteſt ſupponi, non ſolum antè gratiā, ſed nec etiam ante fidem: quæ ratio de omnibus donis procedit. An verò aliqua imperfecta participatio huius doni antecedat voluntatem credendi, ſtatim dicam.

disp. 3. ſect. 11.

Aſſert. 1. iudiciū credibilitatis habitum ex propoſitione fidei naturale eſt.

12. Mihi ergo media quædam ſententia inter cæteras placet, quam tribus aſſertionibus breuiter explicabo. Et imprimis aſſero iudicium credibilitatis, quod antecedit voluntatem credendi naturale eſſe ſecundum ſubſtantiā ſuā, & elici poſſe naturali diſcurſu, & lumine intellectus, cum generali concurſu Dei, & ſuppoſita ſufficienti experientia ſignorum, ſeu motiuorum fundantium talem credibilitatem. Hāc aſſertionem mihi probant rationes dubitandi priori loco propoſitæ in nu. 2. & rationes proximè factæ contra præcedentem ſententiam, ſeu modum ſecundum dicendi. Item ſi hoc iudicium ſumatur quaſi in vniuerſali, & ſpeculatiuè, eſt ſuo modo euidens, & ſcientificum; eſt ergo naturale, vt probatū eſt etiam ſupra diſp. 4. ſect. vlt. Si verò ſumatur, vt iudicium practicum, quod reſpicit circumſtantias, & mouet ad executionem, ſic etiam per ſe pendet à priori iudicio, & ab eodē medio ad particulare applicato: ergo nō tranſcēdit ordinē naturæ, neq; ſpeciem naturalis prudentiæ: & hāc concluſionem tradit Gabr. in 3. d. 24. dub. 1. & Almayn. dub. 2. Ocham quodlib. 4 q. 10. & idem ſentit Aragon ſupra, & Albertin. ſect. 6. nu. 3. citatus in ſuo pun. 4. & moderni alij communiter loquentes de euidentia credibilitatis: docent enim illam euidentiam eſſe naturalem: vnde fit iudicium etiam in illa fundatum eſſe naturale.

Vnde probatur primo.

Probatur ſecundo.

13. Dico ſecundò, hoc iudicium ſolum non ſufficit, vt voluntas velit ſupernaturaliter credere, ſed neceſſaria eſt illuminatio ſpecialis Spiritus Sancti, quæ, vt eſt in intellectu, ſupernaturalis eſt, & in voluntatem etiam redundat. Hanc aſſertionem attigi lib. 2. de Grat. c. 3. à nu. 16. & tradiderunt Vega lib. 6. in Trident. c. 8. & Molin. in Concord. q. 14. diſp. 7. in fi. & 8. in principio, & ſumitur ex Diu. Tho. 2. 2. q. 2. art. 9. ad 3. dicente, Eum, *qui credit habere ſufficiens inductiuum ad credendum, ex teſtimoniis, & miraculis, & quod plus eſt, ex inſtinctu Dei interius mouentis*: imò probari videtur apertè ex Tridentino: nam ſeſſ. 6. c. 6. ſic ait, *diſponuntur autem ad iuſtitiam dum excitati diuina gratia, & adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur ad credendum &c.* ergo ex doctrina Concilii, ante liberam voluntatem, duo requiruntur, ſcilicet, auditus fidei, ad quem pertinet tota exterior propoſitio ſufficiens fidei, & interna excitatio, quam idem Concilium ſtatim declarat, in illuminatione Dei cōſiſtere, à quà dixerat c. 5. ſumi exordium ſalutis, vnde quod Canone 3. definit, *neminem poſſe credere ſicut oportet, ſine Spiritus S. præuenienti illuminatione, & inſpiratione*, planè intelligit de ipſo, *credere*, vt eſt liberum, atq; adeò, etiam de voluntate credendi, & eodem modo intelligo definitionem Concilij Arauſ. c 5. Quod *affectus credendi ſit ex gratia*: nam illa gratia explicatur eſſe diuina illuminatio, & inſpiratio. Vnde c. 7. expreſſè dicit, hominem non poſſe aſſentiri prædicationi ſalutari, *Sine præuia Spiritus Sancti illuminatione*. Eadem eſt frequens doctrina Aug. tum locis citatis, tum lib. 2. contra duas epiſtolas Pelagianorum c. 8. & q. 2. ad Simplicianum, & lib. de bono perſeuerantiæ c. 13. & 14. & epiſt. 107. Quibus locis ait, eſſe *altam, & ſecretam* interiorem doctrinam, quam Spiritus S. docet, & illam ſentit eſſe neceſſariam, præter externam doctrinam: nam hæc externa *mouet ſenſum*, *illa externa accommodat aſſenſum*, & ſimilia habet Gregor. homil. 30. in Euang. & Proſper. ad obiectionem 5. Gallorum.

Aſſert. 2. ad prædictum iudiciū debet accedere ſupernaturalis illuminatio, vt voluntas Chriſtiana credendi, eliciatur.

Probatur ex Trident.

Et ex Arauſi.

Et ex Patrib.

14. Tertiò dicendum eſt, ſupernaturalem illuminationem, quæ in intellectu præcedit ad voluntatem credendi, non eſſe neceſſariam per ſe, propter iudicium credibilitatis, ſed propter ſupernaturalē actum voluntatis, id eſt, non eſt neceſſaria, vt illud iudicium fiat, ſed vt illud adiuuet ad excitandum, & obtinendum actum voluntatis. Per hanc aſſertionem declarò, & rationem præcedentis concluſionis, & ſolutionem præcipuæ difficultatis ſupra poſitæ, quæ in hoc conſiſtebat, quod ſi gratia eſt neceſſaria ad iudicium de credendis, ſeu quod credendum ſit, oportet illud iudicium eſſe in ſe, & in ſua ſubſtantia ſupernaturale. Reſpondemus autem, duo poſſe in illo iudicio conſiderari. Vnum eſt, quod ſit quidam aſſenſus fundatus in teſtimoniis, & ſignis humanis, vel diuinis, per humanam experientiam cognitis aliquo modo: & ſic dicimus non eſſe neceſſariam per ſe gratiam internam ad talem actum quoad ſubſtantiam eius, hoc enim ſufficienter probat obiectiò facta, & alia quæ adducta ſunt pro prima aſſertione: neque Concilium Arauſ. & alia requirunt gratiam internam propter illud iudicium, ſed propter voluntatē ſupernaturalē. Secundò ergo poteſt conſiderari in illo iudicio poteſtas, ſeu efficacitas ad mouendum voluntatem, & quaſi eleuandam ad actum ſupernaturalem, & ad hoc dicimus eſſe neceſſarium, vt cum illo iudicio coniungatur aliqua diuina illuminatio, vt rectè ſentit D. Th. d. q. 2. ar 9. ad tertium. de qua illuminatione dicit q. 8. art. 5. reduci ad donum intellectus;

Aſſert. 3. dicta illuminatio non requiritur ad formandum illud iudicium, ſed ad eleuandum vt excitet voluntatem.

Suadetur ex vtilitate ad expediendam difficultatem.

quia facit concipere res Fidei, ſicut oportet, vt voluntas ad illas ſupernaturaliter credendas intellectũ mouere poſsit. Et ſic etiam dixit Aug. illam gratiam eſſe *doctrinam internam, per quam Deus ita mouet ſenſum, vt accommodet aſſenſum*, epiſt. 107. Et hanc neceſsitatem oſtendit etiam alia difficultas ſupra poſita, quia actus intellectus mere naturalis non poteſt per ſe ſufficienter mouere voluntatem ad actum ſupernaturalem, adiuncta vero dicta illuminatione, poteſt dictam motionem efficere, vel ad illam concurrere, & ita etiam patet ratio huius neceſsitatis: quia, vt voluntas moueatur, præſertim honeſte, ac prudenter, duo ſunt neceſſaria ſcilicet ſufficiens apprehenſio obiecti, & iudicium quod expediat in illud credere: quia ergo voluntas credendi honeſta, eſt etiam ſupernaturalis, requirit ex vna parte iudicium prudens de credibilitate obiecti: quia vero illud iudicium datur de obiecto ſupernaturali, per mediũ naturale, ideo neceſſaria eſt illuminatio diuina, quæ eleuet intellectum ad cõcipiendum illud obiectum altiori, & ſupernaturali modo, vt voluntas ad illud etiam ſupernaturaliter credendum afficiatur, & ita poſsit intellectum mouere ſicut oportet: & ita manet confirmata, & declarata noſtra ſententia, & reſponſum ſimul eſt ad difficultates, quæ in contrarium proponebantur.

Et ex neceſſitate dictæ illuminationis.

SECTIO NONA.

In quibus perſonis actus fidei eſſe poſſit.

Explicuimus hactenus naturam, & proprietates actus fidei: nunc ſupereſt breuiter, vt de cauſis eius in præſenti ſectione, & effectibus in ſequenti dicamus. Et cauſæ quidem fere omnes explicatæ ſunt, declarando naturam fidei: cum enim actus ipſe credendi ſit quædam forma intellectus, non habet aliã cauſam formalem præter obiectum ſuum, de quo ſupra multa dicta ſunt. Materialis autem cauſa eius propria, eſt intellectus, in quo ineſt, quoad ipſam credulitatem, vel voluntas, quoad affectum credendi: cauſa autem finalis fidei dici poteſt, vel vita æterna, vel iuſtificatio, vel purificatio cordis, quæ in ſectione ſequenti breuiter attingentur: nam finis, & effectus in idem coincidere ſolent. Cauſa autem efficiens fidei duplex diſtingui poteſt. Vna eſt Deus: alia ipſe credens: de priori iam dictum eſt, Deum eſſe cauſam fidei non ſolum, vt eſt Auctor naturæ, ſed etiam vt eſt Auctor gratiæ, ac proinde ipſum eſſe cauſam primariam, & principalem huius effectus, vt latius conſtat ex materia de Gratia lib. 8. c. 3. Ex parte vero credentis concurrunt intellectus, & voluntas, modo ſupra explicato, & ideo de omnibus his cauſis nihil ſupereſt dicendum. De perſonis autem, in quibus poteſt actus fidei inueniri, quia illæ etiam ſunt cauſæ fidei, & efficiens, & ſubſtantia, quatenus Fides eſt actus immanens in ipſo credente, aliquid ſupereſt dicendum.

Cauſæ aliæ actu fidei alio remittuntur.

Sola ſubiectiua tractanda.

2. Et primo ſupponimus, tam hominem, quam Angelum eſſe capacem fidei, omiſsis inferioribus creaturis, quæ cum ratione non vtantur, nõ poſſunt ad huiuſmodi actus eleuari, & de hominibus quidẽ, res eſt clara: de Angelis vero, etiam eſt certa, vt lib. 5. cap. 5. docui, quia ordinantur ad eandem beatitudinem, quæ illis etiam ſupernaturalis eſt, & ideo prius fuerunt viatores, quam beati. Fides autem eſt per quam omnes in via ambulamus, vt Paul. dixit. Item quia Angeli non cognoſcunt ſupernaturalia per ſuum naturale lumen, vt conſtat ex 1. p. q. 57. tradidique in lib. 2 de Angel. c. 29. & 30. & ideo ſunt capaces diuinæ reuelationis, non ſolum intuitiuæ, ſed etiam abſtractiuæ, & obſcuræ: atque ita ſunt etiam capaces Fidei, vt D. Tho. 2. 2. q. 5. docet. Solet autem hic ſpecialiter dubitari de primo Angelo, quia non potuit non habere euidentiam teſtificantis, quæ cenſetur Fidei repugnare: ſed de hoc nobis ſufficiunt ſupra dicta diſput. 3. ſect. 8. Vbi oſtendimus euidentiam in teſtificante ortam ex ſolis ſignis naturalibus non excludere Fidem, quia non per ſe fundat illam, neque certitudinem eius, ſed tantum concurrit ex parte proponentis, & hoc tantummodo inueniri potuiſſe in primo Angelo.

Tam Angeli quam homines ſunt capaces fidei.

Etiã primus Angelus capax eſt fidei

3. Deinde aduertimus, huiuſmodi perſonas conſiderari poſſe, vel in via: vel in termino. De priori ſtatu, ſcilicet viæ, procedit maxime quod diximus, & ita omnes viatores *per ſe loquendo*, ſunt capaces fidei, imo per ipſam Fidem incipiunt aliquo modo ingredi viam ſalutis. Dixi autem *per ſe loquendo*, quia licet ſtatus viatoris actum Fidei poſtulet, & ideo quilibet viator de ſe ſit capax illius, & Deus quantum in ſe eſt, paratus ſit ad illum præſtandum: nihilominus ex parte hominis, poteſt eſſe impedimentum, ratione cuius ſit incapax huiuſmodi actus. Triplex autem poteſt eſſe hoc impedimentum. Primum eſt, carentia vſus rationis, vt eſt in amẽtibus, & in infantibus: nam licet Deus extraordinario, & miraculoſo modo poſsit hunc actum infantibus cõcedere, vt de Beata Virgine, & de Ioanne Baptiſta credimus: id tamen non pertinet ad ordinariam legem gratiæ: eſſet enim erroneum dicere, huiuſmodi actum eſſe infantibus neceſſarium ad ſalutem, vt infra dicetur: vanum autem, vel etiam temerarium eſſet dicere de facto concedi aliquibus ſine Eccleſiæ, vel Patrum auctoritate. Aliud impedimentum poteſt eſſe ignorantia: nam, qui non audit res Fidei nõ poteſt, ſecundum ordinariam legem, habere actum eius, quia *fides ex auditu*. Et licet Deus per cauſas veluti vniuerſales, ſufficienter prouiderit modum, quo verbum Fidei ad omnes poſsit peruenire, tamen in particulari, non ſemper ad omnes peruenit, neque Deus ex vi ordinariæ prouidentiæ tenetur ſemper huiuſmodi impedimenta tollere, quamuis ex ſpeciali gratia ſæpe id faciat. Tertium impedimentum eſt hæreſis; nam qui in vno articulo pertinaciter errat, nihil vera fide credere poteſt, propter connexionem, quam omnia credenda habent in formali ratione obiecti Fidei, vt ſupra declaratum eſt, & in ſequentibus iterum attingetur.

Dicta Fidei capacitas maxime habetur in via

Niſi obſtet carẽtia vſus rationis.

Aut prædicationis.

Aut hæreſis circa aliquã rem de fide

4. Addendum denique eſt circa hanc partem, ſub viatoribus comprehendi etiam animas in purgatorio exiſtentes: quod etiam attigi in to. de pœnit. diſp. 47. ſect. 2. in fine, nam illæ nondum ad vltimũ terminum peruenerunt, & ideo licet in morte inceperunt à via diſcedere, non dum tamen viam abſoluerunt, & ideo adhuc per fidem ambulant, nam ſunt iuſtæ, & Deum ex charitate amãt ſuper omnia: ergo neceſſe eſt, vt illũ etiam ſupernaturaliter cognoſcant: non cognoſcunt autem per ſpeciem: ergo per fidem. Denique nihil in eis eſt, quod cum actu fidei repugnet: nam reuelatio obſcura quam in hac vita habuerunt, in eis permanet, ſolumque videri poteſt facta euidentior, per aliquarum rerum experimentum: illa autem experientia non tranſcendit euidentiam in teſtificante, & ideo non excludit actum fidei, vt ſupra viſum eſt.

Animæ purgatorii adhuc ambulant per fidem.

5. Supereſt dicendum de ſtatu termini: qui eſt duplex, ſcilicet beatitudinis, & damnationis. Et de primo quidem fuit opinio Alenſ. in 3. p. q. 64. memb. 7. Dur. in 3. d. 32. q. 3. & 4. & Argen. ibi art. 3. quibus fauere videtur Magiſt. in 3. d. 23. §. *Aliud enim*, dicentium non repugnare fidem ſtatui beatitudinis, & licet de habitu præcipue loqui videantur, tamen etiam extendunt ſermonem ad actum. Fundamentũ eſt, quia viſio & fides non repugnant, niſi tanquam actus perfectus, & imperfectus, qui poſſunt ſimul eſſe in Beatis: nam ſcientia abſtracta comparata ad intuitiuam imperfecta eſt, & tamen vtramque ſimul habent Beati de Deo: ſimiliter ſe habent ſcientia naturalis, & ſupernaturalis: & nihilominus manet ſcientia naturalis, in Beatis. Item etiam prophetia

Diſputatur quæſtio de non viatoribus beatis, 1. opinio affirmans.

Eius fundamentum.

tia eſt imperfecta reſpectu viſionis, & nihilominus poteſt ſimul eſſe cum viſione, ſicut fuit in Chriſto, teſte D. Thom. 3. p. quæſt. 7. artic. 8. quod ibid. in diſp. 21. ſect. 1. expoſuimus. Ex quo reſpondet Durand. ad Paulum dicentem fidem non manere, intelligi non de ſubſtantia fidei, ſed de imperfectione: nam etiam dixit prophetiam non manere. Denique Iren. lib. 2. contra hæreſes c. 47. & lib. 4. cap. 25. & Tertull. lib. de patientia. c. 13. indicant fidem, ſpem & charitatem poſt hanc vitam manere, & expreſſius quoad actum Photius Conſtantinopol. in illud 1. Cor. 23. *Nunc autem manent: fides, ſpes, &c.*

Paulus à Durand. exponitur.

Confirmatur opinio.

2. opinio communis. 1. probatur authorit.

6. Alia verò ſententia communiter recepta eſt, in Beatis non poſſe actum fidei infuſæ inueniri. Ita D. Thomas 2. 2. q. 5. ar. 2. & 1. 2. q. 67. ar. 3. & 5. Quē illis locis ſequūtur omnes moderni, & reliqui ſcholaſtici in 3. d. 23. & 32. Eſtq; ſententia Aug. ſerm. 13. de temp. Chryſ. & expoſitor. communiter in ſequētia loca Pauli, cui ſententia hæc videtur conſentanea eſſe: nam prima ad Cor. 13. inquit, *Cum venerit, quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt*, vbi per cognitionem ex parte, fidem intelligit, vt omnes exponunt, & ex ipſo contextu facilè colligitur: vnde 2. ad Corinth. 5. dicit fidem & viſionem conſtituere hominem in diuerſis ſtatibus viæ, & termini, & addit, in cap. illo 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Neque habet locum reſponſio Durandi: nam imperfectio fidei eſt de ſubſtantia eius, vt ex dictis de obiecto ipſius conſtat, & ideo ſi euacuatur fides quoad imperfectionem eius, etiam euacuatur quoad ſubſtantiam. Ratio verò huius ſententiæ eſt, quia vel comparatur intellectus Beati ad ea quæ videt, vel ad ea, quæ extra verbum ſupernaturaliter cognoſcit. Circa priora neque eget fide, neque habere illam poteſt, vel enim omninò repugnat, vel ſaltem talis fides eſſet omninò ſuperflua, cum neque certitudinem, neque claritatem augere poſſit: extra Verbum autem quædam cognoſcit Beatus quaſi permanenter, ſeu habitualiter: & de illis habet ſcientiam infuſam, non ergo fidem. Alia verò cognoſcit per actualem reuelationem, quaſi tranſeuntem, & illa etiam reuelatio non generat fidem, quia non eſt obſcura, ſed clara, ſeu de obiecto reuelato, ſiue de ipſo Deo reuelante, qui euidenter patet Beato, & ideo etiam illa cognitio ad fidem non pertinet, iuxta ſuperius dicta de obiecto formali fidei.

Expoſitio Durandi nu. præcedenti adducta excluditur.

2. probatur. Ratione.

Bipartitum Authoris iudicium.

7. In hoc puncto breuiter dicendum cenſeo, aliud eſſe loqui de potentia Dei abſoluta: aliud de facto, ſeu de lege ordinaria, & quaſi connaturali viſioni Dei, & ſtatui beatifico. Priori modo non videtur mihi implicare contradictionem, quod videntes Deum habeant aliquem actum fidei. Eſt autem hoc clarius, ſi talis actus verſetur circa res non viſas per viſionem beatam: quoniam nulla eſt repugnantia, illas reuelari obſcurè, etiam ſi Deus ipſe clarè videatur, ſicut poteſt vnus Angelus credere aliquid alteri Angelo ſibi illud dicenti, quamvis dicentem videat, cum rem dictam non videat, vt agentes de locutione Angelorum latè oſtendimus. Quòd ſi ſermo ſit de eiſdem rebus viſis, difficilius eſt ad intelligendum, quod actus fidei ſit ſimul cum viſione: nihilominus in rigore non video implicationem contradictionis, quia illa concomitantia non eſt contra ſubſtantiam fidei, neq; contra formale illius obiectum, vt ex his, quæ de illo ſupra diximus diſp. 3. ſect. 9. à nu. 7. conſtare poteſt, & hoc etiam ſuadent aliquo modo argumenta Durandi. At verò de facto longè verius, & ferè certū eſt, Beatos non exercere actus fidei: hoc enim eſt multo magis cōſentaneū teſtimoniis Pauli, & dictis Sanctorū. Eſt etiam valde conſonum, & connaturale ſtatui beatifico, vt probant rationes factæ in ſecunda opinione, & ideo loquendo ſecundum legem ordinariam, ſimpliciter negandum eſt poſſe in Beatis eſſe actus fidei. Addo verò hoc intelligi de proprio actu intellectus, qui eſt credere, & conſequenter etiam de actu efficaci voluntatis, qui imperet talem actum intellectus. Si autē loquamur de ſimplici actu piæ affectionis voluntatis quo ſe paratam exhibeat, & oſtendat ad captiuādum intellectū in obſequium fidei, ſi opus eſſet: talis actus eſſe poteſt in Beato, qui ſimpliciter eſt actus virtutis, & nullam imperfectionem ſupponit beatitudini repugnantē. Vnde iſtæ conditionales locutiones, *Si Deus mihi iuberet credere, id facerem*, & ſimiles, eſſe quidem poſſunt in Beatis, non tamen declarāt aliquem actum fidei, quem de facto habeant, ſed ſolùm illum pium affectum, & animi præparationem, quam poſſe haberi dixi.

Probatur 1. pars tam de rebus fidei aliàs nō viſis.

Quàm de aliàs viſis.

Probatur 2. pars.

Pia affectio ad credēdū, eſt in beatis.

Diſputatur quæſtio de non viatoribus dānatis. 1. opinio affirmatiua.

8. Vltimo dicendum ſupereſt de altero termino, qui eſt ſtatus damnationis, de quo etiam Durand. in 3. d. 23. q. 9. dicit fidem in damnatis manere, & videtur fuiſſe ſententia Alexand. Alenſ. 3. p. q. 64. ar. 7. Et in eam inclinat Salmeron diſp. 3. in epiſt. Iacobi, & videtur fauere D. Tho. 2. 2. q. 18. ar. 3. ad 2. vbi conſtituit differentiam inter fidem, & ſpem informes, quod ſpes non manet in damnatis, fides autem manet, & omnes loquūtur de actu, nam fundantur in verbis Iacobi c. 2. *Dæmones credunt, & contremiſcunt*, vbi planè loquitur de actu, & videtur neceſſariū, vt loquatur de actu ſupernaturali fidei infuſæ, aliàs non rectè vteretur illo exemplo ad probandum ſolam fidem etiam infuſam, non ſufficere ad ſalutem, quod ibi intendit. Ratione etiam confirmari poteſt, quia damnati (licet non omnes) habuerunt in via fidem, & reuelationē eius, cuius reuelationis poſſunt in ſtatu damnationis recordari: quod ergo impedit, quominus etiam in illo ſtatu habere poſſint aſſenſum ex dicta reuelatione.

Et videtur fauere D. Thom.

Et locus Iacobi

Et Ratio.

2. opinio ſeu aſſertio negatiua de lege ordinaria. Probatur authoritate.

9. Nihilominus dicendum eſt in illo ſtatu non eſſe, neq; eſſe poſſe verum actum fidei infuſæ, ſeu ſupernaturalis. Intelligitur aſſertio de facto, & de potentia ordinaria: nam de abſoluta clarum eſt non implicare cōtradictionem, neq; de hoc aliquis quæſtionem mouit. Sic ergo aſſertio communis eſt D. Tho. q. 5. ar. 2. vbi Caiet. & alij, & ſcholaſticorum in 3. d. 25. vbi Bonau. ar. 2. q. 3. Gabr. q. 2. art. 3. ſumitur ex Aug. lib. 9. de Ciuit. Dei c. 21. dicente, dæmones cognoſcere Chriſtum, *non lumine fidei, ſed efficacia ſignorum.* Item ex Dionyſ. c. 4. de diuinis nominibus dicente, *carere damnatos omnibus diuinis donis.* Vnde ſumitur prima ratio ſufficiens pro hac ſententia, quia dona, & auxilia gratiæ non communicantur damnatis, verus autem fidei actus haberi nequit ſine auxilio gratiæ, vt dictum eſt: ergo eſſe non poteſt in damnatis: maior conſtat, quia vt Chriſtus dixit, *Sanctum non datur canibus, neq; margarita proiiciuntur ante porcos.* Eſſet enim ſuperfluum, & inutile tale auxilium dare damnatis, tum quia fides eſt *ſubſtantia rerum ſperandarum*: illi autem ſunt in ſtatu deſperationis: tum etiam quia fides datur vt fundamentum iuſtitiæ, illi autem ſunt iuſtitiæ incapaces. Alia etiam ratio optima eſt, quia ad credendum fide infuſa requiritur pia affectio, & honeſta voluntas, damnati autem neq; piam affectionem habent, neq; honeſtam voluntatem habere poſſunt, vt conſtat. Ergo neq; veram fidem: Vnde non plus credunt, neq; maiori certitudine, quàm ex vi ſignorum, ſeu affectuum, quos experiuntur, coguntur.

Et ratione.

Altera ratio.

Ad motiua contraria in nu. 8.

10. Ad Iacobum reſpondent aliqui verbum illud, *Credunt*, ſumi poſſe in vi præteriti, id eſt, crediderunt, & ita argumentum Iacobi erit, dæmones etiam crediſſe, vtique fide infuſa in via, & nihilominus damnatos fuiſſe, quia fidem ſine operibus habuerunt. Sed non placet expoſitio, tum quia facit aliquam violētiam verbo, ſine ſufficienti fundamento: tum etiam quia ſtatim addit Iacobus, *& contremiſcunt*, quod ſine dubio de præſenti intelligit,

Expoſitio ad locum Iacobi, quę non placet.

Vera reſponſio.

ligit. Dico ergo cum Auguſtino, Diuo Thoma, & communi ſententia, dæmones credere fide coacta, non voluntaria: ac ſubinde naturali, non infuſa. Ad obiectionem autem reſpondeo, argumentum Iacobi fuiſſe ſufficiens, quia hæretici, qui tunc iam prædicabant, fidem ſine operibus ſufficere ad ſalutem, non faciebant vim in modo credendi, ſed in re credita, & in firmo aſſenſu illius vndecumque conciperetur. Ad Diuum Thomam reſpondeo, non eſſe ſibi contrarium: differentia ergo, quam ponit inter fidem, & ſpem, ita intelligenda eſt, quod Fides aliqua de rebus reuelatis, manere poteſt in damnatis, quia Fides ſolum tendit in veritatem, quæ poteſt per naturalia ſigna in illis rebus aliquo modo oſtēdi, ſpes autem nulla, neque infuſa, neque naturalis manet in damnatis circa beatitudinem, quia ſpes fertur in bonum poſſibile, Beatitudo autem nullo modo ſupernaturali, vel naturali oſtenditur poſſibilis in damnatis. Denique ad rationem patet reſponſio ex dictis: nam reuelatio præterita non ſufficit ad vſum Fidei in illo ſtatu, propter prauam diſpoſitionem voluntatis. Videatur circa hoc punctum de fide dæmonum liber. 8. de Angelis, capit. 6.

Ad locum D. Tho.

SECTIO X.

Quos effectus habeat actus fidei.

Reſolutio D. Thomæ.

QVæſtionem hanc tractat Diuus Thomas in 2. 2. q. 9. Et in ſumma, tribuit fidei duos effectus. Vnus eſt timor, ex illo Iacobi. 2. *Dæmones credunt, & contremiſcunt*: nam licet fides dæmonum non ſit infuſa, vt dixi, tamen ex illa ſumitur argumentum à ſimili, vel fortiori ratione: Alter effectus eſt purificatio cordis, ex illo Actor. 15. *fide purificans corda eorum.*

1. difficultas contra poſitam reſolutionem.

2. Non caret tamen hæc reſolutio aliqua difficultate. Primò quia actus fidei eſt immanens, & ex hac parte, eſt actus vltimus, nullum effectum poſt ſe relinquens, iuxta doctrinam Philoſophi. 9. Metaphyſicorum cap. 9. text. 16. præſertim, quia actus fidei eſt quædam cognitio ſpeculatiua, iuxta illud ad Coloſſenſ. 3. *Nos autem reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes*, & ad Hebr. 11. *fide credimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei*, ac denique quia per ſe eſt cognitio Dei, quæ eſt maxime ſpeculatiua, cognitio autem ſpeculatiua nō eſt operatiua: ergo neque cognitio fidei erit operatiua, ac ſubinde nullum poterit habere effectum.

Secunda difficultas.

Secundo in vtroq; effectu à Diuo Thoma poſita occurrit difficultas: nam in primo de timore dicitur Eccleſiaſtici ſecundo. *Qui timetis Deum credite illi*: ergo timor eſt cauſa credendi Vnde etiam Auguſtinus de catechizandis rudibus cap. 5. dixit, multos venire ad fidem, timore Dei permotos: ergo non poteſt timor eſſe effectus Fidei. In altero vero effectu occurrit ſtatim difficultas de iuſtificatione per fidem, non enim purificat cor: niſi vera iuſtitia: ergo ſi fides purificat cor, Fides iuſtificat, qui eſt error hæreticorum huius temporis. Tertio, poſſumus obijcere,

Tertia.

quia ſi aliquo modo ſunt effectus tribuendi Fidei, non erunt tantum tribuendi illi duo, ſed etiam plures alij: nam imprimis Paulus ait Fidem, *eſſe ſubſtantiam rerum ſperandarum*: ergo etiam ſpes eſt effectus Fidei. Item Cæleſtinus Papa epiſtola prima ad Epiſcopos Gal. cap. 12. dicit omnia honeſta ſtudia, & omnium virtutum pias actiones ex Fide proficiſci, & Auguſtinus ſermone 10. de Verbis Apoſtoli, inter effectus Fidei ponit omnes diſpoſitiones ad gratiā. Et epiſtola. 105. & 107. omne meritum ſiue perfectū, ſiue imperfectum eſſe Fidei effectum: & ita etiam miracula ponuntur effectus Fidei, quatenus per illam impetrantur: cur ergo duo tantum effectus illi tribuuntur?

3. Non eſt tamen difficile his ſatisfacere, rem totam breuiter declarando. Aduerto igitur duobus modis poſſe intelligi actum Fidei eſſe cauſam aliquorum effectuum, ſcilicet vel phyſice, vel moraliter. Priori modo non ſolent actus immanentes habere phyſicos effectus, niſi vel quatenus producunt habitus: vel quatenus vnus actus poteſt eſſe cauſa alterius, ſicut aſſenſus præmiſſarum eſt cauſa aſſenſus concluſionis, & intenſio finis eſt cauſa electionis medij. Neutro autem ex his modis poſſumus aliquem effectum phyſicum tribuere actui Fidei per ſe ac proprie loquendo. Nam imprimis non producit habitum proprie, & effectiue, quia in materia de Gratia lib. 8. capit. 4. oſtenſum eſt, habitus ſupernaturales, & infuſos non fieri per ſuos actus: habitus autem fidei ſupernaturalis eſt, & per ſe infuſus, vt ſequenti diſputatione dicemus. Poteſt autem actus fidei diſponere ad habitum ſuum, & ita vocari cauſa eius, illa tamen cauſalitas magis moralis eſt, quam phyſica, vt in materia etiam de Gratia citato libro. cap. 5. declaraui. Deinde omnes actus fidei immediate, & æqualiter fundantur in reuelatione diuina, & ideo vnus non eſt proprie cauſa alterius, quia per diſcurſum non fiunt, ſed omnes ſunt immediate ab habitu, vel auxilio, & ideo in Fide non datur aliquis actus, qui ſit proprius effectus phyſicus alterius actus fidei. Dices, Interdum poteſt ex aſſenſibus fidei elici aſſenſus alicuius concluſionis: ergo ille erit proprius effectus Fidei. Reſpondeo, ſi priores aſſenſus ſolum concurrant ad applicandum ſufficienter obiectum fidei reſpectu alterius actus, tunc illum non eſſe effectum per ſe, & phyſicum, quia vt ſupra dixi, ſect. 4. nunquam aſſenſus Fidei fundatur in aſſenſibus præmiſſarum, in vi illationis, ſed tantum in prima veritate reuelante. Si autem talis aſſenſus concluſionis per ſe fundetur in diſcurſu, iam non eſt effectus fidei ſolius, ſed cooperante etiam lumine naturali, imo etiam tunc Fides non concurrit ſecundum propriam rationem fidei, ſed ſecundum quandam generalem rationem aſſenſus certi, propter quod poteſt illo modo, etiam ad falſum concurrere: vt ſupra ſect. 5. nu. 4. dixi, atque ita concluditur actum Fidei nullum proprium, & phyſicum effectū habere: loquimur autem in genere efficientis, nam formaliter, clarum eſt phyſice conſtituere credentem.

Aſſert. 1. Actus fidei nullos habet effectus phyſicos proprie loquēdo.

Probatur in primis habitum non eſſe talem effectum.

Necitē vnū actum fidei reſpectu alterius.

Excluditur inſtantia.

4. Oportet tamen diſtinguere in fide actum intellectus, ab actu voluntatis, quos ſupra diſtinximus: nam quæ diximus maxime procedunt de actu intellectus, vt conſtat. Poſſunt tamen cum proportione applicari ad actum voluntatis, etenim ille etiam ſupernaturalis eſt, & ideo habitum etiam per ſe non producit, & non ordinatur ad alios actus voluntatis, vnde etiam ex illa parte, non habet proprium phyſicum effectum. Poteſt vero vlterius comparari hic actus voluntatis, ad actum intellectus, & ſic re uera eſt cauſa eius: credimus enim, quia volumus; & poteſt dici cauſa phyſica, quia voluntas efficaciter applicat intellectum ad credendum, ſicut appetitus poteſt vere dici cauſa phyſica motus localis membrorum. Vbi occurrebat ſtatim quæſtio; de hac cauſalitate, qualis ſit, an ſit per proprium influxum vel potius ſit per modum cauſæ per accidens, & applicantis per naturalem ſympathiam potentiarum, in eadem anima radicatarum. Sed hæc quæſtio phyſica eſt (à quibus quæſtionibus abſtinere ſoleo). Videri poteſt in tracta. de Anima lib. 5. cap. 6. Idem vero iudicium in hac motione voluntatis ad credendum, ferendum eſt, quod in alijs motionibus potentiarum per voluntatem: nam eſt eadem ratio, & probabilius exiſtimo eſſe tantum per naturalem ſubordinationem, & ſympathiam potentiarum.

Quouſque procedat aſſertio de pia affectione.

5. Secundo dicendum eſt, actum fidei morali modo, habere poſſe aliquos effectus, qui varij ſunt iuxta diuerſos modos huius cauſalitatis. Vnus modus eſt per modum diſpoſitionis, vel proximæ, vel remotæ:

Aſſert. 2. actus fidei variis modis ſortitur morales effectus.

motæ: & quidem proximè ſolum diſponit actus fidei, ad habitum fidei: in quo eadem eſt ratio de illo, quæ de cæteris actibus reſpectu ſuorum habituum. Remotè verò diſponit aliquo modo Fides ad totam iuſtitiam, & ſic dicitur eſſe fundamentum iuſtitiæ in Trid. ſeſſ. 6. cap. 6. & 8. & ab Auguſtino epiſtola 105. qua de re videri poſſunt dicta in libro 8. de Grat. cap. 15. Secundus modus huius cauſalitatis, eſt per modum meriti de condigno, & ſic diximus ſupra ſect. 7. actum fidei, ſi ſit in homine grato, eſſe meritorium de condigno formaliter, & per ſe ipſum. Hic verò addi poteſt, eſſe radicem omnis meriti de condigno, & ſic omnia præmia talis meriti numerari poſſe inter effectus fidei, & ſic dixit Cyrillus lib. 11. in Ioan. cap. 16. fidem eſſe radicem, & originem æternæ vitæ, ita exponens verba illa Ioannis 14. *Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Tertio eſſe poteſt hæc cauſalitas per modum impetrationis, ad quam reducitur meritum de congruo. & ita fidei tribuuntur miracula tanquam effectus eius: imò omnes effectus orationis ſunt hoc modo effectus fidei, vt conſtat ex ſupradictis, & tradit Auguſtinus ſupra epiſtola 107. Quartò, & maximè propriè, & connaturaliter, fides operatur moraliter excitando voluntatem ad bonos actus, quia proponit illi ſupernaturalia obiecta valdè honeſta, quibus maximè ſolet voluntas ad bonum excitari, & hoc eſt, quod maximè intendit Diuus Thomas in quæſtione citata, & ſufficienter declarabitur reſpondendo ab obiectiones in principio factas.

Secundus. Tertius. Quartus.

6. Ad primum dicitur primò, per priorem illius partem probari, actum fidei non habere proprios effectus phyſicos, quod conceſsimus. Ad alteram verò partem de cognitione ſpeculatiua, reſpondemus fidem non tantum eſſe ſpeculatiuam, ſed etiam practicam, iudicat enim amandum eſſe Deum, & ſimilia, vt paulo poſt iterum attingam. Ex hac ergo parte poteſt moraliter mouere voluntatem. Addo etiam ex pura fidei contemplatione, poſſe reſultare delectationem in voluntate, quæ poteſt inter effectus fidei numerari. Ad ſecundam obiectionem reſpondemus, ad priorem quidem eius partem, meritò timorem poni inter effectus fidei, quia proponendo comminationes diuinas, timorem excitat, vt dixit Concilium Tridentinum ſupra cap. 6. & Auguſtinus in Enchyridio cap. 5. Solet autem quæri, An hoc ſit intelligendum de timore ſeruili, vel filiali? dicendum eſt autem de vtroque verum eſſe. Quia verò fides interdum eſt ſine charitate, & aliquando eſt illi coniuncta: in priori ſtatu frequentius excitat timorem ſeruilem: & ita loquitur Tridentinum ſuprà. In poſteriori autem ſtatu facilius excitat timorem filialem, qui ex charitate naſcitur, & charitas ſi perfecta ſit, vt dixit Ioan. *foras mittit timorem*, vtique ſeruilem: neque obſtat, quòd timor etiam poſsit inducere ad fidem: quia vel talis timor ſupponit fidem aliquam, & ſic inducit ad perſeuerantiam. & augmentum fidei, vel eſt ante primum actum fidei, & ſic, vel eſt valde imperfectus, & ordinis naturalis: vel ſolùm eſt in nobis per modum excitantis gratiæ reſultantis ex aliqua illuminatione diuina: timor autem ſupernaturalis, & qui ſit proprius actus humanus, ſemper eſt effectus fidei. In alia verò parte illius obiectionis attingebatur quæſtio cum hæreticis de iuſtificatione, quomodo ſit effectus fidei, ſed eam remittimus in materiam de Gratia lib. 8. cap. 17. & breuiter dicimus, fidem non purificare cor formaliter, ſed fundamentaliter, & radicaliter, & excitando voluntatem ad reliquos actus, per quos purificatur, & rectè diſponitur cor ad charitatem, & gratiam formaliter ipſum purificantem, & ſic dicit Auguſtinus libro ſecundo contra duas epiſtolas Pelagianorum cap. 5. *iuſtum ab iniuſtis diſtinguit ipſa lex fidei, quia iuſtus ex fide viuit*, ſic etiam de fide dixit Leo Papa ſerm. 4. de Epiphan. *Hæc eſt, quæ de peccatoribus facit ſanctos.* Vtique excitando, & inducendo illos, & ſic etiam dicit Paulus ad Galat. 5. Quòd, *fides per charitatem operatur*, vbi etiam obiter notari poteſt contra eoſdem hæreticos, fidem, quæ habet hos effectus non eſſe fidem illam ſpecialem de propria ſanctitate, quam ipſi fingunt, nam illa de ſe non excitat ad ſanctitatem vitæ, & morum, ſed potiùs prout ab ipſis ponitur, licentiam præbet liberè operandi, & peccandi cum illa fiducia, *quod peccatum non imputabitur*: prout autem illa Fides dari poteſt ex ſpeciali priuilegio alicui, per ſingularem reuelationem, ſupponit potiùs ſanctitatem, quàm facit, quanuis iuuare poſsit ad ſpiritualem profectum, & conſolationem. Vnde patet reſponſio ad vltimam obiectionem: fatemur enim ſpem, etiam eſſe effectum fidei, quem non omiſit Diuus Thomas in illo articulo primo ad argumenta: ſed fortaſſe de illo non fecit ſpecialem quæſtionem, quia in ipſa definitione fidei poſitus fuerat. Sub vltimo autem effectu *purificandi cor*, includi poſſunt omnes boni motus, qui per fidem poſſunt excitari. Vel etiam dici poteſt, iuſtitiam noſtram poſt fidem inchoari à timore, & in purificatione cordis conſummari, & ideò ſub illis duobus extremis omnes effectus fidei comprehendi.

Ad 1. difficultatem in num. 2. Ad ſecundã. Ad tertium.

DISPVTATIO SEPTIMA.

De virtute Fidei quantum ad habitus eius.

MATERIA huius diſputationis magna ex parte tractata eſt in libris de Gratia, agendo de habitibus infuſis, & ideò in præſenti omittemus omnia, quæ generalia ſunt, ſolùm breuiter indicando, quomodo in fidem conueniant: illa verò quæ fuerint fidei propria ex profeſſo declarabimus.

SECTIO I.

Vtrum Fides ponat aliquem habitum in intellectu, & quis, vel qualis ille ſit?

1. PRimò ſuppono tanquam certum, dari in intellectu habitum fidei per ſe infuſum, vt ex profeſſo diſſerui lib. 6. de Grat. c. 8. Circa quam aſſertionem aduertendum eſt ex ſupra dictis, circa eaſdem res reuelatas poſſe nos habere actus fidei acquiſitæ, qui naturales ſunt, & præterea actus fidei infuſæ. Ex prioribus ergo manifeſtum eſt, reſultare in intellectu habitum acquiſitum, qui ſit propria virtute, & actione talium actuum, & manere poteſt etiamſi Fides infuſa amittatur, vt in hæretico conſtat. Vnde fuit queſtio apud antiquos Doctores, An præter hunc habitum requiratur alius in intellectu, qui ſit infuſus, & aliqui eorum in partem negantem inclinarunt, quia putabant actum fidei infuſæ quoad ſubſtantiam non diſtingui ab acquiſito, ſicque putabant habitum infuſum non eſſe neceſſarium. Iam verò certa res eſt, dari hunc habitum infuſum natura ſua diſtinctum ab acquiſito. Ratio eſt, quia actus fidei infuſæ ſunt ſpecie diſtincti ab acquiſitis, quia habent rationem formalem obiecti longè diuerſam. Item ſunt ſupernaturales quoad ſubſtantiam, vt ſupra viſum eſt diſputat. 6. ſect. 5. ergo requirunt habitum eiuſdem ordinis.

Aſſertio 1. datur Fides habitualis. Olim putabatur Fidem habitualem eſſe ſolam acquiſitam. Nunc certũ eſt dari infuſam.

Soles

Dubium an ſit certum de fide.

2. Solet autem quæri, An hoc tempore concluſio quoad hanc partem ſit de fide: nam aliqui ſimpliciter negant, licet dicant eſſe ita certam, vt ſine temeritate negari non poſſit: Alij dicunt, eſſe de fide quoad paruulos, non quoad adultos, quia in iſtis poſſunt Scripturæ, & Concilia explicari de actibus, non autem in paruulis. Alij vero è contrario dicunt, eſſe de fide in adultis, propter definitionem Tridentini ſeſſ. 6. cap. 6. & 7. vbi poſt actum fidei, dicit infundi iuſtitiam, quæ fidem, ſpem, & charitatem includit, & poſtea dicit fidem non amitti per omne peccatum, quod neceſſe eſt intelligi de habituali: negant autem de paruulis, quia in illis locis Concilium ſolùm loquitur de adultis. Mihi tamen videtur eſſe de fide quoad omnes, vt in materia de Gratia dixi lib. 6. cap. 3. & 8. Nam dictæ definitiones rectè probant de adultis, & ad paruulos extenduntur, quia licet quoad diſpoſitiones ad iuſtitiam, differant ab adultis, non tamen quoad ipſam formalem iuſtitiam, vt manifeſtè tradit idem Concilium in ſeſſ. 5. & ideò inter iuſtos fideles, & catholicos æqualiter, & vniuocè paruuli numerantur.

Authoris reſolutio affirm.

Corollar. 1. de ſubiecto habitualis fidei.

3. Ex quibus intelligitur primò, hunc habitum eſſe ſubiectiuè in intellectu: probatur quia actus, ad quos eliciendos infunditur, ſunt in intellectu, vt ſupra diſp. præcedenti ſect. 1. & 9. probaui: habitus autem, in potentia eliciente actus, ponendus eſt, quia illi dat facultatem, & inclinationem operandi. Secundò poteſt facilè ex dictis colligi definitio huius habitus, ſeu virtutis, eſt enim habitus inclinans, & dans ſupernaturalem facultatem eliciendi aſſenſum, propter auctoritatem primæ veritatis reuelantis. Quæ definitio tota ſatis patet ex dictis: ſolet etiam ad hunc habitum applicari definitio Pauli ad Hebr. 11. vt videri poteſt ex D. Thom. q. 4. art. 1. Sed hoc omitto, quia in actu de quo reuera Paulus ibi loquutus eſt, ſatis eſt ſupra diſp. 6. ſect. 2. explicata definitio & accommodatio à quouis, nullo negotio, fieri poteſt. Tertiò facilè poteſt ex dictis intelligi, quas cauſas, vel effectus habeat hic habitus: nam propria, & principalis cauſa, eſt ſolus Deus, ſicut de Gratia habituali diximus lib. 8. cap. 3. Quia hic eſt vnus ex habitibus gratiæ, & ſupernaturalis, ac per ſe infuſus. Poteſt verò inſtrumentaliter infundi per ſacramentum, vt ſit in paruulis per baptiſmum: non ſit autem per actus ſecundùm propriam efficientiam, quia hoc etiam generale eſt habitibus infuſis: quamuis poſſit actus fidei eſſe diſpoſitio ad habitum. An vero per primum actum fidei ſtatim infundatur habitus, in materia de Gratia lib. 8. ca. 13. à num. 14 diſputatum eſt, & ſectione tertia aliquid attingam. Quoad effectus verò, per ſe, & immediatè, non habet hic habitus alium effectum, præter ſuos actus, quia hoc eſt adæquatum munus eius: mediante autem actu credendi, poſſunt huic habitui attribui omnes effectus eiuſdem actus diſp. præced. ſect. vltima numerati, vt per ſe conſtat. Quarto infertur, habere hunc habitum illam proprietatem, quæ eſt poſſe augeri, & intendi, quia communis eſt gratiæ habituali, vt in lib. 9. de Gratia explicatum eſt. Vnde cum proportione ita ſentiendum de augmento, vel intenſione huius habitus, ſicut de augmento gratiæ, aut charitatis: & eadem ratione, hic habitus diminui, ſeu remitti non poteſt, vtique in ſe: nam quoad ſpecies, & apprehenſiones obiectorum diminui poteſt, ſicut & augeri, vt notum eſt. Nihiſominus tamen in totum corruptibilis eſt: quibus autem modis, id contingat ſectione 3. & 4. dicemus.

Corollar. 2. de eius definitione.

3. Corollar. de cauſis, & effectis eius.

4. Corollar. poſſe prædictum habitum intédi, remitti vero minime.

Aſſertio 2. Habitus fidei eſt ſimplex qualitas.

4. Dico ſecundò. Hic habitus fidei vnicus eſt, & vna ſimplex qualitas. Vt probetur, & declaretur aſſertio, diſtinguenda ſunt duo, quæ ad cognitionem ſolent requiri, ſcilicet apprehenſio, & iudicium, propter quæ duo, ſunt etiam duo principia neceſſaria, nimirum ſpecies, propter apprehenſionem, ſeu conceptionem obiecti: & habitus, ſeu aliquod lumen, propter iudicium. Quando ergo dicimus fidem eſſe vnicum habitum, ſeu qualitatem, non comprehendimus ſpecies: nam illæ, ſine dubio, diſtinctæ ſunt: non ſunt tamen ſupernaturales, aut infuſæ per ſe, ac de lege ordinaria loquendo: nam res fidei apprehendimus modo naturali, & per analogiam, vel reſpectum aliquem ad eas res, quas ſenſibus percipimus. Vnde ante primum actum fidei, præcedunt omnes ſpecies neceſſariæ ad credendum, & fieri poteſt, vt aliquis ſufficienter apprehendens res fidei, infidelis maneat, non præbens aſſenſum, & ſimiliter chriſtianus, qui ſit hæreticus, licet fidem amittat, non tamen ſpecies, vt experientia notum eſt. Non tractamus igitur de ſpeciebus, quæ plures etiam eſſe poſſunt, ſed de qualitate per ſe infuſa. De qua eſt ſecundò aduertendum, fidem interdum appellari in Scriptura nomine *luminis*, de quo rectè intelligi poteſt illud Ioan. primo. *Illuminat omnem hominem &c.* & illud Pſalm. 4. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui:* & clarius 1. Petri 2. *Vocauit nos in admirabile lumen ſuum*, ſumitur etiam ex 2. ad Corinth. 4. ad Coloſſenſ. 1.

Aſſertio, non loquitur de ſpeciebus ad apprehenſionem requiſitis.

Sed de ea qualitate quæ proximè concurrit ad iudicium cum intellectu.

5. Hinc ergo putarunt aliqui, in fide habituali duas eſſe diſtinguendas qualitates: vnam quæ ſit lumen fidei: alteram quæ ſit habitus fidei, ſicut in naturali ſcientia, habitus diſtinguitur à lumine intellectus: ſed hæc ſententia, quam ſimiliter refutaui in tomo de Incarnatione diſp. 29. ſect. 2. non habet vllam veriſimilitudinem, quia nec neceſsitas, neque ratio aliqua talis diſtinctionis cogitari poteſt, nullum enim eſt officium habitualis fidei, quod per habitum ſufficienter non exerceatur: habitus enim ille iuuat potentiam, & quia in ſubſtantia ſua ſupernaturalis eſt, dat ei facultatem operandi, quantum per qualitatem ſuperadditam, & permanentem, dari poteſt: & eodem modo inclinat potentiam ad aſſenſum, & conſequenter etiam illuminat habitualiter illam, quia lumen potentiæ non illuminat illam, niſi dando vires ad attingendam veritatem. Vnde actualis illuminatio, quæ in actu conſiſtit, non fit à tali lumine niſi effectiue, quo modo etiam fit ab ipſo habitu: ergo in re non eſt diſtinctio inter habitum, & lumen fidei: ſed ſolum ſecundum diuerſos reſpectus, illa nomina recipit. Dicitur enim lumen quatenus manifeſtat obiectũ, habitus verò, quatenus permanenter informat potentiam: ſicut lumen gloriæ, eſt etiam habitus potentiæ, neque ſunt ibi duæ qualitates. Lumen autem fidei, eſt quædam illius luminis participatio. Non eſt tamen ſimile de lumine naturali intellectus, quia illud non diſtinguitur ab ipſa potentia, cui ſuperadditur habitus, vt det illi facilitatem, & ita lumen naturale eſt ſubiectum habitus acquiſiti, quod in præſenti cogitari non poteſt, ſed tam lumen, quàm habitus fidei, immediatè eſt in intellectu, & dat illi facultatem, & facilitatem quantum poteſt.

Dicta qualitas dicitur etiam lumen ſupernaturale, quod eſt ipſemet habitus fidei.

6. Quòd verò ipſe habitus fidei, in ratione habitus, vnus tantum ſit: tradunt Doctores in 3. d. 23. vbi præcipuè Scotus, & Gabriel, & docet etiam Auguſtinus. 13. de Trinitate cap. 2. Vbi rectè declarat in vnoquoque homine eſſe vnam fidem, quæ numero quidem multiplicatur, ſpecie autem vna eſt: & ita intelligit illud ad Epheſios 4. *Vnus Deus, vna fides*, & Scriptura ſemper loquitur de fide, vt vna 1. ad Corinth. 13. & ad Hebr. 11. vbi vni fidei tribuuntur omnes fidei actus, & eodem modo loquuntur Concilia præſertim Tridentinum ſeſſ. 6. Ratio verò eſt, quia vnum eſt obiectum formale fidei, vt ſupra probatum eſt diſp. 3. vnde etiam ſumit habitus vnitatem ſuam: vt nunc ſuppono, & ideò etiam ſupra dixi in diſput. 6. ſect. 3. omnes actus fidei eſſe eiuſdem ſpeciei. Et hæc ratio probat hunc habitum

Probatur iſta Aſſertio authoritate.

Et ratione.

etiam eſſe ſimplicem qualitatem, vt ſpecialiter notauit Marſil. in 3. d. 14. q. 1. & Almaynus p. 13. q. 7. Dicitur autem ſimplex non reſpectu intenſionis. Nam ſi verum eſt per intenſionem addi partem aliquam entitatis, non poteſt qualitas intenſa eſſe omnino ſimplex: ſed hoc nunc non agimus, philoſophiſq; remittimus, in quorum gratiam id late diſcuſsimus diſput. 46. Metaph. Dicitur ergo ſimplex quoad extẽſionẽ, quia licet cognitio fidei poſsit extenſiuè augeri in fideli, lumen ipſum fidei non augetur, ſed illi plura obiecta materialia applicantur: nam quodlibet lumen fidei, quantumuis remiſſum, dat facultatem aſſentiendi cuicumq; veritati propoſitæ, & de ſe æqualiter ad omnes inclinat, ideoq; ex hac parte non recipit augmentum: neque contra hoc difficultas alicuius momenti occurrit.

Obiectio de fide practica, & ſpecul.

7. Solum poſſet quis obiicere, Quia datur Fides ſpeculatiua, & Fides practica quæ non poſſunt in vnum ſimplicem habitum conuenire, quia practicũ, & ſpeculatiuũ diſtinguunt habitus ſecundùm philoſophum: aſſumptum conſtat ex modo loquendi Scripturæ, aliquando enim tribuit fidei ſpeculationem, & contemplationem veritatis, vt ad Coloſſenſ. 3. *Nos autem reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes*, & ad Hebr. 11. *Fide credimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei*. Aliquando verò fidei tribuitur operatio. Iacobi 2. *fides cooperabatur operibus eius*. Ad Galatas 5. *Fides per charitatem operatur*. Reſpondeo, hiſmet teſtimoniis probari vnam eſſe fidem, quæ vtrumque munus exercet: nam ſæpe Scriptura de eadem fide loquitur. Ratio verò eſt, quia eadem reuelatione cognoſcimus, & credimus veritates ſpeculatiuas, & practicas noſtræ fidei: & ita illa diſtinctio tantum materialis eſt, reſpectu fidei: vt Verbi gratia eadem Fides oſtendit Deum eſſe Trinum, & Vnum, quod eſt obiectum ſpeculabile: & Deum eſſe diligendum ſuper omnia, quod eſt principium practicum, & ita eadem Fides eſt principiũ verè cognoſcendi, & rectè amandi eundem Deum, ſicut in patria eadem viſio Dei eandem vim habet, vt in lib. 2. de attributis cap. 18. à num. 10. oſtendimus. Rectè igitur dixit Caietanus 2. 2. q. 4. art. 2. circa tertium. Fidem eſſe habitum vnum eminenti modo practicum, & ſpeculatiuum: licet ſoleat ſimpliciter dici ſpeculatiuus, quia hoc habet ex primario obiecto ſuo, & ita exponit Diuum Thomam ibi: idemq; dici ſolet de Theologia in principio primæ partis, vbi de hoc latè. Videri etiam poſſunt quæ dicta ſunt in Metaph. diſp. 44. ſect. vlt.

Dilutio.

Aſſertio tertia habitus fidei eſt virtus intellectus.

8. Dico tertio. Hic habitus fidei virtus eſt intellectualis. In hac aſſertione eſt aliqua diſſenſio inter Doctores, aliqui enim abſolutè illam negant, vt Durandus in 3. d. 23. quæſt. 4. articul. 2. vbi Diuus Thomas quæſt. 2. art. 3. quæſtiuncula 1. idem ſentire videtur, & quæſt. 14. de veritate artic. 3. ad 5. Ratio eſt quia virtus eſt diſpoſitio potẽtiæ ad optimum vt ſumitur ex philoſopho 7. phyſ. tex. 17. optimum autem intellectus eſt euidens cognitio, & clara: ergo habitus fidei cum non det euidentiam, non eſt diſpoſitio intellectus, ad optimum: ergo non eſt virtus intellectualis: & confirmatur, quia Ariſtoteles tantum poſuit quinque virtutes intellectuales, & nulla illarum eſt fides, vt patet 6. Ethic. Alij vero ſequuntur concluſionem poſitam, vt D. Thomas 2. 2. quæſt. 4. articul. 5. ad 2. & 1. 2. quæſt. 62. artic. 3. ad 2. & moderni communiter eiſdem locis, & Capreol. in 3. d. 23. quæſt. 1. & Molin. 1. part. quæſt. 1. art. 6. Valen. tom. 3. diſp. 1. quæſt. 4. punct. 5. Caietanus verò illo art. 5. mediam quãdam viam elegit, dicens fidem eſſe virtutem intellectus, non intellectualem. Hæc diſſenſio magna ex parte, eſt de modo loquendi: inter omnes verò mihi maximè diſplicet diſtinctio Caietani, quia neque in proprietate, neque in vſu verborum fundata eſt: neque intelligi poteſt, nam ſi Fides eſt virtus intellectus tanquam ſubiecti, oportet vt habeat differentiam virtutis informantis intellectum, ab illa autem differentia intellectualis vocatur. Idem ergo eſt, virtutem eſſe intellectualem, ac eſſe virtutem intellectus: inter alias autem duas ſententias dico, eſſe diſcrimen in modo loquendi: quia vtraque confitetur fidem eſſe obſcuram, & illi non poſſe ſubeſſe falſum: Vnde an hoc ſufficiat ad appellandam illam virtutem, nec ne? Solum videtur ſpectare ad modum loquendi, in quo mihi multo magis placet ille, quem in concluſione poſui.

Eam quidã negant.

Eorũ ratio.

Et confirmatio.

Alii nobiſcũ aſtruunt,

Alii mediam viam eligunt qui refelluntur.

Reliquæ extremæ ſententiæ in modo tantũ loquendi diſcrepant.

Notationes pro aſſertione cuius modus loquẽdi magis placet.

9. Vt autem melius intelligant, notanda eſt doctrina D. Thomæ 1. 2. quæſt. 56. artic. 3. vbi diſtinguit fidem, vel ſecundum ſe ſpectatam: id eſt, vt præciſè pertinet ad intellectum: vel prout ſubeſt voluntati, & ab illa recipit moralem denominationem. Hic ergo priori tantum modo conſideratur, nam de altero dicemus ſectione 2. & 3. Item diſtinguit D. Thom. inter virtutem intellectualem, & virtutem ſimpliciter: docet enim nullam virtutem, niſi voluntatis, vel vt ſubeſt voluntati, eſſe virtutem ſimpliciter: quia ſola virtus voluntatis tendit ad bonum honeſtum, vt tale eſt, & confert actibus bonum moralem vſum. Hic ergo nõ agimus de virtute ſimpliciter, ſed ſolum in ratione virtutis intellectualis. Ita ergo dico, fidem ſecundum ſe habere hunc gradum virtutis, quod imprimis eſt conſentaneum modo loquendi Scripturæ, nam ad Coloſſenſ. 2. dicitur, per fidem dari, *plenitudinem diuitiarum intellectus*, quomodo ergo non eſt virtus eius? Item Concilium Mileuit. cap. 4. de fide exponit illud Pſalmi 65. *Qui docet hominem ſcientiam*. Ratione declaratur, quia virtus potentiæ, eſt habitus inclinans indefectibiliter potentiam ad bonum ſuum, id eſt, ſemper ad bonum, & nunquam ad malum, hoc autem habet fidei habitus, reſpectu intellectus: nam bonum intellectus eſt veritas, malum autem falſitas: Fides verò ita inclinat ad verum, vt nunquam inclinet ad falſum: eſt ergo virtus. Conſequentia eſt clara, & minor ſupponitur ex dictis diſputat. 6. ſect. 5. maior autem probatur, quia non eſt de ratione virtutis, vt inclinet ad ſummum bonum potentiæ, alias ſola vna eſſet in vnaquaque potentia, illa ſcilicet, quæ ſummum bonum attingeret. Item non eſt de ratione virtutis quòd attingat obiectum ſumma perfectione, alias ſpes non eſſet virtus, quia non attingit Deum propter ſe, qui eſt modus perfectiſsimus: nec philoſophia eſſet ſcientia, quia non eſt tam euidens, ſicut Mathematica: ergo ad rationem virtutis ſatis eſt, quòd attingat verum bonum, nunquam declinando ad malum: & quod reſpectu illius conferat de ſe optimum operandi modum: ſcilicet promptè, & delectabiliter, de quo maximè loquutus eſt Ariſtoteles definiendo virtutem: & ita ſimul reſponſum eſt ad fundamentum contrariæ ſententiæ. Ad numerationem autem virtutum intellectualium, quam Ariſtoteles fecit, reſpondetur, loquutum eſſe de virtutibus acquiſitis, non enim cognouit infuſas, neque etiam modum aſſentiendi obſcurum, & infallibilem, nam ſi cognouiſſet illum, præſertim circa diuina, proculdubio non negaſſet habitum conferentem talem aſſenſum eſſe multo perfectiorem virtutem, quàm ſit ſcientia naturalis, cum ipſe aliàs dixerit ſecundo de partibus animalium capite tertio, melius eſſe diuina vtcumque attingere, quàm creata perfectè cognoſcere. Reducitur tamen, ſicut Doctores melius loquentes Theologiam vocant ſcientiam, vel potius ſapientiam, & ita comprehendunt illam ſub genere virtutis intellectualis, ita Fides poteſt reduci ad intellectum propter ſuum ſimplicem aſſentiendi modum in ſuperioribus explicatum.

Probatur iã aſſertio autorit.

Et ratione.

Reſponſio ad rationem contrariam, & eius confir. in nu. 8.

Aſſertio 4. fides eſt virtus Theol.

Habetur ex Paulo.

10. Dico quartò. Fides eſt vna ex virtutibus Theologicis, quæ aſſertio intelligitur de fide ratione habitus intellectualis, ſecundùm ſe ſpectati: & ita eſt communis Doctorum, ac ſumitur ex Paulo 1. ad Corinth. 13. vbi ſpecialiter dicit: *Nunc manent tria hæc Fides, Spes, & Charitas*: Ex quo modo loquendi colligimus, inter illa tria eſſe ſpecialem conuenientiam in ratione virtutis, quæ explicatur nomine virtutis Theologalis, & conſiſtit in hoc, quòd talis virtus attingit Deum immediatè, & tanquam obiectum materiale, & tanquam rationem obiecti, & modo etiam diuino, & ſupernaturali: omnia autem hæc in fide reperimus: nam & credit Deum, & Deo, & ſupernaturali modo, id eſt, certitudine quadam diuina. Eſt ergo Theologica virtus: plura de hac aſſert. videri poſſunt lib. 6. de Grat. cap. 8. Neq; in hoc eſt aliqua difficultas: ſolet autem quæri, quem ordinem ſeruet hæc virtus ad reliquas, quod D. Tho. quæſiuit ſecunda ſecundæ, quæſt. 4. articulo 7. ſub his terminis, *An ſit prima virtutum?*

Comparatio fidei ad alias virtutes, tũ in perfectione, tũ in generatione.

Breuiter autem dico ſi comparatio fiat in perfectione, fidem non eſſe primam: nam excedit charitas, teſte Paulo loco citato, quanuis de modo exceſſus ſit controuerſia, quæ non poteſt hîc dirimi nondum intellecta perfectione charitatis: dirimetur autem tract. 3. diſput. 3. ſect. 1. à num. 3. Et eadem ratione omitto comparationem inter fidem, & ſpem, quæ videatur tract. ſequen. diſput. 1. ſect. 6. à num. 4. Reſpectu autem aliarum virtutum, non eſt dubium, quin fides præcedat ratione ſui generis, & obiecti. Si autem comparatio fiat ordine generationis, ſic fides eſt prima reſpectu omnium virtutũ, quæ ab ipſa omnino diſtinguuntur, quia eſt fundamentum iuſtitiæ, vt ſæpe dictum eſt: dico autem *quæ ab illa omnino diſtinguuntur*, quia ſi comparetur ad ſuum habitum voluntatis, de quo ſtatim dicemus, poteſt habere dubitationem, quam ſectione etiam ſequenti expediemus.

SECTIO II.

Vtrum Fides requirat in voluntate proprium habitum, & quis, vel qualis ille ſit.

1 opinio negans talem habitũ propter ipſam fidem.

Fundamentum.

Circa fundamentum huius quæſtionis aliqui Doctores negant dari in voluntate habitum infuſum ad credendum, ſeu propter ipſam fidem: ita tenuit Scotus in 3. d. 25. quæſt. 2. Fundatur, quia ſufficit habitus in potentia eliciente actum fidei, quia ille ſolus eſt principium phyſicum, & per ſe talis actus, voluntas autem ſolùm eſt cauſa mouens, & quaſi per accidẽs, & ideo non eget habituali perfectione. Eandem ſententiam tenuit Henric. Quodlibeto quinto, quæſt. vigeſima prima. Et addit pro fundamento, quòd intellectus informatus habitu fidei, eſt per ſe ſufficiens principium actus, & determinans intellectum, etiam ſine poſitiua dependentia à motione voluntatis, quia ſatis eſt, vt non contradicat: ad quod non indiget habitu. Non abeſt ab hac ſententia Vazques tertia parte quæſt. 7. in commentario articuli tertij, dum nullum peculiarem habitum in hac re agnoſcit.

Fundament.

2. opinio Caietani requirens habitũ charitatis ad fidem formatam.

2. Secunda ſententia eſt Caietani, ſecunda ſecundæ, quæſt. 4 artic. 2. qui dicit, ad perfectionem fidei requiri habitum aliquem in voluntate, declarat autem hoc eſſe intelligendum, de perfectione fidei formatæ, non de perfectione fidei, ſecundum ſe: vnde addit, illum habitum non eſſe diſtinctum à charitate, & conſequenter negat fidem ſecundùm ſe, ſeu informem poſtulare habitum aliquem in voluntate: quæ ſententia etiam placuit quibuſdam poſterioribus Thomiſtis: & quidem ſi attentè ſpectetur, non eſt diuerſa ab opinione Scoti & Henrici; nam Henricus expreſsè fatetur fidem formatam, ſeu omnino perfectam in ordine ad finem vltimũ, poſtulare conſortium charitatis, neque id negaret Scotus: nam eſt per ſe euidens, vt ſectione ſequenti declarabimus. In altera autem parte negante habitum voluntatis ad fidem ſecundùm ſe cõuenit Caietan. cum Scot. & Caietanus ipſe nullum adducit fundamentum, præter argumenta Scoti, quæ diſſoluit, ac ſi facta eſſent contra neceſsitatem habitus voluntatis ad fidem formatam, quod Scotus non cogitauit, nam intellexit Diuum Thomam de fide ſecundum ſe, & melius quidem, quàm Caietanus, qui Diuum Thomam expoſuit de fide formata.

Aſſertio 1. affirm. requiritur habitus in voluntate etiã ad fidem informem.

3. Dico autem primò. Ad habitualem fidem etiam informem, perfectam autem in ordine ad ſuũ actum, & obiectum, neceſſarius eſt ſpecialis habitus voluntatis. Ita tenent Medina libro 4. de recta in Deum fide capite 2. & Molin. in Concord. quæſt. 14. diſputat. 8. §. *hic etiam breuiter*. Et ſine dubio eſt expreſſa ſententia Diui Thomæ dicta quæſt. 4. art. 2. in corp. & ad ſecund. nam ibi ad fidem, requirit habitum voluntatis, non propter ordinem ad finem vltimum, ſed propter intrinſecam conditionẽ fidei, quæ eſt eſſe voluntariã, vt ſupra vidimus. Hoc etiam oſtendit ratio Diui Thomæ, quæ talis eſt. Quando actus per ſe pendet à duabus potentiis, vna eliciente, altera imperante, neceſſarius eſt habitus in vtraque potentia, vt ſubiectum ſit integrè diſpoſitum habitualiter, ſeu intrinſecè conſtitutũ in actu primo, ad exercendum talem actum: ſed actus fidei ita pendet ab intellectu, & voluntate intrinſecè, & ex vi ſuæ ſpeciei: ergo præter habitũ intellectus requirit habitũ in voluntate. Conſequẽtia euidens eſt, quia habitualis fides eſt integra diſpoſitio, & actus primus ad credendum in actu ſecundo: minor verò in ſuperioribus probata eſt diſp. 6. ſect. 6. maior autem videtur ex terminis euidens, quia ſi cauſa integra coaleſcat ex duabus potentiis, & altera tantum habitualiter perficiatur, non poteſt cauſa adæquata eſſe perfectè diſpoſita, & ita effectus ex altera parte claudicabit. Declaratur manifeſtiùs: quia licet voluntas ad actum credendi comparetur, vt potentia imperans, non poteſt tamen imperare, niſi eliciendo actum volendi credere: ille autem actus ſupernaturalis eſt: ergo vt connaturaliter fiat, requirit proprium habitum eiuſdem potentiæ, non minus, quàm cæteri actus ſupernaturales voluntatis: quæ ratio ſine dubio conuincit, & ſoluit fundamentum contrariæ ſententiæ, quia hic non requiritur habitus voluntatis immediatè, niſi propter actum elicitum ab illa, qui actus non ſolùm neceſſarius eſt ad primum actum fidei, ſeu in eo inſtanti in quo infunditur fides, ſed etiam poſtea ad exercendos ſtudioſe, & conſtanter in ſuo ordine actus fidei.

Ratio ex D. Thom.

Declaratur amplius.

Soluitur fundam Scoti in nu. 1.

Aſſertio 2. prædictus habitus eſt virtus moralis.

Sumitur ex D. Thoma

4. Dico ſecundò. Hic habitus voluntatis virtus eſt moralis ſeu latiùs loquendo, appetitiua, vnde ſimpliciter eſt virtus quoad eſſentiam ſuam. Hanc aſſertionem attigi partim lib. 6. de gratia capite 8. num. 17. partim lib. 11. cap. 5. à num. 10. Et ſumo ex Diuo Thoma 1. 2. quæſt. 56. art. 3. vbi dicit fidem, vt præciſè ſpectatam in intellectu, eſſe virtutem ſecundum quid, id eſt intellectualem, vt coniunctam autem voluntati, à qua pendet, eſſe virtutem ſimpliciter: ergo ſupponit ipſum habitũ voluntatis eſſe virtutẽ ſimpliciter, nam propter quod vnũquodq; tale, & illud magis. Loquitur autem de voluntate per ſe neceſſaria ad fidem, vt ſic, & conſequenter de iſto habitu. Ratione etiam ꝓbatur facilè ex dictis, quia imprimis habitus eſt per ſe infuſus: nam eſt proportionatus actui, propter quem eliciendum datur: oſtendimus autem ſupra diſput. 6. ſect. 5. voluntatem credendi eſſe ſupernaturalem in ſubſtantia. Vnde fit etiam, vt talis habitus ſit principiũ per ſe actus honeſti, & liberi, & propter motiuum honeſtum:

Probatur ratione.

neſtum: nam hæc omnia de voluntate credendi determinata ibi ſunt: ſed alij habitus voluntatis non ſunt virtutes ſimpliciter, niſi quia ſunt principia talium actuum: ergo etiam hic habitus eſt virtus ſimpliciter, & per ſe infuſa. Dixi autem hoc eſſe intelligendum ſecundum eſſentiam virtutis: nam ſecundum ſtatum, vel relationem ad vltimũ finem aliter loquendum eſt, ſecundum D. Thomam, vt ſectione ſequenti explicabo.

5. Dico tertiò. Hæc virtus non eſt charitas, ſed res, & ſpecies ab illa diſtincta. Hæc eſt contra Caietanum, & nonnullos Thomiſtas, qui illum ſequuntur. Et probatur ex dictis primò, quia charitas non eſt per ſe, & ex intrinſeca neceſsitate fidei, coniuncta cum habitu fidei, id eſt, ex natura rei requiſita ad eliciendum connaturali modo integrum actum fidei, vt moralis eſt, & humanus: ergo eſt virtus diſtincta. Declaratur præterea ex primo actu credendi: nam pia affectio, quæ ad illum præcedit, non eſt actus charitatis, vt rectè notauit Diuus Thomas dicta quæſtione quarta, articulo ſeptimo ad quintum. Quod non ſolum eſt verum actualiter, quia tunc non elicitur à charitate, eo quòd præcedit illam, ſed etiam aptitudinaliter, vt ita rem explicem, quia non eſt actus natus elici à charitate: tum quia eſt quaſi remota diſpoſitio ad illam: tum maximè, quia non eſt amor Dei, nec propter bonitatem Dei immediatè. Vnde ſumitur ratio à priori, quia motiuum huius virtutis eſt longè diuerſum à motiuo charitatis: nam charitas habet pro obiecto formali ipſam Dei bonitatem, hæc autem virtus habet pro obiecto formali honeſtatem, quæ in credendo inuenitur: motiua autem formalia ſunt, quæ diſtinguunt habitus, & virtutes: neque maior ratio diſtinctionis inuenitur inter religionem, Verbi gratia, & charitatem, quam inter hanc virtutem, & eandem charitatem.

Aſſertio 1. prædictus habitus diſtinguitur à charitate.

Probatur 1.

Probatur 2. à priori.

6. Et ex hac aſſertione intelligitur primò, quanuis actus fidei in homine iuſto, poſsit fieri ex affectu charitatis, tamen charitatem non eſſe proprium habitum elicientem affectum fidei, propter honeſtatem eius: ſed ſolùm eſſe imperantem, ſicut poteſt actum religionis, vel aliarum virtutum imperare, & ita perfectio illa, quam addit fidei hoc imperium charitatis, extrinſeca illi eſt, tam quoad certitudinem, quàm quoad honeſtatem fidei: & ideo habitus piæ affectionis, de qua tractamus propinquiùs, & magis intrinſecè ſe habet ad fidem, quam charitas. Secundò ſequitur ex dictis, hanc virtutem non eſſe Theologalem: probatur quia non eſt charitas, vt oſtendi, & à fortiori non eſt ſpes, vt per ſe patet, & omnes fatentur: diſtinguitur etiam ab habitu fidei, qui eſt in intellectu, quem diximus eſſe propriam virtutem Theologalem: ergo non eſt Theologalis virtus. Ratio verò à priori eſt, quia hæc virtus non attingit Deum immediatè, quod eſt neceſſarium ad virtutem Theologalem, ſed immediatè verſatur in materia creata ſcilicet circa actum credendi, qui creatus eſt, licet per illum attingat mediatè Deum, quod non ſufficit, ſicut aliàs latè declarauimus in virtute religionis lib. 3. cap. 2. Vnde tandem concluditur, hunc habitum eſſe quandam virtutem moralem, ſicut eſt religio, atq; adeò in quo ſenſu in 2. aſſert. illam dixerimus moralem, nimirum, vt à Theologali diſtinguitur.

Corollar. 1.

Corollar. 2.

3. Coroll.

7. Hinc verò ſtatim oritur dubitatio, quænam virtus moralis hæc ſit. Quidam dicunt eſſe virtutem obedientiæ, quia per affectum fidei ſubiicitur intellectus ad obediendum Deo, virtus autem obedientiæ complectitur omnem materiam, in qua obeditur Deo, qualis maximè eſt materia fidei iuxta illud ad Romanos primo, *ad obediendum fidei in omnibus gentibus*, & citatur pro hac ſententia Diuus Thomas 3. p. quæſt. 7. artic. 2. Sed hæc ſententia vera non eſt, quia duplex eſt obedientia. Vna materialis, quæ exercetur in obſeruatione omnium præceptorum: & hoc modo ſine dubio habet locum etiam in fide, & ita loquitur Paulus ſupra, quem allegat, & imitatur Diuus Thomas. Hæc verò obedientia non eſt ſpecialis virtus, & ideò ſicut in aliis materiis moralibus, non excludit neceſsitatem ſpecialium virtutum, ita neq; in præſenti. Alia eſt obedientia formalis, quæ intendit obſeruationem præcepti præcisè, quia præceptum eſt, & veluti ad reddendum ius ſuum ſuperiori, & hæc eſt ſpecialis virtus obedientiæ, cum qua non poteſt hic habitus fidei coincidere, quia motiuum eius non eſt ratio præcepti, ſed ſola honeſtas, quæ inuenitur in credendo primæ veritati, quæ eſt ratio formalis longè diuerſa, vt attingit D. Thom. 2. 2. q. 4. ar. 7. ad 3. & ideò non minus diſtinguitur hic habitus à virtute ſpeciali obedientiæ, quàm aliæ virtutes morales particulares. Vnde etiam immerito recentiores aliqui prædictam ſententiam de obedientia attribuunt Medinæ citat. cap. 2 cum ſolùm de generali obedientia ibi loquatur, & aperte vocet imperium, & animi pietatem.

Prędictã virtutem quidã putant eſſe obedientiã.

Reiiciũtur & intelligant ſpecialem.

8. Alij tribuunt hunc effectum credendi, religioni: & ita dicunt hunc habitum eſſe ipſam virtutem religionis prout circa talem materiam verſatur: ſicut Caietanus aliàs dixit pœnitentiam eſſe ipſam religionem. Et fundamentũ poteſt eſſe idem, quia religio reddit Deo omne debitum, inter illa autem, quæ Deo debemus vnum eſſe Fides. Item quia credendo, etiam colimus Deum, & religio eſt virtus, quæ mouet ad colendum Deum. Verum tamen neq; hoc placet, vt citato cap. 3. de Relig. nu. 3. attigi, quia proprius affectus fidei non eſt formalis affectus colendi Deum, ſed ſolùm aſſentiendi teſtimonio diuino propter honeſtatem, quæ in tali fide reperitur. Vnde hæc virtus non attẽdit, vt ſic dicam, rationem cultus, & honoris diuini, quod eſt officium religionis, neque etiam attendit rationem debiti quaſi perſonalis, quod magis pertinet ad iuſtitiam, ſed attendit, vt ſæpè dixi, honeſtatem talis materiæ, quæ eſt Fides, quatenus per ſe eſt conſentaneum rationi, dare aſſenſum his, quæ proponuntur ſufficienter, vt à Deo teſtificata, quæ eſt ratio formalis virtutis longe diuerſa.

Alii putant eſſe religionem.

Non placet.

9. Aliter dici poteſt hunc affectum pertinere ad virtutem ſtudioſitatis, quam poſuit Diuus Thom. 2. 2. q. 166. Et inter alia, quæ illi tribuit, vnum eſt bene diſponere affectum ad rectè mouendum intellectum ad credendum, vt ſpecialiter dicit art. 2. ad 3. Cum ergo hic habitus bene diſponat voluntatem ad mouendum intellectum rectè in materia fidei, videtur conſtitui ſub ſtudioſitate, & hunc dicendi modum amplexi ſunt Valent. tom. 3. diſp. 1. q. 1. pun. 4. §. *Sit ne fides.* verſicul *ad tertium*, & q. 4. pun 2. Salas. 1. 2. to. 2. tract. 11. diſp. 6. ſect. 6. in fine, & alij recentiores. Si quis autem attentè conſideret obiectum illius virtutis, & rationem ponendi illam, facile intelliget, hanc de qua tractamus eſſe altiorem virtutem: nam ſtudioſitas poſita eſt ad moderandum affectum inter nimiam curioſitatem, & negligentiam, ſeu tarditatem in affectu ſciendi, & cognoſcendi res veras. Vnde ad illam magis pertinet mouere intellectum ad exercitium inquirendi, & ſtudendi, quàm mouere ad ſpecificationem, & determinationem actus, in aſſentiendo. Hæc autem virtus fidei principaliter ponitur ad mouendum intellectum quoad ſpecificationem, & determinationem aſſenſus: ergo eſt virtus diſtincta: quod declaratur à contrario, nam peccatum hæreſis, eſt moraliter contrarium huic virtuti, & non poteſt propriè dici contrarium ſtudioſitati, quia non eſt vitium curioſitatis, aut negligentiæ, ſed eſt duritia, & per-

Alii volunt eſſe ſtudioſitatem.

Refelluntur.

& pertinacia cordis: ergo virtus hæc diuerſæ rationis eſt, ab ſtudioſitate. Vnde hæc etiam virtus inclinat, non ſolum ad internum aſſenſum, ſed etiam ad fidei confeſsionem, quod ad ſtudioſitatem non pertinet.

Aſſertio 4. ſtatuens eſſe virtutē moralem ab omnibus aliis diſtinctam. Probatur 1. à partium numeratione. 2. Ratione à priori.

10. Dico ergo quartò, & vltimò, hanc eſſe ſpecialem virtutem moralem, ab aliis diſtinctam. Hæc aſſertio concluditur ex dictis, quaſi per ſufficientem enumerationem, quia hæc virtus non eſt Theologalis, neque continetur ſub aliis moralibus, quia excluſimus illas, ad quas maximè reduci poſſet: ergo eſt ſpecialis. Deinde probatur ratione à priori ex obiecto ſuo: quia reſpicit in illo ſpecialem honeſtatem ad nullam aliam virtutem pertinentem, vincit etiam peculiarem difficultatem, quæ eſt in credendo *ſicut oportet*, ergo eſt ſpecialis, & ita explicatum eſt, cuius eſſentiæ, & ſpeciei, hæc virtus in re ipſa ſit. Si autem quæratur quod nomen habeat, non eſt in eo multùm immorandum: conuenienter autem, & conſentaneè ad communem vſum poteſt per antonomaſiam dici *habitus piæ affectionis* voluntatis, vtique ad res fidei. Aliqui etiam illam vocant ſpecialem obedientiam ad credendum: quod ſano modo intellectum poteſt admitti: ita vt non intelligatur formaliter de obedientia ad Deum, vt præcipientem, ſed de ſubiectione, & obſequio intellectus ad Deum, vt teſtificantem. Vnde poteſt etiam conuenienter appellari, *virtus captiuans, & rectè mouens intellectum in obſequium* Dei, vt videtur ſenſiſſe Diuus Thomas 3. parte quæſtione 7. articulo 2. ad ſecundum. Denique ſi quis velit, illam, ſtudioſitatem vocare, ſub illa voce comprehendens omnem virtutem voluntatis rectè mouentem intellectum ad vſum cognoſcendi, vel aſſentiendi, non eſt cum illo de nomine contendendum, dummodo non neget, eſſe ſpecialem virtutem infuſam, & habentem propriam excellentiam in illo genere.

Quo nomine cenſenda hæc virtus.

Prædicta virtus non auget numerū virtutum Theologalium.

11. Solùm poteſt contra hanc virtutem obiici, quia ſequitur non eſſe tantum tres habitus in virtutibus Theologalibus, ſed quatuor, quod videtur repugnare Paulo dicenti. *Nunc autem manent tria hæc*, 1. ad Corinth. 13. reſpondeo concedendo eſſe quatuor habitus, in illis tamen tantum eſſe tres virtutes Theologales, de quibus locutus eſt Paulus: nam hic habitus non eſt virtus Theologalis, vt declaraui. Addo etiam fidem, vt dicit virtutem pertinentem ad genus moris, ſub quo etiam virtutes Theologales comprehenduntur, ſic tantum eſſe vnam virtutem quaſi moraliter compoſitam ex habitu voluntatis, & intellectus: nam ſicut actus credendi eſt, moraliter vnus, licet compoſitus ex affectu, & aſſenſu, & in eo tantùm eſt vna moralis bonitas, & formalis honeſtas, ſicut etiam eſt vna tantùm libertas: ita etiam ex duplici habitu intellectus, & voluntatis, vna virtus ſimpliciter conſtituitur: & ita etiam hoc modo, & ratione Theologales virtutes, etiam in genere moris tres tantum ſunt. Vnde etiam obiter intelligi poteſt, habitum hunc piæ affectionis, inter virtutes morales poſt Theologales primum locum tenere, tum ordine rationis, quia etiam eius actus prior natura eſt, vt probauimus: tum etiam ordine perfectionis, vt veroſimilius apparet, quia verſatur in materia creata digniori, & difficiliori cæteris, & per illam attingit Deum nobiliſsimo modo, & ſubiiciendo illi ſupremam hominis potentiam.

Eſt potiſsima inter morales.

SECTIO III.

An per omne peccatum mortale amittatur habitus fidei; vbi ſimul de diuiſione fidei, in formatam, & informem.

IN ſectionibus præcedentibus explicata eſt eſſentia habitus fidei, cum omnibus cauſis, effectibus, & proprietatibus illius: ſolùmque ſupererat aliquid dicendum de perſonis in quibus hic habitus reperitur. Hoc autem declarando durationem eius, conſequenter explicabitur: quantum autem hic habitus duret, dicendo de modis, quibus corrumpi poteſt, conſtabit. Igitur habitus fidei corrumpi poteſt, vel in hac vita, vel in termino eius, ſeu poſt illam: & hi duo modi declarandi à nobis ſunt. Circa primum autem ſupponimus, vt certum, fidei habitum ſemel infuſum non amitti niſi per peccatum: nam *dona Dei ſunt ſine pœnitentia*, & ideò, niſi homo ex parte ſua illa abiiciat, vel demereatur, non auferuntur, quod maximè verum eſt, de habitibus pertinentibus ad iuſtitiam, & ſanctitatem, in quibus fides continetur, vt pars, vel fundamentum iuſtitiæ. Supereſt ergo inquirendum, quod propoſitum eſt, An quodlibet peccatum mortale ſufficiat ad expellendum à nobis habitum fidei. Pars enim affirmans probari poteſt primò. Quia omne peccatum mortale expellit gratiam, habitus autem fidei pendet à gratia, ſicut proprietas à forma: ergo conſequenter etiam tollitur fides, hac enim ratione per omne peccatum, omnes aliæ virtutes infuſæ amittuntur, & ita dixit Paulus 1. ad Timoth. 1. *amittentes bonam conſcientiam circa fidē naufragauerunt*: ergo &c. Et probatur præterea, quia ob hanc cauſam habitus fidei in ſua infuſione pendet ab habitu gratiæ, quia ſine illa non infunditur, vt ſentit Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. ergo etiam ſine gratia non conſeruatur. Secundò poteſt ſumi argumentum ex illo Iacobi 2. *fides ſine operibus, mortua eſt*, nam ſicut homo mortuus, non eſt verus homo, ita fides mortua non eſt vera fides: vnde eſt illud Gregorij hom. 26. in Euangel. *Vera fides eſt, quæ in hoc, quod verbis dicit, moribus non contraduit*: ergo poſt peccatum, non manet vera fides, ac ſubinde, neque fides: quia quod non eſt verum ens, non eſt ens. Tertiò peccatum mortale meretur priuationem omnium donorum Dei, ergo etiam fidei: antecedens patet: tum quia eſt infinitæ malitiæ: tum etiam, quia aliàs per nullum peccatum amitteretur, quia non eſt maior ratio de vno, quàm de alio; nam licet vnum videri poſsit magis contrarium fidei, quam aliud, nihilominus alia poſſunt eſſe grauiora, & magis demeritoria.

Partis affirmat. arg. 1.

Argum. 2.

Argum. 3.

2. In hoc puncto hæretici huius temporis ſimpliciter dicunt fidem amitti per omne peccatum mortale. Intelligunt autem de fide iuſtificante, ſecundum ipſos, formaliter & non tantùm fundamētaliter; quam dicunt eſſe fidem particularem, quà quis credit ſibi non imputari peccata, ac ſubinde ſe eſſe iuſtum. Vnde etiam loquuntur, non de omni peccato, quatenus eſt tranſgreſsio legis diuinæ, quia ſi non imputetur, aiunt, non habet vim, & efficaciam peccati; loquuntur ergo de illo, quod imputatur ad peccatum: quòd ſolum fit, quando homo non habet fidem de ipſa non imputatione. Et ita facilè patet fundamentum huius erroris, quia ablata illa fide particulari aufertur forma iuſtificans, ſi autem illa perſeuerat, etiamſi homo peccet, vel malè operetur, ſemper manet forma iuſtificans; ergo per quodlibet peccatum quod imputetur, amittitur vera Fides. Vnde iſti conſequenter irrident diſtinctionem fidei in formatā, & informem, vt latius refert Ruard. artic. 8. & alij. Veruntamen funda-

Error hæreticorum in præſenti quæſt.

Quodnam eius fundamentum, & quo in loco confutetur.

fundamenta huius erroris ineptiſsima ſunt, & in materia de Gratia lib. 8. c. 18. ſufficienter improbata, vbi oſtenſum eſt, inanem eſſe illam fidem particularem, cum de propria iuſtitia ſine ſpeciali reuelatione haberi non poſsit. Item oſtenſum eſt nullam eſſe fidem iuſtificantem, niſi fidem dogmatum, & illam non ſufficere, neq; eſſe formam, ſed radicem iuſtitiæ.

Aſſertio de fide, non amitti habitum fidei per quodlibet mortale Probatur ex Trident.

3. Veritas ergo Catholica eſt, fidei habitum non amitti per omne peccatum mortale, hanc docui libro 11. de Gratia c. 5. num. 5. Eſtque de fide definita in Concilio Tridentino ſeſſ. 6. canone 18. vbi licet non exprimat habitum, ſed abſolutè dicat fidem non amitti, nihilominus tantum de habitu verificari poteſt: nam actus moraliter loquendo non eſt, ſed potius impeditur dum homo actualiter peccat. Idem ſumitur ex illo Iacobi 2. *fides ſine operibus mortua eſt*, & ex illo 1. Corinth. 13. *ſi habuero omnem fidem &c. Charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt*, vbi clarè ſupponitur, fidem poſſe eſſe ſine charitate, quod eſſe non poſſet, ſi per omne peccatum mortale amitteretur. Vnde rectè dixit Auguſtinus primo de Trinitate cap. 18. fidem ſine charitate *eſſe poſſe: non prodeſſe*: idem docet de fide, & operibus cap. 14. de Ciuitate Dei capit. 26. & alii Patres communiter, quos referre non oportet, quia res eſt clara, & vulgaris. Ratio autem eſt, quia non omne peccatum eſt contrarium fidei, nec deſtruit rationem formalem obiecti eius, vt per ſe conſtat: vnde fit, vt homo in peccato mortali exiſtens, poſsit credere omnia reuelata, & quia reuelata ſunt: & hanc fidem animo, & propoſito retinere: ergo & habitu: item poteſt ſperare, pœnitere ſaltem imperfectè, per attritionem ſupernaturalem, & poteſt etiam orare, at hæc non fiunt ſine vera fide: ergo retinet illam. Denique contra hæreticos, licet fidelis quando peccat credat ſibi imputari peccatum, non ideo amittit fidem: imo contrarium credendo, illam amitteret: ergo quamuis ita peccet, vt ſibi imputetur peccatum, non ideo fidem amittet. Plura contra eoſdem videri poſſunt lib. 11. de Gratia cap. 6.

Ex Scriptur. — Ex Patribus. — Ratione.

Ad 1. argumen. in n. 1.

4. Ad primum argumentum, negamus fidem, quoad habitum, pendere neceſſariò ab habitu gratiæ, quia non comparatur ad gratiam, tanquam proprietas neceſſariò manans ab illa, in quo differt à charitate, & à virtutibus moralibus, & donis infuſis, ſed comparatur, vt fundamentum, quod poteſt manere deſtructo ædificio. Cum verò Paulus dicit *amittendo bonam conſcientiam naufragari circa fidem*, non ideò dicit, quia per omne peccatum contra conſcientiam, amittatur fides, ſed quia peccatum aliquo modo debilitat fidem, quatenus aufert affectum erga Deum, & impedit gratiæ influxum: vnde fit, vt ſi peccata multiplicentur, ſæpe contingat cadere in hæreſim, per quam amittatur fides, & hoc eſt, *naufragari circa fidem*, quod non dixit Paulus contingere omnibus peccatoribus: ſed multis, quãdo maiori facilitate, & licentia contra conſcientiam operantur. Petitur autem in illo argumento. An ſit idem dicendum de prima infuſione fidei, quod de conſeruatione. Quod eſt quærere, An fidei habitus interdum infundatur priùs tempore, quàm habitus gratiæ, & charitatis, ſed hoc dubium tractaui ſufficienter in materia de Gratia lib. 8. cap. 23. à num. 11. vbi partem affirmantem tenui, quæ nunc etiam vera mihi videtur, cum Caietan. Soto, & aliis modernis, quos ibi retuli, & videtur idem ſentire D. Thom. 12. q. 62. ar. 4. & 2. 2. quæſt. 6. ar. 3. ad 3. Vbi dicit, qui recipit fidem ſine charitate, non perfectè ſanari à culpa, licet ſanetur ab errore. Et ratio eſt, quia ante charitatem, poteſt homo habere verum actum fidei, vt apertè docet Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 7. & ſumitur ex Ioan. 12. actus autem eſt ſufficiens diſpoſitio ad habitum, qui non petit infundi per modum proprietatis manantis à Gratia, vt fides re vera non petit. Item quia poteſt recipi Baptiſmus cum diſpoſitione ad fidem, & non ad charitatem: Sacramentum autem dat effectum: cui non opponitur obex. Denique quia hæreticus conuerſus ad fidem ſine pænitentia peccatorum incipit eſſe verè fidelis, & membrum Eccleſiæ: ergo recipit fidem: hac enim ratione iuſtus peccans non creditur perdere fidem, quia nihilominus manet fidelis, & verum membrum Eccleſiæ. Quas rationes ideo repeto, quia confirmant aſſertionem: & ita ſoluitur faciliùs illud argumentum. Quia verò contraria opinio, ſcilicet, quòd habitus fidei in principio non infundatur ſine charitate, probabilis eſt, ideo poſſet etiam reſponderi, negando conſequentiam, & aliquam rationem differentiæ conſtituendo, qualis eſt ratio phyſica, quòd plura ſolent ad generationem requiri, quam ad conſeruationem: vel ratio moralis, quòd difficiliùs quis priuatur acceptis, quam recipiendis: vel ratio Theologica, quod Deus non dat ſalutem ſpiritualem dimidiatam, & ideo donec quis ſe diſponat ad integram iuſtitiam, Deus non confert aliquam partem eius: tamen, quia eſt benignior in puniendo, ideo non ſemper aufert totam iuſtitiam, quam contulit, vſq; ad fundamentum eius, niſi ſpecialis oppoſitio, vel praua diſpoſitio peccantis illud requirat.

Fidei habitus non ſolum conſeruari, ſed etiã generari poteſt ſine charitate.

5. Secundum argumentum petit, vt explicemus diſtinctionem fidei in mortuam, & viuam, ſeu formatã, & informem, quam etiam tradidi cit. capit. 5. de Grat. à num. 8. & docet Diuus Thom. 2. 2. quæſt. 4. artic. 34. & 6. & ibi Caietanus, & reliqui expoſitores, & communiter Doctores in 3. d. 23. & 24. & ſumſerunt ex Auguſtino locis citatis, & libro de cognitione veræ vitæ cap. 32. Et eandem attingit Bernard. ſermone 2. de reſurrectione: habetque fundamentum in Iacobo cap. 2. dicente *fidem ſine operibus eſſe mortuam*. Vnde neceſſariò fit, fidem aliquam, vtique cum operibus, eſſe viuam. Viuum autem, & mortuum differunt tanquam formatum, & informè ſecundum formam, quæ poſſit vitam dare: & quia vita animæ in gratia, & charitate conſiſtit, illa dicetur fides viua, quæ charitate formatur: illa verò mortua, vel informis, quæ ſine charitate exiſtit, & ita ſequitur diſtinctio ex aſſertione poſita. Nam probatum eſt, poſſe eſſe fidem ſine charitate, ergo datur fides informis: datur etiam, *fides, quæ per charitatem operatur*, teſte Paulo ad Galat. 5. ergo datur etiam fides formata.

Expeditur 2. argum. declaratione fidei formatæ, & informis.

6. Ex qua probatione facilè poſſunt expediri omnia, quæ de his duobus membris deſiderari poſſunt. Primum eſt, quomodo diſtinguantur? Nam D. Thomas, & Magiſter referunt opinionem dicentem, diſtingui ſpecie tanquam diuerſos habitus, quod ſentit Gloſſa in rubrica de ſumma Trinitate, & fide Catholica, & alia Gloſſa priorem approbans, in Clement. vnica, eodem titulo: certum autem eſt, eſſe vnum & eundem habitum, ſecundum diuerſos ſtatus ſumptos ex parte ſubiecti, & ex concomitantia, vel habitudine ad habitus gratiæ, & charitatis. Quod enim non poſsint eſſe duo habitus, non ſolùm ſpecie, verum etiam neque numero diſtincti, patet ex dictis: quia idem habitus fidei, qui erat in homine iuſto, perſeuerat in peccatore: ergo idem, qui prius erat formatus, poſtea eſt informis. Item vtraque fides habet idem officium ſubſtantiale, vt ſic dicam, nimirum aſſentiendi reuelatis propter auctoritatem Dei: ſolumque differunt in habitudine ad Deum, vt vltimum finem ſuper omnia dilectum, & conſequenter in fructu, ſeu merito in ordine ad vitam æternam: quæ differentia accidentalis eſt: ſicut idem opus virtutis, verbi gratia ieiunij, in ho-

An re diſtinguantur.

mine iuſto eſt viuum, in peccatore mortuum, cum tamen opus ſubſtantialiter idem ſit, vnde facilè etiam reſpondetur alteri interrogationi, An vtraq; fides ſit donum Dei? affirmandum enim eſt ſine dubio, quod de fide firmata eſt clarum: de informi vero id tradit Diuus Thomas 2. 2. quæſtione 6. articul. 2. & patet quia Fides informis retinet ſubſtantiam fidei, oſtenſum autem in ſuperioribus eſt, fidem in ſubſtantia ſua, eſſe ſupernaturalem. Vnde certiſsimum eſt etiam, peccatorem indigere ſpeciali auxilio gratiæ ad credendum fide chriſtiana, quanuis eius Fides informis ſit. Eſt ergo illa Fides donum Dei, quanuis eius informitas non ſit ex Deo, ſed ex ipſo peccatore: nam eſt imperfectio orta ex peccato.

An vtraque ſit donum Dei.

7. Alia interrogatio eſt, An vtraque Fides ſit fundamentum iuſtitiæ: nam Patres interdum hoc tribuunt fidei formatæ, interdum verò informi. Sed res eſt facilis: nam Fides per ſubſtantiam ſuam quatenus eſt talis Dei cognitio, eſt fundamentum iuſtitiæ, vt ex ſupra dictis conſtat, vnde, quia in vtroque ſtatu conſeruat illam ſubſtantiam, in vtroque retinet rationem fundamenti, ſed diuerſo modo: nam quando formata eſt, actu ſuſtinet ædificium ſpiritualis iuſtitiæ: quando verò eſt informis, apta quidem eſt ſuſtentare, licet de facto deſit iuſtitia: illud autem ſufficit ad denominationem fundamenti, vt ex materialibus etiam ædificiis conſtat. Denique interrogari ſolet, An vtraque Fides ſit virtus ſimpliciter? nam de formata non eſt dubium: de informi autem Durand. dicta d. 23. quæſt. 6. idem contendit, quia eſſe virtutem ſimpliciter eſt denominatio intrinſeca, ex proprio obiecto, & ratione: eſſe autem formatam, & informem eſt denominatio extrinſeca: ergo non tollit rationem virtutis ſimpliciter. Contrarium autem docet Diuus Thomas ſuprà, ex principio generali, quod charitas eſt forma virtutũ, ſine qua nulla eſt virtus ſimpliciter: & hoc defendunt Caietanus, ibid. & alii, & cum Magiſtro in 3. d. 23. vbi Albert. art. 5. Bonauentur. art. 2. q. 1. Richard. art. 4. q. 1. Eſt tamen controuerſia de modo loquendi: nam hæc denominatio virtutis poteſt dicere eſſentiam, vel ſtatum virtutis. Priori modo nemo negat, quin Fides informis ſit virtus ſimpliciter, quoad eſſentiam, quia retinet proprium bonum voluntatis eſſentialiter honeſtum, à quo habet hanc rationem virtutis ſimpliciter, vt ſupra, ſect. 1. cum D. Thoma etiam diximus. Quoad ſtatum verò, dicitur virtus ſecundum quid, quia caret omnibus perfectionibus, quæ ex conſortio charitatis proueniunt, & præſertim, quia nihil fructuoſum quoad meritum vitæ æternæ operari poteſt, propter quod mortua etiam dicitur, non in ratione fidei, ſed in ratione virtutis, & ita ſatis reſponſum eſt ad ſecundum argumentum.

An vtraque ſit fundamentum iuſtitiæ.

An vtraque ſit virtus ſimpliciter.

8. Ad tertium fundamentum, de demerito peccati mortalis, reſpondetur, probare quidem potuiſſe Deum, vtendo rigore iuſtitiæ, priuare peccatorem etiam habitu fidei, tamen de facto id non facere, quia eſt magis conſentaneum ſuaui prouidentiæ diuinæ, quia quamuis peccator amittat iuſtitiam, ſemper relinquitur in hac vita ſpes recuperandi illam, & ideò fuit conueniens non auferri fidem, quæ eſt fundamentum ſpei, & iuſtitiæ. Petitur autem in illo argumento: An ſit aliquod peccatum tanti demeriti, vt propter illud Fides amittatur, quod explicabitur ſectione ſequenti.

Ad 3. argument.

SECTIO IV.

Vtrum per omne peccatum hæreſis, ſeu infidelitatis perdatur habitus Fidei?

FVit opinio Durandi in 3. d. 23. q. 9. hæreticum quamvis diſcredat vni vel alteri articulo fidei, non perdere habitum fidei, ſi aliquos credat: quam opinionem ſecuta eſt Gloſſa in cap. *Firmiter* de ſumma Trinitate. Fundari poteſt primò, in argumento ſumpto ex ſectione præcedenti, quia ſi per tale peccatum amitteretur habitus fidei, maximè demeritoriè: ſed hoc modo non amittitur; ergo: probatur minor, quia multa ſunt peccata maioris demeriti, quàm ſit peccatum hæreſis, vel infidelitatis, & per illa non tollitur Fides: ergo neque per hæreſim. Secundò, quia non repugnat credere aliquid fide infuſa quia Deus dicit, & non credere omnia, quæ Eccleſia dicit eſſe à Deo reuelata, ſicut non repugnat fide acquiſita credere dicenti vnam rem, & non aliam: ergo non repugnat, manere habitum fidei in hæretico. Probatur, quia ille qui ſic credit, eſt hæreticus, quatenus non credit Eccleſiæ: & nihilominus retinebit habitum fidei, quatenus aliquem actum fidei habet, quia qui eſt capax actus, eſt etiam capax habitus. Antecedens autem patet, tum quia multi hæretici videntur ita credere, & ita profitentur: tum etiam, quia ſi quis haberet à Deo ſpecialem reuelationem, poſſet illi fidem adhibere, etiamſi aliàs non credat Eccleſiæ. Tertiò, quia poſt peccatum hæreſis, vel infidelitatis manet hæreticus tam aptus, & facilis ad credenda reliqua, in quibus non errat, ſicut antea erat: ergo ſignum eſt retinere eundem habitum. Dices id eſſe verum, de habitu acquiſito. Sed contra: nam fieri poteſt, vt nullum habeat acquiſitum habitum circa veritates fidei, quia forte ſemper illas credidit per actus infuſos, per quos non acquiritur habitus, & non per actus acquiſitos, & præterea ſi habitus acquiſitus fidei non amittitur totus vnico actu, cur amittetur habitus fidei infuſæ?

Conſulatur author lib 1. de gratia c 7.

Qui negent eorum argum. 1.

Secundum.

Tertium.

Euaſioni occurritur.

2. Nihilominus dicendum eſt, per quemlibet actum hæreſis, qui ſit mortale peccatum infidelitatis, amitti omnino habitum fidei. Hæc eſt ſententia Diui Thomæ 2. 2. quæſtione 5. articul. 3. vbi Caietan. & omnes. Et communiter Scolaſtici in 3. d. 23. vbi Scotus quæſtione prima ad primum, Gabriel. quæſtione 1. artic. 3. Capreolus d. 24. ad argumenta contra tertiam concluſionem. Et eſt ita certa concluſio, vt ſine errore negari iam non poſsit. Primò, quia eſt maximè conſentanea Scripturis, dicit enim Ioan. de hæreticis prima epiſtola capite ſecundo, *Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi ex nobis eſſent, permanſiſſent vtique nobiſcum.* Ex quibus verbis colligunt Patres hæreticum non permanere in Eccleſia, vt dicitur etiam in extrauagante, *Vnam ſanctam* de maioritate, & obedientia: ideo autem non permanet hæreticus in Eccleſia, quia non habet fidem: peccatores enim, qui fidem informem retinent, in Eccleſia manent, vt eſt res indubitata. Confirmat hoc Paulus 1. ad Timoth. primo, dicens, quoſdam *amittentes bonam conſcientiam circa fidem naufragaſſe*, loquitur autem de Alexandro, & Hymenæo hæreticis, qui non totam fidem, ſed articulum reſurrectionis negauerant, vt idem Paulus declarauit, 1. ad Timoth. ſecundo: dicuntur autem naufragaſſe, quia nauem, id eſt, Eccleſiam perdiderunt, vt exponit Chryſoſtomus, etiam quam habere videbantur addit Hieronymus. Vnde in eadem epiſtola prima ad Timoth. capite 6. de hæretico addit Paulus, *ſuperbus eſt, nihil ſciens*, id eſt, nihil certò, & firmiter credens, ſed (vt ſubiungit) *languens circa quæſtiones, & pugnas verborum*, ac denique ad Titum 3. cap. *Subuerſus eſt, qui huiuſmodi eſt.*

Aſſertio. 1. per quanuis mortale hæreſim fides amittitur.

Probatur ex Script pri. mo.

3. Secundò docuit hoc expreſsè Tridentinum ſeſsione 6. cap. 15. dicens. *Aſſerendum eſt non modo infi-*

Probatur 2. ex Trident.

infidelitate per quam, & ipſa fides amittitur, ſed etiam quocumque alio peccato mortali, quamuis non amittatur fides, gratiam amitti. Dicunt vero aliqui, hæc verba non facere certam fidem, quia poſtea in Canonibus poſuit Concilium illam partem negatiuam, quod *fides non amittatur per omnia peccata*; non tamen partem affirmatiuam, quod *fides amittatur per infidelitatem.* Sed hoc non multum refert, quia etiam doctrina capitum, de Fide tenenda eſt; nam in fine capitis 16. dicit Concilium, qui illam firmiter, fideliterque non crediderit, iuſtificari non poſſe: nihilominus tamen omitti potuit illa pars in Canone trigeſimo octauo. Quia illam non negabant hæretici: contra quos Canones facti ſunt. Magis videtur obſtare, quia Concilium, non directe, ſed quaſi obiter, & per parentheſim, illud docet: propter quod non dixi, rem eſſe de Fide. Nihilominus tamen, quia abſolute Concilium illud affirmat, ſine errore negari non poteſt, præſertim cum conſenſus etiam Patrum accedat, & præcipue videri poteſt Auguſtinus capite 5. Enchyridij, & libro 1. contra epiſtolam Parmeniani cap. 7. & libro 2. de nuptijs, & concupiſcent. cap. 7. & de vnitate Eccleſiæ capite 4. & de Fide & Symbolo, capite 10. & Ambroſ. lib. 7. in Luc. capite 11. & ſermone 53. & alij qui communiter dicunt, hæreticos ſolo nomine eſſe Chriſtianos, cum reuera Chriſto non credant, ſi autem veram fidem in habitu, & quoad aliquos actus retinerent, verè, ac proprie eſſent Chriſtiani.

Et ex Patrib.

An infideli-tas phyſicè expellat fidẽ.

4. Vt autem ratione declaremus hanc veritatem, & argumenta ſoluamus, explicare oportet, quomodo vnus actus infidelitatis totam fidem expellere poſsit, id eſt, An phyſice, & ex intrinſeca rei natura, vel moraliter, & ex ordinatione diuina. Quidam enim dixerunt actum hæreſis phyſice expellere habitum Fidei, quia moralis expulſio poteſt eſſe per demeritum quod non ſufficit, vt primum argumentum probare videtur: item quia ita infidelitas excludit fidem, ſicut peccatum mortale charitatem, cum ſit eadem proportio, & oppoſitio, ſed mortale peccatum phyſice expellit charitatem, vt videtur ſentire D. Thom. in materia de charitate, ac multi eius diſcipuli ſequuntur: ergo idem erit in præſenti: vnde pro hac opinione citari poſſunt omnes, qui ita de charitate ſentiunt, quod ſpecialiter aliqui moderni opinati ſunt: fuitq; antiqua opinio, quam refert, & probabilem cenſet Ocham in loco ſtatim citando.

Affirmant quidam. 1. Ratio.

2.

2. aſſert in ordine cõmunis negatiua, tam quo ad habitum intellectus, quã quoad piam affect.

5. Nihilominus dicendum cenſeo, quod iam lib. 11. de Gratia cap. 7. à num. 11. ſcripſi, habitum Fidei, non expelli phyſice per peccatum infidelitatis. Hæc eſt communior ſententia quam tenet Bonauentura in tertio, diſtinctione 27. articulo primo, quæſtione 4. & diſtinctione 31. articulo primo, quæſtione prima, ad ſecundum, & Durandus ibidem, quæſtione prima, ad primum, & in primo, diſtinctione 17 quęſtione decima. Scotus in 3. diſt. 23. quæſt. 1 ad 1. Gabr. quæſtione 2. articulo tertio, dubio ſecundo, & ibid. Almaynus, & Ocham quodlibeto 3. q. 7. Quoniam vero diximus duos eſſe habitus in Fide, vnum intellectus, alterum voluntatis, neuterq; manet in hæretico, de vtroq; probanda eſt aſſertio. Et primo de intellectu: nam duobus modis poteſt vna forma phyſice expellere aliam, ſcil. effectiue, aut formaliter: neutro autem modo actus infidelitatis excludit habitum intellectualem Fidei: ergo &c. probatur minor, quoad priorem partem de *effectiua* expulſione: quia tunc vna forma expellit effectiue aliam, quando efficit aliquid, cum quo forma, quæ expellitur, conſeruari non poteſt, vt ex philoſophia ſuppono ac videri poteſt in diſput. 45. Metaph. ſect. 2. actus autem erroris non efficit aliquid in intellectu, formaliter incompoſsibile habitui fidei: ergo. Probatur minor: nam maxime efficere poteſt habitum erroris inclinantem ad ſimilem actum, quia actus immanẽs nihil aliud poteſt cauſare: id vero in præſenti nõ ſufficit, primo quia per primum actum non efficitur perfectus habitus, ſed ad ſummum diſpoſitio imperfecta, quæ non ſemper valet excludere contrarium habitum. Secundo, quia licet daremus, primum actum eſſe valde intenſum, & inducere ſimilem habitum: nihilominus ex natura rei, ille habitus non excluderet fidem, quia eſt acquiſitus atq; adeo natura ſua non repugnat formaliter cum infuſo, vt videre licet in peccatore habente habitus vitiorum valde intenſos: nam ſi iuſtificetur, recipit omnes virtutes infuſas, & tamen non ſtatim amittit habitus omnes vitiorum: eodem enim modo manet propenſus ad vitia: aliàs experimento poſſet cognoſcere ſuam iuſtificationem. Idemq; argumentũ eſt de hęretico, qui cum primum ad fidem conuertitur, recipit habitum infuſum fidei, & tamen nõ ſtatim perdit omnes habitus falſos, quos in doctrina fidei habebat, vt docet etiam experiẽtia. Ratio verò eſt, quia habitus acquiſitus, & infuſus ſunt diuerſi ordinis, contraria autem, eiuſdem ordinis, & generis eſſe debent, teſte Philoſopho 10. Metaph. cap. 6. & ſatis explicui in citato loco Metaph. Item quia habitus acquiſitus ſupponit poteſtatem, dat vero ſolam facilitatem, quam debet auferre cõtrarius habitus: infuſus autem neq; confert, neq; aufert facilitatem in naturalibus, ſed addit poteſtatem ſupernaturalem, & ideo in ſe formaliter non pugnant, & hæc pars ex ſequenti magis confirmabitur.

Probatur quo ad habitum intellectus, & primo impugnatur expulſio phyſica effectiua

6. Quod autem actus erroris, *formaliter* non expellat habitum intellectualem fidei: probatur primo, quia ſi talis actus habeatur ſine culpa mortali, vt fieri poteſt, per ignorantiam inuincibilem, vel moralem indeliberationem: tunc per illum actum non excluditur habitus fidei: ergo manifeſtum eſt, non eſſe *formaliter, & phyſicè* repugnantem illi, quia in illo actu eſt tota entitas phyſica, & tota informatio intellectus, quæ ſolet eſſe cum peccato: ergo ſignum eſt, expulſionem non prouenire ex phyſica incõpoſſibilitate, ſed ex mortalitate peccati: & hæc ratio probat etiam de habitu, quia etiam actus ille poteſt habitum ſuum efficere. Secundo probatur ex generali principio phyſico, quia actus nõ expellit formaliter habitum, vt docuit etiam D. Thomas 2. 2. q. 24. art. 12. Et ratio eſt quia non ſeruant proportionem: Sicut non repugnat formaliter motus ſurſum, cum habituali, ſeu naturali propenſione ad motum deorſum. Ergo etiam in præſenti actus erroris non pugnat formaliter, cum habitu fidei: ergo nullo modo illum poteſt formaliter expellere. Et hæ rationes à fortiori probant, actum infidelitatis, prout eſt in voluntate, non poſſe excludere phyſice habitum fidei, qui eſt in intellectu, quia neq; habet formalem repugnantiam cum illo, cum non ſint in eadem potentia, neq; efficit aliquid in intellectu formaliter excludens fidem.

Deinde impugnatur expulſio phyſica formalis.

7 Quod vero etiam habitus voluntatis non excludatur phyſice per culpam voluntatis, eodem fere diſcurſu facile probari poteſt: quia non effectiue, cum non inducat habitum formaliter incompoſsibilem: neque formaliter, quia culpa illa non eſt habitus, ſed actus. Accedit quod interdum poteſt amitti hic habitus piæ affectionis ſine expreſſo, & formali actu voluntatis, per virtualem, & tacitum conſenſum, in quo eſſe non poteſt efficacia, ſeu cauſalitas phyſica. Aſſumptum declaratur in eo, qui habet diſſenſum, vel dubitationem, circa rem fidei, ſine ſufficiente aduertẽtia ad peccatum mortale: nam ſi poſtea aduertat, quid agat, & nihilominus in eodem actu, ſeu dubitatione perſiſtat, incipit grauiter peccare per virtualem conſenſum, nam prior actus, ex conſideratione adueniente, fit deliberatus, & voluntas non tollens illum, tacite conſentit, etiamſi nouum actum non habeat, tunc autem expelletur habitus Fidei: ergo ſignum eſt, hanc expulſionem

Probatur vlterius aſſert. quoad piam affect. imo quoad vtrũque habitũ.

non eſſe phyſicam, ſed moralem. Et hoc etiam confirmatur quoad vtrumque habitum, quia ſolum dubium in fide ſufficienter voluntarium, etiam indirecte, ad illam expulſionem ſufficit, iuxta cap. *Dubius* de hæreticis.

8. Tunc vero vrget primum argumentum. Nam inquiro qualis ſit hæc cauſalitas moralis? Doctores enim citati ſolùm aſsignant rationem meriti, vel demeriti; contra quam procedit dictum argumentum, quia ratio illa non videtur ſufficiens, cum eadem, vel maior in alijs peccatis inueniatur. Propter hoc ergo addo vltimo, peccatum infidelitatis expellere habitum moraliter, tum de meritorie, tum etiam diſpoſitiuè. Prior pars clara eſt, poſterior declaratur optime à Diuo Thoma: quia qui diſſentit ab vno articulo fidei, eo ipſo manet impeditus, & indiſpoſitus ad credendum aliquid, per verum aſſenſum infuſum, & cum certitudine orta ex formali motiuo fidei, ergo manet indiſpoſitus ad habitum fidei: nam qui eſt indiſpoſitus ad operandum, ſicut oportet, in tota materia habitus, eſt etiam indiſpoſitus ad ipſum habitum: Antecedens fundatum eſt in ijs, quæ ſupra diximus de ratione formali obiecti fidei in diſp. 3. vbi oſtendimus omnia reuelata per fidem ita eſſe cõnexa in obiecto formali ſuo, vt omnium certitudo à ſingulis pendeat: nam ſi vnum poſſet eſſe falſum, omnia eſſent incerta. Simili ergo ratione, qui per infidelitatem vnum articulum negat, nihil poteſt cum certitudine fidei credere. Dicet aliquis rationem hanc non ſolum probare moralem indiſpoſitionem, ſed etiam phyſicam repugnantiam. Reſpondetur non ita eſſe, tum quia ſicut actus boni diſponunt ad habitus infuſos non phyſicè, ſed moraliter, vt in materia de Gratia dixi lib. 8. cap. 5. ita etiam è contrario actus mali moraliter diſponũt ad amiſsionem habituum: ſicut etiam diximus lib. 11. cap. 4. de peccato mortali reſpectu gratiæ, & charitatis. Tum etiam, quia licet daremus actum infidelitatis circa vnum articulum, quamdiù durat, omnino impedire, etiam phyſice, cæteros actus fidei, nihilominus non excluderet naturaliter habitum fidei, quia homo ſemper manet potens ad mutandum illum actum infidelitatis, & exercendum habitum fidei, ſatis ergo eſt, vt illa ſit moralis diſpoſitio repugnans.

[Margin: 3. Aſſertio infidelitas expellit fidem moraliter tũ demeritorie, tum diſpoſitiue. Declaratur ex D. Thom. — Obiectioni ſatisfit.]

9. Ex quibus ſolutum relinquitur primum argumentum: nam licet poſsit eſſe aliquod peccatum maioris demeriti, quàm hæreſis, non tamen poteſt ſicut hæreſis, eſſe repugnans habitui fidei. Ad ſecundum verò, in quo fiebat comparatio inter fidem acquiſitam, & infuſam, neganda eſt ſimilitudo, quia cum fides acquiſita de ſe ſit incerta, & fallibilis, non habet materia eius tota eandem connexionem cum ratione aſſentiendi, quæ eſt auctoritas huius, vel illius hominis, quam habẽt credibilia per fidem, cum authoritate diuina. Quidam autem hoc limitant ad fidem infuſam, quæ proxime nititur in auctoritate Eccleſiæ, propter quandam rationem ſupra factam, quia nemo poteſt diſſentire in aliquo ab Eccleſia, quin credat illam poſſe errare, & ideo impoſsibile eſt, vt aliquid credat ex auctoritate illius, tanquam infallibile: reſpectu vero Dei non ita ſe habet hæreticus, nunquam enim credit Deum mentiri, vel errare: ſed potius credit non dixiſſe DEVM illa quæ non vult credere: & ideo ſi extra Eccleſiam fieret reuelatio, non putant repugnare, credere vnum, & non aliud, etiam per fidem infuſam. Verumtamen licet in modo credendi per propoſitionem Eccleſiæ, clarior ſit repugnantia, nihilominus vniuerſalis cẽſenda eſt in omnibus, quæ quocumque modo ſufficienter proponuntur tanquam dicta à DEO: quia firmitas fidei poſtulat, vt numquam illis poſsit miſceri falſum, vt ſupra oſtendimus, & ideo quacumque ratione aliquis nolit credere aliquid ſufficiẽter propoſitum, vt dictum à DEO, ineptus redditur ad credendum alia, ideoque habitum fidei amittit.

[Margin: Concluditur ſolutio ad 1. argum. in n. 1 — Ad 2. in eod. num. 1. — Salas 1. 2. q. 71. tract. 13. diſp. 2. ſect. 11. n. 159. & alii limitant datam ſolutionem. — Non admittuntur.]

10. Ad tertium autem ſumptum ab experientia, aliqui reſpondent, per actus infuſos acquiri aliquos habitus diſtinctos ab infuſis, qui manere poſſunt corruptis infuſis, & ita in præſenti manere in hæretico habitum acquiſitum fidei, licet infuſum amittat. Sed non cenſeo veram illam ſententiam, vt latius dixi in materia de Gratia lib. 6. cap. vltimo. quia non poteſt actus generare habitum, niſi ſub eadem ratione formali obiecti, ſi autem actus eſt infuſus, neceſſariò habet ſupernaturalem rationem formalem obiectiuam, ſub qua habitus acquiſitus tendere non poteſt. Dico igitur ordinariè quidem manere in hæretico habitum acquiſitum, non tamen per actus infuſos, ſed per naturales, quos ſæpe fideles exercent etiam circa ſupernaturalia credendo nimirum illa ex quadam humana fide. Neque caſus, qui in argumento fingitur moralis eſt: illo tamen admiſſo maneret facilitas partim ex ſpeciebus, & apprehenſionibus, tum rerum fidei, tum etiam motiuorum credibilitatis: partim ex formali habitu quem homo habet ad credendum ea quæ ſub auctoritate humana ſufficiente proponuntur; ita enim quamuis hæreticus neget vnum articulum, de alijs facile credit Deum illa reuelaſſe. Credit autem hoc ex authoritate humana, vel ex iudicio ſuo, non ex ipſamet diuina reuelatione, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt diſput. 3. ſect. 12.

[Margin: Ad 3. reſponſio quorundã reiicitur. — Vera reſpõſio.]

SECTIO V.

Quomodo poſt mortem amittatur fides; & in quibus tandem ſubiectis maneat?

HÆc quæſtio ex dictis de actu in diſput. præced. ſect. 9. reſoluta eſt: nam generalis regula eſt, poſt hanc vitam in his tantum perſonis conſeruari habitum fidei, quæ poſſunt actus fidei exercere. Etenim habitus eſt propter actum, oportet vero modum corruptionis in ſingulis explicare: ſuppono autem ex hoc principio, in purgatorio, quamdiu ille ſtatus durat, non perdi habitum, quia in illo ſtatu animæ vere credunt fide infuſa, vt dixi, ſolùm ergo manet quæſtio de ſtatu damnationis, & beatitudinis.

2. De primo dixit Durandus in 3. diſt. 23. q. 9. habitum fidei non corrumpi, etiam in illo ſtatu, ſed manere in damnatis, quia Magiſter ibi ſcripſit, in dæmonibus eſſe fidem informem, quod dixit, etiam Gloſſa ad Romanos primo: & Gloſſa in rubrica de ſumma Trinitate, & Fide Catholica. Item quia in damnatis nullus eſt error fidei contrarius. Denique quia character manet in baptizatis, etiamſi damnẽtur ad teſtimonium culpæ eorum: ergo ſimili modo poteſt manere fides quoad habitum, etiamſi hic nunquam operaturus ſit.

[Margin: Opinio Duran. damnatis manere fidei habitũ. — Eius motiuum 1. — 2. — 3.]

3. Contraria ſententia longe probabilior eſt, quã tenent Diuus Thomas, & omnes, quos illa ſect. 9. retuli de actu fidei in damnatis. Neque Magiſter, aut Gloſſæ citatæ, contradicunt, nam loquuntur de fide informi late, vt includit acquiſitam. Et fauet Dionyſius capite 4. de diuinis nominibus dicens, in dæmonibus nulla fuiſſe relicta ſpiritualia dona. Rationes ſunt, prima quia damnati ex ſtatu ſuo redduntur incapaces actuum fidei, vt ſupra eſt oſtenſum, habitus autem eſt propter actũ. Secunda quia ſunt incapaces ſpei, & omnino extra viam, fides autem datur, vt ſit fundamentum ſpei, atque, vt per illam ambulemus. Et ita patet reſponſio ad rationem in contrarium: nam ratione ſtatus aufertur hic habitus à damnatis. Addit Paludanus dicta diſtinctione 23. quæſt. 4. vt ſecundum motiuum Durandi ſoluat, habere damnatos aliquos actus fidei contrarios, vbi per euidentiam non coguntur, quod eſt probabile,

[Margin: Opinio contraria multo probabilior ex autoritate — Ex rationib.]

ſed incertum; ſatis ergo eſt, quòd habent voluntatem praue affectam, & omnino indiſpoſitam ad credendum, non enim amittunt habitum fidei per formam phyſicè repugnantem, ſed propter demeritũ, vtpote iam in vltimo termino conſtituti: quæ erat ſufficiens ratio, ad quam accedit illa praua diſpoſitio. Ad vltimum motiuũ de charactere, primò non eſt certum manere in damnatis, vt 3 p.q.63.art.5. in commentario indicaui, & deinde non eſt eadem ratio, quia character non eſt virtus, neq; habitus ſimpliciter operatiuus, ſed quoddam ſignum; fides vero eſt virtus, & habitus operatiuus, & infuſus, quem non decet manere in illo ſtatu.

Opinio eiuſdem Duran. & aliorum, manere in beatis fidei habitum.

4. Supereſt dicendum de Beatis de quibus eſt eadem controuerſia: nam Durandus probabile cenſet, conſeruari in Beatis habitum fidei: & fuit opinio Gerſon in tract. de vita ſpirituali: & conſequenter hoc affirmatur, ſi Beati poſſunt habere actum fidei, ſicut etiam Durandus opinatus eſt. Veruntamẽ etiam ſi nunquam habeant actum, non videtur incredibile retinere habitum, quia non repugnat, & per ſe eſt quædam perfectio, cui etiam fauere videntur Irenæus lib. 2. cap. 47. & lib. 4. cap. 25. Tertull. in libro de patientia circa finem, dum Fidem, Spem, Charitatem in patria manere dicunt. Nihilominus contrarium eſt probabilius, quod tenet D.Th. & alij ſupracitati de actu. Oportet tamen diſtinguere intellectualem habitum, ab habitu voluntatis: nã de hoc poſteriori ꝓbabilius eſt manere in Beatis, quia vt ſupra dixi diſp. 6. ſect. 9. n. 7. in illis manet pia affectio, & animi præparatio ad obediendum fidei, ſi oporteret, quia eſt actus per ſe bonus, & nullo modo repugnans beatitudini: ergo manet etiam habitus. Quod aperte ſentit D.Tho. 3. p. q. 7. art. 3. ad 2. dicens manere in beatis obedientiam ad fidem, in qua eſt honeſtas, & meritum eius, vt ibi etiam intellexit Caietanus.

Oppoſitum probabilius quoad habitum intellectus. Cõcinit author 3. p q. 7. ar. 3. in comment.

Quo pacto habitus luminis gloriæ excludat habitum fidei.

5. Opinio ergo communis intelligenda eſt de habitu intellectuali. Circa rationem autem eius difficultas eſt, An excludatur phyſice per formam incompoſsibilem. Nam Capr. in 3. d. 31. & aliqui Thomiſtæ affirmant, ita excludi per lumen gloriæ. Sed non exiſtimo hoc verum; Tum quia habitus fidei, & ſcientiæ non ſunt formaliter repugnantes; tum etiam, quia ex vi luminis ſolius non repugnaret aliqua credere, ſaltem non viſa, ſi aliàs perfectio ſtatus aliud non poſtularet. Et confirmatur. Quia in Paulo, etiamſi ſupponatur vidiſſe Deum in raptu, manſit pro eodem tempore habitus fidei, vt ſentit D.Th. 2.2. q. 175. art. 3. & q. 13. de verit. art. 2. ad 5. Cum tamen pro eodẽ tempore habuerit lumen gloriæ eiuſdem rationis cum cęteris beatis; nam maior vel minor duratio accidentaria eſt. Dico ergo, tolli habitũ fidei à Beatis per ſuſpenſionem influxus diuini, ratione ſtatus; qui cum ſit vltimus, & perfectiſsimus terminus, non requirit neq; admittit formam quaſi conſtituentem ſtatum viatoris. Item quia per viſionem, & perfectionem eius ſunt Beati indiſpoſiti, & quaſi impediti ad actum fidei, quod impedimentũ ſtabile eſt, & perpetuum; & ideo ſunt etiam indiſpoſiti ad habitum Fidei, & hac ratione vſus eſt D. Tho. 1. 2. q. 67. art. 5. ad 3. Et eadem vtuntur alij Doctores, dum peculiariter de Fide tractant, vel generatim de perſeuerantia virtutum poſt hanc vitam, præſertim ad citatum locum D.Thom.

Recenſentur ſubiecta in quibus detur fides, in nullo tamen niſi ad tẽpus.

6. Vltimo ex dictis declaratum relinquitur, in quibus perſonis, vel ſubiectis, aliquando ſit, vel conſeruetur habitus fidei. Nã de viatoribus, dicendum eſſe in omnibus baptizatis tam infantibus, quàm adultis, qui non poſuerunt obicem, quia receperunt effectum Baptiſmi, in quo habitus fidei includitur. Deinde verò addimus eſſe in omnib⁹ adultis etiam non baptizatis, qui actum fidei infuſæ aliquando habuerunt, & contrarium nunquã admiſerũt: quia per actum infunditur habitus: & licet aliqui hoc limitent ad actum fidei formatum, nobis probabilius viſum eſt, procedere de quocumque actu fidei, ſecundum ſubſtantiam: & eſſentiam eius. Præterea poſt hanc vitam iam diximus manere ad tempus in animabus purgatorij, & in illis ſolis. Vnde concluditur in nullo ſubiecto conſeruari habitum fidei imperpetuum, vt ex dictis facile poteſt inductione oſtendi. Et ratio optima eſt: quia eſt proprius habitus quaſi conſtituens ſtatum viæ, qui nequaquam durat in perpetuum.

Quoniam de dono prophetiæ tractatio, cum hac de fide, ſpeculatiua tractatione magnam habet affinitatem, eam hoc loco ſeorſim ſufficimus ex ipſo authore, qui in priori lectura vtramque coniunxerat. Ex qua licèt non pauca ipſe coniecerit in caput quintum, prologomeni tertij de Gratia, noluimus tamen diſputationem præcidere, ſed pro præſenti inſtituto viſum eſt, integram edere, præſertim, quia in citato capite, num. 21. id ipſum legimus animo deſtinaſſe Soarium.

DISPVTATIO VIII.

De diſtinctione fidei ab omnibus donis, & gratijs intellectualibus, quæ fidei ſeruiunt, & præcipuè à prophetia.

Ratio tractãdi hoc loco præſentem materiam.

DIſſeruit de hiſce donis S.Thom. 2. 2. varijs in locis: ſed eſt operæ pretium de omnibus iunctim agere, tum breuitatis, ac perſpicuitatis cauſa: tum quia dum ad loca alia remittuntur, prorſus omittuntur: adeo, vt præter D.Thomam, nihil ferè de eis tractatum ſit à Theologis, cum hæc Romæ ſcribimus. Accedit, hæc ipſa admodum affinia fidei eſſe, neq; in paucis, ratione, eſſentia, nomine etiam cum illa conuenire: eſſe deniq; veluti accidẽtia quædam, vel inſtrumenta ipſius fidei. Obſeruandum igitur, inter omnia, primum locum obtinere dona Spiritus S quæ in intellectu exiſtunt. Secundo agi à nobis poſſe de fide, quæ inter fructus Spiritus ſancti numeratur ad Galat. 5. Tertio de Fide miraculorum, de qua Matt. 17. *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis.* Quarto de Fide, prout gratia gratis data, atque adeo de prophetia, alijſque gratijs, quatenus ad cognitionem Fidei ſpectant. De primo, id eſt, donis, quæcumque occurrerunt, in materia de Gratia, tradidimus, quo in loco, & ſingulorum rationes conſiderauimus, & diſtinctionem eorum à Fide, vtilitatemq; vel neceſsitatem expoſuimus. De ſecundo nimirũ fide, prout fructus eſt Spiritus S. nihil eſt, quod tractemus, cum idem actus fidei, prout aſſenſus eſt, ſeu credulitas, ac præſertim quando charitate formatur, fides Theologica vocetur: prout vero quandam affert ſpiritualem delectationem, dicatur fructus Spiritus S. Vnde venit exponendus Hieron. cum in illum locum Pauli ait, abſente caritate abſcedere fidem: nimirum prout eſt Spiritus S. fructus: abſcedit enim quoad rationem fructus, nõ quoad ſubſtantiam ſuam. Quo ẽt ſenſu Anſel. ibid. dixit, fidem abſq; operibus veram non eſſe, videlicet fructuoſam, & practicę veram: niſi etiam interpre-

Recenſentur varia dona, quæ aliò remittuntur.

Habentur nunc in lib. 2 à cap. 17.

temur non eſſe fidelem fidem; hac enim ratione fides hæc nomen fructus Spiritus S. vendicat, vt ſcil. eſt fidelitas quædam, tam ad Deum, quàm ad proximum, quæ quatenus virtus eſt infuſa, adferenſque peculiarem fructum, & guſtum, poteſt fructus appellari. Nam vtraque expoſitio communis eſt, & vtramque amplectitur Diuus Thomas 1. 2. quæſt. 70. artic. 3. His ergo expeditis de duobus reliquis agemus breuiter.

SECTIO PRIMA.

An fides miraculorum ſit eadem cum Fide Catholica?

Vide ſupra diſp. 2. ſect. 3. n. 2. & diſp. 6 ſect. 3. n. 5. & lib 8. de grat. c. 16. n 4.

1. opinio negans.

PRima ſententia dicit has duas fides eſſe res eſſentialiter diſtinctas. Ita Abulenſis in 17. cap. Matth. q. 165. Fauet multum Chryſoſtom. hom. 24. ad Eph. vbi clare diſtinguit inter fidem dogmatum, & fidem ſignorum. Item Matth. 17. Theophylactus in hanc ſententiam inclinat. Vega 9. in Tridentin. cap. 28. & Roffenſ. art. 1. aliquanto à principio ſentiunt fidem miraculorum eſſe fiduciam & conſequenter eſſe diſtinctam à fide, quæ eſt credulitas, ſeu aſſenſus. Eius fundament. Fundamentum huius ſententiæ eſſe poteſt, quia Fides Catholica eſt communis omnibus fidelibus, Fides autem miraculorum non eſt communis. Vnde illa eſſe poteſt ſine iſta, Matth enim 10. & Lucæ 19. Apoſtolis iam credentibus data eſt poteſtas faciendi miracula, atque adeo fides miraculorum. Deinde Fides miraculorum eſt *gratia gratis data*: alia pertinet ad gratum facientem. Vnde, & ad diuerſos fines referuntur ſcilicet ad vtilitatem aliorum, vel propriam ſalutem, & in diuerſis materijs verſantur; nam Fides Catholica verſatur circa omnia reuelata; miraculorum verò, ſolùm circa ea, quæ à DEO poſſumus obtinere.

2. opinio vera & affirm. 2. Secunda ſententia ponit fidem miraculorum eſſe eandem cum Fide Catholica; colligitur ex D. Thom. 2. 2. q. 178. art. 1. ad 5. dicit enim operationem miraculorum tribui fidei, quia procedit ex Dei omnipotentia, in qua Fides nititur. Idem habet art. 2. ad 2. Tenet etiam Caiet. Matth. 17. Soto 2. de Natur. & Grat. cap. 6. Et eſt aperta ſententia D. Cypr. lib. 3. ad Quirin. cap. 42. Et valde indicant Ambroſ. lib. 8. in Luc. ad illud *Adauge nobis fidem.* & Hilar. in Matth. canone 17.

Notationes duæ pro ea expedienda. 3. Aduertendum primo eſt ex D. Thom. 2. 2. q. 168 art. 1. poſſe nos loqui, aut de illo, qui patraturus eſt miraculum, vel de illo, in quo eſt miraculum faciendum. In vtroque enim requiritur Fides tanquam conueniens diſpoſitio ad faciendum, vel recipiendũ beneficium miraculosè factum, vt quando cæcus recipit viſum miraculoſe factum. Et de vtroq; dicendum. Secundo aduertendum, tria poſſe conſiderari in eo, qui facturus eſt miracula. Primum eſt credulitas de omnipotentia Dei, & veritate promiſſionum eius. Secundum eſt quædam quaſi applicatio huius vniuerſalis Fidei ad hoc factum in particulari, ita vt aliquis iudicet certò, & credat ſe facturum hoc miraculum, vel obtenturum hoc beneficium miraculoſum à Deo hîc, & nunc. Tertium eſt fiducia quædam, quæ inde reſultat in voluntatem.

Dub. 1. & quid in eo certi habeatur. 4. Duæ igitur quæſtiones hic explicandæ ſunt. Prima An, & quomodo illa tria requirantur in opere miraculoſo. Et quidem certiſsimum eſt primum eorum eſſe neceſſarium omnino in opere miraculoſo; quia illud eſt fundamentum omnium cæterorum. Vnde Matth. 9. quando Chriſtus Dominus illuminaturus quoſdam cæcos, exigens ab illis neceſſariam fidem dixit: *Creditis, quia hæc poſſum facere vobis?* Dixerunt *vtique Domine, tunc tetigit oculos eorum dicens, ſecundum fidem veſtram fiat vobis:* & cap. 13. in fine. *Non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorũ.* Erat ergo neceſſaria credulitas. De tertio etiam videtur per ſe manifeſtum, eſſe neceſſariam illam fiduciam, vt ex eiſdem, & alijs Scripturæ locis facile colligi poteſt. Nam interdum vtitur Scriptura nomine *credulitatis*, interdum nomine *confidentiæ*, & Chriſtus Dominus ſæpe dicit, *Confide, confidite,* &c. Item, quia nemo poteſt orare, vt oportet, niſi ſperet, & confidat etiam, vt oportet: miracula autem maximè perficiuntur oratione conuenienter facta.

5. De illo verò ſecundo iudicio, res eſt dubia. Nã ex vna parte videtur impoſsibile tale iudiciũ: quia vt aliquis credat certò ſe facturum, vel obtenturum à Deo hoc opus miraculoſum, oportet vt vel id habeat ex reuelatione diuina, vel aliqua alia via certa. Quid non ita certum. Primum non habet locum in pręſenti materia, quia nulla extat talis reuelatio Dei particularis, ſed ſolùm generalis, quæ pendet ex multis circumſtantijs, & conditionibus, quas non certò, & manifeſte conſtat, hic, & nunc interuenire. Alia autem via certa nulla eſſe poteſt. Primùm quia actus ille debet eſſe ſupernaturalis: at non eſt alia ratio ſupernaturalis, in qua poſsit fundari actus certus, niſi reuelatio diuina: quare &c. Vnde fit ſecundo, vt tale iudicium ſolùm poſsit fundari in coniecturis humanis, atque adeo, vt non poſsit eſſe certus ſine formidine, niſi ſit temerarius, ſeu nuda certitudine adhæſionis. Contrarium vero, ſcilicet talem actum eſſe neceſſarium indicat Eutymius, Matth. 13. & 17. Et videtur in hoc fundari, quia ſine tali iudicio non poteſt haberi illa firma fiducia, quæ in tali opere eſt neceſſaria. Mihi breuiter dicendum videtur, illud iudicium, ſi debito modo explicetur, non eſſe omnino impoſsibile: poſito enim firmo aſſenſu Fidei, me obtenturum à Deo, quicquid petiero, ſi debite petam, & cum conditionibus, quas Chriſtus in ſuis promiſsionibus requirit, fieri poteſt, vt aliquis hic, & nunc, & hoc in opere non diuina, ſed morali quadam certitudine iudicet, concurrere omnia neceſſaria ad impetrandum miraculum, ſiue quia illa manifeſte videt, ſiue quia ſimul etiam iuuatur interiùs auxilio Dei, vt poſsit ita exiſtimare: ex quibus elicitur illud iudicium certum, aliquo modo ſimile iudicio Theologico, vel prudentiali: quæ omnia non eſſe impoſsibilia per ſe patet. Non tamen credo huiuſmodi iudicium eſſe ſimpliciter neceſſarium: tum quia nulla eſt ratio, quæ cogat ad exigendum illud: tum etiam quia ad debitam fiduciam, & excludendam omnem dubitationem reprehenſibilem, ſatis eſt firmiter iudicare, non ſolùm in genere, ſed etiam in hoc facto, me impetraturum quod intendo certitudine conditionata, *Si per me non ſteterit,* &c. Quod etiam à ſigno, vel affectu patet. Nam cum aliquis patraturus eſt miraculum in alio homine, poteſt habere fidem illam requiſitam ſine noua reuelatione: & tamen non poteſt ferre iudicium ita certum, quia non pendet tunc ex ſolis actibus proprijs, ſed etiam ex diſpoſitione alterius, quæ illi non ſatis certò conſtat ſine reuelatione: ergo, &c.

6. Altera quæſtio eſt, quid nam illorum trium, nomine *fidei miraculorum* ſignificetur? Ad quod, & ad totam ſectionis dubitationem breuiter reſpondeo, Fidem illam, quam Scriptura requirit, ad patranda miracula: quoad ſubſtantiam, & eſſentiam, eſſe ipſum actum Catholicæ Fidei, ita elicitum, & applicatum ad hoc particulare factum, vt poſsit generare illam fiduciam, & actus alios neceſſarios ad impetrandum miraculum. Dub 2 cui ſimul, & quæſtioni principali vna aſſert. ſatisfit. Hanc concluſionem tenent Authores ſecundæ ſententiæ, & eam colligo imprimis clare ex 1. ad Corinth. 13. Probatur 1. ex Script. *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam*: vbi expreſſe loquitur de Fide Theologali, & Catholica, & eam comparat cum charitate. Vnde poſtea concludit, *manet hæc tria Fides, Spes, & Charitas.* Similis locus eſt ad Hebr. 11. Nam illa Fide, quam definierat, *eſſe ſubſtantiam,* &c. Et ſine qua dixerat *eſſe impoſſibile placere* Deo, dicit patrata eſſe miracula. *Hac,* inquit, *fide ſuſceperunt mulieres de*

res de reſurrectione mortuos ſuos, &c. id eſt, obtinuerunt reſurrectionem ſuorum virorum. Præterea teſtimonia ſupra adducta ex Matth. idem ſatis confirmant. Nam eadem fides miraculorum vocatur credulitas, & eidem dicitur repugnare dubium. Matt. 14. *Modicæ fidei quare dubitaſti?* Matth. 8 *Non inueni tantam fidem in Iſrael*, & ſubdit. *Vade ſicut credidiſti fiat tibi*, & Marc. 9 *Omnia poſſibilia ſunt credenti*: & Luc. 17. *Si habueritis fidem ſicut granum ſynapis*, &c. Quæ loca Ambroſ. & Hilar. ſuprà, de Catholica fide interpretantur. Præterea nemo dubitat, hanc fidem miraculorum non diſtingui ab illa, de qua Iacob. 1 capite inquit, *poſtulet in fide, nihil hæſitans*: illam autem non eſſe ſubſtantialiter diſtinctam à fide infuſa, & Catholica, conſtat ex Gloſſa ordinaria & Lyrano ibi, qui dicunt hæſitationem, quam excludit illa fides, non eſſe illam, quæ naſcitur ex conſideratione propriæ infirmitatis, ſed quæ eſt de Dei poteſtate, vel de voluntate dandi poſtulata petentibus, etiamſi pie, & debite petant.

Et confirmatur.

7. Ratio verò concluſionis, ſolum eſſe poteſt, quia hæc tantùm eſt proprie, & eſſentialiter *fides*; vnde alijs non conuenit hoc nomen, niſi quadam analogia. Vnde quamuis fortè illa fiducia, quæ neceſſaria etiam eſt in miraculis, poſſet dici, ac dicitur interdum *fides*, nomine cauſæ trãslato ad effectum, vt dicit Diuus Thomas 1.2. quæſt. 40 art. 2. ad 2. tamen proprie loquendo, & vt in plurimum fides ipſa intellectus, quatenus peculiari modo applicatur ad miraculum faciendum, dicitur fides miraculorum, ſeu neceſſaria ad miracula; quæ ratio potiſsimum niti videtur in vocis ſignificatione, & proprietate. Si vero de re ipſa loquamur ſatis ex dictis etiam poſſumus concludere, fidem, quæ ad miracula requiritur, nõ pertinere ad nouum habitum, ſeu virtutem infuſam, neq; conſtituere nouum genus, aut ordinẽ actuum. Nam ex tribus ſuprà enumeratis, quæ maxime poſſunt concurrere ad opus miraculoſum; primus manifeſtiſsime eſt actus fidei. Tertius quoad ſubſtantiam, eſt actus ſpei, quia ſpes, & fiducia non diſtinguuntur. Secundus vero, ſi adeſt, eiuſdem rationis eſt cum aſſenſu Theologico, & iuuari poteſt à prudentia infuſa, vel acquiſita, quoad applicationem generalis fidei, ad hoc particulare factum, vel has circumſtantias particulares. Et ex his trib. actibus, primus fons eſt, & radix aliorum, & cum aliàs ſit propriiſſime actus fidei, ideo illi propriiſſime conuenit ratio fidei miraculorum. Et per hæc patet reſponſio ad fundamentum prioris ſententiæ. Nam ſolùm concludit fidem miraculorum, ſaltem accidentaliter, differre ab actu fidei Catholicæ; ſcilic. in quadam peculiari perfectione, & firmitate, & practica applicatione fidei, ad hoc opus particulare; & ea ratione non eſt communis talis actus omnibus fidelibus, neq; verſatur in omnibus dogmatibus fidei, præcipue ſpeculatiuis, ſed in practicis, & præcipue in promiſſionibus Dei.

Probatur 1. habita ratione nominis. *Item habita ratione rei.* *Ad fundam. contrariæ in num. 1.*

8. Obijcies. Actus Fidei Catholicæ, & quæuis eius perfectio, eſt in noſtra poteſtate; hæc vero fides miraculorum nõ item, ſicut nec patrare miracula. Vnde Matth. 17. Apoſtoli non potuerunt expellere dæmonem, cum tamen fidem Catholicam haberent. Reſpondetur, aliud eſſe patrare miracula, aliud habere fidem de ſe ſufficientem ad ea impetranda. Primum nõ eſt in hominis poteſtate ſemper, tum quia completa poteſtas, quæ requiritur ad opus miraculoſum, non inhæret per modum habitus, etiam in illis, qui frequenter miracula edunt: vt docet Diuus Thom. 2.2. quæſt. 172. tum quia præter fidem, requiruntur multa ex parte Dei, quæ non ſemper dantur, etiam poſita fide, quia non expedit: attamen illud ſecundum, hoc eſt, habere fidem, in hominis poteſtate poſitum eſſe exiſtimo, eſſeq; actum vere liberũ, & humanum, ac licet pendeat ex auxilio gratiæ: illud tamen non deerit volenti credere, vt oportet: quod plane docet Paulus dictis locis ad Heb. 11. & 1. Cor. 13. Et colligitur ex Matth. 14. & 17. Vbi Chriſtus reprehendit Apoſtolos, vel etiam quoſdam alios, quod carerent hac fide: erat ergo in illorum poteſtate, aliàs non eſſent reprehenſione digni. Item Luc. 10 & ſæpe aliàs conſulit, vt habeamus hanc fidem, & Iacob. 1. *Poſtulet in fide nihil hæſitãs*. Eſt ergo in noſtra poteſtate. Tandem huiuſmodi fides in eo, qui impetrat miracula eſt laude digna, & meritoria: ergo & libera.

Obiectio cõtra aſſert. *Reſponſio.* *Fides miraculorum, vt ſit in noſtra poteſtate.* *Probatur ex Script.*

SECTIO II.

Quomodo Fides Theologica differat à Fide gratiâ gratis data. Vbi conſequenter de ſermone ſapientiæ, & ſcientiæ, dono linguarum, & interpretatione ſermonum.

IN hac quæſtione eſt prima opinio *fidem* gratiam gratis datam eſſe ipſam fidem miraculorum. Ita Hieron. Chryſoſt. Theophylact. Theodor. & Abul. ſupra citati: indicat Auguſt. tract. 32. in Ioan. à medio, tenet Catherin. 1. ad Corinth. 13. & alibi, contra quam expoſitionem obijci poteſt, quia Paul. 1. Cor. 12. numerat, vt gratias diſtinctas, fidem, & operationem miraculorum: ſub operatione autem miraculorum comprehenduntur omnia, quæ ad patrandum miraculum ſunt neceſſaria. Inter hæc autem vnum eſt *fides miraculorum*: non ergo in idem coincidunt ambæ fides. Cui obiectioni reſpondendum eſt, mentem illorum Patrum, *operationem virtutum*, non ſignificare apud Paulum, facultatem efficiendi quæcumq; miracula, ſed ſpecialiter poteſtatem expellendi dæmones: iuxta quam expoſitionem gratiæ gratis datæ, in hunc modum ſunt omnes explicandæ, & accommodandæ: nam omnes referuntur ad fidei vtilitatem: fides autem cõſiſtit in cognitione. explicatur ſermone: confirmatur tum ſermone, tum operatione. Ex nouem ergo gratijs numeratis, tres ad perfectionem cognitionis ſpectãt, nimirum prophetia, diſcretio ſpirituum, & interpretatio ſermonum. Locutionem perficiunt tres aliæ, nimirum donum linguarum, ſermo ſcientiæ, & ſapientiæ. Operatione deniq; confirmant fidem tres aliæ gratiæ, ſcil. fides miraculorum, operatio virtutum, & gratia ſanitatum. Nam licet hæc duo videantur eſſe quædam ſpecies miraculorum, & ſaltem ratione formali non differant, attamen peculiariter numerantur, & diſtinguũtur, quia ſingularem quandam vim habent ad mouendos homines, & ad afficiendas eorũ voluntates, quia nõ ſolùm ſunt miracula, ſed etiam beneficia, vt D. Tho. docuit 2.2. q. 178. art. 1. ad 4. quæ tota expoſitio eſt probabilis propter autoritatem ſanctorum Patrum: ſed forte commodiùs *operatio virtutum* idem valet, quod effectio miraculorum, ſicque *fides miraculorum* ſub hac gratia comprehendetur: *fides*, autem *gratia gratis data*, aliquid aliud eſſe ex dicendis conſtabit.

1 opinio, de qua, ac de tota ſect. in prolog. 4. de gratia cap. 5 Conſule etiã diſp. 20. to. 2 in 3. p. *Vt exponatur Paulus in hac opinione.*

2. Secunda igitur ſententia dicit hanc fidem gratiam gratis datam eſſe conſtantiam quandam, quæ virtute Spiritus S. datur homini non ſolum ad credendum: ſed etiam ad confitendum fidem, abſq; timore, & pudore, vt videmus datam eſſe martyrib. præcipue pueris, & fœminis. Ita exponunt Ambroſ. Anſelm. & Gloſ. 1. ad Cor. 12. & Caietan. dicta q. 178. art. 1. Quæ ſententia mihi non ſatis probatur, quia licet hæc ſit gratia Spiritus S. non tam ad fidem, quã ad fortitudinem ſpectat, & non tam eſt gratia gratis data, quam pertinens ad auxilia gratiæ gratum facientis, quia per ſe non ordinatur ad vtilitatem aliorum, ſed ipſius recipientis. Vnde nulli ſeſe diſponenti negatur talis gratia.

2. opinio. Non placet.

3. Tertia ſententia dicit *fidem* gratiam gratis datam conſiſtere in quodam modo peculiari cognoſcendi res ad fidem Catholicam pertinentes. Ita D. Thom. 1. Corinth. 12. & 1.2. quæſt. 111. art. 4. Quibus tamen

3. opinio.

tamen in locis ſolum ait, hunc modum eſſe excellentem quandam fidei certitudinem; melius ergo intelligitur, quod ſcribit 2.2.quæſt.4.art.5.ad 4. Fidem hanc eſſe *ſermonem fidei*; quia prædicta illa certitudo non tam proprie refertur ad vtilitatem aliorum, vt *ſermo fidei*.

Exponitur hæc opinio ex D. Thom.

4. Ad explicandum autem quid ſit *ſermo fidei*, ſupponendum eſt ex Diuo Thoma ſupra, & 3.p.q.7. art.7. ad primum, gratias gratis datas ordinari ad actus exteriores fidei manifeſtatiuos; quia cum referantur ad vtilitatem aliorum, & vtilitas hæc non poſsit prouenire alijs, niſi per actus externos; ideo ad hos ordinatur, iuxta illud, *Vnicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem*. Vt autem aliquis poſsit doctrinam fidei, conuenienti modo alijs proponere, his tribus gratijs potiſsimum iuuatur, fidei ſermone, ſcientiæ, & ſapientiæ: per primam datur homini, vt tam diſtincte, & perfecte intelligat, & apprehendat res fidei, vt poſsit eas alios docere; ſimpliciter tamen, & ſine ornatu ſcientiæ, & ſapientiæ; atque hoc eſt proprium officium *fidei gratiæ gratis datæ*. Vnde experimur interdum, in quibuſdam ſimplicibus hominibus, melius poſſe illos explicare myſteria fidei, quam poſsint alij ſapientes Theologi: quod credo prouenire ratione huius gratiæ. Secundo datur homini, vt non ſolum poſsit fidei doctrinam proponere ſimpliciter, ſed etiam ex illa multas veritates reconditas elicere, & perſuadere: & hoc pertinet ad ſermonem ſapientiæ: ac præterea poſſe per cauſas vel altiores rationes diuina myſteria explicare. Ad ſermonem autem ſcientiæ pertinet, rationibus naturalibus, vel exemplis fidem explicare: & quæ contra obijciuntur ſoluere. Ita explicat totum hoc Diuus Thom. 1.2.q.111.art.4.in corpore, & ad 4. citans illud Auguſtini 14. de Trinitate cap. 1. *Aliud eſt ſcire tantummodo, quid homo credere debeat, propter adipiſcendam vitam beatam: Aliud ſcire quemadmodum hoc ipſum, & pijs opituletur, & contra impios defendatur.* Idem tamen, Diuus Thomas 2.2.q.177.ar.1. vult per ſermonẽ ſapientiæ dari homini ita loqui res fidei, vt delectet, & moueat: per ſermonem vero ſciẽtiæ, vt perſuadeat, & doceat. Vnde videtur has gratias ad locutionem magis, quàm ad intelligentiam referre, iuxta primam ſententiam ſupra expoſitam: ſed hoc ita intelligendum, & admittendum arbitror, vt tamen quod diximus, non negetur. Itaque per has duas gratias præcipue iuuatur homo in ea cognitione, quæ neceſſaria eſt ad loquendum res fidei ſapienter, & ſcienter: attamen ſimul præbent quandam vim, & efficaciam in ipſa locutione ſapientiæ, & ſcientiæ.

Munus ſermonis fidei.

Sermonis ſapientiæ.

Sermonis ſcientiæ.

Altera explicatio ex D. Thom.

Corollar. 1.

5. Ex quibus intelligitur hanc *fidem* ſic explicatam, non idem eſſe cum actu fidei catholicæ: imprimis enim nullam requirit obſcuritatem. Nam iuxta certam Auguſtini doctrinam epiſtola 57. & D.Thomæ 3.p.q.7.art.7. In Chriſto fuerunt omnes gratiæ gratis datæ, non fuit autem Fides Catholica, ſeu obſcura. Deinde hæc gratia non videtur tam conſiſtere in iudicio, quàm in apprehenſione rerum fidei, quæ ita in Spiritu S. dirigitur, vt expedit ad docendos alios: Et idem proportionaliter eſt de ſermone ſcientiæ, & ſapientiæ.

Corollar. 2.

Conſtat etiam ex dictis, quomodo differat hæc gratia, præcipue ſermo ſapiẽtiæ, & ſcientiæ à donis ſapientiæ, & ſcientiæ, & intellectus: Donum enim ſapientiæ, ſeu illa dona Spiritus ſancti, tantum ad hoc dantur, vt homo, & bene iudicet de diuinis rebus: & conſequenter, & conuenienti modo illa apprehendat, prout ſibi neceſſarium eſt ad recte iudicandum. At vero hæ gratiæ referuntur ad alios, & conſiſtunt in auxilio, & motione diuina, qua dirigitur intellectus hominis, vt apposite apprehendat, & diſponat res diuinas, ita vt alijs conuenienter illas proponere valeat, & docere.

Dub. 1.

6. Sed eſt dubium, ſi dictæ gratiæ conferunt homini, vt conuenienter loquatur res diuinas, quorſum inducuntur duæ aliæ, donum ſcilicet linguarum, & interpretatio ſermonum? Reſpondeo omnes has gratias deſeruire fidei, & proxime reſidere in intellectu, in quo habent ſuum primum actum, ad locutionem ordinatum. Cum enim rationalis locutio à cognitione procedat, neceſſe eſt omne donum ordinatum ad ſermonis, & doctrinæ perfectionem, reſidere in intellectu: donum ergo linguarum differt à fide, ſermone ſapientiæ, & ſcientiæ, quia cum recta locutio ex duobus pendeat, ſcilicet ex intelligentia rerum, & ex cognitione idiomatis, ſeu linguæ: tres priores gratiæ iam dictæ, perficiunt locutionem, & ſermonem, primario, & per ſe perficiendo, & dirigendo interiorem conceptionem ipſarum rerum, quam talem exhibent, qualis neceſſaria eſt explicationi conuenienti ipſius doctrinæ Fidei, quod tamen diuerſo modo efficiunt, vt expoſitum eſt. Donum autem linguarum ſpecialiter, & immediate refertur ad cognitionem ipſarum vocum, & ſignificationis earum.

Donum linguarum quo modo aliqui exponant.

7. Porro id donum varijs modis exponitur. Quidam putant ipſum non conſiſtere in hoc, vt Euangelij prædicator varijs linguis, Verbi gratia, vti norit: ſed in hoc potius, quòd dum ipſe ſua lingua vtitur, ab omnibus variarum linguarum auditoribus intelligatur. Ita videtur hoc donum exponere Cyprianus lib. de Cardinalibus Chriſti operibus capite vltimo de Spiritu ſancto. Et Gloſſa ordinaria, Actor.2. indicat Auguſtinus Pſal.54. Et videtur certe donum ſic datum eſſe Petro Actor.2. nam in vna eademque concione, vna tantum poterat lingua loqui, & tamen ab omnibus ſimul intelligebatur: Ita vero exponendo hoc donum, non accipiendum eſt, vt omnes audientes, Verbi gratia, percipiant vnicam, & eandem linguam, vel vnum idioma, atque illud intelligant, ſed potius, vt eadem vox vnico modo à prædicatore articulata, varia nihilominus perueniat ad aures aſtantium, ita vt vnuſquiſque ſuam propriam linguam audiat, & in illa prædicatorem loqui credat. Vnde huiuſmodi donum ſic explicatum non eſt aliquid inhærens proprie, vel in audiente, vel in loquente: ſed eſt potius quædam mutatio vocis, & ſoni, quæ in ipſo medio fit, antequam perueniat ad audientes. Hæc ſententia ſi ſolum dicat, hoc genus gratiæ datum eſſe aliquando in primitiua Eccleſia, eſt mihi valde probabilis: ſi tamen velit hoc ſolum eſſe linguarum donum, atque omne aliud excludat, eſt prorſus falſa, & erronea.

De prædicta expoſitione cenſura.

Communis intelligentia linguarum.

8. Vnde addendum eſt *donum linguarum* perfectum, & proprium eſſe gratiam, per quam confertur homini recipienti illud, linguas varias cognoſcere, & intelligere. Huiuſmodi enim donum receperunt Apoſtoli iuxta communem ſenſum Eccleſiæ, & traditionem. Ita Ambroſ. ſermone 61. in fine, Gregor. homil. 30. in Euangelia, Chryſoſtom. ſerm. 1. de Spiritu ſancto, & homilia 41. in Acta Apoſtolorum, Hieron. in epiſtola ad Marcellam, Auguſtinus tractatu 32. in Ioan. & tractatu 6. in primam Canonicam Ioan. & ſermone 186. & 187. de tempore 15. de Trinitate cap. 59. & lib. 32. contra Fauſt. cap. 15. & lib. 1. de mirab. Scriptur. (ſi eius eſt) cap. 9. Leo Papa ſermone 1. Pentecoſt. & Niceph. lib. 1. hiſt. cap. 2. Et patet ex Actor. 2. *Loquebantur varijs linguis, prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis.* Vbi Beda, & alij expoſitores id confirmant. Et Marci vltimo: *Linguis loquentur nouis*, & 1. ad Corint. 14. *Gratias ago Deo, quia omnium veſtrum lingua loquor.* Et ex Actor. 10. & 19. conſtat, etiam alijs fidelibus ſolitum eſſe dari hoc donum in primitiua Eccleſia. Et ratio eſt quia eſt poſsibile, & tunc fuerat maxime neceſſarium. Circa quod ſolum eſt aduertendum, ad illud donum pertinere, non ſolum intelligere, & loqui, ſed etiam ſcribere. Nam hoc totum pertinet ad exactam alicuius linguæ cognitionem,

Ad donum linguarum ſpectat etiam ſcribere.

nem, & completum illius vſum. Vnde cum Spiritus ſancti opera perfecta ſint, in ea perfectione datur per donum vnuiſcuiuſq; linguæ cognitio, quæ neceſſaria eſt ad finem à Spiritu S. intentum, & ad cõuenientem quendam ſtatum, ſeu perfectionem illius linguæ. Non eſt autem neceſſarium, vt detur ſemper exactiſsima perfectio, pręcipue illa, quæ magis ad ornatum, quàm ad vſum ſpectat. Sciendum præterea eſt, donum hoc poſſe habere latitudinem. Nã poteſt ad duas, vel tres, vel quatuor linguas extendi. Datur ergo in ea latitudine, quam Spiritus S. vult, & eſt neceſſaria fini eius. De Apoſtolis vero Auguſtin. in prologo, libri de doctrina Chriſtiana, ſcribit, omnium gentium linguis fuiſſe locutos, licet in actibus ſolum dicatur, *Variis linguis eſſe loquutos prout Spiritus S. dabat eloqui illis.*

Non tamen elegantia.

Neq; omniũ omnino linguarum notitia.

De interpretatione ſermonũ Quid?

9. De alia gratia, quæ eſt *interpretatio ſermonum*, D. Thomas agendo de gratijs gratis datis in 2. 2. nihil prorſus docet. Solùm Caietanus in proœmio quæſtionis 171. obſeruat hanc gratiam reuocari à Diuo Thoma ad eas, quæ in ſermone conſiſtunt. De qua tamen reductione Diuus Thomas, in tota quæſtione 177. vbi de *gratia ſermonis* tractat, nullam fecit mentionem, itaq; difficiliùs explicari ſolet hoc donum. Prima ergo ſcientia, ſeu modus exponendi, eſt conſiſtere hanc gratiam in eo, vt qui vnam linguã, verbi gratia, græcam ſolùm intelligit, cum alterum hebraicè loquentem audit, poſſit loquentis ſenſum, & mentem perfecte alijs interpretari: hocq; illi dari per gratiam hanc. Ita ſentit Hieronymus 1. ad Corint. 12. clarius Chryſoſtomus, & Theodoretus ibid. fauet lectio Græca, quæ eiuſmodi gratiam vocat *interpretationem linguarum*, non dicit *ſermonis*: iuxta quam expoſitionem, aliud eſt loqui linguis: aliud interpretari linguam, quam neſcis, ſiue eam audias ſiue ſcriptã legas: & eſt probabilis expoſitio, ac credibile tale donum interdum eſſe datum in primitiua Eccleſia: nam ita teſtantur antiquiſsimi illi Patres, & potuit eſſe interdum neceſſarium, vel ſaltem conueniens: videtur tamen tale donum conuenientiùs contineri ſub dono linguarum: nam eiuſdẽ rationis eſt, intelligere linguam atq; illa loqui: ſolũq; differunt tanquam perfectum, & imperfectum in eadem latitudine. Quod verò Catherin. 1. ad Cor. 12 indicat, donum *interpretationis ſermonum*, ita dari interpretanti, vt tamen ipſemet non intelligat ea, quę audit, vel interpretatur, & in hoc differre à dono linguarum, mihi non probatur, non quia ſit prorſus impoſsibile, ſed quia non apparet conueniens, neq; perfectæ motioni Spiritus S. accommodatum.

1. ſententia, ſeu primus modus exponendi hanc gratiam.

2. modus.

10. Eſt ergo ſecunda ſententia, hanc gratiam non referri immediate ad ipſum idioma, & ſignificationem vocis, ſed ad ſenſum ſententiarum, quæ proferuntur. Contingit enim quempiam bene percipere ſignificationes vocum alicuius linguæ, vel ſcripturæ, & tamen non percipere ſatis ſenſum, & mentem ſcribentis, vel loquentis. Quando ergo alicui, ex ſpeciali Spiritus S. motione datur, vt ea, quæ legit, ve audit, ita bene intelligat, vt poſsit illa alijs interpretari, iuxta ſenſum loquentis, vel ſcribentis, tunc vere recipere dicitur gratiam interpretationis ſermonum. Ita D. Thom. 1. 2. q. 111. art. 4. Et clarius lectione ſecunda in 1. ad Cor. 12. Cui addere poſſumus ex eodem 2. 2. q. 176. art. 2. ad 4. ad hoc donum, etiam deſeruire, vt illud poſsidens interpretari apte nouerit quicquid eſt, tum in ſermone, tum in ſcriptura obſcurum, ſiue propter rerum difficultatem, ſiue propter ſimilitudines, & parabolas, aut interdum etiã, ob ipſarum vocum ſignificationem, & difficultatẽ: non quia per tale donum cognoſcatur primò ſignificatio vocis: ſed quia interdũ ſignificatio ipſa multiplex eſt, & ambigua, vel vſurpatio eius metaphorica, ideoq; ad hanc etiam gratiam pertinet ita dirigere intelligẽtiam hominis, vt poſsit conuenienter interpretari, quomodo, & ratione, hoc, vel illo in loco vox vſurpetur: & ita plane gratia hæc diſtinguitur à gratia linguarum, & alijs enumeratis. Tãdem addere poſſumus eandem gratiam *interpratio-nis*, interdum dari, vt quis poſsit recte, ac prout expedit ad vtilitatem Eccleſiæ, ſacram doctrinam, & Scripturam, ex vna lingua in aliam transferre. Hoc enim non ſemper aſſequuntur omnes, qui linguam aliquam intelligunt, & ita patet reſponſio ad dubium propoſitum in num. 6.

Dub 2 principale.

11. Eſt aliud dubium, An dictæ gratiæ dentur per modum actus, an etiam per modum habitus. Nam D. Th. vbicumq; in genere loquitur de *gratia gratis data*, iudicat ſolum dari per modum actus, & fortaſſe frequenter ità accidit. Vnde quædam auxilia, quæ interdum dantur concionatoribus, vel etiam præceptoribus ſacræ doctrinæ, vt conuenienter ſuis muneribus vtantur, ad has gratias ſpectant, & tamẽ non ſemper ea dantur, neq; ſemper in poteſtate hominis eſt, vti modo illo conuenienti. Dico nihilominus non repugnare, has gratias cõferri per modum habitus. Nã imprimis certum eſt Chriſtum Dominum illas habuiſſe habitualiter. Et de Apoſtolis idẽ cenſeo quoad prædictas quinq; gratias. Ac de dono linguarum non videtur dubium. Eadem autem eſt ratio de alijs quia eadẽ fere tunc erat omnium neceſsitas. Quod ſi quæras, quid ſint tales gratiæ per modum habitus: per modum namq; actus ſatis cõſtat eſſe Dei motiones actuales. Reſpõdeo, mihi non videri eſſe proprios habitus à ſpeciebus intelligibilibus diſtinctos, ſed vel rerum, vel vocum ſpecies infuſas, aut optimam earum diſpoſitionem, ac ordinationem diuina virtute factam. Adiungere etiam poſſumus quaſi habitualem aſsiſtentiam Spiritus S. qui ſtatuit ſemper hominem mouere, prout expedit ad talem muneris executionem.

Concinit author in diſp. 21. de Incar. ſect. 2. in fin.

Dub. 3.

12. Ex quibus præterea reſoluitur dubium aliud, cum hæc omnia, ad quæ ordinãtur dictæ gratiæ videantur poſſe fieri virtute naturali ingenij humani, præcipue illuſtrati fide, & donis Spiritus S. minime neceſſarias apparere. Reſpondeo enim ex dictis, & ex D. Th. 2. 2. q. 177. art. 1. ad 1. omnia hæc ſolum dari, vt perfectiori modo fiant, eæ actiones, quæ humana induſtria fieri poſſunt. Vnde non oportet in his interuenire actus aliquos, vel habitus in ſubſtantia ſupernaturales, ſed ſufficiũt ſupernaturales in modo. Vltimo tandem reſoluitur ex nouem *gratiis gratis datis*, quinque, quas expoſuimus, ordinari ad cõuenientem doctrinæ fidei expoſitionem: Quatuor verò alias dirigi ad fidei confirmationem: Duas quidem confirmare fidem efficiẽdo opera, quæ naturam ſuperant, ſcil. *operationem virtutum, & gratiam ſanitatũ*, quæ iuxta ſupra dicta potius materialiter, quàm formaliter afferũt. (De qua, proinde gratia ſanitatis nihil oportet in præſenti materia dicere, præter ea, q̃ de fide miraculorum diximus: nam quod reliquum erat nimirum. Quis ſit modus efficiendi hæc miracula? in materia de Incarnat. & Sacramentis explicatur commodius.) Alias vero duas ſcil. prophetiam, & diſcretionem ſpirituum confirmare fidem reuelando occulta, quæ ratione naturali cognoſci non poſſunt: & inter ſe etiam potius materialiter, quã formaliter differunt. Nã diſcretio ſpirituum quoddam genus prophetiæ eſt, de qua conſequenter eſſet diſputandum, ſi liceret per tempus. Ne tamen omnia prætermittere videamur, nonnulla de prophetia diſputando tractabimus.

Habetur iam in to. de Incarn. diſp. 31. & de Sacram. diſp. 9

Late exponitur in prologom 3. de gratia c. 5. nu. 36

SECTIO III.

Quod ſit obiectum prophetiæ gratiæ gratis datæ, & quæ ſit huius nominis ratio.

EX omnibus eiuſmodi gratijs, quæ cum fide habent aliquam ſimilitudinem, ſupereſt ſolum prophetiæ donum explicandum, vt ex fine præcedentis ſectionis patet, ad quod etiam gratiam diſcretio-

Ratio nominis prophetiæ.

cretionis ſpirituum cum Diuo Thoma reuocabimus, procedemus autem in hac re eadem methodo, ſicut in fide. Eſt enim prophetia quoddam genus cognitionis ſupernaturalis, cuius obiectum, & habitus, nobis explicanda ſunt. Sed prius ratio nominis, & multiplex eius ſignificatio declaranda eſt, de quo videri poteſt late Ianſen. cap.47. Concord. & alij in Paulum 1.Corinth. 14. *Prophetiæ* ergo nomen Græcum eſt à verbo προφητεύειν deductũ, quod multas habet ſignificationes. Nam, & vaticinare, & præſagire, & interpretari ſignificat. Deductum autem eſt verbum hoc à nomine προφήτης, quod ipſum Prophetam ſignificat, hoc autem nomen à verbo φημι, *loquor*, ſeu *dico* deriuatum eſt; vnde prophetia prædictionem ſignificat; & propheta eum, qui futura prædicit, vt Sanctus Gregorius notauit homil. 1.in Ezech. & D.Irenæus lib.4.cap.37. vbi prophetiam definit. *Eorum eſſe, quæ poſt erunt, præſignificationẽ.* Idem Patres alij, infra citandi. Quæ deductio ſine dubio verior eſt, & magis propria, quàm alia, ab Iſidoro tradita 7.Etymol.cap.8. qua vſus eſt D. Th. in 2.2.quæſt.171.art.1. vt ſcil. prophetia dicatur à πρὸ *procul*, & φα'νος, id eſt, *apparitio*. Nam hæc deductio, neq; in lingua Græca habet fundamentum neq; conuenienter explicat nominis compoſitionem; præſertim cum particulæ componentes, in ea ſignificatione apud Græcos non inueniantur; πρὸ enim non *procul*, ſed *ante*, ſignificat. Et φα'νος non *apparitionem*, ſed *faciem* ſeu *lampada* ſonat. Quoniam vero futurorum prædictio, eorundem percognitionem ſupponit, & ab illa oritur, ideo *prophetiæ* nomen, non ſolum prædictionem, ſed etiam, & præcipuè, ipſam præcognitionem ſignificat. Rurſus, quia futurorum cognitio occultiſsima eſt, extenſum eſt vocabulum ad ſignificandum, non ſolum futurorum prędictionem, ſed etiam omnium rerum ita occultarum, vt humana vi cognoſci non poſsint, ſiue præteritę ſint, ſiue præſentes, & loco, aut tempore diſtantes, ſiue in corde hominis latentes, vt Diuus Gregorius ſupra notauit.

Etymol Iſid poſtponitur.

Quam late pateat ſignificatum prophetiæ.

Primus nominis prophetię vſus.

2. Ex quibus intelligi poſſunt varij huius nominis *Prophetiæ* vſus, qui in Scriptura reperiuntur. Primò enim, & propriè quædam cognitio ex diuina reuelatione indita, qua res occultiſsimæ alicui manifeſtantur, vt alijs illas annunciet, prophetia dicitur: Et hic eſt communior vſus huius vocis, præcipue apud prophetas in principio ſuorum librorum. Vt Daniel 9. *Impleatur viſio, & prophetia.* Matth.13. *vt compleatur in illis prophetia Iſaiæ.* Quanuis hæc prophetia interdum peculiariter applicetur rerum futurarum contingentium cognitioni: interdum generaliter ſumatur, vt ſe extendit ad omnia ſupernaturaliter reuelata.

2. vſus.

3. Hinc ſecundo, quia omnia, quæ in Scriptura continentur, ſpiritu diuino ſunt ſcripta, illud gratię donum, quod alicui datur, vt canonice ſcribat, ſpiritus prophetiæ dicitur, & ipſa ſcriptura Canonica vocatur prophetia: ſic 2.Petri 1. *Habemus firmiorem propheticum ſermonem.*

3 vſus.

4. Hinc tertio ſacræ Scripturæ interpretatio vocatur prophetia, quia eodem ſpiritu fieri debet, quo fuit ipſa conſcripta. Quo modo intelligit Diuus Thomas cum alijs locum Pauli Rom.12. *Habentes donationes ſecundum gratiam, &c. Siue prophetiam ſecundum rationem fidei, &c.* Nam licet intelligi poſsit de dono prophetiæ proprie dictæ, quod in primitiua Eccleſia frequenter communicabatur, vt Chryſoſtom. Ambroſ. & alij Paulum interpretantur; tamẽ prior expoſitio videtur ſatis conſentanea literę. Sic etiam poteſt intelligi illud 1. ad Theſſal.5. *Prophetias nolite ſpernere.* Et 1.ad Corinth.14. *Volo autem vos loqui linguis, magis autem prophetare*, id eſt, interpretari Scripturas, & alios docere. Et infra, *qui prophetat, Eccleſiam ædificat*, quem locum ita exponunt Patres. Ambroſ. Diuus Thom. & alij.

Prophetia in 3 ſignificat etiam in nouo teſtam.

5. Imo D.Hieron. ſuper id ad Epheſ. 4. *Quoſdam Prophetas, &c.* Indicat in nouo Teſtamento nomen *prophetæ* non ſignificare eos, qui futura prædicunt, ſicut in veteri, ſed qui infideles, & imperitos arguunt, atq; diiudicant, vt ipſe dicit; ſed quamuis fortaſſe frequentior ſit hæc acceptio, quàm prima in nouo Teſtam. illa certe non eſt prætermiſſa: neq; negandum, in nouo Teſtam. dari donum prophetię proprie dictum. Nam Prophetia in tertia acceptione, potiùs pertinet ad illam gratiam gratis datam; quæ eſt *interpretatio ſermonum*. Quin potius locum ad Epheſ.4. *Quoſdam prophetas*, alij communiter intelligunt de ijs, qui proprie futurum prædicunt, & præcognoſcunt. Chryſoſt.ibid. Oecumen.1.Cor.8. qui exemplum ponit in Agabo Act.11. & quatuor filiab. Philippi, Auguſtin. vero epiſt.58. vtroq; modo intelligi poſſe putat. In qua ſententia ſunt Ambr. Anſel. & D.Th. ad Eph.4. Vnde quod Matt.11. dicitur. *Lex, & prophetæ vſq; ad Ioannem*, etiam ad literam intelligitur de prophetijs, quæ pertinent ad myſterium Incarnat. non de ijs, quæ ad morum directionem ſpectant, vt ſentit D.Th. 2.2.q 174 ar.6.ad 2. Itaq; licet hæc tertia acceptio frequentior ſit in nouo Teſtam. tamen prima etiam reperitur in illo: ſicut etiam è contra, quamuis prima ſit frequentior in veteri, aliquando tamen ẽt tertia in vſu eſt, vt Prou. 29. *Cum prophetia defecerit, diſſipabitur populus.* Placet autẽ quibuſdam, non quamcunq; ſacræ Scripturæ interpretationẽ (etiamſi ſpiritu diuino fiat) prophetiam vocari à Paulo, ſed illam ſpecialiter, quæ eſt de prophetijs rerum futurarũ alijs reuelatarum: ita vt cõueniens interpretatio alicuius prophetiæ, ſiue completæ, ſiue complẽdæ, ad ſpiritum prophetiæ pertineat, & prophetia à Paulo vocetur, quæ videtur eſſe ſentẽtia Ambroſ. (ſi eius ſunt Comment in Paul.) & D.Th. in id 1. ad Cor.11. *Omnis vir orans atq; prophetans, &c.* Et eſt probabilior ſententia.

De hoc exemplo plures congerit Iuſtin. Eph.4 v.11

4. vſus metaphoricus.

6. Quarto translatum eſt prophetiæ nomẽ, præcipue in veteri teſtamento ad ſignificandum miniſterium cantandi Laudes, & Prophetias, in templo Domini, quomodo exponit Lyra id Paralip.15. vbi Dauid dicitur ſegregaſſe qui prophetarent in Cytharis, & Pſalterijs; quamuis Hebræi autumẽt cum miniſtri illi canerent inſtrumentis muſicis, fieri ſuper eos ſpiritum Domini, vt & prophetarent, ſicut de Eliſæo dicitur 4.Regum 3. Hoc tamen non ſatis conſtat. Vnde illam quartam acceptionem intelligit Caietan. cum 1.Reg.12. legitur inſilijſſe ſpiritum Domini in Saulem, & prophetaſſe, motum videlic. fuiſſe à Spiritu S. vt cum alijs canentibus diuinas Laudes iungeretur, & caneret. Et ita forte intelligendum eſt id 1.Cor.11. allatum. *Omnis vir orans, aut prophetans.* Namq; vt Ambroſ. & D.Thom. indicant, prophetare dicitur, qui in eccleſia prophetiam recitat, & ædificat.

5 vſus magis metaphoric.

7. Quinto, adhuc magis Metaphoricè, quoniam qui prædicunt futura, ſolent ſignis, & miraculis ea confirmare, ipſa opera ſignorum (præcipue cum fiunt in confirmationem alicuius prophetiæ iam factæ, vel in oſtenſiooem ſanctitatis alicuius prophetæ) ſolent interdum dici prophetiæ. Ita D.Thom.q. 171.art.1.ad 1. qui hoc modo intelligit id Eccleſiaſt. 48. vbi Eliſæo dicitur, *& mortuum prophetauit corpus eius.* Vnde additur *in vita ſua fecit monſtra, & in morte mirabilia operatus eſt*, nam ad tactum corporis eius mortui corpus aliud reuixit, vt habetur 4.Reg.13. ſic etiam in Scriptura in eodem ſenſu Eccleſiaſt. 49. dicitur, *oſſa Ioſephi poſt mortem prophetaſſe*: Nam licet in Scriptura non legantur miracula per oſſa Ioſephi facta, fortaſſe tamen fecerunt aliqua, vel certe, quia Ioſeph prædixerat: *Deus viſitabit vos. Aſportate oſſa mea.* Geneſ.vlt. Quod completum eſt Exod.13. dicuntur oſſa prophetaſſe, quia præſentia ſua declarabant dum portabantur, verum fuiſſe prophetam.

8. Poſtremo, quia interdum quædam occulta 6. vſus cum addito,

Angeli

Angeli lucis nobis oſtendunt, vel etiam quia Angelus malus transfigurat ſeſe permittente Deo, & quędam abdita prædicit nunc falſa, nunc vera: ideo, & prophetiæ nomen extendi etiam ſolet ad cognitionem, & prædictionem, quæ in tali dæmonum locutione fundatur, vt notat Hier. in Ezech. 13. Ierem. 23. Oſeæ 4. Et colligitur ex Ezech. 14. Ierem. 2. Eſt tamen cum eodem Hieron. aduertendum, cum de tali genere prophetiæ ſermo eſt in Scriptura, ſemper addi aliquam particulam diminuentem, quæ imperfectionem talis cognitionis oſtendat: Nam Oſeæ 9. dicitur. *Propheta ſtultus, & inſanus vir.* Et Ierem. 23. *Viſio cordis humani non de ore Domini.* Et Ezech. 13. perhibentur hi, *Prophetare de corde ſuo*: quare prophetia hæc non ſimpliciter, ſed cum addito falſa prophetia eſt dicenda.

Authoris iudicium de prædictis acceptionibus.

9. Ex quibus omnibus conſtat, prophetiam in prima acceptione, eſſe illam, quæ inter gratias gratis datas numeratur, & de qua hîc diſputamus. Ad quam reuocari poteſt ſecunda acceptio: nam vt ex dictis patet, eſt quaſi pars, & membrum primæ acceptionis. In tertia vero acceptione, ſi ſumatur vt ſpecialis gratia, ad interpretationem ſermonis ſpectat. In quinta ad operationem virtutum. Quarta vero, & ſexta, extra præſentem ſunt conſideratione, & materiam: quamuis ad Scripturas intelligendas conferant. Illud vltimo notandum ex D. Th. Aliud eſſe prophetiam, aliud inſtinctum propheticũ, qui ſolet etiam aliquando dici prophetia, licet ſi de prophetia perfecta loquamur, illa proprie eſt donũ ſupernaturale, & gratia gratis data. Ille vero inſtinctus propheticus, qui multiplex, & varius eſſe poteſt, ad prophetiam reuocatur. Quid vero ſit, & ad quid conferat, ex dicendis conſtabit. His poſitis de nomine prophetiæ, facile intelligitur, quod ſit materiale obiectum, & formale prophetiæ, de qua tractamus.

Aliud prophetia, aliud inſtinctus propheticus.

Aſſert. 1.

10. Dico ergo primo. Obiectum formale propheticæ cognitionis, eſt diuina authoritas aliquid reuelans, vel teſtificans. Ita D. Thom. 2.2. quæſt. 171. art. 3. ad 3. Et eſt concluſio de fide certa ex illo Luc. 1. *Locutus eſt* (Deus) *per os Sanctorum, qui à ſæculo ſunt prophetarum, &c.* Et Pſal. 44. *Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis*, id eſt, Spiritus S. iuxta Sanctorũ expoſitionem, & 2. Pet. 1. *Spiritu S. inſpirati locuti ſunt, &c.* Et ad Hebr. 1. *Olim Deus loquens Patribus in prophetis.* Vnde Euſeb. lib. 5. demonſt. Euang. paulo poſt initium in hoc putat, differre veros, à falſis prophetis, quòd illorum cognitio, vel locutio Dei authoritate nititur, horum vero minime. Quod etiam conſtat ex vſu Scripturæ; nam omnes, qui non Spiritu S. loquuntur, falſi prophetæ appellantur, vt patet ex paulo ante dictis. Hinc etiam Caſſiodor. in præfat. Pſalmor. definit prophetiam eſſe *reuelationem diuinam, quæ aduentus rerum immobili veritate prænuntiat.* Ratio verò communis eſt, quia cognitio prophetica eſt ſupernaturalis, certa, & infallibilis. Vnde neceſſe eſt, vt in Deo nitatur. Quæ ratio in ſequentibus magis exponetur; vbi etiam explicabimus, qualis debeat eſſe hæc reuelatio: & quo modo aſſenſus prophetæ Dei authoritate nitatur. Hæc enim intelligi non poſſunt, niſi ſimul exponamus, & differentiam fidei à prophetia, & varios prophetiæ modos.

Probatur Script.

Et ratione.

Obſeruatio pro aſſert.

11. Aduertendum autem eſt in hac concluſione, licet interdum contingat dæmonem manifeſtare occulta quædam vera, quę homo virtute ſua nequit cognoſcere, qualia ſunt occulta ſolum propter loci diſtantiam, nihilominus illam non eſſe veram, & ſimpliciter prophetiam, ſed falſam potius. Primo quia illa cognitio ex ſuo genere non fundatur in veritate infallibili, & lumine ſatis certo, vnde non eſt ſupernaturalis, ſed veluti quædam humana, & materialis fides, quam quis præbet angelo ſibi loquẽti per phantaſmatum, vel obiectorum ſenſibilium applicationem. Deinde quamuis locutio illa interdum vera ſit, quantum ad rem dictam, tamen formaliter ſemper includit mendacium: non ſolùm quia ſemper fit à dæmone cum intentione fallendi, aliquando enim vnum verum dicit, vt in multis decipiat, vt Chryſoſt. ait homil. 19. imperfect. Auguſt. lib. 2. quæſtion. Euang. q. 40. Sed etiam, & præcipue, quia ſemper id quod dicit vult teneri tanquam certiſsimum, & diuina authoritate firmatum, in quo vehementer hominem decipit. Vide D. Thom. 2.2. q. 172. artic. 6. Vnde è contrario aduertendum eſt, omnes reuelationes, quæ à ſanctis angelis fiunt, propterea ad veram prophetiam pertinere, quia non loquuntur in perſona propria; & quæ prænuntiant nõ ſua ſolum authoritate confirmant, ſed vt Dei miniſtri loquũtur, & qui reuelationem accipit, ei aſſentitur, vt diuinam decet authoritatem.

Inſtantia cõtra proxime dicta tollitur.

12. Dices, etiamſi bonus angelus ſua authoritate tantum loqueretur, infallibiliter verum eſſet quod dicit, quia non poteſt mentiri, cum beatus ſit; ergo id erit ſatis ad obiectum formale prophetiæ. Reſpondeo ſi tota aſſenſio nullo modo nitatur diuina reuelatione, erit ex ſuo genere fallibilis, quia non conſtat certiſsime angelos ſanctos, ita eſſe beatos, vt non poſsint mentiri, niſi ex diuina reuelatione, in quam vt in rationem formalem tota illa aſſẽſio vltimate reſoluitur; præcipue quia beatus Angelus quòd mentiri non poſsit, ex participatione diuinæ bonitatis, & veritatis, conſpectæ vendicat.

Aſſert. 2.

12. Dico ſecundo obiectum materiale prophetiæ proprie dictæ, eſt id omne, quod ſub diuinam reuelationem cadere poteſt. Patet concluſio à ſimili, ex his, quæ aliàs de fide diximus. Par enim eſt ratio de reuelatione fidei, & prophetię, tum quia vna reſtrictior nõ eſt quam altera, tum etiam quia de obiecto omnis habitus, & cognitionis verum habet, materiale debere adæquari formali. Dixi tamen prophetiæ *propriè dictæ*; quoniam hæc vera ſunt, ſi de prophetia ſecundum rem ipſam loquamur; At ſi etymologiam vocis, & frequentem eius vſum ſpectemus, materia eius maxime ſunt futura cõtingentia, vt D. Thom. quæſt. 171. articulo 3 & 4. diſputat ex Gregorio homilia 1. in Ezech. Chryſoſtomo præfat. ſecunda in pſalmos circa medium. Euthym. ſuper Ioan. in principio. Beda in præfat. ad pſalmos tomo octauo. Et hoc ſecundo, limitatoq; modo, vult D. Thom. vſurpari prophetiam, prout numeratur inter *gratias gratis datas*, ac diſtinguitur à *diſcretione ſpirituum*, id eſt, reuelatione cogitationum interiorum cordis, quæ ſine dubio formaliter à prophetia non differt, ſed ex parte tantum materię vnde obiter intelligitur, quod etiam ſupra diximus, non oportere omnes *gratias gratis datas*, eſſentialiter diſtingui. Sed ſatis eſſe, ſi in ordine ad diuerſos effectus, vel vtilitates Eccleſiæ ſecernantur.

Quæſtiunculæ ſubortæ ſatisfit.

14. At cur etiam nõ numeratur inter gratias gratis datas, prophetia aliqua, vel ſupernaturalis cognitio, quæ pertineat ad ſupernaturalia myſteria, & alias materias? Reſpondeo, quia hæc raro admodum communicatur in nouo teſtamento, Paulus autem numerat gratias, quæ ad Eccleſiæ Chriſti vtilitatem gratis, & communiter dantur. Vnde *ſermo ſapientiæ, & ſcientiæ, & interpretatio ſermonum,* deſeruiũt Eccleſiæ, non quidem ad reuelandum noua myſteria, ſed ad exponendum, & docendum iam reuelata. Ex quo etiam intelligitur, quod licet res infinitæ poſsint cadere ſub cognitionem propheticam, non tamen neceſſe ſit, omnes actu demonſtrari, quandocumq; alicui confertur prophetiæ donum, quia ex Dei voluntate, limitari poteſt ad quædam, & nõ ad omnia, quod per ſe ſatis conſtat, & ex exemplo fidei, quæ de finitis numero reuelatis ſolum eſt: & communi phraſi Scripturæ affirmantis non omnia Dei prophetas noſſe. Vnde cum Lucæ ſeptimo, phariſæus dicebat. *Hic ſi eſſet propheta, ſciret vtiq; quæ &c.* non recte argumentabatur, vt interpretes quidam obſeruant, quia non neceſſaria conſequentia id ſe-

Ita obſeruãt Tolet. & Maldon.

quitur : niſi forte interpretemur de propheta per antonomaſiam : id eſt de illo, qui erat Meſsias.

Obiectio cõtra aſſert,

15. Obijcies contra concluſionem : Ex ea ſequi res, quæ naturaliter cognoſci valent, poſſe eſſe materiam prophetiæ : poſſunt enim à Deo dicto modo reuelari : conſequens autem videtur contra D. Th. 2.2.q.171 art.3. ad 1. vbi conſtituit differentiam inter *ſapientiam ſcientiam, & prophetiam*, quod ſcil. illæ priores verſantur circa naturaliter cognoſcibilia : hæc verò non item.

Solutiò.

Reſpondeo, id de poſsibili concedẽdum eſſe, ſicut ratio facta conuincit, ac de fide conceſsimus, patetq; etiam à ſimili, in ſcientia per ſe infuſa animæ Chriſti. Imo de facto interdum id fieri ſentit D. Th. d. q.174.a.3. & q.12. de verit. a.2. vbi planè confirmat ea, quæ de obiecto prophetiæ diximus In eo vero loco q.171. ſolum vult, ordinariè Deum non reuelare ꝓphetis niſi ea, quæ abſcõdita ſunt lumini naturali : indicat etiam aliam differẽtiam, quicquid per gratias *ſermonis ſapientiæ, & ſcientiæ, & interpretationis ſermonum* fit, poſſe aliàs fieri naturaliter, ac ſolum propter quendam peculiarem modum, pertinere ad *gratias gratis datas* : qui tamen modus non variat actus ſubſtantiam, quia non pertinet ad obiectum formale, ſed ad quandam perfectionem accidentalem, vt facilitatem, efficaciam, & cæt. Donum verò *prophetiæ* totum eſt ſupernaturale, vt ex dicendis patebit ampliùs.

SECTIO IV.

Quis, & qualis ſit Actus prophetiæ?

Aſſert. 1.

DIco primo. Actus prophetiæ eſt ſupernaturalis quædam cognitio, in diuina reuelatione fundata, à qua locutio vel prædictio prophetica procedit. Concluſio eſt Diui Thomæ, ſecunda ſecundæ, q. 171. articulo primo. Et omnino certa. Circa quam eſt aduertendum, fuiſſe antiquam hæreſim Montani, prophetas in extaſi fuiſſe ſemper locutos, ita vt non intelligerent, quæ loquerentur : ſic refert Euſeb. 5. Hiſtor. cap. decimoſexto, & decimoſeptimo. Vnde ex Miltiade, & Apollonio contra hanc hæreſim, nonnulla adducit. Eandem impugnat Epiphan. lib.2. hæreſ.48. Et Hieronym. in præfat. Iſaiæ.

Legatur author lib.1. de orat. mentali c.19.

Probatur 1. pars aſſert.

Prima igitur pars concluſionis, ſcil. prophetiam conſiſtere in cognitione, patet ex illo Iſaiæ primo. *Viſio Iſaiæ quam vidit.* Similiter Ezechiel. primo. Et Daniel.1. dicitur Deum dediſſe Danieli intellectum omnium viſionum, & ſomniorum. & capite decimo, *Intelligentia enim opus eſt in viſione :* & propterea olim prophetæ dicebantur videntes 1. Reg. 9. Quod exponentes Hieronym. Oſeæ 12. & Theophylact. Matt.1. affirmant appellatos eſſe videntes, quia occulta videbant, & nuntiabant. Iuxta id Pſalm.50. *Incerta, & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi.* Et confirmatur. Nam prophetæ in Scriptura dicuntur ſapientes. *ſapientis autem cor* (inquit Eccleſiaſticus cap tertio.) *intelligitur in ſapientia* : ore ſcil. proferendo. Stulti autem (vt de hæreticis dicitur 1. ad Timoth.1.) *neſciunt quæ loquuntur, neque de quibus affirmant* Ratio clara eſt, quia prophetiæ donum perficit hominem humano modo, & perfecto : loqui autem ſine intelligentia eorum, quæ dicuntur non pertinet ad perfectionem humanam, ſed eſt potius amentium, & ſomniantium, & aliquando vſu rationis carentium

Videſup diſput 3. ſect 8 n. 18

Probatur 2. pars.

Secunda vero cõcluſionis pars, eam ſcil. cognitionem ſupernaturalem eſſe, probari poteſt : primo ex dictis de obiecto eius in præceden. ſect. & ex teſtimonijs Scripturæ paulo ante allatis, in quibus prophetia dicitur donum, & gratia Spiritus S. Secundo, ex dictis à ſimili, de cognitione fidei, quam ſupernaturalem eſſe late oſtenſum eſt. Tertio, id clarius conſtabit ex dicendis.

Vide ſup. d. 6 ſect 5

2. Sed aduertendum, non negari à nobis prophetas interdum in extaſi, & alienatione à ſenſibus, recipere propheticas reuelationes : nam potius hic eſt vnus ex perfectioribus modis prophetiæ, vt Auguſtinus lib. quæſtionum ſuper Geneſ. quæſt.80. notat, & videri poteſt D. Thom. 2.2.q.173. art.3. ſed dicimus eos, qui verè prophetæ ſunt, etiamſi in extaſi illuminẽtur, vere nihilominus intelligere, quid ſibi reueletur, aliàs non eſſent vere illuminati à Deo, ſed tanquam inſtrumenta mortua ſe haberent.

Notatio 2.

Secundo aduertẽdum fieri poſſe interdum, vt verba prophetæ, aut viſio illi demonſtrata, plura myſteria cõtineat, quàm ipſe intelligentia percipiat; vt quæſt. illa art. 4. D. Th. notat, quia cum prophetæ lingua, & mens ſint Spiritus S. inſtrumẽta, quæ non adæquant virtutem principalis agentis, non eſt neceſſe omnia intelligi à prophetis, quæ Spiritus S. intendit : quanuis reuera nemo dicendus ſit verus, & proprius propheta, nec donum prophetiæ recipere, niſi circa ea, quæ intelligit : quia, vt dixi, in cæteris ſunt eius mẽs atq; lingua quaſi inſtrumenta mortua : vt ſi Deus irrationale animal faceret proferre verba, quæ ſignificarent futurum euentum, verba quidem propheticam prædictionem continerent : illud tamen animal non eſſet propheta.

Notatio 3.

Ex quo tertio aduertẽdum eſt cum Auguſtin. lib.2. ad Simplicianum quæſt.1. & libro 2. de Geneſ. ad literam capite decimo ſeptimo. aliquando efficere Deum, vt quis proferat verba continentia prophetiam, quam ipſe, qui profert non aſſequitur, ſed alium ſenſum in illis verbis intelligit, vt de Caypha conſtat, Ioannis vndecimo. is tamen homo non eſt vere propheta, neq; donum prophetiæ recipit, ſed, vt Diuus Thomas ait, habet quendam inſtinctum propheticum, vel potius directionem à Spiritu ſancto in ſua locutione, qua fit vt ea proferat verba, & eo modo, quo intentioni Spiritus ſancti deſeruiunt, ipſo homine non intelligente. Idem autẽ ſimile eſſet, ſi Deus cogeret hominem proferre verba prophetica contra eius voluntatem, & intentionem : quomodo refert Ioſephus libro 4. antiquitat. capite ſexto, iuxta Galeni verſionem adducens hiſtoriam de Balaam, qui vocatus ad maledicendum populo Dei, coactus eſt illum benedicere, *Etiam ipſe Balaam*, inquit, *potentior eſt Deus, quam mea voluntas*, & paulò ſuperius : *putas quoties facta ſunt aperienda, in nobis ſitum eſſe, quicquid dicamus, aut taceamus afflati diuino ſpiritu, ipſe voces, quales vult profert, & oracula, nobis neſcientibus, neq; cogitantibus.* Simile quippiam videre eſt ſuo modo, in eo qui diuinam viſionem recipit, cuius tamen ſignificationem non intelligit, vt patet de Pharaone Geneſ.41. & de Nabuchodozor, Danielis ſecundo. tales enim non ſunt verè prophetæ, neq; habent donum prophetiæ, quia hoc non in apprehenſione ſenſibilium ſignorum, ſed potius in cognitione, & ſupernaturali iudicio ſignificatarum rerum conſiſtit. Vnde potius fuerunt prophetæ, Ioſeph, & Daniel, qui eorum Regum ſomnia ſunt interpretati, vt Auguſtin. inquit ſupra. & 12. Geneſ ad lit. cap.9.

Aſſert. 2. de Fide

3. Dico ſecundo. Actus, & cognitio prophetiæ certus eſt, & infallibilis. Ita D. Thomas, citata quæſtione 171. articulo 6. Eſtq; de Fide, ac patet ex dictis de obiecto formali : nam nititur diuina reuelatione, cui falſum non poteſt ſubeſſe, vt ex dictis ſupra etiam diſputatione tertia conſtat.

Vnde probetur.

Vnde D. Thomas quæſtione 174. articulo tertio, docet finem prophetiæ eſſe *manifeſtationem veritatis, ſuper hominem exiſtentis*, & Irenæus libro quarto, cap. 42.43.52. Vbi hæc late confirmat, & inter alia ait in cap.43. *Prophetia priuſquam habeat efficaciam ænigma eſt hominibus, cum autem euenerit, quod prophetatum eſt, magnam vim habet ad confirmandum intellectum, & clarè oſtendit Deum eſſe præſcium futurorum.*

Confirmat.

Confirmatur. Nam ad hanc certitudinem iudicandã, ſæpe in Scriptura prædictio prophetica de re futura, tanquam præterita, narratur, vt late declarat Epiphan. hæreſ.79. & Aug. epiſt.57. & concione in Pſalm. 3. & concione ſecunda in Pſal. 103. Propter eandem etiam rationem vtitur ſæpe

Scriptu-

Scriptura eo dicendi modo, *factum eſt hoc, vt adimpleretur, quod dictum eſt per prophetam &c.* Illa enim particula, *vt*, non ſemper habet vim cauſalis notæ: non ideo enim ſemper fiunt, quia prædicta ſunt, ſed potiùs è contrario, quia facienda erant, ideo prædicta fuerunt, vt Epiphanius ait hæreſ. 38. Indicat ergo particula illa, *vt*, vim neceſſariæ conſequentiæ, id eſt, vt, quod prædictum fuerat per prophetam, infallibile eſſe monſtretur. Ita Cyrillus libro nono in Ioan. capite decimo. Chryſoſtomus homilia 55. & 80. in Ioan. & homilia vigeſima ſeptima in primam ad Corinth. Euthymius in Ioan. decimum. Epiphanius ſupra. Contra hanc veritatem errauit Apelles, referente Euſeb. quinto Hiſtor. cap. decimo tertio, qui dixit Dei prophetas ſibi eſſe contrarios, & falſum nuntiare; ſed eſt manifeſta blaſphemia, vt ſatis conſtat ex dictis. Videri que poſſunt adducta ſuperius diſputatione tertia, ſectione quinta, num. ſecundo.

Aſſertio 3. 4. Dico tertio Actus prophetiæ debet eſſe cognitio certa, nō tantum rerum reuelatarum, ſed ipſius etiam reuelantis. Senſus eſt, vt illam recipiens, poſſit certum iudicium ferre, Deum eſſe, qui ſibi reuelat, & conſequenter, vt poſſit diſcernere quid ſpiritu diuino, quid verò humano ipſe loquatur. Ita docet Diuus Thomas q. 171 articulo 5. & ſumitur ex Hieronym. Iſaiæ 1. vbi tradit ſolis veris prophetis in Scriptura tribui nomen *videntis*; quia illi ſoli poterant dicere: *Oculi mei ſemper ad Dominum.* Probaturque concluſio aperte ex præcedente, quia non poteſt eſſe iudicium rei reuelatæ certum, & infallibile, niſi eadem certitudine iudicetur, *Deum eſſe reuelantē.* Nam ſi hoc certum non habetur, dubitari poterit de veritate reuelationis: ergo, & de veritate rei reuelatæ. Confirmatur 1. Nam eâdem certitudine, qua prophetæ affirmant res ſibi reuelatas, affirmāt etiam Deum ſibi reuelaſſe veluti cum aiunt. *Hac dicit Dominus.* Aut *ſermo Domini qui factus eſt &c.* Aut *in veritate miſit me Dominus ad vos*, Ierem. 26. & ſimilia. Confirmatur 2. à ſimili de fide noſtra; nam impoſsibile eſt credere res fidei certas eſſe, niſi credamus certe à Deo fuiſſe dictas.

Probatur authoritate.

Item ex præcedenti.

Confirm. 1.

Confirm. 2.

5. Obſeruandum verò eſt hanc, & præcedentem concluſionem procedere de cognitione vere prophetica, non aūt de omni illa, quæ dicitur eſſe ex inſtinctu prophetico. Poteſt enim Spiritus ſanctus mouere hominem interdum ad aliquid iudicandum, ita tamen, vt nequeat certe dignoſcere, an inſtinctus ille ſit à Spiritu S. tunc ergo iudicium illud certum non eſt, nec vera prophetia: ſicut in materia de Grat. dicebamus, quòd licet iuſti interdum moueantur à Spiritu S. ad bene opinandum de propria iuſtitia, non tamen ideo certò cognoſcunt, ſe eſſe in gratia, quia non certo iudicant motionem illam, vel iudicium eſſe à Spiritu ſancto: ac de hoc inſtinctu prophetiæ dixit Gregorius homilia prima in Ezechiel. interdum prophetas ex ſuo ſpiritu aliquid proferre, quod ex ſpiritu prophetiæ naſci ſuſpicantur. Loquiturq; de veris, & ſanctis prophetis, vt legenti patebit manifeſte, *qui tamen*, inquit, *docti & correcti à Spiritu ſancto, ſtatim ſe ipſos, quia falſa dixerint reprehendunt:* ne ſcilic. poſsit error accidere: non eſt enim ſenſus Gregorij, huiuſmodi ambiguitatem fiue, vt loquitur, ſuſpicionem interuenire in vera prophetia, atque ab Spiritu ſancto dictata, ſed Sanctos, veroſque prophetas non ſemper ex certa prophetia loqui; ſed interdum ſolùm ex inſtinctu prophetico, tunc tamen non affirmare, vt certa, quæ proferunt, ſed cum ea dubitatione, quam habent, & ſe habere ſuſpicantur. Vnde ſi verus fuit inſtinctus, nō corriguntur, ſed interdum adueniente maiori luce, & reuelatione Spiritus S. confirmantur: ſi vero inſtinctus tantum fuit humanus, *Corriguntur*, inquit Gregorius: quod præcipue habet verum in ſanctis prophetis, qui in Scriptura prophetarunt:

Non omnis cognitio ab Spiritu S eſt prophetica.

Habetur nūc lib. 9. de gratia c 11.

nam vt eorum veritas eſſet omnino integra, & indubitata, prouidit Spiritus S. vt ſi quid interdum loquerentur ſpiritu humano, ſtatim ſe corrigerent ſpiritu diuino afflati, qui etiam cum ita loquuntur, nō ex aperta prophetia, ſed ex aliquo inſtinctu, hoc ipſum ſuo ſermone indicant. Patet hoc in Nathan 2. Reg 7. Qui dicenti ſibi Dauid, velle ſe ædificare templum Domino. Reſpondit: *Vade, & omne, quod eſt in tuo corde fac, quia Dominus tecum eſt*, & tamen ſtatim nocte ſequenti, edoctus à Domino intellexit, per veram prophetiam; Deum nolle, vt Dauid ſibi templum ædificaret. Vnde in prioribus verbis Natham non fuit locutus, tanquam certo cognoſcens ſpiritu prophetico, ſed vt vir quidam ſanctus, qui putabat ſe ſpiritu Dei loqui. Tamen quia propheta erat ſanctus, & quaſi ex officio ad id à Deo deputatus, totius rei veritatem poſtea cognouit.

6. Ad hunc modum explicandum eſt ſancti Spiritus auxilium, quod ſcriptori Canonico datur, vt Sacram, & Canonicam Scripturam conficiat. Dupliciter enim dari poteſt; primo, vt is, qui ſcribit, certo cognoſcat, ſe in ea ſcriptione eſſe inſtrumentum Spiritus ſancti, vt cum Dauid aiebat. *Lingua mea calamus ſcribæ*, & hoc plane ad veram prophetiam pertinet. Secundo poſſet quiſpiam in re ipſa ſcribere à Spiritu ſancto motus, ipſo tamen ignorante, & neſciente, ſe in ea ſcriptione à Spiritu ſancto dirigi: qui modus, an interdum contigerit, exploratum non habeo: ſi tamen contingeret ita fieri, ſcriptor ille proprie non eſſet propheta, neque eius cognitio prophetica: ſcriptura vero in ſe eſſet infallibilis, & ſacra, quamuis apud nos authoritatem non haberet, niſi Spiritus ſancti authoritate aliàs nobis conſtaret, ſe eſſe talis Scripturæ principalem authorem.

Spiritus S. auxiliatur cānonico ſcriptori duplici modo.

7. Sed adhuc ſupereſt difficultas circa ſecundam concluſionem: Nam videntur dari prophetiæ nonnullæ incertæ, imo, & falſitatem continentes, vt illa Ionæ 3. *Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur*, & illa Iſaiæ 38. & 4. Reg. 20. *morieris tu* &c. Confirmatur. Nam interdum in Scriptura prædicuntur futura contingentia incerta, quæ non ſemper poſſunt prædici tanquam præſentia Deo in æternitate, vt ſupra D. Thom. reſpondet: ſunt enim talia interdum, vt abſolute nunquā ſint futura, & conſequenter, nec ſint præſentia, & tamen ſub conditione prædicuntur, id eſt, ſi hoc erit, illud ſequetur: quæ conſecutio adhuc eſt incerta, & contingens: talis ergo reuelatio prophetica nō poterit eſſe certa. Exemplū eſt 1. Reg. 23. vbi Dauid conſuluit Dñm in hunc modum *ſi hic expectauero, & Saul venerit, tradent me viri &c?* Reſpondit Deus, *tradent.* Et tamen, nec ipſe poſtea expectauit, neq; venit Saul, & ita non fuit traditus: quod ſi poneretur illa conditio, quod ipſe ſcil. expectaret, vt veniret Saul: adhuc eſſet contingens tradi, vel non tradi, quia erat adhuc liberum.

1 obiectio cōtra 2. aſſert.

8. Reſpondetur: propter argumentum poſitum diſtinguunt Patres duplicem prophetiam, aliam abſolutam, & ſimpliciter, aliam comminatoriam, quę in ſenſu quo fit, eſt omnino certa, vt vero exteriùs ſonat, videtur aliquando deficere. Et huiuſmodi ſunt illæ prophetiæ, quæ in argumento citantur. In ijs enim comminationibus, quæ propter peccata fiunt, ſemper ſubintelligitur illa conditio, quam explicat Ierem. cap. 18. *Loquar*, inquit Deus, *aduerſus gentem vt diſperdam, & diſſipem, &c. Si autem pœnitentiam egerit gens illa de peccato ſuo, agam, & ego pœnitentiam.* Hoc modo in opere imperfecto apud Chryſoſt. homil. 1. prope finem in Matth. dicitur aliam eſſe prophetiam ex præſcientia, & hanc immutabilem vocat: cuiuſmodi eſt, *Ecce Virgo concipiet*, &c. aliam ex iudicio operum: *& hæc*, inquit, *ſolet mutari ſecundum quod ſonant verba.* Item homilia quinta ad populum; & 14. ad Romanos, in parte morali paulo poſt initium, & 22. in Geneſ. paulo ante medium. Sic etiam

Reſpondetur duplicē prophetiam diſtinguendo.

Hieronymus Ierem.11. Et Ezech.3. E.33. *Comminatio,* inquit in illo cap.3 *non in hominem, ſed in peccata eſt, neq; in eos, qui conuertuntur à vitijs, ſed qui in peccatis remanent.* Idem Daniel. quarto. & Amos 3. dicit, Deum comminare, vt homines terreat ne inferat ſupplicium. Eodem modo Gregor. 20. moral. cap. vigeſimo tertio dicit, Deum interdum mutare rem, quamuis non mutet conſilium, & lib.12. capite ſecundo dicit Eſaiam prophetaſſe tempus, quo Ezechias mori debebat, ſeu moriebatur, non quo moriturus erat. Eadem diſtinct. vtitur, Eucherius libro ſecundo in Geneſ. cap.31. Theodoret. præfat. in 12. Prophetas. Origenes homilia prima, in Ieremiam. Vnde quod idem Origenes homilia decima ſexta, in Numeros indicat, omnes has prophetias comminatorias eſſe abſolute intelligendas; & ſi abſolute proferantur, & poſtea non habeant effectum, non eſſe à Deo, ſed ab humano ſpiritu; eſt omnino falſum: vnde neque ab ipſo ſimpliciter illud affirmatur, ſed ſolùm refertur, vt notauit Cano libro ſecundo de locis capit.18. §. *Secundæ vero.* Eſt enim contra communem ſenſum, & ſententiam Patrum; nam conſtat ex dictis prophetias Ionæ & Eſaiæ, & ſimiles fuiſſe veras, & à Spiritu ſancto factas, & tamen non fuit in earum verbis expreſſa illa conditio, quæ in eis ſubintelligebatur. Putare autem in huiuſmodi prophetijs aliquid miſceri ab ipſo propheta, ſpiritu humano dictum; apertè facit contra ſacræ Scripturæ dignitatem, & veritatem; quare tanquam erroneum eſt reijciendum.

Erronea interpretatio apud Orig.

Prophetia abſoluta, à comminatoria, vt diſcernatur.

9. At quomodo quæſo intelligitur prophetiam eſſe comminatoriam, & conditionalem, vel potius abſolutam? Reſpondetur breuiter primùm ex materia prophetiæ; nam quandocumq; eſt comminatio de pœna pertinente ad ſtatum huius vitæ, vel, quæ fit homini in hac vita viuenti, intelligi poteſt comminatoriè niſi effectus aliud oſtendat. Quia enim ſcimus Deum eſſe paratum ad remittendum peccata, & æternam pœnā agentibus pœnitentiam, ideo quandocumq; de viatore dicitur, illum fore damnandum, vt de Iudæis ſæpe Euangelium loquitur, ex vi verborum ſæpe intelligitur comminatoriè, Dico *ex vi verborum.* Nam interdum effectus poteſt oſtendere prædictionem eſſe fundatam in præſcientia futurorum, quando vero comminatio eſt de pænis temporalibus, poteſt, & comminatoriè, & abſolute intelligi, quia etiamſi homo emendetur, ſæpe tamen Deus infert talem pœnam: quomodo vero intelligenda ſit, certò quidem ſolùm ex effectu, probabiliter autem, ex verbis, & coniecturis colligi poteſt. Quia vero conditio, quæ in his comminationibus ſubintelligitur, ſupponit ſtatum viæ, & liberum arbitrium flexibile ad bonum, ideo comminationes, quæ fiunt de pœnis pertinentibus ad ſtatum damnatorum, abſolutum ſenſum habent.

Ad confirm. in num 7

Diſcutiuntur iam: tum in opuſc lib.2 de auxiliis, & lib.1 de abſoluta ſcientia c.6 tum etiam in lib.1 de prędeſtin, c 7 & prolegom. 2 de grat.

10. Ad confirmationem reſponſio illa obſcura mihi ſemper viſa eſt, nec plane vnquam ſatisfecit, quæ inter Thomiſtas circumfertur, occaſione eorum, quæ Sanctus Doctor ſcribit 1.p.q.19.art.7. & 2.2.q.171.ar.6.ad 2. & q.173.ar.1. de duplici modo quo Deus futura cognoſcit; in cauſis, nimirum, & in ſe ipſis exiſtentibus realiter in ipſa æternitate. Vterq; enim modus difficilis omnino apparet, vt ſuis locis erit diſcutiendum. Quapropter ad propoſitam in hoc loco confirmationem ſummatim dicimus, non ſolùm abſolute futura, ſed etiam futura ſub conditione certiſſime à Deo ſciri, idq; non ex reali aliqua præſentia ſeu coexiſtentia cum Deo iam tunc, cum illa nouit, aut etiam ob cognitionē cauſarum, quia cum liberæ ſint (de his enim contingentibus ſermo eſt) ſemper indifferētes in actu primo à Deo, & quouis intellectu cognoſcuntur: atq; adeo nullatenus ad certum aliquem effectum determinatæ: ſed quia talia futura, ſiue abſolute futura ſint, ſiue ſolùm ex conditione, veritates quędam obiectiuę ſunt ab infinita Dei virtute intelligendi ſolummodo attingibiles: ratione cuius ſcientiæ certiſſime reuelari poſſunt à Deo, & interdum reuelantur, nullo vero modo in confuſo, aut cum indeterminatione aliqua, ex parte ipſius Dei reuelantis, vel prophetæ, talia futura Dei nomine prædicentis. Itaq; prædictæ confirmationis aſſumptum negari debet: itemq; prædictionem illam ex 1.Reg. fuiſſe vllatenus incertam.

11. Alia difficultas in hac, & præcedente quæſt. ſupereſt, quia omnia, quæ diximus de actu, & obiecto prophetiæ, communia ſunt actui, & obiecto fidei, cum tamen prophetiæ donum diſtinctum ſit, propter hoc ergo proxima Sectio inſtituenda eſt. 2. obiectio principalis.

SECTIO V.

Vtrum actus prophetiæ ſit euidens; atq; adeo quomodo ab actu fidei diſtinguatur?

Dvæ ſunt hoc loco ſententiæ extremæ. Prima affirmat prophetiæ actum ſemper eſſe euidētem in atteſtante: ita Caietanus 2.2.q.1.artic.4.q.5. art.1.q.171.art.5. qui varia congerit loca D.Thomæ, ſed nullus eſt apertus: ſolum enim ait prophetiam eſſe certiſſimam cognitionem immutabilem, & infallibilem, vt patet q. illa 171.art.5. & 3. contra gent. cap.154. & q.12. de veritate, vbi ſolum videtur aliquid ad rem ſcribere, art.1. ad 4. dum conſtituit differentiam inter fidem, & prophetiam, quòd fides perficiat intellectum in ordine ad affectum, non vero prophetia, qua certe differentia vult actum fidei eſſe imperatum à voluntate, non vero actum prophetię, vnde addit *oportere, vt propheta diſtinctè inſpiciat, quæ cognoſcit* vox enim *diſtinctè* non confuſæ cognitioni, ſed obſcuræ videtur opponi, cum poſita ſit ad diſtinguendam fidem à prophetia. Et hinc in q. illa 171 art.1. ad 4. ait idem D.Th. per prophetiam ita percipi diuina, vt auferatur obſcuritatis, & ignorantiæ velamen, & art.3 ad 2. prophetiam conferre cognitionem rerum, quam non confert fides, quod non poteſt verificari niſi ratione euidētiæ. Secunda ſententia omnino negat, cognitionem prophetiæ poſſe eſſe euidentem. Quod communiter ſentiunt Thomiſtæ, eo quod 2.2.q.173.art.2.ad 3. habeatur prophetiam importare quandam obſcuritatem, & in locis alijs videatur Sanctus Doctor requirere certitudinem in propheta. Sed media via nobis tenenda eſt.

1 opinio affirm. Caiet.

Nullibi eam ſatis expreſſit D.Thomas

2 opinio omnino negat.

Aſſertio 1 de qua ſupra diſp.5 ſect.8 à num.10

2. Dico igitur primo nō eſſe ſemper neceſſarium, vt prophetica reuelatio in cognitione euidenti fundetur, & conſequenter neq; prophetiam eſſe ſemper cognitionem euidentem. Probatur primò: quia ſicut nos habemus à Deo reuelationē huius veritatis. *Antichriſtus erit,* ita prophetæ potuerunt accipere ſimilem reuelationem obſcuram earum rerum, quas prædicebant. Nam ſufficiebat illis ad hoc certa cognitio. Indicat vero Caietan. non potuiſſe prophetis fieri immediatam reuelationē obſcuram, cum nos fide credamus, quæ manifeſtata ſunt prophetis, ſicque oportuiſſe illa euidētia eſſe prophetis, ne procederetur in infinitū. Sed non oportuit procedi: Quoniam ſiſtimus in euidentia, quam Deus ipſe habet de rebus, quas reuelat: cur enim non poterit Deus immediate reuelare per obſcuram reuelationem: nam ſicut per angelos, vel homines res ita proponit, vt eas, efficiat euidenter credibiles, & non euidēter veras: poterit ſane immediate per ſe ipſum idē præſtare: imo probabile eſt ita egiſſe cum angelis, & fortaſſe etiam cum primo homine, idemq; fere eſt de reuelatione facta Abrahæ Gen. 17. Erat enim ſine dubio obſcura: cum Abraham adhibendo, illi fidē, magnum habuerit meritum ad Roman.4. Iacob.2. & idem conſtat in reuelatione facta Beatiſſimæ virgini per angelum de conceptione Filij. Neq; refert eas reuelationes factas eſſe per angelos, quia reuelationes etiam propheticæ per eos fiunt, ac re vera, quod

Obiectio Caiet. non vrget

Pro angelis vide lib 5 de Angel. c.5 à num.15 pro 1 homine libro 3 de ope re ſex dierū cap 18 nu.14 tomo 2 in 3 p. diſp 19 ſect 4 ad fin.

quod per Angelum fiebat, poterat Deus per ſe ipſum efficere præcipuè quia non erat euidẽs Abrahę, vel Moyſi, an Deus ſibi immediatè, an per Angelum loqueretur. Dices, poteſt quidẽ fieri talis reuelatio, ea amen non ad prophetiam, ſed ad fidẽ ſpectabit.

Aſſertio 2.

3. Propterea dico ſecundò, reuelationes factæ prophetis, non ſolum eſſe poterant, ſed frequenter, erant ineuidentes. Vnde cognitio, & aſſenſio, quæ in illis fundabatur non erat eſſentialiter, ſed accidentaliter tãtum diſtincta à cognitione fidei.

Probatur ex Script.

Probatur cõcluſio ex facto Abrahæ ſupra adducto, fuit enim ineuidens illa reuelatio, quia non intulit neceſsitatem ad aſſentiendum, ſed locum reliquit libertati atq; etiam merito. Item aſſenſio Abrahæ eſſentialiter fidei fuit Geneſ. 15. ad Romanos 3. & 4. Iacob. 2. *Credidit Abraham Deo*, & ad Hebr. 11. expreſsè numerat Paulus fidem Abrahæ de filio ſuſcipiendo. Et tamen D. Thom. citata q. 171. art. 5. exprimit illas fuiſſe propheticas reuelationes, & certitudinem Abrahæ fuiſſe propheticam: ergo &c. Idẽ apertè docet Paulus Hebr. 11. de reuelationibus factis Iſaac, de Iacob, & Eſau: & ſimiliter Iacob in eadem fide benedixiſſe filios ſuos. Quem tamẽ ea in re prophetaſſe conſtat ex ſacra Scriptura, & ex communi Patrum traditione. Atq; ex his iudicare poſſumus, & debemus de reliquis prophetis, qui vt plurimum præſtantiores non fuerunt: præſertim quia Paulus ſupra enumerans prædictos Dauidem, Samuelẽ, & alios, ſolùm cognitionem fidei illis tribuit: & omnia, quæ Scriptura ſacra aliàs commemorat eos fuiſſe operatos ſpiritu prophetiæ, Paulus fidei tribuit. Vnde 1. ad Corin. 13. Cognitionem propheticam vocat cognitionem imperfectam, & ex parte. Hinc etiam Chryſoſtomus initio enarrationis in Iſaiam ſcribit prophetas eſſe dictos videntes, non quia clarè viderint ſemper, ſed quia tanta certitudine audiebant, ac ſi viderent. Idem Hieron. Eſai. 1. Et in Abdiam prophetam, vbi explicans cur prophetæ vocabulis *Viſionis, & videndi*, vtantur, ait vti propter certitudinẽ, non ob claritatẽ, eo quòd ſenſus viſus omnium certiſsimus exiſtat.

Probatur ratione.

Ratio verò vniuerſalis eſſe poteſt, quia hæc obſcura cognitio, & certa ſimul, ſufficiens eſt ad omnem propheticam prędictionem, & actionem, & alioquin multò accommodatior eſt ſtatui viatoris, & eius vtilitati, vt nimirum ipſe etiam credendo mereatur.

Obiectio 1. eiuſque ſolutio.

4. Obijcies primo. Cur ergo prophetia inter gratias gratis datas numeratur. Nimirum quia eadem cognitio, & reuelatio fidei, vt eſt fundamẽtum propriæ iuſtitiæ, pertinet ad auxilium gratiæ gratum facientis prout verò ſpecialiter ac ſingulari modo confertur ad aliorum vtilitatem, pertinere poteſt ad gratias gratis datas. Quare non quilibet actus fidei ad prophetiam ſpectat, ſed actus prophetiæ addit peculiarẽ modum; videlicet, vt fundetur in reuelatione immediatè facta ipſi prophetæ, per Deũ vel Angelum, atque vt referatur ad commune bonum Eccleſiæ, eiuſq; fides inde augeatur, & confirmetur.

Obiectio 2. & illius reſponſio.

Obijcies ſecundò. Ergo talis aſſenſus in propheta ipſo non neceſſarius erit, ſed liber potius. Reſpondetur concedendo illatum, ſi actus naturæ ſuę relinquatur, Deuſq; ab extrinſeco non inferat neceſsitatem, quicquid alij cenſeant. Quod primò liquet ex dictis, cum docuerimus actum prophetiæ quoad eſſentiam, eiuſdẽ eſſe rationis cum fide. Secundò quia vbi euidentia non datur, nequit intellectus ab intrinſeco neceſsitari ad aſſenſum. Deniq; exemplo Abrahæ idem conuincitur cuius aſſenſus liber omnino fuit, quandoquidem, & laudabilis, & meritorius extitit, & idem cẽſendum de aliis Hebr. 11. adductis.

De loco D. Thom citato in nu. 1.

Ex quo patet, differentiam illam à D. Thoma olim poſitam in quæſtionibus de veritate, vel veram non eſſe, vel ſolùm permiſsiuè intelligẽdam, nimirum de ratione prophetiæ non eſſe pendere ab affectu ſicut eſt de ratione fidei, quod inferius exponemus; vel deniq; talem differentiam non tam eſſe in ipſis aſſenſibus, quàm in iis, quæ illos antecedebant. Nam propheta recipit reuelationem, & quoad hanc receptionẽ neceſſario omnino præuenitur eius voluntas, vt docet D. Thom. q. 171. ar. 1. ad 4. Vnde non poſſet, etiamſi vellet, vlla ratione auertere intellectum à conſideratione, & quaſi auditione diuinorum, quod in fide locum non habet.

Aſſert. 1. de qua in diſp. 22 ſect. 3. de incarnat.

5. Dico. Tertio non eſt impoſsibile cognitionẽ propheticam eſſe euidentem. Ita debent opinari, qui probant, non repugnare Deum communicare creaturæ euidentiam abſtractiuã myſteriorũ fidei, quod tenet Scot. in 1. d. 3. q. 1. Capreolus in 2. diſt. 23. Maior q. 4. Prologi.

Confir. exẽplis Script.

Confirmariq; poteſt. Quoniam certiſsimum eſt, Chriſtum Dominum fuiſſe prophetam. Deuter. 18. *Prophetam ſuſcitabit Dominus de fratribus veſtris*, quod de Chriſto Domino interpretatur Stephanus Act. 7. Ipſe etiam Chriſtus Ioan. 4. & Matth. 18. ſe prophetam vocat, dicens: *non eſt propheta cum honore in patria ſua*: & tamen non habuit obſcuram cognitionem; Neq; dici poteſt, hoc ſolum potuiſſe habere locum in illo, ratione Viſionis beatificæ: docet enim ac probat D. Thom. 3. p. q. 4. art. 8. Chriſtum prophetam non fuiſſe per Viſionem beatificam.

Vide in diſp. 30. Metaph. ſect. 12. à n, 4 & lib. 2. de Angel. c. 17.

Confirmatur amplius aſſertio, quia, ſi Deum, & quæ ipſum immediatè attingunt, vt eſt hypoſtatica vnio, excipiamus; nihil eſt, quod per euidentẽ notitiam infuſam cognoſci non poſsit extra viſionem beatam, vt patet de ſcientia infuſa animæ Chriſti, imò graues authores, vt Scotus nullam exceptionem faciunt, quos tamen non probamus, ergo poterit aliqua talis cognitio prophetæ infundi.

4. Aſſertio, cum ſit de facto coniecturis oſtenditur.

6. Sed quæres, an ea ſit communicata de facto aliquib. prophetis. Pro quo ſit quarta aſſertio in ordine. Credibile eſt aliquando propheticam reuelationem fuiſſe euidentem: & quoad hoc admittitur ſententia Caietani in nu. 2. Cum verò concluſio de facto procedat, neq; habeamus apertũ teſtimoniũ Scripturæ, ſolum poſſumus coniectura vti. Igitur ſi in Chriſto Domino certum eſt, propheticam cognitionẽ fuiſſe euidentem, vt diximus, certè intelligimus, id non eſſe extra, vel contra rationem prophetiæ. Credibile ergo eſt, Deum communicaſſe prophetis aliquibus hunc prophetiæ modum. Nam is ex parte ipſius prophetiæ, eſt perfectior, non repugnat verò ſtatui viæ, & ipſa varietas conducit ad perfectionem operum Dei: ergo &c. Confirmatur.

Tres prophetiæ gradus capitales ex D. Thom.

Nam cum tres capitales ſint gradus prophetiæ, vt patet apud D. Thom. 2. 2. q. 174. Vnus per externam, & ſenſibilem propoſitionẽ. Alter per imaginariam viſionem. Tertius per puram intellectualem illuſtrationẽ: videtur ſanè probabile in hoc tertio gradu eleuari mentem prophetæ, vt aliquo modo clare videat, quæ ſibi reuelantur, ſaltem in teſtificante. Vnde D. Tho. ibi art. 2. ait hanc prophetiam maximè appropinquare ad Viſionem Patriæ. Citatq; id ſecundi Regum 23. *Mihi loquutus eſt fortis Iſrael*, & infra. *Sicut lux Auroræ, oriente ſole mane, abſq; nubibus rutilat.* Hoc deniq; confirmant adducta ſuperiùs pro ſententia illa Caietani.

Triplici medio obiicitur cõtra aſſert.

7. Sed obſtat primò. Quia ſequitur cognitionem prophetiæ in diuerſis, ſpecie eſſe diuerſam, contra Diuum Thomam quæſt. 171. artic. 3. ad tertium. Secundò, quia iam tales prophetæ non haberent fidem. Tertiò, quia ea cognitio non eſt tam perfecta, quàm alia obſcura, cum videatur minus certa: non eſt ergo neceſſaria, neque conueniens.

Ad 1. medium

8. Ad primum concedimus ſequelam. Ad Diuũ Thomam reſpondeo primùm mutaſſe ſententiam. Nam q. 174. art. 1. docet propheticas reuelationes poſſe ſpecie eſſe diuerſas. Improbabile enim eſt, quod Caietanus comminiſcitur, non loqui Sanctum Doctorem ex propria ſententia, ſed alienas

referre. Simili enim facilitate dici poſſet: vbicunque ille Patrū ſententias explicat, non loqui ex propria. Aliter vero poſſet occurri: in priori loco non affirmare, omnes propheticas reuelationes eſſe eiuſdem ſpeciei, ſed aſſerere prophetiam vnitatem ſumere à luminis vnitate, quamuis materialia obiecta ſint diuerſa; nunquam tamen dixiſſe lumen illud ſemper vnicum eſſe, atque eiuſdem ſpeciei. In poſteriori autem loco, quamuis nobis faueat, non videtur propriè loqui de ſpeciebus, prout ſignificant eſſentias diuerſas, ſed diuerſos modos prophetiarum. Hæc quoad Diuum Thomam. Quoad rem ipſam planum videtur *prophetiæ*, & *prophetæ* nomen, non neceſſario ſignificare eandem ſpeciem cognitionis. Nam & Chriſto Domino, & puris etiam hominibus tribuitur, in quibus certum eſt, non fuiſſe cognitionem ſpecie vnam. idemque poteſt inueniri inter puros homines. Vnde *propheta* nomen commune eſt, ſumptum ex officio prædicendi futura, licet ex diuerſa cognitione ſupernaturali procedat.

Cognitio prophetica eſt genus.

Ad 2. mediū.

9. Ad ſecundum reſpondetur primò, interdum non eſſe inconueniens, prophetam non habere fidem quia aliquando materia prophetiæ talis eſt, vt nihil referat illam credere per fidem, veluti, quid alius cogitet, vel ſit ne ſanctus, vel quid fiat in loco diſtanti. Secundò negatur ſequela, quia licet pro inſtanti, in quo quis recipit euidentem reuelationem non exerceat actum fidei, tamen poſt illud tempus poterit exercere, vt aliàs dixi: imò & ſimul, cum id non implicet.

Vide ſupra diſp. 3. ſect. 9.

Ad tertium.

10. Ad tertium inſinuatur dubium breuiter nunc expediendum, poſſent enim multa diſcuti, ſcilicet, An illa cognitio euidens in teſtificante, ſit certior, quàm fides. Item an ſit perfectior, vel minus perfecta. Dico igitur cognitionem euidentem in teſtificante poſſe eſſe duplicem vnam fundatam in Viſione Beatifica, qua quis clarè videt Deum eſſe, qui loquitur; & hanc eſſe perfectiorem cognitione fidei, quia, & omnino fundatur in prima veritate, ſicut fides, & præterea ſuperat in euidentia. Altera poteſt eſſe cognitio euidens in teſtificante, quæ fundatur tantùm in ſignis, vel effectibus creatis ſupernaturalibus, quæ ipſum teſtificantem ſupernaturaliter manifeſtant, & hæc mihi videtur minus certa, quàm fides; quia non nititur in ſola prima veritate: ſed ex parte reſoluitur in ſigna creata. An verò id ſufficiat, vt fides ſimpliciter perfectior dicatur in genere entis, dubia res eſt; quia multum aliunde ponderant aliæ conditiones illius cognitionis ſupernaturalis, & euidentis; quamuis, vt dicamus talem cognitionem communicatam eſſe prophetis, ſatis ſit, illam eſſe perfectiorem in ſupernaturali euidentia, & in abſtractiori modo cognitionis.

SECTIO VI.

Detur ne habitus prophetiæ, & qualis ſit?

Diſputatur hæc quæſtio à Diuo Thoma 2. 2. q. 171. art. 2. & Caietano latè; ne fortaſſe de nomine contendamus, tria præcipuè videnda ſunt. Primùm quid infundatur prophetiæ per modum actus primi, quo poſſit actū propheticæ cognitionis elicere. Secundò quantum illud duret tam ex natura rei, quàm de facto: & hinc tertiò conſtabit, quomodo prophetia ſit vel non ſit per modum habitus. Circa primùm: Ad cognitionem propheticam, ſicut ad omnem aliam, duo poſſunt requiri. Aliud ex parte obiecti, ad apprehenſionem eius, ſcilicet ſpecies: Aliud ex parte potentiæ, ad iudicium, nempe lumen, aut aliquid ſimile: & vtrumque ſine dubio, eſt aliquo modo neceſſarium in prophetis. De priori, hoc eſt de ſpeciebus Diuus Thomas 2. 2. quæſtione 173. articulo ſecundo docet optimè, varios modos eſſe reuelationum propheticarum, & ad omnes neceſſarias eſſe ſpecies, quia nulla conceptio mentis ſit ſine illis. Quando ergo prophetia ſit, rebus alicui externo ſenſui oblatis, ſpecies induCuntur à talibus obiectis, indeque fiunt phantaſmata, ac tandem ſpecies ipſæ intelligibiles. Quando verò ſit reuelatio per imaginariam repræſentationem, noua infunduntur phantaſmata, ſi neceſſaria ſint: vel certè diuinitùs ſit, vt præexiſtentia in imaginatione debito modo coordinentur, & imaginationis vis confortetur ad vſum eorum neceſſarium, vt conſpiciat, & apprehendat diuina: inde vero reſultat in intellectu ſimilis intelligibilium ſpecierum compoſitio, & ordinatio. Quando autem prophetica reuelatio eſt purè intellectualis, per ſe primò infunditur ſpecies intellectui, vel intellectus ipſe confortatur ad vſum, & compoſitionem ſpecierum, quas habet, quæ omnia per ſe ſatis clara videntur.

Diſtributio tractandorum.

1. Pars de requiſitis ad cognitionē propheticā.

Varietas formandarum ſpecierum intra prophetam.

2. Circa vltimum hoc, eſt nonnullum dubium: quia nulla eſt prophetica reuelatio humana, ita ſpiritualis, vt vſus eius & cognitio non pendeat à phantaſmatibus: ergo numquam poteſt eſſe per influxum ſpecierum intelligibilium, ſine infuſione phantaſmatum: non ergo ſecundus, & tertius modus inter ſe differunt. Reſpondeo, verum fortaſſe eſſe, prophetas ordinariè & regulariter cognoſcere, quę reuelantur, cum dependentia, à phantaſmatibus. Nam vt Dionyſius ait cap. 1. Cæleſt. Hierarchiæ. *Neque aliter fas erat infirmitati noſtræ lucere diuinum illum radium, niſi ſacrorum varietate velaminum, quibus ad ſuperiora ferremur operum:* licet fortaſsis aliquibus interdum, vt Moyſi, & Paulo, etiam abſtractior cognitio data ſit. In illo autem ordinario modo, adhuc eſt differentia inter reuelationem imaginariam, & eam, quæ dicitur purè intellectualis. Nam in priori offeruntur prius apud imaginationem ſenſibilia, quæ altiora myſteria repræſentant. ipſaque imaginatiua virtus confortatur diuinitùs, vt ea vehementer apprehendat, atque inde reuelatio tranſit ad intellectum. At verò in reuelatione intellectuali, tota ſupernaturalis apprehenſio eſt in intellectu: phantaſia verò ſolùm cooperatur conuertendo ſe ad ſua phantaſmata, non quidem apprehendendo res intellectui ſuprà dicto modo manifeſtatas, ſed operando tantùm naturaliter, circa ea materialia obiecta, quæ materiam illius reuelationis, vtcunque concernunt. Ratio eſt, quia intellectus in huiuſmodi reuelatione non apprehendit ſibi reuelata omnino purè, & abſque vlla proportione ad res materiales, cum id excedat modum apprehenſionis intellectus coniuncti, ſed apprehendit ea, ſub conceptu, vel ordine ad rem aliquam materialem: ideoque phantaſia tunc verſatur circa materiale aliquod, cui apprehenſio intellectualis proportionatur. Vnde ad eiuſmodi reuelationem, regulariter, non eſt neceſſaria infuſio noui phantaſmatis: quia præcedit communiter imaginationem: quod ſi interdum non præcedit id per accidens contingit: & ita intelligendus Diuus Thomas 2. 2. q. 174. art. ſecundo in corpore, & ad 4.

Dubium de quo etiam li. 2. de orat. menta c. 14.

Reſoluitur.

3. De ſecundo, ſcilicet, de infuſione luminis, Diuus Thomas, in quæſtionibus 171. & 173. vtrobique articulo ſecundo, docet neceſſariam eſſe talis luminis infuſionem, quod ſit principium cognitionis, & iudicii, quo propheta iudicet prophetiam veram eſſe, & penetret etiam ſenſus eorum, quæ apprehendit, ac ſibi reuelantur: nam quæ ſupernaturaliter manifeſtantur, lumine ſupernaturali manifeſtari oportet, iuxta Paulum Epheſ. 5. debet autem lumen proportionari manifeſtationi, & cognitioni: ergo &c. Confirmaturque ex vſu Scripturarū, & Pa-

De lumine quod ſit, & quid, ac quotuplex.

& Patrum; frequenter enim ſermonem faciunt de hoc prophetico lumine. Quid verò illud ſit, non ab omnibus eodem explicatur modo. Alij volunt eſſe tantum actuale Dei auxilium. Alii eſſe qualitatem impreſſam. De munere etiam dicti luminis obſcurum eſt, An ſit vnum, vel plura: atque adeo, an lumen ipſum ſit multiplex, nec ne? Duo nimirum intelligere poſſumus etiam diſtincta realiter, prophetis neceſſaria, præcipuè in reuelationibus imaginariis. Primum, vt probè intelligant quid per res in imaginatione apprehenſas ſignificetur. Apprehendit enim Pharao, exempli gratia, ſeptem ſpicas, non intellexit tamen earum ſignificatum: Ioſeph autem maximè. Atque hic videtur eſſe effectus vnus huiuſce luminis. At vlterius requiritur ſecundò, vt ea ſignificatione percepta, iudicet propheta verum eſſe, quod ſignificatur. Nam poſtquam Ioſeph intellexit ſignificationem ſomnii, dubitare poterat, an id verè futurum eſſet. Vtrumque ergo videtur tribuere lumini prophetico. Diuus Thomas ſupra atque etiam Caietanus. Cum tamen diuerſi ſint ac ſeparabiles effectus, diuerſa lumina videntur requirere. Eſt ſimile quippiam in intelligētia Scripturæ. Aliud enim eſt verum ſenſum Scripturæ percipere, id eſt, quid Author illius verbo ſuo ſignificare voluerit: Aliud vero fidem adhibere ipſi ſcripturæ. Nam ſecundum hoc ad fidem ſpectat: non verò primum, per ſe loquendo. Poteſt enim infidelis intelligere quid ſignificetur in Scriptura, quin illud credat. Vnde cum primum illud ſupernaturaliter ſit, ad *interpretationem ſermonis* pertinet.

Luminis prophetici eiuſdem, aut etiā diuerſi varius vſus.

4. Dicendum igitur videtur, hæc duo eſſe in prophetia diſtincta, & vtrunque poſſe tribui lumini, accepto latè pro quacumque virtute, & auxilio: verum primum illud, nimirum perceptio ſignificati imaginariæ viſionis non ſpectat ad perfectam rerum intelligentiam, ſed potiùs ad perfectam apprehenſionem, vel auditionem veritatis reuelatæ, quæ iudicium eius antecedit, videturque peragi penetratio hæc, & quaſi interpretatio viſionis, aut per nouam internam locutionem, ſpecierumve infuſionem: aut per nouum vſum antiquarum, diuino auxilio factum, quo oſtenditur hoc, vel illud, talibus ſignis repræſentari: ſicut inter homines aliud eſt audire parabolam: aliud interpretationem ipſius: aliud denique ſentire rem per parabolam ſignificatam, eſſe veram. Nam duo priora per ſolam apprehenſionem fiunt: tertium in iudicio conſiſtit. Verum eſt quidem in ſecundo poſſe etiam admiſceri iudicium, credendo ſcilicet ſignificationem, ſeu interpretationem datam, eſſe veram: hoc tamen, quia in prophetica reuelatione nullam habet difficultatem diſtinctam ab ea quæ eſt in iudicio de veritate ipſarum rerum, tum etiam quia vtrumque eadem ratione, eodemque teſtimonio credendum eſt: ideo vno lumine perficitur, atque adeo, vnicum tantum admittendum eſt ad cognitionem, & iudicium propheticum requiſitum: probabileque eſt tale lumē qualitatem eſſe intellectualem ab ipſa actuali cognitione, & iudicio diſtinctam tanquam principium eius: quia omnis actus ſupernaturalis requirit ex parte potentiæ lumen, & principium ſibi accommodatum, à quo procedat, vt conſtat inductione, generalique ratione huiuſcemodi actuum. Quod haud dubie verum eſt, quando reuelatio prophetica ſit euidens: quando verò obſcure ſit conſequenter dicendum, illud lumen non eſſe diſtinctum ab habitu fidei, cum iudicium non ſit, ſpecie diſtinctum à credulitate fidei. Quanuis peculiaris difficultas eſſe poſſet, ſi contingeret, vel fingeremus, eam reuelationem propheticam fieri homini habitum fidei nondum habenti: tunc enim aſſenſus illius eſſet primus actus ſupernaturalis, qui iuxta doctrinam aliàs datam, non procedit ab habitu, neque à qualitate infuſa potentiæ per modum actus primi ſed immediatè à potentia cum auxilio. Dicendum tamen eſt, ſi reuelatio ſit euidens nullam eſſe difficultatem, poſſet enim ille primus actus procedere à lumine, & claritate infuſa. Nam quòd primus actus procedat ab habitu, credimus repugnare ſolum in actibus, qui ſunt diſpoſitiones ad ipſum habitum. At vero tale iudicium cum eſſet euidens, eſſet quoque actus neceſſarius, vnde per lumen infuſum poſſet neceſſitari intellectus ad eliciendum illum. Si verò reuelatio eſſet obſcura, concedi poſſet illum primum aſſenſum non eſſe à lumine, quod ſit habitualis qualitas, ſed ab auxilio Dei actuali, niſi quis dicat, ante illud iudicium, naturâ ſaltem, præcedere voluntatem aſſentiendi, quæ non ab habitu eſt, ſed ab auxilio, poſt quam ſtatim infunditur intellectui lumen aſſenſum eliciens. Hoc enim de actu fidei dici poſſe in materia de Gratia diximus.

Cōſule diſp. 29 de Incarnatione.

Habetur iam lib. 2. de gratia cap 5. à nu 9. & lib. 8. c. 12.

2 pars q an requiſita ad prophetiam, dentur permanenter.

5. In ſecunda parte quæſtionis, communis ſententia eſſe videtur, nihil eorū, quæ dantur prophetæ, ad eliciendum actum, durare in illo niſi quandiu durat actualis reuelatio, atque adeo dari tantum per modum tranſeuntis. Ita D. Thomas q. 171. art. 2. fauent Gregor. & Hieron. infra citandi. Congruentia eſſe poteſt. Quia cum prophetia detur ſolum propter aliorum vtilitatē, ea ſolummodo dantur, quæ huic fini neceſſaria ſunt. Ad hunc autem finem ſufficit ſemel cognoſcere, quæ prædicenda ſunt. Alia multa afferri, & citari ſolent in confirmationem huius ſententiæ, quæ hoc reuera non probant, ſed quippiam aliud valdè diſtinctum. Vt ergo hanc, & tertiam quæſtionis partem reſoluamus, aduertendum, duobus modis intelligi poſſe prophetiæ donum eſſe habituale. Primo, vt ſit donum permanens, quo prophetæ liberum ſit, quando, & quomodo voluerit, occulta cognoſcere, ac prædicere. Secundo dici poteſt habituale, quia in ordine ad id, quod ſemel reuelatum eſt, permanet.

Dupliciter dici poteſt habituale, prophetiæ donum.

1. aſſertio de fide circa hanc partem 2. quæſtionis.

6. Dico primo. In poteſtate, prophetæ, ſitum non eſt occulta omnia cognoſcere, & prædicere cum voluerit. Eſt certa concluſio de fide, eamque intendit D. Thomas in illo articulo ſecundo quæſtionis 171. Hieron. Epiſtola 125. trium quæſtionum ad Damaſ. q. 3. vbi multa Scripturæ loca congerit, & ſolùm Chriſtum Dominum excipit, ac meritò. Poſſedit enim altiori modo prophetiæ donum habitualiter. Idem ſcribit Ieremiæ 18. Ezech. 35. vbi ponderans illud Ioan. 1. *Super quem videris ſpiritum deſcendentem, & manentem*, docet proprium fuiſſe Chriſti habere omnes gratias Spiritus Sancti, ac prophetiam per modum habitus. At in aliis ſolùm manent ea dona, quæ ad vitæ ſanctitatem neceſſaria ſunt. Quomodo Ioann. 14. dicitur. *Apud vos manebit, & in vobis erit*. Idem habet Gregorius ſecundo moralium capite vltimo, & homil. 1. in Ezechiel. Oecumenius ad Theſſal. ſecundo, & patet breuiter, ex nonnullis Scripturæ locis 1. Reg. 10. Samuel non cognoſcebat, quem ex filiis Iſai, Deus elegiſſet, donec præſente Dauid, ſenſit interius propheticum ſpiritum 2. Regum 7. Natham ignorabat, quidnam Deus ſtatuerit de ædificatione templi 4. Regum 4. Eliſeus fatetur, *Dominus celauit à me, &c.* Amos 3. *Nonſum propheta*, quia videlicet tunc non ſentiebat ſpiritum prophetiæ. Hinc Apoſtoli, & prophetæ in Scriptura Sacra aliqua ignoraſſe ſupponuntur, vt Iſaac, ignorabat ſe benedicere Iacob, cum tamen aliàs prophetaret in ipſa benedictione: & Paulus 1. ad Theſſal. 3. *Miſi*, inquit, *ad cognoſcendam fidem veſtram*.

Probatur ex Scriptura.

Caietani expoſitio tripliciter impugnatur.

7. Ad confirmandam porro hanc concluſionem adfert Diuus Thomas ſupra rationem obſcuriſſimam, in qua Caietan. prolixè immoratur, ac ſe torquet fruſtra. Primùm, quia tota ratio, & diſcurſus Caietani ſupponit, non eſſe poſſibile lumen ſuper-

ſupernaturale natura ſua permanens, & durans per modum habitus, quo poſsint videri occulta, quæ in prophetia manifeſtantur, præter lumen gloriæ. Hoc autem falſum eſt, vt patet in ſcientia infuſa animæ Chriſti. Quod ſi dicatur illam habuiſſe dependẽtiam à lumine gloriæ: certè nulla apparet repugnantia, quòd ſit aliud ſimile habituale donum abſque illa dependentia. Supponit præterea Caietanus, dari ſupernaturale lumẽ, quod ex parte potentiæ ſit principium actus, & iudicij ſupernaturalis, ita natura ſua tranſiens, vt ſpecie differat à lumine permanente, etiam reſpectu eiuſdem actus, & obiecti, quod mihi etiam falſum videtur, vt in prima parte oſtenditur. Quia omne lumẽ ſupernaturale vera eſt qualitas: cuius eſſe non in fieri, ſed in facto eſſe conſiſtit: & quia ſupernaturale eſt, vendicat ſubiectum perpetuum. Vnde ſi contrario careat, vt in præſenti reuera caret, naturâ ſuâ eſt permanens, neq; obeſt, quod à Deo dependeat in conſeruari, id enim lumen gloriæ, & fidei, etiam ſortiuntur. Et hoc ipſum confirmat exemplum de lumine corporeo exiſtente in aere, quo abutitur Caietanus, non enim eſt illi eſſentiale, eſſe in tranſitu, & in fieri, cum ſit qualitas natura ſua permanens, dependens licet à cauſa ſuperiori in fieri, atque eſſe, quod qualitati permanenti non derogat. Per accidens verò eſt, quòd nunc citò tranſeat, quodque cauſa illius perpetuo motu cieatur. Tertiò ſumit Caietanus in ſuo diſcurſu, aſſenſum propheticum nunquam procedere à voluntate inclinante, cuius contrarium oſtendimus. Non ergo concluſionis ratio eſt, quòd illius oppoſitum repugnet, ſed quia nõ oportuit, neque decuit. Primum vt Gregorius ſupra cap. 17. ait *ne mens prophetæ in præſumptionem eleuetur*. Et Eucherius, vt hac ratione humiliaret excellentes viros, ac ſe eſſe ignorantes faterentur ſolaq; diuina gratia poſſe aſſequi talem cognitionem. Secundò ita expediebat fini prophetiæ, qui eſt vtilitas fidelium, vt tunc ſcilicet daretur, cum eſſet opportuna: ne tantum donum inter homines vileſceret. Tertiò per modum congruentię, accommodari poteſt ratio Diui Thomæ, quia prophetia eſt præcipuè de futuris contingentibus, quorum præſentia ſoli Deo eſt connaturalis, & vt ita dicam, habitualis: atq; adeo non decuit purum hominem præcognoſcere per modum habitus hæc futura, præter beatos qui Deo ipſi ſunt excellenti illo modo vniti.

Vide lib. 1. de attributis c. 16. nu 4.

Vera ratio triplicis cõgruentiæ pro aſſertione. 1. Congruentia.

Secunda.

Tertia ex D. Thoma.

Aſſert. 2. probatur.

8. Dico ſecundo. Prophetiæ donum communiter non datur, per modum habitus, ſimpliciter loquendo: etiam reſpectu eorum, quæ reuelantur. Hæc concluſio non eſt tam certa, ſicut præcedens: attamen illam etiam videtur intendiſſe D. Thom. adductis nonnullis ſcripturæ locis. Nam vbicumq; ſermo eſt de prophetica cognitione explicatur tanquam conſiſtens in actuali Dei locutione, veluti cum dicitur. *Factum eſt verbum Domini. Loquutus eſt Dominus.* Mane *erigit mihi aurem, vt audiam quaſi Magiſtrum* Iſai. 50. Ratio vero eſt, *quia prophetia ſimpliciter*, non dicitur de quacunq; cognitione rei futuræ, vel occultæ: nos enim multa occulta, & futura cognoſcimus, nec tamẽ cognitionẽ propheticã habemus; includit ergo cognitio prophetica ſingularem reuelationem, & locutionem Dei oſtendentis peculiari modo, quæ occulta ſunt, factamque proinde inſtar cuiuſdam impreſsionis tranſeuntis, ita vt in poteſtate hominis non ſit eo modo cõcipere, vel apprehendere res quoties libuerit, aut efficere, vt Deus ad ipſum ita loquatur. Inferes, ergo actu propheta ille ſolum eſt, qui actu reuelationem ſuſcipit. Neganda tamen illatio, ac dicendum cum Diuo Thoma articulo ſecundo, ad ſecundum citato, dici etiam prophetam poſſe cui non actu ſit reuelatio, ſeu quia ex præcedentibus reuelationibus manet aliquo modo diſpoſitus ad percipiendum diuina: ſeu quia deputatus à Deo eſt, vt prophetiæ munus ſuo tempore exerceat iuxta id Ierem. 1. *Prophetam in gentibus dedi te.* Quomodo Num. 11. aſſeritur ſeptuaginta viros à Moyſe electos recepiſſe ſpiritum Domini, & prophetaſſe, & nunquam amplius ceſſaſſe: non quòd ſemper prophetauerint, ſed quòd reiecti non fuerint à munere prophetandi, ac certis temporibus receperint diuinas reuelationes prout expediebat.

Suadetur 1. ex ſcript.

Et ratione.

Aſſertio 3. bimembris.

9. Nihilominus tertiò dicendum eſt, ex prophetica reuelatione manere aliquid per modum habitus in propheta; quod interdum non eſt eſſentialiter diuerſum à lumine, quo aſſenſum præbuit propheticæ reuelationi: Probatur primum, quoniam prophetæ recordantur eorum, quæ viderunt, manent ergo in eis ſpecies. Deinde tranſacta reuelatione, iudicant de veritate eius, tanta certitudine, quanta iudicauerant dum perageretur: ergo habent habituale aliquod principium, quo aſſentiantur, atq; vtuntur, cùm libuerit. Quocirca ſi reuelatio prophetica fuit ineuidens, lumen quod fuerat principium aſſentiendi, quodq; adhuc manet, ſecundum ſubſtantiam idem eſt: nimirum lumen fidei, vt oſtendimus ſect. præced. quanuis non maneat ſub ratione prophetici luminis, ſed ſimplicis fidei, eò quòd propheticam cognitionem exercere nequeat cum non maneat coniunctum cum eiſdẽ ſpeciebus omnibus, aut certe cum omni earum vſu, & apprehenſione: id enim non ſemper in voluntate prophetæ ſitum eſt, vt in num. 6. notaui, ſed ex peculiari Dei motione pendet. Quòd ſi cognitio fuit euidẽs, lumen quidem, quod in inſtanti reuelationis datur ad aſſentiendũ, aptum de ſe eſſet ad permanendum: non tamen crediderim permanere, tum quia conſentaneum non eſt puro Viatori, tum ob congruentias alias in num. 7. adductas. Ac patet in Paulo, & Moyſe, ſi eleuati credantur ad Deum videndum in vita mortali.

Suadetur 1. membrum.

Declaratur 2.

SECTIO VII.

De Cauſis, & Effectibus prophetiæ.

TRactantur hæc à Diuo Thoma 2. 2. q. 172. Ac ſuppoſitis iis, quæ diximus, difficultatem non habent. Nam ſi loquamur de cauſa formali, nullam habet prophetia præter ſuam eſſentiam, eſt enim ipſa quædam forma. Si de finali, dictũ iam eſt, dari ob vtilitatem aliorum, qui eſt finis extrinſecus, ex Dei voluntate, ſeu intentione pendens. Nam intrinſecè ipſa eſt propter cognitionem obiecti, quæ per ſe magna perfectio eſt, communicarique poteſt homini interdum, propter ſingularem eius dignitatem, & excellentiam, vt Beatæ Virgini. Vnde obiter etiam liquet, quis ſit effectus prophetiæ; ſcilicet vtilitas aliorum, & confirmatio fidei per cognitionem, & prædictionem occultorum. De cauſa efficiente ſuperiùs oſtenſum eſt, principalem eſſe Deum ſupernaturaliter operantem, atq; adeo diuinationes illas, quæ dæmonum virtute fiunt, veras non eſſe prophetias. Concurrunt autem aliquando Sancti Angeli, vt Diuus Thomas articulo ſecundo ait, & Caietanus benè explicat, tanquam miniſtri, vel inſtrumenta Dei non infundendo ſpecies, aut lumen, neq; per ſe efficienter mouendo intellectus, aut voluntates prophetarum, ſed applicando obiectum per ſimilitudines, vel phantaſmata ſimilia, ac docendo inſtruendoque hominem, vt latiùs in prima parte expoſuimus: atque etiam, An omnes propheticæ reuelationes miniſterio Angelorũ ſint factæ. Vnde improbatus relinquitur error eorum, qui prædictiones omnes propheticas, neſcio in quam virtutẽ occultam referre conabantur, cum quibus latè diſputat Medina lib. 2. de recta in Deum fide c. 1.

Cauſa formalis, & finalis prophetiæ.

Cauſa efficiens. Angeli cauſæ inſtrumentales reuelationum.

Habetur iam in lib. 6. de Angelis cap. 16.

2. Vltima cauſa prophetiæ eſt ſubiectiua, quæ

Cauſa ſubiectiua.

rationem

ratiorem habet cauſæ materialis: de qua primò dicendum, eam debere eſſe creaturam rationalem, cum irrationalis capax non ſit intelligentiæ. Secundò, propter rationem contrariam, omnem rationalem creaturam per ſe loquendo eſſe capacem huius doni. Hinc tertiò, quilibet viator eſſe poteſt ſubiectum prophetiæ non obſtante quacumque morali, vel naturali diſpoſitione praua, non quidem naturali, quia Deus Author prophetiæ vincere poteſt talem diſpoſitionem, vel illam remouere: ſic enim homines lingua impeditos facit eloquentes, vt Exod. 4. Ierem. 1. Vnde licet in homine impedimenta inueniantur vſus rationis, Deus tamen poteſt, vel illa auferre, vel illis non obſtantibus eleuare mentem ad ſpiritualem intelligentiam ſine dependentia à ſenſibus. De diſpoſitione etiam morali patet, quia donum hoc non requirit per ſe, coniunctionem per charitatem cum Deo: & certum eſt interdum communicari peccatoribus, vt docet Hieronymus in id Matth. 7. *Domine nonne in nomine tuo prophetauimus?* Et Auguſt. lib. 83. quæſtionum, quæſt. 79. & lib. 2. ad Simplician. quæſtione 1. Vnde eſt illud 1. ad Corinth. 13. *Si habuero prophetiam, charitatem autem non habeam.* Diuus Thomas etiam artic. 6. adhibet exemplum de Balaam, Numer. 22. diuinante Dæmonis arte, vt colligitur ex capite 20. Leuitici, cum tamen aliquando prophetauerit diuino ſpiritu, prædicendo incarnationem, & capite 21. dicitur, Deum illi fuiſſe locutum. Idem docet Auguſt. tum ſupra, tum ſerm. 103. de tempore, & Abulenſ. Ioſue 13. quæſt. 14. & Num. 22. quæſt. 3. Adhibet rurſum Diuus Thomas exemplum in Sybillis, de quibus tamen quicquid Abulenſ. ea quæſt. 14. & alii contendant, non ſatis conſtat, quales fuerint, vt Caietanus aduertit. Quartò Anima etiam ſeparata, quæ nondum peruenit ad terminum, eſt capax huius doni; vt docet D. Thom. quæſt. 174. artic. 5. ad 4. exemplo animæ Samuelis Eccleſiaſt. 46. Quintò de Beatis. D. Thomas 2. 2. quæſt. 174. artic. 5. & 3. p. q. 7. artic. 8. negat eos eſſe capaces prophetiæ: ſed intelligendum formaliter, quia vt beati ſunt, habent altiorem cognitionem: tamen in re dubium non eſt, quin ſimul habere poſsint cognitionem rei futuræ eiuſdem rationis cum cognitione prophetiæ, & patet in Chriſto, & cognitionibus, & reuelationibus, quas beati habent extra verbum. Vult tamen Diuus Thomas hanc cognitionem in Beato, vt ſic, non eſſe ex parte ſubiecti prophetiam, ſed ex parte ſolùm cognitionis: eo quod propheta propriè dicatur, qui cognoſcit, quæ ratione ſtatus ſibi occulta ſunt, atque procul: reſpectu autem beatorum (conſiderando illorum ſtatum) nihil eſt procul, quia in ſe babent fontem ſcientiæ, in quo vel formaliter, vel cauſaliter, omnia, quæ oportet, videant, qua ratione intelligi poteſt illud Pauli. 1. Cor. 13. *Siue Prophetiæ euacuabuntur &c.*

Beati vt poſſint eſſe cauſa ſubiectiua prophetiæ.

Vt etiam dæmones.

3. Vltimo dæmones quoque ſunt capaces reuelationis propheticæ, quæ interdum fit ipſis per Angelos Sanctos, vt Auguſtinus docet 12. Geneſ. ad lit. cap. 19. Et D. Thomas q. 172. artic. 6. Exiſtimo autem ita fieri reuelationes Dæmonibus, vt propriè non eleuentur ad cognitionem ſupernaturalem ex parte potentiæ, & obiecti formalis: quia licet hoc non repugnet, non tamen eſt conueniens eorum ſtatui. Satis ergo eſt ita doceri ab Angelis, vt ipſi conuincantur ad credendum ex euidentia aliqua ſignorum, vt aliàs dictum eſt. Reſpectu autem noſtri nunquam ſunt dæmones veri prophetæ, tum quia nunquam ſufficienter nobis proponunt, quæ ipſi cognoſcunt, tum quia ſunt prorſus indigni quibus fidem adhibeamus.

Vide lib. 8. de Angelis c. 6. à nu. 5.

SECTIO VIII.

De diſtinctione Prophetiæ, variiſq; ipſius modis.

1\. TOta quæſtio obiter ferè expoſita eſt in præcedentibus: ſed ad complementum doctrinæ, varias prophetiæ diuiſiones breuiter explicabimus. Sunt enim in prophetia multa: obiectum materiale, & formale: ſubiectum: & eleuatio mentis. Ex quibus omnibus capitibus diuidi ſolet prophetia. Prima ergo diuiſio fit in prophetiam præſcientiæ, prædeſtinationis, & comminationis, quæ eſt D. Hieron. & Gloſſæ ordinariæ Matth. 1. D. Thom. 2. 2. q. 174. artic. 1 ſecundum membrum omiſit, quia in primo includitur. Senſus autem diuiſionis, patet ex ſupradictis: propriè enim diuiſio hæc ſumitur ex obiecto materiali, eo quòd aliter affirmatur res futura in prophetia comminationis, ſcilicet ſub conditione, vel in cauſa: aliter in præſcientia, ſcilicet abſolutè, & in ſe. Vnde diuerſum eſt, quod in vtraque reuelatur: & ad hunc modum diuidi poteſt prophetia, in prophetiam futurorum, præteritorum, & præſentium. Aut aliter, in eam, quæ eſt occultorum ex diſtantia loci: vel ex diſtantia temporis, vel ex conditione ipſarum rerum, quæ vel ſupernaturales ſunt, vel cogitationes cordium, qua ratione ad diſcretionem ſpirituum ſpectat, vt dictum eſt. Secunda diuiſio prophetiæ eſt in euidentem, & obſcuram: quæ propriè ſumitur ex obiecto formali, & cauſat diuerſitatem ſpecificam, quæ in prima diuiſione non reperitur. Atque hæc omnia patent ex dictis. Tertia diuiſio. Alia prophetia fit per obiecta ſenſuum externorum, Alia per imaginariam viſionem: Alia immediatè in intellectu. Ita Hieronymus Abacuc 2. Pſal. 84. & latiùs Gregorius 28. moral. capite 2. qui in ſingulis membris varias aſsignat differentias, ſed accidentarias omnino, & materiales, ſumptas nimirum ex diuerſitate rerum, quibus exterius vel interius Deus ad homines loqui poteſt. Idem habet Auguſt. citato lib. 2. ad Simplician. quæſt. 12. & in ſuperioribus ſatis eam diuiſionem expoſuimus.

1\. diuiſio.

Modi alii proponendi primam diuiſionem.

2\. Diuiſio.

3\. Diuiſio quã late proſequitur ex Abul. Petrus Thyreus de apparitionibus per lib. quart.

2\. Et D. Thomas multa de eadem diuiſione diſſerit in quæſt. 174. vbi artic. 2. ad 3. inter alia, dicit prophetiam purè intellectualem, eſſe perfectiorem cognitionem, à ratione tamen prophetiæ deficere, quia prophetia eſt imperfecta cognitio, & remota ab intelligibili veritate, cognitio autem qua conſpicitur ipſa veritas intelligibilis, multò perfectior eſt minus propriè: ergo dicetur prophetia: in quo certè indicat, quod ſupra dixi, propheticam cognitionem eſſe euidentem, quod fortaſſe interdum contingit, ſed non videtur neceſſarium: imò per ſe loquendo non oportet illa tria membra eſſe ſemper ſpecie diuerſa. Nam eadem res, quæ ſenſibilibus ſignis exterius proponitur, poſſet immediatè proponi per ſimilitudines imaginarias, & purè etiam intellectualiter, tam in cognitione obſcura, quàm in euidenti. Vnde Auguſtin. duodecimo Geneſ. ad lit. capite 9. prophetiam imaginariam purè intellectuali præferre videtur: quia cum vtraque ſit imperfecta cognitio, atque in intellectu corpori coniuncto, non impeditur, ſed iuuatur potius per ſimilitudines imaginationi propoſitas. Concordari tamen ita poſſunt: Nam purè intellectualis cognitio ex ſuo genere, & modo perfectior eſt, quanuis alia ſit homini magis accommodata, atque adeo interdum poſsit excellere. Quod verò Diuus Thomas ait, hoc genus prophetiæ, quando includit inſpectionem claram veritatis, deficere à ratione prophetiæ, ad modum loquendi fortaſſe magis ſpectat, quàm rem diſtinguit. Conſtituit præterea Diuus Thomas in illo art. 3. etiam inſtinctum purè interiorem in infimo loco. Sed intelligendum,

Expenduntur quæ D. Thom. circa 3. diuiſionẽ ſcribit.

gendum, quando hominem certum non reddit de reuelatione diuina; vel quando inſtinctus quidam eſt ſolummodo practicus; ſecus vero, ſi certus homo reddatur, inſtinctum eſſe à Spiritu Sancto. Alius etiam locus D. Th. exponitur. Diſtinctio tamẽ, & differentia aliorum graduum, rectè explicatur à D. Thoma; tota vero illa inæqualitas in perfectione accidentaria conſiſtit, atque intelligenda ſemper eſt, cæteris paribus. Iam verò quod addit, eam prophetiam, quæ de rebus eſt aliàs naturæ lumine cognoſcibilibus, deficere à vera ratione prophetiæ, intelligendum venit, vel de defectu ſecundum quid, ex parte obiecti materialis: vel quando inſpiratio talis eſt, vt res illæ non cognoſcantur ſub diuina authoritate, ſed ſolum per media propria oſtenſa per directionem internam Dei, vel per ſcientiam per accidens infuſam, vt videtur accidiſſe Salomoni, in quo D. Thomas exemplum affert.

4. diuiſio. 3. Hinc eſt quarta diuiſio. Prophetia, alia communicatur in abſtractione à ſenſibus, alia ſine abſtractione: ita Gregorius, & Auguſtinus ſupra. Secundus prophetiæ modus frequentiſsimus eſt: primus vero patet in Petro Actor. 10. & vt mihi Patres exponunt, in Adamo, quando Deus illi ſoporem immiſit. (De hoc ſopore lib. 2. de opere ſex dierum c. 2. à nu. 7.) Vide Diuum Thomam, & Caietanum q. 172. articul. 3. Quinta diuiſio. Prophetia, alia eſt in ſomniis, vt S. Ioſephi Matth. 1. Alia in vigilia, vt Zachariæ Luc. 1. & hanc poſteriorem præfert priori Diuus Thomas quæſt. 174. art. 3. (quanuis libro 2. contra gent. cap. 81. ad 5. rationem, dixerit diſpoſitionem ſomnij eſſe aptiorem ad recipiendum reuelationem propheticam, quantùm ad impreſsionẽ ſpecierum) quia eſt inepta ad iudicandum. Non enim poteſt, qui propheticam reuelationem in ſomnijs recipit ſtatim perfectè iudicare, donec in vigilia perfectè attendat, niſi Deus imprimat altiori modo ſpecies, & ſubleuet hominem ad intelligendum ſine tanta dependentia à ſenſibus. Sexta diuiſio Prophetiæ eſſe poteſt, vt alia ſit immediatè à Deo, qualis eſt purè intellectualis: alia per Angelos, quales aliæ magis ſenſibiles reuelationes: de qua diuiſione, & ſimilibus videri poſſunt Auguſtinus, & Gregorius ſuprà, Irenæus lib. 4. cap. 37. De illa porro quæſtione, quam D. Thomas definit 2. 2. quæſt. 174. art. 4. Moyſen fuiſſe maximum prophetarum, nihil, quod ad rem ſpectet, dicendum occurrit. De alia verò, quam art. 6. An, & quomodo prophetia ſucceſſu temporum creuerint ſatis in ſuperioribus dictum eſt diſputatione ſecunda, ſect. 6. & hæc de Prophetia.

(5. diuiſio. 6 diuiſio.)

Annotatio pro tribus ſubiectis diſputationibus.

Sequentes diſputationes nonam, decimam, & vndecimam, ex priori Authoris lectura hic adiecimus, eo quod inter eius opera commodior ſe non daret locus: neque enim æquum erat, illæ omnino vt perirent. Porro ſicut nec repetendas duximus ex iiſdem diſputationibus ſectiones illas, quas ſuperiùs in hac poſteriori lectura diſputatione quinta ex inſtituto, & accuratè pertractantur, ita nec omittenda putauimus plura quæ in hiſce diſputationibus nona, & decima traduntur, eſto ex iis non pauca in defenſione fidei lib. 1. & 3. contineantur; ibi namque contra hæreticos peculiariter agens multis pepercit, quæ ipſi facilè contemnunt, ab ſtudioſis verò Catholicis non poterunt non gratanter accipi. Diſputantium autem de Eccleſia longum catalogum attexit Bellarm. tom. 2. initio libri 3. de Eccleſia, vt mittam expoſitores D. Thom. 2. 2. quæſt. 1. articulo 10. nominatim Banhes & Aragon, ac recentiores alios Salmeronem tomo 13. Azor. tomo 2. lib. 5. à cap. 21. Boſium, Bouerium cum ſimilibus.

DISPVTATIO NONA.

De Eccleſia.

De Eccleſia, præter illius indubitatam authoritatem, de qua ſupra in diſputatione 5. à ſectione 5. multa occurrunt conſideranda, præſenti operi de fide affinia, & ſcholaſtici inſtituti propria, (aliàs enim argumẽtum ampliſsimum eſt, & his temporibus fuſiſsimè agitatum) quæ per ſequentes ſectiones nouem ordinatim explicabuntur.

SECTIO I.

An, & quid ſit Eccleſia, & quibus ex partibus conſtet.

Vocis Eccleſiæ origo, & ſignificatio. Primum explicandum eſt, quid nomen *Eccleſia* ſignificet, eſt enim Græcum conuocationem ſignificans à verbo Ἐκκαλέω id eſt, *conuoco*: Tranſlatum verò fuit ad ſignificandum conuocatam congregationem, & propterea rebus tantum rationalibus tribuitur, quia ſolum illæ vim vocis ſentire poſſunt, & ideo illarum tantum eſt conuocari, in quo differt nomen *Eccleſia* à nomine *Synagoga*, nam (Synagoga quid.) hoc ſimpliciter quācunque congregationem ſignificat: vnde brutorum, & animalium gregi attribui poteſt, & propterea, vt Auguſt. Pſal. 81. notauit *Synagogæ* nomen populo antiquæ legis, nomen verò *Eccleſiæ* Chriſtianorum congregationi accommodatum eſt, ad indicandam legis gratiæ perfectionem, id quod etiam notauit Hieron. ſeu potius Beda in illud prouerbiorum 5. *In medio Eccleſiæ* &c. itẽque Iſidor. lib. 8. Etymol. cap. 1. Ex his autem conſtat, vt notauit Chryſoſt. in orat. de S. Phylogonio tom. 3. non ſolum hominum ſed etiam Angelorum congregationem poſſe Eccleſiam nominari: neque ſolùm fidelium, ſed etiam Beatorum, quæ propriè dicitur *Eccleſia triumphans*: à nobis autem ſolùm inſtituitur ſermo de *Eccleſia militante*. Et quanuis nomen *Eccleſiæ* interdum in Scriptura tribuatur, vel prælatis Eccleſiæ, vt Matth. 18. *Dic Eccleſiæ*, vel particularibus fidelium congregationibus, vt ſæpe in Apocalyp. cap. 1. 2. & 3. & in epiſtolis Pauli Rom. 16. verſu 5. 1. Corinth. 1. & 2. Corinth. 1. cum ſimilibus, vel locis ſacris ac templis in quibus fideles congregantur 1. Corinth. 11. verſu 18. Iudith 6. nonnunquam verò etiam Ethnicorum congregationi, vt Act. 19. attamen in præſenti, nomine *Eccleſia* vtimur, quatenus ſignificat, & ſolam, & totam congregationem fidelium hominum in Chriſto credẽtium, quæ Pſal. 21. *Eccleſia magna* dicitur, & merito *Eccleſiæ militantis* nomẽ ſibi aſſumpſit, quia, & omnes ad ſe vocat, neq; in ea eſt *diſtinctio Iudæi, & Græci, ſed omnis qui credit in illum* (ſcilicet IESVM) *non confundetur* Rom. 10. & Actor. 2. *vobis, & omnibus, qui longè*

l. nge ſunt quoſcumque aduocauerit Dominus, eſt repromiſſio. Quia ſcilicet nullus ad illam adiungitur, niſi diuinitùs vocatus, quæ omnia, & alia multa de hoc nomine *Eccleſia* vide in capite *Firmiter* ex Concilio Lateranenſi & capite *Eccleſia* ex Nicolao Papa de conſecratione, diſtinctione prima, & in Iulij primi decretis, quæ Brucardus libro tertio à principio refert. Videri etiam poſſunt Cyprianus epiſtola ſecunda ad Cornelium, & libro de vnitate eccleſiæ, Cyrillus catecheſi vltima. Iſidor. libro 8. Ethimolog. cap. 8. Aug. ſupra & Pſalm. 77. Optatus libro contra Parmenianum, Beda in id Prouerb. 5. *in medio Eccleſiæ, & ſynagogæ*, Gregor. 2. moral. c. 2. Raban. 1. libro de inſtitutione clericorum capite primo, Turrecremata libro primo capite ſecundo Summæ de eccleſia. Hoſius in confeſſione Polonica cap. 20. Et libro contra Prologomena Brentij, Pighius de Eccleſiaſt. Hierarch. à principio, Driedo 4 de Eccleſiaſt. dogmatib. cap. 1. Petrus Soto, prima parte defenſionis contra Brentium, Coclæus Philippica. 4. & libro de Scriptura ſecundo, & eccleſiæ authoritate. Echius in enchirid. Cano. 4. de loc. Caſtro lib. 6. aduerſus hæreſes à principio. Michael. de Anin. to. 13. tractatuum p. 2. in c. 4.

Aſſert. 1. de fide. 2. Dico primò. Certum eſt veram Dei eccleſiam in mundo eſſe. Hæc eſt de fide, vt patet ex omnibus Symbolis, Conciliis, & Scripturis, quæ adferemus: & in ea hæretici nobiſcum conueniunt: contra alios verò infideles demonſtranda venit illis rationibus, quibus ſuperius veritatem, aut credibilitatem potiùs noſtræ fidei oſtendimus diſputatione 5. à ſectione 6. (Vnde probetur.)

Aſſertio 1. 3. Dico ſecundò. Hæc Dei eccleſia eſt corpus quoddam politicum, ſeu morale ex hominibus veram fidem Chriſti profitentibus compoſitum. (Probatur & explicatur.) Deſumitur concluſio ex Concilio Lateranenſi, & Nicolao Papa citatis, & in ea explicatur, quid ſit eccleſia, & quæ ſint veluti materia, & forma eius. Nimirum eccleſia corpus quoddam eſt non ſimplex, ſed compoſitum, vt ex dictis de ſignificatione nominis conſtat, & ex Paulo ad Rom. 12. 1. Corinth. 12. Epheſ. 1. Pars igitur materialis huius corporis ſunt homines viatores, quia ſolum de eccleſia, quæ nunc militat loquimur: forma vero eſt illa qua omnes qui partes eccleſiæ ſunt, in vnam ſpiritualem Rempublicam coniunguntur: hæc autem forma fides eſt præcipuè, vt in cap. *Firmiter*, & cap. *Eccleſia* citatis (Cap. Firmiter Cap. Eccleſia.) dicitur, & conſtat ex illis Scripturæ locis, quibus fides eccleſiæ fundamentum vocatur, ad Eph. 2. *ſuperædificati ſupra fundamentum Apoſtolorum, & prophetarũ.* id eſt, ſuper eorum fidem, & doctrinam, quo modo multi etiam Patres exponunt, illud Matth. 16. *ſuper hanc petram ædificabo &c.* id eſt, ſuper hanc fidei confeſſionem: quanuis alius ſit præcipuus huius loci ſenſus literalis, quidquid renitetur Ioannes Arboreus lib. 5. Theoſoph. c. 5. Præterea ad Eph. 4. dicitur, *Vna fides*, ad Coloſſ. 1. *Si tamen in fide eius fundati eſtis*, & primæ ad Corinth. 3 *fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id, quod poſitum eſt IESVS*, cui tamen per fidem primum omnium vnimur. (Confirmatur ex patribus.) Confirmatur ex Auguſtino de fide, & operibus cap. 16. Vbi dicta ratione vtitur, quia videlicet eccleſia corpus eſt Chriſti, quod ei, vt capiti, debet eſſe coniunctũ: coniungitur autem fide, per quam ipſe in cordibus noſtris inhabitat, quod etiam D. Thom. 2. 2. q. 1. artic. 9. ad 3. docuit: & in eadem ſententia eſt Epiph. (Et ratione.) lib. 1. contra hæret. hæreſi. 31. ſatis ante finem. Ratio breuiter reddi poteſt: quoniam cum multi homines eccleſiam componant, oportet eos aliqua vna forma copulari, cumque eiuſmodi compoſitio non ſit naturalis, ſed à gratia proueniat, oportet eam formam ſupernaturalem eſſe, & ad gratiæ ordinem pertinere: prima autem forma inter ſupernaturales virtutes, fides eſt: ergo &c. (Allata definitio eſt ſufficiens.) Notandum verò eſt, huic deſcriptioni, ſeu definitioni eccleſiæ, nonnullas alias addi ſolere particulas, quas nos omiſimus: partim quia fortaſſe veræ non ſunt: partim quia ſub data definitione comprehenduntur, qualis illa, debere membra eccleſiæ coniuncta eſſe cum vno capite Vicario Chriſti in terris, hoc enim ad veram fidei rationem, & profeſsionem ſpectat, vt ex dicendis magis patebit.

4. Ex dictis vero facilè colligitur, quæ ſint vera Eccleſiæ membra. (Corollar. 1.) Nam primùm conſtat Angelos non pertinere ad hanc eccleſiam, neque homines beatos, aut damnatos, neque etiam in purgatorio exiſtentes animas, quanuis de his nonnulli dubitarint, eò quòd nondum videatur omnino eſſe extra viam, ſed per fidem ambulent, & nobiſcum quodammodo communicent, quandoquidẽ, & opera noſtra illis prodeſſe poſſunt, & diſpenſatio, & influxus Vicarii Chriſti in terris ad illas ſe extendit. Quæſtio tamen eſt de modo loquendi: prout vero nunc de eccleſia militante loquimur (nam ſub alia conſideratione iam ſuperius in diſputatione 6. ſect. 9. nu. 4. loquuti fuimus) ſimpliciter excludendæ ſunt animæ purgatorij, quæ reuera iam non militant, & hoc ſenſu dici poſſunt eſſe extra viam, vnde ſuam eccleſiam illæ conſtituunt, quæ inter triumphantem, & militantem medium locum tenet.

5. Secundò conſtat non omnes homines viatores inter eccleſiæ membra eſſe numerandos, vt de paganis liquet, ſed controuerſia magna eſt in explicando, qui pertineant ad eccleſiam, qui verò excludendi ab ea ſint. (Corollar. 2. De hac controuer late Bellar. lib. 3. de Eccleſ. à c. 3. vſque ad 10.) Ex definitione tamen data hæc breuis, & generalis regula colligi videtur, nimirum omnes, qui fidem habent, eccleſiæ membra eſſe, omnes verò qui illa carent extra eccleſiam conſtitui, contra quam variis modis erratum, & opinatum eſt.

6. Primus error negat fide conſtitui membra eccleſiæ, ſed Dei prædeſtinatione, itaque omnes, & ſolos prædeſtinatos eſſe membra eccleſiæ, ſiue illi fidem habeant, ſiue non habeant. (1. error contra proximũ coroll.) Ita Vualdenſes, & Ioannes Hus, & Vuiclep. damnati in Concilio Conſtantienſi ſeſsione 15. & 26. (Expugnatur.) Qui error apertè repugnat Scripturæ Sacræ, quæ eccleſiæ vnitatem refert in vnitatem fidei, & baptiſmatis, vt videbimus, & patet Ioann. 1. *quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri his qui credunt &c.* ad Romanos 12. *vnicuique Deus diuiſit menſuram fidei. ſicut enim in vno corpore &c.* Præterea iuxta hunc errorem, qui ſemel eſt membrum eccleſiæ nunquam deſinit eſſe membrum, neque è contra, qui ſemel non eſſet populus Dei non poſſet incipere eſſe Dei populus, contra id ad Roman. 11. *Aliquando & vos non credidiſtis Deo, nunc autem miſericordiam conſecuti eſtis.* Et Epheſ. 2. *Vos qui aliquando eratis longe, facti eſtis prope in ſanguine Chriſti*, & Pet. 1. Canonica capite 5. *Deus autem omnis gratiæ, qui vocauit nos &c.* Sequitur præterea eccleſiam conſtare ex hominibus Gentilibus, hæreticis, paganis &c. Quia inter hos contingit multos eſſe prædeſtinatos: atque adeo è contra multos perfectos ſecundum præſentem iuſtitiam, non eſſe membra eccleſiæ, & conſequenter, extra eccleſiam inueniſſe iuſtitiam, vel certè non eſſe verè iuſtos, nec verè baptizatos, qui reprobi ſunt. Tandem non eſſe verum Papam, nec verum Epiſcopum, qui præſcitus eſt, quæ omnia dicti hæretici turpiter concedunt, Vide Auguſtin. 3. contra Parmenianum capite quarto, & Gregor. 7. moral. capite 11. & Vualdenſem libro ſecundo doctrinalis fidei antiquæ articulo 2. à cap. 8. Turrecrematam libro primo cap. 56. Dried. 4. de eccleſ. dogmatibus p. 2. cap. ſecundo. Pighium controuerſia tertia.

7. Pro hoc tamen errore, tria poſſunt nonnihil difficultatis afferre. (Arguitur 1. pro expugnato errore.) Primum eſt id Ioan. 10. *Oues meæ vocem meam audiunt, & nemo rapiet eas de manu mea.*

vbi ſoli prædeſtinati dicuntur oues Chriſti, & tamen oues Chriſti membra ſunt Eccleſiæ. Secundū
2. eſt id primæ Ioan. ſecundo: *Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis, ſi enim eſſent ex nobis permanſiſſent vtique nobiſcum.* Tertiò Auguſtin. 5. de Baptiſmo cap. 27.
3. inquit, *hortum concluſum*, Canticorum 4. ſignificare eccleſiam, & intra ſe tantum prædeſtinatos continere, & 3. doctrinæ Chriſtianæ cap. 52. non eſſe re vera Domini corpus, qui cum illo non erit in æternum.
Ad 1. locum. Aduertendum tamen eſt, de ouibus Chriſti, & iuſtis interdum loqui Scripturam, & Patres ſecundùm præſcientiam, & prædeſtinationem Dei; interdum ſecundùm præſentem iuſtitiam. Ita Aug. de correptione, & Gratia cap. 5. & de bono perſeuerantiæ c. 8. & tract. 45. in Ioann. docet interdum vocari oues, quæ ſunt potentia tales, ac reuera futuræ aliquando ſunt, quanuis nunc actu ſint lupi. Et è contra obſeruandum quoque, nomine ouium in Scriptura ſignificari, interdum, ſolos iuſtos, & prædeſtinatos, vt Matth. 25. *ſtatuet oues à dextris &c.* interdum indifferenter omnes, vt Ioan. vltimo *paſce oues meas.* Pſal. 78. *Nos autem populus tuus, & oues paſcua tua.* Ezechiel 34. ferè per totum. In dicto ergo loco Ioan. 10. intelligi poteſt, ſermonem eſſe de ouibus ſecundùm prædeſtinationē: dicit enim Chriſtus *alias oues habeo, &c.* loquiturq; de Gentibus, quæ nondum erant membra eius, vt D. Thom. explicat.
Ad 2. locum de quo late lib. 11. de grat. c. 22. nu. 5. Nec propterea ſoli prędeſtinati ſunt membra Chriſti, in cuius ouili etiam ſunt hædi. Matth. 25. Similiter ſecundum locum, per prædeſtinationem interpretatur Aug. de Baptiſ. c. 3. Et locis ſupra citatis, ac Hieron. Dialog. contra Luciferianos ſatis ante finē. Vide cap. *ſi ex bono* de pœnitentia d. 4. & cap. *In domo* ibidem. Vnde ſenſus erit, *non erant ex nobis*, id eſt, ex electis, vel, non erant ſecundùm præſcientiam. Alij cum Auguſtino in illum locum interpretantur *non erant ex nobis*, quia exteriùs ſe Chriſtianos ſimulabant, cum verè non eſſent, vel, *non erant ex nobis*, id eſt, ex veris Apoſtolis, & miniſtris: ita Cyprianus
Ad tert. de vnitate eccleſiæ. Eodem modo reſpondeo ad tertium, Auguſtinum ſcilicet apertè loqui ſecundùm præſcientiam: eſt enim illius conſuetudo, interdum vocare ſolum veros filios, qui prædeſtina-
Nota. ti à Deo ſunt, quia illi tantum verè obtinent hæreditatem Patris, qui modus loquendi exponendus certè eſt, non imitandus. Attamen idem Auguſt. tract. 45. in Ioan. apertè dicit ſecundum Dei præſcientiam multas oues eſſe extra Dei eccleſiam, & multos lupos intra. Idem habet libro 2. contra Creſconium cap. 34.

2. Error. 8. Secundus error negat etiam, fidem eſſe formam membrorum eccleſiæ, ſed perfectam ſanctitatem, quæ omnino peccatum excludat. Vnde ſolùm eos iuſtos ponit eſſe de eccleſia, qui nullum peccatū habent. Ita Cathari. apud Aug. hæreſ. 38. qui in 88. eam tribuit Pelagianis. Idem ferè Lutherani ſentiunt, qui ſolum iuſtos dicunt conſtituere eccleſiam,
Impugnatur iam lib. 6 de Grat. c. 7. & 8. neq; peccatum veniale à mortali diſtinguunt. Sed contra has hæreſes ſufficiunt dicta in materia de Gratia, vbi oſtendi, non eſſe in eccleſia huiuſmodi iuſtos, qui cum ratione vtantur, nullum omnino peccatum committant. Vide Auguſt. 3 contra Parmenian. c. 2. & libro de perfectione iuſtitiæ, & alios contra Pelagian. Hieron. dialogo 2. & 3. contra Pelagian. Et ex modernis Dried. & Cano ſupra. Petr. Soto in defenſione contra Brentium c. 18. Medin. 7. de recta in Deum fide c. 20. Argumenta vero huius erroris, quæ huc ſpectant, ſtatim ſoluam.

3. error. 9. Tertius error negat, vel omnes, qui ſunt in peccato mortali, vel inſignes ſaltem peccatores eſſe membra eccleſiæ, atq; adeo non fidem ſed gratiam,
Conſule Pamel in annotat. epiſt. 3. lib. 3. Azor to. 2. lib 5. c. 10. q. 7. & charitatem eſſe formam conſtituentē eccleſiam. In partim ſenſerunt olim Nouatiani apud Cyprian. lib. 4. epiſt. 2. & Epiphan. libro 2. contra hæreſes hæreſi. 59. Et Donatiſtæ apud Auguſt. hæreſi 69. & lib. 3. contra Parmenianum cap. ſecundo, & hæretici alij huius temporis etſi non ſatis ſibi conſtent. Nonnulli prętèrea Catholici dicunt peccatores eſſe quidem partes eccleſiæ, ſed non membra. Ita Turrecremat libro 1. cap. 57. vbi refert Alenſ. D. Thomam, & alios. Idem Cano, & Petr. Soto ſupra, & Vega lib. 28. in Trident. c. 10. Placitū quorundam catholicorum.

10. Sed de fide certum eſt ſimpliciter, & abſolutè intra eccleſiam eſſe peccatores, quanuis gratia, & charitate careant. Eſt communis ſentētia Patrum, qui in hunc ſenſum exponunt parabolas illas Euangelij in quibus eccleſia comparatur *lagenæ miſſæ in mare, ex omni genere piſcium congreganti*, & areæ continenti triticum, & paleam, vineæ ferenti vuas, & labruſcas, & decem virginibus ſapientibus, & fatuis, quas benè vrget Auguſt. in collationibus contra Donatiſtas collatione tertiæ diei, & tract. 6. in Ioannem, & ſerm. 107. Et in Pſalm. 47. Cyprian. optimè libro 3. epiſtola 3. & libro 4 epiſtola 2. Hieron. Dialog. contra Pelagian. & Luciferian. adducens locum primæ Petr. 3. vbi comparatur eccleſia arcæ Noe, in qua erant munda, & immunda animalia, & primæ ad Timoth. 2. *in magna domo non ſolùm ſunt vaſa aurea, & argentea: ſed & lignea, & fictilia &c.* vbi expoſitores alij luculenter ad hoc inſtitutum. Item Gregorius homilia vndecima, duodecima, & trigeſima octaua in Euangelia: *Sicut Eccleſia* (inquit) *media eſt inter cælum, & infernum, ita, & vtriuſque partes, & ciues intra ſe recipit.* Idem ſentit Chryſoſtomus in Pſalmum trigeſimum nonum, & libro 3. de Sacerdotio, & Gregor. Nazianzen. oratione 1. in Iulian. Qui Patres alia etiam afferunt Scripturæ teſtimonia, vt id Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus &c. dic Eccleſiæ.* Eſt ergo intra illam, qui peccauit. Nam poſtea eiicietur, ſi non audiat. Paulus etiam in epiſtolis ad Corinth Galat. & aliis paſsim ſcribens ad eccleſias, peccatores reprehendit. Idem Ioan. initio Apocal. Eſt præterea hæc ſententia definita in Concilio Conſtant. ſeſſ. 15. & colligitur ex cap. *Firmiter*, & aliis ſupra allegatis, quibus dicitur eccleſiam eſſe congregationē fidelium, & in Concilio Tridentino ſeſſione 6. Canone 28. fideles peccatores dicuntur veri Chriſtiani: Chriſtiani autem ſunt, qui & Chriſti, & eccleſiæ membra ſunt. Præterea peccatores poſſunt recipere ſacramenta, & communicare in eis cum omnibus fidelibus: hoc autem proprium eſt membrorum Eccleſiæ. Denique oſtenſum eſt, fidem eſſe propriam formam Eccleſiæ, quæ tamen vera in peccatoribus manet, quare (quanuis quæſtio videatur de modo loquendi) dubium non eſt hos eſſe dicendos ſimpliciter membra eccleſiæ: illa enim prædictorum Catholicorum, ſcrupuloſa diſtinctio partis, & membri in propoſito non habet fundamentum, vt videbimus, & ita opinatur Caſtro, & Pighius ſupra, & Antonin. 3. p. tit. 31. c. 1. Confutatur authoritate. Confutatur etiam ratione.

11. Oppones: Nam Eccleſia Sancta eſt: ergo ex Sanctis tantùm conſtat. Confirmatur primò ex Paulo ad Epheſ. 5. *Non habentem maculam, neq; rugam, vt ſit Sancta, & immaculata &c.* Cant. 1. *Et macula non eſt in te.* Confirmatur ſecundò. Nam Eccleſia eſt corpus viuum, qui autem gratia caret mortuus eſt. Vnde Hugo de Sancto Victore. *In corpore Chriſti nihil mortuum eſt, ſicut extra illud nihil viuit.* Tertio tandem peccatores non ſunt filii Dei, & Ioann. 1. Roman. 8. prima Ioann. 3. ergo nec filii Eccleſiæ. Confirm 1. 2. 3.

12. Ad obiectionem de ſanctitate Eccleſiæ infra dicetur, nunc breuiter reſpondetur, ſanctam eſſe profeſsione, religione, & doctrina. A præcipuis etiam partibus ſuis poteſt eam denominationem accipere, quia per ſe illi conuenit creare Sanctos: peccatores verò ſunt per accidens, & contra inſtitutum eius. Ad primam confirmationem, primò dicendum, intelligi illa loca de eccleſia triumphante, paſ- Ad 1. confir. de qua erudite Iuſtinianus noſter eo loco.

te, paſſus eſt enim Chriſtus, vt Eccleſiam talem exhiberet, qualis erit in gloria. Ita Hieron. ibi, & Hier. 31. Bernardus ſerm. 3. de feſto omnium Sanctorum: & in idem redit, quod Auguſt. ſecundo retract. cap. 18. & Diuus Thomas 3. p. q. 8. art. 3. ad 1. dicunt, illam eccleſiæ puritatem eſſe finem, quem non omnino in hac vita eccleſia aſſequitur. Secundo dicendum, ſi de militante eccleſia verba illa exponantur, vt intelligit Concilium Toletanum 6. capite primo, accipi debere de toto propter præcipuas partes, nimirum iuſtos, qui licet nonnulla peccata venialia non rarò habeant, in Scriptura tamen interdum dicuntur immaculati, Pſal. 17. & Pſal. 118. Quod Auguſtinus latè explicat libro de perfectione iuſtitiæ; ſolùm enim peccatum mortale, maculat ſimpliciter animam coram Deo.

Ad ſecund.

Ad ſecundam confirmationem fatemur peccatores eſſe dicendos membra mortua, & imperfecta, vt loquitur Tridētinum ſeſsione 6. cap. 7. propter quod Cano, & alij eos vocant partes, & non membra, quia ratio, *membri* eſt propriè viuentium, *pars* verò latiùs patet. Sciendum vero in corporibus, quæ vitam aliquam perfectam viuunt, vt ſenſitiua, Verbi gratia, ſi membrum talis vitæ capax ea careat, ſimpliciter vocari mortuum quanuis aliquem inferioris vitę gradum percipiat, ſic manus vi ſentiendi & mouendi caſſa, mortua dicitur, quanuis nutriri modo aliquo poſſit: peccatores ergo quoniam carent charitatis vita, quæ eſt propria, & perfecta vita Eccleſiæ, dicuntur mortua membra: ſunt tamen membra, quia non carent omni motu vitæ ſpiritualis cum retineant fidem, per quam Chriſto aliqualiter coniunguntur. Quoniam vero hæc vnio imperfecta eſt, & ad ſalutem non ſufficit, ideo Patres interdum, & comparatione facta ad iuſtos, & ad exaggerandum miſerum peccatorum ſtatum, illos videntur conſtituere extra Eccleſiam: ita videtur loqui Eutichianus Papa epiſtola 2. decretali. Auguſt. 1. contra Creſconium cap. 29. & libro 2. cap. 21. & 3. de doctrina Chriſtiana cap. 32. & libro de Baptiſmo non ſemel: ex libro tamen 7. cap. 51. eius colligitur ſenſus cum ſcribit, bonos ſic eſſe in domo Dei quæ eſt Eccleſia, vt ipſi ſint domus Dei, malos ſic eſſe in Eccleſia, vt tamen non ſint Dei domus, & tract. 3. in Ioannem, ait peccatores eſſe in Eccleſia, *vt humores corruptos in corpore*, ſic etiam loquitur Euſeb. 6. de demonſtrat. Euang. cap. 18. Cyprian. lib. 1. epiſtola 6. ad Magnum, & alij, quos Hoſius libro 5. contra Brentium, Turrecrem. lib. 1. capite 57. & Cano lib. 4. cap. 3. referunt. Ad vltimam confirmationem reſpondetur verum eſſe, nullos eſſe filios Dei, qui non ſint etiam filij eccleſiæ, & hoc ſolum velle Cyprianum: attamen in eccleſia non eſſe ſolùm Dei filios, ſed etiam vaſa iræ, vt dicit Paulus Roman. 9. Quanuis omnes fideles poſſent quodammodo dici filii, ſiue ratione fidei, & doctrinæ, ſiue etiam ob regenerationem ſi baptizati ſunt. Vide Auguſt. libro contra Petilianum, & alibi non rarò.

Quarta opinio.
In his eſt Bellat. lib. 5. de Eccleſ c. 5. & 6 Azor t. 2 l. 5. c 20 q. 4. quoad ſchiſma Michael de Anin in to. 3. tract. p. 2. c. 7.
Quomodo probetur.

13. Quarto, præter errores citatos, ſunt inter Catholicos aliæ ſententiæ, quæ præter fidem requirunt in membris eccleſiæ quandam externam coniunctionem, & inter ſe, & cum capite: Excludunt igitur, ab eccleſia ſchiſmaticos, atque excommunicatos, & ratio eſſe poteſt, quia vnitas eccleſiæ, vnitas eſt vnius reipublicæ, & ciuitatis: talis autem vnitas intelligi non poteſt ſine coniunctione membrorum inter ſe, & cum capite ſiue principe, iuxta illud ad Romanos 12. *Vnum corpus ſumus, alter alterius membra.* Vnde Matth. 18 excommunicati habentur tanquam ethnici, & publicani, vt ibi adnotant Chryſoſtomus, Theophylactus, & Hilarius, & 1. ad Corinth. 5. legimus, *vt tollatur de medio veſtrum, qui hoc opus fecit.* Vbi etiam bene Anſelmus. Frequenter quoque Patres de ſchiſmaticis loquentes dicunt eos ſcindere eccleſiam, atq; adeò partem aliquam, ſcilicet ſe ipſos, ab illa ſeparare, quod Auguſt. tractat. 122. in Ioan. & ſerm. 4. de tempore ſignificatum eſſe vult, cum *rumpebatur rete &c.* Luc. 5. atque etiam indicat Chryſoſtom. homil. 3. in primam ad Corinth. & 11. ad Epheſ. Hieronym. Amos 1. & ad Titum 3. Irenæus lib. 4. cap. 62. Optatus lib. 1. & 2. contra Parmenian. Greg. hom. 24. in Euang. Similiter pronuntiant interdum, peccatores per excommunicationem ſeparari ab eccleſia, vt de Marcionē etiam antequam hæreticus fieret, loquitur Epiph. hæreſi 92. & Tertullian. libro de præſcriptionibus hæreticorum: ita deniq; vſurpat in caſu alio, Irenæ. apud Euſeb. libro 5. Hiſtor. cap. 24.

14. At enim modus hic loquendi, de quo fortè eſt tota quæſtio magis quam de re, mihi non ſatis probatur: atq; Authores ſupra citati communiter eiuſmodi homines non excludunt ab eccleſia. Primò quia qui veram fidem retinent, ſunt membra Chriſti, nam ab illo recipiunt influxum, & actum ſpiritualis vitæ: ergo & eccleſiæ. Nam ſicut Chriſti caput non habet aliud myſticum corpus, præter eccleſiam, ita nec membra alia niſi ea quæ ſunt mēbra eccleſiæ.

Impugnatur 1 quoad ſchiſmat.

Secundò quia reuera habent eſſentialem coniunctionē cum cæteris membris, hæc enim per fidem fit, vt ex Innocentio, & Nicolao I. ſupra adduximus. 2. Et ad eundem modum ſunt vniti cum capite Chriſti Vicario, nam ſchiſmaticus, de quo loquimur, & de quo iterum in tractatu de charitat. diſp. 12. non negat in eccleſia vnum ſupremum caput eſſe debere: ſed vel negat hunc hominem in indiuiduo eſſe huiuſmodi caput: quod ſine hæreſi poteſt interdum negari atq; adeo ſeruata fide, & vnitate eccleſiæ, vel certè quanuis confiteatur hunc eſſe Chriſti Vicarium, & per fidem illi coniungatur, ei tamen obedientiam denegat: quod non eſt ſatis, vt extra eccleſiam conſtituatur: nam peccator licet directè nolit Chriſto obedire, imò quanuis illum odio proſequatur, ſi tamen fidem eius retineat, membrum eius eſt, & verè Chriſtianus. Item qui 3. in republica ciuili detrectat obedire Regi, aut ſeditiones in republica mouet, non ſtatim eſſe deſinit reipublicæ membrum: erga ſimiliter in Eccleſiaſtica republica. Præterea quia alias, in particulari aliqua eccleſia qui nollet ſuo Epiſcopo obedire, ac ſchiſma excitaret, membrum talis eccleſiæ non eſſet, quia verè eſt ſchiſmaticus: illud autem non videtur veriſimile: vnde Epiphan. libro ſecundo in ſecta Melleſii, quæ eſt numero 68. non cenſet Melleſium illius eccleſiæ membrum eſſe deſiiſſe, quanuis peculiari opinione à communione ſui Epiſcopi ſe ſeparauerit: quia hæreticus in ea ſeparatione non fuit.

Item quoad excommuni.

Tandem hæc omnia fortius procedunt de excommunicatis non ſchiſmaticis: in illis enim non ſolum fides, & profeſsio eius permanet, ſed etiam vnio cum capite, ac poteſt interdum excommunicatio non eſſe iuſta: ſolum ergo priuantur quoad communicationem cum aliis membris, non quoad ipſum eſſe membri: veluti ſi quis poſſet fraudare manum, vel pedem alimento, & influxu aliorum membrorum, non ob id pars ea mēbrum non eſſet.

Et confir. 1.

Deinde quia aliàs facilè, & conſequenter diceremus, Epiſcopum excommunicatum non eſſe Epiſcopum, eo quòd iam membrum eccleſiæ non eſſet, quod eſt abſurdum.

Confir. 2.

Confirmatur tandem ex Auguſtino libro contra Donatiſtas poſt collationem cap. 20. *non ſeparamus à populo Dei, quos degradando, vel excommunicando punimus.*

Ad probationes in nu. 13. quoad ſchiſmat.

15. Neq; vero citati Patres contra nos ſentiunt. Primùm quia ſæpe non diſtinguunt hæreticum à ſchiſmatico. Vnde Hier. in epiſt. ad Titum 3. ita inquit, *Schiſma creditur ſeparare ab Eccleſia propter Epiſcopalem diſſenſionem, quod in principio aliqua ex parte intelligi poteſt, diuerſum ab hæreſi: Cæterum nullum ſchiſma non ſibi aliquam confingit hæreſim, vt rectè ab*

Eccleſia diſceſſiſſe videatur. Secundò dicuntur interdum ſchiſmatici illi: qui directè errant in iis, quæ ad vnitatem eccleſiæ per ſe ſpectant, vt Græci propriè dicuntur ſchiſmatici: quamuis reuera in eo ipſo ſint hæretici, negantes vnitatem capitis. Tandem Chryſoſtomus, & alij patres loquuntur potiùs de quauis contentione, & diſſenſione eccleſiæ, & epiſcoporum, vel Chriſtianorum inter ſe, quàm de proprio ſchiſmate contra Papam, illam igitur animorum diſiunctionem charitati contrariam, appellant eccleſiæ diuiſionem, ex qua fit, vt pars altera pereat, non quia ſtatim ſit extra eccleſiam, ſed quia charitatem amittit. Vide Chryſoſtomum homil. 11. ad Eph. Vbi apertè ita loquitur.

Quoad excommunicatos.

16. De excommunicatis verò quæ afferuntur minorem habēt apparentiam: numquam enim Patres docent excommunicatos conſtitui extra eccleſiam, ſed ſeparari à communicatione eccleſiæ: poteſt autem fieri, vt ciuis permaneat quiſpiam alicuius reipublicæ, & tamen arceatur à conſortio, & familiaritate conciuium. Quapropter excommunicatus non dicitur habendus Ethnicus ſimpliciter, ſed *tanquam Ethnicus*, quantum ad communicationem cum aliis. Vide Auguſtinum de correptione, & Gratia cap. 15. de vera religione cap. 6. Quando autem excommunicatio propter hæreſim fertur, tunc propriè præſcindere dicitur ab eccleſia excommunicatum, & ita loquuntur Irenæus, & Euſebius, quanuis Auguſtinus de vnitate eccleſiæ cap. vltimo, rectè adnotet, excommunicationem non præſcindere hæreticum ſimpliciter, ſed declarare eum, qui iam erat re ipſa præciſus, denique ſi alicubi reperiatur, excommunicatum vel ſchiſmaticū eſſe extra eccleſiam, intelligēdum erit ſecundùm quid, & comparatione facta ad cætera membra eccleſiæ, vt in ſimili de peccatoribus ſupra dicebamus: ſimpliciter verò pertinent ad vnitatem ſubſtantialem eccleſiæ.

Quinta ſententia.

17. Quinto eſt alia ſententia, quæ præter fidem requirit ad vnitatem eccleſiæ characterem baptiſmalem, ſolos itaque baptizatos cenſet eſſe membra eccleſiæ. Quæ ſententia probari poteſt ex illo Epheſ. 4. *Vnum corpus, vnus ſpiritus, vna fides, vnum baptiſma.* Vnde Eugenius Quartus in Concilio Florentino vocat baptiſmum ſpiritualem ianuam, *per ipſum enim membra Chriſti, ac de corpore efficimur Eccleſiæ*, quo modo loquuntur etiam Patres, qui citantur de conſecratione d. 4. & Rabanus primo de inſtitutione clericorum capite primo.

Probatur autorit.

Confirm. 1. Confirmatur primo: nam baptiſmus ſucceſsit circumciſioni: ergo ſicut nullus incircunciſus cenſebatur membrum ſynagogæ, ita non baptizatus eccleſiæ membrum minimè cenſendus erit.

2. Secundo confirmatur. Quia nullus ante profeſsionem cenſetur pars religionis, ſed baptiſmus eſt profeſsio Chriſtianæ religionis: ergo &c.

3. Tertiò. Eccleſia eſt reſpublica viſibilis: ergo copulatur forma viſibili: ergo ſacramento viſibili: ergo maximè baptiſmo.

4. Et confirmatur vltimo. Nam ob hanc rationem videntur Patres communiter diſtinguere non baptizatos à membris eccleſiæ, vt indicat Chryſoſt. hom. 24. in Ioann. Gregorius Nazianzenus oratione ad ſanctum lauacrum. Tertullian. lib. de præſcriptionibus hæreticorum, Cyrillus 12. in Ioann. cap. 50. Atque hanc ſententiam ſequitur, Cano libro quarto de locis cap. 2. verſiculo, *At Papa*, & cap. vltimo ad 12 & alii quidam. Turrecremata verò libro primo cap. 8. ad 8. diſtinctione vtitur, quæ in D. Thoma nonnullum fundamentum habet. Nam quædam inquit ſunt membra eccleſiæ re, & merito, vt iuſti baptizati: Alij re, & non merito, vt baptizati peccatores: Alij merito, ſed non re, vt catechumeni non baptizati. Poſſetque conſiſtere eiuſmodi ſententia cum concluſione noſtra, ſi per fidei confeſsionem baptiſmum intelligeremus.

In his eſt Bellarm. lib. 3. de Eccleſ. cap. 3. Azor to. 2. lib. 5. c. 20. q. 5. Turrecr. ſequitur Valen lib. 6. Analit c. 2. nu. 3.

Sexta opinio verior.

18. Mihi tamen magis placet fidelem catechumenum inter eccleſiæ mēbra numerare, quod ſentit Caſtro primo de iuſta hæreticorum punitione cap. 8. ac probari poteſt rationibus iis quibus oſtendimus fidem eſſe formam quæ vnit eccleſiæ membra.

Vnde probatur primò.

Adde primò, quod in Cap. *Veniens* de presbytero non baptizato dicitur, non per ſacramētum tantum, ſed etiam per fidei Sacramentum effici quempiam membrum Chriſti, & conſequenter eccleſiæ, oſtendimus enim non habere Chriſtum alia membra myſtica præter ea, quæ ſunt eccleſiæ.

Secundo. Secundo quia extra eccleſiam non eſt ſalus: ita Concilium Lateranenſe Cap. *Firmiter, Vna*, ait, *eſt fidelium Eccleſia, extra quam nullus omnino ſaluatur*. Cyprianus de vnitate eccleſiæ. Hieronym. de tribus hypoſtaſibus. Auguſt. 5. de Baptiſ. cap. vltimo: ſed catechumenus ſaluari poteſt, vt ſuppono tanquam certum, de quo licet videre Ambroſium in oratione de obitu Valentini, quare &c. Neque mihi placet ſi dicatur ad ſalutem ſatis eſſe votum, ſeu deſiderium exiſtendi in eccleſia, ſi alias abſolutè quiſpiam manet extra illam.

Tertio. Tertio eadem eſt eccleſia ante, & poſt Chriſtum, vt infra videbimus, ſed cum ea fide, & charitate, quam catechumenus habet, verum membrum eccleſiæ eſſet ante Chriſti aduentum, vt Cano etiam fatetur: ergo abſolutè eſt etiam dicendum mēbrum præſentis eccleſiæ: & ita apertè ſentit Auguſtinus tractatu 4. in Ioan. & lib. 4. de baptiſmo cap. 21. idemque ſumi poteſt ex Gregorio 24. moral. c. 2. & lib. 35. c. 7. Tandem Dionyſius de eccleſ. Hierarch. ſub finem capitis 6. diuerſos gradus Hierarchiæ eccleſiaſticæ diſtinguens catechumenis ſuum locum tribuit. Neque obſtant in contrarium adducta: ſolùm enim probant, catechumenos non eſſe de eccleſia, quantum ad eas peculiares conditiones, & veluti accidentia, quæ Chriſtus eccleſiæ ſuperaddidit, non verò non eſſe quoad ea, quæ ſunt quaſi de ſubſtantia eccleſiæ, quæ ſemper eadem fuit, quæ duo ſunt in eccleſia prout nunc eſt diſtinguenda.

Ad probationem in num. 17.

19. Vnde ad primum reſpondetur, ſermonem eſſe in illis locis, de eccleſia ſecundùm eum ſtatum integrum, quē ex Chriſti inſtitutione habet, quamuis explicari poſſint etiam de Baptiſmo in re, vel in voto.

Ad 1 confir. Ad primam confirmationem dicito: ſynagogam non fuiſſe vniuerſalem eccleſiam, ſicut ea eſt de qua nunc loquimur.

Ad 2. Ad ſecundam, quicquid ſit de antecedenti, neganda eſt ſimpliciter conſequentia, nam poteſt quilibet exteriùs profiteri fidem etiam ante baptiſmum. Deinde, vt ſummum efficit confirmatio illa catechumenos, non ita eſſe de eccleſia à Chriſto inſtituta vt ius habeāt ad ſacramēta, vel teneantur obedire legibus eccleſiæ &c.

Ad 3. Vnde ad tertiam confirmationem reſpondendum, catechumenum non tantum habere vnionem internam, ſed externam etiam per externam fidei confeſsionē, quæ vt Patres aliqui interpretantur, fundamentum eſt, vel potius forma eccleſiæ.

Inſtantia diluitur. At quid, ſi ita haberet catechumenus interiorem fidē, vt nullo exteriori ſigno illam profiteretur, etiam occultè? Occurrendum id vix eſſe moraliter poſsibile, eoque poſito adhuc illum fore vocandum eccleſiæ membrum, propter argumenta facta: membrum enim viſibile poteſt interdum manere coniunctum per ſolam inuiſibilem formam, quæ de ſe per effectus viſibiles manifeſtatur: quanuis aliquo tempore illis deficiatur.

Ad 4. Ad vltimam confirmationem ex Patribus reſpondeo, eos diſtinguere inter catechumenos, & baptizatos non in ratione membrorum, ſed in communicatione ſacramentorum.

Quid ſufficiat ad membrum Eccleſiæ.

20. Sex hactenus opiniones recenſuimus, quæ aliquid, præter fidem, in membris eccleſię requirunt: ſupereſt, vt enumeremus, quæ nec fidem ipſam neceſſariam eſſe arbitrentur: & primum apud omnes

omnes indubitatum eſt, eos, qui fide ſimul, & characte e Baptiſmi carēt, non pertine. e ad Eccleſiam, de his enim potiſſimùm intelligitur id Pauli. *Quid*
Septima opinio in ordine. *mihi de his, qui foris ſunt?* prima Corinth. 5. Volunt igitur nonnulli, baptizatos hæreticos omnes eſſe membra Eccleſiæ, atque adeo non fidem, ſed characterem eſſe formam neceſſariam, & conſtituentem corpus Eccleſiæ. Ita Caſtro ſecundo de iuſta hæreticorum punitione cap. 24. Caietanus in o-
1. Fundam. puſc. 1. de authoritate Papæ cap. 22. & 27. & in opuſc. 2. c. 25. Fundamentum afferri poteſt primò, quia Eccleſia non poteſt punire eos, qui ſunt extra
2. ipſam: poteſt autem punire hæreticos. Secundò hæretici exercent veros actus ordinis, nimirum cōſecrandi, & forte iuriſdictionis in aliquo euētu, velut ſi Epiſcopus, aut etiam Papa in hæreſim incidat, permittaturque gubernare: quæ non niſi à membris Eccleſiæ poſſunt fieri. Sunt ergo reuera mem-
3. bra illius. Tertiò quia Baptiſmus eſt ianua ad Eccleſiam: ergo proprius effectus eius conſtituit mēbrum Eccleſiæ; ille autem eſt character: ergo &c.
Confirm. Confirmatur. Nam hac ratione inſigniti eo charactere, recipiunt aliquos influxus peculiares à Chri-
4. ſto capite. Quartò quia 2. ad Timoth. ſecundo ait Paulus, *in magna domo*, id eſt Eccleſia, *ſunt vaſa argentea, & fictilia*, id eſt hæretici: loquitur enim de Hymenæo, & Phileto, ita videtur interpretari Auguſtinus libro tertio de Baptiſmo cap. 19. & libro 4. cap. 12. habetur 23. quæſt. 4. Capit. *Qui ſecundum.* Confirmatur, quia ibidem in Cap. *Quantus.* Cyprian. parabolam Zizaniorum Matth. 13. de Eccleſia dictam eſſe intelligit, cum tamen zizania ſint hæretici, ex Hieron. & Chryſoſt. ibi, & Auguſtin. q. 11. in Matth.

Reiicitur. 21. Nihilominus contraria ſententia vera eſt, & colligitur planè ex omnibus citatis Patribus, quibus fidem eſſe fundamētum confirmauimus: quod etiam docet Cyprian. libro primo epiſtola 3. & 6. libro 3. epiſtola 9. Hieron. dialogo contra Luciferian. in fine Gregor. 12. moral. cap. 15. & lib. 16. capit. 21. ait hæreticos nomine tenus eſſe Chriſtianos, non re, item Auguſtin. lib. 7. de Baptiſmo capite 10. & de vnitate Eccleſiæ capite 4. Hinc etiam Patres cum de hæreticis loquuntur, eos dicunt eſſe foris, & cum conuertūtur, redire ad Eccleſiam, quo modo loquuntur Sixtus Papa epiſtola prima decretali. Felix primus epiſtola prima: imò, & Concilium Nicænum cap. 18. & 19. Irenæus libro 3. cap. 3. Tertullian. contra Marcionem, & Cyprian. lib. 4. epiſtola ſecunda. Eadem eſt communis ſcholaſticorum ſententia Diui Thomæ 3. p. q. 8. art. 3. & opuſculo 23. Palud. libro de poteſtate Eccleſiæ. Antonin. 3. parte titulo vigeſimo ſecundo, §. 3. Syluest. Verbo *Papa.* Turrecremata lib. 1. cap. 6. & libro 4. ſecunda parte cap. 20. Victoria de poteſtate Eccleſ. initio numero 6. Cano lib. 4. de locis c. 2. Scot. 4.
In his ſunt Bellar lib. 3. de Eccleſ. c. 4. Azor. to. 2. lib. 5. c. 20. q. 3. d. 22. q. 2. art. 2. & alii non pauci. Ratio vero eſt, quia hæretici nullum habent actum vitæ ſpiritualis, vt latiùs confirmabo ſtatim.

Ad fundam. in nu. 20. 22. Vnde ad fundamentum contrariæ ſententiæ reſpondeo, hæreticum eſſe veluti partem abſciſſam, quæ licet non ſit iam membrum, verumtamē adhuc manet quaſi ſub tutela, & poteſtate ipſius, cuius fuit membrum: ſic ergo hæreticus, quia ſeſe præſcindit ab Eccleſia, & propria eius forma caret, membrum non eſt: quia tamen iniuriam Eccleſiæ fecit, ſub illius iuriſdictione manet, vt diſputat. 20.
Ad 2. oſtendemus. Ad ſecundum (quoniam de antecedenti multa dicenda ſunt inferius diſput. 21. ſect. 5.
Conſulatur diſp. 14. de cenſur ſect. prima. à num. 12. iuncta ſectione 6. diſputationis 10.) negatur conſequentia: poteſt enim in membro eccleſiæ, quod aliquam etiam poteſtatem habet, conſiderari, primò, ipſum eſſe membri, & forma qua coniungitur cum cæteris membris, ſecundò poteſtas, & actio eius: hoc ſecundum ſeparari poteſt à

primo, quia Deus confert characterem independenter à fide, & ita contingere poteſt, actionē, quæ eſt propria eccleſiæ, ritè & debitè fieri etiam ab eo, qui eſt extra eccleſiam, de quo plura in citata ſect. 6 agendo de Pontifice, ſi fortè poteſt hæreticus eſſe ac ſimul caput eccleſiæ. Vide D. Thomam in 3. diſt. 13. q. 2. vbi notat in moralibus eſſe poſſe caput officio, & influentia, quamuis ſubſtantia careat, & poſt illum Turrecremat. lib. 1. cap. 47. Ad tertium re- Ad tert.
ſpondetur, characterem non eſſe ſufficientem formam, ad conſtituendum eccleſiæ membrum: quod præter dicta, patet, quia eadem numero eſt eccleſia nunc, quæ fuit ſemper, antea verò conſtituebatur eccleſia non charactere ſed fide. Item character non eſt propriè principium vitæ ſpiritualis, ſed ſignum quoddam, & quaſi potentia paſſiua ad recipienda cætera ſacramenta: vt in to. de Sacramentis diſp. 11. diximus, Baptiſmus autem dicitur ianua eccleſiæ, quia eſt regeneratio ſpiritualis totius hominis. Vnde ad confirmationē, negatur aſſumptum: nullum Ad confirm.
enim peculiare auxilium ex lege ordinaria debetur hæretico propter ſolam characterem. Ad vltimum, Ad 4.
in primis per *magnam domum* mundum intelligunt Græci cum Chryſoſtomo: ſi verò cum Ambroſio, D. Thoma, & aliis intelligamus eccleſiam, *vas fictile* non eſt illud, quod iam fractum eſt, vt hæreticus: ſed quod facili negotio interdum frangitur: & hoc certe vult Paulus, non omnia ſcilicet membra eccleſiæ eſſe electa: ſed quædam fictilia, quæ franguntur facile, vt Philetus, & Hymenæus, & hic eſt ſine dubio ſenſus Cypriani, quamuis Auguſtin. aliter illum intellexerit, & ideo conatus fuerit hæreticos eſſe quodammodo in eccleſia, præcipuè antequam ſint contumaces: cum non tam hæretici, quàm ignorantes ſint.

23. Vltima ſententia, quæ fidem etiam in mem- Vltima opinio.
bris eccleſiæ neceſſariam eſſe negat: formam eccle- Late defendit Bellar.
ſiæ conſtituit in ſolo externo cultu, & profeſsione lib. 3. de Eccleſ. c. 10.
veræ fidei, quam ſi quis exterius retineat, quamuis mentaliter hæreticus ſit, membrum eccleſiæ exiſtit. Ita Petrus de Soto prima parte ſuæ defenſionis cap. de eccleſia, cap. de Conciliis. Hoſius libro tertio contra Prolegomena Brentii, Driedo libro quarto de dogmatibus, capite ſecundo, parte ſecunda, Cano libro illo quarto capite vltimo, & alij. Qui omnes volunt hæreticos occultos ad eccleſiam pertinere, in quam ſententiam refertur etiam Origenes hom. 21. in Ioſue, Gregorius 13. moralium, cap. 5. Auguſt. primo de Ciuitate capite trigeſimo quinto. Citatur etiam textus capit. *Audiuimus* 24. quæſt. 1.

24. Contraria tamen ſententia verior eſt, quam defendit Turrecremata lib. 4. Summæ p. 2. cap. 20. ſatis ante finem verſiculo *ſecundo ſequitur.* Et probatur primo omnibus teſtimoniis, & rationibus, quibus confirmauimus, fidem eſſe quaſi primam for- Impugnatur primo.
mam, & fundamentum eccleſiæ. Secundò ex 2.
1. Ioan. 2. *Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis*, quæ verba, quamuis ab Auguſtino variè exponantur; tamen tertio de Baptiſmo cap. 18. & tractatu 3. in primam Ioan. de occultis hæreticis illa intelligit, quos Ioannes dicit *non eſſe ex nobis*, id eſt, ex eccleſia: quamuis ex nobis videantur exiiſſe: *non ait* (inquit Auguſtinus) *quod exeundo alieni facti ſunt, ſed quod alieni erant &c.* Et infra *ſiue aperte foris ſint, ſiue intus eſſe videantur, cum reuera non ſint.* Vnde libro de geſtis cum Emerito capite primo, ait, *quoſdam eſſe nobiſcum præſentia corporali, qui corde ſunt in parte Donati.* Idem 4. de Baptiſmo capite 10. Præterea Patres 3.
communiter dicunt hæreticum occultum, non eſſe verum Chriſtianum: Athanaſ. ſermone ſeptimo contra Arian. Cyprian. libro quarto epiſtola 2. Tertullian. libro de pudicitia. Auguſtinus de Gratia Chriſti capite 1. Idem autem eſt eſſe verè Chriſtianum, & eſſe verum eccleſiæ membrum, vt ſu-

Confirm.

pra ex Concilio Tridentino adduximus. Confirmatur: nam talis hæreticus non eſt verè membrum Chriſti, cum non ſit illi per actum vitæ ſpiritualis
4. vllo modo coniunctus. Tandem eadem ratione hæreticus non ſolum mentalis ſed etiam exterior, ſi ſit occultus per accidens eſſet membrum eccleſiæ, quia poterit coràm omnibus, eiſdem ceremoniis vti, & eandem fidem profiteri.

Satisfit adductis pro eadem opin

25. Ex quo intelligitur falſum eſſe, quod oppoſita ſententia aſſumit, nempe vnitatem eccleſiæ tantum requirere, & omnino conſiſtere in hac exteriori coniunctione, & politia Eccleſiaſtica: Imò hoc neceſſarium non eſt, vt eccleſia dici poſsit verè, & abſolutè viſibilis, quod videtur contrariæ ſententiæ fuiſſe fundamentum, de quo in ſectione octaua latè dicemus: & per argumentum ad hominem, apertè conſtat: nam eadem ratione, neque character baptiſmalis eſſet neceſſarius in membris eccleſiæ, quod tamen dicti Authores negant: & planè ſimpliciter falſum eſt, hominem carentem & fide, & charactere, poſſe eſſe membrum eccleſiæ: alterutrum ergo requiritur, & tamen vtrumque eſt forma interior, & ſpiritualis: ergo non ſufficit exterior iſta confeſsio. Neque Gregorius, aut Auguſtinus oppoſitum dicunt: nam reuera potius de peccatoribus loqui videntur, Origenes verò, & fortaſſe interdum Auguſt. & alii dicunt, eos eſſe in eccleſia ſecundùm exteriorem ſpeciem: textus autem citatus cap. *Audiuimus*, nihil ad rem pertinet: nam verba illa, *ex quo talia prædicare cœpit*, à quibus videbatur ſumi argumentum, non textus, ſed fortaſſe Gratiani ſunt verba, & quanuis eſſent de textu ſumpta, nihil efficerent: nam aliud eſt membrum eſſe eccleſiæ, de quo agimus, aliud retinere, & conſeruare poteſtatem Eccleſiaſticam, & iuriſdictionem, quæ fortè in non membro, vt iam indicauimus, conſeruari poteſt: & de hoc ibi ſermo habetur.

SECTIO II.

Quando inceperit Eccleſia.

De Eccleſia hominum agitur.

1. EXplicata Eccleſiæ ratione, & eſſentia: oportet eius originem exponere, vt hinc facilius ad eius proprietates accedamus. Suppono tamen ſermonem eſſe de eccleſia hominum: nam Angelorum eccleſia, in eorum creatione incepiſſe certum eſt, ſiquidem in gratia, & fide creati fuerunt, & vnam ſpiritualem conſtituerunt rempublicam ad eundem fidem, ſub eiſdem ſupernaturalibus legibus, & eodem Principe Deo tendentem: de eccleſia ergo hominum, quam hac in quæſtione immerito confundit Arboreus lib. 5. Theoſophiæ capite tertio, & quidam alij, prima opinio diſtinguit. Nam

Opiniones variæ.

aliquando fundata fuit in fide Dei ſimpliciter, ſine ordine ad Chriſtum Dominum, & hoc modo inquiunt, incepiſſe in Adamo: aliquando verò fundata fuit in fide, & meritis Chriſti, & ita quidam volunt incepiſſe etiam in Adamo, non à principio creationis, ſed poſt lapſum, cum primum ſcilicet habuit redemptionis ſuæ reuelationem, & fidem: ac commiſsi peccati dolorem: Alii verò volunt incepiſſe ab Abel, quomodo videntur loqui communiter Patres Auguſtinus Pſalmo 142. & 118. ſermone 217. de tempore. Gregorius homilia decima nona in Euangelia, quod ſequitur Turrecremata primo libro, capite vigeſimo ſecundo, & vigeſimo quinto, qui refert alios. Alenſ. 4. p. quæſtione 4. memb. 1.

Notationes pro deciſione.

2. Ego verò ſuppono eccleſiam propriè, niſi abutamur terminis, non poſſe conſiſtere in vno tantum homine, vt bene notauit Turrecremata ſupra cap. 27. & Alenſ. tertia parte quæſt. vltima membro 5. articulo 2. & Abulenſ. quæſtione ſeptima in prolog ſuper Matthæum. Ratio plana eſt, quia *Eccleſia* nomen eſt collectiuum, & ideo ſicut *populus*, vel *Reſpublica* non vna tantum perſona conſtat, ita neque eccleſia cum politicum ſit corpus, ex plurium hominum coniunctione coaleſcens. Ex quo conſtat propriè in ſolo Adamo, non fuiſſe eccleſiam: quæſtio autem eſſe poteſt, an ab illo inceperit eo modo quo numerus incipit ab vnitate. Secundò, vt probabilius ſuppono Adamum in ſtatu Innocentiæ habuiſſe fidem Chriſti, quod Diuus Thomas non negat: ex quo etiam arbitror illum tanquam caput ſuum reſpexiſſe, & adoraſſe atque adeo in fide eius gratiam accepiſſe. Tertiò diſtinguenda eſt in eccleſia, quaſi ſubſtantia, & eſſentia eius, à peculiari modo, quem ex Chriſti Domini inſtitutione vendicat.

Vide lib. 11. de opere ſex dierum c. 18. àn 8 & 1. p. q. 1 art. 3 in commento quinti argu. & diſp. 5. ſect. 4. paragrapho, ſed hæc omnia.

Aſſertio 1. bipartita.

3. Dico primo. Eccleſia produci incepit in Adamo, & formata Eua, propriè dici potuit eccleſiam eſſe, atque adeo certum videtur in vtroque ſaltem poſt lapſum ante generationem Caim, & Abel fuiſſe eccleſiam. Hæc eſt nunc communis opinio, quam tenet Pighius quarto de Eccleſiaſtica Hierarchia capite primo. Driedo quarto de dogmatibus capite 4. Hoſius in confeſsione c. 22. Sanderus quarto de viſibili monarchia eccleſiæ capite tertio, & lib. primo initio. Medina quinto de recta in Deum fide cap. 14. Simancas inſtituti. catholic. cap. 34. Colligi poteſt ex Epiphanio in opuſculo de eccleſia poſt hæreſim 80. Et in epiſtola ad Acatium, quæ habetur initio operis contra hæreſes. Irenæ. libro 4. cap. 42. Et Nicephor. libro primo cap. 5. ac probatur. Nam eccleſia eſt congregatio fidelium, vt ſupra vidimus, ſed Adam, & Eua in ſtatu innocentiæ fuerunt fideles: ergo eorum aggregatio, eccleſia fuit. Nec refert illos tunc non agnouiſſe mortem Chriſti, quia ſatis fuit credidiſſe myſterium Incarnationis, & ex meritis Chriſti recepiſſe gratiam. Neque etiam obſtat, illos potuiſſe peccare, & peccaſſe, quia etiam ſine gratia perſeuerat quiſpiam membrum eccleſiæ, neque eſt veriſimile, aut probabile Adamum perdidiſſe fidem, quod etiam de Eua probabilius dicendum eſt. Denique non obſtat, eccleſiam in ſtatu illo in multis differre ab eccleſia lapſorum: tota nanque differentia accidentaria eſt, cum maneat eadem fides, idem caput, idem finis, eadem denique ſalutis media primaria, & ſubſtantialia.

Prima pars ex Patrib.

Probatur ratione.

Lib. 4. de opere ſex dierum c. 2 nu. 15. & cap. 4. nu. 18.

2. Pars probatur I.

4. Sed omiſſo ſtatu innocentiæ, quod poſt peccatum fuerit eccleſia prius in parentibus Adamo, & Eua quàm in filiis, conſtat primò: quia etiam fidem in ſtatu illo naturæ lapſæ habuerunt ante genitum Cain. Quod ſi forte ante lapſum non cognouerant Chriſtum, credendum ſine dubio eſt, non multò poſt redemptionis futuræ reuelationem accepiſſe, ne ſalutem, & pœnitentiam deſperarent, & vt commodiùs poſſent ſe ad gratiam diſponere, quod per ſe probabile eſt, & diuinæ miſericordiæ conſentaneum. Et præterea ſuadetur. Nam ſupra
2. diſp. 2. ſect. 6. num. 4. oſtendimus ex Patribus, Abel, & cæteros homines ab Adamo, myſteria fidei per traditionem accepiſſe, quod etiam Epiphan. ſupra docet, & Euſebius initio de præparatione Euangelica, Auguſt. etiam 15. Ciuit. propterea dixiſſe videtur, Adam communem fuiſſe parẽtem eorum, qui ad cæleſtem ciuitatem pertinẽt. Et idem habetur in hiſtoria Eccleſiaſtica Petri Comeſtoris, ergo neceſſarium fuit prius Adam habuiſſe eam fidem, quàm eius filios. Deinde veriſimile eſt, non multo poſt peccatum pœnituiſſe: nam à peccato Adæ, ad Abel generationẽ, diuturnum tempus interceſsit. Præterea nullus negabit, Abel ante vſum rationis, iuſtum fuiſſe: nam fide parentum, vel ſola, vel exteriori ſigno aliquo ſignificari facilè potuit, remiſſionem peccati originalis obtineri: & idem veriſimile eſt de Cain. Ergo ante Abel neceſſariò fuit

Vide diſp. 4. de ſacram. ſect. 2.

fuit eccleſia, nam fides, pœnitentia, & iuſtitia, non reperiuntur extra eccleſiam.

Exiſtimatio quorundam remouetur.

5. Neq; etiam probabile videtur quod alij dicunt, fidem priùs fuiſſe in Adamo, tamen exteriorem profeſsionem fidei primum omnium incepiſſe in Abel, quia licet Scriptura ſacrificium Abel narret, & non Adam, ſine dubio credendum eſt toto illo tempore Adamum coluiſſe Deum, atq; adeo ſacrificia obtuliſſe. Imo filios id à parentibus didiciſſe. Inferes: manſit igitur eo tempore eccleſia omni deſtituta ſanctitate. Reſpondetur, hanc difficultatem communẽ eſſe omni opinioni, nam etiam poſt mortuum Abel interceſſerunt centum anni vſq; ad generationem Seth: quo tempore, cum tota eccleſia eſſet in tribus hominibus, & vnus eorum Cain impius eſſet, reliquos verò Adamum, & Euam in gratia fuiſſe confirmatos ignoremus, facilè fieri potuit, vt interdum peccarent, quid ergo in hoc dicendum ſit, infra agendo de proprietatibus eccleſię cõſtabit.

Alterius obiectionis dilutio remittitur.

Aſſert 2. & de fide probatur,

6. Dico ſecundo. Eccleſia prout nunc eſt, fuit à Chriſto Domino inſtituta. Eſt certa de fide Matt. 16. *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, eademq; veritas inuenietur paſsim apud Patres. Vide Cyprianum. & Auguſtin. de vnitate eccleſiæ. Epiphanium, & alios ſupra allatos. Conueniunt item omnes Scholaſtici; ac patet ex proprietatibus, quæ huic eccleſiæ tribuuntur, præcipue ex illa, quæ dicitur *Apoſtolica*, ſcil. fundata *ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum*, ad Epheſ. 2. Item quia ſacramenta, ſacrificium, ſacerdotium, & totus eccleſiaſticus ordo, ex quo quaſi vnum eccleſiæ corpus cõſurgit à Chriſto Domino inceperunt, vt ſuis locis oſtẽditur. Quęres quo tempore, poſt natum Chriſtum inceperit eccleſia? Reſpondeo à principio ſuæ prædicationis Chriſtum cæpiſſe illius iacere fundamenta, non tamen omnino abſoluiſſe ædificium vſq; ad tempus ferè Aſcenſionis, cum dixit Petro Ioann. 21. *paſce oues meas*.

Tom 3 de ſacramen. d 12 ſect 1 & diſp. 74 ſect 3 de Eccleſiaſt ordine Bellar. 1 de cleric. à c. 2

A prædicatione Chriſti cæpit fundari Eccleſia noua,

7. Ad argumenta initio facta reſpondetur, Patres interdum ſtatuere principium eccleſiæ in Abel, quia tempus illud inter ipſum & parentem nihili reputatur, Abel autem fuit primus iuſtus, quem ſcriptura commendat poſt peccatum Adæ: fuit etiam primus eccleſiæ fructus, vt Gregor. ait, quia primus in gratia deceſsit: fuit primus, qui virgo permanſit. Author quoq; operis de mirabilibus eccleſiæ libro 1. cap. 1. Sacerdotem, & primum martyrem eum appellat: nam in illo cæpit perſecutionem pati eccleſia ab hominibus prauis, Matth. 23. *à ſanguine Abel iuſti*, propter quæ ad Hebræos 11. ab illo cæpit Paulus numerare eos, *qui per fidem ſalutem conſecuti ſunt*, cum autem Auguſt. Pſalmo 128 ait interdum fuiſſe eccleſiam in ſolo Abel, vel Abrahamo, intelligit de his tantum Scripturam mentionem facere.

Ad oppoſita in Num. 1

SECTIO III.

An poſtquam Eccleſia CHRISTI incepit, ſemper durauerit, & vſque ad finem ſæculi duratura ſit.

Sup diſp. 5. ſect 6 nonnulla.

1. IN hac quæſtione, tractandas ingredimur eccleſię proprietates, quarum prima eſt *perpetuitas*, atq; vt definiatur clariùs, diſtinguamus duo tempora: alterum à principio mundi, vſq; ad Chriſtum: alterum à Chriſto, vſq; ad finem ſæculi. Dico ergo primo. Eccleſia à ſui initio (ſaltem poſt primorum parentum pœnitentiam, ſi forte per hæreſim etiam lapſi fuerant, de quo alibi) vſq; ad aduentũ Chriſti perpetua quadam fidelium ſucceſsione durauit, quæ neq; minimo tempore interrupta fuit, in quo non fuerit in mundo aliqua fidelium congregatio. Eſt certa, & communis concluſio. Probatur. Quoniam certo conſtat ex Scriptura, Adam, & Euam poſt peccatum fidem habuiſſe. Nam Scriptura memorat Adam egiſſe pœnitentiam ac fuiſſe prædeſtinatum Sapientiæ 10 idemq; credendum eſt de Eua, neq; cogitari, aut dici poteſt ſine magna temeritate illos deceſsiſſe infideles, ſeu finaliter fidem amiſiſſe, cum neque Scriptura id indicet, neq; vlla ſit coniectura, vel ratio ad id ſuſpicandum: ſimiliter clarum etiam eſt, vt ſupra dixi, eam fidem poſteros ſuos docuiſſe: conſtat igitur tempore vitæ Adæ, quod 900 annos exceſsit, eccleſiam extitiſſe. Tempore autem mortis Adæ iam viuebat Henoch, imo erat 308. annorum, ex quinto cap. Geneſ. ille autem fuit iuſtus, & fidem habuit, vixitque inter homines donec ab eis transferretur, vſque ad 113. annum vitæ Lamech nepotis ſui, quem fuiſſe iuſtum conſtat ex verbis Geneſis quinto. *Iſte conſolabitur nos ab operibus, & laboribus manuum noſtrarum, in terra cui maledixit Dominus*, quæ verba fuerunt dicta ab ipſo Lamech, & ſine dubio ex magna fide procedebant. Lamech autem genuit Noe 69. annos poſt tranſlationem Enoch, quibus vſque ad ætatem adultam Noe, eccleſiam in illis hominibus perſeueraſſe, dubitari non poteſt, vt patet tum ex Scripturæ verbis, & coniecturis adductis: tum quia Noe, vtpote Sanctiſsimus, veram fidem in eccleſia Patrum ſuorum, per traditionem accepit, neque enim nouam illi reuelationem factam eſſe legimus. Iam vero de tempore Noe, vſq; ad Abraham id euidentius eſt, nã ipſe Noe, vixit vſque ad ſexageſimum annum vitæ Abrahæ, & Sem filius Noe, à quo Abraham deſcendit, vixit pluſquam Abraham annos 35. vt plane conſtat ex Geneſ. capite vndecimo, & vigeſimo quinto. Satis autem aperte indicat Scriptura, Sem fuiſſe virum iuſtum, & fidelem. Verum quidem eſt colligi etiam ex Scripturis, parentes Abrahæ fuiſſe idololatras, vt Ioſue vigeſimo quarto, de Thare, & Nachor dicitur, quod confirmat Chryſoſt. homilia 80. ad populum, licet Auguſtin. decimo tertio de ciuitate cap. decimo tertio, dicat Thare pium fuiſſe, & vnum coluiſſe Deum. Epiphanius quoque initio libri contra hæreſes, ait incepiſſe idololatriam tempore Saruch, qui Abrahæ proauus fuit, per imagines tantum depictas: à Thare vero Patre Abrahæ incepiſſe per idola ex luto, & ligno confecta: ſed non propterea putandum, in omnibus hominibus, eo tempore defeciſſe eccleſiam, nam inprimis, vt dicimus, toto eo tempore vixit Sem, qui certe non potuit non habere aliquos ſuæ veræ fidei conſortes. Præterea Irenæus initio libri primi contra hæreſes, Heber vocat virum iuſtum, & ſanctum, & idem indicat Epiphanius ſupra, & ſine dubio fidem ſuam alios docebant: imo fortaſſe in illis, qui dicuntur idola coluiſſe, non omnino fuit vera fides extincta, ſed ſuperſtitioſè tantùm contra religionem peccarunt. Itaque ſatis ex Scriptura colligitur vſque ad Abraham eccleſiam perſeueraſſe.

Aſſertio 1. de Eccleſia ab initio mundi vſq; ad Chriſtum. Vide lib 4. de opere ſex dierum c. 2 & 4

Probatur à tempore Adę vſq; ad Abraham.

2. De tempore vero Abrahæ vſque ad mortem Iacob, vel etiam Ioſeph, cuius ſcriptura peculiariter meminit, res aperta eſt in ſcripturis, verã eccleſiam in filijs Abrahæ perſeueraſſe: De reliquo vero tempore vſque ad vocationem Moyſis, etſi res non ſit adeo expreſſa, eſt tamen ſatis conſtans, quia credibile non eſt tam breui tempore totum illum populum à vera Dei fide excidiſſe, cum inter Moyſem, & Leui filium Iacob, tres tantum generationes interceſſerint, vt conſtat Exod. 6. & Leui tot annos vixerit, vt ferè ad tempora Moyſis peruenerit. Conſtat etiam ex eo quia prophetia Iacob de Chriſto venturo, & promiſsiones factæ Abrahæ, perſeuerabant ſine dubio, in fide populi illius. Iam vero ipſe Moyſes fidelis erat, & Deum agnoſcebat cum vocatus eſt, vt etiam ex epiſt. ad Heb. colligitur aperte: imo, & Patres eius fideles fuiſſe, & mẽbra eccleſiæ, ibid. aperte docet Paulus: ac denique idem Moyſes miſſus eſt à Deo, ad populum Iſrael, tanquam ad populum fidelem, qui ipſum iam agnoſcebat.

De tempore decurſo ab Abraham vſque ad Moyſem.

A Moyſe vſq; ad Chriſtū.

3. Præterea de tempore totius legis ſcriptæ vſq; ad Chriſtum id non oportet demonſtrare, quia euidenter conſtat ex Scriptura.

Confirm amplius aſſert.

Ex quibus omnibus patet concluſionem eſſe certiſsimam, & aliquibus videtur de fide, & vt minimum ita certa eſt, vt oppoſita ſit erronea, quæ confirmari poteſt ex eo Pſalmi quadrageſimi ſeptimi. *Deus fundauit eam in æternum.* Oſeæ ſecundo. *Sponſabo te mihi in ſempiternum, &c.* Et paulo infra, *Sponſabo te mihi in Fide*, cui adiungi poteſt illud: *propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ*, vbi ſatis aperte docetur vinculum matrimonij à principio fuiſſe indiſſolubile, quo dicit Paulus ſignificatū fuiſſe myſterium Chriſti, & Eccleſia quorum vinculum à principio mundi incipiens perpetuum, & indiſſolubile perſeuerat. Vnde ad Romanos nono, & vndecimo, oſtendit Paulus *non excidiſſe verbum* Dei, id eſt, Fidem. Præterea de Synagoga ſunt frequentes promiſsiones in Scriptura, Deum in ea habitaturum vſq; ad aduentum Meſsiæ Leuitici 26. Numerorum 35. tertio Regum ſexto. Eſaiæ 54. (quem locum citat Paulus, & intelligit de Eccleſia, ad Galat. 4.) & cap. 55. *Hoc fœdus meum cum eis* &c. Et Pſalm. 88. *Miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo.*

Aſſert. quoad Eccleſiam à Chriſto inſtitutam.

4. Dico ſecundo. Eccleſia Chriſti Domini, id eſt, prout ab illo eſt inſtituta, numquam à ſua inſtitutione defecit, neq; in æternum deficiet. Eſt de Fide Matthæi vltimo. *Ecce ego vobiſcum ſum* &c. quem locum ad hoc inſtitutum exponunt Leo I. Papa epiſtola ad Pulcheriam Auguſt. & Leo ſecundus epiſtola ad Conſtantin. Eſt etiam aptus locus Matthæi decimo ſexto. *Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Lucæ vigeſimo ſecundo. *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* Pſalm. 118. *In æternum Domine verbum tuum permanet.* Hierem. 32. Ezech. 37. *Pactum ſempiternum erit eis* &c. Vnde Lucæ 1 Regnum Chriſti dicitur æternum, & ſimiliter Sacerdotium Pſalmo 109. *Tu es Sacerdos in æternum.* Vnde Canticorum tertio, inquit ſponſa nomine Eccleſiæ, *tenui eum, nec dimittam.* Ad Epheſ. quarto, duraturam dicit Paulus Eccleſiam, *donec occurramus omnes in virum perfectum*, & prima Corinth. decimo quinto, *donec per reſurrectionem omnium deſtruatur inimica mors*, circa quem locum vide Epiphanium libro ſecundo hæreſi 69. ſub finem. In Epiſtola etiam ad Hebræos capite ſeptimo & octauo. late Paulus citans etiam prædictum Pſal. 109. diſſerit de hac Eccleſiæ perpetuitate (quæ iuxta hunc ſenſum intelligenda eſt in ſtatu viæ) duraturamq; ait vſq; ad diem iudicij, & poſtea in gloria in æternum regnaturam; quia enim Eccleſia militans, & triumphans, non duæ, ſed vna cenſetur, vt dicemus, ideo Eccleſia ſimpliciter dicitur perpetua. Vide Auguſtinum ſermone ſecundo, in Pſalmum 101. Gregorium trigeſimo quinto moral. capite vigeſimo quinto. Chryſoſtomum homilia de ſuo exilio. Bernardum ſermone 79. in Cantica. Doctores cum Magiſtro quarto, diſtinctione vigeſima ſexta. & Canoniſtas Capit. *debitum*, de bigamis Cap. *cum ſocietas*, vigeſim. ſeptim. quæſtione ſecunda. Contra hanc autem veritatem fere ſentiunt Lutherani, mentientes veram Chriſti Eccleſiam, quæ viſibilis eſſe debet defeciſſe, quamuis, neſcio quam inuiſibilem Eccleſiam dicant, & fuiſſe ſemper, & fore perpetuam. Vide Turrecrematam libro primo, capit. 22. 23. & ſequentibus, Arboreum lib. Theoſophiæ cap. 4. Cano libro 4. cap. vltimo, & ſuperius dicta diſput. 5. ſect. 6. numero 7.

Obiectio 1. contra aſſert.

5. Tres vero occurrunt hîc difficultates. Prima. Contra priorem concluſionem facit id Exod. 32 vbi vniuerſus Dei populus videtur defeciſſe, & adoraſſe vitulum. Item Iſaiæ 1. *A planta pedis vſque ad verticem capitis* &c. Hierem. 2. & ſæpe aliàs in prophetis totus populus accuſatur, quòd à Deo diſceſſerit. Ezech. 3. & 9. Pſalm. 11. *Saluum me fac Deus, quoniam defecit ſanctus* &c.

Solutio.

Ad primum locum dicito, non omnes Iſraelitas adoraſſe vitulum, vt conſtat de Moyſe, Leuitis, & alijs, qui cum Moyſe vlti ſunt iniuriam Deo irrogatam. Ad cætera inprimis dicendum quamuis tota ſynagoga interdū defeciſſet, non ideo ſequi totam defeciſſe Eccleſiam: nam credendum eſt ſemper Deum habuiſſe fideles, & amicos inter gentes: non enim erat ſynagoga vniuerſalis Eccleſia, ſicut nunc eſt Eccleſia Chriſti. Secundo falſum eſt, totum populum Iſrael à fide, & charitate excidiſſe vnquam, quod ſignificauit Deus Eliæ. tertio Regum decimo nono. *Derelinquam mihi 7000. virorum qui non curuauerunt genua ante Baal*, quem locum refert Paulus ad Romanos vndecimo. Vnde Diuus Auguſtinus libro contra Donatiſtas poſt collationem capite vigeſimo, & libro de vnitate eccleſiæ capite vigeſimo ſecundo, ait in illis locis ſignificari multitudinem iniquorum, quam Scriptura interdum nomine *vniuerſitatis* ſignificat: ſicut è contrario interdum omnia Eccleſiæ membra vocantur *ſancta*, propter multorum excellentem ſanctitatem, vt prima Corinthior. primo, *Vocatis ſanctis* &c. *In omnibus diuites facti eſtis in illo*, cum tamen multi inter eos eſſent praui: ſimilia alia congerit Auguſtinus epiſtola quadrageſima octaua. Tertio. Nonnunquam fortaſſe referuntur prophetiæ ad tempus legis nouæ, in quo populus Iſrael omnino à fide abalienatus eſt, vt Cano ſupra latius proſequitur.

Obiectio 2.

6. Secunda difficultas eſt de triduo mortis Chriſti, in quo tempore videtur eccleſia militans in ſola Virgine permanſiſſe (quanquam neq; eam quidem impijſsimi aliquot hæretici excipiunt, alibi confutandi.) Nam Iudæi omnes à fide deſciuerant; Chriſtiani vero omnes de fide Chriſti dubij fuerant, etenim omnes Apoſtoli dubitarunt: ergo à fortiori reliqui, Matthæi vigeſimo ſexto. *Omnes vos ſcandalum patiemini*, & infra, *diſpergentur oues*, vbi Gloſſa. *Id eſt, ab vnitate fidei ſoluentur.* Hinc Lucæ vigeſimo quarto. *Viſa ſunt Apoſtolis deliramenta*, quæ de Chriſti reſurrectione nunciabantur. Marci decimo ſexto. *Exprobrauit incredulitatem eorum.* Vnde Auguſtinus Pſalm. 114. Apoſtolos defeciſſe dicit, cum nondum eſſent duces Eccleſiæ, de quibus nonnulli interpretantur id Pſalm. ſexageſimi octaui. *Defecerunt oculi mei.* Vide Ambroſium citatum in capite *Fidelior* diſtinctione 50. *Fidelior* (inquit) *factus eſt Petrus poſtquam fidem ſe perdidiſſe defleuit.* Habentur hæc verba ſermone quadrageſimo ſeptimo.

Vide in tom. de vita Chriſti diſp. 4. ſectione 1. in ſ obiect.

Turrecrem. Reſponſio

7. Propter hæc Turrecrem. fatetur eccleſiam in ſola Virgine permanſiſſe, & in huius ſignum putat introductam fuiſſe illam eccleſiæ cæremoniam extinguendi candelas in matutino illius tridui, vna tantum excepta, id quod Guilhelm. in rationali libro ſexto, capite 72. ita videtur exponere, & in hanc ſententiam refert Hieronymum, Gregorium, Iſidorum, Anſelmum, & alios: ac videtur fauere Auguſtinus tractatu centeſimo tertio in Ioannem, & in Pſalmum 138. & Abulenſis in prologo Matth. quæſtione decima tertia, & vigeſima quarta, & Matth. decimo, quæſtione nona, & Matthæi decimo ſexto, quæſtione ſexageſima ſeptima, & in Paradoxis.

Reiicitur ac obiectioni ſatisfit.

Hæc vero ſententia inprimis (quicquid ſit de Apoſtolis) eſt omnino improbabilis: nam certiſsimum eſt veram fidem, atque adeo eccleſiam, non defeciſſe tunc in omnibus Iudæis, qui vbique erant extra Hieruſalem, idemq; eſt ſentiendum, ſi qui forte inter gentes dabantur iuſti. Deinde in ipſa Hieruſalem multi conſeruarunt fidem, & charitatem Chriſti, patet de Magdalena, quæ charitate flagrabat, quod ſimiliter credi poteſt de Maria Cleophe, & Salome. Idem præterea conſtat de Euangeliſta Ioanne, cui Chriſtus matrem ſanctiſsimam commendauit. Et Matt. 27. aperte hoc ipſum ſignificatur de Ioſepho ab Arimathæa, & Nicodemo. Centurio etiam confeſſus eſt *vere filius Dei erat iſte.* Petrus deniq; quicquid antea peccauerit, certè ante Chriſti mortem fleuit amarè,

neq;

neque poſtea à fide defecit; nam Luc. 24. addito nuncio mulierum, ſtatim ad monumẽtum acceſsit nec illi, aut Ioanni viſum fuit deliramentum: cum enim Euangeliſta ita viſum fuiſſe reliquis dixiſſet, ac minime credidiſſe, quaſi excipiens Petrum, & Ioannem, addit, *Petrus autem ſurgens*, &c.

Petrum nunquam amiſiſſe fidẽ multo verius, de quo etiam vide in to. 2. 3 p. diſp 35. ſectione 1. concluſ. 2 & Bellar. lib 3 de Eccleſ. c. 7

8. Sed prætерea dicimus non eſſe probabile apoſtolos omnes, & præcipue Petrum veram fidem perdidiſſe. Defecit ille quidem in fidei confeſsione, & fidelitate, quam CHRISTO debebat, non tamen, vel aliquid fidei contrarium credidit, vel de vera Chriſti diuinitate, quam per patris reuelationem agnouerat, dubitauit, quod quidem colligi poteſt ex illo Luc. 22. *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficeret fides tua.* Exponunt vero quidam, id eſt, vt non deficiat *vſque in finem*, ſed hoc non eſſet peculiare priuilegium reſpectu Petri, nam apoſtolis, & omnibus cõfirmatis in gratia datum eſt ne à fide defecerint finaliter. Alij reſpondent ibi intelligi poſt reſurrectionem Chriſti: accepturum fuiſſe Petrum illud priuilegium: obſtat vero quia verba non promiſsionẽ, ſed præſentem largitionem continẽt, atque ita interpretantur Chryſoſt. Theophylact. Beda, & Ambroſ. ibi Aug. tract. 92. in Ioann. & in id Pſalm. 118. *Ne auferas de ore meo verbum veritatis*, eademque eſt communis ſententia ſcholaſticorum cum Magiſtro in 3. d. 24 Cani lib. 4. cap. 5. & lib. 6. cap. 8. An vero aliqui ex apoſtolis illam perdiderint res dubia eſt.

De aliis apoſtol. idẽ probabilius

Certe de Ioan. mihi certum eſt non perdidiſſe, vt patet ex ratione ſupra facta. Idem credo de Iacobo, de quo refert Hierony. de viris illuſtribus, vſque ad Chriſti reſurrectionem ieiunaſſe, ideoque peculiariter illi apparuiſſe docet Paul. 1 ad Cor. 15. De alijs apoſtolis idem exiſtimo, quia nulla eſt ratio ob quam ſiniſtre iudicemus: nam ſolùm legimus dubitaſſe de Chriſti reſurrectione, quod non ſatis fuit ad perdendam fidem, quia non ſatis intellexerant tẽpus, & modum reſurrectionis, vt dicitur Luc. 18. Vnde Abulenſ. ſup. non dicit fidem ſimpliciter manſiſſe in ſola virgine, ſed fidem reſurrectionis: merito igitur excuſantur apoſtoli ab infidelitate, & hæreſi, quia non ex contumacia, ſed ex ignorantia quadam dubitabant, nõ quidem an Chriſtus verè dixiſſet, ſed an proprie, vel ænigmaticè fuiſſet locutus. Vnde Ioan. 20. Petrus & Ioann. crediderunt Chriſti corpus fuiſſe ſublatum à monumento, ſicut Magdalena narrauerat, *quia nondum* (inquit Ioan) *ſciebant ſcripturas.*

Obiect. 3. de qua in defenſione fidei libro 1, à c. 3

9. Tertia difficultas eſſe poteſt, quia poſt aſcenſionem Chriſti videtur fuiſſe modo aliquo extincta eccleſia, vel certe poſſe tandem extingui ea ſaltẽ quę viſibilis eſt, vt Lutherani loquuntur. Nam tempore Conſtantini Imperat. quando hæreſis Arij plurimũ graſſata eſt omnino latebat vera eccleſia, adeò vt Hilar. contra Maxent. ſcribat, vix fuiſſe tunc in populis Dei cultorem. Tempore etiam Antichriſti defecturam omnino Eccleſiam colligitur ex Matt. 24. Luc. 18. Daniel. 9. 2. ad Theſſal. 2 *Niſi venerit diſceſſio primum*, id eſt, Antichriſtus qui diſcerpat Eccleſiã. Vnde de illo tempore Chriſtus pronunciat. *Cum filius hominis venerit, putas ne inueniet fidem in terra?*

Reſponſio.

Reſpondeo fluctuare poſſe interdum Petri nauiculam, non tamen perire Matth. 18. Vnde nunquam perijt, nec peribit, nec ita latuit, quin ab habẽtibus fidem certò cognoſci poſſet. Quare, & tẽpore Arij multi Catholici ac ſancti Epiſcopi exulabant, vt ipſemet Hilar. refert, & conſtat ex hiſtorijs. Et Hieron. contra Luciferian. Athanaſ. ſæpe contra Arium, Auguſt. epiſtol. 48. Ex quibus colligitur veram Eccleſiam in maiori hominum parte tunc permanſiſſe.

Vide lib. 5. de fenſ. fidei.

Idem dicendum eſt de tẽpore Antichriſti: maiorem quidem tunc patietur eccleſia iacturam, & pauciores fortaſſe perſeuerabunt, ſemper tamẽ vera eccleſia lucebit, & diſcerni poterit, vt idem Patres ſupra citati exponunt, & Auguſt. de vnitat. Eccleſ. 12. 13. & 14. & 2. Ciuit. c. 19. Chryſoſt. & Theophyl. 2. ad Theſſ. 2.

SECTIO IV.

An Eccleſia perſeueret ſemper vna numero, an ſpecie tantum.

Quæſtionis ſenſus dupl.

ALia proprietas Eccleſiæ eſt, eſſe **vnam.** Duplici autẽ ſenſu quæri poteſt, an Eccleſia *vna* permanſerit. Primo: an in omnibus differentijs temporum ſigillatim ſumptis, vna tantum fuerit eccleſia? id eſt, an nunquam fuerint Eccleſiæ duæ ſimul? Secundo, an in tota etiam temporum ſucceſsione collectiue ſumpta fuerit vna, vel plures?

Aſſert. 1. de ptiori ſenſu vide defenſ. fid. lib. 1. c. 3. nu 4

Dico primo Eccleſia à Chriſto Domino inſtituta vnica nunc eſt in mundo, & fuit quouis tempore. Eſt de fide habeturque in ſymbolo. *Credo in vnam ſanctam Eccleſiam.* Paul. ad Eph. 4 *Solliciti ſeruare vnitatem in vinculo pacis*, eſt enim hæc vnitas Eccleſiæ non Mathematica, vel Phyſica, ſed moralis, qualis eſt in Republ. vel regno, cuius vnitas requirit vnum caput, eundem finem, eaſdẽ leges: ad hunc ergo modum Eccleſia Chriſti ad vnum, & eundem finem ordinatur, per eadẽ neceſſaria media, & præcipuas, ac principaliores leges, habet vnum caput principale Chriſtum Dominum, *In quo omnes vnum ſumus*, ad Galat. 3. & vnum caput in terris Vicarium eius, quia *vnum ouile, vnus eſt paſtor.* Ioan. 10. Quod infra latiùs oſtendam: habet vnum Spiritum S. quo totum hoc corpus ſanctificatur, & regitur, vt Eccleſia canit: propter quod cor eccleſiæ appellatur à D. Th. quia eſt principium vitæ eius, 3. p. q. 8 art. 1. ad vlt. habet vnam fidem, quæ eſt forma prima eccleſiæ partes coniungẽs. Vnum Baptiſma, quod eſt ianua ad cætera ſacramenta, & miniſteria eccleſiaſtica. Habet debitum ordinem, & Hierarchiam, vt ẽt infra dicemus, quæ omnia tetigit Paul. citatus ad Eph. 4. vbi etiam rectè explicat hanc vnitatem per analogiam ad corpus naturale: ad quam accedit quod Paul. ipſe 1. Cor. 10. ponderauit totum hoc corpus eodem numero, cibo, & potu nutriri, & ali, quod neque naturalis quidem corporis partibus contingit. Eandem vnitatem late explicat ad Rom. 12 & 1. Cor. 12. & 1 ad Tim. 3. vbi Eccleſiam vocat *Vnam domum Dei viui*:

Eccleſiæ vnitas, ac variæ illius rationes.

Accedunt Patres.

De eadem vide Cyprianum libro de vnitate Eccleſiæ. Auguſtin. lib eiuſdem titul. & alios Patres, quos refert Caniſius in Catechiſmo, titulo de Eccleſia. Turrecrem. libr. 1. à cap. 5. Pighius libro 2. Hierarch. Driedo 4. de dogmat. cap. 2. Sanderus libro de Monarchia. Canus libro 4. cap. vltim. Et latiſsime Michaël Anin. to. 13. tractatuum, part. 2. per totum ferè tractatum.

Obiectio cõtra aſſert. diluitur.

2. Huic eccleſiæ vnitati contradicunt omnes hæreſes, quia omnes deſtruunt fidei vnitatem, ſed præcipue illæ, quæ vnitatẽ capitis negant, contra quas dicemus in ſequentibus. Dices nunc de facto duas eſſe eccleſias: alteram in terris, in cœlis alteram. Reſpondeo primo nos loqui de eccleſia militante. Secundo, totam congregationem eorum, qui verum Deum ſupernaturaliter cognoſcunt, & colunt, poſſe dici, & eſſe vnam eccleſiam, quia habent vnum caput Chriſtum, vt ſuo loco traditur, vnum ſpiritum, & quaſi cor, & animam, & vnum finem, vt loquitur Auguſt. 11. Ciuit. cap. 1. lib. 15. cap. 2. Pſalm. 36. Bernard. ſerm. 27. in Cant.

Vide diſ. 21. de incatnat. ſect. 1

Aſſert. 2. pro eod ſenſu.

3. Dico ſecundo. Etiam ante aduentum Chriſti, nunquam fuerunt in mundo ſimul duæ eccleſiæ, ſed vna tantum, hæc non eſt tam expreſſe definita, ſicut præcedens: eſſe tamen debet omnino certa: nam Scriptura, Concilia, & Patres indifferenter loquuntur iuxta illud Cant. 6 *Vna eſt columba mea.* Ratio verò patet, quia ſemper fides neceſſaria ad eccleſiam, fuit eiuſdem rationis, ac ſimiliter ſpes, atque adeo finis, ad quem tendit eccleſia. Item Princeps, & caput præcipuum ſemper fuit idem: atque eadem neceſſaria media, quorum ſumma eſt charitas, hæc autem ſunt ex quibus vnitas eccleſiæ, ſicut & cuiuſcumque Reipublicæ conſurgit.

4. Hic

Obiect. 1 tripliciter ſoluitur.

4. Hîc etiam obijcies primo: in ipſo mundi initio duplex fuit eccleſia militans, hominum vna, altera angelorum. Reſpondetur primò nos de hominibus loqui. Secundo addimus, cum crearentur primi homines, fuiſſe iam abſolutam angelorum viam. Tertio vtraq; illa eccleſia vocatur ab Auguſt. ſuprà vna, quia licet naturis, quæ ſunt veluti materiæ, ſit diuerſa, tamen forma erat eadem, ſicut fit vna domus ex materijs ſpecie diuerſis. Secundo obijcies; tempore legis antiquæ vna erat eccleſia Iudæorum, altera Gentium, vtramq; enim fuiſſe eccleſiam nemo dubitabit: fuiſſe verò diuerſas, patet ex diuerſitate legum, Sacramentorum, Pontificum, vnde Ioan. 10. ait Chriſtus. *Alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili.* & Paulus ad Epheſeos ſecundo, *qui fecit vtraque vnum.* Fatemur quidẽ non fuiſſe tantam vnitatem in eccleſia ante Chriſti aduentum, ſicut nunc eſt: fuit tamen vnitas ſimpliciter, quia in his, quæ primariò, & quaſi eſſentialiter ad rationem eccleſiæ ſpectant, veram ſemper retinuit vnitatem, ea verò in quibus erat diuerſitas, ad quendam exteriorem cultum, & ornatum pertinebant, ſine quibus poteſt vnitas conſiſtere: Sicut poteſt eſſe vnum regnum, vel imperium, quamuis in varijs illius Regionibus, variæ ſint leges, ſcil. locis, vel temporibus accommodatæ.

Obiectio 2.

Solutio.

Pro poſteriori ſenſu q. Aſſert. 3.

5. Dico tertiò vna ſemper in tota temporis ſucceſſione atq; eadem numero Chriſti eccleſia perſeuerauit. Eſt certa, vt patet ex omnibus hactenus citatis. Ratio vero eſt ferè eadem, nam totius eccleſiæ, quæ in hac temporis ſucceſſione continenter durauit, idem fuit caput, & Princeps, idem finis, eadem ferè media, principaliora, & quaſi eſſentialia. Ea vero perſonarum mutatio, quæ ſenſim fit, non ſatis eſt ad variandam vnitatem moralem, de qua loquimur: vt manere cenſetur, ſemper eadẽ Reſp. vel idem populus, tametſi partes illius paulatim varientur. Imo cum ſimili fere partium fluxu ſubſiſtit vnitas phyſica corporis humani, ſi non perfecta certe quæ tamen ſufficiat vt idem corpus ſimpliciter, humano more cenſeatur: quod etiam de quouis alio viuente ſublunari, imo, & de fluuijs perenniter labentibus verum habet.

Obiectio ſoluitur.

6. Dices vnitas eccleſiæ requirit vnitatem ſacramentorum, legum, & Pontificum, qui ſunt veluti capita eccleſiæ, variato autem capite variatur & corpus. Reſponſio hæc eſt. Præcipuum caput ponitur Chriſtus vt iam diximus: Alij deinde vicem eius habent quare illorum ſucceſſio nihil minuit vnitatem eccleſiæ, quia omnes idem caput repræſentant, & illius vtuntur poteſtate: vnitas vero ſacramentorum non eſt ſimpliciter neceſſaria, ſed vnitas fidei, quæ in omni ſtatu eadem perſeuerauit, iuxta illud 2. Corinth. 4. *Habentes eundem ſpiritum fidei.* & 1. Corinth. 10. *Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt*, de quo recte Auguſtinus 19. contra Fauſtum cap. 16. Quin potius, vt ſupra ſectione præcedenti indicaui, etiam in Patria eadem eccleſia perſeuerabit, quæ à præſenti, tanquam vir à puero differt, vt Paulus ſignificat ad Epheſ 4. *Donec occurramus omnes, &c. in virum perfectum &c.* Quia licet fides mutetur in viſionem: tamen finis, qui eſt quaſi forma totius corporis, manet idem numero: & ſimiliter idem eſt princeps, & caput, quod idem etiam debet ſemper corpus retinere.

SECTIO V.

An vnitas Eccleſiæ ex membris diuerſa munera, & facultates habentibus conſurgat.

Quid hic tractandum.

HActenus de Eccleſia vniuerſali quadam ratione diſſeruimus: nunc vero ad eum ſtatum, quẽ poſt Chriſti Domini inſtitutionem habet, ſermonem conuertimus. Quia huius eccleſiæ cognitio, & plura requirit, cum ipſa perfectior ſit, & præſenti inſtituto magis ſunt neceſſaria, quamuis nonnulla ex dicendis poſſint facile, ſeruata proportione, ad alios eccleſiæ ſtatus accommodari. Diximus autem hanc eccleſiam eſſe vnum corpus, & ideo explicandum ſupereſt, an homogeneum illud ſit, vel heterogeneum: quod in titulo propoſuimus. Quæ quæſtio ſi pro dignitate diſputanda eſſet, oporteret de tota eccleſiæ Hierarchia, de epiſcopis, de ſacerdotibus, ac de cæteris eccleſiaſticis ſtatibus diſſerere: quod quia præter noſtrum eſt inſtitutum, ſolùm breuiter veritatem explicabimus, quantum neceſſarium eſt ad veram eccleſiam dignoſcendam.

Hæreticorũ error varius de quo Bellar lib 1. de Cleric à c 2 Vazq. diſp. 244. de ordine. Salme libro 1. in Paul. à diſp. 15

2. Hæretici igitur huius temporis in hoc conueniunt, vt pulcherrimum eccleſiæ ordinem, & Hierarchiam à Chriſto inſtitutam euertant, nihil tamen ipſi certum ſtatuentes: interdum enim omnia eccleſiæ membra, æqualia faciunt, omnes ſacerdotes, omnes infallibiles iudices veritatis, & ſimilia. Interdum vero non negant aliquam perſonarum, & poteſtatum differentiam. At quidam illorum volunt nõ aliter eam reperiri in eccleſia, quàm in alijs humanis Rebuſpublicis, quibus ex natura rei, tota poteſtas eſt in Communitate: ex electione autem ſola, iudicioq; humano diſtinguuntur Magiſtratus, & poteſtates, ſic, inquiunt, Chriſtus ipſi eccleſiaſtico populo poteſtatem ſeſe gubernandi in ſpiritualibus rebus dedit, deſignationem vero modi, & perſonarum illi commiſit. Ita Lutherani, & alij. Caluinus vero congregationem Seniorum præfert communi populo, & epiſcopum illi præeſſe dicit, nõ vt ſuperiorem, & iudicem, ſed vt præcipuum conſulem, maiorem quandam authoritatem habentem: nec tamen negat plebi ſuam etiam authoritatem. Brentius etiam vult principes ſæculares habere quendam primatum in eccleſiaſtica Hierarchia, quam omnino confundit cum politica, & ciuili.

Aſſert 1. probatur ex Scriptur.

3. Dico tamen primo, in Chriſti eccleſia, prout ab ipſo inſtituta eſt, eſſe ordinem Hierarchicum, atq; adeo membrorum diſtinctionem, & ordinem. Circa hanc aſſert. late inter alios diſcurrit Arboreus libro 5. Theoſophiæ cap. 9. Probatur tamen preſſiùs ex Paulo 1. Corinth. 12. *Deus poſuit in Eccleſia primum Apoſtolos, deinde Prophetas, tum Paſtores, & Doctores*, & ad Epheſeos 4. idem late declarat, & ideo comparat eccleſiã corpori humano, quod heterogeneum eſt, quia ſicut in hoc ſunt membra diuerſa ad varias actiones ordinata, ita in ea eccleſia. Eadem veritas colligitur ex alijs rebus; quibus ſancta eccleſia comparatur vt ſuperius attigimus. Cant. 6. dicitur exercitus ordinatus. 1. ad Timoth. 3. comparatur domui prudenter inſtitutæ: in euangelijs ſæpe comparatur naui: 1. Pet. 3. arcæ Noë. In quibus omnib. varia mẽbra, & miniſteria requiruntur. Ratio aũt per ſe eſt manifeſta, quia ſi hoc ordine eccleſia priuetur, non poteſt intelligi eius vnitas ſine magna confuſione, dicetur igitur ineptiſſimè conſtituta. Vnde Cyprianus libr. 4. epiſt. 2. ſatis ante finem ait eccleſiam veram intelligi non poſſe ſine veris epiſcopis, & paſtoribus, & Hieronym. contra Luciferian. *Eccleſia non eſt, quæ non habet ſacerdotes.* De hac concluſione vide Dionyſium toto libro de eccleſiaſtica Hierarchia.

Probatur ratione.

Notatio ex Dionyſio.

4. Ex quo in capit. ſexto nota hunc vſum, & Hierarchicum ordinem primum omnium attendi poſſe ex diſtinctione membrorum perficientium, & eorum, qui perficiuntur, vt Dionyſius loquitur. Nam hoc modo diſtinguitur ordo paſtorum, & Sacerdotum à grege, quam primam diſtinctionem eſſe, ex epiſcopi inſtitutione conſtat propter verba Pauli citata, & ex Act. 18. *In quo vos poſuit Spiritus ſanctus regere Eccleſiam Dei.* Et ex perpetua eccleſiæ traditione conſtat ordinem ſacerdotalem, & habentium ſpiritua-

ſpiritualem poteſtatem, fuiſſe diſtinctam à plebe communi, & ordine laicorum, quod in ſequentibus ſæpe latiſsimè oſtendam.

Ratio diſcriminis inter Rempub. ciuilem & eccleſ.

Ratio autem eſt, quia hæc poteſtas, & ordo eſt ſupernaturalis, & ideo à Chriſto immediate manauit, in illis ergo reperitur, quibus ex ſe illam conceſsit: legimus autem conceſsiſſe Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus, non autem communitati. Atq; in hoc differt maxime Eccleſiaſtica Reſpublica à Ciuili: nam licet vtraq; dimanet à Deo tanquam ab vniuerſaliſsima, & prima cauſa, attamen prior cum ipſis hominib. ex natura rei oritur, & ab eis ſua voluntate, & ratione geritur: hæc vero immediate fluxit à Chriſto per poteſtatē illi datam in cœlo, & in terra. Et ideo modus huius Reipubl. & diſtinctio membrorum eius, ab ipſo immediate, quoad ea quæ præcipua ſunt, ortum habuit: propter quod in Trident. Seſs 6. cap. 21. Chriſtus Dominus merito appellatur, *Supremus Eccleſiæ conditor, legiſlator, & gubernator.*

Aſſert. 2 de fide.

5. Dico ſecundo. In ordine perficientium, ſeu ſacerdotum varij etiam ſunt gradus, & variæ poteſtates in eccleſia, etiam ex Chriſti Domini inſtitutione.

Probatur ex Script.

Eſt etiam concluſio hæc de fide certa, ex citatis verbis Pauli ad Epheſ. 4. & Actor. 20. verſ. 28. & 1. Cor. 4. initio: Et hac ratione ſacerdotes, & epiſcopi vocantur *miniſtri Chriſti*, id etiam patet ex ipſa eccleſiæ traditione, Chriſtus enim primos ſacerdotes, & epiſcopos ordinauit, Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem.* Matth. 28. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra: euntes,* &c. Et Ioan. 20 *Accipite Spiritum S. quorum remiſeritis peccata, remittuntur,* &c. de quo infra plura dicam. Non tamen definio, An omnes Apoſtolos Chriſtus immediate ordinauerit epiſcopos, vel aliquos tantum, nam id ſub opinione eſt, quam infra diſp. 10. ſect. 1. à nu. 5. breuiter perſtringemus: ipſi vero Apoſtoli plures alios Epiſcopos crearunt, qui ſemper fuerunt tanquam Principes eccleſiæ, & aliorum fidelium paſtores, ipſiſq; datur poteſtas ordinandi Presbyteros, & regendi eccleſiam, quæ omnia indicauit Paul. ad Tit. 1. *Huius gratia* (inquit) *reliqui te Cretæ,* &c. *vt conſtituas per ciuitates presbyteros,* &c.

Confirmatur à poſter.

Vnde etiam confirmatur, hanc iuriſdictionem, & modum regiminis à Chriſto eſſe inſtitutum, quia ſtabile in eccleſia permanſit: ſi autem ex hominum eſſet inſtitutione, faciliùs mutaretur: vt in rebus alijs paſsim videmus.

A priori.

Ratio eſt, quia tota hęc diſtinctio oritur ex diuerſa poteſtate ordinis, & iuriſdictionis quæ per ſe poteſtatem ordinis ſupponit, & illis tātum competit, quibus vel ipſe Chriſtus eam immediate conceſsit, vel eorum ſucceſſoribus, qui à Chriſto mediate illam receperunt.

Videri etiam poſſunt quæ author ſcribit diſp. 16 de pænit ſection. 1. & diſput. 25 ſect 1 & lib 4. de legib. à princ.

Quæ omnia aperte etiam confirmant, hanc poteſtatem non eſſe in plebe, aut populo fideli, neq; ex Reipubl. inſtitutione manaſſe nec etiam Principibus ſæcularibus conuenire, quod in ſequenti ſect. latiùs confirmabo, & ſæpe in ſequentibus idem occurret. Ex profeſſo tamen demonſtranda eſt in materia de ordine. Vide Hoſium in confeſsione Poloni. cap. 52. & 53. & 1. contra Brent. Ex hiſtoricis vide Euſeb. lib. 3. & Nicephor. lib. 2. Turrecrem. lib. 3. cap. 4.

Aſſert. 3. ex Dionyſ.

6. Dico tertio. Præter ordinem Sacerdotum, in Chriſti eccleſia eſt aliqua alia diſtinctio graduum, & ſtatuum eorum, qui ad æternam fælicitatem tendunt. Hæc eſt D. Dionyſij ſupra, vbi tres gradus diſtinguit eorum qui perficiuntur, ſcil. catechumenorum, de quibus iam diximus ſect. 1. à num. 17. plebis fidelium, & monachorum: Et quoad hos gradus, eſt certa concluſio, nimirum duos eſſe ordines eorum, qui poſt Baptiſmum receptum, ad beatitudinem tendunt: vnum eorum, qui communi via mandatorum incedunt: alterum eorum, qui perfectiorem conſiliorum obſeruantiam profitentur, vt ſatis patet, tum ex illo loco Euangelij, *Serua mandata, & ſi vis perfectus eſſe vade, & vende omnia quæ habes, & da* & cæt. Matth. 19. tum ex perpetuo vſu, & traditione eccleſiæ. Refert Nicephor. lib. 2 cap. 16. ex Philone Iudæo libro de vita Contemplatiua, vitam monaſticam in Ægypto à tempore S. Marci incepiſſe de quo etiam lege Euſebium libro 3. cap. 37. Epiphanium hæreſi 58. & 50.

Accedit Ratio.

Ratio deniq; id oſtendit, ordinarius enim vitæ modus, & communitas eccleſiæ communem etiam quandam viam mandatorum requirit, perfectio verò, & eximia ſanctitas eccleſiæ, perfectiorem etiam ſtatum conſulit, & complectitur, de quo plura in materia propria, quæ eſt de ſtatibus. Vide Valdenſ. 2. doctr. fidei antiquæ cap. 12.

De hac partitione ſtatus to. 3 de Relig. lib. 1. à c. 2

SECTIO VI.

An Eccleſiæ vnitas vnum etiam viſibile caput in terris requirat.

De hoc arg. late Coc lib. 7. de Hierar. eccleſ. Salm. in Paul. lib. 1. diſp. 11.

IN hac quæſtione nihil de Petro, nihil de epiſcopo Romano inquirimus, ſequentem enim de ea re inſtituemus diſputationem: ſed in genere tantum, vt cognoſcatur vera eccleſia, & qualis ſit eius vnitas, explicandum eſt, quale ſit eccleſiæ regimen:

Error hæret. negans, & varius.

in qua re hæretici ſemper contendunt, vt Agatho Papa in epiſtola ſynodica notauit, monarchiam eccleſiæ euertere, *vt gubernatore ſublato atrocius atq; violentius circa naufragia Eccleſiæ hoſtis graſſetur,* vt ait Cyprianus libro primo, epiſtola tertia. Negant igitur inſtituiſſe Chriſtum, vt eius eccleſia in terris exiſtens, vno regeretur capite: nam ipſe ſolus *eſt caput Eccleſiæ.* ad Epheſeos primo, & ſupremus *Rex à Deo conſtitutus ſuper Sion montem ſanctum eius,* Pſal. ſecundo. Itaq; quidam ex eis volunt eccleſiæ regimen eſſe democraticum, id eſt, per populum exequendum. Alij volunt eſſe Ariſtocraticum, id eſt, primatibus ſolùm eccleſiæ commiſſum, quos ipſi dicunt eſſe vel ſeniores, vel Principes ſæculares, vel eorum ſimiles. Alij deniq; eccleſiæ regimen volunt eſſe mixtum ex democratia, & ariſtocratia, nihilq; habere monarchiæ.

Quorūdam etiam Catholicorum.

Quidam vero ex catholicis autumant eccleſiæ regimen eſſe quidem monarchicum, ita tamen, vt poteſtas regendi eccleſiam, non à Chriſto, ſed ab hominibus ſit vni eorum collata: ad quem modum Ioannes Huſs, & Vuicleff. dixerunt Romanis Pontificibus datum fuiſſe eccleſiæ primatum ab Imperatoribus Conſtantino, & Phoca: qui damnantur in Concilio Conſtant. contra quos etiam infra agendum: ſic igitur nonnulli catholici aſſeruerunt monarchicum regimen eccleſiæ manaſſe ab ipſa eccleſia, quod ſentit Gerſon. Ocham, & alij exiſtimantes Concilium generale ſupra Papam eſſe, vt diſp. 5. in fine ſect. 7. attigimus.

1. Aſſert. de fide.

2. Dico ergo primò. Neceſſe eſt, eſſe in eccleſia vnam aliquam ſupremam poteſtatem, ad quam pertinet vniuerſalis Chriſti eccleſiæ regimen. Concluſio eſt de fide, quam vix vllus hæreticorum negat. Notandum enim eſt, aliud eſſe dari in eccleſia poteſtatem ſupremam, quæ iuriſdictionem habeat, & vim directiuam, & coactiuā in vniuerſam eccleſiam: aliud vero hanc poteſtatem eſſe in vno homine aut fortaſſe in multis: atq; controuerſia cum hæreticis, potiſsimum verſatur de hoc ſecundo puncto: nunc vero ſolùm affirmamus primum.

Duplex modus ſupremę poteſtatis Cōſule defenſ. fid, lib 3. c. 13.

In quo nota ſecūdo, dupliciter poſſe intelligi in eccleſia vnam eſſe poteſtatem ſupremam, cuius eſt illam regere. Vno modo vniuersè, & quaſi in ſpecie, poteſtatem illam intelligendo: vt ſi epiſcopalis muneris eſſe dicatur vniuerſalem eccleſiam regere, ita tamen, vt nullus ſit in indiuiduo epiſcopus, nec epiſcoporum cætus, qui eccleſiæ vniuerſali præſit, ſed vnuſquiſque epiſcopus in ſua eccleſia ſupremus ſit paſtor: hocque modo inter omnes epiſcopos diuiſum ſit onus gubernandi vniuerſam eccleſiam, quod certe regimen videntur optare in eccleſia omnes Schiſmatici, & præcipuè hac ætate in eo errauit Henricus VIII. Anglorum Rex, qui non epiſcopis, ſed

regibus

regibus, eo quem diximus modo, commiſſam Eccleſiæ vniuerſæ curam putauit, & ideo vnumquemque regem in ſuo regno Eccleſiæ caput eſſe affirmauit: vbi duo inuoluuntur errores: Prior cõfundens poteſtatẽ Eccleſiaſticam cũ ciuili: poſterior vnitatem Eccleſiæ ſcindens, vt patebit. Alio ergo modo intelligẽdum eſt dari in terris vnam ſupremam poteſtatem, quæ per ſe primo reſpiciat vniuerſam Eccleſiam, ac poſſit habere actus, quibus illam obliget: hoc ergo ſenſu intelligitur concluſio, & eſt certa fides, quam ex proprijs principijs probabimus cum oſtendemus in quo reſideat hæc poteſtas.

Probatur aſſert. 1.

3. Nunc ratione tantùm argumentor primo: quia ſine hac ſuprema poteſtate, non poſſet ſeruari Eccleſiæ vnitas, quæ eſt vnitas corporis politici: vnde ſicut non poteſt intelligi vna reſpublica, abſq; vna ſuprema poteſtate ciuili, neq; vnus exercitus abſque vno Imperatore, ita neq; Eccleſia perfectè vna, ſine vna ſuprema ſpirituali poteſtate: quomodo arguit Hieronym. epiſtola ad Ruſticum monachum. *In omni* (inquit) *grandi exercitu vnius ſignum ſpectatur.*

Hæreticorũ effugium obſtruitur.

Occurrunt verò hæretici, habere Eccleſiam vnum ſupremum Principem, ſed illum eſſe Chriſtum: poſſuntq; id vrgere, quoniam ante Chriſti aduentum Eccleſia erat vna, quamuis non eſſet in terris vna ſuprema poteſtas, quæ toti eccleſiæ præeſſet. At hoc apertè militat contra vnitatem, & dignitatem eccleſiæ, vt à Chriſto inſtituta eſt: olim etiam eccleſia erat vna ob vnitatem fidei, ac finis, ad quem tendebat: non tamen erat vna reſpublica humana, quæ in exteriori ritu ſacramentorum, & ſacrificiorum communicaret, & eiſdem principalioribus legibus gubernaretur: Eccleſia autem nunc, à CHRISTI inſtitutione habet hanc vnitatem, & credere tenetur multa ſupernaturalia myſteria, quę antiquiori eccleſiæ non fuerant reuelata, in quibus omnibus credendis eandẽ ſeruare debet fidei doctrinam: neceſſe eſt igitur, vt in terris habeat vnum aliquod caput, quo adminiſtretur. Nam Chriſtus Dominus in cœlo exiſtens eam ſolus inuiſibiliter quidem regere poſſet, id vero non eſſet diuinæ prouidentiæ conſentaneum, quæ morales homines ſemper per alios ſimiles, & humano modo gubernauit, vt experimento patet. Vnde Patres omnes exponentes id Ioannis decimo. *Fiet vnum ouile, & vnus paſtor*, intelligunt de vno paſtore in terris exiſtente, qui viſibiliter paſcat, & regat. Nam paſtor ille alius plane promittitur, ſiquidem ipſe Chriſtus iam tunc erat. Ita Auguſtinus, Chryſoſtomus, & Diuus Thomas, locum intelligunt, & Cyprianus etiam libro primo, epiſtola decima ſexta.

Confirm.

Confirmatur: nam intelligi, non poteſt vna domus, vel familia rectè inſtituta abſente Patrefamilias, niſi vnus aliquis diſpenſator fidelis loco illius ſubſtituatur, vt Petro dixit Chriſtus Luc. duodecimo. *Quis putas eſt fidelis ſeruus & prudens quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam?* Quæ verba ad hoc inſtitutum ponderauit Chryſoſtom. lib. 2. de ſacerdotio circa principium.

Probatur 2.

4. Secundo argumentor. Si in eccleſia non eſt vna ſuprema poteſtas, quæ toti præſit, & ſingulis epiſcopis ſit ſuperior: erit ſane vnuſquiſq; epiſcopus caput ſupremum in ſuo epiſcopatu, quod imprimis eſt contra perpetuam eccleſiæ traditionẽ, qua conſtat fuiſſe ordinem inter epiſcopos, Archiepiſcopos, Primates, Patriarchas, vt patet ex Nicæno Concilio capite ſexto, & ex Anacleto Papa epiſtola tertia. Deinde imperfectus, & inutilis eſſet ordo Hierarchicus eccleſiæ. Præterea quia iam ſequeretur ſumma confuſio in eccleſia, quod ita oſtenditur: nam ſi diſcordiæ ſint, & lites inter epiſcopos quis quęſo iudex eas dirimet? Certe vel ad principes ſæculares recurrendum illis eſſet, quod alienum eſt à fidei veritate, & eccleſiaſtica dignitate; vel oporteret bello, & pugna epiſcorporum iurgia diſſolui, ſicut inter reges contingit. Quod quàm ſit contra eccleſiaſticam diſciplinam per ſe ſatis conſtat. Deinde quis continebit in officio ipſos epiſcopos: nam ſi vnuſquiſq; eorum ſupremus in terris eſt, à ſolo Chriſto poterit coerceri, quod eſt abſurdiſsimum: magnis enim periculis eſſet tunc expoſita eccleſia: nam inter tot epiſcopos humanum eſt, eſſe aliquos *dyſcolos*, & plures ſine dubio eſſent, ſi nullum agnoſcerent ſuperiorem: hac certe de cauſa in ſingulis epiſcopatibus neceſſaria eſt potentia vna ſupra omnes presbyteros, & parochos, vt nimirum illi in pace, & officio contineantur. Adde, non potuiſſe ſeruari aliàs fidei vnitatem, quia vnuſquiſq; epiſcopus doceret pro libito, neq; vllus ſe ſubmitteret aliorũ iudicio, ſi in eis nõ agnoſcerent ſuperiorem poteſtatem. Ex quo apertè ſequuntur ſchiſmata, & varietas in doctrina: quare rectè Chryſoſtomus homilia vltima ad Hebræos, *Malum eſt* (inquit) *vbi non exiſtit primatus, & multarum cladium occaſio, & confuſionis, turbarumque principium.* Idem Gregor. lib. 4. epiſtola ſeu cap. 2. Cyprian. Arbacaſ. & alij infra citandi.

Probatur 3.

5. Tertio arguitur ex eccleſiæ propagatione, & conuerſione infidelium: eam enim Chriſtus Eccleſiam inſtituit, quæ vniuerſum mundum occuparet, & ideo apoſtolos in totum mundum miſit, vt prædicarent *Euangelium omni creaturæ*, quod cum per ſolos apoſtolos perfici non poſſet, oportuit permanere in Eccleſia poteſtatem aliquam, cui ex officio incumbat curare infidelium conuerſionem, quod non niſi ad ſupremam quandam poteſtatem, cui tota Eccleſia commiſſa ſit, pertinere vllo modo poteſt: nam vnuſquiſq; particularium epiſcoporum ſua diœceſi contentus eſt: & extra illam iuriſdictionem non habet, neq; illi ex officio incumbit prædicatores Euangelij ad externas gentes mittere. Vnde in ſequentibus oſtendemus, hanc curam ſemper fuiſſe in vno aliquo vniuerſali Paſtore eccleſiæ. Diſp. 10. ſect. 2. num. 21. Huc accedit, oportuiſſe ſæpe poſt tẽpora apoſtolorum, imo, & nunc interdum, eſſe neceſſarium nouos epiſcopatus condere, quos tñ condendi nullus priuatorum epiſcoporũ habet authoritatẽ. Idem argum. ſumitur ex ipſorum epiſcopatuum diſtinctione, quis enim vnicuiq; ſuum terminum præſcriberet, ſi non eſſet vna poteſtas? Simile argumentum eſt, ſi vnus epiſcopatus cum epiſcopo à fide deficiat, oportet enim præſto eſſe qui ex officio partẽ eccleſiæ collapſam reſtauret, quæ rationes ferè deſumi poſſunt ex D. Th. 4. contra Gent. cap. 76.

Obiectio.

6. Obijcies tamen. Clemens Papa libro 6. conſt. apoſtolicarum cap. 14. & Eleutherius epiſt. ad epiſcopos Galliæ, docent epiſcopis eſſe commiſſam vniuerſalem eccleſiam: ergo vnicuiq; ſua pars concredita eſt.

Quorundam ſolutio.

Reſpondent quidam totam eccleſiam, ex charitate ſingulis epiſcopis eſſe commiſſam, quia vnuſquiſq; tenetur totius eccleſiæ bonum, ſaltem ex charitate curare. Ita Turrian. libro 2. de Canonibus cap. nono, & 10.

Aptior ſolutio.

Reſpondeo tamen munus quidem regendi eccleſiam eſſe commiſſum epiſcopis, non ideo tamen excludi vnum illorum caput, quod inter ipſos ſupremus etiam epiſcopus ſit, vt in ſequentibus oſtendemus.

Aſſert. 2. de fide.

8. Dico ſecundo. Poteſtas vniuerſalis in totam Chriſti eccleſiam per ſe non reſidet in tota aliqua hominum congregatione, aut multitudine, ſed in vno tantum homine, quod eſt dicere, eccleſiæ regimen eſſe monarchicum. Concluſio eſt certa, & vt ego arbitror de fide, quàm in ſequentibus, cum ad particularia deſcendemus ex proprijs principijs fidei commodius probabimus:

Probatur interim authoritate.

quamuis non deſint aliqua vnde in vniuerſum hoc probari poſſet, non deſignando perſonas Petri, & ſucceſſorum eius Ioannis 10. *Erit vnum ouile, & vnus paſtor*, quod prædictum fuerat Ezech. 37. *Et paſtor vnus erit omnium eorum*, Lucæ 12. Matthæi 24. *Quis putas eſt fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam?* Matth. 12. & 23. Luc. 22 *Qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor:*

minor: indicarat enim Chriſtus, aliquem eorum eſſe cæteris præponendum, ex quo orta fuit contentio prælationis inter eos, vt Chryſoſt. & Hieron. aduertunt. Præterea in omnibus metaphoris, quibus eccleſiæ caput in Scriptura ſignificatur, plane vnitas etiam capitis indicatur: dicitur enim *regnum, nauis, domus, corpus, exercitus ordinatus*. Nec ſatis reſpondebitur Chriſtum eſſe eiuſmodi caput: nam vt oſtenſum iam eſt, ipſa eccleſiæ inſtitutio & vnitas ac ratio diuinæ prouidentiæ poſtulat, vt qui toti eccleſiæ præficitur, in terris ſit, & viſibiliter eam gubernet: quod non minuit Chriſti dignitatē, ſed potius conſonat valde ipſius bonitati, quòd excellentem poteſtatem ſuam cum hominibus communicet: verum de principijs fidei, pro aſſertione probanda proprie, vt dixi, infra plura adducemus.

Accedit 1. ratio de qua lib. 3. defenſ. fid c. 10 n. 13. 8. Ratione iam argumentor primò, quia credēdum eſt, ita Chriſtum Dominū inſtituiſſe eccleſiam, quam ſumma charitate proſequebatur, vt optimo, & perfectiſsimo modo regeretur, eſt autē optimum regimen monarchicum teſte Ariſtot. octauo Ethicorum capite decimo, tertio Politicor. cap. quinto. & 12. Metaph. in fin. ex Homero. Platone in Politicis. Plutarcho in Solone, quod etiam demonſtrat Diuus Th. prima part. quæſt. 103. articul. 3. Quia vnius regimē commodius eſt ad conſeruandam inter eos, qui reguntur, concordiam, & pacem in qua maximum bonum totius corporis conſiſtit, *cuius ſignum* (inquit) *eſt, quia etiam cum poteſtas regendi in multis exiſtit, oportet eos, vt bene regant, vnum aliqua ratione fieri*: ergo quo maior fuerit in regēte vnitas, eo erit vtilius, & commodius regimen ad pacem retinendam, huiuſmodi autem perfecta vnitas ſolùm reperitur in monarchia: ergo, &c. Qua ratione vſus fuerat olim Iuſtin. Martyr in orat. Parænetica, ad gentes ſatis ante medium. Confirmatur. Quia vbi vnus eſt, qui gubernat, eſt maior potentia, quia virtus vnita fortior euadit. Vnde ipſe etiam Reſpublicæ, quæ democraticè gubernantur, cum grandiora, & vrgentiora pericula occurrunt, vnum eligunt principem, vt commodiùs ſe tueantur, vt Romani eligebant dictatores, ex quo concluditur monarchicum regimē ſtabilius eſſe ac firmius, tum quia potentius, tum quia regulariter non turbatur intrinſecùs ſeditionibus, faciliuſq; reſiſtit externis hoſtibus, cum ſibi
Confirm. 1. conciliatum ſit, & coniunctum. Vnde ex hiſtorijs conſtat monarchias ordinariè diuturniores fuiſſe, quam reſpublicas. Tandē id probari pōt ex monarchia Dei, quam ex ratione commodioris regiminis, & prouidentiæ, probat Ariſtot. citato loco Metaph. Vbi concludit vnum debere eſſe totius mundi principem. Atq; eadem ratione oſtendit Dei vnitatem Philo lib. de Monarchia. Iuſtin. lib. eiuſdem tituli, Athanaſ. orat. contra Idola. Hieron. epiſt. ad Ruſticum monachum. Habetur cap. *In apibus* d. 7. q. 1. Cyprian. tract. de idolorum vanitate. Vbi etiam oſtendit animalia irrationalia monarchiam appetere. Eccleſiaſticum ergo regimen eò erit perfectius, quò diuino ſimilius.

Hæret. euaſio ex incommodis. 9. Ad hanc ſecundā confirmationem, reſpondent hæretici longe diſsimilem eſſe rationem hominum, & Dei, qui omnipotens eſt, ac ſumme bonus, & vbiq; præſens, & omnia pernoſcens, quapropter facillime poteſt, vnus cum ſit, vniuerſa gubernare, ſecùs vero de hominibus, quibus hæ omnes proprietates deſunt. Vnde plura incommoda hæretici numerant,
1. incōmod. quæ in hoc regimine, ſi ad homines accommodetur, reperiuntur. Primum quia ſicut facile eſt vnum ſolum gubernatorem imprudētem eſſe, aut prauum, aut curto ingenio, ſic facili⁹ errare poterit aut igno-
2. rantia, aut malitia. Secundum. Vnus ita reſpicit bona, & commoda propria, & ſuorum, vt communia facile contemnat: vnde non rarò accidit, vt regnum
3. in Tyrannidem declinet. Tertium cum vnum caput ſuperiorē non agnoſcit, à nullo corrigi poteſt, cumq; labatur facile, eius regimen expoſitum eſt frequentibus periculis. Quartum cum homines appetant li- 4.
bertatem, & imperare potius quàm ſubdi: vni hominum ſemper ſubditos eſſe moleſtiſsimum, & humanæ inclinationi prorſus contrarium eſſe neceſſe eſt: Erit ergo tale regimen violentum, & præter hominum conditionem. Vnde fit quinto, vt vbi vnus 5.
eſt Princeps omnes illi inuideant: ex quo ſequuntur ſeditiones, & ſchiſmata, quod in Eccleſia accidiſſe videmus, vbi quàm plurimæ hæreſes, & pernicioſa ſchiſmata, vel ex odio contra Vicarium Chriſti, vel ex inordinato appetitu illius excellētiæ pullularunt. Tandem hinc concludunt aduerſarij, licet in aliquo 6.
minori regno monarchia probari poſsit, eam tamē in vniuerſum orbē introducere, & abſurdiſsimum eſſe & impoſsibile, quia fieri commodè non poteſt, vt vnus homo res totius orbis curet.

10. Reſpondetur primò, hinc rectè cōcludi. Vnum Præcluditur primo euaſio prædicta. principem per ſeſe, abſq; peculiariſsimo Dei auxilio, minime poſſe conuenienter vniuerſam regere Eccleſiam, quod non ſolùm de ſingulis hominibus, ſed etiam de quacunq; hominum congregatione veriſſimum eſt. Secundo cum res humanæ non poſsint Præcluditur ſecundo retorquendo maiora incommoda. omnibus incommodis carere, illæ quæ cæteris paribus minora introducunt, commodiores iudicandæ ſunt. Multo autem plura viſuntur incommoda in regimine plurium, quàm vnius: primum quia cum multi gubernant, vix conſentiunt. Quod ſi plurium 1. incōmod.
ſuffragijs munus alicui demādetur, alij fere ſemper commouētur Secundum. Hinc exiſtunt æmulationes, & inuidentiæ inter ipſa capita reip. & animorū 2.
diuiſiones, quæ interitum toti corpori afferūt. Tertium. Si illa multitudo erit popularis, nullum poteſt 3.
eſſe maius malum: quia inter eos plures ignari, ac ſtulti etiam, quàm ſapiētes inueniuntur. Vnde iam reſpubl ab ſtultis, & prauis adminiſtrabitur, ſiquidem plurium ſuffragio res erunt definiendæ. Si aūt multitudo ſit optimatum, tot fere principes erunt reipub. quot optimates, ſi nullus eorum ſuperiorem cognoſcat præter conuētum omnium: cumq; vnuſquiſq; eorum quod ſuum eſt non minus quærat, quā ſi eſſet vnus tantum, tale regimen, & in ſeditionem, & in multas tyrannides degenerat. Quartum, ſi fa- 4.
cile eſt vnum hominem eſſe prauum aut ineptum, etiam non eſt difficile vnum inter multos electum reperiri bonum: difficile autem eſt in quauis multitudine non ſolum omnes, ſed etiam plures bonos, eſſe ſapientes, & ad regendum idoneos. Quintum 5.
non poteſt intelligi multorum regimē, quin ſaltem ad tēpus vnus, vel duo eligantur, qui præſint multitudini: aliàs reſultat magna confuſio, nec poſſent, vt oportet, conuenire ad regendam Rempubl. quorum debet fieri frequens mutatio, & ſucceſſio, vt videmus accidiſſe olim in Republ. Romana, & ſimilibus: hoc autem fieri non poteſt, ſine incommodo Reipublic. nam prius ij, qui regunt dignitate priuantur, quàm experimēto nouerint gubernare.

11. Tertio dicitur, illa incommoda, quæ ab hæreticis in Monarchia excogitātur, partim non eſſe vera: partim in Eccleſiaſtica Monarchia, vel non reperiri, vel certe eſſe multo minora. Prima pars liquet. Præcluditur tertio occurrendo incōmodis. Nam potius Monarchia eſt humanæ rationi maxime conſentanea, etenim ipſe homo vna ratione regi debet: in humano corpore, vnum caput habet principatum: in vna domo vnus requiritur paterfamilias, vt bene regatur: in quolibet humano munere, vel artis, vel ſcientiæ, vt ordinate fiat, vnus debet ſupremus præfici: in toto deniq; mundo ferè omnes congregationes hominum monarchicè regūtur. Et Chryſoſt. homil. 34. in 1. ad Corint. ponderat Deum creaſſe tantum vnum Adam, & ex illo alios, vt Monarchiam commendaret. Et Iuſtin. in ipſo principio ſuæ hiſtoriæ refert primum regimē in orbe fuiſſe Monarchicum, & per multos annos duraſſe, quod etiam Tertull. libro 3. de Legib. ac Saluſt. in

Hac de re Lipſius lib.2. Polit.c.2.

Oſtenſum ſupra diſp. 5. ſect. 8.

Catelin. tradiderunt. Secunda quoq; declaratur: nam Eccleſiaſtica Monarchia non humana ſolùm virtute, ſed diuina præcipue nititur, vnde quamuis Paſtor eſſe poſsit imprudens, & prauus, ita tamen, vt oſtendimus, ab Spiritu S. regitur, vt in præcipuis rebus, quæ videl. ad fidem, & mores ſpectant, non permittatur errare: Deinde vt Leo Papa epiſt.4. docet non ſolus Pontifex Vniuerſam Eccleſiam gubernat, ſed cooperatores habet epiſcopos: & hi parochos, quibus non vt mercenarijs, ſed vt vicarijs, & proprijs paſtoribus, ex officio incumbit prouidere gregi: Pontificis verò ſupremi eſt ſuper paſtores omnes vigilare, atq; vniuerſam Eccleſiam, quoad ea præcipuè, quæ ad commune bonum ſpectant. Atq; ita fit, vt totius Eccleſiæ regendæ pondus, & in plures ſit conuenientiſsime diſtributum, & vni cõmiſſum ſapientiſsimè. Quia quamuis contendamus Monarchiam eſſe optimam, non tamen negamus inter homines, propter eorum imbecillitatem, neceſſe eſſe, ſupremum Monarcham ſubordinatis ſibi poteſtatibus adiuuari, atq; adeo Monarchiam quodammodo per democratiam temperari: illud tandem incõmodum perpetuæ ſubiectionis in hoc regimine ferè nullum eſt, tum quia Eccleſia non vni hominum per ſe, ſed vt Vicario Chriſti ſubijcitur, cuius iugum eſt ſuaue, cui ſeruire regnare eſt, tum etiam quia cum Pontifici, non naturali regimine, ſed electione ſuccedatur quilibet de Eccleſia ſi probus ſit, & eligi poteſt, quod non nihil leuat, ſi quod eſt grauamen aliquidq; appetitui naturæ in dominando permittendum eſt.

Accedit 2. ratio principalis eccleſiæ principatum non eſſe adæquate in quolibet è multis.

12. Secundo principaliter probatur concluſio ex re ipſa, & regimine Eccleſiæ vt nunc procedit, euidenter oſtendendo fieri non poſſe, vt hæc poteſtas vniuerſalis competat multis: Nam vel ita multis competit, vt per illos immediate exerceatur, vel ita vt illi vnum eligant, cui talem conferant poteſtatẽ. Primum duobus adhuc modis poteſt intelligi: vnus eſt, vt hæc potentia vniuerſalis ita ſit in omnibus, vt ſit etiam in ſingulis tota. Et hoc planè falſum eſt primò. Quia nullus vnquam fuit in eccleſia epiſcopus præter Romanum, de quo infra dicemus, cui vel apparenter, vel etiam arroganter, talis fuerit vnquam attributa poteſtas, & qua ratione alteri tribueretur, eadem omnibus, vel certè multis, vel ſaltem quatuor primis Patriarchis, qui ſemper in eccleſia præcipuę, habiti ſunt dignitatis, eſſet tribuenda, quod plane falſum eſſe, & per ſe conſtat, atq; etiam oſtendemus. Secundo ſi huiuſmodi eſſent plura capita, ſumma eſſet confuſio, ac potiùs caput nullum: vnde recte Athanaſ. orat.9. contra idola, *ſicut multitudo Deorum, nullitas eſt Deorum. ita neceſſe eſt multitudinem principum id efficere, vt nullus Princeps eſſe videatur*. Chryſoſt. etiam homil. vltima ad Hebræos *Malum eſt*(inquit)*rectorem non habere, & argumentum multarum calamitatum, & principium perturbationis, & confuſionis*, &c. Deniq; ſicut monſtrum eſſet corpus habens duo capita: ſic & regnum duobus regibus ſubditum.

Nec etiã inadæquate.

12. Alter modus eſt, ſi poteſtas illa ſit in tota aliqua congregatione: ita vt tota ipſa congregatio ſingulis partibus eius, v.g. Epiſcopis, & vniuerſæ eccleſiæ ſuperior ſit: in nullo autem epiſcoporum per ſe talis poteſtas reſideat. Hic ergo modus improbatur etiam primo: quia ſi ſola congregatio aliqua poteſtatem haberet in vniuerſam Eccleſiam, & in ſingulos epiſcopos, ſolum poſſet talis poteſtas exerceri quando congregatio coacta eſſet, atq; adeo quando Concilium in Eccleſia non celebraretur nullo modo dari poſſet exercitium illius poteſtatis, ex quo iã ſequerentur incommoda in prima concluſione deducta: quis enim curaret tunc, quæ per ſe primo referuntur ad bonum totius Eccleſiæ? quis conderet leges pro diuerſitate temporum vniuerſæ Eccleſiæ neceſſarias? ad quẽ pertinebit ſtudium propagandi fidem? Deniq; per ſe ſatis magnum incommodum eſt nihil poſſe in vniuerſa Eccleſia ſtatui, aut diſpenſari, aut modo alio ordinari, niſi tẽpore congregati Concilij. Secundo improbatur idem ſecundus modus: interrogo enim, quænam ſit multitudo illa, in qua hæc poteſtas exiſtat? nã aut eſt omnium fidelium congregatio, vt quidam hæretici ineptiſsime dixerunt: tum quia ſupra iam oſtendi, in Eccleſia oues à paſtoribus eſſe diſtinctas: tum quia regimen eſſet democraticum, atq; adeo omnium peſsimum, vt Ariſtot. ait 8 Ethic.c.10. Vulgus enim non merita virtutis expendit: non publica vtilitatis impedimenta rimatur, vt Ambr. ſcribit 5. Examer.c.21. & vt inquit Chryſ. hom.2. in Ioan. poſt med. & Hieron. Matthæi 21. in fin. populus inſtabilis eſt atq; inconſtans, ideoq; illius regimen eiuſdem modi eſſe neceſſe eſt. Tandem impoſsibile eſſet talem multitudinem vnquam congregari ad aliquid ordinandum, de quo plura diſp.11. agendo de Concilijs. Aut illa multitudo eſt aliquorum principum Eccleſiæ, quicumq; illi ſint, & hæc ſi ſuperiorem non habet, à quo congregabitur? cùm tamen non niſi congregata poſsit quidquam efficere. Quis præcipiet ſingulis epiſcopis, vt tali tempore, & tali loco conueniant? Certe ſi expectandus eſſet mutuus omnium cõſenſus nunquam conuenirent. Sed & poſt conuentum, quis poſſet ſeruari ordo, ſi omnes eſſent æquales? quis tumultus, & ſeditiones compeſceret, ſi nullum eſſet caput? contingere etiam facile poſſet, vt membra, vel perſonę illius congregationis in duas æqualis numeri partes diuiderentur, ac ſibi aduerſarentur: in qua ergo earum erit authoritas, & poteſtas? ſimili ratione, ſi ſucceſsiue fierent huiuſmodi Concilia, illud vtiq; maioris eſſet authoritatis, & poteſtatis, in quo plures conuenirent: ergo Ariminenſe Concilium præferendum eſſet Nicæno, quia in illo 600. fuerunt epiſcopi, in hoc 318. vt latius in citato loco de Concilijs conſtabit.

Tertius modus qui afferetur excluditur.

13. Tertius igitur modus dicendi eſt, poteſtatem de qua agimus eſſe in multis: exerceri vero per vnũ, cui multitudo illam contulit. At hoc modo habemus primo eccleſiæ regimen eſſe monarchicum, dariq; vniuerſalem paſtorem vnum: quæſtionemq; ſupereſſe tantùm de origine poteſtatis. Secundo conſtat Eccleſiam per quamlibet congregationem minime poſſe conferre poteſtatem, quam non habet, quam certe in præſenti non habere cõſtat, quia nec naturalis eſt, nec Chriſtus vnquam eam illi conceſsit, ſed ſingulari tantum perſonę, & ſucceſſoribus eius, vt diſput. ſequenti oſtendam. Tertio, neq; legimus, neq; vnquam auditum eſt Eccleſiam conueniſſe, & poteſtatem, quam in ſe habebat, in vnum caput tranſtuliſſe, ſiquidem neq; tempore apoſtolorum, neq; in generali aliquo Concilio poſtea congregato, id factum eſſe fingi poteſt. Ex quo apertè cõcluditur, ſi paſtor eſt in Eccleſia, vt vere eſt, illum non ab hominib. ſed diuina traditione eſſe introductum. Quarto. Si Eccleſia contulit hanc poteſtatẽ, ac ſibi elegit hunc regiminis modum, poſſet, ſi expedire iudicaret, illum mutare, conſequẽs eſt hæreticum, & contra perpetuum morẽ, & communẽ Eccleſiæ ſenſum. Quod ſi dicatur id non poſſe Chriſto ipſo diſponente, vt modus hic regiminis perſeuararet in Eccleſia. Iám hinc quinto arguo, ſupremum paſtorẽ eccleſię, eſſe ex Chriſti inſtitutione, ab illoq; habere poteſtatẽ immediate, quãuis ab ipſa eccleſia eligatur, & quaſi præſentetur, vt in ſeq. diſp. explicabo. Tandem ſupra oſtenſum eſt Chriſtum Dñm inſtituiſſe Hierarchicum ordinem eccleſiæ, perfectio aũt huius Hierarchiæ requirit, vt ad vnum vſq; ſupremũ caput totus ordo reuocetur, quẽadmodum ſupra oſtendi: ita ergo fuit à Chriſto inſtitutus: incredibile namque eſt, inſtituiſſe, vt in eccleſia eſſent presbyteri, & epiſcopi, ſupremum autem paſtorem omiſiſſe, à quo cæteri omnes dependent neceſſariò.

15. Ter-

Accedit 3. ratio ab exemplis.

15. Tertio principaliter arguitur exemplis,&primum quidem ſumi poſſet à naturalibus,&corporalibus rebus,vt ſupra in num.3.indicatum eſt,ex Hieron. & alijs Patribus: in angelorum etiam eccleſia ſemper extitit,poſt Deum, vnus ſupremus Princeps, &velut caput cæterorum: in eccleſia deinde triumphante,quæ ex hominibus,&angelis conſtat,vnum eſt caput Chriſtus, quo exemplo vtitur Gregor.lib. 4.epiſtola 13.& Bernard.3.de conſideration. eccleſia vero militans debet eſſe triumphanti ſimilis. Vnde Ignat. epiſtola ad Smyrnenſes, ait *Epiſcopum in Eccleſia gerere imaginem Chriſti in cœlo*: Præterea in veteri lege vnus Summus Pontifex eſt à Deo inſtitutus, qui Synagogæ in ſpiritualibus præeſſet, vt patet Exodi decimo octauo. & Numerorum 17. quo etiam argumento vtitur Innocentius Tertius in cap. *per venerabilem* qui filij ſint legitimi, & Bernardus libro ſecundo de conſideratione: cum enim eccleſia illa fuerit figura noſtræ, ac minus perfecta, non eſt credibile eius regimen eſſe perfectiori modo à Deo inſtitutum. Hinc Patres docent,ſicut ſacrificium ac miniſtri legis veteris ſignificabant ſacrificium nouæ,eiusꝗ ſacerdotes:ita ſupremum ſynagogæ Pontificem ſignificaſſe non ſolum Chriſtum, vt volunt hæretici, ſed etiam Vicarium eius, qui cum ipſius Chriſti perſonam gerat,eiſdem ſignis ſignificari potuit. Vide Cyprianum lib. primo, epiſtola ſeptima. Gregorium in paſtorali parte ſecunda,capit. quatto. Auguſtinum in ſimili,20.lib.contra Fauſtum cap.18. Aliud exemplum ſumitur ex huiuſce eccleſiæ initijs, cum ab ipſo Chriſto Domino regeretur, tunc enim ſine dubio, eius regimen monarchicum fuit, cum ergo ſemper eadem eccleſia perſeueret, eãdem formam regiminis retinere debet, aliàs neꝗ perfecta vnitas ſeruaretur iuxta Ariſtotelem 3 Politicorum cap.ſecundo.neꝗ eccleſia præſens ex Chriſti inſtitutione imitaretur perfectionem illius eccleſiæ,quam ipſe cõdidit,quod eſt abſurdiſsimum. Notari etiam poteſt, ſtatim poſt Chriſti aſcenſionem, eccleſiam totam ab homine vno fuiſſe gubernatam, vt oſtendemus diſput.ſequenti.Notari quoꝗ,quod Leo Papa ſermone primo de Petro & Paulo, & Euſeb.tertio de demonſtrat.Euangel.cap.9.attigerunt, prouidiſſe Deum,vt in principio naſcentis eccleſiæ, totus ferè orbis ſub vno principe gubernaretur,vt vna etiã eccleſia in totum orbẽ faciliùs introduceretur.

Obiectiones ſex hæretic.

16. Contra hanc veritatem obijciunt Lutherani
Paulum 1.Cor.12. & ad Epheſ. 4. vbi Hierarchiam
eccleſiaſticam deſcribens, ac paſtores, & Doctores
Prima confirmatur. numerans,non meminit vnius capitis. Confirma-
tur Lucæ 22. *Reges gentium dominantur eorum, vos au-*
2. *tem non ſic.* Secundo,quia tale caput neꝗ eſt neceſſa-
rium, cum iam habeamus Chriſtum in cœlis: neꝗ
3. conueniens, quia non poteſt orbis ab vno homine
commode gubernari. Tertio. Eccleſia ante Chriſti
aduentum vna erat, nec tamen vnum habebat ca-
put vniuerſale,cum tamẽ eccleſia debeat ſemper ſi-
4. bi ſimilis eſſe. Quarto.Nõ eſt in vniuerſo orbe vnus
ſupremus Princeps in tẽporalibus: ergo neꝗ in ſpi-
5. ritualibus. Quinto. Cyprian.videtur epiſcopos o-
mnes ſupremos facere neq; habere in terris iudiciũ,
ſed eorũ delicta Dei iudicio reſeruari quẽadmodum
in ſententijs concilij Carthag.apud ipſum Cyprian.
6. legimus.Sexto.Hieron.ad Tit.1.docet,eccleſias olim
conſilio presbyterorum regi conſueuiſſe: poſtea ve-
ro,quia vnus dicebat, *Ego ſum Pauli,ego Apollo*, conſti-
tutum fuiſſe, vt vnus cæteris emineret: non ergo à
principio extitit ſpiritualis monarchia.

Reſpondetur ad 1.

17. Ad primum reſpondetur: non oportuiſſe Paulum numerare ſingulas eccleſię dignitates in individuo ſed veluti in ſpecie. Quare cum primo loco apoſtolos numerat, illum comprehendit, qui apoſtolicam dignitatem, atq; adeo vniuerſalem poteſtatem retinet: quem certe vult Paulus ad eccleſiæ inſtitutionem,& debitum ordinem eſſe neceſſariũ, itaq; comprehendit Summum Pontificẽ, qui verè, & propriè ſucceſſor eſt apoſtolorum: ſimiliter cum paſtorum meminit,Summum Pontificem plane includit,qui ſupremus eſt eccleſiæ paſtor.ita Bernard. libro tertio de conſiderat. Ad confirmationem. Nõ [Ad confirm.] negat Chriſtus aliquem in eccleſia fore maiorem, & ſuperiorem cæteris: imo id aperte affirmat dicens, *qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor*: modum igitur gubernandi docet: nimirum, vt ſit abſq; faſtu, & appetitu dominandi: quod clariſsime conſtat ex contextu: ſe ipſum enim conſtituit exemplum, qui ſine controuerſia omnibus præerat. Ad ſecundum: [Ad 2.] illo argumẽto, ſi quid valet, probaretur non eſſe etiam neceſſarios in eccleſia epiſcopos, quia Chriſtus eſt *Epiſcopus animarum noſtrarum*, 1.Pet.2. Et eadẽ ratione neq; Doctores, neq; Apoſtolos, neq; ſacerdotes, quia hæc omnia in Chriſtum conueniunt. Eſt ergo Chriſtus caput eccleſiæ præcipuũ inuiſibiliter influens in illam, præter quod requiritur viſibile aliud caput,quod vices illius gerat,ſicut abſente rege, oportet aliquẽ pro rege eſſe, vt ſupra etiam dictum eſt. Quomodo autem hoc præterea ſit conueniens, iam in prima ratione declarauimus: quin etiam oſtendimus, impoſsibile eſſe, vniuerſalem eccleſiam alio modo gubernari,ſi ſecludamus miracula,& ordinariam Dei prouidẽtiam attendamus. Ad tertiũ [Ad 3.] ſupra iam negata eſt conſequentia, & ratio differẽtiæ aſsignata: eccleſia autem præſens accommodari debet antiquæ, in his quæ perfectionis ſunt, non autem in imperfectionibus, quippe quæ multo perfectior eſt,& magis vna.Inde autem poteſt nonnulla ſimilitudo ſeruari, quia etiam olim in ſingulis familijs,& quaſi partialib. eccleſijs, in quibus erat idẽ ritus colẽdi Deũ, vnus extabat ſupremus ſacerdos, & caput in ſpiritualibus,vt de Melchiſedec in ſuo regno, Gen.14.inſinuatur, & idem creditur de Adamo,Noë,Abraham,Iſaac,& Iacob. Hieron. quoq; libro de traditionibus hebraicis ſuper Gen. refert, ius ſupremi Sacerdotij pertinuiſſe tunc ad primogenitos. Ad quartum primo dicitur,non eſſe ſimile [Ad 4.] de temporali dominio, nam quia quodammodo naturale eſt, ab ipſis hominibus erigi, & conſtitui facilè poteſt. Vnde quamuis Deus ſua prouidentia regna dirigat,& gubernet:non tamen voluit dominatum terrę vni tribuere,ſed id libertati hominum relinquere. Quare nullo vnquam tẽpore,totus orbis ſub vno Principe vixit,quia neq; vniuerſi homines voluntariè ſe illis ſubiecerunt, neq; vnus potuit totum orbẽ inuitum ſubdere: Secus vero eſt de poteſtate ſpirituali, ac ſupernaturali, quæ à Chriſto manauit, & vni concedi potuit, ſicque ſucceſsiue cõſeruari,vt dicemus.Secundo dicitur non potuiſſe totum orbem habere rationem vnius Regni, vel vnius Reipublicæ temporalis: oportuiſſe autem in eccleſia eſſe vnam, & eandem fidem, eadem ſacramenta, & eaſdem præcipuas leges ſemper retineri: quod fieri rectè non potuit abſq; vno capite. Deniꝗ non admodum expediret vnica poteſtas in Regno temporali, poſita hominum malitia, & appetitu dominandi: conſiſtunt enim ac reguntur temporalia regna coactione potiùs, & potentia ſeruoꝗ timore,quàm fide ſupernaturali,& amore, filiorum, & ideo vix poſſet vniuerſus orbis commode ſubeſſe vni Principi: Eccleſiæ autem vnitas, fide potiſsimum tuenda eſt,& conſeruanda, qua certe facit omnes fideles vni capiti facilè obediẽtes. Quare nulla eſt in propoſito allata ſimilitudo. Ad quintũ dic, [Ad 5.] Cyprianum loqui, non generatim de omnibus epiſcopis, ſed de ijs, qui in concilio Carthaginenſi aderant, quòd verò ait defectus epiſcoporum eſſe diuino iudicio reſeruandos, intelligit quoad plurima occulta, quæꝗ regulariter non poſſunt ad vnum, quem in terra habent, ſupremum iudicem deferri, & ab inferioribus non decet iudicari,quòd aũt epiſcopi ſuperiorem habeant in terris, aliàs ſæpè docet Cypria-

Cyprianus, vt libro 3. epiſtola 15. Vide Auguſtinum 3. de Baptiſmo capit. 3. vbi dictum Cypriani locum
6. interpretatur. Ad ſextum, primo dicitur Hieronymum non loqui ibi de tota eccleſia, ſed fortaſſe de epiſcopis particularium eccleſiarũ, quorum dignitatem ſuper alios presbyteros indicat non diuino, ſed humano iure inſtitutam, quamuis eam inſtitutionem à tempore apoſtolorum incepiſſe nō neget, vt patet ex eodē ad Euagrium. Hæc verò ſententia Hieron. alio loco expendenda eſt, namq; ad præſens nihil ſpectat cum nō neget vnum vniuerſalis eccleſiæ caput, imo alijs locis apertiſsime illud agnoſcit, vt ſuo loco videbimus. Ad alterum teſtimonium reſpondetur Hieronymum velle epiſcopos eſſe pares quoad poteſtatem, & dignitatem ordinis, non iuriſdictionis. Alias difficultates hîc occurrentes in ſequenti diſputatione enodabo.

Vide authorem de pænitent. diſp. 25. ſect. 1. num. 4 Valent to 4. diſp 9 q 1. pun. 2. lib 3. defenſ. fid. c. 12. n. 9.

SECTIO VII.

An Eccleſia Sancta, Apoſtolica, & Catholica ſit?

De Eccleſiæ notis Salm. in Paul. à diſput. 4. Bellar. lib. 4. de notis eccleſ. Valent. toto lib 6. ſuæ Anal. Hoſius de confeſs. Polon. à c. 21. Aſſert. 1. Probatur authorit.

QVatuor præcipuæ proprietates in Symbolo tribuuntur eccleſiæ: ſcil. eſſe *vnam*, & tres alias, quas in titulo numeraui. Vnitatem hactenus explicui: ſequitur, vt cęteras, quæ clariores ſunt breuiter expediam. Dico ergo primo conuenienter eccleſiam nominari *Sanctam*. Concluſio eſt de fide ex ſymbolo, colligiturq; ex omnibus locis Scripturæ, in quibus eccleſia dicitur, *Columba, ſponſa, amica, regina, domus Dei regnum cœlorum*. his enim omnibus metaphoris ſanctitas eccleſiæ ſignificatur. Vnde Cant. 4. *Tota pulchra es amica mea* Ad Epheſ. 5. *vt exhiberet ſibi Eccleſiam non habentem maculam, neq; rugam*, quod fieri *per lauacrum regenerationis* dicitur ad Tit 3 de qua eccleſiæ ſanctitate bene Auguſtin. lib. de perfectione iuſtitiæ, & Fabian. Papa epiſt. 3. ad Hilar. Sixtus 3. epiſt. decretal. cap 5. Hieron. ad Epheſ. 5.

Prima cauſa vnde eccleſia ſancta vocetur.

2. Recipit autem hanc denominationem eccleſia primum à priori parte: ſemper enim in ea plurimi ſunt iuſti: & quamuis numero pauciores, quàm peccatores, attamen, quia coram Deo maioris æſtimationis eſt vnicus iuſtus, quàm peccatores multi, ideo ab eis poteſt denominari: præcipue, cum ſanctitas iuſtorum ſit ex intentione, & inſtituto eccleſię
2. cui contraria eſt malitia. Vnde ſecundo dicitur *Sancta* ex fine & medijs, legibus, ſacrificijs, ſacramentis, atq; adeo ex toto vniuerſali cultu Dei, cui tota eſt dedicata. Vide Auguſt. 3. de doctrina Chriſt. cap. 32.
3. Tertio (inquit Hoſius lib. de fide cap 21.) dicitur *Sancta*, id eſt ſancita, munita, & firma: eſt ſiquidem ſupra Petram fundata: *Nec portæ inferi præualebunt aduerſus eam*. Matth. 16. Vnde Chryſoſt. hom de expulſione ſuâ, to. 5. affirmat eccleſiam firmiorem eſſe terra, & cœlo, in quo fixas habet radices faciliuſq; ſolem extingui, quàm eccleſiam obſcurari. Vnde Apocalypſ. 21. Eccleſiæ Sol, Chriſtus ipſe appellatur.
4. Quarto. Poſſet eccleſia denominari *Sancta* à ſuo capite, quod eſt Chriſtus non ſolâ extrinſeca denominatione, ſed quia eius merita per intrinſecam ſanctitatem participat: & ad eundem modum dicitur *Sancta* ab Scripturâ, quæ à D. Th. appellatur, *Eccleſia*
5. *cor, eam viuificans & ſanctificans*. Tandem dici poteſt eccleſia *Sancta*, quia extra eam nulla eſt ſanctitas, &
6. in ea, à quocumq; illam quærente, inuenitur: qua quidem ratione ad hanc proprietatem altera reuocatur, *extra Eccleſiam*, ſcil. *non eſſe ſalutem*, quod in arcâ Noe ſignificatum fuiſſe dicitur 1. Pet. 3. qua de cauſa Auguſtin. ait, libro de ſymbolo cap. 10. *Non poteſt in cœlo habere patrem qui noluit in terris Eccleſiam habere matrem*: ad hanc ſimiliter eccleſiæ ſanctitatem ſpectat, eſſe rectiſsimè ordinatam, & inſtitutam quod à ſapientiſsimo authore CHRISTO creata ſit, ideoq; in Scriptura comparatur exercitui, regno, horto, corpori, & alijs rebus, quæ hanc quam videmus eccleſiæ pulchritudinem indicant. Conſule Turrecr. lib. 1. cap. 21.

3. Obijcies verò contra hanc proprietatem, bonum ex integra cauſa: ſed in eccleſia non eſt integra ſanctitas: ergo ſancta dici nequit ſimpliciter. Reſpondetur quāuis non in omnibus membris eccleſiæ ſit ſanctitas, attamen propter alias adductas rationes ſimpliciter, & verè nominari *ſanctam*, præcipue quia ſæpe totum denominatur à forma, quæ reſidet tantum in quibuſdam partibus, eſt autem in multis eccleſiæ membris integra ſanctitas: atq; hoc præcipue verum eſt, cū ratio totius per ſe ſaluari poteſt in ſolis partibus dictam formam habentibus, vt in poſito caſu ſi ſolùm daretur in eccleſia illa membra, quæ ſunt vere ſancta, & iuſta: vere, & abſolute in illis ſaluaretur eccleſia, ac ſancta eſſet. Conſortium igitur peccatorum hominum non impedit denominationem, quæ huic congregationi per ſe debetur. 3. Obiectio contra prædictā ciuiſque ſolutio.

4. Sed quæret aliquis, an ſit de ratione Eccleſiæ habere ſanctitatis proprietatē, hoc ſenſu, vt neceſſarium omnino ſit eſſe ſemper in Eccleſia aliqua membra, in quibus ſit vera ſanctitas, & charitas. Reſpondeo, dictam proprietatem non pertinere ad primariam, & eſſentialem rationem Eccleſiæ, vt ſic: oſtēſum eſt enim ſupra ſect. 1. fidem eſſe ſufficientem ad vnienda Eccleſiæ membra: nihilominus, ſi de Eccleſia, vt à Chriſto inſtituta eſt, loquamur, certum omnino videtur, neque fuiſſe, neq; fore vnquam tēpus in quo non exiſtat vera ſanctitas in corpore eccleſię, atque adeo in aliquibus eius mēbris: quamuis non ſit neceſſarium eſſe in his, vel illis determinate ſumptis, ita interpretantur omnes. Imo, & tota eccleſia ita intelligit illos articulos ſymboli. *Credo ſanctam Eccleſiam, & communionem Sanctorum*, colligiturque ex locis Scripturæ, in quib. promittitur Eccleſiæ Chriſtum, & Spiritum S. perpetuo habitaturos in illa, quæ ſupra in ſect 3 agentes de perpetuitate Eccleſię, adduximus, id etiam conſtat ex efficacia Sacramētorum, quorum verus vſus non poteſt in vera Chriſti Eccleſia deficere, vnde ſit, vt neceſſario aliqui ſaltem infantes baptizati ſemper ſint ſancti, & idem credo certiſsime de plurimis adultis: ſi vero loqueremur de Eccleſia, ante Chriſti aduētum, præcipue de initio illius cum ſcil. eccleſia duobus tribuſue cōſtabat fidelibus, non eſt neceſſarium credere in nullo inſtanti, vel tēpore eccleſiam caruiſſe gratia, ſaltē immediate poſt peccatum primorum parentum: de cæteris vero temporibus nihil eſt omnino certum: quamuis verius certe videatur, nunquam eccleſiam poſtquam in multis propagari cæpit omnino fuiſſe vacuam charitate, quod ex diſcurſu facto de fide in citata ſect 3. conſtare poteſt. 4. Oporteat nē ſemper eſſe in Eccleſia iuſtos.

1. Dico ſecundo eccleſiam Chriſti veriſsime dici, & eſſe Catholicam. Eſt de fide ex ſymbolo Apoſtolorum, & Nicæno, ac per ſe ſatis patet, nam eſſe Catholicam idem eſt ac eſſe *vniuerſalem*: Eſt autem eccleſia vniuerſalis primo *quoad locum*, quia toto orbe diffunditur, vt Auguſtinus inquit epiſtola 170. & ſerm. 131. & 151. de tempore: & 2. cont. Petilian. cap. 38. & ſæpe alias, & patet ex illo Matth. vltimo. *Euntes in mundum vniuerſum*, & Pſalm. 18. *In omnem terram exiuit ſonus, &c.* 48 *A ſolis ortu vſque ad occaſum, &c.* 71. *Dominabitur à mari, vſque ad mare.* Neque vero oportet ita eſſe eccleſiam vniuerſalē loco, vt iam totum orbem occupauerit: ſatis eſt enim fere in totum orbem fuiſſe introductam: & nullam eſſe regionem, cuius non aliqua pars, eccleſiæ partem contineat: item, quia de ſe ita tendit ad vniuerſum orbem occupandum, vt ratio ipſa ſuadeat aliquando fore, vt totum occupet. Vide Auguſtinum epiſt. 50. vbi rem hanc apte explicat, Dried. libro 4. de dogmat. capit. ſecundo, parte ſecunda. Ab alijs præterea conſideratur eccleſia vniuerſalis *quoad locum*, quia in terra militans, in parte inferni Purgans, in Cœlo eſt triumphans. Secūdo *vniuerſalis* dicitur *quoad perſonas*, quia omnes

Aſſert. 2. de qua lib 1. defenſ. fid à c. 15 1. Cauſa cur eccleſia dicatur catholica.

omnes omnino gentes, & nationes ad ſe vocat, neq; aliam religionem ſecum in vniuerſo orbe permittit, in quo differt maxime à ſynagoga. Ita Auguſtin. libro de vnitate eccleſiæ, & libro contra Creſcon. & epiſt. 40. 50. 61. patetq; Matth. vlt. *Docete omnes gentes.* Marci vlt. *Omni creaturæ, & qui non crediderit condemnabitur.* Actor. 15. Luc. 24. ad Coloſſ. 3. verſ. 11. ad Titum 1. verſ. 4. & Pſalm. 2. *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* & deniq; vbicumq; vocatio gentium in Scriptura promittitur: tandem ad Roman. 10. *Non eſt diſtinctio Iudæi & Græci.* Et Actor. 10. *In veritate comperi, quia non eſt acceptor perſonarum Deus, ſed in omni gente, qui timet eum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi.* Vide Baſilium 1. contra Eunomium, & dicta ſupra de vnita-
3. te eccleſiæ ſect. 4. Tertiò dicitur *Catholica tempore,* quia omnibus durat temporibus: videantur dicta
4. ſuperius de perpetuitate eccleſiæ ſect. 3. Quarto propriiſsime dicitur *Catholica ratione doctrinæ.* nam Catholicam, & vniuerſalem doctrinam ſemper retinet, quam Paulus citato loco ad Tit. *Communem fidem* appellauit, vt Gloſſa ibi aduertit: dicitur autem eccleſiæ doctrina, *Catholica, & vniuerſalis*: tum quia non priuato vniuſcuiuſq; iudicio nititur, ſed vniuerſali conſenſu, & communi gene aliq; regula fidei fundatur: iuxta Auguſt. 12. confeſs. cap 25. Cyprian. lib. 1. epiſt. 3. tum etiam quia perpetua, & vniuerſali traditione recepta eſt, iuxta illud Pſal. 118. *In generationem, & generationem veritas tua.* Vnde Cyrill. Catecheſi vltima, *Catholicam* vult eccleſiam dici, quia *Catholicè docet*: tum deniq; vt ex eodem Cyrill. ibid. colligitur, doctrina eccleſiæ catholica eſt, quia plane, & perfecte omnia dogmata, quæ in notitiam hominum peruenire debent de viſibilibus, & inuiſibilibus, de cœleſtibus, atque terrenis, comple-
5. ctitur. Item quia in ea omne genus virtutis continetur, aduerſum vitia, & cōtra peccata omnia remedium inuenitur. Vide Vincent. Lyrinenſ. & Hoſium libro de fide, & ſymbolo cap. 22. Solùm reſtat in hac prærogatiua aduertēdum, proprie, & perfecte conuenire in eccleſiam, prout eſt à Chriſto Domino inſtituta: antea enim, erat quidem catholica ſeu vniuerſalis, ſecundum aliquam rationem ex dictis, cæteræ autem imperfectè ſatis in illa reperiebantur.

Aſſert. 3 de qua in defenſ. ſid lib. 1. c. 17 & 18.

6. Dico tertiò, eccleſiam verè & proprie dici, & eſſe *Apoſtolicam.* Eſt de fide ex dictis ſymbolis, & propriè conuenit affectio hæc eccleſię poſt Chriſti inſtitutionem, & aduentum: dicitur autem *Apoſtolica.* Primò quia apoſtolorum prędicatione fundata eſt. Secundò, quia ſuper Petrum apoſtolorum principem tanquam ſuper firmam petram, ſuo etiam modo eſt ædificata. Quæ duo ex ſequenti diſputatione magis patebunt. Tertiò, quia legitima ſucceſsione, & traditione deducta eſt ab apoſtolis, vſque ad præſentia tēpora. Recte Tertullian. lib. de præſcriptionibus hæreticorum. *Illa vera Eccleſia ſentitur, quæ ab Apoſtolis legitima ſucceſſione deducitur.* Idem docent Irenæus libro 3. cap. 3. libro 4. cap. 63. Cyprianus lib. 1. epiſt. 6. Auguſtinus epiſtola 165. ad Generoſum, & libro 4. contra epiſtolam fundamenti cap. 4. & de vtilitate credendi. cap. 17. & 46. Quarto dici poteſt *Apoſtolica,* quia illius eccleſiæ, quæ ab apoſtolorum tempore fuit, formam, regimen, atque adeo vnitatem retinet, vt ſupra agētes de vnitate eccleſiæ ſect. 4. expoſuimus. Vide Turrecremat. 1. lib. cap. 44. & ſequentibus, vbi tractat, cur eccleſia non dicatur etiam Chriſtiana, Pontificia, & Euangelica, quæ nuncupationes ad loquendi modum potius, quàm ad rem ſpectant.

SECTIO VIII.

An vera Eccleſia Chriſti viſibilis ſit?

Hæretic error, de quo ſup. diſp. 5.

HÆC quæſtio cæpit tractari propter hæreticos huius temporis, qui duplicem diſtinguentes eccleſiam, alteram viſibilem, inuiſibilem alteram eſſe dicunt: atque hanc poſteriorem veram eccleſiam ſolum eſſe, & Chriſti ſponſam: alteram verò ſolùm modo apparentem ac ſecundum quandam humanam exiſtimationem. Sed ne diſputatio de verbis ſit, rem de qua quæſtio eſt aperiamus, dupliciter enim aliquid dici poteſt viſibile, aut inuiſibile. Vno modo ſtricte, quatenus ad viſum, vel ſenſum aliquem corporeum refertur. Alio modo late, vt ſe extendit ad mentis cogitationem, & iudicium, vel clarum, vel ſaltem obſcurum, fideique alicuius. Cōuenit igitur nobis cum hæreticis, eccleſiam de qua loquimur confuſe ſumptam, eſſe hominum congregationem, atque adeo conſtare ex perſonis corporeis, & viſibilibus. Intereſt autem, quia illi negant eſſe in hac eccleſia proprietates vllas viſibiles, quibus abſoluto, & certo iudicio poſsit à nobis diſcerni in particulari congregatio, quæ vera eccleſia eſt, ab aliis Satanæ congregationibus. Et hoc ſenſu vocant eam inuiſibilem, id eſt, in particulari, & in indiuiduo omnino occultam. Catholici autem volunt veram eccleſiam poſſe à nobis certo iudicio in particulari dignoſci, atque adeo eſſe viſibilem, & per internum mentis iudicium, & per ipſos ſenſus externos deſignabilē: non per ſe, ſed veluti per accidens: eo modo, quo ſubſtantia videri dicitur viſis accidētibus: atque etiam anima, viſis externis operationibus: habet enim eccleſia viſibiles proprietates, & actiones, in quibus, & per quas cognoſci poteſt.

ſect. 6. nu. 7. & in defenſ. fid lib. 1 c. 7. & 8.

Punctum quæſtionis.

2. Fundamentum hæreticorum duplex occurrit. Alterum, quia forma illa qua eccleſia conſtituitur, inuiſibilis omnino eſt, vt ipſi volunt, aut ſcil. diuina prædeſtinatio, aut interna iuſtitia, aut certe fides abſque vllo exteriori, & ſenſibili cultu, hoc enim præcipue intendunt, eccleſiam inuiſibilem aſtruendo: remouere videl. omnē externam Hierarchiam Eccleſiæ, caput viſibile, regulam fidei animatam, & viſibilem, omnem denique externum cultum, & politiam, quæ ad vnitatem, & conſiſtentiam Eccleſiæ pertineat. Alterum fundamentum eſt, quia etſi demus poſſe dari ſigna viſibilia veræ eccleſiæ, ſemper tamen requiritur interior fides, quæ neque in ſe viſibilis eſt, neque in externis ſignis ſatis oſtenditur, cum omnia falſa eſſe poſsint, vt in vnoquoque hominum apertiùs conſtat: de nullo enim ſine Dei reuelatione poſſumus certo ſcire interiorem fidem, quam exteriùs profitetur: ergo idē erit de quacumque hominum congregatione. Obiiciunt prætereà hæretici nonnulla Scripturæ, & Patrum teſtimonia: primùm ea, in quibus Eccleſia Chriſti dicitur in interiori homine poſita, Lucæ 17. *Regnum Dei non venit cum obſeruatione, nec dicent ecce hic, aut ecce illic: ecce enim Regnum Dei intra vos eſt.* 1. Pet. 1 *Domus ſpiritualis, Sacerdotium ſanctum offerre ſpirituales hoſtias.* Ioann. 4. *Spiritus eſt Deus, & qui adorant eum in ſpiritu,* &c. Hierem. 31. *Dabo legem meam in cordibus eorum:* Denique Pſalm. 44. *Omnis gloria eius filiæ Regis ab intus.* Præterea Hilarius, libro contra Auxentium in fine, & Hieronym. contra Luciferian. afferunt, tempore Arianorum veram eccleſiam fuiſſe latentem, & occultam: non ergo eſt de ratione eccleſiæ, vt ſit viſibilis, ergo neq; hodie diſcerni poterit. Tandem, inquit Brentius, aliàs tollendus eſſet articulus Symboli, *Credo vnam ſanctam Eccleſiam,* & reponendus, *video vnam ſanctam Eccleſiam.*

Prædicti erroris fundament. 1.

Secundum.

Tertium.

3. Dico tamen primò: vera eccleſia, ſuppoſita fide quam de illa habemus, diſcerni, & prudenter cognoſci in particulari poteſt per externa, & viſibilia ſigna, quo ſenſu ſimpliciter, & abſolute viſibilis dicenda eſt, quia videmus eam congregationem hominum in indiuiduo, & in particulari, quam certò iudicamus eſſe veram Eccleſiam ex his, quæ ipſis oculis in ea conſpicimus. Eſt de fide. Probatur ex Scriptura, Matth. 18. *Dic Eccleſiæ:* poteſt ergo tibi conſtare, quæ ſit eccleſia: aliàs quomodo ad illam loquens. Et

Aſſert. 1.

Probatur ex Script.

Et quamuis ſermo ſit de Paſtore eccleſiæ, inde tamē ſumitur ſufficiens argumētum, ſicut ex verbis Chriſti ad Petr. Luc. 22. *Confirma fratres tuos*, & Ioan. 20. *Paſce oues meas*, & 1. Pet. 5. *Paſcite qui in vobis eſt gregem*, quomodo enim paſcent, aut confirmabunt, quos non cognoſcunt: ſic etiam 1. Corinth. 15. Paul. ait ſe *perſequutum fuiſſe Eccleſiam*, & in epiſtolis ſcribit, *Eccleſiæ, quæ eſt Corinthi, Epheſi*, &c. Et vbicumq; fere Scriptura nomine *Eccleſia* vtitur, de aliqua certa congregatione, & hominibus cognita loquitur, vt patet Actorum 15. 1. ad Timoth. 3. Num. 20. 3. Reg. 18. Præterea eſt optimus locus Matth. 5. quem ponderauit Auguſtin. de vnitat. eccleſiæ cap. 14. & 20. *Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita.* Id eſt, Eccleſia in Chriſto fundata, de quo Eſa. 2. & Mich. 4. *Erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus* Domini, &c. quæ loca ita intelligunt Hieron. ibid. & Auguſt. tract. 1. in 2. Canon. Ioan. vbi etiam in hunc ſenſum, interpretatur id Pſal. 18 *In ſole poſuit tabernaculum ſuum. Vocat*, inquit, *Eccleſiam tabernaculum, quia in terra peregrinatur*, iuxta id Apocalypſ. 12. *Erit tabernaculum Dei cum hominibus.* Vide eundem Auguſt. in Pſal. 30. 44. & 47. Sumitur etiam optimum teſtimonium ex Iſaiæ 61. *Fœdus perpetuum feriam cum eis, &c. omnes, qui viderint eos cognoſcent illos, quia iſti ſunt ſemen, cui benedixit Dominus*, quo in loco ſermonem eſſe de eccleſia conſtat ex Lucæ 4. vbi Chriſtus de ſeipſo, & ſua ſpirituali propagatione verba illa interpretatur. Eodem modo loquuntur Patres omnes de Eccleſia. Aug. ſupra, & 2. contra lit. Petil. cap. 32. Gregor. epiſtol. 48. & lib. 32. moral. cap. 12. Chryſoſt. homil. 4. in cap 6. Iſa. *Facilius eſt* (inquit) *ſolem extingui, quàm Eccleſiam obſcurari.* Orig. hom. 30. in Matth. aliquanto poſt initium. *Eccleſia plena eſt fulgore*, &c. & alij citati, & citandi: hæc enim eo ſpectant, vt Eccleſiam conſpicuam, ac viſibilem admodum declarent.

Probatur deinde rationibus. Prima.

4. Ratione arguo primo, ex dictis Scripturæ locis nam tenemur eccleſiæ veræ nos adiungere, & paſtoribus eius obedire, ſocijs, & fratribus communicari, hæc autem fieri non poſſunt, niſi de Eccleſia vera nobis conſtet, de qua ratione vide Cyprianum libro de vnitat. Eccleſiæ, Hieron. epiſtol. ad Damaſum de nominibus hypoſtaticis. Auguſtin. 4. de Baptiſmo

Secunda.

cap. 1. Secundo oſtenſum eſt ſupra in ſect. 5. corpus eccleſiæ poſtulare ordinem hierarchicum: certum eſt vlteriùs, debere eſſe in vera eccleſia viſibilia ſacramenta, ſacrificium ſenſibile, ſcripturam, exteriorem prædicationem, caput, & paſtores, qui cognoſci poſsint ab eccleſiæ membris, aliàs maxima eſſet perturbatio, & confuſio in eccleſia, omnino ergo oportuit eſſe viſibilem. Vnde rectè Auguſtin. libro 17. contra Fauſt. c. 11. *In nullum nomen religionis congregari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorum, vel ſacramentorum viſibilium conſortio colligentur.* Vide ipſum Auguſt. tertio contra epiſtolam Parmenian. capit. primo.

Confirm.

Confirmatur: nam Eccleſia, quæ tempore apoſtolorum extitit, & in quam Spiritus S. viſibiliter deſcendit, viſibilis erat, eademq; viſibiliter aucta fuit, quando die vno iam tria, iam quinq; millia hominum ad illam ſunt addita. Actorum primo, ſecūdo, tertio, & quarto. Eadem conſequentibus annis per ſenſibilem prædicationem, & miracula paulatim creuit viſibiliter. Eadem deniq; continuata ſerie propagata, & quaſi per manus tradita ad nos vſq; peruenit, erit ergo, & hæc præſens Eccleſia etiam viſibilis: cum eadem ſit, atq; eiſdem ſignis ſenſibilibus diſcerni queat.

Aſſert. 2.

5. Dico ſecundo. Eccleſia Chriſti vera, illa eſt, quæ perpetuo viſibilis perſeuerat. Hæc concluſio parum à præcedenti differt, & eiſdem fere fundamentis nititur: aſtruitur tamen ad refellendam directe inanem illam diſtinctionem hæreticorum: &

Probatur 1.

probatur primo. Nam Eccleſia, quam Chriſtus fundauit, viſibilis eſt, vt ſcriptura docet, & tamen hæc eadem eſt perpetua: ergo duæ eiuſmodi proprietates eidem Eccleſiæ conueniunt, neq; poſſunt à vera Eccleſia ſeparari; & vtrumq; patet ex Matth. 16. vbi de Eccleſia ſuper Petrum fundata, atq; adeò viſibili dicitur: quod *portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.*
Secundo, quia ſemper oportet eſſe paſtores viſibiles 2.
in Eccleſia. Eſt optimus locus ad Epheſ. 4. *Quoſdam dedit paſtores, &c. ad conſummationem Sanctorum donec occurramus omnes in virum perfectum.* Id eſt, vſq; ad diem iudicij. Circa quem locum vide Auguſt. 22. de ciuit.
c. 16. 17. & 18. Tertio. Quia ſemper oportet ianuam 3.
cœli eſſe patentem, & viam ſalutis poſſe cognoſci, quæ ſolum eſt in vera eccleſia: ſi autem illa eſſet aliquo tempore prorſus inuiſibilis, & occulta, in eo eſſent homines quaſi extra ſtatum ſalutis, quia non
poſſent veram eccleſiam ingredi, quanquam vellet. 4.
Quarto, quia vſque ad diem iudicij ſemper eccleſia complectetur bonos, & malos, & ita ſemper durabit, vt patet ex parabolis Arcæ, Zizaniorum, & decem virginum, Matthæi tertio, 13. & vigeſimo. Eccleſia autem mixta ex bonis, & malis ſemper eſt viſibilis, vt Sancti paſsim docent, & Lutherani non negant. Vide Cyprian. ſerm. de lapſis. Auguſt. de vnitat. Eccleſiæ cap 13. & 20. & ſermone 2. in Pſalm. 101. & 147. Bernard. ſerm. 29. in Cantic. circa id *tenui eum, nec dimittam.* Vincent. Lyrinenſ. in commonitorio.
Quinto impoſsibile eſt veram Eccleſiam non reti- 5.
nere veram fidem: fieri etiam non poteſt, vt eam exterius non profiteatur, cum debeat eſſe ſancta, & ad ſalutem non ſatis ſit *credere corde*, ſed oporteat etiam *ore confiteri*, teſte Paulo ad Roman. 10 ergo ſemper Eccleſia exiſtit viſibilis. Tandem vera Eccleſia viſibilis eſt, & vera eccleſia eſt perpetua: ergo viſibilis eccleſia illa eſt, quæ hucuſque durat, perpetuoque durabit.

Ad 1. fundament. in n. 2.

6. Primum fundamentum hæreticorum euerſum iam eſt, ſumunt ſcil. falſum principium, in Eccleſia nihil requiri viſibile, & externum: quod tamen ad conſiſtentiam eius, & quaſi ſpiritualem vnitatem pertinet.

Ad 2.

Ad alterum fundamentum, quamuis vera fides interior ſit, tamen per externa ſigna videri aliquo modo poteſt: quamuis ergo non videatur ipſa forma qua membra eccleſiæ interius vniuntur inter ſe ipſa, videtur ſaltem in ſuis ſignis, atque hoc eſt ſatis, vt videamus corpus Eccleſiæ, & membra, quæ illud componunt, & de ſingulis quidem membris, quando abſunt talia ſigna veræ religionis, & obedientiæ eccleſiaſticæ, prudenter iudicare poſſumus, vere eſſe membra eccleſiæ, quamuis non certitudine prorſus infallibili: de toto autem corpore, non ſolum prudēter, ſed infallibiliter etiam, iudicamus eſſe veram eccleſiam: quia licet facilè poſſet vnum vel aliud membrum nos decipere, non tamen corpus vniuerſum, vt in ſeq. ſect. latius demonſtrabo.

Ad 3.

7. Ad teſtimonia adducta reſpondetur, in quibuſdam eorum doceri præcipuum ornamētum, & pulchritudinem Eccleſiæ in interiori virtute eſſe poſitam: non tamen propterea affirmari externa opera non requiri: quamuis, vt hæc Deo grata ſint ab interiori virtute oporteat proficiſci. Vnde in Pſal. 44. præter interiorem gloriam eccleſiæ, requiritur ornamentum externum, quod *veſtitui deaurato*, comparatur, *& circumdatum* dicitur *varietate.* Præterea locus Hierem. 31. de nouo Teſtamento procedit, in quo primum, & præcipuum eſt gratia, & charitas, quæ ſpiritualia ſunt dona, ideoq; dicuntur *in corde ſcribi*, ſed hæc tamen habent externa ſigna, quibus in corpore eccleſiæ ſuo modo videantur. In loco Ioannis quarto peculiariter voluit docere Chriſtus adueniſſe tempus, in quo implendum erat id Malachiæ primo, *In omni loco offertur mihi oblatio munda*: atque adeo delendum fore ritum omnē veteris legis, in qua vnus tantum locus, & vnum Solymæ templum ad offerendum Deo Sacrificium deſignabatur, & ob id ait, *neque in monte hoc, neque Hieroſolymis adorabitis patrem*, non quod in illis locis prohibitum foret

foret adorare : ſed quòd neque ritu Samaritanorum, neque Iudæorum, neque ex neceſsitate in eo loco, vel alio quolibet, ſed vbique locorum, & Chriſtianorum ritu, qui præcipuè in vera fide, & charitate poſitus eſt, adoretur. Ita Chryſoſtomus, Cyrillus, Theophylactus, Euthymius, Diuus Thomas, & Caietanus in illo loco. Iam apud Lucam decimo ſeptimo ſermo apertè eſt de aduentu Chriſti Domini in mundum: ac tacitè diſtinguitur illic duplex aduentus, alter iam præſens ratione cuius dicitur, *regnum Dei intra nos eſſe*, quod de iuſtitia & gratia interpretatur Theophylactus: alter futurus ad diē iudicij: dicitur autem fore *ſine obſeruatione*, quia repente, ſicut fulgur adueniet. Vide Bedam, & Ambroſium in illum locum. Porrò autem Diuus Petrus *ſpiritualem domum* vocat eccleſiam, à præcipua eius parte: nam maximè viuit ſpiritu: ſic enim & iuſtum hominem, ſpiritualem vocamus: hoſtias verò ſpirituales appellat bona opera Chriſtianorum, quia vt Deo accepta ſint, eſſe debent fide, & charitate formata. Rurſum quia omnia, quæ in lege noua præcipiuntur, quanuis externa ſint, ad fouendam, augendamq́ ſpiritualem iuſtitiam referuntur, ideo lex hæc ſpiritualis dicitur: ſæpe nanq́ ſpirituale vocatur non ſolum, quod in ſubſtantia ſua tale eſt, ſed etiam quod ſpiritui ſeruit, vel illi ſubiicitur, aut etiam illum imitatur: qua phraſi Paulus reſurgentium corpora ſpiritualia vocauit. Ad vltimum quod Brentius obiiciebat, reſpondetur. Sicut Thomas vidit, & credidit, quia, vt Gregorius ait, aliud vidit, & aliud credidit, ita nos videmus quidem eccleſiam videndo exteriora ſigna, & veræ Eccleſiæ teſtimonia: credimus autem internam pulchritudinem, & formam eius, vt iam ſectione ſequenti videndum eſt.

SECTIO IX.

An certa, & diuina fide conſtare poſſit, hanc numero atque in indiuiduo, eſſe veram Eccleſiam?

De hoc argumento late Salmerō to. 1. in Paulum lib. 1. 3. parte 2. diſp 2.

1. IN præcedenti ſect. in genere definiuimus, Eccleſiam eſſe viſibilem, & aliquo modo credibilem, ſaltem humana, & prudenti fide: nunc explicandum ſupereſt, An hoc ipſum ſimpliciter credibile ſit, atq́ adeò credendum fide diuina. Neq́ verò in communi tantum, ſed in indiuiduo, etiam oſtendēdum eſt, quænam congregatio earum, quæ in mundo ſunt, credenda ſit vera Dei eccleſia: eſtq́ eiuſmodi quæſtio in hac materia præcipua: vtpote ex qua magnopere controuerſiarum omnium inter nos, & hæreticos reſolutio pendet: cum enim expreſſum in Scriptura ſit, veram Eccleſiam eſſe *columnam, & firmamentum veritatis*, omnes ſibi veram Eccleſiam attribuunt, vt ſua falſa dogmata vera eſſe perſuadeant, quod notarunt Irenæus libro ſecundo contra Valentin. Lactant. libro 4. diuinar. inſtitut. cap. vltimo, Cyprianus libro de vnitate Eccleſiæ, & libro 4. epiſtola prima, Auguſtinus de fide & ſymbolo, capit. 10. de Agone Chriſtiano cap. 29. contra liter. Petilian. cap. ſecundo, Bernardus ſermone 66. in Cant. Conuenimus igitur cum hæreticis, eam eſſe veram Chriſti Eccleſiam, in qua vera Chriſti doctrina perſeuerat: diſferimus tamen, quod ipſi nullum aliud ſignum veræ Eccleſiæ, præter veram doctrinam admittunt, vt videre eſt apud Hoſium 5. contra Brent. & Petr. Sot. in confeſsione Catholica c. 4. nam, & ſi alias notas veræ Eccleſiæ interdum afferant, omnes planè hanc primam includunt, fatentur enim requiri verum ſacramentorum vſum: illum autem verum definiunt, qui ex ſana doctrina ꝓcedit. Addunt præterea requiri obedientiam erga miniſtros verbi, ſed intelligūt, aut certè intelligere debent, de vero Dei

In quo conuenimus cū hæreticis.

verbo. Itaq́ hoc tātum ſigno veræ doctrinæ vtūtur: veram autem doctrinam ex ſola Scriptura purè, & ſimpliciter intellecta deſumi volunt. Sicq́ concludunt, veram eccleſiam ex ſola ſcriptura per ſe cognoſci: ad quod inſtitutum afferunt Chryſoſt. hom. 49. in Matth. Auguſt. libro de vnitate eccleſiæ cap. 2. & 3. & epiſtola 166.

2. Catholici verò, quanuis hoc ſignum non detrectent (ipſis enim hæreticis maximè aduerſatur) attamē volunt illud, potiùs ad definiendam, quàm ad diſcernēdam veram eccleſiam valere. Eſt ſiquidem eccleſia fideliū congregatio, vt ſupra vidimus, fideles autē, qui veram Chriſti doctrinam retinent, & credunt: hoc ergo modo definitur eccleſia, per veram doctrinam: attamen ad eam diſcernendam inter alias religiones falſas tale ſignum per ſe ſolùm non ſufficit, oportebit enim quærere aliud ad diſcernendam veram doctrinam à falſa: omnes quippe hæretici gloriantur ſe veram doctrinam retinere. Quare ex ipſa ſola doctrina, nullus poteſt euidenter conuinci, ſi aliis ſignis non vtamur, quod etiam Auguſtinus indicat libro contra epiſtolam Fundamenti cap. 4. Quod ſi loquamur non de iudicio euidente (euidentia ſcilicet credibilitatis) ſed de iudicio fidei: potiùs ex veræ eccleſiæ authoritate de vera doctrina debemus iudicare, quàm è contra eccleſiam ex doctrina, vt Auguſtinus ſupra cap. 5. docet, & in libro de vtilitate credendi cap. 14. Irenæus lib. 3. cap. 4. Tertull. de præſcriptionibus hæreticorum, & in ſequentibus latè dicemus: omiſſis ergo hæreticis.

In quo diſcrepemus.

3. Dico primo fieri poſſe euidenter credibile, quænam hominum congregatio ſit vera Chriſti eccleſia. Probatur. Supponendum ex dictis, illam eſſe veram Chriſti eccleſiam, quę veram Chriſti doctrinam integrè, & ſine errore credit ac prædicat; fieri autem poteſt euidenter credibile, quæ ſit vera fides, & doctrina, vt ſupra oſtenſum eſt diſput. 4. ſection. 3. prætereaque euidenter conſtare quænam congregatio illam doctrinam profiteatur, & credat, hoc enim ad ſenſum conſtare poteſt, vt ex dictis ſectione præcedenti patet. Eſt ſiquidem non ſolum euidenter credibile, ſed verè etiam euidenter verū, ab ea congregatione verè teneri doctrinam illam, quam exterius omnia membra oris confeſsione, & Dei cultu & obedientia profitentur: quare &c. Porro hæc eadem concluſio manifeſtior erit ex ſequēti.

Aſſert. 1.

4. Dico ergo ſecundò: euidenter credibile eſt, ac poſitis nonnullis fidei principiis, euidenter verum, hanc congregationem, quæ nunc ſub obedientia Gregorij XIV. in fide Chriſti, & Petri exiſtit, eſſe veram Eccleſiam, quæ à Chriſti inſtitutione ſemper in eadem fide perſeuerat ſub obedientia ſucceſſoris Petri pro tēpore exiſtentis: & quæ ſimili modo per continuam ſucceſsionē vſq́ ad finem mundi durabit. Eſt concluſio mihi certa, quæ ſufficienter probari poſſet illis ſignis veræ doctrinæ, & fidei, quæ ſupra adducta ſunt: patebit enim euidenter legenti, illa ſigna ſolum reperiri in ea doctrina, quam Eccleſia Romana profitetur. Vnde eādem euidentia concluditur, hanc eſſe veram eccleſiam.

Aſſert. 2.

Vnde probari in primis poſſit.

5. Sed præterea arguo ex proprietatibus veræ eccleſiæ ſupra tractatis in ſect. 7. quas hæretici non negant, cum ex Scriptura apertè colligantur. Ex illo ergo *Catholicæ* attributo tripliciter arguit Auguſtinus lib. contra epiſtolam Fundamenti c. 4. Etenim quanuis hæretici omnes (vt ibi tradit) veram eccleſiam ſibi vſurpent, ſi tamen à paganis, vel quibuſuis aliis, vbi ſit Catholica eccleſia interrogentur non audent ſua conuenticula deſignare, quia *Catholica Eccleſia* per totum mundum diffuſa eſt. Secundò ex duratione: nam ſola hæc congregatio inuenitur perpetua, reliquæ nuper inceperunt, ac quotidie mutantur, prout latiùs proſequitur idem Auguſtinus libro 3. de Baptiſmo cap. ſecundo, & in

Probat eandem Auguſt. ex attributo Catholica.

1.

2.

 Pſal.

Pſal. 57. indicantq́; Hieron. contra Luciferian. Hilarius ſexto de Trinitate ante medium. Optat. 2. cōtra Parmen. Et faciunt dicta alibi d. 4. ſect. 4. n. 7. de ſignis hæreſis. Videatur quoq; Niceph. libro 4. cap. 5. Et huc ſpectat etiam argumentum illud, ſæpius à Patribus repetitum, quod ex perpetua ſucceſsione Romanorum Epiſcoporum, eandem in ſede Petri colentium fidem, eademq́; poteſtate, & dignitate vtentium ſumitur: nam ſicut manifeſtum eſt eos continenter Petro ſucceſsiſſe: ita eam eccleſiam, quæ tali Epiſcopo coniuncta, & ſubiecta eſt, illi eccleſiæ ſuccedere conſtat, quæ ſub Petro fuit: hoc nimirum argumento vtitur Auguſtinus de vtilitate credendi cap. decimo ſeptimo, & epiſtola 165. ad Generoſum, & in Pſalm. contra partem Donati. Tertullian. de præſcriptionibus hæreticorum. Optatus ſecundo contra Parmenian. proptereaq́; Epiphanius hæreſi 27. Irenæus lib. 3. cap. 3. Euſeb. Nicephor. & alij catholici hiſtoriographi diligentiſsimè obſeruarunt hanc non intermiſſam Epiſcoporum Romanorum ſeriem: quod plurimum ad veritatem eccleſiæ demonſtrandam prodeſſe intel-
8. ligerent. Tertium argumentum Auguſtini ex eadē proprietate, eſt conſenſus populorum, & gentium: à tempore enim Apoſtolorum in omnes ferè orbis prouincias, quæ tunc erant exploratæ, vera Chriſti eccleſia introducta eſt, vt conſtat ex Patribus, qui ferè ab illis temporibus ſcripſerunt. Irenæo lib. 1. c. 3. Tertulliano libro contra Iudæos cap. 3. Cyprian. libro de vnitate eccleſiæ, Athanaſ. libro de humanitate Verbi, Chryſoſtomo, & Hieron. Matth. 24. Auguſtino epiſtola 28. & 80. Leone Papa ſermone primo de Spiritu Sancto, qui omnes de ea profectò eccleſia loquuntur, quæ ad ſua vſq; tempora in communione, & obedientia Romani Pontificis durauit: eandem verò poſtea permanſiſſe vſque ad tempora Gregorij cum eadem conſenſione omniū populorum, conſtat ex eius epiſtolis ad plerosque Orientis, & Occidentis Epiſcopos. Viderique poteſt etiam Beda lib. 6. in Cant. cap. 6. Eâdemq́; ratione, & modo fuiſſe continuatam vſque ad tempora Bernardi conſtat ex eius libris ad Eugen. Et ex libro ſecundo eius vitæ in c. 7. Idem poſſumus noſtro hoc tempore experimento probare: nam licet hæreſes, & alia infidelitatis genera multas regiones occupauerint: vix tamen vlla regio extat, in qua non inueniantur multi, qui ad hanc eccleſiam pertineant: nulla autem fuit hæreticorum ſecta, quæ vna manens, & ſibi conſentiens multis populis fuerit perſuaſa: nam cum primum incipit hæreſis, ita variatur, atque diuiditur, vt iam non propagetur falſa religio, ſed noua creetur: quod benè ponderauit Auguſtinus libro de paſtoribus cap. 8. qui de eadem ratione videndus eſt in lib. de vnitate eccleſiæ c. 14. de vtilitate credendi c. 14. & 17.

6. Quarta ratio ſumitur ex alio eccleſiæ attributo, ſcilicet, *Vna*: conſiſtit autem vnitas hæc, vt ſupra vidimus, primò, & per ſe in conſenſione in eandem fidem, catholicamque doctrinam, cum antiqua Apoſtolorum eccleſia: oſtenſum eſt autem ſimiliter ſuperius, in eccleſia Romana, vno veluti ore membra eius omnia in eaſdem veritates Catholicas conuenire, & cum tota antiquitate in eandem fidem conſpirare: congregationes autem hæreticorum, non item: cum & nuper inceperint, & inter ſe non conſentiant, nec multo tempore in vna credulitate perſeuerent: quod certè ex eo oritur neceſſariò quia viam vnam non ſequuntur, & animatam ſuæ fidei regulam non habent, ſed nudam ſcripturam, quam eorum quiſque pro ſuo arbitratu amplectitur, & interpretatur: ex quo confirmari poteſt hæc ratio: nam vnum ex præcipuis ſignis veræ, atque vnius eccleſiæ Chriſti eſt, vni capiti Chriſti Vicario vniuerſalique paſtori copulari, cui in rebus fidei, & morum obediat, hac enim coniunctione, nihil magis neceſſarium eſt ad eccleſiæ vnitatem, & ſtabilitatem, vt tradit Cyprian. lib. 1. epiſt. 3. & lib. 4. epiſtola 8. & libro de vnitate eccleſiæ, nosque ex parte in ſuperioribus docuimus, atque ex parte demonſtrabimus in ſequentibus: & ea quæ in hæreticis ipſis experimur: huius rei ſufficientem faciunt fidem. Quia enim ab hoc capite diſiuncti ſunt non ſolùm in fide inter ſe (ne dum à nobis) ſunt diuiſi, ſed nihil ferè eorum retinent, quæ ad vnitatem eccleſiæ, & ornamentum maximè neceſſaria ſunt, qualis eſt concordia in eodem vſu rituque ſacramentorum, eodem ſacrificio, in Dei cultu, in præcipuis moribus &c.

Quarta probatio ex attributo, vna.

Confirm.

7. Quinta ratio ſumitur ex eccleſiæ *Sanctitate*, quanuis plurima, quæ de hac re dici poterant, ſupra cum de credibilitate fidei diſp. 4. ſect. 3. & ſequentibus ageremus inſinuauimus. Primum igitur eccleſiæ *Sanctitas*, in rectiſsima ac puriſsima inſtitutione conſiſtit, eſt autem euidens eccleſiam, quam veram eſſe demonſtramus, omnino integram, & ſanam doctrinam in his, quæ ad mores ſpectant, continere. Neque aliquid in eius inſtitutione reprehendi poſſe, quod naturali iuri contrarium ſit. In iis etiam, quæ ad cultum Dei ſpectant, ſummam exercet pietatem, iuſtitiam etiam, & miſericordiam erga proximos; docet temperantiam, & caſtitatem, & cæteras perfectas virtutes commēdat, quod in nullo paganorum, aut hæreticorum ritu integrè ſeruari, & ſupra oſtendimus, & per ſe conſtat ſatis. Deinde ſi de perſonarum ſanctitate loquamur, quanuis in eccleſia hac multos eſſe peccatores non negemus: attamen euidentiſsimum eſt, in nulla alia congregatione reperiri viros tanta religione, & ſanctitate præcellentes: qua de re videndus Auguſt. libro de moribus eccleſiæ cap. 31. & quæ citata diſp. 4. dicta ſunt.

Probatio 5. ex attributo, Sancta.

8. Sexta ratio ſumi poteſt ex alio eccleſiæ attributo, quod ſit *Apoſtolica*. ſed hæc ferè ad rationes ſuperiores reuocari poteſt. Eſt ſcilicet, *Apoſtolica*, quia doctrinam Apoſtolorum retinet: quia ab Apoſtolis legitima ſucceſsione deſcendit, quæ duo in hanc ſolam eccleſiam conuenire iam oſtenſum eſt. De quo argumento lege Irenæum lib. 3. c. 43. & Auguſt. q. 110. in nouum & vetus teſtamentum.

6. ex attributo Apoſtolica.

9. Septima ratio ducitur ex donis, quæ in vera Dei eccleſia reperiri oportet, qualis eſt vera prophetia, donumque miraculorum, nam hæc à ſolo Deo eſſe certum eſt, & in teſtimonium veræ doctrinæ præcipuè dari, quæ tamen dona in hac ſola eccleſia verè, & propriè reperiri illa diſp. 4. de credibilitate fidei oſtendimus. Vtitur verò hoc argumēto Auguſtinus citato cap. 4. contra epiſtolam Fundamenti.

Septima ex donis in vera Eccleſia repertis.

10. Octaua ratio ſumi poteſt ex optimo ordine, & gubernatione Eccleſiæ, probatum enim ſupra eſt in ſect. 5. veram Chriſti eccleſiam eſſe corpus organicum, & optimè compoſitum, membriſque diſtinctum, & ordinatum, quæ quidem omnia in hac, quam confirmamus, eccleſia, reperiuntur. Alij nanque in ea ſunt Epiſcopi, & paſtores: alii autem oues, quidam ſunt Sacerdotes, quidam vero laici. Alia eſt Eccleſiaſtica poteſtas, alia ciuilis: varii denique ſunt gradus, & ordines: omnes porrò vnum agnoſcunt caput, à quo generalem influentiam recipiunt: ſunt præterea in hac ipſa eccleſia diuerſi illi hominum ſtatus, quos Diuus Dionyſius, & Patres alij in vera Chriſti eccleſia diſtinxerunt. Quidam enim communi via mandatorum incedunt, quidam perfectionis viam profitentur, quidam deniq; in perfectorū ſtatu ſunt conſtituti, & eorum munera exercent. In vna etiam eccleſia inueniri debent templa, ſacrificia, orationes publicæ, & priuatæ, quæ omnia in Romana eccleſia decentiſsimè conſtituta eſſe conſtat manifeſtè. Quibus omnibus, orbata eſſe hæreticorum conuenticula, manifeſtius

Octaua ex optima gubernatione Eccleſiæ.

eſt,

eſt, quàm vt id verbis ſit proſequendum. Illud tamen præcipuè obſeruandum eſt, quod Turrian. in ſuo libro de Eccleſia latiſsimè contra hæreticos vrget, neceſſariò fatendum illis eſſe, carere ſe veris Epiſcopis, & paſtoribus, & conſequenter vera eccleſia, quæ ſine Epiſcopo eſſe nullo modo poteſt, vt Cypr. libro 4. epiſtola 4. Et Hiero. cont. Luciferian. rectè confirmat: nam grex paſtore deſtitutus illico perit Ioan. 10. & Marc. 14. ex Zachar. 13. Epiſcopi autem ſunt eccleſiæ paſtores, Ioannis vltimo, Actorum 20. & ad Epheſ. 4. Iam quod inter hæreticos præcipuè à Luthero, ac deinceps nulli ſint veri Epiſcopi liquido conſtat, quia nullus eſt verus Epiſcopus, niſi qui Apoſtolis ratione poteſtatis, ordinis, ſeu conſecrationis, vel etiam iuriſdictionis, ſuccedit, vtroq; autem modo ſucceditur Apoſtolis in eccleſia Romana, non item inter hos hæreticos; etenim Epiſcopus, quoad conſecrationem, & ordinem Apoſtolis tunc ſuccedit, cum vel ab ipſis, vel ab iis, quos ipſi conſecrarunt aut proximè, & immediatè, aut mediatè, & per conſecrationum ſucceſsionem, ordinatus eſt, Chriſtus enim Apoſtolis, & qui illis ſuccederent creando, tradit poteſtatem, vt huiuſmodi traditione, & ſucceſsione, verum eccleſiæ regimen permaneret. Vnde, & Paulus ipſe, qui immediatè à Chriſto vocatus eſt, per veros nihilominus eccleſię miniſtros, & Baptiſmum, & ordinem ſuſcepit, vt patet Actorum 9. & 13. & ad Galat. 1. Similiter de poteſtate iuriſdictionis cenſendum eſt: omnis enim ſpiritualis, & eccleſiaſtica iuriſdictio in Apoſtolis fuit, ſiue omnes illi eam immediatè à Chriſto habuerint, ſiue ſolus Petrus, & alij per Epiſcopos, quod alibi diſputandum eſt. Iam igitur nulla eſſe poteſt epiſcopalis dignitas, & ſedes, niſi quæ vel ab Apoſtolis ipſis, vel ab habēte Apoſtolicam poteſtatem, inſtituta eſt, & ab eis legitima ſucceſsione deſcendit, huiuſmodi autem eſſe eos Epiſcopos, qui in eccleſia Romana ſunt, & per ſe ſatis, & ex ſuperioribus etiam liquet, inter hæreticos autem non creari veros Epiſcopos conſtat, tum quia aut à veris Epiſcopis non conſecrantur, aut veram rationem huiuſmodi conſecrationis non ſeruant: tum quia nouas ipſi epiſcopales ſedes ſibi erexerunt, quæ numquam antea ad eam dignitatem fuerant erectę. Legè Turrian. ſupra, & Pet. Sot. in confeſsione catholica c. 62. Lindan. in Panoplia libro 4. c. 81. Ad hanc rationem, quæ nimirum ex optimo ordinē, & gubernatione eccleſiæ ſumitur, confirmandam, valent ea, quæ de temporibus Iuliani Apoſtatæ hiſtoriæ referunt, qui vt idolorum cultum, & falſam gentium ſectam perſuaderet, ſectatores ſuos ordinem, & regimen eccleſiæ catholicæ imitari perſuadebat. Vide Niceph. libro decimo capitè vigeſimo primo.

Conſulatur author de pænit diſp. 16. ſect. 3. n. 30. & diſp. 25. ſect. 1. de cenſur. diſp 3. ſect. 2. in defenſ. fidei lib 3. à c 6.

Conſulatur etiam Salm in Acta Apoſtol tract. 61.

Confirm.

11. Nona ratio erui poteſt ex legitimo vſu ſacramentorum, quanuis enim quibuſdam Catholicis videatur, hanc notam non requiri in vera eccleſia: nam tempore Cypriani quæ in Africa erat ſacramento Baptiſmi abutebatur rebaptizando, ſcilicet, baptizatos ab hæreticis, cum tamen ibi vera exiſteret eccleſia, vt Auguſtinus ait libro ſexto de Baptiſmo capite ſeptimo. Hieronym. contra Luciferian. ſimiliter Corinthiorum eccleſia non ſincerè tractabat ſacramentum euchariſtiæ, nec tamen propterea vera eccleſia non erat, & patet 1. Corint. 11. Nihilominus de vniuerſali, & catholica eccleſia loquendo, non poteſt illa carere vero ſacramentorum vſu, ſaltem quoad ea, quæ ſubſtantiam ſacramentorum attingunt, & ad veram doctrinam de legitimo eorum vſu præceptiſque neceſſariis ſpectantem pertinent: quanuis in aliqua parte eccleſiæ poſsit interdum ob ignorantiam inuincibilem in aliquo ſacramentorum ritu errari, vel certè ex prauitate morum, alicuius ſacramenti vſum non conuenienter exerceri, vt adductis exemplis benè probatur. Quod autem nos tradimus certum etiā eſſe debet: quoniā alias tota vera Chriſti eccleſia poſſet aut in vera fide, aut in neceſſariis ad ſalutem decipi, quod & ſupra oſtenſum eſt, & in ſequentibus etiam oſtendetur impoſsibile, iam verò, dictum ſacramētorum legitimum vſum in Romana eccleſia retineri, probari hoc loco breuiter non poteſt: in propriis verò locis ſingulorum ſacramentorum ex aliis principiis fidei, & ſcripturis, & cōditionibus manifeſtè contra hæreticos conuincitur, vbi etiam oſtenditur, nouos hæreticos in hac parte maximè deficere, ac licet in ea non errarēt, haud ſatis fore, ad veram eccleſiam apud ipſos comprobādam: nam hæc eius nota neceſſaria quidem eſt, non tamen ſufficiens.

Nona prob. ex legitimo vſu ſacram.

12. Decima Ratio haberi poteſt ex legitimo vſu ſcripturarum, quem neceſſarium eſſe in vera eccleſia, nec hæretici ipſi negant: eos autem illo carere, euidēter ex ſupradictis de credibilitate fidei conſtare poteſt: nam ad ſuam libidinem ſcripturas mutilant: & quam volunt partē amplectuntur, quam verò ſentiunt cum ſua falſa doctrina apertiſsimè pugnantem reiiciunt. In exponendis præterea ſcripturis, ſuo tantùm iudicio nituntur. Vnde fit, vt omnem prorſus ſcripturarum vim, & authoritatem eneruent. Eccleſia verò catholica in vtraque re perpetuam traditionem, & Patrum conſenſionem, aliasq; fidei regulas certiſsimas obſeruat, & ſequitur, & hic eſt ſenſus Auguſtini & Chryſoſtomi, quos vt in principio dixi, hæretici in ſuum fauorem appellant, quanuis teſtimonium illud Chryſoſtomi. ex imperfecto opere ſumptum ſit, cuius author ignoratur. Eandem rationem proſequitur Diuus Gregor. 20. moral. cap. 7. & Tertullian. de præſcriptionibus hæreticorum, Cyprianus de vnitate eccleſiæ, & magna licet breuitate, ſumma tamen eloquentia, & ſanctitate, Pater Edmundus Campian. in ſuo illo aureo libello in cauſa fidei, ratione prima, & ſecunda, quem eo ipſo anno 1581. antequam pro Romana quidem religione, prætextu autem perduellionis mactaretur, Angliæ Academiis obtulerat.

Vltima probatio ex legitimo vſu ſcriptur.

13. Dico tertiò. Catholica fide tenendum eſt, hanc certam, & indiuiduam hominum congregationem, quæ Romanam fidem profitetur, & cum Pontifice Romano coniuncta eſt, eſſe veram Chriſti Eccleſiam Catholicam. Probatur primùm, ex ſymbolo Apoſtolorum conſtat teneri nos ad credēdum veram Chriſti Eccleſiam catholicam: quod autem non ſatis ſit eam confusè & vniuerſe credere, ſed oportet determinate, & in indiuiduo, ita oſtenditur. Nam tenemur credere ea, quæ vera eccleſia credit, hoc autem eſt impoſsibile, niſi certa eccleſia in particulari credatur, ſi enim de quacunque in indiuiduo dubitare licet, de cuiuſcunque etiam propria doctrina fas erit dubitare; idque ſolùm confuſe certum erit, doctrinam aliquam eſſe veram. Confirmatur ex perpetua traditione, & ſenſu Patrum, omnes enim eccleſiam ſuo tempore exiſtentem, habentem eas proprietates, quas Romana habet, legitimaque traditione ſuccedit, certa fide credebant eſſe veram Chriſti eccleſiam, & hæreticum iudicabant, qui ſe ab illa ſeparaſſet, hocque modo interpretabantur articulum ſymboli. *Credo in vnam ſanctam Eccleſiam Catholicam:* non de eccleſia abſtracta, aut inuiſa, ſed de ea, cui ſuo vnuſquiſq; tempore tenetur credere, & obedire, quàm interpretationem Catechiſmus Pij V. recte proſequitur. Tandem de fide eſt ibi eſſe veram eccleſiam, vbi eſt integra fidei doctrina, ſed eſt etiam fide certum doctrinam hanc quam hæc eccleſia in indiuiduo retinet, eſſe veram, & integram Chriſti doctrinam: ergo.

Aſſert. 3.

Probatur.

Confirm. 1.

Confirm. 2.

14. Tota verò difficultas in præſenti eſt, quia nunquā Deus reuelauit hāc numero eccleſiam verā eſſe,

Obiectio, quæ multipliciter diluitur.

eſſe, nec id Apoſtoli docuerunt: ſed de Eccleſia, tantum quæ ſuo tempore fuit, nec in Scriptura tale aliquid continetur, nec alia certa reuelatione conſtat: non eſt ergo hæc res de fide, ſed, vt maximè, con-
Reſponſio 1. cluſio Theologica. Reſpondeo primò Apoſtolorũ Eccleſiam & noſtram, vnam & eandem eſſe, ac proinde qui illam eſſe veram eccleſiam reuelauit, idem de hac noſtra voluit manifeſtum: omnia ſiquidem ea loca, in quibus Scriptura docet, eccleſiam perpetuam, non de illa tantum loquuntur, quæ tempore Apoſtolorum extitit, vel nunc exiſtit, ſed de illa prorſus quæ tota temporum ſucceſsione eadem
2. perſeuerat. Secundò hanc eſſe veram eccleſiam, quam nos dicimus, non ex vi alicuius ſyllogiſmi, ſed per immediatam reuelationem credimus, quæ ſufficienter nobis proponitur per euidentia ſigna credibilitatis, vt oſtendimus ſuo loco: itaque intelligendum eſt, Deum à principio reuelaſſe, & per Apoſtolos docuiſſe eam eſſe eius eccleſiam, quæ euidentibus ſignis, modo iam expoſito, viſibilis, & credibilis pro diuerſitate temporum conſpicitur.
3. Tertiò hoc idem perpetua traditione, & communi Patrum conſenſione habetur: quam traditionem eſſe infallibilem regulam fidei, ſupra docuimus, quanuis enim Patres non loquantur de his hominibus in indiuiduo, qui nunc ſunt, loquuntur tamen formaliter de hac numero Eccleſia; & congregatione habente eas proprietates, quas ipſorum
4. tempore eccleſia habebat. Quartò ipſa eccleſia ſe ipſam proponit, vt veram, & quia ſufficienter, & euidenter proponitur: ideo obligat ad credendam talem veritatem non minus, quàm cæteras ad veram fidem pertinentes: quemadmodùm verus Propheta, qui ſufficienter proponit, res ſibi à Deo reuelatas, conſequenter proponit ſufficienter ſe eſ-
5. ſe verum Prophetam. Deniq; ſicut Iudæi tenebantur credere futurum eſſe verum Meſsiam, eum hominem, in quo implerentur omnia, quæ de Meſsia erant prædicta à Prophetis, & poſtea apertè videntes impleta eſſe illa omnia, in hoc homine Chriſto, tenebantur credere hunc ipſum hominem eſſe illum Meſsiam promiſſum, & iam hoc ſufficienter illis reuelatur, quanuis non eſſent alia miracula, nec alia ſigna: ita, &c. De authoritate Eccleſiæ circa res fidei quæ explicanda hoc loco ſequebatur, iam ſuperius diſp. 5. à ſect. 5. tractatum eſt.

DISPVTATIO DECIMA.

De Summo Pontifice.

EXplicuimus diſputatione præcedente totam Eccleſiæ rationem, & regiminis formam, quam Monarchicam eſſe concluſimus, ſequitur vt de Monarcha ipſo, ac ſupremo Paſtore diſſeramus. Quoniam verò in ſuperioribus iam oſtenſum eſt, id caput, & neceſſarium eſſe in Eccleſia, & à Chriſto Domino inſtitutum, eo generatim poſito, progredimur ad demonſtrandum, in quonam homine hanc dignitatem conſtituerit, in quibus deinceps perpetua ſucceſsione durauerit, in quo tandem hodie perſeueret, ac modo ſimili ſemper perſeuerabit. Diſputant verò de hoc argumento in primis authores ii, quos præcedenti diſput. meminimus. D. Thom. 2. 2. quæſt. 5. art. 50. lib. 4. contra Gent. cap. 76. & in Opuſc. de regimine Principum, ſi eius eſt. Et in Opuſc. contra errores Græcorum. Theologi in 4. agendo de clauibus. Recentiores cõtra Lutheranos. Turrian. contra Sadeelem. Bellar. tom. 1. tota controuerſia 3. Valent. controuerſ. 1. libro 8. Salmeron. tom. 4. part. 3. à tractatu 1. vſq; ad 5. & in Acta Apoſtol. à tract. 62. Videri quoque poteſt Molina de Iuſtit. tract. 5. diſput. 4. vbi quoſdam alios adducit in nu. 8. Addi poſſunt iuriſperiti in tom. 13. Tractatuum part. 1. & 2. ſpeciatim Michael de Anin.

Videri etiam poſſunt dicta ſuperius in diſ. 5 ſect. 2. & in defenſ. fidei lib 3. & nonnulla lib. 4. de legib. à principio.

SECTIO I.

An Chriſtus Dominus vniuerſalem Eccleſiæ curam Petro conceſſerit, atq; adeò An Petrus fuerit in terris primus Chriſti Vicarius, & vniuerſalis Eccleſiæ Pontifex & Paſtor.

1. OStendimus ſuperiori diſputatione variis modis in quæſtione hac ab hæreticis erratũ fuiſſe, quorum placita ſatis confutauimus; in ſequentibusque veritatem confirmando, iterum ea impugnabimus: illis ergo prætermiſsis. Dico primò. Omnes Apoſtoli acceperunt à Chriſto Domino iuriſdictionem, & ſpiritualem poteſtatem, in totam Eccleſiam, & in totum orbem. Concluſio eſt certa, & communis, quæ patet primò ex Scriptura
Matth. 18. *Quæcunque alligaueritis, &c.* quamquam Probatur 1. ex Script.
enim Origenes, Theophilact. & alij verba hæc, non de ſpirituali iuriſdictione Sacerdotum, ſed de actu correctionis fraternæ, & remiſsionis iniuriarum interpretentur, attamen literalis ſenſus eſt de poteſtate clauium: reddit enim Chriſtus Dominus rationem, quare is, qui eccleſiam, id eſt Paſtores eccleſiæ non audit, habendus ſit tanquam Ethnicus, & publicanus: quia nimirum Paſtores eccleſiæ habituri erant poteſtatem ad præcipiendum, excommunicandum, ſoluendum, & ligandum. Ita Hilarius, Anſelmus, & alii expoſitores ibi, & Auguſt. tractatu 26. & 49. in Ioann. Verum quidem eſt eo loco Chriſtum Dominum non dediſſe poteſtatem Apoſtolis, ſed promiſiſſe, vel prædixiſſe fore, vt haberent illam: quod notauit Turrecremat. libro 2. ſummæ cap. 77. hoc tamen ſufficit intentioni noſtræ: nam Chriſtus promiſsionem impleuit Ioann. 20. *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos,* quem locum Cyril. & Chryſoſtomus in hunc ſenſum exponunt, & eandem vim habent verba illa Matth. vltimo, &
Marc. vltim. *Data eſt mihi omnis poteſtas, &c.* Con- Confir.
firmatur quoniam conſtat ex Scriptura omnes Apoſtolos ab ipſo Chriſto Domino Apoſtolicam dignitatem accepiſſe Matth. 10. Marc. 3. Luc. 6. Ioan. 20. ad Galat. 1. & 2. ad Eph. 4. & 1. Corinth. 12. de ratione autem dignitatis Apoſtolicæ eſt iuriſdictio, & poteſtas ſpiritualis in vniuerſum populum fidelem, vt D. Thom. notat primæ Corinth. 12. Et ad Galat. 1. vbi Paulus etiam aſſeuerat ſe non ab Apoſtolis, ſed à Chriſto poteſtatem accepiſſe in vniuerſum orbem, eo quòd ab illo fuerit Apoſtolus conſti-
tutus: quare &c. Secundò principaliter patet con- Probatur 2.
cluſio ex Patribus, qui hanc concluſionem ſæpe af- ex patrib.
firmant, & in illius ſenſu non rarò pronuntiant Apoſtolos fuiſſe dignitate pares. Ita Anaclet. Papa epiſtola 3. habetur cap. *In nouo Teſtamento* 21. d. Leo Papa ſerm. 3. in anniuerſario aſſumptionis ſuæ, Cyprian. lib. de vnitate eccleſiæ, habetur cap. *Loquitur* 24. quæſt. 1. Hieronym. in id ad Galat. 2. *Reſtiti ei in faciem,* habetur cap. *Paulus* 2. quæſt. 7. vbi Gratian. explicat de ęqualitate Sanctitatis, ſed non rectè, id enim, neq; ſciri poteſt, neq; fortaſſe verum eſt. Rurſus Hieronym. 1. contra Iouin. Hilar. 6. de Trinit. paulo poſt medium, Vigil Papa in epiſt. de-
cret. cap. 7. Tertiò probatur aſſertio ex effectibus: Probatur 3.
legimus namq; Apoſtolos generaliter quaſcumque à poſteriori.
mundi partes peragraſſe, & presbyteros, & Epiſcopos conſtituiſſe, & ordinaſſe, vt conſtat ex Actis Apoſtolorum, & epiſtolis Pauli, qui Epheſi Timotheum conſecrauit, Titum conſtituit Cretæ, & de aliis non paucis videri poteſt Niceph. libro 2. & 3. per multa capita. Exercuerunt præterea actus varios iuriſdictionis, cuiuſmodi ſunt excommuni-

care,

care, ac leges ferre, ſicut patet ex 1. Corinth. 5. 6. 7. 11. & 14.

Pro aſſert. prædicta Notatio 1. qui Apoſtoli proprie fuerint.

2. In hac tamen concluſione aduertenda ſunt nonnulla. Primum nomine Apoſtolorum nos intelligere duodecim, Sanctum Matthiam videlicet includendo, & excludendo Iudam, qui licet fuerit ad Apoſtolatum vocatus, electus, & Apoſtolus nominatus, vt patet Luc. 6. numquam tamen veram Epiſcopi conſecrationem, aut Apoſtoli iuriſdictionem obtinuit, cum iam laqueo vitam finierit, quo tempore cæteri iuriſdictionem acceperunt. Comprehendimus etiam D. Paulum, de quo, & concluſio, & rationes factæ æquè, ac de aliis Apoſtolis procedunt, de Beato Barnaba nihil mihi certum conſtat; Clemens enim 7. conſtitutionum eum inter ſeptuaginta Diſcipulos numerat, & quanuis Actorum 13. Spiritus ſanctus dixerit, *ſegregate mihi Saulum, & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos*, & propterea nomen Apoſtoli in Eccleſia obtinuerit, dubitarique non poſsit, quin Epiſcopus fuerit, vt ex eodem cap. 13. colligitur: at non ſatis conſtat illum dignitatē Apoſtolicam quoad omnia quæ de illius ratione ſunt, atq; adeo quoad vniuerſalem iuriſdictionem obtinuiſſe. Vnde neque Eccleſia æquali ſolemnitate feſtum eius, ac aliorum Apoſtolorum celebrat.

Quid de Barnaba de quo lib. 4. de legib. c. 3. fin.

Triplicis dignitatis in Apoſtolis Notatio 2.

Secundò eſt aduertendum tria in Apoſtolis eſſe diſtinguenda, ordinē Sacerdotij, conſecrationē Epiſcopalem, & iuriſdictionem vniuerſalem: quæ tria certiſsimum eſt in ſingulis eorum fuiſſe, vel immediatè à Chriſto data, vel certè ex præcepto eius, & de ordine quidē Sacerdotij certiſsima fides eſt, omnes illum à Chriſto Domino immediatè accepiſſe ſub noctem Cœnæ verbis illis. *Hoc facite in meam commemorationem*, vt Trident. definit. Seſſ. 22. c. 1.

Quomodo collata fuerit Apoſtolis poteſtas iuriſdict.

3. De poteſtate item iuriſdictionis mihi multò probabilius eſt, eam omnes à Chriſto Domino immediatè accepiſſe, quæ eſt antiquorum Theologorum communior ſententia in 4. d. 18. 20. 24. vbi D. Thom. Bonau. Albertus, & alij, Gabr. in Canoni Lect. 3. Caietan. tractatu de authoritate Papæ, & Concil. c. 3. Turrianus lib. 2. pro epiſtolis Pontif. cap. 21. & in Scholiis lib. 6. conſtitut. cap. 12. pag 81. Soto d. 20. quæſt. 1. artic. 1. Victor. relect. 2. de poteſtate eccleſiæ quæſt. 2. Caſtr. 2. de Iuſt. hæretic. punition. cap. 24. Salmeron, & plerique initio allegati, Vargas Opuſc. de hac re: & planè colligitur ex locis Scripturæ, & Patrum ſupra citatis Ioann. 20. *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos*, & ſupra, *quorum remiſeritis peccata*. Vbi Cyril. Chryſoſt. Theophylact. & alij Patres id notant, & Cyprian. libro de vnitate Eccleſiæ: & quanuis eo tempore Thomas abfuerit, potuit tamen Chriſtus, vel illi abſenti poteſtatē cōferre, vel certè poſt octo dies cum illi iterū apparuit, eam largiri, ſicut ex Act. 1. colligitur, Matthiam non à Petro, vel Apoſtolis ad Epiſcopatum electū, ſed immediatè à Chriſto: atq; adeò veriſimilius, ab eodem iuriſdictionem immediatè accepiſſe, quoniam, vt Diuus Thomas 1. Corinth. 12. notat, primum ad dignitatem Apoſtolicam neceſſarium, eſt iuriſdictio, & authoritas gubernandi fidelem populum: ex quo ſumitur generale argumentum, nam certò conſtat omnes Apoſtolos, ab ipſo Chriſto accepiſſe Apoſtolicam dignitatem, vt patet ex Luc. 6. Ioan. 6. 1. Corinth. 12. ad Eph. 4. de ratione autem talis dignitatis eſt iuriſdictio: ergo, &c. Tandem id ſatis comprobat exemplum Pauli, qui ipſo teſte ad Galat. 1. & 2. nullam iuriſdictionem ab aliis Apoſtolis accepiſſe teſtatur.

De Thoma, & Matthia Apoſtolis.

Contraria opinio eiusq; fundamētū.

4. Contra datam reſolutionem ſentiunt Turrecremat. libro ſecundo, Summæ cap. 54. Iacobat. libro 10. de Conciliis artic. 7. contendentes totam iuriſdictionem fuiſſe datam ſoli Petro, vt nimirum commodius defendant Epiſcopos omnes qui Apoſtolis ſuccedere dicuntur à Concilio Florentino in inſtructione Armenorum, & Trident. ſeſsion. 23. cap. 4. & ab Auguſtino in id Pſalm. 44. *Pro patribus tuis, &c.* non immediatè à Chriſto, ſed à Pontifice Romano Petri Succeſſore iuriſdictionem habere. Sed hoc certè non eſt ſufficiens fundamentum quo à communiori ſententia recedatur. Conſtat enim ſimilitudinem non valere in omnibus: poteſt enim nunc Pontifex epiſcoporum iuriſdictionem reſtringere, vel ampliare, quod non potuiſſet Petrus facere in Apoſtolis, qui à Chriſto miſsi fuerunt in totum orbem ad fundandam Eccleſiam. Aliter ergo ſuccedunt Epiſcopi Apoſtolis, quam Epiſcopus Romanus Petro, hic enim, vt dicemus in quentibus ita ſuccedit, vt poſt ratam electionem, immediatè ab ipſo Chriſto recipiat vniuerſam iuriſdictionem, quam Petrus receperat, vt illius vice ſuppleat: Alij verò Epiſcopi ſuccedere dicuntur Apoſtolis, non in hoc vt habeant immediatè iuriſdictionem, à quo Apoſtoli habuerunt: cæteri nanq; præter Petrum eam non acceperunt ordinariam, & ad ſucceſſores transferendam, vt dicemus, ſed quaſi delegatam priuilegio ſpeciali ob peculiarem neceſsitatem, quæ tunc dabatur propagandi fidem, fundandiq; eccleſiam per vniuerſum mundum: cuius ſignum eſt tum quia Epiſcopi, qui Apoſtolis ſuccedere dicuntur, non habent generalē iuriſdictionem ſicut Apoſtoli ipſi habuerunt: tum etiam quia ſi propria foret talis ſucceſsio, nulli debuiſſent Epiſcopi creari viuentibus Apoſtolis, ſicut viuente Petro nullus creatus eſt, qui ei ſuccederet in Pontificatu. Epiſcopi ergo ſuccedere dicuntur Apoſtolis ſecundum quandam accommodationem, & repræſentationem ad eum modum quo presbyteri ſuccedere perhibentur 72. diſcipulis, quia nimirum eorum ſubeunt vices, officioque funguntur: ſic enim in Epiſcopis reſidet pontificia, & epiſcopalis dignitas, quæ fuit in Apoſtolis: ſunt etiam præcipuæ columnæ, & paſtores eccleſiæ, quibus commiſſum eſt illius regimen, quibus in muneribus Apoſtolis aſsimilantur, ſuccedereque dicuntur. Vide Alenſ. 4. part. quæſt. 49. memb 6. articul. 3. §. 2. Diuum Thomam 4. d. 19. quæſtione prima, articulo tertio, ad 1. Richard. d. 24. artic. 5. quæſt. 3. Paludan. de poteſtate papali art. 2. c. 7. & 8.

Eneruatur.

Non ita proprius ſuccedūt Epiſcopi Apoſtolis, vt Papa Petro. de qua 3 p. to. 4. diſp. 25. ſect. 1. & to. 5 diſp. . ſect. 2. alios etiā authoris locos. vide ſupra diſp. 9. ſect. 9. circa num. 10.

De hac ipſa re erudite Azor tom. 2. lib. 3. c. 36. q. 13.

Quomodo dignitas Ordinis collata ſit Apoſtolis.

1. Opinio Turrecrem.

5. De poteſtate ordinis eſt adhuc maior dubitatio. Nam Turrecrem. lib. 2. cap. 32. multis rationibus conatur probare ſolum Petrum fuiſſe à Chriſto Domino ordinatum Epiſcopum, ipſum verò reliquos Apoſtolos conſecraſſe, vt verum ſit, quod pontifices ſæpius aſſeuerant, Petri Cathedram eſſe Matrem, & radicem omnium eccleſiarum, & à Romana eccleſia omnem conſecrationem, & dignitatem epiſcopalem promanaſſe, quod non alia ratione ſtare poſſe videtur, quam quia ſolus Petrus à Chriſto fuit creatus in Epiſcopum, à quo omnes alij per ſucceſsionem quandam deriuarentur. Ita ſignificat Innocentius I. epiſt. ad Conc. Carthagin. quæ eſt 19 *à quo*, inquit, *Petro ipſe Epiſcopatus, & ipſa Authoritas huius nominis emerſit*. Ita quoq; Anacletus Papa epiſtola ſecunda ad Iulian. primum Epiſcopū. Cyprian. epiſtola 6. ſermone 3. de Anniuerſ. ſuæ aſſumptionis, & in epiſtola 89. *vt ab ipſo, id eſt* (Petro) *quaſi quodam capite dona ſua velut in corpus omne diffunderet*. Chryſoſtom. Ioann. vltim. *committit Petro præſidentiam fratrum, vt ab illo deriuetur in reliquos.*

De hoc puncto 3. part. tom 4 diſp. 16. ſect. 3. n. 30 & diſp. 25. ſect. 1.

2. Opinio aliorum.

6. Alij verò ſentiunt Chriſtum Dominum ordinaſſe Epiſcopos Petrum, Iacobum, & Ioannem, hoſq; cæteros conſecraſſe, ita indicat Clemens lib. 6. & 7. conſtitutionum, quem refert Niceph. lib. 2. cap. 3. At enim in priori loco Clemens de Iacobo maiori loquitur, *quem Dominus*, inquit, *cum Petro, & Ioanne, præcipuo honore dignatus fuit*. In poſteriori

riori vero agit de Iacobo iuſto; de quo nullam probabilitatem habere poteſt hæc ſententia, propter ea quæ dicemus. De aliis tribus perſuaderi poteſt ex eo, quòd multi Patres indicant Iacobum iuſtum ordinatum fuiſſe Epiſcopum Hieroſolimitanum à Petro, cum Iacobo & Ioanne, quod ſenſit Anacletus epiſtola 2. ſcribens eiuſmodi exemplo conſtare, Epiſcopum non niſi à tribus Epiſcopis ordinari oportere. Concinit idem Clemens citatus: quanuis non *ordinatum*, ſed *electum dicat*, Idem ſentit Hieronym. de Viris illuſtribus in Iacobo, neque eſt veriſimile, quod dicunt nonnulli præfatum Iacobum Hieroſolymitanum Epiſcopum, non fuiſſe vnum aliquem ex Apoſtolis, vt Niceph. ſupra, & cap. 36. & 44. Ex Euangelio enim, & Actis Apoſtolorum oppoſitum colligitur, Iacobum ſcilicet fratrem Domini vnum fuiſſe ex duodecim Apoſtolis, & de eodem, qui etiam iuſtus vocabatur, narrant hiſtoriæ Hieroſolymis Epiſcopum fuiſſe, eccleſia deniꝗ eundem celebrat, atꝗ vt Apoſtolum veneratur: certè ex oppoſito planè ſequitur neꝗ hiſtorias, neꝗ eccleſiam mentionem vllam feciſſe tanti Apoſtoli.

Iacobus 1. Ieroſolym. Epiſcopus fuit Apoſtolus, vide in 3 p. tom. 2. diſp. 5 ſect. 4. plures apud Lorin. in Acta c. 1. verſ. 13.

7. Alij ergo volunt omnes Apoſtolos immediatè ab ipſo Chriſto fuiſſe Epiſcopos ordinatos. Ita Gloſſa 1. Corinth. 12. circa illud *poſuit quidem Deus in Eccleſia primum Apoſtolos, &c.* Et multi Theologi in 4. d. 24. videturꝗ expreſſa ſententia Auguſtini libro quæſtionum noui, & veteris Teſtamẽti quæſt. 97. ſub finem, *ipſe enim*, ait, loquens de Chriſto, *priuſquam in Cœlos aſcenderet imponens nomen Apoſtolis, ordinauit in Epiſcopos.* Vbi cum indefinitè loquatur, planè de omnibus, ſe loqui ſignificat, ſermone etiam 28. (ſi eius eſt) ad fratres in eremo. eodem indefinito loquendi modo, inquit Chriſtum ordinaſſe Apoſtolos Sacerdotes in nocte Cœnæ: ex quo poteſt ſumi argumentum, nam ſi Chriſtus immediatè ordinauit omnes Apoſtolos Sacerdotes, cur non Epiſcopos? vix ſanè poteſt reddi ratio probabilis: nam ſicut presbyteri æquales ſunt in ordine, & eſſe inæquales poſſunt iuriſdictione, ita Epiſcopi quoad conſecrationẽ æquales, in iuriſdictione poſſunt eſſe inæquales. Ex quo deducitur nouum argumentum: namꝗ ſi in aliquo fuit inæqualitas inter Apoſtolos fuit haud dubiè in poteſtate iuriſdictionis, quam nihilominus immediatè à Chriſto Domino receperunt: ergo multo credibiliùs idem dicendum eſt de poteſtate ordinis. Deniꝗ cum proximè ſint à Chriſto conſtituti in Apoſtolica dignitate, eaque maxima ex parte in dignitate epiſcopali fundetur, veriſimilius planè eſt etiam ipſum Chriſtum per ſe in Apoſtolos ordinaſſe, quos ipſe viuens præſensꝗ elegit, & quibuscum eſt conuerſatus.

2. Opin veriſimilior probatur authoritate.

Et ratione.

Altera ratio.

3. Ratio.

8. Quod ideo dico, quia de Matthia res videtur minus explorata, quanuis in actibus non legatur eius ordinatio, ſolum quippe in cap. 1. habetur. *Cecidiſſe ſortem ſuper Matthiam, & annumeratum fuiſſe cum vndecim Apoſtolis.* Veriſimiliùs tamen eſt, ordinationem recepiſſe ab Apoſtolis ne ſpeciale miraculum admittamus, aut potiùs extraordinarium modum prouidentiæ: non enim dubium, quin potuiſſet Chriſtus Dominus ſuâ poteſtate excellentiæ illum à cœlo conſecrare, vel per Angelos id efficere, vt aliàs de Amphilochio refert Nicephor. libro 11. cap. 2. Non tamen teneo ſufficientem authoritatem, vel neceſsitatem tanti miraculi: præcipuè cum Actor. 13. indicetur Paulum Apoſtolum per impoſitionem manuum ab hominibus fuiſſe ordinatum Epiſcopum, quo in loco Chryſoſtomus id ita interpretatur, idemꝗ ſentit Leo Papa epiſtola 81. Neque verò eadem eſt ratio de his, atque de cæteris, quos Chriſtus Dominus per ſe ipſum in vita mortali vocauit, & cum quibus vixit: etenim abſque vllo miraculo, vel extraordinaria prouidentia potuit illos per ſe ordinare Epiſcopos, & ordinauit Sacerdotes, ac fecit Apoſtolos: quæ ſententia veriſimilior apparet, quanuis in hac re nihil poſsit certum haberi.

Moderatio prædictæ opinionis.

9. Minus verò certum eſt, quo loco aut tempore fuerint Apoſtoli à Chriſto ordinati Epiſcopi: Nam quidam putant factum id fuiſſe in nocte cœnæ: tum quia tunc data eſt eccleſiæ poteſtas ad conſeciandum corpus Chriſti Domini, & ad perpetuò retinendam hanc poteſtatem: non retinetur autem, niſi per ordinationem Sacerdotum; ergo veriſimile eſt, tunc recepiſſe Apoſtolos poteſtatem ordinandi Sacerdotes, conſequenterque fuiſſe conſecratos in epiſcopos. Alij malunt factum Ioan. 20. illis verbis: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis &c.* Vel certè Matth. vltimo, cum dictum à Chriſto fuit: *Data eſt mihi omnis poteſtas &c. Euntes in mundum vniuerſum prædicate &c.* Ita Carthuſi. 4. d. 24. q. 8. Sed, vt monui hac in re nihil eſt certum de tempore, circumſtantiis, & modo, quanuis ſimpliciter probabilius videatur, quod propoſuimus.

Vbi, & quando Apoſtoli ordinati, videri poteſt Vazq. de ordine diſput. 242. c 7. poſt Salmeronẽ tract. 36. in Acta. Hẽriq. lib. 10 c. 1.

Aliorum ſententia.

10. Nec obſtat ratio primæ ſententiæ. Nam certiſsimum eſt, illa Pontificum dicta non fundari in eo, quòd Petrus ordinauerit omnes Apoſtolos: nam Pontifices illis loquendi modis, volunt ſolummodo explicare certum primatum eccleſiæ Romanæ, eſſeque Matrem omnium Eccleſiarum, quia ad illam, vt diximus, pertinet regimen, & gubernatio omnium: itemque à Petro incipere epiſcopalem dignitatem, quòd omnium primus illam accepit, & cum maiori excellentia, & prærogatiua, quàm cæteri, quantum ad iuriſdictionem, de qua materia Pontifices agunt. Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ reſpondetur, illam non fuiſſe propriam ordinationem epiſcopalem Iacobi, ſed deſignationẽ ſeu determinationẽ eius ad Epiſcopatum Hieroſolymitanum, vt in eo haberet non ſolùm delegatam, ſed ordinariam etiam poteſtatem, poſſetque proinde in eo epiſcopatu habere ſucceſſorẽ. Quòd ſi interceſsit fortè manuum impoſito, non per modum veræ conſecrationis epiſcopalis, ſed cuiuſdam eccleſiaſticæ fuit adhibita.

Ad fundam. in num. 5.

Ad fundam. in nu 6.

11. Ad extremum eſt in hac concluſione obſeruandum, cum dicimus omnes Apoſtolos accepiſſe iuriſdictionem in vniuerſum orbem, intelligi poteſtatem eam fuiſſe quodammodo æqualem in amplitudine obiecti, & loci, non verò in modis, neque in actibus talis iuriſdictionis, vt iam in ſequenti concluſione dicetur.

Notatio 1. vt Apoſtoli fuerint in iuriſdict. pares.

Aſſertio ſecunda. De præeminentia Pontificatus Petri, & ſucceſſorum.

12. Dico ſecundò. Petrus Apoſtolus fuit in hac iuriſdictione cæteris ſuperior, in eo præcipuè, quòd illi ſoli ſit data poteſtas ordinaria regendi, & paſcẽdi vniuerſam Chriſti Eccleſiam, vt in ea ipſi perpetuò ſuccederetur, quod aliis Apoſtolis datum non eſt. Hæc concluſio ſimpliciter eſt de fide, patetque primò ex celebri loco Matthæi decimo ſexto: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* In quo teſtimonio, quoniam non ſolum hæretici, verum etiam aliquando Catholici illud eludere conati ſunt, duo certiſsima eſſe debent. Primum totum illum ſermonem Chriſti Domini ad Petrum eſſe relatum. Secundum. Petri ſummam poteſtatem, & dignitatem patefacere. Primum euidenter liquet ex ipſo verborum ordine: ait enim Chriſtus Dominus *Beatus es Simon Bariona, & ego dico tibi, &c. Et ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam.* Nam vox *hanc* ex proprietate ſua, aliquid præſens, vel de quo paulo ante ſermo præceſſerat, importat, nimirum Petri perſonam. Neque obſtat illa mutatio generis maſculini in fœmininũ, quam latina tranſlatio ex græca ſumpſit. Nam in Hebræa, vel Syriaca lingua, qua Chriſtus loquebatur, vtrobique eſt nomen *Cephas*, quod petram ſignificat, teſte Hieronymo

Vide in de fenſ. fidei lib. 3. à c. 10.

1. probatio ex loco Matth 16.

Vnum certũ in prædicto loco Matth.

Effugium præcluditur.

nymo ad Galatas primo. Vnde Ioannis primo, Petro prædixerat Chriſtus appellandum nomine *Cephæ*, qua voce vſus eſt hoc Matthæi loco dicens: *Tu es Cephas, & ſuper hanc Cepham*, ac ſi diceret: *Tu es lapis, & ſuper hunc lapidem*, Græcus autem, & latinus interpres propter diuerſitatem maſculini, & fœminini generis, voces aliquantum commutarunt, re

Confirm.

tamen vera idem retinetur ſenſus. Confirmatur. Nam ſi particula, *hanc*, aliquid, præter Petrum deſignaret, ſine cauſa Chriſtus appellaret Simonem, ad eumque ſermonem dirigeret, cum neque ad Petrum pertineret id, quod dicturus eſſet, neque illa nominis mutatio ad præſentem ſermonem prorſus referret: nouo ergo impoſito nomine, noui prouiſio muneris ſignificata ſine dubio eſt, vt notauit Cyrillus libro ſecundo in Ioannem, capite ſecundo.

Alterum certum.

13. Et ex his etiam patet ſecundum, ideo enim Petrus *petra* Eccleſiæ nominatur, quia eius paſtor, & rector vniuerſalis conſtitutus eſt, vt Patres omnes exponunt. Hinc enim concilium Chalcedonenſ. act. decima tertia, Petrum vocat petram, & crepidinem Eccleſiæ. Athanaſ. in epiſtola ad Felicem Papam, quã ſuo, & Eccleſiæ Alexandrinæ nomine ſcripſit: *Tu es*, inquit, *Petrus, & ſuper fundamentum tuum, Eccleſiæ columnæ, id eſt, Epiſcopi, ſunt firmatæ.* Chryſoſtomus homilia 55. in Matthæum, & alij expoſitores, Græci, & Latini in illum locum Auguſtin. ſermone 11. de Sanctis, & Leo Papa ſermone ſecundo, in Anniuerſa. ſuæ aſſumptionis, & Maximus ſermone de Petro, & Paulo, Paulinus epiſtola 4. ad Seuerum, Petrum vocat fundamentum Eccleſiæ, & Ambroſ. in hymn. quem Eccleſia ſæpiſsime canit Petrum vocat eccleſiæ Petram, *hoc*, inquit, *ipſa petra Eccleſiæ canente, culpam diluit*, quod notauit Auguſt. libro 1. retractat. cap. vigeſimo primo. Eadem expoſitione vtuntur frequentiſsimè patres Anaclet. Papa epiſtola tertia, capite tertio. Cyprianus de vnitate eccleſiæ habetur 24. quæſt. 1. capite. *Loquitur Dominus*, & epiſt. ad Quintum. Item lib. 4. epiſt. 9. & epiſt. ad Iabaianum, Auguſt. libro 2. de Baptiſ. c. 1. *Cæterum quis*, ait, *neſciat Petrum Apoſtolatus principatu cuilibet Epiſcopatui eſſe præferendum?* Tertull. de præſcript. Orig. hom. 5. in Exod. & homil. 4. ad Roman. quem refert etiam Euſeb. libro 6. hiſtor. cap. 19. Hilar. 6. de Trinit. & Canon. 16. in Matth. Baſil. lib. 2. de Spiritu Sancto. Ambroſ. Lucæ quinto, & ſermone 47. & ſermone de fide Petri, & de natali Petri, & Pauli. Vide caput *Non turbat*, vigeſimo quarto, q. 5. & cap. *fidelior* d. 50. Hieron. in dictum locum Matth. & 1. contra Iouinian. & Hierem. 16. & Ezech. 4. Gregor. lib. 4. epiſtola 32. & 33. & lib. 3. epiſtola 37. Auguſt. ſermone 14. 20. & 29. de Sanctis, & ſermone 124. de tempore, & plures infra referam.

Vide Pamel. in epiſt ad Quintum q. 71.

Examinãtur expoſitiones aliæ Vide in defenſ fidei lib. 3 c. 11. à nu 10

1. Expoſitio.

14. At enim locum hunc non ſolũ aduerſarii, ſed etiam Patres, aliis modis interdum exponunt, id quod oportet breuiter attingere, vt veritas euidẽtius conſtet. Prima expoſitio eſt, verba illa *ſuper hanc petram*, non ad Petrum, ſed ad Petri confeſsionem referri. Ita Ambroſ. libro 6. in Luc. capite 9. Chryſoſtomus homilia 89. in Matth. Cyrillus dialog. 4. de Trinitate, Hilar. lib. 6. de Trinitate Hanc expoſitionem Lutherani libentiſsimè amplectuntur: ſi autem non excludat priorem ſenſum explicatum (vt excludere videtur Arboreus libro 5. Theoſoph. capite 5.) qui eſt reuera proprius, & literalis, poſſet hic ſecundus admitti, quia & vna litera plures ſenſus patitur, & totum quod in hac expoſitione affertur in ſe verum eſt: nam etiam fides eſt ſuo modo fundamẽtum Eccleſiæ, vt præcedenti diſputatione, ſectione prima vidimus, & magis accommodatè ad hunc locum fides Chriſti, quàm Petrus confeſſus eſt, dicitur fundamentum, non tanquam quod, vt dialecticè loquamur, ſed tanquam quo:

Vt poſſit admitti.

quia nimirum confeſsio Petri fuit illi quodammodo ratio, ſeu diſpoſitio, ad primatum Eccleſiæ obtinendum, vt Hieron. Hilar. & alij interpretantur. Et hoc modo expoſitio hæc in primam incidit, ſicut & alia, Cyril. nimirum intelligi fidem Petri ſummi Eccleſiæ paſtoris, quæ deficere non poteſt, cum Eccleſiæ fidem totam quodammodo ſuſtineat. Quæ expoſitio non ſolùm contraria nobis non eſt, ſed potius benè oſtendit, quid ſit, Petrum eſſe petram, in qua fundatur eccleſia, nimirum eſſe vniuerſalem paſtorem, ex quo eccleſiæ firmitas, & in vera doctrina conſtantia, tanquam ex certa, & infallibili regula pendet, quem ſenſum habet etiam Epiphanius 1. contra hæreſes in 59.

15. Alia expoſitio frequens etiam apud Patres eſt, Petram in qua vt Chriſtus pronuntiat fundatur eccleſia, eſſe ipſum, quem Petrus fuerat confeſſus: nam vt 1. Corinth. 3. dicitur *fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus IESVS*, qui capite 10. *Petra* vocatur: & Matth. 21. *Lapis angularis*. Ita Auguſtinus ſermone 13. de verbis Domini tractatu vltimo in Ioan. & 1. tract. capite 21. memorat ſe aliquando expoſuiſſe *ſuper hanc Petram, id eſt Petrum*, & quodammodo retractat, potius dicendum fuiſſe *Id eſt Chriſtum*, quanuis tandẽ vtramque expoſitionem admittat, tanquam probabilem. Et quidem ſi de re ipſa per ſe loquamur, certum eſt, ſolum Chriſtum Dominum eſſe primũ, & principale fundamentum, quo tota eccleſia nititur, Petrum verò ſolùm eſſe fundamentum, quatenus vicem Chriſti gerit: loquendo tamen de ſenſu huius teſtimonij, quod tractamus, certum etiam eſt, non eſſe ſermonem primò, & per ſe de excellentia, quam Chriſtus habet, ſed quam Petro promiſit, & de ratione propter quam illi tale nomen impoſuit, ad quem, vt vidimus, totus Chriſti ſermo dirigebatur. Ac præter argumenta facta, illud proprium huius loci eſt, Chriſtum non de ſe agere, quia de futuro loquitur, non dabat enim ſed promittebat Petro dignitatem: ſi autem de ſe ageret planè aſſereret, ſuper quam fundatur, aut eſt fundata eccleſia. Auguſtinus autem, quanuis locis citatis eo modo loquatur, attamen in aliis primam expoſitionem approbat, & in retractationũ loco arbitrium legenti committit: hoc porro tempore certum eſſe debet, primam expoſitionem eſſe literalem: quod ſi quis ſecundam hanc addere volet, non multum cum eo contendendum. Eo enim ipſo quòd poteſtatem ſuam Chriſtus Petro committens ipſum petram vocat, ſatis docet ſe eſſe primarium fundamentum, & petram eccleſiæ.

2. expoſitio.

Iudicium de illa.

16. Tertia expoſitio eſt Eraſmi, Petrum ibi ſignificare quemcunque fidelem, propter quædam verba Origenis, in illum locum Matthæi, qui non ad literam, ſed per allegoriam exponens, accommodat verba Chriſti ſingulis fidelibus, literali tamen ſenſu nulla ratione poſſunt eo modo exponi, vt ex dictis patet, atque ex his etiam quæ ſtatim dicemus. Et probatur, quia nunquam in Scriptura ſinguli fideles appellantur eccleſiæ fundamenta, ſed membra: nam ipſum eccleſiæ corpus ſunt, vel certè componunt: quid eſt ergo quod in eis fundatur?

3 expoſitio, reprobatur in Eraſmo.

17. Quarta expoſitio eſt. Sermonem Chriſti dirigi ad omnes Apoſtolos, quia omnes ſunt fundamenta. Hanc tradunt Lutherani, & Caluiniſtæ, volentes Petrum nomine omnium Apoſtolorum reſpondiſſe, quod etiam dixerunt Hieronymus & Chryſoſtomus ibid. & rurſum Hieron. 1. contra Iouinianum, & Auguſtinus ſerm. 13. de verbis Domini: ſicut ergo nomine omnium loquebatur, *Tu es Chriſtus &c.* ita etiam omnium nomine audiuit, *Beatus es, & tibi dabo &c.* Vnde vlterius addunt, ea verba non eſſe pro Apoſtolis tantum in perſonis propriis, ſed vt repræſentabant totam eccleſiam, & ita tan-

4. expoſitio Hæreticorũ.

dem volunt promiſsionem Chriſti, non Petro, ſed

Expugnatur.

Eccleſiæ fuiſſe factam. Hæc expoſitio planè detorquet litteram, & eius ſenſum, ac propterea militat contra Patres, quæ duo oſtenſa iam ſunt, & iterum explicabuntur. Primum enim oportet intelligere verba hiſtoricè, & literaliter, vt ſonant, quandoquidem commodè poſſunt eo modo intelligi, in quo nullam abſurditatē includunt, quod profectò tota Eccleſia ſenſit: aliàs nihil habemus certum & ſtatū in Scriptura. Deinde circumſtantiæ omnes indicāt proprium eſſe ſermonem de Petro, quas benè ponderauit ibi Caietan. imponitur enim proprium nomen, & nouum *Petrus*, item'q; nomen patris, & pronomen, *Tu, & Tibi*, ad illum diriguntur. Vnde Patres communiter colligunt ei ſoli reuelationē illam fuiſſe factam, Hilar. ſupra & ſexto de Trinitate citato. Chryſoſtomus homilia 15. in Matthæum, Cyril. 12. in Ioan. capite 64. & ſermone 2. de Petro & Paulo, Auguſtinus ſermone 124. de tempore: & eadem ratione promiſsionem illam *Tibi dabo*, hoc loco ſolùm Petro factam, intelligunt, vt patet ex vniuerſis citatis, & ex Leone Papa epiſtola 89. Clemente epiſtola prima, Melchiade epiſtola prima, Iulio, Damaſo, Cyricio, & alijs Pontificibus in ſuis decretalibus epiſtolis, quos in ſectione ſequenti latius referemus. Idem habet Origenes lib. 5 in epiſtolam ad Roman. Baſil. libro ſecundo contra Eunom. & homilia de pœnitentia, Ambroſ. de Iſaac capite 13. Optatus libro 1. & 2. & 16. Quocirca cum Patres dicunt, Petrum pro cæteris locutum, non intelligunt, Apoſtolos cęteros commiſiſſe Petro vicem loquendi pro omnibus: oportuiſſet enim, vt prius de hac re colloquerentur, & conuenirent, quod fieri non potuit, cum neq; ſuſpicari quidem potuerint Chriſtum quiddam ſimile eos interrogaturum: neque omnes per reuelationem diuinitatem Chriſti, ſicut Petrus cognouiſſent: intelligunt ergo Sancti Petrum ſolum inter Apoſtolos voluiſſe Chriſto reſpondere, alios verò tacendo, & annuendo conſenſiſſe; hocque modo Petrum pro omnibus dediſſe reſponſum.

Replica hæreticorum expeditur.

Sed vrgent Lutherani, nam Auguſtinus tractatu 50. & vltimo in Ioann. & primo de doctrina Chriſtiana capite 17. & de agone Chriſtiano c. 30. & Pſalm. 108. ait Petrum, cum audiuit, *tibi dabo*, Eccleſiam repræſentaſſe, aliàs, inquit, Eccleſia non ſolueret, & ligaret. Reſpondeo his, & ſimilibus locis, non negare Auguſtinum, imò, & expreſſe docere promiſsionem hanc verè, & propriè fuiſſe factam perſonæ Petri, atq; adeo in hac promiſſione contineri vniuerſalem Eccleſiæ primatum illi promiſſum, vult ergo Petrum ideo tunc præfiguraſſe Eccleſiam, tum quia non in ſuum, ſed in Eccleſiæ commodum erat poteſtatem accepturus: tum quia non per ipſum ſolum caput erat exercenda, ſed aliis etiam Eccleſiæ miniſtris communicanda: tum denique quia non perſonæ tantum Petri fiebat promiſsio, vt ſcilicet ipſe ſolus illa frueretur, ſed vt perpetua ſucceſsione, in Eccleſia maneret: atque hoc modo veriſsimè dicitur promiſſionem illam factam fuiſſe Eccleſiæ, non in ſingulis membris, vel communitate, ſed in ea parte; ſicut dicimus Germanis datum eſſe imperium Romanum non communitati, ſed illorum principali.

Altera replica diluitur.

Obiiciunt vlterius, quia alij etiam Apoſtoli vocantur *fundamenta Eccleſiæ* ad Epheſ. ſecundo, & Apocalypſ. 21. Reſpondeo, illos etiam fuiſſe ſuo modo fundamenta, cum per illos fundatæ ſint Eccleſiæ per orbem vniuerſum, & per illos diſſeminata eſt certa, & Catholica doctrina: qua ratione etiam prophetæ ibidem dicuntur *fundamenta*, ſunt præterea fundamenta, quia ſunt vniuerſales Paſtores, vt dixi. Atenim quanuis hac ratione nomen hoc commune ſit, proprio vero, ac peculiari titulo, Petrum ſpectat, quia ſcilicet ipſe fuit paſtor, & dux eorundem Apoſtolorum, & eius ſola dignitas perpetuò erat in Eccleſia conſeruanda. Vnde rectè Hieron. & D. Thom. dicto loco. *Etſi ſuper omnes*, inquit, *Apoſtolos Eccleſia fundata ſit, tamen ſingulariter fundatur in Petro, quia ipſe electus eſt caput omnium.*

5. Expoſitio etiam hæreticorum euertitur.

18. Vltima expoſitio, ſeu potius calumnia hæreticorum eſt, Chriſtum promittendo claues Petro, & poteſtatem ligandi, nullam dignitatem ſuperioris, aut paſtoris promiſiſſe, ſed tantum nudam Euangelij prædicationem, per quam homines Deo conciliantur 2. Corinth. 1. Hæc tamen hæreſis, etiam per ſe ſatis improbabilis oſtenditur: deſtruit enim vim ipſorum verborum, & metaphoræ Chriſti, quæ vſitata eſt in ſcriptura, ad ſignificandam Pontificiam dignitatem, vt patet Eſai. 9. & 22. & Apoc. 3. & Matth. 18. & 23. pugnat etiam cum communi expoſitione Patrum, quos iam citauimus. Ac præterea videri poteſt Chryſoſtom. homil. 55. in Matth. & Gregor. libro 4. epiſtola 32. Hieronym. epiſt. ad Hedibiam q. 9. tandem'q; ex dicendis in ſequenti teſtimonio magis impugnabitur hic error, qui latius etiam improbandus eſt in materia de clauibus.

De clauibus to 4. de pænit. diſp 16.

2 Probatio ex loco Ioannis 21. Vide in defenſ fi. dei lib 3. c. 10. à nu. 16.

19. Secundo principaliter probatur concluſio ex illo Ioann. 21. *Paſce oues meas*, quæ verba ad ſolum Petrum fuiſſe dicta, Patres omnes interpretantur. Chryſoſtomus, Cyrillus, Auguſtinus ibi. Leo Papa ſerm. 3. ſuæ aſſumptionis. Ambroſ. Lucæ vltim. Maximus ſermone de Petro & Paulo: & euidenter patet ex contextu, ſic enim incipit illa narratio Euangelica *Simon Iona, vel Ioannis*, (idem enim valent, quod ad hebraicum nomen attinet) *Diligis me plus his?* & illa, quæ ſubſequuntur *Paſce oues meas, & cum eſſes iunior*, ad ſolum Patrum diriguntur: illo autem verbo, *paſce oues meas*, metaphoricè ſignificauit Chriſtus Epiſcopalem dignitatem, & poteſtatem, quanuis hæretici ſolam Euangelij prædicationem intelligant eo loco fuiſſe Petro à Chriſto præceptam: at Patres vniuerſi paſtoralem curam intelligunt illi commiſſam eſt autem Paſtoris munus non tantum alimenta præbere, ſed etiam regere, ducere, tueri gregem, reuocare errantes oues, compellere ſi neceſſe ſit, & alia obire munia, quæ latè proſequuntur Gregorius in paſtorali, Chryſoſtomus libro de Sacerdotio præcipuè libro 2. (vbi ex hoc teſtimonio, Petri dignitatem, & prælationem latè confirmat) Bern. 2. de conſideratione, Græcique omnes in illum locum, & ibidem Auguſtinus, exprimens eo loco, oues paſcendas, & regendas Petro eſſe commiſſas, & facit ſcripturæ phraſis, quæ *paſtoris* voce principis, & ſuperioris munus ſignificare ſolet, vt patet Eſai. 44. in fine, Ezech. 34. initio, Nahum. 3. v. 18. & ſæpè alias.

Hæreticorū calumnia ad citatum locum.

20. Reſpondent adhuc hæretici, quanuis hoc totum verum ſit, non tamen inde concludi, Petro maiorem dignitatem, quàm cæteris Apoſtolis, fuiſſe datam: nam & alij Apoſtoli conſtituti ſunt paſtores ouium Chriſti, vnde nihil nouum hic Petro cōceditur. Verum, vt ait Cyril. lib. 12. in Ioan. capite 64. in fine *Apoſtolatus eius renouatur dignitas, ne propter negationem labefactata videretur*: ſed vt de cætero hanc calumniam excludamus, aduertendum ex dictis circa præſens teſtimonium promiſiſſe Chriſtū Petro ſingulariter, fundaturū ſe ſuper eum Eccleſiam, illiq; regni cæleſtis claues traditurū Matth. 16. Et capite 18. eidem cum cæteris Apoſtolis vniuerſalem poteſtatem ligandi, & ſoluendi generaliter promiſiſſe: vtramq; ergo promiſsionem poſt reſurrectionem impleuit, poſteriorem hanc, & generalem Ioan. 20. vt ſupra vidimus priorē ſingulatim Petro factam in c. 21. Ioan. Vnde hæc ſingularis cōceſsio aliquid ſine dubio continet, quod in illa generali non cōtinebatur: nam generalis Petrum etiā comprehendebat, & ex illa iam ſatis conſtabat, ob negationis culpam, non fore Petro denegandā promiſſam ſemel apoſtolicam dignitatē, aliquid ergo nouum

Notatio pro dilutione.

nouum poſtea illi datum eſt: atque vt ſignificaret Chriſtus Dominus hanc ſingularem traditionem, priori ſingulari promiſsioni reſpondere, eodẽ nomine illum compellat *Simon Ioannis*: & ſicut illic fidei, ita hic charitatis confeſsionem ab illo exigit: ter autem interrogat, vt trinę negationi, trina confeſsio correſpondeat, quod adductis verbis Cyrillus ſignificauit, cum dixit Chriſtum Dominum confirmaſſe Petro primatum, non quem re ipſa ante obtinuerit, ſed ſpe, & promiſsione, quam aſſerit non fuiſſe vacuam ob negationẽ. Ita exponunt etiam Ambroſ. Pſal. 47. Auguſtinus epiſtola 50. Cyrillus Hieroſol. Catecheſi 2. Optatus lib. 2. contra Parmen. Bernard. ſerm. de Petro, & Paulo. Arnobius pſal. 108. Theophylact. Luc. 22.

Altera calumnia.

21. Aliter prætere a conantur hæretici ſubterfugere vim huius loci, Chriſtum non commiſiſſe Petro oues vniuerſim; non enim dicit *Paſce omnes*, ſed *meas*, quod idem verificari potuit pro cæteris Apoſtolis, imò pro quolibet Epiſcopo: non ergo hinc conſtat datam fuiſſe Petro vniuerſalẽ poteſtatem, ſed cum maximè, inquiunt; colligi poteſt Petro fuiſſe datam curam Iudæis prædicandi, iuxta id ad Galat. 2. *Creditum eſt mihi Euangelium præputii, ſicut & Petro circumciſionis &c.* Reſpondendum cum Bernardo lib. 2. de conſiderat. c. 8. ſic ſcribente, *Paſce oues meas, quas? illius, vel illius populi, ciuitatis, vel regionis, aut certi regni? Oues meas, inquit: cui non planum, non deſignaſſe aliquas, ſed aſſignaſſe omnes? Nihil excipitur, vbi diſtinguitur nihil.*

Diſſoluitur.

Quibus verbis, præter Bernardi authoritatem, multæ etiam rationes continẽtur. Prima. Nulla eſt maior ratio deſignandi has vel illas oues: vel ergo omnes commiſit, vel nullas. Secunda Dum dicit *meas* totum ſuum ouile apertè intelligit, ſicut qui alteri commendat filios, vel diſcipulos, qui in teſtamento relinquet ſua bona nihil excipit. Tertiò patet à ſimili Ioan. 10. *Cognoſco oues meas, & oues meæ vocem meam audiunt, & vitam æternam do eis.* Tandem hic eſt Patrum ſenſus, & eccleſiæ, quæ Petro canit. *Tu es paſtor ouium, princeps Apoſtolorum, Tibi tradidit Deus omnia regna mundi, &c.* Conſentiunt Leo Papa, Chryſoſtomus, Ambroſius, Theophylactus, & alij paulo ante citati, Epiphan. in Anchorato circa finem. Gregor. lib. 4. Epiſt. 32. Auguſtin. in id Pſalm. 103. *Potabunt omnes beſtiæ agri.* Qui Patres ex illo etiam diſcrimine verborum Chriſti, *Paſce agnos meos, paſce oues meas*, colligunt omnis generis, & conditionis homines, ſiue inferiores, ſiue ſuperiores Petro fuiſſe commiſſos, quod verò hæretici adiungunt, Iudæorum curam ſpecialiter fuiſſe Petro commiſſam, apertè falſum eſt. Nam primò ſi loquamur de miniſterio prædicationis, de quo hæretici ipſi loquuntur, conſtat ex Matth. vltimo, non ſolùm Petro, ſed etiam omnibus Apoſtolis datam fuiſſe poteſtatem docendi omnes gentes, & Actorum 10. & 15. Petrus ſpecialiter mittitur ad prædicandum gentibus: conſtat etiam ex traditione perpetua præcipuas gentium Eccleſias Antiochenam, Romanam, & alias præcipuè per Europam, à Petro fuiſſe erectas, vt docet Innocent. I. epiſt. 1. ſicut è contrario Paulo non ſolum datum eſt gentibus, ſed Iudæis etiam prædicare. Actor. 9. Vnde 1. Corinth. 9. profitetur ſe Iudæis Iudæum factum eſſe, vt omnes lucrifaceret: itaque non poteſt ea ratione aſtringi Petri poteſtas, nec illi deſignari poſſunt certæ quædam oues magis, quàm aliæ. Quod verò adducitur ex 2. ad Galatas, accipiendum eſt ſecundum quandam accommodationem, conuenit enim inter Apoſtolos, vt regiones mundi inter ſe diuiderent, ac fortè Petrus, & Paulus inter ſe ſtatuerunt, vt alter principaliter attẽderet conuerſioni Iudæorum, gentium alter, vt latè Hieron. eo loco exponit; qui in epiſtola ad Saluinã paulo poſt initium ait, poſtea Petrum ab anguſtia circuncíſionis tranſlatũ eſſe ad præputij latitudinẽ.

Suarez de Fide.

1. Probatio ex prærogatiuis Petri in Euangelio contentis, de quibus recẽter Iacobus Bayus lib. 2. inſtitutionũ cap. 117.

2. prærogatiua.

22. Tertiò principaliter probatur concluſio ex aliis locis Euangelij, & ex Actorum libro in quibus indicatur hæc Petri dignitas. In Euangeliis enim ſunt multa talis dignitatis ſigna, primò illi ſingulariter mutatur nomen, & aliud imponitur, quod ſemper retinuit, ac valdè accomodatũ ad ſignificãdam futuram dignitatem: deniq; nomen, quod ipſi Chriſto, quia primum caput, & fundamentum Eccleſiæ eſt, ſæpiſsimè in Scriptura tribuitur, dum igitur ſuum nomen communicat, dignitatem etiam communicare apertè indicat, quod benè põderauit Leo Papa ſupra. Secundò, cum recenſentur Apoſtoli, primo loco Petrus apponitur, & ſæpè ipſe deſcribitur, vt caput, & dux aliorum: Matthæus quoque cap. 10. referens Apoſtolorum nomina inquit, *Duodecim Apoſtolorum nomina hæc ſunt Primus Simon &c.* Et ad reliquos progreditur, abſque terminis numeralibus. Vnde in particula *primus* primatum fuiſſe indicatum, notauit ibi Albertus Magnus. Vide Ambroſium, in ad Corinth. 12. Auguſtinum tractatu vltimo in Ioann. Dices ad Galat. 2. Petrus nominatur poſt Iacobum.

Inſtantia ſoluitur.

Reſpondeo primò quòd Auguſtinus, Ambroſius, Hieron. & Chryſoſt. contrario ordine videntur legiſſe. Item non oportuiſſe Paulum ſemper ſcrupuloſe obſeruare illum ordinẽ, vel certè, quia tres tantùm numerabat, Petrum digniori loco, ſcilicet medio conſtituit.

3. Tertiò ſignificatur hæc dignitas Petri, quoties ipſe ſingulariter nominatur, cæteri verò Apoſtoli vniuerſe atq; confuſe: ſic Angeli præcipiunt mulieribus. *Ite dicite diſcipulis eius, & Petro.* Marci 16. & Paulus 2. Corinth. 12. *Cæteri Apoſtoli, & fratres Domini, & Cephas.*

4. Quartò huc ſpectat, quod Petrus ferè ſemper loquitur nomine omnium, vt ponderauit Cyrillus, in id Ioann. 6. *Domine ad quem ibimus*, & Chryſoſtomus homilia 55. in Matth.

5. Quintò fuit etiam non paruum indicium futuræ dignitatis, quòd illi Chriſtus edixit, vt pro ſe, & ipſo Chriſto ſolueret tributum: quod tamen per capita familiarum ſoluebatur, vt Lyranus, & alij notant, & hoc indicium ponderarunt bene Origenes, Chryſoſtomus, & Hieronym. Matth. 17. Auguſt. q. 75. Noui teſtamenti. Sextò fuit etiam indicium, quòd iubente Chriſto, ſolus ſuper populos, qui per aquas ſignificantur, venit ad Chriſtum Ioann. 21. Vnde Bernard. ſupra, *Petrus*, inquit, *gradiens ſuper aquas, vnicum ſe Chriſti vicarium deſignauit, quia non vni populo, ſed cunctis præeſſe deberet. Siquidem aquæ multæ, populi multi.*

7. Septimò facit, quòd Chriſtus inter viros primùm apparuit Petro poſt reſurrectionem iuxta id Luc. 24. *Surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni*, vbi Ambroſius id notat, & Chryſoſtomus, ac Theophylactus in id 1. Corinth. 15. *Viſus eſt Cephæ.*

8. Huc etiam accedit quòd illi, vt ſupra vidimus, pluſquam cæteris Apoſtolis vera Chriſti diuinitas, & filiatio naturalis reuelata eſt, quia nimirum Chriſti myſterium, & totum fidei negotium ad Petrum maximè pertineret in poſterum. Vnde Clemens I. epiſt. 1. Petrum vocat *primitias electionis Chriſti.* Et his ſimilia ſunt alia multa in Euangeliis, quæ à patribus obſeruantur, vt quod duo miracula in eius piſcatione operatus ſit Chriſtus, quæ notauit Ambroſ. ſerm. 11. & Auguſt. tract. 122. in Ioan. quòd illi primò lauerit pedes, teſte Auguſtino Ioan. 13. quanuis Chryſoſt. & alii primum velint fuiſſe Iudam: quòd ad quædam myſteria, quæ remotis arbitris Chriſtus operabatur, vel oſtendebat, Petrus ſemper vocatus fuerit.

Item ex prærogatiuis cõtentis in Actibus Apoſtolorum.

23. Ad hæc, reperiuntur ſimilia alia vel maiora ſigna, quæ poſt aſcenſionem Chriſti dedit Petrus ſuæ dignitatis in apoſtolorum actibus, quæ potius continent vſum, & exercitium tantæ poteſtatis Actor. 1. Petrus confeſtim proponit electionem faciendam noui apoſtoli loco Iudæ, quod ponderans Chryſoſt. ibi hom. 3. *cognoſcit*, inquit, *à Chriſto creditũ gregem*, Actor. 2. Primus promulgat Euangelium,

vt notat idem Chryſoſt. Actor.3. Primus fidem miraculo confirmat, vt aduertit Ambroſ. ſermone 68. Actor. 4. Ipſe ſolus pro omnibus in concilio phariſæorum cauſam agit capite 5. mortis iudicium in Ananiam, & Saphiram profert, & capite 10. ei primum fit reuelatio vocandarum gentium ad Euangelium: capite 15. de ſe ipſo affirmat Euangelium gentibus prædicaſſe, vt ait Chryſoſtomus hom. 22. in acta: præterea c. 15. primus inter Apoſtolos ſententiam dicit, quam alij ſequuntur: quod aduertūt Clemens libro 6. conſtitut. Apoſtol. c. 12. Hieron. ad Aug. c. 11. inter ipſius epiſt. Theodoret. in epiſtola ad Leonem. Tandē permulta alia ſunt ſcripturæ loca in quibus hæc eadem dignitas, & poteſtas indicatur, vt illud Luc. 22. *Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* Sic notant Auguſt. lib. quæſtionum noui & veteris teſtamenti, q. 25. Chryſoſt. hom. 3. in acta, Lucius Papa primus, Felix primus, Marcus primus, in epiſtola decretali, Agatho in epiſtola ſynodi, Theophylactus ibi. Pōderari etiam ſolet quod c. 12. actorum legatur, quod tota Eccleſia pro Petro tanquam pro capite funderet orationem. Item quod ad Gal. 2. Paulus aſcenderit Hieroſolym. videre Petrum: *quia ei delegauerat Dominus curam Eccleſiarum* ait Ambroſ.

4. probatio. 24. Quartò principaliter: quanuis ſimpliciter non poſſit hæc veritas ratione demonſtrari, quia eſt de quodam particulari Chriſti Domini facto, & voluntate: attamen ſuppoſitis, quæ diximus, fieri poteſt euidens illius coniectura: oſtendimus enim, oportuiſſe inſtitui à Chriſto Domino, qui poſt aſcenſionem eius dux eſſet, totiusq; Eccleſiæ caput: fieri autem non potuit, vt Chriſtus Dominus ipſis duodecim eam dignitatem omnino æqualiter concederet, nam vel omnes ita illam reciperent, vt in eorum ſucceſſoribus perpetuò duraret, quod eſt planè abſurdum: ſic enim duodecim, vt minimum, eſſent capita eccleſiæ: ſeu potius tot capita, quot Epiſcopi, quod incredibilem pareret confuſionem, vel nullus ita reciperet eam dignitatem, vt in ea eſſet ſucceſsio, hoc verò apertè facit contra debitam inſtitutionem eccleſiæ, cuius ordo Hierarchicus, debitumq; regimen perpetuò conſeruanda erant, ſicut & ipſa eccleſia, ergo oportuit eam dignitatem ita vni tradi, vt illi ſuccederetur, & non aliis. Quod ſi vni ex duodecim hoc datum eſt, nullus inficiabitur Petrum fuiſſe, ſuppoſitis tam multis eius priuilegiis, quæ recenſuimus. Simile argumentum eſt, quod licet omnes Apoſtoli in vnum orbem poteſtatem receperint, vt dixi: attamen ipſa ratio ordinis, vnitatis, ac perfectæ congregationis poſtulabat, vt vnus eorum eſſet ſuperior, & prælatus cæterorum: nam multitudo ſine ordine parit confuſionem, quam rationem perpendit Cyprianus libro de vnitate eccleſiæ, & epiſtola ad Iabaianum, & ſæpè aliàs. Nazianz. oratione 21. de modeſtia in diſput. adhibenda, Epiphan. hæreſi 51. proptereaq; vocant Petrū ducem Diſcipulorum, & D. Thom. 2. 2. quæſt. 33. artic. 4. ad 4. ſcribit Paulum ſubditum fuiſſe Petro, quod etiam affirmat Auguſtinus epiſtola 19. & ad hunc modum loquuntur Clemens I. Et alij Pontifices ſupra relati de omnibus Apoſtolis reſpectu Petri.

Duplex eminentia Petri inter Apoſtolos. 25. Ex quibus intelligitur, Petrum duplici titulo ſuperaſſe, dignitate, & poteſtate, cæteros Apoſtolos. Primò quia hæc dignitas fuit in eo, vt in paſtore ordinario totius eccleſiæ, cui ſuccedēdum erat, vt adhuc amplius ſectione ſequenti oſtēdetur: in aliis verò non ita, ſed eorum poteſtas quodāmodo delegata erat, & ex priuilegio. Secundò. Quia iuriſdictio Petri ſe extendebat ad ipſas perſonas Apoſtolorum directè: nimirum poterat illis præcipere, atque huc, vel illuc mittere: Addimus tertiò, ad Petrum

Additur 3. & explicatur. ſpectaſſe curam vniuerſalis eccleſiæ quaſi per ſe primò, hanc enim oportuit in vno inueniri: cum tamen ad cæteros tam vniuerſalis poteſtas non niſi ſecundariò eſſet demandata. Declaratur. Nam ſingulis Apoſtolis data eſt tanta poteſtas in hunc ſenſum, vt vbiq; gentium poſſent prædicare, abſoluere, Epiſcopos inſtituere, & ſimilia: non tamen vt poſſent ſinguli vniuerſalem eccleſiæ ordinē præſcribere, aut leges condere, quæ totam obligarent. Namque ſi hoc poſſent ſinguli, magna confuſio orivetur. Quapropter in hoc etiam Petri poteſtas ſuper alios eminebat. Ex qua excellentia pleraque reſultant, quæ de Petro legimus, quæque ad hanc ſpectant dignitatem, cuiuſmodi eſt librum approbare, eccleſiæque proponere tanquam canonicum, vt de Euangelio Marci notat Tertullianus libro 4. contra Marcion. & ex Clement. Papa referunt Euſeb. lib. 2. cap. 15. Niceph. lib. 5. cap. 18. quò etiam ſpectat voluiſſe Paulum Euangelium ſuum cum Petro conferre, *ne in vacuum cucurriſſet*, propter authoritatem ſcilicet Petri, inquit Hiero. citata epiſt. ad Auguſt. Et Tertull. ſupra. Atq; hæc ſufficiunt in huius veritatis confirmationem: Patres enim plures non oportet iterum adducere, cum explicando Scripturæ teſtimonia ſatis multos retulerimus, & in ſequenti ſectione latiùs huius rei perpetuam traditionem afferemus.

26. Contra hanc porrò veritatem poteſt obiici primò, quia Actorum 8. Petrus ſimul cum Ioanne mittitur ab aliis Apoſtolis Samariam, quod eſt ſignum cuiuſdam æqualitatis. Secundò capite 13. Iacobus in Concilio definit, & eius ſententiam alij ſequuntur. Tertiò ad Galat. 2. Paulus reprehendit Petrum oſtendens ſe ſuperiorem, vel certè æqualem, & 2. Corinth. 11. ad ſe pertinere dicit *omnium Eccleſiarum ſolicitudinem.* Quartò Clem. 1. epiſtola vocat Iacobum Epiſcoporum Epiſcopum, eumque regere vniuerſam eccleſiam pronunciat. Deinde ad exterminandam Petri dignitatem recolunt hæretici plura ipſius peccata, partim vera, partim ab ipſis impiè conficta: obſeruant etiam, quòd in antiquis imaginibus Paulus ad dextram Petri depingatur, & ſimilia, quæ non refero, quia nihil ad inſtitutam controuerſiam pertinere videntur. 1. Hæreticorū obiectio. Vide in defenſ. fidei. lib. 3. c. 11. num. 17. 2. 3. 4.

27. Ad primum ergo reſpondeo *mittere* non ſignificare ſemper authoritatem in mittente, quia ſæpè fit permittendo, conſulendo, vel rogando, non præcipiendo, quo pacto amicus dicitur amicū mittere, & Matth. 2. legitur Herodes miſiſſe Magos in Bethlem. Vide Turrecrem. lib. 2. cap. 14. ad 3. Ad ſecūdum nego definiuiſſe Iacobum, ſed ſubſcripſiſſe potiùs, & conſenſiſſe ſententiæ Petri: Ita Hieronymus epiſtola ad Auguſtin. ſupra citata, Theodoret. epiſtola ad Leonem de eadem re: Verum quidem eſt, Iacobum Petro conſentiendo ſimul præbuiſſe conſilium circa modum in illius rei executione tenendo: quod licet etiam inferiori coram ſuperiore præſtare. Ad tertium quidam occurrunt, Cepham, quem Paulus reprehendit non fuiſſe Apoſtolū, ſed vnum aliquem ex 70. Diſcipulis, ſic refert Euſeb. 1. hiſtor. capite 11. ex Clemente Alexand. 4. Stromat. & Eunomius etiam ad Galat. 2. Sed planè repugnat hoc, non ſolùm communi expoſitioni Patrum Græcorum, & Latinorum, ſed etiam ipſi contextui, nam ille idem Cephas cum Iacobo, & Ioanne dicuntur *columnæ Eccleſiæ*, & in quibuſdam codicibus Græcis loco *Cephæ* legitur *Petrus.* Alij ergo volunt reprehenſionem fuiſſe in gratiam Iudæorum, quod indicant Origenes, & alij Græci: ſed hoc etiam caret fundamento planèque videtur repugnare verbis Pauli: *Cum vidiſſem quod non rectè ambularent &c.* Vnde Auguſt. de agone Chriſtiano capite 30. & tribus epiſtolis ad Hieronym. & Diu. Thomas 12. quæſtione 103. articulo tertio, ad ſecundum ſentiunt peccaſſe Petrum venialiter, ob idque fuiſſe à Paulo reprehenſum: interdum namq; inferior poteſt corrigere ſuperiorem cum debita mode-

Ad 1. Ad 2. Ad 3. vt quidam reſpondeant. Impugnantur. Aliorum reſponſio diſplicet. Accommodatior ex Auguſt. & cæteris c. interpretibus ad locum Pauli.

modeſtia, & reuerentia, vt ſuo dicetur loco: maxime quando id aut proximorum ſalus, aut honor fidei requirit. Vide D. Thom. 2. 2. q. 33. art. 4. ad primum. Adrianum 4. quæſt. 9. Sixtum lib. 1. Bibliothec. annot. 107. & lib. 6. annot. 274. & 275. Alio verò in loco Paulus fatebatur habere ſe omnium Eccleſiarum ſolicitudinẽ, & ob charitatis officium, & ob Apoſtolicum munus, cui tamen Petrus eſſet ſuperior, vt oſtenſum eſt. Ad 4. Reſpondetur primò, id fuiſſe genus modeſtiæ, & honoris, quem meritò Clemens Iacobo tribuit tanquam Apoſtolo, & fratri Domini. Et ſecundò quia reuera Epiſcopus erat multorum Epiſcoporum, ſibi ſubditorum. Tertiò quia erat tanquam decus, & exemplar aliorum Prælatorum.

Vide infra in tract 3 diſp 1. ſect 5.

Ad 4.

Quæſtiuncula incidens deciditur.

28. Ex occaſione autem reſolutæ quæſtionis agitari poterat, an Apoſtoli qui Petro ſuperuixerant, fuerint vere ſubditi Epiſcopo Romano Petri ſucceſſore, de qua re nihil apud Authores me legiſſe memini: videtur tamen ex dictis ſequi inferiores extitiſſe iuriſdictione atq; adeo iuriſdictioni Pontificis Romani ſubiectos, quamuis aliis prærogatiuis, & excellentiis fuerint ſuperiores. Primum plane patet ex dictis, nam eadem poteſtas, & iuriſdictio, quæ fuit in Petro transfuſa eſt in ſucceſſores, quare in tribus iam dictis conditionibus ſuperabãt illi viuentes Apoſtolos, ſcilicet in obiecto poteſtatis, nam ad ſucceſſorem Petri pertinet per ſe primò cura, & gubernatio totius Eccleſiæ, quod vt dixi non competiuit cæteris Apoſtolis. Secundò poteſtas illa extendebatur ad omnes, & ſingulas perſonas etiam Epiſcoporum, quia id exigebat ratio ordinis, & vnitatis eccleſiaſticæ. Tertiò poteſtas Pontificis Romani ſemper fuit ordinaria, & perpetuò in eccleſia manſura, non ſic autẽ in cæteris Apoſtolis.

SECTIO II.

An poteſtas, & vniuerſalis Eccleſiæ Paſtoris dignitas, quæ in Petro fuit, in Epiſcopo Romano per continuam ſucceſſionem permanſerit vſque ad eum qui nunc Cathedram Eccleſiæ tenet Greg. XIII.

Vide in defenſ fidei libro 3 à c. 12. vſque ad 20.

1. IN hac quæſtione varie erratum eſt: eo quòd ſemper hæc dignitas hæreticis hominibus infenſa fuit, & odioſa: præcipue verò hiſce temporibus incredibili ira, & odio in Summum Pontificem ſunt commoti, quorum, verba vt omittamus, quoniam indigna ſunt, quæ referantur, ſententia breuiter hæc eſt. Primùm negant vt vidimus Petri primatum. Secundò etiamſi in Petro illam dignitatẽ admittant, negant illi ſucceſſorem, ac volunt fuiſſe tantum peculiare beneficium Petro conceſſum ob ſingularẽ Chriſti erga illum amorem. Tertiò vt demus, inquiunt, ſuccedi Petro, non ſubinde neceſſe eſt, vnum ſucceſſorẽ eſſe, ſed poſſunt eſſe aut duo, vt Romanus, & Conſtantinopolitanus epiſcopi, vel quatuor Patriarchæ: vel aliquid ſimile vt quiſq; Rex in ſuo regno. Quartò ſi vnus, inquiunt, ſuccedere debet, potiùs Hieroſolymitanus epiſcopus, quàm Romanus exiſtimandus eſt, quia primus ille epiſcopalem ſedem poſt Petrum habuit, aut fortè Conſtantinopolitanus. Ex his tamen dictis quartum hoc nullum prorſus fundamentum habet, quia neq; ex Chriſti Domini inſtitutione, nec ex legitima ſucceſſione, aut iure hæreditario, aut ratione certa, vel apparenti oſtendi poteſt, aliquem ex dictis epiſcopis eſſe vniuerſalem Paſtorem eccleſiæ, vt ex ſequentibus clariùs conſtabit: Reliqui etiam errores ferè in ſuperioribus excluſi ſunt, in ſequentibus crebrò contra illos agemus: quare iis omiſſis.

4. Errores ex hæreticis reſumuntur.

Probatur authoritate.

Conc Conſtan. Mart. V.

2. Dico primò. Petri dignitas, & Summi Pontificis eccleſiæ munus, non cum ipſo Petro extinctum eſt, ſed ad aliquem eius ſucceſſorem manauit: eſt de fide definita in Concilio Conſtan. Seſſ. 8. 15. & 27. & in Bulla Martini V. & oſtenſa ſatis eſt in præcedenti ſectione, ex locis Euangeliorum, & expoſitione omnium Patrum, qui hac maximè in parte docent dignitatem Petri cæterorum Apoſtolorum dignitatem ſuperaſſe: quòd nimirum ipſe ſolus vniuerſalem poteſtatem ordinariam, & in eccleſia perpetuò manſuram acceperit, ideoque ſuper illum peculiariter dici fundatam eccleſiam. Vnde Leo Papa ſermone ſecundo de ſua ad Pontif. aſſumptione, *In Petri ſede ſua viuit poteſtas, excellit authoritas.* Idem epiſtola ad Anaſtaſium Anaclet. epiſtola 3. Chryſoſtom. etiam libro ſecundo de Sacerdotio, id colligit ex illo Ioann 12. *Paſce oues meas*, commiſit enim Petro oues non victuras tantum viuente Petro, ſed omnes ſimpliciter, quia omnium curam gerebat, quas tamẽ omnes Petrus in perſona ſua paſcere non poterat: commiſit ergo illas Petro, & ſucceſſoribus. Hinc Paulus ad Eph. 4. *quoſdam dedit Paſtores ad conſummationem ſanctorum, donec occurramus omnes in virum perfectum.* Si enim, teſte Paulo, Chriſtus conſtituit Paſtores duraturos vſq; ad diem communis reſurrectionis, quia tandiu durabit eccleſia militans, cui Paſtores ſunt neceſſarij, multò certè magis caput paſtorum continua ſucceſſione duraturum fuit, cum multo magis neceſſarium ſit, quàm cæteri, neq; hodie minus, quàm in principio naſcentis Eccleſiæ, vt in tanta gentium diuerſitate, & morum varietate vnum ſemper Chriſti ouile integrũ, & vnanime conſequetur. Confirmatur primò, nam Petro non eſt data dignitas vniuerſalis Epiſcopi propter ipſum, ſed propter Eccleſiam, vt rectè Auguſtinus libro de Paſtoribus cap. 10. ait: ergo ſi Eccleſia ſemper eſt, ſemper indiget ea dignitate. Confirmatur ſecundo: Nam in lege veteri conſtitutum eſt ſupremum Sacerdotium, quod continua ſucceſſione tandiu perſeueraret, quandiu lex illa vigeret, ergo à fortiori in lege noua, quæ perfectior eſt: diuerſa licet ratione ſucceſſionis, in veteri quippe lege carnalis erat ſucceſſio, quia lex ipſa erat imperfecta, nunc verò per electionẽ, vt infra tractandum eſt. Confirmatur vltimo: nam oſtenſum eſt ſupra totam Eccleſiæ Hierarchiam ex Chriſti inſtitutione, ad vnum ſupremum caput eſſe reuocandã: & Eccleſiæ regimen ex eadem inſtitutione eſſe monarchicum, ſed Eccleſiæ hierarchia, & illius regimen ſemper durat continua quadam ſucceſſione, ex eadem Chriſti inſtitutione: ergo & ipſius caput modo eodem.

Accedit ratio.

Confir. 1.

Confir. 2.

Confir. 3.

Aſſert. 2.

3. Dico ſecundò. Poſt Diuum Petrum ſemper exercuit in Eccleſia ſupremi paſtoris, & Epiſcopi dignitatem, & poteſtatem Romanus Epiſcopus. Hæc concluſio cùm non tam ſit de iure, quàm de facto, potiùs teſtibus, & hiſtoriis, quàm rationibus confirmanda eſt. Teſtes verò ad quinq; capita reuocari poſſunt. Nimirum Pontifices, Concilia, Patres, Imperatores, ipſoſmet hæreticos. Ex hiſtoriis autem decem ſigna huius poteſtatis, quæ manifeſte illam indicant afferri poſſunt.

Primus modus probandi aſſertionem, per varia nimirum teſtimoniorum genera.

1. Genus teſtium Pontifices.

4. Primò itaq; arguitur ex authoritate Pontificum, pleriq; enim editis Epiſtolis ſuis decretalibus hanc ſibi aſſcribunt dignitatem. Clem. Anacletus Zepherin. qui Apoſtolicam authoritatem in ſua ſede cognoſcunt, & in illa grauiores cauſas determinandas eſſe docent. Calliſtus, *nulli dubium eſt, quod Apoſtolica Eccleſia caput ſit omnium Eccleſiarum.* Iulius I. Gelaſius, Vigilius eandem dignitatem latiſsimè tuentur, & fere reliqui omnes vſq; ad Gregorium,

Habentur epiſtolæ in to. 1. epiſtol. pontific.

gorium, quos breuitatis cauſa prætermitto. Nam in primo tomo conciliorum innumera de hoc argumento continentur, & in epiſtolis Leonis, & Gregorij. Vide ſpecialiler epiſtolas 73.79.82.87. Leonis, & 36. lib. 6. regiſtri Gregor. & inſignem Agathonis Papæ ad Michaelem Imperatorem quæ tota eſt de hac re: reſcriptũ Damaſi ad concilium Mauritaniæ. Neq; verò horum Pontificum authoritas infirma eſt, quòd in propria cauſa loquantur, vt quidam hæretici obiiciunt primò, quia fuerunt præſtantes ſanctitate viri, atque etiam Martyres non pauci: quos ambitione ductos putare, & impium eſt, & ſtultum dicere: quia nõ tam in propria, quàm in communi totius Eccleſiæ cauſa loquebantur, ad cuius firmitatem, & ſtabilitatem pertinet, vt in ea vnum caput perſeueret, & non ſint ſchiſmata, ſicut rectè dixit Cyprianus libro de vnitate Eccleſiæ. Deniq; ſi non verè, ſed arroganter ſcriberent, antiquiores certè Eccleſiæ Epiſcopi, & Patriarchæ illis ſe ſe opponerent, & eorum audaciam taxarent. quod tamen nunquam fecerunt, ſed magna potius cum veneratione, decreta illa ſuſceperunt, vt in ſequentibus videbimus. Neq; etiam obſtat, quòd alij hæretici calumniantur epiſtolas, quæ in tomis Cõciliorum, aut ſeorſim etiam circumferuntur, non fuiſſe ab iis quibus tribuuntur conſcriptas, ſed ante 400. annos fuiſſe inuentas, confictasque ab adulatoribus monachis, quam eſſe manifeſtam calumniam conſtat. Nam Iſidor. qui floruit tempore Magni Gregorii, hoc eſt, ante mille annos, illarum mẽtionem fecit, antiqui etiam collectores canonum, Bruchardus, & alij eas referunt, non tanquam ſuo tempore recenter natas, ſed in vetuſtiſsimis codicibus repertas. Damaſus præterea in vitis Pontificũ, earum meminit, ac multa in conciliis generalibus ex illis referuntur, & apud antiquos hiſtoriographos reperiuntur paſsim. Deniq; de epiſtolis Leonis, & Gregor. tam eſt euidens ex ſtilo, & perpetua traditione, vt nullus vnquam de iis dubitauerit, neq; qui ſanæ mentis ſit, dubitare potuerit.

Effugium obſtruitur.

Altera calumnia remouetur.

5. Secundò arguitur ex Conciliis, & primò ex Nicæno, in cuius Canone 6. ita pronunciatur *Eccleſia Romana ſemper habuit primatum &c.* Et quanuis in exemplaribus, quæ ſunt in manibus prætermittantur verba hæc in dicto Canone: attamen in concilio Chalcedo. act. 16. dicto modo citantur, Patreſque ibi exiſtentes approbant: atque ita etiam vertit quidam Dionyſ. vt notauit Alanus in 2. Dialogo. Extat etiam Can. 2. quod omnibus liceat ad Epiſcopum Romanum appellare. Can. etiam 44. nuper ex Arabico conuerſus eiuſdem concilij Nicæni primatum Petri, & Epiſcopi Romani Petro ſuccedentis declarat, vt refert Turrian. lib. 3. de dogmat. characteribus. Sciendum eſt enim ex epiſtola Athanaſii, & Epiſcoporum Ægypti ad Marcum Papam, acta illius concilij fuiſſe combuſta ab Arrianis. Vnde in hiſtoria Græcorum præter ſymbolum, & 20. Canones, nihil aliud habetur. Athanaſius verò refert viginti Canones in eo concilio fuiſſe editos, in quibus priuilegia Romanæ Sedis explicabantur, ſimulque authoritas congregandi, & confirmandi concilia aſſerebatur. Quod iuramento etiam confirmat ipſe Athanaſius, cum Concilio Alexandrino in epiſtola ad Felicem ſecundum: idemque habetur in reſcripto Felicis, & tradit Lyberius Papa in ſua epiſtola. Et cùm aliquando accuſaretur *A*thanaſius ab *A*rio, quod damnatus in concilio *A*ntiocheno, ad Iulium Papam appellaſſet, Canonibus concilij Nicæni ſe defendit, quos à Marco Papa integros impetrauerat, vt in concilio Florentino ſectione 70. vbi hæc quæſtio agitata eſt, palam refertur. Idem colligitur ex epiſtola prima, & ſecunda Iulij I. ad Epiſcopos Orientales. Eorundẽ Canonum meminit concilium Mauritanum Damaſo ſcribens, ac Damaſus in ſuo reſcripto. Innocentius primus epiſtola ad Victor. Carthagin. Epiſcopum c. 3. & epiſt. ad Oriental. quam refert Niceph. lib. 13. & 32.

2. genus teſtium Concilia generalia.

6. Sed obiiciunt, in illo canone 6. ſic vlterius haberi, *Antiqua conſuetudo ſeruetur per AEgyptũ, Lybiã: & Pentapolim, vt Alexandrinus Epiſcopus horum omnium habeat poteſtatem, quia & Vrbis Romæ Epiſcopi parilis mos eſt.* Cuius Canonis ſenſus eſſe videtur, Patriarcham *A*lexandrinum eſſe ſupremum caput in ſuo Patriarchatu, ſicut eſt Epiſcopus Romanus in ſuo. Nam licet in quibuſdam exemplaribus omittatur vox *Parilis*, vt patet ex concilio Calcedon. act. illa 16. Id verò nihil refert, quia idem ſenſus retinetur. Neque etiam placet quod Miranda in ſumma conciliorum, ex quodam, vt ipſe refert, vetuſtiſsimo exemplari, ait non eſſe legendum *Romano Pontifici*: ſed *Metropolitano*: quoniam vulgares codices omnes habent *Pontifici Romano*, & in concilio Chalcedonenſi ipſe legatus Leonis primi ſimiliter legit.

Obiectio contra citatũ canonẽ.

Obiectionis euaſiones duæ improbantur.

7. Quare occurrunt alij, diſtinguendas eſſe in Romano Pontifice dignitates duas: aliam Summi Pontificis totius Eccleſiæ, de qua non ſit ſermo in verbis allatis: aliam Patriarchæ Occidentis, ſecundum quam fiat comparatio inter Patriarcham *A*lexandrinum, & Romanum, vt ſcilicet eccleſiæ, quæ deſignatæ erant Patriarchæ *A*lexandrino ita illi ſint ſubditæ, ſicut eccleſiæ Occidentis ſubdebantur Romano Epiſcopo, vt Patriarchæ ſpectato. Ita intelligere viſus eſt hunc locum Theodorus Balſamon in expoſitione huius Canonis, & Ruffinus libro 10. cap. 6. quanuis author hic limitet talem iuriſdictionem Epiſcopi Romani ad ſuburbanos Epiſcopos, maximèque vicinos Romæ, quod ſine vllo fundamento ſcribit. Vnde illa expoſitio ſano modo intellecta probabilis eſt, & poteſt eſſe vtilis ad intelligendas locutiones alias, quæ in variis locis reperiuntur, vt in ſynodo Romana ſub *A*gathone, quæ refertur actione 4. ſextæ ſynod. & in epiſtola Conſtantini Imperatoris, quæ eidem ſextæ ſynodo, præfigitur, & in epiſtola Flauiani Epiſcopi Conſtãtinopolitani ad Leonẽ primum: in quibus quidam Epiſcopi peculiariter dicuntur ſubditi Epiſcopo Romano: eademque phraſi concilia nonnulla Patriarchalia vocantur. Vide Turrian. ſecundo contra Centuriator. c. 3. Turrecrematam lib. 3. c. 3. Nihilominus tamen dicta expoſitio applicata ad Canonem concilij Nicæni, non omnino placet: tum quia in eo concilio, vt vidimus, præmittitur primatus Romani Epiſcopi: tum etiam, quia non fit ibi comparatio, ſed potius ex conſuetudine Epiſcopi Romani, redditur cauſa dignitatis conſeruandæ in Patriarchatu *A*lexandrino: non eſt autem huius rei cauſa, quod Romanus ſit Patriarcha in Occidente, ſed potius quam Nicolaus Papa in epiſtola ad Michaelem Imperatorem recte videtur intelligere, ſcilicet in *A*lexandrino Epiſcopo conſeruandam eſſe illam dignitatem, quia Epiſcopo Romano parilis mos eſt illam conſeruandi. Itaque voluit concilium eum morem retinendum eſſe quem Epiſcopus Romanus ſua authoritate confirmarat, in quo potius comprobat Epiſcopi Romani dignitatem, quàm illi deroget: & hanc expoſitionem veram eſſe, præter Nicolai authoritatem, & ipſummet contextum, cui optimè quadrat: patebit amplius ex dicendis, cum oſtendemus Patriarchales dignitates, & diuiſionem earum, authoritate Romani pontificis fuiſſe conſtitutas, & ab illo ſemper dependiſſe.

Aliorum euaſio probabilior.

Non tamen ſatisfacit.

Verior reſponſio ex Nicolao Papa.

8. Secundum concilium generale, quod fuit Conſtantinop. primum, Romani Pontificis dignitatẽ etiam agnouit: vt patet ex epiſtola ipſius concilij ad Damaſum Papam, quam refert Theodor. libro 5. ſuæ hiſtoriæ capite 9. & ex reſcripto Damaſi ad idem concil. ibid. c. 10. vbi ſic ait. *Quod veſtra charitas Apoſtolicæ Sedi reuerentiam debitam tribuit, &c.*

Ter-

Tertium Concilium item generale, quod eſt Epheſin.1. hanc etiam dignitatem agnouit, tum quia Cyrill. patriarcha Alexandr. præfuit concilio, vt vicarius, & legatus Cæleſtini 1. Tum etiam, quia concilium affirmat, ſe ex mandato Cæleſtini depoſuiſſe Neſtorium, & alia, quæ referuntur ab Euagrio lib.1. hiſt. cap.2.4. & ſequentib. Et à Niceph. lib.14.c.34. & 38 Eandem authoritatem ſæpiſsimè teſtatur concilium 4. generale, quod eſt Chalcedonenſe, vbi ſæpe Leo dicitur vniuerſalis epiſcopus, & paſtor vrbis Romæ, quæ eſt caput omnium eccleſiarum. Vnde Gregor. lib.4. epiſt.32. cōmemorat in ſynodo Chalcedonenſi nomen *vniuerſalis Epiſcopi* pontifici Romano oblatum fuiſſe ob honorem S. Petri. Tandem actione 16. illius concilij omnes patres primatum tribuunt Romano pontifici.

9. Obijcies. In eodem concilio æqualis dignitas tribui videtur epiſcopo Conſtantinopolitano, non ergo Romanus cunctis præcellit. Occurrunt nonnulli, illius concilij canones eſſe incertos: quia vel conditi ſunt abſentibus legatis apoſtolicis, vt ſentit Liberatus cap.13. breuiarij: vel certe contradicentibus, vt ibi indicatur. Quam ob cauſam Leo papa illam action. non probauit, vt patet ex epiſt. Leonis ad Marcianum Auguſtum, & epiſt. ad Pulcheriam, & epiſt. ad Anatholium: idemq́ ſentit Gelaſius de vinculo anathematis, & epiſt. ad epiſcopos Dardaniæ. Alij vero putant hunc locum eſſe corruptum à Conſtantinopolitanis: nam Gregor. lib.5. epiſt.14. ſcribit Chalcedonenſem Synodum in quodam loco *ab eccleſia Conſtantinopolitana eſſe falſatam.* Sed his videtur obſtare, quòd in 6. ſynodo can.36. canon ille citatur, & approbatur. Nihil tamen obſtat, quia certum eſt eos canones nō eſſe editos legitima ſynodo, vt patet ex Nicolao papa epiſt. ad Mich. Imperator. quamuis autem hæc vera ſint, adhuc canon ille nobis fauet, quia tantum concedit archiepiſcopo Cōſtantinop. dignitatem patriarchalem: & ſimpliciter in eo dicitur, vt habeat ſecundum locum poſt eccleſiam Romanam: & action.3. quæ certiſsima eſt, obſecrant Græci, vt poſt ſanctiſsimam, & apoſtolicam Sedem, honorem ſecundum habeat Conſtantinop. epiſcopus, atq; in hunc modum explicatur etiam decretum allatum concilij Epheſ.

Vide Turrianum lib de 6. ſynodo.

10. Quintum Concilium ſimiliter generale Conſtantinopolitan.2. in clammatione hæreticorum, & in epiſtola Orientalium, & in action.4. eandem veritatem profitetur. Item 6. ſynodus, tertiaq́ Conſtantin. quæ epiſtolam Agathonis papæ recipit, in qua multa habentur de primatu Romanæ eccleſiæ: & Petrum per Agathonem loquutum eſſe teſtatur. Rurſum in 7. ſynodo ſecundaq́ Nicæna, ſuſcipitur epiſtola Adriani papæ, in qua primatum Romanæ eccleſiæ ſæpe teſtatur. Idem affirmatur in 6. ſynodo action.7. damnaturq́ Photius, qui os ponens in cœlum, contra apoſtolicæ Sedis priuilegia, auſus ſit ei reſiſtere. Vide caput *Definimus* d.22. Verum eſt quidem, hoc etiam 4. concilium Conſtantinop. omnino certum non eſſe. Præterea idem affirmatur in concil. Lateranenſi ſub Innocent.3. & Lugdun. ſub Gregorio X. cap.1. vbi conuenerunt Græci, & habetur cap. *Vbi periculum*, de electione in 6. Idem in Vienenſi ſub Clemen. V. & alio Lugdun. ſub Innocent. 4. Vide caput *Damnamus* in fine de ſumma Trinitat. Idem in concilio Conſtantienſi ſeſsion.6. & in Bulla Martini V. & in Florent. in literis vnionis conſentientibus Græcis, & Latinis, & in Lateranenſi ſub Leone X. ſeſsion.11. Vide caput primum de ſumma Trinitate, & Fide catholica in 6. & cap.1. de homicid. in 6. clemen. vnica de ſumma Trinitate, & clemen. de iureiurando, & cap. *Antiqua* de priuilegijs. Vltimo in Tridentin. ſeſsion.7. can.3. de Baptiſm. & ſeſsion.14. can.7. & ſeſsion.25. can.1. & 2. de reformat. & ſæpiſsime aliàs, in quibus locis eccleſiam Romanam vocat omnium eccleſiarum *Matrem, & Magiſtram*, & illi eſſe ab omnibus fidelibus, & epiſcopis obedientiam præſtandam.

11. Vlteriùs afferre poſſumus plura concilia prouincialia, quæ ſummam Romani epiſcopi dignitatem agnoſcunt, & vel conſilij cauſa, vel definitionis aut confirmationis, ad illam concurrunt, vel interdum etiam ad illam appellant, de quo dicam plura in ſequentibus. Videri etiam poſſunt concilium Carthaginenſe, contra Cæleſtium, & Pelagium, quod ſua acta ad Innocentium miſit, vt patet ex epiſtola eius ad Innocentium, & ex reſcripto Innocentij. Idem præſtitit Mileuitanum, vt videre eſt in epiſtola ipſius ad Innocentium, & ex reſcripto, quæ omnia habentur inter epiſtolas Auguſtini à 90. Similiter epiſcopi Numidiæ, cum ſuo primate, Damaſum conſuluerunt, vt conſtat ex epiſtola 4. ad Proſperum, eiuſdem Damaſi. Inter concilia etiam Toletana multa, aut fere omnia dignitatem hanc Romani epiſcopi agnoſcunt. In epiſtolis quoq; Leonis, & Gregorij papæ, ac ſæpe in decretalibus, & extrauagante obſeruare licet epiſcopos ex Hiſpania, Gallia, Anglia, Germania, Luſitania, & alijs Occidētis, & Orientis eccleſijs, ad Romanam Sedem, in rebus dubiis fidei, morumq́ cauſa recurriſſe.

Item concilia prouincialia.

12. Tertium genus teſtimoniorum ſumitur ex antiquis patribus eccleſiæ, quorum verba non refero, ſed tantum loca indico. Irenæus libro 3. capit.3. Cyprianus libro primo, epiſtola 3. & octaua. & libro 2. epiſt.12. & libro 4. epiſtola 28. & 9. & libro de vnitat. eccleſiæ. Vnde ſine cauſa Eraſmus dubitat, quid ſenſerit Cyprianus de primatu Romanæ eccleſiæ, eo ſolùm, quia Cornelium compellat chariſsimum fratrem: cum tamen illud non ſit indicium aut minoris reuerentiæ, aut etiam æqualitatis, ſed charitatis, vel ſinceritatis illorum temporum: cuius rei argumentum eſt, quòd in multis epiſtolis presbyterorum Cypri ad Cyprian. quæ habentur in fine libri quinti, quamuis eſſent eius ſubditi, appellent eum chariſsimum fratrem. Iam Athanaſ. cum epiſcopis Alexandrini patriarchatus, tum in epiſt.2. ad Fælicem, primatum eccleſiæ Romanæ ſplendide agnoſcit, tum etiam in epiſtol. ad Liberium. Epiphanius quoq; in Anchorato, & hæreſi 51. & 72. Origen. ſupra, & ad Romanos 6. Tertullian. 4. contra Marcion. & contra Praxeam, & de præſcript. hæret. Dionyſ. in epiſtola, quam ad Romanos ſcribit apud Euſeb. lib.4. cap.22. Ambroſ. oration. funebri de obitu Satyri, habetur 24. quæſt.1. cap. *Aduocabit*, quo loco obiter aduertendum eſt, eo iam tempore ſolùm vocatos fuiſſe catholicos, qui fidem eccleſiæ Romanæ ſequerentur, vt conſtat etiam ex lege prima codice de Summa Trinitate. Idem rurſus Ambroſ. lib. 3. de Sacramentis capit. primo, & 1. ad Timoth.3. & in cap.9. Lucæ, habetur 24. quæſtione prima, capit. *Quæ dignior.* Baſilius ſermon. de iudicio Dei, & epiſtola ad Athanaſium, Hieronym. in omnibus epiſtolis ad Damaſum, & Dialogo contra Luciferian. & in apologia contra Rufin. & epiſtola ad Pamachium, & Oceanum de errore Origenis. Cyrillus Hieroſolymitan. catecheſi ſecunda, Cyrillus Alex. 12. in Ioan. cap.64. Auguſtin. contra epiſtolam Fundamenti cap.4. & epiſtola 165. ad Generoſum, & in omnibus epiſtolis ad Innocent. & 2. de Baptiſmo paruul. cap.1. ac deniq; in epiſtol. 172. Chryſoſt. epiſtol. ad Innocentium, & epiſtola ad Leonem. Theodoret. epiſtola ad Renatum. Maximus epiſtola ad Orient. & homilia 2. de Beato Laurent. Optatus 2. contra Parmenian. Proſper 2. de vocatione gent. cap.16. & ſæpe lib. de obiect. Vincentin. qui pro Auguſt. Cæleſtinum 1. conſuluit, cuius reſcripto, & authoritate munitus, pro Auguſt. ſcripſit librum contra Collator. Euſeb. in chronic. an. Domini 44. lib.2. cap.13. Niceph. lib.2. cap.14. ad finem. Bernard. epiſtola 137. & libris de conſideratione, qui omnes primatum eccleſiæ Romanę clariſsime profitentur.

3. Genus teſtim. Patres.

Eraſmus explo ditur quē de re Pamel. in Cyprian. lib.3. epiſt.2.

Etſi enim in nonnullis de citatis locis de primatu Petri loquantur, hoc tamen in loco eiuſdem eſſe rationis cum Romano liquet. Vide etiam Sozomen. lib. 4. cap. 15.

4. genus teſtim. Imper. 13. Quartò oſtenditur hæc veritas ex dictis, & factis Imperatorum, primus enim inter Chriſtianos extitit Philippus, quem Fabianus Papa ob publica peccata à communione ſemouit, cuius poteſtatem ille cognoſcens, publicam egit pænitentiam, teſte Euſebio libro primo hiſtoriarum capite vigeſimo quinto. Secundus extitit Conſtantinus, qui innumeris factis, & dictis Romani Pontificis dignitatem veneratus eſt, de qua re duos integros libros edidit Eugubinus, Euſebiuſq; multa refert in vita Conſtantini, hiſtoria etiam de Baptiſmo Conſtantini vrbe Roma ſuſcepto miniſtrante Pontifice Syluestro, refertur à Zonara, Nicephoro, & alijs hiſtoriographis, habeturq; in actis Sylueſtri, qui probantur cap. *Sancta Romana*, & in actis Liberij. Eandem refert hiſtoriam Nicolaus primus epiſtola ad Michaelem Imperatorem, & Leo Nonus contra Michaelem Epiſcopum Conſtantinopolitanum capite tertio. Qui etiam addit, ideo Conſtantinum Romanum Imperium Bizantium tranſtuliſſe, ne Rex terrenus ſimul cum Imperatore cœleſtium, & Sanctorum, in eandem vrbem concurrerent. Vide Clement. *Vnigenitus* de pœnitent. & remiſsionibus, & Clement. vnica de iureiurando, & cap. *Fundamenta* de electione in ſexto, & cap. *Conſtantini* diſtinctione 96. vt mirum ſit, quàm impudenter hæretici nonnulli hiſtoriam Conſtantini Magni, atq; eius in eccleſiam Romanam venerationem falſitatis arguant. Tertius fuit Valentinianus, qui in epiſtola ad Theodoſium, & ipſe cum Marcian. in epiſtola ad Leonem primum, aperte agnoſcunt epiſcopi Romani ſupremam dignitatem. Vide leg. *Cunctos Populos* Cod. de ſumma Trinitate. Quartus, Iuſtinianus idem ſentit in geſtis Ioan. primi, & Hormiſdæ Pontificum in lege *Non reddentes* Cod. de Summa Trinitate. Vide Diuum Thomam, aut cuius erit, opuſculo vigeſimo quarto de regimine principum à capite decimo ſexto ad vigeſimum vſque. Quintus Honorius Imperator idem fatetur. Vide capit. *Victor*. 97. diſtinctione. Multa etiam ex Carolo Magno, Ludouico, Henrico, Othone referuntur in decretis diſtinctione ſexta. Ac deniq; Carolus Quintus in edicto Vuormacienſi, quod refert Coclæus in fine libri de actis Lutheri. *Ad veri*, inquit, *Romanorum Imperatoris officium pertinet, vſque ad ſanguinem laborare ob ſancta Romana Eccleſia defenſionem.* Huc vero annumerari poſſunt honores, quos Catholici Imperatores, fremant licet Apoſtolicæ Sedis hoſtes, Romanis Pontificibus exhibuiſſe accepimus, pedes ſcilicet exoſculatos fuiſſe, equum freno tenuiſſe, & ſimilia. Quæ in edicto Conſtantini memorantur. De alijs quoq; Imperatoribus, & Principibus vulgatæ ſunt hiſtoriæ.

5. Genus teſtim. Hæret. 14. Quintum genus teſtimoniorum ſumitur ex confeſsionibus hæreticorum, qui in principio hæreſis, antequam ab eccleſia diſcederent, obnixe curarunt adhærere Romano Pontifici, id quod, qui minus aſſequi potuerunt tunc demum auſi ſunt, & eccleſiam deſerere, & illius authoritatem negare, atq; aliquando tandem ad eccleſiam conuerſi, Romani Pōtificis authoritatē ſunt profeſsi. Prior pars colligitur ex actis plurium hæreticorum ſchiſmaticorū. Nam Fortunatus in ſua cauſa ad Petri Cethedram appellauit apud Cyprianum lib. 1. epiſt. 3. & quarta. Item Abaylard. apud Bernard. epiſtola 109. & Auguſt. libro ſecundo de peccato originali cap. ſeptimo, & libro ſecundo contra Iulianum in fine, ſcribit Pelagium, & Celeſtium promiſiſſe in principio damnaturos ſe omnia, quæ Innocent. Papa damnaret. Hieronym. epiſtola ad Damaſ. & Theodoret. libro quinto, capit. tertio affirmant, Paulinum & Vitalem publicaſſe, ſe cum Damaſo ſentire, vt morbum ſuum tegerent. Athanaſius epiſtola ad ſolitariam vitam agentes ſcribit, Arium coram Summo Pontifice accuſaſſe ipſum Athanaſium, refertq; Nicephor. libro 9. capit. 6. & 7. Zonaras libro quarto Tripart. cap. 16. Vuicleff. etiam epiſtola ad Vicarium Chriſti, illum eſſe confitetur, ſeq;, & doctrinam ſuam, in principio illi ſubmiſit: Sanderus quoq; narrat, idem feciſſe Lutherum cum Leone X. Poſterior pars de ſchiſmaticis, vel hæreticis iam conuerſis, conſtat ex epiſtola Leonis Papæ 33. & 84. & ex Gregorio capit. *Quoties* diſtinct. 7. & vigeſima quinta, quæſtione prima, capit. primo, & capit. *Berengarius* de conſecratione diſtinctione ſecunda, & ſæpè aliàs referuntur confeſsiones hæreticorum, qui cum ad veram fidem redeunt, eccleſiæ Romanæ primatum confitentur. Vide in ſecundo tomo Conciliorum epiſtolam Hormiſdæ Papæ ad epiſcopos Hiſpaniæ, & epiſtolam Bonifacij ſecundi ad Eulalium epiſcopum Carthaginenſem, quem ad communionem eccleſiæ Romanæ admiſit. Conſule præterea legationem Armenorum, & Iacobinorum in Concilio Florentino, qui eandem exhibent confeſsionem, & ſeſsione vltima illius Concilij habetur par confeſſio Ioſephi epiſcopi Conſtantinopolitani, qui morti proximus, non fine miraculo, illam ex ore dictauit. In Concilio deniq; Lateranenſi ſub Leone decimo, ſeſsione vndecima, continetur confeſsio ſatis expreſſa Patriarchæ Maronitarum, in qua Pontificem vocat Chriſti Vicarium, gerentem in terris vicem Petri &c.

Secundus modus probandi aſſertionem per varia ſigna exercitæ poteſtatis ſupremæ.

15. Secundo principaliter confirmatur concluſio ex vſu, & exercitio huius poteſtatis, quam decem ſignis, & vijs oſtendere propoſuimus ſupra, numero tertio. Primum ergo ſit, Pontificem Romanum ſemper in alios epiſcopos, iuriſdictionem quandam ſuperiorem exercuiſſe, confirmando electionem eorum, vel per ſe, vel per ſuos legatos, quos ferè ſemper in varijs regionibus habuiſſe, infra oſtendemus. Vnde ex canone vigeſimo Concilij Sardicenſis, & ex epiſtola 82. Leonis Papæ colligitur, epiſcopum Theſſalonicenſem, ſolitum olim fuiſſe vice Romani epiſcopi electiones epiſcoporum confirmare. Simile quid colligitur ex Gregorio capit. *Salmitana*, diſtinctione ſexageſima tertia *Res*, inquit, *facta eſt, quæ ſub nullis anterioribus principibus euenit*, ea autem erat, epiſcopum fuiſſe ordinatum ſine eius conſenſu. Sumptum eſt ex libro vigeſimo regiſtri capit. decimo quinto. Præterea Leo Papa epiſtola 52. 55. & 67. ad Marcianum, & trigeſimo tertio, & trigeſimo quinto ad Pulcheriam, & trigeſimo octauo ad Anatholium confirmat ordinationem Anatholij. Ex ſeptima etiam ſynodo colligitur Adrianum primum conceſsiſſe Taraſio conſecrationem. Hoc idem confirmat antiqua conſuetudo Patriarcharum Orientis, qui ſtatim poſt electionem ſuam epiſtolam ſynodicam Romano Pontifici mittebant, cuius rei teſtimonia extant apud Damaſum, & habentur diſtinctione 100. patet etiam ex Gregorio libro primo, epiſtola quarta, & libro ſeptimo, epiſtola 63. & Leone epiſtola tertia, 33. & 38. Idem confirmat antiquus vſus Pallij. Nam poſt ſcriptam dictam epiſtolam ſynodalem, Summus Pontifex miſit ſemper Metropolitanis pallium in ſignum plenitudinis Archiepiſcopalis, de quo extat titulus extra *de authoritate, & vſu pallij*, vbi plura decreta ex Clemente, Cæleſtino tertio, Innocentio tertio, Honorio tertio, de hac re referūtur, & Ioannes Carnotenſis libro primo refert decretum Damaſi, qui præcepit, vt Metropolitani, qui poſt tres menſes conſecratio-

1 Signum. Quod confirmat creatos epiſcopos. Quod Patriarchæ Romã ſcribebant. Quod Pallia concedunt pontifices.

crationis ſuæ, ad Sedem apoſtolicam pro pallio non miſiſſent, commiſſa ſibi careant dignitate. Hinc Bonifacius 2. vt patet ex eius epiſt. 2. Epiſcopum Moguntinum primatem Germaniæ pallio donauit. Simile habetur apud Gregorium libro 7. Regiſtri cap. 5. Ioannes papa Quintus ante annos 800. opus & librum edidit *de pallij dignitate*. De eadem re multa Turrecremata libro 2. cap. 4. Brucard. libro primo, cap. 211. Ioannes Andreas, & Canoniſtæ capit. *ſignificaſti* extra de electione, & capit. *iuxta* diſtinctione 93. Deniq́ hic locus ſatis confirmatur ex iuramento, quod epiſcopus conſecrandus exhibet: iurat enim ſe Petro, & illius eccleſiæ fidem, & ſubiectionem præſtiturum; vt patet ex pontificali, & communi vſu.

Videri etiam poteſt Panormitan citata Rubrica de authoritate, & vſu Pallij.

Quod epiſcopi creandi iurent ipſis obedientiam.

2. Signum quod leges toti eccleſiæ condant Pontifices Romani.

16. Secundum ſignum eſt, Epiſcopum Romanum ſemper tuliſſe leges, & præcepta quæ ad totius eccleſiæ gubernationem ſpectarent, & vniuerſam eccleſiam obligarent, quod eſt proprium vniuerſalis paſtoris: id autem patet ex Gelaſio epiſtola prima dicente, *conueniens eſt, vt totum corpus Eccleſiæ, in hac obſeruatione ſibimet concordet, quam in Petri ſede vigere conſpicit: vbi Dominus totius Eccleſiæ poſuit principatum.* Idem planè conſtat ex omnibus epiſtolis decretalibus antiquorum pontificum. Nam vt Iſidorus notauit, cum ante Conſtantinum non poſſent, propter tyrannos, concilia celebrari, pontifices Summi per epiſtolas decretales eccleſiam gubernabant: quod patet ex epiſtola Clement. tertia. Anaclet. prima. Alexand. ad omnes orthodoxos. Pij primi, & cæterorum. *Vos inquit apoſtolica authoritate inſtruimus*, &c. Idem conſtat ex alijs epiſtolis Caliſti, Theleſphori, & aliorum, quos ſupra citauimus, quæ partim in decretis Gratiani, & Brucardi continentur. De qua re vide Concilium Romanum ſub Hilario papa capit. *Nulli* vigeſimoquinto, quæſtione prima, & capit. *Generaliter* ex Adriano papa, & capit. *Omnia* ex Damaſo ibidem, & capit. *Inſtitutionis*, ex Gregorio vigeſimo quinto, quæſtione ſecunda, & capit. *Si Romanorum*, diſtinctione decima nona, ex Nicolao papa. Extant præterea de hac re multarum prouincialium Synodorum teſtimonia, quæ pontificum Romanorum ſtatuta ſuſcipiunt, & illis obediētiam præſtant. Bracharenſis 1. cap. 18. Toletani tertij cap. primo, Toletan. quarti cap. 16. Hiſpalenſis ſecundi canone ſecundo. Triburicenſis cap. 30. habetur cap. *In memoriam*, diſtinctione 19. vbi dicitur fuiſſe ſub Carolo. Brucardus verò libro primo, capit. 220. ſub Arnolpho refert. Turionenſis ſecundi cap. 21. in tomis verò Conciliorum excuſis Venet. anno 1585. dicitur Turonica Synodus. Agathenſ. cap. 9. Citatur cap. *Presbyter* diſtinctione 82 ex Concilio Gangrenſi, quod tamen in eo non inuenitur, Carthag. 3. canon. 1. Et multa alia habentur de hac re diſtinctione decima nona decreti. Ex quibus intelligitur, quam erronea ſit hæreticorum ſententia negantium pontificibus poteſtatem condendi leges, de quo alibi latius.

Eaſq; recipiant prouinciæ.

3. Signum quod diſpenſet Papa etiã cum epiſc.

17. Tertium ſignum eſt poteſtas diſpenſandi, etiam cum alijs epiſcopis, in eccleſiaſticis canonibus, hoc enim faciens apertè ſe oſtendit alijs ſuperiorem: hanc autem poteſtatem exercuiſſe conſtat ex hiſtoria Niceph. lib. 14. à cap. 37. vbi dicitur Proculum iuſſu Cæleſtini papæ, ex Epiſcopatu Cyziceno tranſlatum fuiſſe in Conſtantinopolitanũ, diſpenſando in canon. 15. concilij Nicæni, & 1. Sardicenſis; quòd id vetabant. Multa alia de ea re refert idem Brucard. lib. 1. cap. vlt. & in epiſt. Antheri. 1. ad epiſcopos Bæticæ, & Toletanæ prouinciæ. Ante annos 1300. ſcripta habetur ſimilis hiſtoria de alia mutatione cuiuſdam epiſcopi, Sedis Romanæ authoritate facta. Videri etiam poteſt epiſtol. 2 Calixti papæ, & Martyris, & confirmari ex vſu diſpenſandi in votis, & alijs ſimilibus, quæ ex perpetua traditione habentur, nec omnia poſſunt hoc loco numerari. Vide Gelaſ. Papam epiſt. 1. Gregor. lib. 12. cap. 31. Innocent. 3. cap. *propoſuit* extra de conceſſ. præbendæ. Bernard. lib. 3. de conſideratione, qui omnes latè explicant poteſtatem diſpēſandi eſſe apud Romanum pontificem. Plura habes in Turriano tertio contra Centuriatores, Lindan. 4. panopliæ cap. 96.

Et cum fidelib in votis.

4. Signum, quod exerceat poteſtatem coerciuã in totam eccleſiam.

18. Quartum ſignum ſumitur ex poteſtate coerciua, quam Romani pontifices exercuerunt in vniuerſalem Eccleſiam, & principes eius, compellendo Eccleſiæ membra ad obediendum diuinis, & pontificijs legibus: de quo extat egregia ſententia Hilarij papæ in quadam Romana ſynodo, ſuo tempore celebrata. Leo etiam primus epiſtola prima, & Gregorius libro ſeptimo, epiſtola 53. nonnulla habent de hac re. Huc etiam ſpectat hiſtoria, quam refert Euſebius libro quinto, cap. 24. de Victore, qui multas Aſiæ Eccleſias excommunicauit, eo quod in celebratione Paſchatis cum Romana Eccleſia conſentire nolebant: & quanuis idem Euſebius referat Irenæum, & alios catholicos grauiter tuliſſe factum illud Victoris: nunquam tamen illi obiecerunt, quòd id facere tentaſſet, quod ſub eius non caderet poteſtatem, ſed ſolùm quod aſpera, & nimis rigida videretur ſententia abſq; vrgenti cauſa, & neceſsitate. Tamen concil. Nicæn. vt idem Euſeb. refert lib. 3. de vita Conſtantini, Victoris ſentētiam comprobauit. Vide Epiphan. hæreſ. 50. Et Auguſt. in 29. Huc etiam ſpectat hiſtoria, quam refert Nicephor. lib. 13. c. 34. de Innocent. 1. qui excommunicauit Archadium, & Eudoxiam propter cauſam Chryſoſtomi, quod facere non potuiſſet, niſi eſſet vniuerſalis Epiſcopus, poteſtatemq́ haberet in eos etiam imperatores, qui extra Epiſcopatum Romanum Conſtantinopoli regnaſſent. Similis hiſtoria eſt Gregorij tertij, qui Leonem imperatorem Græcum excommunicauit, vt refert Zonaras in vita eius. Ad vſum præterea huius poteſtatis ſpectat, quod ſæpè Epiſcopus Romanus alios epiſcopos ob delicta, vel peccata epiſcopatu priuauit: de quo multa refert Pighius libro quarto, capit. decimo tertio, & Simancas de Catholicis inſtitutionibus, titulo vigeſimo quinto, num. 9. Similiter Nicolaus primus epiſtola ad Michaelem enumerat octo patriarchas Conſtantinopolitanos à Romanis pontificibus depoſitos. Quorum vnus fuit Antimus, quem Agapetus papa depoſuit contra voluntatē, & minas imperatoris, qua de re multa referuntur in 5. Synodo generali: ex qua etiam conſtat, Fælicem papam depoſuiſſe Petrum Antiochenum, & ex eo loco multa argumenta ſumi poſſent ad hoc inſtitutum confirmãdum. Videri etiam poteſt Liberatus in breuiario cap. 21. & Zonaras in vita Iuſtin. Idem colligitur ex cauſa tum Achatij Conſtantinopolitani, apud Nicephor. lib. 16. cap. 17. tum Dioſcori Conſtant. quem Galaſius epiſtola ad epiſcopos Dardaniæ, Sedis apoſtolicæ authoritate depoſitum eſſe ſcribit, tum deniq́ Flauiani, quem Damaſus dignitate priuauit. Legatur Theodoretus libro quinto, capit. vigeſimo tertio, Socrates libro quinto, cap. decimoquinto, Sozomenus lib. octauo, capit. tertio. Nicephorus libro duodecimo, cap. vigeſimo quarto. Et quamuis Theodoſius ipſe, aliiq́ intercederēt, Flauianus tamen ad epiſcopatum reuocatus non eſt, niſi Romano epiſcopo annuente. Hanc eandem poteſtatem coerciuam illud non obſcurè indicat, quod epiſcopus Romanus reges etiã, & imperatores temporales regnis, & iuriſdictione temporali interdum priuet, & ad alios transferat propter ſchiſmata, vel hæreſes, vel ſimilia facinora, vt infra in materia de hæreſi oſtendemus.

Tum excommunicando etiam imperatores.

Tum priuando epiſcopos ſua dignitate.

Tum reges atq; imperatores.

Diſp. 22. ſect. 6 & in defenſ fid lib. 3 à c. 23.

5. Signum, quod doceat omnes de fide, & morib.

19. Quintum ſignum eſt, quod non ſemel, neq́ ex vna mundi plaga occurrentibus dubijs de rebus ad fidem, vel mores eccleſiæ pertinentibus, ad Sedem Romanam, tanquam ad ſupremam cathedrã, & tribunal, recurſum eſt, atque eius ſententia & definitio expectata: de quo ſigno plures epiſtolæ apud

Cypria-

Cyprianum leguntur, quibus Pontificem Romanum conſuluit. Hieronymus etiam ex Damaſo audire voluit modum loquendi in myſterio Trinitatis, vt videre eſt in epiſtola de tribus hypoſtaſibus. Idem poſtularunt Epiſcopi Numidiæ, vt patet ex epiſtola quarta Damaſi ad Proſperum. Et Hieronymus epiſtola ad Geronti. ait ſe fuiſſe à ſecretis Damaſi, ad reſpondendum conſultationibus Synodicis Orientis, & Occidentis. Irenæus verò apud Hieronymum de Viris illuſtribus miſſus eſt Romam ab epiſcopis Galatiæ, vt Papam conſuleret de quibuſdam fidei quæſtionibus: quod etiam fecit Polycarpus prope tempora Apoſtolorum. Simili enim de cauſa Romam acceſsit: tempore Aniceti Papæ, teſte Euſebio libro primo, cap. 14. Ex Concilijs deinde Africanis, & epiſtolis Auguſtini, præcipuè 90. & ſequenti conſtat in quæſtionibus fidei recurriſſe ſemper ad Pōtifices Romanos Innocētium, Cæleſtinum, & cæteros ſuæ ætatis. Ex epiſtolis quoque decretalibus ipſorum Pontificum, idem inſtitutum apertè colligitur: continent enim reſponſa de rebus, quæ ab ipſis petebantur ad fidem, & mores pertinentibus, vt patet ex Anacleto epiſtola 3. Euariſto epiſtol. 1. Alexand. I epiſtola prima ad Orthodoxos, & Eleutherio epiſtola ad Gallos. Fabiano epiſtola ſecunda ad Orient. & alijs communiter, qui omnes reſpondendo, affirmant pariter munus, & officium Apoſtolicæ ſedis eſſe, dubia, & quæſtiones ſubditorum terminare.

6. Signum quod lites terminet.

20. Sextum ſignum non diſsimile præcedenti eſt, in grauioribus cauſis, & difficillimis in eccleſia occurrentibus ſemper ad Romanam ſedem tanquam ad ſupremum tribunal fuiſſe appellatum, quod conſtat primò ex varijs Pontificum epiſtolis, & decretis. Anaclet. epiſtola 1. Sixti ſecundi epiſtola 1. habetur 2. quæſt. 6. cap. *ſi quis putauerit*. Higinij in cap. *ſaluo* quæſt. 3. & cap. *ſi autem* eadem cauſa: atque ex Aniceti epiſt. ad Gallos. Victoris epiſt. ad Theophyl. Alexandr. Zepherini epiſtola ad epiſcopos eccleſiæ Siciliæ. Melchiadis epiſtola ad epiſcopos Hiſpan. Vide 2. quæſt. 1. cap. *Primates*, & 2. quæſt. 2. cap *ſi quis*, cap. *ad Romanam*, cap. *Quoties*, & 3. quæſt. 6. cap. *Quanuis*, cap. *accuſatus*: Idem conſtat ex varijs hiſtorijs, Celebris illa eſt Athanaſij, qui iniuſtè ab Arianis damnatus ad Iulium Papam appellauit, & ab ipſo in ſuam ſedem reſtitutus eſt, vt ſcribunt Nicephor. libro 59. cap. 8. & 9 libro 4. Sozomen. cap. 15. Tripartit. libro 3. ſuæ hiſtoriæ cap. 7. quod idem Athanaſ. teſtatur in principio ſecundæ epiſtolæ. Lege ipſum Athanaſ. epiſtola ad Fælicem ſecundum. Idem fecit Petrus Alexandr. tempore Damaſi referente Nicephor. libro vndecimo, & 48. hiſque duobus exemplis ad hanc rem vtitur Hieron. in Epitaphio Marcellæ: ſimiliſq; hiſtoria extat de Chryſoſtomo, qui quoniam ab epiſcopatu fuerat iniuſtè depoſitus ad Innocentium appellauit, vt conſtat ex eius epiſtola ad ipſum Pontificem, & ex varijs epiſtolis eiuſdem Innocentij ad diuerſos. Vide Nicephor. lib. 13. cap. 19. 34. & 36. Flauianus quoq; epiſcopus Conſtantin. ad Leonem appellauit, vt Liberatus ſcribit in Breuiario cap. 12. appellauit ſimiliter Theodoretus, vt conſtat ex epiſtolis eiuſdem ad eundem Leonem: appellauit deniq; epiſcopus quidam Thebanus, vt conſtat ex Gregorio libro 2. epiſtola 6. indictionis 11. Nec ſolùm Catholici epiſcopi, ſed etiam hæretici in principio conſueuerunt ad apoſtolicam ſedem appellare. ita de Marcione refert Epiphanius hæreſi 42. ita Cyprianus libro 1. epiſtola 3. & 4. de Fortunato, Fælice, & Baſilide. Ita Sulpitius libro 2. Sacræ hiſtoriæ, de Priſcilian. tempore Damaſi. Denique hanc fuiſſe antiquiſsimam eccleſiæ conſuetudinem teſtatur Leo Papa epiſtola 89. ad epiſcopos Galliæ, & Gelaſ. epiſtola ad Fauſtum, & epiſtola ad epiſcopos Dardan. Idem deniq; ſtatutum fuit in Concilio Sardicenſi ſub Iulio Canone 3. 4. & 7. quod generale eſſe, & ſemper in eccleſia receptum, teſtatur Athanaſ. in 2. Apologia, vbi adfuiſſe liquet legatos Papæ Iulij, & pluſquam 300. epiſcopos ex varijs regionibus, & prouincijs totius orbis, idemq; habet Hilarius libro de Synodis. Nec refert, quod Auguſtin. 2. contra Creſcon. cap. 34. concilium Sardicenſe ab Orientalibus contra Athanaſium congregatum appellet hæreticum: non enim de hoc loquitur quod generale fuit. Sed de priuato quodam conciliabulo 67. epiſcoporum, cuius meminit Sozomen. libro 3. cap. 8. & 11. vbi etiam notat canones concilij Sardicenſis ſæpe citati à Patribus tanquam editos in Nicæno, vt patet ex epiſtola Zoſimi papæ ad epiſcopos Africæ, & epiſtola Innocentij ad Victritium epiſcopum Rothomagenſem, & Leone epiſt. 25. ad Theodoſium, cum tamen hi canones non habeantur hodie in Nicæno concilio: fortaſſe tamen antiquitùs in eo circumferebantur, nam, & canones alios, præter eos viginti, qui extant, fuiſſe editos ſupra oſtendimus in num. 5. & ſuadetur etiam quoniam inter hoſce canones ille non viſitur quo ſtatutum eſt, vt Paſcha die Dominico celebretur, quod tamen eſſe editum conſtat ex hiſtorijs: Euſeb. libro 3. de vita Conſtantini Ambroſ. epiſt. 82. Hieron. præfat. in Iudith. Auguſtin epiſtola 110. item ex concil. quodam Africano. can. 14. & ex Attico in concilio Calcedonenſi ſub finem: feruntur etiam varia decreta concilij Nicæni, qui inter dictos viginti canones non habentur: aut fortaſſe antiqui Patres concilium Sardicenſe, & Nicænum tanquam vnum reputarunt, proindeq; Sardicenſis inter Synodos generales non cenſetur, quia eodem ferè tempore coacta ſunt, ijdemq; Patres magna ex parte ad vtrumque conuenerunt, atque eadem doctrina eſt in vtroque tradita.

Ipſi quoque epiſcopi hæretici ad tribunal Rom. appellarunt.

Inſtantia remouetur.

Baron Anno Chriſti 347. de hac quæſtione canonum Concilii Nicæni, & intra diſp. 11. ſect. 1. nu 6.

Obiectio hæretic. contra 6. ſignum.

21. Contra hoc tamen ſignum de appellationibus obijciunt Lutherani quædam loca Cypriani, Auguſtini, & quorundam conciliorum in Africa, in quibus videtur prohiberi: ne ad Summum Pōtificem appelletur. Legi de eo poteſt Cyprian. libro primo, epiſtola 3. Auguſtin. epiſtola 162. concil. Mileui. cap. 12. & concilium 6. Africanum. Ad hæc breuiter reſpondendum nunquam hos Patres id vetuiſſe, aut eam poteſtatem epiſcopo Romano ademiſſe. Nam potiùs Auguſtin. dicta epiſtola aperte fatetur epiſcopis licere appellare ad Romanam Sedem. Eandem eſſe ſententiam Cyprian. conſtat ex eodem in libro primo, epiſtola 4. & libro 3. epiſtola 13. In adducto autem loco ſolùm contendit, minime expedire ad Romanam Sedem appellationes, quando reus manifeſtiſsime conuincitur de delicto, apud immediatum iudicem, quod etiam modo loquitur Ambroſ. epiſtola 69. vel potius Damaſus, vt alij volunt, nam de Ambroſio, tanquam de alio mentio fit eo loco. De concilio autem Mileuitano conſulatur Gratianus cap. *Placuit* 2. quæſt. 6. breuiter dico non eſſe ibi ſermonem de cauſis epiſcoporum, ſed preſbyterorum, quas Patres voluerunt apud epiſcopos tranſigi, ipſo pontifice Summo id nihilominus confirmante, quamuis nullum concilium prohibere vnquam potuerit, quin pontifex appellationem cuiuſuis iuſtam admittere poſsit. Iam concilium 6. Africanum, potiùs expreſſe affirmat, admittendas eſſe appellationes ad pontificem, obſecrat tamen ne facile, & qualibet ex cauſa intendantur, atque in hac ſententia fuiſſe ſemper Africanos patres conſtat, præter dicta, ex Leone epiſtola 87. ad African. & Bonifac. epiſtola 2. ad Eulal. Alexand. & concilio Florentino Seſsione 20. Ad hunc deniq; locum arguendi ſpectat, quòd fere omnia, quæ ad modum tractandi grauiores cauſas epiſcoporum attinent, vt accuſationis forma, teſtium inductio, &c. ſtatuta, & definita ſunt authoritate Romanæ Sedis, vt patet ex Anacleto epiſtola 1. cap. *Accuſatio* 2. quæſt. 7. Zephirin. epiſtola 1. ad epiſcopos Siciliæ cap. *Primates* 2.

Refellitur.

Præſcribit etiam Papa modum iudicii contra epiſcopos.

tes 2.quæſt.1. Alexand.epiſtola 1.cap.*Si qui* 3.quæſt.4. cap.*Si quis* 2.quæſt.3. cap.*Quamuis* 3.quæſt.6. cap.*Inducia* 3.quæſt.3.cap *Iudicantem* 30 quæſt.5.cap. *Accuſatores* 2.quæſt.8.cap.*Caueant* 3.quæſt.9.cap.*Nihil* 2.q.1. & cap.*Si quis* d.94.

7.Signum, quod Pontifex curet infidelium cõuerſionem.

22. Septimum ſignum pontificiæ dignitatis, & vniuerſalis epiſcopatus Romani, eſt cura, quã ſemper habuit de infidelium cõuerſione, & Eccleſiæ vniuerſalis propagatione: oſtendimus enim in ſuperioribus, munus hoc proprium eſſe eius paſtoris, qui caput eſt totius Eccleſiæ, & in nullum alium poſſe propriè conuenire: hoc autem vere tribuitur eccleſiæ Romanæ, neq; id hæretici negant: nam ſunt frequentes, & certiſsimæ hiſtoriæ de illa re, Dionyſius enim, qui in Gallia primus fidem ſeminauit, ab hac ſede miſſus eſt: Auguſt. in Angliam tempore Gregorij, Chilianus ad Francos, quos fæliciter conuertit tempore Cononis. D. Bonifacius Epiſcopus, & Martyr miſſus fuit ad Germanos à Gregorio II. Scotia ſub Cæleſtino I. qui Palladium ad eam miſit, fidem ſuſcepit, & ſimiliter tota Hungaria, tempore Sancti Stephani regis illius, curante epiſcopo Romano. Legatur hac de re Hoſius lib.3. contra Brent. circa principium: vbi refert Lutherum faſſum eſſe, totum id, quod eſt fidei, imo omne bonum Chriſtianum à papa ad Germaniam deueniſſe, conſule etiam inferius diſp.18.

8.Signum, quod nouos erigit epiſcopatus.

23. Octauum ſignum affine præcedenti: In Eccleſia Romana ſemper viguit poteſtas condẽdi nouos epiſcopatus, res certe neceſſaria propter nouas indies infidelium conuerſiones, quod à principio eccleſiæ obſeruatum eſſe conſtat ex 1. epiſtol. Clem. & 2. ac 3. Anacletus & ex epiſtola Aniceti ad Galliarum epiſcopos: Melchiadis ad Hiſpanos. Damaſi epiſtol.14. Nicolaus primus epiſtola ad Michael. Imperat. *Romana*, inquit, *Eccleſia alias omnes ſiue Patriarchales ſiue Epiſcopales erexit, ipſam vero ſolus Chriſtus inſtituit*. Gregor. libro 7. epiſtol.32. aſſeuerat *ab Apoſtolica ſede ſacerdotium in Africa ortum fuiſſe.* idem de Sicilia ait Leo epiſtola 4. His deniq; temporibus, cum nouus orbis atq; Orientis Indiæ per prædicatores ab ipſa Romana Sede miſſos eccleſiæ acceſſerint, eiuſdem Sedis authoritate noui in illo erecti ſunt epiſcopatus.

9 Signum, quod hæreticos punit, nutantes cõfirmat, &c.

24. Nonum ſignum affine, ac ſimile ſeptimo eſt, quia non ſolum infideles omnino ab eccleſia alieni per hanc Sedem conuerſi ſunt, verum etiam qui ex eccleſia in hæreſim, & infidelitatem ſunt prolapſi, eiuſdem Sedis authoritate, & diligentia diſparuere: hæc enim pars in cuſtodia Dominici gregis huic reſeruata eſt paſtori: & quandocumq; aliarum eccleſiarum præſules in fide defecerunt aut certè nutarunt, ab epiſcopo Romano, vel correptos, vel confirmatos accepimus, iuxta verbum Domini, *& tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* In qua re, iudicium huius ſedis ſemper habuit ſummam authoritatem, vt Proſper dixit in fine libri contra collatorem, & infra latius oſtendemus agendo de remedijs contra hæreſim. Vide Auguſt epiſt.94. & epiſt.106. & initio libri contra Iulian. Et Leonem Papam epiſtola 83. & 84. Et Galaſ. optime epiſtola ad Orient. Deniq; Auguſtin. epiſtola 102. eleganter ſcribit, nullum vnquam iudicatum fuiſſe hæreticum, quem eccleſia Romana admiſerit, nullumq; catholicum, quem ipſa damnauerit. Atq; ad hunc locum ſpectat, nihil vnquam in eccleſia fuiſſe denuo de fide declaratum, neq; vllum Concilium, etiam generale nactum eſſe ſuam authoritatem citra pontificis confirmationem, vt infra in materia de Concilijs diſp.11. ſect.3. latius oſtendemus: interim videatur epiſtola 1. Pelagij ſecundi ad Oriental. & Gregor. libro 4. epiſt.36.

In diſp.10.

10 Signum, quod legatos deſtinet.

25. Vltimum ſignum vniuerſalis poteſtatis epiſcopi Romani eſt, habuiſſe ſemper in varijs orbis prouincijs legatos, & vicarios, quibus vices ſuas cõmittat, reſeruatis ſibi cauſis grauioribus. Ita legimus epiſcopum Theſſalonicenſem vices Romanæ Sedis per Orientem geſſiſſe, vt epiſt.94. Leo Papa teſtatur, *ſicut prædeceſſores mei*, inquit, ad Anaſtaſium *prædeceſſoribus tuis, ita ego dilectioni tuæ priorum ſecutus exempla vices mei moderaminis delegaui, &c.* Præterea epiſcopum Conſtantinopolitanum interdum hoc munus legati Apoſtolici obijſſe in Ægypto colligitur aperte ex epiſtolis Simplicij Papæ ad Achatium epiſcopum, & Gelaſij ad epiſcopos Dardaniæ. *Cur*, inquit, *non ad Sedem apoſtolicam, à qua ſibi curam illarum regionum nouerat delegatam, referre curauit Achatius?* præterea Alexandrinum Epiſcopum aliquando hac dignitate legati fuiſſe præditum, ſumitur ex epiſtola Bonifacij II. ad Eulalium epiſcopum Alexandrinum, & Nicephor. libro 14. cap.34. refert à tempore Cæleſtini Papæ, qui vices ſuas Cyrillo Alexandrino delegauit, Epiſcopos Alexandrinos, & mitram, & Papæ appellationem fuiſſe ſortitos: Epiſcopũ quoque Hiſpalenſem munus hoc legati, per Hiſpanias geſſiſſe loco Sedis apoſtolicæ, conſtat ex epiſtola Simplicij Papæ ad Leonem epiſcopum Hiſpalenſem: ob quam fortaſſe dignitatem, in nonnullis Cõcilijs Toletan. Epiſcopus Hiſpalenſis, primus etiam ante Toletanum ſubſcripſit. Similiter Arelaten. epiſcopus in Gallijs idem munus obtinuit, vt ſcribit Nicolaus Papa epiſt. ad Michael. Imperat. & conſtat ex epiſt. Gregor. Magni ad Vigil. lib.4. Regiſtri epiſt.52. Iam Caliſtus papa epiſtol. ad epiſcopos Galliæ, hortatur illos, vt fulti Sedis apoſtolicæ authoritate, aduerſus ſtatuta Apoſtolica nihil fieri permittant. Leo papa epiſt.87. committit Potentio Legati officium per Africam, deniq; neceſſitatem pontificiæ legationis palam declarat Simachus papa cap.*valde*, diſt.94.

26. Ex his igitur omnibus euidenter ſatis conſtat Romanum pontificem à principio naſcentis eccleſiæ, & habitum, & exiſtimatum eſſe paſtorẽ vniuerſalem, & huiuſmodi poteſtate, & dignitate vſum fuiſſe: nam ea omnia, per quæ diſcurrimus, manifeſtiſsima ſunt munera eius, qui in totam eccleſiam iuriſdictionem habet, & in alium non poſſunt vlla ratione conuenire. Concluditur ex allatis ſignis inſtitutũ aſſertionis

Tertia aſſertio de fide, & moraliter euidens.

27. Dico tertio. Romanus pontifex non tyrannice, neq; iniuſte hanc ſibi dignitatem vſurpauit, ſed per legitimam Petri ſucceſsionem obtinuit. Cõcluſio eſt de fide, & ſuppoſitis ijs, quæ diximus, eſt moraliter euidens. Primum enim credibile non eſt, potuiſſe Romanum epiſcopum per tyrannidẽ hanc ſibi dignitatem vſurpare, cum neq; armorum vi, neq; modis alijs, quib. videmus imperia, aut regna ſolere vſurpari, iniuſte, illã obtinere potuerit. Oſtenditur 1. Præterea omnia teſtimonia ſupra adducta tũ ex patribus, & Concilijs generalibus, quò epiſcopi & patriarchæ conueniebant quibus dignitas hæc maxime poterat eſſe infenſa, tum ex imperatoribus, atq; alijs, qui eandem dignitatem epiſcopo Romano tribuunt, plane conuincunt iuſte, & ſancte, & non tyrannice eam ſemper obtinuiſſe. Id vero non ignorãtia, neq; vi vlla compulſi teſtificati ſunt. 2. Tertio huc accedit perpetua traditio. Nam teſte Auguſt. 4. de Baptiſmo cap.24. quæ ab omni eccleſia ſeruantur, & quorum origo non inuenitur, ex apoſtolorum traditione profecta eſſe credendum eſt. Huiuſmodi autem eſt pontificatus Romani epiſcopi, nullum enim illius poteſt inueniri principiũ poſt apoſtolos, quod argumentum in ſect. ſequenti latius proſequemur, & excludemus hæreſes, quæ de hac traditione verſantur. 3. Quarto poteſt eadem ſucceſsio declarari in hunc modum, ſtatuendo primo, D. Petrum fuiſſe Romæ Epiſcopum, & vſq; ad mortẽ ſuam ibi fixiſſe ſedem: quamuis enim hæretici quidam vtrũq; ver- 4. Oſtenſio in qua ſupponitur primo.

tant

tant in dubium, & nonnulli etiam negare audeant: res tamen adeo eſt euidens, & conteſtata, vt ſatis in eo prodant ſuorum dogmatum falſitatem, cum ad ea defendēda coguntur etiam humanam quandam euidentiam, & perpetuam traditionem, hiſtoriamque inficiari. Itaq; Petrum Romæ fuiſſe ipſemet in epiſt. 1. cap. 5. teſtatur in hæc verba: *Salutat vos ea, quæ Babylone eſt Eccleſia*, id eſt, Romæ, vt patres interpretantur. Papias apud Euſebium libro 2. cap. 15. Tertullian. libro de præſcript. Hieron. de Viris illuſtribus in Petro, Oecumenius, & alij expoſitores. Deinde Petrum epiſcopalem Sedem ſuam Antiochia Romam tranſtuliſſe aſſeuerant Hieron. ſupra, Epiphan. hæreſi 17. Leo primus, & D. Maximus ſerm. de S. Petro, & Paulo, & fere reliqui patres in ſermonibus argumenti eiuſdem. Dorotheus in ſynopſi. Euſebius lib. 3. cap. 4. Deniq; in eo epiſcopatu ad mortem vſq; perſeueraſſe teſtātur ijdem patres, & hiſtoriæ, atq; omnes alij Sancti, in hac & præcedenti ſect. adducti, idq; fit certiſsimum ex perpetua totius eccleſiæ traditione, atque ſepulchris Sanctorum Petri, & Pauli, quæ ſumma totius orbis veneratione Romæ coluntur, qua de re opuſculum edidit Clithouæus in ſuis miſcellaneis. Turrian. 23. Centuri. capit. 16.

De hac interpretatione lib. 5 contra Iacob c. 7. n. 8 Lorin. citato loco Petri erudite.

Supponitur ſecundo.

Secundo ſupponitur oportuiſſe quempiam ſuccedere Petro in Paſtorali munere, & cura totius eccleſiæ, vt in prima concluſione oſtenſum eſt, vnde rectę concluditur, in ea Sede Petro ſuccedere debere, in qua ſuum ille epiſcopatum vſque ad mortem collocauit, hæc autem eſt Romana eccleſia: inter quam, & Antiochenam hæc eſt differentia: nam in illa Petrus prius ſedit, ſed tandem reliquit, & ideoque ſolum inibi retenta eſt priuata epiſcopalis dignitas ſimul cum patriarchali, ex Petri voluntate. In eccleſia vero Romana fixit ſedem perpetuo, vſque ad mortem, & in ea voluit ſuam reſidere dignitatem, vt ſectione ſequenti latius oſtendetur.

Obiectio bipartita.

28. Sed ecce hæretici: Quanuis demus, inquiunt, hanc dignitatem per legitimam ſucceſsionem aliquandiu duraſſe, at neceſſe eſt fateamur iam eſſe extinctam. Nam tempore Vrbani 6. tres omnino profitebantur ſe pontifices Summos, nec conſtare potuit de legitimo: ergo nec de reliquis, qui ad hunc vſque diem ſucceſſerunt, id certum eſſe poteſt. Quo argumento concludebat Vuicleff. damnatus ſeſs. 8. concil. Conſtant. nullum iam eſſe verum papam: addunt præterea concil. Baſilienſe generale depoſuiſſe Eugenium, & elegiſſe Fælicem: poſtea vero Eugenium ſua authoritate in ſedem irrepſiſſe. Vnde conficiunt nō fuiſſe verum pontificē Eugenium, cumque ab eo manent poſteriores cæteri pontifices cardinales, & epiſcopi: colligunt nullum eſſe iam legitimum ſucceſſorem.

Ad 1. partem obiectionis.

29. Reſpondendum tamen ad priorem partem, Vrbanum verum fuiſſe pontificem, conſtitit ſiquidem ab vniuerſis Cardinalibus ritè, & recte fuiſſe electum, nec prauorum hominum ſchiſma potuiſſe illum dubium, efficere. Deinde poſt ſchiſma illud in Concilio generali Conſtant. quotquot poterant habere ius ad papatum eo iure ceſſerunt, electuſq; vniuerſim eſt Martinus V. & à tota eccleſia receptus, præterquam à Benedicto 2. ac paucis ſequacibus. Quo breui extincto, Martinus 5. vniuerſalis eccleſiæ ſedem pacifice poſſedit, quæ continenti ſucceſsione legitima vſque ad præſentem Gregorium 14. poſsidetur.

Ad 2. partem

Hinc ad poſteriorem partem reſpondetur, Concilium Baſilienſe in principio quidem fuiſſe legitimum, & authoritate Eugenij, cuius Legati in eo interfuerunt, congregatum. Poſtea vero fuiſſe ſchiſmaticum, & ſeditioſum Conciliabulum, ac nullius prorſus authoritatis, vt in Concil. Lateran. vlt. ſeſs. 11. declaratur, tale autē fuit vbi primum aggreſſus fuit ad legitimi pontificis depoſitionē. Primò, quia eo tempore non aderant eius legati: Secundo, quia præcipui quiq; epiſcopi diſceſſerant, pauci porro, qui remanſerant, contra antiquam conciliorum formam, multitudinem presbyterorum aggregarunt, vt aliquid eſſe viderentur. Tertiò, quia Florētiæ per idem tempus agebatur concilium rite coactum authoritate ſcil. pontificis præſidentis, ex Latinis pariter, & Græcis epiſcopis præſente etiam Imperatore Gręco, & oratore Latini Imperatoris, quæ omnia ſcribit Æneas Syluius in hiſtoria eius cōcilij.

Confirmatur eadem aſſertio 3.

30. Tandem poteſt confirmari concluſio tum ex ſanguine Martyrum, qui pro hac dignitate tuenda effuſus eſt, non tantum præteritis, ſed præſentibus etiam temporibus. Tū quia quotquot ab hoc capite deſciuerunt, hæretici, & ſchiſmatici ſemper ſunt habiti: præcipue Græci, maximeq; Conſtantinopolit. patriarchæ, qui manifeſto pariter ac iuſto Dei iudicio in manus Turcarum deuenere, ex quo per extremam audaciam Romanæ ſedis dignitatē ambiere.

SECTIO III.

An Epiſcopus Romanus iure diuino, ex Chriſti Domini ſcil. inſtitutione, ſit vniuerſalis Pontifex Eccleſiæ.

Dubium duplex in hac ſectione.

HÆc quæſtio partim definita iam eſt, partim locupletanda venit, quo magis veritas pręcedenti ſect. demonſtrata confirmetur. Sciendū ergo, duas hîc moueri quęſtiones: vna eſt, an dignitas quam oſtendimus facto, & iure in pontifice Romano inueniri, ab hominibus, introducta ſit; an ex Chriſti Domini inſtitutione conſtet? 1. altera, an concedendo, dignitatē illam eſſe à Chriſto inſtitutam ipſius coniunctio cum epiſcopatu Romano, ſit etiam Chriſti, an hominum potius inſtitutio? 2.

Ad 1 dub. quid Ocam, & alii dicant. Vide in defenſ. lib. 1 c. 20. & apud Bellar. lib 2. de Roman. Pont. cap. 17.

2. In priori quæſtione, quamuis ex ſuperioribus videatur ſatis definita, non defuerunt, qui Summū pontificē introductum eſſe ex hominum inſtitutione crederent, ſicut patriarchatum Conſtantinopolitan. vel Alexand. Ita Ocham in dialogis p. 1. lib. 1. c. 13. & 23. & quos ſupra diſput. 5. in comparatione papæ, & conciliorum citauimus, refert etiam Turrecrem. lib. 22. cap. 39. dixiſſe quoſdam inſtitutam fuiſſe hanc dignitatem ab Imperatoribus. Sic Caluin. vult, Phocam Imperatorem Græcum dediſſe pontifici Romano primatum in Græcos, Pipinum, & Carolum Magnum in Gallos, & Germanos: quod equidem vaniſsimum eſt. Nam euidenter oſtendimus pontificiam dignitatem eſſe multò antiquiorem, Phocas ergo ſolùm declarauit edicto Romanam eccleſiam eſſe caput omnium eccleſiarum, idq; vt ambitionem patriarchæ Conſtantinopolit. compeſceret, ſicut Beda refert libro de Sex ætatibus in Phoca, quod tamen idem declarauerat Iuſtinianus imperator epiſt. ad Innocent. 2. & Valent. vtroq; antiquior, epiſtola ad Theodoſium. Pipinus autem, & Carolus Magnus nihil ſpiritualis poteſtatis in Galliam, vel Germaniam epiſcopo Romano contulerunt: multo enim tempore ante ipſos Leo papa epiſtola 89. & Gregor. libro 4. epiſtola 52. ſcripſerunt ad epiſcopos Galliæ tanquam pontifices Summi, ac ſuperiores eorum. Per id quoq; tempus, antequam Pipinus in regem Franciæ eligeretur, primates, & Galliarum populi relexationē iuramenti ob iuſtas cauſas à pontifice Summo petierunt, vt licitè poſsēt iniquum regem deponere, ac Pipinum ſubrogare, quæ hiſtoria videri poteſt in Paulo Diacono 6. de geſtis Longobard. cap. 5. & Paul. Æmil. lib. 1. & 2. de geſtis Francorum, & Blondo decade 1. lib. 10.

Quid alii damnati.

3. Alij opinati ſunt, Conſtantinum imperatorem dediſſe primatum epiſcopo Romano propter canonem *Conſtantinus* d. 96. Ita poſuit Marſil. de Padua damnatus à Ioan. 22. in ſua quadam Extrauaganti, refertq; Turrecremata libro 2. cap. 42. & lib. 4. in fin. Idem putauit Ioan. Huſs damnatus in concil. Conſtanti-

Reiiciuntur.

ſtantienſ. ſeſs. 14. contra quos illud etiam ſufficit, quòd plane oſtẽderimus exemplis antiquis Romanorum pōtificum, hunc primatum Eccleſiæ Romanæ eſſe multo antiquiorem. Imo, & ipſe Conſtantinus in illo eodem canone confitetur principatum Sacerdotum, & chriſtianæ religionis caput, ab Imperatore cœleſti inſtitutum eſſe: quocirca, quæ ibidem Conſtantin. pontifici Romano largitur (nihil modo de illius canonis authoritate diſputando) partim ad dominium temporale ſpectant, partim ad executionem dignitatis pontificiæ, non ad eius inſtitutionem. Nam licet ante illa tempora, Epiſcopi Romani in totã Eccleſiam haberent authoritatẽ: attamen ob perſecutiones, & alia impedimẽta, non poterant, vt oportebat, ſua vti poteſtate, & Eccleſiam totam gubernare: quod, vt facere liberius poſſent, Conſtantinus curauit.

Quid Lutherus qui etiã expugnatur.

4. Aliter finxit Lutherus dignitatem hanc à Cõſtantino 4. manaſſe, prolato ex Platina teſtimonio, in vita Benedicti 12. ſed eadẽ certitudine Lutherus excluditur ex traditione dicta, & alijs, quæ ante adduximus: Platina verò ſolùm refert, habere olim Imperatores ius quoddam confirmãdi pontificum electiones, cui Conſtantin. 4. ſuo tempore ceſsit: illud porro ius, non niſi conceſsione, & beneficio Sedis apoſtolicæ habuerat, vt infra dicetur.

Aliorum reſponſio.

5. Alij autumant primatum fuiſſe conceſſum Epiſcopo Roman. ab vniuerſa Eccleſia in Nicæn. concilio. ibi namq; datum eſſe priuilegium Romanę ſedi, vt in grauioribus cauſis ad illam ex vniuerſa Eccleſia poſſet appellari. Vnde Melchiades papa epiſt. ad epiſcopos Hiſpan. Damaſ. epiſt ad Proſperũ Zozimus epiſt. ad epiſcopos Africæ, cuius verba in cõcil. 6. Carthag. habentur, & Iulius I. epiſt. ad Orientales, de hac dignitate tractantes, ſolùm eam referunt in Eccleſiæ conſuetudinem, concilijq; Nicæni definitionem, quod ſenſerunt etiam Africani epiſcopi in illo 6. concil. profitentes, ſe obtemperaturos, ſi canon ille Nicænus reperiretur. Idem indicatur in concil. Calcedon. act. 16. & Romano 4. ſub Simacho. Hæc verò ſententia non ſolùm hæretica eſt: ſed ex ipſo vſu, & traditione plane conuincitur falſitatis: atq; ex ipſo etiam concil. Nicæno impugnari poteſt. Nam, vt ſupra vidimus, in plerisq; alijs canonib. pronunciat, veterem eſſe conſuetudinem, vt inter omnes epiſcopos, Romanus primatũ habeat: nullam ergo dignitatem, vel poteſtatem concilium illi attribuit. Sed, vt paulo ante dicebamus, ante Conſtantini, & concil. Nicæni tempora aliundè attributam exercere non poterat, declarauit itaq; cõcilium Nicæn. poſtulante Eccleſia, vt Romanus pōtifex, quoad punctũ illud, de appellationibus, ſuam poteſtatem exequeretur. Adde præterea pontifices Summos omnibus regulis fidei, fuiſſe vſos ad ſuam dignitatem confirmandam, Euangelij teſtimonijs, traditione, conciliorum decretis: neq; oportere, vt omnibus ſimul regulis ſemper vtantur, ſed illa, quæ pro temporum oportunitate, & eorum, ad quos ſermo eſt, capacitate, videtur vtilior & accõmodatior: & quoniam res ſemel in concilijs definitæ ſolent expreſsius, & clariùs retineri: ideo ſæpè allegant concilij definitionem, non inſtituentem, ſed veritatem declarantem, ſic Nicolaus papa epiſtol. ad Michael. Imperator. *Hæc*, ait, *priuilegia à Chriſto Domino ſunt donata, à Synodis celebrata, & honorata*, & Ioannes 2. epiſtola ad Iuſtin. poſtquam dixerat Eccleſiam Romanam cæterarum omnium eſſe Matrem: ſubdit, *Sicut Patrum regula, & Principum ſtatuta declarant.*

Suadetur authoritate.

Reprobatur vt hæretica.

Satisfit ſuaſioni allatę.

Reſponſio vltima erronea.

6. Alij deniq; quanuis admittant pontificiam dignitatem ſemper fuiſſe in Eccleſia, nullumq; omnino initium reperiri poſſe, poſt apoſtolorum tẽpora: negant tamen ab ipſo Chriſto manaſſe, ſed à Petro, & reliquis apoſtolis, iudicantibus expedire, vt Hierarchia Eccleſiæ ad vnum caput reuocaretur. Fundamentum deſumunt ex eo quòd Romanus pontifex frequenter vocatur Petri Vicarius, vt cap. *Ego Ludouicus*. d. 63. & ſæpè aliàs quaſi vices illi⁹ ſuppleat & ideo ab eo ſit inſtitutus: namq; Iulius I. epiſt. 1. apertè docet, apoſtolos voluiſſe Eccleſiam Romanã habere primatum: imo quod difficilius eſt, Anacletus papa epiſt. 2. affirmat apoſtolos voluiſſe Petrum habere primatum. Sed hæc ſententia etiam erronea eſt, & fundamento deſtituta.

Eius fundã.

1. Aſſert. de fide.

7. Dico ergo primo. Dignitas Summi pontificatus, quæ hactenus ſemper fuit in epiſcopo Romano, non ab hominibus, ſed ab ipſo Chriſto immediate creata eſt, & ex ipſius præcepto, & inſtitutione continenter perſeuerat. Concluſio eſt de fide, ad quam confirmãdam non oportet alia inducere quàm quæ dicta ſunt in præcedentibus ſectionibus duabus, etenim in prima oſtendimus Chriſtum Dominum in Petro illam dignitatem inſtituiſſe, in 2. ſtatuiſſe etiam, vt Petro ſuccederetur. Hinc Gelaſius papa in concilio 70. epiſcoporum, Romanam Eccleſiam aſſerit à Chriſto Domino habere primatum: & Anacletus epiſt. 3. negat expreſsè ab apoſtolis habuiſſe. Vnde cum alio in loco dicit apoſtolos ita voluiſſe, loquitur neceſſario de voluntate conſentiẽte in primatum Petri, non de conſtituente: eodemq; modo poteſt exponi Iulius, quãuis etiam aliam admittat expoſitionẽ. Ratio vero concluſionis data eſt à nobis ſect. 2. diſputat. præcedentis, vbi oſtendimus Chriſtum Dominum voluiſſe, & inſtituiſſe regimẽ Monarchicum, quod eſſet maxime conueniens ipſi Eccleſiæ: quare mirum eſt, dictos authores fateri ex traditione etiam apoſtolica primatũ, hunc maxime conuenientem eſſe Eccleſię, & non ad Chriſtum, ſed ad apoſtolos illius inſtitutionẽ velle reuocare: cum præcipue ad Eccleſię fundationem pertineat, neque poſsit talis primatus conſiſtere, abſque ſpeciali Spiritus S. aſsiſtẽtia, quæ non niſi ex ipſius Chriſti promiſsione, & inſtitutione haberi poteſt. Dicitur autẽ (vt omnibus, quæ vltima ſententia afferebat, ſatiſfaciamus) pontifex Romanus vicarius Petri, non proprie: nam veriùs ac magis proprie dicitur vicarius Chriſti, vt loquitur concil. Lugdun. Sub Leone X. Et habetur cap. *Vbi periculum*, de electione in 6. & Bernard. lib. 2. de conſideratione ad Eugenium: ſolùm ergo habet verum ille dicendi modus, quatenus Romanus pontifex ſedet in cathedra, & Sede Petri, & veluti perſonam eius ſuſtinet, non quia ab ipſo ſit inſtitutus.

Oſtenditur authoritate.

Ad Iulium, & Anaclet in nu. præced.

Item ratione ſuadetur aſſertio.

Ad fundam. in n. præced.

2. Aſſertio & notatio pro ea probanda

8. Dico ſecundo. Dignitas Summi pontificatus, à Chriſto Domino inſtituta cum epiſcopatu Romano coniuncta fuit ex Petri ſaltem iuſſu: atque adeo ex eius inſtitutione manauit. Vt probetur aſſertio notandũ, licet Chriſtus Dominus pontificiam hanc dignitatem inſtituerit antequam in cœlum conſcẽderet: attamen non conſtare, præciperetne tunc, vt qui eſſet pontifex ſedem ſuam haberet Romæ, vel loco alio, imo nec conſtare, vt eſſet epiſcopus ordinarius alicuius priuati epiſcopatus: ſic plane perſeuerauit Petrus toto tempore antequam Antiochiæ ſederet: poſtea vero dignitatem pōtificiam coniunctam habuit cum eo epiſcopatu, quam deinde mutauit, & annexuit cum Romano quò illum diuinis præordinationibus (vt ait Leo) anteibant, & honor poteſtatis, & gloria paſsionis. Conſtat ergo has eſſe duas dignitates diuerſas, & ſeparabiles de ſe, vniuerſalis epiſcopatus, videl. & priuatus, ſeu ordinarius vrbis: cum ergo hæ duæ ſemper coniunctæ fuerint, & qui in vna ſuccedit Petro, ſemper in alia ſuccedat: neceſſe eſt, illas duas dignitates ex voluntate, & inſtituto alicuius habentis poteſtatem hactenus ſemper manere coniunctas: ergo ſaltem ex ipſa Petri, ſi de Chriſti voluntate minus conſtat: de qua ſtatim erit dicendum. Nam illæ duæ tantum præceſſerunt voluntates, à quibus hæc coniunctio potuerit manare. Neq; enim fingi poteſt ab vniuerſali Eccleſia, aut à concilio alio manaſſe: quãuis credatur veriſi-

Vide in defẽ. fid. lib. 3. c 13. Salmer. to 4. p. 3. tract. 5.

miſſe in eam rem etiam cæteros apoſtolos conſenſiſſe, vt Iulius I. in dicta epiſt. inſinuabat. Atq; hanc concluſionem intendit Gregor. lib. 6. epiſt. 37. dicens, *ipſe ſublimauit ſedem in qua quieſcere etiam, & præſentem vitam finire dignatus eſt.* Confirmatur, nam Clemens epiſt. 1. quam Anaclet. & Alexand. in ſuis quiſq; epiſtolis magna veneratione recipiunt, & Damaſ. in vita Clemētis ſcribunt, Petrum elegiſſe ſibi ſucceſſorem ipſummet Clementem, cui poteſtatem ligandi, atq; ſoluendi, ſibi à Domino traditam, dedit, & epiſcopum Romanum eſſe voluit: quod etiam confirmat Tertull. de præſcript. hæret. & Rufin. in prolog ad recognitiones Clemētis, aut cuiuſuis antiqui authoris ſit opus. Ex quo facto conſtat Petrum coniunxiſſe dignitatem pontificiam cum epiſcopatu Romano, eodem autē modo, quo Petro ſucceſsit Clemēs: ſiue id fuerit immediate, ſiue poſt Linum, vel Cletū; de quo opiniones circumferuntur: eodem inquam modo Clementi ſucceſsit Anacletus, & huic Euariſtus, & ſic de cæteris quos Iren. lib. 2. cap. 30. vſq; ad ſua tempora duodecim numerat. Et Auguſt. epiſt. 165. vſq; ad ſua recenſet quadraginta, nos verò 230. numerare poſſumus: quos habuiſſe ſemper eundem epiſcopatum, eundemq; modum dignitatis, confirmatur à ſigno, ex fidei ſcil. integritate, quæ ſemper in Romana Sede perſtitit, ad quam nunquam potuit acceſſum habere perfidia, vt Cyprian. ait libro primo, epiſtola 3. ſed incorruptam ſemper ſeruauit Patrum authoritatem, & traditionem, vt ait Hieron. ad Damaſ. Aliæ verò ſedes ferè omnes hæreſibus fœdatæ ſunt, præcipuè patriarchales: & maximè Conſtantin. quæ de primatu contendere auſa fuit. Hoc nimirum ſigno facile intelligitur priuilegium Petro conceſſum, *non deficiet fides tua*, in hanc ſedem fuiſſe translatum, quia nimirum illi coniuncta eſt ea dignitas, cui tale priuilegium debebatur. Tandem ratio afferri poteſt, quia expediebat Summo pontifici certam quandam, & ſtatam habere ſedem, vt mox dicemus. Atqui dubitari non poteſt, quin Petrus, vt pontifex Summus eam deſignare potuerit, ergo &c.

(Probatur iā aſſertio. — Confirmatur ex Clemente Papa. — Item ex Tertull. & Rufin. — Item à ſigno. — Tandem ratione.)

9. Sed iam occurrit 2. quæſt. nu. 1. adducta. An annexio hæc principatus Petri ad Sedem Romanam, quam à Petro dicimus fuiſſe ortam, ita ſit autoritate eius conſtituta, vt ab ipſo ſolo manauerit. An verò ex Chriſti præcepto, & autoritate id egerit: cum enim de hoc nihil ex de fide certum habeamus, varia opinatur Theologi. Sot. 4. d. 24. q. 2 ar. 5. dixit totum hoc negotium eſſe de iure huma o, atq; adeo in poteſtate Summi pontificis ſitum, disiungere dignitatem pontificiam ab epiſcopatu Romano, ſicut poteſt erigere eccleſiam quamlibet in patriarchalem, & iam erectam ſua dignitate priuare, ſi expediuerit, cuius ſententiæ eſſe videtur Palud. tractatu de poteſtate Pap. ar. 2. & 4. Armacha. lib. 2. c. 13. & 14. & alij quidam. Contrariam ſententiam tenent Caietan. opuſculo de poteſtate pap. cap. 13. & 14. Can. lib. 6. de locis cap. 4. & cap. vlt. ad 10. Turrecrem. cap. *Sacroſancta*, d 22.

(2. Dub in hac ſectione. — Soti ſentētia, & cæterorum quos ſequitur Mendoza q. 4 ſcholaſt. num. 11. — Aduerſatur Caietan. &c)

10. Dico nihilominus tertio. Quamuis coniunctio Summi pontificatus, cum Romana ſede ad primariam huius dignitatis inſtitutionem non pertineat, neq; videatur à Chriſto Domino ante aſceſsionem in cœlum ordinata, probabilius tamen, & magis pium videtur, Petrum ex ipſius Chriſti Domini præcepto, & voluntate illam inſtituiſſe. Prior pars, & ex dictis, & per ſe videtur ſatis manifeſta: conſtat enim accidere huic dignitati, per ſe loquendo, eſſe cum hoc, vel illo epiſcopatu priuato, atq; loco coniunctam, non enim exiguo tempore vixit Petrus Summus pontifex ſine certa Sede, atqui ſi interim, permittente Deo, ab Herode fuiſſet occiſus, habuiſſet profecto ſucceſſorem, qui tamen ex vi ſucceſsionis, Epiſcopus Romanus non eſſet. Quod verò ante aſcenſionem Chriſtus Dominus nihil de hoc ordinauerit, patet: tum quia nihil tale habemus ex ſcriptura, vel traditione: tum ex eo quod Petrus ſedem fixit primùm in vna Eccleſia, poſtmodum in altera: tum tertio quia nulla apparet eius rei neceſsitas. Poſterior deinde pars aſſertionis confirmari ſolet illis pontificum teſtimonijs, quibus conficitur Romanum pontificem iure diuino, & ex Chriſti Domini inſtitutione, habere primatum eccleſiæ. Verum quæ hoc tantum exprimunt minime vrgent, neq; hanc concluſionem ij pontifices intendunt, ſed primam tantum, cuius ſignum eſt, quia ſemper confirmant ſuam ſententiam illis Euangelij verbis. *Tu es Petrus*, & *Paſce oues meas.* Alia nihilominus legimus Patrum, & pontificum teſtimonia, quæ indicant poſt aſcenſionem fuiſſe Petrum de hac re peculiariter à Chriſto inſtructum, & monitum. Ita ſentit Innocent. 3. cap. *per venerabilem.* Qui filij ſint &c. Vbi dicit Romam elegiſſe Dominum, ac refert hiſtoriam quod Petro vrbe egredienti Chriſtus occurrerit, ad illamq; reuocauerit: cuius etiam hiſtoriæ meminit Ambroſ. orat. contra Auxenti. Et lib. 5. epiſt. 32. indicatq; Athanaſ. apolog. de ſua fuga, & refert Egeſipus lib. 3. de excidio Hieroſol. cap. 2. Vnde Marcell. papa epiſtol. 2. ad epiſcopos per Antiochiam conſtitutos quæ habetur cap. *Rogamus* 24. quæſt. 1. dicit Petrum, iubente Domino, Sedem Antiochiæ Romam tranſtuliſſe. Leo etiam papa Sermone Sanctorum Petri & Pauli, Auguſtin. & alij patres ſæpe aſſerunt, peculiari Dei ordine factum, vt cathedra Petri Romæ collocaretur. Congruentia afferri poteſt, quia ſicut oportuit Summum pontificem eſſe vnum, & certū, ita oportuit habere certam, & immobilem ſedem, vt remouerentur ſeditiones, & ſcandala, & faciliùs poſſet tota eccleſia ad ſuum caput accedere: oportuit ergo hanc deſignationē fieri ipſius Chriſti Domini authoritate. Quia ſi ſola Petri, vt Summus pontifex erat, voluntate fieret, alterius etiam pontificis voluntate mutari aliquando potuiſſet. Vnde etiam ſumitur probabilis coniectura: nam ſi hæc res pure humana eſſet, aliquando, vel in concilijs generalibus, vel à pontificibus diuerſarum nationum, vel regibus etiam, aut imperatorib. facta fuiſſet mutatio: cùm ergo id nunquam in eccleſia acciderit, ſignum eſt negotium hoc diuinum eſſe, & non prorſus humanum: Quod vero electa fuerit Romana ciuitas potius quam alia, licet ex Chriſti Domini arbitrio potiſsimum pendeat, ſuam quoq; habet congruentiam, nimirum propter amplitudinem vrbis: tum etiam propter Sanctorum martyrum, & principum apoſtolorum ſanguinē ibi effundēdum, tum deniq; vt Dei potentia, & fidei efficacia magis oſtenderetur, *vt quæ fuerat magiſtra errorū fieret diſcipula veritatis*, vt Leo papa notauit, & benè D. Th. 3. p. q. 35 art. 7. ad 3.

(3. Aſſert. bipartita, de qua Bellar. lib 4. de Pontif. c. 4. — Suaſio prioris partis. — Suaſio poſterioris inſuffi. ciens. — Melior ſuā. ſio. — Accedit congruentia. — Alia etiam coniectura.)

11. Dicet quis, aliquando fuiſſe mutatam Romanam ſedem, proindeq; non eſſe de iure diuino. Reſpondetur, præſentiam ſummi pontificis fuiſſe per aliquot annos in Gallia: ſed verum Epiſcopatum ſemper fuiſſe Romæ: nam licet Summi pontifices habitarent Auinione, ſemper tamen perſeuerarunt Romani epiſcopi, nullusq; alius præter ipſos per id tempus eam ſedem occupauit. Vrgebis ſi de iure diuino ſummus pontifex epiſcopus eſt Romanus: ex eodem iure Romæ reſidebit, cùm quiſq; epiſcopus iure diuino reſidere debeat in propria diœceſi: conſequens eſt contra id quod contigit aliquando, ac contingere neceſſe eſſet, ſi Roma vaſtaretur. Fateor teneri papam, ſi commodè poſsit, regulariter reſidere in Romana diœceſi, illud enim, & ad bonū regimen priuati epiſcopatus, & ad totius eccleſiæ cōmune, poſtulatur: at vero ob temporum calamitates coguntur interdum pontifices abeſſe, aut certe principum potētia coacti, vt forte accidit quo tēpore Romana curia erat in Gallia. Quod dicitur de vrbis vaſtatione, credibile eſt Deū nūq̄ permiſſurū, vt portæ

(Obiectio ſoluitur. — Inſtatus. — Reſpōdetur. — Vide in defenſ. fid. lib. 5 cap. 7. nu. 9.)

portæ inferi contra eam præualeant, ob ſanctorum Petri & Pauli ſucceſsionem, Sedis apoſtolicæ dignitatem, ac eccleſiæ totius vtilitatem, & ita intelligimus ſæpe fuiſſe pręteri is temporibus diuinitùs ſeruatam: præcipue tempore Leonis Papæ, vt habet hiſtoria vulgata. Vnde Chryſoſt. 2 ad Theſſal. 2. docet, regnum Romanorum duraturum, vſq; ad Antichriſtum, eumq́ contra Romanum pontificem potiſsime pugnaturum. Idem Hieron. epiſt. ad Algaſiam quæſt. 11. Lactantius lib. 7. cap. 25. Tertull. in apologia. Auguſt. 20. ciuit. cap. 19. Plura vide in Vualdenſ. lib. 2. de fide cap. 41. Roffenſi art. 25. Driedone lib. 4. cap. 3. part. 2. & 3. Echio lib. 1. de primatu Petri cap. 13. & contra Luther. cap. 29. & 30. Pighio libro 3. Hierarch. cap. 12. Turrecrem. lib. 2. cap. 36. & 40. & alijs non paucis.

Refert nonnullos *Mendoſa* q. 4. ſcholaſt. n. 5.

SECTIO IV.

An, & quomodo Summus Pontifex eligi debeat ab hominibus.

Hoc de argumento *Maiolus* to 2. dierum canicul. colloquio 6. Azor tom 2 lib. 4. Iſidor. *Moſconius* lib 1 de Roman Pontif

Arguitur in contrarium. Cõfirmatio.

ORitur ex præcedenti ſectione præſens difficultas: nam ſi pontificia dignitas ab ipſo Chriſto Domino immediate eſt inſtituta, fieri non poteſt, vt ab hominibus conferatur: omnes ergo pontifices, qui ab hominibus, poſt Petrum creati ſunt veri pontifices non erunt. Cõfirmatur. Nam ſi pontifex ab hominibus eligitur, eius poteſtas erit inferior, quàm illa tota cõgregatio hominum, à quibus eligitur, quod eſt contra pontificis dignitatem: ſequela patet, quoniam ita accidit in omni republica, quæ ſuos ſibi eligit magiſtratus, hi enim toti reipublicæ ſemper ſunt obnoxij, ab eaq́ dependent.

Notabile pro reſolutione.

2. Duo ſunt in hac materia diſtinguenda. Alterum eſt deſignatio perſonæ: alterum collatio poteſtatis, & dignitatis: quæ duo interdum coniunguntur, vt cum Chriſtus Dominus perſonam Petri deſignauit, & elegit, illiq́ poteſtatem contulit: interdum vero ſeparantur, vt cum rex aliquem in epiſcopum nominat, perſonam quidem deſignat, non vero impertitur dignitatem, ſed pontifex nominationem regiam approbando, dignitatem confert. Quo poſito.

1. Aſſertio.

3. Dico primo. Quando pontifex Summus creatur, electores perſonam deſignant, ſolus autẽ Chriſtus immediate confert dignitatem, & poteſtatem. Concluſio eſt certa ex his, quæ in præcedenti ſect. dicta ſunt, hoc enim volunt pontifices & patres, cum pronuntiant Romanum pontificem habere à Chriſto Domino poteſtatẽ. Item papa Vicarius eſt Chriſti: ſicut ergo prorex immediate ab ipſo rege inſtituitur, ita & papa, qui eſt veluti pro pontifice Chriſto, ab ipſo creatur. Præterea, ſi eccleſia præberet hanc poteſtatem, poſſet illam limitare, vel augere, vel modum illi præſcribere, vt ſolet pontifex cum epiſcopos creat. Tandem oſtenſum eſt ſupra, & oſtendetur in ſequẽtibus, Chriſtum non dediſſe hanc poteſtatem toti eccleſiæ: ergo nec ipſa poteſt illam dare. De hac porro concluſione legatur Turrectem. libro 2. cap. 44. Caietan. opuſculo primo, de autoritate papæ, cap. 13. & 2. part apolog. capit. 22. Turrian. 1. contra Centur. capit. 18. Solùm notandum Chriſti Domini conceſsionem, quamuis reſpectu huius deſignatæ perſonæ noua ſit: attamen ex priori conceſsione facta Petro, originem habere: atq; etiam moraliter eandem eſſe cum illa, tunc enim ſtabili, vnaq́ voluntate ſtatuit Chriſtus eam Petro concedere, & omnibus eius legitimis ſucceſſoribus: id eſt, loco illius ritè, & canonicè electis, ſeu deſignatis: qua poſita voluntate, neceſsitate quadam hypotetica, communicatur dignitas rite electo. Dices quandocumq́ in electione cuiuslibet magiſtratus, duo illa, deſignatio ſcil. perſonæ, & collatio poteſtatis, ad diuerſos pertinent, is, qui dignitatem confert ius habet non conferendi talem dignitatem, ſi perſona deſignata non ſit digna, nec ſolùm ius habet, ſed interdum ita facit, ac præſertim pontifex in cõfirmatione epiſcoporum: idem ergo faciet Chriſtus Dominus in electione pontificis: ergo cum nunquã conſtet, an perſona digna ſit, & ſufficiẽs ad illud miniſterium, ſi ex vi electionis humanæ non habet poteſtatem, ſed expectanda omnino eſt Chriſti collatio, & veluti confirmatio, nunquam ſatis conſtabit, an Papa electus, verus ſit Papa.

Suadetur multipliciter

Explicatur aſſert.

Obiectio.

Erronea quorundam reſponſio.

4. Reſpondeo, propterea erraſſe quoſdam hæreticos, electum nõ fieri verum Papam, niſi ſit vir probus. Confirmantq́, quia prius interrogauit Chriſtus Dominus Petrum, an ſe diligeret. Imo dixerunt alij, non fore verum Papam, niſi prædeſtinatum, eadẽq́ ratione addere poſſent, verum non eſſe, niſi ſit doctus, & habeat cætera omnia, quæ neceſſariã ſunt illi muneri. Sed hæreſis eſt damnata in Concil. Conſtantienſi, & in genere, contra illam diſputatur in materia de Sacramẽtis, & de clauibus, & alibi. Itaq́ certum eſt, vt Deus conferat infallibiliter hanc dignitatem, nihil aliud requiri, quàm perſona ſimpliciter capacem eius, legitime electam fuiſſe ſiue digna ſit, ſiue indigna: nam Deus, ob maius Eccleſiæ bonum, ita ſtatuit, atq́ exequitur, quia multo eſſet maius eccleſiæ incõmodum carere ſæpius vero capite, ſemperq; poſſe dubitare de illo, quàm habere interdum infirmum: neq; in hoc eſt eadem ratio de Deo, & hominibus: tum quia homo eſt tantum diſpenſator, Deus vero Dominus: tum etiam, quia certò conſtare poteſt, quando ne homo confirmat pręſentationem, in Deo autẽ conſtare non poſſet, abſq; ſpeciali reuelatione, quam non oportuit iugem eſſe in eccleſia, tum deniq;, quia homo nequit inſufficientiam alterius hominis electi ſupplere inſtar Dei, qui per prauum, vel indoctum pontificem poteſt, ſi velit, æque bene prouidere eccleſiæ, ac per alium quantumlibet dotibus ornatum. Porro autẽ Chriſtus Petrum rogauit, an ſe amaret, non quia fundare vellet illam poteſtatẽ in charitate, tanquam neceſſariò fundamento, ſed gratia exempli, vt paſtores intelligerent, quales eſſe deberent: & rectores, quales ab eis oporteret eligi, vt Auguſt. ait de agone Chriſtiano cap. 30. Chryſoſt. lib. 2. de ſacerdotio, & Leo Papa ſerm. 3. de aſſumpt. ſua. Difficultas vero eſt, an requiratur in eligendo pontifice character, vel fides, vt Chriſtus Dominus illi conferat dignitatem, de quo infra occurret locus.

Aliorum error.

Refutantur vtrique.

Vera reſponſio.

2. Aſſertio eiuſq; probatio,

5. Dico ſecundo. Poteſtas eligendi, & deſignandi perſonam, data fuit hominibus. Eſt certa, & neceſſaria, vt patet ex vſu Eccleſiæ, & quia expediens fuit hominum Eccleſiã, humano modo gubernari quoad fieri poſſet, nec erat cõſentaneum ſtatui legis gratiæ, & fidei, vt ſemper de cælo expectaremus ſignum, ad cognoſcendum, quem eligeret Dominus.

3 Aſſertio probatur.

6. Dico tertio. Modus eligendi pontificem, non fuit à Chriſto Domino præſcriptus, ſed Eccleſiæ cõmiſſus eſt. Concluſio eſt certa. Nam conſtat varium fuiſſe in Eccleſia huius electionis modum: ſi autem Chriſtus modum determinaſſet, ille idem & vnicus fuiſſet ſemper in Eccleſia retentus. Antecedens patet: nam Petrus, qui fuit primus Papa ſucceſſorem ſibi delegit Clementem, vt conſtat ex ipſius Clemẽtis epiſtolis, & ex ſecunda alia Alexand. Papæ 1. ad orthodoxos, & ex epiſtola Ioannis III. ad epiſcopos German. ex cap. *Si Petrus*, & cap. *Vnde*, 8. q. 1.

Obiect. contra aſſert.

7. Sed contra. Nam Clemens re vera non fuit ſecundus pontifex à Petro: non ergo ab eo fuit electus. Antecedens ſumitur tum ex Canon. miſſæ, vbi Linus & Cletus ante Clement. numerantur: tum ex varijs patribus, & hiſtorijs. Irenæus enim lib. 3. c. 3. Anacletum poſt Linum cenſet, deinde Clementem (vbi irrepſiſſe arbitror nominis errorẽ, vt pro *Cleto Anacletum* poſuerit) idem ſentit Hieron. de ſcriptoribus eccleſiaſticis in Clemente: Euſeb. vero lib. 3. hi-

ſtor.cap.14. Linum poſt Petrum collocat, tum Clementem: idem habet Aug epiſt.165. Iam vero Epiphan.ſerm.27. & Platina, Linum, & Cletum prius numerant. Propter hæc Turrecrem.lib.2.cap.51.negat Petrum elegiſſe Clementem, qui ſibi ſuccederet, ſolumq; nominaſſe illum, vt poſtea eligeretur, ſed hoc manifeſtè facit contra dicta, ipſorum pontificum in citatis epiſtolis.

Solutio Turrecrematæ reiicitur.

Verior reſpõſio duplex.

8. Vnde dicendum eſt, vel Clementem fuiſſe quidem à Petro electum, ſtatim vero poſt mortem Petri renuntiaſſe, ac noluiſſe ſuccedere, quod ſentit Epiphan.ſupra: vel certe probabilius, Clementem de facto immediate ſucceſſiſſe Petro, ita Damaſ.in põtificali, Tertull. de præſcript. Hæret. Ruffin.in præfatione Recognitionum Clementis ad Gaudenſ. Et indicant pontifices citati, ac Leo 2.in epiſt. decretal. Linus ergo extitit coadiutor Petri, eo viuente Romanamq; eccleſiam gubernabat illo abſente, ipſiq; ante Petrum defuncto, Cletus in eodẽ munere ſuffectus eſt: tandem vero mortuo Petro, Clemẽtis eius ſucceſſoris, Cletus itidem quamdiu vixit coadiutor fuit: ob idq; hi duo inter epiſcopos Romanos numerãtur. Vide Turrian.lib.3.contra Centur.cap.10. Poſt Petrum vero nullus pontificum ſibi eligit ſucceſſorem, quamuis Epiphan.ſupra id videatur tribuere Lino, & Cleto. Sed & ſub dubio loquitur ac potius de conſecratione epiſcopali, quàm de iuriſdictionis poteſtate: quare licet non ſit omnino certum, probabilius tamen eſt, quod ſtatuimus. Itaq; in initio Eccleſiæ electio Summi pontificis à Clero Romano, & epiſcopis qui Romæ eſſent peragebatur, vt colligitur ex Cypriano lib.4.epiſt.2. Vbi de electione Cornelij loquitur, & Euſeb.lib.6.hiſtor.capit.21. dum de Fabiano ſcribit: atq; etiam Damaſo in pontificali.

De hac re Baron an Chriſti 69. ànu 35 Bellar lib. 2 de Rom.põt. c.5. Azor to 2 lib 6.c 6.

Poſt Petrum Papa non deligit ſucceſſorem.

Quorundum laicorũ conſenſus, olim in electione papæ.

6. Expectabatur autem in hac electione populi conſenſus, non vt ſuffragia ferret in electione, ſed teſtimonium vitæ, & morum eius, qui eligebatur: de quo vide cap.*cum longe*, d.63.& cap.*electionem*, d.79 & Cypr.lib.1.epiſt.4.& libro 2.epiſtola 5. Poſtea vero etiam conſenſus Imperatorum cæpit expectari, ita vt non cenſeretur omnino firma electio donec Imperator aſſentiret, quod priuilegium interdum fuit per tyrannidem vſurpatum, vt ab Henrico V. tempore Paſchalis ſecundi. Interdum falſo confictum, vt de quodam Othone refertur cap. *In Synodo*. diſt.63. interdum vere datum ab ipſis pontificibus, vt de Carolo Mag. & Pipino habetur cap. *Adrianus*, eadem diſt. 63. quod ſtatim renuntiauit Ludouicus eorum ſucceſſor, ibid. cap. *Ego Ludouicus*. Quamuis poſtea alij tentauerint illud repetere, de quo multa Pighius lib.3.de Eccleſ. Hierarch.cap.13.& Paludan. lib.de republ. Eccleſiaſtica cap.7. Turrecr. & alij.

Vide etiam Bellar. lib.2. de Pont. c.17

Nunc dictus conſenſus nõ attenditur.

10. Tandem vero Adrianus ſecundus ſtatuit, vt in electione pontificis nullius ſæcularis principis cõſenſus obſeruaretur: atq; etiam propter abuſum, conſenſus populi prætermiſſus fuit: per ſe ergo huiuſmodi laicorum conſenſum nunquam fuiſſe neceſſarium, conſtat ex concilio Romano ſub Simacho papa, ex 6. ſynodo generali, & multis quæ congerit Gratian. illa diſt.63.& 34. poſtmodumq; Gregorij VII.& Vrbani tempore, electio Romani pontificis cardinalibus commiſſa eſt, vt patet ex cap. *In nomine Domini*. diſt.23. Et cap.1.d.77.& cap. *Licet exemplo*, de electione, & cap. *Vbi periculum*, eodem titulo in 6. Et Clementina *Ne Romani*, eodem titulo, & ex concil. Conſtant. ſeſs 8. Vbi damnatur Vuiclef. qui hanc cardinalium electionẽ negabat eſſe legitimã, de quo Vualden. 2. doctrin. fidei antiquæ art.3.c.39. Iuo Carnot.3.decret. Hugo de S. Victore libro 2.de Sacramentis p.3.cap.14. De origine vero, & dignitate cardinalium. Vide Turrecremat. Pighium, & Paduanum ſupra citatos, Villa Diego, & alios in to.13. tractatuum part.2.

4 Aſſert bipartita.

11. Dico quarto. Ad Sedem apoſtolicam præcipue ſpectat præſcribere, & ordinare modum eligendi Summum pontificem, quod ſi de eo nihil eſſet ſtatutum, & Sedes vacaret, electio ad omnes eccleſiæ epiſcopos pertinebit. Priorem partem bene docuit Caietanus, probaturq; primo, quia modus eligendi pontificem, qui nunc eſt in eccleſia, præcipue fundatur in legibus, & ſtatutis ipſorũ pontificum: ergo ipſe vſus eccleſiæ docet hoc pertinere ad Summum pontificem. Secundo, cum papa ſit eccleſiæ caput, in eo eſt ſuprema poteſtas gubernandi eccleſiã: ad eum ergo ſpectat prouidere in rebus maxime neceſſarijs. Vna vero ex his, & grauiſsima eſt electio Summi pontificis: ergo, &c. Tertiò, Quia vix alia ratione potuiſſet continuari legitima ſucceſsio pontificum ab initio eccleſiæ vſq; ad hoc tempus. Nam ſi ſolus pontifex non potuiſſet modum electionis præſcribere, pertinuiſſet hoc ad vniuerſam Eccleſiam, ſeu concilium generale: nunquam autem per longam annorum ſeriem quicquã eſt de hac re ſtatutum, aut ordinatum in concilijs generalibus: ſignum ergo eſt, à principio pontifices Summos autoritate propria ſtatuiſſe modum electionis, qui pro ratione, aut neceſsitate temporum retentus fuerit, vel eadem autoritate mutatus, tandemq; permanſerit is qui nunc viget in Eccleſia, atq; in concilijs generalibus eſt confirmatus duobus videl. Lateranẽſibus ſub Nicolao I. & Alexandro 3. & in Lugdun. vno, alteroq; Vienenſi.

Prior pars probatur.

Secundo.

Tertiò.

Obiect. 1. ex Palud. & Turrecrem.

12. Oppones. Si hæc poteſtas apud pontificem reſideret, poſſet vtiq; nunc ſua autoritate hunc eligẽdi ritum abrogare, & nouum introducere: itẽ poſſet eligere ſucceſſorem ſibi: & ſtatuere, vt omnes in poſterum idem præſtarẽt, alioſq; electionis modos tollere. Deniq; poſſet electionem committere ſolis laicis. Propter hæc, & ſimilia Paludan. de poteſtate Eccleſiæ ſentit contra hanc concluſionẽ, & in idem inclinat Turrecr. cap.51. aſſerens periculoſum eſſe, ſi vnius hominis iudicio, quod falli, ac fallere poteſt, Summi pontificis electio credita ſit. Vnde diſtinct. 79. capit. vltimo, Summi pontificis electio Sacerdotibus, & ſpiritualibus de populo commiſſa dicitur. Reſpondetur tamen mirandum non eſſe, poteſtatem hanc vni homini eſſe datam, cui Chriſtus Dominus totam Eccleſiam tradidit, quia ſicut exiſtimamus non permiſſurum Deum, tantæ poteſtatis abuſum in magnum Eccleſiæ detrimentum: ita credendum eſt non permiſſurum, vt circa electionem pontificis aliquid decernatur, quod intolerabilem errorem contineat.

2.

3.

Cap. vlt. d.79

Vera reſolut.

Ad 1. obiect.

13. Vnde ad primam obiectionem reſpondeo, non videri dubium, quin poſsit papa modum eligendi, qui nunc viget in eccleſia, mutare, vt bene defendit Caietan. & Vict. contra Paludan. & alios: ac ſuadetur: quia non eſt minor poteſtas hodie in pontificibus, quã fuerit in antiquioribus: ergo ſicut illi mutarunt antiquam eligendi formam, ita & hi mutare poterunt. Itẽ forma hæc, ſiue modus eligendi, non eſt diuini iuris, vt oſtenſum eſt: ergo poſitiui: poteſt autem papa mutare omne poſitiuum ius: ergo, &c. Tandem aduerſarij admittunt, poſſe inuerti hunc modum à concil. generali: ergo potiùs à papa, qui ſuperior eſt, poterit inuerti. Imo quod Paludan. & alij aiunt concilium generale, Sede vacante congregatum poſſe eligendi modum, ſine papæ autoritate innouare: veriſimile mihi non eſt, tum quia totum illud concilium inferioris poteſtatis eſt, quàm pontifex, cuius authoritate eſt modus ipſe introductus, & confirmatus, tum quia vt oſtendimus, hoc negotium non eſt per ſe primo commiſſum epiſcopis, ſed pontifici, & ideo poſtquam ab eo ſemel decretus eſt, ab omnib. epiſcopis ſeruandus venit: niſi forte cardinales ſua eligendi poteſtate adeo abuterentur, vt in legitima electione Summi pontificis non conuenirent: talis enim euentus iam ad ſecundam partem concluſionis poſitæ reuocaretur.

Concilium ſolum nequit modum electionis papalis mutare.

Ad 2 obiect. in nu 12. reſponſio Victorię.

14. Ad ſecundam illationem quidam facile concedunt poſſe pontificem nominare ſibi ſucceſſorem. Ita Victor. relect. 2. de poteſtate Papæ q. 2. num. 2. & 3. ac poteſt colligi ex Symmacho cap. *Si tranſitus* diſt. 79. Ratio vero ſumitur ex argumento facto: nam ad Papam ſpectat definire modum, quo ſibi ſuccedatur, ſed vnus eorum eſt: vt anteceſſor ſucceſſorē nominet, qui neq; includit repugnantiam, nec apertam præ ſe fert indecentiam: ergo, &c. Confirmatur. Quoniam Papa ſtatuere valet, vt eo viuente eligatur ſucceſſor, ad eum modum quo pro imperatore eligitur: valet præterea hanc nominandi Pontificis prærogatiuam vni ſoli perſonæ concedere, vt Oſtienſi Epiſcopo, v.g. poteſt item indulgere epiſcopo, vt eligat ſibi ſucceſſorem cap. *Petiſti* 7.q.1. & 8.q.1 non ſemel: ergo, & ipſe idem poterit efficere: cur enim non ſibi tribuat, quod alijs poteſt? Deniq; oſtendimus Petrum id egiſſe, neq; conſtat permotum fuiſſe ſingulari priuilegio, aut reuelatione: fecit ergo ex ordinaria poteſtate.

Contra victoriam Caiet. &c. & Azor to. 1. lib. 4. c. 5. q. 3

Eorum fundam. infirmū

15. Contrariam ſententiam ſequuntur Caietan. Turrecr. Paludanus ſupra, citatur etiam Cardinalis cap. *in nomine Domini* d. 23. cap. *Si Petrus* 8.q.1. Armacha lib. 1. cap. 15. & 19. Eorum aliqui fundamentum ponunt, quòd eligere ſucceſſorem, ſit prohibitum iure diuino omnibus eccleſiæ prælatis, vt colligitur ex Hilario Papa, cum concil Romano cap. *Plerique* 8. q. 1. Non eſt vero firmum fundamentum, quia prohibitio iuris diuini, nō ſatis conſtat, imo hoc ipſum eſt, quod quæritur: ac præcipuè, quia de alijs epiſcopis non liquet ea prohibitio, vnde ex priuilegio id plane valent: textus vero adductus cōtra eos agit, qui propria autoritate id vſurpabant ac ſi iure poſſent, vt eccleſiaſtica beneficia in hæredes tranſmitterent: alia vero ratione vtitur Caiet. quòd ſucceſſor nulliter electus ſit à Papa, ne duo pontifices ſimul dentur: mortuo autem pontifice eligente, non obliget electio, quæ in vita ipſius effectum non habuit, vt videre licet in priuatis epiſcopis: quæ profecto ratio efficax non eſt, conſtat enim Chriſtum Dominum potuiſſe poteſtatem pontifici concedere, vt ipſe deſignet perſonam, cui immediate poſt mortem ſuam, Chriſtus ipſe iuriſdictionem pontificiam concedat. Vnde vero non ita conceſſiſſe probabitur? Aliud ergo fundamētum ſatis probabile eſt, hanc poteſtatem eligendi ſucceſſorem non fore futuram in ædificationem, ſed in deſtructionem: nam facile eueniret, vt *hæreditate poſſideretur Sāctuarium Dei*. Quod perpetua etiam traditio confirmat, nullum enim poſt Petrum, legimus id feciſſe: cum tamen multi caſus occurrerint, in quibus id videri poſſet eccleſiæ maxime opportunū ad vitāda ſchiſmata &c. Vnde iuxta hanc ſententiam dicendum, Chriſtum Dominum ſtatuiſſe, vt electio Pontificis pēr clerum fieret, quod Anacletus etiam indicat cap. vlt. d. 79. modum tamen præſcribendum reliquiſſe Summo pontifici. Nec vero Symmachus in alio textu affirmat, Papam nominare ſibi ſucceſſorem: ſed poſſe agere cum electorib. de perſona aptiori, & digniori, vt ad id muneris eligatur: nam olim electores cum pontifice, vt bene exponit Gloſſa, de ſucceſſore deliberabant.

Alterum fundam. ex Caietan.

Probatur fundam.

Confirm. traditione.

Ad caput ſi tranſitus in num. pręced.

Authoris iudicium de reſponſionib. in nu. 14. & 15

16. Propoſitæ opiniones duæ habentur probabiles. Ego tamen nec ſimpliciter concederem dictam poteſtatem pontifici, nec negarem ſimpliciter: poteſt ergo Papa ordinare modum electionis, iuſtum tamen, & vtilem Eccleſiæ, quiq; non ſit in deſtructionem eius, ſed in ædificationem. quare ſi tentaret prædictum eligendi modum tanquam ordinarium præſcribere: is minime valeret, neq; eſſet obſeruandus, quia plane vergeret in perniciem Eccleſiæ. Vnde apertam contineret iniuſtitiam: attamen ſi in raro caſu, vrgente aperta Eccleſiæ neceſſitate, id faceret, iuſte faceret legitimaq; poteſtate vteretur, vt arbitror, vt rationes pro Victor. factæ

probant: & per hæc, reſpondetur ad tertiam illationem, negando ſequelam: ſcil. fieri poſſe, vt hæc poteſtas eligendi ſolis laicis committatur, nam eſſet intolerabilis abuſus, & graue incommodum Eccleſiæ: quod etiam contrarius Eccleſiæ vſus confirmat, ac licet ad electionem laici nonnulli admittantur in caſu vrgente, non videtur extra pontificis poteſtatem, ſitum eſſe.

Ad 3. obiect. in num. 12.

17. Secunda pars concluſionis procedit contra opinantes, Pontifice decedente, cum nihil de modo eligendi ſucceſſorem diſpoſuerit, electionem deuolui ad vniuerſam eccleſiam, ſeu fideles omnes. Quæ ſententia eſt prorſus falſa, & ad errores Lutheranorum accedens, contendentium eccleſiæ miniſtros à populo creandos eſſe: eſt præterea ferè impoſſibilis, quomodo enim cuncti fideles ad electionē conuenirent? Deinde conſtat Sacerdotum, & præcipuè Summi pontificis electionem ad laicos non pertinere, de quo multa in decretis diſt. 62. 63. & 69. Videatur etiam Pighius libro primo de eccleſiaſtica Hierarchia cap. 13. & 16. Eſt autem concluſio contra Caietanum in Apolog cap. 21. Qui vult eo in caſu electionem pertinere ad Clerum Romanum, quod Papa iure diuino ſit Epiſcopus Romanus, & in qualibet eccleſia deficiente epiſcopo, vel ſuperiori alio, qui prouideat, electio ſpectat ad Clerum quaſi naturali iure, ſicut ad principes reipublicæ attinet principis electio, quando deeſt ſucceſſor: verum ex hac ipſa ratione probatur noſtra concluſio, quam Victoria ſupra numero 21. defendit: nam electio capitis cuiuſuis reipublicæ, per ſe pertinet ad primores reipublicæ, deficiente ſucceſsione: Sed Papa caput eſt totius eccleſiæ: ergo vbi nihil eſſet ab eo, vel alijs pontificibus ſtatutum, electio illius pertineret ad principes eccleſiaſticos, nimirum epiſcopos: Ex quo ſoluitur fundamentum Caietani, nam cum papa eligitur, primò, & per ſe eligitur caput totius Eccleſiæ, & ideo magis ex hac parte penſandum eſt, ad quos pertineat electio. Confirmaturq; ex can. *Si duo* d. 79. Vbi decernitur, ſi duo de papatu contendant, ac res ſit dubia, illum debere permanere, quem vniuerſitatis conſenſus elegerit, & ita factum eſſe in concilio Conſtantien. notiſsimum eſt.

Poſterior pars aſſerit impetit ſententiā pene hæreticam.

Ponitur etiā cōtra Caiet.

Eius ratio à nobis potius.

Confirmatur etiam ex cap. Si duo.

18. Dices difficillimè omnes epiſcopos conuenire: præcipuè, ſi careant capite, quod eos conuocet, ac deſignet locum, &c. Occurrendum, in rebus humanis non poſſe omnia incommoda vitari, & caſum, de quo loquimur, eſſe rariſsimum, & in re grauiſsima: neq; euenturum vnquam ſine magna Eccleſiæ perturbatione, ideoq; grauiſsimo etiam remedio illi ſubuenire oportere, quale eſt Concilium generale epiſcoporum, quod licet difficile congregatu ſit in eo caſu, non eſt tamen impoſsibile, ſuppoſito Hierarchico ordine Eccleſiæ. Nā præter epiſcopos ſunt archiepiſcopi, primates, patriarchæ ſuperiores, ergo poſſent pręcipere, & conuocare inferiores: ſupremi vero deberēt inter ſe conuenire, quod facile poſſent, cum ſint pauci numero, habeantque iam certa priuilegia, & dignitatis ordinem.

Inſtantia ſoluitur.

19. Sed quæret vltimo aliquis, An electus debeat neceſſario eſſe de numero Cardinalium? conſtat quidem non fuiſſe id per ſe neceſſarium, attamen vſus Eccleſiæ ita habet, ac fieri oportet, vt dixit Stephanus Papa cum Concilio in c. *Oportebat* & cap. *Nullus* diſtinctione 79. Nihilominus crediderim, ſi aliquis extra Collegium Cardinalium legitime eligeretur, electionem fore ratam, & firmam, quia non video, quo iure, ita reuocata ſit electio paſsiua ad perſonas Cardinalium, vt aliàs nulla ſit habenda.

Dubium de quo Azor. to. 1. lib 4. c. 5. q. 6. Moſconius lib 1. de Roman. Pontif cap. 3.

SECTIO V

An certa fide conſtare poſſit, hunc hominem eſſe verum Pontificem, & Eccleſiæ caput.

Senſus quæſtionis.

SIcut in ſuperiori diſput. De Eccleſia ſectione 9. diximus, vt eſſe poſsit vtilis, & infallibilis fidei regula, oportere, non ſolum in confuſo illam eſſe creditam, ſed etiam determinate, & in indiuiduo, hanc eſſe, vel illam, quam oculis cernimus, & hoc ſenſu appellari *viſibilem*. Ita nunc quærimus, an ſimili modo verus pontifex viſibilis ſit in indiuiduo, & determinate, ita vt non ſolùm credamus eſſe in Eccleſia vnum Summum caput, quod Romæ ſuam Sedem habet, ſed etiam eſſe hunc hominem, quem oculis cernimus. Videtur ergo non poſſe, quia Deus nunquam id reuelauit. Secundo, quia eſt res humana & contingens, pendẽs ex teſtimonio paucorum hominum, & ex multis circumſtantijs valde dubijs, vt an ſit baptizatus, an rite ordinatus, &c. Tertiò, quia eſt res cui poteſt ſubeſſe falſum, accidit enim aliquando eſſe reputatum pontificem, qui talis non erat. Quarto. Vſu eccleſiæ conſtat eos, qui verum pontificem negant in indiuiduo, non exiſtimari hæreticos: Vnde à Patribus dicuntur non errare contrà fidem, ſed contra charitatem, ſcindentes vnitatem.

Pars negans ſuadetur 1. 2. 3. 4.

Eius ſequaces Cano, Vega, & alii.

2. Propter hæc argumenta aliqui ex Catholicis negant, poſſe immediate fide teneri, hunc eſſe verum pontificẽ, ſed ſolum certitudine quadam morali: quam ſufficere dicunt, vt teneamur illi obedire in omnibus, etiam credendis rebus, quas de fide eſſe definierit. Hi ſunt Turrecremata lib. 4. Summæ part. 2. cap. 9 ad finem Albertin. de agnoſcen. aſſert. &c. quæſt. 5. ad fin. Caiet. 22. quæſt. 1 art. 3 in reſpon. ad Bañez 22. quæſt. 1. art. 10. in prioribus commentarijs dub. 2. ad 2. Cano, & Vega quos retuli diſput. 6. ſect. 4. num. 3. Cordub. lib. 1. quæſt. 17. §. 2. Caſtro lib. 1. contra hæreſ. capit. 9 circa med. à Chriſtian. Axiomata lib. 2. art. 6. cap. 11. & alij. Eſt vero in his authoribus, nonnulla differentia, ſaltem in modo loquẽdi. Quidam enim, & ſi negent haberi immediate de fide hunc pontif. Verb g. Gregor. XIV. eſſe verum pontif. volunt tamen eſſe mediate, eo quod ex vna de fide, quod rite electus ſit verus pontif. & altera naturaliter nota, quod hic ſit rite electus, colligatur. Verum nos diſtinctionem hanc alibi confutauimus. Alij dictam concluſ. fidem ſapere aiunt, ex eodem fundamento, quod ex vna de fide, & altera naturaliter cognoſcibili eruatur. Itaq; vnó verbo appellare poſſunt Theologicam. Alij tandem ſimpliciter pronunciant ad fidem non pertinere. Mihi tamen placet contraria ſententia: atq; adeo ſicut Chriſti Eccleſia viſibilis eſt hæc numero, ita habere poſſe hoc numero caput viſibile, atq; adeo de fide eſſe hunc hominem, qui communi Eccleſiæ conſenſione acceptus eſt, vt caput Eccleſiæ, cui ipſa tenetur obedire, eſſe verum Eccleſiæ pontificem Petri ſucceſſorem. Probatur primo ex Concilijs, atq; ante omnia in Bulla Martini V. apud concil. Conſtantien. diſponitur: ab hæreticis, qui Eccleſiæ Catholicæ reconciliari volunt, primum omnium exigendum eſſe, An credant Papam canonice electum, qui pro tẽpore fuerit (eius nomine expreſſo) eſſe ſucceſſorem Petri, & habere ſupremam poteſtatem in Eccleſia Dei, eſt ergo hoc, vt pontifex ſupponit, de fide credendum, neq; infra certitudinem fidei proponitur, res immediate credenda à pontificibus. Deinde concilia non diſtinguunt inter verum pontificem in communi, & hunc, qui nunc ſedet cum omni conſenſione Eccleſiæ: ſed eadem veneratione, & fide complectuntur: ſic certe Chalcedonenſe concilium recipit nominatim Leonem Papam 6. Synodus Agathonem. Mileuitan. Innocentium tertium: & ſic de cæteris. Secundo ſi nunquam conſtat catholica fide, hunc eſſe verum pontificem, conſequenter neque conſtare poteſt, hoc eſſe verum concilium, quod non minus hæreticum eſſet, quàm negare vera eſſe 4. euangelia, vt dixit Mag Gregor. ſiquidem verum concilium formaliter includit verum pontific. atq; ob talem incluſionem dicimus nos, tam immediate de fide eſſe Chriſtũ eſſe animal, viuentem, ſubſtantiam, atq; eſſe hominem: quare ſi de fide catholica nunquam eſſet hunc eſſe verum pontificem, neq; de tali fide eſſent vnquam eius decreta quod eſt hæreticum. Videatur decretum Leonis papę cap. *De libellis*, d. 20. Imo neq; catholica veritas, & certitudo huius numero Eccleſiæ poſſet rectè conſiſtere, quia hæc maximè pendet ex coiunctione cum vero capite, requiritq; veros, ac legitimos ſacerdotes, paſtores, & eccleſiaſticam Hierarchiam: at hæc omnia pendẽt ex eo, quòd verus, & legitimus põtifex in indiuiduo ſit certus, & qua ratione poſſum dubitare de hoc pontifice, potero & de anteceſſore, atq; adeo de tota retrò ſerie. ergo de veritate epiſcoporum, & cardinalium, qui ab his creati ſunt: atq; ita ruet tota certitudo veræ Eccleſiæ, & Hierarchici ordinis: quomodo argumentantur hæretici contendentes à tempore ſaltem Vrbani papę defeciſſe veram ſucceſſionem: hinc enim ſatis ſibi videntur inferre, iam non poſſe eſſe certum, an verè Summo pontifici ſuccedatur, aut vbi gentium vera Eccleſia viſibilis extet. Vnde præterea arguitur tertio ex poteſtate definiendi res fidei, & obligandi ad credẽdum definita: impoſsibile enim eſt teneri me ad credendum ea, quæ hic homo definit, vt dicta à Deo, niſi etiam tenear ad credendum de fide, hunc hominem habere à Deo poteſtatem definiendi, & aſsiſtentiam Spiritùs S. poteſtatemq; ad me obligandum vt credam, quæ ipſe definit: hoc autem eſt plane credere hunc hominem Summum eſſe pontificem.

Vide ſupra diſp. , ſect 11 diſp. 6. ſect 3. n. 10. & ſect. 4. n. 5 & 7. Azor. tom 2. lib 5. cap. 5. q 4. & c. 11. § obiicies.

Verior aſſert.

Oſtenditur 1. ex Concil.

2 ex ratione ab incõmodo.

3. Ex poteſtate ipſa papali

3. Nec vero intelligi poteſt, quod quidam reſpõdent, ſat eſſe certitudine morali credere hunc eſſe verum pontificem, cum pontifex ſolùm ſe habeat, vt applicans, & proponens fidem, diximuſq; in ſuperioribus, ex parte proponẽtis ſufficere certitudinem moralem ad credendum: illud enim verum eſt conſiderãdo res propoſitas in ratione credibilium; & quatenus aliàs iam definitæ ac certæ à proponente proximo, ſeu miniſtro Euangelij prædicantur: ſecus vero eſt de eo, quem oportet me amplecti, vt infallibilem regulam fidei, eius ſcil. materias definientem. Quod declaratur à ſimili, vt enim, quæ in Scriptura continentur, fide diuina credantur, non ſat eſt, certitudine morali, ſed fide Catholica oportet credere ipſam ſcripturam eſſe diuinam: tam eſt autem regula fidei pontifex, quam ſcriptura, vt patet ex diſput. 5. ſect. 5. Ratio vero eſt, quia, quæ in Scriptura continentur, vel à pontifice definiuntur, vt verè ſint, non pendent tantum ex eo, quod credibile ſit etiam euidẽter, hanc eſſe ſcripturam, vel hunc eſſe Summum pontificem: ſed ex hoc, quod vere ita ſit ac infallibiliter: oportet ergo tanta certitudine credere vere ita eſſe, quanta creduntur ea, quæ ipſe definit.

Aduerſariorum euaſio.

Reiicitur.

4. Propter hæc ergo alij negantes etiam, de fide haberi hunc eſſe verum pontificem, volunt nihilominus eſſe de fide hunc hominem qui certitudine quadam morali in tota eccleſia habetur verus pontifex, verè, & ritè efficere omnia, quæ efficit verus pontifex, & gaudere priuilegijs omnibus aſsiſtẽtiaque Spiritus S. Petro, & legitimis ſucceſſoribus eius promiſsis. At hæc ſententia in eaſdem incidit difficultates, quas vitare conatur. Et præterea, vt mihi videtur, propriam vocem ignorat, & contradictoria dicit. Explico ſingula: primo, vnde quæſo magis conſtat hunc hominẽ à nobis exiſtimatum pontificem, gaudere in re ipſa priuilegijs Summi pontificis, quàm eſſe vere Summum pontificem? non enim vnum magis altero reuelatum eſſe dicetur, & vtrumq; pendet ab exiſtimatione quadam hominũ morali:

Aliorum euaſio.

Expugnatur 1.

2. morali. Imo inuoluit hæc ſententia, quippiam non recte a ſe ſolùm, ſed etiam falſum, ſcilicet, priuilegia omnia Summi Pontificis, & poteſtatem alicui dari, qui non ſit verus Pontifex, nam Chriſtus Dominus non cuicumq; ſed Petro, & ſucceſſoribus legitimis
3. dixit *quodcumq; ligaueris &c.* Deinde, vt hæc ipſa ſententia ponit, dari valet Pontifex exiſtimatus, tātum modo: demus vero ita eſſe; poterit ergo etiam eſſe non Sacerdos: numquid igitur ille, ſi ſacramentaliter abſoluere tentet, aut conſecrare, id perficiet? Nullo modo: contrarium enim aſtruere hæreticum eſſet, non ergo habet poteſtatē omnem, quam habuit Petrus per illa verba *quodcunq; ligaueris &c.*

Effugium aliud præcluditur multipliciter.

5. Dicent fortè habere omnem poteſtatē quoad actus, ſolius iuriſdictionis, non autem ordinis. Sed obeſt primo. Quia plenaria iuriſdictionis poteſtas fundatur modo aliquo in poteſtate ordinis, ita vt neceſſariò illā prærequirat, neq; cōſiſtere valet plena Sūmi Pontificis poteſtas, quæ ad Eccleſiæ gubernationem pertinet, ſeparata à poteſtate interiori, & in pœnitentiæ foro: imo in Pontifice propriè, non duæ ſunt poteſtates, ſed vnica eminens, atque vtramq; comprehendens. Vnde tandem concludo, contradictionem inuolui, aſſerendo hunc hominē habere ſupremam poteſtatem iuriſdictionis in totam Eccleſiam, ac negando, de fide haberi, eundem eſſe Summum Pontificem: quia iam affirmaretur definitionem, vt ita loquar, conuenire in hunc hominem, non autem definitum: idemque pronuntio de credendo hunc hominem habere poteſtatem definiendi, ſeu actu verè definiuiſſe ex aſsiſtentia Spiritus ſancti: nam hæc omnia pertinent ad iuriſdictionem inſeparabilem à verò Pontifice. Vnde etiam intelligitur Quo modo, ipſi negantes haberi de fide, hunc eſſe verum Pontificem, poſsint nihilominus credere fide, quæ ab illo definiuntur, nam re ipſa, ac de facto credunt illum eſſe Pontificem, cùm credant habere poteſtatē, ac Summi Pontificis priuilegium: ex quadam autem ignorantia putant ſe non credere. Vnde ex ignorantia incidunt in quandam veluti contradictionem.

Ad 1 argum. in nu. 1.

6. Ad 1. argumentum in principio factum reſpondemus, illud eſſe à Deo reuelatum quo modo reuelatum eſt, hāc eſſe Eccleſiam veram, quare cum reuelauit Petrum eſſe caput Eccleſiæ, pariter reuelauit generaliter de omnibus eius ſucceſſoribus, ſolùmq; deeſt ſufficiens propoſitio huius, vel illius cōtinēti ſub illa reuelatione: talis verò propoſitio habetur per vniuerſalem teſtificationem, approbationem Eccleſiæ: quod planè explicatur, & confirmatur à ſimili & caſu, numquam enim videtur Deus reuelaſſe Epiſcopum Romanum, eſſe potius Pontificem Summum, quàm Alexandrinum, quia nunquam hoc expreſſit Deus, ſed in confuſo tantum dixit, quando reuelauit Petro dignitatem, & ſucceſsionem, quia talis reuelatio ſeſe oſtendit, & cadit in eos Epiſcopos, vel in eorum Epiſcopatum, in quo Petro ſucceditur, poſtquàm illa ſucceſsio ſufficienter eſt Eccleſiæ propoſita per traditionem, vel vniuerſalem conſenſionem, quando vero intelligendum ſit dari ſufficientem propoſitionem, ita vt omnes obliget, quibuſdam videtur tunc dari: cum ritè, & verè electus, atq; adeò verus Pontifex proponitur: & hoc quidem ſufficiens eſt, vt ex præcepto obedientiæ, & charitatis teneamur tali Pontifici obedire, atque vt non poſsit quiſpiam iure ab illo diſiungi, ſine ſchiſmate: attamen loquendo, vt re ipſa loquimur de aſſenſione per fidem, fortaſſe non erit ſufficiens propoſitio, donec moraliter conſtet illum eſſe acceptatum à tota Eccleſia, & pacificè poſsidere ſuum primatum, atque adeo poſſe obligare omnes fideles ad credendum quicquid definierit: tunc enim certiſsimè credendum eſt, non poſſe accidere errorem in vniuerſali Eccleſia in re adeò graui: qualis eſſet deceptio in ipſa viua regula fidei credenda, nam is error æquipararetur errori in fide: ſi enim regula poſſet eſſe falſa, etiam regulatum, atque ſi intolerabilis error eſſet in Eccleſia, quando tota crederet librum aliquem eſſe canonicum, qui verè non eſſet, cum tamen ille ſit quædam regula fidei inanimata, multo intolerabilius eſſet errare in viua regula: quin potiùs, ſi circa hanc poſſet ſemel dari error in vniuerſali Eccleſia, numquam eſſet verum, illam habere certam, & infallibilem regulam viuam fidei ſibi loquentem, Chriſti nomine.

Hunc hominem eſſe verum Pontificem; vt proponatur ſufficienter.

Ad 2. argum. ibid.

7. Ad ſecundum reſpondetur, ita pendere hanc veritatem ab humano teſtimonio, ſicut pēdet fides à proponente, & ideo nihil derogare certitudini fidei: de aliis porro conditionibus requiſitis, dicendum, illas per ſe primò non pertinere ad fidem, ſed eſſe quaſi concluſiones Theologicas, quæ conſequutione quadam inferuntur, ſicut enim ex fine ſequuntur media, ita ex eo quod Deus cōtulit Eccleſiæ, vt numquam erret, & vere ſemper vtatur regula in rebus fidei credēdis, conſequēter ſpeciali cura diſponit, vt is, qui ad talem dignitatem eligitur, eas omnes conditiones habeat, quę ad illam verè ſuſcipiendam ſunt neceſſariæ.

Ad 3. ibid.

8. Ad tertium negatur antecedens, nulla enim de ea re extat hiſtoria fide digna: accidit quidem aliquando Eccleſiam non agnoſcere pro tempore aliquo verum, & certum paſtorem: conſpiraſſe autem totam in vnum falſum caput, exiſtimando ſcilicet, verum eſſe Papam, qui verus non eſſet, numquam accidit: neq; ex priori incommodo poteſt argumentum ſumi ad poſterius, non enim ſunt paria, quòd enim Eccleſia aliquo tempore non agnoſcat certum paſtorem, eſt quidem non paruum Eccleſiæ detrimentum, tamen non exponit illam periculo falſorum dogmatum, & perpetui cuiuſdā, & quaſi irreparabilis damni, quia omnia illa, quæ per id tēpus efficiuntur à Pontificibus dubiis, valida eſſe nequeunt ſine vera authoritate Pontificia. Vnde non exiſtimantur certa, donec per indubitatum Papam ſtabiliantur: ſi verò falſus Pontifex, indubitatus haberetur, omnia ab illo definita, & facta certiſsima exiſtimarētur, cum tamē infallibilia non eſſent.

Ad 4. ibid.

9. Ad quartum reſpondetur id fortaſſe contingere, quia noſtra hæc ſentētia de fide non eſt. Secūdo dicitur, omnia ſchiſmata fere ſemper naſci priuſquàm verus Pontifex abſq; controuerſia ab vniuerſa Eccleſia receptus ſit, ſi tamen homo aliquis, vel Eccleſia particularis nunc negaret obedientiam V. G. Gregorio XIV. negando ſimul eſſe illum verum Pontificem Petri ſucceſſorem, non video quo modo poſſet ab hæreſi excuſari magis, quàm ſi negaret Romanum Epiſcopum Petri ſucceſſorem eſſe.

SECTIO VI.

An verus ſemel Papa, neceſſariò dum viuit exiſtat Papa, vel poſſit aliqua ratione à dignitate cadere.

1 Aſſert. probatur ex iure.

Dico primò Pontificem poſſe voluntate ſuā dignitatem deponere. Ita definitur cap. primo, De renuntiatione, in 6. & ita aliquando contigiſſe liquet ex hiſtoriis: controuerſia verò eſſe poteſt, an vt renuntiatio eius valeat, oporteat expectare Eccleſiæ conſenſum, vel ſaltem Cardinalium, quę quidē ad Canoniſtas magis, quàm ad nos ſpectat. Ego autem cenſeo id non eſſe neceſſarium, tum quia Pontifex eo loco ſimpliciter docet, poſſe liberè reſignare: tum etiam quia alii Epiſcopi, vel prælati, ideo non valent tam liberè reſignare prælaturā, quia Papam habent ſuperiorem, cuius conſenſum expectare debeant. Hic verò nullum talem habet, & ideo ſicut ſine ſuperiore inſtituitur: ita ſine ſuperiore renunciat, vt ibi Gloſſa dicit.

Dubium in quo arguitur pro Parte negant.

2. Quæſtio præcipua eſt, an contra voluntatem propriam poſsit priuari: quia non apparet, à quo priuetur: à Deo enim immediatè numquam deponitur, cum non extet lex diuina ordinaria de ea re, nec ſpectandum ſit, vt extraordinario modo id faciat Deus. Rurſus. Neq; ab homine depoſitio à Pōtificatu fieri poſſe videtur, quia Papa non habet in terris ſuperiorem Cap. *Nunc autem*, d. 12. In hac re ſunt opiniones, aſtruentes vtroq; modo poſſe Pontificem dignitate priuari, propter diuerſas cauſas.

Aliorum opinio affirm.

Nam in caſu hæreſis, aiunt ab ipſo Deo immediatè deponi, nullo ſpectato hominum iudicio. Ita Turrecremata libro 2. cap. 102. libro 4. 2. part. à c. 18. Auguſt. de Ancona de poteſtate Papæ art. 5. Palud. in Opuſc. eiuſdem argumenti, Driedo libro 1. de libertate Chriſtian. c. 14. Caſt. 2. de iuſta hæreticorū punitione c. 22. & 23. Simanchas inſtitut. cathol. c. 21. Iacobat. 7. de conciliis art. 1. Salmeron. tom. 12. tract. 83.

Eorum fundam.

Fundamentum eſt, quia omnis iuriſdictio eccleſiæ fundatur in fide, iuxta id 1. Corin. 3. *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id quod poſitum eſt, &c.* Quod exponens Auguſtinus de fide, & operibus c. 16. *Si Chriſtus* inquit *eſt fundamentum, etiam fides Chriſti*: & ad Coloſſ. primo *in fide fundati*. Si ergo fides eſt fundamentum eccleſiæ, ergo, & eſt fundamentum Pontificatus, ac Hierarchici ordinis ipſius eccléſię.

Confirm. 1.

Confirmatur, nam propterea Matth. 16. videtur Chriſtus petiiſſe priùs à Petro confeſsionem fidei, quàm illi hanc dignitatem promitteret.

Confirm. 2. ex Patribus.

Confirmatur ſecundò: ſæpe enim Patres indicant nullum fide carentem poſſe habe e iuriſdictionem in eccleſia. Cyprian. relatus Cap. *Nouatianus* 7. q 1. Cap. *Didicimus* 24. q. 1. Ambroſ. Cap. *Verbum* de pœnitentia q. 1. Gelaſius Papa. cap. *Achatius* 1. & Alex. Secundus cap. *Audiuimus* 24. q. 1. Auguſt. epiſtola 48. ad Vincent. & lib. de paſtoribus, Diuus Thom. 2. 2. quæſt. 39.

Confirm. 3. ex ratione.

Confirmatur tertiò vulgari argumēto, quia hæreticus membrum eccleſiæ non eſt: ergo nec caput. Item hæreticus nec ſalutari debet, ſed omnino vitari, vt Paulus ad Tit. 3. & Ioannes in epiſtola 2. docet: ergo multominus obediri: deniq; hæreticus Pontifex Chriſtum negat, & veram eccleſiam: ergo ſe ipſum, & ſuam dignitatem, ergo eo ipſo dignitate priuatur.

2 Aſſert. de qua etiam lib 4 de legib. c. 7. fin.

3. Contra hanc ſententiam dico ſecundò. In nullo caſu etiam hæreſis priuatur Pontifex ſua dignitate, & poteſtate immediatè ab ipſo Deo, abſq; hominum præeunte iudicio, & ſententia. Ita hodie communiter opinantur. Caietanus de authoritate Papæ c. 18. & 19. Soto 4. d. 22. quæſt. 2. art. 2. Cano 4. de locis c. vltimo ad 12. Cordub libro 4. quæſt. 11. Et infra agentes de pœnis hæreticorum alios referemus, ac generaliter oſtendemus iure diuino, non priuari quempiam dignitate, & iuriſdictione Eccleſiaſtica propter culpam hæreſis;

Ratio à priori.

nunc breuiter ratio à priori redditur, quia cum ea ſit grauiſsima pœna, vt ipſo facto incurratur, oportet iure diuino expreſſam eſſe, nullum autem ius tale inuenitur, quod, vel generaliter id ſtatuat de hæreticis, aut ſpecialiter de Epiſcopis, aut ſpecialiſsimè de Papa, nec item certa traditio de eo habetur: nec verè cadere poteſt Pontifex ipſo facto à ſua dignitate propter ius humanum, tum quia illud eſſet latum vel ab inferiori, ſcilicet concilio, vel ab æquali, nempe prædeceſſore Papa: at neuter horum habet vim coactiuam, vt punire valeat Pontificem æqualem, vel ſuperiorem quare, &c.

Inſtantia ſoluitur.

4. Dices poſſe haberi legem interpretatiuam iuris diuini. Eſt tamen hoc commentitium quia nullum tale præfertur ius diuinum: præterea nulla hactenus à conciliis, vel Pontificibus lata lex eſt, quæ id ius diuinum interpretetur. Confirmatur. Quia eiuſcemodi ius pernicioſum eſſet eccleſiæ, minimè ergo credendum eſt fuiſſe à Chriſto inſtitutum: probatur antecedens, quia ſi Papa hæreticus occultus eſſet, & ipſo iure à dignitate caderet, omnia ab eo facta irrita forent.

Altera inſtantia Reiicitur 1.

Dices hanc rationē non probare ſaltem de hæretico notorio, & publico. Sed obſtat, quia ſi hęreticus etiam exterior, occultus tamen, adhuc poteſt eſſe verus Papa, eadem ratione poterit, eſto delictum fiat notum, quandiu de illo non pronunciatur ſententia, tum quia nullus incidit in pœnam, niſi vel ipſo facto, vel per ſententiā: tum etiam, quia ſic maiora incommoda ſequerentur: incideremus nimirum in dubium quanta deberet eſſe infamia, vt à dignitate cadere cenſeretur: ſequerētur ergo ſchiſmata, & perplexa omnia redderentur, præcipuè ſi poſt infamiam per vim, vel modo alio retinet ſedis poſſeſsionem, pluresque actus ſui muneris exerceret.

Reiicitur 2.

Confirmatur ſecundò vrgentiſsimè, quia ſi accideret, Papam hæreticum fieri etiam exteriorem, ſed occultum, qui poſtea reſipiſceret ac verè pœniteret, omnino euaderet perplexus: nam ſi per hæreſim cecidit à dignitate, debet omninò Pontificatu cedere, quod eſt grauiſsimum, & ferè contra ius naturæ, ſe nimirum prodere: retinere autem Epiſcopatum non poſſet, quia intrinſecè malum eſſet. Vnde ipſi etiam contrariæ ſententiæ authores fatentur in eo caſu poſſe retinere Epiſcopatum atque eſſe reuera Papam, quæ eſt communis ſententia Canoniſtarum cum Gloſſa, Cap. *Nunc autem* d. 21. Ex quo ſumitur contra eos apertum argumentum, nam per pœnitentiam non reſtituitur à Deo Papalis dignitas, ſicut gratia, inauditum eſt enim, qui verus Papa non ſit, à Deo fieri Papam ſine hominum electione, & miniſterio.

Reiicitur 3.

Tandem fides non eſt omnimodè neceſſaria, vt homo ſit capax ſpiritualis, & Eccleſiaſticæ iuriſdictionis, poſsitq; exercere veros actus talem iuriſdictionem exigentes, ergo, &c. Antecedēs patet manifeſtè quippe in extrema neceſsitate Sacerdos hæreticus poteſt abſoluere, vt in materia de pœnit. & cenſur. docetur, quod non fit ſine iuriſdictione.

Ad fundam. contrarium in nu. 2.

5. Ex quo fundamentum contrariæ ſententiæ ruit, ſicut enim fides non eſt fundamentum neceſſarium ad poteſtatem ordinis, quæ ſuo modo præſtantior eſt, ita neque iuriſdictionis: ad hæc nullus, vt credo, author dicet cum probabilitatis vmbra, per ſolam interiorem hæreſim amitti dignitatem Papalem, quanuis ſit certum amitti fidem.

Ad 1. Confirm. ibid.

Nec adducta teſtimonia ſunt ad rem: quia non eſt ſermo de fundamento iuriſdictionis, aut dignitatis Eccleſiaſticæ, ſed de primario fundamento totius Eccleſiæ, & iuſtificationis, ac omnium bonorum ſpiritualium, quod eſt Chriſtus, & fides eius: nec etiam ex facto Chriſti cum Petro, ſumitur probabile argumentum: aliàs eodem modo diceret aliquis, charitatem eſſe fundamentum Pontificiæ dignitatis, quia etiam Chriſtus, Petrum interrogauit, an ſe amaret:

Ad 2.

ſolum ergo, vt ſupra etiam diximus ſectione quarta numero quarto, voluit Chriſtus oſtendere, quæ eſſent neceſſaria in Pontifice, vt conuenienter poſſet munere ſuo fungi, & eodem ferè modo loquuntur Patres, qui præterea volunt hæreticum mereri omni dignitate, & iuriſdictione priuari: interdum etiam agunt de priuatis Epiſcopis, ſuppoſito iure Eccleſiaſtico, de quo infra dicemus.

Ad 3.

Ad tertiam confirmationem vnico verbo reſpondetur: Papam hæreticum non eſſe membrum eccleſiæ, quoad ſubſtantiam, & formam, qua conſtituuntur membra Eccleſiæ, eſſe tamen caput quoad officium, & influxum: quod non eſt mirandum, quia non eſt primum, & præcipuum caput ſua virtute influens, ſed quaſi inſtrumentale, & vicarium primi capitis, quod potens eſt influxum ſpiritualem membris tribuere, vel per caput æneum: proportionali enim ratione per hæreticos interdum baptizat, interdum etiam abſoluit, vt dictum eſt.

3. aſſertio communis.

6. Dico tertio. Si Papa ſit hæreticus, & incorrigibilis, cum primum per legitimam Eccleſiæ iuriſdictio-

dictionem ſententia declaratoria criminis, in eum profertur, deſinit eſſe Papa. Eſt communis Doctorum, colligitur ex Clemente primo, epiſtola prima. Vbi ait Petrum docuiſſe, hæreticum Papam eſſe deponendum. Fundamentum autem hoc eſt, quia grauiſsimum foret nocumentum Eccleſiæ talem habere paſtorem, nec poſſe ſibi ſubuenire in tam graui periculo, præterea contra dignitatem Eccleſiæ facit, ſubditam manere hæretico Pontifici, neque poſſe illum à ſe depellere: nam qualis eſt Princeps, & Sacerdos, talis ſolet exiſtimari populus: hoc item confirmant rationes prioris ſententiæ, illa præcipuè quod hæreſis, *vt cancer ſerpit*, propter quod malum, hæretici quoad fieri poteſt, vitandi ſunt, multo vero magis paſtor hæreticus: quomodo autem vitari poteſt, ſi paſtor eſſe non deſinat?

Vnde colligitur. Fundatur ab incommodo.

1. dubium circa aſſertionem. Quorundam reſponſio.

7. Circa hanc verò concluſionem ſunt nonnulla explicanda. Primo, à quo ferri debeat huiuſmodi ſententia? quidam enim dicunt à Cardinalibus ferendam, & potuiſſet quidem Eccleſia hanc cauſam illis committere, præcipuè ſi ex conſenſu, vel ordinatione Summorum Pontificum ita eſſet ſtatutum, ſicut de electione factum eſt: ſed non legimus hactenus iudicium hoc illis eſſe commiſſum: ideoque dicendum, per ſe pertinere ad omnes Eccleſiæ Epiſcopos, nam cum illi ſint ordinarii paſtores, & columnæ Eccleſiæ, ad illos credendum huiuſmodi cauſam intereſſe, & cum ex iure diuino non ſit maior ratio de his, quàm de illis, atque iure humano nihil de hoc ſit ſtatutũ, neceſſariò dicendum, ſpectare ad omnes, atque adeo ad generale Concilium, & ita communis ſententia Doctorum habet. Viderique poſſunt quæ circa hoc punctum fuſe ſatis tractat Cardinalis Albanus in opere de Cardinalibus, quæſtione trigeſima quinta, & habetur inter tractatus editionis anni 1584. in tomo decimo tertio, parte ſecunda.

Verior reſponſio.

2. dubium. Reſoluitur dupliciter.

8. Tunc autem occurrit ſecundum dubium, quomodo poſſet tale Concilium legitimè congregari, cum legitima congregatio ad Papam ſpectet? Reſpondetur primo, fortaſſe non oportere cogi proprium Concilium generale eſſe que ſatis in ſingulis regionibus Concilia Prouincialia, vel nationalia conuocari ab Archiepiſcopis, vel primatibus; & omnia in eadem ſententia conuenire. Secundò cum Concilium generale conuenit ad res fidei definiendas, vel ad vniuerſales leges ferendas, tunc oportere, vt legitimum ſit à Papa indici: ad hoc verò negotium, quod peculiariter Pontificem ipſum concernit, eique quodammodo contrarium eſt, legitimè congregari poſſe vel à Collegio Cardinalium, vel ex conſenſu Epiſcoporum, atque ſi Pontifex tentaret huiuſmodi congregationem impedire non fore illi parendum, quia contra iuſtitiam & commune bonum, abuteretur ſumma poteſtate.

3. dubium.

9. At hinc oritur tertia dubitatio: Quo iure poſſit ab illa congregatione Papa iudicari, cum eſſet illa ſuperior? Qua in re Caietanus ſe mirè vexat, ne cogatur admittere Eccleſiam, vel Cõcilium ſtare ſupra Papam, in caſu etiam hæreſis: tandem verò concludit, ſupra Papam quidem ſtare, vt priuatam perſonam, non vt Papam, ſed non ſatisfacit diſtinctio: nam eodem modo poſſet affirmari, Eccleſiam iudicare Papam valere atque punire, non vt Papam, ſed vt priuatam perſonam; item quia Papam ſuperiorem eſſe in quantum Papam, nihil eſt aliud quàm eam perſonam ratione dignitatis, eſſe exemptam ab omni iuriſdictione hominis alterius, & habere iuriſdictionem in alios, vt patet de quacumque alia dignitate: & explicatur; nam dignitas Pontificia non facit ſuperiorem abſtractè, & metaphyſicè, ſed reuera, & in indiuiduo ſuperiorẽ nulli ſubiectum: ergo, &c. atque ita intellexit rem hanc concilium tempore Marcellini congregatum, cum declarauit *primam ſedẽ à nemine iudicari*, id enim dixit de illamet perſona Marcellini, quæ priuata profecto erat; ita quoq; refert Nicolaus Papa epiſtola ad Michaelem Imperatorem. Vbi meminit ſimilis decreti editi in Concilio Romano ſub Syluestro, & plura ſtatim afferemus.

Caietani reſponſio confutatur.

10. Alij ergo fatentur, Eccleſiam in caſu hæreſis eſſe Pontifice ſuperiorem: ſed difficile hoc dictu eſt. Nam Chriſtus Dominus Papam conſtituit abſolutè ſupremum Iudicem; Canones etiam indifferenter, & generaliter id affirmant, ac tandem Eccleſia nullum actum iuriſdictionis exercere valet in Papam, neque confert illi poteſtatem eligendo, ſed perſonam deſignat, cui Chriſtus per ſe confert poteſtatem: quando ergo Eccleſia Papam hæreticum deponeret, non ipſa, tanquam ſuperior id præſtaret, ſed ex conſenſione Chriſti Domini iuridice declararet eum hæreticum eſſe, atque adeo prorſus indignum Pontificis dignitate, tuncque ipſo facto immediatè à Chriſto deponeretur, depoſituſque maneret inferior, ac poſſet puniri. Addendum verò, quanuis Eccleſia ante ſuam declarationem nihil poſsit in hæreticum Papam, per modum ſuperioris, & habentis iuriſdictionem in illum; naturali tamen iure ſuæ defenſionis, poſſe illum coercere, ſi forte nocumentum aliquod machinetur in Eccleſiam, aut congregationem Concilij generalis impedire conetur. Vnde vero conſtet, iure diuino ſtatim deponi Pontificem lata Eccleſiæ ſententia; Reſpondeo primò, iam attuliſſe me teſtimonium Clementis ex ore Petri. Secundò ſacras Scripturas, quæ præcipiunt vitare hæreticos, hoc ſatis indicare. Tertiò ex communi conſenſu Eccleſiæ, & Pontificum id haberi. Quarto rationem naturalem ita docere: quia non eſt credendum Chriſtum deſtituiſſe Eccleſiam omni remedio in tanto periculo, quod verò adduxi, maximè accommodatum apparet cauſæ, de qua diſputamus.

Aliorum reſponſio difficilis.

Facilior reſponſio.

Declaratur occurrendo tacite obiectioni, cui concinit author lib 4. contra Iacobum cap 6. nu 17. Multipliciter.

11. Dubitari poteſt quartò, de Papa ſemel hæretico, ſed iam emendato? Caietanus ſupra docet non debere aut poſſe deponi, quòd iam hæreticus non ſit, vt habetur in capite *Dixit Apoſtolus*, vigeſima quarta, quæſtione tertia, colligique poteſt ex facto Marcellini capite *Nunc autem* diſtinctione vigeſima prima, vbi Gloſſa annuit, & capite *Si Papa* diſtinctione quadrageſima. Vbi Canoniſtæ id opinantur, & videtur planè vera ſententia præcipuè cum moderamine Caietani, admonendum ſcilicet eſſe hæreticum Papam ſemel ac iterum, reſipiſcentemque non eſſe deponendum: Quod ſi nimium fuerit contumax, vel certè relapſus, crediderim poſſe, & debere deponi, etiamſi errorem corrigat, & perſeuerantiam iuret, iuxta id primæ ad Timoth. tertio *hæreticum hominem poſt primam, & ſecundam monitionem deuita*: imò ait Iacobatius libro octauo de Concilio, articulo ſecundo, planam eſſe mentem Canoniſtarum, hoc procedere quando Papa incidit in hæreſim, nondum ab Eccleſia apertè damnatam, animaduerſuſque ſtatim reſipiſcit, quod ſi errauerat contumaciter, contra veritatem iam apertè definitam, nihil eſſe expectandum, ſed ilico deponendum, tum quia is iam cenſetur ſemel ac millies admonitus, neque poſtea vrgendus erit maiori authoritate, quàm ſit ea, à qua deſciuerat, tum quia ſemper grande imminet periculum ne illius conuerſio ficta ſit. Quæ certè omnia probabiliter dicta ſunt: procedunt tamen ſupponendo verum Pontificem poſſe incidere in hæreſim. Quod licet multi veriſimiliter affirment, mihi tamen breuiter, & magis pium, & probabilius videtur, poſſe quidem Papam, vt priuatam perſonam errare ex ignorantia, non tamen ex contumacia. Quanuis enim efficere Deus poſsit, vt hæ-

4. dubium. Reſponſio Caietani.

Quo pacto dicta reſponſio ſit acceptanda.

Vide Bellar. lib 4. de Summo Pontifice à c. 7.

Deus Papam hæreticum nunquam permittit.

vt hæreticus Papa non noceat Eccleſiæ, ſuauior tamen modus diuinæ prouidentiæ eſt, vt quia Deus promiſit Papam definientem nunquam erraturũ, conſequenter prouideat, ne vnquam ille hæreticus ſit. Adde, quod hactenus in Eccleſia nunquam accidit, cenſendum ex Dei ordinatione, & prouidentia accidere non poſſe. Vide Pighium libro 4. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ c. 8. Simancas in inſtitutionibus catholicis titulo duodecimo, numero decimo quarto. Et idem incommodum ſequeretur, ſi occultus hæreticus in Papam eligatur, quod nullus quem viderim negat eſſe poſſibile: ſi ergo tale quid accideret, non videtur dubitandum, poſſe eiuſmodi Pontificem cum ſua hæreſi perſeuerare. Quidquid verò ſit de his caſibus, credendum omnino eſt, Deum nunquam permiſſurum, vt Eccleſia ad eas anguſtias deueniat, quas dubia ſupra tacta ſupponunt. Nam ſi talis quiſpiam Pontifex inciperet Eccleſiam adminiſtrare, vel illum Deus confeſtim de medio tolleret, vel certè prouideret, qua ratione tantum malum breui extingueretur, vt in caſibus minùs vrgentibus videmus hactenus ſemper feciſſe.

5. Dubium. 5. Ex quibus iam expediuntur duo alia, quæ occurrebant dubia. Quintum erat ſi Papa innocens, probaretur hæreticus, num poſſet deponi, atque ſi

1. Reſpõſio. deponeretur an teneret factum. Primò ergo negarem talem caſum eſſe poſſibilem, non ſolùm, quia Spiritus ſanctus non permitteret rem adeo pernicioſam vniuerſæ Eccleſiæ, verum etiam, quia non poſſet Pontifex probari nocens iuridicè, niſi poſt legitimum Concilium ad eam cauſam congregatum, non poſſet autem congregari legitimè niſi poſtquã inciperet eſſe notorium, ac ſatis manifeſtum crimẽ Pontificis, difficile autem creditu eſſet falſum crimen, quodque numquam ipſe publicè profeſſus eſt,

2. Reſponſ. eſſe poſſe omnibus exiſtimatum euidens. Secundò admittendo caſum: non poſſet in illo deueniri ad iuſtam ſententiam depoſitionis, quia ſi ipſe innocens eſt, facilè abiurabit omnem hæreſim, & probaliſsima ſaltem ſigna ſuæ innocentiæ oſtendet, qui autem ita ſe geret, non poterit iuſtè deponi, vt diximus.

3. Reſponſ. Quod ſi tandem fingatur caſus in quo iuſtè poſsit ita damnari, vt ſi falſis criminationibus accuſaretur, probareturque relapſus: dicendum in eo caſu, ipſum teneri ad obediendum, & propter dubium, quod eſſe poſſet in Eccleſia de vero paſtore, obligari ad renuntiandum ſponte, vt maximũ

Vide tom de cenſur. diſp. 4. ſect. 7. à nu. 8.

Eccleſiæ damnum euitetur. Quod ſi forte renuntiare detrectet, crediderim manere vere depoſitum, quia ſententia eſt ſimpliciter iuſta, nec poteſt alio modo, Eccleſiæ ſufficienter ſubueniri.

6. Dubium expeditur. 13. Sextum dubium erat, quid in præſenti quæſtione dicendum, ſi Papa exterius tantum eſſet hæreticus? Reſpondendum breuiter: ſi vi coactus idololatriæ actum exerceat, vel hæreſi ſubſcribat, poſteaque fateatur inuitum ſe id feciſſe, ac neget ſe ita ſenſiſſe, vel adhuc ſentire, non poſſe eo in euentu condemnari, aut deponi, vt ex facto Marcellini cõſtat; attamen ſi voluntariè deliberaſſet, & tanquã ex propria ſententia exteriùs profeſſus fuiſſet hæreticam doctrinam, quicquid ſit de interiori eius fide, eadem ratione, & modo contra eum procedi poſſet, qua contra quẽlibet alium hæreticum, tum quia Eccleſia de interioribus, ſeu occultis minimè iudicat: tum quia non minus noceret Eccleſiæ talis Pontifex, quàm ſi eſſet verus hæreticus. Vnde ſi in hęreſi perſiſteret vſque ad condemnationem, & depoſitionẽ: quantumlibet interius numquam amiſiſſet fidem, ſententia valeret, effectumque ſortiretur: nec de illius dictis curandum eſſet, quicquid aſſeueraret ſe numquam interius fidem negauiſſe.

3. Aſſertio de qua lib. 4. contra Iacob. c. 6.

13. Dico quartò. Extra caſum hæreſis, non poteſt verus, & indubitatus Pontifex, etiamſi iniquiſſimus ſit dignitate ſua priuari. Eſt certa, & communis concluſio, Diui Thomæ in quarto, diſtinctione decima nona, quæſt. 2. art. 2. quæſtiuncula tertia, ad ſecundum, & aliorum in eadem diſtinctione agentium de fraterna correctione: Caietani opuſcul. de authoritate Papæ, parte prima, cap. 27. Turrecremat. libro 2. cap. 98. & ſequentibus, & illorum quos in cap. 93 adducit. Item Antonin. tertia parte, titulo 22. cap. 4. § 3. Auguſtin. de Ancon. q. 5. Iacobat. libro 9. de Concil. art. 12. habetur etiam inter tractatus tomo 13. parte 1. à pag. 342. editionis 1584. Turrian. libro de Pap. & Concil. Albert. Pighij lib. 6. de Hierarchi. Eccleſ. cap. 14. & 15. Cordub. libro quarto, quæſt. 6. Probatur primò quia Papa quantumuis iniquus, verus eſt Papa: ergo habet ſupremam poteſtatem: ergo illi eſt obediendum iuxta id 1. Petri 2. *non tantum bonis, & modeſtis: ſed etiam dyſcolis.* & Matth. 23. *ſuper cathedram Moyſis.* Rectè Tertullianus libro de præſcript. capite 3. *Ex perſonis probamus fidem: non ex fide perſonas?* Colligitur etiam ex Luc. 12. *Quis putas eſt fidelis ſeruus &c.* quaſi non aliam eſſentialem formam poſtulet, quàm fidem. Vnde omnes Pontifices ſupra citati, ſicut affirmant, in cauſa hæreſis poſſe Eccleſiam de Summo Pontifice ferre iudicium, ita ſimpliciter id ipſum negant extra illum caſum, & hoc ſenſu paſsim pronuntiant Papam à nemine iudicari. Vide citatos in concluſione tertia. Certè Adrianus Papa ſecunda epiſtola Synod. ad octauam ſynodum, vt habetur etiam actione ſeptima, & Canone 21. in tomo 4. Concil. dicit non eſſe afferendas accuſationes contra Papam, ad generale Concilium: neque (ſi afferantur) propterea ferendam eſſe de illo ſententiam. Concilium quoque Lateranenſe ſub Alexandro Tertio, & habetur cap. *licet* de electione, docet Sedem Romanam non habere in terris à quo propter ſua crimina iudicetur, & idem habetur in Extrauaganti. *Vnam Sanctam* de maioritate, & obedientia. Idem confeſsi ſunt Patres illius Concilij pro facto Marcellini, & habetur cap. *Nunc autem*, diſtinctione 21. in qua diſtinct. multa alia referuntur præcipuè ex Nicolao Papa epiſtola ad Micha. Imperatorem, Vbi veritatem hanc rectè confirmat. Idem docuit Concilium congregatum in ſimili cauſa tempore Sixti Papæ, atque ipſe Sixtus cap. *Mandaſtis*, 2. quæſt. 5. Pariter etiam Concilium aliud tempore Symachi habetur ſecundò tomo Conciliorum. Item aliud Romæ coactum tempore Caroli Magni, qui de vita Leonis Tertij inquiri, & iudicari volebat, reſpondit verò Concilium, ſedem Apoſtolicam omnium Eccleſiarum caput à nemine iudicari. Habetur in 3. tomo Conciliorum in Leon. 3.

Probatur primo.

Vide Bellar. lib. 2 de Rom. Pontif. cap. 26.

Euaſio. 15. Dicet aliquis hæc ſolum probare Pontificem non poſſe iudicari directè, vt inferiorem: poſſe tamen iuridicè declarari delictum eius, quo ritè declarato, ipſo iure diuino Papa depoſitus cenſeatur, ſicut etiam de hæreſi dicebamus. Videtur enim par ratio, quia non minus incommodum poteſt afferre Eccleſiæ iniquus Pontifex per alia crimina, quàm per hæreſim: ac naturale ius eſſe videtur, vt è medio tollatur Princeps tyrannus, aut paſtor ouium diſsipator. Vnde, & Chriſtus membrum abſcindere conſulit pro ſalute corporis. Occurrendum, potuiſſe quidem Chriſtum Dominum ita conſtituere ſi voluiſſet, non feciſſe tamen, vt omnia teſtimonia adducta probant, dum ſolùm excipiunt caſum hæreſis, ſicut etiam conſtat ex Bonifacio ſecundo in capite *Si Papa* diſtinctione 40. Et capite *Electionem* diſtinctione 79. capite *Oues* ſecunda quęſtione ſeptima, & cap. *Nemo* cap. *aliorum*, cap. *cuncta*, 9. quæſt. 3. & alia multa quæ adducit Turrecremata ſupra cap. 102. Vnde Auguſt. 2. contra epiſtolam Pitilian. c. 51. *Cur criminaris*, inquit, *cathedram Apoſtolorum, in qua Petrus ſedit &c.* Idem ſcribit libro 1. cap. 2. & libro 2. contra epiſtolam Parmeniani c. 11. Neque certè expediuiſſet, Chriſtum ita conſtituere, primò ne occaſio

Reiicitur authoritate.

Reiicitur etiam ratione multiplici.

occaſio ſumeretur multorum ſchiſmatum, facili enim negotio excogitarentur crimina quæ depoſitione digna iudicarentur. Secundo quia multo maior eſt ratio de hæreſi, per eam enim conſtituitur Pontifex extra Eccleſiam: & ideo meritò excludendus venit, vt ineptus ad illam regendam. Tertiò hæreſis crimen certum eſt ac deſignatum: ſi verò ad alia crimina licentia extenderetur, nullius eſſet terminus accuſationum, & calumniarum. Denique ſi aliter res eſſet conſtituta, poſſent oues ſe gerere erga paſtorem tanquam iudices, & ſuperiores, quod eſt contra rectum ordinem, & rationem.

Contra 4 aſſertionem ſentit Gloſſa, &c.

16. Porro contra ipſam concluſionem ſentit Gloſſa cap. *Si Papa* diſtinctione 40. Et conſentiunt Canoniſtæ quidam, aliique cum Abbate capi. e *Significaſti* de electione, volunt ſcilicet Papam deponi poſſe ob notoria crimina illa quæ graue ſcandalum afferant Eccleſiæ, ſi tamen incorrigibilis oſtendatur. Argumenta eorum referunt Caietanus, & Turrecremata ſupra & Bellarmin. libro ſecundo de Romano Pontifice, à capite vigeſimo ſeptimo.

Eorum argumenta ex ratione ſoluuntur.

Quædam verò ſumuntur ex naturali ratione, quæ à nobis inſinuata iam ſunt, & ferè ſoluta: oſtendimus enim, non eſſe parem rationem de hæreſi, & aliis criminibus: atque naturale ius in hac parte non niſi conuenientem defenſionem concedit: quæ poteſt ab Eccleſia procurari, & adhiberi abſque iudicio, vel depoſitione Pontificis. Si enim aliquid ſtatuat contra bonos mores, non erit illi parendum, ſi quidpiam tentet contra manifeſtam iuſtitiam, & commune bonum, fas erit illi reſiſtere. Si vim inferat vi poterit repelli, cum moderamine inculpatæ tutelæ.

Et alia ex authoritate. Clem. epiſt. 1. ad Iacobū.

Alia deinde argumenta ſumuntur ab authoritate. Prima eſt Clementis Romani ex ore Petri, Papam ſe mundanis actibus inſerentem dignum eſſe qui deponatur. Sed nequaquam eo in loco narratur, ſi faciat, propterea debere deponi. Secunda Pauli Petrum reprehendentis ad Galatas ſecundo. Sed aliud eſt fraternè corrigere, aliud iudicare. Tertia eorum Pontificum qui ſe canonicè purgarunt coram Eccleſia, vel Concilio, de criminibus ſibi obiectis, vt patet in Conciliis, & in iuribus numero decimo quarto citatis. Reſpondetur id non feciſſe coactos, nec ex obligatione iuſtitiæ, vt ex ipſis etiam Conciliis citatis conſtat, ſed ex charitate ne ſcandalum ſuis ouibus crearent. Quarta quia hiſtoriæ circumferuntur, in quibus narratur Pontifices fuiſſe depoſitos extra caſum hæreſis. Vt Ioannem duodecimum. Eugenium quartum, in Concilio Baſilienſi. Occurrendum quicquid tale actum ſit contra verum, & indubitatum Papam, merum fuiſſe ſchiſma, & inanem violentiam, quæ effectum non eſt conſequuta: de quo late Turrecremata ſupra, & lib. 4. parte 1. cap. 9. Pighius lib. 6. c. 19. Bellar. ſupra, cap. 29. Ex his iam.

5. Aſſertio.

17. Dico quinto. Verus, & indubitatus Pontifex, niſi in perpetuam incidat amentiam (in quo caſu ipſo iure diuino priuatur) quamuis multis aliis incommodis, & calamitatibus impediatur, ne poſſit Eccleſiam commodè gubernare, in ſua perſtat ſemper dignitate: nec poteſt illa priuari. Sub hac concluſione comprehendo plurimos euentus, de quibus Caietanus, Turrecremata, & Pighius ſupra latè diſputant, cum eiſque in omnibus conuenio.

Suadetur.

Nam perpetua amentia æquiualet morti, quo ad vſum rationis, & libertatis, atque adeo quoad capacitatem iuriſdictionis, & dignitatis. Probatur etiam rationibus ſupra factis in numero decimo. Etenim ſi liceret caſus alios fingere, in quibus eſſet Papa deponendus, vt propter nimiam ſenectutem, aut captiuitatem perpetuam, ac ſimiles, daretur occaſio ſchiſmatum, & ſæpè iure, vel iniuria verus Pontifex in dubium vocaretur: omnino ergo oportuit præcludi viam ſeditionibus, & perturbationibus Eccleſiæ, circa verum Pontificem.

Quorundam opinio temperatur.

18. Volunt autem quidam teneri in huiuſmodi caſibus Pontificem renuntiare Epiſcopatui, quod fortaſſe verum eſt, quando impedimentum eius in magnum vergeret Eccleſiæ detrimentum, & nulla vis, & iniuria inferretur Pontifici ab ipſis fidelibus: quandiu verò Papa valet alias ſufficienter prouidere Eccleſiæ, non tenebitur renuntiare, idemque cenſeo, ſi ex iniuria, & inobedientia fidelium ſubditorum proueniat, quominus poſſit conuenienter fungi ſuo munere, quia fraus, & iniquitas nulli fauere debet, quanuis in hac parte, regula charitatis eſſet Pontifici conſulenda. Neque verò ſi in caſu aliquo ad renuntiandum in conſcientia obligaretur, poſſet ab Eccleſia deponi, vel cogi ad renuntiandum, quia nec illi ſuperior eſt, nec in illum habet vim coactiuam. Minimè verò probo limitationem quorundam, ſi Papa iuramento promiſerat ſe renuntiaturum, poſſe ab Eccleſia cogi ad ſeruandum iuramentum: nam quicquid ſit de talis iuramenti valore, & obligatione, quicquid etiam de licita aut illicita eius tranſgreſſione, nequaquam ob id poſſet cogi ab vllo, qui eodem Pontifice ſuperior non eſſet: præcipuè, cum poſſet ſecum ipſe diſpenſare, ex cauſa probabili: aut certè ſi cauſa deeſſet, proptereaque relaxatio non valeret in conſcientia, non ideo pertineret ad ſubditos cauſam valoremque diſpenſationis expendere.

Interrogatio circa aſſertionem reſoluitur.

Sed quid ſi Papa ob perpetuam amentiam depoſitus ad ſe redeat? Reſpondeo ſi prudenter, & humano modo ſufficienter examinata res fuit, ac tandem iudicata, verè depoſitum manere, quia negotium hoc non debet ex futuro contingenti dependere. Interrogabit etiam quiſpiam, an poſſit Pontifex humano iudicio ſe ſponte ſubmittere? reſolutio tamen ex iam tractatis facilis relinquitur.

Conſule in defenſ fidei lib. 4. c. 7.

6. Aſſertio.

19. Dico ſexto. Dubius Pontifex, quando non poteſt Eccleſiæ certa ratione conſtare, an verè fuerit electus, per Eccleſiam deponi valet.

Probatur ex vſu, & ratione.

Hoc conſtat ex vſu Eccleſiæ, ita enim factum eſt in Conſtantienſi Concilio, ac iure legitimo factum eſt. Et ratio reddi poteſt, quia in eo caſu non datur verus Papa in conſpectu Eccleſiæ, quæ proinde minimè tenetur illi obedire: manet ergo ius Eccleſiæ ad eligendum Pontificem verum, cui teneatur obedire, atque adeo ad deponendum dubium. Neque hinc fit Eccleſiam eſſe Pontifice ſuperiorem, quia totum hoc pertinet ad poteſtatem illum eligendi.

Conſectarium.

Vnde ſi contingeret vno quopiam rectè, & ritè electo Cardinales proximè poſt deſignationem, rem vertere in dubium, generarique ſchiſmata, poſſet Concilium generale de negotio cognoſcere, ac pro ratione cauſæ, aut electum confirmare, aut deponere: quia quanuis eligendi ius conceſſum ſit Cardinalibus, cenſendum tamen ea lege fuiſſe conceſſum, vt poſſit ſemper Eccleſia fieri certa de veritate ſui capitis, in caſu ergo quo non poſſit, ius ſibi reſeruauit conuenienter prouidendi. Eſt enim hoc, & ipſi rationi naturali conſentaneum, & ad bonum Eccleſiæ regimen neceſſarium.

Papæ depoſitio iuridice tantum iuſta, valet.

Vnde ſi forte Papa verè coram Deo electus iuſtè deponatur, verè ac valide deponetur, ad eum modum, quo de Papa hæretico diximus numero duodecimo. Et hæc de Summo Pontifice pro hac diſputatione dicta ſufficiant, cætera de illius authoritate quoad doctrinam, & mores pro tota Eccleſia, videri poſſunt ſuperius in diſputatione quinta, ſectione octaua.

DISPV-

DISPVTATIO XI.

De Conciliis.

DVo ſicut in ſuperioribus, in diſputatione hac explicanda occurrunt. Alterum quid Concilium ſit, & quomodo congregari debeat, & confirmari. Alterum quam authoritatem in ſuis habeat definitionibus. Porrò circa nomen Concilij, & varia eius genera videantur quæ in diſputatione quinta, ſect. 7. notata ſunt. Solum de tertio genere addendum, Concilia generalia potiſsimum ad generales cauſas, & dogmata fidei definienda congregari, quam conſuetudinē ab Apoſtolis initiū habuiſſe ex 15. c. Act. conſtat, ex quo intelligimus, rationem hanc congregandi Concilia à Chriſto Domino manaſſe, atq; ad hoc accommodari ſolent verba illa Matth. 18. *Vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum ego.* Patetq; ex Cōcilio Chalcedonenſi actione 1. Concil. Tolet. 15. Celeſtino in epiſtola quadam ante Conciliū Epheſ. Nec enim placet, quod Pighius lib. 6. Hierarch. c. 1. ſentit, congregationem horum conciliorum eſſe ex humana inſtitutione: niſi fortaſſe intelligat, quantum ad tempus, & ordinationem: vel quia fortaſſe non eſt ſimpliciter ex præcepto diuino, vt hæc Concilia congregentur. Nam poteſtas, & ratio illa congregandi à iure diuino ſine dubio habet originem, vt latius dicemus: quin potius ſuppoſita fide, & inſtitutione Eccleſiæ à Chriſto facta, eiuſq; gubernatione, quaſi naturalis ratio dictat talium Conciliorum celebrationem, eſt enim naturale homini in grauiſsimis rebus multorum ſententias, & conſilia expectare.

Cogendi cōcilia ratio à Chriſto manauit.

Pighius reiicitur ſi id neget.

Eſt quoque conſentaneū lumini naturali.

2. Ex quibus etiam intelligi poteſt eiuſmodi Conciliorum neceſsitas, quæ multiplex eſſe poteſt. Primò extirpatio graſſantis hæreſis, vel ſchiſmatis, quod interdum grauiter Eccleſiam premit, vt ex citat. Actorum 15. colligitur. Secundò definitiones, vel declarationes fidei, toti Eccleſiæ neceſſariæ, quæ rectè fiunt conuenientibus totius Chriſtiani orbis capitibus. Tertiò communium legum condendarum ratio, conuenientibus enim ex totius orbis partibus Epiſcopis, ac Legatis, melius conſtat quid omnibus Eccleſiis expediat. Deniq; ad ſimiles alias generales, vel grauiſsimas cauſas tractandas per neceſſaria ſunt vniuerſalia Concilia, vbi multorum deliberatione melius illæ definiuntur, vt dicitur Cap. *Prudentia* de officio deleg. Cap. *De quibus* d. 20. quæ omnia videre licet in Conciliis generalibus hactenus congregatis, quæ in principio Eccleſiæ poſt Apoſtolos per aliquot annos celebrari non potuerunt propter Imperatorum, & Principum contradictiones, & perſecutiones. Vnde tunc temporis Pontifices per epiſtolas ſolum decretales neceſsitatibus Eccleſiæ præſto erant.

Concilia cōgregandi cauſæ variæ.

3. Poſtmodum verò à temporibus Conſtantini, introduci cœperunt Nicænum primum contra Arrium. Conſtant. primum contra Macedonium, Epheſinum contra Neſtorium, Calcedonenſe contra Eutichen. Conſtantin. ſecundum contra Petrum Antiochenum, & reliquias Neſtorianorum. Conſtantin. tertium contra Monotelitas. Nicænum ſecundum contra Iconomac. 8. Synod. quæ eſt etiam Conſtant. 8. contra Photium, Iconomac. & Lateranenſe ſub Innocentio 3. pro reformanda Eccleſia Lugdun. ſub Gregorio 10. pro Vnione Eccleſiæ Græcæ, & reformatione vniuerſalis Eccleſiæ, Lugdunenſe aliud, ſub Innocentio Quarto contra Federicum Imperatorē ſchiſmaticum. Conſtantienſe ad tollendum ſchiſma competitorum trium, qui ſe Pontifices appellabant. Baſilienſe ad reſtaurandam diſciplinam Eccleſiæ, quod tamen ad debitum finem non peruenit. Florentinum pro vnione Eccleſiæ Orientalis, ac deniq; Trident. contra Lutheranam hæreſim, aliaſq; plures, & ad Eccleſiæ vniuerſalis mores reparandos. Atq; hæc ſunt potiſsima Concilia generalia, ex quibus ſatis colligitur finis, & neceſsitas ea congregandi, & talis aliqua deprehenditur in cæteris quæ in Eccleſia fuerunt coacta, & hæc de quæſtione, An eſt, videntur ſatis. Sequitur dicendum, quid hoc Concilium ſit, vel ex quibus partibus conſtare debeat.

Concilia generalia, recenſentur.

SECTIO I.

Vtrum ad Concilia generalia debeant ſoli Epiſcopi conuenire.

COnſtat variis rationibus, & titulis varios etiam homines ad huiuſmodi Concilia vocari poſſe, alios quidem qui Patres congregatos tueantur, & ſeditiones omnes vitandas curant: ſic vocari poſſunt ſæculares Principes, aut Legati, vel duces eorum. Alios vt negotia tractent, vel ſui rationem in Concilio reddant, ſic vocari poſſunt non ſolum Principes ſæculares, ſed etiam hæretici ſchiſmatici, & cuiuſuis conditionis homines. Alios, vt diſcutiant res tractandas, ſintque à conſiliis ipſis Patribus: ſic vocari ſolent ſapientes cuiuſq; conditionis, vel dignitatis viri. Alios deniq; tanquam propria membra Concilium conſtituentia, qui ex officio vendicant actiua ſuffragia in Concilij definitionibus, & ſtatutis, atq; hi ſunt, qui propriè conueniunt, & de quibus inſtituitur diſputatio.

De hoc argumēto authores in tom. 1. 3. tractatuū. p. 1. Bellar. lib. de Concil. 2 cap. 15. Salmeron. in Acta tractatu 78. Azor. to. 2. lib. 5. c. 11.

2. In quà, prima ſententia hæreticorum, iudiciū fidei tribuit non minus laicis, quam Eccleſiaſticis, fœminis, quàm viris, indoctis, quam doctis. Fundamentum eſt, quia ſola vniuerſalis Eccleſia habet priuilegium non errandi in fide, & ideo niſi tota Eccleſia conueniat, iudicium non erit infallibile: omnes autem numerati membra ſunt vniuerſalis Eccleſiæ. Confirmatur 1. Quia certitudo huius iudicij non eſt ex ſexu, vel ex humana doctrina, ſed ex Spiritus Sancti inſpiratione: omnes autem recenſiti doceri poſſunt à Spiritu ſancto, ſi velint. Confirmatur ſecundò, quoniam fideles eſſe debent ita in fide inſtructi, vt poſsint rationem reddere ſuę fidei 1. Petri 3. Et Chriſtus Dominus omnibus fidelibus dicit *ſcrutamini Scripturas*, Ioan. 5. Tandem huic errori fauere videtur Nicolaus Papa in cap. *Vbi nam* 96. d. vbi Gloſ. Verbo *Pertinet* in illum inclinat.

1. Sentent. hæreticorū. Eorum fundament.

Confirm. 1.

Secundo.

Tertio.

3. Secunda ſententia, quæ præcedentem moderatur, ait non omnes quidem laicos, ſed primarios quoſdam viros, & Doctores debere vocari, vt ex omnibus conditionibus, & ſtatibus hominum, aliqui conueniant, & vt quæ ad omnes ſpectant ab omnibus approbentur, iuxta regulam iuris cap. *Quod omnes*, de regulis iuris in 6. Confirmatur, cur enim ſi laici doctiores ſint, quam Sacerdotes, excludantur à iudicio, quod ex ſcientia, & doctrina maximè pendet? Confirmatur ſecundò exemplis. Nam Moyſes laicus in cauſis fidei iudicauit: Dauid, & Salomon ſacras literas ſcripſerunt: in antiquioribus Conciliis laici aderant, & ſubſcribebant. In Concil. quidem Chalcedon. viri Patricij, Conſules, & Senatores in omnibus ferè actionibus inter Legatos Pontificis, & Patriarchas ſedent, & munera Iudicum exercent apud Niceph. libro 15. cap. 16. In 6. Synodo actione prima Imperator præſidere dicitur, quod ſeruatur ferè in toto illo Concilio. Et in 8. Synodo ſimiliter præeſt Baſilius Imperator cum multis Patriciis, & in eiſdem Conciliis laici ſubſcribunt: Imo Baſilius Imperator cum rogaretur ſubſcribere, ait *tranquilliſſimum Imperium noſtrū ſequutum præcedentes Imperatores Conſtantinum, Theodoſium,*

2. Sentent. & eius ratio.

Confirm. 1.

Secundo.

ſium, Martianum vult deſcribere, ex quo intelligimus alios idem feciſſe: denique in Concilio Toletano 3 & Arauſi. reperimus laicos ſubſcripſiſſe.

3. ſentent. 4. Tertia ſententia negat quidem neceſſarium eſſe, laicos ad Concilium generale conuenire, affirmat tamen poſſe à Pontifice vocari ac ferendi ſuffragij facultate donari. Ita Vualdenſ. lib. 2. doctrinal. fidei, c. 19. quem Cano lib. 2. c. 7. & lib. 4. c. 4. concluſ. 4. refellit.

4. ſentent. 5. Quarta ſententia excludit vniuerſim laicos à Concilio, non tamen Sacerdotes omnes, non Epiſcopos, non Abbates, nam religioſi, præcipuè generales familiæ cuiuſque, & ſimiles alij de iure videntur pertinere ad Concilium. Vnde vſus obtinuit, vt conuocentur, quemadmodum factum videmus in Bullis Iulij Tertij, & Pij Quarti. conuocationis ad Concilium Tridentinum, & ex cap. *Adrianus* 63. d.

1. Aſſertio de fide. 6. Dico primò: Non eſt de ratione generalis Concilii, vt omnia omnino Eccleſiæ membra ad illud cõueniant. Eſt de fide, & ferè euidens in lumine naturali, partimque probata in ſuperioribus, vbi oſtendimus in Eccleſia eſſe ordinẽ Hierarchicum, & alios eſſe paſtores, & Doctores, alios qui paſcantur, ac doceantur: apertè hoc confirmat exemplum Apoſtolorum Actorum 15. atque vſus poſteriorum Conciliorum, quæ illud ſunt imitata. Præterea tam numeroſa congregatio eſſet prorſus impoſſibilis, vnde ab hæreticis malitioſè conficta eſt, vt authoritatem Conciliorum deſtruant, excogitato impoſſibili modo illa congregandi. Adhæc, rationi etiam naturali aduerſatur, vt fœminæ, & idiotæ homines, qui nihil nouerunt de traditionibus Eccleſiæ, nihil de difficultatibus fidei, de ſanctorum explicationibus, & Pontificum decretis, & aliis quę omnino neceſſaria ſunt ad iudicium ferendum in rebus grauiſsimis, quin etiam prudentia carent neceſſaria ad condendas leges, & vniuerſam Eccleſiã gubernandam, vt, inquam, in generali Concilio iudices, Doctores, & Legislatores conſtituantur: Quanuis enim Concilium præcipuè Spiritus ſancti auxilio, & inſpiratione perficiendum ſit, attamen idem Spiritus ſanctus dictat, vt homines prudenti, & rationabili modo procedant: itaque concluſio hæc euidentior eſt, quàm vt probatione indigeat, & ex ſequenti ampliùs pateſcet.

Oſtenditur multipliciter.

2. Aſſert. de fide. Probatur 1. ex ſcript. 7. Dico ergo ſecundò: nullus laicus eſt neceſſario ad Concilium vocandus, vt iudex ſit, & ſuffragium ferat. Eſt de fide: primò ex ſcriptura docente munus eſſe Sacerdotum Scripturam ſacram, & doctrinam fidei explicare, ac tradere laicis: cuius rei multa teſtimonia adducta ſunt in ſuperioribus, nunc breuiter ex teſtamento veteri oſtenditur Ezech. 44. *Sacerdotes, Leuitæ populum meum docebunt, &c.* Aggæi ſecundo. *Interroga Sacerdotes legem.* Malach. ſecundo. *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius.* Exod. 19. *Veniam ad te, vt audiat me populus, & credat tibi in perpetuum.* Deuteron. 17. *ſi ambiguum iudicium, &c. Venies ad Sacerdotes,* idem conſtat ex teſtamento Nouo ad Epheſ. 4. *Quoſdam dedit Apoſtolos: alios paſtores, & Doctores,* Act. 20. *In quo Spiritus ſanctus poſuit vos Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Matthæi 5. *Vos eſtis lux mundi:* & c. vlt. *Euntes docete, &c.* & Luc. 10. *Qui vos audit, me audit*, & aliis, quibus ſupra diſp. 9. ſect. 5. num. 3. oſtendimus, Eccleſiæ regimen ad laicos minimè pertinere.

Probatur 2. ex Concil. generali. 8. Secundò probatur ex traditione, quæ primùm ſumi poteſt ex Conciliis omnibus generalibus. Nam Actor. 15. Apoſtoli ipſi cum presbyteris conueniunt, & definiunt, reliqua multitudo audit, & obedit. In Nicæno primo ſoli Epiſcopi 318. iudicant, & definiunt, & Imperator Conſtantin. fatetur fidei defenſionem ad ſe non pertinere, & humiliorem locum ſibi deligit. Ita Euſeb. lib. 3. de vita Conſtant. Rufinus libro 1. cap. 2. Socrates libro 1. cap. 8. Theodoret. libro 1. c. 7. in Chalced. actione prima, & in Epheſ. primo ſoli Epiſcopi conueniunt, dãnt ſuffragia, & ſubſcribuntur, & in 8. Synodo Can. 17. expreſsè reiiciuntur aſſerentes Concilia non poſſe congregari abſque ſecularibus Principibus, idque contra Canones, & perpetuam Eccleſiæ conſuetudinem eſſe dicitur. Idem conſtat ex Synodis aliis vſque ad Tridentinum. Eiuſdem traditionis teſtes ſunt Pontifices Clemens I. epiſtola 5. habetur Cap. *Relatum*, 35. d. & libro 10. recognit. habetur, documentum hoc Clementi à ſancto Petro eſſe relictum. Nicolaus primus Epiſcopus ad Michaelem Imperat. Gelaſ. Epiſtola ad Athanaſ. Auguſt.

9. Tertiò. Eadem conſuetudo, ſeu traditio colligi poteſt ex dictis, & factis Imperatorum, ac Principum ſecularium: de Conſtantino iam diximus: ſimile quid feciſſe Theodoſium conſtat ex epiſtolis eius ad Concilium Epheſi Cap. *Satis*, d. 96. & apud Socratem, & Theodoretum ſupra, & Euagrium libro primo, capite quarto. De Valentiniano refert ſimile quippiam Sozom. libr. 6. c. 7. Baſil. Imperat. in 8. Synodo actione 10. negat, & ad ſe, & ad vllum laicum pertinere Eccleſiaſtica negotia tractare Euagr. lib. 3. capite 4. & Liberatus libro ſecundo Breuiarij c. 16. In Quarta etiam Romana Synodo ſub Symacho, refertur ſimilis confeſsio Theodorici Regis Ariani. Et Victor. lib. 2. perſecut. Vandal. adducit aliud ex Henrico Rege. Extat etiam de hac re optima epiſtola Pulcheriæ Auguſtę inter præambulas ad Concilium Chalcedonenſe. Denique Iuſtin. Imperat. in 8. Synodo in cauſis fidei, & religionis, imperiale iudicium Sacerdotum iudicio ſubmitti pronuntiat.

Item ex Imperatoribus.

10. Quartò tandem eadem traditio conſtat ex Patribus. Ignatio Epiſcopo ad Smirnen. Dionyſio epiſtola 8. ad Demophil. Tertullianus etiam de præſcriptione, latè irridet hæreticos, qui laicis attribuunt hæc ſacerdotalia munera, Ambroſ. optimè epiſtola 34. contra Maxen. Chryſoſtom. libro 3. de ſacerdotibus, & homil. 4. de Verbis Iſai. Auguſt. epiſt. 48. & 166. & 167. Cyrill. epiſtola 4. Athanaſ. Epiſtola ad ſolitariam vitam agẽtes: vbi refert verba Ozij Corduben. ad Conſtant. Imperat. *Nec te immiſceas Eccleſiaſticis: nec nobis in hoc genere præcipe, ſed à nobis diſce.* Cyprian. libro 4. epiſt. 9. Baſil. in regul. contractior. in 276. Nazianz. oratione 6. 14. & 17. habetur Cap *Suſcepiſtis*, d. 10.

Item ex Patribus.

11. Vltimo tandem ratione arguitur. Nam definitiones Conciliorum, tum quæ ad fidem, tum quæ ad mores ſpectant, ad quandam poteſtatem iuriſdictionis pertinent: ſiue eam habeat Concilium à Deo immediatè conceſſam, ſiue à Papa delegatam: ſed poteſtas iuriſdictionis Eccleſiæ non ad laicos, ſed ad Sacerdotes per ſe ſpectat, vt ſupra oſtenſum eſt, ergo &c. Rationes etiam pro præcedenti concluſione adductæ hanc confirmant non leuiter.

Probatur tandem ratione.

12. Dico tertiò. Soli Epiſcopi per ſe, & neceſſariò, ſunt ad Concilia generalia conuocandi, vt in illis iudices ſint: item Primates, & ſuperiores omnes: de Cardinalibus infra dicemus à num. 15. Pars ergo affirmatiua concluſionis, hoc ſcilicet pertinere ad Epiſcopos, patet ſatis ex adductis in præcedenti concluſione, & ſuperioribus in materia de Eccleſia. Vnde d. 16. 17. & 18. decreti, & alia quæ in hanc rem allegat Oſius in Confeſſ. Polon. cap. 24. §. *Neque verò*, Negatiua vero pars, nimirum alios præter Epiſcopos non eſſe per ſe, & ſimpliciter neceſſarios, ferè aperte definitur in 8. Synodo capite 17. & in actione 10. extat Oratio Baſilij Imperat. Vbi de hac re optimè diſſerit, ſicut & Theodoſius in epiſtola ad Cyrillum Alexandrinum; eſtque 4. inter epiſtolas Cyrilli. Et probatur primo ex ipſo vſu Actor. 15. cum Apoſtolis cõuenerunt presbyteri, id eſt Epiſcopi, Ita enim in primitiua Eccleſia nominabantur

3. Aſſert. bipartita.

Vnde pars vna probetur.

Probatur altera primo authoritate.

tanquam ſeniores, & maiori honore digni, vt aliàs etiam obſeruauimus, & in materia de ordine notari ſolet. Vnde 1. Petri 5. ſeniores monentur, vt paſcant gregem, quod eſt munus Epiſcopi, vt habetur Actor. 20. Imo verò licet cum Apoſtolis alij conuenerint in illo Concilio, tamen ſolos Apoſtolos legimus ſententiam dixiſſe, & definiuiſſe, vt notat Turrecrem. libro 3. capite 14. Sander. libro ſecundo Monarch. cap. 7. De Concil. Nicæn. id ſatis per ſe liquet. In Chalcedon. actione prima. frequentia ſunt verba, *Synodus Epiſcoporum eſt, non clericorum, ſuperfluos foras mitte*, quæ proferuntur in quoſdam Monachos, qui intereſſe curabant, & iudicare: atque ibidem quidam Marti. Abb. ſeu Archimandrita, *non eſt*, inquit, *meum ſubſcribere, ſed Epiſcoporum.* In 8. Synodo actione 14. dicitur ſolos antiſtites debere conuenire in Conciliis. Ad hæc in omnibus ferè Conciliis ſoli ſubſcribunt Epiſcopi, quod ſi aliquando admittuntur alij ad ſubſcribendum, addi ſolet nonnihil, quo denotetur illos non definiendo ſubſcripſiſſe, ſed conſentiendo definitis: itaque Epiſcopi ſimpliciter pronunciant, *ſubſcripſi*, vel etiam, *definiens ſubſcripſi*: Alij verò non ita, ſed vt in Concilio Arauſic. ſecundo habetur de quibuſdam preſbyteris, *conſentientes ſubſcripſerunt*, ad quem modum aliquando ſubſcribit Imperator, vt patet in 6. Synodo actione 12. Vide Euſeb libro quarto, hiſtor. cap. 22. Huc accedunt teſtimonia Patrum, Marcellini Papæ epiſtola ſecunda Leon. 1. in epiſtola nona (quæ potius eſt Flauiani) & in 13. 15. 16. 17. 23. & 53. 88. 91. Iren. libro 3. cap. 3. Auguſtini contra Fauſtum, libro 33. cap. 6. libro 6. de Baptiſm. cap. 35. & libro contra Donatiſt. poſt collationem, cap. 15. & in breuiculo collat. diei tertiæ, & in epiſtola 119. cap. 19. & epiſtola 152. Quibus locis Concilia denominantur Epiſcopalia, eo quod ex Epiſcopis, per ſe, coaleſcant.

Probatur 2. rationibus. 1. Ratio.

13. Rationes breuiter hæ ſunt. Prima quia ſoli Epiſcopi ſunt Paſtores Eccleſiæ ex officio. Vnde Auguſtinus epiſtola 59. ad Paulin. in quæſt. 4. *Paſtores & Doctores*, ad Epheſ. 4. idem valere intelligit. Quòd ſi diſtinguamus *Paſtores à Doctoribus*, vt alij diſtinguunt, certè dicendum eſſet, *Doctores* non docere, niſi ex commiſſione *Paſtorum*, iuxta illud Hieremiæ 31. *Dabo paſtores, qui paſcant vos ſcientia, & doctrina.* Vnde ad Doctores ſpectabit doctrinam tradere à paſtoribus definitam, Paſtorum autem eſt, diſcernere paſcua, quanuis conſilio Doctorum vti debeant. Vide Canum de locis libro 4. cap. 4.

2. Ratio.

Secunda quia Epiſcopi ſunt proprij ſucceſſores Apoſtolorum, & quaſi primates, ac capita Eccleſiæ, in omni autem bene inſtituta Republica, ad optimates pertinet eam regere, & quaſi ad comitia publica congregari: iidemque cẽſentur Rempub. totam repræſentare. Vnde Ariſtot. ait ciuitatem id maximè eſſe, quod eſt in ea principale, ſic igitur congregatio vniuerſalis Epiſcoporum ſufficienter Vniuerſalem Eccleſiam, repræſentat iuxta illud Matth. 18. *dic Eccleſiæ*: ſi enim ibi priuatus paſtor dicitur Eccleſia priuata, & particularis: quia ſcilicet tota Eccleſia in ſuo Epiſcopo, quaſi in capite continetur, & repræſentatur, quod etiam rectè Cyprianus libro 4. epiſtola 9. inculcat, & ſcripſerat Pius I. in ſua epiſtola 2. decretali ad finem: ſimili planè modo vniuerſalis congregatio Epiſcoporum totam Eccleſiam vniuerſalem ſufficienter repræſentabit. Vnde Auguſt. primo de Baptiſmo contra Donatiſt. cap. 18. plenariam Concilij ſententiam, vocat totius Eccleſiæ cõſenſionem, & Athanaſ. epiſtola de geſtis Synodi Arimin. aſſeuerat, vniuerſum orbem in Concilio Nicæno coactum fuiſſe, cum ſolùm 318. Epiſcopi conueniſſent, & Leo epiſtola 24. & 26. Idem Concilium vocat totius mundi, & in 8. Synodo actione quinta, dicitur *loquere Photi, totus mundus hic eſt*, ſimiliſque eſt modus loquendi ſcripturæ Exod. 19. dicit Dominus Moyſi, *hæc annuntiabis filiis Iſrael*, & infra: *Venit Moyſes, & conuocauit maiores populi, &c.* 3. Regum 8. *congregati ſunt omnes maiores*; ac paulo poſt, *Rex omni Eccleſiæ Iſrael benedixit, omnis enim Eccleſia Iſrael ſtabat, &c.*

3. Ratio.

14. Tertia ratio. Concilium generale requirit vniuerſalem iuriſdictionem, nam, qui conueniunt Iudices fidei ſunt, & morum, ſed Epiſcopi propriè habent hanc iuriſdictionem in Eccleſia: ergo. Maior oſtenditur quia Concilium definit, & iudicat, quid ſit tenendum in Eccleſia. Vnde omnes Epiſcopi, qui conueniunt, ſubſcribunt tanquam iudices, vt patet etiam ex modo loquendi Conciliorum, *præcipimus, conſtituimus, &c. Mandamus, decernimus, &c.* in Concilio Nicæno capite tertio, & in Chalcedon. epiſtola ad Leonem. *Decretis tuis noſtrum honora iudicium*: & in epiſtola Leonis 57. & 59. de quo vide Diuum Thomam quodlibeto 5. articulo tertio, & quodlibeto 6. articulo 6. Cano lib. 5. cap. 5. Soto in 4. d. 20. quæſt. 1. artic. 4. ad ſecundum. Turrecremata, & alij ſupra. Minor verò patet, tum ex 6. Synodo actione 11. & 7. Synodo cap. 19. & Concil. Coloñ. prouinciali, quod alia citat: tum etiam ex Actorum 15. Vbi Iacobus ſententiam ſuam profert, tanquam iudex: ac præterea conſtat ex dictis, ſolos Epiſcopos eſſe ſucceſſores Apoſtolorum, atque adeo in illis præcipuè reſidere iuriſdictionem ad Eccleſiam gubernandam.

4. Ratio.

Vltimo argumentor: ſi præter Epiſcopos, alij prorſus requirerentur in Concilio, vel illi eſſent omnes omnino Sacerdotes, vel Parochi, vel fortaſſe alij. Hoc vltimum dicendum non eſt, cum nulla ratione monſtrari valeat, cur hi potius, quàm illi omnino neceſſarij ſint: primum autem eſt abſurdiſſimum: tum quia impoſſibile eſt, omnes Sacerdotes, & Parochos, imo nec maiorem eorum partem, ad Concilium generale conuenire: tum etiam, quia regulariter idonei non ſunt ad iudicandum de rebus fidei, nec idoneos eſſe, ad munus, vel dignitatem eorum ſpectat: ſed ſuis Epiſcopis obnixè parere, ſacramentaque poſſe parochianis miniſtrare.

Obiicitur quadrupliciter contra aſſertio.

15. Obiicies primò: hinc ſequi, Cardinales non pertinere ad Concilium, ſi Epiſcopi fortaſſe non ſint, quia nullam habent poteſtatem iuriſdictionis. Secundò. Idem argumentum eſt de Epiſcopis titularibus, ſeu anularibus, vt appellant. Tertio è contrario, Abbates nonnulli ſunt, qui immediatè ſubſunt Apoſtolicæ Sedi, iuriſdictionemque habent Epiſcopalem: illi ergo erunt de neceſſitate Concilij generalis. 4. Nullus Epiſcopus habet iuriſdictionem in vniuerſalem Eccleſiam, nec omnes ſimul niſi à Papa illam recipiant, quam proinde concedere poſſet quibus vellet, ſi ergo illam aliis concederet, non eſſent Epiſcopi de neceſſitate Concilii, imo hinc videtur ſequi, non eſſe membra aliquã Eccleſiæ determinatè neceſſaria ad Concilium, ſed id totum pendere ex voluntate Pontificis, qui ſuam poteſtatem committit, quibus vult, quod maximè procedit, apud opinantes, Epiſcopos non eſſe iudices in Concilio, ſed Conſiliarios Pontificis.

Cano. & alij apud Azot. to. 1. lib 5. c. 11. q 2.

Pro allatis obiectionib. 1 pronũtiatũ.

16. Ad has obiectiones primò concedendum, prærogatiuam ferendi ſuffragij Concilio generali, non adeo eſſe Epiſcoporum propriam, vt nequeat Pontifex eam aliis communicare, ſi expedire cenſuerit, (quanuis quia Epiſcoporum dignitas iure diuino fuit inſtituta, ad Epiſcopos quaſi ordinario iure pertineat, vt ad Generale Conciliam conuocentur,) vt tenet communis ſententia, & ratio eſt, quia actus iuriſdictionis, illi præcipuè, qui ad externum regimen Eccleſiæ ordinantur, communicari poſſunt per Pontificem quibuſuis Eccleſiaſticis perſonis capacibus talis iuriſdictionis: ſunt autem capaces, etiam non Epiſcopi, nam actus, qui in Concilio exercentur per ſe, & intrinſecè non pendent à conſecratione Epiſcopali.

2. Pronunt. 17. Hinc ſecundo probabilius eſt, Cardinales nunc ex iure ordinario pertinere ad generale Concilium, ſiue id habeant à iure diuino, ſiue Pontificio, quod etiam pendet ex illa quæſtione, An Cardinalium dignitas, ſit iure humano introducta, vt vult Sot. in 4. diſtinct. 24. quæſt. 2. art. 4. Victor. relectione ſecunda de poteſtate Eccleſiæ quæſt. ſecunda nu. 24. vel diuino, vt tenet Turrecremata libro 1. cap. 8. & plures alij, quicquid vero de hoc ſit, iam Doctores omnes citati conueniunt, Cardinales habere ſuffragium definitiuum in Concilio, vt latius proſequitur Turrecremata libro 3. capite 14. Ratio verò eſt, quia iam ex vſu & conceſsione Pontificum, præferuntur Cardinales Epiſcopis in his, quæ Epiſcopalis conſecratio eſſentialiter non fundat, tum etiam quia in ſuis titulis habent iuriſdictionem Epiſcopalem cap. *iis, qui*, de maioritate & obedientia. Vnde in Concilio Lateran. ſub Leone X. ante Epiſcopos ſubſcribunt Cardinales.

Turrecr. & alii apud Azor. to. 2. lib 4. cap. 1. quæſt. 3.

Ratio pronuntiati.

3. Pronunt. 18. Tertio Generales ordinum ex conſuetudine, & conceſsione Pontificũ, habent ſuffragium, quanuis ex iure communi non oporteret illos vocare. 4 Pronunt. Quartò. De Abbatibus non viget talis aliqua conſuetudo, nec Pontifices illis hoc conceſſerunt, nec eorum dignitas talis eſt, vt putandum ſit, iure diuino hoc ad ipſos pertinere, & quanuis aliis in rebus videatur eorum iuriſdictio ſimilis Epiſcopali, non tamen in omnibus, quia id ex iure humano deſcendit: videatur Iacobatius referens multos libro ſecundo capite ſecundo, verſic. *dubium tamen eſt*, Alban. prima parte de Concil. cap. 16. 5. Pronunt. Quinto Epiſcopi annulares vocari ſine dubio poſſunt ad Concilium, & habere ſuffragia, per ſe verò id minimè neceſſarium eſt, quia iuriſdictione carent Epiſcopali. Et ita habet vſus. 6. Pronunt. Sexto de aliis laicis probabilius eſt, non poſſe Pontificem eis concedere ſuffragium in Concilio generali: quanquã doctiſsimi ſint: quod quidem non eſt adeo certum, attamen traditio Eccleſiæ id ſatis confirmat, numquam enim id factum legimus, cuius ratio eſt, quia iure ſaltem ordinario, capaces non ſunt iuriſdictionis Eccleſiæ vt alibi traditur: ferre autẽ ſuffragium in Concilio non tantũ ſcientiæ, ſed etiam iuriſdictionis eſt actus. Vide Oſium in Confeſsione Polonica capite 24. Et per hæc ſatis patet reſponſio ad obiectiones omnes, & ad argumenta hæreſum, & ſententiarum, quas in principio quæſtionis retulimus.

Iacobatius & Alban. habentur etiã to. 1. tracta tuum p. 1.

Cõſule diſp. 2. de cenſur. ſect. 3. nu. 7. & 8.

Ad falſas ſententias, à nu 2. allatas.

SECTIO II.

Vtrum, vt Concilium generale ſit, oporteat omnes Eccleſiæ Epiſcopos, etiam Romanum, ad illud vocari, & conuenire.

DIfficultas huius quæſtionis in eo eſt, quod ſi tantus perſonarum conuentus requiratur ad Concilium generale, pauca, aut fortaſſe nullum, ex celebratis hactenus in Eccleſia Conciliis, dicendum erit generale, quia vix vnquam reperiemus, omnes omnino Eccleſiæ Epiſcopos ad illud conueniſſe: ſi verò neceſſe ſit maiorem ſaltem partem Epiſcoporum cogi, multa etiam Cõcilia non erunt generalia exiſtimanda, quæ communi Eccleſiæ conſenſu generalia iudicantur: vel ſi ſatis fuerit magnam aliquam partem Epiſcoporum conuenire, ferè nihil differret Concilium generale à prouinciali, vel nationali: cui authoritas Pontificis adiuncta eſt. De hac porro quæſtione latiùs Turrecremata libro 3. capite 16. & Cano libro 5. capite tertio, & alij.

1. Aſſertio. 2. Dico tamen breuiter primo. Ad Concilium generale per ſe neceſſariũ eſt, vt conuocatio ipſa generalis ſit: id eſt, vt omnes Epiſcopi Eccleſiæ, qui paſtores ſunt, & iuriſdictionem habent, quoad fieri poſsit, conuocentur: ſuadetur primo ex ipſo nomine generalis Concilij. Secundo quia id Concilium repræſentat vniuerſalem Eccleſiam, vt dicitur in Concilio Conſtant. ſeſsione 5. approbaturque à Martino V. as conſtat ex adductis ſect. præcedenti ex Leone, Auguſt. Athanaſio, & aliis Patribus, atq; etiam ex Gregorio cap. *Sicut* d. 15. & Pelagio in cap. *Confidimus* 27. quæſt. 1. de quo videri poſſunt latiſsimè Oſius de confeſsione Polonica cap. 24. Cano libro 5. c. 5. & Sot. diſtinctione decima octaua, quæſt. 1. art. 4. ad ſecundum, Caſtro, primo de hæreticorum punitione c. 6. & Vega libro primo ſuper Tridentin. cap. quinto, ergo per ſe neceſſe eſt, vt in eo conueniant vel ſaltem conuocentur omnia Eccleſiæ capita.

Probatur dupliciter.

3. Dices ergo ſi talis conuocatio aliqua ratione impediatur, non poterit fieri generale Concilium: atque adeo in poteſtate cuiuſque Tyranni ſita erit Concilij Generalis celebratio. Reſpondeo ideo addidiſſe me, *Quoad fieri poſſit*. Quin etiam neceſſe non erit conuocationem ad aures ſingulorum peruenire, ſed ex intentione vocantis generalem eſſe, ac per ſe ad omnes referri: nõ oportebit etiam omnes in particulari vocari, ſed ſatis erit Patriarchis, vel Primatibus, aut prouinciis omnibus edictum Concilij generalis congregandi promulgari, vt omnes ſigillatim conueniant, vel eos mittant nomine omnium, qui Patriarchæ, aut Primati, aut etiam Prouinciali Concilio ſufficere videbuntur. Ita Turrecremat. & alij ſupra, videturq; ſatis rationabile, vt ex dicendis etiam patebit.

Obiectio diluitur.

4. Dico ſecundo. Vt Concilium generale ſit, non oportet omnes Eccleſiæ Vniuerſalis Epiſcopos, imo nec maiorem eorum partem, re ipſa congregari; eſt certa ex ratione dubij in principio poſita; e enim ſecunda ſynodus generalis, prima Conſtantinopolitana, vniuerſalis cenſetur, & vna earum quæ quatuor Euangeliis comparatur capite primo, & ſecundo diſtinctione 15. cùm tamen ſolum conuenerint 150. Epiſcopi, inter 500. & eo amplius, qui tunc in Eccleſia viuebant, vt ſumitur tum ex hiſtoriis, tum ex eo quòd ante plures annos conuenerint ad Concilium Nicænum 318. Patres. Præterea ex Leone Papa, epiſtola 42. & 50. & epiſtola 52. quæ eſt Epiſcoporum quorundam ad ipſum, conſtat ad Concilium Chalcedonenſe (quod alterum eſt ex quatuor illis primis) ex toto Occidente ſolo: legatos Romani Pontificis conueniſſe, & in 7. ſynodo in epiſtola Orientalium Epiſcoporum ad Cæſarium Epiſcopum Conſtantinopolitanum, quæ habetur actione 3. dicitur nihil derogari authoritati Concilij Generalis, ex abſentia trium Patriarchalium ſedium, ac etiam plurimorum Epiſcoporum qui ſub illis ſunt. Confirmatur quia ſæpe eſt impoſſibile tot Epiſcopos conuenire in Concilium propter bella, aut tyrannos, aut ſimilia incommoda. Ratio verò à priori eſt, quia generale Concilium non tam re, quàm repræſentatione, & quadã quodammodo authoritate, dicitur vniuerſalem Eccleſiam continere: poteſt autem habere hanc generalem repræſentationem, & authoritatem, quanuis non omnes Epiſcopi, nec maior eorum pars conueniat, vt oſtendetur: ergo &c.

2. Aſſert. Vnde probatur 1.

Cõfirmatur.

Ratio à priori.

5. Dico tertio. Vt Concilium generale ſit, duo præcipuè neceſſaria ſunt, vnum eſt præſentia Papæ per ſe, vel per ſuos legatos: Alterum, vt ex aliis Epiſcopis ea multitudo cõueniat, quæ vel omnes comprehendat, vel ſaltem repræſentet, & vicem abſentium ſubeat. Hanc concluſionem indicant Authores ſupra citati, & Iacobat. libro 5. arti. 7. & Alban. capite 7. & 21. colligiturq; ex ordine ſeruato in omnibus pene generalibus Conciliis. Prioris partis ratio eſt, quoniam ſi authoritas Epiſcopi Romani nõ interueniat, deerit in Cõcilio caput; atq; adeo poteſtas in vniuerſam Eccleſiam, quæ in ipſo maximè reſidet: vſus autem, & traditio Eccleſiæ docet hanc

3. Aſſertio bipartita.

Prior pars oſtenditur.

præſentiam ſufficienter fieri per legatos, quod qua ratione intelligendum ſit, & quæ difficultas in eo occurrere poſsit ſect. ſequenti explicabitur, & aliqua ex parte dictum eſt ſupra diſp. 5. ſect. 7.

Oſtenditur poſterior. 6. Secunda verò pars aſſertionis liquet etiam ex vſu Eccleſiæ, imò, & cuiuslibet Reipublicæ generaliumque congregationum, quando enim Primates omnes, & capita conuenire non poſſunt, alij alijs ſuas vices tribuunt, vt quod ab his fuerit decretum, ab omnibus definitum eſſe cenſeatur. Tandem hoc poſtulat ipſa veluti naturalis conditio rerum humanarum, quæ alio modo tractari non poſſunt; vnde moraliter idem iudicatur, multos nomine, & poteſtate omnium conuenire, ac omnes ad vnum intereſſe.

Quæſtiunculæ ſatisfit triplici eſſato. 7. Petes hoc loco, quidnam requiratur, vt qui conueniunt, omnium nomine congregati cenſeantur, eoſque repræſentent? Reſpondeo primò, non
1. eſſe habendam rationem Epiſcoporum qui Summo Pontifici non obediunt: nam licet illi ſimpliciter ſint membra veræ Eccleſiæ, vt diſputatione nona, ſectione prima à numero decimotertio, tractatum eſt, attamen ob ſchiſma diuiſi ab ea ſunt, non ſunt igitur Concilio generali neceſſarij, nec regulariter
2. vocandi, niſi fortè vt reſipiſcant. Secundò, qui Epiſcopi obedientes Pontifici vocari non poſſunt commodè de facto propter impedimentum aliquod, vel conuocationē ignorant, vel venire ipſi non poſſunt, nec aliquem ſuo nomine mittere, tenētur ſuo iuri cedere, ac conſentire, vt alij eorum locum tene-
3. ant, & ita eos velle præſumendum eſt. Tertiò ſi aliqui ob malitiam venire ipſi nolint aut alios mittere: qui conueniunt, præcipuè ex Romani Pontificis authoritate, declarare poſſunt ſe vices omnium ſubire, & alios, qui venire nolunt, ſuffragij iure eſſe priuatos, vel certè inuitos etiam, & coactos ſuas vices præſentibus committere. Vnde tandem fit, vt tota hæc repræſentatio vniuerſalis Concilij potiſsimum pendeat ex legitima ipſius declaratione, & præcipuè Romani Pontificis, qui à principio intendit Concilium generale congregare: & eo modo congregatio euadit generalis, prout poteſt commodè: tuncq; ipſum Concilium authoritatiuè declarat Epiſcopos ibi congregatos locum omnium cæterorum tenere, atq; adeò generale Concilium in eis ſufficienter conſiſtere.

4. Aſſertio. 8. Dico quartò. Quædam ſunt Concilia generalia non ſimpliciter, ad quæ ſcilicet non vocantur Epiſcopi totius orbis, ſed cuiuſdam nationis, præſentibus legatis Romani Pontificis, atque adeò quæ quoad poteſtatem, & authoritatem generalia ſunt ob præſentiam Pontificis, licet non quoad conuo-

Probatur ex proxim. cationem: ita patet ex vſu, nam in Africa huiuſmodi fuit Concilium Mileuitan. cui præfuit Anſelmus Romanæ ſedis legatus: nonnulla etiam Concilia Toletana, vt patet ex epiſtola prima Gregorij ad Leandrum, & epiſt. 92. Leonis Papæ ad Turibium: multa item Romana, quæ generalia dici ſolent, quo ſenſu ait Nicolaus primus epiſtola ad Michaelem Imperatorem in caſu Marcellini Papæ congregatum fuiſſe Concilium omnium Epiſcoporum, cum tamen centum octoginta, ſolùm conuenerint ex Patriarchatu Romano, vt refert Platina: ſic etiam Concilium Nicænum habetur primum generale, & Conſtantinopolitanum primum dicitur ſecundum generale, quanuis, & inter ea fuerit celebratum Concilium Romanum, quod prædicto modo generale ſecundum quid appellatur, & ante Nicænum alia ſimilia fuerint celebrata, vt de tempore Marcellini dictum eſt: & de tempore Cornelij refert Euſeb. libro ſexto, capite quadrageſimo

1. Concil. in Eccleſiai tertio. Itaq; Nicænum fuit primum inter generalia ſimpliciter, prout præcedentibus concluſionibus deſcripta ſunt: exceptis tamen Conciliis Apoſtolorum, quæ quatuor fuiſſe dicuntur, vel vt alij volunt quinque, quanuis illud, quod Act. decimo quinto refertur, ſit celebrius, & magis in modum Concilij congregatum. Vide Iacobatium libro primo, de Conciliis capite primo.

SECTIO III.

Ad quem ſpectet Concilium generale congregare, atque in illo præſidere, eiuſque decreta confirmare.

SVppono quæſtionem eſſe de Conciliis, quæ congregantur ad definiendas res fidei, vel morum, aut leges ferendas, quæ vniuerſam Eccleſiam obligent; hæc enim propriè, & per ſe loquendo ſunt Concilia vniuerſalia, idque dico, vt prætermittam euentus, quibus præcedenti diſputatione diximus, poſſe congregari vniuerſæ Eccleſiæ Epiſcopos ſine Papæ authoritate, veluti ſi Sedes vacaret Cardinaleſq; negligerent conuenire ad electionem: vel ſi Papa hæreticus fieret, admonituſq; non reſipiſceret, ac nollet Concilium cogi, vel denique ſi vniuerſale ſchiſma graſſaretur, & nullus eſſet Pontifex certus: nam talia Concilia non niſi ſecundùm quid generalia ſunt, cùm capite careant. Vnde per ſe non habent poteſtatem in vniuerſam Eccleſiam, nec cauſam aliam tractare poſſunt, quàm cuius gratia congregantur. ſcilicet, vt Papam eligant, vel hæreticum declarent, quod ſi aliud quidpiam aggrediantur, & errare poſſunt, & authoritatem non habent obligandi: quæ omnia, & ex ſuperioribus ſatis probari poſſunt, & ex his, quæ iam dicemus. Vide Caietanum opuſculo primo, de authoritate Papæ, capite decimo ſexto. Turrecrematam libro 3. capite 8. Pighium libro ſexto, capite decimo octauo, Iacobatium, libro tertio articulo 1. Omiſsis ergo his extraordinariis congregationibus. — De quibus conciliis ſit quæſtio.

2. Dico primò. Poteſtas ordinaria cogendi Concilium generale, in vno aliquo Principe Eccleſiæ debet reſidere, qui non eſt Imperator, vel alius Princeps ſecularis, ſed Romanus Pontifex. Prima pars ſolùm ex congruentiis oſtendi poteſt: nam efficacioribus argumentis diſputanda eſt ſimul cum tertia. Probatur ergo, quia cum Conciliorum congregatio ſit maximè neceſſaria Eccleſiæ, vt & vſus, & ratio ſatis oſtendit, oportuit hanc Conciliorum ordinariam congregationem poſſe optima ratione, & ordinatè fieri: ergo oportuit poteſtatem vocandi ad hoc Concilium in vno aliquo reſidere, aliàs magna eſſet confuſio, ſi huiuſmodi res ſingulorum Principum Eccleſiæ iudicio relinquerentur: ſequerentur enim facilè ſcandala, ſeditiones, & ſimilia, quæ accidiſſe iam ſcimus in multis Conciliabulis ab hæreticis, ac ſchiſmaticis coactis. Nec verò poterat conuenienter, hæc poteſtas multis committi: nam vel committeretur diuiſim, & hoc manifeſtam pareret confuſionem, ac diſſenſionem, quia darentur quaſi duo capita in vno corpore: vel committeretur coniunctim: quod etiam dici non poteſt, cum nulla ſit plurium hominum multitudo, ad quam hic actus poſsit ſpectare: nam maximè poneretur tota Epiſcoporum collectio, quæ planè inepta eſſet, quia ea poteſtas reſidere debet in vno aliquo, qui omnibus Epiſcopis imperet, congregatio autem Epiſcoporum nequit ſingulis Epiſcopis imperare, niſi prius ipſa ſit legitimè congregata. Atque hoc etiam confirmant omnia ſupra adducta de Eccleſiæ Monarchia. — 1. Aſſertio tripartita. — Oſtenditur 1 pars ex cōgruentiis.

3. Secunda verò concluſionis pars conſtat ex omnibus, per quæ ſupra oſtendimus ſpiritualem poteſtatem gubernandi Eccleſiā, non reſidere in laicis, neq; Principibus ſæcularibus: poteſtas autē congre- — 2 pars oſtenditur. 1.

gandi

Sancti concilium ſpiritualis eſt, & directè ſpectans ad Eccleſiæ regimen. Secundò probari poteſt confeſsionibus & teſtimoniis ipſorum Imperatorum, quæ ſupra adduximus, & ex Valentiniano refert optimum teſtimonium Sozomenus lib. 6 hiſtor. cap. 7. Tertiò ex vſu, & conſuetudine Eccleſiæ. Videatur Sanderus lib. 2. monarch. c. 2. & 3. Pighius libro quinto.

Explicatur pars 1. de qua Salmer. in Acta tractat. 78. longe à fine.

4. Tertia pars concluſionis explicatur: ſenſus enim illius eſt, ſolum Romanum Pontificem poſſe præcipere omnibus Eccleſiæ Epiſcopis, vt certo loco, & tempore ad Concilium generale conueniant, itemque ſolum illud Concilium, quod eius præcepto, & voluntate cogitur, eſſe legitimum, atque habere authoritatem tractandi de rebus fidei, & morum vniuerſalis Eccleſiæ, in hoc ſenſu concluſio eſt de fide ſimpliciter, quam authores ſupra citati latè probant, & eam docent D. Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtione prima, articulo decimo, & quæſtione decima de potentia, articulo quarto ad decimum tertium: ad probationem verò ſufficerent ea quibus ſupra oſtendimus ſolum Pontificem ſummum habere à Chriſto Domino poteſtatem in vniuerſam Eccleſiam: nam inde euidenter ſequitur, & illum habere poteſtatem, & nullum habere præter ipſum.

Eſt de fide, & ſuadetur ex dictis.

Item ex Pontificum teſtimon. Probatur 1.

5. Sed probatur præterea primò variis teſtimoniis, Marcellini Papæ epiſtola prima ad Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopos, vbi ſic ait, *ſimul Apoſtoli, & ſucceſſores, inſpirante Domino conſtituerunt, vt nulla ſynodus fieret præter Romani Pontificis authoritatem*: quod refertur Can. 17. Apoſtolorum, de quo vide Turrian. lib. 1. contra Centuriat. cap. 22. Idem Marcell. epiſtola ad Maxen. & habetur cap. 1. diſtinct. 17. docet prouincialia Concilia poſſe congregari ſine authoritate Papæ, non tamen generalia regulariter: id eſt Canonicè, & legitimè; idem Iulius primus epiſtola prima, Gelaſius ſecundus epiſtola prima. Fœlix ſecundus epiſtola ad Synodum Alexandrinam latius Nicolaus, epiſtola prima ad Micha. Imperat. Item Damaſus Papa epiſtola 3. ad Stephan. & in reſcripto ad Epiſcopos Mauritaniæ, habetur 17. d. cap. *Huic ſoli*, & Symachus Papa cum Synodo Romana 3 & 4.

Ex Conciliis. Canon Nicænus nõ extans à multis memoratur.

6. Secundo idem definiuit Concilium Nicænum primum, Canon tamen hac de re editus, non extat inter viginti, quos nunc habemus: illius verò meminit Athanaſius cum Synodo Alexandrina, epiſtolâ ad Felicem ſecundum, *Scimus*, aiunt, *ab omnibus in Nicana Synodo concorditer conſtitutum, non eſſe Concilia celebranda, non Epiſcopos damnandos abſq; Romani Pontificis ſententia*: idem refert Iulius primus loco ſupra citato, & in epiſt. ſecunda, & Damaſ. dicta epiſtola ad Steph. refertur etiam idem Canon à Leone primo, epiſtola ad Theodoſ. Imperat. & à Gelaſio primo in tomo de vinculo anathematis, & in epiſtola ad Epiſcopos Dardaniæ, adducitur deinde à Niceph. lib. 9. cap. 5. & in 10. ſcribit, Euſebium Nicomedienſem congregaſſe Concilium, cui non interfuit Iulius, nec eius Legatus, *cum tamen*, inquit *Eccleſiaſtico Canone ſancitum ſit, non debere Eccleſiam præter ſententiam Romani Pontificis Synodice, aut Conciliariter congregari*, qui Canõ Eccleſiaſticus certè nullus alius eſſe poteſt, niſi, vel à Pontifice Summo, vel à Concil. Nicæn. editus, quia tunc nullum erat aliud generale Concilium congregatũ poſt Apoſtolorum tempora. Eodem modo Socrat. lib. 4. Tripart. c. 9. ſcribit hoc haberi ex regula Eccleſiaſtica, & rurſum lib. 2. hiſtor. ſuæ c. 8. & 17. Sozom. lib. 3. c. 10. & 11. Hanc eandem Summi Pontificis poteſtatem agnoſcunt Patres in 7. Synodo, actione 6. & in 8. Synodo actione prima, & 7. Concilium Lateranenſe ſub Leone X. ſeſſ. 11. tria Concilia Africana in epiſtola ad Damaſ. & Synodus Rom. ſub Damaſo. Vide Tripart. lib. 5. c. 19. & plura alia in 16. & 17. d. decreti.

3. Ex derogatione Cõciliorum ſine authoritate Pont. coactorum.

7. Tertio. Plura Conciliabula, tametſi ex magna Epiſcoporum multitudine coacta, hoc ſolo nomine ſufficienter abrogantur, quòd abſque Summi Pontificis authoritate congregata ſint. Id primum patet ex Conciliabulo Ariminenſi 500 Epiſcoporum, vi, & potentia Conſtantini Imperatoris congregatorum, quod Damaſus Papa epiſt. 5. cum Concilio 90. Epiſcoporum, non alia ratione reprobat, quàm quia Romani Pontificis non expectauit decretum: idem præſtitit Gelaſius Papa cum Synodo 70. Epiſcoporum. Idemque fuit tunc vniuerſalis Eccleſiæ ſenſus, vt refert Niceph. lib. 11. cap. 31. & effectus rem comprobauit, nam propterea à vero errauit illud Conciliabulum. Simile exemplum viſitur in cœtu 338. Epiſcoporum qui ſub Leone tertio Imperatore imaginũ vſum damnauit, ac reprobatur in 7. Synodo actione 6. quia Romanum Pontificem authorem non habuit: quod etiam docet Adrian. primus epiſtola ad Taraſium: in ſecunda quoq; Synodo Epheſina Dioſcorus Alexand. Leonem Papã excommunicauit, cuius tamen acta *prædatoria* dicũtur à Patribus Græcis, & in 8. Synodo vocãtur *Latrocinia*, & in Concilio Calcedonenſi prorſus improbantur, hoc titulo, quod ſine authoritate Romani Pontificis fierent: ſunt & alia ſimilia multa, de quibus legito Vualdenſem lib. 2. doctrinæ fidei c. 19. & Turrecremata lib. 3. c. 18.

Item ex praxi.

2. Aſſertio de fide.

8. Quartò poſſumus argumentari ex vſu, & conſuetudine Eccleſiæ: ita enim obſeruatum eſt in omnibus Conciliis generalibus, quæ in Eccleſia habent authoritatem à Concilio Nicæno vſque ad Tridentinum.

Oſtenditur continuatò vſu.

9. Dico iam ſecundò. In generali Concilio ſolus Romanus Pontifex per ſe, aut per Legatos ſuos, qui locum eius ſubeant, præſidere debet. Concluſio eſt certa de fide, quam omnia adducta ſatis confirmant, nam ſi Papa caput Eccleſiæ eſt, certè ille præſidere debet corpori, & nemo alius. Sed confirmant id etiam Pontifices ſupra citati, præcipuè Leo primus, Iulius primus, & Nicolaus primus, qui docent in Concilio etiam Nicæno id fuiſſe confirmatum, & exemplo eiuſdem Concilij conſtat Oſium, Vincentium, & Victorem, loco Romani Pontificis in eo præſediſſe, & primus omnium ſubſcripſiſſe. Idem exemplum habemus in ſecunda Synodo, vt patet ex epiſtola Damaſi ad ipſam. Et ex libro nono Tripart. 24. De 3. Synodo, licet ex parte interierint eius acta: tamen ex his, quæ extant ſatis colligitur Cyrillum, vt Legatum Sedis Apoſtolicæ præfuiſſe: eodem modo in 4 Synodo Chalcedonenſi Paſchaſius cum aliis præeſt atque ita inquit, *Paſchaſius vice Beatiſſimi, ac Apoſtolicæ vniuerſalis Eccleſiæ Papa ſancta Synodo præſidens ſubſcripſit*: idem facit in 5. Synodo Menas Legatus Papæ atque adeo in 6. 7. & aliis, & ex earum actis, & ſupra adductis ſatis conſtare poteſt. Specialiter in 8. ſic ſubſcribit Legatus: *Ego Donatus Dei gratia Epiſcopus Hoſtienſ locum obtinens Domini mei Adriani Pontificis, & vniuerſalis Papæ, huic Sanctæ, & vniuerſali Synodo præſens ad voluntatem eiuſdem, &c.* Ex quibus omnibus ſufficiens traditio huius rei colligitur, & ratio præter omnia adducta id confirmat, quia videlicet neceſſe eſt aliquẽ præeſſe in Concilio generali: vt caput totius corporis: aliàs ſeruari non poſſet conueniens ordo, ſed magna potius confuſio eſſet in Conciliis: ergo prærogatiua hæc concedenda eſt maximè illi, qui caput eſt totius Eccleſiæ.

Item ratione.

Obiectio cõtra proximè oſtenſa.

10. Oppones, in plerіſque Conciliis haberi, præſediſſe Imperatores, vt patet tum ex apertis verbis: in 6. enim Synodo ſic legitur, *præſidente Piiſſimo Imperatore, &c.* Vt videre eſt actione prima, & 11. ac 18. Simile quid legimus in 8. Synodo: tum etiam ex loci dignitate, nam ſæpe vel ipſi, vel viri Patricij, eorum locum tenentes in medio ſedent: legati

vero Sedis Apoſtolicæ ad dexteram, & interdum ad ſiniſtram, vt patet ex eiſdem 6. & 8. Synodis, & ex hiſtoria Concilij Chalcedonenſis, quam refert Niceph. lib. 15. c. 4. Fatemur quidem interdum Imperatores, vel ſeculares magiſtratus eam loci dignitatem vſurpaſſe, non tam iure, quàm potentia: negamus tamen propriè loquendo præfuiſſe Conciliis, ſed tantum affuiſſe, vt nulli tumultus fierent, & vt Concilia maiori quadam exteriori authoritate, & dignitate celebrarentur: de qua re ſatis multa diximus ſect. 1. oſtendentes laicos minimè pertinere ad Concilium generale, tantum abeſt, vt illi debeant præſidere: vbi etiam oſtendimus, Conſtantinum & alios Principes, & Imperatores digniorem locum in Conciliis vſurpaſſe noluiſſe: videantur multa 96. d. cap. *Nos ad fidem*, & cap. *ſatis* cum ſimilibus.

3. Aſſert. de fide. Oſtenditur variis exemplis.

11. Dico tertio. Ad Romanum Pontificem ſpectat, definitiones & leges à Concilio generali factas confirmare. Eſt certa de fide quæ ex omnibus ſupra dictis ſatis probata videtur, breuiter tamen oſtenditur. Primò traditione, & vſu Eccleſiæ, nam Nicænum Concilium primum per epiſtolam petiit à Syluestro geſta ſua, vt confirmaret, *quo noſtra* (inquiunt) *regula fixos poßit habere gradus*, idque obtinuit, vt patet ex reſcripto Syluestri ad Concilium: idem fecit Chalcedonen. Synodus actione 3. & in alloquutione ad Martianum Imperatorem rogat, vt curet Synodum *Sedis Petri authoritate roborari*: quam confirmationem Leo Papa diſtulit, propter quædam priuilegia Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ tributa, intercedente vero Valentiniano Imperatore, & ſcribente ad Leonem, iudicium Eccleſiarum Orientis ſuſpēſum eſſe circa decreta Concilij Chalcedonenſis, neq; à Sede Apoſtolica eſſe confirmata, Leo tandem confirmauit ob priuilegia Anatolio conceſſa, vt patet in epiſtola 56. 57. 59. Leonis ex Gelaſio, tomo de Anathematis vinculo, qui agens de hac Synodo inquit, *totum in ſedis Apoſtolicæ ſitum eſt poteſtate, & ita quod firmauit in Synodo Sedes Apoſtolica, robur obtinuit, quod refutauit habere non potuit firmitatem.* Præterea 5. Synodus confirmata fuit à Vigilio, vt ſcribit Nicephor. lib. 17. c. 27. 6. Synodus à Leone Papa, Concilium Conſtantienſe à Martino 5. Tridentinum à Pio 4. Si vero in aliquibus non extat expreſſa confirmatio, cauſa eſt, quia omnia in eis facta ſunt ex Sedis Apoſtolicæ præſcripto: vnde confirmatione minimè opus habuerunt, vt videre eſt in ſecunda, & tertia aliis Synodis. Atque ita intelligendum, quod Gregorius ait lib. 6. epiſtola 31. ex Concilio Conſtantinopolitano Quinto, damnationem Macedonij recipi ab Eccleſia, quia nimirum facta fuerat ex præſcripto Damaſi, Canones verò omnes non recipi, quia nec fuerant ex ordinatione Pontificis, nec ab illo confirmati. Quod idem colligitur ex Concilio Chalcedonenſi actione 5. & Gelaſio Papa ſupra, epiſtola 5. ad Epiſcopos Dardaniæ, & ad idem facit epiſtola Concilij Epheſini ad Neſtorium, & Agathonis Papæ ad 6. Synodum: facit & Innocentius primus epiſtola 25. & quas citauimus ex Leone. Vide Hoſium lib. ſecundo contra Brentium circa fin. Confirmari hoc amplius poteſt ex hiſtoriis Pauli, qui Petrum adiit, vt cum eo conferret Euangelium, eiuſq; authoritate apud Eccleſiam confirmaretur, quod notarunt Tertullianus lib. 4. contra Marcionem, & Hieron. epiſtola ad Auguſt. habetur 11. inter epiſtolas Auguſt. Aug. libro 28. contra Fauſt. c. 4. & ſimile eſt quod Marci Euangelium prius Petrus probauit, quàm Eccleſiæ traderetur, vt refert Euſeb. lib. 2. cap. 15. in Clemente, & Papia, & Hieron. de viris Illuſtribus in Marco. Confirmatur item ex Eugenio 4. in Concilio Florentino in decretis Vnionis, vbi docet Romanam Eccleſiam, omnes vniuerſales Synodos authoritate Epiſcopi Romani legitimè congregatas, celebratas, ac confirmatas recipere, quaſi diceret, *& non alias.* Denique ſupra oſtenſum latè eſt, quemlibet damnatum etiam hæreſeos poſſe appellare ad Apoſtolicam Sedem, quod ſignum eſt, tale iudicium indigere confirmatione illius Sedis. Vide Turrecremata libro tertio, capite 47.

Confirm. 1.

Confirm. 2.

* * *
* *

Atque hæc de priori parte earum, quas author initio totius diſputationis propoſuit: poſteriorem verò cenſuimus omittendam, eo quòd abunde in diſp. 5. ſect. 7. fuerit explicata, viderique poſſunt Ioannes Arboreus libro 5. Theoſophiæ capite 6. Salmer. in acta Apoſtol. à Tractatu 79. Bellarm. tom. 2. toto libro 2. de Conciliorum authoritate, qui rem hanc eruditè, & copioſè pertractarunt, præter alios quos refert Azor. tomo 2. libro 4. cap. 13. ad fin.

Finis primæ Partis tractatus de Fide:

TRA-

TRACTATVS
DE FIDE,
PARS SECVNDA
MORALIS

PROOEMIVM.

VNaquæque virtus & propriam habet naturam, atque eſſentiam, & principium eſt actiuum alicuius honeſtæ, moraliſque operationis, & ideo integra vniuſcuiuſque virtutis doctrina duas partes requirit, vnam quæ meritò ſpeculatiua dici poteſt, quia eſſentiam, & proprietates, obiectum, actum, & habitum virtutis contemplatur: alteram verò practicam, & moralem: quia non ſolùm de his rebus tractat, quæ à nobis fiunt, ſed etiam modo practico, & vtili ad mores dirigendos procedit. Igitur de virtute fidei priorem partem hactenus tractauimus. Nunc vero poſteriorem aggredimur, in qua tria præcipuè capita à nobis tractanda ſunt. Primum erit de præceptis fidei, & eorum obligatione, ac quando, & quomodo implenda ſunt. Secundum erit de vitijs, & peccatis huic virtuti contrarijs, ſiue ſint omiſſionis, ſiue commiſſionis, vbi dicendum erit de ignorantia, & de infidelitate tam in genere, quàm ſecundum ſpecies eius. Tertium caput erit de pœnis præſertim Eccleſiaſticis, quæ propter hæc peccata præſertim hæreſim, incurruntur, vel imponuntur, & quo ordine, & modo imponendæ ſint. Priùs verò quàm primum caput aggrediamur, quia præceptum fidei ſupponit neceſſitatem eius quatenus eſt medium ad ſalutem, ante doctrinam de præcepto de neceſſitate hac dicendum eſt. Eſt enim quaſi fundamentum totius materiæ moralis ad virtutem fidei pertinentis, poſtea verò cætera proſequemur. Tria in hac 2. parte præcipue tractanda.

DISPVTATIO PRIMA. Et in ordine ad præcedentes XII.

De neceſſitate fidei quatenus medium eſt ad ſalutem conſequendam.

Neceſſitas alia medii, alia præcepti.

1. PRiùs quàm ad quæſtiones ſingulas de neceſſitate Fidei ad ſalutem accedamus, oportet generatim exponere, quid ſit, & quotuplex hæc neceſſitas: ſolent enim Theologi duplicem neceſſitatem diſtinguere: vnam vocant neceſſitatem medij: alteram neceſſitatem præcepti, quorum membrorum diſtinctio ſubobſcura videri poteſt. Nam quicquid eſt medium neceſſarium ad ſalutem, eſt etiam nobis præceptum: Nihil enim magis homini iniungitur, quàm vt ſuæ ſalutis curam habeat, illamq́ procuret: obtinetur autem per media, præſertim neceſſaria: ergo hæc ſunt, quæ maximè homini præcipiuntur: ergo quicquid neceſſarium eſt neceſſitate medij, eſt etiam neceſſarium neceſſitate præcepti: è conuerſo ſimiliter, quicquid eſt nobis præceptum, eſt etiam medium neceſſarium ad ſalutem, iuxta verbum Chriſti Domini. Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata*: interrogatus enim de medijs, quæ ad ſalutem adhiberi oportet, mandata proponit: ergo illa ſunt præcipua, & maximè neceſſaria, nulla ergo apparet diſtinctio duplicis neceſſitatis.

Ratio dubitandi pro reprobanda dicta diuiſione

2. Nihilominus diſtinctio meritò à Theologis data eſt. Nam ad quæſtiones morales diſtinguendas, eſt maxime neceſſaria, & in primis ſeparanda ſunt illa membra ex proprijs rationibus formalibus, quia neceſſitas præcepti, vt nomen ipſum præ ſe fert, conſiſtit ſolum in obligatione, quæ oritur ex ſuperioris imperio: vnde in ordine ad ſalutem, per ſe loquendo, ſolùm inducit neceſſitatem, quam poſſumus vocare, per accidens, quia tantum conſiſtit in ablatione impedimenti: peccatum enim impedit ſalutem: obſeruatio autem præcepti etiam eſt neceſſaria ad vitandum peccatum, & ideo eſt etiam neceſſaria ad ſalutem. At vero neceſſitas medij in ordine ad ſalutem eſt quaſi per ſe: oportet enim inprimis, vt ſit de medio per ſe influente, & confe- Qualis ſit illa diuiſio.

rente aliquid ad ſalutem. Deinde oportet, vt ille influxus talis ſit, ſine quo non poſsit ſalus comparari, aliàs eſſet in illo vtilitas, non vero neceſsitas.

Aſsignatur multiplex vtriuſq; differentia.

3. Hæc autem differētia, quæ eſt propria, & quaſi à priori, poteſt aliquibus ſignis oſtendi. Primum eſt, quia neceſsitas præcepti tantùm habet locum in actibus liberis, & honeſtis, vt eſt per ſe manifeſtum (ſub actibus omiſsiones etiam actuum comprehēdo:) at verò neceſsitas medij in res alias prȩter actus honeſtos cadere poteſt: habitus enim gratiæ mediū eſt neceſſarium ad ſalutem: & ſic de alijs nonnullis. Hinc eſt ſecundum ſignum: quia neceſsitas præcepti tantum habet locum in adultis ratione vtentibus, neceſsisas autem medij etiam inuenitur in paruulis: nam baptiſmus eſt illis neceſſarium medium ad ſalutem, quamuis capaces non ſint præcepti: Vlteriùs vero aſtringendo hanc duplicem neceſsitatē ad adultos, & ad aliquem liberum vſum illorum, poteſt duplex alia differentia aſsignari. Prima eſt quòd neceſsitas præcepti datur in actibus, & in carentia actuum: neceſsitas autem medij ſolum in rebus, vel actibus poſitiuis inuenitur, quia vt dixi, quod eſt medium neceſſarium ad ſalutem, habet aliquem influxum in illam, illum aūt habere nō poteſt negatio, ſed ens, ſeu actus tantū poſitiuus. Alia, & magis vſitata differētia eſt, quod neceſsitas præcepti de aliquo actu poteſt excuſari per ignorantiā inuincibilē, ita vt etiamſi actus non fiat, non obſit ſaluti, cuius ratio clara eſt, quia neceſsitas præcepti in ordine ad ſalutem, ſolùm eſt propter remouendum peccati impedimentum: ignorantia autem inuincibilis excuſat à peccato, ideoq; in cauſa eſt vt non obſeruatio præcepti non obſtet ſaluti. At vero neceſsitas medij non excuſatur per ignorantiam inuincibilem, vt de fide poſtea dicemus, & ratio eſt contraria, quia ſcil. medium non ſolum eſt neceſſarium propter præceptum, ſed maxime propter ſuum influxum, & cauſalitatem: quam non ſupplet ignorantia, etiamſi excuſet à peccato.

Obiectio.

4. Dices etiamſi medium ſit neceſſarium, & in re non poſsit applicari propter impotentiam, & ignorantiam, ſuppletur per deſiderium, ſeu votum, aut propoſitum: ſic enim adultus, qui non poteſt Baptiſmum in re ſuſcipere, vel illum prorſus ignorat, poteſt ſaluari per Baptiſmum in voto: ſic autē contingit in præcepto, nam quando excuſatur quiſpiam per ignorantiā à tranſgreſsione præcepti particularis, neceſſe eſt vt deſiderio (vt ita dicam) illud impleat, ſaltem per generale propoſitum ſeruandi omnia præcepta, quod habere debet, ergo nulla eſt differentia.

Soluitur.

5. Reſpondetur in primis non eſſe vniuerſim verum, neceſsitatem medij poſſe per votum ſuppleri: interdum enim medium eſt in re ipſa neceſſarium, ita vt etiam propter ignorantiam inuincibilē non excuſetur, niſi in re ipſa adhibeatur, quod in neceſceſsitate præcepti nunquam inuenitur. Exemplum eſt in fide, vt infra videbimus. Deinde quando neceſsitas medij ſuppletur per votū, eſt per ſe neceſſarium votum illius medij, quod in re ipſa pro tunc omittitur, & in ordine ad illud, & quaſi ſub fide, & promiſsione implendi illud, ſi fieri poſsit, confertur ſalutis effectus, vt in confeſsione, & baptiſmo videlicet. At vero in præceptis non ita eſt: nam ſi ſemel per ignorantiam inuincibilem excuſatur obligatio præcepti, per ſe non eſt neceſſarium propoſitum, quaſi ſupplendi præteritum defectum, ſed ſolùm eſt neceſſarium propoſitum implendi præceptum illud in futurum, quando ſimilis occaſio, ſeu neceſsitas occurrerit.

Ad rationem dubitandi in num. 1.

6. Et per hæc etiam reſponſum eſt ad rationem dubitandi in principio poſitam: Dicimus enim licet neceſsitas præcepti ſæpe coniungatur cum neceſsitate medij, non tamen ſemper, nec conuertibiliter coniungi: atq; hoc ſatis eſt vt inter ſe diſtinguantur. Deinde quando in vno actu duplex illa neceſsitas concurrit, non propterea inter ſe formaliter confunduntur, ſed ſuam retinent diſtinctionem. Imo contingere poteſt, vt in eodem actu neceſsitas medij vnica ſit: neceſsitas autē præcepti ſit multiplex: nam ſub diuerſis rationibus poteſt idem actus per diuerſa præcepta mandari: vt eadem contritio poteſt præcipi ex virtute iuſtitiæ ad Deum, & virtute charitatis ad ſe ipſum, in procuranda ſpirituali ſalute. Vbi etiam notari poteſt, quando hæ duæ neceſſitates in eodem actu coniunguntur, interdum neceſsitatem medij oriri ex præcepto, vt in baptiſmo, vel confeſsione, quæ ex natura rei neceſſaria non ſunt; per præceptum autem facta ſunt neceſſaria: quandoq; vero è contrario actus præcipitur, quod ex natura ſua ad ſalutem ſit neceſſarius, vt in cōtritione, & amore Dei, idēq; eſt, vt videbimus, in actu fidei, in quo hanc duplicem neceſsitatem explicaturi ſumus: priorem, id eſt, medij in hac diſput. alteram in ſequenti.

SECTIO I.

Vtrum fides ſit medium ad ſpiritualem ſalutem conſequendam neceſſarium.

Pelagii error

IN hoc puncto fuit error Pelagij, qui in primis negauit fidem eſſe per ſe neceſſariā ad ſalutem, quod primum de paruulis aſſeruit, nō ſolùm quia incapaces ſunt actus fidei, ſed etiam quia non putabat eos concipi in peccato, neq; indigere iuſtitiā, vt ſaluarētur. Poſteà idē aſſeruit de adultis, quia putabat eos poſſe ſaluari per naturalem Dei cognitionem, & ita ſimpliciter poſuit de hominibus in ſtatu legis naturalis, vt refert Aug. lib. de peccato origin. c. 26. In lege autem ſcripta, & gratiæ dixit neceſſariam fuiſſe reuelationē aliquorum credibilium ex diuina prouidentia, & ad melius eſſe, non tamen ex neceſsitate ſimpliciter: & prætereà aiebat illarum rerum ſufficere fidem quandam acquiſitam, & proprijs viribus conceptam. Theologi nonnulli, etiam Catholici ex parte videntur hanc negaſſe neceſsitatem, cum quibus diſputabimus ſect. ſequēti, & ibi ſoluemus fundamentum, ſi quid eſſe poteſt huius doctrinæ.

1. Aſſertio fides eſt medium neceſſarium ad ſalutem

2. Regula ergo Catholica eſt fidem eſſe ſimpliciter medium neceſſarium ad ſalutē: ita tradit D. Th. 2.2. quæſt. 2. ar. 3. & ibi omnes expoſitores, & ſcholaſtici cum Magiſtro in 3. diſt. 23. & quos referam ſectione ſequenti. Probatur primo ex ſacra ſcriptura: Nam *iuſtus ex fide viuit*, Abacuc. 2. Vnde Paul. ad Hebræos 11. *Sine fide*, inquit, *impoſſibile eſt placere Deo*: placere autem Deo neceſſarium eſt ad ſalutem. Atque hanc veritatem ex profeſſo demonſtrat idem Paulus tota epiſt. ad Rom. oſtendens iuſtitiam legis ſiue naturalis, ſiue ſcriptæ, non ſuffeciſſe ad ſalutem ſine iuſtitia fidei, quod probat exemplo Abrahæ, qui ex fide iuſtificatus eſt, iuxta illud *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam*: & illum proponit tanquam exemplum omnium qui ſaluandi ſunt. Quod argumētum proſequitur in tota epiſt. ad Galat. vbi ait cap. 5 *Nos ex fide ſpiritum iuſtitiæ accipimus*: & ad Epheſ. 3. *Gratia eſtis ſaluati per fidem*, & alia ſimilia ſunt infinita pene in Scriptura. Secundo probatur aperte ex doctrina Concilij Trident. ſeſs. 6. cap. 7. vbi deſcribens ordinem iuſtificationis, exordium illius ponit in vocatione ad fidem, & infra docet baptiſmum eſſe *Sacramentum fidei, ſine qua nulli vnquam contigit iuſtificatio*: Quæ verba maximè ſignificant medij neceſsitatem. Et in c. 8. exponit hominem ideo dici iuſtificari per fidem, quia fides eſt radix & *fundamentum iuſtitiæ*: quid autem magis neceſſarium ad ædificium eſſe poteſt quam fundamentum? Tertio eſt hæc cōmunis traditio ſanctorum Patrū, Chryſoſt. in hom. de fide, & eius natura *Nullus*, inquit *ſine fide vitam habuit*. Ambroſ. in illa verba primæ ad Timot. 2. *Vult Deus omnes homines ſaluos fieri. Fides*, inquit, *eſt quæ dat ſalutem*. Similia habet Hieron. ſuper epiſtolam

Probatur 1.

Probatur 2.

ſtola ad Galat.cap.4.præcipue vero veritatem hanc defendit Auguſt.in.epiſtola 57.93.& 157.& de correptione, & gratia capit. 7. & alijs locis infra referendis.

Notatio pro probatione

3. Vt ratione declarem, & oſtendam concluſionem, aduerto in primis non eſſe ſermonem de neceſsitate in ordine ad potẽtiam abſolutam Dei: potuiſſet enim Deus per naturalem cognitionem omnes ſaluare, ſi voluiſſet: nullam enim id repugnantiam inuoluit: loquimur ergo de neceſsitate ſecundum legem ordinariam, & à Deo ſtatutam, quæ in ſcripturis manifeſta eſt, quam ſolùm poſſumus ratione oſtendere, eſſe valde conformẽ naturis rerum, & præſertim rationali, vt ad finem ſupernaturalem eleuatæ. Deinde oportet diſtinguere perſonas: Nam poſſumus loqui vel de ſolis adultis ratione vtentibus, vel etiam de paruulis. Aliqui ergo voluerunt regulam poſitam ad adultos reſtringere, eo quòd infantes non videantur capaces fidei, vt ſignificat Innocent.III.in cap. *Maiores* de baptiſmo. Sed non eſt admittenda reſtrictio ſimpliciter loquendo, vt ſumitur ex doctrina Auguſt.lib.1. de peccatorum meritis, & remiſsione cap.19. tum quia etiam infantes indigent iuſtitia Chriſti, quæ ſine fide eſſe non poteſt. Tum deinde quia locutiones ſcripturæ vniuerſales ſunt, quòd *iuſtus ex fide viuit*: & ſimiles: infantes autem, etiam ſpiritualiter viuere poſſunt, tum deniq; propter alia quæ in ſeq.ſect.latiùs afferemus.

Vt patres aliqui aſſertionem de infãtib. accipiant

4. Quod igitur ad infantes attinet: citato loco, etiam illos, Auguſt. vult ſaluari per actualem fidem, non propriam, & perſonalem, ſed parentum, vel eorum, per quos Deo offeruntur, quod etiam alibi paſſim docet: Nam lib.10.Gen.ad literam cap.14. *Antequam*, inquit, *infans per ætatem poſſit ſecundum ſpiritum viuere, neceſſarium habet mediatoris ſacramentum, vt quod per eius fidem nondum poteſt, per eorum, qui eum diligunt, fiat.* Et ſerm.14. de verbis Apoſtoli cap.18. *Abſit vt ego dicam non credentes infantes: nam credit in altero, qui peccauit in altero*, & cap.19. inquirens quomodo credant infantes, reſpondet *fide parentum.* Auguſtinum ſequitur Bernard. epiſtola 77. circa medium. Videri tamen poteſt in primis hoc non eſſe neceſſarium, quia licet parentes ſint infideles, & infans rite baptizetur, ab hæretico, v.g. ſaluabitur. Ad hoc verò iuxta mentem Auguſt. reſpondendum eſt, tunc ſufficere fidem Eccleſiæ, cuius ſacramentum paruulo applicatur: quod tamẽ non videtur ſufficiens, quia fides neceſſaria ad ſalutem debet eſſe in eo qui ſaluatur, quia eſt fundamentum iuſtitiæ, & recipi debet in eo, qui iuſtificatur.

Planior aſſertionis ſenſus.

Quapropter expeditior reſpõſio eſt, paruulis eſſe neceſſariam fidẽ non actualem, ſed habitualem. Quod docuit Innocent.III. citato loco, neq; facit contra mentem Auguſtini, aut Bernardi: ſolùm enim explicare voluerunt, quomodo paruulis poſsit fides applicari & infundi, etiamſi actus fidei non ſint capaces, quia videl. ſunt capaces ſacramenti fidei, quod per fidem Eccleſiæ, vel parentum applicatur. Et ita ratio aſſertionis in paruulis ea tantum eſt, quia indigent iuſtitia infuſa, ſine qua nemo ſaluatur, fides autem habitualis, eſt quaſi pars huius iuſtitiæ iuxta doctrinam Concilij Tridentini ſeſs.6.cap.7.

5. Atq; hæc ratio habet etiam locum in adultis quantum ad habitualem fidem: quia vero habitus eſt propter actum cuius adulti iam ſunt capaces: ideo etiam eſt certũ, adultis actum fidei eſſe medium neceſſarium ad ſalutem.

Probatur iã 3. aſſertio poſita, duplici medio.

Diſtinguenda vero eſt duplex ſalus: vna inchoata per gratiam viæ: altera cõſummata ſeu conſummanda in gloria, & ex vtraq; poſſunt diuerſæ rationes reddi. Primo enim eſt hoc medium neceſſarium ad iuſtitiam aſſequendam, quia adultus non conſequitur iuſtitiam, niſi per propriam diſpoſitionem: Diſpoſitio autem fundari debet in fide: nam propterea dicitur fundamẽtum, & radix iuſtitiæ. Propter quod etiam dicere conſueuit Auguſt. fidem dari, vt per eam cætera impetrentur, vt epiſtol.105.& ſæpe alibi. Item ad progreſſum iuſtitiæ, & præſertim ad charitatem neceſſaria eſt fides: nam vt dixit Greg.hom.16.in Ezech.circa fin. *Niſi fides prius teneatur, ad ſpiritualem amorem nullo modo pertingitur.* Et ratio etiam ex philoſophia deſumpta eſt, quia amor ſupponit cognitionem ſibi proportionatam: quæ ratio conuincit ſaltem ex natura rei, quidquid ſit de potentia abſoluta, de qua, vt dixi, non diſputamus.

2.

Secundo redditur ratio ex parte vltimæ ſalutis. Nam finis, ad quem tendimus, eſt perfecta ſcientia, ſeu viſio Dei: eſt autem valde conſonum naturæ hominis: vt ad perfectam cognitionem per imperfectam, & ad ſcientiam, per fidem perueniat: hunc ergo ordinem voluit Deus ſeruari etiam in via ſalutis. Iuxta illud Iſa.7. *Niſi credideritis, non intelligetis*: & Iob.41. *Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te.* Vnde Auguſt.tract.27.in Ioan. circa illud cap.6 *Nos credidimus, & cognouimus. Non cognouimus, ait, & credidimus, ſed credidimus & cognouimus: Credidimus enim, vt cognoſceremus: Nam ſi prius cognoſcere, & poſtea credere vellemus, nec credere, nec cognoſcere valeremus.* Et ideo etiam dicunt Theologi, quod in patria viſio reſpondet fidei: vnde etiam ſumitur optima ratio ex merito illius viſionis: Nam cùm intellectus eleuari debeat ad tam perfectam ſcientiam, merito ab illo poſtulatur, vt priùs captiuetur in obſequium fidei.

2 Aſſert bipartita.

6. Secundo dicendum eſt, hanc fidem, quæ eſt medium neceſſarium ad ſalutem, debere eſſe ſupernaturalem, ſaltem ex obiecto formali. Hæc aſſertio, maximè quo ad priorem partem, eſt æquè certa, ac præcedens.

1. pars probatur 1. ex ſcrip.

Probatur primo ex Scriptura: Nam cum Paulus ad Hebræos 10. dixiſſet, *Iuſtus ex fide viuit*: ſtatim ſubiungit: *Eſt autem fides ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium*: quæ eſt deſcriptio ſupernaturalis fidei ſecundũ omnes Theologos, vt ſupra diſputat.ſexta, ſectione ſecunda, vidimus: & paulo poſt de eadem fide ſubdit, *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo*: ergo hæc fides, quæ neceſſaria eſt ad placendum DEO, ſupernaturalis eſt. Vnde ad Romanos primo allegans Paulus eadem verba, *iuſtus ex fide viuit*, de fide Chriſti intelligit, quam dicit neceſſariam eſſe ad ſalutem; & de eadem loquitur in alijs locis ſupra citatis. Vnde ad Philipp.1. generaliter de hac fide dicit, nobis *pro Chriſto* donari; & Chriſtus Dominus Ioannis 6. fidem vocat *opus Dei*, quia eſt opus ſupernaturale: ergo eſt ſupernaturalis illa fides, quæ eſt neceſſaria ad ſalutem.

Probatur 2. ex Concilijs.

Secundo ſumitur hæc veritas ex Concilio Tridentino ſeſsione ſexta, canone tertio, de iuſtificatione. *Si quis dixerit poſſe hominem credere ſicut oportet, ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione, & eius adiutorio, anathema ſit.* Illa autem fides, de qua hoc definit, eſt neceſſaria ad iuſtificationem: ergo talis eſſe debet illa fides, vt non viribus naturæ, ſed gratiæ haberi poſsit; eſt ergo ſupernaturalis; atq; hoc modo probari poteſt aſſertio ex Concilijs Mileuitano, & Arauſicano, definientibus fidẽ non poſſe haberi *ſine gratia*, loquuntur enim de fide ad ſalutem neceſſaria, & ad idem afferri poſſunt infinita prope Auguſtini teſtimonia, quibus hanc veritatem contra Pelagianos confirmat; quæ ad materiam de gratia ſpectant, & ideò illa omitto, ſufficitq; vnus liber de prædeſtinatione Sanctorum cap.2.

Vide lib.2. de grat. à c.4.

Probatur 3. ratione.

7. Ratione probatur concluſio, quia vel eſt ſermo de actuali fide, vel de habituali: De habituali certum eſt neminem ſaluari, niſi prius in vita mortali habitum fidei infuſæ obtinuerit, quia nõ poteſt ſaluari, niſi viator iuſtificetur, & à peccato mundetur. Iuſtificatur autem formaliter per iuſtitiam habitualem infuſam; ergo ſine hac iuſtitia nemo ſaluatur. Sed vt ſupra dixi, habitus fidei eſt vel pars, vel fundamentum huius iuſtitiæ: ergo ſine habitu fidei nemo ſaluatur. Atque hæc ratio, & procedit de

habitu

habitu ſupernaturali infuſo, quia talis conditionis eſt iuſtitia ſanctificans, & communis eſt paruulis cum adultis. Vlteriùs verò, quoad adultos probatur aſſertio etiam de actuali fide, ex eodẽ ferè principio ſupra poſito, quòd adulti non conſequantur iuſtitiam ſine diſpoſitione proportionata: ergo ſicut iuſtitia illa eſt ſupernaturalis quoad habitum fidei, ita diſpoſitio debet eſſe ſupernaturalis quoad actum. Et ideo dixit Gregor. homilia 27. in Ezech. eos qui ratione vti poſſunt, ſine tribus virtutibus Theologicis non ſaluari, quod certè intelligit, etiam de actibus, quia actus quoq; in illis, qui ratione vtuntur, ſunt neceſſarij. Porro aſſertio hæc fundamentum habet in Concilio Tridentino ſeſſ. ſexta, cap. 7. Et in D. Thoma prima ſecundæ, quæſtione 113. artic. ſecundo, & quarto.

Confirm.

Et confirmari poteſt ratione ſupra tacta ex fineq; deſumpta. Nam viſio Dei, ad quam per fidem tendimus, eſt omnino ſupernaturalis: ergo etiam fides, per quam tẽdimus, vt ſit proportionata fini, debet eſſe eiuſdem ordinis, ac ſupernaturalis: alias etiam rationes ſtatim addemus.

2. pars probatur 1.

8. Hinc facilè probatur altera pars aſſertionis, videlicet, hanc fidem maxime eſſe debere ſupernaturalem ex obiecto formali, & ratione credendi, quæ eſt Deus ipſe. Quod optime probatur ex verbis illis, *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam:* Geneſ. 15. Ex quibus neceſsitatem fidei, ac iuſtitiæ colligit Paulus ad Roman. 4. Ergo talis fides ex parte obiecti formalis, neceſſaria eſt ad iuſtitiam, qualis fuit in Abrahamo: Illa autem habuit pro obiecto, rationeq; formali credendi, Dei autoritatem: hoc enim ſignificant illa verba. *Credidit Abraham Deo.* Et hæc eſt fides, quam Scriptura ſemper laudat atq; à nobis exigit, præſertim Paulus ad Hebræos vndecimo, & alijs locis ſupra citatis.

Probatur 2.

Ratio vero ſpeculatiua (vt ſic dicam) eſt, quia actus fidei ex obiecto formali vendicat, vt ſupernaturalis ſit eſſentialiter, vt ſupra viſum eſt.

Diſp. 3. ſect. 1. à nu 6. ſect. 5 num. 1.

Ratio quoq; moralis eſt in primis, vt fides omnium ſaluandorum vna ſit, iuxta illud ad Epheſ. 4. *Vnus Deus, vna fides,* ſi autem omnium fides non in vna Dei authoritate niteretur, non poſſent viatores omnes in vnam fidem conuenire: ergo debuit eiuſmodi fides fundari in authoritate diuina. Antecedens probatur, quia omnes homines tendunt in vnam beatitudinem: ergo debent tendere per eadem media eſſentialia, quorum vnum eſt fides: Ergo oportuit hanc fidem eſſe eiuſdem rationis in omnibus, qui ad beatitudinem tendunt. Quod etiam fuit conueniens, vt in vnum corpus eccleſiæ poſſent congregari, eademq; vera fide dirigi, & conſeruari. Deniq; vt ea fides eſſet omnino certa, & infallibilis, qualis eſſe debuit in ordine ad ſalutem æternam, neceſſarium fuit in diuina authoritate fundari, quia omnis alia fallibilis eſt, & humana etiam ratio ſæpè decipitur. Eſt ergo neceſſaria fides, quæ ex obiecto formali, diuina, & ſupernaturalis ſit: an verò ex obiecto, etiam materiali eſſe debeat ſupernaturalis, dicam in ſectione 3.

SECTIO II.

An fides ſemper ſit neceſſaria in re ipſa, vel aliqua exceptio admittenda ſit, in qua fides in voto ſufficiat.

HÆC quæſtio de actuali fide mouetur: Nam in habituali locum non habet, cum realis iuſtificatio ſemper ſit neceſſaria: & ideo de ſolis etiam adultis quæſtio tractatur.

Opinio negatiua.

In qua fuit Catholicorũ quorundam opinio, poſſe hominem in aliquo caſu ſaluari ſine fide, per cognitionem naturalem, vel Dei, vel boni honeſti, ſi per voluntatem faciat, quod in ſe eſt, ad vitandum malum, & operandum bonum: quam opinionem refert D. Th. ad Roman. 2. & illam non reprobat. Eandem tenuit Vega lib. 6. in Concil. Trident cap. 20. & 21.. & Soto lib. 2. de natura, & gratia cap. 11. qui tamen in ea non perſiſtit, vt infra dicam. Et de Gentibus ante Chriſti aduentum, videtur ita ſenſiſſe Clemens Alexandrinus libro 6. ſtromatum: ait enim potuiſſe ſaluari per aliam fidem. Idem ſignificat Iuſtinus Martyr in apologia 2. pro Chriſtianis, & Chryſoſt. homilia 37. in Matth. Vega tamen generaliter loquitur de omni 1. eius fundã.
tempore, & de hominibus habẽtibus ignorantiam inuincibilem Euangelij aut reuelationis diuinæ, aut etiam ſi fieri poteſt ipſius Dei. Poteſt hæc opinio primò fundari in illo Pauli ad Romanos 1. vbi de Philoſophis ait, *Cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum, glorificauerunt, aut gratias egerunt.* Videtur enim ſupponere, habuiſſe illos ſufficientem cognitionem ad glorificandum, & laudandum Deum: nam propterea illis vitio datur, quod non fecerint: qui autem glorificat, & honorat Deum, ſaluabitur, iuxta illud eiuſdem Pauli capit. 2 *Gloria, & honor omni operanti bonum.* Vnde ibidem ait, *Gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ legis ſunt faciunt,* & adiungit, *factores legis iuſtificabuntur*: ergo illa cognitio poterat ad iuſtitiam ſufficere.

2. Secundum, & principale fundamentum huius ſententiæ eſt, quia media ſimpliciter, & in re ipſa 2. fundam.
neceſſaria ad ſalutem, omnibus viatoribus adultis ſunt poſsibilia, ſed in aliquo caſu alicui homini eſt impoſsibilis fides in re ipſa, ergo poterit ſine illa per alia media ſibi poſsibilia, ſaluari. Conſequentia eſt optima, & formalis, maior etiam ſupponitur, quia Deus, qui *vult omnes homines ſaluos fieri,* omnibus dat ſufficientia media ad ſalutem: ergo à nullo exigit aliquid illi impoſsibile, vt ſaluari queat: minor verò probatur, quia plerique mortales habent ignorantiam inuincibilem fidei, cum non poſsint *credere ſine prædicante,* ad Roman. decimo, multi vero non habuerunt prædicantem, vt per ſe, & ex facto videtur euidens, non ſolùm ante aduentum Chriſti, & prædicationem apoſtolorum, ſed etiam Confirmatur
poſtea, in multis prouincijs. Et augetur difficultas ex quadam doctrina Diui Thomæ, prima ſecundæ. quæſtione octogeſima nona, articulo ſexto, vbi de puero perueniente ad vſum rationis, qui nihil de fide, vel de Deo audiuit, docet, ſi tunc faciat quod in ſe eſt, deliberando quid deceat, ac non deceat, ſecundum rectam rationem, fore iuſtificandum. Ex qua doctrina ſic argumentor. Homo ille iam adultus, non poteſt facere quod in ſe eſt fide vtẽdo, cum ſupponatur nondum illam habere: ergo faciet recta ratione naturali vtendo: ergo tunc ſufficit naturalis cognitio ſine fide, ad iuſtificationem.

3. Dicetur fortaſſe, eum qui in illo articulo facit Euaſio.
quod in ſe eſt, non immediatè iuſtificari ſed illuminari à Deo, vt ſi crediderit iuſtificari poſsit. Hoc ve- Replicatur.
ro non ſatisfacit primo, quia non minus ſupernaturalis eſt illuminatio, quàm iuſtificatio, quatenus vtraque eſt opus gratiæ; ergo ſi homo per cognitionem naturalem poteſt diſponi ad ſupernaturalem illuminationem, etiam poteſt immediatè diſponi ad iuſtificationem, non eſt n. magis promiſſa gratia illuminans, quàm iuſtificans facienti quod in ſe eſt, per cognitionem naturalem. Secundo non eſt ve- 2.
riſimile Deum exigere medium ad iuſtitiam obtinendam quod ſine miraculo fieri non poteſt: ſed illuminari, & doceri de fide, ſine prædicante, eſt miraculum, & præter legem ordinariam traditam à Paulo ad Romanos decimo: ergo non eſt veriſimile exigi à tali homine huiuſmodi illuminationem: ergo immediate debetur illi gratia ſanctificans, ne ſit illi impoſsibilis iuſtificatio. Tertio non poteſt id 3.
ſatisfacere intentioni Diui Thomæ in illo loco: nam ita docet, ne contingat hominem in peccato originali permanentem, peccare prius venialiter, quàm mortaliter: hoc autem inconueniens non euitatur, ſi ne-

ſi neceſſaria eſſet noua illuminatio, & conſequenter noua deliberatio circa illuminationem recipiendam: nam tunc magna temporis mora eſſet neceſſaria priuſquam ad iuſtificationem, & remiſsionem peccati originalis peruenire tur, in qua proinde mora poteſt facile homo priùs venialiter peccare, quã mortaliter, quia poteſt facile retrahi voluntariè ad cogitationẽ otioſam, vel aliquid ſimile: ergo oportet aſſerere, quã primùm faciat quod in ſe eſt iuſtificari. Quo argumento conuictus videtur in hanc partem inclinare Victoria in relectione de puero perueniente ad vſum rationis, part. 3.

3. Fundam.

4. Tertio principaliter ſuaderi poteſt hæc ſententia, quia media neceſſaria ad ſalutem, non ſolent ſemper eſſe neceſſaria in re: nam in caſu neceſsitatis votum ſufficit, quod inductione fere in omnibus alijs oſtendi poteſt, baptiſmo, pœnitentia, & ſimilibus. Ergo idem dicendum eſt in fide. Probatur conſequentia, tum quia nulla eſt ratio cur hoc medium magis oneroſum quàm aliud ponatur. Tum deinde quia eadẽ militat ratio: ideo enim in alijs dicimus ſufficere votum, ne vel ſalus fiat impoſsibilis, vel ad miracula recurratur: hæc autem ratio æque cogit in Fide. Tum deniq; quia non minus poteſt votum Fidei concipi ante Fidem in re, quàm votum baptiſmi, vel pœnitentiæ: id enim votum non ſemper requiritur explicitum, ſed implicitum, ſufficit, quale cernitur, quando particulare aliquid in vniuerſali continetur: ſic autem in præſenti in deſiderio placendi Deo (quod haberi poteſt per rationem naturalem) implicite continetur deſiderium credendi, & habendi Fidem: ergo hoc ſufficiet ad ſalutem, ſaltem in caſu neceſsitatis, in quo acceſſus ad Deum per Fidem eſt impoſsibilis.

3. Aſſertio.

5. Nihilominus dicendum primò, actum Fidei ita eſſe neceſſarium ad ſalutem omni adulto, vt nullus omnino in vllo tempore, loco, vel occaſione ſine illo iuſtificari potuerit: itaq; ab hac regula nulla admittenda eſt exceptio. Hanc aſſertionem in eo gradu certam eſſe cenſeo, vt abſq; errore in Fide negari nequeat. Docuit illam D. Thomas ſecunda 2. quæſtione ſecunda, articulo tertio, ad primum, & quæſt. 10 articulo primo, ad quartum, & ad Heb. 11. & retractando priorem ſententiam, idem docuit Sotus in eodem loco de natura & grat. in poſteriori editione, & iterum in quarto diſtinct. 1. quæſt. 2. ar. 3. Et in fine totius quarti in recognitione ſuorum operum. Cano relectione de ſacrament. in genere, part. 2. quæſt. 2. concluſ. 1. & contra Vegam Medina lib. 4. de recta in Deum Fide, cap. 7. Benedictus Pereira ad Romanos 1. diſput. 17. & cap. 2. diſputat. 8. Valentia 22. diſput. 1. quæſt. 2. punct. 2. ſumiturq; ex ijs quæ tradunt Turrecremata libro primo in ſumma de Eccleſia cap. 21. & 22. Gaſpar Caſſalius libro 1. de quadripartita iuſtitia cap. 11. & ſequentibus. Caietanus ad Romanos 2. & ſuper D. Thomam in locis, ex 2. 2. adductis, vbi cæteri expoſitores communiter.

Probatur 1. ex Script.

6. Probatur primo ex locis Scripturæ allegatis ſectione præcedenti, quæ vniuerſalem continent regulam, à qua non licet exceptionem facere, ſine eiuſdem Scripturæ, vel Eccleſiæ authoritate. Duo tamẽ loca poſſunt ſpecialiter ponderari. Vnum eſt illud Pauli ad Hebræos 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*, quod ſine vlla dubitatione (quicquid Vega ſupra indicet) de vera, & ſpecifica cognitione Fidei intelligendum eſt, vt ſupra ex alijs verbis eiuſdem Pauli probaui, & ex eius intentione eſt euidentiſsimum. Deinde ex illo principio colligit Paulus Enoch, qui Deo placuit, habuiſſe Fidem, & ſic de alijs ſingularibus, quæ collectio non eſſet firma, ſi aliquem particularem hominem ab illa regula liceret excipere. Alter locus eſt ad Romanos 3. *Quem propoſuit propitiationem per Fidem in ſanguine ipſius*, ſcilicet CHRISTI: ex quo colligimus tam neceſſariam eſſe vnicuique fidem, quàm eſt neceſſaria redemptio Chriſti, & fructus illius: ſed ab hac regula, *quod nemo niſi per Chriſtum ſalutem conſequitur*, nulla poteſt cogitari exceptio: ergo neque ab illa, *quod ſine fide nemo ſit ſaluus*, quia per fidem fructus paſsionis Chriſti applicatur; vt illis verbis dicitur *per fidem in ſanguine ipſius*, & conſonat illud eiuſdem epiſtolæ ad Romanos 1. *Iuſtitia Dei reuelatur ex fide in fidem*: id eſt, in omni tempore per ſucceſsionem fidei implicitæ, & explicitæ. Vnde eſt etiam illud ad Roman. 10. *Quicunq; inuocauerit nomen Domini ſaluus erit, quomodo autẽ inuocabunt in quem non crediderunt*. Idem confirmatur ex illo 2. ad Corin. 4. *habentes eundem ſpiritum fidei*: nam licet ſtatus fidei receperit mutationem, vel incrementum, vt in ſuperioribus tradidimus, fides tamen in omni tempore, & omnibus neceſſaria fuit, vt recte expendit Chryſoſtomus in Pſalmo 115. Qui etiam ponderat, non tantum dixiſſe Apoſtolum, habentes eandem fidem, ſed etiam *habentes eundem ſpiritum fidei*, quia ſemper, & omnibus eſt neceſſaria fides, quæ ſit eiuſdem Spiritus ſancti donum: vnde etiam dicitur Sapientiæ 9. *Sanati ſunt quicunque placuerunt tibi*, id eſt, homines quicunq; à peccato mundati ſunt, vbi per ſapientiam, fidem omnes intelligunt, vt teſtatur Lorin. ad eum locum.

Probatur 2. ex Concil. Trident.

7. Secundo probatur hæc veritas ex Concil. Tridentin. ſeſs. 6. cap. 7. vbi loquens de fide, ait, *Sine qua nulli vnquam contigit iuſtificatio*, quibus in verbis diſtributiones duas, temporum ſcilic. & perſonarum adhibet: nullo ergo modo poteſt fieri exceptio à locutione tàm abſoluta, & quàmuis verum ſit, id dixiſſe Concilium quaſi obiter, non directe definiendo, nihilominus, rem tradit doctrinam fidei proponendo, vnde nullo modo de abſoluta illius ſententiæ veritate dubitari poteſt, præſertim quia can. 3. definit *fidem, quæ ſine Spiritus ſancti auxilio haberi non poteſt, eſſe neceſſariam ad iuſtificationem*, quæ eſt etiam generalis regula, in qua nulla poteſt admitti exceptio: aliàs non fuiſſet ſufficiens illa definitio, vt Concilium intendit contra Pelagianos. Simile argumentum ſumitur ex capite octauo, vbi declarat *fidem eſſe iuſtitiæ fundamentum*, de quo argumento ſtatim plura dicam.

Probatur 3. ex Patribus.

8. Tertio ſumitur hæc ſententia ex Patribus. Leo Papa ſerm. 4. de natiuitate affirmat nihil eſſe poſſe, ſanctum ſine fide. Quod comprobat ex illis teſtimonijs, *Iuſtus ex fide viuit*, & *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo*. Fulgentius libro de Fide ad Petrum ſtatim in principio *ſine fide nulla poteſt prodiſſe, imo neque eſſe conuerſio*: & iterum: *ſine hac fide nemo ad filiorum numerum poteſt pertinere*. Auguſtinus multus eſt in hac veritate aſſerenda: nam libro de ſermone Domini in monte cap. 9. *vbi vera*, inquit, *fides non eſt, nec poteſt vera eſſe iuſtitia*, & ſuper Pſalmum 31. in præfatione, non ſolùm in ſingulis hominibus, ſed etiam in ſingulis operibus, docet fidem eſſe fundamentum pietatis; ita vt ſine illa eſſe non poſsit. Vnde in Epiſtola 157. ſcribit nullam cuiuſcumq; ætatis, aut ſexus perſonam potuiſſe ſine fide iuſtificari, & ſerm. 38. & 181. addit. *Neque in hac vita, neque in futura*: & ſimilia habet 2. de peccatorum meritis cap. 9. Et de correptione, & gratia cap. 7. Idemq; expreſsit Bernardus epiſtola 77.

1. Ratio pro eadem aſſer.

9. Rationes ſumi poſſunt ex proprietatibus fidei: eſt enim *fundamentum iuſtitiæ*, vt ex Concilio adduximus eſt etiam *radix*, vt loquitur Ambroſ. libro 2 de Caim, & Abel, & Gregor. 22. moralium cap. 4. Et etiam ianua *ad vitam*, vt ait Cyrillus libro 4. in Ioannem cap. 9. ſed ſine fundamento non poteſt ædificari, nec ſine radice fructificari, neq; ad vitam ingredi, niſi per ianuam: ergo & cæt. Secundo. Nemo poteſt ſalutem conſequi, niſi in Eccleſia, quia *extra Eccleſiam non eſt ſalus*, vt dicitur in capit. *Firmiter* de Summa Trinitate, ſed Fides eſt quaſi eſſentialis forma, & vinculum, quo vniuntur membra Eccleſiæ: Secunda.

ergo ſine fide non poteſt eſſe ſalus, neq; in aliquo homine particulari inueniri. Tertiò eſt ratio veluti à priori, iuxta materiæ capacitatem, quia nemo poteſt iuſtificari ſine formali iuſtitia: neq; ab hac regula poteſt exceptio fingi: Quomodo enim erit effectus formalis ſine forma? Et ideo diximus principio ſectionis habitualem iuſtitiam, omnibus tam adultis, quam paruulis, ſine exceptione eſſe neceſſariam, quia ſupponimus illam eſſe formam iuſtificãtem: ſed adultus non poteſt conſequi hanc formam ſine conueniente diſpoſitione: à qua regula nulla etiam poteſt fieri exceptio: tum propter doctrinam Concilij Tridentini, & communem totius Eccleſiæ intellectum: tum etiam quia aliàs poſſet adultus iuſtificari ſine proprio actu, & ita nulla poſſet reddi ratio cur omnes peruenientes ad vſum rationis, nec tunc mortalitèr peccantes, non ſtatim iuſtificentur. Eſt ergo neceſſaria diſpoſitio: ergo & fides cum eadem vniuerſalitate, & ſine exceptione. Probatur vltima conſequentia: quia aliàs poſſet quiſpiam ſe diſponere ad iuſtitiam per ſolas vires arbitrij, rationemq; naturalem. Quod eſt Pelagianum. Occurrunt aliqui vt legitur apud D. Thom. ad Rom. 2. licet ex parte intellectus interdum ſufficiat naturalis cognitio, ex parte voluntatis ſemper requiri auxilium gratiæ, ideoq; non ſequitur allatum inconueniens. Sed contra obſtant duo: primum, quia vel illud opus gratiæ, quod eſt in voluntate attingit perfectionem charitatis, vel illuc non pertingit. Si hoc poſterius dicatur id certè non poteſt ſufficiens eſſe diſpoſitio, quia ſupponimus non interuenire ſacramentum. Si autem ille actus eſt charitatis, neceſſe eſt vt antecedat fides, ſicut dixit Auguſtin. in Pſalmo 67. quia *nemo*, inquit, *amat Deum, niſi credat in Deum*, & ſupra etiam tractatum eſt. Secundum obſtat, quia etiam Pelagianum eſt aſſerere, ex parte intellectus non eſſe neceſſarium auxilium gratiæ ad iuſtificationem, vt probat Auguſtin. in lib. de præde ſt. Sanctorum, & conuincitur ex verbis Pauli 2. ad Corinth. 3. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis*, vtiq; quod ad iuſtitiam conferat, & vtile ſit.

Tertia.

Euaſio quorundam.

Occluditur.

2. Aſſertio.

10. Dico ſecundo. Actus fidei in adulto ita eſt medium neceſſarium ad conſequendam iuſtitiam, vt ſemper ſit neceſſarium in re, & in voto ſolo non ſufficiat: loquor in aſſertione de conſecutione iuſtitiæ, quia ſi adultus fuerit in infantia baptizatus, poſteaq; perueniat ad vſum rationis, ac contingat breui tempore viuere ſine peccato mortali, & ſine actu fidei, ſaluabitur: quia ad conſeruandam iuſtitiam ſatis eſt non peccare mortaliter, etiamſi fides non exerceatur: tunc autem licet ille qui ſaluatur ſit adultus, non ſaluatur (vt ita dicam) tãquam adultus, ſed tanquam infans: quia per medium commune infantibus ſaluatur: & poſtea in ordine ad ſalutem, vel contra illam, nihil tanquam adultus eſt operatus. Sic ergo declarata aſſertio probari poteſt ex verbis Chriſti, Marci vltimo: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit, qui vero non crediderit condemnabitur.* Addita ponderatione Bernardi in Epiſtola 77. notat enim, cum prius de Baptiſmo & fide Chriſtus eſſet locutus: poſtea de ſola fide dixiſſe, *qui non crediderit, condemnabitur*, quia nimirum baptiſmus non eſt neceſſarius in re tantum, ſed aut in re, aut in voto: fides autem eſt ſemper neceſſaria in re. Deinde confirmant hanc veritatem omnia, quæ in præcedenti aſſertione adduximus. Nam Paulus ad Hebræos 11. non ſolum probat habuiſſe antiquos iuſtos fidem in voto, vel ſub diſiunctione in re, vel in voto, ſed definitè oſtendit habuiſſe formalem fidem in re ipſa; ergo in eodem ſenſu dicit, *Sine fide impoſſibile eſſe placere Deo. & iuſtum ex fide viuere*: ergo ſimiliter in alijs locis in eodem ſenſu ait per fidem applicari nobis redemptionẽ Chriſti, & per fidem iuſtificari hominem, vtiq; tanquam fundamẽtum, & radicem, vt expoſuit Tridentinum. Atq; ex hac etiam proprietate fidei, eadem veritas conuincitur, quia fundamentum oportet in re ipſa poni, vt reliqua valeant in ipſo fundari. Ac deniq; ita Patres intellexerunt hæc teſtimonia nunquamq; diſtinctionem illam de re, vel voto ad fidem applicarunt, vel etiam inſinuarunt, ergo neq; à nobis admittenda erit.

Probatur aſſertio authoritate.

11. Vt autem propria ratio huius veritatis magis conſtet: & difficultas in contrarium diſſoluatur, diſtinguere in primis oportet inter media neceſſaria ad ſalutem, quæ conſiſtunt in actibus internis, vel externis. Nam externa non ſunt per ſe, & ex natura ſua neceſſaria diſpoſitio animæ, quæ in interna perfectione, & reformatione conſiſtit, ſed neceſſaria ſunt ex ſola inſtitutione diuina: veluti baptiſmus, confeſsio oris, & ſi quæ ſunt ſimilia. Atq; ad hæc media optime accommodatur illa diſtinctio, & vix in alio ſenſu in vſu Patrum, & Conciliorum inuenietur: & ratio eſt, quia ſine illis medijs, in re ipſa applicatis, poſſunt haberi interiores actus, qui ſint ſufficientes diſpoſitiones ad iuſtitiam, quibus Chriſtus Dominus per ſuam inſtitutionem, antiquam cauſalitatem non abſtulit, ſed addit mediorum externorum neceſsitatem, vel habitudinem ad illa, quando in re ipſa applicari non poſſent. At vero de medijs internis eſt longe diuerſa ratio, quia in ipſis conſiſtit interior iuſtitia, vel neceſſaria diſpoſitio ad illam, ideoq; illa *non facile* ſupplentur per votum, niſi in re adhibeantur: quia vero actus fidei vnum eſt ex medijs internis, ideò non eſt eadem ratio, de illo, ac de externis medijs. Dixi autem, *non facile*, quia inter interna media fieri aliquando poteſt, vt aliquid ſufficiat in voto, ſi in aliquo neceſsitatis caſu non poſsit in re ipſa applicari, ſicut in materia pœnitentia diſput. 4. ſect. 2. à num. 9. conceſsimus de formali dolore peccatoris, vel de propoſito in futurum: quare vt oſtendamus id non habere locum in actu fidei, addendum eſt, cum hæc media interna ſint ſupernaturalia, non poſſe vnum contineri in alio tanquam in voto, niſi etiam illud ſupernaturale ſit: imo neceſſarium eſſe, vt in tali ordine habeat excellentiam, per quam poſsit aliud in virtute, & in propoſito continere. Et hac ratione amor Dei ſuper omnia, per votum ſuppleri nequit, niſi actus ille eiuſdem charitatis ſit, quia actus eſt excellentior reliquis: vnde in nullo alio ſufficienter continetur in virtute, ſeu voto: ipſe autem amor abundè, poteſt continere, ac ſupplere reliqua, quia, vt dixit Paulus, *Charitas omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet, &c.*

Notandum pro 1. probatione.

12. Hinc ergo concluditur, actum fidei non poſſe in voto ſufficere: Nam vel contineretur in aliquo actu intellectus, vel in actu voluntatis. Non in actu intellectus, ſiquidem ante actum fidei, omnis actus intellectus, qui non eſt ex reuelatione fidei, eſt naturalis, & ideo neq; virtute, neq; æqualiter, vt ſic dicam poteſt actum fidei continere. Nec refert quod aliquis actus intellectus ante fidem, poſsit eſſe ex aliquo auxilio gratiæ, quia ſemper auxilium illud erit ordinis naturalis, quod proinde non ſufficit ad eleuandum actum ad ordinem, ſeu ſpeciem ſupernaturalem, in quo ordine eſt actus fidei: nunquam ergo poteſt ſupplere fidem. Nec etiam illud votum eſſe poteſt in actu voluntatis, quia propoſitum voluntatis ante fidem, quantumuis perfectum ex aliquo auxilio gratiæ cogitetur, non excedit naturalia obiecta, ideoq; non attingit ſupernaturalia præcepta, neq; illa in voto continet, aut actus illorum. Cum ergo actus fidei ſupernaturalis ſit, non poteſt contineri in voto, in tali propoſito, quia ergo ante fidem (ſub qua tam aſſenſum, quàm voluntatẽ credendi comprehendimus) non ſupponitur actus ſupernaturalis in intellectu, aut voluntate, plane non poteſt neceſsitas fidei per votum ſuppleri: Quod ſic tandem

2. Probatio.

tandem in hac forma argumentandi concluditur. Confirmat. Quando medium per ſe neceſſarium in re, ſuppletur per votum, id votum in re ipſa adhibetur per alium actum, nec in hoc poteſt in infinitum procedi: ergo ſiſtendum eſt in aliquo actu, qui ita ſit neceſſarius in re, vt non poſſit per alium, tanquam per votum ſuppleri: ergo maximè ſiſtendum in actu fidei propter diſcurſum factum.

Soluitur 1. fūdam. in nu 1. 13. Supereſt ad fundamenta contrariæ ſententiæ reſpondere. Primum ſumebatur ex quibuſdam verbis Pauli ad Rom. 1. Priora verba erant de gentibus, *qui cum cognouiſſent Deum, nō ſicut Deum glorificauerunt*, quorum ſenſus non eſt, potuiſſe gentes per illam cognitionem, ita conuerti ad Deum, vt iuſtificarentur, ſed potuiſſe honorare aliquo modo verū Deum, & non idôla; proptereaq; quòd ita non fecerunt, poſuiſſe impedimentum gratiæ Dei: & ideo fuiſſe deſertos, &c. Alia verba erant: *gentes quæ legem non habent*, &c. De quibus eſt controuerſia inter Auguſtinum, & alios Patres, an ſint intelligenda de gentibus infidelibus, vel de iam conuerſis ad fidē? Quam latè agitaui in lib. 1. de Gratia cap. 8. à num. 13. nunc breuiter dico, licet intelligantur de infidelibus, non eſſe ſenſum, eos feciſſe omnia, quæ ſunt legis naturalis, ſed nonnulla, ſiquidem nec Paulus ipſe dixit: *omnia*: idq; ſufficiebat ad oſtendendum, legem naturalem eſſe ſcriptam in corde; quod Paulus intendebat. Quando verò addit *factores legis iuſtificari*, loquitur de his, qui totam legem obſeruant ſpiritu fidei, ſi ſermo ſit eo in loco de iuſtitia apud Deum.

Soluitur 2. in num. 2. 14. Secundum fundamentum ſupponit poſſe dari in aliquibus infidelibus ignorantiam inuincibilem fidei, quod nunc admittimus: Infra enim diſputandum eſt. Supponit deinde omnibus adultis conferri aliquomodo in hac vita auxilium ſufficiens ad ſalutem, quod etiam veriſſimum eſt, vt ex materia de Gratia, & de prædeſtinatione ſuppono. *Lib. 4 de gratia à cap. 8. & lib. 4 de prædeſtin c 3.* Ex his autem principijs non rectè infertur, infidelem ignorantem fidem inculpabiliter, poſſe per cognitionem naturalem ſaluari, ſed ſolum ſequitur poſſe habere fidem, & DEVM eſſe paratum ad eum illuminandum, & auxiliandum illi, vt credat ſi per eum non ſteterit. Stat autem per hominem, quoties ratione naturali prauè vtitur. Vnde ſi talis infidelis faceret, quod in ſe eſt, per rationem naturalem, & per alia ſubſidia, quæ DEVS ſua prouidentia illi confert, illuminaretur, non ex merito ipſius, ſed ex pura gratia, quam omnibus dare paratus eſt.

Ad confirmationem ibid. & ad 1. & 2. replicam in num. 3. 15. Vnde ad confirmationem de puero perueniente ad vſum rationis, dicēdum eſt in primis, quicquid faciat per ſolum lumen rationis naturalis, rectè iudicando, aut volendo, id totum non ſatis eſſe, vt immediatè iuſtificetur, quod eſt certiſſimum, & de fide, vt ex materia de iuſtificatione ſuppono, quia naturalis diſpoſitio non ſufficit ad iuſtitiam: Nec *Qui facit quod in ſe eſt, illuminatur ad fidem abſq; miraculo.* Diuus Thomas contrarium dixit, vt etiam diſcipuli eius omnes interpretantur. Deinde pie creditur, ſi homo in illo ſtatu faciat, quod in ſe eſt, Deum ſua prouidentia effecturum, vt ei ſufficienter proponatur fides, vel exteriùs per homines, vel interiùs miniſterio angelorum: neque verò hoc fundatur in diſpoſitione talis hominis; quia hæc eſt differentia inter primam gratiam iuſtificantem, & primam auxiliantem; ſeu vocantem; quòd ad illam neceſſaria eſt diſpoſitio in adultis; in hoc vero non eſt neceſſaria; ſed ſufficit quod homo non ponat obicem. Imo nec hoc ſemper neceſſarium eſt, quia interdum Deus vocat hominē etiam prauè affectum, vt in Paulo manifeſtum eſt; ſolùm ergo id conceditur ex vniuerſali redemptione Chriſti, & generali voluntate Dei, ſaluandi omnes homines. Nam inde naſcitur, vt omnibus offerat ſufficientia media, & vt *illuminet omnem hominem venientem in hunc mundum*, & ideo in illo caſu neceſsitatis hoc genus prouidentiæ non reputatur miraculoſum, ſed pertinens ad ordinariam ſupernaturalem prouidentiam, & legem Dei.

16. Addo vero vlterius non eſſe neceſſarium, vt *Quo tēpore illuminetur.* hæc illuminatio ſupernaturalis ſtatim in eodē momento fiat, in quo incipiat homo bene vti ratione naturali. Probatur primo, quia neque de hoc habemus reuelationem, nec certa aliqua ratione probari poteſt. Secundo, quia eſt moraliter impoſſibile, vt in eodem inſtanti homo cogitet, & iudicet de naturali obiecto, & circa illud ſit occupatus, eligendo, & amando; & quod ſimul eleuetur ad ſupernaturalem reuelationē recipiendam. Quod quidem multo difficiliùs eſt in illo initio vſus rationis, in quo vix eſt homo capax ad deliberandum de his, quæ ſenſus recipit: quo modo ergo poterit ſimul ad reuelationem attendere? Vnde ſi quæratur, quando incipiat DEVS illuminare prædictum hominem? Reſpondeo incertam rem eſſe, quia nulla lege eſt tempus definitum. Solum ergo dicere poſſumus Deum, iuxta conſilium voluntatis, & ſapientiæ ſuæ, illuminare temporibus oportunis, hanc enim legem ſeruare Deum in excitandis, vocandiſq; hominibus, ſiue ad pœnitentiam, ſiue ad fidem, ſiue ad alia opera pietatis.

17. Vnde tandem ad vltimam replicam fateor, *Ad 1. replicā in num. 3.* ex illo diſcurſu diuum Thomam non ſatis probare puerum peruenientem ad vſum rationis non poſſe prius peccare venialiter, quàm mortaliter, etiam antequam iuſtificetur; hoc enim conuincit ratio facta, cui poſſent aliæ adiungi, ſed non pertinent ad hunc locum. Itaq; ex natura rei id non repugnat: *Ad 3. fundamentū quid.* An vero ex prouidentia extrinſeca Dei aliud dicendum ſit in 1. 2. loco citato tractatur; & videri poſſunt quæ dixi 3. part. tom. 4. de pœnit. diſp. 11. ſect. 2. Tertium vero fundamentum in ſecunda concluſione ſolutum eſt.

SECTIO III.

Quarum rerum fides explicita fuerit ad ſalutem neceſſaria ante Chriſti aduentum.

Diximus de neceſsitate fidei ſecundum ſe ſpectatæ, *Introductio ad præſentē quæſtionem.* quia vero fides circa aliquā materiam verſatur, quæ multiplex eſt, ideo explicandum ſupereſt, cuius materiæ, ſeu quarum rerum cognitio per ſe neceſſaria ſit ad ſalutem. Et quia ante Chriſti Domini aduentum, & præſertim ante legem ſcriptam, illa tantùm fides erat neceſſaria, quæ per ſe, & quaſi ab intrinſeco poſtulatur ad ſalutem: de illo quoq; tempore quæſtionem inſtituimus. In materia autem fidei præcipua pars, & principale obiectum eius, eſt Deus ipſe: ſecundario autem etiam res creatæ ad illam pertinent, & vlterius Deus ipſe conſideratur, aut vt obiectum eſt naturale, aut vt ſupernaturale: quæ duo non diſtinguuntur abſolute in Deo ipſo, ſed per ordinem ad humanam cognitionem. Quædam ergo ſunt in Deo, quæ naturali ratione cognoſci poſſunt, & ſub eo modo dicitur DEVS obiectum naturale: Alia vero ſunt, quæ omnino rationem naturalem traſcendunt, ſupernaturaliaq; proinde vocantur, & vtraq; ſub fidem cadunt, vt in priori parte huius tractatus diſputat. 2. viſum eſt: quare de vtriſque videndum, an cadant etiam ſub neceſsitatem fidei. Denique circa illam *Fides explicita duplex.* particulam, *explicitam*, recolenda eſt diſtinctio ſupra data, de fide implicita, & explicita: duobus enim modis poteſt aliqua fides vocari explicita: vno quia eſt perfecta, & diſtincta, ita vt qui illam habet, poſſit, non ſolum aſſentiri myſterio, ſed etiam illud explicare, & aliquam rationem illius reddere, de quo nunc modo explicitæ fidei minime tractamus, quia certum eſt non requiri ad ſalutem, cum non ſit communis omnibus, præſertim ſimplicibus fideli-

fidelibus; Fides autem neceſſaria eſt de ſe omnibus communis. Alio ergo modo dicitur fides explicita, per quam res in ſe, & ſub propria ratione creditur, & huic opponitur fides implicita: id eſt, confuſa, & in alio vniuerſali, vel materiali obiecto contenta, & in hoc ſenſu poſitum eſt in titulo quæſtionis vocabulum *explicita*.

1. Aſſertio. 2. Dico primo. Fides Dei explicita per ſe, ac omni tempore, fuit medium neceſſarium ad ſalutẽ, non ſolum æternam vitæ futuræ, ſed etiam ad iuſtificationem præſentis: Hæc aſſertio omnino certa eſt, probaturq́ue ſufficienter ex verbis Pauli ad Hebræos 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt.* Et iuuant etiam verba Chriſti Domini Ioan. 15. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum.* Quæ non ſolùm intelliguntur de vita æterna, vt erit in viſione, ſed etiam vt nunc inchoatur per fidem. Et inde etiam ſumi poteſt ratio, quia Deus eſt obiectum beatitudinis, ſeu finis vltimus, in quem tendimus: tendimus autem per fidem: ergo primum omnium eſt neceſſaria fides illius obiecti, quod eſt Deus. Deinde fides præcipuè neceſſaria eſt propter charitatem, & ſpem, ſed dilectio Dei eſt maxime neceſſaria ad ſalutem: ergo, & cognitio Dei per fidem. Denique ex obiecto formali fidei hoc ipſum conuincitur. Diximus enim fidẽ neceſſariam debere niti in authoritate DEI, ſed impoſsibile eſt credere aliquid ex authoritate DEI, niſi credatur DEVS ipſe: Nam hoc intrinſece includitur in illo obiecto formali: ergo neceſſe eſt hanc Fidem primò eſſe de ipſo DEO.

Probatur ratione.

Obiectio. 3. Obijci vero poteſt, quia ſequitur eum, qui errat in aliquo attributo Dei, non poſſe habere fidem neceſſariam ad ſalutem, quod videtur plane falſum. Sequela probatur: Nam, qui ſic errat non cognoſcit verum Deum. Vnde dixit Hilar. Pſal. 1. infideles fingere Deum, qui non eſt. Et Auguſt. in Enchirid. cap. 5. hæreticos credere Chriſtum nomine tenus, quia in illius cognitione errant. Imo & Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 2. artic. 2. ad 3. dixit Philoſophos non cognouiſſe verum Deum, quia non cognouerunt illum ſub illis conditionibus, quas fides determinat. Et adducit Ariſtotelem 9. Metaph. dicentem ſimplicia, vel omnino ignorari, vel omnino verè cognoſci.

Solutio. Reſpondeo negando ſequelam, & aduertendo aliud eſſe cognoſcere, aliud credere fide infuſa, de qua loquimur: nam illud prius generalius eſt, vt conſtat: poteſt igitur aliquo modo cognoſci Deus verus, etiamſi in aliquo attributo eius erretur, nam qui cognoſcit Deum eſſe ens per ſe neceſſarium, & infinitum creatorem omnium, & ſimilia, verum Deum cognoſcit, etiamſi erret credens, vel exiſtimans agere, verbi gratia, ex neceſsitate naturæ, vel aliquod ſimile, & ratio eſt, quia licet Deus in ſe ſit ſimplex, à nobis cognoſcitur per varios conceptus ad modũ entium corporeorum, & ideo poteſt vnum iudicium de Deo eſſe verum, licet aliud ſit falſum, quia neq; propriam contradictionem inter ſe includunt, neq; inter ſe coniunguntur ad fingendum falſum Deum. Vnde vlterius dicimus, etiam per fidem poſſe credi verum Deum, quãuis per ignorantiam inculpabilẽ aliquid falſum de illo cogitetur. Ita enim in lege naturę fideles verum Deum credebant etiãſi fortaſſe errarint cogitando illũ eſſe vnum in perſona, ſicuti eſt in eſſentia, quod etiam poterat contingere in aliquo alio attributo, & nunc etiam poteſt. Dico autem illum errorem oportere eſſe inculpabilem, nam ſi ſit ex hæreſi, ſeu culpa infidelitatis, licet poſsit manere cognitio vera, vel per ſcientiam, vel per fidem humanam, non tamen per fidem infuſam, quę omnino deſtruitur per talem infidelitatem. Et ita ad obiectionem concedimus neceſſariam eſſe talem fidẽ Dei, quæ excludat omnem infidelitatem culpabilem, non vero quæ excludat omnem inculpabilem errorem, ſicut non eſt neceſſe, quod omnem inculpabilem ignorantiam excludat, de qua fere eſt eadem ratio.

Inculpabilis error circa Deum ſtare poteſt cum fide infuſa eiuſdem.

2. Aſſertio. 4. Dico ſecundo, primum omnium de Deo credere neceſſe eſt ea, quæ lumine naturali vere de illo cognoſci poſſunt, & præcipue ipſum exiſtere. Ita docet D. Thom. dicta quæſt. 2. art. 4. & ſumitur ex Paulo dicente: *Accedentem ad Deum oportet credere quia eſt.* Vbi hoc ponit tanquam primum credendum, & fundamentum cæterorum. Neque enim neceſſaria eſt, neque multum veriſimilis expoſitio Cani lib. 12. de locis cap. 4. dicentis, non loqui ibi Paulum de neceſſaria exiſtentia Dei, vt eſt author naturæ, ſed vt eſt author, & finis ſupernaturalis. Hæc (inquam) expoſitio non placet, tum quia non eſt conſentanea proprietati verborum, tum etiam quia D. Thomas, & alij expoſitores ſimpliciter illa verba intelligunt, tum tertio quia illud magis pertinet ad alteram partem verborum Pauli, vt in ſequenti aſſertione dicam: quarto denique quia impoſsibile eſt credere Deum, vt principale obiectum eſt, niſi credatur vt abſolute exiſtens, cum hoc ſit fundamentum cæterorum.

Obiectio. 5. Obijcit vero Caiet. ad Hebræos 11. Non omnes poſſe habere hanc fidem Dei: multi enim euidẽter ſciunt Deum exiſtere, ergo illis non ſolum non eſt neceſſaria, ſed neq; poſsibilis fides illius obiecti: Patet conſequentia, quia melius diſpoſiti ſunt ad omnem operationem circa illud obiectum per ſcientiam, quam per fidem, tum etiam, quia cum illa ſcientia non poteſt eſſe fides. Reſpondet idem author approbando expoſitionem, quod Paulus loquitur de exiſtentia naturali Dei, & nihilominus concedendo propter argumentum tactum, fidem Dei non eſſe ſimpliciter neceſſariam omnibus, ſed regulariter tantum omnibus quatenus perpauci ſunt, qui veritatem illam per ſcientiam aſſequantur. Sed merito Cano in citato loco hanc ſententiam reprehendit. Primo, quia Paulus loquitur de neceſsitate abſoluta, quæ non patitur exceptionem. Vnde ſicut oſtendimus neminem excipi poſſe propter ignorantiam, ita dicendum eſt, nullum excipi propter ſcientiam, quia eſt eadem ratio, cum verba ſint eadem; quæ ſi in vna parte limitentur, facile poſſunt in alia labefactari. Secundo, quia falſum eſt, aliquem melius eſſe diſpoſitum per ſcientiam; quam per fidem, circa illud obiectum, tum quia ſi habeat fidem, poteſt etiam habere ſpem, & dilectionem ſupernaturalem circa DEVM, quas per ſolam ſcientiam habere non poteſt, tum quia per Fidem certiùs aſſentitur; quàm per naturalem ſcientiam. Vnde etiam eſt falſum, eum qui habet talem ſcientiam, non poſſe habere Fidem illius obiecti: nam licet fortaſſe non poſsit ſimul habere vtrumque actum, attamen ſine dubio quicumque voluerit, poteſt firmiter credere certitudine Fidei, Deum eſſe, & hoc eſt quod aſſerimus eſſe neceſſarium ad ſalutem.

Solutio Caiet.

Impugnatur à Cano.

6. Ex quibus obiter intelligitur, è tribus rationibus, quas D. Thomas in illo articulo 4. adducit ad probandam noſtram aſſertionem, duas priores ſolum procedere reſpectu communitatis Eccleſiæ vel generis humani: tertiam vero procedere de omnibus, & ſingulis hominibus. Nã quia pauci homines ſunt, qui rationis diſcurſu Deum eſſe cognoſcunt, & qui hoc aſſequuntur, non niſi magna difficultate, & poſt multum tempus ad eam cognitionem perueniunt, ideo neceſſaria fuit hominibus, generatim loquendo, reuelatio, & fides etiam illarum rerum, quę de Deo naturaliter cognoſci poſſunt: atque hæ ſunt primæ duæ rationes Diui Thomæ, quas etiam locupletat in principio primæ partis, & in principio libri primi contra Gentes. At vero quia naturalis cognitio, etiam in ſapientibus hominibus eſt imperfecta, & alicui dubitationi, & formidini ſubiecta, regulariter loquendo, ideo propter perfe-

Quantum valeant probationes D. Thom. pro concluſione poſita.

perfectionem fide, & exactam certitudinem, omnibus, & ſingulis neceſſaria fuit hæc reuelatio, & Fides, quæ fuit tertia D. Thom. ratio.

Quorum attributorum Dei fides explicita fuerit neceſſaria.

7. Ex quo etiam intelligi poteſt, quot attributa neceſſarium fuerit de Deo credere, ex illis, quæ de ipſo poſſunt ratione inueſtigari. Dicendum eſt enim in primis, neceſſarium fuiſſe cognoſcere id, ſine quo conceptus veri Dei haberi non poteſt, diſtinguendo ſcilicet eum à rebus creatis, & hac ratione oportuit non vtcumque credere illum eſſe, ſed etiam neceſſariò eſſe, & ſine dependentia ab alio, à quo eſſe recipiat, ac denique, vt quid increatum: aliàs nec ſatis à creatis diſtingueretur, nec ſuper omnes eſſe crederetur. Deinde neceſſarium fuit illa cognoſcere, quæ ad glorificandum, & dignè ipſum honorandum neceſſaria ſunt, vt eſſe vnum tantum, & ſupremum Dominum, & factorem omnium, quia aliàs non poſſet dignè coli, & amari. Denique oportuit eã cognoſcere, quæ ad ipſammet Fidem, & certitudinem eius requiruntur, vt Deum eſſe ſumme verum, & bonum, qui neminem decipiat: nam qui hoc de Deo nõ crediderit, non põt dictis eius certam Fidem adhibere, & ideo in quocumque actu Fidei virtute hæc includuntur, vt in priori parte diximus; vnde illorum etiam explicita Fides, per ſe neceſſaria erat. Dico autem; *per ſe*, quia ad ordinarium modum iuſtificationis hominum hæc poſtulantur. An vero ad omnem iuſtificationem oportuerit hæc omnia cognoſcere explicite, vel aliquando fuerit ſatis Deum vtcumque agnoſcere, alia ſolùm virtute, aut in voto credendo? in ſequentibus exponam.

3. Aſſertio.

8. Dico tertio: præter ea, quæ naturaliter de Deo cognoſcuntur, neceſſarium ſemper fuit aliquid de ipſo credere, quod ſupernaturale ſit, ſeu ratione naturali comparari non poteſt. Hæc aſſertio non eſt tam certa, ſicut præcedentes, vnde aliqui Theologi auſi ſunt contrarium docere, eo quod nonnulli antiqui patres ſolam naturalium cognitionem videntur exigere, præſertim Clemens Alexandrinus, Iuſtinus, & Chryſoſtomus, quos ſectione præcedenti citaui, & Irenæus libro ſecundo contra hæreſes capite quinto, & libro quarto, capite trigeſimo. Nihilominus aſſertio poſita, eſt omnino vera, & ſatis certa. Illam docet Diuus Thomas in dicta quæſtione ſecunda, articulo tertio, & communiter Theologi in tertio diſtinctione vigeſima tertia, & vigeſima quinta. Medina libro quarto de recta in DEVM Fide, capite octauo; & alij: ac probatur primo ex illa ſententia Pauli, *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & quia remunerator eſt.* Hanc poſteriorem partem, de remuneratione ſupernaturali intelligendam eſſe omnes exponunt, & ex contextu aperte colligitur, vt bene ponderauit Cano in dicto libro vigeſimo ſecundo de locis, capite quarto, quia propterea dixit Paulus, hanc Fidem neceſſariam, eſſe fundamentum rerum ſperandarum, quæ ſine dubio ſunt ſupernaturalia bona: dixit etiam eſſe *argumentum rerum non apparentium,* non tantum oculis corporeis, ſed etiam inueſtigationi rationis; iuxta illud, *Oculus non vidit, neque auris audiuit, neque in cor hominis aſcendit, quæ DEVS preparauit,* & cætera. Deinde in diſcurſu illius capitis vndecimi, hac ratione docet Paulus, Sanctos per Fidem temporalia bona contempſiſſe, meliores expectantes repromiſsiones, & ideo etiam ait deceſsiſſe, non acceptis repromiſsionibus, quia non in hac, ſed in alia cœleſti vita illas ſperabant: ergo cum dicit neceſſarium eſſe credere, DEVM eſſe remuneratorem, de ſupernaturali remuneratione loquitur. Poteſt etiam hoc confirmari ex omnibus teſtimonijs Scripturæ, & Patrum, quæ præcedenti ſectione adduximus: nam fere ſemper loquuntur de Fide ſupernaturalium rerum. Ratione vero ſtatim aſſertionem probabo.

Quarum rerum ſupernaturalium fides explicita fuerit ſemper neceſſaria.

9. Quæri autem circa illam poteſt, quidnam ſit hoc ſupernaturale, quod de DEO credere ſemper fuit neceſſarium? Ad rem explicandam aduerto duobus modis poſſe aliquid ſupernaturale in DEO conſiderari, primo omnino intra ipſum, ſine reſpectu ad creaturas, vt verbi gratia, eſſe Trinum in perſonis: nam hic modus exiſtendi licet intra DEVM includat relationes perſonarum inter ſe: reſpectu creaturarum eſt quaſi abſolutus, quia non includit reſpectum ad illas exiſtentes. Alio modo poteſt DEVS concipi, vt obiectum ſupernaturale, per reſpectum ad homines, videlicet quatenus concipitur, vt bonum quoddam ſupra naturam hominis, quod poteſt illam perficere, & beatificare, vltra capacitatem eius naturalem: ſub qua ratione concipitur DEVS, vt author, & finis ſupernaturalis, in quo ſenſu Paulus in illo capite vndecimo ad Hebræos, eum vocat *Remuneratorem.*

Fides explicita Trinitatis non fuit ſemper neceſſaria.

10. Dico ergo, per ſe & vniuerſaliter loquendo, non fuiſſe neceſſarium ad ſalutem in illis antiquis temporibus, credere de DEO, ea quæ priori modo ſupernaturalia in eo ſunt. Probatur, quia eo modo nihil eſt ſupernaturale in DEO, niſi myſterium Trinitatis: non fuit autem ſingulis hominibus neceſſarium ante aduentum CHRISTI explicite credere Trinitatis myſterium: ergo &c. Maior patet, quia omnia attributa, quæ DEO conueniunt, quatenus vnus eſt, naturaliter de illo cognoſcuntur; niſi inuoluant reſpectum ad creaturas in re aliqua ſupernaturali fundatum, vt eſt prædeſtinatio, vel eſſe ſaluatorem, & ſimilia: ergo ſecluſo hoc reſpectu nihil ſupernaturale poteſt in DEO cogitari, præter modum exiſtendi vnius eſſentiæ in tribus perſonis: minor autem certa eſt, quia myſterium Trinitatis non fuit ita reuelatum illis temporibus, vt omnibus hominibus, generaliter etiam credendum proponeretur. Vnde nec talis Fides erat tunc in præcepto: ergo nec erat medium neceſſarium: nam media neceſſaria (vt ſupra dixi) & præcipiuntur, & generaliter proponuntur, aliàs non ſufficienter hominibus prouideretur, atq; hoc magis conſtabit inferius in alio puncto de Fide CHRISTI.

Fides explicita Dei remunerantis, & iuſtificantis ſemper fuit neceſſaria.

11. Supereſt ergo, vt Fides de Deo vt obiecto ſupernaturali, neceſſaria fuerit ſub aliquo reſpectu ad creaturas, præſertim ad homines, & hoc eſt quod ſignificauit Paulus ſub nomine *remunerationis*, vbi in primis includitur ratio vltimi finis, & obiecti beatitudinis ſupernaturalis, in qua conſiſtit eſſentialis remuneratio Sanctorum. Deinde includitur Deus, vt eſt principalis author iuſtitiæ, & remiſsionis peccatorum; quod ſignificauit Concilium Tridentinum ſeſsione ſexta, capite ſexto, cum dixit in initio iuſtificationis neceſſarium eſſe moueri in DEVM, *tanquam in iuſtitiæ fontem.* Et hinc colligitur ratio huius neceſsitatis, quia (vt ſæpe dixi) Fides non ſolum eſt neceſſaria propter ſe, ſed etiam propter voluntatem, ad ſalutem enim neceſſarium eſt diligere Deum, vt ſupernaturale bonum, & ſperare illum, & in illo, ſpe infuſa, & ſupernaturali: ergo neceſſaria eſt ad hoſce voluntatis actus Fides, per quam Deus ſub aliqua ratione ſupernaturali cognoſcatur, & proponatur. Quæ ratio probat etiam hanc Fidem Dei de ſe ſufficere ad ſalutem ex parte intellectus, quia illa ſufficit ad manifeſtandum Deum, vt obiectum beatitudinis ſupernaturalis, in quam tẽdimus; & conſequenter ſufficit, vt voluntas moueri in Deum poſsit motu dilectionis ad iuſtitiam ſufficiente, per modum diſpoſitionis: ergo de ſe talis Fides ſufficit, & aliàs non conſtat ex poſitiua DEI ordinatione, maiorem DEI fidem fuiſſe illo tempore poſtulatam: ergo nullo titulo erat maior fides neceſſaria quantum ad eius dignitatem ſpectat.

4 Aſſertio. Fides Chriſti ſemper fuit neceſſaria ad ſalutē.

12. Quarto dicendum eſt, Chriſti Domini, ſeu mediatoris fidem, fuiſſe etiam aliquo modo neceſſariam ad ſalutem omni tempore. Hæc aſſertio abſolutè loquendo eſt de fide, contra duos errores. Vnus erat Iudæorum, qui non credebant Meſsiam futurum eſſe redemptorem animarum, nec autorem ſpiritualis ſalutis, contra illud Danielis nono, vbi dicitur venturum fuiſſe Chriſtum, *vt deleatur iniquitas, & auferatur peccatum, & adducatur iuſtitia ſempiterna*, & tota Scriptura, id clamat, præſertim nouum teſtamentum; & ex veteri pſalmorum, & Iſaiæ libro. Alter error fuit Pelagianorum, qui dixerunt, Chriſtum non profuiſſe iuſtis, qui eum præceſſerunt, vt refert Auguſtinus libro ſecundo de peccato originali capite vigeſimo ſexto, qui error ex eo proceſsit, quòd alij hæretici non agnoſcentes peccatum originale, nec veram gratiam, & redemptionem, putabant Chriſtum tantum lege, doctrina, & exemplo vitæ iuuiſſe hominem ad ſalutem: ex quo apertè ſequebatur, præteritis hominibus nihil prodeſſe potuiſſe.

Probatur aſſert. 1 authoritate.

Contra hos ergo errores probatur aſſertio ex illo Petri Actorum quarto. *Non eſt aliud nomen datum hominibus, ſub quo oporteat nos ſaluos fieri:* & primæ Ioannis primo. *Mortuus eſt propter peccata noſtra, non ſolum autem noſtra ſed etiam totius mundi.* Idem profitetur Paulus ad Romanos tertio. *Iuſtificati gratis per gratiam ipſius per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu.* & conſequenter adiungit per fidem Chriſti iuſtitiam applicari, & idem docet capite quinto, & ad Galatas ſecundo, tertio, & quarto, ad Coloſſenſes ſecundo, ad Epheſeos tertio, & ad Hebræos nono *In redemptionem*, ait, *earum præuaricationum, quæ erant ſub priori teſtamento.* Hoc etiam docet Concilium Tridentinum, ſeſsione quinta, canone tertio, & ſeſſione ſexta, capite ſexto, & ſeptimo. Eſt etiam communis traditio Patrum, præſertim Auguſtini in locis allegatis, & primo contra duas epiſtolas Pelagianorum capite vigeſimoprimo, & libro tertio, capit. quarto, & libro decimoquinto contra Fauſtum cap. vigeſimo quarto, & ſequentib. Euſeb. lib. 1. hiſtoriæ cap. 5. Vnde Ignat. epiſt. ad Philadelphienſes. *Omnes*, inquit, *ſancti ſaluandi ſunt per Chriſtum in ipſo ſperantes, atq; ipſum ſpectantes:* ſimilia habet Gregorius homilia decimaſexta in Ezechielem. Hieronymus, Ambroſius, & alij Patres ſuper dicta loca Pauli.

Deinde ratione.

Ratio ſumenda eſt ex ordinatione diuina; nam ſuppoſito peccato, ſtatuit redimere omnes homines per CHRISTVM, & ideo in honorem eius, voluit homines non ſaluari, niſi per fidem ipſiuſmet CHRISTI, quæ ratio in ſequenti parte magis explicabitur.

Qualis fides Chriſti fuerit neceſſaria.

13. Supereſt enim circa hanc aſſertionem difficultas, an intelligenda ſit de fide explicita, an vero implicita ſufficiat? Prima ſententia affirmat, neceſſariam eſſe, & ſemper fuiſſe explicitam fidem Chriſti.

1. Sententia.

Ita tenet Corduba in quæſtionario libro ſecundo, quæſtione quinta, ad tertiam. Et videtur certè fuiſſe ſententiam Auguſtini locis citatis, præſertim vero Epiſtola 109. & decimooctauo de ciuitate, capite quadrageſimoſeptimo, vbi dicit ante Chriſti aduentum fuiſſe inter Gentiles, aliquos, qui DEO placuerunt: & addit nemini conceſſum fuiſſe, eſſe iuſtū niſi cui diuinitus reuelatus eſt vnus mediator Dei, & hominū, quod etiā indicat Ignatius in verbis citatis, & videtur profecto hæc ſententia conſentanea ſcripturis: Nam abſolute poſtulant fidem Chriſti, Fides autem tantùm implicita reuera non eſt propria fides Chriſti, ſed alterius obiecti: & propterea ſi in hoc articulo liceret explicare ſcripturam de ſola fide implicita, eadem ratione id fieri poſſet de fide totius obiecti ſupernaturalis, quod eſt contra omnes. Deinde ſpecialiter hoc indicatur Abacuc 2. de Chriſto. *Apparebit in finem, & non mentietur, ſi moram fecerit expecta eum*, & infra, *qui incredulus eſt, non eſt recta anima eius*, & adiungit, *Iuſtus autem meus ex fide viuit*: ex quo contextu colligitur, loqui prophetam, ſeu potius DEVM, de Fide propria CHRISTI, opponendo illam incredulitati de aduentu eius, & ita videtur exponere Paulus ad Hebræos decimo, & idem ad Romanos primo citans eundem locum dicit *iuſtitiam proceſſiſſe ex fide in fidem.* Id eſt, ex fide venturi, in fidem præſentis. Ac deinique Chriſtus Dominus æqualiter dixit. *Hæc eſt vita æterna vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Ratio etiam ſupra facta hoc ſuadere videtur; quia non poteſt honorari Chriſtus niſi explicite, & in ſe aliquo modo cognoſcatur, & credatur.

14. Nihilominus communis ſententia eſt, fuiſſe illo tempore ſufficientem fidem implicitam Chriſti mediatoris. 2 Sententia.

Ita ſentiunt Theologi cum Magiſtro in tertio, diſtinctione vigeſimaquinta, Diuus Thomas dicta quæſtione ſecunda, articulo ſeptimo, Alenſis tertia parte, quæſtione ſexageſimanona, aliàs octogeſimaſecunda, membro tertio, articulo ſecundo, ad tertium, Vega libro ſexto in Tridentino capite ſexto, Sotus ſecundo de natura, & gratia capite vndecimo, & tractat bene Cano relectione de Sacramentis in genere, parte ſecunda. Et iuxta hanc ſententiam, & ea, quæ paulo ante diximus de myſterio Trinitatis, exponi poſſunt Clemens Alexandrin. Iuſtin. Irenæus, & Chryſoſt. quos antea citaui, qui in tempore legis naturæ, vix videntur exigere fidem ad iuſtitiam: intelligendi autem videntur quoad explicitam cognitionem horum myſteriorum: atq; ita illos expoſuit Epiſcopus Lucenſis in annotationibus ad tertium tomum Chryſoſtomi, quæſito ſeptimo. Eandem ſententiam docet Hugo de Sancto Victore lib. 1. de Sacramentis, parte 10. cap. 6. vbi refert quoſdam ſuo tempore docuiſſe eandem Chriſti fidem explicitam omni tempore fuiſſe neceſſariam, interueniente tantum differentia præſentis, & futuri, quam late impugnat docens fidem omnino implicitam fuiſſe tunc ſufficientem: & illius ſententiam in hac parte probat, & laudat Bernard. Epiſt 77. ad eundem Hugonem, in ſecunda eius parte, & conſentiunt expreſsè D. Thomas dicta quæſt. 2. articulo 7 ad 3. & Alenſis in loco ſupra citato, ac reliqui Theologi frequentius. Citatur etiam Auguſtinus libro decimo nono contra Fauſtum capite 14. & ſequentibus, ſed ibi obſcure loquitur.

15. Probari vero poteſt ex Scriptura, quatenus dicit ante Chriſti aduentum, fidem illius fuiſſe valde obſcuram, & quaſi in vmbra, & figura: ſicut dicitur primæ ad Corinth. 10. *Bibebant autem de ſpirituali, conſequente eos petra, petra autem erat Chriſtus.* Et ad Galat. 3. *Priuſquam veniret fides ſub lege cuſtodiebamur*, & cæt. Similia habentur 2. ad Corinth. 3. & Concil. Tridentin. dicta ſeſſion. 6. capite 6. dum ait, quibuſdam Sanctis reuelatum fuiſſe ſpecialiter myſterium incarnationis, ſignificans reſpectu communis populi, fidem implicitam ſatis fuiſſe, ex quibus ſumi poteſt ratio ſupra tacta, quia medium omnibus neceſſarium, publice omnibus prædicatur, & promulgatur, ſed Chriſtus non fuit ita prædicatus vniuerſo orbi, præſertim Gentili, ante ipſius aduentum; ergo non eſt veriſimile illius Fidem explicitam fuiſſe medium omnibus, & ſingulis neceſſarium ad ſalutem. Probatur 1. Probatur 2.

Cōfirmatur. Confirmatur hæc ratio, quia Fides explicita redemptionis, ſupponit fidem peccati originalis, & communis lapſus humanæ naturæ: ſed non erat tunc neceſſaria fides explicita de huiuſmodi peccato, vt à fortiori probatur tum ratione facta, tum quia vix in antiqua Scriptura continetur, niſi valde implicite, & obſcure; ergo nec Fides explicita redemptionis, erat ſic neceſſaria, ac proinde, neque Fides Chriſti.

Varii gradus fidei Chriſti mediatoris.

16. Ex his duabus ſententijs hæc poſterior ſine

dubio

dubio vera eſt. Vt autem melius intelligatur, diſtingui poſſunt varij gradus fidei implicitæ, & explicitæ mediatoris. Primus eſt in quo Deus creditur vt iuſtificator, & ſaluator hominũ, per media, per ſuam prouidẽtiam diſpoſita, in qua generalitate redemptio per Chriſtum continetur. Secundus gradus eſt, in quo non ſolùm creditur Deus, vt Saluator, ſed etiam creditur aliquis redemptor, ſeu mediator inter Deum & homines, ad illos ſaluandos, non cognoſcendo, an ille mediator futurus eſſet Deus, neque per quem modum eſſet ſalutem hominum operaturus. Tertius gradus addi poteſt, in quo præter illa duo, cognoſcatur diuinitas Redemptoris, ignoretur autem modus redemptionis. Quartus vero erit in quo cognoſcatur Chriſtus, vt verus Deus, & homo, qui per paſsionem, mortem, & reſurrectionem conſummauerit redemptionem, atq; hic vltimus gradus eſt abſolutè, & perfectè fidei explicitæ.

Sententia authoris.

17. Dico ergo certiſsimum eſſe fidem explicitam quarto modo, vel etiam tertio, non fuiſſe ante aduentum Chriſti, medium neceſſarium ad ſalutem: hoc enim conuincunt teſtimonia Scripturæ adducta, & rationes ſecundæ ſententiæ. De ſecundo autem modo, quatenus explicitus eſt reſpectu primi, probabile eſt fuiſſe medium neceſſarium, etiam illo tempore propter argumenta primæ ſententiæ. Nihilominus tamen probabilius iudico, primum modum Fidei implicitæ fuiſſe ſufficientem regulariter loquendo: ita enim expreſsè docent Diuus Thomas, & Hugo de Sancto Victore, ac nihil eſt, quod in contrarium cogat: nam frequentius Scriptura ſolùm pronuntiat neminem potuiſſe ſaluari niſi per meritum, & redemptionem Chriſti, indeque colligimus, ſemper fuiſſe neceſſariam aliquam fidem eius, quod per fidem implicitam ſatis potuit verificari. Quando verò de fide magis explicita Scriptura loquitur, agit præcipuè de fide noui teſtamenti. Neque enim cogit Auguſtinus: nam certè loquitur de Fide explicita quarto modo, ideoque neceſſario exponendus eſt de Fide, quæ ſemper fuit neceſſaria in corpore Eccleſiæ, non verò in ſingulis perſonis, vt illum exponit Hugo de Sancto Victore. Aliunde verò imperfectioni illius temporis erat illa imperfecta Fides ſatis proportionata, & præterea ſufficiens ad perfectam conuerſionem in Deum per amorem, & pœnitentiam: non eſt ergo cur dicamus maiorem fidem fuiſſe tunc neceſſariam.

An fides explicita Chriſti Iudæis fuerit neceſſaria

18. Solùm videri poteſt alicui excipiendos eſſe Iudæos tempore legis ſcriptæ, quia illis ſatis expreſſe proponebatur venturus Meſsias, vnde ſinguli tenebantur credere illum fuiſſe venturum, atque ipſum etiam expectare: ergo ſolum illis erat neceſſaria fides explicita Chriſti ſecundo modo. Nihilominus dico in primis non fuiſſe eis neceſſariam illam fidẽ tanquam medium in re ipſa neceſſarium, ſed ad ſummum, tanquam præceptum, vel vt alij loquuntur in voto. Probatur quia ſi aliquis ex illo populo idiota, & indoctus haberet ignorantiam inuincibilem Meſsiæ venturi per fidem Dei Saluatoris, & remuneratoris viuam, ac per dilectionem Dei poſſet ſaluari. Neque eſt vllum fundamentum ad oppoſitum ſentiendum, vt à fortiori conſtabit ex dicendis ſectione ſequenti. Imo addo non eſſe certum communem populum Iudæorum cognouiſſe Meſsiam fuiſſe venturum, vt Redemptorem, & Saluatorem animarum: nam fuit error valde vulgaris inter Iudæos expectatio Meſsiæ, vt Regis temporalis, & vt ſic dicam, corporum Redemptoris, quæ ignorantia potuit in vulgaribus hominibus eſſe inuincibilis: & nihilominus poterant ſaluari per fidem dictam: Nam certe Fides humana potius quàm diuina de Meſsia ſub illa ratione apprehenſo, nil poterat ad ſalutem conferre: ergo nul-

Reſoluitur negatiue.

la fides explicita Chriſti Redemptoris erat etiam in illo populo medium ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem.

Quæſtiũcula.

19. Vltimo loco inquiri poterat, an fides explicita rerum creatarum fuerit etiam medium neceſſarium ad ſalutem? in quo ordine tria potiſsimum videntur poſſe cogitari neceſſaria, ſcilicet immortalitas animarum, quia eſt ſuo modo fundamentum omnium: ſiquidem ea ſublata quicquid de inuiſibilibus, aut futuris credimus, vix nos permoueret. Secundo peccatum originale, quod fuit fundamentum redemptionis, vel ſaltem cognitio peccatorum in genere, quod illis offendatur Deus. Tertio neceſsitas gratiæ, & diuini auxilij ad iuſtitiam, & remiſsionem peccatorum obtinendam. Extra hæc enim nihil aliud apparet, de quo poſsit veriſimiliter dubitari. De his autem dicendum eſt, per ſe loquendo, ſufficientem fidem eiuſmodi rerum, eſſe neceſſariam: hoc enim probant rationes inſinuatæ. Nihilominus tamen non videtur neceſſarium, vt in omni euentu iſta credantur per fidem adeò explicitam, vt per diuerſos conceptus, vt ſic dicam, & per actus differentes habeatur. Nam qui credit, & ſperat præmium alterius vitæ, ſatis ibi credit animæ immortalitatem: & qui credit in Deum, vt iuſtificatorem, ſatis ibi credit eſſe neceſſarium auxilium melius ad ſalutem, quamuis de hoc ſpecialiter non cogitet: & idem fere eſt de remiſsione peccatorum, etiamſi de peccato originali, ſub proprio conceptu non cogitetur. Vnde fides harum rerum ita explicita, vt per diſtinctos conceptus habeatur dici poteſt per ſe, & regulariter, vel vt alij loquuntur in voto neceſſaria, non tamen ſemper in re, & actualiter, iuxta doctrinam in ſimili tradendam in ſect. ſequenti.

Reſolutio.

SECTIO IV.

Quarum rerum explicita fides ſit medium neceſſarium ad ſalutem, poſt Chriſti aduentum.

1. Suppoſitio pro reſolutione.

SVpponimus in primis eam fidem Dei, & conſequenter etiam Chriſti, quæ fuit neceſſaria prioribus temporibus, à fortiori, & multo magis in hoc tempore requiri, quia illa fuit minima fides, quæ ad ſalutem poſtulari poteſt. Vnde quædam opinio antiqua Guilielmi Pariſiẽſis, & Altiſiodor. ac aliorum, qui dixerunt fidelibus ſimplicibus non eſſe neceſſarium credere aliquid in particulari, ſed ſolum in generali vera eſſe, quæ Eccleſia credit, à quibuſdam, vt erronea damnatur. Et re vera talis eſſet, ſi excluderet expreſſam fidem Dei, vt ſupernaturalis remuneratoris ſicut conuincunt omnia ſupra tractata. Non fuit tamẽ illa mens dictorum authorum: ſed, quod præter cognitionem illam Dei non ſit neceſſarium aliud credere diſtincte, ſed confuſe, ſeu in alio, id eſt, in authoritate Eccleſiæ, vt notauit etiam Sylueſter verbo *Fides*, quæſt. 3. & deinde ſi authores illi de ſola neceſsitate medij fuiſſent loquuti, non eſſet eorum ſententia erronea, vt ex dicendis patebit, quia verò etiam neceſsitatem præcepti excludebant, valde errarunt, vt in ſequenti diſput. dicemus.

2. propoſitio.

2. Secundo ſupponendum eſt de duobus myſterijs præcipuè verſari quæſtionem; *Trinitatis*, ſcilicet, & *Incarnationis*, ſeu *Redemptionis*, quia primum eſt maximè neceſſarium ex parte finis, ſecundum vero ex parte medij principalis humanæ ſalutis. Illa porro duo ita ſunt inter ſe connexa, vt non poſsit myſteriũ Incarnationis ſatis diſtincte credi, niſi ſupponatur creditum myſterium Trinitatis, quia ex tribus perſonis, ſolus filius homo factus eſt, & hoc includitur in explicita fide Chriſti, ideoque dicemus primo de fide Chriſti, poſtea vnum verbum addemus de fide Trinitatis. Alij extendunt ſermonem ad fidem baptiſmi,

ptiſmi, & confeſſionis, quia hæ etiam ſunt media neceſſaria ad ſalutem, reſpectu aliquorum, ſed non eſt neceſſarium, vt obiter poſtea dicam.

3.Suppoſitio 3. Tertio ſuppono quod ſupra tetigi, duplicem eſſe ſalutem, vnam iuſtificationis in hac vita, alteram glorificationis in futura, inter quas poteſt aſsignari diſcrimen, quia omne medium neceſſarium ad iuſtificationem, eſt etiam neceſſarium ſaltem remote ad glorificationem, quia nullus gloriam conſequitur, niſi priùs in hac vita iuſtificetur. At vero è contrario poteſt aliquid eſſe neceſſarium ad iuſtificationem, quod non ſufficiat ad glorificationem, ac propterea ad illam ſit aliud medium neceſſarium, vt verbi gratia, perſeuerantia eſt neceſſaria ad gloriam non vero ad iuſtificationem, vt patet.

4.Suppoſitio 4. Quarto. In hoc ſtatu legis nouæ, ſeu temporis poſt Domini aduentum, duo tempora diſtinguenda ſunt: vnum ante ſufficientem Euangelij prædicationem, ac promulgationem, quod duraſſe creditur vſq; ad quadrageſimum annum poſt Chriſti mortem, paulo plus vel minus: aliud eſt poſt conſummatam promulgationem legis nouæ, quod durat ab illo anno, vſque ad finem ſæculi. De hoc ergo poſteriori tempore verſatur quæſtio. Nam de priori, vt certum ſupponimus, non fuiſſe neceſſariam ad ſalutem & iuſtificationem, explicatiorem fidem CHRISTI, quàm antea eſſet neceſſaria in his quibus fides CHRISTI nondum erat ſufficienter propoſita: cuius rei exemplum, ſaltem quoad iuſtificationem, habemus in Cornelio, Actorum decimo. Ille enim non habuit explicitam fidem CHRISTI, antequam ad illum mitteretur Petrus; ad hoc enim miſſus eſt, vt illum in fide Chriſti inſtrueret, & tamen iam erat iuſtus, & conſequenter fidelis, vt ex eodem Actorum loco, colligitur, quatenus ibi dicitur, per orationes & eleemoſynas placuiſſe DEO, & timuiſſe illum, & ita de Cornelio ſentit Auguſtinus libro de prædeſtinatione Sanctorum capite ſeptimo, & quæſtione octogeſima quarta in Leuiticum, Chryſoſtomus ſermone de fide, & lege naturæ. Gregorius homilia decimatertia in Ezechielem, Diuus Thomas ſecunda ſecundæ, quæſtione decima, articulo quarto circa argumentum *ſed contra*, & tertia parte, quæſtione ſexageſima nona, articulo quarto, ad ſecundum. Ratio vero huius partis eſt, quia pro illo tempore lex Euangelica, nondum obligat omnes, & ideo ea media neceſſaria quæ in illa ſunt ſpecialiter inſtituta, nondum etiam erant ſingulis neceſſaria, & ideo pro his, qui hanc legem, & fidem inuincibiliter ignorabant, prodeſſe tunc poterant, & ſufficere ea media, quæ antea ſufficiebant, ex quibus vnum erat fides implicita CHRISTI, vt dictum eſt, de quo tempore videri poſſunt, quæ in vltimo lib. de legibus fuſius tractata ſunt, præſertim cap. 2. & 4.

1.ſententia. 5. His poſitis, eſt prima ſententia affirmans, in hoc tempore legis nouæ fidem Chriſti explicitam, eſſe medium neceſſarium ad ſalutem vltimam, & iuſtificationem; Hæc opinio tribui ſolet D. Thomæ ſecunda ſecundæ, quæſtione ſecunda, articulo ſeptimo. Sed ibi ſolùm dicit, ad hanc fidem explicitam obligari omnes in lege Gratiæ. Quod ſatis intelligi poteſt ratione præcepti: eandem inſinuat in tertio, diſtinctione vigeſima quinta, quæſtione 2. articulo primo, quæſtiuncula prima, ad ſecundum. Quatenus ait, ſi is, cui non eſt prædicatum Euangelium, faciat quod in ſe eſt, fore illum [illegible]ndum, etiam quoad fidem Chriſti explicitam, quod non eſt veriſimile, niſi ſupponendo illud eſſe medium neceſſarium ſimpliciter ad ſalutem, & eodem modo videtur ibi loquutus Durand. quæſt. 1. num. 9. & Gabr. art. 2. concluſ. 3. per totam, & D. Bonauent. ar. 1. q. 3. Citantur etiam Hugo de Sancto Victore, & Alenſ. Sed reuera, id ſolum affirmant de neceſsitate præcepti.

6. Fundamentum præcipuum huius ſententiæ ſumitur ex Scriptura, quia ſi hoc medium eſt neceſſarium, per voluntatem, & inſtitutionem Chriſti: in hoc tempore, additum eſt, & ideo ex diuina reuelatione oſtendi oportet. Primò ergo expenduntur verba Chriſti Marci vlt. *qui non crediderit condemnabitur*, loquitur enim ibi de fide Euangelica, quam Apoſtolis prædicare præceperat dicens, *prædicate Euangelium omni creaturæ*, ergo ex Chriſti ſententia, qui non crediderit hac fide, condemnabitur. Quod iuxta ponderationem Bernardi ſupra citatam ex Epiſtola 77. intelligitur de fide in re, & non tantum in voto; nam in hoc à baptiſmo diſtinguitur, ergo talis fides in re ipſa obtenta, eſt neceſſaria ad gratiam comparandam, quia illi tantum condemnantur, qui gratia carent. Secundo expenduntur verba eiuſdem Chriſti Domini Ioannis 3. *oportet exaltari filium hominis, vt omnis qui credit in ipſum non pereat*: nam in hoc ſignificat eum, qui non credit in ipſum, perire: vnde ſubdit, *qui in eum non credit, iam iudicatus eſt quia non credit in nomine vnigeniti filij DEI*, vbi vniuerſalis nota indicat, omnem illum qui ſic non credit, damnari. Tertiò addi poſſunt verba eiuſdem Chriſti Domini Ioannis 15. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te, &c. & quem miſiſti, &c.* Nam, vt ſupra dixi, etiam de viatoribus, ratione fidei, hoc intelligitur, & ſignificatur non minus eſſe neceſſarium ad vitam æternam fidem Chriſti explicitam, quàm fidem ipſius Dei. Quarto facit illud Actorum 4. *Non eſt aliud nomen datum hominibus, &c.* & cap. 10 *Propheta teſtimonium perhibent remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius*, & in capit. decimo ſexto, *vt remiſſionem peccatorum accipiant per fidem, quæ eſt in me*, & ad Rom. 3. vbi iuſtitia Dei dari dicitur per fidem *Ieſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes, qui credunt in nomen eius*, & in cap. 10. etiam fides reſurrectionis Chriſti videtur vt neceſſaria proponi. 5. deniq; ad Galat. 2. dicitur *non niſi per fidem Ieſu Chriſti*. 1. Fundam. illius ex ſcriptur.

7. Secundo principaliter fauet huic ſententiæ Concil. Trident. ſeſſ. 6. capit. 6. vbi deſcribens ordinem iuſtificationis, dicit iuſtificari homines *credentes vera eſſe quæ diuinitus reuelantur: atq; illud in primis, à Deo iuſtificari hominem per gratiam eius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu.* Confirmatur, ex ſymbolo Athanaſij, vbi prius dicitur neceſſarium eſſe ad ſalutem, vt incarnationem Chriſti homines credant, & in fine concluditur. *Hæc eſt fides Catholica, quam niſi quiſque fideliter, firmiterque crediderit, ſaluus eſſe non poterit.* Tertio ſolet hæc ſententia tribui Auguſtino in locis proxime citatis, & in alijs allegatis in præcedentibus duabus ſectionibus, & lib. de Correctione, & gratia cap. 7. & de natura & grat. cap. 2. & 7. & de peccato orig. cap. 24. & lib. 1. contra duas epiſtol. Pelag. cap. 13. 2. Fundam. ex Trident. Cõfirmatur. 3 Fundam. ex Auguſt.

8. Vltimò addi poſſunt rationes, vel potiùs congruentiæ, quia in ſtatu huius legis, doctrina myſteriorum Chriſti explicitè, & vniuerſaliter omnibus prædicatur, & ſufficiens, & abundans gratia tribuitur, vt explicitè credatur: ergo conuenientiſsimum fuit hanc fidem omnibus, vt neceſſariam proponi ad iuſtitiam. Probatur hæc conſequentia primo, quia hoc ſpectat ad maiorem honorem Chriſti Domini. Secundo, quia ipſe eſt via ad ſalutem, ergo conueniens eſt, vt diſtinctè cognoſcatur. Tertio, quia plus debuit exigi ab hominibus in hoc ſtatu perfectæ fidei, quàm in ſuperioribus imperfectis. Quarto, quia hæc fides eſt neceſſaria ante baptiſmũ, ſed baptiſmus eſt neceſſarium medium, ergo, & hæc fides. Quinto, quia extra Eccleſiam Chriſti non eſt ſalus, vt habetur capit. *firmiter* de Summa Trinitate, &c. in Concil. Florent. ſeſſ. 2. Sed nemo intrat Eccleſiam Chriſti ſine fide explicita Chriſti, ergo neque iuſtificatur ſine illa fide, eſt ergo medium neceſſa- Rationes pro ſententia.

neceſſarium: propter quæ opinio hæc probabilis eſt, & ex modernis illam defendunt. Gregor. de Valent. in ſuo 3. tomo diſput. 1. quæſt. 2. puncto 4. & Lorin. multis in locis Actorum 4. verſ. 13. & cap. 8. verſ. 37. item capite 10. verſ. 2. Sanch. lib. 2. de al. capite 2. num. 8. Mol. 1. part. quæſt. 1. art. 1. diſp. 2. & alij.

2. Opinio. 9. Secunda opinio diſtinguit inter iuſtificationem, & glorificationem, dicitque ad iuſtitiam non eſſe neceſſariam fidem explicitam Chriſti, ſed implicitam ſufficere, etiam tempore legis gratiæ. Nihilominus tamen neminem adipiſci gloriam, priuſquam fidem explicitam Chriſti conſequatur: atque hanc fidem ita eſſe medium neceſſarium ad glorificationem. Hanc opinionem tenuit Cano in relectione, de ſacramentis in genere parte ſecunda, & Ledeſma in quarto, part. 1. quæſt. 9. artic. ſecundo. Caſtro lib. 2. de lege pœnali c. 14. qui audet etiam dicere, impium eſſe poſteriorem partem negare, & Cano etiam cenſuram adhibuit. Eandem ſententiam tenet Banh. 2. 2. quæſt. 2. art. 8. dub. vltim. & addit contrariam ſententiam eſſe probabilem, & non eſſe dignam cenſura, tenuit Arag. in eadem quæſt. 2. art. 5. Fundamentum prioris partis erit illud, quod pro noſtra, & tertia ſententia afferemus. (Fundament. eius.) Vltima verò pars habet fundamenta præcedentis ſententiæ, & maximè vtitur hæc opinio exemplo Cornelij, nam iuſtificari potuit cum fide Chriſti tãtum implicita: attamen quia ad vitam æternam conſequendam illi non ſufficiebat, miſſus eſt ad illum Petrus: ergo ſignum eſt fidem explicitam, hoc tempore, eſſe neceſſariam ad vitam æternam, etiam ſi præcedat iuſtificatio. Vnde Auguſtin. dicto c. 7. de prædeſtin. Sanctorum, *ſi non fuiſſet*, inquit, *Cornelio neceſſaria fides Chriſti ad ſalutem, non fuiſſet ad illum ædificandum miſſus architectus Petrus Apoſtolus.* (Coniectura pro hac ſententia.) Addi etiam poteſt coniectura, nam ante Chriſti aduentum, nullus eſt conſequutus vltimam ſalutem ſine fide explicita Chriſti, licet enim multi mortui fuerint iuſtificati per ſolam fidem implicitam Chriſti, detinebantur in ſinu Abrahæ, & ibi Chriſtum explicitè credebant, & ſperabant, ergo multo magis id credendum eſt de omnibus iuſtis poſt aduentum Chriſti: pertinet enim ad gloriam eiuſdem Chriſti, & ad conuenientem ordinem prouidentiæ gratiæ, vt nullus fiat particeps gloriæ Chriſti, per fidem eius explicitam.

3. ſententia. 10. Tertia opinio affirmat fidem implicitam Chriſti poſſe etiam nunc ſufficere in aliquo caſu, ad iuſtitiam conſequendam, ac proinde fidem explicitam Chriſti, quæ in re ipſa obtinebatur, & præcedebat, non eſſe medium ſimpliciter neceſſarium: idemque ſentit de vltima ſalute. Hanc opinionem tenuit Sot. in 4. diſt. 5. quæſt. 2. artic. 2. & libro 2. de nat. & gratia cap. 11. & 12. Vega libro 6. in Trident. capite 19. & 20. Medina libro 4. de recta in Deum fide cap. 10. Cord. in quæſtionario, libro 2. quæſt. 5. in 2. aſſert. Maldonatus, Ioan. 5. num. 25. & videtur ſententia D. Thomæ 3. parte quæſt. 69. artic. 4. ad 2. (Fundam.) Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia hæc fides de ſe eſt medium ad vtramque ſalutem, & non datur ſufficiens fundamentum, quod oſtendat, & limitatum, & coarctatum eſſe per Chriſtum hoc medium ad fidem explicitam, ergo nõ eſt id aſſerendum. Conſequentia probatur, quia hoc medium non pertinet ad fauorem, ſed ad rigorem, & reſtrictionem ſalutis: ergo non eſt aſſerendum ſine fundamento ſufficiente: præſertim quia lex præexiſtens, & fauorem concedens, non intelligitur reuocata, niſi ſufficienter conſtet, vt in antecedente ſumebamus. Probatur, quia omnia teſtimonia adducta in prima ſententia, ſufficienter intelliguntur, vel de neceſſitate præcepti, vel ſi extendantur ad neceſſitatem medij, explicantur de medio, vel in re, vel in voto exhibendo, Et hæc ſententia videtur conſentanea antiquis Theologis Hugoni, Victor. in dicto libro primo. de Sacramentis parte decima. capite ſexto & octauo & Alenſ. dicta quæſt. 65. aliàs 82. membr. ſecundo & tertio. Albert. in 3. diſtinct. 25. articulo primo & ſecundo. ibi Richar. artic. 4. quæſt. 2. & ad 3. quæſt. 1. qui ſatis expreſſe loquitur. Neque aliud ſentiunt Scot. Gabr. & alij: nam in primis nihil diſtinguunt inter iuſtificationem, & vltimam ſalutem, & deinde ſolum loquũtur de neceſsitate præcepti. Atque hæc ſententia mihi etiam magis probatur, vt tamen aliquid primæ ſententiæ, & fundamentis eius concedam, per aliquas aſſertiones illam explicabo.

Reſoluitur tota controuerſia per ſequentes aſſertiones.

11. Dico ergo primò non eſſe tam neceſſariam hoc tempore fidem explicitam Chriſti, vt ſine illã in re ipſa obtenta, nullus poſsit iuſtificari. In hac aſſertione conueniunt authores ſecundæ & tertiæ ſententiæ. Probo autem illam hoc modo, quia poteſt nunc aliquis pro aliquo tempore habere verã, ſupernaturalem, & explicitam fidem Dei ſine fidè explicita Chriſti imo cum ignorantia inuincibili eius: ergo poteſt cum illa fide ſola iuſtificari. Antecedens probatur primò in illo caſu, de puero educato in ſyluis, aut inter infideles, præſertim non errantes in cognitione veri Dei; nam ſi ille cum perueniat ad vſum rationis faciat quod in ſe eſt, illuminabitur: & cum non habuerit prædicationem Chriſti, poterit obtinere fidem Dei ſine fide explicita Chriſti, ſicut illam acciperet in ſimili caſu ante Chriſti aduentum. (Probatur.) Reſpondent, eum qui nunc facit quod in ſe eſt, in quocunque euentu accipere illuminationem ſtatim per quam poſsit explicitè in Chriſtum credere, quia vel hoc eſt priuilegium huius legis, vel certè eſt conſequenter neceſſarium, iuxta inſtitutionem eius. (Euaſio.) Sed hoc in primis non dicitur cum ſufficiente fundamento, quia eſt nimis miraculoſum, & extraordinarium: neque poteſt oſtendi, vbi Deus tantam gratiam promiſerit, neque etiam neceſsitas ſufficienter oſtenditur, vt dixi: eſt enim in hoc puncto conſiderandum, in eo ſtatu, & occaſione multo facilius eſſe hominem illum eleuari ad cognitionem, & fidem vnius Dei Saluatoris, quam illuminari circa myſterium Trinitatis, & Incarnationis. (Præcluditur.) Item eſt alia differentia notabilis, quod fides Dei eſt per ſe, & quaſi ex natura rei ab intrinſeco neceſſaria, ad iuſtificationem, quia ſine illa non poteſt homo conuerti in Deum ſicut oportet, vt iuſtificetur: fides autem explicita Chriſti ſi neceſſaria eſt, ſolùm id habet ex ordinatione Dei, & poſitiuo iure diuino, & ideo multo certius eſt, facientem quod in ſe eſt per aliquale auxilium gratiæ, vel non ponentem impedimentum, illuminari à Deo, quoad ſupernaturalem cognitionem ipſius Dei, quàm circa explicitam cognitionem Chriſti, nam in iis quæ ſolùm ſunt neceſſaria ex inſtitutione diuina, & poſitiuo iure; non ſolet Deus, etiam in caſu neceſsitatis adhibere extraordinariam prouidentiam, vt impleantur, & in re ipſa applicentur: ſed deſiderium, aut votum eorum ſolet ſufficere, vt patet in confeſsione, & baptiſmo. Denique licet concedamus Deum in eo caſu illuminare hominem, etiam in articulis Humanitatis: nihilominus non poteſt cum probabilitate affirmari, ſimul, & in vno momento illuminari hominem de omnibus his myſteriis, quia hoc excedit hominis capacitatem. Vnde fieri non poſſet, niſi ad cognoſcendum modo angelico eleuaretur, quod certè admittendum non eſt, quia nõ eſt veriſimile, Deum in hac lege, & in hoc tempore viam ſalutis coarctaſſe ad tam miraculoſum prouidentiæ modum. Oportet ergo vt per ſucceſsionem

temporis illa cognitio fiat. Debet autem neceſſariò incipere à cognitione Dei, quæ eſt fundamentum aliarum, ergo pro aliquo tempore erit talis homo illuminatus de Deo, & non de Chriſto, & ita pro eodem tempore habere poterit fidem Dei, & nōdum fidem explicitam Chriſti, quod probandum propoſueramus.

Confirmatio eiuſdem aſſertionis. 12. Vlterius verò non tantum in caſu, ſed etiam ſæpius videtur id admittendum. Nam teſte Paulo ad Rom. 10. communis modus concipiendi fidem, eſt per auditum, & externam prædicationem, ac doctrinam: in hoc autem modo proponendi fidem, fieri non poteſt, vt omnia myſteria ſymboli fidei ſimul proponantur. Ergo catechumenus, verbi gratia, prius audiens Deum eſſe, & remuneratorem, ac Saluatorem eſſe, cuius voluntas per auxilium gratiæ accommodatur ad credendum, ſtatim credit id quod de Deo ſibi propoſitum eſt, & tamen nōdum credit explicitè Chriſtum, quia nondum de illo myſterio inſtructus eſt, quia ſucceſsiuè inſtruitur, vt ſuppoſui, ergo in illo, & ſimilibus inuenitur pro aliquo tempore fides explicita Dei, ſine fide explicita Chriſti. Nec video quomodo poſsit ad hoc reſponderi, niſi fortaſſe quis dicat, non dare Deum tali homini auxilium ſufficiens ad voluntatem credendi, donec plenè ſit inſtructus de omnibus myſteriis credendis, etiam de Chriſto. Sed hoc nulla certè probabilitate cogitari poteſt, tum quia ex parte hominis non eſt impedimentum, vt ſupponimus, quia actu non peccat, imò attendit ad audiendas res fidei, Deus autem ex parte ſua ſemper eſt paratus ad dandum auxilium ſufficiens: tum etiam quia ſupponimus ſufficienter proponi myſterium illud, quod tali homini prædicatur: cum hac autem propoſitione externa ex lege Dei, coniuncta eſt interna excitatio ſufficiens, vt poſsit homo credere, ſi velit: ergo ex defectu auxilij ſufficientis, nōn neceſſario carebit ille homo voluntate credendi: poteſt ergo fidem Dei concipere, nondum audita prædicatione de fide Chriſti. Denique in aliis etiam caſibus poteſt contingere, media ignorantia inuincibili: nam poteſt aliquis habere veram fidem, & infuſam de aliquibus myſteriis, etiam ſi per ignorantiam inuincibilem erret in aliis, vt conſtat ex dictis in ſuperioribus, & infrà etiam dicetur, ergo poteſt hoc ipſum contingere circa myſteria neceſſariò credenda de Chriſto: vt ſi aliquis ſimplex credens multa vera de Deo, inuincibiliter ignoret, vel diuinitatem Chriſti vel paſsionem, vel aliquid ſimile: in illo ergo poterit eſſe fides explicita Dei ſine fide infuſa, & explicita Chriſti: nam qui errat circa aliquod myſterium, non poteſt habere fidem infuſam eius. Sic ergo videtur ſufficienter probatum illud, principium, quòd in aliquo caſu poſsit eſſe fides Dei explicita, nondum comparata fide explicita Chriſti.

Euaſio.

Præcluditur.

Progreditur probatio aſſertionis. 13. Iam ergo probatur conſequentia primi argumenti, ſeu aliud principium, ſcilicet, quòd talis homo poſsit ſtatim, ſeu pro illo tempore iuſtificari, quia per voluntatem poteſt toto corde conuerti ad Deum per fidem ſibi propoſitum, diligendo eum ſuper omnia, & ſperando ab illo ſalutem, & remiſſionem peccatorum, ergo poteſt iuſtificari: conſequentia certa eſt ex materia de gratia, & pœnitentia, quia illa eſt vltima diſpoſitio ad iuſtificationem, & remiſsionem peccatorum: poſita autem vltima diſpoſitione, infallibiliter ſequitur forma. Antecedens autem probatur, quia per fidem Dei, excitatur homo ad dilectionem, & pœnitentiam. Reſpondent aliqui, in lege noua ſtatuiſſe Deum, non dare auxilium ſufficiens ex parte voluntatis, neceſſarium ad iuſtificationem, vel dilectionem ſuper omnia, etiamſi homo credat iam Deum, & ſua peccata, & indigentiam diuinæ gratiæ cognoſcat: donec de fide Chriſti ſit explicitè inſtructus. Sed hoc

Aliquorum reſponſio.

non videtur mihi probabilius, quàm id quod paulo ante dixi de voluntate credendi. Primò quia hoc auget gratiam legis nouæ, ſed potius illam reſtringit, & minuit: ſi enim ante Chriſti aduentum dabatur ſtatim illud auxilium homini, ſic credenti: quomodo credibile eſt nunc non dari, ſed differri, etiamſi homo ille non ponat impedimentum, ſed potius faciat quod in ſe eſt iuxta fidem, quam habet? Improbatur.
Deinde non ſolùm non eſt hæc lex, ſeu hoc propoſitum Dei non dandi tale auxilium pro eo tempore: non ſolum (inquam) non eſt conueniens huic ſtatui gratiæ, ſed etiam non eſt conſentaneum bonitati Dei, nec promiſsionibus eius, quia ſicut Deus propter bonitatem ſuam, non poteſt eſſe author peccati, nec derogare auxilium neceſſarium ad non committendum peccatum, ita non poteſt eſſe author, vt homo pro aliquo tempore maneat in ſtatu peccati, nec de ſe denegare auxilium neceſſarium ad mutandum talem ſtatum, ſi per hominem non ſteterit, vt eſt communis doctrina: ſed in caſu de quo loquimur, ex parte intellectus, habet homo id quod neceſſarium eſt, vt amet Deum, & deteſtetur peccatum, & per voluntatem poteſt non ponere actuale impedimentum, quantum eſt ex libertate ſua, ergo non eſt veriſimile, quòd ſolum ex parte Dei priuetur auxilio neceſſario, vel vt impedimentum non ponat, vel vt actu conuertatur; vnde eſt receptum dogma, peccatores in hac vita ſemper, & in quocunque momento iuſtificari poſſe quantum eſt ex parte Dei, nam qui dixit *in quacunque hora peccator ingemuerit*, ſupponit certè poſſe ingemiſcere, ſi velit, & qui dixit *conuertimini ad me*, ſupponit eos poſſe id facere: neque ex parte Dei deeſſe auxilium, cum alibi dicat. *Ego ſum ad oſtium, & pulſo*, vt latius Diſp. 8. ſect. 1.
tractatur in materia de pœnitentia; ergo nullo modo poſſumus dicere in eo caſu non poſſe hominem conuerti, quia nondum vult Deus illum conuertere. Maximè verò vrget hæc ratio, ſi reſtringamus illud tempus ad caſum neceſsitatis, & periculi mortis, nam contingere poteſt, vt ille catechumenus conſtituatur de nouo in mortis periculo, ergo negari non poteſt, tunc poſſe diſponi ad iuſtitiam, aliàs eſſet quodammodo conſtitutus extra ſtatum ſalutis, quod admitti non debet; & hoc argumentum in ſequenti concluſione magis vrgebimus.

14. Dico ſecundo per ſe loquendo, & ex vi legis, & inſtitutionis diuinæ, non eſt magis neceſſaria actualis fides explicita Chriſti in re ipſa obtenta ad vltimam ſalutem, ſeu gloriam, quàm ad primam, ſiue ad gratiam. Hæc aſſertio eſt contra ſecundam ſententiam, & in ea conueniunt authores primæ & tertiæ opinionis, & non leue argumentum in eius fauorem eſt, quod neque antiqui ſcholaſtici, neque etiam Patres, in hoc diſtinxerint inter vtranque ſalutem. Probatur autem primò, quia Cano, & qui eum ſequuntur, non videntur conſtanter loqui, ſi in ſcriptura fundentur, vt debent; quia nullum poſſunt aliud probabile fundamentum habere; at verò ſcriptura cum requirit fidem explicitam Chriſti: loquitur de prima iuſtificatione, & remiſsione peccatorum, põtius quàm de vltima ſalute. Probatur Actorum 10. *Remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius*, & cap. 15. *Fide purificans corda eorum*, vbi erat ſermo de fide Euangelica, & capite 26. refert Paulus, Deum miſiſſe illum ad prædicandum, *vt remiſſionem peccatorum accipiant, per fidem, quæ eſt in Chriſto:* remiſsio autem peccatorum in prima iuſtificatione fit. Vnde ad Galatas 2. *Non iuſtificatur homo niſi per fidem Ieſu Chriſti.* Et ad Rom. 3. *quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius*: propitiator autem propriè dicitur in ordine ad remiſsionem peccatorum. Si ergo ex ſimilibus locis ſcripturæ, in quibus fortaſſe eſt ſermo de gloria, colligitur neceſsitas fidei explicitæ in re ipſa in omnibus hominibus, ante conſecutionem gloriæ: profecto

Secunda aſſertio.

Prima ratio.

etiam

etiam ex proximè citatis teſtimoniis colligitur ſimilis neceſsitas in ordine ad gratiam, & remiſsionem peccatorum. Quod ſi hoc ſecundum non colligitur, vt authores ſecundæ opinionis concedunt, profectò ſine fundamento illam neceſsitatem colliguat reſpectu gloriæ ex aliis locis, qui eandem patiuntur interpretationem, nec poteſt ratio differentiæ aſsignari. Præſertim, quia ſcriptura rarò loquitur ſpeciatiter de gloria in dictis teſtimoniis, ſed de ſalute: vt *qui crediderit, ſaluabitur*, vel de via æterna, vt Ioan. 17. ſub vtraque autem voce comprehendi ſolet gratia, vt Matth. 1. *Saluum faciet populum ſuum à peccatis eorum*, & ad Epheſ. 1. *Cuius gratia ſaluati eſtis, per fidem*, & tamen nondum erant glorificati, quod notat Chryſoſtomus homil. de fide, & Spiritu ſancto. Et ſimiliter vita æterna dici ſolet de ipſa gratia, quia eſt vita æterna in ſemine, quomodo poteſt intelligi illud ad Rom. 6. *gratia Dei vita æterna*, & ita exponitur à Cyrillo, & aliis, ille locus Ioan. 17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te, &c.* Legatur Auguſtin. libro quarto, de baptiſmo cap. 21. Ergo, vel talia loca probant neceſsitatem quoad ſalutem gratiæ, vel non probant quoad ſalutem gloriæ. Denique ſimile argumentum ſumitur ex alio principio, quo illi authores vtuntur, quod *extra Eccleſiam non eſt ſalus*: nam illud eſt verum, etiam de ſalute gratiæ, & remiſsione peccatorum, vt apertè docet Bonifacius Octauus in dicta Extrauagante *Vnam ſanctam*, ergo non loquuntur illi authores conſequenter: nec ex vi authoritatis maior neceſsitas fidei ad gloriam, quàm ad gratiam poſtulatur.

Secunda ratio.

15. Secundo principaliter probatur aſſertio, quia gratia datius ad gloriam, ergo poſt comparatam gratiam, nihil aliud per ſe eſt neceſſarium ad gloriam, niſi vt gratia illa non amittatur, ſeu vt conſeruetur: poteſt autem qui iuſtificatus eſt ſine fide explicita, conſeruare gratiam vſque ad mortem, cum eadem fide, & ſine nouo argumento eius, ergo conſequetur gloriam: non eſt ergo maior neceſſitas. Probatur minor, nimirum poſſe conſeruare illam gratiam (cætera enim clara ſunt) primò quia eſt generalis regula tradita à Concilio Tridentin. quod nullus poteſt ſeruare mandata, & perſeuerare in iuſtitia ſi velit, ergo idem dicendum eſt de illo iuſto. Secundo quia fieri poteſt vt poſt iuſtificationem talis hominis, tempus vſque ad mortem ſit breuiſsimum: vel quia in periculoſa ægritudine iuſtificatus eſt, vel quia ſtatim poſt iuſtificationem fortuito caſu, ſubitò mors ei accedit, vel quia in perpetuam amentiam incidit: qui omnes caſus valde contingentes ſunt, ergo in illis facilè durare poteſt gratia vſque ad mortem, cum ſola illa fide.

Reſpondent aduerſarii.

16. Reſpondent, Deum ex lege ſua non permiſſurum, vt id eueniat, ne contingat hominem illum ſaluari ſine fide explicita. Sed profectò hæc eſt quædam petitio principij, & ſine fundamento, vel promiſsione fingitur miraculoſa, vel valde extraordinaria prouidentia. Et confirmatur maximè hæc ratio, quia in ſcriptura magis expreſſe dicitur neceſſarius baptiſmus ad ingreſſum gloriæ, quàm fides Chriſti explicita. Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, &c.* & nihilominus, quia poteſt homo iuſtificari ſine baptiſmo in re, & poſſunt multi caſus accidere, in quibus homo ſic iuſtificatus non poſsit in re ipſa baptizari, certiſsimum eſt, poſſe hominem aliquando conſequi vltimam ſalutem ſine baptiſmo in re. Neque poteſt aliquis cum probabilitate dicere, Deum non permiſſurum vt talis homo ſine baptiſmo in re, moriatur, etiam ſi poſsit per miraculoſam, & extraordinariam prouidentiam illum in vita conſeruare, donec baptizetur: eſt enim hoc contra communem ſenſum Eccleſiæ, & contra experientiam; aliàs omnes catechumeni, qui moriuntur ante baptiſmum in re ſuſceptum, non conſequerentur gloriam, quod eſſet erroneum dicere, ergo eodem modo philoſophandum eſt de fide explicita, præſertim ſupponendo, quòd non ſit in re neceſſaria ad iuſtificationem. Probatur conſequẽtia, quia licet interior fides explicita Chriſti, & baptiſmus differant, ſicut actus interior, & exterior; nihilominus hæc differentia in ordine ad neceſsitatem, materialis eſt, nam formaliter, vtraque eſt neceſsitas poſitiua (vt ſic dicam) ſeu ex inſtitutione, & non ex intrinſeca ratione iuſtificationis, & alioquin eiſdem verbis in ſcriptura exprimitur; ergo ab vna ad alteram opinionẽ fit argumẽtum.

Refelluntur.

Quod tandem confirmari poteſt conſtituendo euentum, in quo catechumenus inſtructus in fide Dei, & Eccleſiæ in communi, & nondum habens expreſſam notitiam Chriſti, incidat in mortis periculum cum impedimento vſus rationis, nam ille tunc poteſt, & debet baptizari, & baptizatus poteſt ſtatim mori, ergo perueniet ſtatim ad beatitudinem: etiam ſi in via explicitam fidem Chriſti non fuerit conſecutus. Conſequentia clara eſt quia baptiſmus remittit omnem culpam, & pœnam, & ita aperit ianuam Regni Cœlorum ſine vllo impedimento. Antecedens verò manifeſtum videtur, quia caſus non ſolum ſpeculatiuè, ſed etiam practicè eſt poſsibilis: neque enim exiſtimo poſſe cum probabilitate, in eo caſu baptizandum eſſe catechumenum. Confirm.

17. Dicunt aliqui baptizandum quidem eſſe, non quia per ſe, & iuxta ipſius rei veritatem ita faciendum eſſet, ſed quia noſtra opinio eſt probabilis, & in fauorem animæ ſequenda in praxi, in articulo neceſsitatis. Quorundam reſponſio. Sed imprimis hoc ſatis eſt vt vera ſit aſſertio, ſcilicet in aliquo caſu poſſe aliquem peruenire ad gloriam, qui in via non habuit actualem fidem explicitam Chriſti, & inde etiam infertur hoc medium non eſſe ſemper in re neceſſarium: quia ſi tale eſſet, propter nullam opinionem fieri poſſet, vt ſine illo vltima ſalus obtineretur, & deinde hinc ſumitur magnum indicium, talem fuiſſe Chriſti inſtitutionem, quia hæc eſt magis fauorabilis ſaluti animarum, & melius hoc modo prouiſum eſt omnibus neceſsitatibus humanis, ſalua alicuius fidei neceſsitate in re ipſa. Retorquetur. Denique non tantum propter opinionem, ſed in re ipſa, & ſimpliciter verum eſt, in illo caſu dandum eſſe baptiſmum, quia ſupponimus catechumenum illum ſe oſtendiſſe paratum ad recipiendum illum, & diſpoſitum per credendi voluntatem, cum aliqua pœnitentia, ſaltem attritione, & alioquin eſt in articulo neceſsitatis extremæ, ergo illi debetur baptiſmus, non ſolum ex charitate, ſed etiam ex officio miniſtrorum Eccleſiæ.

3. Aſſertio bipartita.

18. Dico tertiò. Nihilominus dicendum eſt, fidem explicitam Chriſti per ſe loquendo eſſe neceſſariam omnibus, & ſingulis in ſtatu legis Euangelicæ, ad vtramque ſalutem. Vnde etiam dici poteſt medium neceſſarium, quamuis non ſemper in re, ſed vel in re, vel in voto. Iuxta hanc aſſertionem ſequor primam ſententiam, ſi ipſa velit explicationẽ acceptare: imò hoc modo poteſt conciliari cum tertia: nam fortaſſe authores eius hunc modum dicendi, & explicandi non recuſarent.

1. aſſertionis pars vnde probanda.

Prima ergo pars confirmari poteſt teſtimoniis adductis pro prima ſententia, & præſertim quia Chriſtus Dominus hunc ordinem præſcripſit Apoſtolis. *Prædicate Euangelium, qui crediderit &c.* Ergo ſtatuit hanc fidem Euangelij, vt viam per ſe neceſſariam ad iuſtitiã, quod etiam ſignificauit Paulus ad Rom. 10. Cum dixit, *quomodo audient ſine prædicãte*, & in eodem c. Euangelium dicit *eſſe veritatem in ſalutẽ omni credẽti*, & frequenter in illa epiſtola vocat legem Euangelicam, *legem fidei*: imò ad Galat. 3. vocat *fidem*, vtique propter explicitam fidem, quæ in illa per ſe neceſſaria eſt, ac propterea in cap. 2. eiuſdem epiſtolæ, Chriſtum (dicit) poſitum eſſe vt *fundamentum huius Eccleſiæ*, quia oportet illi per fidem coniungi. Et alia

multa

multa dicuntur in Scriptura, præſertim in teſtamento nouo, quæ hanc ſaltem neceſsitatem indicant. Secundò, hunc etiam ordinem iuſtificationis ſignificauit Concilium Tridentin. ſeſſ. 6. cap. 6. cum fidem redemptionis poſuit inter diſpoſitiones præuias ad iuſtificationem. Tertiò hoc probant, quæ ſupra ſect. 3. concluſ. 4. ex Patribus adduximus. Et propterea Ambroſ. lib. 1. de officiis, fidem Chriſti vocat *fundamentum iuſtitiæ.* Auguſtinus autem de bono perſeuerantiæ cap. 2. vocat *initium.* Et alia ſimilia habet de ſpiritu, & litera cap. 15. Et Hieron. ad Epheſ. 1. & 3. Ratio denique à priori eſt inſtitutio Chriſti, congruentia autem maxima eſt, quia talis fides erat conſentanea perfectioni huius ſtatus, in quo fides Chriſti omnibus explicitè prædicatur. Vnde etiam erat conueniens ad maiorem ipſius Chriſti gloriam, & ad excitandam dilectionem, & gratitudinem hominum erga ipſum. Denique erat neceſſaria, vt homines fiant membra Eccleſiæ actu, & in re ipſa, prout ab ipſo Chriſto fuit ſpeciali modo inſtituta. Altera verò pars probatur, quia id, quod per ſe eſt neceſſarium ad iuſtitiam, abſolutè dici poteſt medium neceſſarium, etiamſi in aliquo caſu, in quo non poteſt tale medium in re ipſa applicari per votum, ſeu deſiderium, ſuppleatur.

Probatur 2. pars.

Obiectio.

19. Obiiciunt aliqui, quòd tunc neceſsitas illa non excedat neceſsitatem præcepti, ſed hoc fortaſſe poteſt pertinere ad ſolum modum loquendi. Negatur tamen aſſumptum, quia hæc fides non tantum eſt neceſſaria, eo modo, quo alia præcepta affirmatiua, quæ ſolum obligant in tempore neceſsitatis aut præſcripto per præceptum, & ſolum (vt ita dicam) propter honeſtatem actus præcepti: ſed eſt neceſſaria per ſe propter ipſam iuſtificationem. Vnde quando contigerit iuſtificari hominem ante illum, tenetur poſtea, cum primum poſsit, explicitè credere, vt ſuppleat, quod in iuſtificatione defecit. Eſt optimum exemplum ex materia de pœnitentia: nam dolor formalis de peccatis commiſsis, per ſe eſt medium neceſſarium ad conſequendam remiſsionem peccatorum: & nihilominus ſi peccator cum actuali conſideratione Dei, & naturali inconſideratione peccatorum conuertatur in Deum per amorem ſuper omnia, ſtatim conſequitur remiſſionem peccatorum, quia in eo caſu, cum per hominem non ſtat, ſufficit dolor virtute, & voto in amore contentus. Simili ergo modo in præſenti, fides explicita virtute contenta in implicita, & in voto voluntatis implendi omnia neceſſaria, ſatis erit in caſu neceſsitatis, & illo non obſtante talis fides ſimpliciter erit medium neceſſarium. Ratio autem eſt ſupra tacta, quia quando medium eſt quaſi de intrinſeca ratione iuſtificationis, tunc eius neceſsitas eſt in re ipſa: quando verò eſt additum ex inſtitutione, tunc neceſsitas medij intelligenda eſt in re, vel in voto. Hæc autem fides explicita eſt nunc neceſſaria ex peculiari inſtitutione. ergo rectè intelligitur, vt per ſe neceſſaria ſit in re, in caſu verò neceſsitatis ſufficiat in voto.

Soluitur.

Confirmatur eadem 2. pars aſſertionis.

20. Atque hinc tandem confirmari hoc poteſt, ex æquiparatione inter hanc fidem, & baptiſmum. Nam vtriuſque neceſsitas eſt ex inſtitutione: ergo ſicut in baptiſmo intelligitur in re, vel in voto, ita etiam in fide explicita debet intelligi. Vnde etiam optimè confirmatur aſſertio: nam hæc fides explicita eſt diſpoſitio per ſe neceſſaria ad receptionem baptiſmi, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ, & Concil. Brachar. 2. & ex multis decretis de conſecratione, diſt. 4. cap. *Ante baptiſmum,* & ſequen. Ergo ſicut baptiſmus eſt neceſſarius, ſaltem in voto, ita etiam hæc fides. Et poteſt tandem hæc æquiparatio confirmari ex difficili loco Auguſt. libro 1. ad Simplicianum quæſt. 2. circa principium, vbi ſic ait. *In quibuſdam tanta eſt gratia fidei, quanta non ſufficit ad obtinendum Regnum cælorum, ſicut in Catechumeno, ſicut in Cornelio antequam ſacramentorum participatione incorporaretur Eccleſiæ: in quibuſdam autem tanta eſt, vt iam Corpori Chriſti, & Sancto Dei templo deputentur.* Et infra, *non ſolum concipi, ſed etiam naſci opus eſt, vt ad vitam perueniatur æternam* Ex quo loco aliqui confirmare voluerunt ſententiam Cani, ſed non rectè, cùm Auguſt. & de Catechumeno, & de Baptiſmo loquatur. Author vero libri de Eccleſiaſticis dogmatibus c. 74. ex illo loco Auguſt. aſſeruit catechumenum, quantumuis bonis moribus præditum, ſi moriatur abſque baptiſmo in re ſuſcepto, non conſecuturum vitam æternam. Eſt tamen ſententia omnino falſa, & contra ſenſum Eccleſiæ, & Auguſtino non imponenda. Alij de fide mortua locum illum interpretantur, ſed non rectè, tum quia catechumenus habere poteſt, non tantum fidem mortuam, ſed etiam viuam, vt clarè ſentit Concilium Trident. ſeſſ. 6. c. 7. tum etiam, quia licet de Cornelio dubitari poſsit. Vtrum habuerit fidem viuam antequàm audiret prædicationem Petri, dubitari nihilominus non poteſt quin illam habuerit ante receptionem baptiſmi: nam antea deſcendit viſibiliter Spiritus ſanctus in ipſum Actorum 11. imò etiam, iam tunc habebat fidem explicitam. Dico ergo Auguſtinum loqui de quacumque fide viua obtenta ante baptiſmum, dicit tamen eam non ſufficere ad vitam æternam, propter neceſsitatem baptiſmi. Vnde intelligendus eſt per ſe, & quando baptiſmus obtineri poteſt: idem ergo iudicium eſt de fide explicita.

21. Ex his facilè ad fundamenta aliarum opinionum, quatenus noſtræ obſtare poſſunt, reſpondebitur: teſtimonia enim Scripturæ, quæ adducit prima ſententia, probant noſtram tertiam aſſertionem. Vt autem magis conſtet non obſtare primæ concluſioni, addi poteſt, quædam ex illis teſtimoniis eſſe affirmatiua ſcilicet, *per fidem Chriſti credimus ſaluari: Fide purificans corda eorum,* & ſimilia. Alia ſunt negatiua, vt, *non eſt aliud nomen datum hominibus. Qui non crediderit &c.* Priora per ſe, ac præcisè ſumpta, non probant neceſsitatem, ſed virtutem, & efficaciam fidei: quatenus verò ſemper ad hunc effectum requiritur fides, ſatis indicatur eius neceſsitas. Illa tamen non ſemper tribuitur modo fidei explicitæ, ſed ſimpliciter fidei Chriſti. Magis ergo illam ſuadent alia teſtimonia, quæ includunt negationem: attamen illa etiam ſubdiſtinguenda ſunt. Nam quædam loquuntur ſuppoſita prædicatione fidei, reſpectu illorum, qui eam audierunt, vt cum Chriſtus dixit, *prædicate Euangelium &c.* & poſtea ſubdit, *qui non crediderit,* apertè loquitur de non credente, poſt auditum Euangelium, ac proinde non loquitur de carentia fidei explicitæ, merè negatiua (vt ſic dicam) ſed priuatiua, & culpabili, propter quam qui illam habet ſemper damnatur, ſicut dixit Chriſtus Ioan. 3. *Qui incredulus eſt filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper ipſum:* & ita hæc teſtimonia ſolum probant fidem explicitam Chriſti eſſe in re ipſa neceſſariam his, qui habuerunt auditum eius. Alia verò teſtimonia etiam negatiua, ſimpliciter loquuntur de omnibus, & ex his quædam loquuntur de ipſomet Chriſto, probantque neceſsitatem, & virtutem redemptionis eius reſpectu omnium, vt eſt illud, *Non eſt aliud nomen datum hominibus &c.* Alia verò loquuntur de neceſsitate vnionis ad ipſum per fidem, & hæc, quoad ſubſtantiam fidei, probant abſolutam neceſsitatem, & in re ipſa: quoad modum autem explicitæ fidei, probant neceſsitatem per ſe, ac proinde in re, vel in voto.

Fit ſatis fundamentis poſitis in nu. 6.

22. Ad Concilium Tridentin. certum eſt in illo cap. 7. deſcribere communem, & ordinarium modum iuſtificationis, non tamen poſtulare omnia quæ dicit tamquam ſimpliciter neceſſaria, præſertim in re ipſa, quæ eſt communis, & vulgaris interpretatio. Minus autem probant verba adducta ex ſymbolo

Ad alia fundamenta in nu. 7.

Symbolum Athanaſii quomodo credendum.

ſymbolo Athanaſij: nam ſine dubio multo magis explicitè proponitur fides Trinitatis, & Incarnationis in illo ſymbolo quam ſit omnibus ad ſalutem neceſſarium. Intelligenda ſunt ergo illa verba cum partitione accommodata nam Eccleſiæ, & paſtoribus, ac doctoribus eius neceſſaria eſt fides adeò explicita; aliis etiam omnibus neceſſarium eſt, vt nihil eorum diſcredant, poſitiuè autem credendo ſufficit ſimplicibus ea tenere explicitè quæ ad ſuum ſtatum pertinent, reliqua autem implicitè in fide Eccleſiæ.

Ad rationes in nu 8.

Ad loca Patrum, & congruentias, ſatis ex dictis reſponſum eſt. Quod verò tandem additur, quia *extra Eccleſiam non eſt ſalus*, aliqui, vt videre licet in Cano de locis capite 3. propoſitionem illam,

Extra Eccleſiam non eſt Salus, quo modo intelligendum

intelligendam eſſe de generali Eccleſia, prout fuit ſemper, & non de ſola Eccleſia, pro vt ſpecialiter eſt à Chriſto inſtituta: ſed non placet reſponſio, tum quia Eccleſia ſemper eſt vna, tum etiam, quia Concilia reuera loquuntur de hac Eccleſia Chriſti, & de illa oportet in aliquo ſenſu verificari, quod extra illã nemo ſaluetur. Melius ergo reſpondendũ iuxta diſtinctionem datam de neceſſitate in re, vel in voto; ita enim nemo ſaluari poteſt, niſi hanc Chriſti Eccleſiam, vel in re, vel in voto ſaltem, & deſiderio ingrediatur. Ita reſpondet in ſimili Bellarminus lib. 3. de Eccleſia c. 3. Eſtque manifeſtum, quia, nullus eſt in re ipſa intra hanc Eccleſiam, niſi baptizatus ſit, & tamen ſaluari poteſt quia ſicut illi ſufficit votũ baptiſmi, ita etiam votũ ingrediendi Eccleſiam; idem ergò nos dicimus de quocunque fideli verè pœnitente qui baptizatus nõ ſit, ſiue peruenerit ad fidem explicitam Chriſti, ſiue tantùm ad implicitam: nam per illam habere poteſt votum ſaltem implicitum, quod ſatis eſt reſpectu baptiſmi, vt D. Tho. in locis ſupra allegatis docet.

Ad fundamẽtum 2. ſentẽtiæ in nu 9.

23. Ad fundamentum alterius ſententiæ, quod præcipuè ſumebatur ex facto Cornelii, reſpondemus in primis, ſi vera eſſet aliquorum ſententia dicentium, Cornelium non fuiſſe iuſtificatum priuſquam audiret prædicationem Petri, quam Auguſt. & Chryſoſt. in locis ſupra citatis inſinuat, iuxta illam ruere fundamẽtum quia ex illo facto non probatur, quòd fuerit Cornelius iuſtificatus per fidem implicitam Chriſti. Nihilominus tamen vt in lib. 1. de Gratia cap. 4. à nu. 9. latius dixi, probabilius eſt Cornelium fuiſſe iuſtum quãdo accepit reuelationem, vt nuncium ad Petrum mitteret: id enim non obſcurè colligitur ex textu, & eſt communior ſententia Patrum. Quo poſito reſpondemus, non ideò Petrum fuiſſe miſſum ad Cornelium, quia cum illa fide, & iuſtitia quam iam habebat, nullo modo ſaluari potuiſſet, ſed in primis, quia illa fides erat per ſe loquendo iam neceſſaria, & vt baptizari poſſet, non tantum voto ſed re ipſa, vt eſt per ſe loquendo neceſſarium, ſicut ſupra diximus circa teſtimonium Auguſt. Deinde quanquam non eſſet tanta neceſſitas, certè propter magnam vtilitatem, & ſanctitatis augmentũ, & vt fieret capax aliorum ſacramentorum, meritò illi fieri poterat tantum beneficium. Ac deniq; aduerto, illam reuelationem non fuiſſe factam Petro principaliter propter Cornelium, ſed ꝓpter totã Gentilitatẽ. Aduenerat enim iam tempus à Deo definitum, vt gentes ad Eccleſiam Chriſti publicè vocarẽtur, quod antea factum non erat: voluit autem Deus, vt illa prædicatio inciperet à quodam homine iuſto, & in quo ſibi benè placuerat, illum enim elegerat, vt eſſet quaſi primitię gentium poſt Chriſti mortem.

Ad coniecturam ibid.

24. Ad congruentiam quam ex lege veteri illa opinio ſumebat, reſpondeo, parui eſſe momẽti, alioqui ſimili modo probari poſſet, infantes, qui nunc moriuntur cum ſolo baptiſmo detinendos eſſe aliquo tempore ante ingreſſum gloriæ, vt prius explicitè in Chriſtum credant, quia etiam lege naturæ, vel ſcripta nullus infans in gratia, & iuſtitia defunctus vidit Deum, priuſquam ſperaret in Limbo, & conſequenter crederet etiam in Chriſtum. Dico ergo fidem, quæ tunc poſt mortem durabat, & exercebatur, vel etiam augebatur quoad actũ, non fuiſſe per ſe, & ob neceſſitatem fidei, ſed quaſi conſecutione quadã, ob imperfectionẽ illius ſtatus, in quo nondum fuerat ianua regni aperta per Chriſti mortem.

Fides explicita Chriſti etiam poſt mortem per ſe nõ requirebatur ante illius aduentum.

Illa vero imperfectio iam nunc ceſſauit, & ideo fides alterius vitæ per ſe neceſſaria non eſt, ſed per accidẽs, ſolũ ob impedimentũ, propter quod etiam nunc pauci ſunt adulti qui poſt mortem fidem non exerceant in aliquo tempore, nimirum in Purgatorio, quia habent perſonale impedimentum, vt non poſsint ſtatim in cœlum euolare. Et ex hac parte multum veriſimile eſt, nullum adultũ habentẽ ſolã fidem implicitã Chriſti trãſire immediatè ab ſtatu huius vitæ, ad ſtatũ gloriæ, quia vix fieri poteſt, vt cum tam parua fide homo diſcedat omnino mũdus ab omni culpa veniali, & ab omni reatu pœnę: detinebitur ergo in purgatorio, & ibi habere poterit fidem explicitã Chriſti. Hoc autẽ nõ eſt per ſe ob neceſſitatẽ, ſed ob impedimentum. Vnde ſi contingat (ꝙ non repugnat) aliquẽ ſic credentẽ ſine tali impedimento mori, vltimam ſalutẽ ſtatim conſequitur.

Quomodò fides explicita Trinitatis ſit neceſſaria ad ſalutem.

25. Vltimo ex dictis colligitur reſolutio ſimilis quæſtionis de fide explicita Trinitatis. Nam in illa eædem ſunt opiniones, eædemque rationes dubitandi, & ita noſtra etiam reſolutio eádem eſt, namque per ſe loquendo, hæc fides explicita neceſſaria eſt, vt docet D. Thom. in dicta quæſt. 2. articulo 8. Et probatur ſufficienter ex Matthæi 28. *Prædicate Euangelium &c. baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Eam enim fidem principaliter voluit nos explicitè profiteri. Vnde etiam rectè colligitur, tam neceſſariam eſſe hanc fidem, quàm baptiſmum, eſt enim baptiſmus profeſſio huius fidei: nemo autem poteſt per proprium actum rectè profiteri exterius fidem, quam non tenet interius. Accedit quòd nõ poteſt haberi fides explicita Chriſti, ſine fide explicita Trinitatis, quia oportet credere Chriſtum eſſe ſecundam Trinitatis perſonam, & ideo ipſemet Dominus hæc duo coniunxit, cum dixit *hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum, & quem miſiſti &c.* Vnde Cyrillus lib. 11 in Ioan. capite decimo ſexto. inquit, *Non enim aliter rectè pater agnoſcitur, niſi filius cognoſcatur*, neque ergo filius abſque cognitione patris, neque vterque abſque cognitione Spiritus ſancti cognoſcitur, eadem enim eſt ratio de illo, quia perfecta vnius relati notitia, non habetur ſine cognitione correlatiui: hæc ergo Dei vnitas in Trinitate intelligitur: ex quo infertur hanc fidem eſſe neceſſariam, & in ea diſtingui Chriſtianos ab antiquis fidelibus. Ratio autem eſt quam tetigit D. Thom. quia Deus eſt principale, ac per ſe obiectum fidei, & ideo in hoc perfecto ſtatu gratiæ maximè requiritur fides explicita in myſteriis ad ipſum Deum, vt Deus eſt, pertinentibus. Nihilominus conſequenter dicendum eſt hanc neceſſitatem non eſſe tam rigoroſam, vt in re ipſa ſemper illa fides exigatur; nam in aliquo caſu poteſt votum eius ſufficere cum fide implicita, quod eodem modo intelligendum, & probandum eſt, ſicut de fide Chriſti diximus.

DISPVTATIO XIII.

De præcepto interioris fidei.

Actus fidei interior, & exterior.

DIximus de neceſſitate medij: dicendum ſequitur de neceſſitate præcepti, prout cadit in actum fidei. Eſt autem duplex actus fidei ſcilicet interior, qui partim eſt in intellectu, & eſt aſſenſus rerum fidei, partim in voluntate, & eſt voluntas credendi. Alter actus eſt exterior,

in con-

in confeſsione fidei conſiſtens, & de vtroque dicit Paul. ad Roman. 10. *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* In præſenti ergo diſputatione dicemus de præcepto fidei, prout ad internum actum pertinet, in ſequenti verò, prout ad exteriorem ſpectat, & conſequenter dicemus de vitiis, & peccatis, quæ contra hæc præcepta committuntur.

SECTIO I.

Vtrum ſit datum aliquod præceptum de actu interiori fidei, & quo iure datum ſit.

Pro parte negant prima dubitandi ratio bimembris.

RAtio dubitandi eſt, quia vel hoc præceptum eſt iuris Eccleſiaſtici aut diuini: neutrum autem videtur dici poſſe. Non quidem primum, quia præcepta Eccleſiaſtica non dantur de actibus merè internis, quia ſicut illi actus non ſubſunt cognitioni humanæ, ita neque ſubiiciuntur humanis legibus. Nec etiam ſecundum, quia vel tale præceptum eſſet iuris diuini naturalis: vel ſupernaturalis: neutrum autem dici poſſe videtur. Probatur prima pars, quia actus fidei eſt ſupernaturalis, ius autem naturale non poteſt præcipere, quæ ſupernaturalia ſunt, quia ſunt altioris ordinis, item quia ſupernaturalia non percipiuntur cognitione naturali, ius autem naturale vel nihil eſt aliud niſi cognitio ipſa naturalis, vel non niſi per illam nobis proponitur: non poteſt ergo præceptum eſſe iuris naturalis. Neque etiam ſupernaturalis, primo, quia vt obiicit Caietanus 2. 2. quæſt. 10. art. 1. Fides pertinet ad conditionem quandam ſuperantem naturam hominis; & dignitatem, ac ſtatum eius, ergo non poteſt illi præcipi, *ſicut*, inquit, *non poteſt Rex præcipere communi, & vulgari ciui ea, quæ ſunt propria ſtatus nobilium*, ita ergo non poteſt homini præcipi, vt aſcendat vltra gradum, & ſtatum humanæ naturæ, neque vt illos actus exerceat, qui ad ſtatum naturalem eius non pertinent. Secundò, etiam difficilius, quia omne præceptum imponitur illi, qui poteſt illud cognoſcere prius quam præcepto obligetur, quia non obligatur, niſi media cognitione, præceptum autem fidei tale eſt, vt non poſſit cognoſci prius quàm obliget: imò neque prius quàm exerceatur, quia non poteſt cognoſci, niſi per ipſam fidem: ergo nunquam poteſt incipere obligare, quia deberet obligare hominem nondum credentem, quod videtur impoſsibile ob rationem factam.

2. membrum quoad ius naturale impugnatur.

Impugnatur deinde quoad ius ſupernaturale, tū ex Caietano.

Tum ratione difficili.

1. Aſſertio.

2. Nihilominus dicendum eſt primò, datum eſſe hominibus aliquod præceptum obligans ad interiorem fidem. Hæc aſſertio communis eſt Thomiſtarum, & certa ſecundum fidem: habetur expreſſa 1. Ioannes 3. *Hoc eſt mandatum eius, vt credamus in nomine filii eius.* Deinde colligitur ex quadam certa regula, quod omnia quæ in ſcriptura proponuntur ſub comminatione æternæ damnationis, poſita ſunt ſub rigoroſo præcepto, ſicut Paulus poſt multa quæ dixerat ad Galat. 5. ſubiunxit, *qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt*, & ſicut Chriſtus dixit Ioann. 6. *Niſi manducaueritis carnem filii hominis, &c. non habebitis vitam in vobis*, nam inde optimè colligitur præceptum, & ratio eſt, quia nemo damnatur niſi propter peccatum, omne autem peccatum eſt contra præceptum iuxta definitionem ſuam, at verò fides exigitur in ſcriptura ſub tali comminatione. Matth. vltim. *Qui non crediderit condemnabitur*, ad Hebr. 2. *Quomodo nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutem?* & cap. 10. *Iuſtus ex fide viuit, quod ſi ſubtraxerit ſe, non placebit animæ meæ.* Eſt ergo fides ſub præcepto rigoroſè obligante ſub reatu æternæ damnationis. Et hoc modo dixit Cyrillus Hieroſolymitan. catecheſi 5. *Caue ne ob inſcitiam pereas, vbi* loquebatur de fide ſymboli, & ſimiliter Irenæus libro 3. contra hæreſes cap. 21. *Ignorantes*, inquit, *eum, qui ex virgine eſt, priuantur munere eius, quod eſt vita æterna.* Et ſimilia videri poſſunt in Gregor. lib. 1. Regum cap. 16. & lib. 7. epiſtolarum epiſtola 47. & in Auguſt. & aliis ſuperiore diſputatione allegatis, hæc enim aſſertio etiam ſequitur ex ibi dictis, nam ea, quæ ſunt media neceſſaria ad ſalutem, ſi conſiſtant in actu libero, & humano, etiam ſunt ſub præcepto, quia vt ibi dixi vel ipſa neceſsitas medii oritur ex præcepto, vel illud ſecum adducit, quia maximè præcipiuntur illa quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt: nam hoc præcipuè pertinet ad bonam, & prudentem gubernationem, Deus enim præcipuè intendit ſalutem hominum: ergo maximè etiam præcipit, quod ad illam conſequēdam neceſſarium eſt: cum ergo fides ſit neceſſaria ad ſalutem, manifeſtū eſt de illa datum eſſe præceptum, cum ipſa in actu humano, & libero poſita ſit.

2. Aſſertio. Quale ſit hoc præceptum fidei inter. næ.

3. Dico ſecundo hoc præceptum ſecundùm ſubſtantiam ſuam iuris diuini, eſt aliquo modo naturalis, & aliquo modo ſupernaturalis. De priori parte aſſertionis nulla eſt difficultas tum propter rationem in principio factam, quia hoc præceptum eſt de actu maximè interno, tum etiam, quia eſt de actu ſupernaturali, & de fundamento ſupernaturali iuſtitiæ, ad quam ſolus Deus poterat hominem obligare: illud autem præceptum dicitur eſſe diuini iuris, quod Deum ipſum habet authorem immediatum, & proximum. Vt autem altera pars intelligatur, ſciendum in primis eſt, ius naturale duobus modis dici poſſe. Vno modo per ordinem ad rationalem naturam purè ſumptam, id eſt, vt tendentem in naturalem finem, & dictantem per ſolum lumen naturalis rationis. Alio modo dicitur ius naturæ per connaturalitatem ad gratiam, ſeu ad ſupernaturalem finem, ad quem homo eleuatus & ordinatus eſt, quomodo dicuntur homines Gentiles potuiſſe ſaluari in lege naturæ, non quia per ſolam rationem naturalem ſaluari poſſent, ſed quia tunc non habebant præcepta diuina niſi connaturalia, vel naturæ, vel gratiæ, vt latius in materia de legibus tractatur.

Ius naturale dupliciter vſurpatur.

Quæ cognitio Dei ſit in præcepto.

4. Secundum obſeruandum eſt, aliud eſſe loqui de cognitione Dei, aut rerum agendarum ab homine rectè, & honeſtè, aliud vero eſſe loqui de cognitione per fidem, vtrumque enim cadit ſub obligationem aliquo modo naturalem, ſed non eiuſdem rationis. Vnde ſi loquamur abſolutè de cognitione, quæ per ſcientiam, vel aliquam fidem humanā & prudentem haberi poteſt, lex purè naturalis conſiſtens in dictamine rationis fundato in ſolo naturali lumine obligat ad habendam, & procurandam veram Dei cognitionem. Primò, quia eſt vltimus finis in quem non poteſt tendere conuenienter niſi illam cognoſcat. Secundò quia lex naturalis obligat ad diligendum Deum, & ſicut Deum glorificandum, quod facere homo non poteſt, niſi verum Deum cognoſcat, & conſequenter neceſſarium eſt cognoſcere alia, quæ ad honeſtè viuendum, & ſecundum rectam rationem ſunt neceſſaria propter eaſdem rationes.

Fidei internę præceptum eſſe iuris naturalis ſecūdo modo oſtenditur.

5. At verò ſuperior cognitio, quæ eſt per fidem, non poteſt hoc modo pertinere immediatè ad legem purè naturalem propter rationes ſupra factas. Nihilominus tamen ſeruata proportione hinc colligimus præceptum huius fidei pertinere ad legem naturalem ſecundo modo ſumptam, id eſt, connaturalem gratiæ, & ſtatui viatoris tendentis in ſupernaturalem finem: nam ſicut Deus, vt author naturæ comparatur ad naturam rationalem, ita Deus vt author gratiæ, & vt obiectum ſupernaturalis beatitudinis comparatur ad hominem eleuatum per gratiam ad illum finem: ergo ſicut naturalis cognitio veri Dei, eſt de iure naturali puro: ita ſupernaturalis cognitio Dei, vt finis ſupernaturalis, eſt de iure

iure connaturali gratiæ, militant enim eædem rationes, quia ſine tali cognitione non poteſt homo recte inſtituere vitam in ordine ad illum finem, neque illum diligere, & honorare ſicut oportet. Et

Confirmatur.

confirmatur à poſteriori. Nam hoc præceptum obligauit homines in omni tempore, etiam legis naturæ, quæ ita appellatur, quia non habebat ſpecialia præcepta diuina poſitiua præter ea, quæ erant connaturalia gratiæ in illo ſtatu: ergo inter illa hoc præceptum continetur.

Obiectio.

Dices hanc rationem probare de aliqua cognitione ſupernaturali, non vero in ſpeciali de cognitione fidei.

Solutio.

Reſpondeo, ideo nos non eſſe loquutos abſolute de gratia, ſed de gratia viæ: nam Deus conuenienter ſtatuit non dare hominibus immediate illam beatitudinem, niſi prius per ſua opera in illam tenderent, & ideo non contulit illis ſupernaturalem cognitionem claram, ſed obſcuram, quæ erat aptior ad meritum, & ad obſequium non ſolum voluntatis, ſed etiam intellectus illi præſtandum. Hoc ergo ſtatu ſuppoſito, dicimus illud eſſe connaturale præceptum fidei: & ideò non tantum in ſtatu naturæ lapſæ, ſed etiam in ſtatu innocentiæ, imò & in ipſis Angelis in ſtatu viæ inuentum eſt hoc præceptum.

3. Aſſertio Præceptum Fidei in ipſa ratione naturali ſaltem remote fundatur.

6. Addo verò vlterius etiam eſſe hoc præceptum conſentaneum ipſi rationi mere naturali, & quodammodo in illa radicaliter fundatum, ſaltem remote, iuxta illud Auguſtini de prædeſtinatione Sanctorum capite ſeptimo, *poſſe habere fidem naturæ eſt hominum, habere autem gratiæ eſt fidelium*: nam ad hunc modum loqui poſſumus cum proportione de præcepto, ad hoc autem declarandum, quaſi per partes, aduerto præceptum hoc partim negatiuum eſſe, partim poſitiuum, & vtrumque membrum duas obligationes imponere.

Præceptum Fidei internæ partim eſt poſitiuũ, partim negatiuum.

Prima obligatio negatiua eſt non repugnandi fidei ſemel ſufficienter propoſitæ, id eſt, non diſſentire illi, vel tanquam falſam repudiare, & ad hanc etiam obligationem pertinet non retrocedere ab illa fide ſemel recepta, & quoad hanc partem eſt hæc obligatio valde conformis rationi naturali, quod ſenſit Diuus Thom. 2. 2. quæſt. 10. articulo 1. ad primum dicens, *Habere fidem non eſt in natura humana, in natura tamen humana eſt, vt mens hominis non repugnet interiori inſtinctui, & exteriori veritatis prædicationi.* Ratio autem eſt, quia ſuppoſita ſufficienti propoſitione fidei, naturalis ratio dictat, vt non credatur eſſe falſum, quod tanto Dei teſtimonio confirmatur, quia naturale lumen rationis oſtendit Deum non poſſe mentiri; ergo hoc de Deo cogitare eſt iniuria, quæ ipſi Deo fit contra rationem naturalem.

Obiectio.

Dices. Qui diſſentiunt rebus fidei, & illas falſas eſſe iudicant, non ideo ita exiſtimant, quia putant Deum mentiri, ſed quia non credunt Deum eas dicere: & ita non irrogant Deo prędictam iniuriam naturali rationi contrariam.

Solutio.

Reſpondetur hoc ipſum eſſe contra rationem naturalem, quia ſufficiens propoſitio fidei euidenter oſtendit eſſe credibile, Deum illas res dicere, vt ſupra oſtenſum eſt, & ideò etiam contra naturalem prudentiam eſt illas non admittere; vt à Deo dictas.

Diſput. 4. ſect. 2.

Et hinc fit, vt qui illas falſas exiſtimat, etiam faciat iniuriam veritati Dei: nam ſi mihi ſufficienter proponatur aliquid, vt dictum, vel mandatum à Rege, ita vt non poſſim prudenter aliud exiſtimare, iniuriam faciam Regi, ſi illud non ſuſcipiam, vt dictum, vel præceptum regium: ergo idem eſt multo maiori ratione reſpectu Dei, & ideo qui ſic tergiuerſatur contra fidem ſufficienter propoſitam, licet apertè non fateatur Deum falſum dicere, moraliter non minus culpatur, quàm ſi id diceret, præſertim quia, vt in ſuperioribus vidimus, Deus reuelando res fidei, non tantum dicit res ipſas, ſed etiam dicit ſe dicere, quia totum hoc eſt neceſſarium ad certitudinem fidei, & ideò, qui negat Deum has res dixiſſe eo ipſo tribuit Deo falſitatem, & mendacium, quod eſt contra rationem naturalem.

Diſp. 3. ſect. 12. à nu. 8.

Præceptum negatiuum fidei interioris excludit etiam omnẽ dubitationẽ ab actu.

7. Altera obligatio huius præcepti negatiua eſt, vt contra res fidei, neque dubium, neque formido admittatur, vtique voluntariè, ac deliberatè, nam de his actibus dantur præcepta. Ratio huius obligationis eſt, quia de ratione fidei eſt ſumma certitudo, vt in ſuperioribus viſum eſt: dubium autem, ſeu formido excludit certitudinem: deſtruit ergo fidem: ergo eodem præcepto, quo tenemur non recedere ab hac fide, nec rebus eius diſſentire, tenemur etiam de illius veritate non dubitare. Vnde hæc obligatio formaliter, & in ſe conſiderata magis ſupernaturalis eſt, quia illa exiſtimatio de tanta certitudine fidei nimis ſupernaturalis eſt. Nihilominus tamen etiam hæc obligatio eſt valde conformis lumini, & rationi naturali, & ſaltem remotè poteſt in illa fundari, quia naturalis ratio dictat Deum eſſe primam, infallibilem veritatem: ergo dictat eſſe intrinſecè malum, & contra rationem non ſolum credere, ſed etiam ſuſpicari de Deo mendacium, aut deliberatè timere ne ſit falſum, quod ipſe affirmat. Sed qui dubitat de veritate rei reuelatæ per fidem eo ipſo ſuſpicatur, vel timet ne Deus falſum dixerit, iuxta diſcurſum factum in præcedẽti puncto: ergo præceptum prohibens ſimile dubium eſt valde fundatum in ratione naturali.

Quam obligationem inducat præceptum poſitiuum fidei interioris.

8. Altera pars obligationis huius præcepti poſitiua eſt vt diximus, & in duas alias ſubdiuidi poteſt. Prima eſt obligatio, quæ inſurgit ad credendum facta ſufficienti propoſitione fidei, quæ dici poteſt obligatio quoad exercitium actus: nam obligatio quoad ſpecificationem ſub prima obligatione negatiua includitur: nam cum is, qui ſufficienter fidem audiuit, teneatur ab ea non diſcedere, eo ipſo etiam obligatur, vt ſi velit aliquem actum elicere, ille ſit actus credendi, & non contrarius, quæ eſt obligatio quoad ſpecificationem actus: per hoc autem præceptum, vt affirmatiuum eſt, obligatur homo non tantum ad ſpeciem actus, ſed etiam ad exercitium eius, & abſolutè vt velit credere, quæ obligatio in effectu, & actualiter non inſurgit, donec fides ſit ſufficienter propoſita. Dico autem in effectu, & actualiter, quia præceptum ipſum ex ſe poteſt dici obligare omnes, poſtquam ſufficienter promulgatum eſt, tamen de facto non obligat vnumquemque, donec illi ſit fides propoſita, ſiue illa dicatur non obligatio, ſiue excuſatio, quod pertinet ad quæſtionem de nomine, & ita dixit Chriſtus Dominus. *Si non veniſſem, & loquutus eis fuiſſem, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.* Vnde à contrario, facta ſufficiente prædicatione, nulla relinquitur excuſatio: tunc ergo inſurgit actualis obligatio. Et ratio eſt, quia ipſa fides proponitur, vt maximè neceſſaria ad ſalutem, ad quam non ſatis eſt non diſcredere, ſed oportet credere: ergo inſurgit poſitiua obligatio credendi, & hæc obligatio in ſe eſt maximè ſupernaturalis abſolutè loquendo. Nihilominus tamen etiam habet magnum fundamentum in ratione naturali. Primò quidem, quia ratio naturalis dictat eſſe dandam fidem, vbi ſecundum iudicium prudentię conſtat rem eſſe maximè credibilem: hoc autem euidenter conuincitur de fide Catholica ſufficienter propoſita, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt: ergo facta tali propoſitione eſt fides conformis dictamini rationis naturalis. Secundo quia primæ veritati non ſolum debetur non diſcredere dictis eius, ſed etiam illis credere: nam etiam inter homines fieret iniuria homini bonæ fidei, & magnæ authoritatis, non tantum diſcredendo, ſed etiam non credendo: nam hoc ipſum includit quandam tacitam dubitationem de veritate illius. Tertiò quia homo non credendo, temerè ſe exponit periculo damnationis: quod eſt contra naturalem rationẽ.

Quod, & quale ſit præcept audiendi, & inquirēdi de fide.

9. Vltima obligatio etiam poſitiua eſt obligatio audiendi, inquirendi, ſeu addiſcendi ipſam fidem, quæ in hoc differt à præcedente, quod illa ſupponit auditum fidei, & ideo non difficilè intelligitur, quo modo inſurgat: hæc autem ſupponitur antecedere: nam dicitur obligare ad audiendum, ſeu diſcendum, ideoque difficilè intelligitur quomodo incipiat ligare hominem, aut quomodo poſsit in ratione naturali fundari, etiam remotè. Vnde fateor hanc obligationem eſſe maximè ſupernaturalem, & non poſſe in homine inchoari, ſeu illi applicari, donec Deus ſua gratia incipiat illuminare, & excitare hominem, ſiue exterius per homines, ſiue interiùs per ſuas inſpirationes: poſita autem hac inſpiratione paulatim inſurgit iſta obligatio, iuxtà modum inſpirationis, & conditionem, ſeu neceſſitatem hominis. Itaque ſi ſit homo infidelis, qui in erroribus contra lumen naturale detinetur, incipiet remorſum conſcientiæ ſentire circa ipſoſmet errores, & tunc incipiet obligari ad quærendam veritatem in illa materia, & tunc ſi cum diuino auxilio fecerit, quod in ſe eſt, paulatim magis, ac magis illuminabitur, atque ita etiam magis, ac magis obligabitur ad inquirendam veritatem, donec ad ſufficientem fidei propoſitionem perueniat. Et hic videtur eſſe ordinarius modus in hominibus fide carentibus, quia inter eos nullus eſt, qui etiam in naturalibus non erret: ſi autem contingeret non errare in iis, excitabitur à Deo interiùs, vt altiorem Dei cognitionem quærat, vel etiam ſæpè per publicam famam Euangelicæ veritatis, inſtigante etiam interiùs Spiritu ſancto poteſt talis dubitatio interior concipi, quæ obliget hominem ad inquirendam veritatem, & petendum à Deo eo modo, quo potuerit, vt ipſum illuminet: his ergo, & ſimilibus modis inchoari poteſt hæc obligatio, & ita etiam poteſt ſemper iuuari diſcurſu naturali, quia ſemper id proponitur, vt neceſſarium; vel maximè conueniens, vel ad honeſtè viuendum, vel ad finem vltimum conſequendum: dictat autem naturalis ratio teneri hominem ad hoc procurandum. Et iuxta hæc accommodanda ſunt, quæ in lib. 10. de legibus cap. 2. nu. 8. diximus.

Fit ſatis rationi dubitandi in n. 1.

10. Ex quibus facilè eſt reſpondere ad rationem dubitandi in principio poſitam, concedimus enim in primis hoc præceptum non eſſe purè humanum quoad ſubſtantiam ſuam, vt probat ſufficienter ratio facta: dico autem, quoad ſubſtantiam, quia quo ad modum, vel determinationem poteſt aliquid habere ex præcepto Eccleſiæ, vt infra dicam. Deinde concedimus, præceptum hoc eſſe ſimpliciter ſupernaturale, quamuis habeat conformitatem cum ratione naturali, vt explicaui.

Ad 1. impugnationem ex Caietano contra 2. membrum ibid.

11. Ad primam autem obiectionem contra hoc membrum ex Caietano ſumptam, reſpondetur, quamuis ſupernaturalis perfectio ſit ſupra dignitatem naturalem hominis, nihilominus potuiſſe Deū conſtituere hominem in illo gradu, & dignitate ſuperiori independenter à conſenſu, vel voluntate eius, ſicut creauit, & ordinauit hominem ad finem ſupernaturalem ex ſua mera voluntate, & poteſtate: facta autem hac inſtitutione potuit etiam præcepta illi imponere, ei dignitati & ſtatui conſentanea. Addo etiam inter homines poſſe aliquid ſimile fieri: nam poteſt Princeps, vel Pontifex conſtituere infimum hominem in ſtatu nobilium, etiam obligando illum, ſi oportuerit, ad aſcendendum ad illum gradum, & tunc imponere illi præcepta, illi gradui, & ſtatui conſentanea: multò ergo facilius id potuit facere Deus

Ad 2. impugnationem.

12. Ad ſecundam obiectionem reſpondetur in primis obligationem credendi poſſe cognoſci per fidem humanam ſufficientem ad obligandam conſcientiam, priuſquam homo illam obligationem adimpleat credendo: nam vt præceptum obliget ſatis eſt, quod per teſtes fide dignos proponatur, etiamſi neque in ſe videatur, nec etiam ab ipſomet Principe immediatè audiatur. Sic ergo facta ſufficiente propoſitione fidei, per eandem poteſt homo habere quandam certam fidem humanam, quæ dictet ſecundum rectam rationem fidem illam ſuſcipiendam eſſe. Vnde vlterius dicimus, vt præceptū hoc obliget, ſatis eſſe, quod ſufficienter proponatur, & quod ſit euidenter credibile tale præceptum à Deo manare: hoc autem iudicium ante fidem præcedere poteſt, vt in ſuperioribus viſum eſt. Denique illud iudicium, quod præcedit in intellectu ante voluntatem credendi ſatis eſſe poteſt ad applicandam homini obligationē huius præcepti, quia illud iudicium non tantum proponit voluntatem illam dictando eſſe honeſtam, vel vtilem, ſed etiam neceſſariam ad ſalutem, & iuſtitiam. Verum eſt tamen non oportere vt homo tunc diſtinctè cognoſcat præceptum illud eſſe ſupernaturale, vel obligare ad actum ſupernaturalem in actu ſignato conceptum, vt ſic dicam, ſed ſatis eſt, vt cognoſcat, & indicet hoc eſſe credendum firma, & certa fide: nam ibi confuſè continetur ſupernaturale præceptum, & quodammodo in actu exercito comprehenditur etiam ſupernaturalis fides, quia talis, & tanta fides, non niſi ſupernaturalis eſſe poteſt.

Inſtantia.

13. Sed inſtari poteſt, quia ſequitur peccare hominem tunc, ſi non credat, duplici peccato, ſeu malitia, altera contra dictamen naturalis rationis, altera contra præceptum ſupernaturale, quod non videtur admittendum. Reſpondetur negando ſequelam, quia licet verum ſit hominem tunc tranſgredi præceptum ſupernaturale, & agere aliquo modo contra rationem naturalem, nihilominus proxima regula, contra quam peccat, eſt ſupernaturale præceptum, ratio verò naturalis ſe habet remotè, & tanquam applicans ſupernaturalem regulam, & ideò dicunt Theologi per tale peccatum per ſe primo auerti hominem à Deo fine ſupernaturali, conſequenter etiam auerti à Deo vt naturali: nihilominus tamen malitia vna eſt, quia ex proxima regula ſumitur, quamuis eminenter totum id contineat. Eſt optimum exemplum in violatione legis humanæ: nam per illam conſequenter violatur lex illa naturalis, quæ ſuperioribus obedire præcipit: nihilominus tamen malitia vna eſt, quia vna etiam eſt regula proxima talis actus, ita etiam in præſenti dicendum eſt.

Solutio.

SECTIO II.

Vtrum præceptum obligans ad credendum ſit proprium, & ſpeciale virtutis fidei, vel ad aliam virtutem pertineat.

Senſus quæſtionis exponitur.

HÆc quæſtio licet non ſoleat hoc loco tractari, mihi neceſſaria viſa eſt, tum ad diſtinctè intelligendam hanc obligationem, & peccata, quæ contra illam committi poſſunt, tum etiam quia nō caret difficultate: ad quam intelligendam, & ſenſum quæſtionis explicandum aduerto duobus modis poſſe aliquem actum virtutis cadere ſub præceptū, primò per ſe, & ex vi talis virtutis, ſicut actus ieiunii, verbi gratia, quando præcipitur ſpeciali, & proprio præcepto, obligat intra rationem virtutis temperantiæ, quando verò cadit ſub obligationem ſolum ex voto, vel obedientia, vel ex peculiari neceſsitate ad ſeruandam caſtitatem, tunc non ex vi temperantiæ, ſed religionis, obedientiæ, aut caſtitatis oritur talis obligatio. Ex qua differentia oritur alia, quia quandiu peccatur contra præceptum primi generis, committitur malitia temperantiæ contraria: in poſteriori autem modo ſolùm peccatur contra religionem, vel obedientiam,

vel

vel caſtitatem, vel in vniuerſum contra illam virtutem à qua oritur obligatio.

Ratio dubitandi.

2. Hinc oritur ratio dubitandi in propoſita quæſtione: videtur enim quod obligatio ad credendum ſemper oriatur ex alia virtute, & non ex ipſa fide, & conſequenter, quod præceptum fidei non ſit ſpeciale, ſed commune, ſeu potens pertinere ad alias virtutes. Probatur aſſumptum, quia fides dupliciter conſiderari poteſt, ſcilicet vel vt ſpeculatiua, id eſt, vt merè ordinatur ad cognitionem propter cognitionem, vel vt practica, id eſt, vt ordinatur ad opus. Priori modo non videtur cadere ſub præceptum: poſteriori autem modo cadit ſub præceptis aliarum virtutum. Probatur minor quoad priorem partem, quia omnis obligatio præcepti eſt moralis: fides autem quatenus ſpeculatiua, eſt merè intellectualis: ergo vt ſic non cadit ſub proprium præceptum. Et confirmatur à ſimili, quia naturalis cognitio, vel ſcientia, vt intellectualis eſt, non cadit ſub proprium præceptum, vt docuit Altiſiod. libro ſecundo. Summ. tractatu 19. cap. 2. quæſt. 1. ad quartum, vbi conſequenter ait ignorantiam, vt ſcientię oppoſitam non eſſe ſpeciale peccatum, quia de cognitione per ſe non datur præceptum, & ſimiliter Caietanus 1. 2. quæſt. 76. art. 2. dixit virtuti intellectuali non opponi morale peccatum: ergo nec de illa datur morale præceptum: imò de ipſa prudentia dicunt multi Theologi non dari ſpeciale præceptum, quia intellectualis eſt, & contra illam non peccatur, niſi peccando contra aliquã aliam virtutem moralem voluntatis, ſeu appetitus, vt latè probat Vaſq. 1. 2. diſt. 119. c. 2. Altera verò pars minoris probatur, quia ſi fides conſideretur, vt neceſſaria ad amandum Deum, obligatio ad illam orietur ex præcepto charitatis, ſi verò ſit neceſſaria ad vincendam, verbi gratia, tentationem caſtitati contrariam iuxta illud 2. Petri 5. *Cui reſiſtite fortes in fide*, & illud ad Epheſ. 6. *Sumentes ſcutum fidei*, ſic obligatio credendi orietur ex præcepto caſtitatis, & in vniuerſum ex præcepto illius virtutis, contra quam pugnat tentatio. Et ratio generalis eſt, quia præceptum obligans ad finem, obligat etiam ad media: ergo ſub nulla ratione dari videtur ſpeciale præceptum fidei.

Vera reſolutio, datur ſpeciale præceptum per ſe obligans ad actum fidei.

3. Nihilominus dicendum eſt dari in fide ſpeciale, & proprium præceptum ad illam pertinens, etiam vt præciſè ſpectatam, ſine obligatione aliarum virtutum proximè, & per ſe ad ipſam fidem non pertinentium. Hanc aſſertionem exiſtimo certam, & communem Theologorum: nam in hoc ſenſu loquuntur de præcepto, cum affirmant illud dari de fide: in terminis illam docent Valent. 2. 2. diſp. 1. quæſtione 2. puncto 5. Azor libro 8. inſtitution. Moral. cap. 27. quæſt. 8. Sanch. lib. 2. Decalog. cap. 1. num. 2. & alij recentiores. Ex contrario id manifeſtè probatur. Nam datur ſpeciale peccatum fidei contrarium, vt infidelitatis, ſeu hæreſis, de quo apertè loquitur Concilium Tridentin. Seſſione ſexta, cum dicit fidem non amitti per omne peccatum mortale, ſed per infidelitatem illi contrariam. peccatum autem ſpeciale ſupponit ſpeciale præceptum, vt conſtat; datur ergo ſpeciale præceptum fidei.

Ratio à poſteriori.

Probatur deinde de præcepto in materia fidei ſpeculatiua, tantum.

4. Vt autem illud explicemus, & ex propriis probemus, diſtinguamus duplicem materiam fidei, vna eſt rerum pertinentium ad Deum, alia eſt rerum pertinentium ad mores; quoad priorem certum eſt, & propter illam, ſeu propter cognitionem ipſius Dei, datum eſſe ſpeciale, ac proprium præceptum fidei. Ratio eſt, quam tetigit D. Thom. 2. 2. quæſt. 2. art. 7. & 8. quia Deus eſt primarium, ac per ſe obiectum fidei, in cuius cognitione maiori ex parte hominis perfectio conſiſtit, vt dixit Dionyſius capite 4. de diuinis nominibus, & in ordine naturali cognouit Ariſtoteles 10. Ethicorum capite 7. & 8. ponens ſummam perfectionem hominis in cognitione ſummi veri; vt etiam Diuus Thomas attigit 2. 2. quæſtione 167. articulo 1. ad primum. Sic ergo in ordine ſupernaturali, ſupernaturalis cognitio Dei, quæ eſt per fidem, per ſe ac directè præcipitur propter perfectionem ipſius hominis, vnde non refert, quod hæc fides Dei ordinetur ad amorẽ eius, & quod ille præcipuè intẽdatur, nam hoc ſpectat ad finem extrinſecum fidei, qui poteſt dici finis principalis præcipientis potius, quàm præcepti. Vnde eſt valdè conſiderandum, quod licet fides Dei ſit medium ad ſpem, vel charitatem, non eſt tamen purè medium, ſed habet in ſe honeſtatem, & perfectionem propter quam per ſe intenditur, & præcipitur: ſic ergo datur ſpeciale præceptum, quod optime explicatur, & confirmatur ex illo Pauli. *In captiuitatem redigentes intellectum in obſequium Chriſti*, nam inde colligitur præcipi hanc fidem, vt intellectus ſpecialiter ſubiiciatur Deo.

Obiectio.

5. Dices hoc magis videri pertinere ad religionem, cuius proprium eſt cultum præbere Deo. Reſpondetur religionem reſpicere Deum vt ſupremum Dominum, & vt habet ſummam quandam excellentiam propter quam honorandus eſt: fides verò reſpicit Deum, vt primam veritatem, cui peculiari modo intellectus ſubiiciendus eſt, & captiuandus. Vnde ſicut charitas differt à religione quia reſpicit Deum, vt bonum, non vt excellentem; ita etiam fides differt, quia reſpicit Deum, vt ſummam veritatem, & ita exhibet illi peculiarem ſubiectionem diſtinctam à cultu religionis: ita ergo de actu fidei erga Deum datur ſpeciale præceptum diſtinctum à præcepto religionis. Tandem poteſt idem confirmari ex eo quod fides Dei eſt per ſe primo neceſſaria ad iuſtitiam, dicere verò poteſt aliquis ex hoc capite oriri potius obligationem, vel iuſtitiæ ad Deum, vel charitatis etiam ad Deum, vel ad ſe ipſum: nam his titulis maxime tenetur homo procurare iuſtitiam, ſeu peccatorum remiſsionem. Veruntamen hoc habet locum conſiderando fidem tantum, vt medium: tamen quia ipſa ita eſt neceſſaria ad alios actus iuſtitiæ, vt ſit etiam veluti pars quædam ipſius iuſtitiæ, ſeu inchoatio, & fundamentum eius, ideo etiam ipſa per ſe, & propter ſe propriam affert præcepti obligationem, & maxime prout ad Deum cognoſcendum terminatur: ſic enim in ea ſuo modo conſiſtit huius vitæ participata felicitas iuxta illud: *hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum*: de hac ergo parte nulla poteſt eſſe ratio dubitandi.

Solutio.

Confirmat.

6. De altera verò parte, prout fides circà mores verſatur, aliqui putant, quanuis neceſſarium ſit, hanc partem materiæ fidei cognoſcere, & credere, iuxta dicenda in ſectionibus ſequentibus: nihilominus neceſsitatem illam non oriri ex ſpeciali præcepto fidei, ſed ex aliis præceptis, quæ nos obligant ad honeſte viuendum, quia illa conſequenter obligat ad procurandam cognitionem neceſſariam ad honeſte viuendum: quod non eſt improbabile, & in aliis caſibus particularibus aliquid ſimile nos poſtea admittemus. Nihilominus tamen loquendo generatim de hac obligatione exiſtimo pertinere ad ſpeciale præceptum fidei, ac proinde huiuſmodi præceptum extendi ad materiam moralem fidei. Ratio eſt, quia imprimis fides non verſatur circà hanc materiam practico modo, id eſt, imperando, ſeu dictando in particulari quid ſit agendum, quod pertinet ad prudentiam, ſed attingit illam materiam ſpeculatiuo modo, cognoſcendo veritatem illorum principiorum moralium. Deinde huiuſmodi cognitio eſt per ſe neceſſaria ad perfectionem ſtatus hominis Chriſtiani, vt Chriſtianus eſt, nimirum, vt ſit proxime aptus, & bene inſtructus ad Chriſtiane viuendum. Ad hoc autem ſine dubio tenetur homo ex aliquo præcepto,

Præceptum hoc fidei etiam ad materiam moralem extendi probatur.

& non alicuius alterius virtutis particularis: ergo maximè fidei. Nec poteſt dici, quòd pertineat ſolum ad collectionem præceptorum aliarum virtutum, tum quia hic eſt ſpecialis actus, & habet propriam, & ſpecialem honeſtatem, & rationem propter quam præcipiatur, tum etiam, quia ignorantia fidei etiam quoad hanc partem eſt ſpeciale peccatum, nam in hac etiam materia morali poteſt peccatum hæreſis committi: ergo etiam hæc obligatio oritur ex ſpeciali præcepto fidei.

Satis fit rationi dubitandi in principio poſitæ.

7. Ad rationem dubitandi in principio poſitam in primis nego ignorantiam non eſſe ſpeciale peccatum, de quo infra ex profeſſo dicendum eſt. Deinde nego in ordine naturali non dari ſpeciale præceptum obligans ad aliquam ſcientiam, vel cognitionem habendam: nam vt ſupra dixi homo etiam in puris naturalibus creatus haberet præceptum cognoſcendi Deum verum, & ſimiliter haberet obligationem ſciendi naturalia præcepta decalogi, ſicut nunc illam habent Gentiles, etiamſi contingat inuincibiliter ignorare fidem Chriſtianam, quanuis in hoc aliqua differentia inter naturalem cognitionem, & fidem notari poſſit.

Actus intellectus non cadit ſub præceptum niſi ſit aliquo modo liber.

8. Vnde vlterius, vt difficultas illa meliùs intelligatur, aduertendũ eſt actus intellectus non caderet ſub præceptum niſi prout habent aliquem ordinem ad actum voluntatis, quia nullus actus præcipitur, niſi quatenus poteſt eſſe liber, ſicut non præcipiuntur actus exteriorum membrorum, niſi quatenus ex imperio libero exerceri poſſunt: actus autem intellectus non eſt per ſe liber, ſed ſolum prout à voluntate imperari poteſt: ergo non eſt materia præcepti: niſi prout dicit ordinem ad voluntatem, id eſt, quatenus ex eius motione liberè fieri poteſt: duobus autem modis poteſt intellectus pendere à voluntate in ſuo actu, primo in acquiſitione ſcientiæ, vel cognitionis, & in vſu, ſeu exercitio eius. Secundò quoad ſpeciem non tam ex parte obiecti, quam ex parte actus, quoad determinationem eius. Priori modo pendet à voluntate non tantùm fides Chriſtiana, ſed etiam naturalis cognitio, & ſcientia, vt per ſe notum eſt, poſteriori autem modo pendet à voluntate fides ſiue Chriſtiana, ſiue quæcunque alia, vt in ſuperioribus dictum eſt. Hinc Diuus Thomas 2. 2. quæſtione 166. ſpecialem ponit virtutem, quam ſtudioſitatem vocat, cuius officium eſt ponere medium in his, quæ pertinent ad cognitionem, vt neque homo ſit negligens in procuranda cognitione vtili, vel neceſſaria ſecundum rectam rationem, neque nimis curioſus in cognitione rerum inutilium: hæc ergo virtus etiam in ordine ad ſupernaturalem cognitionem locum habet, eritque virtus per ſe infuſa, ſicut eſſe poſſunt aliæ virtutes morales quatenus connaturali regulæ commenſurantur: hæc autem virtus circa cognitionem ſcientię in ordine ad acquiſitionem eius verſari poteſt: præter hanc verò neceſſaria eſt in fide ſpecialis virtus voluntatis: quæ inclinat ad captiuandum intellectum, quam Theologi vocant piam affectionem voluntatis, & ſupra diximus eſſe in voluntate non tantum in actu, ſed etiam in habitu; ſpeculatiua quæſtio eſſe poteſt, an ſit virtus diſtincta à ſtudioſitate infuſa; probabiliter enim diſtingui poteſt, quia poteſt aliquis eſſe diligens in acquirenda cognitione rerum fidei, & eſſe parum affectus, & pius in credendo: facilè etiam ſuſtineri poteſt eſſe eundem habitum, qui hæc omnia officia exercet circa materiam fidei, ſæpè enim contingit eandem virtutem eſſe magis, vel minus perfectam circa diuerſa munera ſua: quidquid verò ſit de habituũ diſtinctione, de qua ſupra diſp. 7. ſect. 2. numer. 9. ad has virtutes ſtudioſitatis infuſæ, & piæ affectionis in credendo pertinent ſpecialia præcepta, ſeu obligationes fidei: nam ad piam affectionẽ pertinet obligatio firmiter credendi, & abiiciendi omnem dubitationem, vel errorem contrarium: ad ſtudioſitatem verò pertinet obligatio adhibendi diligentiam ad ſciendum ea, quæ ad fidem pertinent, adeo vt ita licet fides formaliter ſit virtus intellectus, quatenus verò eſt actus liber in exercitio, & ſpecificatione, capax eſt proprij præcepti formaliter, vt ſic dicam, pertinentis ad virtutem voluntatis, vt explicatum eſt.

Natura virtutis ſtudioſitatis explicatur.

An habitus piæ affectionis à virtute ſtudioſitatis diſtinguatur.

SECTIO III.

Quarum rerum fides fuerit in præcepto in lege naturæ, & veteri.

QVæſtio hæc ferè explicata eſt in diſputatione præcedenti, tamen quia ſpecialiter illam attigit D. Thom. 2. 2. quæſt. 16. artic. 1. & quia fundamentum eſſe poteſt eorum, quæ in ſect. ſeq. dicenda ſunt, & vt integra doctrina omnium habeatur, eam breuiter expediemus.

2. Dico igitur primò, in omni tempore datum eſſe præceptum credendi, Deum eſſe. Hæc aſſertio eſt communis ſcholaſticorum in 3. diſt. 25. Probatur primo ex illo principio, quod omnia quæ ſunt neceſſaria neceſſitate medij, & conſiſtunt in actu humano ſunt etiam præcepta, cognitio autem Dei ex fide eſt neceſſaria neceſſitate medij, teſte Paulo, vt ſupra latè viſum eſt: ergo talis fides ſemper fuit in præcepto. Secundo quia fides Dei ſupponitur neceſſaria ad omnem fidem aliorum myſteriorum, vt ſupra declaraui: ergo etiam præceptum huius fidei neceſſario ſupponitur ad quæcunque præcepta aliarũ rerum credendarum. Sed obiici poteſt D. Thom. 2. 2. q. 16. art. 1. vbi ex hoc ipſo fundamento videtur docere in lege veteri non fuiſſe datum præceptum credendi Deum eſſe, quia authoritas præcipientis debet ſupponi ad præcepta legis, cum ab illa authoritate dimanent, & ſimili ratione dixit idem D. Tho. 2. 2. q. 104. art. 2. ad tertium. fidem ex parte obiecti eſſe priorem obedientia, quia proponit authoritatem præcipientis. Reſpondetur mentem D. Thomæ fuiſſe docere præceptum hoc non eſſe proprium legis veteris, fuit enim ſemper diuinum, & naturale, modo ſupra explicato, & ideo in lege veteri potius ſupponitur, quam tradatur: atque hac ratione diſtingui ſolet lex illa à fide. & hoc modo dicitur non eſſe in ea tradita ſpecialia præcepta fidei, quomodo autem poſſit ſub præceptum fidei cadere ipſemet author talis præcepti, in prima ſectione à nobis explicatum eſt, quia poteſt ſufficienter proponi, vt dignus, cui credatur, & cui ſecundum rectã rationẽ credendum ſit, priuſquam actu credatur.

1. Aſſert. Præceptum credendi Deum eſſe, in omni ſtatu ſemper extitit. Probatur 1.

2.

Obiectio.

Solutio.

3. Dico ſecundo. Illo tempore præceptum fuit credere de Deo explicitè omnia illa, quæ diximus eſſe credenda ex neceſſitate medii. Hoc probatum manet tum ex illo principio, quod media neceſſaria ſunt in præcepto: tum etiam quia tota illa fides Dei erat neceſſaria, vt homines poſſint iuſtificari, & ſanctè viuere. Hinc pertinebat imprimis ad hoc præceptum credere Deum eſſe creatorem rerum omnium, quia hæc cognitio erat neceſſaria ad colendum Deum debito cultu, & ad vitandam idololatriam, & ideò in hac fide continebatur etiam explicita fides vnitatis Dei, quia hoc etiam erat neceſſarium ad vitandum plurium Deorum cultum. Præterea oportebat credere explicitè, eratque in præcepto cognoſcere Deum vt finem ſupernaturalem: tum quia illa cognitio erat neceſſaria ad tendendum in illum finem per operationes, tum etiam quia erat neceſſarium credere remunerationem ſupernaturalem, vt ſupra declaraui. Deinde erat neceſſarium cognoſcere Deum, vt authorem iuſtitiæ, & remiſſionis peccatorum, vt ſupra dixi: & ideo hoc etiam præcipiebatur. Et hinc fit, vt oporteret etiam ex præcepto cogno-

2. Aſſertio. Quidquid in lege veteri credi(um) eſt vt medium neceſſarium ad ſalutem, etiam fuit ſemper de neceſſitate præcepti.

Recenſentur ea quæ ex præcepto ſemper fuerunt credenda.

cognoſcere Deum offendi peccatis noſtris, ac ſubinde eſſe legislatorem noſtrum, quia aliàs ſine tali cognitione non poſſet cognoſci grauitas peccatorum, nec etiam poſſet præſtari Deo obedientia, vt par eſt, neque etiam poſſet ab eo poſtulari venia peccatorum. Denique conſequenter oportebat credere Deum punire peccata, quia hoc etiam pertinet ad conuenientem prouidentiam, & gubernationem hominum, quia ſolent maximè moueri ad ſeruandas leges timore pœnarum, an verò eſſet ne-

An ſemper extiterit præceptum credendi æternitatem pœnarum inferni.

ceſſarium cognoſcere, & credere in illo tempore æternitatem pœnarum, ſatis dubia res eſt, propter imperfectionem illorum temporum: probabile autem eſt, per ſe loquendo, hoc etiam fuiſſe ſub obligatione propter rationes dictas, quanuis in multis facilè eſſe poſſet ignorantia inuincibilis ex defectu doctrinæ.

3. Aſſertio. Etiam tunc dabatur præceptum credendi, & cognoſcendi præcepta moralia &c.

4. Dico tertiò. Etiam tunc fuit neceſſarium ex præcepto credere, & diſtinctè cognoſcere præcepta moralia, & omnia quæ ad vitam rectè inſtituendam neceſſaria exiſtebant. Hoc etiam colligitur ex iiſdem principiis, & prior pars ponitur præcipuè propter præcepta decalogi, & alia, quæ in iis virtute, & per neceſſariam illationem continentur, quia horum notitia eſt neceſſaria ad honeſtè viuendum, & conſequenter ad vitam æternam conſequendam.

Obiectio.

Dices hæc omnia cognoſci ſufficienter per naturalem rationem, & ſic cognita etiam ſufficere ad honeſtè viuendum.

Solutio.

Reſpondetur multis rationibus fuiſſe neceſſariam illorum fidem: primò vt maiori certitudine tenerentur, & ita poſſent homines per fidem iuuari ad eadem præcepta ſeruanda, quia per ſolam cognitionem naturalem non poſſent. Secundo quia ratio naturalis facilè in his moralibus, & practicis errat, præſertim poſt peccatum. Tertiò quia maior hominum multitudo non poteſt ſuo diſcurſu, & ratione aſſequi hæc omnia, quæ ad honeſtè viuendum neceſſaria ſunt, & ideò oportuit præcepta credendi illa omnibus imponi, quia leges reſpiciunt ea, quæ regulariter neceſſaria ſunt.

Alia quæ ſemper fuerunt in præcepto.

Alia pars poſita eſt propter alia quædam, quæ licet immediatè non contineant præcepta moralia, quodammodo ſunt illorum fundamenta, quale eſt credere immortalitatem animæ, & poſt præſentem vitam, aliam ſupereſſe; & aliqui volunt in his etiam comprehendi reſurrectionem corporum, ſed hoc magis dubium eſt: quia neque per ſe ita eſt neceſſarium, neque expreſsè, & diſtinctè in lege naturæ omnibus proponebatur. Poteſt etiam ſub hoc capite comprehendi præceptum credendi peccatum originale, quia hæc cognitio explicita erat neceſſaria etiam, vel vt adulti propriam ſanctificationem procurare poſſent, vel vt parentes poſſent infantibus remedium adhibere.

Quorundam euaſio.

Dicunt verò aliqui potuiſſe homines illo tempore per experientiam, & diſcurſum naturalem cognoſcere hunc lapſum, & indigentiam naturæ. Sed hoc falſum eſt, quia iuxta veram doctrinam nullus defectus pœnalis, & experimento cognoſcibilis eſt nunc in humana natura, qui non eſſet in puris naturalibus, ſi in illis crearetur homo ſine peccato, & ideò neceſſariò dicendum eſt, per traditionem habuiſſe homines illam cognitionem, & præceptum eius, & ita potuiſſe illo præcepto obligari, quanuis diſcurſu temporis, & deficiente traditione facilè potuerunt multi per ignorantiam excuſari, quod de multis aliis neceſſariò dicendum eſt.

4. Aſſertio bipartita.

5. Præter hæc non fuerunt data in lege naturæ alia præcepta ſpecialia fidei explicitæ: in lege autem ſcripta fuerunt nonnulla ad operationem magis, quàm ad puram cognitionem pertinentia.

Prior pars probatur.

Prior pars communis eſt, & certa, ſequiturque ex dictis diſputatione præcedente, quia in illo ſtatu non fuit aliquid aliud neceſſarium, vt medium, vt ibi oſtenſum eſt: ergo neque vt præceptum. Probatur conſequentia quia illa erat tantum lex naturæ, & ideò non habuit aliqua præcepta præter ea, quæ connaturalia erant, quod ſemper intelligendum eſt de diuinis præceptis, quia ex humanis, neceſſaria erant aliqua, quæ eſſent veluti determinationes, quæ ex vi fidei ſolum generaliter dabantur, vt verbi gratia fides docebat colendum eſſe Deum, poterant autem homines illud determinare ad hunc, vel ad illum modum cultus, vel ſacrificii, & conſequenter erat poteſtas in republica humana ad imponendum ſub præcepto talem modum cultus, vel ſacrificij, tunc autem ſatis erat cognoſcere talia præcepta quadam fide humana, quanuis aliquo modo fundata in generalibus principiis fidei.

2. Pars probatur.

6. Circa alteram partem de lege veteri Diuus Thomas dicta quæſtione ſexta, art. 1. videtur docere, in illa lege non fuiſſe ſpecialia præcepta fidei, quæ non eſſent in lege naturæ, ſed intelligendum eſt de præceptis, quæ per ſe primò dantur propter cognitionem, vt eſt præceptum explicitè credendi Trinitatem, vel Incarnationem: nam de aliis, quæ per ſe ordinantur ad operationem negare non poſſumus, quin aliqua fuerint in lege veteri. Nam & Paulus ad Roman. tertio, legem veterem vocat legem *factorum*, ſicut & legem nouam, fidei legem appellat, & cum ipſa lege erant talia aliqua præcepta neceſſariò connexa: Nam in primis neceſſarium erat credere illam legem eſſe diuinam, & vt talem obligare, quia hoc erat quaſi fundamentum illius reipublicæ. Vnde ſecundò erat neceſſarium in ſpeciali credere circunciſionem tanquam Sacramentum à Deo datum, quia erat profeſsio illius ſtatus, & quaſi ianua ad illam Eccleſiam, & ſimul erat remedium peccati originalis. Tertiò oportebat etiam habere aliquam cognitionem ſacrificiorum, & feſtiuitatum, quæ ex præcepto illius legis ſeruabantur, quia hoc etiam erat neceſſarium ad bonos illius populi mores. Vnde quia illa fiebant in recognitionem præteritorum beneficiorum Dei, etiam de illis aliquam fidem habere oportebat, & propterea ſpecialiter commendabatur parentibus, vt ea traderent filiis ſuis, vt illa memoria, & fides in populo conſeruaretur. Exodi duodecimo; *cum dixerint vobis filii veſtri, quæ eſt iſta religio,* (celebrandi ſcilicet phaſe) *dicetis victima tranſitus Domini eſt, quando tranſiuit per domos filiorum Iſrael percutiens AEgyptios &c.* Deuteronomij ſexto. *Hæc ſunt præcepta, & ceremoniæ, atque iudicia &c. Quæ ego præcipio tibi, & filiis, ac nepotibus tuis cunctis diebus &c.* Et in eodem libro non rarò Pſalmo ſeptuageſimo ſeptimo. *Quanta mandauit Patribus noſtris, nota facere ea filiis ſuis, filii qui naſcentur, & exurgent, & narrabunt filiis ſuis &c.* Denique neceſſarium tunc fuit aliquam fidem habere Meſsiæ venturi iuxta dicta in diſputatione præcedenti.

In primotibus Eccleſiæ ſemper fuit neceſſaria explicatior fides.

7. Aduertendum autem eſt hanc vltimam aſſertionem, & ſuo etiam modo præcedentes intelligi de communi plebe fidelium: nam ſemper in Eccleſia fuerunt aliqui homines, qui alios inſtruerent, & in fide docerent, vel aliqui ſpecialiter electi, & illuminati à Deo, in quibus explicatior fides ſempermanſit, & de his communiter dicunt Doctores habuiſſe plura præcepta credendi explicitè, etiam Trinitatem, & Incarnationem: illud autem præceptum magis erat ratione officii, quam ex ſpeciali obligatione propria fidei, vel certè non erat obligatio fidei, niſi fortè (iuxta ea quæ in ſuperioribus diſputatione tertia, ſectione decima, numero quinto dicebamus) ſuppoſita ſpeciali reuelatione, vel ſufficiente propoſitione illis facta, vt iterum in ſequente ſectione explicabo.

SECTIO IV.

Vtrum explicita fides omnium articulorum, quæ in ſymbolo continentur ſit neceſſaria ex præcepto in lege gratiæ.

Opinio vniuerſim negãs aliquẽ articulum eſſe à communi plebe explicitè credendum.

FVit quædam antiqua opinio docens, fidelibus ſimplicibus, ſeu de communi plebe, non eſſe neceſſarium aliquid explicite credere, ſed tantum generatim credere ea, quæ tenet Eccleſia, & pro illa referunt aliqui plures Canoniſtas, Innocent. ſcilicet in capite primo de ſumma Trinitate, & fide Catholica in principio, Oſtienſem, & Panormitanum in rubrica eiuſdem tituli in fine: citantur etiam pro hac opinione Summa Rozela verbo *fides*, Guilielmus Pariſienſ. in tractat. de fide §. *Poſtquam autem*, circa finem & Altiſiodor. libro tertio ſummæ tractat. tertio, capite primo, quæſtione quinta. Aliqui verò ex modernis Theologis eam damnant, vt erroneam, quia videtur damnata, à Gregorio Papa vndecimo cum Concilio Cardinalium, & Theologorum, vt refertur in Directorio Inquiſitorum 2. p. quæſtione decima, articulo octauo, eorum, qui ibi damnantur, tamen ſi verba illius articuli cum verbis dictorum authorum comparentur, intelligetur certè non ibi damnari illorum opinionẽ: nam articulus ibi damnatus eſt, *quod laici non tenentur ad aliquem articulum fidei explicite credendum, ſed ſufficit illis iſta concluſio in genere, quod credunt omne illud, quod Sancta Dei Eccleſia credit*. At vero Guilielmus Pariſienſ. & Altiſiodor. expreſſe ſimplicibus dicunt ſufficere aliquos paucos articulos explicitè credere, & reliquos implicitè; ergo multum recedunt ab articulo damnato. Alij verò authores antè omnia ſupponunt, teneri omnes etiam ſimplices ad credendum Deum eſſe, & remuneratorem eſſe, quæ pertinent ad aliquos articulos: de reliquis verò aiunt ſufficere illos credere in fide Eccleſiæ. Vnde ratione prioris partis liberari videntur ab illa cenſura. Quapropter tanquam indubitatum ab omnibus ſupponendum eſt, ea omnia, quæ erant ſub præcepto fidei in lege naturæ, etiam nunc eſſe, & oppoſitum dicere, erroneum eſſe. Et hoc ad minimum probat dicta definitio, & ratio eſt facilis, tum quia illud præceptum erat iuris diuini naturalis, huiuſmodi autem præcepta durant in lege noua, tum etiam quia perfectio fidei non eſt diminuta in lege noua, ſed aucta: ergo & obligatio.

Notatur cenſura prædictę ſententię à recentioribus.

Liberantur à cenſura authores citati.

Ea quæ erant de pręcepto Fidei in lege naturæ, etiã in lege gratiæ præcipiuntur.

Non omnes ſaltem articulos eſſe neceſſario credendos explicitè. Suadetur.

2. Quoad aliam verò partem, quòd ſcilicet non omnes articuli ſint explicitè credendi, poteſt illa opinio ſuaderi nonnullis argumentis. Primum eſt, quia præceptum fidei magis explicitæ non eſt datum in lege noua iure diuino, neque etiam Eccleſiaſtico; ergo non eſt aſſerenda talis obligatio, quia ſine præcepto poſitiuo, de quo conſtet, eſſe non poteſt. Antecedens quoad ius diuinum patet, quia in Scriptura ſolum iubetur prædicari fides Euangelica: Et addit Chriſtus Dominus, *qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*, vbi non explicatur certa materia explicitè credenda: ergo qui credit Deum, & ſimul credit Deo loquenti per Apoſtolos, vel Eccleſiam in omnibus, quæ docet confuſe ſumptis, ſatis implet quæ Chriſtus dixit, qui crediderit: ergo ex parte fidei ad nihil aliud tenetur, dummodo alia neceſſaria operetur, & conſequenter ſciat quæ ad operandum neceſſaria ſunt. Altera vero pars de iure humano probatur ex illo principio, quòd Eccleſia nihil poteſt in actus internos, hoc autem præceptum circa internum actũ fidei verſatur. Item quia in nullo decreto, vel Canone inuenitur hoc præceptum ſatis expreſſum.

Suadetur, 2.

3. Secundò idem probari poteſt, quia præceptum multitudini fidelium imponendum debet eſſe ſaltem maiori ex parte omnibus, & ſingulis accommodatum pro captu illorum, & præſertim in re tam neceſſaria ad ſalutem, ne multitudo fidelium periculo damnationis exponatur. At verò præceptum fidei explicitæ de omnibus articulis regulariter, & frequentiſsimè eſt ſupra captum ſimplicium fidelium, vt patet ex altitudine myſteriorum, & experientia id videtur conſtare: vnde per talem obligationem multi exponerentur periculo vel damnationis, vel ſaltem peccandi ſæpius mortaliter: ergo non eſt admittendum tale præceptum. Tertio materia præcepti debet eſſe certa, Suadetur 3. in præſenti autem vltra ea quæ dicit illa opinio, nulla certa materia talis obligationis deſignari poteſt: ergo. Minor probatur. Quia ſi aliqua, eſſet maximè ſymbolum, vel articuli fidei, hoc autem dici non poteſt. Primò, quia etiam inter ipſos Theologos non eſt certum, quot ſint articuli fidei: alii enim duodecim, alii quatuordecim numerant. Deinde in his etiam inter ſe non conſentiunt. Nam Bonauentura in tertio, diſtinctione vigeſima quinta, articulo primo, quæſtione ſecunda, & Durandus quæſtione prima, negat eſſe ſub præcepto credere omnes articulos ſaltem humanitatis, & pro regula ponit, vt illi credantur, quos Eccleſia publicè celebrat, quæ tamen regula non videtur conſtans, quia multa myſteria celebrat Eccleſia, quę non tenentur omnes fideles explicitè credere, vt Circunciſionis, Transfigurationis, Aduentus, Spiritus ſancti, & ſimilia. Præterea Diuus Thomas in tertio diſtinctione vigeſima quinta, quæſtione ſecunda, articulo primo, quæſtiunc. 2. ad tertium, expreſſe negat, eſſe neceſſarium omnibus fidelibus credere explicitè omnes articulos fidei, & idem tenent Richardus, Gabriel, & alij. Si autem non eſt neceſſarium omnes explicitè credere, ferè non eſt maior ratio de vno, quam de alio: nulla ergo certa materia illius præcepti deſignari poteſt. Vnde Syluester verbo *fides* quæſtione tertia, quem imitatur Medina libro quarto de recta in Deum fide, capite ſexto, dixit ſatis eſſe ea credere, quæ ſufficiunt ad dirigendum hominem in vltimum finem, & ad vitam rectè inſtituendam, qualia ſunt, inquit, explicitè credere, Deum eſſe, & prouidentiam eius, & myſteria Chriſti, præcipuè quæ publicè in Eccleſia, ſolennizantur. Et denique concludit quòd quilibet tenetur explicitè credere circa articulos fidei, pertinentia ad officium ſuum &c. Sed hæc materia ſatis confuſa, & incerta eſt, & videtur impleri per fidem Dei remuneratoris, & cognitionem mandatorum, quam prima opinio non negat, & ita videntur hi Authores cum illa conſentire.

1. aſſertio.

Maior, ſeu expreſsior fides exigitur in lege gratiæ, quàm in aliis.

4. Pro reſolutione, ſupponendæ ſunt illæ duæ partes fidei, quas ſæpe diſtinxi, ſcilicet quæ eſt propter cognitionem, & propter operationem. Et de vtraque ſtatuendum eſt, vt certum, maiorem fidem, ſeu magis explicitam requiri ex præcepto in lege gratiæ, quàm antea requireretur. In hoc conuenire videntur omnes Theologi in tertio argumento in numero præcedenti allegati, & alij ſtatim referendi, & videtur ſupponi clare in Concilio Tridentino, ſeſsione quinta, capite ſecundo de reformatione, dum præcipit parochis, vt doceant fideles, quæ omnibus neceſſaria ſunt ad ſalutẽ, aperte ſignificans eſſe aliqua, etiam particularia myſteria legis nouæ propria. Prior pars pertinens ad cognitionem ſequitur euidenter ex dictis in diſputatione præcedente: nam dictum eſt, explicitam fidem Trinitatis, & Incarnationis eſſe per ſe neceſſariam ad ſalutem neceſsitate medii; ſed quidquid huiuſmodi eſt, eſt præceptum: ergo hæc nunc præcipiuntur, quæ antiquo tempore non præcipiebãtur:

Probatur in fide quæ eſt propter cognitionem.

ergo

ergo nunc maior, ſeu magis explicita fides præcipitur. Item hæc eſt conſentaneum præſenti ſtatui, in quo maior eſt doctrina fidei, expliciteque omnibus proponitur; maiora etiam ſunt auxilia gratiæ ad credendum; ergo mirum non eſt, quòd fides magis explicita præcipiatur, etiam propter cognitionem. Deinde altera pars de operatione facilè probatur, quia in hoc ſtatu plura opera ſupernaturalia fidelibus omnibus præcipiuntur, quam antiquo tempore, vt de vſu ſacramentorum, & alijs, quæ eccleſia obſeruat, & ſine fide fieri non poſſunt: ergo etiam ex hac parte fides operabilium in hoc ſtatu maior præcipitur.

Deinde in fide operabilium.

2. Aſſertio. Omnes fideles ex præcepto obligantur credere explicite omnia fere, quæ in ſymbolo Apoſtolorum continentur.

5. Ad declarandam autem in particulari hanc generalem doctrinam dicimus vlterius teneri fideles omnes ex præcepto ad credendum ferè omnia illa, quæ in ſymbolo Apoſtolorum continentur ſaltem quoad ſubſtantiam eorum. Hæc eſt communior reſolutio Theologorum cum Diuo Thoma, ſecunda ſecundæ, quæſtione ſecunda, ab articulo quinto, vſque ad octauum, & idem breuius dixerat prima ſecundæ, quæſtione ſeptuageſima ſexta, articulo. Idem docet Sotus in quarto, diſtinctione prima, & diſtinctione quinta, articulo ſecundo, dubio vltimo, & libro ſecundo de natura, & gratia capite vndecimo, & Cano dicta relectione de Sacramentis in genere, Adrian. quodlibeto tertio, articulo 1. & Nauar. in ſumma, capite duodecimo, numero vigeſimo ſecundo, Caſtro libro primo de iuſta Hæreticorum punitione, capite nono, Aragon. ſecunda ſecundæ, quæſtione ſecunda, articulo 6. Valentia ibidem, diſputatione prima, quæſtione ſecunda, puncto tertio, concluſione ſecunda, & puncto quarto, Azor tomo primo, libro octauo, capite ſeptimo, quæſtione quarta, & ſumitur ex D. Leone ſerm. 6. de Paſsione, & Auguſtino ſermone 181. de tempore, quatenus dicunt apoſtolos compoſuiſſe ſymbolum, vt fideles haberent certam fidei ſuæ regulam, quam ſcire, & credere deberent. Vnde inter quoſdam Canones attributo, ſextæ Synodo, qui habentur tertio tomo Conciliorum reperitur ſeptimus, in quo dicitur eum, qui non ſcit memoriter, & credit firmiter ſymbolum non eſſe Catholicum cenſendum, quod videtur per exaggerationem dictum ad commendandam diligentiam, & obligationem. Sumitur etiam hæc aſſertio ex Concilio Agathenſi, & ex Concilio Bracharenſi ſecundo, & ex Cabilonenſi capite quadrageſimo ſexto, quæ referuntur de conſecratione, diſtinctione quarta, capite vigeſimo, & ſequentibus, vbi etiam in capitulo *ante baptiſmum*, refertur ſententia Rabani libro primo de inſtitutione clericorum, capite ſecundo, vbi per rudimenta fidei, quæ Chriſtiani omnes ſcire tenentur ſymbolum intelligit. Vnde in Catechiſmo Pij Quinti dicitur in principio, Chriſtianos omnes ſcire debere, & credere illa, quæ Apoſtoli certis articulis comprehenderunt. Denique hoc confirmat vſus, & traditio Eccleſiæ; nam ob hanc cauſam nullus adultus ad baptiſmum admittitur, niſi præuia inſtructione ſymboli, neque in ſacramento pœnitentiæ abſoluitur, qui ſymbolum ignorauerit; imo etiam ad matrimonium non admittuntur niſi præuia examinatione circa huius fidei cognitionem: ergo ſignum eſt eſſe poſitam in præcepto. Ratio verò huius aſſertionis eſt, quia hoc tempore eſt neceſſaria fides magis explicita; nulla autem certior regula huius fidei dari poteſt, quàm Symbolum, cum illa ſit ab Apoſtolis data, & ab Eccleſia merito retenta, quia nulla fides cenſeri poteſt magis neceſſaria ex præcepto, quàm illa, quam Apoſtoli omnibus fidelibus tradiderunt, & ſufficienter propoſuerunt.

Ratio pro aſſertione.

Articuli ſpectantes ad diuinitatem & credendi ex neceſſitate præcepti, qui nam ſint.

6. Præterea poteſt hoc præceptum magis declarari diſtinguendo articulos fidei prout habentur in rudimentis doctrinæ Chriſtianæ in duos ordines. Vnus continet myſteria diuinitatis, alius vero humanitatis Chriſti Domini. In priori ordine, primus articulus pertinet ad Deum, vt vnus eſt, de quo ſatis iam dictum eſt. Additur vero ibi attributum omnipotentiæ, quod in attributo creatoris comprehenditur, & ſatis creditur, credendo Deum eſſe creatorem; neque à ſimplicibus explicatior fides illius articuli videtur poſtulanda. Tres autem ſubſequentes articuli pertinent ad myſterium Trinitatis, de quo iam diximus eſſe diſtinctè credendum ex neceſsitate, ſufficit autem communi plebi credere in hoc auguſtiſsimo myſterio tres perſonas, quarum vna non ſit alia; & ita inter ſe diſtinctas credere, vt omnes ſint vnus DEVS, & ſingulæ ſint DEVS; maior autem explicatio non eſt illis neceſſaria ſimpliciter. Vnde licet in Symbolo Nicæno, ſeu Conſtantinopolitano de Spiritu Sancto additum ſit. Qui ex Patre, Filioque procedit: non oportet vt omnes fideles hoc diſtinctè intelligant, & credant, imò nec de proceſsione vnius perſonæ ab alia amplius diſtinctè ſcire, aut credere neceſſarium eſt, quàm ipſis nominibus, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti importetur, & quaſi per ſe pateat, intellecta illarum vocum ſignificatione, quia communiter fideles non ſunt capaces maioris cognitionis, neque etiam eſt, cur maior obligatio ijs imponatur. Quintus articulus huius ordinis diſtinctiùs continet creationem, & circa illam interrogari poteſt, an ſit neceſſarium diſtinctè credere creationem ex tempore, & quòd non fuerit ab æterno. Nam Banhes in dicto articulo octauo, hanc obligationem ponit omnibus fidelibus ſine authore, & ſine ſufficiente fundamento, quod ego videam. Dico ergo non teneri fideles ad hoc explicitè credendum, quia neque in Symbolo declaratur, neque alibi præcipitur, vtile autem eſt eos de hac veritate inſtruere, ne per ignorantiam in errorem labantur, & hoc eſt, quod in Eccleſia fieri conſueuit. Sextus articulus eſt Deum eſſe Saluatorem, in quo continetur remiſsio peccatorum, quæ à ſolo DEO concedi poteſt; & hanc fidem iam diximus eſſe neceſſariam etiam in lege naturæ, neque nunc videtur neceſſaria magis explicita quàm tum ad hunc articulum, niſi ratione ſacramentorum, de quibus in vltima aſſertione dicemus. Denique vltimus articulus huius ordinis continet fidem de Deo remuneratore, vtique per gloriam, de qua nihil aliud neceſſe eſt explicite credere, niſi futuram eſſe æternam, & in ſupernaturali beatitudine, & ita quoad hanc primam partem ſymboli ſufficienter manet probata concluſio.

Quomodo tenentur fideles articulũ Trinitatis credere, & cognoſcere.

Non tenentur fideles explicite credere & cognoſcere creationẽ mundi fuiſſe in tempore, non ab æterno.

7. In ſecundo ordine continentur myſteria ad humanitatem Chriſti Domini pertinentia, quorum primum, & maxime ſubſtantiale, & quaſi fundamentum aliorum eſt, Chriſtum eſſe verum Deum, & hominem, & non ſolum eſſe Deum, ſed etiam eſſe filium Dei, ac proinde diſtinctum eſſe à Patre, & à Spiritu ſancto, in quo etiam continetur Filium fuiſſe incarnatum, & non cæteras perſonas. Non eſt autem neceſſarium, vt ſinguli fideles hæc omnia ita diſtinctè concipiant, vt etiam interrogati ad illa reſpondere ſciant, licet ſit vtile, & optimum; in rigore autem ſatis eſt, vt ſciant, & credant ſolum filium Dei eſſe verum hominem. Secundo ad hunc ordinem pertinet ſcire CHRISTVM filium Dei eſſe conceptum de Spiritu ſancto ex Maria Virgine, ita enim expreſſe in ſymbolo continetur, & decuit maxime vt fideles omnes dignam de CHRISTO, & matre eius haberent exiſtimationem, & fidem. Dubitari autem ſolet an teneantur fideles etiam explicite credere, manſiſſe Matrem DEI Virginem poſt partum, ac perpetuo; aliqui enim non cẽſent hoc pertinere ad generale præceptũ, quia neque eſt per ſe neceſſarium ad rectam vitæ inſtitutionẽ,

Declaratur quinam ſint articuli de Chriſto explicite credendi.

 neque

Virginitas Matris Dei eſt explicite credenda fidelibus ex præcepto.

neque etiam videtur tam expreſſe ab Apoſtolis prędicatum, tamquam per ſe omnibus fidelibus neceſſarium, vnde etiam in Scriptura non inuenitur expreſſum, & non eſt hoc improbabile. Nihilominus probabilius iudico hoc eſſe ex præcepto ab omnibus explicitè credendum, quia in ſymbolo Apoſtolorum hoc ſatis ſignificatur cum dicitur, natus ex Maria Virgine, ibi enim & ſignificatur virginitas in partu, atque etiam perpetua poſt partum, vt ex abſoluta Virginis appellatione colligitur. Et confirmatur hoc, quia in articulis fidei ita expreſſe declaratum eſt, & illi proponuntur omnibus fidelibus, vt materia ſuæ fidei explicitę: fuit ēt hoc valde neceſſarium fidelibus tum ad vitandos errores, qui in illa materia facile oriri poſſunt, tum ad illorum pietatem, ad quam maximè pertinet, vt poſt Deum, dignam exiſtimationem de illius Sanctiſsima Matre habeant.

Articuli credendi de paſſione, morte & reſurrectione Chriſti

8. Poſt hos ſequuntur articuli de paſsione, morte, & Reſurrectione Domini, de quib[9] omnes Theologi fatentur eſſe ex præcepto explicitè credendos ab omnibus. Nam per paſsionem oblatum eſt pretium redemptionis noſtræ, & illa maxime nobis propoſita eſt in vitæ exemplum, vnde Apoſtoli hoc primum prædicabant, iuxta illud primæ ad Corint. 2. *Prædicamus Chriſtum, & hunc crucifixum.* Et ad Rom. 4. *Traditus eſt propter delicta noſtra*: per mortem autem conſummata eſt redemptio, & ianua cœli aperta eſt. Vnde Paulus etiam poſuit hoc inter prima credenda, 1. ad Corinth. 15. *Tradidi vobis in primis quoniam Chriſtus mortuus eſt*, &c. De reſurrectione etiam dicit Paulus ad Roman. 4. *Reſurrexit propter iuſtificationem noſtram*, vnde ad Roman. 10. hoc etiam myſterium ponit inter neceſſaria credenda: & Actorum 1. & 2. Apoſtoli quaſi per antonomaſiam dicuntur teſtes reſurrectionis, & ideo illa tria diſtincte proponuntur in omnibus ſymbolis, & articulis fidei. Inter mortem autem, & reſurrectionem interceſsit deſcenſus ad inferos in anima diuinitati vnita, de quo articulo maius dubium eſt, an cadat ſub præceptum. Sed videri de eo poſſunt dicta in to. 2. 3. par. diſp. 43. ſect. 2. ad fin.

Articuli de Aſcenſione & iudicio.

9. Denique ad hunc ordinem pertinet articulus de aduentu Chriſti ad iudicium, ante quem articulum ponitur etiam myſterium Aſcenſionis, quod etiam Eccleſia publice celebrat, & ideo ex ſententia omnium explicite credendum eſt. Quod vero illi additur, *ſedere Chriſtum ad dexteram Patris*, magis obſcurum eſt, quàm vt facile poſsit ab omnibus ſimplicibus intelligi, & ideo ſatis eſſe iudico, ſi credant eſſe Chriſtum in cœlo in ſummo, ac digniſsimo gradu beatitudinis, vt homo eſt, & æqualis Patri, vt Deus eſt. Articulus autem de aduentu ad iudicium omnino explicite credendus eſt, quia, & explicite proponitur, & ab Apoſtolis ab initio prædicatus eſt, vt maxime neceſſarius. Vnde Petrus Actorum 10. dicit, ſe habere præceptum prædicandi ſpecialiter hunc articulum, & Paulus Actorum 17. hinc incepit prædicationem ſuam; ac denique cogitatio huius myſterij maxime neceſſaria eſt ad vitam recte inſtituendam, & ideo cognitio, & fides illius meritò omnibus præcipitur.

Articulus de ſancta Eccl. explicite credendus.

10. Additur tandem articulus de Eccleſia ſancta credenda, de quo aliqui dubitant, vt videre eſt in Medina, & alijs, mihi tamen videtur res maxime neceſſaria, tum quia, & in ſymbolo, & in articulis expreſſe continetur, & materia eſt valde grauis, & neceſſaria; tum quia Eccleſia quoad nos eſt proxima regula fidei, ad quam debent recurrere omnes fideles, & quæ ignorant, in fide illius implicite credere, ne errandi periculo ſe exponant; tum etiam quia extra Eccleſiam non eſt ſalus, & ideo oportet illam explicite cognoſcere, & credere, vel ad quærendam illam, vel ad permanendum in illa. Et ita docent Theologi in 4. expoſitores D. Thom. 2. 2. q. 2. & Vaſq. 1. 2. diſp. 121. cap. 2. num. 6. Henriques lib. 6. de pœnit. cap. 28. num. 2. Sanch. lib. 2. Decalog. cap. 3. num. 8. Quod vero huic articulo additur de communione Sanctorum, quamuis ſint opiniones, probabilius videtur, vel non eſſe in pręcepto, vel ſaltem per ſe non eſſe materiam grauem, & ideo ſatis eſſe ſaltem ad non peccandum mortaliter, credere Eccleſiam ſub conceptu vnius congregationis, in qua eſt, & vera ſanctitas, & vna fides ſub vno capite Chriſti Vicarij: nam in hoc virtute continetur eſſe inter membra huius Eccleſiæ communicationem aliquam in bonis operibus, & orationibus, quod per communionem illam Sanctorum ſignificatur.

Articulum de communione Sanctorum, an teneamur credere ex præcepto.

3. Aſſertio. Præcepta decalogi tenemur ſcire, & credere ex præcepto.

11. Haſtenus de his, quæ per ſe, & propter cognitionem ſunt explicite credenda, quibus vltimo addendum eſt, etiam eſſe aliqua omnibus fidelibus credenda propter operationem. Probatur, quia in primis neceſſarium eſt credere explicite præcepta decalogi, quod auſus eſt negare Medina lib. 4. de recta in Deum fide, cap. 6. Sed contra omnes, & iudicio meo ſine probabilitate. Dicit enim ſatis eſſe vt omnes cognoſcant, & credant illa duo principia, *quod tibi non vis, alteri ne facias, & quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis*, quia ex his duobus principijs facile, inquit, poteſt vnuſquiſque in particulari iudicare, quid ſibi faciendum ſit ad honeſte operandum, ſeu viuendum. Sed hoc vt dixi, probabile non eſt, quia ex illis principijs, cum ad proximum pertineant, non poteſt ſumi regula honeſte operandi in ordine ad Deum. Secundo, quia illa ſolum pertinent ad materiam iuſtitiæ; ſunt autem præcepta ad alias etiam virtutes pertinentia, verbi gratia, præceptum non fornicandi, & ſimilia. Tertiò in ipſa etiam materia iuſtitiæ, non ſatis decernitur ex illis principijs, an prohibeatur, non tantum operatio, ſed etiam voluntas, & deſiderium, quod non ſine cauſa in Decalogo declaratum eſt. Ac denique multi ſunt adeo ruſtici, vel ignorantes, vt vel omnino non poſsint, vel difficile poſsint illa principia ad ſingulas materias, & ad ſingulos actus applicare. Vnde ſine dubio dicendum eſt, explicitam cognitionem, & fidem præceptorum decalogi ex præcepto neceſſariam eſſe.

Medina oppoſitum ſentiens Improbatur.

Baptiſmus, Pœnitentia, & Euchariſtia ex præcepto ſciri, & credi debent

12. Idem aliqui cenſent de Sacramentis, neceſſarium ſcilicet ex præcepto eſſe omnia illa ſcire, & credere, hoc vero late etiam impugnat Medina dicto cap. 6. Dicendum nihilominus eſt tria ſaltem ſacramenta, quæ omnibus ſunt ad ſalutem neceſſaria, ab omnibus eſſe ſcienda, ſcilicet, Baptiſmum, Pænitentiam, & Euchariſtiam, nam in primis, qui nondum Baptiſmum ſuſcepit, oportet, vt illius habeat notitiam, & fidem, vt illum poſsit petere, & conuenienter recipere, qui vero illum recepit etiam in infantia, neceſſarium eſt, vt illius fidem habeat, tum vt certus eſſe poſsit ſe iam ſatisfeciſſe illi obligationi, tum etiam, vt intelligat quem ſtatum profitetur, & ad quid ratione illius teneatur, ac denique, vt digne poſsit ad alia ſacramenta accedere. Sacramentum etiam confeſsionis regulariter loquendo omnibus adultis fidelibus neceſſarium eſt, quia omnes peccamus, & illa medicina indigemus, & ideo omnes etiam tenemur huius ſacramenti notitiam habere. Denique vſus Euchariſtiæ omnibus eſt neceſſarius, vt conſtat, & ideo cognitio eius præcepta eſt; in hoc vero ſacramento addendum eſt teneri fideles omnes ad cognoſcendum, & credendum Chriſtum Dominum vere, & realiter eſſe præſentem, quia cum ſacramentum illud adorent, neceſſe eſt, vt intelligant, quid adorant. Item quia ad recipiendum illud cum debita reuerentia, & diſpoſitione, neceſſaria eſt huius myſterij fides: imo exiſtimo probabile debere, omnes ſcire ſacramentum illud offerri in Miſſa in ſacrificiū, quia hæc notitia neceſſaria eſt ad implendum debito modo præceptum audiendi Miſſam.

Quid de Euchariſtia cognoſcendum ex vi præcepti.

Miſſam. De alijs vero Sacramentis non eſt tanta ratio neceſsitatis: monendi tamen ſunt fideles, vt ea non ignorent, & quicunq; aliquod illorum recipere vult, tenetur prius ſcire quid recipiat, vt ad illud digne ſe præparare, & accedere valeat. Denique addi hic ſolet teneri omnes fideles ad ſciendum orationem dominicam, quia idq. auiter ordinatur in Concilio Rhemenſi cap. 2. & in Concilio Moguntino primo, cap 45. Sed non conſtat ſufficienter de tali præcepto, quamuis probabile ſit non excuſari à culpa ſaltem veniali, qui propter negligentiam illud ignorauerit, prout docuit Nauar. in ſumm. cap. 11. num. 22. cum Paludano in 4. diſtin. 15. art. 5. & alias. Sed de hoc puncto latiùs dicam ſect. ſequenti. Vide etiam quæ dicta ſunt tomo 2. de relig. lib. 3. de O. at. cap. 6. à num. 5.

Præceptum addiſcendi orationem dominicam obligat veniali tantum.

Ad 1 argum. in num 2.

13. Supereſt reſpondere ad argumenta in principio poſita. Primum illorum poſtulabat, an hoc præceptum, quod explicuimus, ſit de iure diuino, vel de Eccleſiaſtico: in quo breuiter dicendum eſt ſub hoc præcepto quædam contineri neceſſaria neceſsitate medij, vt Deum eſſe remuneratorem, & myſterium Trinitatis, & Incarnationis, reliqua vero, quæ continet ſolùm eſſe præcepta. Quoad priora igitur, præceptum hoc eſt diuinum, quia ſolus Deus poteſt definire media neceſſaria ad ſalutem: eo autem ipſo, quod illa definit, eadem præcipit; quia præceptum, vel neceſſario conſequitur ex neceſsitate medij, vel illam inducit, vt in ſuperioribus dictum eſt. At vero quoad reliqua, præceptum hoc ex determinatione Eccleſiæ eſſe videtur: quia de immediato præcepto diuino non ſatis conſtat, & valde vſitatum eſt, vt præcepta diuina, quæ generaliùs tradi ſolent, per Eccleſiam determinentur, vel quoad materiam, vel quoad tempus, vel quoad alias circumſtantias, & in præſenti hæc determinatio videtur eſſe Apoſtolica in ipſa ſymboli compoſitione: potuit tamen Eccleſia aliquid poſtea addere pro temporum neceſsitate.

Præceptum fidei explicitę in lege gratiæ an ſit iuris diuini vel eccleſiaſtici.

14. Neque contra hoc obſtat, quod actus credendi ſit internus, nam licet Eccleſia non poſsit præcipere actus mere internos per ſe, ac præciſè conſideratos: nihilominus poteſt illos præcipere, vel prohibere in ordine ad externos, quatenus iſti externi ex interioribus oriri poſſunt, vel quatenus interni ad externos efficiendos neceſſarij ſunt, & eadem ratione poteſt dirigere internos, aliquid in ordine ad illos præcipiendo, quod exterius exercendum eſt, & hoc modo ſe gerit eccleſia in hoc præcepto. Vnde in actu fidei duo diſtinguenda ſunt. Vnum eſt, quod poſtquam materia fidei eſt propoſita credatur: & hoc ſemper ſpectat ad diuinum præceptum, vt ſupra viſum eſt. Aliud eſt, vt habeatur notitia materiæ credendæ, & hoc eſt, quod Eccleſia poteſt præcipere, aut addere in hoc præcepto: nam quia hæc notitia per actus externos, & ſenſibiles comparatur, ideo ſub Eccleſiaſticum præceptum cadere poteſt.

Actus interni, quomodo cadere poſſint ſub Eccleſiæ præceptum.

Ad 2. in nu 3

15. In ſecundo argumento exaggerabatur difficultas huius præcepti, maximè reſpectu hominum ſimplicium, & ruſticorũ. Ad quod breuiter reſpondemus, præceptum generaliter dari pro omnibus, quia moraliter loquendo ſine magna difficultate ſeruari poteſt à multitudine fidelium, in particulari vero accommodandum eſſe vniuſcuiuſq; capacitati, vt recte dixit Scotus in 3. diſtinct. 25. Maioris autem claritatis gratia, & propter vſum, & praxim, tria poſſunt in vſu, vel effectu huius præcepti diſtingui, ſcilicet exterior diligentia, interior intelligentia, & memoria. Primum eſt, quod immediate, & maxime præcipitur, & illud eſt in poteſtate cuiuſcunque, quia poteſt quilibet ruſticus, & ignorans interrogare, audire, & alia ſimilia facere, quæ ad diſcendum neceſſaria ſunt. Secundum, ſcilicet intelligentia rerum, quæ dicuntur, non eſt æqualiter in poteſtate omnium audientium doctrinam Fidei, & ideo vnuſquiſque tantùm obligatur iuxta capacitatem ſuam: debent autem ſinguli facere quod poſſunt, ad intelligendum quod proponitur, quantum ad explicitam Fidem ſufficiat, & ideo non ſatis eſt, Verbi gratia, in Latina lingua ſymbolum diſcere, vel memoria retinere illum, ſi quis ſignificationem illius linguæ ignorat, quia illud non eſt medium ſufficiens ad intelligendum reſpectu talis perſonæ. Deinde ſi non ſufficiat ſemel, aut iterum audire Fidei myſteria, oportet ſæpius de illis inſtrui, & cogitare, donec ad aliquam ſufficientem intelligentiam perueniatur: & in hoc tenentur miniſtri Eccleſiæ, & præſertim parochi iuuare, quantum commode potuerunt ſimpliciores fideles, vt ad iſtam cognitionem perueniant, de qua obligatione ſæpe in ſacris Canonibus monentur, & ſpecialiter in Concilio Tridentino ſeſs. 24. cap. 4. de reformatione. Denique nullus eſt tam rudis inter fideles, vt ſi faciat quod in ſe eſt, non poſsit cum diuino auxilio eam intelligentiam conſequi, quæ ad ſalutem ſufficiat, tum quia facienti, quod in ſe eſt, per priorem vocationem, Deus non negat auxilium ad cætera neceſſaria: tum etiam quia illa eſt veluti extrema neceſsitas, in qua minima Fides poteſt ſufficere, vt in ſimili attigit Auguſtin. lib. de Fide, & operibus cap. 6.

16. Tertium argumentum attingit difficultatem de materia huius præcepti, quomodo certa, ac definita ſit, quæ difficultas in toto ſectionis diſcurſu ſatis explicata eſt: continetur enim illa materia in Symbolo Apoſtolico, cum alijs, quæ diximus. Nec refert, quod ſint plura ſymbola, non enim eſt neceſſe omnia ſcire, nec tam explicite omnia credere, ſicut in ijs declarantur: nam hoc, & nullibi præceptum inuenitur, & moraliter eſſet impoſsibile reſpectu maioris multitudinis fidelium: ſatis ergo eſt ſcire Symbolum Apoſtolicum quoad ſubſtantiam eius, vt dixi: an vero oporteat, etiam memoria retinere illud, quod ad tertium membrum in præcedente ſolutione omiſſum, pertinebat: dicam in ſectione ſequenti. Nec denique obſtat, quod in numerandis articulis Fidei, ſit opinionum diuerſitas: nam illa differentia quaſi materialis eſt, quatenus vnus ſub vno articulo plura myſteria comprehendit, quam alius, vel pauciora, in re tamen eadem ſunt myſteria, quæ credenda proponuntur, fideles autem non tenentur illa credere ſub hoc, vel illo articulorum numero, ſed ſimpliciter myſteria, quæ diximus, ſcire, & credere.

Ad 3. ibid.

SECTIO V.

Quando obliget hoc præceptum Fidei, & ad quos actus.

Quo tẽpore obliget præceptum fidei negatiuum.

VT hoc punctum breuiter expediamus, in memoriã reuocanda eſt diſtinctio ſupra data de obligatione huius præcepti partim negatiua, partim affirmatiua: nam in negatiua nulla eſt difficultas: ſequitur enim naturam præcepti negatiui, quæ eſt obligare ſemper, & pro ſemper, quia quod ſimpliciter prohibetur, nunquam licet, & ſimiliter quoad hanc partem non obligat hoc præceptum ad ſpecialem actum, ſed ſolum ad carentiam omnis actus contrarij Fidei, & omnis dubietatis contrariæ certitudine eius. Altera vero pars affirmatiuæ obligationis ſubdiſtinguitur, vt ſupra dixi, in obligationem credendi, quod iam eſt propoſitum, & aliquo modo ſcitum, ſeu aliquo modo apprehenſum, & in obligationem ſciendi, quod credendum eſt: & de his partibus ſigillatim dicemus, quia vnaquæque ſuam difficultatem habet. Circa priorem partem, clarum eſt obligare hoc præceptum ad eliciendum, & exercendum proprium

proprium actum internum fidei, qui conſiſtit in firmiſsimo, ac certiſsimo aſſenſu veritatis. Propoſita vero difficultas eſt quando obligetur homo ad exercendos hos actus fidei.

Quo item tẽpore obliget præceptum fidei affirmatiuum.

Et ratio difficultatis eſt, quia præceptum affirmatiuum ex ſe, licet obliget ſemper, non tamen pro ſemper, id eſt, non pro omnibus, & ſingulis temporibus. Vnde ſi ipſum præceptum non deſignet tempus, pro quo executioni mandandum eſt, non obligat, niſi pro articulo neceſsitatis: hoc autem præceptum non deſignat tempus, vt per ſe patet, neque etiam apparet quæ ſit neceſsitas, in qua tale præceptum obliget, & ideo difficile eſt certum tempus huius obligationis præfigere.

1. ſentent.

2. Quidam dicunt obligare hoc præceptum feſtis diebus, & tribuitur hæc opinio Soto in 3. diſt. 27. quæſt. vnica § *Quantum ad ſecundum*, quia ibi ſignificat Eccleſiam deſignando tempus, in quo eſt Deus colendus, conſequenter deſignaſſe tempus, in quo eſt ſuper omnia amandus. Vnde fit iuxta illam ſententiam præceptum charitatis Dei obligare quoad dies feſtos. Quod ſi hoc ita eſt, maiori ratione idem dicendum erit de præcepto, & actu fidei; tum quia talis actus eſt neceſſarius ad amandum Deum ſuper omnia, ſicut oportet, tum etiam, quia eſt magis neceſſarius ad colendum Deum, quàm amor, fidelis enim in ſtatu peccati exiſtens poteſt colere Deum, quamuis illum non amet.

Refellitur.

Nihilominus hæc ſententia quoad amorem vera non eſt, nec communiter tenetur, vt dixi tom. 1. de Relig. lib. 1. de feſtis cap. 16. Vnde neque in præſenti probanda eſt, quia eadem procedit ratio in actu fidei, ſcilicet, quod licet ſit aliquomodo finis illius præcepti ſeruandi feſtum, non eſt tamen materia eius, & præceptum non obligat ad finem, ſed ad materiam. Deinde actus fidei non eſt ſimpliciter neceſſarius ad audiendam Miſſam, verbi gratia, modo ſufficienti ad illud præceptum implendum, ſatis enim eſt ibi adeſſe cum attentione, & intentione colendi Deum, vel offerendi ſacrificium, quæ omnia poſſunt fieri, etiamſi proprius actus internus fidei non exerceatur: quamuis ergo illa ſit optima opportunitas exercendi actus fidei, non poſſumus tamen cum fundamento dicere, quod ſit neceſsitas præcepta.

ſentent. 2.

3. Secunda ſententia partim ſimilis, partim diuerſa à præcedente docet, teneri fideles ad exercendum actum fidei, non quidem in omnibus feſtis, neque de omnibus myſterijs, ſed in illis diebus, in quibus illa myſteria, quæ ex præcepto credenda ſunt, celebrantur idque cum partitione accommoda, ita vt in vnoquoque die iſtorum exerceatur actus fidei circa illud myſterium, quod illo die celebratur. Hâc opinionem tenuit Nider in ſuo præceptorio, vt refert Aragon. 2. 2. quæſt. 2 art. 6. ſed non habet maius fundamentum, quàm præcedens opinio, quia in illis diebus non præcipitur aliquid ſpeciale toti populo Chriſtiano. Vnde eadem eſt materia præcepti, & exercitium actus fidei ad ſummum eſt finis præcepti. Vnde per ipſam profeſsionem, & obſeruantiam talis feſti virtute fit quædam profeſsio fidei illius myſterij, in rigore autem non eſt neceſſarium ad obſeruantiam talis diei internum actum fidei circa tale myſterium exercere, quamuis ſit vtile, & conſulendum.

3. ſentent.

4. Eſt ergo tertia ſententia, quæ dicit ſolum obligare hoc præceptum ad exercendum aliquem actum fidei in hac vita; determinationem autem temporis in particulari relinquit ipſius hominis arbitrio, quia non poteſt alia certa regula deſignari.

Improbat.

Sed ad hanc ſententiam ſequitur illud incommodum, quia poſsit homo ſine culpa nunquam exercere actum fidei in diſcurſu vitæ, ſed in tempus articuli mortis illud differre, quia ſi hoc relinquitur arbitrio eius, poteſt illud tempus eligere, quia in rigore ſolùm illud eſt tempus neceſsitatis, conſequens autem eſt valde abſurdum, quia eſt contra rectam inſtitutionem Chriſtianæ vitæ, cuius fundamentum eſt fides, vnde illius actum præcedere oportet omnes alias virtutes.

Duplex neceſſitas exercendi actum fidei explicatur.

5. Vt ergo breuiter hoc punctum explicemus, diſtinguenda eſt iuxta ſupra dicta duplex neceſsitas exercendi actum fidei. Vna eſt quaſi per accidens, ſeu ratione alterius; alia eſt per ſe, ſeu ratione ipſiuſmet fidei. Prior poteſt habere varia tempora, verbi gratia, quando eſt neceſſarium elicere contritionem de peccatis, aut Deum ſuper omnia diligere, quod ſine actu fidei fieri non poteſt. Item quando vrget grauis tentatio ad quam vincendam neceſſarium iudicatur fide vti, iuxta illud 2. Petri 5. *Cui reſiſtite fortes in fide*, vel denique ſi occurrat occaſio, in qua neceſſarium ſit debito modo, & magna fiducia orare Deũ; nam id etiam non fit ſine præuia fide, iuxta illud, *quomodo inuocabunt eum, in quem non crediderunt*: ad Roman. 10. ſed in his caſibus obligatio propriè non oritur ex præcepto fidei, ſed ex illo alio, vnde oritur neceſsitas, ſcilicet ex præcepto charitatis, vel contritionis, aut alterius ſimilis; oportet autem vt hoc præceptum etiam habeat ſuum determinatum tempus pro quo obliget.

Præceptum fidei obligat ad credendũ in principio vſus rationis moraliter ſumpto, vel conuerſionis ad fidem.

6. Vlterius ergo ex parte ipſius fidei deſignari poteſt hoc tempus, vt in primis ſit ipſum initium Chriſtianæ vitæ, ita vt moraliter loquendo ſtatim in ipſo initio obliget. Quod poteſt ita explicari. Nam ſi loquimur de homine adulto, qui antea non credebat, ille quàm primùm audit ſufficienter fidem, tenetur ſtatim, & ſine mora, vel dilatione actum fidei exercere. Conſentiunt communiter in deſignando hoc tempore Theologi, præſertim recentiores, qui de hoc puncto expreſsiùs diſputarunt, Azor libro 8. inſtit. moral. cap. 27. quæſt. 8. Valent. 2. 2. diſp. 1. quæſt. 2 puncto 5. §. *Supereſt ſecunda quæſtio*, Sanch. libro 2. Decalog. cap. 1. numer. 2. & alij.

Probatur 1. in adulto ad fidem conuerſo.

Probatur tum ex ſupra dictis, quia hoc debetur authoritati Dei reuelantis, & moralis dilatio in illa occaſione eſt quædam virtualis dubitatio, & ad quandam duritiem cordis pertinere incipit; tum etiam, quia actus fidei tunc eſt neceſſarius, vt homo poſsit baptizari, & fieri mẽbrum Eccleſiæ, & capax ſacramentorum; ad hoc autem tenetur homo ſtatim, ac moraliter poteſt, vt conſtat ex ipſa Chriſti inſtitutione, & rectæ etiam vitæ directione in ordine ad ſuum finem.

Deinde in homine in pueritia baptizato.

Si verò loquamur de homine in pueritia baptizato, ille cum peruenit ad ætatem adultam, tenetur etiam ſtatim, moraliter ſemper loquendo, vt dixi, actum fidei exercere, vt ſe, & omnia ſua poſsit in Deum ordinare: hoc non aliunde probatur, niſi quia nõ poteſt commodius tempus aſsignari, & quia illud eſt valde oportunum, & moraliter neceſſarium ad bonam inſtitutionem vitæ Chriſtianæ, poteſtque hoc declarari ex illa celebri opinione Diui Thomæ 1. 2. quæſt. 89. artic. 6. quòd puer perueniens ad vſum rationis, tenetur ſtatim ſe conuertere in Deum finem naturalem, & ex pura lege naturali: ſi enim illud, *ſtatim*, prudenter explicetur, id eſt, vt non Metaphyſicè reſtringatur ad primum inſtans, ſed ad moralẽ quandam durationem breuem, ſententia eſt valde conſentanea rationi: igitur ſeruata proportione, idem dicẽdum eſt in homine Chriſtiano in ordine ad finẽ ſupernaturalem, quem ſola fides ſufficienter proponit.

An etiam poſt illud tempus, & quando teneatur quis; actus fidei elicere ex præcepto ipſius fidei.

Poſt illud verò tempus, ſi homo ſeruauit præceptum, & fidem exercuit, rarò, vel fortaſſe nunquàm occurrit dicta obligatio exercendi actus fidei; niſi quando tentatio aliqua contra ipſam fidem, vel interna, vel externa occurrit, cui per actum fidei reſiſtere neceſſe ſit, quia tunc illa neceſsitas non eſt extrinſeca, ſed ipſiuſmet fidei. Et ad hoc pertinet tempus, in quo neceſſarium fuerit confiteri fidem, præcipuè coram Tyranno; veriſimile etiam eſt in articulo mortis iterum recurrere hanc obligationem propter periculum, & in hoc etiam nobiſcum ſentiunt

ſtiunt Valent Sanch. & Azor ſupra citati. In alijs verò temporibus vitæ ſufficienter impletur hoc præceptum, exercendo alios actus religionis, charitatis, aut ſpei, quia regulariter non fiunt ſine vſu fidei, & hæc de prima obligatione.

Exponitur præceptum addiſcendi fidem.

7. Circa aliam obligationem addiſcendi fidem, ſupponendum eſt poſtulari à fidelibus, vt ſciant illas res fidei, quas credere tenentur, ita vt memoria illas retineant, quantum in ipſis eſt. Hoc docent manifeſtè Concilia ſupra citata, præſertim Rhemenſe cap. 1. & Moguntinum cap. 45. & Auguſt. lib. de Fide & operibus cap. 6. & 9. & lib. de Fide & ſymbolo à principio, & ſermonibus in vigilias Paſchæ, & Pentecoſtes, & omnes Doctores. Ratio eſt, quia merito poſtulatur ab homine Chriſtiano, vt ſit paratus ad exercendam, vel profitendam fidem ſuam quantum oportuerit. Circa hanc etiam obligationem duplex dubitatio occurrit. Prima eſt, de qua memoria hoc intelligendum ſit, an tantum de memoria rerum, vel etiam de memoria verborum, ſed prioris affirmatiua reſolutio certa eſt, quia illa eſt maximè neceſſaria ad vſum fidei, & de illa maximè loquuntur Concilia, & Doctores.

Præceptum fidei obligat ad tenēdum memoria myſteria fidei, quæ ſunt in præcepto.

8. De poſteriori verò ſunt opiniones. Nam Medina ſupra, & alter Medina Codice de Oratione capite 10. partem negantem tenent, quia neq; illa memoria eſt per ſe neceſſaria, nec inuenitur ſufficienter præcepta: Contrarium verò ſenſit Paludanus dicta diſt. 15. quæſt. 5. & ſequitur Nauar. dicto cap. 11. & in lib. de Oratione ad caput quartum de Conſecratione diſtinct. 1. cap. 20. Et poteſt fundari maximè in dicto Concilio Rhemenſi, & dari poteſt ratio, quia hæc memoria verborum eſt neceſſaria cōmuni populo, & ad conſeruandam memoriam rerum, & ad profitendam fidem, quando oportuerit. In hoc puncto vnum eſt certum, ſcil. non eſſe obligationem grauem retinendi memoria verba ſymboli, vel præceptorum, ita vt ſit peccatum mortale hoc omittere. Ita explicat ſuam opinionem Nauar. ſupra, & ratio eſſe poteſt, quia, vel de præcepto non ſatis conſtat, quia nec ab aliquo Pontifice, nec in aliquo Concilio generali latum inuenitur, vel quia alij Canones, qui de hoc loquuntur, de ſubſtantia myſteriorum ſufficienter intelliguntur, vel certe quia materia illa leuis eſt, ſi præcisè in verbis, vel in eorum ordine ſiſtatur. Probabile autem eſt, ſi ex pura negligentia hoc omittatur, non carere aliqua culpa ſaltem veniali, vt Nauar. etiam dicit, quia præter canones, qui hoc inſinuant iuxta communem vſum eccleſiæ talis negligentia cenſetur aliquomodo culpabilis, & in alijs aliquando ſcandalum generat. Si vero quis mediocrem diligentiam adhibeat, & nihilominus ob naturalem defectum, vel incapacitatem verba retinere non poſsit, facile poterit ab omni culpa excuſari.

Quid de memoria verborum dicendū.

Non eſt peccatum mortale nō tenere in memoria verba ſymboli.

Dubium.

9. Aliud breue dubium eſt, quia de habitibus non dantur præcepta, ſed de actibus liberis: at vero memoria eſt quid habituale, conſiſtit enim in actu primo, & permanet etiam quando non operamur: Quomodo ergo poteſt hoc præceptum ad memoriam obligare? Reſpondetur præceptum quidem non obligare immediate ad habitualem perfectionem, obligare tñ ad actus, quibus habitus cōparantur, & conſeruantur: Sic enim habere gratiam habitualem non eſt proxima materia præcepti, & nihilominus, quatenus per contritionem comparatur, & per peccatum deperditur, obligatur homo, vt ſe diſponat ad gratiam, & vt caueat ne illam amittat, poſtquam eam eſt conſecutus. Sic ergo in præſenti non percipitur immediate ipſa memoria habitualis, ſeu quatenus conſiſtit in actu primo, ſed præcipitur diligentia neceſſaria ad acquirendam, vel conſeruandam illam, quia neceſſaria eſt ad conuenientem vitæ inſtitutionem, & ad fidei vſum. Et hinc intelligitur id quod præcipue intendimus: nēpe quādo, & ad quos actus hoc præceptū, quoad hanc partem obliget; per ſe enim, & immediatè non obligat ad ipſum ſupernaturalem actum fidei, vel ad exercitium eius, hæc enim obligatio iam explicata eſt, ſed obligat ad quandam præuiam diſpoſitionem, ſeu præparationem quaſi phyſicam ad illum actum, qui conſiſtit in apprehenſione, ſeu applicatione obiecti, & ideo immediate obligat hoc præceptum ad eam diligentiam faciendam, quæ ſufficiat ad acquirendas, & ad retinendas ſpecies talium rerum, aut verborum. Ad hanc autem diligentiam obligatur homo, quam primum poteſt, quia eſt neceſſaria ad omnem vſum fidei, poſtquam vero homo acquiſiuit hanc notitiam, tenebitur poſtea aliquos actus interdum iterare, quantum illi neceſſarium fuerit, ne res illæ memoria excidant. Vnde fit, vt talis obligatio non ſit æqualis in omnibus, ſed eſſe poterit maior, vel minor, ſeu frequentior in vno, quàm in alio, iuxta cuiuſque capacitatem, & neceſsitatem.

Solutio.

SECTIO VI.

Vtrùm obligatio huius præcepti ſit æqualis in omnibus fidelibus.

MAteria huius dubitationis, vt ex eius diſcurſu conſtabit non eſt huius loci propria, ſed ad materiam de ſtatibus magis pertinet, tamen quia cæteri Doctores illam hîc attingunt, & eſt moralis, raroque de ſtatibus in Scholis tractatur, breuiſsime illam expediemus. Supponimus autem non eſſe ſermonem de obligatione negatiua, ſeu priuatiua huius præcepti; nam hæc ſine dubio de ſe æqualis eſt omnibus fidelibus; nam omnes tenentur æquali certitudine credere, quæ omnem dubitationem deliberatam excludat, & æqualiter tenentur omnem errorem contra fidem cauere. Dico autem, æqualiter, quantum ad ſubſtantiam obligationis, & præcepti; nam quoad circunſtantias rationes officij, vel doctrinæ poterit eſſe in vno grauior obligatio, quā in alio. Item non eſt quæſtio de obligatione quaſi hypotetica, qua, ſuppoſita ſufficiente propoſitione fidei, credere tenemur. Nam hæc obligatio etiam eſt eadem in omnibus, quamuis in ipſa propoſitione poſsit eſſe inæqualitas, quando vni plura reuelantur, ſeu proponuntur, quàm alteri. Solùm ergo ſupereſt quæſtio de obligatione ad habendam, & procurandam notitiam explicitam myſteriorum Fidei.

Præcepti negatiui obligatio æqualis eſt in omnibus.

2. In quo puncto referri poteſt in primis error hæreticorum huius temporis dicentium, quemlibet fidelium, quantumuis ſimplicem, & laicum teneri ad ſcienda omnia myſteria fidei, & ad legendam ſcripturam, vt inde poſsit intelligere, quę ſibi credenda ſint. Vnde Caluinus irridebat diſtinctionem Theologorum, qua vſi ſumus de fide explicita, & implicita, quia fidem implicitam dicebat potius eſſe ignorantiam quandam, ideoq; nihil conferre ad ſalutē. Ita refert Gregor. de Valent. in ſuo tertio tom. diſp. prima, quæſt. 2. puncto 3. Veruntamen hi hæretici imponunt hominibus onus importabile, & deſtruunt fidem, quatenus vnumquemque hominem faciunt regulam ſuæ Fidei, quod alibi à nobis impugnatum eſt.

Error hæreticorum.

Caluini fundamentum.

3. Sit ergo certum, non omnes fideles teneri æqualiter ad explicitam notitiam fidei habendam. Hoc patet primo, quia nullibi in Scriptura talis obligatio imponitur omnibus fidelibus, ſed ſolum illa, quam in ſuperioribus explicuimus, vt ex locis ibidem allegatis conſtat. Secundo idem probatur, quia non omnia membra Eccleſiæ ſunt æqualia, vt dixit Paulus ad Romanos duodecimo. *Non omnia membra eundem actum habent. Nam ſi totum* (inquit) *corpus eſſet oculus, vbi eſſet auditus?* ac ſi diceret, non omnia membra Eccleſiæ obligari ad æqualiter videndum; ergo neque omnes obligantur ad æqua-

Aſſertio Catholica. Præceptum fidei explicitæ non omnes æque obligat.

ad æqualem fidei notitiam. Tertio hinc dixit Auguſtinus contra Epiſtolam Fundamenti, capite 4. *Turbam fidelium non intelligendi viuacitas ſed credendi ſimplicitas tutiſſimam facit*, & in libro de Fide, & Symbolo, capite primo, dicit in illo contineri illa, quæ ſatis ſunt inſipientibus, & rudibus, quod etiam dixit Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi quinta, addens, & merito, non poſſe omnes fideles eſſe in ſcripturis verſatos. Eſt etiam apud ſcholaſticos de hac veritate celebris doctrina Gregorij in ſecundo moralium capite vigeſimo quinto, circa illa verba Iob primo. *Boues arabant, & aſinæ paſcebantur iuxta eos*, vbi per boues, dicit ſignificari miniſtros Eccleſiæ, per aſinos vero communem plebem, & ad miniſtros dicit pertinere perfectionem fidei, & doctrinæ; ad ſimplices vero fideles paſci ex eorum doctrina. Ratio denique eſt manifeſta, quia communis plebs fidelium neque eſt capax perfectæ intelligentiæ myſteriorum fidei, neque per ſe poteſt ſcripturam intelligere, aut eius ſtudio vacare. Vnde ex contrario error e infinita confuſio, & diſſenſio inter ipſos fideles oriretur, vt in ipſis hæreticis ſatis docuit experientia.

4. Eſt ergo aſſertio Catholica non obligari omnes credentes ad æqualem cognitionem rerum Fidei; vt autem hanc aſſertionem magis in particulari breuiter explicemus, diſtinguamus omnes credentes in duas claſſes, laicorum ſcilicet, & clericorum. De laicis generaliter, & ſine diſtinctione dicimus, non obligari ad fidem magis explicitam, quàm in ſuperioribus ſectionibus explicata eſt, quia nec inuenitur præceptum eis impoſitum, vnde hæc obligatio oriatur, neque etiam ratione officij, vel muneris ad hoc tenentur, quia cura rerum ſupernaturalium ad eos non pertinet, inter ea vero, quæ ſupernaturalia ſunt, maxime computatur doctrina Fidei, eiuſque declaratio, aut defenſio; & ideo in his, quæ pertinent ad perfectam intelligentiam myſteriorum Fidei, potiùs tenentur laici implicite credere, quod Eccleſia credit, & ita ſuo muneri ſatisfaciunt. Et quamuis hæc Fides implicita aliquam ignorantiam includat, non tamen noxiam, quia non eſt de rebus neceſſarijs ad iuſtitiam, neque propterea illa fides inutilis eſt, vt obijciebat Caluinus, quia & præſeruat à periculis errorum, & ſubijcit mentem proximæ Fidei regulæ nobis traditæ, quæ eſt in Eccleſia.

[margin: Ad quam fidei notitiam teneantur fideles laici ex præcepto.]

[margin: Ad fundam. Caluini in n. 2.]

5. De altera vero parte fidelium generaliter dicendum eſt, Eccleſiaſticum ordinem obligare ad maiorem, magiſq; explicitam cognitionem rerum Fidei. Ita docent Scholaſtici in tertio, diſtinctione vigeſima quinta, & Diuus Thomas ſecunda ſecundæ, quæſtione ſecunda, articulo ſexto, & latius in additionibus ad tertiam partem, quæſtione trigeſima ſexta, articulo ſecundo, & probari poteſt ex illo Malachiæ ſecundo. *Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem Dei requirent de ore eius*. Et Ezechiel. 44. *Ipſi docebunt* &c. Et ideo in ſacerdotibus peculiariter reprehenditur, & aggrauatur ignorantia, Hierem. ſecundo. *Sacerdotes non dixerunt vbi eſt Dominus, & tenentes legem neſcierunt me*. Vnde Simachus Papa in epiſtola ad Laurentium Mediolanenſem Epiſcopum, ſic inquit. *Viliſſimus reputandus eſt ſi non præcedat ſcientia, & ſanctitate, qui honore præſtantior eſt*. Et habetur capite *Viliſſimus* prima, quæſtione prima. Idem docet Gregorius in citato loco, & libro primo paſtoralis cap. 1. Ratio vero clara eſt, quia ad Eccleſiaſticos pertinet docere laicos, & illuminare illos de rebus Fidei: ergo ad maiorem cognitionem earum tenentur. Deinde, quod Petrus ait 1. Canon. cap. 3. *Parati rationem reddere eius, quæ in nobis eſt fidei*, maxime pertinet ad eccleſiaſticum ſtatum, ad id autem neceſſaria eſt maior doctrina, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo &c.

[margin: Ad quam fidei notitiam habendam teneantur Eccleſiaſtici.]

6. Statim vero occurrit inquirendum, an hæc obligatio ſit æqualis in omnibus Eccleſiaſticis, vel quomodo ſit accommodanda, vel diſtribuenda? Ad hoc breuiter cum Diuo Thoma ſupra reſpondetur, non eſſe æqualem hanc obligationem in omnibus, quia non omnes habent æquale munus. Diſtingui ergo poteſt hic ſtatus in tres gradus. Primus eſt ſimplicium clericorum vſque ad ſacerdotes, qui dicuntur ſimplices, quia curam animarum non habent. Secundus parochorum. Tertius Epiſcoporum. De ſimplicibus ſacerdotibus regula eſt, non teneri ad fidem magis explicitam, quàm ſit aliorum fidelium: his tamē exceptis, quæ ad ſuum munus obeundum, vtique ad conficiendum Sacramentum, & ſimilia pertinent. Ita D. Thomas ſupra. Et ratio eſt, quia neque ex vi Fidei inuenitur ſpeciale præceptum illis impoſitum: ex vi autem muneris ſatis eſt, vt eam cognitionem habeant, quæ ad ſuum munus recte exequendum eſt neceſſaria: hæc enim obligatio quaſi naturalis eſt, & maior non eſt impoſita. Secundo de parochis dicendum eſt, maiorem quidem cognitionem in eis poſtulari, tamen ex eadem radice, & proportione: nam vt D. Thomas ſupra dicit, habent poteſtatem, non tantum in corpus Chriſti verum, ſed etiam in corpus Chriſti myſticum. Et ratione huius poſterioris poteſtatis habent etiam maiorem obligationem, quia tenentur quoad doctrinam paſcere gregem ſuum, & quoad mores tenentur etiam Sacramentum confeſsionis miniſtrare, & ex vtroque capite tenentur ad maiorem doctrinam, & cognitionem: nam vt dicitur Matthæi decimo quinto. *Si cæcus cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadent*. De qua re videri poſſunt capitula de ipſis ſacerdotibus, diſtinctione trigeſima octaua, & capit. *Omnes vtriuſque ſexus*, de pœnitentijs, & remiſſionibus.

[margin: An obligatio ſciendi myſteria fidei ſit æqualis in omnibus eccleſiaſticis.]

[margin: Quæ obligatio ſit in ſacerdotibus ſimplicibus.]

[margin: Quæ in parochis.]

7. Tandem. Epiſcopi obligantur ſine dubio, ad maiorem cognitionem rerum Fidei, & morum, ita vt per ſe poſsint, & difficultates communes intelligere, & Fidem defendere, ſi opus ſit. Vnde de Epiſcopo dicitur à Paulo ad Titum primo. *Oportet Epiſcopum eſſe iuſtum amplectentem eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, vt poſſit exhortari, & eos, qui contradicunt arguere*. Et ita etiam docent communiter ſacri Canones, vt apud Gratianum videri poteſt diſtinctione vigeſima tertia, trigeſima ſexta, & trigeſima octaua, & ſeptimam Synodum ſeſsione vltima, capit. ſecundo, & Concilium Toletanum vndecimum, in principio, & Concilium Lateranenſe ſub Alexandro Tertio. Habetur in capite *cum in cunctis* de electione, & in Concilio Lateranenſi ſub Leone decimo ſeſsione nona: ac denique in Tridentino ſeſsione ſeptima, capite primo, & ſeſsione vigeſima ſecunda, capit. ſecundo de reformatione. Ratio vero eſt, quia Epiſcopi ſuccedunt Apoſtolis, quibus maxime dictum eſt, *docete omnes gentes*, item quia hac ratione ad Epiſcopos pertinet defendere Fidem, & habere etiam ſuffragium in Concilijs, in quibus de rebus fidei definiendis tractatur. Denique quia neceſſarium fuit in Eccleſia eſſe aliquos, ad quos ex officio pertineat exacta quædam cognitio rerum Fidei, vt poſsit ſine errore conſeruari: ergo maxime hoc pertinet ad gradum Epiſcoporum. Dices ſatis eſſe, vt Epiſcopi per ſe, vel per alios poſsint hoc munus ſupplere: ergo in rigore non obligantur ad tantam cognitionem rerum Fidei. Reſpondetur hoc adiutorium eſſe per accidens, ipſi autem per ſe obligantur, & quamuis interdum poſsint excuſari propter occurrentes cauſas, vel rationes ab illa perfectione doctrinæ, quæ per ſe loquendo neceſſaria eſt, non tamen ab illa cognitione, quæ ſufficiens ſit, iuxta locorum, & temporum opportunitates ad ſuum munus digne implendum: de qua re Deo dante in opere de Ordine dicendum erit. Nam ex diſcurſu facto conſtat verum eſſe, quod ſupra dixi, hanc obligationem non eſſe propriam Fidei, ſed iuſtitiæ, ſeu officij.

[margin: In epiſcopis maior ſcientia myſteriorum fidei, & morum requiritur.]

[margin: Obiectio 1.]

[margin: Solutio.]

)?(

DISPV-

DISPVTATIO XIV.

De præcepto actus exterioris fidei.

DIximus in ſuperioribus, actum fidei eſſe duplicem, internum videlic. & externum. Prior conſiſtit in actu credendi: poſterior verò in actu cõfitendi fidem, & de vtroq; poteſt interdum eſſe obligatio, & ideo poſtquam dictum eſt de interna obligatione, de externa dicẽdum ſupereſt, in qua tria diſtingui poſſunt, ſcil. confiteri fidem, negare fidem, & quod inter illa medium eſt occultare Fidem, & de his tribus ſuo ordine dicemus. Quamuis verò affirmatio ſit prior negatione, quia tamen præceptum prohibens negationem fidei facilius eſt, & ab illius cognitione aliquo modo pendet intelligentia præcepti affirmatiui, ideo ab illo negatiuo initium ſumemus.

SECTIO I.

Vtrùm negare Fidem ſit ſemper prohibitum & intrinſecè malum.

Error Eleſaitarum, & Priſcillianiſt.

QVidam antiqui hæretici dicti Eleſaitæ dixerunt eſſe licitum negare Chriſtum in tormentis, dummodo corde retineatur. Ita refert Euſebius libro ſexto hiſtoriæ capit. 28. aliàs 31. poſſunt etiam pro iſta hæreſi citari Priſcillianiſtæ, qui teſte Auguſt. libro de hæreſibus in 70 dixerunt poſſe aliquem occultare ſuum errorem etiam peierando: inde enim conſequi videtur idem fuiſſe dicturos de vera fide: in quo errore alij etiam fuerunt, vt retuli, & impugnaui libro tertio de iuramento, cap. ſecundo. Fundamentum huius erroris eſſe potuit, quia fides in corde conſummatur, & per internum actum ſatisfit Deo: exterior autem ſolùm eſſe poteſt propter homines, ad illos autem non obligatur homo cum tanto periculo, vt teneatur tormenta ſuſtinere, & perdere vitam, ne illos decipiat negando fidem: vnde fortaſſe iſti hæretici conſequenter dicerent mendacium non eſſe malum quando ad vitandum graue damnum eſt neceſſarium, vel etiam poſſent excuſare ibi mendacium per amphibologiam dicendo, hominem ſic interrogatum non teneri ſecreta cordis ſui manifeſtare: Et ideo in tali negatione ſubintelligi hanc particulam, *ita vt tenear manifeſtare*, ſicut reus, qui fecit delictum, & à iudice non iuridicè interrogatur, ſine mendacio negat ſe feciſſe, ſubintelligendo, *ita vt tibi dicere tenear*.

Aſſertio de Fide; Nunquam licet fidem negare ob quæuis tormenta.

2. Nihilominus Fides catholica docet ſemper eſſe prohibitum negare fidem, etiam propter tormẽta, vel quæcunque nocumenta. Probatur primo ex verbis Chriſti Domini Matthæi decimo. *Qui negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo*, & in eodem ſenſu dixit Lucæ nono. *Qui voluerit animam ſuam ſaluam facere perdet eam*, & addit. *Qui erubuerit me coram hominibus, erubeſcam & ego eum*, & cæt. Vnde Paulus ſecundæ ad Timoth. ſecundo. *Si negauerimus eum, & ipſe negabit nos*, & adeo dixit ad Romanos vigeſimo. *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*, vbi nomine oris omne ſignum externum intelligendum eſt, vt infra dicemus. Vnde optime confirmatur hæc veritas ex facto Machabæorum, qui mortem ſuſtinuerunt, ne ſuam fidem negarent; quod ſi id fuit neceſſarium in lege veteri, profecto multo magis in noua. Vnde etiam intelligimus hoc non eſſe malum, quia ſpecialiter prohibitum in lege noua, ſed potius per ſe, ac ſemper fuiſſe prohibitum ſuppoſita fidei veritate.

Probatur aſſertio ex cõmuni vſu eccleſiæ.

3. Secundo hanc veritatem confirmat communis conſenſus, & antiqua traditio Eccleſiæ, quæ hoc delictum ſemper reputauit magnum, & ita illud puniuit, vt conſtat ex Canone ſexageſimo primo Apoſtolorum, vbi ſpecialiter loquitur de Clericis fidem negantibus. Sed de omnibus fidelibus loquitur Concilium Nicænum Canone decimo, vndecimo, & duodecimo, & Cõcilium Anciranum fere totum eſt de hac re, & Concilium Elibertinum canone primo, & ſecundo: deque ipſo Summo Pontifice habemus optimum exemplum in Marcellino, qui cum ex humana fragilitate fidem in tormentis negaſſet, Concilium coëgit, in quo & delictum ſuum cognouit, pœnæque ſe ſubiecit, vt habetur in primo tomo Conciliorum, & refert Nicolaus Papa in cap. *Nunc autem*, diſtinct. 21.

Ex authoritate Patrum.

4. Tertio docent hanc veritatem Sancti Patres, Auguſtinus de Fide & Symbolo, capite primo: *Fides officium à nobis exigit & cordis, & linguæ*: & libro contra mendacium, capite ſexto, dicit eſſe pernicioſiſſimum negare Fidem & tractatu ſexageſimo ſexto in Ioannem, inquit, *Quanta vita eſt cõfiteri Chriſtum, tanta mors eſt negare Chriſtum*, & in tractatu centeſimo decimo tertio, optime declarat non ſolum negare Chriſtum, illum, qui negat ipſum eſſe Deum, aut Meſſiam, vel quid ſimile, ſed etiam eum, qui negat ſe eſſe Chriſtianum: Nam Petrus ſolum negauit ſe eſſe diſcipulum Chriſti, & nihilominus illi prædixit Chriſtus, *Ter me negabis*, quia qui negat ſe diſcipulum, negat Magiſtrum, quia correlatiua ſunt, & ita ex hoc facto Petri obiter etiam confirmatur Catholica veritas. Eandem veritatem contra dictum errorem docuit Origenes citatus ab Euſebio cum illo conſentiente in citato loco: ſic etiam Nazianzenus oratione quadrageſima tertia, in nouam Dominicam dixit, in Fide non eſſe vtroque poplite claudicandum. Optime vero, & frequenter hanc veritatem inculcat Cyprianus epiſtol. decima ad Clerum, & vndecima ad Martyres, & duodecima ad plebem, vbi peccatum negandi Fidem, ſummum, ac grauiſſimum appellat, & in epiſtola 72. ad Stephanum, inquit, *Quid maius poſſit eſſe delictum, aut quæ macula deterior, quam aduerſus Chriſtum ſtare*, & in epiſtola trigeſima, quæ eſt Cleri Romani ad eundem Cyprianum dicitur hoc eſſe ingens, & immenſum delictum.

Probatur vltimo ratione.

5. Probatur vltimò ratione, quia negatio Fidei exterior, vel fit ex animo interiori relinquendi internam fidem, & confitendi illam eſſe falſam, & ſic eſt propriſſima infidelitas, de cuius malitia infra dicendum eſt, quia potiſsimè in actu interiori conſiſtit: vel fit animo ficto, & ſic eſt etiam per ſe mala, & ideo ſemper, & pro ſemper eſt prohibita: nunquã ergo licet: Et imprimis ſi id fiat propria ſponte, ſiue cum interrogatione, ſiue abſque illa, nullam habet vel apparentem excuſationem, vt à fortiori ex dicendis patebit; ſi vero fiat per externam coactionẽ, quantumuis acerba ſit non ſufficit ad excuſandum: Ratio eſt, quia talis coactio ex parte ſubiecti, ſeu operantis non aufert libertatem ſufficientem ad peccandum, vel ſeruandum præceptum, vt conſtat ex 1.2. quæſt. 6 art. 5. ergo ex hac parte non excuſat. Deinde ab obiecto nõ aufert deformitatem, quia eſt illi ita intrinſeca, vt ſit ab illo inſeparabilis: ergo ſemper talis negatio mala eſt, & prohibita, etiamſi propter vitanda quæcunque mala pœnæ fiat.

Quæ malitia ſit in hoc peccato.

6. Quod ſi interrogetur quæ ſit hæc malitia. Reſpondetur in primis eſſe malitiam mendacij, quæ ita eſt inſeparabilis, vt propter nullam cauſam mẽtiri liceat, vt late oſtendit Auguſtinus libro contra mendacium capite vigeſimo. Neque poteſt excuſari à mendacio talis reſponſio propter amphibologiam per verba ſubintellecta, *quod non teneor reſpondere*, quia re vera teneor; nam vt infra oſtendam, in tali caſu etiam occultare veritatem malum eſt: ergo ſignum eſt interuenire obligationem manifeſtandi veritatem. Deinde talis obligatio non rectè comparatur cum obligatione Rei ad reſpondendum Iudici interro-

terroganti: Nam in iudicio obligatio reſpicit ius ipſius ſuperioris, vel iudicis interrogantis, & ideo ſi ille non habet poteſtatem interrogandi, nec reus habet obligationem reſpondendi. At verò in præſenti hæc obligatio non fundatur in poteſtate Tyranni interrogantis, ſed in iure ipſius Dei, de cuius fide, & veritate interrogatur Chriſtianus, ideoque quamuis non iuridice, ſed tyrannice interrogetur, ſiue à proprio rege, ſiue à quocunque alio tenetur ſincere, & proprie veritatem fateri, & ideo ſemper eſt mendacium in illo articulo, fidem negare: vnde etiam fit, vt ſit mendacium valde pernicioſum, tum quia eſt contra ipſum diuinum honorem, tum etiam quia eſt contumelioſum Chriſtianæ religioni, & Eccleſiæ Chriſti, & ideo tale mendacium grauiſſimum peccatum eſt.

Quale peccatum ſit negare fidem in actu externo

7. Sed quæret vlterius aliquis contra quam virtutem ſit hoc peccatum, videtur enim eſſe contra religionem quatenus eſt contra honorem Dei, vel contra charitatem, vel contra iuſtitiam legalem eccleſiæ debitam, quatenus eſt ipſi Eccleſiæ iniurioſum, vel contra fortitudinem, quatenus propter humanum timorem honeſtas relinquitur, non autem videtur eſſe contra fidem, cum ipſa ſemper retineatur corde, vt ſupponimus: in contrarium verò eſt, quia hoc præceptum de quo tractamus eſt proprium virtutis Fidei: ergo violatio eius erit contraria Fidei, & non alijs virtutibus. Reſpondeo ad virtutem Fidei duo officia pertinere, ſcilicet credere, & confiteri Fidem, & in vtroque inueniri propriam honeſtatem pertinentem ad virtutem fidei, ex ea parte, qua ſpectat ad piam voluntatis affectionem: quod de actu credendi manifeſtum eſt, & ad præſens non ſpectat. De actu verò confitendi Fidem probatur, quia excellẽtia diuinæ veritatis non ſolum à nobis poſtulat vt ita ſentiamus, ſicut ille dixit, ſed etiam, vt ita loquamur, iuxta illud Pſalm. centeſimi trigeſimi quinti. *Credidi, propter quod locutus ſum*, & primæ ad Corinthios quarto, *Credimus, propter quod & loquimur.* Et ita confeſsio fidei, quaſi ſecundariò, & conſequenter nititur in eadem diuina veritate, quia eſt ſignificatiua veritatis à Deo reuelatę, & ideo talis actus propriam, & ſpecialem habet honeſtatem diſtinctam ab honeſtate religionis charitatis, aut fortitudinis, quanuis talis actus poſſit etiam fieri ex motiuis illarum virtutum. Sic ergo præceptum hoc quatenus eſt de confeſsione fidei eſt proprium huius virtutis, & conſequenter negatio illi contraria eſt etiam per ſe, & proprie contra virtutem fidei, quoad actum ſecundarium eius, vt ſic dicam, & ideo non eſt neceſſe, vt per talem actũ perdatur interna fides: neque etiam repugnat, quod tale peccatum poſsit eſſe contra alias virtutes; nam ſæpe idem actus habet plures malitias iuxta diuerſas circunſtantias: vna autem ſolet eſſe primaria, quæ repugnat obiecto magis proprie virtutis, & talis eſt in præſenti actu malitia confeſsioni contraria.

Negatio fidei explicita eſt, vel implicita.

8. Tertio interrogari poteſt, quibus modis hæc negatio contingat, ita vt ſit fidei contraria. Reſpondeo varios eſſe modos qui varie etiam ſubdiſtingui poſſunt. Primo enim quædam eſſe poteſt negatio explicita, de qua nunc tractamus; alia eſt implicita, & quaſi indirecta, quæ magis pertinet ad illicitam occultationem fidei, de qua infra dicturi ſumus. Secundo hæc negotio fieri poteſt, vel per verba, & tunc eſt maxime clara, & directa, quam nunc exponimus: poteſt etiam fieri, & rebus, & factis, quatenus etiam ſignis in reus, vel factis conſentientibus ſolemus mentem noſtram explicare, ſed quia res, & facta non ſunt ſigna tam expreſſa, nec ita ex inſtituto ad ſolum ſignificandum impoſita, ſicut verba, ideo illa negatio obſcurior eſt, & peculiarem habet difficultatẽ, & ideo de illa proprias ſectiones inſtituemus.

Explicita negatio per verba fit, vel etiam per facta

Negatio fidei per verba, interdum fit negatiuis modis.

9. Tertio poteſt diuidi modus negandi fidem verbis, in mere negatiuum, & affirmatiuum. Prior committitur multis, & varijs modis: primo negando Chriſtũ, vt eſſe Meſsiam, vel eſſe Deum, vel aliud ſimile myſterium, ſiue ad Deum, ſiue ad Chriſtum pertinens, & ſiue in particulari, ſiue in generali negando veritatem fidei Chriſtianæ: Nam hæc omnia ſunt manifeſte contraria confeſsioni fidei. Secundo etiam committitur hoc crimen, negando certitudinem fidei aliquo ex dictis modis, vel oſtendendo dubitationem circa illam. Ratio eſt ſupra tacta, quia ablata certitudine, aufertur vera ratio fidei Chriſtianæ, vnde eius confeſsio à nobis exigit, vt omnem firmitatem in illius aſſenſu oſtendamus. Denique eodem modo negatur fides, quando homo negat ſe eſſe Chriſtianum, vt ſupra cum Aug. tract. 113. in Ioan. dicere cæpi, *Debemus*, inquit, *aduertere non ſolum ab eo negari Chriſtum, qui dixit eum non eſſe Chriſtum, ſed ab eo etiam, qui cum ſit, negat ſe eſſe Chriſtianum.* Et idem tradit Hieronymus ſuper cap. 1. ad Titum circa finem, & refertur in cap. *Exiſtimat*, 11. quæſt. 3. Idem habet Abulenſis Matthæi 10. quæſtion. 130. Eſtque ratio clara, quia qui negat ſe eſſe Chriſtianum negat ſe credere in Chriſtum. Nam hoc eſt quod nomine Chriſtiani ſignificatur: ergo negat fidem Chriſti: & hac ratione Eccleſia meritò vt martyres celebrat, qui ne negarent ſe eſſe Chriſtianos, vitam perdiderunt, & è contrario illos iudicat apoſtatas quoad externam actionem, qui Tyranno interroganti, an ſint Chriſtiani negando reſpondent, præterquam quod qui hoc negat, virtute confitetur ſe aliam religionem profiteri, quia alicuius religionis eſſe ſupponitur.

Negat fidem, qui negat ſe eſſe Chriſtianum.

Nota.

10. Hoc autem vltimum limitant & merito Theologi moderni, vt intelligatur, quando fidelis intuitu religionis interrogatur de Chriſtianitate, ita vt qui interrogat, per Chriſtianum, intelligat talis rei, & religionis profeſſorem: nam contingit, vt ſub hoc nomine alia conditio perſonæ intelligatur, vt, verbi gratia, in bello inter infideles, & Chriſtianos, infideles, Chriſtianorũ nomine hoſtes ſuos intelligunt, nihil de religione curando, & inter Indos, ipſi per Chiſtianos intelligunt, peregrinos homines ad ſe venientes: ac denique ſæpe nomen Chriſtiani accipitur, vt nomen nationis, non religionis: & tunc negare ſe eſſe Chriſtianum, non eſt contra confeſsionem fidei, quia reſponſio intelligenda eſt ad mentem interrogantis, & ideo perinde eſt, ac ſi negaret ſe eſſe hoſtem, vel eſſe Luſitanum. Ita docent moderni expoſitores ad quæſtionem ſecundam Diui Thomæ artic. 3. Azor tomo 1. inſtitutionum moralium libro 8. capit. 27. quæſt. 1. & 2. Sanches libro 2. Decalog. capit. 4. numer. 8. & alij. Addunt vero iſti authores in illa reſponſione committi ſaltem peccatum veniale officioſi mendacij. Dico tamen, ſi reſpondens ſciat prudenter, & recta intentione reſpondere, etiam poſſe mendacium excuſare, quia cum in eo caſu non intercedat diuinus honor, & interrogans non habeat ius interrogandi, habet locum intelligentia ſupradicta, quod non tenetur ſe manifeſtare; & ita ſentit Nauar. lib. 5. Conſiliorum, conſilio 10. aliàs 15. numero 2. ſub titulo de hæreticis.

Interdum vero fit modis affirmatiuis.

11. Alter modus ad hanc partitionem pertinens, eſt affirmatiuus, videlicet, quando affirmando vnum conſequenter, ſeu virtute negatur aliud, & hoc modo negat fidem, qui interrogatus, an ſit Turca, vel Lutheranus, id audet affirmare: nam cum iſtæ religiones, aut ſectæ ſint contrariæ, qui vnam affirmat, negat aliam, imo in illo actu plus malitię eſſe videtur, quàm in mera negatione. Eſt enim duplex malitia, altera negationis verę fidei, altera ſuperſtitionis, profitendo falſam fidem. Eſt autem hîc adhibenda cum proportione limitatio ſupradicta, quod interrogatio fiat intuitu religionis, illius profeſſorem ſub illo nomine intelligẽdo: nam ſi accipiatur, vt nomen nationis, vel muneris, ſiue officij, aut

aliquid

aliquid huiuſmodi, ceſſat negatio fidei propter rationem ſupra factam, quæ hîc facile cum proportione applicari poteſt: quod autem diximus de nomine *Chriſtiano*, intelligendum etiam eſt de nominibus æquiualẽtibus, etiamſi fortaſſe ab hæreticis inuenta ſint, & in contumeliam Chriſtianorum impoſita, vt ſunt hoc tempore nomen *Papiſtæ*, *Romaniſtæ*, *Pontificij*, & ſimiles: nam cùm per has voces eadem res ſignificetur, parum refert, quod ab his, vel illis, vel hac intentione, vel illa ſint impoſitæ: nam ſem per eadem res negatur: ac proinde æque repugnat confeſſioni fidei. Vlterius vero obſeruari oportet hoc eſſe intelligendum de nominibus, vt ita dicam, adæquatis religioni Chriſtianæ, quia tunc negatio eſt totius religionis, non eſt autem idem, ſi interrogatio fiat ſub aliquo nomine inadæquato, vt eſt nomen Clerici, Sacerdotis, Religioſi; & ideo ſi ſacerdos inter hæreticos interrogetur, an ſit ſacerdos, licet neget, non negat fidem, vt recte obſeruauit Caiet. in ſumma verbo *Habitus*, quia poteſt eſſe catholicus, etiamſi non ſit ſacerdos, & ideo, licet fortaſſe venialiter mentiatur, nihilominus non erit fidei proditor: imo, ſi ſapiat, venialem culpam poterit etiam excuſare, modo ſupra dicto, vt expreſſe notauit Nauar. Et idem eſt de nomine Clerici, aut Religioſi. Item de quacumq; actione, ſine qua poteſt ſubſiſtere fides, vt ſi interrogetur ſacerdos, an ſacrificauerit, vel ſoleat Miſſam facere, quamuis neget, non negat fidem, & poteſt excuſare mendacium modo dicto, & per hæc poterit de ſimilibus iudicari.

Negans ſe eſſe clericum vel Religioſum, quanuis ſit, non peccat contra fidem.

12. Vltimo aduerto D. Thom. 1.2. quæſt. 13. art. 1. in corpore; & ad tertium, inter alios modos negandi fidem verbis, poſuiſſe blaſphemiam, quia vel formaliter, vel virtute continet aliquid falſum de Deo, vt ibi notauit Caietan. Exiſtimo tamen hoc eſſe potius materialiter intelligendum, quàm formaliter, quod etiam ſentiunt alij moderni expoſitores ibi, quia blaſphemia formaliter eſt peccatum religioni contrarium, & ideo de illa in hac materia nihil amplius dicam, ſed videri poſſunt quæ dixi in tom. 1. de Religione tract. 3. lib. 1. à cap. 3. vſq; ad fin.

SECTIO II.

Vtrùm detur præceptum confeſſionis Fidei, & quando obliget.

Datur præceptum de confeſſione fidei.

DE ſubſtantia huius præcepti nulla eſt difficultas, certum eſt enim teneri fideles ex diuino præcepto ad confitendam, vel (quod perinde eſt) ad oſtendendam exterius fidem ſuam. Ita docet Diuus Thom. 2.2. quæſt. 3. ar. 2. & ibi expoſitores omnes, & reliqui Theologi in 3. diſt. 25. Sylueſter, Angel. & alij Summiſtæ verbo *fides*, Valentia in 3. tom. diſputat. 1. quæſt. 3. puncto 2. Azor tomo 1. ſuarum inſtitutionum moralium lib. 8. cap. 7. & Toletus in ſumma libro 4. cap. 2. Et probatur ſufficienter verbis Pauli ad Romanos 10. *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*, vtique conſeruandam: nam interna fides eſt neceſſaria etiam, vt medium ad obtinendam iuſtitiam: confeſſio autem fidei eſt neceſſaria ad eandem iuſtitiam conſeruãdam, vel (quod perinde eſt) ad ſalutem æternam conſequendam, quæ eſt neceſſitas præcepti: Ratio autem, quæ à D. Thoma inſinuatur, eſt quia illud cadit ſub præceptum, quod eſt neceſſarium ad finem charitatis Dei, & proximi, iuxta illud Pauli ad Titum 1. cap. *Finis præcepti eſt charitas de corde puro, & fide non ficta*, ſed confeſſio Fidei interdum eſt neceſſaria ad charitatem Dei, & proximi, vt ex dicendis patebit: ergo de illa datum eſt præceptum.

Quæſtionis difficultas exponitur.

2. Difficultas vero præcipua, quam etiam attigi lib. 6. defenſionis fidei cap. 9. eſt in deſignando tempore pro quo obligat hoc præceptum. Ad quam explicandam aduerto in primis hanc Fidei confeſſionem fieri poſſe tum verbis, tum etiam rebus, & actionibus externis, ſicut de negatione fidei diximus: eſt enim eadem ratio, videlicet, quia non ſolum verbis, ſed etiam rebus, & actionibus mens manifeſtatur; confitemur ergo fidem, quando Symbolum fidei ore proferimus, & quando Chriſtum exterius adoramus, vel Miſſam audimus, item portando roſarium, vel aliquid ſimile fidem noſtram oſtendimus. Vnde fit, duplicem diſtingui poſſe confeſſionem fidei, materialem ſcil. vnam, alteram vero formalem: materialis eſt, quæ fit intuitu alterius virtutis, re ipſa tamẽ, & ex ſe continet externam ſignificationem fidei internæ, vt, v.g. ſacrificare Deo, per ſe actus eſt religionis, quatenus vero à fideli fit ritu à Chriſto inſtituto, eſt quædam profeſſio Chriſti, & ita eſt confeſſio quædam fidei, materialis tamen: formalis ergo confeſſio eſt, quando per ſe, & ex directa intentione verbum, vel ſignum externum fit ad oſtendendum fidem internam.

Confeſſionis fidei diuiſio, & vtriuſque membri explicatio.

Pro quo tempore vrgeat præceptum confeſſionis materialis.

3. Si ergo loquamur de confeſſione materiali, facile eſt, tempora illius aſsignare; nam quoties actus religionis ex obligatione exercendus eſt, toties occurrit neceſsitas confitendi fidem. Item quando occurrit neceſsitas docendi, vel inſtruendi proximum de myſterijs fidei, vel confortandi illum, aut exhortandi, ne à fide deficiat, tunc conſequenter eſt neceſsitas confitendi fidem, quia non poſſum alium docere, niſi ego fidem meam proferam, vt ex Auguſtino ſtatim citando ſumitur. Hæc tamen non videtur ſufficere ad explicandam propriam obligationem præcepti, de quo tractamus, quia proprius actus eius eſt formalis confeſſio; nam materialis ad alia præcepta pertinet, vt in priori exemplo illa neceſsitas ſpectat ad virtutem religionis; in poſteriori vero pertinet, vel ad virtutem charitatis proximi, ſeu miſericordiæ, ex qua teneor ſubuenire proximo in ſpirituali neceſsitate, vel ad iuſtitiã, ſi ratione proprij officij teneor proximum docere, ſeu in fide inſtruere; ſupereſt ergo difficultas, quando, ſeu pro quo tempore obliget hoc præceptum ad formalem fidei confeſſionem.

Pro quo tempore obliget præceptum confeſſionis formalis fidei.

4. In quo puncto D. Thomas ſupra, & alij Doctores allegati duo tantum tempora huius neceſsitatis aſsignant. Primum eſt, quando honor Deo debitus ab homine exigit confeſsionem fidei, quia deſiſtendo ab illa, ſubtrahit Deo debitum honorem, hic articulus neceſsitatis optime indicatur illis verbis Chriſti Luc. 9. *Qui erubuerit me, & meos ſermones, &c.* Nam erubeſcere aliquid minus eſſe videtur, quam negare: eſt ergo non confiteri, quando Chriſti honor periclitatur, & hoc etiam ſignificauit alijs verbis. *Qui non confitetur me coram hominibus*, id eſt, conſulens honori meo, & id exigit, non vt aliquid conſilij, ſed præcepti, vt ex alijs adiunctis verbis cõſtat. Vnde meritò dixit Auguſtin. in Pſal. 115. *Non perfectè credunt, qui quod credunt, nolunt loqui*, & Chryſoſtom. ſeu author imperfecti in Matth. homil. 25. inquit. *Non ſolum ille proditor eſt veritatis, qui tranſgrediens veritatem, palam mẽdacium loquitur, ſed etiam, qui non liberè veritatem pronunciat, quando oportet:* tempus autem huius neceſsitatis communiter aſsignatur, quando fidelis publicè, & à Tyranno de Fide ſua interrogatur, quia tunc eſt neceſſe confiteri, & debitum honorem Deo non ſubtrahere, de quo temporis articulo, iterum in ſectione ſequenti dicendum occurret, nunc ſolùm aduerto, ſubtractionem diuini honoris quandam eſſe mere negatiuam, quia ſcilicet non defero Deo honorem, cum poſſem; & hæc non ſatis eſt ad inducendam prædictam neceſsitatem præcepti, quia nõ quoties poſſum, teneor exercere honorem circa Deum, vt per ſe conſtat. Alia eſt ſubtractio honoris contraria diuino honori, quæ contingit, quando ex eo quod nolo cõfiteri fidem apud infideles diminuitur notabiliter exiſtimatio de Deo, vel de fide, & religione eius; nam tunc illud impu-

Subtractio diuini honoris triplex, & quæ ſit contra fidei confeſſionem.

putatur homini non confitenti Fidem, tanquam ſubtrahenti contrariè honorem Deo. Poteſt etiam intelligi quædam ſubtractio priuatiua, vt v.g. quãdo confitendo fidem, magnus honor, & gloria Deo accreſceret, qua priuatur propter defectum confeſſionis meæ fidei: & hoc multi putant ſufficere, vt confeſsio ſit in præcepto pro illo articulo, etiamſi ex carentia confeſsionis antiquus honor, quem iam Deus habebat apud illos homines non diminuatur: ſed hoc non poteſt alia regula certa tradi, niſi obligatio charitatis Dei: illa enim ſola poteſt tunc obligare, & rarò, vt exiſtimo, obligabit, niſi vel ob neceſsitatem proximorum, vel quia fama (vt ſic dicam) ſeu exiſtimatio de Deo ſimul diminuitur.

Alius articulus neceſſitatis, pro quo vrget confeſſionis fidei præceptum.

5. Alius articulus neceſsitatis à D. Thoma poſitus eſt vtilitas proximi, quæ tanta eſſe debet, vt moralis neceſsitas cenſeatur, qualis eſt, ſi mea confeſsio neceſſaria reputetur, ne alij fideles inconſtantes ſint, & à fide deficiant, vel fortaſſe, quia exemplo meæ confeſsionis alij infideles excitabuntur, & conuertentur ad fidem, vel deniq; quia alij fideles indigent mea confeſsione, vt inſtruantur, & doceantur in fide, quos ferè caſus poſuit Auguſt. ſerm. 181. de tempore, & illos poſtea ad hoc reducit, vt mea confeſsio neceſſaria ſit propter Eccleſiæ vnitatem, & ideo dixit in libro de Fide, & Symbolo in principio. *Salui eſſe non poſſumus, niſi & nos ad ſalutem proximorum etiam ore profiteamur fidem:* quãdo verò in particulari tanta ſit vtilitas, vel neceſsitas proximi, vt præciſam obligationem inducat, arbitrio prudentis iudicandum eſt, nam regula omninò certa aſsignari non poteſt: communiter tamen cenſetur hæc neceſsitas vrgere, quando fideles publicè à Tyranno interrogantur, quam regulam tractabo commodiùs ſectione ſequenti.

6. Adhuc verò ſupereſt difficultas, quia obligatio confitendi Fidem in dictis caſibus non pertinet ad Fidem, ſed ad charitatem Dei, vel proximi, vt ex declaratione illorum caſuum manifeſtè conſtat: hîc autem inquirimus tempus, pro quo ipſummet præceptum Fidei obligat. Et explicatur amplius: nam illæ occaſiones confitendi Fidem, tantùm euenire ſolent per accidens ex perſecutione Tyranni, vel ex infirmitate aut ignorantia proximorum, vt communiter Doctores explicant: at confeſsio fidei per ſe neceſſaria eſt ad perfectionem, & honeſtatem quaſi ſubſtantialem vitæ Chriſtianæ, vt ſatis ſignificauit Paulus in dicto loco ad Roman. 10. ergo habere debet ſuum tempus pro quo per ſe, & ab intrinſeco obliget ſine alio accidentario euentu.

Aſſignatur tempus quãdo præceptũ confeſſionis fidei obligat per ſe.

7. Propter hoc addendum cenſeo, primum tempus, in quo per ſe obligat hoc præceptum eſſe tempus recipiendi baptiſmum: nam inter alia propter quæ illud ſacramentum fuit inſtitutum, vnum, & ex præcipuis eſt, vt ſit profeſsio exterior Fidei, quæ idem valet, vel quid maius eſt, quàm confeſsio Fidei. Qui autem ante ætatẽ adultam baptiſmum receperunt, quia iam non poſſunt per illum tanquã per proprium actum oſtendere Fidem ſuam (non enim poſſunt illum iterum recipere) tenebuntur profectò per ſe loquendo alijs actibus exterioribus Fidem ſuam, & profeſsionem eius, quam in baptiſmo receperunt potiùs, quàm fecerunt, aliquibus ſignis exterioribus oſtendere, quàm primùm moraliter poſsint: imo exiſtimo hoc fieri debere aliquibus temporibus in diſcurſu vitæ, ita vt vnuſquiſque alijs fidelibus, inter quos viuit, catholicum, & fidelem ſe oſtẽdat. Quia verò exercendo alios actus exteriores religionis Catholicæ, hæc demonſtratio, & exterior ſignificatio ſufficienter fit, ideo ordinariè, & per ſe loquendo non occurrit occaſio, in qua ſpecialiter obliget illa formalis confeſsio Fidei propter internam Fidem oſtendendam: ſæpe enim contingit in præceptis affirmatiuis, vt occaſio exercendi vnum ex obligatione ceſſet, quia per obſeruationẽ alterius præcepti ceſſat neceſsitas, in qua alterum obligare poterat: & ob hanc fortaſſe cauſam autores non aſsignant tempus huius neceſsitatis, niſi in illis occaſionibus extraordinarijs, & quaſi accidentarijs. In quibus etiam addo poſſe obligationẽ pertinere ad proprium Fidei præceptum, vel ex parte Dei, ſi honor eius, in quantum eſt Fidei author, & aſſertor, periclitetur: vt ſi propter defectum confeſsionis Fidei, religio Chriſtiana falſa exiſtimari poſsit, vel authorem eius falſum dixiſſe: vel etiam ex parte ipſiuſmet hominis, ſi propter non confitendam Fidem nimio timori locum daret, & ſe exponeret periculo, vel deficiendi à Fide, vel oſtendendi inconſtantiam in illa. In his enim, & ſimilibus caſibus, ipſamet Fides, & pia affectio obligare potuerunt ad eiuſdem confeſsionem. Et hæc ſunt, quæ ſtando in iure diuino, de tempore huius obligationis dicere poſſumus. Ex iure vero Eccleſiaſtico introducta eſt obligatio peculiaris confitendi Fidem certis temporibus, & iuxta præſcriptam formam in proprio quodum motu Pij IV. iuxta ea, quæ præcepta erant in Concilio Trident. ſeſs. 24. & 25. de reformatione. De hac vero obligatione nihil in præſenti dicere neceſſe eſt: pertinet enim ad alios peculiares caſus, de ijs, qui beneficium recipiunt, vel ad Epiſcopatum, prælationem, magiſterium, vel a[illegible] um ſimilem gradum promouentur: qui autem plura de illa videre deſiderauerit, legat Sanches in nouiſsimo opere morali ſuper Decalogum libro 2. cap. 15. & Garciam de Beneficijs part. 3. cap. 3.

Notã.

SECTIO III.

Vtrùm occultare Fidem ſit prohibitum, aut permiſſum, vel interdum neceſſarium.

Occultatio Fidei medium quid eſt inter confeſſionem, & negationem Fidei: nam qui occultat veritatem, nec mentitur, nec verum dicit; poteſt autem hæc occultatio intelligi, quaſi merè negatiuè, qualis eſſe poteſt in quocunq; tempore, etiam quando non occurrit occaſio confitendi Fidem, & de hac nulla eſt quæſtio, quia non ſolum permiſſa, ſed etiam humano modo neceſſaria eſt, quia non poteſt homo ſemper eſſe in actuali ſuæ fidei profeſſione: quotieſcunq; autem à profeſsione ceſſat, poteſt dici occultare fidem ſuam illo modo: alio ergo modo occultatio ſumitur quaſi poſitiue, vel phyſicè, vel moraliter loquendo, & poteſt etiam dici occultatio formalis, quia nimirum occurrente morali occaſione confitendi fidem, homo non vult ea vti, vel fugit illam, & de hac in præſenti tractamus.

Aliquando prohibitum eſt occultare fidem.

2. De occultatione igitur fidei ſic intellecta, tria videntur certa, & clara. Primùm eſt, aliquando eſſe prohibitum: hoc conuincitur ex dictis in ſectione præcedente: nam occultare fidem, & confiteri fidem, ad minimum, ſunt priuatiue oppoſita, tanquam actio, & omiſsio: ergo quoties confeſsio præcipitur, occultatio prohibetur: ſed oſtenſum eſt, confeſsionem ſæpe præcipi, ergo tunc occultatio prohibetur. Secundum eſt, occultationem hanc non ſemper eſſe malam, vel prohibitam, ſed eſſe poſſe licitam, & honeſtam. Probatur, quia non prohibetur ex vi præcepti negatiui, cum ipſa ſit quædã negatio, ſeu priuatio, vel omiſsio, ſed prohibetur conſequenter, ex vi præcepti affirmatiui, ſed præceptũ affirmatiuum nõ obligat pro ſemper, vt dictũ eſt: ergo neq; occultatio fidei eſt ſemper, & pro ſemper prohibita. Tertio certum eſt, aliquando non ſolum eſſe melius, ſed etiam eſſe poſſe neceſſarium, ſeu obligatorium, occultare fidem ſuam, videl. quãdo id fieri poteſt ſine ſcandalo, & ſine iniuria Dei, aut Fidei, & aliunde, ex manifeſtatione propriæ fidei, vtilitas proximorum non ſperatur; tunc enim, regulariter, conſilium erit, non ſe prodere; quod

Aliquando vero non eſt malum, nec prohibitum illam occultare.

Nonnunquã neceſſarium eandem fidẽ occultare, & quando.

quod ſi vita periclitetur, & perſona ſit ad aliorum commodum neceſſaria, illud erit neceſſarium. Ita ſumitur ex Diuo Thoma dict. ar. 2. ad tertium, Sylueſtro & Angelo verbo *fides*, qui dicunt, interdum eſſe reprehenſibile ſe prodere. Tolet. autem lib. 4. cap. 2. dicit eſſe temerarium. Et ratio eſt, quia non debet quis exponere vitam ſuam periculo, ſine magna cauſa vtilitatis ſpiritualis, vel propriæ, vel proximorum, vel diuini honoris. Item ſæpe accidere poteſt, vt aliquis ſe exponat periculo negandi Fidem, & ideo non facile ſe debet offerre ad confitendam fidem, quando periculum imminet, niſi neceſſitas cogat: & ita conſulit Cyprianus epiſtola 38. & Nicolaus Papa in capite *Sciſcitaris* ſeptima, quæſtione prima, & fauet Concilium Eliberitanum Canone 6. vbi, qui vltro irritat infideles frangendo idola vel aliquid ſimile faciendo dicitur non eſſe aſcribendus in numero martyrum, ſi occidatur, *quia neq; Euangelium* (inquit) *hoc docet, neq; Apoſtoli hoc fecerunt*, imo prima ad Corinth. decimo ait Paulus, *ſine offenſione eſtote Iudæis, & Gentibus*, de quo Canone videri poteſt Ferdinandus Mendoca libro 3. in illud Concilium à capite 85. vſque ad 50. vbi erudite materiam proſequitur.

1. Dubium. An quoties quis interrogatur de ſua fide, teneatur eam palam profiteri.

3. His ergo exiſtentibus certis, duo ſuperſunt dubia. Primum eſt, an quoties aliquis interrogatur de ſua fide, an Chriſtianus ſit, eo ipſo teneatur palam confiteri fidem. Et ratio dubitandi eſt, quia ante interrogationem non tenetur quis ſe prodere, vel fidem confiteri, vt eſt per ſe clarum regulariter loquendo: ergo neque poſt interrogationem tenetur. Probatur conſequentia, quia interrogatio non poterit inducere obligationem, etiamſi ſit à Tyranno, vel malo Principe, quia non habet authoritatem præcipiendi confeſſionem fidei. Secundo, quia poteſt aliquis ſubterfugere, vtendo verbis ambiguis, ſeu artificioſis: ergo tunc non peccabit. Probatur conſequentia, quia neq; negat fidem, neq; mentitur, & quamuis fortaſſe interrogans decipiatur, non ideo tribuitur culpa reſpondenti, quia ipſe non facit, neq; intēdit deceptionem, ſed permittit illam, quod ſæpe licitum eſt. Tertio videtur hoc poſſe probari exemplo Chriſti, & Sanctorum: nam interrogati ſæpe tacuerunt: ergo id etiam nobis licet.

Rationes dubitandi pro parte negante. 2. 3.

Reſolutio dubii.

4. Nihilominus communis ſententia eſt teneri fidelem ad confitendam fidem, quando à Tyranno infideli interrogatur de illa, quia illud videtur tempus maioris neceſsitatis, quod poteſt occurrere ad confitendam fidem. Ita docet Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 3. artic. 2. & ſequuntur authores ſupra citati, & ſumitur ex illis Chriſti verbis Matth. 10. & Luc. 9. *Qui me erubuerit coram hominibus*, vt ſupra illa ponderauimus, item ſumitur ex Chryſoſtomo & Cypriano locis ſupra allegatis, & ex capitulo *exiſtimant*, & capit. *Nolite timere*, 11. quæſt. 3. & in capitulo *quiſquis* eadem cauſa, & quæſtione, hæc ex Auguſtino verba referuntur. *Qui metu poteſtatis veritatem occultat, iram Dei ſuper ſe prouocat, quia magis timet hominem, quàm Deum*, & Iſidor. lib. 2. de ſummo bono, ſeu ſententiarum cap. 2. ait, *Sicut nihil proficit fides, quæ ore tenetur, & corde non creditur, ita nihil eſt profutura fides, quæ corde tenetur, ſi ore non proferatur.*

Variæ opiniones proponuntur.

5. In explicanda autem hac veritate, nonnulla diſſenſio inter authores eſſe videtur: quidam enim indiſtincte illam docent, vt D. Thomas dicto art. 2. vbi Aragon. Item Syluester, & Angelus, & alij Summiſtæ: Alij verò, vt Valent. 2. 2. diſputat 1. quæſt. 3. punct. 1. & Sanches lib. 2. Decal. cap 4. diſtinguendum putant inter perſonam interrogantem publicam, vel priuatam; quia quando perſona eſt publica, id eſt, habens publicam poteſtatem, vel illam vſurpans, vt Tyrānus, tunc reſultat obligatio reſpondendi, quia publicè agitur de honore fidei; ſecùs verò eſſe dicunt, quādo perſona eſt priuata, quia tunc poteſt fidelis reſpondere, *quid tua intereſt*, vel ſe nolle de illa re tractare; in hoc enim neq; fidei ſuæ, neque honore diuino derogare videtur: cur ergo non licebit? Alij etiam de Tyranno diſtinguunt, an publicè, vel priuatim interroget; nam ratio facta procedit, quando interrogatio publice fit: ceſſare autem videtur, quando fit priuatim, etiamſi perſona interrogans publica ſit, & ita procedit tunc ratio in poſteriori membro facta: imo etiam de perſona publica poſſet diſtingui, an ſit ſuperior, vt Rex, vel Princeps proprius, vel extranea perſona: nam reſpectu huius videtur eſſe minor obligatio. Alij præterea diſtinguunt etiam in perſona priuata, nam ſi ſit vulgaris, ſeu vilis procedit, quod dictum eſt, ſi autem ſit perſona grauis videtur vrgere neceſsitas confitendi fidem, quia reſpectu talis perſonæ videtur eſſe grauis iniuria, quæ Deo, vel religioni Chriſtianæ fit, oſtendendo timorem in confitendo Fidem.

Expenditur clarius reſolutio.

6. Hæ verò diſtinctiones materiales quidem ſunt ad explicandam circunſtantiam temporis, pro quo obligat præceptum confitendi fidem, & conſequenter fit praua occultatio Fidei; nam hæc obligatio non naſcitur ex qualitate, vel poteſtate perſonæ rogantis, ſed ex occaſione, in qua non poteſt occultari fides ſine graui diminutione diuini honoris, aut detrimento ſpirituali proximorum; vt ex dictis ſectione ſuperiori conſtat. Et ideo parum refert, quod rogans ſit proprius Rex, vel extraneus, cum obligatio ex iuriſdictione rogantis nō oriatur. Et ob eandem cauſam nihil obſtabit, quòd perſona rogātis ſit priuata: nam ſi rogatio ſit publica, poterunt eadem incommoda ſequi, non confitendo Fidem in tali articulo, & ſimili modo, quamuis rogatio priuata ſit, atque etiam perſona rogans, ſi tamen illa ſit grauis, & poſsit multum Fidei prodeſſe, vel nocere, ad dictam obligationem ſufficiet. Igitur omnes prædictæ diſtinctiones eò tendunt, vt iuxta illas circumſtantiæ omnes conſiderentur ad ferendum prudens iudicium de neceſsitate legitimæ reſponſionis, & aptæ confeſsionis Fidei propter debitum DEI honorem, & Chriſtianæ religionis. Quia vero quando Tyrannus publica poteſtate, & publicè rogat, certa eſt neceſsitas moraliter loquendo, ideo de illa potiſsimum loquuntur authores, in reliquis autem caſibus ſunt circunſtantiæ ponderandæ, vt dixi, & præſertim neceſſarium eſt, vt perſona nominatim, vt ſic dicam, & in particulari rogetur; nam ſi tātùm in generali proponatur, vt ſi quis eſt fidelis ſe prodat, cum multi adſint occulti, nemo propriè interrogatur, & ideo regulariter loquendo nullus tenetur tunc ſe prodere, vt notauit Tabiena verbo *fides*, referens ita accidiſſe, & iudicatum eſſe in facti contingentia, in quo vt inſinuauit D. Tho. Ioan. 10. lection. 3. etiam eſt conſiderandum, an rogans id faciat in odium fidei, vel tantum in odium perſonæ, vt inimicum detegat; in hoc enim poſteriori caſu ceſſat obligatio reſpondendi, vt per ſe conſtat.

Satisfit rationibus dubitandi inn 3. Ad 1.

7. Neq; contra hanc reſolutionem obſtant rationes dubitandi; ad primam enim reſpondetur negando conſequentiam, quia facta interrogatione obligatio non oritur ex iuriſdictione, vel poteſtate interrogantis, ſed ex eo, quòd per talem occaſionem conſummatur (vt ſic dicam) articulus neceſsitatis, pro quo præceptum confeſsionis obligat, vt declaratum eſt. Ad ſecundam dicitur, etiamſi in generali loquendo verum ſit, licitum interdum eſſe permittere, vt alius ex mea reſponſione ambigua fallatur, tamen quando inde reſultat ſcandalum, aut contumelia fidei, & religionis, illud fieri malum, & prohibitum ex illa circūſtantia, & præſertim quia tunc homo præbet ſpecimen ita timendi Tyrannum, vt illi obediat, vt rectè dicitur in epiſtola Cleri Romani ad Cyprianum, quæ eſt trigeſima. *Hoc ipſo* (inquiunt) *paruit, quod videri voluit paruiſſe.* Ad vltimam reſpondetur, rem eſſe non phyſicè, ſed moraliter ſpectandam, nam ſi quis tacendo videatur contem-

Ad 2. Ad 3.

nere Tyrannum, aut in ſua fide eſſe conſtans, illa eſt virtualis confeſsio, & reſponſio, & ita accidebat in exemplis, quæ ibi referuntur.

2. Dubium. An tempore perſecutionis liceat fideli fugere. Tertulliani rationes pro parte negante.

8. Alterum dubium ad hunc locum ſpectans eſt, an tempore perſecutionis liceat fideli fugere, ne interrogetur, & fidem confiteri compellatur; Tertullianus enim librum ſcripſit de fuga in perſecutione, in quo probat enixus eſt, non eſſe licitum fugere in illa occaſione: quod probat, quia talis perſecutio non fit ſine diuina ordinatione, aut permiſsione: non eſt autem homini licitum contra diuinam prouidentiam niti. Et confirmari hoc poteſt exemplo Apoſtolorum: nam culpa illis tribuitur, quod fugerunt, quando Chriſti hoſtes illum perſequebantur, & in caſu illo quadraginta Martyrum, vnus, qui aufugit, eo ipſo inconſtans in fide reputatus eſt: ergo idem dicendum eſt de quocunque fugiente tempore perſecutionis.

Reſolutio dubii affirmatiua.

9. Nihilominus dicendum eſt, huiuſmodi fugam per ſe loquendo licitam eſſe: quæ aſſertio de fide eſt, ſatis enim expreſſe illam docuit Chriſtus Dominus: tum exemplo, vt dixit Nicolaus Papa in dicto capite *Sciſcitaris*, 7. quæſt. 1. tum etiam verbo Matth. 10. *Si vos perſequentur in ciuitate iſta, fugite in aliam.* Quibus verbis etiam Apoſtolos paruiſſe legimus: & ſpecialiter Paulus 2. Corinth. 11. de ſeipſo refert. *Per murum in ſporta demiſſus ſum, & ſic effugi manus eius.* Idemque fecerunt multi, tum martyres, tum confeſſores, & præſertim Athanaſius, qui eleganter ſcripſit Apologiam de fuga ſua. Idem habet Cyprianus in libro de lapſis aliquanto ab initio. Vbi inter alia dicit, *Secundus ad gloriam gradus eſt cauta ſeceſſione ſubtractum Domino reſeruari.* Idem optimè epiſtola 56. & 86. Gregorius item Nazianzenus oratione in laudem Cæſarij. *Malis*, inquit, *temporibus cedit*, id eſt, tempore Iuliani Apoſtatæ ſeceſsit, *in eoque legi noſtræ obtemperat*, &c. Et late Auguſtinus epiſtola 180. ad Honoratum, & tractatu 46. in Ioannem, & libro 2. contra Gaudentium capite 16. & libro 2. capite 12. & D. Gregorius locis infra citandis. Videri etiam poteſt Nicephorus libro 10. hiſtoriæ capite octauo & 16.

Ratio præcipua reſolutionis.

Rationes item ſunt euidentes. Prima, & præcipua eſt, quia de hac fuga nullũ eſt datum ſpeciale præceptum, quo prohibeatur, neque per ſe mala eſt, quia non eſt fidei contraria, quin potius ipſamet fuga eſt quædam virtualis confeſsio fidei, & quædam portio Martyrij: nam exilium, quod per fugam aſſumitur, quædam pœna eſt, & non parua, quam homo propter fidem ſuſcipit, quod autem illa eligatur ad maiora mala vitanda, non eſt malum, imo poteſt eſſe opus prudentiæ. Primo, quia homo eſt ignarus imbecillitatis ſuæ, & ideo humilis cautionis eſt, maiora pericula vitare. Vnde Cypr. ſupra, *Qui interim cedit, non fidem negat, ſed tempus expectat: nam forte qui non ſeceſſit, negaturus remanſit.* Secundo, quia, vt Athanaſius dixit, Homo ignorat tempus mortis ſuæ à Deo deſtinatum, & ideo quando altera ratio obligationis expectare non cogit, optime facit fugiendo mortem, donec Deo permittente in eas anguſtias deueniat, vt illam vitare non poſsit.

Aliquando fugere perſecutores eſt in præcepto & quando?

10. His addendum eſt aliquando fieri poſſe vt talis fuga ſit in præcepto, nimirum quando perſona eſt publica, & ad vtilitatem proximorum moraliter neceſſaria. Ita docet Auguſtinus citatis locis, & adducit exemplum de Paulo, qui ſe vtilitati fidelium fugiendo ſeruabat, vt ait dicto tractatu quadrageſimo ſexto: & in alio loco in hoc diſtinguit paſtorem à mercenario, quia mercenarius fugit deſerendo oues, vt ſe ipſum cuſtodiat, paſtor autem fugere debet, vt oues cuſtodiat. Quam doctrinam habet etiam Gregor. trigeſimo primo moralium capite vigeſimo tertio, & vigeſimo quarto, & ſecundo dialogorum cap. tertio. Aliquando etiam poteſt oriri hæc obligatio ex ipſa ratione propria fidei, ne aliquis ſe exponat periculo negandi fidem, & ſumitur ex dicto capitulo *Sciſcitaris*, & ex Gregorio decimo octauo moralium cap. 5. & ex Petro Alexandrino in lib. de Canonibus pœnitentialib. Canon. 10. in ſecundo tomo Bibliothecæ Sanctorum, & ex Cypriano, & alijs ſupra allegatis. Quando verò tale ſit periculum, atque ita proximum, & morale, vt obligetur perſona ad vitandum illud, ex conditione perſonæ, & ex circumſtantijs colligendum eſt; moraliter autem loquendo conſulendum eſt, vt vitetur tale periculum, quando non fuerit certa, vel magna ſpes, quòd non fugere ad magnum Dei honorem, vel ad vtilitatem proximorum expediat.

11. Nihilominus vlterius addendum eſt, aliquando poſſe eſſe licitum non fugere, ſed perſeueranter expectare, etiam cum periculo vitæ. Probatur, quia imprimis illud non eſt ſe occidere, quod nunquam licet, ſed eſt non cuſtodire vitam, quod ſæpe licet propter rationabilem, & honeſtam cauſam. Deinde ſicut fugere non eſt prohibitum, ita etiam non eſt per ſe præceptum, nullibi enim tale præceptum inuenitur, nec Chriſtus Dominus verbo proprie præceptiuo vſus eſt, quando dixit, *Fugite in aliam*, ſed declarauit, quod licitum eſt, & frequentius expedit, vt benè docuit Auguſtinus epiſtola 180. ad Honoratum, Salmeron tomo quarto in Euangelium parte ſecunda, tractatu 16. Caietanus Matthæi decimo, vbi breuiter, & optime rem explicauit, *Fugite*, inquit, *in aliam ciuitatem, licentia eſt non præceptum, & appoſuit hoc ne illicitum exiſtimaretur fugere.* Ex obiecto igitur non fugere non eſt malum, & aliunde poteſt habere honeſtam cauſam, & finem, quia poteſt iudicari expediens, vel ad vtilitatem proximorum, vel ad maiorem Dei honorem: & poteſt perſona talis eſſe, vt non ſit morale periculum negandi Fidem, tunc ergo licitum erit expectare, maxime verò poteſt hoc accidere, ſi homo iam captus, & comprehenſus detinetur, imo aliqui putant, tunc eſſe obligationem non fugiendi, præſertim quando confeſsio fidei poſtulari cœpta eſt, & homini tempus eſt ad reſpondendum deſignatum. Sed nihilominus non exiſtimo hoc ſatis eſſe ad obligationem imponendam, quia nec Patres hanc limitationem adduntur, neque eſt ſufficiens ratio talis obligationis, quia non ſemper id pertinet ad honorem Fidei, & quia etiam tunc habet locum illa ratio, quod ipſa fuga eſt virtualis quædam confeſsio. Vnde etiam habemus exemplum Petri, qui è carcere fugit: & alij etiam confeſſores, ſeu martyres ſæpe id fecerunt; & conſulendum eſt, quoties perſona non fuerit ſatis conſtans, & in fide inſtructa. Quando vero conditio perſonæ iuuat, illa eſt, regulariter loquendo, optima occaſio expectandi, & confitendi conſtanter Fidem.

Aliquando licet non fugere perſecutores.

Nota.

12. Vltimo addo aliquando eſſe poſſe fugam prohibitam. Hoc maxime locum habet in paſtoribus, tempore namque perſecutionis tenentur non fugere, iuxta illud Ioannis decimo: *Bonus paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis, mercenarius autem videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit.* Quod ibi exponens Diuus Thomas lectione tertia, ponderat dixiſſe Chriſtum, *fugit, & dimittit*, quia ſi paſtor interdum fugiat, vt ſe in commodius tempus reſeruet, & interim non dimittat oues, ſed per alios illis ſufficienter prouideat, non ſe gerit, vt mercenarius, neque contra hanc obligationem delinquit. Si autem ſine cauſa moraliter neceſſaria recedat, contra ſuam agit obligationem; nam ratione ſui muneris tenetur aſsiſtere ouibus, & maxime in tanto periculo, quod recte docet Auguſtinus locis citatis, & Nicolaus Papa in dicto capite *Sciſcitaris*, vbi hanc obligationem declarat exemplo nautæ, qui maxime tenetur non deſerere nauem tempore tempeſtatis. Aliquando etiam poteſt eſſe hæc obligatio in his, qui non habent curam animarum, ſunt tamen neceſſarij, vt alios infirmiores in illo periculo iuuent;

Aliquando eſt prohibitũ fugere, paſtoribus præſertim.

tent: nam tunc charitas obligat, ex cuius ordine tenemur plus diligere proximos in ſpiritualibus, quàm nos ipſos in corporalibus, vt latiùs dicetur, ſecunda ſecundæ, quæſtione vigeſima ſexta, & quæſtione 185. articulo quinto, de qua re vide infra tract. 3. diſputatione 9. ſect. 2. & tomo de pœnitentia diſputatione quadrageſima quarta, ſectione 4. Nam, vt ſæpè dixi, huiuſmodi obligationes non pertinent propriè ad præcepta fidei, ſed iuſtitiæ, vel charitatis.

Fit ſatis argumentis in oppoſitum in nu. 8. 13. Supereſt reſpondere ad argumenta, & quidem fundamentum Tertulliani valdè friuolum eſt: alioquin neque peſtem, neque tentationem, neque alia ſimilia pericula cuipiam liceret fugere, quia non eueniunt ſine prouidentia Dei, non igitur agit contra Dei prouidentiam, qui ſuam adhibet, vt huiuſmodi mala euitet: nam hoc ipſum eſt conſentaneū diuinæ prouidētiæ, imo per eam nobis iniunctum: ſucceſſus autem, & euentus noſtræ diligentiæ ſemper eſt ſubordinatus diuini voluntati, & diuinæ prouidentiæ. Ad exemplū de Apoſtolis reſpondetur, ipſos non peccaſſe fugiendo, per ſe ac præciſè fugam ſpectando; per accidens verò peccare potuerunt, ſi vel cum ſcādalo, vel cum dubia fide id fecerunt, quod quidem affirmare non poſſumus, vt etiàm inſinuaui in ſecundo tomo, tertiæ partis, diſputatione trigeſima quarta, ſectione tertia. De illo vero ſocio quadraginta Martyrum, reſpondemus peccaſſe, quia fugit eo tempore, quo tenebatur fidem confiteri, & quia virtute negauit fidem conſentiendo tyranno, & exhibendo ſignum ab illo præſcriptum ad negandam fidem.

SECTIO IV.

Vtrum liceat occultare fidem per actiones falſæ religionis ſimulatè illas exercendo.

Duo omnino certa ſupponuntur. Diximus de confeſsione, occultatione, & negatione fidei, quatenus per verba fieri poteſt: ſub verbis, eorum carentiam, ſeu taciturnitatem comprehendendo. Nunc ſimili modo dicendum eſt de actionibus, & poſtea de rebus, quatenus per illas fides exprimi, vel occultari poteſt. In quo duo tanquam clara ſupponimus. Vnum eſt nunquam licere per externas actiones negare fidem, quia, vt dixi, hoc ſemper eſt intrinſecè malum contra negatiuum præceptum, vnde ad excuſandam culpam alicuius actionis attentè ſpectandum eſt, an excuſari poſsit à ſignificatione continente negationem fidei, quia ſi non poteſt, neque à culpa excuſari poteſt. Secundum. Secundo eſt certum ſi occurrat tempus, & occaſio obligationis confitendi fidem, tunc non eſſe licitum vti huiuſmodi actionibus, quia ad minimum fiunt ad occultandam fidem, occultare autem fidem eo tempore, pro quo occurrit obligatio confitendi illam, prauum eſt: ergo tunc non ſunt licitæ huiuſmodi actiones.

Senſus quæſtionis. 2. Quæſtio igitur propoſita procedit, quando non occurrit obligatio confitendi fidem, an poſsit tunc per dictas actiones licitè occultare fidem. In quo etiam animaduertendum eſt, duplices eſſe huiuſmodi actiones: quædam ſunt, quæ per ſe primò, & tàm ex natura ſua, quàm ex vſu ordinantur ad corporis ſuſtentationem, vel aliam ſimilem vtilitatem, aliquando verò ex circunſtantiis, & modo ordinantur ad vſum religionis, vt eſt, verbi gratia, vſus talium ciborum, vel cum tali ordine, & modo, qui ad ieiunium ſufficiat, & in his actionibus non eſt dubium, quin aliquando liceat illas exercere, vel omittere propter occultandam fidem ſecluſo ſcandalo, & aliis accidentariis circunſtantiis, quia cum habeant proprium finem, & vtilitatem, poſſunt propter illam exerceri, & à quacunque alia ſignificatione ſacra ſeparari, vt de veſtibus latiùs dicemus ſectione ſequenti. Aliæ verò ſunt actiones, quæ vel natura ſua, vel ex inſtitutione, & vſu ſolùm ſunt ordinatæ ad ſignificandum cultum religioſum, vt genuflexio, tunſio pectoris, thurificatio, & ſimiles, & de his procedit quæſtio propoſita.

3. In hac quæſtione ſic expoſita, eſt prima ſententia affirmans, licitum eſſe aliquando exercere huiuſmodi actiones ad occultandam fidem, ſi fiat ex graui cauſa, & ſine ſcandalo, & ſeruata fide interna, ac religioſa intentione, ita vt operans non intendat religioſum cultum exercere, ſed tantùm ſimulare. Ita docuit Adrianus in quarto, in tractatu de Baptiſmo, quæſtione prima, articulo primo, ad quintum. Fundatur primò in ſententia Hieronymi ad Galatas 2. & 3. & epiſtola octogeſima nona ad Auguſtinum, qui dixit ceremonialia legis veteris ab inſtanti mortis Chriſti fuiſſe mortiferа, & mortua, & nihilominus Apoſtolos ſine peccato interdū illa obſeruaſſe, quia non intentione cultus, ſed per prudentem ſimulationem illa faciebant. Secundò adducit exemplum Naaman, & Eliſæi, quarto Regum quinto. Nam cum Naaman ex gentilitate ad verum Deum eſſet conuerſus, petiit licentiam ab Eliſæo, vt in templo idolorum comitando Regem ſuum poſſet genufiectere, vel adorare, vtique animo ficto. Et Propheta illi reſpondit: *Vade in pace*, vtique ſignificans potuiſſe id facere ſine peccato. Tertiò adducit exemplum Regis Iehu, quarto Regum decimo, qui ad occidendos Prophetas Baal, finxit ſe velle cum illis ſacrificare: cumque id feciſſet, videtur Scriptura factum eius laudare: ergo non eſt id per ſe, & intrinſecè malum. Quarto adducit rationem, quia licet ſimulatio formalis ſemper ſit peccatum, quia continet mendacium, & animum fallendi, nihilominus ſimulatio materialis interdum eſt licita, & fit ſine mendacio, ſed ſimulatio in his actionibus poteſt eſſe merè materialis: ergo poteſt eſſe licita. Maior ſupponitur ex Diuo Thoma ſecunda ſecundæ, quæſtione 111. articulo primo, minor ſupponitur etiam ex facto ipſo: nam qui ſic operatur, per ſe non intendit ſignificare falſum, neque alium decipere, ſed intendit illam actionem exercere, vt medium vtile ad alium finem à ſe intentum, honeſtum, & bonum, vt ſupponimus, permittendo, vt alius decipiatur, quod ſæpè licet. Prima verò conſequentia probatur, quia ſecluſo mendacio, & ſimulatione formali, nulla ſpecialis malitia in illa actione, vel materia inuenitur, quia neque ibi eſt negatio fidei, cum nullum fiat mendacium: neque eſt occultatio illicita, quia, vt ſupponimus, illo tempore non vrget obligatio confitendi fidem: ergo nulla ſupereſt ratio, propter quam talis actio ſemper damnetur.

Prima ſententia affirmans. — *Probatur 1. ex Hieron.* — *Probatur 2. ex facto Naamani Syri.* — *3. ex facto Iehu.* — *4. Ratione.*

4. Nihilominus contraria ſententia eſt vera, & omnino tenenda, quia re vera prima ſingularis eſt, & in re morali poteſt eſſe pernicioſa. Hæc autem communis eſt Theologorum cum Diuo Thomà dicta quæſtione tertia, articulo ſecundo, vbi Caietan. & alii expoſitores, inter quos diligentius etiam tractat Gregor. de Valentia diſputatione prima, quæſtione tertia, puncto ſecundo, dubio quarto. Tenet etiam Alexander Alenſis, tertia parte, quæſtione 183. membro ſecundo, & D. Antoninus 2. p. titulo 22. capite ſexto, Syluester verbo *fides* quæſtione quinta, & ibi Armilla num. nono, Angel. verbo *infidelitas* numero nono, & Nauar. cap. vndecimo numero vigeſimo tertio, & ſequentibus, Toletus libro quarto ſummæ capite ſecundo, numero ſeptimo, Vaſques prima ſecundæ, diſputatione 182. capite quinto. Et ego multa de hoc puncto dixi in libro nono de legibus, capite decimo ſeptimo, & in opere defenſionis fidei, libro ſexto, capite nono. Eſtque expreſſa ſententia Diui Auguſtini epiſtola

5. Et vera ſententia negatiua. — *Probatur auctoritate.*

V 4 decima

decima nona ad Hieron. vbi ex profeſſo probat Apoſtolos non ſimulaſſe legalia, ſed vero animo illa ſeruaſſe, quia talis fictio pernicioſa eſſet, & ob eandem cauſam in libro de bono coniugali capite 16. dixit ſatius eſſe mori, quàm idolotitis veſci: eſtque hoc conſentaneum Paulo 1. ad Corinth. 10. dicenti. *Non licet vos fieri ſocios dæmoniorum, non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum.* Ex quo loco omnes colligunt nunquam poſſe eſſe licitum exercere ſuperſtitioſas ceremonias gentilium, vel infidelium. Ratio etiam id conuincit.

Prima ratio pro eadem ſententia. 5. Primo ab inconuenienti, quia ſequitur nunc poſſe aliquem catholicum ſeruare ceremonias legis animo ficto, ſi ſubſit cauſa, verbi gratia, ſi filius id faciat, vt patri condeſcendat, ex timore reuerentiali, & fortaſſe ne ſe priuet hæreditate: conſequens eſt falſiſsimum, & abſurdiſsimum, ſequela autem patet, quia tunc habent locum omnia, quæ Adrianus dicit. Vnde etiam ſimili modo poſſet gentilis nunc ad fidem conuerſus in Iaponia ſub Rege infideli incenſum offerre idolis, vel aliquid ſimile facere, vt ſuam fidem Regi occultet, quando ab illo non interrogatur, neq; cogitur: conſequens autem nullo modo permittendum eſt; nam euidenter eſt contra bonos mores, & Chriſtianam ſinceritatem.

2. Ratio. Secundo oſtenditur malitia illius actus ex virtute religionis, cui opponitur, quia intrinſecè continet actus ille ſuperſtitioſum cultum, vel cooperationem ad illud, omnis autem ſuperſtitio intrinſecè mala eſt, vt conſtat. Antecedens patet, quia actus ille eſt impoſitus per ſe primò ad vſum religioſum, & ideò exerceri non poteſt, quin contineat falſam ſignificationem, ac proinde ſuperſtitioſam.

3. Ratio. 6. Vnde arguitur tertio ex virtute fidei, quia ille actus non ſolum eſt occultatio veræ fidei, ſed etiam negatio. Probatur, quia, vt dixi, ſectione prima, qui affirmat ſe eſſe Turcam, vel Mahometanū, &c. negat ſe eſſe Chriſtianum, ſed qui exercet actus falſæ religionis, facto ipſo affirmat ſe eſſe infidelem illius ſpeciei: ergo negat fidem Chriſti. Minor, in qua eſt vis rationis, probatur ex æquiparatione inter verba, & eiuſmodi facta: nam verba ideo non poſſunt vſurpari ad proteſtandam, ſeu confitendam falſam fidem, quia per ſe primò ſunt vſurpata, & impoſita ad talem ſignificationem, quæ ob eam cauſam ab illis eſt moraliter inſeparabilis: ſed ita ſe habent hæ actiones, de quibus tractamus, quia per ſe primò impoſitæ ſunt ad ſignificandum religioſum cultum, neque habent alium moralem vſum: ergo ſicut ille, qui verbo affirmat ſe eſſe idololatram, etiamſi ficto animo, & ad ſe occultandum id affirmet, veram fidem exterius negat, ita etiam, qui illam actionem exercet, facto ipſo affirmat ſe eſſe idololatram: negat igitur veram fidem. Neque ſatis eſt reſpondere, illum non intendere talem actionem, vt ſignificatiuam, exercere, ſed tantùm materialiter, vt medium vtile ad ſuum finem: non, inquam, hoc ſatis facit, quia illa actio ex vſu, & impoſitione primaria inſeparabilem habet ſignificationem illam, imò neque eſt medium vtile ad finem intentum ſe occultandi, niſi quatenus habet ſignificationem: ergo etiamſi operans nolit, facto ipſo vtitur actione illa, tanquam ſigno falſi cultus.

4. Ratio. Ex quo tandem oritur alia ratio fidei, & charitatis obligationem complectens: nam actio illa habet malitiam ſcandali ita coniunctam, vt moraliter ſit ab illa inſeparabilis, eſt ergo per ſe valde nociua fidei, & ideo ſemper eſt mala, licet fortè in indiuiduo poſsint aliquando inconuenientia euitari.

Solutio argumentorū in nu. 1. Ad primum. 7. Neque obſtant contra hanc reſolutionem motiua Adriani. Ad primum enim reſpondemus Apoſtolos nunquam ſimulatè exercuiſſe ceremonias lege prohibitas: nam eo breui tempore, quo poſt Domini Aſcenſionem obſeruarunt legalia, licet illa eſſent mortua, non erant mortifera, & ideo licitum erat ex animo, & vera intentione colendi Deum ea exercere, non ponendo in eis ſpem ſalutis, vt Auguſtinus dixit, quod ſine ſimulatione fieri poterat. Vnde non probatur in hac parte ſententia Hieronymi, quanuis etiam poſsit aſsignari aliqua diuerſa ratio, quia illæ cæremoniæ non erant per ſe intrinſecè malæ, fiebant enim ex vera fide, ſolùmque erant iam prohibitæ ex ſententia Hieronymi quaſi poſitiuo iure, cum permiſsione vtendi illis, quaſi materialiter, & ad tempus, & in caſu neceſsitatis, ſeu ex cauſa iuſta: & ita eſt limitanda illa ſententia, vt ſit aliquo modo probabilis, non eſt tamen ad caſum præſentem extendenda, quanuis etiam, vt dixi, ſimpliciter vera non ſit.

8. Ad ſecundum de facto Eliſei, & Naaman, quidam reſpondent, Eliſei verba fuiſſe tantum permittentis, non verò concedentis, ſeu approbantis factum, quod tamen difficile creditu eſt, tum quia verba illa, *vade in pace*, in rigore plus ſignificant: nam ſine ſecuritate conſcientiæ non poſſet Propheta veram pacem illi promittere, tum etiam, quia ſi Eliſeus iudicaſſet actionem eſſe malam, debuiſſet ſaltem admonere illum, & docere, & quando non poſſet obtinere ab illo, vt à mala, & praua ſimulatione abſtineret, tunc haberet locum permiſsio: non autem ita fecit, ſed ſimpliciter conceſsit. Vnde placet ſententia Abulenſis, eo loco quæſtione vigeſima quinta. Caietani ibidem, Lyrani, & Burgenſis in additione prima, Naaman non poſtulaſſe licentiam ſimulandi adorationem idoli, ſed ſolum ingrediendi templum idoli cum Rege comitando illum, & in ſuo munere miniſtrando, quod erat miniſterium politicæ obſeruantiæ, non ſacræ ceremoniæ, & ideo non erat ſimulatio, neque actio per ſe mala, etiam ſi fortaſſe adſtantes decipi poſſent, exiſtimantes Naaman ſimul cum Rege idolum coluiſſe: ſimilis enim deceptio interdum ex iuſta cauſa permitti poteſt. Ad ſecund. Exponitur Naaman petitio ab Eliſæo de ingrediendo templum idoli.

9. Ad tertium de facto Iehu, reſpondet Diuus Thomas, ſecunda ſecundæ, quæſtione 111. articulo primo, ad ſecundum, non eſſe neceſſarium excuſare Iehu, quia non erat iuſtus, ſed iniquus, quæ fuit ſententia Auguſtini in libro contra mendacium, capite ſecundo, vnde, vt benè aduertit Caietanus, non laudauit Dominus eo loco ſimulationem, ſed zelum illius Regis de occidendis Prophetis Baal; non enim dicit *pro eo, quod bene locutus es, ſed quia ſtudioſe egiſti*, ſæpè enim Scriptura approbat intentionem operantis, quanuis in facto, vel in electione medii aberret. Ad vltimum reſpondetur, verum quidem eſſe materialem ſimulationem poſſe eſſe licitam, ſi debitis circumſtantiis, & in vſu illarum rerum, in quibus locum habere poteſt, exerceatur: neutrum autem in præſenti actione inuenitur: nam in primis in actione, de qua tractamus per ſe loquendo, interuenit ſcandalum, & ſuperſtitioſus cultus, vel cooperatio ad illum, vt declaraui. Et deinde cum illæ actiones per ſe primò ſint impoſitæ ad ſignificandum falſum cultum, non poſſunt moraliter ab illa ſignificatione ſeiungi, & ideo quanuis perſona priuata intentione non intendat ſignificare, ſed ſimulare: nihilominus actio ipſa ſemper falſam ſignificationem continet, ſicut contingit in veſtibus, vt in ſectione ſequenti magis explicabimus. Ad tertium. Locus 4. Regum 10. exponitur. Ad quartū.

SECTIO V.

Vtrum liceat occultare fidem vtendo rebus, aut veſtibus infidelium propriis.

Svpponendum in primis eſt, varias eſſe poſſe huiuſmodi veſtes: quædam enim ſunt, quæ propter communem vſum humanum, neque habent peculiarem ſignificationem, neque ex lege, aut recepta conſuetudine accommodatæ ſeu appropria- Quibus veſtibus infidelium vti liceat ad occultandum fidem.

propriæ ſunt hominibus talis Fidei, vel nationis, ſed illis vti ſolent omnes, qui in tali prouincia verſantur, ſiue ſint incolæ, ſiue aduenæ, ſiue huius, ſiue illius religionis, & de his nulla eſt quæſtio; licitum eſt enim fidelibus vbicunque inter infideles verſantur huiuſmodi veſtibus vti, quia nullo modo hic vſus repugnat, vel Fidei confeſsioni, vel continet negationem, vt per ſe manifeſtum eſt; ſi enim ex illo vſu aliqua reſultat ſignificatio, illa eſt valde indifferens. Vnde etiamſi per legem facta eſſet diſtinctio veſtium inter infideles, & fideles, ſi illa lex non eſſet in viridi obſeruantia, ſed ex conſuetudine promiſcuus eſſet vſus veſtium, idem eſſet dicendum, quia iam locum haberet ratio facta.

2. Secundo contingit eſſe veſtes non quidem ſpecialiter impoſitas ad ſignificandum, ſed tantùm ad corporalem vtilitatem vſurpatas, & nihilominus eſſe ita proprias alicuius nationis infidelis, vt qui eis vtitur infidelis reputetur, vel è contrario poſſunt eſſe ita propriæ Chriſtianorum, vt qui illas dimittit, & aliis vtitur, non Chriſtianus iudicetur. Tertiò poteſt contingere, vt veſtes etiamſi propter corporalem vſum in primis fiant, habeant adiunctam ſpecialem ſignificationem per legem impoſitam ad diſcernendum fidelem ab infideli, vel profeſſores talis religionis, vt eſt, verbi gratia, Romæ pileus pallidi coloris pro Iudæis, & inter Turcas eſſe dicitur faſcia, ſeu tobalia alba in capite, vel inter aliquos Sarracenos veſtis habens depictam lunam, aut effigiem Mahometis, vel idoli inter gentiles. Quartò poſſunt eſſe veſtes non inſtitutæ ad communem vſum, & vtilitatem corporis, ſed præcisè ad aliquem vſum ſacrum, cum ſignificatione illi accommodata, vt inter Hebræos erant, & nunc etiam ſunt, veſtes ſacerdotales.

Dubium. 1. 3. Eſt igitur dubitatio prima, An liceat fideli habitanti, vel peregrinanti in prouincia infidelium vti veſtibus propriis infidelium, ſcilicet, quibus illi

1. Ratio dubitandi. ſoli vtuntur. Ratio dubitandi eſt, quia tunc videtur fidelis profiteri ſe infidelem. Probatur, quia per illa ſigna externa, quantum in ſe eſt, facit vt ab aliis infidelis reputetur, quod & contra honorem Fidei eſſe videtur, & eſſe quædam virtualis negatio Fidei.

2. Vnde arguitur ſecundo, quia illud videtur eſſe quoddam mendacium in materia graui, & pernicioſa. Probatur, quia iuxta doctrinam Diui Thomæ ſecunda ſecundæ, quæſt. 111. articulo primo, mendacium non minùs verbis, quàm rebus committitur, ſed verbis ſe profiteri infidelem eſt graue mendacium; ergo & externis veſtibus ſe ſimilem exhibere.

3. Tertiò, quia aliàs licitum eſſet ad libitum, & ſine vrgente neceſsitate his veſtibus vti, quod nullo modo videtur admittendum. Sequela probatur, quia vel illæ veſtes habent annexam falſam ſignificationem, vel non, ſi habent illam, nunquam licet illis vti, etiam propter neceſsitatem, ſi verò non habent, licebit illis etiam abſque neceſsitate vti.

Vti veſtibus propriis infidelium ex cauſa iuſta non eſt intrinſece malum. 4. Nihilominus dicendum eſt, non eſſe intrinſecè malum homini fideli, & Chriſtiano vti veſtibus propriis infidelium, ſi id faciat ob neceſsitatem, vel ex cauſa iuſta. In hac reſolutione conueniunt omnes authores citandi in dubio ſequenti.

Probatur ex vſu fideliū. Et probatur primò ex vſu omnium fidelium, etiam Deum timentium: nam in multis caſibus ſine vllo ſcrupulo ſimili remedio vtuntur, vel ad ſe occultandum, vel ad ſuas actiones dirigendas. Sic ſolent Chriſtiani duces mittere exploratores inter infideles, eorum veſtibus, vel inſignibus indutos, & in exercitu, vel in claſſe maris ſolent ponere vexilla infidelium, quæ facta non damnantur, imò nec mendacia reputantur, & inter fideles ipſos, laicus induitur aliquando veſtibus Sacerdotis, aut Monachi, & vir habitu fœminæ, vt manus miniſtrorum iuſtitiæ euadat, quod nullum peccatum reputatur: ergo ſignum eſt poſſe ab eiuſmodi vſu ſeparari mendacium; ergo etiam in noſtro caſu fidelis vti poterit habitu proprio infidelis ſine mendacio: ergo abſque negatione Fidei, quia ibi tantùm interuenit occultatio Fide[i]: hæc autem non eſt per ſe mala, neque in tali caſu habet peculiarem malitiam, quia tunc non obligat præceptum confitendi Fidem, vt in principio ſuppoſuimus: ergo non eſt, cur ille vſus ſemper damnetur. Ratio verò à priori Ratio à priori.
eſt, quia huiuſmodi veſtes non ſunt impoſitæ ad ſignificandum, vt diximus: ergo, qui illis vtitur ex vi illarum nihil ſignificat, vel affirmat expreſsè, aut tacitè, ſed illa ſignificatio, quaſi per accidens ſequitur ex diſcurſu videntium, quia ex eo, quod communiter accidit, inferunt eum, qui iis veſtibus induitur, infidelem eſſe; ergo ab vſu talium veſtium ſeparabilis eſt omnis falſa ſignificatio, quantum eſt ex parte vtentis; ergo poteſt talis vſus eſſe licitus.

5. Ex quo facilis eſt reſponſio ad rationes dubitandi, negamus enim ad primam, in illo facto eſſe Ad 1 rationē dubitandi in nu. 3.
profeſsionem falſæ Fidei, quia eiuſmodi veſtes non ſunt inſtitutæ ad profitendam Fidē, neque hoc intendit, qui illis vtitur: quòd verò alij inde concipiant talem hominem eſſe infidelem, accidentariū eſt, & præter intentionem hominis fidelis. Et ſimi- Ad 2.
liter ad ſecundam negatur ibi eſſe mēdacium, quia licet in vſu aliquorum ſignorum poſsit eſſe mendacium, etiam ſi illa ſigna non ſint verba, ſed res, non tamen id accidit ſemper, ſi res non ſint impoſitæ ad ſignificandum, & abſit intentio ſignificandi falſum, vt in præſenti contingit. Propter rationem Ad 3.
verò tertiam addimus neceſſarium eſſe iuſtam cauſam, vt hoc prudenter, & licitè fiat. Ita monent communiter Doctores, & rationem reddunt, quia licet actio hæc non ſit per ſe mala, habet tamen quandam ſpeciem mali, & ideo abſtinendum ab illa eſt, niſi neceſsitas cogat iuxta illud Pauli, *Ab omni ſpecie mali abſtinete vos.* Item eſt optima ratio, quia ſicut non licet intendere deceptionem proximi, ita etiam non licet gratis, & ſine cauſa id facere, ex quo moraliter ſequitur aliorum deceptio. Quod cum in omni materia verum ſit, maximè in præſenti: de qua hactenus: pertinet enim ad Fidei honorem, vt fidelis non facilè, & ſine cauſa ita ſe gerat, vt poſsit infidelis reputari. Vnde fit, vt hic vſus non poſsit eſſe frequens, ſed rarus, quia eiuſmodi neceſsitas, vel occaſio rarò occurrit, & ita videtur quaſi communi vſu Gentium receptum, vt in ſimilibus occaſionibus vti liceat eiuſmodi induſtria, & quaſi ſtratagemate, non verò paſsim, & ſine cauſa.

6. Secunda, & maior dubitatio eſt de veſtibus 2. Dubium.
ſpecialiter impoſitis ad ſignificandos homines infideles, eoſque à fidelibus diſtinguendos. An ſem- 1. Sentent.
per ſit malum illis vti propter quancunque neceſsitatem. Multi enim authores ita cenſent, & damnant huiuſmodi vſum. Caiet. 2. 2. quæſt. 3. art. 2. D. Antoninus 2. part. titulo 12. capite 6. Syluester verbo *fides*, q. 5. nu. 8. verb. *Apoſtaſia* quæſtione 1. & verbo *Infidelitas* quæſt. vltima, & in iiſdem verbis Angelus, Tabiena, Armil. atque etiam Caietanus in ſumma verbo *Habitus*, & Nauar. cap. 11. nu. 27. Philarchus de officio Sacerdotis tomo primo, parte 2. lib. 3. cap. 9. & Toletus lib. 4. ſummæ capite 2. nu. 7. qui fatetur duram eſſe ſententiam, non tamē eſt auſus eam relinquere, quia iudicauit eam eſſe communem. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia geſtatio, ſeu vſus talium veſtium eſt quædam Fidei abnegatio. Probatur, quia ille homo aſſumit proprium ſignum infidelitatis: ergo per illud affirmat ſe eſſe Turcam, Iudæum, vel aliquid ſimile: ſed affirmatio profeſsionis infidelis continet negationem Fidei: vt ſupra diximus: ergo. Et confirmatur. Nam tale ſignum æquiparatur verbo, quia eſt impoſitum

poſitum ad ſignificandum inſtar verbi, ſed verbo id ſignificare eſſet negare fidem: ergo perinde eſt per huiuſmodi ſignum illud indicare. Confirmatur ſecundo, quia aliàs ſi inter Gentiles eſſet vſus veſtium in quibus eſſet depictum idolum ad diſcernendam talem Gentem ab aliis, licitum eſſet viro fideli illic peregrinanti vti tali veſte, quod videtur valde abſurdum.

2. & vera ſentent. Veſtibus etiam infidelitatem ſignificantibus poſſumus ex graui neceſſitate vti ad occultandam fidem.

7. Nihilominus contrariam ſententiam, videlicet ex graui cauſa licitum eſſe bona fide, & intentione his veſtibus vti ad ſe occultandum, docuerunt multi graues authores moderni ſuper dictum articulum 2. D. Thom. quæſtione tertia, præſertim Banhes, & Aragon. Et idem apertè ſequitur Gregorius de Valentia eadem quæſt. puncto 2. §. *Et hoc*, tenet etiam Sanches libro 2. de præceptis Decalogi cap. 4. num. 19. & Azor tomo 1. libro 4. Inſtitutionum moralium cap. 27. quæſt. 4. Et Palacios in 3. diſtinct. 25. quæſt. 4. Rutil. Benzon. in tract. de fuga lib. 1. diſput. 1. quæſt. 4. ad 4. Petrus Ledeſm. 2. tom. ſummæ tract. 1. cap. 4. Ludouic. Lopes. 1. parte inſtruct. capite 41. Manuel Rodrig. 1. tomo ſummæ cap. 119. num. 5.

Ratio à priori.

Ratio à priori eſt, quia huiuſmodi veſtes multum differunt à verbis, nam verba per ſe primò ſunt inſtituta ad ſignificandum, neque habent alium vſum naturæ ſuæ conſentaneum, veſtes autem per ſe primò non ſunt ad ſignificandum, ſed ad alium humanum vſum, à quo vſu non extrahuntur veſtes, de quibus tractamus, ſed illis adiungitur ſignificatio; ergo quanuis verba non poſsint niſi propter ſignificationem vſurpari, nihilominus hæ veſtes poterunt aſſumi propter ſuum vſum primarium, omiſſa, & contempta ſignificatione: ergo erit licitus talis vſus, quia taliter vſurpata non continent mendacium, nec falſam ſignificationem, ac proinde nec fidei negationem, ſed occultationem tantùm cum materiali ſimulatione.

Confirm. 1.

Et confirmatur, quia etiam in verbis, ſi habeant plura ſignificata, licitum eſt vti verbo ambiguo in ſignificatione, quæ ad occultandum ſecretum deſeruit, etiamſi ab audiente in alio ſenſu ſint verba accipienda: ergo multo magis in præſenti licitus eſt vſus talium veſtium in neceſsitate, ſunt enim quaſi ambigua, & æquiuoca ſigna, quæ poſſunt vel ob ſolum vſum primarium, vel propter ſignificationem ſumi. Eſt igitur in poteſtate vtentis vnum ab alio ſeparare, & ſi alter fortaſſe decipiendus ſit.

Confirm. 2.

Denique hoc confirmari poteſt exemplis ſupra adductis, nam veſtis monachalis, verbi gratia, præter vſum communem habet ſuam ſignificationem, & nihilominus in neceſsitate ſine mendacio aſſumitur ab eo, qui monachus non eſt, & in quo talis ſignificatio locum non habet: ergo ſignũ eſt eſſe ſignificationem ab vſu ſeparabilem: idem ergo erit in præſenti.

Vera ſententia amplius explicatur, & limitatur.

8. Atque hæc opinio mihi magis probatur, adhibita moderatione: nam imprimis, quæ in primo puncto diximus, multo magis, & cum maiori rigore in hoc ſeruandum eſt, nimirum, vt hoc non niſi rariſsimè permittatur, & ex cauſa ſatis graui, & neceſſaria: nam præter dicta in primo puncto hoc etiam perſuadet fundamentum contrariæ ſententiæ. Addo etiam cauendum eſſe, ne peculiaris honor idolo, aut falſo Prophetæ per geſtationem talis veſtis deferatur, vt videtur accidere, quando idolum ipſum, vel character Mahometis in veſte depictum defertur, nam id videtur inſtitutum in honorem eius, & ideo vel occultandum eſt, vel alio modo cauendum, ne talis demonſtratio cultus, & honoris deferatur, nam hoc ſemper ſuperſtitioſum eſt. His autem circumſtantiis obſeruatis, rectè procedit fundamentum ſecundæ ſententiæ, & ex illo ſoluta manent argumenta prioris opinionis.

3. Dubium.

9. Atque hinc facilè reſolui poteſt tertium dubium, quod attingit Caietanus dicto artic. 2. nimirum ſi Princeps habens ſubditos fideles, & infideles legem ferat, vt omnes fideles tali veſte vtantur habente figuram, vel aliud ſignum, quo ab infidelibus diſcernantur, & quaſi ſe fideles oſtendant, eaque lex communiter ab omnibus obſeruetur, an liceat, alicui fideli propter neceſsitatem non vti tali veſte, ſed alia, qua ſe occultet.

1. ſentent.

In quo dubio Caiet. tenet nunquam hoc licere, & idem ſentire videtur Tolet. & alii ex citatis in præcedenti dubio pro prima ſententia.

Fundament.

Fundamentum Caietani eſt, quia tunc fideles rogantur de ſua fide virtute talis legis, & ideo non poſſunt illam occultare. Poteſtque hoc fundamentum ita vrgeri, quia, vel illa lex eſt iuſta, videlicet, quia ad finem politicum ſine alicuius iniuria ordinata eſt, vel eſt iniuſta, & tyrannica, quia fortaſſe ad perſequendos fideles lata eſt, ſi ſit iuſta, eo ipſo obſeruanda eſt, ſi autem ſit iniuſta, licet non ſit obſeruanda virtute legis, tamen quia per illam Tyrannus cogere vult ad deſerendam fidem, eo ipſo tenetur fidelis non occultare fidem ſuam: ergo etiam non exuere talem veſtem.

Vera reſolutio.

10. Nihilominus contraria ſententia longè probabilior eſt, quam tenent Palacios, Valentia, & alii ferè citati in ſecunda opinione, ſecundi dubii, & ſequitur apertè ex reſolutione ibi tradita,

Ratio à poſteriori.

nam multo minus eſt non vti veſte propria fidelium, & ad fidem ſignificandam impoſita, quàm vti veſte propria infidelium, & eorum ſectam ſignificante. Nam primum eſt veluti omiſsio, ſecundum autem quaſi commiſsio, item, primum ſolùm eſt non oſtendere fidem: ſecundum autem habet quandam apparentiam oſtentationis infidelitatis: ergo ſi hoc poſterius non eſt ſemper malum, multo minùs primum:

Ratio à priori.

& ratio à priori eſt, quia ibi non interuenit fidei negatio, nec mendacium, cum homo nihil poſitiuè ſignificet, ſed tantùm quaſi taceat carens tali ſigno, neque etiam tunc occultatio fidei mala eſt, quia nihil occurrit, quod ſemper obliget huiuſmodi fideles ad ſemper confitendam fidem per tale ſignum.

Retorquetur fundament. 2. ſententiæ.

Quod poſſumus hoc modo oſtendere, retorquendo fundamentum contrariæ ſententiæ: nam vel illa lex eſt iuſta, vel tyrannica, ſi eſt iuſta non eſt lata in odium fidei, vnde non obligat ad confeſsionem eius. Cum verò ſit lex merè ciuilis, quanuis regulariter obliget, non tamen obligat, vt ſemper, & in omni caſu, etiam cum periculo vitæ obſeruanda ſit: nam leges ciuiles, & merè humanæ non obligant cum tanto rigore, vt certum eſt: ergo non obſtante illa lege poterit fidelis in caſu aliquo huiuſmodi veſtem non deferre. Si verò lex eſt iniuſta, eo ipſo non obligat in ratione legis. Neque etiam conſtituit omnes fideles ſubditos in continuo neceſsitatis articulo ſemper, & pro ſemper confitendi fidem per tale ſignum. Primò quidem, quia per illam legem non propriè interrogantur de ſua fide, quia non ad hunc finem lata eſt lex. Neque Rex humanus habebat poteſtatem ad ferendam legem propter illum finem, ſed tantum propter politicum ordinem, & præterea quanuis intentio Principis ferentis illam legem, eſſet cogere fideles ad ſe manifeſtandum, non eſſet illa ſufficiens interrogatio inducens obligationem ad confitendam illo modo fidem, quia nullus interrogaretur, & generalis illa excitatio, ſeu prouocatio ad ſe prodendum non ſufficit ad illam obligationem inducendam, vt ſupra dixi, quia reuera occultare ſe in illo articulo neque eſt contra fidei honorem, neque moraliter, ac per ſe loquendo ſcandalum generat, qui ſe occultat, & ita reſponſum eſt ad fundamentum contrariæ ſententiæ.

4. Dubium. 1. ſententia.

11. Quarto, & vltimò mouetur dubium de veſtibus per ſe primò deputatis ad ſuperſtitioſum cultum alicuius falſæ ſectæ, quæ non habent communem, & corporalem vſum, ſed ſacrum, vel quaſi ſacrum in tali ſecta, an liceat Chriſtiano fideli illis vti per materialem ſimulationem ad ſe occultandum.

dum. Aliqui enim ex citatis authoribus præſertim Azor, & Sanches numero 10. idem de his veſtibus, quod de aliis opinantur videlicet in neceſsitate licitum eſſe talium veſtium vſum. Fundamentum eſt, quia quantumuis veſtes per homines deputentur ad certum vſum etiam ſacrum, & ad ſignificationem, quæ illum comitatur, ſemper retinent aptitudinem, quam de ſe habent ad communem vſum tegendi, ac defendendi corpus, & ideo licitum eſt homini vti quacunque veſte propter hunc vſum quaſi intrinſecum, & naturalem, contempta quacunque alia hominum inſtitutione, & permittendo aliorum deceptionem, etiamſi inde ſequatur.

Verior reſolutio.

12. Contrariam ſententiam à fortiori tenent Caiet. Syluester, Tolet. & alij allegati in ſecundo dubio, opinione prima. Tenet etiam Aragon. dicto articulo ſecundo, Ludouic. Lop. in ſuis Inſtit. moral. 1. part. cap. 41. & Benſonius in tractatu de fuga lib. 1. diſt. 1. quæſt. 4. ad 4. Fundamentum eſt, quia vſus vniuſcuiuſque rei moraliter iudicandus eſt ex primario fine propter quem inſtituitur, & ideo qui tali veſte vtitur, moraliter exercet ſuperſtitioſum cultum. Et declaratur primò, nam ponere incenſum, verbi gratia, in igne, de ſe indifferens actio eſt, quæ poteſt etiam fieri propter corporalem vſum, tamen quando fit tali modo inſtituto ad cultum religionis, inſeparabilem habet illam ſignificationem moraliter loquendo, & ideo non poteſt ſimulatè fieri ad fidem occultandam, vt ſupra dictum eſt: ergo idem eſt, proportione ſeruata, de vſu talium veſtium ſacrarum, ſeu potius ſacrilegarum.

Explicatur amplius vera ſententia.

13. Inter has ſententias, hæc poſterior non ſolum ſecurior, ſed etiam probabilior mihi videtur, ſi rectè explicetur. Dico autem eſſe ſecuriorem, quia ad minimum talis vſus habet regulariter adiunctum ſcandalum, & ideo ſaltem ad vitandum illud tenentur fideles ab huiuſmodi abſtinere vſu. Probabiliorem autem cenſeo tum propter rationem factam, tum etiam, quia res huiuſmodi ferè æquiparantur verbis in ſignificatione ſua, quia primariò ſunt ad talem ſignificationem impoſitæ, & actionibus ſacris etiam ſunt ſimiles, quatenus ad cultum per ſe primò ordinantur, & ideo ſicut non licet actiones falſi cultus exercere, nec verba ſignificantia negationem fidei proferre, ita neque vſus talium veſtium permittendus eſt, dixi autem *regulariter loquendo*, quia hoc maximè procedit quando in ipſo ſeruatur modus religioſus; vel ſuperſtitioſus, propter quem veſtis eſt inſtituta, nam ſi quis vteretur tali veſte modo prophano, & vulgari, tunc magis videretur contemnere ſuperſtitioſum vſum veſtis, eiuſque inſtitutionem, quàm illam imitari, & tunc poſſet eſſe licitus talis vſus, quia etiam ſcandalum, & falſa ſignificatio ceſſaret.

SECTIO VI.

Vtrum propter peccatum contra ſolam externam confeſſionem fidei, aliqua pæna ipſo iure incurratur?

Peccatum contra confeſsionem fidei poteſt Eccleſia punire.

DIximus de obligatione confitendi Fidem, & de modis, quibus contra illam peccatur, ſupereſt ad complementum huius materiæ, vt de pœna, quæ huic culpæ correſpondere poteſt: breuiter dicamus. Eſt autem ſermo de Eccleſiaſticis pœnis, nam de pœna, quæ correſpondet in foro Dei non opus eſt agere, nihil enim peculiare in hoc peccato reuelatum eſt, præter eã, quæ cæteris ſunt communia; ſupponimus autem poſſe Eccleſiam hæc peccata punire, etiam pœnâ ipſo iure lata quia ſunt peccata externa, & ſenſibilia, quæ ſubiacent foro Eccleſiæ, etiamſi per talia peccata fides interna non negetur, ſic enim conſueuit Eccleſia punire Magos, & ariolos, lamias & ſimiles, qui dæmones colunt, vel pacta cum illis habent, etiamſi hæretici propriè non ſint, vt videre licet in Directorio Inquiſitorum part. 2. quæſt. 43. & ſequentibus, & Simanc. in Catholicis inſtitutionibus titulo 32. & 37. & Caſtro lib. 1. de iuſta hæreticorum punitione cap. 22. & ſequentibus; cum ergo de poteſtate conſtet, de facto dubium eſt, an talis pœna ſit lata.

2. Deinde aduerto ex dictis, duobus modis peccati poſſe contra confeſsionem fidei, ſcilicet omittendo illam tempore debito, vel committendò contrariam negationem. De primo defectu nihil in antiquis Canonibus inuenio, nec ſub cenſurà cautum, nec punitum: ſolum ergo quoad hoc membrum animaduerti poteſt lex lata à Concilio Tridentino ſeſsione 24. capite duodecimo, de reformatione, vbi Clericus promotus ad beneficium habens annexam curam animarum, vel ad Canonicatum, aut dignitatem in Eccleſiis Cathedralibus, ſi intra duos menſes à die promotionis ſuæ non fecerit profeſsionem fidei modo ibi præſcripto, priuatur fructibus ſui beneficii, donec illam faciat. Verba Concilii ſunt, *Non faciant fructus ſuos*, quæ verba inducunt pœnam ipſo facto, & obligant in conſcientia ante omnem punitionem ad non retinendos fructus, tanquam non ſuos, & in ſeſsione 25. c. 2. de reformatione, præceptum ponitur Prælatis, vt in prima ſynodo poſt ſuam promotionem, profeſsionem fidei faciant, quam ſi omiſerint, additur, vt comprouinciales Epiſcopi Pontificem moneant, & interim à talis Prælati cõmunione abſtineant, quod eſt veluti quædam cenſura: Ac denique Pius Quintus in quodam motu proprio, qui incipit *In ſacroſancta*, excommunicationem ipſo facto tulit, non tàm contra promotos, quàm contra promouentes alios ad beneficia abſque fidei profeſsione, ſed ille non videtur vſu receptus, de quo legi poteſt Sanches lib. 2. in Decalog. cap. 5. Et hæc de prima culpa.

Quæ pœna ſit impoſita Clerico promoto ad beneficium, ſi fidei profeſsionem omittat.

3. In præſenti verò præcipuè agimus de peccato commiſsionis per externam fidei negationẽ, quod ſemper fuit ab Eccleſia grauiſsimè punitum, vt conſtat ex Concilio Ancyrano per plures Canones, & ex Concilio Eliberitan. 1. & 2. vbi etiam in articulo mortis iſti communione priuabantur, qui rigor poſtea temperatus fuit, vt conſtat ex Syricio Papa in epiſtola ad Thimerium Tarraconenſem Epiſcopum cap. 3. vbi non latam, ſed ferendam excommunicationẽ illis verbis ſignificat, *quos à Chriſti corpore, & ſanguine abſcindi iubemus*. Et addit, *quandiu viuunt agant pœnitentiam, ſi tamen reſipiſcunt, eis eſt in vltimo fine reconciliationis gratia tribuenda*. Hinc ergo ſupereſt nobis quæſtio, an ſic lapſi exterius, ſine interna infidelitate, ipſo facto excommunicationis pœnam, vel alias apoſtatis impoſitas incurrunt.

An negantes fidem in ſolo actu externo pœnas hæreticorum incurrant.

Nam partem affirmantem docuit Caietanus 2. 2. quæſt. 12. art. 1. & quæſt. 94. artic. 2. primò propter multa iura, quæ abſolutè ſic puniunt Apoſtatas præſertim cap. *contra Chriſtianos* de hæreticis in 6. & alia multa in Decret. 26. quæſt. 7. & ex Gregorio 11. lex peculiaris refertur in Directorio Inquiſitorum 2. parte quæſtione 45. Secundo, quia Eccleſia non

Affirmat Caiet. eius 1. Fundam.

punit actus internos, ſed externos: hoc autem deli- 2.
ctum exteriùs factum eiuſdem rationis eſt, ſiue fiat cum interna infidelitate, ſiue abſque illa. Vnde multa ſimilia delicta, vt Magiæ, & ſimilia puniuntur ab Eccleſia, etiamſi abſque interna infidelitate fiant, vt ſpecialiter declarauit Ioann. 22. in decretali reuela-
ta in dicto Directorio 431. Tertiò, quia de facto iſti 3.
abſoluuntur, & Eccleſiæ reconciliantur, & aliis pœnis afficiuntur: ergo ſignum eſt incurriſſe cẽſuras, & pœnas. Quarto argumẽtatur Caiet. quia qui fura-
tur incurrit pœnas contra fures latas, ſiue ex metu, 4.
ſiue ex alio motiuo furetur: ergo ſimiliter in pſenti.

Reſolutio quæſtionis negatiua.

4. Nihilominus dicendum eſt, eos, qui vel tormentorũ metu, vel propter cupiditatẽ temporaliũ bono-

bonorum aut honorum exteriùs tantùm, & ficto animo fidem negant, & actiones confeſsioni fidei contrarias exercent, non incurrere pœnas, ſeu cenſuras latas ſimpliciter contra hæreticos, vel Apoſtatas. Hæc eſt communior ſententia, quàm docet Syluester verbo *Apoſtaſia* 1. quæſt. 1. & verbo *hæreſis* quæſtione 5. 6. & 9. Angel. verbo *Apoſtata* quæſt. 9. & Tabien. verbo *Hæreticus* num. 2. & verbo *Apoſtaſia* num. 3. Nauar. cap. 110. numero 27. numero 56. D. Antoninus 2. part. titulo 18. capite 5. & 6. Tolet. libro 4 Sum. capite 4. numero 6. Azor. tom. 1. lib. 8. inſtitut. mor. cap. 9. q. 9. 10. & 11. & cap. 21. q. 5. & 6. & plures alios in ſimili quæſtione de externo idololatra, retuli in tom. 1. de religione libro 2. de ſuperſtitione capite 6. in fine. Ratio eſt, quia lex pœnalis eſt ſtricti iuris, & reſtringenda ad delictum perfectum, & conſummatum, quatenus per verba legis ſignificatur: quod principium ex materia de cenſuris, & ex materia de legibus, tanquam certum ſupponitur. At verò leges, ſeu Canones ſimpliciter puniunt hæreticos, & apoſtatas, ſub quibus nominibus iſti ſic lapſi in confeſsione fidei, non comprehenduntur. Nam in primis non ſunt ſimpliciter hæretici, vt patet, quia fidem retinent, nec etiam ſunt ſimpliciter apoſtatæ, vt rectè docuit Alenſ. 2. part. quæſt. 163. membro 2. & innuit Diuus Thom. 1. 2. quæſt. 12. art. 1. ad ſecundum, & probatur, quia iſti ſimpliciter & verè non recedunt à fide, & religione Chriſtiana, ſed tantùm fictè, & ideò ſimpliciter non committunt apoſtaſiam veram, quæ eſt apoſtaſia perfidiæ: ſed tantum, fictam, & ſimulatam: non ergo incurrunt pœnas latas ſimpliciter contra hæreticos, vel apoſtatas.

Ratio pro reſolut.

Corollar. 2. ex proxima reſolutione.

5. Ex quo infertur primò, huiuſmodi homines propter tale crimen nullam cenſuram ipſo facto incurrere. Probatur, quia non inuenitur ſpecialiter contra illos lata. Secundò infertur tale crimen non eſſe reſeruatum Papæ, nec iuri communi: probatur; quia ſecundùm commune ius nullum peccatum eſt reſeruatum Papæ, quod cenſuram annexam non habeat, niſi fiat particularis exceptio, quæ in hoc caſu non inuenitur. Ex dictis colligitur facilis reſponſio ad fundamenta Caietani: nam ad primum iam declarata ſunt illa iura. Ad ſecundum verò reſpondetur Eccleſiam non punire actum internum ſeparatum ab externo, punire tamen externum, vt procedit ab interno, & eius malitiam induit, & ideo per dictas leges non punit hunc externum actum, quia non procedit ab infidelitate, quàm præcipuè per illas leges punire intẽdit. Quod ſecùs eſt in aliis, quæ feruntur contra Magos, verbi gratia, vel Ariolos. Ad tertium verò reſpondetur illam abſolutionem dari ad cautelam propter præſumptionem, & peccatum illud propter ſuam malitiam etiam puniri ab homine; aliter verò quàm propria hæreſis, vel apoſtaſia, quando in foro externo ſufficienter fidelis animus præſumitur. Ad quartum negatur ſimilitudo: nam furtum in ſua malitia non pendet ab interna intentione, eo modo quæ hæreſis, vel apoſtaſia. Nam furtum eſt peccatum in ſua ſpecie perfectum: quantumuis ex metu fiat, non autem hæreſis, aut apoſtaſia, ſi deeſt falſa exiſtimatio.

Ad fundam. Caiet in n. 3.

DISPVTATIO XV.

De peccatis fidelium contra internum præceptum fidei.

IN præcedente diſputatione, propter materiæ breuitatem, & commoditatem, ſimul dixi de præcepto exterioris confeſsionis fidei, & de peccatis, quibus violatur: in prioribus autem diſputationibus, quanuis præcepta de interna fide explicuerim, tamen tractatum de peccatis contrariis, quia longam diſputationem poſtulant, in hunc locum reſeruaui. Peccatum autem cõtra fidem internam duplex in genere diſtingui poteſt. Vnum eſt ita repugnans ipſi fidei, vt illam excludat, quod generali nomine infidelitas appellatur. Aliud eſt quod fidem non excludit, & huiuſmodi vocamus peccatum, quod in homine fideli eſſe poteſt non ſolum diuiſè (vt ſic dicam) ſed etiam compoſitè: nam primum peccatum infidelitatis, etiam ab homine fideli committi poteſt, ſic enim contingit fidelem hominem in hæreſim labi: non tamen retinendo fidem, & ideo dicimus fidelem poſſe infidelitatem committere, non in ſenſu compoſito (vt aiunt) ſed in diuiſo: nam qui erat fidelis poteſt infidelis fieri, amittit tamen fidem. Nunc autem peccata fidelium vocamus ea, quæ ſine amiſsione fidei, ac proinde in ſenſu compoſito in homine fideli eſſe poſſunt. Et de iis in præſenti diſputatione tractamus, quia materia breuis eſt, vt poſtea latiſsimam materiam de infidelitate diſputemus. Deniq; iuxta duas obligationes præcepti fidei ſupra declaratas, affirmatiuam ſcilicet, & negatiuam, dupliciter poteſt fidelis contra præceptum fidei peccare, ſcilicet omittendo, & committendo, quæ duo genera peccatorum breuiter explicabimus.

Quotuplex peccatum contra fidem internam committi poſsit.

SECTIO I.

Quibus modis contra internum fidei præceptum per omiſsionem peccetur, & ſpecialiter de ignorantia.

EX præcepto Fidei affirmatiuo duplex oritur obligatio, vt ſupra etiam dixi; vna eſt ad exercendum debito tempore actum Fidei. Alia eſt ad ſciendam materiam Fidei, vt poſsit ſuo tempore actus Fidei circa illam exerceri, & contrarius actus vitari. Primò ergo dicendum eſt, interdum peccari grauiter contra Fidei obligationem omittendo interiorem actum Fidei quoad exercitium eius, de hac aſſertione ſeu de hoc genere peccati vix aliquid in doctoribus inuenitur, fortaſſe, quia hoc peccatum nimis occultum eſt, tam ratione actus interni, cui opponitur, quàm ratione temporis, pro quo præceptum Fidei obligat ad exercitiũ actus, quod difficilè deſignatur, vt ſupra etiam dixi diſp. 13. ſectione 5. nu. 6. vel etiam quia hoc peccatum rarò committitur, ita vt ſit ſpeciale cõtra hoc præceptũ, quia obligatio exercendi actum Fidei frequentiùs oritur ex aliis virtutibus, religionis, pœnitentiæ, aut ſimilium. Vnde etiam fortaſsè factum eſt, vt hoc peccatum non habeat ſpeciale nomen impoſitum, quia re vera non eſt ignorantia, de qua communiter loquuntur Doctores, nec eſt ſimpliciter carentia Fidei, ſed ſolum quidam non vſus eius pro certo temporis articulo.

1. Aſſertio. Graue peccatum interdum cõmittitur omittẽdo internum fidei actum.

2. Sed nihilominus negari non poteſt, quin hoc ſit ſpeciale peccatum omiſsionis contrarium Fidei, & ex genere ſuo mortale. Probatur, quia certum eſt, præceptum Fidei obligare ad exercitium ſui actus, vt ſupra viſum eſt. Certum eſt etiam poſſe hominem voluntariè non exercere talem actum tempore debito, quia hoc ex libertate hominis pendet; ergo tunc illa omiſsio erit ſpeciale peccatum contra virtutem Fidei, quia eſt tranſgreſsio ſpecialis præcepti eius, & priuatio moralis honeſti actus tunc debiti. Quia verò hoc peccatum merè internum eſt, non habet peculiarem pœnam impoſitam, quia de hoc defectu conſtare Eccleſiæ non poteſt, niſi quando ſimul peccatur in confeſsione Fidei, & tunc non habet aliam pœnam, niſi quæ pro peccato commiſſo circa confeſsionẽ Fidei impoſita eſt. Vnde circa hoc peccati genus nihil aliud notandum occurrit. Nam ad cognoſcendum illud vel multiplicatio-

Hoc peccatum omiſsionis fidei eſt ſpeciale, & mortale ex genere.

Peccato omiſsionis fidei nulla pœna eſt impoſita.

plicationem eius ſolum ſunt conſideranda, quæ de tempore huius obligationis ſuperius diximus ſect. 5. citata.

2. Aſſertio. Peccatum graue eſt ignorare articulos fidei, quos ex præcepto ſcire tenemur.

3. Secundò dicendum eſt etiam peccari grauiter ignorando articulos fidei, quos ex præcepto ſcire tenemur, idque intelligendum eſt de tota materia, quæ ſub præceptum fidei cadit. Hæc eſt aſſertio communis Doctorum, & certa. Ita Syluelter verbo *ſcientia*, numero vnico, Angelus & Tabien. ibidem, Nauar. capite 11. num. 22. Medin. libro ſecundo ſumm. capite 7. & Tolet. libro quarto, ſummæ capite 2. numero 10. & alij. Probatur, quia contra omne præceptum affirmatiuum peccatur voluntariè omittendo actum eius, ſed præceptum fidei affirmatiuum verè obligat ad ſciendam materiam fidei, cui ſcientiæ per modum omiſsionis opponitur ignorantia, quam vocant negationis, ſeu priuationis, de qua nunc loquimur: ergo talis ignorantia eſt ſpeciale peccatum omiſsionis contra præceptum fidei. Vnde etiam conſtat hoc peccatum eſſe mortale ex genere ſuo, vt omnes etiam docent. Et ratio eſt, quia præceptum eſt grauiſsimum, & de re valde neceſſaria ad ſalutem: grauitas autem peccati ex grauitate materiæ, & præcepti iudicanda eſt.

Quando poſſit eſſe ſolū veniale.

Dico autem *ex genere ſuo*, quia intra ſuam ſpeciem eſt mortale, in indiuiduo autem poteſt eſſe veniale, vel ex leui negligentia, ſeu imperfecta deliberatione, iuxta ea, quæ paulo poſt dicam, vel ex leuitate materiæ, iuxta ſupra dicta diſputatione 13. Nam ignorare, verbigratia, ſubſtantiam myſteriorum ſymboli, vel aliquid ex præcipuis illorum, materia grauis eſt: neſcire autem ipſum ſymbolum memoriter, vel ordinem articuli, vel orationem dominicam, vel etiam vnum articulum minoris momenti, vt deſcenſum ad inferos, non eſt graue peccatum, quia illa materia communiter grauis non cenſetur: ſicut etiam neſcire ſigno crucis vti ad ſe ſignandum more Eccleſiæ conſueto aliquaiis certè culpa eſt, non tamen grauis, vt quidam nimis rigoroſe cenſent: erit ergo ad ſummum peccatum veniale, vt benè Sanches cum aliis dixit dicto libro ſecundo, cap. 3. num. 14. & iuxta hæc de aliis iudicandum.

Ignorantia articulorum Fidei, quomodo ſit ſpeciale peccatum.

4. Duo vero ſuperſunt explicanda circa hanc poſteriorem aſſertionem. Primum eſt quomodo poſsit hæc ignorantia eſſe ſpeciale peccatum. Et ratio dubitandi eſt primò, quia ignorantia non eſt omiſsio actus, ſed habitus carentia, peccatum autem omiſsionis eſſe debet in omiſsione actus: nam ſicut habitus non poteſt eſſe peccatum commiſſionis (quia de non habendo habitu nullum eſt præceptum) ita nec carentia habitus poteſt eſſe peccatum omiſsionis, ideoque peccatum definitur per actum, & D. Thom. addidit ſub actu comprehendi carentiā actus. Secundo quia aliàs ſequeretur eum, qui aliquo tempore ignorat res fidei, continuò toto illo tempore peccare, quia continuò ignorat. Conſequens eſt apertè falſum: ergo. Tertio, quia videtur ſequi eum, qui ignorat particulares articulos fidei plura peccata committere, quia habet particulares ignorantias: priuationes enim iuxta poſitiuas formas multiplicantur, ſed ille particulares veritates ignorat: ergo particulares ignorantias habet: ergo plura peccata committit. Quarto, quia ſi ignorantia eſt peccatum, erit in intellectu, vnde ſi ſit in materia fidei, erit quidem eius carentia: ergo erit quædam infidelitas, ſed nulla infidelitas poteſt eſſe ſimul cum fide: ergo nec tale peccatum poteſt eſſe in homine fideli.

An ignorantia ſecundū ſe ſit peccatum.

5. Hæ obiectiones proponuntur, vt per occaſionem earum nonnulla, quæ ad hoc peccatum pertinent explicemus. In prima petitur generalis quæſtio, An ignorantia ſecundùm ſe ſit peccatum, vel tantùm propter antecedentem negligentiam, ipſa verò ignorantia potius ſit effectus peccati. Quam dubitationem tractant Theologi prima ſecundæ, quæſtione 76. articulo 2. & in 2. ſentent. diſt. 22. vbi Durand. quæſtione 2. docet peccatum ignorantiæ conſiſtere in ſola negligentia, & fauet non parum D. Thom. dicto articulo ſecundo, vbi etiam Conrad. & Caietanus. Et latè defendit hanc ſententiam Vaſquez, ibi diſputatione 118. capite 2. & Cordub. in quæſtionario libro 2. quæſt. 6. Præcipua ratio eſt ſupra tacta, quod ignorantia eſt priuatio habitus. Alij nihilominus docent ignorantiam ſecundùm ſe eſſe peccatum, quod videtur eſſe communis Doctorum, quos dicti authores latè referūt, & poteſt ſuaderi, quia peccatū ignorantiæ eſt in intellectu, negligentia autem non eſt in intellectu, ſed in voluntate. Tamen, vt exiſtimo, hæc controuerſia facilè componi poteſt, ſi in verbo *ignorantia* non ſit æquiuocatio. Aduertendum eſt ergo ex Diuo Thoma in illo articulo ſecundo ad tertium, quod ſicut peccatum commiſsionis non eſt tantùm in actu voluntatis, ſed etiam in actu exteriori volito, & prohibito: ita omiſsionis peccatum, quod extra voluntatem conſummatur, non eſt tantùm in voluntate, ſed etiam in carentia actus præcepti, & ideo tale peccatum, vt eſt externum, id eſt extra voluntatem, in ea potentia eſt ſubiectiuè, ad quam pertinet actus præceptus, licet cauſaliter ſit in voluntate, vt de ignorantia expreſſè dixit D. Thom. in 2. diſt. 22. quæſt. 2. art. 1. ad primum. Quamuis ergo formale peccatum ignorantiæ ſit in voluntate ignorandi, externa autem omiſsio, quæ eſt proprium peccatum ignorantiæ in alia potentia eſſe debet: Et hinc rectè concluditur ignorantiam eſſe in intellectu tanquam in ſubiecto, & hoc rectè docet poſterior ſententia. (In quo ſubiecto ſit peccatum ignorantiæ.) Addendum verò vlteriùs eſt, hoc peccatum formaliter non conſiſtere in carentia habitualis ſcientiæ; nam vt rectè dixit Diuus Thomas in 2. vbi ſupra ad ſecundum, & tertium, hoc peccatum actuale eſt, & ideo debet conſiſtere in priuatione actus, non in carentia habitus. Præterea ſupra diximus diſp. 13. ſect. 5. num. 9. præceptum ſciendi res fidei non dari de habituali ſcientia, ſeu memoria, ſed de actibus, quibus illa acquiritur, peccatum autem omiſsionis conſiſtit in carentia eius, quod præceptum eſt: ergo hæc omiſsio, quæ eſt ignorantia in carentia actus conſiſtit, in hoc ergo rectè dixit prior ſententia. Ex his verò tandem concluditur, hoc peccatum formaliter eſſe ignorantiam quandam actualem, quæ vocari ſolet inſcitia, quia eſt carentia illorum actuum intellectus, qui ad ſcientiam, ſeu cognitionem fidei neceſſarij ſunt. (In qua carētia formaliter conſiſtat hæc ignorantia.) Et hoc modo dixit D. Thomas in prima ſecundæ, dicto articulo ſecundo, ad tertium, ignorantiam, quæ eſt peccatum, conſiſtere in negligentia, vel inſcitia. Ex quibus duobus hoc ſecundum mihi magis placet, quia ignorantia pertinet propriè ad intellectum, negligentia enim, vt dixi, magis videtur ſpectare ad voluntatem, vel ad aliquas actiones corporis neceſſarias ad conſiderationem mentis, quarum omiſsio tunc nomen negligentiæ meretur, quando voluntaria eſt.

An ſemper is peccet qui ſua culpa ignorat, quod ſcire tenetur.

6. In ſecunda obiectione petitur, an ſemper peccet is, qui culpabiliter ignorat. Ad quod reſpondet D. Thom. quæſtione tertia, de malo, articulo primo, ad duodecimum, non ſemper peccare, quod eſt euidens. Primo, quia non ſemper talis homo cogitat, nec aduertit ſe ignorare; ſine aduertentia autem non eſt peccatum, vtique actuale. Deinde licet pro aliquo tempore aduertat, non ſemper pro eodem tempore tenetur occupari in addiſcenda fide, quia præceptum diſcendi, quod affirmatiuum eſt, non obligat ſemper, & pro ſemper, ſed temporibus opportunis; ac denique fieri poteſt, vt occurrat tempus, & cogitatio obligationis, & deſit Doctor, & tunc etiam homo non peccabit propter impotentiam diſcendi. Si tamē hæc tria occurrant, & ni-

& nihilominus homo ſit negligens, tunc actu peccabit, & quoties id omiſerit, toties peccata multiplicabit, ſi inter vnum, & aliud peccatum moralis interruptio interceſſerit, ſicut dicere ſolent Theologi de peccato non reſtituendi, ſeu de retentione rei alienæ, & ſimilibus.

Vtrum peccatum ignorantiæ rerũ fidei multiplicetur ad multiplicationem materiæ.

7. In tertia obiectione petitur, an hæc peccata multiplicentur ex parte materiæ, quia multa ſunt, quæ ignorantur. Ad quod breuiter reſpondeo, ſi hoc peccatum conſideretur præcisè, vt eſt contra præceptum fidei, non multiplicari, ex hoc capite: quia præceptum eſt vnum, & tota illa materia per modum vnius præcipitur, & ideo omiſsio etiam eſt vna, quæ poteſt eſſe grauior, vel minus grauis iuxta extenſionem materiæ. Eſt optimum exemplum in præcepto recitandi ſeptem horas canonicas: nam omiſsio illarum vnum eſt peccatum, iuxta communem ſententiam, propter rationẽ dictam: ita ergo eſt in præſenti. Dixi autem *vt præciſe eſt contra præceptum fidei*: nam ſi per ordinem ad alias virtutes ignorantia huius, vel illius rei ſit peccatum, ſic iuxta diuerſitatem virtutum poterunt multiplicari peccata, quia tunc etiam præcepta multiplicantur, vt ex præcepto caſtitatis tenetur quis ſcire, fornicationem eſſe malam: ex præcepto verò iuſtitiæ, furtum eſſe malum, & ſic de cæteris.

Quomodo ignorantia fidei diſtinguatur à peccato infidelitatis.

8. In quarta obiectione poſtulatur, quomodo differt hoc peccatum, à peccato infidelitatis, poteſt enim aliquis cogitare, diſtingui tanquam omiſsionem à commiſsione, quia hoc peccatum conſiſtit in ignorantia negationis, vt diximus, infidelitas autem videtur conſiſtere in ignorantia prauæ diſpoſitionis, ſeu erroris. Sed non eſt adæquata diſtinctio, quia poteſt dari infidelitas, quæ ſit etiam omiſſio, vnde diſtingui poſſunt tanquam omiſsio partialis, & totalis. Sed contra hoc procedit obiectio facta, quia tunc hæc omiſsio eſſet quædam infidelitas ſaltem partialis. Vnde dicendum videtur diſtingui hæc duo, quia infidelitas directè, & formaliter opponitur ipſi fidei: vnde priuat honeſtate credendi, & pia affectione ad fidem certam, & infallibilem: hæc verò ignorantia de qua loquimur non opponitur directè fidei, ſed cuidam præparationi ad fidem (vt ſic dicam) ſcilicet ſcientiæ ſeu apprehenſioni materiæ, quæ neceſſaria eſt ad vſum fidei, & ideo formaliter non excludit piam affectionem ad fidem, vt talis eſt, neque etiam tollit certitudinem, ac firmitatem circa ea, quæ ſciuntur, & creduntur, & ideò talis ignorantia nulla infidelitas eſt.

An ignorantia myſteriorum fidei poſsit eſſe in homine fideli inuincibilis.

1. ſentent. negat.

9. Secundo explicandum eſt, an hæc ignorantia in homine fideli poſsit eſſe inuincibilis, & à culpa excuſari. Aliqui Theologi ſentiunt, nunquam poſſe hanc ignorantiam excuſari à peccato: D. Bonauent. in 3. diſtinct. 25. articulo primo, quæſtione tertia, Gabr. articulo ſecundo, poſt quintam concluſionem, & Durand. quæſtione prima: idemque ſentiunt Syluester, & Angel. verbo *ignorantia*, & tenuit etiam Gloſſ. in capite primo de Summa Trinitate

Probatur 1. in ſexto, verbo *ignorantia*. Fundamentum eſt, quia
vnuſquiſque tenetur ſcire ea, quæ ad ſuum ſtatum
pertinent, nec in illis cadere poteſt ignorantia in-
uincibilis, ſed hæc ſcientia rerum fidei, de qua tra-
ctamus pertinet ad ſtatum Chriſtianum, quem
nullus fidelis ignorare poteſt: ergo neque etiam po-
teſt excuſari de ignorantia illarum rerum, quæ ad
2. hunc ſtatum generaliter pertinent. Secundo quia
ſi homo faciat, quod in ſe eſt, Deus illuminabit il-
lum, vel prouidebit modum, quo ignorantiam de-
pellat. Propter quam rationem aliqui exiſtimant,
etiam in infidelibus non poſſe hanc ignorantiam
eſſe inuincibilem; ergo multo minus eſſe poterit in
3. fidelibus. Tertiò quia articuli fidei ſolemni ritu ce-
lebrantur ab Eccleſia, & feruntur in ore omnium:
quomodo ergo poſſunt ab aliquo fideli inuincibiliter ignorari? Propter quam rationem videtur in hanc ſententiam inclinaſſe D. Thom. 1. ad Corinth. 11. lect. 4.

Reſolutio quæſtionis affirmatiua.

10. Nihilominus dicendum eſt hanc ignorantiam aliquando eſſe poſſe inculpabilem. Ita ſentiunt communiter moderni ſcriptores, Nauar. capite vndecimo, numero 22. Vaſquez, Azor, & alij, quos refert, & ſequitur Sanches libro ſecundo, capite tertio, nu. 20. Ratio eſt, quia ignorantia non eſt culpa, niſi ſit voluntaria, hæc autem etiam in homine fideli poteſt eſſe multis modis inuoluntaria circa vnum vel alterum fidei articulum, vel etiam
circa plures. Primò quia ipſamet obligatio ſcien- Probatur 1.
di tales articulos poteſt ignorari, fieri enim poteſt,
vt multi fideles nunquam fuerint de hac obligatio-
ne edocti, neque in eorum mentem talis cognitio
aſcenderit, quod eſt optimum ſignum ignorantiæ
inuincibilis, ignorata verò obligatione ſciendi,
conſequenter excuſatur à culpa negligentia diſcen-
di, & conſequenter etiam ignorantia. Secundò 2.
fieri poteſt, vt aliquis ſciens obligationem carue-
rit doctore, etiamſi illum diligenter quæſiuerit,
de qua diligentia, quanta eſſe debeat, prudenti ar-
bitrio relinquendum eſt, & fieri optimè poteſt, vt
talis homo iudicet prudenter ſe feciſſe. quod mo-
raliter poterat. Tertiò ſæpè contingit, vt licet ali- 3.
quis habeat Doctorem, propter incapacitatem non addiſcat, neq; percipiat ea, quæ traduntur; quam excuſationem aliqui admittere recuſant, quia cum fides ſit neceſſaria, vt medium, non videtur admittenda incapacitas eius in aliquo homine adulto. Dico tamen in multis eſſe poſſe ſufficientem & maximam excuſationem, præſertim in rebus obſcurioribus fidei, quod ipſa experientia ſatis docet. Neq; tota fides, quæ præcipitur eſt neceſſaria neceſsitate medii: imò, vt ſupra dixi, aliqua ſunt neceſſaria neceſsitate medij, quæ non ſemper in re poſtulantur, ſed ſufficere poſſunt in voto. Vnde licet verum ſit, nullum adultum eſſe incapacem totius fidei actualis, nihilominus multa myſteria fidei poſſunt aliquibus eſſe ita obſcura ad percipiendum, vt facilè in illorum ignorantia à culpa excuſentur. Et hinc fortaſſe aliqui excuſant ab hac culpa omnes pueros ante pubertatem, & ideò dicunt pro illo tempore non obligari hoc præcepto, ſed non eſt vera regula, nec fundata in iure, nec eſt iuxta conſuetudinem Eccleſiæ, ideoque non poteſt ætas aſsignari, ſed capacitas prudenti iudicio ſpectanda eſt.

Soluuntur argumenta.

11. Vnde facilè patet reſponſio ad rationes con-
trariæ ſententiæ. Ad primam dicitur aliquando Ad 1.
poſſe cadere ignorantiam inuincibilem in his, quæ
pertinent ad ſtatum, quia vel obligatio earum re-
rum poteſt etiam ignorari, vt dixi, vel ex aliis capi-
tibus iam inſinuatis, quod maximè accidere poteſt
in hominibus ruſticis, & ſimplicibus, vt eſt com-
munis turba fidelium. Ad ſecundam dicitur etiam Ad 2.
falſam eſſe illam ſententiam de infidelibus, vt infra
dicemus, & illam regulam de faciente quod in ſe
eſt, non habere hic locum, quia hæc ſcientia, de qua
tractamus non eſt neceſſaria ſimpliciter ad ſalutem
neceſsitate medij in re ipſa adhibendi, vt dixi. Ad
tertiam dico, rectè illo argumento probari, hanc Ad 3.
ignorantiam raram eſſe, præſertim inter Chriſtianos, qui in communitate fidelium viuunt, & communiter inſtruuntur, in quo ſenſu loquutus eſt ibi D. Thom. non tamen probat talem excuſationem eſſe abſolutè impoſsibilem.

SECTIO II.

An poſſit eſſe in homine fideli peccatum commiſſionis contra hoc præceptum fidei.

Ricardi opinio de peccato commiſſionis contra præcepta fidei.

RIchardus in ſecundo, diſtinct. 22. articulo ſecundo, quæſt. ſecunda, etiam in ipſa ignorãtia diſtin-

diſtinguit peccatum omiſsionis, & commiſsionis: nam ignorantiam affectatam commiſsionem vocat, ignorantiam autem craſſam aut ſupinam, omiſsionem appellat. Vtique diſtinguens illa duo peccatorum genera ex actu voluntatis. Nos autem ſupponimus potius diſtingui commiſsionem ab omiſsione ex actu volito, quàm ex actu volendi: nam omittere ſacrum etiamſi directo voluntatis actu fit voluntarium, peccatum omiſsionis eſt, vt ſuppono ex 1. 2. ideoque in præſenti omnem ignorantiam negationis, quomodocunque voluntaria ſit, omiſſionem appellamus; peccatum ergo commiſsionis contra fidem ſolùm eſſe poteſt in ignorantia, quam appellant prauæ diſpoſitionis, & in actu poſitiuo intellectus conſiſtit: duplex autem poteſt eſſe in præſenti, ſcilicet, vel aliquis error contra fidem, vel deliberata dubitatio fidei: nam hæc etiam vel formaliter, vel virtualiter includit aſſenſum de incertitudine fidei.

Ratio dubitandi pro parte negatiua quæſtionis. 2. Hinc ergo naſcitur ratio dubitandi in præſenti puncto, aut enim iudicium contra veritatem, vel contra certitudinem fidei eſt voluntarium, vel inuoluntarium: ſi inuoluntarium, nullum eſt peccatum, ac proinde etiamſi ſit in homine fideli, non poteſt dici peccatum eius, niſi valde materialiter, ſi verò ſit voluntarium, erit quidem peccatum commiſsionis contra fidem, non tamen erit hominis fidelis: quia, vt ſupra dixi, illud vocamus peccatum fidelis hominis, quod non conſtituit illum formaliter infidelem, neque fidem expellit; hoc autem peccatum per ſe, ac formaliter facit hominem infidelem, quia fidem expellit: ad expellendam enim fidem vnus actus erroris ſufficit, vt communiter aſſeritur, & in ſuperioribus tactum eſt.

1. Aſſertio, Cum peccato commiſſionis contra fidem ſtare poteſt fides in homine fideli. 3. Nihilominus dicendum eſt, poſſe in homine habente fidem, & retinente illam inueniri peccatum contra præceptum fidei per errorem poſitiuum commiſſum, quod in hac materia peccatum commiſsionis appellamus. Hæc aſſertio latiùs probanda eſt infra tractando de hæreſi, & ibi conſtabit eſſe communem Scholaſticorum. Nunc ergo probatur breuiter ex dictis in ſectione præcedente, quia fidelis poteſt ignorare culpabiliter aliquas veritates fidei: ergo cum illa ignorantia poteſt, vel de illis dubitare, vel etiam contrariis propoſitionibus aſſentire, quia quod ignoratur poteſt etiam incertum iudicari, & contrarium poteſt ſub aliqua ratione apparente, vel humana authoritate repræſentari, & ideo poteſt homo aſſentire: tunc autem ille aſſenſus non eſt ſine aliqua culpa: ergò ex culpabili ignorantia procedit. Eſt ergo illud peccatum commiſsionis: nam licet ignorantia ſit omiſsio, operari ex ignorantia eſt commiſsio: hoc ergo peccatum in homine fideli inueniri poteſt, tale autem peccatum non ſufficit ad excludendam fidem, quia non eſt ex pertinacia, ſed ex ignorantia, vel inaduertentia culpabili, & ideo non eſt hæreſis, ſeu infidelitas propria, quæ ſola fidem excludit. Poteſt ergo hoc peccatum commiſsionis inueniri in homine fideli, retenta fide.

An poſſit dari error in Fide in homine fideli ſine vlla culpa Opinio Altiſiodor. 4. Inquiri etiam poteſt, an è contrario poſſit talis error inueniri in homine fideli ſine vlla culpa. Nam Altiſiodor. libro 3. ſumm. tractat. 3. capite 2. quæſtione tertia, circa finem ſimpliciter negat, & potuit fundari, quia ſi talis error procedit ex ignorantia vincibili, peccatum eſt, vt diximus, ſi verò procedit ex ignorantia inculpabili, etiam hoc modo non excuſatur à culpa cuiuſdam temeritatis, quia magna imprudentia eſt in rebus diuinis, & ſupernaturalibus iudicium ferre ſine ſufficienti illarum notitia. Et confirmatur, quia priuſquam homo iudicet de eiuſmodi rebus, debet quod in ſe eſt facere, & diligentiam adhibere, vt veritatem aſſequatur; ſi autem hoc faciat, Deus illum errare non permittet: Alij diſtinguunt inter actus fidei, quos omnes fideles ſcire tenentur, & alias res fidei, quas ſubtilitates fidei appellant, & in prioribus negant poſſe fidelem errare ſine culpa: in poſterioribus autem concedunt. Ita ſumi poteſt ex D. Thoma 2. 2. quæſt. 2. art. 6. ad ſecundum, & Caiet. ibidem, Sylueſt. verbo *fides*, quæſt. 4. nu. 6. Hi tamen authores partem affirmantem de ſubtilitatibus fidei expreſsè docent, quia verò de illis ſpecialiter loquuntur, alteram partem negantem indicare videntur. Aliorum ſententia.

5. Mihi aliâ diſtinctione vtendum occurrit, aut enim homini fideli nunquam fuit aliqua veritas ita ſufficienter propoſita, vt per fidem infuſam illam credere potuerit, & debuerit; vel de facto illam credidit, aut habuit eiuſmodi propoſitionem ſufficientem fidei aliquando. Dico igitur poſſe fidelem ſine culpa aliquando errare circa veritatem fidei nunquam ſibi ſatis propoſitam; hoc in primis certum eſt in ſubtilitatibus fidei, id eſt, in omnibus, quæ non tenentur fideles ex præcepto ſcire. Probatur, quia hæc inuincibiliter ignorantur, vt per ſe patet, & ſtante illa ignorantia, poteſt occurrere ratio, vel authoritas, quæ probabiliter, & ſine temeritate hominem decipiat, vt contingit in quacunque materia non euidente: ergo in tali aſſenſu nulla tunc erit culpa, quia ignorantia inuincibilis tunc excuſat à culpa contra fidem: motiuum autem occurrens excuſat à temeritate iudicij, & ita ſoluitur ratio Altiſiodorenſis. Nec in his rebus, (vt dixi) eſt regula certa, quòd Deus errare non permittat eum, qui diligentiam facit, nulla enim extat de hoc promiſsio, & conuincitur apertè, quia Sancti interdum errarunt in rebus ad fidem pertinentibus, quas poſtea Eccleſia definiuit, vt de Cypriano, & aliis conſtat. Et hinc ſequitur idem poſſe contingere circa aliquem articulum Fidei, licet rariùs, & in hominibus rudioribus, & omninò indoctis. Probatur, quia in eis poteſt eſſe aliquando ignorantia inuincibilis, vt dixi: ergo etiam poſſunt alia concurrere, quæ illum actum in talibus perſonis à peccato excuſent; quia illud ſolum pendet ex facto contingente, imò interdum euenire poteſt, & ſæpè fortè accidit, vt homo ruſticus audiens explicationem alicuius articuli fidei loco veritatis errorem concipiat, à quo ſine dubio per ignorantiam, ſeu per quandam incapacitatem excuſatur. 2. In ordine aſſertio. Probatur. Cõfirmatur.

6. Deinde addo circa ea, quæ ſaltem ſufficienter propſita ſunt, vel credita ex vera fide, & Eccleſiæ authoritate, non poſſe hominem inculpabiliter errare, aut dubitare cum deliberatione, niſi fortaſſe ita fuerit oblitus prioris cognitionis, ac ſi nunquã illam habuiſſet. Hoc poſterius manifeſtum eſt, quia intercedente tali obliuione præcedens cognitio nihil confert, & ideò idem iudicium eſt de tali homine, ac de alio, qui ſemper caruit illa cognitione. Ratio autem prioris partis eſt, quia vt Paulus ait ad Galat. 1. *Etiamſi Angelus de cœlo euangelizet*, contra id quod ex fide ſemel creditum eſt; non eſt illi credendum; per quam exaggerationem ſignificare voluit Paulus, propter nullam authoritatem, vel rationem recedendum eſſe ab eo, quod ſemel creditum eſt. Item, quia vt dicit Ioan. 1. Canon. capite 3. *Qui credit in filium Dei, habet teſtimonium Dei in ſe*: contra teſtimonium autem Dei nihil credi poteſt ſine culpa: ergo qui hoc teſtimonium ſemel habuit, nunquam poteſt ab illo ſine culpa recedere. Denique, qui ſemel credit, ita debet eſſe affectus, vt certiſsimus ſit, illud quod credit non poſſe eſſe falſum: ergo fieri non poteſt, vt poſtea aliquando ſine culpa erret circa illud, quod ſemel credidit. Neq; in hoc admittenda eſt aliqua exceptio: neq; aliquis caſus in quo liceat propter quorumcunq; hominum authoritatem à veritate ſemel credita recedere, aut de illa 3. Aſſertio.

de iſta dubitare, cum Dei, & Eccleſiæ authoritas omni humanæ authoritati præferenda ſit. Difficultates verò quæ hic occurrere poterant infra in materia de hæreſi tractabuntur.

DISPVTATIO XVI.

De infidelitate.

DIximus de peccatis Fidei contrariis, quæ in hominibus fidelibus inueniri poſſunt: ſequitur dicendum de alio genere peccatorũ, quæ propria ſunt infidelium, & generali appellatione, incredulitatis nomine ſignificantur: priùs autem, quàm ad alia procedamus, generalis quædam huius vocis æquiuocatio tollẽda eſt: nam ſicut duplex eſt fides, vna moralis, & altera Theologica, ita infideles etiam in Scriptura interdum dicũtur ab infidelitate virtuti morali contraria, interdum verò ab altera, quæ fidei catholicæ opponitur. Priori modo dicitur Iſaiæ 1. *Principes tui infideles*, vtique in muneribus ſuis præſtandis. Vnde Hieronymus, inobedientes vertit, ſic etiam Eccleſiaſtes 5. *Diſplicet Deo infidelis, & ſtulta promiſſio*. Poſterior verò ſignificatio frequentior eſt, præſertim in nouo teſtamento 2. ad Corinth. 4. *Excæcauit mentes infidelium*, & 1. ad Corinth. 7. *Si infidelis diſcedit, diſcedat*, 1. ad Timoth. 5. *Factus eſt infideli deterior*. In præſenti ergo, ſolùm de infidelitate Theologicæ fidei oppoſita tractamus, & priùs generali ratione de illa dicemus, poſtea verò ad peculiares modos eius, & ad diuerſos gradus infidelium, & præſertim ad illos, qui ante baptiſmum, vel poſt baptiſmum in hoc vitium inciderunt deſcendemus. Tractat autem præſentem materiam D. Thom. 2. 2. quæſt. 10. Et illius expoſitores ibidem, reliqui Scholaſtici nonnulla diſputant in 3. diſt. 24. & ſequentibus.

Duplex acceptio infidelitatis exponitur.

SECTIO I.

Quale peccatum ſit infidelitas, & quibus modis generatim committatur.

Infidelitatẽ eſſe peccatum de fide eſt.

IN hoc titulo ſupponitur infidelitatem eſſe peccatum: modum autem eius inquirimus. Et quidem aſſertio ipſa, quam ſupponimus certa eſt de Fide, habetur enim expreſſa in variis Scripturæ locis Marci vltimo, *Qui non crediderit condemnabitur*, vtique non ſolum propter alia peccata, ſed etiam propter ipſam infidelitatem. Vnde dicitur Ioannis 3. *Qui non credit iam iudicatus eſt*, vtique ex ipſa incredulitate, vnde ſubditur. *Hoc eſt autem iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem.* Ioannis decimo quinto: *Si non veniſſem &c. nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo*, ſcilicet infidelitatis, vt rectè Auguſtinus exponit, imò ipſe Chriſtus cap. 16. Nam cum de Spiritu ſancto dixiſſet, *Arguet mundum de peccato*, illud exponit dicens, de peccato quidem, *quia non crediderunt in me.* Rationes etiam ſunt euidentes ex ſuperiùs dictis. Primò, quia diximus datum eſſe præceptum diuinum, & ſupernaturale, & valdè etiam conſentaneum rationi naturali credendi ea, quæ Deus dixit, ſed infidelitas eſt contraria huic præcepto, vt ex ipſa vocis interpretatione iam data manifeſtum eſt: ergo eſt peccatum. Secundò dictum eſt, Fidem eſſe neceſſariam ad ſalutem: contemnere autem media neceſſaria ad ſalutem peccatum eſt, quia eſt ipſam ſalutem contemnere: ergo infidelitas, per quam hoc medium abiicitur, peccatum eſt. Tertiò dictum eſt, Fidem eſſe Deo debitam propter infallibilem veritatem eius; per infidelitatem autem veritas prima deſpicitur, ac ſi eſſet capax deceptionis, aut mendacij, quod eſt grauis eius iniuria: ergo eſt etiam graue peccatum. De hac ergo veritate nulla eſt controuerſia, nec difficultas. Vt autem hoc peccatum intelligatur, nonnulla explicare neceſſe eſt.

Rationẽ etiam euidenter oſtenditur.

2. Et primò quia ſect. præcedenti diximus, aliquod peccatum fidei contrarium poſſe eſſe in homine fideli, in quem non cadit infidelitas, neceſſarium eſt exponere, in quo differat, vel quid addat hoc peccatum infidelitatis ſupra illum defectum fidei, qui in homine fideli eſſe poteſt. Ad quod breuiter reſpondeo, de ratione infidelitatis eſſe, vt ſit peccatum ita fidei contrarium vt omninò fidem infuſam ab homine ex natura ſua excludat, quæ poteſt eſſe quaſi generalis deſcriptio infidelitatis, quæ tamen per effectum detur, non poteſt aut clariùs, aut breuiùs tradi. Et declaratur breuiter primò ex ipſa voce: nam eſt quaſi priuatiua, & ideò abſolutè dicta ſignificat carentiam veræ fidei: talis autem carentia omninò excludit fidem. Secundò ex ipſamet ratione dubitandi poſita: nam propterea ignorantia culpabilis fidei, quæ in homine fideli eſſe poteſt, non eſt infidelitas, quia ſimul eſſe poteſt cum vera fide, & ideò non conſtituit hominem infidelem, neq; illum ab Eccleſia excludit: ergo è contrario de ratione infidelitatis eſt, vt hunc habeat effectum, & ſine illo nunquam poteſt rationem infidelitatis attingere, cum illo autem iam erit infidelitas, & hominem infidelem conſtituit, & ab Eccleſia apud Deum illum excludit.

In quo differat infidelitas à peccato alio commiſsionis contra fidẽ, quod eſt in homine fideli.

3. Oportet autem aduertere duobus modis poſſe hoc peccatum infidelitatis ita conſummari, vt prædictum gradum attingat, poteſtque hæc eſſe prima diuiſio infidelitatis. Vnus modus excludendi fidem dici poteſt materialis, alter formalis, ſeu vnus ex parte materiæ, & alter ex parte obiecti formalis. Priori modo inuenitur infidelitas in eo, qui totam fidei materiam ignorat, etiamſi nihil de prima veritate, aut de diuina reuelatione audierit: ille enim formaliter non poteſt dici recedere à prima veritate, aut illi diſcredere, cum ei non ſit propoſita, & nihilominus, quia tanta eſt ignorantia, vt omninò fidem excludat, illa eſt vera infidelitas. Vnde ſi attentè res conſideretur, hoc peccatum quantùm ad modum formalem ſuum, & quantùm ad ſpeciem malitiæ, non differt ab illo peccato ignorantiæ vincibilis, vel erroris, quod poteſt eſſe in homine fideli, ſed differt quoad totalem, vel partialem materiam, & hoc ſatis eſt, vt ab vno excludat fidem primæ veritatis, & non ab alio. Poſterior modus infidelitatis contingit, quando quis habens ſufficientem notitiam propoſitionis, & reuelationis fidei ab eiuſmodi fidei veritate diſcedit. Nam qui ſic delinquit, etiamſi in vna tantum parte, vel propoſitione fidei diſcredat, infidelitatem committit, & omninò fidem amittit, quia nihil poteſt credere ex teſtimonio primæ veritatis, & ita hoc peccatum longè differt ab ignorantia fidei, quæ in homine fideli eſſe poteſt: atq; eadem eſt prima, & præcipua differẽtia inter hos duos modos infidelitatis.

Prima diuiſio infidelitatis.

4. Poteſt autem alia differentia obiter notari. Nam hic poſterior modus infidelitatis nunquam contingit ſine peccato, quia nunquam eſt ſine ſufficiente aduertentia, & voluntate. Prior autem modus aliquando eſſe poteſt ſine culpa. Vnde diſtingui ſolet duplex infidelitas, vna culpabilis, quę priuatiua vocari ſolet, alia inculpabilis, quæ ſolet vocari negatiua: de qua, an detur, poſtea dicemus, negari tamen non poteſt, quod ſit poſsibilis abſolutè loquendo. Ratio autem eſt, quia hæc infidelitas excludit cognitionem, & ideò ſi tanta ſit carentia cognitionis, vt etiam voluntatem excludat, infidelitas continget ſine peccato. Et ratio eſt clara, quia nec voluntarium eſſe poteſt ſine aliqua cognitione, neq; peccatum ſine aliquo voluntario, hæc enim ſunt principia nota in moralibus. Contingere

Quæ ſit infidelitas negatiua, quæ priuatiua.

autem

autem poteſt, vt aliqui ignorantes totam Fidem, habeant aliquam notitiam profeſsionis, ſeu prędicationis illius, & negligentes ſint in quærenda, & inueſtiganda ſufficienti propoſitione Fidei, & ideo carentia eis ſit voluntaria, & ad culpam imputetur, & hæc eſt propria infidelitas priuatiua, & quæ eſt peccatum. Quapropter cum in aſſertione dictum eſt, infidelitatem eſſe peccatum, vel ſubintelligenda eſt conditio generalis, & neceſſaria ad peccandum, ſcilicet ſi ſit voluntaria, vel intelligendum eſt eſſe peccatum ex ſe, & niſi excuſatio impotentiæ intercedat.

An infidelitas priuatiua peccatum commiſsionis ſit, an omiſsionis.

5. Ex reſolutione huius puncti oritur aliud neceſſariò exponendum, ſcilicet, an hoc peccatum infidelitatis, omiſsionis ſit, vel commiſsionis, vel vtriuſque modi: nam quod ſit tantùm omiſsio ſuaderi poteſt, quia conſiſtit hoc peccatum in quadam ignorantia, at verò ignorantia conſummatur in carentia cognitionis, quæ eſt quædam omiſsio. Deinde infidelitas eſt peccatum oppoſitum affirmatiuo præcepto credendi: peccatum autem contra præceptum affirmatiuum eſt omiſsio: ergo. In contrarium videtur eſſe D. Thom. 2. 2. quæſtione 10. articulo 1. indicat enim infidelitatem in ſola commiſsione conſiſtere: diſtinguens enim infidelitatem ſecundùm negationem, & ſecundùm contrarietatem, addit hanc poſteriorem eſſe, quando aliquis repugnat auditui Fidei, & in hoc, inquit, propriè perficitur ratio infidelitatis, & ſecundùm hoc infidelitas eſt peccatum, at verò reſiſtere auditui Fidei commiſsio eſt. Idem indicat Caietan. in art. 3. dum ait, infidelitatem conſiſtere in diſſenſu contrario Fidei, & adiungit, omnes infideles falſam opinionem de Deo habere, quod ad commiſsionem pertinet. Ratione item ſuaderi poteſt, quia omiſsio, quæ reſpectu Fidei mala eſſe poteſt, ſolum excludit exercitium Fidei: hæc autem non eſt infidelitas: nam hoc peccatum etiam in homine fideli eſſe poteſt, ergo non eſt peccatum infidelitatis, donec concipiatur error contra Fidem, tale verò peccatum commiſsionis eſt.

Infidelitatis peccatum, & omiſsione, & commiſſione committi poteſt.

6. Dicendum nihilominus eſt, infidelitatis peccatum, & omiſsionis, & commiſsionis eſſe poſſe. Probari poteſt primò ex diſtinctione Ariſtotelis primo poſteriorum text. 37. de duplici ignorantia, negationis, & prauæ diſpoſitionis, quarum prima ſimilis eſt omiſsioni, quia per ſe actum requirit: ſecunda verò ſimilis eſt commiſsioni, quia in actu contrario conſiſtit. At verò infidelitas poteſt vtroque modo haberi, ſcilicet vel ignorando tantùm, vel errando: ergo priori modo eſt omiſsio, & ſecundo eſt commiſsio. Secundo declaratur à priori, & ex propriis, quia præceptum Fidei duplex eſt, vt ſupra vidimus, ſcilicet affirmatiuum audiendi, & credendi, & negatiuum non diſcedendi à Fide, nec credendi aliquid contrarium reuelatis: infidelitas verò contrahi potteſt an vnum, & aliud præceptum: ergo poteſt contrahi per omiſsionē, & commiſsionem. Probatur conſequentia, quia tranſgreſſio præcepti affirmatiui eſt omiſsio, negatiui autem commiſsio. Deniq; explicatur, & confirmatur in hunc modum: nam duobus modis poteſt quis reſiſtere auditui Fidei, ſcilicet, vel nolendo audire, vel nolendo audita credere, & vtroq; modo poteſt contrahi infidelitas, vt ex dictis patet, prior autem modus per ſe pertinet ad omiſsionem: ſecundus verò ad commiſsionem.

Infidelitas priuatiua ad peccatum omiſsionis per ſe primò ſpectat.

7. Vt autem hoc meliùs intelligatur, ſimulque alios modos peccandi in hoc genere explicemus, ſupponenda eſt diſtinctio proximè data de duplici infidelitate, vna priuatiua, & altera contraria, quarum prima inuenitur in his hominibus, quibus vera Fides nondum eſt ſufficienter propoſita. Secunda verò in illis infidelibus reperitur, qui poſt ſufficientem propoſitionem Fidei, illi reſiſtunt.

Dico igitur prius genus infidelitatis per ſe loquendo eſſe peccatum omiſsionis, quia proximè opponitur præcepto audiendi Fidem, & per ſolam negligentiam, ſeu voluntariam carentiam cognitionis Fidei, ſufficienter committitur. Contingit autem cum hac ignorantia coniungi errores contra veritates Fidei, vel ſupernaturalis, vel etiam naturalis, imò nunquam huiuſmodi errores ab illa ignorantia ſeparantur: Et quoad hanc partem illud peccatum eſt commiſsionis, vel contra Fidem, vel etiam contra rationem naturalem, quia conſiſtit in actu indebitè, vel negligenter facto, quod ſatis eſt ad commiſsionem, quia verò tota malitia iſtius actus ex voluntaria ignorantia, ſeu carentia cognitionis prouenit, ideo malitia illius peccati formaliter in omiſsione conſiſtere videtur, quanuis materialiter ſit commiſsio.

Infidelitas contraria quomodo ad peccatum commiſsionis ſpectet.

8. Circa alterum verò modum infidelitatis, Caietanus dicta quæſt. 10. artic. 2. tres modos peccandi diſtinguit. Primus modus eſt diſcredendi, ſeu credendi falſa eſſe, quæ proponuntur, aut credendi contraria eſſe vera. Secundus eſt, nec credendi, nec diſcredendi, ſed quaſi ſuſpendendi omnem actum intellectus. Tertius modus eſt dubitandi, & ſubdiſtinguit hunc in tria membra, quæ vocat per opinionem, vel per ſuſpicionem, vel neutraliter, vt ait. Primus modus principalis huius infidelitatis à Caietano propoſitus veriſsimus eſt, & clariſsimus, & in eo apertiſsimè cernitur peccatum commiſsionis, & ſine dubio in hoc genere peccati infidelitatis, eſt maximum, quia valde directè primæ veritati opponitur. Secundum modum videtur Caietanus proponere per modum omiſsionis, quia in illo non intercedit actus, Fidei contrarius, ſed tantùm carentia actus credendi præcepti: quomodo verò hoc intelligendum ſit, ſtatim dicam. In tertio autem modo difficilis mihi eſt ſubdiuiſio, quàm Caietanus adiungit, & diſtinctio illius à cæteris membris. Nam opinio, quàm primo loco ponit, eſſe poteſt, aut de falſitate rei propoſitæ, vel quod contraria vera ſit, & in hoc ſenſu hoc membrum coincidit cum primo modo peccandi per diſſenſum: nam hæreticus non aliter diſſentit rebus Fidei, quam opinando eſſe falſas, aut contrarias eſſe veras, & idem eſt de quolibet infideli, cui Fides ſufficienter propoſita eſt: vel poteſt intelligi de opinione eiuſdem veritatis propoſitæ, vt ſi quis illi aſſentiatur opinando, nondum tamen firmiter credendo, & talis opinio per ſe loquendo non eſt peccatum contra Fidem: nam homo fidelis poteſt interdum aſſentiri rebus Fidei per Fidem humanam ex authoritate hominum, & non propterea peccat, Fides autem humana quædam opinio eſt. Neque neceſſarium eſt, vt qui huiuſmodi aſſenſum habet circa veritatem Fidei dubitet, vel formidet de certitudine eius, quia licet formido, quantum eſt ex parte formalis obiecti, ſit de ratione opinionis, vel Fidei humanæ: non tamen ex parte ſubiecti: vnde poteſt aliquis ita aſſentiri nihil formidando, nec de incertitudine cogitando: quod ſi quis opinetur, vt etiam formaliter dubitet iudicando rem illam non eſſe veram, ſed incertam, aut dubiam, tunc iam habebit iudicium contrarium dogmatibus Fidei, quia non ſolùm eſt de fide, reuelata eſſe vera, ſed etiam eſſe certa, & infallibilia: atque hac ratione hic modus opinandi, ſeu dubitandi includit propoſitam infidelitatem per diſſenſum contrarium fidei, & ita reducitur ad primum modum infidelitatis Caietani, atque idem eſt de ſuſpicione, quam ſecundo loco poſuit Caietanus in hac ſubdiuiſione, quia vt ex Tullio docuit Diuus Thom. 2. 2. quæ. 60. art. 3. ſuſpicio nihil aliud eſt, quàm opinio mali ex leuibus coniecturis. Vnde in præſenti ſuſpicio in materia fidei erit etiam opinio falſitatis ex leuibus coniecturis: talis ergo ſuſpicio iudicium includit fidei cō-

trarium, quia ſine aliquo iudicio non eſt opinio; ergo etiam hic dubitandi modus includit diſſenſum contra fidem, ac proinde reducitur ad primum modum infidelitatis ab eodem authore poſitum.

9. Denique tertius modus neutralis dubitationis videtur conſiſtere in ſuſpenſione omnis aſſenſus, vel diſſenſus: nam tunc maximè dicitur intellectus neutraliter ſe habere. In hoc autem ſenſu coincidit hic modus cum ſecundo principalis diuiſionis, in quo dicebatur aliquis deficere à debita fide, quando neque credit, neque diſcredit: nam hoc eſt (vt dixi) neutraliter ſe habere, hæc autem diſpoſitio præcisè ſpectata non videtur ſufficere ad infidelitatem, neque ad dubitationem, quia poteſt quis ſuſpendere actum circa illam materiam. Quapropter, niſi quis abſtineat ab huiuſmodi actu, ex aliqua cogitatione incertitudinis, vel dubitationis; non videtur illa diſpoſitio ſufficere ad propriam ſpeciem infidelitatis. Quod ſi illa ſuſpenſio ex tali cogitatione proueniat, iam dubitatio non habetur ſine aliquo actu veritati, aut certitudini Fidei contrario, quod ſufficit ad poſitiuam infidelitatem. Vnde concludo omnem propriam infidelitatem, quæ poſt ſufficientē fidei auditum committitur, eſſe peccatum commiſsionis includens virtute hoc iudicium, quòd res ſic propoſita poteſt eſſe falſa.

An infidelitas priuatiua & contraria ſint peccata eiuſdem ſpeciei.

10. Ex quo tandem breuiter reſolui poteſt alia dubitatio hic occurrens; an infidelitas his duobus modis commiſſa, ſcilicet omittendo, & committendo, ſit peccatum eiuſdem ſpeciei, vel diuerſæ. Et ratio dubitandi ſumitur ex Diuo Thom. 1. 2. quæſt. 72. art. 6. vbi ſimpliciter docet omiſsionem, & commiſsionem eſſe peccata eiuſdem ſpeciei. Nihilominus aſſero in hac materia illa peccata eſſe ſpecie diuerſa, ſicut ſunt in materia charitatis, non amare Deum tempore debito, vel odio habere illum, quia talia peccata manifeſtè habent diſtinctiſsimas deordinationes, & malitias: ita enim eſt in præſenti: nam infidelitas, quæ eſt per ſolam omiſsionem non opponitur directè formali obiecto fidei, & veritati Dei, ſicut opponitur infidelitas commiſsionis, quæ propterea infert iniuriam longè maiorem, & diuerſæ rationis: ille autem locus D. Thom. habet ſuam difficultatem quæ ad hunc locum non ſpectat, & ideo breuiter dico intelligendum eſſe permiſsiuè, non vniuerſaliter, id eſt, omiſsionem, & commiſsionem non includere ſemper ſpecificam differentiam; non quod aliquando illam habere non poſsint. Nam hoc etiam ſumitur ex eodem D. Thom. 2. 2. quæſt. 79. art. 2. & 3.

SECTIO II.

Quam graue ſit infidelitatis peccatum.

Status quæſtionis.

NOn inquirimus, an peccatum hoc eam grauitatem attingat, quæ ad peccatum mortale ex genere ſuo ſufficiat, id enim tanquam manifeſtum ſupponimus, ſicut propoſuiſſe videtur Chriſtus; cum dixit, *qui non credidit, iam iudicatus eſt*, & alibi, *qui non crediderit condemnabitur*, & ex dicendis à fortiori comprobabitur; inquirimus ergo inter peccata ex ſuo genere mortalia, quem gradum, ſeu locum obtineat infidelitas quoad grauitatem ſuam: hoc autem à nobis poteſt duobus modis tractari, aut explicari, ſcilicet, vel abſolutè rem ipſam in ſe ſpectando, vel comparatè conferendo vitium hoc cum peccatis, aliis virtutibus, oppoſitis.

Peccatum infidelitatis eſt vnum ex grauiſsimis.

2. Priori modo ſolum dicere poſſumus hoc peccatum ex genere ſuo eſſe vnum ex grauiſsimis peccatis. In hoc conueniunt Diuus Thomas, & omnes, atque hoc ſignificare voluit Auguſtinus tractatu 85. in Ioann. & libro tertio, contra duas epiſtolas Pelagianorum capite 3. cum dixit, peccatum abſolutè dictum quaſi per antonomaſiam pro peccato infidelitatis accipi, ſic interpretans illud Ioann. 15. *Si non veniſſem, &c. peccatum non haberent*, & illud c. 16. *Arguet mundum de peccato*: hic verò modus ſignificationis per antonomaſiam, non ſolet vſurpari, niſi quando res ſignificata per nomen habet ſingularē excellentiam, vel exceſſum in ea ratione, qua ſignificatur per vocem: imo non ſolet dici, niſi de eo, quod eſt maximum in tali genere: quod aliqua ratione conuenit huic peccato, vt iam explicabo. Secundo declaratur hæc grauitas à priori, quia virtus fidei, licet non ſit maxima, eſt vna ex præcipuis: ergo peccatum illi oppoſitum, vt eſt infidelitas erit vnum ex grauiſsimis, iuxta regulam Ariſtot. 8. Ethicor. c. 5. probatam à D. Thom. 1. 2. q. 73. art. 4. In moralibus illud eſſe peſsimum, quod optimo contrariatur. Tertio ab effectu declaratur ex nocumētis quæ ſecum affert infidelitas. Nam in hoc excedit omnia peccata. Et ideo exiſtimo in hoc eſſe antonomaſiam fundatam. Primò, quia infidelitas radicitus euellit iuſtitiam, nam cum fides ſit fundamētum iuſtitiæ, quod alia peccata non auferunt iuxta definitionem Concilij Trident. Seſſ. 6. illud deſtruit infidelitas expellendo fidem, vt idem Concilium tradit, & ita omnino priuat hominē iuſtitia à fundamentis eius. Vnde ſit ſecundò, quod notauit Diuus Thom. 1. ad Timoth. 5. vt infidelitas conſtituat hominem in eo ſtatu, in quo nihil Deo placitum facere poſsit, quia ſine fide impoſsibile eſt placere Deo, non ſolùm quoad perſonam, ſed etiam quoad ſingulas actiones eius, vt in ſuperioribus declaraui, quod tanta exaggeratione ſolet tradere Auguſtinus, vt docere videatur nihil boni moralis poſſe facere infidelem, vt maximè videre licet libro 4. contra Iulianum cap. 3. ſed id temperandum eſt, & nūc ſufficit, quod nihil facere poteſt infidelis, quod apud Deum valeat, vel ad impetrandum, vel ad aliquo modo merendum. Vnde fit tertiò, vt hoc peccatum difficiliùs curetur, quàm cætera: quia cætera peccata relinquunt fidem, per quam poteſt homo aliquid impetrare, quo tādem ad meliorem mentē redeat, nam vt eſt vulgare apud Auguſt. epiſt. 105. & alibi. *Fides impetrat, quod lex imperat.* Infidelitas autem cum tollat fidem, tollit omne principium quaſi intrinſecum obtinendi auxilium, & remedium contra peccata. Quarto deniq; ſicut fides eſt radix cæterarum virtutum, ita infidelitas infinita ſecum affert vitia, præſertim contra Deum, vt irreligioſitatem, ſuperſtitionem, ingratitudinem, & ſimilia: his ergo modis poteſt grauitas huius peccati abſolutè declarari.

Peccatum infidelitatis maximum omnium eſt in nocumēto quod infert.

Infidelitatis peccatum difficilius, quam cætera curatur.

3. Alius modus declarandi hanc grauitatem eſt per comparationem ad alia peccata: triplex autem comparatio poteſt hic fieri, ſcilicet vel ad peccata contraria directè charitati, vel contraria ſpei, vel contraria virtutibus moralibus. In prima comparatione dicendum eſt, infidelitatem non eſſe grauiſſimum peccatum, maius enim eſt odium Dei. Ita docet Diuus Thomas 2. 2. quæſtione 34. artic. tertio, & probatur optimè ex regula poſita Ariſtotelis; eſt enim charitas optima virtus, & odium Dei eſt ſummum peccatum illi contrarium: ergo eſt maius peccatum, quàm infidelitas. Item eſt optima ratio Diui Thomæ, quia in omnibus peccatis mortalibus maxima grauitas eſt, quam ex auerſione à Deo habent, quæ auerſio eſt virtuale quoddam odium Dei, quod etiam in ipſa infidelitate verum habet: ergo ipſum formale odium Dei, quod (vt ita dicam) eſt per eſſentiam tale, eſt ſine dubio multò grauius peccatum. Secundam comparationem in ſpeciali facit Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 20. artic. 3. & reſoluit infidelitatem eſſe grauius peccatum deſperatione, & reddit optimam rationem, quia infidelitas opponitur bono diuino, vt in ſe eſt, nimirùm veritati eius, quia quantùm in ſe eſt, facit Deum authorem mendacii: at verò deſperatio opponitur bono diuino, vt participabili à nobis,

Infidelitatē odium Dei excedit in ratione peccati.

Infidelitas grauius peccatum eſt deſperatione.

& ideo

Videndus author diſp. 2. de ſpe ſect. 2. num. 5.

& ideo minorem iniuriam Deo infert, ac proinde non eſt tam graue peccatum. Quę reſolutio licet vera ſit, non caret aliqua difficultate, quia vero pendēt ex notitia virtutis ſpei, & ex comparatione eius, in perfectione cū virtute fidei, illam remitto in materiam de Spe: nam præſenti loco dicta ſufficiunt.

Vtrum infidelitatis peccatum ſit grauius omnib peccatis contra virtutes morales.

4. Tertiam comparationem præcipue facit Diu. Thom. in hac mater a quæſt. 10 artic. 3. & reſolutio eſt, infidelitatis peccatum eſſe grauius ex ſuo genere cæteris peccatis oppoſitis virtutibus moralibus. Probatur primo ex eodem principio Ariſtotelis: nam Fides eſt virtus excellentior omnibus moralibus, infidelitas autem eſt maxime oppoſita huic virtuti: ergo ſuperat alia peccata, quæ tantum virtutibus moralibus opponuntur. Secundo ex obiecto, ex quo maxime ſolet grauitas peccatorum accipi: infidelitas enim eſt directe contra Deum ipſum, virtutes autem morales directe habent deordinationem ſuam circa materiam creatam: nam licet religio aliquo modo attingat Deum, & ideo peccata illi contraria formalem Dei iniuriam continere poſsint, vt blaſphemia, idololatria, & ſimilia, nihilominus non ita immediate, & directe attingunt Deum ipſum, & in proprijs eius bonis internis illum offendunt, ſicut peccatum infidelitatis. Tertio argumētatur D. Th. quia vitia moralia proxime verſantur circa obiecta creata, & ita ſolum virtute, & implicite auertunt hominem à Deo, & tantum ſecundum affectum: infidelitas autē de ſe directe auertit hominem à Deo, etiam quoad intellectum, quia verā Dei cognitionem aufert, vel per ſe ipſam, quatenus infidelitas eſt, vt Caietanus exponit, nam licet in infideli poſsit manere aliqua cognitio Dei, non tamen manet in eo quatenus infidelis eſt: vel certe infidelitas etiam aufert omnem cognitionem Dei ſupernaturalem, & quæ ad ſalutem poſsit conducere, ac deniq; licet in infideli poſsit aliqua ex parte manere veritas circa cognitionē Dei, nihilominus tota cognitio, quàm de Deo habet, & quaſi componit ex varijs iudicijs, ſeu propoſitionibus quas de Deo format, non habet abſolute veram cognitionem de Deo, quia nullus eſt Deus, qualis ab ipſo cōcipitur, & quaſi componitur, quod eſt grauiſsimum hominis nocumentum.

Obiectio 1.

5. Contra dictam vero reſolutionem obijci poteſt primo, quia ex illa ſequitur omne peccatum cōtra fidem eſſe ſecundum ſuam ſpeciem grauius quocumque peccato contra virtutem minus nobilem, quod videtur incredibile: nam peccatum culpabilis ignorantiæ fidei, quod etiam in homine fideli inueniri poteſt, eſt peccatum contra fidem, & tamen non eſt grauius, quàm homicidium, vel quàm peccatum contra naturam, vt videtur per ſe notum. Ex quo eneruatur fundamentum poſitum, quod ſcil. vitium oppoſitū nobiliori virtuti ſit grauius, quod alijs etiam exemplis oſtenditur falſum: nam ebrietas grauius peccatum eſt, quàm mendacium, & tamen veritas nobilior virtus eſt, quàm temperantia, item timiditas eſt leuius peccatum, quam intemperantia, vt D. Th. tradit 2. 2. q. 142. art. 3. & tamen fortitudo, cui timiditas opponitur, eſt nobilior virtus, quàm temperantia. Ac deniq; fornicatio eſt maius peccatum, quàm furtum, teſte D. Th. 2. 2. q. 154. ar. 3. & tamen iuſtitia, cui opponitur furtum, eſt maior virtus, quàm caſtitas.

Obiectio 2.

Secundo obijcitur. Quia fideles in peccatis mortui grauius puniuntur, quàm infideles: ergo ſignum eſt peccata mortalia poſſe eſſe grauiora infidelitate. Antecedens traditur expreſſe ab Vrbano Papa, & habetur in c. *Scimus*, 12. q. 1. Conſequentiam probat Auguſt. 4. de baptiſmo c. 20. imò in cap. 5. ſentit auaritiam ex certa ſcientia in homine fideli eſſe grauius peccatum infidelitate ſaltem ex ignorantia. Similia ſumuntur ex Chryſoſtomo homilia 30. & ſimiliter in id Matth. 18. *Sit tibi tanquam Ethnicus, & publicanus*, & Diuo Thoma 1. ad Timot. 5. lectione 1.

Tripliciter comparatur infidelitas cum alijs peccatis virtutibus moralibus oppoſitis in grauitate.

6. Circa primam partem aduertendum eſt, huiuſmodi comparationem tribus modis poſſe intelligi, ſcil. vel ex genere, vel in omni ſpecie, vel etiam in omni indiuiduo. Ex genere vocatur peccatum grauius, quando maxima ſpecies illius generis ſuperat grauiſsimam alterius, etiamſi non ſingulæ ſpecies vnius generis comparatæ ad ſingulas alterius ſint illis grauiores. In ſpecie verò dicitur peccatum eſſe grauius, quādo comparatum ad aliam ſpeciem, illam excedit, & idem eſt de exceſſu in indiuiduo cum proprietate. Aliqui ergo in eo rigore intelligunt illud principium, quod peccatum nobiliori virtuti contrarium ſit maius, vt verū ſit non ſolum ex genere, ſed etiam in omni ſpecie: imo, & in omni ſingulari indiuiduo peccato cōtrario nobiliori virtuti: Quod de indiuiduis ſentit Durand. in 4. diſt. 22. q. 1. nu. 8. & tam de ſpecie, quam de indiuiduo, Vaſq. 1. 2. quæſt. 73 art. 3. & 4.

Interdum ſpecies generis inferioris præſtat ſpeciei generis ſuperioris.

Contraria vero ſententia eſt communis Theologorum, quam ego indubitanter ſequor: nam quoad ſpecies videtur ſufficienter probari prima obiectione facta: & in naturalibus ſpeciebus exiſtimo ſub nobiliori genere poſſe eſſe ſpeciem aliquam minus nobilem, quàm ſit ſub genere minus perfecto: & in virtutibus, cum vna virtus poſsit habere actus ſpecie diſtinctos, vt nunc ſuppono, fieri poteſt, vt perfectiſsimus actus inferioris virtutis excedat actum infimum virtutis nobilioris. Vnde cum peccatum oppoſitum virtuti, non ſemper opponatur toti virtuti, ſed alicui actui eius, inde fieri poteſt, vt peccatū contra inferiorem virtutem ſit maius in ſpecie, quàm aliud contrarium ſuperiori virtuti, & ita credo hæreſim eſſe maius peccatum, quàm odium proximi, etiamſi opponatur charitati:

Quid de ſimili comparatione inter indiuidua.

De indiuiduo autem licet verum ſit ſpeculatiue, & quaſi phyſice loquendo, omne peccatum grauioris ſpeciei, etiam in indiuiduo eſſe eſſentialiter grauius, nihilominus moraliter loquendo, & in ordine ad offenſionem Dei, ſimpliciter grauius eſſe poteſt in indiuiduo, etiamſi ſit in inferiori ſpecie: cuius ſignum eſt, quia grauius punitur in inferno, & conſequenter in indiuiduo diuino, in quo tantum quis punitur, quantum deliquit. Item eſt optimum ſignum, quod peccatum grauioris ſpeciei in indiuiduo poteſt eſſe veniale, & in minori ſpecie eſſe mortale, nam licet differentia mortalis, & venialis peccati ſumatur ex auerſione à Deo, nihilominus ſupponit diuerſitatem in grauitate conuerſionis, prout in re ipſa, & indiuiduo committitur.

Fit ſatis primæ obiectioni in num. 5.

7. Ad primam ergo obiectionem reſpondeo, peccatum infidelitatis dici grauius cōparatione vitiorum moralium ex genere ſuo: hanc enim particulā ſemper addidit D. Thom. quæ in ſenſu prædicto intelligenda eſt, ſicut communiter intelligitur. Vnde optime fit, maximum peccatum in ſpecie infidelitatis, quod eſt infidelitas commiſsionis (vt ſupra illam explicaui) & præſertim hæreſis, vt infra dicam: hoc, inquam peccatum eſſe grauius omnibus ſpeciebus vitiorum moralium, nihilominus tamen recte fieri poteſt, vt infidelitas minus grauis, ſcil. ignorantiæ, & omiſsionis, excedatur ab aliquo vitio morali, ſumpto etiam in ſpecie: & ſimiliter fieri poteſt, vt in indiuiduo aliquod vitium morale ſit grauius infidelitate, etiam in ſpecie grauiori, & ita ſatisfactum eſt ad cætera exempla, quæ in illa obiectione afferebantur.

Satisfit 2. ibidem.

8. Circa alteram vero obiectionem aduertēdum eſt ex D. Thom. dicta quæſt. 10. art. 3. ad argumenta, & in lect. 1. in cap. 5. 1. Canonicæ Ioannis, inter fidelem, & infidelem triplicem poſſe fieri comparationem, vna eſt ſimpliciter in ſtatu ſecundum ordinem ad ſalutem æternam. Secunda eſt, in infidelitate cōparata ad alias ſpecies peccatorum contra mores. Tertia eſt, in eadem ſpecie peccati moralis ab infideli, & fideli commiſsi:

Quomodo dici poſſint grauiora peccata fideliū quam infidelium.

In prima comparatione ſine dubio ſunt deteriores infideles, tum ob grauitatem

peccati, tum maximè propter ſpecialia nocumenta, quæ ſecum affert, & ſupra notata ſunt, præſertim quia infidelitatis ſtatus caret omni principio intrinſeco piæ operationis, & conſtituit hominem in ſummo periculo, & damnationis, & quorumcunque peccatorum. In ſecunda comparatione excedit quidem infidelitas ex genere ſuo, vt dixi; nihilominus tamen poteſt ſæpe fidelis eſſe peior ſimpliciter, & maioris demeriti apud Deum, quàm infidelis, tum ob multitudinem peccatorum, tum ob grauitatem eorum in indiuiduo. Et hoc expreſſe intendunt Patres citati, qui præcipue tertiam faciunt comparationem, & in ea dicunt regulariter, & moraliter loquendo grauiùs peccare fidelem, tum propter modum peccandi cum maiori cognitione, ac ſubinde maiori cum voluntate, vt ſumitur ex 2. Petri 2. tum etiam propter maius ſcandalum, & quandam fidei iniuriam, & alias circumſtantias, quæ facile conſiderari poſſunt, & ita illi obiectioni ſatisfactum eſt.

SECTIO III.

Vtrùm infidelitas ſit in intellectu, vel voluntate.

Reſolut.

HAnc quæſtionem proponit D.Thom. dicta quæſtione 10. artic. 2. & in ſumma reſpondet peccatum infidelitatis eſſe in voluntate tanquàm in generali principio peccatorum, eſſe autem in intellectu ratione ſuæ ſpeciei tanquàm in proprio principio. Vt autem hæc reſolutio intelligatur, & explicetur ampliùs, explicandum eſt in infidelitate duo poſſe diſtingui, vnum eſt falſitas, vel (vt ita dicam) cæcitas mentis; alterum moralis malitia, & auerſio, quæ conſtituit infidelitatem in ratione peccati, iuxta quæ duo alia etiam duo certa ſunt. Primum eſt, falſitatem, & ignorantiam infidelitatis eſſe ſubiectiue in intellectu, vel in actu eius. Hoc manifeſtum eſt, quia contraria, ſeu ſuppoſita verſantur circa idem ſubiectum; fides autem, cui opponitur infidelitas, eſt in intellectu: ergo in eodem eſt infidelitas. Item ſolus intellectus verſatur circa verum, vt verum eſt, & ſolus etiam eſt capax luminis, ſeu viſionis intellectualis; ergo ſolus eſt capax erroris, falſitatis, aut mentis cæcitatis. Secundo eſt certum infidelitatem quoad malitiam, ac proinde in ratione peccati eſſe in voluntate. Probatur, quia ſine voluntate non peccatur; nam vt dixit Auguſtin. 1. retract. cap. 9. *Voluntate peccatur, aut rectè vincitur.* Item quia contrariorum, vt dixi, eadem eſt ratio; fides autem, vt eſt actus humanus eſt in voluntate, vt ſupra dictum eſt; ergo & infidelitas. Denique, quia infidelitas poteſt excuſari à peccato, etſi habeat defectum in intellectu, iuxta illud, *Si non veniſſem, & loquutus eis fuiſſem, peccatum non haberent*: ergo tale peccatum per voluntatem committitur, iuxta illud Ioannis tertio, *Dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem.*

Falſitas infidelitatis eſt ſubiectiue in intellectu.

Malitia in voluntate.

1. Dubium. Vtrum infidelitatis malitia ſit etiam in intellectu.

2. Ex his autem duo alia dubia oriuntur. Primum eſt, An malitia infidelitatis, atque adeo infidelitas, vt peccatū eſt, ſit etiam in intellectu. Quod dubium tractauit in dicto artic. 2. Aragon, & conſtanter defendit malitiam infidelitatis eſſe in ipſo intellectu, imò in illo eſſe primario, & ab illo deriuari in voluntatem, & explicat ſe loqui de malitia non tantùm obiecti, ſed etiam actus moralis, vt talis eſt. Fundamentum eſt, quia licet actus intellectus habeat à voluntate, quod voluntarius ſit, & liber, non tamen habet ab illa, quod ſit malus; nam voluntas diſcredendi mala eſt, quia ipſum diſcredere malum eſt, & contra rationem, & contra Deum; ergo malitia prius eſt in intellectu ipſo, & inde ad voluntatem deriuatur. Nihilominus contrariam ſententiam veram cenſeo; pendet vero hæc quæſtio ex alia generali quæ tractatur in 1. 2. quæſt. 20. art. 1. 2. & 3. An malitia moralis ſit formaliter, & intrinſece in ſolo actu voluntatis, an etiam in exteriori actu ab illa imperato, & ideo breuiſsimè illam expediam. Et in primis aduerto, quod licet infidelitas diuidi ſoleat in externam, & internam, & externa propriè dicta, & ſecundum communem vſum ſit illa, quæ per aliqua ſigna ſenſibilia manifeſtatur, interna vero, quæ omnino in animo latet, vt latiùs dicemus tractando de hæreſi, nihilominus in ipſa interna infidelitate duo diſtinguenda ſunt; ſcilicet id, quod pertinet ad voluntatē, & quod ad ad intellectum ſpectat: nàm hæc duo inter ſe comparando, actus intellectus eſt tanquam actus externus, quia ſicut homicidium V. G. vt per manum conſummatur, eſt actus imperatus à voluntate, & ſolùm eſt voluntarius per denominationem ab illa, ita actus intellectus, quo aliquis ſit infidelis, eſt imperatus à voluntate, & voluntarius, ac liber ſolùm per denominationem ab actu voluntatis, quia, vt ſuppono, intellectus non eſt formaliter liber, ſed ſola voluntas: igitur ſub ratione actus humani infidelitas intellectus eſt quaſi actus externus in peccato infidelitatis, internus autem actus eius eſt in voluntate.

Pro reſolutione notandum 1.

Notandum 2.

3. Vnde vlterius conſiderandum eſt, actum intellectus (ſub quo carentiam actus ſemper comprehendo) duobus modis ſpectari poſſe, ſcilicet, vt obiectum actus voluntatis, & vt actus elicitus ab intellectu, & à voluntate imperatus, à qua habet, quod actus liber moralis, ſeu humanus ſit, & ſub vtraque ratione poteſt actus intellectus habere bonitatem, vel malitiam; nam actus fidei V. G. priuſquàm ametur, & bonum obiectum honeſte amabile à voluntate, & idem actus prout in re ſit ex imperio voluntatis eſt actus moralis honeſtus, & è contrario actus hæreſis de ſe eſt prauum obiectum, & prout exercetur voluntarie eſt prauus actus moralis.

Reſolutio. Malitia obiectiua infidelitatis eſt in intellectu: moralis in ſola voluntate formaliter reſidet.

4. Dicendum ergo eſt, infidelitatem pro vt eſt in intellectu de ſe, & non ab actu voluntatis habere obiectiuam malitiam, prout vero eſt moralis actus non habere aliam malitiam niſi quàm participat denominatiue à voluntate, atque ita ſimpliciter loquendo malitiam moralem, quæ moraliter conſtituit infidelitatem in ratione peccati intrinſece eſſe tantum in voluntate, in intellectu vero per ſolam denominationem ab actu voluntatis. Primam partem probat ratio contrariæ ſententiæ, quia actus fidei contrarius de ſe habet malitiam obiectiuam, vt explicaui, & optime intelligitur per illam cauſalem propoſitionem, *quia diſſentire à fide malum eſt, ideo velle diſſentire eſt malum, & non è contrario.* Denique hæc malitia ſumitur ex eo, quod talis actus intellectus eſt diſſentaneus rectæ rationi, vel diuinæ legi, vel naturæ rationali, hanc vero diſconuenientiam non habet à voluntate, ſed ex ſe, & natura ſua; ſicut videre eſt in alijs actibus externis præſertim intrinſece malis, vt in fornicatione V.G. quæ mala eſt, quia diſſona rationali naturæ, imo & in formis naturalibus idem cum proportione inuenitur: nam calor V. G. malum eſt aquæ, quia eſt diſconueniens illi ex natura ſua, & ſic de alijs.

1. Pars probatur.

Probatur pars 2.

5. Altera vero pars probatur, quia actus infidelitatis prout ab homine exercetur, tantum eſt vnus actus moralis ſimul cum actu voluntatis, ſed ille actus habet totum eſſe morale à voluntate, à qua habet libertatem: ergo habet ab eadem moralem malitiam actionis, vt actio eſt, atque ita tota illa malitia formaliter eſt in voluntate. Secundo declaratur ampliùs, quia in illo actu, vt compoſito ex actu voluntatis, & intellectus, tantum eſt vna malitia: ergo vel eſt intrinſece in actu voluntatis, in intellectu autem extrinſece, vel è contra, ſed hoc poſterius non poteſt dici: ergo primum. Antecedens probo ex alio principio morali, quod actus externus non addit malitiam, vel demeritum actui interno: non

Actus externus non addit malitiam aliquam ſuper internū.

non enim minus peccat, qui vult occidere, & illud non facit, quia nõ poteſt, quàm qui occidit iuxta D. Thom.1.2.quæſt.20.art.3.ergo ſignum eſt vnam eſſe malitiam in toto illo actu homicidij voluntarij, cũ tota indiuiſibiliter maneat in voluntate occidendi: idem ergo eſt in peccato hæreſis, vel cuiuſcumq; infidelitatis. Et ex eodem principio, atq; eodem exemplo probata manet altera pars antecedentis, ſeu minoris, quia illa vnica malitia, tota poteſt manere in ſolo actu voluntatis, & non poteſt manere in ſolo actu intellectus, vel cum proportione in alio externo: ergo ſignum eſt eſſe intrinſece in actu voluntatis. Et ratio à priori eſt, quia ſola voluntas tendit in obiectum bonum, vt bonum eſt, & ideo in illa eſt tota formalis malitia, quod ex præſenti etiam patet à contrario: nam in actu credendi veritas quidem eſt in intellectu, formalis autem bonitas moralis eſt in voluntate, & ideo fides prout eſt in intellectu eſt virtus intellectualis, nõ moralis, niſi per denominationem à voluntate; ita ergo eſt cum proportione in infidelitate.

Ratio à priori.

2 Dubium. Vtrum infidelitatis peccatum poſſit committi ſola voluntate.

6. Hinc verò naſcitur aliud dubium, an hoc peccatum infidelitatis poſſit interdum committi ſola voluntate, ita vt in intellectu nullo modo conſummetur, aut exiſtat, quod dubium attigit Gregor. de Valentia in ſuo tertio tomo diſput.1.quæſt.10. propoſitione prima, dubio 3. & ſentit poſſe in aliquibus caſibus ita accidere. Et probat primò à ſimili ex alijs peccatis, quæ extra voluntatem committuntur etiam cum plena malitia, vt conſtat in propoſito mẽtiendi: ergo idem poterit contingere in infidelitate, quandoquidem actus intellectus eſt quaſi externus reſpectu propoſiti voluntatis, vt declaraui. Secundo affert caſus, in quibus ita peccari poteſt per infidelitatem. Vnus eſt, ſi quis credens habeat propoſitum, ſi contrarium meliùs probetur illud credendi. Item ſi quis demonſtratione conuictus crẽdat animam eſſe immortalem, habeat autem propoſitum conditionatum, quòd non crederet, niſi demonſtraretur: nam in vtroq; caſu ille eſt infidelis quoad voluntatem, & nondum quoad intellectum, quia adhuc credit. Tertium caſum adiungit de illo, qui propoſita fide vult non credere, nec diſcredere: nam ille iam eſt infidelis voluntate, nondum autem intellectu, quia per intellectum, nondũ fidei reſiſtit.

Vera reſolutio.

Infidelitas actualis nunquam eſt in ſola voluntate.

7. Mihi autem diſtinguendum occurrit inter peccatum infidelitatis actuale, id eſt, quod actuali vſu libertatis committitur actu conſiderando, & volẽdo, & habituali, id eſt, de culpa, ſeu macula infidelitatis, quæ manet ceſſante actu; de priori enim dico nunquam eſſe in voluntate, quin aliquo modo trãſeat ad intellectũ, & in illo quaſi conſummetur. Probatur primò, quia peccatum infidelitatis tale eſt, vt fidem excludat, ſicut ſupra illud deſcripſi: ergo ſi eſt actuale peccatum infidelitatis in voluntate de ſe excludit Fidem ab intellectu: ergo neceſſariò illa infidelitas, quæ actualiter voluntaria eſt, in intellectu inuenitur: ergo à voluntate infideli nunquam ſeparatur infidelitas intellectus. Secundo eſt optima ratio, & differentia inter peccatum infidelitatis quatenus extra voluntatem in intellectu conſummatur, & alia peccata exteriora, quæ per corporis membra executioni mandantur; nam hæc poſteriora peccata non ſemper ſunt in hominis poteſtate quoad executionem externam, vel non ſemper imperantur, & ſi deſiderentur, propter varias occaſiones: at verò intellectus in credendo, vel non credendo, ſeu diſcredendo ad nutum obedit voluntati, & ſi voluntas eſt efficax, non poteſt non ſequi in intellectu, quod ipſa vult: ergo ſi voluntas actu peccat volendo infidelitatem, non poteſt non eſſe infidelitas in intellectu. Tertio id confirmari poteſt ex iiſdem exemplis, quæ in contrarium afferebantur; nam qui ita credit, vel potius aſſẽtitur animam eſſe immortalem, quia per demonſtrationem conuincitur, habens voluntatem ſine demonſtratione non credendi, ille re vera caret in intellectu verà fide illius veritatis, imo habet errorem, exiſtimans non eſſe credendum, niſi quod demonſtratur; nam ſi re hac exiſtimatione tale propoſitum nõ haberet: hoc autem iudicium hæreticum eſt. Similiter, qui paratus eſt ad diſſentiendum rebus fidei propter aliquas rationes, ſi afferantur, eo ipſo non credit, vt fidelis, ſeu certitudine fidei, & ideo etiam in intellectu infidelitatem habet; vel omiſsiuam, quia non credit, ſicut oportet, vel commiſsiuam, quia iudicat res Fidei non eſſe infallibiles, nec dignas tanta certitudine. Deniq; de illo, qui vult ſuſpendere aſſenſum, & diſſẽſum, iam ſupra dixi, ſi id faciat, ſolùm quia non vult exercere actum eo tempore, quo non tenetur, non ſolùm non committere peccatum infidelitatis, verum etiam ſimpliciter non peccare, quod ſi id velit eo tempore, pro quo tenetur exercere actum Fidei, peccabit quidem non infidelitate, ſed ſola omiſsione exercitij actus Fidei, & tunc etiam illa omiſsio in intellectu erit, ſi verò id faciat ex dubitatione fidei, neceſſariò illud dubium in intellectu exiſtit; nunquã ergo voluntas actu peccat propoſito infideli, quin infidelitas ipſa in intellectu exiſtat. Et hæc quidem de infidelitate ſimpliciter, intelligenda ſunt. Nam imperfectius quoddam infidelitatis genus poſſe in ſola voluntate reperiri, infra dicemus diſp.19.ſect.4. in fine.

8. Altera pars de habituali culpa infidelitatis breuiter declaratur, & probatur, quia peccatum infidelitatis ſemel commiſſum, poſtea non tollitur ſola Fide, ſed neceſſaria eſt pœnitentia cum dilectione, vel ſacramẽto, vnde fieri poteſt, vt qui per hæreſim peccauit, retractet errorem, & ità tam voluntate, quàm intellectu ad Fidem redeat, & ſufficientem pœnitentiam prioris peccati non concipiat; tunc ergo in intellectu infidelitatem non habebit, imo poterit habitum fidei infuſæ recuperare, & nihilominus in eadem habituali culpa infidelitatis commiſſæ permanebit; ſic ergo ſine infidelitate in intellectu, poteſt illa quaſi habitualis auerſio in volũtate durare; quia re verà illa duo inter ſe formaliter non opponuntur: neq; in hoc alia difficultas occurrit.

Infidelitas habitualis in voluntate ſtare poteſt cum actuali fide intellectus.

SECTIO IV.

Vtrùm infidelitas rectè diuidatur in Paganiſmum, Iudaiſmum, & hæreſim.

DIuiſio hæc vtilis nobis futura eſt ad doctrinam ſpectantem ad varios infideles diſtinctè tradendam, & ideo hoc loco præmittimus, duoq; præcipuè circa illam explicanda ſunt; videlicet, quomodo membra diſtinguantur, & quomodò ſufficienter exhauriant diuiſum; vtrumque enim obſcurum eſt, & ratio difficultatis eſt, quia in his tribus infidelitatibus duo inueniuntur, ſcilicet varij errores poſitiui, vt ſic dicam, ſeu opiniones falſæ, in quibus verſantur, & renitentia contra Fidem diuinam, ſeu contemptus, vel abnegatio illius, & iuxta hæc duo poteſt dari diuiſio, neutro autem modo videtur eſſe poſſe conueniens, aut ſufficiens; ergo. Probatur prima pars minoris de diſtinctione errorum. Primò, quia illa diſtinctio eſt valdè materialis in ordine ad infidelitatem: nam licet illi errores poſſint diſtingui vel materialiter ex rebus opinatis, vel formaliter in ratione Fidei humanæ, ſi ex diuerſo humano motiuo fiat, nihilominus tota illa diuerſitas eſt materialis, & phyſica, non formalis, & moralis in ratione infidelitatis, vt conſtat in diuerſis hæreſibus circa Trinitatem, v.g. vel Incarnationem: nam peccata ſunt eiuſdem ſpeciei in iiſdem materijs. Vnde etiam fit, vt in illo ſenſu non poſſit diuiſio eſſe doctrinalis, & ſufficiens, quia errores contra fidem poſſunt in infinitũ multiplicari, vt cum Aug. lib. de hæreſib. in fine dixit D. Th. d.q.10.ar.5.

Ratio dubitandi pro parte negatiua.

2. Quod

Euaſio. Excluditur.

2. Quod ſi quis dicat, licet hoc ſit verum de erroribus in ſpecie, poſſe tamen ad quædam generalia capita reduci. Etiam hoc modo non ſufficienter videntur illa tria capita numerari, quia præter illa eſt Atheiſmus, qui maxima infidelitas eſt, item erit aliquãdo Antichriſtianiſmus ab Antichriſto, qui non ſolum Chriſtianam fidem, ſed etiam paganam perſequetur ſectam, & legem Iudæorum non ſeruabit: erit ergo aliud infidelitatis genus: imo addi poteſt pura quędam infidelitas, quæ philoſophica dici poteſt, vt erit in illo, qui nec paganus, nec Iudæus, nec Chriſtianus eſſe velit, ſed tantùm vnum Deum ratione cognitum colat. Altera verò pars minoris de diſtinctione formali patet, quia non inuenitur inter illa membra, vt poſtea videbimus.

1. Aſſertio. Paganiſmus, Iudaiſmus, & Hæreſis appoſite diuidunt infidelitatem.

3. Nihilominus dicendum eſt partitionem eſſe optimam, & neceſſariam. Ita tradit D. Thomas dicto articulo quinto, & communiter Theologi, habetq; diuiſio fundamentum in Scriptura: nam Paulus 1. ad Corinth. 1. illa membra diſtinguit, dum de Chriſti paſsione dicit eſſe, *Iudæis ſcandalum, & gentibus ſtultitiam*; & prius hæreſes poſuerat, & alijs locis frequẽter illa tria, vt diſtincta ponuntur: habet etiam fundamentum in vſu Eccleſiæ: nam in die paraſceues volens pro infidelibus orare diſtincte orat pro hæreticis, paganis, & Iudæis, & in Concilio Epheſino tomo primo, capite ſexto, quod continet librum ſecundum D. Cyrilli Alexãdrini, de Fide ad Reginas, in vltima eius ſeſsione tres illæ infidelitates numerantur. Damaſus etiam Papa in profeſsione Fidei ad Paulinum Theſſalonicenſem, dixit hæreticos male ſentientes de Filio, aut Spiritu ſancto cum paganis, & Iudæis ſentire, vbi aperte ponit illa tria membra, & ferè eadem diſtinguit Auguſtin. in oratione, quam ſcripſit contra Iudæos, paganos, & Arianos, & in Patribus ſunt varia opuſcula diſtinctè edita contra has infidelitates. Præterea diuiſio hæc virtute continetur in iure Ciuili, & Canonico: nam in Cod. libro primo, titulo octauo, duodecimo, & ſequentibus diſtinctè traduntur leges ad hæc tria genera infidelium pertinentes, & idem obſeruarunt leges Hiſpaniæ in parte ſeptima, titulo 24. & ſequẽtibus: ſolùm differunt, quia loco paganorum Mauros proponunt, qui ſub paganis cõtinentur, & idem ferè obſeruant iura Canonica libr. 5. decret. & Clement. titulis de *hæreticis, & Sarracenis*.

Prædictæ diuiſionis rationes variæ morales.

4. Ex quibus in primis facio coniecturam, diuiſionem hanc in principio datam eſſe doctrinali modo (vt ſic dicam) vel etiam iuridico propter commoditatem ferendi leges pertinentes, vel ad pœnas infidelium, vel ad eorum diſtinctionem quatenus ſubditi erant principibus Chriſtianis, vel ad dirigendos ipſos fideles circa communicationem cum infidelibus, vt poſtea videbimus. Similiter dari potuit propter commoditatem doctrinę, vel moralis, quæ circa homines infideles magnam habet diuerſitatem: vel dogmaticæ, quia ex alijs principijs agendum eſt contra hæreticos, & ex alijs contra Iudæos, ex alijs denique contra paganos. *Ratio alia Theologica.* Propter has ergo rationes vtilis eſt hæc diuiſio, & accommodata. Poſtea verò Theologi rationem magis propriam huius diuiſionis tradere conati ſunt, & præcipua eſt illa D. Thom. dicto articulo quinto, quia infidelitas eſſe poteſt, vel contra fidem iam ſuſceptam in ipſa manifeſtatione veritatis, vel contra Fidem ſuſceptam minus perfectè, & in figura, vel contra Fidem nullo modo receptam. Primo modo conſtituitur hæreſis: nam hæretici admittunt Euangelium, & Chriſti, & Apoſtolorum doctrinam, in qua eſt manifeſtatio veritatis, & nihilominus ab illa recedunt: nam vt de illis dixit 1. Ioan. 2. *Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis*: illorum ergo infidelitas eſt hæreſis: in ſecundo ordine conſtituitur infidelitas Iudæorum, nam illi admittunt doctrinam, & legem Moyſis, & promiſsiones Chriſti, ſeu Meſsiæ repræſentati in ſacrificijs, & figuris veteris teſtamenti, & ideo dicuntur recepiſſe Fidem in figura, tamen quia reſiſtunt manifeſtationi veritatis, ſpeciali modo infideles ſunt: Pagani autem nullam Fidem, nullam Scripturam, nullamque diuinam reuelationem recipiunt, & ideo contradicunt Fidei nullo modo receptæ: hac ergo ratione illi tres modi infidelitatis diſtinguuntur.

Modus vnus explicandi hanc rationem Theologicam.

5. Oportet tamen circa hanc rationem aduertere duobus modis accipi poſſe, quod dicitur, infidelitatem opponi Fidei receptæ hoc, vel illo modo, vel nullo mõ receptæ: ſcil. vel ſubiectiuè, vel obiectiue, vt ita rem breuiter comprehendam. Subiectiue appello ſi quis exiſtimet ad hæreſim V. G. neceſſarium eſſe, vt aliquis priùs in ſe receperit Fidem infuſam ſupernaturalem, & Chriſtianam, & poſtea illam à ſe abijciat illam negando, vt ſic hæreticus conſtituatur, & ſimili modo Iudaiſmus ſupponat Fidem priùs receptam, ſaltem in figura, & poſtea negatam, Paganiſmus autem nullam Fidem receptam, & negatam ſupponat. Et hunc ſenſum indicant aliqui Thomiſtæ, quos ſtatim referam. Dico tamen eſſe ſenſum planè falſum. *Impugnatur 1.* Primò, quia poteſt eſſe hæreſis etiam in illo, qui nunquam vere credidit, vt in filijs hæreticorum, qui ab infantia in hæreſi educantur, qui nunquam credunt Fide infuſa, & licet aliquo tempore excuſari poſsint à peccato per ignorantiam inuincibilem, tamen quando poſtea ſufficienter inſtruuntur, & tamen in ſuis erroribus permanent, veram hæreſim committunt.

Euaſio excluditur.

6. Dices. Illi ſaltem habuerunt Fidem quoad habitum infuſum per baptiſmum, ſed hoc parum refert, quia illud fortaſſe conferre poteſt ad circumſtantiam apoſtaſiæ, de quo in ſectione ſequenti, ad modum autem infidelitatis parùm conducit, cum ex illo capite per ſe non varietur modus recedendi à Fide: præſertim quia contingere poteſt, vt etiam talis ſit hæreſis, vt in ſubſtantia baptiſmi errorem committat, & tunc neque habitus infuſus in tali hæretico præcedit: & præterea etiam à Fide catholica aliquãdo profeſſa tranſire quis poteſt ad Iudaiſmum, & ad Paganiſmum, vnde etiam illæ infidelitates eſſe poſſunt per deſertionem fidei receptæ ſubiectiue in perſona ſecundum manifeſtationem veritatis aliquando credente: ergo non poſſunt in illo ſenſu diſtingui iſtæ infidelitates. *Impugnatur 2.* Secundò, ſimile argumentum fieri poteſt de Iudaiſmo. Nam omnes Iudæi non baptizati non habent Fidem infuſam, neque illam vnquam habuerunt etiam circa illam partem legis veteris, quam retinent, ſed per quandam Fidem, & traditionem humanam illam retinent ex parte, & in pluribus errant: ergo in illis etiam non datur infidelitas contra Fidem dicto modo in ipſis receptam. *Alter modus explicandi recipitur.* Supereſt ergo alius ſenſus verus, quem obiectiuum appellauimus: quia ex parte obiecti, & reuelationis diuinæ ſuſceptæ aliquo modo ſaltem per Fidem humanam illa diuerſitas inuenitur, nam hæretici recipiunt reuelationem Fidei prout nobis propoſitam per Chriſtum, & Apoſtolos: recipiunt, inquam, admittendo ſcripturas noui, & veteris teſtamenti, & Chriſtum, vt Meſsiam promiſſum iam nobis datum: & ideo proprie hæretici ſunt, vt dixit Auguſtinus, vt ſub nomine Chriſtiano à vera Fide Chriſti recedunt, Iudæi autem admittunt ſcripturas veteris teſtamenti, & promiſsiones Meſsiæ, & ideo dicuntur admittere Chriſtum in figuris, & promiſsione, negant autem in veritate exhibitum, & conſequenter ſcripturas noui teſtamenti non admittunt, & hoc modo habent ſpecialem modum infidelitatis: Pagani verò nullo modo admittunt Chriſtum, vel vllas ſcripturas diuinas. Et ita ratio eſt optima, & ſufficienter declarat diſtinctionem illorum trium membrorum.

Quomo-

Quomodo inter ſe diſtinguantur, Paganiſmus, Iudaiſmus, & Hæreſis.

Eſſe tres ſpecies eſſentialiter diſtinctas affirmat Caiet.

7. Ex dictis facile explicari poſſunt duo puncta in principio propoſita. Primum erat, quomodo hęc membra inter ſe diſtinguantur. In quo Caiet. 2. 2. q. 10. art. 5 ſentit has tres infidelitates proprie, & in rigore eſſe ſpecie diſtinctas, quod ibi Banhes, & Aragon ſequuntur, & ita D. Thom. exponunt. Ratio eſt, (Fundam.) quia diſtincta vitia poſſunt eidem virtuti opponi, ſi diuerſo modo eius honeſtatē deſtruant, vt ſi vnum per exceſſum, & aliud per defectum virtuti contrarientur, ſed illæ tres infidelitates corrumpunt fidem diuerſis modis, vt explicatum eſt: ergo differunt inter ſe ſpecie. (Confirm.) Et confirmatur, quia deficere à Fide ſemel ſuſcepta, & in baptiſmo profeſſa, habet ſpecialem malitiam, & deformitatem, quam non habet paganus, qui fidē nō ſuſcipit: ſicut deficere in caſtitate, vel paupertate promiſſa ſpecialem deformitatē habet, quæ non inuenitur in eo, qui non promiſit.

2. Aſſertio. Rigoroſæ ſpecies nō ſunt, nec eſſentialiter diſtinguuntur.

8. Nihilominus dico illas tres infidelitates non eſſe proprias, & rigoroſas ſpecies, ſed lato modo ita vocari propter accidentalem diuerſitatem, & quia quaſi diuerſos ſtatus conſtituunt, de quibus, vt ſupra dicebam, doctrina moralis diuerſa eſt. Ita ſentit Valentia citato loco, & eſt ſententia communis recepta inter modernos Theologos. (Probatur 1.) Et probatur contrario fundamēto, quia illæ tres infidelitates opponuntur primę veritati, & priuant eadem honeſtate, & in modo non habent eſſentialem diuerſitatem: ergo non eſt vnde diſtinguantur ſpecie. Antecedens quoad priorem partem clarum eſt: quoad vltimam probatur veluti inductione quadam, quia illa peccata non diſtinguuntur tanquam vitium per exceſſum, & defectum: quia vterq; modus peccandi poteſt in omnibus illis infidelitatibus inueniri: nam hæreticus deficit non credendo quæ tenetur credere, & excedit credendo quæ non ſunt credenda, & vterq; modus facile poteſt in pagano, & Iudæo conſiderari. Deinde non poſſunt diſtingui tanquam omiſſio, & commiſſio fidei contraria, nam licet hæ duæ infidelitates diſtinguantur ſpecie, vt ſupra dixi, tamen illa diſtinctio non poteſt ad hæc membra applicari, quia in Pagano poteſt vterq; modus peccandi inueniri: nam ſi non habeat fidem ſufficienter propoſitam, & ſolùm per culpabilem ignorantiam, & negligentiam erret, vel non credat, erit infidelis omittendo, ſi autem poſt ſufficientem propoſitionem fidei reſiſtit, iam peccabit committendo, & idem cum proportione in Iudæo inuenitur: hæreſis autem proprie dicta ſemper eſt peccatum commiſſionis: nam requirit pertinaciam, vt infra videbimus. Tandem etiam in homine Chriſtiano poteſt inueniri culpa contra fidem per modum omiſſionis, vt ſupra dictum eſt: ergo non diſtinguuntur illæ infidelitates, ſi cum proportione comparentur ſecundum illos duos modos, & proprie loquendo diſtinguuntur prout ſunt commiſſiones contra fidem: hoc autem modo non habent eſſentialem differentiam in reſiſtendi modo fidei. Quod probatur, quia idem contemptus diuinę reuelationis, & iniuria primæ veritatis in omnibus his infidelitatibus, ſi poſt ſufficientem propoſitionem doctrinæ fidei cōmittantur, inuenitur. (Satisfit fundamento in num. 7.) Nam quod vna infidelitas iſtarum magis, vel minus reſiſtat ſcripturę, aut reuelationi diuinæ ſolum indicat diſtinctionem in accidentali grauitate peccati: nō in ſpecie: nam eadē fere diuerſitas inueniri poteſt in hæreticis inter ſe, vel inter Iudæos, & ſuo modo inter Paganos, ſi maiorē Dei notitiam, vel fidei propoſitionē habeant, & ita reſponſum eſt ad principale fundamentum contrariæ ſententiæ.

Probatur 2. ead. aſſert.

9. Secundo principaliter argumētor expendēdo confirmationē illius opinionis: nā in illa videtur dicti authores ſupponere has infidelitates diſtingui, quia opponuntur fidei receptæ ex parte ſubiecti, cuius contrarium nos oſtendimus. Vnde videntur etiam ſupponere hæreſim tantum eſſe poſſe in homine baptizato, quia in ſolo illo inuenitur fides profeſſa, ſeu promiſſa (ſi tamen dicenda eſt promiſſio, quę fit in baptiſmo, de quo aliquid dicam ſect. ſequenti) illud autem falſum eſt, nam Catechumenus poteſt eſſe hæreticus, ſi Chriſti fidem in generali admittat, & aliquam partem eius neget, quia ille eſt infidelis, & non eſt Iudæus, nec Paganus, vt conſtat: ergo hæreticus. Et patet quia ſub nomine Chriſtiano recedit à fide: ergo non eſt de ratione hæreſis, quòd ſit contra fidem promiſſam. Deinde etiam Paganus, & Iudæus poteſt peccare contra fidem promiſſam, vt ſi Chriſtianus baptizatus ad illas ſectas deficiat. Reſpondet Caiet. illum ſimul eſſe Paganum, v. g. & hæreticum: ſed hoc eſt confundere apoſtaſiam cum hæreſi, quod non rectè fit: nam apoſtaſia poteſt eſſe circumſtantia omnium infidelitatum, vt rectè dixit D. Thom. q. 12 ar. 1. ad 3. ſiue ſit aggrauans in eadem ſpecie, ſiue mutans ſpeciem, de quo ſect. ſequenti. (Euaſio Caietan.) Chriſtianus ergo tranſiens ad Paganiſmum profectò nō habet duas infidelitates, quia vnum tantū aſſenſum, vel diſſenſum habet contra fidem, & proprie tantum vnam iniuriam primæ veritati infert, & quamuis deficiat à profeſſione fidei, illa non eſt noua infidelitas, ſed apoſtaſia, ſicut in exemplo contrariæ ſententiæ in peccante contra votum caſtitatis non eſt duplex malitia Luxuriæ, ſed vni malitiæ contra caſtitatem adiungitur alia contra religionē, & ſimiliter furtum religioſi non eſt duplex iniuſtitia, ſed vna habens adiunctam aliam malitiam ſacrilegij: ſic ergo in præſenti malitia, ſi qua eſt contra promiſſionem fidei, adiungi quidem poteſt malitiæ infidelitatis in quolibet illorum membrorum, tamen ſine dubio habet difformitatem diuerſæ rationis ab ipſa infidelitate. (Ad confirmatione in n. 7.)

An ſit ſufficiens prædicta infidelitatis diuiſio.

10. Secundum punctum erat de ſufficientia illius partitionis, quæ etiam ſufficienter patet ex ratione diſtinguendi illa membra, prout à nobis explicata eſt, quia duo tantùm ſunt teſtamenta diuinarum Scripturarū, nouum ſcil. & vetus, contra quæ peccari poteſt, vel neutrum admittendo, & hoc pertinet ad Paganiſmum, vel admittendo vetus, & non nouum, & hoc ſpectat ad Iudaiſmum, vel admittendo vtrumq;, non tamen illis vel iuxta illa integre credendo, & ſic committitur hæreſis. (Dicta ſufficientia declaratur 1.) Dices, etiam aliqui errarunt admittendo nouum, & non vetus vt Fauſtus, & alius quē Aug. aduerſarium legis, & Prophetarum appellauit, & in vniuerſum Manichæi, contra quos omnes Auguſtin. ſcripſit. (Obiectio.) Reſpondetur ipſos fuiſſe hæreticos, & vt tales ab Auguſt. & Patribus damnari, quia refutando vetus teſtamētum, etiam à nouo recedebant, in quo illud confirmatur, & probatur, vel certe quia profitentes Chriſtū, prophetias, & figuras de Chriſto negabant. (Solutio.) Vnde modo magis generali poteſt eadem ſufficientia declarari: (Declarat. 2.) nam omnes, qui Chriſtum Dominum recognoſcūt, vt authorem fidei, & ſalutis, & eius fidem integre non retinent, ſunt hæretici: qui verò illi nō credunt, admittunt autem prophetias, & figuras de Meſſia promiſſo, ſunt Iudæi; reliqui vero omnes, qui Fidem Chriſti, vel Meſſiæ nullo modo admittunt ſub Paganiſmo continentur: præter hæc autem mēbra nullum excogitari poteſt: eſt ergo diuiſio ſufficiens.

11. Solùm video poſſe dubitari, quia hoc modo explicata diuiſio ſolùm videtur habere locum poſt lucem Euangelij, cum tamen infidelitas, & hæreſis ſemper eſſe potuerint etiam in lege veteri, vel naturæ. (Declaratur 3. & generalius dicta diuiſionis ſufficientia.) Propter hoc poteſt diuiſio, eiuſq; ſufficientia abſtractiori modo declarari per ordinem ad reuelationem

lationem Dei, cui infidelitas opponitur; aut enim aliquis nullam Dei reuelationem ſibi propoſitam ſuſcipit, & hic eſt Paganus, & talis eſſe potuit à principio mundi, vel aliquis accepta reuelatione ſibi expreſſe propoſita, & illi ex parte credit, ſaltem materialiter, non tamen integram fidem adhibet quoad omnia reuelata, & iſte incidit in hæreſim. Vnde hoc modo potuit Iudæus etiam ante aduentum Chriſti fieri hæreticus negando aliquem articulum ex his, qui cadebant ſub fidẽ explicitam illius temporis, vt verbi gratia, articulum reſurrectionis, & hoc nomine ſolet in Scriptura talis error etiam inter Iudæos appellari, & illi etiam ſic credentes inter hæreticos ab Epiphanio, & alijs numerantur: & eadem ratione ſi Iudæus tunc totam fidem Moyſis abnegaret, & ad ritus Gentiliũ ex animo tranſiret, in Paganiſmum incideret, & idẽ eſt cum proportione dicendum de tempore legis naturæ: hoc ergo modo potuerũt illæ duæ ſpecies infidelitatis eſſe antiquiores lege Euangelica, ac vero Iudaiſmus ante aduentum Chriſti locum non habuit, quia nondum manifeſtata veritate, neque impleta promiſsione aduentus Chriſti, nondum poterat ſpeciali infidelitate peccari contra Fidem aduentus eius, admittendo promiſsiones eius, in quo Iudaiſmus proprie conſiſtit.

Opinio Banhes contraria.

12. Contra hanc vero partem, & hunc diſcurſum videtur ſentire Banhes 2.2. quæſt. 10. art. 5. & ab illo poteſt ſumi obiectio, quia Iudæus à ſua Fide deficiens in lege Moyſis non reſiſtebat fidei expreſſe reuelatæ, ſed tantùm in figura: ergo non incidebat in hæreſim, ſed in Iudaiſmum, & ita ipſe Banhes fatetur: imo idem aſſerit de infideli errante in fide in lege naturæ, & de Gentili, qui eſſet fidelis ante aduentum Chriſti, & poſtea fieret infidelis: non admittẽdo prædicationem Euangelij: nam de illo dicit, infidelitatem eius pertinere ad Iudaiſmum, non ad Paganiſmum, quantum ad rem ſpectat, quamuis quoad nomen non ita illi accommodatur, quod ex natione ſumptum eſt. Sed hæc ſententia probari

Refellitur.

certè non poteſt, nam Iudaiſmus proprie conſiſtit in infidelitate aduerſus Chriſtum, qui iam venit, expectando futurum, item quia Iudæi nunc non ſunt infideles propria, & ſpeciali infidelitate, quia reſiſtunt legi Moyſis in ſe ipſa (vt ſic dicam) ſed quia reſiſtunt veritati reuelatæ, quæ in lege Moyſi figurate, & prophetice continebatur, qui modus infidelitatis non inueniebatur in Iudæo deficiente in ipſamet lege Moyſi. Denique illa ſententia, & ratio eius ex quadam æquiuocatione procedit, quam vitare oportet. Diximus n. ſupra Fidem implicitã non inueniri niſi in aliqua explicita. Vnde Fides quæ erat ſub lege Moyſi, licet eſſet implicita, & in figura reſpectu myſteriorum legis nouæ, tamen erat explicita reſpectu veritatum, quæ tunc expreſſe credendæ proponebantur, & ideo qui tunc deficiebat in aliqua illarum veritatum, non reſiſtebat Fidei implicitæ, ſed explicitæ illius temporis, & ideo in veram hæreſim incidebat: nam ſi quis recte conſideret, eandem proportionem ſernabat illa infidelitas ad propoſitionem Fidei, quæ tunc erat, quam ſeruat nunc infidelitas hominis Chriſtiani ſub illo nomine deficientis à Fide expreſſe propoſita in lege Euangelica. Et eadem proportione loquendum eſt de ſimili infidelitate in lege naturæ, ſeu in homine gentili fideli. De vltimo vero caſu Gentilis priùs fidelis, & poſtea non admittentis Euangelium diſtinguendum cenſeo; nam ſi ille haberet fidem Chriſti venturi, & illam expectationem eius conſeruaret, meritò cenſeretur incidere in Iudaiſmum, ſi vero nullam fidem de Chriſto habebat, neque illius fidem omnino vellet admittere Paganus cenſendus eſſet, & ratio vtriuſque ſatis conſtat ex dictis, & magis ſtatim explicabitur.

Vtrùm Hæreſis, Iudaiſmus, & Paganiſmus poſſint in eodem homine ſimul inueniri? & quæ illorum ſit grauior.

13. Ex dictis aliud hic expediendum eſt dubium, quod Caietanus, & alij attingunt, nimirum an iſtæ infidelitates poſsint in eodem homine ſimul inueniri. Diço autem *ſimul*, nam per ſucceſsionẽ, & tranſitum ab vna ad aliam nulla poteſt eſſe dubitandi ratio, quin non ſolùm poſsit, ſed etiam aliquando ita fiat. Quod autem poſsint eſſe ſimul ſaltem duæ illorum, ſcilicet hæreſis, & Iudaiſmus: & hæreſis, ac Paganiſmus affirmat Caietan. & ſequuntur alij, & probat in homine Chriſtiano tranſeunte ad Paganiſmum, vel Iudaiſmum; non ſic autem ſentiunt de Paganiſmo, & Iudaiſmo inter ſe, quia manifeſtam inuoluit repugnantiam, & contradictionem, quod veriſsime dicunt. Ego autem eandem inuenio per ſe loquendo inter hæreſim, & quamlibet aliarum infidelitatum, quia hæreſis proprie non eſt niſi ſub nomine Chriſtiano, id eſt, in eo, qui credit Chriſtum veniſſe, vt Redemptorem, quod tam Paganiſmo, quàm Iudaiſmo repugnat. Exemplum autem, in quo contraria ſententia nititur, procedit ex alia falſa opinione, quod apoſtaſia ſit ſpecies infidelitatis, quod falſum eſſe ſtatim oſtendemus. Vnde reſpondemus, Chriſtianum tranſeuntem ad Paganos, vel Iudæos eſſe ſimul infidelem ſpecie, & apoſtatam, non autem proprie hæreticum. Dixi autem per ſe has ſpecies non poſſe ſimul inueniri, quia per accidens, & ex conſcientia erronea poſſet in vno caſu hæreſis coniungi Iudaiſmo, vt ſi nunc infidelis Iudæus non ſolùm repugnaret Chriſtianæ fidei, ſed etiam inter credenda in lege veteri aliquid negaret, & eſſet Iudæus propter priorem cauſam, & in conſcientia hæreticus propter poſteriorem: non quidem eo modo, quo nunc dicitur hæreticus, qui ſub nomine Chriſtiano hæreſim profitetur, ſed eo modo, quo diximus etiam ſub lege veteri potuiſſe per hæreſim peccari: nam ex conſcientia erronea ita homo ille ſe gereret.

Opinio contra Caietan. & alios.

Vera reſolutio.

14. Secundo intelligitur ex dictis, quo modo illa tria membra differant ſaltẽ in grauitate accidentali, quantum enim ex D. Thoma 2.2. dicta quæſt. 9. art. 6. colligitur, ſe habet tanquam excedens, & exceſſum: nam intenſiuè (vt ſic dicam) hæreſis eſt grauior, quia committitur cum maiori contemptu, ex genere loquendo; quia hæreticus habet maiorem cognitionem diuinæ fidei, cum Chriſti, & Apoſtolorum, & Eccleſiæ Chriſti doctrinam admittat: Vnde etiam fit, vt maiorem habeat propoſitionem materiæ fidei, & ideo grauiùs peccat proprio iudicio errando circa eandem doctrinam, iuxta illud 2. Petri 2. *Melius erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti.* Et Auguſt. 21 de ciuitate cap. 25. *Peior,* inquit, *eſt deſertor fidei, & ex deſertore oppugnator eius effectus, quàm ille, qui non deſeruit quam nunquam tenuit,* & Chryſoſtom. homil. 50. ad populum id optime explicauit dicens, qui ſub nomine Chriſtiano recedit à fide eſſe peiorẽ Gentili, *Quia impietas Gentilium quandam* (inquit) *habet conſecutionẽ: hæc autẽ impietas, neque conſequentiam habet,* nimirum quia in eadem fide, quam profitetur errat Deum (vt ait) confitendo, & in ijs, quæ dicit illum fide dignum non cenſendo. Idem docet D. Hieronym. Iſaiæ 18. Et eadem ratione, ac proportione Iudaiſmus eſt grauior Paganiſmo, ſcilicet intenſiuè, vt declaraui: at vero extenſiuè Pagani plùs peccant, quia in pluribus errant, & eadem eſt comparatio Iudaiſmi ad hæreſim. Vnde obiter annotare oportet, quamuis iſtæ ſpecies in rigore non ſint diuerſæ, nihilominus declarandas eſſe in confeſsione, quando Chriſtianus baptizatus in aliquam illarum inciderit, quia notabiliter differunt in modo, & in grauitate, & diuer-

Quę nam harum infidelitatum ſit grauior.

Species infidelitatis neceſſario aperienda in confeſſione.

diuerſis remedijs indigent, quin potius etiam intra eandem ſpeciem hæreſis, v. gratia, declarandi ſunt errores, in quos peccator incidit propter eaſdem rationes; quod prudenter annotarunt Valent. 2. 2. q. 10. punct. 3. & q. 11. punct. 1. difficult. 1. Sanch. lib. 2. Decal. c. 7. n. 17.

Fit ſatis rationi dubitandi propoſitæ in num. 1. & 2.

15. Vltimò ex dictis patet reſponſio ad rationem dubitandi in principio poſitam, concedimus enim partitionem non eſſe omnino materialiter intelligendam, vt rectè probant, quæ ibi adducta ſunt, & omnes D D. fatentur, neque etiam diſtinguuntur ſecundum rigoroſam formalem rationem ſpecificam, nihilominus tamen, vt diuiſio ſit ſufficiens ſatis eſt, vt ad modum ſpecierum per quoſdam particulares modos inter ſe repugnantes, & fidei contrarios membra diſtinguãtur vt dictum eſt, neq; exempla ibi adducta extra diuiſionem inueniuntur; nam quicunq; vel reuelationem diuinam, vel Chriſtum Dominum non credunt, ad Paganiſmum pertinent, ſiue ſit Atheus, ſiue Deum verum per ratione n aliquo modo cognoſcat, imo etiamſi nullum errorem contra rationem naturalem habere cõtingat, quòd certè in Paganis nunquam continget: infidelitas autem Antichriſti, & ſub illo facta ad Iudaiſmum pertinebit, vt ex alibi diſputatis de Antichriſto patet.

Tom. 2. in 3. par. diſp. 54. ſect. 2. & 4.

SECTIO V.

Vtrùm Apoſtaſia ſit ſpecies infidelitatis, vel circumſtantia eius, & qualis.

DE Apoſtaſia ſeparatim diſputauit D. Thom. 2. 2. quæſt. 12. quia tamen cum infidelitate in iure coniungitur, & eaſdem ferè habet pœnas, ac proinde doctrina moralis ad illas pertinens, ferè eadem eſt, ac deniq; quia apoſtaſia circunſtantia eſt infidelitatis valde illi coniuncta, ideo propter breuitatẽ, & claritatem commodiùs viſum eſt illam hic adiũgere. Apoſtaſia ergo idem eſt quod retroceſsio, ſeu deſertio inſtituti, ſemel ſuſcepti cum animo, vel obligatione permanendi in illo; nam apoſtatare idem eſt, quod deficere, ſeu retrocedere, ſemperq; in malam partem ſumitur pro deſertione iniqua, & incõſtanti, & aliquando iuxta vſum Latinorum dicitur etiam de rebus ciuilibus, vt apoſtatare à Rege, vel Imperatore, vt bene aduertit Decian. in tract. Crimin. lib. 5. cap. 7. num. 1. Iam verò ex vſu Eccleſiaſtico proprie dicitur reſpectu Dei, vel rerum diuinarum, iuxta illud Eccleſiaſtici 2. *Initium ſuperbiæ hominis apoſtatare à Deo.*

Quid ſit Apoſtaſia.

2. Præterea hæc apoſtaſia à Deo, in tria membra diſtinguitur à D. Thom. q. 12. art. 1. & Gloſſ. in cap. 1. *de Apoſtatis*, vbi Innocent. Hoſtienſ. & alij: diuiditur igitur in apoſtaſiam à religione, ab obedientia, & à Fide, & prima diuiditur in apoſtaſiam ab ordine, & à profeſsione religioſa, de quibus principaliter tractat titulus Decretalium *de Apoſtatis, & iterantibus baptiſma*, & pertinent ad materiam de Ordine, & ſtatu religionis. Secunda apoſtaſia ab obedientia in vno ſenſu generaliſsima eſt, & dici poteſt de omni peccato mortali præſertim quando ab homine, qui antè iuſtus erat, committitur, quomodo Angeli, qui peccarunt apoſtatæ, & rebelles ſolent à Patribus dici, vt videre eſt in Gregorio Nazianz orat. 38. & 42. & ſic etiam Anacletus Papa in epiſtola 1 Decretalium dixit, ſponte tranſgredientes legem apoſtatas nominari: Speciali autem modo poſſunt in hoc ordine dici apoſtatæ, qui à Pontificis obedientia recedunt, & hoc modo ſe ab Eccleſia ſeparant. Verumtamen etiam hæc apoſtaſia, licet cum hæreſi frequenter ſit coniuncta, tamen ad infidelitatem non ſpectat, ſed ſub vitijs charitati oppoſitis ponitur à D. Thom. 2. 2. quæſt. 39 ſola ergo apoſtaſia à Fide ad præſentem tractationem ſpectat, de qua primò dicendum eſt, quid ſit neceſſarium, vt illa com-

Diuiſio apoſtaſiæ in triplex membrum.

mittatur, deinde quomodo ad infidelitatem comparetur.

3. Circa primum conueniunt omnes, ad apoſtaſiam requiri, vt Fides iam ſuſcepta deſeratur; itaq; iuxta diſtinctionem datam ſect. præcedente; ſicut ibi diximus ad hæreſim non eſſe neceſſarium, vt ex parte ſubiecti præceſſerit Fides in hæretico, ita nunc è contrario dicimus ad apoſtaſiam hoc eſſe neceſſarium: ita enim docet D. Thomas citatus, & omnes Theologi cum eo, item iuris Canonici interpretes, quos late refert Farinac. tract. de Hæreſi quæſt. 183. §. 2. Et ipſum nomen, ac ratio id præ ſe fert: nam apoſtaſia conſiſtit in receſſu, nemo autem recedit niſi à termino in quo prius exiſtebat. Dubium autem eſt, qualis, & quantus eſſe debeat hic receſſus, vt apoſtaſia ſit: in quo eſt communis opinio, neceſſariam eſſe totius fidei, & ipſiuſmet Chriſti abnegationem, iuxta quam ſententiam apoſtaſia ſolùm inuenitur in illo homine, qui ex Chriſtiano ad Iudaiſmum, vel Paganiſmum tranſiuit, non verò in illo qui ſub eodem Chriſtiano nomine hæreticus ſit. Ita tenuit Guido Carmelita in libro de hæreſibus. Turrecremat. in Summ. de Eccleſia lib. 4. part. 2. capite 13. conſentit Syluest. verbo *Apoſtaſia* in principio, Caietanus dicta quæſt. 10 art. 5. & quæſt. 11. ar. 1. & ibidem Banhes, & quæſt. 12. artic. 1. iiſdem locis Aragon, Cano libro 12. de locis cap. 9. ad ſecundum, & Caſtro lib. 1. de iuſta hæreticorum punitione capite 7. & libro 1. de Hæreſibus cap. 4. tenet etiam Valentia in dicta quæſt. 10. punct. 1. dub. 3. & quæſt. 11. punct. 1. & q. 12. punct. item 1. & Sanch. dicto lib. 2. c. 7. nu. 15. & Azor tom. 1. inſtitut. moralium lib. 8. cap. 17. quæſt. 3. & Hugolinus de cenſuris Pontifici reſeruatis 2. part. capit. 1. ſect. 1. numer. 7. & alij quàm plures Iuris Canonici interpretes, quos refert, ac ſequitur Farinacius tract. de Hæreſ. q. 183. §. 2. Theologi vero in confirmationem communiter adducũt modum loquendi Patrum, qui Iulianum Imperatorem non hæreticum, ſed apoſtatam nominarunt, vt ex Ambroſ. & Hieronym. refertur in cap. *Iulianus*, & in cap. *Imperatores*, 3. quæſt. 7. quia omnino Chriſtum negauit, alios vero qui ſub nomine Chriſtiano à fide defecerunt, vt Conſtantium, & alios, vocarunt hæreticos non apoſtatas, quod ex Nazianz. notauit Iacob. Bilius in vita eius metro ſcripta num. 54. Ratio autem ſolùm reddi poteſt, quia illa ſola eſt perfecta rebellio, & ſeparatio à Chriſto, qui nomine apoſtaſiæ ſimpliciter dictæ ſignificatur.

Ad apoſtaſiã requiritur, vt fides iam ſuſcepta deſeratur.

Dubium. Quantus eſſe debeat iſte receſſus à fide.

Prima, & cõmunior ſententia.

Fundam.

4. Nihilominus contraria ſententia videtur ſumi ex Diuo Thoma dicta quæſt. 12. art. 1. nam ibi in corpore ad apoſtaſiam ſolum requirit, vt ille qui erat Deo coniunctus per Fidem ita ab illa ſeparetur, vt per Fidem non maneat illi coniunctus, quod fit etiam per hæreſim. Vnde in ſolutione ad ſecundum ita exponit verba Prouerb. 6. *Homo apoſtata vir inutilis*, quia, inquit, nihil facere poteſt, quod Deo placeat, quia ſine fide impoſsibile eſt placere Deo: ergo ex mente D. Thomæ, & iuxta ſententiam ſapientis, qui ita deficit à Deo, vt fidem etiam amittat, verè eſt apoſtata; hoc autem contingit hæreticis, etiamſi ſub nomine Chriſtiano à Deo recedant. Secundo fauet huic ſententiæ Cyprian. lib. 1. epiſtola ſecunda, alias epiſtola 54. Vbi inter Apoſtatas numerat tam Gentiles, quam eos, qui ad hæreticos tranſeunt. Tertio facit, quod in iure ſub titulo *de Apoſtatis* poni ſolent etiam hæretici, vt videre eſt in lege vltima capit. *de Apoſtatis*, & in capit. *quodam de Apoſtatis*, vbi illi dicuntur apoſtatæ, qui cum profeſsione Chriſtiana legalia coniungunt, qui profecto hæretici ſunt.

2. ſententia.

5. In hoc puncto poteſt fortaſſe quæſt. de nomine miſceri, & ideo prius breuiter de re dicam, & ſtatim de modo loquendi: quod ergo ad rem attinet, videntur mihi poſteriora argumenta conuincere in hæretico deficiente à Fide inueniri propriam mali-

Iudicium authoris inter prædictas ſententias.

Y tiam

tiam apoſtaſiæ eiuſdem ſpeciei, & eſſentiæ cum apoſtaſia, quæ per Iudaiſmum, vel Paganiſmũ committitur, quamuis non ſit eiuſdem integritatis ex parte materiæ. Probatur præter dicta, quia ſicut Chriſtianus tranſiens ad infidelitatem Iudæorum, vel Paganorum, præter malitiam infidelitatis, quã habet communem cum ſimilibus infidelibus, qui nunquam fuerunt Chriſtiani, committit peculiarẽ malitiam, & iniuriam contra fidem, quam profeſſus eſt: ita etiam Chriſtianus, qui tranſit ad hæreticos, præter malitiam infidelitatis, habet illam peculiarem malitiam; ſeu grauitatem quæ committitur in deſertione fidei receptæ, & ideo merito D.Thom. dicta quæſt.12.ar.1 ad tertium indefinite, & vniuerſaliter dixit apoſtaſiam eſſe circumſtantiam infidelitatis: probatur ergo conſequentia primo, quia apoſtaſia tranſeuntis ad Iudaiſmum, vel Paganiſmum non conſiſtit formaliter in illa ſpecie infidelitatis, ſed in iniuria, quam apoſtata facit Fidei receptæ, ſeu profeſſioni eius, & conſequenter Eccleſiæ, & Chriſto, ſed hanc eandem iniuriam facit hæreticus profeſſioni fidei, & Eccleſiæ Chriſti: ergo quoad malitiam habet apoſtaſiam eiuſdem rationis: item formaliter æque recedit à tota fide, & ideo totam amittit, & conſequenter à Deo apoſtatat; differentia vero in maiori, vel minori materia fidei accidentaria eſt, neq; poteſt eſſentialem diuerſitatem facere, quod etiam ex dictis ſect. præcedenti oſtendi poteſt: diximus enim tres infidelitates non diſtingui ſpecie eſſentialiter, etiamſi in materia habeant illam candem inæqualitatem: ergo eadem ratio eſt in apoſtaſia, ſuppoſito quod deformitas eius etiã inuenitur in receſſu à Fide per hæreſim, quod videtur euidenter probatum.

Hæreticus etiam proprie dicitur apoſtata.

6. Sic ergo declarata re ipſa non eſt de nomine cõtendendum, nec videtur poſſe negari, quin nomen apoſtatæ ſub aliqua vera, & propria ſignificatione hæretico conueniat: propter authoritatem vero tot Doctorum dicere poſſumus apoſtaſiam per antonomaſiam in ſolis illis inueniri, qui Chriſtum negant, generice vero ſumptam etiam ab hæretico committi, vel aliter diſtingui poteſt, vt apoſtaſia quidem ſit à Chriſto, & hæc conueniat Pagano, & Iudæo, alia vero ab Eccleſia, & ab eius obedientia, & vnione, & hæc etiam in hæreticis reperiatur: vt vero diſtinctiùs procedamus, de vtraque ſigillatim dicemus.

Per antonomaſiam, & principaliter ſunt apoſtatę, qui à Chriſto recedunt.

Vtrum Apoſtaſia ſit ſpecies diſtincta à Paganiſmo, & Iudaiſmo. 1. Opinio.

7. In ſecundo puncto de comparatione apoſtaſiæ ad infidelitatem, an ſit ſpecies eius, multi ex Doctoribus allegatis affirmant apoſtaſiam totalem, ſeu per antonomaſiam dictam eſſe ſpeciem infidelitatis diſtinctam à Iudaiſmo, & Paganiſmo, vnde ne ſpecies infidelitatum multiplicent, dicunt eſſe hęreſim. Ita ſentiunt Caiet. Banh. Aragon. Valentia, & Sanches. & Azor locis citatis, & Syluest. verbo *Apoſtaſia* in principio, & late Caſtro, vbi ſupra, qui etiam citat Ochamum 1. part. Dialog. lib. 4. cap. 11. citant etiam D.Thomam, ſed immerito. Fundantur primo, quia iſte apoſtata eſt hæreticus, quod non habet ſimilis infidelis non apoſtata: ergo eſt hæreticus ratione apoſtaſiæ: ergo apoſtaſia ipſa eſt hæreſis. Antecedens probatur primo. Quia pœnæ hæreticorum comprehendunt huiuſmodi apoſtatam, vt eſt certiſsimum ex communi omnium ſententia, & ex cap. *contra Chriſtianos*, de hæreticis in 6. & ex lege 2. cap. *de apoſtatis*: ergo talis apoſtata eſt hæreticus. Secundo, quia hæreſis conſiſtit in abnegatione Fidei receptæ, ſed hic deſerit Fidem receptam: ergo eſt hæreticus. Tertio argumentatur Caſtro, quia aliàs ſequeretur, hæreticum augendo hæreſes fieri non hæreticum, quod videtur abſurdũ. Quod ſi quæratur an in huiuſmodi homine ſint duæ ſpecies infidelitatis, Caietan. affirmat, Banhes autem dicit eſſe tantùm infidelitatem hæreſis, quia apoſtaſia in tali homine eſt vltima differentia contrahens infidelitatem eius ad ſpeciem hæreſis.

Eius fundamentum.

Vera ſententia.

8. Nihilominus dico talem apoſtaſiam non eſſe ſpeciem infidelitatis, neq; hæreſis. Ita tenet Cano ſupra cum Turrecremat. quos ſequitur Simanc. tenuit etiam Syluest. verbo *hæreſis*, 1. quæſt. 2. Angelus verbo *apoſtaſia*, & Paludanus in 4. diſt. 13. q. 3. & Alexand. Pezant. 2. 2. ad quæſt. 12. D.Thomæ diſp. ſua 1. & aliqui Canoniſtæ cap. 7. de apoſtatis, & eſt clara ſententia D.Thomæ quæſt. 12. art. 1. ad tertium, vbi ait apoſtaſiam non eſſe ſpeciem infidelitatis, ſed eſſe poſſe circumſtantiam ſpecierum infidelitatis. Et probatur primo, quia talis apoſtata non eſt hæreticus: ergo nec peccatum eius eſt hæreſis. Probatur antecedens ex communi deſcriptione Patrum; dicunt enim hęreticum eſſe, qui ſub homine Chriſtiano, & retinendo Chriſti confeſsionem, Fidem eius corrumpit; at vero iſte apoſtata omnino deſerit Chriſtum, & nomen, ac Fidem eius; ergo non eſt hæreticus. Maior eſt D.Auguſtini libro 18. de ciuitate Dei cap. 51. & D.Gregor. lib. 3. moral. cap. 14. aliàs 18. & ſequentibus, & libro quinto, capite decimo, aliàs vndecimo, & lib. 23. capit. primo, & Ambroſ. ac Origen. ad Tit. 3. & Bedæ Lucæ ſeptimo, & tradit expreſſe D.Thom. 2. 2. quæſt. vndecima, articulo primo, dicens hæreſim eſſe ſpeciem infidelitatis pertinentem ad eos, qui fidem Chriſti profitentur, ſed eius dogmata corrumpunt, & ex ſect. ſuperiori id etiam ſatis conſtat. Secundo probatur à priori, quia apoſtaſia non conſiſtit in noua fidei abnegatione, vel errore; nam Iudæus apoſtata non magis negat fidem Chriſti, nec plures errores habet, quàm Iudæus non apoſtata: ergo propter apoſtaſiam non habet ſpecialem infidelitatem. Probatur conſequẽtia. Quia infidelitas directe opponitur veritati fidei, & teſtimonio primæ veritatis. Tertio, quia in hæretico apoſtata illa apoſtaſia, quam committit, non ſpectat formaliter ad malitiam hæreſis, ſed ad aliquam grauitatem eius, quam ſtatim declarabo: ergo neq; apoſtaſia totalis in Iudæo, vel pagano ad hęreſim ſpectat. Probatur conſequentia, quia apoſtaſia vtriuſq; eſt eiuſdem rationis quoad ſpeciem, vt paulo ante probaui. Deniq; illa apoſtaſia non poteſt 4.
eſſe noua ſpecies integra infidelitatis, quia præciſe ſpectata non opponitur ſpecialiter virtuti Theologicæ, aut primæ veritati, vt probaui, nec etiam poteſt eſſe differentia contrahens alteram infidelitatem, vt dicebat Banhes, quia alia infidelitas eſt in ſpecie vltima Iudaiſmi, vel Paganiſmi; nam eſt eiuſdem ſpeciei cum ſimili infidelitate alterius hominis non apoſtatæ, ſpecies autem vltima non eſt vlterius contrahibilis.

Probatur. Probatur 2. Probatur 3.

Soluitur fundamentum contrarium in num. 7.

9. Neq; obſtat fundamentum contrariæ ſententiæ, nego enim illum hominem eſſe proprie hæreticum, ſed Iudæum apoſtatam, vel paganum apoſtatam, & ita ſolent ſub his appellationibus condemnari. Vnde ad primam probationẽ concedo iſtum incurrere pœnas hæreticorum, quia non ſunt latæ ſolum contra hæreticum, vt hæreticum, ſed contra omnem apoſtatam infidelem, vt recte dixit Cano, & ſumitur ex toto titulo Cod. de Apoſtatis. Vnde in dicto cap. *Contra Chriſtianos*, non dicitur hic apoſtata hæreticus, ſed dicitur puniendus tanquam hæreticus. Ad ſecundam probationem nego hæreſim conſiſtere in negatione Fidei iam receptæ ex parte ſubiecti, quod iam ſupra probaui, & tractando de hæreſi iterum dicam. Ad tertium inconueniens, quod Caſtro inferebat, dico nullum eſſe reputandum, quia ſicut puer creſcẽdo deſinit eſſe puer, nam fit vir; ita quoq; hæreticus creſcendo in infidelitate non deſinit quidem eſſe infidelis, poteſt tamen deſinere eſſe hæreticus, quia fit peior, quam hæreticus, ſi ad negationem Chriſti peruenit.

Quid addat apoſtaſia ſuper alias infidelitatis ſpecies.

10. Concludimus ergo apoſtaſiam eſſe circumſtantiam quæ aggrauat quamcunq; ſpeciem infidelitatis quando illi adiungitur; quæri autem poteſt, an ſit circunſtantia mutans ſpeciẽ. In quo dico bre-

uiter

uiter in ordine ad confeſsionem ſemper eſſe reputandam tanquam mutantem ſpeciem, quia ſemper notabiliter aggrauat, & ideo ſemper confitendam eſſe: ſpeculatiuè autem diſtingui poteſt. Nam apoſtaſia interdum eſſe poteſt contra fidem receptam, nondum autem per baptiſmum profeſſam, aliquãdo vero, & ordinarie eſt contra profeſsionem factam in baptiſmo. In primo caſu non videtur mutare ſpeciem, quia non inuenitur alia virtus diſtincta à fide, vel pręcepto eius, quod per illam violetur, ſicut etiam peccare contra caritatem iam habitam, vel contra caſtitatem, non eſt circunſtantia mutans ſpeciem; erit ergo aggrauans, quia tunc cum maiori cognitione peccatur, & propter ingratitudinem ſaltem materialem; imo ferè ſemper adiungitur ſcandalum etiam materiale. In vltimo vero caſu valde probabile eſt eſſe circumſtantiam mutantem ſpeciem, quia eſt contra promiſsionem, quæ fit in baptiſmo, vt Patres loquuntur, ſeu contra pactum cum Eccleſia initum, & obedientiam illi præſtitam, quod pertinet ad quoddam iniuſtitiæ genus; ex vtroque autem membro optime declaratur, & confirmatur, quod diximus apoſtaſiam non eſſe ſpeciem infidelitatis.

DISPVTATIO XVII.

De infidelibus non apoſtatis quoad peccata eorum.

Infidelium duo ſunt genera.

QVamuis apoſtaſia non ſit ſpecies infidelitatis, vt in ſuperiori diſputat. dictum eſt, tamen eſt talis circumſtantia, vt doctrina moralis, quæ de infidelibus tradenda eſt, multum ex illa pendeat, & ideo ad maiorem doctrinæ claritatem, & diſtinctionem, viſum eſt infideles omnes in duo capita diſtinguere, & priùs dicere de illis, qui nunquam fidem ſuſceperunt, ſed in ſua infidelitate ſemper vixerunt, & permanſerunt, qui nomine infidelium ſimpliciter appellãtur, quia regulariter loquendo nihil de noſtra fide credunt, aut crediderunt. Poſtea vero dicemus de infidelibus apoſtatis, qui communiter vocantur hæretici, quia regulariter hæreſim profitentur. Vnde notare etiam oportet ex ſupradictis apoſtaſiam duplicem eſſe poſſe, vnã à ſola fide nondum profeſſa in baptiſmo, & aliã poſt baptiſmum receptum commiſſam, & hæc poſterior ſola eſt, quæ ad præſentem conſiderationem ſpectat, quia vt dixi illa ſola poteſt addere infidelitati malitiam ſpecie diſtinctam, & illa etiam ſola ſupponit perſonam ſpirituali iuriſdictioni Eccleſiæ ſubiectam, & ideo ex illa pendent actiones tam ipſorum infidelium erga Deum, & Eccleſiam, quàm Eccleſiæ circa illos; atque ita in titulo diſputationis ſub infidelibus non apoſtatis omnes non baptizatos comprehendimus, in quibus diſtingui poſſunt, & ipſorum peccata, & pœnæ, ac remedia peccatorum, de quibus ſuo ordine dicemus.

Apoſtaſia duplex in infidelib. reperitur.

SECTIO I.

Vtrùm in his infidelibus poſſit interdum carentia fidei à peccato infidelitatis excuſari.

Status quæſtionis aperitur.

QVanuis infidelitas ex ſuo genere peccatum ſit, vt diximus, nihilominus in re ipſa poteſt aliquando à peccato excuſari, ſi voluntas deſit, quia vt ſupra etiam diximus, infidelitas vt ſit peccatum voluntaria eſſe debet: inquiremus ergo an in his infidelibus poſsit aliquando infidelitas excuſari à peccato ex defectu voluntatis, tractatur autẽ quæſtio de adultis: nam in paruulis, & in cæteris omnibus perpetuo amentibus clarum eſt, infidelitatem non eſſe ſpecialem culpam, quam propterea negatiuam vocant. Deinde cum tria ſint, quæ in adultis voluntarium impediant, ſcil. metus, concupiſcentia, & ignorantia: de duobus primis nulla eſt in præſenti dubitatio, quia illa duo ſi vſum rationis non impediant non cauſant inuoluntarium ſimpliciter, ſed tantùm ſecundum quid, & ideo non poſſunt excuſare infidelitatẽ, ſi cætera neceſſaria ad credendum adſint: nam voluntas credẽdi omni humano amori, & timori præferenda eſt: tota ergo difficultas eſt circa ignorantiam. Et ratio difficultatis eſt, quia ignorantia omnino tollere poteſt voluntatẽ, ſi ipſa etiam inuoluntaria ſit: in his autem infidelibus ſæpe contingit, vt neq; auditus, neq; cogitatio fidei ad eos peruenerit. Vnde videtur carentia Fidei nullo modo cadere in voluntatem eorum, ac proinde à culpa excuſari.

Ratio dubitandi pro parte affirmãte.

2. Nihilominus eſt prima ſententia negans valde recepta, docens hos infideles nunquam excuſari à culpa infidelitatis. Solet attribui hæc opinio D. Th. quodlib. 3. ar. 10. & 3. cont. Gent. cap. 159. Sed immerito: nam in primo loco non loquitur de infidelibus, ſed de fidelibus, & non omnino imperitis, ſed diſcentibus doctrinam fidei, & de his dicit non excuſari à peccato credendo præceptori docenti erronea, quod longe diuerſum eſt: in ſecundo verò loco non loquitur de peccato infidelitatis, ſed generatim de aliquo peccato: quod qua ratione verum ſit, poſtea dicam. Communiter tribuitur hæc ſentẽtia Hugoni de S. Victor. l. 2. de ſacram. p. 2. c. 5. ſed ſi attente legatur ſolum dicit hos infideles non ſaluari, non vero dicit propter proprium, & ſpeciale peccatum infidelitatis condemnari. Tenuit ergo hanc ſententiam Altiſiod. in ſumma lib. 3. tract. 3. cap. 2. q. 3. circa fin. & Guiliel. Pariſienſ. tract. de Fide cap. 2. & tract. de legib. cap. 21. qui incipit. *Quoniam autem*, Alexand. Halenſ. 2. p. q. 112. aliàs 127. memb. 8. & idem ſignificat quæſt. 153. memb. 3. Bonauent. in 3 diſt. 25. art. 1. quæſt. 2 ad vltimum, & quæſt. 3. ad penultimum, vbi idem ſentit Gabriel, ſed clarius in 2. diſt. 22. quæſt. 2. articulo tertio, dub. 1. Adrian. quodlibet. 2. quæſtione prima, ſine argumentis in fine, & quodlibet. 4. quæſtione prima. §. *Ad ſecundum autem* Gerſon tractatu de vita ſpirituali, lectione ſecunda in principio, & lect. 4. corollario tertio, aliàs 3. part. alphabeto 61. & 62. litera I. Sylueſt. verbo *ignorantia* num. 13. & ex modernis, Corduba libro 2. quæſtion. quæſt. 4. concluſione ſecunda, & tertia, & Caſtro libro ſecundo de lege pœnali capit. 14. Inter hos autem authores eſt aliqua diuerſitas: nam aliqui eorum expreſſe dicunt non poſſe huiuſmodi infidelem poſtquam peruenit ad vſum rationis excuſari à culpa infidelitatis, etiam per breue tẽpus, quod dicit expreſſe Alenſis, & ſequitur Adrian. cum alijs: hoc autem reprobat Caſtro dicens, poſſe quidem pro aliquo tempore breui durare negatiuam infidelitatem in huiuſmodi homine, quamuis non poſsit durare pro toto tempore vitæ. Aliqui vlterius extendunt dictam ſententiam negatiuam etiam ad infideles non apoſtatas, imo & ad ignorantiã fidelium, quando in vtriſque eſt cum errore. Sed hoc ſecundum impugnauimus ſupra tractando de peccatis fidelium contra Fidem, illud vero primum à fortiori impugnabitur ex dicendis, & ipſa experientia docet eſſe falſum in hominibus baptizatis, natis, & educatis inter hæreticos, qui in vera Fide nunquam inſtructi fuerunt.

Prima ſentẽtia negans.

Diſp. 15 ſect. 2. n. 5. & 6.

Fundamentum huius ſententiæ.

3. Fundamentum huius ſententiæ ponitur in illo axiomate. *Facienti quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam*, quod ab his authoribus, & à multis alijs intelligitur de omni homine etiam infideli, qui nullam ſupernaturalem illuminationem, vel inſpirationem recipit, ſed per lumen naturæ, & bonum vſum libertatis facit, quod poteſt & debet, ſecundum rectam rationem: ex quo fundamento ſic colligunt. Vel homo perueniens ad vſum rationis facit, quod

in ſe eſt, vel non facit, ſi facit illuminabitur, iuxta illud. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem,* &c. Ioan. 1. vtique ſi non ponat impedimentum: ergo vel non manebit infidelis, vel non ſine culpa infidelitatis; ſi verò homo non faciat, quod in ſe eſt, ponit impedimentum diuinæ illuminationi, & inſpirationi: ergo iam non excuſabitur à culpa infidelitatis. Probatur conſequentia, quia ille homo tenetur credere, & poteſt, quia ſi velit non ponere impedimentum, illuminabitur, & non illuminatur quia voluntarium impedimentum ponit: ergo carentia fidei illi imputatur, quia qui poteſt, & tenetur facere, & non facit eo ipſo voluntariè omittit ſaltem indirectè.

Confirma. 1. 4. Confirmatur hæc ratio primò ex illo Pauli ad Roman. decimo, vbi cum dixiſſet. *Quicunque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit, & quomodo inuocabunt eum, in quem non crediderunt?* proponit ſtatim excuſationem, *Quomodo credent, ſi non audierunt, aut quomodo audient ſine prædicante?* ſtatim excludit illam dicens, *Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum:* ergo non admittit Paulus vllam excuſationem. Confirma. 2. Secundo confirmatur ex Auguſtino epiſtola 180. dicente, *Eccleſiam Catholicam ignorare, nulli licet, quia abſcondi non poteſt,* & libro de Grat. & libero arbitrio capite tertio, dicit ignorantiam rerum fidei, neminem ſic excuſare, vt ſempiterno igne non ardeat, etiamſi propter ea non credidit, quia omnino non audiuit, *Sed fortaſſe,* inquit, *excuſabit, vt minus ardeat.* Ex quo teſtimonio poteſt etiam formalis ratio ſumi: nam adultus ſine fide moriens punitur non tantum pœna damni, ſed etiam ſenſus, quæ non datur niſi propter peccatum actuale: ergo infidelitas in tali homine ſemper eſt actuale peccatum.

Secunda & communior ſententia. 5. Nihilominus contraria ſententia communis eſt hodie, & fere ab omnibus recepta, docet illam D. Thom. 2. 2. quæſt. 10. artic. 1. vbi Caiet. Valentia, & alij moderni expoſitores, & 1. 2 quæſt. 76. artic. 1. vbi Medina, Vaſquez diſput. 120. capite 3 & alij. Durandus in 3. diſt. 25. q. 1. ad primum. Conrad. de contractibus quæſt. 100. argumento quarto contra concluſionem, Almain. tract. 1. moralium capit. 4. Armacanus libro 8. de quæſtion. Armenorum cap. 39. Vega lib. 6. in Concil. Trident. cap. 18. Victoria in relectione de Indis Inſulanis 1. parte, propoſitione 1. à nu. 32. Petrus Soto tractatu de ratione medendi peccata lect. 2. Sot. in 4. diſt. 1. quæſtione prima, articulo ſecundo, Cano in relectione de Sacrament. in genere parte 2. Azor tomo 1. libro primo, cap. 13. quæſt. 2. & Sanches libro primo Decalog. capite decimo ſexto, num. 32. Et hanc ſententiam omnino veram cenſeo.

6. Vt probemus hanc ſententiam oportet aliquid de facto ipſo ſupponere diſtinguendo tres ordines infidelium, quidam enim ſunt, quibus Fides ſufficienter annuntiata, & propoſita eſt, & credere noluerunt, & de ijs nulla eſt quæſtio; nullam enim habent excuſationem, vt conſtat ex ſupradictis de præcepto Fidei: alij ſunt in alio extremo, quia nihil prorſus de Fide audierunt, nec ſufficienter, nec inſufficienter, nec per prædicationem, neque per rumorem aut famam. Quamuis enim de hoc facto videatur olim fuiſſe aliqua controuerſia inter antiquos Patres: nam Chryſoſt. Theophylact. Euthym. & alij Græci, Matthæi 24. dixerunt tempore Pauli annuntiatum fuiſſe Euangelium in vniuerſo orbe: Auguſtinus tamen epiſtola 80. Anſelm. Matth. 24. & multi alij ad Rom. 10. contrarium tradiderũt: Quin etiam hodie experimẽto cognitum eſt, multas fuiſſe, & nunc eſſe prouincias, & regna orbis, ad quæ nec prædicatio, nec fama Euangelij peruenerat. Imo recte addidit D. Thom. lect 4. ſupra ad Roman. 10. Etiamſi vera eſſet ſententia Chryſoſtomi quoad prouincias, vel regna, nihilominus non debere, nec poſſe intelligi quoad ſingulas perſonas, quia ſine dubio etiam in illis regnis, vbi prædicatur Fides, inueniri poſſunt multæ perſonæ ſingulares, quæ nihil de Fide audierunt. De hoc ergo facto dubitari non põt, & id nobis ſatis eſt. In tertio, & medio ordine poſſunt eſſe infideles, qui de Chriſtiana fide aliquid audierunt vel per famam, & rumorem, vel aliqualem prędicationem, non tamen ſufficientem, vt inter Turcas, & Saracenos, & in prouincijs Indiæ quando in eis cæpit prædicari Fides facile inueniri potuit.

7. Dico ergo primo, in illis infidelibus, qui nullum omnino auditum ſenſibilem Fidei habuerunt infidelitatem eſſe negatiuam, & cum excuſatione à culpa regulariter, & ordinarie loquendo, ſeu quantum ex lege communi nobis conſtare poteſt. Probatur primo ex verbis Chriſti Ioan. 15. *Si non veniſſem, & loquutus eis fuiſſem, peccatum non haberent,* quæ verba Auguſtin. ibi tract. 89. de peccato infidelitatis meritò interpretatur. Neq; enim dicere potuit Chriſtus Iudæos nullum omnino habituros fuiſſe peccatum, ſi ipſe eis non prædicaſſet, loquitur ergo de aliquo ſpeciali peccato, quod non poteſt eſſe aliud, niſi infidelitatis. Vnde etiam recte colligit Aug. regulam illam generalem eſſe omnibus hominibus, quibus Chriſtus non prædicauit, vel per ſe, vel per Eccleſiã: ergo illi excuſationem habent de peccato infidelitatis. Et eandem doctrinam habet Aug ep. 115. ad Sixtum, quæ poteſt confirmari ex allegatis verbis Pauli ad Rom. 10. *Quomodo credent ſine prædicante,* quibus ſignificat ordinarium modum prędicandi fidem eſſe per auditum, & per externam doctrinam, ideoq; excuſari poſſe ab infidelitate qui nullã fidei doctrinam habuerunt. Vnde Clemens Papa epiſt. 3. dixit, priuſquam audiat quis, quod ei expedit, etiamſi ratione talis ignorantiæ aliquid velit, aut faciat, quod non expedit per hoc non iudicari, & D. Aug. (ſi eius eſt opus) lib. quæſt. veteris, & noui teſtam. quæſt. 67. ait illum excuſari ignorãdo, qui à quo diſceret, non habuit, & loquitur maniſte de externo Doctore, vt ex contextu conſtat.

1. Aſſertio. Infidelitatẽ negatiuam ſine culpa habent hi qui de fide nihil audierunt.

8. Ratione probatur aſſertio, quia huiuſmodi infideles nullam cogitationem habuerunt vnquam de obligatione credendi myſteria noſtræ fidei. Vnde multo minus cogitare potuerũt de obligatione adhibendi media ad conſequendam illam fidem: ergo non potuerunt peccare, non quærendo talẽ fidem, vel faciendo, aut omittendo aliquid, quamuis illud fortaſſe in re ipſa illis eſſet impedimẽtum ad talem fidem obtinendam. Antecedens manifeſtum eſt ex facto, q; ſuppoſuimus: nam iſti nõ potuerunt cogitare de hac fide, vel de myſterijs eius, niſi ſuppoſita aliqua apprehenſione illarum rerum, quæ apprehẽſio per ſenſus ingredi debet, ſecluſo miraculo, quod ſine fundamento affirmandum non eſt: ergo multo minus cogitare, aut dubitare potuerunt de obligatione credendi res huiuſmodi. Conſequentia autẽ euidens eſt iuxta communia principia de ignorantia inculpabili. Vnum eſt, non poſſe eſſe ignorãtiam culpabilem, niſi præcedat aliqua cogitatio, vel dubitatio obligationis ſciendi, quia præceptum non ligat hominem, niſi mediante cognitione quæ nulla eſt, quamdiu cogitatio obligationis in mentem hominis non aſcendit. Aliud principium eſt, non poſſe peccari omittendo aliquid, quod in re ipſa cõduceret, ſeu eſſet medium ad conſequendam cognitionem, quando ratio, vel vtilitas talis medij prorſus ignorata eſt, quia tunc non poteſt homo ordinare tale medium in talem finem: ergo omiſſio talis medij, vt medium eſt, non poteſt illi eſſe voluntaria, ac proinde neq; ignorantia fiet culpabilis propter talem omiſſionem. Quæ principia, & per ſe euidentia ſunt, & communiter traduntur à Doctoribus allegatis, & alijs, quos refert, & ſequitur Sanch. lib. 1. in Decal. cap. 16. nu. 30. & ſequentibus: & optime præſenti

Probatur aſſert. ratione.

Quæ concurrere debent vt ignorantia præcepti ſit inculpabilis.

ſenti inſtituto accommodantur, vt reſpondendo ad argumenta magis explicabimus.

2. Aſſertio. Infideles, qui aliquid de vera fide audierunt aliquando à culpa excuſantur.

9. Dico ſecundo. Illi infideles, qui aliquid de Fide noſtra audierunt ſine ſufficiente tamen propoſitione, & in ſua infidelitate permanent, interdum excuſari poterunt à culpa, aliquando verò & ſæpius non poterunt. Hanc aſſertionem latiùs, & per plures concluſiones tradit Victoria in dicta relectione de Indis, breuiter tamen ſic illam explico, & confirmo. Nam in primis illi non peccant non credendo cum ſola illa inſufficienti propoſitione, vt recte docuit Caiet. 2. ſecundæ, quæſtione prima, articulo quarto, & in ſuperioribus ſæpè dictum eſt, quia præcepta diuina ſunt rationabilia, & obligant prudenti modo, credere autem ſine ſufficienti propoſitione, non eſt opus prudentiæ: nam *qui citò credit, leuis eſt corde*, & facilè decipi poteſt. Deinde qui ſic audit, licèt non teneatur ſtatim credere, poteſt nihilominus obligari ad diligentiam adhibendam circa illam doctrinam, vt perfectam illius notitiam, ſeu propoſitionem habeat, & examinet, an credenda ſit nec ne. Probatur, quia illa propoſitio inſufficiens ad credendum poteſt eſſe ſufficiens ad dubitandum, tam de antiqua ſecta, quam talis infidelis profitetur, an falſa ſit, quàm de doctrina Fidei, an vera, & neceſſaria ſit ad ſalutem: ergo etiam eſt ſufficiens illa propoſitio, ſeu auditio Fidei, vt ex illa oriatur obligatio inquirendi, vel addiſcendi veritatem: igitur ſi huiuſmodi infideles omnino negligant huiuſmodi diligentiam adhibere, iam eorum infidelitas non erit negatiua tantùm, ſed culpabilis. Probatur, quia iam eſt voluntaria per culpabilem negligentiam. At verò ſi diligentiam adhibeant, & quod in ſe eſt faciant, nihilominus ſufficientem Fidei propoſitionem habere non poſsint, in ſua infidelitate negatiua permanebunt. Probatur facilè contraria ratione, & ex probationibus primæ aſſertionis.

Quam diligentiam teneatur infidelis adhibere ad veram fidem conſequendam.

10. Sed quæret aliquis, quam diligentiam teneantur in eo caſu huiuſmodi homines facere, vt excuſabiles ſint? Duæ namque eſſent actiones, quibus hæc diligẽtia fieri poteſt: quædam ſunt internæ, & apud Deum, vt orare petendo illuminationem veritatis, abſtinere à peccatis, pænitere de commiſsis, & ſe ad iuſtificationem præparare. Aliæ ſunt actiones exteriores, quales ſunt quærere pium & eruditum Doctorem, audire, expendere, & examinare, quæ dicũtur, & ſimiles. Multi ergo Doctores vtrumque genus actionum requirunt ad hanc ſufficientem diligentiam; præſertim Altiſiodor. Adrian. & Cordub. ſupracitati. Alij vero ſolum poſteriores actiones iudicant eſſe neceſſarias, quod ſentit Durand. & tradunt Conrad. & alij. Et mihi quidem videtur per ſe loquendo neceſſarium eſſe quærere Doctorem viſibilem, qui exterius doceat, tum quia hæc eſt via, & lex ordinaria, per quã Deus homines docet, vt Paulus in verbis allegatis ad Rom. 10. docuit; tum etiam quia Fides noſtra proxime niti debet in autoritate Eccleſiæ viſibilis, quam in omnibus ſequi tenemur, Eccleſia autem non docet niſi per homines; ſuppoſita autem hac diligentia exteriori, ſi inueniatur doctor eruditus, & Fide dignus, qui ſufficienter Fidem proponat, non videtur eſſe neceſſaria tota illa præparatio, vel diligẽtia interior, quàm illi autores tradiderunt, quia neq; ex natura rei neceſſaria eſt, neq; poteſt oſtendi poſitiua lex, quæ ſit præcepta. Probabile tamen eſt, orationem, & petitionem ad Deum eſſe neceſſariam, quia eſt medium per ſe ordinatum ad obtinenda à Deo auxilia, quæ & ad credendum, & ad vitandos errores contrarios neceſſaria ſunt.

Euaſio. Dices. Vera oratio ſupponit Fidem: quo modo ergo ad obtinendam cognitionem totius Fidei prævia oratio poſtulari poteſt? Occluditur. Reſpondetur, quamuis perfecta oratio ſine Fide haberi non poſsit, nihilominus cum inſpiratione Fidei, & aliqua diuina motione, quæ aliquando antecedit Fidem, poſſe etiam eſſe aliqualem petitionem, & inuocationem Dei: ad hanc ergo teneri poteſt ille, qui iam habuit aliquam notitiam Fidei, licet nondum perfectè propoſitam: & ob eandem rationem obligabitur talis perſona, vt quod in ſe eſt faciat, ne ponat impedimentum diuinæ gratiæ, ſaltem non multiplicando peccata: nam de præteritis iuſtificari non poteſt, antequam fidem habeat, & ideo repugnat, quod perfecta pœnitentia, ſeu diſpoſitio ad iuſtitiam ſit præparatio debita ad illuminationem Fidei obtinendam: ſatis ergo erit habere intentionem, & deſiderium ſalutis, quod tunc etiam ex prædicta inſpiratione diuina concipere poteſt.

Fit ſatis fundamento cõtrariæ ſententiæ poſito in num. 1.

11. Supereſt, vt fundamento contrariæ ſententiæ reſpondeamus, quod nitebatur in illo axiomate. *Facienti, quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam*, de cuius intelligentia magna hodie verſatur controuerſia, ſed quia ad materiam de Gratia ſpectat, breuiſsime illam perſtringam: dicunt ergo aliqui illud eſſe intelligendum de gratia ſanctificante, & conſequenter de faciente, quod in ſe eſt per auxilium gratiæ, ita vt ſenſus ſit, præparanti ſe ſicut debet ad remiſſionem peccati, & gratiam obtinendam, Deum non denegare illam. In quo ſenſu veriſsima, & catholica eſt aſſertio, nihil tamen ex illa in præſenti inferri poteſt, quia, vt dicebam, præparatio ad iuſtitiam non poteſt poſtulari ab homine infideli, vt Fidem obtineat: quamuis ergo ille ſenſus verus ſit non poteſt eſſe adæquatus, quia etiam de homine infideli in ordine ad gratiam diuinæ inſpirationis, & illuminationis Theologi illud intelligunt, & ſpecialiter D. Thom. 3. contra Gentes capit. 159. & lect. 4. in capit. 10 ad Roman. Quia etiam in hoc ſenſu eſt neceſſarium ad ſaluandum auxilium ſufficiens ad credendum, quod Deus ex ſe nulli homini adulto negat, cum omnium velit ſalutem. Nam cum Deus de facto non omnibus conferat auxilia ſupernaturalia immediate neceſſaria, & ſufficientia ad Fidem, oportet vt ſaltem illa offerat ſub aliqua conditione dependẽte ab ipſo homine, quæ non poteſt eſſe alia niſi, vt quod in ſe eſt, faciat, ſaltem vt obicem diuinæ illuminationi non opponat: Hoc ergo poſito ad argumenta reſpondendum eſt, negando illationem, quod licet ille homo infidelis non faciat, quod in ſe eſt, nihilominus in hoc non peccat contra præceptũ fidei, ſed tantum contra aliquod naturale preceptũ. Et ratio eſt ſupra dicta, quia ille tunc habet ignorãtiam inuincibilem præcepti Fidei, & à fortiori etiam ignorat illud peccatum, quod committit, eſſe impedimentum diuinæ illuminationis, & ideo inde nullam ſpecialem malitiam infidelitatis talis actus aſſumit; ſicut qui facit aliquid, ex quo graue nocumentum, vel proprium, vel alienum ſequitur, ſi nullo modo præuidet nocumentum, non committit ex illo capite ſpecialem malitiam, ob defectum voluntarij. Ita ergo in præſenti quamuis infidelis peccando incurrat nocumentum carentiæ Fidei, ſeu auxilij ad illam, quia tamen non præuidet, nec præuidere poteſt talis nocumenti conſecutionem ab ſpeciali malitia infidelitatis excuſatur.

Explicatur axioma illud Facienti quod in ſe eſt, &c. de quo vidẽdus author in opuſc. lib. 3. de auxiliis c. 2. & 1. p. lib. 2. de prædeſt. c. 18. ac latius in 2. to. de grat lib. 4 à c 12. vſq; ad 16.

Ad 1 confirmationem ex Paulo ad Roman. 10. Prima expoſitio.

12. In prima confirmatione petitur intelligentia verborum Pauli ad Romanos decimo. *Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum*, quæ vſurpat, vel allegat ex Pſalm. centeſimo octauo. In quo illa verba ad literam intelliguntur de cœlis, qui, vt in principio eiuſdem Pſalmi dicitur, enarrãt gloriam Dei, & ideo aliqui dixerunt, etiam Paulum de cœlis loqui in illis verbis, quia non debuit allegare teſtimonium niſi in ſenſu literali, quam expoſitionem refert ibi Ianſenius, & non improbat, quamuis etiam non approbet; illam vero tanquam vnicam, & neceſſariam defendit Vaſquez 1. part. quæſt. 97. art. 5. iuxta quam expoſitionem dicẽdum eſt, ſententiam Pauli reduci ad dictum axioma, *Facienti quod in ſe eſt, &c.* dicit enim Paulus infideles etiam Gentiles

excuſari non poſſe, eo quod Fidei prædicationem non habuerint, quia receperunt à Deo media ſufficientia, quibus illum poſſent naturaliter cognoſcere, & ſi illis ſubſidijs bene vſi fuiſſent, Deus illis maiora dediſſet, & ita in hoc ſenſu reſponſio data ad principale fundamentum, ad hoc etiam teſtimonium accommodanda eſt, ſic enim non concludit Paulus nullum hominem poſſe ab infidelitatis peccato excuſari, ſed concludit non debere hoc imputari Deo, aut prouidentiæ diuinæ, ſed defectibus, & peccatis hominum, quod poteſt optime fieri, etiamſi talis imputatio ſpeciale peccatum infidelitatis non inducat.

2. & vera loci expoſitio.

13. Nihilominus vera, & communis expoſitio Sanctorum, quos ſupra retuli, & omnium expoſitorum in illum locum eſt, illa verba dicta eſſe à Paulo de prædicatione Euangelij, quæ facta eſt per Apoſtolos, & per Eccleſiam, nam de hac loquitur à principio illius capitis, & in hoc ſenſu dicit, quomodo audient ſine prædicante, & adducit illud Iſaiæ, *quis credidit auditui noſtro*, vnde infert: *ergo fides ex auditu*, vbi ſine dubio loquitur de vera fide, non de naturali cognitione ad quam ſolum poteſt valere cęlorum curſus, & ſonus: neq; obſtat, quod in Pſal. verba illa ad literã de cœlis intelligantur, quia potuit Paulus illis vti vel per accommodationem, vt quidam volunt, vel in ſenſu allegorico, quod Apoſtolico ſpiritu ſæpe fit ab eodem Paulo, vel certè in ſenſu literali, quia vt benè ibi notat Tolet. idẽ teſtimonium plures habere poteſt ſenſus literales: hoc igitur ſenſu ſuppoſito, eſt controuerſia inter Patres, an fuerit Euangelium prædicatum ab Apoſtolis in vniuerſo orbe, & in omnibus prouincijs eius, an verò Paulus more prophetico ſit loquutus prædicens per verbum præteritum, quod adhuc futurum erat. Cuius reſolutio videri poteſt apud Salmer. diſp. 34. ſuper epiſtolam Pauli ad Rom. 10. & Benedictum Pereira ibid. diſp. 4. Sed quidquid ſit de hac controuerſia, quamuis daremus Euangelium fuiſſe prædicatum in omnibus orbis prouincijs, affirmari non poteſt fuiſſe ſingulis hominibus, & perſonis ſufficienter propoſitum, vt rectè notauit D.Tho. quod non ſolum eſt verum de tempore Apoſtolorum, ſed etiam de toto poſteriori tempore vſque ad præſens, vt experimento etiam cognitum eſt, & hoc nobis ſufficit, vt in multis hominibus potuerit, & poſsit eſſe infidelitas negatiua non obſtante vniuerſali prædicatione Apoſtolorum, & eorum ſucceſſorum.

Exponuntur loca Auguſt. in n. 4. ad dicta pro 1. ſententia.

14. Ad teſtimonia Auguſtini in ſecunda confirmatione allegata reſpondetur in priori loqui Auguſtinum de hæreticis, qui aliquam Chriſti Eccleſiam in mundo eſſe agnoſcunt, ſed veram ignorant, & de his dicit non poſſe inuincibilem ignorantiam allegare. Et hoc ipſum communiter, ſeu regulariter intelligendum eſt. Nam et inter hæreticos poſſunt eſſe aliqui nati inter illos, & poſtea non ſatis inſtructi, qui pro aliquo tempore inuincibiliter veram eccleſiam ignorent, vt vſu ipſo, & experientia ſatis cõſtat. Ad aliud teſtimonium reſpondetur verum quidem eſſe omnes homines, qui ſine fide moriuntur puniri pœna æterna, quia cum fides ſit medium neceſſarium ad ſalutem ſine illa non poteſt ad vitam æternam perueniri, & ideo neceſſe eſt, vt ad ſtatum æternæ pœnæ perueniatur, quia inter hæc non eſt medium; non repugnat autem inuincibiliter illud ignorari, quod eſt medium neceſſarium ad ſalutẽ, & ideo poteſt quis in æternum damnari non propter peccatum commiſſum in omiſſione talis medij, ſed propter alia peccata, & ita contingit in hac infidelitate negatiua, quæ eſt pœna peccati, non peccatum, vt docuit D.Th. 2.2.q.10 art.1.& q.2.art.5.ad 2. cum Auguſt. lib. de corrept. & Grat. c.6. & ſequentibus. Nam etiam facilè contigere poteſt, vt aliquid ſit pœna peccati, & non peccatum, quia, & inquantum pœna inuoluntaria eſt, & inquantum impedit aliquod medium neceſſarium ad ſalutẽ poteſt ſub illa ratione inuincibiliter ignorari, vt iam declaraui. Vnde idem Aug. lib. de Natur. & Grat. c. 4. dixit hos infideles puniri in inferno, vel propter peccatũ originale, vel propter peccata actualia contra bonos mores; tacet autem de peccato infidelitatis ſentiens propter illud non puniri; & primum de peccato originali dixiſſe videtur propter paruulos, ſecũdum verò propter adultos, quia nullus eſt infidelis vtẽs ratione, qui nõ habeat propria peccata actualia. Quocirca quod in alio loco Auguſt. dixit, hos infideles puniri pœna ignis ſaltem leuiori, ſi referatur etiam ad paruulos dictum eſt iuxta aliam ſentẽtiam eiuſdem Auguſt. quod peccatum originale punitur pœna ignis leuiori, quæ tamẽ iam communiter non tenetur; vnde poteſt referri ad adultos, quorum peccata propter hanc ignorantiam leuiora interdum eſſe poſſunt.

SECTIO II.

Vtrùm hæc infidelitas negatiua etiam circa materiam naturalẽ fidei poſſit interdum ab omni culpa in his infidelib. excuſari.

SVpponimus ex dictis in ſuperioribus duas eſſe partes materiæ Fidei, vnam ſupernaturalem omnino, quæ niſi per reuelationem cognoſci non poteſt, vt myſteria Trinitatis, Incarnationis, & cætera ſuperioris ordinis; aliam vocamus naturalem, quia per rationem naturalem cognoſci poteſt, vt Deum eſſe, & ſimilia. Inter quas eſt diſcrimen in hoc, quod circa priorem materiam ſolùm cadit obligatio præcepti ſupernaturalis, quia lumen naturale illam non attingit, circa poſteriorem autem cadit duplex obligatio vna præcepti ſupernaturalis fidei, quatenus etiam illa pars à Deo reuelata eſt; alia eſt obligatio præcepti naturalis, quo obligatur homo ad illas veritates cognoſcendas etiam in pura natura, vt ſupra viſum eſt. Vnde fit vt propoſita quæſtio circa priorem partem materiæ fidei locum non habeat, quia oſtenſum eſt infidelitatem negatiuam excuſare à culpa contra præceptum ſupernaturale fidei: ergo maxime excuſat circa illam materiam, circa quam magis neceſſaria eſt reuelatio, ſed circa illam materiam peccari non poteſt per errorem, vel ignorantiam, niſi contra præceptum ſupernaturale Fidei: ergo talis infidelitas excuſat ab omni culpa circa illam materiam. At vero circa alteram partem materiæ duplex occurrit dubitatio. Vna eſt, an illa infidelitas excuſet à culpa propria contra præceptum ſupernaturale. Altera eſt, an excuſet etiam à peccato ignorantiæ contra præceptum naturale.

Fidei materia in duplex partitur membrum.

2. Prior dubitatio videbatur quidem ſatis reſoluta ex dictis in præcedenti ſectione, nihilominus tamen aliqui mouẽt dubitationem, quia in his hominibus talis eſt infidelitas, quæ ſufficiat ad expellendum habitum fidei, ſed habitus fidei non expellitur, niſi per propriam infidelitatem contra præceptum ſupernaturale fidei iuxta doctrinam Concilij Trident. ſeſs. 6. canon. 11 ergo iſti infideles non excuſantur ab hac culpa. Maior probatur, nam ſi puer baptizatus inter infideles, & idololatras educetur, & poſtea perueniens ad vſum rationis colat idola, & in alijs erroribus cõtra rationem naturalem verſetur, amittet vſum fidei, quem in baptiſmo obtinuerat, & ſolùm propter illam infidelitatem; cum aliam non habeat: ergo, &c. Maior patet, tum quia aliàs eſſet fidelis, & Gentilis, ſeu idololatra, quod videtur valde abſurdum. Et ſequela patet, quia ſi retinet vſum fidei fidelis eſt, nam hic eſt quaſi effectus formalis illius habitus, & ideo paruuli baptizati inter fideles computantur, & alioquin eſt Gentilis, ſeu idololatra, quia illa peccata committit, tum etiam,

1. Dubium. Vtrum infidelitas negatiua in materia naturali fidei excuſet à culpa. Ratio dubitandi.

quia

quia ille habet voluntatem omninò affectam tali ſectæ, quæ repugnat fidei: ergo habet voluntatem incapacem piæ affectionis ad fidem: ergo eſt incapax habitus fidei.

Reſoluitur dubium affirmatiue. 3. Dicendum nihilominus eſt, huiuſmodi homines excuſari à propria culpa infidelitatis contra præceptum fidei, etiam vt cadit in hanc materiam naturalem: Hæc aſſertio ſequitur euidenter ex dictis in ſectione præcedenti. Quia iſti homines habent ignorantiam inuincibilem totius reuelationis fidei: non minùs vt eſt de veritatibus naturalibus, quàm vt eſt de ſupernaturalibus: ergo etiam habent ignorantiam inuincibilem totius præcepti ſupernaturalis fidei: ergo excuſantur à culpa ꝓpriæ infidelitatis circa totam materiam fidei, non tantùm ſupernaturalem, ſed etiam naturalem. (Probatur reſolutio.) Primum antecedens probatur ex dictis, quia reuelatio fidei de quacunque materia ſit etiam naturali, non ſit niſi modo ſupernaturali, ac proinde per prædicationem, & propoſitionem rei credendæ ſub authoritate diuina, ſed ad iſtos infideles non peruenit hæc reuelatio, nec ſufficiens propoſitio eius, vt probatum eſt: ergo ſimpliciter, & abſolutè, & cum eadem excuſatione ignorant totam reuelationem fidei. Vnde facilè probatur ratio prima, quia præceptum ſupernaturale fidei non cognoſcitur niſi per reuelationem ſupernaturalem ſufficienter propoſitam, quia illud ipſum præceptum eſt quoddam ſupernaturale obiectum. Altera conſequentia euidens eſt, quia non poteſt peccari contra obligationem ſupernaturalem, quandiu ſupernaturale præceptum, & à quo illa obligatio naſcitur, inuincibiliter ignoratur. Vnde confirmatur primò, quia hi infideles dum errant circa iſtam materiam non recedunt à teſtimonio primæ veritatis: ergo non peccant propria culpa infidelitatis. Conſequentia clara eſt, quia ſicut aſſenſus fidei etiam vt cadit in talem materiam fundari debet in teſtimonio primæ veritatis, ita infidelitas circa eandem materiam non committitur niſi per diſſenſum à prima veritate. Antecedens autem probatur, quia illis non eſt propoſitum teſtimonium primæ veritatis circa talem materiam, hoc enim in caſu ſupponitur: ergo non poſſunt voluntariè diſſentire tali teſtimonio.

Confirmatur 2. Confirmatur denique, quia, vel iſti peccant per infidelitatem omiſsiuam (vt ſic dicam) ſcilicet carendo aſſenſu fidei circa talem materiam, vel quaſi commiſsiuam poſitiuè errando in tali materia: neutrum dici poteſt: ergo in nullam incidunt infidelitatis culpam. Probatur minor ad priorem partem, quia aſſenſus fidei circa talem materiam eſt illis impoſsibilis: ergo carentia eius non poteſt eſſe omiſsio culpabilis. Quoad alteram verò partem probatur, quia ille error quatenus eſt contra fidem in illis hominibus naſcitur ex ignorantia priuatiua inculpabili, vt ex probatione prioris partis conſtat: ergo etiam ipſe error eſt inculpabilis reſpectu ſupernaturalis fidei.

4. Obiectio autem in contrarium facta tota pendet ex illo caſu de infante baptizato, & inter infideles educato, qui poſtea in adulta ætate eorum errores profitetur, de quo quæritur, an amittat

Ad rationem dubitandi prima quoſundam ſolutio. habitum fidei, nec ne? In quo duplex eſt modus reſpondendi, prior eſt concedendo, illum amittere habitum fidei, propter rationem ſupra factam, quo poſito dicendum erit habitum fidei non tantum amitti propter culpam ſed etiam propter phyſicam oppoſitionem, vel inter errores, & fidem, vel inter prauā diſpoſitionem voluntatis affectæ ad huiuſmodi errores, & conſequenter auerſæ à pia fidei affectione. Sed hic modus dicendi mihi non pro-

Reiicitur 1. batur primò propter authoritatem Concilij dicentis habitum fidei infuſæ non amitti niſi per infide-

2. litatis peccatum. Secundò quia fieri poteſt, vt talis ignorantia, vel error ſit inuincibilis ſimpliciter, etiam vt eſt contra lumen naturæ ſaltem pro aliquo tempore, vt ſtatim dicam: ergo fieri poteſt, vt ille homo pro aliquo tempore non peccet moraliter: ergo non amittet gratiam: ergo multo minus amittit fidem. Tertiò, quia ad perdendam fidem non ſatis eſt error etiam culpabilis per negligentiam, niſi interecedat pertinacia, & ideo, vt ſupra dixi, poteſt fidelis errare culpabiliter in vna, vel alia propoſitione, & non ſtatim perdere fidem: vt latius infra tractantes de hæreſi dicemus. At verò in homine, de quo tractamus non eſt pertinacia, cum non ſit inſtructus in fide: ergo non amittit fidem. Denique actus erroris, ſecluſa culpa, & pertinacia, non poteſt phyſicè expellere habitum fidei, quia neque actus erroris formaliter opponitur habitui, vt illum excludat phyſicè in genere cauſæ formalis, neque etiam in genere cauſæ efficientis poteſt inducere habitum expellentem formaliter fidem infuſam, quia habitus acquiſitus non opponitur formaliter infuſo, quia non ſunt eiuſdem ordinis: ergo nullo modo poteſt illa infidelitas expellere habitum fidei: dico ergo non eſſe inconueniens, quòd in illo homine perſeueret habitus fidei infuſæ, quandiu non eſt ita diſpoſitus, vt habeat voluntatem formaliter contrariam, & pertinacem contra fidem: ita enim perſeuerat fides in homine Catholico cum vno, vel alio errore materiali, vel ſaltem ſine pertinacia, eadem autem eſt ratio de vno errore, & de multis. Vnde in homine educato inter hæreticos poſt baptiſmum poteſt eſſe multitudo errorum, & affectio ad propriam ſectam cum ignorantia, vel inuincibili, vel ſaltem excludente pertinaciam, ac proinde ſine amiſsione habitus fidei. Neq; eſt inconueniens, vt talis homo ſimul ſit habitualiter fidelis, & actualiter, ſeu materialiter infidelis, quia hæ duæ denominationes non ſunt oppoſitæ.

(margin: 3. — 4. — Vera reſponſio. — In homine inter hæreticos educato poſt baptiſmum poſſunt eſſe multi errores ſimul cum habituali fide.)

5. Supereſt dicendum ſe ſecundo puncto, videlicet, an infidelitas talis hominis, & in tali materia poſsit excuſari à culpa ignorantiæ etiam contra legem naturæ. Quam quæſtionem ſolent tractare Doctores ſub alio titulo magis vniuerſali ſcilicet, an earum rerum, quæ ſunt iuris naturalis, poſsit dari ignorantia inuincibilis, quæ materia tractari ſolet in 1. 2. quæſtione 76. diſputando de peccatis, & ideo paucis comprehendam, quæ ad hunc locum ſpectant. Prima ergo ſententia negat hanc ignorantiam rerum fidei in materia naturali eſſe poſſe inculpabilem, quam à fortiori tenent Authores allegati pro prima ſententia in præcedenti puncto, & ſumitur ex Alexand. Alenſ. 2 part. quæſtione 153. memb. 3. & Alberto Magn. in 2. diſt. 22. artic. 10. Durand. in 3. diſt. 25. quæſt. 1. & idem ſentit Gratia. in §. vltimo, poſt caput vltimum primæ quæſt. 4. Poteſtque ſuaderi ex Paulo ad Rom. 1. de Gentibus dicente eſſe inexcuſabiles, non glorificantes verum Deum, quem ex rebus viſibilibus poſſent cognoſcere, quod etiam ſignificat Sapiens Sapient. 14. & Iſaias cap. 46. Confirmatur primò quia aliàs etiam de Deo ipſo poſſet eſſe ignorantia inuincibilis, nam difficiliùs cognoſcitur, quàm reliqua: conſequens eſt contra illud Pſalm. 13. *dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus.* Denique addi poteſt ratio, quia præceptum cognoſcendi has veritates naturale eſt, & per ipſum lumen rationis ſufficienter promulgatur: ergo non poteſt illius tranſgreſsio propter ignorantiam excuſari.

(margin: 2. Dubium. Vtrum ignorantia præcepti naturalis excuſari queat à culpa. — 1 Sententia negat.)

6. Nihilominus contraria ſententia communis eſt, quam latè tradit Cordub. libro 2. de ignorant. quæſtione 4. & communiter expoſitores D. Thomæ quæſt. 76. præſertim Vaſquez diſput. 122. tenet etiam Sanches libro 1. Decalog. cap. 16. numer. 33. Valent. 1. 2. diſput. 6. quæſt. 6. puncto 1. Corol. 7. Azor tomo 1. inſtit. moral. libro 1. cap. 13. quæſt. 1. Alexand. Pezant. 2. 2. quæſt. 10. diſputat. 4. & alij.

(margin: 2 & vera ſententia.)

Hæc ſententia generatim, ſeu infinitè ſuſcepta de aliqua ignorantia aliquarum rerum, & in aliquibus perſonis, & pro aliquo tempore vitæ non ſolùm vera eſt, ſed etiam clara. Poteſtque in hunc modum perſuaderi: Nam hæ veritates de quibus tractamus licet naturaliter cognoſci poſſint, nihilominus non ſunt per ſe notæ, ſed neceſſaria eſt, vel inuentio, vel doctrina ad illas cognoſcendas: multi autem ſunt homines, qui aut vix, aut nullo modo poſſunt ſaltem pro aliquo tempore adhibere diligentiam ad illas cognoſcendas aliquo ex dictis modis: ergo in illis facilè dari poterit prædicta inuincibilis ignorantia. Maior, & conſequentia euidentes ſunt. Minor probatur, quia in primis homines ruſtici, & aliis actionibus humanis occupati non poſſunt, humano modo loquendo, per propriam inuentionem acquirere hanc cognitionem, & idem eſt de pueris multo tempore poſt vſum rationis: ac proinde facilè poteſt illis deeſſe neceſſaria doctrina, vel quia maiores, vel parentes, à quibus docendi eſſent, in errore verſantur, vel quia negligentes ſunt: ergo in huiuſmodi hominibus ſine dubio inueniri poteſt hæc ignorantia inuincibilis. Neque contra hoc procedunt teſtimonia, vel rationes factæ, quia loquuntur in generali, non in ſingulis hominibus, & ſimiliter licet hoc præceptum per lumē naturæ promulgetur, fieri poteſt, vt illa promulgatio non ſingulis ſufficienter applicetur.

Vera ſententia amplius explicatur.

7. Quamuis autem generalis hæc doctrina vera ſit, illam ad ſingula particularia applicare non eſt facilè, neque in vno loco exactè fieri poteſt, quia pendet ex maiori, vel minori difficultate cognoſcendi ſingulas ex his veritatibus naturalibus, quæ proprias diſputationes poſtulant, & ideò breuiter ſolùm inſinuabo, quid probabilius in ſingulis iudicari poſſit. Ad hoc autem clariùs præſtandum duplex materia harum veritatum diſtingui poteſt. Vnam vocare poſſumus ſpeculatiuam, aliam practicam. Speculatiua eſt, quæ ad Deum pertinet, & aliqua ex parte ad naturam hominis, vel creaturarum cognoſcendam, vt Deum eſſe, & eſſe vnum, Omnipotentem, vel creatorem, habere prouidentiam, & ſimilia, & conſequenter de rebus creatis cognoſcere illas dependere à Deo in fieri, eſſe, & operari: & ſpecialiter de homine, habere animam immortalem, & liberum arbitrium, hæc enim videntur maximè neceſſaria ad conuenientem inſtitutionem humanæ vitæ etiam merè naturalem, & ad tendendum in vltimum finem eiuſdem ordinis; & ideo exiſtimo eſſe non poſſe ignorantiam inuincibilem omnium iſtarum rerum in toto genere humano, & hoc probari rationibus primæ ſententiæ, & valde pertinere ad diuinam prouidentiam. Nihilominus tamen multa ex his potuerunt ignorari, & ab aliquibus hominibus fortaſſe omnia pro aliquo ſaltem tempore vitæ, præſertim verò ea, quæ difficiliùs agnoſcuntur, de quibus in aliis locis, vt dixi, tractatur. Ad materiam practicam pertinent in primis generalia principia morum, vt quaſdam actiones eſſe honeſtas, alias turpes, & malum eſſe vitandum, bonum proſequendum: inter quæ poteſt etiam illud numerari, *quod tibi non vis, alteri ne facias*, & è contrariò, *quæcunque vultis vt faciant vobis homines, ea facite illis.* Idemque cenſeo de quibuſdam propoſitionibus, quæ licet particulares videntur, in ipſis terminis neceſſariam honeſtatem includūt, vt parentes eſſe amandos, iniuſtitiam eſſe vitandam. Et de his omnibus exiſtimo non poſſe dari ignorantiam inuincibilem, quia ſunt per ſe notiſſima. Poſt hæc conſtituuntur ſub hoc membro præcepta Decalogi, quæ magna facilitate in illis principiis deducuntur, & ideo vix poteſt de illis, aut aliquo illorum per ſe, aut nudè ſpectato dari inculpabilis ignorantia: nihilominus tamen non omnino repugnat ſaltem pro aliquo tempore, & in aliqua materia minus nota, V. G: in mendacio, quòd ſemper malum ſit, & præſertim quando veſtitur aliqua circunſtantia apparente, vt eſſe poteſt etiam in ſimplici fornicatione, vel in vindicta ſumenda propria authoritate; quando aliter non poteſt, vel in ſimilibus. Denique in vltimo gradu collocantur quædam alia præcepta naturalia obſcuriora, quæ per multas illationes, & accurato diſcurſu ex prædictis principiis colliguntur, vt verbi gratia, vſuram eſſe malam, vt vxorum pluralitatem, & in his facilius admitti poteſt excuſatio, vt per ſe clarum eſt.

Præcepta naturalia circa materiam ſpeculatiuã à toto hominum genere ignorari nequeunt inculpabiliter.

Quid de aliquibus hominibus tam in materia ſpeculatiua, quam morali.

SECTIO III.

Vtrum in his infidelibus omnis actio humana ſit peccaminoſa.

HÆc quæſtio tractari ſolet in materia de gratia, & non videtur per ſe pertinere ad infidelitatem, tamen quia Diuus Thomas hic quæſt. 10. artic. 4. illam tractat, & ad cognoſcendum ſtatum horum infidelium, & effectum infidelitatis vtilis eſſe poteſt, breuiſsimè illam expediam. Eſt igitur prima ſententia docens omnia opera infidelium eſſe peccata. Ita tenuit Gregor. in 2. diſtinct. 39. quæſtione 1. art. 2. Corol. 3. & Michael Bayus in ſuis aſſertionibus aſſertione 26. Eandem opinionem conſtanter tuetur Catherin. in librum Geneſ. capite 2. Fundatur primò in illo Pauli ad Rom. 14. *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt*, quod ſæpè Auguſt. de fide Catholica exponit. Item ex illo ad Titum 1. *Infidelibus nihil eſt mundum, ſed coinquinata eſt eorum mens & conſcientia.* Item ex illo ad Hebr. 11. *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo*, quod etiam de ſingulis actibus Patres exponunt. Secundò maximè fundatur hæc ſententia in D. Auguſt. qui certè multis in locis illi fauere videtur, præſertim libro quarto, contra Iulianum capite 3. vbi longo diſcurſu probare conatur, nihil boni in infidelibus ſimpliciter inueniri. Idem habet in Præfatione ad Pſalm. 31. & libro 1. de Nuptiis cap. 3. in particulari dicit etiam pudicitiam coniugalem infidelibus deeſſe. Tertiò additur ratio, quia bonitas operis pendet ex obiecto, & omnibus circumſtantiis ſimul ſumptis; ſed infidelitas facit, vt opus habeat ſemper aliquam circunſtantiam malam, vel careat aliqua bona, & neceſſaria: ergo facit, vt omne opus infidelis peccaminoſum ſit. Probatur minor, nam vna circunſtantia operis boni eſt finis bonus, vt eſt notum in Philoſophia morali, & ſumitur ex verbis Chriſti, *Si oculus tuus fuerit ſimplex, &c.* Luc. 11. vbi per ſimplicem oculum recta finis intentio intelligitur, ſicut etiam Matth. 7. Mala intentio dicitur *arbor mala, quæ non poteſt fructus bonos facere.* Confirmatur, & declaratur, quia infidelis colens idola, verbi gratia, ſæpiùs refert opera ſua omnia in falſum Deum, quem colit, ſicut homo fidelis refert opera ſua in verum Deum, ſed hæc relatio ſufficit, vt opus ſit malum ex fine malo, ſicut ſufficit, vt ſit bonum ex fine bono: ergo. Quod ſi fortaſſe hæc relatio non ſemper præcedat, ſaltem in infideli deeſt relatio operis ad verum Deum, quæ neceſſaria eſt ad bonitatem operis, & ideo præcipitur à Paulo 1. ad Corinth. 10. dicente. *Omnia quæcunque facitis, in gloriam Dei facite.* Tandem confirmatur, quia opus bonum ſine gratia fieri non poteſt, ſed infideles omni gratia carent: ergo nihil boni facere poſſunt.

Conſule authorem lib. 1. de gratia c. 6. & 7.

1. ſententia.

1. Eius fundamentum.

2 Fundam.

3 Fundam.

Confirm. 1.

Confirm. 2.

2. Contraria ſententia communis eſt Theologorum, docet illam D. Thom. 2. 2. quæſtione 10. artic. 4. vbi Caietan. & omnes expoſitores, & Valent. ſuo tertio tomo, diſput. 1. quæſt. 10. puncto 2. & reliqui Theologi in 2. diſt. 41. D. Thom. quæſt. 1. artic. 2. Bonauent. quæſt. 1. Durand. quæſt. 1. Capreol. quæſtione 1. Idem docet Capreolus diſt. 28. quæſt.

Vera ſententia.

quæſt. 1. artic. 3. ad 8. contra ſecundam concluſionem. Marſil. quæſt. 10 art. 3. Richard. art. 7. Dr. ed. de Captiuitate, & Redemptione generis humani cap. 2. part. 2. Soto libro 1. de Natura & gratia cap. 19. & 20. Vega lib. 6. in Trid. cap. 34. & 40. Bellarminus libro 5. de gratia, & libero arbitrio cap. 9. & Benedictus Pereira ad Roman. 14. diſputat. 5. Poteſtque in primis probari ex Scriptura, quia excitat infideles ad aliqua opera de ſe bona, vt Daniel 4. *Peccata tua eleemoſynis redime*: ergo ſupponit poſſe ab illis fieri ſine peccato; non enim Spiritus ſanctus homines ad peccandum inuitaret. Et aliis locis laudat aliqua opera infidelium, imò dicit Deum aliquod præmium ſaltem temporale propter illa tribuiſſe, vt de obſtetricibus Ægypti, & Raab meretrice priuſquam eſſet fidelis, & ſimilibus conſtat. Denique Paulus ad Roman. 4. dicit Gentiles fuiſſe inexcuſabiles non colentes Deum: ergo ſupponit id facere potuiſſe ſine culpa: nam ſi non potuiſſent, excuſabiles fuiſſent. Secundò. Eſt hæc communis ſententia Patrum præſertim Hieronymi, Ezechiel 21. & ad Galat. 1. 5. vbi inter alia dicit, ſicut fides ſine operibus mortua eſt, ſic abſque fide opera quanuis bona mortua eſſe. Idem docet Chryſoſtomus homilia de fide lege naturæ, & Spiritu ſancto, & homilia 67. ad populum Nazianz. orat. 28. de reditu ſuo. Et eadem ſine dubio fuit ſententia Auguſtini, præſertim lib. de ſpiritu & litera cap. 26. & 27. vbi in hoc ſenſu tractat verba Pauli ad Roman. 2. *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt, faciunt*: Vtique interdum bene operando ſecundùm rectam rationem naturalem, & approbat doctrinam, vt veram, & expoſitionem vt probabilem. Vnde in epiſtola 130. admittit in quodam Polemone Gentili moralem continentiam, & eodem modo loquitur de patientia infidelium præſertim hæreticorum lib. de patientia cap. 26. 27. 28. idem ſentit lib. 3. Hypognoſticon. c. 4. Tertiò inducitur pro hac ſententia Concilium Triden. ſeſſ. 6. c. 8. quatenus dicit ea quæ præcedunt iuſtificationem, ſiue fidem, ſiue opera non mereri iuſtificationem, & Canon. 7. quatenus damnat dicentes omnia opera, quæ ante iuſtificationem fiunt, eſſe peccata: nam in priori loco inſinuat, etiam ante fidem eſſe poſſe bona opera licet non meritoria, in poſteriori vero quanuis tantùm de iuſtificatione loquatur, à ſimilitudine rationis poteſt inde ſumi efficax argumentum, vt ex dicendis patebit.

Explicatur amplius vera ſententia.

3. Hæc ſententia non ſolùm vera, ſed etiam certa eſt, vt autem illam ratione confirmemus, diſtinguamus inter infideles cognoſcentes aliquo modo, vel omninò ignorantes verum Deum: nam de prioribus certior eſt, & efficaciùs probatur hæc ſententia, quàm de poſterioribus. Vnde Gregorius in ſecundo diſtinct. 28. quæſtione prima, articulo tertio, ad ſeptimum, octauum, & nonum, ſententiam ſuam limitare videtur admittendo poſſe eſſe aliquod bonum opus in infideli cognoſcente Deum: ſolique hæretici huius temporis videntur de omnibus infidelibus priorem ſententiam defendere, vt Valentia ſupra refert.

Probatur de infidelibus Deum aliquo modo cognoſcentibus

Probatur ergo prior pars de infidelibus cognoſcentibus Deum, primò quia ſaltem de illis vehementer vrgent loca Scripturæ præſertim Pauli. Secundò quia Pius Quintus, & Gregorius decimus tertius, inter aliàs aſſertiones Michaelis Baij damnarunt illam vniuerſalem negatiuam, quod in nullo infideli poſſint eſſe opera bona: ergo ſaltem in his infidelibus falſam eſſe oportet. Tertiò ratione per diſtinctionem fundamenti contrariæ ſententiæ, quia iſti infideles cognoſcẽtes Deum verũ poſſunt in illum referre ſua opera ex obiecto bona: ergo poſſunt illa facere ſine mala circumſtantia ex parte finis remoti: ergo ſimpliciter bona. Hæc ſecunda conſequentia ſupponitur, quia nulla alia radix malitiæ illis tribuebatur, nec cogitari poteſt, vt ſtatim in ſecundo membro magis probabitur. Prima verò conſequentia facilè probatur, quia vt rectè docent D. Thom, & Durand. dicta diſtinctione 41. vt opus habeat bonitatem ex Deo, vt fine, non eſt neceſſe, quòd per fidem referatur, hoc enim ad meritum fortaſſe neceſſarium erit, ad bonitatem autem moralem minimè, ſufficit enim naturalis Dei cognitio, & euidenter patet in homine creato in puris naturalibus, poſſet enim benè moraliter operari, licet fidem non haberet.

1. 2. 3.

Probatur in ignorãtibus verum Deum 1.

4. Secundò probatur dicta ſententia etiam de infidelibus non cognoſcentibus verum Deum, vel etiam errantibus circa Deos falſos. Et primò in his habet locum ratio D. Thom. quòd in his infidelibus non eſt extinctum lumen rationis naturalis, neque amiſſum omnino liberum arbitrium: ergo non carent poteſtate operandi aliquod bonum, & benè. Antecedens certum eſt de fide, & conſequentia probatur, quia illa duo principia cum adiutorio Dei, quod nemini deeſt, ſufficiunt ad aliquid honeſtè operandum. Quod probatur ſecundo, quia vt honeſtum opus ſit, ſatis eſt, quod finis intrinſecus, ſeu obiectum formale operis ſit honeſtum, & quod in finem extrinſecum malum, ſeu turpem non referatur, ſed ſine fide poteſt opus fieri dicto modo, & cum vtraque conditione; ergo: Maiorem nunc ſuppono ex 1. 2. & ſoluendo argumenta, illam ampliùs declarabo. Minor probatur quoad primam conditionẽ obiecti, ſeu finis intrinſeci, quia illa ratio obiecti boni, & honeſti poteſt facilè cognoſci ratione naturali, vt quod ſi bonum dare eleemoſynã pauperi, vel parentem honorare, & ſimilia; ergo etiam poteſt tale bonum à libera voluntate hominis intendi, etiam ſi careat fide. Quoad alteram vero partem probatur eadem minor, quia liberum eſt homini etiam infideli operari, vel non operari propter extrinſecum finem: ergo etiam eſt illi liberum non apponere malum finem extrinſecum operi ſuo: ergo poteſt operari propter finem intrinſecum honeſtum ſine prauo extrinſeco, quia vſus huius libertatis neque eſt per ſe impoſsibilis, neque ita difficilis, vt ad illum ſit neceſſaria fides in omnibus, & ſingulis actibus.

Declaratur, & confirmatur 1.

5. Vnde declaratur, & confirmatur, quia carentia fidei per ſe, ac præcisè ſpectata non eſt praua circumſtantia omnium moralium operum, quia non influit in illa, ſicut etiam carentia gratiæ, vel charitatis non eſt mala circumſtantia operum moraliũ, aliàs omnia opera peccatoris eſſent peccata, quod fidei repugnat. Neque etiam ex illa carentia fidei neceſſariò redundat in opus aliqua circumſtantia praua, vt ex dictis patet: & magis conſtabit ex ſolutionibus argumentorum: ergo non eſt vnde talia opera infidelium omnia ſint peccata.

Confirmatur 2.

Tandem iſti infideles priuſquam in Deum verum credere incipiant, poſſunt excitari, vt aliqua opera faciant vel audiendo, vel recogitando, vel deſiderando veritatis cognitionem, & aſſequutionem, vel etiam eleemoſynam, aut aliud ſimile opus faciendo: aliàs vel omninò, vel moraliter eſſet impoſsibile eos ad fidem conuerti: ergo poſſunt illa opera ſine peccato facere etiam ante fidem, aliàs quomodo poſſent ad illa facienda induci ſine peccato conſulentis, ſeu docentis.

Fit ſatis fundamẽtis primæ ſententiæ Duplex expoſitio loci Pauli ad Roman. 14.

6. Supereſt reſpondere ad argumenta, & in primis ad teſtimonia Pauli, quorum primum erat illud ad Roman. 14. *Quod non eſt ex fide, peccatum eſt*: quod duas habet interpretationes. Vna eſt: vt in eo ſit ſermo de fide Theologica, prout ſæpè videtur Auguſtinus ſentire, & ſic verbum illud, *quod non eſt ex fide*, non negatiuè, vt ſonat, ſed contrariè exponendum eſt, ita vt ſit ſenſus, quod non eſt ex fide, id eſt, quod fidei repugnat, ſeu quod non eſt conſentaneum fidei ſaltem materialiter, vt ſic dicam.

Et

Et hanc expoſitionem approbat D.Thomas vtroq; loco citato ad 1. & ſic bonum opus infidelis, quanuis non ſit ex fide directè, & poſitiuè vt ſic dicam, non eſt tamen contrarium fidei, imò illi conſentaneum, quia fides illud approbat. Altera expoſitio plana & literalis eſt, fidem ibi non ſignificare Theologicam fidem, ſed quandam fidelitatem, quæ in homine benè operante requiritur in ordine ad dictamen conſcientiæ, vnde ſenſus eſt. Quod non eſt ex fide, id eſt, quod non ſit ſecundùm dictamen conſcientiæ peccatum eſt. Et hæc expoſitio eſt conſentanea contextui Pauli in toto cap. Et ita eſt nunc communiter recepta, vt in expoſitoribus videre licet.

Exponitur alius Pauli locus ad Titū 1. & alius Hebr. 11.

7. Secundum teſtimonium Pauli erat ad Titum 1. *Infidelibus nihil eſt mundum.* Et in illud quadrat optimè prior expoſitio data in præcedenti teſtimonio, loquitur enim Paulus (vt ſic dicam) formaliter de infidelibus ex infidelitate operantibus, & ſpecialiter de Iudæis obſeruantibus cæremonias, & diſtinguentibus inter cibos mundos, & immundos ritu Iudaico, & ſic dicit infidelibus nihil eſſe mundum. Ita expoſuit Auguſtinus 13. contra Fauſtum 1.4. Addit præterea Diuus Thomas in dicta ſolutione ad 1. infideles dici nihil habere mundum, non quia ſemper peccant, ſed quia ſine peccato eſſe non poſſunt, ſæpius enim peccant, & remiſsionem peccatorum conſequi non poſſunt, quandiu infideles ſunt. Deniq; illa verba Pauli, *ſine fide impoſsibile eſt placere Deo:* ad ſingula opera applicata, intelligenda ſunt de opere, quod placet Deo in ordine ad finem ſupernaturalem, ſeu in ordine ad aliquam gratiæ remunerationem, vt eſt communis expoſitio Patrum, de qua in materia de gratia.

Auguſtini teſtimonia explicantur.

8. Ad teſtimonia Auguſtini negare non poſſumus aliquando fuiſſe in hac materia per exaggerationem loquutum, tamen quia in aliis locis, vt vidimus, ſententiam ſuam moderatus, & interpretatus eſt, duobus modis in aliis locis exponi poteſt. Prior eſt, vt dicat infideles nihil boni operari poſſe, per bonum intelligendo illud, quod ad gratiam vel gloriam conducit, quia totum illud, quod huiuſmodi non eſt, quaſi nihil reputatur iuxta modum loquendi Pauli 1. ad Corinth. 13. *Si charitatem non habuero, nihil ſum.* Altera expoſitio eſt, vt illa propoſitio vniuerſalis, *omnia opera infidelium ſunt peccata,* & ſimiles intelligantur non rigoroſo, ſed morali modo: nam in moralibus, quæ parua ſunt, & rarò accidunt, non conſiderantur: & idcirco dicuntur moraliter euenire ſemper, quæ rarò deficiunt. Sentit ergo Auguſtinus bona opera in infidelibus, & leuia, & rariſsima eſſe, & ideò abſolutè de illis interdum pronuntiauit ſemper peccare.

Soluitur prima pars, 1. Confirmationis initio poſitæ.

9. Ad rationem principalem ſeu primam confirmationem ſumptam ex fine reſpondetur diſtinguendo duas illas partes, ſcilicet habere prauum finem in ſingulis operibus, vel carere bono fine neceſſario. Primò ergo nego priorem partem: aduertendum eſt enim triplicem diſtingui intentionem à Theologis, actualem, habitualem, & virtualem.

Triplex intentio ſeu finis operū explicatur.

Prima eſt, quando homo per actum, quem formaliter habet, quando operatur, intendit talem finem, & talis intentio ſine dubio maculat opus, non eſt tamen cur infidelis ſemper talem intentionem habeat, vt eſt per ſe manifeſtum. Alia intentio eſt habitualis, quæ in operante manet ſolùm in habitu, & in actus non influit, ideoque nec bonitatem, nec malitiam tribuit actui; imò talis intentio boni finis poteſt eſſe cum actuali peccato, vt eſt peccatum veniale cum habitu charitatis; & è contrario bonum opus poteſt eſſe cum habitu prauæ intentionis, & ſic quanuis demus infidelem habere ſemper malam intentionem in habitu, nihilominus interdum poterit bene operari.

Virtualem intentionem vt aliqui explicent,

Virtualis intentio ab aliquibus appellatur illa, quæ ſumitur ex actu præterito, non retractato, quo aliquis retulit omnia opera ſua in Deum V. g. vel idolum, & hoc putant ſatis eſſe, vt talis intentio det bonitatem, vel malitiam actui. Vnde ad rationem contrariæ ſententiæ coguntur reſpondere, negando omnes infideles habere huiuſmodi intentionem virtualem mali finis, quia non eſt neceſſe vt illam vniuerſalem relationem per actum præcedentem habuerint, quia hoc pendet ex libertate eorum, vel quia licet habuerint, poſsint illam retractare operando benè. Imò eo ipſo, quod poſt intentionem vniuerſalem prauam aliquis in particulari operatur propter bonum motiuum ſine memoria prioris actus, cenſetur in præſenti, & particulari opere priorem intentionem retractare. Sicut è contrario quando iuſtus omnia opera ſua in Deum retulit, & poſtea venialiter peccat, in illo opere priorem intentionem retractat. Atq; hæc reſponſio in rigore ſatisfacere poſſet.

Verior explicatio.

Veruntamen ad doctrinæ veritatem, & ſoliditatem addere oportet, ad intentionem virtualem non ſatis eſſe, quod actus vniuerſalis præceſſerit, niſi per aliquam memoriam, vel virtutem relictam moueat ad opus, quod propter talem finē fieri dicitur, quia ſi nec per ſe, nec per virtutem relictam influit in actum, ſolùm manet in habitu, & ita potius eſt intentio habitualis, quàm virtualis, ideoque non poteſt opus inficere, ſeu moraliter afficere, & ita faciliùs ſoluitur argumentum; quia licet fortaſsè talis intentio in infideli præceſſerit, non eſt neceſſe, vt virtus eius ſemper, & pro omni tempore influat: qualis autem ſit hic virtualis influxus præcedentis intentionis, & quomodo fiat, explicaui latè in 3. tom. de Sacramentis diſp. 13. ſect. 3. vbi quæ dixi videri poſſunt.

Soluitur 2. Pars eiuſdem confirmationis.

10. Ad alteram confirmationis partem de defectu circunſtantiæ neceſſariæ boni finis reſpondetur, hanc circunſtantiam in rigore non eſſe neceſſariam ex parte finis extrinſeci, ſed tantum ex parte obiecti, ſeu motiui, & finis intrinſeci. Vnde ad illa verba Pauli 1. Corinth. 10. *Omnia in gloriam Dei facite.* Reſpondendum eſt ex D. Thom, ibi, duobus modis poſſe exponi. Primo negatiuè, id eſt, nihil faciatis, quod ſit contra honorem, & gloriam Dei, & ita eſt præceptum, quod ſeruari poteſt etiam ab infideli, ſi operetur propter bonum obiectum ſine alio prauo fine. Secundo poteſt intelligi affirmatiuè, vt verba ipſa ſonant, & ſic ait D. Thom. verba illa continere conſilium non præceptum. Addi etiam poteſt, ſi contineant præceptum, intelligenda eſſe de relatione operis non operantis, ſeu de ratione, quaſi aptitudinali, non actuali, ſeu de naturali relatione non morali. Quod breuiter ita declaro: nam præter intentiones finis in priori puncto poſitas, quæ fundantur in relatione aliquo modo facta ab ipſo operante, inuenitur alia imbibita in ipſo opere bono ex obiecto, & fine intrinſeco: nam eo ipſo ex natura ſua tendit ad Deum tanquam in finem vltimum, & ideo illa intentio dicitur magis ipſius operis, quàm operantis, vel etiam dicitur naturalis, quia eſt ex pondere naturali ipſius operis. Vnde etiam dici ſolet virtualis, tamen in diſtincto ſenſu ab alia virtuali ſupra poſita, ideo ad tollendam æquiuocationem non malè dicitur naturalis. Et inde etiam habet talis actus vt natura ſua ſit referibilis in gloriam Dei, quod non habet V. g. peccatum veniale, & ideo reſpectu diuiuæ gloriæ dicitur illa intentio aptitudinalis: hæc ergo ſufficit ad honeſtatem actus: & ita ſenſus præcepti erit. *Omnia veſtra opera talia ſint, vt in Dei gloriam tendere, & referri poſsint,* & ſic tale opus poteſt in infideli inueniri.

Ad 3 confirmationem.

Denique ad confirmationem vltimam de neceſsitate gratiæ ad bonum opus, vera reſponſio eſt, non eſſe neceſſarium proprium auxilium gratiæ ad ſingula opera bona moraliter ordinis naturalis. Veruntamen etiam ſi tale auxilium eſſet neceſſarium, non

non deeſt omnibus infidelibus, quia à fide non pendet, vt latius in materia de gratia tractatur li. 1. c. 6.

DISPVTATIO XVIII.

De mediis, quibus ad conuertendos, vel coercendos infideles non apoſtatas vti licet.

Media quibus infideles conuerti poſſint in dupli ci ſunt differentia.

MEdia, quibus homines poſſunt ad virtutem, vel fidem trahi, vel à vitio, ſeu infidelitate reuocari, quædam ſunt, quę per ſuaſionem, aut inſtructionem, vel beneficentiam voluntatem inclinant, alia, quæ per pœnam, & coactionem hominem in officio continent; ex quibus priora ſine dubio ſunt magis conſentanea fidei, quia magis voluntariè hominem inducunt, fides autem voluntaria eſſe debet: poſteriora verò interdum ſunt neceſſaria, ſi poteſtas non deſit: & ideo de vtriſque dicendum eſt à prioribus incipiendo. Quia tamen poſteriora media maximè pendent ex poteſtate, quæ in aliquo homine requiritur, vt poſsit alium cogere, vel punire, ideo præmittere etiam oportet, hanc coactionem dupliciter fieri poſſe, ſcilicet directè, & indirectè: in præſenti, vt directè fiat, duo requiruntur. Vnum eſt, vt fiat ex poteſtate iuriſdictionis, aliud eſt, vt fiat ad inducendum hominem ad fidem per tale medium: indirecta coactio erit, quando non fit ea intentione, ſed vel in propriam defenſionem, vel in vindictam alterius iniuriæ, vel delicti: vnde etiam fieri poteſt ſine propria poteſtate iuriſdictionis. Circa quam etiam prænoſcere oportet, duplicem eſſe iuriſdictionem in Eccleſia, vnam ſpiritualem, & aliam temporalem, vnde fit vt infideles duobus modis poſsint eſſe ſubiecti Eccleſiæ, videlicet quoad iuriſdictionem ſpiritualem, vt apoſtatæ, vel tantùm quoad temporalem, vt iſti infideles non apoſtatæ.

Coactio duplex directa & indirecta.

Iuriſdictio Eccleſiaſtica duplex ad hunc effectum.

SECTIO I.

Vtrum Eccleſia habeat poteſtatem, & ius prædicandi Euangelium omnibus infidelibus vbiq;.

Explicatur quid ſit ius, & poteſtas ad prædicandum.

IN titulo huius quæſtionis duo illa verba, *poteſtas*, & *ius*, notanda & diſtinguenda ſunt, quia non idem ſignificant, duobus enim modis poteſt aliquis habere poteſtatem aliquid faciendi. Vno modo quaſi permiſsiuè, quia licitum eſt illi id facere, quamuis non habeat peculiare ius, vel quaſi dominium in tali vſu, vel actione, ſicut mihi licet ingredi alienam domum. Alio modo datur poteſtas cum iure coniuncta, ſicut eſt poteſtas vtendi propria domo, vel re communi: de vtraq; ergo poteſtate poteſt intelligi quæſtio propoſita, & ideo dicendum eſt primo, Eccleſiam habere poteſtatem, per quam licitè poteſt vbique, & quibuſcunque infidelibus fidem Catholicam prædicare. Hoc manifeſtum eſt, & de fide certum ex verbis Chriſti Matth. 24. *Prædicabitur hoc Euangelium in vniuerſo orbe in teſtimonium omnibus gentibus*, & Marci vltimo. *prædicate Euangelium omni creaturæ*: nam, qui hoc præcepit, dedit etiam poteſtatem id exequendi, vt exitus etiam probauit. Dicit enim Paulus ad Coloſſ. 1. de Euangelio. *Peruenit ad vos, ſicut in toto mundo eſt fructificans, & creſcens.* Ratio autem eſt clara, quia fides eſt omnibus neceſſaria ad ſalutem: ergo neceſſarium etiam fuit, vt hæc fides in vniuerſo mundo annuntiari poſſet, quoniam aliàs non omnibus eſſet ſalus ſecundum ordinariam legem, quia ſecundum communem, & ordinarium modum, fides non comparatur, niſi per auditum, & prædicationem, teſte Paulo ad Romanos 10. & ideò dixit Chriſtus Dominus Luc. 24 *Sic ſcriptum eſt, & ſic oportebat pati Chriſtum, & reſurgere à mortuis, & prædicari in nomine eius pœnitentiam.* Deinde hic actus prædicandi fidem, eſt per ſe honeſtus ex obiecto ſuo: ergo eſt de ſe licitus: ergo etiam poteſtas exercendi illum actum vbique per ſe loquendo licita eſt, & Eccleſiæ conuenit. Denique eſt etiam hoc conſentaneum rationi naturali, quia corripere fratrem fraterna correctione, & docere ignorantem, præſertim de rebus ad bonos mores pertinentibus, eſt de lege naturæ, & ideo poteſtas id præſtandi omnibus conuenit, imò etiam obligatio tempore oportuno: ergo ſuppoſita reuelatione, & neceſsitate fidei, communicatio illius per ſermonem, & doctrinam veluti ex ipſo iure naturæ ſequitur, & licet: ergo etiam poteſtas prædicandi. Vnde obiter colligitur hanc poteſtatem ſimplicem, vt ſic dicam, per ſe loquendo, conuenire aliquo modo omnibus fidelibus, ſi ad id pręſtandum ſufficienter inſtructi ſint, & aliunde non ſit illis prohibitũ. Patet quia eſt opus charitatis, & vnum ex operibus miſericordię, quod magis ex ſequenti aſſertione declarabitur.

Eccleſia habet poteſtatem vt vbique licite fidem Catholicam prædicet.

Fundamentum.

Conſectarium.

2. Dico ſecundo. Eccleſia non ſolum habet ſimplicem, & (vt ſic dicam) permiſsiuam facultatem; ſed etiam habet ius cum ſpeciali poteſtate prædicandi Euangelium vbique. Hæc videtur eſſe mens Diui Thomæ 2. 2. q. 10. art. 8. vbi Caiet. & alij expoſitores idem ſentiunt, & alii Scholaſtici in 2. diſt. 41. & præſertim Maior. diſt. 44. q. 3. & alii in 4. d. 4. Soto d. 5. q. vnica, art. 10. Victor. relectione 1. de Indis 2. p. illius numer. 9. Fundamentum eſt, quia Chriſtus Dominus habuit hoc ius in vniuerſos homines tanquam in hæreditatem ſuam, quam mediante prædicatione fidei erat acquiſiturus, & quia non erat per ſe ipſum docturus omnes gentes, illam poteſtatem cum iure, & auctoritate ſuis Apoſtolis, & per eos Eccleſiæ communicauit, habet ergo Eccleſia hoc ius ſpeciale. Antecedens totum ex veteri, & nouo teſtamento colligitur: nam in Pſalm. 2. in perſona Chriſti dicitur. *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius*: modum autem acquirendi regnum indicat, addens. *Prædicans præceptum eius.* Et deinde ſubiungit. *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ*, vbi apertè docetur amplitudo iuris huius in vniuerſum orbem. Hoc autem in Chriſto, & per Chriſtum impletum eſſe ipſe teſtatus eſt. Matth. vlt. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra*, deinde ſubiungit. *Euntes docete omnes gentes*: per quæ verba ſuum ius, & poteſtatem illis communicauit, & hoc eſt, quod dicit Paulus 2. Corinth. 5. *Poſuit in nobis verbum reconciliationis*, & ſubiungit. *Pro Chriſto ergo legatione fungimur.* Legatus autem Principem repræſentat, & eius poteſtatem participat. Vnde etiam eſt illud ad Epheſ. 4. *Quoſdam dedit Apoſtolos, alios paſtores, & doctores in ædificationem corporis Chriſti*, & ideo 2. ad Timoth. 2. ait Paulus, *verbum Dei non eſt alligatum.* Nimirum quia Eccleſia habet ius illud diſſeminandi, imò non ſolùm ius, ſed etiam neceſsitatem, & obligationem habet iuxta illud 1. Corinth. 9. *Si non euangelizauero væ mihi eſt, neceſsitas enim mihi incumbit.* Denique hanc veritatem conuincunt verba Chriſti ad Petrũ. *Paſce oues meas*, Ioan. 21. Quia verbum paſcendi indicat, non quamcunque poteſtatem, ſed cum iuriſdictione. & præcipuè exercetur, vel potius inchoatur per prædicationem, illa autem poteſtas data eſt Petro, vt perpetua in Eccleſia duraret: habet ergo Eccleſia huiuſmodi ius, & poteſtatem.

2. Aſſertio; Quæ ſit eccleſię poteſtas ad prędicandum vbique veram fidem.

Fundamentum.

3. Ratio autem ex parte finis reddi poteſt, quia poteſtas docendi fidẽ, erat neceſſaria, vt dixi, ad ſalutem hominum, & vt redemptio Chriſti poſſet omnibus hominibus applicari: ergo vt eſſet efficax debuit communicari non ſolùm cum ſim-

Ratio ex parte finis aſſignatur.

plici

plici facultate, & quaſi licentia, ſed etiam cum proprio iure, & poteſtate, potuit autem Chriſtus Dominus illam hoc modo communicare: ergo ita contulit illam. Deinde quanuis hæc poteſtas non poſſit probari ratione naturali, eſt nihilominus valde conſentanea ipſi rationi naturali, quia vt dicebam, ius docendi ignorantes, eſt quaſi connaturale cuicunq; homini: ergo ſuppoſita neceſsitate fidei, eſt valde conſentaneum rationi, quod auctor fidei ſuis miniſtris, & præſertim vicario ſuo relinqueret ſpeciale ius ad illuminandos homines in doctrina fidei.

3. Aſſertio. Eccleſia habet ius tutandi ſuos prædicatores, & qui prædicationem impediunt, puniendi.

4. Ex hac ſecunda aſſertione ſequitur tertia: nimirum, Eccleſiam habere ius defendendi prædicatores ſuos, & expugnandi eos, qui per potentiam, & vim prædicationem impediunt, ſeu non permittunt. Ita ſentiunt auctores allegati, & præſertim Maior, & Victoria. Et poteſt aliquo modo confirmari exemplo Pauli Actorum 13. vbi Elymam Magum viis Domini reſiſtentem æterna cæcitate damnauit, vt dixit Hieronym. ad Riparium contra Vigilantium, & refertur in cap. *Legi* 23. quæſt. 8. in qua multa referuntur ex Patribus, quæ hanc veritatem confirmant, & cap. *Diſpar*, cum aliis. Rationes ſunt

Probatur ratione 1.

faciles ex dictis. Prima eſt, quia ſi Eccleſia habet ius prædicandi vbiq; Euangelium: qui per vim & potentiam vſum illius iuris impedit, iniuriam facit Eccleſiæ: ergo poteſt Eccleſia illam propulſare, & ius ſuum tueri. Nam hoc naturaliter ſequitur ex ipſo iure, præſertim quando eſt in ſuo ordine ſupre-
2. mum, vt eſt hoc ius in Eccleſia. Secundo declaratur amplius hæc ratio ex alio principio vtriuſq; iuris, quòd conceſſa iuriſdictione, conceduntur omnia, quæ ad exercitium eius moraliter neceſſaria ſunt, quia aliàs conceſsio diminuta eſſet, & inefficax, l. 2. ff. de his, quibus mandata eſt iuriſdictio cap. *Præterea*, cum ſimilibus de officio delegati, ſed ius hoc datum eſt Eccleſiæ tanquam vera poteſtas, & iuriſdictio in vniuerſum orbem, vt probatum eſt ex illis verbis Chriſti. *Paſce oues meas*, quæ iuriſdictio inchoari debet à prædicatione Euangelij: ergo neceſſe eſt, vt ſaltem hunc actum poſsit Eccleſia
3. defendere. Tertia ratio eſt optima de quadam poteſtate quaſi naturali, licet indirecta: nam vnaquæque reſpublica habet poteſtatem defendendi innocentes, qui grauem à potentioribus patiuntur iniuriam: ſed qui impediunt Euangelij prædicationem, grauiſsimum nocumentum inferunt multis, qui fortaſsè conuerterentur, ſi illud audiſſent, & libenter audirent, ſi prædicatum fuiſſet: ergo habet Eccleſia poteſtatem defendendi illos, qui in ea parte innocentes ſunt, & iniuriam grauem patiuntur.
4. Denique eſt alia congruentia oſtendens, hoc eſſe rationi naturali conſentaneum, quia vnaquæque reſpublica habet ius mittendi legatos pacis, ad aliam rempublicam, & conſequenter habet poteſtatem defendendi illos, & vindicandi iniuriam, ſi malè tractentur: ergo multo magis habet Eccleſia hoc ius circa legatos ſuos, qui ſunt fidei prædicatores, præſertim cum habeat Eccleſia poteſtatem à Chriſto datam creſcendi, & occupandi totum orbem, vt ſupra probatum eſt.

Poteſtas prædicandi fidē, eſt in paſtoribus reſpectiue: & de iure ordinario.

5. Sed quæri poteſt primò, apud quem ſit hoc ius, ſeu poteſtas, quam in Eccleſia eſſe diximus? Quæ interrogatio fieri poteſt, vel de proxima facultate annuntiandi Euangelium, vel de iure mittendi prædicatores, vel de iure defendendi illos, & impedimenta tollendi. Ad primum dicendum eſt, illam poteſtatem ordinario iure eſſe in paſtoribus Eccleſiæ reſpectiuè, per delegationem autem eſſe in his tantùm, qui legitimè mittuntur. Prior pars manifeſta eſt, quia hæc poteſtas maximè neceſſaria eſt paſtoribus Eccleſiæ, imò illis ſolis ex officio conuenit, quia Chriſti oues præcipuè paſcuntur verbo fidei, illis autem commiſit Chriſtus oues ſuas.

Dixi autem *reſpectiuè*, quia hæc poteſtas, vt ſuprema, & vniuerſalis in totum orbem eſt in ſolo Pontifice Romano: vt bene docet Salmeron. tomo 12. ſuper act. Apoſtolorum tractat. 38. In Epiſcopis vero reperitur limitata ad vniuſcuiuſque diœceſim, & cum dependentia à Pontifice: in Parochis verò cum proportione inuenitur, vt ex aliis locis ſuppono. Altera verò pars probatur ex vſu Eccleſiæ, ſemper enim obſeruatum eſt à principio, vt miniſtri Euangelij ab Apoſtolis, vel aliis paſtoribus mitterentur, iuxta illud 2. ad Corinth. 3. *Miſimus cum illo fratrem noſtrum, &c.* Et expreſsius ad Rom. 10. *Quomodo prædicabunt, niſi mittantur.* Deinde eſt hoc neceſſarium tàm ad debitum ordinem ſeruandum, ex quo pax, & tranquillitas Eccleſiæ pendet, quàm ad puritatem doctrinæ, nam facilè ſeminarentur errores, ſi vnuſquiſque poteſtatem prædicandi fidem ſibi aſſumeret: eſt ergo hoc munus exercendum ex commiſsione Eccleſiæ, ſeu Paſtorum eius, & ita habetur ex cap. *Cum ex iniuncto* de hæreticis. Deniq; hoc ius pertinet ad poteſtatem iuriſdictionis, nemo autem poteſt iuriſdictionem alterius propria auctoritate vſurpare; maximè, quia hæc iuriſdictio ſpiritualis eſt, & ſupernaturalis, & ideo à Chriſto manare debet vel immediatè, vel per illum, cui Chriſtus eam proximè conceſsit, cum dixit. *Paſce oues meas*, vel cum dixit. *Ego mitto vos.* Hoc autem intelligendum eſt de prædicatione publica, quæ cum ſpeciali auctoritate fit: nam priuata inſtructio, aut doctrina fieri poteſt à quocunque fideli ſufficienter erudito, quando ratio charitatis, & occaſio id poſtulauerit: nam tunc locum habet illud Eccleſ. 17. *Vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo.* Tunc enim non eſt vſurpata iuriſdictio, quia actio illa non fit quaſi ex paſtorali officio, ſed ex obligatione, vel conſilio charitatis. Addit etiam D. Thom. ſuper ad Rom. 10. hoc eſſe intelligendum ſecundum legem ordinariam, nam lege priuata poteſt Spiritus ſanctus mittere, quem voluerit, inſpirando ſpeciali inſtinctu ſuo huiuſmodi miniſterium. Tunc autem neceſſarium erit vt de hac lege priuata conſtet Eccleſiæ per aliquod opus, vel ſignum ſupernaturale, vt dicitur in dicto cap. *Cum ex iniuncto.* Alioqui talis inſtinctus iudicandus eſſet à malo ſpiritu potius, quàm à bono prouenire, ſi quis vellet contra præceptum, & ordinem Eccleſiæ illud ſequi, vt in ſimili dixit Innocent. 3. in cap. *Niſi cum pridem* de renuntiat.

Per delegationem autem ſolum in his qui legitime mittuntur.

Id intelligendum de prædicatione publica, non de priuata inſtructione.

Suprema, & vniuerſalis poteſtas, mittendi prædicatores, eſt in Summo Pontifice.

6. Iuxta hæc ad ſecundum ſenſum interrogationis propoſitæ dicendum eſt, ius mittendi prædicatores Euangelij ad huiuſmodi infideles abſolutum, ſupremum, & vniuerſale eſſe in ſolo ſummo Pontifice, quia ille ſolus eſt ſupremus paſtor totius Chriſti ouilis, iuxta verbum eiuſdem Chriſti. *Paſce oues meas.* Item quia præcipua cura propagandi Eccleſiam, & dilatandi fidem ad illud pertinet, reliqui enim Epiſcopi habent iuriſdictionem intra certos terminos territorij limitatam. Vnde ſi intra territorium fuerint aliqui huiuſmodi infideles, poterit vnuſquiſque Epiſcopus intra ſuam diœceſim ad illos mittere prædicatores, ſeu Doctores. Extra territorium autem nullus Epiſcopus inferior Pontifice habet hanc poteſtatem per ſe loquendo, & quaſi iure ordinario: At ſi neceſsitas vrgeat, aut ſe offerat commoditas conuertendi aliquos ad fidem, poterunt Epiſcopi ad vicinas etiam prouincias prædicatores mittere ex officio charitatis, & ratihabitione, & tacito, ſeu interpretatiuo conſenſu Paſtoris ſupremi, qui ſemper in huiuſmodi caſibus conſulendus eſt, quàm primùm commodè fieri poſsit, vt pro ſuo munere, occurrenti neceſsitati, ſeu occaſioni prouideat.

Ius tutandi prædicatores ab hoſtibus etiam

7. Ad tertium verò ſenſum eiuſdem interrogationis multò maiori ratione dicendum eſt, munus illud defendendi hoc ius etiam per coactionem, &

bellum,

per bellum, & coactionē ſummi Pontificis eſt, & quomodo.

bellum, ſi fuerit neceſſarium, ſolius eſſe ſummi Pontificis: tum quia ad illum pertinet vniuerſalia iura Eccleſiæ defendere, tum etiam quia hæc defenſio per bellum requirit per ſe loquendo, quandam ſupremam poteſtatem: hæc autem poteſtas non conuenit per ſe principibus temporalibus, quia ex iure manat ſpirituali, quod non eſt principibus temporalibus conceſſum, ſed coniunctum eſt cum poteſtate ſpirituali, quæ indirectè extenditur ad temporalia, vt alibi oſtenſum eſt; ergo non conuenit hæc poteſtas niſi Pontifici: Addendum verò eſt, non ita conuenire Pontifici hanc poteſtatem, vt per ſe, vel per Eccleſiaſticas perſonas illam exequi debeat, quia non eſt Sacerdotis neque Eccleſiaſtici ſtatus arma corporalia ſumere, vt rectè dixit Ambroſius, & refertur in cap. *Conuenior.* 23. quæſtione octaua. vbi per ſex prima capita variis teſtimoniis hoc comprobatur. Et ideò habet poteſtatem ſummus Pontifex committendi hanc defenſionem, ſeu executionem eius Principibus temporalibus, quibus poteſt etiam præcipere, vt illam curam aſſumant cap. *Scitur*, cum aliis dict. quæſtione 8. Et hinc etiam, vt rectè notant Maior, & Victoria, poteſt Pontifex inter Principes, ſeu Reges temporales diſtribuere Prouincias, & regna infidelium, non vt illas ſuo arbitrio occupare poſſent, hoc enim Tyrannicum eſſet, vt infra dicam: ſed vt prædicatores Euangelij ad illos mittendos procurent, & ſua poteſtate illos tueantur, etiam iuſtum bellum indicendo, ſi ratio, & iuſta cauſa id poſtulet. Et quoad hoc poteſt Pontifex vnicuique Principi certos terminos præfigere, quos poſtea ſine induſtria tranſgredi non poterit, ſicut factum eſſe legimus ab Alexandro 6. inter Reges Luſitaniæ, & Caſtellæ. Et ratio omnium eſt, quia ita expedit, vt hæc res, quæ in Eccleſia grauiſsima eſt, ordinatè fiat, quod maximè eſt neceſſarium, tùm ad conſeruandam pacem inter ipſos Chriſtianos Principes, tum etiam, vt vnuſquiſque maiori ſolicitudine procuret bonum Gentis ſibi cõmiſſæ. Vnde hoc totum pertinet ad Pontificem tanquam ad principalem motorem, vt ſic dicam, nam Reges ſunt veluti organa, & inſtrumenta eius, & ideò nullus poteſt tranſgredi terminos ſibi præſcriptos, quia non poteſt moueri, niſi motus.

Lib. 3. de legibus cap. 6. Cum aliis, & in defenſione fidei lib. 3. à c. 22.

Poteſt ſummus Pōtifex hoc ius defenſionis Regibus committere & regna infidelium inter eos diſtribuere.

An defenſio prædicatorū fidei liceat ante iniuriā illis irrogatā.

8. Vlteriùs verò interrogabit aliquis circa eandem doctrinam, & præſertim circa tertiam aſſertionem, an hæc defenſio prædicationis, ſeu prædicatorum Euangelij ſolùm liceat poſt irrogatam iniuriam ab infidelibus, ſeu impedimentum prædicatione fidei poſitum, aut etiam liceat per anticipatam ſecuritatem (vt ſic dicam) præueniendo per milites ne iniuria fiat prędicatoribus, vel ne miniſterium eorum impediatur. Aliqui enim dixerunt poſſe Principem Chriſtianum iuſtè occupare regnum Principis Gentilis ſolum hoc titulo, vt ſub Principe Chriſtiano maiori commoditate, & ſecuritate, ibi Euangelium prædicetur, ſed quia hoc per ſe incredibile eſt, vt ex dicendis patebit, alij id moderati ſunt, dicentes, poſſe Principes Chriſtianos mittere prædicatores cum ſufficienti exercitu, non vt bellum inferant, ſed vt prædicatores ſecuri incedant. Addunt præterea, poſſe Chriſtianum Principem ædificare turres, & arces munitas in terris infidelium, ſaltem in terminis prouinciarum, vt introitus, & ingreſſus ad infideles ſit facilior, & ſecurior fidelibus. Denique dicunt poſſe Principes expenſas, quas in his rebus fecerint, à regnis infidelibus exigere, quia in eorum commodum expenduntur, & conſequenter poſſe per vim, & bellum illas extorquere, ſi negentur, atque ita procedere vſq; ad occupationem Regni, ſi oportuerit. Ita ſentit Maior in 2. diſtinct. 44. quæſtione ſecunda, & ſolum fundatur in maiori fauore fidei.

Quorundam ſententia affirmatiua.

Negatiuā ſententia approbatur.

9. Verumtamen hæc doctrina probanda non eſt, vt meliùs ſentiunt Victor. Banhes, & alij moderni locis ſupra allegatis. Primò, quia non habet fundamentum in inſtitutione Chriſti: imò repugnat verbis eius Matth. 10. & Luc. 10. *Ecce ego mitto vos ſicut oues inter lupos*: quibus planè oſtendit, verbum fidei non eſſe armis introducendum, ſed manſuetudine, ac patientia, & efficacia verbi, ac vitæ exemplo, iuxta illud Pauli: *Arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia Deo.* 2. ad Corinth. 10. Secundo eſt contra morem, & praxim Eccleſiæ, nam Apoſtoli, & ſucceſſores eorum profectò non illo modo prædicarunt Euangelium, neq; etiam Pontifices, etiam poſt conuerſionem Imperatorum ad fidem, conſueuerunt illo modo mittere prædicatores ad infideles, vt conſtat de Gregorio mittentes prædicatores in Angliam, & ſimilibus. Tertiò quia re vera non eſt illa defenſio, ſed aggreſsio, vnde eſt virtualis coactio ad fidem, vel ſaltem ad auditum fidei, quæ non eſt licita, vt ſtatim dicemus. Antecedens explicatur, quia ſi prædicatores mittantur cum exercitu, illi, ad quos mittuntur morali modo, & non ſine apparenti ratione præſument, mitti potiùs ad occupandam prouinciam quàm ad procurandam ſalutem ſpiritualem eorū. Vnde loquendo etiam regulariter, iuſtè defendi poterunt, iuxta prudentem præſumptionem: ergo datur illis occaſio iuſti belli, & ita illa reducitur potiùs ad aggreſsionem, quàm ad defenſionem. Quod ſi alij non poſsint reſiſtere, & timore cedant, iam illa eſt maxima coactio. Vnde confirmatur, quia illud medium non eſt aptum ad introducendam fidem. Nam cedit in iniuriam, & infamiam eius, exiſtimabunt enim infideles noſtram fidem dare licentiam violandi iura gentium, imò & ius naturæ, occupando res alienas, inuitis Dominis, & inferendo bellum ſine titulo iuſto. Vnde duriores etiam fient, & magis indiſpoſiti ad fidem ſuſcipiendam: non eſt ergo licitus ille modus introducendi prædicationem fidei.

Quomodo ſe gerere debeant principes Chriſtiani cum infidelibus ad hoc vt prædicationi dent locum.

10. Quapropter dicendum eſt, prius eſſe tentanda media pacis inuitando, & rogando ſemel, atque iterum infideles Principes, vel reſpublicas, vt permittant in ſuis regnis prædicari fidem, & offerant, vel permittant ſecuritatem perſonis ad illud munus præſtandum ſua regna ingredientibus, vel in illis commorantibus. Quod videtur Chriſtus Dominus ſignificaſſe, cum docuit Apoſtolos, quos ad prædicandum mittebat, vt ante omnia pacem annuntiarent Matthæi 10. Quod ſi Principes infideles reſiſtant, & ingreſſum concedere nollent, tunc exiſtimo cogi poſſe, mittendo prædicatores cum ſufficienti exercitu propter rationes ſupra factas, & ſimili modo ſi poſt receptos prædicatores eos ſine culpa, & abſque alia cauſa, præter prædicationem Euangelij interficiant, vel iniurioſè tractent, tunc etiam augetur ratio iuſtæ defenſionis, imò iuſtæ vindictæ, quæ interdum neceſſaria eſt, vt alij infideles Principes coerceantur, & ſimiles Tyrannides, exercere vereantur. Nam hoc eſt conſentaneum iuri naturali, & non eſt contra aliquod Chriſti præceptum. Quod ſi in principio Eccleſiæ hic etiam modus coactionis non fuit vſitatus, non ideo fuit, quid non liceret, ſed quia tunc Eccleſia non habebat temporales vires ad reſiſtendum hoſtibus fidei. Voluit etiam Chriſtus Dominus in principio vincere mundum efficacia verbi, & miraculorum, vt potentiam ſuam, & veritatem ſuæ doctrinæ magis oſtenderet.

SECTIO II.

Vtrum liceat Eccleſiæ, vel Principibus Chriſtianis cogere hos infideles ad audiendam fidem.

1. Sententia affirmatiua. IN hoc puncto duæ ſunt opiniones contrariæ: Prior abſolutè, & abſque diſtinctione affirmat, hoc eſſe licitum. Quod videtur ſentire Maior in 2. diſt 44. quæſt. 2. Quanuis expreſſe id non affirmat. Suadetur 1. Poteſt autem ſuaderi ex dictis, quia ſi infideles non poſſent cogi ad audiendum, vel ſuperflua, vel valde inutilis eſſet poteſtas docendi, quia ſi nemo audiat, inutilis eſt doctrina; dictum eſt autem, Eccleſiam habere poteſtatem, & ius docendi fidem: ergo conſequenter habet poteſtatẽ cogendi ad audiendum. 2. Secundo declaratur à ſimili vis huius rationis, nam quia Chriſtus dixit Apoſtolis ſuis. *Quorum remiſeritis peccata, &c.* Optimè colligit Eccleſia pręcepiſſe fidelibus confiteri peccata ſua, quia non poſſunt remitti, niſi audiantur, & cognoſcantur: ergo ſimiliter ſi dedit Eccleſiæ poteſtatem docendi infideles, conſequenter dedit illi poteſtatem cogendi illos ad audiendum, quia doctrina ſine auditu eſſe non poteſt, vel eſſet fruſtra, & inutilis. Vnde fundatur tertio hæc opinio in illo principio, quòd conceſſo vno relatiuo, conceditur alterum, quia vnum ſine alio eſſe non poteſt, vt in materia de priuilegiis in ſimili tractari ſolet, & videri poſſunt, quæ dixi in libro 8. de legibus cap. 11. 3. Facit etiam aliud principium ſupra poſitum, quod conceſſa iuriſdictione, conceduntur omnia, ſine quibus 4. commodè exerceri non poteſt. Tandem, argumentor quartò, quia ſupra dictum eſt licitum eſſe cogere, ne fiat reſiſtentia prædicationi fidei. Sed ſi infideles nolunt audire, eo ipſo reſiſtunt prædicationi fidei, & illam impediunt: ergo.

2. Sententia negatiua. 2. Secunda ſententia ſine diſtinctione negat, hoc eſſe licitum circa quoſcunque infideles, ſiue ſint ſubditi temporaliter Eccleſiæ, aut Principibus Chriſtianis, ſiue non ſint. Et hanc tenent Valent. 3. tomo diſputatione prima, quæſtione 10. punct. 6. circa finem. Eandem docere videtur Salmeron tractatu 38. Et probatur primò, quia non legimus Chriſtum dediſſe hanc poteſtatem Eccleſiæ, nec ſequitur ex poteſtate prædicandi: nam hæc dari potuit pro his qui audire vellent, & ſæpè videmus aliquem habere poteſtatem, & obligationem, ac ius docendi, & non habere poteſtatem cogendi alios ad audiendum. Secundò non videtur illa coactio conſentanea exemplo Chriſti, legimus enim Luc. 9. cum ſemel Samariam ingrederetur, & Samaritani nollent eum recipere, quoſdam ex diſcipulis dixiſſe. *Vis vt veniat ignis de Cœlo &c.* Chriſtum autem reſpondiſſe, *neſcitis, cuius ſpiritus ſitis, &c.* Quaſi diceret, non vi, & comminatione fuiſſe vtendum contra Samaritanos, & ideò ipſe pacificè diſceſſit, quod in aliis etiam locis obſeruari poteſt, & Apoſtolis ſuis alibi dixit. *Si non receperint vos, neque audierint ſermones veſtros, excutite puluerem, &c.* Tertiò eſt optima ratio, quia fides debet eſſe voluntaria: ergo etiam media ad fidem debent eſſe voluntaria: ſed propter dictã cauſam coactio ad fidem non eſt licita reſpectu horum infidelium, vt ſequenti ſectione videbimus: ergo neque coactio ad auditum fidei. Probatur conſequentia, quia eadem eſt ratio finis, & mediorum præſertim quando medium eſt omninò neceſſarium, & ſolùm appetendum propter finem. Quartò: eſt præcipua ratio, quia hæc coactio aut eſt directa, hoc eſt, per metum immiſſum ex intentione cogendi ad talem actum, vel eſt indirectè, id eſt, per metum alio titulo impoſitum, ex quo talis actus ſperatur, etiam ſi non per ſe primò intendatur. Hic poſterior modus regulariter non habet locum in prædicto caſu, quia deeſt materia, & occaſio talis coactionis in huiuſmodi infidelibus: prior verò ſemper eſt illicita coactio: ergo. Probatur minor, quia ſine coactione non eſt iuſta coactio, Eccleſia verò nullam habet iuriſdictionem in infideles non ſubditos. in ſubditos autem ad ſummum habet iuriſdictionem temporalem, quæ ad ſpiritualia non ſufficit: audire autem fidem ad ſpiritualia pertinet.

3. Et vera ſententia. 3. Inter has ſententias tertia opinio media, quæ inter infideles ſubditos, & non ſubditos Principibus Chriſtianis diſtinguit, mihi probanda videtur. 1. Aſſertio. Vnde dico primò, licitum eſſe Chriſtianis Principibus cogere infideles ſibi ſubditos, ad fidem audiendam. Ita ſentit Pezant. & Banhes 22. quæſtione decima, articulo octauo, & quanuis hic poſterior formidet, quia exiſtimat, numquam hoc fuiſſe ab Eccleſia vſitatum, nihilominus me multum mouet exemplum Romanum: nam Summi Pontifices cogunt Iudæos ſibi ſubditos, vt ſemel in hebdomada prædicationem fidei audiant, pœna impoſita his, qui audire recuſant: qua de re extat Bulla Nicolai III. quæ incipit *Vineam:* & alia Greg. XIII. quæ incipit *Sancta mater Eccleſia.* Probatur exemplo. Euaſio. Reſpondent tamen aliqui, illam non eſſe pœnam, ſed eſſe quoddam tributum, quod illis infidelibus, tanquam ſubditis poteſt iuſtè imponi: remittitur autem ex benignitate Principis iis, qui prædicationem audierint, & ita illa non eſt coactio, ſaltem directa, ſed vel indirecta ad ſummum, vel potiùs attractio per beneficium remittendi tributum, qui modus licitus eſt, vt in ſequenti ſectione dicemus. Occluditur. Sed licet hæc euaſio euidenter improbari non poſſit; nihilominus ſine fundamento excogitata videtur, quia illa quantitas pecuniæ, quæ imponitur recuſantibus audire, non imponitur ſub alio titulo iuſti tributi: ſed ſolùm propter omiſſionem, ſeu inobedientiam, & præter illam impoſitionem ſunt alia tributa ſufficientia, quæ illis infidelibus propter ſubiectionem temporalem imponantur.

Probatur ratione. 4. Ratione igitur declaratur aſſertio, quia duobus modis poſſunt iſti ſubditi cogi, ad audiendum ſermonem fidei, primò, quia ex præcepto diuino tenentur fidem audire, vt ſenſit Victoria in 1. relectione dicta, numero 36. & certè non ſufficit ad coactionem ſaltem directam, quia obſeruantia illius præcepti, & cura illius non pertinet ad temporalem iuriſdictionem, vt per ſe clarum eſt. Secundò ergo poteſt ibi interuenire aliquod præceptum iuſtum ipſius Principis, ad quod obſeruandum poteſt ſubditos ſuos cogere, & hoc videtur valde probabile, quia illa actio audiendi prædicationem per ſe, & intrinſecè non eſt ſupernaturalis, & ſecundùm præſentes circunſtantias poſſunt ſubditi conuinci, quòd ſit honeſta, & ad commodum illorum ordinata, imò etiam poteſt referri ad eam vtilitatem reipublicæ, quam Princeps temporalis procurare poteſt, & debet, nimirum ad maiorem concordiam, & pacem omnium ſubditorum, vel vt infideles ipſi liberentur ab erroribus, de quibus conuinci poſſunt, eo quod ſint contra rationem naturalem: quales Gentiles ſectantur, vel quia contra alia militant quæ ipſi admittunt, & credunt, vt Iudæis contingit, ac denique poteſt ille actus ordinari, vt illi ſubditi veram religionem, verumque Dei cultum eligere poſſint, quod in omni humana republic. benè inſtituta procurandum eſt: ergo tale mendatum ex parte Principis iuſtum eſt, & non excedit iuriſdictionem eius: ergo, pœna impoſita, poteſt cogere ſubditos ad illud ſeruandum.

Argumenta 2. ſententiæ non militãt contra hanc aſſertionem. 5. Et ita non procedunt contra hanc partem argumenta ſecundæ ſententiæ, nam procedunt ſolùm circa non ſubditos. Vnde ad primum fatemur, non fieri hoc ſpeciali poteſtate à Chriſto data, ſed ſufficere ordinariam poteſtatem Principis tempo-

temporalis, & ideo immeritò in 2. argumento Chriſti exemplum, vel Apoſtolorum poſtulatur, quia illi non aſſumpſerunt principatum temporalem, neque illo vſi ſunt. Ad tertium vero de coactione ad fidem dato, antecedente, negatur conſequentia, tum quia poteſt quis cogi ad audiendum, non autem ad credendum, ſicut poteſt quis cogi, vt audiat prædicationem conſiliorum Euangelicorum, vel de conceſsione indulgentiarum, & non propterea cogitur: vel ad ſequenda conſilia, vel ad lucrandas indulgentias, tum etiam quia non eſt neceſſarium, vt præceptum illud imponatur ſub determinata ratione credendi fidem ſupernaturalē, ſed ſub communi ratione eligendi veram religionem, & vitandi errores, rationi etiam repugnan-
Duplex Banenſii limitatio ad aſſertionem. tes. Et ita etiam ad quartam rationem reſponſum eſt. Addit tamen Banhes duas limitationes huius aſſertionis. Prima eſt, vt hæc coactio fiat tantum ad ſemel audiendam fidem, quia aliàs ſi fiat frequenter, erit virtualis quædam coactio ad credendum: altera limitatio eſt, vt fiat ſub pœna mode-
1. Refellitur. rata. Sed prior limitatio mihi non placet. Tum quia contrarium probatur ex conſuetudine Romana adducta; tum etiam quia moraliter loquēdo eſſet inutilis coactio, quia ad fidem ſuſcipiendam, nō ſatis eſt ſemel audire illam præſertim hominibus aſſuetis ſuis erroribus: tum deniq; quia ſi ſemel eſt licita, & non habuit effectum, nulla ratio eſt, ob quam non poſsit iterum licere, neq; inde ſequitur virtualis coactio ad fidem, quia non dicimus licere Principibus ſolo ſuo arbitrio hoc onus imponere, ſed cum prudentia, & moderatione, iuxta occurrentes circumſtantias, vt in exemplo Romano con-
2. approbatur. ſiderare licet. Altera verò limitatio valde placet, quia de hac coactione iudicandum eſt, ſicut de pœna impoſita non obſeruāti legem aliquam ciuilem, cuius tranſgreſsio politicè loquendo, nec multum rempublicam perturbat, neq; multum grauis æſtimatur.

2. Aſſertio. 6. Dico ſecundò, nullo modo licet, infideles non ſubditos cógere ad fidem audiendam: hæc aſſertio multò certior eſt, quàm præcedens, & ita eſt communiter recepta, & probatur prima, & ſecunda ratione ſecundæ ſententiæ, & præſertim 4.
Vnde probetur. quam ita declaro, & vrgeo, quia omnis coactio ſiue directa, ſiue indirecta ſit, requirit in cogente aliquam iuriſdictionem ſeu poteſtatem in eum, quem cogit, quia cum omnis coactio fiat, inferendo aliquid mali; non poteſt eſſe licita, niſi per ſuperiorem aliquam poteſtatem, at verò Chriſtiani Principes nullam habent poteſtatem, vel iuriſdictionem in hos infideles: ergo. Probatur minor, tum ex ipſis terminis, quia ſupponuntur non ſubditi, tum etiam quia Eccleſia nullam poteſtatem ſpiritualem habet in hos infideles, vt nunc ſuppono, & dicam latiùs ſectione ſequenti, neque etiam habet iuriſdictionem temporalem, quia hæc eſt in Principibus, & Regibus eorum, qui in ſuo ordine ſunt ſupremi: ergo nullo titulo poteſt eſſe iuſta talis coactio.

Fit ſatis argumentis 1. ſententiæ. 7. Neq; contra hanc aſſertionem obſtant argumenta prioris ſententiæ: ad primum enim reſpon-
Ad 1. demus poteſtatem prædicandi præcisè ſumptam non eſſe poteſtatem iuriſdictionis, ſed eſſe tantum virtutem, vt ſic dicam, illuminandi per doctrinam, & ideo efficaciam eius non eſſe poſitam in virtute cogendi, ſed in efficacia verbi, & in oſtenſione Spiritus & virtutis, vt dixit Paul. Veruntamen non ſequitur hanc poteſtatem eſſe fruſtraneam, quia moraliter loquendo, non deerunt, qui voluntariè audiant, ſi ſit, qui prędicet: & hinc ad ſecundum, quod ſumebatur, ex analogia, & ſimilitudine ad verba.
Ad 2. *Quorum remiſeritis peccata.* Facilè patet reſponſio. Nam potentia remittendi peccata, eſt poteſtas iuriſdictionis, & omninò formaliter reſpicit ſubditum, & in hoc eſt longè diuerſa ratio in illa poteſtate, & in poteſtate prædicandi: in hoc autem poteſt ſeruari aliqua proportio, quod ſicut cum illa poteſtate abſoluendi, coniunctum eſt præceptum diuinum confitendi, ita cum poteſtate, & iure prædicandi fidem, datur etiam præceptum diuinum audiendi, & ſuſcipiendi illam: eſt autē diſcrimen, quia præceptum confitendi cadit in eos, qui iam ſunt membra Eccleſiæ, & omninò poſſunt per eandem Eccleſiam ad illud implendum compelli, aliud autē præceptum comprehendit illos etiam, qui non ſubſunt Eccleſiæ, & omninò non poſſunt per illam compelli. Ad 3. reſpondetur illud principium de Ad 3.
correlatiuis, ſolùm habere locum in his, quæ neceſſaria ſunt ad vſum poteſtatis conceſſæ circa vnum ex correlatiuis, in præſenti autem ad vſum poteſtatis prædicandi, non eſſe neceſſarium, vt alij poſsint cogi ad audiendum, ſed ſatis eſt, vt licitè poſsint, & debeat volūtariè audire, & idem eſt de altero principio. Vnde patet reſponſio ad quartum, nam eſt Ad 4.
longè diuerſa ratio, de poteſtate reſiſtēdi iniquè impedientibus prædicationem, vel de poteſtate cogendi ad audiendum, nam illud prius eſt medium moraliter neceſſarium, & ſupponit iniuriam, quam licet repellere: neutrum autem horum in poſteriori inuenitur, & omninò non eſt ſimilis ratio.

8. Sed hinc oritur difficultas, nam ex dictis ſe- Obiectio.
quitur, ſi contingat in aliquo regno infideli, tam Regem, quàm primates Regni nolle admittere prędicatores Euangelij: neq; permittere, vt intra fines ſuos ingrediantur, non poſſe Eccleſiam vti aliquo medio violento, vel coactione, vt ibi Euangelium prædicetur, quod videtur inconueniens, quia tunc non fuiſſet illi Genti ſufficienter prouiſum: ergo, &c. Sequela patet, quia tunc tota illa gens non vult audire Euangelium, ſed non poteſt cogi ad audiendum, vt dictum eſt; ergo. Ad hoc aliqui ſimpliciter Quorundam reſponſio.
concedunt ſequelam, quia inde non ſequitur, non eſſe hominibus ſufficienter prouiſum, ſed ſolùm ſequitur non eſſe ita efficaciter prouiſum, quia homines malitia ſua poſsint reſiſtere, & media ſalutis impedire, quod eſt probabile. Nihilominus exiſtimo Vera ſolutio.
moraliter loquendo, tunc eſſe licitam aliquam coactionem, & imprimis ſi reſpublica, infidelis velit Quid faciendum, ſi Rex & Primates Regni impediant prædicatores, nē prędicent.
habere prædicatores, & Rex infidelis impediat, poteſt reſpubl. illi reſiſtere, & in hoc poteſt iuuari à Principibus Chriſtianis, vt Rex inuitus fidei prædicationē permittat, quia in hoc iniuriam facit ſubditis: impediendo viam ſalutis illorum, & eadem ratione, ſi Rex conſentiat, ſeu deſideret, & non audeat propter reſiſtentiam Primatum, ſeu Regni, poteſt per vim cogere ſubditos, & ſi vires illi deſint, poteſt in hoc etiam iuuari à Principibus Chriſtianis propter rationem tactam. Deniq; ſi Rex, & Regnum reſiſtant ſimul, arbitror cogi poſſe, vt permittant prædicatores Euangelij verſari in terris ſuis, quia hoc eſt debitum iure gentium, & non poteſt ſine iuſta cauſa impediri, deinde cogi poſſunt, vt permittāt huiuſmodi prædicatores loqui Verbum Dei ſine vi, aut fraude volentibus audire, quia moraliter loquendo nunquam deerunt particulares perſonæ, quæ voluntariè audiant, nam licet ſupponamus, Regem cum Regno reſiſtere, nunquam ſub nomine Regni omnes omninò particulares perſonæ cōprehenduntur, ſed Concilia, vel Primates, aut maior, vel maxima pars Regni, & omninò ſemper manet ius integrum Eccleſiæ ad prædicandum in illo Regno, & ad defendendum innocentes, vt ſic dicam, id eſt, particulares perſonas, quæ audire verbum voluerint, & ita nulla ſit ibi coactio, ad audiendam fidem, ſed ſolùm ad non impediendum prædicationem Euangelij nec eos, qui voluntariè illud audire voluerint.

SECTIO III.

Vtrùm poſt ſufficientem propoſitionem Euangelij, liceat cogere ad credendum hos infideles, qui illud ſufficienter audierunt.

1. Sentent. HÆc quæſtio tractari poteſt, tam de infidelibus omninò, non ſubditis, quàm de ſubditis temporaliter Eccleſiæ. Vnde eſt prima opinio docens licitum eſſe cogere infideles etiam non ſubditos ad ſuſcipiendam fidem ipſis ſufficienter propoſitam, ita ſentit Maior in 2. diſtinctione 4. & vt fertur tempore Caroli 5. in negotio Iudæorum, hanc partem vehementer defendit quidam Geneſius Sepulueda; Fundari poteſt primò in verbis Chriſti Luc. 14. *Compelle eos intrare*, vtiq; ad Eccleſiam, vt ibi exponunt Greg. hom. 39. in Euangelio, & Chryſoſt. hom. 14. in præſenti; ergo dedit Chriſtus poteſtatem compellēdi infideles, vt veniant ad Eccleſiā: poteſtas autem à Chriſto data ad omnes extenditur. Et poteſt hoc confirmari exemplo Chriſti, qui Paulum coegit ad fidem ſuam ſuſcipiendam, illo enim exemplo vtitur in ſimili Auguſtin. epiſt. 48. Secundò argumētor ratione, quia iſti infideles grauiſsimè peccant non ſuſcipiendo fidem, ſufficienter auditam, ergo propter illud peccatum poſſunt iuſtè puniri, & per punitionem, ad fidem ſuſcipiendā cogi: ergo eſt in hominibus poteſtas ad illud peccatum puniendum: nam ad prouidentiam Dei pertinet, ita diſponere res hominum, vt publica delicta non maneant impunita: ergo talis poteſtas in ſola Eccleſia inuenitur, quia ſupponit fidem, quæ tantum eſt in vera Eccleſia. Tertiò adduci poteſt congruentia, quia in tali coactione magnum commodum ſperari poteſt: nam licet fortaſſe illi, qui coguntur minùs fideliter, aut fictè conuertantur: eorum ſucceſſores, qui multò plures erunt, faciliùs credent, & multi paruuli innocentes per baptiſmū ſaluabuntur: ergo propter hunc fructum fieri poteſt talis coactio: nam ſi inde aliquod malum ſequitur, non fit ab Eccleſia, ſed permittitur: & hoc argumentum fundari poteſt in authoritate Greg. lib. 4. epiſt. 6. vbi ſimili ratione, & ferè iiſdem verbis, & ſimili cauſa vtitur.

Probatur 1.

Probatur 2.

3.

2. Sententia. 2. Secunda ſententia affirmat poſſe Eccleſiam, vel Principes Chriſtianos compellere ad fidem ſuſcipiendam infideles temporaliter ſubditos, etiamſi de non ſubditis, id non ſentiat. Hanc opinionem tenet Scotus 4. diſt. 4. quæſt. 6. ſequitur Gabr. & Angelus, ſub limitatione tamen de coactione indirecta, non de directa, de qua limitatione infra: fundatur inprimis hæc ſententia in argumentis primæ opinionis, quæ à fortiori hanc ſuadent. Deinde addi poteſt vſus Eccleſiæ. Nam Reges Hiſpaniæ hac poteſtate vſi ſunt. Ferdinandus enim compulit Mauros ad ſuſcipiendam fidem, & antea id fecerat cum Iudæis Siſebutus Rex, qui religioſiſsimus appellatur, & ita in illo facto laudatur in Conc. Tolet. 4. cap. 56. & refertur in cap. *De Iudæis* diſt. 45. in cap. *Maiores* §. vlt. *De Baptiſmo*: fauent etiam Conc. Tolet. 6. c. 3. & Conc. 17. c. 8. item Greg. lib. 3. epiſt. 26. dicēs de ſubditis Iudæis. *Tanto penſionis onere grauandi ſunt, vt pœna compellantur*, refertur in cap. *iam vero* 23. q. 6. Deniq; regula eſt Auguſt. epiſt. 204. *Mali à malo prohibendi ſunt, & ad bonum cogendi.* cap. vlt. 23. q. 4. Infideles autem mali ſunt, & fides eſt magnum illorum bonum: ergo poſſunt à ſuis Principibus ad bonum cogi.

Confirmatio de infidelibus ſubditis. 3. Tandem addi poteſt ſpecialis ratio de his infidelibus ſubditis, quia hæc coactio non repugnat fidei, & circa hos infideles, poteſtas cogendi non deeſt, neq; etiam congrua ratio talis coactionis: ergo licita eſt talis coactio; maior probatur, in primis exemplo hæreticorum, qui ab Eccleſia ad fidem coguntur: ergo talis coactio non repugnat fidei. Vnde non videtur ſolidum, neq; verum fundamentum, quo hic vtuntur aliqui, nimirum, quòd fides coacta eſt ſeruilis, & inuolūtaria, ac proinde ſacrilega, hoc enim in dicto exemplo falſum eſſe cōuinci videtur, & ratione probatur, quia voluntas coacta ſimpliciter voluntas eſt, etiamſi ſecundum quid ſit inuoluntaria: ad fidem autem ſufficit, quod abſolutè ſit voluntaria: Accedit quod ſæpiſsimè homo pœna, & coactione inducitur, vt ſimpliciter, & abſolutè voluntatem mutet, & ideò licita eſt coactio ad multa bona, quæ ſine abſoluta voluntate bene non fiunt, vt latè proſequitur Aug. in dict. epiſt. 24. & refertur in cap. *Diſplicet* 23. q. 4. Minor autem principalis argumenti probatur, quia iſti infideles ſupponuntur ſubditi principibus Chriſtianis, ſed in principe eſt poteſtas ad cogendum ſubditum, maximè in his rebus, quæ ad ſalutem eius neceſſaria ſunt. Deinde Princeps ſeu Prælatus immediatus poteſt cogere ſubditum vt ſeruet non ſolùm præceptum ſuum, ſed etiam legem ſuperioris Principis: ergo multo magis poteſt Rex terrenus cogere ſubditos, vt ſeruēt legem ſupremi Principis cœleſtis: ergo vt ſeruēt legem fidei. Item poteſt Princeps cogere ſubditum infidelem, vt non blaſphemet religionem Chriſtianam, neq; aliquam iniuriam illi inferat, ſed iſti infideles non credendo fidem ſibi ſufficienter propoſitam blaſphemant, illam enim falſam eſſe credunt, & confitentur: ergo poſſunt iuſtè puniri, & per pœnam cogi, vt couertantur. Maximè, quia conuinci poſſunt, id, quod proponitur eſſe prudenter credibile, multo magis, quàm errores, in quibus tales infideles verſantur: ergo non deeſt in Principibus Chriſtianis hęc poteſtas. Et hinc tandem facilè probatur altera pars eiuſdem minoris, quod non deſit ratio congrua, quia ex hac coactione multa bona ſperari poſſunt, vel in parentibus, vel in filiis, & ſucceſſoribus, vt ex Gregor. retulimus, & non eſt cur maiora mala timeantur, quia peius eſt infideles in ſuo errore permanere, quàm ſit, vt fictè Chriſtianam Religionem ſuſcipiant, & fictio illa non Eccleſiæ, ſed ipſis imputabitur: ergo non eſt, cur hæc coactio per ſe mala reputetur.

4. Nihilominus tertia, & communis ſententia Theologorū eſt, infideles non apoſtatas, tam ſubditos, quàm non ſubditos, ad fidē ſuſcipiendā cogi nō poſſe, etiamſi ſufficientem illius propoſitionem habuerint. Ita docet D. Tho. 2. 2. q. 10. art. 8. & 12. & ibi Caiet. Palud. in 4. diſt. 4. q. 4. Durand. q. 6. Soto diſt. 9. q. 1. art 3. Richard. diſt. 6. art. 3. q. 1. Antonin. 2. p. tit. 12. c. 2. Abulenſ. lib. 1. Regum c. 8. q. 34. & q. 182. & 183. Sylueſt. verb. *Baptiſmus* 4. q. 6. Caſtro lib. 2. de iuſt. Hæret. punit. c. 4. Victoria latè in d. relectione de Indis. Salmeron. tom. 12. tractatu 37. Henriques lib. 2. de Baptiſmo c. 4. n. 8. eſtq; omninò vera, & certa ſententia, quæ à nobis per partes probanda eſt, primò de non ſubditis, poſtea de ſubditis, & priùs dicemus de coactione directa, deinde verò de indirecta aliquid addemus. 3. Et vera ſententia.

5. Primò verò dicimus intrinſecè malum eſſe, infideles non ſubditos, ad fidē ſuſcipiendam cogere: probatur, quia hæc coactio non poteſt fieri ſine legitima poteſtate, vt per ſe euidēs eſt, alias omnia bella, omneſq; violētiæ poſſent eſſe iuſtæ, ſed non eſt in Eccleſia hæc legitima poteſtas reſpectu talium infideliū; ergo: probatur minor, quia hæc poteſtas, neq; eſt data à Chriſto, neq; eſt ex natura rei in Principibus Eccleſiæ, ſaltē reſpectu talium infidelium: prior pars, quòd Chriſtus, hanc ſpecialem poteſtatē Eccleſiæ non dederit, probari poteſt primò ex dictis ſupra ſect. præcedēti, vbi oſtendimus, Chriſtū non dediſſe hanc poteſtatē cogendi hos infideles, ad fidē audiendā: ergo nec ad ſuſcipiendā, etiā ſi illā audierint: nam eſt eadē ratio. Secūdo probari poteſt authoritate negatiua: quia in traditione Eccleſię nullū eſt

1. Aſſertio.

Cogere infideles non ſubditos ad fidem ſuſcipiendam, eſt intrinſece malum. Probatur.

Probatur 2.

eſt talis poteſtatis indicium, neque in vſu eius, neq;
Probatur 3. in Scriptura: nam verbum illud, *compelle eos intrare*, longè diuerſum ſenſum habet, vt infra dicam. Tertio poſitiue probatur ex verbis Pauli 1. ad Corint. 5. *Quid mihi de iis, qui foris ſunt? nam eos Deus iudicabit*: nimirum, quia noſtræ iuriſdictioni non ſubduntur; quod ita intellexit Innocent. 3. in dict. cap. *Maiores*, & Concil. Trid. ſeſs. 14. cap. 2. dixit. *Eccleſia in neminem iudicium exercet, qui prius per baptiſmum non fuerit ingreſſus*, & idem habet Innocen. 3. in cap. *Gaudemus*, de diuortiis, & eſt communis expoſitio Chryſoſt. Theophyl. Ambroſ. Anſelm. D. Thom. in illum locum, & Auguſt. ſerm. 6. de verbis Domini, cap. 7. Vnde Paul. citato loco vt declaret hanc poteſtatem non eſſe datam hominibus, ſubiungit, *Nam eos, qui foris ſunt, Dominus iudicabit*: illorum ergo iudicium, ac proinde punitio, vel coactio non eſt conceſſa hominibus. Vnde Chriſtus Dominus Matth. 10. Apoſtolos, quos ad prædicandum miſit, inſtruxit, vt non ferrent baculum, aut gladium, vbi Hieron. notat, inſtrumenta coactionis prohibuiſſe; & pacem docuiſſe: & in fine ita concludit: *Qui non receperint vos, non remittetur eis in die iudicii*, ſignificans punitionem huius delicti, Deum ſibi reſeruaſſe, ſicut & Matthæi vltimo dixit.
Probatur 4. *Qui non crediderit, condemnabitur.* Quarto, Idem probatur ex iure Canonico: nam hæc coactio prohibita in cap. *Sicut Iudæi*, de Iudæis, & in cap. *Sincerè*, & cap. *de Iudæis*, diſt. 45. eſt autem hæc prohibitio, non tam ex prohibitione Eccleſiæ, quam ex declaratione. Vnde in capit. *Maiores*, de Baptiſmo, dicitur eſſe contra Chriſtianam religionem, quod etiam ſentit Gregor. Papa lib. 1. epiſt. 91. & lib. 11. epiſt. 15. & Am-
Probatur 5. broſ. Luc. 10. & Chryſ. 34. in Matth. Vnde etiam optima ratio ſumitur: nam ſi hæc poteſtas ſpecialiter eſſet conceſſa à Chriſto, non eſſet immediate in Principibus temporalibus, quia illis nullam poteſtatem Chriſtus immediate conceſsit: eſſet ergo futura in Epiſcopis, & præſertim in Summo Pontifice. At vero ipſimet paſtores Eccleſiæ in ſe non agnoſcunt hanc poteſtatem, neque vnquam illa vſi ſunt, & Chriſtus Dominus ſolùm dixit Petro, *Paſce oues meas*. Ergo certum eſt non dediſſe Chriſtum Eccleſiæ hanc poteſtatem.

Probatur 6, eadem aſſertio. 6. Vltimo additur ratio ex parte finis, quia modus ille trahendi homines ad fidem, non erat conueniens Eccleſiæ, ſed multo magis expediebat, vt prima fidei ſuſceptio, & profeſsio eſſet ſimpliciter, & omnino ſpontanea. Primo vt efficacia Verbi Diuini, & gratiæ Dei in hoc opere oſtenderetur, quia eſt maxime opus Dei, vt dixit Chriſtus Ioan. 6. & ideo dixit Paulus 2. ad Corinth. 10. *Arma huius militiæ non eſſe carnalia*, & 1. ad Corinth. 1. *Non multi potentes &c.* Secundò quia modus ille coactionis erat expoſitus multis incommodis: nam ex eo moraliter ſequerentur ſimulatæ conuerſiones, & innumera ſacrilegia: infideles etiam plurimum ſcandalizarentur, & Religionem Chriſtianam blaſphemarẽt, ſi ad illam, quæ ſupernaturalis omninò eſt, per humanam potentiam cogerentur: non eſt ergo data Eccleſię ſpecialis poteſtas ſupernaturalis. Quod autem neq; ex natura rei illi conueniat circa hos infideles non ſubditos, non indiget probatione, quia in ipſis terminis hoc includitur: nam eo ipſo, quod ſupponimus, illos non eſſe ſubditos, vtiq; temporaliter conſequenter ponimus, non habere poteſtatẽ temporalem in illos: ergo neq; aliquam poteſtatem ex natura rei, quia vi legis naturæ non eſt alia poteſtas in humana republica reſpectu hominum, imò illa etiam poteſtas non eſt immediatè à Deo, ſeu à iure naturæ, ſed media hominum conceptione, & iure gentium, ideoq; in nulla Republ. vel Principe datur hæc poteſtas erga extraneos, ſed tantum circa membra illius Reip. Iſti autem infideles non ſolùm, non ſunt membra Eccleſiæ, ſed etiam ſupponuntur non eſſe membra Reipubl. ciuilis, quæ Chriſtiano Principi ſubſit: ergo talis poteſtas non extenditur ad illos.

7. Secundo dicendum eſt, non poſſe Eccleſiam cogere ad fidem ſuſcipiendam infideles, ſibi ſubditos temporaliter. Hæc aſſertio facilè probatur ex præcedenti: intelligitur enim de coactione directa, quæ poteſtatem, & iuriſdictionem requirit. Nam ex dictis conſtat, non habere Eccleſiam hanc poteſtatem in hos ſubditos ſpeciali conceſsione Chriſti. Nam probationes ſupra adductæ vniuerſales ſunt, & iura Canonica maximè loquuntur de infidelibus ſubditis, quando illorum coactionem prohibent, & Religioni Chriſtianæ contrariam eſſe declarant. Non prohibetur autem Eccleſiæ habere poteſtatem ciuilem in hos infideles ſubditos, quia poſſunt eſſe membra reipublicæ ciuilis, etiam ſi ſuprema poteſtas temporalis talis reipublicæ in Principe Chriſtiano exiſtat: nihilominus tamen illa poteſtas non extenditur ad hunc actum puniendi ſubditos propter peccatum non ſuſcipiendi fidem ipſis ſufficienter propoſitam, quia illa poteſtas ſicut eſt proximè ab hominibus, ita ſolùm ordinatur ad naturalem finem, & præſertim ad ſeruandam pacem reipub. & naturalem iuſtitiam, ac honeſtatem ad illum finem conuenientem. At verò illud peccatum infidelitatis eſt omninò extra illum ordinem, & finem: ergo punitio illius ad talem poteſtatem non pertinet: ergo neq; coactio ad ſuſcipiendã fidem licitè vſurpari poteſt ex vi talis poteſtatis: nam hæc coactio non poteſt iuſtè fieri, niſi media iuſta punitione contrarij delicti. Vnde etiam in Eccleſia videmus, eatenùs poſſe iuſtè compellere infideles apoſtatas, vt ad fidem redeant, quatenùs poteſt eos iuſtè punire propter apoſtaſiam à fide in Baptiſmo profeſſam: ergo vbi deeſt poteſtas puniendi infidelitatem, deeſt etiam poteſtas compellendi ad fidem, & hoc etiam confirmant omnia argumẽta ab inconueniente, quæ in hac, & in pręcedenti ſectione facta ſunt. 2. Aſſertio. Eccleſia hæc infideles ſibi ſubditos ad fidem ſuſcipiendam cogere poteſt directè.

8. Ex hac probatione intelligi facilè poteſt, præcedentem aſſertionem intelligendam eſſe de coactione directa, quæ ad hunc finem directè fit, vt caueatur infidelitas, & fides ſuſcipiatur. Quapropter de coactione indirecta vlteriùs dicendum eſt, non eſſe per ſe, & intrinſecè malam; ſi debitis circunſtantiis fiat. Ita docet D. Anton. & Angel. in locis citatis. Valentia tom. 3. diſp. 1. puncto 6. & ſumitur ex Gregor. lib. 7. epiſt. 30. & lib. 4. epiſt. 6. nam in priori loco monet, vt infidelibus ſubditis aliquid de iuſtis tributis remittatur, vt ita per beneuolentiam inducantur ad fidem: in poſteriori autem loco dicit, quòd ſi aliqui fuerint nimis contumaces, grauentur oneribus, vt reſipiſcant, quæ eſt indirecta coactio, ſimilia habet lib. 3. epiſt. 26. & habetur in cap. *Iam vero* 23. q. 6. Ratio eſt, quia tunc coactio eſt indirecta, quando ius, ſeu pœna illata, vno titulo, ſeu propter aliquod delictum ſecundariò ab operante ordinatur, in finem inducendi alterum in talem voluntatem, ſed in præſenti non deeſt poteſtas ad puniendum, vel cogendum propter aliquem finem iuſtum, & alius finis ſecundarius cõuerſionis alterius ad fidem non eſt malus, imò de ſe eſt honeſtus; ergo etiam illa coactio indirecta de ſe non eſt mala, ſed poteſt honeſtari. Maior cum conſequentia ſunt claræ: Minor autem probatur, quia iſti principes Chriſtiani iuſtè poſſunt punire hos ſubditos infideles propter alia delicta, vel illis tributa imponere: ergo ſi iudicent hoc eſſe futurum vtile ad conuerſionem illorum, poſſunt etiam hoc intendere, & illud onus eo modo imponere, qui ad eum finem magis accommodatus fuerit. 3. Aſſertio. Coactio indirecta ad fidem ſuſcipiendam non eſt intrinſece mala. Ratio pro aſſertione.

9. Dixi autem oportere, vt hoc debitis circunſtãtiis fiat, quia duo ſunt potiſsimè obſeruanda: vnum eſt, vt in onere imponendo, vel malo inferendo, iuſtitia non excedatur, quia tunc iam ex eo capite co- Quibus circunſtantiis coactio indirecta fieri debet.

actio eſſet iniqua, vt V. g. in illo exemplo Greg. poſſunt propter illum finem imponi his infidelib. maiora tributa, dummodo tamen, iuſta ſint. Nam in latitudine tributi iuſti, vnũ poteſt eſſe grauius, vſq; ad terminum ſummum, quem aliàs vocant *rigoroſum*: vſq; ad illum ergo terminũ poterit augere tributum non vltra: ſimile eſt de pœna, quæ arbitrio Principis poteſt augeri: vel minui, & ita etiã poteſt imponi rigoroſa pœna, quæ tamen iuſta ſit. Similiter habent poteſtatem Principes Catholici ex iuſta cauſa nõ permittere infideles in ſuo Regno habitare, vt ſi pernicioſi ſint fidelibus, vel ſi iuſto bello ſuperati illo titulo poſsint expelli, & quaſi exilio puniri, vel certè ſi ſint peregrini, & aduenę, & nõ permittantur ibi accipere domicilium. In his ergo caſibus poteſt Princeps fidelis non permittere infideles in ſuo regno habitare, niſi conuertantur, vt traditur in Concilio Tolet. 6. cap. 3. & tunc illa quidem eſt quædam coactio indirecta, oportet tamen, vt expulſio iuſta ſit.

Prudentia ſeruanda in coactione indirecta infidelium ad fidem.

10. Altera conditio neceſſaria eſt, vt finis conuerſionis prudenter intendatur: nam hæc coactio licet indirecta periculum habet fictæ conuerſionis, ideò cauendum omninò eſt, ne tales infideles ad fidem, vel ſacramenta admittantur ſine ſufficienti examine, & morali certitudine, quod conuerſio ſit vera, in quo præcipuè conſiderandum eſt, hanc curam magis pertinere ad Paſtores Eccleſiæ, quàm ad Principes temporales, iſti enim piè faciunt hac via iuſtam conuerſionem infidelium procurando, non pertinet tamen ad illos, homines ſic conuerſos, & Baptiſmum poſtulantes, ad illum admittere, ſed hoc munus eſt paſtorum Eccleſiæ, & ideo ad illos pertinet probare, & examinare talem conuerſionem, & morale periculum fictionis ſemper euitare.

Coactio indirecta ad Fidẽ propriè ſolũ circa ſubditos infideles habet locũ.

11. Ex quibus colligitur, hanc indirectam coactionem, propriè loquendo, ſolum habere locum circa ſubditos, quia circa non ſubditos, deeſt legitima poteſtas inferendi eis malum, niſi prius ratione delicti in alterius Regno commiſsi, vel per titulum iuſti belli fiant ſubditi. Dixi autem *propriè loquendo*, quia licet iſti non ſubditi non poſsint poſitiuè, vt ſic dicam, pœnis affici, aut oneribus grauari, poſſunt nihilominus priuari gratuitis beneficiis, commoditatibus, aut fauoribus, quod etiam poteſt eſſe medium, vt inducantur ad fidem, vel fauorem eius, & poteſt indirecta quædam coactio reputari, quia ſine dubio hoc tantummodo facto licita eſt, quia ad hanc priuationem beneficiorum non eſt neceſſaria iuriſdictio, vel ſuperior poteſtas. Item quia licitum eſt per beneficia, & bona opera allicere hos infideles ad fidem, quando eſt ſpes fructus, vt ex Gregorio conſtat locis ſupra citatis: ergo è contrario quando beneficia non proſunt, licet eos infideles talibus bonis priuari, vt *vexatio det intellectum*, talis enim vexatio vt declaraui licitè fit.

Ad 1. argumentum 1. ſententiæ in nu 1. locus Luc. 14. literaliter exponitur.

12. Ex argumentis primæ opinionis primum ſumebatur ex verbo Chriſti: *compelle eos intrare*, quod Auguſt. dicta epiſtola 48. & 50. de propria compulſione per pœnam intelligit, refert tamen ad hæreticos illud, & apoſtatas: nam primos inuitatos exponit eſſe Iudæos: ſecundos autem ſimpliciter vocatos eſſe Gentiles: tertios autem compulſos eſſe hæreticos, de quibus primò reſpondemus verè poſſe cogi, literalis autem, expoſitio mihi eſſe videtur Chryſoſtomi, & aliorum, qui dicunt illa vltima verba referri ad finem mundi, in quo vt numerus prædeſtinatorum impleatur compellendi quodammodo ſunt qui defuerint, non pœnis, & violentia propria, ſed magnitudine ſignorum, & miraculorum: & efficacia prædicationis, & internæ gratiæ, & talis fuit vis illata Paulo in ſua conuerſione, quæ ibi in exemplum afferebatur. Secundum argumentum ſumebatur ex poteſtate puniendi delicta, ad quod reſpondemus, Deum non dediſſe hominibus poteſtatem puniendi omnia delicta hominũ: nam aliqua ſua iudicio reſeruauit, quia non poterat genus humanum in pace, & iuſtitia aliter gubernari, inter hæc autem peccata, quæ ſuo iudicio Deus reſeruauit, eſt peccatum infidelitatis illorum, qui per baptiſmum fidem profeſsi non ſunt, vt ex verbis Chriſti, & Pauli ſupra ponderauimus, quia illud ſine maioribus incommodis fieri non poterat. Vnde ad congruentiam tertio loco poſitam, quod ſucceſſores faciliùs, & fideliùs conuerterẽtur. Reſpondetur in primis non eſſe facienda mala, vt inde veniant bona. Deinde experientia compertum eſſe illum fructum per talem coactionem non comparari, imò oppoſitum ſequi. Vnde Gregor. non adducit illam congruentiam, niſi de coactione indirecta, quæ modo licito, & cum debita circunſpectione fiat.

Soluitur 2. argumentum ibid.

Soluitur 3.

Soluuntur argumenta ſecundæ ſententiæ in n. 2. & 3.

13. In argumentis autem ſecundæ ſententiæ exempla Regum Hiſpaniæ, quæ adducuntur potiſsima ſunt de indirecta compulſione iuſto titulo facta, qualis fuit facta à Regibus Catholicis. Nam ſi antiquior Siſebutus magis exceſsit, laudatur eius intentio, non factum, & ſimiliter ſi fortaſſe in coactione indirecta modus ſeruatus non eſt, excuſari poteſt propter bonam fidem, effectus autem oſtendit non fuiſſe conuenientem. Ad ſecundum de lege ſuperioris reſpondetur id eſſe verum circa ſubditos, & iuxta commiſsionem ſupremi principis, hic autem non commiſit Deus hominibus talem poteſtatem, vt oſtendi. Deniq; non ſatis eſt, quod fides poſsit fieri euidenter credibilis: nam ad coactionem requiritur poteſtas, quæ in præſenti deeſt.

SECTIO IV.

Vtrum infideles cogi poſſint, vt errores ſuos, vel falſos ritus non ſolum fidei, ſed etiam rationi contrarios derelinquant.

Infidelitatis partitio.

DVas partes in materia fidei in ſuperioribus diſtinximus. Vna eſt de myſteriis omninò ſupernaturalibus, alia de rebus diuinis, vel moralibus, quæ naturaliter etiam agnoſci poſſunt. Vnde etiam duplex pars infidelitatis diſtingui poteſt, vna quæ ſupernaturalibus tantùm veritatibus opponitur, de qua maximè procedunt hactenus dicta: alia quæ repugnat etiam rationi naturali, de qua ſupereſt aliquid dicendum. De hac verò etiam ſupponimus ex dictis non poſſe cogi infideles, vt illam quatenus reuelatam, & fide credendam ſuſcipiant: quærimus autem, an ſaltem cogi poſsint, vt ſecundùm rationem, vel aliquam fidem humanam rectè in hac parte ſentiant, & conſequenter vt ritus externos illi contrarios, quales ſunt idololatria, & ſimiles relinquant. In quo ſolita diſtinctione vtendum eſt de infidelibus, vel ſubditis temporaliter, Eccleſiæ, ſeu Principibus Chriſtianis.

An cogi poſſint infideles ad errores lumini naturali contrarios deſerendos.

3. ſententia; etiam de nõ ſubditis affirmat.

2. Circa non ſubditos Maior, & Sepulueda ſupra conſequenter dixerunt Gentiles idololatras cogi poſſe ab Eccleſia, vt vnum Deum colant, & ritus idololatriæ relinquant, quod ſi noluerint, poſſe iuſtè puniri, & libertate, & regnis priuari. Fundamentum eſſe poteſt, quia Reſpublica Chriſtiana poteſt defendere diuinum honorem, & blaſphemias contra Deum impedire, ac vindicare, ſed idololatria, eſt magna Dei iniuria, & blaſphemias contra ipſum continet, vt tradit Diuus Thomas 2. 2. quæſtione 94. articulo tertio, ad 1. ergo &c. Maior etiam ſumitur ex Diuo Thoma, ibid. quæſtione decima, articulo 8. & 11. vbi ſpecialiter aſſerit poſſe cogi infideles ne nomen Dei blaſphement. Ratione item probatur, quia vnus homo poteſt licitè defendere honorem, aut vitam alterius: ergo

Fundamentum.

multo

Confirm. 1.

moltò magis Dei. Confirmatur primò, quia ſi gentiles ſacrificent homines, vel infantes Dijs ſuis, poſſunt cogi, ne id faciant ſaltem propter defenſionem Innocentum; ergo idem facere poſſunt Principes Chriſtiani reſpectu quorumcumque gentilium propter defenſionem honoris Dei. *2.* Confirmatur ſecundo, quia Romani laudantur, eo quod gentes barbaras ſibi ſubiecerint, vt ad meliores mores illas reuocarent, vt patet ex Aug. lib. 5. de Ciuit. c. 12. & 17. & D. Th. lib. 3. de regimine Principum c. 4. & ſequentibus. *3.* Denique confirmatur, quia quædam gentes ſunt ita barbaræ, & ineptæ ad Dei cognitionem per ſe obtinẽdam, vt videantur quaſi à natura genitæ ad ſeruitutem, vt dixit Ariſtot. 1. Polit cap. 1. & 3. ergo vel hoc titulo cogi poſſunt ad veram cognitionem, & honeſtos mores.

2. & vera ſententia negat.

3. Nihilominus vera, & certa ſententia eſt, hos infideles non ſubditos per ſe loquendo non poſſe cogi etiam ad ſuos errores, vel ritus mutandos. Ita docent communiter expoſitores D. Thom. in dicto ar. 8. & 11. & Caietan. 2. 2. quæſt. 66. artic. 8. & Victor. dicta relectione numer. 40. Soto in quarto diſtinct. 5. articulo decimo. Couar. in regul. peccatum part. 2. §. 10. num. 3. Valentia ſuo 3. tomo, diſputat. 1. quæſt. 10. punct. 7. Aragon 2. 2. quæſtione decima, articul. 8.

Probatur exemplo.

Et poteſt in primis ſuaderi exemplo diuino; nam cum Deus vellet deſtruere, vel punire gentes habitantes in terra promiſſionis noluit eos debellari ab Iſraelitis propter ſolam idololatriam, ſed propter iniuriam negandi filijs Iſrael pacificum tranſitum per terras ſuas, & alias ſimiles, vt colligitur ex c. 20. Numer. Et notauit Auguſtin. quæſt. 44. in Num. & quæſtion. decima in Ioſue, & refertur in capit. 2. & 3. & 23. quæſtion. 2. vnde ibi colligitur generalis regula, non eſſe licitum principi bellum facere his nationibus niſi ad propulſandam, vel vindicandam iniuriam ſibi, aut ſuis factam: ergo ſola ratio tollendi idololatriam non eſt ſufficiens ad iuſtam coactionem. Vnde Nicolaus Papa ad interrogationes Bulgarorum reſpondens dixit, *De ijs, qui idolis immolant, nihil aliud dicere poſſumus, niſi quod ratione potiùs, quam vi conuincendi ſunt.*

Probatur ratione.

Ratio autem eſt eadem, quæ in ſuperioribus tacta eſt, quia in Eccleſia non eſt iuriſdictio ſuper hos infideles, & coactio, vel punitio ſine iuriſdictione non eſt iuſta, vtrumque enim oſtenſum eſt. Quocirca ſicut vnus homo priuatus non poteſt alium etiam priuatum punire vel cogere. Neque vnus Rex fidelis ab alio fideli, neque infidelis ab infideli, ita neque Reſpublica infidelis, in ſuo ordine ſuprema poteſt puniri ab Eccleſia propter ſua delicta, etiamſi contra rationem naturalem ſunt: ergo nec poteſt cogi, vt idololatriam, vel ſimiles ritus auferant.

Ad fundam. 1. ſententię.

4. Neque refert, (vt in primo fundamento obijciebatur) quod talia peccata ſint contra Deum: nam vt ſupra dixi, Deus non conſtituit homines iudices ad vindicandas ſuas iniurias in omnibus reſpectu omnium hominum, ſed in hoc voluit ordinem ſeruari, vt ſubditi Principibus parerent, ſupremos autem principes ſuo iudicio reſeruauit in his, quæ ad naturalem ordinem pertinent, quia maiora mala ex oppoſito ſequerentur. Ad illud autem, quod de blaſphemia proponebatur, dicitur in primis idololatriam non eſſe propriam blaſphemiam, ſed tantũ virtuali, & eminenti modo, deinde dicitur tunc poſſe Principem Chriſtianum cogere hos infideles, ne blaſphement, quando id faciunt in contẽptum Eccleſiæ, & iniuriam Religionis Chriſtianæ, quia tunc iam inde oritur titulus iuſti belli, ſicut etiam cogi poſſunt, ne Chriſtianis ſint infeſti, neque illos in errorem inducant, aut Fidem deſerere cogant, ſecùs verò eſt, quando eorum peccata etiam religioni contraria ſolum ſunt contra Deum.

Ad 1. confirmationem.

Et ita patet reſponſio ad primam confirmationem propter quam in aſſertione dixi *per ſe loquendo*: nam ad defendendos innocentes licitum eſt vim inferre his infidelibus, ne ſacrificent infantes Dijs ſuis, quia hoc iuxta ordinem charitatis licet, imo præceptum eſt, ſi commode fieri poſſit. Addo etiam id fieri poſſe non ſolum ad liberandos infantes, ſed etiam adultos, etiamſi ipſi conſentiant, & velint ſacrificari idolis, quia in hoc peiores, quàm amentes ſunt, & quia non ſunt Domini propriæ vitæ, propter quod quilibet poteſt ab alio cogi, ne ſe occidat. Limitandum autem hoc eſt, quando talis occiſio eſt iniuſta: nam ſi infideles haberent conſuetudinem ſacrificandi idolis ſolos malefactores iuſte damnatos ad mortem, non poſſent illo ſolo titulo compelli, quia in eo non contra iuſtitiam, ſed tantum contra religionem peccant, & ita ceſſat defenſio innocentis.

Ad 2. & 3.

5. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur non laudari factum Romanorum, tanquam ſimpliciter honeſtum, ſed tanquam minus malum, & habens aliquam ſpeciem honeſtatis ex materiali obiecto. Dictum vero Ariſtot. in vltima confirmatione allegatum haberet locum, ſi eſſent aliqui homines adeo rudes, vt nec in vnam Rempublicam conuenirent, nec poſſent gubernare, tunc enim non titulo religionis, ſed titulo, vt ita dicam, defenſionis humanæ naturæ, poſſent ad aliquam politiam compelli, hactenus tamen, vt exiſtimo, tam barbaræ gentes inuentæ non ſunt.

Infideles ſubditi cogi poſſunt ad veri Dei cultum profitendum à ſuo principe.

6. Circa huiuſmodi infideles ſubditos Principibus Chriſtianis dicendum eſt, imprimis cogi poſſe per huiuſmodi principes ad vnius veri Dei cultum profitendum, & conſequenter ad non profitendos errores contra rationem naturalem, & Fidei contrarios. Ita docent Diuus Thomas, & alij Theologi in locis allegatis, & probari poteſt primo ex Deuteronom. decimotertio, vbi Deus præcipit interfici huiuſmodi infideles propter talia delicta, nimirum quando ſunt aliquo modo ſubiecti, de quo teſtimonio, & ſimilibus videri poteſt Cyprianus exhortation. ad martyr. capit. quinto, & alia, quæ ibi citat Pamelius. *Probatur 1. ex Deut 13.* Secundo probari poteſt ex vſu eccleſiæ: nam Chriſtiani Imperatores à principio pro temporum commoditate hoc obſeruarunt. *2. Ex vſu Eccleſiæ.* Nam Conſtantinus ſtatim pręcepit, vt templa idolorum clauderentur, & vt idololatria ceſſaret, vt videre licet in Euſebio lib. 2. de vita Conſtantini cap. 43. & 44. & lib. 4. cap. 23. Rufin. lib. 1. Hiſtor. cap. 19. Nicephor. libro 8. cap. 33. qui idem refert de Iouiniano lib. 10. capit. 39. Poſtea vero Theodoſ. omnino tẽpla deſtruxit ex Rufin. ſupra cap. 22. & 23. & Nicephor. libro 12. capit. 25. Vnde idem Theodoſius plures leges tulit, quibus idolorum cultores damnauit, quæ habentur in Codice Theodoſiano titulo *de Paganis*, & idem imitatus eſt Iuſtinianus in ſuo Codice eodem titulo. Quas leges approbat Auguſtinus epiſt. 48. 50. & 24. & Ambroſius epiſt. 30. & præterea multa Concilia huiuſmodi vſum approbarunt. Nam Concil. Carthag. 5. cap. 15. dicit petendum eſſe ab Imperatore, vt reliquiæ idololatriæ deleantur, quod etiam habetur in Concil. Afric. ſub Bonif. cap. 25. & Cocil. Tolet. 3. capit. 16. idololatriam à prouincijs fidelium eradicari iubet, quod etiam habet Concil. Tolet. 12. cap. 11. Concil. Tolet. 16. cap. 2. ac denique Concil. Eliberit. cap. 41. iubet fidelibus habentibus famulos infideles, vt non permittant eos in domibus ſuis idola habere.

Ratione confirmatur tradita reſolutio.

7. Ratio vero eſt, quia in his Principibus reſpectu talium infidelium, non deeſt iuriſdictio, cum ſupponantur ſubditi, & hic actus non excedit ſphæram talis iuriſdictionis. Probatur hoc ſecundum, quia ad Rempubl. humanam ex vi rationis, & legis naturalis pertinet, vt in ea ſeruetur verus cultus Dei: ergo eſt in ea poteſtas directiua ad gubernandos homines in ordine ad huiuſmodi cultum: ergo eſt etiam poteſtas coerciua ad punienda contraria delicta, & cogendos homines, ne huiuſmodi

erroribus inuoluantur, quia poteſtas directiua ſine coerciua inefficax eſſet, & Reipublicæ parum vtilis. Hæc autem poteſtas, quatenus naturalis eſt, reſidet in Principibus Chriſtianis: ergo per illam poſſunt dicto modo cogere ſuos ſubditos, etiamſi infideles ſint. Totus diſcurſus eſt clarus, fundamentum autem eius, quod eſt in primo antecedenti, ponitur à D.Thom. in lib. 1. de Regim. Princip. cap. 14. & lib. 2. cap. vltimo, & eſt per ſe euidens. Nam illa poteſtas eſt à Deo, teſte Paulo ad Roman. 13. *Quæ autem à Deo ſunt ordinata ſunt*: vbi ibidem ſubinfert: ergo maxime data eſt hæc poteſtas in ordine ad honorem, & cultum vnius Dei, cuius miniſtri ſunt humani Principes, vt ibidem ait Paulus. Et confirmatur, nam finis huius poteſtatis eſt continere Rempublicam in pace, & iuſtitia, quod fieri non poteſt, niſi etiam inducatur, vt ſecundum virtutem viuat, non poſſunt autem homines viuere ſecundum virtutẽ moralem, & naturalem ſine vera religione, & cultu vnius Dei: ergo poteſtas naturalis, & iuriſdictio Reipublicæ humanæ etiam ad hunc finem extenditur.

1. Corollar. præcedentis doctrinæ.

8. Ex quo infero primo, etiam Regem Ethnicum, id eſt, non Chriſtianum, ſi habeat cognitionem vnius Dei, poſſe cogere ſubditos ad idem credendum, vel per proprium diſcurſum, ſi docti ſint, vel fidem humanam adhibendo ſapientioribus, ſi idiotæ ſint, & conſequenter poſſe illos cogere ad abſtinendum ab idolis, & ſimilibus ſuperſtitionibus rationi naturali contrarijs. Probatur, quia in tali Rege eſt tota poteſtas, quæ ſecundum rationem naturalem humanæ Reipublicæ conuenit.

2. Corollar.

Secundò ſequitur non ſolùm poſſe, ſed etiam teneri huiuſmodi Principes ad hunc vſum huius poteſtatis. Probatur, quia ratione ſui muneris tenentur bene gubernare ſubditos in ordine ad finem ſuę poteſtatis: bona autem gubernatio hunc vſum poſtulat, vt probatum eſt. Vnde fit hanc obligationem maiorem eſſe in Principibus Chriſtianis, quia maiorem habent veritatis cognitionem, & in regnis Chriſtianis magis neceſſaria eſt hæc coactio propter bonum etiam ipſorum fidelium. Et hinc eſt etiam, vt teneantur huiuſmodi Principes leges ferre prohibentes huiuſmodi delicta, quia non poſſent conuenienti ordine illa punire, niſi priùs eadem ſuis legibus prohiberent.

3. Corollar.

Tertio ſequitur hanc poteſtatem eſſe publicam, & non priuatam, ideoque non eſſe licitum priuato ciui Chriſtiano cogere alium ciuem infidelem ad tollenda idola, neque etiam poſſe ſua priuata authoritate illa deſtruere, vt indicatur in lege *ſicut*, & in l. *Chriſtianis*, C. de Paganis, & ita intelligendus eſt Canon. 60. Concilij Eliberit. vbi Chriſtianus frangens idola propria authoritate, etiamſi propterea occidatur; Martyr non reputatur, quia indiſcrete, & propria authoritate ſe ingeſſit, vt ibi late declarat Mendoça lib. 3 expoſitionis illius Concilij capite 45.

Vtrum tolerandi ſint ritus infideliũ in regnis fidelium.

9. Vltimò manet expedita quæſtio ex dictis, quã D.Thom. tractat. 2.2. quæſt. 10. artic. 11. an ritus infidelium ſint tolerandi in Regnis fidelium. Ex dictis enim videtur ſequi tolerandos non eſſe, quia ſunt ſuperſtitioſi, & iniurioſi Deo cuius verum cultum iſti Principes procurare tenentur. Recte vero Diuus Thomas diſtinguit duplices ritus, quidam ſunt contra rationem naturalem, & contra Deum, vt cognitum lumine naturæ, vt idololatria, &c. Alij ſunt ſuperſtitioſi quidem per comparationem ad Chriſtianam Fidem, & præcepta eius, non vero quia per ſe ſint intrinſece mali, vel contrarij rationi naturali, vt ſunt ritus Iudæorum, & fortaſſe multi etiam ritus Saracenorum, & ſimilium infidelium, qui vnum tantùm verum Deum adorant. De prioribus ergo ritibus bona eſſet illatio, illos enim non debet Eccleſia tolerare in ſuis ſubditis infidelibus, vt probant omnia, quæ adduximus, & quia in hac tolerantia, ſeu permiſſione nulla eſt vtilitas, vel ipſorum infidelium, vel Reipublicæ Chriſtianæ. Hoc autem intelligitur per ſe loquendo, nam ſæpe contingit non poſſe Regem fidelem huiuſmodi ritus omnino tollere ſine magno diſpendio, vel ſui regni, vel aliorum fidelium, & tunc diſſimulare poteſt, & permittere ſine peccato, quod habet fundamentum in verbis Chriſti Matth. 13. vbi ſeruis interrogantibus à Patrefamilias, an vellet vt eradicarent zizania, ille reſpondit. *Nonne fortè eradicantes zizania eradicetis ſimul, & triticum.* Et hac ratione ſæpe in ipſis etiam fidelibus tolerat Eccleſia grauia peccata, ne maiora ſequantur ſchiſmata, vt docet Auguſt. lib. 3. contra Parmenian. capit. 2. & habetur in capit. *Cum quiſque*, 23. quæſt. 4. Et ratio eſt clara, quia, & prudentia docet, vt ex multis malis, quod minus eſt eligatur: & ordo charitatis poſtulat, vt ſine fructu non fiat correctio: ergo multo minus fieri debet coactio cum maiori nocumento.

Non ſunt cogendi infideles etiam ſub diti ad deſerendos ritus, qui fidei tantum opponuntur.

10. De alijs vero ritibus infidelium, qui ſolùm fidei, & non rationi naturali repugnant, certa res eſt, non eſſe cogendos infideles, etiam ſubditos, vt illos relinquant, ſed ab Eccleſia tolerari. Ita docet ſpecialiter de Iudæis D. Gregor. lib. 1. epiſtol. 34. vbi prohibet, ne priuentur Synagogis ſuis, & vt in illis cæremonias ſuas agere permittantur, & lib. 11. epiſtol. 15. Similiter dicit permittendos eſſe ſuas ſolennitates celebrare.

Probatur.

Ratio autem eſt, quia hi ritus non ſunt intrinſece mali ex vi legis naturalis: ergo poteſtas temporalis Principis per ſe non extenditur ad prohibitionem illorum, quia nulla ratio prohibitionis dari poteſt, niſi contrarietas ad fidem, hæc autem non ſufficit reſpectu illorum, qui non ſunt ſubiecti ſpirituali poteſtati Eccleſię.

Confirmatur

Vnde confirmatur, quia illa eſſet quædam coactio ad fidem ſuſcipiendam, quæ non licet, vt diximus. Atque hæc ratio generaliter probat de Saracenis, & alijs infidelibus vnum verum Deum cognoſcentibus, & colentibus quantum ad eos ritus, qui non ſunt contra rationem naturalem:

Cur Iudæis permittatur ſuos ritus exercere intra Eccleſiam.

Verumtamen in Iudæis conſiderata eſt ab Eccleſia ſpecialis vtilitas in hac tolerantia, quia illorum error teſtimonium præbet fidei eccleſiæ quoad multa. Primo, quia ipſi fatentur Meſſiam fuiſſe promiſſum, & admittunt Scripturas, ex quibus nos euidenter probamus illam promiſſionem eſſe impletam. Secundo, quia videmus in illis impleta ea, quæ Prophetæ, & Chriſtus de illorum deſertione, & obduratione prædixerunt. Denique ait Auguſtin. lib. 18. de Ciuitate cap. 46. eos conſeruari, & permitti in ſua ſecta viuere, vt conſeruent teſtimonium Scripturarum, quod etiam ab inimicis habet eccleſia, & ad hoc inducit illud ad Roman. 11. *Illorum delictum ſalus eſt Gentium*, & illud Pſal. 58. *Ne occidas eos, ne fortè obliuiſcantur populi mei, diſperge illos in virtute mea*, & cæt. ſimilia habet Auguſt. Concion. 1. in Pſal. 40. in fine.

Quibus limitationibus hi ritus Iudæis concedantur

11. Addendum vero eſt, Eccleſiam cum aliquibus moderationibus, & limitationibus hos ritus permiſiſſe. Prima, & generalis eſt, vt non exerceantur cum ſcandalo Chriſtianorum fidelium, vt videre licet in cap. 3. 4. 7. & 15. *de Iudæis*, & in Codice eodẽ titulo, per multas leges, & inter leges Hiſpaniæ ſunt plures huiuſmodi partit. 7. titulo 24. l. 1. & ſequentibus, & in partit. 1. titulo 4. l. 63. Secundo in particulari licet permittantur antiquas Synagogas habere, & conſeruare, non tamen nouas erigere, vt habetur in l. vltima C *de Iudæis*, & cap. 3 & cap. *Conſuluit* extra eodem titulo. Tertio licet prohibitum ſit, ne ab eis Synagogæ auferantur, ſi tamen ſemel ablatæ fuerint, & in Eccleſias conſecratæ non ſunt reſtituendæ, ſed damnum aliter eſt reparandum. Gregor. lib. 7. epiſtola 58. Quarto non permittuntur aliquid agere, quod in lege eorum decretum non ſit: ex Gregorio dicta epiſtola 58. Quinto non permittuntur habere Synagogas Eccleſijs Chriſtianorum

vicinas

Vicinas ex eodem Gregorio libro 12. epiſtola 18. Sexto in die Paraſceues in publicum exire vetantur, imo ianuas, & feneſtras clauſas habere præcipiuntur cap. *Quia*, & cap. *In nonnullis*, de Iudæis, vbi etiam præcipiuntur ferre ſignum, quo à fidelibus exterius diſcernantur, & in vniuerſum grauiſsime puniuntur, ſi aliquid contra honorem religionis Chriſtianæ, vel faciant, vel præ ſe ferant, in dicto cap. *In nonnullis*, & 23. quæſt. 8. cap. *Scire vos oportet*, cum ſequentibus, & in legibus Ciuilibus ſupra citatis. Deniq; ob eandem cauſam permittuntur libri antiqui Rabinorum, qui ſincerè & ſine odio Chriſtianæ religionis ſcripti fuerunt; prohibentur autē libri Hebræorum, qui poſtea Scripturas corrumperunt, vt notauit Caietan. 2.2. q. 10. art. 11.

SECTIO V.

Vtrum iſti infideles priuari poſſint omni ſuperiori poteſtate, quam habent in Chriſtianos ſeu fideles.

Quadruplex infidelium poteſtas in fideles.

MVLTIPLEX eſſe poteſt hæc poteſtas; ad quatuor vero capita poteſt reuocari. Prima eſt poteſtas iuriſdictionis, ſiue ſit ſuprema, vt in Regibus, ſiue inferior, vt in miniſtris eorum. Secunda eſt poteſtas proprij dominij, cui reſpōdet rigoroſa ſeruitus. Tertia eſt poteſtas, quæ dici poteſt œconomica, cui reſpondet famulatus. Quarta eſt patria poteſtas. Et de omnibus poteſt tractari quæſtio, principaliter vero dicemus de Principibus, & inde facile cætera expedientur. Deinde hæc omnia poſſunt tractari de non ſubditis, & in vtriſq; poteſt duplex modus diſtingui, quo poſſunt priuari hac poteſtate, ſcil. directe propter ſolam infidelitatem ſuperiorum, vel propter Fidem ſubiectorum, aut tantum indirecte propter alios fines intrinſecos.

Quorundam ſententia affirmans etiā de directa priuatione.

2. Primo igitur de Principibus infidelibus, quorum ſubditi aliqui, vel plures conuertuntur ad Fidem, fuit quorundam ſententia poſſe hos infideles per ſe, & directe priuari per Eccleſiam hac poteſtate in vaſallos fideles. Citatur pro hac ſententia Hoſtienſ. in cap. *Quod ſuper his*, de voto; ſed re vera non habet illam, quanuis in alijs diſcrepet ab his quæ in ſuperioribus diximus, & non ſatis conſequenter loquatur: magis indicat illam ſententiā Aluar. Pelag. 1. de planctu Eccleſiæ cap. 18. & ſequentibus. Fundamentum eſt, quia nō decet, imo omnino indignum videtur, fideles ab infidelibus regi, vt dicitur in cap. primo *de Iudæis*, & ſumitur ex prima ad Corinth. 6. Allegantur etiam pro hac ſententia alia Scripturæ teſtimonia, quæ omitto, quia in alio loco ſtatim citando declaraui illa, hæc vero ſententia omnino falſa eſt.

1 Aſſertio. Principes infideles non poſſunt per ſe directe priuari iuriſdictione in ſubditos fideles.

3. Dicendum ergo eſt primo Principes infideles non poſſe per ſe, & directe priuari per Eccleſiam poteſtate, & iuriſdictione, quam habent in vaſallos fideles. Aſſertio eſt communis, & ſumitur ex D. Thoma dicta quæſt. 10 art. 10. vbi Caietan. & omnes Recentiores id docent, & alij Scholaſtici in 2. diſtin. 44. præſertim Durand. quæſt. 3. & Canoniſtæ communiter in cap. *Quod ſuper his*, de voto D. Anton. 2. part. titulo 10. cap. 15. § 1. in fin. Syluest. verbo *Infidelitas*, q. 4. Vualdenſ. in doctrina Fidei antiq. libro 2. cap. 81. & ſequentibus Dried. lib. 3. de libert. Chriſtiana capit. 9. in fine. Victor. in relectione de Indis ſæpe citata, & Soto lib. 4. de Iuſt. quæſt. 2. art. 2. Salmeron Actor. 13. tract. 37. & 38. & idem ſupponunt alij infra referendi.

Fundamentum aſſertionis per dilemma.

4. Fundamentum huius veritatis eſt, quia vel iſti Principes poſſunt priuari de facto hac iuriſdictione, & poteſtate, quia ipſo iure diuino illam non habent, vel quia licet illam habeant, propter infidelitatem ſunt illa indigni, & ideo iuſte poſſunt ab illa deijci; neutrum autem horum dici poteſt: ergo.

Prior pars dilemmatis.

Prior pars minoris certiſsima eſt, quam late probauimus in defenſione Fidei lib. 3. cap. 4. iuncto primo. Et breuiter ratio eſt, quia Chriſtus Dominus non priuauit hos Principes tali poteſtate, neq; baptiſmus ipſo iure, ſeu facto eximit fidelem à poteſtate ſui Regis etiamſi infidelis ſit, quod ſufficienter probatur, tum quia neq; ex Scriptura, neq; ex traditione talis priuatio, vel exemptio colligitur, tum maxime quia oppoſitum ex vtroq; principio maniſeſte probatur. Ex Scriptura oſtenditur, quia Paulus ad Roman. 13. ita præcipit. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.* Vbi ſub omni anima fideles euidenter comprehendit, & ſub poteſtatibus ſublimioribus Imperatorem, & Principes, qui tunc erant: erant autem infideles, vnde ad Titum 3 ait: *Admone illos, vt principibus obediant*, & Petrus 1. epiſtola, cap. 2. *ſubiecti eſtote*, & cæt. Traditio autem nota eſt ex antiqua Eccleſiæ conſuetudine, quam ex multis Patribus citato loco oſtendi, quibus nunc ſolùm addo Polycarpum apud Euſeb. libro quarto hiſtor. cap. 14 aliàs 15. vbi de his infidelibus Principibus loquens ait. *Magiſtratibus, & poteſtatibus à Deo conſtitutis eum honorem, qui noſtræ ſaluti, ac religioni nihil afferat detrimenti: pro dignitate tribuere docemur.* Ratione item optime id declarat Diuus Thomas dicto articulo 10. quia hæc poteſtas politica oritur ex iure naturali, & Gentium, fides autem eſt ex iure diuino ſupernaturali: vnum autem ius non deſtruit, nec perturbat aliud, neque ius naturale fundatur in diuino poſitiuo, ſed potius eſt quaſi ſubiectum, ſeu quædam præuia ratio ad illud: ergo nec poteſtas poſitiua fundatur in fide, vt propter infidelitatem aliquis illam amittat, neq; è contrario ſubiectio poſitiua etiam reſpectu infidelis repugnat fidei aut charácteri baptiſmali: igitur non amittitur ipſo facto.

Poſterior pars.

5. Altera pars ſequitur maniſeſtè ex dictis in ſuperioribus Nam iſti Principes infideles non poſſunt iuſtè priuari bonis ſuis ſine aliquo iuſto titulo, ſed inter hæc bona continetur hæc iuriſdictio, quam habere ſupponuntur in ſubditos fideles: ergo non poſſunt per ſe, ac directè illā priuari. Antecedens quoad vtramq; partem eſt per ſe euidens, conſequētia verò probatur, quia nullus eſt titulus iuſtus propter quem poſsit hoc fieri: enim maximè eſſet infidelitas ipſa, nā per ſe loquendo nullus alius ſubeſt, nec cogitari poteſt: infidelitas autem re vera per ſe non eſt titulus iuſtus, nam ſi præciſè conſideretur, vt eſt priuatio fidei, non tollit fundamentum politicæ poteſtatis, vt dixi, ſi verò conſideretur, vt peccatum tali pœna dignum, nō pertinet ad Eccleſiam punire hos infideles, in quos iuriſdictionē non habet; vt etiam probaui: ergo ſicut iſti nō poſſunt puniri priuatione aliorum bonorum temporalium; quia tale dominium non fundatur in fide, ita neq; priuari hac poteſtate. Et declaratur à ſimili, quia ſi duo eſſent Principes ſupremi infideles, quorum vnus coleret verum Deum lumine naturali cognitū, & alter eſſet idololatra, qui haberet ſubditos colētes verum Deum non poſſet priuari ab alio Principe poteſtate in tales ſubditos, ꝓpter ſuam idololatriā, quia alter Princeps non habet iuriſdictionem in illum, neq; ipſe priuatur ipſo facto tali iuriſdictione propter idololatriā: ergo ſignum eſt ſecundum ius naturale hunc ordinem eſſe ſeruandum, qui ita expedit ad bonum, & pacem vniuerſi, & ad iuſtitiæ æquitatem, poteſtas autem data Eccleſiæ non perturbat naturalia iura, data eſt enim in ædificationem, & eo modo quo magis deſeruiat conſeruationi fidei: ergo non eſt illi data talis poteſtas, quæ potius eſſet in deſtructionē, nam cederet in iniuriam fidei, & in aliorum ſcandalum.

Declaratur à ſimili.

2. Aſſertio. Eccleſia indirecte priuare poteſt principes infideles poteſtate in ſubditos fideles.

6. Nihilominus dicendum eſt ſecundò poſſe Eccleſiam indirectè priuare hos Principes infideles ſua poteſtate in ſubditos fideles, ſi ad bonum, vel defenſionem eorum neceſſarium fuerit. Ita do-

cent

cent D. Thomas, & alij ſupra citati, & attigi in dicto libro 3. defenſionis cap. 23. num. 21. Et ratio eſt, quia fideles baptizati eo ipſo ſunt ſubiecti Eccleſiæ in ſpiritualibus, & conſequenter habet Eccleſia poteſtatem ad regendos illos, prout illis fuerit ad bonum animæ, vel neceſſarium, vel maximè conueniens: ergo ſi ad hunc finem fuerit neceſſarium eos à poteſtate dominorum infidelium liberare, eſt in Eccleſia poteſtas ad hoc faciendum, & conſequenter ad priuandos illos Principes ſua poteſtate in tales perſonas, nam qui dat formam, dat conſequentia ad formam, & qui dat poteſtatem, ſeu iuriſdictionem in ordine ad aliquem finem, dat conſequenter omnia media neceſſaria ad talem finem. Et confirmatur hoc, exemplo matrimonij inter infideles priùs contracti; quorum alter poſtea conuertitur ad fidem, nam ſi alter velit permanere in coniugio ſine iniuria creatoris non poteſt alter ſeparari: ſi verò infidelis ſit occaſio alteri coniugi fideli impiè viuendi, poteſt & debet ſeparari, teſte Paulo 1. ad Corinth. 7. & tunc infidelis priuatur poteſtate, & dominio, quod habet in coniugem quaſi indirecte propter bonum fidei: ergo multo magis in noſtro caſu, quia vinculum matrimonij de ſe magis eſt indiſſolubile, quàm politicæ ſubiectionis.

Ratio pro aſſertione.

Confirmat.

7. Aduertendum autem eſt duobus modis poſſe huiuſmodi fideles liberari à poteſtate infidelium. Primò inchoando ab ipſis ſubditis, videlicet mutando domicilium, & ad regna fidelium Principum tranſeundo, nam inde neceſſario ſequitur, vt non ſubſint priori Principi, & hic modus iuſtiſsimus eſt, & facilis, vnde à quolibet fideli fieri poteſt propria authoritate, quia non tenetur permanere ſemper in eodem territorio. Vnde ſi Princeps vellet impedire fidelibus hunc tranſitum, poſſet cogi à Principibus fidelibus, & iuſtè debellari in defenſionem fidelium, quia priuantur iure ſuo, quo vti volunt.

Primus modus liberandi fideles à poteſtate principum infidelium per mutationem domicilii.

8. Alio modo poſſunt hi Principes infideles priuari poteſtate in ſubditos fideles ex parte ipſorũ Principum, manentibus ſcilicet Chriſtianis in eodem territorio, & priuando Principem, vel ſaltem poteſtate in huiuſmodi ſubditos, quod vix fieri poteſt ſine mutatione Principis, & ideo hic modus difficilior eſt, & ideo quamuis ad illum non deſit poteſtas, nihilominus ad executionem eius magna circumſpectio neceſſaria eſt. Primò, vt multitudo fidelium magna ſit, vel ſi ſint pauci, vt non poſsint moraliter mutare domicilium vbi fidem ſine ſcandalo obſeruare poſsint, deinde, vt ſit ſpes fructus moraliter certa, ne fortè volẽtes eradicare zizania potiùs triticum euellant; deinde putat Durandus neceſſarium eſſe, vt ex parte Principis infidelis præceſſerint iniuriæ, & impedimenta fidei, qualia ſunt, ſi tentauerit ſubditos inducere ad infidelitatem, vel ſi eos cogat ad ſuos ritus obſeruandos, aut prohibeat Catholicos ritus exercere, vel ſuis paſtoribus Eccleſiaſticis obedire, & ſimilia: nam tunc euidens eſt neceſsitas, & iuſtitiæ titulus. At verò D. Thomas dicto artic. 10. licet ad executionem poteſtatis ſint hæc moraliter neceſſaria, nihilominus tñ ante experientiam huiuſmodi nocumentorum putat eſſe in Eccleſia poteſtatem ad remouendos huiuſmodi Principes infideles ſolùm propter periculũ morale fidelium, quæ ſententia mihi etiam placuit in dicto lib. 3. defenſionis cap. 30. numer. 6. quia in rebus moralibus vitandum eſt periculum, priuſquam ſpeciale nocumentum eueniat, quod principium certè veriſsimum eſt, quando periculum eſt proximum, & morale, & ideo in hoc etiam negotio obſeruandum eſt, vt conſideratis circumſtantijs in particulari, tale iudicetur eſſe fidelium periculum.

2. modus priuando principem infidelem, vel regno, vel poteſtate in fideles.

Durand. requirit vt ex parte principis præceſſerint iniuriæ.

Sufficit tamẽ periculum morale nocumenti.

9. Præterea animaduerto, hanc poteſtatem indirectam, quam dicimus eſſe in Eccleſia ad remouendos hos Principes, publicam eſſe, & non priuatam, vt per ſe notum eſt, & ideo conſiderari poſſe, vel in Summo Pontifice, vel in aliquo ſupremo Rege Catholico. In Pontifice eſt ex vi iuriſdictionis ſupremæ ſpiritualis ad procurandam, & defendendam ſalutem animarum; in Rege verò temporali ſolùm eſt per modum defenſionis proximorum, præſertim fidelium, quia ille non habet ſpiritualem iuriſdictionem. Hinc ergo eſt, vt Rex temporalis non poſsit vti ſua poteſtate propria authoritate, donec infidelis Princeps vim inferat ſuis ſubditis fidelibus, quia defenſio nõ habet locum ante aggreſſionem: at verò Pontifex, & Rex, vt ab eo motus, & tanquam inſtrumentum eius, optimè poteſt præuenire ratione ſolius periculi, quia poteſtas iuriſdictionis extenditur ad præuenienda mala, ne eueniant. Et hæc ſufficiunt de ſupremis Principibus, quæ ſeruata proportione applicari facile poſſunt ad alios intermedios Gubernatores, & ad omnes infideles non ſubditos Eccleſiæ, iuriſdictione vtentes circa fideles.

Hæc poteſtas indirecta in quo reſideat.

10. Et hinc etiam facile expeditur ſecundum membrum de ſeruis fidelibus, & dominis infidelibus. Nam eodem modo dicendum eſt, hos dominos aliàs non ſubditos Eccleſiæ non poſſe directe priuari ſuis ſeruis Chriſtianis, indirecte autẽ poſſe. Prior pars certa eſt, & communis, de qua vltra citatos authores videri poteſt Syluest. verbo *Furtum*, q. 6. & ibi Roſſel. à num. 25. qui tamen aliud videtur dicere nu. 24. ibi tamen loqui de ſeruis Chriſtianis captis in bello iniuſto, aliàs, & falſum diceret, & ſibi eſſet contrarius; quod etiam notandum eſt in Angelo ibi num. 56. Docuerunt etiam aſſertionem Nauarrus in Summa cap. 17. num. 103. & 104. & Couar. in reg. *Peccatum*, 2. part. §. 11. numer. 6. & Molina tomo 1. de iuſtitia diſp. 39. Ratio eſt ſimilis ſupra factæ, quia ex vi iuris diuini, ſeu baptiſmi, Chriſtiani non liberantur à temporali ſeruitute infidelium, ſi illi ſubiacebant: ergo nec domini infideles aliàs non ſubditi poſſunt priuari directe per Eccleſiam ſuo dominio. Antecedens ſupponit manifeſte Paulus ad Epheſ. 6. dicens, *Serui obedite dominis carnalibus ſicut Chriſto*, quod etiam habet ad Coloſ. 3. & ad Tit. 2. & Petrus epiſtola 1. cap. 2. Vnde Auguſtinus in Pſal. 124. recte dixit, *Chriſtus non fecit de ſeruis liberos, ſed de malis ſeruis bonos ſeruos*, quod late etiam docet Concin. 31. in Pſal. 118. & nomine eius in q. 35. noui, & veteris teſtamenti. Conſequentia autem nota eſt ex ſupra dictis, quia cum iſti infideles non ſint ſubditi, non poſſunt iuſte priuari ſeruis ſuis.

2. aſſertio infideles domini non ſubditi Eccleſiæ non poſſunt directe priuari dominio in ſeruos Chriſtianos.

11. Altera verò pars de poteſtate indirecta locum habet, quando domini infideles infeſti ſunt ſeruis fidelibus, præſertim in rebus fidei, & tunc etiam ipſi ſerui habent poteſtatem, vel ſe defendendi, vel priſtinam libertatem recuperandi, ſi per fugam poſſunt, vel certe Principes Eccleſiæ poteſtatem habent, quoad hoc, cogendi infideles propter rationes ſupra factas: & hinc ſatis etiam patet, quid dicendum ſit in tertio puncto de famulis, & poteſtate Patrumfamilias in illos, nam cum eadem proportione expediendum eſt. Circa quartum autem punctum occurrebat quæſtio grauis, quàm D. Thomas hîc artic. 12. tractat; an iſti infideles non ſubditi poſſint priuari per vim filijs ſuis infantibus, vt baptizentur. Sed hæc quæſtio pertinet ad materiam de Baptiſmo, & illam tractaui tertio tomo, diſput. 25. ſect. 3. & ideo hæc ſufficiunt de iſtis infidelibus non ſubditis.

Poſſunt tamẽ indirecte.

Idem de famulis dicendum.

Vtrum filii infidelium baptizari poſſint inuitis parentibus.

12. Secundo loco dicendum eſt de infidelibus ſubditis Principibus Chriſtianis, de quib⁹ quatuor illa, quæ propoſuimus inquiri, & tractari poſſunt. In primo autem puncto de iuriſdictione non habet locum hîc quæſtio de ſupremo Principe, quia ſupponimus hos infideles alicuius ſupremi Principis Chriſtiani eſſe ſubditos. Solum ergo inquiri poteſt de inferioribus Iudicibus, ſeu Gubernatoribus; de quibus breuiter dicendum eſt tam directe, quàm indi-

4. Aſſertio. Iudices infideles, qui ſub rege Chriſtiano viuũt, ea poteſtate priuari poſſunt, tam directe quam indirecte.

Probatur 1. ratione.

indirecte poſſe eccleſiam priuare hos infideles omni ſimili iuriſdictione in Chriſtianos, ſeu (quod idem eſt) inſtituere ne in Regno Chriſtiano fideles per iudices, vel alios miniſtros infideles gubernẽtur temporaliter. Poteſtas directa manifeſta eſt, quia Princeps fidelis habet iuriſdictionem in hos ſubditos, & poteſt in ſuis iudicibus, & miniſtris illas qualitates poſtulare, quas vel ad honorem, vel ad iuſtam diſtributionem, vel ad pacem, & ſecuritatem ſuæ Reipublicæ neceſſarias iudicauerit: ergo hoc titulo facile poteſt ab his muneribus excludi: poteſtas autẽ indirecta per ſe nota eſt, quia hoc maxime expedit ad bonum Fidei, quæ ratio non ſolùm poteſtatem, ſed obligationem oſtendit.

1. Ex Paulo.

13. Atque hæc doctrina eſt conſentanea Paulo 1. ad Corinth. 6. dicenti: *Frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles?* Scilicet hoc tanquam indecorum reprehendens, vtique quando vitari poteſt. Conſonat etiam illud 2. ad Corinth. 6. *Nolite iugum ducere cum infidelibus*, nam licet habeat alias expoſitiones, etiam hæc eſt probabilis, vel certe à paritate rationis poteſt efficaciter accommodari. Præterea ex vſu humanarum legum manifeſte conuincitur hæc poteſtas,

3. Ex iure.

nam in l. vltim. C. *de Iudæis*, Iuſtinianus prohibuit, ne Iudæi officia publica gererent reſpectu fidelium. Idem Innocentius Tertius in cap. *Cum ſit nimis*, de Iudæis, vbi etiam pœnam imponit Iudæis acceptantibus, vel gerentibus talia munera, & fit extenſio ad Paganos, id eſt, Saracenos, vt intelligitur ex capite penultimo eiuſdem tituli, in quo huius legis obſeruantia nominatim Luſitaniæ commendatur, & additur, vt tributa ſua, vel regalia non vẽdat Iudæis, niſi adiuncto aliquo fideli, qui curam habeat, ne fidelibus iniuria fiat. Habetur etiam ſimile ius in Concil. Toletan. 3. capit. decimo quarto, cap. *Nulla*, diſtinctione 24. & in Concil. Toletan. 4. cap. 64. cap. *Conſtituit* 17. quæſt. 4. vbi excommunicantur, qui hæc munera Iudæis committunt, & ratio redditur, quia ſub hac occaſione fidelibus iniurias faciunt. Deniq; idem habetur in Concil. Matiſcon. 1. cap. 13.

5. Aſſertio. Fideles non poſſunt eſſe ſerui infidelium qui ſubditi ſunt eccleſiæ, vel principi fideli.

14. Secundo de ſeruitute dicendum eſt, fideles non poſſe eſſe ſeruos horum infidelium, ac proinde potuiſſe Eccleſiam priuare infideles ſibi ſubditos poteſtate hoc modo ſuper fideles. Ita etiam ſtatuit Iuſtinianus Imperator in lege vnica Codice *Ne Chriſtianum mancipium*, &c. Et idem ſtatuitur in cap. *Iudæi*, de Iudæis. Idem ſtatuit Gregor. lib. ſecundo, epiſt. 36. alias cap. 76. & cap. *Mancipia*, & cap *Nulla*, cum alijs diſtinct. 54. Ratio ſpecialis ſumi poteſt ex periculo ipſorum fidelium, ſi ſub dominio infidelium eſſe permittantur. Item quia inde poſſunt oriri occaſiones blaſphemandi, & contemnendi fidem, & faciendi iniurias fidelibus. Quæ rationes ad indirectam poteſtatem magis pertinent: Addo verò etiam hoc pertinere ad poteſtatem directam principum Chriſtianorum. Primò, quia poteſt Rex Chriſtianus generaliter ſtatuere in ſuo regno, vt Chriſtiani non ſint ſerui etiam aliorum Chriſtianorum, vt multa regna nunc etiam obſeruãt, quia licet poteſtas ciuilis non ſit ex fide, tamen quando illi eſt coniuncta, ab illa dirigitur, & quaſi eleuatur, vt in ordine ad bonum fidei multa poſſit ſtatuere: ergo multo magis poteſt illam legem ferre reſpectu infidelium. Secundo, quia poteſt Rex imponere tributa, & onera ſuis ſubditis, quæ ad bonam gubernationem iudicet eſſe neceſſaria: ergo etiam poteſt imponere hoc onus infidelibus ſubditis, vt non ſint capaces dominij in Chriſtianos. Atque ita ſtatutum eſt, vt ſi infidelis ſeruus

Quo iure à ſeruitute infidelium ſerui fideles ſint exempti.

alterius infidelis conuertatur ad Fidem, eo ipſo liber fiat, & ſimiliter ſi fidelis ab infideli ematur in ſeruum ad ſeruitutem, eo ipſo ipſe liber fiat, & emptor pretium amittat: ſi verò ematur ad mercaturam intra tres menſes vendatur fideli, alioquin libertatem conſequatur. Ita habetur in lege vltima Codice de Iudæis, & in lege vltima. §. vltimo Codice de Epiſcopis, & Clericis. Aduertunt autem circa hoc Canoniſtæ, cap. *Multorum*, de Iudæis, per hæc non prohiberi, quin fidelis poſſit eſſe colonus, ſiue aduentitius, ſiue originarius in terris, vel prædijs hominis infidelis, tum quia hoc colligitur ex dicto capite, tum etiam, quia non eſt ſeruitus, & ita non comprehenditur ſub prædicta prohibitione, tum deniq;, quia in Colonis non eſt eadem ratio periculi, vel ſcandali, cum non ſit cohabitatio, neque frequens familiaritas inter fidelem, & infidelem ratione illius muneris.

6. Aſſertio. Eccleſia iubere poteſt, ne fideles infidelibus ſibi ſubditis famulentur, & de facto iubet.

15. Tertiò de famulatu dicendum eſt, eandem eſſe poteſtatem in Eccleſia prohibendi ne fideles inſeruiant infidelibus, etiamſi liberi ſint. Hoc facile probari poteſt applicando rationes factas, quod eſt facile, & ideo illas omitto. Idem etiam confirmat vſus: nam in dicto §. vltimo Codice de Epiſcopis, & Clericis ita ſtatuitur & ad paganos extenditur: in capit. *ad hæc*, de Iudæis, vbi exprimuntur Saraceni. Deniq; quod attinet ad patriam poteſtatem certum eſt filium infidelis ſi ſemel baptizetur eo ipſo liberandum eſſe à poteſtate patris infidelis propter ſecuritatem fidei, & quia ratione baptiſmi iam pertinet ad ius Eccleſiæ, & ita declaratum eſt in Concilijs Tolet. ſupra citatis, & probatur in capit. *Maiores*, de baptiſmo. An vero filij infantes horũ infidelium ſubditorũ baptizari poſſint ipſis inuitis, & ad hunc finem ab illis abſtrahi, quæſtio eſt controuerſa, quã in tomo 3. tertiæ partis diſp. 25. ſect. 4. 5. & 6. tractaui, vbi videri poteſt.

Quid dicendum de poteſtate parẽtum in filios.

SECTIO VI.

Vtrùm omnis alia communicatio infidelium cum fidelibus prohibita ſit, vel prohiberi poſſit.

Triplex communicatio fidelis cum infideli.

TRiplex communicatio diſtinguenda eſt: vna dici poteſt formalis, id eſt, in operibus infidelitatis: Altera eſt in operibus noſtræ religionis, quæ quodammodo accedit ad formalem. Tertia eſt mere ciuilis, & humana, quæ reſpectu fidei, & infidelitatis omnino materialiter ſe habet.

Prima in crimine infidelitatis iure naturali prohibita.

1. De prima, certum eſt eſſe prohibitam iure diuino, & naturali, quæ prohibitio per ſe primo cadit in hominem fidelem, tamen etiam poteſt pertinere ad ipſum infidelem, vel quia ipſa infidelitas prohibita eſt, vel etiam, quia per ſe malum eſt, inducere hominem fidelem ad talem communicationem, ſeu cooperationẽ; præcipue vero ad nos pertinet prohibitio fidelium, quibus dicitur 1. ad Corint. ſexto. *Quæ eſt communicatio lucis ad tenebras, aut templi Dei cum idolis, ſeu quæ pars fidelis cum infideli?* Idem docuit Paulus in cap. 10. eiuſdem epiſtolæ. *Nolo vos fieri ſocios dæmoniorum*, & applicari poteſt illud 2. ad Corin. 6. *Nolite iugum ducere cum infidelibus*: eadem prohibitio, & generalis, & quoad ſpecialia multa habetur in ſacris Canonib. 69. & 70. Apoſtolorum 61. 62. Trulano poſt 6. Synodum in 71. vſq; ad 75. ex collectione Martini Bracharenſis Epiſcopi, quæ habetur poſt Concilium 2. Bracharenſ. & in Concilio Laodicæno, Canone 37. & ſequentibus caput *Non liceat* 26. quæſt. 5.

Probatur ratione.

Ratio vero eſt, quia talis communicatio, & eſt ſuperſtitioſa contra religionem, & eſt contra confeſſionem Fidei. Vnde hîc accommodari poſſunt omnia ſupradicta de confeſſionis Fidei neceſſitate, & dicta contra peccatum ſuperſtitionis in tomo 1. de Religione tractatu 3. lib. 2. Solum annotare oportet

Apparentia communicationis, & moralis ſuſpicio vitanda.

nõ ſolum veram communicationem, ſed etiam ſpeciem, & moralem ſuſpicionem illius eſſe vitandam, qualis eſſet frequentare Synagogas, aut templa infidelium, præſertim eo tempore, quo ſuos ritus celebrant, quia poteſt generare ſcandalum, & dare occaſionem ſuſpicionis, quod illa placeant, vel

appro-

approbentur. De quo videri poteſt Azor tomo primo libro 8. inſtitutionum, capite vigeſimoſecundo, quæſtione tertia, & libro nono, capite vndecimo, quæſtione tertia, & quæ dixi in defenſione Fidei libro ſexto, capite nono, vbi etiam annotaui multo magis eſſe vitandam omnem cooperationem. Eſt autem in particulari difficile diſcernere, an ſit cooperatio nec ne, vt ſi vendantur Iudæo, aut gentili animalia, vel aliæ res neceſſariæ ad ſua ſacrificia: ſed in hoc ſeruanda eſt regula, quòd ſi res non poſſit habere bonum vſum, traditio illius ſit cooperatio, ſi tamen habere poſſit licitum vſum, & de ſe ſit indifferens per ſe loquendo non ſit cooperatio, vt in ſecunda ſecundæ, quæſtione decima, articulo quarto tradidit Caietanus, & eſt conformis D. Thomæ eadem ſecunda ſecundæ, quæſtione 169. articulo ſecũdo, ad quartum, conſentiunt Syluest. Angelus, & alij verbo *Infidelitas*, & in dicto capite nono, aliqua de hac re dixi, & plura in materia de Sacramentis in genere, & de iuramento, & alijs locis: nam hæc quæſtio valde generalis eſt.

Magis autem omnis cooperatio ad infidelitatem.

Secunda cõmunicatio in diuinis aliquando eſt iure naturali prohibita.

3. Secunda communicatio infidelium cum fidelibus in rebus diuinis, & operibus noſtræ religionis aliquando eſt iure diuino & naturali prohibita, tanquam intrinſece mala. Huiuſmodi eſt admittere infidelem ad participationem Sacramentorum, quod quidem per ſe, & directe prohibetur fidelibus, tamen etiam ipſis infidelibus prohibitum eſt ſeſe ingerere. Vnde ſi per vim id faciant, poſſunt tanquam iniurioſi Religioni Chriſtianæ puniri. Et ad hanc partem reuocari poteſt prohibitio contrahẽdi matrimonium cum infideli: nam licet infidelis cõuerſus ad fidem poſſit in priori matrimonio permanere cum infideli ſine contumelia creatoris conuerſante: nihilominus homini fideli, & baptizato prohibitum eſt matrimonium cum infideli contrahere, vt ex materia de matrimonio ſuppono. Verum eſt quidem hanc prohibitionem eccleſiaſticam eſſe potiùs, quàm diuinam, facta autem videtur non ſolùm propter periculum, ſed etiam propter reuerentiam matrimonij, quod inter fideles ad rationem ſacramenti eleuatum eſt. Vnde aliæ etiam communicationes huiuſmodi iure humano prohibitæ ſunt, vt eſt prohibitio, ne infideles permittantur adeſſe ſacrificio Miſſæ, nec Sacramentum Euchariſtiæ videre, vt ex Dionyſio capite ſeptimo de Eccleſiaſt. Hierarch. tradit D. Thomas tertia part. quæſt. 80. artic. 4. ad 4. & habetur etiam apud Clement. lib. 8. conſtitut. cap. 8. & 12. vbi late Turrian. & in Concilio Carthagin. 4. capit. 84. & habetur in cap. *Epiſcopus*, de conſecrat. diſt. 4. vbi permittuntur infideles adeſſe in ea parte miſſæ, quam vocant catechumenorum, & multo magis permittuntur cõcioni ſacræ ad ipſorum vtilitatem, ſicut etiam licet pro eis priuatim orare, vel etiam docere eos myſteria religionis: Hic autem occurrebat quæſtio, quam D. Thomas tractat dicta quæſt. 10. artic. 7. an diſputatio de rebus diuinis cum his infidelibus licita ſit, quam reſeruo in diſputationem 20. ſect. 1. vbi idem de hæreticis inquiremus, quia eandem habet rationem. Nunc breuiter dico per ſe nõ eſſe malam, cum ad conuerſionem illorum ſæpe ſit neceſſaria, oportet autem cum debitis circumſtantijs fiat, de quibus in prædicto loco.

Aliquando non ita.

Diſputare de diuinis cum infidelibus an liceat.

Tertia communicatio in ciuilibus per ſe non eſt mala, nec iure diuino prohibita, per accidens vero eſſe poteſt.

4. Tertia communicatio eſt ciuilis, ſeu humana, de qua præcipue hic agimus, & tria de illa breuiter dicenda ſunt. Primum eſt huiuſmodi communicationem per ſe malam non eſſe, nec iure diuino prohibitam: hoc certum eſt: nam Paulus 1. ad Corin. 7. permittit omnem domeſticam, & humanam communicationem fideli coniugi cum infideli: & in eadem epiſtola cap. 10. permittit fidelem manducare cum infideli ipſum inuitante, quod notat Chryſoſtomus ibi homilia 25. & in homilia etiam 25. ſuper ad Hebræos, & Diuus Thomas art. 9. præterea non expediebat talis prohibitio generaliter facta, quia fere impoſſibilis redderetur conuerſio infidelium, vel ex parte prædicantium, quomodo enim poſſent ad illos docendos accedere, niſi priùs humano modo illos tractarent, & ideo illis non tantùm non prohibetur hæc communicatio, ſed etiam conſulitur cap. *Quam ſit laudabile*, de Iudæis, & cap. *Fratris*, 11. q. 1. ex Gregor. libro 3. epiſtol. 26. vel etiam ex parte ipſorum infidelium, quomodo enim poſſet pater conuerti ad Fidem, & ſtatim ſeparari omnino à conuerſatione filiorum, vel totius familiæ, vel etiam amicorum? Hæc ergo communicatio per ſe mala non eſt, nec prohibita inuenitur iure diuino: ſolum ex vi naturalis, & diuini iuris tenetur vnuſquiſque fidelis eam communicationem, vel familiaritatem humanam cum infidelibus vitare, quæ vel periculum ipſi afferat, vel alijs ſit in ſcandalum, quod conſtat ex generalibus principijs, in particulari verò ex circumſtantijs, & prudentia pendet.

Prohiberi tamen poteſt iure eccleſiaſtico.

5. Vnde ſecundo dicendum eſt, poſſe Eccleſiam hanc communicationem prohibere fidelibus cum infidelibus. Hoc manifeſtum eſt, quia ad hanc legem ferendam non deeſt iuriſdictio, materia etiam eſt capax talis prohibitionis, quia poteſt eſſe conueniens ad pacem, vel ſecuritatem fidelium. Vnde conſiderandum eſt, hanc prohibitionem regulariter cadere per ſe, ac directè in ſolos fideles, vt notauit D. Thomas 2. 2. quæſt. 10. art. 9. quia illi ſunt proprij ſubditi Eccleſię. Addendum vero eſt etiam poſſe hanc legem imponi directè infidelibus ſubditis, vel in pœnam alicuius delicti, vt ſit in multis iuribus ſtatim citandis, vel quia ita expedit ad bonum regimen externum talis Reipublicæ, vel etiam propter ſecuritatem fidelium, & hinc aliquando poteſt Princeps Chriſtianus etiam externis, & non ſubditis infidelibus prohibere commercium in regno ſuo propter bonum religionis.

Imo prohibita de facto familiaritas cum Iudęis.

6. Tertio dicendum eſt de facto multa eſſe prohibita in hoc genere communicationis ab Eccleſia. Et primo quidem in genere prohibita eſt familiaritas cum Iudæis cap. *Ad hæc* de Iudæis, imo in Concil. Tolet. 4. cap. 61. videtur prohibita in vniuerſum omnis conuerſatio, & communicatio cum illis. Sed ibi non eſt ſermo vniuerſaliter de omnibus fidelibus, ſed de nouiter conuerſis ad Fidem ex ipſiſmet Iudæis, quibus propter periculum prohibetur conuerſatio cum ſuis in Iudaiſmo perſeuerantibus. Vnde illud intelligendum eſt de conuerſatione frequẽti, aut diuturna, quæ periculum creare poſſit. Atque ita ex D. Thoma, Syluestro, & alijs hanc generalem prohibitionem limitat Sancius lib. 2. in decalogum cap. 31. vt locum non habeat in his fidelibus, qui ſunt firmi in Fide, in quibus morale periculum timeri non poteſt. Verumtamen ſi prohibitio legis generalis eſt, non ceſſat in particulari, etiamſi finis legis negatiuè tantùm in tali perſona ceſſet, vt ex materia de legibus ſuppono, & ideo exiſtimo habere limitationem, locum in his perſonis, quibus imminet cura conuerſionis talium infidelium; nam tunc ceſſat finis legis non tantum negatiuè, ſed etiam contrariè.

Deinde ſpeciatim cohabitatio.

7. Secundo in particulari prohibetur cohabitatio in eadem domo cum Iudæis cap. *Nullus*, 28. quæſt. 1. capit. *Iudæi*, 2. de Iudæis. Ratio autem eſt propter vitandum periculum. Obijci vero poteſt, quia Chriſtianus poteſt habere ſeruum infidelem: ergo poteſt cohabitare cum illo. Antecedens habetur in cap. *Etſi Iudæis*, de Iudæis. Reſpondetur vel hanc eſſe limitationem prioris prohibitionis, vel certe dominum proprie non dici cohabitare cum ſeruo, ſed ẽ conuerſo. Vnde illum talis prohibitio non comprehendit, vel ſaltem ad propriam cohabitationem requiri quandam æqualitatem Societatis, & familiaritatis. Vnde hanc etiam vitare debet dominus fidelis cum ſeruo infideli, iuxta alia ſupra citata iura. Ter-

Obiectio.

Solutio.

Item cum iiſdem conuiuari.

ra. Tertio prohibetur fidelibus vel inuitare infidelem, vel ad eius conuiuium accedere, quia hæc etiam eſt periculoſa familiaritas, & ſpecialiter fit hæc prohibitio de Iudæis in Concil. Aurelian. 3. cap. 23. & in Concil. Agathenſi cap. 40. cap. *Omnis*, 28. q. 1. & redditur ſpecialis ratio, quia Iudæi diſcernunt cibos, quod non licet Chriſtianis: hæc autē conuiuia ſpecialiter permittuntur prædicatoribus miſsis ad infidelium conuerſionem, cap. *Quam ſit*: de Iudæis. Quarto ſpecialiter prohibetur Chriſtianis in iiſdem iuribus, & in Canonibus Apoſtolorum ſupra citatis, azyma Iudæorum manducare, quod per ſe malum eſt, ſi intelligatur de manducatione ritu Iudaico, tamen propter ſuſpicionem, & periculum etiam intelligitur hæc prohibitio de quacumque manducatione azymorum cum ipſis Iudæis, vel accipiendo illud ab ipſis: ſecluſo autem ſcandalo, & præſertim interueniente neceſsitate non eſt prohibitum, hunc tanquam communem panem manducare, ſicut de idolotitis dicitur in cap. *Sicut ſatius*, 32. q. 4.

Item illos in infirmitate aduocare.

8. Quinto prohibetur Chriſtianis, ne in infirmitate Iudæos aduocent, vtique curationis cauſa, in 6. Synodo cap. 11. cap. *Nullus*, 28. q. 1. quod potuit prohiberi non ſolùm ratione ſpecialis animæ periculi, ſed etiam ob corporale vitandum, & ideo etiam additur, vt ab eis medicinam non recipiant, quod præcipue intelligitur, vt non recipiant per manus, & miniſterium eorum propter vitandam familiaritatem, & periculum: hæc autem, & ſimilia extra neceſsitatem intelligenda ſunt, quia neceſsitas caret lege: Additur ſexto, vt Chriſtiani cum Iudæis ſimul in eodem balneo non lauentur, vt dicitur in dicto cap. *Nullus*, quod intelligendum eſt per ſe, id eſt, vna cum illis incedendo, ſeu ex intentione coniunctim id faciendo, quia tunc interuenit propria ſocietas, & familiaritas, quæ in his omnibus maxime prohibetur propter periculum, & ideo ſi per accidens contingat ad huiuſmodi locum aſcedere, quando alius ibi lauatur non procedit prohibitio, neque tunc Chriſtianus commoditatē ſuam omittere, aut differre cogitur. Septimo notari poteſt ſpecialiter prohiberi fœminis Chriſtianis, ne ſint nutrices infantium Iudæorum cap. *Ad hæc*, de Iudæis. Adduntur autem hæc verba *In domibus eorum*, ſcil. Iudæorum, atque ita ſolum videtur hæc prohibitio fieri propter cohabitationem. Vnde colligi poteſt non eſſe prohibitum Chriſtianæ fœminæ nutrire in domo ſua propria infantem Iudæum, quia verba legis hoc non comprehendunt, & non videntur extendenda. Sed licet hoc ex verborum rigore ita ſit, nihilominus propter familiaritatem, & ſpecialem affectionem, quæ moraliter loquendo inde contrahi ſolet, hoc etiam vitandum eſt.

Item ex condicto ad balneum conuenire.

Item infantes Iudæorū nutrire.

Item Iudæos hæredes vel legatarios inſtituere.

9. Octauo prohibentur fideles, ne in teſtamentis ſuis Iudæos hæredes, vel legatarios ſuos inſtituant. Ita docent Canoniſtæ in cap. *Iudæi*, 2. de Iudæis, ſpecialiter Felin. num. 3. Gloſſa ibi, & Sylueſt. verbo *Iudæus*, quæſt. 1. citatur lex 1. Cod. de Iudæis, ibi tamen ſolùm fit prohibitio reſpectu vniuerſitatis Iudæorum, id eſt, communitatis, quæ autem ſic prohibentur non ſolent extendi ad ſingulos, vt ibi Gloſſa notat. Tamen in hac materia extenſio admittitur in fauorem fidei, & religionis. Citatur etiam caput *Si quis Epiſcopus* de Hæreticis, & cap. vlt. 24. q. 2. in quibus ſpecialiter hoc præceptum imponitur Epiſcopis, & in cap. *Inter eos*, de hæreticis, extenditur ad clericos: Doctores autem extenſionem faciunt ad omnes catholicos, vel à paritate rationis, vel certe à fortiori: & ita obſeruandum eſt, præſertim quia generaliter cautum eſt, ne Chriſtiani ſuffragium, vel fauorem huiuſmodi Iudæis faciant. Ita Concil. Toletan. 4. cap. 57. De quibus, & aliis ſimilibus obſeruare oportet tam ex materia, quàm ex fine has prohibitiones eſſe graues, & obligare ſub mortali ex genere ſuo, quamuis ex leuitate materiæ poſsit interdum tranſgreſsio eſſe venialis. Cumque huiuſmodi prohibitio ſit de iure communi, regulariter non poſſunt in ea diſpenſare Epiſcopi. In aliquo autem particulari caſu, vbi neceſsitas inſtaret, eſſetque periculum in mora, poſſet id facere Epiſcopus, iuxta generalem doctrinam de legibus.

An hę prohibitiones ad omnes infideles extendantur.

10. Vltimò circa has leges interrogari poteſt, an ſint vniuerſaliter intelligendæ de omnibus infidelibus, vel tantum de Iudæis. Et ratio dubitandi eſt, quia iura citata loquuntur nominatim de Iudæis. Propter quod aliqui ſentiunt, non eſſe extenſionem faciendam cum leges ſint pœnales, & ratio ſpecialis reddendi ſolet, quia Iudæi non ſolum ſunt ſubditi, ſed etiam ſerui, iuxta cap. *Et ſi Iudæi*, de Iudæis, quod Hoſtienſis ibi de propriis mancipiis intelligit, quem aliqui Summiſtæ ſequuntur. Sed certe in illo textu hoc non dicitur, ſed aſſeritur, Iudæos quidem ex ſe meruiſſe hanc ſeruitutem, tamen de facto eſſe tributarios, & ſubditos ciuiliter ſubiectos, vt ibi notat Panorm. & expoſuit D. Th. 2. 2. q. 10. ar. 12. ad 3. & 3. p. q. 68. ar. 10. ad 2. & Soto in 4. diſt. 5. ar. 10. ad 2. Propria ergo ratio eſſe cenſetur, quia in cōmunicatione cum Iudæis maius periculum datur propter maiorem eorum pertinaciam, & Chriſtianæ religionis odiū. Nihilominus tamen exiſtimo dictas prohibitiones extendi etiam ad Sarracenos, ſeu Mahometanos, quia talis extenſio ſæpe exprimitur in iure l. vltima §. vlt. C. de Epiſcopis & Clericis, cap. *Ad hæc*, cap. *Cum ſit nimis*, cap. *In nonnullis*, & cap. vlt. & cap. *Iudæis*, 2. de Iudæis, tum etiam, quia in ratione eſt æquiparatio, quia etiam iſti infideles ſunt hoſtes Chriſtianorum, & eorum peruerſionem totis viribus procurant. Quoad alios vero infideles gentiles non videtur facta comprehenſio in his iuribus, vt notauit Sancius in dict. cap. 31. num. 25. cuius ſententiam in hac parte probo. Et plura de his prohibitionibus videri poſſunt in iuriſperitis ſuper dicta iura, & in Summiſtis verbo *Iudæus*, & D. Antonin. 2. p. tit. 12. cap. 3. nec non in Azor. & Sancio in locis citatis, qui plures alios referunt; & hactenus de infidelitate.

DISPVTATIO XIX.

De infidelibus apoſtatis, ſeu hæreticis, & imprimis de culpa eorum, quæ eſt hæreſis.

REDVXI in ſuperioribus infideles omnes ad duo capita, vnum eſt eorum qui fidem Catholicam nunquā profeſsi ſunt, & ideo non apoſtatæ vocantur, de quibus in præcedentibus vltimis diſputationibus latè diſſerui. Aliud eſt eorum indifidelium, qui poſt fidem aliquando receptam illam deſeruerunt, ſeu ſectando errores illi cōtrarios corruperunt; qui propterea infideles apoſtatæ, & generali nomine hæretici vocantur, de quibus modò nobis diſputandum eſt. Notaui autem in ſuperioribus proprio, & ſpeciali modo apoſtaſiam à fide committere illum, qui poſt baptiſmum receptum, quæ eſt peculiaris fidei profeſsio, & ianua Eccleſiæ, fidem relinquit, & ab Eccleſia per infidelitatem ſeparatur. Nam licet cōtingere poſsit catechumenum iam credentem retrocedere à fide, priuſquā baptizetur, & ideo generali quadam ratione apoſtata dici poſsit, tamen illa apoſtaſia licet aggrauet infidelitatem, non tamen nouam malitiæ ſpeciem inducit, vt in fine diſputat. 16. notaui, & præterea in ordine ad pœnas, & iuriſdictionem Eccleſiæ ille non tractatur, vt apoſtata, vt in ſequentibus dicam. Et ideo in præſenti ſolum de infidelibus apoſtatis primo modo tractamus, quia de illis infidelibus agimus, qui Eccleſiæ iuriſdictioni ſubditi ſunt.

Quis dicatur apoſtata proprie, & ſpecialiter.

Denique aduertere oportet ex dictis etiam in ſuperioribus, poſt baptiſmum poſſe aliquem à fide rece-

dere per omnes infidelitatis ſpecies, ſcil. per Paganiſmum, ſi ex Chriſtiano Saracenus aut idololatra fiat: & per Iudaiſmum, ſi abnegato Chriſto Iudæus fiat: & per hæreſim, ſi ſub homine Chriſtiano fidē Chriſti, & Catholicam, quam Eccleſia Romana profitetur, ex parte neget. Nihilominus tamen quia vltimus hic modus apoſtatandi à fide frequentior eſt, & ſpecialem rationem culpæ habet, ideo in præſenti tractatu principaliter de hæreticis dicendum eſt, maxime quoad eorum peccatum: nam pœnæ omnibus iſtis infidelibus apoſtatis communes ſunt. Dicemus ergo primo de culpa hęreſis, deinde de remedijs contra hæreticos, quæ coactionem non includunt, ac tandem de pœnis, ſeu coactione hæreticorum, ſub illis omnes infideles apoſtatas includendo.

SECTIO I.

Quid ſit hæreſis, præſertim quoad nominis Ethymologiam, & ſignificationem.

Quænam ſit hæreſis Ethymologia.

DEfinire quid hæreſis ſit, ait Auguſtin. in præfatione ad lib. de hæreſibus *omnino difficile eſt*, & ideo paulatim in hac re procedemus, priùs nomen, deinde rem ipſam explicādo. Igitur de Ethymologia nominis hæreſis multa & varia tradiderunt, tam iuriſperiti, quàm Theologi, vt videri poteſt in Caſtro lib. 1. de hæreſib. cap. 1. & lib. 1. de iuſta hæretic. punit. cap. 1. & Cano lib. 12. de locis cap. 9. & in Simanc. de Catholicis inſtitut. titulo 30. & in Directorio Inquiſit. 2. part. q. 1. & ibi Peña commentar. 26. Et nouiſſime, in Farinac. lib. 5. variarum tractat. de Hæreſi q. 178. §. 1. à num. 29. vſq; ad 41. qui multa erudite congerit de hac Ethymologia. Omiſſis tamē multis quę nullo modo ad vocem pertinent, ſed ad rem per vocem ſignificatam vera Ethymologia eſt vocem hæreſim deriuatam eſſe à verbo Græco αἱροῦμαι, quod eligere ſignificat, quia infidelis proprio arbitrio doctrinam eligendo doctrinæ Eccleſiæ contrariam, in hæreſim labitur. Ita tradit Tertull. libr. de præſcript. hæret. cap. 6. & 37. & Hieron. ad Titum 3. & ad Galat. 5. & habetur in cap. *Hæreſis*, 24. quæſt. 3. idem ſequutus eſt Iſidor. libro 8. Ethymologiarum cap. 3. & Rabanus in lib. de inſtitut. clericorum lib. 2. cap. 58. & D. Thom. 2. 2. q. 11. art. 1. Et tantorum virorum authoritas ſufficit ad hoc confirmandum, quia eſt diſputatio tantum de voce; Præterquam quod Ethymologia hæc maximam habet proportionem tàm cum voce ipſa, quàm cum re ſignificata. Vnde colligitur ex mente eorundem Patrum vocem *hæreſis* communem eſſe tam philoſophiæ, quàm ſacræ doctrinæ, & poſſe tam in bonam, quàm in malam partem accipi, id eſt, tam pro electione veræ, quàm falſæ doctrinæ. Vnde inter Philoſophos, ſecta Platonis, vel Ariſtot. hæreſis vocari potuit, & Actor. 5. vocatam legimus hæreſim doctrinam Phariſæorum, cum tamen in fide non errarent ante Chriſti aduentum, vt ſumitur ex eod. lib. Actor. cap. 25. & 26. vbi etiam Paulus profitetur ſe fuiſſe Phariſæum tanquā ſequens veram de reſurrectione doctrinam, in qua Phariſæi à Saducæis diſcrepabant.

Hæreſis tam pro electione verę quā falſæ doctrinæ accipi poteſt.

Ex vſu Eccleſię pro electione doctrinę malę in materia ſacra accipitur.

2. Nihilominus tamen vſus Eccleſiæ iam obtinuit, vt hæc vox ſic explicata ad electionem doctrinæ in materia ſacra & fidei, & vt in malam partem accipiatur, pro electione priuatæ doctrinæ contra catholicam, & ab Eccleſia receptam. Cuius conſuetudinis optimam rationē reddit Iſidor. ex alijs antiquioribus Patribus, quia in doctrina ſacra nihil nobis ex noſtro arbitrio inducere licet, ſed neq; eligere quod aliquis de arbitrio ſuo induxerit: *Apoſtolos enim Chriſti*, inquit, *habemus authores, qui neque ipſi quicquam ex ſuo arbitrio, quod inducerent, elegerunt, ſed acceptam à Chriſto doctrinam fideliter nobis tradiderunt*. Sicut ergo propria voluntas in malam partem accipi ſolet, pro ea, quæ culpam inuoluit, quia hæc ſola voluntatē fit, & proprijs eius viribus, ita hæreſis in malam partem accipitur pro electione illius doctrinæ, quæ ab inuentione humana cōtra doctrinam traditam inducta eſt, habetq; vſus hic fundamentum in Scriptura: nam ad Galat. 5. inter vitia damnabilia ponitur *ſecta*, & Græcè habetur *Hæreſis*, & ad Titum 3. dicit Paul. hæreticum eſſe à ſeipſo damnatum, denotatur autem hæreticus ab hæreſi, vt infra dicam, & dicitur eſſe damnatus à ſe ipſo, quia electione proprij iudicij condemnatur, vt 1. ad Corint. 11. *Neceſſe eſt*, inquit Paulus *hæreſes eſſe, vt qui probati ſunt, manifeſtati fiant*: eſt ergo hæreſis reprobationis ſignum: ergo in malam partem accipitur, quod ex alijs etiam locis Actorum, quæ ſtatim notabimus, accipi poteſt.

Fides Catholica nomine hæreſis ſignificari nequit,

3. Atque hinc certiſſimum eſt (vt à Doctoribus allegatis notatur) Catholicam fidem non poſſe nomine hæreſis ſignificari, etiamſi in principio prædicationis Euangelicæ à peruerſis hominibus, vt inquit Hieronym. ad Galat. 5. id eſt, à Iudæis, ita fuerit appellata. Vnde Paulus Actorum 24. ſic inquit, *Secundum ſectam, quam dicunt hæreſim, ſic deſeruio Patri & Deo meo*, vbi non ſine cauſa interpoſuit illam particulam, *quam dicunt*, ſed vt denotaret non eſſe ita appellandam, quamuis à Iudæis ita nuncuparetur, & cap. 28. vbi in Vulgata legimus *de ſecta hac*, Græcè habetur *de hæreſi hac*, ſunt autem illa verba Iudæorum, qui nihil diuinum in Fide Chriſti credebant, ſed humanum inuentum eſſe cogitabant, & ideo hæreſim illam appellabant: nullo tamen modo ita vocari poteſt: & ratio eſt, quia licet Chriſtiani Fides quantum ad aſſenſum à voluntate libera pendeat, ac proinde ſine electione credentis non fiat, nihilominus ipſa doctrina fidei non eſt ex adinuentione, vel electione humana, ſed ex diuina reuelatione, & voluntas ipſa, qua talis fides eligitur, non eſt principaliter ex arbitrio humano, ſed ex gratia diuina, & ideo hæreſis vocari non poteſt, nam hæc vox electionem humanam merè, & doctrinæ ab hominibus inuentæ ſignificat. Vnde Theophylact. in id Coloſſ. 2. *Secundum traditionem hominum Hæreſes*, inquit, *propterea dicuntur, quia humanæ ſunt opiniones, Chriſtianorum autem dogma non eſt humanum, & propterea neque tale nomen conſequitur*. Et Origen. apud Pamphyium in Apolog. pro Origene ex locis ad Galat. ſcil. & ad Tit 3. citatis colligit oportere nos, ſicut cætera mala, ita etiam nomen hæreſis omnino deuitare.

4. Sed quæret aliquis obiter, quid dicendum ſit de nomine ſectæ: aliqui enim putant poſſe Chriſtianam fidem ſine incōuenienti ſectam appellari, nam Paulus citato loco Actorum 24. quaſi ex propria ſententia ſuam fidem ſectam vocat, poſtea alijs attribuit, quod illam vocent hæreſim, & ita nominata eſt à Philone in lib. de vita contemplatiua, quem refert, & non improbat Euſebius lib. 2. Hiſtoriæ capit. 16. aliàs 17. imo etiam Cyprian. ita loquitur in epiſt. 73. vbi Pamelius idem notat, & alia loca eiuſdē Cypriani, & Tertulliani refert. Et ratio reddi poteſt, quia ſecta dicitur à ſectando, vel ſequendo, vt ait Iſidorus libro 8. Etymolog. cap. tertio. Chriſtiani autem ſequuntur doctrinam fidei, cur ergo non poterit ſecta vocari? Nihilominus dico idem eſſe nunc de ſecta, ac de hæreſi ſentiendum, nam conſiderata illa voce, ſecundum generalem impoſitionem, & Ethymologiam, indifferens eſt, vt probat ratio facta, & ita potuit olim in bono ſenſu Chriſtianæ fidei attribui, iam vero vſu receptum eſt, vt illa vox attributa doctrinæ, vel opinioni in materia Fidei in malam partem accipiatur, & idem quod hæreſis ſignificet, quod notauit Beda Actor. 24. & ideo vbi vulgatus interpres habet *ſecundum ſectam*, ipſe vertit *ſecundum viam*, nam Græca vox id re vera ſignificat, eſt autem illa vox multo magis ad ſignificandam fidem Catholicam accōmodata, quia via

Fides Chriſtiana nec ſecta appellari poteſt.

neceſ-

neceſſaria eſt ad ſalutem, vnde idem interpres ad Galat.5. & Actor.28. vbi habetur Græce nomen *hæreſis*, Latine ponit *ſecta*, & ita etiam nunc communi vſu hæreticos Sectarios vocamus, vt eos à fidelibus diſtinguamus. Et ratio optima eſt, quia Secta ſignificat particularem doctrinam, quæ in materia reuelata hæretica eſt, nam vera Fides vniuerſalis eſt, & Catholica, & ideo ſecta dici non poteſt.

Definitio hæreſis inquiritur, ac tandē traditur.

5. Atque ex his, quæ de nomine hæreſis diximus facile eſt deſcriptionem hæreſis colligere. Nam primo deſcribi poteſt, quod ſit electio alicuius doctrinæ quam aliquis putat meliorem in materia Fidei, quā ſit doctrina ab Eccleſia tradita, quæ deſcriptio colligitur ex Hieron. ad Galat.5. & ex cap. *Hæreſis* 24. q.3. Alij deſcribunt eſſe errorem pertinacem contra doctrinam, & veritatem Chriſtianæ Fidei, vt videre eſt in Cano lib.12. de locis c.8. qui aliquid addendum putat, vt hæreſis ab alijs infidelitatibus diſtinguatur, nimirum, quod talis error ſit in homine Chriſtiano, quod videtur conſentaneum his, quæ ſupra de ſpeciebus infidelitatis diximus, ſed indiget explicatione, quam infra explicando conditiones hæreſis & hæretici trademus. Circa illas ergo deſcriptiones aduertendum eſt, quod ſicut Fides partim eſt in intellectu, partim in voluntate, ita etiam hæreſis, nam ſunt contraria, & oppoſitorum eadem eſt ratio, ſeruata proportione. Et hinc ſit, vt hæreſis deſcribi poſſit, & per voluntatem in ordine ad intellectum, & per intellectum, vt ſubditur voluntati. Nam ſi hæreſis conſideretur, vt eſt culpa grauiſſima in materia Fidei, ſic principaliter eſt in voluntate, & in electione prauæ doctrinæ, nam omnis culpa principaliter ad voluntatem pertinet, & hoc modo data eſt prior deſcriptio, ſi autem conſideretur hæreſis, vt opponitur intellectuali fidei, ſic in intellectu exiſtit, vt eſt error contrarius fidei: oportet autem, vt ſit voluntarius; imo & cum aliqua pertinacia, vt infra dicemus, & ita eſt eligenda ſecunda deſcriptio.

Tria neceſſaria ad hæreſim referuntur.

6. Ex quibus omnibus colligere licet, tria ad hæreſim concurrere, ac neceſſaria eſſe, ſcilicet materiam, ſeu doctrinam, circa quam hæreſis verſetur, iudicium erroneum intellectus, & voluntatem qua talis doctrina, taleque iudicium eius eligitur. Quæ tria ſi ordine executionis, ſeu generationis, vt ſic dicam, comparentur, ita ſe habent, vt hæreſis à voluntate incipiat, & ex illa ſequatur iudicium, & inde ad falſam doctrinam tradendam procedatur: at verò ſecundum ordinem intentionis neceſſe eſt, vt procedat propoſitio falſæ doctrinæ cum aliquo iudicio de credibilitate eius, nam illa doctrina comparatur ad voluntatem tanquam obiectum eius, & ideo neceſſe eſt, vt in illo ordine præcedat: deinde verò ſequitur voluntas amplectendi talem doctrinam per iudicium aliquod per talem voluntatem imperatum. Hæc igitur tria ordine poſito ſunt à nobis declaranda, vt rem ipſam, id eſt, culpam hæreſis diſtinctiùs exponamus.

SECTIO II.

Quot ſint gradus damnabilium propoſitionum in doctrina ſacra, & quis illorum ſit propria materia circa quam hæreſis verſatur.

Definitur propoſitio damnabilis.

DAmnabilis propoſitio in Theologia dicitur; quæ non ſolùm falſa eſt in latitudine humanæ opinionis, ſed etiam aliqua peculiari cenſura, ſeu ignominioſa qualificatione, vt ſic dicam, digna eſt. Nam propoſitio vera, vt per ſe notum eſt, non poteſt eſſe damnabilis: omnis ergo propoſitio damnabilis falſa eſſe ſupponitur, & aliquid additur vltra communem gradum falſitatis: nam idcirco ſpecialiter damnabilis eſſe dicitur: ſub hoc ergo genere particulares gradus, ſeu quaſi ſpecies numerantur à Theologis, nam quædam propoſitio dicitur hæretica, alia erronea, alia ſapiens hæreſim, alia malè ſonans, alia temeraria, alia ſcandaloſa, alia piarum aurium offenſiua, item iniurioſa, blaſphema, & ſi quæ aliæ ſunt ſimiles; quæ enumeratio præcipue ſumpta videtur ex Concil. Conſt. ſeſſ.8. in ſententia damnationis articulorū Vuicleph. & ſeſſ.15. in ſententia damnationis Ioan. Huſs. Et cōfirmari poteſt ex Bulla Pij V. & Greg. XIII. contra Michael. Baium, nam iiſdem ferè verbis, quaſdam illius auctoris ſententias dicti pontifices damnarunt. Atq; ita huiuſmodi propoſitiones diſtinxerunt, & ex profeſſo explicarunt varij Doctores Theologi, & Canoniſtæ. Attigit D. Anton. 2.p. Theologali tit.12. cap.5. Latiùs Turrecr. in Summa de Eccleſ. lib.4. p.2. c.8. & ſequētib. Albertin. tract. de dignoſcendis aſſertionibus fidei: q.6. & ſequentib. Simanc. in inſtit. tit.54. Caſtro lib.1. de iuſta hæreticorū punitione cap.3. & ſequentib. Can. lib.12. de locis à cap.8. Cordub. in quæſt. lib.1. q.17. Peña in Directorio 2.p. commentar.26. & 27. poſt quæſt.2. & 3. Syluester verbo *hæreſis* q.1. & aliqui ex modernis expoſitoribus D. Thomæ 2.2. quæſt.11. artic.1. & 2. ratio autem huius enumerationis non poteſt meliùs tradi, quàm ſingula membra explicando.

Propoſitionis dānabilis variæ ſpecies

Conſule prolegom.6. de Grat. c.2.

De propoſitione hæretica 1. opinio.

2. Primum ergo inquirendum eſt, quæ dicatur, vel ſit propoſitio hæretica? in quo duo ſunt dicendi modi, primus eſt, propoſitionem non dici hæreticam abſolute, & ſecundum ſe ſumptā, ſed reſpectiuè in ordine ad proferentem, nam eadem propoſitio, ſi cum pertinacia, & animo hæretico proferatur, erit hæretica, non vero ſi ex ignorantia, aut bona Fide: ita ſentit Caiet. dicta q.11. art.1. & ſequitur Cano dicto capit.8. qui varia inducit fundamenta: ſumma vero illorum eſt, quia non poteſt dari hæreſis ſine pertinacia, vt infra videbimus: ergo nec propoſitio dici poteſt *Hæretica*, niſi animo pertinaci proferatur. Conſequētiā probatur, quia hæreſis, & propoſitio hæretica idem ſunt, vt ex communi modo loquendi conſtat. Vnde ſi quæratur qualis dicenda ſit propoſitio contraria fidei, non probata animo hæretico. Reſpondet Caiet. retinere generale nomē *propoſitionis contrariæ fidei*, non tamen poſſe *hæreticam* appellari. Et poteſt id confirmari, nam eadem propoſitio contraria fidei prolata à Iudæo, eſt perfidia Iudaica, non hæretica, quia ille non eſt hæreticus, ſed Iudæus; ergo dici poterit perfidia, vel Iudaica, & ſimiliter prolata à Pagano, vt talis eſt, pertinebit ad aliud genus infidelitatis: ergo ſignum eſt, non dari propoſitionem hæreticam abſolutè, & ſecundum ſe ſpectatam, ſed per relationem ad proferentem.

2. opinio.

3. Secundus modus dicendi eſt, hanc denominationem *propoſitionis hæreticæ*, eſſe abſolutam, & independentem ab animo loquentis, ſeu ſcribentis, eiuſque rationem in hoc conſiſtere, quod ſit propoſitio apertè oppoſita, ſiue contraria, ſiue contradictoria alicui veritati, de qua certo conſtet eſſe de Fide. Ita ſentit Adrianus in 4. q.1. de confeſſione, & Ocham 1. part. Dialogor. lib.2. cap.11. part.1. & Couar. lib.3. Variar. cap.1. Torrenſis de Trinitat. quæſt.32. art.4. & hanc partem ſequuti ſunt Turrecremat. Caſt. Simanc. & ferè alij Doctores locis citat. & quamuis fortaſſe diſſenſio, in æquiuocatione vocis poſita ſit, nihilominus hæc poſterior ſententia ſine dubio vera eſt, quæ in primis à poſteriori, & quaſi à ſigno declaratur: nam quando in exteriori foro aliquis, vt hæreticus accuſatur, quia talem aſſeruit propoſitionem, priùs expenditur, & examinatur an propoſitio illa ſecundum ſe ſpectata hæretica ſit, nec ne: poſtea vero inquiritur, & conſideratur, quo animo fuerit à Reo dicta: ergo ſignum eſt, Propoſitionem abſolute denominari hæreticam, præciſo reſpectu ad proferentem. Vnde illud primum à Theologis

Placet hæc opinio, & ſuadetur 1.

ex principijs fidei, non ex teſtimonijs, vel indicijs facti diiudicatur, hoc autem ab inquiſitoribus, & iudicibus criminis ex probationibus, & indicijs facti inquiritur.

4. Præterea ratione declaratur, quia propoſitio non eſt vera vel falſa per ordinem ad dicentem: ſed per ordinem ad rem quam ſignificat, nam *ex eo quod res eſt, aut non eſt, propoſitio vera, vel falſa eſt*, ſed propoſitio hæretica imprimis ſupponitur falſa, & per illud additum, *hæretica*, non ſignificatur crimē, vel peccatum proferentis, ſed gradus, vel qualitas talis falſitatis: ergo abſolute ſic dicitur per ordinem ad rem ſignificatam, non per habitudinem ad dicentem. Et declarari optime poteſt à contrario, quia propoſitio vera in doctrina ſacra, non dicitur tunc eſſe de Fide quando fide creditur, aut ex fide profertur, ſed abſolute, quia ſufficienter propoſita eſt, vt à Deo reuelata, & conſequenter, quia ſecundum ſe digna eſt, certa fide: ergo propoſitio falſa illi veritati fidei manifeſte repugnans habet quendam gradum certiſsimæ falſitatis, quem poſſumus vocare ſummum in illo ordine, ratione cuius indigna eſt, vt à Chriſtiano credatur, hunc autem gradum ſignificat illa particula *hæretica*, nam explicat dictam contrarietatem ad fidem; ergo indicat abſolutam proprietatem talis propoſitionis, vtique abſque reſpectu ad animum loquentis. Vnde etiam confirmari poteſt, quia propoſitio non eſt hæretica, eo quòd ab hæretico proferatur, ſed potiùs è contrario, quia propoſitio hæretica eſt, ideo hæreticus fit qui voluntarium aſſenſum illi præbet; ergo ſecundum ſe, & abſolute talis eſt.

Declaratur à contrario.

Confirm.

5. Ad fundamentum igitur contrariæ ſententiæ, negatur antecedens, quia hæreſis, & propoſitio hæretica proprie, & in rigore non ſunt idem, ſed differunt tanquam actus, ſeu peccatum, & materia circa quam verſatur, hæreſis enim proprie ſignificat peccatum quoddam infidelitatis, propoſitio autē hæretica tantum ſignificat materiam, circa quam illud peccatum verſatur, ideoque licet pertinacia ſit de ratione hæreſis, non ideo ſequitur, quòd ſit de ratione propoſitionis hæreticæ. Dixi autem *proprie, & in rigore*, nam diſtingui etiam poteſt hæreſis in materialem, & formalem, & ſic dici poteſt, propoſitionem hæreticam eſſe quandam hæreſim, non formalem, ſed materialem, vnde neceſſe non eſt, vt ex pertinacia proferentis pendeat, hoc enim ſolùm pertinet ad hæreſim formalem; quod poteſt aliter explicari, ex contrario, quod eſt Fides; diximus enim ſupra, fidem interdum accipi pro doctrina, vt in Symbolo Athanaſij *Hæc eſt fides Catholica*, interdum, & communiùs, pro aſſenſu fidei, prout definitur, Fides eſſe *argumentum non apparentium*, ſic ergo hæreſis ſumi poteſt, & pro doctrina contraria fidei, & pro aſſenſu talis doctrinæ peccaminoſæ, & hoc 2. modo neceſſaria eſt pertinacia, vt tale peccatum ſit hæreſis, vt ſequenti ſectione videbimus; in prima verò ſignificatione abſtrahit à pertinacia, & hoc modo cum propoſitione hæretica coincidit.

Ad fundam. 1. opinionis in num. 1.

6. Quæri autem poteſt circa huiuſmodi gradum propoſitionis hæreticæ, an ſit vnus, & ſimplex, vel ſub illo plures diſtinguendi ſint, nam hoc poſterius videntur affirmare fere omnes Doctores allegati: & fundantur, quia quot modis diſtinguitur vnum oppoſitorum, tot modis diſtinguitur & aliud: propoſitio autem de fide non eſt vnius tantum gradus, ſed plures modi propoſitionum fidei à Theologis diſtinguuntur, ergo tot modis diſtinguenda eſt propoſitio hæretica, quæ propoſitioni de fide contraria eſt: minorem declarat Turrecremat. ſupra diſtinguendo ſeptem gradus propoſitionum fidei, quos Cano ad octo regulas fidei reducit, quæ fere in idem coincidunt, & ſequitur Penha, & eaſdem fere tradunt, Cordub. & alij. D. Thomas autem duos ſolum, vel 3. gradus propoſitionum fidei diſtinguere ſolet, vt videre eſt 1. p. quæſt. 2. art. 4. & 2. 2. quæſt. 2. art. 5. & quæſt. 11. art. 1. & 2. & 1. ad Corint. 11. lect. 3. & notauit Heimericus in Directorio Inquiſitorum quæſt. 7. & 12. 1. par. nam quædam propoſitio dicitur directe pertinere ad fidem, alia tantum indirecte, quia ſcilicet ex oppoſita ſequitur aliquid contra Fidem; item quædam propoſitio eſt de fide primariò, tanquam per ſe neceſſaria ad beatitudinem: alia verò ſecundariò, & quaſi per accidens, vt quòd Iſaac fuerit filius Abrahę, tot ergo modis diſtinguenda erit propoſitio hæretica, quia omnibus illis poteſt dari propoſitio contraria fidei. Alij deniq; præſertim Cordub. diſtinguunt propoſitionem de fide in mediatam, & immediatam: nam quæ in ſe reuelata eſt, dicitur eſſe immediate de fide, quæ vero tantum eſt reuelata in alio principio, ex quo per euidentem illationem ſequitur, dicitur eſſe mediate de fide, & vtrique volunt opponi propoſitionem hæreticam, ac ſubinde eoſdem duos gradus in illa diſtinguendos eſſe.

An propoſitio hæretica in varios modos ſubdiſtinguatur.

Subdiſtinguunt plures modos Turrecr. & alij.

7. Verumtamen licet hæc doctrina recte explicata maiori ex parte vera ſit, & ad explicandam diuerſam grauitatem in peccato hæreſis conferre poſſit; nihilominus formaliter loquendo de propoſitione hæretica, quoad gradum falſitatis eius, exiſtimo in eo nō diſtingui plures gradus ſecundum magis, & minus, vt ita dicam: ſed omnem propoſitionem hæreticam eſſe æquè falſam, & hæreticā. Quod à poſteriori declaro, quia quælibet propoſitio hæretica cum pertinacia credita, ad corruptionem totius fidei ſufficit, vt omnes fatentur, & ſupra tactum eſt, & latius in materia de gratia lib. 11. cap. 7. à priori autem declaratur, quia omnis propoſitio de fide quatenus talis eſt, æque certa eſt, quia innititur primæ veritati, quæ & in maximis, & in minimis, æque verax eſt. Et ideo æque certum reddit hominem de omnibus quæ affirmat quæcumq; illa ſint, dummodo reuelatio æque in ſingula cadat, vt ſupra etiam viſum eſt: ergo & propoſitio hæretica quatenus deſtruit quamcumq; veritatem fidei, eiuſdem gradus erroris, & falſitatis eſt.

Authoris deciſio.

8. Quocirca notandum eſt, circa priorem modum diſtinguendi plures gradus propoſitionum Fidei, duo concurrere in tali aliqua propoſitione, vt credi poſsit, & debeat: ſcilicet teſtificatio diuina, & applicatio, ſeu vt ſufficienter proponatur. Primum eſt per ſe, & formale in propoſitione fidei, & illud eſt ſimplex, atque vnius tantum rationis in omnibus fidei propoſitionibus. Secundum autem eſt quaſi per accidens, & tanquam conditio neceſſaria ex parte noſtra; & ex hac parte diſtinguuntur ab illis Auctoribus varia dogmata fidei, nam quædam ſunt reuelata expreſſe in Scriptura: alia per definitionem Eccleſiæ; alia per traditionem Apoſtolicam ſufficientem. De quibus regulis ſuperius dictum eſt, & eas nunc repetere ad explicandam propoſitionem hæreticam non eſt neceſſarium, nam quocunq; ex illis modis reuelatio diuina ſufficienter propoſita ſit, ſufficit vt propoſitio de fide ſemper ſit æqualiter certa, & ideo propoſitio cōtraria ſemper eſt æqualiter hæretica, quocumque modo opponatur primæ veritati ſic, vel aliter ſufficienter propoſitæ.

Notatio pro ſubdiſtinctione Turrecr.

9. Circa alium modum diſtinguendi propoſitiones fidei ex D. Thoma deſumptum, aduerto non ſumi ex formali ratione fidei; ſed ex materia, vel ex fine, ad quem, ſeu propter quem per ſe primo reuelatur fides hominibus: data eſt enim fides, vt per illam poſsint homines ad æternam ſalutem peruenire, & ideo myſteria, quorum cognitio erat per ſe neceſſaria, ad beatitudinem conſequendam, dicuntur quaſi directe, & per ſe primo credita, alia vero, quæ ſecundum ſe ſpectata inferiora ſunt, & mere humana, tamen per occaſionem reuelata ſunt,

Notatio pro ſubdiſtinctione D. Thom.

ſunt, ſeu ſcripta, dicuntur indirecte, vel ſecundariò ad fidem pertinere, nihihilominus, tamen in omnibus illis, ſuppoſita reuelatione, eſt æqualis certitudo, & veritas, & ideo omnis propoſitio contraria eſt æque hæretica.

Notatio pro ſubdiſtinctione Cordubæ.

10. Denique circa alium modum diſtinguendi propoſitionem mediatam, vel immediatam, aduerto ex dictis ſuperiùs, duobus modis contingere poſſe, vt vna propoſitio in altera reuelata contineatur; vno modo tanquam in re omnino eadem cum illa, vel ſaltem tanquam pars ibi contenta licet confusè, ſecundum noſtrum modum concipiendi, alio modo tanquam quid diſtinctum, vel tanquam effectus in cauſa. Sicut in hac propoſitione immediate reuelata, *Chriſtus eſt homo*: mediate ſeu virtute, hæc reuelata cenſetur, *Chriſtus eſt riſibilis*: loquendo ergo primo modo de propoſitione mediate reuelata, verum eſt, propoſitionem illi contrariam eſſe hæreticam, quia propoſitio ſic reuelata eſt ſimpliciter de Fide, vt ſuperiùs dixi diſp. 3. ſect. 11. à num. 5. & ratio eſt, quia licet illa propoſitio quoad nos, & ſecũdum modum noſtrum concipiendi confusè, dicatur mediate reuelata, tamen in re cadit, ſeu extenditur reuelatio ad ipſam etiam immediate. Et in hoc ſenſu videtur etiam loquutus D. Thom. in citatis locis de propoſitione directe, vel indirecte de Fide, vt patet ex illo exemplo, quo vtitur, dicens hanc eſſe directe de Fide, *Scriptura diuina eſt verbum Dei infallibile*, hanc vero *Iſaac fuit filius Abrahæ*, vel, *Tobias habuit canem*, eſſe tantùm de Fide indirecte; conſtat enim hanc poſteriorem contineri in prima tanquam partem in toto, & eſſe immediate à Deo reuelatam, ſicut fuit immediate ſcripta à ſcriptore ſacro, Spiritu ſancto dictante, ſeu ſpecialiter gubernante; at verò loquẽdo de propoſitione tãtùm poſteriori modo mediate reuelata, & in ſe non definita per Eccleſiam, probabilius eſt, illud non ſufficere, vt contraria propoſitio ſit ſimpliciter hæretica, nimirum, quia illud non ſufficit, vt talis propoſitio ſit ſimpliciter de Fide, ſed tantum certa Theologica certitudine, vt notauit Gerſon in locis citandis puncto ſequenti, vbi partem hanc commodius explicabimus, & confirmabimus.

De propoſitione erronea.

11. In ſecundo gradu damnabilium propoſitionum, proponitur *propoſitio erronea*, ſeu *error in fide*; in explicanda verò differentia inter propoſitionem hæreticam & erroneam, laborant Auctores citati, & inter ſe non conueniunt. Vbi aduertendum eſt ex Auguſt. in Enchiridio cap. 17. & contra Academicos cap. 4. errare nihil aliud eſſe, quàm vera pro falſis, aut falſa pro veris probare. In qua ſignificatione error nihil aliud eſt, quàm propoſitio falſa, & ita non tantum in materia Fidei, ſeu Theologiæ, ſed etiam in quacumque materia naturali, vel humana, inueniri poteſt: iuxta communem autem loquendi modũ, error quaſi per antonomaſiam in vnaquaque materia ſignificare ſolet, non quodcumque iudicium falſum, ſed per quandam exaggerationem, quod euidentius, vel certius falſum eſt: & ita in Philoſophia vocatur error, vel opinio erronea, non omnis falſa opinio, aut minus probabilis, ſed quæ eſt contra principia, vel axiomata communiter in Philoſophia recepta. Sic ergo error in doctrina ſacra, per antonomaſiam dicitur propoſitio falſa, & contraria doctrinæ certæ, ac communiter receptæ à ſacris Doctoribus.

Errare apud Aug. quid.

Error preſſius dictus.

Primus modus explicandi quid ſit propoſitio erronea reuertitur.

12. Hinc igitur aliqui non diſtinguunt inter propoſitionem erroneam, & hæreticam, niſi ſicut inter genus, & ſpeciem, nam omnis propoſitio damnabilis poteſt dici error; licet non omnis ſit hæretica. Ita ſentit Turrecremat. ſed meritò impugnatur à Cano, & alijs, quia Concilium Conſtantienſe damnando propoſitiones, Vuicleph. dicit aliquas eſſe hæreticas, alias non Catholicas, ſed erroneas, qui modus loquendi non habet locum inter ſpeciem, & genus, ſed inter ea, quæ tanquam diuerſa membra diſtinguuntur. Et hac ratione etiam refellitur alia opinio, dicens, propoſitionem erroneam in materia Fidei non diſtingui ab hæretica, nam conſtat, & dictum Concilium, & Pontifices Gregor. & Pium ſupra citatos, & communiter Doctores, loqui de his duobus membris, tanquam de diſtinctis. Neque obſtat, quod obijcit Rojas de hæreticis part. 1. num. 76. quod in iure propoſitiones hæreticæ ſæpe vocantur errores, vt in cap. *Sed abdendam*, §. *illum*, & in cap. *Excommunicamus*, 2. §. vltimo de hæreticis, & in cap. *Accuſatus*, §. 2. de hæreticis in 6. hoc, inquam, non obſtat, quia vt dixi nomen erroris de ſe genericum eſt, & hoc modo optime dicitur de propoſitione hæretica: nihilominus tamen ſicut nomen generis ſolet ſpecialiter attribui ſpeciei minus perfectæ, ita nomen *propoſitionis erroneæ*, accommodatum eſt ad ſignificandam propoſitionem, quæ non attingit gradum hæreſis, licet infra illum maxime repugnet doctrinæ Fidei: & hinc etiam facilè reijcitur modus alius diſtinguẽdi inter illa duo, quam indicat Anton. 2. part. titul. 12. cap. 4. nimirum, in ordine ad pertinaciam: nam eadem propoſitio quæ ſine pertinacia dicta eſt error, addita pertinacia eſſet hæretica. Hoc enim non poteſt, iuxta dicta ſubſiſtere, quia iam reſpondimus, propoſitionem ſufficienter contrariam Fidei, eſſe hæreticam, etiam ſecluſa pertinacia. Vnde è contrario ſi propoſitio ſit tantum erronea, & non hæretica, etiamſi cum pertinacia dicatur, non committetur hæreſis, vt dicemus. Vtraque ergo propoſitio tam hæretica, quàm erronea, ſecundum ſe, & ſine habitudine ad dicentem, vel ad pertinaciam eius ſpectanda eſt, & ſic diſtinguuntur, quia error eſt aliquid minus, quàm hæreſis.

2 modus etiam refellitur.

Inſtantia diluitur.

3. modus exploditur.

Authoris ſententia propoſitionem erroneam minus aliquid eſſe quã hæreticam.

Quo pacto minus aliquid ſit, varijs modis explicat Cano.

13. Sed declarandum ſupereſt, in quo cõſiſtat illa diminutio, vt ſic dicam, qua propoſitio erronea aliquid minus eſt, quàm hæretica. Hoc duobus, vel tribus modis explicat Cano ſupra capit. vndecimo, quem Cordub. Simanc. & fere aliqui ſequuntur.
Primus eſt, errorem in hoc conuenire cum hæreſi, 1.
quod opponantur Catholicæ doctrinę, id eſt, ita receptæ communi conſenſu Eccleſiæ: vt nullus pius, ac vere doctus, de illa dubitare audeat. Differt tamen quia interdum aliqua propoſitio eſt hoc modo recepta ab Eccleſia, quamuis non ſit expreſſe reuelata, aut definita, & tunc, inquiunt, propoſitio contraria eſt erronea, non tamen hæretica, quia non eſt contra expreſſam Fidem, eſt tamen aliquo modo contra doctrinam Catholicam. Exemplum eſſe poteſt in propoſitione negante Beatiſsimam Virginẽ reſurrexiſſe, ſeu in corpore, & animo eſſe aſſumptã: nam contraria veritas non inuenitur expreſſe reuelata, aut definita, cum tamen ſit ſufficienter Catholica. Simile erat ante Concil. Trid. de hac propoſitione *Beata virgo nunquam peccauit venialiter*, nam ſemper fuit Catholica, in dicto ſenſu, etiamſi non eſſet expreſſe definita, & ideo contraria erat erronea, non
tamen in rigore, hæretica. Alter modus rem hanc 2.
explicandi eſt, quia vt propoſitio ſit hæretica, duo requiruntur, vnum eſt, vt propoſitio contraria ſit certiſsime, & indubitanter de Fide: aliud eſt, vt altera propoſitio certiſsime, & indubitanter illi repugnet. Vnde fit, vt deficiente certitudine in altero ex his duobus, propoſitio hæretica non ſit, quia talis propoſitio vt dixi, habet ſupremum gradum propoſitionis falſæ contra Fidem: qui gradus non conſurgit, niſi ex omnibus conditionibus ſimul ſumptis in ſummo etiam gradu exiſtentibus, & ideo deficiente abſoluta certitudine in quolibet illorum membrorũ, eo ipſo nõ eſt propoſitio hæretica,
ſed aliquid minus. Et ita conſurgunt alij duo modi 3.
propoſitionis erroneæ, vnus eſt, ſi propoſitio, cui opponitur non ſit omnino indubitanter de Fide, quamuis magna authoritate, & quaſi communi conſenſu de Fide reputetur. Exemplum, ſecundum opinio-

opinionem aliquorum, adhiberi poteſt in illo dogmate, *quòd dantur habitus gratiæ per ſe infuſi*, quamuis enim probabilius ſit illud eſſe de Fide, fortaſſe hoc non eſt ita certum, vt contrarium ſit hæreſis, erit
4. tamen error. Alius modus è contrario erit, ſi propoſitio ſit omnino certa de Fide, altera vero, quæ oppoſita cenſetur iuxta communem ſenſum, non ſit euidenter, aut certiſsime contraria: atque omnes iſti modi probabiles quidem ſunt, ſatiſque diſtinguunt propoſitionem erroneam ab hæretica: nihilominus non videntur ſatis illam diſtinguere à propoſitione ſapiente hæreſim, & alijs ſtatim tractandis.

Authoris explicatio magis præciſa.

14. Quapropter addi poteſt alius modus propoſitionis erroneæ, nimirum, vt ſit illa, quæ opponitur veritati certæ Theologica certitudine, quæ non attingit gradũ certitudinis fidei, quia nullo modo eſt immediate reuelata vt ſupponitur; ſed eſt concluſio euidenter illata ex vna de Fide, & ex altera euidente lumine naturali: nam quod talis concluſio ſit certa certitudine Theologica, manifeſtum eſt, quia eſt ſcientifica in illo ordine: quod autem non attingat certitudinem fidei, docuit bene Gerſon in tract. de vita ſpirituali lectione tertia, & in Alphabet. 14. & eſt conſentaneum Diuo Thomæ prima parte, quæſt. prima. Vbi etiam eſſe videtur communis ſententia fundata, vel in illo principio quod concluſio ſequitur debiliorem partem, vel in illo, quod reuelatio mediata tantùm ſecundo modo ſupra explicato, non cauſat tantam certitudinẽ, quantam reuelatio immediata, ſicut ſcientia nõ eſt tam certa ac habitus principiorum. Hoc ergo ſuppoſito, manifeſte ſequitur, propoſitionem cõtrariam tali propoſitioni, non attingere gradum propoſitionis hæreticæ, quia nõ habet ſummam oppoſitionem cum propoſitione fidei, qualis eſt immediata; quod autẽ ſit erronea, manifeſtum eſt, quia poſt hæreticã propoſitionem, habet ſummam repugnãtiam cum veritate fidei, ſcil. mediatam, per euidentem illationẽ, & ita diſtinguitur ab inferioribus gradibus propoſitionum damnabilium, vt videbimus.

Obiectio.

15. Dicet aliquis qui negat, V.g. hanc propoſitiotionem, *Chriſtus eſt riſibilis*, merito cenſetur hæreticus, quia non creditur de illo, quod negat propoſitionem euidentem *omnis homo eſt riſibilis*, & ideo negare conuincitur aliam de Fide, *Chriſtus eſt homo*: ergo in hæreſim labitur negando illam concluſionẽ: ergo propoſitio illi concluſioni oppoſita, hæretica eſt. Reſpondetur aliud eſſe loqui de illo homine ſecundum prẹſumptionem humanam, ſeu externam: aliud ſecundum veritatem internam. Primo modo procedit ratio facta, quia homines iudicant ſecundum id quod exteriùs apparet, & nõ intuentur cor: ideoq; ſi homo ille ſit pertinax in tali ſententia, merito vt hæreticus punietur: at vero ſi interius credat Chriſtum eſſe hominem, & non credat eſſe riſibilem, vel, quia ſtultè negat illud vniuerſale principium: vel, quia temerè fingit Deũ ſeparaſſe in Chriſto illam proprietatem ab eſſentia, non erit formaliter hæreticus, ſed erroneus in fide, donec illa propoſitio, *Chriſtus eſt riſibilis* per Eccleſiam immediate definiatur.

Diluitur.

De propoſitione ſapiente hæreſim.

16. Tertius gradus eſt propoſitionis, quæ dicitur *ſapiens hæreſim*, de qua, vel ex ipſa voce, ſatis conſtat quomodo diſtinguatur ab hæretica; nam illud verbum *ſapere* per metaphoram ſignificat non eſſe claram, & certam hæreſim, ſeu habere quendam ſaporem eius. De diſtinctione autem eius, à propoſitione erronea, non ita conſtat, quia etiam propoſitio erronea ſapit hæreſim, vt ex dictis manifeſtum eſt: vnde aliqui hos duos gradus confundunt, & ita definiunt propoſitionem ſapientem hæreſim, vt definitio etiam propoſitioni erroneæ cõueniat. Dicunt enim illam propoſitionem ſapere hæreſim, quæ hominem reddit ſuſpectum, quod hæreticus ſit: vel eſſe illam, ex qua aſſumptis alijs principijs, ſequitur hẹreſis manifeſte, vt videre licet in Simanc. citato tit. 54. & alijs, quos refert: vtrumq; autem illorum conuenit propoſitioni, quæ ſapit hæreſim, vt ex dictis apparet.

Vt quidam illam declarent.

Improbant.

Sed nihilominus argumẽto ſupra ſumpto ex Conc. Conſt. & ex Bulla Pii V. cogimur aliquã diſtinctionem agnoſcere inter hunc gradum, & ſecundum, ſicut inter duos primos illos illam probauimus: quia numerantur iſti gradus vt condiſtincti, & inferior minorem aliquam grauitatẽ, quàm ſuperior es habere cenſetur, quocirca ſicut ſupra diximus, nomen erroris genericè, & ſpecifice ſumi, & primo modo comprehendere hæreſim: ſecundo autem modo ab illa diſtingui, ita de nomine *propoſitionis ſapientis hæreſim*, iudicandum cenſeo: nam poteſt eſſe genericum, & ſignificare omnem propoſitionem, quæ licet non ſit hæretica multum redolet hæreſim, & hoc modo non eſt dubium, quin propoſitio erronea ſapiat hæreſim. Tamen in hoc ſapore, vt ſic dicam, poſſunt eſſe gradus, & in propoſitione erronea eſt in ſummo, & ideo potius dicenda eſt proxima hæreſi: poteſt autem eſſe alia propoſitio magnam quidẽ ſpeciem hæreſis habens, in minori tamen gradu, & hæc recte dicitur ſapiens hæreſim applicando nomen generis ad inferiorem, ſeu minus grauem ſpeciem.

Authoris declaratio accuratior.

17. Dicendum ergo eſt, propoſitionem illam ſapere hæreſim, ex qua coaſſumptis alijs principijs, ſequitur hẹreſis, quando vel illa alia principia nõ ſunt omnino certa licet in Eccleſia ſint valde recepta, & fere certa, vel etiam illatio non eſt euidens, cum tamen probabiliſsima ſit, & communiter probata. Ita fere explicãt hunc gradum propoſitionum, Gerſon, & plures ex autoribus ſupracitatis, & ſequitur facile ex dictis: quia hæc propoſitio ideo dicitur ſapere hæreſim, quia licet illam formaliter non contineat, ex ea tamen ſequi poteſt: non poteſt autem conſequutio certa requiri; nam hoc pertinet ad gradum erroneæ propoſitionis; ergo neceſſe eſt, vt ab illa certitudine deficiat: quamuis ad eam proxime accedat. Et hic modus explicandi hunc gradum videtur mihi expeditus, & ſine difficultate. Caſtro vero, & alij addunt alterum modũ explicandi hanc propoſitionem; dicunt enim illam propoſitionem ſapere hæreſim, quæ prima facie, & ex ſolis terminis ſpectata, hæreſim præſefert, quamuis intimius conſiderata, & pie explicata, catholicum ſenſum habere poſsit. Ex his tamen duabus declarationibus prima magis propria eſt, & verior, & ita etiam ab antiquis Theologis eſt frequentius recepta in 4. diſt. 13. vbi ſpecialiter videri poteſt Gabr. quæſt. 2. art. 3. dubio primo: nã poſterior magis ad alios gradus pertinere videtur. Duobus enim modis poteſt propoſitio habere ſenſum hæreticum, & catholicum. Primo, vt vterque ſenſus ſit proprius ſecundum aliquam propriam ſignificationem verborum: & ſic nimium rigoroſa videtur illa cenſura: nam talis propoſitio ſimpliciter eſt æquiuoca, & ideo de ſe in meliori ſenſu accipienda, vel certe ad ſummum erit male ſonans, vt ſtatim explicabo. Alio modo poteſt propoſitio eſſe contra Fidem in ſenſu proprio, & ſolum in metaphorico ab errore liberari, & tunc magis videtur pertinere ad ſecundum gradum, quàm ad hunc tertium. Eſt accommodatum exemplum de hac propoſitione, *Chriſtus quotidiè peccat*, quam Concil. Baſil. ſeſs. 22. vt erroneam damnat, quia in proprio ſenſu falſa eſt, & contra fidem, & ſolum in metaphorico ab errore liberabatur, intelligendo Chriſtum non in ſe, ſed in ſuis membris quotidie peccare.

Caſtro, & alii modum aliũ declarandi addunt.

Iudicium de hac proxima declaratione

De propoſitione male ſonante.

18. Quartus gradus harum propoſitionum eſt eius aſſertionis, quæ dicitur *malèſonans*, quam aliqui non diſtinguunt ab illa, quæ ſapit hæreſim: nam illa vox metaphorica eſt, propoſitio enim non habet propriè ſaporem in ordine ad guſtum, ſed metaphoricum in ordine ad auditũ, & ideo propoſitio,

Explicatio.

quæ

quæ ſapit hæreſim, malè etiam ſonat, in ordine ad auditum. Sed hic etiam videtur applicanda regula in præcedentibus data: nam ſecundum quandam rationem generalem, etiam præcedentes propoſitiones præſertim *erronea*, & *ſapiens hæreſim* poſſunt dici *male ſonantes*. Nihilominus tamen ſecundùm aliam rationem ſpecialem, conſtituit hæc differentia, vt ſic dicam, hunc quartum gradum, quia eſt inferior præcedentibus in malitia, ſeu in propinquitate ad hæreſim. Et explicatur optimè modo ſupra tacto, de propoſitione æquiuoca, quæ in proprio aliquo ſenſu poteſt eſſe hæretica, & in alio etiam proprio catholica: nam illa abſolutè, & ſine diſtinctione, vel declaratione prolata, meritò dicitur malè ſonans. In quo diſtinctio alia adhiberi poteſt: nam quædam propoſitio dicitur ab extrinſeco malè ſonans, alia ab intrinſeco. Ab extrinſeco vocatur quando ſuſpicio, vel malus ſonus, non ex propoſitione nudè ſumpta, ſed cum circunſtantiis perſonæ loci, aut temporis, oritur: vt hæc propoſitio *fides iuſtificat*, abſolutè prolata, olim non malè ſonabit, nunc autem ortis hæreſibus, malè ſonat, & ſimiliter prolata à perſona ſuſpecta, multò peius ſonabat, quàm prolata à perſona, de cuius doctrina, & Catholica fide ſatis conſtat, quæ quidem pro foro externo multum obſeruanda ſunt. Hic autem, vt in aliis dixi, loquimur de propoſitione abſolutè, & ſecundum ſe conſiderata, & ſic procedit explicatio data de æquiuoca propoſitione ſimpliciter, & ſine declaratione ſumpta. In ea tamē poſſunt eſſe gradus; nam ſi ſenſus catholicus eſt magis proprius, & vſitatus, tunc propoſitio non merebitur tantam cenſuram; ſi verò è contrariò, frequentiùs, & communiùs accipiatur in ſenſu hæretico, tunc maximè locum habet cenſura. Si deniq; æqualis ſit ad vtranque partē, non excuſabitur à cenſura, quia imprudentiſsimum eſt ſimpliciter affirmare, quod tam ambiguum, & æquiuocum eſt. Et ideo meritò dixerunt aliqui ex citatis Authoribus iudicium de hoc gradu propoſitionum multum ex circunſtantiis, & prudentia pendere. Exempla ab ipſis plura afferuntur, quæ breuitatis cauſa omitto.

Nota pro foro externo.

De propoſitione offendente pias aures.

10. In quinto gradu ponitur propoſitio *piarum aurium offenſiua*, quæ certè parum differt à præcedente: nam, quod malè ſonat, aures offendit. Dum verò additur *piarum aurium* per *pietatem* maximè intelligitur vera fidei doctrina. Quia verò pietas ad religionem pertinet, aliquid ſpeciale in hoc gradu addi videtur per ordinem ad religionem; Nam ſpecialiter offendit pias aures, quando aliquid indecens, vel indignū, in materia religionis ſentitur, vel profertur, & ita videtur hic gradus communiter intelligi, vt in Cano, & in aliis videri poteſt. In ſexto gradu ponitur *propoſitio ſcandaloſa*, quæ generali ratione de omnibus præcedentibus gradibus dici poteſt: nam omnes illæ propoſitiones de ſe ſcandalum generant. Specialiter autem conſideratur id, quod vox ipſa præ ſe fert, nimirū quòd talis ſermo occaſionē ruinæ aliis præbeat, nam hoc propriè ad ſcādalū pertinet. Poteſt autē hoc ſcandalū in materia ferè omnium virtutum præberi, vt ſi quis eam doctrinam prædicet, quæ vel ab obedientia prælatorum, vel à pœnitentia, vel aliis virtutibus moralibus homines auocet. Specialiter autem in propoſito dicitur *ſcandaloſa propoſitio*, quæ in materia doctrinæ ad fidem pertinentis occaſionem errandi, vel malè ſentiendi præbet fidelibus, vt ſi quis abſolutè dicat imagines non eſſe adorandas, vel quid ſimile.

De ſcandaloſa.

De temeraria.

20. Tandem addi poteſt, gradus *propoſitionū temerariæ*. Eſt autem temeritas teſte D. Tho. 2.2. q.53. art. 3. ad 2. præcipitatio quædam faciendi aliquid ſine iudicio, vel regula rationis, quaſi per contemptum eius, qui ordinarie ex ſuperbia naſcitur: hinc ergo *propoſitio temeraria* dicitur generaliter, quæ ſine rationis regula profertur: ſub regula autem rationis authoritas comprehendenda eſt, quia de pleriſque rebus ratio ipſa dictat, multum ex authoritate pendere. Maxime tamen hoc verum eſt in materia de qua tractamus, agimus enim de temeraria propoſitione in doctrina fidei, vel Theologiæ, quæ in authoritate maxime nititur. Vnde duplex gradus huius propoſitionis ſubdiſtingui poteſt: nam quædam dici poteſt poſitiue temeraria, alia priuatiue: *poſitiue* dico, quando pugnat contra receptā ſententiam, vel Patrū, vel Scholaſticorū, ita vt omnes, vel fere omnes in illa conueniant, etiamſi non aſſerant eſſe certam, ſed omninò probabiliorē, aut ſimpliciter veram, quia tunc vix fieri poteſt, vt ſecundùm regulam rationis poſsit aliquis tantæ auctoritati opponi, quia non eſt credibile, tot Patres ſine cogēte ratione, vel ſacro teſtimonio in eam ſententiam conſpiraſſe, ideoq; non poteſt contraria propoſitio efficaci ratione niti: vnde cum etiā deſtituatur authoritate, & tot doctoribus opponatur, temeraria poſitiue, & contrarie meritò cēſetur. Priuatiue autem voco temerariam propoſitionē illam, quæ ſolo proprio iudicio, ſine ſufficienti authoritate, vel cogēte ratione, excogitata eſt. Nam illa etiam deficità recta regula rationis, & aliquid habet præſumptionis, ac proinde in materia Theologica, & ſupernaturali, non caret temeritate, quanuis minori, quā in priori gradu (ſcilicet poſitiuo) inueniatur. Maxime verò hoc verum habet, quando talis aſſertio eſt contra generales regulas in fide, vel Theologia receptas per exceptionē voluntariā non ſatis fundatā, vt quòd aliquis, vltra B. Virginē, conceptus fuerit ſine originali peccato, vel quid ſimile, item ſi aliquid ſupernaturale, & occultum, vtpote pendens ex voluntate Dei non reuelata, tanquam certum, ex propria ſola coiectura, vel imaginatione aſſeratur, vt quòd dies Iudicij erit intra centū annorū numerum. Dixi autē *in materia ſupernaturali, & Theologica*, quia ſi fuerit in materia pure ſpeculatiua, & pendens ex ſola philoſophia, vel metaphyſica, poterit dici temeraria ſententia ſecundùm quid, id eſt, pure philoſophice, non tamen ſimpliciter, & in ordine ad doctrinam ſacram, vt nunc loquimur.

Vnum genus propoſitionis temerariæ.

Alterum genus.

21. Atq; ad hos gradus reducuntur alij, vt *De propoſitione ſeditioſa, iniurioſa, impia, vel blaſphema*, de quibus Authores citati videri poſſunt, præſertim Cordub. dict. quæſt. 17. Solùm mihi ſuperſunt duo aduertenda: Vnum eſt, huiuſmodi cenſuras non ſolùm cadere poſſe, quaſi directè in propoſitiones ſimplices, ſed etiam reflexe in propoſitiones quaſi modales: quia ſicut poteſt eſſe V. g. temerarium, aliquam ſimplicem propoſitionem aſſerere, ita erit temerarium cēſuram temeritatis tribuere ſine fundamento, & quando propoſitio illam non meretur: idemq; dicēdum de cæteris cēſuris cum proportione. Et ratio eſt manifeſta, quia etiam propoſitio illa modalis habet ſuam propriam veritatem, vel falſitatem; pertinentem ad ſacram, & Theologicam doctrinam, & ideo in aſſertione, vel attributione talis cenſuræ, poteſt eſſe non minor exceſſus, quàm in ſimplici propoſitione: imò tales cenſuræ ſine diſcretione prolatæ ſcandalum generant, & iniurioſæ ſunt, quia & infamiam inurunt, & interdū inducunt alia incommoda, & detrimenta, & ideo prudens Theologus, ac timoratus diligentiſsime obſeruare debet, vt has cenſuras ſine magno iudicio non efficiat. Aliud obſeruandum eſt, quanuis illi gradus propoſitionum formaliter diſtinguantur, vt explicuimus, nihilominus plures illorum poſſe aliquando in eandem propoſitionem conuenire, vt in dicto Concil. Baſil. ſeſſ. 22. illa propoſitio *Chriſtus quotidie peccat*, erronea, ſcandaloſa, & piarū aurium offenſiua, nominatur. In quo obſeruo aliquando

De aliis propoſitionibus damnabilibus remiſsiue.

Obſeruatio prima circa ſupra dicta.

Obſeruatio 2.

Nota.

quando inter illos gradus inueniri oppoſitionem contradictoriam, ſeu priuatiuam ſolùm virtualiter, & tunc non poterunt ſimul eidem propoſitioni attribui, propter repugnantiam: exemplum clarum eſt in cēſura hæreſis, vel erroris ſtrictè, vel ſpecificè ſumpti: illæ enim duæ cenſuræ non poſſunt ſimiliter eidem propoſitioni attribui, quia includunt oppoſitionem ad fidem cum certitudine, vel cum aliqua incertitudine, quæ duo non poſſunt eſſe ſimul, aliquando verò ſolùm diſtinguuntur illæ cenſuræ ſecundum diuerſas habitudines, vt eſſe temerariam, vel eſſe ſcandaloſam, vel blaſphemam: & tunc optimè poſſunt tales cenſuræ eidem propoſitioni ſimul attribui.

Concluditur pro vltima parte tituli præſentis ſect.

22. Vltimò ex dictis omnibus concludimus, quæ ſit propria, & adæquata materia hæreſis: eſt enim propoſitio propriè, & rigoroſè hæretica, neque minor ſufficit: Ita ſentiunt ferè omnes citati authores, & in hoc ſenſu accipiendum eſt, quod dixit Hieronymus ad Galat. 5. omnem hæreſim habere coniunctum aliquod peruerſum dogma: nam *peruerſum* appellauit hæreticum, quaſi per antonomaſiam. Ratione oſtenditur: nam quòd illa propoſitio ex parte materiæ ſufficiat ad hæreſim, manifeſtum eſt; quia nulla propoſitio, vt oſtendimus, poteſt eſſe magis contraria doctrinæ fidei, cui hæreſis opponitur: quòd autem minor gradus non ſufficiat, probatur, quia propoſitio cuiuſcunq; alterius gradus non eſt ſatis contraria veritati fidei: ergo neq; ſufficit ad hæreſim, quæ eſt contraria fidei. Et declaratur, quia aſſerere proportionem cuiuſcunque alterius gradus, quantumcunque quis ſit pertinax, non opponitur primæ veritati, vel auctoritati Eccleſiæ, aliquid falſum ei attribuendo: ergo non eſt ſufficiens aſſertio illa ad excludendam fidem, non eſt ergo hæreſis, neq; infidelitas: ergo ſola propoſitio hæretica, eſt adæquata materia hæreſis.

Obiectio 1. contra proxime dicta.

23. Dices: aliquando hæreſis verſatur immediatè circa materiam fidei, vel negando illam, vel dubitando de illa; ergo non ſola propoſitio hæretica, ſed etiam catholica poteſt eſſe materia hęreſis, quaſi per receſſum non per acceſſum, ſeu per diſſenſum, non per aſſenſum.

Reſponſio.

Reſpondetur hæreſim committi per aliquod iudicium intellectus, vt infrà dicemus. Non poteſt autem eſſe iudicium falſum, & hæreticum, quin particulariter verſetur circa propoſitionem hæreticam: nam qui diſſentit à fide, neceſſariò iudicat propoſitionem contradictoriam eſſe veram, vt qui diſſentit huic propoſitioni, *Deus eſt Trinus*, neceſſariò iudicat hanc negatiuam eſſe veram, *Deus non eſt Trinus*, & è conuerſo, qui diſſentit ab hac veritate negatiua fidei, *In Chriſto nullum fuit peccatum*, neceſſariò iudicat affirmatiuam eſſe veram, *Chriſtus aliquando peccauit*, & ſimiliter, qui deliberate dubitat, iudicat rem eſſe dubiam, in quo propoſitio etiam hæretica includitur: quia ergo propoſitio hæretica eſt quaſi terminus, ad quem tēdit hæreſis, ideò dicitur eſſe materia adæquata, circa quam hæreſis verſatur, etiamſi poſſit etiam explicari per habitudinem ad propoſitionem fidei tanquam ad terminum, à quo hæreſis recedit.

Obiectio 2.

24. Iterum verò dubitabit aliquis, quia interdum poteſt hæreſis committi aſſentiendo propoſitioni veræ, ſiquis ex conſcientia erronea putet talem propoſitionem eſſe ab Eccleſia damnatam: nam ſicut in aliis peccatis committitur aliquando peccatum eiuſdem ſpeciei, etiam ex conſcientia erronea, ita etiam in hæreſi: ergo non ſemper propoſitio hæretica, eſt materia hæreſis.

Soluitur 1.

Reſpondetur nos loqui per ſe, ille autem modus peccandi accidentarius eſt, ad illum tamen debet doctrina cum proportione accommodari, quia illa propoſitio licet in re non ſit hæretica, in reputatione tamen operantis vt talis apprehendetur, quia auctoritati Eccleſiæ contraria exiſtimatur.

Secundo.

Addi etiam poteſt, eum, qui ex tali conſcientia peccat, virtualiter credere, Eccleſiam poſſe errare in his, quæ de fide docet, & ita ex hac parte hæreticam propoſitionem credere. An verò ille ita ſit hæreticus, vt etiam pœnas hæreticorum incurrat, poſtea videbimus ſectione quinta, numero decimo ſeptimo. Alia item quæſtio hic oriebatur de cæteris propoſitionibus damnabilibus, an ſint materia alicuius peccati, & quale illud ſit, quam in fine diſputationis expediam.

SECTIO III.

Vtrum ſit de ratione hæreſis, vt voluntariè, & cum pertinacia committatur.

IN primo puncto huius tituli generaliter ſumpto nulla eſt difficultas: certum eſt enim de ratione hæreſis eſſe, vt voluntariè fiat, ita docent omnes Theologi, D. Thom. 2. 2. quæſtione 11. artic. 2. & 1. p. quæſt. 32. artic. 4. & reliqui ſcholaſtici in 3. diſtinct. 24. & 25. & in 4. diſtinct. 13. & alij plures, & Patres antiqui infra referendi. Rationes ſunt euidentes. Communis ſententia ad hæreſim requiri voluntarium.

1. Ratio. Prima ſupra tacta eſt à contrario: nam hæreſis opponitur fidei, ſed de ratione fidei eſt, vt ſit voluntaria: ergo idem eſt de ratione hæreſis: nam contraria ſunt eiuſdem gradus, & proportionem ſeruant.

2. Secunda, quia hæreſis ſignificat quoddam peccati genus, vt ſupra etiam explicatum eſt: ſed de ratione peccati eſt, vt ſit voluntarium: ergo idem eſt de ratione hæreſis.

3. Tertio a poſteriori, quia errans ex ignorantia inuincibili, non eſt hæreticus, cùm non ſit infidelis; ergo non committit hæreſim, nam hæreſis conſtituit hæreticum: ergo ignorantia inuincibilis excuſat hæreſim: ſed non alia ratione, niſi quia ignorātia inuincibilis tollit voluntarium: ergo voluntarium eſt de ratione hæreſis: itaque in hoc nulla eſt controuerſia.

Quodnam voluntarium requiratur, directum ne an ſufficiat indirectum.

2. Difficilitas verò eſt, quia duplex eſt voluntarium, vnum directum, & aliud indirectum: directum vocatur, quando voluntas directè tendit in obiectum per cognitionem, ſeu ſcientiam propoſitum: indirectum autem eſt, quando licet non ita tendat, virtute cenſetur illud velle, propter negligentiam, ſeu ignorantiam culpabilem, cuius occaſione ita ſegerit voluntas, ac ſi directè vellet; eſt ergo dubium, an vtrunq; voluntarium ad hæreſim ſufficiat, vel alterum tantùm, vel potiùs neutrum ſatis ſit, ſed aliquid ampliùs requiratur. Eſt autem ratio dubitandi, quia in cæteris materiis voluntarium tam indirectum, quàm directum ſufficit ad peccandum, vt ex 1. 2. conſtat: ergo & in præſenti materia quodlibet illorum ſufficit ad hæreſim. In contrarium verò eſt, quia pertinacia eſt neceſſaria ad hæreſim, at vero pertinacia aliquid addere videtur vltra vtrumq; voluntarium, nimirum obſtinationem quandam, & incorrigibilitatem.

Rationes vtrinque dubitandi.

3. Ex his dubitandi rationibus ortæ ſunt in præſenti materia duæ opiniones extremè contrariæ. Prima docet hæreſim committi etiamſi per ignorantiam, vincibilem tamen, & culpabilem error concipiatur, ac proinde tantùm indirectè voluntarius ſit. Citantur pro hac ſententia Diuus Thom. quodlibet 3. artic. 10. & 5. Bonau. in 4. diſtinct. 13. dubio 4. literali: ſed hi duo Patres non tenent hanc ſententiam, vt infra oſtendam: ſed primus illam videtur docuiſſe Sotus in 4. diſtinct. 22. quæſt. 2. poſt 5. concluſ. art. 3. & ſequitur Ludouic. Lop. in inſtruct. p. 2. cap. 20. titulo *de excommunicationibus reſeruatis in Bulla Cœnæ* caſu 1. & Palacius in 3. diſtinct. 25. diſput. 7. concluſione 4. & 5. alij verò reſtringunt hanc ſententiam ad ignorantiam nimis craſſam, & quæ facili negotio expelli poſſet, quia putant illam æquiualere ſcientiæ, quem modum dicendi attigit Val. in 3. tom. diſtinct. 1. quæſtione 11. punct.

Punct. 4. & licet abſolutè non illum ſequatur, dicit ſe non multùm repugnare: poſtea verò abſolutè id dixit Sayrus in Theſauro tomo 1. libro 3. cap. 4. nu. 15. alij deniq; magis limitant hanc ſententiam ad ignorantiam affectatam: nam illam putant ſufficere ad hæreſim, non tamen minorem: quod tenuit Can. lib. 12. de locis c. 9. & ſequitur Nauarra lib. 2. de reſtitut. c. 4. p. 2. dubio 8. nu. 208. in 1. editione, & hanc in partem inclinant Cordub. lib. 1. q 17. §. 17. & Torrenſis de Trinit. q. 32. art. 4. in 2. p. commentarij.

Argum 1. 4. Fundari poteſt hæc ſententia primò, quia errans in materia fidei, non excuſatur à culpa contra fidem, vt patet ex ratione facta, quod voluntarium indirectum ſufficiat ad peccandum, ergo non excuſatur ab hæreſi. Probatur conſequentia quia peccatum commiſſum ex ignorantia vincibili, eiuſdem ſpeciei eſt cum peccato directè voluntario, ſeu ex certa ſcientia commiſſo, vt patet in homicidio, adulterio, & ſimilibus: & ratio eſt, quia vtrunq; peccatum opponitur eidem virtuti, & priuat eadem honeſtate; ex quibus capitibus ſumitur ſpecies peccati, non ex modo voluntarij: ergo idem eſt in præſenti dicendum propter eandem rationem: ergo illa culpa, quæ committitur errando per ignorantiam vincibilem, eſt eiuſdem ſpeciei cum hæreſi: ergo eſt hæreſis.

Secundum. 5. Secundò argumentor: quia aliàs nunquam poſſet hæreſis committi, vel certè rariſsimè. Probatur ſequela, quia vix aliquis hæreticus errat, niſi per ignorantiam, non ſolùm quia ipſe error eſt ignorantia quædam, ſed etiam, quia ſupponit ignorantiam, quòd Deus contrarium reuelauerit, nullus enim hoc cognoſcens, & credens, oppoſitum verum putaret. Imò etiam hæretici ignorant veritates ſuis erroribus contrarias in ſcriptura contineri, vel ab Eccleſia vera proponi: nam aliter intelligunt ſcripturas, & aliam eſſe putant veram Eccleſiam: ergo errant per ignorantiam, & nihilominus hæretici ſunt: ergo ignorantia culpabilis ad hæreſim ſufficit.

Tertium. Tertiò argumentor, quia ad duas ſpecies infidelitatis Iudaiſmi, & Paganiſmi ſufficit errare in illa materia, ex ignorantia culpabili veritatis Euangelicæ, vt videre eſt in omnibus his infidelibus: ergo idem modus errandi ſufficiet ad hæreſim.

Quartum. Quartò quia talis error verè opponitur fidei, & illam excludit: ergo eſt infidelitas, ac ſubinde hæreſis in tali perſona, & materia: conſequentia clara eſt, quia peccatum mortale commiſſum ex ignorãtia vincibili opponitur charitati, & excludit illam, etiamſi tantùm indirectè voluntarium ſit: ergo idem erit in errore reſpectu fidei, quia æqualis eſt oppoſitio.

Quintum. 6. Quintò ſpecialiter probatur de ignorantia affectata, quia illa non minuit, imò auget peccatum, vt eſt communis ſententia in 1. 2. ergo in præſenti non excuſat hæreſim, quia non parùm minueret peccatum, ſi à culpa hęreſis illud excuſaret. Accedit, quòd qui vult ignorare, quid in tali re ſentiat Eccleſia, eo ipſo non vult ſentire cum Eccleſia: ergo ita vult adhærere propriæ ſententiæ, vt non ſit paratus obedire Eccleſiæ: ergo eſt hæreticus.

Sextum. Vltimò poſſumus argumentari, quia licet, quis erret in rebus fidei, proteſtãdo ſe eſſe paratum ad mutandam ſententiam, ſi meliùs fuerit edoctus, non ſatis eſt, vt excuſetur ab hæreſi, ergo neq; etiam ignorantia vincibilis ſatis erit illum excuſare: nam qui illam proteſtationem facit, etiam ſi erret, videtur profectò ex ignorantia errare. Antecedens autem videtur eſſe frequens inter iuriſperitos, vt videre eſt in Directorio Inquiſitor. 1 part. q. 12.

2. Sententia extremè cõtraria requiri non ſolum directum ſed etiam cum contumacia. 7. Secunda ſententia extremè contraria eſt, ad culpam hæreſis neceſſariam eſſe diuturnam obſtinationem & firmam, & quaſi incorrigibilem adhæſionem ad errorem fidei contrarium. Vnde non ſolum negat hæc opinio committi hæreſim errando cum ignorantia, ſed etiam docet, non ſatis eſſe errare ſcienter, niſi prædicta contumacia interueniat: ex quo fit, vt iuxta hanc ſententiam, culpa hæreſis non poſſit ſubitò, & in inſtanti committi, ſed durationem aliquam pertinacem requirere. Hæc ſententia tribui ſolet Syluestro verbo *hæreſis* 1. quæſtione ſecunda, numero quinto. quia dicit cum Archidiacono hæreticum eſſe, qui, vel publicè vel latenter, diù in errore perſiſtit. Videntur tamen hi duo Auctores loqui de præſumptione, in ordine ad forum Eccleſiæ potiùs, quàm de ipſa culpa prout in re ipſa, & interiùs committitur. Fauet etiam Gloſſ. in Clement. vnica cap. de ſumma Trinit. §. *porro* verbo *pertinaciter* quatenus exponit illud, id eſt, *Durus, irreuocabilis, obſtinatus*, poteſt tamen eodem modo exponi. Maximè verò tribuitur hæc ſententia Alciato in lib. 2. cap. de ſum. Trinit. Fundamentum huius ſententiæ eſſe potuit, quia pertinacia eſt de ratione hæreſis, vt videbimus: Dicitur autem pertinax ille, qui admonitus non vult reſipiſcere, & ideo tempus, & perſeuerantiam in errore requirit, & fauet illud Pauli ad Titum 3. *hæreticum hominem poſt primam, & ſecundam admonitionem deuita*: nam inde colligi videtur, ante huiuſmodi obſtinationem, hominem non eſſe hæreticum.

Tribuitur Syluestro, & Gloſſæ, ſed non cogunt.

Item Alciat. Fundament.

3 Sententia media communis, & veriſsima. 8. Nihilominus eſt tertia ſententia, quaſi media inter dictas, quæ docet hæreſim non eſſe ſine voluntate directè eligendi priuatam doctrinam, contra doctrinam Eccleſiæ, ideoque non poſſe eſſe hæreſim cum ignorantia, quæ talem voluntatem excludit, poſita autem ſufficienti ſcientia per talem voluntatem, ſeu electionem, ſtatim conſummari hæreſim abſque temporis mora, vel alia admonitione. Hæc eſt ſententia communis Theolog. & Canoniſt. expreſſe D. Thom. 2. 2. quæſtione 11. articul. 2. ad 3. vbi optime Caietan. & alij moderni Banh. & Aragon. idem D. Thom. 1. part. quæſt. 32. art. 4. quatenus dicit, non committere hæreſim, qui errat, priùs quàm aduertat, vel ſciat contrarium eſſe ab Eccleſia diffinitum: idem ferè habet 1. ad Corinth. 11. lect. 4. & ad Titum 3. lect. 3. eandem ſententiam tradit Alexand. Alenſ. 2. p. q. 161. memb. 1. vbi negat hæreſim committere, qui ignoranter, & non pertinaciter errat, excipit tamen errantem circa articulos fidei. Sed formaliter loquendo, non eſt exceptio vera: quomodo autem excuſari poſſit infra dicam. Idem ſentit Panormitan. vbi ſupra, nam refert doctrinam Auguſtini, infra tradendam, & illam ſequitur dicens, ad hæreſim neceſſarium eſſe, vt quis velit aduerſari doctrinæ Eccleſiæ. Vnde cum ibidem ait committi hæreſim per ignorantiam, vel contemptum diuinæ legis, non loquitur de ignorantia diffinitionis Eccleſiæ, ſed de ignorantia falſæ interpretationis ſacræ Scripturæ, ſeu diuinæ legis: eandem ſententiam tenet Gabr. in 4. diſt. 13. q. 2. art. 1. notabili 3. & artic. 3. dubio 1. & 3. Durand. quæſt. 5. num. 6. Pal. quæſtione 3. art. 1. num. 4. & ex modernis Caſtro lib. 1. de iuſta hæret. punit. cap. 1. circa finem & clarius cap. 9. & lib. 2. capitul. 118. Cordub. lib. 1. quæſtione 17. §. 7. Vaſquez 1. 2. diſputat. 126. & Dried. libro de libertate Chriſtiana cap. 14. Præterea Canoniſtæ communiter in cap. *Firmiter* de ſum. Trin. & ſuper alia iura ſtatim alleganda, & alij, quos refert, & ſequitur Couar. lib. 3. Varia cap. 1. initio & Simanc. in inſtitut. titulo 31. numer. 10. & toto titulo 48. Penha in 2. part. direct. cap. 1. comment. 1. denique conſentiunt communiter Summiſtæ, Syluester verbo *Hæreſis* initio, & Armil. numero 2. Angel. verbo *Hæreticus* initio, & Nauarr. cap. 11. numer. 22. Tolet. in Summ. libro 4. cap. 4. numer. 7. quanuis libro 1. cap. 19. numer. 2. primam ſententiam fuerit ſecutus, & hæc ſententia veriſsima eſt,

oportet

oportet tamen illam per partes proponere, & confirmare.

Fundament. proximæ ſententiæ, pertinaciam eſſe de ratione hæreſis.

9. Primò ſtatuendum eſt pertinaciam eſſe de ratione hæreſis: in hoc fundamento conueniunt omnes Doctores allegati in omnibus adductis ſententiis, quibus adde nouiſsimè Farinac. multos afferentem de hæreſi quæſtione 196. & meritò, quia expreſsè in iure Canon. traditur, vt videri poteſt in dicta Clement. in §. *Porro* de ſum. Trinit. ibi *quiſquis defendere, ſeu tenere pertinaciter præſumpſerit*. Idem in Extrauagant. Ioann. 22. *Cum inter*, de verborum ſignificatione, vbi idem verbum ſæpè repetitur etiam ex cap. *Damnamus* de Sum. Trinitate, quatenus vtitur etiam verbo *præſumpſerit*, & maximè quatenus referendo errorē quendā Abbatis Ioachim illū ab hæreſi excuſat, quia non cum pertinacia errauit, & ſimile iudicium Concil. Remen. & Eugenij Papæ in quadam cauſa, & errore Guillelmi Pictauienſis Epiſcopi refert Bernard. ſermone 80. in Cantica. Et Hieronymus tomo 9. epiſt. 17. ad Damaſ. de expoſitione fidei, cum ſuam fidem Pontificis iudicio ſubiecisset, eo ipſo putat, quod licet errare contingeret, non poſſet hæreticus appellari, quanuis opus illud non eſt omninò certum Hieron. Ad idem facit Clement. vnica de Vſuris §. vltim. ibi. *Pertinaciter affirmare*, & cap. vnica de Sum. Trinit. in 6. ibi. *temerario auſu præſumpſerit*. Præcipuè verò docuit hanc veritatem Auguſt. epiſtola 162. & libro 4. de Baptiſmo contra Donatiſt. c. 16. & refertur in Decreto 24. q. 3. c. *Dixit Dominus*, & cap. *Qui in Eccleſia* idemq; ſumitur ex eodem Auguſt. lib. 18. de Ciuitate c. 51.

Ex parte voluntatis requiritur ad pertinaciam velle reſiſtere doctrinæ Catholicæ.

Id oſtenditur authoritate.

10. Ad reddendam autem rationem huius principij diligenter explicare oportet, quidnam pertinacia ſit: aliquid enim in voluntate requirit, imò in ea formaliter exiſtere videtur: aliquid verò in intellectu ſupponit, quia voluntas ſemper ab intellectu pendet. Primò ergo ad pertinaciam neceſſaria eſt voluntas reſiſtendi Catholicæ Doctrinæ, ſeu Eccleſiæ illam docenti: quæ reſiſtentia fit per voluntatem, non ſubdendi ſuum iudicium authoritati Eccleſiæ. Ita ſumitur ex Auguſtino dict. libro 4. de Baptiſm. capite 16. dum dicit eum, qui errat in doctrina fidei, non eſſe hæreticum, donec inſtruatur, quid in ea re Eccleſia doceat, eligatque potius illi reſiſtere, quàm à propria ſententia recedere: idemque ſumitur ex Hieronymo ad Galat. 5. & ad Titum 3. & ex Tertulliano libro 1. contra Marcion. capite 1. & de præſcript. hæretic. capite 6. & 37. & ex Origene exponente Paul. ad Gal. 5. apud Pamphilum in Apologia pro Origene; & in hoc etiam conueniunt Diuus Thomas 1. parte quæſtione 32.

Accedit ratio.

articulo 4. & omnes Scholaſtici: & probatur à contrario, nam quandiu voluntas perſeuerat in propoſito ſubiiciendi iudicium ſuum iudicio Eccleſiæ non poteſt homo errare pertinaciter, nec eſſe hæreticus: ergo ſignum eſt pertinaciam requirere contrariam voluntatem, vel potiùs in ea conſiſtere. Conſequentia per ſe nota eſt, & antecedens patet, tum ex iuribus citatis, quia non iudicant hæreticum illum, qui dum errat, ſtatim limitat, ſeu corrigit ſuum iudicium, dum oſtendit, ſe paratum ad illud reuocandum, ſi Eccleſia aliud iudicauerit: tum etiam ratione, quia is, qui paratus eſt obedire Eccleſiæ, eo ipſo recognoſcit in illa infallibilem authoritatem, & ei ſubditur propter Verbum Dei: ergo non poteſt eſſe pertinax contra authoritatem Eccleſiæ.

Confirm. 1.

Vnde confirmatur, quia talis homo, quanuis erret, non amittet fidem: ergo non fiet infidelis: ergo nec hæreticus: ergo nec committet hæreſim, quod eſſe non poteſt, niſi quia non eſt pertinax: ergo ad pertinaciam contraria voluntas neceſſaria eſt. Conſequentiæ omnes ſunt claræ. Primum autem antecedens probatur: quia, qui ſic errat, non recedit à formali obiecto fidei, quandoquidem ſemper habet voluntatem illi ſubiectam, fides autem non amittitur, niſi recedendo à formali obiecto fidei, vt in ſuperioribus viſum eſt.

Confirm. 2.

Vnde confirmatur 2. à contrario hæreſis, quod eſt fides: nam fides ex parte voluntatis requirit piam affectionem captiuandi intellectum in obſequium Dei, qui ſecundùm legem ordinariam per Eccleſiam nobis loquitur: ergo pertinacia contraria fidei ex parte voluntatis, in affectu contrario poſita eſt, nimirum, in voluntate non ſubiiciendi intellectum in obſequium Dei, per Eccleſiam loquentis.

Cur reſiſtentia prędicta immediatè ſumenda ſit reſpectu propoſitionis Eccleſiæ.

11. Vnde obiter intelligitur ratio, ob quam hæc pertinacia, & praua voluntas explicetur potiùs per habitudinem ad Eccleſiam, quàm ad Deum ipſum, vel Scripturam, aut traditionem, vel aliquid huiuſmodi, quia reſpectu Dei nemo eſt, qui habeat, vel habere poſsit talem voluntatem, cum ſit non ſolùm certum, ſed etiam euidens, Deum non poſſe mentiri: præcipuè, quia non videmus Deum, neq; ipſe immediatè loquitur nobis, per alios, vel per aliqua ſigna creata, & ideo nullus hæreticus habet voluntatem non credendi Deo, ſed non credendi talem doctrinam eſſe dictam à Deo, & ideo formaliter pertinacia non attenditur reſpectu Dei, ſecundùm ſe ſpectati, ſed vt loquentis per alios, vel per aliqua ſigna creata. Et verò inter media, ſeu ſenſibilia ſigna, per quæ nobis loquitur Deus, ſola Eccleſia eſt viua vniuerſalis, & publica, & infallibilis regula Catholicam doctrinam nobis proponens, & ideo ſecundùm ordinarium credendi modum, illa eſt, quoad nos proxima regula fidei, vt in ſuperioribus viſum eſt, & propria voluntas credendi Eccleſiæ neceſſaria eſt ad Catholicam fidem, & ob eandem rationem è contrario, voluntas non ſe ſubiiciendi Eccleſiæ authoritati neceſſaria eſt, & ſufficit ad pertinaciam fidei contrariam. Vnde ſub hac regula comprehenditur etiam Scriptura quia per Eccleſiam proponitur, & authenticè exponitur, & idem eſt de traditione, & Conciliis, & ideò etiam ſufficit ad pertinaciam voluntas non credendi, quidquid in ſcriptura continetur, ſecundùm verum ſenſum eius: tamen, quia hoc pendet ex propoſitione Eccleſiæ, ideò hæc voluntas includit aliam voluntatem reſiſtendi Eccleſiæ, vt pertinax ſit: nam ſi aliquis nollet credere aliquid in Scriptura contentum, quia non putat, illum eſſe verum Scripturæ ſenſum, non erit pertinax contra fidem, donec Eccleſia illum ſenſum approbet, & illi nihilominus reſiſtat: è contrario verò hæretici licet dicant ſe credere Scripturis, quia non ſecundùm Eccleſię ſenſum, ſed ſecundùm proprium iudicium, illi contrarium, illas intelligunt, pertinaces verè ſunt, & proprio iudicio damnati, ſic ergo in voluntate non ſe ſubdendi authoritati Eccleſiæ, hæc pertinacia maximè conſiſtit.

Ex parte intellectus requiritur notitia prædictæ propoſitionis Eccleſiæ eiuſque authoritatis. Id probatur

12. Atq; hinc fit, vt ex parte intellectus ſit neceſſaria ad pertinaciam aliqua cognitio, vel notitia ſufficiens, authoritatis Eccleſiæ, & quòd doceat ſeu proponat veritatem illam, contra quam aliquis errat. Ita ſentiunt citati Patres, & Doctores. Et probatur facilè primò, quia omnis voluntas ſupponit ſufficientem cognitionem ſui obiecti, ſed pertinacia conſummatur in voluntate ſentiendi contra 1: authoritatem Eccleſiæ, vel ſentiendi, illa non obſtante: ergo talis voluntas cognitionem aliquam definitionis Eccleſiæ neceſſariò ſupponit. 2. Secundò declaratur familiari exemplo: quia non cenſetur aliquis opponi Diui Auguſtini vel Sancti Thomæ authoritati, niſi quando aliquo modo ſcit in tali cauſa interponi: & nihilominus illi repugnat: ergo idem intelligendum eſt in præſenti. 3. Quod rectè declaratur ex Etymologia *pertinacis*, quam tradit Iſidorus libro 10. ſub litera P. Nam *Pertinax idem eſt*, ait, *quod imprudenter tenens*, quod non dicitur niſi de illo, quia poſtquàm cognouit magnam authori-

authoritatem alterius, illi audet contradicere. Denique qui nullam habet notitiam authoritatis, vel definitionis Eccleſiæ circa aliquam propoſitionem, etiamſi circa illam erret, poteſt habere voluntatem credendi Eccleſiæ in omnibus, quoties illi conſtiterit, eius authoritatem intercedere: ergo poteſt ille non eſſe pertinax, quando illius notitiam non habet, & ideo Patres citati hanc pertinaciam declarant per modum electionis, in qua eligit aliquis proprium iudicium potius, quam Eccleſiæ, quæ electio extremorum cognitionem ſupponit.

Cur aliqua notitia ſufficiat, vna ratio.

13. Dixi autem *aliqua cognitio. vel notitia* propter duo. Primò, quia aliquando poteſt aliquis errare, neſciens quid Eccleſia de tali re definierit, & nihilominus eſſe pertinax, nimirum, ſi talem errorem habeat, cum affectu non relinquendi illum, etiamſi Eccleſiam aliud definiſſe ſciat, quia hæc voluntas opponitur voluntati parendi Eccleſiæ, & illius authoritatem infallibilem excludit, ſeu non admittit; ergo ad pertinaciam, ſine dubio ſufficit. Nihilominus tamen illa pertinacia non eſt ſine aliqua notitia authoritatis, & definitionis Eccleſiæ, quanuis ſolùm ſub conditione illam homo ſibi proponat, vt illi obediat, vel repugnet: quæ propoſitio aliquam notitiam in intellectu ſupponit, ſufficientem ad eligendum inter Eccleſiæ authoritatem, & propriam opinionem. Vnde (vt hoc obiter notem) non ſatis erit, quod aliquis ſit paratus credere Eccleſiæ, ſi rationibus, vel argumentis conuincatur, nam illud non eſt credere authoritati Eccleſiæ, quatenus diuina eſt, ſed quatenus humano modo perſuadere poteſt, & ideò illa credulitas humana eſt, & non excedit voluntatem credendi alicui Doctori propter authoritatem eius: ideoq; cum illa eſſe poteſt pertinacia contra Eccleſiam vt eſt regula fidei.

Altera ratio.

14. Altera ratio ob quam dixi, *aliqua notitia ſufficiens*, eſt, vt indicarem, non eſſe neceſſarium, quòd aliquis perſuadeatur, & credat, hanc Eccleſiã habere tantam authoritatem, vt illi tanquam infallibili regulæ ſit credendum, nam hæretici hoc non credunt, & nihilominus in hoc ipſo, & in aliis pertinaces ſunt, quia voluntariè ab Eccleſia recedunt, quæ illis ſufficienter propoſita eſt, vt illam tanquam veram Eccleſiam recipiant, præterquàm quòd ſcripturas admittunt, in quibus hæc Eccleſia ſufficienter manifeſtatur: notitia ergo ſufficiens eſt illa, per quam ita proponitur Eccleſiæ authoritas, vt obliget hominem ad credendum, & ipſam eſſe veram Eccleſiam, & veram eſſe doctrinam, quæ ex cathedra docetur, & eodem ſaltẽ modo neceſſaria eſt notitia definitionis Eccleſiæ, quia eſtò quis habeat ſufficientem propoſitionem eius, poteſt nolle credere eſſe definitionem, & nihilominus erit pertinax, quia iam habet ſufficientem notitiam, quæ illum obliget ad credendum talem propoſitionem eſſe ab Eccleſia definitam. Et ita, vt exiſtimo, ſatis eſt pertinacia declarata, & explicata.

Concluditur pro 3. ſent. in nu. 8.

15 Ex hoc fundamento, & doctrina ſatis confirmata relinquitur tertia opinio ſupra propoſita, magis tamen declarabitur inde inferẽdo quod de aliis opinionibus ſentiendum ſit. Et in primis de ignorantia, cum qua prima opinio aſſerebat hæreſim eſſe poſſe: omiſſa diſtinctione, qua vtuntur aliqui ex illis Auctoribus, aliter à nobis diſtinguendum eſt, breuiter ergo dicimus hæreſim, cum aliqua ignorantia eſſe poſſe, non tamen ex ignorantia: & ideo propriè, & formaliter loquendo, peccatum hæreſis non eſſe peccatum ignorantiæ, ſed malitiæ, vel ex certa ſcientia. Vt hoc declarem aduerto ex vulgari doctrina D. Thomæ, & omnium, duplicem eſſe ignorantiam concomitantem, & antecedentem, vt omittam conſequentem, quæ ad rem præſentem non refert, ignorantia *concomitans* dicitur illa, quæ ſimul eſt cum peccato, vel alio actu voluntatis: non eſt tamen cauſa eius, quia homo ita eſt affectus, vt quanuis ſciret, idem vellet, ac faceret. *Antecedens* autem dicitur ignorantia, quæ eſt cauſa operis, quia ſine illa non fieret.

Expenditur 1 ſent in n. 8. adhibita diſtinctione ignorantiæ.

Ignorantia concomitãs non excuſat à hæreſi eſtò ſit voluntaria.

16. In præſenti ergo, ſi ignorantia ſit tantùm concomitans errorem circa fidem, non excuſat ab hæreſi, quia tunc illa ignorantia talis eſt, vt ſecum admittat, imò requirat voluntatem non mutandi ſententiam, etiamſi conſtet Eccleſiam aliud docere: nam ab hac voluntate habet illa ignorãtia, quòd ſit concomitans, & conſequenter, non eſt cauſa errandi, nec excludit contumaciam: quod adeo verum eſt, vt habeat locum, etiam ſi illa ignorantia ſit inuoluntaria, quia etiamſi talis ſit, non eſt cauſa errandi, nec excludit modum aſſentiendi pertinaciter contra Eccleſiæ authoritatem. Vnde à fortiori hoc verum eſt, in qualibet alia ignorantia culpabili, quin potiùs licet contingat opinionem eſſe veram, ſi cum eo affectu teneatur perſiſtendi in illa, etiamſi Eccleſia contrarium definiat, incidetur in hæreſim propter talem affectum.

Antecedẽs excuſat, eſtò non ſit omnino talis.

17. Erit autem ignorantia, *Antecedens*, quando homo non habet illum affectum, ſed potius ita ſentit, quia ignorat, Eccleſiam contrarium docere, paratus actu, vel habitu mutare ſententiam, ſi conſtiterit contrariam eſſe ſententiam Eccleſiæ, & tunc ceſſat pertinacia, vt ex dictis conſtat, & conſequenter ille error non eſt hæreſis, quæ ſine pertinacia non committetur. Quæ ratio, & reſolutio procedit, etiamſi contingat talem ignorantiam non eſſe omninò antecedentem reſpectu voluntatis, ſed eſſe aliquo modo voluntariam propter negligentiam culpabilem, quia etiam tunc procedit ratio facta, quòd talis ignorantia excludit pertinaciam, quia cum illa non eſt voluntas reſiſtendi Eccleſiæ, imò eſſe poteſt voluntas, ſeu præparatio animi, ad ſubiiciendum proprium iudicium iudicio Eccleſiæ. Neq; oportet diſtinguere inter ignorantiam magis, vel minus craſſam, tum quia ratio facta in vtraq; procedit, tum etiam, quia illa diſtinctio ſecundùm magis, & minus tantum, non variat modum voluntarij, præter quàm quòd non poſſet moraliter definiri, quis gradus negligentiæ ad vnum, vel alium modum errandi ſufficeret.

Excuſat deniq́ue affectata, dũmodò non ſit concomitans. Id declaratur 1.

18. Denique (quod magis eſt) etiamſi talis ignorantia ſit affectata ſi re vera non ſit concomitans, non ſufficiet ad hæreſim, vt tenent Auctores omnes pro tertia ſententia allegati. Erit autem talis, ſi quis directè nolit facere diligentiam ad ſciendum, quid doceat Eccleſia, ne cogatur mutare ſententiam, vel ſolum propter difficultatem, & laborem inquirendi veritatem: tunc enim cum illa voluntate ignorandi, vel non inquirendi, ſtat voluntas obediendi Eccleſiæ quoties de eius definitione conſtiterit: imò in primo caſu hæc voluntas virtute includitur, ideo enim talis perſona vult neſcire, quid doceat Eccleſia, quia nullo modo vult ab illius ſententia diſcedere: ergo talis ignorantia etiam excludit pertinaciam: cuius etiam ſignum eſt, quia cum voluntate ſic affecta, ſtat vera fides tam de aliis articulis quàm de hoc quòd Eccleſia errare non poteſt in definitionibus fidei: ergo ſignum eſt illam ignorantiam etiam affectatam ab hæreſi excuſare. Denique fieri poteſt, vt id, quod aliquis credit, non ſit falſum in re, & tamen ſi cum illa ignorantia, & cum timore errandi credatur, erit graue peccatum, propter periculum, cui ſe exponit, & tamen non erit hæreſis, quia neque in effectu erratur, neque in affectu Eccleſiæ contradicitur: ergo idem erit, etiamſi contingat credulitatem eſſe falſam, quia voluntas eadem eſt, & ab illa pendet culpa hæreſis.

Proxima doctrina vniuerſalis eſt

19. Atque hæc doctrina formaliter ſumpta, in omni materia fidei, etiam ſi ſint articuli fidei, lo-

& exceptio Alenſ. & aliorum in n. 8. reducitur ad bonum ſenſum.

cum habet: ſi vere in re ipſa talis ignorantia interueniat, quia illa ſuppoſita rationes factæ æque procedunt, & varietas materiæ accidentalis eſt. Vnde quando aliqui ex antiquis Theologis ab illa regula, *quod ignorantia excuſat hæreſim*, excipiunt articulos fidei, vt ex Alexand. Alenſ. ſupra in numero 8. citaui, & ex D. Thom. quodlibet. 3. artic. 10. qui idem habet 1. ad Corinth. 11. lect. 4. & ſequitur Directorium Inquiſitorum ſupra, ideo excipiunt, quia ſupponunt, non poſſe dari ignorantiam in hominibus Chriſtianis circa talem materiam fidei, quod quidem regulariter accipiendum eſt, vel certè ſecundùm præſumptionem Eccleſiæ, & in foro exteriori. Nam in interiori negari non poteſt, quin poſsit aliquando hæc etiam pars materiæ fidei, ab aliquo fideli in aliquo articulo, ſeu propoſitione definita ignorari, vt ſupra etiam diximus diſput. 15. ſect. 1. numero 10. Data ergo illa ſuppoſitione non habet locum exceptio in foro interno, quia re vera talis ignorantia, etiam excuſabit hæreſim, in conſcientia, vt non amittatur fides, nec incurrantur cenſuræ: in foro autem externo circa talem materiam, hæreſis, & pertinacia præſumetur, niſi magnis, & vehementiſsimis coniecturis pertinacia purgetur.

An ignorantia excuſans ad hæreſi ſufficienter tollatur, per Epiſcopi, aut Inquiſitorū inſtructionē.

20. Solet autem hic quæri, quando aliquis hoc modo errauit per ignorantiam, quæ admonitio, vel inſtructio ſufficiat, vt ſi ea non obſtante homo in ſuo errore perſiſtat, hæreticus, & pertinax eſſe incipiat: In hoc communis ſententia iuriſperitorum eſt, ſi homo ille à ſuo Epiſcopo, vel ab Inquiſitoribus, aut ab hominibus doctis, per eos deputatos inſtruatur, errorem ſuum eſſe contra definitionem Eccleſiæ, & nihilominus in ſua ſententia permaneat, id ſatis eſſe, vt incipiat eſſe hæreticus: quia iam reſiſtit Eccleſiæ. Ita Cardinalis in Clement. 1. de ſum. Trinit. Bart. & alij, quos refert, & ſequitur Penn. in direct. 1. part. Comment. 26. ad quæſt. 12. & Farinac. de Hæreſi, quæſt. 169. à num. 10. Nihilominus multi Theologi negant illam admonitionem Epiſcopi, vel Inquiſitoris ſufficere, vt ſit pertinax, & hæreticus, qui non acquieſcit, ſed in ſuo errore perſeuerat, quia, & Epiſcopus, & alij particulares homines decipi poſſunt, & decipere: ergo etiam ſi illis dicentibus, & monentibus aliquid eſſe definitum ab Eccleſia, quiſpiam non credat, non erit hæreticus. ergo quamuis perſiſtat aliquis in ſua opinione, vel errore, quia non credit, verùm eſſe, quod Epiſcopus, vel alius ſimilis dicet, Eccleſiam ſcilicet contrarium definiiſſe, non erit pertinax, quia non repugnat definitioni Eccleſiæ, ſed tantùm non credit illi. Vnde poteſt talis homo habere animum paratum ad credendum Eccleſiæ, ſi de illius definitione ſibi conſtiterit. Ita ſentiunt Can. lib. 12. de locis cap. 9. ad finem. Caſtro libro 1. de iuſta hæretic. pun. lib. 1. cap. 10. & alij, quos refert, & ſequitur Sancius dicto libro 2. Decalogi cap. 7. num. 25.

Affirmant alii Cardin. Barrol. Penn.

Alii negant.

Iudicium Authoris de parte affirmante.

21. Poſſunt autem hæ ſententiæ in concordiam reduci, ſi prima ſecundum præſumptionem: & in ordine ad forum Eccleſiæ, & illius pœnas intelligatur. Secunda verò, ſi ſecundum veritatem, & in ordine ad forum conſcientiæ accipiatur, quod etiam inſinuauit Can. in loco citat. & prima quidem pars de foro Eccleſiæ certa mihi videtur, & conformis iuri Canonico, vt patet ex cap. *Abſoluendam* de hæreticis. Et ratio reddi poteſt, quia negari non poteſt, quin illud genus contumaciæ ſit graue peccatum, & Eccleſiæ iniurioſum. Vnde licet demus, non attingere rigorem hæreſis, nihilominus, & dignum eſt Eccleſiaſtica pœna, & magnum iudicium ad præſumendam hæreſim. Altera verò pars de veritate, & de foro conſcientiæ, non videtur mihi abſolutè vera: diſtinguere enim oportet an modus admonitionis ſit ſufficiens ad obligandum, vt verum eſſe credatur, quod proponitur, non ſolùm vt ab hominibus ſua authoritate dictum, ſed vt definitum ab Eccleſia authoritate diuina, ita vt, & authoritas Eccleſiæ, & definitio eius circa talem materiam ſufficienter proponantur, tanquam euidenter credibiles: ſi ergo inſtructio, & propoſitio, non fuerit hoc modo ſufficiens, tunc locum habebit, quod poſteriores Auctores docēt ex illo principio generali ſupra tradito, quod ad credendum neceſſaria eſt ſufficiens propoſitio obiecti credibilis. At verò ſi admonitio, & inſtructio ſit hoc modo ſufficiens, ſine dubio erit pertinax, & hæreticus, qui reſtiterit, etiam ſi dicat, ſe non credere talem propoſitionem, quia non credit eſſe definitam ab Eccleſia, quia in hoc ipſo pertinax eſt, cum illud ſufficienter proponatur: aliàs nullus eſſet hæreticus pertinax, quia omnes negant veritates contrarias ſuis erroribus, eſſe definitas à vera Eccleſia, vel à Concilio, aut Pontifice habente infallibilem authoritatem, ſicut ergo reſpectu Dei, ad pertinaciam, non eſt neceſſarium, vt aliquis credat, aliquid eſſe dictum à Deo, & nihilominus eſſe falſum: ſed ſatis eſt, vt credat eſſe falſum: ſed ſatis eſt, vt credat eſſe falſum, q̧ ſibi ſufficienter proponitur, vt dictum à Deo. Ita dicendum eſt reſpectu Eccleſiæ, quæ in hoc negocio habet vicem Dei, & ſe ipſam ſufficienter proponit, & vt veram Eccleſiam, & vt hoc, vel illud definientem: quia ergo admonitio, & inſtructio, quæ ab Epiſcopis, vel Inquiſitoribus ordinariè ſit, ſufficiens eſt, tum quia magno conſilio, & doctrina ſit, tum etiam, quia ordinariè eſt de rebus iam definitis, & in Eccleſia Catholica communiter receptis, ideo prima ſententia rectè explicata etiam in foro animæ locum habet.

De parte negatiua.

In foro etiā animæ pars affirm. locum habere poteſt.

Concluditur iam contra 1. ſententiā

22. Atq; ex his, quæ de ignorantia diximus colligitur, ad hæreſim non ſatis eſſe voluntarium omnino indirectum, ſed neceſſarium eſſe voluntarium aliquo modo directum, quo aliquis amplectatur errorem contra authoritatem Eccleſiæ. Probatur, quia voluntarium ex certa ſcientia, ſeu notitia ſufficiente, eſt aliquo modo directum, vt ex 12. ſuppono: ſed oſtenſum eſt, ad hæreſim neceſſarium eſſe habere aliquam notitiam definitionis Eccleſiæ: ergo eſt etiam neceſſarium, vt ſit aliquo modo directè voluntaria. Huic autem aſſertioni repugnare videtur Vaſquez ſupra, quem ſequitur Sanc. dicunt enim, non eſſe neceſſarium, vt hæreticus directè velit Eccleſiæ contradicere, quia non oportet, vt hoc intendat, nam ex quocunque motiuo pertinaciter erret erit hæreticus, vt apertè docet Auguſt. libro de Vtilitate credendi in principio. Sed fortè aliter, quàm nos, vocabulis vtuntur: aliud enim eſt aliquid formaliter intendere: aliud verò aliquid directè velle ſolùm materialiter. In præſenti ergo fatemur, ad hæreſim non eſſe neceſſarium formaliter intendere, contradicere Eccleſiæ, & vt ita dicam, duci ſpiritu contradictionis, & in hoc rectè dicunt dicti Auctores: nihilominus tamen neceſſe eſt materialiter directè velle illam contradictionem, ſicut qui vult tenere aliquam opinionem, quam ſcit eſſe contra D. Thom. directe vult opinari contra illum, etiamſi id non faciat ad illi contradicendum, vel ſicut is, qui vult accedere ad vnum terminum, ſciens non poſſe id facere, niſi recedat ab alio, ſatis directe vult recedere à tali termino, quamuis id formaliter non intendat, ita ergo eſt in præſenti, & hoc probat ratio facta.

Vaſquez & Sanc. opponere videntur.

Explicantur.

Concluditur etiam contra 2. ſententiā in nu. 7.

23. Vltimò ex dictis concluditur ad committendum peccatum hæreſis, non eſſe neceſſariam temporis durationem, vt ſecunda ſententia dicebat. Probatur, quia pertinacia neceſſaria ad hæreſim, in voluntate conſiſtit, ſuppoſita notitia intellectus, vt declaraui: ſed illa voluntas cum tali notitia in momento conſummatur: ergo ſtatim committitur hæreſis: ſicut è contrario fides in momento concipitur,

tur, quia voluntas credendi in momento habetur,
5. & ſufficit ad ſtatim credendum. Prçterea nulla certa duratio poteſt cum fundamento determinari: ergo nulla etiam poteſt cum fundamento requiri.
6. Tandem quia ad pertinaciam hæreſis non eſt neceſſaria admonitio exterior, vt illa opinio ſupponere videbatur: quia poteſt hæreſis dari purè mentalis, imò omnis externa hæreſis priùs in mente conſummatur: ergo ad illam ſufficit monitio interna, quæ fit per illam notitiam, quę de Eccleſia ſupponitur ergo voluntas, quæ ad illam ſequitur, ſi ſit ſufficienter libera, ad culpam hæreſis ſufficit abſq; alia mora. Vnde non faciunt ad rem verba Pauli *hæreticum poſt primam, & ſecundam admonitionem deuita*: quia ibi agit de admonitione exteriori neceſſaria, ad vitandum hæreticum, non ad illum conſtituendum; imò hoc ipſum in eiſdem verbis innuitur, ſcilicet, poſſe eſſe iam hæreticum, qui moneri incipit. Et ita reſponſum eſt ad fundamentum illius ſecundæ ſententiæ: de argumentis autem primæ, aliquid dicendum ſupereſt.

Ad locum Pauli in eodem nu. 7.

Ad 1. in n. 4. 24. Primum argumentum primæ opinionis petit, quomodo diſtinguantur hæreſis, & error indirectè tantùm voluntarius reſpectu authoritatis Eccleſiæ per culpabilem ignorantiam eius. In quo aliqui concedunt, non diſtingui ſpecie, ſed tanquam perfectum, & imperfectum in eadem ſpecie, conuicti illo primo argumento, quòd ita contingat in aliis peccatis externis. Et nihilominus reſpondent, hæreſim ſignificare illud peccatum, vt omninò perfectum in illa ſpecie, & ideò abſolutè loquendo, errorem per ignorantiam culpabilem, non eſſe hæreſim: qui modus dicendi probabilis eſt, & in rigore argumento ſatisfacit. Mihi verò contraria ſententia magis placet, quam docuit Torres de Trinitate q. 32. art. 4. 3. part. Commentar. in quadam ſolutione ad tertium, quanuis paulo poſt dicat, illud peccatum erroris ex ignorantia vincibili, reduci ad hæreſim. Cur enim reducetur, ſi ab ipſo ſpecie differt? Conſtantius illam ſententiam ſequitur Vaſquez diſp. 126. cap. 2. & 3. Ratio verò diſtinctionis eſt, quam ſupra tradidimus diſput. 16. ſect. 1. explicando differentiam inter peccatum ignorantiæ in materia fidei, & peccatum infidelitatis poſitiuæ: quia primum non opponitur formaliter diuinę authoritati, ſed obligationi ſciendi: ſecundum autem primæ veritati opponitur, & ideò etiam ibidem diximus peccatum omiſsionis, & commiſsionis in hac materia ſpecie differre: Ita ergo differunt in præſenti ille error ex ignorantia, & hæreſis, quia primum non opponitur directè authoritati Eccleſiæ, ſed obligationi ſciendi: ſecundum autem directè opponitur eius authoritati, vt explicatum eſt, & ideò ille error non eſt infidelitas, hæreſis autem infidelitas eſt. Quod etiam ex eo confirmatur, quia ille error non excludit fidem, quam hæreſis omninò deſtruit: vtpote primæ veritati, & authoritati oppoſita. Deniq; comparantur illa peccata, ſicut omiſsio, & commiſsio in materia fidei: nam hæreſis apertè eſt peccatum commiſsionis, error autem ille, licet ſit actus poſitiuus, & ex ea parte videatur commiſsio, illud eſt quaſi materialiter: nam tota malitia, quam habet, omiſsionis eſt, quia ſolùm ratione ignorantiæ malus eſt. Vnde ad argumentum reſpondetur, quanuis ignorantia non ſoleat efficere diuerſitatem ſpecificam in peccatis, quando ſolum variat modum voluntarij, quia hoc non pertinet ad formalitatem, & ſpeciem peccati, ſed ad modum, qui ſe tenet ex parte operantis: nihilominus quando ignorantia occultat obiectum, à quo peccatum accipit ſuam propriam rationem, tunc poſſe mutare ſpeciem peccati, & ita eſt in præſenti: nam ignorantia definitionis, ſeu propoſitionis Eccleſiæ occultat proprium obiectum hæreſis, & facit, vt error non ſit authoritati Eccleſię contrarius formaliter, & in voluntate operantis, & ideo impedit ſpeciem hæreſis, & in ſpecie ignorantiæ peccatum relinquit.

Melior reſponſio Torrenſis, & Vaſquii.

Notatio pro ipſa.

Formaliter iam ſatisfit argumento.

25. Ad ſecundum de ignorantia hęreticorum, reſponſio patet ex dictis. Concedimus enim hæreſim ſimul eſſe poſſe cum aliqua ignorantia: nam ipſa etiam eſt quædam ignorantia prauæ diſpoſitionis. Solum ergo dicimus hęreſim eſſe non poſſe ex ignorantia, & ſpecialiter ex illa, quæ notitiam authoritatis, & definitionis Eccleſiæ excludit, contra quod, argumentum factum non procedit. Tertium etiam argumentum, de comparatione ad alias infidelitates, difficultatem non habet. Diſtinguendum enim eſt de infidelitate tantùm priuatiua, etiam per ignorantiam culpabilem: & de infidelitate contraria. Nam de prima verum eſt, eſſe poſſe ſine pertinacia, per carentiam totius fidei, quia hoc totum pertinet ad peccatum omiſsionis, & ideo inde non poteſt ſumi argumentum ad peccatum hæreſis. At verò infidelitas cōtraria, ſemper requirit pertinaciam, quia non eſt ſine aliqua notitia fidei ſaltem per ſufficientem propoſitionem: & ita potiùs inde retorquetur argumentum, quia hæreſis eſt infidelitas contraria fidei. Quartum argumentum ſumebatur, ex comparatione inter fidem, & charitatem, & inter peccatum mortale, vt oppoſitum charitati, & errorem per ignorantiam, vt oppoſitum fidei. Negamus autem comparationem, & ſimilitudinem, quia non omne peccatum mortale eſt formale odium Dei charitati contrarium, ſed ſatis eſt, quod ſit virtuale odium: hæreſis autem dicit peccatum, formaliter contrarium fidei, quod non habet error per ignorantiam commiſſus. Deinde peccatum mortale excludit charitatem ſolùm demeritoriè, etiamſi non ſit illi formaliter contrarium: error autem per ignorantiam, etiamſi contingat eſſe peccatum mortale, & excludat charitatē, fidem non deſtruit, quia non euertit formale obiectum eius, neq; illi contrariè opponitur, quod ad rationem hæreſis neceſſarium eſt.

Ad 2. argum. in nu. 1.

Ad 3. ibid.

Ad 4.

26. Quintum argumentum ſpecialiter procedebat de ignorantia affectata: ad quod reſpondetur in primis hanc ignorantiam eſſe poſſe ſine pertinacia, & cum voluntate credendi Eccleſiæ, ſi de ipſius definitione conſtaret, vt ſatis explicuimus nu. 18. & ideò tunc talem ignorantiam excuſare hæreſim, quia occultat obiectum eius. Vnde talis ignorātia augebit quidem in eo caſu peccatum voluntarij erroris, non tamen illud transferet in ſpeciem hæreſis. Deniq; vltimum argumentum poſtulabat materiam de proteſtatione parendi Eccleſiæ, an excuſet hæreſim, de qua peculiarem tractatum fecit Gerſon. Alphab. 14. à litera M. & diſputant latè iuriſperiti, vt videre eſt in Simanc. titulo 255. & Penna in Direct. comment. 26. 1. p. Veruntamen proteſtatio de qua ibi tractant, ſolùm eſt exterior, & ita definiunt eſſe confeſsionem exteriùs factam, ad proteſtandum, quid aliquis interiùs ſentiat, cum hoc vel illud loquitur, & ad præcauendam ſuſpicionem hęreſis, vel pertinaciæ, ſi fortaſſe in ſermone errare contingat, vt ſumitur ex Hiero. in expoſitione ſymboli, quam ſupra citaui, & habetur in cap. *Hæc eſt fides.* 24. q. 1. talis autem proteſtatio per ſe, & in foro Dei non excuſat hæreſim, niſi quatenus fuerit conformis voluntati interiori. Nam ſi verè procedat, ex voluntate parendi Eccleſiæ, excuſat, vel potiùs eſt ſignum non commiſſæ hæreſis: nam voluntas ipſa eſt, quæ impedit hæreſim excludendo pertinaciam. Et hinc etiam excuſat in foro externo, & conſtat ex cap. *Damnamus* cit. niſi aliunde appareat talem proteſtationem fuiſſe fictam, quod indiciis, & coniecturis à iudicibus fidei perpendendum eſt, vt tractant dicti iuriſperiti.

Ad 5. in nu. 6.

Ad 6. ibid. de proteſtatione hæreſis.

SECTIO V.

Vtrum peccatum hæreſis per iudicium erroneum intellectus conſummetur.

SIcut fides præter voluntatem in intellectu exiſtit, & in eo conſummatur, ità hæreſis præter voluntatem defectum aliquem ponit in intellectu: De hoc ergo defectu declarandum ſupereſt, quis, & qualis ſit, & præcipuè, an in aliquo iudicio falſo cōſiſtat. Arguitur 1. Et primà ratio dubitandi eſſe poteſt; quia dubitatiò in fide hæreſis eſt, iuxta commune dogma, *dubius in fide infidelis eſt*, quod habetur in capite 1. de Hæreticis: non eſt autem infidelis in alia ſpecie infidelitatis, niſi hæreſis. At verò dubitatio non includit iudicium erroneum: nam qui dubitat neutrum iudicat: ergo committitur hæreſis ſine iudicio erroneo. Secundo. Secundo facit dubitationem argumentum ſuperiùs tactum de peccante in materia fidei, per conſcientiam erroneam: nam ille poteſt iudicare verum, putans eſſe contra authoritatem Eccleſiæ, erit ergo hæreticus ſine iudicio erroneo. Tertio. Tertiò qui ſe exponit periculo morali incidendi in hęreſim, nimiùm communicando cum hæreticis, vel nimis liberè opinando in rebus diuinis, nouas, & temerarias ſententias inducendo, aut ſequendo, is planè incidit in hæreſis culpam, priùſquam per intellectum aliquid contra fidem credat: ergo habet hæreſim ſine iudicio falſo contra fidem ac proinde tale iudicium non eſt de ratione hæreſis. Conſequentia videtur clara, & antecedens probatur, ex illo principio, *qui amat periculum peribit in illo*. Vnde colligunt Theologi, eum, qui ſe exponit morali periculo alicuius peccati, iam committere illud. Quarto. Quartò eſt ſimile argumentum: nam is, qui interiùs non diſcedens à fide, errores prædicat, & alios in hæreſim inducit, verè committit culpam hæreſis, cum tamen in ſuo intellectu iudicium erroneum non habeat: ergo hoc iudicium non eſt de ratione hæreſis, conſequentia iam eſt probata, & antecedens patet, quia qui eſt cauſa alicuius peccati, malitiam illius contrahit.

2. Aſſertio affirm. & certa probatur authorit.

2. Nihilominus abſolutè dicendum eſt primò, propriam hæreſim in aliquo erroneo iudicio intellectus conſummari: hæc aſſertio certa eſt, & communis Theologorum, docet eam D. Tho. 2. 2. q. 11. art. 1. & 2. vbi docet hæreticum eſſe, qui cum profiteatur ſe credere in Chriſtum, eius dogmata corrūpit: quod non fit ſine iudicio erroneo: ergo ſentit hoc eſſe neceſſarium ad hæreſim: nam hæreſis eſt, quæ hereticū conſtituit, idem habent reliqui Theologi in 4. d. 13. vbi ſpecialiter Richard. art. 5. q. 1. dicit hæreticum eſſe, qui circa fidem per intellectum errat, & latè probat Ioann. Arbor. lib. 8. Theoſoph. cap. 10. Idem docent communiter Canoniſtæ in capit. *Firmiter* de ſumma Trinit. & Archidiac. in cap. *Quicunq;* de Hæreticis in 6. & alij quos referunt, & ſequuntur Rojas ſingulari. 73. & Simanc. titulo 30. & 31. Sumitur ex Patribus, nam Auguſt. lib. de vtilitate credendi, initio, dicit hæreticum eſſe, *qui temporalis commodi gratia nouas & falſas opiniones gignit, vel ſequitur*, vtique in materia fidei, habetur in cap. *Hæreticus* 24. quæſtione 3. & in lib. 4. de Baptiſmo c. 16. vbi ad hæreſim poſtulat contradicere doctrinæ Eccleſiæ cognitę, quod ſine iudicio erroneo non fit, & ſimiliter in cap. *Hæc eſt fides* 24. quæſt. 3. hæreticus dicitur, qui corrumpit dogmata fidei, quod etiam habet Hieron. ad Tit. 3. dicens hæreſim continere peruerſum dogma, & ferè idem habet Origen. citat. Sect. præced. nu. 10. circa eadem verba Pauli. Eadem eſt ſententia Cypr. epiſt 76. & Irenæi lib. 3. contra hæreſes c. 2. vbi hæreſim hac ratione, fictionē contra veritatem vocat. Et Tertul. lib. 1. contr. Marcio. cap. 1. dicit, hæreticum eſſe, *qui deſerto, quod prius erat, id ſibi eligit, quod antea non erat*: per quæ verba falſum iudicium apertè deſcribit: & ideò Gregor. in Paſtorali p. 3. c. 25. dicit, hæreticum habere intellectum deprauatum, ac deniq; fauet Paul. Act. 20. vbi tacitè deſcribit hæreticos, quod ſint lupi rapaces, loquentes peruerſa, id eſt falſa dogmata, vt abducant diſcipulos poſt ſe.

3. Ratione probatur aſſertio, primò deducendo illam ex dictis: nam ad hæreſim requiritur voluntas praua, malitia autem huius voluntatis, non cōſummatur in ſola voluntate, ſed ſumitur ex actu intellectus, quem habet pro obiecto, & pro effectu: ergo peccatum, quod tali voluntate committitur, in intellectu conſummatur: nā ille actus intellectus, circa quem talis voluntas verſatur, comparatur ad ipſam, ſicut actus externus ad internum, vel ſicut actus imperatus ad imperantem. Omne autem peccatum, quod exteriùs committitur, & per voluntatem imperatur, in ipſo actu exteriori cōſummatur, vt homicidium in hominis occiſione, furtum in ablatione rei alienæ, & ſic de aliis: ergo ſimiliter hæreſis conſummatur in intellectu: non conſummatur autem niſi in iudicio erroneo: ergo illud eſt de ratione hæreſis conſummatæ. Secundò declaratur idem à contrario, ſcilicet à fide, cui hæreſis opponitur: nam fides, licet initium habeat à voluntate, conſummatur in intellectu per aſſenſum, ſeu iudicium veritatis: hæreſis autem opponitur fidei, non tantùm priuatiuè, ſed contrariè, vt dictum eſt: ergo hæreſis, licet inchoetur in voluntate, conſummatur in intellectu per aliquem actum fidei aſſenſui contrarium, qui eſſe non poteſt, niſi aſſenſus, ſeu iudicium falſum. Tertiò aliæ infidelitates paganiſmi, vel Iudaiſmi conſiſtunt in erroribus intellectus: ergo etiam hæreſis: nam continentur ſub eodem genere poſitiuæ infidelitatis. Denique hac ratione diximus propoſitionem hæreticam eſſe propriam materiam hæreſis, quia eſt obiectum illius iudicij, in quo hæreſis conſummatur. Et ex ſolutionibus argumentorum hoc magis declarabitur, & probabitur.

Probatur etiam ratione prima. Secunda. Tertia. Quarta.

4. Addendum ſecundo eſt, licet peccatum hæreſis, quoad ſubſtantiam, vt ſic dicam in intellectu à voluntate moto conſummetur, nihilominus etiam extendi ad exteriora ſigna per verba, vel actiones, & tunc alio modo conſummari, quoad Eccleſiam, ſeu alios homines, vel quoad profeſsionem talis falſæ fidei: hæc aſſertio ferè ex terminis manifeſta eſt, & declarari poteſt ex dictis ſupra de fide: diximus enim præter voluntatem credendi, & aſſenſum, in quibus ſubſtantia fidei conſiſtit, dari etiam confeſsionem fidei, quæ ſignis, vel actionibus exterioribus fit, & neceſſaria eſt ad ſalutem, vt dixit Paulus ad Roman. decimo. Ita ergo in hæreſi, præter pertinaciam, & iudicium erroneum, addi ſolet exterior profeſsio hæreſis, quæ ſuam etiam habet malitiam, & damnationem auget quoad Deum: ad pœnas autem Eccleſiæ incurrendas neceſſaria eſt, vt infra videbimus.

2. Aſſert. Declaratur.

5. Atque hinc ſolent authores duplicem hæreſim diſtinguere, vnam merè internam, quam mentalem vocant, aliam externam. Prima eſt, quæ in voluntate, & intellectu conſummatur: exteriùs verò, per nulla ſenſibilia ſigna manifeſtatur. Nam licet dixerimus aſſenſum intellectus comparari ad actum voluntatis, tanquam actum externum ad internum, ſecundùm quandam proportionem, nihilominus comparando hæreſim intellectus ad exteriora ſigna dicitur, & eſt peccatum internum, & mentale, quia in mente manet, & hominum cognitioni non ſubiacet: hæreſis ergo externa dicitur illa, quæ per actiones, & ſigna ſenſibilia, ſufficienter oſtenditur, quæ autem ſint iſta ſigna, & quando ſufficiant, ad conſtituendam hæreſim

Diuiſio hæreſis ex 1. & 2. aſſertione reſultans in internam & externam.

reſim externam, dicam commodiùs infrà tractando de excommunicatione, quæ propter hæreſim incurritur.

Hæreſis pure externa vera hæreſis non eſt.

6. Nunc ſolùm aduerto, hanc hæreſim externam ſolere ſubdiſtingui: nam quædam eſt coniuncta internæ, & ab illa procedens, & hæc ſola eſt vera hæreſis externa, quia eſt verum ſignum internæ, à qua habet, & malitiam, & propriam hæreſis denominationem, & ideò per illam ſolam pœnæ hæreticorum incurruntur, vt poſtea dicetur. Alia verò hæreſis dicitur purè externa, quia externis quidem ſignis exhibetur, re tamen vera non procedit ab hęreſi animo concepta, ſed eſt tantùm falſum, & apparens ſignum. & propterea hæc non eſt vera, ſed ficta hæreſis, & per illam in rigore, non incurruntur hæreticorum pœnæ: vt ſuperiori diſputatione 3. ſect. 6. probaui.

Obiectio ex proloquio Hieronymi contra proximè dicta.

7. Obiici verò poteſt contra hanc poſteriorem partem illud vulgatum dictum Hieronymo attributum, *Ex verbis inordinate prolatis incurritur hæreſis*: & quod ſimiliter ſcripſit Gregorius libro primo epiſtolar. capite vigeſimo quarto. *Incauta locutio in errorem pertrahit.* Nam inde ſequi videtur ad hæreſim ſufficere voluntatem proferendi exteriùs verba hæretica. Ad hoc Cano 12. de locis capite nono ad tertium, in primis negat illud dictum eſſe Hieronymi, ſed Magiſtri Sentent. inſinuans facilè poſſe negari. Veruntamen Magiſt. in 4. diſtinctione 13. in fine, non de ſuo profert illam ſententiam, ſed ex Hieronymo, & ita illam acceperat D. Thom. dict. quæſtione 11. articulo 2. Vnde licet ego apud Hieronym. illam non inuenerim, veriſimile eſt fuiſſe in aliquo opere eius, quod nunc non habemus. Vnde admittendo illam reſpondet Cano intelligendam eſſe, quoad ſuſpicionem, vel præſumptionem hæreſis, ſed hoc parum eſſe videtur, quia incurrere ſuſpicionem, vel præſumptionem, non eſt incurrere hæreſim, præſertim quia illi Patres, non vt iuriſperiti, ſed vt Theologi loquuntur. Et ideò addit Bannes in dict. articulo ſecundo, tunc per inordinata verba incurri hæreſim, quando certa verba ſunt approbata, & præſcripta ab Eccleſia, & aliquis ea deſpicit, & alia, & contraria introducit, vt V. g. in verbo *Tranſſubſtantiationis*, quod nunc reiiciunt Lutherani, & in voce *Conſubſtantialitatis*, quam olim Arriani nolebant admittere. Et rationem reddit, quia Eccleſia non ſolùm habet authoritatem infallibilem ad res definiendas, ſed etiam ad illas proponendas ſub certis, & præſcriptis verbis, quia ita expedit ad vnitatem fidei, & conformitatem in confeſsione eius, vt ſchiſmata vitentur: quæ doctrina mihi placet, eamque dictus author aliis teſtimoniis, & coniecturis confirmat. Exiſtimo tamen, non fuiſſe hunc ſenſum illius dicti: tum quia eſt nimis limitatus, & reconditus: tum etiam, quia ſi in eo caſu aliqua incurritur hæreſis non eſt propter inordinatam locutionem, ſed propter iudicium authoritati Eccleſiæ contrarium, vt dictus author fatetur. Duobus ergo modis poteſt illud dictum verificari: primo reſpectu aliorum, quia qui inordinate loquitur de rebus fidei, occaſionem aliis præbet concipiendi hæreſim, & in illam incurrendi: & hoc modo expoſuit dictum illud Diuus Thomas ſupra, exponique etiam poteſt Diuus Gregorius in citato cap. vigeſimo quarto, pro quo fortaſſe Magiſter Hieronymum citauit, memoria labente. Secundò reſpectu ipſiuſmet loquentis: & ſic intelligendum eſt, non quod ipſa probatio verborum ſine ſenſu interno ſit hæreſis: hoc enim falſum eſt, vt dixi, & docet expreſſe Hilarius lib. 1. & 8. de Trinit. quem Magiſt. etiam ſupra refert, & ſumitur etiam ex Hieron. epiſtola 57. ad Damaſ. de nomine *Hypoſtaſis*: ſed interpretandum eſt, per occaſionem: nam ſicut alibi dicitur, *qui ſpernit modica, paulatim decidet*, vtique in grauiora, ita qui temerè, & inordinatè loquitur, in periculo verſatur incidendi in hæreſim.

Reſponſio Cani non ſatisfacit.

Expoſitio proloquii adducta à Banneſio in ſe vera.

Non tamen ad mentem Hieronymi

Verificatur proloquium dupliciter.

Circa 1. arg. in num. 1. An deliberatum dubium in fide ſit hæreſis.

8. Reſpondendum ſupereſt ad argumenta initio poſita, quorum primum graue poſtulat dubiū: an dubitatio deliberata in fide ſit hæreſis, Dico *deliberata*, quia ſi ſit per ſubitaneum motum, & ſine conſenſu voluntatis: imò ſi ſit ſine contumacia, non eſt hæreſis, vt ex dictis patet, & ideò omnes authores conſulunt, vt iſti motus deſpiciantur, & abiiciantur, ſine vlla animi perturbatione, quia nullus in eis eſt ſcrupulus, & hoc modo faciliùs vitantur. Dubium ergo eſt de illa dubitatione, quæ cum plena libertate, & pertinacia admittitur. In quo puncto Cano ſupra ad quartum, negat abſolutè huiuſmodi dubitationem, etiam cum pertinacia eſſe hæreſim, illum ſequitur Sancius lib. 2. decalog. cap. 7. num. 12. & citat Bannes dict. art. 2. qui mea ſententia contrarium docet, refert etiam Patrem Sà in ſum. verbo *hæreſis*, ſed loquitur de dubitatione non pertinaci. Denique refert Vaſquez in 1. 2. diſtinct. 65. cap. 1. num. 4. qui aliquid innuit, ſed aliud agens, & punctum non diſputans: non audet autem Sancius dicere nullam dubitationem pertinacem in fide hæreſim eſſe, & ideo duplicem dubitationem diſtinguit, vna eſt propoſitiuum actum intellectus, quaſi reflexum, quo aliquis deliberatè iudicat propoſitionem fidei, de qua cogitat eſſe dubiam, & tale dubium fatetur eſſe hæreſim, hominemque illum hæreticum eſſe, quod certiſsimum eſt, vt infrà probabitur. Alius modus dubitandi eſſe poteſt, iuxta hos authores, per ſolam ſuſpenſionem omnis aſſenſus, vel iudicii intellectus, tam falſi, quàm veri: quia in rigore ad rationem dubitationis nihil aliud neceſſarium eſt. Vnde ſolent Theologi diſtinguere dubium negatiuum à poſitiuo, non videtur autem poſſe negatiuum dubium, niſi per ſuſpenſionem omnis actus explicari. De hoc ergo dubio etiam cum pertinacia concepto aiunt dicti authores non eſſe hæreſim, quamuis fateantur eſſe graue peccatum, expellens totam fidem, ac ſubinde, eſſe aliquam infidelitatem: addunt tamen eſſe priuatiuam, non poſitiuam, & ideo non eſſe hæreſim, neque ſufficere ad pœnas hæreticorum incurrendas.

Negat Sanchez referens alios.

Moderamē Sancii.

9. Fundamentum eorum ſolùm eſt illud tactum in primo argumento num. 1. quia qui dubitat illo modo, nondum errat: ergo non eſt hæreticus: quia ille tantùm, qui in fide errat, hæreticus cenſetur, vt ex Patribus à nobis probatum eſt. Secundò hæreſis eſt contraria fidei, dubitatio non eſt contraria: ergo non eſt hæreſis: probatur minor, quia fides conſiſtit in aſſenſu veritatis: illi ergo ſolùm opponitur contrariè aſſenſus falſitatis: dubitatio autem neutrum aſſenſum habet, ſed in medio eſt quaſi pendens: ergo non eſt contraria fidei. Tertiò quia aliàs qui aſſenſu opinatiuo crederet rem fidei, hæreſim committeret, quod videtur abſurdum: & ſequela patet: quia opinio intrinſecè includit formidinem, quę eſt quoddam dubitationis genus: ergo ſi omnis, qui dubitat circa rem fidei hæreticus eſt, ſic opinans hæreticus eſt.

1 Fundam. prædictæ ſententiæ.

Secundum.

Tertium.

10. Nihilominus abſolutè dicendum cenſeo, omnem dubitationem deliberatam, & pertinacem in materia fidei, & in homine Chriſtiano eſſe hæreſim, hæc eſt receptiſsima ſententia, quæ ſumitur ex Diu. Thoma. 1. part. quæſtione 32. articulo 4. & 2. 2. quæſtione 11. artic. 1. & 2. vbi expoſitores conſentiunt Caietan. Arag. Bannez, & Valentia. idem tenent Gabriel. in 4. diſtinctione 13. articulo primo, notab. 3. & in 3. diſtinct. 23. quæſtione 2. articulo 1. verſus finem, Adrian. quodlibet. 2. quæſtione 1. circa principium. Caſtr. latè dict. lib. 1. de iuſta hæretic. pun. cap. 7. & 9. & lib. 1. aduerſus hæreſes, cap. 10. Corduba dicta q. 17. §. 7. & Torr. dicto art. 4. in 3. p. Commētarij, conſentiunt cōmuniter Canoniſtę in

Authoris reſolutio receptiſsima.

cap. 1. de hæret. quos refert, & ſequitur Penna in direct. 2. part Comment. 1. concluſione 5. & Turrecr. lib. 4 ſum. 2. p. c. 12. Denique conueniunt etiam Summiſtæ Angel. Syl. & alij verbo *hæreſis*, Tolet. lib. 4. ſum. c. 4. & circa Bull cœnæ cenſur. 1. num. 6. & Azor in 1. tomo inſtitut. lib. 8. cap. 9. quæſt. 5. & 6. ex quibus auctoribus, quidam abſolutè, & indiſtinctè loquuntur: alij declarant in particulari, etiam de dubitatione, per quam intellectus manet ſuſpenſus, & firmiter credere non audet.

Probatur 1. Pontificib.

Probatur autem primò ex dicto capite primo, de hæret. dicente, *dubius in fide infidelis eſt*, quod ibi ex Stephano Papa refertur. Habetur autem apud Xiſtum 1. in epiſtola 1. Decretali, & in Iulio 1. epiſt. 2. ſeu reſcripto ad Orientales capite 11. ergo Chriſtianus dubitans in fide infidelis eſt: ergo eſt hæreticus. Probatur conſequentia: quia in homine Chriſtiano non habet locum infidelitas priuatiua, cum non inueniatur, niſi in eo, qui nihil credit, Chriſtianus autem dubitans in vno articulo alios credit: ergo eius infidelitas eſt contraria: ergo eſt hæreſis.

Effugia varia occluduntur.

11. Reſpondent aliqui, ibi non eſſe ſermonem de infidelitate oppoſita fidei Theologicæ: ſed de infidelitate morali, veritati contraria. 1. At profectò Greg. 9. qui verba illa poſuit ſub titulo *de hæreticis*, non ita illa intellexit, ſed de infidelitate, quæ fidem catholicam tollit, & ſine dubio de hac fide ibi eſt ſermo, cum dicitur, *fidem debere omnia opera antecedere*, & de 2. eadem ſubditur, *fidem ignorare, qui dubitat*. Alij exponunt de præſumptione tantùm: ſed certè prædicti Pontifices non dicunt huiuſmodi præſumi, ſed eſſe infidelem: præſertim quia talis præſumptio, non poteſt ſumi, niſi ex actibus externis dubitationem oſtendentibus: quando autem dubitatio tanta eſt, vt etiam exteriùs prodeat, euidens eſt non poſſe eſſe ſine hæreſi, vt ex ſequentibus patebit. 3. Denique aliqui limitant textum illum ad quædam dubia, ſcilicet, quæ includunt iudicium incertitudinis: ſed hoc etiam eſt contra generalem regulam iuriſperitorum, quòd *vbi ius non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus*, niſi cogente alio textu, vel euidenti ratione, hic autem oſtendam nullam eſſe: & diſtinctionem ſupra datam non poſſe ſubſiſtere.

Accedunt patres alii.

12. Confirmatur hæc veritas ex Clement. 1. de Summ. Trinit. §. *Porro*, vbi hæretici dicuntur, tam qui negant animam eſſe immortalem, quàm qui de illa veritate dubitant: eadem autem ratio eſt de quacunque alia catholica veritate. Idemque confirmat id quod Auguſt. ait libro octauo de Trinitate capite quinto. *Salua fidei veritate, dici poſſe, fortaſſe Virginem talem faciem habuiſſe, non tamen poſſe ſalua fide Catholica dici, fortè de Virgine natus eſt Chriſtus*, quia verbum *Fortè*, quod dubitationis eſt, fidei Catholicæ repugnat, cui conſonat illud Bernard. libro 5. ad Eugen. de Conſiderat. capite 2. *Fides ambiguum non habet, & ſi habet, fides non eſt*, & Hugo Victor. libro 1. de ſacris part. 10. capite 2. *Vbi dubitatio eſt, fides non eſt*.

Non recte occurrunt aduerſarii.

Hæc verò omnia exponi poſſunt à dictis Auctoribus de illa dubitatione, quæ includit iudicium incertitudinis poſitiuum, & quaſi reflexum. Ego verò aſſero, ſine tali iudicio, vel alio æquiualente, non poſſe eſſe veram dubitationem, & ideo quandocunque vera eſt dubitatio, non eſſe ſine errore aliquo, & conſequenter ſi accedat pertinacia eſſe hæreſim.

Probatur deinde ratione.

13. Ratione igitur hoc declaro, & datam reſolutionem probo, quia non omnis qui ſuſpendit aſſenſum vtriuſque partis, de veritate dubitat: ergo ad dubium neceſſarium eſt, vt talis ſuſpenſio oriatur ex aliqua cognitione, per quam motiua propoſita, ad credendum hoc, vel, contrarium inſufficientia exiſtimentur: ſed Chriſtianus habens talem exiſtimationem de veritate fidei, eo ipſo errat in fide, ergo ſi id faciat cum pertinacia, hæreticus eſt. Antecedens videtur per ſe manifeſtum, quia quotieſcunque intellectus non neceſſitatur ad aſſenſum, poteſt homo pro ſua libertate illum ſuſpendere, non quia dubitet, ſed quia vult fortaſſe de aliis rebus dubitare, aut cogitare, aut pro tunc omninò ab actu ceſſare. Aliàs qui non eliceret actum fidei quotieſcunque aliqua propoſitio menti occurrit, & dubitaret, & grauiter peccaret, quod eſt abſurdum: ergo non omnis ſuſpenſio actus fidei eſt dubitatio: aliquid ergo aliud addendum eſt. Vnde probatur prima conſequentia, quia nihil aliud cogitari poteſt in tali ſuſpenſione neceſſarium, niſi, quòd procedat ex inſufficientia motiui cognita, & conſequenter iudicata ab eo, qui dubitat: vel ſi quis aliud requirat, oportet, vt illud declaret: mihi enim profectò non occurrit, & ex re ipſa videtur hoc manifeſtum, nam qui dubitat non alia ratione dubitat; niſi quia ſufficientem rationem ad aſſentiendum non inuenit: ergo vt dubitet rationali, & libero modo, pro vt nunc loquimur, neceſſe eſt, vt cognoſcat illam inſufficientiã motiui, & in ſua mente talem illam reputet: ergo vera dubitatio talem diſpoſitionem in intellectu requirit. Hæc autem exiſtimatio, ſeu cognitio falſa eſt. Vnde non habetur ſine aliquo iudicio erroneo, quia iudicare nihil aliud eſt, quàm cognoſcere aliquid tale eſſe, vel non eſſe: ergo talis dubitatio includit iudicium erroneum in fide, ac proinde non eſt ſine hæreſi.

14. Et confirmatur ſimpliciter, & ad hominem, Confirm. quia ſic dubitans amittit habitum fidei infuſæ: ergo eſt hæreticus, ergo illa dubitatio eſt hæreſis, antecedens admittunt Cano, & alii Auctores contrariæ ſententiæ, & meritò: quia ſic dubitans eſt indiſpoſitus ad credendum aliquid de fide Catholica, ſicut oportet, id eſt, certò, & firmiter, iuxta illud Symboli Athanaſij: *Hæc eſt fides Catholica, quam niſi quiſque fideliter firmiterque crediderit, ſaluus eſſe non poterit*, qui autem de vno dubitat, neceſſe eſt, vt de omnibus dubitet, quia non eſt maior ratio certitudinis in vno, quàm in alio, ſicut, qui vnum negat, virtute omnia negat, quia non eſt maior ratio credendi vnum, quàm aliud, ac propterea totam fidem amittit: idem ergo eſt in dubitante. Prima verò conſequentia probatur, quia ille eſt infidelis, & nõ Paganus, nec Iudæus, ergo eſt hæreticus, quia non eſt alia ſpecies infidelium.

Cani euaſio manifeſtè falſa.

Reſpõdet Cano illum eſſe infidelem priuatiuè, non contrariè, & ideo ſub illis ſpeciebus non contineri. Sed hoc videtur manifeſtè falſum: quia nemo eſt infidelis priuatiuè, niſi, qui nihil credit, vel omnia ignorat culpabiliter: nam qui fidem Chriſti habet, licet aliquid non credat propter ignorantiam culpabilem, non eſt infidelis, vt ſupra dictum eſt: at verò iſte, qui de vno articulo dubitat, aliorum fidem retinet, quantum ad aſſenſum, & voluntatem credendi: ergo non poteſt dici infidelis priuatiuè, & præterea ſola priuatio aſſenſus circa vnum articulum non eſt ſufficiens diſpoſitio ad tollendam totam fidem, niſi intercedat aliqua diſpoſitio contraria certitudini totius fidei, vt iam probaui, & declaraui: ergo vt ille ſit infidelis neceſſe eſt, vt non tantùm priuatiuè, ſed etiam contrariè talis ſit, eſt ergo hæreticus, & conſequenter ipſa dubitatio eſt hæreſis, quia hæreticus ab hæreſi denominatur, vt ſectione ſequenti dicam.

Vide ſupra dicta diſp. 16. ſect. 1.

Ad 1. fundament in n. 9.

15. Atque ita reſponſum eſt ad principale fundamentum contrariæ ſententiæ, quia iam declaratum eſt, quo modo vera dubitatio non eſt ſine aliquo errore poſitiuo: non quidem circa articulum de quo dubitatur, quoad veritatem eius, reſpectu cuius dicitur hæc dubitatio negatiua: ſed reſpectu certitudinis debitæ motiuo fidei ſufficienter propoſito. Et eadem reſponſio eſt ad Ad 2. ibid. ſecundum, quia hoc ſufficit, vt dubitatio non

tantum

tantùm priuatiuè, ſed etiam contrariè fidei opponatur.

Circa 3. fundament in eodem nu. 9. ſententia Caſtr. Arag. & Azor. 16. In tertio verò argumento illius opinionis petitur, an opinari de rebus fidei, aſſenſu opinatiuo illas credendo, ad hæreſim pertingat? id enim affirmant Caſtro, Aragon. & Azor. in locis citatis, quoniam ſic opinans dubitat, cum opinio includat formidinem, formido autem quædam dubitatio ſit timorem falſitatis inducens: & allegant Diuus Thom. in 1. part. quæſt. 32. art. 4. Veruntamen hoc nimis rigoroſum eſt, & multa indiget declaratione. Impugnat. 1. Nam in primis Diuus Thomas locis citat. ſolùm dicit opinari falſum in materia fidei eſſe hæreſim. 2. Deinde eadem ratio eſt, de aſſenſu fidei humanæ, & opinionis, quia vterque eſt ſubiectus formidini, ſed credere rem fidei, fide humana, non ſolùm non eſt hæreticum, verum etiam nec malum eſt, imò credimus frequenter eſſe vſitatum à fidelibus: ergo nec aſſenſus opinatiuus per ſe prauus, aut hæreticus eſt. 3. Denique ille aſſenſus formaliter falſus non eſt, quia eſt conformis rei, circa quam verſatur: ergo ex hac parte non poteſt eſſe hæreſis: deinde non includit formalem dubitationem circa fidem, vel certitudinem eius, quia formido ex parte ſubiecti, non eſt de ratione opinionis, ſed tantùm ex parte formalis obiecti, vt conſtat: ergo neque ex hac parte habet ille aſſenſus contrarietatem cum fide, quæ ad hæreſim ſufficiat. Vera reſolutio dicti argumenti. Quapropter dicendum eſt, duobus modis poſſe aliquem opinari de rebus fidei, vno modo excluſiuè, vt ſic dicam; quod non ſit ſine actu reflexo, quo aliquis iudicat, res illas non eſſe dignas firmiori aſſenſu, & hic modus hæreticus eſt, & ita fortaſſe exponi poſſunt citati Auctores: alio verò modo contingit, opinari præciſiuè, ad eum modum, quo Ariſtoteles dixit, *abſtrahentium non eſſe mendacium*: & hoc modo aſſentitur, qui actu conſiderans ſolum motiuum humanum, vel rationem probabiliter ſuadentem veritatem fidei, & propter illud motiuum, pro tunc aſſentitur, non excludendo, nec de illo cogitando: & ſic aſſentiri opinatiuè in materia fidei, neque eſt hæreſis, neque error, neque per ſe malum.

Ad 2. argument in n. 1. 17. Alia argumenta in principio ſectionis propoſita, faciliùs expediuntur. Nam ſecundum erat de aſſentiente veritati alicui, ex cõſcientia erronea, qua exiſtimat contrarium eſſe definitum ab Eccleſia. De hoc autem iam diximus, eſſe quidem hæreticum non propter rem creditam, ſed propter animum contradicendi Eccleſiæ: in quo neceſſe eſt, vt includat errorem, quo iudicat Eccleſiam poſſe in ſuis definitionibus errare. Dubium inſurgens. Dubitant verò Auctores, an talis hæreticus incurrat hæreticorum pœnas, nam Simanc. titulo 31. num. 9. negat: alij verò affirmant, quos refert, & ſequitur Sancius dicto lib. 2. cap. 7. citato num. 30. Expeditur. Dicendum verò eſt, ſi conſideretur in illo homine exterior fides, ſeu aſſertio, ratione illius, non poſſe incurrere pœnas, quia aſſertio non eſt hæretica verè, & in ſe, quanuis à profitente talis reputetur, ſicut qui interficit feram, putans & volens occidere hominem, licet interiùs peccet, & in affectu ſit homicida, non tamen in effectu, & ideo propriam pœnam homicidæ non incurret. Si autem in illo homine conſideretur falſa exiſtimatio, quam habet de Eccleſiæ authoritate, ratione illius eſt verè hæreticus, vt dixi: tamen quandiu illam mentem exteriùs non manifeſtat, pœnas hæreticorum non incurrit, proferendo autem exteriùs ſolam propoſitionem veram, quam falſam putat, non ſatis illum internum animum exteriùs manifeſtat, & ideò id non ſatis eſt, vt pœnas incurrat, ſi verò aliis verbis, & ſignis illum animum declaret, tunc pœnas incurrit, quia iam eſt verus hæreticus exterior.

18. Tertium argumentum erat de illo, qui in morali periculo incidendi in hæreſim ſe conſtituit, nondum tamen errat. Ad 3. & 4. ibidem. Quartum de illo, qui cum rectè ſentiat, alios in errorem inducit. Et de vtroque dicendum eſt, in voluntate quidem committere aliquam culpam hæreſis, quatenus eſt moralis cauſa eius, vel, indirectè, ſeu virtualiter illam vult, volendo periculum; nihilominus tamen ille ſimpliciter non eſt hæreticus, quia hæc denominatio eſt, quaſi ab actu immanente, qui in tali homine nondum inuenitur, & ideò abſolutè loquendo in tali homine nondum eſt peccatum hæreſis conſummatum, & propterea eſſe poteſt ſine errore, qui iam ſit in tali homine, quanuis non ſit ſine aliquo affectu erroris, vt explicaui.

SECTIO V.

De ſubiecto capaci hæreſis, & quid tandem hæreſis, & hæreticus ſit.

Explicui conditiones ex parte materiæ, & ex parte actus, ad hæreſim neceſſarias: nunc ſupereſt declarandum, an ex parte ſubiecti, ſeu perſonæ peccantis aliæ conditiones ad hæreſim neceſſariæ ſint, & inde faciliè concludemus definitionem hæreſis quoad rem ipſam, & conſequenter definitum manebit, quid hæreticus ſit: tres autem conditiones ex parte ſubiecti videntur ab Auctoribus poni, vt neceſſariæ ad hæreſim, quæ tamen rectè conſideratæ, & explicatæ, ad vnam reuocari poſſunt, vt nu. 13. planum fiet. Conſequentia doctrinæ.

1. Prima conditio eſt, vt is, qui errat in materia fidei, priùs crediderit, & à fide recepta defecerit. Pro 1. parte tituli i conditio ad ſubiectum hæreſis, vt præhabuerit fidẽ. Hanc videtur ponere Diuus Thomas 2. 2. quæſtione 10. art. 5. nam in hoc diſtinguit hæreſim ab aliis ſpeciebus infidelitatis, & illam etiam indicauit Tertull. lib. 1. contra Marci. cap. 1. dum dicit, hæreticum eſſe, *qui deſerto, quod prius erat poſtea ſibi eligit, quod retrò non erat.* Difficultas autem, de qua fide ſit hoc intelligendum, ſcilicet, an de fide Catholica, & infuſa, vel, quacunque etiamſi humana ſit? Item an intelligendum ſit de fide illiuſmet propoſitionis, circa quam errat: vel, de fide cuiuſcunque alterius modi? Circa primum Caieta. & Thomiſtæ communiter in illo artic. 5. de Catholica fide id intelligunt, quia putant non eſſe verè hæreticum, niſi etiam apoſtata ſit. Ad prius membrum quid Caiet. & alii dicant. Impugnatur. Contrarium autem ſupra docui diſput. 16. ſect. 4. & 5. & verum omninò exiſtimo, quia poteſt dari verus hæreticus, non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram Eccleſia, quanuis nunquam fuerit Catholicus. Hoc patet manifeſtè in hominibus baptizatis, qui ab infantia educantur hæretici: illi enim nunquam fuerunt propriè fideles, neque aliquid per infuſam fidem crediderunt aut credere potuerunt, ſine inſtructione aliqua, & quanuis ob id à propria hæreſi excuſari poſſint, ſi tamen ſufficienter inſtruantur, eiſque Catholica doctrina ſatis proponatur, & nihilominus in prioribus erroribus pertinaces ſint, veri hæretici eſſe incipiunt, & pœnas hæreticorum incurrunt, quia Baptizati ſupponuntur. Instantia refellitur. Dices in his ſaltem præceſſiſſe fidem infuſam, quoad habitum, quem per Baptiſmum ſuſceperunt. Reſpondetur, & hoc parum referre, ſi tali habitu vſi non ſunt, & præterea illud etiam non eſſe neceſſarium, nam licet Baptiſmus in tali homine non fuiſſet ritè celebratus, vel, ex defectu intentionis in miniſtro, vel, ex defectu eſſentiali in forma, vel materia, nihilominus talis homo eſſet poſtea verus hæreticus, cum tamen etiam quoad habitum, non habuerit fidem infuſam, quia per Baptiſmum inualidum non infunditur: & aſſumptum probatur, quia ille homo eſt infidelis contrariè, & non Paganus, neque Iudæus, quia credit in Chriſtum, ergo eſt hæreticus: ergo eius infidelitas eſt

eſt hæreſis, quod etiam docui in defenſione fidei lib. 1. c. 24. n. 3.

Vera reſponſio.

2. Intelligenda ergo eſt illa conditio, de quacunque fide, per quam Chriſtiana religio recipiatur, & eam quis profiteatur: quod ſatis probat ratio facta: neque aliud voluit Diuus Thomas citato loco, nam eodem modo dicit Iudæum eſſe, qui credit aliquo modo in Chriſtum, ſaltem in figura, cum tamen illa fides Iudæi infidelis non ſit infuſa, ſed merè humana. Vnde cum ibidem dicit, hæreticum credere Chriſtum in veritate, non eſt ſenſus, quod credat, vel aliquando crediderit totam Chriſti doctrinam in veritate, ſed ſenſus eſt, quòd credat Chriſtum in ſe, & quatenus iam venit, ita vt illud *in veritate* opponatur figuris, & vmbris; vel, promiſſionibus, in quibus Iudæi tantùm credunt, & adhuc ſperant; qui ſenſus ſufficienter ex ipſamet partitione conſtat, & ex contrapoſitione, quam Diuus Thomas facit; & hinc facilè reſpondetur ad aliam interrogationem in eadem difficultate. Nam vt aliquis hæreſim committat, & hæreticus fiat, non oportet, vt priùs crediderit illum articulum, in quo poſtea errat: imò neque neceſſarium vt aliquid vnquam de illo cogitauerit, Solùm ergo neceſſarium eſt, vt in Chriſtum crediderit, & credat. Nam ſi cum hac fide poſtea proponatur homini noua veritas, de qua antea inſtructus non fuerat, vt definita ab Eccleſia, & nihilominus contrarium pertinaciter credat, erit hæreticus. Probatur argumento facto, quia eſt infidelis, & non Iudæus, nec Paganus, quia ſub nomine Chriſtiano errat: ergo hæreticus. Item quia ad qualitatem, ſeu ſpeciem præſentis erroris, & peccati, prout fidei opponitur, nihil refert, quòd fides eiuſdem articuli præceſſerit. Denique vtraque pars confirmari poteſt, quia illa circunſtantia ſolùm eſt neceſſaria ad apoſtaſiam, quæ non eſt hæreſis, ſed circunſtantia eius, & poteſt eſſe etiam cuiuſcunque infidelitatis, vt cum Diuo Thomas dicta ſectione 5. oſtendi.

D. Thom ei non obſtat.

Satis fit poſteriori membro.

2. Conditio ad ſubiectū hæreſis, vt ſit Chriſtian.

3. Secunda conditio eſt, vt error ſit in homine Chriſtiano, hanc ponit expreſſe Diuus Thomas dicta quæſt. 11. articul. 2. & eſt Auguſt. lib. 18. de Ciuitate cap. 51. vbi dicit hæreticum eſſe, qui ſub nomine Chriſtiano falſa dogmata in fide Chriſti docet, vel ſequitur: quæ fuit etiam ſententia Origen. circa 3. c. ad Tit. vt refert Pamphilus in Apologia, & pro illa citaui Gregor. & alios ſupra diſputatione 16. ſectione 5. & conſentiunt omnes Auctores ſtatim citandi. Et ratio eſt, quia in hoc potiſsimùm differt hæreſis ab aliis ſpeciebus infidelitatis, & hæreticus à Iudæo, vel, Pagano, vt ſupra etiam in dicta diſp. dictum eſt. Dubium verò eſt, quid intelligendum ſit nomine *Chriſtiani*, & præcipuè an oporteat illum eſſe baptizatum, in quo ſunt diuerſæ ſententiæ. Prima negat hoc neceſſarium eſſe, quia etiam Catechumenus poteſt verè hæreticus eſſe: quam ſententiam ego docui in 5. tom. ad 3. part. diſp. 21. ſect. 2. & in defenſione Catholica lib. 1. capite 24. & tenet Caſtro lib. 1. de Iuſt. hæretic. punit. cap. 8. Bannez 2. 2. quæſt. 10. art. 5. ad 3. argum. & quæſt. 11. art. 2. Azor lib. 8. inſt. cap. 9. quæſt. 3. & Farinac. de hæreſi quæſt. 178. nu. 131. & 135. Et ratio eſt, quia ille quanuis non ſit baptizatus credit in Chriſtum. Vnde licet alias ſit infidelis, non eſt Iudæus, nec Paganus: ergo eſt hæreticus, & error eius eſt hæreſis, quia non ſunt fingendæ plures infidelitatis ſpecies. Nihilominus alij requirunt ad propriam hæreſim, quod perſona ſit baptizata. Ita ſentit Caieta. dict. art. 2. & ſequitur ibi Aragon. & Vgolinus de cenſuris Pontifici reſeruatis 2. part. c. 1. §. 1. & Sairus in 1. tom. Theſauri lib. 3. cap. 4. nu. 10. & 11. & Sanc. d. lib. 2. Decalog. c. 7. nu. 34. & Tolet. in Sum. lib. 4. c. 3. Fundantur, quia per Baptiſmum efficitur homo Chriſtianus & membrum Eccleſiæ Chriſti.

Num oporteat eſſe baptizatum. Sententia negans.

2. Sententia affirmatiua.

4. In hoc verò puncto, & ſequentibus diſtinguendum eſt, de hæretico tantùm in foro interno, ſeu diuino, & de hæretico etiam in foro Eccleſiæ, ſeu de hæretico punibili, vel non punibili ab Eccleſia. Nam ſine dubio dari poteſt aliquis verè hæreticus apud Deum, quem Eccleſia punire non poteſt, vt conſtat de hæretico merè interno. Dico igitur primam ſententiam eſſe veram de hæretico verè tali quoad culpam, & quoad pœnam in foro Dei, quod apud me conuincit ratio facta, cui Auctores contrariæ ſententiæ nihil reſpondent: cum tamen contra hunc etiam ſenſum ſentire videantur. Deinde Catechumenus ſi verè credat, eſt aliquo modo Chriſtianus, tum quia Chriſto vnitur per fidem: tum etiam quia ſaluari poteſt per baptiſmum flaminis, tum deniq; quia exteriùs confitetur Chriſtum, dum eius baptiſmum petit: ergo hoc ſatis eſt, vt verè dici poſſit Chriſtianus: ergo ſi poſtea ab hac fide, per hæreſim recedat retinendo aliquo modo fidem, & religionem Chriſti, iam ſub nomine Chriſtiano falſa dogmata profitetur vel ſequitur: ergo in re, verè eſt hæreticus.

Authoris iudicium quoad 1. ſententiam nega.

5. In alio verò ſenſu dicendum eſt, huiuſmodi hæreticum non eſſe punibilem ab Eccleſia. Ita declaraui hanc ſententiam citatis locis, & hoc maximè contendunt Auctores ſecundæ opinionis: & ſequitur Simanc. dicto titulo 31. nu. 6. & conſentiunt Doctores primæ ſententiæ, vno excepto Caſtr. qui contendit hunc Catechumenum eſſe de iuriſdictione Eccleſiæ, & poſſe ab illa, vt hæreticum puniri. Ratio eius eſt, quia ille eſt membum Eccleſiæ: ergo poteſt Eccleſia illum iudicare, ſicut reſpubl. poteſt ſuum ciuem punire, tanquam membrum ſuum. Antecedens probat argumento à nobis facto, quia Catechumenus poteſt ſaluari: ergo eſt intra Eccleſiam, quia extra Eccleſiam nō eſt ſalus: ergo eſt mēbrum Eccleſiæ. Item ille eſt membrum Chriſti, cuius fidem profitetur: nam ideo poteſt ſalutem ab illo participare: ergo eſt membrum corporis eius, quod eſt Eccleſia.

Quoad ſecundam affirmantem.

Caſtr. opinio ſingularis eiuſque fundament.

6. Sed hæc opinio probabilis non eſt, & aſſertio poſita eſt certa. Nam eſt cōmuniter recepta, quod in materia morali magni momenti eſt; item quia in praxi, & vſu Eccleſiæ ita obſeruatur: nam quoties in foro Eccleſiæ contra aliquem tanquam contra hæreticum inquiritur, primùm omnium conuincitur, & probatur, quod ſit baptizatus, quia aliàs non creditur eſſe de iuriſdictione ſpirituali Eccleſiæ, & ratio eſt, quia Baptiſmus eſt ianua, per quam intratur in Eccleſiam viſibilem Chriſti, & character baptiſmi eſt indelebile ſignum ſubiectionis ad Eccleſiam, vt conſtat ex communi traditione, & ex modo loquendi Conciliorum, & Patrum in materia de baptiſmo, ſed ille Catechumenus non habet characterem: ergo nondum eſt ſubiectus iuriſdictioni: ergo non poteſt puniri. Item ſi ille omninò retrocedat, & baptizari nollet, nec in Chriſtū credere, ſed ad paganiſmum, vel Gentilitatem redire, non poteſt per Eccleſiam cogi, vt baptizetur: nam propter ſolam fidem, quam inchoauit, non ſe obligauit, nec promiſit obedientiam Eccleſiæ; ergo non eſt, vnde ipſa acquiſierit iuriſdictionem in illum. Deniq; ponamus hominem, qui cœpit credere in Chriſtum, & mente, & oris confeſsione, nondum tamen cœpiſſe petere baptiſmum: ille profectò non poteſt ab Eccleſia cogi, vt Baptiſmum petat: neque ſi retrocedat, poteſt puniri, ſiue fiat hæreticus, ſiue Gentilis: ergo quanuis petierit Baptiſmum, & factus fuerit Catechumenus, nondum Eccleſia obtinuit iuriſdictionem in illum, quia ſola petitio non inducit ſpecialem obligationem perſeuerandi reſpectu Eccleſiæ: neque ibi intercedit aliquis contractus, in quo poſſit talis iuriſdictio fundari. Nec fundamentum Caſtri eſt alicuius momenti: falſum eſt enim Catechumenum

Improbatur multipliciter.

Ad fundam. Caſtr. in nu. præcedenti.

menum

menum eſſe actuale membrū eccleſiæ viſibilis Chriſti, quia non eſt illi coniunctus per ſignum viſibile à Chriſto inſtitutum, & vt dicam, per ſolemnem profeſſionem, ideoq; nec vere dicitur eſſe in hac Eccleſia, qui nondum in illam ingreſſus eſt. Et ad probationem reſpondemus, ad ſalutem per ſe quidē neceſſarium eſſe ingredi, & eſſe actu intra hanc eccleſiā, in caſu verò neceſſitatis ſufficere ingredi in voto, ſicut ſufficit baptizari in voto. Vnde negatur etiam conſequentia alterius probationis, quia poteſt aliquis eſſe membrum Chriſti, etiam per fidem mere internam, & inuiſibilem, quod tamen non ſatis eſt, vt conſtituatur quis membrum Eccleſiæ viſibilis, ad hoc enim neceſſarius eſt baptiſmus.

Baptiſmus validus non requiritur ad hæreſim fori interni.

7. Sed inquirendum ſupereſt, an hoc ſit intelligēdum de vero, & valido Baptiſmo, vel ſufficiat baptiſmus exterius datus, etiamſi validus nō fuerit, propter eſſētialem defectum in forma, vel materia? In quo puncto nulla eſſe iam poteſt nobis dubitatio de hæreſi, vel hæretico, quoad culpam, vel forum internum. Nam ſi ille, qui nullo modo baptizatus eſt, poteſt hæreſim committere, & conſequenter eſſe hæreticus, à fortiori, & ille, qui baptizatus eſt, licet inualide. Et ita manifeſte colligitur ex antiquis concil. & Patrib. docentibus aliquos hæreticos, cum cōuertuntur ad eccleſiam baptizandos eſſe, quod fieri non poteſt, niſi quando prior baptiſmus fuit inualidus. Ita ſumitur ex Aug. lib. de vnico Baptiſ. contra Donatiſtas c. 3. & expreſsiùs id tradit lib. de Hæreſib. initio dicens, quoſdam hæreticos ſine baptiſmo nouo recipi in eccleſia, quando conuertuntur: alios verò per baptiſmum, & vtroſq; cenſet eſſe hæreticos, & in hæreſ. 44. in hoc 2. ordine ponit Paulinianiſtas, & Fotinianos, referens Conc. Nicæn. & habetur in can. 17. ex antiquis vulgaribus, & in 19. ex octoginta nuper ex Arabico translatis, & idem habetur in can. 95. ex Trullanis 6. Synodo attributis, & in hoc fere conſentiunt allegati Auctores.

Neq; ad hęreſim fori externi putant Gabr. & Sim. duplici ratione.

Oppoſitum verius.

8. Dubitant verò, an iſti ſint hæretici punibiles ab eccleſia, & aliqui eorum affirmant, quod ſentit Gab. in 4. d. 13. q. 2. ar. 1. notabili 3. & cōſentit Siman. dict. tit. 31. nu. 5. & duas reddit rationes: vna eſt, quia iſti ſunt baptizati baptiſmo flaminis: alia eſt, quia in his rebus magis operatur opinio, quàm veritas. Nihilominus contrarium eſt verum: nam, *per ſe loquendo*, huiuſmodi hæretici non poſſunt ab eccleſia puniri propter ſuos errores. Ita docet Vgolin. Sairus, & Sanc. locis citat. & alij, quos allegant: ac ſequitur ex regula ſupradicta, quòd *Eccleſia non exercet iudicium in eos, qui per baptiſmum in eam non ſunt ingreſſi* quę ſub his terminis traditur à Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 2. ita interpre ante illud 1. ad Corin. 5 *De his, qui foris ſunt nihil ad nos*, & idem habetur in cap *Gaudemus* de Diuort. cum ſimilibus: ſed inualide baptizati, re vera non ſunt ingreſſi eccleſiam per talem baptiſmum: ergo non ſubijciuntur pœnis eccleſiæ: nam ab illa regula generali, non licet nobis eos excipere, ſine eiuſdem eccleſiæ autoritate. Minor probatur, quia tales nō recipiunt caracterem, quia baptiſmus inualidus nullum effectum confert: Item quia eccleſia non recepit illos, niſi per baptiſmum: ergo ſignum eſt, non fuiſſe eccleſiam ingreſſos. Deniq; illa cæremonia exterior, cum non fuerit ſacramentum, nullam vim habere potuit ad ſubijciendum Eccleſiæ talem hominem, neq; etiam voluntas, quam ille habuit recipiendi baptiſmum obligauit ipſum, aut ſubiecit eccleſiæ: quia voluntas interior non habet vim obligandi inter homines, niſi quatenus exterius manifeſtatur per actum ad inducendam obligatiōnē ſufficientem. Præſertim quia Eccleſia non iudicat de occultis, & internis, niſi per exteriora, ibi autem ex vi illius ſigni, ſolùm manifeſtatur voluntas recipiendi talem baptiſmum inualidum, ſeu qualem hæreſis profitetur.

Ad rationes pro Simane.

9. Vnde Sim. in prima ſua ratione nō loquitur conſequenter, nam de Catechumeno dixerat, non ſubijci eccleſiæ propter baptiſmum flaminis, id eſt, propter voluntatem baptiſmi, quamuis hæc voluntas in Catechumeno fuerit de vero baptiſmo: ergo non recte colligit huiuſmodi voluntatem in dictis hæreticis ſufficere. Secunda item ratio inefficax eſt: quia in præſenti caſu, & veritas intercedit & opinio, imo non ſolùm opinio, ſed etiam certitudo: ſupponimus n. Eccleſiæ ſufficienter conſtare de nullitate baptiſmi: habere verò poſſet locū dicta opinio, quādo defectus eſſentialis baptiſmi, nō eſſet in materia, vel forma, quæ ſenſib. percipi poſſunt, ſed in fictione: vel, ex parte miniſtri, qui intentionem non habuit, vel ex ſimili fictione recipientis: nam cum hic defectus pendeat ex actu merè interno, qui eccleſiæ non ſatis innoteſcere poteſt: tunc in foro eccleſiæ ille præſumitur baptizatus, & ideo puniri poteſt, ſed hoc per accidens eſt, & ideo in aſſertione dixi *per ſe loquendo*. Item hoc dixi, quia loquimur de punitione propter hæreſim: nam ſi dicti hæretici alia ratione contra eccleſiam deliquerint, ſacrilegia committēdo contra eius ſacramēta: vel alio ſimili modo, tunc illo titulo fortaſſe puniri poterunt ratione delicti, non ratione baptiſmi. Et fortaſſe hoc modo poteſt interdum Eccleſia cogere aliquem ad baptiſmum, de quo videri poſſunt quæ diximus to. 3. in 3. p. diſp. 24. ſect. 1. & diſp. 3. ſect. 1. ad calcem; videri etiam poteſt Sanc. cum alijs, quos citat ſupra numero trigeſimoſexto.

Eius opinio, quomodo habere locum.

3. Conditio, vt homo non erret in tota materia fidei

10. Tertia conditio eſt, vt is qui errat, non in tota materia fidei, ſed in aliqua eius parte male ſentiat. Hanc conditionem ponūt Turrecr. in Sum. de eccleſ. lib. 4. p. 2. c. 13. & Cano dict. lib. 12. c. 9. & Rojas de Hæreticis p. 1. nu. 484. & ſequentib. vbi alios refert, ſequitur hæc conditio ex præcedentibus: nam hæreſis ſubiectum ille eſt, qui aliquo modo ſe Chriſtianum profitetur, ſed vt ſe profiteatur Chriſtianum, neceſſe eſt, vt aliquo modo in Chriſtum credat: ergo conſequenter neceſſe eſt, vt non totam eius fidē abneget, ſed partem corrumpat. Hanc verò conditionem negat Caſtro dict. lib. 1. c. 9 ſed vt bene notauit Siman. dict. tit. 31. nu. 13. ſolum de nomine diſputat, & in eo diſſentit, quia non vtitur diſtinctione data de hæretico, quoad culpam, vel quoad pœnas *Eccleſiæ*: nos verò priori modo loquimur, nam poſteriori modo, certum eſt eccleſiam punire, vt hæreticos baptizatos homines apoſtantes à tota fide Chriſti, ſiue per Iudaiſmum, ſiue per Paganiſmum cap. *Contra Chriſtianos*, de hæreticis in 6. quod etiam habent iura ciuilia: & eſt indubitatum apud Auctores, vt videri poteſt apud Heimericum in Direct. Inquiſitorum 2. p. q. 44. & 45. vbi Penha plures allegat.

Caſtro ſolo nomine recedit ab hac cōditione.

An qui veræ reuelationi priuatę non credit, ſit hęreticus.

11. Vnum verò ſupereſt dubium circa hanc conditionem: quia interdum fieri poteſt hæreticus nihil de tota fide Catholica negando, ita enim contingere poteſt in eo, qui priuatam reuelationē accipit, & illi non credit: nam retinere poteſt totam fidem catholicam, & priuatam non amplecti, quod ſatis eſt, vt hæreticus fiat. In quo dubio duo ſenſus ſupra notati diſtinguendi ſunt, vnus eſt de hæreſi quoad culpam, & in foro Dei: alius in foro eccleſiæ. In primo ſenſu, pendet hæc quæſtio ex alia, an priuata reuelatio per fidem infuſam Theologicā credatur ſeu credenda ſit, quam tractaui ſupra diſput 3. ſect. 10. & contra Sot. & alios illam fidem ſupernaturalem, & infuſam eſſe, & ab eodem habitu elici docui, ſicut eſt valde conſentaneum Concil. Trident. ſeſſ. 6. dicenti, poſſe aliquem per priuatam reuelationē certitudine fidei credere, ſe eſſe iuſtū. Hoc ergo ſuppoſito certum eſt committi peccatum hæreſis, pertinaciter reſiſtendo reuelationi diuinæ ſufficienter propoſitæ, etiamſi priuata ſit. Probatur, quia contrariorū eadē eſt ratio: ergo ſi reuelatio illa ſic propoſita ſufficit ad obligandū, vt quod proponitur certa fide credatur, eadē ſufficit, vt cōtrarius diſſētiens ſit hæreticꝰ: nā

Eſſe talem in foro Dei probatur.

contrariè opponitur fidei, & in homine Chriſtiano exiſtit, vt ſupponimus. Confirmatur, quia illud peccatum ſufficit expellere fidem: ergo eſt infidelitas illi contraria, & eſt in homine Chriſtiano, vt iam dixi: ergo eſt hæreſis, vt ſæpe concluſum, & probatum eſt.

De foro Eccleſiæ ſententiæ Azor & Sanc. diſcrepantes.

12. At verò loquendo in altero ſenſu, de hæreſi punibili ab Eccleſia; quidam abſolute negant. Ita tenet Azor. dicto cap. 9. quæſt. 4. quia Eccleſia non punit niſi apoſtatas à fide Catholica, ille autem non recedit à Fide Catholica, ſed à fide priuata. Contrarium tenet Sanc. ſupra num. 32. quia etſi ille in materia non erret circa doctrinam Catholicam, quia Eccleſia de illa veritate priuatim reuelata, nihil definit, nihilominus quatenus primæ veritati reuelanti non credit, virtute diſcedit ab alio principio catholico, quod *prima veritas eſt infallibilis*, ſeu quod primæ veritati teſtificanti ſemper, & in omnibus credendum eſt.

Authoris iudicium.

Ego vero exiſtimo, idem eſſe in hoc dubio dicendum, quod in alio fere ſimili ſuperiùs dixi, nimirum talem hominem propter diſſenſum propoſitionis ſibi ſpecialiter reuelatæ, vel propter aſſenſum contrariæ, non incurrere pœnas iuris Eccleſiaſtici, propter rationem factam, quod Eccleſia tantùm punit apoſtatas à ſua fide, id eſt, à doctrina per ipſam Eccleſiam propoſita, & probata, quam propter vniuerſalitatem, Catholicam vocamus. Neque Eccleſia iudicat de internis, & priuatis reuelationibus, ſed interdum eas examinat, an falſę ſint, vt re ipſa ſunt, quoties à Catholica doctrina diſcrepant: ſi vero non diſcrepant, liberum relinquitur, vt per coniecturas examinentur, quales ſint. Deinde illa malitia, quæ in illo peccato conſideratur, quatenus primæ veritati opponitur, regulariter, & moraliter loquendo, eſt mere interna, & ex hac parte non ſubijcitur pœnis Eccleſiæ. Si quis autem exterius doceret, vel Deum poſſe mentiri, per priuatam reuelationem, vel non illi eſſe credendum etiamſi ſufficienter illam proponat, iam erraret in doctrina Catholica, & illum errorem exterius exprimens, pœnas hæreticorum incurreret, vt ex dictis patet.

Pro 2. parte tituli colligitur ex dictis definitio hæreſis.

13. Ex quibus omnibus facile concludi poteſt definitio hæreſis, quoad rem ipſam; eſt enim *voluntarius, & pertinax error, in materia fidei catholicæ contraria in homine, qui ſe Chriſtianum eſſe profitetur.* Quæ omnes particulæ ex dictis ſatis patent, & per vltimam diſtinguitur hæc infidelitas à reliquis, & ideo ad illam reducuntur omnes conditiones in hac ſect. poſitæ, vt initio illius indicaui, & in eiuſdem diſcurſu declaraui. Deinde ſimili modo colligitur, quid hæreticus ſit.

Item quis dicatur hæreticus, iuxta Auguſt.

Quam quæſtionem proponens Auguſtin. libro de Hæreſibus initio, ſic inquit, *quid faciat hæreticum, regulari definitione comprehendi, ſicut ego exiſtimo, vel omnino non poteſt, vel difficillime poteſt*, & in fine libri id omiſit, & alibi tractandum remittit, nunquam vero ex profeſſo illud impleuit, tamen in libro de vtilitate credendi cap. 1. dicit, hæreticum eſſe *qui alicuius temporalis commodi, & maxime gloriæ principatuſque ſui gratia falſas, ac nouas opiniones, vel gignit, vel ſequitur.* In qua deſcriptione prima particula pertinet potius ad cauſam vel motiuum extrinſecum hæreſis, quàm ad ſubſtantiam eius. Vnde ex alijs cauſis, & motiuis oriri poteſt, & præcipue, ac frequentiùs ex ſuperbia, vel præſumptione ingenij: & potiſsime ex vitijs carnalibus, propter quod Paulus hæreſim ponit inter opera carnis, vt D. Thomas eo loco notauit, ex quocunque tamen motiuo oriatur, ſemper hæreſis eſt eiuſdem rationis: nam motiuum extrinſecum non mutat ſubſtantialem ſpeciem peccati, ſed addit accidentalem. In ſecunda particula, non ſatis expreſsit Auguſtin. pertinaciam neceſſariam, vt homo fiat hæreticus: ſubintelligenda tamen eſt, & alijs locis illam explicuit, vt iam dixi. In tertia vero cum ait, *vel gignit, vel ſequitur*; tacite videtur explicare Cyprian. epiſtol. 76. vbi definit hæreticum eſſe illum, qui nouas opiniones inuenit contra fidem, & fere idem habet Irenæ. lib. 3. contra hæreſes capite 2. illi vero Hæreſiarchas præcipue definijſſe videntur. Sub hæreticis autem comprehenduntur omnes, qui illos ſequuntur, & hoc explicauit Aug.

Quis iuxta authorem breuius.

Nos autem vnico verbo dicere poſſumus hæreticum eſſe, qui hæreſim committit: nam ab illa, tanquam à forma denominatur. Vnde intellecto, quid hæreſis ſit, ſatis explicatum relinquitur, quid, vel quis hæreticus ſit.

SECTIO VI.

An, & quale peccatum, ſit errare circa alias propoſitiones damnabiles, non hæreticas.

HOC punctum ſuperiùs in hunc locum remiſi, quia licet ad hæreſim directe non pertineat, eſt illi annexum, & in Eccleſiaſtico iudicio ſolet cognitio huius culpæ, cum Inquiſitione de hæreſi coniungi.

1. Aſſertio ſatisfaciēs priori parti tituli Probatur authoritate.

Primo ergo tanquam certum ſtatuendum eſt, errorem hunc *per ſe loquendo* eſſe culpabilem. Ita ſupponunt Doctores omnes in hac materia ſcribentes. Et ſumitur ex Concilijs, ſeu decretis Pontificijs damnantibus huiuſmodi errores, tanquam pernicioſos fidei Catholicæ, & punientibus homines ſic temere errantes, quod non facerent ſine culpa, quam ſupponunt, vel præſumunt.

Item ratione duplici,

Ratione etiam probatur primo, quia quod imprudenter fit, præſertim in re tanti momenti, quanti eſt ſacra doctrina, non fit ſine culpa: ſed imprudentiſsimum eſt temere, vel alio ſimili modo, in doctrina ſacra opinari, & errare, ac loqui: ergo non fit ſine peccato. Secundo, quia huiuſmodi error parat viam ad grauiorem lapſum, etiam per hæreſim: ergo qui ſic opinatur, exponit ſe periculo grauius erràdi: ac proinde ēt in hoc peccat: Tertio etiam reſpectu aliorum in hoc peccatur, propter ſcandalum, vel certe etiam propter detrimentum gignendi in mentibus eorum errores graues, & in materia graui, quod plane magnum eſt proximi nocumentum.

Explicatur probata aſſertio.

2. Dixi *per ſe loquendo*, quia applicanda eſt hîc doctrina data de voluntate, & pertinacia ad hæreſim requiſita: nam hîc etiam cum proportione neceſſaria eſt, quia ſi aliquis per ignorantiam inuincibilem iſto modo erret, excuſabitur à peccato; & facilius contingere poteſt talis ignorantia: circa materiam hanc, quàm circa materiam hæreticam, præſertim in hominibus indoctis. nam qui docti ſunt, tenentur in hoc negotio maiorem curam, & diligentiam adhibere, & ideo difficilius excuſabuntur. Deinde ſi error fuerit ex ignorantia vincibili, aliqua erit culpa, non tamen attinget gradum illum, qui ſufficiat ad damnandum hominem, tanquam temerarium:

Nota.

vel aliquid huiuſmodi, quoniam hæc dominatio requirit modum peccandi ex præſumptione, ſeu ex certa ſcientia, qui opponitur modo peccandi ex ignorantia: quod ſemper conſiderandum eſt, ad iudicandum de huiuſmodi culpa in ordine ad pœnam: eſt igitur in hoc peccato neceſſaria aliqua pertinacia: non contra definitionem, vel infallibilem authoritatem Eccleſiæ: nam hic error illi non opponitur, ſed vel contra Doctores omnes, vel Patres, vel contra principia fidei, ſaltem mediatè, vel remotè, vel aliquid huiuſmodi, quando enim aliquis ſciens propoſitionem eſſe tali authoritati contrariam ſe illi audet opponere, tunc hoc genus peccati committit.

2. aſſertio reſolutionem poſterioris partis tituli inchoans, probatur 1.

3. Secundo certum eſt, peccatum hoc non habere propriam malitiam hæreſis, ſimpliciter, & abſolute loquendo. In hoc etiam omnes conueniunt: & probatur primo, quia propoſitio, quæ eſt proxima materia huius culpæ, non eſt propoſitio hæretica,

vt ex

vt ex dictis in ſecunda ſectione conſtat: ergo peccatum, quod circa illam committitur, non poteſt eſſe vera hæreſis. Secundo, quia tale peccatum non excludit fidem: ergo non conſtituit hominem infidelem, ac proinde neque hæreticum. Conſequentia clara eſt, & antecedens patet, quia materia huius peccati non eſt propoſitio immediate à Deo reuelata: ergo iudicium, ſeu aſſenſus illius, per ſe, non opponitur infallibili veritati Dei reuelantis. Tertio, quia ſicut de ratione aſſenſus fidei eſt, vt ſit verus infallibiliter, ita eſt de ratione aſſenſus hæretici, vt ſit falſus indubitabiliter: at vero aſſenſus, de quo agimus, frequētiùs loquēdo nō eſt ita falſus, quia dubitari poteſt de veritate propoſitionis contrariæ in re ipſa: nam ſicut dixit Ariſtot. *Interdum falſa ſunt probabiliora veris*, & ita cum hæc materia non ſit à Deo reuelata, vel non vt talis proponatur, formidari poteſt, ne aliquid, quod maiori autoritate nititur, fortaſſe in re falſum ſit. Deniq; etiam in foro Eccleſiæ, qui circa huiuſmodi materiam errant, non puniuntur, vt hæretici: ergo, &c.

(Margin, beside the first lines: 2.; 3.; 4.)

Propoſitiones alias damnabiles ad hæreſim reduci quidam aiunt.

4. Supereſt explicandum, in qua ſpecie peccati hæc culpa conſtituatur: reſpondent aliqui, reduci ad peccatum hæreſis tanquam aliquid imperfectū, ſeu inchoatum in illa ſpecie, quod poteſt à ſigno ſuaderi, quia peccatum hoc in foro Eccleſiæ ad idem tribunal, & iudicium pertinet, ad quod ſpectat hæreſis. Nihilominus hoc neque in rigore verum videtur, neque ſatisfacit. Primum patet, quia argumenta in ſuperiori aſſertione facta probant malitiam huius peccati, nec perfecte, nec imperfecte poſſe hæreſim vocari, cum nec in materia eius verſetur, neq; etiam formali motiuo fidei opponatur, vel complete, vel incomplete. Secundū patet, quia ille eſt quidam actus directe voluntarius, qui habet proprium obiectum, & debitas circunſtantias requirit, cur ergo non habebit directe, & per ſe, propriam ſpeciem moralem, in qua directe collocetur, ſine reductione ad aliam ſpeciem? Et declaratur à contrario: nam malitia eſt priuatio bonitatis debitæ ineſſe; ſed actui contrario, & prudenti circa talem materiam, non debetur honeſtas fidei, ſed alia, quæ ſumitur per conformationem ad rationem iuxta exigētiam talis materiæ, quæ nec directe nec indirecte eſt fides: ergo contraria malitia habet etiam propriam ſpeciem ab hæreſi omnino diſtinctam.

Reiicitur.

3. aſſertio bipartita.

5. Dicendum ergo tertio in huiuſmodi actu diſtinguēdam eſſe malitiam quaſi intrinſecam, quam ex vi obiecti habet, ab accidentali malitia, quæ ex circumſtantijs oriri poteſt. Prima eſt, quæ conſtituit per ſe hoc peccatum in ſua ſpecie, & ſic dico pertinere hoc peccatum ad vitium curioſitatis in materia ſupernaturali, oppoſitum virtuti ſtudioſitatis, quæ ad virtutem temperantiæ, vt ita dicam, ſpiritualis ſpectat, vt docet D. Th. 2. 2 q. 166. & ſequēti. Sumiq; poteſt ex illo Paul. ad Rom 12 *Non plus ſapere, quam oportet ſapere ſed ſapere ad ſobrietatem*: nam ſobrietas, quædam temperantia eſt, item ex illo Eccleſiaſt. 3. *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris, & in pluribus operibus Dei noli eſſe curioſus*: exceſſus ergo in illa ſobrietate, quam Paulus commēdat vitium curioſitatis eſt. Vnde Aug lib. 10. de Morib. Eccleſ. c. 21. *Rectè*, inquit, *curioſi eſſe prohibemur, quod magnum temperantiæ genus eſt.* Et ratione declaratur, quia ſtudioſitas moderatur aſſenſum ſciendi, ſeu cognoſcendi, videl. vt circa hoc, vel illud tali, vel tali modo verſetur, vt D. Thom. ſupra docet. Vnde modus peccandi, grauior contra hanc rectitudinem eſt, quando quis aliqua ſcire vult ſupra proprij ingenij facultatem, vel modo etiam eandem facultatem ſuperante: ſed hoc modo delinquit homo circa materiam ſupernaturalem in hoc genere peccati, de quo tractamus: ergo per ſe, & directe in hac ſpecie vitij cōſtituitur. Altera vero pars declaratur, quia propter affinitatem, & propinquitatem, quam habet hæc materia damnabilis cum materia hæretica, ſit ſæpe, vt ex modo errandi, aut temerè opinandi in huiuſmodi materia aliquod detrimentum fidei oriatur, vel debilitando fundamenta eius, quantū eſt ex ſe, vel creando periculum perueniendi ad hæreſim, vel ſcandalum alijs præbendo. Hinc ergo ſit, vt in tali peccato poſſit ſæpe eſſe accidentalis malitia, vel cōtra fidem ratione periculi, aut nocumenti: vel contra caritatem, ratione ſcandali, vel interdum etiam contra iuſtitiam, ſi quis ex officio veritatem docere teneatur. Et iuxta hanc ſecundam partem, & primum eius membrum poteſt prima ſententia relata explicari: nam propter illam circumſtantiam, & quaſi connexionem cum fide, peccatum hoc iudicibus fidei merito committitur.

1. pars probatur authorit.

Item ratione

Locus datur ſententię nu. præc. reiectæ.

6. Sed quæret tandem aliquis, an contingat hic modus peccandi in materia non damnabili, ſed fortaſſe vera. Reſpondeo poſſe etiam excedi in modo, nimia exaggeratione, vel firmitate opinādo: etiamſi opinio non ſit de propoſitione damnabili, imo interdum etiam vera. Ita ſentit Caſtro, dicto lib. primo de iuſta hæret. punit. cap. 8. dub. vlt. & Corduba dict. q. 17 §. 7. dub. 2. qui adeo hoc exaggerant, vt dicant poſſe eſſe hæreticum eum, qui tanta firmitate aliquam opinionem, etiam veram tenet, vt paratus ſit pro ea mori, vel aliquid ſimile. Verumtamen hoc ſolum poteſt contingere in eo, qui tam firmiter id crederet, vt habuerit animum deliberatum, non credendi contrarium, etiamſi Eccleſia id definiret: illa vero hæreſis, vt ſupra dixi, non conſiſtit in aſſenſu opinatiuo, ſed in pertinacia hæretica, & in iudicio, quod includit, vel ſupponit, contra infallibilitatem Eccleſiæ. Item poſſet in hoc hæreſis contingere, ſi Eccleſia de aliqua re definijſſet non eſſe certam: & nihilominus aliquis ſentiret, & affirmaret eſſe certam: tunc autem etiam non eſſet defectus, niſi in materia hæretica, quia vt Aug. dixit in Enchyr. c. 17. & 19. *Habere incerta pro certis, error eſt.* Vnde ſi ſit in materia definita, ſaltem quoad illum modum, erit error hæreticus. Extra hos vero caſus nullum eſt periculum hæreſis in hoc modo, ſeu exceſſu affirmandi, vt certum, quod incertum eſt: aliquod tamen peccatum in eo committitur, quia licet propoſitio ſimplex fortaſſe vera ſit, nihilominus modalis, quæ ex illo aſſentiendi modo, vel formaliter, vel virtute conſurgit, falſa eſt, & ita in illius affirmatione, vel mendacium, vel aliud peius committi poteſt. Vnde exiſtimo, & moneo, poſſe facile peccari grauiter in hac materia, exaggerando proprias opiniones, & contrarias conuitijs, vel cenſuris ſine delectu afficiendo, quia illud facile eſſe poteſt pernicioſum mendacium cedens in aliorum infamiam, vel iniuriam, & aliquando in grauem pœnam, & nocumentum: & ideo in hoc negotio magna moderatio, & prudētia ſeruanda eſt, præſertim quia vt dicebam de veritate, & falſitate, ita in illarum gradu contingit, vt, propoſitio, quæ ſimpliciter prolata vera eſt, ratione modi, vel cenſuræ adiunctæ ſit temeraria, & interdum eſſe poteſt contra Eccleſiæ prohibitionem, vt in exemplo de conceptione immaculata B. Virginis, & in hoc tempore, in materia de auxilijs obſeruari poteſt.

Nimia aſſeueratio in materia alias non damnabili eſſe poteſt peccamitnoſa Caſtrenſis & Cordubæ in hac re ſententia temperatur.

Salubre monitum, autoris ingenium indicans.

DISPVTATIO XX.

De remedijs, quibus vel ad confutandas, vel ad extirpandas hæreſes, & hæreticos Eccleſia ſanctè, & iuſtè vtitur.

EXPLICATA hæreſis culpa, dicendum ſequitur de illius pœna, quæ eſt vnum ex remedijs, quibus Eccleſia vtitur, tum ad vitandos hæreticos, tum etiam ad Catholicos in officio cōtinendos, quia vero pręter hoc remediū, ſunt alia minus

minus coactiua, quibus eccleſia vtitur, illa breuiter expediemus priùs; poſtea vero de pœnis late diſſeremus, in hac quidem diſputatione in generali, in ſequentibus in particulari de ſingulis pœnarum ſpeciebus.

SECTIO I.

Vtrùm cum hæreticis, ad illos confutandos, diſputare liceat. Et quid in hoc ſeruandum ſit?

1. *Diſputationis duplex genus.* DE hoc puncto tractauit D. Thom. 2. 2. quæſt. 10. art. 7. generaliter tractans de infidelibus: nos vero pro hæreticis illud reſeruauimus, quia in eis, & vſus eſt frequentior, & difficultas ſpecialis, & quia hinc facile poterit ad cæteros infideles doctrina applicari. Diſtinguit autem Caietan. in illo artic. duplex diſputationis genus, vnam diſput. vocat materialem, aliam formalem. Prima eſt, quæ ſolum exercitij cauſa, ad acuenda ingenia, & ad acquirendam facilitatem in diſputando, & docendo in ſcholis fit. Formalem autem vocat, quæ fit ad perſuadendam, vel defendendam veritatem. *Primi generis diſputatio licita eſſe oſtenditur.* In præſenti non eſt ſermo de prima, quia non ſuſcipitur contra hæreticos, ſed inter fideles fit: de illa tamen breuiter dicimus, quamuis ſit de rebus certis de Fide, per ſe loquendo licitam eſſe. Hoc certum eſt ex vſu omnium fidelium, & ratio eſt, quia ex obiecto non habet malitiã, vt per ſe conſtat, & aliquando ex fine, & circumſtantijs honeſtari poteſt, & eſt vtilis, & moraliter neceſſaria ad acquirendum, tam doctrinam, quàm vſum eius, ſicut in alijs artibus, vt militari, & ſimilibus præuium exercitium quaſi fictum, & materiale neceſſarium eſt, ad veram artem addiſcendam.
1. obſeruatio. Vt autem hoc honeſte fiat, aliqua obſeruanda ſunt.
2. Primo, vt diſputatio ex aliqua dubitatione non procedat, vt in ſequenti puncto dicam. Secundo ne errores contra Fidem, etiam gratia diſputationis, defendendi proponantur, quia hoc, & omnino prohibitum eſt, & per ſe malum videtur, quia & nocere poteſt, & ſcandalum afferre. Quod de tota materia quoquo modo damnabili intelligendum eſt; & mea ſententia, de omni doctrina improbabili eſt conſulendũ, quia ad defendẽdam huiuſmodi doctrinam, conſequenter multa improbabilia afferuntur, quæ inſipientes, & indocti facile credunt, præterquam quod per huiuſmodi diſputationes peruenitur ad affectum talis doctrinæ; & ſimilia incommoda facile conſiderari poſſunt. Tertio cauendum
3. eſt, ne huiuſmodi diſputationes publice coram vulgari, & indocta plebe habeantur, præſertim in lingua vulgari, quia difficultates faciliùs intelligunt, quàm ſolutiones, vnamque rem, pro altera concipientes, facile decipiuntur. Denique ſer
4. uandus eſt modus, per cuius exceſſum ſæpe in his diſputationibus peccatur: de quo videri poteſt Origenes homil a 12. in Exod. & optime Nazianz. oratione 26. de moderatione in diſputationibus adhibenda, vbi paulo ante finem habet hæc verba, quæ notare libuit, *Vſitata ne ſpernas, nouitatem ne captes, vt nominis ſplendorem tibi apud vulgus concilies*, & infra. *Maxime ita comparatum eſt, vt omnis ſermo contentioſus, & cum ambitione coniunctus, exercitatio quædam ſit, qua ad contendendum de rebus grauioris momenti prouehamur. Vnde nobis curæ eſſe debet, vt ne in leuibus quidem, paruique momenti diſputationibus audaciæ, vel ineptiæ ſignificationem præbeamus, ne hac tandem diuturna conſuetudine in maioribus abutamur.* Et hæc de materiali diſputatione.

Secundum diſputandi genus bimẽbre, 2. Diſputatio formalis, ſeu vera, ſubdiſtingui à nobis poteſt: nam duplici ex cauſa ſuſcipi poteſt: primo ex dubitatione diſputantis, ita vt res tamquam dubia in diſputationem afferatur, vt per illam veritas eruatur. Alter modus eſt, quando de re certa, & quæ pro tali habetur, diſputatio ſuſcipitur, vt apud alios veritas confirmetur, vel perſuadeatur. Primus modus hæreticorũ dici põt. Secundus vero, contra hæreticos, & ideo de hoc ſecundo nobis ſermo eſt. Priùs vero quam ad illum accedamus, ſupponimus de altero diſputationem de rebus fidei ex dubitatione ſuſceptam, intrinſece malam eſſe; ratio eſt clara, quia talis diſputatio hæreſim ſupponit, & ex hæreſi procedit, *quod autem non eſt ex fide* (inquit Paulus) *peccatum eſt*: nam illorum verborum vnus ſenſus eſt, vt dictio illa, *non ex fide*, contrarie exponatur, id eſt, quod procedit ex errore in Fide. *Primum mẽbrum malũ intrinſece eſſe probatur.* Diximus autem ſuprà dubium in Fide hæreticum eſſe: ergo diſputatio procedens ex tali dubio, peccatum eſt, confeſsioni Fidei contrarium; & propterea talis diſputatio, per quam res certæ, iam ab Eccleſia definitæ in controuerſiam vocantur, omnino eſt per ſacros Canones prohibita, vt ſumitur ex Concilio Chalcedonenſi actione quinta, in ſecunda definitione fidei, clarius & copioſius in Leone Papa ep. 48. aliàs 50. ad Martianum Auguſtum, vbi inter alia dicit. *In eam fidem, quam Euangelicis, & Apoſtolicis prædicationibus declaratam per antiquos Patres noſtros accepimus (nulla penitùs diſputatione cuiuſquam retractationis admiſſa) omnium corda concurrant, ne per vanam fallacemque verſutiam, aut infirma videantur, aut dubia, quæ in Chriſto firmata ſunt, & ſine fine manſura.* Multa ſimilia habet epiſt. 73. 75. & 78. ad Leonem Auguſtum, & 76. ad Anatolium: & optime etiam Gelaſius Papa epiſt. 11. ad Epiſcopos Dardaniæ, & concordat lex ciuilis in l. *Nemo* C. de ſum. Trin. & Fide catholica.

3. Supereſt dicendum de alio modo diſputationis cum hæreticis, an licitus ſit. *2. Memb. ex Paul.* Ratio dubitandi ſumi in primis poteſt ex verbis Pauli ad Tit. 3. *Hæreticum hominem poſt vnam, & ſecundam correptionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt, qui huiuſmodi eſt, cum ſit proprio iudicio damnatus*: vbi Paulus ſolum permittit hæreticum monere, quod longe aliud eſt, quàm cum illo diſputare, & poſt ſufficientem monitionem prohibet cum illo communicare. Vnde Gelaſ. Papa, in commonitorio ad Fauſtum ponderans hæc verba ait, *nobis nullum fas eſt inire certamen cum hominibus communicationis alienæ, dicente Apoſtolo, hæreticum hominem*, & cæt. *Ex Gelaſ. Papa.* Confirmatur ex illo 2. ad Timot. 2. *Noli contendere verbis, ad nihil enim vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium*, *Confirm.* in quibus verbis maxime videtur prohibere diſputationes cum hæreticis, quæ tantum eſſe ſolent contentiones, & pugnæ verborum. Vnde 1. ad Corint. 2 ait idem Paulus. *Si quis videtur eſſe contentioſus, nos talem conſuetudinem non habemus, ſed neque Eccleſia Dei.* *Ex 1. Cor. u* Secundo hoc confirm. Concil. Tolet. 14. *Ex Concil. Tolet.* cap. 10. dum ait, *Non nobis inanium quæſtionum tendicula præparemus, neque diſcutere audeamus, quæ ſumma ſunt: nam quæ ſunt diuina, non diſputanda ſunt, ſed credenda.* Tertio hoc tradere videntur Patres; nam Tertull. *Ex Tertull.* lib. de Præſcript. hæreticorum capit. 15. & ſequentibus, ex profeſſo probat, non eſſe admittendos hæreticos ad diſputationẽ de Scripturis ſacris, & rationem indicat Auguſt. 15. contra Fauſt. cap. 12. dicens. *Ex Auguſt.* *Non diſputationem amant hæretici, ſed quoquo modo ſuperare impudentiſſima pertinacia, vt congregent, quæ non pepererunt*: & fere eandem ſententiam habet Gregor. *Ex Gregor.* 8. Moralium, cap. 2. & Chryſoſt. ſeu Author imperfecti in Matth. homilia 12. ad finem, vbi argumentum ſumit ex pertinacia Phariſæorum; & ait, *Audi homo fidelis, qui contra hæreticum libenter contendis ſi Phariſæi victi non ſunt, tu certando contra hæreticum poteris eum placare cum viceris*: & Bernard. ſerm. 66. in Cantic. de *Ex Bernard.* hæreticis, inquit, *Nec rationibus conuincuntur, quia non intelligunt: nec authoritate corriguntur, quia non recipiunt, nec flectuntur ſuaſionibus, quia ſubuerſi ſunt.* Vnde refert Socrates lib. 5. Hiſtor. cap. 10. cuiuſdam viri grauis, *Ex Socrat.* Siſinij ſententiam, *diſceptantes non ſolum non reconciliare ſchiſmata ſed potius hæreticos ad contentionem multò magis accendere*: *Ex Conſtant. apud Euſeb. & Niceph.* de qua re extat optima epiſt. Conſtantini

Concluditur ratio ex adductis teſtimoniis.

tini apud Euſeb. lib. 2. vitæ eius, & Nicephor. lib. 8. cap. 13.

4. Vltimò ex his teſtimonijs optima conficitur ratio, quia ex hac diſput. cum hæreticis, non poteſt fructus moraliter ſperari circa ipſos; & aliunde timeri poteſt ſimplicium fidelium nocumentum: ergo ex vtroq; cap. eſt illicita talis diſputatio; ex primo, quia erit otioſa: ex ſecundo vero, quia erit contra charitatem, & contra bonum ipſiuſmet fidei. Prima pars antecedētis ſatis videtur probari ex verbis Pauli, & aliorum Patrum, & proprietatibus hæreticorum: ſolent enim eſſe ſuperbi, & audaces, & ideo non facile cedunt, ſed dum argumentis premuntur, duriores fiunt. Item quia ſupernaturalia myſteria rationibus demonſtrari non poſſunt, teſtimonia autem Scripturæ, vel ab eis facilè eluduntur per varias interpretationes, aut lectiones: vel ſi aliud remedium non ſupereſt, autoritatem talis libri negant. Altera vero pars facile ſuadetur ratione ſupra inſinuata, quia ſimplices fideles facile difficultates, vel obiectiones percipiunt: non autem ita facile altiora fidei fundamēta, & obiectionum reſponſa intelligunt: & præterea commoueri facilè poſſunt libertate dicendi hæreticorum, qui valde loquaces eſſe ſolent. Vnde Clemens Papa lib. 8. Recognitionum, vel quicunq; fit illius operis Author, hinc concludit ad nullum finem ſcientiæ, vel cognitionis, per huiuſmodi diſputationes perueniri.

Pro parte affirm. aſſertio 1.

5. Nihilominus dico primò, diſputationem cum hæreticis pro fide tuenda, & eorum erroribus impugnandis, de ſe licitam eſſe, & valde laudabilem. Concluſio eſt certa, & probari poteſt primo ex verbis Pauli ad Tit. 1. vbi de Epiſcopo ait, *eſſe oportere amplectentem eum, qui ſecundùm doctrinam eſt, fidelem ſermonem, vt poſſit eos, qui contradicunt arguere*, quod certe ſine diſputatione non fit, imo Petrus 1. Canonica cap. 3. de omnibus ait, *parati ad ſatisfactionem omni poſcenti rationem de ea, quæ in vobis eſt ſpe*, vbi alii legunt *fide* & alii vtrunque ponunt, vt D. Thomas 2. 2. quæſt. 2. art. vlt. & Fulgent. l. 1. ad Fraſimundum c. 1. & in idem redit, quia ſpes in fide fundatur, ideoque nemo poteſt rationem ſuæ ſpei reddere niſi per fidem. Vbi autem vulgata habet *ad ſatisfactionem* Græcè dicitur *ad Apologiam* & Fulgent. legit *ad reſponſionem*, quæ omnia diſputationem indicant. Præcipue vero hoc confirmatur exemplo Chriſti Domini, & Apoſtolorum, nam Matth. 22. Chriſtus de diuinitate ſua, cum Phariſæis diſputans ex teſtimonio Pſalm. 109. illos conuincens, & Ioan 8. variis modis contra illos argumentatur, & Actor. 6. de Stephano dicitur *ſurrexerunt diſputantes cum Stephano, & non poterant reſiſtere ſapientiæ, & ſpiritui, qui loquebatur*, & capit 17. Paul. *diſſerebat de ſcripturis ſecundum conſuetudinem*, vt ibi dicitur, & infra additur, *diſputabat in Synagoga cum Iudæis*.

Probatur 1 Scriptura

Probatur 2 ex Patrib.

6 Secundo hæc eſt etiam ſententia, & conſuetudo Patrum, nam Aug epiſt. 48 *cum hæreticis* ait, *verbis eſſe agendum, diſputatione pugnandum, ratione vincendum.* Et quamuis videatur, ea verba dicere, quaſi retractando ſententiam, non tamen quoad illam partē affirmantem, ſed quoad excluſiuam, qua ipſe ſentire ſolebat, ille tantum modo, & non coactione cum hæreticis agendum eſſe. Vnde lib. 14. de Trinit. ca. 1. inde ſcientiam Theologiæ maxime commendat, quod ad defendendam fidem, & confundendos hæreticos, vtiliſſima ſit; Bern. etiam ſerm. 64. in Cant. *Capiantur*, inquit, *hæretici, non tam armis quam argumentis*; exempla etiam Sanctorum communiſſima ſunt: & præſertim apud Auguſt toto libro 6. & 7. tomo Athan. contra Arrian. & aliis ſimilibus.

Probatur 3 ratione

7. Tertio probatur concluſio ratione, quia huiuſmodi diſputatio de ſe non eſt mala, imo habet plures rationes honeſtatis, neque etiam eſt iure Eccleſiaſtico prohibita, ergo eſt licita, maior euidens eſt, quia in illa actione nulla eſt malitia, imo eſt quędam confeſſio fidei, ex parte diſputantis. Vnde ex hac parte eſt honeſta ex obiecto. Item de ſe ad optimos fines ordinatur, ſcilicet ad honorem ipſius fidei, & maiorem notitiam eius, ad hęreticorum conuerſionem, & Catholicorum confirmationē, & in aliis circumſtantiis poteſt ita fieri, vt & fructus ſperetur, & damna non timeantur, vt in ſequenti aſſertione explicabimus. Minor ſeu altera pars antecedentis probatur: quia nullum inuenitur decretū Canonicum talem prohibitionem continens: imo ſunt aliqua, quę certum modum ſeruandi in tali diſputatione præſcribunt, quæ manifeſte ſupponunt talem diſputationem eſſe licitam. Locutus ſum autem de iure Canonico, quia in iure ciuili inuenitur L. *Nemo* Cod. de Sum. Trin. quæ diſputationē hanc etiam clericis prohibet. Reſpondent aliqui legem illam eſſe Ciuilem, & in materia Eccleſiaſtica, & ideo non poſſe obligare, præſertim clericos. Ita Sanc. libro 2. Decalog. cap. 6. num. 8. cum Azor. tom. 1. li. 8. cap. 26. q. 2. ſed licet illa generalis doctrina vera ſit, exiſtimo tamen non rectè applicari ad illam legem, nam ſolum prohibet diſputationes per ſe illicitas, quibus res certæ definitæque in Eccleſia, in dubium reuocantur cum perturbatione fidelium, & Eccleſiæ. Vnde potius credendum eſt legem illam fuiſſe legitime latam à Martino Catholico Imperatore, & vt opinor, non ſine conſenſu Leonis Papæ, qui de illa re ad ipſum ſcripſerat, vt ſupra allegaui.

Suaſio Sancii, & Azorii non ſatisfacit.

Aſſertio 2.

8. Dico ſecundo, vt hæc actio diſputandi cum hæreticis licitè fiat, multæ cōditiones, ſeu circumſtantiæ obſeruandæ ſunt. Hæc aſſertio per ſe manifeſta eſt de circumſtantiis generaliter requiſitis in quocunque actu honeſto; ſcilicet, vt oportuno tempore, loco apto, & modo, ac intentione debita fiat: tamen in particulari aliquas conditiones requirit hæc actio ex quatuor capitibus, ſcilicet ex parte fidelis diſputantis, vel ex parte hæretici, cum quo diſputat: vel ex parte eorum, coram quibus diſputat: vel ex parte modi. Et in primis circa perſonam diſputantem, aliquid eſt neceſſarium ex natura rei: aliquid, ex iure Eccleſiaſtico. Primo modo, ſupponēda in primis eſt recta intentio, & firmitas diſputantis in doctrina fidei, quia ſi periculū aliquod, vel infirmitatē in ſe timeat nullo modo ſe ingerere debet, aut talem diſputationem admittere, vt per ſe clarū eſt. Deinde neceſſariū eſt, vt ſit ſufficienter doctus, vt ſupra D. Thom. docet, & ſumitur ex Paul. in citatis verbis 2. ad Timot. 2. *Amplectentem eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem*: vbi non ſolum fidem, ſed etiam doctrinam fidei requirit in diſputante, *vt poſsit eos, qui contradicunt arguere*, & ratio eſt per ſe clara, quia in omni munere tenetur vnuſquiſque habere ſcientiam, vel artem neceſſariam ad tale munus conuenienter exercendum: ergo multo magis in tam graui actione. Item quia alias, & ſe, & honorem fidei, & proximorum ſalutem periculo exponit, quanta vero eſſe debeat hæc doctrina, non poteſt generaliter, & vna regula definiri, ſed conſiderandæ ſunt circumſtantiæ, nam ad diſputandum cum hæretico indocto, vel vulgari minor doctrina in Catholico ſufficit: item minor in re clara, quam in difficili, & ſic de alijs. Item hoc maxime requiritur, quando diſputatio eſt propria, & cum concertatione inter duos, vel plures: nam ſi tantum ſit per modum concionis, ſeu ſimplicis perſuaſionis, minor doctrina ſufficiet, quamuis in debito, & proportionato gradu neceſſaria etiam ſit. Deniq; obſeruandum eſt, aliquando contigiſſe ſimplicem fidem diſputantis efficaciorē fuiſſe, ad vincēdum hæreticum, quam multam aliorū doctrinam, vt de Conc. Nicæn. referunt hiſtoriæ. Ruffinus l. 10. c. 3. Nicephorus libr. 8. cap. 15. & libr. 15. cap. 23. ſed illud quaſi miraculoſum eſt, & ex ſpeciali inſtinctu Spiritus ſancti, & ideo imitandum non eſt, ſed ordinaria lex, & regula poſita eſt ſeruanda.

Probatur diſcurrendo per 4. circumſtantias principales.

Expeditur 1 circumſtantia perſonæ diſputantis, quoad id, quod iure naturę exigitur.

9 Vltra

Deinde quoad id q̧ exigitur poſitiuo iure.

9. Vltra hæc ex iure poſitiuo neceſſarium eſt, vt perſona pro fide diſputans ſit clericus, nam laicis ſub pœna excommunicationis prohibitum eſt in c. 2. §. *Inhibemus*, de hæreticis in 6. Gloſſa tamen ibi, quamuis dubitanter, per *laicos* exponit *indoctos*, ſed eſt omnino improbabilis expoſitio. Primò, quia eſt contra proprietatem verbi. Secundo, quia condiſtinguuntur laici à clericis, quod non fit ratione doctrinæ, ſed ratione ordinis, ſeu ſtatus, iuxta cap. *Duo ſunt*, 12. quæſt. 1. Tertiò, quia in hoc ſenſu lata fuit, & explicita ſimilis lex in 6. Synodo capit. 64. Trulano, ibi tamen ſolum prohibentur laici publice diſputare, vel docere: in dicto autem nouiori iure, additur, *publice, vel priuatim.* Ratio autem huius prohibitionis, indicatur in illo Canone his verbis. *ſed oportet ordini à Domino dato cedere, iuxta illud Paul ad Epheſ. quarto, quoſdam dedit Paſtores, & Doctores.* Pertinet ergo hoc munus ex officio, Clericali ſtatui: & ideo illi merito reſeruatur. Accedit quod leges attendũt id, quod frequentiùs accidit, Clerici autem ſolent eſſe magis inſtructi, & docti in doctrina ſacra: laici verò è contrario, regulariter non ſunt periti in illa ſcientia, & ideo merito talis actio eis prohibetur. Et confirmari poteſt, quia eadem ratio, vel maior eſt in hac diſputatione, quàm in ſimplici prædicatione, vel doctrina; hæc autem prohibetur laicis; ergo, & illa: minor habetur in Capit. *Cum ex iniuncto*, & capit. *Sicut in vno*, de hæreticis in ſexto, & in Concil. Cartag. 4. cap. 98. *Laicus*, inquit *præſentibus clericis niſi ipſis iubentibus docere non audeat*: & Leo Papa epiſt. 62. cap. vlt. *Præter eos qui ſunt Domini ſacerdotes nullus ſibi ius docendi, & prædicandi audeat vendicare, ſiue ſit Monachus ſiue Laicus, qui alicuius ſcientiæ nomine glorietur.*

In prædicta prohibitione iuris poſitiui qui laicorum nomine veniant, qui etiã clericorum.

10. Verumtamen circa illam prohibitionem aliqua notanda, & expendenda ſunt. Primum, qui ſint intelligendi, *laicorum*, & *clericorum* nomine? Auctores communiter ſub nomine *clerici* intelligunt, etiam religioſos, quamuis nullum ordinem habeant, quia in ampla ſignificatione, ita ſolet illa vox accipi, & in illo textu, quoad hanc partem fauorabilem, videtur ita amplianda. Item quia quando in iure ſit illa bimembris partitio *laicorum*, & *clericorum* ſub *clericis* comprehendi ſolet totus ſtatus Eccleſiaſticus, ad quem religioſi pertinent, iuxta dictum cap. *Duo ſunt*, eſtque hæc ſententia ſatis probabilis, & practice ſecura; ſolum poteſt obſtare verbum illud, *nec Monachi*, quod ex Leone retuli; ſed reſpondere poteſt, vel illud reuocatum eſſe per nouum ius, vel, Leonem locutum fuiſſe iuxta morem ſui temporis, in quo Monachi regulariter non ordinabantur, nec literis vacabant. Addo ẽt non videri inconueniens, ſi ſub *laicis* comprehendantur etiam illi religioſi, qui in ſuis ordinibus laici ſunt, nam alij religioſi optime *clericorum* nomine comprehenduntur, quia ordines participant; in alijs vero religioſis laicis, ratio legis ordinarie locum habet, quia non ſunt docti, nec ſufficientes ad diſputandum: nihilominus tamen ſi aliquis inueniretur cum ſufficienti doctrina, ſine peccato id facere poſſet, præſertim à ſuo Prælato iuſſus, tum propter probabilem opinionem ſupra poſitam, tum propter ea, quæ ſtatim ſubijciam.

Quid de laico alioquin docto ſentẽtia gloſſ. Caiet. & Banhes

11. Secundo circa eandem conditionem, & legem interrogari ſolet, an non obſtante illa prohibitione, poſſit laicus ſi in diuinis literis doctus ſit, ſine peccato cum hæreticis diſputare, aliqui enim affirmant, vt in principio ſentit Gloſſa circa dictum §. & conſentiunt Caietan. & Banhes dicto capit. 7. quia tunc ceſſat ratio legis, & alioqui id cedit in vtilitatem fidei. Nihilominus per ſe loquendo contrarium verum eſt, ſcilicet, non licere laico, etiam docto, de Fide diſputare: Ita tandem dixit Gloſſa ſupra, & ſequuntur Dominicus, & Francus, & Albertinus de agnoſcendis propoſitionibus quæſt. 13. numer. 12. & Nauar. Conſ. 17. aliàs 24. de Hæret. num. 2. & in Sum. cap 11. numer. 27. & Caſtr. libro 1. de Iuſt. Hæret. punit. cap. 19. & alij communiter. Ratio eſt primo, quia ceſſante ratione, vel fine legis ſolùm in particulari, & negatiuè non ceſſat obligatio legis, vt ex materia de legibus ſuppono; ſed in eo caſu tantùm dicto modo ceſſat obligatio legis; ergo. Secundo propter incommoda, quæ moraliter inde ſequi poſſunt, præſertim hoc tempore, in quo hæretici hæc munera indiſtinctè laicis, & clericis conuenire docent, & quia vnuſquiſque laicus de ſua doctrina præſumens, proprium clericorum munus vſurparet. Tertio, quia alias lex illa fere eſſet inutilis, nihil enim prohiberet laicis de nouo, quia indocti per ſe ſunt inepti, & prohibiti ab illo munere. Vnde nihil peculiare haberent clerici; nam docti tantùm & non indocti hoc munus aſſumere poſſunt, vt dixi. Addidi autem *per ſe loquendo*, quia ſi neceſsitas vrgeat, tunc prohibitio illius legis ceſſaret, & haberet locum, quod ex Chryſoſt. homil. 25. in Matth. refertur in cap. *Nolite timere*, 11. quæſt. 3. ſcilicet obligari laicum aliquando ad docendam, & defendendam liberè veritatem, quam à Deo audiuit. Imo hoc multi extendunt ad caſum magnæ vtilitatis, quia hæc eſt quædam moralis neceſsitas, & benigna legis interpretatio, quæ fundari poteſt in aliquo principio, quod *ceſſante fine legis contrariè, etiam in particulari, ceſſat tunc obligatio legis*: in illo autem caſu iudicandum eſt contrariè ceſſare, quia tunc obſeruare legem, eſſet contra bonum fidei, & contra ſalutem proximorum. Denique intelligendum hoc eſt quando laicus doctus propria authoritate hoc munus vſurparet. Ita enim ſignificat Leo Papa, ſupra dicens. *Nullus laicus ius docendi ſibi vendicet*, & Canon. 6. Synodi dixit, *vbi ſibi non vendicet docendi authoritatem.* Vnde ſi laicus id faciat iuſſus, vel, rogatus à clericis, ad quos tale munus pertinet, ſi aliàs ſit ſufficienter inſtructus, non peccabit, idemque erit vbi communi conſuetudine contrarium introductum ſit, vt de terris hæreticorum Valentia teſtatur. Nam conſuetudo poteſt ius humanum abrogare. lib. 6. cap. 9.

12. Denique inquiri poteſt, quale ſit hoc peccatum in laico, & qualis eius cenſura? Reſpondeo, quoad culpam eſſe ex genere ſuo mortale, ita docent omnes authores citati, & Syluest. Caiet. & alij Summiſtæ verbo *Diſputatio*, & colligitur ex ipſa lege: nam prohibet actionem hanc, ſub pœna excommunicationis, quæ non fertur, niſi pro culpa mortali. Ratio vero eſt, quia materia eſt grauis, pertinens ad bonum fidei, & religionis, & quodam modo ad iuſtitiam, quatenus prohibet vſurpare ius, & poteſtatem clericorum, & conſequenter tollit diſſenſionum occaſiones, & perturbationum in Eccleſia: grauitas autem culpæ ex materia præcipuè ſpectanda eſt: ergo, &c. Quoad cenſuram vero dicendum eſt, non eſſe excommunicationem ipſo iure latam, ſed ferendam, quia lex vtitur verbo futuro *excommunicetur*, quod vi ſua nihil de præſenti, ſeu ſtatim operatur, ſed per hominem fieri iubet, vt eſt generalis doctrina. & in illo textu notant Gloſſa, & cæteri Doctores allegati.

De culpa, & pœna laicorũ diſputantium, &c.

13. Secundo principaliter, vt hæc actio fiat licite, habenda eſt ratio perſonæ cum qua diſputatur; ex parte autem illius ſolùm poſtulatur, vt aliquis fructus ab illo poſsit ex diſputatione ſperari: nam ſi iam experimento conſtet, eſſe ita proteruum, & obduratum, vt non ſit ſpes fructus, vana eſſet cum illo diſputatio, ſicut in vniuerſum correctio fraterna, vbi non eſt ſpes fructus, omittenda eſt. Et iuxta hanc aſſertionem intelligi poſſunt verba Pauli ſupra citata, ex 2. ad Tit. 3. *Hæreticum hominem poſt vnam, & ſecundam correctionem deuita*, & eodem modo intelligendi ſunt multi ex Patribus citatis initio in ratione dubitandi. Notat autem Chryſoſtomus homilia 6. circa dicta Pauli verba, non eſſe facile, ſeu ſtatim deſperandum, ſed perſeuerandum eſſe patienter,

Expeditur 1. circunſtantia perſonæ ſcil. qua cum diſputatur.

enter, nam Verbum Dei ſæpius repetitum ſolet tādem aliquando operari, & ad hoc ponderat illud verbum Pauli, *oportet eſſe patientem*, & illud *Manſuetudine*, & propterea exponens illud verbum *deuita* dicit, *hoc de illo monet, qui corrigi non vult, quem inſanabili morbo detineri videris.* Vnde cōcludit, *ab illis ſolū diſcedendum eſt, de quibus apertam poſſumus ferre ſententiam, certique ſumus, quod quantalibet faciamus, eos nunquam ad veritatis viam reuocabimus.* Hoc autem etiam in eo caſu limitandum eſt: Niſi fructus ſaltem in aliis audientibus ſperetur: ſiue ille ſit, quod aliqui hæretici conuertentur: ſiue quod ſient minus audaces, vel timidiores, ſiue quod Catholici magis in fide confirmabuntur, vt enim Bernard. ait ſerm. 64. in Cant. *& ſi hæreticus non ſurgat ex face, Eccleſia tamen confirmatur in fide*; nam quodcunque horum ſufficit, vt diſputatio non ſit otioſa, ſed honeſtiſsima, & propterea Catholici viri laudabiliter contra hæreticos ſcribunt: licet de eorum conuerſione, non multum ſperent: quia ſemper aliquem ex dictis fructibus ſperare poſſunt: de quo diſputandi genere, & laude eius, videri poteſt Gerſon tract. de Laudibus ſcriptorum, & quæ notat, & refert Simanc. titulo 20. Inſtitutionum §. vltim. Denique notant viri graues, quod licet diſputatio ſit ſine vlla ſpe fructus non erit peccatum mortale. Sed veniale tanquam actus otioſus, quod intelligendum eſt, per ſe loquendo, nam ratione nocumenti poterit eſſe peccatum graue, & communiter ſaltem hoc nocumentum timeri poteſt, quod hæreticus diſputans, & ſit durior ipſa contradictione, & præterea in ipſa diſputatione multa peccata committit, quæ alias non fa ceret: & vitanda eſſet eorum occaſio, quando alias actio inutilis eſt.

Laudabiles, qui contra hæreticos ſcribunt.

14. Tertio eſt præcipue ratio habenda audientium. Et ideo D. Thomas in dicto artic. 7. duplicem diſtinguit diſputationem, vnam priuatam, aliam publicam, & in priuata quidem, non habet locum hæc circunſtantia: oportet autem adeo eſſe priuatā diſputationem, vt nullus præter Catholicum diſputantem, & hæreticum, cum quo diſputat, præſens adſit, nam ſiue pauci, ſiue vnus tantum interſit, cauendum eſt, ne illi nocumentum ſpirituale inferatur, quoniam charitas ad ſingulos obligat; igitur diſputatio publica in præſenti diſtinguitur ab omnino occulta, & ſubdiſtinguitur à Diuo Thoma, vel n. illi, qui adſunt, docti ſunt, vel indocti; quando ſunt prioris conditionis, moraliter nihil eſt periculi, & ideo regulariter, ac per ſe loquendo licita eſt talis diſputatio ex parte audiētium, quia non datur illis occaſio errādi: quod ſi ipſi fortaſſe illā ſumpſerint, eis non diſputanti imputabitur. Docti autē hoc loco vocātur, non ſolū perfectè literati, ſed omnes, qui capaces ſunt talis doctrinæ, & illi aliquomodo ſtudent, quia hoc ſatis eſt, vt ex auditione diſputationis, illis periculū nō creetur. De indoctis vero, & cōmuni plebe, iterum D. Thomas diſtinguit, nā vel in ſua ſimplici fide quieti ſunt, & ab hæreticis nō ſolicitantur, & tūc nullo modo licet coram eis de fide diſputare cū hæretico, præſertim in ea lingua, quā intelligunt, quia ſine cauſa in periculo conſtituuntur: nam, vt ſupra dicebamus, facile percipiunt difficultates myſteriorū fidei, ipſa a. myſteria, & rationes eorum, vix poſſunt diſtincte concipere. Vnde, vel in errorē inducētur, vel ſaltem concipient rem illā eſſe dubitabilem, & iure controuerſam. At vero ſi fideles ſimplices ab hæreticis ſolicitati ſunt, & periculū eſt, ne cadant, vel vacillent, tunc licita eſt publica diſputatio coram ipſis, quia tunc taciturnitas, vel timor diſputationis magis poſſet nocere, & errantes in errore confirmare, ac dubitare incipientes magis infirmare. Hæc igitur omnia obſeruanda ſunt ex hoc capite, vt licita ſit diſputatio. Et ideo graues Auctores abſolute dicunt, regulariter hanc diſputationem publicam cauēdam eſſe: tū propter dicta, tum etiam quia ipſimet hæretici diſputantes ſolēt

3. Circumſtantia perſonarum audientium.

hoc modo fieri duriores & magis audaces, quando in publicum prodeunt propter ſuperbiam, & aurā popularem, quam valde amant; vt dixit Aug. libro de Vtilitate credendi, & de hoc puncto videri poteſt Valentia, qui alios refert dicta q. 10. puncto. 4.

15 Quartum, & vltimum caput eſt, modus diſputationis, in quo maxime oportet mediocritatem ſeruare, vt diſputatio fructuoſa ſit, ac ſubinde licita. In hoc autem primo obſeruari debet, vt ſententijs potius, & rebus, quam verbis agatur; vt dixit D. Thomas dicto art. 7. ad 1. ita exponens verba Pauli ſupra citata. *Noli contendere verbis*: & ſimilia Secundo maxime cauendum eſt à verbis contumelioſis, & iniurioſis, quia hoc, & per ſe malum eſt, & indecens in homine Catholico, tam graue munus exercente, & præterea maxime impedire poteſt diſputationis fructum, vt optime docuit Chryſoſt. dicta hom. 6. in 2. ad Timoth. quia, vt verbum fructificet: oportet, vt alter grate audiat, *gratè autem affici*, inquit Chryſoſt. *eum, qui iniurijs afficitur, vix contingere poteſt.* Tertio ita agendum eſt, vt non contra perſonam, ſed contra errorem, nec ad confundendum diſputatorem, ſed ad veritatem illi oſtendendam agi videatur, vt recte dixit Hieron. l. 1. contra Pelag. circa medium *non de aduerſario victoriam, ſed contra mendacium quæramus veritatem.* Denique ait Nazianz. dicta oratione 26. ea moderatione agendum eſſe, *vt nec nimia tarditate, nec nimio feruore agatur, ex vtroque* inquit, *extremo ſumendo, quod vtile eſt, ex priori manſuetudinem, & ex ſecundo zelum.*

4. Circumſtantia, modi diſputandi.

16. Ex quibus omnibus concluditur, actionem hanc, & de ſe licitam eſſe, & aliquando poſſe ſub obligationem cadere, quanuis ſæpe etiam poſsit in ea peccatum committi. Prima pars ſatis explicata eſt; ſecunda patet, quia interdum poteſt talis actio eſſe neceſſaria ad bonum fidei, & ſalutem animarum: tunc ergo erit debita, vel ex iuſtitia reſpectu Paſtorum Eccleſiæ, vel ex charitate, reſpectu eorum, qui ſufficientes fuerint ad talem actionem: nam vt dixit Leo epiſtola 93. ca. 15 *Qui alium ab errore non reuocat, ſe ipſum errare demonſtrat*, & Ambroſius 1. offic. c. 3. *Sicut pro otioſo verbo, ita pro otioſo ſilentio ratio eſt reddenda*, & ſimilia habet Greg. 2. p. Paſtoralis c. 4. Tertia pars eſt etiam clara ex dictis: quia tam multa ſunt neceſſaria ad huiuſmodi actionis honeſtatem, vt facile ſit in ea aliquid peccare, quia malum ex quocunque defectu. Exiſtimo tamen ſi morale periculum grauis nocumenti proximi non intercedat, culpam eſſe tantum venialem. Et per hæc reſponſum eſt ad rationes dubitandi initio poſitas: nam verba Pauli obiter expoſuimus, Patres autem qui hanc actionem interdum improbare videntur, loquuntur de diſputatione publica, quæ ſine delectu audientium temere ſuſcipitur.

Aſſertio 3. trimembris

Ad rationes in num. 3. & 4. poſitas.

SECTIO SECVNDA.

Vtrum Eccleſia iure prohibeat hæreticorum libros & ſub qua cenſura.

SEcundum medium, quo Eccleſia vtitur: vel ad comprimendos hæreticos, vel ad tuendos, & conſeruandos Catholicos, eſt, ne doctrina hæretica diffundatur: quærimus autem, an iure, & conuenienter talis prohibitio librorum hæreticorum fiat? Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia licet in his libris ſint multa falſa, & erronea, tamen etiam ſunt multa vera, & interdum docta, & erudita: ergo non expedit huiuſmodi libros omnino prohibere, vel igni tradere. Probatur conſequentia primo: quia nō ſunt eradicanda zizania, eradicando ſimul & triticum Secundo quia conſilium Pauli 1. ad. Theſſal. 5. eſt, *omnia probate, quod bonum eſt, tenete*: ergo hoc potius in his libris agendum eſſet. Tertio quia ad confutandos hæreticos, neceſſarium eſt cognoſcere eorum

Arguitur 1. pro parte negat.

eorum errores, & quibus fundamentis nitantur, vt deſtrui poſsint, & quibus argumentis veritatem Catholicam impugnent, vt eis poſsit reſponderi: hæc autem comparari non poſſunt, niſi eorum libros legendo. Accedit, quòd docendo ſuos errores multa tradunt, quæ ad confirmandam veritatem ſunt vtilia, & ad eos conuincendos, vel arguendos, ex conceſsis, vel contradictionem, aut abſurditatem in dictis eorum oſtendendo, multum conferre poſſunt: ergo non ſunt ſimpliciter prohibendi.

Arguitur 2.

2. Secundo confirmare hoc poſſumus exemplis Sanctorum Patrum, nam Diuus Hieron. libros hæreticorum legere ſolitus erat, vt ipſe fatetur ad Minerium, & Alexand. epiſt. 152. & ex ipſis operibus eius compertum eſt, & idem aperte colligitur de Auguſt. ex libris eius, & de Theophilo antiquo Doctore idem refert Socrat. lib. 6. hiſt. ca. 15. & de Dionyſio Alexand. refert Euſeb. l. 7. Hiſt. cap. 6. ſolitum fuiſſe, frequenter legere libros hæreticorum, ac de re illa à quodam Diacono reprehenſum, abſtinereque volentem, ne id faceret, diuina reuelatione fuiſſe admonitum. Denique in Concil. Cartag. 4. c. 16. præcipitur Epiſcopis, vt libros hæreticorum legant pro neceſsitate, & tempore.

Arguitur 3.

3 Tertio argumentari poſſumus, quia ſi Eccleſia poſſet prohibere libros naſcentium hæreticorum, poſſet etiam antiquos Doctores, qui tandem in hæreſim lapſi ſunt, nobis prohibere, vt Tertullianum, Origenem, Euſebium Cæſar. & ſimiles: conſequens eſt contra antiquiſsimum vſum Eccleſiæ, vt conſtat: vel è contrario colligere poſſumus, nam ſi Eccleſia hos non prohibet, cur vetat alios nouiores? nam ratio periculi non minus in illis antiquioribus vrgere videtur, imo magis, quia maiorem habent authoritatem. Vnde quoſdam prohibere, & non alios, videtur quædam perſonarum acceptio, & quod id fiat magis in odium perſonarum, quam in Chriſtiani populi vtilitatem.

1. Aſſertio affir. de fide ac bipartita. Suadetur 1. pars.

4. Nihilominus dicendum eſt primo, in Eccleſia Catholica eſſe poteſtatem ad hos libros prohibendos, & concremandos, ſatiſq; conuenienter ac prudenter vti poſſe tali authoritate. Tota aſſertio eſt de fide Catholica, & prima eius pars in hunc modum explicatur, & probatur, nam hæc prohibitio conſiderari poteſt, vel reſpectu auctorum talium librorum, ita vt illa prohibitio ſit quædam punitio, & execratio talium perſonarum: alio modo poteſt conſiderari reſpectu fidelium, vt ſit quaſi medicina præſeruans illos à contagio hæreticorum. Primo modo probatur illa pars, quia Eccleſia habet poteſtatem puniendi hæreticos, vt in ſequenti ſectione oſtendemus, & illa pœna eſt ſatis proportionata delicto, nam in quo aliquis peccat, puniri maxime debet. Sub poſteriori ratione, probatio etiam eſt euidens, quia Eccleſia poteſt tueri, ac defendere membra ſua. Vnde poteſt illis præcipere, vt à tali veneno abſtineant. Inter has autem duas rationes, conſiderãda eſt differentia, nam ſub prima ſolum extenditur hæc poteſtas ad proprios hæreticos, & apoſtatas baptizatos, iuxta dicta in diſp. præcedente. Sub poſteriori autem ratione, poteſt Eccleſia prohibere fidelibus libros, quorumcunque infidelium, etiamſi baptizati non ſint, nec ſibi ſubditi, & ita in primitiua Eccleſia prohibitum erat fidelibus libros Gentilium legere, vt refert Clem. libro 1. conſt. Apoſtolicarum cap. 6. Et ratio eſt, quia ille actus iuriſdictionis directe reſpicit fideles.

Suadetur 2 ex vſu Eccleſiæ apud ſacras literas.

5. Altera vero aſſertionis pars de conuenientia ſufficienter probatur ex antiquiſsimo vſu, & traditione Eccleſiæ: nam quod vniuerſa Eccleſia Catholica ſemper probauit, & tanquam moraliter neceſſarium obſeruauit, non poteſt non eſſe eidem Eccleſiæ conuenientiſsimum, cum in his rebus à ſpiritu Sancto regatur: fundatur vero primo hæc conſuetudo in eo, quod refertur Act. 19. quod *Multi, qui fuerant curioſa ſectati efferebant libros, & comburebant eos coram omnibus*, quod faciebant Gentiles, quando conuertebantur ad fidem, vel interius moti efficacia doctrinæ Apoſtolicæ, vt ait Euſeb. libro 3. de Demonſtratione Euangelica ca. 8. vel quia Paſtores, vel miniſtri Eccleſiæ, quando illos catechizabant, docebant eos illud eſſe neceſſarium ad ſuſcipiendum Baptiſmum digne, & cum vera pænitentia, tum ad auferendum proprium morale periculum, tum etiam ad ſatisfaciendum Eccleſiæ, & ideo publice id faciebant. Vnde ad inſtar huius exempli refert aliud Aug. in Pſalm. 61. poſt totam eius enarrationem, de quodam iam Chriſtiano, qui fuerat Magus, qui pænitentiam acturus, *portat*, inquit, *ſuos codices incendendos, quib. fuerat incendendus, vt illis in ignem miſsis, ipſe in refrigerium tranſeat*. Neque refert, quod in his locis de Magicis libris ſermo ſit; nam, vel illi non ſunt ſine erroribus, vel ab eis à fortiori argumentum ſumitur ad libros hæret. qui multo peiores ſunt.

Item apud Concil. & Patres.

6. Secundo Concil. Niſſen. iuſsit libros Arrianorum igni tradi, vt refert Niceph. lib. 8. ca. 18. & poſtea Conſtantinus præcepit id executioni mandari, vt paulo inferius idem Auctor refert. Præterea inter acta Concil. Chalcedon. actio. 3. in vlt. ep. habetur huiuſmodi prohibitio Marciani Imperatoris, quæ ſine dubio approbante Conc. facta eſt, & alia ſimilis legitur in 5. ſynodi collat. 5. ex Theodoſio, & Valentiniano: habetur etiam in 6. ſynod. Can. 63. Trullano. vbi generaliter libri impij prohibẽtur, & in 7. ſyn. Can. 3. cõburi præcipiuntur. Et in Concil. Conſt. ſeſſ. 8. & 15. legimus libros Ioannis Hus, & VVicleph fuiſſe igni traditos. 3. conſentiunt Pontifices, & Patres præſertim Leo Papa epiſt. 93 ca. 15. vbi notanda ſunt illa verba: *quamuis in illis ſint quædam, quæ videantur habere ſpeciem pietatis, nunquam tamen vacui ſunt venenis*. &c. Idem habet Nicolaus I. ad conſulta Bulgarorum cã. 103. vbi generaliter loquitur de noxijs libris, & blaſphemis. Idem ſumitur ex Gelaſ. Papa in c. *Sancta Romana* d. 15. Item ex Greg. Nazianz. ora. 18. de Cypriano martyre, & Mago, de quo etiam dicit in ſignum veræ conuerſionis ſuos Magicos libros publice combuſsiſſe. Et tandem videri poteſt Orig. hom. 9. in Numeros. Præterea confirmant Doctores Catholici hanc veritatem à fortiori exemplo Gentilium, qui libros, quos ſuæ reipublicæ noxios reputarunt, ſemper prohibuerunt, & igni tradiderunt, de quibus exempla congerunt Lorin. in ca. 19. Act. v. 19. & Simanc. in Inſt. tit. 38. & Bell. li. 3. de laicis. c. 20.

Denique ex ratione.

7. Vltimo facile poſſumus hoc ratione oſtendere: primo, quia ad deteſtationem errorum ita fieri oportet. Secundo ad defenſionem fidelium, ne latius talium librorum venenũ diffundatur, quia hæreſis, *vt cancer ſerpit* ſicut dixit Paul. 3. declaratur optime quia communicatio cum hæreticis per verba, conuenientiſsime prohibetur, propter periculum peruerſionis: ergo multo magis expedit prohibere communicationem per libros. Probatur conſequentia, quia per ſe loquendo magis nocet verbum ſcriptum, quam prolatum: nam licet vox in energia & efficacia ſuperet, ſcriptura tamen in alijs multis excedit. Primo, quia non limitatur ad vnum locum ſed per omnia diſcurrit: ſecundo quia eſt permanẽs & multo tempore durat: vnde fit, vt pluribus nocere poſsit: item quia poteſt iterum, atq; iterum legi, & ita magis penetrat animum: item ſolent libri eſſe accuratius compoſiti, & hæretici ſolent etiam eloquentiam addere, vt ad lectionem inuitent: ac denique in eis congeruntur omnia, quæ nocere poſſunt: quod vno, vel alio ſermone non facile fit. His ergo, & aliis obuiis rationibus conuenientiſsime oſtenditur hæc prohibitio.

Verbum ſcriptum plus nocet quam vocale.

2. aſſertio.

Notatio.

8. Secundo dicendum eſt, prohibitionem hanc factam eſſe ab Eccleſia præcipue per Summos Pontifices, & maxime in Bulla Cænæ. Aduertere enim oportet, prohibitionem hanc propriè & formaliter

non

non inueniri in communi iure canonico. Solum n. obiter attingitur in dicto c. *Sancta Romana*: non tamen ſufficienter exprimitur; expreſſiusq́ inuenitur in iure ciuili in L. *Damnato*, & L. *Quicunque* §. *Nulli*, & §. *Omnes* C. de Hæreticis, & in L. *Mathematicos*. C. de Epiſcopali audientia. Olim enim videtur vſa Eccleſia brachio Imperiali, ſeu ſeculari, ad hanc prohibitionem efficaciter exequendam: poſtea vero Pontifices in Bulla Cœnæ, clauſula prima, verbis conceptis, & ſub ſpeciali cenſura, illa tradiderunt. Vnde materiam huius prohibitionis, & cenſuræ latè tractant omnes illius Bullæ expoſitores: Rebuffus in proprio opere de illa re, Nauarrus in Manuali ca. 27. Tolet. li. 4. ſuarum inſtit. & Azor tom. 1. libr. 8. c. 16. Hugol. de caſibus Papæ reſeruatis 2. part. c. 1. Sayrus in Theſaur. tom. 1. lib. 3. ca. 5. Graphis in deciſionibus aureis lib. 4. c. 18. Sanc. li. 2. in Decalog. cap. 10. Caſtr. d. libr. 1. de Iuſt. Hæret. pun. cap. 15. & ſequentibus, Penha, qui plures alios refert in direct. 2. p. c. 4. Commento. 3. Farinac. de hæreſi q. 180. & Reginaldus in praxi l. 9. ca. 14. & ego aliquid attigi in 5. tom. d. 21. ſect. 2. à n. 10. Nunc autem tanquã in proprio loco, hæc res accuratius declaranda eſt.

Tractatores Bullæ Cœnæ

Clauſula Bullæ Cœnæ de libris hæreticorum quadripartita. Ac primo de 1. parte quinam dicantur libri hæreticorum.

9. Vt autem melius, & diſtinctius comprehẽdatur, quatuor partes in hac lege, ſeu cenſura diſtinguendæ ſunt; ſcilicet, materia eius remota, & materia proxima, perſona cui ſit prohibitum, & qualitas cenſuræ. Circa primam partem, materiam remotam voco librum ipſum obiectum, in quo quatuor verba in Bulla poſita notanda ſunt, prohibet enim *libros hæreticorum hæreſim continentes*, vel *de religione tractantes*, & primo nomine *libri* ſatis notum eſt, quid intelligatur, ex vi verbi. Notandum eſt autem, non ſolum integrum librum, ſed etiam quamcunque eius partem prohiberi, vt omnes docent, tũ quia pars ſub toto comprehenditur, tum etiã quia in quacunque parte libri poteſt eſſe periculũ, quod lex cauere ſtuduit, & ita ratio legis in quacunq́ parte militat. Dubitat autem Hugol. de cenſur. Papæ reſeruatis 2 p. c. 1. quid ſi opus authoris hæretici, in plures tomos ſit diſtributum, & vnus contineat errores, & non alius, an vterque ſit prohibitus, vel tãtum qui errores continet. Et ſentit alterum non eſſe prohibitum, quia vterque eſt per ſe integer liber; & in altero non inueniuntur conditiones ad hanc prohibitionem neceſſariæ, & in hanc partem inclinat Sanc. l. 2. c. 10. n. 36. exiſtimoque habere locum, quando tomi ſunt ita diſtincti, vt omnino ſint de diuerſis argumentis, neque aliquam habent inter ſe connexionem, tunc enim procedit ratio facta. Secus vero eſſe ſentio ſi vterque tomus ſit eiuſdem argumenti cum connexione inter ſe, tunc enim & fieri non poteſt, quia vterq́ de religione tractet, quod ad prohibitionem ſatis eſt, & re vera vterque eſt pars vnius operis, licet per accidens diuidantur, propter vitandam magnam vnius libri molem.

An etiam pars libri prohibeatur.

Quid quando in plures tomos diuiſus eſt.

10 Deinde circa hanc partem interrogari poteſt an oporteat librum eſſe impreſſum. Et reſpõdeo etiam manu ſcriptum eſſe prohibitum, in quo omnes conueniunt, & poteſt à ſimili probari ex Conc. Trid. ſeſſ. 4. ca. 5. Et ratio eſt, quia ille verè eſt liber, & ita in omni proprietate ſub verbis legis comprehenditur. Secundo, quia ratio legis, & periculum infectionis æquè in tali libro locum habet. Tertio, quia alias per fraudes, & quaſi per inſidias poſſet effectus huius legis, & efficacia eius impediri. Interrogari tamen vlterius poteſt an breuis ſcriptura, vt concio, vel epiſtola, aut breuis quæſtio, vel quicquid huiuſmodi eſt, ſub hac prohibitione comprehendatur? Aliqui ſimpliciter negant, vt Sanc. citat. nu. 29. fundatur, quia lex pœnalis ſtrictè, & in rigore verborum explicanda eſt, hæc autem lex eſt pœnalis; & breuis ſcriptura, re vera non eſt liber; ergo. Contrarium nihilominus magis probo, cum Hugol. citat. nu. 2. & imprimis ſuppono, hanc legem potius fauorabilem, quam odioſam cenſendam eſſe: tum quia facta eſt in fauorem fidei, qui principaliter conſiderandus eſt; tum etiam, quia licet pœnã contineat, principaliter reſpicit defenſionẽ, & tuitionem fidelium: ergo abſolutè loquẽdo potius ampliãda eſt, quam reſtringenda: quod pro omnibus, quæ dicemus præ oculis habendũ eſt. Secundo quia ratio legis, etiam in ſcripturis his locũ habet, quia magnum periculum imminere poteſt fidelibus, ex his ſcripturis, eo quidem maius quo latentius communicantur. Tertio moueor ex quadam reſponſione Cardin. in ſimili dubio, circa decretum Trid. nuper allegatum; vbi eodem modo extendunt legem Concil. in dicto loco, verba autem dictæ declarationis videri poſſunt apud Marzillam ibid. quocirca licet illa ſcriptura non ſit integer liber, pars eius cenſeri poteſt, ſi non actu, ſaltem aptitudine, quod in tali materia, ad prædictam extenſionem ſatis eſt.

An prohibeatur manu ſcript.

Quid de breui ſcript. vt concione, epiſtola, quæſtione & ſimilib.

Hugol. ſententia probatur.

1. 2. 3.

11. Secunda particula erat, *hæreticorum*, itaque quamuis liber contineat Hæreſes, ſi author non ſit hæreticus, ex vi huius clauſulæ, non eſt prohibitus in bulla Cœnæ; licet alias eſſe poſſit, vt infra dicam in nu. 14. Interrogari vero poteſt primo, an oporteat authorem libri eſſe de hæreſi damnatum: id enim affirmat Graphis ſupra, libr. 4. cap. 18. nu. 40. & 43. ſed ſine dubio ſatis eſt, quod quacunque ratione conſtet eſſe hæreticum, vt melius docent Hugol. Sanc. & alij, & citati ratio eſt, quia lex ſimpliciter loquitur; non ergo licet nobis limitationem addere: præſertim, quia ad bonum fidelium expedit, cum omnibus hæreticis talem communicationem vitare. Neque prohibitio hæc regulanda eſt, per extrauagantem *Ad euitanda*, quæ concedit, vt non teneamur vitare excõmunicatos, niſi publice denuntiatos; quia hæc eſt prohibitio per ſe diſtincta ab excommunicatione contra hæreticos lata. Sed quid de alijs infidelibus, & ſimilibus libris ab eis compoſitis? Reſpondeo, ſi non ſint hæretici, nec apoſtatæ, à fide profeſſa in Baptiſmo, eorum libros hic non cõprehendi, quia illi nullo modo ſunt hæretici, neq́ eorum ſcripta conſiderantur, quia, & rara ſunt, & ab eis morale periculum non timetur: Si tamen ſint apoſtatæ Baptizati, etiam ſi ad Iudaiſmum, vel Paganiſmum declinauerint, eorum libri hic comprehenduntur, quia, vt ſupra dixi, in ordine ad leges Eccleſiæ, iſti ſub nomine *hæreticorum* veniunt.

Quid nomine hæretici hic veniat.

Graphis reiicitur.

Quid de aliorum infidelium libris.

12. Sed obijci poteſt, quia ſequitur, libros à Græcis ſchiſmaticis de ritibus ſuis eſſe ſub hac lege comprehenſos, quod non videtur eſſe in vſu. Ad hoc aliqui exiſtimant huiuſmodi libros non eſſe prohibitos ex vi huius clauſulæ, quod tenet Azor, & Sanc. & rationem reddunt, quia iſti ritus ab Eccleſia inter hæreſes non computantur. Sed nunc non agimus niſi de conditione authoris, & ex hac parte nõ video, cur excludi debeant, quia illi ſunt homines rite baptizati, vt ſuppono, & ſunt alieni ab Eccleſia Catholica, nam ſemper errant, vel in materia ſymboli, præſertim circa Incarnationem, vel Trinitatem, vel certe in articulo de Sum. Pontifice, quod ſit Chriſti Vicarius, cui omnes baptizati obedire tenentur; ergo ſunt hæretici; ergo libri eorum, ſi alias conditiones habeant, ſub hac prohibitione comprehendũtur: vt autem illas habeant, ſatis eſt, quod de religione tractent, & ideo licet eorum ritus hæreſim non continerent, nihilominus ad religionem pertinent, hoc ergo ſatis eſt. Addo vero etiam in his ritibus, regulariter loquendo, aliquid contra fidem admiſceri; quatenus ita ſuos ritus defendunt;

Oppoſitio de libris Græcorum ſchiſmaticorum.

Formalis reſponſio.

fendunt, vt ritus Eccleſiæ Catholicæ, tanquam malos damnent, quod errore non caret.

Quid de libris partim authoris hæretici, partim Catholici.

1. modus libri ita mixti.

13. Tertio interrogari poteſt, quid dicendum ſit de libris, vt ita dicam, mixtis, in quibus aliquid ab hæretico, & aliquid à Catholico ſcriptum inuenitur. Hoc autem varijs modis contingere, aut cogitari poteſt. 1. vt Catholicus, & hæreticus æque 1. ad librum componendum conueniant, vel vt Autor eius ſit aliqua communitas ex Catholicis, & hæreticis conſtans, & in hoc caſu non eſt dubium, quin liber ſit ſub hac lege prohibitus, quia malum ex quocunque defectu, & ideo liber ille tanquam authoris hæretici reputatur: eo vel maximè, quod Catholicus ex tali conſortio cum hæretico ſuſpectus ſit.

2. modus

Alio modo fieri poteſt, vt liber ſit ab hæretico ſcriptus, & in eo ſint ſcholia, vel fragmenta alterius libri, vel viri Catholici, & talis liber, etiam eſt per hanc legē prohibitus, quia ſimpliciter eſt liber hominis hæretici, & præterea ſi in illo ſint fragmenta catholica; ſolum erunt, vel vt impugnentur ab authore hæretico, vel ad aliquem alium erroneum vſum; ſcholia autem viri Catholici, vix in tali libro cogitari poſſunt, & quamuis eſſent, eo ipſo, eſſent ſuſpecta, & ex tali conſortio infecta.

3. modus bimembris.

Tertio fieri poteſt è contrario, vt in libro Authoris Catholici, ſit aliquid ab hæretico ſcriptum, quod contingit duplici modo indicato.

vnum membrum.

Primus eſt, quod ibi referantur aliqua verba hæreticorum, vel fragmenta, ex libris eorum, & hoc non ſatis eſt vt liber ſub hac prohibitione comprehendatur, vt conſtat ex vſu, nam huiuſmodi ſunt libri Ruardi, Bellar. & ferè aliorum, qui hæreticos impugnarunt, & in manib. Catholicorum verſantur, & ratio eſt, tum quia ille liber ſimpliciter eſt authoris Catholici, tum etiam, quia illæ particulæ librorum hæreticorum tantum ſunt ibi quaſi materialiter, & ad impugnationem relatæ, & ita etiam habent coniunctum antidotum, vt nocere non poſſint, adhibita tamen moderatione controuerſiarū vulgari idiomate, de qua in 6. regula Romani Indicis.

Alterum membrum.

Alio modo contingit, librum Catholicum habere ſcholia, vel Gloſſ. alicuius hæretici, & de hoc etiam dicunt omnes, non eſſe librum prohibitum hac lege. Hoc autem in 5. tom. limitaui, niſi ſcholia copioſa ſint: ita vt maiorem partem libri conficere videantur; quæ limitatio non placuit Sanc. ſup. n. 25. quia quantacunque ſint ſcholia, ſemper liber nominatur authoris Catholici:

Sancius reiicitur.

Nihilominus mihi ſemper videtur neceſſaria moderatio, quia in re tanti momenti, magis eſt conſiderandum, quid in re ipſa liber contineat, quam quomodo nominetur: præſertim, quia ſæpe liber magis à cōmētatore, quam à primo auctore denominatur, vt patet in libris ſcholaſticorum, vel ſupra ius ciuile, aut canonicū, vel ſupra Mag. vel D. Tho. & in expoſitorib. ſcripturæ, & alijs huiuſmodi. Præterea eſt ratio à priori, quia in his ſcholijs copioſis idem eſt periculum, quod in libris integris, & ita in eis militat ratio legis, ac proinde obligatio.

quid de libro authoris Catholici vbi legitur hæreſis.

14. Vltimò interrogari poteſt, quid dicendum de libro catholici authoris, in quo aliqua hæreſis inuenitur, vtique per ignorantiam, vel inconſideratione, nam ſi ab Authore fuiſſet ex certa ſcientia ibi ſcripta, iam non eſſet author catholicus, ſed hæreticus. De tali igitur libro dicendum eſt, non comprehendi ſub hac lege, vel cenſura, quia re vera non eſt liber Hæretici, & ideo ex vi huius legis non eſt prohibitus. Circa illum autem obſeruandæ ſunt aliæ regulæ traditæ in indice librorum prohibitorum ſub titulo *de prohibitione librorum* §. 2. verſic. *qui inter legendum*. Nam ſi ille error iam notatus ſit, deferendus eſt liber, vt expurgetur, ſi autem de nouo notetur ab aliquo legente denunciandus eſt, vt emendetur. Et hæc de *Authore*. Pro quo etiam notari poteſt, quod in citato Indice Romano ſub titulo *de impreſſione librorum* verſiculo *in his vero*, ſtatuitur, eos ſcilicet, qui aliorum dicta, vel ſcripta compilant, authores cenſeri.

Argumentū libri authoris hæretici quale prohibetur.

15. Vltimo additur determinatio, ſeu limitatio huius materiæ, ſeu libri, per illa verba, *hæreſim cōtinentes, aut de religione tractantes*. Ex quibus colligere licet vt liber ſit prohibitus, ſufficiens & neceſſarium eſſe alterum ex illis duobus; quia ſub diſiunctione ponuntur; è contrario verò, vt liber non ſit prohibitus, neceſſarium eſt, vt vtrumque illorum in libro deſit: & quando ita contigerit, liber non erit ex vi huius legis prohibitus: etſi author eius Hæreticus fuerit.

Obiectio.

Poteſt tamen obijci vulgaris ſententia Gregorio attributa, quia *damnato authore, opus eius damnatum cenſetur*, ſed omnis Hæreticus ab Eccleſia damnatur: ergo vt liber ſit prohibitus, ſatis eſt, quod ab hæretico ſit ſcriptus.

Soluitur.

Reſpondetur in primis nos ſolum dixiſſe, talem librum non eſſe prohibitum ex vi huius legis, quicquid ſit de alijs, in quo indices librorum prohibitorum conſulendi ſunt, præſertim regula 2. Rom. Indic. verſic. *Qui vero*. Deinde vera reſponſio eſt, ſententiam illam intelligendam eſſe formaliter, vt ſic dicam, id eſt, de opere ſcripto ab homine damnato, vt talis, ſeu hæreticus eſt: nam ſi aliquid ſcripſit, vt Philoſophus, vel iuriſperitus, &c. non extenditur damnatio perſonæ ad damnationem libri, niſi ſpecialiter declaretur: de qua re videri poteſt Penha citatus ſupra num. 8. in dicto Commentario tertio.

Quid ſit librum continere hereſim

16. Deinde ſingulæ partes explicandæ ſunt, & circa primam notetur, ſatis eſſe quod in toto libro, vel vna ſola propoſitio hæretica inueniatur, quod notauit Sanc. cum Hugol. contra aliquos, qui dixerunt neceſſarium eſſe, vt liber ex profeſſo tractet de hæreſi, quod certe omnino falſum eſt, vt etiam in 5. to. notaui, quod patet ex vi verborum *hæreſim continentes*, non enim dixit *hæreſes*, & ita verba illa per vnam ſolam propoſitionem hæreticam verificantur. Deinde non dixi *de hæreſi tractantes*, ſicut in altera parte dixi. Et ex hac doctrina manifeſtè colligitur, non eſſe neceſſarium, vt liber de hæreſi tractet: nam cuiuſcunque argumenti, aut ſcientiæ ſit, ſi vnam hæreſim contineat, & liber ſit hæretici Authoris, prohibitus eſt: & merito, quia illo modo ſolent hæretici ſuas hæreſes ſeminare, vt cum alia doctrina deuorentur. Circa alteram particulam dubitari poteſt, quis liber cenſendus ſit, *de religione tractare*.

Quid de religione tractare.

Ad quod reſpondeo non ſatis eſſe, vt obiter aliquid de religione attingat, ſed quod ex inſtituto de religione tractet, id enim in rigore verba ſignificant. Dicitur autem *de religione tractare*, ſi per ſe contineat ſacram doctrinam, ſiue ſit exponendo ſcripturam, ſiue ſcholaſticam doctrinam, ſiue conciones, ſiue caſus conſcientiæ, ſiue alia, quæ ad cultum Dei, vel Sanctorū, vel ad ſalutem animarum ſpectant: & quia contrariorum eadem eſt ratio, eiuſdem materiæ cenſeo eſſe libros de ſuperſtitionibus ſcribentes, vel Magicis artibus, ac proinde hoc nomine eſſe prohibitos, quamuis vix etiam poſſint hæreſibus carere.

Secunda pars, quæ actiones quatuor, circa tales libros, vetat.

17. Secundo loco dicendum eſt de materia proxima huius prohibitionis, ſeu cenſuræ, id eſt, de actionibus prohibitis circa libros hæreticorum: ſunt autem quatuor huiuſmodi actiones, ſcilicet, *legere, tetinere, imprimere, & defendere* huiuſmodi libros. Et additur in Bulla particula *ſcienter*, quæ in omnes illas rationes cadit, & habet hanc vim, vt licet aliquæ ex illis actionibus ex ignorantia fiant, non incurratur cenſura: quod verum eſt, etiamſi talis ignorantia ſit craſſa, & ſupina, ita vt à culpa nō excuſet, quia illa particula hunc effectum habet, alias ſuperflue poneretur, quæ eſt communis doctrina in materia de cenſuris, & de legibus, & illam bene expoſuit

poſuit Sanc. libro 9. de matr. d. 32. num. 36. 39. & 40. in præſenti ergo oportet ſcire omnes conditiones requiſitas, vt liber ſit prohibitus per illam legem: ſcilicet, quòd Author eius hæreticus ſit, & quòd hæreſim contineat, vel de religione tractet. Vnde ſi alterum iſtorum ignoretur, non peccabitur *ſcienter*, non eſt autem neceſſarium, vt hæc ſcientia ſit omnino euidens, ſed ſufficit, vt fidedignis teſtimonijs habeatur; quòd ſi non ſit ſufficientia, vel tantum ſit publica fama, oportebit diligentiam præmittere: quod ſi quis illam voluntarie omittat, ita vt affectet ignorantiam, ſeu incertitudinem, ſeu potius carentiam veræ, aut probabilioris ſcientiæ, non excuſabitur, quia moraliter diceretur *ſcienter* operari: & hæc dictis actionibus communia ſunt, nunc circa ſingulas aliquid notare oportet.

De 1. actione ſpeciatim, quæ eſt legere quoad ipſius qualitatem.

18. Et primò circa lectionem explicandum eſt, quæ, ſeu qualis, & quanta ad incurrendam cenſuram ſufficiet. Et in primis circa qualitatem neceſſarium eſt, vt non tantum ſit exterior lectio, ſed cum intelligentia verborum: nam ſi quis ignorans prorſus linguam latinam, vel eam in qua liber ſcriptus eſt, illum legat, non incurret cenſuram, nec per ſe loquendo mortaliter peccabit, quia illa non eſt vera, & formalis lectio, ſed tantum materialis: & præterea ibi ceſſat ratio legis, quia neque periculum inde imminet, nec eſt communicatio cum hæretico in doctrina, & in hoc omnes conueniunt. Secundò non ſufficit ſola mente percurrere, quæ priùs fortaſſe in libro lecta ſunt, ſiue ante prohibitionem, ſiue poſt illam, in quo exceſsit Graphis dicens, incurrere hanc cenſuram, qui per ſolam mentis recordationem, quaſi mentaliter librum legit. Probatur verò noſtra ſententia, tum quia illa re vera non eſt lectio humana, de qua leges humanæ loquuntur: tum etiam quia ille actus eſt omnino internus, & mentalis, qui non eſt materia cenſuræ, aut legis humanæ, & ita tenent Hugol. Sancius, & alij. Tertiò ſufficiet legere oculis percurrendo librum, etiamſi ore nihil proferatur, quia illud re vera eſt legere, & etiam actio ſenſibilis, in qua tota ratio legis locum habet.

An dicatur legere qui legentem audit negat Sāc.

19. Difficultas verò eſt, an ſufficiat auditus alio legente: nam Sancius ſupra num. 48. putat non ſufficere, quia in proprietate, & rigore, *audire*, non eſt *legere*. Dices quamuis non ſit legere per ſeipſum, ſaltem eſt legere per alium. Sed contra, quia hoc non ſufficit quoniam non exprimitur in prohibitione. Quoties autem lex prohibet actionem, & non addit extenſionem ad facientem per alium, reſtringenda eſt ad facientem per ſeipſum: & ideo non ſolent huiuſmodi leges extendi ad conſulentes mandantes, & ſimiles, niſi exprimantur. Nihilominus contrarium cenſeo ſecurius, & verum, quod tenent Azor, Sairus, Graphis, & alij: moueor autem ex ratione præcipue, & intentione legis: nam omnino idem periculum, & detrimentum ſequitur ex hoc modo legendi, quod ex lectione per ſeipſum, imo quodam modo maius, quia ille modus legendi facilior eſt, & ita ſi ille non prohiberetur, quaſi fruſtra-
2. nea eſſet lex iſta. Deinde auditus non minus eſt, ſenſus diſciplinæ, quam viſus: ſi ergo prohibetur lectio per ſolum viſum, vt caueatur talis doctrina, ſeu diſ-
3. ciplina; cur non etiam per auditum? Tertio lectio partim conſtat ex prolatione, partim ex perceptione eorum, quæ ſcripta ſunt, & re vera talis actio cōſummatur in perceptione: ille autem, qui audit legentem librum hæreticum, percipit quæ leguntur, & ita quaſi conſummat illam actionem. Vnde non tantum legit per alium, ſed etiam per ſeipſum conſummando actum: ergo peccat contra dictam prohibitionē: & ita facile ſoluitur fundamentum contrariæ ſententiæ. Neq; etiam mihi placet diſtinctio ſeu limitatio dicentium, ſi audiens inducat alium, vt ſibi legat, tunc audiendo incurrere, non autem ſi dum alter ſua voluntate legit ad audiendum accedat: nam hoc ſecundum, etiam cenſeo falſum, quia tranſgreſsio præcepti nō cōſiſtit propriè in inductione alterius, ſed in participatione lectionis, per auditum, & ita in eo caſu procedunt rationes factæ. Quocirca in illo caſu, tam audiens, quàm legens peccat, audiens vno tantùm modo iam explicato: legens vero dupliciter, ſcil. & legendo, & cooperando lectioni alterius; ſi tamen ſi legens non intelligeret excuſaretur à propria culpa legentis iuxta ſupra dicta, non tamen excuſaretur à culpa cooperantis iniquæ lectioni alterius.

Affirmandū cum Azor. Sairo, & Graphis. Probatur 1.

Deinde quoad eius quantitatem ſententia Toleti & Hugolini.

20. Circa quantitatem lectionis dubitari ſolet, an poſsit hoc peccatum à mortali, & cenſura excuſari propter materiæ leuitatem. Nam graues Doctores negant, vt Hugol. ſupra, & Tolet. libro 1. capite 19. numer. 9. dicens ſufficere, ſi paucæ lineæ legantur; & fundamentum videtur fuiſſe, quia in omnibus, & ſingulis eſt periculum, quod lex vitare intendit. Contraria vero ſententia communior eſt, quam tenet Azor, Sair. & Sanc. & ſumitur ex Caſtr. libr. 2. de Iuſt. hæreticor. pun. cap. 17. Et in rigore videtur probabilior, quia regula generalis eſt, peccatum mortale fieri veniale ex leuitate materiæ, & hîc nulla eſt ratio faciendi exceptionem: nam re vera in paucis lineis legendis non poteſt eſſe mortale periculum: oportet tamen prudenter hoc ad praxim applicare; nam Sancius dicit legere integri folij paginam, non eſſe materiam grauem, quod ego nullo modo probare poſſum, quia in ea lectione multùm poteſt eſſe periculi: oportet ergo, vt nimis breuis, nec multarum linearum ſit lectio, vt hanc excuſationem admittat, & hoc modo cæteri Auctores loquuntur.

Sancii extēſio non admittitur.

De ſecunda actione retinere ſcil. librum hęreticum.

21. Secunda actio, vel quaſi actio prohibita eſt, *retinere librum hæreticum*, quæ per ſe ſufficit ad tranſgreſsionem grauem, & ad cenſuram, etiamſi nec legatur liber, neque animo legendi retineatur: quia ſingulæ ex his actionibus prohibentur, neque lex reſpicit, qua intentione fiat, ſed abſolute prohibet, ne fiat. Item finis legis, quoad hanc partem eſt, ne tales libri conſeruentur, ſed deſtruantur, & contra hoc fit, quoties retinentur, etiamſi ſit ad ſplendorem, vel curioſitatem, &c. Et hinc fit, vt ſufficiat retinere apud ſe, vel apud alium, quia vtrumque eſt contra formam, & finem legis. Vnde etiam cuſtodire huiuſmodi librum alienum per hanc legem prohibitum eſt, quia qui cuſtodit, pro illo tempore librum apud ſe retinet. Item quia finis, & ratio legis ibi locum habet. Neq; obſtabit, quod qui librum cuſtodit illum non intelligat, quia hoc non impedit veram detentionem, & quia ſine intelligentia poteſt librum conſeruare, quod eſt contra finem legis. Deniq; etiamſi vir doctus animo impugnandi errores, & eorum fundamenta, librum apud ſe retineat, contra legem faciet, & cenſuram incurret, quia, vt dixi, lex prohibet factum, quacumq; intentione fiat, nec bona intentio ſufficit honeſtare actum prohibitum, debet ergo fieri debito, & ordinato modo, id eſt, cum eius facultate, qui illam dare poteſt: aliàs vnuſquiſque præſumeret, librum apud ſe retinere, honeſto colore quæſito; & ita lex fruſtraretur.

Retinetur liber etiā nunquam legendus.

Item apud ſe vel apud aliū Item cuſtodiendo alienū, eſto non intelligas idioma.

Item ſi retineas, vt impugnes.

An parui libri retenti, vel temporis retentionis excuſent à mortali.

22. Solum quæri poteſt, an ex circunſtantia poſſit hæc tranſgreſsio à culpa mortali excuſari? Duplex autem tantum circumſtantia cogitari poteſt, quæ ad hoc poſsit conferre: vna eſt quantitas materiæ, quæ, vt ſupra dixi, quoad lectionem, ſufficit interdum, ad dictam excuſationem. Nihilominus dico, ex hac parte, non poſſe in præſenti actione excuſari grauitatem peccati, quia ſufficit ad hanc culpam, partem libri retinere, quia, vt in primo puncto num. 9. dixi, totum, & partes eius hac lege prohibentur: moraliter autem loquendo, non retinetur niſi, vel totus liber, vel aliqua notabilis pars eius, quæ doctrinam aliquam contineat, & ideo ex parte materiæ

teriæ ſine diſtinctione dicere poſſumus, hoc peccatum ſemper eſſe mortale: & ad incurrendam cenſuram ſufficiens. Altera vero circumſtantia eſt temporis: nam retinere librum breuiſsimo tempore, non videtur eſſe adeo graue, vt ad culpam mortalem ſufficiat. In contrarium vero eſt, quia omne peccatum, quod ex obiecto, & alijs circumſtantijs mortale eſt, in momento cōmitti poteſt, quia in voluntate cōſiſtit, non in mora. Vnde diſtinguendum cenſeo; quia, vel retentio procedit ex voluntate abſolute retinendi librum: & tunc dico, quamcunque retentionem eſſe peccatū mortale, etiāſi mutata voluntate breuiſsimo tempore duret: & hoc probat ratio facta, quia voluntas illa peccatum mortale eſt, & ab illa procedit exterior retētio. Alio vero modo contingere poteſt, vt aliquis habēs propoſitum tradendi librum, in executione ſit negligens per aliquā breuem morā, & tunc facile poterit excuſari à culpa mortali: tum quia in voluntate non habet propoſitum contrarium præcepto, & negligētia poteſt eſſe leuis, & ipſa mora eſt quaſi materia illius omiſſionis, & ideo ex breuitate poteſt eſſe leuis, ac denique illa non tam eſt retentio, quam dilatio, quæ interdum poteſt excuſari ab omni culpa, ſi ex rationabili cauſa fiat.

An ſatis ſit propria authoritate librū prohibitum deſtruere.

23. Sed quæri poteſt, an ſatisfaciat aliquis huic legi comburendo librum, vel alio modo illum deſtruendo ſua authoritate, an teneatur potius illum tradere Inquiſitoribus. Reſpondeo ex vi huius clauſulæ, ſeu legis Bullæ Cænæ, ſatis eſſe librum ſtatim comburere, quia hæc lex ſolum prohibet retinere, & nō diſponit modū abijciendi librum, & ideo per illam actionem ſufficienter impletur. Oportebit autem librum deſtruere, quia ſi alteri tradatur, vel alio modo integer conſeruetur, plane ſit contra intentionem legis. Vnde non impletur, ſed eluditur, & ſemper dici poteſt retineri, vel apud alium, vel in loco, in quo reponitur, vt iam monuimus. An vero alia lege præceptum ſit, non retinere librum tradendo illum Inquiſitoribus, & non propria authoritate illum comburendo, dubium eſſe poteſt: nam in Repertorio Inquiſitorum, verbo *liber* ſolum dicitur ſub diſiunctione teneri eum, qui librum habet vel comburere, vel Inquiſitori, aut Epiſcopo tradere, & idem habet Zanchinus de Hæreticis capit. 7. Et Campegius in Scholio ad Repertorium in dicto loco, ſolum dicit tutius eſſe tradere Inquiſitoribus, vt olim inquit à Paulo IIII. decretum eſt, cuius Bulla de hac re habetur in Directorio Inquiſitorum, cū alia Iulij III. quæ id aperte præcipit: poſſet autem, ex vi verborum, intelligi pro ſolo illo tempore, in quo lata eſt, id eſt, vt ſolum illis perſonis, quæ iam tunc huiuſmodi libros habebant, præceperit, vt eos Inquiſitoribus traderent. Hanc vero dubitationem abſtulit Pius IIII. in alia Bulla anni 1564. quæ incipit *Locum pro munere*: nam ſimile præceptum repetens addit, qui habent, vel habuerint, & ideo hoc omnino obſeruandum eſt. Et ita tenent Penha, Azor, & Sanc ſupra.

De 3. actione imprimere.

24. Tertia actio eſt *imprimere* huiuſmodi libros. Dici autem ſolent *imprimere*, tam Author libri, quā miniſtri exequentes. Dubitari ergo poteſt, an Author comprehendatur? quia non videtur per ſe, ſed per alios imprimere, & lex non facit extenſionem. Nihilominus dico ſine dubio comprehendi, vt docent multi ex Doctoribus citatis, nullo contradicente: tum quia verba legis intelligenda ſunt prout communiter accipiuntur: tum etiam quia ſemper Author habet aliquem immediatum concurſum in illa actione, imo eſt, quaſi primus motor eius: tum denique quia in edictis, quæ ab Inquiſitoribus, etiam vniuerſalis Eccleſiæ paſſim emanant, non ſolum imprimentes, ſed etiam imprimi facientes, ſiue curantes nominatim exprimuntur. Secus vero eſſet, ſi tertius alius, ad quem liber non pertinet, expenſas faceret, quia talis concurſus eſt valde remotus, & non ſufficit, vt ille imprimere librum dicatur. Comprehenduntur præterea ſub hac prohibitione omnes, qui materialiter, & ſic dicam, ſeu corporaliter impreſsionem ipſam exequuntur, & imprimis Patronus, ſeu Dominus totius impreſsionis, etiamſi manibus ſuis non laboret, tum quia in communi modo loquendi, ille dicitur imprimere, & ita Impreſſor vocatur: tum etiam quia ſemper habet aliquem influxum, circa totam illam actionem, vel præparando materiam, vel aliquid ſimile moderando. Deinde cadit prohibitio in omnes alias actiones ad impreſsionem neceſſarias, quas miniſtri eius exequuntur. Solum poteſt dubitari de actione corrigendi, ſeu emēdandi, quia illa nec videtur eſſe cooperatio ad ipsā impreſsionem, neque ſimpliciter neceſſaria, ſed ad quandam perfectionem, & ornatum. Propter quæ multi excuſant correctorem: ego vero addo, licet excuſetur ab actione imprimendi, non poſſe excuſari ab actione legendi, quia non poteſt corrigere, niſi legendo, vt per ſe conſtat.

De 4. Actione defendere.

25 Quarta actio eſt *defendere* huiuſmodi librum. Nam hæc etiam expreſſe prohibetur, & additur *quouis quæſito colore*. Poteſt autem diſtingui duplex defenſio: vna veluti corporalis, quæ opere fit: alia doctrinalis, quæ fit verbo, vel ſcripto, & vtraque ſine dubio eſt in hac lege, & ſub hac cenſura prohibita. Prima eſt, quando, vel vi, vel fraude defenditur liber, ne comburatur, aut ne in manus iudicum fidei deueniat, vel occultando librum, vel reſiſtendo volentibus illum prodere, aut tradere: nam quocunque modo id fiat *ſiue publicè ſiue occultè*, vt in Bulla dicitur, eſt propria defenſio, ac propterea prohibita.

1. Modus defenſionis.

2. Modus.

Secunda autem defenſio fit, vel argumentis, confirmando prauam doctrinam talis libri, quatenus in illo eſt, vel reſpondendo ad argumenta, quę cōtra illam fiunt: quod etiam locum habet, etiamſi talis defenſio ſub titulo exercitationis, vel maioris inquiſitionis veritatis, fieri dicatur, quia Bulla dicit *quouis quæſito colore*: Item procedit, tam in priuata, quam in publica defenſione, & ſiue ſcripto, ſiue tantum verbo fiat, quia omnes iſti modi ſub illis verbis, *ſiue publice, ſiue occulte*, comprehenduntur. Denique etiam cenſetur defendere librum, qui dixerit talem librū non eſſe prohibitione, vel combuſtione dignum. Vnde non excuſabitur ab hac cenſura, qui id dixerit.

An laudare librum, ſit defendere.

Sed quid de laudante huiuſmodi librum? nam illa etiam videtur, quædam defenſio. Reſpondeo diſtinguendum eſſe de libro tractante de religione, ſine erroribus, vel de continente hæreſim. Nam prioris libri laudatio, ſi ſolum ſit de doctrina libri, non eſt mala, nec prohibita: quia poteſt eſſe vera, & per ſe non continet defenſionem libri, vt eſt à tali Auctore, & ideo oportet, vt laus non ſit tanta, vt per illam, vel autor, vel doctrina eius ſimpliciter commendari videatur, vel etiam, vt illo modo indicetur, non debuiſſe talem librum prohiberi: tunc n. iā erit quædam prohibita defenſio. At vero ſi liber cōtineat malam doctrinam, illum ſimpliciter laudare, ſine dubio eſſet defendere, ſecus autem erit, ſi tātum ſtylus, vel eloquentia, aut aliquid ſimile commendetur, vt per ſe notum eſt.

Tertia pars: quas perſonas dicta clauſula, ſiue cenſura comprehendat.

26. Tertio loco principaliter dicere propoſui in numero nono, de perſonis, quæ ſub hac prohibitione comprehenduntur. In quo vnica regula, & generalis eſt, comprehendi ſub illa omnes homines baptizatos infra Summum Pontificem, cuiuſcunque ſtatus, aut dignitatis ſint, addita ſolum exceptione in ipſa lege contenta, ſcilicet, *niſi facultatem ab Apoſtolica ſede habeant*. Vnde fit comprehendi in primis omnes Catholicos, tam Eccleſiaſticos, vt Cardinales,

les, Archiepiſcopos, & omnes inferiores, quàm laicos, vt, Imperatorem, Reges, & omnes minores; ſequitur etiam comprehendi omnes hæreticos, quia, & illi ſunt ſubditi, quanuis rebelles: quod adeò verum eſt, vt etiam Auctor ipſius libri comprehendatur. Vnde præter cenſuram hæreſis, nouam incurrit librum ſuum retinendo, vel legendo: imò ſi ad fidem conuerteretur, & poſtea nihilominus ſuum librum retinet, in hoc peccato, & in hac cenſura permaneret. Et ratio omnium eſt, quia prohibitio eſt vniuerſalis, & nullum excipit. Vnde nec nos poſſumus illum excipere. Deinde quia Pontifex addidit dictam exceptionem *ſine noſtra facultate*: exceptio autem, vt Iuriſtæ dicunt, regulam in contrarium firmat.

Solus Papa, ac adeo nec Inquiſitor vllus, aut Epiſcopus, aut Sedes Romana vacans dare facultatē poteſt ad libros in Bulla comprehenſos.

27. Circa exceptionem autem oportet imprimis notare, neque Epiſcopos, neque alios quoſcunque Prælatos inferiores Papa poſſe hanc facultatem dare ad librum ſcilicet, qui in clauſula Bullæ comprehenditur, quia Papa illam ſibi reſeruauit, vt ex verbis conſtat, quod etiam in terris hæreticorum obſeruandum eſt, etiam à Catholicis, vt benè notauit Sanc. citato lib. 2. decalog. cap. 10. n. 43. quia licet ibi poſsit eſſe maior neceſsitas, tamen etiam imminet periculum legentibus: & præterea lex vniuerſalis eſt, & ideo conſulendo Summum Pontificem illi neceſsitati prouidēdum eſt, vt ipſe perſonas eligat, quibus talem facultatem concedere expediens iudicauerit: quod ſi in aliquo particulari caſu, ſubita neceſsitas honoris fidei, vel alia ſimilis occurrat, tunc id licere poterit, per modum epicheiæ, non quia per ſe liceat. In terris autem catholicorum, neque ipſi Inquiſitores poſſunt hanc facultatem dare, quia verba ſunt præciſa, & vniuerſalia, & non inuenitur hoc illis conceſſum, vt Penha ſupra notauit in §. *Nunquid*. An verò collegium Cardinalium Sede vacante poſsit hanc facultatē dare, diſputat Sanc. ſupra n. 44. ſed pendet ex quæſtione vniuerſali, de iuriſdictione illius Collegij pro illo tempore. Vnde veritas eſt, non poſſe, quia non habet Pontificiam iuriſdictionem, cui hoc reſeruatum eſt.

Quomodo intelligenda ſit facultas ſi cui detur.

28. Deinde obſeruare oportet hanc facultatem interdum eſſe poſſe ſpecialem, de qua quia eſt res facti nihil dicere poſſumus, ſed perſona, cui conceditur ſibi conſulet conſiderando verba reſcripti. Poteſt etiam eſſe generalis, vt ex parte libri, vel ex parte perſonarum, quibus facultas conceditur. Primo modo intelligitur data hæc facultas pro antiquis ſcriptoribus, qui in numero Patrum cōputantur, etiam ſi hæreſi fuerint infecti, quia à Pontificibus legi permittuntur publicè, vt in indice Romano partim Regula 3. initio, partim ſub titulo *de correptione librorum*, & aliis: & ita notant communiter Doctores in cap. *Damnamus* de ſumma Trinit. & in cap. *Fraternitatis* de hæreticis. Secundo autem modo, vel nulla eſt, vel rara talis facultas: imò ſi quæ facultates ſimiles olim conceſſæ fuerunt, reuocatæ ſunt per Iulium III. & Paulum IIII. & referuntur Bullæ in fine Directorij, & extenditur reuocatio etiam ad facultates conceſſas Epiſcopis, & Cardinalibus: excipiuntur autem Inquiſitores, & eorum commiſſarij, ex quo refert Penha ſupra, Inquiſitores habere hanc facultatem vniuerſalem, & idem affirmat Graphis ſupra num. 45. Conſiderare verò oportet in illis bullis Iulii III. & Pii IV. nullam facultatem concedi Inquiſitoribus poſitiuè, vt ſic dicam, ſed tantum non reuocari, ſi quas fortè antea habebant. Vnde ex vi illarum bullarum affirmare non poſſumus illos habere huiuſmodi facultatem; an verò aliunde habeant, nobis non conſtat, & ita illorum notitiæ hoc remittimus.

Quarta pars de ipſa cenſura.

29. Quarto loco poſuimus cenſuram latam in hac clauſula, de qua nihil aliud dicere neceſſe eſt, niſi quod ſit Pontifici reſeruata cum eo rigore, cum quo cætera illius Bullæ reſeruata ſunt, & quod incurratur ab omnibus perſonis violātibus hanc prohibitionē, in omnibus caſibus hactenus explicatis. Solùm oportet addere extra illos caſus non incurri. Eſt enim aduertendum prohibitionem in hac Bulla factam, in aliis reſcriptis Pontificiis, vel legibus ſpecialibus, extenſam eſſe variis modis. Nam ex parte materiæ extenſa eſt ad omnes libros hæreſiarcharum, etiam ſi nec hæreſim contineant, nec de religione tractent, vt conſtat ex regula ſecunda indicis Romani: item extenſa eſt ad libros Aſtrologię iudiciariæ, in quodam motu Xiſti V. & obſeruatur in eodem indice circa regulam nonam. Item per Clementem VIII. extenſa eſt ad quoſdam libros Hebræorum, vt in eodem indice in fine regularum adnotatur. Item ex parte Auctoris extenditur ad omnes libros ſuſpectos cuiuſcunque authoris ſint, vt habetur in Bulla Pij IV. in eodem indice, ac denique in indice Luſitaniæ edito de mandato D. Georgij d'Almeyda Generalis Inquiſitoris, extenditur ad omnes libros quacunque ratione prohibitos. In his ergo caſibus quanuis peccetur mortaliter contra illas leges, non incurritur cenſura Bullæ cœnæ, nec cum reſeruatione, quatenus in illa ſit, quanuis contrarium ſcripſerit Nauar. conſil. 1. ſub titulo de conſtitutionibus quæſt. 35. quia lex non extenditur vltra caſum, de quo loquitur: neque punit, niſi tranſgreſſores eius, non aliarum legum, quod animaduertit, qui ſcholium addidit ad dictum conſil. Nauarri, & ita notant aliqui ex citatis Doctoribus, & ideo ſemper eſt conſideranda alia lex, vel Bulla, & iuxta verba eius iudicandum eſt de cenſura: nam ſi nullam addiderit, nulla incurritur, ſi verò ſimpliciter addatur excōmunicatio, vt ſit in motu Pij IV. incurretur quidem cenſura, ſed non reſeruata. In indice autem Luſitaniæ citato, additur cenſura reſeruata Inquiſitoribus, non Pontifici. Sixtus autem V. eam ſibi reſeruat, quoad dictos libros Aſtrologiæ Iudiciariæ, & ideo reſeruata eſt Papę, non ex vi Bullæ cœnæ, ſed ex peculiari diſpoſitione. Et ita de aliis dicendum eſt.

Ad 1 argum. in nu. 1.

30. Superſunt rationes dubitandi initio poſitæ, ſed ex dictis facilem habent ſolutionem, ad primum enim fatemur, in libris hæreticorum, aliqua poſſe eſſe vtilia, ſed non ſunt cum tanto periculo ibi addiſcenda: præſertim cum non deſint in Eccleſia Catholici libri, ex quibus multò melius poſsint eadem addiſci. Vnde meritò dixit Cyprianus epiſtola 52. *Scias nos nec curioſos eſſe debere, quid illi doceant, cum foris doceant*. Quod autem ibi citatur ex Paulo. *Omnia probate, quod bonum eſt, tenete*. In primis intelligendum eſt de rebus non improbatis, ſed dubiis, inter quas poteſt eſſe electio. Deinde quoad libros à catholicis legendos, illa probatio, & examinatio ad paſtores Eccleſiæ, non ad ſingulos priuatos pertinet, & ideo poſtquam Eccleſia libros aliquos reprobauit reſpectu illorum, & ſingularum perſonarum iam illa Pauli regula locum non habet. Ad ſecundum autem de exemplis, non dubium eſt, quin expediat libros hæreticorum legi ab aliquibus doctioribus, & ſelectis, ac ſecuris viris, qui poſsint eos impugnare, & fidem catholicam tueri: & hoc modo legebantur ab illis Patribus, qui tunc erant præcipui Doctores, & Columnæ Eccleſiæ, & fortaſſe illis temporibus, quanuis lectio librorum hæreticorum malè audiret apud catholicos, non erat cum tanto rigore prohibita, ſicut nunc eſt, & ideo fortaſſe Epiſcopi ratione officij, ſine alia facultate, id facere poterant: & idem fortè erat de doctoribus publicè approbatis: vel facilè etiam poterant à ſuis Epiſcopis facultatem habere. Nunc autem creſcente hæreticorum audacia, maior cautela, prohibitio, & reſeruatio neceſſaria fuit.

Ad 2. in n. 2.

Ad 3. in n. 3. Ad tertium de libris antiquorum, reſpondetur, non eſſe acceptionem perſonarum, quando exceptio aliqua ex rationabili cauſa fit: fuit autem maxima ad excipiendos illos antiquos Doctores, quia ſi quos habent errores, & pauci ſunt, & iam ſunt noti, & quaſi emortui, & ideò ceſſat periculum in huiuſmodi libris: & alioqui eorum vtilitas magna eſt, vel propter eximiam, & multiplicem doctrinam, vel propter antiquitatem, quia in eis antiqua hiſtoria, & traditio conſeruatur.

SECTIO III.

Vtrum coactio hæreticorum ad relinquendam hæreſim, ſit medium licitum, conueniens; & cadens ſub Eccleſiæ poteſtatem.

1. HOc eſt tertium medium, quo Eccleſia contra apoſta am vtitur, & neceſſarium iudicat, ad fidei puritatem, & integritatem conſeruandam. Circa illud verò priùs excludendi ſunt nonnulli errores.

Primus error in præſenti quæſtione.

Primus eſt quorundam, qui dixerunt, non ſolùm non eſſe puniendos hæreticos, verum etiam neq; eſſe cum illis contendendum, ſed vnumquenque eſſe relinquendum, vt in ſua fide viuat. Ita dixit olim Apelles, vt referunt Euſeb. libro 5. Hiſtor. cap. 13. & Niceph. lib. 4. cap. 29. dicebat enim non eſſe fidei rationem quærendam: nam ſi omnes credunt in Chriſtum, & in eo ſuam ſpem collocant, omnes ad eandem Eccleſiam pertinent, etiam ſi fortaſſe in aliis rebus diſſentiant. Hunc ferè errorem excitauit noſtris temporibus quidam Georgius Caſſander. qui vt refert Bellarm. lib. 3 de Laicis cap. 19. dixit non eſſe perturbandos hæreticos, qui ſymbolum, & Scripturam admittunt, etiam ſi in aliis ab Eccleſia Romana diſſentiant, quia hoc non obſtat, quominus omnes ſic credentes ad vnam vniuerſalem Eccleſiam pertineant.

Apellis apud Euſeb. & Niceph.

Item Caſſandri apud Bellarm.

2. Iſti autem hæretici valde errant, & fundari videntur in aliquibus principiis erroneis: vnum eſt, quod omnes iſti ſic credentes poſſunt in ſua fide ſaluari: quod eſt manifeſtè contra Scripturam, quia teſte Paul. fides, quæ neceſſaria eſt ad ſalutem, vna eſt, ſicut etiam eſt vnum Baptiſma: ergo omnes, qui habent aliam fidem à Romana, quæ ſola eſt catholica, ſaluari non poſſunt, ſi in ea ſua fide permaneant. Secundò errant exiſtimantes, huiuſmodi hæreticos poſſe eſſe membra Eccleſiæ Catholicæ. & hanc à Romana diſtinguentes, quia Eccleſia Catholica non eſt, niſi quæ ſub obedientia vnius Vicarij Chriſti militat. Hæc autem eſt eadem cum Eccleſia Romana: membra autem huius Eccleſiæ non ſunt, niſi quæ veram fidem habent, vera autem fides vt dixi, non eſt niſi vna: ergo qui ab Eccleſia Romana in fide diſſentit non poteſt eſſe Eccleſiæ Catholicæ membrum. Tertiò iſti ſic credentes licet dicant ſe credere in Chriſtum, credere non poſſunt fide diuina, quia vt oſtenſum eſt ſupra, qui errat circa vnam veritatem fidei, ſeu illam non credit, nihil credit, ſicut oportet, nec per diuinam fidem. Vnde non ſatis eſt credere Chriſtum, ſed etiam opus eſt credere Chriſto, & Eccleſiæ vice illius loquenti: qui autem non credit omnibus, quæ Eccleſia credenda proponit, licet aliquid ſe credere dicat, re vera Chriſto non credit, ſed ſibi ipſi: propter quod à Paulo dicitur à ſe ipſo damnatus, & ideo non poteſt ad Eccleſiam Chriſti, vel ad fidelium conſortium pertinere, eo, vel maximè, quòd ita credentes Chriſtum, re vera non credunt, qualis ipſe eſt, ſed qualem ipſi ſibi fingunt. Vnde alij credunt illum purum hominem, alij nec verum hominem, alij Redemptorem, ſed non legiſlatorem, & ſic de aliis: idemq; eſt de nouis hæreticis, qui dicunt ſe eſſe de Eccleſia, quia recipiunt ſymbolum, & ſcripturas. Nàm in primis id non ſatis eſt, ſed oportet credere omnia, quæ de fide ſunt, vel explicitè, vel implicitè credendo quicquid Eccleſia credit, & nihil contrarium admittendo: accedit quod iſti nec ſymbolum integrè credunt, neque etiam in omnibus illud intelligunt, ſicut Eccleſia intelligit, & ita magis nomen, quàm rem ſymboli retinent: idemque eſt de ſcriptura, quam prout volunt, vel mutilant, vel contra Eccleſiam interpretantur: ergo non poſſunt, veris catholicis coniungi, cum in vera fide cum illis non conueniant. Tandem confirmatur, quia ſcriptura nihil magis commendat, quàm ſeparationem ab hæreticis vt paulo poſt referemus: Vnde optimè dixit Cyprianus libro de vnitate Eccleſiæ cap. 5. *cohærere, & coniungi non poteſt amaritudo cum dulcedine, pugna cum pace, cum tranquillitate tempeſtas, caligo cum lumine, iuxta illud Pauli, quæ ſocietas luci ad tenebras.* Sit ergo certum, vt minimum ſeparandos eſſe hæreticos ab Eccleſia, & veris fidelibus: adhuc verò ſupereſt dubium, an maiori coactione puniendi, & cogendi ſint.

Impugnatur. 1.

2.

3.

4.

Concluditur ſeparatione ſaltem à fidelibus cogi hæreticos poſſe.

Secundus error.

3. Eſt ergo ſecundus error, negans poſſe aut debere hæreticos cogi pœnis, ſiue ſpiritualibus, ſiue temporalibus: ita contendebant Donatiſtæ contra Catholicos, tempore Auguſt. vt ex ipſo ſumitur lib. 1. contra epiſt. Parmeniani cap. 7. & lib. 2. contra epiſt. Petiliani cap. 10. & libro etiam 2. contra epiſt. Gaudentij cap. 25. & 26. & epiſt. 50. ad Bonifacium. Poſtea hunc errorem innouarunt VVicleph. & Ioannes Hus, vt videre eſt in Concil. Conſtant. ſeſſione 8. & 15. & idem poſtea tenuit Luther. art. 33. Inuenio etiam apud Prateolum, errorem hunc attributum Raymundo Lullo, ſed in director. Inquiſit. parte 2. quæſt. 9. ſolùm dicitur negaſſe hæreticos eſſe interficiendos, qui eſt ſpecialior error infra tractandus in diſputat. 23. Principale fundamentum huius erroris eſt, quia fides eſſe debet libera, & ſpontanea, & ideò illi repugnat coactio. Antecedens probatur, tum ex natura ipſius fidei: tum ex natura ipſius fidei: tum etiam, quia hac ratione ſuprà diximus, infideles non apoſtatas, non poſſe cogi ad fidem: ergo neq; fideles cogi poſſunt, ad perſeuerandum in illa, vel ad redeundum ad illam, ſi ab illa diſceſſerint. Probatur conſequentia, quia eiuſdem rationis eſt conſeruatio, vel reparatio fidei, cuius eſt generatio: nam res, per quas cauſas naſcitur, per eaſdem conſeruari debet. Et augetur primò difficultas, quia fides non ſolùm eſt libera, ſed etiam eſt ſupernaturale donum: ergo non poteſt cadere ſub coactioem humanam. Secundò confirmatur ab incommodis, quæ ex huiuſmodi coactione ſequi ſolent: qualia ſunt fictæ conuerſiones, & conſequenter abuſus ſacramentorum, & alia ſimilia ſacrilegia.

Donatiſtæ apud Aug. &c.

Eius præcipuum fundam.

Confirm. 1.

2.

4. Secundò argumentantur, quia Paul. 1. ad Corinth. 5. abſolutè, & ſine reſtrictione dixit, de his, qui foris ſunt, nihil ad ſe pertinere, ſed hæretici, vt proximè diximus, ſunt foris, id eſt extra Eccleſiam: ergo etiam ſunt extra iuriſdictionem Eccleſiæ: ergo non poſſunt per pœnas cogi. Probatur conſequentia, quia vt coactio ſit iuſta debet eſſe circa ſubditum, & vbi non eſt iuriſdictio, non eſt ſubiectio. Et confirmari hoc poteſt ex doctrina eiuſdem Paul. nam hac ratione ſolùm præcepit, & monuit ſeparationem ab hæreticis, vt patet ex 2. ad Timoth. 2. vbi præcipit, *ſeruum Dei manſuetum eſſe cum modeſtia,* inquit, *corripientem eos, qui reſiſtunt veritati,* vel vt paulò ſuperiùs dixerat, *qui à veritate exciderunt,* & cap. 3. *hos deuita,* & ad Titum 1. *increpa illos dure,* & cap. 3. *poſt vnam,*

2. Fundam.

veram & ſecundam correptionem deuita. Et ſimiliter ad Romanos 16. *vt obſeruetis eos, &c. & declinate ab eis*, & 2. ad Theſſalonic. 3. *ſi quis non obedit verbo noſtro, hunc notate & ne commiſceamini cum eo, & nolite quaſi inimicum exiſtimare, ſed corripite vt fratrem*, in quo videtur maiorem coactionem prohibere. Denique Ioan. epiſt. 2. ſolùm dixit, *nec aue ei dixeritis*. Confirmari etiam poteſt Chriſti exemplo Ioan. 6. vbi cum aliqui non credentes verbis eius, diſcederent ab eo, diſcipulis dixit, *nunquid & vos vultis abire?* nullam illis coactionem ſignificando, ſed perſeuerantiam in fide incepta voluntati eorum committendo, quod notauit Cyprianus epiſtola 55. dicens: *non increpauit recedentes, aut grauiter comminatus eſt, ſed magis ad diſcipulos ſuos conuerſus dixit &c.* & addit, *ſeruans, ſcilicet, legem, qua homo ſuæ libertati relictus eſt, vt mortem appetat, vel ſalutem.*

3. Fundam. 5. Vltimò addi poteſt antiqua conſuetudo Eccleſiæ: nam licet à temporibus Apoſtolorum ortæ fuerint hæreſes: non legimus Apoſtolos vſos fuiſſe aliqua coactione contra illos, ſed tantùm ſeparatione, & idem obſeruabant antiqua Concil. & Pontifices, idque confirmat Cyprianus dicta epiſt. 55. ad finem, & ſæpè in ſuis epiſt. & Iren. lib. 5. contra hæreſes cap. 20. imò Auguſt. in quodam lib. contra partem Donati, qui non extat. Refertur autem ab ipſo 2. retract. c. 5. vbi dixit ſe non probare, quod ſchiſmatici ad communicationem redire compellantur.

Aſſertio 1. contra hunc 2. errorem tripartita. 6. Contra hunc errorem eſt veritas Catholica, quam tribus aſſertionib. diſtinctiùs explicabimus. Prima ſit. Punire hæreticos Apoſtatas à fide, quàm in Baptiſmo profeſſi ſunt, licitum eſt, & ſanctum, dummodo fiat ab habente poteſtatem, & hinc conſequenter licita eſſe poteſt coactio ad fidem. Hanc aſſertionem latè probant moderni ſcriptores Catholici præſertim Ioannes Arboreus libro 8. Theoſoph. cap. 9. Caſtr. lib. 2. de Iuſt. hæret. punit. per totum, & Roffenſis art. 33. contra Luth. Bellarm. lib. 3. de laicis cap. 21. & 22. & Simancas titulo 46. Farinac. de hæreſi quæſt. 189. à num. 1. & probatur 1. quia punire delicta publica, & nociua Reipubl. iuſtum & ſanctum eſt, ſed hæreſis eſt grauiſſimum delictum, Reipublicæque Chriſtianæ maximè nociuum, & iniurioſum; ergo: Maior non ſolum eſt certa, ſed etiam euidens, quia in omni bene inſtituta Republ. punitio maleſactorum ad Reipubl. conſeruationem maximè neceſſaria iudicata eſt. Minor etiam ex dictis ſupra de crimine hæreſis ſatis nota eſt, & ex dicendis magis declarabitur. Vnde tres rationes, quæ præcipuè ſolent huiuſmodi actionem honeſtare, in his hæreticis maximè inueniuntur.

Oſtenditur pars prima.

Vna ratio pro iuſta hæreticorũ punitione. Prima eſt iuſta vindicta, & ſatisfactio Reipubl. cui publicè maleſactores magnam iniuriam irrogant: vnde Petrus 1. epiſt. cap. 1. dicit, Principes Catholicos eſſe *ad vindictam malefactorum*, & Paul. ad Roman. 13. *Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei qui malum agit*: ex quo loco à fortiori colligit Bernard. ſermon. 66. in cantica. etiam Miniſtros Eccleſiæ poſitos eſſe ad vindictam de hæreticis ſumendam. iuxta illud Pauli ſecundo ad Corinth. 19. *in promptu habentes vlciſci omnem inobedientiam*: nam hæretici maximè ſunt rebelles Eccleſiæ, & in Deum blaſphemant, repugnantes verbo eius, vel illi tribuentes, quæ ipſi fingunt, & conſequenter etiam Eccleſiæ Catholicæ magnam iniuriam irrogant, non ſolùm ſe ab illa ſeparantes, ſed etiam errorem, & mendacium illi attribuentes. Vnde etiam omnibus fidelibus iniurioſi ſunt: nam vt dixit Theodoſius Imperator in l. *Manichæos* C. de hæreticis, *quod in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam*. Sunt enim valde nociui, & pernicioſi fidelibus, & ideò in ſcriptura *lupi rapaces* vocantur Matthæi 7. *attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces*, quod de hæreticis eleganter expoſuit Ambroſ. lib. 7. in Luc. initio cap. 10. eſtque ponderandum verbum illud, *attendite*, nam licet ſingulis dictum intelligatur, maximè verò ad Paſtores, qui ex officio tenentur arcere lupos, & gregem defendere. Vnde Paulus Actorum 20. *Attendite vobis & vniuerſo gregi*, & paulo inferius: *Ego ſcio, quoniam poſt diſceſſionem meam intrabunt in vos lupi rapaces*, & Ambroſius ſupra *ſolicitudo boni Paſtoris efficit, vt lupi in agnos audere nihil poſſint*, & ſimilia habet epiſt. 25. ad Vercellenſes. Denique à Chriſto Domino Ioan. 10. vocantur hæretici *fures, & latrones*, vt ibi exponit Chryſoſt. hom. 58. & latiùs Auguſt. tract. 45. ergo vt tales puniri poſſunt ad Eccleſiæ iuſtam vindictam, & ſatisfactionem.

7. Secunda ratio puniendi publica delicta eſt, exemplum aliorum, vt timeant & à ſimilibus criminibus arceantur: nam vt Ariſt. dixit 10. Ethicorum cap. 9. *multitudo neceſſitati potius, quam rationi paret*, & ideò publicæ vtilitati maximè confert, ne delicta maneant impunita, quia impunitas audaciam peccandi præbet, vt dicitur in cap. *Vt fama*, de ſententia excommunicationis, & ideo Paul. ad Tit. 5. dixit, *peccantem coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant*. Hæc autem ratio maximè locum habet in hæreticis, quia ſicut exemplum eorum valde eſt pernicioſum aliis fidelibus, ita eorum libertas, & impunitas ſummi eſſet periculi, & ideo etiam in lege veteri, cum Deus præciperet falſos prophetas, vel alios inducentes fideles ad idola colenda, publicè & grauiſſimè puniri: hæc ratio maximè proponitur, *vt alii timeant, & ſimilia ſacrilegia euitent*, vt patet Deuteron. 13. 17. 19. & 21. Accedit, quòd vt Paul. ait 2. ad Timoth. 2. doctrina hæreticorum *vt cancer ſerpit*, & ideò, vt aliorum ſaluti conſulatur, abſcindendi ſunt, ſicque dixit Hieronym. ad Galat. 5. ſeu libro 3. commentariorum ad Galat. *Scintilla ſtatim vt apparuerit extinguenda eſt*, & infrà, *Arius vna ſcintilla fuit, ſed quia non ſtatim oppreſſa eſt, totum orbem, eius flamma populata eſt.* — Altera ratio. Hieron. habetur 24. quæſt. 3.

8. Tertia ratio eſt, ipſorum malefactorum correctio, & emendatio, vt habetur prouerbiorum 19. & 21. & ideò Paul. ad Hebr. 12. dixit. *quem diligit Dominus caſtigat*: hæc autem ratio etiam in hæreticis locum habet: nam vt dixit Iſai cap. 28. *Vexatio dat intellectum auditui*, quod in Paulo præcipuo fidei Doctore voluit Deus exemplo oſtendere: nam veluti per quandam vim, & pœnam cœcitatis voluit illum illuminare, & conuertere, Act. 9. Vnde Leo Papa epiſtola 4 aliàs 91. & 93. *profuit*, inquit, *iſta diſtrictio dum ad ſpirituale remedium nonnunquam recurrunt, qui timent temporale ſupplicium*: quod etiam experientia ipſa oſtendit. Vnde D. Auguſt. 2. retract. cap. 5. retractans, quod priùs dixerat, non ſibi placere hanc compulſionem ſchiſmaticorum, ait, *non placet quia nondum expertus eram, vel quantum mali eorum auderet impunitas, vel quantum in eis in melius mutandis conferre poſſet diligentia diſciplinæ*: & idem latiùs proſequitur in epiſtola 48. ad Vincentium, & 50. ad Bonifacium, vbi, inter alia, loquens de legibus Imperatorum contra Hæreticos ait, *magis pro illis ſunt iſtæ leges, quæ illis videntur aduerſæ, quoniam multi per illas correcti ſunt, & quotidie corriguntur: nam per has leges terrentur ſæuientes, & corriguntur intelligentes.* — 3. Ratio.

9. Atque hinc probata manet vltima pars aſſertionis de licita coactione ad fidem: ſecundæ enim numero ſequenti ſatisfiet. Diſtinguimus enim ſaltem ſecundùm rationem, & finẽ, punitionem hæretici, à coactione eius, vt reſipiſcat: quamuis enim vtrunque vna actione fiat, nihilominus punitio eſt ad vindictam peccati iam commiſſi, coactio verò reſpicit futurum: eò enim tendit, vt in errore cõmiſſo non perſeueretur: & ideò, vt coactio ſit iuſta ſupponit. punitionem eſſe iuſtam, & è contrariò, ſi punitio eſt iuſta, etiam erit coactio: quia intentio emendæ bona — Tertia aſſertionis pars.

dæ bona eſt, & ideo addita iuſtæ vindictæ non facit actionem malam, ſed potiùs meliorem. Vnde addendum, & conſiderandum eſt, non ſolùm iuſtitiæ, ſed maximè pietatis, & miſericordiæ opus eſſe, quod Eccleſia cum hæreticis facit, ita temperando rigorem iuſtæ vindictæ, vt ad medelam, & emendationem prodeſſe poſsit. Hac enim ratione, quamuis crimen hæreſis, propter ſuam grauitatem, dignum ſit morte, non minùs, quàm crimen læſæ maieſtatis, vt infrà videbimus, nihilominus non ſtatim imponit abſolutè hanc pœnam, ſed ſemel vitam concedit volentibus reſipiſcere, quæ ſi attentè conſideretur, non tam eſt vis, quàm remiſsio quædam, vt pœna non tantùm ſit vindicatiua, ſed etiam medicinalis: quod in multis aliis ſimilibus, in modo procedendi, in illo iudicio, conſiderari facilè poteſt.

2. Aſſertio de fide.

10. Dico ſecundò. Eccleſia Catholica habet poteſtatem ad puniendos, & coercendos hæreticos. Dixi in præcedenti aſſertione, iuſtam eſſe hanc coactionem hæreticorum, ſi poteſtas non deſit, & ideò nunc addimus non deeſſe in Eccleſia hanc poteſtatem, quod tanquam certum de fide tenendum eſt, & inprimis probari poteſt ex veteri teſtamento: nam Deuteronom. 13. præcipitur, vt falſus propheta interficiatur, *quia loquutus eſt*, inquit, *vt vos auerteret à Domino Deo veſtro*, & capite 17. *qui ſuperbierit nolens obedire &c. morietur*, & in lib. Reg. habentur varia exempla huiuſmodi punitionis, & coactionis, à Deo ipſo laudata, & commendata, vt videre eſt lib. 3. Reg. cap. 18. & lib. 4. cap. 10. & 23. Dicit autem optimè Cyprianus de exhortatione Martyrum cap. 5. *Si ante aduentum Christi circa Deum colendum, & idola ſpernenda, hæc præcepta ſeruata ſunt, quanto magis poſt aduentum Christi erunt ſeruanda?* nam hæreſis idololatriæ comparatur, quia vt dixit Hieron. ad Galat. 5. *Dogmata hæretica idola ſunt, quæ fidelibus adoranda proponuntur ab hæreticis.* Vnde lex illa, licet pertineat ad præcepta iudiciaria antiqui populi, re vera moralem obligationem continent, & idcircò quoad formalem obligationem eandem vim habent in lege Euangelica. Talia autem præcepta euidenter ſupponunt poteſtatem. Poſſumus etiam ex nouo teſtamento veritatem hanc confirmare, ſed id faciemus commodiùs in vltima dubitatione huius ſectionis.

Oſtenditur etiam aſſertio ex vſu Eccleſiæ.

11. Secundò ergo probatur aſſertio ex conſuetudine Eccleſiæ: nam vniuerſalis Eccleſia vtitur hac poteſtate, & ab antiquis temporibus vſa eſt: non poteſt autem vniuerſalis Eccleſia in rebus moralibus, & ad iuſtitiam, & religionem pertinentibus errare: Et per ſe eſt incredibile, Eccleſiam tyrannicè, & ſine legitimo titulo hanc vſurpaſſe poteſtatem, & neminem de fide rectè ſentientem, illi contradixiſſe: eſt ergo conſequentia non ſolùm certa, ſed etiam euidens. Antecedens autem conſtat in primis ex decretis antiquorum pontificum, præſertim ex Leone Papa epiſtola 2. ad Epiſcopos Italiæ, vbi loquens de Manichæis, inquit, *quos vigilantia noſtra reperit, authoritas & cenſura coercuit*, & poſtea dicit eos, qui conuerti voluerunt coactos fuiſſe ad errores publicè retractandos, & fidem Catholicam profitendam, *pertinaces autem*, inquit, *per publicam poteſtatem perpetuo ſunt exilio relegati*: idem optimè epiſt. 4. aliàs 91. vel 93. & epiſt. 43. aliàs 45. vel 47. & epiſt. 83. aliàs 85. vel 90. & Lucius primus in epiſtola ad Epiſcopos Galliæ, *hæreticos*, inquit, *ſeuerè extirpandos eſſe*: idem ſumitur ex Concil. Toletan. 4. cap. 57. & 59. & in Nicæno legimus poſtulatum eſſe à Conſtantino Imperatore, vt Arianos ſua potentia coerceret, vt eſt apud Sozomenum lib. 1. Hiſtoriæ cap. 20. & idem contra Donatiſtas refert Auguſt. locis ſuprà citatis, & epiſtola 166. vbi alia etiam adducit. Concilium item Conſtant. contra VVicleph. & Hus, hac poteſtate vſum eſt, & Leo Papa X. art. 33. Lutheri damnauit, & in iure Canonico multæ ſunt leges, ab hac poteſtate profectæ cap. *Ad Abolendam* cap. *Excommunicamus* cum aliis de hæreticis, & cap. *Super eo*, eodem titulo in 6. Deniq; etiam leges Ciuiles huic poteſtati perhibent teſtimonium cap. *Arrianos* L. *Manichæos* & L. *Quicunque* eodem de hæreticis.

12. Tertiò eſt euidens ratio, quia poteſtas ad puniendos malefactores eſt neceſſaria in omni Republica, bene inſtituta, ad illius conſeruationem, & bonum regimen, vt probant omnia in prima aſſertione adducta, quod adeò euidens eſt, vt ſecluſa etiam fide, & reuelatione diuina, ex vi rationis omnes homines intellexerint hanc poteſtatem eſſe connaturalem, & datam ab Authore naturæ, eo ipſo quòd homines in corpus myſticum vnius Reipublicæ congregantur: ſed Chriſtus Dominus inſtituit ſuam Eccleſiam, vt eſſet vnum corpus myſticum, per vnam fidem producendam ad vnum ſupernaturalem finem: ergo reliquit in illa poteſtatem ad puniendos, & coercendos malefactores, qui maximè huic corpori nocere poſſunt, & ab illo fine, quò tendit, illud perturbare: huiuſmodi autem maximè ſunt hæretici: ergo non reliquit Eccleſiam ſine hac poteſtate, quia ſapientiſsimè illam inſtituit. Et hoc confirmat maximè argumentum ſupra indicatum in nu. 10. de ſynagoga: nam ſi Deus inſtituendo illud Regnum, illi contulit hanc poteſtatem, multò maiori ratione debuit Chriſtus illam Eccleſiæ ſuæ præbere, quia eſt Reſpublica perfectior, & regnum magis ſpirituale, quàm temporale, & non limitatum ad vnam nationem, ſed vniuerſale totius mundi, in quo ſeruare debet fidei vnitatem, & ideò maximè indigebat hac poteſtate, & ex ſequenti aſſertione hoc magis conſtabit. Oſtenditur tandem ratione.

13. Dico tertio Eccleſiæ non tantum eſt data poteſtas ad coercendos hæreticos, per ſpirituales pœnas, ſed etiam per temporales, & corporales. Hæc aſſertio etiam eſt de fide, circa quam oportet aduertere, cum malum pœnæ conſiſtat in violenta priuatione alicuius boni, quot ſunt genera bonorum, tot diſtingui poſſe genera pœnarum; dicuntur ergo ſpirituales pœnæ, quæ priuant ſpiritualibus bonis, quibus Eccleſia ſubditos ſuos priuare poteſt, vt ſunt cenſuræ Eccleſiaſticæ, irregularitates, & inhabilitates ad Eccleſiaſtica munera, priuationes beneficiorum & ſimiles: temporales autem pœnæ dicuntur, quæ priuant externis bonis fortunæ, vt confiſcatio bonorum, & inhabilitas ad temporalia officia, vel honores: corporales autem pœnæ dicuntur, quæ corpus ipſum attingunt, inter quas etiam exilium computatur. 3. Aſſertio bimembris de fide. Exponitur.

14. Hoc ſuppoſito facilè probatur 1. pars 1. ex illo Matth. 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam Ethnicus, & publicanus*, ex quo loco omnes Theologi, & Catholici, imò & hæretici colligunt, poteſtatem Eccleſiæ ad cenſuras ferendas in eos, qui Eccleſiam non audiunt: iſti autem maximè ſunt hæretici ipſi: nam Eccleſia in omnibus quidem, quæ præcipit, ſed præipuè in his, quæ de fide docet, audienda eſt, cum fides ſit fundamentum cæterorum. Secundò probari poteſt ex teſtimoniis Pauli, quibus ſupra probauimus, hæreticos à conſortio fidelium ſeparandos eſſe. Tertiò ex vſu: nam in pœnis, & antiquior, & frequentior eſt, vt eſt per ſe clarum. Quartò ſunt etiam hæ pœnæ valde accommodatæ: nam malefactores in his maximè bonis puniendi ſunt, in quibus delinquunt: hæretici autem maximè peccant contra ſpiritualia bona, & maius periculum eſt, ne in his noceant, ergo in illis maximè puniendi ſunt, & ab illorum participatione, & fidelium ſocietate ſeparandi. Probatur iā 1. membrum quadrupliciter.

15. Dicet aliquis prohibitionem hanc non habere rationem pœnæ, neq; coactionis, quia eadem prohibitio fieri poteſt: etiam infidelibus non baptizatis. Obiectio cōtra proximè dicta.

zatis. Vniuerſaliter enim dixit Paulus: *nolite iugum ducere cum infidelibus, & quæ participatio fidelis cum infideli*, & tamē reſpectu infidelium non baptizatorum
Satisf. 1. illa non eſt pœna, neq; coactio. Reſpondetur in primis longè aliter fieri ab Eccleſia prohibitionē communicationis cum hæreticis ſeu apoſtatis, quàm cum aliis infidelibus: nam reſpectu infidelium non baptizatorum prohibitio, per ſe loquendo, ſolùm cadit in ipſos fideles, qui ſunt ſubditi Eccleſiæ, & ita illi tantùm tenentur abſtinere à tali communicatione. Dico autem per ſe loquendo, quia ſi infideles illi alioqui ſint ſubditi Eccleſiæ temporaliter, ſeu Principibus Chriſtianis, tunc etiam ipſis poterit directè fieri prohibitio, non per modum cenſuræ, ſed per modum cuiuſdam legis reſpicientis pacem, & commodum Reipublicæ, quatenus ciuiliter, & politicè conſtat, ex fidelibus, & infidelibus. Deinde ſi infideles nullo modo ſint ſubditi, & ſint infeſti, ac pernicioſi fidelibus, tunc per modum iuſtæ defenſionis, poterunt arceri. At verò reſpectu hæreticorum, prohibitio cadit directè, non tantùm in Catholicos, ſed etiam in ipſos hæreticos, quia cum ſint ſubditi, illis directè imponitur præceptum vt abſtineant à communicatione fidelium: quomodo aliqui intelligunt verbum illud Pauli ad Titum, *hæreticum hominem deuita*: erat enim Titus Epiſcopus, & ideò illum monet Apoſtolus, non ſolùm vt ipſe abſtineat, ſed etiam vt hæreticum abſcindat, & ſeparet, eiq; prohibeat communicationē cum fidelibus.
2. Accedit, quòd hæc prohibitio non ſolum fit hæretico per modū ſimplicis præcepti, ſed etiam per modum cenſuræ, qua priuatur omni communicatione, & fructu ſpirituali, quem communicando cum Eccleſia, habere poteſt, & quanuis hæretici huiuſmodi cenſuras vocent fulmina frigida, quia ipſi frigidi ſunt, nihilominus Auguſtinus libro contra aduerſarium legis, & Prophet. cap. 17. grauiorem exiſtimat hanc pœnam, per quam homo traditur Satanæ, quàm illam, per quam traditur igni: ſub hac ergo ratione hæc eſt non parua coactio: & accedit
3. tandem, quod hæc pœna non tantùm conſiſtat in cenſuris, ſed etiam, in aliis priuationibus ſpiritualium bonorum, vt infra videbimus.

Probatur 1. membrum
16. Altera pars de coactione per temporales: & corporales pœnas, non minus certa eſt: nam conſuetudo, & traditio Eccleſiæ, quam ſupra adduximus, non minùs de his pœnis procedit, quàm de cæteris: exemplum autem ex lege veteri adductum num. 10. in ſpecie eſt de corporalibus pœnis, ex quibus à fortiori fit argumentum ad alias temporales, quæ minores ſunt. Deniq; neceſsitas, vel vtilitas huiuſmodi coactionis, maximè in his pœnis cernitur: nam ſine illis, ſolæ ſpirituales parum mouere ſolent carnales homines; quia licet re vera grauiores ſint: earum nocumentum non ita ſenſibiliter præcipitur: iſti autem vulgares homines ſenſu maximè ducuntur, & coguntur. Atque hoc præcipuè locum habet reſpectu hæreticorum, quia tota vis, & efficacia pœnarum ſpiritualium pendet ex fide, per quam, & Eccleſiæ poteſtas, & veritas cenſurarum creditur. Vnde cum hæretici fidem abiecerint, quaſi nihil reputant huiuſmodi pœnas, vt paulò anteà dicebam: & ideò quoties Auguſt. hanc hæreticorum coactionem defendit, & perſuadet: de hac, quæ corporaliter fit, loquitur: quanuis ſoleat à pœna mortis temperare, non quia illam improbet, ſed quia, vel tunc non erat in vſu; vel quia ipſe vt Epiſcopus, ex pietate, & moderatione Eccleſiaſtica illam perſuadere nolebat, atque ita procedit in dicta epiſtola 48. & 50. & 54. & ſuper Pſal. 59. & tractatu 11. in Ioan. cum cæteris locis ſupra citatis in num 3. & 8. & multis aliis, quæ referuntur in decreto 23. q. 4. capit *diſplicet* cum ſequentibus, & videri etiam poteſt Bernard. Epiſtola 322. cum ſequenti.

17. Neq; contra hanc partem vrget 1. difficultas initio poſita in num. 3. de libertate fidei. Primò Ad 1. fund. in nu. 3.
quidem quia eadem obiici poteſt contra omnem coactionem, quæ per ſimiles pœnas fit, vt alia maleficia vitentur: vel bona opera fiant, quia etiam reliqua opera moralia liberè fiunt, & peccata liberè vitanda ſunt. Vnde vlteriùs dicimus *liberum* dupliciter dici, ſcilicet, vel à neceſsitate naturali, quæ eſt in cauſa naturaliter agente, vel à neceſsitate, vt ita dicam, morali, id eſt, ab obligatione aliquid faciendi. Prima ergo neceſsitas repugnat fidei, ex vi libertatis ad illā requiſitæ. At verò hæc pœnalis coactio, non inducit hanc neceſsitatem, vt per ſe notum eſt, & ideò non repugnat libertati ad fidem requiſitæ: imò ad illam iuuat inducendo hominem, vt liberè credat: & quanuis in principio talis coactio aliquo modo videatur minuere indifferentiam libertatis, nihilominus relinquit actum ſimpliciter liberū: & minùs malum eſt ſic credere, quàm ſimpliciter nō credere. Et deinde ipſa vexatio ſolet dare intellectum, vt iam homo cum perfecta libertate credat. Quod ſi interdum contingunt ſimulatæ conuerſio- Ad 2. confir. ibid.
nes: illud eſt accidētarium, & ex malitia hominum, & propter vitāda maiora mala, permittitur. At verò ſecundo modo loquendo de libertate, ſic, fides non eſt libera, præſertim in baptizatis. quod dico, quia in hoc differunt à non baptizatis: nam iſtis etiam non eſt omninò libera fides, quia obligantur ex præcepto diuino, ad illam ſuſcipiendam: tamen illa obligatio ſolum eſt reſpectu Dei. At verò baptizati obligantur, & Deo, & Eccleſiæ ratione Baptiſmi, & ideò ſpecialiter poſſunt ab Eccleſia cogi, vel ad perſeuerandum in illa, vel ad redeundnm ad illam. Neq; obſtat quod fides ſit donum Dei, quia gratia Dei omnibus parata eſt, vt poſsint, & velint credere, correctio autem inducit hominem, vt cooperetur gratiæ Dei, & ſic dicitur Prouerb. 29. *Virgam, & correctionem tribuere ſapientiam.*

Quorum ſit cogere, ac punire hæreticos.

18. Priùs quàm ad duo alia argumenta in num. 4. & 5. poſita reſpondeam, ſicut in fine ſectionis indicabo: dubium graue, & his temporibus neceſſarium, expediendúm eſt: Nimirum in quibus perſonis ſit hæc poteſtas cogendi hæreticos. Sunt enim in Eccleſia, & temporales Principes, & Eccleſiaſtici 1. Sententia hæretica reiicitur.
prælati: dubitari ergo poteſt, an hæc poteſtas ſit in Principibus, vel in Prælatis. In quo puncto prima ſententia eſſe poteſt, totam hanc poteſtatem, quoad vtrunque coactionis modum eſſe in Principibus temporalibus. Hanc verò ſententiam, tantùm illi hæretici ſequuntur, qui dicunt totam iuriſdictionem Eccleſiæ tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus eſſe in ſolis Regibus, & Imperatore, aliiſq; Principibus, præſertim ſupremis, in quo errore his temporibus, præſertim Anglia verſatur, nō eſt tamē hoc loco impugnandus, eſt enim, & diſputatio longiſsima, & à præſenti inſtituto aliena, & contra illum errorem multa his temporibus ſcripta ſunt, præſertim à Bellar. tom. 1. & ego nonnulla attigi in lib. 3. defenſionis fidei à c. 7.

19. Omiſſa ergo hac hæreſi, eſt alia ſententia, 2. Sententia etiam errонea.
quæ diſtinguit inter illa duo genera coactionum, & ſpiritualem tribuit Prælatis Eccleſiæ, & præſertim Summo Pontifici: temporalem verò, & corporalem Principibus temporalibus. Hæc fuit ſententia Marſilij Patauini, quam poſtea defendit Guiliel. Barclaius: & nouiſsimè de hac re ſcripſit in fauorem Principum temporalium, quidam ementito nomine Rogerus Anglus, qui ſe Catholicum profitetur: & nihilominus dicit, in Pręlatis Eccleſię ex vi iuris diuini ſolùm eſſe poteſtatem ad ſpiritualem correctionem: ad temporalē verò ſolùm quatenus eis à Regibus, vel Principibus temporalibus permiſ-

permittitur, ac conceditur: non eſt enim auſus abſolutè negare Paſtoribus Eccleſiæ hanc poteſtatem, ne vniuerſalem, & antiquam conſuetudinem Eccleſiæ damnaret, & tyrannicam eſſe fateri cogeretur. Dixit autem huiuſmodi poteſtatem manaſſe à Principibus temporalibus, ad ſpirituales Prælatos, vt ita defenderet (quod præcipuè intendit) non poſſe Summum Pontificem Reges in temporalibus ſupremos, etiam hæreticos, pertinaces temporaliter punire.

Eius argu. 1. ex Matth. 18. 20. Fundari poteſt primò hic error in verbis Chriſti Matth. 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam ethnicus, & Publicanus*: nam in eis ſignificatum videtur poteſtatem Eccleſiæ in cenſura Eccleſiaſtica terminari, & deinde non magis poſſe cogere hominem ſic rebellem, quàm infidelem omninò extra Eccleſiam exiſtentem. Secundò inducunt verba illa Pauli 2. ad Corinth. 10. *Arma militiæ noſtræ, non carnalia ſunt, ſed potentia Deo &c.* Et ita quoties idem Apoſtolus in ſuis epiſtolis contra hæreticos agit, vtitur ſpirituali cenſura, vel vt ipſe ait, *gladio ſpiritus, quod eſt verbum Dei*, & è contrario ad Roman. 13. de ſolo magiſtratu temporali dicit, *Non ſine cauſa gladium portat*, ex quo loco etiam Catholici colligunt, Eccleſiam, per Principes temporales, poſſe gladio materiali contra hæreticos vti, vt videre eſt in Bellarm. lib. 3. de Laicis cap. 21. & Caſtr. lib. 2. de iuſta hæret. punit. cap. 3. Tertiò hoc confirmant ex verbis Chriſti Domini ad Petrum Matth. 26. & Ioann. 18. *mitte gladium tuum in vaginam*, vbi dicunt prohibuiſſe Chriſtum Eccleſiæ ſuæ, quatenus talis eſt, vſum materialis gladij, quod poteſt ſuaderi teſtimonio D. Bernard. libro 4. de Conſiderat. cap. 3. dicentis ad Eugenium, *quid tu denuò vſurpare gladium tentes, quem iuſſus es in vaginam conuertere*? Vnde etiam Tertul. in libro de Patientia cap. 3. *Patientia*, dixit, *Chriſti in Malcho vulnerata eſt, itaque gladii opera maledixit in poſterum*, vti & reſpectu Eccleſiæ ſuæ. Quartò poteſt hoc ex Patribus confirmari: nam quoties de his pœnis temporalibus agunt, etiam reſpectu hæreticorum, per leges ciuiles, & Principum potentiam inferendas eſſe ſignificant, præſertim Auguſt. in epiſtolis iam citatis, & ſpecialiter in 50. in medio, *Poteſtatem*, inquit, *quam per religionem, & fidem Regum, tempore quo debuit, diuino munere accepit Eccleſia, hi, qui inueniuntur in viis, & ſepibus, id eſt, in hæreſibus, & ſchiſmatibus coguntur intrare*. Et Leo Papa epiſtola quarta, aliàs 93. *Seueris conſtitutionibus Principum adiuuatur Eccleſia*, & epiſtola 2. *ſubditi legibus ſecundùm Chriſtianorum Principum conſtituta per publicos iudices perpetuo relegantur*, & loquitur de hæreticis pertinacibus, & ad eundem modum loquitur in aliis epiſtolis citatis ſupra, & Gregor. libro primo epiſtola 72. Quintò ſumunt argumentum, quod initio in num. 5. iam propoſui, ex antiqua conſuetudine, vel potius, ex non vſu talis coactionis antiquæ Eccleſiæ per multos annos. Vltimò poteſt adhiberi ratio: quia iuriſdictio circa homines ſecundùm corpus, & diſpenſatio temporalium rerum Principibus temporalibus lege naturæ commiſſa eſt, vt in dicto libro 3. defenſionis fidei, latè probaui: ergo ad illos tantùm pertinet, vel hæc bona, & corpora tueri, vel auferre, quando fuerit expediens, ſed omnis pœna vel coactio temporalis, circa hæc bona verſatur: ergo ad ſolos temporales Principes per ſe pertinet, propter quodcunque crimen imponenda ſit. Vnde ſi aliquis vſus talis coactionis ab Eccleſiaſticis iudicibus ſit, ſolùm eſſe poteſt iuſtus ex commiſſione ſecularium Principum.

Argum. 2. ex 2. Cor. 10.

Argum. 3. ex Matt. 26. &c.

Argum. 4. ex Patrib.

Argum. 5. ex vſu.

Argum. 6. ex ratione.

Cenſura præcedentis ſententiæ. 21. Nihilominus cenſeo hanc ſententiam erroneam, & defenſores eius ad minimum eſſe valde ſuſpectos de hæreſi, & manifeſtos hæreticorum fautores. Dico ergo, poteſtatem puniendi hæreticos, etiam temporalibus, & corporalibus pœnis, iure diuino eſſe in Paſtoribus Eccleſiæ, & præſertim in Romano Pontifice, quanuis ſecundariò etiam pertineat ad Catholicos Principes, præſertim, vt Eccleſiæ Protectores, & iuxta eiuſdem Eccleſiæ determinationem. Prima pars huius aſſertionis, quæ eſt principaliter intenta, probatur 1. illo fundamentali teſtimonio Ioan. 21. *Paſce oues meas*, vbi ſecundùm intelligentiam catholicam, & omnium ſanctorum Patrum, data eſt Petro poteſtas ſupra omnes Chriſti oues ad regendas illas, hoc enim ſignificat in ſcriptura verbum, *Paſce*, Regibus, vel Prælatis metaphoricè attributum, quæ poteſtas manet in ſucceſſoribus Petri, quia tantum durare debuit, quantùm Eccleſia, iuxta illud Matthæi 16. *Super hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ Inferi non præualebunt aduerſus eam*, per quæ verba ſatis declaratur perpetua duratio Eccleſiæ ſuper talem Petram, ſuper quam fundata dicitur, quia à Petro, & ſucceſſoribus eius ſemper regenda eſt, & in vera fide conſeruanda. At verò ad paſcendas oues, & conuenienter regendas, & conſeruandas, non ſolùm indiget Paſtor facultate dirigendi illas, ſed etiam coercendi, & reuocandi ad gregem ſi reſiliant, etiam vi corporali vtendo, ſi oportuerit: ergo ex vi illius verbi *Paſce* data eſt Petro omnis poteſtas neceſſaria ſecundùm rectam prouidentiam ad regendas oues, & reducendas illas ad ouile, ſi fugitiuæ fuerint. Eſt autem manifeſtum ex dictis, eſſe neceſſariam ad hunc effectum poteſtatem coerciuam, non ſolùm per ſpiritualia vincula, ſed etiam per temporales, & corporales pœnas: eandem'q́ poteſtatem indicauit Chriſtus per alia verba ſatis vniuerſalia, & ſpeciali modo dicta Petro Matthæi 16. *Tibi dabo claues Regni Cœlorum, & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum, & in Cœlo, &c.* quæ in hunc modum intellexerunt Sancti Patres, & Pontifices, quos in dicto libro 3. latè retuli, & ſtatim aliquos indicabo. Poteſtque hoc confirmari ex verbis Pſal. 2. vbi ad literam de Chriſto eſt ſermo, cui Pater dicit *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam*, & infra: *reges eos in virga ferrea*, per quam ſignificatur poteſtas regendi, & coercendi cum omni efficacia, & rigore iuſtitiæ ſi opus ſit, vt ibi Baſil. & alij notarunt, & ſpecialiter videri poteſt Genebrar. Quare non eſt dubium, quin illa poteſtas extendatur ad genus coactionis, de quo tractamus: Cuius indicium præbuit Chriſtus, vt Patres notant quando facto funiculo vendentes & ementes templo eiecit, Ioan. 2. ſolet'q́ in Scriptura nomine virgæ hæc poteſtas ſignari, vt Prouerb. 13. *Qui parcit Virgæ, odit filium, qui autem diligit illum, inſtanter erudit*. Vnde de hac etiam poteſtate ſibi communicata, loquitur Paulus 1. ad Corinth. 4. dicens: *Vultis in virga veniam ad vos?* vt notauit Auguſt. 3. libro contra epiſt. Parmeniani cap. 1. & explicuit idem Paul. 2. ad Corinth. 10. dicens: *in promptu habentes vlciſci omnem inobedientiam*, & infra, *ſi gloriatus fuero de poteſtate, quam dedit Dominus nobis in ædificationem, non in deſtructionem, non erubeſcam.* Ex quib. colligi poteſt, dediſſe Chriſtum Apoſtolis totam illam participationem ſuæ virgæ, ſeu poteſtatis, quæ ad ædificationem Eccleſiæ erat conueniens, talis autem eſt hæc. de qua tractamus: ac deni'q́ ne in principio Eccleſiæ hęc poteſtas omnino lateret, quia tunc non poterant ordinario modo illam Apoſtoli exercere, propter infidelium multitudinem, & potentiam, data ſunt aliqua miraculoſa indicia illius poteſtatis, tale cenſetur fuiſſe factum Petri Actorum 5. quando ad verbum eius mortui ſunt Ananias & Saphira, de quo ait Ambroſ. ſerm. 19. *dum illum punit alios corrigit, voluit enim, vt pœna ad vnum, metus ad alios perueniret*, & ſimili modo ſolet hic locus ab aliis ponderari, vt videri poteſt in Gregor. libro 1. epiſtola 24. & in Auguſt. ſupra, & alios refert Lorin. ibi. Præterea idem confirmari poteſt ex aliquot Pauli geſtis, primò ex illo Actor. 13. vbi

4. Aſſertio in ordine.

Probatur 1. ex Script.

cæci-

cæcitate percuſsit Elymam Magum: ſecundo, & meliùs ex 1. ad Corinth. 5. vbi tradidit Satanæ inceſtuoſum corporaliter vexandum, *vt ſpiritus eius ſaluus fieret*, ita enim Theod. Diuus Thomas, & alij exponunt illa verba *in interitum carnis*: Sic ergo habet hæc poteſtas ſufficiens fundamentum in teſtamento Nouo, præterea, quæ ex veteri adduximus.

Probatur 2. ipſa aſſertio ex iure Canonico. 22. Secundò principaliter probatur hæc veritas ex iure Canonico, & vſu, ac traditione Eccleſiæ, quæ eſt optima Scripturæ Interpres, & quoniam in dicto libro 3. defenſionis fidei cap. 21. 22. & 23. multa de hoc adduxi, pauca breuiter adiiciam, & in primis probat hoc euidenter Bonifacius VIII. in Extrauaganti, *vnam ſanctam* de maioritate, & obedientia, vbi ex profeſſo probat Eccleſiam habere gladium, non tantùm ſpiritualem, ſed etiam materialem, quanuis alio, & alio modo vtatur illis, & vſurpat verba Bernardi dicto lib. 4. de conſider. cap. 3. & epiſt. 237. vbi inquit, *quem tamen* (ſcilicet materialem gladium) *qui tuum eſſe negat, non ſatis mihi videtur attendere verbum Chriſti dicentis, Conuerte gladium tuum in vaginam: tuus ergo & ipſe, quia tuo nutu, & ſi non tua manu euaginandus, quoties neceſſe fuerit.* Per quæ verba docet Bernard. & approbat Bonifacius eſſe poteſtatem in Eccleſia, etiam ad pœnas, quæ gladio materiali infliguntur, quanuis ipſa illas non exequatur niſi per miniſterium poteſtatis ſecularis, ſicut etiam hodie fieri videmus: & hanc veritatem de ſubordinatione poteſtatis ſecularis ad Eccleſiā, etiam in hoc munere tanquam neceſſariam ad ſalutem, nobis proponit Pontifex in fine illius textus. At verò tam de hac definitione, quàm de aliis decretis Pontificum auſus eſt dictus Rogerus reſpondere, non eſſe de fide certum Pontificem definientem ſine Concil. generali, non poſſe errare. Sed eſt reſponſio, non ſolum nimis temeraria: ſed etiam erronea: nam licet olim fortaſſe aliqui Doctores Catholici, ſine pertinacia in hoc dubitauerint, vel errauerint, iam verò tam eſt conſtans Eccleſiæ conſenſus, & Catholicorum ſcriptorum concors de hac veritate ſententia, vt eam in dubium reuocare nullo modo liceat, & præſertim quando definitio Pontificia communi conſenſu Eccleſiæ Catholicæ recepta, & approbata eſt, vt de prædicta definitione eſt manifeſtum.

Item ex vſu Eccleſię. 23. Vlteriùs verò afferamus textus, in quibus Pontifex cum Concil. generali eandem doctrinam, & tradit, & exercet: vnus eſt in cap. *Ad Apoſtolicæ* de ſententia, & re iudicata, in ſexto, vbi Innoc. IV. cum Concil. generali Lugdunenſi, declarat ſe habere poteſtatem ad puniendum corporaliter, ſeu temporaliter etiam Imperatorem hæreticum. & rebellem: & ſtatim illam exercet priuando Imperio Fridericum Imperatorem propter ſimilia crimina. Alius textus notandus eſt in capite primo, *de Homicidio* in 6. vbi idem Innocent. quartus cum eodem Concilio omnes Chriſtianos, cuiuſcunque ordinis, etiam Principes procurantes homicidia aliorum fidelium per Aſſacinos poſt excommunicationem, & alias pœnas ſpirituales, etiam corporaliter punit his verbis, *ſit etiam cum ſuis bonis mundanis omnibus, tanquam Chriſtianæ religionis æmulus, à toto Chriſtiano populo perpetuo diffidatus*, & præmittit Pontifex, ſe id facere per poteſtatem ab ipſo Chriſto datam: includit autem illa ſententia pœnam mortis: nam diffidare in iure, nihil aliud eſt, quàm poteſtatem omnibus dare, vt perſonam diffidatam licitè, & impunè poſsint occidere, vt declarat cum aliis, quos refert Renatus Caſtuld. in tractat. de Imperatore quæſtione 108. numer. 9. & ita ponderauit C. illud Couar. lib. 2. variarum reſolut. capit. 20. num. 10. cum aliis, quos refert, & addit cum Ioann. Andrea ibi, ſententiam illam etiam Imperatorem comprehendere, quod eſt ſatis rigoroſum loquendo de facto, & ex vi illorum verborum vniuerſalium: eſt tamen notatu dignum, ad oſtendendam Pontificis poteſtatem.

24. His decretis addi poſſunt plures leges Canonicæ, in quibus Concilia, & Pontifices pœnas temporales, vel corporales fidelibus, propter varia delicta imponunt, qui vſus oſtendit poteſtatem, & nullus prudens dicet, habere Eccleſiam poteſtatem hanc circa alia peccata fidelium, & non circa crimē hæreſis: ergo &c. Maior conſtat ex cap. *Si vos* 23. quæſt. 5 ſumpto ex Aug. lib. de vnitate Eccleſiæ c. 7. vbi ſpecialiter deſignantur pœnæ pecuniariæ, & exilij, & priuationis honorum, & ibi gloſſa alia iura refert. Idem habetur ex cap. 2. *de Pœnis*, & notat Couar. lib. 1. variar. cap. 9. nu. 18. & ſequentibus, vbi alia refert. Idem conſtat ex Concil. Tolet. 4. cap. 59. per plura ſequentia vſque ad 64. & refertur in cap. *Sæpe* 28. q. 1. vbi etiam Gloſſa plura refert; ac denique idem ſumitur ex cap. *Nouit.* de Iudiciis, vbi Innoc. III. multa de hac poteſtate tractat: minor autem propoſitio, videlicet, non poſſe hoc admitti in aliis delictis, & de hæreſi negari, euidens eſt ex dictis: quia crimen hęreſis grauius eſt, & Eccleſiæ magis pernicioſum. Neq; verò obſtare poteſt, quod in ſecundo argumento in numero quarto obiiciebatur, ſcilicet, per hæreſim ſeparari hominem ab Eccleſia, & proinde inter eos cōputari, qui foris ſunt, quod non fit per alia delicta, hoc, inquam, non obſtat quia licet hæreticus ſeparetur ab Eccleſia, quoad ſpiritualem, & internam vnionem, atq; etiam quoad externam communicationem: nihilominus non amittit ſubiectionem, quam habet ex vi characteris, qui in ipſo indelebiliter manet, atq; ita dici poteſt, eſſe extra Eccleſiam facto: iure autem ad Eccleſiam pertinere: & ideo ſemper poſſe ab Eccleſia coerceri: Paulus autem cum dicit, de his, qui foris ſunt nihil ad ſe pertinere, de illis loquitur, qui facto, & iure foris ſunt, vt ſunt infideles non baptizati.

Progreditur eadem probatio ex vſu ſumpta.

Satisfit argument poſito nu. 4.

Euaſio Rogerii in fine nu 29. exploditur multipliciter. 25. Neq; etiam audienda eſt euaſio Rogerij dicentis Eccleſiam vti hac poteſtate ex conceſsione, vel permiſsione Principum temporalium: nam in primis ſine vllo fundamēto hoc dictum eſt, ad complacendum Principibus rebellibus Eccleſiæ: etenim in ipſis decretis Canonicis nullum eſt indicium huius commiſsionis, vel emanationis huius poteſtatis à Principibus temporalibus, cum potiùs variis modis contrarium ex ipſis colligatur. Primò quia ſæpè Pontifices dicunt, ſe id facere ex vi poteſtatis à Chriſto conceſſæ, per verba ſupra dicta, *Quodcunque ligaueris*, vel *Paſce oues meas*. Secundò quia Conc. Tolet. ſupra vtitur verbis illis, *Pontificali authoritate*. Tertiò quia ſæpè talis coactio, vel comminatio fit inuitis temporalibus Principibus, imò etiam extēditur ad ipſos ſupremos Principes: quod eſſe non poſſet ſi ab illis poteſtas dimanaſſet, quia nemo dat alteri poteſtatē coerciuam in ſeipſum, quia nemo dat, quod non habet: nemo autem habet poteſtatē coerciuam in ſeipſum: & hæc ratio à poſteriori deſumpta, certiſsimā facit hanc veritatē, quia certum eſt habere Eccleſiam hanc poteſtatem coerciuam etiam ſupra Reges, vt in dicto lib. 3. latè oſtendi, & attingam etiam in ſequentibus: ergo dici nullo modo poteſt, Eccleſiam habere hanc poteſtatem à Regibus.

Probatur tādem aſſertio ex ratione priori. 26. Vltimò eſt ratio à priori, quia Chriſtus Dominus potuit immediatè relinquere hāc poteſtatē Eccleſiæ ſuæ: ergo dedit illam: antecedens patet ex dictis: nam probauimus ex Pſal. 2. habuiſſe Chriſtū hanc poteſtatem per *Virgam ferream* ſignificatam. Neq; verò illi data eſt, vt ſolus, & immediatè regat viſibiliter, per ſe ipſum Eccleſiam ſuam, quia Eccleſia duratura eſt in hoc inferiori mundo, vſque in diem iudicii: ipſe autem Chriſtus non erat viſibiliter ſemper in illa futurus: ergo ita recepit hanc poteſtatem, vt per ſuos vicarios, & miniſtros poſſet il-

Iam adminiſtrare: quod etiam ſatis ipſe ſignificauit Matth. vlt. dicens, *Data eſt mihi omnis poteſtas, in Cælo & in terra*, & ſtatim adiungens, *Euntes ergo docete omnes gentes &c.* habuit ergo hanc poteſtatem, & potuit illam relinquere Vicario ſuo, quantùm oportuit: Iam ergo probatur prima conſequentia, primò ex verbis, quibus illam poteſtatem conceſsit, vt iam declaraui nu. 21. & 25. Secundò ex ratione prudentis inſtitutionis, ac prouidentiæ: nam hæc poteſtas ſic coerciua hæreticorum, erat neceſſaria ad rectam gubernationem, & conſeruationem Eccleſiæ, vt ſupra probaui, quia ſine illa valde inefficax fuiſſet ſpiritualis poteſtas, præſertim pro hominibus rebellibus Eccleſię: ergo debuit talis poteſtas, eſſe in Eccleſia, vt Eccleſia eſt à Chriſto inſtituta, & vt ita dicam, debuit eſſe in illa per ſe, & ab intrinſeco, & non quaſi per accidens emendicata à poteſtate inferiori. Probatur conſequentia, tum quia Eccleſiæ regimen in ſe, & intrinſecè debuit eſſe perfectum, tum etiam quia aliàs poteſtas ſuperior in re maximè neceſſaria, ab inferiori pēderet: tum prętere a, quia contingere poteſt, vt temporalis Princeps nolit hanc poteſtatem concedere Eccleſiæ: vel vt nolit dare niſi ſibi ſubordinatam, & cum recurſu, & appellatione ad ipſum: quod eſſet maximum inconueniens: tum maximè, quia non poſſet eſſe vniuerſalis ſuprà omnes Chriſti oues nam ſaltem Reges ipſi temporales eſſent excipiendi, quod cederet in magnum diſpendium Eccleſiæ: nam ſi Rex temporalis ſit hæreticus, & coerceri non poſsit, etiam per temporalia media, facilè ipſe perdet omnes ſubditos. Quæ ratio tam neceſſaria viſa eſt, vt neq; ipſe Summus Pontifex, ſi contingeret eſſe hæreticum, ſit omninò liber ab huiuſmodi coactione. Nam licet quandiu eſt Pontifex, à nemine coerceri poſsit, tamen ſi ſit hæreticus, poteſt per ſententiam Concilij generalis declarari hæreticus, & tunc ipſo facto ex diuino iure, à dignitate cadit, & ſic depoſitus iam poterit per Eccleſiam coerceri. Eſt ergo hæc poteſtas in Eccleſia omnino vniuerſalis quoad omnes perſonas, & ab ipſo Chriſto immediatè tributa.

27. Argumenta verò facta in fauorem contrariæ ſententiæ, parui momenti ſunt, & facilè expediri

Ad 1. arg. in nu. 26. poſſunt. Primum ſumebatur ex Matth. 18. *Dic Eccleſiæ, & ſi Eccleſiam non audierit, &c.* ibi verò, licet non fiat mentio temporalis, vel corporalis coactionis, non tamen excluditur, & ita nullum inde ſumi poteſt argumentum: quia non eſt neceſſe, vt in omnib. & ſingulis locis omnia dicantur. Præſertim quia ibi ſolum agebat Chriſtus de ordine correctionis fraternæ, quæ in illa cenſura Eccleſiaſtica terminatur. In alijs verò locis, in quibus Chriſtus egit de toto regimine Eccleſiæ, & de integra poteſtate ad illum finem danda, vniuerſaliùs locutus eſt, vt ſupra eſt

Ad 2. ibid. probatum, & conſideratum. Secundum argumentum ſumebatur ex verbis Pauli *Arma militiæ noſtræ non ſunt carnalia, &c.* quæ in præſenti quæſtione applicata, potiùs concluſionem confirmāt: nam poteſtas, quæ manare poteſt à Principibus terrenis humana, & carnalis dici poteſt: poteſtas verò à Chriſto data, ſpiritualis eſt, quæ indirectè, & propter excellentiam, ad temporalia extenditur: & ideo inter arma ſpiritualia computatur, quæ *potentia Deo* dicuntur, id eſt, ad honorem Dei defendendum, vel quia in virtute Dei, potentia ſunt, & vtrunq; huic poteſtati conuenit, quod verò in eodem argumento addebatur de vſu Pauli, etiam eſt in ſuperioribus refutatum, nam interdum Paulus vſus eſt virtute diuina ad corporaliter vexandos peccatores, raro tamen, & extraordinario modo tali poteſtate vſus eſt, propter illius temporis conditionem, vt iam tetigi, & iterum ſtatim dicam. Neq; etiam obſtat, quod ibidem addebatur, ad Rom. 13. de Principibus tantùm temporalibus dici non ſine cauſa gladium portare, &c. Nam vnicuiq; tribuitur, quod principaliter, & primariò illi conuenit: Princeps autem temporalis directè habet materialem gladium, & vſum eius: Eccleſia verò ſolùm indirectè, & quaſi eminenter, ratione cuius eminentiæ, etiam materialem gladium Principis habet ſibi ſubordinatum, vt ſuo nutu, ſeruata æquitate iuſtitiæ, illo vti poſsit.

28. Tertium argumentum ſumebatur ex illo: Ad 3. in eodem nu. 20.
Couerte gladium tuum in vaginam, illa tamen verba, ad literam dicta ſunt, ad ſignandum, prohibitum eſſe vſum gladij propria & priuata authoritate, vt oſtendunt verba ſequentia. *Qui acceperint gladium, gladio peribunt*, applicata vero per ſenſum myſticum ad gladium Eccleſiæ, ſignificant Paſtores Eccleſiæ non debere exercere per ſe ipſos gladium materialem: non tamen negant cum illum habent in poteſtate ſua, per temporales miniſtros vibrandum, puniendo ſcilicet rebelles quando oportuerit. Et ita facilè etiam ſoluitur 4. argumentum, petunt enim Ad 4. ibid.
Pontifices in huiuſmodi cauſa, & in alijs ſimilibus auxilium Principum temporalium, non quia ius poteſtatis ipſis Pontificibus deſit, ſed quia executiua potentia, & humanæ vires ſæpè deſunt. Item non poſtulant ab eis iuriſdictionem: ſed excitant illos, vt ſua etiam iuriſdictione vtantur ad defenſionem Reip. & Eccleſiæ, prout ex officio tenentur, & ita loquitur apertè Greg. in loco citato, & videri etiam poteſt Bernar. ſer. 66. in Cantica, & D. Thom. lib. 1. de regimine Principum c. 10. & ſequentibus, & lib. 3. c. 10. Deniq; ſæpè Paſtores Eccleſiæ vtuntur auxilio brachij ſecularis tanquam miniſtro, & organo ſibi neceſſario ad executionem poteſtatis ſuę, quod eſt frequens in decretis Canonicis, & Leo Papa, & Auguſt. locis citatis in hoc ſenſu, vel in ſuperiori loquuntur.

29. Quintum argumentum ſumebatur ex antiqua conſuetudine ordinaria, & ſecluſis miraculis Ad 5. in eodem nu. 20.
ab Apoſtolis factis, illud autem argumentum ſi attentè expendatur, non eſt ab authoritate poſitiua, vt ſic dicam, ſed negatiua, quod ex ſuo genere inefficax eſt. Declaratur, quia non affertur conſuetudo contraria, quæ in principio Eccleſiæ fuerit, ſed tantum, quod tunc non fuerit hæc conſuetudo: ex quo inferri non poteſt defectus poteſtatis, quia nō ſemper occurrit opportunitas vtendi poteſtate, quam aliquis habet, & ita contigit Eccleſiæ in illo initio, quia erant Paſtores Eccleſiæ, quaſi ſub poteſtate Principum infidelium, & ideo non erat eis liberum, tota ſua poteſtate vti. Addit etiam Auguſt. in dicta epiſt. 50. etiam poſtquam Eccleſia potuit vti contra hæreticos hac poteſtate coerciua, non ſtatim totam ſuam vim exercuiſſe, ſed paulatim proceſsiſſe, priùs monendo, & exhortando, vel ſola ſeparatione hæreticorum vtendo, poſtea verò leuioribus pœnis, exilij ſcilicet eos cogendo: deinde neceſsitate creſcente, maiores pœnas adhibendo: idq; declarat exemplo Chriſti Domini in Parabola de nuptiis Luc. 14. nam priùs ſemel, & iterum inuitauit alios, vt ſponte venirent. Tandem verò dixit *Compelle eos intrare.* Et ita ſimul ſatisfactum eſt tertio argumen- Ad 6. ibid.
to poſito in nu. 5. & 2. poſitum in nu. 4. iam ſolui mus in nu. 24. Supereſt tantùm vltima ratio ad finē nu 20. ſumpta ex diſtinctione, & fine vtriuſq; poteſtatis ſpiritualis, & temporalis: ad quam reſpondemus, verum eſſe, illas poteſtates diſtingui in proxima materia, & fine, ad quem ordinantur: hoc tamē non impedit, quominus ſpiritualis poteſtas indirectè ad materialia, & temporalia extendatur, vt hoc modo, & in ſuo ordine poſsit eſſe ſufficiens ad ſuum regimen, & ad omnia propter ſuum finem neceſſaria, & vt poſsit ſupplere ſuum defectum temporalis poteſtatis, ſi munus ſuum non expleat, vel ſua poteſtate abutatur, vt ſuperiùs explicatum eſt.

* * *

SECTIO IV.

Vtrum omnes fideles teneantur hæreticos ſibi notos, iudicibus fidei denuntiare.

1. HOc eſt quartum medium ad medicinam hæreticorum, & ad defenſionem, & conſeruationem fidei valdè neceſſarium, eſtq; annexum præcedenti: nam ad illud ordinatur, imò in ordine executionis eſt prius, debet etiam notitia delicti præcedere, vt ſequi poſsit correctio; tamen quia ipſa correctio eſt intentione prior, & hæc denuntiatio illam poteſtatem corrigendi ſupponit, ideò prius de ipſa poteſtate diximus. Vt autem intelligatur de qua denuntiatione ſermo ſit, oportet aduertere ex communi doctrina iuriſtarum, tres eſſe modos procedendi iudicis Eccleſiaſtici contra hæreticos, vel alios delinquentes, ſcilicet per modum inquiſitionis, accuſationis, & denuntiationis. Per modum Inquiſitionis procedit Iudex quando à nemine prouocatus, ex officio inquirit, & interrogat de delicto, ſeu hæreſi: & hoc ſolet fieri dupliciter, ſcilicet, vel in generali ex parte perſonarum, licet, de particulari delicto fiat interrogatio: qui modus ſeruandus eſt, quoties de nulla particulari perſona præceſsit infamia, vel rumor ſufficiens. Alius verò modus eſt, quando præcedente infamia aliqua perſonæ, de illa in particulari fit interrogatio, & his modis proceditur etiam in delicto hæreſis: attamen non pertinet ad materiam denuntiationis, niſi quatenus ex interrogatione reſultare poteſt in perſona interrogata obligatio manifeſtandi hæreticum; & hoc in ſequentibus obiter explicabimus: alia verò quæ ad hunc modum procedendi generaliter ſpectant, ad præſentem locum non pertinent. Per modum verò accuſationis proceditur, quando delicti manifeſtatio ab accuſatore inchoatur: qui modus in hoc delicto hæreſis ordinariè non eſt in vſu, vt notauit Tabien. verb. *Inquiſitor*, nu. 27. & ſequentibus, & ideo nihil etiam de hoc modo procedendi dicturi ſumus. Supereſt ergo Tertius modus, qui dicitur per denuntiationem.

Iudicis modus procedēdi per inquiſitionem in generali, vel particulari.

Modus procedendi per accuſationē.

Modus denuntiationis quadruplex apud Sotum ad duos reducitur.

2. Ad hunc autem modum explicandum oportet diſtinguere varios modos denuntiationum, & qui noſtro inſtituto deſeruiant definire. Canoniſtæ igitur, quos imitatur Sot. in relectione de tegendo ſecreto, membro 2. quæſtio. 5. quatuor ſpecies denuntiationis diſtinguunt, vt videri poteſt nouiſsimè apud Farinac. in tract. de hæreſi quæſt. 185. à nu. 60. Euangelicam, canonicam, regularem, & iudicialem: veruntamen duæ tantum à nobis in propoſito diſtinguendæ ſunt, ſcilicet, Euangelica, & iudicialis: nam Canonica, re vera non diſtinguitur ab Euangelica, quanuis inter eas, plures differentias Sotus aſsignare conetur: omnes enim accidentales ſunt, & ſi qua denuntiatio Canonica ab Euangelica differt, in iudicialem incidit: & idem omninò eſt de regulari, vt ex dicendis patebit. Et ita illas tantùm duas ſpecies diſtinxit Syluest. verb. *Denuntiatio*. Rojas ſingulari 1. nu. 12. & Emanuel Rodriguez in tractatu de ordine iudiciario c. 4. Diſtinguuntur autem præcipuè duæ illæ denuntiationes, quia Euangelica tendit per ſe primò ac præcisè ad emendationem fratris: nam pertinet ad correctionem fraternam, de qua Chriſtus dixit Matth. 18. *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum*. Vbi Auguſt. notat ibi ſignificari finem correctionis, eſſe fratris vtilitatem: id eſt, emendationem. Et idem habetur ſæpè in iure C. *Nouit*. de Iudiciis Cap. *Super his* de accuſationibus, Cap. *Si peccauerit*. 2. quæſt. prima. At verò denuntiatio iudicialis tendit ad vindictam delicti, & ordinariè fit propter commune bonum. Vnde etiam differunt, quia denuntiatio Euangelica fit Prælato, vt Patri habenti curam ſpiritualis ſalutis ſubditi, & ideò ſolet etiam hæc denuntiatio dici paterna: altera verò denuntiatio fit ſuperiori, vt iudici, & ideò iudicialis vocatur. Ac deniq; illa prior per ſe verſatur circa delicta occulta, vt ex verbo illo Euangelij, *Si peccauerit in te*, colligitur, iuxta expoſitionem Auguſt. declarantis *In te*, id eſt, coram te: altera verò regulariter verſatur circa delicta publica, licet in aliquo caſu poſsit etiam de occultis fieri, vt videbimus, & ex his differentiis conſtare poteſt ſufficientia diuiſionis, quia nec poſſunt eſſe plures fines denuntiationis: neque plures rationes ſub quibus crimina ad ſuperiorem deferantur. Vnde denuntiatio Canonica, vel regularis, ſi ſolùm tendant ad emendationem fratris, Euangelicæ ſunt, ſolùmq; addere poſſunt aliquas circunſtantias, vel iure canonico, vel ſpeciali iure alicuius religionis adiunctas: ſi verò ad punitionem, & bonum aliorum, vel communitatis, vel priuatæ perſonæ etiam denuntiantis tendat, iudicialis eſt, etiam ſi fiat iuxta ius Canonicum, aut regulare. In præſenti ergo, de iudiciali denuntiatione tractamus: nam hæc ferè ſola eſt neceſſaria in hoc delicto: an verò Euangelica fieri poſsit aliquando, & debeat, obiter attingemus.

Euangel. & Iudicial.

Quomodo differant.

Sufficere duo dicta membra oſtenditur.

3. Sed quæret aliquis, quo modo hæc denuntiatio ab accuſatione diſtinguatur, quia vt illi duo modi procedendi per denuntiationem, vel accuſationem, quos initio poſuimus, diſtincti ſint, neceſſarium eſt inter denuntiationem, & accuſationem differentiam aſsignare. Et quidem aliqui eas diſtinguunt ex fine, ita vt accuſatio tendat in ſatisfactionem, & commodum accuſantis: denuntiatio verò tendat in bonum aliorum, & præſertim commune: quæ quidem differentia regulariter fortaſſe vera eſt, & maximè in crimine hæreſis, nihilominus tamen non eſt propria, & vniuerſalis: nam & accuſatio fieri poteſt, & interdum debet, propter commune bonum, vt docet Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 68. artic. 1. & denuntiatio fieri poteſt propter bonum denuntiantis, quando ſcilicet denuntians accuſare non poteſt, ex defectu probationis, vt ferè omnes Auctores infrà citandi docent, & ratione poteſt facilè oſtendi, quia vterque modus accedendi ad ſuperiorem poteſt eſſe vtilis ad vtrumque finem, & per ſe malus non eſt, ſed honeſtus eſſe poteſt. Propria ergo differentia eſt, quòd in accuſatione accuſator fit pars illius iudicii, & petit ius ſuum aliquo modo, & quaſi obligat iudicem, vt ſibi iuſtitiam faciat. Denuntiator autem non fit pars, ſed tantùm defert crimen ad notitiam iudicis, vt ille ex officio procedat, prout tenetur, aut meliùs ſibi videbitur. Vnde ſequitur aliud diſcrimen magni momenti, quòd accuſator tenetur probare delictum, alioqui punietur: denuntiator verò ad probationem non cogitur, vt conſtat, ex dicto Cap. *Super his*, cum ſimilibus. Ac tandem inde eſt alia differentia introducta iure Canonico, quòd accuſatio in ſcriptis eſt recipienda, vt docet Diuus Thomas ſupra art. 2 ex Cap. *Accuſatorum* 2. quæſt. 8. denuntiationem autem ſcribi non eſt neceſſarium, iuxta dictum caput *Super his*. De quo videri poteſt Iul. Clar. §. vltimo, quæſt. 7. Penha in direct. 3. part. num. 68. Noſter Aldrete libro 1. de Religioſa diſciplina tuenda cap. 4. & 50. Farinac. tract. de hæreſ. quæſt. 85. § 5. à num. 64. ex quibus omnibus ita poteſt deſcribi iudicialis denuntiatio, quæ ad nos pertinet, ſcilicet *delatio criminis apud iudicem competentem, vt ex munere ſuo ad vindictam delicti procedat*.

Denuntiationis, & accuſationis diſcrimen quorundam.

Non eſt vniuerſale.

Proprium diſcrimen primum.

2.

3.

Concluditur diuiſio iudicialis denūtiationis.

4. De hac igitur denuntiatione ad hæreſim applicata ſupponendum de ſe licitam eſſe, & honeſtam. Probatur, quia ex obiecto proximo non habet vllam malitiã, quia manifeſtare delictum fratris ſuperiori, per ſe malum non eſt: quia neque eſt contra iuſtitiam, neque contra charitatem, vt per ſe cla-

Certa ſuppoſitio denuntiationem hæreſis, honeſtam eſſe.

ſe clarum eſt. Aliunde verò talis denuntiatio poteſt eſſe valde vtilis, vel etiam neceſſaria ad bonum commune, vel defenſionem innocentum, vel alium ſimilem finem: ergo erit tunc actio honeſta, ſaltem ex fine, & poteſt fieri cum debito modo, & circunſtantiis, vt per ſe conſtat: ergo maximè in crimine hæreſis talis actio honeſta erit, quia remedium contra crimen hæreſis, maximè honeſtum eſt: difficultas verò eſt, an hæc denuntiatio ſub obligationem cadat, & quando, ac quomodo. Pro cuius explicatione diſtinguendum eſt inter publicum, & occultum hæreſis crimen, quæ duo variè diſtingui, & explicari ſolent à Iuriſperitis, vt videre licet in Turrecrem. in dicto Cap. *Si peccauerit* 2. quæſt. 1. num. 23. Farinac. quæſt. 85. §. 6. à num. 74. & aliis quos ibidem allegat: nunc autem hæreſim occultam appello, quam ſolus ille nouit, qui denuntiare illam poteſt, omnem autem aliam plurib. notam, etiam ſi duo tantùm illius notitiam habeant, publicam appello.

Dubia vero an ſit obligatoria.

1. Aſſertio in hoc dubio.

5. Primò ergò certum eſt, quomodocunq; peccatum hæreſis publicum ſit, omnes, qui notitiam illius habuerint teneri ex rigoroſo præcepto ad denuntiandam perſonam, quæ illud commiſit. Hæc aſſertio ſumitur ex Diuo Thoma 2. 2. q. 68. art. 1. vbi de accuſatione loquitur, ſed à fortiori verum habet eius doctrina in denuntiatione, cuius obligatio ſuauior eſt, & minus oneroſa, præterquam quòd Diuus Thomas nunquam ſatis diſtinxit denuntiationem iudicialem, ab accuſatione: ſed ſub eadem voce vtramq; comprehendit, quod non eſt in iure inuſitatum, vt pàtet ex capit. 2. de Hæreticis in 6. tamen in quæſt. 70 art. 1. ad 2. de denuntiatione loquitur: non declarat autem, an loquatur de iudiciali, vel Euangelica, poteſt tamen intelligi de vtraq; cum pa titione accommoda, iuxta materiæ capacitatem. In hac etiam aſſertione conueniunt omnes Auctores ſtatim allegandi, & à fortiori probabitur ex omnibus dicendis. Nunc ſufficiens ratio eſt, quia peccatum hæreſis eſt grauiſsimum, & valde nociuum, & eo ipſo, quòd aliquo modo eſt publicum, poteſt nocere, non tantùm peccanti, ſed etiam aliis: ergo oportet vtriq; malo remedium adhibere: ad hunc autem finem denuntiatio tunc eſt vtiliſsima, & moraliter neceſſaria: ergo cadit ſub præceptum non tantùm Eccleſiaſticum, quòd manifeſtiùs eſt: ſed etiam diuinum, & naturale ex obligatione charitatis, vt ſumi poteſt ex cap. 2. de Hæreticis, & Cap. *quapropter* 2. quæſt. 7. & Cap. *In nonnullis* de Iudæis, & Sarracenis, vbi dicitur contra hoſtes publicos, vt ſunt hæretici omnes, vigilare debere, & lege *Manichæos* C. de hæreticis, & ex l. 2. Cod. de Apoſtatis, vbi ratio affertur, quia quod contra religionem committitur, in omnium fertur iniuriam. Denique in crimine læſæ maieſtatis humanæ omnes tenentur publicè delinquentem denuntiare, vel potiùs accuſare, ſi neceſſarium ſit: ergo multo magis in crimine læſæ maieſtatis diuinæ, quod per hæreſim committitur, iuxta Cap. *Vergentis* de hæreticis. Atq; hæ rationes videntur probare, non ſolùm obligationem denuntiandi, ſed etiam accuſandi, quando delictum ita eſt publicum, vt probari poſsit à delatore. Veruntamen de facto non eſt talis obligatio, ſed vnuſquiſq; ſatisfacit denuntiando, quia iuxta receptum Eccleſiæ ſtilum hoc remedium ſufficit, & ideo non imponitur fidelibus maior obligatio, quia miniſter publicus, promotor fiſcalis appellatus, officium accuſandi aſſumit, vt videri poteſt in Simanc. titulo 4. Rojas ſingulari 1. num. 11. Campeg. in Addit. ad Zanquin tract. de Hæret. c. 9. Decian. in tract. crim. lib. 5. c. 28. & Farinac. de hæreſi q. 185. nu. 40.

Prima ratio.

Opinio limitans præcedentem aſſertionem.

6. Dubium verò præcipuum eſt, quando peccatum hæreſis eſt omninò occultum, ita vt vnus tantùm, præter delinquentem, illud nouerit, & de hoc eſt prima opinio negans, dari tunc præceptum, vel obligationem denuntiandi: imò indicare videntur Auctores huius opinionis, id non eſſe licitum. Ita cenſet Ioan. Andr. in Cap. *Nouit.* de Iudiciis, & ſequitur Villadiego in tract. de Hæret. quæſt. 10. fundantur primò in verbis Chriſti. *Corripe inter te ſolum, &c.* ergo ille ordo eſt omninò ſeruandus, quando peccatum eſt omninò occultum, qua- Rius 1. ratio. le ſignificatur per illam particulam, *In te*, & ad ſummum progrediendum eſt vſq; ad denuntiationem Euangelicam: ergo non licet ad iudicialem tranſire. Secundo idem probatur ex generali re- 2. Ratio. gula juris Canonici, *quod delicta occulta iudicio diuino reſeruantur*, Cap. *ſi Sacerdos*, de officio ordinarij. C. *qualiter, & quando*, de acuſationibus, Cap. *Chriſtus* 1. quæſt. 1. & Cap. *Si omnia.* 6. quæſt. 1. ergo nunquam licet peccatum ſic occultum, etiam ſi hæreſis ſit, ad humanum iudicium deferre, quod per talem denuntiationem fieret. Tertiò ſpecialiter al- 3. Ratio. legatur Clementina. *Nolentes* de hæret. vbi in ſimili caſu pertinente ad iudicium de hæreſi, ait Pontifex, *Si ſecrete nouerint eos talia commiſiſſe ipſos grauiter arguere, & corrigere ſtudeant, in ſecreto*: ergo ſemper hoc ſeruandum eſt: neq; licet ad denuntiationem, præſertim iudicialem, tranſire. Quartò poſſu- 4. Ratio. mus argumentari ratione, quia talis denuntiatio eſt nociua homini, qui peccauit, & non eſt vtilis aliis: ergo non ſolum non eſt ſub obligatione, verum etiam, nec licita videtur: conſequentia per ſe clara videtur, quia valde inordinatum eſt id facere, quod obeſſe poteſt; & non prodeſſe. Probatur ergo maior, quia per illam denuntiationem infamatur frater in re grauiſsima, quod eſt magnum nocumentum: minor oſtenditur, quia iudex talem denuntiationem audiens, nihil omninò agere poteſt, vel interrogando denuntiatum, vel de illo inquirendo: ergo eſt inutilis talis actio, & nociua.

2. Aſſertio certa contra præcedentẽ opinionem.

7. Nihilominus conſtituenda eſt ſecunda generalis aſſertio. In peccato hæreſis, propter ſuam ſpecialem rationem, non ſolùm eſt licita, ſed etiam præcepta denuntiatio delinquentis: etiam ſi ſolus denuntians peccatum agnouit. Hæc aſſertio communis eſt, & omninò eſt certa. Sumitur ex Diuo Thoma ſupra, & 2. 2. quæſt. 33. art. 7. vbi etiam Caiet. & Alenſis 3. part. quæſt. 72. Anton 3. part. tit. 12. cap. 9. Sot. lib. 5. de Iuſt. quæſt. 5. art. 1. & in relectione de Secreto. Memb. 2. q. 5. Caſtr. lib. 2. de iuſt. hæret. punit. c. 25. Cano 12. de locis cap. 9. Nauar. in cap. *Inter verba* 11. quæſt. 3. Simanc. titulo 19. Rojas ſingulari 1. in num. 14. Viguerius cap. 12. ſuarum inſtitut. §. 2. verſu 10. Tolet. libro 4. Summæ cap. 5. num. 1. Azor. tomo 1. lib. 8. cap. 19. Banhes 2. 2. quæſt. 11. art 4. Martinus del Rio diſquiſit. magic. libro 5. ſect. 4. Sancius libro 2. Decalog. cap. 32. in fine. Valentia 2. 2. diſput. 3. q. 10. punct. 5. §. *atque huiuſmodi*, & alij. Probatur 1. ex Deuteron. 13. ibi. *Ne parcat oculus tuus, vt miſerearis, & occultes eum*, vbi eſt ſermo de fratre infideli, qui ſolicitat al- Probatur 1. Scriptura. terum fratrem, ad colenda idola, & præcipit Deus ſtatim deferre illum, ſine vlla miſericordia titulo occultandi, vel non infamandi illum ex qua lege, vt ſupra tetigi, optimum argumentum ſumitur ad hæreticum: nam hæreſis idololatriæ comparatur à Hieronym. Ezech. 18. & Oſeæ 10. & aliis locis, & re vera neq; hæreſis eſt minùs graue peccatum, neq; minùs nociuum fidelibus. Vnde lex illa inter morales computanda eſt: quia non fundatur in aliqua ceremonia, vel inſtitutione poſitiua, ſed in ratione naturali, & ideò, etiam in præſenti tempore, locum habet.

Probatur 2. ex Patrib.

8. Secundò probatur aſſertio ex doctrina Patrum: nam Leo Papa ſerm. 4. de collectis in fine *hortamur*, inquit, *vt hæreticos vbicunque latentes veſtris Preſ-*

byteris

byteris publicet is, magna eſt enim pietas perdere latebras, & infra, *non ſinantur*, inquit, *latere homines, qui Prophetis, & ſancto Spiritui contradicunt*, & infra, *Cauendi ſunt, ne cuiquam noceant, prodendi ſunt, ne in aliqua ciuitatis noſtræ parte conſiſtant*, & in ſerm. 5. de ieiunio ſeptimi menſis, circa finem, multis rationibus idem perſuadet, & inter alia dicit, *qui tales non perdendos putant, in iudicio Chriſti inuenientur rei de ſilentio, etiam ſi non contaminentur aſſenſu.* Et idem ſumitur ex Ambroſio lib. 2. de offic. cap. 24. vbi inquit, *In cauſa temporali licet tibi ſilere, in cauſa autem Dei, vbi communionis periculum eſt, etiam diſsimulare, peccatum eſt non leue.*

Probatur tandem ratione.

9. Tertiò probatur ratione eadem veritas: quia talis denuntiatio, etiam de peccato ſic occulto, eſt neceſſaria ad bonum commune Reipubl. Chriſtianæ, & de ſe vtilis eſt ad ſpiritualem ſalutem eius, qui denuntiatur, ſed bonum commune præferendum eſt priuato, & ſpirituale bonum temporali, ſecundùm ordinem, & obligationem charitatis: ergo etiam in eo caſu charitatis obligat ad denuntiandum: conſequentia cum minori euidentes ſunt.

Maioris probationis pars prior ſuadetur 1.

Maior quoad primam partem de bono communi probatur. Primò quia licet in eo caſu iudex non poſsit ſtatim procedere ad inquirendum de tali perſona in particulari, poteſt nihilominus generalem inquiſitionem, & interrogationem maiori cum diligentia, & aduertentia facere. Vnde fieri poteſt, vt aliquam maiorem notitiam conſequatur.

2. Secundò poterit etiam maiorem cautionem, & vigilantiam, circa talem perſonam adhibere, obſeruando cum prudentia, per ſe, vel per aliquem alium, vitam, actiones, & verba talis perſonæ, vt aliqua alia indicia, ſi fieri poteſt, talis peccati inueniat, quod quidem morale erit, quia hæreſis mente concepta vix contineri poteſt, quin exteriùs prodeat.

3. Tertiò ſæpè contingit, vt qui ſuam hæreſim vni ſoli latenter oſtendit, idem cum pluribus ſigillatim, & occultè faciat, ideoque maximè expedit, vt ſinguli denuntient: nam ſi plures concurrant, licet ſint teſtes ſingulares, in hoc delicto multùm ſe iuuant, & ita ſi duo exiſtant, ſufficiunt, vt contra reum procedatur, & vt tandem aliqua pœna afficiatur, etiam ſi maior probatio non inueniatur. Præſertim quia in hoc delicto denuntiator poteſt eſſe teſtis, poſtquàm fiſcalis accuſationem aſſumit, vt ſumitur ex Cap. *In omni* de teſtibus, cum his, quæ ibi notant Felin. num. 4. Panormitan. & alij, & de vſu teſtificantur Zanchinus de Hæret. capit. 13. & Simanc. titulo 19. num. 17. & ratio optima eſt, quia denuntiator non eſt pars, vt ſupra dixi, nec quærit commodum, aut intereſſe ſuum, & ideò ſuſpectus non eſt, ac proinde integrum eſt teſtimonium eius.

4. Quartò eſt etiam optima ratio, & magna Eccleſię vtilitas, vt hæreticus non ſit à denuntiatione ſecurus, etiam ſi occultiſsimè cum vno ſuam hæreſim communicet, ne hoc modo audeant hæretici fideles inducere in ſuam hæreſim, cum ſingulis tantùm ſigillatim, & occultiſsimè agendo: ergo ex parte boni communis honeſtiſsima, ac neceſſaria eſt talis denuntiatio.

Pars poſterior oſtenditur dupliciter.

Ex parte verò ipſiuſmet denunciati probatur altera pars, primò ex ratione proximè facta, nam hoc modo timebit magis, vel in hæreſim labi, vel ſaltem cum aliquo illam communicare: vel aliquem inducere, & ita ſaltem minùs peccabit. Secundò, quia etiam de peccato commiſſo fortaſſe hoc modo aliquam inueniet medicinam, & efficacem correctionem, nam certè qui ſemel contempſit authoritatem Eccleſiæ, & contra illam auſus eſt pertinaciter errare, rarò reſipiſcit, & ab hæreſi deſiſtit, niſi per eandem Eccleſiam corripiatur, & aliquo modo compellatur: ergo etiam ad hunc finem vtilis eſſe poteſt talis denuntiatio.

Ad 4. rationem in n. 6.

10. Atque ex his rationibus ſoluta manet præcipua ratio quarto loco poſita in num. 6. quæ in hoc fundabatur, quòd talis denuntiatio inutilis ſit: hoc enim falſum eſſe probatum eſt, & probatio ibi adiuncta friuola eſt: nam ex vno tantum capite oſtenditur inutilitas, cum tamen ex multis aliis, non tantùm vtilitas, ſed etiam moralis neceſsitas inueniatur. Vt autem ad teſtimonia ibi inducta reſpondeamus, decidere neceſſe eſt, an ſit neceſſarium ante huiuſmodi denuntiationem, ſecretam monitionem, ſeu correctionem præmittere, nam Diuus Thomas dicta quæſtione 35. articulo 7. partem affirmantem docere videtur: dicit enim regulariter quidem, non eſſe neceſſarium hanc monitionem præmittere in hoc delicto, quia non eſt ſpes fructus: *Si tamen*, inquit, *eſſet firma ſpes, quod hæreticus ſtatim eſſet emendandus, præmittenda eſſet priuata correctio.* Vnde conſequenter ſentit, quòd ſi talis correctio fiat, & proximus emendetur, ceſſet obligatio denuntiandi, imò etiam ſequi videtur, quòd iam non ſit licita denuntiatio: tum quia alias inutiliter, & ſine cauſa præmitteretur correctio: tum etiam quia iam ceſſauit finis denuntiationis, & ita ſine cauſa fieret cum nocumento proximi in fama & aliis bonis, & ita ſentiunt etiam Caiet. Sot. Caſtr. & Cano locis ſupra citatis num. 7. & Nauarr. in Sum. cap. 18. num. 56. & Abulenſ. Matth. 18. q. 97. ad octauum, & fundatur hæc ſententia in teſtimoniis ſupra allegatis, & præcipuè in ordine charitatis, quæ poſtulat, vt remedium adhibeatur cum minimo nocumento proximi, quoad fieri poteſt.

An monendus ſit prius proximus de hæreſi.

D. Thom. affirmare videtur.

11. Nihilominus dicendum eſt, non eſſe neceſſarium, imò neque vtile, correctionem priuatam præmittere, ac propterea omittendam eſſe ſemper. Ita docent Auctores plerique ſupra allegati, præſertim illi, qui contra hæreticos ſcripſerunt, & in particulari de peccato hæreſis loquuntur, quibus adde Areualenſem tractatu de correct. fraterna, concluſione 6. propoſit. 6. qui hanc de hæretico doctrinam confirmat ex Scriptura, & Patribus, & Salmeronem tom. 4. in Euang. part. 3. tract. 11. §. *Deinde*, merito variis rationibus hoc probare nituntur prædicti Auctores ſumptis ex periculo infectionis, & ex difficultate efficaciter, & cum effectu emendandi hæreticum per priuatam monitionem, item ex morali periculo, quod timeri poteſt, ne hæreticus, dum ſecretè corripitur, fingat ſe emendatum ne prodatur, & ita ipſe maneat in eodem peccato, & populus Chriſtianus in eadem infectionis occaſione. Hæ rationes probabiles quidem congruentiæ ſunt, ſed per ſe tantùm ſpectatæ non videntur abſolutam neceſsitatem oſtendere: ſed tantùm magis frequentem, ſeu regulariter, quam præcedens opinio non negat, ſicut & in non paucis aliis vitiis extra hæreſim, de quibus tamen communiter affirmatur præmittendam eſſe priuatam monitionem. Et ideò cenſeo rationem huius ſententiæ petendam eſſe ex præcepto humano, ſeu Eccleſiaſtico. Atque ita prima opinio Diui Thomæ procedit, conſiderando tantùm legem naturalem, ſeu charitatis, poſterior autem vera eſt ex ſuppoſitione alicuius præcepti Eccleſiaſtici, per quod obligantur fideles ad denuntiandum hæreticum, quãtumuis occultum, in omni caſu, & quanuis per monitionem ſecretam emendandus credatur. Quod ſi interrogetur vbi ſit hæc lex Eccleſiaſtica, aliqui hanc obligationem colligunt ex cap. *Excommunicamus* primò §. *Adiicimus* de Hæreticis, vt videre eſt in Rojas ſingulari tertio num. 22. vbi alios iuriſperitos allegat. Ego verò in illo textu non inuenio huiuſmodi legem, neque expreſſe latam, neque per inductionem ſatis firmam, quod etiam animaduertit Ludouicus Carerius tract. de Hæret. num. 110. Quapropter exiſtimo, neque in iure Canonico, neque in Bullis Pontificiis inueniri huiuſmodi legem immediatè latam, ac proinde obligationem

Negandum potius alii credunt.

Iudicium auctoris concilians.

Vnde habeatur præceptum, in hæreſi omittendam priuatam monitionẽ.

tionem hanc adeò præciſam, & vniuerſalem, immediatè oriri ex præcepto impoſito per edicta Inquiſitorum, quod non minorem vim habet, quàm lex Canonica. Nam Apoſtolica auctoritate fertur, quanuis videatur præceptum ab homine, tamen quia Tribunal, à quo procedit perpetuum eſt, ideò per modum legis perpetuò durat, ſicut de Bulla Cœnæ alias dixi. Atq; ita videtur explicare obligationem hanc Simanc. ſupra, & Penha, in ſecunda part. Direct. Comment. 18. dicens ſecluſis edictis Inquiſitorum habere locum opinionem Diui Thomæ, quanuis etiam tunc, ſeu ex natura rei, rariſſimus ſit caſus, in quo poſſit eſſe obligatio præmittendi ſecretam monitionem, quemadmodum de nonnullis aliis peccatis infectiuis in materia de correctione fraterna verè reſoluitur, vnde hic à fortiori concedendũ erit. Imò addit Penha etiam ſublato præcepto humano, tutius eſſe, & melius illam non præmittere, quod tandem, dixit etiam Rojas dicto ſingulari tertio.

Dicti præcepti ratio prima.

12. Ex quibus facilè eſt rationem huius præcepti aſſignare; prima ex dictis congruentiis ſumitur: nam propter grauitatem, & periculum communis detrimenti, quod eſt in peccato hæreſis, rariſſimè poteſt conueniens remedium adhiberi per ſolam monitionem priuatam, & magna prudentia neceſſaria eſt, ad cognoſcendum, an hæreticus verè corrigatur, vel fingat, & decipiat: ergo meritò ponit Eccleſia, quaſi reſeruare ſibi, ſeu prælatis, & iudicibus ſuis hoc negotium, & illud non relinquere arbitrio, & diſcretioni alicuius hominis priuati.

Secunda.

Secunda ratio, & à priori eſt, quia finis adæquatus, & præcipuus huius denuntiationis iudicialis, non eſt ſola emenda fratris, ſed etiam publica correctio, & ſecuritas aliorum fidelium: ad hunc autem finem ſecreta monitio nunquam eſt ſufficiens medium, & ideò in cap. *Qualiter & quando*, de accuſationibus dicitur, quanuis ante denuntiationem, vtique Euangelicam, præcedere debeat ſecreta monitio, non eſſe tamen neceſſariam quando via accuſationis proceditur. Eadem autem ratio eſt de denuntiatione iudiciali: nam quoad finem, & effectum intentum eiuſdem rationis eſt.

Ampliatur proxima ratio.

Et declaratur, atq; ampliatur hæc ratio: nam hæreticus occultus, quanuis emẽdatus ſit, denuntiandũ eſt, ergo multo magis impedire non poteſt denuntiationem monitio ſecreta, etiamſi cum maxima ſpe emendæ fiat, quia ſi res ipſa, vt ſic dicam, id eſt, emendatio iam facta non poteſt denuntiationi obſtare, multò minus ſpes eius cum monitione illam poterit impedire, imò nec retardare, & ideò præmittenda non eſt, quia ſi res attentè conſideretur poteſt obeſſe magis, quàm prodeſſe: nam in primis illa mora, & circuitus reprehenſibilis eſt, & poteſt eſſe nociuus. Deinde quia fortaſſe ex tali monitione ſumet hæreticus occaſionem ſe magis occultandi, aut fugiendi denuntiationem timens: ex hac ergo parte obeſſe poteſt talis monitio, & alia ex parte inutilis eſt, quia licet emenda ſequitur, denuntiatio omittenda non eſt.

Stando in iure naturæ probabile eſt emendatum hæreticum non eſſe denuntiandũ.

13. Verum eſt non deeſſe authores qui dicant, hæreticum occultum, & emendatum non eſſe denuntiandum, vt videre licet in Soto de Iuſtitia libro 3. quæſt. 5. articul. 5. & Rojas dicto ſingulari 3. num. 22. qui alios refert, & poteſt fortaſſe hoc ſuſtineri ſtando præciſe in lege naturali, ſed adhuc in illo ſtatu, ſubdit ſtatim idem Auctor num. 33. & ſequentibus, tutiùs & ſecuriùs eſſe, etiam tunc denuntiationem facere.

Ex iure poſitiuo eſt denuntiandus,

At verò nunc, ſuppoſito Eccleſiaſtico præcepto, non ſolùm tutiùs, ſed etiam neceſſarium eſt, etiam emendatum denuntiare: vt reliqui moderni Auctores citati docent, & ſpecialiter Simanc. num. 12. dixit, *iuſtiſſimis edictis authoritate Apoſtolica, ita præceptum eſſe*, & reddit optimas rationes,

Eius rei ratio triplex,

ſcilicet; quia licet hæreticus ſe oſtendat emendatum, poteſt ſe fingere, vt ſæpe prædicti homines faciunt, propter timorem pœnæ, vel manifeſtationis. Secundò, quia fortaſſe infecit alios, vel ab alio fuit infectus, & neceſſarium eſt, vt hoc innoteſcat iudicibus fidei, quod non fit per ſolam vnius emendationem. Addo tertiam rationem ſupra tactam, quod per ſe eſt conuenientiſſimum, ad continendos fideles, & ad cogendos etiam hæreticos, ne aliis fidelibus ſe communicent, vt omnes intelligant etiam ſi emendentur non eſſe occultandos.

Ad 1. rationẽ in numer. 6. locus Matth. expenditur,

14. Ex his ergo facilè eſt reſpondere ad locum Matth. 18. ſupra obiectum, vbi Chriſtus docet præmittendam eſſe monitionem ſecretam ante denuntiationem: ad quod aliqui reſpondent, Chriſtum loqui de peccato fratris, ſic enim ait, *ſi peccauerit in te frater tuus*; vbi per fratrem intelligit fidelem; quia paulo poſt illum diſtinguit ab ethnico, dicens, *Sit tibi tanquam ethnicus*, quod notauit ibi Ianſen. cap 1?. & Salmeron vbi ſupra: hæreticus autem, cum iam ſit infidelis, & extra Eccleſiam, non eſt frater.

1 Expoſitio Ianſenii.

Non placet.

Sed non placet reſponſio: tum quia lex illa correctionis naturalis eſt, & ideo ad omnes homines extenditur, ſicut, & charitas: tum etiam quia hæreticus, ratione baptiſmi, inter fratres computari poteſt, nam propterea in omni proprietate in eo locum habet illud *Dic Eccleſiæ, &c.*

Aliorum expoſitio.

Alij dicunt loqui Chriſtum tantum de peccato iniurioſo illi, qui videt alterum peccantem, quia illa particula *In te* hoc in rigore ſignificat. At verò peccatum hæretici non eſt iniurioſum videnti, & ſcienti illud, ſed Deo, & toti Eccleſiæ, & ideo ſub illa regula non comprehenditur.

Vt nimis limitata excluditur.

Veruntamen quidquid ſit de propria ſignificatione illius particulæ, *In te*, certum exiſtimo doctrinam Chriſti non limitari ad ſola peccata, quæ cedunt in priuatam iniuriam corrigentis, ſed etiam alia: quia ratio Chriſti; *Lucratus eris fratrem tuum*, æquè in aliis procedit. Vnde ſatis eſt offenſio illa, quæ per modum ſcandali vnicuique fit, quando coram illo peccatur, vt verificetur illa particula, *Si peccauerit in te*.

Moderatiot D. Thom. limitatio etiam omittitur,

Nihilominus tamen Diuus Thomas dicta quæſt. 33 artic. 7. excludit peccatum hæreſis ab illo ordine correctionis ex vi illius particulæ, *in te* quia peccatum, inquit, hæreſis non eſt priuatum, id eſt, non reputandum tanquam ſecretum, ſed tanquam publicum ex vi obiecti, quia eſt contra Deum, & publicum bonum Eccleſiæ.

Authoris reſponſio.

15. Exiſtimo tamen veram reſponſionem ſumendam eſſe ex dictis: nam Chriſtus Dominus locutus eſt de correctione, quæ ordinatur ad ſolam emendam fratris, vt in denuntiatione Euangelica tractatur: & ideò ibi ſeruandus eſt ille ordo, quia per ſecretam monitionem poteſt finis intentus ſufficienter comparari, hic autem agimus de denuntiatione iudiciali, quæ ad alium finem, vt diximus, tendit, & ideo non pertinet ad præceptum, de quo Chriſtus loquebatur.

Obiectio.

Dices: eſto non comprehendatur directè ſub illo præcepto: à paritate rationis videtur comprehendi ſub lege charitatis, quia ex duobus mediis, ſcilicet denuntiationis iudicialis, vel correctionis, ſeu denuntiationis Eccleſiæ eligendum videtur ex charitate, quod minùs nociuum ſit proximo.

Soluitur. 1.

Reſpondetur primò hoc verùm eſſe, ſi cætera eſſent paria ex parte boni communis, vel aliorum proximorum, atque etiam ipſius delinquentis, hic autem non ſunt cætera paria, vt iam ſatis declaraui.

Soluitur. 2.

Et præterea, quanuis hæc diſcretio, & diſtinctio poſſet habere locum in ſola lege charitatis, tamen adiuncto Eccleſiaſtico præcepto determinante tale medium, iam non eſt locus propriæ electioni, etiam ſi in aliquo caſu particulari aliud medium vtilius appareat, quia ceſſante fine legis in particulari non ceſſat eius obligatio, & communi bono expedit

vt il-

vt illud priuatum arbitrium omnino prohibeatur.

Satis fit 2. rationi in eodem num. 6

Et iuxta hunc modum intelligenda ſunt decreta Canonica, quæ illum ordinem præſcribunt, loquuntur enim de denuntiatione Euangelica: præterquã quòd à lege communi liceret excipere peccatum hæreſis propter ſpecialiſsimam rationem ſuam.

Satis fit tertiæ.

Et ideo non recte citatur Clemẽtina 2. quæ 3. loco obijciebatur, nam ibi non eſt ſermo de peccato hæreſis, ſed de quodam alio, à quo non licet argumentum ſumere ad peccatum hæreſis quod ſpecialem rationem habet, vt dixi. Quarta ratio in num. 10 expedita eſt.

Quid de 4.

16. Adhuc verò ſupereſt explicandum, an ab hac 2. generali aſſertione & obligatione denuntiãdi hoc delictum exceptio aliqua admittenda ſit. Poteſt autem ex triplici capite intentari hæc exceptio, primò ex modo ſciendi peccatum, vtique ſub magno ſecreto: ſecundo, ex conditione perſonæ quæ mihi V.G. coniunctiſsima eſt. Tertio ex aliqua iuris exceptione.

An hæreſis ſecretiſſima excipiatur à 2. aſſertione duplex pronuntiatum.

Circa primum duo dicenda ſunt: primum eſt excipiendum eſſe ſecretum ſacramentalis confeſsionis: ſecundum eſt extra illud nullum aliud ſecretum eſſe excipiendum etiamſi iuramento firmatum ſit.

De 1. errore dubitatur à quibuſdam

De primo dicto dubitauit olim Altiſiodor. lib. 4. Sum. tract. 6. cap. 3. quæſt. 4. & ex Canoniſtis, referuntur contrarium ſenſiſſe Alberic. in Rub. C. de Hæret. num. 8. & quidam Rainerius, quem allegat Archidiaconus in Cap. *Sacerdos* de pænitentia diſtinctione 6. & non ſufficienter ab illo diſcrepat, quia ſolum dicit contrarium tutius eſſe. Veruntamen non eſt ſolum tutius, ſed omnino neceſſarium, & contraria ſententia hodie erronea eſt, vt merito dixit Roias in dicto ſingulari 3. num. 36. quia eſt cõtra communem ſenſum, & vſum Eccleſiæ, & contra religionem, & vtilitatem ſacramenti pænitentiæ, & contra communem ſententiam Theologorũ, qui rem hanc non vt dubiam, ſed vt certam tradũt, ita vt contra illud ſacrum ſecretum nulla omnino exceptio admittenda ſit, vt latius teſtimonijs, & rationibus confirmaui in 4. tom. de pænitentia d. 33. ſectione 2. vbi etiam oſtendi hoc eſſe de iure diuino, cui nullum ius humanum poteſt derogare, & in particulari de peccato hæreſis, id tradunt Siman. dicto titulo 39. num. 19. Penha 2. parte direct. comment. 19. Roias ſupra, & Farinac. tract. de Hæreſ. quæ. 197. §. 2. numer. 46. cum multis alijs, quos ipſi referunt. Et procedit hæc exceptio non ſolum quoad perſonam pænitentis, ſed etiam quoad complices, ſi forte illos in ſua confeſsione ſacramentali declarauit: quod tamen niſi valde neceſſarium ſit, cauere debent, tam pænitens, quam confeſſor, ne proximus ſine neceſsitate diffametur. Si tamen complicem declarauit, ſub ſigillum confeſsionis eodem modo cadit, & ideo ceſſat obligatio denuntiandi, vt communiter etiam Theologi docent. Et ſpecialiter videri poſſunt Sot. in 4. diſtinct. 18. quæſt. 4. artic. 5. & Ledeſm. in 1. p. quarti quæſt. 10. art. 5 ac reliqui Theologi in 4. d. 21. & ratio eſt, quia tunc ſocius criminis eſt circumſtantia peccati, in confeſsione declarati, & ideo ſub eodem ſecreto continetur tanquam pars ſub toto, vel tanquam acceſſorium ſub principali, vt in dicto Tomo quarto generaliter tractaui.

2. pronuntiatum oſtenditur tripliciter.

17. Altera pars, quod extra hunc caſum, nullum ſecretum excuſari poſsit à denuntiatione ijdem authores docent; eſtque res certa, quia omne aliud ſecretum eſt mere humanum, & ex
1 priuato pacto tacito, vel expreſſo inter loquentem, & audientem naſcitur, & ideo non poteſt obſtare legi ſuperioris, qualis eſt de huiuſmodi denuntiatione.
2 Item quia omne aliud ſecretum, vel ordinatur ad temporale commodum, vel ad priuatum bonum eius, qui ſecretum reuelat: denuntiatio autem hæc
3 ordinatur ad bonum commune ſpirituale, ac diuinum, & ideo præferenda eſt. Denique, quia alias, hoc præceptum fieret inutile, quia per hanc viam ſecreti poſſet quilibet hæreticus alijs reuelare, imo & ſuadere ſuam hæreſim.

Extenditur pronuntiatũ etiam ad ſecretum iuramentum

Vnde ampliandum eſt hoc pronuntiatum, vt locum habeat, etiamſi ſub iuramento ſecretum promiſſum ſit, quod docuit Diuus Thomas ſecunda ſecundæ quæſtion. 7. artic. 1. ad 2. & Sylu. verbo *denuntiatio* in fine, & multi alij, quos referunt, & ſequuntur Roias, Siman. Penha locis proximè citatis, & Farinacius dict. tract. quæſtione 197 §. 2. numer. 50. ratio clara eſt, tum quia tale iuramentum eſſet de re iniqua, iuramentum autem non poteſt eſſe *vinculum iniquitatis*, vt iura dicunt, tum etiam quia tale iuramentum, vt valeat, includit conditionem, per quam excipiatur iuſtum præceptum ſuperioris.

Refertur ex Aug. in cap. Inter cætera 22. q. 4. & c. Quanto de iure iurand.

Vnde etiam colligunt dicti Auctores, quod licet aliquis reuelet ſuam hæreſim ſub ſpecie, nomine, & figura confeſsionis: ſi tamen re vera non intendit confiteri, ſed alium finem, quicunque ille ſit, tale ſecretum non excuſare à denuntiatione, quia re vera non eſt ſacramentalis confeſſio, ſed eſt ficta, & ſæpe erit doloſa, etiam ad corrũpendum ſacerdotem, & ideo illud non eſt ſigillum confeſsionis, ſed permanet ſub generali ratione ſecreti naturalis, quod in præſenti non ſufficit: vt etiam aduertunt dicti Doctores, & generaliter tractaui in dicto loco quarti tomi.

An ſaltem hæreſis perſonę coniunctiſſimæ ab eadem aſſertione excipiatur duplex regula

18. Supereſt dicendum de ſecundo capite, ſeu ratione admittendi in hoc præcepto exceptionem, propter perſonarum coniunctionem. In quo duo alia pronuntiata ſeu regulæ ſtatuendæ ſunt; vna eſt hæreticum non teneri denuntiare ſe ipſum: alia eſt teneri ad denuntiandum omnem alium à ſe ſibi etiam coniunctiſsimum. Primam regulam tradunt omnes Auctores citati, qui etiam alios referunt, & ſpecialiter videri poſſunt Penha dicta 3. parte, Commentario 12. & Simancas titulo 44. numer. 3. & ſumitur ex illa regula iuris, *Non dico, vt te prodas* Cap. *Quid aliquando* de pænitentia, diſtinctione 1. ex Chryſoſtom. homilia 31. ad Hebræos, & 41. ad Populum, & ratio eſt, quia nemo cogitur agere contra ſe ipſum, eſſet enim obligatio valde repugnans ipſi naturæ. Vnde hoc extenditur, vt locum habeat, etiamſi hæreticus occultus generaliter interrogetur, non enim tenetur, etiam tunc, ſe prodere, quia non interrogatur, vt reus, ſed vt teſtis, ſeu denuntiator: ita docent dicti Auctores, & videri etiam poſſunt Caietan. 2. 2. quæſt. 70. artic. 1. & Soto dicta relectione de ſecreto memb. 2. quæſtione 7. Siman. titulo 41. num. 13.

Obiectio diluitur.

Poſſunt vero obijci verba cuiuſdam Concil. Biterrenſis capite primo, quod Penha ſupra allegat: dicit enim, vt *omnis, qui ſciuerit ſe vel alios in crimine labis hæreticæ deliquiſſe comparet veritatem dicturus*. Veruntamen aliter id accipiendum eſt reſpectu ſui, & reſpectu aliorum: nam reſpectu aliorum, eſt præceptum abſolutum, vt dixi: reſpectu vero ſui, eſt quædam conceſsio conditionata, nam ſermo ibi eſt de tempore, quod Inquiſitores *gratiæ* vocant, intra quod magna indulgentia promittitur illis, qui ſponte ſua ſe accuſauerint, & correxerint, vt latius Penha dicto Comment. duodecimo exponit.

Quid de ſocijs tuæ hæreſis, ſeu cõplicibus.

19. Sed quæres quid dicendum ſit de ſocijs criminis, ſeu complicibus, an ſcilicet ſub hac regula comprehendantur. Reſpondeo, quandiu aliquis non interrogatur vt reus, non tenetur ſocios criminis manifeſtare magis, quam ſe ipſum, & ita quoad hanc partem ſub dicta regula comprehenduntur. Ratio eſt, quia moraliter loquendo, non poteſt quis manifeſtare ſocios, quin manifeſtet ſe ipſum: tum quia ipſamet ratio complicis, ſeu ſocij delicti, includit relationem ad alterum, & ita ſunt, vt ſic dicam, ſimul cognitione: tum etiam quia ſi Petrus V.G. denuntiat Paulum ſocium ſui criminis, poſtea Paulus interrogatus, vt reus, tenebitur

denunciare Petrum: ergo Petrus denuncians Paulum, virtute denuntiat ſe ipſum: quia ergo hæc moraliter non ſunt ſeparabilia, omnia comprehendũtur ſub excuſatione denuntiandi ſe ipſum. Dixi hoc eſſe intelligendum quando Hæreticus non interrogatur, vt reus, quia ſi vt talis interrogetur tũc ſine vlla dubitatione tenetur ſocios ſui criminis manifeſtare, quia tunc etiam tenetur crimen ſuum integre confiteri, cum iuridice interrogatur: ergo, & circunſtantias criminis, præſertim ita neceſſarias, ad remedium eiuſdem criminis, declarare tenetur. Item quia tunc iam ipſe non ſe prodit, cum denuntiatus, vel infamatus ſupponatur: ergo nulla supereſt excuſatio, quominus ſocios manifeſtare teneatur. Denique etiam ſi ſocij non eſſent, teneretur illos manifeſtare, vt ex ſupra dictis pa et, & ſocietas non excuſat, vt probaui, imo magis iuuat propter obligat onem confitendi integrè delictum. Vnde etiam in alijs criminibus, præſertim pernicioſis Reip. datur hæc obligatio: ergo multo magis in crimine hæreſis. Conſequentia eſt clara pro qua videri poteſt Nauar. in Sum. c. 18. num. 58. & Sairus cum his quos allegat in claui regia l. 12. cap. 14. num. 29. & ſequentibus.

[Oſtenditur 7 Regula.] 20. Altera pars, ſeu regula de perſonis coniunctis, generatim loquendo, ſine controuerſia recepta eſt ab omnibus & ſumitur ex lege Deu. 13 quæ, vt ſupra dicebam, quoad hanc partem moralis eſt: ſunt autem eius verba notanda propter ea, quæ dicemus, *Si tibi perſuadere voluerit frater tuus filius matris tuæ, aut filius tuus, vel filia ſiue vxor, quæ eſt in ſinu tuo, aut amicus, quem diligis vt animã tuã, clam dicens, eamus & ſeruiamus Dijs alienis, &c. non miſerearis, vt occultes eum.* Ex quibus verbis ſatis conſtat, quanto rigore & exaggeratione, hoc præcipiatur. Ratio vero patebit ex dicendis. [Non intelligi de filio reſpectu Patris ſenſit Abul. & Simanc.] Eſt tamen in hoc peculiaris dubitatio, an hæc obligatio extendatur ad filium, ita vt Patrem ſuum denuntiare teneatur, in qua negatiuam partem tenaciter docuit Abul. in dictum cap. q. 3. quem ſequitur Siman. titulo 29. numer. 27. [1. motiuum.] Fundantur primo, in verbis legis citatis; nam cum cæteras coniunctiones tam ſpecifice numeret omittit eam, quæ eſt Patris ad filium: quod etiam ponderari poteſt Exod. 32. vbi Moyſes excitauit ad vindicandam iniuriam Dei, fratrem, amicum, & propinquum, & poſtea laudans factum, ait. [2.] *Conſecraſtis manus veſtras Domino, vnuſquiſque in filio, & in fratre.* Patrem autem non nominat. Secundo ratione, quia filius debet Patri totum quod eſt, [3.] & ideo maxime obligatur ad amandum, & honorandum eum, infra Deum: ergo non poteſt obligari ad infamandum illum, & in magno periculo illum conſtituendũ per denuntiationem: tertio quia nemo tenetur cum tanto damno legem affirmatiuam ſeruare, hæc autem denuntiatio non ſolum Patri, ſed ipſi filio infert grauiſsimum nocumentum, quia infamabitur, & bonis omnibus priuabitur.

21. Nihilominus contraria ſententia communis eſt, & ſequenda quam tenet Caietan. in dicto cap. 13. [Oppoſitum communius & ſequendũ] Deuteron. Nauar. in Cap. *Inter verba*, & in Summa cap. 15. Caſtr. lib. 2. cap. vlt. tenent etiam Maſcard. de probation. concl 857. num. 18. & ſequenti. Ludouic. à Paramo de Orig ſanctæ Inquiſit. libro 3. q. 8 à num. 83. Tolet. in Sum. libro 5. cap. 1. num. 10. Farinac. de hæreſi quæſt. 197. num. 40. de iuſt. hæret. pun. Roias ſingulari 3. num. 29. & Penha lib. 2. Commen. 15. Azor. tom. 2. l 2. c. 2. q. 13. qui alios referunt. Inter quos ponunt etiam Alexand. Alenſ. 3. p. q. 33. memb. 4. ar. 2. dubio vlt. Sed ille ſolum hoc affirmat, quando delictum Patris aliquo modo eſt publicum, excipit autem occultum: quam exceptionem non admittimus, imo de illa eſt controuerſia. [Probatur 1.] Probatur primo ex eadem lege, quia ibi Pater præcipitur denuntiare filium: ergo comprehendit etiam filium reſpectu Patris, quia correlatiuorum eadem eſt ratio, & ideo vnum ſub alio comprehenditur. Præſertim quia licet obligatio filij ad Patrem ſit maior, amor Patris ad filium ſolet eſſe maior. [2.] Deinde probatur ex eadem lege à ſimili, nominat enim vxorem, quã maritus teneatur denuntiare, nec è conuerſo, nominat obligationem vxoris reſpectu mariti, cum tamen ſine dubio eadem ſit: ergo intelligit vnum relatiuum ſub alio contineri. Deinde in alio loco *Exo.* præter ſpecialia verba, additur generale de propinquis. Induci etiam poteſt lex *Minime* ff. de Religioſis & ſumptibus funerum, vbi dicitur, occidendum eſſe Parentem hoſtem Patriæ: ſed hæreticus æquiparatur hoſti patriæ, imo excedit, quia eſt hoſtis. Eccleſiæ in his, quæ ad Deum maxime, & animam pertinent: ergo, &c. Et hinc ſumitur ratio huius ſententiæ, quia ſecundum ordinem charitatis bonum cõmune, & præſertim ſpirituale, præferendum eſt bono Patris, præſertim temporali, & humano, & maxime cum ſimul per talem denuntiationem ſpirituale bonum eiuſdem Patris quæratur. Atque hoc maxime vrget addito præcepto Eccleſiæ, quod generale eſt, & nulla eſt ratio ad exceptionem hanc faciendam, vt probatum eſt.

22. Et per hæc reſponſum eſt ad duo priora motiua contrariæ ſententiæ. [Ad duo motiua priora in n. præced.] Propter 3. autem merito dicunt Penha, & Roias ſupra, in eo caſu filium ſeruandum eſſe indemnem, quantum fieri poſsit, ita vt pœnæ hæreticorum, quæ in filios redundare ſolent, illi remittantur, argumento legis *Quisquis*, §. vlt. C. ad legem Iuliam Maieſtatis, vbi ſimilis remiſsio fit in crimine læſæ Maieſtatis humanæ. [Ad 3.] Et Penha adducit legem Friderici Imperat. hoc ſtatuentem, quam à Pontificibus dicit eſſe probatam, ſcilicet ab Innoc. IIII. vt idem refert in vlt. part. Direct pag. 6. & 9. Denique vt bene notauit Caſtr. dicto libr. 2. cap. 26. eſt hoc moraliter neceſſarium, nè filii ab hac denuntiatione terreantur. imo quodam modo eſt illis debitum propter inſigne opus virtutis, quod faciunt, quodque plus illis debet prodeſſe, quam delictum Patris obeſſe.

23. Denique tertium caput ex propoſitis in nu. 16. erat exceptio iuris. [An aliqui ab exceptione iuris, poſsint non denuntiari apud Inquiſitores.] Videbitur enim ſuperuacanea denuntiatio de ijs, quos ius eximit à tribunali fidei, quoniam ſi contra perſonas aliquas in eo procedi non poteſt, fruſtra ad illud tribunal deferentur; eximi vero Epiſcopos, & quoſdam alios ſtatim oſtendetur; ergo illos deferre non tenebimur. Veruntamen conſequentia hæc efficax non eſt: poterit ſiquidem, per ſe loquendo, obligari quiſpiam ad denuntiandum, quamuis terminari cauſa nequeat apud quos denuntiat. Deinde allata exceptio ſimpliciter nulla eſt; quia ſaltem coram Pontifice denuntiatio contra Epiſcopos facienda erit, qua poſſit via, commodaque ratione.

24. Sed videamus an ne re ipſa perſonæ aliquæ ab hoc tribunali excipiãtur: [Quid de principibus ſupremis laicis] Et quidem, ſi de laicis ſermo ſit, omnes, cuiuſuis ſint conditionis, ac præemimentiæ, tribunali fidei ſubduntur, vt patet ex Cap. *Vt officium* §. *Denique* de hæreticis in 6. atque ex litteris Vrbani Quarti *Præ cunctis*, &c. Admonent vero plerique, in quibus eſt Penha cum Eymerico in Directorio p. 3. quæſt. 31. Molina de iuſtitia tract. 5. diſp. 28. num. 22. Cenedo Collectan. 14. num. 2. Azor. tom. 1. l. 8. cap. 18. quæſt. 13. caute cum ijs eſſe agendum qui ſuperiorem temporalem non agnoſcunt, quales ſunt Imperatores, Reges, ac nonnulli alij eiuſdem conditionis. Nam in his caſibus conſulendus potius eſſet Summus Pontifex, ſi forte eorũ aliqui in hæreſim inciderent: præſertim ſi ſcandalum, ſeditio, vel ſimilis alius infælix exitus timeatur. Quæ ratio de inferioribus Dynaſtis non æquè procedit; ſiquidem aduerſus hos, ſi deliquerint, poterunt Inquiſitores brachio Regum ſuperiori adiuuari.

[Quid de Epiſcopis.] 25. Iam verò inter Eccleſiaſticas perſonas primum

mum locum obtinet Summus Pontifex, de quo, ſi in hæreſim labi poſſe credatur, ſatis dictum eſt ſupra diſp.10.ſect.6. De conſecratis in Epiſcopos, etiam titulares, & de ſuperioribus dignitatibus Archiepiſcoporum, Patriarcharum, quibus addendi ſunt Cardinales, exceptio prima facta eſt in iure, vt non niſi à Summo Pontifice de hæreſi iudicentur. Cap. *Inquiſitores* de hæreticis in 6. Vbi ne quidem inquirere, nedum iudicare tale aliquod crimen de Epiſcopis definitur, aperteque notarunt Villadiego de hæreticis quæſt. 7. Calderinus eodem titulo c.8. num.9. Carrerius num.74. Repertorium Inquiſitorum verbo *Epiſcopus* ad 2. Simancas de Catholicis inſtitutionibus cap. 25. Penna citato loco Directorij Comment.78. & alij. Cuius deciſionis ratio plana eſt, ipſa nimirum dignitas illius ſtatus, & incommoda, quæ facile poſſent occurrere, ſi tales perſonæ in tribunali Inquiſitionis reſpondere tenerentur. Itaque tantæ rei grauitas merito Pontificis Summi iudicio reſeruatur: ob hanc enim eandem rationem grauiores aliæ cauſæ criminales Epiſcoporum per Sedem Apoſtolicam terminandas eſſe ſtatuitur in Cap. *Accuſatus* cum ſequentibus 3.q.6. & alibi. Satiſque expreſsit Tridentinum Seſſ.24.cap.5. reformat. Vbi addit generalem commiſsionem inquirendi de quibuſuis perſonis non complecti Epiſcopos, oportereque vt ſpecialis mentio de eis fiat in Commiſsione, ac non niſi virtute talis commiſsionis ex ſpecialis facti inſtructione proceſſus fiant. Nimirum (vt ego exiſtimo) ſi negotium eam patiatur morã: Alioquin ſi periculum ſit, vt Epiſcopus hæreticus, aut plane de hæreſi ſuſpectus elabatur, & aliò fugiat, fidei cauſa ſuo quaſi iure poſtulat, vt contra eiuſmodi hæreticum vſque ad carcerem procedatur: quemadmodum, & iure eodem contra ipſum erit pro concionibus agendum, alijſque modis, ſi forte prauam quam concepit doctrinam in vulgus ſpargat, aut in communibus moribus corruptelam inducat. Atque hoc certe intendunt citati Authores, dum aiunt (nulla facta mentione commiſsionis Pontificiæ) recipi poſſe teſtium depoſitiones contra Epiſcopum hæreticum, vt ad Sedem Apoſtolicam tranſmittantur. Imo id ipſum non obſcure habetur in capite *Inquiſitores* ibi *ſi ſciuerint vel nouerint*, vtique ex depoſitione aliorum: aliter enim *Scire* vel *inuenire*, ita vt probabilem cauſam in iudicio Pontificis faciant, non dicentur. Eſt autem adeo reſeruatum Pontifici iudicium de hæreſi Epiſcoporum, vt licet Inquiſitioni Cardinaliũ deputatorum commiſſa ſit ordinaria poteſtas inquirendi, & proceſſus faciendi de hæreſi Epiſcoporum. non tamen finaliter iudicandi abſque recurſu ad Pontificem, vt patet in extrauaganti Pij IIII. quæ incipit *Romanus Pontifex, &c.*

Quid de officialib. Pontificis.

26. Secunda exceptio in iure eſt officialium Papæ: horum enim cauſa in hæreſi ipſi quoque Summo Pontifici reſeruatur: vt patet in extrauaganti *Cum Matthæus* de Hæreticis inter communes: traditurque ab authoribus paulo ante citatis. Huius exceptionis ratio generalis, eſt priuilegium officialium cuiuſque tribunalis: coram illo enim conueniuntur, vt vel inductione patet. Nam, & ipſius Inquiſitionis officiales, familiares, &c. non niſi coram ipſo Inquiſitionis tribunali citantur: Eccleſiaſticæ perſonæ coram Eccleſiaſtico Iudice, & ſic de alijs. Atque ex hac eadem generali ratione concluditur, neque Inquiſitorem poſſe cognoſcere de hæreſi alterius Inquiſitoris, aut Nuntij, vel Collectoris, alteriuſve delegati, dum eſt in officio: quippe qui officiales delegati ſunt ipſius Pontificis vt ex iure liquet.

Quid de Religioſis, & ſacerdotibus ſecularibus.

27. Tertia exceptio de Religioſis perſonis, hodie nulla eſt. Quamuis enim antiquitus varia fuerint ſtatuta à Pontificibus circa facultatem procedendi contra Religioſos exemptos, vt patet ex Directorio Inquiſitorum parte tertia q. 88. Comment. 77. hos tamen omnes tribunali Sanctæ Inquiſitionis tandem ſubiecerunt poſteriores Pontifices Clemens VII. reſcripto *Cum ſicut* & Pius IIII. in conſtitutione *Paſtoris æterni*: dummodo (vt in Conſtitutioce Pij IIII. ſubiungitur) Inquiſitores à Religioſorum ſuperioribus non fuerint præuenti. Veruntamen neque hæc Clauſula Pij IIII. hodie locum habet, vt recte aduertit Penha in Commento citato, & Azor ſupra, q.12. Imprimis quia dicta conſtitutio, quoad hanc clauſulam, non videtur vſu recepta. Nullus enim Religioſorum ſuperior audet ſubditos in cauſa hæreſis iudicare. Deinde quia ſiue recepta fuerit ſiue non, Sanctæ Inquiſitionis tribunal hodie plane cõtrarium obſeruat. Vnde Religioſorum hæreſes, etiam non admonito ſuperiore, ad Inquiſitores deferendæ ſunt. Id quod in hæreſi Sacerdotis ſecularis à fortiori militat, vt patet tum ex dictis tum ex cap. *Accuſatus* §. *Sacerdotes* de hæreticis in 6. & ex jis quæ in Directorio Inquiſitorum 3.p. quæſt.29. videri poſſunt.

Quas pœnas incurrat qui non denuntiat de hæreſi.

28 Vltimo interrogari poteſt, quas pœnas, vel
quæ incommoda incurrat, qui non denuntiat hęreticum, cum tenetur. Primo dicitur incurri excom-
municationem. Ita Penha in direct.2.p.Comment. 1
2.& citat, extrauag. Greg. IX. quæ incipit, *Excommunicamus* ſed ibi non fertur excommunicatio ipſo facto, ſed ferenda dicitur his verbis, *Excommunicationis ſententia procedatur*: tamen per edicta Inquiſitorum ſolet ipſo facto imponi, & ita incurritur, niſi legitima cauſa culpam excuſet, vt notauit idem Penna
Comment.18. eiuſdem partis. Secundo dicitur hu- 2
iuſmodi non denuncians fieri de hæreſi ſuſpectus, quod ſentit Caſtro dicto l.2 c.25. Sed moderandum hoc eſt, quando aliæ circunſtantiæ iuuant: nam ſola illa omiſsio per ſe non ſufficit, vt notauit Roias dict.
ſing 3. num.18. Terrio dicitur iſte puniendus vt fau- 3
tor hæreticorum, ita Penna 2.p. comment.78. verũtamen nimium hoc videtur, vt infra dicam, tractando de fautorib & ideo magis placet, quod dixit Simanc. ſupra num.11. illum puniendum eſſe alijs pænis prudenti arbitrio Inquiſitorum, tanquam inobedientem, & eorum officium impedientem.

DISPVTATIO XXI.

De pænis ſpiritualibus hæreticorum.

DIximus eſſe in Eccleſia poteſtatem ad puniendos hæreticos: certumque eſt, & experimento ſatis conſtat, eſſe in Eccleſia vſum talis poteſtatis, & ideo neceſſarium eſt ad particulares pœnas deſcendere, & ſingulas explicare. Diſtinximus autem illas in ſuperioribus in duos ordines, ſcilicet ſpiritualium, & temporalium pænarum: ſub temporalibus corporales etiam comprehendo. Prius ergo de ſpiritualib. diſputationem inſtituimus, quia & priores ſunt, & magis propriæ ſpiritualis poteſtatis, poſtea vero de reliquis dicemus.

SECTIO PRIMA.

Vtrum hæretici ipſo facto excommunicati ſint, & quo iure?

COnueniunt omnes Catholici propter hoc delictum, impoſitam eſſe excommunicationis pœnam, quæ ipſo facto incurratur: diſſentiunt autem in explicando iure, quo talis pæna lata eſt: à qua controuerſia incipere oportet: nam decidendo illam, veritatem ipſam confirmabimus. Eſt ergo prima ſententia, quæ affirmat hæreticos eſſe iure diuino excommunicatos. Ita tenet Driedo libr.2. de libertate Chriſtiana, c.8. & Latomus contra Luth. & Echius in Enchyridio, ſub titulo de Hæret. comburendis, Almain. etiam in 4. diſt.18.q.1. in fine, ſimul

1 Sententia hæreticos iure diuino eſſe excommunicatos.

dixit hanc cenſuram eſſe Apoſtolicam, & de iure diuino, ſentiens eſſe latam ab Apoſtolis, non vt ab Auctoribus, ſed vt à promulgatoribus iuris diuini. Eandem tuetur Penha in Addition. ad Eymeric. in Direct. Inquiſitorum parte 2. Comment. 12. ad cap. *Excommunicamus* 1. de Hæret. Decian. in tract. criminal. libro 5. cum allegatis per eum capit. 41. Fundari poteſt hæc ſententia in illis locis Scripturæ, in quib. communicatio cum hæreticis prohibita eſt: nam idem eſſe videtur excommunicare, quod communicationem interdicere. Sic Ioan. epiſt. 2. dicitur, *Nec aue illis dixeritis*, & ad Rom. 16. *Declinate ab illis*, & 1. ad Cor. 5. *Cum eiuſmodi nec cibum ſumere*. & 2. ad Theſſal. 3. *Denuntiamus vobis fratres in nomine Domini Ieſu Chriſti, vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non ſecundum traditionem, quam accepiſtis à nobis.* Iſti autem ſunt hæretici, & ita de illis intellexit Cyprian. epiſt. 55. & loco verbi *denuntiamus*, legit, *præcipimus*, & eodem modo legit Theophil. & addit, *terrificum magis faciens præceptum, ait, Non nos præcipimus, ſed Chriſtus.* In quo ius diuiuum inſinuat. Quod etiam videtur aperte latum à Paul ad Galat. 1. *Si quis vobis euangelizauerit præter id, quod euangelizatum eſt, anathema ſit.* Hac enim voce ſolent Concilia vti ad definiendam doctrinam fidei, ſimul ferendo excommunicationem in non credentes. Vnde Concil. Sardicenſe in epiſt. ad omnes Epiſcopos, circa finem adducens hunc locum ait. *His ergo nullum communicare denuntiate.* Indicans Eccleſiam, non tam ferre hanc excommunicationem, quam latam ab Apoſtolis denuntiare. Denique facit illud ad Tit. 3. *Hæreticum hominem poſt vnam, & ſecundam correptionem deuita.*

Fundatur 1. in ſcriptur.

Fundatur 2. in traditionē Eccleſ.

2. Secundo poteſt hoc ſuaderi antiqua traditione Pontificum, Concilior. & Patrum: nam vbique prohibent hanc communicationem, non tanquam ferentes nouam prohibitionem, ſed tanquã commemorantes antiquam, eiuſque tranſgreſſores punientes. Ita legimus in canone 46. & 63. Apoſtolorum, ferri pœnas contra communicantes cum hæreticis: idemque videre licet in Fabiano Papa ep. 1. & Anaſtaſ. I. epiſt. etiam 1. & Leone epiſt. 2. & 93. cum multis alijs. Item in Concil. Carthag. 4 c. 69. 71. & 72. Vbi perinde prohibetur communicatio cum hæreticis, ac cum excommunicatis, item in c. *Non licet*. 1. quæſt. 1. ex Martino Brachar. cap. 70. ſuorum Canonum. Ex Patribus videri poteſt Amb. libr. 7. in Luc. ad finem cap. 9. & ad initium 10. in quo notari poteſt verbum illud; *Hos non ſuſcipit Dominus, ſed à ſuo nido arcet, & prohibet*, ergo Chriſtus illos ſeparat: & Iren. l. 3. contra hæreſ. c. 3. refert Apoſtolos nec verbo tenus, communicaſſe cum his, qui adulterabant veritàtem, quaſi obſeruantes diuinum præceptum. Et ibidem refert exemplum Ioan. Euangeliſtæ, qui balneum ingredi noluit, quia ibi erat Hæreticus Cherinthus, quod etiam refert Euſeb. l. 3. Hiſt. cap. 18. & aliud ſimile de Polycarpo refert libr. 4. cap. 14. & de Origene l. 6. cap. 3. & Athanaſ. in vita Antonij, de illo refert nunquam cum hæreticis pacificum ſermonem miſcuiſſe: & multa de hac re videri poſſunt in Origene libr. 1. in Iob, Chryſ. ſuper citata loca Paul. & homil. 2. in Geneſ. Auguſt. epiſt. 62. & 162. maxime vero apud Cyprian. epiſt. 40. 55. & 76. vbi poſt multa concludit, *ſimus ab illis tam ſeparati, quam illi ſunt ab Eccleſia profugi.*

Fundatur 3. in ratione

3. Tertio hinc formari poteſt ratio: nam ea, quæ inueniuntur in Eccleſia, & eorum non inuenitur initium, vſque ad Apoſtolos, & ipſum Dominum, de iure diuino eſſe cenſentur, quia quæ ſunt ab hominibus inſtituta, ſolent certum initium habere: ergo ſignum eſt, quod à iure diuino emanauerit.

Confirm.

Et poteſt hoc à ſigno confirmari: quia communicatio cum hæreticis in diuinis, & præſertim in ſacris, ita cenſetur prohibita, vt etiam in articulo mortis non liceat, vt ſentit D. Thom. 3. p. q. 82. art. 3 ad 2. & ideo laudatur factum Sancti Herminigildi, qui noluit euchariſtiam in extremis ab epiſcopo hæretico Arriano accipere, vt videre eſt in Gregor. 3. Dial. cap. 31. & habetur in cap. vlt. 24. q. 1. & generaliter in cap. *Arrian*. 1. q. 1. & Leo Papa ſolum Baptiſmum excipit epiſt. 18. cap. 3. & idem habet Innoc. 1. epiſt. 22. cap. 3. & 5. ergo ſignum eſt, illud eſſe propter excommunicationem iure diuino latam.

1. aſſertio cōtra pręced. ſententiam

4. Nihilominus dicendum eſt primo, hanc pœnam non eſſe impoſitam iure diuino. Ita ſentiunt communiter Theologi, tum in 4. d. 18. & 19. tractando de cenſuris, & præſertim Soto d. 22. q. 1. art. 1. Valent. tom. 4. diſp. 7. q. 17. pun. 1. in fine, Henriquez lib. 13. cap. 2. ad finem vbi plures adducit in commento lit. P. Et videri etiam poſſunt, quæ dixi in 5. tom. d. 2. ſect. 1. & diſp. 18. ſect. 1. tum in hac materia 2. 2. quęſt 11. art. 3. vbi moderni omnes, & Caſtro lib. 2. de iuſt. hæret. punit. cap. 17. & 18. & Azor tom. 1. libr. 8. c. 10. q. 2. Vt aſſertionem probemus, oportet diſtinguere prohibitionem communicandi cum hæreticis, ab excommunicatione ipſis hæreticis impoſita. Nam prima prohibitio per ſe primo, & directe cadit in fideles, & ipſos ligat: excommunicatio autem directe ligat peccatorem, ſeu hæreticum, cui imponitur, quamuis obligatio etiam redundet in ipſos fideles. Vnde excommunicatio multo plures habet effectus, quam prior prohibitio: atque aliter incipit obligare fideles, vt ex dicendis patebit. Prima ergo prohibitio reſpectu fidelium dici quidem poteſt de iure diuino, vt probant omnia ſuperius adducta. Et ratio eſt; quia illa prohibitio, vt talis eſt, non ponitur in pœnam, ſed in bonum, & commodum fidelium, & vt ſic eſt quædam prudens cautio, & præuentio ab omni lapſu, & corruptione hæreticorum. Eſt autem circa hoc præceptum, vt diuinum eſt, conſiderandum, non eſſe iuris diuini poſitiui tantum, ſed naturalis, etiamſi in ſcriptura fuerit etiam declaratum, quia in lege gratiæ non ſunt data ſpecialia præcepta poſitiua immediate à Deo, præter præcepta fidei, & ſacramentorum. Eſt autem hæc prohibitio naturalis, vel quatenus ad ipſammet fidem, vel ad charitatem ſpectat. Ratione fidei, primo ac præcipue prohibita eſt communicatio cum hæretico, in ipſa doctrina: ſecundo prohibetur etiam communicatio in externis ritibus hæreticis, quod non ſolum ad fidem, ſed etiam ad religionem ſpectat: tertio prohibetur tanta familiaritas cum Hæreticis, vt communicantem reddat de ſua fide ſuſpectum: nam hoc etiam eſt contra fidei confeſsionem: de quo videri poteſt ſpecialiter Leo Papa ſerm. 17. de paſsione, & ſerm. contra Eutichen. & ideo in iure Canonico, qui ex hac familiaritate ſuſpectus redditur, & punitur, & ad purgationem canonicam cogitur, Cap. *Inter ſolicitudines*, de purgatione canonica. Et videri poteſt Caſtr. dicto li. 2. c. 17. Ratione autem charitatis obligat hoc præceptum, primo ad vitandum ſcandalum proprium, nequiuis in periculo errandi ſe conſtituat: ſecundo ad vitandum ſcandalum proximorum, qui illo exemplo facile ad familiarem communicationem inducentur, & in periculo conſtituentur. Tertio ad vitandum nocumentum ipſiuſmet hæretici, qui per huiuſmodi communicationem fit audacior, & in ſuo errore pertinacior, & has rationes indicant Patres allegati.

Notatio duplicis prohibitionis cum hæreticis.

1. Prohibitio eſt iuris diuini, nec de ea procedit aſſertio.

Sed vel pertinet ad naturale præceptum fidei.

Vel ad præceptum charitatis.

Oſtenditur iam aſſertio præcedens.

5. At vero excommunicatio, de qua concluſio loquitur, non poteſt eſſe iuris diuini, quia licet poteſtas excommunicandi immediate à Chriſto data ſit, & hac ratione iuris diuini eſſe dicatur, nihilominus ipſa cenſura prout eſt in vſu Eccleſiæ, non fuit immediate à Chriſto inſtituta: ſed per Eccleſiam determinationem accepit, vt ex propria materia de cenſuris conſtat, & ex effectibus huius pœnæ: nam multa per illam prohibentur, quæ ex vi ſolius diuini iuris non erant prohibita, vt orare V. g. publice pro hæreticis, & ſimilia. Item eſt euidens ſignum, quia hæc cenſura aliter nunc obligat fideles, quam

ante

ante extrauagantem *Ad euitanda*, vt infra videbimus. Deniqueeſt optimum ſignum, quia olim non imponebatur hæc cenſura ipſo iure, ſed imponi præcipiebatur ca. *Si quis Epiſcopus* 1. quæſt. 7. & ex Leon. Papa epiſt. 93. cap. vlt. & ex vſu antiquorum Conciliorum id apertè colligitur, nam hæretici prius inſtruebantur, & monebantur, & ſi pertinaces erant, tunc per cenſuram abijciebantur: ergo ſignum eſt non eſſe impoſitam ipſo iure diuino.

2. aſſertio. 6. Secundo dicendum eſt, hanc cenſuram iure Eccleſiaſtico imponi omnibus hæreticis. Ita habetur ex cā. *Achatius* 24. q. 1. & c. *Ad abolendā* & c. *Excommunicamus* 1. & 2. de hæreticis, & c. *Quicunque* de hæreticis in 6. & c. *Nouerit* de ſententia excommunicationis: eſtque hæc pœna maxime proportionata huic delicto: tum quia ſicut crimen eſt valde ſpirituale, ita & pœna: & ſicut crimen eſt maximum inter ea, quæ poſſunt eſſe Eccleſiæ manifeſta, ita etiā, & pœna grauiſsima eſt: tum etiam quia ipſe hæreticus ſe ab Eccleſia ſeparat, & ideo iure ipſa Eccleſia magis illum à ſe excludit, ac ſeparat. Denique quia hæc pœna alijs fidelibus eſt maxime vtilis, propter ea, quæ iam indicauimus, & ipſo hæretico poteſt eſſe medicinalis, quia ad finem reſipiſcendi ei infligitur.

3 aſſertio. 7. Tertio dicendum eſt, hanc cenſuram incurri ipſo facto: nam in prædictis capitulis ita fertur: & hoc addiderunt, noua iura antiquioribus, ad quæ antiquiora D. Thomas 2. 2. quæſt. 11. artic. 1. Solum attendit cum oppoſitum docuiſſe videtur. Sed obijci poteſt illud Paul. ad Tit. 3. *Hæreticum hominem*
Obiicitur locus Pauli. *poſt vnam & ſecundam correptionem deuita:* quia non videtur hoc in dictis nouis iuribus ſeruari. Reſpondeo primo. Multos Patres tantum ibi legere, poſt vnam admonitionem, vt Iren. libr. 3. cap. 3. Tertul. de præſcriptionibus hæret. cap. 16. & Amb. ibi, & libr. 2. de Abraham cap. 6. & libr. 8. in Luc. cap. 17. & Auguſt. epiſt. 162. quamuis Gratianus, in cap. *Quæ dignior* & in cap. *Dixit Apoſtolus* 24. quæſt. 3. hæc duo loca Ambroſ. & Aug. aliter referat, iuxta hanc ergo lectionem facile reſpondetur, per legem ipſam fieri ſufficienter monitionem. Tamen non eſt recedendum à lectione vulgata, quæ in codicibus Græcis, & Latinis frequentior eſt, & recipitur ab Eccleſia, & illa vtitur Leo Papa in dicto ſermone contra Euthic. & Athan. ſerm. 5. contra Arrian. & epiſt. contra Serapianos, & oratione ad Maximum, & latè Hieron.
1. Expoſit. ex Chryſ. Cano & Cornelio. ſuper Paulū qua lectione ſuppoſita. Reſpondeo primo cum Chryſoſtom. ibi homil. 6. Paulum loqui de hæretico, cuius pertinacia ante monitionem non ſatis nota erat, & hunc vult Apoſtolus ſemel & iterum moneri, & inſtrui: & ſi non reſipuerit, ſeparari: quod etiam indicant illa verba, *quia ſubuerſus eſt, qui huiuſmodi eſt.* Quam expoſitionem, videtur probare Cano libr. 12. de locis cap. 9 ad finem, & bene noſter
Secunda. Cornel. à Lapide ſuper illum locum. Secundo dici poteſt Apoſtolum loqui ad Epiſcopum, vt ferat prohibitionem in illum, & ideo loqui de excommuni-
Tertia. catione, quæ fertur ab homine. Denique licet ſit ſermo de excommunicatione, à iure, eſt facilis reſponſio, monitionem quæ fit per legem æquiualere multis monitionibus, quia lex quotidie, & perpetuo monet.

Ad 1. fundā. ex Scriptura in num. 1. 8. Et per hæc ſatisfactum eſt fundamentis adductis pro prima ſententia: nam prima quatuor teſtimonia Scripturæ, iuxta primam aſſertionem intelligenda ſunt. Quintum autem, de anathemate lato ad Galat. 1. non eſt intelligendum de propria cenſura, cum Paulus etiam in Angelum de Cælo illud ferat, per quandam exaggerationem. Eſt ergo illa quædam execratio, & abominatio doctrinæ hære-
Ad 2. fund. in num. 25. ticæ, & perſonæ illam docentis: vt ibi Hieron. & alii exponunt. De vltimo verò teſtimonio, quod erat ad Tit. 4. ſatis dictum eſt. Teſtimonia autem Pontificum ſecundo loco adducta iuxta primam concluſionem procedunt. Solum oportet in eis notare, non omnia vel dicta, vel facta, quæ ibi referuntur, eſſe ſub præcepto: ſed quædam fuiſſe opera conſilij, ad exemplum aliorum: vt eſt illud Ioan. Euangelii, Ad 3. in n. 3
& ſimilia. Denique ad tertium iam oſtenſum eſt, hanc cenſuram præſertim ab ipſo iure latam, non ſemper fuiſſe in vſu Eccleſiæ. Solum circa confir Ad confirm. ibid.
mationem de prohibitione recipiendi ſacramenta ab hæretico, etiam neceſſaria, & in extrema neceſſitate aduertendum eſt, per ſe loquendo, non eſſe talem prohibitionem, ſed ſolum quando eſſet graue periculum, vel aliquod ſignum deficiendi à fide, vt fuit in caſu illo Hermingildi Regis, quod punctum, in ſequentibus iterum attingemus. & videri poſſunt dicta de Sacramentis, tam in communi diſputat. 18. ſect. prima, quam in particulari de eucharistia diſputat. 72. ſectio. quarta, & de pœnitentia. diſp. 26. ſectio. quarta, & de cenſuris diſp. 11. ſect. 1. à num. 14.

SECTIO II.

An omnes hæretici hanc cenſuram incurrant.

VT intelligatur ratio dubitandi, & punctum difficultatis, tres modi hæreticorum diſtinguendi ſunt, in primo ſunt hæretici tantum externi, 1
qui etiam ficti dici poſſunt, quia in mente re vera non ſunt hæretici, licet tales exterius ſe oſtendant, Hæretici triplex genus
& de his dixi ſupra diſputatione 14. ſectione vltima non incurrere pœnas hæreticorum proprias, ac proinde neque iſtam excommunicationem, quantum eſt ex parte hæreſis: quod addo, quia ſi alioqui ſint fautores, vel defenſores hæreticorum, illo titulo incurrent pœnas, iuxta infra dicenda: & ideo de iſtis nihil hic repetere neceſſe eſt. In ſecundo ordine 2
ſunt hæretici veri in mente, qui nullo modo exterius ſuam hæreſim manifeſtarunt, qui dicuntur hæretici mentales: & dici etiam ſolent per ſe occulti 3. Subdiſtinguitur.
reſpectu humanæ cognitionis, quæ ad interiores actus alienæ mentis non pertingit. In tertio ordine ſunt veri hæretici externi, qui & mente deliberata, ac pertinaci, hæreſim conceperunt, & in eius confeſsionem exterius prodierunt: & hi ſunt in duplici differentia, quidam enim ſunt publici, qui coram alijs ſuam hæreſim manifeſtarunt, ſub quibus comprehendimus tam vere, & rigoroſe publicos, quam omnes, qui ſaltem coram paucis hæreſim oſtenderunt. Et de his omnibus certiſsimum eſt, ipſo facto incurrere hanc cenſuram, quia omnis excommunicatio ipſo iure lata, ita incurritur, quia vt minimum hæc eſt vis & efficacia legis Canonicæ, neque de hoc eſt controuerſia inter Doctores. Alij ſunt externi hæretici, omnino occulti, qui à Doctoribus vocantur occulti per accidens, quia per ſe cognoſci poſſent ab hominibus, accidentarium autem eſt, quod teſtibus careant. De omnibus ergo occultis tam per ſe, quam per accidens poteſt eſſe dubitatio.

2. Prima opinio affirmat omnem hæreticum omnino occultum etiam per ſe, ſeu pure mentalem, ſtatim hanc cenſuram incurrere Tenet Gloſſa 1. Opinio in hac ſectione.
in cap. *Cogitationis*, verb. *Patitur* de Pænit. d. 1. & Gloſ. in Clement. 1. §. *Verum* verb. *Eo ipſo*, de Hæret. Nam licet non declaret, loqui de pure mentali, ſed abſolute de omnino occulto, tamen ex diſcurſu, & ex verbis, quæ allegat, ſatis manifeſtum eſt, in hoc ſenſu loqui. Et idem habet Gloſſa 24. quæſtione prima in principio verb. *Qui vero*, & in ſimili alia Gloſſa in cap. vnic. §. *Omnem*, de ſchiſmatic. in 6. eſtque hæc communis opinio Canoniſtarum, vt videre licet in Felino c. 1. de Præſumpt. n. 7. & in tract. *Quando conatus puniatur*. num. 4 vbi alios allegat, & plures illos ſequendo Roias in tract. de Hær. 1. p. n. 240. & ſeq. & hanc opinionem ſequutus eſt etiam Adrian. in 4 in

materia de confeſsione q.2.§. *Alij probant*, & quodlib.8.q.1.& plures citat.Sanc.libr.2.in Decalog.ca.8. & Farinac.de Hęreſi q.192.§.1.à.n.4.

Eius fundamentum.

Fundamentum eſt, quia cenſura lata propter aliquod peccatum, incurritur eo ipſo, quòd peccatum conſummatur, ſi lata eſt ipſo iure : ſed peccatum hæreſis in mente conſummatur, ſicut & fides : ergo eo ipſo incurritur cenſura propter illud, ipſo facto impoſita.

Confirm. 1.

Et confirmatur maxime : nam iura imponentia hanc cenſuram, extendunt illam ad credentes, vt patet ex cap. *Excommunicamus* 1.§. *Credentes* de Hæret. ergo iuxta rigorem talium verborum incurritur hæc cēſura, per falſam fidem mentis: nam ille iam credit.

Confirm. 2.

Confirmatur ſecundo, quia ſi huiuſmodi hæreticus à iudice Eccleſiaſtico interrogetur, an aliquando crediderit talem hæreſim, & ipſe fateatur, iuſte punietur; ergo tale peccatum cadit ſub Eccleſiaſticam iuriſdictionem : ergo etiam cadit ſub legem imponentem cenſuram ipſo facto, propter tale peccatum. Et hic addi poſſent argumenta, quibus aliqui probant, & defendunt, iuriſdictionem Eccleſiaſticam, etiam coactiuam ſe extendere ad actus interiores etiam directe, & per ſe. Sed illa omitto, quia videri poſſunt in lib.4.de Legib.cap.12.

2. Opinio.

3. Secunda opinio omnino contraria eſſe poteſt, hæreticum omnino occultum, tam per ſe, quam per accidens, hanc cenſuram non incurrere. Cuius opinionis in particulari non inuenio auctorem præter aliquos, qui in generali tam de cenſuris, quam de irregularitatibus hoc dixerunt, vt in propria materia tractatum eſt.

Suadetur.

Poteſt tamen ſuaderi: quia eadem eſt ratio de occulto per accidens & per ſe, ſed hæreſis per ſe occulta non eſt materia huius cenſuræ : ergo nec per accidens occulta. Maior probatur, quia ad exercendam iuriſdictionem, non eſt ſufficiens potentia cognoſcendi: ſed neceſſaria eſt actualis cognitio, quomodo enim iudex de his, quæ ignorat, iudicabit, etiamſi illa cognoſcere potuerit? occultum autem per ſe, & per accidens ſolum differunt in poteſtate cognoſcendi, in actuali vero defectu cognitionis conueniunt : ergo conueniunt etiam in hoc, quod ſunt extra iuriſdictionem humanam, quandiu ſunt extra humanam cognitionem, ac proinde, ſi propter vnum non incurritur cenſura ex defectu iuriſdictionis, neque propter aliud incurritur.

Pro vera ſententia Aſſer. 1

4. Nihilominus vera eſt ſententia media, ad quam probandam, dico primo. Hæreticus mentalis, ſeu per ſe occultus non incurrit hanc cenſuram. Hæc eſt communis opinio Theologorum, quos late retuli in dicto li. de Legib. & in tom 5. de Cenſur. diſp.4.ſect.2.& ideo nunc illos omitto. Multi etiam ex Iuriſperitis, præſertim modernis, hanc partem ſequuti ſunt, quos refert, & ſequitur Simanc. de Inſtitut. Eccleſiaſt. tit.42.num.3. & ſequentibus, & latius Sancius in loco citato, Garcia parte 11. cap. 10. num 91.& Farinac.quæſt.192.numer 6. Vnde Penha in Scholio ad Roias 1.part.num.240. & 2. par. num. 319. teſtantur, hanc opinionem præualuiſſe, & in praxi ſeruandam eſſe.

Fundatur.

Fundamentum huius ſententiæ generale eſt, quod iuriſdictio Eccleſiaſtica, per ſe, & directe non extenditur ad actus mentis. Dicimus autem, *per ſe, & directe*, quia ratione actus exterioris, quatenus interior ad illum eſt neceſſarius, vel poteſt in illum prodire, poteſt ipſe interior actus indirecte, & quaſi conſequutione quadam, cadere ſub legem Eccleſiaſticam, ſecus autem directe, & per ſe. At vero in præſenti, vt hæc excommunicatio per hæreſim mentalem incurreretur, neceſſarium erat, iuriſdictionem Eccleſiæ ad punienda delicta *per ſe, & directe*, cadere in talem actum: ergo non poteſt talis actus eſſe materia talis pænæ. Conſequentia cum minori ſunt euidētes. Maior autem frequens eſt in iure Cap. *Sicut tui*, & Cap. *Tua nos* de Simonia Cap. *Erubeſcant* 32. diſt. vbi dicitur, Eccleſiam non iudicare de occultis, quod maxime verum habet in occultis *per ſe* qualia ſunt quæ in corde latent. Vnde eſt illud 1. ad Corinth. 4. *Nolite ante tempus iudicare quoad vſque veniat Dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium*: nam cum hæc ſoli Deo pateant, iudicio eius ſunt reſeruata.

Declaratur per diſtinctionem duplicis iuriſdictionis.

5. Vt hoc autem melius intelligatur, ſcire oportet, duplicem eſſe iuriſdictionem in Eccleſia. Vna eſt in foro æterno, & ſacramentali, & hæc circa actus mere internos verſari poteſt, quia non ordinatur ad externam Eccleſiæ gubernationem, ſed ad internum animæ bonum. Vnde peculiari modo exercetur à Sacerdote, vt miniſtro Chriſti, cui etiam internum animæ iudicium, ſuo nomine exercendum, ipſe commiſit, & ideo etiam in cogitationes internas cadit, quamuis neceſſarium ſit, vt ab ipſo reo exterius manifeſtentur in ſacramento, quia alias nullo modo poſſet homo de illis iudicare. Alia vero eſt iuriſdictio Eccleſiæ in foro externo, & ad gubernationem exteriorem Eccleſiæ ordinata, & ad hāc pertinet punitio delictorum, & ideo non cadit, niſi in actiones externas directe & per ſe, vt declaraui. Solet autem hæc iuriſdictio à iuriſperitis ſubdiſtingui in iuriſdictionem voluntariam, & inuoluntariam. Voluntaria dicitur, quæ non operatur in ſubditum contra voluntatem eius, ſed ex voluntate, & conſenſu eius. Et hæc etiam ſolet ordinari ad internum bonum animæ, & ideo etiam circa actus internos aliquando exercetur : vt in conceſsione indulgentiarum, & in diſpenſatione voti, quæ poteſt etiam eſſe de voto mentali, ſuperiori propoſito. Nam cum iſta pendeant ex voluntate ſubditi, & pertineant ad beneficia, ſeu commoda eius, non eſt alia notitia neceſſaria, præter informationem eius. Inuoluntaria autem iuriſdictio dicitur illa, per quam ſubditus, etiam inuitus obligari poteſt, vel cogi, & ad hanc proprie pertinet punitio, & ideo per ſe requrit actum exteriorem, de quo poſsit eccleſiæ conſtare.

2. Aſſert. communiſſima.

6. Dico ſecundo. Vt hæc cenſura incurratur, ſufficit hæreſis externa, quamuis per accidens occultiſsima ſit. Ita docent omnes Theologi: & à fortiori Iuriſtæ ſupra allegati, & habetur in Repertor. Inquiſitor. verb. *Pœna*, & videri poſſunt Panor. in Procemio Decretal. num.6. in fine, & cap. vlt. de hæret. & ibidem Felin. & Gutier. lib.1. Canonic. quæſt. cap.18.num.18. Couar. in Regul. *Peccatum* 2.p. in principio num.7. & Simanc. dicto tit. 42. num. 10. & ſequentibus, qui referunt inſtructionem quandam Inquiſitor. Hiſpalenſium inſtruct.1.cap.5. in quo dicitur, hæreticum quamuis omnino occultum reconciliandum eſſe, etiam occulte : nam ſi reconciliandus eſt, excommunicatus eſt. Declarant autem de omnino occulto per accidens.

Ratio aſſertionis.

Ratio autem eſt, quia talis actus, eo ipſo, quod externus, & ſenſibilis eſt, cadit ſub iuriſdictionem Eccleſiæ : ſed Eccleſia imponit hanc cenſuram ipſo facto pro omni peccato hæreſis, ſub iuriſdictione comprehenſo, vt ex iurib. ſupra citatis manifeſtū eſt : ergo per tale peccatum, etiamſi aliis non ſit notum, hæc cenſura ſtatim incurritur. Conſequentia clara eſt.

Nota pro ſoluenda ſuaſione, in num. 3.

Vt autem Maior intelligatur, & ſoluatur difficultas tacta in ſecunda opinione, oportet aduertere, aliud eſſe loqui de poteſtate iuriſdictionis, aliud vero de exercitio, vel vſu eius : nam ad poteſtatem ſufficit materia, ſeu actus, qui per ſe poſsit ſub humanam cognitionem cadere, quia poteſtas puniendi non pendet ex actuali cognitione, & ideo extenditur ad omnem actum externum, qui per ſe cognoſci poteſt. Ad exercitium autem iuriſdictionis eſſe poterit neceſſaria actualis cognitio : ſed in hoc ſubdiſtinguere oportet: nam vſus iuriſdictionis punitiuę, de qua tractamus, duplex eſt : vnus per ſententiam particularem à iudice latam : & de hoc vſu veriſsime di-

citur,

citur, ſupponere non tantum potentiã cognoſcendi, ſed etiam cognitionem: alius vero vſus eſt per ſententiam generalem, & multo magis per legem inferentem pœnam per ſe ipſam, & talis vſus non requirit actualem cognitionem in iudice, vel legislatore cuiuſque delicti ſingularis quod punit: ſed ſatis eſt, quod ſit notum ipſi peccanti, quia pœna fertur quaſi ſub conditione *ſi hoc feceris*, & ideo impleta cõditione, de qua ipſi peccanti conſtat, ſtatim pœna incurritur.

Ad fundam. in num. 2.

7. Atque hinc reſponſum eſt ad difficultatem ſecundæ opinionis. Ad fundamentum autem primæ dicendum eſt, quamuis peccatum hæreſis, in foro Dei conſummetur in mente, in foro Eccleſiæ non conſummari, donec exterius manifeſtetur: & ita eſſe intelligenda iura canonica: nam in hoc foro loquuntur. Ad §. autem *Credentes*, qui in prima confirmatione afferebatur, omiſsis varijs acceptionibus illius vocis *credentes*, quas infra attingam diſp. 24. ſect. 1. dicendum eſt, quacunque ratione accipiantur debere eſſe credentes, etiam exterius, vt hanc cenſuram incurrant. Diſtinguuntur autem hi ab hæreticis, vel quia hæretici, quaſi per antonomaſiam, dicuntur inuẽtores, vel dogmatizatores hæreſum; credentes autem dicuntur, qui illis adhærent, & hoc ſignificatur in cap. *Excommunicamus* 2. §. vnic. in vltimis verbis, de Hæret. vel certe quia hæretici dicuntur, qui diſtinctè, & expreſſe ſciunt hæreſes diſcernere, & illas credunt: credentes autem dicuntur qui confuſe credunt ea, quæ alij hæretici magiſtri errorum docent, ſicut fideles ſimplices credunt vera eſſe: quæ Eccleſia docet.

Ad 1 confir. ibid.

Ad 2. confir.

Ad ſecundam confirmationem de illo, qui coram Inquiſitore confitetur hæreſim mentalem, dicendum eſt, ſi confiteatur illam, non ſolum vt præteritam, ſed quia tunc etiam illi adhæret, tunc merito poſſe puniri, quia per illam confeſsionem fit externus hæreticus. Si autem ſimpliciter confiteatur, aliquando interius ita ſenſiſſe, iam vero mentem mutaſſe, & nunquam exterius ſuum errorem ſignificaſſe, tunc in rigore non eſt dignus pœna, neque abſolutione à cenſura indiget, quia per illam confeſsionem non fit exterior hæreticus iuxta ea, quæ ſtatim ſubijciam.

Externa expreſſio hæreſis verbis, aut factis conſtat.

8. Ad complementum enim huius puncti neceſſarium eſt exponere, quando interior hæreſis ſufficienter exterius prodatur, vt fiat materia huius cẽſuræ? In quo in primis ſupponendum eſt, duobus modis poſſe hanc externam ſignificationem fieri, ſcilicet, aut verbis, aut factis. Ita docet Eymericus in Director. Inquiſitorum, quæſt. 50. & ibi Penha in comment. & Roias tractat. de Hæret. à n. 276. & ſpecialiter n. 296. & ſequentibus, in prima parte tractatus. Et prior pars de verbis per ſe nota eſt, quia verba ſunt expreſſa ſigna conceptuum, ſiue ſint voce prolata, ſiue ſcripta. Altera etiam pars de factis probatur, quia etiam interior mens per externum factum tanquam per effectum manifeſtatur. Et patet in confeſsione fidei, quæ non ſolum verbis, ſed etiam factis, vel alijs externis ſignis fit, vt ſupra vidimus: ergo etiam externa confeſsio hæreſis, poteſt per facta ſufficienter fieri: tunc autem hæreſis fit externa, quando confeſsio, ſeu profeſsio eius exterius fit. Imo addunt dicti auctores magis fieri hæreſim externam per facta, quam per verba: non quia tam expreſſe, & formaliter facta ſignificent, ſicut verba, ſed quia oſtendunt animum magis obfirmatum in tali errore, ſeu in talis ſectæ profeſsione.

1. Conditio, vt hæc expreſſio ſit ſufficiens.

9. Hoc ergo ſuppoſito, dicendum eſt, duas conditiones requiri, vt ſignum externum ad conſtituendam hæreſim externam ſufficiat. Prima conditio eſt, vt ſignum ſit completum, id eſt ſatis determinatum & integrum, ad experimendam hæreſim internam. Ratio eſt, quia hæreſis interna, fit externa per ſenſibilem ſignificationem, ſed talis ſignificatio non fit, niſi per completum ſignum, per quod poſsit interna mens ab alijs cognoſci: ergo donec tale ſignum exhibeatur, & compleatur, non eſt externa hæreſis commiſſa. Sufficiet autem, quod ſignum ſit completum vel ex ſe, & impoſitione ſua, ſiue ex conſuetudine, ſiue ex circunſtantijs adiunctis, & antecedentibus, vel conſequentibus. Ita docent moderni Theologi 2. 2. quæſtione 11. & Vaſquez 1. 2. diſp. 160. cap. 5. num. 20. & 3. part. tom. 4. tract. de excom. dub. 19. num. 20. Sancius libro ſecundo Decal. cap. 8. à numero ſeptimo, & Caſtro libro ſecundo de iuſta hæret. punit. cap. 18. & Siman. tit. 42. num. 7.

Caſus varii circa expreſſionem verbalem deciduntur.

10. Vt hæc conditio melius intelligatur, & ad varios caſus facilius applicari poſsit, aliqua exempla tam in verbis, quam in factis adhibere vtile erit. Nam in primis quod ad verba attinet, ſi quis de hæreſi cogitans, ac deliberans, tandemque conſentiens, vnum, vel aliud verbum conciſum, & imperfectum exterius proferat, vt V. g. *Impoſsibile eſt: Non ita eſt*, vel quid ſimile, non incurrit cenſuram, quia ex vi talis verbi, intelligi non poteſt, de qua re loquatur. Idem ſi quis credens aliquid, quod ipſe putat eſſe hæreſim, illud exterius proferat, quod re vera in ſe hæreticum non eſt, ſi non declaret animum ſuum, nondum cenſuram incurrit, quia nondum exterius ſuam hæreſim declarauit, quæ magis in animo, quam in re credita conſiſtebat. Et eadem ratione ſi quis veram propoſitionem credat cum animo deliberato non credendi contrarium, etiamſi Eccleſia illud definiat, quamuis rem creditam exterius proferat, ſi animum ſuum non declaret, non incurrit, quia nondum eſt hæreticus exterior. Secus vero erit, ſi aliquis credens interius veram hæreſim, illa exterius verbis æquiuocis pronuntiet: nam ſi illa verba in aliqua propria ſignificatione ſenſum hæreticum prodant, licet in alia ſignificatione poſsint habere ſenſum Catholicum: nihilominus ſufficiunt ad hæreſim externam, & conſequenter ad cenſuram. Ratio eſt, quia illa verba ſufficiunt de ſe ad explicandam hæreſim exterius, & verborum ambiguitas ſolum poteſt per accidens hæreſim occultare: per ſe autem ſufficienter eſt exterius manifeſtata, & ita docui tom. 5. in 3. p. diſp. 4. ſect. 3. numer. 17. ſequitur San. l. 2. Decal. cap. 8. numer. 26.

Item alii circa expreſſionem per facta.

11. Quod vero ad facta attinet, ſi quis dum interius circa hæreſim diſcurrens, & illi tandem conſentiens, aliquod ſignum imperfectum exterius faciat, vt V. g. menſam, aut femur percutiat, nondum eſt hæreticus exterior, nec excommunicatus, quia ex vi illius exterioris motus, nemo intelligere potuit, de qua re cogitaret, vel cui parti conſentiret. Deinde, quod notandum eſt, etiamſi aliquis ductus interiori hæreſi, vel occaſione illius, aliquid exterius faciat, ſi opus, quod facit, non eſt proprium ſignum hæreſis, non ſatis erit ad hæreſim externam, neque ad cenſuram, vt V. g. ſi quis credens, fornicationem ſimplicem non eſſe peccatum, inde ſumat facilitatem ſic peccandi, non ſit hæreticus exterior, quia opus illud per ſe non procedit ab hæreſi, neque illam indicat, & idem eſt in ſimilibus. Secus vero erit, ſi opus externum de ſe ſit proteſtatiuum interioris fidei, ac religionis, vt ſi quis rebaptizet ex animo hæretico, vel contumeliam inferat imagini, vel aliquid ſimile. Neque obſtabit quod hæc poſsint interdum fieri ſine animo hæretico per ignorantiam, vel per fictionem, quia hoc habent ferè omnia ſigna externa, & quia inde, ad ſummum, oritur quædam æquiuocatio, vel ambiguitas, quæ, vt dixi, facit rem occultam per accidens, non per ſe: quia vt mens, per ſe loquendo, fiat nota alijs, ſatis eſt, vt per ſignum ſufficiens oſtendatur, & ab illa tale ſignum prodeat. Addit Caietan. dicta quæſtione vndecima, articulo quarto, etiam amiſsionem irreligioſam ſacrilegam, poſſe ad hoc ſufficere: vt ſi quis ex concepta hæreſi nunquam Miſſam audiat, vel nolit Euchariſtiam adorare,

quando eleuatur; quia, ſecundum communem vſum fidelium, iſta ſunt ſigna, quæ reddunt hominẽ vehementer ſuſpectum de hæreſi, & illam ſatis indicant, niſi ex circumſtantijs ſignificatio impediatur.

2. Conditio.

12. Secunda conditio eſt, vt exterior actus, aut verbum, per quod hæreſis interna manifeſtatur, ſit graue peccatum externum intra rationem hæreſis.

Eius ratio.

Ratio eſt, quia hæc cenſura non incurritur, niſi propter hæreſim externam; ergo in illa eadem ſpecie debet eſſe peccatum graue, quia nec cenſura, nec excommunicatio maior generatim loquendo, incurritur niſi propter peccatum mortale, neque iſta in particulari, niſi propter tale peccatũ.

Et variis caſibus explicatur.

Deinde explicatur exemplis: nã qui interiùs cõmiſit hæreſim, licet illã ſacramentaliter cõfiteatur, nõ fit hæreticus exterior, neq; incurrit cenſuram, quia illa confeſſio non eſt profeſſio hæreſis, ſed potiùs accuſatio, & optima actio. Similiter qui mentaliter errauit, & conſulit virum doctum bona fide, & animo, vt remedium quærat, non propterea incurrit, quia ille actus non eſt peccatum, & conſequenter non poteſt eſſe materia cenſuræ. Idem dicendum eſt, ſi contingat, vt ſolet, aliquem in ſomno verbis exprimere, quod in vigilia cogitauit; nam licet hoc modo exteriùs proferat hæreſim, non incurret cenſuram: tum quia ille actus exterior, re vera non eſt peccatum ex defectu libertatis: tum etiam, quia illud non eſt ſignum conſenſus in hæreſim, quia nec ſignificat præſentem liberum conſenſum, quem dormiens dare non poteſt, nec præteritum, quia poſſent verba illa oriri ex ſola cogitatione præterita ſine libero conſenſu. Et ad hunc modum poſſunt multa in particulari inferri, & varij caſus decidi, quos omitto, quia ſolum materialiter differunt, & in infinitum multiplicari poſſunt. Solum ergo eſt neceſſarium, principia poſita recte applicari. De illis tamen videri poſſunt Iul. Clar. lib. 5. §. *Hæreſis*, nu. 24. & Hugolin. de Cenſur. Pontif. reſeruat. 2. p. cap. 1. num. 17. & Couarr. in regul. *Peccatum*, p. 2. in principio. Simancas tit. 31. num. 9. & tit. 42. num. 10. & ſequentibus, & copioſius, quàm cæteri Sanc. lib. 2. in Decal. cap. 8. Garcia de Benef. p. 11. cap. 16. à num. 98. & Farinac de hæreſi quæſt. 187. à numer. 11. Videantur etiam dicta in tomo de cenſur. diſp. 4. ſect. 3. numero 17.

SECTIO II.

Vtrùm ex vi huius excommunicationis teneantur omnes fideles ad vitandum omnem hæreticum ſibi notum.

Diſcrimen noui iuris ab antiquo in hac re,

1. Vt intelligantur dubia, quæ in hoc puncto occurrunt oportet breuiter ſupponere ius antiquum, & nouum circa obligationem, quam fideles habent ad vitandum excommunicatum ſibi notum. Nam iure antiquo, hæc obligatio vniuerſalis erat, nec poſtulabatur alia conditio ex parte excommunicati, niſi quod in re ipſa excommunicationem incurriſſet. Ex parte vero aliorum, ſolùm erat neceſſaria ſufficiens notitia cenſuræ, hac tantùm obſeruatione adhibita, vt ſi excommunicatus eſſet occultus reſpectu aliorum, occultè vitaretur; ſi verò publicus, publicè. Poſtea verò in Extrauag. *Ad euitanda*, edita in Concilio Conſtant. & poſtea probata in Baſilienſ. limitata fuit illa obligatio, vt fideles tantum tenerentur vitare excommunicatum, in particulari, & nominatim denuntiatum, ac declaratum, cum quadam limitatione, quam infra attingam. De quo iure videri poſſunt, quæ dixi in to. 5. diſp. 9. ſect. 2. In præſenti ergo nulla eſt difficultas iuxta antiquum ius.

1 dub. an hæretici non denuntiati ſint vitandi.

2. De nouo autem iure poteſt eſſe primum dubium, an ita habeat locum in hæreticis, ſicut in alijs excommunicatis. Et occaſionem dubitandi nobis tribuit Soto in 4. diſtinctione 20. quæſtione vndecima, articulo quinto, concluſ. 2. & diſtinctione vigeſima quinta, quæſtione prima, articulo primo, poſt tertiam concluſionem, verſ. *Hic tamen*, & articulo tertio, num. 9. vbi docet, omnes hæreticos eſſe vitandos, in quo videtur quoad illos limitare dictam Extrauagantem *Ad euitanda*. Sed quia hoc nulla poterat ratione ſubſiſtere, hanc indicat rationem, ſcilicet, quia eo ipſo quòd aliquis agnoſcitur hæreticus, tanquam nominatim excommunicatus ab omnibus habetur. Sed hoc etiam vt voluntariè dicitur, & plane falſum eſt, quia nullus eſt nominatim excommunicatus, niſi iudicis ſententia intercedat, vt ex ipſa voce patet, & ex verbis prædictæ Extrauagantis. At vero non omnes hæretici ſunt per hominem iudicati, præſertim in particulari, ſed tantum ipſo iure excommunicati ſunt: ergo non poſſunt dici omnes denuntiati, etiamſi cogniti ſint. Quapropter ſtatuendum eſt, hoc nouum ius Concilij Conſtantienſis etiam ad hæreticos extendi, vt reliqui auctores omnes cenſent, quos ſtatim referam, & verba Extrauagantis conuincunt, quæ, & generalia ſunt, & addunt exceptionem, quæ firmat regulam quoad omnes alios, vt ſtatim magis explicabo.

Sotus reiicitur.

2. dub. an ſaltem publicus hæreticus ſit vitandus,

3. Secundum dubium eſt, an ſaltem teneantur fideles vitare publicum hæreticum, etiamſi nominatim denuntiatus non ſit, aliqui enim affirmant, & ſolet citari Sylueſt. verb *Excommunicatio*, 5. nu. 7. & 8. & Couarr. in cap. *Alma mater*, 1. p. Paragr. 2. nu. 3. Sed non loquuntur in particulari de hæretico. Vnde duobus modis poteſt hæc ſententia fundari. Vnus eſt, quia in dicta Extrauagant. vt habetur in Concilio Baſilien. excipiuntur omnes manifeſti excommunicati. Alius eſt, quia publica notitia æquiualet declarationi iuridicæ, ad quid enim declaratio neceſſaria eſt, vbi res eſt nota?

1. ſententia quæ dupliciter fundatur,

2. ſententia vera requiri declaratoriã vt hęreticus vitetur.

4. Contraria ſententia omnino vera eſt, & practice certa, nimirum quantumcumque hæreticus ſit notorius, & publicus, non teneri fideles ad vitandum illum, ex vi huius cenſuræ, donec ſit per ſententiam nominatim declaratus, ac denuntiatus. Eſt communis ſententia, & Auctores ſtatim referam. Ad illam vero fundandam ſupponendum eſt, in exceptione, quæ fit in dicta Extrauagant. *Ad euitanda*, ſtandum eſſe verbis illius legis, prout ex Concilio Conſtantienſ. refertur, vbi ſolum excipitur notorius percuſſor clerici, & non prout habetur in Concilio Baſilienſ. vbi generaliter excipitur omnis publicus excommunicatus. Quia licet Concil. Baſilienſ. poſterius fuerit, nihilominus Martinus V. priorem formam approbauit, & communi vſu Eccleſiæ recepta eſt, vt latius oſtendi in dicto tomo 5. diſputat. 9. ſect. 2. & tradit Nauarr. Conſ. 10. & 15. de hæretic. Soto in 4. diſtinctione prima, quæſtione quinta, articulo ſexto, & diſtinctione 22. quæſt. 1. artic. 1. Garcia part. 7. de Benef. cap. 14. à num. 40. & plures alij, quos ibid. refert. Hinc ergo euidenter infertur noſtra ſententia, quia exceptio firmat regulam in contrarium; ſed ibi fertur lex vniuerſalis, vt non teneamur vitare excommunicatos non denuntiatos, & non excipiuntur hæretici, ſed ſoli percuſſores clericorum: ergo firmatur regula etiam reſpectu hęreticorum. Et hinc etiam conuincitur, non eſſe idem, eſſe declaratum per ſententiam, & eſſe notorium per factum, quandoquidem voluit illa lex in ſolo vno delicto ſufficere notoreitatem facti, etiamſi ſententia non interueniat. Et generaliter loquendo, verum non eſt, vbi ſpecialiter lex requirit particularem ſententiam declaratoriam, ſuppleri ſufficienter per publicam notitiam facti, vt recte notauit Simancas titulo nono, numero centeſimo ſexageſimo ſexto, & in ſequenti diſputatione latius dicemus.

Diruitur 1. fundam. prioris ſententię.

Diruitur 2.

5. Ex

Stabilitur 2 ſententia ex Corollario

5. Ex qua regula infertur, non eſſe prohibitum nunc recipere ſacramenta ab hæretico quantumuis noto, ſi denuntiatus non ſit. Ita dixi in 3.tom.3. partis diſput.18.& in diſput.72.ſect.vlt.in fine,& late tradit,& explicat Nauar.conſ.1. de Conſt. quæſt. 24.& per aliquas ſequentes,& conſil.10. & Sancius dicto libr.2.cap.9.numer.10.&ratio eſt,quia non eſt magis prohibita hæc communicatio, quam alia. Neque obſtat,quod D.Thomas 3.part.quæſt.82.ar. 9.negat licere accipere ſacramenta ab hæretico noto,quia loquitur ſecundum ius antiquum, vt ſect.1. numer.7 aduertimus. Habet autem hæc aſſertio ſpecialem difficultatem in ſacramento confeſſionis,quia in illo eſt neceſſaria iuriſdictio. Hæreticus autem non videtur habere iuriſdictionem,vt docet Diuus Thomas 2.2.quæſt.39.art.3. Dico tamen ex vi cenſuræ,non omnino auferri iuriſdictionem,donec perſona declarata ſit. An vero ex vi hæreſis amittatur ſtatim iuriſdictio,dicam in ſect.5. Addunt vero aliqui, quamuis hæc vera ſint ex vi cenſuræ: nihilominus ex vi hæreſis prohibitum eſſe fidelibus accipere ſacramenta ab hæretico. Ita tenet Azor tom 1.libr.8.cap.11.quæſt.7. Sed contrarium verum eſt *per ſe loquendo*, vt in citatis locis dixi,& bene defendit Sancius ſupra,quia talis prohibitio neque eſt de iure diuino,vt ſupra docui, nec in iure Eccleſiaſtico inuenitur,ſecluſa cenſura Dixi autem *per ſe loquendo*, quia per accidens id poteſt eſſe malum; vel ratione ſcandali, quod alijs tribuitur, vel ratione periculi,cui ſe exponit, qui ab hæretico petit ſacramenta, vel ſi illum non paratum ad tale miniſteriũ præſtandum,ſine neceſsitate inducat ad peccandũ, ſeu ad id agendum, quod ſine peccaco facturus nõ eſt. Item poteſt eſſe malum ratione cooperationis ad aliquam ſuperſtitionẽ, vt ſi hæreticus aliquo ritu non Catholico vſurus ſit, vt varijs exemplis Nauar. & Sanc. bene declarant,& videri etiam poteſt Vaſq.in Opuſc.de ſcandalo,dubio 4. Denique poteſt interuenire accidentaria malitia,ex aliqua ſpeciali prohibitione,qualis eſt in matrimonio contrahendo cum hæretico,de qua videri poteſt Sanc.l.7. de Matrim.diſp 17.num. 5. & 6.

Et procedit etiam de ſacram confeſſion.

Azorii placitum refellitur.

Exponitur data doctrina.

3 Dubium, criminis ne, an cenſuræ declaratoria requiratur.

6. Tertium,ac principale dubium eſt,qualis declaratio, ſeu denuntiatio hæretici neceſſaria ſit,& ſufficiens,vt vitari ab omnibus debeat:duplex enim cogitari poteſt,vna per ſententiam declaratoriam criminis, per quam ſcilicet pronuntiatur,hæreſim commiſiſſe.Alia per ſententiam declaratoriam cenſuræ,per quam ſcilicet pronuntiatur, cenſuram incurriſſe,ſeu excommunicatum eſſe. Eſt ergo prima opinio,ſufficere declarationem criminis, nam eo ipſo, quod aliquis per ſententiam denuntiatur, quod hæreticus ſit,iuridice notificatur omnibus, quod excommunicatus ſit,quia notiſsimum omnibus eſt,excommunicationem ab hæreſi non ſeparari.Hanc ſententiam tenui in tom.5.diſp.9.ſect.2.nu. 10 cum Soto lib.9.de Iuſtit.quæſt.1 a. 8. ad 1. & in 4. d.1.q.5 a.6.poſt.8.concluſ.& d.13.q.1 a.9. & d. 22.q 1. artic.4.Tenuit etiam Petrus Soto lect.4.de Excommunicat.Gutier. Medina, Henriques, & alij, quos refert Sancius dicto libro ſecundo,capite nono,numero quarto,dicens eſſe,probabiliſsimam ſententiam.

1.Opinio authoris.

7. Nihilominus idem Sancius contrariam magis probat cum Nauarr. tract. de Oration. miſcell. 47.in fine numero ſecundo, & ſequitur Graffis in Deciſionibus libr. quarto,capite vndecimo,numero quinto.Fundantur in verbis Extrauagantis, ſcilicet: *Niſi ſententia,vel cenſura,aut prohibitio contra perſonam certam à iudice publicata, & denuntiata fuerit ſpecialiter, & expreſſe.* Vnde argumentantur, quia per ſententiam tantum declaratoriam criminis non denuntiatur cenſura ſpecialiter, ſeu formaliter,& expreſſe:ſed tantum virtualiter, & quaſi remotè, & in radice, ſic enim cenſura in delicto continetur: ergo per talem ſententiam non ſatisfit verbis illius decreti:ergo non ſufficit, vt inde oriatur obligatio vitandi hæreticum. Secundo, quia licet doctis,vel ſufficienter inſtructis fidelibus, notum ſit, hæreticum eſſe excommunicatum, multi nihilominus ex plebe facile hoc ignorare poſſunt: ergo non eſt illa ſententia ſufficiens ad obligandos omnes, nec per illam ſatisfit intentioni,& rationi illius decreti,quæ fuit,vt vitentur ſcandala, & occaſiones, vel delinquendi,vel habendi ſcrupulos, & dubitationes circa euitationem excommunicatorum. Propter quã rationem Sancius ita hoc exaggerat, vt dicat,non ſufficere, vt ſententia declaret talem eſſe hæreticum,& omnes pœnas hæreticorum incurriſſe, vel etiam cenſuras contraxiſſe, ſi in generalibus verbis ſiſtat,ſed oportere,vt in ſpecie declaret eſſe excommunicatum, quia omnis alia declaratio non eſt formalis,& expreſſa,neque omnem dubitationem tollit.

2.Opinio Sancii Naua & Graffis.

Probatur.

Secundo.

8. In hoc puncto in primis cenſeo, practice, ac moraliter vix contingere,vt hæc dubitatio locum habeat,quia vt alias notauit Simanc.in Inſtitut.tit. 9.num.164. non ſolent iudices adeo breues eſſe in pronuntiandis ſententijs,& condemnandis reis:vt declarent, illos commiſiſſe delictum, & non ſimul declarent ſatis diſtincte,& expreſſe,qua pœna ipſos afficiant,vel ipſo iure affecti ſint. Atque ita moraliter nemo per ſententiam declaratur hæreticus, quin ſimul declaretur excommunicatus. Quod ſi ita eſt,in praxi,ceſſat controuerſia, & ſolum in ſpeculatione relinquitur.Addo vero vlterius,ſi ſententia declaret,ſimul cum hæreſi incurriſſe cenſuram, id ſine dubio ſatis,ſuperque eſſe, & excedere videtur,qui hoc negat:quia nulla cenſura eſt ita frequẽs, & generalis,ſicut eſt excommunicatio, & ita iuxta communem vſum fidelium hæc primùm concipitur,quando ſit talis declaratio,max me ſi delictum non ſit proprium clericorum, ſed commune omnibus Chriſtianis,vt eſſe ſolet hæreſis. At vero etiam poſito caſu,quod ſententia ſiſtat in declaratione delicti hæreſis, quamuis ſecunda opinio probabilis ſit,permanendum cenſeo in prima,quia & ſecurior, & communior eſt,& certe probabilior.Primò quia verba illa *ſpecialiter,& expreſſe*,referri poſſunt ad perſonam,& non ad cenſuram. Secundo, & melius: quia Extrauagans ſub diſiunctione dicit, *ſententia, vel cenſura,vel prohibitio*, & poſtea addit,*formaliter,& expreſſe*.ergo ſatis eſt,quod hæc vltima verba verificentur de aliquo membro ex multis prius ſub diſiunctioue numeratis:ſed ibi ſententia fertur *formaliter,& expreſſe*, & per illam declaratur reus, & ſufficienter condemnatur:ergo in rigore impletur conditio ibi requiſita. Tertio ſecundum communem exiſtimationem fidelium, eo ipſo quod aliquis habetur hæreticus,habetur etiam præciſus, & excommunicatus: ergo moraliter, & ſecundum communem modum concipiendi ſatis declaratur excommunicatus,qui hæreticus pronuntiatur. Quarto ex fine illius legis,nam iſta ſententia tutior eſt ad vitanda ſcandala, & occaſiones malorum, quæ ex communicatione cum hæretico præſertim iam declarato oriri poſſunt.Neque è contrario aliquid periculi eſt in hac obligatione, quia illa ignorantia, quæ à Sancio opponitur, vel nulla, vel rariſsima eſt, & quando interuenerit,ipſa à nouo peccato excuſabit. Denique hæc ſententia eſt magis fauorabilis fidei in cuius fauorem ſolent etiam leges pœnales extendi,vt notauit Roias cum multis, quos refert ſingular.156.ergo è contrario reſtringi poteſt, ſi neceſſarium fuerit, hæc moderatio excommunicationis in eiuſdem fidei fauorem: eſt enim non paruus, quod hæretici vitentur, cum primum per ſententiam ſpecialem in particulari declarati fuerint.

Author in ipſa 1 opinione perſtat.

Oſtenditur 1.

2

3

4

5

):(

SECTIO IIII.

Vtrum hæc excommunicatio reſeruata ſit, & quis poſſit ab illa abſoluere.

1. Quod ſoli Deo reſeruata ſit abſolutio hæreſis, hæreticum eſſe oſtenditur.

DIſtinguenda in primis eſt reſeruatio culpæ à reſeruatione cenſuræ. De culpa enim fuit olim hæreſis Nouatiana aſſerens, abſolutionem huius culpæ ita eſſe reſeruatam, vt ſolus Deus poſsit illam tollere, nec ſit in Eccleſia poteſtas abſoluendi ab illa. Contrarium tamen eſt de fide certum, quia Chriſtus indifinite, & ſine limitatione dixit: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, & dictum eſt late in tom. 4 in 3. part. diſp. 8. & tradunt Pontifices Siricius epiſt. 1. & Leo 1. epiſt. 89. & 90. in fine, & Concilium Elibertinum Canon. & 29 & Concilium Arelaten. 1. & plura videri poſſunt in Caſtro l. 1. de iuſta hæret. punit c 21. & Mendoça ſuper Concilium Elibertin. l. 2. c. 46. Eſt ergo certum dari in Eccleſia poteſtatem ad abſoluendum à culpa hæreſis, quantūcunque grauis, & multiplicata ſeu iteratā fuerit.

Hæreſis per ſe non reſeruatur, ſed media reſeruatione cenſuræ annexę.

2. Quod vero ad eius reſeruationem pertinet, dicendum eſt, ſi culpa *per ſe, ac præciſe* ſpectetur, non eſſe *iure communi* reſeruatam. Dico, ſi *per ſe, ac præciſe* ſpectetur, id eſt, non coniuncta cenſuræ. Nam adiuncta cenſura, certum eſt reſeruari, vt ſtatim dicemus. Intelligendum eſt autem, quando culpa habens annexam cenſuram, reſeruatur media reſeruatione cenſuræ, etiam ipſam culpam in ſe reſeruari, quia tollitur iuriſdictio ad abſoluendum ab illa, vt ex materia de caſibus reſeruatis ſuppono, & ita maxime fit in præſenti culpa, quæ maximo rigore reſeruatur, quandiu cenſuram annexam habet. Dixi etiam, *Iure communi*, quia ius Pontificium non ſolet reſeruare culpas, niſi habentes annexas cenſuras reſeruatas, quod etiam in præſenti culpa obſeruatur, vt notat Nauar. in ſum. cap. 27. n. 260 & ſeq. & Sanc. allegando multos dicto libr. 2. ca. 8. Et nos etiam diximus to. 4. in 3. p. diſ. 29. ſect. 2. n. 8. Epiſcopi autem per ſua ſtatuta ſynodalia ſolent reſeruare culpas, etiam ſi non habeant cenſuram annexam, quod maxime in hoc delicto facere poſſunt, reſeruando culpam independenter à cenſura, ita vt quamuis obtineatur abſolutio à cenſura: nihilominus reſeruatio culpæ duret, quod in Papali reſeruatione non ita eſt, vt auctores citati, & oēs docent. Imo ſolent aliqui Epiſcopi etiam hæreſim mentalem reſeruare, quod quidem in ſummo rigore iuris facere poſſunt, quia reſeruatio non eſt vſus iuriſdictionis externi fori, ſed eſt ablatio iuriſdictionis pro foro ſacramētali, quam Epiſcopus ſicut dare poteſt, ita etiam auferre. Nihilominus tamen auctores communiter non conſulunt, neque laudant talem reſeruationem propter animarum periculum: nam actus interiores frequentes, & moleſti ſunt, & difficile cognoſcuntur. Et ita etiam ego credo regulariter non expedire. Si autem alicubi fiat, non damno, quia poſſunt particulares cauſæ ad id inducere.

Vide in to. de pænit. 29

Reſeruatio culpæ pure mentalis poſſibilis, ſed parum laudabilis eſt.

Excommunicatio ob hæreſim nunc in Bulla Cænæ reſernatur olim ſolum communio Euchariſtiæ vetabatur.

3. At vero de excommunicatione ob hęreſim externam certum eſt, eſſe Summo Pontifici reſeruatam, non quidem antiquo, ſeu communi iure, quod in corpore iuris canonici inueniatur, ſed per Bullā Cænæ Domini. Vnde circa ius antiquum aduertere oportet, olim propter hoc delictum impoſitam fuiſſe lapſis perpetuam communionis priuationem, ita vt etiam in articulo mortis eis non daretur, quāuis reſipiſcerent, vt conſtat ex Concilio Arelatenſi c. 23. & Concilio Elibertino can. 1. & 3. vbi Ferdinand. Mendoça multa de hac conſuetudine congerit. Illa verò communionis priuatio non erat vera excommunicatio, nunquam enim Eccleſia permiſit fidelem pænitentem decedere excommunicatum, ſi detur copia miniſtri, qui poſsit hominem morientem reconciliare: ſed erat priuatio ſolius ſacramentalis communionis, vt dictus auctor bene explicat, & aperte colligitur ex can. 3. 18. 47. & 48. eiuſdem Concilij Elibertini. Et hoc etiam modo erat mos ille ſatis rigoroſus, licet fortaſſe illis temporibus conueniens, & ideo diſcurſu temporis moderatus, vel ablatus eſt, vt dixit Innoc. I. in epiſt. 3 ad Exuperium cap. 1. Vnde Siricius Papa in epiſt. 1. permiſit dari communionem reſipiſcentibus ab hæreſi, ſaltem in art. mortis, & dictum Concilium Elibertin. can. 22. id concedit poſt decennium à peracta pœnitentia. Poſtea vero totum hoc negotium Epiſcopis commiſſum videtur, tanquā ordinarijs iudicibus huius delicti, vt ſentiunt Carrerius in tract. de Hæret. num. 70. & ſequentib. & Simanc. tit. 3. & Caietan. in ſum. verbo. *Excommunicatio* cap. 1. & ſumitur ex cap. *Presbyteros* diſt. 50. quod in foro iudiciali, & externo loqui videtur. Loquendo autem de foro conſcientiæ, nulla propria reſeruatio huius cenſuræ in corpore iuris inuenitur, vt patet ex cap. *Damnamus* 1. & 2. de hæret. & ex cap. *Vt officium*, eodem tit. in 6. Nihilominus tamen reſeruatio, quæ fit in Bulla Cænæ iam eſt ſatis antiqua, & vim habet iuris communis, & omnino ſeruanda eſt, ſicut rigoroſe ſeruatur. Vnde fit, vt nullus præter Romanum Pontificem, cui hæc reſeruatio fit, poſsit ab hac cenſura abſoluere ex defectu iuriſdictionis, & conſequenter neque à culpa iuxta dicta in priori puncto, quod intelligitur de culpa hæreſis externæ: nam per mentalem non incurritur excommunicatio, vt diximus, & ideo ſub illa reſeruatione non comprehenditur.

4. Poteſt autem Pontifex alijs committere poteſtatem abſoluendi ab hac cenſura, & qui illam habuerit, conſequenter abſoluere poterit. Nec de poteſtate eſt difficultas. Dubium autem eſt, in quib. caſib. vel quib. perſonis detur hæc facultas abſoluēdi ab hæreſi. In quo quatuor puncta breuiter explicanda occurrunt. Primum eſt de facultate, quæ datur Epiſcopis in Concilio Trid. ſeſſ. 24 cap. 6. de Reformat. vt poſsint abſoluere ab omni cenſura occulta *in foro tantum conſcientiæ per ſe, vel per Vicarium ſuum ad id ſpecialiter deputandum*, & additur: *Etiam ab hæreſi occulta per ſe tantum, & non per Vicarium.* Quod decretum integre, & docte explicat in hac materia Sanc. dicto l. 2. ca. 11. Sed quia materia eius communis eſt, ad alia delicta: & cenſuras, omitto illa, quæ generalia ſunt, de quib. dixi in to. 4. diſ. 30. ſe. 2. & to. 5. diſp. 41. ſe. 2. Hic a. tria, quę ſūt magis propria, declarabo.

1. pūctum de Epiſcopis.

Epiſcopi ex vi Trident. non aſtringuntur ad tollendam hāc cenſuram ad ſacram. pænitentiæ.

5. Primo igitur explicandum eſt illud verbum: *In foro conſcientiæ*: quod licet ſit commune alijs delictis, in hoc ſpecialiter eſt conſiderandum. Nam per illud non reſtringitur illa facultas, vt Epiſcopi non poſsint illa vti, niſi in ſacramentali foro, & præmiſſa confeſsione: quia in primis verba in rigore hoc non ſignificant, & non ſunt ſine cauſa reſtringenda. Deinde quia abſolutio ab illa cenſura poteſt dari ſine abſolutione à culpa: ergo nō eſt cur limitetur ad Sacramentum, quod ſolum pro abſolutione à peccatis neceſſarium eſt. Imo nec ſacerdotium ad vſum illius facultatis neceſſarium eſt: nam Epiſcopus, Diaconus V. g. & nondum ordinatus ſacerdos poſſet abſoluere ab hac cenſura, & remittere ſubditum ad quemlibet ſacerdotem proprium pro abſolutione à culpa, quæ iam tunc reſeruata non eſſet, ablata cenſura iuxta dicta in principio. Et hæc eſt cōmunis ſententia, vt in citatis locis dixi, & docet Nauar. cōſ. 11. de Priu. q. 2. & San. l. 8. de Matr. diſ. 34. n. 29. tandemq́ fatetur Garcia de benef. p. 11. c. 10. n. 138. licet ipſe cōtrarium ſequatur.

Sed tantum, vt abſolutio nō valeat pro foro externo

6. Per illa ergo verba reſtringitur hæc facultas quoad effectum: nam ſolum liberat pœnitentem à cēſura in foro cōſcientiæ, & ſimiliter à pæna in foro Dei, non tamen in foro iudiciali, & Eccleſiæ. Nam ſi poſtea illud delictū ad iudicium Inquiſitorū veniat, & ſufficiēter probetur, poterit reus condēnari pænis hæreticorū, priori abſolutione non obſtante. Vnde

obiter

obiter deciditur quæſtio, quam ſcribentes de pœnis Hæreticorum tractãt, an pæna impoſita in foro pænitentiæ hæretico occulto, ab eo, qui facultatem habuit abſoluendi illum in illo foro, liberet reum à pœna Eccleſiaſtici iudicij in foro externo, ſi poſtea peccatum eius in illo foro denuntietur, & probetur. Quidam enim dixerunt, huiuſmodi hæreticum non poſſe iterum puniri, quia non eſt duplex pœna propter eandem culpam ſuſtinenda, nec quiſquam eſt bis de eodem crimine iudicandus. Sed contrarium certum eſt, & communiter approbatum cum Gloſſa in c. *Gaudemus*, de diuort. verb. *Poterit*, & referendo plures tradunt Anton. Gom. libr. 3. variar. cap. 1. num. 40. & Penha in Direct. 2. p. comment. 25. § *Rurſus altera quæſtio*; & Sanc. dicto lib. 2. c. 12. n. 27. Et probatur primo ex dicta particula: *In foro conſcientiæ tantum*, quia, vt dixi, nullum alium ſenſum, vel effectũ proprium habere poteſt. Secundo quia forum internum, & externum ſunt diuerſæ rationis: & iuriſdictiones in illis etiam ſunt diſtinctæ, ergo actus vnius non impedit actum alterius. Tertio quia pænæ vtriuſque fori ad diuerſos fines ordinantur: nam pænitentia fori interni ad Dei ſatisfactionem, & priuatã correctionem pænitentis imponitur, pæna verò iudicij externi ad publicam ſatisfactionem Eccleſiæ & ad aliorum correctionem, & præſeruationem ordinatur, & ideo non obſtante priori, poſterior locum habet. vt recte declarant Zanquin. in tract. de Hær. cap. 24. & ibi Cãpeg. in addit. Et ita reſponſum eſt motiuo contrariæ ſententiæ, procedit enim in iudicijs, & pænis eiuſdem ordinis.

Id probatur tripliciter

7. Secunda particula in hac facultate explicanda eſt, *Eis tantum, & non illorum vicarijs.* Circa quæ valde dubitatum eſt, an poſsit epiſcopus hanc facultatem alteri committere, ſeu delegare. In quo dubio multi graues Auctores, affirmant cum Nauar. conſ. 11. de Priuil. & conſ. 1. de conſtit. q. vlt. n. 8. & 9. & ſequitur Cord. in ſum. quæ. 8. & Sancius referens plures d. l. 2. c. 11. n. 22. Fundamentum eſt, quia illa facultas iure communi delegabilis eſt: & per illam particulam non impeditur hoc ius commune: ergo neque ita reſtringitur ad perſonam epiſcopi, vt non poſsit per alium exercere eã. Maior probatur, quia iure communi, licet facultas abſoluendi data perſonæ tantum, non poſsit ab ea delegari, iuxta caput vltimum de officijs delegati, nihilominus facultas data dignitati, vt perpetuo cum illa duret, tanquã ordinaria cenſetur; ac proinde delegabilis, iuxta ca. vlt. de offi. ordin. iuncta Gloſſa, cum communi Doctorum ſententia: hæc autem facultas data eſt à Concilio Epiſcopali dignitati; ergo eſt delegabilis, Minor autem probatur, quia illa particula poteſt habere effectum ſufficientem ſine tanta reſtrictione Nam Vicarius poteſt eſſe varijs modis, quidam eſt generalis, & quaſi ordinarius, vt cõmuniter eſt Vicarius epiſcopi: alius poteſt eſſe ſpecialis reſpectu prioris, generalis tamen ad omnes caſus occultos ibi epiſcopo commiſſos. Deinde alius poteſt eſſe magis ſpecialis reſpectu præcedentis, vt ſi ei tantum crimen hæreſis committatur: erit tamen alia ratione generalis, ſi abſolute omnes hæreſes occultæ illicò mittantur. Deniq; ſpecialiſsimus erit, ſi occurrente particulari hæreſi occulta, petatur ab epiſcopo abſolutio, & illam tali perſonæ committat. Cum ergo concilium dicit: & non per Vicarium: excludit generalem Vicarium, atq; etiam ſpecialem tantum reſpectiue, qui ſub alio reſpectu generalis ſit: atq; ita ſufficientem effectum habet illa particula: non eſt ergo neceſſe, vt etiam ſpecialiſsimũ Vicarium excludat, tum quia cum illa particula ſit correctiua iuris communis, ac proinde odioſa, reſtringenda eſt: tũ etiã quia moraliter poſſunt plures caſus occurrere, in quibus hæc delegatio neceſſaria ſit, vt ſi perſona abſoluenda non poſsit coram Epiſcopo comparere, vel propter infirmitatem, vel propter clauſuram, vel propter nimiam diſtantiã, neq; etiam epiſcopus poſsit ad illam accedere, vel certe non expediat, vt accedat, ne forte rumor, aut ſuſpicio oriatur.

Poſſe Epiſcopos hanc facultatem aliis committere quidam volunt.

Eorum fundam.

Vicarius multipliciter inſtitui valet.

8. Nihilominus contrariam ſententiam tenui in to. 4. diſp. 30. ſe. 2. n. 9. & 15. & ſequitur Gutier. l. 1. Canonicar. q. c. 13. n. 29. & Simanc. tit. 3. n. 6. Molina tra. 5. de Iuſti. diſp. 18. n. 2. Garc. de benef. p. 11. c. 10. n. 113. Lorca 2. 2. diſp. 45. n. 11. Ledeſm. in Sum. to. 2. tract. 1. c. 6. poſt 20. concluſ. difficult. 6. Et conſiderata vi, & proprietate dictorum verborum, vt adiunguntur præcedentibus, cenſeo hanc ſententiam omnino veram in rigore iuris. Nam Concilium in facultate illa generali data Epiſcopis ad abſoluendum à caſib. occultis, addidit: *Per ſe, vel per vicarium ad id ſpecialiter deputandum*: poſtea verò in particulari conceſsione circa hæreſim occultam, addidit abſolutã negationem: *non per Vicarium*: ergo excluſit non tantum generalem, ſed etiam ſpecialem Vicarium: nam in hoc voluit caſum hæreſis à cæteris diſtinguere. Quod quidem auctores contrariæ ſententiæ coacti fatentur: dicunt tamen excludere ſpecialem, qui alio reſpectu generalis ſit, non tamen ſpecialem ſimpliciter, ſeu ſpecialiſsimum. Sed hæc euaſio non poteſt ſatisfacere, tum quia eſt voluntaria, neq; habet fundamentum in verbis, cum abſoluta negatio omnia deſtruat: tum etiam quia in priori particula, cũ de alijs caſibus concilium dicit, *Per Vicarium ſpecialem*, omnes modos tales Vicarij ſpecialis comprehendit: ergo omnes etiam poſtea excludit per abſolutã negationem: tum præterea, quia eadem ratione poſſet quis dicere, poſſe epiſcopum creare Vicarium, ad abſoluendum à quocunq; caſu hæreſis occultæ, quod etiam priores auctores admittere non audent. Et ſequela patet, quia talis Vicarius eſſet ſpecialis reſpectu delegationis ad oẽs caſus occultos; & ita poſſet limitari illa negatio, vt tantum excludat illum Vicarium ſpecialem, qui ſit generalis ad oẽs caſus occultos: tum deniq; quia concilium non ſolum illã negationem poſuit, ſed aliam excluſiuam addit, ſcilicet, *eis tantum* ergo excludit omnem aliam perſonã. Et ita communiter Doctores, quando de hac facultate loquuntur, dicunt, Concilium conceſsiſſe Epiſcopo, vt per ſe ipsũ, & nõ per aliũ poſsit abſoluere.

Rectius negandum.

Id oſtenditur ex litera Concilii.

Effugium excluditur multipliciter.

9. Neq; fundamentum contrariæ ſententiæ obſtat: nam in primis propriè dici non poteſt, per illa verba corrigi, aut limitari ius commune, quia tunc proprie ſit hæc correctio, quando ius commune ſupponitur. & poſtea ſit limitatio: hic autem non ſupponitur hæc facultas prius abſolute conceſſa dignitati epiſcopali, ſed ſimul cum tali reſtrictione conceditur: ergo ius commune nihil obſtat, quominus illa reſtrictio cum omni rigore, & proprietate intelligatur. Deinde quãuis illa verba reſtringerent ius commune, nihilominus eſſent non ſolum in proprietate verborum, ſed etiam intra illam amplè interpretanda, quia re vera non ſunt odioſa, ſed fauorabilia, omnib. penſatis. Addita enim ſunt in fauorem fidei, qui præferendus eſt alijs commodis, ſeu conſiderationibus. Denique propter caſus occurrentes, qui ibi inſinuantur, non eſt neceſſaria illa poteſtas Epiſcopi ad committendum, ſeu delegandum huiuſmodi abſolutionem. Duob. n. modis, vt Nauar. & alij notant, poſſet fieri hæc delegatio: primo ſimpliciter committendo rem totã presbytero, vel confeſſori, ſine alia informatione, vel diligẽtia ex parte Epiſcopi facta. Et hic modus nunquam eſt neceſſarius, & certe moraliter non eſt expediens, nec iuxta Concilij intentionem: nam maximè videtur elegiſſe epiſcopi induſtriam, & auctoritatem. Secundo modo poſſet delegatio fieri, habita prius informatione facti, & circunſtantiarũ eius, & diſpoſitionis perſonæ, deſignando pænitentiam tam vindicatiuã quam medicinalem. At vero ſi hoc fiat, iam non erit neceſſaria delegatio, quia epiſcopus poteſt per ſe abſoluere à cenſura perſonam quantumuis abſen-

Satis ſit fundam in n. 7.

tem,& tunc ablata cenſura, auſertur Pontificia reſeruatio culpæ, ac proinde poterit ordinarius confeſſor illam abſoluere. Quod ſi præter reſeruationem Pontificiam culpæ, adiuncta ſit etiam Epiſcopalis, tunc quoad hanc partem poterit Epiſcopus committere vices ſuas: ergo nunquam illa delegatio eſt moraliter neceſſaria.

An dicta Epiſcoporum poteſtas ad abſoluendum ab hereſi reuocata ſit.

10. Vltimo vero dubitatur ab auctoribus circa hanc facultatem, an perſeueret in ſua vi, an reuocata ſit? De qua re eſt magna diſſenſio inter modernos Doctores, quæ orta eſt ex clauſula Bullæ Cœnæ, per quam facultas abſoluendi à caſibus Cœna ſoli Pontifici reſeruatur. Et quoniam in verbis illius clauſulæ fuit varietas in Bullis Pij V. & Gregor. XIII. & poſtea Sixti V. & Clementis VIII. ſtandum eſt vltimis verbis S. D. N. Pauli V. quæ videntur conformia verbis Pij, & Gregorij, & ſic habent, *A prædictis ſententijs nullus præter Romanum Pontificem, etiam prætextu quarumuis facultatum, & indultorum quibuſcunque perſonis etiam epiſcopali, vel maiori dignitate præditis per nos, & dictam ſedem, ac cuiuſuis Concilii decreta in genere, vel in ſpecie conceſſorum abſoluere poſſit.* Multi ergo Doctores, non obſtante hac clauſula, dixerunt, prædictam facultatem Epiſcoporum non eſſe illis ablatam. In hanc partem inclinauit Nauarr. dicto cõſ. 1. de Conſtit. 9. vlt. & dicto conſ. 11. de Priuileg. vbi multa obijcit contra quandam declarationem Cardinalium in contrarium: idem in ſumm. cap. 27. numer. 260. Inclinat etiam Simanc. tit. 3. numer. 6. quamuis tantum ſub conditione loquatur. Idem ſupponit Campeg. in additione ad Zanquin. dicto cap. 34. Tenet Gutier. retractando contrariam ſententiam, quam prius tenuerat dicto libro primo Canonic. quæſt. cap. 13. & ex ſcholaſticis hoc ſequuti ſunt, Bannez, & Aragon. 2. 2. q. 11. ar. 4. & Palacius in 3. diſt. 23. diſp. 7. & plures ſummiſtæ, quos refert Sancius ſtatim referendus. Et ſequitur Henriquez alios referens lib. 6. c. 14. n. 7. lit. M. ac tandem Lorca. 2. 2. diſp. 45. numer. 10.

Opinio negans eſſe reuocatam.

Eius fundamentum.

11. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia clauſula Bullæ non cogit, vt dicamus hac facultatem eſſe reuocatam, neque alia via nobis authenticè conſtat de huiuſmodi reuocatione, ergo credenda non eſt. Conſequentia videtur euidens, tum quia conceſsio Concilij eſt certa, & euidens: ergo in dubio non eſt ab illa recedendum: maxime cum Epiſcopi ſint quaſi in poſſeſsione illius iuris, tum quia illa facultas data eſt à Concilio cum magna conſideratione, & conſultatione, quia viſa eſt moraliter neceſſaria ad remedium animarum: ergo non eſt facile credendum, eſſe reuocatam, niſi euidenter conſtet. Minor item principalis argumenti nota videtur, quia nullum aliud Pontificium reſcriptum profertur, vnde id conſtare poſsit. Et licet aliqui auctores referant, nonnullos Pontifices id declaraſſe, teſtimonia huiuſmodi priuata ſunt, quibus Epiſcopi credere non tenentur, quia licet dicti auctores non mentiantur, decipi per famam, vel rumorem potuerũt. Et præterea non conſtat qualis fuerit talis reuocatio, vel quantum durauerit. Maior autem de clauſula Bullæ, ad quam tota hæc reuocatio reducitur, probatur à Bannez ſupra, quia Bulla non reuocat facultates datas Epiſcopis, vel alijs ad abſoluendũ, ſed datas pœnitentibus ad eligendum, qui poſsit eos abſoluere. Sed hoc manifeſte eſt contra verba Bullę: nam reuocat facultates datas etiam Epiſcopis, & addit, *etiam in Conciliis*: Concilia autem non dant pænitentibus facultates ad eligendos confeſſores. Magis apparens eſt reſponſio Nauarri, & aliorum: nam lex ſpecialis, etiamſi anterior ſit, non reuocatur per ſequentem generalem, ſed potius hæc per illam limitatur, niſi expreſſe, & in ſpecie illam reuocet, vt ſupponitur ex materia de Legibus. Sed in præſenti, lex Concilij ſpecialis eſt: verba autem Bullæ ſunt generalia, quia non ſpecificant caſus occultos, de quibus in ſpecie Concilium loquitur ergo Bulla non reuocat Concilium, ſed potius Concilium Bullam reſtringit.

Bannez redarguitur.

Opinio affirmans.

12. Nihilominus contrariam ſententiam docui tom. 4. diſp. 30. ſect. 2. num. 11. & tom. 5. diſp. 21. ſect. 3. num. 5. licet priorem non improbabilem cenſuerim eſtque ſententia hæc communiter recepta, quam poſtea docuit Nauar. dicto cap. 27. num. 275. Molin. tom. 4. de Iuſtit. diſp. 64. num. 8. Toletus in ſumma lib. 1. ca. 30. & lib. 4. cap. 4. Maiol. libr. 6. de Irregul. cap. 46. num. 6. Azor. tom. 1. lib. 8. cap. 9. q. 3. & cap. 10. q. 10. Hugolin. de caſibus Pontifici reſeruatis 2. p. cap. 2. paragr. 4. & Penha in Director. 3. part. comment. 141. poſt quæſt. 92. ac denique plures alios referens in hanc partem inclinat Sanc. dicto lib. 2. ca. 11. num. 26. plures etiam citat Garcia de Benef. p. 11. cap. 10. num. 155. Ægid. diſp. 14. de Excommun. dub. 16. num. 243.. Fundamentum eſt, quia verba bullæ videntur ſatis expreſſa, præterquam quod ita ſunt ſæpius declarata.

Fundam. huius opin.

Iudicium auctoris primo quoad ius.

13. Mihi ergo videtur in hoc puncto partim eſſe dubium de iure: partim de facto. Dubium iuris eſt, an verba Bullæ præciſe ſpectata, & ſecundum regulas iuris, ſint reuocatoria Concilij. Et in hoc probabilius quidem mihi videtur ſufficere ad huiuſmodi reuocationem: tum quia euaſio prioris ſententiæ ſufficienter excluditur per verba illa, *In genere, vel in ſpecie*: nam verbum illud *In ſpecie*, indefinite poſitum, omnes facultates, etiam ſpeciales, & in quacunque particulari forma datas comprehendit, tum etiam quia verbum illud: *Cuiuſcunque Concilii*, non videtur poſitum, niſi propter Trident. quia nullum eſt aliud quod talem facultatem conceſſerit. Veruntamen licet hoc ſit probabilius: poſſent fortaſſe Epiſcopi priori opinioni, vt probabili, conformari, niſi certitudo facti accederet. In ſecundo ergo puncto de ſacto habemus teſtimonium Nauarri dicentis Pium V. & Gregor. XIII. ita explicaſſe intentionem ſuam in illis verbis. Addit deinde Penha, generale tribunal Inquiſitionis Romanæ, ita ſæpius hoc declaraſſe. Ac denique habemus duo reſponſa Congregationis Cardinalium, in quibus declarant, Epiſcopos non poſſe vti illa facultate, quia reuocata eſt. Propter quæ cenſeo, non eſſe in praxi ab hac ſententia recedendum, & vbi fuerit neceſsitas vtendi illa facultate, ad Summum Pontificem eſſe recurrendũ.

Deinde quoad factum.

2. punctum de Inquiſitoribus, quoad forum Sacramentale.

14. Secundo loco dicendum eſt de facultate, quam Inquiſitores habent, ad abſoluendum ab hac cenſura. In quo puncto non eſt difficultas de abſolutione in foro iudiciali, quia ad illam habent poteſtatem ex vi ſui muneris, ſed difficultas eſt, an poteſtatem habeant, ad abſoluendum ab hac cenſura, quando delictum eſt occultum, in foro tantum cõſcientiæ, ſeu pænitentiæ. In qua re variæ ſunt opiniones. Prima affirmat habere Inquiſitores hanc facultatem. Ita ſupponit Nauar. in d. conſ. 11. de Priu. Affirmat Bannez 2. 2. q. 11. art. 4. dub. 2. in 3. argum. contra 2. concluſ. Campegius in addit. ad Zanquin. dicto cap. 34. & Gutier. dicto lib. 1. cap. 13. n. 7. & plures pro hac ſententia refert Sanci. dicto cap. 12. & Viuald. in Candelabro 1. p. tit. 11. de abſolutione n. 15 vbi etiam dixit, eſſe hanc ſententiam in praxi, & vſu receptam. Quod ſi verum eſt, magnum ſignum, & argumentum iuriſdictionis eſt, vel quia conſuetudo ſolet iuriſdictionem conferre, vel quia veriſimilius eſt, illam conſuetudinem non fuiſſe introductã, neque vſurpatam, ſed in inſtitutione talis officij, vel in aliqua conceſsione Pontificia eſſe fundatam. Et ſpecialiter allegari ſolet Bulla quædam Clementis VII. quæ inter alias in fine Directorij refertur, & eſt ſecunda illius Pontificis, in qua conceditur Inquiſitoribus, vt hæreticos occultos nondum denuntiatos, neque ab alio iudice prius inquiſitos, ſi voluntarie, & vere pænitentes acceſſerint, & humiliter miſericordiam petant, abſoluere poſſint.

Opinio affirm.

15 Nihil-

2. Opinio negans. 15. Nihilominus alij autores multum dubitant de hac facultate, & præſertim Sanci. in citato loco, & Garcia de Benef. p. 11. cap. 10. num. 121. imò eam negat Farinac. de hæreſi quæſtione 192. numero 54. Et profectò non ſine magno fundamento: (Eius fundamentum,) quia vel Inquiſitores habent hanc facultatem, ex vi Bullæ allegatæ, vel ex vi ſui muneris: neutrum autem videtur dici poſſe cum fundamento: ergo illam non habent, quia nullum aliud principium talis iuriſdictionis inueniri poteſt. Nam conſuetudo per ſe non poteſt ſufficere in hac materia, tum quia non eſt veriſimile, incepiſſe aut continuatam eſſe ſine præcedente poteſtate, tum etiam quia ſingulis annis per Bullam Cœnæ reuocata eſſet. Probatur ergo minor quoad priorem partem. Primò quia illa conceſsio Clementis VII. non dirigitur ad omnes Inquiſitores, ſed fuit ſpecialiter conceſſa Inquiſitoribus ordinis Prędicatorum, maximè Lombardiæ, vt in ea dicitur. Secundò quia tantùm eis conceditur, vt *extraiudicialiter* abſoluere poſsint, quod verbum non ſignificat, quod in foro conſcientiæ poſsint, ſed tantùm, vt ſine integra forma, & figura iudicij poſsint in ſuo foro abſoluere in tali caſu. Tertiò quia ibi poſtulatur, vt præcedat abiuratio, vtique in forma, qua fieri ſolet in illo tribunali, quæ in foro conſcientiæ non poſtulatur. Et ita Penha in 3. p. Directorij ſuper nu. 59. illam conceſſionem intelligit de foro externo, vt in comment. 12. videre licet. Et idem indicat Couarr. in regul. Peccatum 2. p. in principio nu. 7. circa finem, dum ait, hæreticum occultum per accidens, eſſe occultè abſoluendum ab Inquiſitore, & addit. *in tribunali, & præmiſſa abiuratione.* Probatur ſecundò altera pars minoris, quia munus Inquiſitoris non eſt inſtitutum pro foro conſcientiæ, aut pœnitentiæ, ſed pro foro externo, & iudiciali, vt rectè docet Eymericus in dicta 3. p. Directorij n. 59. Vnde infert, non pertinere ad Inquiſitorem abſoluere in foro ſacramentali, quod à foro conſcientiæ, ſeu pœnitentiæ ibi non diſtinguit.

1. Pronunciatum in hoc 2. puncto. 16. In hoc puncto in primis certum eſt, poſſe Inquiſitores hæreticos occultos ſponte ſua delictum ſuum confiteri, volentes ſecretò audire, & abſoluere. In hoc omnes conueniunt, & ſumitur ex dicta Bulla Clementis VII. nam licet non ſit directè omnibus conceſſa, vt ſuprà dicebam, per alias Bullas communicationis ad omnes extenditur, vt intelligi poteſt ex his, quæ tradit Penha in fine totius Directorij. Et hoc etiam probat conſuetudo, de qua Viuald. teſtatur. Deniq; eſt moraliter neceſſarium ad medicinam, & remedium animarum; pręſertim ſuppoſito, quod diximus, Epiſcopis ſublatam eſſe poteſtatem in huiuſmodi caſu abſoluendi: nam tunc nullum ſupereſt remedium, niſi vel accedere ad Summum Pontificem, quod moraliter ſæpè eſt valde difficile, vel accedere ad Inquiſitores. Non ſunt autem peccatores occulti cogendi, vt ſe publicè prodant: ergo ſunt ſecretè recipiendi, & ita poſſunt ab Inquiſitoribus abſolui. Imo etiam poterunt Inquiſitores audita illa confeſsione, & recepta abiuratione, & impoſita conuenienti pœnitentia, & medicina, pœnitentem remittere ad confeſſorem, vt ab eo abſoluatur, iuxta Clementin. 1. de Hæretic. (Clementina 1.) quia licet delegati ſint, tamen ſunt ad vniuerſitatem cauſarum, & ideò in hac parte poſſunt facultatem ſuam committere.

2. Pronunciatum. 17. Deinde aſſero, Inquiſitores in eo caſu non abſoluere per aliam iuriſdictionem, niſi per eam, quam in foro externo, & iudiciali habent. In hoc placet ſecunda ſententia, & rectè ab ea probatur, quia ex vi ſui muneris non habent aliam iuriſdictionem, nec oſtendi poteſt alia via, per quam ſit illis conceſſa. Secundò etiamſi aliter conceſſa fuiſſet, per Bullam Cœnæ, eſſet reuocata, quia vt rectè argumentatur Nauarr. in dicto Conſilio 11. de Priuileg. incredibile eſt, per Bullam Cœnæ reuocari facultatem datam Epiſcopo in foro conſcientiæ, & non eſſe reuocatam, ſi data eſſet Inquiſitoribus, cum verba generalia ſint, & ad omnes cuiuſcunque dignitatis extendantur. Atque ita inter declarationes Cardinalium tam manuſcriptas, quàm typis mandatas, vnam inuenio circa dictum caput 6. ſeſsion. 24. Concilij Tridentini, in qua expreſſè dicitur, neque Epiſcopos, neque Inquiſitores poſſe abſoluere ab hac cenſura, vtique in foro conſcientiæ: ergo Inquiſitores ſolum poſſunt abſoluere per iuriſdictionem, quam in iudiciali foro ex vi muneris habent.

18. Ex quo ſequitur primò, illam abſolutionem talem eſſe, vt non tantum in foro pœnitentiæ, ſed etiam in foro externo, & iudiciali valeat, cum à iuriſdictione in illo foro, procedat. (Corollaria ex dictis. 1.) Secundò ſequitur, confeſsionem in eo caſu non eſſe tam ſecretè accipiendam, quin de illa iuridicè conſtare poſsit, ita vt ſaltem notarius adſit, qui fidem adhibere poſsit, vt rectè dixit Penha, & ſignificauit Couarru. (2.) & patet, quia alias non poſſet de abſolutione in foro externo, & iudiciali conſtare, ac proinde in illo valere. Deinde, quia ſi eſt actus iuriſdictionis iudicialis, debet aliquo modo iudiciali fieri, licet pręter iudicialiter fiat, id eſt, præter ordinarium modum: ergo ſaltem neceſſe eſt, vt notarius adſit. Neq; hoc debet cenſeri nimis oneroſum pœnitentibus, ſi ex corde conuertantur, quia ex vna parte fama eorum illæſa manet ferè æqualiter: & ex alia, vt notat Campegius, illis valde vtile eſt, vt ſic abſoluantur, quia hoc modo non poſſunt vlterius puniri pro illo delicto, etiam ſi de illo poſtea denuntiari contingat. Tertiò ſequitur, præmittendum eſſe abiurationem formalem, & iuridicam ante talem abſolutionem, (3.) vt in dicta Bulla Clementis cauetur, eſtque neceſſarium ad bonum fidei: & vt remedium efficax adhibeatur. Vltimò ſequitur, facultatem hanc per ſe primò, & directè reſidere in tribunali, (4.) ſeu conſiſtorio, nam illi data eſt iuriſdictio illius muneris. Exiſtimo tamen in eo caſu poſſe exerceri per vnum tantum Inquiſitorem, ex conſenſu alterius, vel aliorum, quia vt dixi, poſſunt committere ſuam iuriſdictionem, & quia re vera ita expedit, vt pœnitentes faciliùs, & cum minori onere, vel rubore accedant. Et ex his principiis poſſunt facilè definiri multa, quæ de hac facultate dicti authores tractant.

19. Vnum tamen breue dubium, quia practicum eſt, non omittam, videlicet, ſi contingat hæreticum occultum fictè accedere ad ſecretam confeſsionem, dicto modo faciendam, vt abſoluatur exteriùs, & ita à pœnis in externo foro liberetur, cum tamen ex corde non conuertatur; (An ceſſet reſeruatio hæreſis quando facta eſt ficta confeſſio apud Inquiſitorem.) an illa abſolutio valida ſit, & conſequenter an auferatur reſeruatio peccati, ita vt ſi poſtea interiùs conuertatur, & verè doleat, poſſit à quolibet confeſſore abſolui. Ad quod reſpondeo, abſolutionem illam non valere, quia intentio abſoluentis tantùm eſt, abſoluere hominem fidelem, & verè conuerſum. Vnde ſolet etiam exprimi conditio, *ſi ita eſt, &c.* & ideò non ſubſiſtente conditione, non eſt intentio abſoluendi: & conſequenter, neque abſolutio valida eſt. Poteſtque à ſimili ex ſupra dictis declarari: nam qui profert hæreſim ſine interno animo hæretico, non incurrit cenſuram: ergo qui exteriùs retractat hæreſim ſine interno animo fideli, meritò abſolutionem non conſequitur. Vnde conſequenter fit, vt nec reſeruatio peccati auferatur, quia quandiù durat cenſura, durat reſeruatio. Quapropter ſi poſtea ille homo ad mentem redeat, & conuertatur, & abſolui cupiat, ſi nolit ad Pontificem ire, neceſſe eſt, vt iterum Inquiſitorem conueniat, qui poterit abſolutionem ite-

rum ſecretò iterare. Imò exiſtimo tunc non eſſe neceſſarium adhibere notarium, quia pro foro externo ſufficit ſolemnitas priùs adhibita, cum qua coniungi poteſt moraliter abſolutio valida poſtea ſubſequuta. Ad eum modum, quo dicunt authores, matrimonium factum coram parocho, & teſtibus, licet contingat eſſe nullum ex defectu conſenſus, poſſe reualidari poſtea per conſenſum iteratum ſine ſolemnitate externa, eadem enim ratio in præſenti verſatur. Et per hæc de aliis ſimilibus iudicandum eſt.

Videatur Sácius lib. 2 de matrimonio diſp. 17. & diſp. 31 à n 9.

3. Punctum de Iubilæo vel alio ſpeciali indulto.

20. Tertiò principaliter dicendum eſt de facultate abſoluendi ab hæreſi, quæ interdum datur per iubilæa, vel per alia ſpecialia diplomata. Circa quam facultatem dubium non eſt, quin à Summo Pontifice, & ab illo ſolo dari poſsit. Item quando datur, attentè conſideranda eſt forma, & conditiones, ſub quibus datur, & omninò ſeruandæ ſunt, vt abſolutio ritè, & rectè conferatur. Solùm ergo dubitari ſolet circa hanc facultatem, an neceſſarium ſit, in ſpeciali exprimi caſum hæreſis, vt poteſtas abſoluendi ab illo data intelligatur, vel ſufficiat generaliter concedi facultatem abſoluendi à caſibus reſeruatis in Bulla Cœnæ, nulla exceptione addita. Quidam enim cenſent, hanc clauſulam generalem ſufficere, vt hæreſis comprehendatur. Ita tenuit Soto in 4. diſtinct. 22. quæſt. 2. art. 3. concl. 5. & Corduba in ſumma. quæſt. 8. & plures alij relati à Garcia de benef. part. 11. cap. 10. nu. 110. quod etiam affirmat expurgatorium Romanum, editum anno. 1607. in Emmanuele Sa pag. 184. num. 20. addens tamen reuocationes per Bullam Cœnę quotannis fieri, ac tandem idem verum putat, Reginal. in praxi lib. 8. num. 53. in fine. Lorca in 22. diſp. 45. num. 13. Farinac. de hæreſi, quæſt. 192. num. 63. Et ego probabile iudicaui tom. 5. diſ. 7. ſect. 5. nu. 12. Fundamentum eſt, quia caſus cœnę ſunt omnes æquè reſeruati: ergo vniuerſalis conceſsio illorum omnes comprehendit: neq; oportet nos diſtinguere, vbi concedens nihil diſtinguit. Præſertim quia priuilegium dans poteſtatem abſoluendi fauorabile eſt, neq; impedit quominus in foro externo procedi poſsit, cum iubilæum, aut ſimiles conceſsiones dari ſoleant pro foro animæ tantùm, ergo eſt ampliandum potiùs, quàm reſtringendum. Et confirmatur, quia interdum fit illa conceſsio cum aliqua alia exceptione, præter hæreſim: ergo ſignum eſt extendi, & firmari conceſsiones reſpectu hæreſis.

Opinio Sot. & aliorum.

Eius fundamentum.

Authoris opinio item Nauarr. Couarr. &c.

21. Nihilominus contraria ſententia vera eſt, & in praxi omninò ſeruanda, nimirum, vt propter ſolam clauſulam vniuerſalem *omnium caſuum etiam bullæ Cœnæ*, non abſoluatur ab hæreſi, niſi in ſpecie exprimatur. Ita docent Nauarr. cap. 27. num. 275. Couarr. in Cap. *Alma mater*. 1. part. §. 11. num. 15. Simanc. tit. 3. Rojas tract. de hæret. 2. part. aſſert. 39. & Viuald. in Candelabro 1. part. tit. de Abſolut. ſacramentali num. 17. & Sancius dicto libro 2. cap. 12. num. 10. Vazquez de excommunic. dub. 19. nu. 5. Miranda in ſuo Director. tom. 2. quæſt. 7. art. 4. Azor tom. 1. lib. 10. quæſt. 12. Henriquez lib. 7. cap. 13. §. 1. & lib. 13. cap. 27. §. 5. litera G. Garcia dict. cap. 10. num. 109. Ratio eſt, quia ſub generali conceſsione non comprehenditur particularis caſus, quando author priuilegij veriſimiliter non eſſet illum conceſſurus, ſi in ſpecie proponeretur, vt omnes docent cum Antonin. 3. part. titulo 24. cap. 77. paragr. 1. & continetur in quadam regula iuris Capit. *In generali* Regul. iuris in 6. & ratio eſt, quia tunc illa extenſio non eſt voluntaria concedenti, ſed in præſenti, talis eſt caſus hæreſis, vt conſtat ex communi vſu, & modo ſentiendi fidelium. Et declaratur optimè ex Trident. ſeſſ. 24. cap. 6. de Reformat. ſupra tractato, nam cum priùs conceſsiſſet Epiſcopis facultatem abſoluendi à caſibus occultis, vt extenderetur ad hæreſim, illam poſtea in ſpecie expreſsit, & in illa peculiarem limitationem addidit. Et ſimili modo videmus in quibuſdam iubilæis, quando Papa vult hanc facultatem concedere, illam poſt clauſulam vniuerſalem in ſpecie exprimere: ergo ſignum eſt, hoc eſſe neceſſarium. Denique ita etiam declaraſſe Gregorium XIII. & Pium V. & in ſtylo Curiæ hoc eſſe receptum, dicti authores referunt: nihil ergo ſupereſt dubitandum. Et fundamentum contrariæ ſententiæ manet ſolutum, quia clauſula vniuerſalis, iuxta regulas iuris, & receptam conſuetudinem extendenda eſt, & non ampliùs, etiamſi fauorabilis ſit. Neq; exceptio alterius caſus extendit, vel firmat conceſsionem reſpectu hæreſis, quæ veluti iure ipſo excepta ſupponitur.

Ad Fundam. Soti & aliorum in n. 20.

4. Punctum de Sacerdote quouis in articulo Mortis.

22. Quartò, & vltimò dicendum eſt de facultate abſoluendi ab hæreſi in articulo mortis, quando neceſsitas vrget. Nam regula generalis eſt, in illo caſu quemlibet Sacerdotem poſſe abſoluere quemlibet pœnitentem à quolibet peccato, & cenſura, vt ferè eiſdem verbis tradit Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 7. & videri poſſunt dicta in tomo de pœnitent. diſput. 30. ſect. 3. à nu. 2. Dubitare autem aliquis poſſet ex proximè dictis, an in hac conceſsione comprehendatur hæreſis, propter rationem ſupra factam. Sed omninò indubitatum eſt, in articulo mortis comprehendi hæreſim. Ita docent omnes authores citati Soto, Nauarr. & alij, & Gutierr. lib. 1. Canonicar. quæſt. cap. 1. num. 59. & Azor. tom. 1. lib. 8. cap. 19. quæſt. 5. Sancius dicto libro 2. cap. 13. & ratio eſt, quia extrema neceſsitas, propter quam in articulo mortis ſit conceſsio hæc non minus, imò magis quodammodo militat in hæreſi, quàm in aliis peccatis, vel cenſuris: ergo neceſſe eſt, vt ſub tali conceſsione hæreſis comprehendatur, alioqui æterna ſalus peccatoris, magno periculo exponeretur, & non poſſet præcepta ſacramentorum, quæ iure diuino tunc obligant, adimplere. Accedit, quòd in iure communi, etiam hic caſus eſt in ſpecie expreſſus, vt videri poteſt 26. q. 6. per totam.

Obſeruatio 1. circa hoc 4. punctum.

23. Circa hanc verò facultatem, & eius vſum nonnulla notanda ſunt. Primum eſt ſub articulo mortis comprehendi ſolere non tantùm ſtatum ægritudinis, quando homo proximus morti eſſe cenſetur, vel in graui, & morali periculo illius, ſed etiam alias occaſiones, in quibus homo inchoat, vel aggreditur actionem aliquam, quæ ſecum ſolet tale periculum afferre, vt eſt, verbi gratia, nauigatio in Indiam, &c. quia ſi poſtea non ſperatur copia confeſſoris, ille reputatur tanquam articulus mortis, vt dixi in tom. 4. diſ. 26. ſect. 4. & in tom. 5. diſput. 2. ſect. 1. Vnde in præſenti propter ſpecialitatem hæreſis interrogare quis poteſt, an eodem modo ſit extendendus articulus mortis. Tamen ſine dubio affirmandum eſt, vt cum multis optimè docet Sancius dicto cap. 13. & ratio facta id probat, quia periculum ſalutis æternæ inde iam incipit, & moraliter imminet, ideoque illi etiam prouiſum eſt. Item quia iura eodem modo loquuntur de articulo mortis pro hoc, & pro aliis caſibus.

Obſeruat. 2.

24. Secundò obſeruandum eſt, oportere, vt neceſsitas non ſolùm ex parte pœnitentis, ſed etiam ex parte confeſſoris, occurrat. Ita notant dicti authores. Itaque ſi ſit copia confeſſoris, qui habeat facultatem ſpecialem abſoluendi ab hæreſi, ille ſolus poterit abſoluere, & non alij, quia reſpectu aliorum ceſſat neceſsitas, quam Tridentinum requirit. Item ſi ſit tempus accedendi ad reſeruantem, non poterit ab alio dari abſolutio; quia, vt ſtatim dicemus, etiam ſi quis abſoluatur in illo articulo, & poſtea conualeſcat, tenetur ſe præſentare ſuperiori; ergo ſi anteà potuerit, multo magis tenebitur, & ideò ſæpè in iure additur illa conditio. *Si non ſit recurſus ad ſuperiorem*, Extrauag. 1. paragr. *Decernimus*,

mus, de ſent. excom. & Extrauag. 1. §. *Incendiarios*, de Priuileg. & propterea dicunt aliqui ex dictis Auctoribus, ſi ſit recurſus ad Epiſcopum, vel ad Inquiſitorem, non licere aliis confeſſoribus abſoluere. Sed hoc procederet, ſi facultas Epiſcopi non eſſet reuocata, aut Inquiſitor illam haberet in foro pœnitentiæ; ſuppoſitis autem iis, quæ diximus, non habet locum hæc limitatio, ſed in eo caſu abſoluere poterit ordinarius confeſſor.

Obſeruat 3. 25. Tertiò obſeruandum eſt, abſolutionem in illo articulo relinquere obligationem comparendi coram Pontifice, ſi pœnitens periculum illud euadat, & poſſit perſonaliter comparere. Ita ſumitur ex Cap. *Eos qui*, de ſent. excomm. in 6. & ratio eſt, quia poteſtas abſoluendi, ſub ea tantùm conditione datur, & eſt iuſta conditio, quia illo modo ſufficienter ſubuenitur neceſſitati peccatoris, & per illam prouidetur meliùs animæ eius, & conſulitur etiam bono fidei, & Eccleſiæ. Vnde tenetur confeſſor admonere pœnitentem de huiuſmodi onere, & cautionem aliquam de implenda huiuſmodi obligatione ab illo exigere, & communiter cenſent Doctores iuratoriam cautionem eſſe poſtulandam, vt videri poteſt in Sancio ſupra in ſuo numer. 17. Dixi autem, *Si perſonaliter comparere poßit*, nam ſi per ſe non poſſit, non cogitur per alium, ſeu per procuratorem adire ſuperiorem, vt docet Nauar. in Summ. capite 27. numero 90. ad quintam quæſtionem, & Vgolinus de cenſur. Pontifici reſeruat. 3. p. cap. 1. ſub tit. de Mortis articulo quæſt. 4. nu. 1. & Sancius referens plures alios in nu. 14. Et ratio eſt, quia iura non imponunt hoc onus, vt videri poteſt in dicto Cap. *Eos qui*, & in cap. vlt. 26. quæſt. 6. in Concilio Arauſican. 1. capite 2. eſt autem onus committendi hoc negotium tertiæ perſonæ valde graue, & non carens periculo infamiæ in re grauiſſima, ideoque non eſt ſine cogente iure imponendum.

Nota.

An facultas articuli mortis extenſionem admittat. 26. Vltimò dubitari ſolet, an hæc neceſſitas articuli mortis, extra illum extendenda ſit quoad illas perſonas, quæ moraliter loquendo, cenſentur perpetuò impeditæ, vel propter incurabilem ægritudinem, aut membrorum læſionem, aut nimiam ſenectutem, vel paupertatem, ita vt nulla ſit moralis ſpes, quòd per ſe comparere aliquãdo ante mortem valeant. Tunc enim perinde ſe habent quoad impotentiam adeundi Pontificem, ac ſi eſſent in articulo mortis: ergo inutilis eſt expectatio illius articuli, & alioqui erit vtiliſſimum ſtatim abſolui: ergo moraliter videtur reputandum totum illud tempus, ac ſi iam mors inſtaret. Cur enim ille homo tanto tempore abſolutione carebit ſine fructu? Dubium hoc tractant Doctores generaliter de caſibus reſeruatis Pontifici, & præſertim de caſibus Bullæ Cœnæ, vt videri poteſt in Couarru. in Cap. *Alma mater* 1. part. §. 11. num. 15. Nauar. capite 27. num. 89. & Vgolin. ſupra ſub dicto titulo de mortis artic. §. 4. & Sancio dicto cap. 13. num. 36. & 37. qui alios referunt inter ſe diſſentientes, nam quidam negant, id fieri poſſe niſi in caſibus à iure expreſſis: alij verò affirmant id fieri poſſe: non tamen à quolibet confeſſore, ſed tantùm ab Epiſcopo, cui ius id committit in aliquibus caſibus, præſertim in violenta manuum impoſitione in clericum, & inde inferunt extenſionem ad reliquos caſus, propter ſimilitudinem rationis, vel ex quadam æquitate naturali, ſeu Eccleſiaſtica pietate. Veruntamen omiſſis aliis caſibus, qui nunc ad nos non pertinent: in culpa, & cenſura hæreſis exiſtimo non eſſe extenſionem admittendam. Et in primis quòd ordinarij confeſſores hoc facere non poſſint, à fortiori ſequitur ex doctrina communi. Et ratio eſt, quia ius, & Bulla Cœnæ ſolùm excipiunt articulum mortis: ergo non licet extenſionem facere, cum neque neceſſitas alterius temporis ſit æqualis, neque alibi talis poteſtas Sacerdotibus tribuatur. Deinde idem dicendum cenſeo de Epiſcopo, ſupponendo illam ſententiam, quòd facultas illi data in Concilio, ſit reuocata. Et ita ex vi iuris communis ſenſit Sotus in 4. diſtinct. 22. quæſt. 2. articulo tertio in fine, & Sancius ſupra cum aliis, quia ratio facta æquè in Epiſcopo procedit, præſertim quia neque ex generali, neque ex ſpeciali conceſſione facta Epiſcopo in aliis caſibus, poteſt ad caſum hæreſis fieri argumentum, propter ſpecialitatem eius iuxta ſupra dicta. Qui ergo in illo ſtatu conſtitutus voluerit ante periculum mortis abſolui, neceſſe eſt, vt vel coram Inquiſitoribus modo ſupra dicto occultè compareat, vel per viam ſecretam, & tacito nomine remedium à Pontifice obtineat.

Authores hinc inde opinantes.

Quid ſentiendum.

SECTIO V.

De aliis pœnis ſpiritualibus, quæ propter hæreſim incurruntur.

Excommunicationis pœnam paulo fuſiùs declaraui, quia vniuerſalis eſt, & ad forum pœnitentiæ maximè pertinet, nunc breuiùs cæteras ſpirituales pœnas percurram: tum propter temporis anguſtias: tum etiam quia minùs vniuerſales ſunt, & magis iudiciales. Poſt excommunicationem ergo prima pœna eſt irregularitas, de qua dubitari poſſet, propter generalem regulam iuris, quòd *irregularitas non incurritur, niſi in caſibus à iure expreßis*: hic autem caſus non videtur in iure expreſſus. Nihilominus dicendum eſt, per hæreſim ſtatim ipſo iure fieri hominem irregularem, quantumcunque ſit hæreſis per accidens occulta. Hoc latè probaui expendendo iura in tomo 5. diſput. 43. ſect. 1. ad quem locum lectores remitto. Et videri etiam poteſt Penha 3. part. Directorij comment. 162. Sanc. lib. 2. Decalogi cap. 25. Farinac. de hæreſi quæſt. 189. nu. 43. & quæſt. 192. à num. 67. & Mendoca lib. 3. ad Conc. Elibertin. cap. 28. & 29. ex quo Concilio can. 51. noſtra aſſertio colligitur, & ex Bulla Clementis VII. ſupra citata. Et declaratur breuiter: nam hæc irregularitas in duabus partibus conſiſtit. Prima eſt inhabilitas aſſumendi ordines, quę laicos comprehendit quoad omnes ordines, & clericos inferiores quoad aſcenſum ad ſuperiores ordines. Et hæc pars habetur expreſſe in dicto can. 51. & in aliis iuribus citandis. 1.

De pœna irregularitatis.

Vna eius pars.

2. Secunda pars illius pœnæ eſt inhabilitas ad miniſtrandum in ordine iam ſuſcepto, quæ ad clericos tantùm pertinet, & hæc non videtur tam manifeſtè in iure expreſſa: nihilominus tamẽ certum eſt, etiam quoad hanc partem hanc irregularitatẽ incurri, quod ſentiunt communiter Doctores; tum quia communiter ſolet eſſe coniuncta cum prima: tum etiam quia hoc ſemper obſeruauit Eccleſia, vt ſumitur ex Felice Papa epiſt. 3. & ex Innoc. 1. epiſt. 18 ad Alexandr. cap. 3. & epiſtola 22. ad Epiſcopos Macedon. cap. 4. & ex Leone Papa epiſtola 3. ad Iulianum, & aliis relatis 1. quæſt. 7. & ex Cypriano epiſtola 68. qui refert, ità fuiſſe decretum à Cornelio Papa, & ſumitur ex epiſtola eius, quam refert Euſebius libro 6. c. 35. & ex Auguſtino epiſtola 50. & libro de vnico Baptiſmo c. 12. vbi dicit, aliquando Eccleſiam in hoc concedere indulgentiam, vt in Concilio Nicæno, & Epheſino: tamen generalem regulam eſſe, quam poſuimus: vnde certum eſt, aliud non licere ſine ſpeciali diſpenſatione, quam ſolum Pontificem poſſe concedere in citato loco oſtendi, vbi etiam probabilius duxi, reuocatam eſſe facultatem à Tridentino conceſſam Epiſcopis ad diſpenſandum, licet oppoſitum non improbabiliter velint Sanch. ſupra numero 18. Farinac. de hæreſi, quæſt. 192. num. 79. Garcia part. 11. capite 10. num. 86.

Altera pars.

De pœna infamiæ. 3. Secunda pœna eſt infamia, quæ videri poteſt temporalis magis, quàm ſpiritualis, habet tamen ſpirituales etiam effectus, & valde interna eſt, & coniuncta cum irregularitate, & ideò inter has pœnas illam numeramus. Eſt igitur certum, hæreticos tam iure Canonico, quàm Ciuili eſſe infames. Probatur ex iure. Ita ſumitur ex Cap. *Infames* 6. quæſt. 1. & ex Cap. *Alieni* 2. quæſt. 7. quæ ſunt Stephani, & Dionyſij Pontificum. Item ex Cap. *Excommunicamus* 1. paragr. *Credentes*, de Hæret. vbi etiam fautores hæreticorum, qui intra annum non reſipiſcunt, declarantur infames: ergo multo magis ipſi hæretici. Item ex Cap. 2. paragr. *Hæreticus*, & Cap. *Statum* 2. de Hæretic. in 6. vbi additur, hanc infamiam redundare in filios vſque ad 2. generationem per lineam paternam: per maternam autem tantùm in prima, ſi parentes in errore pertinaces moriantur. Præterea imponitur hæc pœna in Authen. *Gazaros*, C. de Hæret. & alij Iuriſtæ putant eſſe antiquiorem ex lege *Cunctos populos* C. de Summa Trinitate. Et ex ratione. Ratio autem huius pœnæ clara eſt, quia crimen hæreſis eſt valde odioſum, & infame ipſo facto, in populo Chriſtiano: ergo merito illi addita eſt legalis infamia per vtrunque ius humanum. Conſiſtit enim hæc infamia in hoc, quòd infamibus ad omnes dignitates portæ clauduntur, vt dicitur in regul. *Infamibus* 88. de Regul. iur. in 6. hæretici autem meritò redduntur inhabiles ad dignitates, officia, & beneficia, vt in dictis iuribus dicitur, quia ita expedit, & ad vindictam tanti criminis, & ad honorem fidei, & ad fidelium ſecuritatem. Vnde fit, vt hæc pœna omnes comprehendat tam laicos, quàm clericos: tam ignobiles, quàm nobiles, qui propter hæreſim meritò nobilitate priuantur, de quo videri poſſunt Simanc. tit. 46. num. 68. & Rojas ſingulari 157.

An hæc pœna incurratur ipſo facto. 4. Sed quæres, an hæc pœna ipſo facto, & ante ſententiam etiam declaratoriam criminis incurratur. Negat Sancius libro 2. Decalog. cap. 26. num. 1. & cum illo Farinac. ſupra quæſt. 189. num. 56. Reſpondetur tamen affirmando, in quo authores ferè conueniunt, Caſtro libro 2. cap. 5. & 9. Simanc. ſupra num. 66. & Rojas in ſingulari 81. Penha in Direct. 1. part. comment. 4. qui alios citat, & colligitur apertè ex dictis iuribus: nam addunt particulam *ipſo iure*: & quòd per talem legem declarantur infames. Eſt autem hæc pœna ex illis, quæ ſine vlla controuerſia inferri poſſunt ſine actione iudicis, quia in ſola priuatione conſiſtit, & externam exequutionem poſitiuam non requirit. Ex quo infertur, hæreticum quantumuis occultum per accidens, ſtatim incurrere hanc pœnam, ſicut incurrit cenſuram, quia quoad hoc eſt eiuſdem rationis cum cenſura, & ſimilibus verbis fertur.

Dubium ſubortum reſoluitur. 5. Statim autem oritur dubitatio, quia videtur repugnantia, quod homo fiat infamis per delictum occultum, cùm infamia in notitia aliorum conſiſtat. Quod dubium tractaui latè in tom. 5. diſp. 48. ſect. 1. vbi videri poteſt: ſumma doctrinæ eſt, per tale delictum ſtatim incurri infamiam quoad effectus iuris, qui ſunt inhabilitates ad officia &c. quamuis ſubſtantia ipſa infamiæ (vt ſic dicam) quæ in facto, & actuali notitia aliorum conſiſtit, non ſtatim incurratur.

De pœna ſpiritualis poteſtatis ordinis. 6. Tertia pœna in hoc genere, eſt priuatio ſpiritualis poteſtatis. Eſt autem ſupponendum, duplicem eſſe poteſtatem ſpiritualem in Eccleſia, ſcilicet ordinis, & iuriſdictionis. Prior datur per aliquam ordinationem, & dirigatur per ſe primò ad conficienda ſacramenta, & conſequenter ad efficienda ſacramentalia. Poteſtas autem iuriſdictionis ordinatur ad actus iudiciales, vel in foro interno, vel in externo. In hoc ergo tertio puncto ſolùm agimus 1. Opinio antiqua. de poteſtate ordinis: circa quam fuit antiqua opinio, quòd hæretici eo ipſo priuentur hac poteſtate, vt refert Caſtro libro 2. de iuſt. hæret. punit. cap. 21. vbi illam tribuit Magiſtro, & Gratiano, & poteſt etiam tribui aliquibus Iuriſtis, qui abſolutè dicunt, priuari hæreticum omni poteſtate ſpirituali, vt videri poteſt in Simanc. tit. 46. num. 58. & ſequentibus. Et ſuadetur ex quibuſdam decretis aſſerentibus, ordinationes factas ab Epiſcopis hæreticis eſſe irritas Cap. *Arrianos* 1. quæſt. 1. Cap. *Conuenientibus*, & Cap. *ſi qui voluerint* 1. quæſt. 7. & Cap. *ordinationes* 9. q. 1. Suadetur ex varijs decretis. Non poteſt autem illud eſſe verum, niſi Epiſcopus priuetur poteſtate ordinis; alioqui data poteſtate, actus eſſet validus, cum iuriſdictionem eſſentialiter non requirat.

7. At verò Caſtro ſupra diſtinguit inter poteſtatem ordinis ad conficienda ſacramenta: vel ſacramentalia, & de priori reprobat dictam ſententiam: de poſteriori autem affirmat, & poſſe per Eccleſiam auferri, & de facto tolli ab hæretico miniſtro. 2. Opinio Caſtri. Primum probat, quia hæc ſacramentalia per Eccleſiam ſunt inſtituta: ergo poteſt illa reuocare: ergo etiam poteſt poteſtatem ad illa conficienda auferre. Secundum autem probat ex Cap. *Eccleſias*, vbi dicitur Eccleſias conſecratas ab his, qui non habent fidem Trinitatis, eſſe iterum conſecrandas, & idem dicitur in duobus capitibus ſequentibus, & de paramentis altaris ab hæreticis benedictis idem dicitur in cap. *Agapitus*, de Conſecr. diſtinct. 4. ergo ſignum eſt, hæc ſacramentalia facta ab hæretico, eſſe nulla, alioqui non eſſent iteranda: ergo priuatur huiuſmodi poteſtate.

8. Ad definiendam veritatem, oportet diſtinguere inter poteſtatem ordinis quoad ſubſtantiam eius, (vt ſic dicam) vel quoad vſum, & in ipſo vſu diſtinguenda ſunt duo, ſcilicet, vel quod rectè, & honeſtè fiat, vel quòd ritè, & valide fiat. Notatio pro deciſione. Item hoc ſecundum ſubdiſtinguendum eſt ferè ſimili, ſeu eadem diſtinctione, quia poteſt actus eſſe validus quoad dandam conſecrationem, vel poteſtatem aliquam expeditam ad omnem vſum eius, vel tantum ligatam, & quaſi ſuſpenſam. Et quando datur hoc poſteriori modo, quamuis quoad ſubſtantiam, (vt ita dicam) apud Deum valida ſit conſecratio, & ordinatio: nihilominus in ordine ad vſum recipientis talem ordinationem, cenſetur quaſi irrita, & ita ſolet in foro Eccleſiæ appellari.

9. Primò ergo certum eſt, poteſtatem ordinis quoad ſuum eſſe, & ſubſtantiam ſuam, non auferri propter hæreſim. 1 Pronuntiatum de fide certum contra 1. opinionem. Hoc eſt de fide certum, vt tradit Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 39. art. 3. & dixi latiùs tom. 3. in 3. part. diſput. 3. ſect. 4. Ratio eſt, quia hæc poteſtas datur per characterem indelebilem: ergo non poteſt auferri, quia character non deletur. Cuius ſignum etiam eſt, quia clericus hæreticus emendatus, & punitus per Eccleſiam, non ordinatur iterum, vt poſſit ad vſum ordinum reſtitui. Accedit ratio. Et ratio à priori eſt, quia neque Eccleſia poteſt hanc pœnam imponere, cum characterem auferre non valeat: neque etiam ipſo iure diuino amittitur, amiſſa fide: quia non fundatur in illa, ſed ad ſummum in charactere baptiſmali, nec de tali iure diuino conſtare poteſt. Alioqui etiam per hæreſim mentalem hæc poteſtas amitteretur, quod valde abſurdum, & inordinatum eſſet. Atque hinc fit, vt actus huius poteſtatis, qui intrinſecè iuriſdictionẽ non requirit (ſicut requirit abſolutio ſacramentalis) validus ſit quoad ſubſtantiam, vel vt ita dicam, quoad proprium, & per ſe effectum eius. Itaque hæreticus etiam declaratus, & denuntiatus conſecrans iuxta ritum Eccleſiæ, verum conficit ſacramentum, & Epiſcopus ſimiliter hæreticus ordinans Sacerdotem debito ritu, illum efficit verum Sacerdotem, & ſic de aliis. Hoc etiam eſt de fide, quia non poteſt Eccleſia impedire, quin verum fiat Sacramentum cum ſuo effectu, quando fit à miniſtro habente poteſtatem, & applicante debitam mate-

materiam, & formam ſine obice ex parte recipientis, vt in materia de ſacram. latiùs probatur, & citato loco videri poteſt.

Secundum bipartitum.

10. Secundò dicendum eſt, hæreticum priuari vſu poteſtatis ordinis, ita vt neque rectè aut honeſtè poſsit illum exercere: neque omninò ritè quoad forum Eccleſiæ. In hoc ſenſu intelligendi ſunt Magiſter, & Gratianus, vt à graui errore illos excuſemus, & prior pars, etiam iure diuino probari poteſt, quia hæreticus eſt indigniſsimus illo miniſterio: iniquus autem miniſter iure diuino prohibitus eſt in eo ſtatu ſacramenta miniſtrare, vt notum eſt. Deinde per Eccleſiam addita eſt ſpecialis prohibitio, ratione cuius, etiamſi hæreticus apud Deum reſipiſcat eredendo, & pœnitentiam agendo, nihilominus non poſsit licitè ſic ordinem exercere, donec per Eccleſiam abſoluatur. Hoc enim non eſt de iure diuino, vt conſtat: ergo eſt de Eccleſiaſtico. Exiſtimo tamen prouenire hanc prohibitionem ex ipſa cenſura excommunicationis, quatenus virtute includit ſuſpenſionem ordinis. Altera vero pars probatur ex iuribus allegatis pro prima ſententia: nam licet ordinatio facta ab hæretico valeat, quantum ad conferendum ordinem: nihilominus ſic ordinatus non recipit vſum ordinis, ſed ſuſpenſus manet, & quoad hoc dicitur illa ordinatio aliquo modo irrita quoad acceptationem Eccleſiæ, & ita loquuntur dicta iura, & communiter ſic exponuntur à Gloſsis, & Doctoribus ibi, & videri poteſt Couar. in cap. *Alma mater.* 1. p. §. 6. n. 6. & quæ dixi in citato loco de Sacramentis.

Prior pars oſtenditur.

Oſtenditur poſterior.

Tertium cōtra Caſtrum in nu. 7.

11. Tertiò, & vltimo addo, probabilius eſſe, idem dicendum eſſe de poteſtate conficiendi ſacramentalia. Itaq; aqua V. g. benedicta à ſacerdote hęretiso debito ritu, benedicta manet, idem de Eccleſia conſecrata ab Epiſcopo, & ſimilibus. Ita tenet Gloſſa in dicto cap. *Eccleſiis*, & ſequentibus, & optimè exponit, illa iura intelligenda eſſe, quando hæreticus nō ſeruat ritum Eccleſiæ Catholicæ. Ratio eſt, quia ibi concurrunt omnia neceſſaria ad valorē actus: nam ex parte ritus id ſupponitur, ex parte verò poteſtatis probabile eſt, non poſſe Eccleſiam illā auferre, ſuppoſita inſtitutione ſacramentalium, quia etiam datur ex vi characteris. Quicquid verò ſit de poteſtate Eccleſiæ, multo certius eſt, non abſtuliſſe hanc facultatem, quia talis pœna ſcripta non inuenitur, neq; ex aliquo vſu Eccleſiæ colligi poteſt, neq; erat conſentaneum relinquere poteſtatem maiorem ad conficienda ſacramenta, & negare ad ſacramentalia, quæ quaſi acceſſoria ſunt.

Ratio huius pronunt.

De pœna ſpiritualis iuriſdictionis ac etiam ciuilis.

12. Quarta pœna in hoc genere eſt priuatio poteſtatis iuriſdictionis, præſertim Eccleſiaſticæ in vtroq; foro pœnitentię, & iudiciali, atq; etiam extenditur ad iuriſdictionem ciuilem, ſeu temporalem. Ita docet D. Tho. 2. 2. q. 39. art. 3. & Soto in 4. d. 20. q. 1. art. 3. & Caſtro d. lib. 2. cap. 23. & Azor. tom. 1. lib. 8. cap. 11. q. 7. & 13. q. 7. & Simancas dict. tit. 46. nu. 62. & ſequentibus. Et abſolutè eſt vera ſententia, ſi rectè explicetur, & illam explicando, eam etiam probabimus. Duobus enim modis intelligi poteſt priuari hæreticum iuriſdictione, ſcilicet, vel ex vi ipſius hæreſis, nulla interueniente punitione Eccleſiæ, vel ex peculiari lege pœnali Eccleſiæ, quæ lex cogitari poteſt vel ſpecialis, & proptia, vel in excommunicatione incluſa.

Notatio pro confirmatione huius pœnæ.

Sententia Caſtri eiuſque fundamentum.

13. Primo igitur Caſtro proximè citato loco dicit, hęreticum priuari iuriſdictione ſaltem Eccleſiaſtica priori modo, ac proinde ex vi iuris diuini. Fūdamentum eſt, quia hæreticus ex vi hæreſis præſcinditur ab Eccleſia; & deſinit eſſe mēbrum eius: ergo amittit omnem iuriſdictionem in illam. Antecedēs ſupponitur ex materia de Eccleſia, de qua ſupra diſp. 9. ſect. 1. n. 5. Conſequentia probatur, tum quia in nulla republica aliquis habet iuriſdictionē, niſi pars ſit illius reipublicæ: tum etiam quia nemo habet iuriſdictionem in Eccleſia, niſi ſit caput eius, aut ſaltē per influxū à capite: vel aliter, niſi ſit caput, aut primum, & vniuerſale reſpectu totius Eccleſiæ, vel proximum, & particulare reſpectu alicuius partis Eccleſiæ. Neutro autem modo poteſt hæreticus habere iuriſdictionem Eccleſiaſticam, quia cum non ſit membrum, multo minus poteſt eſſe caput, aut primum, & vniuerſale, quod principaliſsimum membrum Eccleſiæ eſt: aut proximum ſeu particulare, quia etiam illud eſſe debet ex præcipuis membris. Neq; etiam poteſt habere hanc iuriſdictionem per influxum à capite, quia caput non influit, niſi in membra corpori vnita. Et ideò in Conciliis, & decretis ſæpè dicitur, hæreticos omni Eccleſiaſtica iuriſdictione indignos eſſe.

14. Nihilominus hæc ſententia vera non eſt, & vt exiſtimo, neq; probabilis, illamq; impugnat Caieta. tom. 1. opuſc. tract. 1. de poteſtate Pontif. c. 18. & 19. & Soto in 4. d. 22. q. 2. art. 2. ſumitur ex Sylueſtr. verb. *Confeſſor.* 1. q. 19. & 20. Panorm. & Innoc. in cap. *Veritatis.* de dolo, & contumacia, Nauar. conſ. 10. de Hæret. & Sanc. dict. lib. 2. capite 9. num. 10. Ratio eſt, quia fides, non eſt fundamentum omninò neceſſarium iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, vel è contrario hæreticus non eſt incapax omninò iuriſdictionis Eccleſiaſticæ: ergo non perditur talis iuriſdictio per hæreſim, ex vi iuris diuini. Conſequentia euidens eſt, quia illud ius non poteſt eſſe quaſi naturale, cum ex natura rei illæ duæ res ſcilicet iuriſdictio, & fides, non ſint neceſſario connexa: neque etiam tale ius diuinum poſitiuum eſt, quia nullibi oſtendi poteſt, neque in lege gratiæ ſimilia poſitiua iura inueniuntur. Antecedens autem probatur primò, quia abſolutio data ab hæretico in extrema neceſsitate, eſt valida, vt habet communis doctrina in quarto, diſtinctione 18. ergo habet iuriſdictionem. Secundò, quia aliàs per hæreſim mentalem amitteretur iuriſdictio etiam Pontificalis, quod Caſtro conſequenter concedit: eſt tamen abſurdiſsimum, & contra rectam Eccleſiæ inſtitutionem, quia aliàs Papa Verbi gratia, qui ſemel incideret in hæreſim mentalem, deberet renuntiare Pontificatui, vel in illo permanere fictè, & ſine vera iuriſdictione, quorum primum eſt moraliter impoſsibile, & ſecundum Eccleſiæ pernicioſum. Et hoc incommodum ferè eodem modo ſequitur, etiamſi id aſſerat de hæreſi externa per accidens occulta, & applicari poteſt ad Epiſcopos, & ad alios Paſtores, & Iudices Eccleſiæ. Vnde etiam repugnat illa doctrina antiquæ Eccleſiæ conſuetudini, quæ Epiſcopos hæreticos retractantes hæreſes, aliquando in ſuis muneribus, & dignitatibus recipiebat ſine noua Epiſcopatus conceſsione, vt ex Conciliis Nicæno, & Chalcedonenſ. colligitur, & ex Capit. *Conuenientibus* cum aliis 1. quæſt. 7. ergo ſignum eſt, ex vi ſolius hæreſis non amitti Epiſcopatum, vel iuriſdictionem eius. Neq; obſtat fundamentum contrariæ ſententiæ, quia licet hæreticus ſit indignus iuriſdictione, poteſt in illa tolerari propter iuſtam cauſam: neque eſt incapax illius, quia & ſufficit character, & Deus operari poteſt per membra præciſa, & ſeparata, præſertim quia hæreticus ſemper manet ſub iuriſdictione Eccleſiæ, & ita etiam durat capax illius.

Impugnatur.

1 Impugnatio.

Secunda.

Tertia.

Ad fundam. Caſtri.

Statuitur vera ſententia.

15. Dicendum ergo eſt, hæreticum priuari hac iuriſdictione per Eccleſiam, hanc pœnam imponentem. Non inuenitur autem ius, in quo hæc pœna ſpecialiter, & vt ab aliis diſtincta, ipſo iure imponatur: & ideo relinquitur, ſolùm imponi, vt eſt incluſa in excommunicatione. Et ita loquutus eſt Diuus Thomas, & alij authores proximè citati, atque etiam Soto, & Azor priùs allegati. Sed iſti duo non conſiderarunt D. Thomam eſſe loquutum ſecundum ius antiquum, & ideò dixerunt, etiam

Soto, & Azor, animaduertuntur.

nunc

nunc priuari hæreticum iuriſdictione, etiamſi ſit per accidens occultus. Hoc autem nunc ſubſiſtere non poteſt, iuxta ſupra dicta, propter extrauagantem *Adeuitanda*, & ideò dicendum eſt, hæreticum quoad ſe (vt ita dicam) ſtatim priuari iuriſdictione, etiamſi per accidens occultus ſit, quia non poteſt licitè illa vti. Quoad alios verò, non priuari, ſed tolerari in illa, donec per ſententiam declaretur, vt rectè dixit Sylueſt. verb. *Hæreſis*, nu. 16. quia abſolutio data ab huiuſmodi hæretico per ſe loquẽdo, valida eſt, ſicut data à quolibet alio ex communicato non denuntiato. Idemq; eſt de qualibet alia ſententia, vt ex materia de Excommunicatione conſtat.

De pœna priuationis beneficiorum. 16. Quinta pœna eſt priuatio beneficiorum Eccleſiaſticorum, quæ ferè eodem modo, ac præcedens declaranda eſt. Nam in primis eſt certum, nec latam eſſe, nec ſequi ex vi ſolius iuris diuini, vt probant ſupra adducta, cum proportione applicata. Nam ſi Pontificatus, vel Epiſcopatus non amittuntur hoc modo, ex vi ſolius diuini iuris, cur amittentur inferiora beneficia? Deinde eſt certum, hanc pœnam eſſe impoſitam iure Eccleſiaſtico, quod ſtatim afferemus. Dubitant autem Auctores, an ſit hæc pœna ipſo iure lata, ita vt hæreticus externus, quantumuis occultus ſtatim amittat beneficium: An ſit ipſo iure lata, an ferenda. An tantùm ſit pœna ferenda, ita vt non perdat quis beneficium, donec per ſententiam illo priuetur. Poſſunt autem in beneficio duo diſtingui, ſcilicet ſpirituale ius, & temporale annexum, quod in fructibus, & emolumentis conſiſtit. Hæc ergo pœna principaliter verſatur circa primum: nam iuxta illud iudicandum eſt de reliquo: neceſſarium enim ſequitur principale.

1. Sententia. 17. Eſt ergo prima ſententia, quæ affirmat, hæreticum externum ipſo iure, & ante omnem ſententiam latam, & licet occultus per accidens ſit, priuari ſtatim omnibus beneficiis Eccleſiaſticis. Ita tenet Bernard. Diaz in practica criminal. cap. 114. & refert multos, quorum opinionem magis probat Couar. libro 2. Variar. capite octauo, numero 4. & eandem ſupponit in cap. *Alma mater*. 1. parte cap. 2. num. 9. quatenus dicit, beneficium hominis hæretici poſſe impetrari, & conferri ante ſententiam contra illum latam. Et idem confirmari videtur ex quodam motu proprio Pij V. relato in Directorio Inquiſitorum circa finem, in quo reſeruat Sedi Apoſtolicæ beneficia hominis hæretici à die commiſſi criminis: ergo ſignum eſt, ex tunc vacare. Ita colligit ex illo Motu proprio Penha defendens acriter hanc ſententiam in Director. 3. p. comment. 162. vbi etiam affert doctrinam Locati in fine operis iudicialis, dicentis cautum eſſe, vt reſignationes beneficiorum ab hæretico factæ non valeant à die commiſſi criminis, quia beneficium iam vacat: ergo ſignum eſt, ipſo facto amitti. Idem tenet Nauar. conſ. 19. de Hæret. & Sancius referens plurimos dicto libro 2. capite 26. num. 6. & idem tenui in tomo 5. diſputatione 43. ſect. 1. num. 4. & nouiſſimè citatis aliis Garcia de Beneficiis parte 11. cap. 10. nu. 60. Farinac. de hæreſi quæſtione 189. à num. 69. & in fauorem huius ſententiæ tria iura allegantur, ſcilicet, cap. *Quo iure* diſtinct. 8. cap. *Ad abolendam*. §. 1. de Hæret. ibi. *Spoliatus beneficiis*, quod verbum executionem ſignificat, & cap. *Vt commiſſi* de Hæret. in 6.

2. Sententia contraria præced. 18. Nihilominus contrariam ſententiam, ſcilicet, hanc partem non incurri ipſo iure donec per iudicem imponatur, defendit Caſtro. lib. 2. de Punit. hæret. cap. 9. & Sequitur Simanc. titulo 46. nu. 71. & 72. & Ludouic. Gomez. in regula de Annali poſſeſſor. quæſt. 52. Vaſquez. 1. 2. diſput. 172. cap. 2. num. 11. Henriq. lib. 13. de Excommunicat. cap. 56.

Fundam. 1. num. 2. Fundamentum eſt, quia in primis beneficia non amittuntur, amiſſa fide, quaſi per neceſſariam ſequelam ex vi iuris Diuini, vt à fortiori probant dicta in præcedenti puncto. Deinde quia in iure canonico non inueniuntur verba, quæ ſatis ſignificent, illam pœnam per ipſam legem executioni mandari ipſo facto. Quod breuiter oſtendo diſcurrendo per allegata iura. Nam imprimis dictum capit. *Quo iure* ſolum eſt quædam ſententia Auguſtini, & non fert legem Eccleſiaſticam, ſed refert Imperatoriam, quæ de ſpirituali pœna nihil poterat ſtatuere, & præterea verba ſunt: *Nihil nomine Eccleſiæ audeat poſſidere*, quæ non poſſunt verificari, niſi poſt ſententiam latam, vt patebit: neque etiam in rigore aliud requirunt. Secundum verò cap. *Ad abolendam*, induci poteſt in contrarium: nam priùs dictum fuerat, hæreticum clericum eſſe degradandum, & poſtea additur, *Beneficiis ſpoliatum eſſe tradendum &c.* ergo potiùs ſignificatur ſpoliari beneficiis per factum hominis, quàm per legem ipſam. In tertio verò cap. *Vt commiſſi*, verba ſunt *Priuandi, vel priuatos nunciandi beneficiis Eccleſiaſticis*, quod ita ab aliquibus exponitur, vt particula, vel expoſitiuè ſumatur, vt ſenſus ſit, priuandi, id eſt, priuatos denuntiandi. Ita Penha cum aliis: Couarruuias autem exponit per partitionem accommodam, id eſt, quod hæretici declarentur priuati: complices autem hæreticorum priuandi ſint. Sed vtraque expoſitio videtur voluntaria, & rigoroſa, in materia pœnali. Vnde videtur faciliùs dici poſſe, Pontificem ſub diſiunctione fuiſſe loquutum, quia noluit modum determinare, in quo ſenſu ille textus potiùs fauet huic ſententiæ. Neque enim Motus Pij V. rectè inducitur, quia ibi ſolùm referuntur beneficium vacans propter hæreſim, quando autem, vel quomodo vacare incipiat, non declaratur. Ac denique quod reſignatio ſit nulla à die commiſſi criminis, nullo iure declaratur. Ex quib. concluditur argumẽtum, quia pœna non incurritur ipſo iure, niſi ita ſit iure expreſſum, ſed in iſta hoc non inuenitur: ergo. Accedit, quod in capite *Excommunicamus* 1. §. *Credentes*, de Hæret. dicitur, *Credentes &c. eſſe deponendos, ſeu beneficiis priuandos*, quæ verba ſolent de complicibus explicari: at verò credentes etiam hæretici ſunt, vt ſupra tetigi, & infrà latiùs dicendum eſt. Confirm.

19. In hoc puncto exiſtimo poſſe dictas ſententias aliquo modo conciliari, ita vt prior moderanda ſit, vt non procedat de perfecta amiſſione beneficij, etiam quoad proprietatem, vt ſic dicam: ſecunda verò extendenda ſit, vel ita interpretanda, vt non neget aliquo modo amitti beneficium, vel potiùs quaſi conſiſcari ipſo facto, & ante omnem ſententiam. Ad quod explicandum dico in primis, hæreticum, ante latam ſententiam, non teneri ad dimittendum beneficium, neque ſe ſpoliandum. Vnde ſi nunquam denuntietur, & ſecretò reſipiſcat, tuta conſcientia poteſt illud retinere, nulla collatione noua, vel prioris confirmatione poſtulata. Ita docent multi etiam ex auctoribus primæ ſententiæ, vt Salzedo in ſcholio ad Bernardum Diaz, & Sancius, qui plures alios allegat. Et hoc ad minimum conuincunt fundamenta ſecundæ ſententiæ. Et ex hoc optimè colligitur, non fuiſſe amiſſum beneficium, quoad proprietatem ipſo facto, aliàs non poſſet iuſtè retineri, præſertim perpetuò, ſine noua collatione. Et hinc etiam ſequitur, tuta conſcientia retinere hæreticum fructus talis beneficii, quandiu ſententia contra ipſum non profertur, ſi alioqui ſuo muneri ſatisfacit, quia eſt verè Dominus beneficij. Deciſio authoris per duo pronun. 1. Pronun.

20. Secundò dicendum eſt, ante omnem ſententiam amitti aliquod ius circa beneficium ipſum, ſeu quaſi infirmatur prior titulus, aut veluti confiſcatur. In hoc ſenſu vera eſt prima ſententia, & maximè oſtenditur ex illo effectu, quòd beneficium impetrari poteſt à die commiſſi criminis, & reſignatio ab 2. Pronunt.

tio ab illo facta ab eodem tempore, inualidari. Nam licet de hoc effectu non conſtet proprio, & ſpeciali iure, ſatis eſt, quòd vſu, & ſtylo curiæ probetur, & mea ſententia comprehendi poteſt in cap. *Cum ſecundum leges*, de Hæreticis in 6. Ex quo etiam conſtat, omnes fructus ex tali beneficio perceptos, ab eodem die eſſe cōfiſcatos, & ideò hanc vocaui quaſi confiſcationem beneficij, quæ ex dicendis de propria aliorum bonorum confiſcatione, magis elucidabitur. Notandum. Aduertendum hic eſt, collationem noui beneficij factam hæretico, ipſo iure eſſe nullam: ita vt nec poſt conuerſionem poſsit illud retinere abſque noua conceſsione, vt conſtat ex cap. 2. Paragr. *Hæretici*, de hæreticis in ſexto, & Doctoribus quos refert, & ſequitur Sanches citato c. 26. n. 4. & Garcia part. 11. cap. 10. n. 72. & 80. & Azor tom. 1. inſtitut. moral. lib. 8. c. 13. q. 8.

DISPVTATIO XXII.

De temporali pœna hæreticorum, quæ fit per confiſcationem temporalium bonorum.

POſt ſpirituales pœnas, dicendum ſequitur de temporalibus, quæ bonis etiam temporalibus priuant, in quo ordine ſolent diſtingui tria genera bonorum, ſcilicet, vitæ, ſeu corporis, famæ, & fortunæ. De infamia, quæ opponitur ſecundo generi bonorum dictum iam eſt, propter rationem ſuperiùs tactam. Pœnas autem priuantes bonis primi generis nos corporales vocamus, de quibus diſputatione ſequenti dicturi ſumus. Hic ergo ſolum agimus de pœnis, quæ priuant bonis fortunæ, ſeu externis, & has vocamus ſpeciali modo temporales, omneſque ſub confiſcatione bonorum comprehenduntur, quia in illo genere nulla maior pœna eſſe poteſt, & in illa tanquam partes in toto reliquæ omnes continentur. Hæc igitur confiſcatio à nobis declaranda eſt, quantum Theologis vtile fuerit, & breuitas temporis permiſerit: nam quæ Iuriſtæ de illa tradunt, ferè infinita ſunt.

SECTIO I.

Vtrum confiſcatio bonorum ſit pœna ipſo iure hæreticis impoſita; & quæ ab illis, ipſo facto, & ante omnem ſententiam incurratur?

1. PRimùm omnium neceſſarium eſt vocem exponere, & in primis quoniam *confiſcatio* dicit habitudinem ad fiſcum, ſciendum eſt ex Auguſtino Pſal. 146. in fine, & Iſidoro lib. 20. Etymolog. c. 9. Confiſcatio, & fiſcus quid? *Fiſcum* ſignificare ſaccum publicum, in quo pecuniæ publicæ reponuntur, id eſt, ærarium, ſeu theſaurum bonorum, ſeu iurium Regalium. Vnde lege ſecunda in principio ff. Nequid in loco publico: bona propria Principis res fiſcales dicuntur. Et ſecundùm communem vſum ſolus Rex, vel Princeps ſupremus dicitur habere *fiſcum*. Et claritatis gratia, poſſumus diſtinguere duplicem *fiſcum*, ſcilicet *ciuilem*, qualis eſt regius, & *Eccleſiaſticum*, qualem habet Pontifex, & ſuo modo poſſunt habere Epiſcopi, vel particulares Eccleſiæ. Hinc ergo *confiſcatio bonorum* dicitur quædam ſpecialis applicatio bonorum delinquentis *ad fiſcum*, per quam fit, vt & talia bona ſint ſpecialiter obligata *fiſco*, & *fiſcus* ipſe aliquod ius ad talia bona acquirat. Et hoc modo in lege *Procuratores* ff. de Iure fiſci, talia bona dicuntur deuoluta ad fiſcum, & in leg. *Quiſquis* C. ad legem Iuliam maieſtatis dicuntur addita fiſco. Et hæc ſufficiunt ad explicationem vocis: nam res ipſa explicando effectus confiſcationis declaranda eſt.

2. Hoc ſuppoſito, dicimus primò, propter delictum hæreſis, vtroq; iure impoſitam eſſe pœnam confiſcationis omnium bonorum perſonæ ſic delinquentis. 1. Aſſertio. pro prima parte tituli. Ita iure ciuili cautum eſt in lege *Manichæos*, cum duabus ſequentibus, & Authent. *Gazaros*. C. de Hæret. & leg. *Quiſquis*, & leg. vltim. C. ad legem Iuliam maieſtatis, & in leg. vlt. C. de Bonorum præſcriptionibus. Probatur 1. ex vtroque iure. In iure autem Canonico eſt celebris textus in cap. *Cum ſecundum leges* de Hæret. in 6. vbi Gloſſe, & Doctores, & omnes, qui de hæreticis ſcribunt. Et ratio redditur, tam in illo textu, quàm in aliis, quia leges humanæ puniunt crimen læſæ maieſtatis humanæ, imò interdum etiam minora crimina, confiſcatione bonorum: ergo multo magis crimen læſæ maieſtatis diuinæ, quod per hæreſim committitur, tali pœna puniendum eſt. Accedit ratio prima. Secunda ratio eſſe poteſt, quia hæ pœnæ infliguntur, vt timore illarum homines à delictis abſtineant: maximè autem ſolent homines timere, priuari bonis omnibus, & ideò talis pœna aptiſsima eſt ad homines coercendos. Secunda. Tertia item ratio addi ſolet, quia hæretici fiunt ſæpè hoſtes Eccleſiæ, & fidelium, & ideò vt debilitentur vires eorum contra Eccleſiam, priuantur bonis temporalibus, quibus homines ad perſequendos hoſtes maximè iuuari ſolent. Tertia.

3. Sed obiici poteſt: nam hinc ſequitur, vt filij innocentes propter peccatum partis puniantur; quod videtur eſſe contra naturalem æquitatem, quæ iubet, vt pœnæ ferantur in auctores delictorum, & non vltra progrediantur, leg. *Sancimus*. C. de Pœnis. Obiectio cōtra proximè reſoluta circa quam videri poteſt latè Farinac. de hæreſ. q. 191. toto Paragr. primo. Et ſequela patet, quia ſi parentes omnibus bonis priuentur, neceſſe eſt, vt filij eiſdem careant, & paupertate affligantur. Maximè verò videtur hoc pietati repugnare, quando filij ſunt Catholici: nam plus eis fauere debet propria fides, quàm paterna perfidia. Confirmat. Ad obiectionem reſpondetur primò, bona, quæ confiſcantur, non eſſe filiorum, ſed parentis: nam ſi aliqua ſunt propria filiorum, illa non confiſcantur ſine proprio peccato ipſorum, vt infra dicetur. Satisf. 1. Pater autem ſuis bonis priuatur propter ſuum delictum. Quod autem inde conſequenter ſequatur filiorum egeſtas, non eſt conſiderandum, quia non propterea filius per ſe punitur, ſeu in ſe, ſed per accidens ſeu in alio. Addimus verò ſecundò, interdum ex intentione, & verbis legis, pœnam in his temporalibus bonis, vel etiam in infamia directè extendi ad filios propter peccatum patris, quod non eſt contra æquitatem, ſed ad bonum commune neceſſarium, vt tradit Innocentius Tertius in capite *Vergentis*, & habetur etiam in lege, *Quiſquis*, § primo. Cod. Ad legem Iuliam maieſtatis. Satisf. 2. Et ratiò eſt primò, quia filius eſt quædam res patris, & ideò pater in filio tanquam in re ſua puniri poteſt. Secundò quia hoc modo multum augetur pœna ipſorum parentum, propter amorem filiorum, & ita fit vt magis delinquere timeant. Tertiò quia propter atrocitatem delicti, & propter exemplum aliorum, & propter memoriam parentum, quæ in filiis manet, ita ſæpè neceſſarium eſt. De qua re videri poſſunt, quę latè tradit Simancas tit. vigeſimo nono. Ad alteram verò partem de filiis Catholicis olim in legibus Codicis addebatur illa limitatio, quod filij Catholici ſuis legitimis non priuarentur, quæ probata etiam fuit in Concilio Toletano 4. capite 60. & habetur in capit. *Iudæi* 1. quæſtione 4. Ad confirm. poſtea verò iure nouo Canonico 1. quæſtione 4. ablata eſt limitatio propter rationes tactas, & habetur in dicto cap. *Vergentis*, de Hæreticis, & magis in epiſtola originali Innocentij Tertij explicatur.

4. Dico ſecundò, hanc pœnam confiſcationis bonorum, latam eſſe ipſo iure, & ita incurri ipſo facto, ante omnem ſententiam, etiam criminis declaratoriam. 2. Aſſertio. Contra hanc aſſertionem referri ſolent

Sotus, & Nauar. non repugnant aſſertioni.

lent Soto lib. 1. de Iuſtit. quæſt. 6. & Nauarr. capit. 23. nu. 66. in Summa, & quidam alij, vt videre licet in Sancio dicto libro ſecundo, capite octauo, ſed oportet aduertere, aliud eſſe loqui de priuatione bonorum, aliud de confiſcatione, hæc enim duo valde diſtincta ſunt, vt ex declaratione vocis ſupra data intelligi poteſt, & ſequentibus ſectionibus euidentius fiet. Dicti ergo auctores de priuatione bonorum loquuntur, de qua poſtea dicemus, & ita non contradicunt aſſertioni poſitæ: quæ communis, & certiſsima eſt, & de illa videri poſſunt Vaſq. 1.2. diſputatione 170. num. 9. & Sancius ſupra, & capite 26. Simancas tit. 9. nu. 189. & ſequentibus, Anton. Gomez. 3. tom. opuſcul. in vlt. & Burſatus conſ. 292. in 3. volumine, vbi nu. 10. ait, ſententiam iudicis non facere confiſcationem, ſed declarare, ac denuntiare iam factam, & quanuis in iure ciuili antiquo, hæc aſſertio non eſſet in hoc peccato expreſſe declarata, ſufficere poterat, quòd in crimine læſæ maieſtatis humanæ ita eſſet impoſita: nam poſtea facta eſt in hoc æquiparatio in peccato hæreſis. Veruntamen etiam in illo ita declaratur hæc pœna in dicta Authent. *Gazaros*, Cod. de Hæret. & in dicto capit. *Cum ſecundum leges*, additur particula *Ipſo iure*, & declaratur, quòd ante ſententiam, non fiat exequutio, in quo apertè ſupponitur, ante ſententiam fieri confiſcationem, & ita in quadam lege Hiſpaniæ libro 8. Nouæ recopilationis titulo 21. l. 1. expreſſe additur particula, *Ante ſententiam declaratoriam*. Ratio verò in grauitate criminis fundatur.

Probatur ex iure.

Fundatur ratione.

Confirmatur.

5. Præterea declaratur, & confirmatur aſſertio, ex duobus effectibus, quos hæc lex pœnalis habet ante ſententiam circa hæreticum, quos facere non poſſet, niſi ipſo facto illius bona eſſent confiſcata. Primus effectus eſt, quia à die commiſsi criminis manent bona hæretici ita obligata fiſco, vt omnes alienationes ab illo die factæ in præiudicium fiſci, poſtea per ſententiam reſcindantur, quod fieri non poſſet, niſi fiſcus ab illo die aliquod ius in talia bona acquiſiuiſſet. De hoc autem effectu concors eſt ſententia omnium ſcribentium in hac materia, & ſuper dictum capit. *Cum ſecundum leges*. Nam licet in illo textu iſte effectus non declaretur, expreſſe tamen fit æquiparatio huius confiſcationis, cum illa, quæ fit propter crimen læſæ maieſtatis humanæ, in qua hic effectus expreſſe declaratur in lege vltim. C. Ad legem Iuliam maieſtatis. Et de hoc effectu plura videri poſſunt in Simanc. tit. 9. nu. 21. Sancio dicto lib. 2. cap. 14. & in aliis quos ipſi allegant.

Progreditur confirmatio.

6. Secundus effectus eſt, quia ſecundùm communem regulam iuris, hæres defuncti non poteſt propter delictum defuncti conueniri, neque in iudicium vocari propter bona defuncti, niſi illo viuente inchoata fuiſſet lis, & conteſtata, vt habetur in leg. *Ex iudiciorum*. ff. de Accuſatione, & ſumitur ex leg. 1. Cod. Ex delictis defunctorum. At verò in delicto hæreſis, quanuis hæreticus in vita ſua non fuerit denuntiatus, nec mota fuerit contra eum lis, nihilominus ſi poſt mortem denuntietur, vt fieri poteſt, & debet, & per ſententiam declaretur, conſequenter etiam conueniuntur hæredes, & bonis etiam iam poſſeſsis priuantur, vt habetur in capite *Accuſatus*. Paragr. *In eo* de Hæret. in ſexto, & ſumitur ex capite *A nobis* ſecundo in vltimis verbis de ſentent. excommunic. ergo ſignum eſt, illa bona hæretici non tranſiuiſſe ad hæredes, niſi cum onere, & reali obligatione, quam ad fiſcum habuerunt à die criminis: nam propter debitum reale conueniri poſſunt hæredes loco defuncti. Et ita in dicta leg. *Ex iudiciorum*, excipitur ab illa regula crimen læſæ maieſtatis humanæ propter confiſcationem bonorum, quæ ratione illius, fit ipſo facto, in quo æquiparatur illi crimen hæreſis, vt ſæpe dictum eſt. Et de hoc effectu videri poſſunt Anton. Gom. in dicto tom. 3. Variar. cap. vltim. & Simancas tit. 9. num. 189. & Vazq. 1. 2. diſputat. 170. num. 9.

1. Corollar. ex dictis.

7. Atque ex his ſequitur primò, hanc pœnam confiſcationis bonorum, incurri ſtatim per hæreſim occultam, quod aliqui extendunt etiam ad mentalem ſeu per ſe occultam, ſed eſt improbabilis ſententia, ſufficienterque improbata eſt dictis diſput. præcedenti: quia multò minùs poteſt aliquis puniri pœnis externis, & temporalibus propter mentale delictum, quàm ſpiritualibus pœnis. Intelligitur ergo illatio de hæreſi per accidens occulta, & ita eſt communis ſententia, quam tradunt in capite vltimo de Hæreticis, Panormitan. numero 1. & Felin. numero ſexto. Nauarr. in ſumma capite 27. num. 56. Corduba in Quæſtionar. libro primo, quæſtione 36. & Sancius referens plures alios dicto libro 2. capite 8. in principio. Et probatur clarè ex capite 2. §. *Si poſt mortem* de Præſcriptione in ſexto. Et ratio eſt manifeſta ex dictis, quia hæc pœna non fit per ſententiam hominis, neque illam expectat, ſed fit immediatè per ipſam legem, quæ ſemper loquitur, & operari poteſt: ergo eo ipſo, quod fit delictum, lex efficit pœnam. Et præterea ex dictis effectibus id euidenter conuincitur. Vnde improbabilis eſt ſententia, quam Sanc. ſupra num. 6. refert ex Cantera in quæſtionibus crimin. tit. de Quæſtionibus tangentibus punitionem c. 1. nu. 18. & Farinac. de hæreſi quæſt. 190. num. 23. limit. 2. qui dixit, quando hæreſis externa, eſt ita occulta, vt probari non poſsit, non manere bona confiſcata. Hoc enim nullo fundamento dici potuit, quia nec iure fulcitur, nec ratione: imò ſuppoſito iure à nobis explicato, eſt omninò contra rationem, quia vt hæc pœna incurratur, non eſt neceſſe, vt delictum probetur, quia non eſt neceſſarium iudicium, neque efficacia legis pendet ex probatione: ergo neque neceſſarium eſt, vt delictum factum ſit coram teſtibus, per quos probari poſsit, quia vt ſupra diximus, quando hæc impotentia eſt tantùm per accidens, non impedit efficaciam legis.

Cantera reiicitur.

2. Corollar. bipartitum.

8. Secundò infertur ex dictis, hanc confiſcationem fieri in illo puncto, ſeu momento, in quo externa manifeſtatio internæ hæreſis conſummatur: quia neque antea fieri poteſt, cum nondum ſit delictum ſufficienter commiſſum, neque eſt, cur differatur, vt iam probatum eſt. Circa priorem verò partem addunt aliqui Iuriſtæ quandam limitationem: dicunt enim aliquando reſcindi alienationes bonorum factas ante delictum commiſſum, quando per fraudem factæ præſumuntur, ex quo apertè ſequitur, etiam confiſcationem eſſe factam ante commiſſum delictum, quia non poteſt reſcindi alienatio, niſi propter confiſcationem. Veruntamen licet in aliis delictis externis vt in crimine læſæ maieſtatis humanæ, hoc fortaſſe locum habeat, in hæreſi nullo modo poteſt locum habere, quia nunquam pœna hæc incurritur, donec delictum ſit exteriùs, vel conſummatum, vel ita attentatum, vt mens, & deliberatio delinquentis ſufficienter manifeſtata ſit. Vt, verbi gratia, in crimine læſæ maieſtatis humanæ ad incurrendam hanc pœnam neceſſarium erit, vt aliquis ſaltem manifeſtauerit voluntatem, & deliberationem occidendi Principem, quanuis nondum illam executioni mandauerit, in qua delictum illud conſummatur. At verò peccatum hæreſis per ſolam mentis manifeſtationem ſufficienter conſummatur, & ante conſummationem talis delicti, confiſcatio locum non habet.

De priori parte.

De poſteriori, dubium eſt an confiſcatio ex eodem

9. Circa alteram verò partem, graue dubium occurrit, videlicet, an confiſcatio facta pro eo momento, in quo delictum committitur, in

eodem

tendatur etiam ad bona acquiſita poſt cōmiſſam hęreſim.

eodem finiatur, vel continuetur, ſeu pro aliquo tempore duret, quod eſt quærere, An confiſcentur tantum ea bona, quæ tunc habet, qui delinquit, vel etiam quæ poſtea acquirit, quòd aliàs interrogari ſolet, an confiſcentur etiam bona futura: quod intelligi poteſt, vel de tempore vſq; ad ſententiam datam, vel etiam poſt ſententiam. In quo quatuor inuenio opiniones. Prima eſt, confiſcationem ſolum fieri eo tempore, quo commiſſum eſt delictum, & ſtatim ceſſare, & conſequenter omnia bona poſtea acquiſita non confiſcari. Ita videtur ſentire Matienço in lib. 5. Recopilat. tit. 4. lib. 3. num. 6. referens alios. Fundamentum eſt: quia delinquens ita punitur poſtea per ſententiam, ſicut puniretur, ſi ſententia eſſet lata eo tempore, quo deliquit, vt dicitur in l. 1. ff. de Pœnis, ſed ſi hæreticus puniretur in eodem tempore, in quo deliquit, ſolùm priuaretur illis bonis, quæ tunc habebat: ergo illa tantùm confiſcantur, & ſtatim finitur confiſcatio, nec; ad alia bona extenditur, quę poſtea acquiruntur. Et confirmatur, quia pœnæ reſtringendæ ſunt, & non extendendæ, nullum autem eſt ius, quod declaret: extendi confiſcationē ad bona poſtea acquirenda, vel quod reddat hæreticum inhabilem ad acquirēdum plenè, & perfectè alia bona: ergo confiſcatio tantùm illo tempore fit.

1. Opinio in hoc dubio. — Eius fundamentum, — Confirm.

10. Secunda ſententia extremè contraria eſt, durare confiſcationem non ſolùm vſq; ad ſententiam ſed poſt illam. De priori parte ſtatim dicam: poſteriorem autem tradit Emanuel Suarez in Scholio ad Antonium Gomez lib. 3. Variar. cap. vlt. vbi alios Iuriſtas refert: declarat autem circa bona acquiſita poſt ſententiam acquirere hæreticum emendatum, & abſolutum, proprietatem, & vſum ſuorum bonorum; manere tamen confiſcata quoad hoc, vt non poſſit de illis teſtari, ſed in eis fiſcus ſuccedat. Et fundatur in aliquibus legibus diſponentibus, vt qui propter delictum omnibus bonis priuatur, teſtari non poſſit l. ſecunda, Cod. de bonis proſcriptorum, cum ſimilibus: ſed hæreticus priuatur omnibus bonis propter hæreſim: ergo licet tempore mortis habeat aliqua bona, non poterit de illis teſtari: ergo in illis fiſcus ſuccederet: ergo ſaltem quoad effectum durat, ſeu extenditur confiſcatio.

2. Opinio extrema contraria bimembris.

11. Tertia ſententia eſt, durare confiſcationem vſque ad ſententiam, & conſequenter bona acquiſita toto illo tempore, manere confiſcata: ſecùs verò eſſe de bonis poſt ſententiam acquiſitis. Hæc eſt communior ſententia, quam tenet Iulius Clar. libro quinto, §. *Hæreſis* num. 19. & §. vltim. quæſtio. 78. num. 212. & Simanc. tit. 9. num. 61. Azor. tomo 1. libro 5. capite 7. quæſt. 8. Vaſquez. 1. 2. diſp. 169. num. 8. Farinac. de Hæreſi quæſt. 190. nu. 25. Fundamentum prioris partis eſt, quia leges ſtatuunt, vt ille, cuius bona confiſcantur, priuetur omnibus bonis, quæ habet, quando damnatur, L. *Eius qui* §. 1. ff. de teſtam. Dicitur autem quis damnari, quando contra illum ſententia profertur, nam hæc condemnatio proponitur vt diſtincta à confiſcatione, & ita textus ille ſine dubio loquitur de damnatione, quæ fit per hominem, non per legem: ergo confiſcatio extenditur ad omnia bona vſque ad ſententiam. Et ita etiam colligitur ex quadam lege Hiſpaniæ libro 5. Recopilat. tit. 9. l. 10. & ſtatim hæc pars ampliùs confirmabitur ſimul cum ſecunda.

3 Opinio cōmunior, & bipartita,

12. Eſt verò quarta ſententia, quæ hanc limitat quoad priorem prædictam partem, adhibita diſtinctione, nam ſi hæreticus in hæreſi permanet vſque ad ſententiam, tunc procedet dicta opinio. Si verò aliquo tempore ante ſententiam reſipiſcat, & ex animo ad fidem Catholicam redeat, ait hæc opinio, confiſcationem durare vſque ad tempus conuerſionis, quia toto illo tempore eſt hæreticus, & ideò continuè confiſcantur bona, quæ in illo tempore acquirit. Poſtquam verò factus eſt Catholicus, ceſſat, inquiunt, confiſcatio, & plenè ac liberè poſſidet bona, quæ tunc acquirit, quia iam non delinquit, & quia pro eo tempore maximè procedit fundamentum primæ ſententiæ, quia iam eſt ſententia lata per legem ipſam, & ideo ſolùm fertur iuxta conditionem delinquētis eo tempore, quod deliquit. Et hanc opinionem tenet Sanch. libro 2. capite 14. num. 10. qui alios plures refert, & præſertim videtur idem ſentire Tello Ferdinandez in leges Tauri libro 4. numero 48. & Gutierr. libro 2. Practicar. quæſt. quæſtiunc. 39. numero 6. & Salcedo. ad practicam Bernard. Lucenſis cap. 86.

4. Opinio,

13. In hac re incipiendo ab his, quæ certiora ſunt, dico primo. Poſtquam lata eſt ſententia, & hæreticus eſt emendatus, & abſolutus ab Eccleſia, nulla eſt confiſcatio bonorum, quæ poſtea acquirit, ſed tunc ſaltem omnino finitur. Hæc eſt communiſsima ſententia, quæ vix poteſt in dubium trahi, quia de confiſcatione in genere eſt expreſſa in iure l. *Si mandauero* §. *is cui* ff. Mandati, vbi dicitur publicatis bonis, quicquid poſtea acquiritur, non ſequitur fiſcum, & idem ſequitur ex capit. *Felicis* verſ. *Verum cum talis* de Pœnis in ſexto, ibi *De poſtmodum acquiſitis repetitio non negetur*: ergo idem dicendum eſt in peccato hæreſis. Probatur conſequentia, tum quia nihil ſpeciale diſponunt iura de confiſcatione hæretici quoad hanc partem, tum etiam quia nullum eſt ius, quod imponat hanc pœnam hæretico, vt teſtari non poſſit, etiamſi iam punitus fuerit per Eccleſiam, & abſolutus: ſaltem quoad ea bona, quæ poſt ſententiam acquiſita fuerunt: non ſunt autem multiplicandæ pœnæ, ſine expreſſo iure: ergo ſicut illa bona acquiſita poſt ſententiam liberè poſſidentur quoad alios vſus, vel alienationes, ita etiam quoad diſponendum de illis per teſtamētum: ergo nullam confiſcationem incurrunt. Et ita docuit expreſſe Anton. Gomez in dicto c. vlt. allegando alios, & id pro conſtanti ponit Sancius ſupra referens plures.

1. Pronunt. circa hoc dubium probatur ex iure.

14. Dico ſecundo. Confiſcatio bonorum non finitur ſtatim, ac homo ceſſat ab actuali peccato hæreſis, propter quod bona confiſcantur: ſed ad minimum durat, quandiu hæreſis ſaltem animo non retractatur. Probatur, quia qui ſemel incidit in hæreſim, quandiu in illa permanet, virtualiter credit eundem errorem, & vult extra Eccleſiam perſeuerare: ergo ſemper eſt quaſi in eodem peccato: ergo ſemper etiam ſubiectus eſt eidem confiſcationi. Dices, quanuis permaneat in habituali peccato, fieri tamen poſſe, vt iterum non committat actuale peccatum hæreſis. Reſpondeo in primis, de ſe ſemper perſeuerare in ſtatu actualis peccati, quia ſemper, & continuè tenetur ſtatim ad Eccleſiam redire, & ideò accidentarium eſſe, quòd propter inaduertentiam à nouo peccato actuali excuſetur. Deinde lex abſolutè confiſcat bona hæretici, ille autem hæreticus eſt, etiam quando actualiter de hæreſi non cogitat. Ac denique probabile eſt, ita confiſcari bona hæretici, vt ipſa perſona, quandiu in hæreſi manet, ſit incapax ad acquirendum bona, quæ non ſint, eo ipſo, fiſco obligata. Vnde à fortiori infertur, improbabile eſſe, quod quidam dixerunt, per pœnitentiam de hæreſi auferri confiſcationem, etiam de bonis ante hæreſim acquiſitis: quia pœnitentia apud Deum, non liberat hominem à pœnis Eccleſiæ vt ſupra dictum eſt, & notat Sancius ſupra numero decimo tertio. Vnde ſequitur ſecūdò, ſi quis poſt primum lapſum in hæreſim, coram Deo reſipiſcat, & iterum redeat ad hæreſim, eo ipſo confiſcari denuò bona etiam poſt priorem reſipiſcentiam acquiſita. Ac tandem ſequitur eum, qui in ſtatu hæreſis reperi-

2. Pronunt. — Probatur. — Euaſio obſtruitur. — Triplex Corollar ex nunc dictis.

tur eo tempore, quo ad iudicium Eccleſiæ trahitur, habere omnia bona confiſcata, quæ tunc poſsidet, etiamſi ſæpiùs antea pœnitentiam egiſſet, quia per vltimum actum hæreſis omnia præcedentia ſunt reuocata, etiamſi daremus bona acquiſita, eo tempore, quo in ſtatu pœnitentiæ perſeuerabat, non fuiſſe datim confiſcata.

3. Probant. 15. Dico tamen tertio probabiliùs eſſe, confiſcationem durare vſque ad tempus latæ ſententiæ, & omnia bona vſque ad illud acquiſita eſſe publicanda ſaltem *foro Eccleſiæ*. Probatur primò, quia hæc eſt communior ſententia, & fauorabilior fidei. Secundò quia dictum caput *Cum ſecundum leges*, abſolutè, & indiſtinctè confiſcat bona hæretici, & dat facultatem fiſco occupandi omnia illa poſt ſententiam: ergo ita fieri poteſt, & (vt exiſtimo) conſuetudo ita interpretatur legem. Tertiò eſt optima ratio, quia quandiu hæreticus non redit ad Eccleſiam in foro eius, ita vt ab illa abſoluatur, eique reconcilietur, ſemper præſumitur, & iudicatur, vt hæreticus iuxta regulam iuris, quòd *ſemel malus ſemper præſumitur malus*, quod ſpecialiter de hæretico dixit Felin. in Capit. *Scribam*, de Præſumptione, numero tertio, in fine, *niſi contrarium* inquit *probetur*. Quod certè de hæretico apud Eccleſiam probari non poteſt, quia licet aliquis actus exterioris conuerſionis probari poſsit, non tamē quod ex corde fuerit factus: imò poteſt præſumi, quòd fiat ad vitandam pœnam confiſcationis. Et ideò oportet, vt talis conuerſio fiat *in foro Eccleſiæ*, & modo per illam præſcripto. Dico autem *In foro Eccleſiæ*: quia in foro conſcientiæ poſsit fortaſſe, qui ex corde conuertitur, conformari tertiæ opinioni, quæ probabilis eſt. Et per hæc ſatisfactum eſt fundamentis aliarum opinionum. Solùm circa illa iura, quæ prima opinio aſſerebat, *quod hæreticus teſtari non poteſt*, aduertendum eſt, intelligenda eſſe, vel de bonis confiſcatis, vt ſupra dicit Gutierr. L. *Is cui* ff. de teſtam. vel certè intelligendum eſſe de hæretico Eccleſię non reconciliato, nam reconciliatus, iam nullo modo hæreticus eſt.

Nota.

Hæretici bona cui fiſcò cedant. Eccleſię ne, an Regis. 16. Vltimò interrogari poteſt, cui fiſco applicanda ſint illa bona: nam Capit. *Cum ſecundum leges* indiſtinctè loquitur, & potiùs ſignificat, fiſco ſeculari applicanda, vt notat Gloſſa in Clement. 2. de Hæretic. verb. *Eccleſiæ*. At in Capit. *Excommunicamus* primo Paragr. *Damnati*, & Capit. *Vergentis*, de Hæretic. bona clericorum applicantur Eccleſiæ: laicorum autem fiſco Regio. Tamen poſtea aliæ diſtributiones per varias Bullas Pontificias factæ ſunt, & in diuerſis Prouinciis ſunt variæ conſuetudines, quæ licitè ſeruari poſſunt, vt videri poteſt in Couarru. libro ſecundo. Variar. capite nono, numero 12. & 13. Penha 3. part. Directorii commentar. 15. Iulio Clar. libro 5. verbo Hæreſis num. 12. Farinac. de hæreſi, quæſt. 190. à num. 154. vſque ad 192. & aliis, quos ipſi allegant.

SECTIO II.

Vtrum hæreticus ipſo facto amittat ius poſsidendi bona ſua, ideoq; ante ſententiam teneatur in conſcientiæ illa fiſco tradere.

1. SVpponimus non poſſe fiſcum ante ſententiam auferre bona ab hæretico, ita enim expreſſe prohibetur in dicto Capit. *Cum ſecundum leges*, & ideò ſolùm tractatur quæſtio, an ex parte delinquentis ſit obligatio in conſcientia illa bona reſtituendi fiſco, quanuis per coactionem non poſsint ab illo eripi: hæc enim duo diſtincta ſunt, & frequenter ſeparantur. Vnde prima opinio affirmat,

1. Opinio affirmans. teneri hæreticum externum quantumuis per accidens occultum, ſtatim ſe abdicare bonis, & illa tradere fiſco. Ita ſenſit Panormita. in cap. primo, de Conſtitut. numer. 11. & ibi Felin. numer. 43. quos ſequitur Anton. Gomez libro 3. Variar. cap. 2. n. 5. & latè defendit ſententiam hanc Caſtr. libro 2. de leg. Penal. cap. 8. & 9. libro 2. de Iuſta hæreticorum punition. cap. 6. Fundamentum primum, ac præcipuum eius eſt: quia hæreticus ipſo facto amittit dominium rerum ſuarum: ergo amittit ius poſsidendi illas: ergo tenetur ſtatim illas tradere verò domino, id eſt, fiſco, in quem illarum rerum dominium ex vi legis translatum eſt. Antecedens ſupponitur ex dicto cap. *Cum ſecundum leges*, & ex aliis legibus ciuilibus imponentibus pœnam confiſcationis: nam illam explicant per ablationem dominij. Prima verò conſequentia videtur clara, quia ius poſsidendi ex dominio oritur, vel potiùs eſt quaſi pars ipſius dominij. Vnde facilè probatur ſecunda conſequentia: quia nemo poteſt alienam rem iuſtè poſsidere, ſine domini voluntate. Secundò argumentantur, quia peccatum hæreſis dignum eſt hac pœna, ſeu priuatione, & lex potuit illam imponere dicto modo, quia nulla repugnantia, vel iniuſtitia in eo inuoluitur: ergo de facto ita impoſuit, & ita obligat. Probatur conſequentia, quia verba legis oſtendunt, mentem eius eſſe priuare hæreticum ſuis bonis, quantum poteſt. Vnde argumentantur tertio, quia aliàs ſuperfluè adderetur in lege illa particula *ipſo iure*, ſeu, *ipſo facto*, ſi expectanda eſſet ſententia, vt reus ſua bona tradere teneatur, quia ad hoc ipſum obligaretur, poſt ſententiam, etiamſi lex verba illa non addidiſſet.

1. Argum.

Secundum.

Tertium.

2. Opinio affirmans de hæretico noto, & negans de occulto. 2. Secunda opinio diſtinguit inter hæreſim publicam, & occultam etiam per accidens, & de hac poſteriori negat, teneri hæreticum ſic occultum, bonis ſe expoliare, & fiſco tradere: fortaſſe ex illa regula ſumpta ex Chryſoſtom. homil. 31. ad Hebr. *Non dico tibi, vt te prodas*. Nam ille hæreticus ſic occultus, tradendo bona ſua, ſe proderet. At verò quando delictum eſt notum, & publicum affirmat, hæc opinio teneri hæreticum etiam ante ſententiam tradere bona ſua fiſco. Ita tenuit Adrianus quodlibet. 6. art. 1. liter. I. & ſequitur Sylueſt. verb. *Hæreſis* quæſt. 8. & verb. *Aſſaſinus* quæſt. 5. & verb. *Pœna* quæſt. 21. & Angelus eodem verb. numero 3. Fundatur ſpecialiter, quia ſententia ſolùm requiritur, vt delictum ſit notum, & tollatur occaſio faciendi iniuſtitias: ſed hæc ratio ceſſat, quando delictum eſt publicum: ergo non eſt, cur expectetur ſententia. Et confirmatur: nam ſi fiſcus tunc auferret bona ab hæretico ante ſententiam, licet fortaſſe excederet in modo, tamen in re non committeret iniuſtitiam, nec teneretur reſtituere bona hæretico: ergo ſignum eſt, ipſum hæreticum non habere ius retinendi bona illa, ac proinde ſtatim, ac delictum notorium eſt, teneri reddere bona fiſco.

Eius motiuum.

Confirm.

3. Opinio vera, negans & certiſsima. 3. Tertia ſententia, & vera eſt, hæreticum, quandiu per ſententiam non eſt condemnatus: aut declaratus hæreticus, iuſtè poſsidere, & vti bonis, nec teneri in conſcientia ſe illis ſpoliare, aut fiſco tradere. Hæc opinio communiſsima eſt, & ſecuriſsima, & in praxi ſeruanda. Tenet Caietan. in ſum. verb. *Pœna*, & 2. 2. quæſt. 26. artic. 3. Victor. relect. 1. de Indiſ. num. 8. & ſequentibus, Soto lib. 1. de Iuſtit. quæſt. 6. art. 6. poſt 4. concluſionem, Corduba libro 1. Quæſtionar. quæſt. 36. opin. 1. & 3. Nauar. in ſum. cap. 23. num. 66. Anton. Gomez ſibi contrarius retractans primam ſententiam in eodem libro 3. Variar. cap. vltim. Penha in Director. part. 3. commentar. 158. & latè reſpondens argumentis Caſtri, Simanc. tit. 9. à n. 157. & plures alios referendo Sancius dicto lib. 2. in Decal. c. 22. à n. 6. Farinac. de hæreſi q. 190. nu. 23.

Duo

1. Fundam. huius ſententiæ.

4. Duo poſſunt eſſe præcipua fundamenta huius ſententiæ, quia duo ſunt ad obligationem legis neceſſaria, ſcilicet poteſtas, & voluntas legiſlatoris. Prima ergo ratio ſumitur ex defectu poteſtatis, qua Soto, & multi alij vtuntur, quia licet lex humana poſſit reum punire, atque etiam per ſe inferre illam pœnam, quæ actionem hominis non requirit, tamen quando pœna ad ſui executionem poſtulat actionem hominis, non poteſt lex humana obligare reum, vt illam in ſe exequatur: ſed hæc pœna priuationis omnium bonorum, non mandatur executioni ſine hominis actione: ergo non poteſt lex obligare reum, vt illam in ſe exequatur, quia contra ordinem naturæ eſt, vt aliquis in ſe ipſum agat, præſertim in ſuum nocumentum. Et

Confirm.

confirmatur, quia non poteſt Princeps plus obligare per legem, quàm verbo ſuo: ſed non poſſet Princeps priuatim mandare alicui, propter perſonalem cognitionem, quam de illius delicto habet, vt omnia bona ſua ipſi tradat: ergo neque

Iudicium de hoc fundamento.

per legem poteſt id præcipere. Hæc tamen ratio, in generali ſumpta, non concludit, quia principium, quod aſſumit, non eſt vniuerſaliter verum: aliquando enim poteſt lex humana obligare, reum, vt in ſe per propriam actionem exequatur pœnam, vt in libro 5. de leg. à cap. 7. dictum eſt. Nihilominus tamen applicata ad præſentem materiam, probabiliſsima eſt, quia illud principium ſaltem habet locum in pœna acerbiſsima, & ideo non poteſt obligari reus, vt ſe occidat, vel mutilet &c. quia leges humanæ eſſe debent humano etiam modo poſsibiles: imò, & tolerabiles: hæc autem pœna priuationis omnium bonorum acerbiſsima eſt, & ordinariè ſecum affert magnam iacturam etiam in ſuperioribus bonis, vel honoris, famæ, vitæ, vel commoditatis corporalis: ergo moraliter loquendo, non poteſt lex humana obligare reum, vt non condemnatus, hanc pœnam in ſe exequatur. Et eadem ratione neq; Princeps id poterit verbo præcipere antè condemnationem.

2. Fundam. omnino efficax.

5. Secunda ratio euidentiùs concludens eſt, quia leges humanæ, per quas hæc pœna impoſita eſt, non declarant talem legiſlatoris voluntatem, nam leges ciuiles ſolùm imponunt confiſcationem ipſo facto: de executione autem, ſeu actuali priuatione bonorum, nihil loquuntur: lex autem canonica in dicto cap. *Cum ſecundum leges*, quoàd confiſcationem, non plùs diſponit, quàm leges ciuiles, quoad executionem autem prohibet, ne fiat ante ſententiam latam: ergo multo minus imponit talem obligationem.

Effugium tollitur.

Dicent ibi prohibitionem fieri poteſtatibus, ſeu iudicibus, non tamen ipſi reo: Reſpondetur, ſatis eſſe, quod illi non præcipiatur, quia vt non oriatur obligatio, præſertim odioſa, & pœnalis, ſatis eſt, quòd non præcipiatur.

Confirmat.

Et ita partem hanc iuuant omnia principia iuris, quòd *pœnæ non ſunt ampliandæ, neq; exacerbandæ vltra propria, & rigoroſa verba legis*. Deniq; vſus, qui eſt optimus interpres legum, hanc partem ſatis confirmat.

Ad 1. argum. in num. 1.

6. Vltimò confirmatur hæc veritas reſpondendo ad fundamenta primæ opinionis: nam pœna, quæ non probatur, non eſt admittenda, illa autem fundamenta nihil probant. Nam primum aſſumit, quòd hæreticus priuatur dominio bonorum ſuorum ipſo facto: quòd non eſt ſimpliciter, & omnimodè verum vt in ſequenti ſectione dicam. Deinde negari poteſt conſequentia, nam licet priuaretur dominio, poſſet illi relinqui adminiſtratio, & poſſeſſio, ſeu retentio, cum vſu talium bonorum, & ità ſine dubio factum eſt, ideoque dato, quòd hæreticus perdat dominium, nihilominus non retinet bona inuito domino, ac proinde non peccat retinendo illa.

Ad 2.

Ad ſecundam verò rationem negatur aſſumptum, iam enim probatum eſt, nec poteſtatem, nec voluntatem legiſlatoris concurrere ad talem obligationem imponendam.

Ad 3.

Tertia item ratio nullius eſt momenti, nam particula, *ipſo facto*, vel *ipſo iure*, habet alios effectus confiſcationis ſupra declaratos, & ideò non eſt ſuperflua, ſi iſtum non habeat.

Impugnatur diſtinctio opinionis 2. in nu 2.

7. Atque ex his concluditur, ſuperfluam eſſe diſtinctionem, quam adhibet ſecunda opinio de hæretico occulto, vel noto, quia hic non agimus de obligatione aliorum, ſed de obligatione ipſiuſmet hæretici ad tradenda bona ſua, nam ſi ad hanc obligationem ſufficit notitia facti extra ſententiam iuridicam, hæreticus occultus ſufficientem notitiam habet ſui delicti, etiam ſi ab aliis non ſciatur: ergo non minùs obligabitur in delicto occulto, quam in publico, quia ipſi non eſt occultum, & ita eſt impertinens aliorum notitia. Si verò maior notitia, quàm facti proprij neceſſaria eſt, profectò illa erit neceſſaria, quàm lex præſcribit: lex autem poſtulat notitiam iuridicam per ſententiam: ergo nulla

Ad ipſius motiuum ibid.

alia ſufficit. Et ita non procedit motiuum illius opinionis, quæ ſententiâ non propter quancunq; notitiam etiam publicam requiritur, ſed etiam propter notitiam iuridicam, quæ ad maiorem humanam certitudinem, & reipublicæ ſatisfactionem, & ad vitandas fraudes, per legem poſtulatur, & ideò conditio à lege poſita propriè, & in ſpecie implenda eſt, vt talis obligatio oriatur. Imo addunt authores graues relati à Farinac. illo numero vigeſimo tertio, inter quos eſt Sanchez, & Molina in tam acerba pœna non teneri reum etiam poſt ſententiam in ſe talem pœnam exequi, ſed hoc pertinere ad iudicem, ad reum verò ſolùm ſpectare, vt patiatur, & non reſiſtat. De qua re videri poſſunt quæ dixi libro 5. de legibus cap. 10.

Ad confirm.

Vnde ad confirmationem reſpondetur, falſum etiam eſſe, quod ſumit: nam etiam fiſcus, ſeu miniſtri eius non poſſunt occupare bona hæretici, etiam noti per famam, antequam condemnetur. Nam licet poſsit cuſtodiam adhibere, vt ſolet, ne talia bona furtim auferantur, non poteſt tamen illorum poſſeſsionem accipere, nam hoc illi prohibitum eſt in dicto Capit. *Cum ſecundum leges*, nam quod iure ab alio poſsidetur, non niſi per iniuriam aufertur, vt dicitur in Cap. *In literis*, de reſtitut. ſpoliator. Et ideò ſi tales miniſtri occupent huiuſmodi bona reſtituenda ſunt, & in priori ſtatu conſtituenda vſque ad ſententiam, vel donec poſt ſententiam iudex executionem fieri præcipiat.

SECTIO III.

Vtrum hæreticus etiam per accidens occultus ipſo facto, & ante omnem ſententiam bonorum ſuorum dominium amittat.

QVoniam bonorum poſſeſsio, & retentio cum vſu, diſtincta eſt à dominio, ideò licèt in præcedenti ſectione dictum ſit, hæreticũ iuſtè retinere bona ſua donec condemnetur, nihilominus manet dubium, an dominium etiam retineat. In quo prima ſententia, & valde communis eſt, hæreticum ſtatim admittere dominium bonorum ſuorum. Ita tenet Bartol. in L. *Imperator*. ff. de Iure fiſci, Abbas, & Felin. in capite vltimo, de Hæretico Anton. Gomez libro tertio Variar. capite ſecundo, neque in capite vltimo retractat ſententiam quoad hanc partem, ſed potiùs confirmat numero 4. Tenet etiam Gregorius Lop. in lib. 4. tit. 2. partit. ſeptima, vbi plures allegat. Eandemque ſententiam ſupponunt Medina, Corduba, & Caſtro, in præcedenti ſectione allegati, ac ſequuntur communiter moderni Theologi 2. 2. quæſtione 11. artic. 2. & 3. Azor. tom. 1. lib. 5. capite 7. quæſtione ſecunda, nec non Farinac. de hæreſi. quæſt. 190. num.

1. Sententia affirmans.

Fundamen.

num. 68. Fundamentum vnicum eſt, quia lex humana poteſt hanc pœnam hoc modo imponere, & validè, & iuſtè, ſi delictum ſit illa dignum, & ex verbis legum ſatis colligitur voluntas imponendi hanc pœnam iſto modo, nec dubitari poteſt, quin hoc delictum ſit tale: ergo de facto impoſita eſt talis pœna. Maior de poteſtate probatur primò, quia pœnas purè priuatiuas poteſt lex imponere ipſo facto, & inferre illas per ſe ipſam, & ante omnem ſententiam: vt eſt certum apud omnes, ac tradidimus libro 5. de legibus cap. 8. hæc autem pœna in ſola priuatione conſiſtit, vt per ſe patet: ergo. Secundò quia lex poteſt interdum conferre dominium per ſe ipſam, vt patet in præſcriptione: ergo à fortiori poteſt auferre. Tertiò ex effectibus, quia lex poteſt auferre poteſtatem alienandi, vel adminiſtrandi, & conſequenter poteſt etiam diminuere ius vtendi: ergo eadem ratione poteſt auferre omninò tale ius, in quo dominium conſiſtit. Minor autem probatur primò ex dicto cap. *Cùm ſecundum leges*, vbi in principio affert Pontifex in exemplum leges ciuiles, per quas dicit, in aliquibus caſibus, priuari reum eo ipſo rerum ſuarum dominio, & infra dicit priuari rerum proprietate, quod perinde eſt, & poſtea imponit pœnam ad inſtar illarum legum: ergo eo ipſo priuat bonis. Accedit, quòd poſtea ſolùm prohibet, ne fiſcus occupet bona ante ſententiam: ergo hæc exceptio indicat ſolam poſſeſſionem concedere, & reliqua omnia, ac proinde etiam dominium auferre. Secundò hoc magis declarant verba legum ciuilium in Authen. de Inceſtis nuptiis c. 1. dicit enim mox reo rerum ſuarum caſum imminere, vbi Gloſſa, *quia ipſo iure dominium perdit*. Expreſsiùs in Authen. de Raptis mulieribus in fine: nam dicit à tempore delicti transferri dominium in fiſcum. Idem clariùs habetur in l. *Commiſſa* ff. de Publican. & vectigal. & in l. vlt. C. Ad l. Iuliam maieſtatis, & expreſſe in legibus Hiſpaniæ l. 4. proximè citata, & in lib. 8. Nouæ recopilat. tit. 23. propter peccatum nefandum ſimilis pœna imponitur.

Maior propoſitio oſtenditur tripliciter.

Minor oſtẽditur, ii.

Confirmat.

Oſtenditur.

2. Sentent. negans.

2. Nihilominus eſt ſecunda ſententia, quæ negat, auferri dominium vſque ad ſententiam ſaltem declaratoriam criminis. Hanc partẽ tenuit Victor. in relect. 1. de Indis nu. 14. & citat Caietanum in ſum. verb. *Pœna*, & 2. 2. q. 62. art. 3. & Syluestr. verb. *Aſſaſſinus*, & verb. *Hæreſis*. 1. Paragr. 8. Hi tamen duo auctores non loquuntur expreſſe, & in particulari, ſed magis in communi, iuxta doctrinam ſectionis precedentis, & eodem ferè modo loquuntur Archidiac. & Dominic. in dicto cap. *Cum ſecundum leges*, & Adrian. Quodlibet. 6. q. 2. Sotus verò lib. 1. de Iuſtit. q. 6. art. 6. poſt 4. concl. non eſt ab hac ſententia alienus: nam dicit, poſſe confiſcationem ſubſiſtere ſine ablatione dominij. Expreſsius ergo defendunt hãc ſententiam Vaſquez 1. 2. diſp. 170. cap. 1. Sanch. libro 2. Decal. cap. 22. nu. 3. Molina tom. 1. de Iuſt. diſp. 95. & Henriquez libro 13. de Excom. cap. 56. numero 2. & alij paſsim recentiores. Primum fundamentum eſſe ſolet, quia lex humana non poteſt tam grauem pœnam iſto modo imponere propter acerbitatem, & difficultatem eius, quia lex humana debet eſſe tolerabilis, & regulariter ad obſeruandum facilis. Sed non cenſeo hoc fundamentum ſolidum: tum quia rationes factæ videntur contrarium ſuadere efficaciter: tum etiam, quia non apparet, cur hoc excedat poteſtatem humanam. Maximè adhibita moderatione poſita in ſectione præcedente, vt non cogatur quis ſpoliare ſe bonis, etiam ſi illorum dominio priuatus ſit.

1. Fundam. parum ſolidum.

2. Fundam.

3. Sed contra hoc inſtatur, & additur ſecundum fundamentum, quia iſta duo repugnant, ſcilicet, priuare aliquem dominio bonorum ſuorum, & relinquere illi iuſtam poſſeſſionem, & vſum, quia ex natura rei, ablato dominio, aufertur ius legitimè poſsidendi, & vtendi, quia hoc in dominio fundatur: ergo è contrario lex, quæ permittit iuſtam poſſeſſionem, imò, & vſum vſque ad conſumptionem fructuum, non poteſt ſimul dominium auferre. At verò leges confiſcantes bona relinquunt iuſtã poſſeſſionem, & vſum: ergo non poſſunt auferre dominium. Confirmatur, ac declaratur, quia hæreticus poteſt ex ſuis bonis liberè conſumere, ſaltem ea bona, quæ ad ſuam ſuſtentationem neceſſaria ſunt: ergo illorum ſaltem habet dominium: ergo eadem ratione habet dominium omnium bonorum ſuorum. Probatur hæc vltima conſequentia, quia pars illa bonorum, quam poteſt conſumere, non eſt determinata, ſed poteſt eligere, quam maluerit, è contrariò verò dominium eſſe debet determinata, & certa: ergo eſſe debet de omnibus bonis, cum non poſſit determinari vna pars certa magis, quàm alia.

Confirm.

Hoc fundamentum licet probabile, non viget.

4. Hoc fundamentum magis quidem probabile eſt, non tamen videtur cogere quia non repugnat, dominium rei eſſe apud aliquem, & nihilominus poſſeſſionem iuſtam, & vſum alteri concedi, conſentiente, ſeu non repugnante illo, apud quem eſt dominium, vel lege ita ſtatuente: ſic enim religioſi habent vſum ſine dominio, & pater interdum poſsidet, & fruitur aliquibus bonis, quorum proprius dominus eſt filius, & ſimilia ſunt multa exempla. Et ratio eſt, quia iuſta poſſeſsio, & vſus, licet ſæpè proueniat ex proprio dominio, poteſt etiam aliunde prouenire, ergo etiam in hæretico potuit relinqui poſſeſsio, & aliquis vſus, & conſumptio aliquorum bonorum, ſine vllo proprio dominio. Dicetur fortaſſe aſſumptum eſſe verum, quando poſſeſsio, & vſus ſpecialiter conceditur, & quaſi ab extrinſeco, hic autem non ita eſſe, quia nulla ſpecialis conceſsio facta eſt hæreticis, ſed eo ipſo, quod non priuantur bonis, ex natura rei, & ab intrinſeco cenſentur habere iuſtam poſſeſſionem, & vſum talium bonorum: ergo ſignum eſt habere illam ex vi domicilij. Sed adhuc contra hæc inſto, quia hæc omnia fieri poſſunt ſine actuali dominio, ex vi præcedentis, & iure non prohibente. Eſt enim conſiderandum, hic non eſſe neceſſariam ſpecialem conceſsionem quaſi poſitiuè factam à fiſco, vel à lege, ſed ſatis eſſe, quòd lex non auferat totum id, quod homo ante commiſſam hæreſim in bonis ſuis habebat. Antea verò habebat dominium, & poſſeſsionem, & vſum: quamuis ergo lex dominium abſtulerit: eo ipſo quòd cætera non abſtulit, ea conceſſiſſe, etiam abſque dominio, vel potius reliquiſſe, exiſtimanda eſt.

Infirmatur.

Euaſio.

Inſtatur contra euaſionẽ.

5. Tertium ergo, & ſolidum fundamentum eſſe videtur, quia lex ratum confiſcat bona, ſed ad confiſcationem per ſe, & intrinſecè non eſt neceſſaria ablatio dominij: ergo non aufertur per talẽ. Conſequentia tenet ex illo principio, quòd *pœna reſtringenda eſt, quantum verba legũ patiuntur*. Maior verò ex dicto cap. *Cum ſecundum leges*, habetur. Minor autem probatur in primis ex aliis iuribus l. vlt. ff. de Publicanis, & Vectigal. leg. *Cum ancilla* C. de Inceſtis nuptiis cap. *Ita quorundam* de Iudæis, in quibus iuribus confiſcantur bona, ſine ablatione dominij. Deinde probatur, quia omnes alij effectus confiſcationis poſſunt ſubſiſtere, ſtante dominio, quales ſunt, quòd bona illa à die criminis ſint obligata fiſco: nam hoc ſtare poteſt cum dominio, ſicut hypotheca obligatur creditori, quamuis dominiũ eius maneat apud debitorẽ. Item quòd alienationes prohibeantur: nam hoc etiam ſtat cum dominio, vt bona maioratus alienari non poſſunt, & nihilominus dominium eorum eſt apud legitimè poſsidentem.

3. Fundam.

6. Diſſenſio inter has opiniones poteſt magna ex parte eſſe de modo loquendi, ſi alias conuenia mus in effectibus huius pœnæ. Negari enim non poteſt, quin ante ſentẽtiã aliquod ius reale circa talia bona transferatur in fiſcum, ex vi cuius poſsit à die crimi-

Duæ ſententiæ relatę magis in modo loquendi quam in re diſcrepant.

crimi-

criminis illa bona recuperare, vbicunque illa inuenerit, & pro illis conuenire hæredem, vel quęcunq; alium poſsidentem, etiam poſt mortem delinquẽtis. Vnde fit, aliquod ius in talia bona ablatum eſſe à priori domino, & conſequenter dominium eius infirmatum fuiſſe, vel aliquo modo ablatum. An vero illud ius fiſci appellandum ſit dominium illi datum & ab altero ablatum, videtur ſolum ad modum loquendi pertinere. Similiter eſt certum, delinquentem, antequam condemnetur, non ſolum habere ius poſsidendi, ſed etiam vere fruendi: nam vere facit fructus ſuos, ſicut de fructibus beneficij ſupra diximus. Item ille ſic poſsidens talia bona, poteſt ſaltem valide illa donare, vel alienare eo modo, quo illa poſsidet, vt ſequenti ſectione dicemus, & ad hoc habet proprium ius, quo ante ſententiam priuari non poteſt. Igitur an ius illud hæc omnia includens, appellandum ſit dominium, necne, etiam videtur ad ſolum nomen pertinere. Et ideo aliqui diſtinctionibus vtuntur: nam Couar in 4 Decretal. p. 2. c. 6. §. 8. n. 9. & 10. ſignificat, reum habere dominium in foro conſcientiæ: fiſcum vero in iudiciali, quæ verba mihi non ita placent, quia ſi vterque aliquod dominium habet ante ſententiam, profecto pro illo ſtatu in vtroque foro illud habet. Simanc. vero diſtinguit de dominio naturali, & ciuili: & naturale dicit eſſe apud reum, ciuile apud fiſcum. Sed hæc verba melius ad poſſeſſionem quam ad dominium applicari ſolent: nam dominium proprie nullum eſt naturale circa hæc bona fortunæ. Probabilius ergo videtur diſtingui poſſe de dominio vtili, & directo: nam vtile apud reum manere videtur, directum autem ad fiſcum tranſire: nam hoc videntur probare fundamenta vtriuſque ſententiæ, & poteſt explicari ad ſimilitudinem emphytheuſis: nam emphyteuta acquirit dominium vtile, & directum manet apud dominium fundi, quamuis neceſſarium non ſit exemplum tenere in omnibus, vt videbimus.

Modus illas concordandi apud Couar. diſplicet.

Item modus alius apud Simanc.

Probabilior modus.

Ante iudicis executionẽ non tenetur reus bona quantumuis fiſco adiudicata, ei offerre ſed executioni non obſtare.

7. Sed quæres, quando poſt ſententiam latam amittat hæreticus in conſcientia illud dominium vtile, ſeu totum illud ius, quod in bonis ſuis antea habeat. Multi enim abſolute dicunt ſtatim poſt ſententiam latam auferri hoc dominium, & aliqui ſufficere putant ipſam declaratoriam criminis: alij vero etiam condemnatoriam requirunt. Mihi tamen videtur poſt ſententiam neceſſariam eſſe iudicis executionem, quia etiamſi ſententia lata ſit, non tenetur reus in conſcientia ſua bona offerre fiſco, ſed ſolum eſſe paratus ad tradendã illa quando poſtulata fuerint, non reſiſtendo, nec per vim, nec per fraudẽ, periurium aut ſimilia, quod ſentit Couar. 1. variar. cap. 2. numer. 10. & in. 4. Decret. vb. ſup. Sanc. ca. 22. num. 8. & cap. 26. numer. 8. apud quos plura de hoc puncto videri poſſunt.

SECTIO IV.

Vtrum hæreticus ante ſententiam valide, & licite poſſit bona ſua alienare.

1. IN hoc puncto conueniunt omnes (vt videre eſt in Sanc. ſup. nu. 55. & Farin. de hæreſi quæſt. 190. numer. 87.) ad ſuſtentationem vitæ, & ſtatus, poſſe huiuſmodi reum licite, conſumere aut expendere, quod de bonis ſuis neceſſarium fuerit, quia hoc eſt adeo intrinſecum, & naturale, vt prohiberi non debeat, nec fortaſſe poſsit. Item, quia aliàs fruſtra in poſſeſsione ſuorum bonorum relinqueretur. De cęteris ergo alienationibus, ſiue gratuitis, vt ſunt donationes, ſiue onerosis, vt ſunt venditio, & ſimiles contractus, eſt controuerſia. In qua eſt prima opinio, omnes has alienationes eſſe prohibitas, & inualidas. Ita tenet conſequenter Caſtr. lib. 2. de iuſt. hæret. pun. c. 6. & lib. 2. de Leg. pœnal. cap. 8. Conrad. lib. 1. de Contract. q. 7. Medin. C. de Reſt. q. 1. Paragr. *Poſt rerum dominium*, Rojas ſingular. 18. Anton. Gom. l. 3. variar. c. 2. Farin. de hæreſ. q. 190. n. 68. 70. & 74. & inclinat Soto d. lib. 1. de iuſtit. q. 6. art. 6. poſt 4. concluſ. Fundamentũ eſt, quia leges ferentes confiſcationis pœnã, in hunc modũ explicari ſolent. Non eſt enim dubium, quin potuerint huiuſmodi leges omnes hos contractus irritare: nam in multis alijs caſibus id faciunt etiam non ablato dominio, vt conſtat de pupillo, vxore, & alijs: ergo multo magis id potuit facere propter crimen hæreſis: imo ſi id fecit, non propterea dici poteſt lex intolerabilis, aut nimis grauis ſpectata delicti qualitate, quia iſtæ alienationes non ſunt neceſſariæ ad vitam, vel ad ſtatum perſonæ, & aliàs poſſunt fiſco multum nocere. Quod ergo ita factum ſit, videtur probari ex l. *Manich.* C. de hæret. ibi. *Non relinquimus contrahendi facultatem*: & ex l. *Poſt contractum*, & l. *Quiſque*, & l. vltim. Cod. ad leg. Iul. maieſtat. vbi dicitur, *neque alienare poſſe*. Idem colligitur ex l. *Donationes in concubinam*, Paragr. vltim. ff. de donat. & l. *Iudiciorum*, verſ. *Adeo*, ff. de accuſ. Expreſsius autem videntur loqui l. Hiſpaniæ: nam in partit. 5. titul. 4. l. 2. dicitur de huiuſmodi alienatione, non poſſe fieri, & ſi facta fuerit, non valere, & partit. 7. titul. 2. l. 4. dicitur: *Nullo modo valere debet*, & additur ratio, quia reus à die commiſsi criminis dominium amiſerat: nam donatio, vel quælibet alienatio facta à non vero domino, ex natura rei nulla eſt. Vnde poteſt addi alia ratio, quia talis alienatio continet intrinſecam iniuſtitiam, vel contra fiſcum, etiamſi ſit liberalis, vel contra tertiam perſonam, v. g. ementem, ſi ſit oneroſa: ergo eſt etiam nulla.

1. opinio negans.

2. Nihilominus eſt ſecunda opinio dicens, hos contractus, ſeu alienationes non eſſe ipſo iure nullas, ſed annullandas ſeu irritandas. Hanc ſententiam defendit Victor. in d. relect. de Indis: nam licet num. 13. alienationes has vocet inualidas iuxta modum loquendi aliquorum iurium, nihilominus in num. 14. declarat, non eſſe per ſe irritas, imo nec abſolute illicitas. Et eodem modo videntur ſentire Syluest. verb. *Hæreſis*, 1. numer. 14. & Angel. verb. *Pœna*, nu. 3. inclinat etiam Cordub. lib. 1. ſuarum quæſt. in 36. Latius defendit hanc ſentent. Vaſq. 1. 2. diſp. 171 cap. 2. & Sanc. d. lib. 2. cap. 21. numer. 26. vbi alios iuriſperitos allegat, & mihi etiam hæc ſententia placet, quam per ſequentes aſſertiones explicabo, & probabo.

2. opinio.

3. Dico ergo primo. Alienationes bonorum factæ ab hæretico poſt commiſſum crimen, & ante ſententiam: nõ ſunt ipſo facto nullæ. Probatur primo, quia hæreticus nõ perdit omne dominium bonorum ſuorum ſtatim ratione delicti, vt iã probatũ eſt: ſed omnis verus Dominus poteſt voluntate ſua transferre in alium ius, & dominium, quod in ſuis bonis habet, & quale habet, vel liberaliter, vel per alium cõtractum: ergo hoc ẽt põt facere hæreticus, per ſe loquendo. Dices, Minorem non eſſe vniuerſaliter, & abſolute veram, ſed cum vulgari limitatione, *niſi iure prohibeatur*, quæ in præſenti non ſeruatur, quia hæretico alienationes videntur prohibitæ. Simili enim ratione licet pupillus ſit dominus bonorum, nihilominus non valide alienat, quia eſt prohibitus, & idem eſt in maioratu: ergo idem erit in hæretico. Sed contrà: nam hinc potius confirmatur argumentum, primo quidem, quia non ſufficit ſimplex prohibitio, niſi expreſſe addatur verbum irritans, vt in lib. 5. de Leg. à c. 25. oſtenſum eſt, hîc autẽ non inuenitur ſimilis prohibitio, ſed tantum illa, quæ ex confiſcatione ſequitur: ex confiſcatione autem per ſe, & intrinſece ſpectata, non magis ſequitur irritatio alienationũ, quàm priuatio dominij. Deinde quia in rigore loquẽdo hæreticus nõ eſt prohibitus ſpeciali legis præcepto bona ſua alienare, vt in ſequenti aſſert. oſtendam: ergo cum ſit dominus põt valide alienare. Secundo probatur à poſteriori,

1. aſſertio pro hac opin.

Probatur 1.

Euaſio aduerſariorum dupliciter facit pro nobis.

Probatur 2.

quia emens bona fide ab hæretico rem fructiferam, quamdiu illam ſic poſsidet, verè facit fructus ſuos: ergo per talem emptionem dominium talis rei acquiſiuit, quia res fructificat domino; ergo ſignum eſt, alienationem fuiſſe validam, quia dominium non transfertur niſi per contractum validum. De primo antecedente dicemus paulò poſt; cætera verò neceſſariò conſequuntur. Simile argumentum eſt, quod filius bona fide accipiens hæreditatem patris hæretici occulti, verè fit dominus, vt probat Simanc. tit. 9. num. 189. ergo alienatio facta per teſtamentum valida fuit; ergo idem eſt de alijs. Vnde iuxta hanc doctrinam videtur intelligendus idem Simanc. ibi nu. 22. & 25. vbi in priorem opinionem

Probatur 3.

videtur inclinare. Vltimò probatur ab inconuenienti, quia aliàs omnes contractus facti à Catholicis cum hæreticis Angliæ, vel aliorum regnorum hæreticorum, eſſent inualidi ipſo facto, quia bona talium hæreticorũ iure cõmuni confiſcata ſunt, conſequens autem eſt incredibile, & contra communem vſum, & ſenſum Eccleſiæ; ergo.

2. Aſſertio.

4. Dico ſecundo. Non ſolum huiuſmodi alienationes non ſunt nullæ, verum etiam neque illicitæ. Itaque hæreticus non peccat alienando bona ſua, ſi abſque fraude, & dolo, ſeu iniuria tertij faciat. Ita ſentiunt multi Doctores, & ex modernis optime Vaſquez d. diſp. 171. cap. 2. num. 13. & Sanc. lib. 2. cap. 22. num. 59. qui alios referunt. Probatur autem in hunc modum, quia cum hæreticus retineat dominium, & adminiſtrationem ſuorum bonorum per ſe, & ex natura rei, licitè poteſt illa donare, aut vendere, aut alio ſimili modo alienare: ergo vt hoc illi non liceat, oportet, vt ſpecialiter ſit illi prohibitum, ſed non inuenitur talis prohibitio per ſe; ergo neque actio illa eſt per ſe illicita. Probatur minor, quia duobus modis potuit talis prohibitio oriri ex iure poſitiuo: primò, quia lex aliqua directè vetat alienationem tali perſonæ; vel quia poſita diſpoſitione legis circa talia bona, ex illa ſequitur intrinſecè, & ex natura rei, quod talis alienatio ſit illicita: neuter

Probatur aſſertio oſtendendo hæreticum non prohiberi immediate alienare.

autem modus verus eſt: ergo. Minor quoad priorem modum, ſeu partẽ probatur ex quodam principio in materia de Leg. recepto, quod quando lex non dirigit verba ad perſonam, ſed tantum diſponit circa rem ipſam, vel circa formam contractus, tunc per ſe non obligat perſonam, ne aliter faciat, ſed inualidat, vel infirmat actum. De quo principio videri poſſunt, quæ dixi lib. 5. de Legib. cap. 20. num. 12. & latiùs tom. 2. de Relig. lib. 2. de Iuram. cap. 20. ſed in præſenti leges, quæ puniunt hæreticos in bonis ſuis, non dirigunt verba ad illos, præcipientes eis, ne bona alienent, ſed dirigunt verba ad bona ipſa, confiſcando illa; ergo per ſe, & ex vi ſua talem prohibi-

Deinde nec mediate, ſeu per conſequentiam aliquam.

tionem non inducunt. Altera verò pars probatur, quia poſita confiſcatione ſolum poteſt ſequi malitia in alienatione propter aliquam iniuriam, vel nocumentum factum vel perſonæ, cui bona tribuunt, vel fiſco, quia ibi nullus alius per ſe interuenit. At vero reſpectu perſonæ, cui traduntur bona, in primis ſi alienatio ſit gratuita donatio, nullum nocumentum infert, quia poteſt prodeſſe, & non obeſſe, vt per ſe patet. Si vero ſit alienatio oneroſa, V. g. per iuſtam venditionem, tunc ſi delictum ſit ita occultum, vt nullum ſit morale periculum publicationis bonorum per ſententiam, tunc etiam nullum ſit ementi nocumentum, neque eſt periculum eius: ergo nulla etiam eſt iniuria, vel malitia ex ea parte. Si autem ſit periculum, & hæreticus taceat vitium rei, tunc quidem iniuſtitiam committit, quia doloſè, & iniuſtè vendit rem ſuam, tacito eius vitio occulto: hæc autem malitia, & eſt per accidens, & generalis ex principijs iuſtitiæ; & ideo propter illam, addita eſt in aſſertione limitatio. *Si abſque fraude*, &c. Denique reſpectu fiſci nulla eſt per ſe iniuria, quia ſemper res tranſit cum onere ſuo, & ita ius fiſci integrum ſeruatur ad quemcunque talis res perueniat. Dices, accidere poſſe, vt dum res tranſit ad alium, vel difficilius recuperetur à fiſco, vel periculum immineat, vt ab altero, non ita bene conſeruetur. Reſpondeo in primis, etiam poſſe contingere, vt talis res meliùs, & vtiliùs ab alio conſeruetur, & adminiſtretur, & quod eàdem, vel maiori facilitate ab illo recuperetur. Deinde dico, hæreticum non eſſe procuratorem fiſci, vt teneatur meliori, & optimo modo bona illa conſeruare, & ideo ſolum tenetur, non agere fraudulenter; nam ſi in fraudem fiſci illa bona alienaret, aut diſsiparet, tunc ex ea parte grauiter peccaret, tum quia directe ageret contra ius acquiſitum à fiſco: tum etiam quia ipſæ leges directe hoc prohibent, vt latiùs refert Sancius capit. 21. numer. 25. & 26. & capit. 22. vbi ſupra, & Simanc. num. 56. & 57.

3. Aſſertio.

5. Dico tertio. Iſtæ alienationes, quamuis licite fiant, ſunt caducæ, & infirmæ, quia ſemper poſſunt poſt ſententiam latam à fiſco retractari, & annullari, quocumque tempore factæ ſint poſt crimen com-

Vnde probetur.

miſſum. Hæc aſſertio eſt certa, & in ea conueniunt omnes allegati in duabus opinionibus recitatis, & alij quos allegat Sancius d. cap. 22. à num. 31. Et probatur ex dictis in ſect. 1. nu. 5. vbi oſtendimus, hunc eſſe vnum ex præcipuis effectibus, quos habet confiſcatio ipſo iure. Denique quia oſtenſum eſt, per confiſcationem acquirere fiſcum ius aliquod in re confiſcata, quod eſt dominium, vel certe dominio æquiualet: ergo ratione illius poteſt ſemper vindicare ſibi talia bona. Vnde hoc etiam probant leges ſupra citatæ dicentes, tales alienationes eſſe inualidas, vtique in præiudicium fiſci, qui propterea ſemper illas inualidare poteſt, ita enim ſæpe in iure dicitur donatio inualida, quæ non eſt perfecta, ſed retractari poteſt, vt ſumitur ex leg. 1. & leg. *Poſt contractum*, ff. de Donationibus.

Extenſio huius aſſert.

6. Vnde extenditur, ſeu ampliatur aſſertio, vt locum habeat, etiamſi bona fide emptor, V.g. contrahat, omnino ignorans delictum venditoris, quia hæc ignorantia non purgat vitium cõtractus, quod in re ipſa ineſt, & quia talis ignorantia non priuat fiſcum iure ſuo, vt latiùs, & allegando multa tradit Sancius d. cap. 22. num. 36. Aliqui etiam hoc extendunt ad contractus, ſeu alienationes factas ante tẽ-

Extenſio altera vix admittenda.

pus delicti, & proximum illi, quando præſumuntur factæ dolo malo, & ad euitandam pœnam, vt latiſſime tractat Sancius d. cap. 21. & 22. ſed quicquid ſit de alijs criminibus, iam ſupra notaui, hoc vix, aut nullo modo poſſe habere locum in peccato hæreſis, nemo enim poteſt per talem dolum alienate bona, niſi priùs ſit hæreticus, ſaltem occultus. Præterquã quod illa pœna fundatur in præſumptione, quæ in foro conſcientiæ ceſſat, quando præſumptio non eſt veritati conformis, vt autem ſit conformis, neceſſarium eſt, vt præceſſerit peccatum hæreſis, ſaltem occultum per accidens.

Eiuſdem aſſertionis limitatio.

7. Addenda vero eſt limitatio, vt bona hæc alienata poſſint reuocari à quocunque poſſeſſore, & quouis tempore, niſi ad præſcriptionem peruenerint. Quam limitationem Ioan. Andr. & Archidiac. non admittunt, vt refert Rojas ſingular. 18. in fine. Ipſe vero dubitat. Sed nec dubitandum eſt, quia limitatio eſt moraliter certa, & ſumitur ex cap. vltim. §. vlt. de Præſcript. in 6. & ſentit Panorm. in c. *Cum nobis*, de præſcript. num. 7. Couar. in 2. par. 4. cap. 6. §. 8. num. 10. Caſtro lib. 2. de iuſta hæreticor. punit. capit. 4. Farinac. citata quæſt. 190. à nu. 119. & late Sancius dicto cap. 22 à num. 37. vbi explicant conditiones omnes ad hanc pręſcriptionem requiſitas, quod magis ad materiam de Dominio, & de Præſcript. pertinet, de quibus videri etiam poteſt Molin. de iuſt. tom. 1. diſp. 73. per totam.

Circa eandẽ aſſert dub. 1 bipartitum.

8. Circa modum autem ſeruandum in reſcindẽdis his contractibus, ſeu recuperandis bonis ab illis, qui

qui ab hæreticis illa acceperunt immediate, vel mediate: tria dubia breuiter explicanda ſuperſunt. Primum eſt, an illa bona auferenda ſint, nihil omnino dando, vel relinquendo poſsidenti? In quo aliter loquendum eſt, quando alienatio fuit merè liberalis: vel quando fuit per contractum oneroſum.

Prior pars reſoluitur.

Nam in priori caſu omnino auferuntur bona à poſsidente, nihil illi dando, vel ex illis relinquẽdo, ſi rigore iuſtitiæ fiſcus vti velit. Ita docent omnes, & ratio eſt manifeſta; quia tunc poſſeſſor accepit illa bona ſine vllis expenſis, vel alio onere ſuo, vt ſupponitur, & illa omnia ſunt obligata fiſco: ergo & habet ius ad omnia recuperanda, & nullus eſt titulus, quo ad aliquid poſsidenti tribuendum, obligetur.

Poſterior ſubdiſtinguitur.

9. Quando vero bona tranſierunt ad alium per contractum oneroſum, ſubdiſtinguendum eſt: nam ſi pretiũ v. g. propter ꝙ vendita eſt domus, inuenitur inter bona hæretici, qui rem vendidit formaliter, vel æquiualenter, reſtituendum eſt emptori, quia illud accreuit bonis hæretici, & ſubſtitutum eſt loco rei venditæ: ergo reddendum eſt emptori, ſi re empta priuetur, quia nullus ſuper eſt titulus iuſtus damnificandi illum in pretio. Et in hoc etiam omnes conueniunt. Dixi autem *formaliter, vel æquiualenter*: nam licet pretium ſit conſumptum: ſi tamen ex illo hæreticus factus eſt ditior, vel quia emit rem aliam, vel quia ſoluit iuſta debita, vel quia ex illo emit neceſſaria ad vitam, & alios redditus ſibi conſeruauit, in his, & ſimilibus perſoluendum eſt pretium emptori, quia moraliter perinde eſt habere pretium, vel æſtimationem eius. Exiſtimo tamen in huiuſmodi euentu liberum eſſe fiſco non reſcindere contractum, ſi velit, quia fuit validus, vt ſupra dixi, & poſſe illum reſcindere, eſt quaſi priuilegium fiſci, & ideo poteſt illo non vti ſi velit. At verò ſi pretium nullo modo extat inter bona hæretici, fiſcus poteſt recuperare bona vendita, nullo reſtituto pretio. Ita docent omnes auctores ſupra citati, & ſpecialiter videri poteſt Tiraquel. in l. *Si vnquam Paragr. Reuertatur*, num. 267. C. de Reuocandis donat. & Gregor. Lop. in l. 4. titul. 2. partit. 7. Gloſſ. 2. & Simancas dicto titul. 9. num. 27. Et ratio eſt, quia bona illa antea erant obligata fiſco, quàm emptor aliquod ius in illa acquireret: ergo tranſierunt cum onere ſuo: ergo ratione illius poteſt fiſcus illa recuperare, vbicumque illa inuenerit, nec tenetur pretium reddere, quia neque illud accepit, neque inter bona ſibi obligata inuenit. Et confirmatur, quia venditor nõ potuit maius ius transferre in emptorem, quam ipſe habebat, ſed apud ipſum bona illa ſemper eſſent ſubiecta fiſco quoad recuperationem illorum, nullo pretio, vel æſtimatione data: ergo eodem modo poſsidentur ab emptore. Aliqui verò hoc limitant, *niſi emptor bona fide emerit*. Sed nõ eſt admittenda limitatio, tum quia bona fides non purgat vitium rei, tum etiam, quia emptor nõ priuatur pretio propter aliquod delictum, quod bona illa emendo commiſerit, ſed ſolùm quia pretium illud conſumptum eſt ſine culpa, vel vtilitate fiſci.

2. Dub. reſoluitur.

10. Secundum dubium eſt, an iſta bona recuperentur à fiſco cum quolibet augmento in eis facto, ſeu cum meliorationibus, vt Iuriſtæ loquuntur. Ad quod breuiter dicendum eſt, duplex poſſe eſſe hoc augmentum; vnum, quod ſine induſtria, vel expenſis poſsidentis ſolo veluti curſu rerum prouenit, vt ſi contingat terram fieri maioris æſtimationis, vel ex raritate ſimilium poſſeſsionum, vel ex multitudine emptorum, vel alia ſimili cauſa: aliud verò eſt augmentum, quod fit opera, & expenſis poſsidẽtis, vt ſi reficiatur domus: vel augeatur. De priori augmento dicẽdum eſt, totum cedere in ius, ſeu debitum fiſci, & ideo recuperari ab illo poſſe, nulla compenſatione facta. Sicut è contrario ſi res fuiſſet hoc modo diminuta, eodem tãtùm modo poſſet à fiſco recuperari. Et declaratur, quia ius fiſci eſt dominiũ directum, vel illi æquiualens, res autem quando per ſe, & quaſi naturaliter augetur, Domino creſcit. At verò illud augmentũ licet recuperari debeat à fiſco, quando non poteſt à re ſeparari, debet tamen valorem ſoluere, quia cõfiſcatio ad illud augmentũ non extenditur, neq; eſt cur poſſeſſor bonis expenſis in illo augmento priuetur. Dices; ergo ſi ex negligentia poſsidentis bona illa diminuantur, poterit fiſcus æſtimationem ab illo repetere. Reſpondeo, ſi mala fide proceſsit, ſciens illa bona eſſe confiſcata, & ideo circa illa negligenter ſe gerens, concedo ſequelam, quia fuit cum ſcientia detrimenti bonorum fiſci. Si autem bona fide proceſsit, tractando rem illam tãquam omnino ſuam, cogi non poteſt, quia nec titulo rei acceptæ, nec titulo iniuſtæ acceptionis ad illam reſtitutionem tenetur.

Inſtantia diluitur.

11. Tertium dubium eſt, an fiſcus recuperet bona cum fructibus, qui ex illis prouenerunt à crimine commiſſo vſque ad ſententiam. In quo puncto in primis ſupponendum eſt, hos fructus per ſe loquẽdo eſſe confiſcatos, quia inter bona hæretici poſt crimen commiſſum acquiſita computãtur. Ita ex profeſſo docet Tello Fernandez in l. 4. Tauri n. 45. & ſequitur Simanc. ſupra, & Vaſquez 1. 2. diſp. 172. cap. 1. Farinac. de hæreſi q. 190. num. 19. & 80. & ſumitur ex Couarr. in 4. 2. p. cap. §. 8 nu. 8. & ex alijs auctoribus, qui idem dicunt de fructibus beneficij, vt videre licet in Sanc. d. lib. 2. c. 26. n. 10. Vnde colligitur, ſi fructus illi extent, vel formaliter, vel æquiualenter inter bona vltimi poſſeſſoris, quãdo fit bonorum publicatio, & executio, quia nimirum ex illis factus eſt ditior, recuperandos eſſe à fiſco. *Ita docent omnes.* Et ratio eſt, quia ſicut procedunt ex re confiſcata, & ſub ea ratione aliena, ita cum eodem onere naſcuntur. Item quia regula generalis eſt, poſſeſſorem rei alienæ teneri ad reſtituendum omnes fructus, præſertim ſi ex illis factus eſt ditior. De quo principio videri poteſt Couar. in regul. *Peccatum*, 3. p. in principio. Deniq; quia ſi hæreticus ipſe fructus illos accepiſſet, eſſent obligati publicationi, & reuendicationi fiſci: ergo idem eſt de quocũq; poſſeſſore, quia hæreticus, vt dixi, non poteſt maius ius illi conferre, quam ipſe habet.

3. Dub. An fructus quoque bonorũ hæretici recuperentur à fiſco, ſi extant.

12. Difficultas verò eſt, quando fructus omnino ſunt conſumpti, & poſsidens bona, nõ eſt ex illis factus ditior. Et tunc eſt diſtinct. vtẽdum, vt dicti auctores notant: nam vel ille cõſumpſit bona fide, vel mala: ſi bona, nihil tenetur reſtituere iuxta communem doctrinam de bonis alieni, de qua videri poteſt Couar. lib. 1. var. cap. 3. n. 6. & 7. & ratio eſt, quia tunc nec obligatio reſtituẽdi naſcitur ex re accepta, quia non extat, nec ex iniuſta acceptione, quia ſupponitur ſine peccato conſumpta. *Igitur* nec fiſcus poteſt in eo caſu fructus repetere, quia non poteſt ab alio exigere, quod ille dare nõ tenetur. At verò ſi poſſeſſor cõſumpſit fructus mala fide, repeti poſſunt propter iniuſtam acceptionem.

Reſolutio quoad fructus conſumptos bona, vel mala fide.

13. Statim verò interrogandum occurrit, quando cenſendus ſit aliquis habere bonam fidem, vel quid in hoc caſu ſufficiat, vt in mala fide conſtituatur. Nam Simanc. dicto tit. 9. nu. 58. quem ſequitur Vaſquez, putat neceſſarium eſſe, ad illam bonam fidem, vt poſsidens ignoret delictum hæretici, ac proinde eo ipſo, quod ſcit tale delictum, & conſequenter bona eſſe confiſcata, conſtitui malæ fidei poſſeſſorem, ac proinde teneri ad reſtituendos fructus, etiamſi conſumpti ſint, & ex illis non ſit factus ditior. Et poteſt hoc ſuaderi, quia ſupra diximus, hoc modo eſſe neceſſariam bonam fidem ad præſcriptionem horum bonorum: ergo idẽ erit in præſenti. Nihilominus exiſtimo, ſcientiam delicti eius, qui bona tradidit, non ſatis eſſe ad conſtituendum in mala fide poſſeſſorem talium bonorum quantum ad præſentem caſum attinet. Probatur, quia ipſemet hæretic⁹ bona fide poſsidet ſua bona,

Quid in hoc caſu requiratur ad bonã vel malam.

Verior reſponſio.

quam-

quamdiu contra ipſum non fertur ſententia, etiam ſi, & ſui delicti, & confiſcationis conſcius ſit: ergo etiam ille, cui donauit aut vendidit talia bona, bona fide poſsidet, etiamſi ſciat delictum donantis, aut vendentis. Probatur conſequentia. quia venditor tranſtulit in illum totum ius, quod in talia bona habebat, & prout illud habebat: ergo tranſtulit ius poſsidendi vſque ad ſententiam: ergo iure poſſidet, ac proinde bona fide. Vnde quod ad poſſeſsionem attinet, non dubito, quin hoc ſufficiat ad bonam fidem. Et conſequenter de conſumptione fructuum aſſero, ſi abſque peccato fiat, bona fide fieri, etiamſi delictum alterius non ignoretur. Poterit autem fieri ſine peccato, ſi non fiat in fraudem, & detrimentum fiſci, ſed ad vitam ſuſtentandam, vel ad aliam humanam commoditatem, tunc enim nō facit iniuriam fiſco ille poſſeſſor bonæ fidei, cum iure ſuo vtatur. Et hinc fit cōſequenter, vt nō teneatur reſtituere illos fructus, quia nec ratione iniuſtæ acceptionis, cum non peccauerit contra iuſtitiam, talia bona conſumendo, nec ratione rei acceptæ, quia non extant, vt ſupponitur. Secus vero eſſet, ſi iniuſte, & fraudelenter illos fructus diſsiparet: nam tunc merito poſſent ab illo recuperari. Neque eſt ſimile de præſcriptione: nam præſcriptio eſt beneficium lege conceſſum, & in præſenti materia ſpecialiter factum eſt ſub illa conditione, vt bene notauit Sancius cap. 22. num. 41. & ideo non eſt extendenda illa conditio ad alios effectus, ad quos ex natura rei, & ex vi iuſtitiæ neceſſaria non eſt.

SECTIO V.

Quæ bona hæretici ſub confiſcatione comprehendantur.

DE hoc puncto multa ſcribunt Iuriſperiti mouentes plures quæſtiones, quæ vel ad materiam de dominio, vel ad forum tantum externum pertinent, quas ſummatim attingit Simanc. dicto tit. 9. per totum, & Anton. Gomez lib. 3. Variar. cap. 4. & ex illis Vaſquez 1. 2. diſp. 169. & ſequentibus, & multo copioſius Sancius dicto libro 2. à cap. 14. per multa, & Farinac. tota quæſt. 190. Nos autem, & breuitati, & vtilitati conſulentes, per breues regulas, & nonnullas illationes, & exempla rem totam expediemus.

1. Aſſertio.

1. Dico ergo primo. Quod attinet ad bonorum qualitatem, vel quantitatem nulla ſpecialis conditio poſtulatur ad huiuſmodi confiſcationem, ita vt per ſe ad hæc bona potius, quàm ad illa limitetur, ſed ſimpliciter omnia bona confiſcantur, ſiue ſint immobilia, ſiue mobilia, aut ſe mouentia, aut iura, vel actiones. Ita docent omnes Auctores. Et ratio eſt, quia licet de his bonis, quando cum aliquo addito in lege, vel in teſtamento nominantur, verum ſit, quod ratione additi fieri ſolet limitatio, vt ſi quis teſtamento leget bona mobilia, non mandat immobilia, vel è contrario; nihilominus, quando lex abſolute diſponit de bonis ſine limitatione, omnia bona comprehendit. Quod quidem fiet expreſſius ſi ſignum diſtributiuum *omnia*, addatur, in rigore tamen ſufficiet, ſi indefinite de bonis loquatur: tum quia non eſt maior ratio de his, quàm de illis bonis, & ideo vt diſpoſitio legis ſit certa, ſicut eſſe debet, neceſſe eſt, vt omnia comprehendat, tum etiam quia in ſermone doctrinali, vel diſpoſitiuo indefinitum æquiualet vniuerſali. At vero in præſenti materia bona hæreticorum abſolute confiſcantur in dicto cap. *Cum ſecundum leges*, & in legibus, quæ in ipſo allegantur, vel eodem modo, vel interdum etiam addita diſtributione, fit confiſcatio: ergo ſimpliciter extenditur ad omnia bona. Et confirmari hoc poteſt ex lege *Si ademptis*, C. de ſententiam paſſis, in qua dicitur ablatis bonis per ſententiam, auferri etiam actiones, ac proinde actiones ſub bonis comprehendi; eadem ergo ratio eſt de qualibet alia bonorum ſpecie.

(margin: Eius ratio. — Confirm. ex l. Si adeptis.)

2. Dico ſecundo. Ex parte hæretici habentis talia bona neceſſarium eſt, vt tempore delicti fuerint ſua, propriumque ius in illa habuerit, vel ſaltem vt poſt delictum, & ante ſententiam illa dicto modo obtinuerit. In hoc etiam omnes conueniunt. Et ratio clara eſt, quia lex non confiſcat bona aliena, ſed propria eius, qui delinquit, ergo quæ talia non fuerint, non confiſcantur. Dictum eſt etiam ſupra, confiſcationem non extendi ad bona acquirenda poſt ſententiam, comprehendere autem totum tempus à commiſſo crimine vſque ad ſententiam: ergo intra illud neceſſe eſt, & ſufficit, quod bona fuerint ipſius hæretici propria. Deinde declaratur nonnullis exemplis: nam ſi hæreticus ante commiſſum crimen abſolute, & ſimpliciter donauit aliquid de bonis ſuis alteri, quamuis poſtea incidat in hæreſim, illud non confiſcatur, quia iam non erat in bonis eius, & quod fuerit, parum refert. Dixi autem *ſi abſolute, & ſimpliciter donauit*, quia ſi donatio facta ſit tantum ſub conditione, & conditio non fuit impleta ante delictum, quamuis poſtea impleatur, bona ſic donata confiſcata manent, quia donatio ſub conditione non eſt donatio ſimpliciter, nec transfert dominium, vt conſtat ex l. 1. ff. de Donat. donec impleatur conditio; per hæreſim autem ablata eſt poteſtas transferendi dominium abſolutum, & à confiſcatione liberum, & ideo confiſcatio circa talia bona locum habet. Idem eſt ſi donatio facta fuit non ſimpliciter inter viuos, ſed cauſa mortis; nam illa etiam non eſt perfecta donatio, nec transfert dominium; imo reuocari ſemper poteſt ante mortem, & ideo ſic donata ſub donatis ſub conditione comprehenduntur, & poſt mortem hæretici, etiam à fiſco repetentur. Ita Simancas num. 9. Farinacius dicta quæſtione 190. Paragr. 1. numero duodecimo, & alij, & ſumitur ex leg. 1. cum multis alijs de Donationibus cauſa mortis. Et ex dicendis amplius hoc confirmabitur.

(margin: 2. Aſſertio. — Oſtenditur ratione. — Declaratur exemplis.)

3. Dico tertio. Omnis bona, quæ transferri poſſunt ad hæredes extraneos, cadunt ſub confiſcationem. Ita docet Iulius Clarus in Paragr. vlt. quæſt. 79. num. 7. & ibi alios refert, imo fere omnes auctores hac regula vtuntur. Et ratio eius eſt, quia poteſtas transferendi bona ad quoſcunque hæredes etiam extraneos eſt ſignum abſoluti dominij, & proprietatis talium bonorum; dictum eſt autem, omnia bona propria hæretici confiſcari: ergo confiſcantur omnia, de quibus teſtari poteſt. Hanc vero regulam affirmatiuā aliqui nō admittunt, quos refert, & ſequitur Sanc. d. c. 14 n. 5. Fundatur, quia fiſcus non eſt hæres: ergo non fit bonum argumentum ab hærede ad fiſcum, quia à diuerſis nō fit illatio. Sed nihilominus reliqui Doctores citati, & citandi paſsim illa regula vtuntur, & non eſt facile aſsignare exempla, in quibus deficiat, neque dicti auctores aliquod inducunt. Ratio etiam à nobis facta mihi videtur efficax, & illa facile ſoluitur ratio in contrarium facta: nam licet fiſcus non ſit hæres, poteſt æquipollere, & quaſi adæquate ſubſtitui loco hæredis. Et quāuis à diuerſis, vt diuerſa ſunt, non fiat illatio, tamen vt in aliquo conueniunt, fieri poteſt: vel licet non fiat per locum intrinſecum, vt aiunt, id eſt, vt à cauſa, vel ab effectu, poteſt fieri per locum aliquem extrinſecum: & ita fit in præſenti, quaſi à ſigno, quia poteſtas transferendi in hæredem extraneum, eſt ſignum ſufficientis dominij, & proprietatis circa talem rem, vt propterea ſub confiſcationem cadat. Denique quia aliàs nec regula negatiua eſſet admittenda, quia etiam in illa inter eadem fit illatio: conſequens autem ab illis auctoribus non admittitur, vt iam videbimus.

(margin: 3. Aſſertio fere communis. — Huic aſſert. repugnat Sanc. — Impugnatur & ſatisfit illius fundam.)

4. Dico ergo quarto. Bona, quæ non transferuntur ad

(margin: 4. Aſſertio.)

tur ad hæredes extraneos, non confiſcantur. Ita docet Iulius Clarus vbi ſupra, & admittunt Sanc. & alij, quos allegat. Et optime Gigas in tract. de Crimin. læſ. maieſt. tit. de pœnis eiuſdem crim. q. 5. & 6. & Penha in Director. 3. p. commentar. 161. Farinac. de hæreſ. q. 190. Et ratio eſt ſupra aſsignata, & cum proportione applicata, quia defectus poteſtatis transferendi talia bona in extraneos eſt ſignum carentiæ dominij, vel limitationis, ſeu conditionis, ſub qua data ſunt illa bona, vt non poſsit ad extraneos tranſire: cum ergo fiſcus extraneus ſit, etiam non poſſunt ad illum tranſire, quia non poteſt confiſcare bona, niſi quatenus illius ſunt, qui delictum commiſit. Ex hac vero ratione colligo declaratione regulæ neceſſario adhibendam, ſcil. intelligendam eſſe de confiſcatione perpetua, ſeu quæ duret etiam poſt mortem hæretici, quia ſæpè bona, quæ in morte non poſſunt transferri in hæredem, quamdiu vita durat, poſſunt alteri donari, vel quoad poſſeſsionem, & vſum, vel etiam quoad vſum fructuum. Et tunc poterunt eadē bona tali modo confiſcari quoad illos effectus, & de facto applicantur fiſco, quamdiu hæreticus viuit, licet poſt mortem eius hæredibus reddenda ſint. Et ita docent dicti authores in aliquibus exemplis, quorum nonnulla ſtatim attingemus. Ratio vero efficax eſt, quia illa bona, durante vita, ſunt hæretici, & pro eadem vita poſſunt trāſferri in extraneum per voluntatem eiuſdem hæretici: ergo quamuis fiſcus ſit extraneus transferentur in ipſum pro eadem vita virtute legis.

Limitatur aſſertio.

Obiectio diluitur.

5. Dices, Iura perſonalia non confiſcantur vllo modo, quia cum perſona extinguuntur, vt eſt communis ſententia, quam refert, & ſequitur Sancius dicto cap. 14. num. 6. ergo etiam illa bona, quæ tantùm ad vitam durant, nullo modo confiſcabuntur, quia etiam perſonalia ſunt. Reſpondeo, duobus modis poſſe iura, vel bona dici perſonalia, primo, quia huic perſonæ tantum committuntur, vt per ſe ipſam, & non per aliam tali re aut iure vti, vel frui poſsit. Huiuſmodi eſt ius eligendi, quando tali perſonæ confertur, ita vt induſtria, vel dignitas eius poſtuletur: item ius habitandi in hac domo ſoli perſonæ cōceſſum. Et de his, & ſimilibus verum eſt, quod in antecedenti aſſumitur, nam talia iura non confiſcantur. Et ratio eſt eadem proportionaliter, quia talia iura neque in morte, neq; in vita poſſunt in extraneam perſonam transferri. Alia vero ſunt bona, vel iura, quæ licet perſonalia dici poſsint, quia cum perſona finiuntur, non tamen ita adhærent perſonæ, quin illa viuente poſsint alijs donari, & hæc dicimus poſſe cadere ſub cōfiſcationem (niſi aliud obſtet,) pro vita delinquentis. Vnde ad tollendam æquiuocationem poſſunt hæc vocari bona, vel iura vitalia, vt ab alijs purè perſonalibus diſtinguantur.

Aſſertio varijs caſibus explanatur.

6. Quinto addendum eſt, quædam eſſe bona, quæ licet ab hæreticis in pœnam auferantur, non tamen proprie confiſcantur, quia non applicantur fiſco, ſed vel extinguūtur, vel ad legitimum, & quaſi neceſſarium ſucceſſorem tranſeunt. Per q̃ regulam declarantur præcedentes quoad aliquos particulares caſus. Primus eſſe poteſt, quē modo attigimus, de iuribus pure perſonalibus, vt eſt, verbi gratia, ius eligendi, nam illo priuatur hæreticus, non per confiſcationem, ſed per extinctionem, ſeu ablationem. Secundus ſit de dominio, quod aliquis habet in ſeruum ſuum, nam per hæreſim perdit illud; ſeruus tamen non confiſcatur, ſed omnino ſit liber, q; in fauorem libertatis conceſſum eſt in l. *Manichaos*, Cod. de hæret. & in cap. vlt. extra de Hæret. quod in eundem fauorem ampliatur, vt licet hæreticus cōuertatur, & ex miſericordia alia bona ei reſtituātur, ſeruus maneat liber, quia libertas ſemel recuperata non perditur ſine noua culpa, vt bene declarat Simanc. in tit. *Seruus*, n. 9. de quo caſu latius diſputant Molin. de iuſt. diſp. 40. Sanc. lib. 2. Decal. c. 24. à nu. 9. Tertius caſus eſt de iure patronatus, nam ordinarie transfertur cum bonis, ſeu hæreditate cui adhæret, nihilominus tamē quando bona confiſcantur, quibus ius patronatus adhærebat, nō tranſit cum illis, nec confiſcatur, ſed extinguitur in fauorem eccleſię, vt ab illo onere libera maneat. Quod licet expreſſo iure non habeatur, conſuetudine ita receptum eſſe citati in num. 4. tradunt, & ſpecialiter videri poteſt Lambertin. de iure patronat. lib. 3. quæſt. 8. per varios articulos, Farinac. ſupra num. 24. Quartum exemplum addere poſſumus de penſionibus eccleſiaſticis de quibus fere nihil ſcriptum inuenio in authoribus, qui de confiſcatione ſcripſerunt: nouiſsime prodijt Garcia de Benefic. part. 11. cap. 10. à num. 77. & Sancius libro 2. Decalog. capite 28. numer. 36. qui aliqua attigere. Ego vero ex principijs ſupra poſitis, diſtinctione quadam vtendum cenſeo: nam de penſionibus loqui poſſumus, vel quoad fructus decurſos, vel obtentos ante ſententiam, vel quoad obtinendos poſt ſententiam. De prioribus dicendum eſt confiſcari, quia iam ſunt bona propria ipſius hæretici, vel ſi illa nondum obtinuit, iam proprium ius in illa acquiſiuit, ſicut etiam fructus beneficiorum iam acquiſiti confiſcantur, vt ſupra dictum eſt, & docent omnes. At vero quoad fructus acquirendos poſt ſententiam, non confiſcatur penſio, neq; etiam fructus cedunt in vtilitatem hęretici, quamdiu viuit, etiamſi abſolutus ſit, ſed penſio ipſa extinguitur, nam licet proprie, & in rigore beneficium non ſit, in hoc æquiparatur beneficio, & ſub illo nomine comprehenditur in fauorem fidei, vt latius oſtendit Gigas de Penſion. q. 52. nu. 4. & q. 94. numero 7.

Aſſertio confiſcationem non fieri in damnum tertij.

7. Vltimo ex dictis notari poteſt alia regula generalis in hac materia obſeruanda, & ad definiendos plures caſus applicanda; ſcilic. confiſcationem bonorum hæretici ita eſſe faciendam, vt in damnū alterius tertij innocentis *per ſe* non cedat. Ita docent authores allegati, præſertim Simanc. dicto tit. 9. nu. 64. & latius Matienço in libro 5. Nouæ recopilat. tit. 9. lege 10. Et ratio ſumitur ex lege *Sancimus*, Cod. de Pœnis, *quia delicta ſuos tenent, & ligant authores*, nec ratio patitur, vt noceant innocentibus, illos ſuis bonis priuando. Et hinc eſt, vt ſi bona confiſcata habeant reale onus ad ſoluendam alteri penſionem, cum illo onere tranſeant ad fiſcum, ita vt ipſe illam ſoluere teneatur, vt in ſuperioribus tactum eſt, & ſpecialiter declarant Simanc. ſupra n. 8. intelligitur autem hæc aſſertio, vt in ea inſinuaui, per ſe loquēdo, & vt ita dicā, immediate; nam remote, & quaſi per accidens non eſt inconueniens quod confiſcatio bonorum vnius delinquentis cedat in incōmodum aliorum, qui non peccauerunt, vt confiſcatio bonorum patris cedit in incommodum filiorum, tamen quia illi non erant domini, nec habebant immediatum ius, ſed remotum, vel potius quandam ſpem talium bonorum, ideo illud non reputatur inconueniens; nam propter multas alias cauſas contingit, vt filij veniant in egeſtatem propter culpam, & negligentiam parentum. Et alijs exemplis ſtatim ſubijciendis id declarari poteſt.

8. Ex his ergo generalibus principijs definiendæ ſunt omnes ſpeciales quæſtiones, quæ à dictis autoribus tractantur, quarum pauca, & præcipua exempla breuiter, & quaſi remiſsiuè attingam, vt inde poſsit vnuſquiſque ad alias ſimiles quæſtiones dicta principia applicare. Primum exemplum ſit de bonis mariti, & vxoris: nam licet inter eos communiter poſsideantur, nihilominus quiſque habet ſua propria bona, & ideo ſi vxor ſit hæretica, confiſcantur eius bona, non mariti, & è contrario propter regulam poſitam. Et in hoc conueniunt omnes. Explicare autem quæ ſint bona propria vxoris, quæve mariti non eſt huius loci, ſed ad materiam de matrimonio

Quid ſi tertius ſit coniux.

monio

monio pertinet, in qua videri poteſt Sancius & Anton. Gomez in l. 77. Tauri, & Summiſtæ omnes, & alij Iuriſperiti, qui à dictis allegantur. Quia verò inter virum, & vxorem poſſunt donationes fieri, ſciendum eſt, ſi coniux, cui facta eſt ab altero donatio in hæreſim incidat, priuſquàm donans moriatur, illa bona donata non confiſcari iuxta ſuperiùs dicta, quia illa donatio non eſt firma, neq; habet effectum vſque ad mortem donantis capit. vltim. de Donat. inter vir. & vxor. & l. *Cum hic ſtatus* §. *Si donator*, ff. eodem tit. Et eadem ratione ſi donator incidat in hæreſim, licet poſtea moriatur ante cõdemnationem, donatio non tenet, & bona confiſcantur, quia poſt delictum non poteſt hæreticus donationem confirmare iuxta l. *Si maritus vxori*, ff. de Donat. inter virum, & vxorem.

Quid ſi fuerit filius, aut pater.

9. Secundum exemplum ſit de bonis filiorum exiſtentium ſub poteſtate patris; habent enim quædam bona propria, quę vocantur caſtrenſia, & quaſi caſtrenſia, & aduentitia, quibus addi ſolent profectitia; inter quæ hæc eſt differentia, quod bona caſtrenſia, & quaſi caſtrenſia ſunt propria filij quoad dominium, & vſum fructuum, & ideo talia bona non confiſcantur propter hęreſim patris, confiſcantur autem propter hæreſim filij. In bonis autem aduentijs habet filius dominium, & pater vſum fructuum, & ideo ſi pater ſit hæreticus, amittit quidem vſum fructuum, ſed ille non confiſcatur, ſed conſolidatur cum dominio filij, quia pater per hæreſim amiſit ius patriæ poteſtatis, quod in filium habebat, & ratione cuius habebat vſum fructuum, vnde quia illud ius non tranſit in fiſcum, ideo neque ille vſus fructuũ fiſco adiudicatur. Et eadem ratione ſi filius ſit hæreticus illa bona confiſcantur quoad dominium, quia erat delinquentis, atque etiam quoad vſum fructuum, quia etiam per hæreſim filij diſſoluitur patria poteſtas § *Cum autem* inſtitut. *Quibus modis ius patriæ poteſtatis amittatur*, & in his omnes cõueniunt.

Quid de bonis profectitiis.

De profectitijs autem bonis inuenio Gabrielem in 4. diſt. 15. quæſt. 3. art. 3. dubio 2. propoſit. 5. dicentem talia bona non confiſcari propter crimen Patris Quod etiam ſequitur Sancius ſupra capit. 16. à num. 2. referens plures Iuriſtas. Veriorem tamen credo oppoſitam ſententiam quam tuetur Simanc. de Cathol. Inſtitut. tit. 9. Caldas in lege ſi curatorem verbo *læſis*, num. 19. in fine Cod. de re integra reſtituenda. Quemada quæſt. 19 numer. 1. & ſequentibus, & alij Iuriſtæ quos allegat, & ſequitur Farinac. dicta quæſt. 190. nu. 15. Conſentiunt Theologi communiter. Azor tom. 1. libro 5. cap. 7. quæſt. 8. Vaſquez 1. 2. diſp. 169. cap. 1. numer. 10. & in Opuſcul. de teſtament. cap. 9. numer. 111. Lorca 2. 2. diſput. 46. memb. 1. numer. 5. & probatur, quia talia bona ſunt propria patris quoad dominium, & vſum fructuũ: ergo per hæreſim amittit illa tanquam ſua. Item legitima filij confiſcatur, quia non eſt ſua, ſed patris, dum viuit, vt rectè Simanc. numer. 79. & 80. ergo, & bona profectitia propter eandem rationem. Vnde è contrario per lapſum filij talia bona non confiſcãtur, vt etiam cum multis tradit Sanc. ſupra cap. 15. numer. 17.

Quid ſi fuerit donans aliquid hęretico ſub conditione.

10. Tertium exemplum eſt de bonis hæretico donatis ſub conditione: nam ſi conditio impleta ſit ante delictum commiſſum, bona illa confiſcantur, quia donatio fuit conſummata. Si vero conditio non fuit impleta, ſunt opiniones. Diſtinguendum tamen cenſeo inter conditionem caſualem, & poteſtatiuam, ad quas poteſt reduci miſta. Quæ diſtinctio traditur in l. vnica. Paragr. *Si autem aliqui*, C. de Caducis tollendis, & ſufficienter explicatur à Molina de Iuſtit. diſp. 177. & 206. Si ergo conditio fuit caſualis, ius ad illa bona tranſit in fiſcum ſub eadem conditione. Si verò ſit poteſtatiua; aut eſt talis, quæ non poſsit per fiſcum impleri, & tunc bona non cõfiſcantur, quia donatio non poteſt ad effectum peruenire. Si autem conditio poſsit impleri per fiſcum, & ipſe velit illud onus ſubire, tunc confiſcatio ſub eadem conditione tenebit. Et hoc cum proportione ad miſtam conditionem applicandum eſt. De quo puncto præter citatos videri poſſunt Couarr. in Pract. cap. 39. num. 2. addita reſolutione, quam in fine capitis ponit, Anton Gomez in l. 4. Tauri num. 4. & in 2. variar. capit. 12. numer. 6. & Simancas titul. 9. numer. 11.

Quid ſi fuerit legatum aliquid hæretico.

11. Quartum exemplum ſit de hæreditate, ſeu bonis teſtamento relictis, quæ poſt crimen commiſſum deferuntur: nam talia bona non confiſcantur propter peccatum eius cui relicta erant, quia iam eſt, incapax talis hæreditatis, iuxta l. *Manichæos*, C. de Hæret. & conſequenter non fiunt illius, ac propterea non confiſcantur. Ita Simanc. num. 124. & videri poteſt Couar. lib. 1. variar. cap. 8. & libro 2. cap. 17. & Farinac. dicta quæſt. 190. à num. 94.

Quid ſi fuerit dominus directus bonorum quorum fructus percipiebat hæreticus.

Quintum exemplum eſt de Emphiteuſi, nam ſi emphiteuta incidat in hæreſim, non confiſcantur talia bona quoad proprietatem, quia quoad illam non ſunt eius, quo ad fructum autem, ſeu dominium vtile confiſcantur pro vita delinquentis. Eſtque hæc regula generalis de quocunque vſu fructu ad vitam, niſi titulus eius per delictum extinguatur, vt ſupra tactum eſt. Et hoc ipſum ampliari poteſt ad bona feudalia, nam in illa non cadit cõfiſcatio perpetua quoad dominium directum propter eandem rationem, confiſcari autem poſſunt pro vita delinquentis, ſi fiſcus valeat, & velit omnia onera feudi ſuſtinere. De quibus punctis præter Simancam ſupra numer. 19 & 97. videri poſſunt Penha 3. par. Directorij commentar. 161 & Gigas dicto tractatu de Crimine læſæ maieſtatis titul. 9. de pœnis eius quæſt. 5. & 6. Farinacius ſupra à num. 59.

Quid ſi fuerit ſucceſſor maioratus hæretici.

12. Poſtremo ex eiſdem principijs definienda eſt quæſtio de bonis primogenituræ, ſeu maioratus, an confiſcentur propter hæreſim vltimi poſſeſſoris. In quo puncto ſolet diſtinctio adhiberi de varijs generibus maioratuum, & diuerſo etiam modo de illis loqui, vt videre licet in Simanc. dicto tit. 9. num. 252. & ſequentibus. Exiſtimo tamen in hac materia, & quantum ad hæreſim pertinet, pro generali regula conſtitui poſſe, bona maioratuum non confiſcari quoad proprietatem, ſeu confiſcatione perpetua. Ita communiter doctores, Caſtro libro 2. de iuſta Hæret. punit. cap. 2. Molina libro 4. de primogenijs cap. 11. numer. 31. Vaſquez 1. 2. diſp. 169. cap. 4. Farinac. dicta quæſt. 190. Paragr. 4. num. 60. & alij. Ratio in primis ſumitur ex illo principio, quod bona, quæ non tranſeunt ad hæredes extraneos, non confiſcantur, maioratus autem nõ tranſit ad hæredem extraneum, vt conſtat. Deinde eſt ratio à priori, quia primogenitus, ſeu primouocatus non ſuccedit ex voluntate vltimi poſſeſſoris, ſed ex volũtate primi inſtituentis, cui non poteſt nocere delictum ſucceſſoris, nec pœna confiſcationis illi impoſita. Nihilominus tamen poſſunt hæc bona confiſcari quoad vſum fructuum, pro vita delinquentis, propter rationes contrarias, quia hoc modo transferri poſſunt hæc bona in extraneum quoad vſum fructuũ, & pro ſola fide poſsidentis. Item quia hoc non derogat voluntati primi inſtituentis. Vnde quoad hanc partem addenda eſt limitatio, niſi in ipſa inſtitutione addita fuerit clauſula priuans poſſeſſorẽ dominio, & vſu talium bonorum ipſo facto, quòd tale delictum commiſerit, vel vt addi ſolet, eo ipſo, quod decreuerit, vel tractauerit de illo committendo; nam inſtituens potuit hoc modo, & non aliter ſua bona, & ideo voluntas eius ſeruanda eſt. Sed de tota hac quęſtione videri poſſunt Molina de primogenijs libro 4. cap. 11. Azor part. 1. libro 8. c. 12. Sanches libro 2. Decalog. capite 18. per totum Vaſquez 1. 2. diſputat. 179. cap. 4.

SECTIO

SECTIO VI.

Vtrùm pœna confiſcationis etiam Reges, & ſupremos Principes comprehendat.

1. EXplicata pœna confiſcationis, eiuſque materia ſolum ſupereſt dicendum de perſonis, quibus imponitur, & quoniam de cæteris nulla eſt difficultas, ſolum de Principibus ſupremis temporali-
1. Ratio dubitandi tripliciter. bus aliquid dicendum ſupereſt. Eſt enim in illis duplex ratio dubitandi. Vna eſt ex parte talium perſonarum, quia cum ſint ſupremi, nulli ſubijciuntur in temporalibus; ergo nec poſſunt puniri in temporalibus bonis. Et deinde licet poſſint, non videntur comprehendi ſub legibus confiſcationem imponẽ-
2. tibus, tum quia non loquuntur de his perſonis in ſpeciali, ſed tantum in generali, ſub generali autem ſermone non videntur comprehendi, quæ tam ſpecialia ſunt: tum etiam quia leges imponentes confiſcationem, vel ſunt ciuiles, quæ non comprehendunt authores quoad pænas, vel eſt Canonica, quæ vel ſolum approbat illas leges, vel loquitur ad inſtar earum, vt dictum Cap. *Cum ſecundum leges*, in quo poteſtates ciuiles prohibentur exequi confiſca-
3. tionem, donec ſententia proferatur. Vnde colligi videtur non loqui de bonis ipſarum poteſtatum, ſeu principum. Et inde poteſt etiam nouum argumentum fieri, quia hæc bona ex vi illius textus confiſcantur fiſco Regio; ergo confiſcatio non poteſt cadere in bona ipſius Regis, etiamſi hæreticus ſit.
2. Ratio. Altera ratio dubitandi ſumitur ex parte ipſorum bonorum, quia regnum inter maioratus computatur, & maioris priuilegij, & immunitatis eſſe cenſetur, quàm omnia priuata primogenia, ergo eſt exemptum ab omni confiſcatione, non ſolum perpetua, ſed etiam quoad vitam poſſidentis, quia quãuis conſtare non poſſit de clauſula, quam attigimus in fine ſectionis præced. quia regni inſtitutio, & modus eius immemorialis eſt, nihilominus præſumitur facta optimo, & magis fauorabili modo; ergo talia bona nullo modo ſunt confiſcabilia multo magis, quàm cæteri maioratus.

Circa 1. punctum. 1. Aſſertio affirm. de poſſibili. 2. In his rationibus duo puncta tanguntur, vnum de perſonis, aliud de bonis. Circa primum dicendum eſt primò, Reges, & Principes temporales quantumuis ſupremos poſſe hac pæna puniri. Hæc aſſertio ſatis conſtat ex dictis ſupra diſp. 20 ſect. 3. vbi in generali oſtendi, Reges poſſe ab Eccleſia puniri propter hæreſim, non tantum pæna ſpirituali, ſed etiam temporali, quod ex profeſſo etiam tractaui in Defenſion. libro 3. capit. 22. & videri etiam poteſt Bellarmin. contra Barclaium. Illo autem principio ſuppoſito, nulla ratio ſpecialis in confiſcatione reperitur, propter quam his etiam perſonis imponi non poſſit; quia & pæna ipſa proportionata eſt delicto, & iſti Principes habere poſſunt bona, quibus priuari poſſunt, & ſæpe ita expedit, vt minus potentes fiant ad nocendum Eccleſiæ.

2. Aſſertio de facto. 3. Secundò dicendum eſt, etiam de facto comprehendi ſub legibus Canonicis hanc pænam imponentibus. Probari poteſt primò à ſimili, ſeu à paritate rationis ex Cap. *Excommunicamus*, 1. §. *Moneantur*, & cap. vlt. extra de Hæret. vbi ſimiles vel æquiualentes pænæ Principibus laicis imponuntur propter hæreſim, vel participationem eius. Secundo probatur ex dicto cap. *Cum ſecundum leges*; nam generaliter loquitur, & licet adducat in exemplum leges ciuiles, vt oſtendat hanc pænam eſſe proportionatam delicto, non tamen de illis perſonis ſolis loquitur, de quibus loquuntur leges ciuiles, ſed abſolute de omnibus fidelibus, qui Vicario Chriſti ſubijciuntur. Neque in delicto hæreſis attenditur ſpecialis conditio, vel dignitas, aut nobilitas perſonæ: imo in fauorem fidei æque puniuntur propter hæreſim nobiles, ac ignobiles, vt rectè notarunt Rojas ſingular. 157. num. vltim. cum Felin. in cap. *Paſtoralis*, de Offic. deleg. numer. 6. & 7. & Ludouic. Carrer. de Hæret. num. 132. & Simanc. tit. 46. num. 67. & ratio optima eſt, quia in rebus fidei, & quæ ad ſalutem animæ pertinent, *non eſt diſtinctio Iudæi, aut Græci, ſerui, aut liberi*, vt Paulus ad Roman. & ad Philemonem dixit, præſertim quia pænæ pecuniariæ communes ſunt nobilibus, imo in eis magis exerceri, ac augeri ſolent. Et ita reſponſum eſt ad primam rationem dubitandi præter vltimum argumentum eius, de quo ſtatim dicam. Ad 1. & 2. argum. in prima ratione dubitandi.

4. Circa ſecundum punctum aduertere in primis oportet, huiuſmodi Principes extra regnum habere poſſe multa bona libera, quæ inter filios diuidi ſolent, & quantum eſt ex ſe, poſſunt tranſire ad extraneos, etiam per mortem, vt eſt per ſe manifeſtum; nam hoc in facto conſiſtit. In his ergo bonis non procedit dicta difficultas, ſed locum habent in illis præcedentes aſſertiones, quia hæc bona maximè ſunt, quæ confiſcantur, & conditio perſonæ non impedit, vt oſtẽdimus. Circa 2. punctum. Notatio 1. Neq; etiam obſtat vltimum argumentum in prima ratione propoſitum, quia confiſcatio propter hæreſim pæna eſt eccleſiaſtica, ſicut & culpa, iuxta cap. *Inquiſitionis*, Paragr. *Prohibemus*, de Hæret. in 6. & ad Pontificem per ſe pertinet determinare fiſcum, cui applicanda ſunt talia bona, & ita talia bona Principum confiſcari poterunt, vel cameræ Apoſtolicæ, vel ad alios Eccleſiaſticos, & pios ſumptus. Solum ergo circa regnum ipſum illa ſecunda difficultas procedit. Ad 1. arg. in 1. ratione dubitandi.

5. Supereſt itaque dicendum de regno, & bonis ad illud pertinentibus. Notatio 2. Duo enim in regno diſtinguenda ſunt, ſcil. dominium iuriſdictionis, ſeu poteſtas regendi, & iudicandi; & dominium proprietatis circa bona tẽporalia, quæ ex titulo regni ad perſonam Regis pertinen[t]. Nam licet vtriſque bonis, & vtraque poteſtate poſſit Rex hæreticus propter hæreſim priuari, nihilominus confiſcatio proprie verſatur circa temporalia bona, quæ ſub dominium proprietatis cadunt, tamen quia hæc ſunt connexa cum iuriſdictione, aliquid eſt de vtraque parte dicendum. Aduertendum autem eſt vlterius, priuationem, ſeu confiſcationem bonorum eſſe diſtinctam pænam ab excommunicatione, vt ex diſcurſu huius, & præcedentis diſputationis conſtat, & ideo diſtinguendum, & explicandum etiam eſt, quæ priuatio iuriſdictionis, aut bonorum temporalium ex vi excommunicationis proueniat, quæ vero proprie pertinet ad hanc confiſcationis pænam de qua tractamus. Notatio 3.

6. In primis ergo dicendum eſt, Regem hæreticum eo ipſo priuari vſu iuriſdictionis regiæ, quamuis non ſtatim priuetur dominio, & proprietate iuriſdictionis regiæ, hic autem effectus ex cenſura excommunicationis naſcitur, & non eſt per ſe pæna diſtincta. 1. Aſſertio. Hæc aſſertio conſtat ex generali doctrina de excommunicatione late tractata in quinto tomo, diſputatione decima quinta, ſectione ſexta, quam in ſummam reduxi in Defenſione Fidei, libro ſexto, capite ſexto. Vnde cõſtet. Vnde nihil in præſenti addere oportet. Excommunicatio autem non extenditur ad priuationem bonorum temporalium, niſi quatenus pendet ex aliquo titulo ſpirituali, vel ex aliquo actu, quem excommunicatus exercere non poſſit. Vnde ex vi huius excommunicationis non poteſt Rex priuari debitis attributis ante ſententiam ſaltem declaratoriam criminis, quia nec illa pæna ſequitur ex vi cenſuræ, nec per ſe, & ſpecialiter inuenitur aliquo iure lata, vt magis ex dicendis conſtabit.

7. Secundo dicendum eſt, quamuis Rex hæreticus poſſit per Eccleſiam priuari regno, non ſolum quoad dominium iuriſdictionis, ſed etiam quoad temporalia bona, & quoad dominium proprietatis eorum, nihilominus non priuatur ipſo iure, ſed neceſ- 2. Aſſertio bipartita.

neceſſaria eſt ſententia, & condemnatio. Prior pars de poteſtate in lib. 3. Defenſionis Fidei, late probata eſt, & aliqua ſupra adduximus diſputatione vigeſima, ſectione tertia, & nunc ſufficiunt cap. *Ad abolendam*, & cap. *Excommunicamus*, 1. §. *Moneantur*, & cap. vltim. de Hæretic. Poſterior verò pars à fortiori conſtat ex dictis de alijs bonis confiſcatis; nam ſi illorum proprietas, & dominium non aufertur ante ſententiam, multò minus aufertur regnum quoad dominium, & proprietatem. Item eſt optima moralis ratio, quia non expediebat ad pacem, & quietem regnorum, quia multa ſcandala, & ſeditiones inde facile oriri poſſent.

Dubium de confiſcatione Regni.

8. Difficultas ergo ſupereſt, an huiuſmodi bona regni poſſint dici confiſcata ipſo facto, & ante ſententiam. Aliqui ſimpliciter negant, vt Caſtro libro ſecundo de iuſt. hæret. punit. capit. ſeptimo, & Simanc. tit. 46. num. 75. & Vaſquez 1.2. diſp. 169. num. 42. Fundantur, quia etiam poſt ſententiam regnum non applicatur alicui fiſco, ſed datur ſucceſſori Catholico, ſi aliquis inueniatur, vel ſi nullus ſit, vel omnes, qui ſunt, ſint hæretici, reducitur in regnum, vt ſibi Regem Catholicum eligat, vel ſi potentes regni ſint hæretici, & credatur regnum electurum Principem hæreticum, tunc ius debellandi tale regnum, alicui potenti Regi Catholico per Pōtificem adiudicatur. Et confirmari poteſt hæc opinio ratione facta, quòd huiuſmodi regnum eſt quidam maioratus maioris priuilegij, & exemptionis, quàm cæteri inferiores maioratus. Eſtque hæc ſententia probabilis.

Iudicium authoris in hoc dubio.

9. Addendum nihilominus occurrit, diſtinguendum eſſe inter confiſcationem, & eum, cui applicantur bona confiſcata. Nam fundamentum præcedētis ſententiæ probat quidem, regnum non ita confiſcari, vt ſucceſſoribus Catholicis auferatur, non tamen probat ſimpliciter non confiſcari; nam olim bona cuiuslibet hæretici confiſcabantur, & nihilominus filij Catholici illis non priuabantur, vtrumque enim habetur in leg. *Manichæos*. C. de Hæret. Sic ergo exiſtimo optime dici poſſe confiſcari Regnum, licet dandum ſit ſucceſſori Catholico. Quod etiam videtur ſentire Ioan. Lup. in libro de Iure regni Nauarræ cap. 7. 5. partis. Effectus autem huius confiſcationis erit, vt poſt latam ſententiam ſtatim ius transferatur ad ſucceſſorem, vt illud iuſtè poſsit occupare, ſi opere, ſeu facto valeat. Item vt recuperato regno poſsit reſcindere omnes alienationes factas à die commiſſi criminis. Nihilominus tamen ante ſententiam iuxta dictum cap. *Cum ſecundum leges*, nec ſucceſſor poterit occupare regnum, vt omnes fatentur, & eſt certiſsimum, nec vaſalli poſſunt priuare regem tributis, aut alijs bonis illi debitis, quia hoc eſſet exequi confiſcationem propria autoritate, & ante ſententiam, quod in dicto cap. prohibitum eſt. Et ita ſentit Penha in Director. 3 part. cōmentar. 168. Et quamuis Syluester verb. *Hæreſis*. 1. numero 14. verſ. 11. contrarium ſentire videatur, & illum Caſtro & Simanc. ſupra ſequantur, nihilominus vel eorum ſententia probanda non eſt, vel explicandi ſunt, vt non requiratur ſententia condemnatoria, ſed declaratoria criminis ſufficiat, vt Penha ſupra ſentit, & ſumi poteſt ex eodē Syluest. verb. *Excommunicatio*. 5. § 9. num. 18. & ita intelligendum etiam eſt dictum caput vltimum de Hæreticis.

Ad cap. vlt. de Hæret in n. 7 allatum.

DISPVTATIO XXIII.

De pœnis corporalibus hæreticorum.

MATERIA huius diſputationis magis ad externum, quàm ad internum forum pertinet, & ideo hanc pœnam breuiùs, quam præcedentem expediemus, illa tantùm attingendo, quæ vel ad dogmata fidei, vel ad forum conſcientiæ aliquo modo pertinuerint. Oportet autem aduertere, varias eſſe has pœnas corporales: poſſunt tamē ad quatuor capita reduci. Huiuſmodi ſunt pœna carceris, nō quidem illius carceris, qui per modum cuſtodiæ ante ſententiam præcedit: nam illa non eſt pœna, ſed medium neceſſarium ad examinationem cauſæ, & veritatis inquiſitionem: poſt ſententiam verò imponitur per modum pœnæ vel temporalis, vel perpetuæ, id eſt, ad vitam. Et eadem ratione nō numeramus inter has pœnas torturā, quæ non eſt ad ſupplicium, ſed ad exquirendam veritatem infertur. Secunda pœna eſt exilium: nam inter corporales etiam computatur, & maxime cum imponitur ad triremes. Tertia eſt flagellatio, vel alia ſimilis corporis afflictio. Quarta eſt pœna mortis, quæ in iure dici ſolet vltimum ſupplicium, & circa hanc præcipuè immorari debemus, quia ſi hæc fuerit iuſta à fortiori eſſe poterunt reliquæ.

1. genus pœnæ, carcer. 2. Exilium. 3 flagellatio. 4. Mors.

SECTIO I.

Vtrùm poſſit Eccleſia hæreticos mortis ſupplicio iuſtè punire.

Error Donatiſt.

1. ANtiqua hæreſis fuit, non poſſe Eccleſiam hæreticos pœna mortis afficere, neque ad hoc vti auxilio brachij ſecularis. Ita ſenſerunt Donatiſtæ, vt ex Auguſtino libro primo contra epiſtol. Parmenian. capite ſeptimo, & libro 2. contra literas Petiliani cap. 10. & libro ſecundo contra Gaudent. cap. 17. & 26. & epiſt. 48. 50. & alijs conſtat. In eodem errore fuit Vvicleph, vt refertur in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 15. in artic. eius 14. Idem aſſeruit Luther. art. 33. per Leonem X. damnato, & Auguſtinus interdum de hac re fuit dubius, non quidem, an liceat, ſed an expediat vti hac pœna cōtra hæreticos. Fundabantur hæretici, quia Chriſtus Matthæi ſeptimo, & Lucæ 20. docuit quidem cauendum eſſe à falſis prophetis, & arcendos eſſe lupos; nunquam tamen docuit eſſe interimendos, quin potius Petro prohibuit vti gladio. Secundo maxime vrgent parabolam de zizanijs Matth. 13. nam in ea dixit Chriſtus, non eſſe eradicanda zizania, ne fortè ſimul eradicetur & triticum; nomine autem zizaniorum hæretici ſignificātur, vt ibi ſentiunt Hieronym. Theophyl. Eutym. & Chryſoſt. homil 47. & Auguſtin. in lib. poſt collationem contra Donatiſtas cap. 6. cum Cyprian. epiſtol. 51. aliàs libro tertio, epiſtola tertia. Tertio argumentantur ex antiqua conſuetudine Eccleſiæ ſaltem negatiua, quia nunquam vſa eſt tali pœna, ſed ad ſummum exilij, vt ex antiquis Concilijs conſtat, quæ conſuetudo fundata fuit in manſuetudine Eccleſiæ cui talis pœna repugnat. Quarto quia Eccleſia non vtitur hac pœna contra alios infideles, ſed tolerat etiam Iudæos: ergo nec contra hæreticos illa vti debet, aut poteſt.

Item Luth. Eius 1. fund. 2. Ex Matt. 13. 3. 4.

2. Nihilominus aſſertio Catholica eſt, Eccleſiam poſſe iuſtè punire hæreticos pœna mortis. Hanc veritatem late defendunt contra hæreticos Roffenſ. in dicto artic. 33. contra Luther. & Eckius art. 27. contra eundem, Bellarmin. lib. 3. de Laicis cap. 21. & 22. Caſtro libro primo, de Iuſt. Hæret. punit. cap. 9. & libro 2. cap. 12. Valentia tomo 3. diſp. 1. quæſt. 11. pun. 3. Oſius libro primo contra Brent. & ex Iuriſperitis Couarr. libro 2. Variar. cap. 10. num. 10. & Simanc. tit. 46. à num. 44. & alij ſect. ſequenti referendi. Et probatur breuiter, quia vt aliqua pœna iuſtè infligatur, duo tantùm neceſſaria ſunt: primum, vt pœna ſit proportionata grauitati culpæ: ſecundum vt ab habente poteſtatem, & iuriſdictionem inferatur: vtrumque autem in hac pœna inuenitur. Conſequentia cum Maiori euidentes ſunt, Minor ſupereſt probanda.

1. Aſſert catholica quod pro hæreſi pœna mortis iuſta ſit, & ex poteſtate Eccleſiæ.

3. Prior

Probatur quoad iuſtitiam ex ſcriptura.

3. Prior ergo pars de æquitate pœnæ probari poteſt in primis exemplo Dei, qui in veteri teſtamento falſos prophetas occidi iuſsit Deuter. 13. & 18. imo capite 17. eandem pœnam tulit contra eos, qui obedire nollent iudicio ſacerdotis, præſertim in controuerſijs fidei. Et ita in alijs Scripturæ locis laudantur Reges, qui hanc pœnam executioni mandari fecerunt, vt 3. Reg. 18. & 4. Reg. 10. & 23. In nouo autem teſtamento quamuis CHRISTVS Dominus, id non præceperit, nec ſimiles leges tulerit, quia nec cæremoniales, nec iudiciales leges Eccleſiæ ſuæ reliquit, ſed diſpoſitioni eius cætera præter ſubſtantiam ſacramentorum commiſit. Nihilominus ita de hæreticis loquutus eſt, vt eos hac pœna dignos eſſe oſtenderit. Vocat enim illos *fures, & latrones*, at verò fures, & latrones pœna mortis digni ſunt. Item vocat eos *lupos rapaces*, Matthæi ſeptimo, & Luc. vigeſimo cap. Lupi autem non tantùm arcendi ſunt à grege, ſed etiam occidendi ſi fieri poſsit.

Item ex vſu Eccleſ. & Patribus.

4. Secundò poteſt hæc ſententia confirmari poſitiuo vſu Eccleſiæ ſatis antiquo, qui ex legibus Imperatorum, & Pontificum ſufficienter probatur, eas verò in ſectione ſequenti referemus: Auguſtinus etiam in locis citatis iuſtitiam huius pænæ defendit, imo, & conuenientiam, ac vtilitatem, quando alia remedia prius tentata, & applicata non ſufficiunt. Et idem ſenſit Hieronymus ſtatim citandus. Sunt etiam nõnulla antiqua exempla huius pænæ, vnum videri poteſt in Diuo Gregorio in libro primo Dialogorum capite quarto, aliud apud Nicephor. lib. 18. hiſtoriar. capite quarto, & aliud in Bernard. ſerm. 66. in Cantica, vbi improbat, quod mors lata fuerit ſine ſufficienti poteſtate, ſecus vero, inquit, fuiſſet, ſi ab eo, qui non ſine cauſa gladium portat, data fuiſſet.

Denique ratione.

5. Tertio probatur ratione eadem pars. Primo ex grauitate talis delicti; nam ſine dubio grauis eſt, quàm multa alia, quæ iuſtiſsimè vltimo ſupplicio puniuntur. Secundo ex qualitate talis delicti, quod maxime nociuum eſt Chriſtianæ reipublicæ, eamq; valde perturbat, vt ex Paulo, & ex Sanctis Patribus ſuprà oſtendimus, & experientia ipſa ſatis docet. Vnde Innocentius Papa, epiſtola 25. exemplum adducit de medico, ſeu chyrurgo, qui prius vulneri adhibet fomenta &c. *At, inquit, ſi id manens ſanari non poteſt, ferro amputat, ne corpus reliquum ſua tabe corrumpat.* Quod exemplum latius tractat Hieronym. ad Galatas 5. circa illa verba: *Modicum fermentum totam maſſam corrumpit*: quorum ſenſum eſſe dicit, paucorum hominum inſidias non eſſe contemnendas, & ita comparat hæreſim ſcintillæ, quæ niſi ſtatim opprimatur, in ignem creſcit, & omnia deuaſtat, & ponit exemplum in Ario (& idem fuit in Luthero, & ſimilibus.) Vnde concludit reſecandam eſſe putridam carnem, ne totum corpus pereat, & refertur in capite *Reſecanda*, vigeſima quarta, quæſtione tertia.

Deinde probatur aſſert. quoad poteſtatem.

6. Altera pars de poteſtate generatim probata eſt ſupra diſputatione vigeſima, ſectione tertia, & omnia ibi dicta cum proportione ad hanc pænam mortis applicari poſſunt. Nam oſtenſum eſt, hanc pænam non ſolum eſſe iuſtam, quatenus vindicatiua eſt, ſed etiam eſſe neceſſariam quatenus reſpectu corporis Eccleſiæ medicinalis dici poteſt. Chriſtus autem inſtituendo Eccleſiam ſuam non defuit illi in neceſſarijs; ergo non reliquit illam ſine hac poteſtate, ſine qua talis iuſtitia non poſſet legitime exerceri. Vnde merito intelligitur hęc poteſtas incluſa in poteſtate data Petro. & in verbis, quibus illã Chriſtus ſignificauit, vt in loco citato, & in alijs latè ponderauimus, vbi etiã diximus, hoc fuiſſe indicatum in facto Petri Actorum quinto, vbi ad verbum Petri Ananias, & Saphira mortui ſunt. Denique ab actu ad poteſtatem optima eſt illatio, quando in tali actu non poteſt Tyrannis, aut iniuſtitia præſumi, ſed conſuetudo Eccleſiæ in ſuis legibus, & illarum executione, hunc actum exercet, & approbat, nec de illa poteſt quis præſumere, niſi ſit hæreticus, quod in hoc male faciat: ergo eſt ſignum euidens talis poteſtatis.

7. Statim vero interrogandum occurrit, quis habeat in Eccleſia hanc poteſtatem, an magiſtratus ciuilis, vel eccleſiaſticus. Nam cum hoc crimen eccleſiaſticum ſit, vt ſupra dixi, omnis poteſtas illud puniendi ad eccleſiæ Paſtores pertinere videtur. Aliunde vero pæna ſanguinis, & præſertim mortis ab eccleſiaſticis viris aliena videtur. Similem vero quæſtionem ſupra dicta diſputat. 20 ſectione tertia, in fine generaliter tractaui, & ibi dicta ad hanc particularem pænam cum proportione applicanda ſunt. Dico ergo hanc poteſtatem aliquo modo pertinere ad vtrumque forum. Verumtamen in Magiſtratu eccleſiaſtico, & præſertim in Pontifice eſſe principaliter, & eminenti quodam modo, in Regibus autem, & Imperatoribus, eorumque miniſtris eſſe veluti proxime, & cum ſubordinatione ad ſpiritualem poteſtatem. Prior pars conſtat ex vſu eccleſiæ, quia hæc pæna Legibus Ciuilibus lata eſt, & per Canones approbatur, vt in ſequenti ſectione referam. Item ratione probatur, quia punitio talis delicti, & correctio hæreticorum non tantum ad ſpirituale bonum, ſed etiam ad temporalem pacem reipublicæ Chriſtianæ neceſſaria eſt, & ideo vtraque poteſtas in ordine ad finem ſuum, huiuſmodi pænam ferre poteſt. Et ex hac ratione altera pars confirmatur; nam temporalis pax ſubordinata eſt ſpirituali bono eccleſiæ, & ideo etiam hæc poteſtas, vt eſt in Principe ſeculari ſubordinata eſt ſpirituali poteſtati, & in Principe temporali eſt tanquam in exequente, & moto ab alio: in pontifice vero eſt tanquam in imperante, & mouente iuxta deciſionem Bonifacij Papæ in Extrauagante, *Vnam ſanctam*, de Maiorit. & obedientia, & doctrinam Bernardi de duplici gladio eccleſiæ & Pontificis ſpirituali, & temporali; nam ſpiritualem habet vt per ſe exercendum, temporalem vero per alium. Et hoc etiam oſtenditur ex modo, quo iura huiuſmodi pænam ferunt; nam leges ciuiles illam expreſſe imponunt, & executioni mandari imperant, leges autem Canonicæ ſolum iubent, vt hæretici in caſibus ab ipſis deſignatis ſeculari curiæ tradantur. Vnde, & in hoc limitant leges Ciuiles, vt infra videbimus, Principeſque ſeculares obligari poſſunt, vt condignam pænam contra huiuſmodi reos ferant, & iudices etiam cogere poſſunt, vt in eis exequendis iuſtitiam ſeruent. Et ita reſponſum eſt ad rationem dubitandi pro vtraque parte propoſita paulo ante.

2. Aſſertio penes quos ſit dicta poteſtas.

Ad fundam. hæreticorum in num. 1.

8. Supereſt, vt reſpondeamus ad hæreticorum fundamenta. Primum ſumebatur ex auctoritate negatiua Chriſti Domini, quod parum vrget, quia licet non præceperit, ſatis eſt, quod hoc genus pænæ non prohibuerit. Addimus vero Chriſtum Dominum vſum eſſe generalibus verbis, *Attendite, cauete*, & ſimilibus, quæ omnia, media neceſſaria ad cauendos, & coercendos hæreticos comprehendunt, & ideo etiam poſſunt ad hanc pænam, quando neceſſaria fuerit, adaptari. Nam in alio loco dicit Chriſtus palmitem non manentem in ipſo, tanquam in vite, abſcindendum eſſe, & in ignem mittendum, Ioan. 15. idemq; dicit alibi de arbore mala, quæ bonum fructum ferre non poteſt, quibus parabolis etiam ſignificauit eccleſiæ ſuæ, quid in hoc negotio agere oporteat. Vnde ad ſecundum de parabola Zizaniorum reſpondetur in primis, in ea non eſſe ſermonem de ſolis hæreticis, ſed in vniuerſum de malis hominibus, qui in eccleſia, vel in mundo ſunt, vt exponunt ijdem Patres ſupra allegati, & ex contextu parabolæ ſatis conſtat. Præſertim quia in fine eius

Ad 2. fundament. ibid.

dicit Chriſtus, patremfamilias tempore meſſis miſſurum miniſtros ſuos, qui triticum à Zizanijs ſeparent, quod alibi explicuit dicens, quòd tempore iudicij *mittet Deus Angelos ſuos, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum*, vbi non tantùm dixit, hæreticos à fidelibus. Igitur vel illa parabola nihil de hæreticis probat, vel ex ea colligitur, nullos iniquos, & malos eſſe puniendos, quod abſurdiſſimum eſt. Itaque intentio Chriſti (vt indicauit Cyprian. epiſtola quinquageſima prima, & quinquageſima ſecunda) ſolùm fuit reprimere, & moderari nimium, & indiſcretum zelum, vel prouocandi iram Dei contra peccatores, vt alibi fecit, cum diſcipulis ſuis dixit, *neſcitis cuius ſpiritus eſtis*, vel temerè, & ſine auctoritate illos perſequendi, vt etiam in alio loco indicauit Petro, præcipiendo illi, vt gladium in vaginam cōuerteret, non tamen prohibuit iuſtam, & ordinatam iniquorum punitionem, vt per ſe notum eſt. Quia vero hæretici inter malos continentur, & ita in parabola etiam comprehenduntur, vt allegati Patres rectè dixerunt, ideo addendum eſt, prohibuiſſe quidem Chriſtum occiſionem hæreticorum, quando cognoſci non poſſunt, neque à Catholicis diſcerni. At vero quando ſufficienter diſtinguuntur, & eorum delictum cognoſcitur, & comprobatur, tunc non habet locum parabola; quia licet ipſi eradicentur, nullum eſt periculum eradicandi ſimul & triticum, id eſt Catholicos, quæ fuit ratio Chriſti Domini in illis verbis. *Ne fortè eradicantes zizania, eradicetis & triticum.* Et ita reſpondet Auguſtinus libro tertio, contra Parmenian. capit. 2. & D. Thom. 2.2. quæſt. 10. art. 8 ad 1. & quæſt. 11 art 3. ad 3. & quæſt. 108. art. 3. ad 1. Inſtantia diluitur. Dicet aliquis quamuis in eo caſu non ſit periculum aliorum, ſemper imminere periculum damnationis eiuſdem hæretici, qui nunc interfectus damnabitur, & fortaſſe ſi tempus vitæ illi concederetur, conuerteretur, & ſaluaretur. Reſpondeo in primis, inſtantiam non habere locum in hæreticis pœnitentibus, qui interdum vltimo ſupplicio afficiuntur. Nam tunc potiùs eſſe poteſt probabilis ſpes ſalutis eorum, cum perſeuerantia in fide vſque ad finem vitæ. De pertinacibus autem dicendum eſt, maiorem rationem habendam eſſe communis boni Eccleſiæ, per quam non ſtat, quo minus illi conuertantur, & ſaluentur: vnde ſi ſua culpa pereunt, ſibi imputent, & fortaſſe vtilius illis eſt ſtatim mori, quam viuendo multiplicare peccata, & errores, & eſſe cauſam, vt multi alij pereant.

Ad 3. ibid. 9. Tertium argumentum ſumebatur ex conſuetudine Eccleſiæ, quod etiam eſt negatiuum, & ex ea parte infirmum, quia non ſumitur ex vſu contrario, ſed tantùm ex non vſu, ex quo non poteſt colligi defectus poteſtatis, præſertim cum ille non vſus non fuerit perpetuus, ſed breuis cuiuſdam temporis, quia non cogitur, qui poteſtatem habet, illa ſemper vti, vel etiam non ſemper commode poteſt. Quocirca licet eccleſia ſemper habuerit poteſtatem hanc, in principio, quando Imperatores, & iudices laici non erant Chriſtiani, non poterat illa commode vti. Et hac ratione Patres illorum temporum reprehendunt Catholicos, qui occidebant hæreticos, quia temere, & ſine poteſtate id faciebant, poſtea vero Imperatores Chriſtiani cæperunt pœnis coercere hæreticos, & priùs leuioribus pœnis vſi ſunt, & quia experti ſunt, illas non ſufficere, tandem ad vltimum remedium, & ſupplicium peruenerunt, vt mox in ſequenti ſectione videbimus. Et hoc modo loquutus eſt Auguſtinus in citatis locis, & tract. 11. in Ioan. & epiſtola 66. & id magis declarauit 2. Retract. capit. quinto. Solet autem pœnam mortis excipere, quia ſuo tempore nondum erat in vſu. Leo autem Papa in epiſt. 4 aliàs 91. vel 93. cap. 1. indiſtincte dixit. *Profuit iſta diſtrictio Eccleſiaſticæ lenitati, quæ & ſi Eccleſiaſtico contenta iudicio cruentas effugit vltiones, ſeueris tamen conſtitutionibus Chriſtianorum Principum adiuuatur.* Et ſimilia habet Optatus, vicinus etiam Auguſtinus libro tertio contra Parmenian. vbi varijs exemplis hoc confirmat. Et ſimili modo Bernard. ſerm. 66. in Cantic. cum reprehendiſſet, quoſdam, qui propria authoritate hæreticos occidere tentabant addidit, per eundem debere fieri, *qui non ſine cauſa gladium portat.* Vltimum denique argumentum ſumebatur ex comparatione ad alios infideles: Ad 4. ibid. ſed reſponſio eſt in promptu, nam ſi ſit ſermo de Iudæis, & Sarazenis non baptizatis, non eſt ſimilis ratio, quia illi non ſunt ſubditi iuriſdictioni Eccleſiaſticæ, ſicut ſunt hæretici: Si vero ſermo ſit de Iudæis, & Saracenis apoſtatis à Fide, quam in Baptiſmo profeſſi ſunt, reſpondemus eos etiam eſſe dignos pœna mortis, & ita quoad iuriſdictionem Eccleſiæ pro hæreticis reputari, & hac pœna ſicut alijs puniri.

SECTIO II.

Vtrùm omnes hæretici ſecundum Eccleſiæ leges pœna mortis afficiantur.

1. Diximus de poteſtate, dicendum ſequitur de actu, & in hoc ſupponimus primo, pœnam 1. Suppoſitio pro deciſione ex iure ciuili ſumpta. mortis impoſitam eſſe hæreticis iure poſitiuo. Hæc ſuppoſitio conſtat primo ex iure ciuili in l. *Arriani* C. de Hæret. vbi ſpecialiter eſt ſermo de Manichæis, tamen in l. *Quicunque* eodem t t. generaliter fertur his verbis. *Vltimo ſupplicio coerceantur, qui illicita docere tentauerit:* Quia vero illud verbum *docere*, non videtur omnes comprehendere, addit Gloſſa in Cap. *Excommunicamus*. 2. verb. *Puniendi*: extra de Hæretic. eandem eſſe rationem de addiſcentibus, quia illa duo *docere, & diſcere illicita*, in iure æquiparantur, l. *Culpa*, Cod. de Maleficijs. Et eandem pœnam tuliſſe contra omnes hæreticos Michaelem Imperatorem refert Paulus Diacon. libro decimo quarto Hiſtoriæ, & eandem poſtea tulit, & magis declarauit Imperator Fridericus in l. *Inconſutilem*, & in leg. *commiſſis*, quæ in fine Directorij pagin. 16. editionis anni 1578. referuntur, & paulo inferiùs magis explicabuntur. Secundo idem conſtat ex iure canonico, vt patet ex multis bullis, quibus prædictæ leges approbantur, Item ex canonico. & recipiuntur, quæ in eodem Directorio referuntur, & ideo in cap. *Ad abolendam* §. *Præſenti*, dicitur, hos hæreticos brachio ſeculari eſſe tradendos debita animaduerſione puniendos. Et ita Eccleſia non ſolum approbat illas leges, ſed etiam vult, vt iudices laici ſecundum illas iuſtè iudicent, quando huiuſmodi rei illorum iuriſdictioni committuntur, nec poſſunt laici iudices talem pœnam remittere iuxta cap. vt *Officium*, de Hæret. in 6. vt magis explicatur in Bulla Vrbani IV. quæ incipit *Licet*, & in Bulla Innocent. IV. quæ incipit *ſtatuimus*, relatis in Directorio, vbi ſupra.

2. Secundo, quia hæc iura non eodem modo de 2. Suppoſitio varios eſſe gradus hæreticorum. omnibus hæreticis loquuntur, aut illos comprehendunt, ideo vt quæſtioni propoſitæ reſpondeamus, & explicemus, qui hæretici, & quando pœna mortis afficiendi ſint, diſtinguere oportet varios hæreticorum gradus. Primo enim diſtinguere illos poſſumus in hæreſiarchas, qui etiam dogmatiſtæ dici ſolent, & alios addiſcentes, & illis credentes. Deinde quidam ex his hæreticis dicuntur relapſi, quia poſt abiuratam ſolemniter hæreſim, iterum in eam lapſi ſunt. Alij vero ſunt ſimpliciter lapſi in hæreſim ſine recidiuo poſt abiurationem. Deniq; hæretici, qui puniuntur, quidam ſunt pertinaces, quia poſt ſufficientē inſtructionem, & admonitionē factam, etiam à iudicibus fidei, in ſuis erroribus perſeuerant. Alij vero ſunt, qui ſe Catholicos profitentur, ſunt tamen impœnitentes, ac proinde de ſua conuerſione, vel fide ita ſuſpecti, vt ficti præſuman-

ſumantur, & huiuſmodi ſunt, qui negant delictum hæreſis, de quo conuicti ſunt, vel etiam qui illud cō-fitentur, ſunt tamen in ſua confeſsione diminuti, quia vel non omnes errores, de quibus cōuicti ſunt confitentur, vel complices, de quibus etiam ſatis conſtat, declarare nolunt. Alij vero ſunt, & conuerſi ad fidem, & ſufficienter pœnitentes, quantum ex ſignis, & confeſsione illorum intelligi poteſt.

1. Aſſertio

3. Primo ergo dicendum eſt, hæreticos, qui poſt ſufficientem inſtructionem, & admonitionem Eccleſię, & iudicium eius in ſuo errore pertinaces ſunt, pœna mortis irremiſsibiliter eſſe puniendos. Ita docent omnes Doctores, qui de hac materia tractant Caſtro libro primo, de Iuſt. Hæret. punit. capite ſeptimo, & libro 2. à principio. Repertorium Inquiſitor. verb. *Hæretici*, & verb. *Pertinax*, Iulius Clarus libr. 5. § *Hæreſis*, Simancas Inſtitut. titul. 7. & 48. Rojas tract. de Hæret. part. 2. aſſert. 25. Couar. libro 2. Variar. cap. 10. num. 10. Azor tom. 1. libro 8. capite 13. à Paragr. *Vltima pœna*, & Penha in Directot. 2. part. commentar. 65. qui alios refert. Probari poteſt primo ex antiquis legibus ciuilibus, quæ hanc pœnam hæreticis imponunt; nam in aliquibus mandari debet executioni: ergo maximè in his, qui hæretici perſeuerant, expreſſe vero, & in particulari hoc ſanciuit Frideric. in dicta l. *Inconſutilem*. Secundo, id eſt manifeſtum in iure Canonico cap. *Ad abolendam*, & cap. *Excommunicamus*, cum alijs de hæretic. in quibus dicitur, eos, qui per ſententiam declarantur hæretici, niſi continuo reſipiſcant, & parati ſint ad abiurandos errores, & ſatisfaciendum Eccleſiæ, confeſtim curiæ ſeculari tradendos animaduerſione debita puniendos, debita nimirum ſecundum iura ciuilia, quæ eſt pœna mortis, vt viſum eſt. Tertio eſt optima ratio, quia iſti ſunt hæretici, vt ſic dicam, in ſummo gradu, & ſunt incorrigibiles, ideoque nulla eſt de eis ſpes; ergo non eſt cur pœna condigna differatùr, nam vt dixit Simachus Papa cum quodam Concilio Romano, *ferro abſcindenda ſunt vulnera, quæ fomenta non ſentiunt*. Cap. *In canonibus*, 17. quæſtione 1. & ſimilia habentur 24. quæſtione tertia, per plura capita: imo & Plato in libro 9. de Legibus dixit, *quos legiſlator inſanabiles ſentit, hos vltimo ſupplicio afficit, non ignorans iſtis melius eſſe mori, quam viuere*.

Probatur 1. — 2. — 3.

Dubiolum quo genere mortis plectantur hæretici.

4. Dubitant autem Doctores de ſpecie mortis, quia iura illam non determinant. Nihilominus cōſuetudo Eccleſiæ habet, vt iſti pæna ignis afficiantur; quam eſſe antiquam oſtendit Gregor. 1. Dialogor. capite 4. vt ſupra citaui, eiuſque exemplum habemus in Concil. Conſtantienſ. in quo Hieronymus Praga, & oſſa Ioannis Vvicleph combuſta ſunt, & aliud antiquius exemplum ſumi poteſt ex 4. Reg. 23. & aliqui hoc voluerunt colligere ex illo Ioann. 15. *Si quis in me non manſerit, & colligent eum, & in ignem mittent*. Sed hoc ſolùm per quandam accommodationem accipiendum eſt. Vnde Villadiego tractat. de Hæretic. quæſt. 15. numer. 4. exiſtimat huius pœnæ determinationem nullo iure ſcripto, ſed ſolà conſuetudine introductam eſſe, quod fortaſſe verum eſt, quoad priorem partem excluſiuam, loquendi de legibus in corpore iuris contentis: nam extra in dicta lege Friderici expreſſe decetnitur, vt iſti viui comburantur, & hanc legem acceptauit Eccleſia, & ita vſu ſeruatur, & ſeruandum eſt, de qua re videri poſſunt Farinac. de hæreſi quæſt. 198. nu. 4. & quæ ex patribus adducit Arboreus lib. 8. Theoſoph. capit. 9. in 2. p. aſſertionis.

5. Secundo dicendum eſt, omnes hæreticos impœnitentes, etiamſi exteriùs ſe fideles, & catholicos profiteantur, ſi de hæreſi conuicti ſunt, pœna mortis eſſe afficiendos. Ita docent omnes authores citati, & Albertin. de Agnoſcend. hæret. quæſtione 8. & quæſtione 34. numer. 51. & Rojas de Hæret. 1. part. à num. 590. & 2. part. aſſert. 21. vbi plures alios refert. Et eſt res certa, & vſu recepta, quamuis non ſit in iure tam recepta, ſicut præcedens. Colligitur autem ſufficienter ex dicto Cap. *Ad abolendam*, cum ſimilibus, quatenus dicunt, confeſſum, vel conuictum de hæreſi, niſi reſipiſcat, & paratus ſit ſatisfacere Eccleſiæ, eſſe curiæ ſeculari tradendum. Vbi ponderanda eſt æquiparatio inter conuinctos, & confeſſos, nam illi licet non cōfiteantur, conuicti ſunt, & aliàs non reſipiſcunt, neq; ad ſatisfaciendum parati ſunt, quia nolunt delictum agnoſcere, ergo ſub illa pœna, & lege comprehenduntur. Et confirmatur primo, quia tales rei in foro Eccleſiæ probati ſunt hæretici, & non oſtendunt pœnitentiam, nec retractationem erroris: ergo merito puniuntur pœna eorum, qui in hæreſi perſeuerant. Et ideo in eis eadem ſpecies pœnæ ignis ſeruatur, non tamen comburuntur viui propter rationem, quam in ſequenti puncto aſsignabo. Denique confirmatur, quia non poſſunt abſolui, vel reconciliari Eccleſiæ cum ſine confeſsione non ſit abſolutio: ergo neque ſunt in Eccleſia tolerandi. Et in hoc ſunt peioris conditionis, quàm relapſi pœnitentes; nam his danda ſunt ſacramenta, vt ſtatim dicam; illis autem dari non poſſunt, quia ſe indiſpoſitos oſtendunt.

Oſtenditur. — Confirm. 1. — Confirm. 2.

Præcedentis aſſert. extenſio ad diminutos confitentes.

6. Vnde colligitur hanc aſſertionem habere locum non tantùm in his, qui negant omnes errores, quos cōmiſerunt, ſed etiā in illis, qui diminuti ſunt, quoſdam confitendo, & alios tacendo, dummodo de illis etiam conuicti ſint. Et ratio eſt clara, quia confeſsio diminuta non eſt vera confeſsio, & quia vnus error conſtituit hæreticum, & pertinacem, ſi in illo ſit contumax, etiamſi alios abiuret: ergo etiam negatio vnius erroris conſtituit impœnitētem. De illo autem, qui omnes proprios errores confitetur, negat autem aliorum, ſeu ſociorum, quia non vult complices confiteri, Rojas ſupra 2. par. n. 240. & ſequenti negat, hunc eſſe habendum impœnitentē, vel tradendum curiæ ſeculari. Fundatur, quia qui ſuum delictum confitetur, præſumi nō debet, quod taceat alienum. Contrarium autem vſu, & praxi Inquiſitorum ſeruatur, & ideo dicendum eſt, ſi talis hæreticus conuictus ſit de tali diminutione confeſsionis, vt ſæpe contingit per confeſsiones aliorum complicum, tunc verè iudicari impœnitentem, & eius pœna merito affici. Ratio eſt, quia & eſt occultator hæreticorum, & fouet hæreſes, & errores aliorum, & agit contra debitum ſuum in cauſa fidei, & ideo merito iudicatur fictè conuerſus. Si autem non eſſet conuictus, ſed ſolum eſſet de illo aliqua ſuſpicio, tunc haberet locum opinio Rojas, & hoc tantùm probat motiuum eius.

Placitum Roias impugnatur.

3. Aſſertio de relapſis.

7. Tertio dicendum eſt, hæreticos relapſos, etiamſi verè pœnitentes ſe ſufficienter oſtendant, pæna mortis eſſe afficiendos, abſque vlla remiſsione. Ita docent authores citati, & Repertorium Inquiſitor. verb. *Pœna*, & verb. *Comburi*, & Penha dicto comment. 65. 2. part. & in 3. part. comment. 89. & 92. Farinac. de hæreſi quæſt. 193. nu. 32. Et in hoc eſt expreſſa lex Friderici ſupra citata, quæ incipit *Commiſſis*, & iura etiam Canonica expreſſe decernunt, hos eſſe tradendos brachio ſeculari, præter citata, in cap. *Accuſatos*, & cap. *Super eo*, de Hæretic. in 6. Et ratio eſt, quia relapſi etiam cenſentur incorrigibiles, & moraliter loquendo, non ſperatur emenda, ſed potiùs timetur ne alijs noceant. De ſpecie autem, & modo pœnæ Reportorium ſupra affirmat, eſſe viuos comburendos. Sed intelligendum eſt, ſi ſint pertinaces, nam ſi pœnitentes ſint, non ſunt in eo animæ periculo conſtituendi, & ideo priùs ſunt ſtrangulandi, vt habet etiam communis conſuetudo.

Exponitur Repertorii.

An ſit relapſus qui nouam hęreſim ab abiurata committit.

8. Hæc autem aſſertio eſt ēt indubitata, quando hæreticus incidit in eundem errorem, quem antea abiurauit, etiamſi non fuerit de illo conuictus, ſed tantùm de vehementi abiurauerit, vt habetur in dicto

dicto Cap. *Accuſatus*, §. *Cum verò*. Item eſt certa, quādo prius in generali abiurauit omnes errores fidei contrarios, & poſtea in aliquem incidit. Dubitatio autem nonnulla eſt, an ſit iudicandus relapſus in ordine ad eandem pænam, qui vnam tantùm hæreſim contra vnum articulum abiurauit, & poſtea in hæreſim contra alium incidit. Nam in hoc ſunt opiniones.

Aduerſantes opiniones.

Partem negantem tenet Gloſſa Ioan. Andreæ in dicto Cap. *Accuſatus*, & ſequitur Eymericus 2. part. Directorij quæſt. 40. Affirmantem autem partem tenet Archidiac. in eodem capit. & ſequitur Zanquin. cap. 16. & Villadiego quæſt. 20.

Authoris deciſio.

Bene tamen admonet Penha, quæſtionem in praxi non eſſe admodum neceſſariam, quia ſemper fit abiuratio generalis. Si tamen caſus contingeret, ſtando in vi rationis poſterior opinio habet magnam probabilitatem, tum quia hæreſes circa diuerſas materias in ratione culpæ tantùm numero differunt, quæ ſola diſtinctio non obſtat reincidentiæ, & incorrigibilitati circa idem crimen, tum etiam quia licet abiuratio vnius hæreſis, formaliter ſit ſpecialis, virtualiter eſt generalis, nimirum non recendendi ab eccleſia, nec contra eius autoritatem ſentiendi: nam in hoc conueniunt omnes hæreſes, & hoc eſt, quod formaliter abiuratur, argumento cap. vlt. in fine 24. quæſt. 3. & cap. *Excommunicamus*, 2. de Hæretic. ſicut è contrario fides vnius articuli eſt virtualis fides omnium. Nihilominus tamen ponderando verba iuris, cui ſtandum eſt, prior opinio videtur probabilior, quia non ſine cauſa in dicto cap. *Accuſatus*, in principio ponitur illa conditio, *Si poſtea diliquit in ipſa*, & in § 1. *ſi poſtea quàm hæreſim ſimpliciter, vel generaliter abiurauit*, quæ conditio non impletur, quando tantum præceſsit ſpecialis abiuratio, & poſtea non delinquitur in ipſa, id eſt, in eadem hæreſi.

4. Aſſertio bipartita.

9. Quarto dicendum eſt de dogmatizantibus, & hæreſiarchis rem eſſe controuerſam, an recipiendi ſint, ſi verè conuertantur, vel nihilominus brachio ſeculari tradendi ſint. Proprie tamen de illis loquēdo, probabilius videtur regulariter eſſe tradendos brachio ſeculari. Dico autem regulariter, quia exceptio aliqua admitti poſſe videtur.

Oſtenditur 1. pars de varietate.

Prima pars cōſtat ex diuerſitate opinionum, de quibus late Farinac. de hæreſi quæſt. 192. à num 5. nam quod iſti ſint admittendi, indiſtincte tenet Eymericus 3. part. num. 136. & ſequentibus, & inclinat Penha allegando alios 2. part. commentar. 64. Fundantur, quia Cap. *Ad abolendam*, generaliter dicit, docentes, & recipientes hæreſes, ſi reſipiſcant tempore debito, & relapſi non ſint, eſſe recipiendos, & idem repetit abſolute de publicis hæreticis, ſub quibus dogmatizantes comprehunduntur iuxta Cap. *Super quibuſdam*, de Verbor. ſignific. & ſimilis regula indiſtincte traditur in cap. *Vt officium* de Hæretic. in 6. ergo ſine adminiculo iuris Canonici non licet diſtinguere inter magiſtros, & diſcipulos hæreſum. Præſertim cum generalis regula eccleſiæ ſit, quòd reſipiſcentes à quocumque crimine, recipiendi ſunt, vt in ſequēti aſſertione videbimus. Deniq; fauet regula, quòd *fauores ſint ampliandi*.

Progreditur eadem pars.

10. Nihilominus quòd iſti recipiendi non ſint, ſed abſque vlla remiſsione tradendi brachio ſeculari, acriter contendunt Simanc. in Inſtitutionib. tit. 47. à num. 54. in Enchyridio tit. 56. Rojas in tractat. 2. part. aſſert. 43. & fuit ſententia Repertorij Inquiſitor. verb. *Docere*. Fundamentum eſſe videtur, quia hoc eſt conforme iuri diuino, & ciuili, & canonicum non repugnat. Prima pars patet ex illo Deuter. 13. vbi de huiuſmodi falſa dogmatizante, dicitur: *ſtatim interficiatur*. Secunda pars probatur ex l. *quicumque* C. de Hæret. ibi. *Qui illicita docere tentauerit*: nam licet Gloſſa ibi, vt ſupra retuli, æquiparet dicentem cum docente, re tamen vera multo grauius, & ſpecialius eſt peccatum docentis. Vnde cum de illo lex ſpecialiter loquatur, aliquid etiam ſpeciale de illo ſtatuere voluit. Item facit lex vltima in fine Cod. de Iudæis, ibi. *Pœnæ ſanguinis deſtinandus, qui fidem alterius expugnauit peruerſa doctrina*. Item lex penult. Cod. de Apoſtat. dicit, pœna capitis eſſe puniendum, qui alium peruertit. Tertia pars probatur, quia in iure Canonico nunquam inuenitur in particulari præſcriptum, vt iſti recipiantur; generalis autem deciſio, quòd hæretici pœnitentes recipiantur, non ſufficit ad corrigenda dicta iura ciuilia, neque ad comprehendendos prædictos dogmatizantes, tum quia generalia verba legis loquentis de aliquo delicto, non comprehendunt ſpeciale, & qualificatum delictum quoad indulgentiam aliquam, vt Iuriſtæ communiter docent, tum etiam quia illa verba præcisè intelligenda ſunt de hæretico, dogmatiſta autem plus eſt, quam hæreticus, quia eſt hoſtis Eccleſiæ, & animarum fidelium, tum denique quia ratio eſt valde diuerſa: nam in dogmatizantibus (quia non peccant ex ignorantia, vel ſi peccant ex illa, eſt nimium affectata) præſumitur magna pertinacia: & conſequenter valde timeri poteſt fictio in eorum conuerſione, ac ſubinde magnum poteſt imminere periculum animarum, ſi recipiantur, ergo Canones in priori opinione allegati non ſunt ad eos extendendi.

Authoris iudicium in dicta varietate.

Vnde quia hæc motiua videntur vrgentiora, & quia hoc cedit in maiorem fidei fauorem, & maiorem animarum ſecuritatem, ideo addidi in ſecunda parte aſſertionis, hanc regulam generalem *cum aliqua moderatione ſumptam* eſſe probabiliorem, & vt exiſtimo, illam etiam vſus confirmat.

Pro 2. parte aſſertionis quis dicatur hæreſiarcha preſſe.

11. Vt autem, & moderationem, & reliquam partem aſſertionis explicemus, aduertere oportet, varios eſſe gradus iſtorum ſeminantium errores. Primus eſt illorum, qui dicuntur hæreſiarchæ, qui proprie ſunt illi, qui & errores inuenerunt, & ſeminant, vt Arius, Lutherus, & ſimiles, & in his maxime locum habet dicta regula, quàm bene confirmat Hieronymus ad Galatas quinto, in Ario exemplum adhibens.

Quis dogmatiſta.

Secundus gradus eſt eorum, qui hæreſes ab alijs inuentas docent, & prædicant, & iſti proprie dicuntur dogmatizantes, vt videre licet in Eymerico 2. parte, quæſtione 39. & ibi Penha commentar. 64. & Simancas titulo trigeſimo primo, imò interdum etiam vocantur hæreſiarchæ, vt ab Vrbano Papa in cap. *Qui aliorum*, vigeſima quarta; quæſtione tertia. Requiritur autem ad hunc gradum, vt quaſi ex officio, & conſuetudine hoc munus accipiant, & plures doceant, vel publice, vel occultè. Et ita in his etiam habet verum regula poſita. Exiſtimo tamen in aliquo raro caſu, & interueniente authoritate ſupremi ſenatus poſſe recipi; ſi magna, & fere euidentia ſigna diuinæ illuminationis in eis appareant, & præſertim ſi aliqua vtilitas fidelium ex eorum vita ſperetur, vt dixit Concilium Biterren. quod Penha refert.

Dogmatiſta non eſt, qui priuatim vnum, vel alterum peruertit.

In tertio gradu ſtatui poſſunt, qui priuatim vnum, vel alium decipiunt, & hi non comprehenduntur ſub regula, ſed in eis ſeruanda eſt prima opinio, quia proprie dogmatizantes non ſunt, & aliquæ ex dictis legibus ciuilibus ita ſunt moderandæ, & hoc etiam vſus obſeruat.

Circa prædictas aſſertiones obſeruatio 1.

12. Tandem circa hos caſus in his aſſertionibus propoſitos, in quibus perſonæ hæreticæ traduntur brachio ſeculari, tria breuiter notanda ſunt. Primum eſt, hoc tam in perſonis Eccleſiaſticis in ſacris ordinatis etiam Sacerdotibus, quam in laicis ſeruari. Solùm aduertunt iura, Sacerdotes prius eſſe degradandos cap. *Excommunicamus*, 1. de Hæretic. cap. *Ad falſariorum*, de crimin. falſi, prout declaratur, & extenditur in Cap. *Nouimus*, de verb. ſignificat. De qua degradatione, & ritu eius videri poſſunt dicta in tomo quinto, diſputatione 30.

Obſeruatio 2.

Secundum eſt, iudices Eccleſiaſticos non incurrere irregularitatem

[illegible] do hæreticos brachio ſeculari, quia [illegible] ad mortem, nec exequuntur [illegible] ideo in dicto Cap. *Nouimus*, monentur, vt [illegible] laicis, vt benignè cum reis ſe gerant, quantum iuſtitia permiſerit. De qua cautione, & quomodo talis irregularitas vitetur dixi late in eodem tom. 5. diſp. 67. ſect. 1. circa finem. Tertium
Tertia. eſt, de relapſis, & dogmatizantibus, ſi verè pœnitentes ſint, non eſſe deneganda ante mortem Sacramenta pœnitentiæ, & Euchariſtiæ quantum commodè fieri poſsit: ita enim cauetur in Cap. *Super eo*, de Hæretic. in 6. nam licèt de relapſis in particulari loquatur, tamen ex identitate rationis ad omnes verè pœnitentes extenditur.

5. Aſſertio de reconciliandis non relapſis.

13. Quintò dicendum eſt, hæreticum non relapſum, qui ante ſententiam ſponte conuertitur, & verè pœnitentem ſe oſtendit, non eſſe pœna mortis damnandum, ſeu brachio ſeculari tradendum, ſed poſt abiurationem, & oblatam ſatisfactionem cum aliqua conuenienti pœna, vel pœnitentia, eſſe ſuſcipiendum, & reconciliandum. Hæc aſſertio non habet magnum fundamentum in iure ciuili, quod mirum non eſt, quia cura ſalutis animarum, & reconciliatio peccatorum ad poteſtatem laicam non pertinet: nihilominus iuuat lex 4. de Hæretic. quatenus in ea Theodoſius dicit: *veniam pœnitentibus damus.* Iuuat etiam lex Friderici, *Inconſutilem*, quatenus ſolos pertinaces iubet cremari: At verò iura Canonica hoc expreſſe diſponunt in dicto Capit. *Ad abolendam*, de Hæret. & Capit. *Vt Officium*, cum aliis eodem in ſexto. Fuitque hæc perpetua conſuetudo, & traditio Eccleſiæ, vt conſtat ex Concilio Niceno capit 8. & Concilio Elibert. Can. 22. & Concilio Agathen. ſub Symacho Can. 60. & Concilio Arelaten. cap. 9. & aliis quæ adducit Farinac. quæſt. illa 192. num. 2. Ratio verò eſt, quia Chriſtus, & eius Eccleſia non claudit gremium redeuntibus ad ſe, vt in Cap. *Nullus* de Pœniten. diſtinct. 7. Quia Eccleſia magis quærit ſalutem animarum, quàm vindictam delictorum, ideoque non vtitur his pœnis tantum, vt vindicatiuis, ſed etiam, vt medicinalibus, vnde quando remiſsio mortis aliis non nocet, & delinquenti poteſt ad ſalutem animæ prodeſſe, illam libenter concedit.

In quibus caſibus vita donatur hæreticus.

14. Difficultas verò eſt, quando, & quomodo hæc remiſsio locum habeat. In qua breuiter diſtinguenda eſt duplex conuerſio hæretici, vna eſt omni-
1. nò ſpontanea, nimirum, quando ipſe ſe accuſat priuſquàm denuntietur, vel lis contra illum moueatur, & tunc facta abiuratione, vel occulta, ſi occultum fuerit delictum, vel publica, ſi alicubi fuerit publicum, recipiendus eſt ſine vlla graui pœna, ſalutari tamen pœnitentia impoſita. Hoc ſatis conſtat ex ſupra dictis, & docet Simanc. tit. 47. num. 27. & ſequentibus, & Rojas ſingular. 154. Videri etiam poteſt Penha 2. part. Directorij Commentar. 65. & Farinac. quæſt. 195. à num. 80. Alia eſt conuerſio, quæ ab aliqua coactione incipit, vtique poſt denuntiationem factam, & ex metu pœnæ, & in hac diſtinguendi ſunt tres ſtatus. Primus eſt poſt denuntiationem, & antequam reus ſit conuictus per teſtes. Et tunc ſine vlla dubitatione eſt recipiendus, adhibita aliqua pœna prudenti arbitrio Inquiſitorum, & iuxta inſtructiones ſuas, nam de hac pœna ius commune non habemus: erit tamen maior, vel minor, iuxta maiorem, vel minorem celeritatem in conuerſione, & maiora, vel minora pœnitentiæ ſigna.

Secundus caſus.

15. Secundus ſtatus eſt poſt teſtium depoſitiones, & ante ſententiam, & tunc etiam omnes conueniunt, eſſe recipiendum reum, & pœnam mortis in pœnam perpetui carceris eſſe commutandam: ita enim præſcribitur in l. *Commiſſi*, Friderici, & clariùs in Cap. *Excommunicamus* 2. §. *Si qui*, & in dicto Cap. *Vt officium*, & in Cap. *Accuſatus*. Aliqui tamen dubitant, an hæc remiſsio habeat locum, quando hæreticus priùs fuit nimis pertinax, & ſæpè proteſtatus eſt, ab erroribus ſuis non eſſe diſceſſurum. Ita dubitat Rojas in tractatu 2. part. num. 374. Nihilominus Albericus quæſt. 30. num. 79. ſimpliciter affirmat eſſe recipiendum. & mihi videtur verum, adhibita prudenti animaduerſione dicti Cap. *Vt Officium*, vt prouideatur ſolerter, ne fraudulenta ſit conuerſio. An verò in eo caſu degradandus ſit clericus, priuſquàm immuretur, & an immuratio ſit eadem pœna cum carcere perpetuo tractant Eymericus 3. part. q. 94. & Penha comment. 46. Farinac. ſupra q. 166. num. 13.

Tertius caſus.

16. Tertius ſtatus eſt poſt latam ſententiam, & tunc ſunt opiniones inter Iuriſtas, vt videre eſt in Farinac. ſupra quæſtione 193. à numero 56. Nam Simanc. ſupra negat, admittit tamen aliquam exceptionem, vel arbitrium, & inclinat Penha dicto commentar. 46. & 2. part. comment. 36. allegando alios, & multum fauet Cap. *Ad Abolendam*, & Cap. *Cum officium*. Alij verò tenent contrarium, Gloſſa in dicto Cap. *Excommunicamus* 2. §. *Sequi*, quam multi ibi ſequuntur, & ex miſericordia fieri poſſe affirmat Eymericus 3 part. num. 201. & Viliadiego quæſt. 15. & Rojas ſingular. 31. 154. Sed re vera prima opinio in rigore iuris videtur ſolidior. Nihilominus tamen in aliquo raro caſu, & propter graues circunſtantias non videtur denegandum iudicibus prudens arbitrium, quia ita expedit ad commune bonum, neque eſt lex, quæ prohibeat, imò etiam in vſu ita ſeruari exiſtimo.

Vltima aſſertio de aliis pœnis à morte.

17. Vltimò poteſt ex dictis colligi, quid de aliis pœnis circa mortem dicendum ſit: nam aliæ pœnæ corporales non imponuntur, niſi quaſi in commutationem pœnæ mortis. Et hoc modo ſolum inuenimus in iure pœnam perpetui carceris, de qua iam dixi, & videri poteſt Farinac. citata quæſt. 193. à num. 101. Solùm aduerto, olim magis fuiſſe in conſuetudine pœnam exilij, vt conſtat ex dictis legibus ciuilibus, & ex Conciliis antiquis allegatis ſupra diſput. 20. ſection. 3. & aliis ſcriptoribus apud eundem Farinac. à num. 80. Poſtea verò magis accommodata viſa eſt pœna carceris perpetui, & meritò: nam in exilio poterant hæretici, & liberiùs redire ad vomitum, & aliis nocere, ab vtroque autem præſeruantur in carcere. Aliæ verò pœnæ ſunt arbitrariæ, & ideò nihil eſt, quod de illis dicamus. Solùm cæteris pœnis addi poteſt habitus pœnitentiæ crucibus inſignitus, quem hæretici pœnitentes coguntur ſupra veſtes geſtare: nam hæc pœna ad corporales reduci poteſt, vel etiam ad infamiam, quanuis etiam propter ſatisfactionem, & humiliationem propriam, & in aliorum exemplum, & terrorem imponatur, eſtque vſu, & inſtructione ſancti Officij introducta, quanuis in iure non habeatur. Et de illa videri poſſunt Zanquin in cap. 20. Rojas ſingul. 154. Penha in 3. part. comment. 42. & 44. Farinac. proximè citatus à num. 91.

De habitu pœnitentiali.

DISPVTATIO XXIV.

De perſonis, ad quas extenduntur pœnæ hæreticorum propter coniunctionem cum illis.

Quadruplex genus huiuſmodi perſonarum.

PErſonæ hæreticorum pœnas participantes quædam ſunt conuenientes cum illis in eodem genere delicti, & propriiſſimè dicuntur ſocij, ſeu complices exercentes cum illis eaſdem ſacrilegas actiones, & cum eis in eiſdem erroribus conſentientes, ſuntque propriè hæretici, & ita eaſdem pœnas incurrunt, ideoque nihil de illis dicendum ſupereſt præter pauca, quæ de credentibus ſtatim adiiciemus.

2. Alij participant pœnas, quia iuuant hæreticos, quamuis ipſi re vera hæretici non ſint, vel non ſub ea ratione conſiderentur, & generali nomine dici poſſunt fautores hæreticorum, vt mox declarabi-
3. mus. Alij verò licet hæretici non probentur, neque fortaſſe fautores, ſunt tamen ſuſpecti, & quatenus huic ſuſpicioni occaſionem dederunt, aliquam pœ-
4. nam merentur. In quarto verò gradu ſunt, qui propter quandam coniunctionem cum hæreticis non in culpa, ſed in aliquo naturali vinculo, eorum pœnas participant, vt filij, vel nepotes hæreticorum. Et de his tribus vltimis generibus perſonarum breuiter dicendum eſt.

SECTIO I.

Vtrum Complices hæreticorum pœnis eorum afficiantur, & quinam iſti ſint.

Hi complices quadrupliciter nominantur in iure.

QVattuor nominibus ſolent in iure ſignificari hi complices, quando pœnæ contra illos feruntur: vocantur, ſcilicet, *Credentes*, *Receptatores*, *Defenſores, & Fautores*, vt videre licet in cap. *Excommunicamus*, 1. & 2. & cap. *Quicunque* cum aliis extra de Hæret. & capite *Vt officium* capite. *Accuſatus*, cum aliis eodem titulo in ſexto, & in Bulla Cœnæ. Et ita de illis latè tractant Expoſitores iuris in locis citatis, & qui exponunt Bullam Cœnæ. vt Caietan. in Sum. verb. *Excommunicatio*, & alij Summiſtæ, vel ibi, vel in verbo *Hæreſis*, & Nauarr. cap. 27. à num. 55. Vgolin. Sayrus, & alij circa Bullam, & in præſenti materia Reportorium Inquiſitorum verb. *Credentes*, & in cæteris, & ſimiliter Rojas in ſuis ſingularibus, & Simanc. in Inſtitut. titulo 15. Zanquin. de Hæret. capit. 3. & Caſtro libro 1. de Iuſta hæret. punit. cap. 17. Azor tom. 1. lib. 8. capite 15. & Sancius lib. 2. in Decalog. capite 10. & latiùs cæteris Penha cum Eymerico in Director. 2. p. q. 50. cum ſequentibus, & in commentariis circa illam, Farinac. de

1. Vox credentes quid importet.

hæreſi tota quæſt. 182. Primò ergo quia de credentibus aliqua in ſuperioribus diximus, & in rigore non habent ſpecialem materiam, ideò vt illos expediamus, aduertendum eſt, nomen, *Credentes*, poſſe vel ad intellectum, vel ad voluntatem referri: nam poteſt deriuari à verbo *credendi*, prout ſignificat aſſentiri, vel ab eodem vt ſignificat confidere,

1. Significatio.

ità vt idem ſit, quod confidentes. Quam diſtinctionem, licet aliis verbis, indicat Eymericus ſupra, & nonnulli alij: ſi ergo credentes dicantur priori modo, vt re vera de illis loquuntur prædicta iura, & c. *Si aduerſus*, de Hæret. & Authentic. *Credentes*, C. de Hæret. approbata in dict. cap. *Inquiſitionis*, ſic *credentes* veri hæretici ſunt, vt expreſſe dicitur in dict. cap. *Excommunicamus*. 2. Paragr. *Si qui*, ideòque ſi exteriùs ſuam credulitatem profeſſi ſunt, eaſdem pœnas merentur. Quod verum eſt, ſiue explicitè, ſeu in particulari eoſdem errores credant, ſiue implicitè, & in generali credant, quod docet Caluinus V. g. vel eius miniſter, quod propriè per illam vocem ſignificari, multi cum Paludano voluerunt, vt ſuprà tetigi, & ad præſens nihil refert, quia hoc ſatis eſt ad propriam hæreſim. Quapropter de his credentibus ſub hac ratione nihil eſt, quod dicamus.

4. Significatio.

2. At verò credentes ſecundò modo dicentur, qui cum hæreticis nimiam amicitiam, vel familiaritatem habent, & quamuis cum illis non conſentiant in doctrina, tamen in cæteris rebus confidenter cum illis tractant. Et de credentibus, ſub hac ratione, nihil inuenio in iure diſpoſitum, & ideò præciſe ſiſtendo in hoc genere confidentię, nullę pœnę his credentibus inueniuntur impoſitę. Dico autem, *In hoc præciſe ſiſtendo*, quia ſi illa familiaritas redundet in fauorem hęretici, vt hęreticus eſt, iam ille non erit tantum *credens*, ſed *fautor*, & ſub illa ratione pœnas incurret, vt notaui in tom. 5. diſput. 4. ſect. 2. nu. 11. & diſp. 21. ſect. 2. nu. 7. & ſequitur Sancius ſupra n. 3.

Credentes dici etiam ſolent addiſcentes duplici modo.

3. Denique aduertendum eſt, hos credentes ſolere etiam vocari addiſcentes, eſſeque in duplici genere, quidam enim ſunt qui audiunt doctrinam hæreticorum, & illi etiam conſentiunt, ac tales ſunt propriiſsimè credentes, ac veri hæretici, & ita eaſdem pœnas incurrunt. Quod extendendum 1.
cenſeo etiam ad illos, qui licet nondum aſſentiant erroribus, eo tamen animo ad audiendum accedunt, vt parati ſint credere, ſi rationes, vel motiua hæretici placeant, quia qui ſic accedit, iam dubius de ſua fide eſt, & ideò iam eſt hæreticus iuxta ſuperiùs d. diſputatione 19. ſect. 4. à numero 10. & conſequenter ſi dubitationem ſuam exteriùs prodidit, etiam quoad pœnas hæreticus erit, vt ſuperiùs etiam dictum eſt. Alij verò ſunt non tam addiſcentes, quam audientes diſputationes vel conciones 2.
hæreticorum, curioſitatis gratia, vel propter alium reſpectum temporalem: hi re vera non ſunt credentes, neq; in iure inuenio pœnas contra illos poſitas. An verò in hoc peccent, iudicandum eſt ex ſupra dictis de communicatione cum hæreticis: nam illa re vera quædam communicatio eſt. Et ſi hæreticus ſit nominatim declaratus, erit ſpeciale peccatum, propter participationem cum excommunicato. Si verò non ſit declaratus, eſſe poterit peccatũ vel ratione proprij periculi, vel ratione ſcandali aliorum, vel ratione alicuius cooperationis in ritibus ſuperſtitionis, vel etiam ſi fortè redundet in fauorem. Dubitant autem Doctores, an præſumptione iuris, vel facti iſti cenſeantur credentes, & an ſufficiat ſemel, aut bis audire, vt credens præſumatur aliquis. Veruntamen hoc ad forum conſcientiæ parum refert, quia non ex præſumptione, ſed ex veritate in eo fertur iudicium: in foro autem externo prudenter ſunt circunſtantiæ loci, perſonæ, &c. conſiderandæ, & ſic exiſtimo non ſufficere vnam, vel alteram auditionem, ſed plures regulariter requiri. De quo videri poteſt Penha ſupra, & Campegius in additionibus ad Zanquin. dicto c. 3.

An hic 2. modus reincidat aliquã do in priorẽ.

De 1. voce receptatores.

Dictæ 4. voces quo ſunt poſteriores, eo vniuerſaliores in ſignificando.

4. Circa tres voces, quæ ſunt, *Receptatores*, *Defenſores & Fautores*, aduerto in primis, non eſſe omninò condiſtinctas, ſed differre vt ſpeciales, & generales, magis, vel minùs, quod in duabus vltimis notarunt Vgolin. & Sancin. ſupra: idem autem de prima dicendum eſſe exiſtimo, quod patebit, ſingulas explicando. *Receptator* ergo dicitur ab ſpeciali actione recipiendi hæreticum vt hæreticum in hoſpitium, habitationem, vel locum. Eſt autem in ea voce in primis aduertendum, quod licet vox *Receptatores*, in rigore frequentatiua videatur, & ideò exiſtimari poſsit, plures actus eſſe neceſſarios, vt aliquis *Receptator* dicatur, nihilominus ex communi omnium ſententia illa vox ſumpta eſt in ſimpliciori ſignificatione ad ſignificandum hoſpitio recipientem hæreticum: nam ſicut vnus actus hæreſis ad conſtituendum hæreticum ſufficit, ita vnus actus recipiendi conſtituit hominem receptatorem. Addidi verò, neceſſarium eſſe, vt recipiat hæreticum, *vt hæreticus eſt*, quia ſi recipiat vt amicum, conſanguineum, vel proximum indigentem, & id non redundet in protectionem hominis *vt hæretici*, tunc id non ſufficit, vt quiſpiam receptator dicatur. Quapropter hoc crimen receptatoris in hoc conſiſtit, quòd per receptationem hæreticus vel occultetur, & cuſtodiatur, ne in manus miniſtrorum Eccleſiæ veniat, vel iuuetur, vt fugiat, vel recipiatur vt in domo, vel in ciuitate, aut prouincia ſecurè viuat in ſuo errore, vel illum doceat. Vnde fit, vt non ſolùm priuata perſona ſic recipiendo in domum ſuã, in hoc crimen incidat, ſed etiam gubernator recipiendo in ciuitate, & Princeps recipiendo in regno ſuo, & ſic de aliis, in quibus omnibus conueniunt autho-

authores ſupra allegati, & ex proprietate verbi, & identitate rationis ſunt manifeſta.

De 3. voce, defenſores. 5. Cum eadem proportione explicandum eſt delictum *Defenſoris.* nam per vnum etiam actum committi poteſt, & ita idem eſt *Defenſor*, quod defendens: non eſt enim neceſſe, vt quaſi ex conſuetudine, & officio id faciat, ſed ſatis eſt, quod hæreticum defendat. Oportet autem vt defenſio redundet in hæreſim, duplex enim eſſe poteſt hæc defenſio, (vt notant Doctores relati à Farinacio, cita a quæſtione 182. numero 63.) vna perſonæ, alia doctrinæ. Ad priorem non ſatis eſt quomodocunque defendere perſonam: nam ſi defendatur, ne occidatur ab iniuſtè inuadente, vel ne ſpolietur à latrone, non incurretur hoc crimen, quia illud non eſt defendere hæreticum, ſed proximum. Tunc ergo defendetur hæreticus propriè, ſi armis defendatur, ne à miniſtris iuſtitiæ capiatur, vel ſi in iudicio iuuetur patrocinio, quando conſtat, ipſum eſſe hæreticum, vel etiam ſi interceſsione, vel muneribus, aut alio ſimili modo defendatur. Altera verò defenſio doctrinæ magis directè, & per ſe eſt defenſio hæretici, vt hæreticus eſt. Fit autem hæc defenſio vel laudando doctrinam, vtique in particulari illam, quæ eſt contraria fidei: nam ſi laudet quis eruditionem, eloquentiam, vel ingenium hæretici, tunc non erit propriè defenſor, quamuis timere debeat, ne ſit fautor (vt ſic dicam.) Magis autem fit hæc defenſio diſputando pro hæretico, vel ad obiectionem contra illum reſpondendo. Neque obſtabit, quod hæc fiant animo hæretico: nam tunc licet ille ſub vna ratione ſit hæreticus: ſub alia erit etiam hæretici defenſor: è contrario quan uis id non faciat animo hæretico, ſeu ex interna hæreſi, & ideò non ſit propriè hæreticus, nihilominus eſſe poterit hæretici defenſor, quia ad hoc non eſt neceſſaria hæreſis interna. Ex quibus tandem intelligi poteſt, quod ſupra dixi, hæc duo comparari vt ſuperius, & inferius: nam omnis receptator re vera eſt defenſor, quia hoſpitio defendit hæreticum, ne capiatur V. g.; è contrario verò non omnis defenſor eſt receptator, quia defenſio multis aliis modis fieri poteſt.

Defenſio perſonæ,

Defenſio doctrinę.

De 4. voce Fautores. 6. *Fautoris* autem nomen generalius eſt, & prædicta duo comprehendit: nam qui recipit, & defendit, ſatis fauet. Sunt autem multi alij modi fauendi hæreticis, & quilibet eorum ſufficit ad fautorem conſtituendum, dummodo fauor præſtetur cum aliqua habitudine ad hæreſim, vt in aliis explicatum eſt. Generatim autem loquendo, duo ſunt modi fauendi hæretico, ſcilicet committendo, & aliquid faciendo; vel omittendo aliquid facere. Prior modus facillimè explicatur, præſtatur enim fauor, vel conſilio, vel teſtimonio, & aliis ſimilibus verbis, vel rebus, vt pecuniis, armis &c. quicquid enim horum fiat ad fauendum hæretico in ſuo errore, vel ad defendendum ipſum ab Eccleſiæ correctione, eſt poſitiuus fauor. Qui (quod notandum eſt) etiam ad hæreticum iam defunctū, vel emendatum extendi poteſt: priori enim modo eſt fautor hæretici, qui ſcienter ſepelit illum in loco ſacro, & communiter docent Doctores, quos refert, & ſequitur Vgolin. de Cenſur. Papæ reſeruat. capite primo §. *Fautores* numero 18. Farinac. de hæreſi quæſtione 192. à numero 38. Poſteriori modo erit fautor, qui fauet homini iam reconciliato, ne propter hæreſim, quam priùs commiſit, iuſtè puniatur, quia tunc re vera fauet illi vt hæretico, vt idem author notat, & ſequitur Sanci. ſupra. Omiſsiuè autem cenſetur fauere, qui omittit facere, quod tenetur, vt hæreticus puniatur, vel ab errore ceſſet. Ita docent omnes iuxta caput *Error.* 83. diſtinctione, & caput. *Qui alios*, de Hæreticis. Hic autem modus fauendi ſupponit obligationem puniendi, vel ſimilem, quia non eſt omiſsio moralis, niſi de his, quæ facere tenemur. Imò neceſſaria eſt obligatio, quæ aliquo modo ſit iuſtitiæ, ſeu ex officio impediendi, vel tollendi hæreſes, & ſic erit fautor omnis miniſter Inquiſitionis omittens cooperari, prout tenetur, ne hæreticus puniatur, vel capiatur: item iudex ſecularis non puniens hæreticum ſibi traditum, & teſtis non deponens contra hæreticum, cùm iuſtè interrogatur, & quilibet non denuntians, cum iubetur, & obligatur. De quibus omnibus videri poſſunt auctores ſupra citati, & præſertim Zanquin. capite quinto, & Penha ſecunda parte commentar. 2. & 3. parte comment. 78. Farinac. dicta quæſtione 182. à numero decimo quinto.

Fauor committendo.

Fauor omittendo.

7. Duo verò circa hos omnes, quos fautorum nomine comprehendimus, ſuperſunt explicanda, vnum circa culpam: aliud circa pœnas. Circa culpam eſt dubium, quæ intentio neceſſaria ſit, vt verè committatur, quod quidem dubium aliquo modo ex ſpeculatione pendet, multùm tamen ad mores refert. Diximus enim neceſſarium eſſe, vt fauor præſtetur hæretico, *vt hæreticus eſt*, quod multis modis fieri poteſt. Primò ex intentione formali, ſcilicet, vt in ſua hæreſi perſeueret, vel vt illam ſeminet, aut aliquid ſimile. Secundò fieri poteſt, volendo dare fauorem hæretico, qui præuidetur redundaturus in fauorem hæreſis, quamuis id non formaliter intendatur. Eſt ergo dubium, an prior modus ſit neceſſarius, vel ſecundus ſufficiat.

Dub. 1. an culpa fautorum hæretici requirat intendi fauorem, an ſatis ſit illum præuideri.

8. Prima opinio dicit, non requiri intentionem formalem fauendi hæretico, quia hæreticus eſt, ſed ſufficere velle illi dare fauorem redundantem contra negotium fidei, & deſtructionem hæreſis, quamuis id fiat ex affectu aliquo humano, aut temporali, vt conſanguinitatis, amicitiæ, vel etiam cupiditatis, & auaritiæ. Ita tenet Tolet. in ſumma, libro primo, capite decimo nono, Paragr. *oportet*, & ſequitur Vgolin. de Cenſur. Papæ reſeruat. ſecunda parte, capite primo, verbo, *Receptatores*, in principio, numero 2. & §. 1. numero 3. & Sayrus in Theſauro, tomo primo, libro tertio, capite quinto, numero tertio. Farinac. cum aliis quæſtione 182. numero 132. Fundamentum ſtatim afferam. Contrariam ſententiam tenet Sanch. dicto capite decimo, numero quinto. putat enim ad hoc delictum requiri formalem intentionem priori modo explicatam, quia ſine illa non putat eſſe fauorem heretici, vt hæreticus eſt. Quod tamen neceſſarium eſt, vt colligitur ex capite *Accuſatus*, Paragr. *Sacerdotes*, de Hæret. ibi. *Cum non ſit dubium, eos ipſa facere in fauorem hæreticæ prauitatis*: ergo hoc neceſſarium eſt, & ita etiam reliqui omnes doctores docēt. Vnde Sanci. plures illorum in ſuam ſententiam inducit, & inter alios etiam me ipſum in tomo 5. tertiæ partis, diſputatione vigeſima ſeptima, ſectione ſecunda, numero octauo, & præcipuè videtur fauere Nauarr. dicto capite vigeſimo ſeptimo, numero 55. dicit enim oportere, vt fiat eo reſpectu, quo ſunt hæretici, quod clariùs videtur ita exponere conſil. decimo quarto, de Hæreticis, numero quarto. Fauent etiam Simancas dicto titulo decimo quinto, numero vigeſimo primo, & Azor dicto capite decimo quinto, quæſtione quarta, & quinta quatenus dicunt, eum, qui receptat conſanguineum, quia Pater, vel frater eſt, vel non eſſe puniendum, vel leuiſſimè, quod eſt conſentaneum legi ſecundæ, ff. de Receptatoribus, quam propterea in fauorem ſuæ opinionis Sancius inducit.

1. Opinio.

2. Opinio contraria.

9. Sed nihilominus exiſtimo priorem ſententiam rectè explicatam veram eſſe: nam hæc duo, *velle fauere hæretico, vt hæreticus eſt*, aut *velle fauere quia hæreticus eſt*, ſeu ex intentione formali fauendi hæreſi, ſunt valde diſtincta, & licet primum requiratur, non tamen ſecundum. Quòd diſtinguantur, explicari,

Prior opinio rectè explicata probatur.

cari poteſt modo dialectico, quia cum dicitur fauor hæretici, vt hæreticus eſt, illa particula *Vt*, poteſt ſumi ſpecificatiuè, & reduplicatiuè. Priori modo nihil aliud ſignificat, niſi quod voluntas terminetur ad fauorem hæretici, ita vt illud ſit quaſi obiectum volitum, quod eſſe poteſt, etiamſi fauor hæreſis non ſit ratio volendi. Poſteriori autem modo ſignificat cauſam, & motiuum volendi. Dico ergo, primum ſufficere ad hoc genus peccati, licet poſte-
1. Ratio. rior modus peccandi grauior ſit. Hoc poſterius non indiget probatione: primum autem, in quo eſt controuerſia, probatur primò, quia omnes authores non ampliùs requirunt, neque ego in allegato loco plus dixi. Neque etiam Pontifex aliud affirmat in dicto §. *Sacerdotes*, imò illa verba probant contrarium, quia oſtendunt ſatis eſſe velle fauere hæreticæ prauitati, quamuis motiuum illius voluntatis non ſit affectus ad hæreſim, vel odium fidei:
2. ſed aliquod temporale. Secundò ita videtur exponere apertè Martinus V. in Bulla contra VVicleph. in fine Concil. Conſtantien. vbi hos fautores damnat, etiamſi id faciant ex affectu conſanguinitatis. Tertiò idem probat dicta lex 2. nam licet dicat, re-
3. ceptantes conſanguineos ex naturali affectu, mitiùs eſſe puniendos: nihilominus ſupponit eſſe puniendos, ac proinde committere culpam receptatorum, quæ culpa eiuſdem ſpeciei eſt, etiamſi in-
4. tra illam ſit minùs grauis. Quartò hæc eſt ratio à priori huius ſententiæ: quia iura puniunt committentes hanc culpam, & non diſtinguunt intentionem, qua committitur: ergo nec nobis licet diſtinguere, cum talis diſtinctio neque alio iure, neq; efficaci ratione nitatur, & alioqui abſoluta intelligentia magis cedat in fauorem fidei, quem
Antecedunt exempla. iura intendunt. Deniq; confirmatur exemplis: nam qui non denunciat fratrem ex affectu ſanguinis, quando tenetur, peccat, & conſequenter fautor eſt, vt ſupra dixi. Similiter teſtis in negotio fidei negans veritatem, quam dicere tenetur propter pecuniam, fautor eſt, quamuis formaliter non intendat id facere propter fauorem hæreſis, ſed propter lucrum: & ſimilia poſſunt afferri multa: & ex iure induci poteſt, quod dicitur in cap. *Commiſſi*, de Hæret. in 6. conferentem, vel præſentantem ad beneficium cognitum hæreticum, puniri vt fautorem, nam ſine dubio pœnam incurrit, etiamſi id faciat ex affectu ſanguinis. De quo videri poteſt Penha 3. parte comment. 162. Idem eſt de recipiente beneficium ab hæretico cognito, vel ad preces illius, quamuis id tantùm faciat ex cupiditate beneficij, iuxta cap. *Quicunque*, §. *Ad hæc*, de Hæret. in 6. Simile eſt de muliere, quæ ſcienter nubit hæretico iuxta caput *Decreuit*, de Hæret. in 6. De quo caſu videri poteſt Simancas, titulo nono, numero 77. &
Generalis reſolutio. ſequentibus. Sit ergo regula generalis, *Quoties in præſtando hoc fauore hæretico præſertim cognito, peccatur mortaliter contra obligationem fidei, habere locum iura, quæ de his fautoribus loquuntur, ſolumque excipi caſum, in quo aliquis excuſaretur à culpa*, vt V. g. ſi propter grauem metum mortis, vel alium ſimilem cadentem in conſtantem virum id faceret, quia lex humana non ſemper obligat cum tanto rigore, & ideò fauor hæretici tunc, vt hæreticus eſt, non cenſeretur volitus: ſed permiſſus.

Dubia 2. circa pœnas eorundem fautorum tripartito pronuntiato reſoluitur, 1. Pars. 10. Secundum dubium eſt de pœna eiuſmodi ſic delinquentium. In quo dicendum eſt, Eccleſiam poſſe, & punire hos fautores pœnis hæreticorum, quamuis non omnes, neque eodem modo puniat. Primum de poteſtate per ſe eſt euidens, quia & delictum eſt grauiſsimum, & pœna digniſsimum, & in Eccleſia non deeſt iuriſdictio, præſertim quia qui ad aliquid habet poteſtatem, conſequenter illam recipit ad omnia neceſſaria ad illud principaliter intentum: poteſtas ergo extirpandi hæreſes, & hæreticos ad fautores etiam extenditur. Vnde etiam le-
2. Pars. ges meritò extenduntur, vt ex iure conſtat, & ita patet ſecunda pars. Vt autem explicemus tertiam, dicemus ſigillatim de ſpiritualibus, & temporalibus pœnis.

11. Primò ergo ſit certum hos fautores eſſe ipſo facto excommunicatos in dicto capite *Excommunicamus*, cum aliis de Hæret. & in cap. *Nouerit*. de ſentent. excommunicat. & in Bulla Cœnæ, vbi etiam Papæ reſeruatur. Circa hanc autem cenſuram nonnulla notanda ſunt. Primum eſt, in rigore eſſe diſtinctam ab excommunicatione lata propter hæreſim, quia fertur propter delictum ſpecie diſtinctum. Vnde ſit, vt ſi fautor hæretici ſit etiam ipſe 2.
hæreticus, duas excommunicationes incurrat, vnam ratione hæreſis, aliam ratione fauoris: catholicus autem fautor, hanc ſine illa incurrit. Ita docet Vgolin. dicto verb. *Receptatores* §. 1. & ſequitur Sanci. dicto cap. 10. numer. 7. & ex dictis ſatis probatum relinquitur. Deinde ſit, quòd licet hæc excommunicatio ſit reſeruata in eo gradu, & rigore, 3.
quo aliæ cenſuræ Bullæ, non tamen cum ea ſpecialitate, cum qua excommunicatio propter hæreſim, quia nullo iure cauetur, neque in delictis ipſis eſt æqualitas, & ideò per vniuerſalem clauſulam concedentem caſus Cœnæ comprehenditur hic caſus fautoris, licet non comprehendatur caſus hæreſis. Quòd obſeruauit Henriquez lib. 6. de Pœnit. c. 16. num. 6. & Sanci. lib. 2. c. 12. num. 12. Vltimò obſeruandum eſt, incurrere hanc excommunicationem qui fauet hæretico ſibi cognito etiam non denuntiato, vt notaui dicta diſput. 21. ſect. 2. num. 9. cuius contrarium poſtea ſcripſit Vgolin. ſupra Paragr. 2. in fine, illum tamen meritò reprehendit Sanci. dicto cap. 10. num. 6. quia hæc cenſura non fertur propter communicationem cum hæretico, vt excommunicatus eſt, ſed propter fauorem illi datum vt hæretico, ad quod eſt impertinens, quòd ſit denunciatus: imò etiam quòd excommunicatus ſit.

12. Præter hæc poſſunt alia tria circa hanc excommunicationem interrogari. Primum eſt, an Quæſtiuncula circa prædictam pœnam.
qui fauet hæretico in re ipſa, vt hæreticus eſt, non tamen ex intentione, neque ex certa ſcientia, ſed ex negligentia, & ignorantia grauiter culpabili, incurrat hanc cenſuram. In quo omiſsis argumentis, & opinionibus pertinentibus ad generalem quæſtionem ſimilem de omni excommunicatione, reſpondeo hanc cenſuram in illo caſu non incurri: nam in illo optimè procedit opinio Sancij paulò antea tractata in dubio præcedenti. Item quia probabilis eſt opinio, quæ abſolutè docet excuſari cenſuram per ignorantiam culpabilem, quatenus propriam contumaciam excuſat. Denique in præſenti eſt ſpecialis ratio, qua ſicut hoc peccatum ſub cenſura prohibetur, propter quandam participationem hæreſis; ita vt ſit in ſuo genere conſummatum, requirit quandam pertinaciã, quam illa ignorantia excuſat: & ideò non incurritur cenſura, quæ modum peccandi in ſua ſpecie conſummatum requirit.

13. Secunda interrogatio eſt, an qui fauet hære- Quæſtiuncula altera.
tico, non vero, ſed præſumptione iuris, hanc cenſuram incurrat. Quod dubium attingit Nauarr. conſil. 14. de Hæret. num. 3. loquens in particulari de illo, qui præſumitur hæreticus, quia per annum in excommunicatione inſurdeſcit, & ſentire videtur fautorem eius incurrere hanc excommunicationem. Quod fortaſſe intellexit, vt etiam ſignificat, in foro exteriori, & ex eadem præſumptione, in quo ſenſu verum eſt. Nihilominus tamen exiſtimo, ſi huiuſmodi fautor certus ſit, illum reuera non eſſe hæreticum, nec permanere in excommunicatione ex animo infideli, ſed ex alia proteruia, vel affectione: quòd in conſcientia non incurret cenſuram: nam forum conſcientiæ innititur veritati,

non præſumptioni: ille autem verè, & in re ipſa non eſt hæreticus: ergo qui illi fauet, verè non eſt fautor hæretici. Item quia iura ita ſunt intelligenda, cum ſimpliciter loquantur, præſertim cum odia reſtringenda ſint.

Quæſtiūc. 3. 14. Tertia interrogatio eſt, an fautor hæretici, quando effectus non obtinetur, incurrat hanc cenſuram V. g. ſi defendit hæreticum, quantum potuit, ne caperetur, non tamen obtinuit, quia tandem captus eſt. Hoc dubium attingit Sancius dicto cap. 10. num. 9. & reſpondet, non incurrere. Fundatur, quia quoties excommunicatio, quæ fertur contra committentes aliquod delictum, extenditur ad mandantes, iuuantes &c. qui mandat, vel iuuat, ſi effectus non perficitur, non incurrit cēſuram, vel irregularitatem, vt eſt vulgare, & communiter receptum in homicidio, & ſimilibus: ſed in præſenti fautor excommunicatur ſecundariò, & per quandam habitudinem ad hæreſim: ergo non conſequuto effectu, non incurrit cenſuram. Contrariam ſententiam tenet Sayrus in Theſaur. tomo 1. lib. 3. cap. 5. num. 4. & fundatur deſtruendo præcedentem rationem, negando minorem. Putat enim hanc cenſuram non eſſe annexam hæreſi, ſed per ſe ac principaliter ferri in huiuſmodi fautores, vt patet ex modo loquendi iurium in capit. *Sicut ait*, cum ſimilibus de hæreticis. Et quanuis res videatur dubia, ergo huic poſteriori ſententiæ adhæreo tanquam probabiliori, & ſecuriori: tum quia magis fauet fidei, & deteſtatur hæreſim, quod iura intendunt. Tum etiam quia applicata contraria opinio caſibus particularibus, videtur incredibilis, & contra praxim. Nam qui non denuntiat hæreticum, cùm tenetur, excommunicationem incurrit, etiamſi alter denuntiet, & conſequenter prior non conſequatur effectum, & idem eſt de illo, qui per teſtimonium falſum hæreticum liberare procurauit, & non potuit, quia per alios teſtes conuictus eſt. Tum denique quia illa regula, in qua fundatur prima ſententia non rectè applicatur, procedit enim quando mandatum, vel auxilium ordinantur ad exequutionem eiuſdem delicti, V. g. homicidij: hic autem non ita eſt: nam fauor per ſe non ordinatur, vt alter committat hæreſim: imò illam ſupponit, & ad tuitionem hominis iam hæretici ordinatur, & ita hoc delictum in ſuo genere eſt conſummatum, quanuis effectus non ſequatur. Solet autem dici hæc prohibitio ſecundariò pertinere ad hæreſim, quia propter illam præcipuè fit, non quia quaſi per hæreſim conſummetur delictū, cui annexa eſt hęc cenſura. Et ideò non rectè in contrarium adducitur doctrina, quam de hac re tradidi dicta diſp. 21. ſect. 2. num. 8. & 9.

Opinio Sancii. — *Opinio Sayri.* — *Hæc poſterior magis placet.*

15. Vltra excommunicationem additur alia pœna ſpiritualis, quam hi fautores incurrunt, priuantur enim ſepultura ſacra, & oblationibus, tam paſſiuè, quàm actiuè, id eſt, ne pro illis offerantur, nec ab illis recipiantur, idque non ſolùm quia excommunicati, ſed etiam quia hæretici ſunt, vt conſtat ex dicto cap. *Sicut ait*, & cap. *Excommunicamus* 1. §. *Credentes*, de Hæret. & ex dicta Bulla Martini V. Item puniuntur priuatione beneficiorum quoad priùs habita, non ipſo facto, ſed per hominem, quod in his certiùs eſt, quam in hæreticis, vt notauit Couar. 2. Variar. c. 8. n. 4. & Penha in Director. comment. 162. ex dicto §. *Credentes*, & ex cap. *Commiſſi*, §. *Priuandi*, de Hæret. in 6. Quoad beneficia verò poſtea obtenta ipſo facto fit priuatio, quia ſunt inhabiles ipſo iure, & conſequenter fuit irrita receptio, vt iidem auctores notant ex capite 2. Paragr. *Hæretici*, de Hæret. in 6. Præterea etiam iidem fautores fiunt infames ipſo iure, non tamen eodem modo, quo hæretici, ſed cum hac limitatione, ſi per annum obdureſcant, & tunc etiam fiunt inteſtabiles, & incapaces ad multa, vt videre licet in dicto Paragr. *Credentes*. Aliæ verò confiſcationis pœnæ, & mortis per ſe in his non habent locum, niſi in caſu, in quo tanquam hæretici relapſi habeantur, de quo dicam in ſectione ſequenti. In cæteris verò arbitrariè puniuntur temporaliter, vel corporaliter, vt ex dictis iuribus, & præſertim ex c. *Accuſatus* intelligi poteſt.

Altera pœna eſt priuatio ſepulturæ, oblationum benefic. &c.

SECTIO II.

Vtrum ſuſpecti de hæreſi pœnas hæreticorum incurrant.

1. DE his ſuſpectis tractant iura ſuperiùs citata, & ibi communiter Doctores, & Eymericus in Director. 2. q. 55. & ſequentibus, & ibi Penha commentar. 18. & ſequentibus, Carrerius tractat. de Hæret. à numero 116. Repertorium verb. *Suſpectus*, & ibi Mandoſius, & latiùs Simancas in inſtitutione tit. 50. qui alios referunt: tamen quæ tractant, ad forum externum maximè pertinent, quia ſuſpicio, ſeu præſumptio in illo tantùm fit, vt ſæpè dixi, ideoque nos breuiſsimè rem hanc expediemus. Aduertimus ergo ſuſpicionem, vel dubitationem eſſe, quæ per ſola indicia, ſine ſufficienti, & expreſſo teſtimonio, vel ſenſu, de aliquo concipitur, vt attigit D. Thom. 2. 2. quæſt. 60. art. 4. quando ergo aliquis in ſuſpicionem ſuæ fidei per ſola indicia venit, ſuſpectus dicitur. Diſtinguitur autem in hac materia triplex ſuſpicio: ſcilicet, leuis, ſeu modica: grauis, ſeu vehemens: & violenta. Prima eſt, quæ procedit ex indiciis, quæ aliquando, ſed raro concludunt, vt contrahere ſecundas nuptias viuente prima, inducit leuem ſuſpicionem, & ſic de aliis: vehemens eſt, quæ procedit ex indiciis efficacibus, licet interdum deficiant, vt ſunt facere actus damnatæ ſectæ, vel hæreſis, habere pactum cum dœmone, &c. Violenta ſuſpicio eſt, quæ moraliter, æquiualet ſufficienti probationi, & præſertim quando fundatur in iure, & inducit præſumptionem, quam vocant iuris, & de iure, contra quam raro, aut nunquam admittitur probatio. Quia verò quælibet iſtarum ſuſpicionum poteſt in re ipſa, & apud Deum nō eſſe conformis veritati, ideò aliter loquendum eſt de his ſuſpectis in foro conſcientiæ, quod veritati nititur, & aliter in foro externo, quòd non de occultis, ſed de his, quæ exteriùs apparent, iudicat.

Suſpicio quid. — *Quotuplex.*

2. Dico ergo primò. Quando aliquis reuera eſt innocens apud Deum quoad culpam hæreſis, quia illam interiùs non admiſit, quantumcunque exteriùs ſit de illa ſuſpectus, nullas pœnas hæreticorum in conſcientia incurrit. Probatur, quia ille re vera non eſt hæreticus, & hoc confirmant, quæ ſupra tetigimus diſputatione 14. ſect. 6. num. 4. de hæretico merè exteriori, de quo diximus non incurrere pœnas, ſi fictè id faciat, quia non eſt verè hæreticus: nullus enim poteſt eſſe magis ſuſpectus apud homines, quàm ille: ergo idem dicendum eſt de quocunque alio ſic ſuſpecto. Intelligendum eſt autem de pœnis propriis hæreticorum, vel de ſuſpicione præcisè, vt ſuſpicio eſt: nam ſi ſuſpicio fundetur in alio crimine prohibito ſub propriis pœnis, incurrentur iſtæ pœnæ, vt verbi gratia ſi ſit fauor, vel aliquid ſimile, incurret enim excommunicationem fautoris, non verò hæretici, & ſic de cæteris pœnis. Solùm poteſt dubitari de irregularitate, quæ non ſemper requirit culpam. Dicēdum eſt autem: ſi ſuſpicio ſit magna, & publica: conſequenter inducere infamiam, & tunc ob indecentiam poſſe irregularitatem contrahi, non ratione delicti, ſed ratione infamiæ, vt dixi in tom. 5. diſp. 43. ſect. 2. num. 8. & 9. & ſequitur Sancius lib. 2. cap. 25. num. 10. Vnde fit, vt purgata ſuſpicione, & conſequenter ablata etiam infamia, conſequenter ceſſet irregularitas. Et ideò dixit Nauarr. conſ. 18. & 19. de Hæretic. per abiurationem hęreſis purgari, & tolli hanc irregula-

1. Aſſert. de ſuſpicione falſa quātumuis probabili. Vnde ſuadeatur. — *Limitatur.* — *Dubium de pœna irregularitatis.*

gularitatem, quod etiam ſenſit Sancius ſupra numero 12.

2. Aſſerit de ſuſpicione vera in ſe, quoad nos autem inſufficiente. Probatur.

3. Dico ſecundò. Qui eſt vehementer ſuſpectus de hæreſi, quanuis de illa conuinci non poſsit, ſi re vera interiùs talis eſt, regulariter loquendo, incurret in conſcientia pœnas hæreticorum. Probatur, quia ille eſt verus hæreticus interiùs, & regulariter loquendo, non fit exterius vehementer ſuſpectus, niſi per ſigna, vel actiones externas de ſe ſufficienter oſtendentes hæreſim: ergo in re ipſa eſt hæreticus externus, licet non ſufficienter cognoſcatur iuxta ſuperiùs dicta. Vnde conſiderandum eſt, aliquando poſſe aliquem dici in foro externo ſic ſuſpectum, ſolùm ex defectu probationis, licet actus ſufficienter oſtendant hæreſim, & tunc eſt clara concluſio, quia illa eſt hæreſis occulta per accidens, per quam incurruntur pœnæ. Aliquando verò poteſt hæc ſuſpicio oriri ex aliqua ambiguitate, vel æquiuocatione ſignorum, vel actionum, de quibus, vel reus conuincitur, vel ipſe ea confitetur, negat tamen ſe ea dixiſſe, vel feciſſe animo hæretico. Tunc enim licet fortaſſe non damnetur, vt conuictus propter aliquas coniecturas facientes veriſimilem illum animum internum non hæreticum: nihilominus ſi re vera ille deliquit ex hæreſi interna, non effugiet in conſcientia, pœnas hæreticorum, ſi alioqui ſignum externum ſit ſufficiens ad manifeſtandam hæreſim, & ſolùm incertum propter ambiguitatem, vel multiplicem ſignificationem eiuſdem verbi, ſeu actionis, vt ſupra dixi, tractando de hæreſi externa.

Hæreſis ſignum in ſe ſufficiens, quoad nos inſufficiens quia non probatur. Aut quia eſt æquiuocum.

3. Aſſert. bipartita de ſuſpicione tum leui, tũ vehementi.

4. Dico tertiò. Suſpectus de hæreſi, & non conuictus, in externo foro non punitur ordinaria pœna hæreticorum; poteſt tamen pro ratione ſuſpicionis aliqua proportionata pœna iuſtè puniri. Hæc aſſertio procedit in ſuſpicione leui, & in vehementi: nam de violenta iam diximus inducere ſufficientem probationem, niſi purgetur, vel ex circunſtantiis ita minuatur, vt iam non violenta, ſed vehemens dicenda ſit. Et ita in vſu tantùm fieri ſolet duplex abiuratio, ſcilicet, de leui, & de vehementi: in ſuſpicione igitur leui manifeſta eſt prima pars aſſertionis: imò etiam de vehementi dicunt aliqui non ſufficere ad procedendum in foro externo contra ſic ſuſpectum, vel incarcerando illum, vel inquirendo contra illum, aut interrogando illum. Ita docet Simancas ſupra numerum 29. & ſequitur Penha 2. part. commentar. 12. licet Carrerius, & alij, quos refernnt, teneant contrarium. Exiſtimo tamen, negotium eſſe prudentiale: nam ſi ſuſpicio leuis procedat ex delicto graui, ratione delicti ſufficere poterit ad capturam, &c. Et ita in his videmus fieri abiurationem de leui, vt ſi legit librum hæreticum, vel ſecundò nupſit, &c. Quando verò nullum proceſsit tale delictum, vera videtur illa prior ſententia regulariter loquendo, id eſt, *niſi cauſa grauis, & prudens aliud poſtulet*, vt Simancas etiam dixit.

Suadetur 1. pars aſſert pro ſuſpicione leui.

Suadetur eadem pars pro vehementi.

5. Aſſertio ergo maximè procedit in ſuſpicione vehementi, & ita prior pars eſt indubitata ex principio vulgatiſsimo iuris, *quod nemo punitur ordinaria pœna, niſi confeſſus, vel conuictus.* Et hac ratione nunquam talis ſuſpectus traditur curiæ ſeculari, niſi ſe oſtendat contumacem, & nolit abiurare, vel purgationem admittere, neque Eccleſiæ ſatisfacere: tunc enim pro conuicto habetur, quia ſuſpicio vehemens in violentam tranſit, & ita ſtatuitur in Capit. *Ad abolendam*, extra de Hæretic. & Cap. *Accuſatus*, & Cap. *Cum contumacia*, eodem tit. in 6. Et eadem ratione contra ſuſpectum poſt mortem eius non agitur, ſed omnis ſuſpicio, quantumuis vehemens, morte extinguitur, vt dixit Simancas titulo 18. numero 13. & titulo 46. numero 76. & Penha 3. parte Comment. 92. & 169. Quod intelligendum eſt in vi ſuſpicionis, nam ſi fundetur in delicto, ratione delicti aliquando agi poterit, vt ſi ſit fautor iuxta Cap. *Accuſatus* § *Porro*, & tradit Penha ſupra, & Simancas titulo 4. numero 5. Rojas ſingular. 134. num. 12. Atque hinc etiam fit, vt iſti ſuſpecti, etiamſi vt tales puniantur, non priuentur beneficiis antea obtentis. Ita docent Penha Commentar. 162. 3. part. & Simanc. cap. 26. numero 14. Et ratio eſt, quia illa eſt vna ex ordinariis pœnis hæreticorum, & non eſt ſpecialiter impoſita iis, qui de ſola ſuſpicione damnantur.

Dubium de ſuſpectis de facto tãtum.

6. An verò ſuper ſuſpicionem facti ſint inhabiles ad recipienda beneficia, & ideò priuandi ſint, vel potiùs ſint ipſo iure priuati beneficiis poſt ſuſpicionem acceptis: dicendum eſt, ſi tanta fuit ſuſpicio, & tam vehemens, & publica, vt ad inducendam irregularitatem fuerit ſufficiens, tunc etiam incurrere dictam inhabilitatem, quia hæc irregularitatem conſequitur. Si verò ſuſpicio non inducit irregularitatem, neque dictam inhabilitatem inducit, quia id uullo iure cauetur. Et ob eandem rationem ſuſpectus non priuatur bonis, niſi fiat contumax, deficiendo in purgatione canonica, de quo videri poteſt Simancas titulo 9. numero 26. Denique propter eandem cauſam eiuſmodi ſuſpecti non puniuntur carcere perpetuo, ſeu non immurantur, nec crucibus ſignantur. De quo videri poteſt Eymericus 3. parte, numero 172. & 161. Penha Commentar. 41. in fine. Atque ita manet probata altera pars aſſertionis de pœna arbitraria, quia pro ſuſpectis nulla eſt ſpecialis pœna hæreticorum, ergo neceſſe eſt vt prudenti arbitrio iudicis puniantur. Et vix potuit aliter fieri, quia ſuſpicio non eſt vna in omnibus, ſed maior, & minor eſſe poteſt, & ideo etiam pœnam variabilem eſſe neceſſe eſt. Et fortaſſe ob hanc cauſam in Clementina 1. Paragr. *Verum*, de Hæretic. ſpecialiter iniungitur Inquiſitoribus, vt contra hos ſuſpectos iuſtè, & rectè procedant, imponiturque eis pœna, ſi in hoc deficiant.

De 2. parte aſſertionis, quoad vtramque ſuſpicionem.

An denuo ſuſpectus vehementer de hæreſi antea abiurata ſit relapſus.

7. Solùm ſupereſt explicare, an ille, qui priùs ſolemniter abiurauit hæreſim, & poſtea iterum damnatur, vt vehementer de illa ſuſpectus, tanquam relapſus iudicandus ſit. Poteſt autem duplex eſſe præcedens abiuratio. Vna eſt tantùm de vehementi, alia eſt de hæreſi, de qua quis conuictus eſt, vel confeſſus. Quando præceſsit abiuratio tantùm de vehementi, ſubſequens ſuſpicio ſimilis, ſine dubio, non ſufficit ad relapſum, quia in neutro caſu hæreſis eſt ſufficienter probata. Et ideo in cap. *Accuſatus* Paragr. *Ille*, de Hæretic. in 6. dicitur, ad relapſum neceſſarium eſſe, vt de hæreſi conſtiterit, vel conſtet, vt poſtea quis damnetur vt relapſus; ſed in eo caſu non conſtat, nec conſtitit de hæreſi, ſed tantùm de ſuſpicione eius: ergo in eo caſu non debet aliquis iudicari relapſus. Vnde etiam obiter colligitur, fautorem eius, qui ſolùm fuit damnatus, vt ſuſpectus de vehementi, non fieri relapſum: quia ſimpliciter non eſt fautor hæretici, de quo conſtet: imò ille talis fautor nec cenſuram propriam fautoris hæreticorum incurrit, vt dixi in tomo 5. diſput. 21. ſect. 2. numero 14. & ſequitur Sanci. dicto cap. 1. num. 14. & ſentit Nauarr. in cap. 27. Summæ num. 55. At verò quando præceſsit abiuratio hæreſis ſufficienter probatæ, & ſequitur vehemens ſuſpicio, res videtur dubia, quia ſi præcedat abiuratio de vehementi, & poſtea quis damnetur, vt conuictus de hæreſi relapſus eſt, vt eſt expreſſum in iure, prout ſupra allegatum eſt: ergo idem erit, ſi contingat ordine commutato, & iuuat dictus Paragr. *Ille*. Vbi priùs conuictus de hæreſi, quam abiurauit, ſi poſtea probetur fautor hæreticorum, relapſus iudicatur, cum tamen fautor non ſit hæreticus, ſed ſuſpectus de hæreſi. Nihilominus diſtinguendum cenſeo: nam in ſuſpecto duo conſiderari poſſunt, vnum eſt ſola ſuſpicio: aliud eſt crimen aliquod, in quo fundatur ſuſpicio. Dico ergo propter ſolam ſuſpicionem,

1. Caſus in hoc dubio.

Conſectariũ pro fautoribus ſuſpectorum.

nem, vt ſic, non fieri aliquem relapſum. Probatur, quia non ſufficienter conuincitur de ſecundo lapſu: ergo nec de relapſu: ergo non poteſt puniri ordinaria pœna relapſi. In quo eſt magna differentia inter hunc, & illum, qui conuincitur de ſecundo lapſu. At verò ratione delicti, in quo fundatur ſuſpicio, poteſt quis damnari, vt relapſus, quando, & de illo delicto conuincitur, & talis pœna in eo caſu eſt iure ſtatuta, & ita procedit, quod de fautore allegauimus.

SECTIO III.

Vtrum pœnæ hæreticorum in eorum filios, vel nepotes redundent.

Notatio duplicis modi redundandi.

1. DVobus modis poſſunt hæ pœnæ redundare in filios. Primò quaſi ex natura rei per quandam neceſſariam conſecutionem, & hoc in diſputationem non venit, quia eſt quid facti, non iuris, & quia euidens eſt, filios in egeſtate conſtitui propter pœnam confiſcationis illatam parentibus, & contrahere infamiam facti, propter publicam Patris ignominiam. Alio ergo modo communicatur filio pœna propter hæreſim Patris directè, & ex ſpeciali iuris diſpoſitione, & in hoc ſenſu tractatur quæſtio, quæ poteſt eſſe, & de poteſtate ſic puniendi filios, & de facto. De priori parte nihil hic dicam, quia in ſuperioribus tacta eſt, agendo de confiſcatione, ibi enim diximus, iuſtè poſſe Patrem puniri in filio tanquam in re ſua, vel filium poſſe puniri ob crimen Patris propter illius grauitatem, & ad terrorem reipublicæ, & tam parentum, quam filiorum. Quod tamen intelligendum eſt non indifferenter de omni pœna, ſed ciuili, & accommodata hominibus, & poteſtati humanæ, vt benè notauit, hanc quæſtionem latiùs proſequens Caſtro libro 2. de Iuſta Hæretic. punit. à cap. 9. & Simancas titulo 29. toto, & alij infra citandi. Solùm ergo eſt quæſtio de facto, id eſt, quomodo Eccleſia hos filios puniat.

De poſteriori eſt quæſtio ac de facto.

1. Suppoſitio.

2. In quo puncto ſupponimus primò, hos filios non incurrere pœnas, quæ in ipſamet perſona peccatum ſupponunt, vt ſunt propriæ cenſuræ. Agimus enim de filiis innoxiis, qui ſine vlla participatione criminis pœnam ſentiunt. Et ſic ex res euidens, quia talis pœna non poteſt eſſe ſine propria cauſa eius: hæc autem eſt propria culpa eius, qui punitur. Videatur Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 108.
2. articulo 4. ad 1. Secundò ſuppono, hos filios non incurrere, nec poſſe puniri pœna mortis, quia hoc excedit poteſtatem humanam, iuxta illud Deuteronomij 4. *Non occidetur filius pro patre.* Imò idem dicendum eſt de aliis pœnis corporalibus, tùm quia corpus filij non eſt ſimpliciter ſub dominio parentis, ita vt poſsit illud mutilare, aut ſine cauſa verberare, tum etiam quia illud eſſet nimis inhumanum, & ideò in nulla republica benè inſtituta id factum fuit, vt Simancas ſupra benè oſtendit.
3. Tertiò ſuppono non puniri filium propter hæreſim patris in bonis temporalibus, quæ erant propria eius, tempore delicti, vt ſupra tractando de confiſcatione probatum eſt, & idem à fortiori procedit de bonis, quæ filius poſt crimen patris acquiſiuit, quia propter illud non fuit factus inhabilis ad acquirendum, neq; magis meretur illorum bonorum, quàm priorum priuationem. Et hæc omnia ſunt conſentanea benignitati Eccleſiæ, ideò nihil his contrarium in iure diſpoſitum inuenitur. Difficultates autem quædam de maioratibus, quæ hic occurrere poterant, non ſunt noſtri inſtituti, ſed ad forum merè externum pertinent, poteſt tamen videri Sancius libro 2. cap. 30. quia plures alios allegat. Solùm ergo imponuntur his filiis aliquæ pœnæ, quæ conſiſtunt in priuatione communium bonorum, & vtilitatem reipublicæ reſpiciunt, de quibus dicendum ſupereſt.

3. Dicendum eſt ergo primò, filios hæreticorum fieri irregulares, idemq; dicendum eſſe de nepotibus tantùm in ſecundo gradu, & per lineam maſculinam. De hac irregularitate dubitarunt aliqui quia non videtur ſub propria voce expreſſa in iure inueniri. Sed nihilominus aſſertio certa eſt, & communis, vt dixi in tomo quinto, diſputat. 43. ſect. 3. tenetq; Simancas dicto titulo 29. num. 17. latè Sancius plures referens dicto libro 2. cap. 28. Fundamentum ſumitur ex cap. 2. §. *Hæreticis* in 6. vbi iſti prohibentur aſſumi ad officia publica, inter quæ præcipua ſunt clericorum officia, & ita ſub illa voce, irregularitas comprehenditur, & ita illam conſuetudo interpretatur, & Simancas num. 14. refert inſtructionem Hiſpalenſem de hac re. Idem cauetur in cap. *Statutum* 2. de Hæreticis in 6. Ex quo ſumpta eſt ſecunda pars aſſertionis: nam ibi declaratur, ſolos filios, & nepotes ex eiſdem filiis in ſexu maſculino contrahere hanc pœnam. Vnde filius ſeu nepos ex filia non contrahit hanc irregularitatem, neq; tranſcendit ſecundum gradum. Ratio eſt, quia ita in iure diſpoſitum eſt: congruentiæ autem videri poſſunt in citatis locis. Additur etiam in eodem textu, hoc eſſe intelligendum tantùm de filiis illorum hæreticorum, qui impœnitentes moriuntur, ſub quibus comprehenduntur omnes, qui pœna ignis afficiuntur, vt eſt communis ſententia. Deniq; in eiſdem iuribus extenditur hæc irregularitas ad filios fautorum, & ſimilium, quod ſub eadem limitatione intelligendum eſt, ſcilicet, ſi parentes contumaces decedant, & Eccleſiæ non ſatisfaciant: nam illa iura in hoc etiam de omnibus loquuntur, & ratio in iſtis quodammodo maior eſt. Quæ omnia explicui latiùs in loco allegato, & copioſius Sancius ſupra. Et videri etiam poſſunt Bulla Alexandri IV. quæ incipit: *Quod ſuper*, & Bulla Honorij IV. *Exhibita*, quæ in fine Directorij habentur.

1. Aſſertio, de pœna irregularitatis.

Probatur ex iure.

Huius pœnæ extenſio ad filios fautorum.

4. Dico ſecundò. Eorundem hæreticorum, & fautorum iidem filij ad beneficia Eccleſiaſtica recipienda incapaces redduntur. Ita ſancitum eſt dictis iuribus. Sed difficultas eſt, an hæc incapacitas tanta ſit, vt collatio ſit nulla, & ideo ſint ipſo iure talibus beneficiis priuati. Partem negantem tenet Simancas ſupra numero 20. & ſequitur Penha 3. parte Director. Commentar. 163. Contrarium verò exiſtimo, vt in dicta ſect. 3. dixi, & ſequitur Sancius allegando plures dicto cap. 28. numero 23. quia eodem modo fiunt incapaces officij, & beneficij Eccleſiaſtici: ergo ſicut irregularitatem incurrunt ipſo iure, ita & hanc incapacitatem: vbi autem eſt incapacitas, conſequenter eſt nullitas in receptione. Item iſti ſunt irregulares, vt dictum eſt: irregularitas autem eſt impedimentum irritans collationem: ergo iſti priuati ſunt ipſo iure talibus beneficiis, & non ſolùm priuandi veniunt. Addendumq; eſt, ſub beneficio comprehendi penſionem, quia vt ibi Gloſſa notat, in fauorem fidei, & deteſtationem hæreſis vox beneficium latè interpretanda eſt: Quod etiam docuit Gigas de Penſionibus q. 94. n. 7.

2. Aſſertio, de pœna inhabilitatis ad benefic.

Non poni ipſo facto putant Simancas, & Penha; Affirmant Sanc. cum authore.

Idem de penſionibus.

5. Sed quæres, ex quo tempore incurrunt hi filij hanc incapacitatem (idemq; de irregularitate interrogari poteſt) an à die criminis paterni, vel tantùm à die condemnationis. Dicendum verò eſt, nec crimen ſufficere, ſi ſit occultum, nec condemnationem eſſe neceſſariam, ſi ſit notorium. Itaq; ex quo crimen eſt publicum, vel facto, vel iure, hoc impedimentum contrahitur, quia in dicto capit. *Statutum*, ita declaratur, vt notaui etiam in dicta ſectione 2. & ſequitur Sancius ſupra. Deniq; interrogari poteſt, quid dicendum ſit de beneficiis antea obtentis, de quibus certum eſt, non amitti ipſo fa-

Dubium vnum.

Dubium alterum.

ſto. Dicendum autem eſt, an per ſententiam ſint auferenda, id enim affirmant Simancas, & Penha ſupra ex capit. *Commiſſi.* de Hæretic. in 6. Sed contrarium verum eſſe credo, quia in dicto §. *Hæretici*, iſti ſolùm prohibentur recipere beneficia, vel ne de illis prouideantur, aut de illa admittantur, non tamen præcipiuntur priuari beneficiis iam habitis. Et ita dixi in dicta ſect. cum Couarruuia 2. Variar. capit. 8. num. 4. & ſequitur, ac latè confirmat Sanci. ſupra.

3. Aſſertiò de pœna inhabilit. ad officia publica.

6. Dico tertiò, Iſti filij eorundem hæreticorum, fautorum. &c. redduntur inhabiles ad omnia officia publica non tantùm Eccleſiaſtica, ſed etiam ſecularia, quod cum eiſdem declarationibus, ac limitationibus in præcedentibus aſſertionibus poſitis intelligendum eſt. Eodem enim modo ſtatuitur in dicto §. *Hæretici*, & dicto capit. *Statutum*, & idem diſpoſuerunt Clemens IV. Alexander IV. & Innocentius IV. in quadam Bulla, quæ incipit, *Ad extirpanda*, in fine Directorij pagina mihi 6. & vtuntur his verbis. *Ad nullum officium, vel conſilium*, quod intelligo de conſilio publico, id eſt, de congregatione, quæ ad negotia publica tractanda cogitur. Idem diſpoſuerat Fridericus Imperator in l. *Commiſſi.* vbi addit *Officiis & honoribus*. quod etiam repetit in quadam lege *Paternorum*, quia iſti, etiam ad dignitates publicas admittendi non ſunt. Nihilominus tamen iuxta communem declarationem hi non priuantur iure eligendi, quia illud non reputatur officium publicum, vt notat Simancas num. 19. cum Abbate, & Cardinali in cap. *Excommunicamus.* 2. §. *Credentes*, Dominico & Friderico de Senis in dicto §. *Hæretici.*

Ius eligendi non eſt officium publicum.

Vltima aſſer. probatur.

7. Dico vltimò, nullas alias ex his pœnis priuatiuis huiuſmodi hæreticorum filiis impoſitas eſſe. Probatur, quia ſub allegatis verbis dictorum iurium, non includuntur plures, & in particulari, ac in ſpecie inueniuntur aliæ in iure impoſitæ. Declaraturq́ breuiter nonnullis exemplis. Primum eſt de pœna infamiæ: nam aliqui putant filios hæreticorum fieri infames infamia iuris, quia hæc pœna imponitur in crimine læſæ maieſtatis humanæ, L. *Quiſquis* § *Filii vero* C. *ad legem Iuliam Maieſtatis*, & ita tenet Simancas titulo 9. num. 169. & titul. 29. num. 14. Caſtro, & Couarruuias ſupra, & Antonius Gomez in l. 4. *Tauri* num. 91. Farinacius citat. quæſt. 182. num. 43. Sed nihilominus contrarium cenſeo verum iuxta regulam poſitam. Et ita docui tomo 5. diſputat. 48. ſect. 3. Et ſequitur Sancius dicto capit. 28. quæſt. 1. quia argumentum à ſimili in lege pœnali eſt inualidum, ſed neceſſarium eſt ius, quod propter ſimilitudinem idem diſponat, hoc autem ius in præſenti non inuenitur, nam infamia iuris plures habet effectus, quæ ſub priuatione officiorum, aut beneficiorum non comprehenduntur, & ſpecialiter pondero, quod in capit. *Excommunicamus*, ipſi fautores non fiunt infames, niſi poſt vnius anni contumaciam, vt latiùs videri poteſt ex iure, & doctoribus apud Farinacium citat. quæſt. 182. à num. 39. ergo multo minùs innocentes filij infames fient. Secundò ex eadem aſſertione ſequitur, iſtos filios non amittere nobilitatem, nec antiqua priuilegia eius, quæ à primogenitoribus habet, vt rectè Simancas ſupra num. 18. quia nullibi hoc diſpoſitum eſt. Tertiò ſequitur, non fieri inteſtabiles, nec incapaces ſucceſsionis, ſeu hæreditatis ex teſtamento, vel ab inteſtato auorum, vel aliorum quorumcunque extraneorum, quia nullibi etiam hæc pœna illis imponitur: nam quod parentibus non ſuccedant, ex ſola neceſſaria conſequutione fit, non ex propria pœna, vt initio huius ſectionis diximus. Quæ duo puncta latè tractat Sancius libro ſecundo capite vigeſimo nono. Nec de his pœnis deque vniuerſa hac tractatione aliud pro nunc dicendum occurrit.

Exemplis illuſtratur.

F I N I S.

TRACTA-

BENEVOLO LECTORI.

QVOD breuiores ſolito ſequentes de Spe, & Charitate tractatus in lucem prodeant, illud imprimis (lector beneuole) in cauſa fuit, quòd ſchola ipſa, cui Soarius Romæ præerat per id tempus quo hæc prælegerat, fuſas late ac laciniosſas commentationes faſtidierit, eaque propter illius ſe legibus, ac votis (qui ingenui Doctoris candor erat) facilè demiſerit. Præterea quod nõ pauca, de Charitate præſertim, tradi ſolita conſultus præterierit, quoniam ea vel omninò vel potiſſimum in gratiam conueniant, quam Soarius à Charitate diſtinctam eſſe probabilius opinatur libro 6. eius operis, cap. 12. Eiuſmodi ſunt quæ de entitate Charitatis ſupernaturali, de habitus productione, augmento, & corruptione, de vi ſanctificandi, ac merendi latè explicantur in eodem opere, ac nonnulla ex parte in Relectione de reuiuiſcentia meritorum ſect. 3. Hæc ergo vniuerſa gratia ipſa, quæ charitatem natura ſua antecedit, priore iure poſtulabat, quæ ſi lector hic fortaſſè deſideret, ex monſtratis locis abunde ſuppeditabuntur. Nec quia huiuſmodi tractatus, cum aliis, quos iam Author prælo dedit collati, anguſtiores euaſerint, ab illius vel ingenio quidquam vel iudicio diſcordant. Imò illud audentes aſſerimus, in hac breui ſcribendi methodo, eum non ſolum ſibi ipſi parem, ſed videri etiam aliqua ex parte ſuperiorem. Nam illius profundi ingenij, acerrimique iudicij diſcurſus, & rationum momenta, quæ aliis in operibus fæliciter dilatantur, hic in anguſtum coacta, & faciliùs comprehenduntur, nec minori cum efficacia cõcludunt, adeo quicquid in illis eſt, ſuccus eſt & ſanguis, quod vel ipſe (Beneuole lector) experimentò edoctus tandem, vt ſpero, comprobabis, cui non erit difficile ex ipſa huius operis cum reliquis conſenſione, ordine, methodo, authorem vtrorumque diuinare ac tanquam ex vnguibus Leonem agnoſcere, quod vt promptum ſit vel iis, qui non adeo Soarij monumenta verſauerint, ad marginem harum de Spe, & Charitate diſputationum indicamus, quæ alibi vel eadem, vel affinia vberiùs ab ipſo diſſerantur. Ita enim fiet vt ipſe ſibi Author opem ferat vbi, ſibi opus eſſe videri poſſet, nullo aliunde auxilio quæſito.

ELENCHVS DISPVTATIONVM, TRACTATVS SECVNDI DE SPE.

Diſputat. I. Speculatiua de virtute Spei continens Sectiones octo.
Sect. 1. Quod ſit obiectum materiale Spei.
Sect. 2. Vtrum formale obiectum ſpei ſit bonum ſub ratione boni: eiuſq; actus ſit voluntatis, non intellectus, & quomodo à Fide diſtinguatur.
Sect. 3. Quod bonum, & ſub qua ratione ſit obiectum formale ſpei, & per quos actus tendat in illud, ac adeo quomodo Spes diſtinguatur à Charitate.
Sect. 4. An ſpes eliciat non ſolùm actus tendentes in bonum, ſed etiam actum timoris, & alios quibus malum fugimus.
Sect. 5. An operari intuitu æternæ retributionis ſit actus Spei honeſtus.
Sect. 6. In quo gradu perfectionis ſit Spes.
Sect. 7. De ordine generationis Spei.
Sect. 8. De duratione, & corruptione Spei.

Diſput. 2. Moralis de Spe continens ſectiones tres.
Sect 1. Quæ mandentur præcepta de Spe.
Sect. 2. An Deſperatio ſit actus Spei contrarius, & eius præcepto prohibitus.
Sect. 3. An præſumptio ſit actus ſpei contrarius.

TRACTATVS SECVNDVS DE SPE.

CVM obiecti notitia eiuſdem appetitionem antecedat, huic de Spe tractatui fuit neceſſariò tractatus de Fide præmittendus. Verum ſicut Fidem Spes ſupponit, quia per illam huius obiectum dignoſcitur, ita & quę de Spe eſt tractatio, Charitatis tractationem præcedit, vt omnes etiam meritò, & Patres & Theologi obſeruarunt, ſequuti D. Paulum qui 1. ad Corin. 13. Virtutes Theologicas enumerans, poſt Fidem, Spem ante Charitatem, medio in loco conſtituit, vnde Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 7. iuſtificationem deſcribens motum Spei prius explicauit, & dilectionis ſupernaturalis principium eſſe ſuppoſuit. Et ratio eſt tum quia, vt diſputatione ſequenti, Sectione ſexta, oſtendetur, Spes inter Fidem, & Charitatem medium obtinet dignitatis locum; tum maximè quia ſecundùm ſe prior eſt amor concupiſcentiæ, ad quem iuxta D. Thom. Spes pertinet, quam amicitiæ, qui eſt proprius Charitatis. Vnde Chriſtus Dominus Matthæi 22. amorem noſtri, dilectionis proximi regulam conſtituit, *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* De hac igitur Spei virtute duas inſtituemus diſputationes, quarum prima Speculatiua erit, in qua materiam Spei diſcutiemus, explicando obiectum tam materiale, quàm formale, deinde eius actus, ac diſtinctionem à Charitate, item cauſas, tandemq; durationem ac corruptionem, ſic enim tota illa ſpeculatio abſoluetur. Altera diſputatio erit moralis: nimirum de præcepto Spei, quale nam ſit, ac quantum, & quando obliget, & conſequenter de peccato deſperationis Spei contrario. Differunt de hac virtute Theologi cum Magiſtro in 3. à diſtinct. 26. cum Diuo Thoma 2. 2. quæſt. 16. & ſequentibus.

Conſecutio huius tractatus ab alio.

Totius tractatus ordo.

DISPVTATIO I. SPECVLATIVA.

De virtute Spei.

HVius vocis, *Spes*, ſignificatio multiplex eſt; ſignificat enim tum affectum appetitus ſenſitiui de quo prima ſecundæ, quæſtione 40. tum voluntatis, vel naturalem, vel infuſum: interdum etiam accommodatur rebus ſperatis ad Roman. octauo, *Spes quæ videtur non eſt Spes*, & ad Titum 3. *Expectantes beatam ſpem*, interdum dicitur de illo, in quem ſperamus, vt frequenter videre eſt in Pſalm. 13. *Dominus Spes eius eſt*, & 21. *Tu es qui extraxiſti me de ventre Spes mea &c.* Pſal. 60. *Factus es ſpes mea, turris fortitudinis &c.* Pſal. 90. *Tu es Domine Spes mea, &c.* & Pſal. 141. *Tu es Spes mea turris &c.* Tandem ſumitur pro habitu ſupernaturali, vel actu. Iob. 19. *Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo*, & 1. Corinth. 13. *manent tria hæc Fides Spes, &c.* hoc loco de Spe in hac vltima acceptione agitur.

SECTIO I.

Quod ſit obiectum materiale Spei:

In virtute Spei quatuor ſunt diſtinguenda.

1. IN hac virtute quatuor ſunt diſtinguenda ſcilicet, in quibus verſatur ſpes, ſeu id, quod ſperatur; & ratio ſub qua ſperatur; & cui ſperatur, & à quo. Primùm eſt propria materia huius virtutis. Secundum indicat formale obiectum eius. Tertiũ eſt quaſi ſubiectum illius boni, quod ſperatur. Quartum eſt veluti efficiens cauſa, tamen hæc duo ad formale, vel materiale obiectum reuocantur, vt videbimus, & ideò illa duo priora ſunt diligenter examinanda.

2. Dico primò. Primaria, & præcipua materia huius virtutis eſt beatitudo æterna. Eſt D. Thomæ 2. 2. q. 17. art. 2. Quem cõmuniter ſequuntur Theologi, & in re eſt de fide. Ad Rom. 5. *Gloriamur in ſpe gloriæ ſecundum ſpem vitæ æternæ, quam promiſit qui non mentitur Deus.* Et idem conſtat ex aliis locis ſacræ Scripturæ. Ratio eſt, quia in illo præcipuè verſatur Spes, quod maximè nobis à Deo promittitur, quæ eſt planè ipſa beatitudo. Secundò, id eſt præcipuè à nobis ſperandum, quod eſt per opera noſtra præcipuè quærẽdum: atqui illud eſt, beatitudo, Matth. 6. *Quærite primum regnum Dei.* Sed aduertendum eſt in beatitudine hominis eſſe gloriam corporis, & animæ, & vtranq; eſſe materiam Spei, ſed animæ primariò, corporis verò ſecundariò: nam eſt quid conſequens illam. In beatitudine etiam animæ multa ſunt bona, quæ etiam ſunt ſperanda: tamẽ eſſentialis beatitudo eſt proprium ad primarium obiectum ſpei, in qua etiam beatitudine ſunt duo, obiectũ, & actus; ſeu beatitudo obiectiua, quæ eſt Deus ipſe, & formalis, quæ eſt actus, quo videtur, vel poſſidetur Deus.

Prima concluſio communis.

De Spe gloriæ corporis videri poteſt author 1. p. q. 7. in comment. art 4.

Beatitudo obiectiua, & formalis.

3. Difficultas igitur eſt. An concluſio intelligatur de formali, & obiectiua beatitudine: Durãdus enim in 3. diſtin. 26. q. 2. & Paludanus ibid. q. 2. initio, intelligit de formali. Vnde vult hanc virtutem non attin-

Vtra ſit præcipua materia Spei. Opinio Durandi.

attingere Deum ipſum in ſe, ſed ſolùm medio actu creato noſtro. Fundamentum eſt, quia Spes pertinet ad amorem concupiſcentiæ: Deus autem non eſt honeſtè amabilis iſto modo.

Probatur 1.

Probatur minor primò. Quia illud eſſet amare Deum propter nos, quod eſt contra rectum ordinem. Secundò, quia ipſe Deus non eſt formale bonum noſtrum, ſed coniunctio cum Deo: amor autem concupiſcentiæ verſatur circa bonum noſtrum formale.

Secundo.

Secundò arguitur, quia obiectum quod ſperatur eſt aliquid futurum, & arduum, ſed Deus non eſt futurus, ſed viſio Dei: nec in ſe eſt propriè quid arduum, ſed conſecutio eſt ardua, & difficilis.

Tertio.

Tertiò, quia eadem eſt materia ſpei, & delectationis, quæ ſuccedit ſpei de re iam conſecuta, ſed in patria obiectum illius delectationis nō eſt Deus ipſe in ſe, ſed eſt viſio Dei, vel conſecutio: nam delectatio, quæ eſt de ipſo Deo, non reſpondet ſpei, ſed charitati.

Vltimo.

Tandem idem eſt obiectum ſpei, & deſperationis, quia contraria verſantur circa idem, ſed deſperatur viſio Dei, nō Deus ipſe. Sicut eadem eſt materia gaudij, & triſtitiæ: triſtantur autem damnati non de Deo, ſed de beatitudine formali, qua carent.

Secunda cōcluſio cōtra Dur. de qua etiam lib 1. de Grat. cap. 29. nu. 9. & to. 1 de Religion lib 3. c. 3. nu. 5.

4. Dico ſecundò. Virtus Spei non tantùm viſionem ipſam Dei, ſed Deum ipſum immediatè attingit: & ille eſt prima, & præcipua materia eius. Ita D. Thom. prima ſecundæ, quæſt. 11. ar 3 & 2, 2. q 17. art. 2. & 5. & Caietan. eodem art. 2. Capreol. in primo, diſtinct. 1. q. 1. art. 2. & communiter Theologi, & primò probatur à poſteriori: nam alias ſequitur Spem non eſſe virtutem Theologicam magis, quàm ſit religio, quod eſt contra communem ſenſum, & repugnat Paulo dicenti. *Manent tria hæc Fides, Spes, &c.*

Probatur 1. ex 1. Cor. 3.

Sequela patet, quia non attingeret Deum, vt obiectum *quod*, ſed vt obiectum *cui*, id eſt, vt materiam alterius actus noſtri, qui eſſet propria materia Spei: quomodo etiā religio attingit Deum.

Secundo.

Secūdò Deus eſt ſummum bonum noſtrum ratione ſuæ intrinſecæ bonitatis: ergo ſummum diligibile amore cōcupiſcentiæ: antecedens patet: tum quia non ſolum res nobis inhærens, ſed etiam res ſuppoſito diſtincta poteſt eſſe bonum noſtrum: tum quia ipſe Deus nobis coniungitur Ioan. 14. & ad Rom. 5. & hoc ipſum eſt maximum bonum noſtrum ſicut humanitati Chriſti nō ſolùm eſt bonum ſuppoſitum diuinum, quod ſit principium multarum perfectionum, ſed maximè, quia ipſummet illi per ſe coniungitur, ſuo etiam modo filius ipſe, & Deus dicitur dari nobis, Lucæ 1. Ioan. 3. Tertiò, arguit D. Thom. quia ille, in quem primariò ſperat hæc virtus, eſt ipſe Deus: ergo, & id, quod primariò ſperat, quia ſperare debemus à Deo aliquid proportionatum ipſi, vt finis reſpondeat principio, primo Ethicor. primo: ergo ſicut ille, in quem ſperamus, eſt infinitus, ita, & bonum ab ipſo ſperatum. Et confirmatur ex illo Geneſ. 15. *Ego merces tua magna nimis*, vnde Matth. 20. *per denarium diurnum* Patres omnes intelligūt ipſummet Deum, & ad Hebræos octauo, dicitur ſpes intrare, *vſque ad interiora velaminis*, atque idem tradit Auguſtinus duodecimo, de Ciuitate capite trigeſimo.

Ad primum argumentū.

5. Ad primum igitur negatur, amare Deum amore concupiſcentiæ non eſſe honeſtum, quia non amatur propter nos, ſed nobis, vt dicemus ſectione tertia, numero ſeptimo, alioquin nec ſupernaturalis eſſet vnquam talis amor, quod ex materia de Gratia falſum eſſe conſtat.

Videatur author libro 2. de Grat. cap. 12 & 13.

Negatur etiam, Deum per ſe non eſſe bonum noſtrum: quia licet coniungatur nobis per creata bona, tamen non eſt ipſe bonum noſtrum ratione horum bonorum, ſed potiùs ipſa ſunt bona, quia habent ordinem ad Deum, & ipſum nobis coniungunt. Vnde dici ſolet ipſum Deum eſſe bonum noſtrum, reliquæ verò conditiones ſine quibus non habemus tale bonum.

Ad ſecundū.

Ad ſecundùm, licet virtus ſpei in vno actu reſpiciat futurum, & arduum, tamen ſecundum ſe, & in multis actibus ab his conditionibus abſtrahit: ſed de hoc in ſequentibus. Nunc reſpondeo, eſſe futurum, ſimpliciter non conuenire Deo: tamen reſpectu noſtri aliquo modo conuenire: quia futurus eſt nobis præſens, ſicut modò eſt abſens, quanuis ratio abſentiæ non ipſe, ſed imperfectio noſtra ſit: ſic igitur ipſemet erit præſens, quanuis ad hanc præſentiam requiratur actio noſtra, & ita nos ſperamus Deum ipſum præſentem nobis, actum verò, id eſt, viſionem, qua eſt futurus præſens, propter ipſum Deum ſperamus. Et eodem modo Deus ipſe excellentiſſimum eſt bonum, & in hoc ſenſu arduum: nam inde fit, vt conſecutio eius ſit tam ardua.

Ad tertium.

6. Ad tertium reſpondetur delationem patriæ, quæ reſpondet amori concupiſcentiæ eſſe de Deo ipſo, vt de bono noſtro poſſeſſo, tamen iam etiam conſecuto: Vnde ſimul etiam eſt de ipſa viſione, & conſecutione, tamen non de illa ſola, nec de illa primariò: nam ſi illa delectat, eſt propter Deum ipſum, quem facit præſentem. Et ſic etiam ſimiliter proportionaliter dicendum eſt; ſpem quidem ſimul attingere, & viſionem, & conſecutionem Dei: ſicut qui ſperat pecunias, ſimul & illas pecunias, & conſecutionem earum ſperat. Tamen ſi illa duo inter ſe comparentur, primarium locum tenet Deus, vt oſtendimus, quia ipſe eſt finis noſter vltimus ſimpliciter, & qui ſatiare poteſt omne deſiderium hominis.

Inſtantia.

Dices, Deus eſt bonum increatum, viſio eſt quid creatum, quomodo ergo poſſunt attingi immediatè per eandem virtutem?

Reſponſio.

Reſpondetur. Quia conueniunt in ratione boni noſtri ſupernaturalis, & vnum habet intrinſecum ordinem ad aliud: quod ſatis eſt, vt in eadem ratione obiecti conueniant, vt ex dicendis de obiecto formali tum in materia de Charitate, tum infra conſtabit.

Ad vltimum.

Ad vltimum reſpondet Caietanus, non eſſe ſimile, quia actus deſperationis & triſtitiæ damnatorum ſunt inordinati, & ideò poſſunt eſſe primariò de bonis minùs principalibus. Dico tamen etiam eſſe poſſe de Deo ipſo, vt à me ſperato, vel abſente, ſicut poteſt quis dolere, quòd Deum ipſum ſibi amiſerit, idque propter ſuum incommodum.

Tertia concluſio.

7. Dico tertiò. Præter beatitudinem æternam, pertinent ad obiectum materiale ſpei omnia ſupernaturalia bona, maximè, quæ ſunt neceſſaria ad beatitudinem, imò etiam naturalia, & temporalia bona etiam noſtra. Vtrunque eſt commune, & certum, ad Hebræos quarto. *Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ, vt miſericordiam conſequamur &c.* Pſal. 90. *Quoniam in me ſperauit, liberabo eum*, & Tridentin. ſeſſione ſexta. definit vnam ex diſpoſitionibus ad iuſtitiam eſſe *ſpem veniæ*: ergo remiſsio peccatorum continetur intra obiectum materiale ſpei: Vnde Ambroſius libro de pœnitentia, cap. 1. *Nemo poteſt agere pœnitentiam, niſi ſperauerit indulgentiam.*

Probatur primo.

Ratio verò eſt, quia eiuſdem virtutis eſt velle finem, & media neceſſaria: ergo.

Secundo.

Secundò, quidquid à Deo petimus eſt obiectum ſpei, quia omninò fundatur in ſpe, ſed petimus à Deo ſpiritualia, & temporalia bona ergo &c.

Tertio.

Tertiò, quidquid cadit ſub meritum præcipuè de condigno, poteſt ſperari. Denique quia quod eſt materia diuinarum promiſsionum, eſt etiam materia ſpei, ex ad Rom. 4. ad Epheſ. 2. ad Coloſenſ. 1. ex quibus habetur ſpem fundari in diuina promiſsione.

Quarta concluſio.

8. Dico quartò. Deus vt eſt noſtra beatitudo poteſt quodammodo dici obiectum adæquatum materiale ſpei, quatenus reliqua omnia ad conſecutionem huius boni referuntur, quanuis ſub alia ratione omne bonum ſupernaturale, vel quod ex ſupernaturali prouidentia nobis à Deo confertur, poſsit etiam dici materia adæquata ſpei. Hæc concluſio

Quodnā ſit adæquatum obiectū ſpei.

conſtat ex dictis tùm hic, tùm in tractatu præcedenti, in ſimili de obiecto Fidei, diſputat. 2. ſect. 2. à num. 5.

SECTIO II.

Vtrùm formale obiectum ſpei ſit bonum ſub ratione boni; eiuſque actus ſit voluntatis, non intellectus, & quomodo à Fide diſtinguatur.

Error hæretic. de quo etiam in lib. 2. de Grat. c. 12 n. 2. Primum fundamentum. Secundum. Tertium. Vltimum.

1. HÆretici huius temporis confundunt ferè has virtutes; & actus ſpei à fide non diſtinguunt: vnde conſequenter dicere debent, Spem eſſe in intellectu, & formale obiectum eius eſſe verum, non bonum. Fundantur primò in quibuſdam locis Sacræ Scripturæ, in quibus fides fiduciam ſignificat, imò ferè ſemper videtur poni vnum pro alio. Secundò: quia ſperare nihil aliud eſſe videtur, quàm credere, hoc fieri poſſe, vel certè futurum eſſe, vel abſolutè, vel ſub aliqua conditione. Verbi gratia, ſi per me non ſteterit, ſaluabor, quo pacto videtur loqui de Spe Cyprianus libro de immortalitate ſub finem. Tertiò, Quia deſperare, nil aliud eſt, quàm iudicare me non conſecuturum beatitudinem, non eſt enim deſiderare, aut velle non eſſe beatum: nam interdum, qui deſperat, vellet potiùs beatitudinem: conſiſtit ergo in illo iudicio: ergo eadem ratione Spes: vnde quando aliquis de deſperatione tentatur, non alio modo eum erigimus, quàm perſuadendo, vt credat ſe poſſe ſaluari. Vltimò quia Spes Chriſtiana debet eſſe certa iuxta illud Roman. octauo, & 2. ad Timoth. primo: *Certus ſum &c.* Græcè eſt πέπεισμαι, id eſt, certam in Domino Spem habeo, confido, vt legit Ambroſ. Hieronym. quæſtione quarta ad Algaſiam, & alij, & infra id oſtendemus: certitudo autem proprietas eſt actus intellectus. Hæc tamen ſententia, quatenus confundit Spem cum fide, eſt erronea.

Prima concluſio. Probatur ex Scriptura.

2. Vnde dico primò, actum Spei eſt formaliter, & eſſentialiter diſtinctum à fide: habetur ex Paulo. prima ad Corinth. 13. *Nunc autem manent tria hæc, Fides, Spes, Charitas.* Vbi planè diſtinguit Fidem à Spe, quod præcipuè eſt verum de actionibus, & conſequenter de habitibus: Tridentinum etiam Seſſ. 6. capit. 6. apertè ſupponit hanc diſtinctionem, & omnes Theologi poſt Diuum Thomam 1. 2. quæſt. 40. articulo 2. Vnde Auguſtinus in Enchyridio cap. 8. *Fides & Spes, non tantum vocabulo, ſed rationali differentia diſtinguũtur.* Quod probat, quia Fides de bonis eſt, & malis, Spes tantùm de bonis: illa de præteritis, & futuris, hæc tantùm de futuris. Et probatur adhuc: nam poteſt quis perdere Spem abſque hæreſi, atque adeo retenta Fide, vt in materia de Gratia traditur: ſunt ergo diſtincta: antecedens patet, ſi quis deſperet: non quia putet promiſſiones Dei eſſe falſas, ſed ex alia affectione. ille enim nullum habet iudicium hæreticum. Confirmatur. Nam ſi Spes conſiſteret in iudicio fidei, maximè in hoc, *Deus poteſt me ſaluare.* Sed in hoc non: quia vna cum hoc iudicio poteſt eſſe deſperatio. Maior patet, quia non poteſt conſiſtere in illo alio iudicio, *Ego ſum prædeſtinatus*, vel *Ego ſaluabor.* Quia ſi ſint abſoluta hæc iudicia, non ſunt de fide, ex Tridentino capit. 9. Seſſione 6. Si verò ſint tantùm conditionata, poteſt cum illis conſiſtere deſperatio. Sed contra: ad Romanos 4. inquit Paulus. *Abraham credidit Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam*, & ſubdit, *qui contra Spem in Spem credidit*, ergo Spes à Fide non diſtinguitur. Reſpondent quidam ibi ſumi *credere* pro *confidere*, & *fidem* pro *fiducia.* Sed falſum eſt primò, quia Paulus eo loco præcipuè intendit commendare Fidem, id eſt credulitatem: deinde quia Geneſis 15. illa verba *credidit Abraham Deo*, apertè intelliguntur de fide: & ita exponitur à Paulo ad Galat. 3. & eodem modo vtitur ad Romanos 4. & Iacob capit. 2. in eodem ſenſu. Dico igitur Paulum dicere credidiſſe Abraham *in Spem*, quia in Fide promiſſionum Dei fundauit Spem ſuam *contra Spem*, quam natura præſtare poterat.

Tandem ratione de qua lib. 11. de grat c. 7. n. 6. Confirm. Obiectio. Quorundam ſolutio reiicitur. Vera ſolutio.

Secunda opinio etiam falſa.

3. Alia ergo ſententia eſt, quæ ponit quidem Spem in intellectus iudicio. Sed diuerſam à Fide (in quo diſcedit à præcedenti errore hæreticorum) quoniam fides fundatur in veritate Dei, ſpes in fidelitate: ſicut autẽ hæc duo attributa diſtinguuntur in Deo, ita virtutes, & iudicia, quæ illis nituntur: Vnde ad Fidem ſpectat iudicare Deum non mentiri in his, quæ affirmat, quia eſt prima veritas, Spei verò eſt, iudicare Deum futurum fidelem in ſuis promiſſionibus: Vnde formale obiectum ſpei in hac ſententia erit ſumma Dei fidelitas, quomodo Clem. Alexand. ſecundo Strom. in initio, cum dixiſſet Spem eſſe expectationem, ſubdit expectationem eſſe opinionem de futuro, & fiduciam eſſe firmam apprehenſionem: & poteſt confirmari: nam valde probabile eſt in hominibus fidelitatem, & veritatem eſſe diuerſas virtutes: vnde diuerſæ rationis eſt iudicare aliquem hominem non mentiri in ſuis dictis, vel exiſtimare illum eſſe fidelem in adimplendis promiſſis, ergo ſimiliter, &c.

Clem. Alex. dictum pro hac opinione. Confirmatur à ſimili.

Secunda concluſio.

4. Dico tamen ſecundò. Actus, & virtus Spei nullo modo poteſt poni in intellectu. Eſt ita certa, vt contraria ſaltem ſit temeraria, nam omnes Theologi ita ſentiunt, & poteſt probari ex præcedenti, nam ſi eſt in intellectu, vix, aut nullo modo, poteſt à Fide diſtingui: nam eius actus erit iudicium certum, obſcurum, & ſupernaturale: hæc autem ſunt de ratione fidei. Secundò quia ille modus conſictus nulla ratione ſatisfacit: nam re vera in Deo nullo modo poſſunt diſtingui ratio fidelitatis, & veritatis, ſaltem quantùm ad propoſitum ſpectat: dupliciter enim poteſt aliquis deficere in promittendo: vel quia promittit ſine intentione adimplendi, vel quia licet bona intentione promiſerit, poſtea mutatur: primus modus intrinſecè continet falſitatem, & eſt contra veritatem Dei. Vnde fide tenemur credere, Deum habuiſſe voluntatem implendi ea quæ promiſit. Secundus modus ſaltem includit mutabilitatem: vnde ſicut credimus Deum eſſe immutabilem, ita eadem fide credimus eſſe conſtantem in adimplendis promiſſis: ergo totum illud iudicium ad Fidem ſpectat, & ita frequenter Scriptura dicit, Fidem niti in Dei fidelitate, ſicut in veritate 2. ad Timoth. 2. *Si non credimus, ille fidelis permanet, negare ſeipſum non poteſt*, & ad Romanos 3. *Nunquid incredulitas eorum fidem Dei euacuauit*, id eſt fidelitatem, *abſit, ſi autem Deus verax, &c.* Addo etiam in hominibus eſſe valde probabile fidelitatem in promiſſis non eſſe diuerſam virtutem à veritate, quod ſentit Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 80. Et latè Caietan. quæſt. 115. Confirmatur concluſio omnibus rationibus factis pro præcedenti: nam illę probant Spem non poſſe conſiſtere in iudicio illo certo, ſiue illud pertineat ad fidem, ſiue ad aliam virtutẽ: quandoquidem cum illo iudicio poteſt ſimul eſſe deſperatio Confirmatur vltimò, nam ſicut iudico præmium reddendum eſſe pro meritis, ita iudico pœnam eſſe infligendam pro peccatis, ergo ſi ſperare eſt iudicare: vtrumque iudicium erit Spes: at hoc eſt falſum, nam ex vno iudicio ſequitur Spes, ex alio timor.

Probatur 1. Secundò. Confirmatur cõcluſio. Videri poſſunt dicta in Relect. de libert. diuina diſp 1. Sect. 2. à num 26. Confirmat. vltimo.

Tertia concluſio.

5. Dico tertiò Spem ad voluntatem ſpectare, & conſequenter eſſe motum in bonum ſub ratione boni. Hæc concluſio ſequitur ex dictis, & ſuadetur etiam ex communi modo ſentiendi, nam paſſio Spei ponitur ab omnibus in appetitu ſenſitiuo.

Item

Ita docet autnor lib. 5. de anima cap. 5. num. 15

Item illud ſperamus, quod aliquo modo iudicamus bonum, & futurum, ita Philoſophus 2. Retor. cap. 1. & Auguſtinus in Enchyridio cap. 8. vbi ait, *bona ſperari, mala timeri.* Vnde confirmatur, nam timor ad appetitum ſpectat, & fuga mali ſub ratione mali, & illi eſt contraria Spes; ergo cum contraria ſint circa idem; etiam Spes erit in appetitu, & cum non ſit fuga, ſed perſecutio, tendit bonum ſub ratione mali.

Ad primum in num. 1

6. Ad fundamenta ſecundæ ſententiæ reſponſum iam eſt num. 4. Ad primum prioris ſententiæ, primo negatur fidem ſignificare fiduciam in Scriptura, ſaltem regulariter, vt diximus late in materia de Fide diſp. 1. ſect. 1. Ad 2 Ad ſecundum reſpondetur, quia, vt poſtea dicemus, Spes ſupponit fidem, & in illa omnino fundatur, iuxta illud, *Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum*, hinc fieri vt interdum Spes nominetur ab ipſa fide, & inde Spes dicta eſt fiducia, vt Diuus Thomas docet 1. 2. quæſt. 40. & inde nominatur fides. Ad 3 Ad tertium argumentum patet ex dictis, & patebit latiùs ex dicendis. Ad vlt. Ad vltimum de certitudine Spei, quidam volunt, quamuis Spes, & fides ſint diſtincta, poſſe tamen conuenire in aliqua proprietate communi etiam eiuſdem ſpeciei, quia interdum res ſpecie diſtinctæ, habent aliquod accidens eiuſdem rationis. Sed hoc non recte dicitur, nam certitudo fidei, eſt de eius eſſentia, & intrinſece oritur ex obiecto formali eius, vnde conuenire alteri rei ſpecie diuerſæ eſt impoſsibile. Præterea certitudo proprie conuenit actibus intellectus, voluntatis verò ſolùm per quãdam accommodationem. Quomodo dixit Ariſtoteles ſecundo Ethicorum capit. ſexto, prudentiam eſſe certam, quia firmiter adhæret veritati; virtutes autem morales dici certas, quia nunquam aberrant à vera honeſtate, quod tamen habent à prudentia dirigente ipſas; ſic ergo Spes dicitur certa non per modum firmi aſſenſus, ſed quia nititur vera ratione ſperandi: vnde per ſe non aberrat. Quo pacto ſpes dicatur certa. Quomodo Paulus ad Hebræos ſexto, dicit, Spem niti promiſsione & iuramento Dei, *vt per duas res immobiles firmiſſimum ſolatium habeamus*, hoc autem habet Spes à fide, à qua dirigitur, & in qua fundatur, ad Hebræos vndecimo, ita exponunt hanc certitudinem ſpei, Hilarius canon. 5. in Matth. & alij Patres, Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 18. artic. 4. & alij Theologi in 3. diſtinctione 26. vbi Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 2. articulo 2. ait, per accidens poſſe interdum ſpem noſtram deficere ratione liberi arbitrij, non quia ipſa ſpes aberrat in ſperando, ſed quia tandem interdum non fiet, quod ſperat, non ex defectu eius, in quem ſperat, ſed ipſius ſperantis, & hac etiam ex parte charitas ad hanc ſpei firmitatem poſtulatur, iuxta illud ad Romanos 5. *Spes autem non confundit, quia Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris.*

SECTIO III.

Quod bonum, & ſub qua ratione ſit formale obiectum ſpei, & per quos actus virtus ſpei tendat in illud, atque adeo quomodo ſpes diſtinguatur à charitate.

Queſtionis difficultas.

1. TOta difficultas conſiſtit in aſsignanda propria ratione huius obiecti, prout diſtinguitur ab obiecto formali charitatis, nam hinc pendet diſtinctio harum virtutum, & actuum earum. 1. Sententia. Prima ſententia dicit Deum, ſub abſoluta ratione boni increati, & ſupernaturalis, eſſe obiectum charitatis: ſub ratione verò ardui, & excedentis hominis facultatem eſſe obiectum ſpei, atque adeo ad charitatem pertinere, amare, & deſiderare illud bonum, & quæ ad illud conferunt, ad ſpem vero tantum ſperare. Hæc ſententia indicatur à Diuo Thoma in q. d. 1. de Spe art. 1. & 2. 2. quæſt. 17. art. 1. & 2. & 3. & Caietan. quæſt. 18. art. 1. tenet Paludan. 3. diſtin. 26. quæſt. 2. Richard. artic. 1. quæſt. 3. & artic. 2. quæſt. Durand. quæſt. 3. Henricus quodlibeto 8. quæſt. 15. ad 2. Bonauentur. eadem diſtin. 26. quæſt. 4. & 5. & alij. Qui dicunt charitatem eſſe in concupiſcibili, Spem verò in iraſcibili: cuius eſt tendere in arduum: nimirum de his virtutibus philoſophantur, ac ſi in voluntate iraſcibilis à concupiſcibili realiter diſtingueretur. Duo etiam tribuit Bonauentura Spei, confidere ſcilicet, & expectare: primum reſpectu eius in quem confidimus. Secundum reſpectu boni expectati.

2. Hæc ſententia, quatenus ponit bonum arduum, obiectum actus ſpei, habet veritatem ſuam, vt patebit: quatenus vero arduitatem ponit quaſi obiectum formale huius virtutis, per quod à charitate diſtinguitur, & quatenus nullum alium actum tribuit huic virtuti, niſi propriam ſpem, & omnem amorem boni ſupernaturalis tribuit charitati: neque eſt Diui Thomæ, neque poteſt conuenienter intelligi, & primum peto quid intelligat nomine *ardui*: Si enim intelligat bonum, quod ſuperat omnem humanam facultatem: etiam charitas tendit in Deũ, vt tale bonum eſt, ſi vero intelligat illud bonum, vt eſt abſens, & conſequendum: etiam charitas per deſiderium efficax tendit in illud bonum abſens, & in conſecutionem eius propter Dei gloriam: ſi vero intelligat, vt bonum dicit etiam rationem excellentiæ, quæ eſt in ipſo bono, non bonitatem, ita vt tam charitas, quàm ſpes tendant in bonum excellens, tamen charitas formaliter in bonitatem, in excellentiam quaſi materialiter, Spes vero contra in excellentiam formaliter, quaſi ad vincendam difficultatem, in bonitatem vero quaſi materialiter, ſi inquam hoc intelligat, non poteſt conſiſtere, quia ſpes eſt motus voluntatis proſequentis obiectum: ergo neceſſariò intendit in obiectum formaliter ſub ratione mali. Præterea illa excellentia, vel eſt ſolùm quaſi augmentum bonitatis, & ſic tendere in bonum ſub ratione excellentis, non eſt aliud, quàm tendere ſub ratione boni, imo ſub excellentiſsima ratione boni, quod etiam facit charitas, tanto melius, quanto eſt perfectior ſpe. Si vero illa excellentia ſignificet difficultatem obtinendi tale bonum, ſic non poteſt eſſe ratio ſub qua, nam ratio ſub qua pertinet ad motiuum, difficultas autem non mouet appetitum ad proſecutionem obiecti, ſed potius retrahit appetitum; bonitas vero eſt, quæ excitat appetitum ad vincendam difficultatem. Secundo eſt difficultas in hoc: nam illi actus quos hæc ſententia ponit *confidere, & expectare*, ſi referantur ad voluntatem, non poſſunt eſſe niſi volitiones quædam: confidere ergo in aliquo, erit velle ab illo habere aliquod bonum, quod iudico illum mihi daturum, vel abſolute, vel ſub aliqua conditione, & hæc eadem voluntas comparata ad bonum ipſum erit expectatio eius: at vero totus hic actus tendit in bonum ſub ratione boni, & quia tendit in abſens, nihil aliud eſſe videtur, quàm deſiderium. Vnde vlterius neceſſe eſt, talem actum ſupponere amorem obiecti expectati, qui amor in præſenti materia, debet eſſe ſupernaturalis, vt ſit proportionatus expectationi, & fiduciæ ſupernaturali. Peto ergo cuius virtutis actus ſit ille amor: nam charitatis, per ſe loquendo, non eſt, quia charitas non tendit in proprium commodum amantis, vt ſic, ille autem amor eſt proprij commodi, pertinebit ergo ad Spem, & ita habebit plures actus, quam difficultatem mox latius proſequar.

Expenditur præcedens ſententia. — 1. difficultas contra illam. — 2. difficultas.

3. Ex ſecunda ſententia, obiectum materiale ſpei eſſe bona ſupernaturalia, formale vero eſſe Deum, vt primum authorem, & principium talium bonorum, iuxta quã ſententiam ita differunt 2. Sententia.

tres virtutes Theologicæ, vt Fides formaliter tendat in veritatem, Charitas in bonitatem, Spes in omnipotentiam, ratione cuius Deus eſt principium omnium bonorum, ita videtur explicare hanc rem Diuus Thomas q. quæſt. illa 17. articulo 6. & diſput. de Spe artic. 1. & 4. & alijs in locis aliquoties. Nam ſicut fides nititur Deo dicenti, ita Spes Deo auxilianti, & hoc modo loquuntur non pauci de obiecto formali ſpei ſcribentes. Explicatur, nam in hoc differt ſupernaturalis ſpes à naturali: quod illa tota nitatur Deo: hæc alijs cauſis.

Partim admittitur.

In hac ſententia vnum eſt certum, ſpem infuſam principaliter fundari in Deo, hoc enim eſt de Fide ac fortaſſe declaratum contra Pelagianos, qui ponebant ſpem in propria libertate, & virtutibus, contra quos dicitur Ierem. 7. *Nolite confidere in vobis ipſis*, & cap. 17. *Benedictus homo qui confidet in Deo*, & cæt.

Conſule autorem lib. 2 de grat. c. 12 num. 3.

Dico autem *principaliter*, quia ſecundariò tanquam in inſtrumento, vel medio ordinato à Deo, etiam licet ſperare, vel in meritis Chriſti Domini, aut proprijs, Dei gratia factis, aut in orationibus Sanctorum, & ſimilibus, vt patet ex 1. Corin. 15. 2. ad Corint. 1. & 3. & ad Galat. 5. & ex Trident. ſeſſ. 6. cap. 16. canon. 26. Et videri poteſt Auguſtin. de catechizandis rudibus capit. vigeſimo primo, & in Enchyridion cap. decimoquarto.

Partim reiicitur.

Aliud vero, quod hæc ſententia dicit, nempe Deum, quatenus in ipſum ſperamus, eſſe obiectum formale, ſeu rationem ſub qua ipſius virtutis, difficile eſt: nam ſperare in aliquem, duo includit: primum eſt exiſtimare, & credere illum futurum mihi auxiliatorem, & ſine illo me non poſſe conſequi, vel habere id quod ſpero: ſecundum eſt, affectum voluntatis tendere id illum bonum, & in authorem eius, & vtrumque horum concurrit in ſpe Chriſtiana: tamen primum pertinet ad fidem: ſecundum eſt quidem proprium ipſius ſpei, tamen reſpectu illius, Deus ſe habet ſolum, vel vt vnum ex bonis ſperatis, quia videlic. ſpero auxilium eius, & gratiam, vel vt cauſa extrinſeca horum bonorum: prima autem ratione potius eſt materiale, quàm formale obiectum: ſecunda autem ratione, etiam eſt cauſa extrinſeca tantum, non ratio formalis, quod apertè ſentit Diuus Thomas citata quæſtione decimaſeptima, artic. 4. in corpore *bonum*, ait, *quod quis ſperat habet rationem cauſæ finalis: auxilium autem per quod aliquis ſperat illud bonum obtinere, habet rationem cauſæ efficientis*, & idem ſcribit in artic. 5. quibus locis palam excludit Dei auxilium à ratione formali ſpei, bonum autem in tali ratione includit, cum iuxta eundem Diuum Thomam finis intrinſecus ſub ratione formali, cum obiecto ſub ratione etiam formali coincidat.

Confirm. 1

Quod præterea confirmatur, quia ratio formalis obiecti huius virtutis, debet eſſe aliqua ratio boni, nam eſt virtus voluntatis, quod autem bonum ſit obtinendum ab hoc, vel ab illo, vel his viribus, aut illis, non variat rationem boni amati, quia ordo ad extrinſecam cauſam non variat intrinſecam rationem formalem, ſed potius è contrario, quia bonum eſt diuerſum, & diuerſi ordinis, ideo habet ordinem ad diuerſam cauſam.

Confirm. 2

Confirmatur ſecundò, nam expectare ſanitatem, ſiue per medicinam, ſiue per alia media, ſi in ſanitate eadem bonitas appetatur, non variat rationem formalem obiecti: item ab ipſo Deo diuerſo modo ſperamus multa, quædam ex liberalitate mera, vt primam gratiam, quædam ex iuſtitia & meritis, vt gloriam, & tamen quia ratio boni ſperati eadem eſt, obiectum formale eſt idem, & virtus ſpei eadem eſt.

Confirm. 3

Vltimò, quia illo modo, & ſub illa ratione poteſt etiam Charitas confidere in Deum, & ſperare; nimirum ſi proximo ex Charitate beatitudinem appetam, & petam à Deo, & ſperem illi dandam, ex eodem affectu Charitatis, omnes illi motus videntur eliciti à charitate, & tamen illo modo nituntur ratione aliqua in omnipotentia Dei; quare, &c.

Tertia ſententia eaque vera.

4. Tertia ſententia aſſerit obiectum ſpei eſſe Deum, vt ſummum bonum amabile amore concupiſcentiæ, quaſi in commodum amantis, hanc Diui Thom. quicquid aliqui dicant, cenſeo eſſe 2. 2. quæſt. 17. art. 8. & 9. diſputata de ſpe art. 3. indicat Caietan. art. 5. Clarius Scot. in 2. diſtinct. 26. & 27. & Gabriel. diſtinct. 26. Almaynus in ſuis moralibus tract. 2. capit. 7. & recentiores communius ad citatum locum Diui Thomæ. Et mihi videtur vera, quam vt explicem.

1. Concluſio.

Dico primo. Præter amorem, quo amatur Deus ex charitate, eſt alius diſtinctus, quo amatur Deus, vt ſummum bonum amantis, in commodum ipſius amantis, qui & honeſtus eſt, & ſupernaturalis. Concluſio videtur communis.

Probatur particulatim.

Proboque ſingula membra; primum quidem, quia Deus eſt ſummum bonum hominis: omne autem bonum eſt amabile eo modo, quo bonũ eſt. Hinc patet ſecundum, quia talis amor tendit in obiectum bonum; & eo modo, quo bonum eſt, & amabile; item per ſe nullam habet circumſtantiam malam. Quod ſit etiam ſupernaturalis patet ex eius obiecto, nam licet Deus author naturæ, & finis naturalis eius, ſit ſummum bonum naturale hominis: tamen vt eſt author gratiæ, & finis eius, ac obiectum ſupernaturalis beatitudinis eſt ſupernaturale bonum: ergo amor, qui tendit in Deum ſub ratione, vt ſit proportionatus tali obiecto, debet eſſe ſupernaturalis, talis eſt autem amor de quo loquimur: ergo. Confirmatur. Nam per hunc amorem præfert homo illud bonum omni alij bono concupiſcibili, & omni beatitudini: rurſus paratus eſt ad quærendum illud bonum omnibus modis proportionatis illi, qui tamen ſupernaturales ſunt: eſt ergo ille effectus ſupernaturalis. Tandem ex hoc amore oritur ſpes, vt dicemus, ſpes autem ſupernaturalis eſt, vt ex materia de gratia conſtat.

Lib. 2. c. 12 & 13

Quartum deniq; quod hic amor ſit diſtinctus ab amore charitatis, patet, quia alter eſt concupiſcentiæ, alter amicitiæ.

Euaſio remouetur.

5. Dices, interdum hos amores non eſſe actus diſtinctos, ſed vnum, qui comparatus ad diuerſa recipit has denominationes, vt conſtat ex 1. 2. Reſpondetur verum hoc eſſe, quando illæ denominationes ſumuntur ex reſpectu diuerſarum rerum, quarum altera eſt, quæ amatur; altera eſt bonum, quod alicui amatur; tamen ratione vnius, & eiuſdem rei, iſti amores ſemper ſunt diuerſi actus; quia videlicet vno amore ita amatur res in ſe, & propter ſe, vt quidquid amatur, illi rei ametur, vt ipſa ſit perfecta, ibi ſiſtendo, qui modus eſt proprius amoris amicitiæ: alio vero actu amatur eadem res non ſibi, ſed amanti in commodum, & perfectionem eius, qui modus eſt concupiſcentiæ, & hos actus eſſe diſtinctos, docet Anſelmus de caſu diaboli capit. 4. & de Concor. cap. 9. nam alter inquit, *oritur ex ſuprema quadam affectione iuſtitiæ, & honeſtatis, alter ex affectione proprij commodi*: vnde ille magis videtur oriri ex excellentia rationis, & libertatis: hic magis quodammodo ex inclinatione naturæ.

Obiectio quadruplex contra aſſertionem.

Sextò. Sed arguitur primo contra. Quia hoc amore vtimur DEO, quia eum ad nos referimus, vnde conſtituimus nos ipſos, tanquam finem ipſius DEI, nihil autem eſt turpius, quàm vti fruendis, vt Auguſtinus dixit. 1.

2. Secundo ille amor, vel eſt amor proprius, vel oritur ex amore proprio: nam deſiderium ex amore naſcitur, ergo deſiderium proprij commodi, ex amore proprio, ſed amor proprius naturalis eſt, quia in eo, & res amata, & ratio amanti eſt merè naturalis: ergo totus ille actus naturalis etiam eſt.

3. Tertio hinc videtur fieri non poſſe hunc amorem pertinere ad virtutem Theologicam: nam licet per eum ametur DEVS, tamen ratio amandi non eſt increata, ſed creata, nimirum ipſe amans, & commodum proprium.

4. Quarto, quia ſi quomodo ſe poteſt homo amare ſupernaturaliter, ille amor

ad cha-

ad charitatem ſpectat,& ea ratione velle ſibi beatitudinem,& quæcumque bona ſupernaturalia, charitatis eſt officium, vt dicendum eſt infra ex Diuo Thoma quæſt.23.artit.2.ad 2.& quæſt.25.ad 2.artic. Patet etiam à ſimili; nam velle proximo beatitudinem ex amore ſupernaturali, caritatis eſt officium, ergo multò magis ſibi.

Ad 1. 7. Ad primum negatur antecedens, quia hoc amore,nos non referimus Deum ad nos,vt ad finem, ſed propriè amamus Deum nobis, quod potiùs eſt amare coniunctionem noſtri cum Deo tanquam cum vltimo fine ſupernaturali noſtri; quamuis in hoc amemus commodum noſtrum, id eſt, felicitatem, & vltimam perfectionem. Verum eſt tamen hunc amorem, quia non eſt fruitio Dei, ſed in fruitionem tendit, ſolere interdum dici vſum, vt patet ex Aug. lib. 6.de Trinit. c.10.& lib. 10.c. 11. Quo ſenſu,& lato modo loquendi nõ omnis vſus Dei, vel potius amoris Dei malus eſt:ſi tamẽ totus ad fruitionẽ Dei ordinetur. Propriè verò loquendo ille amor non eſt vſus, quia vſus, proprie loquendo, eſt actus circa medium, ortus ex amore finis; & ad illum ordinatus, hic autem amor non eſt huiuſmodi,quia proxime verſatur circa ipſum finem, & ipſum, & eius fruitionem amat ipſi diligenti,non tanquam fini,ſed tanquam ſubiecto. Vnde totus hic amor natura ſua,non tendit,nec ſiſtit in homine, tanquam in vltimo fine, ſed de ſe tendit in Deum; nam quod creatura iungatur Deo, vt vltimo fini,per ſe eſt quid referibile in Deum, & in gloriam eius, quæ ratio quaſi virtualiter continetur in hoc actu ex natura ſua, formaliter vero addi poteſt per charitatem.

Ad 2. 8. Ad ſecundum dico, hunc amorem,de quo loquimur, non naſci ex alio amore per ſe loquendo, quia non eſt deſiderium,ſed amor;amor autem per ſe eſt primus actus. Sed aduertẽdum in omni amore,qui eſt concupiſcentiæ reſpectu alicuius boni,includi formaliter,vel virtualiter,quod ſit beneuolẽtia reſpectu alterius; quia ſi concupiſco bonum,alicui ſane concupiſco; ergo eum,cui concupiſco,beneuolentia diligo; cum igitur hoc amore diligamus Deum nobis, negari non poteſt, quin talis amor ſit etiam beneuolentia reſpectu noſtri, atque adeo quod per illum nos amemus: attamen ille amor eſt verè ſupernaturalis, quia bonum, quod per illum nobis amamus ſupernaturale eſt ſimpliciter,& ab eo maxime ſpecificatur amor, & licet is, cui amatur, videatur res naturalis, tamen,vt pertinet ad hunc amorem, non eſt mere naturalis,ſed conſideratur vt habens reſpectum ad bonum ſupernaturale,& obedientialem capacitatem eius. Vnde in hoc amore natura eleuat ſeſe,& aliter ſe diligit, quàm ſit naturaliter diligibilis; quia non tantum naturalem perfectionem, ſed maxime ſupernaturalem ſibi amat, & optat; vnde licet amor proprius,vt communiter ſumitur, ſit naturalis amor, & imperfectus, tamen ſi amor proprius dicatur omnis amor propriæ perfectionis, & commodi proprij; non omnis talis amor eſt naturalis, præſertim quando talis amor eſt regulatus per regulam ſupernaturalem, & per conformitatem ad illam, appetit ſupernaturalem honeſtatem. Nõ nego tamen hunc amorem ſupponere amorem naturalem ſui ipſius, eo modo, quo gratia ſupponit naturam, ſicut etiam mater, verbi gratia, ſuppoſita naturali coniunctione, quam habet cum filio, amat illi perfectionem, & excellentiam ſupernaturalem, tamen hoc totum quod naturale eſt,nempe coniunctio,vel amor,non eſt propria ratio huius amoris,ſed hæc ſumitur ex excellentia boni amati,reliqua vero ſunt conditiones,vel neceſſariæ, vel vtiles.

Actus ſpei quo pacto ſit ſupernaturalis.

Ad 3. 9. Ad tertium negatur conſequentia, quia hic amor attingit Deum ipſum,& ratio amandi eſt ipſamet bonitas increata Dei,non vt eſt bonum Dei,ſed vt eſt bonum increatum meum, & ita ſufficienter attingit hic amor Deum: prout neceſſarium eſt ad Theologalem virtutem: neque refert, quod is, cui bonum hoc amatur, ſit creatum quid: nam hoc non obeſt rationi virtutis Theologalis, ſicut è contrario, ſi qua virtus immediate tantum attingit materiam creatam, quamuis illam amet vel referat ad perſonam increatam, tanquam ad obiectum, *cui*, non ſatis eſt ad rationem virtutis Theologicæ: & patet id euidenter in virtute ſpei, quomodocumque explicetur, nam in illa manifeſtum eſt, quod quidquid ſperamus,nobis ſperamus, & tamen ſine controuerſia,ille eſt actus ſufficiens Theologalis virtutis. Quarti argumenti ſolutio patet ex dictis, nam licet ex charitate poſsimus amare nos ipſos amore ſupernaturali, & beatitudinem nobis, tamen non ex illa ſola,nam charitas etiam in amore ſui non reſpicit proxime proprium commodum naturæ, ſed vel diuinum bonum, vel honorem, vel diuinam excellentiam ſecundum ſe; at vero hic amor, de quo loquimur, proxime attendit rationem proprij commodi, quamuis ſupernaturalis, & altioris ordinis. Ad 4.

Secunda cõcluſio quadripartita.

10. Dico ſecundo. Ex hoc amore concupiſcentiæ naſcitur deſiderium, vel bonorum ſupernaturalium. Et ſi amor ſit perfectus, & abſolutus, & cum recto iudicio coniunctus, naſcitur etiam ſpes, qui actus, & honeſti ſunt,& ſupernaturales,ſed nõ ſemper re diſtincti,ſed ratione,& denominatione tantum. Probatur prima pars,quia omnis amor parit deſiderium ſi bonum ſit abſens. Secunda patet eodem modo, quia ſi bonum amatum ſit excellens,& difficile ad conſequendum, etiam ex amore eius naſcitur ſpes, vt conſtat ex 1. 2. neceſſarium tamen eſt,vt adſit iudicium quo quis credat conſecutionem talis boni eſſe poſsibilem, imo, & eſſe futuram, vel certo, vel probabiliter, pro ratione ſpei. Denique neceſſarium eſt,vt non adſit iudicium certum,& definitum,nempe tale bonum nunquam fore conſequendum, quia ex hoc naſcitur deſperatio, vt patebit. Tertia pars conſtat ex dictis: ſpes enim, & deſiderium proportionatur amori, vnde de fide eſt hunc motum eſſe honeſtum,& ſupernaturalem, Pſal.117. *Bonum eſt ſperare in Domino*: Pſal.124. *Qui confidunt in Domino*,&c. Rom.15. *In eum*, id eſt Deum, *gentes ſperabunt*. Trident.ſeſſ.6.can.26.

Probatur 1. pars. Probatur 2. Videatur autor tract. 4. diſp 11.ſect.8 Probatur 3.

11. Quartam partem concluſionis, ſcilicet, ſpem, & deſiderium non eſſe ſemper actus re diſtinctos, tenent Scot. Gab. Almaynus ſupra. Caietan. 2.2. quæſt. 18.art.1. dicit ſperare nihil aliud eſſe, quàm velle bonum arduum poſsibile ſibi, & in illa arduitate includitur abſentia: & re vera ſi ſperare eſt actus voluntatis, & circa bonum, vt bonum, non poteſt intelligi, quid ſit, niſi velle: & cum ſit circa abſens, erit motus appetitus tendentis in diſtans, hoc autem ipſum eſt, eſſe deſiderium: nam in hoc conſiſtit ratio deſiderij, per quam diſtinguitur ab amore,& delectatione: & quod illud bonum ſit excellens, aut difficile ad conſequendum, fortaſſe efficiet, vt illud ipſum deſiderium ſit difficilius ad eliciendum, vel etiam, vt ſit nobilius: non tamen, vt non ſit deſiderium. Et confirmatur: nam certum eſt bonum abſens amatum, quantumuis excellens ſit, & arduum, poſſe deſiderari: ergo circa tale obiectum non poſſunt diſtingui deſiderium, & ſpes: nam vtrumque verſatur circa arduum, & abſens. Secundò ſpes eſt quidam actus neceſſarius ad ſalutem: hæc autem diſpoſitio in hoc cõſiſtit, quod efficaciter intendat, & velit eam ſibi comparare: hæc autem intentio, vt in 1.2. dictum eſt, non differt re, & eſſentia à deſiderio perfecto: ergo idem videtur dicendum de actu ſpei, qui non apparet diſtinctus ab illa efficaci intentione.

Quartam docet Scot. Gabr.&c. Suadetur 1. Confirmatio Suadetur 2.

12. Sed contra arguitur, nam videtur hoc eſſe contra communem modum concipiendi de ſpe: ſolet enim definiri expectatio futuræ beatitudinis, vt patet

Obiectio cõtra proximã 4 partẽ aſſert.

Confirmatio 1 & 2

patet ex Magiſtro in 2. diſtinctione 26. expectare autem non eſt deſiderare. Confirmatur primo: nam fieri poteſt, vt aliquis deſideret bonum, & tamen non ſperet ſe conſecuturum. Secundo ſpes infuſa præcipue videtur reſpicere eum, in quem ſperamus, ſcil. Deum; deſiderium autem nihil reſpicit niſi rem deſideratam.

Dilutio.

Reſpondetur. Ideo addidi in vltima parte concluſionis *hac denominatione, & ratione diſtingui.* Vnde ratio deſiderij, & nomē latiùs patet, quàm ſpei: nam deſiderium dicitur omnis appetitus boni abſentis, ſiue ſit per modum actus perfecti, & efficacis, ſiue imperfecti per modum velleitatis, item ſiue illud bonum ſit arduum, ſiue facile, & proportionatum appetenti, denique ſiue proprijs viribus, ſiue alienis ſit comparandum: ſpes verò imprimis ſignificat actum perfectum per modum voluntatis efficacis, & per ſe verſatur circa bonum aliquo modo difficile, vnde ſæpe tendit in bonum, quod non tam ab ſperante, quàm ab alio pendet, & ideo nō ſolùm reſpicit bonum ſperatum, ſed etiam illud à quo, vel per quem ſperatur, tāquam principium aliquo modo illius boni. Quamuis igitur in propoſito idem actus realiter ſit ſpes, & deſiderium: deſiderium tamen dicitur ex hoc ſolùm, quòd eſt appetitus boni abſentis: ſpes vero dicitur quatenus eſt motus perfectus in bonum arduum: & ideo inuoluit, vt ſpes eſt, relationem ad eum, à quo, vel per quē ſperamus tale bonum: ad eum modum, quo intentio finis inuoluit voluntatem mediorū: & hoc modo verum eſt actum ſpei infuſæ reſpicere, & bona ſperata, & Deum, vt authorem illorum bonorum, iuxta illud Geneſis decimoquinto, *Noli timere Abraham: ego protector tuus ſum,* in quem ſperas, *& merces tua magna nimis,* quam ſperas. Deinde vt eſt deſiderium, hic actus non requirit iudicium, quod tale bonum ſit conſequendum, ſed ſolùm quod ſit bonum mihi, tamen vt ſit perfectus motus ſpei, præter exiſtimationem de bonitate obiecti, requirit perſuaſionem de poſſibilitate obtinendi tale bonum, atque adeo de voluntate eius, qui daturus eſt auxilium ad tale bonum conſequendum, & denique de fidelitate promiſsionum, quæ ab ipſo factæ ſunt; & hac ratione ſpes, vt infra dicemus, requirit fidem excitantem, & mouētem appetitum ad iſtum actum perfectum, à quo etiam fiducia nominatur, de quo vide Diuum Thom. q. 128 art. 1. ad 2. & 129 art. 6. Ad obiectionem ergo negatur ſpem, quamuis realiter ſit idem, quod deſiderium, non poſſe denominari expectationem, ſicut denominatur, imo ſi attendamus communem modū cōcipiendi, nihil aliud eſt expectare aliquid, quàm deſiderare, vt veniat, ſuppoſito iudicio, quod venturum ſit.

Ad primam confirmationem.

Ad primam confirmationem reſpondetur deſiderium inefficax per modum velleitatis poſſe eſſe in eo, qui non ſperat, non vero deſiderium perfectum per modum efficacis intentionis.

Ad ſecundā.

Ad ſecundam confirmationem patet ex dictis reſponſio.

Tertia concluſio tripartita.

13. Dico tertio. Hi actus amoris concupiſcentiæ, & deſiderij, vel ſpei, qui ab illo oriuntur, ad eandem prorſus virtutem ſpectant, quæ non eſt charitas, & conſequenter erit ſpes: Concluſio ſumitur ex Diuo Thoma ar. 6. in corp. & ad 3. & plane ſequitur ex dictis

Probatur 1. prima pars.

nam radix deſiderij, & ſpei, eſt amor: ergo eiuſdem virtutis eſt amare illud bonum, & illud ſperare, ſi abſens ſit: patet conſequentia, quia eadem virtus verſatur circa actus per ſe ordinatos, quorum vnus eſt, quaſi radix aliorum: tum etiam quia in illis omnibus actibus retinetur eadem ratio formalis

Secundo,

reſpectu virtutis. Item ad eandem virtutem ſpectat voluntas ſimplex finis, intentio eius, & electio mediorum. Similiter eadem ratione amare Deum, & deſiderare illi bonum, & odio habere malum illius,

Tertio:

pertinent ad eandem charitatem. Tandem eiuſdem virtutis eſt amare bonum quādo eſt abſens, & gaudere de illo, quando eſt præſens, ſed eadem virtus, quæ deſiderat vel ſperat abſens gaudet de præſenti, vt ait Diuus Thomas in dicta quæſtione 28. ergo de primo ad vltimum eadem virtus, quæ amat, deſiderat, & ſperat.

Probatur 2 pars.

14. Iam vero quod in propoſito, hæc virtus non ſit charitas, probatur ex dictis in prima concluſione, vbi oſtendimus iſtum amorem non pertinere ad charitatem: ergo neq; pertinent reliqui actus. Et cō-

Confirmatur

firmatur. Nam actus ſpei perfectus in ſua ſpecie, poteſt elici ab eo, qui nō habet charitatem: ergo amor concupiſcentiæ, in quo ſpes fundatur, ſeu virtus eliciens illos actus, non eſt charitas.

Probatur 3 pars.

Ex quo tandem concluditur eſſe ſpem: quia virtus hæc, Theologalis eſt: cum proxime verſetur circa bonum, & bonitatem increatam, & non eſt fides, neque charitas: ergo ſpes; nam ſecundum veram Theologiam, non ſunt niſi tres virtutes Theologicæ.

Vide lib. 6. de grat. c. 8 à num 8

Confirm.

Et confirmatur. Nam certum eſt actum ſpei pertinere ad virtutem ſpei, ſed ad eandem pertinent reliqui actus: ergo, & cætera.

Obiectio 1 contra hanc 3. part. ſoluitur.

15. Contra primo. Nam obiectum ſpei eſt bonum arduum: amoris vero bonum abſolute: ergo duo iſti actus non poſſunt ad eandem virtutem pertinere. Reſpondeo bonum arduum poſſe dici obiectum actus ſpei, non vero totius virtutis in bono ſenſu ſupra explicato: arguendo contra primam ſententiam, vt ſcilicet difficultas illa vel arduitas non ſit ratio tendendi in tale obiectum, ſed vt ſit conditio, vel occaſio, vnde oritur voluntati difficultas tendendi actu perfecto in illud obiectum, & ita ab illa conditione, talis actus deſumit ſpecialem denominationem: non tamen inde fit, alios, qui per ſe non requirunt illam difficultatem, non poſſe pertinere ad eandem virtutem, ſi tendant in talem rationem boni: præcipue quia in voluntate diſtinctio ardui, vel non ardui non variat potentias, aut virtutes.

Obiectio 2

16. Sed contra ſecundo. Nam ſequitur aliquem motum ſpei, poſſe elici à charitate, videlicet cum ſpero ſalutem proximi in bonum eius, & in gloriam Dei, proxime attendendo iſtam rationem: nam ille actus propriè videtur eſſe amicitiæ: conſequens autem eſt inconueniens: nam videmur confundere has virtutes, quia ſpei tribuimus amare & deſiderare, charitati vero ſperare.

Reſponſio

Hoc argumentum habetur in Scot. in 3 d 26. q. vnic. poſt §. *Ad argumenta,* cui ipſe non reſpondet, tamen neſcio quis ibi addit, cōcedendum, hunc actum charitatis eſſe, quia non eſt ex affectione commodi, ſed ex affectione amicitiæ;

Diſplicet aliquibus.

quod tamen alijs non placet, quia ſola ſpes eſt, quæ tendit in Deum, vt principium bonorum ſupernaturalium, & quæ ab ipſo, illa ſperat, cuicumque ſperentur.

Suſtinetur tamen,

Nihilominus tamen mihi prior ſententia conſequenter loquendo, magis probatur; nam ſi perfectum deſiderium non eſt actus diſtinctus à ſpe, vbi bonum & arduum . . . . . perfecto ad eandem . . . . efficaciter proximo bonum ſupernaturale vt bonum eius, ad gloriam Dei, & ſperare illud ex eodem motiuo: ſed illud deſiderium, ſine dubio, eſt charitatis: ergo & hæc ſpes charitas erit. Et confirmatur: nam iſti actus ex eodem motiuo ſunt per ſe ordinati cum amore, ex quo proximè naſcuntur: ſed illa ſpes, & deſiderium boni alterius propter ſe, proxime oriuntur ex amore charitatis: ergo, &c. Deniq; omnia, quæ adduximus pro tertia concluſione proportionaliter explicata hoc conuincunt.

Illatum ex proxima doctrina.

17. Ex quo infero, quod ſicut deſiderare aliquid à Deo poteſt eſſe actus elicitus à charitate, ita & ſperare aliquid à Deo, ſi id fiat proxime ex motiuo amicitiæ, & bonitatis Dei; nam eſt omnino eadem ratio. Propterea ſupra diximus, hoc quod reperitur in obiecto ſpei, ſcilicet appetere aliquid ab ipſo Deo, vel per Deum, non eſſe propriam rationem formalem ſpei, aut obiecti eius; neque ita ſe habere in ſpe, ſperare à Deo, ſicut in fide eſt, credere in Deum: nam in fide

in fide tota ratio virtutis, & certitudinis eius, & obiecti illius pendet ex teſtimonio Dei, & ideo ab illo ſumit totam ſpeciem: tamen in ſpe, quod bonum aliquod ſit à DEO, vel per DEVM, non inde accipit totam rationem boni, & amabilis, vel ſperabilis, ſed ſolùm illud adiungitur, vt conditio neceſſaria, ſine qua non poſſet illud bonum apprehendi, vt poſsibile, & conſequenter, neque efficaciter appeti. Pertinet etiam hoc ſpeciali ratione ad ſpem infuſam, quia tendit in obiectum, vt ſupernaturale bonum eſt, in quo includitur, vt non ſolum proprijs viribus ſed Dei auxilio comparetur; quomodo etiam charitatis eſt tendere in ſupernaturale bonum, atque adeo, vt à Deo principaliter efficiendum, vel dandum.

Inſtantia occurritur. 18. Sed dices. Cur ergo Diuus Thomas 2.2. quæſtion. 17 art. 6. in hoc facit quaſi æquales ſpem, & fidem, quòd vtraque nititur Deo, tanquam principio noſtræ beatitudinis, vel veritatis. Reſpondeo: ſi formaliter, & in rigore loquamur, neque fides nititur proprie in Deo, vt efficiente in nobis veram cognitionem, hoc enim nō pertinet ad rationem formalem obiecti fidei, vt ſuo loco oſtenditur, ſed ad efficientem cauſam: vnde hanc efficientiam, quòd Deus ſit author fidei in nobis, ipſa fides credit, vt vnam rem ex creditis, & eandem ſperat ſpes, vt bonū quoddam noſtrum: & ſimiliter ſpes, vt dictum eſt, non reſpicit Deum, vt principium horum bonorum tanquam formale obiectum, ſed tanquam cauſam, & tanquā vnum ex deſideratis bonis. Voluit ergo D. Th illo modo loquendi, circumſcribere imperfectionem quandam fidei, & ſpei; nam vtraq; tendit in Deum aliquo modo in ordine ad nos; Fides quidem, vt nobis reuelat, & teſtificatur aliquid: Spes, vt eſt bonum noſtrum ſupernaturale, quod in hoc oſtenditur, quod ſpes nititur ipſi Deo, vt principio omnis noſtri boni. Ad obiectionem ergo in forma negatur hinc ſequi confuſionem harum virtutum: nam licet actus earum in nominibus conuenire poſsint: tamen re ipſa, & ſpecie ſunt diſtincti, ſicut amor beneuolentiæ, & amicitiæ, vt dictum eſt. Quod vero attinet ad denominationem, vnaquæque harum denominata fuit ab eo, quod eſt excellentius, vel difficilius, propter quod præcipue datur: in charitate autem primum, & præcipuum eſt ipſa ratio amicitiæ diuinæ, & hinc dicta fuit charitas: nam quod interdum eliciat actum deſiderij, vel ſpei, eſt raro, & quaſi per accidens illi, propter abſentiam, & difficultatem boni, quod quærimus amico: at vero in ſpe, id, quod eſt difficillimum, & propter quod præcipue datur eſt, vt efficaciter intendamus beatitudinem abſentem quamuis arduam, & difficilem, & hinc dicta fuit illa virtus *Spes*; quamuis non ſolum actum eliciat: ſicut Ariſt. 2. & 6. Ethicorum, ponit fortitudinem verſari in periculis belli, temperantiam, in delectationibus tactus, non quia non habeat alias materias, vel actus, ſed quia hi ſunt præcipui, & difficiliores.

Reſponſio in forma ad obiect. in n 16

Extenditur prædicta reſponſio. 19. Addo vero, propter D. Thom. interdum poſſe nos per virtutem ſpei ſperare bona proximis, ſi illa ſpes, non immediate ex motiuo charitatis oriatur, ſed reſpiciat bonum, & commodum proximi, quatenus mihi eſt aliquo naturali modo cōiunctus, non quod illa coniunctio ſit ratio amādi amore ſupernaturali, ſed q; ſit conditio quædam, qua poſita ego conſidero commodum alterius, tanquam commodum meæ naturæ; nam ſicut ego me amo amore concupiſcentiæ ſupernaturali, ſuppoſita coniunctione naturali ad me ipſum: ita poſſum amare eodem amore concupiſcentiæ res alias mihi naturaliter coniunctas, vt tales ſunt; quomodo mater poteſt amare filio beatitudinem ſupernaturalem in commodum eius, nihil cogitando de Dei gloria, vel de alio proprio motiuo charitatis. Vnde etiamſi ipſa ſit in peccato mortali, poteſt habere hunc amorem erga filium: patet etiam à ſimili, nam appetere honorem conſanguineo, cōſiderando illum quatenus ad me ſpectat, re vera eſt quidam amor concupiſcentiæ naturalis: & ratio eſt, quia in hoc amore bonum alterius conſideratur, quatenus aliquo modo in me redundat, & vt bonum meæ naturæ, & ideo, vt ſic concupiſcentiam ſpectat, & differt à charitate, quia hæc ēt in amando bono proximi ſemper immediate intendit Dei gloriam, honorem, & excellentiam boni diuini ſecundum ſe.

4. Concluſio. 20. Dico quarto, rationem formalem obiecti ſpei eſſe Deum, vt eſt ſummum bonum noſtrum, & in hoc differre ab obiecto formali charitatis. Hæc concluſio ſatis patet ex dictis: ſolum ſunt duo obſeruanda: primum, cum loquimur de bonitate Dei, id poſſe intelligi aut de ſola bonitate increata, aut de omni participatione eiuſdem ordinis: & vtroq; modo poteſt aſsignari hoc obiectum, ſeruata proportione ad ea, quæ diximus de charitate diſp. 1. ſection. 2. Alterum eſt, hoc obiectum ſecundum ſe eſſe adæquatum ipſi virtuti: etiam ſecundum ſe, & abſolute conſideratæ: tamen ſi comparetur ad varios actus huius virtutis illud bonum, vt abſolute diligibile eſt obiectum amoris: vt vero abſens, & cum difficultate comparandum, eſt obiectum ſpei, vt denique obtentum, erit obiectum cuiuſdam fruitionis, & delectationis: nam licet hæ conditiones ſufficiant ad diuerſitatem actuum propter diuerſos modos tendendi, tamen habitus, qui generalius principium eſt, manet idem, & tendit in totum obiectum ſecundum ſe, vt patet ſimiliter in charitate, & in amore, & odio, & alijs ſimilibus.

1. obſeruatio circa concluſionem.

2.

Corollarium non poſſe omnipotentiā Dei aſsignari pro formali obiecto ſpei. 21. Vnde habetur, non poſſe recte aſsignari, in obiectum huius virtutis formale omnipotentiam Dei: nam hæc eſt materiale quoddam obiectum vel fidei, vel quodammodo etiam ſpei, quatenus eius actio ſperari poteſt. Quod etiam confirmatur. Nam ſi hæc ratio eſſet propria alicuius virtutis, oporteret quartam virtutem Theologicam inuenire: oſtenſum eſt enim præter fidem, & charitatem, eſſe neceſſariam tertiam aliam, quæ perfecte amat Deum amore concupiſcentiæ ſupernaturali, & eliciat actus, qui conſequuntur hunc amorem: ſi ergo omnipotentia eſt noua ratio huius obiecti, oportebit quartam virtutem aſsignare, & excogitare, quod omnino falſum eſt.

Vltima concluſio. 22. Dico vltimo, ſpem eſſe virtutem re diſtinctam à charitate. Hæc concluſio quantum ad diſtinctionem ſimpliciter, videtur eſſe de fide ex citato loco 1. ad Corinth. 13. & facit 2. ad Timoh. 2. *Sectare Iuſtitiam, Fidem, Spem Charitatem, &c.* Et Eccleſiaſtici 24 *Ego mater pulchra dilectionis, & cognitionis, & ſanctæ Spei.* Et fauet Tritentinum ſeſſ. 6. can. 3. Et eſt communis modus ſentiendi, & loquendi omnium Theologorum, & Patrum: quantum vero ad diſtinctionem realem, non eſt tanta certitudo, poſſet enim quis dicere diſtingui ſicut intellectū, & memoriam, & dici tres virtutes, ſicut tres potentias animæ. Nihilominus tamen multo probabilius eſt: omnino diſtingui realiter, quia hoc eſt magis conſentaneum modo loquendi ſacræ Scripturæ, & omnium, & quia rationes, quibus oſtendimus diſtinctionem actuū, & obiectorum, id ſatis concludunt: item à poſteriori, quia in peccatore manet Spes ſine Charitate, & Fides ſine vtraque. Quocirca opinio quam ſupra Scot. refert, cenſetq; probabilem, & tenuit Ocham, quodlibeto 3. quæſt. 1. Spem non eſſe quid tertium diſtinctum à charitate, & fide, ſed aggregatum illarum (quia inquiunt, ſperare nihil aliud eſt, quā credendo deſiderare) omnino eſt falſa, tum propter dicta: quia aperte ſequitur in peccatore non manere Spem, quod cenſeo errorem.

Scot. & Ochā ſententia refellitur.

SECTIO

SECTIO IV.

Vtrùm Spes eliciat non ſolum actus tendentes in bonum, ſed etiam actum timoris, & alios quibus fugimus malum.

Timoris vulgata diuiſio.

1. VT breuiter complectamur totam materiam huius ſectionis aduertendum eſt, plures eſſe quoad præſens, modos timoris, ſcilicet, timorem mundanum, ſeruilem, filialem perfectum, & initialem: qua diuiſione vtuntur Theologi in 3. diſt. 34. ego verò explico per tres alias. Primo ergo diuiditur timor in humanum, & diuinum: humanus, qui etiam mundanus, & timor huius ſæculi dicitur ſæpe ab Auguſtin. & Gregor. 4. moralium capit. 14. eſt quo timemus malum, quod ab hominibus inferri poteſt, vel quod tantùm eſt malum temporale hominis. Diuinus timor, quo timemus, vel diuinum malum, vel illud quod Deus inferre poteſt, vel ſpecialiter infert: inter quos timores differt. Secundo, quia timor humanus timet hominem, & vt cauſam mali, & vt malum quoddam, tamen alius non timet Deum, niſi vt cauſam mali, quia Deus in ſe malus non eſt, ſicut homo, niſi falſo apprehendatur, vt à Manichæis, in quo eſt notanda differentia inter ſpem, & amorem diuinum: nam quia Deus eſt in ſe ſummè bonus, poteſt ipſe, vt ſummum bonum ſperari, non ſolum, vt cauſa eſt omnis boni, ſed etiam vt obiectum in ſe nos beans: at timeri ſolùm poteſt, vt cauſa re poteſt in nobis malum omne pœnæ, non autem timeri vt obiectum. Differunt tertio: nam timor diuinus per ſe auertit à culpa, quæ eſt potiſsima cauſa mali pœnæ: timor vero humanus per ſe non auertit à culpa, quia homines non ſolùm propter culpam, ſed etiam propter virtutes mala inferunt, & quia homines intendunt actus exteriores præcipuè, vt puniant, & ideo timor humanus ſolum coercet ab exteriori actu, non vero auertit affectum à malitia, in quo eſt tota ratio culpæ. Quarto differunt: nam timor diuinus per ſe nunquam inclinat ad culpam, quia nunquam culpa eſt medium per ſe ad fugiendum malum infligendum à DEO, timor vero humanus inclinat ſæpe ad culpam, quia ſæpe vnus homo cogit alium per pœnam ad peccandum, & ideo de hoc timore dicitur Matth. 10. & Lucæ 12. *Nolite timere eos qui occidunt corpus:* ideo etiam D. Thom. 2. 2. quæſt. 19. art. 3. dicit hunc timorem ſemper eſſe malum, quia naſcitur ex amore mundano: qui eſt intrinſece malus, quia cõſtituit finem vltimum in creatura amata: vnde 1. Ioan. 2. *Qui diligit mundum, non manet charitas Dei in eo,* atque idem ſumitur ex Ioan. cap. 12. *Propter Phariſæos non confitebantur, ne extra ſynagogas eijcerentur.* Iſaiæ 51. *Quis tu vt timeres ab homine mortali,* & ex Patribus Nazian. orat. 1. de Pace. Baſil. homil. in Pſal. 33. Auguſt. ſerm. 18. de verbis Apoſt. cap. 5. Ambroſ. in cap. 21. Apocal. aliquanto poſt initium, vel cuiuſcumque veteris Patris ſit opus: Orig. hom. 9. in lib. Iudicum, & alij: & hac ratione exponitur illud 1. Ioan. 4. *Perfecta charitas foras mittit timorem.*

Prima autoris ipſius diuiſio, ac itẽ differentia inter eius membra.

Differentia 2

Tertia.

Quarta.

Notatio explicans proxime dicta.

2. Sed aduertendum eſt hoc intelligi iuxta rigoroſam ſignificationem timoris, vel amoris mundani: nam ſi abſolute loquamur de timore mali temporalis, ſicut amor talium bonorum non eſt intrinſece malus, ſed ex obiecto indifferens, quamuis ex fine, vel modo poſsit fieri malus, ita & timor poterit eſſe veniale, vel mortale peccatum, quando ad hæc inducet: vnde ſicut amor malus temporalis non conſtituit ſpecialem ſpeciem vitij, ſed generaliter vagatur per omnia vitia, ita proportionaliter timor temporalis abſolute ſpectatus.

Secunda diuiſio timoris

3. Secunda diuiſio timoris diuini in ſeruilem, & filialem eſt communis Theologorum, & Patrum, & colligitur ex ſacra Scriptura, in qua ſæpe docetur timor pœnarum, qui ſeruilis dicitur, filialis ergo timor proprie dicitur, qui eſt de malo aliquomodo, quatenus ſcil. in Deum redundat, vnde proprie eſt de malo culpæ: nam illud proprie eſt offenſa Dei, & ideo dixit D. Thom. cit. quæſt. 19. art. 4. timore ſeruili timeri Deum, vt ab ipſo aliquod malum euenire nobis poteſt: filialem alio modo ſumi per comparationem ad Deum, ſcilicet de offenſione eius, vel de auerſione ab illo, quod clariùs dicit ar. 5. in corp. & ad 2. & indicatur etiam in Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. & de hoc timore intelligunt Patres illud Pſal. 18. *Timor Domini ſanctus,* vbi Auguſtin. *timor caſtus eſt, quo filij timent offenſam Patris, ſeruilis, quo timent pœnam.*

Obiectio 1 contra hanc differentiam

4. Sed contra primo: nam culpa non eſt obiectum timoris ex D. Thom. 1. 2. quæſt. 42. artic. 3. ex Ariſtotele in 2. Ethicorum capit. 5. Nam timor eſt de malo arduo, quod vitare non eſt in noſtra poteſtate, culpa autem, cum ſit in noſtra voluntate, non eſt malum arduum. Propter hoc Durandus in 3. diſtin. 34. quæſt. 4. & 5. negat timorem filialem eſſe de culpa, ſeruilem de pœna, ſed vtrumq; dicit eſſe de pœna, illum de pœna damni, hunc de pœna ſenſus, ſed errat contra communem ſententiam: nam illa differentia accidentaria eſt: timor enim vtriuſq; pœnæ, & damni, & ſenſus, procedit ex amore proprij commodi: quod autem illa incommoda ſint diuerſa, materiale quid eſt: ſicut è contrario, amare, vel ſperare gloriam animæ, vel corporis, eiuſdem virtutis eſt. Confirmatur: nam ex illo fundamento, etiam pœna damni non deberet eſſe obiectum timoris, quia vitare illum eſt æque in noſtra poteſtate. Ad obiectionem ergo. Reſpondetur: licet vitare culpam ſit in noſtra poteſtate ſimpliciter, nihilominus res ardua eſt, & difficilis, & ideo timeri ſimpliciter poteſt; D. Thom. autem, & Ariſtoteles ſolum dicunt culpam, vt voluntariam, non eſſe obiectum timoris, ſecus vero ſi conſideretur, vt ex aliqua extrinſeca ratione eſt difficilis ad euitandum.

Durandi in hac re placitum reiicitur

Reiicitur amplius.

Vera reſponſio ad obiectionem.

Obiectio altera eiuſque ſolutio.

5. Secundo obijcitur. Nam vterque timor filialis, & ſeruilis poteſt eſſe de culpa, & pœna; nulla eſt ergo allata differentia inter vtrumq; timorem. Reſpondetur differentiam formaliter, non materialiter eſſe intelligendam. Nam timor ſeruilis formaliter eſt de proprio incommodo, vt ſic, vnde ſi timet culpam, planè timet illam quatenus poteſt eſſe cauſa proprij incommodi, & pœnæ: timor vero filialis è contrario per ſe, & formaliter eſt de offenſione, & malo diuino: vnde ſi timet pœnam, illam timet, in quantum obſtat amicitiæ Dei, & eius honori: ita explicant rem hanc Theologi in 3. diſt. 34. vbi Diuus Thomas quæſt. 2. & citat. quæſt. 19 art. 6. & 10. & 1. 2. quæſt. 67. art. 4. ad 2. & ſumitur ex Auguſt. tract. 43. in Ioan. & epiſt. 120. cap. 21. & ex dictis ſupra de differentia amoris amicitiæ, & concupiſcentiæ hoc conſtat ſufficienter.

Tertia diuiſio timoris ſeruilis in bonum, & malum.

6. Tertio diuidi poteſt timor in bonum, & malum. Pro qua diuiſione intelligenda, aduertendum eſt, pœnam dupliciter poſſe timeri. Primo moderate, & ſecundum rectam rationem, propter veram malitiam, quàm in ſe habet; & hoc modo timor ſeruilis eſt euidenter bonus: habet enim obiectum bonum, & cõſentaneum rationi, præcipue ſi ſit timor de vltima miſeria, ſicut è contrario, amare beatitudinẽ amore concupiſcentiæ honeſtũ eſt, & ſimiliter deſiderare non eſſe in inferno: ergo odiſſe contrariũ, & timere, eſt etiam bonum. Item hic timor per ſe habet bonos effectus, ſcilicet, fugam peccati, ac propenſionem ad virtutem; & non habet circumſtantiam per ſe malam, imo põt eſſe actus ſupernaturalis, vt ex materia de Gratia ſupponimus. Definitur etiam hæc veritas in Tridentino ſeſſ. 6. cap. 6. & ſeſſ. 14. cap. 4. teſtimonia quoque ſacræ Scripturæ citata illam conuincunt: nam perſuadent nos ad hunc actum. Et tandem communis traditio patrum prout hæc omnia tractari ſolent in materia de pœnitẽtia. Neque hæreſis, quam pænæ timorem damnans Luthe-

De 1. memb

Lib 1. de gratia c. 13, n. 13

Conſulatur author diſp. 5. de pœnit. ſect 2. & lib. 1. de gratia c. 19 num. 6

Lutherus excogitauit, aliquo fundamento nititur, quod reſponſione indigeat. Vide Roffenſ. ar. 2. & Vega lib. 6. in Trid. Secundo modo poteſt timor pœnæ haberi vltra menſuram rationis, vt ſi timeatur pœna, tanquam maximum, ſupremum, peſſimumq; malum, & tunc eſt prauus timor: nam per illum præfert homo malum ſuum malo Dei; vnde in ſe, non in Deo conſtituit finem, quod tunc ſolùm contingit: quando homo plus timet pœnam, quàm culpam, vt ſi quis haberet hunc actũ, vt ex timore pœnæ vitet culpam, *niſi eſſet impoſita pœna, non vitarem culpam*: quando autem timor eſt huiuſmodi vix poteſt intelligi, niſi quis habeat dictum actum formalem, quod raro contingit: & quia hic timor eſt multo vilior illo priore, ideo quaſi per antonomaſiam retinet nomen timoris ſeruilis, & de illo loquuntur Patres, quando dicunt timorem ſeruilem eſſe malum. Quod ergo ad modum loquendi ſpectat: *timor Gehennæ*, ſimpliciter probandus eſt, quia per ſe nihil mali includit, & in ſacra Scriptura ſimpliciter nobis ſuadetur: timor vero ſub nomine *ſeruilis* propter hæreticos ſaltem, diſtinguendus erit.

De 2. memb

Gehennæ timor honeſtꝰ

7. Quarta diuiſio timoris filialis in initialem, & perfectum ſumitur ex D. Th. cit. q. 19. art. 8. vbi docet timorem initialem non diſtingui ſubſtantia à filiali: quod etiam ſentiunt Bonau. & alij in 3. diſ. 34. Et indicat Aug. lib. 83. q. in 36. in ſin. dicens: *Timor inchoat, & perficit ſapientem, hic autem eſt qui ſummè diligit*, differunt ergo hi timores ſicut imperfectum, & perfectum in eodẽ genere, ſicut charitas incipientium, & perfectorum, & ratio eſt, quia inter amorem concupiſcentiæ, & amicitiæ non datur tertius, ergo neque inter timorem filialem, & ſeruilem. Solum eſt aduertendum, quod in amore concupiſcentiæ, non diſtinguitur amor in perfectum, & in imperfectum, quia totus ille amor genere ſuo eſt imperfectus, vnde in timore ſeruili, qui illi reſpondet, non diſtinguitur timor initialis à perfecto, quia cũ ille timor ſit naturæ accõmodatus, ſtatim à principio eſt maximus: ſecus vero eſt in amore amicitiæ, & timore filiali, qui illi reſpondet.

4. diuiſio timoris filialis in initialem, & perfectum

8. Sed contra hoc contendit Durand. 3. diſtin. 34. quæſt. 4. & 5. timorem ſcilicet initialem eſſe ſubſtãtia diuerſum à ſeruili, & filiali, quia vtrumque comprehendit, quia ſimul eſt de malo culpæ, & pœnæ. Verum ſi formaliter hoc intelligatur eſt impoſſibile, quia vnus actus non poteſt ſimul elici ex motiuis proximis diuerſarum virtutum. Vnde timor initialis per ſe, & formaliter, eſt de malo culpæ: tamen quia eſt in initio, vtitur timore ſeruili, vel imperando, vel certe concomitanter admittendo, vt ab ipſo adiuuetur. Vltimo circa hunc timorem initialem eſt aduertendum, vocari initialem, quaſi in initio ſuæ perfectionis exiſtentem: interdum vero dici timorem initialem, quatenus eſt initium ſapientiæ, vel iuſtitiæ, vt Prouerbiorum 1. & 9. Pſal. 110. Eccleſiaſt. 1. vbi etiam dicitur radix, & plenitudo ſapientiæ, & Iob. 28. dicitur ipſa ſapientia, & hoc modo timor ſeruilis poteſt dici initialis, quia eſt initiũ iuſtitiæ, vt Tridentin. ſupra & Patres docent præcipuè Aug. Pſalm. 127. Quamuis perfectius hoc ipſum conueniat timori filiali. Vide D. Thom. illa quæſt. 19. art. 7. & quæſt. 7. art. 1. & quæſt. 45. artic. 6. ad 3. his poſitis.

Durandi placitum.

Timor initialis vnde dictus.

9. Dico primo. Timor mundanus non eſt actus ſpei, neq; alicuius virtutis. Eſt certa, & patet ex dictis, quia eſt actus malus qui ſubſtantia, & eſſentia differt ab actu virtutis. Sed contra. Nam timor malorum temporalium interdum poteſt eſſe à virtute ſpei. Reſpondetur ſi timeantur hæc mala, vt impedire poſſunt æterna, & ſpiritualia, illum timorem tunc non eſſe mundanum, ſed diuinum: ſecus vero ſi immoderate timeantur.

1. Concluſio.

Inſtantia remouetur.

10. Dico ſecundo. Timor ſeruilis, quo timetur pœna ſuper omne malum non eſt actus ſpei, neque alicuius virtutis: patet eadem ratione, quia vt ſic eſt peruerſus, & contra honeſtatem. Item continet amorem creaturæ, vt vltimi finis, à quo amore talis timor procedit.

2. concluſio.

11. Dico tertio. Timor ſeruilis, quo debite, & recte timetur pœna æterna, vel aliud quod ad illam ducit, vt eſt malum, & incommodum naturæ, eſt actus elicitus à virtute ſpei: idem eſt de odio, & triſtitia quæ illi reſpondent. Probatur primo, nam eodem pondere, quo terra, v.g. tendit deorſum, fugit locum contrarium, & eodem habitu, quo intellectus aſſentitur alicui propoſitioni, negat contrariã, & eadem charitas, quæ amat bonum diuinum, fugit malum contrarium: ergo eadem virtus ſpei quæ amat beatitudinem, vt bonum proprium, odio habet eius priuationem; & eadem ratione eadem virtus, quæ ſperat tale bonum, timet contrarium malum. Ratio generalis eſt, quia omnes hi actus tendunt in obiectum ſub ratione proprij commodi, & ſunt ita inter ſe ſubordinati, vt vnus ex altero intimè oriatur. Contra hoc videtur ſentire Durand. ſupra quæſt. 4. docẽs timorem ſeruilem licet bonum, non procedere ab aliquo habitu virtutis, neque à dono quod ſit excellentius omni virtute: ſed dicit eſſe ſpecialem quendam habitum inferiorem omni virtute: idem ferè Palud. quæſt. 3. Ratio eſt, quia virtus tendit in bonum, vt ſic, hic autem timor non mouet ad operandum ex amore boni. At non recte intelligi poteſt, quod dicunt, nam his timor eſt bonus, & honeſtus ex obiecto, ergo & habitus à quo elicitur eſt bonus ex obiecto, ergo virtus, & non alia niſi ſpes, quare, &c. Ad rationem reſpondetur hunc actum procedere ex amore boni, iuxta dictum Auguſtini libro 83. quæſtionum quæſt. 33. *Nulli dubium eſt*, inquit, *nullam aliam eſſe metuendi cauſam, niſi id quod amamus.*

3. concluſio.

Probatus.

Ratio generalis.

Durandi oppoſita ſententia exploditur.

12. Sed ſupereſt in hac, & præcedente concluſione difficultas. Nam ex dictis ſequitur, timorem ſeruilem, hunc bonum, non ſolum accidentaliter, ſed eſſentialiter differre ab alio timore ſeruili: at cõtrarium videtur docere D. Thom. quæſt. illa 19. artic. 4. *vt enim informitas*, inquit, *ad ſpeciem fidei informis non pertinet*, *ita nec ſeruilitas ad timorem.* Et hæc videtur communis ſcribentium ſententia. Reſpondetur concedendo ſequelam: differunt enim illi timores in formali ratione, quamuis in materiali videantur conuenire. Eſt enim vterque timor pœnæ, ſed alter eſt ſuper omnia, atq; adeo reſpicit pœnam, vt ſummum malum, quod re vera non eſt, alter vero honeſtus timor fertur ſub vera, & propria ratione mali, quæ in obiecto eſt; ſicut odiſſe culpã, vt ſummum malum, vel ſolum, vt cauſam mali pœnæ ſunt actus ſubſtantia, & eſſentia differentes, & illud odium prius pertinet ad contritionem: hoc vero ad attritionem; ſimiliter amare bonum creatum, vt vltimum finem, & ſummum bonum, & amare illud bonum, prout amari debet, ſunt actus eſſentialiter differentes: ſicut denique triſtitia, quam habet homo damnatus de ſua pœna, eſt eſſentialiter diuerſa ab honeſta triſtitia, quam habere poteſt viator de periculo illius pœnæ, quam incurrit peccando. Vnde cum D. Thomas dicit timorem ſeruilem malum in ſubſtãtia poſſe manere ſine ſeruitute, per *ſubſtantiam*, intelligit communem, ſeu genericam rationẽ, ſeu denominationem timoris ſeruilis, quatenus ex obiecto materiali deſumitur, quod eſt pœna, vt ex ſolutione ad tertium huius articuli, deſumi poteſt: quapropter exemplum illud de fide informi, & eius informitate, quo vtitur D. Thom. non tenet, nec intelligendum eſt in omnibus, vt patet ex dictis: fides enim informis nõ eſt mala, imo nec vnq̃ actus eius mali ſint, etiam per denominationem extrinſecam ab actu voluntatis, vt aliàs diximus, ille vero timor ſeruilis, qui malus eſt, & intrinſecè, & formaliter talis eſt.

Obiectio cõtra duas vltimas concluſiones.

Solutio.

In tract. de fide diſp. 6. ſect. 7 à n. 10

4. concluſio. 13. Dico quartò. Timor filialis, & initialis eſt elicitus à charitate, patet eiſdem rationibus quibus tertia concluſio, proportionaliter eas applicando. Sed Obiectio. ſupereſt difficultas, nam ex tertia, & quarta concluſione fit, nullum timorem dari, qui ſit vnum ex donis ſeptem Spiritus ſancti; ſequela patet, quia omnem timorem bonum reducimus ad ſpem, & charitatem, nec dici poteſt timorem vocari donum Spiritus ſancti lata ſignificatione eo modo, quo omnis virtus infuſa eſt donum; oſtendimus enim aliàs ſeptem illa dona diſtingui à virtutibus. Et confirmatur ex Diuo Thoma artic. 9. citata quæſt. 19 vbi timorem filialem tribuit dono Spiritus ſancti, & loquitur proprie, cum de timore ſeruili etiam bono, id neget: nam late loquendo, hic timor etiam eſt donum Spiritus ſancti. Propter hanc obiectionem aliqui credunt dari actum timoris filialis non elicitum ab vlla virtute infuſa, ſed à ſpeciali habitu, qui ſit vnum ex ſeptem donis. Sed non video quomodo hoc ſtare poſsit, nam ſi id dicitur de timore filiali, eadem ratione, & proportione dicetur de timore gehennæ, nam ad vtrumque mouere poteſt Spiritus ſanctus, quod tamen ijdem nõ admittunt.

(Videatur l. 2 de grat c 17 à num / Cõfirmatio / Solutio quorundam improbatur)

2. Secundò timor eſt ab eodem habitu, à quo amor: ſi ergo datur ſpeciale donum ad timendum diſtinctum à charitate, & ſpe; dabitur ſimiliter ad amandum: id autem eſt falſum: nam tale donum eſſet perfectius charitate, quia obiectum eius attingeret 3. nobiliori modo. Tertio oſtendimus in materia de gratia circa materias virtutum Theologalium nullos poſſe eſſe actus nobiliores, aut nobiliori modo elicitos, quam ſint actus earundem virtutum.

(Lib 1. de gra c. 21, n. 25)

Verior reſpõſio de qua vide cit. c. 21 à n. 18. 14. Quapropter dicendum eſt donum timoris numeratum inter ſeptem dona, non eſſe ſpecialem habitum, qui verſetur proxime circa Deum, ſed eſſe habitum, qui verſatur circa materiam virtutis temperantiæ, altiori tamen modo, quàm virtus infuſa ex ſpeciali inſtinctu Spiritus ſancti, quæ eſt doctrina Diui Thomæ in 1. 2. quæſt. 65. articulo 4. & aliorum Theologorum in 3. diſt. 34. vbi Bonauentura art. 32. quæſt. 1. Scot. quæſt. vnica, & alij ponunt hoc donum reſpondere virtuti temperantiæ, fauet Auguſtinus libro 1. de ſermone Domini in monte, vbi dicit hoc donum timoris eſſe minimè perfectum inter omnia dona: ſi autem attingeret Deum immediatè, & filialiter illum timeret, eſſet perfectiſsimũ omnium, & propterea ibidem Auguſtin. & D. Thomas 2. 2. quæſt. 19. a 12. dicunt huic dono timoris reſpondere primam beatitudinem, quæ eſt de humilitate, quoniam eſt præcipua pars tẽperantiæ: quia verò per temperantiam abſtrahitur homo à delectationibus ſenſibilibus, quem effectum ſolet maximè cauſare timor, ideo talis denominatio attributa eſt dono timoris, vel etiam quia humilitas ſolet ſignificari timoris nomine, & illa eſt præcipua pars huius virtutis, ita D. Thom. eodem art. 12. Ad difficultatem ergo negatur conſequentia, quia proprius actus doni timoris non eſt timere, ſed potiùs, ex inſtinctu Spiritus ſancti, quaſi ex timore, ſeparare hominem à delectationibus ſenſibilibus, vel humiliare illum DEO; ſicut actus doni fortitudinis eſt operari fortiter in materia fortitudinis altiori modo ex ſpeciali inſtinctu Spiritus ſancti. Ex quo obiter confirmatur noſtra ſententia: nam ſicut dantur dona, quæ reſpondeant virtuti fortitudinis & iuſtitiæ, ita debet dari aliquid, quod reſpõdeat virtuti temperantiæ: nam virtutibus Theologicis, præcipuè voluntatis, non reſpondent propria dona, vt in 1. 2. oſtenſum eſt, quamquam ſapientia accommodatur charitati; quia ab illa habet ſpecialem dulcedinem, & in illa quodammodo fundatur; & hoc etiam donum timoris accommodatur ſpei, quia ab illa quodammodo accipit originem, & denominationem, & confirmatur tandem, quia generaliter nulla eſt inclinatio, vel habitus per ſe primo ad fugiendum malum, ſed ad amandum bonum. Ex quo oritur illa fuga.

(Reſpondetur in forma ad obiectionem)

15. Ex dictis ſoluuntur duæ difficultates: prima. An timor diminuatur, vel omnino tollatur, an verò perficiatur ſolùm per charitatem. Dicendum eſt enim omnem timorem, qui peccatum mortale includit, tolli per charitatem; ſi verò ſit tantùm veniale, poſſe eſſe ſimul cum charitate, non tamen à charitate, vel eliciente, vel imperante. Atque hoc modo interpretandi ſunt Theologi, qui dicunt timorem ſeruilem non poſſe eſſe cum charitate. Alen. 3. par. quæſt. 65. membro 3. Altiſ. libro 3. ſumm. tract. 8. quæſt. 4. & eodem modo intelligi poteſt locus ille 1. Ioan. 4. *Timor non eſt in charitate*: timor autem ſeruilis bonus poteſt eſſe cum charitate, imo, & ab illa imperari; Diuus Thomas ſupra art. 6. & alij Theologi ex Auguſtino tractat. 9. in 1. Canonic. Ioann. Et patet. nam eſt actus bonus, & à virtute ſpei elicitus. Item cum charitate poteſt eſſe amor beatitudinis, vt proprij commodi; ergo & timor contrarij. Tertiò Scriptura, & iuſtos, & peccatores docet hunc timorem, vt cõuertantur, & perſeuerent. Verum eſt, ſpiritum huius timoris comparatum cum ſpiritu amoris, & timoris filialis, eſſe valde imperfectum, & ideo Paulus ad Rom. 8. comparans legem veterem cum noua, dixit, *non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis*. Vnde hic timor quamuis non totaliter deſtruatur adueniente charitate, paulatim tamen conſumitur: nam hoc etiam modo perfecta charitas hunc timorem abijcit, nõ quia malum, ſed quia imperfectum, quomodo Auguſt. dixit ſupra, *Charitas cum habitare cæperit, pellit timorem, qui ei locum præparauit*.

(Vnius difficultatis reſolutio ex dictis.)

16. Dices: ergo poterit aliquando in hac vita charitas eſſe ita perfecta, vt non admittat talem timorem. Caiet. citata quæſt. 19. ar. 8. reſpondet aliud eſſe timere pœnam, aliud operari ex motione huius timoris. Primum dicit habere ſemper locum in hac vita in viris etiam perfectis; ſecundum autem poſſe excludi à charitate perfecta. Non intendit autem Caietan. negare hunc etiam ſecundum actum poſſe habere locum in hac vita, in quibuſcumque perfectis, id enim certiſsimum eſt, & patebit ex ſectione ſequenti: ſolùm ergo voluit, exercere actum timoris, eſſe conſilium viris etiam perfectis, quia eſt valde vtilis, & ferè neceſſarius ad conſeruandã gratiam: tamẽ operari ex illo motiuo, vel ſolo, vel principaliter, non eſſe conſilium, quamuis non ſit malũ: vnde in hoc ſenſu perfecta charitas põt in via hunc timorem excludere, vt nunquam homo ex illo, tanquam ex præcipuo motiuo operetur: timor autem filialis non ſolùm poteſt eſſe cum charitate, ſed etiam ſine illa non poteſt eſſe perfectus, quia eſt proprie actus eius, vt diximus. Vnde fit, quod Magiſter in 3. diſt. 34. Diuus Thomas ſupra artic. 3. notarunt, creſcente charitate, augeri hunc timorem, nam vt Auguſtin. ait tractatu 43. in Ioannem, *qui magis amat iuſtitiam, magis timet eam amittere*, & ideo libro 83. quæſtionum, quæſt. 36. dicit, *hunc timorem perficere ſapientem*. Ratio eſt, quia quò aliquis magis amat, eò magis timet perdere, vel offendere rem amatam; ſicut ille cecinit, *Res eſt ſoliciti plena timoris amor*.

(Obiectioni occurritur ex Caiet probe explicato.)

17. Sed contra, ait Durand. 3. diſt. 34. quæſt. 6. id eſſet verum, ſi eſſet æquale periculum, creſcente verò charitate minuitur periculum peccandi, ergo & timor. Et confirmatur, nam aliàs creſcente ſpe, creſceret & timor ſeruilis, quia creſcit amor concupiſcentiæ: conſequens autem eſt falſum: nam creſcẽte fiducia minuitur timor, vt etiã docet ipſe D. Tho. Reſpõdetur primam inſtantiam probare ex aliqua parte minui timorem, ſecundum quid, non ſimpliciter, quia cætera non ſunt paria, & maiorem vim habet amor, quàm cætera omnia: præſertim, quia ſimul cum charitate augetur exiſtimatio diuini honoris, cognitio peccati, & humanæ fragilitatis. Secundo reſpondetur, ex Bonauent. eadem

(Durandi inſtantia. / Confirm. / Ad inſtãtiam duplex reſponſio.)

eadem diſtinctione. In timore enim duo ſunt, anxietas, ſeu afflictio quædam, & hæc minuitur creſcente charitate, & generatur pax conſcientiæ; ſecundum eſt fuga mali diuini poſsibilis, & hæc ratio timoris augetur iuxta rationes factas, & quoad hoc idem fateor eſſe de timore pœnæ, nec ampliùs confirmatio probat: aucta enim ſpe, minuitur anxietas, & ſolicitudo: creſcit verò ſubſtantia eius, vt eſt fuga mali; tamen ex perfectione charitatis dicitur minui timor, quia fit, vt homo minus occupetur in huiuſmodi timore, & ex illo minus moueatur ad operandum, magis vero ex filiali.

Ad confirm.

Secunda difficultas quomodo timor maneat in patria.

1. Suppoſitio timorem manere.

Videatur author. diſp 20 de Incarnat. ſect. 2

18. Secunda difficultas eſt. Quomodo timor maneat in patria. Nam quod ſimpliciter loquendo maneat, certiſsimum eſt ex illo Pſalmi 18. *Timor Domini ſanctus permanens in ſæculum ſæculi.* Qui locus non ſatis explicatur de effectu timoris, quod indicat Auguſtinus 14. de Ciuitate capite nono, tum quia poteſt intelligi cum proprietate, & ita intelligitur à Patribus, & ipſe Auguſtinus, quamuis illam expoſitionem referat, tamen non excludit hanc. Tum etiam, quia in Chriſto fuit timor, vt in materia de Incarnat. tractatur. Vnde Bernard. epiſtola 109 inter errores Abaylardi refert, timorem non manere in patria, quos errores damnat Innocentius epiſtola 194. inter epiſtolas Bernardi. Secundo certum eſt, hoc non debere ſolum intelligi de habitu, ſed etiam de actu timoris, quod non ſine temeritate videtur negaſſe Durandus diſt. 34. quæſt. 3 ad primum, contra Magiſtrum, Diuum Thomam, & reliquos Theologos: nam ſacra Scriptura magis de actibus, quàm de habitibus loquitur, & ita de actu exponit citatũ locum Pſalmi 18. Auguſtin. tract. 43. in Ioan. & 9. in 1. Canon. Ioan. Item Iob. 26. cum dicitur *columnæ cœli pauent, & contremiſcunt*, ſermo eſt de actu, & tamen de Angelis id intelligit Gregorius 17. moralium capite 14.

2 Suppoſitio contra dico manere etiã quoad actũ.

Quiſnam ſit prædictus actus

1. opin.

Reiicitur.

2. opinio.

19. Difficultas vero eſt, quid ſit ille actus. Prima opinio ait eſſe ſummam quandam reuerentiam, quam beati habent erga Deum; ita Diuus Thomas 3. part. quæſt. 7. artic. 6. & Magiſter ſupra, & in ſacra Scriptura interdum talis actus vocatur timor, Luc. 17. *Accepit omnes timor, & magnificabant Deum.* Tamen hic actus ſic expoſitus ad religionem ſpectat, & non verſatur circa malum, vt ſic, quare non eſt propriè timor. Secunda opinio vult, eſſe admirationem quandam beatorum de Dei excellentia, ratione cuius fugiunt iudicare, vel curioſè ſcrutari magnificentiam Dei: ad quem modum Dionyſius 3. capit. cœleſt. Hierarch. exponit viſionem Iſaiæ, de Seraphim, qui velabant duabus alis facies ſuas, & Apocal. 15. dicunt Beati Deo, *Magna, & admirabilia ſunt opera tua*, & ſtatim, *quis non timebit te, & magnificabit?* Deniq; D. Thom. 1. 2. quæſt. 42. ar. 4. numerat admirationem inter ſpecies timoris. Sed neque hoc ſatis explicat rem: nam tota illa admiratio, vt eſt in intellectu, nihil aliud eſt, quàm cognitio diuinæ incõprehenſibilitatis, vt vero eſſe poteſt in voluntate, aliud eſſe non poteſt, quàm vel actus reuerentiæ erga Deum, vel certè fuga alicuius immoderati deſiderij circa incomprehenſibilitatem Dei: quomodo videtur proprie tribui Beatis. Vnde D. Thom. 1. 2. q. 41. artic. 4. ad 4. admirationem dicit eſſe de aliquo magno malo, quod vt ineuitabile apprehenditur, in qua proprietate non eſt in Beatis.

Non prorſus ſatisfacit.

3. opinio probatior.

20. Tertio ergo dicitur donum timoris, vt ſupra eſt explicatum, ita poſſe manere in Beatis, ſicut temperantia infuſa, & ſimiles virtutes, quæ manent non ſolum in habitu, ſed etiam in actu, quoad ſimplices motus voluntatis, quibus complacent in obiectis ſuis, & honeſtatibus eorum, & deteſtantur etiam contrarias turpitudines, quod in genere explicatum eſt 1. 2. in materia de virtutibus. Actus vero timoris filialis quoad ſubſtantiam, quatenus eſt ſimplex fuga offenſæ Dei poſsibilis in mea natura, manet etiam in beatis, quia vt ſic nullam dicit imperfectionem. Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 19. art. 11. & eodem modo Auguſtinus 14. de Ciuitate cap. nono, dicere videntur timorem iſtum beatorum, eſſe voluntatem, qua neceſſario volunt non peccare, *non ſolicitudine infirmitatis, ſed tranquillitate charitatis*, quamuis hic actus magis videatur odium peccati, quàm timor, licet aliquomodo diſtingui poſsit: nã odium eſt auerſio à peccato ſecundum ſe, propter malitiam eius, hic vero actus eſt tanquã fuga quædam, conſiderando peccatum, vt ſimpliciter poſsibile fieri à mea voluntate: & ideo eſt per modum timoris. Quare in Deo intelligere quidem poſſumus odium peccati, non tamen iſtam fugam, quia nulla ratione eſt illi poſsibile tale malum. Qui etiam timor per conditionalem actum bene explicatur: *etiamſi beatitudinem non impediret, omnino vitarem culpam propter Deum:* qui actus eſt eiuſdem ſubſtantiæ cum timore filiali viæ, quamuis non habeat imperfectiones adiunctas, ſcilicet anxietates, &c. Dices eodem modo poſſet dici, timorem ſeruilem manere in beato, in ſubſtantia, quia manet fuga mali pœnæ ſecũdum ſe poſsibilis, quod tamen videntur negare Auguſtinus, Diuus Thomas, & alij. Reſpondetur illum actum, vt eſt ſimplex fuga pœnæ, poſſe manere: ſimpliciter tamen non eſſe dicendum timorem ſeruilem, quia in illo ſtatu tota illa fuga pœnæ poſsibilis, imperabitur à charitate, & referetur in DEI gloriam.

Inſtantia diluitur.

Solutio.

SECTIO V.

Vtrùm operari intuitu æternæ retributionis, ſit actus ſpei honeſtus.

Primum hæreticorum argumentum.

Secundum.

1. concluſio.

1. LVtherani damnant hunc actum, tanquam omnino malum, quia non licet illam ſpem ponere in noſtris operibus, & meritis: Eſt enim contra Chriſti dignitatem, & eſſet in ſe ipſo confidere. Secundo, quia quidquid non procedit ex puro amore, & beneuolentia Dei, ordinat Deum ad nos, quod eſt inordinatum. Nihilominus dico primo: operari propter mercedem, & retributionem præcipue æternam, per ſe bonum eſt & honeſtum. Eſt de fide definita in Trident. ſeſſ. 6. capit. 11. & can. 31. & in Directorio Inquiſitor. 2. par. quæſt. 9. & 10. refertur definitio Innocentij III. de eadem re. Idem confirmatur ex varijs ſacræ Scripturæ locis, ac Patrum traditione, vt videri poteſt in materia de merito. Ratio vero eſt, quia amor concupiſcentiæ, vel timor gehennæ eſt actus per ſe honeſtus, vt ſupra oſtenſum eſt, ergo operari ex imperio talis amoris, vel timoris per ſe non eſt malum, quia neq; bonus actus per ſe imperat malum, nec etiam eſt mala circumſtantia, vt patebit ſtatim.

Lib. 2. de grat. cap. 11. late.

2. concluſio.

2. Dico ſecundo, non ſolùm eſſe bonum operari ex amore, vel timore, quaſi ex motiuo extrinſeco, veluti ſumpta inde occaſione, ſed etiam tanquam ob finem proximum, & immediatum. Concluſio eſt contra aliquos, qui dixerunt, licere quidem ex promiſsionibus, vel minis Dei excitari ad operandum, ita vt illud ſolùm ſit veluti quædam diſpoſitio ex parte ſubiecti: tamen reſpicere mercedem tanquam finem dicunt eſſe malum. Concluſio tamen poſita eſt communis Theologorum in 3. diſt. 29. vbi Durand. quæſt. 3. Bonauent. diſtin. 27. Adrianus quodlibet. 4. 8. & 9. & fauent eadem teſtimonia ſacræ Scripturæ, & Patrum, & maximè quæ in doctrina de attritione afferri ſolent. Ratio eſt, quia ille finis eſt bonus, ergo additus actui non communicabit illi malitiam, quæ ratio procedit ſiue finis ſit proximus, ſiue remotus, ſiue integer, ſiue partialis, & maxime probat de fine beatitudinis, & reuelationis æternæ: nam opera noſtra quaſi natura ſua ſunt media ad talem finem, ergo illum intendere per

Conſule authorem diſp. 5. de pœnit. ſect. 2

hæc opera non eſt malum. Tandem illa beatitudo eſt quid excellentius noſtris operibus, ergo merito poteſt per hæc intendi. Sed contra, nam ſaltem amare Deum ſuper omnia propter hunc finem videtur inordinatum, quia eſt ordinare nobilius ad ignobilius, atq; adeo quodãmodo vti Deo. Reſpondetur ex D. Thoma in 3. diſt. 29. art. 4. ad 2. in actu amoris Dei duo poſſe diſtingui. Vnum eſt obiectum, quod eſt Deus: & hoc ſi amatur charitate, non amatur propter aliud, ſed propter ſe. Aliud eſt exercitiũ huius actus: & hoc poteſt referri ad mercedem, vt ad finem proximum: ſic enim actus charitatis imperari poteſt ab ſpe, & non eſt inordinatio, quia non vtor Deo, ſed actu meo. Deinde quia in eomet vſu, non ſiſto in mercede mea, aut commodo tanquam in fine vltimo, nam omnia tandem refero in gloriam Dei, vel formaliter, vel virtute, atq; adeo neceſſe eſt, vt actus ſit bonus: propter quod Tridentinum ſupra addit, *dummodo hoc principaliter intendatur, vt Deus glorificetur in nobis.* Quod tamen in huiuſmodi modo operandi, virtute ſemper includitur, quia actus, & finis, boni ſunt, niſi voluntas malitia ſuâ illud impediat.

Obiectio ſoluitur ex D. Thom.

Quorundam limitatio reiicitur.

3. Limitant verò aliqui hanc concluſionem, ad ea opera quæ non ſunt præcepta, nam in ijs quæ præcepta ſunt, inquiunt, malum eſt operari propter mercedem, vt propter finem, quia in eo modo operandi virtute includitur voluntas non operandi, ſi non ſperatur merces, & retributio: hæc autem voluntas, & diſpoſitio in rebus præceptis eſt intrinſecè mala nam lex Dei ſeruanda eſſet, etiãſi nihil promitteret: ſicut peccatum eſſet vitandum, etiamſi non eſſet pœna, quocirca ſupra dicebamus, quendam timorem ſeruilem eſſe malum. Dico tamen concluſionem procedere etiam in actibus præceptis, ita Adrianus, & Bonauentura ſupra. Ratio eſt, quia etiam opera bona præcepta ſunt media per ſe ordinata ad talem finem, qui certe bonus eſt, quamuis non ſit optimus: neq; eſt verum includi in tali opere voluntatem illam, nam potiùs qui ſic operatur abſolute vult ſeruare præceptum eo modo, quo præceptum eſt, atque adeo, vt medium ad talem finem, neque illa conditionalis voluntas (ſi non eſſet merces non facerem) præſumenda eſt, niſi, vel expreſſe habeatur, vel ex effectibus euidenter colligatur, nam aliàs, cum actus ſit de ſe bonus, non eſt in malam partem interpretandus.

3. concluſio bipartita.

4. Dico tertio, hunc modum operandi pertinere ad ſpem, vel imperantem, vel elicientem. Concluſio facilis eſt, ſupponendo nos loqui quando aliquis operatur ex intentione ſupernaturalis retributionis, & quando illa intentio eſt obiecto proportionata, atq; adeo ſupernaturalis, quæ intentio, vt ex
1. dictis patet, pertinet ad ſpem. Ex quo facile patet prior pars, nam opus factum propter finẽ aliquem, imperatur ab intentione finis, atq; adeo à virtute, cuius eſt illa intentio: poſterior pars probanda eſt
2. ex generali doctrina 1. 2. quòd quando electio proxime, & immediate eſt propter aliquem finem, ab eadem virtute elicitur, à qua intentio: ſi ergo aliquis proxime moueatur ad operandum ex intentione proprij commodi, & ſpe retributionis, totum illud opus erit proxime à virtute ſpei. Verum eſt tamen hoc raro accidere, quia fere ſemper opera, quæ fiunt propter retributionem ſunt aliàs bona, & honeſta ex obiectis proprijs quæ bonitas ex obiecto non excluditur propter ſpem retributionis.

Proponitur quædam difficultas.

5. Quæres, an quæ diximus habeant locum in retributione temporali etiam humana? Vt verbi gratia, An ſit honeſtum canere, vel recitare horas canonicas in choro propter temporale beneficium, ita, vt aliàs non facerem. Videtur enim non licere, quia hîc vere refertur id, quod ſuperioris ordinis eſt ad rem inferioris ordinis; item ille videtur eſſe amor mercenarius, quem D. Thomas 2. 2. quæſt. 19. art. 4. ad tertium, ſimpliciter damnat, & ita videtur ſentire Bonauentura, & fauet Chryſoſtom. libro 2. de Compunctione cordis ſub finem. Primo ſuppono, intentionem boni temporalis, vel amorem eſſe indifferentem per ſe, vnde etiam operari ex illa intentione videtur per ſe indifferens, quare ſi intentio illa in re ita exerceatur, vt ſit honeſta; operari opera virtutis ex vi illius intentionis, per ſe erit etiam honeſtum, & imprimis ſi illud temporale commodum ſolum intendatur ſecundariò, tanquam quid accidentarium, omnes id affirmant, quia honeſtum eſt intendere aliquod bonum, eo modo quo ipſum ordinatum eſt, ſed hoc temporale commodum eſt quid nobis acceſſorium; ergo ita illud intẽdere etiam erit honeſtum. Deinde ſi ſit finis principalis, dummodo non ſit malus, etiam nulla eſt inordinatio propter illam rationem, quod quando finis non eſt malus, non dat malitiam actui. Nec refert quod medium ſit, quid nobilius, quia interdum licet ordinare maius ad minus: nimirum, vel ordinando vtrumq; ad aliquid excellentius vtroque, vt in propoſito hæc omnia vltimate referenda ſunt in Dei gloriam; vel certe quando maius ordinatur ad lucrandum minus, abſque iactura ipſius maioris, vt in propoſito caſu bonum orationis non amittitur ex eo quod per illam temporale aliquid honeſte cõquiramus. Confirmatur. Nam interdum licet non facere opus virtutis; ergo etiam interdum poteſt licere non facere, niſi propter hunc finem: & hoc ſentit Diuus Thomas in dicta quæſt. 89. artic. 4. ad 3. & articulo quinto, ad 2. vbi dicit, licet iuramentum ſit actus religionis poſſe fieri propter aliquam vtilitatem humanam, vbi tamen Caietanus aliter conatur exponere; certe Chryſoſtom. homilia 15. in Matthæum dicit ſæpe Deum promittere bona temporalia, vt moueantur imperfecti ad operandum. Vnde addo vltimo, ſi hæc intentio temporalis commodi nitatur in diuina promiſsione, & à Deo, vt ab Authore gratiæ ſperetur, illum modum operandi pertinere ad ſpem modo dicto in ipſa vltima concluſione. Ratio eſt, quia hæc bona iſto modo conſiderata pertinent ad obiectum ſpei: vt diximus Vnde etiam eo modo ſumpta cadunt ſub meritum vt ſuo loco tractatur.

Reſolutio.

Confirm.

Lib. 12. de grat.

SECTIO VI.

In quo gradu perfectionis ſit ſpes.

Suppoſitio pro reſolutione.

1. QVæſtio hæc pertinet ad habitum ſpei, & quoniam de illo vix ſupereſt aliquid dicendum præter dicta in genere in materia de Gratia, & in ſimili de Fide, & Charitate. Supponendum breuiter eſt dari in nobis huiuſmodi habitum, quod patet ex dictis tum quia actus, quos numerauimus, non ſunt nobis faciles: tum etiam quia cum ſupernaturales ſint indigent accommodato principio, ſicut actus aliarum virtutum. Ex quo dico primo hunc habitum eſſe per ſe infuſum, quod eſt certum ex Tridentino ſeſsione ſexta, capite tertio, & Eccleſ. 24. *Ego mater ſanctæ ſpei*, & ad Romanos 15. *Deus autem ſpei*, & ad Theſſalonic. ſecundo. *Qui dedit nobis ſpem bonam.* Quæ loca poſſunt de obiecto, & actibus exponi, ſed inde ſumitur efficax argumentum de habitu: nam ſi obiectum actus eſt ſupernaturalis, ergo & habitus. Item patet à ſimili ex alijs virtutibus, non ſolum Theologicis, ſed moralibus, gratiam per ſe comitantibus.

1. Aſſertio.

Alia videri poſſunt lib. 6 de grat c. 8 & lib. 8 c. 11

2. Aſſertio.

2. Dico ſecundo, hunc habitum eſſe veram & propriam virtutem, tum quia eſt à Deo immediate, per ſe infuſus voluntati, tum quia obiectum eius eſt optimum, & actus honeſtiſsimi. Dices: virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum, hic autem habitus non diſponit ad optimum actum: nã diſponit ad amorem cõcupiſcentiæ, qui eſt imperfectus. Propter hoc Durand. diſtinctione vigeſimaſexta, quæ-

Obiectio.

Dur. placitũ reiicitur.

quæſtione prima, ſentit ſpem non eſſe propriè virtutem, ſed perperam loquitur; nam ſi actus eſt ſimpliciter bonus, & honeſtus, cur non habitus? Item non eſt de ratione virtutis eſſe principium optimorum actuũ ſimpliciter, & in omni genere; aliàs ſola charitas eſſet virtus. Quare virtus diſpoſitio eſt ſubiecti ad optimum modum operandi, videl. promptè, & delectabiliter, & vt ſit virtus, ſatis eſt eſſe principium actuum honeſtorum ex obiecto, atq; adeo optimorum in ſua ſpecie, & ratione.

Probatur aſſert quoad ſpem formatam.

3. Hæc ergo concluſio intellecta de ſpe formata, ſeu coniuncta charitati, vt ſectione ſequenti dicetur, eſt de fide; nam tunc eſt in meliori ſtatu: ergo maxime eſt virtus: vnde de illa maxime intelliguntur effectus, & excellentiæ, quæ prædicantur de ſpe in ſacra Scriptura, vt ad Roman.1. ad Epheſ.6. & alijs in locis tribuitur illi ſalus.

Item quoad informem.

De ſpe autem informi peculiariter dicendum eſt, eſſentialiter eſſe veram, & propriam virtutem, quãuis non habeat tunc ſtatum virtutis ſimpliciter, & ideo non vocetur Theologicè ſimpliciter virtus, patet ex doctrina de virtutibus in cõmuni, & de fide tractat. præcedenti diſp. 7. ſect.3. n.7. nam de eſſentia habitus ſpei ſecundum ſe eſt quòd ſit virtus, manet autem ille habitus etiam amiſſa gratia; ergo eſſentialiter manet virtus.

Inſtantiæ vt nonnulli reſpondeant.

Item actus ſpei in peccatoribus etiam, qui nũquam habuerunt gratiam, poteſt eſſe bonus, & ex obiecto, & ex omnibus circumſtantijs; ergo & habitus. Inſtabis. Nam talis ſpes indebito modo ſperat, nimirũ ſine meritis. Vnde Prouerb.8. dicitur, *Spes inanis & mendacium:* & Iob 8. dicitur, *Spes hypocritæ* quidam ergo audent ita loqui, vt dicant ſpem informem non eſſe virtutem, ſed potius vitium: hoc autem eſt negare ſpem manere informem in peccatore.

Vera ſolutio.

Reſpondetur tamen ſpem informem non ſperare quaſi cõponendo præſentem ſtatum ſperantis cum conſecutione rei ſperatæ: hoc enim non eſſet ſperare, ſed præſumere, nec ex fide procederet, ſed potius ex errore: ſperat ergo peccator gloriam, ſperando etiam merita, & ſimiliter remiſsionem peccati per futuram pœnitentiam, & ſic de alijs.

3 Concluſio bipartita.

4. Dico vltimo, inter Theologicas virtutes ſpem tenere medium locum perfectionis, & ita eſt minus perfecta, quam ſit charitas, quod eſt certum de fide

Prior pars ſuadetur.

ex dicendis in materia de charitate, diſput.3. ſect.1. nam per ſe conſtat amorem amicitiæ perfectiorem eſſe amore concupiſcẽtiæ.

Contra poſteriorem arguitur. 1

Eſſe autem perfectiorem quam ſit fides, non eſt certum, ſed valde dubium. Primò, quia fides plus videtur laudari in ſacra Scriptura, quàm ſpes.
2. Secundò, quia actus fidei videtur altior, ſupernaturalior, & difficilior, quã ſpei.
3. Tertio, quia ſpes videtur participare à fide maximam perfectionem ſuam, nimirum firmitatem.
4. Quartò, fides eſt in intellectu, quæ eſt perfectior potentia & ſub nobiliori ratione tendit, nempe veri.
5. Quinto, quia fides minus dicit ordinem ad nos, quàm ſpes, credit enim Deo propter eminentem, & ſummam eius veritatem.

Probatur nihilominus comparando ſpem cum fide quoad piam affectionem quã de voluit.

5. Cæterum poſita concluſio etiam quoad hanc partem eſt Diui Thomæ quæſtion. 5. de verit. art.3. Nam in ſumma nunquam fecit hanc comparationem: & ſumitur ex eodem in 3. d.23. q.2. ar.5. ad 3. & lect.1. in 1. epiſt. ad Timoth. cap.2. Et explicatur breuiter; nam in fide duo concurrunt, voluntas & intellectus: ſi ſpes ergo comparetur cum habitu fidei, qui ad voluntatem ſpectat, vel actus ſpei cum voluntate credendi: certe inuenietur ſpes perfectior.
1. Primo, quia ſpes verſatur immediatius circa Deum, vt ſummum bonum, & vltimum finem, illa vero affectio pia immediate verſatur circa actus noſtros, ſcilicet ipſum credere.
2. Vnde ſecundo ſpes eſt virtus Theologica, ille vero habitus voluntatis non eſt per ſe virtus Theologica, quia non immediate attingit Deum, ſed alium actum quo attingitur Deus, ſicut in materia de Gratia oſtenditur.

Lib 6. de gratia à c.8. à n. 17

3. Tertio ille actus non per ſe elicit actum credendi ſed mouet, & applicat intellectum ad illum, neq; aliud amplius facere poteſt: habitus vero ſpei, & immediate elicit actum ſpei, & non ſolum illum, ſed etiam amorem, & gaudium.

Deinde comparãdo cum eadem fide quatenus pertinet ad intellectum.

6. Iam vero ſi comparetur ſpes cum fide proprie, quæ eſt in intellectu, non eſt dubium, quin fides in aliquibus excedat, ſicut etiam ſecundum quid ſuperat etiam charitatem: tamen imprimis in eſſe virtutis, Spes eſt ſimpliciter perfectior, quia licet fides ſit virtus Theologalis, eſt tamen intellectualis, & ex hac parte virtus ſecundum quid: Spes vero eſt virtus Theologalis, & quia eſt in appetitu, per ſe dat non ſolum facultatem operandi: ſed etiam honeſtum vſum; vnde per ſe habet bonitatem moralem, & honeſtatem, quam non habet fides, qua ex parte eſt in intellectu. Secundo ſi hi duo habitus comparentur in genere entis, ſic res eſt magis dubia, quia contingit interdum virtutem intellectualem, quæ in eſſe virtutis eſt minus perfecta, quàm moralis virtus, in genere entis eſſe perfectiorem, & ita poſſet quiſpiam aſtruere de fide, & ſpe. Sed nihilominus melius dicitur ſpem eſſe ſimpliciter perfectiorem: primo quia tendit, & attingit Deum in ſe ſub ratione ſummi boni noſtri: Vnde magis nos coniungit cum Deo, & propinquior eſt vltimo fini, vt Diuus Thomas ſupra docet: nam fides valde extrinſecè proponit nobis illum finem: ſpes vero per amorem nos cum illo intimè coniungit. Deinde Spes ſuo modo nititur in veritate, & fidelitate Dei, & præterea omnipotentia, & liberalitate, Fides vero ſoli innititur veritati, & ſolum elicit actum credendi obſcurum, & proprium viæ. Vnde in ſe, & in omnibus actibus ſuis includit quaſi eſſentialiter imperfectionem; virtus autem ſpei, quamuis ſperet, & deſideret, qui actus includunt imperfectionem, tamen etiam, & amat, & fruitur, quod non includit imperfectionem, neq; in actu ſpei includitur minor difficultas, quàm in actu fidei: nam efficaciter intendere felicitatem ſupernaturalem, & omnia ad hunc finem dirigere difficilius fortaſſe eſt, quàm ſolum credere, præterquam quod perfectior virtus non ex ſola difficultate penſanda ſit. Ex quo tandem ſit, ſi ſpes comparetur cum tota fide conſtante ex duplici habitu eſſe perfectiorem illa, quia illi duo modi habitus non efficiunt aliquid intenſiuè perfectius. Rationes autem in cõtrarium ex dictis facile ſoluuntur. Ad contrarias obiectiones in n. 4.

SECTIO VII.

De ordine generationis ſpei.

De cauſis, & effectibus ſpei nihil dicendum occurrit, præter ea quæ communia illi ſunt cum omnibus habitibus infuſis: ſolum de generatione, & corruptione eius ſupereſt, dicamus: & primùm quem ordinem in generatione ſeruet inter virtutes Theologicas, quod magis in actibus, quàm in habitibus eſt explicandum: nam habitus ſimul infunduntur in iuſtificatione.

1. Dico ergo primo, Spem eſſe poſteriorem generatione, quàm fides. Concluſio eſt communis, & certa. Diui Thomæ ſecunda ſecundæ, quæſtione decimaſeptima, articulo ſeptimo, & octauo, & prima ſecunda, quæſtione ſexageſimaſecunda, articulo quarto, & patet primo ratione generali, quia fides eſt fundamentum omnium ſupernaturalium donorum, ex Tridentino ſeſsione ſexta, capite ſexto, & octauo. Prima concluſio probatur 1. authoritate.

Deinde quia intellectus eſt prior potentia, quàm voluntas: vnde ſicut non poteſt voluntas amare, niſi intellectus prius cognoſcat, ita neque voluntas ſupernaturaliter perfecte operari amando, vel ſperando, niſi intellectu præcedat proportionata cognitio. 2. Probatur.

Dices, poſſe ſufficere aliquam humanã fidem. Euaſio impugnatur mal-

tipliciter de qua re dictū etiam lib.6 de grat.c.8 num.6 fidem. Reſpondetur illam ſufficere, etiam ad ſpem quandam humanam, & naturalem, non tamen ad perfectam ſpem, & infuſam; tum quia ratio diuinæ prouidentiæ, quæ omnia ſuauiter diſponit poſtulat, vt hæ duæ potentiæ eleuentur ad ſuos actus ordine maxime conſentaneo naturis earum: tum etiam quia actus ſpei debet eſſe ſuo modo certus, & firmus, vt ſupra oſtendimus, ſect.2.num.6. debet etiam eſſe ita ſupernaturalis, vt per eam præferantur ſupernaturalia bona omnibus naturalibus, quod fieri non poteſt, niſi voluntas à certitudine intellectus iuuetur. Tandem quia Paulus ad Heb.11. ea ratione dicit eſſe fidem ſubſtantiam, & fundamētum ſperandarum rerum, & ad Rom.10 ait, *Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt*, vbi ad debite orandum requirit fidem; oratio autem eſt interpres ſpei, & deſiderij. Vnde Auguſt. in Enchyrid. cap.8. *Quid autem*, inquit, *ſperari poteſt quod non creditur?* quaſi dicat, nihil.

Dubium circa præcedentem concluſ. 2. Quæres quis actus fidei debeat præcedere ſpem? Lutherani dicunt, præcedere hoc iudicium fidei, *Ego ſaluabor*, abſolute ſine vlla conditione, & Almaynus ſecundo moralium, cap.3. dicit, idem iudicium requiri ad ſperandum, negat tamen illud *1. opinio.* eſſe fidei infuſæ. Probatur, quia nullus deſperat, niſi habeat contrarium iudicium abſolutum, *Ego non* *Reiicitur.* *ſaluabor*. Sed contra Lutheranos ſufficiunt dicta in ſuperioribus, & in materia de certitudine gratiæ. *lib.9 à cap 9.* Contra Almaynum patet primò, quia ſi illud iudicium eſt naturale, quomodo fundat ſpem ſupernaturalem? Secundò ſæpe tale iudicium eſſet temerarium, & imprudens, cum tamen ſpes eſſet prudens. Tertiò, quia diuino præcepto ſupernaturali ad eliciendum iudicium, quod poteſt eſſe falſum, non obligamur, quale eſt illud: obligamur autem ad ſpem, & ad omnia ad ipſam neceſſaria. Quartò tale iudicium habet neceſſario coniunctam formidinem: quomodo ergo fundabit ſpem firmam? non eſt ergo neceſſarium iſtud iudicium, quamuis neceſſaria ſit carentia illius iudicij contrarij *non ſaluabor*, quia *2. opinio.* cum tali iudicio non poteſt conſiſtere ſpes. Ideo alij ſolum requirunt hoc iudicium. *Ego poſſum ſaluari*, quia hoc ſolum eſt de fide, ita Ruardus articulo octauo, & Veiga ſupra. Nec refert, quod cum hoc iudicio poſsit eſſe deſperatio, quia ſæpe exiſtente in intellectu aliquo iudicio ſufficiēte ad vnum actum voluntatis, poteſt voluntas ſua libertate nō illum, *Impugnatur.* imo contrarium elicere. Sed contra, quia ad ſperandum res alias non ſatis eſt iudicare me poſſe habere, ſed aliquid ampliùs neceſſarium eſt: ergo *3 opinio non ſatisfacit.* multo magis ad firmiter ſperandum. Ideo addunt alij oportere iudicare id eſſe poſsibile, & probabile eſſe, ita eſſe futurum, ſeu oportere non ſolùm ſpeculatiue, ſed practice iudicare, hoc eſſe mihi moraliter, & ordinario modo poſsibile: nam in alijs rebus hoc ſufficit ad ſperandum, & qui ita iudicat vix, aut nullo modo poteſt deſperare. Sed in hoc eſt aliqua difficultas: nam videtur exigi ab ſpe aliquid præter fidem: nam ferè idem eſt iudicare hoc malum mihi eſſe moraliter poſsibile, & iudicare probabiliter hoc eſſe futurum.

Vera concluſiō cui conducunt dicta lib 8 de gra. cap 18. à n.10 3. Dico ergo per ſe ſolum requiri ad ſpem illud iudicium, quod per fidem infuſam præſtari poteſt: nam ſpes ſolùm à fide per ſe pendet, & hoc bene probant argumenta ſupra facta contra Almayn. Fides autem ſolùm præſtare poterit hæc iudicia, quibus nitatur ſpes, *Gratia Dei mihi non deerit, vt ſaluer, ſi ego velim*: Item *gratia Dei potens eſt me ſaluare, & nihil poteſt impedire ſalutem meam ſi ego velim, velle autem poſſum cum Dei gratia, quæ mihi præſto eſt*. Ita videtur docere Tridentinum ſeſsione ſexta, capite decimotertio, dicens de perſeuerantiæ munere, *nemo ſibi certè aliquid abſoluta certitudine polliceatur, tametſi in Dei auxilio firmiſſimam ſpem collocare omnes debeant: Deus enim, niſi gratiæ illius defuerint, ſicut cæpit, ita perficiet*. Ex quo intelligitur certitudinem, aut firmitatem ſpei, & iudicium, quod ſupponitur reſpectu eius, in quo ſperamus, eſſe omnino abſoluta, quia ſperamus in Deo, cuius potentiam credimus ſuperari non poſſe, & voluntatem, ac bonitatem ad benefaciendum nobis eſſe paratam. Reſpectu vero rei ſperatæ, ſi illa ſit vita æterna, pro ſtatu huius vitæ, eſt tantum conditionata, quomodo Tridentinum ait iuſtis deberi vitam æternam, *ſi bene agendo perſeuerauerint*. Et Paulus ad Romanos octauo addit conditionem: *ſi tamen compatimur*, Et Chriſtus Matthæi octauo. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*. Ratio eſt, quia non eſt abſolute promiſſa, ſed ſub hac conditione. Idem eſt ſuo modo de iuſtitia, & remiſsione peccati; ſi vero ſpes ſit de ipſa Dei grat a, & auxilio neceſſario ad implendam illam obligationem, ſeu conditionem, ſic eſt magis abſoluta ſpes, quia hoc auxilium abſolute eſt omnibus promiſſum, ſaltem, vt omnibus oblatum.

4. Obijcies primò. Quia non eſt de fide, auxilium etiam ſufficiens dari indifferenter omnibus; nam ſub opinione eſt: ergo non poteſt ſpes fundari in tali iudicio fidei, poſſet enim quiſque dubitare, an ipſe ſit vnus ex illis, quibus negatur illud auxilium. *Obiectio 1. contra præcedentē cōcluſ.* Dices eſſe de fide auxilium tale non deeſſe illi, qui facit, quod in ſe eſt. Sed contra; nam hoc ipſum facere quod in ſe eſt, debet proficiſci ab auxilio, aliàs non habet infallibilem connexionem cum gratia: non poſſum autem certa fide iudicare hoc auxilium neceſſarium ad faciendum, quod in me eſt, mihi præſto eſſe. Reſpondetur certiſsimum eſſe Deum nemini negare gratiam ſufficientem, vt ſaluetur, ſi velit quamdiu in hac vita viuit, quamuis ſub opinione ſit, An aliquibus non dentur actu maiores gratiæ, quia ipſi ponunt impedimentum: nam alioquin certum eſt Deum neminem deſerere in ordine ad ſalutem æternam, niſi priùs deſeratur ab ipſo, vt Tridentinum definit; & hoc ſatis eſt, vt abſolute ſit de fide eſſe in hominis viatoris poteſtate facere opera gratiæ, & non ponere impedimentum gratiæ, quia tale impedimentum ſemper eſt liberum, atque adeo in poteſtate voluntatis gratia adiutæ, quæ omnibus offertur ita ſufficiens, vt per illam voluntas efficiat, ſi velit, & hæc fidei iudicia ſatis ſufficiunt ad dictam ſpem. *Solutio.* *Inſtatur.* *Reſpōſio ad inſtantiam.*

5. Sed contra obijcies ſecundò. Nam interdum ſperamus à Deo maiora gratiæ beneficia abſolute conſequenda, quàm vel ſint ſimpliciter neceſſaria, vel noſtris meritis, aut diſpoſitionibus debeantur ſint vè promiſſa; hæc autem ſpes non poteſt fundari in fide, quòd Deus daturus ſit nobis hæc beneficia, ergo, &c. Reſpondent aliqui, ſolam illam ſpem poſſe eſſe firmam, & ſupernaturalem, quæ in aliqua Dei promiſsione fundatur, quocirca ſpes illa de maioribus auxilijs gratiæ, interdum inquiunt, poteſt fundari in Dei promiſsione facta debite oranti, & petenti, vel certe diſponenti ſe per minora gratiæ auxilia ad recipiendum maiora, & talis ſpes eſt infuſa, & ſupernaturalis: ſi verò quis à Deo ſperet aliquid maius, quàm ſit à Deo promiſſum, interdum poterit eſſe temeraria ſpes, & ſine fundamento: interdum vero poterit eſſe pia quædam fiducia, procedens ex bona, de Dei liberalitate, exiſtimatione, tamen non erit ſpes infuſa, & Theologalis, ſed quaſi effectus quidam mediate ab illa procedens: ſicut aſſenſus aliquis probabilis, nunquam eſt actus fidei, poteſt autem eſſe aliquo modo effectus mediatus illius, mediante aliqua applicatione in ſignis, & coniecturis fundata. Sed hoc vltimum quamuis probabile ſit, verius tamen videtur hunc actum poſſe eſſe interdum à ſpe infuſa elicitum, quia amare hæc bona ſupernaturalia, & deſiderare illa, etiamſi non ſint promiſſa, poteſt eſſe actus ſpei: ergo & ſperare illa; eſt enim eadem ratio, vt ex ſupradictis patet. Nam ad hunc actum ſufficit in *Obiectio 2.* *Reſponſio quorundam.* *Bona ſupernat. non promiſſa quo vſque ab ſpe infuſa attingi queant.* *Vera ſolutio.*

genere

genere credere Deum interdum conferre hominibus maiora gratiæ auxilia, quàm ex promiſsionib⁹ factis illis debeantur, quod in genere veriſsimum eſt, quanuis in particulari non conſtet, quibus dentur: hoc autem ſatis eſt, vt poſsit homo ſperare à Deo talia beneficia, præcipuè ſi habeat aliqua ſigna, & coniecturas ſpecialis beneuolentiæ.

Secunda concluſio. 6. Dico ſecundò, ſpem eſſe ordine generationis priorem charitate. Hæc eſt Diui Thomæ ſupra, & communis: difficile tamen eſt aſsignare rationem huius ordinis, quia poſtquam homo per fidem cognouit Deum, & bonitatem eius, poteſt ſtatim ſubleuari ad amandum illum ſuper omnia propter ſe ipſum: nam hic amor amicitiæ non ſupponit amorem concupiſcentiæ, vnde videtur inter Spem, & Charitatem nullum eſſe neceſſarium ordinem in

Probatur 1. via generationis. Nihilominus concluſio poſita colligitur ex Tridentino, ſeſsione ſexta, capite ſexto, vbi deſcribens ordinem iuſtificationis, ſecundo loco ponit Spem, tertio Charitatem, & eodem modo numerantur in Sacra Scriptura, & Patribus. Præterea à poſteriori probatur. Nam Spes eſt medium neceſſarium ad ſalutem, vt colligitur ex illo ad Romanos octauo. *Spe ſalui facti ſumus*, & prima ad Theſſalonicenſes quarto, *Qui Spe carent, damnati dicuntur*, & ideò capite quinto, Spes dicitur *Galea ſalutis*: idem colligitur ex Tridentino, ſeſsione ſexta, capite ſexto, & capite tertio, & vigeſimo ſeptimo, & Ambroſio libro primo, de pœnitentia, capite vltimo: *Nullus veram pœnitentiam agit, niſi qui ſperat*: idem alij Patres: ergo neceſſe eſt, vt actus ſpei antecedat actum charitatis: nam ſi poſt fidem immediatè haberetur charitas, iam eſſet iuſtitia

Probatur 2. ſine actu ſpei. Præterea ratio huius ordinis ſumi poteſt non ex actibus ſecundùm ſe conſideratis, vt ratio facta probat, ſed ex ſubiecti imperfectione, & ex ratione, & modo diuinæ gratiæ, quo ſe accommodat ſubiecto, & illud ſubleuat ad ſupernaturalia, modo illi conſentaneo, atque adeò paulatim procedendo ab imperfecto ad perfectum: quia ergo amor charitatis perfectiſsimus eſt, ideò priùs inducitur homo ad amandum Deum, vt bonum ſuum, & ad ſperandum ab illo maxima bona, vt inde perueniat ad amandum illum per ſe: nam *amicabilia ad alterum ex amicabilibus ad ſe*, & de hoc amore concupiſcentiæ loquutus eſt Auguſtinus in Enchiridio, capite octauo, vbi ait. *Spes ſine amore eſſe non*

Probatur 3. *poteſt*. Nam ſine amore amicitiæ perfecto Spem in peccatore reperiri conſtat. Prætereà intentio finis, & beatitudinis comparandæ nobis, prior eſt, quàm alius actus amoris, illa autem intentio eſt actus

Probatur 4. ſpei: ergo &c. Demum actus Charitatis ſupponit reliqua neceſſaria ad debitam diſpoſitionem, & obtinendam remiſsionem culpæ: vna autem ex diſpo-

Spes nõ ſemper tempore præcedit charitatem. ſitionibus eſt ſpes veniæ. Aduertendum eſt autem, hunc ordinem non eſſe neceſſarium ſecundùm durationem temporis: ſed tantùm ſecundùm ordinem naturæ: interdum tamen fieri poteſt, vt etiam

Lib. 7. de grat. c. 19. tempore ſpes præcedat charitatem, vt in materia de Gratia de hoc puncto ac de tota ſecunda concluſione dictum eſt.

SECTIO VIII.

De Duratione, & Corruptione Spei.

Prima concluſio tripartita. Suadetur 1. & 2. 1. DIco primò, ſpem corrumpi per actum infidelitatis, vel proprium actum ſibi directè contrarium: non verò per alia peccata mortalia. Prima pars eſt certa ex dictis in præcedenti ſectione, quia fides eſt fundamentum ſpei: ſecunda patet.

Vide lib 11. de gratia c. 6 & 7. Primò ex generali conditione virtutis infuſæ, quæ amittitur per actum ſibi contrarium, vt conſtat ex fide, & charitate. Secundò, quia qui deſperat in vna materia neceſſaria ad ſalutem, indiſpoſitus manet ad omnem actum ſpei eliciendum, quia non eſt maior ratio ſperandi vnum, quam aliud: & qui deſperat ab vno medio neceſſario, conſequenter deſperat à fide. Sed quæres, An amittatur ſpes per

deſperationem de re non neceſſaria ad ſalutem, ſed ſolùm ad maius ſpirituale bonum etiam in eo caſu quo de ſpe ratio eſſet inordinata, & peccatum mortale. Reſpondetur vix poſſe talem actum eſſe peccatum mortale: ſed ſi interdum eſſet cauſa alicuius magni ſpiritualis nocumenti, non credo tamen per illum actum amitti ſpem, quia illa ratio peccati mortalis non eſt ex directa oppoſitione cum ſpe, ſed aliunde & ex accidenti: nam cum tali actu poſſet ſpes conſiſtere de beatitudine conſequenda, per media neceſſaria, quanuis minùs perfecta. Secun- 1. Dubium circa has duas partes.

dò quæri poteſt, an per mortalem, & culpabilem omiſsionem ſpei deſtruatur hæc virtus. Reſpondetur non perdi, ſicut in ſimili diximus de fide. Eſt 2. Dubium.

enim eadem ratio. Tertiò, quæri poteſt, an perdatur per peccatum præſumptionis. Sed ad hoc reſpondebimus meliùs, poſtquam explicauerimus illud peccatum. Tertium.

2. Tertia pars concluſionis eſt contra hæreticos huius temporis, qui cum ponant iuſtificationem in illa fiducia, conſequenter negant ſpem poſſe manere ſine iuſtitia, ex quo ſequitur tolli per omne peccatum mortale: ſed concluſio colligitur ex Tridentino ſeſsione ſexta, capit. 12. & quod attinet ad actum ſpei de fide eſt certum, poſſe eſſe in eo, qui eſt in peccato mortali, & clariùs ſeſsione 14. canone 14. *attritionem cum ſpe veniæ eſſe donum Spiritus Sancti nondum inhabitantis*. Tum etiam quia ex eiſdem locis certum eſt actũ timoris ſupernaturalis eſſe in peccatore. Deniq; Sacra Scriptura paſsim per hos actus timoris, & ſpei mouet peccatores ad pœnitentiam: de habitu verò non inuenio expreſſam mentionẽ, nec definitionem: tamen mihi eſt res certa, vt in materia de Gratia dixi: nam eſt prorſus eadem ratio de ſpe, quæ de fide. 3. Pars concluſionis probatur contra hæreticos. Vide lib. 11. de gratia c. 5. n. 15.

3. Dico ſecundò. In quocunq; non eſt cognitio infuſa, nec vlla cognitio ſupernaturalis, non eſt ſpes. Hæc concluſio patet ex ſuperiori, & ſequitur ex ea primò, ſpem non manere in hæreticis, tum quia carent fide, tum quia ſicut ſunt indiſpoſiti ad credendum: ita etiam ad ſperandum, quare peccatum hæreſis licet non formaliter, tamen radicaliter opponitur ſpei. Secundò ſequitur in damnatis non manere ſpem. Primò. Quia in eis non manet fides, neq; vlla cognitio ſupernaturalis. Secundò quia in pœnam priuantur omni dono ſupernaturali. Tertiò quia in primo inſtanti damnationis (inquit Durandus in 3. diſt. 27. quæſt. 3. num. 7.) deſperant: vnde ratione ſtatus repugnat illis ſpes: ſupponimus enim pœnas illas eſſe æternas, illamq; æternitatem non latere damnatum, nam maximè ſpectat ad condignam eorum pœnam, vt Diuus Thomas declarat 2. 2. quæſt. 17. art. 3. Vnde fit vt iudicent ſibi impoſsibile, eſſe beatos, & non miſeros, & inde ſunt omninò indiſpoſiti ad ſperandum, non ſolum ſpe infuſa, ſed etiam acquiſita, & naturali, quomodo magis ſunt incapaces ſpei, quam fidei, vt aduertit D. Thom. art. illo 3 ad 2. Tertiò ſequitur in pueris diſcedentibus cum ſolo originali non eſſe ſpem, non quia illam perdunt, ſed quia non habuerunt vnquã, nec poſſunt actus eius elicere, quanuis neq; propriè deſperant, ſed quaſi negatiuè ſe habeant, quia res ſupernaturales ignorant. Secunda concluſio cum triplici corollar. 1. 2. 3.

4. Dico tertiò. Vbicunq; manet fides, & charitas, manet etiam ſpes. Patet ex dictis, ſpes enim eſt generatione prior charitate: ergo & conſeruatione. Item vbi eſt fides, & charitas, eſt iuſtitia integra: ergo ſpes. Hinc ſequitur primò ſpem eſſe in omnibus iuſtis in hac vita. Sequitur ſecundò conſeruari in animabus in purgatorio, nam habent charitatem, & fidẽ, vt oſtenſum eſt ſupra: item nondum 3. Concluſio cum triplici corollar. 1. 2.

De ſpe animarum Purgatorii in tomo de pœnit diſp. 47. ſect. 3. à n. 9. Inſtantia diluitur.

tenent beatitudinem, ergo ſperant. Item nulla eſt in eis cauſa corruptionis ſpei, neq; ſunt in ſtatu, in quo ſint incapaces. Sed contra, quia illis non eſt ardua conſecutio beatitudinis, nam potiùs iudicant eſſe neceſſariam, & impoſsibile iudicant eam amittere, neq; hoc propriè timent. Reſpondetur non eſſe neceſſarium ad ſpem, vt conſecutio boni ſperati apprehendatur, vt difficilis, id eſt dubia, vel quæ poſsit impediri, ſed ſatis eſt ſi apprehendatur, vt excedens naturæ perfectionem: & hoc etiam modo animabus purgatorij offertur, vt ardua conſecutio beatitudinis. Vnde non eſt de ratione ſpei, vt poſsit ſemper habere coniunctum timorem ſeruilem propriè dictum, cum anxietate: quare ſi etiam in hac vita Deus reuelaret alicui ſuam gratiam, & perſeuerantiam in illa, nihilominus poſſet verè, & propriè ſperare, quanuis non poſſet illo

3. modo timere. Tertiò ſequitur in Patribus veteris teſtamenti manſiſſe veram ſpem vſque ad Chriſti aduentum: patet ex ratione dicta, & quia peculiariter ſperabant aduentum Meſsiæ: vnde de illis dicitur Sapient. 1. *Spes illorum immortalitate plena eſt*, & hæc ita ſunt certa, vt non ſit diſſenſio vlla. De ſtatu beatitudinis manet nonnulla difficultas, de qua.

4. Concluſio bipartita pro qua ſtat etiã author lib. de gratia c. 1. num. 15. Oſtenditur prius pars poſterior.

5. Dico quartò in beatis manere habitum ſpei quoad ſubſtantiam eius, quanuis non eliciat in eis actus ſpei beatitudinis eſſentialis, & ideò dici poſſet non manere ſub ratione ſpei: hæc vltima pars eſt Diui Thomæ 2. 2. quæſt. 18. articulo 2. & videtur certa ex illo ad Romanos 8. *Quod videt quis, quid ſperat?* Ratio eſt quia propriùs actus ſpei eſt de re nondum habita, ibi autem iam habetur beatitudo eſſentialis: neq; verò vbi ſperari poteſt permanentia, & duratio illius beatitudinis, nam duratio intrinſeca illius beatitudinis eſt æternitas participata à Deo, atq; adeò tota ſimul, vnde ſimul tenetur, & beatitudo, & duratio eius. Item de ratione illius beatitudinis eſt immutabilitas: in bono autem ab intrinſeco immutabili non diſtinguitur poſsidere tale bonum, & immutabiliter poſsidere.

Oſtenditur pars prior diſcurrendo per actus ſpei qui gloriæ non repugnant.

Prior pars concluſionis nec aſſeritur à Diuo Thoma, nec negatur, ſed inſinuatur in 3. part. quæſt. 7. articulo quarto, nonnulli vero Patres ſolùm intendunt excidere ſpem in patria quoad actum qui hac ipſa voce *Spes*, exprimitur, qui principalis eſt inter cæteros eius virtutis, citari etiam poſſent pro concluſione non pauci quatenus ſentiunt tres ipſas virtutes Theologicas manere in patria: illa verò ſequitur neceſſariò ex principiis poſitis in hac materia, & in materia de beatitudine. Nam amor propriæ beatitudinis ſupernaturalis, qui eſt etiam amor concupiſcentiæ Dei, manet in beatis, & ſimi-

1. Genus actuum.

liter fruitio de propria felicitate iam poſſeſſa. Hi enim actus per ſe ſunt ſupernaturales, & licet non ſint tam perfecti, ſicut actus charitatis, tamen nullam imperfectionem includunt repugnantem ſtatui beatorum: ille enim amor abſtrahit à præſentia, & abſentia, fruitio potiùs requirit præſentiam. Deinde illi actus ſunt valde conſentanei naturæ, & in illo ſtatu omnis perfectio naturæ manet, quæ non repugnat ſtatui, ergo habet habitum ſupernaturalem, qui eſt proprium principium illorum actuum: conſequentia eſt euidens, quia actus ſupernaturales perfectiori modo, & magis connaturali eliciuntur per proprium habitum, & principium intrinſecum, quàm ſine illo, beatus verò elicit ſuos actus perfectiſsimo modo, ſed hic habitus eſt ipſemet habitus ſpei, ergo: &c. In quo eſt notanda maxima differentia inter habitum fidei, & ſpei: nam fides in ſe, & in omnibus actibus ſuis includit imperfectionem repugnantem ſtatui beatorum: ſpes verò non in omnibus, ſed in ſolis actibus deſiderij, & propriæ ſpei includit imperfectionem, ſcilicet abſentiam, vel carentiam boni, & ideò fides quoad nullum omninò actum manet, vnde prorſus tollitur habitus: ſecus verò eſt de ſpe.

6. Hinc præterea manet conſequenter ille habitus ad ſecundarium actum ſpei gloriæ corporis, in quo explicando laborant authores, nam eſt certum talem ſpem manere in animabus beatis, vt ex ſacra Scriptura Apoc. 6. conſtat: deſiderant enim, & petunt corpora ſua, vt exponunt Primaſius, Beda, Gregor. ſecundo Moral. cap. 6. & alij. Certum eſt etiam illum actum eſſe ſupernaturalem. Eſt enim de obiecto ſupernaturali, & nititur virtute ſupernaturali: ergo elicitur ab aliquo habitu ſupernaturali: & non à lumine gloriæ, quia eſt in intellectu, & ille eſt actus voluntatis: neq; à charitate, nam illud deſiderium eſt boni proprij, vt ſic, ergo ab habitu ſpei. Dices non eſſe ab aliquo habitu, quia non eſt difficilis, neq; eſt de obiecto arduo. Sed hoc non ſatisfacit, quia ad neceſsitatem habitus nulla alia difficultas requiritur præter ſupernaturalitatem actus: nam hoc ipſo, quod actus eſt ſupernaturalis, voluntas eſt improportionatum principium, & ideò indiget habitu, & hoc modo obiectum eſt ſufficienter arduum, quia licet gloria corporis ſit quaſi connaturalis gloriæ animæ, tamen corpori ipſi ſecundum ſe, & voluntati humanæ, eſt ſimpliciter excellens, & ſupernaturale. Neq; placet, quod Caietanus 3. parte, quæſt. 7. articulo quarto, indicat, ſpem gloriæ corporis, in beatis eſſe diuerſæ actionis à ſimili ſpe gloriæ corporis in viatoribus, non inquam placet, quia obiectum formale eſt idem, ſolum applicatio eſt diuerſa: item amor, & deſiderium illius boni ſunt eiuſdem rationis: Denique, etſi eſſet diuerſæ rationis, aſsignandus eſſet habitus ad illam ſpem eliciendã ex rationibus factis, vt etiam citato loco 3. partis in cõmentario illius art. contra ipſum Caiet. diſputauimus.

Secundum genus.

Euaſio occluditur.

7. Præterea poteſt deſeruire ille habitus beatis, vt ſperent proximis viatoribus beatitudinem: nam licet hoc facere poſsint per charitatem, tamen ſub alia ratione poteſt etiam fieri per ſpem, vt ſupra vidimus: beati autem debent eſſe diſpoſiti ad omnem modum operandi, quia non includit imperfectionem repugnantem ſuo ſtatui. Præterea poteſt aſsignari alius actus quaſi conditionatus, & eſt veluti præparatio animi ad ſperandum, ſi oporteret, qui actus in aliis virtutibus moralibus cenſetur ſufficiens ad concedendum habitum, cum tamen ſit ſolum quaſi complacentia quædam in honeſtate, quæ eſt in obiecto, & actu talis virtutis. Denique forte etiam deſeruire poteſt ad ſperandam gloriam aliquam accidentalem, vt illuminationem, reuelationem, &c. Confirmatur à ſimili de pœnitentia, nam licet in beatis non maneat ſub ratione pœnitentiæ, id eſt ad verè dolendum, tamen ſubſtantia illius habitus manere dicitur, quia poteſt habere aliquem actum, vt gratiarum actionem, vel fugam peccati, ſed de hac re proprio loco.

Tertium genus.

4. Genus.

5. Genus.

In tomo de pœnit. diſp. 7. ſect. 1 à num. 10.

DISPVTATIO II.

Moralis: De Spe.

Virtus ſpei nullum proprium habet exteriorem actum.

MAteria moralis huius virtutis breuior eſt, quam in reliquis, vnde Doctores omnes pauca dicunt. Ratio eſſe videtur, quia hæc virtus nullum proprium habet exteriorem actum, ſed omninò operatur interius. Quod ſi aliquando influit in actum exteriorẽ, eſt iuuando alias potentias, ſeu virtutes, vt, verbi gratia, patientiam in tolerando, & ſic de aliis, quare nullum habet proprium præceptum, quod cadat in actum exteriorem, præcepta verò quæ ſpectant ad actus interiores, & pauca ſunt, & rarò obligant.

SECTIO I.

Quænam dentur præcepta de ſpe.

1. Concluſio. 1. DIco primò; præcepto diuino affirmatiuo tenetur homo ſperare in Deo; vel à Deo beatitudinem æternam, remiſsionem peccatorum, & alia neceſſaria. Hæc concluſio eſt certa de fide ad Roman. 15. *vt per patientiam & conſolationem Scripturarum ſpem habeamus.* Eccleſ. 2. *ſperate in eo*, idem habetur Pſal. 4. & 61. ad Hebr. 6. 8. 10. & 13. Verum eſt in his, & ſimilibus locis non eſſe verbum, quod expreſſe videatur continere vim præcepti, tamen vt D. Thom. 2. 2. quæſt. 22. art. 1. notauit, pro ratione materiæ ſufficienter proponitur præceptum illo modo: nam quia ſpes, ait, poſt fidem eſt quaſi fundamentum ſpiritualis vitæ, ſeu potius principium, præceptum eius eſt quodammodo præambulum ad legem, & fundamentum aliorum præceptorum, & ideò non tam proponitur per modum præcepti: quàm per modum promiſsionis, nam qui promittit, hoc ipſo præcipit ſperare promiſſa. Vnde Auguſtin. tractatu 83. ait, *præceptum eſſe nobis ſperare multa ſcilicet quæ promiſſa ſunt.* Deniq; actus omnis, qui eſt medium neceſſarium ad ſalutem cadit in præceptum, vt patet ex materia de fide, ſed actus ſpei eſt medium neceſſarium ad ſalutem, vt oſtendimus in materia de Gratia. (Diſp. 13. ſect. 1. num. 2. lib. 8. de Grat. c. 18. & 19.)

1. Dubium circa concluſionem. 2. Sed explicanda ſunt dubia aliqua circa poſitam concluſionem: primum pro quo tempore hoc præceptum obliget, nam cum ſit affirmatiuus, certum eſt non obligare pro ſemper, & cum ipſum præceptum expreſſe non determinet tempus, recurrendum videtur ad articulum neceſsitatis, qui vix poteſt in propoſito deſignari. Sed aduertendum eſt (De neceſſitate per accidens implendi hoc præceptum.) hanc neceſsitatem poſſe eſſe, vel per ſe, vel ex ratione extrinſeca: hoc ſecundo modo obligabit hoc præceptum, quando fuerit neceſſarium ſperare, vel ad debitè orandum, vel ad vincendam tentationem, vel ad aliquid ſimile: in quibus tamen occaſionibus ſępè non erit neceſſarium formalem actum ſpei elicere: ſed ſatis erit in ipſo effectu debitè id facere, in quo virtualiter includitur ſpes, vt efficaciter petere, vel dolere de peccato, vel aliquid ſimile. Interdum tamen propter diſpoſitionem hominis, vel occurrentes difficultates neceſſarium erit formalem actum ſpei elicere.

De neceſſitate per ſe quorundam placitum reiicitur. 3. De neceſsitate per ſe, aliqui negant vnquam occurrere in hac virtute. Quia eius actus inquiunt, non eſt per ſe neceſſarius, ſed propter alios tantùm, vt erigatur animus ad progrediendum in via virtutis. Sed hoc eſt negare ſpeciale præceptum huius virtutis, nam ſi ipſa numquam per ſe obligat, ergo ſemper obligatio oritur ex præceptis aliarum virtutum. Item ergo omiſsio ſpei numquam eſt ſpeciale peccatum contra ſpem. Nam quando obligatio exercendi aliquem actum vnius virtutis oritur tantum ex neceſsitate alterius, tota malitia omiſsionis eſt tantùm contra illam virtutem, ex qua naſcitur obligatio, vt conſtat ex materia de charitate, & de peccatis, ergo tollitur præceptum ſpei. Vnde falſum etiam eſt, actus ſpei non eſſe per ſe, ſed propter alias virtutes tantùm, nam amor, & efficax intentio beatitudinis ſupernaturalis, per ſe ſunt nobis maximè neceſſaria. Deniq; magis videtur eſſe propter alias virtutes fides, quàm ſpes, & nihilominus fides habet ſuum tempus per ſe: dico ergo, vt de charitate, & de pœnitentia reſolui ſolet, hoc tempus non poſſe deſignari poſitiuè, & omninò determinatè, ſed quaſi negatiuè, & confusè, tenetur enim homo aliquando in vita ſpem exercere, quòd verò illud ſit nũc, vel poſtea, relinquitur hominis arbitrio. Item negatiuè poſſumus dicere, teneri hominem non diu differre huiuſmodi actus poſt perfectam propoſitionem beatitudinis, vel eius apprehenſionem. Deniq; ita tenetur exercere hos actus, vt ratione illorum ſit benè diſpoſitus ad benè operandum, & vitandum peccata, quod moraliter præſtari rectè non poteſt, niſi ab homine benè ſperante. (Vide tract. ſequen. diſp. 5. ſect. 3. & to. de pœn. diſp. 15. ſect. 4. 5. & 6.) (Vera ſententia ſtatuitur.)

2. Dubium. 4. Secundò dubitari poteſt. Qui actus contineantùr ſub hoc præcepto? D. Thomas numerat ſpem, & timorem: ſed crediderim ſub ſpe comprehendere omnes actus, quibus proſequimur bonum ſupernaturale, & ſub timore omnes, quibus fugimus malum contrarium, ſiue ſint amor, ſiue deſiderium, ſiue odium: non quod neceſſarium ſit ſemper omnes hos actus exercere, ſed quod ſinguli poſſint interdum cadere ſub præceptum, vel certè, quod occurrente neceſsitate præcepti, vno, vel altero illorum ſufficienter ſatisfaciamus præcepto. Quia verò nomine *ſpei* indicatur efficax intentio beatitudinis, & nomine *timoris* fuga efficax pœnæ æternæ, ideò in his actibus explicatur præceptum.

3 Dubium. 5. Tertiò peti poteſt quas res ſperare teneamur? Reſpõdetur ſi de neceſsitate medij ſit ſermo, oportere ſaltem confusè ſperare aliquam retributionẽ ſupernaturalem, vt colligitur ex Paulo ad Hebr. 10. & 11. Item oportet ſperare remiſsionem peccatorum, vt patet ex Trident. Et ex ſupradictis: deniq; ſperare oportet, quidquid neceſſarium eſt ad ſalutem: ſed de his bonis poteſt eſſe implicita, & explicita ſpes: ſicut fides, vt ſuo loco dictum eſt. Vnde eodem modo eſt de vtraq; loquendum proportione ſeruata.

4. Dubium. 6. Quartò dubitari poteſt. An hoc præceptum ſit aliquo modo naturale. Certum eſt enim præceptum hoc, vt à nobis eſt explicatum, ſimpliciter eſſe ſupernaturale homini, quãuis ſit connaturale gratiæ, propter quod locum habuit omni tempore etiam in lege naturæ. Dubium verò eſt, An loquendo de pura naturali ratione, ſicut obligatur homo ad inquirendam, & tenendam veram cognitionem de vero Deo, & amandum Deum finem naturæ ſuper omnia, ita obligetur ad ſperandum ab illo aliquod bonum, & timẽdum malum. De qua re apud Scholàſticos nihil inuenio: Clemens tamen Alexand. lib. 4. Strom. in fine, & lib. 5. in principio refert antiquos Philoſophos cognouiſſe, & commẽdaſſe ſpem præmiorum poſt mortem. Confirmatur primò. (Primum argumentum pro parte affirmante.) Nam tenentur omnes lege naturæ benè ſentire de diuina prouidẽtia, & ad eam ſpectat reddere virtuti præmium & vitiis pœnam, ergo ipſa ratio naturalis obligat aliquo modo ad hæc ſperandum, & timendum. Secundò hoc eſt vnum ex mediis maximè neceſſariis, & vt omnes alliciantur ad præſtandum cultum Deo authori naturæ, ad quod lege naturæ tenentur, & ad alia vitanda peccata, virtuteq; exercendam. (Secundum.) Deniq; non dubito, quin teneretur homo lege naturæ tendere in Deum, vt vltimum finem, in eoq; ponere ſuam beatitudinem, illamque intendere per debita media, quæ ſunt munera ſpei, vt ex ſupra dictis patet. (Tertium.)

Secunda concluſio. 7. Dico ſecundò. Cum hoc præcepto affirmatiuo coniunctum eſt negatiuum præceptum, non exercendi actum contrarium ſpei. Ita D Thom. citata quæſt. 22. art. 1. ad tertium, vbi reddit rationem, quare interdum hæc negatiua præcepta non explicitè tradantur: quia vbi ipſa affirmatiua præcepta ſunt in tanta obligatione, vt per ſe contineant rationem debiti: intelliguntur per eadem prohiberi omnia, quæ illi obligationi repugnant. Vnde ratio (Ratio.) concluſionis eſt, quia omnes actus, qui ſunt contrarij ſpei, ſunt intrinſecè mali malitia contraria ſpei, ergo prohibiti præcepto ſpei, quod cum negatiuum ſit pro ſemper obligat.

S E-

SECTIO II.

Vtrum deſperatio ſit actus ſpei contrarius, & eius præcepto prohibitus.

Prima concluſio.

1. DIco primò deſperatio eſt actus directè contrarius ſpei. Concluſio eſt communis, & videtur per ſe nota, primò ex ipſa ſignificatione terminorum. Secundò, quia in appetitu ſenſitiuo ſpes & deſperatio ſunt paſsiones contrariæ, vt patet ex 1.2. quæſt. 23. art. 2. ad 2. & q. 40. art. 4. Sed nihilominus contrarium videtur ſentire Almaynus in ſuis moralibus cap. de ſpe: dicit enim deſperationem eſſe iudicium intellectus nimirum, *impoſsibile eſt me conſequi hoc bonum:* vel ſimpliciter, vel ex aliqua ſuppoſitione, ita vt omninò determinatè iudicem, *non conſequar*: vnde fit, ſpem & deſperationem non eſſe contrarias: quia ſunt actus diuerſarum potentiarum. Cæterum falſa loquitur Almaynus: nam aliud eſt, quod in intellectu ſupponitur deſperationi: aliud id, quod eſt formaliter ipſa deſperatio: ad illud primum pertinere credo illud iudicium, cum quo certè non poteſt eſſe ſpes, nam ſpes eſt de futuro bono, ergo ſi bonum iudicatur ſimpliciter numquam futurum, non poteſt ſperari. Item, cum tali iudicio non poteſt eſſe efficax, & abſoluta intentio finis, ſeu boni conſequendi, ergo neq; ſpes.

Almayni placitum contra concluſionem. — Reiicitur.

Explicantur dicta contra Almain.

2. Intelligitur autem hoc de firmo, & abſoluto iudicio, nam ſi eſſet quaſi dubium, veluti contingens, ad vtrumlibet, cum illo poſſet aliqua ſpes conſiſtere: ipſa tamen formalis deſperatio non eſt ipſum iudicium, ſed eſt fuga quædam appetitus ab illo bono proſequendo, quod iudicatum eſt impoſsibile, vel numquam obtinendum, vnde fieri poſſet, exiſtente illo iudicio, voluntatem non deſperare, quia non neceſsitatur à iudicio, vt licet quis iudicaret ſe non fore ſaluandum, poſſet nihilominus dicere, *quod poſſum facere, faciam,* & quanuis ille in illo temerario iudicio peccaret etiam contra ſpem, propter periculum deſperationis, cui ſe exponit: tamen formaliter nõ deſperaret. Vnde neq; fortaſſe amitteret virtutem ſpei, ſicut non perdit fidem, qui ſe exponit periculo hęreſis, quandiu non errat. Quę quidem ſpeculatiuè vera ſunt, moraliter tamen non poſſunt iſti actus ſeparari. Hinc optimè intelligitur, quomodo deſperatio poſsit haberi ſine hęreſi. Nam ſi oriatur ex hoc iudicio, *Deus non remittet mihi peccata, quidquid ego faciam,* tunc iudicium eſt hæreticum, & committuntur ſimul duo peccata, ſi verò oriatur ex hoc iudicio, *Ego de facto non ſaluabor*, ſiue id iudicetur practicè, ſiue ſpeculatiuè, deſperatio eſſe poteſt ſine infidelitate, quia illud iudicium formaliter non eſt contrarium fidei, quanuis practicè videatur contrarium promiſsionibus ſpei, & efficacitati gratiæ.

Corollariũ ex nunc dictis deſperationem poſſe ſine hæreſi committi.

2. Concluſio.

3. Dico ſecundò. Hæc deſperatio per ſe mala eſt, & prohibita præcepto ſpei. Hæc concluſio patet ex fine ſectionis præcedenti. Conſtat etiam ſub hac prohibitione contineri odium, & triſtitiam contrariam actibus ſpei ſupra numeratis, omni enim virtuti, ad quam ſpectat amare, deſiderare, & gaudere, poſſunt ſecundùm actus hos omnes, aſsignari contrarij actus, nam eadẽ eſt ratio contrariorum. Quocirca amori concupiſcentiæ Dei contrarium eſt odium, quo non propriè ipſi Deo in ſe, aliquod malum quis velit, ſed quo Deum à ſe auertat, ita vt nolit in illo conſtituere ſuam felicitatem. Dices. Hic amor concupiſcentiæ fertur in Deum, vt bonum proprium, nemo autem poteſt habere odio Deum, vt bonum proprium. Reſpondetur verum eſſe, ſi particula, *vt*, reduplicet rationem ſub qua: ſi verò ſolũm deſignet rem odio habitam, poteſt quis, vel ex ira, vel ex nimio amore creaturarũ, odiſſe Deum, qui eſt ſummum bonum ſuum, vt explicatur clarè in hoc actu, *Volo potius in re alia, quàm in Deo ponere felicitatem meam*, ac ſimiliter intelligi poteſt triſtitia contraria ſpei.

Obiectio. — Solutio.

Dubium vnum circa hanc concl. — Dictum 1. — 2. — 3.

4. Sed petes, quanta ſit huius peccati grauitas. Reſpondeo primò eſſe mortale ex ſuo genere. Hoc per ſe patet, cum materia virtutis Theologicæ de ſe ſit grauiſsima, atq; adeo & peccata illi aduerſantia. Secundò eſſe grauiùs quàm cætera peccata contraria virtutibus moralibus, vt conſtat ex nobilitate ſpei, & ex ratione D. Thomæ q. 20. art. 3. Nam in hoc peccato auerſio à Deo eſt quaſi directè voluntaria: habet enim hoc proprium appetitus vitæ, vt directè per actum proprium poſsit ſe auertere ab aliquo obiecto, vt per odium, triſtitiam, &c. Et in talibus actibus auerſio ipſa eſt per ſe intenta; vnde quando eſt auerſio à Deo, eſt ex ſuo genere grauiſsima. Tertiò ſi peccatum hoc comparetur proportionaliter, & ex genere cum peccatis contra charitatem, eſt minus graue, quàm illa, vt tract. ſequen. diſp. 6. conſtabit.

4. Dictum ex D.Thom.

5. Quartò ſi comparetur cum infidelitate, D. Thom. ſimpliciter docet infidelitatem eſſe grauius peccatum deſperatione, quanuis ex parte noſtra dicat deſperationem eſſe periculoſiorem, & magis irremediabilem: arbitror tamen aliqua peccata ſpei contraria, quæ ſupra diximus comprehendi ſub hoc peccato, eſſe grauiora infidelitate. Nam re vera illud odium Dei, quod opponitur amori concupiſcentiæ eiuſdem, eſt ex ſuo genere, grauius peccatum infidelitate, vel hæreſi: primò quia eſt magis directa, & formalior auerſio à Deo. Secundò, quia immediatè attingit Deum, infidelitas verò mediante actu noſtro. Tertiò culpa eſt immediatè in voluntate, ergo ea eſt ſuo genere grauior, quę per ſe corrumpit maiorem honeſtatem voluntatis: ſed virtus ſpei perfectior eſt, quàm fides, ſaltem, vt fides eſt in voluntate, atq; adeo in genere virtutis, vt diximus diſput. 1. ſect. 6. ergo ſummum peccatum contrarium ſpei, eſt maius maximo peccato fidei contrario: illud autem eſt odium dictũ: quare erit grauius peccato infidelitatis: Loquendo verò de proprio actu deſperationis, qui non oriatur ex odio Dei, ſed ex tædio, vel alia tentatione, ob quam aliquis deſiſtit voluntariè à proſecutione beatitudinis, tanquam à re impoſsibili, vel numquam futura, probabile eſt infidelitatem, & maximè hæreſim, eſſe grauius peccatum tali deſperatione, propter rationem D. Thomæ: quia ſcilicet talis infidelitas magis repugnat Deo, quàm hæc deſperatio. Nam illa pugnat directè cum veritate: hæc non ita directè cum omnipotentia, vel miſericordia, quia non fundatur in defectu omnipotentiæ, vel miſericordiæ Dei, ſed fortaſſe oritur ex nimia apprehenſione proprij defectus, & ſi interdum oritur ex mala exiſtimatione de Deo, ſupponit iudicium erroneum, & inde accipit ſuam maximam grauitatem. Et huc etiam faciunt, quæ ſupra diximus de grauitate infidelitatis: quando autem D. Tho. excipit odium Dei, dicens illud eſſe grauius infidelitate, intelligendus eſt de omni odio, etiam contrario amori concupiſcentiæ.

Non admittitur in quodam ſenſu. — In altero ſenſu approbatur. — Diſp. 16. ſect. 2.

Dubium alterum expenditur in caſu reuelatæ reprobationis propriæ. — Neganda pr. dicti caſus poſsibilitas de poteſt. ordin.

6. Vltimò dubitari poteſt. An hæc deſperatio ſit ita intrinſecè mala, vt nunquam poſsit licere? Ratio dubitandi oritur ex vulgari caſu: ſi Deus alicui reuelaret ipſum eſſe reprobum: ille enim poſſet tunc licitè deſperare. Quidam negant caſum eſſe poſsibilem, etiam de potentia abſoluta, id eſt, alicui talem reuelationem abſolutam fieri: ita Bonauentura in primo diſtinctione 48. circa literam: inclinat ibi Gregor. q. vltima paulo ante fin. Et D. Thom. ibidem art. 4. ad ſecundum dicit, illam poſitionem eſſe quaſi impoſsibilem. Idem habet Dionyſ. Richelius Dialogo de iudicio animæ artic. 5. qui refert Alenſ. & Guilliel. Antiſiodorenſem. Ratio eſt, quia etſi conſiderando nudam potentiam Dei, non inuoluat contradictionem, facere talem reuelationẽ,

tamen

tamen conſiderata ſimul Dei bonitate, & ſapientia,
Prima ratio. his attributis repugnat. Primò quia talis reuelatio ad nihil boni poteſt eſſe vtilis, ac poteſt eſſe occaſio multorum malorum, præcipuè in homine viatore.
Secunda. Secundò conſtituere viatorem in eo ſtatu, vt non poſsit conari ad ſuum finem vltimum conſequendum, videtur eſſe præter ordinem ſapientiæ, & prouidentiæ Dei: at per eam reuelationem conſti-
Tertia. tueretur homo in huiuſmodi ſtatu. Tertiò ſequuntur, quædam veluti implicantia: nam ille poſſet licitè velle ſuam damnationem: in hoc enim ſe conformaret voluntati Dei, & aliàs non poſſet licitè, quia hoc eſſet velle omnia peccata. Quæ argumenta ſaltem probant huiuſmodi reuelationem, ſi ordinario modo fieret, intelligendam eſſe non in ſenſu abſoluto, ſed comminatorio, & conditionato. Ita Diuus Thomas quæſtione 23. de veritate, articulo octauo, ad ſecundum. Maior in tertio diſtinctione 26. quæſtione tertia. Et alij; ratio eſt quia hæc reuelatio admittit talem ſenſum, & in ſacra Scriptura reuelationes huiuſmodi intelliguntur regulariter iſto modo, & magis eſt conſentaneum prouidentiæ Dei, & ſapientiæ, vt ita reuelet, quàm
Concedẽdus tamen caſus de poteſtate abſoluta. alio modo. At verò ſimpliciter, & de abſoluta potentia loquendo, negandum non eſt, quin poſſet Deus id dicere abſolutè. & affirmare, imò euidenter alicui oſtendere ſe id abſolutè affirmare. Ita Diuus Thomas, & Maior ſupra, & Gabriel, lection. 68. & 69. in Canonem, Ratio eſt, quia hoc neque inclu-
Probatur 1. dit apertam contradictionem, nec malitiam. Dein-
Secundo. de Deus iam in communi reuelauit Antichriſtum eſſe reprobum: dicit enim ſacra Scriptura *eſſe filium perditionis*, & tempore Antichriſti poſſet alicui reuelari illum eſſe Antichriſtum: ergo eadem ratione poſſet eidem Antichriſto id reuelari, imò, qui talem reuelationem ſuſcepit, poſſet eam ſufficienter proponere, ſi Deus vellet.

In caſu iam admiſſo opinio 1 in dubio propoſito
Citari ſolet Victoria ex manu ſcriptis.
7. Poſito ergo caſu, quidam opinantur teneri eum hominem adhuc ad ſperandum, quia antea tenebatur, & reuelatio non abſtulit præceptum, & præterea poteſt implere, nam ad ſperandum ſatis eſt, obiectum ſecundùm ſe eſſe poſsibile, & ita iudicari. Verum ſi loquamur de vera ſpe beatitudinis æternæ, non credo veram eſſe opinionem, quia tali homini eſſet impoſsibile ſperare, ſicut intendere efficaciter conſecutionem beatitudinis.
Impugnatur 1. Nam voluntas ſequitur iudicium rationis: ergo non poteſt abſoluto, & efficaci actu tendere in id
Secundo quod ſimpliciter iudicat, non eſſe futurum. Adde quia hic, & nunc, poſitis illis conditionibus, iudicatur impoſsibile, ſperare: voluntas autẽ, etſi per velleitatem feratur in obiectum ſecundum ſe, tamen ſecundum actum efficacem tendit in obiectum, vt
3. hic, & nunc poſsibile futurum. Tertiò: ita ſe haberet homo ille ad ſuam beatitudinem; ſicut nos nunc ad reprobos in confuſo, ſed nos non poſſumus ſperare, vel efficaciter deſiderare beatitudinem reprobis. Vnde Auguſtinus 21. de Ciuitate capite decimo quinto, ait, ſi certò ſciremus, qui eſſent reprobi, non poſſe nos pro ſalute æterna eorum orare. Et 11. Geneſ. ad literam capite decimo ſeptimo, & decimo octauo, ait primum Angelum non præſciuiſſe ſuum caſum, quia non poſſet perſeuerantiam ſperare: & idem dicit capite octauo, de primo homine, & libro de correptione, & gratia. An-
Inſtantia remouetur. ſelmus de caſu diaboli capite 21. Dices: Paulus habebat reuelationem ſuæ ſalutis, & timebat ſuam damnationem: ergo & è contra poterit quis habere reuelationem de ſua damnatione, & ſalutem non deſperare. Et confirmatur, nam ille homo poteſt ſimpliciter ſaluari: ergo & poteſt ſperare. Reſpondetur, Paulum non propriè timuiſſe peccata mortalia, ſed venialia: & præterea circa occaſiones, quæ poterant inducere ad peccandum mortaliter, ita ſe gerebat, ac ſi timeret, quia ſciebat, per illa media implendam eſſe reuelationem, quam habebat de ſua prædeſtinatione, ſcilicet caſtigando corpus ſuum &c. Ad confirmationem dicito, in ſenſu diuiſo illum poſſe ſaluari, non verò in compoſito: vel meliùs, licet iudicet eſſe poſsibile, tamen iudicat illud poſsibile certiſsimè nunquam futurum; & hoc iudicium repugnat ſpei, vt dictum eſt.

8. Dico igitur cum cõmuniori ſententia primò, Vera reſolutio dubii tripartita.
illum non teneri ad ſperandum, non quia propriè ſit ablatum præceptum, ſed quia ratione ſtatus eſt ablata poteſtas: vnde pro eo tempore non obligatur. Vnde fit, ſolùm carentiam ſpei beatitudi- 1.
nis non eſſe intrinſecè malam, quod intelligo de Spe beatitudinis, & de omni illa, quæ repugnaret cum reuelatione. Vnde addo ſecundò, illum hominem 2.
poſſe ſperare auxilium neceſſarium ad aliqua bona opera, & ad vitanda ſingula peccata; hoc enim non repugnat reuelationi. Vnde falſum eſt, quod ſu- Refellitur obiter Gabriel.
pra Gabriel dixit poſſe hominem in eo caſu licitè velle peccare: eſt enim aperta implicatio: ſi enim velle peccare non eſſet illi malum, profectò neque peccare, quia actus, vel effectus non habet maiorem malitiam, quàm voluntas illius: ergo iam non vellet peccare; & aliàs vellet, quia ita ponitur, & quia vellet actus intrinſecè malos; nullo ergo modo id tunc liceret, quia & obiecta per ſe mala ſunt, & ille homo ſciret ſe poſſe illa vitare, & auxilium Dei ad hoc ipſum ſibi non defuturum. Tertiò addi po- 3.
teſt, illum non poſſe, nec debere propriè, & poſitiuè deſperare de miſericordia Dei: primò quia non neceſsitatur propriè ad deſperandum: ergo poteſt non elicere talem actum, & aliàs ille actus deſperationis nullam haberet honeſtatem: ergo &c. Deinde ille homo, quanuis deberet credere ſe fore damnandum: ſimul tamen credere deberet non ex defectu miſericordiæ diuinæ, ſed ex ſuo defectu fore damnandum: ergo non poſſet propriè deſperare de Deo. Denique ille non poſſet odio habere beatitudinẽ, & Deum, nec deſiderare carere illa: ergo deberet potiùs deſiderari, & conari ad faciendũ quod in ſe eſt. Similis quæſtio alibi tractatur, an Videatur author lib 1. de orat. c. 15.
poſsit quis orare pro illo quem diuinitùs nouit reprobum eſſe aut eius deſperare ſalutem, quę ſeruata proportione erit decidenda iuxta nunc tradita.

SECTIO III.

Vtrum præſumptio ſit peccatum Spei contrarium.

1. PRæſumptio quadam ſignificatione ad intelle- Præſumptionis ſignificata ex parte intellectus.
ctum refertur, alia ad voluntatem: in priori interdum ſignificat quandam æſtimationẽ de propria excellentia, & eſt ſpecies ſuperbiæ. Aliquando ſignificat iudicium circa facta aliorum ex coniecturis ſumptum vel temerè datum, vel ex timore conceptum, quo pacto dicitur Sapientiæ 17. *Semper præſumit ſua: perturbata conſcientia*: nonnunquam verò ſignificat coniecturas ipſas, ſeu probabilitatem, quæ eſt in aliquo facto ad ferendum iudicium, quæ ſignificatio *præſumptionis* eſt valde vſurpata à Iuriſperitis, & hoc modo diſtinguunt triplicem præſumptionem, *vehementem, ſeu violentam probabilem, & leuem.* Præſumptio, vt refertur ad voluntatem, in
Item ſignificata alia ex parte voluntaria. genere ſignificat quẽdam animi motum ad aliquid agendum, quod excedit agentis facultatem, & quidem ſi exceſſus ſit non reſpectu poteſtatis quaſi executiuæ, ſed reſpectu legis, & iuris debiti, præſumptio conſiſtit in hoc, quòd quis cognita voluntate ſuperioris, vel cognita lege eam tranſgredi præſumit: quomodo dicitur ſæpe in iure poſitiuo. *ſi quis præſumpſerit &c.* Et hoc modo nõ eſt ſpeciale vitium, ſed circumſtantia quædam generalis ad legis contemptum pertinens, quam quis ſciens, & vidẽs ſine metu, aut vi tranſgreditur, quæ ſignificatio notan-

da eſt

da e.t ad intelligenda multa iura, præſertim in titulo *de vſuris*: ſed ad prçſens nihil ſpectat. Alio modo *præſumptio* dicitur motus, quo aliquis aggreditur id, quod ſuperat vires ſuas. Et ſi hoc ſit in materia virtutum moraliũ: ſolet aſsignari ſpeciale vitium præſumptionis, de quo non eſt hic agendi locus: nam quodãmodo videtur illud vitium generale: ſi enim ſit in materia fortitudinis, videtur coincidere cum audacia, & temeritate: ſi in materia honoris, videtur ſpecialiter opponi magnanimitati. Sed de hoc legatur D. Thom. 2. 2. quæſt. 130. Si verò hic exceſſus ſit in materia Spei Theologalis, vt eſt beatitudo, Gratia, ſupernaturale auxilium: ponitur ſpeciale vitium contrarium huic virtuti: nam licet interdum ſumatur in bonam partem pro excellenti quadam fiducia, vt Iudith. 6. *Non derelinquis præſumentes de te.* Et cap. 9. *Exaudi me miſeram deprecantem, & de tua venia præſumentem.* tamen frequentiùs in malam dedeclinat partem, & ſignificat inordinatum motum circa bona ſupernaturalia.

Prima concluſio de prçſumptione huius loci propria.

2. Qua poſita ſignificatione. Dico primò, hanc præſumptionem eſſe prauam, & virtuti ſpei, ac prçcepto contrariam. Eſt certa concluſio Eccleſiaſt. 18. *Vidi præſumptionem cordis eorum, quoniam mala eſt*: pateťq; ex interpretatione nominis. Item explicatur aſsignando varios modos huius præſumptionis.

Primus modus præſumptionis.

Primus eſt ſi quis ſperet conſequi beatitudinem, vel remiſsionem peccatorum propriis viribus, eſt præſumptio Pelagiana, & committi non poteſt ſine illa hæreſi, quanuis Diuus Thom. iudicet hunc modum

D. Thom. exponitur.

præſumptionis eſſe contra magnanimitatem, id tamen eſt intelligendum, quando verſatur in rebus aliis vel actionibus, quç non ſpectant ad bonum animæ, nam ſi in his rebus verſetur, videtur directè opponi ſpei, ex cuius præcepto tenetur aliquis hæc bona ſperare à Deo, cui prçcepto eſt directè contrarius ille modus præſumptionis.

Secũdus prçſumptionis modus.

Secundus eſt, ſi quis indebito ordine ſperet, aut velit ſupernaturalia, aut remiſsionem peccati ſine pœnitentia, gloriam ſine meritis, excellentem ſanctitatem tepidò operando, & hæc eſt Lutherana præſumptio, quæ vix poteſt committi grauiter ſine tali hæreſi: & ſpei apertè repugnat, ad quam ſpectat non ſolùm digna, ſed etiam dignè ſperare de Deo.

Tertius.

Tertius eſt, ſi quis ſperet à Deo ſpeciale auxilium ad res illicitas, vt ad peccandum, vel ad ſumendam vindictam de inimico, in quam incidunt Caluiniſtæ, vt qui ita tribuunt Deo negationem Petri: ſicut cõuerſionem Pauli.

Quartus.

Quartus eſt ſi quis ſperet à Deo ſupernaturalia bona præter ordinem diuinæ prouidentiæ, vt ſi quis ſperaret ſe habiturum tantam gloriam, quantam habet Beata Virgo, in quam etiam præſumptionem incidit Lutherus: ſed eſt contra ſpem: nam illa nititur potentia Dei ordinata, & promiſsionibus eius: vnde quanuis, qui illa præſumit videatur magna ſperare de Deo, tamen quatenùs inuertit ordinem diuinæ ſapientiæ, indignè ſentit de Deo, & peruertit ordinem ſperandi.

Quintus.

Deniq; huc ſpectat ſpes illorum, qui cum diu in peccatis perſeuerent, tam facilem ſperant futuram veniam, & tam certam, ac ſi nihil peccarent: hoc etiam eſt contra debitum ordinem ſpei: nam licet interdum, ex fragilitate delinquere ob ſpem veniæ, poſsit non eſſe præſumptio, imò aliquantulùm minuere peccatum: inde tamen occaſionem perſeuerandi in peccato ſumere, quoddam eſt præſumptionis genus.

2. Concluſ.

3. Dico ſecundò. Præſumptio mortale peccatum eſt, & grauiſsimum genere ſuo. Patet quia eſt contra graue prçceptum, & contra perfectiſsimam virtutem, magnumq; affert nocumentum: imò D. Tho. 2. 2. quæſt. 21. art. 1. ait eſſe peccatum in Spiritum Sanctum, quia directè ponit impedimentum gratiç Spiritus Sancti: addit verò in art. 2. eſſe minùs peccatum deſperatione: quia deſperatio eſt magis directè contra diuinam miſericordiam, præſumptio magis contra iuſtitiam.

Obſeruatio 1. pro concluſione.

Aduertendum verò primò eſt, in omnibus quidem dictis modis inueniri grauitatem: ſed tres priores grauiſsimos eſſe, & inter eos tertius videtur primum locum habere, qui eſt maximè contra Dei bonitatem. Deinde ſecundus, qui eſt contra debitam de Deo exiſtimationem, vt D. Thomas ait. In aliis duobus faciliùs eſſe poteſt culpa leuis.

Obſeruat. 2.

Aduertendum ſecundo, hoc peccatum formaliter, & expreſſe vix committi ſine infidelitate, niſi quis retinendo in genere fidem, practicè putaret Deum ſecum vſurum ſingulari priuilegio: tũc enim eſſe poſſet præſumptuoſus, & non hæreticus: item virtute, & quaſi in actu exercito poſſet quis contrahere hanc malitiam, vt in quinto modo ſupra aſsignato, & videtur etiam propriè præſumptio ex nimio defectu timoris, de quo Prouerb. 14. *Stultus tranſilit, & confidit.* Addit prætèrea D. Thom. quæſt. 130. art. 2. ad 1. non ſolùm eſſe hanc præſumptionem contra timorem ſeruilem, ſed etiam contra charitatem, & timorem filialem. Quod intelligo non formaliter, ſed ex parte materiæ: quia auertit hominem ab illis bonis, ex quibus amicitia Dei pendet, & indebitè illa obtinere præſumit.

1. Corollar. ex dictis.

4. Ex quibus obiter intelligitur, An hoc vitium corrumpat ſpem? Dicò enim primum, & ſecundum modum præſumptionis corrumpere Spem, non ſolùm quia regulariter ſupponunt infidelitatem, ſed etiam quia deſtruunt formale obiectum ſpei, & reddunt hominem indiſpoſitum ad actus ſpei, qui enim ſperat ſuis viribus, nihil cogitat de bonis ſupernaturalibus: qui etiam ſperat contra debitum ordinem diuinarum promiſsionum, deſtruit fundamentum, & rationem ſpei infuſæ: tamen peccatum præſumptionis, prout communiter committi ſolet, nimirum potiùs in actu exercito, & virtualiter, quàm formaliter, non deſtruit virtutem ſpei, quia eſt peccatum imperfectum in ſuo ordine, nec reddit omninò inhabilem hominem ad actum ſpei, vt in ſimili diximus in materia de hæreſi. Tandem conſtat ex dictis hoc vitium genere ſuo oriri ex ſuperbia, & vana gloria, vt D. Thom. docet ſupra art. 4. ex Gregor. 34. Moral. cap. 31. quanuis oriri etiam poſsit ex aliis imperfectionibus, & vitiis, vt per ſe conſtat.

Et hæc de Spe.

ELEN-

ELENCHVS DISPVTATIONVM TRACTATVS TERTII DE CHARITATE.

Diſput. 1. De obiecto materiali, & formali Charitatis.
Sect. 1. An Deus ſit obiectum materiale, & adæquatum Charitatis.
Sect. 2. Sub qua ratione formali Deus ſit obiectum Charitatis.
Sect. 3. Qua ratione proximus ex Charitate ametur, atq; adeo, An ſola bonitas increata ſit adæquatum obiectum Charitatis.
Sect. 4. An ſit aliquis ordo inter res quæ Charitati obiiciuntur.
Sect. 5. Vtrum hic ordo poſitus, ſit conſentaneus inclinationi voluntatis.
Diſput. 2. De actu Charitatis.
Sect. 1. Vtrum amor Dei, & proximi ſint actus Charitatis.
Sect. 2. An amor Dei, & proximi ſint eiuſdem ſpeciei, & poſſint eſſe vnus actus numero.
Sect. 3. Quales ſint actus Charitatis, & quis inter eos ſit melior.
Diſput. 3. De habitu Charitatis.
Sect. 1. Vtrum Charitas ſit creata virtus in voluntate infuſa.
Sect. 2. Vtrum Charitas ſit propriè virtus amicitiæ.
Sect. 3. An Charitas ſit vna, & eadem in via, & in patria.
Sect. 4. An aliqua Charitas viæ poſſit eſſe æqualis charitati patriæ.
Sect. 5. An ſit aliquis habitus amicitiæ acquiſitæ erga Deum, vel proximum.
Sect. 6. An amicitia humana acquiſita ſit virtus ſpecialis.
Diſput. 4. De virtute miſericordiæ.
Sect. 1. Quod ſit obiectum materiale miſericordiæ.
Sect. 2. Quod ſit obiectum formale motiuum miſericordiæ, atque an ſit à charitate diſtincta.
Sect. 3. In quo gradu perfectionis ſit virtus miſericordiæ.
Diſput. 5. De præceptis Charitatis.
Sect. 1. An ſit præceptum datum de diligendo Deo ſuper omnia.
Sect. 2. Ad quid obliget hoc præceptum.
Sect. 3. Quando obliget hoc præceptum.
Sect. 4. An detur præceptum Charitatis de proximo diligendo:
Sect. 5. An hoc præceptum etiam ad inimicos amandum, & peccatores obliget.
Diſput. 6. De peccatis contrariis his præceptis.
Sect. 1. An odium Dei ſit peccatum omnium maximum.
Sect. 2. Quale peccatum ſit odium proximi.
Sect. 3. Vtrum Accidia ſit ſpeciale vitium contra Charitatem.
Sect. 4. An inuidia, æmulatio, & nemeſis ſint vitia contraria dilectioni proximi.
Diſput. 7. De præcepto eleemoſynæ.
Sect. 1. An ſit præceptum eleemoſynæ, & quando obliget.
Sect. 2. Ex quibus bonis facienda ſit eleemoſyna, & à quibus fieri debet.
Sect. 3. In qua neceſſitate teneatur homo eleemoſynam facere ex omnino ſuperfluis
Sect. 4. An teneamur aliquando eleemoſynam facere ex neceſſariis ad ſtatum, non tamen ad vitam:
Sect. 5. An cum præceptum eleemoſynæ obligat, neceſſe ſit donare, vel ſatis ſit mutuare.
Sect. 6. An qui omittit dare eleemoſynam cum tenetur, obligetur ad reſarcienda damna, quæ inde eueniunt indigenti.
Diſput. 8. De præcepto correctionis fraternæ.
Sect. 1. Vtrum fraterna correctio ſit in præcepto.
Sect. 2. Quænam ſit materia huius præcepti.
Sect. 3. Quando & cum quibus circumſtantiis obliget hoc præceptum.
Sect. 4. Quas perſonas obliget hoc præceptum.
Sect. 5. Ad quos corrigendos obliget hoc præceptum.

Sect.6. An ordo correctionis fraternæ obliget.

Diſput. 9. De ordine circa perſonas ſeruando in præcepto Charitatis, & Miſericordiæ.

Sect.1. An in ſpiritualibus teneatur homo magis ſibi quàm alteri prouidere.

Sect.2. An homo debeat proximo potius in ſpiritualibus ſubuenire, quàm ſibi in corporalibus.

Sect.3. An in temporalibus teneatur homo ſibi potius, quàm proximo ſubuenire.

Sect.4. Quomodo inter proximos ſeruandus ſit ordo Charitatis.

Diſput.10. De ſcandalo.

Sect.1. Vtrum ſcandalum ſit peccatum ex ſuo genere mortale.

Sect.2. Quod voluntarium requiratur ad malitiam ſcandali.

Sect.3. Quæ aliæ conditiones requirantur in indirecto ſcandali peccato.

Sect.4. Quando ſit peccatum ſcandali vendere, vel dare alteri rem, qua malè eſt vſurus.

Diſput.11. De præcepto ad pacem attinente.

Sect.1. An pax ſit in præcepto, cui repugnat diſcordia, & contentio.

Diſput. 12. De ſchiſmate.

Sect.1. An ſchiſma ſit ſpeciale peccatum contra charitatem.

Sect.2. Quæ ſint pœnæ ſchiſmaticorum.

Diſput. 13. & vltima, de Bello.

Sect.1. An bellum ſit intrinſecè malum.

Sect.2. Apud quem ſit legitima poteſtas indicendi bellum.

Sect.3. An indicere, & exequi bellum liceat etiam clericis.

Sect. 4. Quis ſit iuſtus titulus belli, ſtando in ratione naturali.

Sect. 5. An Principes Chriſtiani habeant aliquem iuſtum titulum belli, præter eum, quem ratio naturalis dictat.

Sect.6. Qua certitudine conſtare debeat de iuſta cauſa belli, vt ſit iuſtum.

Sect.7. Quis ſit debitus modus gerendi bellum.

Sect. 8. An ſeditio ſit intrinſecè mala.

Sect. 9. An priuatum bellum, ſiue duellum ſit intrinſecè malum.

TRA-

TRACTATVS

TERTIVS

DE CHARITATE.

QVONIAM charitatis acceptio multiplex eſt, tum in ſacra pagina, tum apud Theologos, potiores hic recenſere oportet: vt quæ huius loci ſit propria ſeligamus. Primò enim ſumitur pro ipſo Deo, prout eſt obiectum amoris beneuolentiæ, iuxta illud 1. Ioan. 4. *Deus charitas eſt. qui manet in charitate, in Deo manet.* Secundò pro actu dilectionis, vel Dei erga nos, iuxta illud Heremiæ 31. *In charitate perpetua dilexi te*; vel noſtri erga Deum: & hæc acceptio communior eſt, & magis huius loci propria, & in ea charitatem definit Auguſtinus lib. 3. de doctrina Chriſtiana, cap. 10. cum dicit *charitatem voco motum animi ad fruendum Deo, propter ipſum, & ſe, atque proximum propter Deum.* Tertiò tandem ſumitur pro habitu ſupernaturali, qui eſt virtus Theologalis, voluntatem eleuans, & inclinans ad amandum Deum, amore beneuolentiæ ſupernaturali, quæ eſt maxime propria charitatis acceptio: de ea enim præcipuè Theologi diſputant, & in eo ſenſu paſſim eam vſurpauit D. Paulus 1. Corinthiorum 13. *Nunc autem manent tria hæc, &c. Maior autem horum charitas*: & Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris.*

De charitate ergo, iuxta traditas acceptiones, poſt fidem, & ſpem, differunt Theologi cum Magiſtro in 3. à diſtinct. 27. vſque ad 37. Sed copioſiùs, & accuratius D. Thom. 2. 2. à quæſt. 23. vſque ad 44. non quia merito ſit, aut perfectione inferior, cum Apoſtolus eam cæteris præferat, *Maior horum charitas*, ſed quia generatione poſterior. Nam ſicut generationem præit alteratio, ſic fidei, & ſpei motus hominem diſponunt ad iuſtitiam, iuxta Tridentinum. Seſſ. 6. cap. 7. Quæ iuſtitia, vel in charitate ipſa conſiſtit, vel certè, quod omninò probabilius credo, charitas illius eſt præcipua affectio, vt in materia de Gratia dictum eſt.

DISPVTATIO I.

De obiecto materiali, & formali Charitatis:

PRima huius tractatus diſputatio eſt de obiecto, quia in ordine ad illud charitas ſpeciem accipit. Et ab aliis virtutibus diſtinguitur. Obiectum verò primò diuidit D. Thomas 2. 2. quæſtione 1. articulo 1. in formale, & materiale, tanquam in duas partes vnam integram rationem obiecti ſpecificantis conflantes. Vtrumque hic explicabimus: ſed priùs materiale, quia ſicut ordine naturæ forma in compoſito Phyſico, vel artificiali materiam ſupponit: illiusq; potentialitatem ſeu indifferentiam ad certam ſpeciem determinat, ſic formale obiectum, materiale, ad hoc, vt ſpeciem tribuat alicui ſpeciali virtuti.

SECTIO I.

An Deus ſit obiectum materiale, & adæquatum charitatis:

SIcut materiale obiectum cuiuſq; virtutis Theologi communiter diuidunt in principale, ſeu primarium: in minus principale, ſeu ſecundarium: & in adæquatum, quod ex vtroq; conflatur; ſic & charitatis obiectũ, de quo in præſenti. Quale verò hoc obiectum ſit, & quæ illius partes, per ſequentes concluſiones explicabimus.

1. Dico ergo primò. Deus eſt primum, & præcipuum obiectum charitatis. Romanorum quinto, *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris* 1. Ioan. 2. *qui ſeruat verbum eius*, id eſt Chriſti, *in hoc charitas Dei perfecta eſt.* Quibus locis, ac ſimilibus iuxta Auguſtinum de ſpiritu, & lit. cap. 32. & vnanimem conſenſum, quem etiam aperte ſupponit Trident. ſeſſ. 6. capite 17. *Charitas Dei* vſurpatur, non ſolùm quia à Deo nobis infunditur, ſed præcipue, quia ad illum terminatur. Ratione etiam probatur, quia illud eſt primarium obiectum materiale charitatis, in quo primario relucet ipſum formale, quod eſt bonum diuinum, vt docet D. Thom. 2. 2. quæſt. 23. art. 1. & cæteri Theologi communiter: tale autem bonum in Deo relucet per eſſentiam, ac adeò primariò: ergo, &c. Prima concluſio.

2. Dico ſecundò. Præter Deum etiam proximus ad materiale obiectum charitatis ſpectat. Eſt de fide 1. Ioan. 4. *Si diligimus inuicem, charitas eius in nobis eſt.* Ratio eſt, quia proximus eſt quid Dei, particeps beatitudinis eius; ad perfectam autem amicitiam ſpectat non ſolùm diligere eum, cum quo pri- Secunda de fide.

mariò, & per ſe amicitia contrahitur, ſed etiam ratione illius ea, quæ ad ipſum ſpectant, vt amicos, filios, &c.

Proximus omnis rationalis creatura.

3. Quæres tamen, quid intelligatur nomine proximi? Reſpondetur: per ſe omnis rationalis creatura, quæ eſt capax beatitudinis. Ita Auguſtinus lib. 1. de doctrina Chriſtiana cap. 23. 26. & 30. Et alij Patres, qui licet ſpecialiter loquantur de hominibus, extendi id etiam poteſt ad Angelos, vt Diuus Tho. 2. 2. q. 25. art. 10. docet, & alij Theologi in 3. diſt. 28. & meritò, quia eſt eadem omninò ratio: de inimicis diligendis infra diſp. 5. ſect. 5. Adde, nomine proximi intelligi etiam Chriſtum, vt hominem, quia vt ſic eſt eiuſdem naturæ nobiſcum, & conſors eiuſdem beatitudinis, quod notant ſancti in parabola Samaritani, Luc. 10. Et Doctores in 4. diſtinctione prima.

Itē Chriſtus Dominus.

Obiectio 1.

4. Dices: ergo ipſe homo diligens ſe computandus eſt inter proximos diligendos, quod videtur falſum, quia homo non eſt ſibi proximus, & Gregorius homilia 17. in Euangel. ait charitatem in alium tendere, vt charitas eſſe poſſit. Secundo peccatores, & dæmones continebuntur ſub hoc obiecto.

Secunda.

Solutio eundem ſibi proximum etiam eſſe.

Reſpondetur ad primum, concedendo ſi perfectè ſe homo diligat propter Deum, imò poſt Deum, magis circa hoc obiectum charitatem eſſe, quàm circa alia: cum verò Gregorius dicit charitatem tendere in alium, intelligendus eſt prout habet rationem propriam amicitiæ, & verſatur circa primum obiectum, cum quo hæc amicitia contrahitur, in quo eſt neganda differentia inter diuinam amicitiam, & humanam: nam etſi amicitia humana velit bonum amico propter ipſum: tamen homo non ſe diligit propter amicum, neque amor ſui manat ex amore amici: quin potiùs hic amor ſupponit illum, & per illum quodam modo regulatur: nam debemus diligere amicos, ſicut noſipſos, at diuina amicitia per ſe primò tendit in Deum, & inde reflectitur in amantem, & propterea hic amor eſt charitatis: & amicitiæ, etiamſi ſit amor ſui: amor enim ſui, qui ex propria commoditate naſcitur, ad amorem concupiſcentiæ ſpectat, at ille, qui naſcitur ex amore Dei, ad charitatem ſpectat, vt docet Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 25. art. 4. Ad ſecundum: reſpondetur etiam peccatores eſſe diligendos ex charitate non ratione culpæ, ſed ratione naturæ, per quam ſunt capaces diuinæ bonitatis, vt paſsim tradunt Auguſtinus, & Hieronymus. Obſeruanda autem eſt differentia inter peccatores viatores, & damnatos, nam illi ſimpliciter ſunt capaces bonorum ſupernaturaliū: vnde poſſunt abſolutè, & efficaciter amari: at verò damnati ſunt capaces horum bonorum: & ideò ſimpliciter diligi nequeunt amore perfecto charitatis, etſi imperfecto modo poſſit charitas verſari circa illos, per voluntates, & deſideria imperfecta.

Diſcrimen inter diuinā & humanam amicitiam.

Ad ſecundā obiectionē peccatores etiam viatores eſſe proximos. Quid de damnatis.

Quid de damnandis.

5. Sed quæres, An ſit idem de reprobis, qui nondum peruenerunt ad illum ſtatum. Reſpondetur, in particulari, & ablata omni ſpeciali reuelatione, etſi ſciamus inter viatores quoſdam eſſe reprobos, quoſdam prædeſtinatos, omnes tamen abſolutè eſſe diligendos ex charitate: quia neſcimus, qui ſint reprobi, & abſolutè omnes poſſunt ſaluari. Tamen loquendo in communi, impoſsibile eſt charitatem ita amare reprobos, vt abſolutè velit illis beatitudinem, quia iudicatur impoſsibile, eos eam aſſequi: & quamuis hoc non ſit impoſsibile ſimpliciter, ſed facta ſuppoſitione: tamen iam apprehenduntur ſub illa. Et idem eſt, ſi de aliquo in particulari fieret reuelatio, & certum eſſet eam reuelationem eſſe abſolutam: quia non poſſet quis licitè petere, aut deſiderare contrarium actu abſoluto: illud enim eſſet dubitare de certitudine reuelationis: poſſet tamen in hoc caſu diligi reprobus ex charitate ad ea bona, quæ non pugnant cum reprobatione, vt eſt vitare multa peccata, &c. Quo modo D. Thom. 1. parte, quæſt. 113. artic. 4. ad tertium dicit Antichriſtum habiturum Angelum cuſtodem, qui illum à peccatis reuocet, quantum poſſit, etſi ſciat illum fore damnandum.

Tertia concluſio.

6. Dico tertiò. Non ſolùm ſecundùm animam, ſed etiam ſecundum corpus poteſt homo eſſe materiale obiectum charitatis: ita Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 25. artic. 5. & quæſt. 26. artic. 5. Ratio eſt, quia corpus humanum eſt aliquo modo capax bonorum ſupernaturalium. Item eſt pars proximi ex charitate amati, vt inſtrumentum bonorum operum. Vnde vlteriùs fit, quòd ſicut aliter eſt homo capax beatitudinis ratione animæ aliter ratione corporis: ita diuerſo modo eſt amabilis ratione animæ, & ratione corporis: ratione animæ primariò, ratione corporis ſecundariò. Hinc obiter colligitur aliter diligi corpus ex charitate, aliter ſenſuali amore, & aliter à iuſtis, & aliter à peccatoribus: nam illi amant corpus ad bona ſupernaturalia: hi ad infima. Vnde illi magis diligunt corpus dum illud affligunt, & docent rationi obedire: nam hoc ipſum melius eſt, non ſolum homini, ſed etiam corpori: at verò in malo peccatores plus diligunt ſe, & corpora, quàm iuſti, quia illi ſuum finem vltimum in ſe amando conſtituunt.

Cōſectariū.

4. Concluſ.

7. Dico quartò. Bona ſupernaturalia etiam pertinent ad materiam charitatis, non vt id, quod diligitur tanquam amicus, ſed vt bonum maximum, quod amico diligitur. Ratio eſt, qui cum hæc bona non ſint perſonæ, ſint autem maximæ perfectiones eorum, qui ratione vtuntur, non ſunt diligibilia priori, ſed poſteriori modo. Dices: ergo amare ſibi beatitudinem, & charitatē pertinet ad charitatem, ergo & amare ſibi Deum: at hoc eſt falſum, quia hoc pertinet ad amorem concupiſcentiæ? Reſpondetur hæc omnia eſſe obiecta materialia charitatis, & concupiſcentiæ, tamen diuerſo modo: nam ſi quis amet ſuam iuſtitiam, & charitatem, &c. non primariò, & propter ſe, ſeu per ſe, & propter ſuum commodum, ſed propter Deum, & eius gloriam, ſic eſt amor charitatis, ſi verò primariò ſuam charitatem reſpiciat, eſt amor concupiſcentiæ.

Obiectio.

Solutio.

5. Concluſio.

8. Dico quintò. Omnes res aliæ irrationales, & inanimatæ, & ſi non ſint obiecta charitatis, tanquā bona per ſe amabilia, ſunt tamen aliquomodo obiecta charitatis, tanquam bona, quæ amicis ex charitate diliguntur. Prioris partis probatio ſumenda eſt ex priori præcedentis aſſertionis. Ratio poſterioris eſt, quia omne quod eſt bonum proximi, & ad eius beatitudinē conferre poteſt, poteſt ex motiuo ſupernaturali illi amari: huiuſmodi autem ſunt omnes res de quibus loquimur. Contra hanc concluſionem videtur ſentire Bonauentura in 3. diſtinct. 28. art. 1. q. 2. dicens has res poſſe amari amore imperato à charitate, non elicito, ſed non video, quo fundamento nitatur.

Bonauentur. contrarium ſentiens non admittitur.

Vltima concluſio.

Adæquatum charitatis obiectum quotuplex.

9. Dico vltimò. Etſi hæc omnia pertineant ad obiectum materiale charitatis, & ideo obiectū adæquatum dici poſsit bonum ſupernaturale amabile ex amicitia: tamen etiam Deus ipſe poteſt dici cōuenienter materiale obiectum adæquatum charitatis: hæc concluſio explicanda eſt ad modum alterius ſimilis poſita in materia de fide. Nam imprimis materia habitus dici poteſt omne id, in quo verſatur habitus ſub ratione formali ſua, & hoc modo procedit prima pars. Secundò poteſt etiam dici adæquatum obiectum res illa, propter quàm eſt primò, & per ſe habitus, & ad quam referuntur omnia, circa quæ verſatur habitus, & huiuſmodi eſt Deus in virtute charitatis, vt per ſe conſtat, & ex dicendis patebit.

Vide in tractat. de fide diſp 1. ſect. 2. & lib. 6. de grat. cap. 8. num. 5.

S E-

SECTIO II.

Sub qua ratione formali Deus ſit obiectum charitatis.

Prima reſolutio. 1. PRimò conſtat, Deum ſub ratione boni eſſe obiectum charitatis: quia charitas ad voluntatem ſpectat, & eſt amor. 2. Conſtat ſecundò, Deum ſub ratione ſummi boni propter ſe amabilis eſſe obiectum charitatis: ita D. Thom. quæſt. 23. artic. 5. ad ſecundum, & articulo 6. in corpore. Ratio eſt, quia in hoc differt charitas, & ab omni alia dilectione boni creati, & à dilectione ipſius Dei, quæ eſt concupiſcentiæ, vel ſpei: nam hæc diligit Deum, vt ſummum bonum diligentis, charitas verò amat Deum propter ſe.

Obiectio. 2. Dices: Deus non ſolùm eſt amabilis ex charitate, quia bonus eſt, ſed quia ſapiens, iuſtus, miſericors, &c. Reſpondeo dupliciter intelligi poſſe hanc ſummam bonitatem: primò, vt attributum Summa Dei bonitas dupliciter intelligi poteſt. diſtinctum ab aliis, & importans ſummam perfectionem in operando, & hoc modo non eſt adæquata ratio dilectionis Dei: ſicut neq; illa eſt ratio adæquatè beatificans hominem. Alio modo bonitas ſignificat abſolutam perfectionem in omni genere excellentiæ, ſeu abſolutam excellentiam in omni genere perfectionis, & hoc modo eſt ratio formalis obiecti charitatis propria, & ſpecialis, quia licet ſit vniuerſalis in continendo perfectionem omnem, propter quod ſufficiens eſt ad explendam capacitatem, & appetitum hominis, tamen in ſe eſt ſimpliciſsima ratio: quæ ſpecialem modum dilectionis requirit.

Obiectio 2. 3. Sed contra ſecundò. Nam amare Deum propter beneficia nobis collata eſt charitatis, & tamen ratio amandi non eſt bonitas Dei, ſed potiùs bonitas creata, ſcilicet beneficium nobis factum. Solutio. Reſpondetur, hunc actum regulariter eſſe imperatum à gratitudine, qui teſte Diuo Thoma ſecunda ſecundæ quæſtione 106. articulo primo, vt eſt ad Deum, eſt pars religionis, vel ipſa religio, tamen elicitiuè eſt à charitate, proximaque ratio obiecti in illa dilectione eſt bonitas Dei, cui tamen obſequium illud gratitudo imperat: ſicut ſi quis etiam ob beneficium ſuſceptum velit credere: nam licet religio ſit minus perfecta virtus, quàm Theologicæ, tamen interdum propter ſuum finem mouet illas ad earum actus, qua ratione dicit Auguſtinus in Enchiridio ſummum Dei cultum in actibus fidei Replica. ſpei, & charitatis conſiſtere. Quod ſi vrgeas, poſſe nos velle Deo bonum proximè, & immediatè Enodatio. propter beneficium factum? Reſpondetur actum illum eſſe elicitum à gratitudine, non à charitate: addo tamen hanc gratitudinem, vt perfecta ſit, & amicitiam reſpiciat, non tam eſſe propter beneficium, quod in nobis ſit, quàm propter amorem, ex quo illud oritur. Ita Diuus Thomas 2. 2. quæſtione 106. articul. 5. Vnde cum Deus perfectè amatur propter beneficium, potiùs amatur, quia nos amat: hoc autem charitatis eſt, & amicitiæ: neque actus huius ratio obiectiua eſt extra diuinam bonitatem: non amor, quo Deus nos amat, ipſe Deus eſt, & ſumma quædam perfectio eius: item ipſe nos amat, quia bonus eſt: vnde quia amatur, eo quod amat: amatur etiam quia bonus eſt.

3. Et præcipua obiectio. 4. Tertia, & maior difficultas eſt, nam totum illud obiectum à nobis poſitum commune eſt charitati infuſæ, & amori naturali Dei: cum ergo hi amores ſint diſtincti, oportet aſsignare diſtincta Confirmat. obiecta formalia. Confirmatur. Nam amor tendit in Deum prout in ſe eſt, ergo omnis amor Dei tendit in ipſum propter ſuam bonitatem, & vt in Aliorum reſponſio. ſe eſt: ergo hoc obiectum commune eſt, non proprium charitatis. Propter hoc quidam concedunt nullam eſſe in hoc diſtinctionem: conſequenterq; negant eſſe aliquem Dei verum amorem qui non ſit charitatis infuſæ, ac reiiciunt illam diſtinctionem Dei, vt Author eſt naturæ, vel vt obiectum ſupernaturale. Ita Bayus in Opuſc de charitate, ſed eſt Reiicitur, & vera ſententia ſtatuitur. ſententia omninò falſa, & inter alias propoſitiones huius Authoris reiecta in Bullis Pij V. & Gregorij XIII. & eſt contra D. Thomam 1. 2. quæſt. 109. art. 3. quodlibeto 1. art. 8. Alenſ. 2. parte quæſtione 90. membro 1. artic. 1. in ſolut. argumentorum, Bonauent. in 2. diſtinct. 3. art. 3. quæſt. 2. & alios Theologos, quos ob breuitatem omitto. Ratio eſt, quia Vide lib. 1. de grat. cap. 30. & 31. homo ex naturali inclinatione fertur in Deum, vt eſt quoddam bonum naturæ ſummè amabile: huic autem inclinationi additur per charitatem alia ſuperioris ordinis, ergo oportet, & has eſſe diſtinctas, & tẽdere in obiecta diuerſis rationibus. Confirmatur quia certum eſt Deum habere duplicem rationem finis vltimi reſpectu humanæ naturæ, ſcilicet naturalis, & ſupernaturalis: ſub vtraq; autem ratione eſt per ſe amabilis: nam finis vltimus, vt ſic, non amatur propter alium. Propter hoc ergo Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 23. art. 4. dicit ſpeciale obiectum charitatis eſſe bonum diuinum, vt eſt beatitudinis obiectum: atq; adeo, vt eſt obiectum beatitudinis naturalis, erit obiectum amoris naturalis: vt verò eſt obiectum ſupernaturalis beatitudinis, erit obiectum charitatis infuſæ.

5. Dico vltimò. Formale obiectum charitatis Vltima reſolutio ſeu concluſio. eſſe ſummam Dei bonitatem, quę eſt quoddam bonum ita excedens humanæ naturę ordinem, vt nullam habeat cum tali natura connexionem, vel communicationem, ſed vt eſt prorſus alterius ordinis. Vnde amoris naturalis obiectum erit Deus, vt eſt ſummum quoddam bonum naturæ accommodatum, & habens cum illa neceſſariam connexionem, & communicationem. Hanc concluſionem probo Probatur 1. primò ex diſtinctione illorum amorũ: diſtinguuntur enim tanquam amor accommodatus naturæ, & excedens naturam: ergo obiecta formalia eorum eadem ratione diſtinguuntur.

6. Secundò id variis conſiderationibus de Deo Secundò. declaratur. Nam licet quicquid eſt in Deo ſuperet omnem naturam creatam, & vt ſic, poſsit dici ſupernaturalis: tamen Deus ſub quadam ratione habet neceſſariam connexionem cum natura hominis ſub ratione proportionati principij, & finis, & hoc modo dicitur bonum naturale, ſeu accommodatum naturæ: tamen vltra hoc eſt in Deo infinita quædam bonitas, & perfectio, quæ cum natura hominis, vt ſic, multam habet connexionem: quia, vt ſic, nihil communicat illi naturæ, neque eſt principium eius, & hoc modo Deus eſt bonum ſuperans omnem naturam. Præterea ex hac differentia oritur alia: nam licet beneuolentiæ amor non tendat in obiectum, vt bonum amantis (alioquin iam non eſſet beneuolentiæ, ſed concupiſcentiæ) requirit tamen coniunctionem aliquam inter amatum, & amantem, verbigratia, licet ita amem patrem, vel amicum, vt velim illis bonum propter ſe, tamen hic amor non eſſet, niſi illos apprehenderem, vt vnum mecum, & mihi coniunctos, vt dicit Ariſtoteles 8. Ethicor. capite ſecundo, *amabile bonum, vnicuique autem proprium*: hine igitur fit, vt quando communicatio, & vnio eſt diuerſi ordinis, etiam ratio diligibilis, & boni, quæ in obiecto apparet, diſtincti ſit ordinis; Deus igitur aliam coniunctionem, & communicationem habet cum natura, vt tantùm det illi eſſe naturale, aliam verò, vt dat illi eſſe ſupernaturale, & propriam participationem ſuæ beatitudinis. Secundùm has ergo diuerſas rationes habet diuerſam rationem obiecti. Vnde etiam fit, vt ſub vna ametur propriè, vt amicus, quia communicatio ſupernaturalis adeò perfecta eſt, vt ad hoc ſufficiat: ſub alia verò minimè.

Legatur auth. lib. 1. de grat. à c. 19 & lib 2. cap. 14.

1. Conſideratio.

2. Conſideratio.

me. Hinc fit vlterius, obiectum beneuolentię, quanuis propter ſe ametur, ita tamen amari, vt ſimul appetatur coniunctio, & vnio cum tali obiecto, hoc cum requiritur ad perfectionem amicitiæ. Rurſus

3. Conſideratio.

Deus, vt bonum naturæ accommodatum, eſt bonum comparabile per naturalia media, vt tota illa perfectio naturalis exiſtimatur. Deus verò, vt bonum excedens naturam, offertur, vt obtinendus per media ſupernaturalia, & ipſamet conſecutio illius eſt omninò ſupernaturalis, & ideò illud obiectum, ſub hac ratione boni, eſt non ſolùm ſummũ bonum, ſed etiam bonum excedens totam naturam, & eius vires.

4. Conſid.

Poſtremò Deus non ſolùm dictis modis, ſed etiam alia ratione, habet obiecti rationem, & boni ſupernaturalis diligibilis; nempe quando per ſupernaturalem regulam ità proponitur amandus: ſicut enim in virtutibus moralibus infuſis eadem materia, quæ aliàs naturalis eſt, per conformitatem ad ſupernaturalem regulam inducit rationem formalem obiecti, & motiui ſupernaturalis, ita etiam ſimilis bonitas & honeſtas poteſt reperiri in hoc obiecto charitatis, & hoc modo Deus non ſolùm ſecundùm ea attributa, quæ per ſe excedunt omnem facultatem naturæ, ſed etiam ipſamet bonitas Dei, quæ aliàs naturaliter poteſt amari, quatenus regulata regula ſupernaturali pertinet ad obiectum charitatis infuſæ.

Vide authorem lib. 1. de grat. cap. 16. n. 10. & 11. De amore Dei intuitu mercedis vide lib. 12. de grat. c. 12.

SECTIO III.

Qua ratione proximus ex charitate ametur; atq; adeò, An ſola bonitas increata ſit adæquatum obiectum charitatis.

1. Concluſio. 1. DIco primò ipſa bonitas increata, quæ in Deo eſt, eſt ſufficiens ratio, vt propter eam proximè, & immediatè diligatur proximus. Et licet particula, *propter*, varia ſignificet, tamen in propoſito ſignificat proximam rationem formalem, & motiuum: nam ſola bonitas, quæ in Deo eſt, ſufficienter mouet ad amandum proximum, non conſiderata intrinſeca bonitate proximi, ſicut enim excellentia quæ eſt in Chriſto, eſt ſufficiens cauſa venerandi imaginem eius, ita quanuis nulla ſupernaturalis bonitas ſit in proximo, imò ſumma malitia, charitas in bonitate Dei inuenit ſufficientem rationem amandi illum.

De particula propter infra diſp. 2. initio.

Obiectio. 2. Dices. Bonitas, quæ in Deo eſt, non facit bonum proximum, quomodo, ergo poteſt eſſe ratio diligendi illum, cum nihil diligatur, niſi bonum? Reſpondetur Deum tunc eſſe rationem diligendi, ad eum modum, quo finis eſt ratio diligendi media.

Reſponſio. Non quod proximus ametur iſto modo ex charitate, vt medium ad conſequendum Deum, ſed in ſe ipſo amatur, vt ipſe conſequitur Deum, ſolum ergo tenet proportio in hoc, quòd vtrobiq; ratio diligendi eſt extrinſeca, & vt ſit amabilis, non propter bonitatem intrinſecam, ſed propter habitudinem: tamen hæc habitudo, in exemplo poſito pertinet ad cauſam finalem extrinſecùs explicatam, per quandam habitudinem: ſunt enim iſto modo proximi amabiles propter Dei bonitatem, quatenùs ſunt capaces iſtius bonitatis.

Inſtantia. Dices ergo hoc modo non diligitur proximus, vt amicus, nam ſi ita diligerem ſeruum amici propter amicum, non amarem illum, vt amicum.

Solutio. Sed negatur conſequentia, nam licet non diligatur proximus, vt principalis amicus, diligitur tamen, vt ſecundarius, & capax eorundem bonorum.

Secunda concluſio. 3. Dico ſecundò. Proximus, qui intrinſecè iuſtus eſt iuſtitia creata, & ſupernaturali ſibi inhærente, eſt etiam obiectum amabile ſupernaturali dilectione, cuius obiecti proxima ratio non eſt bonitas Dei increata, ſed creata, quæ inhæret proximo. Probatur: nam hoc obiectum ratione huius bonitatis eſt amabile: rurſus illa proxima ratio amandi eſt ſupernaturalis: ergo amor ille proportionatus eſt etiam ſupernaturalis. Secundo proximus ſecundum naturæ ordinem eſt amabilis non ſolùm immediatè propter Deum, ſed etiam immediatè propter virtutes morales intrinſecas, aut propter aliam perfectionem naturalem illi inhærentem: ergo ſimili modo eſt amabilis in ordine gratiæ.

Probatur primo. Secundo.

Tertia concluſio. 4. Dico tertiò. Proximus etiam ratione bonitatis naturalis ei intrinſecæ, modo reguletur per ſupernaturalem regulam, eſt etiam obiectum amabile amore ſupernaturali. Probatur ex dictis in fine præcedentis ſectionis. Item argumentum proportionale ſumptum ex virtutib. infuſis hic etiam procedit, & ratio communis eſt, quia licet res, quæ diligitur naturalis ſit, tamen diligitur ſub motiuo, & honeſtate ſupernaturali, à quo motiuo ſumit actus ſuam naturam.

Vnde probetur.

Obiectio prima. 5. Dices. Sequitur ergo proximam rationem amandi in charitate, non eſſe ſolam bonitatem Dei increatam: conſequens autem falſum eſt primò, quia de ratione virtutis Theologicæ eſt, vt adęquatum obiectum formale eius ſit increatum. Vnde in aliis duabus virtutibus, quæ minus perfectæ ſunt, ita reperitur.

Secunda. Secundò. Quia vnius virtutis vna debet eſſe ratio formalis adæquata, ſed bonitas creata, & increata, cum pluſquam genere differant, non poſſunt in vnam ſimplicem rationem obiecti formalem conuenire.

Reſponſio probabilis. Hæc verò non tam improbant concluſiones poſitas: quàm ex eis inferunt amorem, de quo prima, & ſecunda concluſio loquitur, non pertinere ad vnam, & eandem virtutem, & primum amorem eſſe charitatis, non alium quod non improbabiliter poſſet defendi, & explicari variis exemplis.

Suadetur exemplis, 1. Primò, in amore naturali Dei, & proximi, certum videtur, ſi ametur Deus propter ſe, & proximus etiam propter ſuam virtutem, illos amores pertinere ad diuerſas virtutes, quanuis illamet eadem virtute, qua amatur Deus propter ſe, poſsit etiam amari proximus propter Deũ.

2. Deinde poteſt honorari creatura, vel propter intrinſecam excellentiam creatam, vt Beata Virgo: vel proximè, & immediatè propter excellentiam increatam, ad quam continet habitudinem, qui tamen actus pertinent ad diuerſas virtutes Latriæ, & Duliæ.

3. Tertiò medium diligi poteſt, vel propter intrinſecam bonitatem, verbi gratia, temperantiæ, vel propter extrinſecam bonitatem finis, verbi gratia, pœnitentiæ, & actus illi pertinent ad diuerſas virtutes.

4. Quartò. Aſſenſus concluſionis, & principij pertinent ad diuerſos habitus, ſolum quia in concluſione eſt veritas intrinſeca diſtincta à veritate principij, vt ad hoc propoſitum Caietanus notauit ſecunda ſecundæ, quæſt. 47. art. 6. & 54. artic. quarto.

Tandem explicatur. 6. Denique poteſt hoc explicari. Nam præter omnem virtutem, qua homo diligit Deum, & cætera proximè, & immediatè propter Deum aſsignantur virtutes morales, quibus rectè ordinatur circa ſingula honeſta bona, & inter eas datur vna, quæ eſt moralis, & humana amicitia, ſic in ordine ſupernaturali, alia eſt virtus, qua ad Deum amandum dirigimur, & ad alia propter ipſum immediatè, & illa eſt charitas, cuius adæquatum obiectum formale erit bonitas increata: alia verò erit virtus, quæ ſit amicitia humana moralis, & infuſa, qua diligatur proximus ſupernaturaliter propter ſuam bonitatem intrinſecam, omni enim morali virtuti acquiſitæ debet reſpondere alia virtus moralis infuſa.

De hoc legi poteſt lib. 6. de grat. c. 9. & 14 à n. 16.

Confirmatur. Confirmatur. Nam velle proximo bonum immediatè propter eius bonitatem, eiuſdem rationis videtur, ac velle mihi bonum propter bonitatẽ meã: ſed his actus non eſt charitatis Theologicæ,

gicæ, etſi aliàs ſit bonus, & ſupernaturalis: ergo neque ille. Et hæc omnia procedunt comparando motiua diligendi poſita in ſecunda, & tertia concluſione, cum motiuo poſito in prima. Comparando tamen hæc duo vltima inter ſe, non procedunt omnia, quæ diximus, quia vtrumq; motiuum eſt creatum, & intrinſecum proximo, & potiùs materialiter, quàm formaliter differunt; ſicut patet à ſimili in Deo ipſo: nam eadem charitas amat bonum naturale, & ſupernaturale Dei, ſi vtrumq; eadem ſupernaturali regula proponatur. Idem patet in alijs moralibus virtutibus, eadem enim virtus religionis infuſæ colit Deum cultũ ſimpliciter, & ſupernaturali, vt fidei, & ſpei, & cultu quocumq;, & actione naturali, ſupernaturaliter tamen regulatâ. Tãdem ratio eſt, quia amare ipſum naturale bonum proximi ideo eſt conſentaneũ regulæ ſupernaturali, quia naturalia ſunt quaſi fundamentum gratiæ, & ipſius eſſe ſupernaturalis: ergo in illo amore eadem inuenitur formalis ratio dilectionis ſupernaturalis.

Obſeruatio circa prędictam reſponſionẽ probabilem.

Verior opinio, ſeu reſpõſio pro qua vide lib. 4. de habitu relig. c. 5. à n. 8

7. Opinio hæc non eſt improbabilis, vt dixi: tamen verius eſt, omnem modum dilectionis proximi ad vnam virtutem charitatis pertinere; quia in ſacra Scriptura, & Patribus inauditus eſt alius amor infuſus Dei, & proximi, vt ſumi poteſt ex prima epiſtola Ioannis: & Auguſtinus octauo de Trinitate cap. octauo, & ſermon. decimotertio de tempore, expreſſe dicit, quãdo diligitur proximus, quia ſpiritualiter regeneratus eſt, ex caritate diligi; idem tradit D. Th. ſecunda ſecundæ, quæſtione vigeſima tertia, articulo quinto, ad primum, & quæſt. 81. articulo 4. ad 3.

4. concluſio.

8. Dico ergo quartò. Obiectum formale adæquatum charitatis eſt bonitas Dei increata, omnem excedens naturam, vel per ſe, vel per participationem eiuſdem ordinis, ſeu quæ honeſtatem illius ordinis induat.

Probatur 1

Hæc concluſio patet ex dictis; nam cum caritas his omnibus modis diligat proximum, & aliàs ſit vna, oportet, vt hi modi diligendi conueniant in aliqua vna ratione formali obiecti, quoniam hæc in omni virtute debet eſſe vna, non cõueniunt autem

2.

niſi dicto modo. Secundò, quia omnes homines exiſtentes in gratia, vt ſic, ſunt quodammodo Dei, ergo conueniunt aliquo modo in eadem ratione formali obiecti, ſub qua idem habitus inclinat.

Confirmat.

Cõfirmatur. Nam certum eſt omnes angelos, & homines habere eandem rationem formalem obiecti diligibilis: ergo & eandem cum Deo; dicente Auguſt. 8. de Trinitate cap. 8. *Qui proximum diligit, conſequens eſt, vt ipſam etiam dilectionem diligat*, cui etiam concinit tractat. 9. in 1. epiſtolam Ioan. aliquanto ante finem.

3.

Tertiò, quia quod eſt tale per participationem eiuſdem ordinis, reducitur ad id, quod eſt tale per eſſentiam: tota autem bonitas ſupernaturalis eſt quædam participatio diuinæ bonitatis.

Ad primam obiectionem contrariam in n. 5

9. Ex quo ſoluitur prima ratio in contrarium facta in nu 5. nam de ratione virtutis Theologicæ eſt, vt ratio formalis eius obiecti ſit increata, vel ſimpliciter, vel ſecundum quandam reductionem, in quantum participatio eiuſdem ordinis ad ſuam originem reuocatur: quod aliter dici poteſt, quod ratio creata debet eſſe adæquata, vel in recto, vel in

Declaratur à ſimili de ſpe.

obliquo, ſicut de obiecto materiali dicebamus: & patet à ſimili in ſpe, quia nõ ſolum deſiderium beatitudinem obiectiuam, vt eſt bonum increatũ, ſed etiam alia bona, neque ſolum in Deo ſperamus, ſed etiam in ijs, qui gratiam, & virtutem Dei participant.

Et de fide, cum aliquo tamen diſcrimine.

In fide etiam quodammodo reperitur idem, quia credimus Deo, & ijs, qui ſpiritu Dei loquuntur: quodammodo vero non eſt idem; nam re vera ratio formalis fidei eſt ſola veritas Dei, alia ſunt inſtrumenta, & rationem differentiæ colligo ex Diuo Thoma quæſtione 26. articulo primo, ad ſecundum, quia charitas tendit in res prout ſunt in ſe, fides vero non, ſed vt extrinſeca authoritate affirmantur, quæ authoritas æque cadit in omnia reuelata, bonitas autem, quam amat charitas non æque inuenitur in omnibus, quæ ex charitate diligibilia ſunt: eſſet autem ſimile in lumine gloriæ, quod eſt perfectiſsima virtus Theologica, cuius tamen adæquatum obiectum non eſt veritas increata præciſe, ſed etiam multa creata ſupernaturalia, imprimis ipſummet lumen gloriæ, quod ſe ipſo præciſe videri poteſt: deinde etiam ipſa viſio beata: denique gratia, & alia entia ſupernaturalia in ſubſtãtia, quia probabile eſt hæc illo lumine in ſe videri: idem ergo erit proportionaliter in charitate: vnde ſumitur efficax ratio: nam charitas, quæ amat caritatem Dei, etiam bonitatem amat, quæ in ipſa eſt: ergo amat illam vbicumq; eſt, atq; adeo in omni proximo: ergo amat fundamentum, & radicem eius, & omnes fructus.

Accommodatius ſimile eſt lumen gloriæ.

Ad 2 obiectionem in eod. n. 5

10. Hinc patet ſolutio ad ſecundum: nam imprimis non oportet formalem rationem obiecti eſſe vnam numero, vel ſpecie in eſſe reali, ſed ſufficit, ſi ſit vna per cõuenientiam analogã præcipue in eodẽ gradu rei, & cum ordine ad eandem beatitudinem. Vel ſecundò ſatis eſt rationem formalem, quæ vna eſt, & ſimplex, eſſe adæquatam in recto, vel in obliquo.

Ad exempla ibid. ſubiũcta

Ad primum exemplum dicito, non eſſe ſimile de ordine naturæ, & gratiæ, quia homo ſecundum naturale eſſe, & virtutes acquiſitas, non conſtituitur in eodem ordine, & gradu rerum cum Deo, neque eſt particeps eiuſdem bonitatis, in qua cõmmunicatione fundatur vna amicitia ſupernaturalis inter Deum, & creaturas eleuatas ad illam beatitudinem: & propterea hæc vna virtus coniungit inter ſe illas creaturas amicitia ſupernaturali, & cum Deo. Et fere eodem modo ſoluitur illud de aſſenſu principij, & concluſionis, pertinent enim ad diuerſos habitus: nam ex modo procedendi, quaſi genere differũt. Item illud de medio, & fine, facile ſoluitur, tunc enim intercedit diuerſitas, quando bonitas propria medij non habet aliquam conuenientiam formalem cum bonitate finis: nam ſi hoc modo cõueniant, etiam poſſunt ad eãdem virtutem pertinere. Difficilius argumentum eſt illud de Religione, ſed iam ſolutum eſt in materia de Incarnat. quæſt. 25. de adoratione.

Diſp 5?. ſect. 3. in fine.

Ad allata in num. 6

11. Ex quibus tandem habetur humanæ amicitiæ, quæ virtus eſt acquiſita, reſpondere quidem amicitiam infuſam, ſed eam non eſſe à caritate diſtinctã: neq; eſt ſimile de virtutibus alijs moralibus, quia aliæ quamuis ſupernaturaliter regulentur, retinent honeſtatem formalem diſtinctam ab honeſtate caritatis: obiectum autem amicitiæ humanæ, eleuatũ ad regulam ſupernaturalem, habet ordinem ad eãdem communicationem ſupernaturalem, & participationem eiuſdem bonitatis, & ideo conuenit in honeſtate, & ratione virtutis cum charitate.

SECTIO IV.

Vtrum ſit aliquis ordo inter res, quæ charitati obijciuntur.

Notatio pro reſolutione.

1. ORdo hic dupliciter ſpectari poteſt, vel vt cadit in præceptum, vel ad ipſam naturam charitatis explicandam pertinet; de priori dicemus diſputat. 9. agentes de præcepto caritatis: modo ſolùm de ſecundo, quod etiam neceſſarium eſt ad fundandam poſtea obligationem. Hic autem ordo in eo conſiſtit ex parte obiecti, vt vna res diligibilior ſit altera ex parte charitatis.

Tripliciter res poteſt eſſe amabilior obiectiuè, appretiatiuè, vel intenſiuè

Hoc autem tripliciter accidere poteſt primò *obiectiuè*, vt quando alicui maiora bona diligenda ſunt. Secundo *appretiatiuè*, vt quando aliquid ita diligitur, vt plùs alijs æſtimetur: ita vt, ſi oporteret, potiùs alia quis relinqueret, quam illud, quod magis diligit. Tertio *intenſiuè*. quando maiori conatu voluntas fertur: ita vt entitas amoris habeat plures gradus intenſionis. Primus modus facile diſtinguitur à ſecundo, & tertio; nam peccator obiectiue magis amat Deum,

quàm ſe, appretiatiue autem, & intenſiue magis ſe, quàm Deum.

Pet. Sot. notationem prædictam ex parte reiicit.

Primo autoritate negatiua

Secundo ratione.

2. De ſecundo, & tertio modo eſt aliqua diſſenſio. Nam Petrus Sotus lectione decimaquinta, de inſtitutione Sacerdot. acriter impugnat illam diſtinctionem, quam vocat nouam, quia neque Scriptura, neque Patres: neque Theologi ea vſi ſunt, & præcipue Diuus Thom. in tota hac quæſtione tantum diſtinguit illos duos modos diligendi, *obiectiuè*, & *intenſiuè*. Ratio eſt: nam tunc magis appretiatiue aliquid diligitur, quando voluntas illi magis adhæret: potentia vero non magis adhæret, niſi quia magis conatur, & intenſiorem actum circa illud habet.

Suſtinetur tamen tota notatio.

3. Cæterum certum eſt hos duos modos eſſe diſtinctos, non ſolùm comparando amores varios, ſed etiam intra ipſum amorem charitatis, vt conſtabit in fine ſectionis. Nunc ſolùm eſt aduertẽdum, duo obiecta poſſe eſſe amabilia propter cauſas omnino eiuſdem rationis, atque adeo actibus omnino ſimilibus, & in talibus, non poſſunt ſeparari maior appretiatio, & maior intentio, vt ratio facta probat. Interdum verò rationes amandi obiecta ſunt diuerſæ, & amores diſtinguuntur etiam, vel omnino ſpecie, vel certe aliquo gradu dignitatis, & in his facile intelligi poteſt maior appretiatio cum minori intenſione: quia fieri poteſt, vt voluntas per actum natura ſua digniorem, quamuis aliàs minus intenſum, firmius coniungatur obiecto, quàm per actum minus dignum intenſiorem: vt plane conſtat in actibus intellectus, magis enim adhæret intellectus per iudicium ſcientiæ, etiam remiſſum, per iudicium opinionis etiam intenſiſsimum: ſicut enim in intellectu præter intenſionem dantur aliæ conditiones, quæ referuntur ad hanc firmitatem, ſcil. certitudo, & claritas: ita in voluntate ſuo modo circa amorem finis, vel medij.

Ad rationem Scot in n. 8

Ad authoritat ibid.

4. Atque ita facile ſoluitur ratio oppoſita. Neq; refert has voces non reperiri in antiquioribus, ſatis enim eſt reperiri rem, quod neque ipſe Soto negare poteſt: fatetur enim, licet ſacra Scriptura dicat, Deum diligendum eſſe ex toto corde, non tamen teneri ad diligendum tota intenſione, cum tamen teneamur diligere tota, & ſumma appretiatione. Diuus Thomas autem obſcure loquitur: & nomine intenſionis large vtitur, prout ſignificat quamcumque conditionem amoris, ratione cuius voluntas magis adhæret obiecto, quæ tamen conditio interdum eſſe poteſt gradualis intenſio, de qua loquitur Diuus Thomas articulo ſeptimo, vndecimo, & duodecimo. Interdum vero poteſt aliunde prouenire, vt loquitur articulo decimo tertio. Itaque conſideranda erit materia, de qua loquitur, & ita erit explicandus.

Amor appretiatiuus quo modo digno ſcatur.

5. Et ex his intelligitur quomodo cognoſci poteſt, quando voluntas magis amat aliquid appretiatiue: quia enim nos non cognoſcimus conditiones ipſorum actuum, difficile id diſcernimus: tamen quando mens facit expreſſam comparationẽ, res eſt facilis, vt ad Romanos octauo. *Quis nos ſeparabit?* quando vero non fit ita expreſſe, illud magis appretiatiue amatur, propter quod aliud omittitur, quod ſolùm habet locum, quando obiecta repugnant: ſi vero poſsit eſſe ſimul vtriuſque amor, non ſatis cognoſcitur, niſi ex aliquo effectu, etſi ex qualitate obiectorum, & amoris ſumi poſsit aliqua coniectura.

1. concluſio. Eius ratio.

6. His poſitis dico primo. Inter obiecta charitatis neceſſe eſt eſſe aliquem ordinem. Eſt Diui Thomæ, ſecunda ſecundæ, quæſtione vigeſimaſexta, articulo primo, & omnium Theologorum, apud ipſum, vel apud Magiſt. in quarto diſtinctione 27. & 29. Ratio eſt, quia multa obijciuntur charitati, quæ non ſunt æqualia inter ſe: ergo neceſſe eſt, vt habeant inter ſe ordinem, in hoc autem ordine Deus etiam homo, vt diſput. nona in fine tangetur, obtinet primum locum, qui & maxime diligibilis eſt, & ad quem charitas maxime inclinat: tum quia inclinatio ad vltimum finem eſt maxima, tum quia quod eſt ſumme bonum, maxime eſt per ſe diligibile.

2. concluſio.

Declaratur exemplo & ratione.

7. Dico ſecundo. Non ſolum inter obiectum primarium, & ſecundarium charitatis, ſed etiam inter obiecta ſecundaria eſt ordo conſtituendus: & patet primo exemplo. Nam charitas magis fertur in amorem beatiſsimæ Virginis Mariæ, quàm inferioris Sancti. Ratio eſt, quia hæc obiecta ſecundaria non æque participant rationem diligibilis ex charitate, neq; æque ſunt coniuncta cum primario obiecto.

3. concluſio probatur tripliciter. 1.

8. Dico tertio. Charitas poſt Deum maxime inclinatur ad ipſum diligentem. Ratio eſt, quia res omnes poſt inclinationem ad Deum naturale bonũ, maxime inclinantur ad proprium: ergo charitas poſt Deum maxime inclinatur ad dilectionem ſui: ergo ad dilectionem eius, in quo eſt, quia non poteſt ipſa aliter ſe diligere: cum totum eſſe charitatis ſit in ordine ad ſubiectum. 2. Rurſus effectus formalis charitatis eſt inclinare hominem, in quo eſt ad Dei dilectionem, & coniungere hominem Deo: ergo in primaria inclinatione charitatis includitur quodãmodo ordo ad ipſum diligentem. 3. Et ſuadetur à poſteriori: nam charitas potius fugit peccatum proprium, quam quæcumq; aliena.

4. concluſio.

Vide lib. 3 de Angelis c. 6 à num. 7

In quo conſiſtat ordo charitatis.

9. Dico quarto. Inter cæteros proximos ad illum magis inclinat charitas, qui ſecundum rectam rationem magis eſt amabilis. Hoc facile conſtat ex dictis, tum quia inclinatio charitatis eſt recta, & honeſta, tum quia qui ſecundum rectam rationem eſt diligibilior, eſt ſimpliciter etiam diligibilior, charitas autem, cum ſe accommodet obiectis, eo modo ea diligit, quo diligibilia ſunt: quæ autem ſunt magis, aut minus diligibilia, explicabitur diſputatione nona, cum agemus de præceptis charitatis. Sed ſupereſt explicemus, in quo conſiſtat hic ordo: etſi enim dictum ſit ex parte obiectorum cõſiſtere in eo, quod vnum ſit diligibilius altero, ex parte vero habitus in hoc, quod magis ad vnum, quàm ad aliud inclinet: tamen nondum eſt expoſitum quid ſignificet iſtud magis: nam Petrus Soto conſequenter diceret conſiſtere in maiori intenſione, cum tamen re vera ita eſſe non poſsit.

5. concluſio.

Probatur, quoad habitum pro qua probatione, vide in metaphyſ. diſp. 44. ſect. 11. à num. 36

10. Dico igitur quinto. Per ſe loquendo hic ordo charitatis non attenditur ex intenſione, neque neceſſe eſt charitatem magis intenſiue inclinari in vnum obiectum, etiam in Deum, quam in alia, niſi fortaſſe quando ipſa intenſio ad appretiationem reuocari poteſt. Probatur; nam ſi loquamur de habituali charitate, non eſt neceſſe illam in ordine ad diuerſa obiecta eſſe inæqualiter intenſam, quia tota ſua intenſione, & per omnes gradus poteſt inclinari ad Deum, verbi gratia, & proximum, quinimò impoſsibilis eſt hæc inæqualitas: nam licet in alijs virtutibus acquiſitis id non repugnet reſpectu diuerſorum obiectorum partialium: tamen in charitate ſaltem reſpectu Dei, & proximi, vt immediate propter Deum diligitur, non habet locum illa inæqualitas, quia ſicut neceſſe eſt charitatem ſimul infuſam ad diligendum Deum, inclinare etiam ad proximũ, ita neceſſe eſt charitatem auctam reſpectu vnius, augeri etiam reſpectu alterius, aliàs ſi in hoc poſſet eſſe inæqualitas graduum, poſſet etiam intelligi aliquis gradus charitatis, qui inclinaret ad Deum, & non ad proximum, vel è contra, quod tamen plane falſum eſt: ergo inclinatio intenſiua charitatis ad Deum, & proximum æqualis eſt.

Deinde quoad actum.

Ex quo efficitur etiam in actu poſſe charitatem æquè intenſe diligere proximum, ac Deum: patet, quia charitas poteſt habere actum ſibi adæquatum circa quodcũq; obiectum ſuum, ſed habet æqualem intenſionem habitualem in ordine ad Deum, & proximum: ergo poteſt æquales actus elicere; & vt ego puto, ita fa-

ciunt

uiunt beati, quia perfectionis eſt operari, quantum poſſunt, imo & Deus eadem quaſi perfectione intenſiua ſe, & nos diligit, licet ſe ſimpliciter, nos autem ſecundariò.

Probatur amplius cōcluſio de non neceſſario ordine.

11. Addo vlteriùs, quamuis charitas intenſiori actu poſsit ſæpe diligere Deum, quàm proximum (ſicut poteſt actu Deum diligere, & non proximũ, quia non pendet vnus actus ab alio, nec intenſio ab intenſione) tamẽ interdum poſſe diligere intenſiùs proximum, quàm Deum, loquendo de actuali dilectione, quæ terminatur ad Deum, tanquam ad obiectum, quod diligit; & ratio eſt eadem, quia actualis dilectio proximi poteſt eſſe ſine actuali dilectione Dei; & ſimiliter intenſior dilectio proximi abſq; dilectione Dei tam intenſa, ſiquidem homo libere exercet hos actus maiori, vel minori conatu, & inter obiecta non eſt intrinſeca connexio. Vnde vlteriùs fit, vt iuſtus aliquándo ex charitate feruentiori, & intenſiori actu diligat proximum, quàm vnquam Deum dilexerit; nam poteſt operari circa proximũ ſecundum totam latitudinẽ habitus, etſi circa Deũ non ita perfecte fuerit operatus; ſicut poteſt quis intenſiorem actum habere circa medium, quàm circa finem, præcipue ſi ex maiori conſideratione, vel aliunde iuuetur ad magis conandum in appetitionem medij.

Obiectio 1.

12. Dices. Charitas diligit proximum propter Deũ; quomodo ergo poteſt maiori intẽſione in eum ferri, quam in Deum? ſic enim amor hic inordinatus erit. Reſpondeo primùm, non eſſe inordinatum

Solutio prior

priuatiuè: quia non tenemur ad tantam intenſionẽ adhibendam in amore Dei: negatiuè autem non eſſe ita perfectum, quia Deus intenſiùs diligi poteſt. Secundo reſpondeo, recte fieri poſſe; quia licet Deus

Poſterior.

ſit ratio diligendi: inde fit, excellentiori aliquo modo amari, non intenſiori, quia intenſior actus circa aliquod obiectum ſecundarium, non ſemper oritur ex maiori intenſione circa primarium, ſed poteſt ex alijs cauſis proficiſci, vt ex maiori familiaritate cōſuetudine, &c. Verum eſt tamen hoc amore proximi implicite, & quaſi in actu exercito amari Deum, quod aliàs dici ſolet amari, *vt obiectum quo*. Sed contra ſecundò. Nam ſequitur habitum char tatis poſſe magis intẽdi circa proximum, quàm circa Deum, vel è contra; quia intenditur proportionaliter ad actus ſuos? Sed neganda eſt conſequentia: nam per amorem Dei augetur habitus charitatis, etiam circa proximum, & per amorem proximi circa Deum: nec iſti actus propterea ſunt æquè boni, aut meritorij: quia licet vterque augeat habitum in ordine ad Deum, & proximum, non tamen æque auget: nam amor Dei auget ſecundum totam latitudinẽ actus, non ita verò amor proximi: quia non eſt ita perfectus iuxta dicta in materia de merito.

Amor proximi quomodo ſemper tendat etiam in Deum

Obiectio 2

Solutio.

Vide lib 12. de grat c 20 n.6. & 7

Vltima concluſio.

Probatur ratione & exemplis.

13. Dico vltimò. Ordo charitatis conſiſtit in maiori appretiatione, & æſtimatione obiectorum. Breuiter ita expono. Nam charitas natura ſua abla a omni intenſione habet maiorem connexionem cum vno obiecto, quàm alio, propter maiorem excellentiam eius: vnde fit etiam, vt circa illa exerceat actus

1. exemplum

etiam diuerſæ perfectionis, & naturæ; quod exemplo voluntatis explicatur: in qua nulla eſt intenſio, ſed eſt entitas indiuiſibilis, quæ tota inclinat ad ſuũ obiectum, & tamen magis inclinat ad Deum, quam ad alia: & ad finem, quàm ad media: quia hæc propenſio non eſt intelligenda omnino vniformis, ſed quaſi multiplex, pro varietate obiectorum. Similiter charitas ad vnum obiectum inclinat ex neceſsitate diligendum, ad aliud libere, vt patet in charitate Beatorum reſpectu Dei clare viſi, & reſpectu aliarum rerum, quamuis ad vtroſq; actus tota ſua intenſione inclinet, quia ille diuerſus modus non oritur ex intenſione: ſed ex diuerſa perfectione obie-

Alterum exemplum.

ctorum. Deniq; minima fides magis appretiatiue inclinat ad ſuam veritatem, quàm ſcientia intenſiſſima ad ſuam, quia illa excellentia fidei fundatur in excellentia ſui obiecti, ſic & charitas.

SECTIO V.

Vtrum hic ordo poſitus ſit conſentaneus inclinationi naturali voluntatis.

1. HÆc quæſtio difficilis non eſt, ſi loquamur de ordine inter obiecta ſecundaria inter ſe; clara eſt enim pars affirmans: nam voluntas magis inclinat naturaliter ad ſe, quam ad alia creata, & inter alia ad ea, quæ ſunt magis rationi conſentanea: neq; etiam difficilis eſt, ſi cōparetur Deus obiectum primarium, cum alijs, præter diligentem. Quæſtio igitur eſt inter Deum, & me diligendum: hic autem non eſt ſermo, an naturalis inclinatio attingat illud obiectum, ad quod charitas inclinat, atq; adeo, an feratur in Deum, vt eſt obiectum beatitudinis ſupernaturalis? ſed tota q̃ſtio eſt, an ſicut charitas inclinat ad diligendum Deum finem ſupernaturalem pluſquam me, ita voluntas inclinet ad diligendum Deum finem naturæ, pluſquam me.

Reſolutio quæſtionis quoad obiecta ſecundaria.

Verus quæſtionis ſenſus

2. Prima ſententia negat: & conſequenter affirmat inclinationem charitatis non ſolum eſſe ſupra naturam, ſed quodammodo contra. Ratio eſt, quia quicquid natura amat, amat vt ſibi vnitum, vt ſumitur ex Ariſtot. Ethic. c. 2. *Amabile bonum, vnicuique proprium*, & lib. 8. c. 4. initio, *amicabilia ad alterum ſumuntur ex amicabilibus ad ſe*: ergo quo magis eſt vnũ, magis amat; homo autem magis vnitus eſt ſibi: ergo, &c. Secundò facilius ſe homo amat, quã Deum, vnde non indiget, neq; conſuetudine, neq; habitu. Tertiò magis adhæret homo amori ſui, quàm Dei: nam ſi eſſet neceſſe Deum, aut me deſinere eſſe, potius diligerem meum eſſe, quàm Dei, quia ſi ſim, habeo aliquod bonum, etiamſi per impoſsibile Deus non ſit: ſi autem ego non ſum, licet Deus ſit, nullum bonum habeo, quia fundamentum totius boni eſt ipſum eſſe.

1. Sententia.

1. argument.

2.

3.

3. Dico tamen inclinationem charitatis eſſe ſupra naturam noſtræ voluntatis, nullo tamen modo illi repugnare, atq; adeo voluntatẽ noſtram magis inclinare ad dilectionem Dei, quàm ſui ipſius. Ita D. Thom. 2. 2. quæſt. 26. art. 3. & eius ſchola. Ratio eſt primò, quia præceptum de diligendo Deo ſuper omnia, eſt naturale, vt diſp. 5. ſect. 1. oſtendam, ergo eſt cōforme inclinationi naturali ſaltem ſupremæ. Ex D. Thoma 1. 2. quæſt. 94. vbi oſtendit legem naturæ eſſe conſentaneam inclinationi naturali: nam voluntas naturaliter inclinat ad id, quod naturalis ratio dictat; hæc vero dictat Deum eſſe ſuper omne diligendum. Tandem voluntas inclinat ad Deum, vt ad finem vltimum, & non aliquid creatum: ergo magis ad Deum, quam ad cætera. Antecedens conſtat. Quia ſolum Deus eſt verus vltimus finis volũtatis: vt aliàs oſtenſum eſt, naturalis autem inclinatio eſt ad verum vltimum finem. Conſequentia probatur, quia maxima inclinatio naturalis eſt ad vltimum finem: primo, quia ille eſt per ſe maxime diligibilis, inclinatio autem naturalis, cum ſit ordinatiſsima, eſt conſentanea obiecto. Secundo, quia vltimus finis eſt quaſi ratio diligendi cætera: ſicut enim à primo principio omnia procedunt, ita propter vltimum finem, omnia appetuntur, etiam ipſum eſſe.

1. concluſio pro qua vide in ſimili lib. 1 de Angelis c. 5. n. 3

1. ratio.

Secunda.

In tractat de fine hominis diſp 1

4 Ad primum argumentum in contrarium reſpondetur: ſi particula illa, *Vt*, in antecedenti dicat rationem diligendi, falſum eſt antecedens, alias tolleretur ratio veræ amicitiæ: ſi homo omnia ad ſe referret, quod etiã in amicitia naturali, & honeſta falſum eſt, neq; credendum eſt Ariſtot. id ſibi voluiſſe, ſed ſolum id, quod ſupra ſectione prima diceba-mus, in naturali amicitia, regulam, & menſuram erga amicum, eſſe illum amorẽ, quem quiſq; habet erga ſeipſum, vel etiam voluit, id quod iam dicam. Si vero particula, *Vt*, tantum importet conditionem ſine qua non, verũ eſt antecedens, nullus enim diligit

Ad 1. argum. primæ ſent. in n. 16

Vide de his axiomatis lib. 1. de grat. c. 10. n 16.

diligit alium, qui non aliquo modo ad ſe pertineat, ſed negatur conſequentia, teneret autem, ſi cætera eſſent paria: Deus autem multo eſt amabilior. Ad ſecundum reſpondetur naturalem amorem eſſe faciliorem, & iucundiorem; & ita eſt in anima ſeparata, & fuiſſet in ſtatu originalis iuſtitiæ; iam vero propter impedimentum, & interiores inclinationes aliquo modo contrarias, & imperfectam cognitionem, aliquomodo difficilis redditur vſus huius naturalis inclinationis. Ad tertium: maius bonum meum eſſe Deum, quàm ego ſim mihi; nam licet ſit Deus alius à me, tamen eſt naturale bonum à quo, & ego, & cætera pendent. Vnde ſimpliciter magis appetibile mihi eſt, quod Deus ſit, quam quod ego ſim, quia hoc eſt ſimpliciter melius, magiſque rationi conſonum: poſita autem illa hypotheſi impoſsibili, *quod ſi poſſem ego eſſe, non exiſtente Deo, præferre poſſem meum eſſe diuino.* Reſpondetur poſito impoſsibili, quodlibet ſequi; nam illo dato Deus non eſſet Deus, nec naturale bonum: vnde nihil inde ſequitur abſolute, & ſimpliciter, quia abſolute Deus eſt bonum naturale. Neque vero inde ſit, Deum nunc amari præcisè propter ea bona, quæ hominibus communicat, ſed propter bonitatem, quæ talis eſt, vt ſola ſit cauſa, & principium totius bonitatis.

[Margin: Ad ſecũdum. Ad tertium. Maius cuiq; bonum eſt Deus, quam quiſque ſibi.]

DISPVTATIO II.

De Actu Charitatis.

DE natura, & varietate actuum charitatis in hac diſputatione agẽdum: nam quamuis hæc virtus, ſeu habitus ſit vnus ſpecie, imo vnus numero in quolibet homine, ad multos tamen actus ſpecie diuerſos inclinat, quæ doctrina maxime in virtute per ſe infuſa probari debet, qualis eſt charitas. Quæ ſicut potentiæ aſsimilatur, in eo quod det ſimpliciter poſſe operari, ita & in hoc quod vna cum ſit, multos etiam ſpecie actus eliciat.

SECTIO I.

Vtrùm amor Dei, & proximi ſit actus charitatis.

[Margin: 1. Concluſio.]

1. DIco primo, amare Deum propter ſe ipſum, eſſe proprium actum à caritate elicitum. Intelligendum eſt ſemper huiuſmodi actum elici debere ex motiuo charitatis: quare concluſio hæc nota eſt ex dictis: Additur illa particula *propter ſe*, vt excludatur is amor, quo amatur Deus, vt bonum noſtrum: nam licet ſit honeſtus, non eſt tamen à charitate elicitus, vt ex materia de ſpe conſtat: indicat autem illa particula præcipue cauſam formalem, propter quam Deus ex charitate amatur: quæ eſt bonum Dei ſiſtendo in illo: vnde etiam importat finalem cauſam negatiuè magis, quàm poſitiuè: amatur enim Deus ex charitate, tanquam finis vltimus, cui bonum volumus, ad nullum alium finẽ, & commodum hoc referendo. Addit etiam Diuus Thom. & reliqui etiam Theologi poſſe particulam illam per cauſam efficientem explicari etiam negatiue, quia Deus amatur propter bonitatem, quàm à ſe habet, id eſt non ab alio.

[Margin: Dictio Propter enucleatur. Diſp. 1. ſect. 3 vide etiam lib. 2 de gra. c. 13 n. 24. D. Th. 2. 2 q. 27. art. 3]

2. Quæres, an hic amor, vt ſit charitatis, oporteat eſſe ſuper omnia. Reſpondetur, ſi ſit talis eſſe optimum actum charitatis: tamen ſimpliciter hoc non eſſe neceſſarium in omni amore Dei ex charitate: nam ſunt alij actus imperfecti per quandam cõplacentiam, & beneuolentiam, qui poſſunt fieri ex motiuo charitatis, & ita erunt charitatis, ſicut eſt amor, & beneuolentia proximi. Sed obijcies in concluſionem. Amari à Deo eſt excellẽtius, quàm amare Deum. Sed actus charitatis eſt excellentiſsimus, ergo ille eſt amari, & nõ amare. Reſpondetur. Amari à Deo dupliciter ſumi poſſe, primo quaſi in actu ſecundo, & ſic non eſt actus hominis, ſed denominatio ab amore, quia in Deo eſt, vnde non eſt actus noſtræ charitatis. Secundo poteſt ſumi obiectiue quaſi aptitudine, quod eſt idem ac eſſe amabile, & hoc ſuo modo præſtat charitas, non tam effectiue, quàm formaliter, neque per ſe primo, ſed ſecundario: nam primario id confert gratia, ſecundario tamen charitas: nam quia ipſum amare Deum, bonum eſt, ſit, vt is, qui amat actu, vel habitu, amabilis etiam ſit; quod commune eſt ſuo modo omni virtuti. Vnde ad argumentum reſpondetur, charitatem dare homini, id, quod eſt optimum in genere virtutis operatiuæ, non ſimpliciter, & omni ratione: amari autem à Deo eſt optimum homini, tamen non in ratione operationis humanæ.

[Margin: An amor Dei, vt ſit charitatis, debeat eſſe ſuper omnia. Vide lib. 1. de grat. c. 10 & lib. 2. c. 15. Obiectio diluitur. Eſſe amabile cõfertur primario à gratia, ſecunda-rio à charitate, de quo author lib. 6. de grat. c. 15]

3. Dico ſecundo. Etiam deſiderium boni diuini eſt amor à charitate elicitus. Ratio eſt, quia eiuſdem virtutis eſt amare aliquem, & deſiderare illi bonum. Secundo deſiderare gloriam Dei propter ipſum eſt actus honeſtus: ergo virtutis, & non alterius niſi caritatis: cũ aũt in Deo ſint duplicia bona, alia ꝓpria, & intrinſeca, alia extrinſeca, quæ potiùs ſunt bona creaturarum, in quibus inſunt, tñ habentia aliquem reſpectum ad Deum, propter quem ſunt appetibilia ipſi Deo, vt gloria, laus, &c. In his poſterioribus verſatur hic actus, ſupponit enim carentiam boni, quod deſideratur.

[Margin: 2 Concluſio, & eius ratio. Declaratur concluſio.]

4. Dico tertio. Gaudium de bonis Dei propter ipſum, eſt actus à charitate elicitus. Ratio eſt, nam eiuſdem virtutis eſt gaudere de bonis habitis, & illa deſiderare, ſi non habeantur. Rurſus hic actus eſt honeſtus, & intimè oritur ex amore, imo per ſe ad amicitiam ſpectat. Vnde ſi interdum Diuus Thom. gaudium ponit effectum charitatis, id non eſt, quod non ſit actus elicitus, ſed quia eſt veluti paſsio ex amore reſultans, atque hinc conſtat beneuolentiam eſſe actum charitatis, cum non diſtinguatur à deſiderio, & gaudio, ſed ad aliquem ex his reuocetur, vel certe in omnibus includatur: nihil enim aliud eſt beneuolentia, quàm *voluntas boni alterius propter ipſum*, vt recte definit Clemens Alexandr. ſecundo ſtromat. circa principium: per omnes autem illos, & non per alios volumus bonum alteri. Verum eſt interdum beneuolentiam diſtingui à Philoſophis ab amore, ita vt amor ſignificet ſtabilẽ amicitiam, & firmam, conſuetudine, & ratione radicatam, beneuolentia vero ſit repentinus, quidam affectus, qui interdum oritur quàm primum res placet.

[Margin: 3. Concluſio. Probatur. Beneuolẽtia in quo conſiſtat. Diſcrimen eius ab amore.]

5. Dico quarto. Præter hos actus, poteſt charitas elicere odium, fugam, & triſtitiam circa malum diuino bono contrarium, vnde hos actus præcipue exercet caritas circa peccatum, quod diuino bono, & eius amicitiæ eſt contrarium. Hæc patet tum ſpecialiter de contritione, quam diximus alibi actum eſſe à caritate elicitum, ac formaliter, & directe verſari circa peccatũ, tum ex generali doctrina de virtutum habitibus, qui, & ad proſecutionem ſuorum obiectorum, & ad fugam oppoſitorum inclinant.

[Margin: 4. concluſio. To 4. de pœnit diſ. 1. & 4]

6. Dico quinto. Hos eoſdem actus exercet caritas circa proximum, & circa ſe ipſum ſeruata proportione: præter hos autem actus nullum alium actum interiorem habet. Prior pars conſtat ex dictis de obiecto materiali, & formali caritatis: poſterior vero patet ex dictis 1. 2. de voluntatis actibus. Solum dubium eſt de actu pacis, quem Diuus Thomas 2. 2. quæſtione 29. tribuit charitati dicitque eſſe eius effectum. Reſpondetur, pacem poſſe ſpectari, vel in habitu, & quaſi permanenter, atque ita nihil aliud eſt, quàm vnio voluntatum, quam efficit charitas informando, non per modum actus ſecundi: reſpectu quidem Dei inclinando voluntatem hominis ad coniunctionem cum diuina bonitate, & voluntate:

[Margin: 5 aſſertio. Dubium ex D Th reſoluitur. Pax in habitu quid.]

tate; reſpectu verò aliorum hominum, inclinando ad concordiam, & conſenſionem in rebus honeſtis, & in ipſo homine conſtituendo bonum ordinem inter appetitum, ſubijciendo inferiorem ſuperiori. At hæc omnia non per ſe ſolam efficit charitas, ſed per alias ſimul virtutes, quæ illam comitantur. In actu verò ſi conſideretur pax, nihil aliud eſt, quàm actus voluntatis, quo quis appetit hunc bonum ordinem cum Deo, vel cum proximis, vel in ſeipſo, qui actus poteſt eſſe elicitus à charitate, ſi ex formali motiuo charitatis fiat, & quia hoc motiuum maxime accõmodatur tali actui, ideo talis actus maxime tribuitur charitati: nihil autem vetat huiuſmodi actum elici interdum ab alia virtute ex proprio cuiuſuis motiuo, & præcipue reſpectu proximorum, ſæpe oritur ex iuſtitia.

Quid pax in actu.

6. Concluſio. 7. Dico ſexto. Præter dictos actus interiores, habet charitas exteriorem actũ, qui beneficentia dicitur: quia eiuſdem virtutis eſt amare, & benefacere: nam amor de ſe eſt efficax, præcipue ſi neceſsitas amici vrgeat. Sed addit Diuus Thomas 2.2. quæſt. 31. artic. 1. ad 3. hunc actum habere locum erga proximum, non erga Deum, quia licet exteriùs multa poſſumus facere in honorem Dei: tamen quia omnia hæc ſunt debita, nõ ſunt beneficia, ſed obſequia: vnde videtur ſibi velle Diuus Thomas charitatem nullum poſſe habere actum exteriorem proxime, & per ſeipſum imperatum, vel quaſi elicitum circa Deum, ſed per religionem. At hoc neq; verum eſt, neq; intenditur à Diuo Thoma, quia charitas per ſe poteſt immediate mouere membra ad exteriores actiones propter amorem Dei, non conſiderata ratione debiti, nec religioſi cultus; ſicut etiam ferè nullum eſt bonum, quod charitas poſsit conferre proximo, quod non poſsit etiam fieri alia virtute, ſcil. miſericordia, gratitudine, liberalitate, vel ſimili: hoc tamen non obſtante, poteſt charitas per ſe ipſam id præſtare, nulla alia virtute vtendo: ſolùm ergo voluit D. Thom. corrigere modum loquendi, & docere huiuſmodi actionem, quouis modo exerceatur erga Deum, non poſſe dici beneficium, quia re ipſa eſt debita Deo infinitis alijs titulis, & eſt magis Dei, quàm noſtra, quare ſemper retinet nomen, & rationem obſequij.

Dubium ex D Thom, reſoluitur.

SECTIO II.

An amor Dei, & proximi ſint eiuſdem ſpeciei, & poſſint eſſe vnus actus numero.

Conſulatur omnino autor lib. 3 de habitu Religionis cap. 5 à num 8

CONſtat actus charitatis, quos numerauimus erga Deum, & proximum differre ſpecie, vt in 1.2 in genere explicatum eſt: ſolùm ſupereſt, vt comparemus amorem Dei cum amore proximi, & idem eſt de alijs actibus, gaudio, deſiderio, odio, &c.

1. Sententia. 1. Prima ſententia affirmat hos actus materialiter quidem in entitatibus ſuis ſpecie differe propter diſtinctionem obiectorum: tamen in ſpecie bonitatis, & honeſtatis conuenire propter conuenientiam in motiuo, & participationem eiuſdem obiecti formalis; ſed hæc ſententia non eſt vera, vt patet ex principijs poſitis in 1. 2. quia ſpecies bonitatis eſt eſſentialis actui, qui ex obiecto ſuo eſt honeſtus, vt ſunt hi de quibus loquimur, ſi igitur conueniunt in ſpecie virtutis, etiam conuenient in eſſentiali ſpecie, & entitate.

Reiicitur, pro quo vide tract. de boni tat. & malit. diſp 4 ſect. 2

2. ſententia. 2. Secunda ſententia facit hos actus omnino diuerſos ſpecie: generale fundamẽtum eſt, quia idem habitus in ſpecie poteſt elicere actus ſpecie diſtinctos, prout obiectum formale eius diuerſo modo, obiecto materiali applicatur: nam ſicut potentia ſe habet ad plures actus, ita etiam vnus habitus; vt enim potentia eſt generale principium actuum: ita etiam habitus; vnde fit, vt habitus reſpiciat ſuum obiectum ſub ampliori ratione: actus vero ſub ratione magis cõtracta; quocirca eadem ratio formalis, quæ comparata ad habitum vna eſt: comparata ad actus recipere poteſt diuerſitatem, prout diuerſimodè informat diuerſas materias; quod maxime in propoſito habet locum. Primò, quia amor Dei eſt ſemper immediate propter bonitatem increatam intrinſecam ipſi Deo; amor verò proximi interdũ eſt immediate propter participationem creatam illius bonitatis increatæ: interdum verò eſt propter ipſam bonitatem increatam, ſed tamen extrinſece applicatam: hæc autem magna diuerſitas eſt reſpectu actus. Confirmatur ex diuerſis proprietatibus horum amorum, nam alter eſt amor vltimi finis: alter non. Vnus eſt ſuper omnia, & modus eius eſt ſuper omnia diligere: alter non eſt ſuper omnia, & requirit certum modum, & menſuram. Tandem D. Thomas quæſt. 25. artic. 12. ad 2. fatetur in obiectis partialibus charitatis poſſe reperiri diuerſam rationem diligibilis.

1. fundamen.

Confirmatur primo.

Secundo ex D.Th.

3. Tertia ſententia. Conſtituit hos actus omnino eiuſdem ſpeciei. Ita Diuus Thomas 2.2. quæſt. 25. articulo primo. Ratio eſt, quia ſunt ab eodem habitu ſub eadem ratione formali, & conſtat à ſimili de actibus fidei, & religionis. Secundo. Nam amor Dei, & proximi coaleſcere poſſunt in vnum numero actum: beatus enim eodem actu diligit Deum, & proximum, & à ſimili patet in electione, & intentione. Quid mihi in hac controuerſia probabilius videatur iam explicabo.

3 Sententia D.Th dupliciter probatur.

4. Dico primo. Actus dilectionis, quo diligitur proximus immediate propter bonitatem creatam in eo inhærentem, eſt ſpecie diſtinctus ab actu amoris Dei, vt recte probãt, quæ adduximus in ſecunda ſententia, & patet rurſus, quia cultus Dei propter ſuam excellentiam increatam, & cultus creaturæ propter excellentiam creatam ſpecie differunt. 1. concluſio.

5. Dico ſecundo. Amor, quo amatur proximus propter bonitatem increatam non eſt eiuſdem rationis cum actu amoris Dei, ſed aliquo modo ab eo differt eſſentialiter: hoc etiam conſtat ex dictis in eadem ſecunda ſententia, neq; quæ in contrarium fiunt in tertia ſententia vrgent, & iam ſunt ſoluta. Solum circa fidem aduertendum eſt, non eſſe eandem rationem, nam motiuum credendi in fide, non ſolum eſt omnino idem, ſed etiam æqualiter, & eadem ratione omnibus credibilibus applicatur, ſcil. propter externum teſtimonium Dei reuelantis. 2 concluſio.

6. Dico tertio. Hi duo amores non differunt tanquam ſpecies totales omnino diuerſę, ſed quaſi partiales, & incompletæ, atq; adeo tanquam partes heterogeneæ, quæ poſſunt eandem qualitatem componere: hoc bene probat ſecunda confirmatio, & exemplum intentionis, & electionis in tertia ſentẽtia, de qua re in 1.2. videndum eſt: nam eodem modo loquendum eſt vtrobique. Tandem explicatur ex ratione formali obiectiua horum actuum, quæ in ſe eſt vna, & ſimplicisſima: & quamuis diuerſo modo ad diuerſas materias applicetur; tamen voluntas poteſt vnico motu in totam illam materiam ferri, vt proportionaliter ſubeſt illi rationi formali: præcipue cum tota ametur per modum vnius, amatur enim vnum propter aliud: & ſimile quid eſt in religione: eodem enim adorationis actu poteſt quis ferri in imaginem, & in rem cuius eſt imago. Ex quo colligitur differẽtia inter amores proximi, qui ſunt immediate propter bonitatem creatam, vel increatam: nam ille ita differt ab amore Dei, vt non poſſit in eundem actum coaleſcere, ob maximam diuerſitatem in proxima ratione diligendi: hic vero poteſt propter rationem ſupra factam. Ex quo etiam fit, vt hi actus amoris proximi inter ſe ſpecie differant, & à ſigno patet, nam multo aliter diſtinguitur vnus ab amore Dei, quam alius: ergo inter ſe etiam diſtinguuntur. Patet vero à priori ex diuerſitate rationum in obiectis formalibus proximis.

3. concluſiõ per quam 3 ſentent. conciliatur.

1 Corollar.

2. Corollar.

ximis. Denique vno amore amatur proximus quaſi per ſe, vt amicus: alio vero amore ſimpliciter propter alium, & vt eſt res amici, & patet à ſimili de amore medij propter bonitatem ſuam intrinſecam, vel extrinſecam finis. Atq; eiſdem rationibus concluditur propter ſupernaturalem bonitatem immediate, vel propter naturalem tantum ſupernaturaliter regulatam, differre ſimiliter: Diuus Thomas autem non loquitur de ſpecie, in rigore pro ſpecie vltima: ſed ſolum comparatione ad habitum, ſed quomodo exponendus ſit, ſumendum eſt ex materia de habitibus.

Ad D.Th. in n.3 quatenus obſtare putabitur 2. ſent. Vide d 44 Met. ſect. 11

SECTIO III.

Quales ſint actus charitatis, & quis inter eos ſit melior?

1. Concluſio.

1. DIco primo, omnis actus charitatis bonus eſt, & honeſtus: tum quia eſt amor Dei, vel propter Deum, vel ita in hoc amore radicatus, vt eius bonitatem participet: tū quia charitas eſt eſſentialiter virtus. Quæres an huic actui admiſceri poſſit aliqua malitia ex indebita circumſtantia temporis, modi, &c. Reſpondetur ex principijs poſitis in 1.2. hoc repugnare omni actui interiori ex ſpecie ſua bono, ergo maxime huic, qui eſt optimus omnium.

Vide in tract. de bonitat. & malitia, diſp 8 ſect. 1 & de fide diſ. 6. ſect. 7 à num 10

2. concluſio. Lib 2. c. 14 & 15

2. Dico ſecundo. Hi actus à caritate infuſa eliciti natura ſua ſunt ſupernaturales. Conſtat ex materia de Gratia.

3. concluſio.

3. Dico tertio. Inter actus charitatis illi, quibus Deus amatur ſunt ſine dubio meliores, & perfectiores, & cæteris paribus magis meritorij. Ita D. Thomas 2.2. quæſt. 27. art. 8. patet, quia excedunt in dignitate obiecti. Sed contra. Amor proximi includit totam bonitatem amoris Dei, & addit inſuper aliquid, nam eſt amor proximi. Reſpondetur, ſi contingat vnico actu amari Deum, & proximum, vtrūque obiectum, actum illum eſſe perfectiorem extenſiuè, quàm ſit ſolus amor Dei, ſed non eſt id neceſſe in omni amore proximi. Rurſus inter actus circa Deum illi ſunt meliores genere ſuo, qui ſunt per modum proſecutionis, & inter hos præſtat amor: nam eſt prima, & perfectiſſima coniunctio ad Deum, & radix cæterorum actuum: deinde gaudium, vltimo deſiderium, nam illud de ſe verſatur circa meliora bona.

Obiectio. Solutio.

Perfectionis ordo inter actus charitatis.

4. concluſio.

4. Dico quarto. Inter amores proximi ille eſt melior, qui immediate eſt propter bonitatem increatam, poſt hunc ille, qui eſt propter bonitatem creatam ſupernaturalem, infimus eſt alius amor, nempe propter naturalem bonitatem, hæc conſtat ex diuerſitate obiectorum motiuorum.

Vltima concluſio.

5. Dico vltimo. Si comparentur hi actus ad obiecta materialia, in vnaquaque ſpecie dilectionis, ille actus eſt melior, qui magis eſt cōſentaneus propenſioni, & ordini charitatis: intelligitur ſemper cæteris paribus. Ratio eſt, quia charitas magis inclinatur ad meliores actus ſuos: ergo è contrario ad quos ipſa magis inclinatur, illi ſunt meliores. Secundo hi actus verſantur circa obiecta magis coniuncta, aut Deo, aut diligenti: ergo participant magis rationem charitatis.

Amici ne, an inimici dilectio ſit magis meritoria.

6. Atque hic expeditur illa quæſtio, An magis meritorium ſit diligere inimicum, quàm amicum? Reſpondetur in genere ſuo melius eſſe diligere amicum: nam eſt magis conſentaneum ordini caritatis: ſicut eſt melius, diligere patrem, quam extraneum: iuſtum, quàm peccatorem: amicum, quàm alienum. Itē quia per ſe melius, eſt ex obiecto: nam è contrario peius eſt odiſſe amicum, quàm inimicum: priuat ergo maiori honeſtate. Sed contra. Amor inimici eſt difficilior ex ſe, at hæc difficultas auget meritum, & bonitatem. Secundo dilectio inimici eſt purior ab omni humano motiuo: vnde in ſacra Scriptura, & Patribus laudatur, & maxime perfecta iudicatur.

Obiectio 1

Secunda.

Ad primam obiectionem

Ad primum reſpondetur plus conferre obiectum, quàm difficultatem ad bonitatem, & meritum, quia obiectum eſt magis eſſentiale actui, ſicut facilius eſt diligere patrem, quàm extraneum, & tamen hic eſt perfectior actus: hoc autem intelligendum eſt ex genere ſuo: nam poſſe eſſe amicitia leuiſſima, & difficultas maxima: vnde vlterius nego quādo actus dilectionis ſunt eiuſdem intenſionis, voluntatem magis conari: quia conatus voluntatis non eſt aliud, quam efficientia, & actus voluntatis: vbi autem non eſt intenſior actus neq; eſt maior efficientia. Verum eſt tamen, quando obiectum eſt difficilius, aut aliqua ratione minus appetibile, moraliter eſſe neceſſariam maiorem virtutem ad operandum æqualiter circa tale obiectum: ſicut in naturalibus agentibus, ad agendum æqualiter in re, & in modo circa paſſum magis reſiſtens, maior virtus in agente requiritur; inde tamen non fit, actionem, vel effectum eſſe meliorem, cum ſupponamus eſſe æqualem in intenſione: neq; etiam ſit, eſſe magis meritorium: quia meritum non attenditur penes virtutem in actu primo, ſed penes actionem ab illa procedentem: licet dignitas ſuppoſiti conferat per modum cuiuſdā circumſtantiæ: ſolum ergo ſequitur amorem inimicorum regulariter loquendo eſſe ſignum perfectioris virtutis, quod intendunt Patres.

Ad ſecundā obiectionem

Ad ſecundum reſpondetur actum amoris erga inimicum ſæpe poſſe eſſe meliorem, quia fit ex meliori motiuo, nos autem loquimur cæteris paribus, quod non repugnat, ſi homo velit pure operari: vnde fit, vt ſæpe ſit vtilius exercere actus amoris circa inimicum: tum quia probabilius eſt, eos diligi ex charitate: tum quia dilectio inimicorum ratione difficultatis eſt commodior ad ſatisfaciendum, impetrandum, & mouendum Deum ad remittenda nobis peccata: atq; hæc etiam intendunt Patres. Tandem addendum eſt ſi amor amici ex ſola ratione naturali, ſeu humana potius oriatur, poſſe quidem eſſe moraliter bonum, non tamen per ſe eſſe meritorium niſi aliquid ſupernaturale illi accedat, quo ſenſu dictum eſt Matthæi quinto. *Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis?* Et ſic eſt accipiendus Diuus Thomas 2.2. quæſtione 27. articulo 7. ad primum. Si vero ratio humana non ſit proprium motiuum talis amoris, ſed diſpoſitio deſeruiens, vt homo per charitatem intenſius operetur, non minuit de bonitate, & merito, ſed potius poteſt eſſe occaſio, augmenti, vt per ſe conſtat. De comparatione inter actus amoris viæ, & patriæ dicetur diſput. ſeq.

DISPVTATIO TERTIA.

De habitu charitatis.

PRÆCIPVA charitatis acceptio illa eſt, qua ſumitur pro habitu ſeu virtute, quæ ad amandum Deum, amore beneuolentiæ ſupernaturali inclinat, & quamuis de illa, vt ſic, in hac diſputatione ſit præſertim agendum, aliqua tamen ad doctrinæ complementum de naturali etiam habitu, quo vt author naturæ à creatura intellectuali diligi poteſt, conſequenter ſunt explicanda: alijs hoc loco omiſſis, de quibus iam late in materia de Gratia.

SECTIO I.

Vtrùm charitas ſit creata virtus in voluntate infuſa.

1. concluſio de qua vide lib 6. de grat. c. 8 n 9

1. DIco primo, charitatem eſſe qualitatem, & habitum creatum, loquimur autem de caritate, qua

qua Deum diligimus. Eſt certa, & vel de fide, vel ita proxima, vt contraria ſit erronea, vt conſtat ex teſtimonijs Scripturæ, Conciliorum, & Patrum adduci ſolitis contra Magiſtrum, qui in 1. diſt. 17. dixit, charitatem non aliud eſſe, quàm ipſummet Spiritum S. 1. Cor. 13. *Manent Fides, Spes, Charitas, tria hæc, & cæt.* Vbi charitas, dum annumeratur fidei & Spei, quas qualitates, ſeu habitus creatos eſſe nec ipſe Magiſter negat, planè indicatur, & ipſa etiam creatum quid eſſe. Clarius teſtimonium eſt illud eiuſdē Pauli Roman. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum* Vbi ſatis apertè diſtinguit charitatem à Spiritu ſancto tanquam aliquid infuſum ab infundente Poſt Concilium Arauſicanum can. 4. 6. & 25. celebre eſt illud Tridentini ſeſſion. 6. capit. 7. *Charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui iuſtificantur, & ipſis inhæret.* Accedunt Patres Auguſtin. lib. de Spiritu, & litera c. 23. Hieron. in cap. 5. epiſt. ad Gal. Ambroſ. lib. 10. Epiſtolarum 84. Gregor. lib. 1. Moralium cap. 28. Ratio denique eſt, quia cum actus charitatis à nobis eliciantur, habere debent in nobis principium intrinſecum ſibi accommodatum; illud autem eſt aliqua qualitas, & habitus in nobis inhærens.

2. conclusio Vide in cit. c. 8
Dubium incidens reſoluitur. In Metaph. diſp. 44 ſect. 1. n. 13

2. Dico ſecundo. Hic habitus eſt virtus ſupernaturalis voluntati infuſa. Quæ omnia ſatis conſtant ex materia de gratia. Sed quæres, an in appetitu ſentiētē ſit aliquis habitus charitatis ſuo modo adiunctus illi, qui eſt in voluntate? Reſpondetur infuſum non eſſe, quia appetitus ſenſitiuus non poteſt efficere actus ſupernaturales, & præcipue erga Deū: tamē quādo voluntas amat, vel delectatur in Deo, poteſt aliquo modo appetitus cooperari, ſaltem per actus naturales, quibus generari poteſt aliquis habitus: nam poteſt exercere actus amoris, vel gaudij circa Deum ſuo modo ſenſibiliter apprehenſum, iuxta illud Dauidis, *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum,* teſte D. Th. 1. 2. q. 30. art. 1. ad 1. & 3. p. q. art. 2. ad 1. & q. 85. art. 1.

Vide in to. 3 de pœn diſp 3, ſect. 1 n. 4
3. concluſio, de qua D. Th. 2. 2 q 23 ar. 6 & ibi interpretes.

3. Dico tertio. Charitas eſt virtus omnium, quæ homini in hac vita infunduntur, perfectiſsima. Eſt certa, & conſtat 1. ex Scriptura Matth. 22. vbi Chriſtus loquens de præcepto charitatis, ait, *Hoc eſt primum, & maximum mandatum,* 1. Cor. 13. *Maior autem horum eſt charitas,* ad Coloſſ. 3. *Super omnia charitatem habete quod eſt vinculum perfectionis.* Et idem Paulus 1. ad Cor. 12. locuturus de charitate. *Adhuc, inquit, excellentiorem viam vobis demonſtro.* Conſtat 2. ex Patribus Aug. lib. 15. de Ciuit. c. 18. & ſerm. 1. in Pſal. 113. Leone Papa ſer. de S. Laurentio. Ambroſ. epiſt. 74. Hier. in c. 5. ad Galat. & alijs paſsim loquentibus de excellētia charitatis inter cæteras virtutes ac diuina dona, & quidem ſi loquamur de moralibus omnibus, ſine controuerſia excedit charitas, cum ſit Theologica: quod ſi maximè præſtat fortitudo ob martyrium, eius excellentia manat à charitate. Si vero comparetur cum virtutibus Theologicis, etiam idem conſtat, & primo de Spe, cum perfectiori modo tendat in obiectum, ſcil. in ſe, & propter ſe; Spes vero fundatur in amore concupiſcentiæ: de fide etiam probatur omiſsis teſtimonijs Scripturæ, & Patrum, quia charitas perfectiori modo attingit Deum, quā fides: nam tendit in Deum prout in ſe eſt; fides vero prout in nobis eſt. Oppoſitum ſentiunt Lutherani ob præclaros quoſdam effectus, qui tribuuntur fidei in ſacra Scriptura, & Patribus: ſed hæc omnia tribuuntur fidei tanquam radici, & fundamento, vt patet ex Trident. ſeſſ. 6. c. 8. & ex dictis in materia de gratia.

Vide lib 8 de grat c 17. & 21

Obiectio

4. Sed ſupereſt argumentum. Nam virtutes intellectus ſunt perfectiores virtutibus voluntatis, cum intellectus ſit perfectior. Vnde prudentia excellit inter virtutes morales; & lumen gloriæ eſt excellentius charitate: propterea quidam dicunt, fidem in ſubſtantia, & entitate præſtare charitati, charitatem vero excellere in eſſe moris; ſicut docet D. Th. intellectuales virtutes acquiſitas eſſe nobiliores in genere entis, quāuis in genere moris, & virtutis excellant virtutes morales: ſed errant. Et ſane ratio ſumpta ex obiecto, manifeſtè id docet. Ad argumentum igitur reſpondeo virtutes intellectus ex genere ſuo eſſe nobiliores: non tamen in indiuiduo quālibet virtutē intellectus præſtare cuilibet virtuti voluntatis: ſed ſolum hinc fit, ſupremam virtutē intellectus eſſe perfectiorem ſuprema virtute voluntatis; vt lumen gloriæ, charitate: nec ſumi poteſt argumentū ex ſtatu Patriæ ad ſtatum viæ, quia cognitio Patriæ eſſentialiter eſt perfectior cognitione viæ: amores vero ſolū accidentaliter differunt, vt dicemus: & ideo nō eſt etiam ſimile de prudentia præcipuè naturali, quia eſt excellens, & perfectiſsima in ſuo genere, & eſt regula omnium virtutum moralium.

Quorundā ſolutio obſeruanda.
Vera ſolutio
De luminis gloriæ perfectione maiori in lib. 6. de grat. c. 13. à n. 6

5. Sed quæres, An charitas non ſolùm ſit virtus, ſed ſemper ſit in ſtatu virtutis? Reſpondetur ita eſſe. Ratio eſt, Quia hæc virtus ſemper habet connexionem cum omnibus ſui ordinis. Secundo ſemper amat Deum, & proximum. Tandem minima charitas ſemper facit bonum, & amicum, & ſeruat omne præceptum. Quæres ſecundo, An charitas tribuat eſſe alijs virtutibus, ita vt ſit forma illarum? Reſpōdetur Theologicè ita loquendum eſſe: primo, quia charitas refert omnes actus virtutum in vltimum finem, qui in moralibus eſt quaſi forma. Item valor, & meritum horū actuum pendet à charitate, quanuis, & ſic etiam gratia dici poſsit forma virtutum. Sed obijcies. Interdum aliæ virtutes referunt cæteras in ſuum finem. Item religio, & pœnitentia ſæpe imperant actum charitatis referendo ad finem. Reſpondetur, per accidens, & quaſi ex operantis libertate poſſe interdum inferiorem virtutem informare ſuperiorem, non ſimpliciter, ſed quoad aliquem actum, & in ordine ad particularem finem. Charitas vero per ſe, natura ſuā habet iſtum modum informandi, & præterea relatio ad vltimum finem, quæ ſumpta eſt in genere virtutis ad illam ſolam ſpectat.

1. Dubium.
2. Dub. vide lib. 1. de grat. c. 4. & 5
Obiectio.
Solutio.

SECTIO II.

Vtrùm charitas ſit propriè virtus Amicitiæ.

1. RAtio dubitandi eſt, quia conditiones amicitiæ aſsignatæ ab Ariſtot. 8. & 9. Ethicor. non conueniunt in charitatem. Prima eſt communicatio mutua, at nos cū Deo communicare nequimus licet ipſe poſsit nobiſcum. Secunda eſt æqualitas, qui enim multum diſsimiles ſunt in excellētia, non bene contrahunt amicitiam. Vnde concludit Ariſtot. in 8. Ethicor. cap. 7. inter nos, & Deum non eſſe amicitiam. Tertia eſt ſingularitas, at charitas omnia complectitur. Quarta eſt, vt mutuus amor non lateat, latet autem nos an Deum charitate amemus, vel ab eo amemur.

Conditiones amicitiæ quatuor, de humana amicitia infra ſect. 6

2. Dico primo. Inter iuſtos, & Deum eſt ſimpliciter amicitia, vt conſtat ex multis teſtimonijs ſcripturæ, Iudit. 8. *Abraham Dei amicus effectus eſt,* & Pſal. 138. *Nimis honorati ſunt amici tui Deus.* Cantic. 5. *Comedite amici.* Sapient. 7. *Participes facti ſunt amicitia Dei.* Iſaiæ 41. *Semen Abrahæ amici mei,* quo reſpexit Iacobus in ſuā Canon. cap. 2. *Abraham,* inquiens, *amicus Dei appellatus eſt* Lucæ 12. *Dico autem vobis amicis meis,* & Ioannis 15 *Iam non dico vos ſeruos, ſed amicos.* Id eſt, quamuis natura ſitis ſerui, gratia autem, quæ excellentior eſt, facti eſtis amici. Dices: etiam dicuntur iuſti filij Dei, & templa Spiritus S. quæ non proprie, ſed metaphorice exponuntur. Reſpondetur ſingula verba Scripturæ eſſe accipienda in ea proprietate, quā patiuntur: ſunt ergo iuſti templa ſpiritualia, quia in eis Spiritus S. inhabitabat: ſunt vero filij per adoptionem, amici per gratiam, & beneuolentiam

1. concluſio, pro qua vide lib. 7. de grat. c 5 & in Relect. de libertate Dei diſp. 2 ſect. 8. n 16
Inſtantia.
Reſponſio.

mutuam ſupernaturalem, quæ verè, & propriè inter Deum, & hominem intercedere poteſt: & hoc ad propriam amicitiam ſufficit: vnde in Tridentin. ſeſſ.8.cap.1. Iuſti ſimpliciter vocantur amici.

Triplex eſt amicitia.

3. Sed vt hæc ratione confirmentur, nonnulla notāda ſunt. Primum eſt, triplicem eſſe amicitiam, vtilem, in qua amicus amatur propter vtilitatem amantis; delectabilem, propter voluptatem: honeſtam, in qua amicus per ſe, & propter honeſtatem amatur: & hæc ſola eſt perfecta, & ſimpliciter amicitia, quia hæc ſola coniungit per veram beneuolentiam. Alterum eſt ex Ariſtotele ſupra capit. decimo, hoc poſterius genus amicitiæ duplex eſſe, vnum eſt æqualitatis ſimpliciter, quod eſt inter omnino æquales, alterum eſt excellentiæ, quod eſt inter perſonas quidem habentes communicationem, & conuenientiam ad vnum finem honeſtum, conſtitutas tamen in diuerſa dignitate, inter quas non ſeruatur æqualitas ſimpliciter, ſed proportionalis, quia vnuſquiſq; tribuit alteri id amoris, honoris, & officij, quod vnicuiq; pro conditione ſua conuenit.

Perfecta amicitia ſubdiuiditur.

Probatur concluſio primo.

4. His poſitis probatur concluſio. Primò. Inter Deum, & nos intercedit mutua beneuolentia, quod ex parte Dei conſtat: amat enim nos, vt benefaciat: neq; huic amicitiæ repugnat, quòd velit Deus omnia noſtra bona referri in gloriam ſuam; nam eſt etiam vltimus finis. Ex parte verò hominum ſupra oſtenſum eſt, quod poſsint Deum ex charitate diligere. Secundò hic mutuus amor ſatis conſtat, non quidem certa, & infallibili ſcientia, dum ſumus in hac vita, ſed probabili exiſtimatione, quod in omni amicitia ſufficit, id vero conſtat ex varijs Scripturæ teſtimonijs: nam *Deus diligentes ſe diligit*, vnde, quod Deum diligamus effectus eſt diuini amoris. Tertio communicatio ad amicitiam neceſſaria, hîc etiam non deficit: nam licet inter nudam naturam hominis, & diuinam non reperiatur, inuenitur tamen ſufficienter inter homines per gratiam eleuatos ad diuinum ordinem, & Deum: ſic enim ſunt, *diuinæ conſortes naturæ*, & accepti ad eundem ordinem beatitudinis, quæ communicatio facit æqualitatem, ſi non ſimpliciter, ſaltem excellentiæ. Alio modo poteſt intelligi illa communicatio pro mutua beneficiorum collatione, & hæc non eſt ratio amicitiæ, aliàs non eſſet honeſta, ſed vtilis, eſt tamen effectus, qui ex illa oritur, *amicorum enim omnia ſunt communia*: hoc autem non deeſſe ex parte Dei in hac diuina amicitia per ſe conſtat: homines autem, etſi non poſsint conferre beneficia in Deum, tamen quoad poſſunt, præbent honorem, & gloriam: & proximis

4. benefaciunt. Quarto amicitia efficit vnum, & velut ponit vnam animam in duobus corporibus, *qui autem adhæret Domino vnus ſpiritus eſt*: quare nihil obſtat, quod ad multos ſe extendat, quia primario eſt ad vnum, in quo, & per quem cætera diliguntur.

5. Quinto licet vera amicita non ſit propter vtilitatem, vel voluptatem, tamen hos fructus ſecum affert: primum propter communicationem: ſecundum propter vnionem, & in vtroque excedit hæc amicitia: vnde illud, *Delitiæ meæ eſſe cum filijs hominum.* Tandem oportet, vt vera amicitia ſit ſtabilis: hæc autem de ſe ita ſtabilis eſt, vt ſit, perpetua: ex quibus omnibus ſit, hanc amicitiam non ſolùm eſſe propriam, ſed omnium perfectiſsimam, quia licet in æqualitate aliquando deficiat, tamen in reliquis conditionibus, longè multumque ſuperat.

Vide lib. 11. de grat.

2. concluſio declarando perficit.

5. Dico ſecundo. Hæc amicitia inter nos, & Deum ex parte hominis eſt ipſa charitas, aduertendum eſt ex Ariſtotele ſupra, amicitiam perfici in mutuo amore: vnde ſi vnus amet, non vero redametur, eſt quidem beneuolentia: non vero amicitia. Oportet etiam, vt hic mutuus amor non lateat: nam ſi ignoretur, eſto ſit concurſus amorum, erit tamē per accidens: at vero amor amicitiæ poſtulat, vt ſit alterius, tanquam redamantis: tam igitur ſi amicitia inter nos, & DEVM ſignificat totum integrum vinculum, ſic eſt quaſi collectiuum nomen, charitatem Dei, & noſtram comprehendens; ſi tamen ſignificat id, quod ex parte noſtra nos præſtamus in hac amicitia, illud eſt charitas, quia vt Ariſtotel. dixit libro octauo Ethicorum capite octauo: *Amicitia magis eſt amari, quam amare*, charitate verò amamus. Ex quo intelligitur hoc conuenire charitati per ſe; neque requirere longam conſuetudinem: vnde etiam in paruulo habet eandem rationem: quòd ſi non poſsit in actum prodire, oritur ex diſpoſitione ſubiecti. Argumenta ſoluta ſunt ex dictis.

Vide etiam D.Th. 2.2. q.27. art. 1

SECTIO III.

Vtrùm Charitas ſit vna, & eadem in via, & in Patria?

1. Dico primo, eundem habitum charitatis, & ſpecie, & numero, qui habetur in via, conſeruari in Patria. Et communis Theologorum, & videtur expreſſa ſententia Pauli primæ ad Corint. decimotertio, *Charitas nunquam excidit*, quod intelligendum neceſſario eſt de eadem charitate, & ſpecie, & numero: alioqui etiam cognitio, & ſcientia non exciderent. Sed quæres. An idem ſit in actibus amoris? Nonnulli Theologi id negant, vt Scotus in tertio diſtinctione trigeſima prima, quæſtione vnica, Lychetus ibidem, Capreolus in primo, diſtinction. prima, quæſtion. tertia, ad tertium Adami, contra quartam concluſionem, Caietanus prima part. quæſtion. 82. articul. ſecundo. Contendunt enim Deum clare viſum, & obſcurè, diuerſas inducere rationes formales diligibilis obiecti. Primo, quia diuerſa cognitio Dei, naturalis, vel ſupernaturalis, intellectualis, vel imaginaria parit actus amoris diuerſos. Secundo in propoſito poſſunt aſſignari diuerſa obiecta formalia: Nam ſicut in patria vno actu videtur Deus, & tota eius perfectio, ita adæquate vno actu amatur propter omnem rationem, qua amabilis eſt, licet non totaliter ametur, at in via, quia non concipitur Deus vno actu niſi ſub ratione vnius, vel alterius attributi per ſingulos actus quaſi inadęquate amatur. Tertio amor Patriæ eſt neceſſarius: viæ autem liber. Quarto hi duo amores fuerunt ſimul in anima Chriſti: ergo diſtincti ſpecie.

1. concluſio.

An amoris actus ſint iidem in patria, & in via.

Negant aliqui.

1. argument.

Secundum.

Tertium.

Quartum.

2. Dico ſecundo. Charitas viæ, & Patriæ vna eſt non ſolùm quoad habitum, ſed etiam quoad actum. Eſt communis Theologorum cum Magiſtro in tertio diſtinctione trigeſima prima, & D.Thom. prima ſecundæ, quæſtione ſexageſimaſeptima, articulo ſexto, & fauent loca ſacræ ſcripturæ, & Patrum, qui dicunt charitatem eandem manere in via, & in Patria: nam potiùs de actibus, quàm de habitibus loquuntur, atq; ita etiam accipiendus eſt Paulus citatus. Ratio eſt, quia amor, vt ſic, nullam imperfectionem eſſentialem dicit: ergo tantùm differt in accidentali perfectione, quod ita explicatur. Nam ratio formalis obiecti in via, & in Patria eſt eadem, nempe diuina bonitas ſupernaturalis: differunt vero hi amores in cognitione talis obiecti: ergo ſolum in conditione ſine qua non, & applicatione obiecti amabilis. Nec eſt ſimile de amore ſenſitiuo, vel naturali, quia illius differentia ab amore ſpirituali, vel ſupernaturali non ſumitur tantum ex cognitione, ſed ex formali obiecto diuerſo, quia ſemper diuerſa ratio boni per has cognitiones applicatur: vt in prima ſecundæ oſtenſum eſt, & in tractatu de Anima agendo de diſtinctione potentiarum per obiecta. Deinde abſentia, vel præſentia obiecti amabilis nihil refert ad amorem, quia vt ex prima ſecundæ conſtat, Amor abſtrahit à præſentia, & abſentia, & tendit in obiectum ſecundum

2. concluſio affirmatiua, & communis ſuadetur authoritate.

Item ratione

cundum ſe: illæ autem differentiæ pertinent ad deſiderium, & delectationẽ: vnde deſiderium, & ſpes includunt eſſentialem imperfectionem, & non manent in Patria, amor autem permanet. Imo mihi certe probabiliſsimum eſt de facto Beatam Virginem in ſuo tranſitu actum diuini amoris non interrupiſſe, ſed eundem numero in patria, quamuis neceſſario, & maiori perfectione continuaſſe. Et vt ad argumenta oppoſita reſpondeamus in primis illa differentia, quæ ex parte obiecti ſumebatur in ſecundo argumento, vera non eſt: nam in via poteſt à nobis Deus amari vnico actu, non propter hoc, vel illud attributum, ſed ſimpliciter, quia eſt ſummum bonum infinite perfectum, & ſufficiens ad beandum hominem: hic ergo amor eiuſdem omnino obiecti formalis eſt, atq; adeo eiuſdem ſpeciei cum amore Patriæ: vnde potius hinc manet probata noſtra concluſio. Quod ſi vnus, & idem habitus poteſt habere actus ſpecie diuerſos, tunc eſt quando actus diuerſo modo participant rationem formalem obiecti, non autem ſic eſt in propoſito, & tota differentia eſt in accidentalibus conditionibus, ſicut tertio loco obijciebatur in conditionibus liberi, & neceſſarij, quæ eidem actui ſucceſſiue competere valent, vt agendo de moralitate actuum humanorum notauimus. Quod vero obijciebatur de Chriſto, ſuo loco exponitur.

Ad argumenta oppoſita.

De Incarnat. diſp. 17 ſect. 4 § nihilominus, & diſp. 19. ſect. 2 §. Dico ergo

3. Sed dices: ſi hæc vera ſunt, fieret, vt charitas viæ poſſet peruenire ad tantam perfectionem quã tam habet in Patria. Reſpondetur. Duplex eſt perfectio charitatis. Vna eſſentialis, quæ in eo conſiſtit, vt totum hominis affectum ponat in Deum, tanquam in ſupernaturalem finem vltimum, & conſequenter excludat omnem effectum peccati mortalis, & in hoc charitas viæ, & Patriæ ſunt æquales: imo omnis charitas viæ etiam minima illam habet, vt dicitur primæ Ioannis ſecundo, & quarto. Alia eſt perfectio accidentalis, quæ partim in intenſione, partim in vitandis peccatis ſita eſt, & hac ratione ſolent diſtingui tres gradus charitatis, incipientium, proficientium, & perfectorum, & in hac perfectione non eſt neceſſe, charitatẽ viæ eſſe æqualem charitati Patriæ: cum neque omnis charitas viæ in hoc ſit æqualis: dubium autem eſſe poteſt, An ſumma charitas viæ poſſit in hac perfectione æquari, vel minimæ charitati Patriæ, quod in ſectione ſequenti expediemus.

Obiectio inſurgit.

Eius reſolutio inchoatur.

SECTIO IV.

Vtrum aliqua Charitas Viæ poſſit eſſe æqualis charitati Patriæ.

Difficultatis ratio.

1. Ratio dubij eſt, quia præter eſſentiam maxima perfectio formæ eſt eius intenſio, ſed charitas viæ poteſt eſſe intenſior charitate Patriæ, vel in eodem, vel ſaltem in diuerſis ſubiectis: nam hæ charitates ſunt eiuſdem rationis: at charitas viæ poteſt magis, ac magis intendi: in qualitatibus autem eiuſdem rationis, ſi vna ſemper augeatur poteſt peruenire ad alterius quantitatẽ eamq; ſuperare. Caiet. igitur, vt huic difficultati, ſatisfaciat defẽdatq; charitatem viæ, nunquam æquari charitati Patriæ multa ſcripſit in ſecunda ſecundæ, quæſt. vigeſimaquarta, articulo ſeptimo, & inter alia affert tres modos, quibus charitas viæ nunquam eſt ita intenſa, vt charitas Patriæ. Primus eſt, quod in qualitatibus animæ duplex eſt intenſio: vna ex parte ſubiecti ſeu potentiæ magis conantis, altera ex parte obiecti melius propoſiti, & hanc dicit eſſe diuerſæ rationis in charitate viæ, & Patriæ, & ideo nunquam poſſe eſſe æqualẽ, qui modus illi non placet, qa ſaltẽ ſequitur in priori intẽſione poſſe eſſe æqualitatem, ſed neque etiam verus eſt, quia rè vera iſtæ non ſunt duæ intenſiones, ſed explicant duas radices intenſionis, vt patet exemplo Caiet. Viſio enim, quæ eſt intenſior, quia viſus magis conatur, vel quia obiectum propinquius eſt, eiuſdem rationis eſt, cum efficiat eundem effectum formalem in viſu, & ſimile eſt in agentibus naturalibus, quę interdum agunt intenſiùs, quia applicant maiorem vim: interdum, quia paſſum minus reſiſtit: tamen intenſio formæ ſemper eadem eſt: imo ſi proprie loquamur, nunquam hæc maior intenſio eſt ſine maiori conatu potentiæ, quia non poſſet eſſe effectus perfectior, niſi cauſa magis influat: ſolum eſt differentia, quia hic maior conatus interdum adhibetur propter excellentiorem virtutem actiuam, interdum propter commodam obiecti applicationem, aut minorem paſsi reſiſtentiam. Dices: interdum ratione medij, vel luminis, actus videndi eſt ita perfectus, & intenſus, vt non poſsit potentia cũ minori lumine, quantumuis conetur, actũ ita intenſum efficere. Reſpondeo, in potentijs cognoſcitiuis obſeruanda eſſe duo: primum eſt, eas non eſſe integram potentiam ſuorum actuum, ſed iuuari ab obiectis, & ſpeciebus: vnde fit, vt obiectum ita adiuuet potentiam aliquando producendo ſpeciem imperfectam, vt potentia cum ſpecie minus perfecta, nunquam poſsit tam intenſum actum efficere, non propter intenſionem diuerſæ rationis: ſed quia potentia non poteſt amplius conari: quia non amplius iuuatur. Secundum eſt in actibus aliud eſſe claritatem, aliud intenſionem, & claritas ſæpe ſumitur ex medio, & ideo ſi illud ſit imperfectum, actus non erit tam clarus, quamuis ſit tam intenſus: quæ tamen duo in actibus voluntatis non habent locum, de quibus modo loquimur.

Sententia Caiet tribus reſpondendi modis contenta.

Reijcitur.

Obiectio.

Reſponſio.

2. Secundus modus Caietani eſt: quia intenſiones charitatis in Via, & in Patria ſunt omnino diuerſæ rationes: & in Patria eſt altioris ordinis: & ideo quantumuis intenſio viæ creſcat, nunquam illuc peruenit. Aſſumptum dupliciter declarat, primo, quia ſtatus Viæ, & Patriæ ſunt diuerſarum rationum: vnus naturalis charitati, alter quaſi ſupernaturalis: vnus quaſi ætas puerilis, alter virilis: deniq; ſunt via, & terminus, quæ ſunt diuerſarum rationum. Secundo, quia charitas Patriæ altiori, & eminentiori modo continet omnes perfectiones charitatis Viæ, & excludit omnes imperfectiones, & addit multas perfectiones: hoc autem eſt ſignum perfectionis alterius ordinis. Antecedẽs patet: quia in Patria eſt ſubiectum altiori modo diſpoſitum, & obiectum etiam altiori modo applicatum.

2. Caiet. modus.

Declaratur 1.

2.

3. Dico primo: charitas Viæ, & Patriæ habent gradus intenſionis eiuſdem omnino rationis inter ſe. Probatur primo, Nam vel loquimur de intenſione, vt ſignificat motum: vel aliquid productum in qualitate intenſa: hoc ſecundo modo ijdem gradus intenſionis non ſolum ſpecie, ſed etiam numero, qui erant in via manent in Patria, ſiue alij ibi addantur, ſiue non: antecedens patet, quia manet idem numero habitus: ergo, & gradus intenſionis: nam hi gradus, vel non ſunt niſi deſignatione mentis, vel ſi re ipſa diſtinguuntur, ſunt quaſi partes entitatiuæ illius habitus: vbi autem totum idem numero manet, manent eædem numero partes. Secundo effectus formalis charitatis viæ, & patriæ, eſt idem, quia vna forma non habet niſi vnum effectum formalẽ, cum ille non ſit, niſi adhæſio, & informatio formæ in ſubiecto: ergo & intẽſio eſt omnino eadem: nam hæc non diſtinguitur ab ipſa forma, & effectu eius: quæ ratio generaliter probat nonniſi vnicam rationem intenſionis poſſe intelligi in forma, quæ vna eſt, & eidem ſubiecto tota inhæret. Tertio Gratia, quæ eſt in eſſentia animæ, eandem intenſionem habet in Via, & Patria, cum illa (vtpote diſtincta à charitate ex opinione etiam Caietani) non reſpiciat obiectum, vnde fingi poſsit illa duplex intenſio; ergo idem erit de charitate, quia gratiæ proportionatur,

1. concluſio.

Probatur 1.

2.

3.

Vltimo. tur. Tandem habitus charitatis priùs natura intelligitur in ſe perfectus in Beato, quàm intelligatur in illo viſio Dei: ergo in illo ſecundum ſe nō eſt varietas intenſionis: nam ſi qua eſt, oritur ex viſione; & eædē rationes procedunt de intenſione actus. Quod ſi de intenſione, vt motus quidam eſt, loquamur, hæc in Patria nulla eſt, ſed in via fit tota: deinde ſi qua eſſet, illa eſſet proportionata termino: atque adeo eiuſdem rationis. Dixi in concluſione *inter ſe*, hoc eſt, comparando gradus in diuerſo ſtatu viæ, & patriæ, non autem ipſos inter ſe in eodem ſtatu. Sic enim verum omnino putamus diuerſæ rationis eſſe, vt in Metaphyſ. explanatum eſt.

In Metaph. diſp. 5. ſect. 8 n. 22. & diſp. 46 ſect. 1. à n. 30

2. concluſio. 4. Dico ſecundo. Charitas poteſt eſſe intenſior in aliquo viatore, quam in aliquo comprehenſore; hoc ſatis determinatur ratione dubitādi initio poſita: & idem ſuadent multa exempla euidentia; intenſior enim eſt charitas in Chriſtiano ſanctiſsimo, quàm in eo, qui ſola gratia baptiſmali videt Deum; & idem eſt de ſanctiſs. Virgine: quam concluſionem de gratia quoque ſuo loco probabilem ſtatuimus.

Lib 9 de gra c. 6. n. 16

Quid de actu charitatis. 5. Sed quæres an procedat concluſio non ſolùm de habitu, ſed etiam de actu? Reſpondetur de vtroque intelligendam eſſe, quia viator poteſt elicere actum æque intenſum habitui: & ſane de Beata Virgine id certiſsimum eſt, vt latius in ſuo loco; actus autem Beati non excedit latitudinem habitus.

Tomo de vita Chriſti diſp 18. ſect. 4

Obiectio. Oppones, gaudium viæ non poteſt eſſe ita intenſum, ac gaudium patriæ, fundatur enim in ſpe, ſpes autem ratione obiecti abſentis aliquantulum affligit, vnde remittit gaudium.

Solutio. Sed neganda eſt conſequentia, quia gaudium viæ habet aliquod impedimentum, quod non habet amor. Secundo nego antecedens, loquendo de puro gaudio charitatis: illud enim nec eſt de bono abſenti, nec fūdatur in ſpe, quia eſt de bono, quod reipſa eſt in Deo; ſi verò ſermo ſit de gaudio ex ſpe, argumentum non eſt ad propoſitum, quamuis fortaſſe hoc etiam poſsit eſſe intenſius, quod attinet ad latitudinem graduum.

Concluditur cōtra Caiet. Vnde concluditur falſum eſſe, quod Caietan. ſibi aſſumebat, vel minimam charitatem patriæ includere omnem perfectionem etiam ſummæ charitatis viæ, quia non includit omnem intenſionem, quæ eſt maxima perfectio.

3 concluſio. 5. Dico tertiò. Probabile eſt in vno, & eodem ſubiecto charitatem Patriæ non excedere in intenſione ſummam charitatem, quam in via habuit: licet in hac re nihil certi ſit.

Vide in opuſculo relectionem de hac re.

Pendet enim ex duabus quæſtionibus, an merita mortificata reuiuiſcant? ſi enim non reuiuiſcunt, fiet, vt in Patria non habeat charitatem ita intenſam is, qui tepide ſurrexit à peccato, & poſt modum obijt, ſed probabilius eſt reuiuiſcere. Altera eſt, an augmentum, quod reſpondet actibus remiſsis, detur ſtatim, ſi enim non datur ſtatim, accidit multa merita non eſſe ſoluta in hac vita, atque ita in termino viæ, vel initio Patriæ intendi magis charitatem: cæterùm probabilius eſt ſtatim dari.

De hac re in dicta relect. ſect 1 & l. 9 de grat c 5

His opinionibus, vt probabilioribus poſitis, ſequitur charitatem in eodem non eſſe intenſiorem in Patria, quàm fuerit in via: atque ita ſentit Veiga lib. 15. in Tridentin. cap. 15. qui contrarium iudicat erroneum: ſed rigoroſus putatur, cum id pendeat ex opinionibus, quinimò poſitis his, quæ diximus, & alia opinione Theologica, quæ dicit Deum præmiare vltra condignum, poſſet in propoſito dici, Deum in via augere charitatem iuxta rigorem meritorum: illud autem, quod datur vltra meritum, quia eſt ex Dei liberalitate ſolum dari in ingreſſu Patriæ, neque aliter illud fuiſſe promiſſum, & hoc poſito ſemper erit in eodem intenſior charitas in Patria, quàm in via.

De hac opinione late lib. 12 de gra. & 11

Cæterum, quia hoc etiam ſine ſufficienti fundamento dicitur; ideo probabilior eſt concluſio poſita. Solum addendum eſt, accidere poſſe charitatem viæ eſſe in continuo augmento intenſionis vſque ad terminum exteriorem viæ, & interiorem Patriæ, & tunc neceſſe eſt charitatem in illo inſtanti peruenire ad aliquem gradum intenſionis, quem non habuit in tota vita: tamen in illo inſtanti nihil diuiſibile illi additum eſt, ſed indiuiſibilis quidam terminus, & ideo ſimpliciter non eſt maior, & hæc omnia vera ſunt præcipue de habitu. Nam actus viæ fere ſemper ſunt remiſsiores, licet non repugnet eſſe æquales.

6. Dico quartò. Charitas Patriæ excedit in ſtatu quācumque charitatem viæ, qua ratione poteſt dici ſimpliciter perfectior: ſumitur ex modo loquendi ſacræ Scripturæ, & Patrum, primæ Corint. decimo tertio. *Cum eſſem paruulus, loquebar vt paruulus, ſapiebam, vt paruulus, cogitabam, vt paruulus: poſtquam autem factus ſum vir, euacuaui quæ erant paruuli.* Vbi Apoſtolus Metaphorica ſimilitudine ſtatum viæ comparat pueritiæ, ſtatum autem patriæ confert ætati perfectæ ſeu virili, vt ſignificet quantum in perfectione vnus alterum excedat. Vnde ad Philippenſ 3. de ſe ipſo dicit, *Non quod acceperim, aut iam perfectus ſim, ſequor autem ſi quomodo comprehendam.* Et Auguſt. quia in libro de Moribus Eccleſiæ charitatem viæ vocauerat *plenam* in libro 1. Retract. capit. 7. id emendat dicens. *Melius diceretur ſincera quàm plena. Ne fortè putaretur, charitatem Dei non futuram eſſe maiorem quando videbimus, facie ad faciem.* Et idem Auguſtinus libr. 2. contra aduerſarium legis, & Prophetæ cap. 5. explicans illud Matth. 11. *Qui autem minor eſt in regno cœlorum, maior eſt illo*, de regno cœleſti, de quo in fine dicturus eſt idem Chriſtus. *Venite Benedicti Patris mei, percipite regnum.* Subiungit. *Et quia ibi ſunt ſancti Angeli, quilibet in eis minor, maior eſt vtique quolibet ſancto, & iuſto portante corpus quod corrumpitur, & aggrauat animam.* Et Hieronymus eadem verba Chriſti ponderans in cap. 11. Matth. *Nos*, inquit, *ſimpliciter intelligamus quod omnis ſanctus, qui iam cū Deo eſt, maior ſit illo, qui adhuc conſiſtit in prælio:* quæ quidem expoſitio inter cæteras videtur accommodatior. 4. concluſio.

Ratione patet. Nam charitas in Patria eſt in ſtatu connaturali, hîc verò peregrinatur à Domino, 2. Corint. 5. quod ita intellige. Probatur 1. Gratia, quæ fons eſt charitatis, forma quædam eſt ſupernaturalis, per quam diuinam naturam altiori modo participamus, ſicut ergo naturæ diuinæ connaturale eſt lumen, quo ſe perpetuo videt, ex quo etiam per ſe oritur perpetuus amor, & ſicut animæ rationali debetur naturale lumen intellectus, ex quo oritur vis amandi; ita gratiæ per ſe, & natura ſua, vt perfecta ſit, debetur lumen; quo videtur Deus, & eadem ratione, quaſi connaturale eſt charitati eſſe coniunctam huic lumini, & ideo quamdiu ab illo ſeiungitur, eſt extra proprium ſtatum, idque ex quadam neceſsitate, vel priuilegio, vt daretur locus meritis.

De hac participatione late l 6. de gra. c. 13. & l. 7, c. 2

2. Secundo charitas in Patria à nullo poteſt retardari, neque impediri quominus toto conatu feratur in Deum: ſecus eſt in via.

3. Tertio charitas ibi omnia refert in eum, quem ſummè diligit, vnde fit, vt omnem inconſiderationem, & omnem, vel leuiſsimam incuriam excludat; ſecus eſt in via.

4. Quarto ſi rationem amicitiæ ſpectes, ibi habet omnes eius conditiones altiori gradu, ſummam coniunctionem, eximiam communicationem, &c. Status igitur, ſeu perfectiones, quæ ex his omnibus conſurgunt, vocatur à D. Thom. 2. 2. q. 24. artic. 7. ad 3. & 3. part. quæſt. 7. articul. 11. ad tertium, quantitas alterius rationis, quæ non poteſt eſſe in charitate viæ, quia hæc omnia intimè oriuntur ex viſione.

7. Hinc colligitur differentia inter dictas perfectiones, & intēſionem: nam intenſio conuenit charitati ſecundum ſe cum quacumque cognitione coniuncta ſit: vnde hæc perfectio vtrique ſtatui communis eſt: aliæ vero perfectiones oriuntur præciſè ex viſione: vnde falſum eſt illud Axioma Caietani: Omnem perfectionem charitatis eſſe diuerſæ rationis in via, & in patria: ſolum enim procedit

Corollarium ex quo Caietani axioma refellitur.

Obiectio. cedit de perfectionibus, quæ præciſe oriuntur ex viſione Dei. Dices. Omnes perfectiones numeratæ ſunt extrinſecæ charitati, ſola autem intenſio ſpectat ad eius ſubſtantiam, ergo hæc præponderat reliquis. Reſponſio. Reſpondetur. Si Metaphyſice de perfectione entitatiua loquamur, ita eſt: attamen loquendo humano modo prout charitas conſideratur in ordine ad bonum, & conuenientem vſum ſuarum actionum, dicitur charitas perfectior ſimpliciter in ſtatu patriæ. Inſtantia. Obijcies: poteſt eſſe charitas viæ tanta, ac alijs perfectionibus coniuncta, vt confirmationi in gratia, præſeruationi ab omni peccato cum magnis auxilijs, & excitationibus, &c. vt omnibus penſatis etiam humano modo, poſsit perfectior exiſtimari, & magis prudenter æſtimari, quàm remiſſa Reſponſio. charitas Beati. Durandus in 1. diſtinct. 17. quæſt. 9. ad 1. indicat de potentia abſoluta non repugnare; quod ſi ita eſt, plane ita iudicandum eſſet de charitate Virginis in via, reſpectu pueri videntis Deum: tamen quia res eſt de modo loquendi, loquendum eſt cum omnibus ex fundamento illius principij, quod quādo perfectio eſt ſuperioris ordinis, quantumuis creſcant aliæ inferioris ordinis, non attingunt ad æqualitatem.

SECTIO V.

Vtrum ſit aliquis habitus amicitiæ acquiſitæ erga Deum, vel proximum.

1. Concluſio, pro qua vide lib. 1. de grat. c. 30

1. DIco primo. Per naturales actus dilectionis Dei Authoris naturæ poteſt homo acquirere habitum ad ſimiles actus inclinantem. Ratio eſt, quia licet voluntas habeat naturalem inclinationem ad amandum Deum, pluſquam ſe: tamen habet inclinationes alias, quæ magnam difficultatem afferunt bono, & facili vſui illius inclinationis prioris: habitus autem generatur vbicumque ſunt huiuſmodi inclinationes quaſi ſe inuicem impedientes. Dubii cuiuſdam dilutio. Dices: quid ſi illa difficultas eſſet iam ſuperata per alias virtutes? Reſpondetur in ſtatu naturæ lapſæ nunquam ita perfici omnes virtutes, & inclinationes, vt tollatur omnis difficultas; in ſtatu vero naturæ integræ eſſent ſublata omnia impedimenta, & ideo aliqui putant in eo ſtatu nō fuiſſe neceſſarium hunc habitum; ſed dicendum potiùs eſt illam naturæ integritatem inter alia petijſſe cor urſum omnium habituum, quorum homo natura ſua eſt capax, & qui perficiunt omnes hominis bonas inclinationes. Vnde neceſſarius eſſet habitus iſte, & ille partim ſuperat illam difficultatem.

Vide lib 9. de grat. c. 7

De hoc in tract. de opere ſex dier. lib 3 c. 11

2. Concluſio.

2. Dico ſecundo. Hunc habitum eſſe virtutem, & perfectiſsimam inter omnes, quas voluntas ſuis actibus acquirit: imo ſi cum virtutibus naturalibus intellectus comparetur, illas tam in genere entis, quàm in genere virtutis ſuperare, vna excepta ſapientia, quæ in cognitione perfectiſsima Dei naturali conſiſtit, & in genere entis perfectior eſt. Tota hæc concluſio patet ex dictis de charitate infuſa, nam eſt eadem proportio illius ad virtutes infuſas, & huius ad acquiſitas. Neque refert quod Philoſophi non meminerint huius virtutis, non enim ſatis intellexerunt amorem Dei ſuper omnia, vel confuderunt hanc virtutem cum religione.

3. Concluſio

3. Dico tertio. Hanc virtutem reſpectu Dei eſſe vnam: & eadem potuiſſe diligi proximum propter Deum. Ratio eſt, quia obiectum formale eſt vnum, quod per ſe primo applicatur Deo, & ſecundario applicari poteſt proximo. Et patet etiam à ſimili de habitu charitatis.

4 Concluſio

4. Dico quarto. Hic habitus non habet proprie rationem amicitiæ hominis ad Deum finem naturæ. Ita loquuntur communiter Theologi, cenſent enim ſine charitate infuſa nullam eſſe veram amicitiam inter Deum, & hominem, quod in hoc ſtatu

per ſe conſtat: vbi enim deeſt charitas infuſa, adeſt peccatum mortale, quod repugnat amicitiæ, at ſi loquamur de homine in puris naturalibus poſſet eſſe nonnullum dubium, quia eſſet inter Deum, & hominem mutuus amor, &c. Vnde Ariſtoteles 8. Ethicor. capit. 12. cognoſcit amicitiam excellentiæ inter nos, & Deum, tamen capit. 7. & 2. Magnorum moral. eam negauerat, & melius quidem; quia in eo ſtatu non eſſet communicatio perfecta in ordine ad vnum finem honeſtum: vnde neque eſſet æqualitas ad amicitiam ſufficiens, nam ita ſe gereret tunc Deus proportionaliter cum homine, ſicut cum alijs rebus naturalibus atque adeo non vt amicus, ſed vt abſolute Dominus.

De hoc in l. 1 de grat. c. 3 à n. 11

5 Concluſio

5. Dico quinto. Per actus naturalis amoris honeſti erga proximum etiam requiritur habitus cuiuſdam virtutis moralis inclinans ad ſimiles actus: patet ſupponendo nos loqui de amore beneuolentiæ vnius hominis ad alios, qui amor poteſt eſſe honeſtus, ſi recta ratione reguletur, imo eſt fundamētum totius iuſtitiæ, & pacis. Notatio pro ea probanda. Denique ratio naturalis docet, vt quod mihi volo, idem velim alteri; nullus autem eſt, qui non velit ab alijs amari. Ad hæc, licet hi actus naturales ſint ex inclinatione naturæ, tamen non ſunt omnino faciles, quia amor proprius ſæpe impedit valde amorem proximi, & ſimiliter aliæ paſsiones maxime ex tali amore pullulantes: Probatur iſ concluſio hinc ergo concluditur per hos actus generari habitum, qui præſtet facilitatem, illumque eſſe virtutem, cum generetur per actus honeſtos, & teneat medium inter extrema. Confirm. Confirmatur à contrario. Nam odium proximi generat habitum prauum, ergo expelletur per habitum contrarium. Vnde etiam fit, hunc habitum eſſe diſtinctum ſpecialiter ab alijs, quia generatur per actus habentes ſpecialem honeſtatem. Quæſtiunculæ reſolutio Sed quæres, An hic habitus ſit diſtinctus ab illo habitu amoris Dei, quem poſuimus. Reſpondetur breuiter eſſe diſtinctum, ex fundamēto poſito in diſputatione 1. ſectione 3. vbi quoad hoc diuerſam dedimus rationem inter amorem naturalem & ſupernaturalem.

SECTIO VI.

Vtrum amicitia humana acquiſita ſit virtus ſpecialis?

1. PRimum omnium reijcienda eſt illa ſententia, quæ affirmat eſſe ſpecialem habitum, negat autem eſſe ſpecialem virtutem. 1 Sententia reiicitur Nam in obiecto, & actu huius amicitiæ eſt ſpecialis honeſtas, & difficultas, & conſequenter ipſe habitus eſt ſtudioſus, & ſpecialis virtutis: 2 Sententia atque ita ſentiunt Gandauenſis quodlibeto 10. quæſt. 12. Paludan. in 3. diſt. 27. quæſt. 1. Aureolus apud Capreolum quæſt. vnica. Euſtratius in libro 8. Ethic. cap. 1. Buridan. ibidem quæſt. 3. Altera tamen ſententia negat eſſe ſpecialem virtutem, ſed quaſi quid conſequens omnes. 3 Sententia Sic ſenſit Ariſtoteles 8. Ethicor. cap. 1. Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 23. art. 3. ad 1. & quæſt. 114. artic. ad 1. quæſt. 2. de virtutibus art. 2. ad 8. & in 3. diſt. 27. quæſt. 2. art. 2 ad 1. vbi Capreolus quæſt. vnica, art. 3. ad 1. contra 1. concluſionem. Caietanus 2. 2. quæſt. 23. artic. 3. Fundamentũ Fundamentum eſt, quia amicitia ſupponit honeſtatem, in qua fundatur: ergo ſupponit virtutes, ergo non eſt ſpecialis virtus, ſed quid conſequens. Quod ita poteſt intelligi: nam vnaquæque virtus diligit proximum affectum ſimili virtute, quia ibi inuenit honeſtatem ſuam, ergo omnes virtutes ſimul ſufficienter amabunt proximum ſub omni ratione honeſta.

1 concluſio bipartita.

2. Dico primo. Habitus ille acquiſitus, quo amatur proximus amore naturali honeſto, vere habet rationem amicitiæ humanæ, & in hoc ſenſu hæc amicitia dici poteſt ſpecialis virtus. Prima pars Probatur 1 proba-

probatur, quia ille habitus pertinet ad amorem beneuolentiæ, & inter æquales, inter quos eſt ſufficiens communicatio, & in his conſiſtit ratio amicitiæ, nam ſi quæ aliæ rationes aſsignãtur, potiùs ſpectant ad perfectum ſtatum amicitiæ, quam ad eſſentiam illius habitus, qui dicitur amicitia.

Probatur 2

Poſterior pars conſtat ex dictis: oſtenſum eſt enim hunc habitum eſſe ſpecialem, & habere propriam honeſtatem;

Ad fundam. 3 ſentent.

nec contra hoc procedunt rationes tertiæ ſententiæ: non enim hic habitus ſupponit omnes virtutes acquiſitas, ſed eſt vna earum, & præcipua inter eas, quæ ad proximum referuntur. Neq; obſtat, quòd quælibet virtus amet ſuam honeſtatem, vbi eſt, atq; adeo proximum ſub ea ratione honeſti, quia hoc non ſpectat ad amicitiæ motiuum, ſed ad ſpecialem honeſtatem cuiusq; virtutis: hæc autem virtus amat proximum per ſe, & ſimpliciter ratione ſuæ naturæ.

Obiectio.

Dices hic habitus eſſe poteſt in eo, qui non redamatur, ergo non habet rationem amicitiæ.

Solutio 1

Reſpondetur imprimis, moraliter accidere non poſſe, vt ſic amanti non reſpondeat redamans, quia hic amor ſe extendit ad omnes homines, inter quos erunt multi redamantes, & hoc ſenſu etiam mutuus amor hic non latebit.

Solutio 2

Deinde reſpondetur: quamuis nullus eſſet, qui redamaret, ſolùm inde fieri, hunc habitum in vno tantum exiſtentem non eſſe completam amicitiam, eſſe tamen inchoatam ex parte vnius extremi; quod ſatis eſt ad rationem virtutis quæ eſt amicitia.

An idem ſit habitus amoris naturalis ad omnes proximos.

3. Sed ſupereſt explicandum, An ea ſpecialis amicitia, quæ contrahitur inter duos, requirat ſpecialem habitum; quod pendet ex alio dubio, An vno, & eodem habitu amemus omnes proximos, An verò multiplicentur hi habitus iuxta varias coniunctiones: nimirum, vt vnus ſit inter patrem, & filium, alius inter coniuges, alius vero inter duos amicos, & cæt. Nam quòd hæc omnia habitu aliquo fieri poſsint, illumq; eſſe virtutem experientia conſtat.

2. Concluſio.

4. Dico ſecundo. Eodem habitu acquiſito amantur omnes homines amore naturali, & honeſto.

Probatur 1

Probatur, quia in omnibus eſt vna præcipua ratio amandi, quæ eſt communicatio in rationali natura; quòd vero huic adiungatur alia communicatio, non variat rationem formalem huius amoris; præcipuè cùm ſupra dictum ſit, in beneuolentiæ amore coniunctionem non eſſe rationem amandi, ſed cõditionem ſine qua non.

Confirm. à ſimili.

Cõfirmatur à ſimili de charitate infuſa; nam hæc, vna cum ſit, ad omnes tamẽ proximos ſe extẽdit.

2.

Secundò naturale præceptum diligendi proximum vnum eſt comprehendens omnes proximos, ergo obſeruatio ad vnam virtutem ſpectat.

3.

Tandem virtus amoris diſtincta eſt à particularibus virtutibus, quæ reſpiciunt peculiares obligationes, vt à iuſtitia, pietate, &c. & eſt tanquàm principium vniuerſale imperans omnibus illis, ergo erit vna.

3. Concluſio

5. Dico tertiò illam virtutem, qua duo amici inter ſe ſpecialiter amantur, non eſſe habitum diſtinctum ab ipſo habitu amandi proximum, ſed eundem magis applicatum, magis inclinantem ad vnum, quàm ad alios, non temerè, ſed prudenter, nimirum quia in eo relucet maior honeſtas, ex qua cum hoc contraxit ſpecialem coniunctionem in ordine ad aliquem finem honeſtum.

Vnde probetur.

Hæc concluſio ſequitur ex ſuperiori, & à ſimili patet in charitate infuſa, quæ interdum poteſt applicari magis ad vnum, quàm ad alium: quia verò hæc charitas ordinata eſt, ideo iuxta ſpeciales rationes honeſtatis, & coniunctionis imperat ſpecialia officia circa hunc hominem amicum, quam circa alium non imperat.

)?(

DISPVTATIO IV.

De virtute Miſericordiæ.

DE miſericordia proxime poſt virtutem charitatis differimus, tum quia charitati eſt valde affinis: tum etiam quia ab ea conſequutione quadam procedit: eadem enim charitas, ſicut ſuperiùs diximus, amicitia eſt Dei ſimul, & proximi; vbi vero amicitia eſt, ibi morali quadam conſequutione miſeriarum compaſsio, eaſq; ſubleuandi deſiderium conſurgit. De miſericordia D. Thom. 2.2.q.30. & ibi Thomiſtæ.

SECTIO I.

Quod ſit obiectum materiale miſericordiæ.

Miſericordia quid ſignificet

1. MIſericordia, ſi conſideremus nominis impoſitionem, ſignificat affectum quendam, ſeu cõpaſsionem alienæ miſeriæ, tamen conſiderando id ad quod præcipue ſignificandum imponitur, ſignificat voluntatem ſubleuandi alienam miſeriam, de qua diſtinctione Theologi 4. diſtin. 46. ibi Scot. Richard. Durand. & alij cum D. Thom 2.2. quæſt. 30. & 1. part. quæſt. 21. art. 3.

In materiali obiecto miſericordiæ quatuor ſpectari poſſunt

quocirca in obiecto materiali miſericordiæ, quatuor poſſunt ſpectari, perſona cuius miſeria ſubleuatur, miſeria cui ſubuenitur, ſubleuatio ipſa, nam licet hæc ſit quaſi actus exterior miſericordiæ, tamen in virtutibus moralibus ipſa actio exterior obiectiue ſumpta habet rationem obiecti reſpectu virtutis interioris, & actuum elicitorum. Quarto ſpectari poteſt illa compaſsio, quæ eſt ſenſibilis paſsio, nam pertinebit ad hãc virtutem ponere in illa mediocritatem, & ex hac parte materia huius virtutis erit paſsio, ſicut, & aliæ virtutes, quæ verſantur circa paſsiones.

Circa primũ.

2. Circa primum quæri poteſt, quas perſonas ſubleuet hæc virtus. Reſpondetur inclinare ad omnes ad quas inclinat charitas, ſuppoſita miſeriæ capacitate. Prima pars conſtat, quia hæc virtus, vel eſt charitas, vel intimè oritur ex charitate, vnde ſicut per charitatem diligimus omnem eum, qui eſt capax amicitiæ, ita per miſericordiam miſereri poſſumus omnis eius, qui eſt capax miſeriæ. Per ſecundam particulam, excluditur primo Deus, ſecundo Beati, vt ſic, quamuis ſecundum ſe illæ perſonæ beatorũ poſsint pertinere ad miſericordiam.

Miſeria quid

Tertio irrationales creaturæ, in quibus propriè non eſt miſeria, quæ nihil aliud eſt, quàm malum aliquod ſimpliciter inuoluntarium voluntati rationali.

Obiicitur.

Obijcies primo, Deus miſeretur omnium rerum etiam irrationalium. Secundo, homines interdum commouentur, & quidem ſecundum rationem, & miſeria alicuius bruti.

Reſpondetur

Illud tamen miſereri Dei ſolùm eſt benefacere omnibus, hic autem motus rationalis naturæ per ſe non ſpectat ad aliquam virtutem, niſi referatur vel ad Deum, vel ad bonum aliquod creaturarum rationalium, vel ad aliquod motiuum extrinſecum virtutis.

An erga nos ac noſtros ſit miſericordia D.Th. negat.

3. Excipit præterea Diuus Thomas ſecunda ſecundæ, quæſtione trigeſima, articulo primo, ad ſecundum, ipſummet, qui miſericordia mouetur: non enim vult propriam miſeriam eſſe materiam miſericordiæ, ſed alienam. Rurſus excipit parentes, & cognatos, nam hi ſunt veluti vnum cum eo, qui miſeretur.

Explicatur tamen.

Sed hæc intelligenda ſunt de miſericordia, vt attenditur in illa quædam perfectio, ratione cuius aliena miſeria, tanquam propria reputatur, & etiam quædam difficultas propter quam ſuperandam requiritur maximè hæc virtus: alioquin nulla eſt ratio, propter quam hæc virtus ita ſit ad alterum: vt non poſsit verſari circa parentes, & circa ſe, iuxta illud Eccleſiaſt. 30. *Miſerere animæ tuæ*, quod veriſsimè dictum eſſe teſtatur Auguſtin.

Vide in to. 4. de pœn. diſp. 15. ſect. 1 n 16

in En-

in Enchiridio c. 26. Nam ſubuenire propriis miſeriis eſt honeſtum; ergo obiectum virtutis; ergo miſericordiæ. Dices eſſe charitatis, vel pietatis. Reſpondetur quid ſimile dici poſſe de aliis proximis, vt videbimus, ſi eſt ergo aliud motiuum circa alios proximos, illud accommodari poteſt circa parentes, & ſe ipſum, vt ſectione ſequenti patebit. Et licet demus, propter hos ſolos non fuiſſe neceſſariam hãc virtutem, tamen illa propter alios poſita, ex quadã redundantia ſe extendit ad omnes, in quibus eius obiectum locum habet, quia licet non ſit difficile tibi ipſi miſereri, eſſet tamen difficilè rectè, & rationabiliter miſereri, non tantum defectum, ſed etiam exceſſum vitando.

Obiectioni occurritur.

Circa 2 propoſitum in num 1.

4. Circa ſecundum notandum eſt primò, omnem miſeriam rationalis creaturæ pertinere ad materiam huius virtutis, eſt autem miſeria malum inuoluntarium: vnde ſi quis malum aliquod ſub ratione boni voluntariè patiatur, non eſt propriè miſericordiæ materia. Vnde Sanctus Thomas, inquit, culpam, vt ſic non eſſe obiectum miſericordiæ, neq; habere rationẽ miſeriæ, quia non eſt malũ inuoluntarium ſed voluntarium: quod intelligitur formaliter, quatenus volũtaria eſt, nam alia ratione, & ipſa culpa, & hoc quod eſt, eſſe voluntariam, eſt magna miſeria, & obiectum ſummè miſerabile, quatenus ſcilicet repugnat naturæ rectitudini, & rationalis voluntatis commodo, & inclinationi. Inferes: ergo hac ratione culpa, quatenus eſt diuina iniuria, poterit eſſe obiectum miſericordiæ, atque adeo verſabitur circa Deum miſericordia. Neganda eſt illatio; quia culpa nullo modo eſt miſeria Dei, nullum enim malum intrinſecum affert Deo, neq; ei eſt ſimpliciter inuoluntaria, ſed permiſſa ſaltem, poſſet enim impedire, ſi vellet.

D. Tho. quo ſenſu dixit culpam non eſſe miſeriã.

Circa 3. eodem num. 1. propoſitum.

5. Circa tertium aduertendum eſt, ſubuenire proximo obiectiuè, ſeu in eſſe appetibilis, eſſe proximam materiam miſericordiæ, quod ſi poſtea exerceatur, eſt actus exterior miſericordiæ, quod quidem opus ſubueniendi proximo dicitur eleemoſyna, & charitati, ac miſericordiæ tribuitur à D. Thoma 2. 2. quæſtione 32. articulo 2. & Auguſtino, vel quia charitas, & miſericordia idem ſunt, vel quia ita coniunctæ ſunt, vt ferè ſemper charitas imperet actum, quem miſericordia amat, & exercet. Interdum etiam tribuitur à Patribus aliis virtutibus, vt liberalitati, & iuſtitiæ. Sed impropriè, & metaphorice. Secundò aduertendum eſt, hoc opus multa ſub ſe continere, quæ ad duo capita reuocantur, ſpiritualium, & temporalium eleemoſynarum, de quibus ſpirituales ſuo genere perfectiores ſunt, cum materia, & finis earum ſit excellentior, & neceſſitas per ſe loquendo maior, circa quos actus in genere ſolum eſt notandum, reſpectu habitus miſericordiæ, ſolum differre materialiter; nam omnes inducere poſſunt idem obiectum motiuum. Aduertendum item eſt, inter illos quoſdam proxime exerceri per alias virtutes, vt oratio per religionem, correctio, vel conſilium per prudentiam, vel ſcientiam, ſunt verò materia huius virtutis, vt induunt propriam eius honeſtatem, quam infra explicabimus. Solum ſupereſt exponamus, quomodo ad materiam miſericordiæ ſpectet ſepelire mortuum, cum corpus mortuum non ſit capax miſeriæ. Reſpondetur ibi ſine dubio reperiri ſufficientem miſeriam proximi, nam licet proximus, cuius corpus ſepulturæ traditur, reuera non ſit iam; tamen ipſe quodammodo manet in memoriis hominum, & corpus illud ordinem habet ad animam, cui gratum eſt illud obſequium, quod per ſe etiam poteſt redundare in bonum animæ propter orationes, & ſuffragia, quæ in locis ſacris fiunt.

Quomodo mortuos ſepelire ad miſericordiam ſpectat.

Circa 4. ibi. propoſitum.

6. Circa quartum ſimul explicandum eſt, & quomodo miſericordia verſetur etiam circa illam paſsionem, & quos actus interiores habet, quia hæc coniuncta ſunt. Duo igitur videntur præcipue huius virtutis actus, ſcilicet illa compaſsio, quæ eſt diſplicentia miſeriæ alicuius, & voluntas ſubueniendi, & intelligi poteſt vterque, & in appetitu ſenſitiuo per modum paſsionis, & in voluntate per modũ actus ſimplicis, vt per ſe conſtat. Sed quæres, quis horum actuum ſit prior, & cauſa alterius; ac triſtitiam eſſe priorem probatur: ideo enim conatur quis depellere miſeriam, quam videt in fratre, quia diſplicet, & dolet, quod in eo ſit. In contrarium verò eſt, quia illa diſplicentia eſt actus fugiendi malum: omnis autem actus appetitus, qui eſt fuga mali, ſupponit appetitum bonum, ſicut receſſus à termino à quo ſupponit acceſſum ad terminum ad quẽ. Vtrumq; fortaſſe eſt probabile: vnde ſi dicatur primum, dicendum conſequenter eſt, eam triſtitiam ſupponere aliquam coniunctionem, vel per naturam, vel per affectum inter eum, qui miſeretur, & cui miſeretur, neq; oportebit alium actum elicitum ab appetitu antecedere iſtam diſplicentiam, & compaſsionem, niſi fortaſſe amorem.

Quos interiores actus habeat miſericordia.

Quem vendicent generatis ordinem.

Probabilius reſponſio.

7. Nihilominus probabilius eſt, per ſe, & ex natura rei loquendo, antecedere voluntatem aliquã, ſeu appetitum, quòd proximus careat miſeria ſi propriè conſiderentur hi actus, vt morales ſunt, & ſtudioſi. Primò, quia illa triſtitia habet, quòd ſit moralis, & bona ab aliqua voluntate, cui adiungitur, nam ab illa habet, vt ſit voluntaria: & in vniuerſum omnis triſtitia, & delectatio, quia ſunt veluti paſsiones quædam, non per ſe habent bonitatẽ, vel malitiam, ſed ratione actuum, quibus coniunguntur. Secundò quia per ſe primò ad finem, atque adeò honeſtatem miſericordiæ, non eſt neceſſaria illa triſtitia, ſed voluntas, vel appetitus boni proximi. Tertiò, quia hoc bonum eſt honeſtum, & per ſe appetibile, etſi nulla triſtitia antecedere intelligatur, vt in Deo, & beatis patet. Quocirca ita exponi poteſt ordo inter hos actus, vt cognita miſeria proximi, primum quis appetat, & velit commodum proximi, atq; adeò, vt careat illa miſeria, quòd ſi voluntas eſt efficax, & adeſt facultas, ſequetur ſtatim voluntas, ſeu vſus ſubleuandi: ſi verò facultas deeſt, ſaltem ſequetur deſiderium, & huic voluntati coniuncta eſt illa triſtitia, qui ordo ex dictis ſatis patet, & ex generali doctrina de actibus voluntatis in 1. 2.

Altera probabilior.

Probatur

2.

3.

Ordo inter actus miſericordiæ.

8. Ex quibus intelligitur primùm, in Deo, & beatis miſericordiam habere locum non ſolum quoad effectum, ſed etiam quoad affectum, & rationẽ formalem, vt S. Thom. 2. 2. q. 30. art. 4. ſentit, & ſpecialiter de Deo. 1. p. quæſt. 21. art. 1. Quamuis in eis non habeat locum triſtitia: nam hæc imperfectionẽ dicit, miſericordia verò nequaquam, licet impoſitio nominis ſumpta ſit ab aliquo affectu, qui in nobis eſt cum imperfectione, & ita vſurpatur ab Aug. 9. de ciuitate c. 5. Damaſcen. 2. fidei c. 14. Ariſtot. 2. Rethor. ad Theodoct. c. 8. Secundò intelligitur, pro materia de præceptis in diſputatione ſequenti, per ſe primò in hac virtute eſſe neceſſariam voluntatem ſubleuandi, reliqua eſſe quaſi concomitantia, vnde in hunc actum cadit præceptum: in reliquis verò quatenus eſſe poſſunt neceſſarij ad hunc actum. Tertiò intelligitur quomodo illa paſsio miſeriæ in nobis reducatur ad medio critatẽ per hanc virtutem, & enim miſericordia per ſe primò inclinat ad illam voluntatem honeſtam, quam diximus: ex conſequenti verò moderatur illam paſsionem, nimirum, vt tanta ſit, & talis, quanta, & qualis neceſſaria eſt, & conueniens, ad promptè & delectabiliter exercendum voluntatem illam honeſtam.

Corollar. ex dictis.

Secundum.

Tertium.

SECTIO II.

Quid ſit obiectum formale motiuum Miſericordiæ, & An ſit virtus à Charitate diſtincta.

Tria ſupponuntur.

1. IN præcedenti ſectione explicauimus obiectum materiale, & actum miſericordiæ, propter eorum coniunctionem: hic exponemus ſimul obiectū formale, & habitum, quia coniuncta ſunt; priùs verò nonnulla ſupponenda ſunt: primum eſt, obiectum formale huius virtutis eſſe aliquid honeſtū; ſunt enim actus miſericordię, & eius materia rationi conſentanea, ac ſub honeſta ratione appeti poſſunt. Secundum eſt, illis actibus generari habitum, qui ſit virtus vera, quia actus illi ſunt difficiles, ac honeſti per ſe primò, & ex obiecto. Tertium eſt, hanc virtutem præcipuè eſſe in voluntate, primò quia de omni virtute ita cenſuimus 1. 2. Secundò quia præcipuè refertur ad alterum. Tertiò quia voluntas non eſt ſatis propenſa ad ſuccurrendum aliorum miſeriis: non eſt tamen negandum generari in nobis in appetitu ſenſitiuo aliquem habitum, quo diſponatur ad cooperandum voluntati, atque adeò ad miſerendum: atque id conſtat ex generali doctrina de virtutibus in 1. 2. tum etiam quia hic procedunt rationes factæ de voluntate: ſolùm eſt differentia, quod in voluntate inſuper reperiri poſſit miſericordia infuſa.

Coincidere miſericordiā cum charitate, arguitur multipliciter.

2. His poſitis ſupereſt iam exponamus, quod ſit obiectum formale huius virtutis? Atque adeò quæ ſit hæc virtus in ſpecie, quod optimè præſtabitur in comparatione ad charitatem, etenim videtur ab illa non diſtingui. Primò quia ſi ſpectes primarium finem, vel actum huius virtutis, ille eſt ſubuenire miſeriæ: hic autem actus eſt beneficentia quædam, benefacere autem proprius actus charitatis eſt: nā intrinſecè, & immediatè oritur ex bene velle. Item charitas, quæ inclinat ad benè faciendum, maximè inclinat ad benefaciendum indigenti. Rurſus benefacere amico, cum non indiget, eſt actus charitatis: ergo multo magis cum indiget. Ad hæc, deficere in hoc actu ſubueniendi eſt planè deficere in ipſo amore: ergo è contrariò &c. Tandem ſi actum triſtitiæ, vel compaſsionis ſpectes, ille neceſſariò reuocandus eſt ad amorem: nam triſtitia de malo oritur ex odio ipſius mali, & odium ex amore boni eiuſdem ſubiecti: vnde & gaudium de bono proximi eſt actus charitatis: & è contrario triſtitia de bono proximi immediate eſt contra charitatem.

Prima ſententia id affirmans.

3. Propter hæc eſſe poteſt prima ſententia, quæ affirmat miſericordiam eſſe charitatem inadæquatè conceptam, & applicatam ad proximum indigentem, & inclinantem ad benefaciendum illi, & vt ſic vocari miſericordiam. Hæc ſententia poteſt tribui D. Thom. 2. 2. q. 30. qui numerans miſericordiam inter effectus charitatis, non eſt credendus voluiſſe numerare omnes actus à charitate imperatos, oportuiſſet enim, vt numeraret omnes virtutes: ergo intelligit de actu ipſo elicito, & articulo ſecundo ad primum indicat in Deo idem eſſe amare, & miſereri.

Vera ſententia negans cum D. Tho. & aliis. Probatur ſoluendo rationes prioris ſententiæ, & aſsignando ſpeciale motiuum miſericordię.

4. Nihilominus contraria ſententia eſt communis Diui Thomæ, citata quæſtione trigeſima, articulo tertio, & quarto, & quęſtione trigeſima ſecunda, articulo primo, vbi alij Theologi. Probatur concluſio ſoluendo rationes factas, & explicando ſimul motiuum huius virtutis. Concludunt enim rationes factæ quaſi materialiter poſſe charitatem ſub ſuo motiuo efficere omnem externum actum, quem facit miſericordia, atque adeo verſari circa totam materiam eius. Dices: charitatem poſſe aliquo modo dolere de miſeria proximi, non tamen ſubuenire niſi per miſericordiam. Contra. Nam hoc gratis dicitur, & oppoſitum concludunt rationes factæ, & patet ex vi, & efficacia charitatis, quæ non verbo, ſed opere diligit, non tamen concludūt dictæ rationes, in aſsignata materia, & actibus miſericordię ſolum inueniri motiuum honeſtum charitatis. Nam præter illud, poteſt reperiri aliud, quod ad miſericordiam pertinet, & per quod miſericordia à charitate diſtinguatur: motiuum enim charitatis eſt ratio amicitię, & illud etiam debet eſſe proximum motiuum in beneficentia, quę eſt immediatè à charitate: tamen, ſecluſa amicitiæ ratione, hoc ipſum, quod eſt ſubuenire rationali naturæ indigenti, eſt per ſe honeſtum, & conſentaneum rationi: & ablata omni conſideratione amicitiæ, & amoris, talis miſeria per ſe mouet hominem ad honeſtā compaſsionem: & hoc motiuum poteſt per ſe pertinere ad aliquam virtutem, & eam vocamus miſericordiam. Et confirmatur, quia licet charitas poſſit ſuo motiuo formali præſtare ea, quæ ad alias virtutes pertinent, vt patet in pœnitentia, religione, liberalitate &c. Nihilominus ponūtur hæ virtutes propter ſpecialia motiua formalia: ergo idem pariter cenſendum erit in virtute miſericordiæ: quod tandem ſic explicatur: nam charitas reſpicit proximū, vt bonum, &, vt ſic, communicat cum eo bona: at verò miſericordia reſpicit, vt miſerum, & quodammodo quaſi indignum beneuolentia, in quo eſt ſpecialis difficultas, & maxima quædam honeſtas in illa vincenda.

Confirmatur concluſio primo.

Confirmatur ſecundo.

SECTIO III.

In quo gradu perfectionis ſit virtus miſericordiæ.

1. MIſericordiæ commendationibus ipſæ etiam ſacræ literæ redundāt, ex aliis vero ſcriptoribus legi poſſunt quos citat Clichtou. in Damaſcen. libro ſecundo fidei Orth. capite decimo quarto. Hoc verò loco ſolùm comparatio facienda eſt cum Theologicis virtutibus: nam de reliquis hactenus non eſt inſtitutus ſermo, quare nequit cum illis cō modè comparari. Si igitur comparetur miſericordia cum Theologicis virtutibus conſtat ab eis ſuperari in perfectione. Ita D. Thomas ſecunda ſecundæ, articulo quarto, quæſtionis 30. Primò nam Theologicis virtutibus immediatè coniungimur vltimo fini. Secundò earum obiecta, & actus ſunt perfectiora: obiectum enim eſt Deus, quem immediatè attingunt actus earum.

Miſericordia eſt inferior virtutibus theologicis.

Probatur primo. Secundo.

2. Sed hanc veritatem per ſe facilem, reddidit obſcuram Sanctus Thomas articulo quarto citato, dicens miſericordiam *ſecundum ſe* eſſe maximā virtutem: & cum illo addito videtur eam pręferre charitati, quanuis in ordine ad habentem ſeu, *ſecundum nos* perfectior ſit charitas. In qua doctrina explicanda: inquit Caietanus, conſiderare virtutem aliquam ſecundum ſe, eſſe conſiderare perfectionem eius abſtrahendo omnem habitudinem ad obiectum, & ſubiectum: & ſic conſideratam miſericordiam, eſſe perfectiorem charitate: quanuis in Deo dicatur melior, quia charitatem includit. Quæ neque verè, neque conſequenter dicta ſunt. Primum enim impoſsibile eſt conſiderare perfectionem virtutis præciſo ordine ad obiectum: hoc enim ablato, neque manet ſpecies virtutis, neque vlla diſtinctio: nulla ergo fieri poteſt comparatio. Item perfectio virtutis ex actibus penſatur, actus verò in aliquo obiecto verſatur. Vnde neque ipſe Caietanus potuit explicare perfectionem miſericordię, niſi in ordine ad actus, & obiecta. Deinde ſi miſericordia præciſè ſumpta neque in Deo, neque in nobis eſt perfectior, vbi obtinet illam excellentiam? Tandem quod vltimò dicit, non defendit D. Thomam: nam eadem ratione in nobis miſericordia erit perfectior charitate, quatenus eam includit.

Opponitur locus D. Th.

Caietani explicatio.

Reiicitur multipliciter.

Aliter

Aliorũ Thomiſtarum expoſitio.

5. Aliter igitur explicatur dicta diſtinctio, miſericordiam ſecundùm ſe conſideratam nihil aliud eſſe: quàm miſericordiam abſtractam ab omni imperfectione, quam habet ex creaturis, & ab omni perfectione extrinſeca, ſed ſolum ſecundum illam, quam habet ex propria ratione formali, & hoc ſenſu videtur velle Diuus Thomas, miſericordiam eſſe meliorem charitate: quia miſericordia ſecundùm ſe dicit virtutem ſubleuatiuam miſeriæ: ergo miſericordia ſumma in ſua ratione dicit virtutem ſubleuatiuam omnis miſeriæ: ergo actum purum infinitè perfectum, ac potentem. Quapropter hæc virtus dicitur maximè propria Dei, & opera miſericordiæ dicuntur ſuperare reliqua Pſalm. 114. Dices, neque miſericordiam Dei poſſe ſubleuare omnem miſeriam, quia non poteſt à creatura auferre omnem imperfectionem. Reſpondetur ſimpliciter poſſe auferre omnem miſeriam, quæ auferri poteſt, & hoc ſatis eſt, vt talis miſericordia requirat infinitam perfectionem ſimpliciter.

Obiectioni ſatisfit.

Reiicitur proxima expoſitio, & oſtẽditur multipliciter Charitatem ſimpliciter pręcellere miſericordiæ.

4. Hæc ſententia defenditur à multis Thomiſtis, ſed non placet. Vnde cenſeo Charitatem comparatam ſecundum ſe cum miſericordia eſſe ſimpliciter meliorem: atque adeò in Deo comparando attributa eo modo, quo à nobis diſtinguuntur, excellentius attributum eſſe charitatem. Primò, quia eſt fons miſericordiæ. Secundò quia etiam ipſi Deo meliùs eſt ſummo amore ſibi coniungi, quàm aliorum miſereri. Tertiò quia meliùs eſt obiectum charitatis, & eius actus. Quartò quia id excellentiæ, quod videtur eſſe in miſericordia, eminentiori modo eſt in charitate: nam ſicut miſericordia eſt ſubleuatiua miſeriæ: ita charitas benefactiua: vnde charitas in ſuo conceptu ſummè perfecta eſt, & infinitè communicatiua omnis perfectionis: quod etiam requirit actum purum, & infinitam potentiam. Præterea in hoc excellit charitas, quia non ſolùm ad externam communicationem, ſed ad eam etiam, quæ intra Deum eſt, inclinat. Vnde non ſolùm communicat perfectionem finitam in infinitum, ſed etiam perfectionem ſimpliciter infinitam per proceſsiones ad intra: nam licet illæ non ſint à voluntate libera, ſunt tamen propenſioni ipſius voluntatis conſentaneæ: & ea, quæ eſt per amorem, eſt à charitate, quanuis per modum naturæ influente.

Quo ſenſu D. Tho. miſericordiam præferat charitati.

5. Ad Diuum igitur Thomam reſpondetur, non ſimpliciter, ſed ſecundùm quid prætuliſſe miſericordiam charitati, eas ſecundùm ſe conſiderando: quia charitas per ſe non dicit rationem ſuperioris, ſed eſt inter æquales: at miſericordia, quia reſpicit miſeriam, ſecundùm ſe importat quandam excellentiam, præcipuè ſi intelligatur perfecta, & potens perficere actum ſuum: & quia hoc non requirit miſericordia ſecundum ſe, aut prout in nobis eſt, ideo vt ſic nullo modo dicit ſuperare charitatem. Atque hinc etiam fit, vt per ſe Deo conueniat, aliis quaſi per accidens: & præcipuè id dicitur comparando miſericordiã ad interitum & punitionẽ, quia miſereri oritur ab intrinſeco ex viſceribus Dei, punire verò ab intrinſeco ex hominum meritis. Sed quæres, An ſaltem reſpectu fidei, & ſpei miſericordia ſecundùm ſe dici poſsit perfectio? Reſpondetur ſine dubio ſuperare illas in hoc, quòd in proprio conceptu non includit imperfectionem, ſed perfectionem ſimpliciter, fides verò, & ſpes propter modum tendendi in obiectum dicunt imperfectionem, & non poſſunt eſſe in Deo formaliter, in quo non ſolum à miſericordia, ſed etiam à iuſtitia, & omnibus perfectionibus ſimpliciter ſuperantur: nihilominus tamen in nobis perfectiores ſunt fides, & ſpes, quia illa miſericordiæ ratio contracta eſt ad imperfectum ſtatum, & aliunde illæ excedunt in obiecti dignitate.

An miſericordia ſecundum ſe ſit perfectior fide, & ſpe.

DISPVTATIO V.

De præceptis Charitatis.

Nonnulla, quæ circa hæc charitatis præcepta latè hic agitari poterant, ideo vel omnino hic omittimus, vel breuiter quidem attingimus, quia communia ſunt præceptis aliarum virtutum fidei, Spei, & pœnitentiæ, de quibus iam ſatis in propriis materiis. Cætera, quæ huius loci ſunt propria, eo ordine proſequemur, vt in hac diſputatione de internis præceptis, poſtea de peccatis contrariis: tandem de exterioribus præceptis contrariiſque peccatis diſſeramus.

SECTIO I.

Vtrum ſit præceptum datum de diligendo Deo ſuper omnia.

1. Dico primò. Omnibus hominibus impoſitum eſſe hoc præceptum. Conſtat Deuteronom. ſexto. *Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo.* Matthæi 10. & 22. *Hoc eſt primum, & maximum mandatum.* Dicitur autem primum, non quod primum locum teneat in Decalogo, vt quidam volunt, ſed quia eſt præcipuum, & eminenter continet reliqua. Vnde propriè non continetur inter præcepta Decalogi: ſed ſupponitur tanquam omnium fundamentum, vt docet Diuus Thomas prima ſecundæ, quæſtione 100. articulo tertio, & ſecunda ſecundæ, quæſtione 44. articulo primo. Conrad. illo articulo tertio, & Burgenſ. Exodi 20. in addit. 1. Et traditur in materia de legibus, ac patet Deuteronom. ſexto, & Exod. 20. Ratio concluſionis eſt; quia huiuſmodi dilectio eſt medium neceſſarium ad ſalutem, vt patet ex materia de Gratia: omnia autem talia media cadunt in præceptum. Sed contra: nam finis præcepti non cadit in præceptum: finis autem præcepti eſt charitas, 1. ad Timoth. 1. Reſpondetur. Illud eſſe verum de fine extrinſeco, qui à materia præcepti diſtinguitur, ſecùs verò eſt de eo præcepto, cuius materia eſt actus circa ipſum finem.

Prima concluſio.

Vide lib. 9. de legib. cap. 4. num. 4.

Obiectio enodatur.

Videatur author. lib. 2. de leg. c. 10. & 11.

2. Dico ſecundò. Hoc præceptum, vt ſpectat ad Deum finem naturæ, naturale eſt, & vt ad Deum finem gratiæ ſimpliciter ſupernaturale, etſi connaturale ſit ipſi gratiæ. Prior pars probatur, quia ius naturale eſt de his bonis, ad quæ homo natura ſua inclinatur, teſte Diuo Thoma prima ſecundæ, quæſtione trigeſima quarta. Sed ad hunc amorem, homo natura ſua inclinatur, vt ſupra diſputatione prima, ſectione quinta oſtenſum eſt: ergo. Secundò homo ex lege naturæ tenetur diligere Deum, ſicut, & honorare, & cognoſcere: ergo eadem lege tenetur amare Deum aut ſupra ſe, aut æquè, aut infra ſe. Hæc duo vltima dici nequeunt, quia impoſsibile eſt actum inordinatum pręcipi lege naturæ: ergo tenetur diligere ſuper omnia. Tertiò lex naturæ obligat ad amandum honeſtum ſuper omne aliud bonum, & prætermittere omne commodum, ne contra honeſtum faciamus: ergo maximè cadit hæc obligatio in bonum maximè honeſtum, & quod eſt finis totius honeſtatis. Vltimò quia alioquin ſtando in lege naturæ, nullum eſſet peccatum mortale quod eſt error. Sequela patet: Quia ratio peccati mortalis in hoc maximè conſiſtit, quod eſt contrarium dilectioni ſuper omnia.

Secunda concluſio tripartita.

Probatur prior pars primo.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

3. Secunda pars eſt certa, & de fide ex principiis poſitis in materia de Gratia, vbi oſtendimus actus fidei, ſpei, & charitatis eſſe ſupernaturales, & præcepta quibus præcipiuntur non poſſe viribus natu-

Secũda pars concluſionis eſt de fide pro qua vide li. 2. de grat. cap. 6. & lib. 6. c. 1.

naturæ impleri, inter quos actus perfectiſsimus eſt iſte amor. In qua re errauit Caietanus exponens illa verba, *diliges Dominum Deum tuum*, non intelligi de dilectione, quæ eſt ex charitate: nam ibi eſt ſermo de ſummo mandato, & perfectiſsimo amore, cui reſpondet vita æterna. Item errauit Almaynus tractatu de Charitate capite 9. vbi dicit poſſe ſeruari hoc præceptum naturaliter: quod etiam tribuitur aliis Theologis in 3. diſtinct. 28. dicentibus Decalogi præcepta eſſe naturalia quoad ſubſtantiam. Sed ſententia Almayni erronea eſt: nam ſimpliciter dicendum eſt, hoc præceptum eſſe ſupernaturale, nec poſſe ſeruari ſine gratia, vt tradunt omnes Theologi, & Diuus Thomas prima ſecundæ, quæſtione 100. articulo ſecundo. An verò actus ſit ſupernaturalis quoad ſubſtantiam in opinione eſt, quanuis longè probabilius ſit eſſe ſupernaturalem in ſubſtantia. Vltima pars clara eſt; nam finis vltimus connaturalis gratiæ, eſt Deus clarè viſus: vnde ſupernaturalis cognitio, & amor ſunt veluti proprietates gratiæ: ergo & præcepta, quæ de his actibus dantur. Vnde hac ratione præceptum hoc obligauit in lege naturæ. Videantur dicta in ſimili de præcepto fidei diſp. 13.

Caietani placitum reprehenditur.

Almayni error.

Vide lib. 1. & 2. de grat per varia capita. Vide lib. 2. de grat. à cap 4.

3. Pars oſtenditur.

SECTIO II.

Ad quid obliget hoc præceptum.

1. Dubium quid importet particula, ſuper omnia, in præcepto charitatis. Vide ſi placet de particula ſuper omnia, lib. 1. de grat. c. 31. à nu. 2.

1. PRæcipua difficultas eſt, quam obligationem imponat illa particula *ſuper omnia*, in qua duo ſunt certa. Primum, præcipi illo verbo, vt obiectiuè diligamus Deum magis, quàm alia, quia maiora bona illi debemus velle, ſcilicet diuinum eſſe, diuinos honores. Secundò, pręcipi etiam, vt appretiatiuè magis diligatur, id eſt, vt vltimus finis, & ita firmiter, vt paratus ſit homo ex vi huius amoris ad faciendum omnia, quæ neceſſaria ſunt ad hunc finem obtinendum, & ad conſeruandum eius amorem, & negligenda omnia, quæ repugnant huic fini, quam vim habent verba illa: *ex toto corde, & ex tota anima tua*.

Non importat intenſionem actus.

2. Difficultas tamen eſt, An teneamur ratione illius particulæ diligere ſumma intenſione, ſed breuiter dico hoc præcepto non exigi à nobis certum aliquem intenſionis terminum, ſeu gradum, atque adeo non teneri nos ad hanc ſummam intenſionē. Primùm quia ſolùm petitur à nobis verus, & abſolutus amor Dei, vt vltimus finis gratiæ, & naturæ, in quem omnia referamus: ſed hic actus poteſt eſſe ſine certa intenſione, præter minimam; ſi fortè actus & habitus illam natura ſua determinant. Minor patet: quia illa perfectio dilectionis Dei pertinet ad ſpeciem, & naturam talis actus, qui ſaluatur in quauis intenſione. Secundò ſi requiratur certa intenſio, peto in quo gradu: nam præceptum debet eſſe clarum. Dices: requiri in ſumma. Sed contra: nam hic gradus vel ſumitur ſimpliciter ſummus, & hoc non, tum quia nullus eſt talis gradus in charitate: tum quia licet eſſet, non poſſumus illum habere: alias oporteret ad ſeruandum hoc præceptum tam intenſè amare Deum, quantum amat anima Chriſti. Vel intelligitur reſpectiuè comparando intenſionem huius amoris ad intenſionem aliorum amorum, qui ſunt in homine, ſed neque hoc dicitur probabiliter, quia talis obligatio, neque ex Sacra Scriptura, neque ex traditione, neque ex certa ratione colligitur. Secundò quia vel hæc obligatio eſt per ſe, vel per accidens ratione periculi, ne ſi creatura ametur intenſius, Deus vincatur ab amore creaturæ. Primùm non per ſe, quia præcepta non obligant ad conatum potentiæ, neque ad iſtas comparationes, vel reſpectus, præcipuè cum ferè non ſit homini intelligibile, quem actum eliciat intenſiorem. Secundum accidere fortaſſe poteſt aliquando, ſicut tenetur homo vitare omnes occaſiones peccandi, tamen hoc neque ſemper, neque regulariter accidit, quia, vt ſupra dixi, hic amor de ſe eſt conſtantior, & firmior: tum quia aliàs deberet homo eadem ratione frequentiùs exercere actus amoris Dei, quàm creaturæ, ne ſe exponeret illi periculo.

Vide authorem de pœnit. diſp. 4. ſect. 4.

Probatur 1.

De termino qualitatum late in *Metaph.* diſput. 46. ſect. 4.

Secundo probatur dilemmate

Prior dilemmatis pars impugnatur.

Poſterior pars excluditur multipliciter.

3. Vnde confirmatur. Nam vel hæc maior intenſio intelligitur in actu, vel in habitu: non primum, quia ſicut poſſem nunc actu diligere creaturam, & non Deum, ita poſſum elicere actum amoris creaturæ intenſiorem ſine peccato, neque oportet habere ſemper reſpectum ad actus amoris Dei, qui præceſſerunt: nam illud eſt onus gratis impoſitum, & intolerabile: aliàs neceſſe eſſet eum, qui intenſiori actu peccauit, intenſiori etiam actu conuerti, vt poſsit iuſtificari, quod eſt impoſsibile. Neque etiam ſecundum dici poteſt de habitu, tum quia præcepta non dantur per ſe de habitibus, vt iam dicam, tum quia habitus proportionantur actibus. Confirmatur adhuc: nam ex oppoſita ſententia ſequuntur multa incommoda: ſemper enim mater dubitare poſſet, An peccet mortaliter diligendo filium: ſemper item actum aliàs honeſtum propter ſolam intenſionem fieri malum: & veniale peccatum ex obiecto, ex ſola intenſione fieri mortale. Tertiò hoc præceptum ad maiorem intenſionem obligaret vnum hominem, quam alium, ſolùm quia maiori affectu diligit res alias.

Cōfirmatur primo data reſolutione.

Cōfirmatur ſecundo.

Confirm. 3.

4. Addo vltimò, ſi comparatio fiat inter actus charitatis, non ſolùm non eſſe præceptum, ſed neque conſilium poſitiuè diligere intenſiùs Deum, quàm proximum, vt patet ex dictis diſputatione 1. ſect. 4. nam charitas poteſt eſſe æquè intenſa reſpectu Dei, & proximi, & conſilium eſt diligere ex tota intenſione charitatis, tam Deum, quàm proximum: dico *poſitiuè*, nam negatiuè conſilium erit, neminem intenſius diligere, quàm Deum.

Extenditur eadem reſolutio comparata ad charitatem proximi.

5. Hinc expeditur illud dubium de quo Theologi cum D. Thom. 1. 2. quæſtione 100. articul. 10. An modus charitatis cadat ſub præceptum? hic modus charitatis intelligi poteſt, vel reſpectu actus eliciti à charitate, quaſi modificati ab illa: hoc ſecundo modo modus charitatis non cadit per ſe in præceptum, quia pręcepta obligant ad ſubſtantiam actus in ordine ad fines proximos, relatio verò in finem vltimum facta ab operante per ſe non eſt niſi ad honeſtatem: neque cadit in præceptum, vt in 1. 2. in materia de bonitate, & malitia humanorum actuū oſtenſum eſt diſput. 6. ſect. 1. Alio autem ſenſu varij modi intelligi poſſunt in actu charitatis, qui ad duo capita reuocantur: quidam enim ſunt modi eſſentiales, vt eſſe amorem appretiatiuè ſummum, & propter talem bonitatem &c. Et huiuſmodi modi cadunt in præceptum, quia pertinent ad ſubſtantiam eius: alij verò ſunt accidentales modi, vt duratio, intenſio, &c. Et hi non cadunt in præceptum, vt diximus.

2. Dubium an modus charitatis cadat ſub pręcepto.

De quo conſule generalē doctrinam lib. 2 de leg. c. 10 & 11. & ſpecialē to. 4. de pœn. diſp. 15 ſect. 1, num. 15.

6. Tertiò dubitari poteſt, An non ſolùm obligemur hoc præcepto ad actus eliciendos, ſed etiam ad comparandos habitus. Affirmat Marſilius in 2. quæſtione 18. Paludan. in 3. diſtinct. 37. quæſt. 2. articul. 2. Reſpondetur tamen hic nullam poſſe eſſe controuerſiam: omnia enim præcepta per ſe primò dantur de actibus, quia ſolum dantur de iis, quæ ſunt in noſtra poteſtate: de habitibus verò non dantur, niſi quatenus pendent ex actibus noſtris, vel conſequuntur illos, vt in ſimili diximus in materia de fide diſp. 13. ſect. 5. num. 9.

3. Dubium, an ſit præceptum de habitu charitatis.

7. Vltimò dubitari poteſt. An ex hoc præcepto, qui per ſe eſt de actu interiori oriatur obligatio ad aliquem actum exteriorem erga Deum. Reſpondetur, dupliciter poſſe intelligi hoc præceptum obligare ad actum externum; primò remotè per modum operantis; & hoc modo omnia præcepta dici poſſunt

4. Dubium, an ex præcepto dicto exterior aliqua obligatio oriatur.

poſſunt pertinere ad charitatem, quia omnia ſunt neceſſaria ad ſeruandam charitatem, & radicantur in ea, qua de cauſa dicitur. *Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat.* Alio modo intelligi poteſt proximè, & propriè, & hoc modo raro quidem, ſed interdum poteſt obligare hoc præceptum ad actum externum, quia ſicut amicitia erga homines requirit aliquando opera externa, ita & amicitia erga Deum, quando illa ſunt ad eius honorem neceſſaria, vt ſequenti ſectione dicemus. Verum eſt, vix poſſe aſsignari aliquem actum externum, qui non poſsit ſub aliqua alia ratione immediatè oriri ab alia virtute: nihilominus obligatio propria exercendi talem actum oriri poteſt ex charitate.

SECTIO V.

Quando obliget hoc præceptum.

1. IN hoc præcepto virtute continetur aliquid negatiuum, vt non habere Deum odio, & ſic obligat ſemper, & pro ſemper. Difficultas verò eſt de affirmatiuo, id eſt de eliciendo actu amoris. Quidam igitur, in quibus eſt Capreol. 2. d. 28. quæſt. vnica art. 3 ad 2. Scoti contra 4. concluſ. Conrad. 1. 2. quæſt. 100 art. 10. volunt obligare, quandocunque obligat aliud præceptum, quia nullum aliud poteſt perfectè adimpleri niſi intercedat charitas. Verbi gratia, ſi obligat præceptum eleemoſynæ, obligare etiam præceptum charitatis, vt imperet eleemoſynam, quòd ſi quis det eleemoſynam ſine tali amore, eum tranſgredi non quidem præceptum eleemoſynæ, ſed charitatis. Sed errãt, nullum enim eſt probabile fundamentum huius obligationis, cum ille actus non ſit neceſſarius ad ſeruandum aliud præceptum. Præterea repugnant omnibus Theologis. Alij affirmant diebus feſtis, vt Scot. in 4. diſtinct. 27. quæſtione vnica. Tabiena verbo *charitas*, quæſt. 20. Angelus verbo *feria*, num. 41. Gabriel in 3. diſtinct. 37. quæſt. vnica art. 3. Almainus quæſt. vnica. Sed errant, etenim nulla ratio eſt, quæ præſcribat illud tempus, neque lex diuina poſitiua, cum dies feſti ſint determinati lege humana poſitiua, quæ per ſe non determinat de actibus interioribus, niſi quatenus ſunt neceſſarij ad exteriores: omnia autem, quæ exterius perficiuntur diebus feſtis, perfici poſſunt ſine hoc actu amoris Dei. Ita D. Thom. 2. 2. quæſt. 122. art. 4. vbi Caiet. & alij Sotus lib. 2. de iuſtitia quæſt. 4. art. 4. Nauarr. in Sum. cap. 11. & 13. Præterea alij docent obligare in articulo mortis, in quo per ſe loquendo videtur obligare: tamen totam obligationem reiicere in illud tempus, planè repugnat tanti præcepti dignitati: plus enim requirit diuinæ amicitiæ ratio; tum quia diuina præcepta ſæpiùs obligant: tertiò quia hic amor debet eſſe regula, & principium neceſſarium actionum: ergo inordinatum eſt reiicere illum in finem vitæ.

Prima concluſio.

Refellitur vt erronea.

2 Sententia etiam.

Tertia exploditur, vt diminuta, conſulatur author diſp. 15. de pœniten. ſect. 6. à num. 3.

2. Tandem alij concedunt obligare in primo inſtanti vſus rationis, poſtea verò in quibuſdam euentibus. Primò ſi Baptiſmus ſit ab adulto ſuſcipiendus. Sic Sot. libro primo, de natura, & gratia capite 22. & libro ſecundo, de iuſtitia, quæſt. 3. art. 10. Secundò, ſi adeundum ſit martyrium, vel aliud difficile, & egregium opus inchoandum: ſic Sotus ibidem. Tertiò quando aliquod inſigne beneficium à Deo recipimus: ſic Sotus eodem artic. 10. & Medina libro 1. ſummæ cap. 14. Quartò cum conſpicimus iniuriam honori diuino fieri, & poſſemus impedire. Ita Sotus citatis locis, & Nauarr. ſumma cap. 11. num. 1. Cæterùm hæc non placet, & quidem primum illud de inſtanti vſus rationis ſatis reiectum eſt in 1. 2. Rurſus primus caſus non eſt verus etiam ſi is, qui accedit ad Baptiſmum, antea non habuerit contritionem. Ratio eſt, nam qui accedit ad Baptiſmum ſolùm tenetur ita ſe diſponere, vt dignè recipiat, hoc autem præſtabit, ſi attritionem habeat, vt ſatis conſtat ex materia de Baptiſmo. Maior conſtat ex generali lege ſacramentorum, neque enim eſt hic, vnde aliam peculiarem obligationem fingamus, quod enim ait Sotus militem cum primum militiæ aſcribitur, debere ſe, & omnia ſua referre in principem, parum vrget ad tantam obligationem inducendam, ſatis enim eſt habere propoſitum ſequendi militiam, & ea præſtandi, ad quæ boni milites tenentur, quod præſtari poteſt ſine hoc actu amoris. Ad hæc in martyrio nihil eſt certum, nam ſi quis iam probabiliter ſit in gratia, erit obligatio communis etiam iis, qui ſunt in articulo mortis, niſi per accidens aliquid aliud ſit magis neceſſarium propter difficultatem operis, vt iam dicam: quod verò additur de opere egregio inchoando, ſine fundamento dicitur, ſatis enim erit orare, vel quid ſimile facere. Tertius caſus non eſt verus, quia poſt acceptum beneficium, ſatis erit gratias agere, vt ſatisfaciat præcepto, & ad hoc non ſtatim obligatur homo ſub mortali. Vltimus caſus, neque ipſi Soto videtur ſufficiens, ſed addit Nauarr. ſupra num. 9. tunc obligare amorem Dei, quando obligat amor proximi. Sed neq; hoc verum eſt, quia poteſt actus amoris proximi exerceri ſine actu amoris Dei.

Quarta ſententia cum ſuis modificationibus.

Non placet.

Tract. 5. diſp. 2 ſect. 8. & de opere ſex dierum li. 3.

cap. 22. à n. 15. Attritio ſufficiens, vt adultus accedat ad Baptiſmum de quo author diſp. 28. de ſacrã ſect. 2.

De tempore martyrii idẽ author diſp. 19. de ſacrament ſect. 2. Paragr. poteſt tamen.

3. Obligatio igitur temporis, pro quo obligat præceptum affirmatiuum aſsignari poteſt, vel per ſe, ratione honeſtatis, vel neceſsitatis ipſius operis præcepti, vel propter aliud, ad quod interdum eſt neceſſarium, vt cum homo obligatur ad orandum propter tentationem occurrentem. Dico igitur primò, propter occurrentem extrinſecam neceſsitatem duobus modis obligari poteſt homo ad eliciendum actus amoris Dei ſuper omnia, primo ſi neceſſe ſit contritionem habere, vt in articulo mortis: præcipuè ſi quis haberet conſcientiam peccati mortalis, & credo obligare etiam ſi ſit copia confeſſoris propter grauiſsimum negotium, & periculum ſalutis æternæ, in quo excludendum eſt omne dubium, quoad fieri poteſt, vt in materia de pœnitentia dicitur. Secundò ſi neceſſarium ſit miniſtrare ex officio, vel recipere ſacramentum eum, qui conſcientiam habet peccati mortalis, & non cõfitetur, vel quia non poteſt, vel quia non vult. Alij addunt tempus grauiſsimæ tentationis, præcipuè ſi quis iudicaret eſſe opportuniſsimum remedium, & quaſi neceſſarium medium ſe ad gratiam diſponere, vel ad amorem Dei ſe excitare ad vincendum tentationem, quod interdum fortaſſe probabile eſt, rarò tamen moraliter accidit. Idem erit, ſi occurrant ſimiles actus, in quibus propter extrinſecam rationem neceſſarium ſit vti diuino amore, & comparare Dei amicitiam, tanquam conuenientem diſpoſitionem ad talem finem: tamen, quia in his caſibus præceptum amoris Dei non obligat ratione ſui, ſed alterius, eius omiſsio non eſt peccatum contra hoc præceptum, ſed contra illud, ratione cuius eſt neceſſarium.

Prænotatio pro vera ſententia.

1. Concluſio.

Diſp. 5. ſect. 4. num. 19.

4. Dico ſecundo. Aliquando præceptum hoc per ſe obligat. Ratio eſt, quia hoc præceptum per ſe habet vim obligandi: ergo habet per ſe tempus neceſſarium. Item amor Dei per ſe eſt neceſſarius ad ſalutem. Cæterum articulus temporis non tam affirmatiuè, quàm negatiuè aſsignari poteſt: ſicut in præcepto reſtitutionis dicitur obligare ad non multum differendam reſtitutionem, licet non poſſit aſsignari primum inſtans reſtitutionis: ita dico poſt vſum rationis teneri hominem non multùm differre actum amoris, præcipuè, vt cognouit Deum eſſe vltimum finem, & eſſe ſic diligendum: hinc ſequitur, etiam poſt primum actum teneri hominem non prorſus ceſſare tota vita ab hoc amore, ſed aliquando illum iterare propter

2. Concluſio.

ratio-

Simili quæſtione diſputat author de præcepto pœnitent. diſp. 15. à ſect. 4. & de præcepto orationis lib. 1. de oration. cap. vltimo.

rationes factas contra tertiam ſententiam, eſt enim conſentaneum, vt Dei amor, propter quem creatus eſt homo, & qui eſt vltimus finis actionum, non ſemel tantùm, ac iterum in tota vita habeatur. Quare qui per multos annos non exercet hunc amorem, delinquit contra hoc præceptum: quantum verò futurum ſit hoc tempus? prudentiæ relinquendum eſt.

SECTIO IV.

Vtrum detur præceptum charitatis de proximi dilectione.

1. Aſſertio.

1. DIco primo. Tenemur ſub præcepto diligere proximum, ſicut nos ipſos. Eſt de fide Matth. 22. *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* Vbi particula illa, *ſicut*, ſignificat ſimilitudinem, non omnimodam æqualitatem, vt exponunt Hieronymus, D. Thom. & reliqui Theologi: nomine verò proximi, quid intelligendum ſit, iam ſupra expoſuimus diſp. 1. ſect. 1. à num. 3

Secunda.

2. Dico ſecundò. Præceptum hoc, & naturale eſt, & ſupernaturale, prout in actum naturalem, vel ſupernaturalem cadit. Prior pars ſatis conſtat, & quia id dictat ratio naturalis, & quia nihil eſt magis neceſſarium ad generis humani conſeruationem, pacem, & iuſtitiam tutandam, & quia alioqui nunquam contra proximum peccaremus, vt in ſimili ſupra ſect. 1. num. 2. arguebamus de Deo. Poſterior pars eſt contra Caietanum, qui Deuter. 6. & Matth. 22. exponens hoc præceptum dicit ſolum intelligi de dilectione naturali, quia ſupernaturali dilectione numquam tenemur diligere proximum, conſentit ferè Nauarr. c. 14. n. 8. & 9.

Errant prædicti authores.

3. Sed errant, nam Patres, & Theologi æquè numerant hoc pręceptum inter ea, quæ ad charitatem infuſam ſpectant, & Chriſtus Matth. 22. vtrumque æquè coniungit, nec eſt veriſimile in vno loqui de vno genere amoris, in alio de altero: imò expreſſe ſubiungit; *ſecundum autem ſimile eſt huic*, & Ioannis 15. *Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem*, ergo diuinum, & ſupernaturale, & deinde, *ſicut & ego dilexi vos*, ipſe autem ſupernaturali amore, & in ordine ad ſupernaturalem beatitudinem nos dilexit. Vnde Paulus dixit dilectionem proximi eſſe obſeruationem totius legis, quia eſt neceſſariò coniuncta cum charitate Dei. Quapropter Auguſtinus 8. de Trinitate capite ſeptimo, obſeruat, licet neceſſarium ſit duo præcepta charitatis ſeruare, Dei, & proximi, tamen ſæpè in ſacra Scriptura vnum poni, vt ſufficiens, quia non poteſt ab alio ſeparari. Vnde ſumitur ratio: nam tenemur diligere ex charitate Deum, ergo eodem modo tenemur diligere proximum propter Deum, quia tenemur diligere proximos, vt conſortes beatitudinis ſupernaturalis, & conſequenter illis præſtare beneficia neceſſaria non tantùm ad naturæ bonum, ſed etiam ad ſupernaturalem beatitudinem.

Quando obliget præceptum amoris erga proximum.

4. Difficultas eſt quando obliget hoc præceptū? Breuiter de vtroque amore naturali, & ſupernaturali in genere dico, quòd ſpectat ad exercitium internorum actuum, per ſe non obligari nos ad illum actum eliciendum in illo ſiſtendo, id eſt, propter amandum tantum: ſicut diximus de amore Dei. Ratio differentiæ eſt, quia amor internus per ſe non patet proximo, ſicut patet Deo. Item amor Dei per ſe eſt quidam cultus Deo debitus, non verò ſic eſt amor proximi. Hinc fit, hunc amorem internum ſolum cadere in præceptum, vel quando neceſſarius eſt ad opus externum, & beneficium proximo præſtandū, vel ad vitandū odium, & offenſionem proximi. Vnde tunc obligabit, quando occurrerit neceſsitas miſericordiæ, de qua ſupra, vel neceſsitas vitandi odium, periculum, &c. & tunc tantum obligari ad hunc actum, quātum ad hos fines fuerit neceſſarium. Et huc ſpectant multa quæ de obligationibus charitatis in proximos tradunt ſcribentes; & infrà diſput. 9. occurrent. Vnde vlterius fit, vt regulariter ſufficiat amor naturalis, hic enim ſufficit ad opera, quæ frequenter occurrunt, ſæpè tamen oportebit hunc actum eſſe ſupernaturalem, quando, vel opus eſt valde difficile, & ſupernaturale, vel eſt tam magna tentatio, aut periculum odij, & vindictæ, vt moraliter non niſi ſupernaturali amore vinci poſſe credatur.

Inter hos vide Molin. tract. 3. diſp. 9. 10. 13. & 14.

SECTIO V.

Vtrum hoc præceptum etiam ad inimicos amandum, & peccatores obliget.

1. HOc loco ſermo eſt de peccatoribus viatoribus, vt ſupra notauimus, nomine autem inimicorum intelligentur ij, à quibus iniuriam paſsi ſumus, vel qui nos odio proſequuntur. 1. Concluſio.

1. Dico primò. Ex vi huius præcepti tenemur non odiſſe peccatores, etiam inimicos. Eſt de fide: ratio verò eſt, quia iſti ſunt proximi, at odium proximi eſt intrinſecè malum, eſt enim odium rei bonæ, & per ſe amabilis. Eſt autem ſermo de peccatoribus non formaliter, ſed vt quidam homines ſunt, culpa enim odio haberi poteſt. Sed contra: nam licitum eſt interdum deſiderare malum peccatoribus, vt Pſalmo 9. *Conuertantur peccatores in infernum*, & 108. *Conſtitue ſuper eum peccatorem, & diabolus ſtet à dextris eius cum iudicatur, exeat condemnatus, &c.* ad Galat. 5. *Vtinam abſcindantur, qui vos conturbant*, & ſimilis locutio frequens eſt in ſacra Scriptura. Item Chriſtiani ſine ſcrupulo deſiderant mortem inimicis Eccleſiæ: hoc autem deſiderium eſt quoddam odium. Reſpondetur primò ad illa Scripturæ teſtimonia, vt in illis ſit ſenſus non optantis, ſed prædicentis. Secundò, vt ſit ſenſus optantis, ſi malum referatur ad culpam, non ad perſonam, ita vt culpæ deſtructio, non perſonæ deſideretur. Tertiò, vt ſit ſenſus optantis malum ipſi perſonæ, non ex odio, ſed ex aliquo honeſto fine: vel neceſsitatis, vel iuſtæ vindictæ diuinæ.

Obiectio.

Solutio.

2. Ex quo dico vlterius, interdum licere deſiderare malum temporale proximo propter bonum finem, id eſt, propter ipſius commodum, vel ad vitandum, maius malum. Ratio eſt, quia malum pœnæ non eſt intrinſecè malum, atque adeo neque intrinſecè charitati contrarium, & ſi ſit interdum neceſſarium ad bonum ſimpliciter, vel vtilius, vt ſic, potiùs eſt bonum. Adde, quia licet velle illum finem, ergo & medium conſentaneum. Sed duo in his deſideriis ſeruanda ſunt, alterum tantùm licere ad iuſtum, & honeſtum finem, & ideo, & tantum, & tale malum licere deſiderare, quantum ad talem finem neceſſarium eſt: quare per ſe numquam licet deſiderare viatori pœnam ęternam, quia per ſe non eſt medium ad nullum bonum, licet interdum liceat permittere illam. Communiter etiam in his deſideriis intelligitur tacita conditio, nempe ſi alia via prouideri non poteſt bono proximorum. Alterum eſt, aliquando licere deſiderare aliquod malum proximo, quod non licet inferre, non enim quidquid licet mihi optare, vt eueniat, licet mihi facere, vt patet de proximi morte. Ratio eſt, quia multa interdum licitè fiunt ab alio, quæ à me non poſſunt licitè fieri, quia careo iure, & poteſtate: deſiderium ergo eſt, vt vnumquodq; per legitimas cauſas fiat.

2. Concluſio.

Cautelę duæ pro affectione.

3. Dico tertiò. Ex hoc præcepto tenemur poſitiuè amare peccatores, etiam inimicos. Conſtat Matth. 5. *Diligite inimicos veſtros*, quæ verba non tantum conſilium, ſed præceptum continent, vt exponunt ibi Patres, idemque habetur ex doctrina Concilio-

3. Concluſio ſuadetur multipliciter.

ciliorum Carthag.4.capit.93. & Agathenſ.capit.22. Ratio verò eſt, quia inimicus eſt proximus, & capax beatitudinis. Deinde *quod tibi non vis, alteri ne facias*, at omnes volumus amari, etiam ab his, quos offendimus. Adde quod vindictã ſumere ab amicis propria authoritate, eſt contra rationem naturalẽ: ergo, & appetitus vindictæ, cui cõtrarius eſt hic amor. Tandem hic amor eſt maxime neceſſarius ad conſeruandam iuſtitiam, & pacem inter homines, ad quem finem referuntur præcepta ſecundæ tabulæ.

1. Corollariũ præceptum diligendi inimicos non ſolum eſt poſitiuum diuinũ, ſed etiam naturale. Vide lib. 10. de legib. cap. 22. num. 5. Obiectio 1. Secunda.

4. Et hinc conſtat præceptum hoc non eſſe tantùm poſitiuũ diuinum, ſed etiam naturale, tum etiam quia lex Euangelica non addidit præcepta moralia poſitiua, præterea, quæ ſunt ſacramentorum, ex prima ſecundæ quæſtion.108. Vnde, & philoſophi hoc præceptum agnouerunt. Dices: impoſſibile eſſe ratione naturali perſuaderi, inimicum eſſe ex præcepto diligendum, quia nulla ratio boni, quæ naturalis, apparet in tali obiecto. Deinde difficilius id eſt, quàm, vt poſſit per naturam perfici: eſt enim heroicæ virtutis, vt ait Auguſtin.ſerm.6. & 9. in Pſalmo 118.

Ad primam obiectionẽ

Ad primum negandum eſt aſſumptum; ipſa enim humana natura eſt ſufficiens ratio diligendi: deinde etiam Deus, vt eſt Author naturæ.

Ad ſecundã. Vide lib. 1. de grat. cap. præſertim 26.

Ad ſecundum, poſſe hominem per vires naturæ ſeruare hoc præceptum aliquo modo in ordine ad finem naturalem, quamuis conſtanter ſeruare hoc præceptum vix, aut numquam ſine ſpeciali auxilio fieri poſſit, hoc tamen commune eſt cum alijs præceptis.

2. Corollariũ Præceptum diligendi inimicos fuit etiam in lege veteri.

5. Secundo colligitur, hoc præceptum fuiſſe etiam in lege veteri: præcepta enim naturalia ſunt communia omni legi, vt probat late Auguſtinus ſermon.168. de tempore. Dices: Chriſtus vocat hoc præceptum ſuum, quaſi eouſq; numquam impoſitum Matthæi quinto. *Ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros, & cæt.* Reſpondetur: ita loqui, vt explicet neceſsitatem, & obligationem, qua maxime tenebamur de huius præcepti obſeruatione. Item quia renouauit præceptum iam extinctum. Sed contra nam ipſe refert fuiſſe dictum in lege veteri: *odio habebit inimicum.* Reſpondetur illud verbum non habuiſſe falſam Phariſæorum additionem. Nam quia Leuit. decimonono dicitur. *Diliges amicum tuum ſicut teipſum:* inde à contrario ſenſu falsò inferebant, inimicum eſſe odio habendum.

Obiectio. Solutio. Inſtantia Reſponſio.

Quando, & quomodo obliget præceptum diligendi inimicos.

6. Sequitur exponamus, quando, & quomodo obliget? Reſpondetur: per ſe loquendo, ſolùm obligamur ad amandum inimicum, eo tempore, & modo, quo alios homines. Vnde non tenemur per ſe ad amandum, vel exhibendum ſigna amicitiæ, niſi in eo neceſsitatis articulo, quocirca alium: nulla enim ratio cogit ad magis diligendum inimicum. Dico *per ſe*, nam per accidens poteſt oriri maior obligatio, ad vitandum ſcandalum, vel odij ſignificationem. Ita D.Thomas 2.2.quæſt.25. articul. 8. & 9. Sylueſter verbo *charitas*, Nauarr. capit. 24. num.75.

1. Conſectarium.

7. Qui colligunt primò, eſſe peccatum mortale ex genere à communibus orationibus, aut beneficijs, aut deſiderijs, auxilijs, aut ſignis beneuolentiæ inimicum excipere. Quia moraliter talis exceptio eſt ſignum odij, & excitat alium ad odium: Vnde parit ſcandalum, & animarum diuiſionem, & eſt iniurioſa: nam excipitur proximus tanquam indignior alijs, & hoc modo dicit Chryſoſtomus hom. 71. ad populum, & homilia 6. in primam ad Timot. & libro de Compunctione cordis, eſſe nobis præceptum beneficijs proſequi, & orare pro inimicis. Dices: non teneor orare, vel facere omnibus beneficium: ergo poſſum excipere, quem voluero.

Inſtantia remouetur.

Reſpondetur ex Diuo Thoma 2.2. quæſtion. 83. artic. tertio, interdum ſimpliciter non teneri nos ad aliquid faciendum, ſi tamen facimus, tenemur debitò

ordine, & modo facere, vt ſæpè non teneris orare, ſed ſi oras, teneris attentè orare, ita ergo in propoſito.

2. Conſectarium bifidũ.

8. Secundò infertur etiam ſi non teneamur ſimpliciter ſalutare inimicum, teneri tamen ad reſalutandum. Prioris ratio eſt, quia ſalutatio eſt ſpeciale ſignum beneuolentiæ, quod non teneor per ſe loquendo dare: ſecùs per accidens, vel ratione ſcandali, vel ſi neceſſarium iudicaretur ad deponendum internum odium, vel certè ad placandum inimicum, & efficiendum, vt ipſe deponat odium: nam pro ſalute eius interdum hoc facere tenemur. Vide Caietanum, Matthæi quinto, ibi. *Eſto conſentiens aduerſario tuo.* Secunda pars ſumitur ex Diuo Thoma, & Caietano ſupra Sylueſtro. verbo. *charitas*, quæſtione ſexta. Et eius ratio eſt, quia moraliter, imò ex natura rei illud eſt ſignum odij, vnde de ſe generat ſcandalum, & odium in alio.

Obiectio. Reſponſio.

Dices: non teneor ex charitate reſalutare omnem ſalutantem, ſicut nec reſpondere omni loquenti. Reſpondetur, etiam teneri ex quadam vrbanitate: quanuis ſi omittam, ſolum erit veniale, non enim eſt grauis læſio charitatis: per ſe tamen reſpectu inimici, quia hic, & nunc penſatis omnibus circunſtantiis, illa omiſsio eſt ſignificatiua odij, ideo ex genere ſuo grauius eſt peccatum, & contra charitatem, quanuis in indiuiduo ſæpè poſſit eſſe veniale, attenta conditione perſonarum, & circunſtantiarum.

3. Conſectarium. Quot remittenda inimico ex præcepto 1. 2.

9. Tertiò infertur. quando, & quomodo teneamur remittere iniuriam inimico? multa enim nomine huius remiſsionis intelliguntur: primum interioris odij depoſitio, & hoc modo ſemper eſt in præcepto hæc remiſsio, iuxta illud Matth. 6. *Si non remiſeritis &c. de cordibus veſtris.* Secundò intelligitur exterior manifeſtatio interioris animi, quà eum, qui iniuriam intulit, in amicitiam recipiamus, & nos omne odium depoſuiſſe oſtendimus, & hoc ſimpliciter, & abſolutè non eſt præceptum, niſi quando id omittere moraliter eſſet ſeſe oſtendere, & gerere, vt inimicum. Ratio eſt, quia non ſemper tenemur exhibere ſigna amicitiæ. Vnde colligunt Authores citati, & indicat Diuus Thom. 2.2. quæſt. 83. quando qui iniuriam intulit, veniam petit, teneri alterum ad exhibenda ſigna amicitiæ, quę ſufficienter oſtendant depoſitionem odij, quia tunc in illis circunſtantiis ea omittere, eſt morale ſignum odij: item eſt ſcandalum, & prouocare alterum ad perſeuerandum in inimicitia, quia putat ſe non inuenire locum veniæ, vt colligi poteſt ex Matth. & Luc. c.6. Quid autem in ea opportunitate faciendum ſit? prudentiæ committitur.

3. Corollarium.

10. Tertiò intelligitur condonatio omnis ſatisfactionis, & hoc ſimpliciter non eſt in præcepto, nam poteſt quis iuſtè ius ſuum proſequi per legitimam poteſtatem, vt habetur in nonnullis decretis, & id confirmat omnium authorum conſenſus, & vſus virorum proborum. Ratio eſt, quia ille de ſe eſt actus conſentaneus iuſtitiæ, quod maximè habet locum, quando quis intendit, vt ſibi reſtituantur bona externa, vel honor aut fama, &c.

Cautelæ pro proxima doctrina.

Sed cauendum eſt ne miſceatur odium: ſecundò ne nimium proximus prematur, ita vt cum notabili detrimento ſuo cogatur, vel minimo damno ſatisfacere: nam interdum id poterit eſſe contra charitatem, vt patet Matthæi 13. & 18. Vnde notat Sylueſter ſupra, ſi is, qui intulit iniuriam, ſatisfecit quoad potuit, contra charitatem eſſe illum amplius vrgere, vt faciat, quod non poterit: quod præterea intelligendum eſt, niſi intendatur per ſe iuſta pœna propter commiſſum delictum: quod etiam ſi debito modo fiat, iuſtum eſſe poteſt, & interdum præceptum, vt in materia de iuſtitia tractatur.

DISPVTATIO VI.

De peccatis contrariis his præceptis.

ANtequam accedamus ad præcepta, quæ verſantur circa actus exteriores, dicemus de modis, quibus interius peccatur contra hæc præcepta, quæ verſantur in actibus internis, contra quæ duobus modis in genere peccari poteſt, vel omittendo, & de hoc nihil occurrit dicendum, ſuppoſita enim cognitione præcepti affirmatiui, & temporis, ac modi, quo obligat, omiſsio per ſolùm addit priuationem, alius modus eſt committendo, de quo agendum erit.

SECTIO I.

Vtrum odium Dei ſit peccatum omnium maximum.

Odium quid ſit. 1. ODium, vt à nobis explicari poteſt, eſt velle alteri malum, vt malum ſit illi, qui actus formaliter magis eſt deſiderium quoddam indicans formaliter odium, quod in quadam auerſione voluntatis conſiſtit; ſicut enim amor eſt pondus, vel vinculum cum re amata, ex quo ſequitur deſiderium boni illius, ſi ſit amor beneuolentiæ, vel deſiderium, quo appetimus illam rem nobis, ſi ſit amor concupiſcentia; ita odium eſt quidam actus, quo aliquis voluntariè disiungitur in affectu amandi; quod dupliciter contingit, vel conſiderando odium, vt habet ordinem ad nos, & eſt nobis infeſtus: ex quo ſequitur, vt deſideremus illi malum illud, quod ſufficiens eſt, vt illum à nobis ſeparemus, & hoc odium pertinet ad concupiſcentiam, & ſolet dici abominationis: aliquando contingit voluntatem auerti ab alio in ſe, & inde velle illi omne malum ſimpliciter, & hoc eſt proprium odium inimicitiæ, ſed regulariter ducit originem ex priori iuxta illud Sapient. 2. *Circumueniamus iuſtum, quoniam contrarius eſt operibus noſtris.* Odium abominationis. Odium inimicitiæ.

Obiectio. 2. Dices. Quomodo voluntas poteſt velle malum, ſub ratione mali etiam alteri? Dici poſſet, odiſſe non eſſe velle, ſed nolle potiùs; dico tamen etiam odium includere poſitiuam voluntatē, qua appetimus alteri malum: vt autem malum alteri velimus, non oportet in illo quærere rationem boni, ſed potiùs mali: nam ſicut amamus alicui bonum, quia bonus eſt, vel quia ipſum amare bonum eſt, ita volumus alicui malum, quia malus aliquomodo eſt. Ex quo rectè dixit Diuus Thomas 2. 2. quæſtione 34. articulo primo, odium Dei, ſi ſolùm præcisè conſideretur id quod in Deo eſt, non eſſe poſsibile, ideoq; non poſſe haberi à vidente Deum, quia in Deo ſecundùm ſe nulla eſt ratio mali, tamen per relationem ad effectus poteſt ſub aliqua ratione mali apprehendi, ſcilicet punitoris, &c. Et ſic poteſt odio haberi, vel abominationis ſi quis velit Deum carere poteſtate puniendi, vel inimicitiæ, ſi quis velit Deum non eſſe. Addo vlteriùs in odio neceſſarium eſſe, vt ſaltem ipſum odiſſe apprehendatur, vt aliquo modo bonum odienti, quia in ipſomet odio includitur poſitiuus appetitus, qui oportet, vt ſit ſub aliqua ratione boni, & hinc fit, vt qui videt Deum & ſi videret aliquo tempore ſibi Deum aliquid mali facturum, tamē non poſſe eum odio habere: quia quandiu Deum videt, nec iudicare poteſt eum dignum aliquo modo: neq; ſibi eſſe bonum, Deum ſubeſſe alicui malo: neque denique tunc eſſe ſibi bonum talem actum odij elicere. Solutio. Locupletatur ſolutio.

Prima cōcluſio de fide. 3. Dico primò. Hoc odium peccatum eſt ex genere ſuo mortale. Eſt de fide. Numer. 10. *Diſſipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te.* Deuteronom. 32. *His qui oderunt me retribuam.* Ioannis 15. *Oderunt me, & Patrem meum.* Dico ſecundò. Hoc odium ex genere ſuo, maximum eſt omnium peccatorum. Eſt communis, primò quia eſt contra maximam virtutem, & præceptum. Secundò: alia peccata, mortalia ſunt, quia hoc participant, vt conſtat ex 1. 2. Nam ratio peccati mortalis conſiſtit in auerſione à Deo, quod in aliis eſt indirectè: in hoc autem directè. Dico *ex genere*, quia in indiuiduo, propter circumſtantias, alia peccata poſſunt eſſe grauiora, & in ipſo odio Dei poteſt vnum eſſe maius alio: odium enim inimicitiæ ſimpliciter maius eſt odio abominationis tantùm: quanuis hoc odium ſemper includat virtute aliud reſpectu Dei, quia nullum vel minimum malum poteſt eſſe in Deo, quin omninò deſtrueretur Deus. Secunda communis.

4. Sed contra. Odium Dei oritur ex amore ſui: ergo maius peccatum erit ille amor, cùm ſit radix. Ad hæc, hoc peccatum vnam tantùm habet malitiam, ſcilicet directæ auerſionis: aliud duas, auerſionis, & conuerſionis. Reſpondetur, in moralibus ſæpè effectum eſſe grauius peccatū, quam cauſam, ex qua oritur, per ſe conſideratam: vt cum quis interficit, vt furetur, grauius peccatum eſt homicidium, quàm furtum: dico autem per ſe, quia ſi conſideretur, vt cauſa, induit malitiam effectus: ſic ergo in propoſito i le amor, ex quo naſci poteſt odium Dei, per ſe non eſt tam malum, ſicut ipſum odium, etſi ex libertate voluntatis inducat ad peſſimum effectum, cuius malitiam proinde participat. Ad cōfirmationem. Primum hęc malitia directæ auerſionis per ſe ſuperat duas alias ſimul ſumptas. Deinde ſicut in aliis peccatis eſt directè malitia conuerſionis, & indirectè auerſionis: ita è contrario in hoc eſt directè malitia auerſionis, indirectè verò conuerſionis, nempe illius boni commutabilis, ex quo tale odium naſcitur, & ideò tale peccatum eſt omnium maximum ex genere ſuo. Obiectio. Cōfirmatur. Solutio. Ad confirmationem.

SECTIO II.

Quale peccatum ſit odium proximi.

1. DIco primò. Eſt peccatum mortale ſuo genere: patet ex dictis diſputatione præcedenti. Dico ſecundò. Hoc peccatum ſpeciale eſt diſtinctū à cæteris: tum quia opponitur ſingulari virtuti, & præcepto: tum quia odium Dei eſt ſpeciale peccatum: ergo & hoc. Dico tertiò. Hoc peccatum genere ſuo eſt maximum eorum, quę ſunt contra proximum. Ita D. Thom. 2. 2. quæſt. 34. articulo quarto, & expoſitores ibi. Ratio eſt, quia auertit omninò, & directè, volūtatem à proximo: vnde ita ſe habet ad cætera peccata in proximum, ſicut odium Dei ad cætera peccata in Deum: quare vtriuſque eſt eadē ratio. Dico quartò. Nihilominus odium proximi non ponitur vitium capitale: ſic reſoluit idem D. Thom. in art. 5. Ratio eſt, quia capitale vitium dicitur, quod frequenter eſt radix aliorum: non eſt autem huiuſmodi hoc odium, ſed potiùs eſt quaſi extremum malum ex aliis ortum: ſed iam generato, multa ex eo procedunt: oritur autem hoc vitiū interdum ex ira, interdum ex concupiſcentia: ſed præcipuè, vt aduertit Diuus Thomas 2. 2. quæſtione 34. articulo ſexto, oritur ex inuidia, quæ maxime eſt affinis odio: nam eſt triſtitia de bono proximi, velle autem malum, & triſtari de bono ſunt valde coniuncta. Dices potiùs ex odio oriri inuidiam: nam triſtitia de bono alieno, ſupponit odium. Reſpondetur inuidiam ſeu triſtitiam illam oriri ex odio illius mali, quo quis cenſet ſe affici ex excellentia proximi, non tamen ex odio ipſius proximi. Prima concluſio. Secunda. Tertia. Quarta. Odium quibus præſertim ex vitiis oriatur. Obiectio. Solutio.

2. Sed ſuperſunt nonnulla dubia explicanda. Primū eſt, An hoc odium ſit peccatū vnius ſpeciei, Dubium primum.

vel

Vtrum odiũ proximi ſit præceptum vnius ſpeciei.

vel plurium. Reſpondetur, quanuis conſideratum hoc per modum vitij habitualis poſsit dici vnum, credo tamen continere ſub ſe multas peccatorum ſpecies, idq; duobus modis principalibus: nimirum ex parte motiui, ſub quo proximus odio habetur, aut ex parte mali quod illi volumus, prior modus contingit quando proximus habetur odio vel per ſe, aliam ve ob cauſam, quę inter me, & ipſum interceſsit: vel quia eſt quid Dei, & hæc duo odia videntur habere deformitates ſpecie diſtinctas, licet ſecundum videatur magis eſſe contra charitatē Dei, quanuis propriè ſit contrarium illi actui, quo amatur proximus immediatè propter Deum, ac tale videtur eſſe odium, quod dœmones habent contra homines. Poſteriori modo hæc odia differre etiam poſſunt ſpecificè: nam vt ait D.Thom. 2.2. quæſt.30. art.2. Voluntas diſtinguit pro ratione bonorum diuerſiſsima mala.

Contrarium Caietani placitum.

3. Reſpondet Caietanus oppoſitum ſentiens illo articul. ſexto, in reſponſione ad vltimum, odium verſari circa malum, vt ſic, & ideo eſſe vnum, velle autem mala in particulari non eſſe odij, ſed iniuſtitiæ, vel ſimilis vitij. Sed contra. Nam amor non tantum vult bonum in communi, ſed deſcendit ad particularia: oppoſitorum autem eadem eſt ratio. Item velle proximo æternam mortem, eſt ſummum odium, & tamen non ſpectat ad aliquod vitium in particulari. Confirmatur primò. Nam velle proximo æternam mortem, aut temporalem per ſe videntur habere deformitates diuerſæ rationis: nam per ſe priuant bonitate diuerſę rationis. Et confirmatur ſecundò. Nam afficere proximum iniuria in vita, vel in fama, ſunt peccata ſpecie diuerſa contra iuſtitiam propter materiæ diuerſitatem: ergo pari modo efficient diuerſitatem in odio. Denique, quod ad mores ſpectat, non dubito quin talis diuerſitas ſit aperienda in confeſsione. Sed contra quia D.Thom. 2.2.q.34. art.2. dicit, omnia mala cadere ſub vnum vitium odij, ſicut omnes colores ſub vna potentia. Reſpondetur primò, inde non haberi quod Caietanus intendit: nam viſus non tantum videt colorem ſub communi ratione, ſed etiam ſub ratione albi, & nigri &c. Ergo ſimiliter. Deinde in hoc ſolum poteſt haberi, hoc vitium per modum habitus eſſe vnum, non verò in ratione actus.

Refellitur primo. — Secundo. — Tertio. — Inſtantiæ ex D.Thom. ſatisfit.

Dubium ſecundum. Quomodo diſtinguatur odium ab iniuſtitia interiori, & ab appetitu vindictæ.

4. Secundum dubium eſt, quomodo diſtinguatur hoc vitium ab iniuſtitia interiori, & ab appetitu vindictæ. Reſpondetur, odium vt ſic, abſtrahere ab omni actione iniurioſa, quam reſpicit voluntas iniuſta: Verbi gratia, qui vult mortem proximi, non à ſe inferendam, ſed abſolutè, vt malum eius, habeat odium: quando autem vult ipſe inferre, eſt iniuſtitia, quæ interdum imperari poteſt ab alio, quàm ab odio ipſius interficientis. Rurſus odium appetit malum proximi ſimpliciter, & ſine vlla mēſura: at verò vindicta reſpicit delictum, & commēſurationem cum illo. Vnde appetitus vindictæ, vt ſic, non eſt intrinſecè malus, ſi per debita media, & legitimam poteſtatem intendatur, quare non habet malitiam, niſi in iniuſtitiam, vel odium declinet, quod facilè ſit: odium verò per ſe, & ex obiecto habet intrinſecam malitiam.

Dubium tertium. An odium habeat actum exteriorem?

5. Tertium dubium, An hoc vitium habeat actum exteriorem? Reſpondetur illum habere, ſicut habet amor, frequenter tamen habet illum coniunctum cum iniuſtitia: quia actiones, quibus facimus malum proximo, ſemper ſunt iniurioſæ, & ſi inferantur ex odio vtranq; malitiam participant, vt interdum poteſt ſeparari ab iniuria, vt ſi quis ex odio ſcandalizet proximum, conſulat malum. Et iuxta ſolutionem dubij huius puniuntur interdum in iure actiones exteriores ex odio procedentes. Vnde cum D.Thomas, quæſtione 34. articulo quarto, indicat odium verſari in corde, non omninò negat actum exteriorem, ſed explicat id, quod primarium eſt in hoc vitio.

Occurritur tacitæ obiectioni ex D. Thom.

SECTIO III.

Vtrum Accidia ſit ſpeciale vitium contra Charitatem.

Accidia quid?

1. Accidia, vt notat Damaſcenus libro ſecundo, capite decimo quarto, ſignificat triſtitiam, & communiter ſumitur in malam partem, vnde eſt triſtitia de bono vero, & honeſto, & Diuus Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtione trigeſima quinta, addit eſſe triſtitiam de bono diuino, qua nominis ſignificatione poſita. Dico primò, Accidiam eſſe peccatum contra Charitatem: & præceptum eius. Patet, quia oppoſitum gaudium de bono diuino, eſt actus charitatis: ergo.

Prima concluſio.

Obiectio.

2. Dices. Sicut hoc gaudium non aliter præcipitur, quàm præcepto amoris, nec moraliter videtur habere honeſtatem diſtinctam, ita hoc peccatum non erit diſtinctum ab odio. Propter hoc dico, hoc vitium non eſſe triſtitiam de bono intrinſeco, quod Deus in ſe habet, hæc enim reuocatur ad odium: ſed de bono extrinſeco honoris &c. & hoc non per ſe malum Dei, quia hoc etiam eſſet odium, ſed vt præſtandum ab eo, qui accidia afficitur: quatenus apprehendit hoc oneroſum ſibi. Ita Caietanus, & ſumitur ex Diuo Thoma ſupra articulo 3. ad ſecundum: vbi dicit accidiam eſſe de bono ſpirituali proprio propter laborem corporalem adiunctum, quod in idem redit. Confirmatur. Nam gaudium Charitatis delectatur non ſolum de bono Dei in ſe, ſed etiam de amicitia hominis cum Deo, & de mutuis officiis, quæ ex ea naſcuntur: ergo triſtitia de eadem amicitia, quatenus nos obligat ad obſequia Dei, eſt contraria Charitati, & præcepto eius: & hæc eſt accidia: id quod ſentit D. Thom. citata quæſt. 35. Cum ait accidiam opponi illi gaudio charitatis, quod eſt de bonis diuinis, quæ communicantur ipſi homini, quatenus oneroſa apprehenduntur: & eodem modo intelligendus quæſt. 36. artic. 4.

Solutio. — Confirm. ſolutio.

3. Hinc conſtat, hunc actum eſſe prohibitum præcepto negatiuo charitatis incluſo in affirmatiuo quo præcipimur amare Deum, & velle retinere amicitiam cum eo intelligitur etiam accidiam non ſumi hic prout regulariter ſignificare poteſt quandam remiſsionem in omnibus actibus ortam ex quadam triſtitia, quæ ex difficultate apprehenſa in quauis virtute oriri poteſt; nam illa non eſt ſpeciale vitium, ſed generale, quod per omnia vagatur. Vltimò intelligitur, poſſe etiam huiuſmodi accidiam ſpecialem verſari circa proximum, vt ſi quis doleret de amicitia cum proximis propter obligationes, quæ inde oriuntur, quanuis hic modus rarus ſit, & ideo illius fortaſſe non meminis Diuus Thomas.

Corollar. 1. — Corollar. 2. — Corollar. 3.

4. Dico ſecundò, hoc peccatum genere ſuo eſſe mortale, eſt D.Thom. quæſtione 23. artic. 3. & aliorum communis, patet quia directè repugnat amicitiæ Dei. Vnde poſt Dei odium obtinet ſecundum locum: ſæpè tamen eſt veniale vel propter indeliberationem, vel certè, quia non peruenit ad tantā malitiam, vt abſolutè fugiat affectu interiori omninò ſpiritualem communicationem cum Deo, ſed ſit leue tædium ſine periculo trāſgrediendi graue præceptum. Quid ſi aliquis haberet deliberatam accidiam, non ſimpliciter beneficij Dei, aut boni ſpiritualis, ſed fortaſſe de ſtatu perfectionis, ita tamen vt paratus ſit implere, quod promiſit, & tantùm ſibi diſpliceat, ac doleat feciſſe promiſsionem? Reſpondetur: non eſt peccatum mortale, per ſe, quia cum illo actu durat voluntas abſoluta diuinæ amicitiæ, & ſeruandi omnia præcepta: eſt tamen

Secunda concluſio. — Quale peccatū accidię circa ſtatum perfectionis.

men ex obiecto peccatum veniale, & graue, & ſæpè poterit eſſe mortale ratione adiuncti periculi.

Tertia concluſio.

5. Dico tertiò. Meritò hoc vitium inter ſeptem capitalia numeratur, eſt enim radix multorum peccatorum, ita D. Thom. ſupra articulo 4. & alij communiter. Dices. Imò non generatur niſi poſt magnam conſuetudinem peccandi. Reſpondetur, id verum eſſe de accidia conſummata, & perfecta, tamen leuis quædam quaſi inchoata accidia, facillimè generatur, & hoc ſatis eſt ad vitium capitale, vt patet in vana gloria. Vide Gregor. lib. 31. moral. cap. 17. paulo poſt medium & Caſsian. lib. 10. inſtitut.

Obiectioni occurritur.

SECTIO IV.

Vtrum Inuidia, æmulatio, & Nemeſis, ſint vitia contraria, dilectioni proximi.

1. Triſtitia de bono proximi varia, & multiplex eſt, alia orta ex odio, alia ex appetitu vindictæ, alia ex eo, quod bona proximi, vel mihi, vel aliis nocent: & de harum honeſtate, & turpitudine ſatis patet ex dictis. Præter hos modos inuenitur triplex modus triſtitiæ de bonis proximi. Primus eſt, quãdo quis triſtatur de bono alterius, quia ipſe caret illo, & hæc eſt æmulatio ex Ariſtotele, ſecundo Rhetor. cap. 11. Et de hac dicendum eſt primò, non eſſe intrinſecè malum; quia ratio eius non eſt aliena commoditas, ſed eſt propriæ carentia. Solùm eſt aduertendum, hanc propriè habere locum in bonis externis, quæ minuuntur in vno, cum augentur in alio: & ideò ſicut appetitus horum bonorum non eſt per ſe malus; ita neque triſtitia de eorum carentia, atque adeo neque hæc æmulatio: quanuis ſine dubio malam habeat ſpeciem. In bonis autem ſpiritualibus, quæ omnibus poſſunt eſſe communia, illa æmulatio poteſt eſſe bona, quia eſt præcipuè de propria imperfectione ad aliorum perfectionem comparata. Nam de ipſa perfectione numquam poteſt eſſe bona triſtitia. Vide Hieronym. ad Gal. 5. & Caietanum verbo *AEmulatio*.

1. Modus triſtitiæ æmulatio.

2. Modus Nemeſis.

2. Secundò poteſt eſſe triſtitia de bono alicuius ſolùm: quia eſt indignus illo, quam ſupra Ariſt. vocauit nemeſim: & de hac triſtitia controuerſum eſt, ſit honeſta nec ne? Nam D. Thomas quæſt. 36. artic. 2 ſentit eſſe prohibitam, & malam: primò quia

D. Thom. negat.

1. in Scriptura reprehenditur Pſal. 36. *Noli æmulari in malignantibus*. Secundò quia hæc temporalia bona,

2. de quibus maximè poteſt eſſe triſtitia, ſunt quaſi

3. nihil comparatione æternorum. Tertiò quia datur ex Dei prouidentia, cui videtur derogare hæc triſtitia. In contrarium verò eſt, quia Ariſtot. capite illo 11. libro ſecundo, Rhetor. vocat hanc triſtitiam iuſtam, & rationi conſonam. Et Caietanus in illo artic. 2. ait, ſe non videre in hoc actu rationem peccati. Et fauet D. Thom. quæſt. illa 36. art. 3. ad 2. & artic. 4. Ad hæc, conſentaneum eſt rationi velle dignis iuſta præmia: ergo nolle indignis: ergo triſtari ſi illa accipiant, hæc enim mutuò ſe conſequũtur. Secundò quia quæ D. Thom. adducit, non vrgent. Scriptura enim non ſimpliciter damnat hanc triſtitiam, ſed prohibet, ne occaſione eius moueamur ad imitandum inimicos iuxta illud eiuſdem Pſalmi, *Noli æmulari, vt maligneris*. Damnatur etiam hæc indignatio ſi referatur ad diuinam prouidentiam, quod tamẽ non ſemper videtur verum. Nam ſicut fas eſt dolere de pœnis iuſtorum, & in hoc non fit iniuria diuinæ prouidentiæ: ita ſimiliter in propoſito. Et ratio eſt, quia non ſemper tenemur conformari diuinæ prouidentiæ in volito materiali. Quo exemplo etiam apparet nihil referre, vt tẽporalia bona non ſint magni momenti, quia ſaltem aliquid boni habent, ſicut eorum contraria habent aliquid mali: qua ratione licet triſtari de illis, ſi accidant iuſtis hominibus. Et eadem ratione licet triſtari de proſperitate malorum, ſi ſit iniurioſa bonis, & iuſtis. Circa hoc reſpondetur, in illo obiecto duo poſſe conſiderari, & materiale obiectum, ſcilicet indignum proſperari, & rationem dolendi de hoc obiecto. Si materiale obiectum ſpectemus, non dubium eſt, quin ſub aliqua ratione honeſta poſsit de illo eſſe triſtitia, vt eſt illa ratio, quam modo dicebamus, nempe ſi inde ſequitur detrimentum aliorum proximorum. Item certum eſt circa idem obiectum poſſe verſari triſtitiam prauam ex motiuo extrinſeco, vt ex odio. Difficultas verò eſt, ſi ratio talis triſtitiæ ſit ſola dignitas proximi.

Aliorum opinio affirm.

1. Ratio huius opinionis.

Secunda.

Iudicium authoris.

Secunda concluſio, circa ſecundum modum triſtitiæ.

3. Dico ſecundò. Indignitatem proximi non eſſe ſufficientem ad dolendum de bono illius. Primò quia triſtitia de aliquo bono non poteſt eſſe per ſe honeſta, niſi obiectum illud ſit per ſe malum. Nam ſicut nihil honeſtè amatur propter ſe, niſi honeſtum, ita neque è contrariò: ſed indignum hominem habere bona temporalia, non eſt per ſe malum. Secundò quia non licet, huiuſmodi proximo velle malum, nec dolere de illius bono: nam eiuſdem rationis hæc ſunt. Tertiò, ſi aliqua ratio honeſti hic eſſe poteſt, maximè iuſtitiæ vindicatiuæ ratio, vel diſtributiuæ, vt Ariſtoteles inſinuat. Sed hæc ratio, derogaret prouidentiæ Dei: nam ponit in illo quandam iniuſtitiam, cum tamen Deus in temporalium bonorum, & malorum diſtributione non ſemper ſeruet iuſtitiæ diſtributiuę rationem, quia hæc ſunt infima bona quæ ſæpè dantur in præmium alicuius operis boni, ſi quid tale eſt in huiuſmodi hominibus: vel vt ſint inſtrumenta motiua virtutum, vel propter aliquid alia occulta iudicia Dei, & ſimiliter Deus in hac vita non punit peccata, neq; his bonis pręmiat bona opera iuſtorũ: ergo non eſt vlla honeſta ratio ad huiuſmodi triſtitiam. Dices. Quam malitiam habet, & contra quã virtutem? Reſpondetur participare malitiam odij proximi, & interdum malitiam affectus nimij erga temporalia: ſi tamen non perueniat ad abſolutum odium proximi, neq; ſit contra prouidentiam Dei, rarò erit peccatum mortale.

Probatur 1. Secundò. Tertiò. Interrogationi ſatisfit.

Tertius modus triſtitiæ inuidia.

4 Tertia triſtitia poteſt eſſe de bono proximi ſolo hoc titulo, quod illius excellentia deprimit meam, & hæc eſt propria inuidia, quæ non dolet de excellentia proximi, quia propter illam ego aliquo bono caream, ſed ſolùm, quæ obſcurat meam perfectionem, & ideò dixerunt Ariſtoteles, & Diuus Thomas ſecunda ſecundæ, quæſtione trigeſima ſexta, articulo primo, ad ſecundum, inuidiam non eſſe inter multum diſpares, ſed fundari in æqualitate quadam, quia quando perſonæ ſunt diuerſorum graduum excellentia vnius non apprehenditur, vt deprimens excellentiam alterius: quod facilè tamen accidit inter æquales. Et hinc etiam ſit, inuidiam oriri ex puſillanimitate cõiuncta cum ſuperbia, ſuperbia enim efficit appetitum inordinatum excellentiæ: puſillanimitas verò facit, vt excellentia alterius apprehendatur, vt nimium excedens, vel quæ habeatur in magna æſtimatione.

Tertia concluſio. 3. Malum triſtitiæ.

5. Et de hac, Dico tertiò, eſſe peccatum genere ſuo mortale, & capitale, charitati proximi contrarium. Prima pars patet, quia illa triſtitia non oritur, ex aliqua ratione honeſti, ſed ex inordinato appetitu excellentiæ. Secunda etiam pars patet, quia hoc eſt vitium valde humanum, multorumq; radix. Quæres, an ſit peccatum vnius ſpeciei, vel plurium. Reſpondetur poſſe eſſe plurium, ſicut de odio dixi: nam ſine dubio multò alterius rationis eſt inuidia, ſi ſit de ſpiritualibus bonis, quàm ſi de temporalibus. Tertia denique pars patet, quia ex genere ſuo peccatum hoc eſt contrarium præcepto charitatis, licet oriatur ex puſillanimitate. Sæpè enim accidit vnum vitium oriri ex vitio contrario vni virtuti, & tamen ipſum eſſe con-

contrarium alteri virtuti: deinde hoc peccatum facilè inducit ad directum odium proximi: ergo inde facile malitiam induet.

DISPVTATIO VII.

De præcepto Eleemoſynæ.

Eleemoſynæ Ethimon.

ELeemoſynæ nomen à Græco vocabulo ἐλεεῖν, ortum habuit, quod idem eſt, ac miſereri. Vnde eleemoſyna (vt communiter ſumitur) eſt actus miſericordiæ, quo alienæ proximi neceſſitati ſubuenitur, & rectè quidem, quamuis Auguſtinus in Enchiridio, cap. 76. Eleemoſynam quoq; eſſe velit actum, quo ſuæ ipſius neceſsitati quis ſubuenit. *Eſt enim* (inquit) *Eleemoſyna opus miſericordiæ: veriſsimeq; dictum eſt, Miſerere animæ tuæ placens Deo.* Eccleſiaſtici capite trigeſimo. De Eleemoſyna, multa eaq; præclara ſcripſere Sancti Patres, Cyprianus de opere, & Eleemoſyna. Baſilius Concione in illud. *Deſtruam horrea mea*, Lucæ 12. & concione ad diuites. Nazianzenus oratione de pauperum amore. Ambroſius libro primo de officiis capite trigeſimo. Auguſtinus in Enchiridio à capite 69. Chryſoſtomus in libro de Eleemoſyna, & alij quam plures quos luculenter congerit noſter Cauiſius in opere Catechiſtico de Eleemoſyna. Diſputant enim de Eleemoſyna Theologi cum Magiſtro in quarto, diſtinctione decima quinta, decima ſexta, & quadrageſima prima, cum Diuo Thoma ſecunda ſecundæ, quæſtione 32. Iuriſperiti in Decretis 45. diſtinctione. Canone, *Et qui.* Et Canone *Tria*, & ſequentibus, & diſtinctione 86. Canone, *Non ſatis*, & ſequentibus. Scripſit ex Recentioribus de Eleemoſyna, Ioannes Medina codicem vnum. Et Nauarrus in Canon. *Quieſcamus* diſtinctione 42. Et Canon. *Si agamus*, de pœnitentia diſtinct. 1. Et in Manuali cap. 4. Sotus in deliberatione de cauſa pauperum, & alij. Nos, per ſequentes ſectiones de eleemoſynæ præcepto, quod proprium huius loci eſt, proſequemur.

De eleemoſyna qui ſcripſerunt.

SECTIO I.

An ſit præceptum Eleemoſynæ, & quomodo obliget?

Prima concluſio,

1. DIco primò. Dare Eleemoſynam, eſt in præcepto naturali, & diuino, quod ex genere ſuo ſub mortali obligat. Concluſio in genere eſt certa de fide Matth. 25. vbi damnantur homines ob huius præcepti tranſgreſsionem: *Diſcedite in ignem æternum, eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare &c.* Eccleſiaſt. 4. *Eleemoſynam pauperis ne defraudes*, & infra, *Declina pauperi aurem tuam, & redde debitum tuum.* Vnde rectè Ambroſius in lib. de Nabute capite 12. *Debitum* (inquit) *reddis, non largiris indebitum: ideoq; tibi dicit Scriptura. Declina pauperi aurem tuam, & redde debitum tuum.* Et Nazianzenus oratione de pauperum amore latè probat eleemoſynam in præcepto eſſe, & in fine addit. *An tu benignitatem non neceſſariam, ſed tibi liberam eſſe putas? ac non legem, ſed conſilium? Hoc quoque ipſe magnopere vellem, & exiſtimarem: Sed me ſiniſtra illa manus terret & hædi, & probra, quæ in ſceleratos homines ab eo, à quo illic collocati ſunt coniiciuntur, non quia aliud quiddam ex iis, quæ interdicta ſunt, admiſerunt, ſed quia Chriſtum per pauperes minimè curarunt.* Et Baſil. concion. in illud Diuitis, *Deſtruam horrea mea*, Lucæ 12. *Non putauit* (inquit) *oportere ſuperfluum in egenos diſtribuere: nullam præcepti habuit rationem. Ne abſtineas benefacere inopi, & Eleemoſyna, & fides non deſerant te.* Tobiæ quarto. *Et Frange eſurienti panem tuum* Iſaiæ 58. Ratio denique huius præcepti ſumitur ex 1. Ioannis 3. *Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſsitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo: quomodo Charitas Dei manet in eo?* Eſt enim hoc præceptum valde neceſſarium ad conſeruandam Charitatem. Nam vt benè Nazianzenus citatus, miſericordia erga pauperes eſt præcipua pars charitatis. Vnde conſtat etiam eſſe naturale: nam præceptum de dilectione proximi naturale eſt.

Error hæreticorum circa eleemoſynã refellitur.

2. Sed vt vitentur extrema, aduertendum eſt, quoſdam hæreticos voluiſſe præceptum hoc adeò eſſe neceſſarium, vt ſi illud ſolũ ſeruetur, ad ſalutem ſufficiat: nam (inquiunt) de illius tranſgreſſione, & obſeruatione iudicantur homines: quem errorem ex nonnullis locis ſcripturæ, vt Daniel 4. Tobiæ 12. Eccleſiaſt. 3. Lucæ 11. cum ſimilibus, & ex Patribus confirmant: ſed illum Auguſtinus refellit libro 21. de Ciuit. cap. 22. & ſufficit locus Pauli prima ad Corinth. 13. *Si diſtribuero in cibos pauperum &c. Charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Vnde conſtat hoc præceptum eſſe quidem neceſſarium, non tamen ſufficere. Iudicantur autem homines ex illo, vel quia eius opera ſunt hominibus magis nota, vel quia ſunt ſigna charitatis, vel certe, quia poſſent videri hominibus hæc opera minus neceſſaria, quàm opera iuſtitiæ, vel ſimilia. Reliqua teſtimonia intelliguntur de pœnis peccatorum, quæ interdum in Scriptura vocantur peccata, Secundo Machab. 12. Et indicant primò obſeruationem huius præcepti valere plurimùm ad ſatisfaciendum pro peccatis. Secundò intelligitur ex eiſdem teſtimoniis, valere hoc opus ad impetrandum à Deo gratiam ad ſeruanda alia pręcepta, quod interdum per ſe facit, interdum per orationes eorum, qui eleemoſynam recipiunt. Tertiò indicatur, hoc opus, præcipuè ſi ex auxilio Dei procedat, mereri coram Deo, vt excitetur ad miſericordiam, & peccatorum indulgentiam. Et in his modis exponendi ſunt Sancti, qui interdum etiam per exaggerationem loquuntur, ad explicandam vim huius præcepti, vt videre licet in Auguſt. epiſt. 89.

Vide Bellar. lib. 4. de pœnit. cap. 8.

Secunda concluſio.

3. Dico ſecundò. Præceptum Eleemoſynæ obligat ſolùm tempore neceſsitatis proximi. Eſt communis Theologorum, & certa. Primò patet ex ratione præcepti affirmatiui, cuius eſt non pro ſemper, ſed determinatis temporibus obligare. Secundò ex obiecto huius virtutis, quod eſt miſeria, & indigentia, at hæc neceſsitas non ſemper occurrit: ergo ſine hac non poteſt obligare præceptum. Quod autem tunc obliget patet, quia præceptum eſt beneficentia erga proximum, & ad hanc non tenemur omni tempore: ergo ſaltem neceſsitatis tempore tenebimur. Dices, ergo tunc obligabunt duo præcepta, charitatis, ſcilicet, & miſericordiæ, & extra illum articulum neutrum obligabit: ergo alterum eſt ſuperfluum, aut certè quando illud homo omittit, peccat duplici peccato. Hoc argumentum inculcat iterum diſtinctionem miſericordię, & charitatis, quam propterea dixi ad moralia non multùm referre, quia reuera præceptum vnius non obligat, niſi quando præceptum alterius: non tamen propterea ſunt ſuperflua, vnum enim eſt generale, aliud quaſi ſpeciale: ſicut etiam erga Deum non obligat præceptum Religionis, quin obliget præceptum charitatis. Et circa proximum ſimiliter nõ obligat iuſtitia, quin obliget Charitas, propria tamen malitia omiſsionis illius, cenſenda eſt contra miſericordiam, quia illa ſpecialiter obligat, charitas verò generali ratione.

Obiectio.

Solutio.

4. Sed hic aduertendum eſt, hanc neceſsitatem proximi eſſe triplicem. Prima dicitur communis, qualis eſt in his pauperibus communibus. Secunda eſt grauis, vt quando homo ita indiget, vt ſine graui detrimento honoris, aut ſalutis, aut bonorum fortunæ non poſsit ſubuenire ſibi ſine alterius auxilio. Tertia eſt extrema neceſsitas, quæ communiter in hac materia cenſetur ſolùm euidens peri-

culum mortis, vel etiam mutilationis membri; vel periculum incidendi in amentiam perpetuam; nos autem poſſumus diſtinguere hanc extremam neceſsitatem etiam in aliis bonis, vt fama, & honore. Nam aliquando eſt in periculo tota fama, & fortuna. In his omnibus neceſsitatibus verſari poteſt eleemoſynæ præceptum, non tamen æquè; ſed ad intelligendam obligationem comparandæ ſunt cum poteſtate illius, qui daturus eſt eleemoſynam. Nam qui magis poteſt, obligatur etiam in minori neceſsitate, & ſic proportionaliter.

3. Concluſio de qua præter D. Tho. 2.2.q.32.ar.9 & in 4 d.15.q 2.art.6. alii plures eo loco Magiſtri, item Summiſtæ verbo eleemoſyna. Quorundam error reiicitur.

5. Dico tertiò, præceptum hoc ſe extendere ad omnem proximum in neceſsitate conſtitutum, ſiue propinquus ſit, ſiue alienus, ſiue peccator, ſiue iuſtus. Eſt de fide Tobiæ quarto. *Noli auertere faciem tuam ab vllo paupere*, & ſupra vidimus præceptum charitatis ſe extendere ad inimicos, & expreſſe Prouerbiorum 25. *Si eſurierit inimicus tuus ciba illum.* Vnde excluditur error VViclephi, & aliorum hæreticorum apud VValdenſem lib. 2. doctrin. cap. 81. dicentium, hoc præceptum non obligare erga infideles, & homines impiiſsimos, quem latè improbant Auguſtinus, Chryſoſtomus, Hieronymus, & alij Patres. Quod ſi Gregorius ait lib. 5. epiſtola vigeſima nona, & refertur 86. cap. *fratrum* non eſſe elargiendam eleemoſynam peccatoribus, intelligendum eſt *formaliter* hoc eſt in ordine ad fouenda illorum peccata. Vnde Ambroſius lib. 1. offic. capite 30 *Si luxurioſo ad luxuriam, adultero ad adulterium largiendum putes, non eſt beneficentia iſta, vbi nulla eſt beneuolentia.*

4. Concluſ. 6. Dico quartò. Non tenetur homo quærere quibus eleemoſynam faciat, ſed ſatis eſt ſi præſentibus, vel iis, qui ad eius notitam peruenerint, ſubueniat. Ita Diuus Thomas quodlibeto 8. articulo duodecimo & alij. Ratio eſt, quia non eſt expreſſum præceptum de hac re, neque vlla ſufficiens ratio, cur ad hoc obligemur, cum tamen onus ſit grauiſsimum. Item quia ad pauperes ſpectat neceſſitatem oſtendere, & petere. Oportet tamen, vt bona fide aliquis procedat, neq; occaſiones fugiat ſubueniendi neceſsitatibus proximorum. Intelligitur verò concluſio de perſonis omninò priuatis. Nam qui gerunt Reipublicæ curam interdum tenebuntur non tam hoc præcepto, quàm iuſtitiæ, & officij, quia illud neceſſarium eſt ad conuenientem Reipublicæ gubernationem, in qua multæ indigentiæ occurrunt, quibus aliter prouideri non poteſt.

D Tho. videri etiam poteſt 2.2 q 33. art. 2. ad 4.

Quænam neceſsitatis certitudo obliget ad eleemoſynam.

7. Quæres, quanta certitudine conſtare debeat hæc neceſsitas. Reſpondetur, ſi tantùm habeatur ex dictis aliorum ſufficere eam authoritatem quæ faciat probabilem fidem. Si verò oculis videatur, licet ſæpè ſoleat fingi, tamen quando id non conſtat, præſumendum eſt eſſe veram neceſsitatem, quia & ſecuriùs eſt, & in fauorem proximorum potiùs eſt declinandum. Vnde rectè Auguſtinus epiſtola 149. *In ſuſcipiendis hoſpitibus meliùs eſt interdum malos hoſtes perpeti, quàm fortaſſe per ignorantiam bonos excludere.* Sed quid ſi appareat neceſsitas, non tamen ex indigentia, ſed ex voluntate profecta? Communis caſus eſſe ſolet, ſi auarus potiùs ſe mori permittat, quàm expendere velit in medicos, vel in res neceſſarias ſua bona, An teneatur quis illi prouidere? Ratio dubii eſt, quia tunc non eſt neceſsitas, ſed praua voluntas. Adrianus in 4. in materia de Correct. fraterna affirmat, cum Gloſſa in cap. 1. diſtinct. 43. addit tamen poſſe eum, qui talem eleemoſynam facit, recuperare, quæ dedit, ſi poſsit ſine ſcandalo: ſed diſtinguendum eſt, nam quando huiuſmodi affectus accidit ex vehementi quadam paſsione, quæ ferè dementiæ comparari poteſt, tunc procedit hæc ſententia, ſicut etiam teneor ſubuenire ei, qui ex ingenti triſtitia ſe vult interficere. Ratio eſt, quia licet admiſceatur praua voluntas, tamen humano modo, eſt vera neceſsitas. Secùs verò eſſet ſi quis ex pura malitia id faceret, vt infra agendo de ordine eleemoſynæ conſtabit.

An teneatur quis ſubueniri voluntariæ alterius indigentiæ.

Adriani reſponſio.

Temperatur.

8. Dico quartò. Occurrente neceſsitate non teneor omninò facere eleemoſynam, niſi ſit extrema, hæc vltima pars per ſe conſtat. Nam illa neceſsitas eſt, quæ maximè poteſt vrgere. Intelligitur tamen, niſi occurrant multæ ſimiles neceſsitates, & non poſsim omnibus ſubuenire; tunc enim datur optio, ſeruato ordine charitatis. Addendum etiam niſi euidenter ſciam alium ſubuenturum priùs, quàm proximus periculum patiatur: nam tunc non erat extrema neceſsitas ſimpliciter reſpectu meæ eleemoſynæ. Prior pars probatur, quia quando neceſſitas non eſt extrema, non ita vrget, quin poſsit quis ſuam eleemoſynam aliis ſeruare, quod in communibus neceſsitatibus facilè eſt intelligere; in grauibus verò oportet prudentia vti, niſi proximus interim nimium patiatur; item ne grauior neceſsitas propter minùs grauem omittatur: in quibus omnibus ordo prudentiæ, & charitatis ſeruandus eſt. 4. Concluſiò.

An præceptũ eleemoſynę obliget etiã vnumquemq; circa ſe.

9. Quæres: An hoc præceptum obliget tantùm circa alienas neceſsitates, an etiam circa proprias. Reſpondetur maximè ad has obligare, quia, vt ſupra diximus, etiam ipſemet homo continetur in obiecto charitatis, & eleemoſynæ, quia ſibi eſt maximè coniunctus. Quare rectè Auguſtinus in Enchiridio cap. 76. *Qui vult* (inquit) *eleemoſynam ordinatè dare à ſe ipſo debet incipere, & eam ſibi primo dare.* Vnde obiter ſoluitur dubium aliud, An ſi alicui cõmittantur pecuniæ ad eleemoſynas, poſsit ex illis ſuæ veræ neceſsitati ſubuenire Syluester enim, & Angelus verbo, *eleemoſyna*, dicunt non poſſe: argumento cuiuſdam legis, *ſi mandauero*, §. *ſi tibi centum*, ff mandati. Sed certum mihi eſt poſſe facere; quod tenet Caietanus 2. 2. quæſt. artic. 9 nam illa eſt vera eleemoſyna. Item ipſi concedunt poſſe dare maximè propinquis, conſanguineis, & filiis, cur ergo non ſibi? Item expletur voluntas donantis cum detur verè egenti, niſi contrarium apertè explicet; ergo. Inferes, ergo ſi alicui in confeſsione imponant eleemoſynam in pœnitentiam, ſatisfaciet ſubueniendo ſuæ neceſsitati; neganda eſt conſequentia, id enim eſt contra intentionem imponentis, neq; ille actus ſibi ſubueniendi eſt pœnalis, qualis imponitur in ſatisfactione. Vnde ſi ipſe ita indigeret, vt non poſſet commodè dare eleemoſynam, excuſaretur quidem; verè tamen pœnitentiam impoſitam non adimpleret, nec ſatisfaceret ex opere operato.

Difficultas expeditur.

Inſtantia diluitur.

DISPVTATIO II.

Ex quibus bonis facienda ſit eleemoſyna, & à quibus fieri debeat.

1. Concluſio. 1. DIco primò. Eleemoſyna facienda eſt ex bonis propriis, quorum aliquis eſt Dominus, vel habet legitimam, & abſolutam adminiſtrationem. Eſt certa, & conſtat Prouerb. 3. *Si vales, & ipſe benefac, & Honora Dominum de tua ſubſtantia*, & Iſaiæ 58. *frange eſurienti panem tuum.* Idem tradunt Patres. Ratio eſt quia non licet alicui diſpenſare aliena; item per eleemoſynam transfertur dominium, vt ex ſectione 5. intelligetur, ergo vel à Domino, vel ex poteſtate Domini. Aduertendum autem pro ſequenti concluſione, interdum non ſatis eſſe habere dominium, ſed oportere etiam illud non habere impeditum legibus humanis, à quibus, & translatione dominiorum, maximè pendet rerum temporalium adminiſtratio.

2. Concluſ. 2. Hinc ſtatuitur ſecunda concluſio perſonæ aliis ſubditæ, quæ vel dominium non habent, vel

non

non habent rerum adminiſtrationẽ, quarum ſunt domini, non poſſunt ſua authoritate eleemoſynas facere, excepta extrema neceſsitate. Pertinẽt autem ad hanc concluſionem quatuor perſonarum genera, ſerui, religioſi, filijq́ familias, vxores, de quibus ſigillatim dicendum eſt, ac probanda concluſio. Primum ſeruus quidquid acquirit, Domino acquirit, De ſeruis. vt tradunt iura inſtitut. *per quas perſonas* §. *Item nobis* L *id veſtimentum*.ff.de peculio, cap. *cum olim* 2. de priuilegijs. Quod abſolutè verum eſt, & in conſcientia nullam eleemoſynam poſſunt ſerui facere, niſi ex dominorum conceſsione tacita, vel expreſſa: ſed tamen opinor non eſſe hoc in rigore intelligendum, quia ſeruitus de ſe odioſa eſt, & ideo reſtringenda, alias eſſet intolerabilis, & inhumana, quare aliquarum rerum dominium poſſunt habere ſerui, vel ex donatione domini, vel ex donatione aliorum, conſentiente domino, vel certè ſi ea conditione donatum eſt, vt domino non acquiratur, vel ſi aliquod iuſtum pactum inter dominum, & ſeruum intercedat, aut deniq; iuxta aliàs conſuetudines dominorum, & ſeruorum, & de hoc poſſunt libere eleemoſynas facere, quia ſunt domini. Idem clarum eſt in eleemoſynis, quæ non fiunt ex pecunijs, ſed ex actionibus humanis. Nam ſi ſeruus nihil deroget domino in omnibus, quæ rationabiliter præcipit, poteſt reliquas actiones impendere in beneficium aliorum, quod etiam obſeruandum eſt in alijs generibus perſonarum.

De religioſis 3. Religioſi, alij ſubditi ſunt, alij ſuperiores: neutri habent in particulari dominium, tamẽ ſuperiores habent rerum adminiſtrationem. Hinc ergo colliguntur regulæ ſeruandæ. 1. Regula. Prima: ſuperiores poſſunt facere aliquas eleemoſynas, quarum quantitas, & modus niſi aliàs præſcribatur, eorum prudentiæ committitur. 2. Secunda: ſubditi tamen non poſſunt niſi ex ſuperioris conceſsione expreſſa, vel probabiliter præſumpta, Diuus Thomas 2.2.quæſt.32. artic.8 ad primum. Hæc autem præſumptio, quando ſit ſufficiens, ex circumſtantijs, & conſuetudine æſtimanda eſt. Cenſent tamen Authores communiter, quando neceſsitas grauis eſt, & non poteſt facilè conſenſus ſuperioris poſtulari, debere præſumi. Ita Angelus verbo *eleemoſyna*, cum Gloſſa in cap *Non dicatis*, 12. quæſtion. prima, & eſt valde probabilis 3. coniectura, & conſentanea tali ſtatui. Tertia: addunt omnes quando religioſus eſt in via, vel alia de cauſa degit extra monaſterium poſſe aliquas eleemoſynas facere conuenientes ſuo ſtatui: tum quia pro tunc illi eſt commiſſa adminiſtratio eorum bonorum, quæ diſpenſat; tum quia talis præſumi debet ſuperioris voluntas. Addit etiam Nauarr.capit. Nauarri 4 regula temperanda. *Non dicatis*, num. 40. licere etiam religioſo aliquid ex his, quæ ad ſuum negotium, vel iter, vel victum ſibi datur, ſubtrahere ſibi, & in eleemoſynam dare, quod eſt pie dictum, ſed pro conſuetudine religionum applicandum; extra has regulas nihil poteſt dare etiam ex ſibi dono datis, quia horum non ipſe, ſed religio dominium acquirit, vt vulgare eſt. Vide Baſilium in regulis breuioribus quæſtion. 77. 87. & 100.

De filiis familias. 4. Tertiò. De filijsfamilias, quoad bona paterna, quorum non habent dominium, certum eſt ex illis non poſſe eleemoſynas facere ſine patris cõſenſu: & idem eſt de pupillis, qui per leges habent adminiſtrationem impeditam. Sed addendum eſt, hos filios habere interdũ quarũdam rerum dominium, & vſum vt peculij Caſtrenſis, id eſt, in militia, vel intuitu militiæ comparatum, vel quaſi caſtrenſe, id eſt, comparatum officio liberali, & publico, vel regia donatione. Nam de his bonis poſſunt filijfamilias eleemoſynas facere; ſecùs verò eſt de peculio profectitio, id eſt, quod, vel ex rebus paternis, cum eis nimirum negotiando, vel ex donatione intuitu patris facta, profectum eſt. Nam talis peculij dominium eſt apud patrem: & idem reſoluendum de peculio aduentitio, quod ſcil. acquiritur per donationem factam ſine intuitu patris, vel alio labore, & induſtria, quàm cum reb. paternis negotiando. Nam licèt tale dominium ſit apud filium, tamen vſusfructus eſt apud patrem, & ideo non poteſt filius de illo facere eleemoſynam. Addendum tamen eſt, regulas Nota. datas in religioſis, procedere etiam in filijsfamilias, ſi ſuo modo accommodentur.

5. Quartò dicendum eſt de vxore, quæ licèt ſuæ De vxore. dotis habeat dominium, non tamen adminiſtrationem, & ideo non poteſt de illa facere eleemoſynam ſine viri conſenſu. Cap. *Quod Deo*, 33. quæſt. quinta, quod etiam intelligendum eſt, iuxta regulas datas de religioſo Præterea ſpectanda eſt cõſuetudo, nam Nota. quas eleemoſynas laicæ fœminæ matrimonio minimè iunctæ ſimilis conditionis ſolent facere, poteſt etiam vxor facere abſq; licentia mariti. Addunt Angelus, & Syluelter, *etiamſi prohibeat*: quia præſumendum eſt non ex animo prohibere, ſed vt illam contineat à largioribus eleemoſynis. Itẽ quia eſſet quodammodo iniurioſa talis prohibitio, quia eſt contra ius debitũ vxori, quæ non eſt omnino ſeruanda. Sed nihilominus ſi conſtaret, eam eſſe voluntatem viri, tutius eſſet obedire, vt Nauar. docet in Manuali capit.17. num.153. citans Antoninum, qui etiam addunt ob vrgentem neceſsitatem corporis, vel animæ propriæ, vel mariti, vel familiæ poſſe aliquam eleemoſynam facere, vt obtineat remedium à Deo. Vltimo addendum eſt, de bonis paraphernalibus, quorum videlicet dominium, & adminiſtratio libera conceditur vxori, poſſe illam facere eleemoſynas, ſeruato debito ordine, ita Diuus Thomas 2. 2. quæſt.32. articulo 8 ad 2. & omnes communiter qui idem cenſent de quibuſdam bonis, quę vxor acquirit ſua induſtria nõ neceſſaria ad ſuſtendanda onera matrimonij, quod iure communi verum eſt, tamen in vnoquoq; regno ſeruandum eſt illius proprium, ſi extet, de quo Nauar. cap.17. à num.114. & alij, atq; ita ex inductione facta probata relinquitur ſecunda concluſio.

6. Tertia concluſio. Ex bonis illicitè acquiſitis, 3. concluſio. & quæ ſunt obnoxia reſtitutioni, non poteſt eleemoſyna dari, niſi, vel in caſu extremæ neceſsitatis, vel ſi reſtitutio eſſet illo modo facienda. Ratio ſumitur ex dictis; tum etiam, quia hæc bona reſtituenda, magis computantur inter bona creditoris, quàm debitoris, vt celebre eſt apud iuriſperitos. Item ita tenetur quiſpiam reſtituere, ſicut non furari. Sed non licet furari ad dandam eleemoſynam, ergo nec illam dare ex obnoxijs reſtitutioni. Dices: Obiectio. eodem argumento probaretur non poſſe aliquem retinere, quæ reſtituere tenetur propter inſtantem grauem neceſsitatem, quia non poteſt ea furari. Vnde ſecundo arguo à contrario, poteſt quiſq; non re- Secunda. ſtituere, vt ſuæ graui neceſsitati ſubueniat, ergo & vt proximi, quem certe debet, ſicut ſeipſum diligere. Idem ſuadetur ex Patribus, qui interdum vo- Confirmatur ex Patribus. lunt, vt eleemoſyna erogetur ex iniuſtè acquiſitis. Ad argumentum igitur concedo, ſequelam non Ad primã obiectionem. eſſe formalem, quia naturalia præcepta ſimpliciter negatiua, vt eſt non furandi, ſtrictiùs obligant, quàm ea quæ aliquod affirmatiuum includunt, vt eſt præceptum reſtituendi: in præſenti tamen materia, id eſt, ſeclusâ illa neceſsitate, bona eſt ſequela. Ad ſecundum, eſt differentia inter neceſsitatem Ad ſecũdam. propriam, & alienam, nam propria facit actum reſtituendi moraliter impoſsibilem, id eſt, valde difficilem; non ſic autem aliena. Item quia obligatio ſubueniendi propriæ neceſsitati maior eſt, vt intelligitur ex diſputat. prima, ſect. 4. Deniq; quia cum quiſpiam excuſatur à reſtituendo propter neceſsitatem propriam, non tam id eſt, vt ſubueniatur neceſsitati propriæ, quam ne in ea conſtituatur auferendo à ſe, q̃ poſsidet; ſecus verò eſt de proximo,

 qui

qui iam eſt in neceſsitate, circa quam alter ſolùm ſe habet negatiue. Patres autem non loquuntur de iniuſte acquiſitis, ſed ipſas diuitias more Euangelico vocant iniquas, non quod ſemper iniquè comparatæ ſint, ſed quia ſæpe ita comparantur, & magno quodam, & iniquo labore: neque loquuntur de eleemoſyna, ſed in genere de bono vſu diuitiarum. Deinde intelligi poſſunt de illis rebus, quæ comparatæ ſunt turpi cauſa, ſed non iniuſta actione, vel iniuſto pacto, vt bona meretricum, & ſimilia: nam cum harum rerum acquirant dominium, earum poteſt fieri eleemoſyna, vt docet D. Thom. 2. 2. q. 32. art. 7. & Caietan. ibid. Medina Cod. de eleemoſyna q. 5. & alij communiter.

Ad confirmationem ex Patribus.

7 Limitatio ſuperioris concluſionis.

7. Superſunt tamen aſsignandæ nonnullæ limitationes concluſionis. Prima limitatio eſt, alienæ extremæ neceſsitati tunc ſolum licere ſubuenire ex alienis, etiam ſurripiendo, quando quis non habet proprium. Prima pars per ſe patet. Poſterioris ratio eſt, quia in illa neceſsitate omnia ſunt communia quantum ad vſum, ergo licite ſurripiuntur, vt extreme indigenti ſubueniatur. Addit D. Thomas quæſt. 32. art. 7. ad 3. petendum eſſe prius conſenſum Domini, tamen ſi non det, eo inuito accipi poſſe. Verum ſi non petatur, non credo peccari contra iuſtitiam, quæ ad reſtitutionem obliget. Sed quæres. An ſi quis det eleemoſynam extreme indigēti ex re per furtum, vel vſuram comparata, teneatur poſtea illam reſtituere, ſi aliunde acquiſiuit vnde poſsit. Reſpondetur ſi re vera dedit, quando ipſe non poterat aliàs ſubuenire illi neceſsitati, quod attinet ad conſcientiam, manere liberum, dummodo tunc ſit eo animo, vt ſolum propter eleemoſynam omittat reſtituere. Ratio eſt, quia ſi tunc denuo furaretur, cùm proximo erat ſuccurrendum, ad nihil teneretur poſtea, ergo neque ſi antea furatus eſt, quemadmodum ſi redderet domino, & ſtatim, ſi poſſet, occulte acciperet.

2. Limitatio.

8. Secunda limitatio habet locum in his bonis, quæ reſtituenda ſunt, & incertum eſt, cuinam ſit facienda reſtitutio: hæc enim danda ſunt in eleemoſynam, c. *Cum tamen*, de vſuris 14. quæſt. 5. Ratio eſt, quia talis præſumitur voluntas domini; cuius illi, qui reſtituunt, cenſentur eſſe quaſi diſpenſatores. Item ratione poſitiuæ legis aliquod ius in tali caſu acquiritur pauperibus: illis ergo tribuenda ſunt ea bona in eleemoſynam.

An retineri poſſit eleemoſyna facta ex bonis iniuſte acceptis.

9. Sed adhuc manet dubium, An ſi eleemoſyna fiat ex bonis reſtitutioni obnoxijs, poſsit retineri. Reſpondetur, hæc bona duplicia eſſe. Alia quorum dominium non eſt apud dantem eleemoſynam, vt ſunt furta. Alia quorum eſt quidem vere Dominus, tamen alia ratione obligatur ad reddendum, vt ſi mutuo acceperat. In priori genere bonorum, quædam ſunt, eadem numero reſtituenda, vt res immobiles, & quæ in vno vſu non corrumpuntur, vt veſtes, &c. Si ergo ex his fiat eleemoſyna, nihil fit: atq; accipiens ſtatim tenetur reddere vero domino, cum ipſe non fiat dominus. Aliæ ſunt, quæ ſufficienter in eadem ſpecie reſtituuntur, vt pecunia, quare ſi, qui facit ex his eleemoſynam, habet vnde reſtituat, quamuis det eandem rem numero, quam ſuſtulit furto, transfert dominium ei, cui dat, qui propterea manet ſecurus, quia alter non cenſetur dare aliena, ſed propria cum aliàs habeat, vnde reſtituat. Et hæc eſt ſententia communis, Gabr. in 4 diſt. 6. quæſt. 4. Maior. diſt. 15. quæſt. 3. Si vero non habet aliàs vnde reſtituat, nihil facit, & accipiens tenetur reddere vero domino, quia fur tunc dat aliena, & non ſua, vt magis ex dicendis patebit.

De quodam bonorum genere reſolutio.

De altero genere reſolutio.

10. Circa aliud vero bonorum genus, quorum quis eſt dominus, diſtinguendum eſt; nam vel qui dat eleemoſynam, ſit impotens ad reſtituendum, vel non: ſi non, factum tenet, quia dat ſua, & nulli facit iniuriam, quia habet aliàs vnde reſtituat. Si vero ſit impotens, vel ille qui recipit bona fide recipit, vel mala: ſi mala, peccat recipiendo, & tenetur ſoluere debitum alterius. Patet. Nam ille qui ſic dat, peccat contra iuſtitiam, iniuriam enim facit creditori, ſed qui recipit, cooperatur huic iniuſtitiæ, ergo etiam peccat contra iuſtitiam. Si autem recipit bona fide, authores quidam dicunt ad nihil teneri, quia neque ratione rei acceptæ: accepit enim rem à vero domino, quæ non erat alteri obligata actione reali, ſed perſonali tantum, quæ non tranſit cum re ipſa: neque ratione acceptionis: quia non fuit acceptio iniuſta cum bona fide acceperit. Dico tamen ſi ille, qui bona fide accipit, iam bona fide conſumpſit, & non factus eſt ditior, ad nihil teneri ex ratione facta: ſi tamen non conſumpſit, vel antequam conſumpſit, intellexit obligationem alterius, qui dedit, per ſe loquendo, credo non poſſe illam retinere, ſed obligari ad ſoluendum debitum alterius. Ratio eſt, quia tota illa datio, & acceptio fuit iniuſta, & per accidēs ille excuſabitur ex ignorantia, & ideo hac ablata, retentio incipit eſſe iniuſta: vnde ſoluitur illorum authorum argumentum: nam obligatio oritur ex acceptione, quæ per ſe iniuſta eſt, licet per accidens in hoc excuſetur. Dico autem *per ſe*: per accidens namque interdum excuſari poſſet, ſi ſine magno grauamine, & exponendo ſe grauibus neceſsitatibus non poſſet reddere. Addo vltimo, ſi is, qui dedit eam eleemoſynam, poſtea alia via ſatisfecerit illi creditori, vel quia creditor remittit, vel quia factus eſt ditior, in eo caſu eum, qui recepit, manere liberum, quia iniuſtitia non fuerat contra donantem. ſed contra tertium creditorem, cui eſt ſatisfactum, & ipſe aliàs habuit rem illam ex voluntate veri Domini.

4. concluſio.

11. Dico quarto. Etiamſi homo habeat dominium, & adminiſtrationem illorum bonorum, non tenetur ex eis facere eleemoſynam ſi ſibi ſint neceſſaria, ſeruata tamen proportione, & ratione neceſſitatis proximi. Ratio eſt, quia bona temporalia ſunt huiuſmodi conditionis, vt non poſsint donari alteri, niſi ſeipſum ijs priuet is, qui donat: nemo autem tenetur priuare ſe rebus neceſſarijs, vt alijs ſubueniat, cæteris paribus, quia dilectio ſui eſt prior dilectione alterius. Sed quia in particulari tota difficultas cōſiſtit in recta comparatione facienda, aduertendum eſt, hæc bona aliquando eſſe neceſſaria ad conſeruationem propriæ vitæ, ſub qua includo familiam: interdum vero eſſe ſolum neceſſaria ad ſtatum, & decentiam quandam: interdum eſſe ſuperflua, id eſt, neutri horum neceſſaria. Rurſus is, qui facturus eſt eleemoſynam, poteſt eſſe priuata perſona, vel paterfamilias, aut alius, qui ex officio teneatur prouidere ijs, qui ſunt ſub eius cura. Rurſus comparari poteſt huiuſmodi homo ad alium exiſtentem, vel in extrema neceſsitate, vel in graui, vel in communi. Item, vel ad perſonam priuatam, vel ad commune bonum, ſeu perſonam, ex qua commune bonum dependeat. Quid ergo in his comparationibus ſit dicendum, frequentibus duabus ſectionibus exponam.

Notatio introducens duas ſequentes quæſtiones.

Quibus perſonis fieri debeat eleemoſyna.

12. Quærendum hic vltimò eſſet, quibus perſonis fieri debeat eleemoſyna? Sed ſatis intelligi poteſt ex ſupra dictis, tum in hac ipſa diſputat. ſect. 1. num. 5. tum diſput. 4. ſect. 1. eſt enim eleemoſyna cuiuſdam miſeriæ ſubleuatio. Vide D. Thom. 2. 2. q. 32. art. 9. & in 4. diſt. 15. quæſt 2. art. 6. Richard. art. 8. q. 7. & 8. Durand. q. 2. Palud. quæſt. 3. art. 6. Gabr. diſp. 16. quæſt. 4. art. 2. concluſ. 6. & 8. Alenſ. 4. part. quæſt. 33. membr. 2. Sylueſt. verbo *Eleemoſyna*, quæſt. 2. & 3. & alios Summiſtas eodem verbo. Nauar. ſuper cap. *Quamobrem*, de pœnit. diſt. 1. num. 6. Sotum in Opuſcul. *Deliberatio in cauſa pauperum*. Medina Cod. de eleemoſyna titulo *de his quibus danda eſt eleemoſyna*, cum ſequenti.

)?(

SECTIO

SECTIO III.

In qua neceſſitate teneatur homo eleemoſynam facere ex bonis omnino ſuperfluis.

1. Sententia. 1. PRima ſententia tantum obligat ſub mortali ad dandum ex ſuperfluis in extrema neceſsitate ita Alenſ. 4. parte, quæſt. 34. Gerſon. parte 2. Alphab. 32. lit. O. Panor. in cap. *Si verò*, de iureiurando. Turrecrem. in cap. *Sicut hi*, diſt. 47. Gabr. in 4. diſt. 16 quæſt. 1. concl. 3. Ioan. Medin. tract. de eleemoſyna
Eius ratio. q. 3. & alij. Ratio eſt, quia quando non eſt extrema neceſsitas, non eſt ſimpliciter neceſsitas, ſed præceptum affirmans obligat tantum in neceſsitate ſim-
Confirmatur primo. pliciter: ergo. Confirmatur primo, quia non tenetur homo magis ſubuenire alteri, quàm ſibi; ſed ex præcepto non tenetur ſubuenire ſibi niſi in extrema neceſsitate, ita vt licet permittat ſe pati grauem neceſsitatem, vt theſaurizet hæc bona ſuperflua, non
2. peccat mortaliter: ergo, &c. Secundo, quia alioqui damnanda eſſet maior diuitum multitudo, qui ideo fere augent diuitias, quia de ſuperfluis vix in extrema, ne dum minori neceſsitate largiuntur.

2. Sententia. 2. Secunda ſententia eſt teneri ſub mortali ad danda hæc omnia bona ſuperflua cõmunibus pauperibus, vel ſaltem ad faciendam eleemoſynam ex illis, ita D. Thomas 2. 2. quæſt. 66. artic. 7. & in 4. diſt. 15. quæſt. 2. art. 1. quæſtiunc. 4. Palud. q. 3. Richard. art. 2. quæſt. 2. Abulenſ. in cap. 6. Matth. q. 34 Lyran. & Carthuſ. ſuper illud 1. Ioan. 3. *Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi*. Caietan. 2. 2. quæſt. 32. art. 5. & in Opuſc. de præcepto eleemoſynæ num. 2. & alij. Fundamenta huius ſententiæ primo ſumuntur ex Scriptura, quæ abſolute præcipit diuitibus eleemoſynas facere his pauperibus, qui non deſunt in Republica, qui non ſunt, niſi qui communes neceſsitates patiuntur. Vnde Deut. 15. Eccleſiaſt. 4. 1. Ioan. 3. & Iacob. 5. dicitur, abſolute diuites congregantes, & non diſtribuentes theſaurizare ſibi iram; & 2. ad Corinth. 8. *In præſenti tempore veſtra abundantia illorum*, id eſt, egentium *inopiam ſuppleat*, 1. Timot. vlt. *Præcipe*
Probatur 2. ex patribus *diuitibus facile tribuere*, &c. Præterea Patres hac in re loquuntur rigoroſiſsime nominatim Baſil. hom. in illud Luc. 12. *Destruam horrea*, &c. Niſſen. orat. de pauperibus amandis, Nazianz. orat. eiuſd argum. Ambroſ. ſerm. 81. Hieron. in regula Monach. Auguſt. in Pſalm. 147. & ſerm. 219. Chryſoſtom. hom. 34. ad Populum. Summa eorum eſt, diuites eſſe diſpenſatores cõſtitutos à Deo bonorum eorum, quæ ſibi ſunt ſuperflua, & eſſe raptores, & latrones, ſi non diſtribuant, &c. Nec faciunt mentionem alterius neceſ-
Probatur ratione. ſitatis, niſi eius, quæ communiter occurrit. Ratio deniq; eſt, quia hæc bona temporalia, ſi ſuperflua ſint, iure naturæ ſunt indigentium: ergo non poſſunt ſine peccato retineri, ſi aliqui indigeant. Antecedens explicatur, & probatur ex D. Thoma 2. 2. q. 66. articul. 7. quia hæc bona ex Dei inſtitutione ſunt communia: iure autem gentium ſunt diuiſa, quæ diuiſio non poteſt eſſe iuſta, & rationi conſona, niſi hac lege facta intelligatur, vt quæ proprijs dominis fuerunt ſuperflua, alijs efficiantur communia: nam oppoſitum eſſet cõtra finem ipſarum rerum, & hoc indicant Patres, cum vocant diuites diſpenſatores.

3. Sententia. 3. Tertia ſententia eſt, obligari homines ad dandum ex his bonis etiã in graui neceſsitate proximi, non autem in communi: ita Alenſ. ſibi contrarius in 3. p. q. 65. vt refert Medina codice de eleemoſyna q. 3. Antonin. 2. p. tit. 1. cap. 24. §. *Pro maiori*. Armilla verbo *eleemoſyna* citans alios, Nauar. in manuali cap. 44. n. 5. Adrian. quodlib. 1. art. 2. lit. G. & quodlib. 12. art. 2. propoſ. 2. vbi citat Palud. in 4. diſt. 15. Sotus de
Fundament. iuſtitia lib. 5. q. 8. artic. 1. Ratio eſt, quia diuites ſunt veri domini etiam ſuperfluorum in quacunq; quantitate, ſupponimus enim iuſto titulo ea bona poſſidere, nec agimus de bonis clericorum ſpirituali aliquo titulo comparatis, de quibus controuerſia eſt, An ſint eorum bonorum domini (vt in materia de beneficijs tractatur) hinc fit, diuites per ſe nullã facere iniuriam retinendo hæc ſuperflua, vel in vanos vſus prodigendo, nimirum, quia ſunt domini. Ex quo obiter intelligitur primò, in illis Sanctorum dictis aliquam eſſe exaggerationem, atq; adeo intelligenda eſſe ſecundum quandam ſimilitudinem, quatenus tales domini poſſunt peccare mortaliter occaſione bonorum temporalium, ſicut raptores, & fures, & interdum grauiùs. Vnde ſecundò intelligitur, ſecluſa indigentia proximorum, nullam eſſe obligationem conferendi alijs hæc bona. Atque ita tandem fieri obligationem totam oriri ex neceſsitate aliorum. Vnde iam ſic concluditur, tota obligatio dandi oritur ex neceſsitate proximi: ergo talis erit obligatio, qualis neceſsitas: ergo ſi ſemper neceſsitas occurrens eſt leuis, obligatio ſemper eſt leuis, atq; adeo nunquam ſub mortali. Et è contrario ſola neceſsitas grauis inducet obligationẽ ſub mortali. Confirmatur primò, quia aliàs omiſsio eleemo- Confirmatio prima.
ſynæ etiam in ſingulis leuibus neceſsitatibus eſſet peccatum mortale, quod eſt incredibile, ſequela patet, quia vel quælibet, vel nulla eſt. Secundò, quia a- 2.
liàs omnis prodigalitas eſſet peccatũ mortale. Ter- 3.
tio, quia non liceret diuitibus, ad altiorem gradum aſcendere conſeruando diuitias, imo, neq; ædificare ſumptuoſe.

4. Dico tamen primo ſimpliciter loquendo di- 1. Concluſio.
uites habẽtes ſuperflua obligantur aliquo modo ex præcepto miſericordiæ ad faciendum eleemoſynã. Hæc cõcluſio abſtrahendo ab obligatione ſub mortali, vel veniali videtur omnino certa, & ſufficienter conuincitur fundamẽtis 2. ſententiæ, & ex alijs, quæ ſtatim dicemus. Colligi tamen poteſt ex ſuperius Nota.
iam dictis hanc ſc. obligationem genere ſuo eſſe ſub mortali, oſtendimus enim charitatem, & miſericordiam ex genere ſuo ita obligare: in particulari vero conſideranda erit grauitas materiæ ad diſcernendum, qualis ſit neceſsitas.

5. Dico ſecundo. Non ſolum in extrema, ſed etiã 2. Concluſio.
in graui neceſsitate obligat præceptũ hoc ſub mortali, eum qui habet ſuperflua. Hæc concluſio primo Probatur.
probatur fundamẽtis 2. ſententiæ. Deinde quia obligatio hæc in Scriptura ſacra talis ſignificatur, vt frequenter occurrat, ſignum eſt ergo non agi tãtùm de extrema, ſed etiam, vt minimum, de graui. Antecedens patet Matt. 25. Vbi propter peccatum cõtrarium huic obligationi damnantur homines, damnantur autem per peccata, quæ frequẽter committuntur. Vnde ibi non numerantur neceſsitates extremæ, ſed graues, & Matt. 18. damnatur ſeruus, quia non eſt miſertus conſerui ſui in graui neceſsitate; vnde ſumitur argumentum: nam ſi vrgere debitorem mortale fuit, etiam ei, qui videbatur eſſe in neceſsitate, quanto magis habẽti ſuperflua graue erit non ſubuenire grauiter indigenti? Secundo hæc ob- 2.
ligatio fundatur in proximi neceſsitate; ergo ſi neceſsitas eſt grauis, oritur grauis obligatio. Tertio, 3.
quia ſi quis videat domum proximi comburi, aut famam grauiter lædi, poſsitq; impedire, & non faciat, ex communi conſenſu eſt peccatum mortale: ergo mortale erit ſi videat graue aliquid pati in vita, aut ſalute corporis ob indigentiã, nec ſuccurrat.

8. Vltimo oſtenditur concluſio reſpondendo ad Probatur vltimo eadem concluſio, argumenta contrariæ ſententiæ diluendo.
argumenta contrariæ ſentẽtiæ in n. 1. negatur enim grauem neceſsitatem moraliter, & humano modo loquendo, non eſſe ſimpliciter neceſsitatem: dein de quicquid ſit de modo loquendi, materia abſque dubio eſt grauis, & præceptum aliàs ex genere ſuo obligat ad mortale: falſo igitur concluditur, obligare tantum in neceſsitate extrema. Ad primam confirmationem negatur primo ſimilitudo, homo enim poteſt cedere iuri ſuo, & non proximi,

ximi. Secundo in his, quorum homo eſt dominus, vt in fama, & fortunis, poteſt interdum ſine mortali permittere ſe grauiter lædi, non vero in ijs, quorum non eſt dominus, vt in vita, & membris, quando facile poteſt læſionem vitare. Ex quo retorquetur argumentum; nam tenetur homo ſuccurrere ſibi in graui neceſsitate, ſaltem reſpectu bonorum, quorum non eſt dominus, ſed nullorum bonorum proximi, ego ſum dominus; ergo teneor illi ſubuenire, ſi cōmode poſſum, quia teneor illum ſicut me diligere. Ad ſecundam cōfirmationem. Dico primo: ſi verum eſt quod in ea ſumitur; nos non condemnare diuites illos, ſed oſtendere, quomodo ipſi ſe cōdemnent. Nam propterea fortaſſe dictum eſt, *difficilius diuitem ingredi in regnum cœlorum quam camelum per foramen acus.* Secundo dico non eſſe tam frequens hoc peccatum ſicut arguendo indicatur. Ex his vero colligo primam opinionem practice eſſe omnino improbabilem, nec ſecuram in conſcientia, quia contraria fere euidenter demonſtratur ex Scriptura, Patribus, & ratione. Et ipſa nullum habet fundamentum, Authoresque eius vix audent eam affirmare.

3. Concluſio explicatur.

7. Dico tertio. Qui ſimpliciter habet ſuperfluum, tenetur ſub mortali facere eleemoſynam etiam in communibus neceſsitatibus generis humani, non dico teneri in ſingulis actibus, neque teneri ad dandum omnia, ſed abſolute teneri, quod hac negatione bene explicatur; ſi habeat propoſitum formale, vel virtuale nunquam dandi eleemoſynam niſi in grauibus neceſsitatibus, illud eſt peccatum mortale ex ſe, niſi fortaſſe faciat id, quia certus eſt graues neceſsitates occurrere. Concluſio eſt cōmunis, quæ, præter adducta pro ſecunda ſententia in nu. 2. Confirmatur. Nam ex prima concluſione certum eſt, diuitem ita ſe habentem male agere cōtra miſericordiam, & charitatem; ſed materia talis inordinationis eſt grauis: ergo læſio miſericordiæ eſt in materia graui: ergo peccatum mortale. Minorē probo, quia quāuis neceſsitates proximorum videantur leues, tamen aggregatum omnium illarum comparatum ad genus humanum, vel ad rempubl. eſt valde grauis materia: ergo contemnere in genere humano totum illud aggregatum miſeriæ, eſt læſio charitatis, & miſericordiæ in materia graui: ſicut velle furari cētum aureos à multis hominibus, ab vnoquoque aſſem, eſt peccatum mortale, quia licet reſpectu vniuſcuiuſque ſit materia leuis, totū tamen eſt graue.

Eſt communis, & ſuadetur.

Inſtās.

8. Dices multas materias leues comprehenſas ſub vno actu per modum vnius obiecti, ſi non vniantur veluti per modum vnius ad componendam vnam quantitatem non ſufficere ad obiectū peccati mortalis: ſicut velle quotidie dicere vnum leue mendacium, ideo non eſt peccatum mortale: quia illæ inter ſe non vniuntur. In propoſito autem hæ leues neceſsitates non componunt vnam grauem, quia ex eis nullum graue nocumentum alicui proximo ſequitur, non ergo eſt ſufficiens ratio peccati mortalis: & ideo non videtur ſimile illud de furto, quia ibi ſingulæ materiæ leues componunt vnam grauem, & illa ſimpliciter eſt acceptio iniuſta, per accidens vero eſt, quod ſit acceptio ab vno tātum, vel à multis. Sed contra. Nam tota hæc doctrina demonſtrat, quod intendimus: licet enim hæ leues neceſsitates non faciant vnam grauem reſpectu vnius, faciunt tamen reſpectu totius reipub. & communitatis: miſericordia autem magis inclinat ad bonum cōmune, quam ad particulare. Secundo id explicatur in vno, & eodē proximo: nam ſi videret diues aliquis proximum quotidie pati neceſsitatem, quæ in quolibet vno die conſiderata non eſſet grauis, illam eo die contemnere, non eſſet mortale, tamē ſi toto anno contemnat, ſine dubio cenſenda eſt materia grauis, & peccatum graue, quādo illud apprehenditur totum per modum vnius obiecti, quia grauitas neceſsitatis non ſolum penſanda eſt, quaſi ex intenſione, ſed etiam veluti ex extenſione, & perpetua quadam duratione; & tamen illud obiectum ſolùm cōpoſitum eſt ex multis leuibus neceſsitatibus: ergo ſimiliter graue erit, ſi plures leues neceſsitates veluti diſtributæ per multos conſiderentur. Tandem, qui ſic ſe gerit, aliquo modo ſe exponit periculo omittendi etiam eleemoſynam in grauibus neceſsitatibus, tum propter prauam conſuetudinem, tum quia non eſt facile, leuem à graui neceſsitate diſtinguere.

Impugnatur primo.

Impugnatur ſecundo.

9. Sed quæres, an hoc ſit ita certum, vt contrarium non ſit practice probabile, & ſecurum? Non audeo quidem ſimpliciter dicere aliam opinionem eſſe improbabilem, quia habet authores graues, & aliquas rationes non contemnendas, attamen mihi videtur non admodum ſecura, & probabilis. Sed vt aliquo modo mitigemus hunc rigorem, aduertendum eſt: ad iudicandum aliquem habere ſuperflua, multa eſſe conſideranda. Item aliqua poſſe iudicari ſuperflua in ordinem ad grauem neceſsitatem, quæ moraliter non cenſebuntur talia in ordine ad communem, quia ſicut diuerſa eſt neceſsitas, ita & obligatio, & facultas. Primo ergo omnium conſiderandus eſt ſtatus diuitis; & integra eius decentia. Secūdo conſiderandi ſunt euentus, & neceſsitates, quæ moraliter accidere poſſunt, ac ſolent homini in tali ſtatu conſtituto, & perſonis omnibus, quibus ex officio prouidere tenetur. Tertio ſi habeat filios, & familiam, cōſiderandum eſt, poſſe & debere filijs theſaurizare, & conſtituere eos in ſtatu, & interdum etiam alias domeſticas perſonas. Denique hæc decentia ſtatus non conſiſtit in indiuiſibili, ſed habet latitudinem moralem, quamuis tandem ſignari poſsit terminus ſecundum moralem prudentiam. His omnibus conſideratis, bona vltra illum terminum cenſenda ſunt ſuperflua in ordine ad grauem neceſsitatem. In ordine vero ad communem conſiderandum eſt vlterius, An poſsit homo ad aliquem ſuperiorem gradum in republ. aſpirare, ita vt re vera ſit idoneus ad illum, & prudenter poſsit ad id contendere. Nam ſi tunc ita ſtatuat non dicētur ſuperflua, quæ ad hunc tranſitum ſeruat, vt bene Caiet. & Nauarr. obſeruarunt: nam hoc eſt tali candidato conueniens, & quodammodo in repub. neceſſarium, & per ſe etiam ad cōmune bonum confert: quod ſemper intelligitur niſi in actu occurrant graues neceſſitates. Et ſimilibus conatibus annumerantur pia opera, vt eſt ædificatio templi, ſcholaſticorum collegium, &c. Nam hæc etiam ſunt neceſſaria Reipublicæ, & pertinent ſuo modo ad ſtatum, & ad pietatem etiam Chriſtianam.

Sit ne contraria opinio probabilis.

Quęnam cenſenda ſint bona ſuperflua ſtante graui aliorum neceſſitate.

Quæ item ſtante ſola communi, ſeu ordinaria.

Caiet. 2. 2. q. 3 . ar 5. ad ſi. & q 118. ar 4 ad fin. Nauar in ſumma c 23. nu. 74.

4. Concluſio

10. Dico quarto. Qui habet ſuperflua ſimpliciter, & propoſitum habet faciendi eleemoſynam, & ſæpe facit, quamuis ſæpe omittat, & nonnulla etiam in vanos vſus expendat, dummodo graues neceſsitates non prętermittat, nō peccat mortaliter. Hanc concluſionem non negarent Authores primæ ſentētiæ, & videtur procedere ex quadam humana æquitate: & quidem non eſt aſſerendum peccatum mortale, vbi ſufficienti ratione non conuincitur. Deinde hoc præceptum eſt affirmans, & vſus eius pendet ex prudētia, & quando non occurrit grauis neceſsitas, omnes fatentur, communes neceſsitates per ſe ſingulas nō obligare ad mortale: non ergo tenetur huiuſmodi diues dare huic, vel illi determinate. Ergo ſi bona fide procedat, & eleemoſynam faciat ſtatui conſentaneam, licet aliàs in multis deficiat, nō erit cenſendus peccare mortaliter. Accedit quod, ſi omnes diuites ita ſe gererent, moraliter reipubl. & pauperibus ſufficienter ſubueniretur: ergo ille qui ſic operatur, quod in ſe eſt, ſufficienter ſubuenit neceſsitati reipubl. & ad hoc valent argumenta tertiæ ſententiæ, quæ tamen contra tertiam concluſionē non vrgent; iam enim expoſuimus, quomodo materia huius

Suadetur multipliciter.

Argumenta poſita n. 5 pro hac concluſione valent; nec infirmant 3. concluſionem.

huius peccati ſit grauis, item quando, & quomodo liceat diuitias ſeruare ad aſcendendum ad gradum dignitatis, vel muneris in republ. & ad alia opera pia exequẽda. Deniq; iam damus locum alicui prodigalitati veniali, quia hæc ſuperflua habent latitudinem, intra quam ſæpe committitur prodigalitas venialis, præterea non obligamus in rigore ad dandum omnia ſuperflua, ſaltem ſub mortali.

SECTIO IV.

Vtrùm teneamur aliquando facere eleemoſynam ex neceſſarijs ad ſtatum, non tamen ad vitam.

Aliorum ſententia.

1. PRimæ, & tertiæ ſententiæ Authores citati in præcedenti ſection. videntur omnino negare, quia requirunt illas duas conditiones, vt hoc præceptum obliget, ſcil. habere ſuperflua ſimpliciter, & vt ſit neceſsitas extrema, vel grauis; quibus nonnihil fauet D. Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtione 32. articulo ſexto, tamen alij Authores communiter contrarium tenent licet non omnes inter ſe conſentiant.

1. Concluſio. 2. Dico primo. Si commune bonum, ſeu reſpublica ſit in graui neceſsitate totius boni communis, tenetur priuata perſona illi ſubuenire etiam ex neceſſarijs ad ſtatum. Concluſio eſt communiter ab omnibus recepta. Ratio autem eſt, quia, cæteris paribus, commune bonum eſt præferendum proprio in temporalibus. Item oſtendemus infra, debere hominem perdere vitam, ſi neceſſe ſit pro tuenda vita reipublicæ: ergo à pari tenetur ſubire grauem neceſsitatem, vt ſubueniat graui neceſsitati reipublicæ. Deniq; huiuſmodi grauis neceſsitas reipublicæ raro erit ſine extrema neceſsitate multorum particularium, oſtendimus autem debere hominem ex his bonis ſubuenire extremæ neceſsitati alterius; ergo, &c. Vbi aduertendum eſt grauem neceſsitatem non dici illam, quæ quaſi per accidens reſultat in republica ex multis neceſsitatibus communibus, vt dicebamus ſectione præcedenti numero octauo, ſed grauem dici, quæ per ſe exponit totam rempublicam, vel commune bonum eius, graui periculo.

Probatur.

Moderatur concluſio.

2. Concluſio. 3. Dico ſecundo. Si proximus quilibet ſit in extrema neceſsitate, tenetur quilibet homo ſubuenire illi, etiam ex neceſſarijs ad ſtatum. Probatur primo, quia in ordine charitatis tenetur homo magis diligere vitam proximi, quàm ſtatum ſuum. Item qui extremè indiget, habet ius naturale vtendi bonis alterius etiam neceſſarijs illi ad ſtatum, & poteſt illa accipere, neq; alter poteſt prohibere ſine iniuria: ergo tenebitur ipſe etiam dare illi, & ſeruare alteri illud ius, præcipue habita ratione charitatis.

Probatur 1.

Confirm.

Obiectio prima

4. Sed contra inferes. Ergo ſi aliquis minetur interfecturum ſeipſum, niſi dem centum aureos, tenebor dare, vt vitam eius tuear. Secundo ſequitur teneri diuitem dare magnam pecuniæ vim, etiam neceſſariam ad ſtatum, alicui, V. g. ne occidat inimicũ, quem habet ſubiectum, quod videtur oneroſum.

2.

3. Tertio ſi eſſet infirmus morti proximus, nec poſſet ſanari, niſi exquiſita medicina magni valoris, teneretur diues ex neceſſarijs ad ſtatum illi prouidere, & ſimilia. Ad primum communis reſponſio eſt, illum non eſſe in extrema neceſsitate, ſed in extrema malitia. Addo tamen, quod dixi in prima ſect. num. 7. Si forte id oriretur ex magna paſsione, & quantitas non eſſet magna, atque adeo poſſet aliquis ſine graui detrimento id facere, interdum teneri, tamen moraliter, & communiter loquendo raro occurrit hæc obligatio. Ad ſecundum Victoria relectione de homicidio, Nauarr. & alij dicunt concluſionem eſſe intelligendam de neceſsitate, quæ prouenit quaſi ex ordine naturali, non vero ex illa, quæ prouenit ex malitia hominum. Nam hæc poteſt occurrere infinitis modis, & ſæpe iniquiſsimis; vnde ſi illa eſſet attendenda, eſſet intolerabile onus, & perturbatio contra rempublicam. Sed reuera licet hæc differentia non videatur negligenda, non tamen omnino ſatisfacit; nam cauſa, propter quam charitas, & miſericordia obligant, non eſt cauſa vnde oritur neceſsitas, ſed eſt ipſa neceſsitas; ergo ſi hæc verè adeſt & aliunde eſt etiam ſufficiẽs facultas, erit etiam obligatio, vndecunq; orta ſit neceſsitas. Quare crediderim ſi pretium pro tali vita neceſſarium, eſſet moderatum, & non nimis neceſſarium habenti, poſſe interdum teneri ad illud dandũ. Vnde aduertendum eſt hæc temporalia bona quanuis ſint inferioris ordinis, eſſe tamen inſtrumenta humanæ vitæ, & humanarum actionum, & interdum poſſe magnam quãtitatem diuitiarum præferri vitæ alicuius vulgaris hominis, quia etiam ſunt neceſſariæ cõmuni bono, & conſeruare etiam proprium ſtatum, eſt moraliter valde neceſſarium, & ideo non eſt obligandus facile homo, vt cadat à ſtatu: attamen, vt eo retento aliquam in eo patiatur neceſsitatem, obligari poteſt. Et hoc modo limitanda eſt concluſio, præſertim in his neceſsitatibus, quæ non à natura, ſed ex hominũ libertate pendent, & eodem modo reſpondendum eſt ad tertium, quanuis non diſpliceat, quod Victoria ſupra, & Soto 4. de iuſtitia quæſt. 7. artic. 1. ad 4. tradunt.

Ad primam obiectionem

Ad 2. quid Vict. & Nau. reſpondeant

Nõ omninò ſatisfaciunt.

3. Concluſio. 5. Dico tertio. Interdum poteſt quis obligari, vt ſubueniat proximo ex bonis aliquo modo neceſſarijs ad ſtatum proximo exiſtenti non in extrema, ſed in grauiſsima quadam neceſsitate. Hæc ſuadetur ex Scriptura, & Patribus ſectione præcedente, num. 2. indicatis. Præterea Auguſtin. in 1. epiſt. Ioan. tractat. 5. *A creditore anguſtiatur frater tuus, vide ſi miſereris: ſi habes mundi facultates, forte dicis, daturus ſum pecuniam meam ne ille anguſtiam patiatur? ſi hoc tibi reſponderit cor tuum, dilectio Patris non eſt in te*, &c. Ratione etiam probatur; nam fieri poteſt, vt quamuis proximus non ſit in extrema neceſsitate vitæ, ſit tamen in extremo periculo grauis infamiæ, vel ſimilis iniuriæ, & illa eſt neceſsitas grauiſsima: ergo, qui poteſt non magna iactura diuitiarum impedire illud malum, tenetur, quamuis bona illa non ſint ſuperflua omnino ſtatui. Ratio enim charitatis poſtulat, vt præferam tantum bonum proximi meo incõmodo non magno. Similis eſt caſus carceris, vel captiuitatis perpetuæ, bona enim his malis contraria ſunt altioris ordinis, quàm diuitiæ. Addo præterea circa bona externa accidere poſſe, vt proximus, in omnibus, & maximis fortunis ſuis detrimẽtum patiatur, ſi hîc, & nunc non ſubueniam de meis, ſine graui iactura proprij ſtatus; tunc ergo etiam ratio charitatis poſtulat, vt illi dicto modo ſubueniam; patent conſequentiæ, quia moraliter loquendo tunc poſſum, & tempus eſt maximæ neceſsitatis: ergo tunc obligat præceptum affirmatiuum. Quod etiam credibilius fiet, aduertendo, licet obligatio miſericordiæ oriatur ab ipſa natura, tamen ex coniunctione charitatis maiorem, & altiorem fieri: nam charitas naturam perficit: vnde rationabile eſt, vt ad maiora ſigna, & effectus beneuolẽtiæ inclinet, & obliget. Quapropter Doctores ſancti obligationem hanc magis in charitate, quàm in natura fundant. Accedit, quia non dicimus teneri aliquem ad ſubueniendum proximo, exponẽdo ſe æquali neceſsitati, imo neq; ſubeundo grauem ſimpliciter, ſed ſolùm cum ſine magna incommoditate poteſt, licet non ſit de rebus omnino ſuperfluis, quod etiam magis conſtabit, ex ſequenti ſectione.

Eius ratio.

Confirmatur primo.

2.

6. Sed ſupereſt difficultas, quia D. Thomas in omnibus videtur nobis aduerſari, articulo enim 6. quæſtionis 32. ait eſſe laudabile de neceſſarijs ad vitam ſubuenire publico bono, & idem dicit ſtatim de eleemoſyna facta ex neceſſarijs ad ſtatum, vnde indicat illud eſſe conſilij, nõ præcepti: & poſtea ſubdit eſſe inordinatum tot dare eleemoſynas, vt non poſsit

Difficultas quædam ex doctrina D. Thomę.

poſsit homo conuenienter viuere ſecundum ſtatum, & ſolùm excipit extremam neceſsitatem priuatæ perſonæ, vel grauiſsimam reipubl. Expeditur. Reſpondetur doctrinam D. Thom. eſſe prorſus eandem cum ea, quam tradidimus, vt euidenter patet ex eodem in quæſt. 57. articulo primo, ad quartum, & quæſt. 118. articulo quarto, ad ſecundum. Nimirum hoc loco obſcuriùs eſt locutus, quia multa voluit paucis complecti. Quapropter in citato articulo ſexto, ſolum intendit docere, quid in hac materia ſit bonum, quid ve malum. Vnde laudabile ibi non ſignificat conſilium, vel præceptum, vel tantum in conſilio, quod D. Tho. reliquit definiendum de ordine charitatis. In ſecundo autem dicto, quod ſit inordinatum tot dare eleemoſynas, &c. Loqui videtur de homine, qui habet familiam, & alias obligationes. Quamuis etiam dici poſsit in artic. 5. duo capita poſuiſſe obligationis eleemoſynæ, ſcil. extremam neceſsitatem, & ſuperfluum ſimpliciter, quia moraliter, & attenta hominum conditione quodlibet horum per ſe ſufficit ad hanc obligationem inducendam; hoc ergo ſenſu dicit in quæſt. 32. ex ſolis neceſſarijs ad ſtatum per ſe non oriri obligationem, non tamen negat, quin aliunde ex magna neceſsitate proximi, attento ordine charitatis, poſsit aliquando oriri. Alia quæſtio, hîc ſupererat, An ex neceſſarijs ad vitam teneatur quis, vel certè poſsit honeſte facere eleemoſynam: ſed in diſput. 9. meliùs expedietur, agendo de ordine ſeruando in operibus miſericordiæ.

SECTIO V.

Vtrùm cum præceptum eleemoſynæ obligat neceſſe ſit donare, vel ſatis ſit mutuare.

Prima ſentẽtia eiuſque ratio. 1. PRima ſententia docet ſemper ſatis eſſe mutuare, ita habet Nauarrus in manuali cap. 17. num. 61. & cap. 24. num. 5. Couarr. Regul. *Peccatum*, p. 2. §. 1. num. 3. ſequuti Adrianum quodlib. 1. art. 2. & in 4. in materia de reſtitut. quæſt. 33. Ratio eorum eſt, quia charitas ſolum obligat ad ſubueniendum neceſsitati proximi, at ſatis ſubleuatur per mutuũ. Vnde in Scriptura interdum hæc obligatio per mutuum explicatur, Lucæ ſexto. *Benefacite, & mutuum date*, Pſalmo 36. de iuſto dicitur, *tota die miſeretur, & commodat*: idemque repetitur Pſalm. 111. Eccleſ. 29. *Fænerare proximo tuo in tempore neceſsitatis illius*: Confirm. 1. Confirmatur primo. Nam ſi quis in extrema exiſtens neceſsitate accipiat alienum, vt ſibi ſubueniat poſtea veniens ad pinguiorem fortunam tenetur reſtituere: ergo ſi alter ſubueniret, poteſt etiam obligare ad reſtitutionem, quod mutuare eſt. Antecedens eſt multorum Theologorum, Richardi, Duran. Gabr. in 4. diſt. 15. Medina Cod. de reſtitut. q. 3. & Gloſ. in Reg. *Peccatum*, de Regul. iuris in 6. & videtur colligi ex cap. *Si quis*, extra de furtis. Confirm. 2. Confirmatur ſecundo ex Geneſ. 25. vbi Iacob. Eſau extreme eſurienti cibaria vendidit, & ſimiliter Ioſeph. Geneſ. 41. & 42. oppreſsis fame frumentum vendebat, & Tobias mutuum dedit Gabelo ſub chyrographo, deniq; facit lex *Si gratuitam*, ff. *Præſcriptis verbis.* Notandum pro deciſione eſt, homines interdum carere rebus neceſſarijs omnino, & ſimpliciter, interdum tãtum ſecundum quid, quia licet hic careant, habent alibi, vel ſi carent hoc genere bonorum, habent alia, vel habent induſtriam, quâ facile poſsit comparare, vel proximam ſpem comparandi.

1. Concluſio. 2. Dico primo, ſimpliciter aſſerere, præceptum eleemoſynæ nunquam obligare ad donandum, neque pium eſt, neq; practice probabile. Hæc concluſio ſatis patet ex dictis in duabus ſectionibus præcedẽtibus; nam vt non negemus mutuum interdum eſſe poſſe opus miſericordiæ, tamen regulariter Scriptura, & Patres nomine eleemoſynæ intelligunt abſolutam donationem, vt colligitur ex Lucæ 10. in parabola incidentis in latrones, & cap. 11. *date eleemoſynam*, &c. & cap. 14. *cum facis conuiuium*, &c. Et hæc eſt omnium veterum Theologorum opinio in 4. diſt. 15. Et D. Thom. citatis locis in præcedenti ſect. item Soti in 4. lib. de Iuſti q. 7. art. 1. Sarment. in 2. p. defen. monito 4. num. 5. & 6. Cordub. lib. 1. quæſt. 26. ad 7. Medin. de eleemoſ. cap. 6. & de reſtitut. q. 3. cap. 1. & aliorum.

3. Dico ſecundo. Ei, qui tantum ſecundum quid indiget, ſatis ſubuenitur per mutuum, vel commodando, vel etiam venditione. 2. Concluſio. Ita exprimunt plures ex citatis Doctoribus, ac fortaſſe hoc tantum intendunt alij pro prima opinione allati. Probatur ratione, & exemplis. Ratio eſt, quia ille talis non ſimpliciter indiget; ergo neq; ego teneor ſimpliciter ei dare, idem cõſtat exemplis. 1. Nam ſi quis Romæ indiget, habet tamen diuitias alibi, ſatis eſt mutuare, vel credita pecunia vendere. 2. Item ſi nunc caret actu, habet tamẽ certam ſpem, vel ius habendi in futurum, non caret ſimpliciter, quia illud ius, & ſpes æſtimabilia ſunt pretio; ergo ſatis, vt creditò ei detur, & non gratis. 3. Præterea, qui neceſſitatem grauem in ſtatu patienti ſubuenit, vt priſtinum ſtatum retineat, & recuperet, poteſt haud dubiè ſe ſeruare indemnem. 4. Deniq; idem eſt de artifice, atq; de eo, qui viribus, & conditione aptus eſt ad laborandum, niſi poſtea certum ſit indigere de cætero ſua tota arte, & induſtria ad ſubueniendum ſibi, & familiæ: nam tunc iam ſimpliciter indiget, & idem eſt de viro nobili, cuius ſtatui repugnat, & non decet laborare.

4. Dico tertio. 3. Concluſio. Quando neceſsitati proximi ſufficienter ſubuenitur per vſum rei, quæ non ſtatim conſumitur, ſatis eſt commodare. Explico aſſertionem. Eſt quis in extremo periculo, vt interficiatur ab hoſte niſi equo vtatur, omnino ſatis ſit illi, commodando: & ad hoc vrget obligatio vtriuſq; partis: ratio eſt, quia ille indiget vſu pro hoc tempore, non autem dominio, aut vſu perpetuo. Confirmatur, nã ſi ille inuito domino acciperet equum ad illũ vſum, illo finito, teneretur abſq; dubio reſtituere: niſi forte in ipſo actuali vſu moreretur abſq; culpa accipientis, quia tunc neq; ratione acceptionis (fuit enim iuſta) neq; ratione rei acceptę, quia non extat, reſtituere teneretur, atque adeo ſoli domino perijt.

5. Dico quarto. In extrema neceſsitate ſi ſubuentio fiat per res ipſo vſu conſumptibiles, fieri debet 4. Cõcluſio. per abſolutam donationem. Eſt communis illorum authorum, & ſequitur ex prima. Probatur 1. Nam ſi præceptum eleemoſynæ aliquando obligat ad liberam donationem, certe maxime in extrema neceſsitate rerum vſu conſumptibilium, & præcipue, ſi fiat donatio ex rebus ſuperfluis. Probatur 2. Secundo, ita teneor ſubuenire, ſicut alter iure poteſt accipere: ſed qui eſt in extrema neceſsitate poteſt ita accipere, & conſumere, vt nihil teneatur reſtituere: ergo, & quod in hoc caſu datum domino eſt, atq; ab accipiente conſumptum, nulli ſubiacet reſtitutioni. Maior patet, quia ſi non eſſet eadem obligatio vnius ad dandum, & facultas alterius ad recipiendum, poſſet oriri bellũ iuſtum ex vtraque parte. Item quia accipiens poteſt iuſte nolle ſe obligare ad reddendum. Minor eſt cõmunior ſentẽtia Doctorũ, quos citauimus ac D. Th. 2. 2. quæſt. 66. articulo 7. Ratioque eſt, quoniam ille poſtea non tenetur reddere, ſiue ratione acceptionis, quia fuit iuſta, ſiue ratione rei acceptæ, cum non extet, & ſine culpa conſumpta. Probatur 3. Tertio quando res non conſumuntur vſu, tenetur quis reddere finito vſu, atque ſi res caſu perijt, non tenetur reddere quidquam, etiam pro illo vſu, ſi verè nihil habebat, quando vſus eſt: ſed in rebus vſu conſumptibilibus non valet plus res, quàm eius vſus: ergo intentum. Probatur 4. Tandem, quia, vel per hanc ſubuentionem ſit dominus rei, ille, qui accipit, & ſic tanquam dominus poterit illam libere conſumere, vel non ſit domi-

dominus, vt Nauarr. late contendit, & ego libenter concedo, quia in his etiam rebus vſus diſtinguitur à dominio, & quia non neceſſariò conceditur plena facultas vtendi in omnem vſum, ſed ſolum vſus determinatus in propriam ſuſtentationem: nam hæc eſt ſufficiens facultas. At hinc concluditur, quod intendimus, quia, vt dicebam, res, quæ ſine culpa alicuius conſumitur, Domino conſumitur: at accipiens conſumit ſine culpa rem: ergo domino perit; ergo nihil poſtea tenetur reddere.

Obiectio diluitur.

6. Hinc verò inferes, non eſſe verum, oportere fieri donationem abſolutam ſi non transfertur dominium. Reſpondendum tamen per donationem abſolutam hoc loco intelligi liberam cōceſsionem vſus talis rei abſque obligatione reddendi, ſi vſu conſumatur, quæ etiam concedi poteſt religioſo, qui eſt incapax dominij.

Inſtantia remouetur.

Inſtabis, qui mutuò accipit rem, ſi illam conſumit, poſtea tenetur reſtituere, quamuis illi ſit conceſſus liber vſus talis rei. Non eſt tamē ſimile, quia ibi trāsfertur dominium in ipſum cum obligatione reddendi: vnde ſi conſumitur, ipſi tanquam domino conſumitur, & obligatio reddendi manet orta ex priori contractu. At vero in propoſito illa obligatio non potuit iuſtè imponi, quia ille, qui extremè indigebat, habebat ius ad liberum vſum talis rei: quia ille in extrema neceſsitate debet eſſe communis; nō vero habebat ius ad dominium: ſiquidem illi non erat neceſſarium: cum ergo manſerit apud dominum ipſi profectò perijt. Porro adductæ rationes probant concluſionem non ſolum ſi eleemoſyna fiat ex ſuperfluis ſimpliciter, ſed etiam ex alijs.

Reiicitur limitatio Med. circa concluſionem.

Vnde Medina ſine cauſa ſupra contrarium ſentit, quando eleemoſyna fit ex neceſſarijs ad ſtatum, qui non conſequenter loquitur hac in parte.

5 Concluſio bipartita.

7. Dico quinto. Quando eleemoſyna fit ex omnino ſuperfluis, probabilius eſt debere fieri per liberam conceſsionem, etiam extra caſum extremæ neceſsitatis, quamuis oppoſitum probabile ſit. Prior pars eſt conformior ſacræ Scripturæ, & Patribus, ipſique charitati valde conſentanea, vt conſideranti in ſect. 4. memoratos conſtabit.

Probatur 1. pars primo.

Et probatur primo ex natura, & inſtitutione harum rerum temporalium: ordinantur enim quaſi natura ſua ad ſubleuandas hominum indigentias: ergo ipſa ratio poſtulat, vt quando alicui ſunt omnino ſuperflua, & alijs deſunt neceſſaria, liber vſus alijs concedatur.

2. Secundo, quia hæc obligatio ex eodem præcepto oritur, quo oritur obligatio ad dandum in extrema neceſsitate, & articulus eſt neceſsitatis ſimpliciter, ſuppono enim ſaltem eſſe neceſsitatem grauem, vel alicuius priuati, vel Reipubl. ergo obligat ad idem

3. genus liberę conceſsionis. Denique quando habeo ſuperflua, charitatis lege teneor ad ſubueniendum: non eſt autem vnde habeam ius ad imponendum alteri obligationem, vt reddat, quod accipit, cum verè non habeat, neque poſtea teneatur quærere vnde reddat, &c.

2. pars concluſionis ſuadetur.

8. Nihilominus ſecunda pars concluſionis vera eſt, ſi quis in praxi velit eam ſequi: tum quia rationes factæ non ita vrgent, quin conuenienter poſsint

1. ſolui; tum etiam quia extra caſum neceſsitatis extremæ non poſſum ego accipere alienum: ergo probabile eſt alium non teneri ad ſimpliciter dandum.

2. Item in his neceſsitatibus poteſt quis non dare huic, ſed reſeruare alteri: ergo etiam poterit ſatisfacere huic mutuando.

Ad primum quatenus primam concluſionis partē oppugnat.

Hæ tamen rationes non vrgent nos. Etenim ſi prior eſſet bona, probaret, neque ad mutuandum teneri diuitem, quia pauper non poteſt accipere, etiam mutuo, inuito domino. Negatur ergo illius rationis conſequentia, nam quia hæc obligatio oritur ex ſola charitate, tota cadit in diuitem; ius vero non datur alteri: niſi quando res ipſa ratione neceſsitatis extremæ communes factæ

Ad 2.

ſunt. Ad ſecundam reſpondetur, poſſe quempiam reſeruare alteri, ſi moraliter intelligat occurſuras alias graues neceſsitates; tamen per ſe, & ſimpliciter tenetur libere donare alicui patiēti grauem neceſsitatē.

Difficultas quædam reſoluitur.

Quid ſi diues nollet dare niſi mutuando, & obligando ad reddendum, tenebitur ne qui accipit, implere poſtea ſuſceptam obligationem? Reſpondetur in caſu huius concluſionis teneri, quia diues non fecit iniuſtitiam acceptanti, atque adeo contractus fuit iuſtus: ergo induxit obligationem: imo contractum illum eſſe cōtra ius charitatis, non ſatis conſtat: quare, &c. Vnde merito Theologi in 4. diſt. 15. tractantes an reſtituere teneatur, qui aliquid accepit in neceſsitate conſtitutus, de extrema ferè id negant, quaſi in minori alia, ſit concedendum.

6. Concluſio vnde ſuadetur.

9. Dico ſexto. Si quis extra caſum extremæ neceſsitatis ſubueniat, vel obligetur ad ſubueniēdum, non ex ſuperfluis ſimpliciter ſed aliquo modo ex neceſſarijs ad ſtatum, non obligatur ad dandum, ſed ad mutuandum, vel ad alium modum ſimilem. Hoc probant argumenta primæ opinionis, & dicta in præcedenti concluſione. Præterea, quia, vt patet ex præcedenti concluſione, res eſt incerta: ergo eſt explicanda ſuauiori modo. Item, qui ſic ſubuenit, etiam indiget illis bonis: ergo non ſine cauſa poteſt ſe indemnem ſeruare.

Ad 1. argum. in n. 1.

10. Ad argumentum primæ opinionis, dicito non ſolum teneri diuitem ad ſubueniendum, ſed ad ſubueniendum modo conſentaneo charitati, & ſecundum debitum vſum rerum. Item obligari ad non imponendum proximo obligationem reddendi ſine rationabili cauſa, & ſic accipienda ſunt loca ibi citata, vel certe procedūt potius de fœnore ſpirituali.

Ad primam cōfirmationē.

Ad primam confirmationē negatur aſſumptum: & caput illud loquitur extra caſum extremæ neceſsitatis, vt exponit D. Thom. art. 7 ad primum, citata quæſt. 66.

Ad 2. confirmationem.

Alia etiam, quæ adducuntur facile ſoluuntur. Eſau enim atque Ægyptij non erant in extrema neceſsitate, quia habebant vnde emerent, Ioſeph verò imponebat tributum ad bonum Reipub. Denique factum Tobiæ non eſt ad rem, quia Gabelus habebat vnde redderet, ideoque chyrographum ab illo accepit Tobias. Poſtremo lex, quæ affertur, procedit in foro exteriori, aut certe iuxta 2. 3. vel vltimam concluſionem.

SECTIO VI.

Vtrùm, qui omittit dare eleemoſynam cum tenetur, obligetur ad reſarcienda damna, quæ inde eueniunt indigenti.

Quæſtionis explicatio.

1. DVo ſunt conſideranda. Aliud quantitas eleemoſynæ, & de hac omnes Authores fatētur, eum qui omittit dare, tranſacta neceſsitate, non obligari ad reddendam illam quantitatem, etiamſi neceſsitas fuerit extrema. Ratio eſt, quia tota illa operatio erat miſericordiæ, non iuſtitiæ: loquimur enim de his, qui ſunt veri domini, non de diſpenſatoribus: nam hi contra iuſtitiam agunt vſurpando, & obligantur ad reſtituendum dominis, qui eis diſpenſandam quantitatem commiſerant. Secundum eſt detrimentum, quod ſecutum eſt proximo indigenti, ex eo quod illi non eſt ſubuentum.

Aliorum opinio pro qua arguitur ex Caiet. & Turrecrem.

Et de hoc aliqui cenſent eum, qui omiſit eleemoſynam præſertim in caſu extremæ neceſsitatis, teneri ad reſtitutionem poſtea, ſi fortaſſe hac de cauſa proximus eſt mortuus, vel damnum aliud notabile incurrit; quod videtur indicare Caietanus in Summa verbo *reſtitutio*, capit. primo, & poteſt ſumi ex eodem cum Diuo Thoma 2. 2. quæſtion. 118. vbi dicit obligationem ad ſubueniendum in extrema neceſsitate oriri ex iuſtitia legali, obligatio enim ex tali iuſtitia videtur inducere obligationem reſtituendi. Turrecremata etiam in Capitulo *Si fœnerauerit*, diſt. 86. dicit

eam eſſe obligationem ex iuſtitia, quamuis neget obligationem reſtituendi, idem ſentit Sarmento de redditibus Eccleſ.3.part.cap.4. Probatur ratione, nam ille, qui omittit eleemoſynam huiuſmodi, eſt cauſa moralis nocumenti proximi: ergo tenetur de damno: antecedens patet, quia tenetur euitare id, ergo ſi non facit, eſt cauſa. Vnde Innocentius capit. *quanta*, de ſententia excommunicationis, dicit eſſe participem homicidij, qui tenetur vitare, ac poteſt, & non facit. Et idem ſumi poteſt ex cap. *Non mi-* [Confirmat. 1] *ſeranda*, 23.quæſt.ſeptima, & ex illo Ambroſij, *ſi non pauiſti, occidiſti*, quod refertur cap. *Paſce*, diſtinct.86. & confirmatur 1. Nam, qui eſt in extrema neceſsitate poteſt ſibi neceſſaria ſumere etiam per vim, quia tunc bona ſunt communia: ergo alter detinendo [Confirm. 2] iniuriam illi facit. Confirmatur ſecundò. Nam poteſt à iudice compelli ad dandam eleemoſynam is, qui dare poteſt commode: ergo intercedit aliqua obligatio iuſtitiæ: ergo obligat ad reſtituendum.

[Vera ſentẽtia] 2. Nihilominus reſpondeo illum non teneri ad reſtituendum aliquid, ita Sot.5.de iuſtit.quæſt.4.ar.3. Couar.2.variarum cap.14.num.5. Adrian.in 4.de reſtitut. quæſt.1. Nauarr.cap.24.num 7.& de redditibus q 2 ſumitur ex Gloſſ. capit. non inferenda 24. quæſtion.3. & ſuadetur, nam tunc ſolùm obligatur quis ad reſarcienda damna, quando ſequuntur ex actione iniurioſa, ſcil. contra iuſtitiam commutatiuam. Et confirmatur, quia titulus reſtitutionis tantum eſt duplex, iniuſta acceptio, & res accepta, ibi autem neuter interuenit. Ad argumentum ex Caietan. & Turrecrem. reſpondetur, ſicut ille, qui ſubuenire omiſit non obligatur ex iniuſtitia commutatiua, ita neq; vere facit propriam iniuriam, neq; tenetur ad reſtitutionem, vel reparationem illius [Vide in Opuſc. de iuſtitia Dei ſect 4 in fine] damni, & ſi fortaſſe obligatur interdum ex iuſtitia legali ſaltem reſpectu boni communis: at huius iuſtitiæ violatio, non obligat ad reſtitutionem, vt ſuo [Ad ration.] loco dicetur. Ad rationem dic, ſolùm probare mortem, vel damnum proximi eſſe voluntarium omittenti eleemoſynam, non tamen eſſe effectum ab illo, quia vt ego ſim cauſa mortis proximi non ſatis eſt velle illam, ſed oportet, aliquomodo influere, hic autem non influit phyſice, vt per ſe conſtat, neq; moraliter; quia non facit iniuriam. In capitulis autem citatis modus loquendi latior eſt aliquanto, nam homicida dicitur, qui quouis modo vult mortem proximi, itaq; ſolùm intenditur illud damnum [Ad 1. cõfirm.] proximi imputari alteri ad culpam, ſed non ad iniuriam. Ad primam confirmationem dic, nihil referre, quod in extrema neceſsitate bona ſint communia, nam ex vi illius iuris ſolùm quiſq; valet ea primò occupare abſq; iniuria alterius, id eſt, nul- [Ad 2. cõfirm.] lam alteri vim faciendo. Ad ſecundam confirmationem, vt quis poſsit obligari à iudice, ſatis eſſet obligatio iniuſtitiæ legalis, quando neceſsitas communis intercedit. Præterea leges, & magiſtratus ciuiles non ſolùm actus iuſtitiæ, ſed etiam miſericordiæ, & temperantiæ imperare poſſunt, & ita nihil ſequitur contrarium noſtræ reſolutioni.

3. Reſtabat dubium. An ſaltem habentes Eccle- [Dubium de Eccleſiaſticorum eleemoſynis.] ſiaſtica bona teneantur ex iuſtitia ad dandam eleemoſynam, atq; adeo ſi omittant, teneantur ad reſtitutionem, quod late diſputant tum Theologi, tum iuriſperiti, & affirmant non pauci. Hîc tamen omiſſis alijs ad tractationem de redditibus. Solùm in genere dico, ex his bónis, quorum Eccleſiaſtici ſunt Domini, teneri ex ſolo vinculo charitatis, maiori tamen quàm alij, tum quia debent eſſe Patres pauperum, præcipue Epiſcopi, ex 1. ad Timoth. 3. & ad Titum 1. *Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe &c hoſpitalem, benignum &c.* Et docet Trident. Seſsione 23. capit.1. de Reformatione, tum quia ratione ſtatus debent eſſe alijs exemplo. Denique quia faciliùs habent ſuperflua, non enim habent, quibus ex officio theſaurizent, & in familia, & ſtatu debent eſſe moderatiores, vt monet idem Concil. Trident. ſeſsione 25. capit.1. de Reformatione. Si vero habent aliqua bona Eccleſiaſtica, quorum non ſunt domini, ſed illis deſignata ſunt, vt diſtribuant in pauperes, tenentur ex iuſtitia dare ſub obligatione reſtituendi, An verò aliqua bona ſint huiuſmodi, dicetur in materia de decimis. Noſtram verò reſolutionẽ tra- [Vide lib. 1. de diuino cultu c 11] dunt Caietanus quæſtione 87 articulo tertio, & 185. articulo 7. Soto libro decimo, de iuſtitia quæſt. 4. articulo tertio. Couarr. de teſtamentis cap.10. & libro 2. variarum cap.17. num.5. Nauar. & Sarmen. in tractatibus de redditibus Eccleſiaſticis, & alij recentiores.

4. Vltimo eſt in hac materia aduertendum, quæ [Aduertendũ diligenter.] hactenus de eleemoſyna corporali dicta ſunt, etſi videantur peculiariter dici de illis operibus miſericordiæ, quæ fiunt per externas diuitias, tamen eodem modo, & per eaſdem leges applicanda eſſe ad ea opera miſericordię, quæ conſiſtunt in actionibus humanis, vt ſunt viſitare infirmum, vel in carcere conſtitutum. Nam hæ actiones ſunt bona quædam, quæ tribuimus indigenti. Vnde conſideranda eſt in his neceſsitas ex parte proximi, id eſt, An tui indigeat illo tempore, & actione. Idem de aduocato, quando pauperis ius periclitatur, ne defectu patrocinij à potentiore violetur.

DISPVTATIO VIII.

De præcepto correctionis fraternæ.

EX dictis in præcedenti diſputatione [Primum præmiſſum.] colligi ſatis poteſt, opera ſpiritualia miſericordiæ non minus eſſe in præcepto, quàm corporalia, quia & ſunt magis neceſſaria proximis, & facilius exhiberi poſſunt ſine incommodo dantis, & materia eſt nobilior. Deinde ſupponendum eſt, hæc ope- [2 præmiſſum] ra diſtingui in ſeptem membra, de quorum primo, ſcilic. de remiſsione iniuriarum, ſupra ſatis dictum eſt, cum de inimicorum dilectione ageremus diſp. 5. ſect. 5. & ad idem opus ſpectat, patiẽter ferre aliorum moleſtias, nam hi duo actus fere ſunt eiuſdem rationis, & hic ſecundus fere nũquam cadit in præceptum, niſi quando, vel includit primum, vel neceſſarius eſt ad vitandum proximi iniuriam, aut aliam inordinationem contra alteram virtutem. De alio opere, quod eſt orare dicendum eſt in materia [Habetur lib 1 de oratione cap. 16] de religione. Quartum de conſolandis afflictis nihil habet proprium, præter generaliter dicta de eleemoſyna corporali, nã licet hoc opus ad animam pertineat, tamen præcipue ad corporis neceſsitatem ſpectat. Supereſt igitur dicamus de fraterna correctione, ad quod etiam reuocabimus duo, conſilium dare, & docere, in quibus generales regulæ neceſsitatis proximi, & facultatis operantis ſeruãdæ ſunt; ſed quia applicatio earum in correctione fraterna habet ſpecialem difficultatem, ideo de hoc ſpecialiter agunt Theologi. Tertiò eſt ſuppo- [3. præmiſſum] nendum, duplicem eſſe proximi correctionem. Altera iudicialem, quæ fit via publica, & tendit non tam in eius emendationem, qui corrigitur, quàm in caſtigationem, & pœnam ob commune bonum. Alteram charitatiuam, cuius finis eſt bonum, & emendatio eius, qui corrigitur, in qua poſſunt multi actus intercedere, de quibus primo in genere, deinde ſigillatim dicemus.

SECTIO I.

Vtrùm hæc fraterna correctio cadat in præcepto.

1. ETſi vocabula *correptio & correctio* in rigore di- [Quorundam error.] ſtinctionem habeant, quam attigit Aug. lib. 1. de ci-

de ciuit. cap. 9. quod correptio reprehenſionem ſolùm, correctio autem emendam ſimul importet. Theologi tamen promiſcue ijs vocibus vtuntur, quando de hoc actu charitatis diſputant. Fuit igitur error, hunc actum non ſolùm non eſſe præceptum, ſed eſſe otioſum, quia ſine gratia Dei frater non poteſt emendari, etiamſi corrigatur, & ſi gratia adſit, licet non corrigatur, emendabitur. Ad quem errorem vitandum Pelagius, vt vtilitatem correctionis tueretur, gratiæ neceſsitatem negauit, & ad docendam viam mediam ſcripſit Aug. libros de correctione, & gratia.

Pelagii error, de quo ex profeſſo to. 1 de gratia.

1. Concluſio.

2. Dico primo hunc actum honeſtum eſſe, & miſericordiæ, & charitatis. Eſt de Fide Prouerbior. 27. *Melior eſt manifeſta correptio, quàm amor abſconditus.* Eccleſ. 19. *Melius eſt à ſapiente corripi, quàm ſtultorum adulatione decipi.* Eccleſ. 19. *Qui odit correptionem minuetur vita,* &c. Pſalm. 140. *Corripiet me iuſtus in miſericordia,* & cæt. Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, corripe illum,* &c. Theſſal. 3. *Nolite quaſi inimicum æſtimare,* (hominem ſcilic. inobedientem) *ſed corripite, vt fratrem.* Deinde communis eſt hac in re conſenſio Patrum, & omnium rectè ſentientium, dum non ſolùm in actu ſignato (vt ita dicam) corripiendos eſſe monent errantes, ſed etiam dum in actu exercito ſuis concionibus exhortationibuſq; vitia reprehendunt.

Probatur ratione.

Vltimo ratione à priori oſtenditur concluſio, nam hoc opus eſt medium per ſe ordinatum ad bonum proximi, & de ſe ſubleuat miſeriam peccantis, impedit offenſam Dei, & tollit alijs proximis offendicula: ergo perfectiſsime habet honeſtatem charitatis, & miſericordiæ. Neq; argumentum hæreticorum vrget, gratia enim non mouet homines, vt lapides, ſed modo accommodato humanæ naturæ, vnde correctio de ſe ruit, vt homo ſe diſponat ad gratiam, vel certe non ponat illi obicem. Deinde cum homo facit, quod in ſe eſt, corrigendo, Deus adiungit gratiam, ſi alter non reſiſtit. Sed aduertendum (vt intelligatur, à qua virtute ſit iſta actio) in illa concurrere, & voluntatem corripiendi, quæ poteſt eſſe elicita à miſericordia, & imperata à charitate, & actum intellectus per prudentiam dirigentem exteriorem correctionem. Nam in hoc actu non ſolum concurrit prudentia, vt antecedens voluntatē, imperando vt velit corrigere, ſed etiam concurrit ſubſequendo, quia ipſamet correctio debet prudenter fieri: ſi à virtute eſt, & ideo, qui vult corrigere neceſſe eſt applicare prudentiam ad ipſum actum correctionis, propter quod dixit Caiet. 2. 2. q. 33. art. 1. hunc actum elici à prudentia, & imperari à miſericordia, quod ſpectat ad modum loquendi. Nam res ipſa conſtat ad quam certe maximè ſpectat, vt in hoc actu circumſtantiæ, prudentiæ, & ſpiritus lenitatis obſeruentur. Vide Baſil. in id Pſal. 14. *Et opprobrium non accepit*, dicentem, *debere eſſe correctionem ſine vlla exprobratione*, & ſupra dixerat *beneuolentiam potius, quam ſeueritatem, cohortationem, quam commotionem, charitatem quam poteſtatem eſſe oſtendendam.* Et eodem modo loquuntur Nazianz. in orat. de moderatione in diſputationibus habenda, Leo Papa epiſt. 84. ad Anaſtaſ. c. 1. & alij.

Ad hæreticorum argum.

2. Concluſio bimembris. Probatur 1 memb. ex Script.

3. Dico ſecundo, datum eſſe præceptum de hoc actu tam diuinum, quàm naturale. Primum patet tum ex locis Scripturæ citatis, tum maxime ex Mat. 18. 1. ad Timoth. 5. initio, & 1. ad Theſſal. 5. *corripite inquietos*, &c. idem apertè ſentiunt Patres, quoties peccati damnant, qui vtilem correptionem aliorum negligunt, nominatim Chryſoſt. homil. 60. in Matt. Hieronym. in citatum Pſalm. 140. Auguſt. ſerm. 16. de verbis Domini, Gregor. libro 12. Magiſt. epiſt. 31. Dices: poſſe exponi hæc verba pro conſilio; quia non videtur eſſe verbum præceptiuum. Propterea Soto de tegendo ſecreto, memb. 2. quæſtion. prima, concluſione quarta, dicit non eſſe hæreticum negare hoc ſpeciale præceptum, fortaſſe intelligit ex vi illius teſtimonij Matth. 18. Dico tamen ſimpliciter eſſe hæreticum negare illud, & ferè hæreticum negare contineri in citatis locis Scripturæ. Vtrumq; patet, primo ex tunc citatis: tum quia Theologi ac iuriſperiti communiter agnoſcunt hoc præceptum. Item verbum (*corripe*) præceptiuum eſt, & materia grauis, & charitati neceſſaria, vt dicemus, & Luc. 17. eodem tenore præcipitur correctio, & iniuriarum remiſsio, & ad Galat. 6. *huiuſmodi conſtruite*, &c. ſubdit, *ſic enim adimplebitis legem Chriſti.* Tandem ago ratione, confirmando vltimam partem concluſionis, nam hoc non eſt aliud à præcepto eleemoſynæ, ſed vna ex præcipuis partibus eius, tenemur autem naturali etiam præcepto ſubuenire proximo patienti neceſsitatem corporalem, vt patet; multo magis ergo patienti ſpiritualem; quod præſtamus corripiendo: ſic fere Chryſ. hom. c. ad populum argumentatur. Ariſtot. quoq; 9. Ethic. cap. 3. ſcribit prauum amicum corrigendum eſſe, ac magis iuuandum in moribus, quàm in pecunijs, diſſoluendamq; amicitiam ſi negligat correptionem. Oppones: proximus non eſt in tanta neceſsitate peccandi, vt non poſsit ipſe ſibi ſubuenire, & bene vtendo ſua libertate, & petendo auxilium à Deo. Poteſt quidem proximus abſolute loquendo hoc efficere, tamen interdum eſt difficile valde, vel propter conſuetudinem, vel paſſionem, vel etiam inaduertentiam. Deniq; ſæpe eſt euidens periculum morale, non vſurum proximum ea poteſtate, niſi aliunde ab extrinſeco adiuuetur: quamuis enim hoc Deus faciat interius, & Angelus, cuſtos: tamen etiam *vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo.* Vide Chryſ. hom. 44. in 1. ad Corinth. & orat. 1. contra Iudæos.

Probatur 2. memb.

Reſponſio.

4. Dico tertiò. Hoc præceptum genere ſuo obligat ad mortale, ſequitur ex initio præcedentis diſputationis, nam præceptum miſericordię, vt ibi dictum eſt, ex genere ſuo ita obligat, hoc autem præcipit vnam ex præcipuis miſericordiæ partibus: ergo. Item grauiùs obligat, quàm pręceptum eleemoſynę corporalis, cum grauior miſeria ſit carentia boni ſpiritualis, quàm corporalis, illud autem, vt etiam oſtendimus, obligat ſub mortali ex genere ſuo: ergo, &c. Contra: quia fere nullus eſt, qui corrigat, & tamen nullus confitetur hoc peccatum: neq; confeſſores interrogant de illo, quod ſignum eſt tale præceptum non extare. Reſpondetur potiùs timoratos conſcientia interdum ſe accuſare de tranſgreſsione huius præcepti & confeſſarij, ſi neceſſarium iudicet, debent interrogare: tamen quia, vt vidimus, obligatio præcepti non frequenter occurrit, & obſcurior eſt, ita, & rarius contra illud peccatur, vnde multi fortaſſe excuſantur.

3. Concluſio.

Obiectio.

Solutio.

SECTIO II.

Quænam ſit materia huius præcepti.

1. Concluſio.

1. Dico primò. Omne peccatum mortale proximi eſt de ſe materia grauis, & ſufficiēs, vt hoc præceptum obliget, ita docent communiter Authores, & colligitur ex illo Mat. 18. *Lucratus eris fratrem tuum*: Omne enim peccatum mortale tollit vitam ſpiritualem proximi: ergo, de ſe ſufficientem inducit neceſsitatem, vt lucremur illum. Sed aduertēdum eſt, peccatum hoc poſſe eſſe commiſſum, & iam emendatum, ac ſine occaſione, & periculo reincidendi, ſic verò illud non eſſe materiam huius præcepti, quia iam proximus non eſt in miſeria & hoc ſenſu intelligenda eſt Gloſſa in cap. *ſi peccauerit*, dicens peccatum præteritum non eſſe materiam correctionis, licet poſſet eſſe accuſationis, quia illa tendit ad emendationem, quæ iam facta ſupponitur, hæc vero ad pœnam, quæ locum habet, etiam poſt emendationem. Alio modo poteſt peccatum eſſe commiſſum; ſed non emendatum, & hoc poteſt eſſe materia cor-

Nota.

rectionis, Cap. *Cum ex iniuncto*, de hæreticis. Ratio eſt, quia tunc proximus ſubeſt miſeriæ, & maxime ſi ſit periculum, reincidendi. Tertio poteſt eſſe peccatum nondum commiſſum, ſed tamen in occaſione committendi, & de hoc ſtatim dicam.

Errores tres excluduntur. 2. Hinc excluduntur tres errores. Primus eſt, præceptum hoc obligare tantum in peccatis cōmiſſis in propriam iniuriam, propter illud verbum Euangelij, *ſi peccauerit in te*, id eſt, *contra te*, vt multi Patres exponunt, vt Hieronymus & Chryſoſtom. illo loco, item Ambroſius in cap. 17. Lucæ. Hilar. can. 18. in Matth. ſed hic error eſt contra mentem Chriſti ponit enim præceptum, non vt quis amoueat à ſe propriam iniuriam, ſed vt lucretur fratrem, qui finis locum habet in omni peccato mortali. Itaque particula *in te*, exponenda etiam eſt *coram te*, id eſt, cum ſcandalo tuo: ita plerique Patres, & omnes Theologi, vt Auguſt. ſerm. 16. de verbis Domini, D. Thom. quodlib. 11. art. 12. Liran. citato loco Matth. & alij. Legatur Salmer to. 4. in euangelia p. 3. tract. 11

3. Alter error eſt materiam huius correctionis eſſe peccatū ex ignorantia, vel paſſione, non ex malitia: fundatur, quia cum hoc ſit voluntarium, non habet rationem miſeriæ. Sed improbatur, quia illa eſt maxima miſeria, vt diſp. 4. ſect. 1. n. 4. dixi, & maior Dei offenſa, & ſemper interuenit ſufficiens ratio inuoluntarij propter aliquam ſaltem inconſiderationem, & quia licet obiectum ſit voluntarium, tamen, & malitia, & multi effectus peccati ſunt inuoluntarij, & alibi dicebamus.

Tertius. 4. Tertius eſt, peccata venialia eſſe materiam huius præcepti, non mortalia: indicat Origenes homilia ſexta in Matth. quia peccatum mortale non eſt peccatum fratris. Sed hoc nihil valet, nam nomine fratris ſignificatur ibi omnis proximus, etiamſi ſit in peccato mortali, vt patet 2. Theſſalonic tertio. *Denuntiamus vobis fratres in nomine Domini Ieſu Chriſti, vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non ſecundum traditionem, quam acceperunt à nobis*, & cætera.

2. Concluſio. 5. Dico ſecundo. Peccatum veniale poſſe eſſe materiam correctionis, ſed non in qua hoc præceptum grauiter obligat, prior pars facilis eſt, & communis, ſecunda etiam colligitur ex verbis Euangelij, quæ ſupponunt fratrem perijſſe, vt Auguſtin. ponderat ſerm. 16. de verbis Domini, ex illis verbis, *lucratus eris*, & ex pœna, *ſit tibi tanquam Ethnicus & publicanus*. Probatur ex Euangelio.

Et ratione. Ratio eſt, quia conſulere veniale peccatum non eſt mortale: minus autem eſt non corripere: item miſeria illa leuis eſt. Obijcies, peccatum veniale eſt maior miſeria quam grauiſſimum damnum temporale, ſed hoc teneor vitare, ſi poſſum, ſub mortali: ergo & illud. Sed neganda eſt conſequētia primo, quia aliàs teneretur etiam quis ſuum veniale peccatū fugere ſub mortali, quod abſurdum eſt, & implicationem continens. Secundo, quia ſunt illa mala diuerſorum ordinum, atque adeo minimè comparabilia, ac præceptum vnicuique accommodandum eſt iuxta illum gradum, quem habet in ſuo ordine, ita enim poſtulat, & recta ratio, & neceſsitas præcepti. Addo denique, temporale damnū, & magis inuoluntarium eſſe, & difficilius expelli. Secundo obijcies, ſæpe veniale eſt diſpoſitio moralis, & proxima ad mortale, vt iurare frequenter, & ſimilia. Ergo tunc ſaltem erit obligatio ad mortale, quia proximus eſt in graui periculo, & neceſsitate. Sylueſter verbo *correctio*, q. 1. & Turrecrem. cap. *Si peccauerit*, & Soto ſupra, & alij ita concedunt. Dico tamē, qui ſic venialiter peccat, aut aduertit periculum ſuum, & tunc, iam peccat mortaliter, quia vt ait ſapiens. *Qui amat periculum peribit in illo*. Eccleſ. 3. aut non aduertit, ita vt excuſetur à mortali culpa, & tunc dari poterit obligatio ſub mortali admonendi illum, ſed illud non tam eſt præceptum corripiendi, quàm conſulendi, vel oſtēdendi proximo id, quod ignorat.

Obiectio 1. Solutio. Obiectio 2. Reſponſio Syluestri, & aliorū quos citat, & ſequitur Azor. tō. 2 lib. 12. c 14. q. 4. Plana reſponſio.

6. Et ſimili modo expeditur aliud dubium, An ſi opus fratris ſit de ſe peccatum mortale, ille autem excuſetur à culpa propter ignorantiam inuincibilē, teneor corripere? Reſpondetur enim præceptum ſpiritualis miſericordiæ proximi poſſe habere locū in tali materia, vt ſentit Antonin. 2 p. tit. 9. §. 4. Sylueſter *correctio*, dub. 10. Angelus eodem verbo nu. 6. ſed non eſſe tam correctionis, quàm dandi conſilij, vel doctrinæ. Hoc vltimum patet, quia proximus ibi non deliquit, neque perijt. Primum vero conſtat, quia illa eſt, quædam proximi miſeria, quæ per miſericordiam ſubleuari poteſt, & debet. Vrgebis quāuis ſit quoddam malum, non tamen conſtituit proximum in neceſsitate, cum excuſetur à peccato: ergo non eſt malum, quod obliget. Reſpondetur primò, ipſam ignorantiam in rebus neceſſarijs ad honeſte viuendum, vt ſunt, quæ diuino, aut naturali iure ſunt neceſſaria ad honeſtam vitam chriſtianā, per ſe eſſe magnum malum, maxime ſi ſit de medijs neceſſarijs ad ſalutem, vel multum vtilibus. Præterea interdū ratione ignorantiæ ſubit proximus magnum damnum in bonis etiam corporis, vel vita, & honore. Vnde non eſt dubium, quin poſsit hoc eſſe ſufficiens materia charitatis, & miſericordiæ, pertinetque ad omnes, qui docere poſſunt, vel conſulere, vt Patres colligunt ex Parabola Matth. 25. de ſeruo reprehenſo, qui vnum talentum abſcondit, intelligentes de talento doctrinæ, & obligatione charitatis. Quod præceptum ſtrictius obligat eos, ad quos veluti ratione ſtatus hoc munus ſpectat, de quo D. Th. 2. 2. q. 188. ar. 4. & 5. ſed maxime ad eos, qui tenētur ex officio, & iuſtitia: oportet tamen in hoc ſeruare circumſtantias, de quibus in ſect. ſeq. Sed quæres, an veniale peccatum ſit corrigēdum ſaltem ſub obligatione ad veniale. Soto ſtatim citandus affirmat ex illo Ioannis 13. *Et vos debetis alter alterius lauare pedes*. Sancti enim ibi intelligunt leuiores defectus, iuxta illud. *Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet*. Ratio vero eſt, quia peccatum veniale eſt deformitas quædam proximi, & poteſt impedire multa bona. Confirmatur. Nam ſimiliter in miſeria corporali eiuſdem proportionis ſi ſine cauſa contemnerem miſeriam fratris, eſſet veniale. Reſpondetur argumenta cōcludere, poſſe interdum eſſe hanc obligationem, præcipue inter eos, qui profitentur altiorem ſtatum, & inter quos venialia ſint grauiora, atque afferant aliquod ſcandalum, vel indecentiam: tamen regulariter non eſt ſcrupulus habendus in hac re, & iuxta hanc reſolutionem procedunt, qui ſimpliciter aiunt præceptum correctionis non extendi ad venialia, vt Adrian. in quæſtione de correctione fraterna. §. *Quoad tertium*. Abulenſ. Matth. 18. quæſtione 82. Paludan. quarto diſtinctione 19. quæſtione tertia, articulo ſecundo. Gabriel. lection. 74. in can. Sylueſter. correctione, quæſtione 1. Addendum eſt vltimo, cum Soto de tegendo ſecreto, mēbro ſecundo, quæſtione ſecunda, concluſione tertia, & alijs recentioribus, hæc intelligenda eſſe ſtando intra limites charitatis, & miſericordiæ: nam ſi admiſceatur obligatio iuſtitiæ interdum poteſt aliquis obligari ad corrigenda hæc venialia peccata, vt accidere poteſt in ſuperiore religionis, qui ex officio, & iuſtitia tenetur curare non ſolum, vt ſubditi vitent mortalia, ſed etiam vt ad perfectionem tendant, atque adeo, vt vitent impedimenta, quapropter, ſi nimium ſe gerat prælatus negligenter, & maxime ſi defectus ſint generales communitatis, poterit eſſe obligatio ſub mortali ad corrigenda illa, quam obligationem aliqui extendunt ad priuatas perſonas, ſed non ita exiſtimo, niſi habeant in aliquibus actionibus vicem prælati, obſeruando nimirum aliorum defectus, vel etiam interdum teneantur illum ſui officij admonere: de cæteris enim pluſquam verum eſt nō teneri aliorum vitam ſcrutari, vt docet D. Th. 2. 2. q. 33. ar. 2. ad 4. ex Salomone, & Au-

Dubium, de quo in ſimili Sanch lib. 2 diſp. 18. & Azor to. 2 lib. 12. c. 15. q. 4 & 5 Inſtantia diluitur. An venialis peccati correctio ſit obligatoria. Soti reſponſio. Vera reſolutio.

& Auguſtino, Gaietan. in ſumma, verbo *correct. fraterna.* Syluest. eodem verbo n. 3. & alij.

SECTIO III.

Quando, & cum quibus alijs circumſtantijs obliget hoc præceptum.

1. Concluſio. 1. DIco primo. Ante omnia neceſſe eſt, vt delictum proximi ſufficienter conſtet, vt inſinuatur illo verbo Euangelij, *In te*, id eſt, *coram te*, vt ex citatis præcedente ſection. num. quarto habetur. Ratio eſt, quia aliàs eſſet temeraria, nec ſine iniuria correptio. Quæres: quæ ſit iſta cognitio, Adrian. ſupra §. *Sed hæc opinio*, reſpondet eſſe probabilem coniecturam: hæc enim ſufficit ad præceptum Eleemoſynæ corporalis, Soto de ſecreto memb. 2. quæſt. 2. concluſion. quarta, requirit certam cognitionem, quæ intelligitur de morali certitudine, & regulariter eſt verius, quia correctio de ſe eſt odioſa, & affert verecundiam alteri, & niſi prudenter fiat, eſt quoddam genus contumeliæ, in quo multum differt ab alijs eleemoſynis, & ita ante Sotum ſenſerunt Gerſon de vita ſpirituali, tractat. 24. Aſtenſis in ſumma. lib. 2. tit. 6. cap. quarto, & tandem Nauarr. capit. 24. num. 12. ſi tamen delictum appareret graue, & magni periculi, vel cum eſſet ſpes emendæ, & nullus timor exacerbandi proximum, habere poſſet locum ſententia Adriani, quare in indiuiduo prudentia opus eſt.

Quæ delicti cognitio requiratur ad fraternam correctionem.

2. Cõcluſio. 2. Dico ſecundo. Præter notitiam delicti eſt neceſſaria ſpes fructus, & emendationis. Eſt contra Panormit. cap. *Nouit*, de iudicijs, qui ait, etſi conſtet proximum non fore emendandum, obligari ex præcepto, quia hoc præceptum tendit vſque ad excommunicationem: corrigendus ergo prius erit vt iuſte excommunicetur. Eſt etiam cõtra Adrian. qui vult, ſi non ſit timor detrimenti proximi, etiamſi non ſit ſpes boni, obligare præceptum, quia ceſſante in indiuiduo fine legis, non ceſſat obligatio legis: ſed cõcluſio eſt communis cum D. Thom. 2. 2. q. 33. art. 6. & patet ex illo Prouerb. 9. *Noli arguere deriſorem*, &c. Ratio eſt, quia talis actus eſſet otioſus, vnde non tantum negatiuè, ſed etiam poſitiuè ſeu contrariè ceſſat obligatio legis, & eſſet *dare Sanctum canibus.* Præterea ceſſante intrinſeco fine legis, ceſſat obligatio, ſed intrinſecus finis correctionis ibi ceſſat; nam potius lædo, quàm proſim. Dices: Deus ſæpe corripit hominem: quem ſcit non eſſe emendandum. Reſpondetur primo ipſum eſſe vniuerſalem cauſam, ad quem ſpectat influere ſufficientia auxilia, & generalia non cohibere. Secundo ſemper Deum habere aliquem fructum, ſi non in emendatione peccatoris, ſaltem in oſtenſione ſuæ voluntatis, atque etiam iuſtificare cauſam ſuam. Tertio, ſi conſideretur præcisè voluntas Dei corripientis hominem, in illa, vt ſic, non poſſe deſperari fructum; quod vero illi adiungatur ſcientia, nihil refert ad prudentiam, & honeſtatem illius correptionis.

Probatur cõcluſio.

Obiectio ſoluitur tripliciter.

Nota primo circa hanc ſolutionem. 3. In hac tamen concluſione notandum primo, non eſſe exiſtimandum nocumentum proximi, triſtitiam aliquam, vel etiam iram cum aliqua culpa: nam ſi tandem ſperetur emenda, corripi debet, quia hæc per accidens ſequuntur, & propter maius bonum permitti poſſunt: prudenter tamen curandum eſt, ne ſequantur quãtum fieri poſſit. Secundo non oportet, vt hæc ſpes ſit prorſus certa: quia hæc certitudo vix haberi poteſt, ſatis eſt ergo probabilis ſpes, quod poterit prodeſſe, & non obeſſe, vt D. Th. 2. 2. q. 33. art. 2. ad 3. docet, & cum eo Soto, Adrian. & alij, & conſentit Auguſt. 1. de ciuit. capit. 9. dum illos damnat qui metuunt leuiter proximum corripere, *cum fortaſſe poſſent corripiendo corrigere*, & infra monet, abſtinendum non eſſe à correptione, *quia*, inquit, *ſemper incertum eſt an voluntatem in melius ſit mutaturus*, vbi pondero voce *fortaſſe*, & *incertum*. Ratio eſt, quia charitas poſtulat, vt in neceſsitate proximi id fiat, quod fortaſſe poteſt illi prodeſſe, & non poteſt obeſſe. Vnde non eſt cur ceſſet obligatio præcepti in tali caſu. Item ad alias actiones humanas grauiſsimas ſufficit hæc ſpes, vt ad medicinam dandam, ad bellum mouendum, &c. Secùs verò eſſet, ſi res eſſet dubia, & tam probabiliter timeretur damnum, quàm fructus: tunc enim vitanda eſſet correctio, quia in moralibus idem eſt damnum facere, & exponere ſe illius periculo; quamuis, quando negotium verſatur inter ſpem, & timorem oporteat prudẽter penſare neceſsitatem, & commodum, vel damnum, &c. atque ſi ſit periculum mortis perpetuæ, ſine formidine adhibenda eſt correctio in quocumque dubio, ſicut medicus corporalis in re deſperata poteſt experiri medicinam dubiam, vt ex doctrina de conſcientia ſatis conſtat.

Nota 2.

Soto ſupra quæſt. 2.

4. Tertio, vt ad Panormitan. reſpondeamus, aduertendum eſt, nõ oportere, vt fructus ſtatim ſperetur per correctionem meam, ſed ſatis eſt, vt ſperetur in progreſſu. Vnde ſi occurrit corrigendus aliquis, quem tranſacta hac occaſione non videbo amplius, ſi non ſperetur quidem fructus, ſtatim ceſſat obligatio, quia iam non poſſum progredi; tamen ſi perſona corrigẽda talis eſt, vt poſsit quis progredi in correptione cum illa, quamuis per primum, & ſecundũ actum non ſperetur fructus, ſi tamen ſperatur, vel per vltimum, tentanda eſt correctio. Ita D. Th. in 4. d. 19. q. 2. art. 1. & breuiter 2. 2. q. 33 art. 2. ad 3. Adrian. de correctione, artic. 3. & Soto ſupra, item Syluest. verbo *correctio*, nu. 2. Nauarr. cap. 24. nu. 13. Ratio eſt, quia aliàs illi actus correctionis numquam caderent in præceptum. Item, quia tunc ille actus eſt miſericordiæ, & neceſſarius ad bonum proximi; ſecus verò eſſet ſi nec per excommunicationem ſperaretur fructus; nam tunc ceſſandum eſt, quia hoc loco, excommunicatio non ſumitur, vt pœna, ſed vt medicina, 1. ad Cor. 3. Nota 3.

5. Et iuxta hæc explicandum eſt, quod D. Thom. dicit articulo illo ſecundo ad 3. aliquos timore, aut verecundia omittere correptionem, ſine peccato mortali, quia licet fortaſſe ſit aliquis defectus, tamen eſt ferè naturalis, & inuoluntarius, & ab illo ita impeditur homo, vt ſit inefficax ad corripiendum, & ita caret ſpe fructus, & quamuis hæc carentia ſpei proueniat ab ipſo homine, tamen quia vix eſt in hominis poteſtate vincere illum timorem, aut cum illo fructuosè corripere, ideo excuſatur ſaltem à mortali. Quod verò Caiet. eo loco dicit, ſi quis ex quadam tepiditate omittat correctionem in re graui, leuiter iudicans ſe non poſſe conſequi finem, tantũ venialiter peccare, *quia non habet* (inquit) *animum contrarium præcepto*, ſano modo intelligẽdum eſt. Non enim omnis perſuaſio leuis cum illo animo excuſat à tranſgreſsione grauis præcepti, vt ſi quis ex leuiſsimis cauſis ſibi perſuaderet non poſſe reſtituere, aut ieiunare, &c. Nam illa ignorantia eſt culpabilis, ergo oportet, vt iudicium ſit ſaltem probabile, quamuis eius probabilitas interdum naſcatur ex leui timore, quem tamen, vt dixi, vix poſsit deponere talis timidus.

Locus D. Th. exponitur.

Caiet. placitum explicatur.

6. Quartò addendum eſt in hac concluſione hæc intelligi in correptione priuata, quæ ad vnius, vel alterius perſonæ emendationem refertur: Secus verò, ſi eſſet facienda de peccato publico, propter cõmune bonum: nam tunc licet non ſperaretur fructus vnius peccatoris, non eſſet omittenda correctio: ſic enim Christus Matth. 15. reſpondit, *Sinite illos, cæci ſunt*, &c. Obſeruandum eſt tamẽ, an ſperetur fructus ſaltem in alijs, quia ſi neque commune bonum ſperatur, tunc inutilis eſſet correctio, iuxta Hieronymum in illud Amos quinto, *illo tempore tacebit prudens.* Ex quibus omnibus tandem deducitur, præceptum hoc non obligare ſtatim, ac videtur, vel Aduertendũ quarto.

auditur peccatum alterius, ſed expectandum eſſe tempus commodum, in quo poſsit fructus ſperari, iuxta illud Prouerb. 25. *Mala aurea, &c. Qui loquitur verbum in tempore ſuo,* & tradit optime Aug. citatus in n. 3. Sed difficultas ſupereſt, An oblata hac opportunitate ſtatim obliget.

3. Concluſio. 7. Dico tertio. Præter ſpem fructus, vt obliget hoc præceptum, neceſſe eſt, vt proximus indigeat mea correctione, quia videl. probabiliter timeo, niſi corrigam proximum, ſimilia peccata commiſſurum, vel certe longo tempore, & cum graui damno ſuo, in eo peccato permanſurum. Probatur 1. Probatur primo, quia eſt præceptum affirmatiuum miſericordiæ, ergo nõ obligat niſi iuxta regulas ſimilium præceptorum, ergo tantum in articulo neceſsitatis. Confirm. Confirmatur, quia non aliter obligat præceptum orandi pro proximo vt alibi explicatur. Probatur 2. Secũdo, ſi ſcio fratrem eſſe emendatum abſq; occaſione reincidendi, non teneor corripere, quia non eget; ergo eadem ratione ſi nunc video peccaſſe, tamen probabiliter exiſtimo ſuo tempore acturum pœnitentiam, & ex hoc peccato non ſumpturum occaſionem peccandi, non teneor illum corrigere.

4. Concluſio pro qua bene author diſp. 15. de pœnit. ſect. 5 à n. 30. 8. Dico quarto. Si ſit neceſsitas, & dicta opportunitas, cum his circumſtantijs, pro ſtatim obligat hoc præceptum. Eſt communis ſententia, ex generali principio de articulo obligationis præcepti affirmatiui, qui is maxime eſt, cum neceſsitas, & opportunitas illius exequendi conueniunt. Nam dato articulo neceſsitatis, nihil aliud rationabiliter expectari poteſt, præcipue quia opportunitas fructuoſæ correctionis difficile inuenitur, & ideo cum probabiliter occurrit, & neceſsitas vrget, non licet eam præterire. Ex quo fit, poſſe interdum hominem teneri ad corrigendum ſtatim proximum, quamuis ipſe non teneatur ad agendam veram pœnitẽtiam ſtatim: nam ipſe eſt Dominus ſuæ voluntatis, & poteſt ſemper habere tempus opportunum, vt pœniteat, & ſi nunc non pœnitet, forte excuſatur, quia non aduertit periculum, in quo verſatur., & poteſt cedere ſuo iuri. Alter autem non ſemper habet eam opportunitatem, & non poteſt cedere dicto bono alterius, & ideo tenetur fratrem admonere.

Difficultas quædam proponitur. 9. Solum poterat dubitari ſi quis certo credat differendo correctionem fore vt proximus aliquo tempore duret in peccato, vel iteret, poſtea tamen conſtantius, & feruẽtius reſurgat, quàm nunc faceret, ſi ſtatim corriperetur, An poſsit differri correctio, etiamſi nunc ſit ſpes. Opinio. Adrian. & Sot. ſupra affirmant, quia hoc eſt vtilius proximo. Itẽ quia Deus ita facit, iuxta id Pſ. 15. *Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, poſtea accelerauerunt.* Quo modo Aug. lib. de corrept. c. 1. & alij interpretantur illud ad Rom. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Item medicus interdum permittit ingraueſcere morbum, vt conſumat prauum humorem. Nihilominus alijs hoc non placet, Aliorum ſententia. quia cum peccatum ſit Dei iniuria, & magnum malum proximi, non debet ad horam permitti propter maius commodum, quia de ſe non eſt medium ad tale commodum, ſed potius impedit illud, & ex illo bonum elicere eſt propriũ Dei, & ideo tali medio vti, Deo videtur relinquendum, vt proprium; ſicut etiam Deus permittit vnum peccatum, vt pœnam alterius, quod homo facere non poteſt. Iudicium authoris. Inter has duas ſententias dicerẽ. Si ſpero me ſtatim poſſe emẽdare fratrem, vt moraliter vitetur omne periculum peccati mortalis in futurum non eſſe differendam correctionem propter opportunitatem, & ſpem maioris vtilitatis, quod recte probat ratio vltimo facta. Si tamen ſpero nunc fore emendandum, tamen poſtea facile caſurum: aliàs verò differendo, ſpero ſtabiliùs, & conſtantius ſurrecturum, differendam cenſeo correctionem, quia non permittitur peccatum propter maius commodum, ſed ob vitanda maiora, & plura peccata. Et ex his patet quale peccatum ſit omiſsio huius præcepti; & quando incurratur, & quomodo; An verò obligetur quis ad corripiendum, cum proprio aliquo periculo, & damno ex regulis tradendis de ordine ſeruando in eleemoſynis diſputatione ſequenti, conſtabit. Corollariũ circa violationẽ huius præcepti.

SECTIO IV.

Quas perſonas obliget præceptum fraternæ correctionis.

1. PRima ſententia eſt obligare tantum ſacerdotes, & prælatos. Ita Gloſſa cap. *Tam ſacerdotes,* 24. quæſt. 3. exponens verbum *Fideles,* id eſt, Prælatos: imo in cap. *Ita plane,* 23. quæſt. 4. verbo *Perſonam,* dicit tantùm obligare prælatos. Tribuitur etiam hæc ſententia Innocentio cap. *Nouit,* de Iudicijs, & Angelo verbo *Denuntiatio,* ſed immerito. Vt eos legenti conſtabit. 1. Sententia.

2. Secunda ſententia dicit tantùm obligare iuſtos: fauet Abulenſis Matt. 7. quia Scriptura reprehendit peccatores, qui audent alios corripere, Ioã. 8. *Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat,* ad Roman. 2. *In quo alium iudicas, teipſum condemnas,* & ad Galat. 6. dicitur. *Vos qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite,* & ad Roman. 15. *Firmiores debemus imbecillitates infirmorum ſuſtinere.* 2. Sententia.

3. Dico primò, præceptum hoc obligare perſonas omnes idoneas ad corripiendum, etiamſi ex officio aliàs non teneantur. 1. Concluſio. Ita D. Th. citato art. 3 cum Aug. 1. de ciuit. cap. 9. Chryſoſt. hom. 3. ad Hebræos, item Anacletus Papa citato cap. *Tam Sacerdotes,* dicit obligare omnes fideles, intelligiturq; vt eſt præceptum Euangelicũ: nam vt eſt naturale etiam infideles obligat. Deniq; ſumitur ex Eccleſiaſt. 7. *Vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo,* vtiq; non minus in ſpiritualibus quam corporalib. neceſsitatibus. Prima ratio eſt, quia vis huius præcepti fundatur in charitate, & miſericordia, non in officio. Secundò, Eleemoſynæ corporalis obligatio ad omnes facultatem habẽtes ſe extendit: ergo, &c. Quare contraria ſententia Gloſſæ prorſus eſt falſa, & improbabilis, 1. ſententia falſa. nec textus, quos citat ſunt ad rem, qui loquuntur de iudiciaria correctione, quæ eſt propria prælatorum.

4. Dico ſecundò. Præceptum hoc magis obligat prælatos, quàm alios, & proportionaliter magis patrem circa filium, Dominum erga ſeruos: 2. Concluſio. ita D. Th. 2. 2. q. 33. art. 3. ad 1. citans Aug. & ſumitur ex Gregor. Magno cap. *Quamuis cauſa.* extra de regulis iuris. Ratio eſt 1. quia ipſe ordo charitatis ita poſtulat. Secundò, quia hæ perſonæ ſunt magis idoneæ regulariter loquendo. Qua ratione etiam interdum ſeniores, Probatur 1. vel qui habentur in veneratione ſtrictiùs obligantur, & eodem modo D. Th. art. 5. cum Aug. ſuper 1. Ioan. 3. dicit interdum obligare præceptum hos 2. perfectos, cum non obliget imperfectos. Sed aduertendum, prælatos ſimul obligari poſſe, & præcepto hoc miſericordiæ, & præcepto iuſtitiæ ratione officij. Inde fit, vt obligentur ad aliquos actus, ad quos non obligantur non prælati, vt ad inquirendum ſine infamia, & prudenter, pro ratione criminum. Vnde obligatio hæc prælatorum dupliciter dici ſolet maior, nempe intenſiuè: quia in ſingulis actibus eſt grauior; & extenſiue, quia ad plures actus ſe extendit: ſed 1. argumentum eſt in ipſo præcepto charitatis, propter rationes dictas; ſecundum autem vt Caiet. bene notauit, & ſentit D. Th. art. 2. ad 4. licet Soto ſupra, contrarium teneat, præciſe oritur ex iuſtitia, quia præciſe oritur ex officio. Item quia charitas, quæ communis eſt, ad cõmunes actus tantum obligat, cuius ſignum eſt, quia nunquam obligatio ad inquirẽdum, & ad ſimiles actus ſeparatur ab officio, & obligatione iuſtitiæ, ſicut etiam prælatus tenetur punire ſubditum ex officio: nõ vero ex *propria*

obliga-

obligatione charitatis. Dico autem *propria*, quia ſi conſideretur charitas, vt eſt generale principium mouens iuſtitiam, & alias virtutes ad ſuos actus, ſic etiam ſe extendit ad hunc actum.

Dubiũ aliud expeditur. 5. Ex quo obiter expeditur aliud dubium, An prælatus omittens corrigere ſubditum tunc, cum ex iuſtitia tenetur, committat duo peccata, vel duas malitias, alteram contra iuſtitiam, alteram contra Charitatem. Et videtur ſolum contra iuſtitiam cõmittere, quia tunc ille propriè non tenetur ad actũ miſericordiæ, quia non tenetur ad actum liberalem, neque tenetur ſubuenire ex propriis, ſed quaſi debitum reſtituere. Et hoc metaphyſicè defendi poſſet, tamen magis moraliter, & practicè dicitur, ſi conſideretur generale præceptum charitatis, tráſgreſſionem illius non addere nouam malitiam. Si tamen conſideretur proprium præceptum miſericordiæ, & iuſtitiæ, ibi eſſe duas malitias, alteram contra iuſtitiam, vt per ſe notum eſt, & alteram cõtra miſericordiam, quia re vera peccat contra particulare præceptum eius. Sicut ſi quis debitor haberet creditorem, cui ex iuſtitia hic, & nunc teneretur reſtituere, & præterea in tali neceſſitate exiſtentem, vt eidem ex miſericordia ſubuenire tenetur, & tamen non ſubueniret, ſaltem reſtituendo, certè peccaret contra iuſtitiam, vt per ſe notum eſt, & præterea contra miſericordiam, quia reuera peccat contra particulare præceptum eius, quod ſimpliciter obligat ad ſubueniendum quacunque via id fiat: & ſaltem non eſt mihi dubium, quin ille talis non ſatisfaceret in confeſſione dicendo ſe non reſtituiſſe, quando tenebatur, ſed debere explicare non ſubueniſſe proximo in tali neceſſitate: idem autem eſt proportionaliter in propoſito, quando obligatio ex officio eſt ad eum actum, ad quem obligaret charitas, etiam ſi officium non adeſſet.

Melior reſponſio.

Tertia concluſio communis. 6. Dico tertiò. Non ſolùm iuſti, ſed etiam peccatores obligantur per ſe loquendo, hoc præcepto. Eſt concluſio communis cum D. Thoma 2.2. quæſt. 33. articulo 5. Richard. 4. diſtinct. 19. articulo ſecundo. quæſt. 2. Palud. quæſt. 3. artic. 3. Gabriel in Cano lect. 74. Syluest. *correctio* ad finem. Sot. de Secreto, memb. 2. quæſtione 3. concluſione 6. & aliorum. Vnde iuxta hanc concluſionem explicandus eſt articulus tertius eiuſdem D. Thom. vbi dicit hoc præceptum obligare eos, qui habent charitatem, affirmauit enim hoc, ſed non negauit aliud. Ratio eſt; quia præcepta Miſericordiæ, & Charitatis omnes obligant. Item, interdum peccator eſt aptus ad corripiendum, ergo poſitis aliis circunſtantiis obligabitur. 1. Dubium circa concluſionem enodatur. An verò teneantur priùs pœnitere, quam corripere. Dicendum per ſe non teneri, ſi peccatum ſit occultum. Exceptiones Caietani, & Syluestri expenduntur. Caietanus tamen excipit correptionem publicam, quæ fit à concionatore in tertia parte quæſtione 64. articulo ſexto, & opuſculo ſpeciali de hac re, & Syluest. verbo *correptio* §. 16. qui etiam excipit correptionem Prælati iudicialẽ, ſed vtrunq; falſum eſt ſecluſo ſcandalo, quia illæ actiones per ſe non ſunt tales, vt requirant in operante gratiam: per accidens verò ratione ſcandali, ſi quis ſit in peccato publico, vel certè noto ei, qui corripiendus eſt, vitanda eſt correptio, interdum tamen poterit aliquis ad hoc obligari.

Concinit author diſp. 16. de Sacram. ſect. 3. Parag. Hinc vero.

2. Dubium quò pacto reſoluatur à D. Thoma, Richard. & Palud. &c. 7. Sed tunc occurrit aliud dubium, An ſi aliquis ratione peccati proprij ſit ineptus ad corripiendum, teneatur agere pœnitentiam, vt fructuoſe poſſit corripere indigẽtem. Doctor Sanctus in quarto, diſtinctione 19. inſinuat teneri, Richard. ibi articulo ſecundo, quæſtione ſecunda, ad primum, Paludan. quæſtione tertia, quos etiam Soto ſupra adducit. Accedere videtur Nauarr. cap. 29. num. 12. quatenus ait peccatorem non excuſari à præcepto correctionis, cum poſſit diuina gratia pœnitere. Fundamentum eſt, quia nemo debet excuſari ab obligatione præcepti propter peccatum proprium, ſicut etiam prodigalitas non excuſat à tranſgreſſione præcepti in eleemoſyna corporali, Contrarium tenet idem Soto, excipiendo eos, qui ex officio tenentur corripere, qui tenentur pœnitere, quando aliàs idonei non ſunt ad corrigendum. Fundamentum eſt, quia, qui caret pecuniis non tenetur illos quærere, vt faciat eleemoſynam, etiamſi prius peccaſſet, illas prodigendo, neque qui eſt ignorans tenetur addiſcere, vt alios doceat. Authoris deciſio. Cenſeo tamen extra caſum neceſſitatis extremæ hoc ſecundum eſſe verum, tamen ſi proximus ſit in caſu extremæ neceſſitatis & periculo mortis perpetuæ, prior ſententia ſequenda eſt, quia in tali neceſſitate teneor quærere vnde ſubueniam proximo. Inſtantia. Inſtabis, quia ſufficienter ſubuenio proponendo veritatem per ſcientiam, & rationem, quam habeo, etſi non habeam gratiam: quod ſi ille non amplectitur correptionem, ſibi imputet. Nam in illo articulo non deberet conſiderare vitam loquentis, ſed veritatem. Diluitur. Fateor quidem illum etiam peccare non admittendo correptionem à quocunque fiat, tamen quia illa eſt naturalis fragilitas, & conditio humana, & alias eſt periculum grauiſſimum, & extremum, Charitas obligat ad miſerendum, præſertim, quia quodammodo coniungitur tunc præceptum non ſcandalizandi, quatenus ille exemplo vitæ ſuæ facit, vt proximus ſumme indigens correptione eam non complectatur, quod eſt quoddam genus ſcandali: tenebitur ergo corrector ſe ipſum priùs emendare, quatenus opus fuerit ad correptionem alteri extreme neceſſariam fructuoſe impendendam, iuxta illud Matth. 7. *Eiice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis &c.*

SECTIO V.

Ad quos corrigendos obliget hoc præceptum.

Prima concluſio. 1. TRia genera perſonarum conſiderare poſſumus ſubditos, ſuperiores, & æquales. Dico primò. Hoc præceptum obligare ad corripiendas quaslibet eiuſmodi perſonas, ſi egeant correptione. Probatur, quia præceptum hoc reſpicit miſeriam ſpiritualem proximorum in vniuerſum, omnes autem prædictæ perſonæ proximi ſunt propriè, & præterea ſunt capaces miſeriæ ſpiritualis, ſiue peccati: ergo reſpectu omnium illarum præceptum naturaliter obligat. Peculiariter autem reſpectu ſuperiorum (quod difficilius videri poſſet) ſuadetur concluſio, quam etiam Diuus Thomas quæſtione illa 33. articulo 4. docet: ſuadetur (inquam) primò ex vſu Scripturæ Iſaiæ primo. *Audite principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei.* & ex aliis teſtimoniis non rarò. Idem ſumitur tum ex D. Auguſt. in regula ſeu in epiſtola 109. ad monachas quaſdam. *Non ſolum veſtri, ſed etiam prælati miſeremini, qui inter vos quanto in loco ſuperiori, tanto in periculo maiori verſatur.* Et in epiſtola decima nona, capite ſecundo, ad finem laudat Petrum, quod à Paulo ſibi inferiore non dedignatus eſt corripi, *Atque ita*, inquit, *rarius, & ſanctius exemplum poſteris præbuit, quo non dedignarentur, ſicubi fortè recti tramitem reliquiſſent, etiam à poſterioribus corrigi &c.* Tum etiam ex Gregorio ſtatim citando, & in 4. part. paſtoral. cap. 1. admonitione quinta: ac tandem lib. 5. moral. cap. 10. Ratio eſt, quia ad hunc actum correptionis non requiritur iuriſdictio, ſed fundatur in coniunctione charitatis, quæ cæteris paribus debet eſſe maior ad ſuperiores, quàm ad alios. Item ſæpe ipſi magis indigent, quia, & in maioribus periculis verſantur, & pauciores ſunt, qui audeant loqui: ergo non ſolum eſt hæc obligatio, ſed maior.

Obiectio ſoluitur. 2. Obiicies: nam ſæpe Patres videntur reprehendere correctionẽ ſubditorum erga prælatos, & ratio

eſt, quia talis actio videtur eſſe contra reuerentiam prælatorum. Reſpondetur, duo intendere Patres: primum in huiuſmodi actibus cauendam eſſe omnem irreuerentiam, & audaciam, atque adeo accedendum eſſe ſimplici, & humili animo admonendo potiùs, quam reprehendendo. Vnde Gregor. vt habetur in cap. *Sicut.* 2. quæſt. 7. *ſicut laudabile eſt debitam reuerentiam exhibere paſtoribus, ſic rectitudinis, & Dei timoris eſt, vt ſi qui ſint in eis, qui indigeant correptione, nulla diſſimulatione poſtponatur, ne totum corpus morbus inuadat ſi languor non fuerit curatus in capite,* quam ſententiam repetit Nicol. 1. in ſua epiſtola ad Michaelem Imperat. Secundò intendunt correptionem iudicialem pertinere ad ſubditos, imò etiam Anacletus, & Fabianus vterque in epiſtola ſua ſecunda, quæ habentur in tom. 1. epiſtolarum Summorum Pontificum volunt ſubditorum accuſationem non facilè eſſe admittendam in iudicio contra prælatos, quæ eſt res valde ſuſpecta, in quo iam virtute, multo ante damnarunt errorem VViclephi, dicentis prælatos peccando deſinere eſſe prælatos, de quo ſuo loco agitur.

De modo corripiendi ſummum pontificem videndus Author contra Iacobum lib. 4. c. 6. n. 11.

Lib. 1. de legibus c. 10. & lib. 4. c. 9.

SECTIO VI.

Vtrum ordo correctionis fraternæ cadat in præceptum.

Notatio 1. pro deciſione quæſtionis circa locum Matth. 18.

1. QVinque actus notandi ſunt in hoc ordine, ex Matthæo 18. Primus eſt admonitio ſecreta. *Corripe eum inter te, & ipſum ſolum.* Secundus correptio *coram vno, vel duobus teſtibus adhibitis.* Tertius denuntiatio. *Dic Eccleſiæ.* Quartus correptio Prælati. *Si Eccleſiam non audierit.* Quintus coactio per excommunicationem. *Sit tibi tanquam Ethnicus.* Qui omnes actus per ſe ſinguli cadunt ſine dubio in præceptum, quia eodem tenore omnes proponuntur, & omnes fundantur in charitate, & miſericordia. Quare licet determinatio, & modus horum actuum, vt in Euangelio proponitur, aliquid contineat poſitiuum, tamen ſubſtantia etiam fundatur in ratione naturali, quia obligatio charitatis, & iuſtitiæ ſuo modo naturalis eſſe poteſt. Secundò, quoniam præcipua difficultas conſiſtit inter admonitionem, & denuntiationem, ſciendum eſt tres eſſe vias, quibus delicta ſubditorum innoteſcunt ſuperioribus, ſcilicet *Inquiſitionis, accuſationis, & denuntiationis* ex Cap. *Nouit* de iudiciis. Denuntiatio autem duplex eſt: vna Euangelica, quæ fit ſuperiori, vt patri: alia iudicialis, quę fit illi, vt ex iudicio procedat, de quorum differentia, & de differentia huius denuntiationis ab accuſatione multa dici poſſent, ſed infra quæſtione 68. in materia de accuſatione ſuum habent locum. Nunc hæc differentia ſufficiat, quòd denuntiatio iudicialis tendat ad bonum aliorum, præcipuè commune, vel ipſius denuntiantis, denuntiatio autem Euangelica per ſe primò tendit ad bonum denuntiati. Et interdum, quod conſiderandum eſt, facilè fit tranſitus ab vna ad alteram, vel vna cum altera miſcetur. Tertiò aduertendum eſt, delictum poſſe eſſe publicum, vel occultum: ſed hoc multipliciter, quoddam enim eſt publicum, quod dicitur à iuriſtis publicitate facti, quia ita percrebuit fama, vt nulla tergiuerſatione celari poſſit. Alterum eſt publicè iuridicè, quia per ſententiam publicam eſt frater condemnatus de illo crimine. Tertiò eſt publicum, quia à multis ſcitur, & in iudicio probari poteſt, tamen non eſt notorium, & hoc dicitur publicum in iure, ſed occultum reſpectiuè. Aliud eſt occultum vno tantùm ſciente pręter eum, qui poteſt denuntiare. Aliud eſt ita occultum, vt ab vno ſolum ſciatur: nam ſi à ſolo delinquente ſcitur, non pertinet ad præſentem conſiderationem, & idem eſt quando multi ſunt complices eius delicti, & nullus alius ſcit.

Notatio 2. de triplici via delationis delicti.

Notatio 3. quotupliciter delictum dicatur publicum, vel occultum.

1. Concluſio certa, & communis.

2. Dico primò: ordo fraternæ correctionis aſsignatus loco citato Matthęi ſimpliciter cadit in præceptum *per ſe loquendo,* ita vt non liceat aggredi ſecundum actum niſi præmiſſo primo, quando ille non fuit efficax, & idem eſt de ſecundo reſpectu tertij, tertius enim reſpectu quarti eſt omninò neceſſarius, concluſio eſt certa, & Theologorum omnium cum Diuo Thoma 2. 2. quæſt. 33. articulo 7. & 8. & conſtat ex variis cap. decreti citatis initio ſectio. 4. & ex Patribus Auguſt. ſerm. 16. Hilario Can. 19. in Matthæum, Gregorio IV. Regiſtri epiſtola 36. in fine, & Chryſoſtomo homilia 61. in Matthæum cum Anſelmo, Remigio, & aliis, qui eodem modo hoc præceptum explicant. Probatur primò ex textu Euangelico, nam eodem modo præcipitur ordo quo ſinguli actus recenſentur: ergo ſicut ſinguli cadunt in præceptum, quando occurrit neceſsitas illos exercendi, ita etiam cadit ordo non prætermittendi antecedentem, vt exerceatur conſequens. Ratio verò eſt, quia correptio, quando procedit ad teſtium inductionem, vel denuntiationem, incipit lædere proximum in fama: charitatis autem ratio poſtulat, vt ſi fieri poteſt, ſubueniamus proximo abſque læſione famæ: quod certè obſeruatum eſt in illo ordine à Chriſto Domino, ideò enim primò admonetur delinquens ſecretò, vt ſi fieri poſsit nullus alius ſciat, quando verò oportet adhibere aliquem, prius adhibetur teſtis, quàm denuntietur, propter eandem cauſam prælatus quoque tenetur pręmittere admonitionem ante excommunicationem, quia excommunicatio eſt acerbiſsima pœna, vnde ratione etiam officij tenetur prius tentare, ſi poteſt corrigere ſubditum ſuaui medio, quæ omnia benè confirmat Diuus Thomas exemplo medicinæ corporalis: quare meritò reprehenditur Bernarnus quidam de Areualo negans hanc concluſionem in ſuo tractatu de correctione fraterna. Sed obſeruandum eſt, hoc præceptum eſſe affirmatiuum, & ideò non ſemper obligare, ſed quando charitas, & recta ratio illud dictat. Vnde ſi interdum occurrant circunſtantiæ, in quibus recta ratio dictet licere, vel expedire mutare hunc ordinem, tunc non obligabit hoc præceptum, vt notat D. Thom. quodlibeto 11. artic. 13. ad finem, imò erit inutile, & aliquando pernitioſum talem ordinem ſeruare, vt etiam graues ſcriptores notarunt. Difficultas ergo eſt quando liceat mutare hunc ordinem.

Probatur ex citato Matth loco & ratione.

Salmer. tom. 4. in Euangelio p. 3. tractat. 11.

Valent. tom. 3. diſp. 3. q. 10 punct. 1.

2. Concluſio D. Thom. & aliorum.

3. Dico ſecundò. Si delictum proximi ſit publicum, publicè ſtatim corrigi poteſt ſine ſecreta admonitione præmiſſa, ita Diuus Thomas, & omnes Theologi in quarta diſtinctione 19. & Canoniſtæ agentes de correctione iudic. patet prima ad Timoth. 5. *Peccantem coram omnibus argue, vt cæteri timorem habeant,* quo modo intelligitur illud Leuit. 10. *publicè corripe fratrem tuum, &c.* ideò vt Auguſtinus notat, Chriſtus addidit illam particulam *in te*, vt ſignificaret ſe loqui de occulto peccato. Ratio eſt, quia hæc correptio publici peccati non tam ad bonum eius, qui corripitur, quàm aliorum refertur, vt Paul. indicauit, *vt cæteri timorem habeant:* præſertim, quia ſi peccatum eſt publicum, iam proximus diffamatus eſt, vt contra illum poſsit iudicialiter procedi. Confirmatur à ſimili ex capitulo primo de pœnitentiis, & remiſsionibus, vbi publicè peccantibus publica pœnitentia iniungenda dicitur. Ex quo intelligitur, ita debere eſſe publicam correptionem, vt peccatum eſt publicum. Vnde ſi non ſit notorium priori modo ex aſsignatis in num. 1. non licet illum omninò publicè corripere, ſi autem ſit ita publicum, licebit. Denique ſemper pro ratione ſcandali, & neceſsitatis adhibenda eſt correptio.

Aug. ſer. 16. de verbis Domini. Eius ratio.

Cõfirmatur ex cap. 1 de pœnitentia & remiſſ.

4. Vnde dicitur aliqui, quando peccatum eſt notum duobus, verbi gratia, non oportere ſeruare illum primum actum, ſed ſtatim poſſe adhiberi illos duos

Quorundam illatio ex cõcluſione.

Temperatur.

duos teſtes, quod fortaſſe verum eſt, ſi neceſsitas inſtat ad vitandum eorum ſcandalum, tamen ſecluſa hac neceſsitate conſultius erit ſeruare ordinem Euangelij, quia licet tunc verè non corripiatur proximus mutando ordinem, tamen quoddam genus contumeliæ, & maximi pudoris patitur, quando coram aliis reprehenditur, & ideò melius erit ſingulis occultè ſubuenire, & ſub veniali ſaltem erit obligatio: rarò tamen ſub mortali, & eodem modo dicunt Paludanus in 4. diſtinctione 19. quæſtione 4. & Adrianus de correptione fraterna, ſecunda parte, quæſtione prima in publicis peccatis, ſi poſſet ſubueniri, & proximo, & ſcandalo publico, ſine publica reprehenſione, nimirum ſecretè corrigendo fratrem, & efficiendo, vt ipſe ſuo bono exemplo tollat ſcandalum, ita eſſe ſeruandum; quod verum eſt, ſed rarò accidit.

3. Concluſio D. Thom. & aliorum bipartita.

5. Dico tertiò, ſi peccatum vertitur in damnum alterius, præcipuè boni communis, etiam ſi occultum ſit, poteſt, moraliter loquendo, ſtatim denuntiari omittendo duos primos actus, niſi fortaſſe eſſet certa, & firma ſpes, per illos poſſe ſubueniri bono communi ſufficienter. Ita Diuus Thomas artic. 7. & Caiet. Richard. in 4. diſt. 19. art. 3. quæſt. 1. Palud. quæſt. 4. Durand. 4. Adrian. in 4. ante materiam de matrimonio in poſteriori part. quæſt. de correctione, Caſtro 2. de iuſta hæreticorum punitione capite 23. Nauarr. in Manual. cap. 25. num. 33. Sotus de ſecreto tegen. memb. 1. quæſt. 4. Ratio

Probatur pars prior

eſt, quia bonum commune eſt præferendum, & illi ſufficienter prouidendum, etiam cum aliqua infamia proximi, præcipuè quia ipſe voluntariè lædit bonum commune, & ideò licitum eſt quaſi via defenſionis illud tueri, & cum damno eius. Huiuſmodi peccata ſunt proditio patriæ: publica ſubordinatio in officiis prouidendis, vt dentur indignis cum magno detrimento Reipublicæ: peccatum hæreſis, quod *vt cancer ſerpit*, ſecunda ad Timoth. ſecundo, & ſimilia.

Probatur poſterior.

Addidi verò vltimam partem concluſionis cum D. Thoma, & cæteris in 4. diſt. 19. ex illo fundamento, quòd charitas obligat ad ſubueniendum communi bono, cum minimo damno priuati: ergo ſi poteſt illud defendi, & hoc vitari, vtrumque faciendum eſt.

Obiectio cōtra concluſionem.

6. Dices, ergo nulla eſt differentia inter hæc peccata, quæ ſunt contra commune bonum, & reliqua: patet quia ſi in vtriſque eſt ſpes fructus, præmittendi ſunt primi actus, ſi verò non eſt talis ſpes, in omnibus poſſunt ommitti.

Reſponſio vna.

Neganda tamen eſt conſequentia, & prima differentia ſit, nam cum intercedit commune bonum, oportet, vt ſpes fructus ſit certiſsima, & præſentanea, & ſufficienter prouideas, non ſolum in præſens, ſed etiam in futurum. Ita explicat Richardus diſtinctione 18. articulo tertio, quæſtione prima, & ratio ſumitur ex obligatione ad commune bonum, & eius præſtantia: in aliis verò ſufficit ſpes probabilis, imò ſatis eſt non habere rationem ad deſperandum.

Altera reſponſio.

Hinc ſecundò fit, in prioribus peccatis talem ſpem eſſe rariſsimam, & ideò moralem regulam eſſe, in illis poſſe ſumi initium à denuntiatione, præcipuè, quia qui in hæc peccata incidunt, rariſsimè corriguntur: quod præcipuè locum habet in peccato hæreſis, maximè quando intercedit aperta contumacia, nam qui ſic peccat, iam non audit Eccleſiam: vnde iam tranſgreditur totum ordinē correptionis fraternæ, de quo Caſtro multa ſupra, & Simanch. in inſtitut. lib. octauo. & Cano lib. duodecimo. de locis capit. decimo nono. Neque obſtat illud ad Titum 3. *Hæreticum hominem poſt vnam, aut alteram admonitionem deuita.*

Inſtantiæ ex verbis Pauli occurritur.

Nam, vt quidam volunt, illud fuit tunc præceptum Apoſtolicum, & expediens eo tempore, quando non erat adhuc ſtabilita fides. Nunc autem poteſt aliud expedire: ſicuti videmus in cohabitatione coniugis fidelis cum infideli, quæ nunc prohibetur, cùm olim à Paulo permitteretur. Sed meliùs dicitur, ſi conſtet, hæreticum eſſe verè hæreticum, & pertinacem, iam illum eſſe ſemel, & iterum admonitum à tota Eccleſia, & ideò ſtatim eſſe deuitandum, & denuntiandum, ſi autem non conſtet, illum ex pertinacia, ſed tantùm ex ignorantia etiam culpabili errare, tunc poſſe admoneri, vt ait Chryſoſtomus eo loco Pauli: quamuis re vera ibi ſermo non ſit, vt ſupra expoſuimus, ad priuatas perſonas, ſed ad Prælatos, neque de denuntiatione, ſed de excommunicatione, quam præcedit admonitio.

3. Reſponſio.

Tertiò notanda eſt alia differentia: nam cum delictum proximi non eſt contra commune bonum, ſemper perſiſtitur in ordine correctionis fraternæ, & denuntiationis Euangelicæ: quando verò eſt contra commune bonum, quaſi tranſgredimur hunc ordinem, & pertranſimus ad denuntiationem iudicialem, vel ſaltem miſcemus illam, quia non emendationem fratris, ſed commune bonum per ſe intendimus. Et ita tunc fit denuntiatio ſuperiori, vt iudici, vel abſolutè ſimpliciter: vt eo modo, quò iuſtè potuerit, ſiue vt pater, ſiue vt iudex prouideat bono communi, & denique animaduertat, & vigilet.

4. Reſponſio.

Et hinc etiam eſt quartò, quòd in prioribus delictis merè priuatis, denuntiatio non debet fieri ſine aliquo teſte, tamen in iis, quæ ſunt contra commune bonum, interdum expedit admonere ſuperiorem, etiam ſi nullus ſciat præter me, quia eſt valde neceſſarium bono communi, vt ſuperior ſciat, & poſsit vigilare.

Dubium proponitur, & reſoluitur.

7. Sed quid ſi peccatum proximi eſt in nocumentum priuatæ perſonę, vt ſi alteri paratur mors? Reſpondetur, certum eſſe, charitatem obligare etiam ad ſubueniendum priuato proximo, quamuis non ęquè ac bono communi, & ideò hic magis prouidendum, vt vni ſubueniatur cum minimo detrimento alterius, tentanda ergo eſt admonitio ſecreta, ſi eſt ſpes, quia, & id faciliùs eſſe poterit, cum hæc peccata non ſemper proficiſcantur ex magna corruptione morum, & pro ratione periculi, & damni, magis, vel minùs certa ſpes ſufficiet. Quòd ſi hæc via non habet locum, & infamandus eſt aliquando proximus, comparanda ſunt detrimenta, & regulariter præferendum ius innocentis, & illi fauendum, nam cæteris paribus, imò cum aliqua inæqualitate defendere licet innocentem etiam cum damno aggreſſoris, Capit. *Qui cum* de furtis. Ratio eſt, quia, vt diſp. ſequenti ſect. 4. num. 20. dicemus, innocens præferendus eſt in ordine charitatis. Infamia verò alterius quàm minima ſit, maximè eſt curandum: in aliquo autem caſu, quando magna eſſet inæqualitas, vt ſi perſona peccans in magna eſſet æſtimatione, & dignitate, & eius infamia eſſet illi grauiſsimum damnum, nocumentum autem alterius eſſet parui momenti, tunc diſsimulandum eſt: quod ex prudentia pendet.

Inſtantia.

Inferes: ergo ſi Petrus eſt homicida occultiſsimus, & tamen Paulus propter ſuſpicionem, vel falſos teſtes propter idem homicidium morte damnandus eſt, tenebor, vel ſaltem licebit mihi reuelare homicidam, vt liberem innocentem.

Diluitur.

Reſpondetur. Si is homicida per calumniam eſſet cauſa periculi alterius, erit illatio concedenda: ſi verò in ea re Petrus eſt innocens, ſed aliunde ortus eſt falſus rumor, erit neganda, quia non eſt ſubueniendum proximo cum tanto periculo, vel damno alterius, qui re vera in illo ſecundo periculo eſt innocens: vnde neque ipſe tenetur ſe prodere, ſecùs verò eſſet, ſi crimen eſſet probabile in iudicio, & aliquis vellet procedere via accuſationis, poſſet enim tunc procedere, ſeruato ordine iuris.

4. Concluſio.

8. Dico quartò. Quando peccatum fratris eſt omninò occultum, & in nullius tertiæ perſonæ detrimentum vergit, tunc ex præcepto charitatis ſeruandus eſt ordo, vt ante denuntiationem præce-

dat

Probatur authorit.

dat ſecreta admonitio, ſi ſit ſpes fructus. Habetur ex Auguſtino capite. *Si peccauerit*, & cap. *Accuſatio.* & cap. *ſi quis.* ſecunda, quæſt. 7. Ratio eſt, quia tunc mutando ordinem, ſine cauſa infamatur proximus. Item, quia ex prima concluſione hic ordo eſt in præcepto. Dicitur autem in propoſito peccatum occultum illud, quod non eſt notorium, neq; generat publicum ſcandalum, quanuis ab aliquibus ſciatur, imò licet ſit aliquis rumor. Ita exponunt Authores qui rectè concludunt hanc obligationem genere ſuo eſſe ad mortale, vt habetur ex D. Thom. 2. 2. quæſt. 33. art. 7. Syluestro verbo *Correptio* §. 5. & verbo *denuntiatio* Angel. eiſdem verbis, Paludano in 4. diſtinct. 19. quæſt. 4. Et Soto ſupra quæſt. 4. concluſ. 3.

Peccatũ occultũ quid.

Obiectio 1. expeditur.

9. Sed contra primò, nam Deuteronom. 5. dicitur. *Qui audierit vocem iurantis, niſi indicauerit, portabit iniquitatem fratris.* Reſpondetur ex Auguſtino ibi, & habetur capit. *hoc vt videtur.* 2. 2. quæſtione 5. Scripturam ſacram non explicuiſſe, cur indicandum ſit, quia nimirum illi eſt indicandum, qui poteſt prodeſſe, & non obeſſe, & ſi ſolus ille ſcit, illi ſoli, qui peccat per correctionem ſecretam indicandum eſt.

Obiectio 2.

10. Sed contra ſecundò. Nam Epiſcopi, & Inquiſitores ſæpe per edicta publica præcipiunt ſibi denuntiari crimina, ſeu ſecreta, ſeu publica, quæ ſæpè non ſunt contra commune bonum, & quòd hoc ſit iuſtum patet ex vſu; & quia expedit communi bono: vt talia peccata non maneant impunita. Reſpondetur in hoc obſeruandum poſſe hic ſimul cõiungi viam Inquiſitionis, & ſi tales ſuperiores iuridicè interrogent, obſeruandum, An ſcilicet præceſſerit publica infamia, vel ſufficiens rumor, vt exponit D. Thom. art. 7. ad 5. tunc enim tenetur quis denuntiare, & reſpondere, & non attendere ordinem correptionis fraternæ, quia non proceditur illa via, & ſuperior vtitur iure ſuo in ordine ad commune bonum. Solùm interdum poſſet explicari intentio eorum. Nam ſi delictum quanuis aliquando fuerit ita publicum, iam eſt omninò emendatum, & non eſt periculum, moraliter haberi poteſt tanquam non commiſſum, & credendum eſt, non eſſe eorum intentionem, & hoc delicto interrogare, niſi illud expreſſe dicant. Nam ſi hoc faciant, obediendum eſſet, quia vtuntur iure ſuo. Si verò delicta non ſint talia, vt via inquiſitionis poſſint de illis interrogare iuridicè, tunc credendum eſt eos procedere ſecundum ordinem correctionis fraternæ. Et hic eſt ſeruandus, vt Diuus Thomas in ſolutione ad 5. explicat, neque aliud expedit, aut neceſſarium eſt communi bono, cui ſufficit, vt publica delicta puniantur; & occulta conuenienti ordine charitatis cohibeantur. Neq; enim per ſe loquendo habent ſuperiores ius ad punienda peccata occulta.

Solutio.

Obiectio 1. De ordine correctionis fraternæ in religionib. De qua re quoad noſtram ſocietatẽ author in 4. tom. de Religiones Reſponſio trimembris.

11. Sed contra tertiò. Nam in Religionibus non ſeruatur hic ordo correctionis fraternæ, & (vt dicitur) in conſtitut. Dominican. habetur immediatè eſſe denuntianda delicta ſuperiori, & idem habet Bonauentura in expoſit. regulæ ſancti Franciſci. Reſpondetur etiam in Religionibus ſeruandum eſſe charitatis ordinem, tamen diuerſo modo pro diuerſitate ſtatus, & circunſtantiarum, quæ in ea occurrunt; itaque ſeruandæ, & applicandæ ſunt regulæ generales. Nam, vel denuntiatio fit, ſuperiore ipſo ſic interrogante: vel quaſi ex proprio officio denuntiandi, & propria ſponte. Si priori modo: obſeruandum eſt, An in tali religione iuxta inſtitutum, & conſuetudinem eius, via inquiſitionis iuridicè ſeruatur, & tunc obſeruandus eſt etiam in reſpondendo ordo iudicum. Nam ſi iuridicè interroget, reſpondendum eſt ad ſuperiorem, & ad eius mentem: ſi verò non iuridicè interrogat, quia ſcilicet eſt occultum crimen; ratio charitatis habenda eſt, ſicuti etiam quando propria ſpontè fit denuntiatio, & tunc applicanda eſt ſecunda concluſio. Nam ſi delictum eſt contra commune bonum religionis, ſtatim eſt denuntiandum: Vbi aduertendum eſt, vt peccatum aliquod religioſi iudicetur grauiter pernicioſum religioni, non oportere, vt ſit crimen hæreſis, vel proditio, &c. Sed ſatis eſt, ſi ex illo graue ſcandalum oriatur ipſis religioſis, & graue voco non ſolùm, quod ad mortalia peccata inclinat, ſed quod in cauſa eſt, vt multi remiſſe, & cum frequentibus defectibus viuant: nam hoc ſine dubio pro ratione ſtatus eſt graue damnũ, multo magis, quàm ſit infamia vnius religioſi circa ſuũ ſuperiorem: ac ſimile eſt ſi ſit morale periculum, vt ex tali peccato grauis oriatur infamia corpori religionis, & ſimilia.

1 Membrum de delicto de quo inquiritur.

2. Membrũ de delicto omnino occulto, ſed contra commune bonũ.

12. Tertiò ſi peccatum ſit omninò priuatum, regulariter loquendo, etiam cenſeo licere illud immediatè dicere ſuperiori, quia ſi leue eſt, leuis eſt etiam infamia, & magna eſt vtilitas ei, qui denuntiatur. Item ſimilis conſuetudo eſt valde conſentanea, & ferè neceſſaria huic ſtatui, vt poſſit proficere. Si verò eſt grauius delictum, vix fieri poteſt, vt non noceat multis propter magnam familiaritatem, & communicationem inter religioſos eiuſdem domus, ſæpè etiam eſt graue periculum infamiæ totius religionis, & deinde vix poteſt eſſe rationalis ſpes emẽdationis perfectæ, ſine ſuperiore, quia aut religioſus peccat ex malitia, & conſuetudine, & tunc per ſe patet difficultas: ſi ex fragilitate, oportet tollere occaſiones: illis enim manentibus non poteſt exiſtimari firma emendatio. Illæ autem tolli vix poſſunt abſque ſuperiori. Accedit, quòd cum religioſi profitentur religionem, vel tacitè, vel expreſſe renũtiant aliquo modo iuri quod habere poſſunt ad huiuſmodi famam, & ordinem. Tacitè quidem: quia hoc ipſo, quòd profitentur perfectionem, & efficiuntur membra corporis, quod ad illam tendit, volunt ſecum agi illis mediis, quæ illi fini ſunt magis conſentanea. Præterea, quia ſicut ſe totos, & omnia ſua dedicant religioni, ita ipſa potius, quam illi habet dominium famæ eorum. Explicite autem ſi fortaſſe in religionis inſtituto id expreſſe contineatur: quod non eſt contra charitatem, quia licet inepte, & ſine cauſa, infamare ſe, aut permittere ſe infamari ſit illicitum, tamen cedere alicui famæ propter maius ſpirituale bonum, & proprium, & communitatis, eſt valde rationi conſentaneum: præcipue cum huiuſmodi infamia fere nulla ſit, vt in propoſito, & hoc ſenſu habet verum ſententia Richardi in 4. diſtinctione 19. quæſtione illa prima dicentis in religionibus non ſeruari neceſſariò hunc ordinem. Idem habet Angelus verbo *denuntiatio* numero decimo. & dicit eſſe communem, & eſt plane ſententia Diui Thomæ partim citato articulo ſeptimo. clarius quodlibeto 11. articulo 13. Quæ tamen omnia regulariter intelligenda ſunt: non quia hoc præceptum non obliget omnes, etiam religioſos, ſed quia affirmatiuum eſt, & in eo ſtatu raro occurrunt omnes circunſtantiæ; cum quibus obligat ad illum ordinem. Si tamen in aliquo caſu occurrerent non eſt dubium, quin obligaret, vt etiam Diuus Thomas ibi docet, & Baſilius in quæſtionibus longioribus, quæſtione 46. & Auguſtinus epiſtola 109. Ratio eſt, quia charitas omnes, & vbique obligat, & nullus cedit iuri charitatis, quocirca notanda ſunt verba Diui Thomæ in citato quodlibet. in fine corporis *quia propter varias circunſtantias* (inquit) *non poteſt certa regula aſſignari, ideo habendum pro regula eſt, quod in omnibus iſtis ſeruanda eſt charitas, & quod melius, & magis expedire videtur, & ſi hoc intendat, ſcilicet emendam fratris, & ſeruet, quantum poteſt, bonum charitatis tunc denuntiando non peccat.*

3. Membrũ de delicto priuato.

Nota.

13. Ex hac concluſione colligitur primò. Si primus

1 Corollar. ex 4 aſſert.

mus actus correctionis non fuerit, vel non ſperatur vtilis, non ſtatim tentandam eſſe denuntiationem, ſed prius eſſe tentandum ſecundum actum, & adhibendos teſtes, ſi tamen ſit ſpes. Hoc clare conſtat ex rationibus allatis. Vnde ex rationibus vna eſt, quòd non poteſt quis legitimè denuntiare, niſi poſſet aliquomodo probare, vt colligitur ex Euangelio: & habetur cap. *Inquiſitionis.* De accuſationibus. Ratio eſt, quia ſine vlla probatione prælatus non tenetur, nec debet fidem adhibere, atque adeò nec ſuo officio fungi. In hoc tamen ferè ſufficit vnus teſtis, quia ipſe denuntians admittitur tanquam alius teſtis, vt habetur in capitulo. *In omni negotio* de teſtibus; & colligitur ex Euangelio ibi *Vnum vel duos teſtes.* Ratio eſt, quia non tendit hoc negotium ad vindictam, ſed ſolùm ad commodum, & emendationem.

Obſeruatio 1. circa adhibẽdos teſtes inter corrigendum.

14. Duo tamen obſeruanda ſunt. Primum interdum eſſe peccatum notum alteri vni, vel multis, & tunc in corrigendo teſtis eſt adhibendus ex his, qui nouerunt delictum, vt vitetur noua infamia: interdum verò vnus tantum delictum nouit, & tūc quidam voluerunt, ſi priuata correctio non ſufficit, eſſe ceſſandum, neq; eſſe adhibendos teſtes, ita Altiſiod. lib. 3. ſummæ tract. 25. cap. 2. Durand. in 4. diſtinct. 19. Quia non poteſt infamari frater in crimine omninò occulto, & quia talium teſtium inductio eſſet inutilis, quia illi non poſſunt poſtea coram prælato teſtificari cum ex ſolo corrigente delictum nouerint. Contraria tamen ſententia certa eſt, & communis, colligiturq; ex illo verbo Euangelij, *Adhibe tecum &c.* Ratio eſt quia hæc fama proximi poſtponenda eſt bono animæ eius, vt iam dicam, & quia non eſt inutilis talis inductio: nam primum adhiberi poſſunt teſtes, vt obſeruent, & videant peccatum alterius, vt ex Euangelio colligitur. Nec hoc eſt (vt inquit Auguſt.) *obſeruare fratrem,* ſed eſt medium neceſſarium, & commodum ſaluti eius adhibere: deinde quando hoc fieri commodè non poſſet, adhibentur ſaltem vt teſtes correctionis. Primò vt frater magis erubeſcat, & ſi neget opus ſuum eſſe peccatum, teſtibus conuincatur, vt Diuus Thom. dicit, citata q. 33 art. 8. ad 3. Item, vt is qui corrigit poſſit probare effeciſſe, quod in ſe erat. Item, vt alter coram teſtibus cognoſcat peccatum: nam tunc eſſe poterunt teſtes in denuntiatione, ſed in hoc cauendum eſt, vt ſi vnus teſtis ſufficiat, non adhibeantur duo, propter eandem rationem, vel vitandæ, vel minuendæ infamiæ.

Circa id Durandi, & Altiſiodor opinio.

Verior opinio.

Obſeruat. altera. ex *D.* Thom.

15. Secundò obſeruandum eſt ex D. Thom. citato art. 8 ad 4. eum teſtem, quem adhibeo, poſſe eſſe ipſum prælatum, & ſuperiorem, non vt ſuperior eſt, ſed vt priuata perſona, quia ipſe poteſt exiſtimari vtilior ad effectum ſecretæ admonitionis. Item quia pauci ſunt, qui ſeruant ſecretum, & de ſuperiore id faciliùs credi poteſt, nimirum non infamaturum ſubditos apud alios. Sed in hoc eſt prudentia ſeruanda: nam in indiuiduo fortaſſe magis irritaretur proximus. In eo tamen caſu ſi alter emendari nolit, ſuperior procedere non poteſt, nec ſuperioris actum exercere, niſi fortaſſe peccatum ſit contra commune bonum, tunc enim recurrit 3. concluſio poſita num. 5.

1. Corollarium cōmune D Thom. & aliorum.

16. Vltimò principaliter colligitur in hoc genere delictorum tunc demum licere immediatè denuntiare peccatum fratris prælato, prætermiſſis duobus prioribus actibus, quando de eorum vtilitate non eſt ſpes. Ita Diuus Thom. & omnes. Ratio eſt, quia vt ex Euangelio conſtat, quando per priores duos actus non conſequimur effectum, denuntiandum eſt: ergo ſi illi creduntur futuri otioſi, prætermitti poſſunt. Et confirmatur, quia vtroque modo infamatur aliqualiter proximus circa prælatum, & illud poſtponitur propter bonum animæ in vno caſu: ergo in altero. Sed contra. Non enim facienda ſunt mala propter bona, ſed infamare proximum eſt per ſe malum: ergo. Reſpondetur detractionem quidem eſſe per ſe malam, tamen manifeſtationem peccati proximi non eſſe per ſe detractionem neq; intrinſecè malam, vnde licet ea vti tanquam medio neceſſario ad maius bonum proximi, quam ſit conſeruatio famę ipſius apud ſuperiorem, ſeruatis tamen debitis circunſtantiis, vt dictum eſt.

Obiectioni ſatisfit.

Quæſtiuncula

Partem negatiuā ſequitur Soto.

Affirm Richard. & indicat D. Th.

Authoris iudicium.

17. Dubitari autem poteſt, ſi ſperetur emendatio fratris per priores actus, tamen per prælati emēdationem ſperetur cum multo maiori fructu, an tunc liceat ſtatim denuntiare? Soto negat, quia non poſſum mutare ordinem charitatis, nec lędere proximum in fama, propter vtilitatem, ſed propter ſolam neceſſitatem. Richard ſupra art. 4. affirmat & D. Thom. in dict. quodlib. indicat, quia illud maius ſpirituale bonum præferendum eſt; ſicuti medicus corporalis prudenter vtitur acerbiori medicina, quanuis non ſit valde neceſſaria, ſi tamen eſſet valde vtilis. Nam religioſi inſtituti eſt ad perfectionem tendere, ſanctè igitur poteſt tale aliquod inſtitutum ob maiorem ſubditorum ſpiritualem profectum, cum illud ſuſcipiunt, ab eis exigere, vt ſint cōtenti, vt eorum defectus, omiſſa fraterna monitione, ad prælatum paternè deferantur. Itaq; hæc ſententia ſecunda ferè ſemper in religionibus eſt ſequenda. In aliis verò, qui magis ſunt ſui iuris, & magis pendent ex fama, vel infamia, & minùs tenentur ad maiorem, & ſpiritualem fructum, non eſt facilè illa vtendum, niſi in eo caſu, in quo timeatur probabiliter de perſeueranti emendatione, vel certè ille maior fructus ſit notabilis.

De duobus actibus vltimis ex propoſitis in quæſtionis.

18. Circa duos actus vltimos, qui ad ſuperiorem ſpectent, ſolum eſt aduertendum, poſt factam denuntiationem, ſuperiorem non poſſe iuris ordine procedere, nec interrogare iuridicè, quia totum hoc forum eſt ſecretum. Item nunquam poteſt à ſecundo actu incipere omiſſo primo, quia non poteſt excommunicare, niſi ſuppoſita contumacia; igitur debet priùs corripere, & ſi ſubditus emendatur, ceſſat ordo iudicialis, nec poteſt punire delictum vt iudex, imponendo videlicet pœnam à iure ſtatutam. Poteſt tamen aliquam pœnitentiam arbitrariam iniungere, vt putat Sotus de tegendo ſecreto, memb. 2. quæſt. 4. concluſione 7. Si vero non conſequitur intentum per primum actum, procedere poteſt ad excommunicationem, ſi eſt ſpes; ſi verò non ſit, ceſſare debet, niſi velit tentare aliàm viam inquiſitionis, vel denuntiationis &c. quando habet media, quibus iuridicè id fieri poſſit.

DISPVTATIO IX.

De ordine circa perſonas ſeruando in præcepto Charitatis, & Miſericordiæ.

Conſecutio huius diſp. recole initium lectionis 4. diſp. 1.

DE hac re diſputat D. Thom. variis in locis, vt 2. 2. quæſt. 26. & 31. art. 3. & 32. art. 9. & 44. art. 6. Sed commodiùs in hoc vno expedietur; explicata enim ſubſtantia horum pręceptorum, facilius intelligetur ordo: & quia miſericordia non habet locum erga Deū, & amor illi debitus eſſentialiter includit ordinem, quem iam expoſuimus diſput. 2. ſect. 3. oſtendendo Deum eſſe ſuper omnia diligendum, ideo ſolùm cōparabimus, & diligētem ad ſe, & ad alios proximos, & ipſos proximos inter ſe. Et quia hic ordo poſitus eſt in appretiatione, quia à nobis ferè explicari non poteſt niſi per actus, & beneficia externa, ideò rectè explicatur ſimul ordo in amore, & in beneficentia, ſeu miſericordia, comparando nimirum hos actus ad varias neceſſitates hominum, tam in ſpiritualibus bonis, quàm in temporalibus.

SE-

SECTIO I.

Vtrum in bonis ſpiritualibus teneatur homo magis ſibi prouidere, quàm alteri.

Ratio dubitandi pro alterutra parte.

1. RAtio dubij eſt, quia interdum licet ſpirituale bonum proximi pręferre bono proprio: multi enim ſpiritualia etiam detrimenta patiuntur, vt aliis proſint & hoc ex charitate: veluti cum religioſus à vacando diuinæ contemplationi ceſſat, vt ignorantem inſtruat. In contrarium verò eſt, quia ſupra vidimus diſp. 1. ſect. 4. num. 8. charitatem potiùs ad ſui dilectionem, quàm aliorum inclinare. Pro reſolutione aduertendum, ſpiritualia mala, vel detrimenta quæda eſſe intrinſecè contraria charitati; mortalia quidem peccata ſimpliciter, venialia verò ſecundùm quid. Aliud eſt detrimentum magis accidentarium, ſed quodammodo etiam intrinſecum, vt charitatem eſſe remiſſam &c. Aliud deniq; eſt omninò extrinſecum, vt eſt carere ſpirituali dilectione, & dulcedine, retardari ab ingreſſu beatitudinis.

Notatio pro reſolutione.

1. Concluſio

2. Dico primò. Simpliciter tenetur homo ſe magis in ſpiritualibus diligere, & propriis eiuſmodi neceſsitatibus ſubuenire, quàm aliorum. Ita Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 26. art. 4. & 13. & alij cum Magiſt. in 3. diſt. 18. & 19. Ratio eſt, quia præceptum charitatis fundatur in inclinatione charitatis, ſed charitas magis inclinat ad ſe, vt diſput. 1. in 4. & 5. ſect. viſum eſt; ergo maximè in ſpiritualibus bonis. Nam hęc etiam ſunt magis neceſſaria, & magis propria, & intrinſeca ipſi charitati. Secundò in extrema neceſsitate ſpirituali potiùs debet homo ſibi ſubuenire, quàm aliis; ergo ſimiliter in aliis ordinariis. Antecedens patet, quia potiùs debet homo, ſibi velle beatitudinem æternam, quam aliis: item quia potiùs debet velle ſe amare Deum, quàm vt ament alij, quia hoc continetur quaſi in intrinſeca, & primaria inclinatione charitatis.

Obiicitur 1. contra concluſionem.

3. Oppones primò. Nam bonum commune in eodem ordine præferendum eſt priuato, quia ſe habent, vt totum, & pars: ergo ſaltem bonum commune ſpirituale multorum, eſt magis diligendum, quàm proprium, atq; adeò ſimilis neceſsitas præferenda propriæ, vt in ſimili caſu patet in temporalibus. Neganda tamen eſt conſequentia propter duplicem differentiam inter temporalia, & ſpiritualia. Nam in temporalibus ſæpè eſt medium neceſſarium ad tuendum bonum commune, pati malum proprium: in ſpiritualibus verò minimè, quia ſi quis ordinatè ſubueniat communi neceſsitati, vel bono ſpirituali, hoc ipſo ſe amat in ſpiritualibus. Secundò. Quia ſpirituale bonum reſpicit Deum, & malum illi contrarium eſt quodammodo contra Deum, atque adeò non eſt committendum propter vllum bonum creaturæ. Oppones ſecundò. Charitas magis diligit, quod magis cedit in gloriam Dei: ſed maior Dei gloria eſt, vt plures homines ſint beati, vel etiam ſanctiores ſint, quàm ego ipſe: ergo &c. Reſpondetur ex D. Thom. 2. 2. quæſt. 26. art. 3. Charitatem non magis diligere, id quod obiectiuè eſt maior gloria, ſed id quod eſt quaſi effectiuè maior gloria, id eſt, id magis amat, quo magis glorificat Deū ipſe amans, non quicūq; alius, item id magis amat charitas quod Deus vult me magis amare, Deus autem vult me magis amare meam ſanctitatem, quàm alienam, quantacunque illa ſit, & ego ita amando magis glorifico Deum, quàm alio modo, quia hoc ipſo ego magis amo ipſum: quare &c.

Reſponſio 1.

Reſponſio 2.

Obiicitur 2.

Diluitur ex D. Thom.

Obiicitur 3.

4. Oppones tertiò ex Paulo ad Romanos 9. *Optabam ego eſſe anathema à Chriſto, pro fratribus meis.* Vbi Paulus deſiderabat perpetuò carere beatitudine æterna propter bonum Iudæorum; præferebat ergo ſpirituale bonum aliorum proprio, & maximo. Antecedens patet ex litera, cum communi explicatione Doctorum Athanaſij, Theodoreti, Theophilacti, & maximè Chryſoſtomi homilia 2. & 3. de laudibus Pauli, & aliis in locis: idemque tradunt alij Patres: ſimilis eſt locus Exodi 32. *Dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti,* ſcilicet prædeſtinationis, ad vitam æternam, vt exponit Ambroſius libro tertio, de Spiritu Sancto, capite vndecimo, indicat Baſilius in quæſtionibus longioribus, quæſtione tertia. & Caſſian. Colla. 17. capite vigeſimo ſexto. Ad primum locum reſpondetur primò, non loqui Paulum de deſiderio ex charitate, ſed potiùs ex errore, & ignorantia, non quam tunc haberet, quando id ſcribebat, ſed quam habuerat, antequam Chriſtum cognoſceret: intendit enim eo loco confirmare, ſe non ex odio Iudæorum, ſed ex amore, contra eorum duritiem prædicare, & hoc confirmat iurans, ſe valde dolere de eorum errore, & ſtatu perdito: & confirmat, quia ſimiliter ex eodem amore antequam illuminaretur, prædicabat contra Chriſtum, & volebat eſſe anathema ab illo. Ita Ambroſius, & Hieronymus, Gloſſa interlineal. & ordinaria, Anſelmus, Hugo Cardin. Diuus Thomas 2. 2. quæſtione 27. articulo octauo, ad primum. Dices: ſi Paulus loqueretur de tempore ſuæ infidelitatis, non eſſet cur tanta exaggeratione loqueretur: nam id facilè credi poſſet; item non eſt veriſimile ex amore iudæorum fuiſſe antè perſecutum Chriſtum. Occurrendum tamen, interponere Paulum exaggerationem iſtam, ad perſuadendum præſentem affectum amoris erga Iudęos, & quanto dolore afficeretur propter eorum malum: præteritum verò tempus commemorat, vt veriſimilius faciat, quod nunc iurat. Et confirmat hoc vis illius verbi *optabam,* & non, *opto.* Falſum eſt etiam Paulum cum perſequebatur Eccleſiam id non feciſſe ex amore ſuorum: nam Actor. 22. & ad Galat. 1. dicit ſe id feciſſe, vt æmulatorem legis & religionis ſuæ.

Reſponſio 1. quoad locū Pauli, de quo erudite Cornelius à lapide & Benedictus Iuſtinianus ibid.

Inſtantia.

Remouetur.

5. Secundò reſpondetur, admittendo loqui de præſenti deſiderio, illud *anathema* non ſignificare carentiam beatitudinis, neque aliquod ſpirituale malum, ſed poſſe ſignificare mortem corporalem, vt videre eſt in Pagnino, & in Theſauro linguæ ſanctæ verbo *Aram*, & hoc loco exponit Hieronymus quæſtione nona ad Algaſiam, & idem tradunt alij Patres. Solum obſtat illa particula à *Chriſto*, vt notauit Adamus eo loco: nam niſi detorquendo literam non poteſt coniungi cum morte corporali. Tertiò ergo admittamus deſideraſſe Paulum carētiam beatitudinis, non perpetuam tamen, ſed ad tempus, quantum iudæorum ſaluti eſſet neceſſaria. Ita Diuus Thomas ſecunda ſecundæ, quæſtione 27. articulo octauo, ad primum. Eandem expoſitionem habet Magiſter, & Bonauentura in tertio, diſtinctione 19. Lyranus, & Haymo in Paulum, Arboreus lib. 14. cap. 17. Theoſophiæ. Solum verò obſtat, quia ad id aſſerendum non erat neceſſaria tanta exaggeratio: nam erat res facilis, vt patet ex eodem ad Philip. 1. *coarctor autem è duobus, deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto: permanere autem in carne neceſſarium propter vos.* Alij quoq; ſancti minùs perfecti illam voluntatem habuerunt, vt legimus de ſancto Martino, qui apud Sulpitium, cum iam euocandus eſſet ad cœleſtem gloriam teſtabatur. *Domine ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem,* quod ipſum ad præſens inſtitutum perpendit Bernard. in ſermone de Beati Martini laudibus. Neque abſimile legimus de B. P. N. Ignatio.

Altera loci Pauli expoſitio.

Non ſatisfacit.

3. Expoſitio.

Non omnino placet.

Apud Ribadeneirā lib. 5. de vita B. Ignatii.

6. Quartò ergo demus eſſe ſermonem de carentia perpetuæ beatitudinis, tamen ſi ita exponamus, non eſt putandum habuiſſe Paulum tale deſiderium abſolutum, quia re vera non fuiſſet bonum, non enim talis carentia erat medium ad ſalutem aliorum. Item talis carentia non poterat eſſe

4. Expoſitio.

fine

ſine carentia charitatis; ergo deſiderare illam, eſſet hanc virtutem non deſiderare, quod eſt intrinſecè malum. Dices, poſſe vnum ab alio præſcindi, quia de potentia abſoluta poſſunt ſeparari. Contra.

Effugium præcluditur.

Nam ſaltem de facto, non licebat id velle. Item de potentia abſoluta poteſt Deus priuare me charitate ſine peccato, ideo ne licet id deſiderare? Igitur exponendum eſt, ſermonem fuiſſe per exaggerationem quandam, ita vt ſenſus ſit, ſi oporteret, & eſſet neceſſarium, id optarē, ita vt verbū *optabam*, nō ſignificet deſiderium præſens; vel præteritum, ſed quaſi potentiale, ſeu, quod poſſet haberi, hic autem actus non poteſt dici inordinatus, quia re vera non eſt affectus carendi beatitudine, ſed modus loquendi ad explicandum vim charitatis, & poreſt deſeruire ad excitandam illam; conſiderat enim homo gratiam, & gloriam, vt ſunt bona propria, ſalutem verò proximorum, vt cedit in quandam maiorem gloriam Dei, vt ſic ait ſe optare carere his ꝓpriis bonis propter maiorem gloriam Dei, & ad hunc effectum ſignificandum vtitur illo deſiderio conditionato, ſicut Auguſtinus, vt vulgò celebratur, vellet potiùs (id quod eſt) Deum ipſum, quàm ſe Deum eſſe, non è

Inſtantia tollitur.

contrario, ſi hoc poſsibile fingeretur. Dices licere eodem modo habere hunc actum, *ſi eſſet maior gloria Dei, peccatum committerem pro ſalute mundi*. Negatur tamen conſequentia, quia talis actus directè inuoluit iniuriam in Deum, quia peccatum maius malum eſt reſpectu Dei, quàm reſpectu peccatoris, vnde ibi non comparatur malum proprium cum bono diuino, ſed cum malo Dei. Eiſdem ferè modis poteſt exponi alterum teſtimonium, quod multas etiam patitur expoſitiones, quia illud verbum *de libro* eſt valde æquiuocum, vtcumꝙ autem ſit, illa fuit petitio ex magna cōfidentia, quæ oriebatur ex charitate; vnde non deſiderauit Moyſes deleri de libro illo, ſed loquitur ad Deum, ſicut loqui ſolet amicus confidentiſsimus, *vel hoc fac, vel interfice me*, ita Greg. 20. moralium cap. 8. Hieronymus ad Gaudentiam, vel aliter, *fac hoc, aut dele me de numero huiuſmodi priuatorum, & Principum*, vt Caietanus ibi, *vel dele me de tua memoria*, quod inter amicos dici ſolet, *amplius ne recorderis mei*, vt Euthym. Pſalm. 68. & 79. expoſuit.

Reſponſio eiuſdem 3. obiectionis quoad locum Exodi.

Capreolus redarguitur.

Atꝙ ex hactenus traditis intelligi poteſt minus rectè Capreol. in 3. diſt. 27. q. 1. art. 3. ad argument. contra tertiam concluſionem, putaſſe licere nobis velle carere gratia, ſi id vtile iudicaretur ad bonum commune ſpirituale.

2. Concluſio communis

7. Dico ſecundò. Secundùm ordinem charitatis nullus tenetur, neꝙ poteſt ſubuenire aliis cum eo proprio ſpirituali detrimento, quod culpam includit. Eſt certa, & communis apud D. Thom. 2. 2. quæſt. 43. art. 7. Soto 5. de iuſt. quæſt. 1. art. 6. Colligitur ex Rom. 3 *non ſunt facienda mala &c.* & Matth. 16. *Quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur.* Ratio eſt, quia culpa includit Dei offenſam, quę vitanda eſt pluſquam omnia mala creaturarum. Dices: fieri poſſet, vt aliena maiora peccata vitentur minimo quodam, leui peccato proprio. Reſpondetur quemꝙ teneri abſolutè, ac ſine vllo reſpectu ad bona alia vitare culpam. Deinde culpa non eſt medium per ſe ordinatum ad tollendas alias culpas, etſi hoc interdum ſequi per accidens poſſit, neꝙ reddit actum honeſtum, vt ex 1. 2. liquet. Tandem implicat peccatum eſſe eligendum ordine charitatis quocunꝙ fine. Nam ſi eſt peccatum, eſt contra rectam rationem: ergo non licet. Si autem eſt ſecundùm ordinē charitatis eligendum: ergo licet. Fieri quidem interdum poteſt, vt quod aliàs non liceret, in caſu talis neceſsitatis liceat, id verò ſolum poteſt euenire, quando res non eſt intrinſecè mala.

Sumitur ex Rom. 3 & Matth. 16.

Item ſuadetur ratione.

Obiectio multipliciter.

Corollariū ex præcedēti cōcluſione.

8. Ex hac concluſione ſequitur contra Sotum libro quinto de iuſtitia, quæſtione 1. articulo 6. ante ſextam concluſionem, nemini licere propter aliorum ſalutem exponere ſe morali periculo peccandi mortaliter, ex illà regula Eccleſiaſt. cap. 3 *qui amat periculum peribit in illo.* Nam in moralibus idem eſt committere, & exponere ſe morali periculo committendi: quod maximè verum eſt, quando periculum eſt in determinatà materia, in qua aliquis fragilem ſe expertus eſt. Si verò in confuſo, non poteſt certa regula tradi, ſed pro ratione neceſsitatis, & periculi penſanda res erit: ſi verò ſit periculum de veniali non eſt admodum ſcrupuloſe agendum, quamuis ſemper oporteat cauere num ratione periculi, cui aliquis hic, & nunc, ſe exponit, cenſeatur peccare venialiter: nam hoc nunquam licet.

3. Concluſio.

9. Dico tertiò. Illud etiam ſpirituale detrimentum, quod licet culpam non includat, minuit tamen ſubſtantiam ipſius charitatis, ſeu impedit potius augmentum eius, & meritorum, non eſt ſecundùm ordinem charitatis eligibile, propter aliorum ſalutem. Probatur: quia tale detrimentum non eſt per ſe ordinatum ad aliorum ſalutem, nec per ſe eſt amabile. Secundò charitas maximè inclinat ad ſui perfectionem: ergo non inclinat ad id quod hanc perfectionem impedit. Obiicies. Nam ſæpè tenetur quis ex charitate non aſſumere ſtatum religionis, vt ſubueniat aliis, cum quà obligatione eſt neceſſariò coniunctum illud detrimentum: ſed charitas magis inclinat ad id, quod eſt præceptum, quàm ad cætera, quia magis amat conſeruationem ſuam, quàm ſuum augmentum: ergo &c. Reſpondetur, verum eſſe, interdum charitatem magis inclinare ad actus, qui ex genere ſuo ſunt minus perfecti, quando ſunt magis neceſſarij. Tamen hanc obligationem per ſe non repugnare cum maiori augmento, & perfectione charitatis, quia exercendo illos actus cum maiori puritate, intenſione, & affectu charitatis, poteſt quiſpiam magis mereri, ſi velit: quod ſi quis id non faciat, non ex impedimento præcepti, ſed ex ſua fragilitate naſcetur. Itaꝙ hoc detrimentum permitti interdum poteſt, etiamſi moraliter ſit certum fore euenturum.

Probatur 1.

Secundo.

Obiectio.

Dilutio.

Quæſtiuncula.

10. Sed quid, ſi neceſsitas proximi non ſit tanta vt homo ex præcepto obligetur ad ſubueniendum illi, licebit ne permittere illud detrimētum, propter bonum alterius? Reſpondendum ſi quis id faciat, per ſe loquendo non peccare, quià non obligamur ex præcepto ad vitandum eiuſmodi detrimentum: tamen ſi verum ſit eſſe illud periculum proprij detrimenti, numquam credo eſſe in conſilio, ſed potiùs contrarium. Ratio eſt, quia cum non ſit præceptum, vt ſupponitur, ceſſat neceſsitas, & ita charitas ſine illà ſubuentione poteſt bene conſeruari, ſuppoſita autem conſeruatione, maximè inclinat ad ſui augmentum. Confirmatur: nam ſi illud eſſet conſilium procederet ex ordine charitatis: ergo illud eligere eſſet optimus charitatis actus: ergo illo actu maximè augeretur charitas: ergo falſum erat ex illa actione minùs augendam forte charitatem. Quocirca ad ferendum iudicium, An homo verè ſe exponat tali periculo, prudenter ſunt omnes actus, & circunſtantiæ conſiderandæ: & quando quis verè ex intentione charitatis mouetur, nec certò cognouit ſe exponere periculo, nihil eſt timendum.

Expeditur.

Ratio.

Confirm.

4. Concluſio exemplis & ratione oſtenditur.

11. Dico quartò. Illud detrimentum, quod eſt merè extrinſecum, & accidentale, interdum eligi ſolet propter ſalutem aliorum. Hęc de iis ſententiis, ſeu exemplis Sanctorum, quæ num. 4. & ſeq. attulimus, confirmatur. Accedit, quia ſæpe hoc eſt medium neceſſarium: vel certe neceſſariò coniunctum cum tali medio, ad ſalutem aliorum, nec aliàs pugnat cum ipsà charitate, neque cum illius augmento: ergo interdum licitè, imo laudabiliter eligi poteſt.

SECTIO II.

An homo debeat proximo potius in ſpiritualibus ſubuenire, quam ſibi in corporalibus.

1. EX dictis ſectione præcedenti conſtat, debere hominem ſibi potius in ſpiritualibus ſubuenire, quam proximo in corporalibus: & ideò, omiſſa hac comparatione, ſermo erit de aliis.

1. Concluſio.

Dico primò ſimpliciter loquendo teneri hominem magis diligere proximum in ſpiritualibus, quàm ſe in corporalibus: ita D. Thom. 2. 2. quæſt. 26. artic. 5. & Theologi communiter in 3. diſt. 27. aut 29. vel etiam citato artic. 5.

Eius ratio.

Ratio eſt, quia charitas maximè inclinat ad id, quod ſecundum ſe eſt maximè amabile: ſecundum rectam verò rationem magis amabilis eſt anima proximi, quam corpus proprium, in eaque magis glorificari poterit Deus, quàm in corpore proprio, & conſortium eius in beatitudine eſt maius bonum, quam ſit gloria corporis, & aliunde ex detrimento corporis nihil diminuitur ſpirituale bonum animæ: ergo hic ordo cadit in ordine charitatis, ergo ſub præcepto: nàm ordo actuum charitatis non minus eſt neceſſarius, quam ſingularis actus.

2. Concluſ.

2. Dico ſecundo. Ratione huius præcepti tenetur homo ſubuenire proximo exiſtenti in extrema neceſsitate ſpirituali, etiam cum euidenti periculo mortis. Ita D. Thom. art. illo 5. ad 3. Gabr. lectione 74. in Canon. Nauarr. capite 24. num. 9.

Probatur ex 1. Ioan. 3. & Ioan. 14.

Probatur ex Scriptura 1. Ioan. 3. *Nos debemus pro fratribus animas ponere*, quem locum ad hoc inſtitutum, ponderat Auguſt. libro de mendacio cap. 6. dicens. *Temporalem vitam ſuam, pro æterna proximi non dubitabit Chriſtianus amittere*. Et Ioannis 24. *hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos*: ita verò nos dilexit, vt vitam corporalem dederit pro vita ſpirituali noſtrorum omnium. Ratio eſt, quia hic ordo cadit ſub præceptum, vt oſtenſum eſt, ergo maximè in extrema neceſsitate.

Obiicitur ex Auguſt.

Oppones. Nam Auguſtinus tractatu 6. in Ioan. ait, *perdere vitam pro fratribus eſſe perfectæ charitatis, ad quam perfectionem proficit, quis per alia opera charitatis*. vbi indicat hoc tantum eſſe conſilium.

Soluitur.

Reſpondetur fortaſſe intelligi de perfectione eſſentiali charitatis: vel certè loqui de ea diſpoſitione, qua quis paratus eſt ſubuenire proximo, non ſolùm in extrema, ſed etiam in minori neceſsitate, non obſtante periculo vitæ, hoc enim tantùm in conſilio eſt.

Dubium ex concluſione diluitur. Exemplo triplici.

3. At inquies, quæ poteſt hic eſſe extrema neceſsitas. Videtur enim nulla eſſe poſſe, cum ſpiritualis vita pendeat ex voluntate. Reſpondetur primò, in paruulo moribundo ante vſum rationis, quem ego iure poſſum baptizare, non tamen poſſum ſine mortis periculo, eiuſmodi neceſsitatem inueniri, quem caſum negat Sotus in relectione de ſecreto, membro ſecundo, quæſtione ſecunda, poſt ſextam concluſionem, ſed non video qua ratione, quia nullus poteſt eſſe euidentior caſus concluſionis poſitæ, vnde Nauar. ſupra illum admittit. Dices, vt Sotus etiam indicat illam non eſſe extremam neceſsitatem per ſe, ſed per accidens ex malitia alicuius tyranni.

Refellitur inſtantia pro Soto.

Hoc tamen parum referr, quia charitati impertinẽs eſt, vnde oriatur neceſsitas, ſolumq́ refert, an ſit neceſsitas, quin potius illa neceſsitas eſt per ſe ex natura hominis, & fragilitate, periculum autem perdendi vitam propriam eſt per accidens ex malitia tyranni.

Secundum exemplum.

Secundò poteſt eſſe neceſſitas hæc in adulto, vt ſi ſciam exiſtentem in peccato tali fore interficiendum, ipſo dormiente, vel nihil cogitante, tunc enim cum periculo vitæ corporalis illi ſubuenire teneor.

Tertium exemplum.

Tertiò idem cenſeo ſi aliquis ſit in periculo æternæ mortis, quod moraliter, ſi à me non iuuetur, difficilimè vitare poteſt, licet aliàs ſimpliciter poſsit ratione libertatis, & gratiæ, quam Deus non denegat. Ratio eſt, quia in re grauiſsima, pro materiæ qualitate, hæc eſt extrema neceſsitas, vt ſi videam hominem, qui diu vixit in conſuetudine peccandi, mori ſine Sacramento confeſsionis, debeo ſi poſſum illum audire, quamuis ſimpliciter poſsit per contritionem ſaluari, & ſimiles alij caſus eiuſmodi neceſsitatis ſpiritualis adduci poſſunt.

Recenſentur nõnulli à Valent. tom. 3. diſp. 4. pun. 3. poſt 5. aſſert. ver. ſed illuſtrabitur.

3. Concluſio.

4. Dico tertiò: extra caſum extremæ neceſsitatis non obligat charitas per ſe ad ſubueniendum priuato proximo, cum periculo morali mortis corporis. Eſt communis cum Diuo Thom. pro 1. concluſ. cit. in reſponſ. ad 3. Nauarr. cap. 24. num. 12. & aliorum.

Eius ratio, & varia exempla.

Ratio eſt, quia extra caſum periculi extremæ neceſsitatis ſpiritualis, non eſt maxima neceſsitas: ergo neq; obligamur ad perdendum ſummum corporale bonum, vt illi ſubueniamus. Et eadem ratione non teneor ſubuenire cum periculo mortis ei, qui ſua ſponte ſe exponit periculo damnationis, vt ſi aliquis peccando mortaliter velit me occidere, poſſum me defendere, etiam alterum interficiendo, licet ſciam fore damnandum, quia ille ipſe non eſt in neceſsitate, ſed in voluntaria malitia: Similiter ſi periculum proximi tantùm eſſet peccandi mortaliter, habiturus tamen eſſet poſtea tempus pœnitentiæ, non obligat cum periculo vitæ ſubuenire, vt vitet illud peccatum: quia abſolutè eſt voluntarium, & eſt damnum reparabile. Item etiam ſpes proficiendi non ſemper eſt certa, quæ tamen in hac materia maximè attendenda eſt, vt quis obligetur ad ſe exponendum tali periculo.

1. Exceptio cõcluſionis.

Egi in concluſione de priuatæ perſonæ neceſsitate, quia ſi loquamur de bono communi, probabile eſt ſufficere grauem neceſsitatem ſpiritualem, & communem, vt homo teneatur illi ſubuenire, etiam cum periculo vitæ, quamuis alij etiam oppoſitum iudicent.

Eius ratio.

Ratio eſt quia moraliter non eſt neceſsitas talis in communitate, quin reſpectu perſonarũ priuatarum ſit extrema, ita vt re vera in illis habeat effectum. Item, quia in tali neceſsitate ferè eſt ſemper in graui periculo religio Chriſtiana, & honor eius, vt ſi ſciam hæreſim prædicandam eſſe in hoc populo ab hæreticis, teneor illis me opponere etiam cum periculo, & ſic de aliis.

2. Exceptio, de qua vide authorem in to. de pœnit. diſp 32. ſect. 1. & latius diſp. 44. ſect. 3.

Dixi etiam per ſe, ſeu vi ſolius charitatis, nam ſi interueniat obligatio iuſtitiæ, & ex officio, vt in Epiſcopo, & parocho, non ſolùm in extrema, ſed etiam in graui obligabit, vt Diuus Thomas citato articulo quinto, docet, & infra in eadem 2. 2 quæſt. 185. artic. 5. & tradunt alij ſcholaſtici communiter: atq; etiam Patres non rarò.

Eius ratio.

Ratio eſt, quia ratione officij, & ſtipendij ad hoc obligatur, & interuenit quaſi pactum inter oues & paſtores, vt illæ alant paſtorem: hic vero ſubueniat illis, quando maximè indigent: ſicut etiam dux maximè tenetur adeſſe exercitui in periculo, & conflictu, & magiſtratus ſecularis tenetur defendere ciuem innocentem in graui neceſsitate, cum ſuo periculo, ratione officij.

4. Aſſertio bimembris.

5. Dico quartò in graui neceſsitate proximi obligat charitas, etiam poſtpoſita aliqua neceſsitate corporali propria, ſeu cum aliquo damno temporali proprio. Extra caſum verò talis neceſsitatis, nõ eſt grauis obligatio.

Probatur prius membrum.

Vtrumque patet, quia grauis neceſsitas in rebus ſpiritualibus eſt grauis momenti: ergo ſecundum ordinem charitatis præferenda eſt in proximo, alicui graui damno temporali proprio. Oportet autem ad talem obligationem comparare grauitatem neceſsitatis ſpiritualis, cum grauitate damni temporalis, quod certè non poteſt definiri in vniuerſali, ſed in particulari prudenter iudicandum eſt ſeruata rerum proportione.

Probatur poſterius.

Secunda pars probatur ex illo principio, quia præcepta affirmatiua ſolùm obligant in articulo neceſsitatis. Eſſet autem laudabile interdum id facere.

quia

quia bonum ſpirituale proximi de ſe eſt maius, quàm temporale proprium: Vnde illud præferre, erit conſentaneum charitati: non tamen ſemper quicquid eſt conſentaneum charitati, eſt in præcepto. Addo etiam hoc intelligi, ex vi ſoliùs charitatis: nam ſi accedat obligatio iuſtitiæ, quæ poteſt intercedere etiam, quando non eſt neceſsitas ſubditorum, eſt tamen magna vtilitas: nam ad hanc procurandam obligat officium, etiam cum aliquo detrimento corporali, quanuis non vitæ, ſed inferioris ordinis, quod totum in particulari per prudentiam ponderandum eſt.

SECTIO III.

Vtrum in temporalibus teneatur homo ſibi potiùs, quam proximo ſubuenire.

1. Concluſio communis cum D Tho. probatur multipliciter.

1. DIco primò. Communi bono tenetur homo in temporalibus potiùs, quam ſibi ſubuenire. Eſt communis cum D. Thom. 2. 2. quæſt. 26. art 4. Ratio eſt, quia commune bonum præferendum eſt priuato, cum ſit vniuerſaliùs. Item homo quiuis priuatus eſt pars boni communis, pars autem debet præferre bonum totius proprio bono. Ciuis vitam exponere euidenti periculo, vt defendat ciuitatem, vel Principem, vel aliam ſimilem perſonam, quando ab illa cenſetur pendere commune bonum: quare, &c. Quæres, An ratione huius ordinis teneatur homo propter grauem neceſſitatem Reipublicæ conſtituere ſe in extremo periculo, An ſolùm propter extremam. Reſpondetur vix poſſe in communi bono grauem neceſsitatem diſtingui ab extrema, ſaltem multorum: tamen ſi re vera ſit præciſè grauis, & non extrema, non credo obligari ſub præcepto, quanuis ſit opus conſilij: & ita intelligo Richardum in 4. diſtinctione decima quinta, articulo ſecundo, quæſtione 5. & Syluest. verbo *eleemoſyna* numero ſecundo, vbi videntur contra dicere concluſioni poſitæ, cum dicant exponere vitam pro bono communi non eſſe præceptum, ſed conſilium, quod non eſt probabile, niſi extra caſum extremæ neceſsitatis. Ratio eſt, quia non eſt æqualis neceſsitas, & aliàs ius ad tuendam vitam propriam eſt maximè connaturale.

Quæſtiuncula reſoluitur.

Exponuntur Richard & Syluest.

2 Concluſio oſtenditur ex Script.

2. Dico ſecundò. In quacunque corporali neceſſitate poteſt homo licitè ſibi potiùs ſubuenire, quã alteri priuato. Hæc concluſio clara eſt ex illo, *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum*, non ergo tenetur diligere pluſquam ſe proximum. Solùm notandum eſt, hoc procedere in eodem genere bonorum, & neceſsitatum, ſecùs verò eſt, ſi varientur, vti ſi proximus ſit in neceſsitate vitæ, ego verò in minori neceſsitate. Si verò comparentur neceſsitates inæquales, vel bona inæqualia, ſeruandæ ſunt regulæ ſupra datæ in materia de eleemoſyna, diſput. 7. ſect. 3. & 4.

Exponitur.

3. Concluſio.

3. Dico tertiò. Non tenetur homo in neceſsitate, etiam extrema vitæ, ſibi ſemper potiùs ſubuenire, quàm proximo alicui: verbi gratia, amico. Sententia eſt communis. Soti libro quinto, de iuſt. quæſtione 1. Victor. Relect. de homicid. à num. 24. & aliorum cum Diuo Thom. 2. 2. quæſt. 26. art. 4. ad 2. & apud Magiſt. 3. diſtinct. 29. Item Cordub. lib. 1. quæſt. 38. ad 4. Confirmatur autem tum ex veteribus Philoſophis, qui non rarò ita docent. Vt videre eſt apud Ciceronem in Lælio, & in partitionibus apud Valerium Maximum lib. 4. cap. 7. vbi plura congerit exempla eorum, qui vitam pro amicorum incolumitate ponere non dubitarunt, tum etiam ex Patribus Ambroſio tertio Officiorum cap. 22. Lactantio lib. 3. c. 18. Auguſtino 4. confeſſ. cap. 6. & in lib. de amicitia cap. 2. & Hieronymo in cap. 7. Michææ. Ratio eſt, quia licet homo numquàm poſſit ſe occidere, non tamen ſemper, & omni medio & ratione tenetur ſeruare vitam, (etiam poſtponendo vitam proximi) præcipuè amici, vel patris, &c. Quod de patre vix negabit quiſquam, ſed ferè eadem eſt ratio de amico fideli. *cui nulla eſt comparatio*, & quem poſſum hone ſtè æſtimare ſicut me ipſum. Vnde Prouer. 12. *Qui negligit damnum propter amicum iuſtus eſt*, & ex ſequenti concluſione magis id conſtabit. Hinc verò.

4. Dico quartò. Poteſt quis ſine peccato mortali in neceſsitate etiam extrema ſe poſtponere, vt ſimili neceſsitati cuiuſuis alterius proximi etiam extranei ſubueniat. Aduertendum pro concluſione eſt, nos loqui conſiderata propria ſola ratione charitatis, nam ſecùs eſt ſi intercedat obligatio alterius virtutis, vt iuſtitiæ, vel pietatis, vt ſi ſit paterfamilias, qui ex officio tenetur prouidere, & ſe conſeruare pro filiis, & familia; tenetur enim potiùs vitam ſuam conſeruare, quàm hominis priuati, quia non poteſt cedere iuri ſuo. Præterea ſtando in obligatione charitatis, concluſio indubitata eſt, quando periculum, & neceſsitas eſt bonorum fortunæ, quorum homo eſt dominus. quia hæc bona poteſt quis contemnere propter bonum ſuum, præcipuè ſi non ſequatur detrimentum in bonis altioris ordinis. 4. Concluſ.

Exponitur.

In quibus terminis ſit indubitata.

5. Difficultas ergo eſt præcipuè in vita conſeruanda, cuius homo non eſt dominus, & de hoc probatur concluſio, quia poteſt homo ſe exponere periculo moraliter probabili corporalis mortis, vt ſubueniat proximo: ergo licitum erit illam velle: cum in moralibus pro eodem reputentur periculum, & res ipſa. Secundò poſſum licitè perdere membrum corporis, ne proximus occidatur: ergo, & vitam. Patet conſequentia, quia ſicut non ſum dominus vitæ, ita neque membrorum corporis, & quia mutilatio in membro principali, quaſi æquiparatur morti. Vnde non tenetur homo illam pati, vt vitam ſeruet. Tertiò, vt præcedenti concluſione oſtendimus, non teneor ſemper, & vbique conſeruare vitam, ſed propter bonum finem poſſum eam amittere, atqui ſeruare vitam proximi etiam æqualis extranei eſt honeſtus finis, & ibi intercedit honeſtas fortitudinis, & charitatis: ergo &c. Vnde confirmatur. Nam charitas eſt amicitia ad omnes homines perfectior, quàm ſit omnis amicitia humana: ſed in latitudine amicitiæ humanæ licet pati mortem, ne amicus patiatur, vt ſuperiori concluſione diximus: ergo etiam propter coniunctionem charitatis. Tandem, vel in conſeruatione vitæ attenditur bonum proprium, & tali bono, vt ſic poteſt vnuſquiſque cedere: vel bonum Reipublicæ, vel Dei, cuius eſt vita, & in hoc etiam vita proximi eſt æquale bonum: ergo in caſu, quem tractamus, non peruertitur ordo charitatis. Hinc infert Victoria non teneri aliquem occidere alium, vt ſe defendat, ſed poſſe permittere, vt ſe occidat; quod alij etiam Theologi probarunt.

In difficilioribus terminis etiã probatur.

1.

2.

3.

Confirmat.

In his eſt Molina tract. 3. de iuſt diſp. 14. concl. 3.

6. Contra concluſionem hanc tenet Durandus in 4. diſtinctione 17. quæſtione ſexta, & Paludanus quæſtione 1. articulo 6. & melius diſtinctione 15. quæſt. 3. num. 13. vbi Diuus Thomas quæſtione ſecunda, articulo primo: dicit eſſe contrà ordinem charitatis dare alteri extremè indigenti id, quo ego etiam extremè indigeo, idem indicat 2. 2. quæſtione 32. art. 6. & 9. quæſtione 64. articulo 7. atque nonnulli ex recent. tradiderat que Auguſtinus in libro de mendacio capite ſexto. Ratio eſt, quia ex ordine charitatis, cæteris paribus, magis inclinatur homo ad ſui dilectionem, quàm alterius, & quia eſt ſibi magis coniunctus, & quia inclinatio, & lex charitatis eſt conſentanea naturę rectè inſtitutæ: ſecundum rectàm autem rationem *amicabilia ad alterum oriuntur ex amicabilibus ad ſe*, vt ſcripſit Ariſtoteles 9. Ethic. cap. 4. initio. Confirmatur primò. Quia magis eſt vnicuique demandata cura tuendæ vitæ pro-

Concluſionē non admittunt Durand. & Palud.

Inter hos cēſetur Valēt. tom. 3. diſp. 3. q. 4. pun. 5. poſt 3. aſſert.

Eorum fundam.

Confirm. 2. priæ, quàm alienæ. Secundò, quia moraliter aliquis ſe occideret, quia ſe priuaret medio neceſſario ad vitam conſeruandam.

Ad prædictũ fundamentũ inepta reſponſio. Ad rationem hanc pro Durand. & Paludan. allatam, quidam reſpondent in illo caſu non tantùm præferre aliquem vitam alterius vitæ propriæ, ſed ſimul etiam exercere officium virtutis. Nam exercet actum miſericordiæ, & fortitudinis, ſed hæc ſolutio petit principium, nam de hoc eſt quæſtio. An ſit illud officium virtutis. Item quia ſibi etiam ſubuenire eſt officium charitatis.

Vera reſponſio. 7. Dicendum eſt ergo, cæteris paribus, non eſſe dubium, quin ſecundùm ordinem charitatis ſit melius ſubuenire ſibi, quàm aliis. Vnde in hac æqualitate exiſtente, ſine alia ratione, quis permitteret ſuam extremam neceſſitatem, propter alienam, fortaſſe minùs benefaceret, & forſan peccaret, non tamen, vt credo mortaliter, quia ordo charitatis, quando non eſt magnus exceſſus, poteſt prætermitti ſine mortali, & cenſetur res leuis, & ſolùm hoc ſibi voluit Auguſtinus illo capite 6. & Diuus Thom. in locis citatis. Si tamen non eſt æqualitas, & eſt aliqua ratio honeſta ad præferendam vitam proximi, vt maior aliqua vtilitas, vel certè ratio gratitudinis, ac intimæ amicitiæ, nullum erit peccatum, & interdum fortaſſe erit opus virtutis excellentioris.

Ad 1. confirmat. Vnde ad primam confirmationem reſpondeo præceptum charitatis obligare etiam ad conſeruandam vitam propriam, & proximi, ad comparationem autem illam non obligat ſub mortali, & cum ſit affirmatiuum, etiam non pro ſemper obligat.

Ad 2. confirmat. Ad ſecundam negatur ſequela, quia non ſatis eſt poſſe conſeruare vitam, ſed oportet etiam teneri, vt cenſeatur ſe occidere, qui medium neceſſarium omittit. Vbi aduertendum eſt cauendum eſſe ne intercedat poſitiua actio, qua aliquis cooperetur directè ſuæ morti, vt re vera cenſeretur moraliter cooperari, illamque velle, qui abſque maiori bono, ſed tantum ad tuendam vitam æqualis, vel inferioris perſonę extra periculum vitę poſitus certiſsimæ morti ſe dederet. Exemplum vulgare eſt de duobus naufragis, quorum alter poſſet tabulam accipere, in qua vitam tueretur, licite enim alteri tabulam relinqueret. Non ita verò, ſi iam ipſe tabulæ inſediſſet: quia eo pacto non ſolum ſibi non proſpiceret, ſed directè ſe proiiceret in mare, ac adeò poſitiuè cooperaretur ſuæ neci: quod non ſatis animaduertunt aliqui noſtræ concluſioni adhęrentes, dum in allato exemplo vtrunque caſum æquiparant, cum longe aliud ſit vtrunque pariter periclitari, aut alterum tãtùm, altero iam beneficio tabulæ in tuto ſufficienter poſito. Vnde exemplum aliud etiam vulgare de pane inter duos extremè illo indigentes, priori tantùm caſui de naufragis, non poſteriori æquiparatur, vt conſideranti patebit, cum in tali caſu neuter eorum ſit adhuc extra periculum, ſed ambo, vt ſupponitur, extremè fameſcunt.

SECTIO IV.

Quomodo inter proximos ſit ſeruandus ordo charitatis.

4. Suppoſitiones. 1. DIfferunt de hoc puncto Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 26. & Theologi alij in 3. diſtinctione

1. 29. Pro quo ſuppono primum, comparationem fieri inter priuatas perſonas, nam de bono communi iam diximus eſſe præferendum proprio, & conſe-

2. quenter etiam bono cuiuſuis proximi priuati. Secundò ſuppono duas eſſe in proximis conſiderandas conditiones, quæ ad hunc ordinem ſpectant, ſcilicet, ſanctitas, & coniunctio nam charitas primariò inclinat ad ſanctiores, vt Deo coniunctos, ratione ſecundi inclinat ad coniunctos ſibi diligente eſſe variam.

Suppono tertiò hanc coniunctionem cum dili- 3.

gente eſſe variam. Alia eſt coniunctio naturalis, ſub qua comprehendo omnem illam, quæ eſt conſanguinitatis, vel ad illam reducitur. Alia eſt humana, ſub qua includo omnem eam, quæ fundatur in humana aliqua ſocietate, vel amicitia, aut patria. Tertia eſt ſpiritualis, in qua diſtingui ſolent præcipuè duo gradus. Primus eſt inter patrem, & filium ſpiritualem, dicitur autem ſpiritualis pater, vel qui alium in Chriſto genuit per Baptiſmum, vel prædicationem, aut qui ex officio eſt Paſtor animæ. Alius gradus eſt inter fratres, qui intercedit inter homines fideles ratione fidei, & ſpecialiùs inter eos, qui eodem religionis vinculo ſunt coniuncti.

Quartò ſuppono accidere aliquando, duos proxi- 4.

mos ſeſe mutuo excedere in his coniunctionibus, vel in genere, vel in gradu. Item interdum in vno ſunt multæ rationes diligendi, in alio vna æquiualens: interdum etiam coniunctio eſt maior, ſed neceſsitas minor. Quo fit, vt ad intelligendam obligationem ordinis non vna, aut altera tantùm conditio, ſed omnes, quæ occurrunt, ſint penſandæ, & ideo vix poteſt generalis regula tradi, quæ in indiuiduo ſit ſemper ſeruanda, quas ergo trademus intelligendæ ſunt ex ſuo genere, & cæteris paribus.

2. Dico primò, Præceptum charitatis, & miſericordiæ obligare ad ſeruandum ordinem in dilectione, ſeu in ſubuentione proximorum. Eſt communis cum D. Thom. 2. 2. quæſt. 44. art. 8. & apud Magiſt. 3. diſtinct. 27. & 29. eamque docent patres, dum illud Cantic. 2. *Ordinauit in me charitatem*, communiter exponunt de hoc charitatis ordine, aiuntque non ſolùm eſſe conuenientem, ſed etiam debitum: videri poſſunt Auguſtinus 15. de Ciuitat. cap. 22. Origen. homilia 2. ex duabus in Cant. Niſſen. hom. 4. Theodoret. Gloſſ. & D. Thom. in eundem locum. Ratio eſt, quia hic ordo eſt conſentaneus inclinationi charitatis, ergo cadit ſub præceptum. — 1. Concluſio communis eiuſque ratio.

Conſectariũ deducitur & explicatur. Vnde intelligitur hanc obligationem genere ſuo grauem eſſe, quia naſcitur ex grauiſsimo præcepto, & quia materia ſemper eſt grauis, & valde neceſſaria ad bonam conſeruationem hominum. Dico autem *genere ſuo*, quia interdum poteſt eſſe veniale ex leuitate materiæ: in quo eſt notandum, leuitatem materiæ non eſſe penſandam ex detrimento, vel ex quantitate eleemoſynæ, verbi gratiâ, quæ vni adimitur, vt detur alteri: ſed etiam ex exceſſu in coniunctione, ratione ordinis, nam ſi differentia, inter duos ſit minima tranſgreſsio ordinis erit venialis, quanuis fortaſſe ea de cauſa alius proximus graue damnum patiatur, quia licet illud in ſe ſit graue, non tamen comparatum cum alio, & deinde, quia ratio culpæ ibi oritur ex inuerſione ordinis, & illa tranſgreſsio ordinis exigua eſt.

Concluſionẽ quidã olim non admittebant. 3. Contra hanc concluſionem tenuerunt aliqui ex antiquis, vt in 3. ſent. diſt. 29. refert Magiſter, & poſt illum Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 26. in corp. dicebant enim debere nos omnes proximos in affectu æquè diligere, quanuis in effectu non oporteat omnibus æquè benefacere, ſed neque loquebantur conſequenter, neque cum fundamento.

Contra eandem opponitur. Argues tamen, Nam ſi diligam proximum, quantùm debeam, etiam ſi alterum diligam pluſquam debeo, nulli eorum facio iniuriam, nec alicui alteri: ergo peruertere ordinem non eſt malum. Argumentum eſt Diui Thomæ 2. 2. quæſtione 44. articulo octauo. in quo multum laborat Caietanus.

Diluitur. Verùm ſi argumentum procedit de intenſiuo, aut etiam obiectiuo amore, non de appretiatione, de qua loquimur, non implicat me diligere aliquem quantùm debeo, & diligere alium appretiatiue, qui non eſt ita diligibilis ſecundum ſe, atque adeò peccaminoſe, peruertendo ſcilicet charitatis ordinem. Hoc patet ex effectu in ipſa miſericordia, quæ non obligat ad

hunc

hunc ordinem, niſi ſuppoſita obligatione ſubueniendi multis, ſiquidem ordo nonniſi inter multos viritur, & cùm non poſſum omnibus ſubuenire, ſed alteri ſolùm, tunc ſanè non poſſum diligere, quantum debeo alterum illorum, qui magis eſt diligibilis, niſi præferendo eum alteri: & ita in eo caſu argumentum implicat contradictionem in antecedente, quamuis extra illum caſum poſſit quis maiora beneſic a facere ei, quem minus tenetur diligere, quia ille exceſſus, non tam pertinet ad appetitionem, quàm ad obiectiuum amorem.

2. Concluſio. 4. Dico ſecundò. Cæteris paribus tenemur præferre eos, qui nobis ſunt coniuncti, his, qui ſunt alieni. Ratio ſumitur ex priori concluſione. Nam inter hos reperitur ratio ordinis, idem ſumitur ex 1. Timoth. 5. *Si quis ſuorum, & maximè domeſticorum curam non habet, eſt infideli deterior.* Auguſtinus 1. de doctrina Chriſtiana capit. 28. *His potiſſimum conſulendum, qui ſtrictius tibi iunguntur.* Sed aduertendum eſt hoc intelligi in eodem genere bonorum, vel neceſſitatum, nimirum comparando ſpirituale ad ſpirituale: ſi enim mutetur comparatio, magis teneor ſubuenire ſpirituali neceſſitati graui exteri hominis, quàm corporali graui alicuius coniuncti, vt patet ex dictis, ac ſimiliter agendo de vtraq; extrema.

3. Concluſio per ſe aperta. 5. Dico tertiò. Inter coniunctos eodem ordine coniunctionis, illi præferendi ſunt, qui ſunt magis coniuncti, vt inter ſanguineos patet, inter amicos fidelior, & antiquior. Concluſio per ſe quidem patet. Sed dubiis ſequentibus fiet illuſtrior. Primum eſt, an in eodem genere debeat homo potiùs ſubuenire patri, an filio? Diuus Thomas ſecunda ſecundæ, quæſt. 26. artic. 9. non reſpondet ſimpliciter, ſed dicit ex parte obiecti magis diligendum eſſe patrem, quia eſt filij principium: ex parte verò ſubiecti magis eſſe filium diligendum. Et ex ratione Diui Thomæ videtur hoc ſecundum ſimpliciter affirmandum; nam filius eſt magis coniunctus, cum ſit quaſi pars patris. Item amor filij eſt diuturnior, & antiquior. Item cura prouidendi magis conuenit patri reſpectu filij, quàm è contra. Et hanc partem ſequi videntur Bonauent. & Gabriel. loco citato apud Magiſtrum, & Altiſiod. lib. 3. Sum. tract. 3. cap. 5. Buridan. 8. Ethicorum quæſt. 16. & lib. 9. quæſt. 3.

1. Dubium circa hanc concluſionē.

Pars poſterior probatur à quibuſdam ſimpliciter.

Pars prior magis probatur quadruplici ratione. 6. Contraria ſententia eſt ſimpliciter verior, quam habet Magiſter in tertio diſtinctione illa 29. Diuus Thomas & alij ibi. Ratio eſt primò, quia beneficia à patre accepta ſunt maxima. Secundò
1. amor ad patrem eſt ſimilis amori Dei, amor ad fi-
2. lium eſt ſimilis amori ſui ipſius. Vnde in Decalogo poſt præcepta ſpectantia ad Deum, ponitur præce-
3. ptum circa parentes. Tertiò. Grauior impietas
4. eſt interficere patrem, quàm filium. Quartò, quia quoad coniunctionem etiam eſt quædam inæqualitas. Nam ſi filius eſt veluti pars patris, pater eſt, vt totum reſpectu filij: ergo inclinatio patris ad totum eſt maior, & ſicut bonum totius præfertur bono partis, ita bonum patris bono filij. Neq; Diuus Thomas in citato articulo nono, contrarium ſentit, vt obſeruanti patebit. Notandum tamen eſt in hoc, & multis articulis huius quæſtionis 26. Diuum Thomam non ſolum explicare, quid homo agere teneatur, ſed etiam quid faciliùs agat. Nam ſæpè hæc duo non coniunguntur, ſic ergo ait filium magis debere amare patrem, quia excellentia obiecti eſt ſimpliciter maior, tamen ex aliis circunſtātiis faciliùs patrem amare filium. Ex quo aliqui inferunt, vt refert Diuus Thomas in 3. diſtinctione 29. quæſt. vnica, articulo 7. inclinationem naturæ hominum magis inclinare ad filium, quàm ad patrem, charitatem verò corrigere hunc defectum naturalem. Et fortaſſe appetitu ſenſitiuo id poteſt procedere, quia hic appetitus fertur magis ad

Exponitur D. Tho. pro contraria parte adductus in n. 5.

id, quod eſt ſenſibilius; magiſque apparet ſenſibus præſens, & delectabile. Tamen loquendo de ſuprema voluntatis inclinatione, non eſt ita; nam hæc ſemper eſt maior ad id, quod eſt magis honeſtum, & rationi conſentaneum, & ordo poſitus, non ſolùm fidei, ſed rationi naturali conſentaneus eſt. Ex quibus patet reſponſio ad fundamentum prioris ſententiæ.

7. Ad vltimam verò confirmationem reſpondetur extra caſum neceſſitatis teneri hominem ex officio magis prouidere filio, quàm patri; tamen vrgente neceſſitate præferendum eſſe patrem ob rationes dictas, & quia prouidere in neceſſariis eſt maxima quædam pars honoris patri debiti, vt notat Hieronymus Matth. 15. Quæres: de qua neceſſitate ſit hoc intelligendum. Reſpondetur primò, in extrema ſemper id eſſe verum. Secundò ſi filius ſit iam emancipatus, & extra tutelam patris, eſſe quoque verum in quacunque æquali neceſſitate, quia iam quodam modo compleuit munus ſuum theſaurizando filio, qua ablata, in cæteris pater eſt ſuperior, tamen ſi filius eſt ſub cura patris extra extremam neceſſitatem, cæteris paribus, illi ſubueniendum eſſe ratione dictæ obligationis ex officio, & quia quicquid tunc pater acquirit, acquirit filio. Ad 3. confirmat. in eodē num. 5. Explanatur data reſponſio.

8. Secundum dubium eſt, in hoc ordine quis ſit præferendus, pater, an mater? Mater quidem certiùs cognoſcitur; magis amat filios, plus patitur in eorum educatione, & educatione ipſa familiariùs tractatur, & diuturniùs. E contra: pater eſt præcipua cauſa generationis, & ad eum magis ſpectat prouidentia, & cura filiorum, & ſuis laboribus illos alit, vnde maior honor, & reuerentia illi debetur. Quare omnibus penſatis pater eſt præferendus. Ita D. Thom. art. 10. Magiſter ſupra: fortaſſe tamen hic ordo non obligat ad mortale. 2. Dubium circa eādem concluſionē vtrinque diſcutitur, & reſoluitur. Nota.

9. Tertium eſt, An in hoc ordine præferendus ſit noſter benefactor, an beneficiatus, hoc eſt, cuius ſumus benefactores? Reſpondetur cum D. Thomā articulo 12. in corp. & ad ſecundùm præferendum eſſe benefactorem. Ratio eſt, quia ille amor eſt magis debitus, & ſimilior noſtro amori ergà Deum. Addit tamen amorem erga eum, qui ſuſcipit beneficium, eſſe maiorem, & excellentiorem, quia in illo quaſi ſe ipſum homo reſpicit, & ſuum bonum, & quia nobilius eſt dare, quàm accipere, iuxta Paulum Actor. 20. nam illud eſt amicitiæ honeſtæ, hoc quodammodo concupiſcentiæ; propter quod benefacere iucundius eſt, quàm beneficium accipere. At enim licet ſit faciliùs diligere beneficiatum, non inde tamen infertur maior obligatio illum diligendi. 3. Dubium expeditur.

10. Dico quartò. Inter eos, qui diuerſo coniunctionis genere coniuncti ſunt, in rebus pertinentibus, & propriis ſingularum coniunctionum, præferendi ſunt illa coniunctione iuncti: tamen ſimpliciter illi ſunt præferendi in aliis bonis, quorum coniunctio eſt maior. Prior pars ſumitur ex Diuo Thoma quæſt. 26. art. 8. Et ſenſus eius eſt, ex vnaquaq; coniunctione oriri peculiarem obligationem ad quædam officia, vt inter ciues ad res ciuiles, inter milites ad res militares: nam in vnaquaq; coniunctione huiuſmodi, præferendi ſunt illi in his officiis, qui hoc modo ſunt coniuncti. Ratio eſt, quia omnis amicitia fundatur in coniunctione aliqua, & communicatione: ergo in bonis, & rebus ad aliquam coniunctionem pertinētibus, præferendi ſunt coniuncti. Exempla etiam dicta facilè id manifeſtant. Poſterior pars in genere patet ex dictis, quia *ſicut ſimpliciter ad ſimpliciter ita magis ad magis*, & quia in eodem genere coniunctionis præferuntur magis coniuncti, ergo etiam in diuerſo. Sed obſcurum eſt exponere, quæ coniunctio alteri præferenda ſit, quod planum faciam aliquot dubiis. 4. Concluſiō bipartita. Oſtenditur prior pars ex D. Tho. Oſtenditur poſterior.

1. Dubitatio circa præcedentem concluſ. Vera reſolutio quoad neceſsitates corporales cum D. Tho.

11. Primum igitur eſt, An coniunctio naturalis ſit præferenda ſpirituali? Prius verò comparemus in eodem gradu, id eſt, An pater naturalis, patri ſpirituali: filius filio: frater fratri. Et omiſsis opinionibus mihi videtur, naturalem coniunctionem eſſe præferendam: atque adeò in extrema neceſsitate potius prouidendum eſſe patri carnali, quam ſpirituali. Et quidem in his, quæ ſunt neceſſaria ad conſeruationem naturæ. Concluſio eſt D. Tho. art. 8. & conſentiunt omnes, quia in hoc genere, coniunctio naturalis eſt maior, & quoad hoc, obſeruatio huius ordinis ad mortale obligat. Et idem eſt de comparatione filiorum, atque etiam de fratribus, licet nō cum tanta obligatione. De rebus autem ſpiritualibus res eſt magis dubia, ſed colligitur ex D. Tho. art. Ratio eſt, quia hæc naturalis coniunctio, quanuis in ordine videatur inferior ſpirituali, tamen in ſuo genere eſt maxima. Deinde eſt antiquiſsima, & immutabilis, quia ab intrinſeco prouenit: ſpiritualis verò eſt valde extrinſeca, facilèque mutatur, deinde beneficium à patre ſuſceptum regulariter eſt maius, ſcilicet vita, quæ eſt fundamentum bonorum omnium, & educatio vſque ad vſum rationis. Tandē, quia naturalis obligatio, quæ eſt ad ſubueniendum parentibus, non ſolùm eſt in bonis corporis, ſed maximè in bonis animæ. Vnde hæc officia non ſunt extra latitudinem illius coniunctionis: ergo non poteſt ſuperari hæc obligatio naturalis ab alia poſitiua, & quaſi impoſita ab hominibus.

Item quoad ſpirituales quæ colligitur etiam ex D. Thom. & ſuadetur multipliciter.

Executio Caietani ſi extra caſum extremæ neceſſitatis intelligatur multis modis excluditur.

12. Atque hinc conſtat idem dicendum eſſe de comparatione facta ad filios, carnalem, & ſpiritualem: licet Caiet. illo art. 8. oppoſitum ſentiat. Fundatur, quia pater tenetur prouidere filio ſpirituali ex iuſtitia, naturali verò tantùm ex charitate: & videtur D. Tho. ibi ad ſecundum idem docere citans Ambroſ. 1. officior. cap. 7. Reſpondetur loqui ſanctum Doctorem extra caſum extremæ neceſsitatis, tunc enim maior eſt habenda cura filij ſpiritualis, ratione officij, ſicut dicebamus etiam in primo dubio præcedentis concluſionis: ſecùs verò eſt in extrema neceſsitate, in qua omnia quodammodo efficiuntur communia. Et ideò ceſſat obligatio iuſtitiæ, vt patet comparando in ea neceſsitate patrem cum creditore, cui ex iuſtitia aliquid debeo: item obligatio pietatis maior interdum eſt, quàm iuſtitiæ, & nonnunquam etiam charitatis, vt patet de obligatione ſubueniendi ſibi ipſi. Et confirmatur. Nam debet ſeruari proportio: ergo ſi filius maximè obligatur ad patrem naturalem, ita etiam è contrario Pater ad filium. Item quia prouidere filio in bonis animæ non eſt extra obligationem paterni muneris: & aliæ rationes facilè afferri, applicarique poſſunt.

Temperatur proxima doctrina.

13. Addo tamen, quando ſpiritualis coniunctio eſt valde perfecta, non eſſe peccatum ſaltem mortale, illam præferre coniunctioni naturali, quia re vera exceſſus, & ordo eſt valde dubius, & vtrinque ſunt rationes. Hinc patet ſi comparemus has coniunctiones in gradibus diuerſis (in quo vix poteſt dici aliquid generaliter certum) tamen regulariter quendam ſuperiorem gradum vnius coniunctionis poſſe præferri gradui coniunctionis alterius. Tandem colligitur ex dictis, coniunctionem conſanguinitatis ex ſuo genere eſſe maiorem aliis coniunctionibus humanis, quia eſt magis intrinſeca, immobilior, & antiquior, & in maioribus beneficiis fundata.

1. Corollar.

2. Corollar.

2. Dubitatio circa eandē concluſ. & rationes pro parte negatiua.

14. Sed hinc oritur ſecundum dubium, An coniunctio amicitiæ interdum poſsit eſſe tanta, vt poſſit præferri naturali, etiam paternæ. Prima ſententia negat poſſe id vnquam licere, ita D. Thom. q. 26. art. 9. & quæſt. 31. art. 3 ad 3. & cum Magiſtro, in tertio, diſtinct. decima nona, articulo primo, fauet Ariſtot. 8. Ethicorum cap. 8. & lib. 9. cap. 2. Ratio eſt, quia nullum humanum beneficium comparari poteſt cum vita à parentibus donata. Dices: fieri poteſt, vt moraliter eadem vita ab alio amico donata ſit, qui ſe mortis periculo expoſuit, vt me à ſimili periculo liberaret. Sed contra, quia pater eſt cauſa per ſe meæ vitæ, alter verò per accidens. Secundò. Pater dedit initium primum viuendi, alter perſeuerantiam, quod eſt faciliùs. Vnde fit tertiò, vt à patre habeam quaſi vitam immortalem, in anima ſaltem, ab altero verò ſolùm liberer à morte corporis. Tandem pater non ſolùm dedit vitam, ſed etiam educauit, inſtruxit &c. Et confirmatur ex inclinatione naturæ, quæ ad patrem eſt maxima. Secunda ſententia dicit interdum non ſolùm licere, ſed etiam eſſe in præcepto mutare hunc ordinem, præferre ſcilicet vitam alicuius, vitæ patris, patet primò in dicto caſu, ſi aliquis ſuo periculo, & labore me liberauit à morte corporis, ac præterea contulit multa beneficia, & maximum amorem. Ita ſenſiſſe quendam Gerardum refert Buridanus 9. Ethicorum q. 3.

Rationes pro parte affirmatiua.

Reſolutio per tria pronuntiata.

15. Tria in hoc dubio breuiter pronuntio: primū genere ſuo, & abſolute loquendo patrem eſſe præferendum omnibus aliis: loquimur verò de priuatis perſonis non de communi bono. Patet ex fundamento, & authoribus primæ ſententiæ. Secundum, nunquam obligari me ad ſubueniendum alteri in extrema neceſsitate, prætermittendo patrem in ſimili poſitum, quia ius paternum, eſt ſummum in humanis iuribus. Vnde infero, ſi pater vellet iniuſtè occidere innocentem, non teneri me defendere innocentem, ſi non poſſum aliàs, quàm patrem necando: imò regulariter nec fratrem, aut amicum, quia licet tenear defendere, non tamen cum tanta iactura. Quod idem ſuo modo eſt, ſi iactura etiam eſſet in pecuniis. Quin etiam Almaynus in 3. d. 29. q. 1. putat neminem obligari ad interficiendum aliquem pro tuenda vita alterius priuatæ perſonę, quod certè intra legem charitatis ſtando, eſt probabile, quia hominis interfectio eſt actio valde repugnans inclinationi naturæ. Vnde non videtur ordo charitatis cum tanto rigore obligare. Tertium pronuntiatū, in aliquo caſu poſſe filium præferri patri in extrema neceſsitate. Et primò ſi pater aggrediatur innocentem filium poſſum licite defendere illum etiam interficiendo patrem, ſi aliter non poſſum, quia pater abutitur iure ſuo, neque tunc eſt in neceſsitate, ſed in deordinatiſsima voluntate. Secundò fortaſſe etiam amicitia cum aliquo poſſet eſſe tanta, & beneficia adeo egregia mihi collata, vt poſſem eum præferre patri ſine peccato, maximè ſi pater poſtquam dedit vitam, vel nulla, vel pauca alia beneficia contulerit, vel ſi male functus eſt officio cum filio. Ita cenſuit probabile Victoria, in manuſcript. ad quæſtionem vigeſimam ſextam, Diui Thomæ, in ſecunda ſecundæ. Ratio eſt, quia in omnibus virtutibus licet vna ſit ſuo genere maior altera, in indiuiduo actus inferioris poteſt eſſe interdum melior, quàm ſuperioris. Idem ergo poteſt accidere in pietate comparata cum amicitia, cum Eccleſiaſt. ſexto. dicatur, *amico fideli nihil eſt comparabile*, & Prouerbiorum decimo octauo, præfertur fratri, & Ambroſius libro tertio, de officiis, capite decimo ſexto, ait *in rebus humanis nihil eſſe pulchrius amicitia.* Idem etiam conſtat ſi comparemus amicum cum filio.

1.

2.

Illatum ex dictis.

Almayn. probatur.

3 Dubitatio reſoluitur communiter cum D. Tho.

16. Tertium dubium eſt, comparando parentem cum coniuge quis præferendus ſit. Diuus Thomas 2. 2. quæſtione 26. articulo 11. ſimpliciter dicit præferendum eſſe parentem, quanuis ſæpè coniux ſoleat diligi intenſiùs: & ita ſentiunt omnes communiter propter ſummam obligationem, quam quiſque habet ad parentes. Sed videtur obſtare illud Geneſ. 2. c. *Quam ob rem relinquet homo patrem ſuum, & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ*, quod præceptum probauit Chriſtus Matt. 19. Quapropter

Lipo-

Exponitur Geneſ. 2. & ſequitur Lipomanus.

Lipoma. Geneſ. 2. oppoſitum indicat, dum citat Rupertum dicentem, coniunctionem coniugis eſſe omnium maximam, & fortiſsimam; & Hugonem, priuilegium dilectionis fuiſſe ad vxorem translatũ. Citare quoque poterat Procopium eo loco Geneſ. *Cum ſecundum nuptias genus humanum conſiſtere oporteat, rectè, & neceſſariò vxor antefertur parentibus.* Et lib. tertio Eſdræ capite quarto dicitur. *Homo diliget vxorem ſuam magis, quàm patrem, & matrem.* Verum neque liber canonicus eſt, neque dicitur in eo, quid fieri debeat, ſed quid frequentius fiat. Vnde prior opinio eſt probabilior ſimpliciter propter dicta in præcedenti dubio. Et ſenſus loci Geneſis eſt, quoad habitationem quidem, & mutuam ſocietatem, relinquendum eſſe patrem, &c. Ita exponunt Rupertus, & Diuus Thomas articulo 11 ad primum, & lectione 10. ad Epheſ. 5. eodemque modo accipiendus Procopius.

Item ex 3. Eſdræ c. 4

Communis reſolutio ſuſtinetur, & exponitur locus Gen.

Vltima dubitatio expeditur à Caiet.

17. Sed quærit Caietanus in articulo 12. An coniux ſit præferendus filio? cui reſpondet ſimpliciter eſſe præferendum. Ratio eius eſt, quia eſt nobilius obiectum, eſt enim comprincipium generationis, filius tantum effectus. Sed magis vrget pro Caietan. quod vinculum matrimonij inducat magnam quãdam obligationẽ. nam ex duobus facit quaſi vnum. Arbitror tamen in his omnibus tam paruam inæqualitatem eſſe in ordine diligendorum, vt vix vnquam ſit obligatio ad mortale. Addit Caiet. ex parte diligentis magis diligi ſæpe filium, propter maiorem coniunctionem; ſed experientia videtur docere oppoſitum: nam regulariter magis curat, & amat coniux bonum alterius coniugis, quàm filij: & reuera coniunctio vel non eſt minor, & fortaſſe maior, ideoq; & amor eſt antiquior, & familiaritas.

Nota.

Caietani additamentum reiicitur.

5 Concluſ. D. Th. & aliorum in 2. 2. q. 26. ar. 7

18. Dico quintò principaliter. Inter non coniunctos, *per ſe loquendo*, præferendi ſunt meliores: iuſti peccatoribus. Ita D. Th. citandus, & omnes alij communiter de his comparationibus tractantes. Nam ratione maioris ſanctitatis homines ſunt Deo ſimiliores, & coniunctiores, ſunt etiam obiecta nobiliora, & magis proportionata charitati: ergo, &c. Contrarium tamen ſentit Monachus quidam apud Almayn. tract. 1. moral. cap. 8. ad finem dicens in extrema neceſsitate potius ſubueniendum eſſe exiſtenti in peccato, quam iuſto, quia eſt in maiori periculo, vnde, & magis indiget. Sed *per ſe loquendo*, vt ibid. Almayn. addit, non ita eſt: interdum tamen, ſi eſſet certum, hunc iuſtum fortaſſe ſaluandum, ſi moriatur: alium vero in peccato exiſtentem eſſe condemnandum: ſi autem ſuperuiuat, aliquam eſſe ſpem ſalutis, erit fortaſſe conſultius illi prouidere, præcipue ſi hic, & nunc iam minus ſui compos non poſſit moraliter ad Deum conuerti. Si enim poſſit, certe non erit in neceſsitate ſpirituali.

Quæſtiuncula circa præcedentem concluſ.

Quid 1. dicat D. Th.

19. Dubium tamen eſt, ſi comparemus ſanctiores alienos cum coniunctioribus minus ſanctis, qui nam ſint præferendi? D. Th. hanc comparationem facit in illo artic. 7. tam in ordine obiectiui amoris, quàm intenſiui, vel appretiatiui, itaq; obiectiue meliores eſſe magis diligendos, quia habent in ſe maius bonum. Quod ego intelligo de amore abſoluto ſecundum præſentem iuſtitiam: nam ſi loquamur de deſiderio, in ordine ad futurum tempus, & futuram iuſtitiam, aliud eſt ſentiendum, vt ſtatim explicabimus. Dicit præterea coniunctiores intenſius amari, quàm ſanctiores: vbi non tam explicat obligationem, quàm id, quod de facto accidit, & facilius fit. Abſolute ergo loquendo de obligatione, quæ, vt ſæpe dixi, cadit in appretiationem tantum, ſimpliciter dicendum eſt, coniunctiores eſſe præferendos, non ſolum in corporalibus, ſed etiam in ſpiritualibus neceſsitatibus, & bonis. Prima pars de corporalibus bonis eſt certa ſine controuerſia, quia iſti ſunt magis propinqua coniunctionẽ ad diligentem, & quaſi eiuſdem ordinis. Secunda vero probatur ex ſupradictis: nam ita ſe habent ſanctiores ſicut illi, qui ſunt ſpiritualiter coniuncti. Secundo, quia licet alius ſit ſanctior; poſſum ac debeo magis deſiderare, & procurare, vt meus pater perueniat ad illam ſanctitatem, quàm vt ille ſanctior in ea ſanctitate duret, vt indicat D. Th. ar. 7. Atqui hoc eſt illum magis in ſpiritualibus diligere. Tertio, quia charitas perficit naturam: ſed natura, etiam honeſta inclinatione, magis inclinat in propinquos, quam in meliores: ergo, &c. Atque ita ſentit D. Thom. quæſt. 32. art. 9 ad 2.

Quid dicat 2

Propria formalis reſolutio.

Eſt iuxta ipſum D. Th.

20. Contrarium vero tenet Gabr. in 3. diſtin. 29. art. 2. concluſ. 7. & Magiſter ibi, ac D. Thom. & Bonauentura, dubij videntur: fauet Ambroſius 1. de officijs cap. 30 *Si omnibus debetur miſericordia, tamen iuſto amplius.* Idemq; interdum vſurpant alij Patres. Ratio eſt. Quia ſanctiores ſunt coniunctiores Deo, & obiecta nobiliora. Confirmatur nam magis diligũtur à Deo: ergo, & à nobis magis ſunt diligendi. Reſpondetur per ſe loquendo priorem ſententiam eſſe veram, atq; adeo in caſu extremæ neceſsitatis ſpiritualis, potius ſubueniendũ patri etiam peccatori, q̃ alicui iuſto extraneo, quia reuera eſt maior obligatio. Tamẽ fortaſſe in caſu aliquo tãtus poſſet eſſe exceſſus ſanctitatis, tanta corruptio alterius coniũcti, & tam parua ſpes fructus, & emendæ, vt poſſet merito præferri ſanctior, & in hoc caſu loquitur Proſper libro tertio de vita contemplatiua capit. 15. & Ambroſius, alijque patres intelligendi ſunt cæteris paribus.

Contrarium opinatur Gabr. & alii relati à Bonau. art. 1 q. 5

Eius fundã. & confirm.

Deciſio Authoris.

Notationes circa fund. Gabr.

21. Ratio vero facta à Gabriele petit, vt explicemus difficultatem quandam communem ijs omnibus, quæ in hac quæſtione diximus: cum charitas per ſe primo tendat in Deum, quid eſt quod ordo charitatis in dilectione proximorum magis pendet ex coniunctione cum diligente, quàm ex coniunctione ad Deum, vel in participatione diuinæ bonitatis? In quo aduertendum eſt primo, varijs modis amari proximum propter Deum ex charitate, vt ſupra dixi; ſed vnus, & ex quo maxime pendet ordo 1. eſt, quia amandi ſunt proximi, quãtum, & quomodo vult Deus, vt amentur. Vnde illi magis diligendi ſunt in hoc ordine, quos Deus vult magis à nobis diligi. Vnde ſecundo eſt conſiderandum, quoniam gratia naturam perficit, illa quæ ſecundum rectam 2. rationem naturalem ſunt magis diligibilia, ſimpliciter, & ſecundum ordinem charitatis eſſe magis diligenda. Non loquimur autem de ratione naturali omnimoda, ſed vt per fidem eleuata. Hinc tertio aduertendum, 3. quod licet ratio diligendi ſit Deus, tamen coniunctio ad diligentem eſt quaſi menſura, & regula ad cognoſcendas perſonas, quibus & amari, & procurari magis debent à nobis bona etiã ſupernaturalia. Vnde licet maius ſupernaturale, ſecundũ ſe ſit magis diligibile, tamen perſona mihi magis coniuncta magis eſt à me diligẽda, quàm extranea, etiamſi hæc habeat actu illud bonum, illa vero ſit tantum capax eius, cum ſpe tamen obtinendi illud; nam ſi de cõiunctioribus nulla eſſet ſpes, præferendi ſine dubio eſſent ſanctiores; ſed in via nunquam deficit hęc ſpes. Ad rationem ergo reſpondetur, ſanctiores ſecundum præſentem ſtatum, eſſe obiecta digniora, & ideo quodam amore complacentiæ poſſe magis amari; nihilominus propinquioribus carentibus illo bono, poſſe nos illud practicè magis deſiderare, & procurare, & quoad hoc non pendet maior amor ex perfectione obiecti ſecundũ præſentem ſtatum, ſed ex coniunctione, & alijs circumſtantijs, vt diximus.

Satisfit iam dicto fundã.

Ad confirm. pro Gabr.

22. Vnde ad confirmationem reſpondetur Deum interdum velle, me magis diligere aliquem quem ipſe minus diligit, vt patet in dilectione mei. Et præterea, licet ſecundum præſentem iuſtitiam extraneus iuſtus magis diligatur à Deo, tamẽ ſecundũ futurã ignoratur, & ideo in ordine ad illã poſſum, &

Exponitur doctrina quędam D.Th. cui alii conſentiunt.

debeo diligere magis propinquum. Atq; hinc intelligitur ſolutio quædam Diui Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtione vigeſima ſexta, articulo decimotertio, dicit enim hunc ordinem charitatis manere in patria; mutari tamen quoad hoc, quod ibi ſimpliciter diliguntur ſanctiores, quam illi, qui fuerunt coniunctiores in via. Ratio eſt, quia tunc ceſſabit prouiſio in via neceſſaria, & ſubiectio, ratione cuius charitas in via inclinabat ad diligendum magis coniunctiores; quod etiam explicatur ex dictis. Nã ſi in via nulla eſſet ſpes de ſpirituali profectu propinquorum, ſimpliciter eſſent meliores præferendi, vt dictum eſt; ſed iam ibi ceſſat omnis ſpes, & charitas eſt in termino: ergo. Confirmatur, quia etiam tunc vinculum charitatis eſt ſumme perfectum, & prorſus immobile: & cum Diuo Thoma in hoc ſentiunt Albertus in 3. diſtinct. vigeſima nona, vbi Gabriel dubio 1. Alenſis, tertia parte, quæſtion. 31. articulo 2.

Explicatur amplius. Et roboratur.

Contra ſentit Durand.

23. Durandus vero in tertio diſtinction. 31. quæſtion. ſexta, cõtradicit, ſed ſine probatione. Pro quo arguitur in hunc modum,
1. vna virtus vnum habet ordinem, eſt autem eadem charitas viæ, & patriæ: ergo nulla eſt in propoſito differentia.
2. Secundo, quia obligatio ad fratrem manet in patria, quia non deſtruit, ſed perficit naturam.
3. Tandem ibi etiam diligit aliquis ſeipſum magis, quàm ſanctiores, vt fatetur D.Th. ergo, & ſibi coniunctos.

Ad 1. Ad primum reſpondetur, variato ſtatu, poſſe variari ordinem in eadem virtute, quia variantur circumſtantiæ, & conſequenter honeſtas, & dictamen rationis, atq; adeo inclinatio virtutis, quæ tamen mutatio non eſt formalis proprie, ſed materialis, & ex mutatione in ipſis obiectis naſcitur.

Ad 2. Vnde ad ſecundum dico, illam obligationem vinci in eo ſtatu à ſumma coniunctione charitatis, quæ non eſt contraria naturæ, ſed ſuperat illam, ſaltem quando eſt in ſtatu ſumme perfecto.

Ad 3. Ad vltimum neganda eſt conſequentia: nam dilectio ſui immediate coniungitur cum dilectione Dei, non vero dilectio aliorum, etiamſi coniuncti ſint. Vnde comparando proximos inter ſe, illi diliguntur magis, qui ſunt Deo coniunctiores: comparando vero illos cum diligente, non ille magis diligitur, qui eſt Deo coniunctior, ſed ille, cuius amor magis inſeparabiliter coniungitur cum Dei amore, & hic eſt amor ſuiipſius.

Exceptio. A qua tamen regula excipitur ſolus Chriſtus Dominus, qui licet proximus ſit, quia eſt homo tamen quia non eſt purus proximus, ſed Deus homo, ideo magis debet diligi, quàm cæteri: nam Chriſtus ſimpliciter diligendus eſt æque ac Deus: Chriſtus vero, vt homo, (id eſt, vita hominis in Deo,) minus quidem diligendus eſt, quàm ipſe Deus ſecundum ſe, tamen magis quàm nos ipſi: quia etiam illa vita, & illud bonum eſt infinitæ excellentiæ, & dignitatis ratione vnionis Item quia iure redemptionis eſt quaſi vniuerſale bonum, cui debet homo quidquid eſt, & à quo ſuo modo pendet, de qua re in materia de Incarnatione.

DISPVTATIO X.

De Scandalo.

Præmiſſa quędam ad ſequentem diſputat.

PRÆCEPTVM miſericordiæ affirmatiuum eſt, quod directe obligat ad benefaciendum proximo; conſequenter vero ad non lædendum, vnde contra illud dupliciter peccari poteſt, vel omittendo: de quo nihil eſt quod dicamus; explicata enim obligatione huius præcepti, & tempore, & circumſtantijs, quibus obligat, conſtat ſatis, quomodo, & quando peccetur omittendo. Alio modo peccatur per commiſsionem, inferendo malum proximo, qui modus eget explicatione.

Differentia in peccando contra miſericordiã corporalẽ & ſpiritualem.

Secundo eſt notanda differentia inter miſericordiam ſpiritualem, & temporalem: nam contra corporale bonum vix peccatur per commiſsionem, quin peccatum tranſeat in iniuſtitiam: obligatio enim non nocendi proximo præcipue inuito, non ſolùm ad miſericordiam, ſed ad iuſtitiam ſpectat: non repugnat tamen hoc modo interdum peccari contra miſericordiam, & charitatem, vt ſi quis irrationabiliter conſtituat proximum etiam volentem in magna miſeria: de quo modo peccandi D.Thom. nihil dixit, quia rarus eſt, & ex dictis de præcepto miſericordiæ, & ex dicendis de ſcandalo, facile patere poteſt. Circa ſpirituale bonum proximi ſæpe peccatur contra miſericordiam, ſine iniuſtitia, quia ſpirituale damnum nulli infertur, niſi volenti, & ideo ſine iniuria, non tamen ſine læſione charitatis, & hoc genus peccati, ſcandalum dictum eſt à Theologis, quod græcum nomen eſt, offendiculum, vel offenſionem ſignificans. De quo bene D.Hieronym. in caput decimumquintum Matth. ad illa verba, *Phariſæi audito hoc verbo ſcandalizati ſunt.*

SECTIO I.

Vtrùm Scandalum ſit peccatum ex ſuo genere mortale.

Scandali diuiſio.

1. DVplex eſt ſcandalum: actiuum, & paſsiuum. Actiuum eſt offendiculum, quod fratri ponitur, vt ſpiritualiter cadat: paſsiuum eſt ipſa ruina proximi, quod facile ex corporalibus explicari poteſt cum Dauide Pſal. 139. *Iniqui cogitauerunt ſupplantare greſſus meos: abſconderunt ſuperbi laqueum mihi, & funes extenderunt in laqueum, iuxta iter ſcandalum poſuerunt mihi*, & ſimili alluſione ſiue metaphora vſus eſt Iſai. cap. 8. & repetunt Paul. ad Roman. 9. & Petrus 1. epiſt. cap. 2. dum Chriſtum lapidem offenſionis, & petram ſcandali incredulis eſſe pronuntiat. Paſsiuum ſcandalum nihil ad nos ſpectat, quia vt notat Diuus Thomas 2.2. quæſtione 43. art. 3. non eſt ſpeciale peccatum habens propriam malitiam contra charitatem, ſed poteſt fundi per omnia vitia: vbi eſt aduertendum vulgò ſolere putari, & dici hoc ſcandalum paſsiuum, nõ tam ruinam ſpiritualem, quæ conſiſtit in peccato, quàm veluti admirationem, & rumorem, qui excitatur in proximis ex peccato alterius, ſed nunquam illud habet propriam rationem ſcandali, niſi aliquam malitiam includat, quæ originem aliquo modo ducat ab illo, qui dedit ſcandalum, vt colligitur ex Hieronymo Matthæi decimooctauo, & Diuo Thoma, ſecunda ſecundæ, quæſtione trigeſimatertia, articulo primo. Omiſſo ergo ſcandalo paſsiuo ſermo eſt de actiuo, quod definit Diuus Thomas quæſt. 43 ar. 1. *Opus minus rectum præbens proximo occaſionem ruinæ*, quam definitionem, & ipſe bene declarat, & in ſequentibus exponemus latiùs. Solùm nunc eſt conſideranda illa particula *præbens*, nam interdum aliquis ſumit ex meo opere occaſionem peccandi, quam ego non præbeo, quod ſcandalum dici ſolet purè paſsiuum, eſtq; peccatum tantum in ſumente, non vero in eo, à quo ſumitur; oportet igitur, vt occaſio peccandi ſit verè, & moraliter à me data.

Scandalum apud vulgus.

De ſcandalo actiuo agitur & definitur.

2. Dico primo. Scandalum eſſe peccatum. Eſt certa de fide, ſæpe enim in Scriptura illud reprehenditur Matth. 18. *Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis, &c.* ibidem copioſè, & Roman. 14. *Malum eſſe homini qui per offendiculum manducat*, & ſimilia in eodem cap. & 1. Corin. 8. per totum. Ratio eſt, quia qui ſic ſcandalizat eſt cauſa ſpiritualis mali proximi. Dico ſecundo: hoc peccatum eſt peculiaris ſpecies habens malitiam charitati contrariam. Eſt communis primo, quia in Scriptura, vt iam allegaui, & Patribus etiã, vt in Baſilio regula 64. ex breuioribus, Chryſoſtomus homil. 21 in 1. ad Corinth. vbi inter alia. *Eſt quo uis vulnere grauius ſcandalizare: ſeu offenſionem afferre*, & alijs ad cap. 8. primæ ad Corinth. vitium hoc reprehenditur

1. Concluſio de fide ex Matt 18. Roman 14. 1. Cor 8

Eius ratio.

2. Concluſio communis probatur dupliciter.

Horum nonnulli afferun tur à Benedict Iuſtiniano, verſu 11. & 12.

hénditur, vt habéns propriam malitiam. Secundo inferre voluntarie proximo ſpirituale damnum eſt charitati contrarium, ſed hæc eſt ſpecialis malitiæ ratio: ergo. Nec verò ea excuſatur eo quòd proxim⁹ voluntarie damnum illud patiatur. Nam licet hoc ſatis ſit ad tollendam iniuſtitiam, non tamen ad vitandam læſionem charitatis. Et confirmatur, quia non ſubuenire proximo in ſpirituali neceſsitate, eſt peccatum ſpeciale contra charitatem, vt diſp. 8. dictum eſt: ergo multo magis erit inclinare illum poſitiue ad peccandum. Confirmatur ſecundò ex corporalibus: nam ſi eſſem in cauſa, vt Petrus ſeipſum occideret, etiam voluntarie, graue peccatum foret contra charitatem, & miſericordiam per modum commiſsionis: ergo à fortiori, ſi cauſa eſſem ſpiritualis mortis, ſiue peccati, quantumuis ipſi voluntarij. Propter quod D. Th. citato ar. 3. rectè dixit hoc genus peccati eſſe contra præceptum correctionis fraternæ per modum commiſsionis.

Confirm. 1. Confirm 2.

Obiicitur 1. contra conclusionem. 3. Sed contra, quia nullum eſt ſpeciale vitium habituale, à quo eliciatur peccatum ſcandali; nam per actus omnium vitiorũ poſſumus ſcandalizare proximum: ergo non eſt malitia ſpecialis D. Th. in 4. d. 38. q. 2. art. 2. reſpondet vitium hoc in ratione habitus non eſſe ſpeciale, ſed nihilominus ex intentione peccãtis poſſe habere peccatum ſpecialẽ malitiam: ſed de hac ſpeciali intentione an ſit neceſſaria, dicetur ſect. ſequenti. Ad argumentum verò reſpondendum, ad ſpeciale peccatum impertinens eſſe, quòd actus peccandi ab vno, vel multis vitijs eliciatur: nam commune fere eſt omnibus peccatis, quæ ſunt vnius ſpeciei, in eſſe peccati ratione materialium actuum poſſe elici à diuerſis habitibus, & è contrario ſæpe contingit, vt peccata diuerſarum ſpecierum, ratione actuum mortalium, eliciantur ab vno habitu. Exemplum primi ſit cum quis honores affectet, ac diuitias ex inuidia proximi: affectus enim illi à diuerſis habitibus eliciuntur, cum tamen vna ſpecie malitia contra proximi charitatem vitientur: exemplum ſecundi ſi quis diuitias appetat, nunc, vt vindictam ſumat, nunc, vt fœminam pelliceat, illi namq; affectus ab eodem eliciuntur habitu, & tamen malitias induunt longe diuerſas. Ratio eſt, quia tales actus ſumunt ſuam ſpeciem poſitiuam, & reale à directiuo motiuo, malitiam autem non ſemper inde ſumunt, ſed ex intrinſeca deformitate coniuncta materiæ, in qua verſantur actus. Quicquid ergo ſit de antecedente, negatur conſequentia, præter quam quod interdum accidere poſſit, vt hoc peccatum proficiſcatur ab habitu immediate charitati, vel miſericordiæ contrario, vt iam patebit.

Reſpondetur

1. Concluſio probatur ex locis pro 1. allatis & ratione. 4. Dico tertio. Peccatum hoc *genere ſuo* eſt mortale. Eſt certa ex citatis locis pro concluſionibus præcedentibus. Ratio eſt, quia ex genere ſuo eſt contrarium charitati. Item quia in eodem genere peccandi, commiſsio eſt grauior omiſsione: atqui, vt oſtẽdimus, omiſsio miſericordiæ genere ſuo eſt mortale: ergo à fortiori commiſsio ſcandali erit mortalis. Dixi *ex genere*, quia ex leuitate materię poteſt eſſe veniale. Aduertendum autem eſt primo, materiam huius peccati eſſe poſſe ruinam grauem, ſeu peccatum mortale proximi, & hæc ſemper eſt grauis materia, ſicut dictum eſt de correctione fraterna, eſſe quoq; poſſe materiam veniale peccatum proximi, & hæc ſemper eſt leuis materia, quia ſi in ipſo proximo peccatum eſt veniale, etiam in alio *per ſe* non erit mortale. Item quia damnum proximi per ſe eſt leue: ergo qui illud infert, leuiter peccat. An tamen hæc materia interdum poſsit eſſe grauis, reſoluendum eſt, ſicut in ſimili dubio de correctione fraterna. Nam quando non corrigere proximum de veniali, eſſet mortale, tunc à fortiori inducere illum per ſcandalum eſſet mortale: in alijs vero caſibus nunquam eſt grauis materia propter rationes factas hîc, & ſupra in dicta materia de correctione, diſputat. 8. ſect. 2. Dixi autem *per ſe*, nam per accidens, ſi illud ſcandalum, vel inductio oriretur ex graui odio, vel fieret cum graui iniuria, vel per vim, tunc poſſet eſſe peccatum mortale non præciſe ratione ſcandali. Aduertendum ſecundo, poſſe ad materiam huius peccati reduci impedire proximum, ne quod perfectioris, & maioris boni eſt, operetur: tunc enim proprie quidem non eſt ſcandalum, cum ibi non interueniat ruina proximi, quæ proprie eſt ſcandalum paſsiuum, tamen in eo actu poteſt eſſe aliqua malitia contra charitatem, quæ ſine dubio ad hoc vitium reuocatur, & grauis non eſt præciſe conſiderata, tamẽ ex intentione ſi intercedat fraus, & dolus, aut aliqua vis cum graui damno ſpirituali proximi, poterit eſſe peccatum mortale. Vltimo eſt aduertẽdum, alio etiam modo poſſe eſſe peccatum hoc veniale ex inaduertentia, ſcilicet occaſionis, quæ datur proximo peccandi: quæ vt excuſet à mortali, oportet, vt procedat ex leui negligentia, & ignorantia fere inuincibili, excuſanteque à perfecto voluntario, & tunc licet peccatum, quod eſt ſcandalum actiuum, aliàs ex genere ſuo ſit mortale, tamen malitia, quæ illi additur propter ſcandalum, erit venialis tantum, quia quoad eam, primum non eſt perfecte voluntarium. In quo vero gradu malitiæ ſit, dicetur melius ſectione ſequenti.

Notatio circa materiam peccati ſcandali. Concinit author in lib. 3. de iuram. c. 14 n 5. Notatio 2. Notatio 3.

SECTIO II.

Quod genus voluntarij requiratur ad contrahendam malitiam ſcandali.

1. TRibus modis intelligi poteſt. Vnum adducere aliquem ad peccandum; primo hac intentione directe, vt ſpiritualiter moriatur, ſicut facit dæmon. Secundo directe etiam inducendo ad opus, non vt ruat, ſed propter vtilitatem, vel oblectationem aliquam meam. Tertio indirecte tantum, aliquid coram alio faciendo, vnde ille excitatur ad peccandum.

Notatur triplex modus inducendi alterum ad peccatum.

2. Dico primo. Qui primo modo inducit ad peccandum incurrit malitiam ſcandali. Hoc fatentur omnes, poſt D. Th. quia illud eſt ſcandalum maximum, quod eſſe poteſt. Vnde colligitur ſi quis illo modo inducat ad furtum, v. g. & incurrere malitiam furti, quia eſt cauſa eius, & præterea ſcandali contra charitatem. Sed contra, nam potius videtur illa malitia ad odium pertinere. Reſpondetur primo, id non ſemper oriri ex odio proximi, nam poteſt oriri ex ira, vel odio Dei. Et ſecundo ex his oriri quidem poſſe imperatiue, tamen ex proprio obiecto, & materia ſuam habere malitiam in charitate proximi.

1. Concluſiõ circa 1 modũ inducendi in qua conueniunt omnes poſt D. Thom. Obiectio in contrarium ſoluitur dupliciter.

3. Dico ſecundo. Qui ſecundo modo inducit ad actum peccati, licet id faciat propter vtilitatem, vel aliud ſimile, incurrit ſpecialem malitiam ſcandali: ſumitur aſſertio ex D. Th. 2. 2. q. 43. art. 1. ad 4. & eſt Adriani in 4. in materia de confeſsione q. 4. Maioris in 4. d. 38. q. vlt. §. 3. principaliter, Antonini 2. p. tit. 7. §. 4. cap 4. Nauarr. in Cap. *Conſideret*, de pœnit. diſt. 5. §. *Animaduertere*, num. 5. & ſequentibus. Alenſ. 2. p. quæſt. vltima, memb. 2. in fine. Sylueſt. & aliorum verbo *Scandalum*, Petri Soto lect. 9. de confeſsione in fine. Probatur primo ex definitione ſcandali, quæ tota ibi habet locum. Secundo, quia Scriptura reprehendit ſcandalum, vt frequenter eſt in hominibus, non reperitur autem frequenter primo modo, ſed ſecundo: Ergo. Tertio ad contrahendam malitiam aliquam, non oportet illam intendere, ſed ſatis eſt id voluntarie efficere, cui illa malitia eſt coniuncta, vt patet in furto. Dices: forſan id eſſe verum, quando malitia oritur ex ſpeciali circumſtantia, non vero ſi ex generali. Qua ratione proprium nocumentum ſpirituale non addit pec-

2. Concluſiõ 2. modum inducendi. Probatur tripliciter. Euaſio.

dit peccato ſpecialem malitiam, niſi ſpecialiter intendatur. At vero circumſtantia hæc, quæ eſt ſpirituale damnum proximi per ſe includitur in omni peccato contra proximum. Reſpondetur, falſum eſſe hoc vltimum, nam ſpirituale damnum proximi per ſe non includitur in omnibus peccatis contra proximum, neq; in omnibus peccatis furti, v. g. vel ſimilibus, quibus ſcandalizatur proximus. Et confirmatur primo, nam ſæpe vna malitia talis peccati eſt contra iuſtitiam, vt ſi inducam ad furtum, & tamen malitia ſcandali eſt contra charitatem. Et cõfirmatur ſecundò. Nam hæc circumſtantia aggrauat peccatum, & non tantum intra eandẽ ſpeciem, vt patet ex tertio argumento facto, & quia ſine dubio eſt aperienda in confeſsione. Vltimò, quia ſi vnus proximus induceret alium ad viuendum libere, non determinando vitium aliquod, illud eſſet peccatum ſcandali ſine vlla dubitatione, & non in aliqua ſpecie determinati vitij, præter quam contra charitatem, quare, &c.

Obſtruitur.
Confirm. 1.
Confirm. 2.
Confirm. 3.

Contra concluſ. ſentit Caiet. & alii.

4. Oppoſitum ſentit Gaietanus quæſt. illa 43. articulo tertio, & fauet illi D. Thom. ibi, & Albert. in 4. diſtinct. 17. articulo 48. Durand. 38. quæſt. 3. Angelus in Summa verbo *ſcandalum*, ſed hi ſicut, & Diuus Thomas obſcurè loquuntur, & eandem expoſitionem admittunt, quam ille, vt videbimus numero ſequenti, nam eiſdem ferè verbis loquuntur. Ratio autem eſt, quia nocumentum proximi ſi non ſit per ſe intentum, non dat ſpeciem: ſicut è contrario dare conſilium bonum proximo non habet ſpecialem bonitatem charitatis, niſi per ſe intendatur. Cõfirmatur nam aliàs, qui induceret alium ad peccandum dupliciter peccaret, contra charitatem, & iuſtitiam, quod ſi concedatur, ſequitur illum grauius peccare, quàm homicidã, quia ille occidit animam, hic tantum corpus. Reſpondetur fundamentum eſſe falſum; oſtenſum eſt enim in prima ſecundæ peccatum aggrauari etiam ex noua ſpecie, ex nocumento præuiſo, cum obligatione vitandi illud etiamſi non ſit per ſe intentum; & eſt euidens, quia in moralibus voluntarium directum, & indirectum ad eandem ſpeciem pertinent; neq; eſt eadem ratio de bonitate, vt etiam illo tractatu oſtẽdi, quia cum in perfectione cõſiſtat, requirit perfectam cauſam; malitia verò committitur ex quocumq; defectu. Ad confirmationem negatur ſequela, quia homicida eſt cauſa efficax mortis corporalis, ſcãdaloſus verò inefficax. Deinde ſpirituale damnum eſt reparabile, mors verò corporis eſt irreparabile damnum. Addo tamen, ſcandalum hoc ſuo genere grauius eſſe, quàm homicidium, quia proximius, & directè magis opponitur proximo, & per ſe eſt contra bona altioris ordinis; quare ſi damnum ſpirituale eſſet æterna mors, vel eſſet quodammodo per vim, & iniuriam, & præcipue ſi eſſet cum illa formali intentione, de qua in prima concluſione, poſſet hæc malitia ſuperare prauitatem homicidij.

Huius fũdamentum.
Confirm.
Soluitur fundam. Caiet. tract. 1. diſp. 7. ſect. 8
Diſp. 1. ſect. 2
Ad confirm.
Nóta.

3. Concluſio communis cõtra Caiet. & Duran. & alios.

5. Dico tertiò. Quando aliquis tertio modo hoc eſt indirecte inducit alium ad peccandum per actionem malam, vel habentem ſpeciem mali, etiam incurrit ſpecialem malitiam ſcandali. Oppoſitum tenet Caietan. hic, & in Summa verbo *ſcandalum*, Armilla ibidem, Durandus in 4. diſtinct. 38. quæſt. tertia, Paludan. quæſt. 6. artic. 2. concluſ. 2. & alij qui dicunt, quando opus, quo inducitur proximus ad peccandum, verè non eſt malum, ſed apparet, tunc poſſe contrahere malitiam ſcandali; ſi vero ſit malum, non contrahere malitiam ſcandali præter eã, quam in ſe habet. Sed concluſio eſt communior: tenet Syluester verbo *ſcandalum*, quæſtione ſecunda, §. tertio. Angel. eodem verbo, qui citat multos. Et eſt clara ſententia Diui Thomæ hic articulo tertio, ad ſecundum. Vbi obiter colligitur, in corpore non doceri contrarium ſecundæ concluſionis. Sed vel loqui late de intentione, vt patet in exemplo furti, quo vtitur, vel certe loqui ſtricte de ſpecie primaria actus. Nam D. Thom. circumſtantias aggrauantes, quanuis aggrauent in alia ſpecie, non ſolet vocare proprie dantes ſpeciem, niſi accidentarium ſpeciem addendo; vt patet ex prima ſecundæ quæſt. 18. articulo 3.

Exponitur D. Thom.

6. Probatur ergo concluſio primùm, quia Scriptura, & Patres non minus reprehendunt ſic operantes tanquam ſcandaloſos, quàm conſulentes, vel inducentes directe. Secundò in hoc opere reperitur voluntarium indirectum, ſed hoc ſatis eſt ad contrahendam dictam malitiam, vt dictum eſt. Tertio ad hominem, nam ſi actio non re, ſed ſpecie tantum mala contrahit malitiam ſcandali per hoc voluntarium indirectum: ergo multo magis actio re vera mala: patet conſequentia, quia reſpectu vtriuſque proximi eſt circunſtantia eodem modo voluntaria, & quod in actione ſupponatur alia malitia, eſt impertinens, quia non propterea actus ſit incapax nouæ malitiæ.

Probatur iã concluſio 1.
Secundo.
Tertio.

7. Dices malitiam illam, quam contrahit actus ſpecie malus, ex ruina alterius, non eſſe ſpecialiſsimam illam malitiam ſcandali contrariam charitati, ſed pertinere ad aliud gen[9] malitiæ, ad quod proximus inducitur. Sed imprimis hoc nihil refert ad vtendum illa diſtinctione, quia ſicut actus in appãrentia tantum malus contrahit ex ruina proximi, cuius eſt cauſa, illam malitiam: ita actus de ſe malus contrahet augmentum malitiæ ſimilis. Nam ſi circumſtantia illa poteſt actum, de indifferenti facere malum, à fortiori poterit de eodem malo facere peiorem in eodem genere malitiæ. Deinde falſo negatur, in hoc genere iſtorum actuũ eſſe propriam ſpecificam malitiam cõtrariam charitati: nam ille, qui ſic operatur, eſt cauſa moralis ruinæ proximi. Et illa eſt circumſtantia voluntaria, ergo, &c. Neq; intelligi poteſt id quod Caietan. ait, *aliquid poſſe eſſe cauſam ſcandali, & non eſſe ſcandaloſum*: nam hæc duo conuertuntur in moralibus, vt patet in cæteris vitijs.

Euaſio aduerſariorum.
Improbatur primò.
Improbatur 2.

8. Sed contra concluſionem oppones. Nam ſequitur eum, qui exemplo ſuo inducit alium ad furãdum, peccare contra iuſtitiam reſpectu illius tertiæ perſonæ, à qua, ille alius inductus, furatur. Conſequens eſt duriſsimum: imo, & falſum; ergo, &c. Sequela patet. Quia ille eſt cauſa moralis damni alterius proximi, & furti: ergo eſt fur, falſitas conſequẽtis patet. Nam teneretur ille reſtituere quicquid alius ſuo exemplo motus, furatus eſt. Confirmatur. Nam ſequitur eum, qui petit mutuum ſub vſuris ab vſurario peccare contra iuſtitiam, quia eſt cauſa actus iniuſti. Cõſequens eſt falſum. Nã iniuſtitia eſt ad alterum, hic autem, ſi qua eſt iniuſtitia, & contra ſeipſum petẽtem mutuum. Secundo ſequitur eum, qui præbet ſcandalum per actionem non malam, ſed habentem ſpeciem mali contrahere duas malitias. Vnam ſcandali contra charitatem. Aliam illius ſpeciei peccati, ad quam proximus inducitur. Conſequens eſt contra Diuum Thomam hic, & ſumitur ex Paulo primo ad Corinth. 8. & 12. vbi manducantem ſcandaloſè ſacrificata idolis, non reprehendit, vt idololatram, ſed vt ſcandaloſum. Sequela autem patet, quia ille eſt cauſa talis malitiæ: ergo incurret illam.

Arguitur cõtra concluſionem primo.
Confirmat. 1
Confirmat. 2

9. Hæc argumenta non tam impugnant noſtram aſſertionem de malitia ſcandali, quàm inquirunt, An ſemper coniungatur illi alia illius ſpeciei, in qua proximus peccat. Dupliciter ergo reſponderi poteſt. Primo negatiuè, & conſequenter negando omnes ſequelas. Et aduertendum ex 1. 2. quæſt. 6. tunc aliquem dici cauſam moralẽ alicuius peccati, quando poteſt, teneturq; illud vitare, & non facit. Vnde eo modo erit cauſa, quo tenetur: intelligi autem poteſt, me teneri ad vitandum opus, ne proximus ad peccãdum inducatur, ex obligatione charitatis, non iuſtitiæ, vel alterius ſimilis virtutis: quia charitas

1. modus reſpondendi ad id quod hæc argumẽta poſtulant.
Vide in tract. voluntario diſp. 1. ſect. 5

ritas eſt vniuerſalior, & excellentior virtus: vnde magis obligat, & in pluribus caſibus, & ideo ille in eo caſu cenſetur eſſe cauſa moralis ruinæ proximi, vt eſt contra charitatem, non vero, vt eſt contra alias virtutes. Neq; eſt ſimile de illo, qui per conſilium directe inducit, nam hoc apertè eſt contra obligationem cuiuſuis virtutis, habet enim adiunctam voluntatem contrariam directè illi virtuti.

2. modus reſpondendi.

10. Secundo modo poſſumus reſpondere affirmatiuè, & admittere omnes ſequelas, quia non facile intelligitur, aliquem eſſe cauſam moralem aliqua ratione actus, v.g. intemperantiæ in proximo, & non contrahere inde malitiam intemperantiæ.

Ad argum. in n. 8. reſponſio in forma.

Et tunc ad primum, conceſſa prima ſequela, negatur, moraliter loquendo, teneri illum ad reſtitutionem. Primò, quia non poteſt moraliter conſtare, alterum in eo exemplo fuiſſe efficaciter motum ad furandum. Secundo, quia non quilibet modus cõtrahendi malitiam iniuſtitiæ, inducit obligationem reſtitutionis, ſed oportet actum illum per ſe habere malitiam ex tranſgreſsione iuſtitiæ, vt iam exponã.

Ad 1. confir. & 2

Et idem dico ad 1. confirmationem. Ad ſecundam, concedo ibi eſſe duas malitias. Eſt tamen aduertendum, dupliciter contra aliquam virtutem peccari. Vno modo per ſe primo, quia directè agitur contra obiectum eius, vel circumſtantias illi ex ſe debitas, & hoc modo actio ſolùm mala in apparẽtia, nullam virtutem offendit. Alio modo peccari poteſt tãtùm ex cõſequenti connexione virtutũ. Nam vt dictum eſt 1.2. quia actus virtutum ſunt vndiq; boni, quãdo hic, & nunc actus alicuius virtutis poteſt eſſe cõtrarius alteri virtuti, (quamuis in ſuo obiecto, vel circumſtantijs quaſi intrinſecis non habeat defectum) non poteſt prudenter fieri, atq; adeo neq; eſt actus virtutis ſimpliciter, & ideo participat malitiam cõtrariam vtriq; virtuti: ſed alteram per ſe, alteram quaſi per accidens, & conſequenter. Sic etiam propria malitia ſcandali ferè ſemper fundatur in alia malitia, tamen ex conſequenti, & per accidens, ſemper habet aliquomodo illam cõiunctam ex defectu circumſtantiæ debitæ, ſaltem propter aliam virtutem, propter quam non lædendam prudenter ceſſandum eſſet ab opere hic, & nunc habente ſpeciem mali, quamuis ex ſe eſſet aliàs honeſtum.

SECTIO III.

Quæ aliæ conditiones requirantur ad peccandum indirectè peccato ſcandali.

1. DE priori modo ſcandali poſito, ſect. præceden. num. 1. quod ſcil. directiſsima intentione committitur, nihil eſt, quod dicamus, per ſe enim patet: nam ſemper ille modus eſt malus, quia eſt intrinſece contra præceptum naturale negatiuum, & ferè idem de ſecundo modo cenſendum. Tamen quia in illo eſt aliquid etiã indirecti, vt explicetur exactiùs.

Concluſ. bipartita.

Dico primo: petere à proximo, vel conſulere opus, quod nulla ratione poteſt ipſe ſine peccato præſtare, eſt intrinſece malum malitia ſcandali: petere autem, quod licite quidem fieri poteſt, moraliter tamen ſcio non ſine peccato fore præſtandum, interdum licet, interdum non licet.

Oſtenditur prior pars.

Prima pars conſtat; quia illud moraliter loquendo eſt directe inducere ad malum: neq; enim fieri poteſt hæc inductio mouendo ad malitiam ipſam, ſed ſolùm mouendo ad actum, à quo non ſeparatur malitia. Secunda etiam pars eſt certa, & communis ex Auguſt. epiſt. 154. Et D. Thomas quæſtion. 78. articulo 4.

Oſtenditur poſterior.

Exemplisq; patet. Nam licet interdum iuramẽtum petere ab idololatra, quem ſcio per idola iuraturum: ſimiliter licet petere mutuum ab eo, quem ſcio petiturum vſuras.

Suadetur exemplis, & ratione.

Ratio eſt, quia, ego vtor iure meo petendo quod iuſtum eſt; quo non ſemper teneor me priuare; vnde malitia tunc permiſſa eſt à me, non cauſata.

Cautelæ circa hanc concluſ.

2. Sed circa hoc ſunt aliqua obſeruanda, vt vitetur malitia ſcandali. Primum eſt; An ille ſit paratus ad peccandum, necne?

Quoad paratum ad peccandum legatur author lib. 3 de iurã. c. 13. & diſp. 18. de Sacrament. ſect. 2

Si paratus eſt, a multis communiter ſine diſtinctione dicitur licere ab illo petere; ſed ego credo, eſſe addendum, ſi ſit aliqua rationabilis cauſa petendi, alioquin ſine cauſa præberem proximo occaſionem peccandi; nunquam enim aliquis eſt ita paratus, vt hic, & nunc ſit in actuali voluntate peccandi; ſed ſolùm in habituali, quæ præcisè ſumpta non eſt peccatum. Quocirca ſi ego non peterem, & excitarem ſic diſpoſitum, hic, & nunc re vera non committeret hoc peccatum: ergo contra charitatem eſt ſine rationabili cauſa id facere. Obligat enim miſericordia ad vitanda ſingula peccata proximi, etiam paratiſsimi: imo magis huius, quia eſt in maiori miſeria, quod plane ſentit Diuus Thomas illa quæſt. 78. art. 4. illis verbis. *Propter aliquod bonum, quale eſt ſubiectio propriæ neceſſitatis, vel alienæ*, & idem ſignificat ad ſecundum.

Inſtantia.

Dices: ille eſt in voluntate promptus, & quamuis ego non petam, moraliter alius petet; vel certè ille habet deſideriũ, vt ab illo petatur: vt patet in vſurario auaro.

Diluitur.

Reſpondetur, hæc eſſe per accidens, & incerta, & forraſſe interdum temerè iudicari: per ſe autem charitas poſtulat, vt ego vitem omne peccatum proximi, quando facile poſſum.

Replica, non obſtat de qua idem author de pœn. diſp. 22. ſect. 4. n. 18 qui huic loco non repugnat cum ibi loquatur de actualiter parato, vbi nulla intercedit inductio.

Sed contra. Ergo qui inuitat mulierem expoſitam ad peccandum, peccat ſpeciali peccato ſcandali. Reſpondetur concedendo illationem; maxime quia tunc procedit prima pars cõcluſionis, nam petit rem, quam illa non poteſt præſtare ſine peccato; quod autem ſponte, & facile ſit conſenſura, non excuſat peccatum.

Quoad non paratum ad peccandum.

3. Quod ſi non eſt paratus ad peccandum ille à quo petimus; tunc diſtinguitur ab omnibus: nam vel ego habeo ſpeciale ius iuſtitiæ ad illud opus, vt fidelis habet ius petendi Sacramentum à Parocho: vel nullum habet tale ius; ſi primo modo communiter etiam dici ſolet ſine diſtinctione, licitum eſſe petere, quia cuilibet licet vti iure ſuo. Sed eodẽ modo, quo præteritum dictum, limitandum cenſeo, nimirum conſiderandum eſſe, vt bona aliqua cauſa intercedat, vt ſcil. ſpiritualis vtilitas, vel temporalis alicuius momẽti, ita vt ſecundum ordinem charitatis non tenear ego priuare me meo iure, & vtilitate, ne permittam proximum cadere. Nam ſi aliàs id, quod peto, nõ eſt nunc mihi ita neceſſarium, vel valde vtile, aut alia via poſsim facile illud obtinere, vel excuſare; certe ratio, & ordo charitatis poſtulat, vt non petam, etiamſi illa duo coniungantur, me habere ius, & alterum eſſe paratum. Quando vero neq; habeo ſpeciale ius, neq; alter eſt paratus, dici etiam ſolet, ſimpliciter nõ licere petere, quia eſſet moraliter inducere ad malum, præbendo occaſionem peccandi illi, qui revera nullam habet voluntatem. Sed imprimis raro accidit, vt aliquis non ſit paratus ad peccandum, tamen, quod ego ſim moraliter certus, & illum non facturum ſine peccato, id quod ſine peccato facere poſſet, ſi ab alio petatur. Deinde quamuis hoc probabiliter teneatur, non credo intrinſece malum eſſe: nam peto rem licitam, & vt ſuppono mihi neceſſariam: vel eam peto ex aliquã valde rationabili cauſa. Ergo non eſt cur moraliter cenſear inducere alterum ad malum.

Authoris iudicium de petentibus aliquid à parato, vel non parato ad peccandum.

4. Quapropter in his omnibus præcipue attendenda eſt cauſa petendi, & regulandum ex ordine charitatis, An debeam illam præferre periculo proximi, necne? Et in his dictis caſib. ſolam hanc differentiam inuenio; quod ab hoc parato ex leuiori, & faciliori cauſa peti poteſt propter eius diſpoſitionem, & quia fere nihil ea ratione peccat: à non parato vero grauior cauſa requiritur ad petendum: & ſimiliter in habente ius minor requirenda eſt cauſa, quàm in non habente, propter ſpecialem titulum iuris.

Diluitur obiectio de ſuadente ad minus, parati ad maius malum.

Sed objicies. Si quis ſit in voluntate occidendi inimicum, licet inducere eum ad deſtruendum domum

mum

mum inimici, v.g. dummodo non occidat. Reſpondetur hoc non eſſe, inducere ad malum ſed reuocare à maiori malo, permittendo minus malum; quia vitari non poteſt vtrumque, vnde ſenſus illius inductionis eſt conditionatus. Quandoquidem vis malum facere, potiùs fac hoc, quàm illud.

3. Concluſio.

5. Dico ſecundò. Opus malum, vel habens mali ſpeciem, quod de ſe inductiuum eſt ad peccandum, vitandum eſt: aliàs incurritur malitia ſcandali: niſi ex circumſtantijs hic, & nunc, moraliter conſtet illud nullum damnum allaturum proximo. Hæc vltima pars ſiue exceptio per ſe patet, quia opus alio ex capite malum non contrahit malitiam ſcandali, quia poteſt inducere proximum, ſed quia moraliter inducit. Quare ſi hic, & nunc præueniatur, & vitetur iſte effectus, ita vt moraliter non timeatur, non incurritur illa malitia. Concluſio vero eſt certa. Nã illud eſt verè ſcandalum actiuum, vt patet ex definitione eius, moraliter enim inducit hominem ad malum: quod vero non oporteat eſſe vere malum, ſed ſatis ſit apparere, patet ex illo 1. ad Corinth. 3. *Ab omni ſpecie mali abſtinete vos*, propter quod dicitur 1. Corinth. 12. *Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt.* Vnde eſt illud, *Si frater ſcandalizatur, non manducabo carnes in æternum.* Ratio eſt, quia tenemur rectè operari non ſolum coram Deo, ſed etiam coram hominibus. Secundo, quia cum opus habet ſpeciem mali, inducitur proximus ad malum opus, non ſolùm ſua malitia, ſed etiam ex vi mei operis, & ex quadam fragilitate. Sed obijcies factum Eliſæi 4. Reg. 5. qui permiſit, vt Naamam flecteret genua coram idolo, qui actus ſaltem habebat mali ſpeciem, & non ſine ſcandalo. Reſpondetur, ex circumſtantijs facile potuiſſe vitari ibi omne ſcandalum. Primùm, quia Naamam ſe publicè profitebatur cultorem vnius veri Dei, cui, vt creditur, templum exædificauit, qua de cauſa terram adduxit ex Hieruſalem. Deinde ex ipſo opere conſtabat ipſum non idolo, ſed Regi præſtare debitum obſequium, de quo diximus in materia de fide.

Oſtenditur concluſio.

Obiectio ex 4. Reg. 5.

Soluitur.

Diſp. 14. ſect. 4. vide etiam lib. 6 contra Iacob. c. 9

Conſectariũ ex concluſ.

6. Et ex hac concluſione à fortiori infertur, non licere opus aliquod etiam omnino indifferens facere animo inducendi alterum ad malum, quia hoc non ſolum eſſet ſcandalum indirectum, ſed participaret etiam malitiam ſcandali directi. In quo tamen videtur difficile factum Iudith. cap. 8. Nam ſe ornauit animo inducendi Holofernem ad libidinẽ. Vnde cap. 9. orat. *Capiatur laqueo oculorum ſuorum, &c.* Reſpondet Diuus Thomas 2.2. quæſt. 110. articulo 3. ad tertium, in illo facto non excuſari Iudith ab alio genere peccati, nempe mendacio; vnde dicit laudatam fuiſſe non propter malitiam, ſed propter affectum, quem habuit ad ſalutem populi: ſimiliter ergo poſſet quis dicere de malitia ſcandali; quod quidem illa præbuerit Holoferni, laudatam vero fuiſſe ob dictum affectum ſolummodo. Sed mihi hoc nõ placet propter ea verba cap. 10. *Cui etiam Dominus contulit ſplendorem: quia omnis iſta compoſitio non ex libidine ſed ex virtute pendebat*, & plane totum illud opus in tota hiſtoria DEO tribuitur, & inſtinctui Spiritus S. Dico igitur non illam peccaſſe peccato ſcandali, nam imprimis bona intentione procedebat, opus etiam non erat per ſe malum. Deinde non intendebat alium excitare ad inhoneſtam libidinẽ, ſed ſimpliciter ad amorem, & familiaritatem, quàm honeſtè habere poterant, ſaltem inducendo etiam ad matrimonium, vt ſentit Lyran. in cap. 9. Iudith. quo mediante poſſet populum ſuum liberare, ſicut facit Eſther. Addo etiam cum Abulenſ. Iudicum 16. quæſt. 41. à Spiritu S. fuiſſe edoctam, vt id faceret eo modo, & intentione, qua licite poſſet fieri. Certum eſt autem potuiſſe fieri aliquo modo licito; quia non erat malum per ſe, & ſcandalum non erat directum, ſed poterat eſſe tantùm indirectum, non tamẽ cauſatum, ſed permiſſum; quia propter vrgentem maiorem neceſſitatem excuſabatur ab obligatione vitandi illud. Vide etiam Carthuſianum in eum locum.

Contra illud militare videtur factũ Iudith.

Reſponſio D. Th. non placet.

Authoris reſponſio multiplex.

Difficultas proponitur.

7. Sed ſupereſt difficultas, An opus, quod neque in re, neque in ſpecie malum eſt, ſi rationabiliter, & prudenter penſetur, debeat interdum vitari propter ſcandalum, atque adeo, An tale opus poſſit eſſe ſcandalum puſillorum, An potius dicendum ſit Phariſæorum: videtur enim hoc poſterius dicendum, quod non obſcurè colligitur ex illo Matth. 15. *Sinite illos, cæci ſunt.* Propterea etiam Chriſtus dicitur, *Lapis offenſionis, & petra ſcandali.* Iſa. 8. Et Luc. 2. dicitur, *Poſitus in ruinam multorum*, vbi particula, *In*, non dicit finem, ſed futurum euentum. Ratio denique eſt, quia ſi opus eſt vndique bonum re, & ſpecie, nullo modo videtur dari ſcandalum, ſed ab alio accipi.

Reſolutionis ratio.

3. Concluſio communis cum D. Th. art. 7.

8. Dico tamen tertio. Quamuis hoc opus, de quo proxime, per ſe non habeat rationem ſcandali, tamen per accidẽs poteſt interdum habere malitiam ſcandali actiui. Vnde nonnunquam vitandum eſt, vt vitetur paſſiuum, ſeu ruina proximi. Concluſio eſt communis. Probatur, & explicatur, quia in genere ordo charitatis poteſt interdum obligare ad omittendum aliquod opus propter bonum proximi: nam ſi cura de bono proximi poteſt obligare ad bonum faciendum, cur non etiam aliquando ad intermittendum? præſertim, quia nullo bono ſpirituali propterea priuatur homo: tum quia iſta omiſſio præcipue eſt neceſſaria in actu exteriori: in interiori autem deſiderio, poteſt retinere fructum, & meritum: tum etiam, quia hoc ipſum quod eſt priuare ſe merito illius operis propter bonum proximi, erit maius meritum, quàm ipſum opus. Vnde in operibus conſilij res eſt clara.

Probatur.

Exceptio quorundam ab hac concluſione exponitur.

9. De operibus tamen quæ ſunt ſub præcepto dici ſolet non eſſe omittenda propter tale ſcandalum vitandum, quod tamen intelligo, durante obligatione præcepti, nã tranſgredi præceptum propter bonum alterius, nullo modo licet, vt ſupra diximus, & hoc modo loquitur Innocent. III. cap. *Cum ex iniuncto*, de noui operis nuntiatione, Greg. homil. 7. in Ezech. ſic etiam intelligitur dictum commune, *vtilius ſcandalum naſci permittitur, quàm veritas relinquatur*, cap. 3. de Regulis iuris, ſcil. dicendo mendacium: nam tacendo, vel occultando veritatem, interdum relinqui poteſt, & debet: eademque ratione accidere poteſt, vt opus, quod alias hic, & nunc, ſi non timeretur ſcandalum proximi, eſſet præceptum, interueniente illo timore moraliter probabili, careat illa obligatione, vt multis caſibus ex iure collectis oſtẽdit Felin. c. 2 de præſcript. ſub initium. Quod in præceptis poſitiuis facilius poteſt accidere, quia nõ obligant cum tanto rigore, & quia præceptum, de curanda vita ſpirituali proximi, eſt naturale, & diuinũ: at in naturalibus præceptis negatiuis nunquam habet locum, quia hæc ſemper, & pro ſemper obligant, & opera illis contraria ſunt intrinſecè mala: in affirmatiuis vero habere poteſt locum, vt dixi, quia non obligant pro ſemper, ſed cum debitis circunſtantijs. Sed tunc oportet in indiuiduo prudenter iudicare, quid magis præponderet, an ruina proximi vitanda, an opus illud omittendum. Conſiderandum etiam eſt quàm graue ſit illud præceptum, quanta neceſſitas, vel vtilitas eius, & omnibus conſideratis, ferendum iudicium: ita enim diximus in 1. 2. tract. 3. diſp. 12. ſect. 5. n. 3. cum D. Th. q. 96. art. 6. & Couarr. reg. *peccatum*, 1. p. n. 4. faciendum eſſe, quandocumque res occurrant ad diuerſa præcepta ſpectantes, quæ tamen ſimul fieri nequeunt, & colligitur c. *duo mala*, diſt. 13. Ex quibus intelligitur cum dicitur, phariſæorum ſcandalum non eſſe vitandum, omittendo ſpiritualia bona, intelligendum eſſe, vel regulariter, vel certe in re, nunquam eſſe omittendum, tamẽ neceſſarium eſſe interdũ omittere bonũ op⁹ exterius.

Ad obiecta in num. 7.

10. Atque

Ex doctrina proxima varii caſus expediuntur

1. De quo authot to. 3 de Sacram. diſp. vlt ſect. vlt. Parag Quartum capur,

10. Atque hinc etiam ſumuntur regulæ ad diſſoluendos caſus varios. Primus ſit, An teneatur mulier omittere ſacrum ad vitandum ſcandalum. Reſpondetur enim interdum poſſe hoc licere, imo, & eſſe neceſſarium: rarò tamen accidere hanc obligationem: in particulari verò circũnſtantiæ ſunt penſandæ. Secundus eſt, An teneatur mulier non ſe ornare propter vitandum ſcandalum? Dicendum eſt enim ſi ornatus ſit moderatus, & decens per ſe non teneri, quia de ſe actus non eſt malus, neq; habet rationem ſcandali actiui, magis quàm ipſa naturalis pulchritudo, & quia eſſet graue onus obligare ad hoc: tamẽ ſi eſſet ornatus ſuperfluus, & maximus vel ſi de ſe eſſet quaſi prouocatiuus ad malũ, erit obligatio. Nauar. tamen in ſumma c.13.n.23. & Caietan. 2.2.q.169. art.1. tantùm volunt eſſe ſub veniali. Sed ex ſuo genere ego credo obligare ad mortale cum Syluestro verbo *ornatus*, & verbo *ſcandalum*, & Anton. 2.p.tit.7. c.4. quia eſt ex ſuo genere occaſio grauis ruinæ. Tertius eſt, an teneatur quis permittere tẽporalia bona ad vitandum ſcandalum. Reſpondetur cum D. Th. art.8. Syluestro, & Caietan. verbo *ſcandalum*, in his quorum homo eſt Dominus, poſſe illa prætermittere: teneri autem ſolùm iuxta regulas poſitas de ordine charitatis: in his autem quorum non eſt Dominus, ſed curator, vel diſpenſator, vt eſt Epiſcopus, verbi gratia, in bonis Eccleſiæ, communiter tenetur quis non omittere ſuam curam, nec perdere bona temporalia propter ſcandalum aliorum: pręcipuè ſi damnum temporale ſit graue. Interdum tamen licet: vnde ſit excuſari à præcepto Pontificem, qui ſimulat, vel conniuet, quando Princeps ſæcularis vſurpat bona temporalia Eccleſiæ, ſi abſq; minori ſcandalo, vel damno poteſt id impedire. Quartus eſt, an interdũ debeat quis potiùs fame perire, quã vti cibo alijs ſcandaloſo: dico enim interdum poſſe hoc licere, quia vt ſupra dixi, non eſt hoc ſe occidere, ſed ſolùm non ſe conſeruare: rarò tamen aut nũquam cadit in obligationem, niſi interueniat neceſſitas honoris fidei, & confitendi illam, vel aliqua neceſsitas proximi; propter quam ex regulis charitatis, ſit vita exponenda vltimo periculo, vt palam ſumitur ex 1.Cor.8. in fine. Vide Victoriam relectione de temperantia n.10. & Gerſon tract. de temperant. Maiorem in 4. diſt.38. Richard. q.4. Adrian. quodlib. 1.q.2. qui ita ſentiunt, ſicq; intelligendus eſt D.Th. illo art.8. ad 4.

2. Caſus.

Rectius quã Nauar & Caiet Sylu. & Anton in prę ſenti caſu ſentiunt.

3. Caſus.

SECTIO IV.

Quando ſit peccatum ſcandali vendere, vel dare alteri rem, qua malè eſt vſurus.

1. Sententia Antonin & Medin. dura.

2 Sententia Caiet ſubob ſcura diſtinguit.

1. PRima ſententia dicit. Si præſciatur malus vſus alterius, ſemper eſſe malum, & peccatum ſcandali. Ità Antonin. 2.p.tit.1.cap.23. Medina Cod. de reſtitutione, quæſt.30. Sed eſt dura ſententia. Secunda ergò ſententia Caietani 2.2.quæſt.10. artic.4. diſtinguit. Nam vel res ſunt natura ſua deputatæ ad malum vſum, & tunc ſemper eſt malum, vel ſunt indifferentes; ego tamen intelligo alterum malitiã ſua eſſe vſurum, & tunc dicit non eſſe ſcandalum. Sed eſt obſcura diſtinctio; quia nullæ res videntur deſtinatæ ad malum vſum: ſi enim de naturalibus rebus loquamur, omnis creatura Dei bona eſt, ſi verò de artefactis nullum eſt etiam, quod non poſsit accommodari ad bonum vſum, vel ſaltem indifferentem, vt patet in idolo, & pane azymo, quæ ſunt exempla Caietani: nam idolum poteſt deſeruire ad ornatum, vel memoriam antiquitatis, vel ad exprimendam artem, vt videmus etiam vſu venire. Similiter in pane azymo faciliùs inuenitur bonus vſus. Præterea in ſingulis aſſertionibus eſt difficultas: nam ſi ego ſcio aliquem emere idolum ad bonum vſum, non eſt malum vendere: è contra verò ſi ſciam idololatrã velle incenſum ad idololatriam, poterit eſſe ſcandalum vendere, cum tamen illa res ſit maximè indifferens.

Enucleatur diſtinctio aliter.

2. Vt ergo res hæc intelligatur ampliùs explicanda eſt diuiſio. Sunt enim res quædam vel natura et, vel artefactæ, quibus homines vel ex conſuetudine, vel propter legem prohibentem rarò, aut nũquam hoc loco, & tempore bene illis vtuntur, vt veneno v.g. quod aliquando eſt talis generis, vt non deſeruiat niſi ad nocendum. In artefactis faciliora ſunt exempla, in quibus primo attendendus eſt, primarius finis propter quem inuenta ſunt, & retinentur in hac regione, & tempore, nam ex illo fine iudicandus eſt, qualis ſit vſus moralis talis rei. Similiter ex lege poſitiua poteſt eſſe malus vſus aliquarũ rerum, vt per ſe conſtat. Aliæ verò ſunt res, quibus homines communiter vtuntur bene, quamuis aliqui male, in quibus etiam indiuiduis actibus conſiderandæ ſunt circumſtantiæ particulares. Aliæ deniq; ſunt res ad vtrumlibet indifferẽtes, ex quibus tamen quædam magis in bonum vſum, quàm in malum veniunt. Secundo attendenda eſt ſcientia venditoris, vel donantis: fieri enim poteſt, vt exiſtimet certo, vel probabiliter alterum malè vſurum, vel bene, vel certe neutrum ſciat.

Pro diſcernẽda re ſcandaloſa attenditur 1. finis in quem datur.

2. ſcientia dantis.

1. Concluſio communis.

3. Dico primo, vendere res indifferentes, aut quæ de facili habent bonum vſum, ſi venditor nihil ſciat de intentione emptoris, non eſt ſcandalum, nec malum per ſe loquendo. Etiamſi in multis eueniat, vt male illis rebus vtantur. Cõcluſio eſt communis D.Th. 2.2.q.78. art.4. & 169. art.2. Syluest. verbo *infidelitas*, & verb. *Ars*, Nauar. cap.23 n 90. c.17.n.195. c.19 n.16. c.21.n.26. qui alios adducit. Ratio eſt, quia venditor non intẽdit peccatum alterius, nec facit opus, ex quo per ſe ſequatur, nec quod illud excitat, & aliàs ignorat, alterum id velle ad malum vſum: vnde tenetur præſumere velle ad bonum; nam vt eſt regula iuris, *in dubiis vnuſquiſq; præſumitur bonus*. Confirmatur exemplis, quæ facile occurrent ex dictis in n. præc. & paſsim apud ſcribẽtes. Vnde infert Caiet. illam vltimam partem concluſionis, ſcil. hoc eſſe licitum, etiamſi conſtet communiter plures homines male vti illis rebus; ſi in indiuiduo hîc, & nunc de hoc homine hoc non conſtet: quod intelligo, quandiu res vere manet intra latitudinem indifferentiæ. Quod ideo dico, quia ſi vſus talis rei per ſe eſſet prohibitus, per accidens vero poſſet eſſe licitum ex aliqua cauſa, vt vſus carnium in quadrageſima &c. nõ deberet iudicari omnino licitum indifferenter vendere tales res, totum negotium remittendo ad conſcientias ementium. Ex quo Gab. in 4 d.16.q.3 ar.3. dub. 6. dicit peccare eos mortaliter, qui parati ſunt omnes admittere ad cœnam in die ieiunij, nulla admonitione præmiſſa. Quod Nauar. c.21. nu.26. probat, ſed in hoc non eſt admodum ſcrupuloſè agendum, vt notauit bene Caietan. quæſt.147. art. quarto, quia nullus tenetur conſcientiam alterius; aut priuilegium examinare, & vt dicebam, in publico omnis præſumitur bonus. Cauendum ſolum eſt, ne ipſa facilitas dèt alijs occaſionem peccandi. Item in his actionibus, quæ per ſe prohibitæ ſunt, & tamẽ ex accidẽti poſſunt eſſe licitæ, minora indicia, vel ſuſpiciones ſufficere, vt teneatur quis non dare materiam malæ operationis.

Eius ratio.

Illatũ Caiet.

Exponitur in vero ſenſu.

De Gabr & Nauarr ſententia iudicium autoris

Itẽ cautela.

2. Concluſio.

4. Dico ſecundo: res huiuſmodi indifferentes vendere, vel donare, quando pręſcitur alterum male illis vſurum, quamuis intrinſece malum non ſit, tamen ſi quis facile ſine magno incommodo poſsit non dare alteri homini materiam peccati, ſcandalum committit, ſi id faciat. Cõcluſio communis eſt. Syluestri verbo *infidelitas*, quæſt.4. verbo *ars*, quæſt. tertia. Antonini 2.p. titulo primo, capit.9. Adriani quodlibet.3. dub.2. ſumiturq; ex authoribus citatis. Ratio vero eſt; quia vnuſquiſque tenetur ex charitate

Eius ratio.

tate vitare peccatum proximi, ſi facile poteſt. Vnde ſi tale peccatum eſt contra alios proximos, maior erit obligatio vitandi talem materiam, & reſpectu illius tertij poterit eſſe obligatio non tantùm ex charitate, ſed etiam ex iuſtitia, quæ obligat non dare alicui inſtrumentum ad inferendam iniuriam alteri, quia hoc eſt moraliter cooperari iniurijs.

Corollarium de vendentibus arma ad bellandum. 5. Ex quo reſoluitur illa quæſtio, An liceat vendere arma iniuſte bellantibus. Nam ſi conſtat de iniuſtitia, nullo modo licet, ſi vero cauſa ſit dubia reſoluenda eſt quæſtio ex regulis datis de conſcientia in 1. 2. quæ iterum applicabuntur infra in materia de bello. Obiicitur. Oppones primò: ſi alter eſt in voluntate peccandi, non euitatur peccatum ex eo, quod non dem materiam, ſeu inſtrumentum peccandi: vnde ibi nõ interuenit ſcandalum, quia ruina fratris iam datur. Reſponſio. Reſpondetur primùm, fieri poſſe, vt ille non conceperit eam voluntatem, offerendo autem, vel donando, illam ego excitem, atq; ita ſcandalum generem. Secundo, militare etiam contra charitatem, offerre proximo materiam, ſeu inſtrumentum, quo exequatur malam voluntatem; nam ipſamet executio eſt quædam fratris exequentis ruina, eaq; malitia ampliùs durat, & augetur. Obiicitur 2. Oppones ſecundo, quia quamuis non dem, aut vendam, alius vendet. Satisfit. Reſpondetur, id nihil referre, ſicut peccat ſeruus exequens iniuſtum mandatum Domini, quantumlibet ſciat alium facturum, ſi ipſe exequi nolit. Ratio eſt. quia ipſa actio eſt mala, & non tollitur ab ea deformitas, propterea quod multi ſint parati ad ſimiles actiones. Obiicitur 3. Argues tertio. Ergo peccat ille, qui domum ſuam locat meretrici, quoniam certus eſt velle ad malum vſum. Item peccabit famulus, qui in die ieiunij miniſtrat cibum domino, cum certus ſit violandum eſſe ieiunium. Occurritur. In huius generis caſibus valde laborant Authores, quia videntur ſequi euidenter, cum tamen eos admittere videatur durũ: breuiter dico, ideo dixiſſe me in concluſione, hoc non eſſe intrinſece malum. Item addidiſſe *ſi facilè poteſt & ſine magno grauamine*. Vnde in propoſito, ſi quis ſine vllo incommodo poteſt domum ſuam locare alteri, concedo male facere ſine vlla neceſsitate, vel vtilitate locando, cum præſcientia mali vſus: & idem eſt in ſimilibus actionibus. Si tamẽ non occurrerent alij, qui locarent, vel difficile poſſent inueniri, non teneretur quis priuare ſe ſuo iure, quia reuera non intendit peccatum alterius, nec per ſe excitat, aut præbet materiam peccati, ſed ſolùm non impedit eo tempore, quo moraliter non cenſetur poſſe, atq; adeo non teneri. Eadem ferè regula ſeruanda eſt in poſteriori caſu de famulo, licet ibi ſit maior ratio dubitandi, quia videtur cooperatio poſitiua miniſtrare cibos. Reſpondet autem Caietanus totam illam cooperationem de ſe eſſe ad actum indifferentem vel bonum; vel potiùs in eo euẽtu famulus aut locator proprie non cooperatur actiuè, ſed facit aliquid de ſe indifferens quo alius poſtea malè vtitur. De his vide Sanc. lib 1. in decal, c. 7. Deniq; in his quoq; conſiderandæ ſunt circumſtantiæ particulares, vt monuimus.

3. Concluſio bipartita, & communis. 6. Dico tertio. Quando res ſunt tales, vt ex inſtitutione ſua, vel ex vſu, aut lege ſint prohibitæ, vel deſtinatæ ad malum finem in hoc tempore, & loco, ita vt moraliter ſemper probabiliter timeatur prauus vſus, non licet eas tradere alteri, niſi in particulari conſtet ceſſare periculum praui vſus. Oſtenditur prior pars. Concluſio quoad vtramq; partem eſt communis, & prior patet, quia hæc tradere, eſt moraliter præbere occaſionem peccati; eſt ergo moraliter loquendo ſcandalum etiam cooperationis: patet etiam exemplis, in eo qui materiam præbet ad ſacrificãdum idolo, &c. Oſtenditur poſterior. Poſterior vero inde conſtat, quia huiuſmodi actio non eſt mala, niſi prout moraliter, & in re habet malitiam, & deformitatem adiunctam: ſi autem conſtet, alterum nolle rem ad prauum vſum, tollitur iam deformitas: ergo cum tali ſcientia iam non erit malum vendere huiuſmodi rem: ſed oportet aduertere non ſatis eſſe neſcire malum vſum determinatè, ſed neceſſe eſt moraliter cenſere, res ad eum finem non ordinari ab accipiente, ad quem iuxta concluſionem, communiter, & quaſi ex primaria inſtitutione referuntur.

7. Quæres: quid ſi res ipſa, prout à me ſit, poſsit habere bonum vſum, verbi gratia, vt remigatio cõtra Chriſtianos, ædificatio tẽpli, quod per ſe poteſt referri ad cultum veri Dei, tamen hîc, & nunc ſcis referri ad idolum, & alias cogit metus mortis ad adiuuandum, ferendum lateres &c. Erit ne hoc intrinſecè malum? videtur enim non eſſe, quia quod ibi facio per ſe non eſt malum. Reſpondetur, in his cauendum omnino eſſe poſitiuam cooperationem, quia hæc intrinſecè mala eſt, cum ſit contra præceptum negatiuum. Et hac de cauſa in illo exemplo, vt Caietan. rectè dixit, non licet; quia illud eſt moraliter cooperari: quando autem non eſt cooperatio poſitiua, ſed ſolum, non impedis, vel aliquid facis per ſe indifferens, non erit intrinſecè malum: pro ratione ergo circunſtantiarum (ſeruato ſemper ordine charitatis) quando ne ſit cooperari, aut quando ſit tantum non impedire, in ſingulis materijs conſiderandum prudenter eſt. Queſtiũcula. Reſolutio. Vide autorẽ de cenſuris diſp 11 ſect. n. 60

8. Alias quæſtiones quas D. Thom. citata quæſt. 43. tractat art. 5. & 6. in quibus perſonis poſſet inueniri ſcandalum, omitto, quia faciles ſunt. Quod enim inquit, actiuum ſcãdalum ad imperfectos pertinere, non ad perfectos, paſsiuum etiam ſimiliter, regulariter intelligendum eſt, quia virtus perfecta efficit, vt neq; homo facile moueatur ad ruinam exemplo aliorum, neq; alios moueat. Non tamen repugnat interdum cadere in viros perfectos rationẽ ſcãdali, ſicut poſſunt etiam ruere per ſuggeſtionem dæmonis, quod tamẽ facilius accidit in venialibus, quàm in mortalibus peccatis. Alia quæſtio eſſe poſſet, an teneatur quis reſtituere damnum, cuius formaliter cauſa fuit per ſcandalum. Dicendum enim eſt non teneri, niſi interueniat iniuſtitia, quia ſola illa obligat ad reſtitutionem, vt conſtat infra quæſt. 62. Vnde etiam ſit vt non teneatur ad reſtitutionem damni confeſſarius, qui culpabiliter non obligat pœnitentem ad reſtituendum: quia in eo ſolum peccat contra religionem. Lege Sot. 4. de iuſtitia q. 6. art. 3. concluſ. 2. & ſequent. Syluestrum verbo *reſtitutio*, 3. part. 1. Contrarium tenet Scot. in 4. diſtinct. 15. quæſt. 3. Richard. quæſt. 2. art. 5. Adrian. in materia de reſtitutione: ſed nullum habent probabile fundamentum: Quæſtiones aliæ ex D. Th. exponuntur. Vltima quæſtio An dans ſcandalum damnificanti, teneatur de damno. Vide autorẽ de pœn diſp. 32. ſect. 6, n, 8

DISPVTATIO XI.

De præcepto ad pacem pertinente.

INTER effectus charitatis numerauit D. Thomas pacem, & ideo agit de contrarijs paci 2. 2. à q. 37. ad 42. tamen multa, quæ dicuntur, magis ad materiam de iuſtitia ſpectabant, quia vix læditur pax, niſi per iniuriam, ſed quoniam materia eſt grauis, tractabitur hoc loco.

SECTIO VNICA.

Vtrum pax ſit in præcepto, cui repugnat diſcordia, & contentio.

1. REſpondetur, ſimpliciter pacem eſſe in præcepto: hoc enim intrinſecè ſequitur ex amore ad quem ſpectat animos coniungere, vt conſtat ad Roman. 12. & 2. Cor 13. *Pacem habete, & Deus pacis, &c.* Sed aduertendũ eſt in pace duo conſiderari: Vnum eſt poſitiuum, quod conſiſtit in conſenſione voluntatũ primario: conſequenter ẽt iudiciorum, actionũ, & ſermonum. Aliud eſt negatiuum, ſcilic. non facere 1. Concluſ. Notatio pro concluſ. exponenda.

aliquid,

aliquid, quod diſſoluat iſtam conſenſionem: illud prius reuera ſpectat ad amorem, quatenus ſub amore omne bonum deſiderium, & beneuolentiam comprehendimus: vnde ad hoc non videtur neceſſarium ſpeciale præceptum, præter commune dilectionis. Poſterius priuatiuum poteſt eſſe multiplex: nam in hoc conſiſtit, vt homo ſe abſtineat ab omni actione, quæ poſſit diſſoluere iſtam pacem: & huic propoſito opponitur diſſenſio voluntatum, & quicquid ab ea procedat, quæ generali nomine poteſt dici diſcordia.

2. Conclusio.

2. De qua dico ſecundò, hanc diſcordiam irrationabilem eſſe quidem malam, & interdum contrariam charitati, interdum vero alijs virtutibus; loquimur autem de irrationabili, quia nonnunquã fieri poteſt, vt hæc diſſenſio ſit quaſi materialis, & nihil derogans charitati. Explico, & probo omnia, conſiſtit enim hæc diſcordia, vt ego velim contrarium eius, quod proximus vult, quod fieri poteſt, vel quia vnuſquiſq; rationabiliter mouetur, ad volendum ius ſuum, neq; infert in eo alteri iniuriam, neq; per ſe vult incommodum eius, & hoc modo poteſt diſcordia nullum eſſe peccatum, ſi vnuſquiſque vere per ſe intendat honeſtum, ſine intentione inferendi malum alteri.

Explicatur, & probatur concluſio ex duplici modo diſcordiæ

Modus minime peccaminoſus.

Alter modus peccaminoſus.

3. Alio modo poteſt quis voluntate ſua diſcordare à voluntate alterius quando tenetur conſentire: & tunc diſcordia eſt mala, tamen ſicut obligatio illa poteſt oriri ex varijs virtutibus, ita hæc malitia poteſt ad diuerſa vitia pertinere. Tenetur enim ſubditus ex lege obedientiæ voluntatem ſuam conformare cum voluntate ſuperioris. Vnde ſi diſcordet, peccat: tamen illa diſcordia immediate eſt contra obedientiam. Similiter interdum tenetur debitor ex iuſtitia concordare voluntatem ſuam cum volũtate creditoris, & tunc diſcordia contraria erit contra iuſtitiam: ita D. Thom. ſecunda ſecundæ quæſt. 74. Et Soto in quinto de iuſtitia, quæſtione vndecima. Contra charitatem autem erit ſpecialiter, quãdo illa obligatio orta fuerit ex ſolo vinculo charitatis, vt ſi proximus velit aliquod bonum obtinere ſibi neceſſarium, aut valde vtile: ego autem ſine cauſa rationabili velim impedire. Nam etſi nullam inferam iniuriam, ex ſe videtur hoc amicitiæ valde derogare, & regulariter talis diſcordia oritur aut ex odio, aut ex inuidia, quare horum vitiorum malitiam participat.

Ex ſuo genere eſt mort. iuxta D. Th.

4. Proptera dixit Diuus Thomas quæſt. trigeſimaſeptima, genere ſuo eſſe peccatum mortale, & regulariter ſi quis ita diſcordaret à voluntate proximi in re quæ ad illius bonum ſpectat, ſolum hoc intendens, vt ille non obtineat tantum, aut tale bonum, vere ex genere ſuo habet grauem inordinationem de ſe ſufficientem ad diſſoluendas amicitias; vnde merito ponitur contraria charitati. Poſſet tamen excuſari à peccato ſaltem mortali, ſi quis diſcordaret hoc modo à voluntate alterius, non intendendo detrimentum eius, ſed conſulendo ſuæ vtilitati, vel voluptati, nam licet eſſet cauſa fortaſſe contra rationem, tamen ſi propterea proximus non conſtitueretur in aliqua neceſsitate, non eſſet ibi ſpeciale peccatum contra charitatem, ſed eſſet actio iuxta qualitatem, & modum intentionis: nam immediatum obiectum tantum indifferens eſt, quoniam ſicut non teneor ſubuenire, neq; bene facere proximo, ita neq; conſentire voluntati illius, aut non diſcordare, niſi quando inde conſtitueretur ipſe in aliqua neceſsitate. Ex quibus multi caſus poſſunt elici de conſulente teſtatorem, ne eum relinquat hæredem, quem volebat, licet ſine fraude, & dolo; de rogante electorem, ne illi conferat beneficium, cui volebat, & ſimiles, in quibus ſi iniuria ſeparetur, & odium, & inuidia, raro, aut nunqnam eſt peccatum mortale, & ſæpe nullum, ſi rationabili fiat cauſa.

Aliquando excuſatur.

Impediens alicui tertio bonum ab altero conſerendum quo uſq; peccet aut non peccet.

3. Concluſio.

5. Dico tertio. Contentio, quæ ex diſcordia naſcitur, eſt etiam mala pro qualitate malitiæ ipſius diſcordiæ. Aduertendum eſt generaliter poſſe dici contentionem, omnem contrarietatẽ ortam ex diſcordia, quaſi idem ſit contendere quod in contraria tẽdere. Tamen ſpecialiter accõmodatum eſt hoc nomen ad ſignificandam contrarietatem in iudicijs, vel cõtrarietatem in verbis, quæ eatenus mala ſunt, quatenus ex voluntatibus malis oriuntur. De diſſenſione ergo in iudicijs primo aduertendum eſt, non eſſe intrinſece malam, quia cùm hominibus nõ ſępe ſit perſpecta veritas, poſſunt ex rationibus probabilibus in contraria ferri iudicia. Secundo erit hæc contentio mala, ſi ſit in his rebus, quas aliquis credere tenetur, & tunc malitia eius ad hæreſim præcipue ſpectat; præterea poteſt eſſe mala, quando temerè, & ſine ſufficienti ratione iudicatur, & tunc hæc malitia ex obiecto in ſpeculatiuis rebus eſt contra virtutem ſtudioſitatis: in practicis vero eſt contra prudentiam, & poteſt eſſe contra iuſtitiam, vel aliam virtutem, ſi contra illam aliquid oriatur. Contra charitatem vero videtur eſſe ſpecialis malitia, quando aliquis directe, & quaſi ex intentione vult aliud opinari, vel iudicare, vt alteri contradicat: nam ſine dubio hoc ex obiecto ſuo eſt irrationabile, & maxime contrarium illi coniunctioni, quam charitas poſtulat: raro tamen hoc erit peccatum mortale, niſi ab extrinſeco, & ex accidenti. quia per ſe non eſt grauis læſio charitatis. Secus vero eſſet, ſi quis ea ratione ſe exponat periculo docendi res falſas. Nam inde poſſet contrahi grauis malitia.

In iudiciis quouſque, & qualiter ſit vel non ſit mala contentio.

6. Vltimò aduertendum, circa intentionem in verbis in primis per ſe non eſſe malam ſi gratia diſputationis ſumatur, & modus ſeruetur de quo nonnulla dixi in materia de fide, & videri poſſunt Baſil. libro de Spiritu S. initio. Nanzianz. lib. 1. Theolog. & Auguſt. epiſt. 83. & in Enchyrid. cap. 57. & 58. Secundo ſi hæc contentio fiat ſeriò, & animo docendi contrarium eius, quod alter dicit: ſi etiam fiat, honeſto ex ioco, animo ſuo loco, & tempore veritatẽ aperiendi, per ſe non eſt mala. Tertiò, ſi quis impugnet exterius veritatem cognitam, illa eſt formaliſſima contentio, & primariò eſt contra veritatem, tamen ſimul etiam eſt contra charitatem. Et D. Th. quæſt. 38. dicit eſſe peccatum mortale ex genere. Verum ſi conſideretur ſolum repugnantia, quam hoc habet cum charitate: nimirum illa diſiunctio animorum, quam poteſt per ſe efficere contentio, rarò erit peccatum mortale, quia non frequenter lædit grauiter charitatem, tamen quia ex ſe poteſt diſſoluere amicitiam, & ſemper videtur habere aliquam admixtam rationem iniuriæ, ideo interdum eſſe poterit peccatum mortale.

Quid de contentione in verbis.

Exponitur D. Th dicens hanc contentionem eſſe de ſe mortale.

7. Quærit tamen Caietan. An hoc etiam habeat locum in rebus pure ſpeculatiuis, quę neq; ad fidem, neq; ad mores ſpectant? & videtur affirmare, quã uis in ſumma verbo *contentio* oppoſitum ſentiat, ſed de hoc plura diximus in 1. 2. agentes de conſcientia. Nunc breuiter dico non eſſe graue peccatum, niſi fiat cum aliqua graui iniuria proximi, erit autem talis iniuria, ſi quis ea ratione voluntarie doceat ea, quæ ſcit eſſe falſa, idq; frequenter, & in rebus grauibus; nam hæc eſt iniurioſa deceptio, & magnum incommodum proximorum. Vnde tandem intelligitur quid dicendum ſit, quando hæc cõtentio non procedit ex illa intentione formali, ſed vel ex quadam temeritate, vel ex graui negligentia, vt cum quis ſine ſufficiẽti inquiſitione, ac ſtudio, contrariũ intendit in rebus grauibus; nam hoc poterit eſſe peccatum eiuſdem rationis cum illa intentione formali pro ratione ignorantiæ & negligentiæ, ſolumq; differt tanquam directe, & indirecte voluntarium.

Quæſti uncula de contentione nõ ſpectante ad fidem, & mores. Caiet. varius

Reſolutio de qua Sanch. l. 1 Decal. c. 9 n. 16. cum aliis.

Pp 2 DISPV-

DISPVTATIO XII.

De Schiſmate.

DIVVS Thomas 2.2.q.37.& 38. explicuit diſſenſionem & læſionem pacis, quæ conſiſtit in iudicijs, & voluntatibus, & verbis, nunc cum eodem in quæſt.39. explicandum eſt, quomodo lædatur pax, & coniunctio animorum per exteriora facta, & quoniam pax conſiſtat in coniunctione, & vnione. Sciendum eſt duplicem externã coniunctionem poſſe inter homines conſiderari. Alia eſt ſpiritualis, quæ ſi perfecta ſit, pertinet ad ordinẽ ſupernaturalem: alia eſt quaſi temporalis, & mere naturalis; prior eſſe debet inter membra Eccleſiæ: hæc poſterior inter omnes homines: illi opponitur ſchiſma: huic bellum, ſub quo ſeditionem, & rixam comprehendimus: de quibus tantum dicendum ſupereſt.

Hac de re egit etiam Author contra Iacobum Angliæ Regem libro 1. capite 21. & tomo quinto in 3 partem diſp.21. ſectione 2 à num.12. diſp.23 ſect 3. à num. 4. diſput 43. ſect. 2. num.7. Sanch lib.2 in Decalogum cap 36 qui plures adducit. Ioannes Iouanus integrum de Schiſmate edidit Opuſculum: nouiſſimè Farinacius in Tractatu de Hæreſi quæſtione 187.

SECTIO I.

Vtrum Schiſma ſit ſpeciale peccatum contra charitatem.

Notatio 1. de ſchiſmatis nomine.

1. SChiſma, vt notauit Iſidor. 8. Ethymologiarum cap.3. diuiſionem ſignificat à Græco verbo σχίζω ortum habens. Vnde nomẽ hoc generale eſt, poteſtque in bonam, vel in malam partem ſumi. Vnde Ioan.9. *Schiſma factum eſt inter eos*: tamen appropriatum eſt ad ſignificandum peccatum illorum, qui Eccleſiam, quæ vnica eſſe debet, ſcindere conantur, de quo eſt in decretalib⁹ titulus de ſchiſmaticis extra. Et in 6. & 24. quæſt.1. Secundò, vt propria huius vitij ratio exponatur, ſupponendum eſt, ex materia de fide diſput. nona. Chriſti Eccleſiam eſſe vnicam tantùm, & viſibilem, atq; adeo ad ſui perfectionem requirere non interiorem tantum, ſed exteriorem etiam coniunctionem membrorum inter ſe, & cum ſuo capite viſibili, & Vicario Chriſti in terris, quæ coniunctio exterior ſine dubio fit per opera obedientiæ, religionis, & ſimilia. Hæc igitur Eccleſia, quãuis re vera non poſsit recipere diuiſionem in duas, vt recte docet Pelagius Papa in capit. 1. & Cyprian. Cap. *loquitur Dominus*, 24.q.1. poſſunt tamen Eccleſiæ membra ſe ab illa diuidere, & hoc eſt facere ſchiſma.

Notatio 2. de cõiunctione quam ſchiſma diſſoluit.

Schiſma duplici modo contingit. 1. Modus.

2. Accidere verò poteſt ſchiſma non tantum per hæreſim, ſed etiam ſine illa, vt quando aliquis fidem retinendo non vult in ſuis actionibus, & modo religionis vnitatem Eccleſiæ tenere: & hoc dupliciter, primò ſeparãdo ſe à capite Eccleſiæ, vt dicitur in Cap *Non vos*, 23. quæſt. 5. vbi Gloſſa ait, ſchiſma eſſe non habere caput Romanum Pontificem, non quidem negando Romanum Pontificem eſſe caput eccleſiæ, nam iam hoc eſſet ſchiſma coniunctum hæreſi, ſed vel temere negando hunc in particulari, vel ita ſe gerendo cum illo, ac ſi caput non eſſet, vt ſi quis vellet ſine eius authoritate Concilium generale congregare aut Antipapam eligere, & hic eſt vſitatior modus. Secundus modus eſt, ſi ita ſe ſeparet quis à reliquo corpore Eccleſiæ, vt nolit cum illo communicare in Sacramentorum participatione, cuius rei exemplum habemus ex Epiphanio in ſecta Meletij, quæ eſt 68. ille enim diſſentiens à Petro Alexandrin. ſuo Patriarcha, ſe ab illo in omnibus ſacrificijs ſeparauit, & de ſchiſmate notatus eſt; cum tamen inter eos nulla diſſenſio in fidei doctrina intercederet, vt Epiphan. teſtatur. Et hoc ſecundo modo poſſet Papa eſſe ſchiſmaticus, ſi nollet tenere cum toto Eccleſiæ corpore vnionem, & coniunctionem, quam debet, vt ſi tentaret totam Eccleſiam excommunicare, aut ſi vellet omnes Eccleſiaſticas cæremonias apoſtolica traditione firmatas, euertere, quod notauit Caietan. 2.2. quæſt.39. & Turrecrem. latius libro quarto, cap.11. An verò ſchiſmatici non hæretici dicendi ſint membra Eccleſiæ ſuo loco dictum eſt.

2. Modus.

Schiſma hoc poteſt in Papam cadere

Vide autorẽ tract. de fide diſp.9 ſect 1. à n.13

Arguitur pro parte neg. quæſtionis 1.

3. Iam igitur ſic explicato ſchiſmate, conſtat per ſe eſſe quid malum, & à Deo prohibitum, ſupereſt exponamus, quam malitiam habeat, & an ſpecialẽ contra charitatem. Ratio dubitandi eſt, quia hoc peccatum ſi ſit per diſſenſionem à capite, fit per inobedientiam. Si per diuiſionem à corpore, fit, vel per iniuriam, vel per ſuperſtitioſum cultum religionis, ergo hæc malitia ſemper erit contra obedientiam, vel alias virtutes, non ſpecialiter contra charitatem. Nec ſatisfacit, quod D Thomas reſpondet, ſchiſma non eſſe quamcumq; inobedientiam, ſed cum contumacia: nam hoc non variat in eadem malitia, ſed fortaſſe auget in eadem ſpecie, vt patet in eo, qui formaliter non vult obedire. Item quia in excommunicato eſt inobedientia cum cõtumacia, & tamen non eſt ſchiſmaticus. Augetur ſecundo difficultas, quia poteſt quis non eſſe charitate coniunctus cum alijs Eccleſiæ membris, & non eſſe ſchiſmaticus, ergo ſchiſma non opponitur coniunctioni, quam efficit charitas, ergo non eſt peccatum ſpeciale oppoſitum charitati. Reſpondet Caietanus eſſe effectum charitatis illam cõiunctionem, tamen poſſe eſſe informem aliquando; ſed hoc habet locum in effectu imperato à charitate, vt eſt, Verbi Gratia, Eleemoſyna, in qua Caietanus ponit exemplum; non verò in elicito, ergo hic effectus non eſt elicitus, nec formalis charitatis, ſed alterius virtutis: atque adeo ſchiſma immediate oritur contra illam, & non contra charitatem. Aduertendum eſt, dupliciter poſſe aliquem facere ſchiſma. Vno modo directe intendendo diuiſionem Eccleſiæ. Secundò ſolum quaſi indirecte intendendo, Verbi Gratia, dominatum, poteſtatem, & ſimilia.

Contra D. Th. reſponſionem inſtatur.

Arguitur 2

Replicatur contra reſponſum Caietani.

Notatio pro reſolutione.

1. Concluſio ſchiſmate directe intento.

4. Dico primo: ſi ſchiſma ſit per ſe directe intentum, eſt peccatum ſpecialiter charitati contrarium. Ita Diuus Thomas quæſt 39 articul. 1. & ſumitur ex Paulo ad Epheſeos quarto. *Supportantes inuicem ex charitate, ſolliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis*, & cæt. & 1. Corinth.12 *Non ſit ſchiſma in corpore*, &c. & ad Coloſſ. 2. *Inflatus ſenſu carnis ſuæ & non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus, & coniunctiones ſubminiſtratum, & constructum creſcit in augmentum Dei*, & ex Auguſtino libro de Fide & Symbolo, capit. decimo. *Schiſmatici*, inquit, *diſciſſionibus iniquis à fraterna charitate diſſiliunt*, & cæt. Ratio eſt, nam tale peccatum eſt directe contra honeſtatem charitatis. Nam licet illa voluntas poſsit ex varijs motiuis procedere, vt ex inuidia, vel odio, tamen hoc eſt remotè, & extrinſecè: proxime vero, & intrinſece habet malitiã contrariam fini, & effectui charitatis: quod ita confirmo, & explico, nam vnitas Eccleſiæ re vera eſt quid ſupernaturale non tantum ad credendum, ſed etiam ad amandum, & efficaciter, quod in me eſt, faciendum: vnde velle perfecte, & efficaciter tenere perfectam Eccleſiæ vnitatem, & eſſe cum ea coniunctum, vt membrum cum corpore ſuo, actus eſt ſupernaturalis, ſi fit, vt oportet, & charitatis: vnde ad Epheſ. 4. tribuitur Spiritui Sancto. *Solliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis*, vbi Gloſſa *id eſt, vnitatem Eccleſiaſticam quam cauſat Spiritus Sanctus.* Vnde Paulus ſubdit. *Vnum corpus vnus ſpiritus*: & idem colligitur ex 1. ad Corinth. duodecimo. Verum eſt,

Suadetur authoritate & ratione.

ſimilem

ſimilem voluntatem poſſe alia ratione pertinere ad alias virtutes, vt velle tenere vnitatem fidei cum omnibus Eccleſiæ membris, ad fidem ſpectat; velle eſſe coniunctum cum ſummo Pontifice, tanquam ſubditum cum ſuperiore, eſt virtutis obedientiæ, velle autem abſolute, & ſimpliciter ſeruare Eccleſiaſticam pacem, & ſpiritualem membrorum coniunctionem eſt intrinſece munus charitatis: quia virtutis amicitiæ eſt, velle conſeruare communicationem, & coniunctionem debitam cum amicis, charitas autem eſt amicitia ſpiritualis. Ex quo tandem fit, charitatē ipſam per ſe obligare ad eam voluntatem, & coniunctionem, quia non ſolùm eſt bona, ſed maxime neceſſaria, cuius contrarium maxima incommoda affert Eccleſiæ, ergo velle, præcipue directe tollere ab Eccleſia iſtam coniunctionem & vnitatem, eſt directe contra charitatem.

Schiſma, vel in affectu tā tum, vel etiā in effectu.

5. Sed aduertendum eſt vlteriùs, dupliciter poſſe aliquem velle hanc ipſam diuiſionem, vel quaſi affectiue tantum illam deſiderando, vel effectiue re ipſa exequendo. Hoc ſecundum ſine dubio eſt, quod conſtituit proprie ſchiſmaticum: tamen de priori modo Caietan. ſupra vult non pertinere ad ſchiſma, ſed ad odium, vel inuidiam, quia ille non eſt ſchiſmaticus. Sed, quod ad rem attinet, malitia illorum actuum eiuſdem eſt ſpeciei; quia in omnibus eſt eadem deformitas: licet, in modo appetendi ſit diuerſitas. Sicut in vniuerſum in omni voluntate ſimplici, in intentione, & electione reſpectu eiuſdem, eſt malitia eiuſdem vitij, licet diuerſimode participata. Quod verò ſpectat ad modum loquendi, verum eſt non dici ſchiſmaticum, niſi qui actu ſe ſeparat ab eccleſia, quia hęc dominatio magis ſumitur ab actu conſummato exteriùs. Sicut non dicitur homicida, niſi qui actu interficit.

Caiet. affectum illum negat ſpectare ad ſchiſma. Declaratur tamen.

Ad argum. 1. in n. 3

6. Et quoad hanc concluſionem facile patet ſolutio ad difficultatē poſitam, nam, vt demus, hanc ſeparationem ab eccleſia non fieri ſine mixtione alterius vitij, vt hæreſis, ſuperſtitionis, vel iniuriæ: tamen ſicut Ariſtoteles dixit 5. Ethicorum cap. 2. *Qui furatur, vt mœchetur, magis eſt mœchus, quam fur*: ita in propoſito, qui tale vitium committit propter efficiendum ſchiſma, magis eſt ſchiſmaticus, quamuis vtramque malitiam contrahat. Ad ſecundum facile dicitur, quod quamuis exiſteas in peccato mortali poſſit retinere coniunctionem membri cum Eccleſia, hinc tamen non fit, illud non eſſe ſub præceptum charitatis. Neque etiam fit, quòd velle talem effectum voluntate abſoluta, & perfecta, non ſit charitatis, quamuis ſimilem actum imperfectum poſſit habere peccator ex auxilio Dei. Obijci tamē poteſt quod Ambroſ. ait Cap. *Aduocaui*, 24. q. 1. ſchiſma eſſe contrarium fidei, vnde negat in ſchiſmaticis eſſe fidem: idem Auguſt. 2. contra Creſcon. cap. 4. Vnde Syluest. in ſumma verbo *ſchiſma*, dicit eſſe ſpeciem hæreſis. Sed hæc ſano modo intelligenda ſunt. Videntur enim omnes loqui de ſchiſmate in famoſiori ſignificatu, vel vt frequentiùs accidit, quod videtur voluiſſe indicare Auguſt. hæreſim ſcil. fere ſemper initium ſumere ab aliquo ſchiſmate, vel diſſenſione: paulatim verò, ſi diſſenſio creſcat, & duret, peruenire ad hæreſim.

Ad 2.

Obiiciuntur Ambroſ. & Aug. & Sylu.

Explicantur.

Quod ſchiſma indirecte intentum nullum ſit.

Arguitur ex D. Th.

Confirm. 1.

Confirm. 2.

7. Supereſt explicandum, An hæc malitia contrahatur ex illo alio ſecundo modo, per indirectam voluntatem. Nam D. Tho. quæſt. illa 39. ar. 1. in corp. & ad 1. videtur negare. Et confirmatur, quia aliàs omne peccatum contra proximum haberet ſpecialē malitiam charitati contrariam. Nam omne tale peccatum de ſe diſſoluit amicitiam. Item fieret, vt qui perturbaret vnitatem Reipublicæ, vel cuiuſuis communitatis excitando tumultus, vel qui diſcordias ſeminaret, committeret peccatum ſchiſmatis, quia illud etiam eſſet oppoſitum charitati: quod tamen non videtur dicendum.

2. Concluſio, aſtruēs ſchiſma indirectū

8. Nihilominus dico ſecundo: ad contrahendam propriam malitiam ſchiſmatis non oportet directe intendere diuiſionem ab Eccleſia, ſed ſatis eſt velle id, per quod ſeparetur quis ab Eccleſia, vel efficit diuiſionem in illa, ſiue id fit directe præuidendo, ſiue culpabiliter ignorando. Ita ſentit Caietanus hic in ſumma verbo *ſchiſma*, & alij non pauci. Colligiturque ex communi modo loquendi Patrum, & Canonum. Vocant enim ſchiſmaticos omnes, qui dicto modo diuidunt Eccleſiam, quamuis non directe intendant, quod rarò accidit. Et ratione patet à ſimili ex dictis de ſcandalo diſputation. 10. ſection. 2. nam ad committendam aliquam malitiam in moralibus ſufficit voluntarium indirectum, præcipue quando circumſtantia, aut effectus ſecutus non eſt quid generale omnibus peccatis, ſed ſpeciale quid, vt eſt in propoſito. Ex quo fit, hæreticum præter malitiam hæreſis incurrere malitiam ſchiſmatis propter ſpeciale detrimentum, quod infert Eccleſiæ, cōtra charitatem illi debitam. Et idē eſt de alijs, qui per quodcumque vitium efficiunt ſchiſma. Ex quo vlteriùs intelligitur, cum ſchiſma communiter hoc ſecundo modo potiùs, quàm primo committatur, hanc malitiam frequentiùs eſſe veluti circumſtantiam alterius vitij, quàm peccatum per ſe diſtinctum. Quamuis, quia ipſa grauiſſima eſt, magis denominet actum, & peccatorem, quàm alia malitia, quæ ex obiecto per ſe intento ſumitur.

Caiet. aſſentit.

Hos refert, & ſequitur Sāchez ſup. n. 4

Probatur authoritate, & ratione.

1. conſectar.

2. conſectar.

9. Nec contrarium huius concluſionis voluit D. Thom. intelligendus eſt enim, vel generaliter, de intentione formali, aut virtuali, vel certè loquitur de primaria, & quaſi per ſe ſpecie peccati, vt dixi in ſcandalo. Neque eſt ſimile de alijs peccatis cōtra proximum, quia hæc circumſtantia ſchiſmatis non eſt communis omnibus peccatis in proximum. Sed quæres (quod in ſecunda confirmatione tangebatur) An tale peccatum ſit ſemper contra vnitatem vniuerſalis Eccleſiæ, An verò poſſit eſſe contra vnitatem ſpecialem, v. g. priuatæ congregationis, & religionis. Reſpondetur, diuidere corpus in quo debet eſſe ſpecialis aliqua coniunctio temerè, & irrationabiliter, ſine dubio eſſe malum, & contra charitatem ſpecialiter, quia charitas inclinat, & obligat ad talem pacem, & ſpiritualem vnitatem ſeruandam. Vnde ſi quis directe tale damnum intēderet in proximis, ſine dubio peccaret ſpecialiter contra charitatem, idem ergo eſt, ſi indirecte id faciat, iuxta dicta. Hæc autem malitia non niſi ad ſchiſma reuocari poteſt, & conſonat illud Pauli 1. Corinth. 1. *Et non ſint in vobis ſchiſmata.* Vbi D. Thomas ait, ſchiſmata proprie eſſe, quando vel ob diuerſam fidei confeſſionem, vel ob diuerſas ſententias de agendis, homines vnius collegij in diuerſas ſeparantur partes; tamen hoc peccatum eſt diminutum in ratione ſchiſmatis. Nam quia ſpiritualis coniunctio totius Eccleſiæ eſt primaria, ad quam omnes aliæ referuntur, ideo ſchiſma proprie dictum eſt tantum, quando aliquis facit diuiſionem vniuerſalem ab Eccleſia: & de hoc loquuntur iura, cum de ſchiſmate faciunt mentionem.

Ad D. Th. in n. 7

Ad 1. confir.

Ad 2. confir.

10. Dico tertio: hæc malitia ex ſuo genere mortalis eſt, & grauiſſima, minor tamen, quàm malitia hæreſis. Prior pars per ſe nota eſt ex dictis, eamque explicat D. Th. 2. 2. q. 39. ar. 2. Secundam ita explicat D. Thom. ibidem ad tertium, hanc malitiam eſſe grauiſſimam omnium, quæ ſunt erga proximum ratione grauiſſimi damni, quod infert eccleſiæ in maximis bonis. Præterea hoc verificatur maxime, quādo fit intentione directa: ſic enim includit odium quod, vt ſupra dixi diſputatione ſexta, ſect. 2. num. 1. ſecundum ſe eſt maximum eorum, quæ ſunt contra proximum. Vltima pars intelligitur etiam ex genere, & præcisè diſtinguendo, & comparando malitias. Nam malitia hæreſis ex ſuo genere eſt contra Deum directè, ſchiſma verò contra proximum; alioquin ſi comparemus peccatum hæreſis, vt includit

3. Concluſio tripartita.

1. Pars.

2.

3.

cludit etiam malitiam ſchiſmatis, manifeſtum eſt eſſe maius, ſicut totum eſt maius ſua parte: omnia vero intelliguntur ex genere: nam ex circumſtantijs ſæpe ſchiſma poteſt ſuperare hæreſim, quia poteſt afferre maiora damna: quapropter hæc peccata ſæpe æquiparantur à Patribus, & multa habentur in decretis 24. quæſt. 2. Videri poteſt Turrecremata lib. 4 cap. 5. & 6. Caſtro de iuſta punit. lib. 1. capit. 2. Ioan. Iouinianus in nupero Opuſculo de ſchiſmate cap. 3.

Graſſante ſchiſmate quid agendũ

11. Quid vero faciendum ſit tempore ſchiſmatis agit late Turrecr. in cap. 14. Et nonnihil Caietan. hîc, & in ſumma verbo *ſchiſma*. Sed breuiter dico, ſi ſit aliquis certus Papa, de quo prudenter dubitari non poſsit, illi eſt adhærendum, & qui alijs fauent, ſunt ſchiſmatici. Si vero Papa ſit dubius, ita vt non poſsit prudenter cognoſci, nulli eſt adhærendum, quia re vera nullus eorum habet ius verum in Eccleſia acquiſitum. Quapropter ſi contrarium fiat, ſchiſma fouetur, & hac etiam ex parte peccari poteſt hoc peccato. Addendum vero eſt, plebem ſatisfacere ſequendo ſuos Paſtores, & Doctores Catholicos, quando aliter non poteſt eis conſtare veritas.

SECTIO II.

Quæ ſint pœnæ ſchiſmaticorum.

1. Concluſio
De his pænis Farinac tractat. de hæreſi q. 184. à n. 87.

1. Dico primo. Schiſmaticos eſſe ipſo facto excommunicatos, ſaltem in Bulla Cœnæ, quãuis de iure cõmuni res non adeo clara. Nam in Cap. *De liguribus*, 23. quæſt. 9 ſolum dicitur eſſe excommunicandos, ſed in Cap *Licet*, extra de electione, excõmunicantur ipſo iure ſchiſmatici, ſpecialiter in electione Pontificis. Et in cap. primo extra de ſchiſmaticis, fertur etiam excommunicatio ipſo iure: ſed videtur loqui de ſchiſmaticis hæreticis, tamen in Cap. *Nulli*, diſtinct. decimanona, videtur fieri generaliter excommunicatio contra omnes. In Cap. etiam *In nomine Domini*, 23. diſtinct. Additur depoſitionis pœna ſcil. imponenda, non enim incurritur ipſo iure.

2. Concluſio

2. Dico ſecundo: puniri poſſunt ſchiſmatici omnibus fere pœnis hæreticorum, atque adeo reges priuari regnis, &c. Tamen de facto nullam pœnam incurrunt ante condemnationem: neque Principes ſchiſmatici, ſi hæretici nõ ſint priuantur ſua iuriſdictione, donec condemnentur, quia nulla eſt talis pœna lata contra ipſos: nam omnia iura continentia has pœnas loquuntur de hæreticis, & hæc eſt cõmunis ſententia, etſi Panorm. & alij in Cap. *Cùm non ab homine*, de iudicijs ſenſerint contrarium.

3. Dico tertio. Schiſmatici ita ſunt priuati ſpirituali poteſtate ſicut hæretici: vnde poteſtate ordinis non priuantur, & ſtando in iure diuino, neq; poteſtate iuriſdictionis, aut beneficijs Eccleſiaſticis, vt à fortiori patet de pœnis hæreticorum: tamen ipſo iure, de iure poſitiuo, priuantur dignitatibus, beneficijs, atque adeo bonis Eccleſiaſticis in dicto Capit. *Nulli*, diſtinctione 19. & hoc modo dicit Gloſſa Cap. 1. de ſchiſmat. *Eccleſiam quæ habet Epiſcopum hæreticum, aut ſchiſmaticum vacare intelligitur*, quod dictum Turrecremata libro ſecundo, cap. 102. extendit ad ſummum Pontificem, ſed quicquid ſit de Papa hæretico, de quo alias dixi: tamen de pure ſchiſmatico, id omnino eſt falſum: quia extra caſum hæreſis nullus vnquam dixit ipſo iure diuino Papam priuari ſua dignitate, imo, & in caſu hæreſis illud falſum eſt: iure autem humano priuari non poteſt extra eum caſum, vt ipſemet late docet libro ſecundo, capit. 93. & in materia de fide oſtenditur: quare certum ſit, Papam, nullam ex dictis pœnis incurrere, quia neque ipſe ſe poteſt excommunicare, neque Eccleſia poteſt illum punire, quamuis iure defenſionis poſsit illius conatibus reſiſtere, vt late Turrec. cap. 102. & Caiet. de authoritate Papæ, & Cano cap. 12. & Caſtro lib. 2. de punitione hæreticor. cap. 2.

Vide in tract. de fide diſp. 10 ſect. 6

DISPVTATIO XIII.

De Bello.

Bellum abſolute dictum multiplex.

PVGNA exterior, quæ exteriori paci repugnat, tunc proprie bellum dicitur quando eſt inter duos Principes, vel duas Reſpublicas: quando vero eſt inter Principem, & ſuam Rempublicam, vel inter ciues, & Rempublicam, dicitur ſeditio: quando inter priuatas perſonas, vocatur rixa, vel duellum: inter quæ materialis magis, quàm formalis differentia eſſe videtur, atq; de his omnibus dicemus, de quibus D. Tho. 2. 2. q. 40. 41. & 42. & alij infra referendi.

SECTIO I.

Vtrum bellum ſit intrinſecè malum.

1. PRima hæreſis affirmat eſſe intrinſece malum, & contra charitatem, bellare. Ita tribuit Manichæis Auguſt. 22. c. 74. quos ſecutus eſt Vvicleph, teſte Vvaldenſe de Sacramentalib. tit. vlt. capit. penult. Secundus error, Bellum peculiariter eſſe prohibitum Chriſtianis, & præcipue contra Chriſtianos, ita refert Echius in Enchyridio cap. 22. & idem alij hæretici noſtri temporis contendunt, diſtinguẽdo tamen duplex bellum, defenſiuum, & aggreſsiuum, quæ membra num. 6. exponemus: ſequentes concluſiones rem explicabunt.

1. Error, de quo & ſequẽti Bellar. de laicis lib. 3. c. 4 & 16 Molina de iuſt. diſp 99
2 Error.
Contra hos etiam hæreticos citãtur alij a Denedo collect. 59. 1 part.

2. Prima ſit. Bellum ſimpliciter nec eſt intrinſece malum, nec Chriſtianis prohibitum. Eſt de fide: atq; expreſſa in Scriptura, in veteri namq; teſtamẽto laudantur bella facta à ſanctiſsimis viris, Geneſ. 14 *Benedictus Abraham & benedictus Deus quo, protegente, hoſtes in manibus tuis ſunt.* Item legitur de Moyſe, Ioſue, Samſone, Gedeone, Dauide, Machabæis, & alijs quibus ſæpe iuſſerat Deus inferre bellum hoſtibus Hebræorum, & Paulus ad Hebræos vndecimo, dicit Sanctos in fide viciſſe regna: idem confirmatur alijs teſtimonijs Patrum apud Gratianum 23. quæſt. 1. & 2. item Ambroſius in libro de Offic. per varia capita. Obijcies vero primo, Dominum dixiſſe Dauidi, *Non ædificabis mihi templum, quia vir ſanguinum es.* Secundo, quia Chriſtus Petro dixit Ioan. 18. *Mitte gladium tuum in vaginam, &c.* Iſaiæ 2. *Conflabunt gladios in vomeres, & non exercebuntur vltra ad prælium, &* cap. vndecimo. *Non nocebunt, & non occident in monte ſancto* loquitur autem Propheta de tempore aduentus Meſsiæ, quo maxime, quid licitum ſit aut non ſit, exploratum eſſet futurum. Tertio, in Concilio Nicæno capit. 11. imponitur pœna Chriſtianis, qui poſt acceptam fidem militiæ ſeſe aſcribunt, & Leo Papa epiſt. 92. ait prohibitum eſſe bellum Chriſtianis poſt ſolemnem pœnitentiam. Quarto, bellum moraliter affert ſecum infinita peccata: illud autem opus per ſe cenſetur malum, & prohibitum, quod moraliter ſemper habet coniunctas indebitas circumſtantias, & damna proximorum. Ad hæc, bellum eſt contra pacem, & dilectionem inimicorum, & iniuriarum remiſsionem.

1 Concluſio negãda de fide.
Obiectio 1. ex Paral. 18.
Obiectio 2. ex Matt 9 Iſa 2. & 11
3 Conc Nic. Leo Papa.
4. ex ratione
Confirmat.

3. Reſpondetur. Ad primum, id dici propter iniuſtum homicidium Vriæ. Item propter maiorem templi reuerentiam. Ad 2. dices: Chriſtum Dominum loqui de illo, qui authoritate priuata vult digladiari, & præcipue contra Principis voluntatem. Verba autem Iſaiæ, præcipue in cap. 11. referri ſolent ad ſtatum gloriæ. Secundo dicitur, fuiſſe ſignificatam pacem futuram in aduentu Meſsiæ, vt exponit ibi Hieron. & Euſeb. lib. 1. de Demonſtr. cap. 1. & alij Patres. Vel certe ſignificatur ab Iſaia ſpirituale bellum Apoſtolorum, & Prædicatorum Euangelij: qui non materiali gladio, ſed ſpirituali mundum vicerunt:

Ad 1. obiect.
Ad 2.

runt:

runt: ita Iuſtin. Apolog. 2. pro Chriſtianis, & alij.
Ad 3. Iam verò Concilium Nicænum ſpecialiter loquitur de iis Chriſtianis, qui ſignum infidelium militum, quod depoſuerant, iterum aſſumebant. Et Leo Papa, vt Gloſſ. explicat Cap. *Si qui* & Cap. *contrarium* de pœnitentia diſt. 5. de his agit, qui poſt publicam pœnitentiam iniunctam reuertebantur ad bellum, ante illam expletam. Dico etiam initio Eccleſiæ expedire potuiſſe, prohibere iis, qui conuertebantur ad fidem, ne ſtatim ad malitiam irent, cum infidelibus, & ſub infidelibus ducibus.

Ad 4 obiect. Ad rationem reſpondet Auguſt. 19. de Ciuit. cap. vltimo benè probare, bellum, quoad fieri poſsit, eſſe vitandum, & ſolùm in neceſsitate extrema, quando nullum aliud medium ſupereſt, tentandum: non verò eſſe prorſus malum, quia quòd ex eo ſequantur mala, per accidens eſt, & maiora ſequerentur, ſi numquam liceret.

Ad confir. Vnde ad confirmationem negatur, bellum eſſe contrarium honeſtæ paci, ſed iniquę: eſt enim potius medium ad veram, & tutam pacem obtinendam. Similiter non eſt contra inimicorum dilectionem: Nam qui honeſtè bellum gerit, non odit perſonas, ſed opera, quæ iuſtè punit: & idem eſt de remiſsione iniuriarum, præcipuè, quia hæc non eſt omninò in præcepto, nam vindicta, via legitima, poteſt interdum peti abſque iniuria.

2. Concluſio bipartita. 4. Dico ſecundò. Bellum defenſiuum non ſolùm eſt licitum, ſed interdum etiam præceptum. Prior pars oſtenditur. Prior pars ſequitur ex prima concluſione, quam etiam citati Doctores admittunt, & habet locum non ſolùm in publicis Magiſtratibus, ſed etiam in priuatis perſonis: nam vim vi repellere, omnia iura permittunt, Cap. *Si vero* extra de ſententia excommunicationis. Ratio eſt, quia ius propriæ defenſionis eſt naturale, & neceſſarium. Vnde facilè oſtenditur pars ſecunda. Posterior ſuadetur. Nam propria defenſio interdum eſſe poteſt in præcepto, ſaltem ex ordine charitatis, vt dictum eſt, diſputatione 9. item defenſio Reipublicæ, præcipuè ſi ex officio incumbat. Vnde Ambroſius 1. de offic. cap. 7.

Obiectio. Opponės. Nam ad Romanos 12. dicitur. *Non vos defendentes chariſsimi*, cui conſonat, illud Matth. 5. *Si quis te percuſſerit in dexteram maxillam, præbe & alteram.*

Dilutio. Reſpondetur, in priori loco ſermonem eſſe de vindicta: vnde alia lectio habet, *Non vos vindicantes*: & Græcum verbum ἐκδικοῦντες vtrumque ſignificat, patet tamen ſenſus ex ſequentibus; *Scriptum eſt enim, Mihi vindictam, &c.* Idem eſt ſenſus ſecundi teſtimonij, ſi de præcepto intelligatur; quamuis etiam poſsit intelligi, vt Auguſt. tomo quarto, libro de mendacio cap. 15. & alibi exponit, de animi præparatione, vtique quando id fuerit neceſſarium, nam aliàs tantùm eſt conſilium.

3 Concluſio probatur authorit. 5. Dico tertiò. Bellum, etiam aggreſsiuum non eſt per ſe malum, ſed poteſt eſſe honeſtum, & neceſſarium. Conſtat ex teſtimoniis Scripturæ ſuperiùs allatis: quæ indifferenter loquuntur. Idem conſtat ex vſu Eccleſiæ à Patribus, & Pontificibus ſæpiùs approbato, prout omnia latè congerit Roffenſis artic. 4. contra Lutherum: Videri & poteſt Turrec. 23. quæſtione 1. num. 1. & 2. & multa alia videri poſſunt 23. quæſt 8. à cap. 7.

Et ratione. Ratio eſt, quia tale bellum ſæpè eſt Reipublicæ neceſſarium ad propulſandas iniurias, & coercendos hoſtes: neque aliter poſſent Reſpublicæ in pace conſeruari. Eſt ergo hoc iure naturæ licitum, atque adeo etiam lege Euangelica, quæ in nulla re derogat iuri naturali, neque habet noua præcepta diuina, præter quàm fidei, & Sacramentorum. Quod verò Lutherus aiebat, non licere reſiſtere caſtigationi Dei, ridiculum eſt: Deus enim non vult hæc mala, ſed permittit, vnde non prohibet, quin iuſtè poſsint propulſari.

Quid bellū defenſiuum, quid aggreſſiuum. 6. Supereſt exponamus quod bellum ſit aggreſſiuum, quod verò defenſiuum: interdum enim in apparentia videri poteſt aggreſsio, quæ tantum eſt defenſio. Nam ſi hoſtes, verbi gratia, occupent domos, vel res aliorum: alij vero eos inuadant, non aggreſsio eſt, ſed defenſio. Quo modo leges ciuiles dicentes, ſi quis velit me expellere à poſſeſsione, licere vim vi repellere, etiam in conſcientia, veræ ſunt, vt in leg. 1. Cod. vnde vi, & lege 1. & 3. ff. de vi, & vi armata. Quia illa non eſt aggreſsio, ſed defenſio, quam etiam licet aggredi propria authoritate, atque extendunt hæc iura ad eum, qui cum eſſet abſens, deiectus eſt à poſſeſsione, quam vocant naturalem, reuertenſque impeditur ne illam recuperet. Decernunt quippe, ſpoliatum poſſe armis rem aggredi, etiam propria authoritate, quia illa non eſt verè aggreſsio, ſed defenſio poſſeſsionis ciuilis, habetur in cap. *Solum* extra, de reſtitutione ſpoliatorum. Quocirca notandum eſt, an iniuria ſit in fieri moraliter, an facta iam ſit, & per bellum ſatisfactio intendatur. Notatio. Quando ſe habet hoc ſecundo modo, bellum eſt aggreſsiuum. Primò modo, habet rationem defenſionis, dummodo fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ. Exiſtimatur autem iniuria eſſe *in fieri*, quando vel re vera ipſa actio iniurioſa eſt in fieri, phyſicè etiam loquendo, vt quando homo non eſt omninò deiectus à poſſeſsione ſuæ iure: vel deiectus quidem eſt, tamen in continenti, id eſt ſine notabili mora, procurat ſe tueri ac reſtituere. Cuius ratio eſt, quia quando aliquis eſt moraliter in actuali reſiſtentia, & conatur, quo ad poteſt, ſuum ius tueri, non cenſetur ſimpliciter paſſus iniuriam, nec deiectus à ſua poſſeſsione. Ita exponunt communiter Doctores Sylueſtr. Verbo *Bellum* 1. Bartol. & Iuriſtæ in dicta lege 3. §. *Cum igitur* ff. de vi, & vi armata.

7. Dico quartò. Vt bellum honeſtè fiat, nonnullæ conditiones ſunt obſeruandæ, quæ ad tria capita reuocantur. Concluſ 4. de quo Bellar. de laicis lib 3. cap 15. Molin diſp. 10. & ſequentibus. Primum, vt ſit à legitima poteſtate. Secundum, vt iuſta cauſa, & titulus. Tertium, vt ſeruetur debitus modus, & æqualitas in illius initio, proſecutione & victoria. quæ omnia patebunt ex ſequentibus ſectionibus. Ratio verò concluſionis generalis eſt, quia licet bellum per ſe non ſit malum, tamen propter multa incommoda, quæ ſecum affert, ex iis negotiis eſt, quæ ſæpè malè fiunt. Et ideo etiam multis indiget circumſtantiis, vt honeſtetur.

SECTIO II.

Apud quem ſit legitima poteſtas indicendi bellum.

1. QVæſtio eſt de bello aggreſsiuo: nam poteſtas ſe defendendi ab iniuſto inuaſore, per ſe omnibus datur. Dico primò. Supremus princeps, qui ſuperiorem in temporalibus non habet, vel reſpublica, quæ ſimilem iuriſdictionem apud ſe retinuit, habet iure naturæ poteſtatem legitimam indicendi bellum. 1. Concluſ. Ita D. Thom. 2. 2. quæſt. 40. artic. 1. probaturque ab omnibus. Vide Couarr. regula *peccatum* 2. p. §. 9. plerique iura, & Doctores etiam Theologos adducit. Probatur 1. Ratio eſt, primò, quia hoc bellum, vt oſtendimus, interdum licet iure naturæ: ergo oportet poteſtatem illud indicendi eſſe apud aliquem: ergo maximè apud habentem ſupremam poteſtatem: nam ad eum maximè ſpectat tueri rempublicam, imperareque inferioribus Principibus. 2. Secundò quia poteſtas indicendi bellum eſt quædam poteſtas iuriſdictionis, cuius actus pertinet ad iuſtitiam vindicatiuam, quæ maximè neceſſaria eſt in republica ad coercendum malefactores, vnde ſicut ſupremus Princeps poteſt punire ſibi ſubditos, quando aliis nocent, ita poteſt ſe vindicare de alio Principe, vel republica, quæ ratione delicti ei ſubditur, hæc autem vindicta non poteſt peti ab alio iudice, quia Princeps, de quo loquimur, non

habet ſuperiorem in temporalibus: ergo ſi alter non ſit paratus ad ſatisfaciendum, compelli poteſt per bellum. Dixi in concluſione, *vel Reſpublica*, vt comprehenderē omnē modum regiminis: in omnibus enim eſt eadem ratio. Solum eſt aduertendum in monarchico regimine, poſtquam reſpublica tranſtulit ſuam poteſtatem in vnum aliquem, non poſſe citra voluntatem illius bellum indicere, quia iam non eſt ſuprema. Niſi fortè princeps eſſet ita negligens in vindicanda, & defendenda republica, vt ea de cauſa, publica, & grauiſsima incommoda pateretur: tunc enim poſſet tota reſpublica ſe vindicare, & priuare ea authoritate principem, quia ſemper cenſetur apud ſe retinere eam poteſtatem ſi princeps officio ſuo deſit.

2. Cōcluſio. 2. Dico ſecundò. Princeps, & Reſpublica imperfecta, & quicunq; ſuperiorem habet in temporalibus, non poteſt iuſtè bellum indicere ſine ſui ſuperioris authoritate. Ratio eſt, quia huiuſmodi Princeps poteſt petere ius à ſuperiore ſuo; ergo non habet ius indicendi bellum, quia quoad hoc ſe habet, vt priuata perſona; ea enim de cauſa priuati indicere bellum non poſſunt. Secundò quia talis belli indictio eſt contra ius ſupremi Principis, cui hæc facultas præcipuè commiſſa eſt, quia ſine illa non poſ-
1. Limitatio concluſionis ex Victoria. ſet pacificè, & conuenienter gubernare. Hæc verò limitat Victoria ſupra, & indicat etiam Caietan. & alij. Primò niſi antiquiſsima conſuetudine aliud eſſet obſeruatum. Quod verum fortaſſe eſt, quando bellum eſt indictum contra non ſubditos ipſi Regi: ſi namq; eſſet contra membrum aliud eiuſdem regni, videretur ſane talis conſuetudo contra legē naturalem: nam quando eſt tribunal, & poteſtas ſuperior vtriq; parti, contra ius naturæ eſt, quaſi authoritate propria per vim ius ſuum petere. Item in priuatis perſonis hoc ſine dubio contra ius naturæ militat: at verò tunc illa duo membra eiuſdem reipublicæ, quanuis ſint principaliora, attamen habent
2. Limitatio. ſe, vt priuatæ perſonæ. Secundò limitat Victoria eandem concluſionem, niſi Rex ſupremus ſit negligens in vindicanda iniuriā: nam tunc poſſet infe-
Non placet ſimpliciter. rior Princeps ſe vindicare. Quod tamen non placet, præcipuè inter membra eiuſdem reipublicæ: nam priuata perſona, quando non poteſt ius ſuum obtinere publico iudicio, licet occultè, & ſine ſcandalo poſsit ſeſe indemnem ſeruare: non tamen per vim, & bellum, & multo minùs vindicare ſe poteſt, quādo per iudicem non poteſt. Nam vindicatio propria authoritate priuata, intrinſecè mala eſt, atque eo colore facilè excitarentur tumultus, & bella in republica: ſed ius vindictæ, quod habet pars Reipublicę, vel priuata perſona, tantum eſt imperfectum, & in illo habent hæc incommoda maiorem locum: ergo non eſt illi danda hæc licentia: niſi ſolum intra limites iuſtæ defenſionis.

Notatio 1. 3. Sed verò addendum primò, ſufficere interdum in his voluntatem interpretatiuam Principis, quando negotium inſtat, neq; ſtatim poteſt fieri recurſus, ac præcipuè, ſi bellum ſuſcipiatur contra alienos: & maximè, ſi aliàs ſint declarati hoſtes Princi-
Notatio 2. pis. Addo ſecundò, ſi interdum huiuſmodi inimici capiantur intra terminos alicuius Reipublicæ imperfectæ, non ſolùm tunc licere contra illos iuſtam defenſionem, ſed etiam aggreſsionē, vindictam, & punitionē: quia ratione criminis commiſsi in pro-
Notatio 3. prio territorio efficiuntur ſubditi. Tandem addendum eſt, plura licere vni ciuitati, vel reipublicæ in ordine ad propriam defenſionē, quam vni priuatæ perſonæ, quia bonum illud eſt commune, & excellentius, & poteſtas etiam eius eſt ſuo modo publica, & communis: Non mirum ergò, ſi plura ei liceant.

Quæſtiuncula in gratiam 1. & 2. concluſionis. 4. Quæres quæ ſit reſpublica perfecta: quisve ſit ſupremus Princeps. Reſpondetur primum omnes Reges hac in parte eſſe ſupremos. Ita Innocent. 3. capit. *per venerabilem*, qui filij ſint legitimi. Multi etiam duces hanc vendicant ſupremam poteſtatem. Quare falluntur Canoniſtarum nonnulli dicentes ſolum Imperium eſſe hoc modo ſupremum. Itaque hoc pendet ex modo iuriſdictionis cuiuſcunque Principis, aut reipublicæ, & ſignum ſupremæ iuriſdictionis eſt, quando apud talem Principem, rempublicamve, eſt tribunal, in quo terminantur omnes cauſæ illius principatus, neque appellatur ad aliud tribunal ſuperius. Quan- Supremæ iuriſdictionis ſignum.
do verò locus eſt appellationi, eſt ſignum imperfecti Principatus, cum appellatio actus ſit inferioris ad ſuperiorem. Vnde aduertendum eſt primò, non omnes Reſpublicas ſubditas eidem Regi, eſſe imperfectas ſecundum ſe: nam contingit illam coniunctionem factam eſſe per accidens, quod indicat diuerſitas legum, & tributorum, &c. Et quanuis hæc differentia non multum referat ad poteſtatem, de qua modo agimus, quia iam eſt in Rege: refert tamen multùm ad poteſtatem, quam talis Reſpublica poteſt habere contra ſuum Regem, ſi in tyrannidem declinet. Nam ſi eſt perfecta, habet poteſtatem contra ſuum Regem, etiamſi ipſe habeat alia regna: ſecùs verò ſi ſit imperfecta, & pars eiuſdem regni: nam tunc nihil poteſt ſine conſenſu totius, quæ omnia, cùm in lege naturali fundata ſint, communia ſunt Chriſtianis, & infidelibus.

5. Sed pro Chriſtianis principibus eſt ſecundo Vt Chriſtiani principes ſubdantur Papæ.
notandum, Summum Pontificē, quanuis non habeat directam poteſtatem in temporalibus extra ſuum dominium, habere tamen indirectam ex capit. *Venerabilem* de Electione, & capit. *Nouit* de iudiciis. Hoc ergo titulo habet ius auocandi ſibi cauſam belli, & poteſtatem ferendi ſententiam, cui partes tenentur obedire, niſi manifeſtam faciat iniuſtitiam: nam id certè neceſſarium eſt ad bonum ſpirituale Eccleſiæ, & ad infinita prope mala deuitanda: quapropter Soto ad Romanos 12. dixit, rarò inter Vide in defenſione fidei lib. 3. cap. 22.
Principes Chriſtianos eſſe bellum iuſtum, quia aliā viam expeditam habere poſſunt ad terminandas cauſas communes. Sed nihilominus interdum Pontifex non interponit authoritatem, ne fortaſſe ſequantur maiora mala, tunc verò Principes ſupremi non tenentur facultatem à Pontifice extorquere, ſed quandiu non prohibētur poſſunt ius ſuum proſequi, oportet tamen cauere, ne ipſi in cauſa ſint, vt Pontifex non audeat ſe interponere: nam tunc non excuſabuntur à culpa.

6. Dico tertiò, Bellum, quod iuxta præceden- 3. Concluſio, eiuſq; ratio.
tem concluſionem ſine legitima authoritate indicitur, non ſolùm eſt contra charitatem, ſed etiam contra iuſtitiam, etiamſi adſit legitima cauſa. Ratio eſt, quia actus ille tunc fit ſine iuriſdictione legitima: eſt ergo illegitimus. Et hinc prouenit, vt ex tali bello oriatur obligatio reſtituendi omnia damna. Verum quidem eſt, quod ſi quis per huiuſ- 1. Corollar.
modi bellum recuperet tantùm res ſuas, non teneatur reſtituere illas: tenebitur tamen ad damna omnia, & expenſas aliorum. Ratio eſt, quia in his fecit inæqualitatem, cum eſſet cauſa iniuſta omnium illorum: in accipiendo autem res ſuas propriè non fecit iniuriam, niſi fortaſſe in modo: ex quo tamen præciſe ſumpto non oritur obligatio reſtituendi. Vnde etiam infertur, quod Syluester verbo *Bel-* 2. Corollar. ex Syluest.
lum primo, quæſtione decima notauit, eum qui ſine hac authoritate bellum facit, etſi aliàs habeat legitimum titulum, incurrere pœnas iniuſtè bellantium, atque adeo, ſi incendiarius ſit, incurrere excommunicationem latam contra incendiarios.

7. Sed quæri poteſt, An ſi Rex Chriſtianus, Dubium ſub ortum reſoluitur.
aut princeps ſoli Pontifici ſubiectus, contra Pontificis ipſius prohibitionem, faciat nihilominus tale bellum iuſtum, peccet contra iuſtitiam, an

ſolùm

ſolùm contra obedientiám. Nam hinc pendet iudicium de obligatione reſtituendi. Reſpondeo. Quandiu Pontifex nõ ita prohibet, vt cauſam ad ſe reuocet, & ſe iudicem conſtituat, Princeps non peccat contra iuſtitiam proſequẽdo ius ſuum, ſiue in eo bello non prohibendo malè faciat Pontifex, ſiue non faciat. Ratio eſt, quia tunc nihilominus retinet ſuam iuriſdictionem, & poteſtatem; ſi tamen Papa ſua authoritate, & poteſtate iuſtè impediat bellum, vt contrarium bono ſpirituali Eccleſiæ, ac proinde adimat Principi ius omne bellandi, prout poteſt, in tali caſu, peccabit contra iuſtitiam Princeps, ac tenebitur ad reſtituendum. Ratio eſt, quia iam tunc in ea cauſa non habet titulum, quo iuſtè poſſit alteri Principi inferre damna per bellum: quæ igitur tunc intulerit, contra iuſtitiam etiam commutatiuam inferet, atque adeo ex iuſtitia erunt reſarcienda. Nec refert quod per indirectam poteſtatem Pontifex dictum Principem priuet bellandi iure, dummodo ex vera cauſa communis boni, vt ſupponimus, illum priuet.

SECTIO III.

Vtrum indicere, & exequi bellum liceat etiam Clericis.

Exponitur quæſtio.

1. QVoniam contingit, ſupremam poteſtatem in temporalibus reperiri in Principibus Eccleſiaſticis, oportet exponere, An ſupradictum ius, commune ſit illis, & ſimul etiam explicabimus, quod quærit D. Thomas ſecunda ſecundæ, quæſtione quadrageſima, articulo ſecundo, An liceat clericis, & Epiſcopis pugnare, & quæſtio eſt de bello aggreſſiuo, non de defenſiuo. Nam hoc, ſicuti naturæ iure conceditur; ita poſitiuo nulli prohibetur, ſiue defenſio ſit propriæ vitæ, ſiue propriorum bonorum. Siue ſit alterius, & maxime patris, & boni communis. Habet autem dicta quæſtio locum in iure poſitiuo diuino, atque humano: nam in iure naturali nulli eſt per ſe prohibitum militare, aut indicere bellum, niſi fortaſſe ei, qui impotens eſt ad militandum, vt dicuntur moraliter eſſe fœminæ: ſed tamen etiam in illis non eſt ſimpliciter prohibitum, & indicere ſine dubio poſſunt, ſi eſſent ſupremi Principes. Igitur ſolùm dicendum eſt de poſitiuo iure, quod tantùm habet locum in perſonis Eccleſiaſticis.

1 Concluſio certa, & communis. Eius ratio.

2. Dico primò. Prælati Eccleſiæ Epiſcopi, ſi qui ſunt ſupremi in temporalibus, poſſunt licitè, & ſine metu etiam irregularitatis indicere bellum, ſuppoſitis aliis conditionibus. Concluſio eſt certa & communis. Ratio eſt, quia hoc ius pertinet ad illam ſupremam poteſtatem, quæ integra, & perfecta eſt in huiuſmodi principibus, & talis actus non eſt illis prohibitus, vt patet ex multis decretis. 23. quæſtione octaua. Rurſus ipſi directè non perſuadent homicidium, aut mutilationem, ſed actum fortitudinis. Et confirmatur: nam ſimili de cauſa licet his Principibus conſtituere iudices, qui iuſtè iudicent in cauſis criminalibus. Addit verò Syluester *Bellum* 3. numero ſecundo, hoc ius poſſe conuenire Epiſcopis ex vi ſpiritualis poteſtatis, indirectè tamen, quòd neceſſarium ſit ad bonum ſpirituale. Quod de Summo Pontifice facilè creditur, de aliis non ſupremis Dominis temporalibus ſolùm titulo defenſionis: nam ad aggrediendum non ſunt ipſi ſupremi in ſpiritualibus, & facilè poſſunt ad ſupremum caput habere recurſum.

Confirm de qua in tom. de cenſur. diſput. 47. ſect. 1. n. 6.

2. Concluſio bipartita. Prior pars oſtenditur.

3. Dico ſecundò. Etſi iure diuino non ſit prohibitum clericis per ſe exequi bellum, Eccleſiaſtico tamen iure prohibitum eſt. Prior pars probatur, quia nullum extat tale præceptum diuinum, neque ex Scriptura, neque ex traditione habetur: nec omnino in Sacerdotali munere includitur, aut intrinſecè continet repugnantiam cum recta ratione. Confirmatur à ſimili, quia non eſt iure diuino prohibitum clerico eſſe iudicem in cauſa ſanguinis. Poſterior certa eſt. Habeturque ex capit. *Clericus* diſtinctione quinquageſima, vbi Nicolaus Papa id prohibet, ſub Pœna ſuſpenſionis, & 23. quæſtione quarta habentur multi Canones de hac re. Rationes, & congruentiæ, quare hoc ſit præceptum, faciles ſunt. Lege D. Thom. 2. 2. quæſt. 40. art. 2.

Confirm. Oſtenditur poſterior.

Conſectariũ ex concluſione. Gratian reiicitur.

4. Ex prima concluſionis parte ſequitur, Summum Pontificem poſſe diſpenſare in dicto præcepto, quia humanum eſt: cuius contrarium ſenſit Gratian. 23. quæſtione octaua, in principio, ſed ſine vllo fundamento. Patet etiam ex multis iuris capitibus: & ſolet afferri caſus magnæ neceſſitatis, ſi is pertineat ad commune bonum Eccleſiæ: nam tunc etiam clerici poſſunt iure naturali obligari ad huiuſmodi bellum. Verum quidem eſt, tale bellum potius pertinere tunc ad defenſionem: nam in aggreſſiuo bello moraliter non adeſt tanta neceſſitas. Lege Caietan. citato loco D. Thom. Couarr. relectione in Clementinam *Si furioſus* parte 2. §. 3. num. 2.

3. Concluſio.

5. Dico tertiò: præceptum hoc ſub mortali obligat eos, qui in ſacris ſunt conſtituti. Primò quia materia eſt grauiſſima, & ſub grauiſſimis pœnis, ac cēſuris prohibetur. Quod verò obliget conſtitutos in ſacris etiam ſubdiaconatus, ſententia communis eſt D. Tho. art. illo 2. Caiet. ibidem. Syluest. verb. *Bellum* 3. p. q. 2. Anton. 3. p. tit. 28. c. 2. §. 6. Couarr. citati, & aliorum in cap. *Petitio.* de homicidio. Eſt ratio facilis, quia proximè iam accedunt ad ſacrum miniſterium, & ad illud obligantur. De aliis verò exiſtentibus in minoribus, quia imperfectè participant ſtatum clericalem, probabile eſt, vel nullo modo obligari, præſertim ſi iam omninò renuntiarunt ſtatui, vel certè ad ſummum obligari ſub veniali. Ita Soto 5. de iuſtitia q. 1. art. 4. Couarr. in Clement. *Si furioſus*, part. 2. §. 3. numero ſecundo. niſi fortè habeant beneficium Eccleſiaſticum, quia tunc iam ſunt ex officio miniſtri Eccleſiæ, & tenentur, vt multi credunt, aſpirare ad altiores ordines, vel ſaltem non ponere impedimentum illis, dum in officio ſuo manere volunt, ideoque grauiter obligantur. Sed oportet aduertere, hoc peccatum clericorum præciſe non eſſe contra iuſtitiam, ſed contra religionem, vel obedientiam; & ideo ſi aliæ conditiones iuſti belli adſint, nihil tenentur reſtituere, quanuis contrarium ſentiat Syluester verbo *Bellum* 3. quæſtione quarta, quia *Princeps* (inquit) *ſicut non potuit dare clerico authoritatem bellandi, ita nec prædandi*: ſed hoc non viget, quia licet non potuerit dare facultatem licitè bellandi, tamen dare potuit poteſtatem bellandi ſine iniuria, dum per Pontificem ſuo iure non priuatur, vt in fine ſuperioris ſectionis dictum eſt, & hoc ſatis eſt, vt non teneantur reſtituere, ſicut patet in clerico occidente alium tãquam miniſtro iuſtitiæ: nam tunc non peccat contra iuſtitiam, nec tenetur reſtituere.

De hac obligatione aſcendendi ad ordines late ſã eius libro 7. matrim. diſput 45. Nota. Sylueſter refellitur.

An clerici bellãtes ſiãt irregulares de quo author. de cenſur. diſp. 47. ſect. 6.

6. Sed quid de irregularitate? Reſpondetur, ſi bellum ſit iniuſtum, & in eo aliquis occiditur, aut mutilatur, omnes milites fieri irregulares, ſiue ſint Sacerdotes, ſiue nõ, ſiue per ſe interficiant, ſiue per alios. Ita Sylueſter verbo *bellum* tertio, quæſtione tertia, vbi citat nonnulla iura, quia certè me non ſatis conuincunt. Tamen quia res eſt dubia, pars hæc eſt ſecurior. Ea ratione, quia ſic bellantes cenſentur cooperari illi homicidio, quia iniuſtè moraliter omnes influunt ſiue proxime, ſiue remote. Si verò bellum ſit iuſtum, diſtinguendum vlterius eſt. Nam ſi clericus peccat militando, & per ſe occidit alium, manet irregularis, quia manifeſte eſt voluntarius homicida. Si verò ipſe non occidat, quanuis occidant alij, non manet irregularis, vt in-

vt indicatur in cap. *Petitio*, extra de homicidio, & cap. *Præſentium*, & cap. *Continentia*, de clerico percuſſore. Fundamentum eſt, quia cum bellum per ſe ſit iuſtum, & damna per accidens ſequantur, non imputantur iam alicui moraliter; ſolum ergo ei, qui phyſicè ea facit imputari poſſunt. Si tamen clericus licitè militans, per ſe occidat, vel mutilet aliquem, idque faciat ex neceſsitate ineuitabili defendendi vitam propriam, non euadit irregularis. Extra hunc verò caſum Caietanus ſecunda ſecundæ, quæſtione quadrageſima, articulo ſecundo, cenſet ſemper fieri irregularem. Idem docet Nauarr. capite vigeſimo ſeptimo, numero 213. Ratio eorum eſt, quia ſolum in iure excipitur caſus propriæ defenſionis in Clementina *Si furioſus* de homicidio. Et confirmatur. Nam in capite illo *petitio* de homicidio, in quodam bello iuſto defenſionis proprij oppidi. Reſpondet Pontifex, conſultiùs eſſe, vt clerici in illo bello ſe abſtineant ab altaris miniſterio & ita ſimpliciter hunc textum adducit Diuus Thomas ſecunda ſecundæ, quæſtione 64. articulo ſeptimo, ad tertium. Verum eſt, id reſponderi potuiſſe, quia fortaſſe illi clerici exceſſerant limites propriæ defenſionis. Vnde alij cenſent, nec improbabiliter, quemcunque licitè pugnantem non manere irregularem etiamſi clericus ſit, & occidat. Alij id limitant, quando ſit in defenſionem boni communis, quod non ſolùm æquiparatur, ſed præfertur etiam propriæ vitæ, ac poterit interdum obligare ad pugnam. Tunc porrò mihi ferè certum eſt, non contrahi irregularitatem, atque ita ſentit Syluester verbo *Bellum* 3. quæſtione ſecunda. Tum quia non eſt rationi conſentaneum, damnum reportari ex actione, ad quam ex charitate obligamur ſimpliciter. Tum etiam quia hac ratione dixit Caietanus 2. 2. quæſt. 33. art. 7. non fieri irregularem, qui accuſat in caſu criminali, cum tenetur. Si verò bellum ſit licitum, non tamen ſub obligatione, res eſt valde dubia, eo quod tunc non vrgeat ineuitabilis neceſsitas: ſecuriùs ergo eſt diſpenſationem obtinere in eo caſu. Aduertendum eſt autem, ſi interdum liceat clerico pugnare propriis manibus ex diſpenſatione Pontificis, illum non contrahere irregularitatem. Nam qui diſpenſat in principali, diſpenſare cenſetur in concomitante.

Vide in tom. de cenſur. diſp. 46. ſect. 1.

Obiectio duplex.

7. Sed contra. Nam ſequitur non licere clericis intereſſe bello, & animare milites ad pugnam, vel ſi id faciant, contrahere irregularitatem; Idemque videtur ſequi de clericis dantibus conſilium aliis, vt eant ad bellum. Reſpondetur, hoc poſterius nullam habere difficultatem, quia nec per ſe malum eſt, nec prohibitum, imò conſuetum in Eccleſia, vt patet 23. quæſt. 2. non enim conſulitur homicidium, ſed actus fortitudinis, & iuſtitiæ: ſicut conſilium iudici rectè damus, vt iuſtè iudicet. Aliud autem prius Syluester. verbo *bellum* 3. quæſt. 2. ſentit licere ſolum in bello defenſiuo, & adhuc in illo irregularitatem incurri, ſi in actuali conflictu clericus excitet milites. Cum Hoſtienſ. cap. *cum in dubiis* de pœnis. Sed in primis dicendum, neqꝫ illud per ſe malum eſſe, neqꝫ in iure prohiberi, conſuetudinemqꝫ docere contrarium. Conuenit tamen id non præſtare ſine licentia Epiſcopi, vel ſuperioris. Quod indicatur in capite *Siquis Epiſcopus*, & capit. *Quo auſu* 23. quæſtione octaua. Similiter credo veriùs, ibi non contrahi irregularitatem, niſi directè intendat, & excitet ad homicidiũ clericus. Quod ſi tantùm exhortetur ad fortiter agendum, nulla eſt irregularitas, quia neque in iure exprimitur, neque ipſe cooperatur moraliter homicidio, ac denique quia eadem ratio eſt de conſulendo. Ita Nauar. capite vigeſimo ſeptimo, numer. 216. & Couarr. ſupra. Tandem quæri poſſet, quis non diſpenſare valeat in hac irregularitate, de quo vide Syluestr. ſupra, & Caietanum verbo *irregularitas*. Dico breuiter ſolùm Summum Pontificem diſpenſare poſſe, niſi res eſſet occulta, quæ expreſſe indulgetur Epiſcopis in Tridentino ſeſſ. 24. capit. 6. reform. Qui tamen caſus rarò accidit in materia belli, de qua tractamus.

Ad obiect. de quibus in tom. illo de cenſur diſp. 47. ſect. 6. num. 8.

De hac diſpenſatione in tomo de cenſur diſp. 41. ſect 2.

SECTIO IV.

Quis ſit iuſtus titulus belli, ſtando in ratione naturali.

FVit error Gentilium, qui putarunt regnorum iura eſſe poſita in armis, licereqꝫ bella indicere ſolùm ad nomen, ac diuitias comparandas, quod etiam in ratione naturali eſt abſurdiſsimum.

De hac quæſtione ſequẽti late Molina de iuſt. diſp. 102. 104. 105. 106.

1. Dico ergo primò. Nullum poteſt eſſe iuſtum bellum, niſi ſubſit cauſa legitima, & neceſſaria. Eſt concluſio certa, & euidens. Rurſus cauſa hæc iuſta, & ſufficiens eſt grauis iniuria illata, quæ alia ratione vindicari, aut reparari nequit. Ita docent Theologi omnes, ſumiturque ex capit. *Dominus* 23 quæſtione ſecunda, multaqꝫ congerit Couarr. ſupra. Ratio eſt prima, quia ideo bellum licet, vt reſpublica poſsit ſe indemnem tueri, aliàs contra bonum generis humani vergit, propter cædes, ac damna fortunarum &c. ergo ſi ea cauſa ceſſet, ceſſabit quoque belli iuſtitia. Secundò: in bello ſpoliantur homines propriis bonis, libertate, & vita; at hæc facere ſine iuſta cauſa eſt prorſus iniquum: alioquin poſſent homines ſine cauſa ſe mutuò interficere. Tertiò: bellum de quo agimus præcipuè aggreſsiuum eſt, & ſæpè inducitur contra non ſubditos, vnde neceſſe eſt, vt intercedat eorum culpa, ratione cuius efficiantur ſubditi, alioquin quo titulo eſſent digni pœna, aut ſubeſſent alienæ iuriſdictioni? Tandem ſi illi tituli ſeu fines, ad quos gentilitas reſpiciebat (ambitio videlicet, cupiditas, atqꝫ etiam inanis gloria, & ferociæ oſtenſio) eſſent liciti & ſufficientes; vnaquæque reſpublica poſſet ad illos aſpirare: ergo eſſet bellum ex vtraqꝫ parte iuſtum per ſe, & ſine ignorantia: quod eſt abſurdiſsimum: duo enim contraria iura non poſſunt eſſe iuſta.

1. Concluſio.

1. Ratio.

2. Sunt verò ad rem magis explicandam nonnulla notanda, primò non quamcunque cauſam eſſe ſufficientem ad bellum, ſed grauem, & damnis belli proportionatam. Contra rationem enim eſſet ob leuem iniuriam grauiſsima inferre damna. Ad hæc iudex non poteſt quæuis delicta punire, ſed quæ militant contra communem partem, bonumque reipublicæ. In quo tamen conſiderandum eſt, non rarò apparere iniuriam leuem, quæ re vera grauis eſt, ſi omnia ſpectentur: vel ſi ſimiles aliæ permittantur: quoniam paulatim inde euenire poſſunt magna incommoda. Sic occupare, vel minimum oppidum V. g. aliquando grauis iniuria erit, vel excurſiones facere &c. præcipuè quando Princeps, qui iniuriam fecerat, admonitus contemnit.

Notatio 1.

3. Secundò aduertendum eſt, varia eſſe iniuriarum genera pro iuſti belli cauſa, quæ ad tria capita reuocantur. Vnum ſi Princeps res alterius occupet, ac nolit reſtituere. Alterum ſi neget communia iura gentium, ſine rationabili cauſa, vt tranſitum viarum, commune commercium, &c. Tertium, grauis læſio in fama, vel honore. Addendumque, ſufficere huiuſmodi aliquam iniuriam fieri, vel contra ipſum Principem, vel contra ſibi ſubditos. Nam Princeps cuſtos eſt reipublicæ, & ſubditorum: ſufficere præterea fieri contra eum, qui protectioni Principis ſe commiſit, atque adeo contra fœderatos ſiue amicos, vt videre eſt Geneſ. 14. in Abrahamo 1. Regum 28. in Dauide. Namque *amicus eſt alter ipſe*. nono Ethicorum cap. 4. & 9. Hoc verò intelligẽdum, dummodo amicus ius habeat ad tale bellum, adſitqꝫ eius voluntas explicita, vel implicita.

Notatio 2.

Ratio

Ratio eſt, quia iniuria alteri facta non confert mihi ius ad vindicandum illum, niſi cum ipſe ſe poteſt iuſtè vindicare, idque de facto intendit; hoc autem poſito, auxilium meum cooperatio eſt actionis bonæ, & iuſtæ. At verò ſecluſa tali voluntate, quiuis alius non poteſt ſe intromittere: cum is, qui fecit iniuriam, non cuicumque ſit factus ſubditus, ſed tantùm offenſo. Vnde quod quidam aiunt ſupremos Reges habere poteſtatem ad vindicandas iniurias totius orbis, eſt omninò falſum, & confundit omnem ordinem, & diſtinctionem iuriſdictionum: talis enim poteſtas, neq; à Deo data eſt, neq; ex ratione colligitur.

Notatio 3.

4. Tertiò aduertendum, circa iniuriam illatam duo poſſe contendi. Primum eſt, vt reſtituantur perſonæ offenſæ damna illata, hac verò de cauſa nulla eſt difficultas, poſſe licitè indici bellum, ſi enim ratione iniuriæ licet, maximè propter hunc finem, vt quiſq; ſe conſeruet indemnem, de quo habentur multa exempla in Scriptura Geneſ. 14. cum ſimilibus. Alterum eſt, vt qui offenderit debita pœna puniatur, in quo ſua eſt difficultas.

2. Concluſio communis.

Declaratur, & probatur 1 ex Script. Num. 25 & 2. Reg 10. & 11.

5. Dico ergo ſecundò. Iuſta etiam cauſa belli eſt, vt qui iniuriam intulit iuſte puniatur, ſi recuſet abſque bello iuſtam ſatisfactionem præbere. Eſt communis, in qua & in præcedenti eſt obſeruanda illa conditio, vt non ſit alter paratus reſtituere, vel ſatisfacere, nam ſi paratus eſſet, iniuſta redderetur aggreſsio belli, vt in ſequentibus dicemus. Probatur iam concluſio primò ex Scriptura Num. 25. & 2. Reg. 10. & 11. quibus in locis ex Dei iuſſu pura punitio iniuriarum executioni data eſt. Ratio eſt, quia

2. Ex ratione.

ſicut intra eandem Rempublicam, vt pax ſeruetur, neceſſaria eſt legitima poteſtas ad puniendum delicta: ita in orbe, vt diuerſæ Reſpublicæ pacate viuant, neceſſaria eſt poteſtas puniendi iniurias vnius contra aliam. Hæc autem poteſtas non eſt in aliquo ſuperiore, quia nullum habent, vt ponimus, ergo neceſſe eſt, vt ſit in ſupremo Principe Reipublicæ læſæ, cui alius ſubdatur ratione delicti. Vnde huiuſmodi bellum introductum eſt loco iuſti iudicij vindicatiui.

Obiectio 1. ex Rom. 12. Soluitur.

6. Sed contra obiicitur primò, quia hoc militare videtur contra illud Roman. 12. *Non malum pro malo reddentes, non vos vindicantes, &c.* Reſpondetur illud intelligi de priuata authoritate, & animo inferendi alteri malum per ſe, attamen ſi fiat poteſtate legitima, & publica, atque animo continendi hoſtes in officio, & reducendi, quod inordinatum erat ad debitum ordinem, non ſolum non eſt prohibitum, ſed neceſſariũ. Vnde Cap. 13. ſubditur. *Non ſine cauſa gladium portat, miniſter Dei eſt ad vindictam malefactorum.*

Obiectio 2.

Obiicitur ſecundò: Nam ſequitur, in eadẽ cauſa eundem eſſe authorem, & iudicem, quod eſt contra ius naturæ: ſequela patet quoniam idem Princeps offenſus aggrediendo ſumit officium iudicis.

Eius confirmatio 1.

Et confirmatur, tum quia hac ratione negatur priuatis perſonis propria vindicta: moraliter enim iuſtitiæ terminos excederent, idem verò periculum eſt in Principe ſe vindicante.

Confirm. 2.

Tum quia pari ratione, ſi priuata perſona non poſsit per iudicem ſe vindicare, poſſet iam vſurpare ius, & ſua authoritate id præſtare, cùm non alio fundamento id concedatur Principi: quam quia non eſt modus alius iuſtæ vindictæ.

Diluitur.

7. Reſpondetur, non poſſe negari, quin in hoc negotio eadem perſona, quodammodo ſubeat munus auctoris, & iudicis, ſicut etiam in Deo conſpicimus, cui poteſtas publica ſimilis eſt: cauſa verò alia non eſt quàm quia actus hic iuſtitiæ vindicatiuæ fuit neceſſarius humano generi, & naturaliter atque humano modo non potuit via vlla dari conuenientior, præſertim, quia expectanda eſt ante bellum contumacia perſonæ offendentis, ſatisfacere nolentis: nam tunc ſibi imputet, ſi ei ſubditur quem offendit.

Ad 1. confir.

Neque eſt ſimile de perſona priuata primò, quia cum priuato regatur conſilio, facilè poterit vindictæ modum excedere: at poteſtas publica, publico ducitur conſilio, idque auſcultari tenetur, ſicque faciliùs poteſt vitare incommoda proprij affectus. Secundò quia vindicatiua poteſtas per ſe non ad priuatum, ſed ad commune bonum refertur: & ideò non priuatæ perſonæ, ſed publicæ commiſſa eſt: quare ſi hæc vindicare nequeat, aut nolit, illa damnum patienter tolerabit. Et per hęc patet reſponſio ad primam conſirmationem.

Ad 2. quorũdam reſponſio expenditur.

Ad ſecundam quidam dixerunt in eo caſu licere priuatæ perſonæ occultè ſe vindicare, & in codice titulus habetur, *quando liceat ſine iudice ſe vindicare*: ſed intelligendum hoc venit, quantum ad damnorum reſtitutionem: quoad delicti verò punitionem eſt intolerabilis error: actus quippe vindicatiuæ iuſtitiæ iuriſdictionis eſt, quam priuata perſona non habet, neque per alterius delictum comparat, alioquin non oporteret vti publica poteſtate iuriſdictionis, vel certè cum poteſtas iuriſdictionis dimanet ab ipſis hominibus, potuiſſent ſinguli non transferre talem poteſtatem in magiſtratum: ſed eam ſibi conſeruare, quod eſt apertè contra ius naturæ, & contra bonam gubernationem generis humani.

Plana reſponſio.

Negatur ergo ſequela Nam leges attendunt ea, quæ ſunt per ſe: at priuatæ perſonæ per ſe loquendo, habent expeditam vindictam delictorum propter publicam poteſtatem, quod verò interdum non poſsint, per accidens, euenit, atque ideo neceſſariò tolerandum, vt diximus. At verò neceſsitas inter duas Reſpublicas ſupremas per ſe eſt: & ita ſunt exponendæ quædam Gloſſæ ciuiles quas ſupra Couarr, adducit. De quo etiam Victoria in relectione de poteſtate ciuili à numero ſexto. Soto 4. de iuſtitia quæſtione quarta, art. 1.

3. Concluſio manifeſta.

8. Dico tertiò. Qui ſine cauſa iuſta bellum aggreditur, non ſolùm contra charitatem: ſed etiam cõtra iuſtitiam peccat: vnde tenetur omnia damna reſtituere. Concluſio eſt manifeſta.

Dubium ſubortum.

Solùm quæri poſſet, An detur interdum cauſa belli, excuſans ab iniuſtitia, non verò à peccato contra charitatem. Reſpondendumque, raro hoc accidere, non tamen quidquam repugnare, ſicut enim inter priuatos contingit, vt alter ab altero rem ſibi debitam accipiat, proindeque non ſit contra iuſtitiam, contra charitatem verò aliquando, nimirum ſi ea de cauſa debitor incurrat grauiſsima damna, & res illa creditori non ſit valde neceſſaria, ita poſſet accidere inter Principes, & reſpublicas.

Quid quando ex bello ſequ tur damnum Eccleſiæ.

In quo tamen aduertendum, in huiuſmodi bello poſſe conſiderari primò damnum Reipublicæ, contra quam bellatur: ſecundò illius, quæ bellum infert: tertiò denique damnum fortaſſe totius Eccleſiæ. In hoc tertio, euentu facilè id quod diximus inueniri poteſt. Nam licet Rex Chriſtianus poſsit alio iuſto titulo bellum indicere, nihilominus poterit peccare contra charitatem Eccleſiæ debitam, tale ius proſequendo: vt ſi inde videat hoſtes fidei fieri potentiores, &c. in eo ergo caſu licet ſit peccatum bellare, non tamen inſurgit reſtituendi obligatio, quoniam ille alius iuſtus titulus illum deobligat.

Quid quando ſequitur contra hoſtilem partem.

Quando verò damnum eſt primi generis, tunc non multum obligat, quia praua voluntas Reipublicæ iniuriam inferentis fuit cauſa illius: Si tamen in caſu aliquo non poſſet illa Reſpublica, vel ſatisfacere, vel reſtituere ſine magnis incõmodis, neque eſſet neceſſaria ſatisfactio alteri Principi, illam vrgendo, faceret planè contra charitatem.

Quid quando ſequitur ipſi bellum inferenti.

In ſecundo tandem caſu: ſi Princeps cum maiori damno, & periculo ſuæ Reipublicæ infert bellum alteri, etiam ex iuſta cauſa, peccabit non ſolùm contra charitatem, ſed etiam contra iuſtitiam debitam propriæ Reipublicæ.

Rario

Ratio eſt, quia Princeps tenetur ex iuſtitia magis prouidere communi bono ſuæ reipublicæ, quàm proprio: aliàs tyrannus euadet. Sic Iudex ſuſpendens reum morte dignum, ſed valde neceſſarium reipublicæ, contra debitum ſui muneris faceret, atque adeo contra iuſtitiam. Sic medicus contra iuſtitiam ex officio debitam peccaret, dando medicinam, quæ præſenti ægritudini mederetur, ſed maiores poſtea inferret.

Temperatur proxima deciſio.

9. Sed in hoc conſiderandum eſt, ſi Rex vnus plura regna ſub ſe contineat, ſæpè poſſe cum alterius detrimento bellare pro altero: quia licet regna diſtincta ſint, vt tamen ſunt ſub vno capite, mutuò ſe poſſunt, ac debent iuuare, cum defenſio vnius cedit in commodum alterius, ſeruaturq; æqualitas, ſiquidem alterum alterius auxilio ſuo tempore indigere poſsit, præterquàm quod per ſe magnum bonum cuiuſcumq; regni eſt, potentiorem Principem habere, ac deniq; maior fortaſſe pax obueniet tali Regno, vel alia commoda: aliaq; facilè excogitari valent: multa igitur conſiderāda ſunt, vt obligetur Princeps ad relinquendum ius bellandi, ne regnum eius damnum patiatur.

Illatum Caietani.

10. Eſt autem aduertendum, ex hoc principio, intuliſſe Caietanum 2. 2. quæſt. 96. articulo 4. Vt bellum ſit iuſtum, debere Principem tantam in ſe cognoſcere poteſtatem, vt moraliter certus ſit de victoria: primò quoniam aliàs exponit ſe manifeſto periculo maiora damna inferendi ſuæ reipublicæ, quàm commodum; ſicut (inquit) malè aget iudex, qui aggrediatur capturam rei abſque ſatellitum numero, quo certus ſit non poſſe ſuperari. Secundò qui bellum aggreditur rationem ſubit agentis, agens autem potentius eſſe debet ad ſuperandum paſſum.

Quouſque verò habeat.

Sed hæc conditio non videtur mihi ſimpliciter neceſſaria. Primò quia humano modò eſt ferè impoſsibilis. Secundò quia ſæpè intereſt ad commune bonum Reipublicæ non expectare tantam certitudinem, ſed tentare potiùs, etiam cum aliquo dubio an coerceri hoſtes poſsint. Tertiò, quoniam aliàs nunquam liceret Regi minus potenti indicere bellum contra potentiorem: quia illam certitudinem, quam Caietan. requirit, aſſequi non poteſt. Quapropter dicendum eſt teneri quidem Principem ad procurandam maximam certitudinem, quam poſsit victoriæ: debere item conferre ſpem victoriæ cum periculo damnorum, atque ſi omnibus penſatis ſpes præualeat. Si verò nequit tantam certitudinem aſſequi, oportet ſaltem, vt habeat probabiliorem ſpem, aut æquè dubiam iuxta neceſsitatem reipublicæ, & boni communis. Quod ſi minor ſit probabilitas de ſpe, & bellum ſit aggreſsiuum, ferè ſemper eſt vitandum: ſi defenſiuum, tentandum: quia hoc neceſsitatis, illud eſt voluntatis, quæ omnia ex principiis de conſcientia, & iuſtitia ſatis conſtant.

SECTIO V.

Vtrum Principes Chriſtiani habeant aliquem iuſtum titulum belli, præter eum, quem ratio naturalis dictat.

1. Sententia affirm.

1. PRima ſententia affirmat, quàm Hoſtienſis Panormitanus, & alij Canoniſtæ defendunt in Cap. *Super his* de voto, & Aluarus Pelagius libro 1. de Planctu Eccleſiæ cap. 37. Gabriel in 4. diſtinctione 15. quæſt. 4. & alij quos refert Couarr. regulâ peccatum § 10. At non eodem modo authores hi loquuntur, aſsignant enim varios titulos.

1. titulus qui afferri poſſet impugnatur ab authore in tract. de fide diſp. 18.

2. Etiam titulus, reprobatur.

Primus eſt ſolius infidelitatis, quia ſcilicet nolunt veram religionem admittere. Sed hic eſt falſus titulus de quo in materia de fide. Secundus eſt, vt Deus ab iniuriis vindicetur quæ contra ipſum fiunt per peccata contra naturam, & per idololatriam, & quoad vltimum id tenet Caſtro libro 2. de iuſta hæreticorum punitione capite 14. Sed falſa etiam ſententia eſt, & primum quoque, ſi de vindicta propriè loquamur. Deus enim non dedit omnibus hominibus poteſtatē vindicandi ſuas ipſius iniurias: quia ipſe facilè id poteſt, ſi velit: nec expediebat generi humano: ſequeretur enim indeturbatio maxima. Eademque ratio eſt de defenſione, quia hac viâ potiùs multiplicarentur diuinæ iniuriæ, quàm vitarentur. Deinde hoc ipſo titulo poſſent etiam Chriſtiani Principes inter ſe bella mouere, cum multi etiam ſint Deo iniurij: item cum hic titulus non poſsit ſufficienter oſtendi, iuſtè poſſent inuaſi ſe defendere. Vnde fieret bellum vtrinque iuſtum.

Obiectio ex Leuit 18. quo pacto ſoluatur ab Aug. Epiph. Caſsiano.

2. Oppones. Nam populo Iſrael licuit bellum hoc titulo contra idololatras, vt patet Leuit. 18. Reſpondeo varios aſsignari titulos illius belli, Auguſtinus ſermone 115. de tempore, Epiphanius hæreſi 66. & Caſsian. Colla. 5. capit. 24. volunt terram illam pertinuiſſe iure hæreditario ad Iſraelem, qui ex Sem deſcendebat, cui Noe partem illam dederat in hæreditatem, quam per vim frater Cham occupauerat. Hunc titulum nec probo, nec improbo, quia neutrius partis ratio ſuppetit.

Aliorum ſolutio probatur.

Alij dicunt titulum fuiſſe Dei donationem, qui planè verus eſt, addit verò Auguſtinus quæſtione 10. in Ioſue, licet iuſtus eſſet titulus, quia tamen non poterat demonſtrari, ſemper fuiſſe quæſitos alios magis conſtantes, & apertos: nimirum, quia vel hoſtes denegabant tranſitum per communes vias, vel aggreſſores erant, ac bellum inchoabant. Dici etiam poteſt, eos non ſolùm fuiſſe idololatras, ſed homicidas, nam ſacrificabant paruulos innocentes, quare eos titulo defenſionis innocentium licuiſſe debellare.

Enucleatur magis prædictus 2 titulus de quo in diſp. 18. de fide ſect. 4.

3. Aduertendum verò circa hunc titulum, à nonnullis quodammodo admitti, ſi fortè aliqua reſpublica coleret vnum Deum, Principis autem nequitiâ ad idololatriam inclinaret. Tunc enim licet mouere bellum contra Principem. Quod verum eſt, ſi per vim Princeps ipſe cogeret ſubditos ad idololatriam, ſecùs autem non eſſet ſufficiens cauſa belli, niſi tota reſpublica peteret auxilium contra ſuum Principem: quia vbi coactio non interuenit, locum non habet defenſio. Et confirmatur primò, quia eadem ratione ſemper liceret indicere tale bellum propter tuendos innocuos paruulos; ſecundò liceret ſimiliter inter Chriſtianos Principes propria authoritate ſuſcipi. Deniq; quacunq; ratione titulus hic habere locum poſsit, non proprius Chriſtianorum eſt, ſed communis cum iis infidelibus, qui vnum tantum Deum colerent, ſicque, poſſent iure defendere quicumq; vellent eundem Deum colere, ab aliiſque cogerentur ad idololatriam.

3. titulus abſolute improbatur.

4. Tertius titulus eſt dominij ſupremi in temporalibus: aſtruunt nimirum dicti authores infideles, aut veros dominos non eſſe rerum quas poſsident, aut Imperatorem Chriſtianum, aut certè ſummum Pontificem habere directum dominium temporale totius orbis, ſed hæc omnia ſunt vana, & conficta, vt in materia de dominio, & de legibus tractatur.

Vide lib. 3. de legib. c. 7 & in defenſione fidei li. 3. c. 1. 4. & 5.

Deinde eſto in re talis titulus exiſteret, attamen neq; infidelibus ſufficienter oſtendi poſſet, neque poſſent cogi ad credendum ſubſiſtere tale dominium, ergo neque cogi ad obediendum. Tandem eo titulo iam poſſet Papa, vel Imperator agere bellum contra omnes Principes Chriſtianos. Quocirca animaduertendum, quamuis Pontifex indirectè habeat poteſtatem ſupremam in temporalibus, eam tamen *per ſe loquendo*, ſemper ſupponere poteſtatem directam in ſpiritualibus, ideoque illam poteſtatem indirectam, per ſe loquendo, non poſſe extendi ad infideles, in quos directa poteſtas

poteſtas in ſpiritualibus non datur in ipſo Pontifice. Dico autem *per ſe*, quia per accidens contingere aliud poteſt, vt ſtatim dicam.

4. titulus expenditur. 5. Quartus titulus affertur. Quòd infideles barbari ſint, & inepti: vt ſe conuenienter regant. Ordo autem naturæ poſtulat, vt prudentiores gubernent huiuſmodi homines, quod docuit Ariſtoteles primo Politicorum capite primo. Vbi capite quinto docet bellum natura iuſtum eſſe, quod contra homines ſuſcipitur, qui ad parendum nati ſunt, neq; parere volunt. Atq; hunc titulum probauit Maior in 2. diſtinction. 44. quæſtion. 3. & late Sepulueda libro 7. capit. 2. At enim hic titulus primùm non poteſt eſſe generalis, nam euidens eſt multos eſſe infideles ingenioſiores fidelibus, & aptiores ad res politicas. Secundò, vt hic titulus habeat locum, non ſatis eſt exiſtimare aliquam nationem eſſe ingenio inferiorem, ſed eſſe ita inopem, vt regulariter potius ferarum more, quàm hominum viuat, quales dicuntur ij, qui nullam habeant humanam politiam, & nudi prorſus incedunt, carnibus veſcuntur humanis, & cæt. Et ſi qui tales ſunt, debellari poterunt, non vt interficiantur, ſed vt humano modo inſtituantur, & iuſtè regantur. Raro tamen aut numquam admittendus eſt talis titulus; niſi vbi intercedunt occiſiones hominum innocentum, & ſimiles iniuriæ: quare potiùs titulus hic reuocatur ad bellum defenſiuum, quàm aggreſſiuum. Tandem Ariſtoteles ſupra tunc ſolùm ait licere hoc bellum, quando dicti homines qui regendi debellantur, tam diſtant ab alijs, quàm à corpore animus. Ex quo nihilominus intelligitur, hunc titulum, ſi quis eſt, non eſſe proprium Chriſtianorum, ſed eundem pertinere ad omnem Regem, qui velit ſeruare legem naturæ, ex qua præciſè conſiderata hic titulus oritur.

Vera quæſtionis reſolutio per tres concluſiones. 6. Dicendum eſt ergo, nullum eſſe titulum belli ita proprium Chriſtianorum principum, qui non habeat fundamentum aliquod, vel certe proportionem cum lege naturali: atque adeo qui ſuo modo non etiam conueniat principibus infidelibus, 1. Concluſio. quod vt explicem, Dico primò. Chriſtianus princeps non poteſt indicere bellum, niſi vel ratione iniuriæ, vel ob defenſionem innocentum. Probatur ſufficienter ex eo, quia excluſi ſunt omnes falſi tituli. Et rationes factæ hoc probant: nam lex gratiæ non deſtruit legem naturæ, ſed illam perficit.

2 Concluſio. 7. Dico ſecundò. Defenſio innocentum peculiari modo poteſt habere locum in principibus fidelibus, & idem eſt ſuo modo in iniuriarum vindicta. Nam ſi reſpublica ſubdita infideli principi velit ſuſcipere legem CHRISTI, & Rex infidelis prohibeat, habent Chriſtiani principes ius defendendi illos innocentes. Quod ſi talis reſpublica vellet recipere legem infidelium, Mahometicam, Verbi gratia, ac Princeps nollet, non haberet infidelis Princeps Turca ſimile ius contra illum Regem. Ratio eſt, quia impedire legem Chriſti eſt re vera grauis iniuria, & damnum: prohibere vero aliam legem nulla eſt. Item ſi audire velint, ratione poſſunt conuinci hoc eſſe credibilius, & credendum, iuſte igitur eis hac in parte ſuccurritur. Similia exempla ſunt, quæ ad primam partem concluſionis ſpectant, ſi Prædicatores Euangelij iniurijs afficiantur; vel certe aliquid agant infideles Principes in detrimentum fidelium: nam hæc eſt iniuria Eccleſiæ, ad quam expellendam, & vindicandam ius ſuum habet; quod aliqua ex parte ſupernaturale eſt, nimirum, facultas Dei ad prædicandum Euangelium, atque hoc modo certum eſt non ſpectare hoc ius ad infideles, quæ omnia ſatis patent ex materia fidei, diſp. 18. ſect. 1.

3 Concluſio. 8. Dico tertio, hæc omnia ita habere fundamentum in ratione naturali, vt proportione ſeruata, poſſint quodammodo ad infideles applicari. Explicatur. Nam ſi velit aliqua reſpublica colere vnum Deum, & ſeruare naturæ legem, vel audire Prædicatores, qui hoc doceant, & à ſuo Principe per vim impediatur, orietur inde alteri Principi iuſtus titulus belli, etiamſi non ſit fidelis, ſed ſola ratione naturali ducatur, quia illa erit iuſta defenſio innocentum. Simili modo, ſi aliqua reſpublica coleret vnum Deum, & ſeruaret, leges naturæ, alia vero idololatriam exerceret, ac contra rationem naturalem viueret, haberet illa ius ad mittendum, qui hanc docerent, & erroribus liberarent. Quod ſi per vim impediretur, iure poſſet bellum proſequi: quia id ius eſt valde conſentaneum naturæ: tum etiam, quia ibi admiſceretur innocentum defenſio, cum moraliter loquendo non ſint defuturi, qui velint edoceri veritatem naturalem neceſſariam ad bonum honeſtum, à qua voluntate inique impedirentur: tum denique propter rationes aliàs adductas, in materia de fide, diſp. illa 18. quæ ſeruata proportione hîc procedunt.

SECTIO VI.

Qua certitudine conſtare debeat de iuſta cauſa belli, vt illud iuſtum ſit.

DIſtinguenda ſunt tria genera perſonarum, ſcilicet ſupremus Rex, & Princeps, Primarij homines: & Duces, communeſque milites, & ſupponendum, in omnibus requiri certitudinem practicam, quæ explicatur hoc iudicio, *mihi licitum eſt bellare*. Dubium totum vertitur de certitudine ſpeculatiua; quæ ita explicatur: *hæc cauſa belli iuſta eſt in ſe*, vel *hæc res, quam prætendo per bellum, mea eſt*.

1. Dico primo. Supremus Rex tenetur ad diligentem cauſæ, & iuſtitiæ examinationem, qua facta, operare debet iuxta ſcientiam inde comparatam. 1. Concluſio bipartita. Suadetur pars prior. Fundamentum prioris partis eſt: quia negotium belli eſt grauiſſimum, ratio autem poſtulat, vt in quouis negotio adhibeatur conſultatio, & diligentia qualitati eius accommodata. Item, vt iudex ſententiam ferat in priuato negotio, debet diligentem adhibere examinationem: ergo proportionaliter in publica belli cauſa. Tandem quia aliàs temeritate Principum facile turbarentur omnia. Itaque in priori hac aſſertionis parte nulla eſt difficultas.

2. Poſterior vero ita explicatur. Explicatur poſterior. Ponamus enim titulum belli eſſe, quod Rex hic contendat hanc vrbem ad ſe pertinere, vel iure hæreditario ſibi obuenire denuo. Iam ſi facta diligentia illud certo conſtat, aperta eſt aſſertio. Quando vero res eſt pro vtraque probabilis, tunc ſe debet Rex gerere, vt iuſtus iudex; Quid quando altera pars eſt probabilior. quare ſi ſententia ſibi fauens inuenitur probabilior, poteſt etiam iuſte proſequi ius ſuum, quia vt verum exiſtimo, in ſententijs ferendis, ſequenda eſt ſemper probabilior pars, quia ille eſt actus iuſtitiæ diſtributiuæ, in qua dignior eſt præferendus. Eſt autem dignior, cui probabilius ius fauet, de quo latius infra. Eadem vero ratione ſi pars contraria habeat pro ſe ſententiam probabiliorem, nullo modo poterit ille Princeps mouere bellum.

3. Si denique facta diligentia inuenitur æqua probabilitas pro vtraque parte, vel certe æquale dubium, vndecumque aliud oriatur, Quid quando æqualiter dubitatur, & altera pars poſſidet. tunc ſi alter poſſidet, præferendus eſt; quia in iudicio etiam ille præfertur, cum maius ius habeat; quapropter, qui non poſſidet, mouere bellum nequit contra poſſidentem; qui vero poſſidet, tutus eſt, ac ſe defendere iuſte valet. Quamuis Adrianus in 4. materia de reſtitutione, & quodlib. 2. artic. 2. contrarium

ſentiat in hoc vltimo: *nam ille* (inquit) *dubitat, An retineat alienum, non eſt ergo tutus.* Sotus etiam in 4. de iuſtitia quæſt. 5. argumento vltimo dicit, eum qui dubitat, teneri ad diuidendum cum altero, vel ſatisfaciendum alteri pro ratione dubij, quod eſſet verum, ſi à principio incepiſſet poſsidere cum dubia fide: nam talis poſſeſsio non confert ius, ſi verò à principio erat poſſeſſor bonæ fidei, & poſtea ortum eſt dubium, & diligentiam fecit ad inquirendam veritatem: non tamen potuit aſſequi, ſecurè poteſt totum retinere: quia dubium manet purè ſpeculatiuum, & talis poſſeſsio confert ſimpliciter ius ad rem totam quod in genere latiùs oſtendimus in materia de conſcientia in tractatu 3. diſputatione 12. ſectione 5. & 6. & in ſpecie docet Couarr. regula *Poſſeſſor.* Parte 2. §. 7. & Victoria dicta relectione. Et idem Sotus relectione de ſecreto, memb. 3. quæſt. 2. Aduertit tamen Victoria teneri huiuſmodi poſſeſſorem, cum oritur dubium, diligenter inquirere veritatem, & ad hoc cogi poſſe ab alio, etiam per bellum, ſi aliàs nollet, quia reuera id poſtulat ratio iuſtitiæ, & recti iudicij.

Quid quando neutra poſſidet. 4. Aliud membrum eſt, ſi nullus poſsideat, & dubium, vel probabilitas ſint æqualia. Communior ſententia eſſe videtur, vnumquemque habere ius ad primò occupandum: vnde fieret iuſtum bellum ex vtraque parte, quod non refert, cum interponitur ignorantia. Ratio verò affertur. Quia in ſimili caſu iudex poſſet adiudicare rem ſuo arbitratu cui vellet partium litigantium. Ego verò mihi ſuadere nequeo id licere iudici in tali caſu, in quo certè iudex eſt tantum diſtributor rei, in quam ipſe ius non habet. Ergo ſi iura partium ſemper ſunt prorſus æqualia, non eſt, cur poſsit ipſe totam alteri attribuere: tenetur ergo diuidere, vel ſi res diuidi vtiliter non poſsit, oportebit ratione aliqua vtrique parti ſatisfacere. Ergo ad hoc ipſum tenebuntur Principes in caſu belli, nam aut inter ſe rem diuident, aut ſortem mittent, vel aliqua alia ratione negotium component. Quod ſi vnus tentaret rem totam occupare, aliumque excludere, hoc ipſo iniuriam alteri faceret, quam poſſet iuſtè repellere, & eo titulo iuſti belli, rem totam occupare.

In dubio de iuſto bello teneri principẽ committere iudiciũ bono viro probabilius. 5. Sed quæres; An in huiuſmodi caſibus teneantur ſupremi Principes arbitrio bonorum virorum iudicium relinquere. Eſt autem quæſtio, ſtando in lege naturali tantùm, vt omittamus Papæ authoritatem, de qua iam diximus. Cenſeo verò, probabilem valde eſſe partem quæ affirmat. Etenim tenentur ij quoad poſſunt vitare bellum honeſtis mediis. Si ergo nullum periculum iniuſtitiæ timeatur, illud planè eſt optimum medium: erit ergo amplectendum. Confirmatur. Nam impoſsibile eſt, authorem naturæ in eo diſcrimine reliquiſſe res humanas, quæ frequentiùs coniecturis potiùs, quàm certa ratione reguntur, vt omnes lites inter Principes ſupremos, & reſpublicas non niſi per bellum terminari debeant: eſt enim id contra prudentiam, ac bonum commune generis humani: ergo contra iuſtitiam. Præterquam quod iam regulariter ij haberẽt maius ius, qui potentiores eſſent, atque adeò ex armis eſſet metiendum, quod barbarum & abſurdum ſatis apparet.

Notatio 1. circa datam reſolutionẽ. 6. Sed in hoc obſeruandum primò erit, non teneri ſupremum Principem ſtare iudicio eorum, quos ipſe non conſtituit ad iudicandum: oporteret ergo, vt vtriuſque partis conſenſu arbitri eligerentur, quod quidem medium, quia raro amplectuntur, ideò ſolet eſſe rariſsimum. Nam ſæpiſsimè alter Princeps ſuſpectos habet iudices externos. De Notatio 2. inde aduertendum, poſſe ſupremum Principem, ſi bona fide procedat, expendere ius ſuum per prudentes, & doctos viros: quorum iudicium, (ſi per illud ſibi conſtat de iure ſuo) ſequi poteſt, ſicque non tenebitur ſtare aliorum iudicio. Ratio eſt, quia ita eſt de hoc iure iudicandum, ſicut de iuſta lite: in iuſto autem iudicio duo intenduntur. Vnum eſt examen cauſæ, & cognitio iuris vtriuſque partis: cui negotio neceſſaria non eſt iuriſdictio, ſed ſcientia potiùs, & prudentia. Quia cum non intendatur per bellum, ſed bello ſupponatur, non eſt cur arbitris ſit committendum. Alterum eſt executio iuris iam patefacti: ad hoc verò iuriſdictio poſtulatur, quam per ſe habet ſupremus Princeps, quando aliàs ſibi conſtat ſatis de iure: tunc ergo non eſt cur expectare teneatur alterius arbitrium, quamuis debeat iuſta pacta acceptare, ſi offerantur.

7. Dico ſecundò. Duces, & alij Principes regni, quoties ad conſilium vocantur, vt iudicium ferant de bello inchoando, tenentur veritatem diligenter inquirere: non vocati autem, non magis obligantur, quàm alij communes milites. Prior pars liquet, quia vocari tenentur ex iuſtitia iuſtum conſilium dare, aliàs illis imputabitur, ſi qua fuerit iniuſtitia in bello. Poſterior probatur: quia non vocati iam ſe gerunt in hoc negotio, vt priuati milites, tantùmque mouentur, non verò mouent: per accidenſque eſt, quòd ſint nobiles, aut diuites. Addit tamen Victoria ſupra, ex charitate teneri hos iuſtitiã belli inquirere, vt admoneant quando oportuerit. Verùm ſi obligatio eſt ex ſola charitate, habebit locum ſolummodo tempore neceſsitatis. Vnde aliàs per ſe loquendo non tenebuntur. 2. Concluſio bipartita pro ducibus.

8. Dico tertiò. Communes milites ſubditi principum nullam diligentiam adhibere tenentur, ſed vocati ad bellum ire poſſunt: dummodo illis non conſtet eſſe iniuſtum. Probatur tum quia quando iis militibus non conſtat de iniuſtitia belli, conſilium commune Principis, & regni ſatis illis eſt ad eundum: tum etiam, quia ſubditi in dubio (ſpeculatiuo ſcilicet) tenentur obedire ſuperiori capite. *Quid culpatur* 23. q. 1. ex Aug. 22. contra Fauſtum capit. 75. idque optima ratione. Nam in dubiis tutior pars eſt eligenda, cum autem Princeps poſsideat ius ſuum, tutius eſt illi obedire. Confirmatur aſſertio: nam miniſter iudicis poteſt exequi ſentẽtiam nullo præmiſſo examine, dummodo non conſtet eſſe iniuſtam. Atque hæc eſt communis ſententia Caietani in ſumma verbo *bellum*, Sot. in 4. de iuſtitia. quæſt. 7. art. 2. Victor. ſupra, Sylueſt. verbo *bellum* 1. q. 9. 3. Concluſio pro communibus militibus. Vide in ſimili de executore tom. de cenſur. diſp. 3. ſect. 15. à num. 9.

9. Videtur tamen Sylueſter hoc limitare Nam ſi dubitent (inquit) tenentur inquirere, vt expellant dubium, quod ſi non potuerint, tunc licebit militare. Adrian. verò in quodlib. 2. omninò negat licere cum his dubiis ire ad bellum, tum quia numquã licèt operari cum dubia conſcientia, tum quia iam milites illi eligerent partem minus tutam, cum ſe exponerent periculo iniuſtè occidendi, & prædandi, non eundo autẽ, ſolùm peccarent non obediendo. Iuſtitia autem rigoroſius obligat, quàm obedientia. Sed occurrẽdum, dubium hoc non practicum eſſe, ſed ſpeculatiuum, ideoque non reddere conſcientiam dubiam, ſed neque pars eſſet tutior, non obedire: nam ex ſimili inobedientia ordinariè ſequeretur, non poſſe principes defendere iura ſua, quod grande eſſet, ac commune incommodum. Quod verò attinet ad limitationem Sylueſtri, aduertẽdum: dubium aut poſſe eſſe purè negatiuum, quia videlicet milites omninò ignorant in eo negotio rationem iuſtitiæ, vel iniuſtitiæ, ac tunc nihil tenentur inquirere, ſed ſufficienter niti valent authoritate ſui Principis, aut eſt dubium poſitiuum ortũ ex rationibus pro vtraque parte, occurrẽtibus, & quidem ſi rationes oſtendentes bellum eſſe iniuſtum, tales eſſent, quibus ipſi neſcirent ſatisfacere, tenerẽtur tunc aliquo modo inquirere veritatem, quanuis nec hoc onus erit facile imponendum, niſi rationes illæ valde ſuſpectam redderent iuſtitiam belli: Limitat Sylueſter concluſionem. Item aliter Adrianus, vel potius negat. Satisfit Adriano. Satisfit Sylueſtro.

nam

nam tunc iam viderentur milites declinare in quoddam iudicium morale, quod bellum ſit iniuſtum, alioqui verò ſi rationes habent probabiles pro iuſtitia belli, licitè poſſunt ſe illis conformare.

De militib. ſtipendiariis non ſubditis communior ſententia.

10. Maior difficultas eſt de militibus non ſubditis, qui vocantur ſtipendiarij. Communis ſententia eſſe videtur, teneri hos ad examinandam iuſtitiam belli, antequam dent nomina. Ita ſentit Syluest. ſupra, qui etiam definit eos cum dubio non poſſe licitè ire ad bellum; & ferè idem ſentit Caieta. in ſumma verbo *Bellum*: limitat tamen, *niſi hi accipiant ſtipendium etiam tempore pacis, obſtrictiq; ſint ad eundum quoties vocantur*: tales enim poſſunt ſe gerere, vt ſubditi, quia reuera ſubditi ſunt ratione ſtipendij.

Fundam dictæ ſententiæ.

Fundamentum eſt, quia in eo caſu tutius eſt non militare, non ſubditum, cùm non militando, nulli periculo ſe exponat, militando autem ſe exponit iis omnibus, quæ numerauit Adrianus: in dubiis autem tutior pars ſit eligenda.

Confir. 1. ex Reg. iuris. & Ambr.

Confirmatur primò ex regula iuris 19. in 6. & 38. in ff qua dicitur, non eſſe ſine culpa, qui rebus, quæ ad ipſum non ſpectant, ſe immiſcet cum periculo alterius. Vnde Ambroſius lib. 3. officiorum cap. nono, & habetur in 14 quæſtione 5. cap. *Denique*, generaliter dicit, neminem debere cum diſcrimine alterius alterum iuuare.

Confirm. 2.

Confirmatur ſecundò. Quia ob hanc rationem in ſimili dubio docent iura coniugem, qui dubitat, poſſe debitum reddere, ſed non petere, & ob eandem rurſus dici poteſt cognatos, & amicos principes non poſſe ſe inuicem iuuare, niſi probè examinata cauſa.

Arguitur 1. contra eandem ſent.

11. Nihilominus contra hanc ſententiam occurrunt hæ difficultates. Primùm quia iam oporteret ſingulos milites ſtipendiarios examinare cauſam belli, hoc autem eſt contra omnem conſuetudinē, & humano modo impoſſibile, quia vt ſupra dicebam, neque omnibus poteſt reddi ratio, neque omnes ſunt illius capaces.

Secundo.

Secundò quia etiam milites ſubditi non poſſent ire ad bellum dubium, ſine examine cauſæ; niſi quando strictè præciperentur, ita vt non eundo inobedientes fierent: ſiquidem tunc ſolùm excuſat illos obedientia: quandiu verò non imponeretur præceptum, tutiùs non militarent. Conſequens autem eſt contra omnem morē: aliaque obligatio pernicioſa eſſet Reipublicæ.

Tertio.

Tertiò. Si ſtipendiarij perpetui ante tempus belli potuerunt ſe obligare ad militandum, etiam in caſu dubio, transferendo ſuam conſcientiam, in conſcientiam Principis, cur non poterunt id facere, qui accipiunt ſtipendium in belli initio? Nam moraliter eiuſdem rationis eſt exercere actum, & obligare ſe ad exercendum.

Confirmat.

Et confirmatur, quia ſicut non licet ire ad bellum iniuſtum, ita nec obligare ſe, ad militandum in bello illo: neque etiam ad militandum indifferenter in omni bello ſiue iuſto, ſiue iniuſto: & hoc ideo, quia militare in iniuſto bello eſt iniuſtum: ergo è contrario, ſi licet ſe obligare in bello dubio: iniqua non eſt talis obligatio: ergo ſine vlla præcedenti obligatione licebit propter ſtipendium hic, & nunc id facere: neque verò multùm referre videtur, quod iam antea cenſebatur quiſpiam ſubditus ratione ſtipendij. Namque idem dici poterit, ſi contractus fiat, cum iam inſtat bellum: cum tunc etiam milites ſe obligant ad obediendum in omnibus, in quibus licitè poſſunt, & quod hæc obligatio anteceſſerit, vel quòd nunc fiat, nihil intereſt ad iuſtitiam.

Quarto.

Quartò in ſimili dubio licet quibuslibet vendere arma his Principibus, atque militibus: in quo tamen idem periculum vertitur, ne cedat, ſcilicet in iniuriam innocentum, ſi fortè re ipſa bellum eſt iniuſtum. Antecedens commune eſt. Conſequentia probatur: quia vterque concurſus eſt valde moralis ad actum belli, & licet milites quodammodo immediatè videantur concurrere, attamen ordinariè magis nocere poſſunt, qui præbent arma.

Quintò.

Quintò licitum eſt cuilibet ſeruire mercatori propter ſtipendium, animo cooperandi contractibus illius, de quibus illi non conſtat eſſe iniuſtos, neque tenetur illos examinare: ergo ſimiliter cenſendum erit in præſenti caſu.

Sexto.

Vltimò ratio communis his euentis eſt eadem, quia in omnibus primò, ac per ſe, quia non eſt ſubditus, ſe ſubdit alteri propter ſtipendium, in quo nulli irrogat iniuriam, neque per ſe loquendo, ſe exponit periculo alicuius mali, & aliàs vtitur iure ſuo vendendo res ſuas, aut ſuam operam, quo certè non tenetur ſe priuare in ſuum damnum. Atque denique militibus accedit ſpecialis ratio: pro ſe quippe habent authoritatem Principis, & totius reipublicæ, quæ inducit magnam probabilitatem. Vnde omnibus perpenſis minimè videntur tunc eligere partem minus tutam.

Authoris deciſio bipartita.

12. Hæc argumenta planè conuincunt, neque in re ipſa vllam differentiam inuenio inter ſubditos, atque non ſubditos. Et ita Victoria ſupra in ſua relectione à num. 24. indifferenter loquitur de militibus. Sed quia res eſt moralis, vt ſecuriùs procedatur, ſtatuo: ſi dubium ſit purè negatiuum, probabilius poſſe hos ire ad bellum, nullo examine facto, totoque in Principem, cui ſubduntur, onere reiecto: quem tamen ſuppono eſſe bonæ apud omnes exiſtimationis atque hoc apertè docet Victoria, & conſentiunt alij Thomiſtæ:

Quoad dubium negatiuum.

Quoad dubium poſitiuum.

ſi verò dubium ſit poſitiuum, & rationes ſint vtrinque probabiles, credo fore obligandos ad inquirendam veritatem, quàm ſi non poſſint aſſequi, ſequi debebunt quod probabilius erit, ac iuuare illum, qui ius habet probabilius: quia cum dubium ſit in facto, & de damno proximi, vel defenſione innocentis, ſequendum eſt quod probabilius apparuerit, iuxta regulas datas de conſcientia ſect. 6. citata. Ad hoc autem ſatis erit militibus, ſi ipſi conſulant viros prudentes, & timoratos, An poſſint ſimpliciter ire ad tale bellum, necne? Quod ſi dicti milites vnum corpus politicum conficiunt, habentque ſua capita, ſatisfacient profectò inferiores, ſi per ſuum quiſque caput, aut principalem examinent iuſtitiam belli, eorumque ſequantur iudicium. Quod ſi tandem pro vtraque parte habeant rationes æquè probabiles, tunc gerere ſe poſſunt, ac ſi dubium eſſet merè negatiuum, quia tunc vtrobique eſt æqualitas, & præponderat authoritas principis, quod etiam clarè inſinuauit Syluester, verbo *bellum* 1. Et de has quæſtione hæc ſufficiant.

SECTIO VII.

Quis ſit debitus modus gerendi bellum.

Notationes pro reſolutione.

1. DIſtinguenda ſunt tria tempora, initium belli, ac proſecutio belli ante partam victoriam: & tempus poſt victoriam partam. Diſtinguenda etiam ſunt illa tria genera perſonarum, Princeps ſupremus, duces medij, infimi milites, qui omnes poſſunt comparari.

Quadruplex comparatio proponitur.

Primò ad hoſtes, quid nimirum poſſint cum illis iuſtè agere. Secundò inter ſe, quid rex debeat agere cum militibus. Tertiò quid milites cum regibus. Quartò, quid cum cæteris V. g. hoſpitibus, apud quos in itineribus diuerſantur. Hic potiſſimum agimus de primo, tamen breuiter circa alios aliquid dicemus.

De quarta comparatione.

2. Circa quartum igitur breuiter poſſumus dicere, quòd Ioan. Baptiſta Luc. 3. docuit. *Neminem concutiatis, & contenti eſtote ſtipendiis veſtris*. Vnde hi omnes nihil poſſunt ab hoſpitibus accipere, præter id, quod à Rege conſtitutum eſt, aliàs peccant contra iuſtitiam, & tenentur reſtituere: atque idem eſt, ſi faciant alia damna per domos agros &c. Duces verò, & Principes tenentur ex officio hæc omnia, quoad poſſunt, impedire, aliàs totum onus reſtitutionis

De 3. comparatione.

tionis, poſt milites, ad illos pertinet. Circa tertium caput, ſicut reges tenentur ſtipendia dare militibus, ita ipſi tenentur quidquid ſui muneris eſt, præſtare. Vnde ex iuſtitia tenentur ad actum fortitudinis, atq; adeò ad non fugiendum, nec deſerendum locum ſuum, aut arcem, de qua re habentur multæ leges ff. *de re militari*. Et videndus eſt Caietanus in opuſculo de hac re quod eſt 4. quæſt. penultim. qui obligat duces arcium nullo metu mortis, aut famis eas tradere, quia tale cõtrahunt pactum cum Principe, indeq; recipiunt ſtipendium, ex quo obligatio ex iuſtitia naſcitur. Denique comparando inter ſe priuatos milites, præter communes leges iuſtitiæ, ſpecialiter tenentur parta victoria ſeruare iuſtam diſtributionem in partitione prædæ. Quæ autem illa ſit, non poteſt à nobis definiri: ſed in vnoquoque regno ſeruandum eſt, vel quod Reges ſtatuunt, vel quod duces, vel certè quod fuerit in more, & conſuetudine. De primo igitur capite dicendum reſtat ſolummodo.

De 1. comparatione. 1. Concluſ. bimembris, & communis

3. Dico primo. Ante bellum inchoatum tenetur Princeps proponere iuſtam cauſam belli Reipublicæ contrariæ, ac petere reſtitutionem condignam, quam ſi altera offerat, tenetur acceptare, & à bello deſiſtere: quod ſi non faciat, bellum erit iniuſtum: ſi alter verò neget ſatisfactionem, tunc poterit iuſtè bellum inchoare. Tota concluſio eſt communis, & vltima pars eſt clara, quia ſuppoſita pertinacia alterius principis, ſeu reipublicæ, aliiſque conditionibus, nihil eſt, quod ſpectetur. Prior ſumitur ex Auguſtino cap. *Noli* 23. quæſt. 1. & cap. *Dominus* quæſt. 2. & conſentiunt omnes Doctores. Maior in 4. q. 20. Driedo lib. 2. de libertate Chriſtiana cap. 6. Caiet. verbo *Bellum*, Sylueſter ibid. quæſt. 4. concluſ. 2. Videturq; rectè colligi ex illo loco Deuteron. 20. *Si quando acceſſeris ad expugnandam &c.* Ratio eſt, quia alius belli modus eſſet iniuſtus, & inde fieret cauſa ipſa iniuſta. Nam vbi offertur plena, & ſufficiens ſatisfactio voluntaria, non eſt locus violentię, prſertim, quia ratio dictat, vt vindicatiua iuſtitia fiat cũ minimo damno communi, ſeruata tamen æqualitate. Præterea Princeps non habet vim coactiuam in alium Principem, niſi quando is iniuſtè agit, atq; adeò, quando non vult ſatisfacere.

Poſterius membrum liquet, prius oſtenditur authoritate & rationib.

Limitat Caietan. concluſionem.

4. At verò Caietan. limitat hanc concluſionem, ſcilicet, dummodo hæc ſatisfactio offeratur ante actualẽ congreſſum belli: nam poteſt inchoatũ bellũ non tenetur is, qui debellat eam acceptare, quia in bello eſt veluti iudex, quo iam cepto, ſit Dominus cauſę, iuſq; acquiſiuit procedendi vſq; ad finem: vnde ſibi imputet debellatus, quòd non debito tempore obtulerit ſatisfactionem. Sed inquiro, quid intelligat Caiet. per *actualem congreſsionem belli*? Si pugnam actualem vltimam, qua totum bellum eſt iam terminandum, non eſt dubiũ, ſi iam res ſit inchoata, & victoria incipiat declinare ad eam partem, à qua iuſtè bellatur, non teneri tunc acceptare ſatisfactionem, præter victoriam integram: quia hæc iam moraliter non videtur diſtare, imò vix poteſt moraliter in eo articulo tractari de pace. Si verò per *actualem congreſſum* intelligat bellũ illud, in quo aliquoties pugnatum eſt, non video, quo firmo fundamento aſſeratur, magis eſſe tunc dominum cauſæ, quàm ante bellum inchoatum, quia idem ius antea habebat ad inchoandum bellum, quod nunc habet ad proſequẽdum. Solùm intereſt, quòd iniuria creuit, & conſequenter creuit ius ad maiorem ſatisfactionem. Præterea rationes factæ æque procedunt in vtroq; ex dictis euentis, quia ſicut initium, ita continuatio belli debet eſſe neceſsitatis. Ad hæc, quia ſimiliter ſequuntur damna contra bonum cõmune, quę vitari debent ſaluo integro iure proprio, quod quidem eſt ſaluũ, quando offertur ſatisfactio, quia nihil magis peti poteſt poſt partã victoriam, vt dicemus. Deniq; ius belli eſt odioſum, & pœna eius grauiſsima: ergo reſtringenda eſt quoad fieri poteſt.

Expenditur limitatio.

Reſoluitur ſimpliciter contra limitationem Caietan. expliçaturque magis.

5. Itaq; contrarium videtur ſimpliciter verius: ſolùm eſt addendũ, in integra ſatisfactione cõtineri primùm, vt reſtituantur res omnes, quæ iniuſte detinebantur. Secundò vt omnes expẽſæ, quæ propter iniuriam alterius ſunt factæ, reparẽtur. Vnde ſi bellum fuit ſemel inchoatũ, poterunt iuſte peti omnes expẽſæ eo vſq; factę. Tertiò poſtulari poteſt aliquid in pœnã pro iniuria illata, quia non ſolũ in bello habetur ratio cõmutatiuæ iuſtitiæ, ſed etiam vindicatiuæ. Deniq; poteſt peti iuſte quidquid in futurũ neceſſariũ videbitur ad conſeruandam pacem, atque etiam tuendã, quia hic eſt finis præcipuus belli, pacem ſtatuere in futurum. Prętereà addendum, cum hæc conditio belli ex iuſtitia oriatur, ſi contra illam fiat bellum, oriri ex illo obligationem reſtituendi.

6. Dico ſecundò. Poſt inchoatum bellum, toto tempore ante partam victoriam, iuſtum eſt inferre hoſtibus omnia damna, quæ vel ad ſatisfactionem, vel ad comparandam victoriam neceſſaria videbuntur: dummodo non contineant intrinſecam iniuriam innocentum intrinſece malam, de qua infrà concluſ. 6. Ratio eſt, quia ſi finis licet, & media neceſſaria licent: & hinc habetur fere in hoc toto diſcurſu, ſeu tempore belli nihil fieri contra hoſtes, quod iniuſtitiam contineat, præter innocentum mortes: nam reliqua omnia damna iudicantur ordinarie neceſſaria ad finem belli. 2. Concluſio.

7. Dico tertiò. Poſt partam victoriam, licitum eſt Principi ea damna inferre reipublicæ victæ, quæ ſufficiant ad iuſtam vindictam, & ſatisfactionem, & reſtitutionem omnium damnorum. Concluſio eſt communis, & certa, tum quia hic eſt finis belli: tum quia in iuſto iudicio hoc ipſum licet. Obſeruandum tamen in hac ſatisfactione computanda eſſe omnia damna, quæ talis reſpublica in diſcurſu belli paſſa eſt, id eſt mortes hominum, incendia, &c. Non diſplicet tamen primò quod Sylueſter verbo *bellum* 1. q. 9. & Victoria in dicta relectione num. 20. addunt, bona mobilia capta à militibus in diſcurſu belli, non eſſe computanda à Principe in partem reſtitutionis: nam ius gentium cõmuni conſuetudine introductum ita habet. Et ratio eſt, quia cum milites exponant vitam tot ac tantis periculis, aliquid eſt illis concedendum, atq; idem eſt de eorum Principe. Secundò eſt tam in hac, quàm in præcedenti concluſione obſeruandum, nõ licere militibus propria authoritate, vel poſt, vel etiam ante partam victoriam capere, quia non per ſe habent vllam poteſtatem, ſed ſolum à Principe, tanquam eius miniſtri: & ideo abſque illius vel expreſſa, vel præſumpta authoritate nihil poſſunt iuſte accipere. Tertiò ex hac concluſione habetur, ſi omnia præcedentia damna non videantur ſufficientia pro delicti grauitate, poſſe etiam iuſte poſt omninò finitum bellũ aliquos occidi hoſtes nocentes, quanuis magna hominum multitudo non eſſet ſine vrgentiſsima cauſa interficienda: internum quoque licere poteſt ad terrorem aliorum, vt habetur etiam ex Deuter. 20. *Cum tradiderit Dominus Deus tuus ciuitatem in manu tua, percuties omne, quod in ea eſt, generis maſculini, in ore gladis abſque mulieribus, & infantibus &c.* Vnde conſequenter habetur, vt multò magis poſsint debellati nocentes in captiuitatem redigi, & res eorum vniuerſæ occupari. Quartò aduertendũ, iuxta hanc concluſionem intelligenda eſſe iura ciuilia, quæ pronũtiant iure gentium introductum eſſe, omnia bona hoſtium tam mobilia, quàm immobilia fieri victorum. Ita habetur in lege *hoſtes* &, in lege *ſi quis in bello* ff. de captiuis, & leg *ſi quis pro redemptione* Cod. de donationibus, & cap. *ius gentiũ*, & cap. *ius militare* diſt. 1. idem docet Ambroſius libro primo de Abraham cap. 3. & Diuus Thom. libro 3. de regimine Principum ac plura refert Couarr. regula *peccatum* part. 2. §. 13. ſimileſque leges videntur tradi Deut. 11. & 20.

3. Concluſio communis & certa.

Obſeruatio prima.

Limitatur non male à Syluest. & Victor

Obſeruatio ſecunda.

3. Obſeruatio duplicis corollarii ex concluſ.

4. Obſeruatio qua pateſcunt varia iura circa hanc concluſionem.

vt

vt ibi Abulenſ. aduertit q. 3. ſed hæc omnia ſunt accipienda iuxta regulam datam, ſeruata æqualitate iuſtitiæ, & habito reſpectu paci futuræ, vt infra docebimus. Nam in bello ſeruanda eſt æqualitas, quæ in iuſto iudicio; in hoc autem puniri nequit reus omni pœna, nec priuari omnibus bonis ſine menſura, ſed pro qualitate delicti.

1. Dubium de bonis quæ non erant hoſtium. Deciditur primo de immobilibus.

8. Occurrit verò dubium; nam contingit inter bona hoſtium reperiri plura, quorum ipſi non ſunt domini; An ergo poſſint occupari, ſi neceſſaria ſint ad ſatisfactionem. Reſpondendum ſi bona ſint immobilia, non eſſe dubium, quin non poſſint retinere, quia ij à quibus acceperunt, non erant Domini; ergo nec ipſi victores acquirunt dominium; ergo tenentur dare veris dominis, & ita habetur in lege *ſi captiuus* §. *Expulſis hoſtibus.* ff. de captiuis, & leg. *Pomponius.* ff. de acquirendo rerum dominio.

Deciditur ſecundo de mobilibus ſtando in iure naturæ.

De rebus autem mobilibus ciuiles leges videntur definire contrarium, vt Couarr. ſupra late diſputat. Verùm ſecludendo poſitiuum ius, ſi res tales ſint per furtum acceptæ, ita vt earum dominium non ſit apud eos, in quorum poteſtate reperiuntur, ſed apud priores dominos, ratio ſupra facta conuincit illis eſſe reſtituendas: quamuis poſſint milites victores iuſtam mercedem ſui laboris poſtulare, & exigere à veris dominis. Vel Princeps victor exiget, ſi fortè ipſe iam ſatisfecit militibus, & hoc quidem eſt ius naturale.

Deinde attento iure poſitiuo.

9. Potuerunt tamen iura in fauorem bellantium contra hoſtes reipublicæ, militibus ipſis concedere dominium talium rerum, quas apud hoſtes inuenerunt, qui iam pacificè illas poſſidebant, & conſequenter potuerunt priuare priores dominos ſuis dominijs propter bonum reipublicæ, cui ſæpe poteſt hoc expedire, maxime in rebus mobilibus, quarum difficile eſt cognoſcere veros dominos, cum tamen expediat aliàs dominia eſſe certa, & hoc maxime procedit, quando res illæ deueniunt ad ſubditos, vt Couarr. refert factum eſſe in legibus Hiſpaniæ: nam generaliter res eſſet creditu difficilior, cum leges vnius regni non poſſint obligare alios, neque priuare non ſubditos ſuis dominijs. Vnde leges ciuiles ex hac parte videntur proceſſiſſe ex iniuſto modo, quo tunc bella gerebantur. Nam credebant Romani bella, quæ gerebant contra hoſtes reipublicæ, iuſta eſſe ex vtraque parte: etenim quaſi ex tacito pacto volebant mutuò pugnare, vt qui vinceret, Dominus euaderet. Inde ergo putabant omnia bona hoſtium fieri capientium: vndecumque illa haberent, vt patet in lege 5. § *in pace* ff. de captiuis, quapropter exiſtimabant non eſſe reſtituenda ea bona prioribus dominis, quia iam hoſtes illi cum acceperant, verè facti fuerant Domini. Et propterea etiam è contrario leges negant hoc ius piratis, & latronibus, vt patet ex lege *poſtliminium* ff. de captiuis. An verò illo ſuppoſito, id eſſet tutum in conſcientia, explicabitur meliùs infrà in num. vigeſimo ſecundo.

Iniuſtus belli modus antiquorum Romanorũ.

2. Dubium quinam hoſtili ex parte ſint obnoxij.

10. Sed ſupereſt dubium aliud, An æquè liceat huiuſmodi damna inferre omnibus hominibus, qui inter hoſtes connumerantur? Vt reſpondeam notandum eſt, quoſdam dici nocentes, alios innocentes: innocentes ſunt quaſi naturali iure pueri, mulieres, & quicunque non valent arma ſumere; iure gentium legati: iure poſitiuo inter Chriſtianos, religioſi, ſacerdotes &c. in cap. *Nouimus* de tregua, & pace. Et in cap. *Illi qui* 23. q. 4. Caietan. verò verbo *Bellum* putat hoc eſſe derogatum conſuetudine, cui ſtandum eſt. Nocentes reputantur reliqui omnes: nam qui poſſunt arma ſumere præſumuntur in humano iudicio, ac ſi verè ſumant. Ex vtroque autem genere conſtat Reſpublica contraria; & ideò omnes hi cenſentur hoſtes, lege *hoſtes* ff. de captiuis. In quo differunt ab his, peregrini, & hoſpites: nam iſti non ſunt partes reipublicæ, & ideò non numerantur inter hoſtes, niſi ſint ſocij belli: hoc poſito.

11. Dico quartò. Si ad reſtitutionem, & ſatisfactionem ſufficiant damna nocentibus illata, non poſſunt iuſtè ad innocentes extendi. Hoc per ſe notum eſt ex dictis: quia non poteſt maior ſatisfactio, quam iuſta exigi. Solùm poſſet quæri, vtrum milites victores teneantur ſemper hunc ordinem ſeruare, vt potiùs de nocentibus, & bonis eorum vindictam ſumant, quam de innocentibus? Reſpondetur breuiter, cæteris paribus, & in eodem genere bonorum, teneri. Nam id manifeſtè poſtulat ratio æquitatis, quod ex ſequentibus magis conſtabit. 4. Cõcluſio.

12. Dico quintò. Si neceſſarium ſit ad plenam ſatisfactionem, licet priuare innocentes ſuis bonis, etiam libertate. Ratio eſt, quia illi ſunt partes vnius Reipublicæ iniquæ: propter delictum autem totius poteſt pars puniri, quæ per ſe non concurrit ad delictum. Confirmatur primò: nam hoc titulo efficiuntur ſerui à Chriſtianis, paruuli Saracenorum. Secundò. Quia interdum punitur filius propter delictum patris, vt in tractat. de fide diſp. 22. ſect. 5. & diſp. 24 ſect. 3. à num. 3. dictum eſt de hæreſi. Propterea in regula 23. de regulis iuris in ſexto dicitur, *neminem puniri niſi vel ob cauſam iuſtam, vel ob culpam.* Ex quo intelligitur falſum eſſe quod Syl ueſter verbo *Bellum* primo, quæſtione decima, ſentit, parta victoria, reſtituenda eſſe bona innocentibus: niſi intelligat, quando illa videntur excedere quantitatem debitæ ſatisfactionis. Nam tunc, ſi aliqua ſunt reſtituenda, ratio poſtulat, vt ſumatur initium ab innocentibus: ſi verò non excedat dictam quantitatem, ſicut auferre illa licuit, ita etiam retinere, vt notauit Victoria.

5. Concluſio eiuſq; ratio. Confirmatur. Exponitur dictum Syl ueſtri.

13. Circa hoc tamen, inter Chriſtianos aduertẽda ſunt nonnulla. Primò, iure gentium inter illos introductum eſſe, vt capti bello non efficiantur mancipia, quamuis poſſint iuſtè detineri donec puniantur, vel iuſto pretio redimantur, quod confirmatur lege Regia. 1. titulo 29. parte ſecunda. Quià verò hoc priuilegium introductum eſt in fauorem fidelium, non ſemper extenditur ad apoſtatas. Quare ſi bellum geratur contra eos baptizatos, qui prorſus apoſtatarunt à fide, vt ſunt hi qui ad paganiſmum tranſeunt, poſſunt fieri mancipia, & ita habet conſuetudo: quia cum ipſi omninò negent Chriſtum, non eſt quod fruantur priuilegio Chriſtianorum: in hæreticis verò vſus obtinuit, vt gaudeant illo priuilegio, quia ſaltem aliquo modo Chriſtum fatentur. Nam cum introductum ſit conſuetudine, eadem conſuetudine explicatur. Quod verò Couarr. Regula *peccatum* § 9. num. 4. ex Innocentio, & aliis habet, quando bellum eſt contra ſubditos apoſtatas, non poſſe illos fieri mancipia, *quia non eſt* (inquit) *propriè bellum, ſed quaſi executio ordinaria iuriſdictionis*, non videtur verum, & in bello Granatenſi videmus contrarium factum fuiſſe, omnibus viris doctiſsimis, & timoratis approbantibus, docetque Ayala lib. 1. cap. 2. num. 15. Ratio eſt, quia illi ſunt ſubditi: ergo poſſunt iuſtè puniri. Itẽ, ſi licet contra extraneos, in quos eſt minor iuriſdictio, cur non in ſubditos? Denique falſè dicitur illud non eſſe bellum, quia quando ſubditi ſunt rebelles, ordinarium medium eſt, bello illos iterum ſubiugare.

Obſeruatiõ prima. Exceptio Cõuarr. de bello contra ſubditos. Reiicitur.

14. Secundò eſt aduertendum, inter Chriſtianos etiam introductum eſſe, vt bona Eccleſiaſtica, & perſonæ, immunes ſint, tum ob reuerentiam, tum quia illa videtur quaſi reſpublica ſpiritualis diſtincta à temporali; quæ exempta eſt à iuriſdictione temporali. Addit præterea Syluеſter verbo *bellum* in fine, omnia bona quorumcunque ſint, ſi in Eccleſia reponantur, gaudere hoc priuilegio, quia loca ſacra non poſſunt expugnari. Sed hoc vlti-

Obſeruatio. Additamentum Sylueſt; quouſque verum.

vltimum verum eſt per ſe loquendo. Vnde ſi in illis locis homines ſe recipiant ſolùm, vt ſe tueantur, gaudere debent immunitate Eccleſiaſtica, ſi tamen hoſtes vterentur Eccleſia, tanquam arce, vel caſtro ad defenſionem, poſſet expugnari, & comburi, quamuis ſequantur aliqua incommoda, quia hæc ſunt per accidens. De aliis autem bonis temporalibus nihil eſt certi, ſed ſeruanda eſt in hoc conſuetudo.

6. Concluſio bipartita.

15. Dico ſextò, Innocentes nulla ratione poſſunt per ſe occidi, etiamſi aliàs Reipublicæ pœna non cenſeretur condigna: per accidens autem poſſunt, quando neceſſarium eſt ad victoriam conſequendam.

Eius ratio quoad priorem partem.

Ratio huius concluſionis eſt, quia occidere innocentem eſt intrinſecè malum. Dices: id eſſe verum authoritate priuata, & ſine iuſta cauſa, hic autem eſſe publicam & cauſam iuſtam. Negandum tamen, quando id non eſt neceſſarium ad victoriam, vt loquimur, ac diſcerni queunt innocentes.

Confirm. 1.

Confirmatur concluſio ex differētia inter vitam, & alia bona: nam alia cadunt ſub humanum dominium, & in illis habet maius ius Reſpublica tota, quàm ſingulæ perſonæ, ideoque illis bonis poſſunt priuari propter culpam totius. At vita non cadit ſub humanum dominium: vnde nullus poteſt illa priuari, niſi propter culpam propriam: qua certè de cauſa nunquam occiditur filius propter peccatum patris Deuteron. 24. & Exod. 23. *Innocentem non occidas.*

Confirm. 2.

Confirmatur quia ſi innocentes poſſent ſe defendere, iuſtè id facerent: ergo iniuſtè inuaduntur.

Confirm. 3.

Tandem confirmatur ex facto Ambroſij grauiter enim excommunicauit Theodoſium propter ſimiles innocentum cædes. Habetur Cap. *Apud Theſſalonicam.* 11. quæſtione 3.

Innocentes qui in præſenti concluſione.

Quæres verò qui ſint innocentes quoad hunc effectum. Reſpondeo non tantum eſſe ſupra enumeratos, ſed etiam illos, qui poſſunt arma capere, ſi aliàs de illis conſtet non fuiſſe participes criminis, neque belli iniuſti, quia naturale ius poſtulat, vt nullus per ſe occidatur, quem re vera conſtat, non eſſe in culpa. Quod ſi neutrum conſtet, ſed tantum ſit illa præſumptio, quod potuerint arma capere? Sed de hoc ſtatim dicam.

Arguitur cōtra concluſ. ex Scriptur.

16. Arguitur tamen in hunc modum Ioſue 6. & primo Regum 15. Populus Dei iuſſus eſt interficere omnes hoſtes etiam paruulos, & Iudicum 20. Filij Iſrael occiderunt ex tribu Beniamin, quotquot potuerunt ſine diſcrimine, etiam citra victoriam. Et Deuteronom. vigeſimo, capta ciuitate datur facultas occidendi cunctos hoſtes, etiam paruulos, ac mulieres.

Ad duo priora loca.

Ad duo priora teſtimonia dicito, ſolum Deum potuiſſe id præcipere, atque adeo fuiſſe ſpeciale iudicium Dei ad terrorem illarum gentium, & propter earum iniquitatem, vt colligitur ex Deuteron. 9.

Ad 3. locum.

In tertio loco. Malè fecerunt Iſraelitæ de quo vide Abulenſ. ibi quæſt. 37.

Ad 4. quid reſpondeat D. Thom.

in quarto Thomas 1. 2. quæſt. 105. articulo tertio ad quartum, exponit datam eſſe facultatem occidendi omnes, qui noluerunt conſentire paci. Vnde videtur exiſtimare licentiam illam ſolùm fuiſſe extenſam ad nocentes.

Cōmunior ſenſus illius loci.

Tamen expoſitores communiter videntur ſentire extendi etiam ad omnes viros adultos, qui poſſent arma capere, quia omnes ij præſumuntur nocentes, & ideò licitè occiduntur niſi contrarium conſtet.

Abulenſis ratio pro illa facultate Deut. 20. refellitur.

Abulenſis addit aliam cauſam, quia fortè hoſtes illi iterum mouerent bellum contra Dei populum, ſed hæc ratio per ſe ſola non ſufficit: vnde ipſe Abulenſ. citata quæſtione 37. illam confutat, quia propter peccatum futurum nemo poteſt puniri, ſi aliàs non ſit dignus morte: maximè quia præſumptio illa per ſe non videtur ſufficiens ad interficiendos homines, cum in iudicio præcipuè criminali probationes debeant eſſe ſufficientes, & potiùs, qui non probatur nocens, innocens præſumatur. Denique moraliter loquendo euidens eſt in tota multitudine inueniri, qui nec conſenſerint bello, nec ſint cooperati, ſed potius conſilium dederint de pace accipienda: non poſſunt ergo indifferenter occidi omnes. Quæ rationes conuincunt poſt partam iam victoriam non licere interficere, niſi quos conſtat eſſe nocentes:

Accommodatior reſpōſio quoad 1. partem prædictæ facultatis.

& ad citatam legem dici poteſt, fuiſſe poſitiuam, ſpecialique voluntate Dei datam.

Quid quoad partem alteram.

De poſteriori verò illiuſmet legis, vel dicatur id factum fuiſſe tempore actualis congreſſus, atque in eo caſu, quo ciuitas rebellis iuſtè traditur ferro, & ſanguini (vt dicunt.) Nam hoc interdum licet, ſiue ob nimiam criminis grauitatem: ſiue ad emendationem aliorum: quia verò tunc, vix poſſunt diſtingui innocentes à nocentibus, niſi per ſexum, vel ætatem: ideò quoad reliquos generaliter datur illa facultas, quandiu durat actualis pugna: ſecus verò erit illâ finitâ, & parta victoria.

Ratio poſterioris partis concluſionis.

17. Vltima etiam pars concluſionis eſt communis, & patet in quibuſdam mediis neceſſariis ad victoriam, cum quibus tamen neceſſariò eſt coniuncta innocentum mors, vt ſunt incendia ciuitatum, euerſiones arcium.

Confirm ab incōmodo, & exemplo.

Nam qui habet ius ad finem belli per ſe loquendo, habet ius ad hæc media: mors autem innocentum non eſt tunc per ſe intenta, ſed per accidens ſequitur, & ideo non cenſetur voluntaria, ſed permiſſa ab illo, qui vtitur iure ſuo tempore neceſſitatis. Et confirmatur. Nam alia ratione impoſſibile eſſet perficere bellum. Item mulier habens in vtero filium poteſt vti medicina neceſſaria ad vitam ſuam, etiam ſi ſciat inde conſequendam mortem filij. Ex quibus rationibus colligitur extra articulum neceſſitatis hoc non licere.

Arguitur cōtra prædictā partem.

18. Sed arguitur primò. Nam in eo caſu poſiti verè quis cooperatur morti innocentis, ergo non poteſt excuſari à peccato. 1.
Secundò. Tam intrinſecè malum eſt occidere innocentem, ſicut ſe ipſum: ſed occidere ſe hoc modo etiam per accidens, eſt malum: veluti ſi milites diruerunt arcem, & murum, cum euidenter ſciant ſe eſſe ſimul opprimendos. Cuius ſignum eſt, quia Samſon, qui hoc fecit, à Patribus Auguſt. 1. de Ciuitate, capite 21. & vigeſimo ſexto. Bernardo libro de præcepto, & diſpen. Diuo Thoma 2. 2. quæſtione 64. à numero quinto, ad 5. ſolùm excuſatur, quòd inſtinctu Spiritus ſancti fecerit. 2.
Tertiò. Quia non ſunt facienda mala, vt veniant bona. 3.
Quartò Matth. decimo tertio. Prohibentur eradicari zizania, ne ſimul eradicetur triticum. 4.
Quintò illi innocentes iuſtè ſe defenderent, ſi poſſent, ergo iniuſta eſt contra illos aggreſsio. 5.
Sextò retorquetur argumentum, quia non licet matri vti medicina, qua certò nouit interfectum iri prolem, maximè poſt animæ rationalis infuſionem, quod videtur habere communior ſententia Antonin. 3 part. tit. 6. cap. 2. Sylueſt. verbo *Medicus* quæſt. 4. Nauarr. c. 25. num. 62. Ratio verò eſt quia ſi non poſſum ſubuenire vni, niſi alterum lædam, melius eſt neutrum iuuare, Cap. *Denique* 14. q. 1. 6.

Ad 1.

19. Reſpondetur ad primum: ſi phyſicè res conſideretur, victor non occidit, quia non eſt cauſa per ſe, ſed per accidens: moraliter autem etiam ei non imputatur homicidium, quia vtitur iure ſuo, neque tenetur vitare damna proximi, quæ inde ſequuntur, cum tanto detrimento.

Ad 2.

Ad ſecundum, nego id eſſe intrinſecè malum, propter eandem rationem, quòd ille re vera non ſe occidat, ſed permittat mortem, quod an tunc liceat, attendendum eſt ex ordine charitatis: nimirum an ibi intercedat tam commune bonum, vt pro illo tuendo debeat ſe exponere tanto periculo: atque non deſunt, qui putent hac via poſſe excuſari factum Samſonis: de quo tamen non videtur omninò militare ea ratio, quia ſi humano modo res conſideraretur: non videbatur tam grande bonum, vindicta de ini-

de inimicis, vt propter illa Samſon licite ſe occideret, etiam per accidens. Ad tertium. Mala moralia non eſſe facienda vt eueniant bona: mala autem pœnæ fieri poſſe: quàmuis in præſenti caſu permittantur potius ſequi; quàm efficiantur. Ad quartum in primis nego illam fuiſſe legitimam neceſsitatem: deerat etiam poteſtas: neque præterea expediens erat ad finem patrisfamilias. Ad quintum quidam reſpondent, per accidens poſſe tunc eſſe bellum iuſtum ex vtraque parte; ſed hoc non videtur poſſe accidere ſecluſa ignorantia. Vnde dico, illos innocentes poſſe quidem ſe defendere purâ defenſione, id eſt, impediendo ne ciuitas, Verbi gratia, comburatur, aut arx diruatur, & cæt. Quia hoc ſolum eſt vitam tueri; quod licite poſſunt facere, non tamen poſſe ſe defendere quaſi aggrediendo, id eſt, pugnādo contra iuſte pugnantes; quia re vera non patiuntur ab illis iniuriam: poſſent tamen innocentes illi pugnare contra eos, qui in câſu ſunt talis belli: nam ab illis vere patiuntur iniuriam. Ad vltimum: ſententia illa intelligenda eſt, vel quando talis medicina non eſt ſimpliciter neceſſaria ad vitam matris: ſed fortaſſe tantùm ad firmiorem ſalutem: quia tunc vita prolis eſſet præferenda; quod videtur docere Ambroſius tertio de Officijs capit. nono. Item intelligenda de applicatione medicinæ animo interficiendi fætum: alioqui verò, ſi neceſsitas ſubſiſtat, bonoque animo fiat, ſine dubio licet, quod præter dicta patet: quia ſi mors matris permittatur, regulariter tam ipſa, quàm filius morietur: ergo melius eſt, ſi fieri poteſt, ſeruare vitam matris, permittendo mortem filij, quam vtriuſque necem permittere. Nonnullum verò dubium eſſet ſi comparetur vita corporalis matris cum vita ſpirituali prolis, quia fortaſſe poſſet baptizari: ſed in hoc ſeruandæ ſunt regulæ de ordine charitatis, de quibus ſupra.

Ad 3.

Ad 4.

Ad 5.

Ad 6.

7 Concluſio communis

20. Dico ſeptimò. Præter omnia damna neceſſaria ad ſatisfactionem ſupra enumerata, poteſt Princeps, qui iuſtam victoriam eſt aſſequutus, totum id facere in bonis hoſtium, ſalua vita, quod neceſſarium eſt ad tranquillam pacem in futurum cōſeruandam. Vnde ſi neceſſe ſit, hoc titulo poteſt occupare ciuitates, prouincias, &c. Ita docent omnes: & ratio ſumitur ex ipſo fine honeſti belli: Nam propter hoc maxime licet bellum, vt ſit quaſi via ad honeſtam pacem. Confirmatur. Nam intra eandem rempublicam ita puniuntur, male facta, prout neceſſe eſt communi paci, & ideo ſæpe iubetur quiſpiam exulare, vel ſimilem aliam pænā ſubire, &c. Ex quo exemplo intelligitur, ſi aliquid huiuſmodi fiat, quod ſimul poſsit ſubire rationem pœnæ, vtroque titulo efficiendum eſſe, nec licere damna hoſtium ſine cauſa multiplicare.

Eius ratio.

Confirm.

Vltima concluſio bipartita.

21. Dico vltimo. Si omnia hæc, quæ cauimus, in bello ſeruentur, ſimulq́ adſint generales aliæ conditiones iuſtitiæ, bellum non erit iniuſtum, poterit tamen aliquam habere malitiam contrariam charitati, vel alteri virtuti. Prior pars ſatis conſtat ex dictis: ſecundæ partis aliqua exempla in ſect. 4. à n. 8. ſunt poſita, in quibus bellum ſuſcipitur contra charitatem, licet non contra iuſtitiam. Aliud erit exemplum ſi ſeruentur conditiones poſitæ, āttamen ex odio procedatur.

1. Dub circa hanc cōcluſ

22. Ad hanc porro concluſionem ſpectant nonnulla dubia enodanda. Primum eſt ſi bellum voluntarie fiat ex vtraq́ parte, ſine tamen cauſa: an cenſendum ſit contra charitatem, vel contra iuſtitiam tale bellum: & conſequenter, an ex illo oriatur obligatio reſtituendi. Couarr. regula *peccatum*, parte ſecunda, §. 21. indicat eſſe contra iuſtitiam: ait enim bona capta in tali bello eſſe reſtituenda, quia bellum iniquum, nullum dat ius. Cæterum quamuis non ſit dubium, illud bellum reſpectu Dei eſſe ſuo modo contra iuſtitiam, propter homicidia, quæ fiunt, vel fieri poſſunt, attamen reſpectu ipſorum inter ſe bellantium non videtur incedere iniuria: quia ſcienti, & volenti minime irrogatur, vtriq́ autem voluntarie vtrinque pugnant: nam ſuppono quaſi ex pacto, & condicto pugnare. Secundo hoc ipſo, quod ita conueniunt, quaſi cedunt iuri ſuo, & paciſcuntur, vt pars vincens victæ partis bona accipiat: atqui hoc poſito fœdere DEO quidem iniquo, qui vincunt, efficiuntur veri domini talium bonorum, cum ex voluntate dominorum illa habeant: ergo. Tertio, quia propter has cauſas ad reſtituenda ſaltem damna illata non obligantur: ergo poſſunt etiam ex bonis hoſtium, ſib' ſatisfacere, vt minimum, quoad expenſas in bello factas. Tandem in duello priuato, ex vtraque parte voluntario non oritur obligatio reſtituendi, neque actio iniuſtitiæ, propter mutuum voluntatium: ergo. Atque hæ rationes videntur concludere, nullam ſaltem ex eo bello obligationem conſurgere reſtituendi illa damna: quoad alia vero bona res eſt dubia. Nihilominus pars hæc valde probabilis eſt: ſicut per ludum, licet aliàs iniquum, ſi tamen inter ludentes non contineatur iniuſtitia, transferri poteſt dominium ſine obligatione reſtituendi: idem cernitur in adulterio, quando pro illo pretium donatur, & cætera. Non negamus vero contrariæ parti ſuam eſſe probabilitatem, ne dum ſecuritatem.

Couarr. affirmat.

Reſolutio authoris.

1.

2.

3.

4.

2. Dub. ex D. Thom.

23. Secundum dubium, apud Diuum Thomam 2. 2. quæſt 40. articulo tertio. An liceat vti inſidijs in bello? cui breuiter cum ipſo reſpondendum, licere, occultando prudenter conſilium: non tamen mentiendo; de qua re videnda ſunt dicta in materia de occultatione fidei, diſput 14. ſect. 4. Ex quo à fortiori reſoluitur dubium aliud. An liceat in bello fidem frangere pactam cum hoſtibus. Dicendum enim per ſe non licere, cum apertam contineat iniuſtitiam. Vnde ſi aliqua damna ea ratione hoſtibus inferrentur, eſſent plane reſarcienda. Intellige tamen dummodo promiſsio à principio facta fuerit, quaſi ex pacto mutuo, & honeſto, ita vt obligauerit: oporret etiam, vt duret, & permaneat in ſua firmitate, & vi: nam ſi pars altera fidem fortaſſe violauit, altera prorſus ſua fide liberatur: nam æquitas iuris poſtulat, vt ſubintelligatur ea conditio: idemque dicendum, ſi mutatio accidiſſet in rebus, ita vt non poſſent ſeruari promiſſa ſine graui damno: nam tunc debet moneri pars altera, non poſſe ſibi ſeruari promiſſa, qua declaratione facta, libera manet, quod tamen raro erit permittendum.

Vide lib. 6. defenſionis fidei c. 9

3. Dub. ex eodem D. Th. de quo latius auth l. 2 de dieb feſtis c. 28. à n 7

24. Tertium eſt. An bellum in diebus feſtis ſit licitum, ex Diuo Thoma artic. 4. Reſpondetur vero licere, ſi neceſsitas vrgeat. Addit Caietanus, ſi audiatur miſſa, non eſſe mortale etiamſi abſq; neceſſitate fiat, quamuis cenſeri poſsit veniale propter improportionem quādam, maxime ſi citra incommodum differri poſſet. Syluelter verbo *bellum*, 1. extendit hoc ad tempus quadrageſimæ ex Capite *Si nulla*, 23. quæſt. 8. & cap. vnico. extra de tregua, & pace, ſed hoc in conſuetudine poſitum non eſt, vt gloſſa ibi aduertit.

4. Dub. reſol uitur exemplis.

25. Quartum. An peccet Princeps Chriſtianus vocando infideles principes in auxilium, vel è contra illis præſtando auxilium in bello aliàs iuſto. Occurrendumque per ſe nullum hic dari peccatum, quia contra nullam facit virtutem: & ſuppetunt exempla in Scriptura primo Regum 28. in Dauide, & in Machabæis libro primo, cap. 8. & 11. Præterea licet in bello vti auxilio ferarum: cur ergo non infidelium? Et à contrario licet vendere arma infidelibus ad bella iuſta, ergo & auxilium ferre. Interdum tamen poterit hoc militare contra charitatem, vel propter ſcandalum publicum, vel propter periculum fidelium, vel etiam propter diffiden-

Itē ratione.

tiam de diuino auxilio, de quo legitur exemplum 2. lib. Paralip. cap. 16. vbi Rex Aſa grauiter reprehenditur, ac punitur, quod humanum alterius impij regis auxilium quæſierit, ex auxilij diuini diffidentia. Lege Abulenſem 1. Regum 28. quæſtione decimaſeptima.

SECTIO VIII.

Vtrum ſeditio ſit intrinſecè mala.

Seditio quid 1. SEditio dicitur bellum commune intra eandem rempublicam, quod geri poteſt, vel inter duas partes eius, vel inter Principem, & Rem-

1. Concluſio. publicam. Dico primo. Seditio inter duas partes reipublicæ ſemper eſt mala ex parte aggreſſoris: ex parte vero defendentis ſe iuſta eſt. Hoc ſecundum per ſe eſt notum. Primum oſtenditur, quia nulla cernitur ibi legitima authoritas ad inducendum bellum, hæc enim reſidet in ſupremo Principe, vt

Obiectio cõtra illa diluitur. vidimus ſectione ſecunda. Dices: interdum poterit Princeps eam authoritatem concedere, ſi magna neceſsitas publica vrgeat. At tunc iam non cenſetur aggredi pars Reipublicæ, ſed Princeps ipſe, ſicque nulla erit ſeditio, de qua loquimur. Sed quid ſi illa Reipublicæ pars ſit vere offenſa ab alia, neque poſsit per Principem ius ſuum obtinere? Reſpondeo, non poſſe plus efficere, quàm poſsit perſona priuata, vt ex ſuperioribus conſtare facile poteſt.

2. Concluſ. de qua in l. 6 defenſionis fidei c. 4 2. Dico ſecundo. Bellum Reipublicæ contra Principẽ, etiamſi ſit aggreſsiuum, non eſt intrinſece malum; habere tamen debet conditiones iuſti aliàs belli, vt honeſtetur. Concluſio ſolum habet locum, quando Princeps eſt Tyrannus, quod duobus modis contingit, vt Caietanus notat 2. 2. quæſt. 64. articulo primo, ad tertium. Primo, ſi tyrannus ſit quoad dominium, & poteſtatem: ſecundo ſolum quoad regimen. Quando priori modo accidit tyrannis, tota reſpublica, & quodlibet eius membrum ius habet contra illum. Vnde quilibet poteſt ſe ac Rempublicam à tyrannide vendicare. Ratio eſt, quia Tyrannus ille aggreſſor eſt, & inique bellum mouet contra rempublicam, & ſingula membra. Vnde omnibus competit ius defenſionis. Ita Caietanus eo loco; ſumique poteſt ex Diuo Thoma in ſecundo, diſtinctione quadrageſimaquarta, quæſtione ſecunda articulo ſecundo. De poſteriori Tyranno idem docuit Ioann. Huſs. Imo de omni iniquo ſuperiore, quod damnatum eſt in Concil. Conſtant. ſeſsione 8. & 15. Vnde certa veritas eſt, contra huiuſmodi tyrannum nullam priuatam perſonam, aut poteſtatem imperfectam poſſe iuſte mouere bellum aggreſsiuum, atque illud eſſet proprie ſeditio. Probatur quoniam ille, vt ſupponitur, verus eſt dominus; inferiores autem ius non habent indicendi bellum, ſed defendendi ſe tantum, quod non habet locum in hoc tyranno. Namque ille non ſemper ſingulis facit iniuriam, atque ſi inuaderentur, id ſolum poſſent efficere, quod ad ſuam defenſionem ſufficeret. At vero tota reſpublica poſſet bello inſurgere contra eiuſmodi tyrannum, neque tunc excitaretur propria ſeditio (hoc ſiquidem nomen in malam partem ſumi conſueuit.) Ratio eſt, quia tunc tota Reſpublica ſuperior eſt Rege: nam cum ipſa dederit illi poteſtatem, ea conditione dediſſe cenſetur, vt politice, non tyrannice regeret, aliàs ab ipſa poſſe deponi. Eſt tamen obſeruandum, vt ille vere, & manifeſte tyrannice agat; concurrantque aliæ conditiones ad honeſtatem belli poſitas. Lege Diuum Thomam 1. de regimine Principum cap. 6.

3. Concluſio 3. Dico tertio. Bellum reipublicæ contra regem neutro modo tyrannum, eſt propriiſsime ſeditio, & intrinſece malum. Eſt certa, & inde conſtat, quod deeſt tunc, & cauſa iuſta, & poteſtas. Ex quo etiam è contrario conſtat, bellum Principis contra rempublicam ſibi ſubditam ex parte poteſtatis poſſe eſſe iuſtum, ſi adſint aliæ conditiones: ſi vero deſint, iniuſtum omnino eſſe.

SECTIO VLTIMA.

Vtrum priuatum bellum, ſeu duellum ſit intrinſecè malum.

1. HViuſcemodi priuatum certamen, quod Græce *Monomachia* dicitur, dupliciter committi poteſt, vel quaſi repente, & caſu, & de illo hoc modo ſpectato agere, pertinet ad materiam de homicidio: vel poteſt fieri ex partium conuentione, & conſenſu, atque ſi ſic fiat cum quibuſdam conditionibus publicis, vocatur duellum: ſi vero priuatim, vocatur diffidatio, vel ſingulare certamen, vulgo *deſafio*. Di- 1. Concluſio. co primo. Si deſit cauſa iuſta, ſemper duellum eſt malum: hæc aſſertio patens eſt, cum hoc quoddam ſit bellum, ac poſsit etiam in illo mors hominis intercedere. Ruſus duellum fieri poteſt ad oſtendendas vires, & animoſitatem, vel ad comparandum nomen, quod interdum ſolet in bello fieri inter milites: ſub qua etiam ratione malum eſt, quia illi temere ſe exponunt, & periculo mortis, & interfectionis alterius. Et confirmatur. Nam bellicum exercitium mortale peccatum eſt, ſi ſit cum euidenti periculo mortis, qui enim in eo moriuntur, priuantur ſepultura Eccleſiaſtica, extra de torneamentis cap. 1. ergo, &c. idemque ex eadem ratione ſentiendum de duello, quod fit ad manifeſtandam veritatem, vel purgandum ſeſe ab aliquo crimine, vt docet Caietanus 2. 2. quæſtion. 95. articulo octauo, & habetur capit. primo, extra de purgatione vulgari, & capit. *Monomachiam*, ſecunda quæſt. quinta, vbi Turrecremata, & Henricus quodlibeto nono, quæſt. 32. Ratio eſt, quia non eſt reuera medium ad veritatẽ, & innocentiam oſtendendam. Quandoquidem aliquando innocens in duello occiditur. Nec ratio ſufficiens ad occidendum alium intercedit: ergo neque ad aggrediendum. Præterea in ea agitur contra Vide autorẽ propriam charitatem; nam ſi prouocatus ſit inno- lib. 1 de irreligioſitate cens, exponit ſe periculo mortis: ſi vero nocens multo cap. 3. n. 8 magis peccat, volẽs ſe purgare ſuperſtitioſo modo. Deni que Deus ipſe in eo tentatur, cum per medium indebitum ab eo auxilium ſperetur.

2. Dico ſecundo. Omne priuatum duellum, id 2 Concluſio. eſt, quod aliquo modo non continet omnes conditiones iuſti belli, eſt intrinſece malum. Eſt commu- Probatur. nis Summiſtarum, verbo *duellum*, & quidem de prouocante ad duellum ſine vlla limitatione, aut diſtinctione admittitur, ac probatur, quia occidere hominẽ priuata authoritate eſt intrinſece malum: præterquam in propriam ſui, ſuarumque rerum neceſſariam defenſionem; ſed qui prouocat ad priuatum duellum ſua propria authoritate priuata, aggreditur ad occidẽdum: ergo, &c. Secundo idem 2. probatur de acceptante: nam ille vult re ipſa aggredi ad occidendum alterum prouocantem. Con- Confirm ex vtroq; iure. firmatur, quia tale duellum generaliter damnatur iure. In lege prima Codice de gladiatoribus, & in Tridentino ſeſſ. 25. de reformatione imponitur pœna excommunicationis, & aliæ plurimæ pugnantibus, dantibus conſilium, ſpectatoribus, & cæt. Et in Bulla quadam Pij IV. reſeruatur ea excommunicatio Pontifici, præterquam in perſona Imperatoris, & regis. Et licet hæc iura videantur ſolum loqui de duello publico, tamen Gregor. XIII. extendit id ipſum ad priuata certamina ſingularia, quamuis non reſeruet excommunicationem.

3. Aduertendum vero limitaſſe quoſdam hanc Quorundam limitatio cõcluſionis. concluſionem in acceptante, ſi id faciat defendendi honoris gratia, quod aliàs maneret infamis, ſi prouocatus

Eorum fundament.

uocatus non acceptaret. Et ſuadetur à ſimili: nam vir nobilis, quem alter aggreditur, non tenetur fugere, ſed licite expectare poteſt, ac ſe defendendo prouocantem occidere, idque ſolum propter tuendum honorem conuenientem ſuo ſtatui: ergo ſimiliter, &c. Et hoc indicat Nauarrus in ſumma capite decimoquinto, in fine, quamuis capite vndecimo, num. 39. aliud ſentiat. Sed contrarium eſt omnino verum, vt patet ex iuribus citatis, præcipue ex Bulla Pij IV. In qua notanda ſunt illa verba: *Ex quacunque cauſa etiam à legibus non improbata quouis prætextu admittere*, &c. Ratio à poſteriori naturalis eſt, quia iudicio cuiuſcumque prudentis, contra rectam rationem vterque illorum tunc eligit alium percutere. Addo inſuper illam non eſſe veram infamiam, quamuis imperitum vulgus ita iudicet. Ratio vero à priori liquet, quia illa non eſt defenſio, ſed aggreſſio: namque defenſio ſolum habet locum, vbi vis vi repellitur: ibi autem nulla intercedit vis, in quo differt hic caſus ab illo ſimili, qui adducebatur. Ibi enim vir nobilis patitur actu vim, & cogitur ad agendum aliquid, quod ſibi aliàs non licet. Hic vero nulla eſt vis. Item ibi prouocatur homo ad puram defenſionem, hic vero etiam ad aggreſſionem, quam honeſta ratione negare poteſt. Ita Caietanus ſup. circa ſolutionem ad 3. & in ſumma verbo *duellum*, vbi Armilla num. 1. Sotus libro 5. de iuſtitia, quæſt. 1. art. 8. verſ. *quod ſi hinc*. Abulenſ. 1. Reg. cap. 17. quæſt. vltima.

Reiicitur 1. authoritate.

Itĕ ratione.

Ad fundam aduerſariorū

2. Limitatio.

4. Secundo limitatur concluſio in eo caſu, quo innocens iniuſte accuſatus, & damnatus, vel certe condemnandus ad mortem, prouocaretur ab accuſatore ad duellum, ſi vellet certam mortē, quam per iudicem eſſet ſubiturus, commutare in periculum duelli. Nam tunc acceptare duellum videtur iuſta defenſio. Ita tenet Lyranus primo Regum decimoſeptimo. & Nauarr. capit. 11. numero 39. & capit. 15. numero 9. & Caietanus quæſt. 22. 95. artic. 8. & verbo *duellum*. Addit tamen dummodo non propria, ſed Principis authoritate fiat. Et probatur limitatio, quia ille talis accuſator aggreditur innocentem gladio iudicis: ergo licet innocenti ſe defendere: ergo, & medium ad defenſionem aſſumere, quod non eſt aliud in propoſito caſu, quàm duellum. Confirmatur, quia vt in ſuperioribus diximus, materialis aggreſſio, interdum eſt formalis defenſio: hoc ipſum ergo erit cenſendum in propoſito.

Sublimitat Caietan.

Arguitur à prædictis authoribus pro ſua limitatione.

Confirm.

Reiicitur limitatio primo ſcindendo autoritatem Principis.

5. Hæc vero exceptio mihi non probatur, quam etiam repellit Sylueſt. verb. *Duellum*, & Abulenſ. ſupra Anton. 3. parte, titulo 4. §. tertio, cum alijs ibi allegatis. Indicatque Soto 5. de iuſtitia quæſt. prima, articulo 8. Atque ſi ſecludamus authoritatem Principis, ſuadetur quia id re vera non defenſio eſt, ſed aggreſſio, cum defenſio ſolum habet locum, vbi ab actuali aggreſſore infertur vis: ille autem accuſator re vera non infert vim, quia non cogit ad pugnam, ſed inuitat, & ſolum proprie aggreditur calumniando; calumnia autem non propulſatur vi, ſed veritatis manifeſtatione. Quod ſi hæc poſſibilis non eſt, nequaquam licet tranſgredi ad media inordinata, quæ vere non ſunt media, ſed patienter ferenda eſt mors, non ſecus ac ſi innocens probaretur nocens per falſos teſtes. Confirmatur. Nam ſi duelli acceptatio tunc haberet locum defenſionis, certe etiam prouocatio, ſi aliud medium non ſuccurreret; nam etiam hoc eſſet vi repellere vim, quæ infertur gladio iudicis: liceret ergo prouocare ad tale duellum, quod tamen ipſimet Authores citati negant. Sequetur vlterius, licere accuſato occulte, ſi poſſet, occidere accuſatorem, ſi inde ſperaret fore vt liberaretur à morte. Patet ſequela; nam in defenſione iuſta licitum eſt præuenire. Sequitur præterea, licere tibi acceptare tale duellum, ne forte per iudicem quiſpiam te priuet fama, vel omnibus fortunis: non enim ſolum in defenſione vitæ, ſed etiam in defenſione externorum bonorum licet alium occidere. Negat Caietanus ſequelam. Quia, inquit, defenſio armata ſolum licet, quando alius me armis inuadit. In cauſa autem criminali etſi alius non ſuis armis, attamen gladio iudicis aggreditur; in ciuili vero non ita, ſed ſententiâ ſolum iniuſtâ. Verum hoc nihil refert. Nam imprimis illa differentia, ad rem moralem valde materialis eſt, quæ proinde nihil confert ad honeſtatem. Vnde a: j, etſi quidem minus probabiliter, magis tamen conſequenter, eandem vtrobique rationem agnoſcentes, aſſerunt licitum eſſe ſiue acceptare, ſiue offerre duellum, quando innocens condemnandus eſſet, etiam ad grauem famæ, aut fortunarum iacturam. Deinde Caietanus etiam falſum aſſumit. Nam ſi quis ſine armis, rem meam vellet furari, nec tune armis valerem iniuriam propulſare, per arma plane id liceret: ergo ſimiliter iacturam illam famæ, aut bonorum, armorum defenſione auertere, oblatum à calumniatore duellum acceptando. Quod vero aliqui negant hoc etiam ſimile eſſe, quia videlicet propter bona externa non licet cuipiam ſe mortis periculo exponere, falſo ex tali fundamento negant. Enimuero, vt dictum eſt in numero tertio, non tenetur vir nobilis fugam capere, quamuis expectando inuaſorem, ad tuendum honorem ſuo ſtatui congruentem, exponat ſe mortis periculo.

Concinit Salon. 2. 2. q. 64. art. 3. controuerſ. 3.

Cõfirmatur à triplici abſurdo.

1.

2.

3.

Euaſio Caietani.

Impugnatur.

In his eſt Molina de iuſtitia commutatiua diſp. 17. n. 7. Sanc. cum aliis quos allegat lib. 2. decal. c. 39. n. 8

2. & principaliter reiicitur limitatio

6. Vltimo, non poteſt reus ſic falſo accuſatus occidere ſuum accuſatorem; ergo neque licet idem tentare per duellum. Patet conſequentia, quod enim non licet facere, non licet aggredi. Antecedens etiam liquet, tum ex dictis, tum etiam exemplo. Quia ſi Petrus, Verbi gratia, ſciret Paulum dediſſe alteri pecunias, vt is Petrum occideret, non liceret Petro, Paulum ſua authoritate occidere, quamuis intelligeret ſe non alia via mortem ab illo tertio euaſurum; idq; non aliam ob cauſam, quàm quod Paulus per ſe vim non inferat: ergo nec poterit ſimiliter falſo apud iudicem accuſatus ſuum interimere accuſatorem. Et confirmatur tandem, quia dubium non eſt, quin, ſi contraria opinio admitteretur plurimæ inde orirentur iniuſtæ cædes, in magnam reipublicæ perniciem: facile quippe ibi quiſque perſuaderet, iniuſte ſe in iudicio accuſari, nec aliud ſupereſſe remedium ad vitam, honorem, aut bona tuenda, quàm ſi accuſatorem occidat. Feret etiam, vt, ſi quis ex ignorantia inuincibili, bona quidem fide, ſed tamen falſo quempiam accuſaſſet, poſſet accuſatus ad vitam, aut famam tuendam, innocentem illum occidere: nam hic etiam innocēs accuſator non minus gladio iudicis alium inuadit, quàm ſi ex malitia accuſaſſet, cum de facto hic etiā ſit vitam alteri, aut famam per falſam accuſationē ablaturus. Quo fit vt licet ſpeculatiue loquendo contraria opinio videatur fortaſſe probabilis, nulla tamen ratione ſit in praxi admittenda.

Cõfirmatur.

Reiicitur vlterius prout à Caietano ſublimitatur

7. Quod vero Caietanus ait, licere acceptare duellum, ſaltem ex licentia Principis, non videtur ſatis conſideratum: nam Princeps non poteſt iuſte dare talem facultatem; quia vel ſecundum allegata, & probata ei conſtat, hominem accuſatum eſſe innocentem, vel nocentem, vel neutrū. Si primum, tenetur illum abſoluere, neq; poteſt periculo duelli honeſta ratione illum committere. Si tertium, idem plane eſt aſſerendum: quia iura, & ratio iuſtitiæ poſtulant, vt accuſatore non probante, reus abſoluatur: & in dubijs fauendum eſt reo. Si vero dicatur ſecundum, tenetur iudex ſecundum ordinarium ius, illum condemnare. Quod ſi dicatur, ſupremum Principem ex plenitudine poteſtatis poſſe abſoluere etiam conuictum: maxime, ſi priuatim ſciat illum eſſe innocentem. Contra. Nam ſi poteſt

Effugium præcluditur.

poteſt abſoluere, honeſta ratio poſtulat, vt omnino abſoluat, & non exponat periculo duelli. Præterea quia ex parte accuſatoris committitur iniuſtitia. Nam licet poſsit Princeps abſoluere innocentem probatum nocentem, non tamen vllo modo poteſt punire nocentem, ſi non conuincitur nocens: & accuſator ipſe, quamuis reuera ſit calumniator, non tamen de hoc eſt conuictus in iudicio, atq; ſi veniat puniendus, iuſta certe pœnâ, non duello punietur. Dices: eam non eſſe pœnam, neq; iniuriam, quia vt ſupponimus, voluntarie petitur, vel acceptatur duellum. Reſpondeo verum eſſe, hac quidem ratione, non fieri iniuriam huic priuato, fieri nihilominus reipublicæ, & bonæ gubernationi, quandoquidem, contra ordinem iuris, exponitur quiſpiam periculo mortis, ſine ſufficienti cauſa publica. Quod ſi tandem quis contendat poſſe in aliquo caſu, ad maiora mala vitanda, Principem hoc permittere, vt de facto permittuntur meretrices: nullo tamen modo poteſt conferre ius, & poteſtatem, vt id iuſte fiat, licet non peccauerit permittendo, quia nullum habet ius ille innocens, aut accuſatus, vt per ſe, & ſua authoritate alterum occidat, vel aggrediatur: ergo neq; poteſt Princeps indulgere illis hanc poteſtatē. Patet conſequentia, quia non poteſt Princeps concedere alicui, vt ſine peccato alterum occidat, niſi priùs iuridicè ſit conuictus, & damnatus, quod in propoſito caſu non ita eſt. Quocirca concluſio poſita generaliter procedit, abſq; vlla limitatione.

Replica euertitur.

Vltima tandem inſtantia labefactatur, & vendicatur generaliter 2. cōcluſio.

3 Concluſiò communis bipartita.

8. Dico tertio. Priuata pugna, id eſt, quæ inter duos fit, vel inter paucos, ſi authoritate publica fiat, non eſt intrinſece mala, ſed ſi alioquin habeat iuſtas belli conditiones, honeſtari poteſt: nam potius eo in euentu rationem belli habet, ſaltem partialis, quàm duelli. Hæc concluſio communis eſt. Eiuſque prior pars oſtenditur primò: nam occiſio authoritate publica, & ex iuſta cauſa, non eſt intrinſece mala: ergo nec medium aggredi ad eam neceſſarium (cuiuſmodi eſſe poteſt pugna de qua loquimur) malum erit. Confirmatur quoniam bellum inter multos, cum ſuperiùs declaratis conditionibus, poteſt eſſe iuſtum, ergo & inter paucos. Sola enim differētia multitudinis perſonarum, non variat honeſtatem, ſiue iuſtitiam. Secundo damnatus pœna capitis, licite valet ex principis facultate, ſi neceſſaria ſit, à quolibet priuato necari, & tunc ille non peccabit occidendo, cum id faciat, vt miniſter iuſtitiæ: ergo idem licebit in propoſito euentu.

Suadetur pars 1.

Confirm. 1.

Confirm. 2.

Suadetur pars 2.

9. Iam poſterior concluſionis pars ſuadetur, primùm ex vſu nominis *duellum*, quippe communiter ſignificat pugnam omnino priuatam, id eſt, ex nuda authoritate, cauſaq; priuata commiſſam, tale verò duellum intrinſece malum eſt, at pugna de qua loquimur, etſi videatur priuata, quia inter paucos; re autem vera, publica cenſetur, quia authoritate publica, & ob cauſam publicam ſuſcipitur: non ergo habet intrinſecam malitiam duelli, ſed veram rationem belli. Vnde, vt licite fiat, iuſti belli conditiones ſortiri debet, quod duobus fiet modis. Primò, quando totum belli negotium, reuocatur ad pugnam inter paucos, de quo an ſit honeſtum, nullus dubitat, dummodo, præter iuſtitiam belli, id obſeruet Princeps, vt victoriam non trahat ad ſtatum magis dubium, quàm per bellum haberet: adeo vt velit Caietan. non licere Principi, reuocare bellum ad paucorum pugnam, niſi certus ſit fore, vt in bello communi vincatur. Verùm regula poſita generalior eſt, ac verior; nam quando ſpes victoriæ non minuitur, nec minùs certa euadit ex reductione belli ad duellum, nulli fit incommodum, aut iniuria, & aliàs vitantur cædes plurimæ: ergo res honeſta, & iuſta erit. Quoniam verò hæc commoda reductio raro accidit, prudentia vti oportet in ea admittenda, quàm ſi fortè Princeps indebite, ac temere admittat, non peccabit quidem contra iuſtitiam reipublicæ hoſtium, ſi aliàs ipſe agit iuſtum bellum; peccabit tamen, & contra ius debitum ſuę reipublicæ, cui ex officio tenetur caute prouidere, & conſulere, & contra eos ſubditos, quos exponit periculo duelli ſine rationabili cauſa. Secundo modo poteſt negotium hoc eſſe iuſtum, non quia totum bellum in illo quaſi virtute contineatur; ſed quia pars eſt belli, quod iuſte ſuſceptum & inchoatum, illo fortaſſe modo expedit peragi ad victoriam conſequēdam, quatenus ea reductione priuentur hoſtes fortioribus quibuſdam militibus, vel remittant animos: & è contrario, proprij milites magis animentur, ob ſimilesq; alias cauſas, quæ poſsint occurrere. Ita docuit Nauarr. cap. 15. in fine. Ratio autem eſt, quia tunc ſubeſt legitima cauſa, & poteſtas. Item, ſi totum bellum licet, etiam pars eius licebit, hæc autem pugna eſt quaſi pars quædam, & neceſſaria, vel vtilis, vt ſupponimus ad finem totius belli, quare, & cæt. Quæ ratio probat tam eſſe licitum hoc offerre, quàm acceptare: quia ſi illud in ſe licet, etiam procurare licebit ab habente poteſtatem. Contrarium tamen huius poſterioris modi videtur tenere Caietan. verbo *duellum*, quem Nauarr. interpretatur, vt intelligat, quando ſine iuſtitia, & ſine cauſa fit ad paucos belli reductio.

1. Modus iuſtificādi hoc duellum.

2. Modus iuſtificandi.

1. Obiectio contra concluſ.

10. Nunc contra concluſionem arguitur primò. Quia qui inducit tale duellum, ſi iuſte agit bellum, conſequenter inuitat alterum, & prouocat ad id, quod non poteſt ſine peccato acceptare: ergo inducendo peccat. Secundò exponit innocentes periculo mortis, quod per ſe videtur malū. Tertiò aſtringitur ad non defendendos ſuos, ſi vincantur ab aduerſarijs, aut ſint in euidentiſsimo periculo; hoc autem videtur militare contra ius naturæ, quo tenemur defendere innocentes. Ad primum dicendum eſt, illum Principem non prouocare ad malum, ſed ad minus malum; namque directe petit ius ſuum, quod, quia peccat alter, poteſt ad vitandum maximum bellum petere, vt commutetur in minus malum, quale eſt pugna periculumq; paucorum. Ad ſecundum dices: pro communi bono id fieri interdum poſſe. Nam etiam in integro bello, multo plures innocentes exponuntur periculo mortis. In indiuiduo tamen cauendum eſt ne ſine magna cauſa fiat, & quoad fieri poteſt periculum minuatur. Ad tertium, ſicut defendere innocentem, non eſt præceptum, quod pro ſemper obliget, ſed tunc cum commode fieri poteſt, ita è contrario, obligare ſe ad non defendendum innocentem, in caſu aliquo non eſt intrinſece malum: ſed tunc licere poteſt, quando cum ijs ſit circunſtantijs, vt prudenter cenſeatur quiſpiam non poſſe illum defendere, quia videlicet non ſine magno, & communi incommodo defendet, ita verò eſt in propoſito argumenti euentu.

2.

3.

Ad 1. obiect.

Ad 2.

Ad 3.

Tractari hoc loco poſſet de pœnis, tam Duelli, quàm illud fouentium, de quibus in materia de cenſuris commodiùs. Atqui hîc totius tractatus de Charitate finis eſto, ad laudem Dei, Virginiſque Matris.

Vide autorē to de cēſur. diſp. 3. ſect. 7. à n 11 & diſp. 31. ſect 4. n 48.

)?(

LAVS DEO.

INDEX

INDEX LOCORUM
SACRAE SCRIPTVRAE QVÆ IN HOC VOLVMINE EXPLICANTVR.

Ex Geneſi.

CAP. I. Quam ob rem relinquet homo patrem, &c. & adhærebit vxori. Tract. 3. diſp. 9. ſect. 4. num. 16

Ex Leuitico.

9 Anima quæ negauerit depoſitum, fidei ſuæ commiſſum, reddet. Tractat. 1. diſp. 1. ſect. 1. numero 3

Ex lib. Numer.

11 Cumq́ requieuiſſet in eis ſpiritus, prophetarunt, nec vltra ceſſauerunt. Tract. 1. diſp. 8. ſect. 6. num. 8.

23 Non eſt Deus vt homo, vt mentiatur, nec vt filius hominis, vt mutetur. Tract. 1. diſp. 3. ſect. 5. num. 6. & 10

32 Dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro, quem ſcripſiſti. Tract. 3. diſput. 9. ſect. 1. numero 6

Ex Deuteron.

5 Qui audierit vocem iurantis, niſi indicauerit, portabit iniquitatem fratris. Tractat. 3. diſp. 8. ſect. 6. num. 9

Ex lib. 2. Regum.

7 Vade, & omne quod eſt in tuo corde fac, quia Dominus tecum eſt. Tract. 1. diſput. 8. ſect. 4. num. 5

Ex lib. 4. Regum.

5 Quando ingredietur Dominus meus in templum Remmon, vt adoret, & illo innitēte ſuper manum meam ſi adorauero, &c. Tract. 1. diſput. 14. ſect. 4. numero 8

10 Quia ſtudioſè egiſti quod rectum erat, & placebat in oculis meis. ibidem num. 9

Ex Paralipomen.

28 Non ædificabis mihi templum, quia vir ſanguinum es. Tract. 3. diſput. vltima, ſect. 11 numero 3

Ex Pſalmis.

2 Reges eos in virga ferrea. Tract. 1. diſput. 26. ſect. 3. num. 21

9 Conuertantur peccatores in infernum: Tractatu 3. diſp. 5. ſect. 5. num. 1

18 In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Tract. 1. diſp. 17. ſect. 1. num. 12. & 13

Ibid. In Sole poſuit tabernaculum ſuum. Tract. 1. diſp. 9. ſect. 8. num. 3.

Ibid. Timor Domini ſanctus permanet in ſeculum ſeculi. Tractatu 2. diſput. 1. ſect. 4. à numero 18

44 Lingua mea calamus Scribæ velociter ſcribentis. Tractatu 1. diſp. 3. ſect. 11. numero 11 & diſp. 5. ſect. 3. num. 4. & diſp. 8. ſect. 3. numero 10

Ex Prouerb.

6 Homo apoſtata vir inutilis. Tract. 1 diſp. 16. ſect. 5. num. 4

26 Cum prophetia defuerit, diſſipabitur populus Tract. 1. diſp. 8. ſect. 3. num. 5

Ex Eccleſiaſtico,

19 Qui cito credit, leuis eſt corde: Tractatu 1. diſp. 3

diſp.3. ſect.1. num. 8

27 Qui reuelet arcana, fidem perdidit. Tract.1. diſput.1. ſect.1. numero 3

28 Et mortuum prophetauit corpus eius. Tract. 1. diſp.8. ſect.3. numero 7

49 Oſſa ipſius viſitata ſunt, & poſt mortem prophetauerunt. ibid.

Ex Iſaia.

1 Principes tui infideles. Tract.1. diſp.16. in proœmio.

2 Conflabunt gladios ſuos in vomeres, & non exercebuntur vltra ad prælium. Tractatu 3. diſp. vlt. ſect. 1. num. 3

11 Non nocebunt, & non occident in monte ſancto. ibidem.

Ex Ieremia.

31 Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in cordibus eorum ſcribam eam. Tract.1. diſp. 4. ſect. 1. numero 7

Ex Ezechiele.

1 Vbi erat impetus ſpiritus, illuc gradiebantur. Tract. 1. diſput. 5. ſect. 3. num. 4

Ex Daniele.

6 Impleatur viſio, & prophetia. Tractatu 1. diſp. 8. ſect. 3. num. 2

Ex Amos.

3 Non ſum Propheta. Tract. 1. diſp. 8. ſect. 6. numero 6

EX TESTAMENTO Novo.

Ex Matthæo.

5 Si quis te percuſſerit in dexteram maxillam, præbe & alteram. Tract. 3. diſp. vltima ſect. 1. num. 4

10 Cum autem perſequentur vos in vna ciuitate, fugite in aliam. Tract. 1. diſp. 14. ſect. 3. num. 11

11 Qui minor eſt in regno cœlorum maior eſt illo Tract. 3. diſput. 3. ſect. 4. numero 6

Ibid. Prophetæ & Lex vſq; ad Ioannem. Tractat. 1. diſp. 8. ſect. 3. num. 5

14 Modicæ fidei, quare dubitaſti. Tract. 1. diſp. 1. ſect. 1. numero 5. & 8

16 Caro & ſanguis non reuelauit tibi. Tract. 1. diſput. 13. ſect. 1. num. 3

Ibid. Tu es Petrus. Tractat. 1. diſp. 10. ſect. 1. à numero 12

Ibid. Super hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam. Tract. 1. diſp. 5. ſect. 8. num. 1 & diſp. 10. ſect. 1. à numero 12

Ibid. Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, &c. Tractat. 1. diſp. 5. ſect. 7. num. 6

18 Si peccauerit in te frater tuus, &c. Tractatu 1. diſp. 20. ſect. 4. num. 14 & Tractatu 3. diſp. 8. ſect. 2. num. 2

22 Hoc eſt primum & maximum mandatum. Tract. 3. diſp. 5. ſect. 1. num. 1

24 Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt, Tractatu 1. diſp. 3. ſect. 5. num. 6

25 Ne fortè eradicantes zizania, eradicetis ſimul & triticum. Tractatu 1. diſp. 23. ſect. 1. num. 8

26 Mitte gladium tuum in vaginam. Tractatu 1. diſp. 20. ſect. 3. num. 28

Ex Marco.

Capit. vltimo. Qui non crediderit, condemnabitur. Tractatu 1. diſputatione 12. ſectione 4. numero 21

Ex Luca.

2 Poſitus in ruinam multorum, Tract. 3. diſp. 10. ſect. 3. num. 7

13 Compelle eos intrare. Tract. 1. diſp. 18. ſect. 3 numero 12

17 Si habueritis fidem, &c. Tract. 1. diſp. 1. ſect. 1. num. 5. & 8

22 Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua, &c. Tractatu 1. diſputat. 9. ſectione 3. numero 8

Ex Ioanne.

1 Super quem videritis ſpiritum deſcendentem & manentem. Tract. 1 diſp. 8. ſect. 6

3 Qui credit eius teſtimonio, ſignificauit quia Deus verax eſt. Tractatu 1. diſputat. 3. ſect. 6. num. 1

4 Neq; in monte hoc, neq; in Hieroſolymis adorabitis Patrem, Tractat. 1. diſput. 9. ſect. 8. numero 7

5 Si crederetis Moyſi, crederetis vtiq; & mihi, ille enim de me ſcripſit, Tract. 1. diſp. 4 ſect. 4. num. 4

6 Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum, Tractatu 1. diſput. 6. ſect. 5. numero 1

10 Erit vnum ouile & vnus paſtor, Tractatu 1. diſp. 9. ſ. 6. n. 3

Ibid. Si illos dixit Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolui Scriptura, Tractatu 1. diſp. 5. ſe. 3. num. 6

12 Et crediderunt in eum, &c. Tract. 1. diſput. 2. ſect. 5. num. 12

15 *Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent.* Tract. 1. diſp. 16. ſect. 2. num. 2
17 *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum,* Tract. 1. diſput. 2. ſect. 1. numero 1. & diſp. 6. ſect. 1. numero 4. & diſp. 12. ſect. 4. numero 14
21 *Paſce agnos meos, paſce oues meas.* Tract. 1. diſp. 5. ſect. 8. numero 1. & diſp. 10 ſect. 1. à numero 19

Ex epiſt. ad Romanos.

1 *Iuſtitia Dei reuelatur in eo de fide in fidem.* Tract. 1. diſp. 1. ſect. 1. num. 9. & diſput. 12. ſect. 2. num. 6
Ibid. *Qui cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deũ glorificauerunt,* ead. ſect. 2. n. 13
2 *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis ſunt, faciunt,* eod. nu. 13
3 *Numquid incredulitas eorum fidem Dei euacuabit:* Tractatu 1. diſp. 1. ſect. 1. num. 3
Ibid. *Eſt autem Deus verax, omnis autem homo mendax.* Tract. 1. diſput. 3 ſect. 5. num 6
4 *In ſpem contra ſpem credidit,* Tractatu 1. diſp. 1. ſect. 1. num. 7. & Tract. 2 diſp. 1. ſect. 2. num. 2
6 *Gratia Dei vita æterna,* Tractat. 1. diſp. 12. ſect. 4. numero 14
9 *Optabam anathema eſſe pro fratribus meis,* Tract. 3. diſput. 9. ſect. 1. à numero 4
10 *Quomodo audient ſine prædicante? quomodo vero prædicabunt niſi mittantur?* Tract. 1. diſp. 4. ſect. 2. numero 5
Ibid. *Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ, &c.* Tractatu 1. diſput. 17. ſect. 1. numero 12. & 13
12 *Habentes autem donationes ſecundum gratiam, quæ data eſt nobis, differentes, ſiue prophetiam ſecundum rationem fidei,* Tractatu 1 diſp. 8. ſect. 3. n. 4
Ibid. *Non vos defendentes chariſſimi.* Tractat. 3. diſput. vlt. ſect. 1. num. 4
14 *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Tractatu 1. diſputat. 17. ſect. 3. num. 6. & diſp. 20. ſe. 1. num. 2

Ex epiſt. ad Corinth 1.

4 *Vultis in virga veniam ad vos,* Tractat. 1. diſp. 20
5 *De iis, qui foris ſunt, nihil ad nos,* Tractat. 1. diſp. 18. ſect. 3. numero 5
10 *Omnia in gloriam Dei facite.* Tract. 1. diſp. 17. ſect. 3. num. 10
11 *Omnis vir orans & prophetans,* Tractatu 1. diſp. 8. ſect. 3 num. 6
12 *Alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ, &c.* Tract. 1. diſp. 8. ſect. 2. latè à numer. 1
13 *Cum eſſem paruulus, loquebar vt paruulus, poſtquam autem factus ſum vir, euacuaui quæ erant paruuli.* Tract. 3. diſp. 3. ſect. 4. numero 6
Ibid. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate.* Tract. 1. diſp. 3. ſect. 7 num. 2
14 *Volo vos loqui linguis, magis autem prophetare,* Tractatu 1. diſputat. 8. ſectione 3. numero 4
Ibid. *Qui prophetat, Eccleſiam ædificat.* ibidem.

Ex 2. ad Corinth.

6 *Nolite iugum ducere cum infidelibus,* Tract. 1 diſp. 18. ſect. 5. num. 13
10 *Arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia Deo.* Tractatu 1. diſp. 20. ſect. 3. num. 27

Ex epiſt. ad Galatas.

2 *Creditum eſt mihi euangelium præputij, ſicut & Petro circumciſionis,* Tractatu 1. diſp. 10. ſect. 1. num. 21
5 *Vtinam abſcindantur, qui vos conturbant.* Tractat. 3. diſp 5. ſect. 5. num. 1

Ex epiſt ad Epheſ.

2 *Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum.* Tractat. 1. diſp. 9. ſect. 1. numero 3
4 *Ad conſummationem Sanctorum, donec occurramus omnes in virum perfectum,* ibidem ſect. 8. num 5
6 *Non habentem maculam neq; rugam, vt ſit ſancta & immaculata,* ibidem ſection. 1. numero 12

Ex 1. ad Theſſalonic.

5 *Prophetias nolite ſpernere,* Tractatu 1. diſputatione 8. ſectione 3. numero 4
Ibid. *Omnia probate, quod bonum eſt tenete.* Tractat. 1. diſp. 20. ſect 2. num. 30

Ex 2. ad Theſſalon.

2 *Cum accepiſſetis à nobis verbum auditus fidei, accepiſtis illud non vt verbum hominum ſed vt verè eſt verbum Dei,* Tractatu 1. diſp. 3. ſect. 12. num. 12

Ex 1. ad Timoth.

1 *Amittentes bonam conſcientiam, circa fidem naufragauerunt.* Tractat. 1. diſput. 7. ſect. 3. num. 4
3 *Qui bene adminiſtrauerit, gradum bonum ſibi acquiret, & fiduciam in fide,* Tractatu 1. diſp. 1. ſect. 1. num. 6

5 *Habentes damnationem, quia fidem irritam fecerunt. ibid. num.* 3

Ex 2. ad Timoth.

2 *Verbum Dei non eſt alligatum, Tract.* 1. *diſp.* 18. *ſect.* 1. *num.* 2
Ibid. *In magna domo non ſolum ſunt vaſa aurea, & argentea, ſed & lignea, & fictilia. Tract.* 1. *diſputat.* 9. *ſect.* 1. *num.* 22

Ex epiſt. ad Titum.

1 *Infidelibus nihil eſt mundum, Tract.* 1. *diſp.* 17. *ſe.* 3. *num.* 7
3 *Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correptionem deuita, Tractat.* 1 *diſp.* 20 *ſect.* 1. *numero* 13. & *diſp.* 21. *ſect.* 1. *num.* 7 & *Tractatu* 3. *diſp.* 8. *ſect.* 6. *num.* 6

Ex epiſt. ad Hebræos.

6 *Vt per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt mentiri Deum, firmiſſimum ſolatium habeamus. Tract.* 1. *diſp.* 3 *ſect.* 5. *numer.* 6. 8. & 9
11 *Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerũ. Tractat.* 1. *diſp.* 1 *ſect* 2. *numero* 6
Ibid. *Argumentum non apparentium, Tractat.* 1. *diſp.* 1. *ſect.* 1. *numero* 2. & *diſput.* 3. *ſect.* 9 *numero* 18. & . *diſput.* 6 *ſect* 2. *per tot.*
Ibid. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Tractatu* 1 *diſp.* 17. *ſect.* 3. *n.* 7
Ibid. *Credere oportet accedentem ad Deum, quia eſt. Tract.* 1. *diſp.* 3. *ſect.* 6. *nu.* 8. & *ſect.* 9. *num.* 5

Ex epiſt. Iacobi Apoſt.

1 *Poſtulet autem in fide nihil hæſitans. Tractatu* 1. *diſp.* 1. *ſect.* 1. *num.* 5. & 8
2 *Dæmones credunt & contremiſcunt, Tract.* 1. *diſp.* 6. *ſect.* 6. *num.* 10

Ex 1. Petri.

5 *Reſiſtite fortes in fide, Tract.* 1. *diſp.* 1. *ſect.* 1 *num.* 8

Ex 1. Ioannis.

2 *Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis, Tractatu* 1. *diſp.* 9. *ſect.* 1. *numero* 7. & 24
Ibid. *Vnctio docebit vos de omnibus, Tract.* 1. *diſp.* 4. *ſect.* 1. *numero* 7
4 *Timor non eſt ex charitate. Tract.* 2. *diſp.* 1. *ſect.* 4. *num.* 15
Ibid. *Charitas foras mittit timorem, Tractatu* 1. *diſput.* 6. *ſect.* 10. *num.* 6. & *Tract.* 2. *diſp.* 1. *ſect.* 4. *numero* 15. & *ſeqq.*

Ex Apocalypſi.

13 *Agnus occiſus ab origine mundi, Tractat.* 1. *diſp.* 2. *ſect.* 6. *numero* 4.

INDEX

INDEX RERVM QVÆ IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Abbas.

ABBATES, an ſaltem ex conſuetudine & Pontificis conceſſione ſint ad Concilium generale conuocandi, tractat. 1. diſputat. 11. ſect. 1. numer. 18

Abraham.

Non cognouit euidenter, ſed per ſolam fidem Deum eſſe, qui ſacrificandum filium præcepit, Tract. 1. diſput. 3. ſect. 8. numero 11

Abſolutio.

De abſolutione ab hæreſi & excommunicatione, vide Hæreſis & Excommunicatio.

Accidia.

1. Accidia quid? Tract. 3. diſp. 6. ſect. 3. num. 1.
Eſt peccatum contra charitatem. ibid.
Eſt triſtitia de bono Dei extrinſeco, vt à nobis præſtando, numero 2
2. Accidia ſpecialis poteſt etiam verſari circa proximum, numero 3
Eſt peccatum ex ſuo genere mortale, poſt odium Dei, maximum, num. 4
3. Accidia circa ſtatum perfectionis, an ſit mortale. ibid.
4. Accidia inter ſeptem capitalia vitia meritò numeratur, numero 5

Actus.

1 Actus omnes tam intellectus, quàm voluntatis vnicum habent reſpectum ad obiectum formale & materiale, Tract. 1. diſp 6. ſect. 1. num. 6
2 Actus interni quomodo cadere poſſint ſub Eccleſiæ præceptum. Tract. 1. diſp. 13. ſect. 4. num. 14
3 Actus fidei. Vide Fidei actus.
4 Actus ſpei, Vide Spes.
5 Actus charitatis, Vide Charitatis actus

Adam.

1 In Adamo incepit Eccleſia produci. Tract. 1. diſp. 9. ſect. 2. num. 3
2 Adamus nunquam fidem amiſit. ibid.

Æmulatio.

1 Non eſt intrinſece mala. Tract. 3. diſp. 6. ſect. 4. n. 1.
2 AEmulatio in bonis ſpiritualibus poteſt eſſe bona, ibid.
Affectus fidei, vide Voluntas credendi.

Alienatio.

Alienare bona ſua validè & licitè an poſſit hæreticus ante ſententiam declaratoriam, vide verbo Bona.

Amicus, amicitia.

1 Amici an inimici dilectio magis meritoria? Tract. 3. diſp. 2. ſect. 3. n. 6
2 Pro Amico mori an liceat? vide Charitatis ordo, numero 10
3 Amicitia quotuplex? Tract. 3. diſp 3. ſect. 2. n. 3.
Diuina ab humana in quo differat? Tractat. 3. diſput. 1. ſect. 1. num. 4
4 Amicitia inter iuſtos & Deum vera intercedit. Tract. 3. diſp. 3. ſect. 2. à n. 2
5 Amicitia hominis ad Deum eſt ipſa Charitas, ibidem numero 5
6 Amicitia acquiſita hominis ad Deum vt authorem naturæ, nec de facto datur, nec in ſtatu puræ naturæ daretur, diſp. 3. ſect. 5. num 4
7 Amicitia humana eſt virtus ſpecialis inter cæteras morales acquiſitas, Sect. 2. num. 2
Non tamen diſtincta ab ea per quam honeſtè amatur proximus amore naturali, ibid. n. 5

Amor, amare.

1 Amor Dei & ſupernaturalis & naturalis non negandus, Tract. 3. diſp 1. ſect. 2. num. 4
2 Amabilius alio poteſt tripliciter quidpiam eſſe: obiectiuè appretiatiuè, intenſiuè. diſp. 1. ſect. 4. à num. 1
3 Amor appretiatiuus quomodo dignoſcatur? num. 4
4 Eſſe amabile primariò confertur à gratia, à charitate ſecundariò. Tract. 3. diſp. 2. ſect. 1. num. 2
5 Amor Dei & proximi an procedant ab eodem habitu charitatis. diſp. 1. ſect. 3. à num 5
an ſint actus eiuſdem ſpeciei, vel eſſe poſſint? diſp. 2. ſect. 2. num. 7. Vide Charitas & Proximus.
6 Per actus amoris Dei Authoris naturæ acquiritur habitus naturalis. Tract. 3. diſp. 3. ſect. 5. num. 1
an ſit ille habitus virtutis, & quàm perfectæ? num. 2
7 Illo eodem habitu, qui reſpectu Dei vna virtus eſt, poteſt amari proximus propter Deum. ibid. num. 3
8 Per actus naturales amoris honeſti erga proximum acquiritur habitus cuiuſdam virtutis naturalis. ibid. n. 5
Eſt diſtinctus ab habitu amoris Dei vt author eſt naturæ. ibidem.

9 *Amore naturali amantur omnes homines per eundem habitum naturalem. diſp. 3. ſect 6. nu.* 4

10 *Amor* Dei *ſuper omnia, in quo conſiſtat? Tract. 3. diſp. 1. ſect. 4. à numero* 10. *& diſput. 5. ſect. 2. à numero* 1. Vide *Charitas.*

11 *Amari poteſt Deus vt ſummum bonum in commodum ipſius amantis, amore honeſto & ſupernaturali, qui non ſit charitatis. Tract. 2. diſp. 1. ſect. 3. num.* 4

12 *Hoc amore non referimus Deum ad nos vt ad finem, neq; eſt propriè loquendo vſus Dei. ibid. num.* 7

13 *Amor beneuolentiæ erga ſe ipſum poteſt eſſe ſupernaturalis, quamuis naturalem ſupponat. num.* 8. Vide *Spes, à num.* 7

Apoſtaſia, apoſtata.

1 *Apoſtaſia quid? Tract. 1. diſp. 16. ſect. 5. num.* 1
In triplex membrum partitur. num. 2

2 *Ad apoſtaſiam contra fidem, requiritur receſſus à fide iam ſuſcepta. num* 3
etiam à totali fide Chriſti: communior ſententia. ib.

3 *Apoſtaſia propriè reperitur etiam in hæretico deficiente, quamuis non ſit eiusdem integritatis ex parte materiæ cũ Iudaiſmo aut paganiſmo. ib. num.* 5. *&* 6

4 *Apoſtatæ per antonomaſiam ſunt qui à fide Chriſti vſquequaq; recedunt. eod. n.* 6

5 *Apoſtaſia non eſt ſpecies infidelitatis, ſed circumſtantia aggrauans quamcunq; ſpeciem, à num.* 8

6 *Apoſtaſiæ circumſtantia ſemper in confeſſione aperienda eſt. num.* 10

7 *Apoſtaſia in fideli baptizato eſt circumſtantia mutans ſpeciem etiam phyſicè, non item in catechumeno. eodem num.* 10

8 *Apoſtatarum pœnæ.* Vide *Pœna hæreticorum.*

Apoſtolus, apoſtolicus.

1 *Apoſtoli habuerunt poteſtatem ſpiritualem in totum orbem. Tract. 1. diſp. 10. ſect. 1. num.* 1

2 *Apoſtoli quinam verè ac propriè fuerint? ibid. num.* 2
Omnes poteſtatem iuriſdictionis immediatè à Chriſto acceperunt. num. 3

3 *Apoſtolis non ita prorſus ſuccedunt Epiſcopi, vt Papa Petro. num.* 4

4 *Apoſtoli cæteri an à Petro, aut potius à Chriſto immediatè fuerint in Epiſcopos conſecrati? à num* 7
Quando, & quo in loco fuerint à Chriſto ordinati? numero 9

5 *Cæteris Apoſtolis in iuriſdictione in vniuerſum orbem Petrus ſuperior. ib. à num.* 12
Solus habuit poteſtatem ordinariam ſibi & ſucceſſoribus. ibidem.

6 *Apoſtoli cæteri quomodo in iuriſdictione pares? num.* 11

7 *Apoſtoli, qui ſuperuixerunt Petro, fuerintnè ſubditi Romano Pontifici, qui Petro ſucceſſit? ib. n.* 28

8 *Apoſtoli an fidem amiſerint in triduo Paſſionis? diſp. 9. ſect. 3. à num.* 6

9 *Apoſtolos fidem præ omnibus explicitam habuiſſe, quàm certum? Tract. 1. diſp. 2. ſect. 6. num.* 13

10 *Apoſtolicam eſſe eccleſiam Chriſti ipſa fides docet. Tract. 1. diſp. 9 ſect. 7 num.* 6
Vnde dicatur apoſtolica? ibid.

Arma.

Arma an liceat vendere iniuſtè bellantibus? Tract. 3. diſp. 10. *ſect. 4. num.* 5

Articulus Fidei.

1 *Articulus Fidei quid addat ſupra propoſitionem de fide? Tract. 1. diſp. 2. ſect. 5. num.* 10

2 *Articulorum fidei numerus quis? ibid.*

3 *Articulo fidei an omnes & quomodo ſint in lege gratiæ ex præcepto explicitè credendi? diſp. 13. ſect. 4. num. 5. & ſequent.*

Articulus mortis.

1 *In Articulo mortis quilibet Sacerdos poteſt quemlibet à quolibet peccato & cenſura, etiam hæreſis, abſoluere. Tract. 1. diſp. 21. ſect. 4. num.* 22

2. *Articulus mortis, & periculum morale eius, quoad hoc, idem ſunt num.* 23

3. *In articulo mortis vt poſſit quis ab hæreſi abſolui per quẽlibet ſacerdotem, debet eſſe neceſſitas non ſolum ex parte pœnitentis, ſed etiam ex parte confeſſoris. ibid. n.* 24

4 *Abſolutio ab hæreſi in articulo mortis relinquit obligationem comparendi perſonaliter coram Pontifice, ſi confeſſus periculum euadat. num.* 25.
Si per ſe comparere nequeat, non tenetur per alium adire. ibidem.

5 *Facultas abſoluendi in articulo mortis an extendatur ad eos, qui cenſentur perpetuo impediti, ne per ſe poſſint ante Papam comparere? ib. num.* 26

6 *In articulo mortis tenetur quis actum charitatis Dei elicere, ſi conſcientiam habeat peccati mortalis idque etiam ſi ſit copia Confeſſoris. Tract 3. diſp. 5. ſect. 3. numero* 3

Aſſenſus.

Vide verbo *Fidei actus*, & verbo *Concluſio.*

Auditus.

Ad auditum fidei, an & quomodo compelli poſſint infideles, non apoſtatæ, ſubditi, aut non ſubditi? Vide *Infidelis, à numero* 7

B

Baptiſmus.

1 B*Aptizari an poſſint infidelium filij inuitis parentibus? Tract. 1. diſp. 18 ſect. 5. num. 11. & 15. remiſſiuè.*

2 *Baptiſmus non requiritur ad hæreſin fori interni. Tract. 1. diſp. 9. ſect. 3. num. 4. nec ſi detur, neceſſe eſt vt ſit validus. num.* 7

3 *Baptiſmus validus per ſe loquendo requiritur ad hæreſim fori externi. num. 8. Per accidens poteſt non requiri numero* 9

Beati.

1 *In beatis non manet intellectualis habitus fidei per lumen gloriæ, ſed per ſolam ſuſpenſionem influxus debitam ratione ſtatus. ibid. num.* 5

3 *Beati de facto nullos exercent fidei actus. Tract. 1. diſp. 6. ſect 9. num.* 7
Nec poſſunt de potentia ordinaria. diſput. 3. ſect. 9. numero 20

4 *Beati de potentia abſoluta poſſunt habere actus fidei diuinæ, etiam de his, quæ in verbo vident. ibid. num. 22. & 23. & diſp. 6. ſect. 9. num.* 7

5 *In Beatis manet timor filialis, etiam quoad actum. Tract. 2. diſp. 1. ſect. 4. num* 18

6 *Beati quos timoris actus eliciant? ibidem numero 19. &* 20

7 *In Beatis manere potuit, quamuis non maneat, timor etiam ſeruilis, ſed honeſtus. eod num.* 20

8 *In beatis manet ſpes quoad habitum. ead. diſp. 1. ſect. 8. num. 5*
9 *Beati quos ſpei actus elicere poſſint? num. 5. 6. & 7*
10 *In Beatis manet pœnitentia quoad ſubſtantiam habitus eod. num. 7*
11 *Beati magis amant ex charitate ſanctiores in patria, quã minus ſanctos, qui tamen in via ſibi fuerant coniunctiores. Tract. 3. diſp. 9. ſect. 4. num. 22. & 23*
12 *Beatus quiſq; ſeſe ipſum plus amat quàm cæteros, vno excepto* Chriſto Domino. *eod. num. 23*

Bellum.

1 *Bellum abſolutè multiplex. Tractat. 3. diſput. 13. in Præludio.*
2 *Bellum eſſe intrinſecè malum, & peculiariter Chriſtianis prohibitum, quorundam error. ibid. ſect. 1. num. 1. refellitur num. 2. & 3*
3 *Bellum defenſiuum non ſolum eſt licitum, ſed interdum etiam præceptum. ibid num. 4*
4 *Bellum aggreſſiuum poteſt eſſe honeſtum, & neceſſarium. num. 5*
5 *Bellum defenſiuum & aggreſſiuum, quid? & in quo differant? num. 6*
6 *Bellum vt honeſtè fiat, quæ conditiones ſeruandæ? eadem ſect. 1. num. 7*
7 *Bellum iure naturæ legitimè poteſt indici à Principe vel Republica, quæ ſuperiorem non habet in temporalibus. eadem diſp. 13 ſect. 2. num. 1*
Secus dicendum de Principe vel Republica imperfecta. num. 2
Quid ſi antiquiſſima conſuetudine aliud ſeruetur, aut Rex ſupremus ſit negligens in vindicanda iniuria? ibidem.
8 *Ad bellum indicendum ſufficit interdum voluntas ſupremi Principis interpretatiua. ibid. num. 3*
Quid ſi capiantur inimici in territorijs alicuius Reipublicæ imperfectæ? ibid.
9 *Ad bellum indicendum quis cenſendus ſupremus Princeps, & quæ Reſp. perfecta? num. 4*
10 *Bellum ſine legitima authoritate indicens, peccat etiam contra iuſtitiam, quamuis adſit iuſta cauſa, ead. ſect. 2. num. 6*
Tenetur ad reſtituenda cum expenſis, quidquid vltra res ſuas recuperat, & pœnas iniuſtè bellantium incurrit. ibidem.
11 *Rex Chriſtianus bellum indicens in cauſa iuſta, ſed tamẽ contra Pontificis prohibitionem, an peccet contra iuſtitiam, vel ſolum contra obedientiam? num. 7*
12 *Bellum defenſiuum nulla lege clericis interdicitur : nec bellum aggreſſiuum, iure naturali. Tract. 3. diſp. 13. ſect. 3. num 1*
13 *Bellum aggreſſiuum licitè indicere poſſunt ſiqui ſunt Epiſcopi temporaliter ſupremi : nec irregularitatem incurrent poſitis aliis belli conditionibus. ib. n. 2.*
14 *Bellum per ſe exequi clericis ſolo eccleſiaſtico iure prohibetur. num. 3*
In quo poteſt Papa diſpenſare. num. 4
15 *Præceptum non bellandi obligat ſub mortali clericos in ſacris conſtitutos. num. 5*
Quid de exiſtentibus in minoribus? ibid.
Clerici bellantes non peccant præciſè contra iuſtitiam, ſed contra religionem vel obedientiam. ibid.
16 *In bello iniuſto, in quo aliquis occiditur, aut mutilatur, omnes milites irregularitatem incurrunt, ſiue Sacerdotes ſint ſiue non. ibid. num. 6*
Quid ſi bellum ſit iuſtum? ib.
17 *Pontifex diſpenſans cum clerico ad bellum, an diſpenſet in irregularitate? eod. n. 6*
18 *Clerici in bello exhortantes ad prælium, aut conſiliantes, vt quis ad bellum eat, an irregulares ſint? num. 7*
19 *In bellantium clericorum irregularitate ſolus Pontifex diſpenſare poteſt, niſi res ſit occulta. eod. num. 7*
20 *Bellum aggreſſiuum nequit eſſe iuſtum, niſi ſubſit grauis iniuria, quæ alia ratione vindicari aut reparari non poteſt. Tract. 3. diſp. 13. ſect. 4. à num. 1*
21 *Bello iuſto triplex iniuria cauſam dat. num. 3*
22 *Belli iuſta cauſa eſſe poteſt, vt iniuriam inferens iuſtè puniatur ob ſolam vindictam, ſi recuſet abſq; bello ſatisfacere num. 5 6. & 7*
23 *Bellum aggrediens ſine iuſta cauſa non ſolum contra charitatem, ſed etiam contra iuſtitiam peccat. ibid. n. 8*
24 *Bellum an aliquando illicitum ſine iniuſtitia & obligatione reſtituendi? num. 8 & 9*
25 *Bellum etiam iuſtum vt licitè ineatur, quanta prærequiratur victoriæ ſpes? num 10*
26 *Bellum infidelibus nequit indici ob ſolum infidelitatis titulum. Tract. 3. diſp. 13. ſect. 5. num. 1*
Nec ob ſolam vindictam peccatorum, quæ in Deum committuntur, etiamſi ſint contra naturam. num. 1. 2. & 3
Nec titulo Dominij, quaſi Papa vel Imperator ſit Dominus totius orbis. num. 4
Quid ſi infideles ſint adeo barbari & inepti, vt ſeſe conuenienter regere non poſſint. num. 5
27 *Belli iuſti nullus eſt titulus ita proprius* Chriſtianorum, *vt ſuo modo non conueniat Principibus infidelibus. ibid. n. 6. 7. & 8*
28 *Bellum* vide *Infidelis*, & *Prædicatio.*
29 *Ad ineundum bellum tenetur Princeps cauſam prius diligenter examinare. ead. diſp. 13. ſect. 6. n. 1*
Quid quando altera pars eſt probabilior, aut quando æqualiter dubitatur vtrinque, & altera pars poſſidet? numero 2. & 3
Quid ſi neutra poſſideat? num. 4
30 *In dubio de iuſtitia belli, an teneatur princeps iudicium prudenti viro committere? num. 5. & 6*
31 *Ad bellum ſi vocentur duces, aut alij regni principes, ad quantam teneantur iuſtæ cauſæ certitudinem? num. 7*
Quid de communi milite ſubdito? num. 8. & 9
Quid de ſtipendiario non ſubdito? ib. à n. 10
32 *Ante bellum inchoatum tenetur Princeps proponere iuſtã belli cauſam, & à Republica contraria condignam petere reſtitutionem. ead. diſp 13. ſect. 7. n. 3*
Si offeratur reſtitutio, tenetur acceptare, & à bello deſiſtere. ibid.
Quid ſi offeratur poſt bellum inchoatum? num. 4. & 5
33 *Poſt bellum inchoatum toto tempore ante partam victoriam, quæ damna poſſint hoſtibus inferri? ib. n. 6*
Quæ poſt partam victoriam? n. 7
Bona aliena immobilia inter bona hoſtium reperta, an poſſint occupari? num. 8
Quid de bonis mobilibus attento iure naturæ? ib.
Quid ſtando in iure poſitiuo? n. 9
34 *Belli damnis qui cenſeantur obnoxij ex parte hoſtili? ib. à num. 10*
vide *Innocentes.*
35 *In bellis Chriſtianorum victi à victoribus non captiuantur in mancipia, niſi ſint apoſtatæ. n. 13*
36 *In bello quam habeant immunitatem bona, loca, & perſonæ eccleſiaſticæ? ib. n. 14*
37 *In bello poſt partam victoriam, quæ damna poſſunt victis hoſtibus inferri? num. 20*
38 *Bellum poteſt aliquando eſſe contra charitatem, quamuis non ſit contra iuſtitiam. num. 21*
Quid ſi fiat voluntariè ex vtraq; parte, tamen ſine iuſta cauſa? num. 22
39 *In bello, an liceat vti inſidiis, vel pactam fidem violare? ead. ſect. 7. num. 23*

40 *Bella e an liceat in die feſto? num.* 24
41 *In bello an poſsit Princeps Chriſtianus in auxilium conuocare Principes infideles, aut illis in bello iuſto auxiliari? num.* 25
42 *Bellum Reipublicæ contra Principem.* vide *Seditio.*
43 *Bellum priuatum,* vide, *Duellum.*

Benefactor, Beneficentia

1 *Benefactor, an beneficiatus ſit magis ex charitate diligendus? Tract.* 3. *diſp.* 9. *ſect.* 4. *num.* 9
2 *Benefactor inſignis, an aliquando præferendus Patri? ib. num.* 15
3 *Beneficentia eſt actus exterior à charitate elicitus. Tract.* 3. *diſp.* 2. *ſect.* 1. *num.* 7
An dari poßit circa Deum? ibid.

Beneficia eccleſiaſtica.

1 *Beneficiis Eccleſiaſticis priuantur hæretici, non diuino iure ſed Eccleſiaſtico. Tractatu* 1. *diſputat.* 21. *ſect.* 5. *num.* 16
2 *Ad dimittendum beneficium non tenetur hæreticus ante latam ſententiam. num.* 19
Et ſecretò reſipiſcens poteſt tutò illud retinere abſq; noua collatione. ib.
3 *Beneficij ius infirmatur, ac veluti confiſcatur in hæretico ante ſententiam latam. num* 20
4 *Noui beneficij collatio facta hæretico, etiam per accidens occulto, ipſo iure nulla eſt. num.* 20
5 *Beneficijs ante obtentis non priuatur ſuſpectus etiam vehementer de hæreſi. Tract.* 1. *diſp.* 24. *ſect.* 2. *num.* 5
Per ſuſpicionem autem facti vehementem fit inhabilis ad noua recipienda num. 6
6 *Beneficijs quomodo priuentur filij hæreticorum aut fautorum.* vide *Filij hæreticorum. num.* 4

Bona ſeu facultates temporales.

1 *Bonorum alienationes ab hæretico factæ ante ſententiam Iudicis non ſunt inualidæ, Tractat.* 1. *diſp.* 22. *ſect.* 4. *numer.* 2. & 3
Imò neq; illicitæ, ſi abſq; fraude fiant. num 4
2 *Bonorum alienatio facta ab hæretico poteſt à fiſco poſt ſententiam latam retractari & annullari, quocunq; tempore facta ſit poſt crimen commiſſum. ib. n* 5
Idq; etiamſi bona fide emptor, v g. contrahat. num. 6
An etiam, quando alienatio facta eſt proximè ante tempus delicti, & vt præſumitur dolo malo ad euitandam pœnam? ib.
3 *Quid ſi bonorum poſſeſſor iam ad præſcriptionem peruenerit? num* 7
4 *Bona illa an auferenda, nihil omnino dando, vel relinquendo poſſeſſori? num.* 8. & 9
An recuperentur à fiſco cum quolibet augmento in eis facto? num. 10
5 *Bonorum fructus an recuperantur à fiſco ſi extant? ſect.* 4. *num.* 11
Quid de fructibus conſumptis bona vel mala fide? num. 12. & 13
6 *Bona omnia hæretici ſiue mobilia ſiue immobilia, confiſcantur. Diſp.* 22. *ſect.* 5. *num.* 1
Requiritur tamen vt tempore delicti, vel ſaltem ante ſententiam iudicis, proprium in ea Ius habuerit. num. 2.
7 *Bona omnia, quæ transferri poſſunt ad extraneos, cadunt ſub fiſcum. ib. num.* 3
Non ſic, quæ ad hæredes extraneos non transferuntur. num. 4
Quod ſi transferri poßint in ſola vita hæretici. ib.
8 *Bona hæretici aliqua licèt in pœnam auferantur, non tamen propriè confiſcantur, & quæ illa ſint? ib. n.* 6
9 *Bona hæretici non ſunt confiſcanda in damnum alicuius tertij, ſaltem per ſe. num.* 7
Quid ſi tertius ſit vxor? num. 8
Quid ſi filius aut Pater? num. 9
10 *Bona caſtrenſia filij non confiſcantur propter hæreſin paternam, ſed propter ſuam propriam. n.* 9
Quid de bonis aduentitiis ſeu profectitiis. ibid.
11 *Bona hæretico ſub conditione donata, an confiſcanda ſint num.* 10
Quid de bonis illi in teſtamento relictis, quæ poſt crimen commiſſum deferuntur. num 11
Quid de bonis emphiteuticis aut feudalibus? ibid.
12 *Bona primogenituræ aut maioratus an confiſcanda ob hæreſim vltimi poſſeſſoris. ead. ſect.* 5. *num.* 12
13 *Bona Regia an, & qualiter propter hæreſim confiſcari dicantur? ead diſp* 22. *ſect.* 6. *n.* 2. 3. & 9
14 *Bonorum dominium, aut vſus an, & quando propter hæreſim tranſeat ad fiſcum?* vide *Dominium* & *Confiſcatio.*
15 *Bona ſuperflua quænam cenſenda ſint ſtante graui vel cōmuni proximi neceßitate. Tractat.* 3. *diſput.* 7. *ſection.* 3. *numer.* 9
16 *Ex quibus bonis ſit facienda eleemoſyna? ead. diſput.* 7. *ſect.* 2. *per totam.*
17 *Bona eccleſiaſtica quam habeant in bello immunitatem? Tract.* 3. *diſp.* 13. *ſect.* 7. *num.* 14

Bulla.

1 *Virtute Bullæ ſpecialis aut Iubilæi, an abſolui quis poſſet à peccato hæreſis per accidens occulto? Tract.* 1. *diſput.* 21. *ſect.* 4. *num.* 20. & 21
2 *In Bulla Cœnæ Domini qui hæreticorum libri, & quo modo aut ſub qua cenſura prohibeantur?* vide *Liber à n.* 2

C

Canonicus.

Canonicus liber aut Scriptor. vide *Scriptura.*

Canonizatio

1 *In Canonizatione Sanctorum errare non poteſt Pontifex. Tract.* 1. *diſp.* 5. *ſect.* 8. *n.* 8

Catechumenus.

1 *Catechumeni fideles an ſint vera membra Eccleſiæ? Tract.* 1. *diſp.* 9. *ſect.* 1. *à num.* 17
2 *Catechumenus ante baptiſmum poteſt eſſe hæreticus. diſp.* 16. *ſect.* 4. *num.* 9
3 *Apoſtaſia in Catechumeno non eſt circumſtantia mutans ſpeciem. ibid. ſect.* 5. *n.* 6
4 *Catechumenus hæreticus non ſubditur pœnis eccleſiaſticis. Tract.* 1. *diſp.* 19 *ſect.* 5. *num.* 8. & 9

Catholica.

1 *Catholicam propriiſſimè eſſe Eccleſiam Chriſti, de fide eſt. Tract.* 1. *diſp.* 9. *ſect.* 7. *num.* 5
2 *Catholica quot de cauſis dicatur Eccleſia? ibid.*
3 *Catholica Fides & Theologica quid ſint, & in quo differant? Tract.* 1. *diſp.* 3. *ſect.* 10. *num.* 3. & 4

Captiuus.

1 *Captiuis inter Turcas non licet remigare contra Chriſtianos. Tract.* 3 *diſp.* 10. *ſect.* 4. *num.* 9

Cardi-

Cardinales.

1 *Ad Cardinales de iure ordinario pertinet ferre ſuffragia in Concilio Generali. Tract. 1. diſp. 11. ſect. 1. num. 17*

2 *E numero Cardinalium, an neceſſariò ſit Papa eligendus Tract. 1. diſput. 10. ſect. 4. n. 19*

3 *Non à Cardinalibus, ſed à generali Epiſcoporum Concilio ferenda eſſet ſententia declaratoria criminis in Papã, ſi fortè fieret hæreticus. ead. diſp. 10. ſect 5. num. 7*

4 *In Cardinalem hæreticum an inquirere aut procedere poſſint Inquiſitores? Tract. 1. diſp. 21. ſect. 6. num. 25*

Charitatis obiectum.

1 *Charitatis obiectum materiale primum, & præcipuum eſt Deus. Tractat. 3. diſputat. 1. ſect. 1. n. 1*

Minus præcipuum proximus. num. 2 vide *Proximus.*

2 *Ad charitatis obiectum quomodo ſpectent bona ſupernaturalia. num. 7*

Quomodo aliæ res naturales & inanimatæ? num. 8

3 *Charitatis obiectum materiale quod & quotuplex? ibid. num. 9*

4 *Charitatis obiectum formale Deus ſub ratione ſummi boni ſupernaturalis, ac per ſe amabilis. ead. diſp. 1. ſect. 2. per totam.*

5 *Charitatis obiectum formale adæquatum eſt ſola Dei bonitas increata. & quomodo? Sect. 3. num. 8.* Vide *Proximus.*

6 *Inter obiecta charitatis an aliquis ordo?* vide *Charitatis ordo.*

Charitatis actus.

1 *Amare Deum propter ſeipſum, eſt actus à charitate elicitus. Tract. 3. diſp. 2. ſect. 1. num. 1*

2 *Actus charitatis erga Deum non eſt neceſſariò amor Dei ſuper omnia. ibid. num. 2*

3 *A charitate etiam elicitur deſiderium boni diuini. num. 3*

Nec non gaudium de bonis Dei propter ipſum. num. 4

Imò & odium, fuga, & triſtitia circa malum diuino bono contrarium. num. 5

4 *Charitas hos actus exercet proportionaliter circa ſeipſum & circa proximum. ibidem num. 6*

5 *Præter dictos nullum alium interiorem actum habet charitas. eod. num. 6*

Habet tamen exteriorem actum beneficentiæ. num. 7

6 *Actus quo diligitur proximus immediatè propter bonitatem creatam in eo inhærentem, ſpecie diſtinguitur ab actu amoris Dei. Tract. 3. diſp. 2. ſect. 2. num. 4*

An etiam, quo diligitur proximus propter bonitatem increatam? num. 5. & 6

7 *Omnis actus charitatis adeò eſt bonus, & honeſtus, vt nec ex indebita circumſtantia poſſit vitiari. Sect. 3. num. 1*

Eſt ex natura ſua ſupernaturalis num. 2

8 *Inter charitatis actus quis ſit ordo perfectionis? ibidem à num. 3*

9 *Charitatis actus an poſſit eſſe intenſior in viatore aliquo, quàm in alio comprehenſore, Tractat. 3. diſp. 3. ſect. 4. num. 5*

10 *Idem numero actus elicitus in via an poſſit in patria continuari? ead. diſp. 3. ſect. 3. num. 1. 2. & 3*

Charitatis habitus.

1 *Charitatem eſſe qualitatem & habitum creatum contra Magiſtrum ſtatuitur. Tract. 3. diſp. 3. ſect. 1. num. 1*

2 *Eſt virtus ſupernaturalis voluntati infuſa. num. 2*

3 *An aliquis habitus charitatis ſuo modo in appetitu ſenſitiuo reperiatur? ibid.*

4 *Charitas eſt virtus omnium quæ in hac vita infunduntur perfectiſſima. num. 3*

Idq; etiam in eſſe entis ſeu naturæ. num 4

Eſt lumine gloriæ inferior. ibid.

5 *Charitas non ſolum eſt ſemper in ſtatu virtutis, ſed forma etiam virtutum. num. 5*

6 *Charitatis habitus eſt propria virtus amicitiæ hominis ad Deum. ead. diſp 3. ſect. 2. n. 5*

7 *Idem habitus charitatis & ſpecie & numero, qui habetur in via, conſeruatur in patria. Sect. 3. n. 1*

An idem de actu dicendum? nu. 1. 2. & 3.

8 *Charitas viæ & patriæ habent gradus eiuſdem intenſionis inter ſe. Sect. 4. n. 3*

9 *Charitatis habitus poteſt eſſe intenſior in aliquo viatore quà in alio comprehenſore. num. 4*

10 *Charitas patriæ, an excedat in intenſione ſummã, quam quis habuit in via? ibid. n. 5*

11 *Charitas patriæ excedit in ſtatu quamcunq; charitatem viæ, atq; adeo eſt ſimpliciter perfectior. ibidem. n. 6. & 7*

12 *Charitas eſt ſimpliciter perfectior, quàm miſericordia. Tract. 3. diſp. 4. ſect. 3. num. 4*

Quo ſenſu D. Thomas miſericordiam præferat charitati? num. 5

13 *Charitas quomodo pellat, minuat, vel perficiat timorem? Tract. 2. diſp. 1. ſect. 4. à num. 15*

Charitatis præceptum

1 *Charitatis præceptum omnibus imponitur. Tract. 3. diſp 5 ſect. 1. num. 1*

Non continetur propriè inter præcepta decalogi. ibid.

2 *Charitatis præceptum vt ſpectat ad Deum finem naturalem, naturale eſt: vt ad Deum finem gratiæ, ſimpliciter ſupernaturale. num. 2. & 3*

Eſt tamen connaturale ipſi gratiæ. ibid.

3 *In præcepto charitatis quid importet particula (Super omnia?) Sect. 2. num. 1*

4 *Modus charitatis, an cadat ſub præceptum? num. 5*

An habitus charitatis? num. 6

5 *Ex præcepto charitatis an exterior aliqua obligatio oriatur? num. 7*

6 *Præceptum charitatis obligat pro ſemper ne Deus odio habeatur? ead. diſp. 5. ſect. 3. num. 1*

Quando obliget ad actum amoris Dei, variæ opiniones. num. 1. & 2

Vera reſolutio. num. 3. & 4

7 *Præceptum de diligendo proximo dari, de fide eſt. Sect. 4. num. 1*

Naturale eſt, vel ſupernaturale, prout in actum naturalem vel ſupernaturalem cadit. num. 2. & 3

Quando obliget? num. 4

8 *Ex præcepto charitatis tenemur non odiſſe peccatores, etiam inimicos. Sect. 5. num. 1*

Imò etiam illos poſitiuè diligere. num. 3

8 *Præceptum diligendi inimicos non ſolum eſt poſitiuum & diuinum, ſed etiam naturale. num. 4*

In lege veteri ſeruandum erat. num 5

10 *Præceptum diligendi inimicos, quando & quomodo obliget? ibid. à n. 6*

11 *In Charitatis præcepto quis ordo ſeruandus?* vide *Charitatis ordo.*

Charitatis ordo.

1 *Inter obiecta charitatis amabilia, eſt aliquis ordo. Tract. 3. diſp. 1. ſect. 4. num. 6*

Isq; etiam inter ipſa obiecta ſecundaria. num. 7

2 *Charitas poſt Deum maximè inclinat ad ipſum diligentem. num. 8*

Inter cæteros ad illum magis, qui ſecundum rectam rationem eſt amabilis. num. 9

3 *Charitas non neceſſariò fertur magis intenſè in vnum obie-*

obiectum, quàm in alia, niſi fortè quando ipſa intenſio ad appretiationem reuocari poteſt. num. 10. *& ſeqq.*

4 *Charitatis ordo conſiſtit in maiori appretiatione obiectorum. num.*13

5 *Hic ordo quoad ſecundaria obiecta eſt conſentaneus naturali voluntatis inclinationi. Sect.* 5. *n.* 1

Quoad inclinationem ad amandum Deum eſt quidem ſupra naturam voluntatis, non tamen illi repugnans. numero 3

6 *Ex charitatis præcepto tenetur quiſque magis in ſpiritualibus diligere, & ſibi in his magis ſubuenire. Tractatu* 3. *diſp.* 9. *ſect.* 1. *num.*2. *& ſeqq.*

7 *Hunc ordinem Paulus non inuertit, dicens: Optabam anathema eſſe, &c. ibid. à n.* 4

Nec Moyſes, dicens: Dele me de libro, & cæt. ibidem numer. 6

8 *Nemo poteſt, nedum tenetur ſubuenire aliis cum proprio ſpirituali detrimento, quod culpam includat. ibid. n.*7

*Nec etiam cum morali periculo eius. num.*8

9 *Nec cum detrimento, quod licet culpam non includat, impedit tamen augmentum charitatis & meriti. num.*9

Quid de ceſſando ab ingreſſu religionis, vt aliis ſubueniatur? ibidem.

*Quid ſi neceſſitas proximi non ſit tanta, vt quis ex præcepto obligetur ad ſubueniendum, licebitne permittere illud detrimentum propter alterius bonum? n.*10

10 *Detrimentum ſpirituale merè extrinſecum, qualis dilatio beatitudinis, poteſt eligi ad ſalutem aliorum. eadem ſect.* 1. *n.* 11.

11 *Tenetur quiſque ad diligendum magis proximum in ſpiritualibus, quàm ſeipſum in corporalibus. eadem diſp.* 9. *ſect.* 2. *num.* 1

12 *Tenetur quiſque ſubuenire extremæ neceſſitati ſpirituali proximi, etiam cum euidenti periculo mortis propriæ. numero* 2

Quæ cenſeatur extrema neceſſitas ſpiritualis? n. 3

13 *Extra caſum extremæ neceſſitatis non obligat charitas ad ſubueniendum priuato proximo cum periculo propriæ vitæ ibid. num* 4

Ad ſubueniendum bono communi probabile eſt ſufficere neceſſitatem grauem. ibid.

14 *Charitas obligat etiam cum damno aliquo temporali ad ſubleuandam grauem neceſſitatem ſpiritualem proximi. num.*5

Extra caſum talis neceſſitatis non eſt grauis obligatio. Ibidem.

15 *Communi bono in extrema neceſſitate tenetur quiſque potius in temporalibus, quàm ſibi ſubuenire. ead. diſp.* 9. *ſe.* 3 *num.* 1

Non autem in neceſſitate graui. ibid.

16 *In quacunque corporali neceſſitate æquali poteſt quiſque ſibi potius, quàm alteri priuato ſubuenire. num.* 2

Quid ſi neceſſitas ſit inæqualis? ibid.

17 *In neceſſitate etiam extrema vitæ nō tenetur etiam quis ex charitate ſibi potius, quàm amico proximo ſubuenire. ead. ſect.* 3. *n.* 3

Imò nec potius ſibi quàm proximo non amico. num. 4. *& ſequent.*

Secus ſi intercedat obligatio iuſtitiæ aut pietatis, ad conſeruandam propriam vitam. ibid.

18 *Non licet cooperari poſitiue ad propriam mortem ob quēuis alium liberandum. n.*7

19 *Varij coniunctionis gradus ſpectantes ad ordinem charitatis. Tractat.* 3. *diſp.* 9. *ſect.* 4. *n.* 1

20 *Charitatis præceptum obligat grauiter ad ſeruandum ordinem in dilectione proximorum. ibid. n.*2. *&* 3

21 *Cæteris paribus, præferendi ſunt coniuncti alienis. num.*4

*Ex coniunctis magis coniuncti. n.*5

22 *Pater an filio in dilectione præferendus? ibid. n.*5. 6. *&* 7

An Matri? num. 8. *An benefactor beneficiato? num.* 9

23 *Coniuncti in certo aliquo coniunctionis gradu, præferendi ſunt non iunctis in eodem genere, quoad res ad illud genus coniunctionis pertinentes. ibid. n.* 10

Quoad alia bona illi ſimpliciter præferendi, quorum coniunctio eſt maior. ibid.

24 *Coniunctio conſanguinitatis an & quomodo quoad dilectionem ſit præferenda coniunctioni ſpirituali? ead. ſect.* 4. *num.*11. *&* 12

25 *Si ſpiritualis coniunctio ſit valde perfecta, non erit ſaltem mortale illam præferre carnali. nu.*13

26 *Pater abſolutè loquendo præferendus omnibus alijs perſonis priuatis. num.* 15. *Non tenetur quis defendere innocentem occidendo patrem. ibidem. An occidendo alium quempiam. ibid.*

27 *Poteſt aliquando filius præferri patri, exiſtenti in ſimili neceſſitate extrema. ibid.*

An etiam egregius amicus aut benefactor? ibid.

28 *Pater coniugi præferendus. ead. ſect.* 4. *num.* 17

29 *Inter patrem & matrem: inter vxorem & filios: inter parentem & coniugem, ordo diligendi ſine mortali inuertitur. ibid.*

30 *inter non coniunctos per ſe loquendo præferendi ſunt meliores, & iuſti peccatoribus. ibid. num.* 18

31 *Coniunctiores non ſunt præferendi ſanctioribus alienis tam in neceſſitatibus corporalibus, quàm in ſpiritualibus. num.* 19 *& ſeqq.*

32 *Maior ſanctitas, quomodo ſit regula qua conſtituatur ordo charitatis in via aut in patria? num* 22. *&* 23

33 *Beati præter ſeipſos magis amant alios beatiores: at Chriſtum Dominum magis quàm ſeipſos. n.* 23

Certitudo.

1 *Fidei actus eſt ſimpliciter certus. Tract.* 1. *diſp.* 6 *ſect.* 5. *num.* 6. *&* 7

2 *Certitudinem fidei minorem eſſe quàm ſcientiæ, perperam docuit Durandus. ib. à n.* 9

3 *Certitudo ſecundum ſe, & quoad nos, quomodo in fide ſane intelligenda? n.* 12

4 *Certitudo fidei per ſe non pendet ex primis principiis naturaliter notis. ib. n.* 13

Chriſtianus.

1 *Chriſtianum ſe negans, per ſe loquendo, fidem negat. Tract.* 1. *diſput.* 14. *ſect.* 1. *numero* 9

Aliquando autem nec contra fidem, nec contra aliam virtutem peccat, ſaltem mortaliter. n. 10

2 *Chriſtiani niſi ſint apoſtatæ nequeunt in bellis Chriſtianorum in mancipia captiuari. Tract.* 3. *diſp.*13. *ſect.*7. *num.* 13

Clericus

1 *Ad quantam fidei notitiam teneatur? Tract.*1. *diſp.*13. *ſect.* 4. *n.* 16

2 *Clericus ad beneficium promotus, quam incurrat pœnam fidei profeſſionem omittens. Tract.* 1. *diſp.* 14. *ſect.* 6. *numero* 2

3 *Clerici an poſſint indicere & exequi bellum?* Vide Bel*lum, latè à n.*12. *vſque ad* 19

Coactio.

1 *Coactio ad fidem audiendam vel ſuſcipiendam.* Vide In*fidelis, à num.* 7.

Communicatio.

1 *Communicatio fidelium cum infidelibus triplex. Tract.*1. *diſp.*18. *ſect.* 6. *num.* 1

An omnis ſit prohibita, vel prohiberi poſſit? Vide Infide*lis. à numero* 22

Compli-

Complices.

1 *Complices hæreticorum, an eorum pœnis afficiantur, & quinam iſti ſint? Tract. 1. diſp. 24. ſect. 1. per totam*
2 *Complices an denuntiandi?* vide verbo *Denuntiatio. num. 6. & 7*
3 *Diminutus in confeſſione complicis hæretici, an pœna mortis afficiendus? Tract. 1. diſp. 23. ſect. 2. num. 6*

Concilium.

1 *Concilia cogendi ratio à Chriſto manauit. Tract. 1. diſp. 11. in prælud. num. 1*
2 *Concilia congregandi varia neceſſitas. ibid. num. 2*
3 *Concilia generalia hactenus habita recenſentur. n. 3*
4 *Concilia danda eſſe ex multitudine paſtorum Eccleſiæ cōficitur. Tract. 1. diſp 5. ſect. 7. num. 2*
5 *Concilij nomen vnde dictum? ibidem*
Conciliorum triplex genus. ibid. n. 2
6 *Concilia particularia tam diœceſana quàm prouincialia aut nationalia errare poſſunt in fide. num. 3*
Habent tamen magnam auctoritatem, & quantam? ibid.
7 *Concilij generalis legitimi quot, & quæ ſint conditiones? ibid. num. 4*
8 *Ad Concilium generale non omnia Eccleſiæ membra conuocanda. Tractat. 1. diſputat. 11. ſect. 1. n. 6*
9 *Ad concilium generale nullus laicus neceſſariò conuocandus vt ſuffragium ferat. à num. 7*
10 *Ad Concilia generalia ſoli Epiſcopi per ſe & neceſſariò conuocandi, vt in illis ſint iudices. num. 12*
11 *Poteſt Pontifex dignitatem ferendi ſuffragia in Concilio aliis præter Epiſcopos communicare. ibid. 16*
12 *Probabilius eſt id nunc ad Cardinales de iure ordinario pertinere num. 17*
Nec non & ad Generales Religionum ex conſuetudine, & conceſſione Pontificis. num. 18
Quid de Abbatibus, Epiſcopis annularibus, & laicis? eodem n. 18
13 *Ad Concilium generale per ſe acceſſorium eſt, vt conuocatio generalis ſit, quoad fieri poteſt, omnium Epiſcoporum. Tract. 1. diſput. 11 ſect. 2 n. 2. & 3*
Non tamen, vt omnes, imò nec maior eorum pars de facto conueniat. num. 4
14 *Ad Concilium generale requiritur præſentia Papæ, vel per ſe, vel per ſuos legatos ibid. n. 5*
Qualis & quota Epiſcoporum pars neceſſario debeat conuenire? num. 6. & 7
15 *Concilia quædam generalia ſecundum quid, quæ fuerint, & quam habeant authoritatem? num. 8*
16 *Poteſtas cogendi Concilium generale in vno aliquo principe Eccleſiæ debet reſidere. ead. diſp. 11. ſect. 3. num 2*
Non in Imperatore aut aliquo Principe ſeculari. num. 3
Sed in Rom. Pont. à num. 4
17 *In Concil. Gen. ſolus Romanus Pontifex, aut per ſe, aut per ſuos legatos debet præſidere num. 9*
18 *Definitiones & leges à Concilio generali factæ, debent à Summo Pont. confirmari. ibid. num. 11*
19 *Concilium generale cui præeſt Pontifex, eſt infallibilis regula fidei. Tract. 1. diſp. 5. ſect. 7. n. 6. & 7*
Item, & quod confirmat, quamuis non præfuerit niſi per legatos. num. 9
20 *Concilium generale ſequendo inſtructionem, quam habet à Papa per legatos de rebus in particulari definiendis, errare non poteſt. num. 10*
Et ſtatim ex tunc illa definitio eſt de fide, nulla ſpectata confirmatione. ibidem.
21 *Quid quando Pontifex ſolum adeſt in Concilio per legatos ſine inſtructione particulari, & Concilium cum legatis aliquid definit? num. 11*
22 *Concilium generale definiens, vel contra inſtructionem Pontificis, etiam conſentientibus legatis, vel illis diſſentientibus, etſi inſtructionem non habuerint, errare poteſt. eod. num. 11*

Concluſio.

1 *Concluſio Theologica ex vna præmiſſa de fide, & alia naturaliter euidente, non eſt de fide. Tract. 1. diſp. 5. ſect. 11. num. 7. & diſp. 6. ſect. 3. num. 10. & ſect. 4. num. 7*
Nec etiam ſupernaturalis in entitate. eadem ſectione 11. numero 8
2 *Concluſio Theologica eſt diuerſæ rationis in Catholico, ac in hæretico. ibid. n. 9*
Imò in hæretico non eſt ſcientia. ibid.
3 *Concluſio Theologica, quæ prius virtute tantum continebantur in rebus reuelatis, poſtquam ab Eccleſia definitur, eſt formaliter & immediatè de fide. ib. n. 10. & diſp. 6. ſect. 4. num. 6*
4 *Concluſio ex medio ſcientifico, & alio de fide.* Vide *Fidei actus. num. 11*
Confeſſio fidei, Vide *Fidei externa confeſſio.*

Confiſcatio & Fiſcus.

1 *Confiſcatio & fiſcus quid & quotuplex? Tract. 1. diſp. 22. ſect. 1. num. 1*
2 *Confiſcatio omnium bonorum in vtroq; iure imponitur in pœnam ob delictum hæreſis. ibid. num. 2*
3 *Confiſcatio lata eſt ipſo iure, & incurritur ante omnem ſententiam, etiam criminis declaratoriam. à num. 4*
4 *Confiſcatio incurritur ob hæreſim etiam per accidens occultam. num. 7*
Et in illo momento, quo externa hæreſis manifeſtatio conſummatur. num. 8
5 *Confiſcatio facta pro eo memento, quo delictum committitur, an in eodem finiatur? vel bona etiam futura confiſcentur? latè à num. 9*
6 *Confiſcatio bonorum ad minimum durat, quandiu hæreſis ſaltem animo non retractatur. num. 14*
7 *Confiſcatio bonorum ante hæreſim acquiſitorum per pœnitentiam de hæreſi non aufertur. eod. n. 14*
Quid ſi quis poſt primam hæreſim reſipiſcat, & poſtea recidat? ibid.
8 *Probabilius eſt, confiſcationem durare vſq; ad tempus latæ ſententiæ, & bona omnia eouſq; acquiſita eſſe publicanda, ſaltem in foro Eccleſiæ. n. 15*
Quid de foro conſcientiæ? ibid.
9 *Cui fiſco cedant hæretici bona, Eccleſiæ, an Regis? eadem ſect. 1. num. 16*
10 *Fiſcus nequit bona hæretico auferre ante ſententiam latam. ead. diſp. 22. ſect. 2 num. 1. & 7*
Nec hæreticus tenetur ea fiſco tradere. nu. 3. & ſeqq.
11 *Bonorum confiſcatorum dominium vtile eſt penes hæreticum, antequam ſit declaratus, dominium directum penes fiſcum. ſect. 3. num. 6*
12 *Ante iudicij executionem non tenetur reus bona etiam fiſco adiudicata ei offerre, ſed tantum executioni non obſtare. ib. n. 7*
Poteſtq; de illis, quod neceſſarium fuerit ad vitæ & ſtatus ſuſtentationem, licitè conſumere aut expendere. ſect. 4. num. 1
An etiam illa ſub contractu aut gratuitò alienare? Vide *Bona, à num. 1*
13 *Fiſcus an recuperet cum augmento & fructibus bona ab hæretico alienata ante ſententiam?* vide *Bona num. 4*
14 *Confiſcatio bonorum ob hæreſin, an ad ſupremos principes extendatur.* vide *Princeps. num. 6*

Contentio.

1 *Contentio, quæ ex diſcordia oritur, mala eſt pro qualitate diſcordiæ*

ſcordiæ. Tract. 3 diſp. 11. ſect. 1. num. 5
2 Contentio in iudiciis quouſq; ſit vel non ſit mala? ibid.
Quid de contentione in verbis? num. 6
Quid de contentione non ſpectante ad fidem, & mores? num. 7

Contingens.

1 Contingentes veritates, quomodo cadant ſub fidem diuinam? Tract. 1. diſp. 2. ſect. 3. num. 4

Contractus.

1 Contractus ab hæretico factus, ante ſententiam latam, quouſq; valeat? Vide verbo Bona hæretici. à nu. 1

Cornelius.

1 Fuit iuſtus etiam ante fidem explicitam Chriſti, ei à Diuo Petro reuelatam. Tract. 3. diſput. 12. ſect. 4. numero 4 & numero 23

Correctio fraterna.

1 Correctio proximi alia iudicialis, alia charitatiua. Tractat. 3. diſp 8. in prælud.
2 Correctio & correptio in quo differant? Sect. 1. num. 1
3 Correctionem fraternam otioſam eſſe, antiquus error. ibidem.
4 Correctionem fraternam eſſe actum miſericordiæ & charitatis honeſtum, fide conſtat. num. 2
Item eſſe præceptam tam diuino iure, quàm naturali. numero 3
5 Correctionis fraternæ præceptum ex ſuo genere obligat ſub mortali. num. 4
6 Omne peccatum mortale proximi eſt de ſe materia grauis & ſufficiens, vt obliget hoc præceptum. eadem diſp. 8. ſect. 2. num. 1
Niſi iam detur emenda ſine periculo reincidentiæ. ibid.
Refelluntur errores contrarij. à n. 2
7 Correctionis fraternæ materia poteſt eſſe peccatum veniale, ſed non quæ grauiter obliget. ibid. n. 5
Quid circa hoc de ſuperioribus Religionum? ibid.
7 Quid ſi ex veniali peccato proximi oriatur morale periculum incidendi in mortale. eod. num 5
Quid ſi opus fratris ſit mortale, quod tamen ob ignorantiam inuincibilem excuſetur? num. 6
9 Correptionis præceptum vt obliget, an & quæ delicti notitia prærequiratur? ead. diſp. 8 ſect. 3. num. 1
An ſpes fructus & emendæ? num. 2
10 Correctio non ideo omittenda, quod emendandus triſtitiam inde concipiat, vel etiam iram cum aliquali culpa. num. 3
11 Ad correctionem ſufficit ſi ſpes emendæ ſit probabilis, ſecus ſi dubia ſit. ibid.
Nec requiritur, vt ſtatim ſequatur fructus. num. 4
12 A corripiendo quomodo quis ob timorem excuſetur. numero 5
13 Quid ſi correptio ſit de peccato publico propter commune bonum, licet non ſperetur fructus in vno peccante? ibid. num. 6
14 Correctionis præceptum vt obliget præter ſpem fructus, requiritur vt proximus mea indigeat correptione. num. 7
15 Correctionis præceptum quando, & cum quibus circumſtantiis obliget? num. 8
16 Correptio an poſſit differri, cùm certò crederetur fore, vt corripiendus conſtantius poſtea reſurgeret, quàm nunc faceret ſi ſtatim corriperetur? num. 9
17 An teneatur quis ad corripiendum proximum cum periculo & damno proprio? ibid.
18 Correptionis præceptum obligat perſonas omnes ad corripiendum idoneas, quamuis aliàs ex officio non obligentur ead. diſp. 8. ſect. 4. num 3
Magis tamen obligat Prælatos quàm alios, & proportionaliter magis patrem erga filios: dominum erga ſeruos. num. 4
19 Prælatus non corripiens cum tenetur, vno an duplici peccato peccet? ibid. num. 5
20 Correctionis præcepto obligantur etiam peccatores? numero 6
An teneantur prius pœnitere, quàm corripere? ibid.
21 Tenebitur ne ad pœnitendum qui ratione proprij peccati ineptus eſt ad corripiendum extremè indigentem. num. 7
22 Correctionis præceptum obligat ad corripiendos ſubditos, æquales imò & ſuperiores. eadem diſp. 8. ſect. 5. numer. 1. & 2
23 Correctionis ordo aſſignatus Matth. 18. ſimpliciter cadit ſub præceptum per ſe loquendo. Tract. 3. diſp. 8. ſect. 6. num. 2
Aliquando tamen non obligat. ibidem
24 Delictum proximi publicum ſine præuia monitione corripi poteſt. num. 3
Quid ſi delictum duobus tantum ac denuntianti notum ſit? num. 4
25 Delictum etiam occultum vergens in damnum boni communis, poteſt immediatè denuntiari, niſi ſit firma ſpes, conſultum iri bono communi per ſecretam admonitionem. num. 5
26 Quid quoad hoc inter peccata contraria bono communi, & alia interſit? num 6
27 Quid ſi delictum occultum ſit in damnum alterius perſonæ priuatæ? num. 7
28 Quando peccatum omnino occultum in nullius tertij nocumentum vergit denuntiationem præcedere debet ſecreta monitio, ſi adſit ſpes emendæ. ead. ſect. 6. n. 8
29 Quid ſi Epiſcopi vel Inquiſitores præcipiant hæc peccata ſibi denuntiari? n. 10
30 Correctionis fraternæ ordo quouſq; in religionibus ſeruandus? ibid. n. 11. & ſeqq.
Quid ſi Prælatus interroget? ibid.
31 Primus correctionis actus ſi non ſperetur vtilis, non ſtatim tentanda eſt denuntiatio, ſed prius adhibendi teſtes, ſi tamen ſit ſpes. n. 13
32 Si vnus tantum nouit delictum, an adhibendi plures teſtes? num. 14
An adhiberi poſſit Prælatus vt teſtis, quà priuata perſona? num. 15
33 Denuntiatio poteſt fieri immediatè Prælato, quoties in prioribus actibus nulla eſt ſpes fructus. n. 16
34 Etſi ſperetur aliqualis emenda fratris per priores actus, tamen per Prælati admonitionem ſperetur cum multo maiori fructu, poteſt quis in Religionibus immediatè denuntiare. num. 17
An etiam inter laicos? ibid.
35 Quomodo ſe gerere debeat Prælatus, cui ſit immediata delatio? ibid. num. 18

Credenda, Credentes, Credere.

1 Credenda ex neceſſitate medij. Vide Fidei neceſſitas.
2 Credenda ex neceſſitate præcepti. Vide Fidei præceptum.
3 Vox (Credentes) quid importet? Tract. 1. diſp. 24. ſect. 1. num. 1. & 3
4 Credere in Deum vel in Eccleſiam, quem ſenſum habeat? Tract. 1. diſp. 2. ſect. 5. num. 12. & 13
5 Credere Deo, credere Deum, credere in Deum, an contineant diuerſos fidei actus? Tractat. 1. diſp. 6. ſect. 3. numero 2
6 Credere in Deum ſitne reuera actus intellectus, an potius voluntatis? ibid. num. 3

7 Credere in Deum an poſſit peccator? ibid. num. 4
8 Credere, Vide, Fidei actus.
9 Credendi voluntas. vide, Voluntas credendi.

Credibilitas.

1 Credibile obiectum aliquod dupliciter dici poteſt. Tract. 1. diſp 3 ſect. 2. num. 7. & diſp. 4. ſect. 2. num. 8
2 Detur ne primum credibile, à quo cætera dependeant. Tractat. 1. diſputation. 2. ſect. 4. à numero 5
3 Credibilia euidenter ſunt Chriſtianæ fidei myſteria. Tractat. 1. diſp. 4. ſect. 3. num. 1. & ſeqq.
4 Huius credibilitatis fundamenta latiſſimè explicantur. ibidem.
5 Euidenter credibilior eſt fides Chriſtiana aliis Sectis. Imò hæ præ illa ſunt incredibiles. Ead. diſp. 4. ſect. 4. num. 1.
Probatur quoad paganiſmum. num. 2. & 3
Quoad Iudaiſmum. num. 4. 5. & 6
Quoad hæreſim, latè à numer. 7
6 Credibilitatis huius euidentia non eſt merè humana, ſed ſuperior & perfectior. ſect. 5. num. 2
7 Credibilitatis euidentia non impedit actum fidei liberum in doctis & ſapientibus. ibidem num. 6
8 Sine euidentia credibilitatis nullus perfectum fidei Chriſtianæ aſſenſum præbet. num. 8
9 Euidentia credibilitatis non æquè poſtulanda à ſapientib. ac idiotis. In his per internam Dei vocationem nonnunquam completur. num. 9
10 Iudicium euidens de credibilitate non eſt elicitiuè à lumine fidei. ſed velut diſpoſitiuè ex parte ſubiecti. ead. diſput. 3. ſect. 6. à num. 2
11 Iudicium credibilitatis antecedens voluntatem credendi, naturale eſt in ſua ſubſtantia. Tract. 1. diſput. 6. ſect. 8. num 12
Ad illud tamen debet accedere ſupernaturalis illuſtratio interna, ad excitandam voluntatem credendi Chriſtianè. num. 13 & 14

D.

Dæmon, Damnatus.

1 In Dæmone aut homine damnato non datur fides ſupernaturalis, etiam informis. Tractat. 1. diſput. 6. ſect. 9. num. 9
Datur tamen fides coacta. num. 10
2 Dæmones an & quomodo capaces Prophetiæ? Tractat. 1. diſput. 8. ſection. 7. numero 3
3 In Dæmone nulla eſt ſpes, aut ſupernaturalis aut acquiſita. Tract. 1. diſputat. 1. ſect. 8. num. 3
4 Damnatum ſe fore, cuipiam an poſſit à Deo reuelari. Tractat. 2. diſp. 2. ſect. 2. numer. 6

Defenſor.

1 Defenſor hæretici quis cenſendus, & quas pœnas incurrat? Tract. 1. diſp. 24. ſect. 1. n. 5. 7. & ſeqq.

Denuntiatio.

1 Denuntiatio alia Euangelica, alia iudicialis. Tractat. 1. diſp 20. ſect. 4. num. 2. & Tractat. 3. diſput. 8. ſect. 6 numer. 1
2 Denuntiatio ab accuſatione in quo differat? Ead. ſect. 4. numer. 3
3 Denuntiatio iudicialis quæ? eod. num. 3
4 Denuntiatio iudicialis de hæreſi licita eſt, & rigoroſè obligatoria, quando hæreſis eſt publica. num. 4. & 5
Imò etiamſi ſolus denuntians eam nouerit. n. 7. & ſeq.
5 Denuntiationi hæreſis non præponenda ſecreta admonitio. ibidem à n. 11. & Tract. 3. diſp. 8. ſect. 6. num. 5. & 6
6 Emendatum de hæreſi non eſſe denuntiandum, probabile, ſtando in iure naturæ. ead. ſect. 4. num. 13
Ex iure tamen poſitiuo de facto eſt denuntiandus. ibid.
7 Hæretici aut eorum complices, per confeſſionem cogniti, nullatenus denuntiandi. eod. num. 16
Extra hunc caſum nullum aliud ſecretum eſt excipiendum, quantumuis iuramento firmatum. num. 17
8 Denuntiare ſe non tenetur hæreticus, niſi iuridicè interrogatus. numero 18
Imò nec ſuæ hæreſis complices. num. 19
9 Hæreticos quoſcunq; alios etiam coniunctiſſimos tenetur quiſq; Iudicibus denuntiare. num. 20
10 Denuntiare patrem hæreticum vel filius tenetur. num. 21
Ipſe tamen indemnis fit à pœnis in filios hæreticorum redundantibus. num. 22
11 An aliqui ob exceptionem iuris eximantur, vt non poſſint apud Inquiſitores denuntiari, quamuis in hæreſim cadat. ead. ſect. 6. à num 23
Quid de principibus laicis? numero 24
Quid de Epiſcopis & Patriarchis? n. 25
Quid de officialibus pontificiis? numero. 26
Quid tandem de religioſis? numer. 27
12 Non denuntians de hæreſi, quam nouit, quas pœnas incurrat? ibid. num. 23
13 Denuntiatio aliorum delictorum ab hæreſi, an & quando fieri poſſit ſine præuia admonitione delinquentis? vide Correctio fraterna, à numero 25

Deſiderium.

1 Deſiderium non ſemper eſt actus re ipſa à Spe diſtinctus. Tractat. 2. diſput. 1. ſect. 3. à num. 10
2 Deſiderium beatitudinis perfectum, ortum ex amore concupiſcentiæ Dei, ad virtutem Spei pertinet. ibid. num. 13.
3 Deſiderij & nomen & ratio latius patet, quàm Spei. n. 12

Deſperatio.

1 Deſperatio eſt actus voluntatis directè Spei contrarius. Tract. 2. diſputat. 2. ſect. 2. num. 1
2 Deſperatio ſine hæreſi dari poteſt. ibidem num. 2
3 Eſt per ſe mala & præcepto Spei prohibita. ibid. numero 3.
4 Eſt peccatum ex genere mortale. numero 4
Grauius cæteris contra virtutes morales, minus graue quàm odium Dei. ibidem.
5 Deſperatio an grauius peccatum quàm infidelitas? Tract. 1. diſp. 16. ſect. 2. n. 3. & Tractat. 2. diſputat. 2. ſect. 2. num. 5
6 Deſperare an quis licitè poſſit reuelata ſibi ſua reprobatione. ead. Diſp. 2. ſect. 2. num. 8

Deus.

1 In Deo triplex veritas, in eſſendo, in cognoſcẽdo, in dicẽdo. Tractat. 1. diſp. 3. ſect. 4. num. 1
2 Deus an poſſit vel de potentia mentiri? vide Mendacium
3 Deus magis bonum cuiq;, quàm quiſq; ſibi. Tractat. 3. diſputat. 1. ſect. 4. numero 4
4 Deus vt donum proprium quomodo poſſit à quopiam odio haberi? Tractatu 2. diſp. 2. ſect. 2. num. 3
5 Deus an & quomodo ſit obiectum fidei? Vide Fidei obiectum.

Diſcordia.

1 Diſcordia irrationabilis interdum contrariatur charitati interdum alteri virtuti. Tractat. 3. diſputat. 11. ſect. 1. numer. 2. & 3

2 *Diſcordia ex ſuo genere eſt peccatum mortale. num 4. aliquando à mortali excuſatur. ibidem.*
3. *Contentio, quæ ex diſcordia oritur, mala eſt pro qualitate diſcordiæ. numero 5.*
Vide *etiam Contentio.*

Diſcurſus.

1. *Diſcurſus poteſt antecedere ad fidem remotè, & vt cauſa per accidens. Tractat. 1. diſput. 6. ſect. 4. num. 1.*
Non autem, vt cauſa per ſe, & proxima. à num. 4.
vide *Concluſio.*

Diſputatio.

1. *Diſputatio de fide, alia materialis, formalis altera, & quid vtraque? Tractatu 1. diſp. 20. ſect. 1 num. 1.*
2. *Diſputatio materialis de ſe licita eſt, & quid ad hoc requiratur? ibid.*
3. *Diſputatio ex dubio orta intrinſecè mala eſt. num. 2.*
4. *Diſputare cum hæreticis pro fide tuenda laudabile. ibid. à num. 5.*
Vt liceat multa circunſtantiæ obſeruandæ. à num. 8.
5 *Diſputatio hæc cum hæreticis aliquando obligatoria ſæpe etiam prohibita num. 16*
6 *Diſputare contra hæreticos, laicis interdictum, ead. ſect. 1 num. 9.*
An etiam laicis religioſis? num. 10
Quid de laico alioquin docto? num. 11

Diues.

1. *Diues quando, & quomodo teneatur ad Eleemoſinam.* vide *Eleemoſina.*

Dogmatiſta.

1 *Dogmatiſtæ hæretici, an recipiendi, etſi verè conuertantur. Tractatu 1. diſputat. 23. ſect. 2. à num. 9*
2 *Dogmatiſta non eſt, qui vnum vel alterum peruertit, numer 11*
3 *Dogmatiſta preſſè ſumptus quis dicatur? ibidem.*
4 *Dogmatiſtis ſi verè eos pœniteat, non deneganda abſolutio, & Euchariſtia ante mortem. ibidem num. 12*

Dominium.

1 *Dominium bonorum amitti per hæreſim ipſo facto, qui velint? Tractat. 1. diſp. 22. ſect. 3. num 1*
Qui negent amitti vſque ad declarationem criminis? num. 12
2 *Dominium directum tranſit ad fiſcum, cum primum conſummatur hæreſis externa. num. 6*
3 *Dominium vtile, non niſi per iudicis executionem poſt declaratam ſententiam. num. 7*
Vide *verbo Confiſcatio, & verbo Bona.*

Donum.

1 *Donum linguarum,* vide *Gratia gratis data.*
2 *Donum Timoris.* vide *Timor.*
3 *Dona Spiritus Sancti in quo differant à ſermone ſcientiæ, & ſapientiæ* vide *Gratia gratis data.*

Dubium Dubitans.

1 *Dubitatio de rebus fidei nunquam eſt ſine aliquo errore poſitiuo. Tract. 1. diſp. 16 ſect. 1. num. 9. & diſp. 19. ſect. 4. numero 12. & 15*
2 *Omnis dubitatio deliberata, & pertinax in materia fidei, eſt hæreſis. ead ſect. 4. num. 10. & ſequentibus.*
3 *Dubitans miles de iuſtitia belli ad quid teneatur? tract. 3. diſp. 13. ſect. 6. late à num. 8.*

Duellum.

1 *Duellum quid Tractatu 3. diſp. 13. ſect. vltima num. 1*
2 *Duellum ad oſtendendas vires, ad comparandum nomen, ad eruendam veritatem ſemper illicitum. ibid.*
3 *Duellum omne priuatum intrinſecè malum. latè à n. 2*
4 *Ad duellum prouocatus nequit acceptare, etſi ideo cenſeatur ignauus. numero 3*
Poterit tamen reſiſtere vſque ad inuadentis internecionem. ibidem.
5 *Duellum nequit acceptari etiamſi iniuſte condemnandus ad mortem prouocetur ab accuſatore. num. 5. & 6. idque etiam de Principis licentia. numero 7*
5 *Duellum princeps permittere interdum poteſt: nunquam conſulere, aut poteſtarem dare, vt licitè fiat. ibid.*
6 *Duellum initum authoritate publica poſſit ne conditionibus iuſti belli honeſtari. numero 8*
7 *In duellum totum bellum reſoluere aliquando licet. n. 9*
8 *Duellum quando inter milites vtriuſq; factionis liceat. ib.*
9 *Duelli pœnæ quæ? ibid. remiſſiuè.*

Dux.

1 *Duces vocati ad quam teneantur de iuſtitia belli certitudinem?* vide *Bellum num. 31*

E

Eccleſia.

1 *Eccleſiæ Etymon, & ſignificatio. Tract. 1. diſp. 9. ſect. 1. num. 1*
2 *Eccleſiam Dei veram in mundo eſſe omnino certum ibid. num. 2.*
Quid hæc Eccleſia ſit? num. 3
3 *Eccleſiæ membra non ſunt perſonæ extra viam poſitæ. n. 4*
4 *Eccleſiæ membra ſunt omnes ac ſoli homines viatores fidem habentes. num. 5*
5 *Circa membra Eccleſiæ conſtituenda errores varij hæreticorum refelluntur. latè à num. 8*
Item opiniones contrariæ Catholicorum. latiſſime à n. 13.
6 *Eccleſia produci capit in Adamo & producta Eua, Eccleſia propriè extitit. ead. diſp. 9 ſect. 2. nu. 3*
7 *Eccleſia in ſolis primis parentibus extitit etiam poſt lapſum, & ante generationem Caini, & Abelis. ibid.*
8 *Eccleſia prout nunc eſt, fuit à Chriſto Domino inſtituta. ibid. num. 6*
9 *Noua Eccleſia quo tempore poſt natum Chriſtum inceperit? ibid.*
10 *Eccleſia à ſuo initio vſque ad aduentum Chriſti interrupta durauit. ead. diſp 9. ſect. 3. num. 1. & ſequentib.*
11 *Eccleſia, vt à Chriſto inſtituta, nunquam defecit, nec æternum deficiet. ibid. à num 4*
12 *Eccleſia Chriſti, & nunc eſt, & ſemper fuit in mundo vnica. ſect. 4. num. 1*
13 *Eccleſiæ ante aduentum Chriſti nunquam plures ſimul. num. 3*
14 *Eccleſia Chriſti ſemper eadem numero eſt num. 5*
15 *In Eccleſia Chriſti ordo Hierarchicus, & membrorum diſtinctio eadem diſp. 9. ſect. 5. num. 3*
16 *Eccleſiæ varij gradus, & poteſtates in ordine Sacerdotum. num. 5*
Varij gradus extra ordinem Sacerdotum. num. 6
17 *Vniuerſalis Eccleſiæ regimen ad vnam ſupremam poteſtatem pertinet. ead. diſp. 9. ſect 6. à num 2.*
18 *Eccleſiæ ſuprema poteſtas monarchica eſt in vno homine*

ne reſidens. à numero ſeptimo.
Contrarij hæreticorum errores refelluntur latiſſimè à n. 9. vide *verbo Papa.*
19 *Eccleſiam eſſe Sanctam de fide eſt, ead. diſp. 9. ſect. 7. n. 1*
20 *Eccleſia vnde dicatur Sancta? n. 2*
In Eccleſia, an oporteat ſemper eſſe iuſtos? num. 4
21 *Eccleſiam eſſe Catholicam, & apoſtolicam ipſa fides docet. ead. ſect. 7. num. 5. & 6*
22 *Eccleſia Chriſti vera eſt ſimpliciter viſibilis per externa ſigna. ead. diſp. 9. ſect. 8. à num. 3*
Semper viſibilis perſeuerat. num. 5
Contraria hæreticorum fundamenta ſoluuntur. num. 6 & 7
23 *Quænam hominum congregatio ſit vera Chriſti Eccleſia, euidenter credibile eſt. ead. diſp. 9. ſect. 9. n. 3*
24 *Eccleſiam hanc numero, quæ ſub Romano Pontifice perſeuerat, eſſe veram Chriſti Eccleſiam, & euidenter credibile eſt, & poſitis aliquibus Fidei principijs euidenter verum. ibid. latè à num. 4*
Imo, & ipſa fide credendum. à num. 13
25 *Hanc numero Eccleſiam eſſe veram Chriſti Eccleſiam, quando reuelatum? ibid. num. 14*
26 *Eccleſiam totam poſſe in fide deficere, qui hæretici ſomniarint? Tract. 1. diſp 5. ſect. 6. n. 2*
27 *Eccleſia vniuerſalis, ſeu Romana non poteſt à fide per hæreſim deficere. ibidem num. 1*
Imò nec per ignorantiam inuincibilem num. 5. & 6
28 *Eccleſia tota nec ſpeculatiuè poteſt errare etiam in his quæ tantum, vt pia & probabilia credit. num. 8*
29 *Eccleſia tota ſimul ſumpta eſt infallibilis Fidei regula in credendo, non autem, vt ſic ſufficiens regula in docendo ibid. num. 9*
30 *Eccleſiæ diuiſio in viſibilem, & inuiſibilem ab hæreticis ficta refellitur. eadem ſect. 6. num. 7. & diſp. 9. ſect. 8. per totam.*
31 *Eccleſiæ Dei tria præcipua tempora. tract. 1. diſp. 2. ſect. 6 num. 1*
32 *In Eccleſia ſemper fuit Fides explicita. ibid. num. 4*
Communiter tamen ante legem gratiæ fuit in ſolis Eccleſiæ primoribus. num. 5
33 *In Eccleſia Chriſti, diuinarum rerum ſapientia non ſemper eo maior, quo illa Chriſto vicinior. num. 14*
34 *Eccleſiæ regula quomodo ſpectet ad obiectum formale fidei? tract. 1 diſp 3. ſect. 10. num. 8*
35 *In Eccleſiæ authoritatem reſolui Fidem, quo ſenſu admittendum? ibid. num. 10.*
36 *Eccleſiæ, quæ, & quanta poteſtas ad prædicandum vbique Euangelium?* vide *verbo Prædicatio Fidei.*
37 *Eccleſia an, & quomodo poſſit compellere ad fidem audiendam, & recipiendam?* vide *Infidelis.*
38 *Eccleſiæ poteſtas ad puniendos hæreticos etiam pœnis temporalibus.* Vide *Pœna Hæreticorum.*

Eccleſiaſticus.

1 *Eccleſiaſtici ad quam fidei notitiam teneantur ex præcepto? tract. 1. diſp 13. ſect. 4. num. 5.*
Hæc obligatio, an ſit in omnibus æqualis? num. 6 & 7
2 *Eccleſiaſtici quomodo ad eleemoſinam teneantur. tract. 3. diſp 7. ſect. 6. num 3*
3 *Eccleſiaſtici, aut eorum bona, vel etiam Eccleſiaſtica loca quam habeant in bello immunitatem. tract. 3. diſp. 13 ſect. 7 num 14*
4 *Eccleſiaſtici, an poſſint bellare.* vide *Bellum. à num. 12*
5 *Eccleſiaſticus ad beneficium promotus quam incurrat pœnam fidei profeſſionem omittens. tract. 1 diſp. 14 ſect. 6 num. 2*

Editio.

1. *Editio vulgata infallabilem habet authoritatem, vt ſit regula fidei. tractatu 1. diſputat. 5. ſectio. 3. numero 10.*
Suarez. De fide, ſpe & charitate.
Vide Scriptura.

Eleemoſina.

1 *Eleemoſina quid ſit, & quid ſignificet? tract. 3. diſp. 7. in præludio.*
2 *Eleemoſinam dare tenemur, ex præcepto tum naturali tum diuino obligante ſub mortali. ſect. 1 num. 1*
3 *Solam eleemoſinam ad ſalutem requiri, & ſufficere, hæreticorum error. num. 2*
4 *Eleemoſinæ præceptum obligat ſolo tempore neceſſitatis proximi. num. 3*
5 *Elemoſinæ omiſſio cur potius præcepto miſericordiæ, quã charitatis aduerſetur? ibid.*
6 *Eleemoſinæ præceptum extenditur ad omnem proximum etiam alienum, & peccatorem. num. 5*
7 *Non tenentur perſonæ priuatæ quærere quibus faciant eleemoſinas, ſed ſolum occaſiones ſuccurrendi non ſubterfugere. num. 6*
8 *Ad eleemoſinam quæ neceſſitatis certitudo obliget? n. 7*
An teneamur ſuccurrere etiam voluntariæ alterius indigentiæ? ibid.
9 *Ad eleemoſinam omnino tenemur in omni, & ſola extrema proximi neceſſitate. ibid. num. 8*
10 *Eleemoſina obligat etiam vnumquemque erga ſe. n. 9*
11 *Ad eleemoſinas ſi cuipiam pecunia committantur, poteſt ex illis ſuæ etiam neceſſitati ſubuenire. ibid.*
Quid ſi imponatur in confeſſione, vt quis eleemoſinam eroget? eod. num. 9
12 *Eleemoſina facienda eſt ex bonis proprijs quorum quis eſt Dominus, vel abſolutus adminiſtrator. ead. diſp. 7. ſect 2. num. 1*
13 *Eleemoſinam quæ perſonæ facere poſſint? ibid. num. 2*
Quid de ſeruis? Ibidem.
14 *Quid de Religioſis ac filijs familias? num. 3. & 4*
Quid de vxore? num. 5
15 *Eleemoſina ex bonis illicitè acquiſitis, & obnoxijs reſtitutioni, an & quando fieri poſſit. à num. 6*
16 *In extrema proximi neceſſitate, licet ſubuenire ex bonis alienis, etiam ea furando ſi non ſuppetant propria. nu. 7*
An teneatur poſtea reſtituere ſi poſſit? ibid.
17 *Eleemoſina facta, ex bonis reſtitutioni obnoxijs, an poſſit retineri num. 9. & 10*
18 *Eleemoſinam nullus tenetur facere ex bonis ſibi neceſſarijs, cæteris paribus. num. 11*
19 *Eleemoſina quibus ſit facienda? num. 12*
20 *Ad faciendam Eleemoſinam ex bonis ſuperfluis tenentur Diuites præcepto miſericordiæ. ead diſp. 7. ſect 3. num. 4*
Idque ſub mortali non ſolum in extrema, ſed etiam in graui neceſſitate proximi. num. 5. & 6
21 *Habens ſimpliciter ſuperfluum tenetur ſub mortali facere abſolute Eleemoſinam, etiam in communibus neceſſitatibus. Ibid num. 7*
Nec contrarium eſt admodum ſecurum, aut probabile. num. 9
Quænam cenſeantur ſuperflua, ſtante graui, aut communi aliorum neceſſitate? ibid.
22 *Habens ſimpliciter ſuperflua, cum propoſito faciendi Eleemoſinam, quamuis ea ſæpe omittat, & nonnulla etiam in vanos vſus expendat, non peccat mortaliter, niſi graues neceſſitates prætermittat. ibid. num. 10*
23 *Tenetur quilibet ad Eleemoſinam ex bonis etiam neceſſarijs ad ſtatum, in graui neceſſitate boni communis. ead. diſp. 7. ſect. 4. num. 2*
Item in neceſſitate extrema proximi. num, 3. & 4
Quod ſi extrema neceſſitas ſit voluntaria? ibid.
24 *Item tenetur in neceſſitate non extrema, ſed grauiſſima, ſi abſque magno incommodo poteſt. num. 5*
Quid in hoc ſentiat D. Thomas? 6
25 *Simpliciter aſſerere eleemoſinæ præceptum, nunquam obligare*

ligare ad donandum neque pium eſt, neque practicè probabile ead. diſp. 7 ſect. 5 num. 2
26 Ei, qui tantùm ſecundum quid indiget, ſatis ſubuenitur, mutuando, vel commodando eleemoſinam, aut etiam vendendo. ibid. num. 3
27 Sufficit commodare quando ſubuenitur per vſum rei, quæ vſu non conſumitur. n. 4
28 In extrema neceſsitate per res ipſo vſu conſumptibiles fieri debet per abſolutam donationem. nu. 5
Idque non ſolum ſi Eleemoſina fiat, ex ſimpliciter ſuperfluis, ſed etiam ex aliis n. 6
29 Quid ſi Eleemoſina fiat ex omnino ſuperfluis, & extrà caſum neceſsitatis? num. 7 & 8
Quid ſi ex neceſſariis aliquo modo ad ſtatum? n. 9
30 Qui omiſit dare Eleemoſinam in neceſsitate etiam extrema, ea tranſacta non tenetur reddere quantitatem, quã omiſit. ead diſp. 7. ſect. 6 num. 1
Imò nec ad reſtituendum detrimentum, quod forte inde ſubſequutum eſt indigenti. num. 2
Quid de habentibus bona Eccleſiaſtica? num. 3
31 Eleemoſinæ præceptum non ſolum ad externa bona eroganda ſed etiam ad actiones humanas miſericordiæ obligat. num. 4

Epiſcopus.

1 Epiſcoporum omnium collectio abſque Summo Pontifice, an poſsit in fide errare. tract. 1. diſp. 3. ſect 6. n. 10
2 Epiſcoporum vera ſucceſsio inter hæreticos de facto non datur. tract. 1 diſp 9. ſect. 9. n 10
3 Epiſcopi non ita prorſus ſuccedunt cæteris Apoſtolis, vt Papa Petro. tract. 1. diſp. 10. ſect. 1. n. 4
4 In Epiſcopis maior ſcientia myſteriorum fidei, & morum ſub præcepto requiritur. tract. 1. diſp. 13. ſect. 6. num. 7
5 Soli Epiſcopi ad Concilia generalia ſunt per ſe vocandi, vt in iis ſint iudices. tract. 1. diſp. 11. ſect. 1. n. 12
6 Epiſcopi omnes ad Concilium generale, an vocandi? tract. 1. diſp. 11. ſect. 2. à n 2
Quid de Epiſcopis annularibus? ſect. 1. n. 18
7 Epiſcopis data eſt in Concilio Tridentino poteſtas ad abſoluendum in foro conſcientiæ, ab hæreſi occulta, eiuſque cenſura. tract. 1. diſp 21 ſect 4. n. 4
8 Epiſcopi ex vi Tridentini non aſtringuntur, vt tollant cenſuram hæreſis in ſolo ſacramentali foro nu. 5
Sed tantum vt abſolutio non valeat pro foro externo. n 6
9 Epiſcopi non poſſunt aliis committere hanc poteſtatem abſoluendi ab hæreſi. n. 8
10 Poteſtatem hanc Epiſcopis in Tridentino conceſſam, per Bullam cœnæ reuocari, alij aiunt, alij negant. à n. 10
Vera reſolutio. n. 13
11 Epiſcopus hæreticus debito ritu ordinans verum efficit ſacerdotem. tract. 1. diſp. 21. ſect. 5. num. 9
Sic autem ordinatus vſum ordinis non recipit, ſed manet ſuſpenſus. n. 10
12 Epiſcopus tenetur ſubuenire ouibus, non ſolum in extrema ſed etiam in graui neceſsitate conſtitutis, etiam cum periculo propriæ vitæ. tract. 3. diſp. 9 ſect. 2. n 4
Et cum damno aliquo temporalium bonorum, ſubuenire neceſsitatibus ordinariis ſpiritualib. n 5
13 Epiſcopi an poſsint bellum indicere, aut exequi? vide Bellum à nu. 12
14 In Epiſcopum hæreticum, an inquirere, aut procedere poſſint Inquiſitores? tract. 1. diſp. 21. ſect. 6. num. 25

Emphiteuſis.

1 Emphiteuſis an confiſcetur ob crimen hæreſis? tractatu. 1. diſp. 22. ſect. 5. num. 11

Errare Error.

1 Errare apud Auguſtinum quid: tract. 1. diſput. 16. ſect. 2. num. 11
Quid error propriè dictus? ibid.
2 Error poſitiuus contra fidem poſsit ne eſſe inuincibilis in homine fideli? vide verbo Peccatum.
3 Erronea propoſitio quid ſit, & quomodo ab hæreſi differat Vide Propoſitio.

Euchariſtia.

1 A ſola Euchariſtia arcebantur antiquitus hæretici, idquè etiam in mortis articulo, quamuis reſipiſcerent. tract. 1. diſp. 2 ſect. 4. nu. 3
2 De Euchariſtia quid ex vi præcepti fidei cognoſcendum? tract. 1. diſp. 13. ſect. 4. num 12

Euidentia.

1 Euidentia naturalis primæ veritatis nec requiritur nec ſufficit ad obiectum formale fidei. tract. 1. diſp. 3 ſectio. 6. à num. 4
2 Dari poteſt euidentia, tam ſupernaturalis, quàm naturalis quod Deus ſit reuelans, quin ipſe clarè videatur. ib. ſect 8. à num. 2
3 Euidentia diuini teſtimonij non eſt per ſe neceſſaria ad fidem diuinam. ibid. n. 5
4 Euidentia ſupernaturalis diuini teſtimonij non eſt per ſe neceſſaria in toto corpore Eccleſiæ, nec in illis quibus fit immediata à Deo reuelatio. nu. 7. & 8
5 Euidentiam teſtificantis Dei, an aliqui de facto habuerint. à n. 10
6 Euidens cognitio reuelantis Dei non poteſt per ſe formaliter fundare aſſenſum fidei. ead. ſect. 8. à num. 19
Euidentia Dei reuelantis an ſaltem concomitanter ſtare poſſit cum aſſenſu fidei? ibid. nu. 26
7 Euidentia ſupernaturalis Dei reuelantis, nequit eſſe ſine euidentia rei reuelatæ ead. ſect. 8. nu. 23
8 Euidentia rei teſtificatæ, an & quomodo ſtare poſsit cum fide. Vide verbo Fidei actus. à nu. 3
9 Euidentia credibilitatis fidei. Vide credibilitas. à nu. 3

Excommunicati, Excommunicatio.

1 Excommunicati, an ſint membra Eccleſiæ? tract. 1. diſp. 9. ſect, 1. à numero 13
2 Excommunicationem non incurrunt hæretici iure diuino? tract 1. diſp. 21. ſect. 1 n. 4. & 5
Sed Eccleſiaſtico idq; ipſo facto? n. 6. & 7
3 Excommunicationem hanc non incurrit hæreticus mentalis & per ſe occultus: ead. diſp. 21. ſect. 2. num. 4 & 5
4 Excommunicationi incurrendæ ſufficit hæreſis externa quamuis per accidens occultiſsima. à nu. 8
5 Excommunicatus hæreticus, nondum tamen denuntiatus, non eſt neceſſario vitandus. ſect. 3. nu. 2
Nec eſt per ſe loquendo prohibitum ab eo Sacramenta ſumere. num. 5
6 Excommunicatus hæreticus, vt ſit vitandus, ſufficit ſententia declaratoria criminis, quamuis forte non declaretur cenſura. nu. 6 & 8
7 Hæreſis per ſe non reſeruatur, ſed media excommunicatione annexa? ſect. 4. nu. 2
8 Excommunicatio lata in hæreticos in Bulla Cœnæ, quomodo reſeruata? ibidem numero 3
An & quomodo abſolui poſsit ab Epiſcopis, Inquiſitoribus. Vide, Epiſcopus, Inquiſitor.

Quomodo

Quomodo in articulo mortis,aut virtute Iubilæi. Vide *Articulus mortis. Iubilæum.*
9 *Excommunicatio lata in fautores hæreticorum.* Vide *Fautor hæreticorum.*
Explicita,vel implicita fides. Vide *Fides explicita.*

F.

1 *Facienti quod in ſe eſt, Deum non denegare gratiam, quo pacto intelligendum? Tractat. 1. diſput. 17. ſect. 1. num. 11*
2 *Facientem quòd in ſe eſt per vires naturæ Deus abſq; alio miraculo ſupernaturaliter illuminat. Tract. 1. diſp. 12. ſect. 2. numer. 15*
An ſtatim, vel poſt aliquam temporis moram? num. 16

Fœmina. *Vide* Scandalum. *num. 13.*
Falſitas. *Vide* Mendacium.
Famulus. *Vide* Seruus.

Fautor Hęreticorum.

1 *Fautores Hæreticorum qui ſint? Tractatu 1. diſp. 24. ſect. 1. num 6*
2 *In fautore hæreticorum quæ fauendi intentio requiratur. ibid. num 7. 8 & 9*
3 *Fautores pænis hæreticorum punit Eccleſia, non tamen omnes, nec eodem modo. num. 10*
4 *Fautor hæretici, ſi ipſe ſit ſimul hæreticus, duplicem incurrit excommunicationem. num. 11*
5 *Fautor heretici ſibi cogniti, non tamen denuntiati, excommunicatur. ibid*
Poteſt abſolui virtute clauſulæ generalis concedentis caſus bullæ cœnæ. ibid.
6 *Fauens hæretico, etiam vt hæreticus eſt, ex negligentia, aut ignorantia, etiam grauiter culpabili, cenſuram non incurrit. ead ſect. 1. num. 12*
7 *Fautor hæretici non veri, ſed præſumti præſumptione iuris, an excommunicatus? num. 13*
Quid ſi eius fauor nihil operetur? num. 14
8 *Fautores hæreticorum, an alias pænas præter excommunicationem incurrant, & quas? num. 15*
9 *Fautorum filij.* Vide *Filius num. 7. & 9*

Fides.

1 *Fidei varia ſignificata. Tractat. 1. diſput. 1. ſect. 1. nu. 1*
2 *Fides ſignificat interdum perfectionem voluntatis, interdum intellectus. ibid num. 2*
3 *Fidei ad voluntatem relatæ varia ſignificata. n. 3. & 4.*
An & quomodo importet fiduciam? à num. 5
4 *Fidei, pro vt refertur ad intellectum, varia etiam ſignificata. num. 9. & 10.*
Præcipuum eſt cognitio obſcura fundata in teſtimonio dicentis. num. 10 & 11
5 *Fidei in diuinam, & humanam partitio. eodem numero 11.*
6 *Fidei partitio in hiſtoricam promiſſionum, & miraculorum, qualis? tract. 1. diſp. 2. ſect. 3. num. 2. & 3. & diſp. 6. ſect. 3. num. 5*
7 *Fides Catholica, & Theologica quid ſint, & in quo differant. tract. 1. diſp. 3. ſect. 10. nu. 3. & 4.*
8 *Fidei diuiſio in mediatam, & immediatam refellitur. tract. 1. diſp. 6 ſect. 3 nu. 10. & ſect. 4. num. 5. & 7*
9 *Fides miraculorum.* vide *Miraculum.*
10 *Fides gratia gratis data, in quo conſiſtat. tract. 1. diſp. 8. ſect. 2. à num. 3.*
vide *Gratia gratis data. num. 4*
11 *Fides diuina prærequirit humanam, non vt principium in quo per ſe nitatur, ſed vt conditionem ordinariè neceſſariam. tract. 1. diſp. 3. ſect. 12 num. 13*
12 *Fides diuina ab humana, in quo differat? diſp. 2. ſect. 1. num. 8. & diſp. 6. ſect. 4. num. 8*
13 *Fidei vera definitio proponitur, & explicatur. tract. 1. diſp. 6. ſect. 1. à num. 5*
An rectè definiatur Sperandarum ſubſtantia rerum, &c. diſp. 6. ſect. 2. per totam.
14 *Fides diuina an ſtare poſſit cum euidentia?* vide *Euidentia, & Fidei actus.*
15 *Fidei an poſſit ſubeſſe falſum.* vide *Mendacium.*
16 *Fidei propoſitio. Vide Propoſitio Fidei.*
17 *Fides formata, & informis quid ſint, & in quo differant? tract. 1. diſp. 7. ſect. 3 num 5 & 6*
An etiam informis ſit fundamentum iuſtitiæ, & ſimpliciter virtus? num. 7
18 *Fides explicita quid ſit, & quotuplex? tract. 1. diſp. 2. ſect. 6. num. 2. & diſp. 12 ſect. 3 num 1*
19 *Explicita fides ſemper fuit in Eccleſia. ead. diſp. 2. ſect. 6. num. 4*
Idque eo magis explicita, quo ſtatus Eccleſiæ fuit Chriſto vicinior. num. 12
Quid de hominibus intra eundem ſtatum? ibid.
Quid de primoribus Eccleſiæ in vnoquoq; ſtatu. nu. 13
20 *Fides explicatior in primoribus Eccleſiæ ſemper neceſſaria. tract 1 diſp. 13. ſect 3. num 7*
21 *Quarum rerum fides explicita fuerit neceſſaria ante & poſt aduentum Chriſti?* vide *Fidei neceſſitas.*

Fidei diuinę obiectum materiale.

1 *In obiecto fidei tria diſtinguenda. tract. 1. diſp. 2. in præludio.*
2 *Obiectum fidei à ſubiecto in quo differat? ibid.*
3 *Deum eſſe fidei Chriſtianæ obiectum de fide eſt. ead diſ. 2. ſect. 1. num. 1*
Eſſe ſubiectum attributionis, ferè etiam de fide eſt n. 2
4 *Fidei obiectum principale eſt Deus ſub abſoluta ratione Deitatis, & eſſentiæ ſuæ, non ſub ratione ſaluatoris, aut glorificatoris. ibid à nu. 5*
5 *Inter obiecta fidei Deus maximè neceſſario, & inſeparabiliter numeratur. num. 8*
6 *Inter obiecta Fidei alia etiam præter Deum annumeranda. ead. diſp. 2 ſect. 2 num. 1.*
7 *Obiectum adæquatum, & directum Fidei eſt, quodlibet ens reuelabile à Deo obſcure. ibid. à num. 2*
8 *Deus dici poteſt obiectum adæquatum fidei partim in recto, partim in obliquo. ibid n. 5*
9 *Poſſibile eſt reuelari obiectum, quod actu non referatur ad obiectum fidei & authoritatem ſupernaturalem. n. 7*
10 *Obiectum immediatum fidei eſt aliquid complexum ſub vna ratione credibilitatis. ead. diſp. 2. ſect. 3. numer. 1. 2. & 3*
11 *Inter obiecta fidei, alia ſunt neceſſaria, alia contingentia. num. 4*
Alia naturalia, alia ſupra naturam. num. 5. & diſp. 17. ſect. 2. num. 1
12 *Obiecta fidei in eſſe rei, quem habeant ordinem prioritatis? tract. 1. diſp. 2. ſect 4. nu. 2. & 3*
13 *Obiecta aliqua ſunt alijs priora, etiam in eſſe credibilis, & quænam ſint illa? ibid. num. 5. & ſeq.*
14 *Ex obiectis prioribus in eſſe credibilis, nullum eſt alio prius in eſſe credibilis, quamuis ſit in eſſe rei. ibid. num. 14*
15 *Obiecta fidei quoad ſubſtantiam nunquam creuerunt, aut decreuerunt. ead. diſp 2. ſect. 6. n. 3*
16 *Obiecta fidei explicite ſunt credita à primoribus tantum Eccleſiæ ante legem gratiæ. ibid. num. 4. & 5*
17 *Obiecta fidei creuerunt ſucceſſu temporis quoad explici-*

tam fidem. numero 6
Huius incrementi duæ regulæ expenduntur. à. num. 17.
Vide *Propoſitio de fide.*

Fidei obiectum formale.

1 *Obiectum formale fidei, aliud in eſſe rei, aliud in eſſe cognoſcibilis? tract.* 1. *diſp.* 3. *in præludio.*
2 *Obiectum formale in eſſe cognoſcibilis, in quod fides reſoluitur, eſſe humanam rationem, qui hæretici velint. ſect* 1. *num.* 1
Refelluntur latè. à numero 3
3 *Obiectum, & fundamentum fidei* Chriſtianæ *eſt Deus ipſe, quem fide credimus. ibid. à nu.* 6
4 *Deus, vt reuelans, eſt obiectum formale fidei. ead. diſp.* 3. *ſect.* 2. *à nu.* 3
5 *Deus vt reuelans eſt completum fidei obiectum. ſect.* 3. *à num.* 5
Nec lumen fidei, aut actuale auxilium Dei eſt, vel partialiter fidei obiectum? ibid. à num. 9
6 *Obiectum formale credendi in hæretico non idem, quod in Catholico? ibid. n.* 15
7 *Deus ſub ratione primæ veritatis in cognoſcendo ſimul, & dicendo, eſt adæquatè formale obiectum fidei. tract.* 1. *diſp* 3. *ſect.* 4. *num.* 7
Non autem ſub ratione Dominij nu. 3
Aut ſub abſoluta ratione Deitatis. num. 8
8 *In obiecto formali fidei, an poſſit vel de potentia abſoluta reperiri falſitas?*
Vide *verbo Mendacium.*
9 *Ad obiectum formale fidei, nec requiritur, nec ſufficit natu alis euidentia primæ veritatis. Sed requiritur fides eiuſdem veritatis. ſect.* 5. *latè à num.* 4
10 *De intrinſeca ratione obiecti formalis eſt ineuidentia diuinæ reuelationis. ſect.* 7. *num.* 3. *&* 4
11 *De ratione formali obiecti fidei non eſt, vt aliunde non ſit naturali lumine euidenter cognitum. ead. diſput.* 3 *ſect.* 9. *latè à num.* 7
Quid de euidenti cognitione ſupernaturali? n. 19
Quid de viſione beata vel ſenſitiua? à numero 20
Vide *etiam Fidei actus.*
12 *Ad obiectum formale fidei, an ſufficiat reuelatio diuina priuato homini facta?* vide *Reuelatio. n.* 4. *&* 5
13 *Ad obiectum formale fidei, an ſufficiat reuelatio virtualis, & mediata: aut reuelatio diuina, aut credita per fidem humanam: aut falſa, ſed exiſtimata, vt vera.* vide *Reuelatio à num.* 9
14 *Propoſitio continens obiectum formale fidei non reſoluitur in aliud principium à ſe diſtinctum, ſed ſe ipſa creditur ead. diſp.* 3. *ſect.* 12. *n.* 12.
15 *Eccleſiæ propoſitio ſeu regula non ſpectat ad obiectum formale fidei, & ad quid conducat. ead diſp.* 3. *ſect.* 10. *n.* 8

Fidei ſubiectum.

1 *Subiectum capax fidei actualis, & habitualis eſt tam homo, quàm Angelus, etiam primus. tract.* 1. *diſp.* 6. *ſect.* 9. *num.* 2
2 *Omnes viatores ſunt per ſe capaces fidei. num.* 3.
Et iam animæ in purgatorio exiſtentes. n. 4
3 *Beati in patria poſſunt de potentia abſoluta habere actū fidei diuinæ tam de non viſis, quàm de his quæ etiam in verbo vident. n.* 7
De facto nullum exercent actum fidei. ibid.
4 *In damnatis non poteſt de lege ordinaria dari actus aliquis fidei ſupernaturalis. ibid. num.* 9
Datur tamen de facto actus fidei coacta. num. 10
5 *Vide verbo* Fides. *num* 2. 3. *&* 4.
Et verbo Fidei *actus num.* 1
Et verbo Fidei *habitus. à num.* 11

Fidei actus, ſeu aſſenſus.

1 *Actus fidei infuſæ ab intellectu elicitur non à voluntate. tract.* 1. *diſp.* 6. *ſect.* 1. *à n.* 2
2 *Actus fidei veræ definitio proponitur, & explicatur? ibid. à num.* 5
3 *Actus fidei, an rectè definiatur Sperandarum ſubſtantia rerum, &c. ead diſp* 6. *ſect.* 2. *per totam.*
4 *Actus fidei diuiſio in internum, & externum qualis? ſect.* 3 *num.* 1
Qualis in actum credendi Deo, Deum, & in Deum? ibid. à num. 2
Qualis in vniuerſalem, & particularem? num. 6
In explicitam, & implicitam? num. 8
In mediatam, & immediatam? num. 9. *&* 10
5 *Fidei actum mediatum ab habitu fidei elicitum, nullum dari oſtenditur, contra* Banhes *eod. num.* 10
6 *Omnes fidei actus eſſe eiuſdem ſpeciei quoad ſubſtantiam. ibid. num.* 11
7 *Aſſenſus, quo quis euidenter iudicat Deum eſſe, qui reuelat, non eſt actus* Fidei *tract.* 1. *diſp* 3. *ſect.* 8 *nu.* 8
8 *Actus fidei non poteſt per ſe formaliter fundari in euidenti cognitione diuinæ reuelationis. ibid. à num.* 19
An ſaltem poſſint concomitanter ſe habere? n 26. *&* 27
9 *Fidei actus cum habitu ſcientiæ ſtare poteſt, & è contra. tract.* 1. *diſp* 3. *ſect.* 9 *num.* 4 *&* 5
Nec non, & habitus fidei cum habitu ſcientiæ. num. 6
10 *Fidei actus ſtare poteſt cum actu naturaliter euidente, & ſcientifico, de eodem obiecto. ibid. latè à num.* 7
11 *Quando medium demonſtratiuum, & authoritas diuina ſimul concurrunt, non producitur ſolus actus ſcientiæ. ead ſect* 9 *nu.* 8
Nec actus, qui ſimul habeat formaliter euidentiam ſcientiæ & fidei certitudinem. à num. 10
Nec denique vnus actus qui fidem, & ſcientiam eminenter contineat. latè à nu. 13
Sed duo actus diſtincti, vnus fidei, alter ſcientiæ. num. 16
12 *Actus fidei cum habitu ſupernaturaliter euidente, & abſtractiuo ſtare poteſt, & è contra. n.* 19
Imo, & actus fidei cum actuali cognitione infuſa, & abſtractiua de potentia Dei abſoluta, non de ordinaria. ibidem.
13 *Actus fidei cum viſione intuitiua Dei de potentia ordinaria ſtare nequit. num.* 20
Poteſt tamen de potentia abſoluta n 22. *&* 23
14 *Actus fidei cum viſione ſenſitiua eiuſdem obiecti quomodo repugnat? num.* 24
Vide *etiam verbo Fidei obiectum formale. num.* 11
15 *Ad actum fidei concurrere poteſt diſcurſus remotè, & vt cauſa per accidens ead. diſp.* 6 *ſect.* 4. *n.* 1
16 *Neceſſario dandus eſt aliquis actus fidei, qui non ſit ex diſcurſu, ſed per modum ſimplicis aſſenſus. ibid. n.* 4
Imo omnis actus fidei ita eſt ſimplex, vt per ſe non fundetur in diſcurſu. num 5. *&* 6
17 *Fidei actus ab aſſenſu Theologico in quo differat ibidem. num.* 10
vide *etiam Concluſio.*
18 *Aſſenſus fidei eſt ſubſtantialiter ſupernaturalis. eadem diſp.* 6. *ſect.* 5. *num.* 1
Semper verus, & infallibilis. num. 2
An ſaltem poſſit concurrere ad falſum, per paralogiſmum malè inferendo? num. 4
19 *Actus fidei eſt formaliter ineuidens, & obſcurus. ibid. n.* 5
Simpliciter tamen certus. Vide Certitudo.
20 *In actu fidei duplex eſt ratio virtutis, intellectualis, & moralis. diſp* 6. *ſect.* 6. *nu.* 1
21 *Actus fidei non eſt elicitiuè à voluntate, eod. nu.* 1
Eſt tamen liber, & quoad ſpecificationem, & quoad exercitium.

ercitium. numero quinto.
Item voluntarius per denominationem ab actu voluntatis, poſitiue mouentis intellectum. n. 6. & 7
22 Actus fidei eſt moraliter honeſtus, & laudabilis. ead. diſp. 6 ſect. 7. n 8. & 9
Nec vllo prauo fine, aut circumſtantia poteſt vitiari. numero 12
Poteſt tamen compati alium actum naturalem prauum ex indebito fine. num. 13
23 Actus fidei de ſe eſt meritorius. ibid. n. 14
24 Primus fidei actus eſt meritorius de congruo, etiam quando tempore antecedit gratiam & charitatem. num. 15
Quid de merito de condigno, quando primus actus fit ab homine iam iuſtificato? nu. 16
Quid quando elicitur ab homine extra gratiam. nu. 17
25 Fidei actus in quibus perſonis reperiatur? vide Fidei ſubiectum.
26 Actus fidei nullos habet effectus phyſicos, per ſe & propriè loquendo. ead. diſp. 6 ſect. 10. nu. 3
Quos habeat effectus morales. num. 5
27 Actualis fidei neceſſitas. vide Fidei neceſſitas, & Fidei præceptum.

Fidei habitus.

1 Fidei habitum per ſe infuſum dari non ſolum in paruulis, ſed etiam in adultis ipſa fide conſtat. tractat. 1. diſp. 7. ſect. 1. num 1. & 2
2 Fidei habitus in intellectu ſubiectatur. n. 3
Quænam eius ſint cauſæ qui effectus? ibid.
Intendi per ſe poteſt, non remitti? ibid.
3 Fidei habitus eſt vna ſimplex qualitas, à lumine fidei ſola ratione diſtincta ibid. à n. 4
4 Fidei habitus, vt præciſe ſpectat ad intellectum, eſt virtus intellectualis, & vna ex Theologicis. n. 8. 9. & 10
Ad alias virtutes quomodo in perfectione, & generatione comparetur? eod. n. 10
5 Ad habitualem fidem etiam informem neceſſarius eſt ſpecialis habitus voluntatis ead. diſp 7. ſect. 2. n. 3
Vide Voluntas credendi. n. 7. & 8
6 Fidei habitus non deperditur in hac vita, niſi per peccatum. ſect. 3. nu 1
Non amitti per quodlibet peccatum mortale, etiam fide conſtat. n. 3
7 Fidei habitus non ſolum conſeruari, ſed etiam generari poteſt ſine charitate. n. 4
8 Fidei habitus per quamlibet hæreſim mortalem deperditur. ſect. 4. à n. 2
9 Fidei habitus non expellitur phyſicè per hæreſim. à n. 5
Sed moraliter, idque tum demeritoriè, tum diſpoſitiuè. numero 8
10 Vnde proueniat facilitas credendi in hæretico poſt deſtructum fidei habitum? num 10
11 Fidei habitus in animis in Purgatorio perſeuerat. ead. diſp. 7 ſect. 5. n. 1
Non in damnatis n 3
12 Habitus intellectualis in Beatis, non perſeuerat: manet tamen pia affectio. eod n. 3
13 Habitus fidei in Beatis non expellitur phyſicè per lumen gloriæ. ſed per ſolam ſuſpenſionem diuini influxus debitam ratione ſtatus. n. 5
14 Fidei habitus in nullo vnquam ſubiecto eſt perpetuus. numero 6
15 Fidei habitus non corrumpitur per errores inuincibiles contra fidem. diſp. 17 ſect. 2. nu. 4
16 Habitus piæ affectionis, vide Voluntas credendi. à n. 6

Fidei credibilitas. *Vide* Credibilitas

Fidei Regulę. *Vide* Regula Fidei.

Fidei Certitudo. *Vide* Certitudo.

Fidei pia affectio. Vide voluntas credendi.

Fidei neceſſitas.

1 Fides eſt ſimpliciter medium neceſſarium ad ſalutem. tract. 1. diſp 12. ſect. 1. n. 2
2 Fides ſola habitualis in infantibus actualis in adultis neceſſaria eſt. nu. 4. & 5
3 Sine fide poſſet quis de potentia abſoluta ſalutem conſequi. ibid. n 3
4 Fides ad ſalutem neceſſaria, & ex obiecto formali ſupernaturalis. ibid. à n. 6
5 Sine actuali fide in re nullus adultus poteſt iuſtificari. ead. diſp. 12. ſect. 2 à n. 5
Nec ſufficit illam habere in voto. ib. à nu. 10
6 Fides explicita Dei ſemper fuit medium ad iuſtificationem, & gloriam neceſſarium ſect. 3 n. 2
Imo & diuinæ exiſtentiæ, ſeu quod Deus exiſtat, num. 4
7 Quorum attributorum fides explicita fuerit ſemper neceſſaria? n. 7
8 Credere explicite aliquid ſupernaturale de Deo, fuit ſemper neceſſarium. n. 8
9 Fides explecita Trinitatis, non fuit ſemper neceſſaria. n. 10
Fuit autem Dei remunerantis, & iuſtificantis. nu. 11
Item Fides Chriſti mediatoris. n 12
Hæc fides Chriſti, an debuit eſſe explicita, vel ſufficiebat implicita. latè à n. 13
10 An & qualis fides de immortalitate animæ, de peccato originali, ac neceſſitate gratiæ fuerit neceſſaria ante aduentum Chriſti? ibid. n. 19
11 Sine fide Chriſti explicita re ipſa obtenta poteſt quis etiam in lege noua iuſtificari, tract. 1. diſp. 12. ſect. 4. à n. 11.
Imo nec illa per ſe loquendo, & ex vi inſtitutionis eſt neceſſaria ad æternam ſalutem. n. 14.
12 Fides explicita Chriſti vel in re, vel in voto ſuſcepta, eſt medium neceſſarium in ſtatu legis nouæ, ad primam, & vltimam ſalutem conſequendam. ibid. à num. 18.
13 Fides explicita Trinitatis in lege gratiæ quomodo medium neceſſarium ad ſalutem? ibid. n. 25
14 Fidei actum exercendi duplex neceſſitas. tract. 1. diſp. 13. ſect 5. num. 5

Fidei internę pręceptum.

1 Exiſtere præceptum de fide interno exercendo oſtenditur. tract. 1. diſp. 13. ſect. 1. n. 2
2 Præceptum hoc ſecundum ſubſtantiam eſt iuris diuini. n. 3
Nec non connaturale gratiæ, & ſtatui viatoris. n. 5
Imo, & in ipſa ratione merè naturali ſaltem remotè fundatur. à num. 6
3 Præceptum fidei internum duplicem habet obligationem negatiuam: & duplicem poſitiuam. ibid.
4 Præceptum negatiuum etiam omnem ab actu fidei excludit formidinem. n. 7
5 Præceptum poſitiuum quam inducat obligationem? n. 8
6 Præceptum audiendi, & inquirendi de fide cum ſupernaturale ſit, quomodo in ratione naturali fundetur? n. 9
7 Præceptum hoc fidei violans quomodo non dupliciter peccet? num. 13
8 Præceptum credendi eſt ſpeciale, & per ſe ad ipſam fidem pertinens. ead. diſp. 13 ſect. 2. n. 3. & ſequent.
9 Præceptum hoc ſpeciale fidei etiam ad materiam moralem extenditur. ibid. nu. 6.
10 Præceptum credendi Deum eſſe, in omni ſemper ſtatu extitit. ſect. 3. n. 2
11 Quænam alia fuerint de neceſſitate præcepti credenda in lege naturæ, & ſcripta? latè à num. 3

12 *Quæ erant ex præcepto credenda in lege naturæ, ſunt etiam in lege gratiæ.ead.diſp.13.ſect.4. num.* 1

*Imo in lege gratiæ magis explicita fides præcipitur, quam in alijs.num.*4

13 *Ex præcepto tenentur fideles in lege gratiæ, credere explicitè omnia ferè in Symbolo Apoſtolorum contenta. ibid. num.*5

*Qui nam articuli ſint, & quomodo explicitè credendi? latè à num.*6

14 *Ex præcepto tenemur, & ſcire, & credere præcepta decalogi.ibid num.* 11

*Nec non & ſacramenta Baptiſmi Pænitentiæ,& Euchariſtiæ num.*12

15 *Præceptum addiſcendi orationem dominicam obligat ſub veniali tantum. ibid.*

16 *Præceptum credendi fide explicita in lege noua, an diuinum vel Eccleſiaſticum?ibid.num.* 13

17 *Præceptum fidei poſitiuum obligat fideles ad actum fidei eliciendum in principio vſus rationis. Infideles autem quam primum habent fidem ſufficienter propoſitam. diſ.* 13.*ſect.*5.*num.*6

An etiam poſt illud tempus & quando? ibid.

18 *Præceptum addiſcendi obligat ad ſciendæ memoriter ea fidei miſteria quæ ſunt in præcepto,ibid. nu.*8

*Quid de memoria verborum Symboli? n.*9

19 *Præceptum addiſcendi fidem non obligat immediatè ad ſcientiam habitualem. ibid.*

20 *Præceptum fidei negatiuum ſemper & pro omni tempore obligat.ead.ſect.5. num.*1.

*Eius obligatio eſt de ſe æqualis in omnibus perſonis. eadem diſp.*13.*ſect.*6.*num.*1

Item obligatio credendi poſitiuè poſt ſufficientem fidei propoſitionem. ibid.

21 *Præceptum addiſcendi explicitè res fidei non æquè omnes obligat.ead ſect* 6.*num.*3

22 *Ad quam fidei notitiam teneantur fideles laici? num.*4

Ad quam Eccleſiaſtici. num 5

23 *Obligatio ſciendi myſteria fidei, an æqualis in quouis Eccleſiaſtico? num.*6 & 7

24 *Præceptum fidei internæ quando, aut quomodo violetur* vide *verbo Peccatum contra fidem.*

Fidei externę præceptum.
Fidei externa Confeſſio.

1 *Fidem in tormentis negare licitum eſſe, error Elezeitarum.tract.*1 *diſp* 14.*ſect.*1. *num.* 1

2 *Ob nulla tormenta, aut mala pænæ licitum eſſe fidem negare aſſertio Catholica latè probatur à num.*2

3 *Fidem negare quam habeat malitiam? num.*6

Eſt contra præceptum fidei quoad ſecundarium eius actum num. 7

Poteſt tamen eſſe contra alias virtutes à fide. ibid.

4 *Præceptum negatiuum fidei exterioris quibus modis violari poſſit.* Vide *Negatio fidei.*

5 *Dari præceptum poſitiuum de confitenda fide, eſt omnino certum.ead. diſp* 14.*ſect.*2.*num.*1.

6 *Præceptum de confeſſione materiali fidei, pro quo tempore obliget? ibid.num.*3

Pro quo obliget præceptum de confeſſione formali? à numero 4 *ſpeciatim in num.* 7.

7 *Fidem occultare, aliquando eſt prohibitum: aliquando non: nonnunquam etiam eſt neceſſarium. ead. diſp.*14 *ſect* 3 *num.*2

8 *An quoties de fide interrogamur, teneamur eam palam profiteri? ibid. à num* 3

*Quid ſi interrogemur à perſona priuata, vel à Rege extraneo? num.*6

Quid ſi à Rege proprio, ſed tamen priuatim? ibid.

9 *Ne fidem profiteri compellamur, liceat ne fugere perſequentes?* vide *Fuga.*

10 *Fidem occultare per actiones externas falſæ religionis licitum aliquando eſſe perperam docuit Adrianus. tract.*1. *diſp.*14.*ſect.* 4.*num* 3

Oppoſitum communius, & omnino verius. latè à num 4

11 *Quid de Naaman ingrediente cum Rege in templum Remnon adoraturo idolum? ibid. num.*8

*Quid de Iehu ſimulante ſacrificium Baal, vt ſacerdotes interficeret? num.*9

12 *Fidem occultare, an & quando liceat vtendo veſtibus, aut rebus infidelium proprijs?* Vide *Veſtis.*

13 *Contra ſolam externam fidei confeſſionem peccans omiſſiuè, an & qualem pœnam incurrat? tractatu* 1. *diſp.* 14.*ſect.*6.*nu.* 2

*Quid de negante fidem poſitiuè ſolum exterius ſine interna infidelitate? num.*4. & 5

Fidei prędicatio. Vide prædicatio.

Fidelis.

1 *Fidelis an poſſit ignorare inuincibiliter myſteria fidei? Tract.*1.*diſp* 15 *ſect.*1. *num.* 10

2 *An etiam errare poſitiuè contra fidem, non peccando. ſe.* 2 *num.*5. & 6

3 *Fidelium peccata quomodo grauiora peccatis infidelium? tract.*1.*diſp* 16.*ſect.*2.*num.*8

4 *Fideli an liceat vti veſtibus infidelium? Vide Veſtis.*

5 *Fidelis. Vide Chriſtianus*

Filius. Filij hęreticorum.

1 *Filius an Patri in dilectione præferendus? Vide charitatis ordo num.*22.27.& 29

2 *Filius familias qualiter poſſit facere Eleemoſinam? tract.* 3.*diſp* 7.*ſect.*2.*num.* 4

3 *Filij etiam Catholici plectuntur pæna confiſcationis bonorum Patris ob paternam hæreſim, & cur? Tract.* 1. *diſput.*22.*ſect.*1.*nu.*3. & *ſect.*5.*nu.* 7

4 *Filiorum bona caſtrenſia non confiſcantur ob hæreſim paternam. ſed ob propriam.ead.ſect.* 5.*num* 9

Quid de bonis filij aduentitijs, & profectitijs. ibid.

5 *Filij Hæreticorum innocentes non incurrunt cenſuras quas incurrunt Patres.diſp.*24.*ſect.* 3 *nu* 2

Nec pœnam mortis aut alias corporales ibid.

6 *Filij Hæreticorum non poſſunt puniri in bonis temporalibus quæ erant propria tempore delicti, aut in ijs quæ poſt hæreſim paternam acquiſierunt eod.num.*2

7 *Hæreticorum. vel fautorum filij, & nepotes in ſolo ſecundo gradu per lineam maſculinam ſunt irregulares. ibid.num* 3

Item incapaces penſionis, aut beneficij Eccleſiaſtici ipſo iure. num 4

Quid de beneficijs antea obtentis? nu 5

8 *Filij Hæreticorum ex quo tempore hanc irregularitatem, & incapacitatem incurrant? eod.num.* 5

9 *Filij hæreticorum, vel fautorum &c. redduntur etiam inhabiles ad omnia officia publica, etiam ſecularia, & quomodo. num.* 6

10 *Filijs hæreticorum nulla alia pæna priuatiua à iure imponitur. ibid.*

11 *Filij infidelium baptizati ab eorum poteſtate liberantur. tract.* 1. *diſp.*18.*ſect.* 5.*num* 15

An poſſint ad hunc finem baptizari inuitis parentibus? ibid. remiſſiuè.

Fiſcus. Vide Confiſcatio.

Fuga, Fugere.

1 *Fugere in perſecutione per ſe loquendo licitum eſſe, de fide eſt. Tract. 1. diſp. 14. ſect. 3. num. 9*
2 *Fugere perſequentes ob fidem, aliquando non præcipitur, ſed tamen licet. num. 11*
3 *Fuga in tempore perſequutionis paſtoribus eſt aliquando prohibita. num. 12*
Nonnunquam etiam non paſtoribus. ibid.
4 *In carcere ob fidem detento, an liceat inde fugere? ib. n. 11*

G

Gratia.

Gratia illuminationis, an ſtatim conferatur facienti, quod in ſe eſt? Tractatu 1. diſputat. 12 ſectio. 2. numero 15. & 16

Gratia gratis data.

1 *Locus Pauli 1. Corinth. 12. de gratijs gratis datis exponitur. tract. 1. diſp. 8 ſect. 2. à num. 1.*
2 *Gratia gratis data ſint ne habitus, an actus? ibidem num. 11.*
3 *Gratiæ gratis data quorſum neceſſariæ, ſi plurima earum munera naturæ viribus exerceri poſſunt. n. 12*
4 *Fides gratia gratis data in quo conſiſtat? ead. ſect. 2. à numero 2.*
Non eſt idem cum actu fidei Catholicæ. num. 5
Quomodo differat à donis Spiritus Sancti? ibid.
Quomodo ab interpretatione ſermonum, & doni linguarum num 6
5 *Sermo fidei, ſapientiæ, & ſcientiæ quid ſint, & quomodò differant à donis Spiritus ſancti. ibid. n. 4. & 5*
Quomodo à dono linguarum, & interpretatione ſermonum? num. 6
6 *Donum linguarum in quo conſiſtat? num. 7. & 8*
Ad illud ſpectat ſcribere. num. 8
Non autem elegantia dictionis, aut omnium linguarum notitia. ibid.
7 *Interpretatio ſermonum bifariam explicatur. numer. 9. & 10*
Vide *Verbo Prophetia.*

H

Habitus infidelium geſtare, an liceat? vide *verbo Veſtis.*

Hęreſiarcha.

1 *Hæreſiarcha etſi verè conuertatur, an recipiendus, vel brachio ſeculari tradendus? tract. 1. diſput 23. ſect. 2. à num. 9*
1 *Hæreſiarcha preſſè quis dicatur? n. 11*
Quis dogmatiſta? ibid.

Hęreticus.

1 *Hæreticus quis dicendus. tract. 1. diſp. 19. ſect. 5 nu 13*
2 *Hæreticus poteſt quis eſſe, qui non ſit apoſtata. ibid. num. 1 & 2.*
3 *Hæreticus eſſe poteſt Catechumenus non baptizatus. tra. 1. diſp. 16. ſect. 4 nu 9 & diſp. 19. ſect 5. num. 4*
Non poteſt tamen ab Eccleſia puniri eadem ſect 5. nu 5. & 6
4 *Hæreticus an ſit qui aſſentitur propoſitioni veræ putans eam ab Eccleſia damnatam? diſp. 19. ſect. 3. num. 24. & ſect. 4. num. 17*
5 *Hæreticus, an ſit qui morali periculo hæreſis ſe exponit? ead. ſect. 4. nu. 18*
An qui rectè ſentiens alios inducit ad hæreſim? ibid.
6 *Hæreticus fidem non reſoluit in diuinum teſtimonium: atque adeo non habet eandem rationem formalem, quã Catholicus. tract. 1. diſp. 3. ſect. 3. num. 15*
7 *In hæretico aſſenſus Theologicus non eſt ſcientificus, aut eiuſdem rationis, ac in Catholico, ibidem ſectio. 11. numero 9*
8 *Hæreticus mentalis, & per ſe occultus quis? tract. 1. diſp. 21 ſect. 2. num. 1*
Quis item publicus per ſe, aut per accidens? ibid. vide *verbo Excommunicatio. à n. 2*
9 *Hæreticum ſe fingens in ſolo actu externo pœnas hæreticorum non incurrit. tract. 1. diſp. 14. ſect. 6. n. 4, & diſp. 21. ſect. 2. num. 1.*
10 *Hæretici antiquitus à ſola Euchariſtia arcebantur. ead. diſp. 21. ſect. 4. num. 3*
11 *Hæretici quas pœnas nunc incurrant?* vide *Pœna hæreticorum, Confiſcatio, & Excommunicatio.*
12 *Cum hæreticis communicare eſt ipſo iure diuino prohibitum. tract. 1. diſp. 21. ſect. 1. num 4*
Hæc prohibitio interdum eſt à fide, interdum verò à charitate. ibid.
13 *Contra hæreticos ſcribere, laudabile. tract. 1. diſp. 20. ſect. 1. num. 13*
14 *Cum hæreticis de fide diſputare, an & quibus liceat?* vide *Diſputatio.*
15 *Hæreticorum libros an rectè prohibeat Eccleſia, & ſub qua cenſura?* vide *Liber.*
14 *Hæretici licite coguntur ab Eccleſia, vt reſipiſcant. diſp. 20. ſect. 3. numero 9*
Vide Pœna hæreticorum. à num. 6
15 *Hæreticorum fautores, defenſores, receptatores qui ſint, & quibus pœnis afficiantur. diſputat. 24. ſectio. 1. per totam.*
16 *Hæreticorum Filij. Vide Filij hæreticorum.*
17 *Hæreticorum Denuntiatio. Vide Denuntiatio.*
18 *Hæreticus dogmatiſta. Vide Dogmatiſta.*
19 *Hæretici non ſunt membra Eccleſiæ. tract. 1 diſp. 9. ſect. 1. num 5. & 21*
20 *In hæretico non remanet habitus fidei ſupernaturalis. tract. 1 diſp. 7. ſect. 4. à n. 2*
21 *In hæretico vnde proueniat facilitas credendi ea, quæ antea fide infuſa crediderat? ibid. num 10*
22 *In hæretico non eſt ſpes. tract 2. diſp. 1. ſect. 8. num. 3*
23 *Hæreticorum ſectæ præ fide Catholica quam incredibiles? tract. 1. diſp. 4. ſect. 4 num. 7*
24 *Hæretici antiquitatem ſuorum dogmatum, vt falſò obtendant? ibid num. 9*
25 *Hæretica doctrina vitia recenſentur. ibid. latè à num. 12.*
26 *Hæretica propoſitio. Vide Propoſitio damnabilis.*

Hęreſis.

1 *Hæreſis Ethymon quod? Tractatu 1. diſputat. 19 ſect. 1. num. 1*
2 *Hæreſis pro electione, tam vera, quam falſa doctrina vſurpatur. ibid.*
3 *Hæreſis ex vſu Eccleſiæ pro electione doctrinæ malæ in materia ſacra accipitur. n. 2*
4 *Nomine hæreſis fides Catholica ſignificari non poteſt. num. 3*
5 *Hæreſis duplex deſcriptio examinatur. num. 5*
6 *Hæreſis germana definitio proponitur. ead. diſp 19. ſect. 5 num. 13*
7 *Hæreſis circa ſolam propoſitionem in rigore hæreticam verſatur. ſectio. 2. à numero 22.*
Vide Propoſitio damnabilis.

8. *Ad*

8 *Ad hæreſim requiri voluntarium, communis, & vera ſententia.diſp.19.ſect.3.num.1*
Sufficere voluntarium indirectum, qui velint? à num.3
Qui neque ſufficere directum, niſi iuncta diuturna contumacia.num.7
Media ſententia communis, & vera.numer.8.& 22
9 *Ad hæreſim requiritur in voluntate contumacia & qualis.ibid à num.9*
In intellectu notitia propoſitionis Eccleſiæ, & qualis? num.12
10 *Hæreſis cum aliqua ignorantia eſſe poteſt: non tamen ex ignorantia.num. 15*
11 *Ab hæreſi non excuſat ignorantia concomitans, eſto ſit inuoluntaria.num. 16*
Excuſat antecedens, quamuis nec vſquequaque antecedat.num. 17
Excuſat deniq; affectata, modo non ſit concomitans. num.18
12 *Ab hæreſi quo ſenſu commodo non excuſare dicatur ignorantia articulorum fidei. num. 10*
13 *Ignorantia excuſans ab hæreſi, an ſufficienter tollatur per admonitionem, & inſtructionem Epiſcopi, vel Inquiſitoris.ead ſect.3.num. 21*
14 *Hæreſis peccatum etiam in inſtanti conſummatur. ibid. num. 23*
A peccato ex ignorantia contra fidem ſpecie diſtinguitur. num.24
15 *Hæreſis eſt intenſiuè grauior, quàm Iudaiſmus, aut paganiſmus? Tract.1.diſp.16.ſect.4.num.14*
Paganiſmus grauior extenſiuè. ibid.
16 *Hæreſis ex parte ſubiecti nec habitualem fidem infuſam, nec actualem neceſſariò præſupponit.ibid.num.5.6.& 9 & diſp.19 ſect.5.num.1.& 2*
17 *Ad hæreſim requiritur, vt ſit in homine Chriſtiano, ead. ſect.5.num.3*
Non autem, vt ſit in baptizato.num.3.& 4
18 *Hæreſis in non baptizato non eſt ab Eccleſia punibilis. num 5.& 6*
19 *Ad hæreſim in foro interno non requiritur baptiſmus validus.ibid.num. 7*
An ad hæreſim in foro externo? num.8.& 9
20 *Ad hæreſim requiritur, vt error non ſit in tota fidei materia.ead.diſp.19.ſect.5.num.10*
21 *An hæreſim in foro Dei ſufficit pertinax reſiſtentia etiam priuatæ reuelationi diuinæ ſufficienter propoſitæ. ibidem. num. 11.*
An ad hæreſim in foro Eccleſiæ? num.12
22 *Propria hæreſis in aliquo erroneo iudicio intellectus conſummatur.ead.diſp.19.ſect.4.num.2*
Imo extenditur etiam ad exteriora ſigna, in quibus alio modo conſummatur.num.3
23 *Hæreſis alia mentalis, alia externa.num.5*
Purè externa vera hæreſis non eſt num. 6
24 *Hæreſim incurri ex verbis inordinatè prolatis, quid apud Hieronymum? num. 7*
25 *Deliberatum dubium in fide, cum pertinacia, hæreſis eſt. à num.10*
Non ſic opinari præciſiuè de rebus fidei diſp.16.ſect.1.n.8. & diſp.19 ſect 4.num.16
26 *Hæreſis eſt aſſentiri propoſitioni etiam veræ, ſi putetur ab Eccleſia damnata.diſp.19.ſe.3.num.24.& ſect.4.nu.17*
27 *Hæreſis Denuntiatio.* vide *Denuntiatio.*
28 *Hæreſis crimen in ſolo actu externo non eſt reſeruatum Papæ, aut iuri communi.tract.1.diſp.14.ſect.6.nu.5.& diſp.21.ſect.2 num.1*
29 *Hæreſis exterius exprimitur, aut dictis, aut factis. ead. ſect.2 num.2*
30 *Quando cenſeatur hæreſis ſufficienter expreſſa, vt cenſura ipſo facto incurratur? ibid. latè à num.9*
31 *Hæreſis culpam ſoli Deo reſeruatam eſſe hæreticè docuit Nouatianus.diſp.21.ſect.4.num 1*
32 *Hæreſis de iure communi per ſe non reſeruatur, ſed media reſeruatione annexa cenſuræ. ibid. num. 2*
33 *Hæreſis purè mentalis reſeruatio poſſibilis eſt, ſed parum laudabilis. ibid.*
34 *Hæreſim occultam, an poſſint Epiſcopi abſoluere?* vide *Epiſcopus.*
35 *An Inquiſitores in foro ſacramentali, & quomodo?* vide *Inquiſitor.*
36 *Ab hæreſi occulta per accidens abſolui non poſſe virtute Bullæ, aut Iubilæi.diſp.21.ſect.4 num.21*
37 *Ab hæreſi an & quomodo abſolui quis poſſet in articulo mortis?* Vide *Articulus mortis.*
38 *Hæreſis pæna.* vide *Pæna Hæreticorum.*
39 *Hæreſis radicaliter opponitur Spei. tract.2.diſputat.1. Sect.8.num.1.& 3*

I.

Iehu

1 *Iehu an licitè finxerit ſe ſacrificare cum Sacerdotibus Baal? Tractat.1.diſp.14.ſect.4.num.9*

Ignis.

1 *Igne comburendi Hæretici? Tract.1.diſp.23.ſect.2.nu.4*

Ignorantia.

1 *Ignorantia, etiam poſitiua, inuincibilis, circa Deum poteſt ſtare cum fide infuſa de eodem.tract.1 diſp.12.ſect 3. num.3*
2 *Ignorantia articulorum fidei eſt peccatum graue, & ex ſuo genere, mortale.tract.1.diſp.15.ſect.1.num.3. aliquando veniale ibid.*
3 *Ignorantia myſteriorum fidei, an per ſe peccatum, vel potius peccati effectus? ibid. num.5*
4 *Ignorantia myſteriorum fidei in quo ſubiecto ſit, & in qua carentia formaliter conſiſtat? ibid.*
5 *An tandiu quis peccat, quam diu culpabiliter ignorat? num. 6*
6 *Peccatæ ignorantiæ, an tot, quot fidei articuli ignorati. ead.ſect.1.num.7*
7 *Ignorantia fidei quomodo ab infidelitate differat? n.8*
8 *Ignorantia negatiua myſteriorum fidei poteſt eſſe in homine fideli inuincibilis.num.10*
An etiam ignorantia praua diſpoſitionis vide *Peccatū.*
9 *Ignorantia præcepti ſupernaturalis fidei in materia naturali aliquando eſt inuincibilis.diſp.17.ſect.2.à numero 3*
Item ignorantia præcepti naturalis in eadem materia. à num. 6.
10 *Quorum præceptorum fidei ignorantia inuincibilis dari poſſit, aut non poſſit in homine infideli. ibidem num.7*
11 *Ignorantia an, & qualis excuſet ab hæreſi?* vide *Hæreſis à num.10*

Infamia.

1 *Infamiam facti contrahunt filij hæreticorum. tract.1. diſp.24.ſect.3.num.1*
Non infamiam iuris.num. 7
2 *Infamia ipſius Hæret.* Vide *Pœna Hæret.num. 12*

Infans.

1 *Infans inter Hæreticos, vel infideles nutritus.* Vide *Infidelis*

fidelis. numero 5. Vide *etiam* Baptiſmus.*numero* 1

Infidelitas.

1 *Infidelitatem eſſe peccatum, de fide eſt. Tract.* 1. *diſp.*16. *ſect.* 1.*numero* 1
2 *Infidelitas in quo differat ab alio peccato commiſſionis contra fidem in homine fideli? ibid. num.* 2.
3 *Infidelitas negatiua quæ ſit? num.*3. *quæ priuatiua? nu.*4
4 *Infidelitatis peccatum & commiſſionis, & omiſſionis eſſe poteſt num.* 6
5 *Infidelitas priuatiua ad peccatum omiſſionis per ſe primò ſpectat. num.* 7
6 *Infidelitas contraria quomodo ad peccatum commiſſionis ſpectet? num.*8 & 9
7 *Omnis propria infidelitas poſt ſufficientem fidei auditum eſt commiſſionis. eodem num.*8.
8 *Infidelitas priuatiua ſpecie differt ab infidelitate contraria num.* 10
9 *Infidelitatis peccatum eſt ex grauiſſimis vnum. tract.*1. *diſp.*16.*ſect.*2.*num.*2.
Imò omnium maximum quoad nocumentum, ibid.
Omnium difficilimè curatur. ibidem.
10 *Infidelitas in ratione peccati eſt odio Dei minor. nu.*3.
An grauior deſperatione? ibid. & Tract. 2. *diſp.* 2. *ſect.* 2. *num.* 5
11 *Infidelitatis peccatum eſt ex ſuo genere grauius omnibus peccatis contra virtutes morales. ead. diſp.*16 *ſect.*2.*n* 4
12 *Infidelitas quoad falſitatem eſt ſubiectiue in intellectu: quoad malitiam in voluntate. ead. diſputat.* 16. *ſectio.*3. *num.* 1
13 *Infidelitatis malitia obiectiua eſt in intellectu: moralis in ſola voluntate formaliter reſidet: denominatiuè autem in intellectu. ibid. à numero* 4
14 *Infidelitas actualis, & propriè dicta nunquam eſt in ſola voluntate. ibid. num.*7
*Eſt tamen incompleta diſp.*19 *ſect.*4. *in fine.*
15 *Infidelitas habitualis aliquando eſt in ſola voluntate, cum actuali, imò & habituali fide in intellectu. diſp.* 16. *ſect.*3. *num.*8
16 *Infidelitas appoſitè in Iudaiſmum, paganiſmum, & hæreſim partitur. Tractat.*1. *diſput.*16. *Sect.*4. *à num.* 3
17 *Dicta infidelitatis diuiſio non eſt rigoroſi generis in ſpecies eſſentialiter diſtinctas. numero* 8. & 9. *eſt tamen ſufficiens, & adæquata. à nu.*9
18 *Prædictæ infidelitates, an omnes ſimul in eodem homine reperiri poſſint? num.* 13
19 *Quænam ex dictis infidelitatibus ſit grauior? num.* 14.
20 *Infidelitatis ſpecies quamuis in rigore non ſint diuerſæ, ſunt tamen aperiendæ in confeſſione. ibid.*
21 *Infidelitatis ſpecies, an ſit apoſtaſia?* Vide *Apoſtaſia à numero* 5
22 *Infidelitatem negatiuam inculpabilem habent, qui de fide nihil audierunt. tract.*1 *diſp.* 17.*ſect.*1. *num.* 2
*Imo & aliquando ij, qui licet aliquid audierunt, non tamen ſufficienter. à num.*9.
23 *Infidelitas vt culpa careat, quanta adhibenda diligentia? num.*10
24 *Infidelitas negatiua etiam in myſterijs fidei naturaliter notis, aliquando vacat culpa. eadem diſputat.* 17. *ſect.* 2. *num.*3
25 *Ob ſolum infidelitatis titulum, an poſſit bellum indici.* Vide *Bellum. num.* 26

Infidelis.

1 *Infidelium peccata quomodo leuiora peccatis fidelium? tract.*1. *diſp.*16. *ſect.*2. *num.* 8
2 *Infidelium omnem actionem humanam eſſe peccaminoſam qui velint. diſp.*17 *ſect.*3. *numero* 1
Contrarium omnino certum, tam de cognoſcentibus aliqualiter Deum, quam de omnino ignorantibus, latè à num.ro 2
3 *Infideles an aliquando inculpabiliter ignorent myſteria fidei.* vide *Infidelitas. à num.* 22
4 *Infideles quam adhibere debeant diligentiam ad veram fidem conſequendam. diſputat* 17. *ſectio.*1. *num.* 10.
5 *Inter infideles à baptiſmo enutritus, errans inuincibiliter contra fidem, habitum non deperdit. ſectio.*2. *numero* 2
6 *Infidelium veſtibus vti, an liceat Chriſtiano, ad fidem occultandam.* vide *Veſtis.*
7 *Infideles ſubditi poſſunt directè cogi à Principibus Chriſtianis ad fidei prædicationem audiendam. diſputat.* 18. *ſect.*2. *numero* 3
*Idque non ſemel tantum. num.*5
8 *Infideles non ſubditi nullo modo poſſunt cogi, vt fidem audiant. num.*6
Quid ſi Rex, aut Principes infideles prædicationem impediant? ibid. num. 8
9 *Infideles non ſubditos cogere ad fidei receptionem, etiam poſtquam eſt ſufficienter propoſita, intrinſecè malum. diſp.*18. *ſect.* 3. *num.*5
*Imo, & fideles ſubditos coactione directa. ibid. num.*7
10 *Infideles ſubditi poſſunt cogi indirectè ad ſuſcipiendam fidem ſufficienter propoſitam. num* 8
*Quibus circunſtantiis hæc coactio indirecta fieri debeat? num.*9. & 10
11 *Infideles non ſubditi neque indirectè poſſunt compelli ad fidem per inflictionem grauaminis: bene tamen per priuationem commoditatum, aut beneficij gratuiti. nu.*11
12 *Infideles non ſubditi non poſſunt per ſe loquendo cogi ad deſerendos errores etiam rationi naturali contrarios diſ.* 18.*ſect* 4.*num.*3.
*Poſſunt autem per accidens num.*4
13 *Infideles ſubditi poſſunt à Chriſtiano Principe cogi ad vnius veri Dei cultum profitendum. ibid. num.* 6
Imo & à Rege etiam Ethnico, ſi is vnius Dei cognitionem habeat. num. 8
14 *Infideles ad vnius Dei cultum compellere, poteſtatis eſt publicæ non priuatæ. eod. num* 8
15 *Infideles ſubditi compellendi ſunt per ſe loquendo ad deſerendos errores contrarios rationi naturali num.* 9
*Non autem contrarios Fidei. num.*10
16 *Infideles Principes non poſſunt per ſe directè ab Eccleſia priuari iuriſdictione in ſubditos fideles. diſp.* 18.*ſect.*5.*à num.*3
*Poſſunt tamen indirectè. num.*6
*Idque etiam ob ſolum morale periculum nocumenti, aut iniuriæ inferendæ. num.*8
*Hæc poteſtas deponendi, quomodo reſideat in Pontifice, aut Rege Chriſtiano num.*9
17 *Infideles Domini alias non ſubditi Eccleſiæ non poſſunt directè priuari dominio in ſeruos Chriſtianos. ibid nu.*10
Poſſunt indirectè. num 11
Idem de poteſtate Patris familias in famulos fideles. ibid.
18 *Infideles filij, an poſſint inuitis parentibus baptizari? ibi remiſſiuè.*
19 *Infideles iudices ſeu gubernatores qui ſub Rege Chriſtiano viuunt poſſunt etiam directè priuari poteſtate in Chriſtianos. ead. ſect.*5. *num.*12
Item, & infideles Domini poteſtate herili in Chriſtianos ſeruos. num. 14
20 *Ab infidelium ſeruitute quo iure eximantur ſerui fideles? eod num.*14
21 *A famulatu infidelium, qui Eccleſiæ, aut Chriſtiano Principi ſubduntur, Chriſtiani liberantur ibid. num* 15
Item, Filij baptizati à poteſtate parentum infidelium. ibid.

22 *Cum*

22 *Cum infidelibus in crimine communicare eſt ipſo iure naturali prohibitum. eadem diſp. 18. ſect. 6. num. 2*
23 *Cum infidelibus omnis ſpecies & ſuſpicio, & multò magis ipſa cooperatio ad infidelitatem vitanda eſt ibid.*
24 *Cum infidelibus communicare in diuinis operibus noſtræ religionis, eſt aliquando iure diuino & naturali prohibitum. num. 3*
Aliquando non ita. ibid.
25 *Communicatio ciuilis cum infidelibus per ſe non eſt mala, nec iure diuino prohibita, niſi quando vel periculum vel ſcandalum inferat. num. 4*
26 *Ciuilem communicationem cum infidelibus poteſt Eccleſia prohibere. ibid. num. 5*
Imò de facto prohibuit familiaritatem cum Iudæis. numero 6 Vide Iudæus.
27 *An hæc prohibitio ad omnes infideles extendatur? nu.* 10
Vide *Bellum. num. 26. & 27*
& verbo *Prædicatio, à numero 5*

Inimicus.

1 *Inimici, an amici dilectio magis meritoria? Tractat. 3. diſp 2. ſect. 3. num. 6*
2 *Inimicos non odiſſe, ex præcepto Charitatis obligamur. Tractat. 3. diſp. 5. ſect. 5. num. 1*
Imò & illos poſitiuè diligere. num. 3
3 *Præceptum de diligendo inimico eſt diuinum & naturale. numer 4*
Atq; obligans in lege veteri. num. 5
4 *Inimicis deſiderare malum qualiter liceat? ibidem n. 2*
5 *Inimicos diligere tenemur per ſe loquendo eo tempore & modo, quo alios non inimicos. num. 6*
6 *Inimicum à communibus orationibus, beneficiis, deſideriis, auxiliis aut beneuolentiæ ſignis excipere, eſt peccatum ex genere mortale numero 7*
7 *Inimicum ſimpliciter ſalutare non tenemur: tenemur autem reſalutare. num. 8*
8 *Inimico iniuriam remittere teneor per depoſitionem interioris odij. num. 9*
An etiam per externam manifeſtationem? ibid.
An per condonationem omnis ſatisfactionis. num. 10

Innocens.

1 *Innocens, & nocens in bello quis? Tract. 3. diſp. 13. ſect. 7. num. 10. & 15*
2 *Damna innocentibus illata in bello, ſi ad reſtitutionem ſufficiant, nequeunt iuſtè ad innocentes extendi. num. 11*
Secus ſi non ſufficiant. numero 12
3 *Innocentes nulla ratione poſſunt per ſe occidi. ibidem à num. 15*
Poſſunt per accidens, ſi ſit neceſſarium ad victoriam. à numer. 17
4 *Innocentem nullus tenetur defendere, occidendo patrem ſuum. Tract. 3. diſp. 9 ſect. 4. numero 15*
An occidendo alium quempiam? ibid.

Inquiſitor.

1 *Inquiſitores ſecretò audire & abſoluere poſſunt, hæreticos occultos, ſponte delictum confitentes, Tractat. 1. diſp. 21. ſection. 4. num. 16*
2 *Imò & recepta abiuratione, & conuenienti impoſita pœnitentia eos ad Confeſſorem remittere, vt ab eo abſoluãtur. ibid.*
3 *Inquiſitores tunc non abſoluunt per aliam iuriſdictionem ab ea quam habent in foro externo & iudiciali: ibidem num. 17.*
4 *Illa abſolutio ab Inquiſitoribus facta, valet etiam pro foro externo & iudiciali. num. 18*
5 *In dicta confeſſione ſaltem cum vno Inquiſitore adeſſe debet notarius, & præmittenda eſt abiuratio iuridicè ante abſolutionem. ibidem.*
6 *Quando hæc confeſſio non ex animo fit Inquiſitori, neq; Abſolutio eſt valida, nec ceſſat reſeruatio. num. 16*
Si tamen poſtea ex animo abſolui velit pœnitens, poterit Inquiſitor ſine Notarij præſentia abſolutionem ſecretò iterare. ibid.
7 *Ad Inquiſitores libri hæreticorum deferendi ſunt, non propria authoritate comburendi. Tract. 1. diſput. 20. ſect. 2. num. 23*
8 *Inquiſitores nequeunt dare licentiam ad legendos, vel retinendos hæreticorum libros in Bulla Cœnæ contentos.*
Imò neq; ipſi eos legere aut retinere ſine ſpeciali Pontificis facultate. ibid. numero 26. & 27
9 *Inquiſitores quouſq; inquirere aut procedere poſſunt contra Principem ſecularem hæreticum. Tract. 1. diſput. 21. ſect. 6 num. 24*
An contra Epiſcopum hæreticum? num. 25
An contra Officiales Pontificis? num. 26
An contra religioſos? num. 27

Inuidia.

Inuidia quid? Tractat. 3. diſp. 6. ſect. 4. numero 4
Eſt peccatum ex genere mortale & capitale, Charitati contrarium. numero 5
Non vnius ſpeciei infimæ. ibidem.

Irregularitas.

Irregularitas. Vide *Pœna hæreticorum. numero* 11. & *Filij Hæreticorum. num. 7. & 8*

Iubilæum.

1 *Virtute Iubilæi poſſe quempiam abſolui ab hæreſis crimine occulto per accidens multi probabiliter affirmant. Tract. 1. diſp. 21. ſect. 4. num. 20*
Verior ſententia negat. num. 21
2 *Virtute Iubilæi poteſt quis abſolui ab Excommunicatione lata in fautores hæreticorum. Tractat. 1, diſput. 24. Sect. 1. num. 11*

Iudaiſmus, Iudæus.

1 *Iudæorum proprius error conuincitur. Tract. 1. diſput. 4. ſect. 4. num. 4. & 5*
2 *Iudæis, cur & quibus limitationibus permittatur vti ſuis ritibus in terris Chriſtianorum? Tractat. 1. diſp. 18. ſect. 4. num. 10. & 11*
3 *Familiaritatem cum Iudæis de facto Eccleſia prohibuit. eadem diſputat. 18. ſect. 6. num. 6*
Speciatim cum ipſis cohabitare, conuiuari, azyma manducare. num. 7
Nec non illos in infirmitate aduocare, in balneis comitari, aut eorum infantes enutrire. num. 8
Deniq; ipſos hæredes aut legatarios inſtituere. num. 9
4 *Vide etiam verbo, Infidelis. à num. 22*
5 *Iudaiſmus,* vide *Infidelitas. à num. 16*

Iudex.

1 *Iudex Eccleſiaſticus tripliciter poteſt procedere contra Hæreticos & alios delinquentes. Tractat. 1. diſput. 20. ſect. 4. numero 1.* vide, *Denuntiatio.*

Iudicium.

Iudicium.

1 *Iudicium credibilitatis.* vide *Credibilitas.*
2 *Iudicium præuium ad primam voluntatem credendi, eſt naturale in ſua ſubſtantia. Tractat.* 1. *diſput.* 6. *ſect.* 8. *numer.* 12
Ad illud accedere debet ſupernaturalis illuſtratio interna. num. 13
Non quidem ad formandum illud iudicium, ſed ad adiuuandum, vt excitet voluntatem credendi chriſtianè. numero 14

Iudith.

Iudith quomodo non peccauerit, peccato ſcandali, erga Holofernem. Tract. 3. *diſp.* 10. *ſect.* 3. *num.* 6

Iuramentum.

1 *Iuramentum in* DEO *nullam ſuperaddit authoritatem ſimplici eius dicto. Tract.* 1. *diſp.* 3. *ſect.* 5. *num.* 6

Iuriſdictio.

1 *Iuriſdictionis poteſtate non ſolum eccleſiaſtica in vtroq; foro, ſed etiam ciuilis, & temporalis priuantur hæretici, Tract.* 1. *diſp.* 21. *ſect.* 5. *num.* 12
2 *Iuriſdictione eccleſiaſtica priuatur hæreticus per Eccleſiam ſolo iure excommunicationis, ibidem num.* 15
3 *Hæreticus occultus per accidens, priuatur iuriſdictione quoad ſe, ipſo iure, non autem quoad alios, niſi poſt declarationem. ibid.*
4 *Iuriſdictio ſuprema penes quos ſit. Tract.* 3. *diſp. vltima, ſect.* 2. *num.* 4

L.

Laicus.

1 *Laici, ad quam fidei notitiam teneantur ex præcepto. Tractat.* 1. *diſputat.* 13. *ſect.* 6. *n.* 7
2 *Laicis diſputatio contra hæreticos interdicta. Tractat.* 1. *diſp.* 20. *ſect.* 1. *num.* 9. & 10
3 *Quid de laico alioquin docto? num.* 11
4 *Laicorum cum hæreticis diſputantium quanta ſit culpa, & qualis cenſura? ibid. num.* 12

Liber Canonicus, vide *Scriptura.*

Libri hæreticorum.

1 *Ad libros hæreticorum & prohibendos & comburendos eſt in Eccleſia poteſtas. Tractat.* 1. *diſputation.* 20. *ſection.* 2. *à numer.* 4
2 *Libri hæreticorum, maximè in Bulla Cœnæ, ſub ſpeciali cenſura prohibentur? ibidem num.* 8
An etiam pars libri? num. 9
Quid, quando liber in plures tomos partiatur? ibid.
3 *Prohibentur libri hæreticorum manuſcripti. num.* 10
Quid de breui Scriptura, vt concione, epiſtola, &c. ibid.
4 *Liber Hæretici non damnati in Bulla Cœnæ prohibetur. numer.* 11
Non autem infidelis non baptizati. ibid.
5 *Quid de libris Græcorum ſchiſmaticorum? ibid. num.* 12.
Quid de libris partim authoris Catholici, partim hæretici? num. 13
6 *Quid de libro Authoris quidem catholici, in quo tamen hæreſis forſan reperitur? num.* 14
7 *In Bulla Cœnæ non omnes hæreticorum libri prohibentur. ead. Sect.* 2. *num.* 15.
Sed qui vel continent hæreſin, vel doctrinam de religione tractant. num. 15. & 16
8 *Libri hæretici qualis & quanta lectio in Bulla Cœnæ ſub cenſura prohibeatur? ibid. num.* 18. & 20
9 *Librum hæreticum cenſetur legere, qui legentem audit. ibid. num.* 19
10 *Librum hæreticum, etiam nunquam legendum apud te, vel alium, vel etiam vt illum impugnes retinere, in Bulla Cœnæ prohibetur. num.* 21
11 *Anparuitas libri retenti, vel mora in retinendo excuſet à mortali. num.* 22.
12 *Librum hæreticum propria authoritate comburere, an ſufficiat, aut tradendus ſit potius inquiſitoribus, vt comburatur? num.* 23
13 *Librum hæreticum imprimere eadem Bulla Cœnæ interdicitur, & qui cenſentur imprimentes? num.* 24
14 *Item librum hæreticum ſeu publicè ſeu priuatim quouis quæſito colore defendere. num.* 25
Quas perſonas dicta clauſula vel cenſura comprehendat? ibid. à num. 26
15 *Ad libros in Bulla Cœnæ comprehenſos ſolus Papa dare poteſt facultatem. num.* 27
Quomodo intelligenda hæc facultas? ſi cui detur. nu. 28
16 *Cenſura hæc in Bulla Cœnæ lata qualiter ſoli Pontifici reſeruetur? ibidem num.* 29
17 *Libri antiquorum, in quibus fortaſſe eſt aliqua hæreſis, non prohibentur. ibid. num.* 30

M

Mahometanum.

1 *Mahometana ſecta præ fide Catholica eſt omnino incredibilis. Tract.* 1. *diſp.* 4. *ſect.* 4 *num.* 2

Maioratus.

1 *Maioratus bona an confiſcanda ob hæreſin vltimi poſſeſſoris? Tract.* 1. *diſp.* 22. *ſect.* 5. *num.* 12

Maria Virgo. Vide *Virgo Maria.*

Martyr.

1 *Martyres, iunctis martyrij ipſorum circumſtantijs, quantam fidei Chriſtianæ conferant credibilitatem? Tract.* 1. *diſp.* 4. *ſect.* 3. *num.* 6
2 *Suos etiam Martyres vt multæ hæreſes obtendant? ibid.*
3 *Catholicorum martyrum peculiares circumſtātiæ expenduntur. ibid.*

Mater.

1 *Mater an poſſit vti medicina, qua ſciat interficiendam prolem? Tract.* 3. *diſp.* 13. *ſect.* 7. *num.* 18. & 19
2 *Mater,* vide *Charitatis ordo. num.* 22. & 29

Medium.

1 *Media interna ad ſalutem neceſſaria, in quo differant ab externis? Tractat.* 1. *diſp.* 12. *ſect.* 2. *num.* 11
2 *Media neceſſaria ad ſalutem.* Vide *Fidei neceſſitas.*
3 *Medij neceſſitas.* Vide *neceſſitas medij.*
4 *Medium ſcientificum, & medium de fide, an vnum actum aliquando eliciant?* vide *Fidei actus, num.* 11

Mendacium.

1 *Mendacium aliud materiale, aliud formale.* Tractat.1. *diſp.*3.*ſect.*5.*num.*1

2 *Mendacem ſæpè fuiſſe Deum, error Priſcillianiſtarum. num.*2

3 *Mentiri poſſe Deum de potentia abſoluta, qui Catholici dixerunt. num.*3

4 *Mentiri non poſſe Deum vel de potentia abſoluta, fide conſtat. ibid. à num.*6

5 *Deum non ſolum affirmando, ſed nec promittendo mentiri poſſe fides docet .num.*10.& 11

6 *Mendacium eſt intrinſecè malum, nec vllo bono fine cohoneſtari poteſt. num.*8

Merces, Meretrix.

1 *Mercedis temporalis intuitu, an liceat exercere opera virtutis?* vide *Opus.*

2 *Meretricibus domum locare, an liceat?* Vide *Scandalum. num.*15

Miles.

1 *Milites ſubditi, & ſtipendiarij ad quantam teneantur certitudinem de iuſtitia belli? Tractat.*3. *diſput.*13 *ſect.*6. *à num.*8

2 *Milites nihil poſſunt ab hoſp tibus capere, quod non ſit à Rege conſtitutum. Sect.*7. *num.*2

3 *Milites nequeunt propria authoritate quidpiam capere ab hoſtibus, vel ante vel etiam poſt partam victoriam. ibidem num.*7

4 *Milites tenentur ad actum fortitudinis, & ad non fugiendum. ead. ſect.*7. *num.*2
Et parta victoria ad iuſtam prædæ diſtributionem. ibid.

5 *Militia, Militare.* vide *Bellum.*

Miraculum.

1 *Miraculum quid? Tractat.*1. *diſputat.*4. *ſection.*3. *numero* 8

2 *Veri miraculi indicia quatuor ibidem num.*9

3 *An & quæ miracula per malos homines Deus aliquando operetur? num.*10

4 *Miracula ab hæreticis conficta. Tractat.*1. *diſp* 4. *ſect.*4. *num.*15

5 *In omni miraculoſo opere debet intercedere credulitas de omnipotentia Dei, & veritate promiſſionum eius. Tractat.*1. *diſputat* 8. *ſect.*1. *num.*4
Et fiducia in voluntate de opere patrando. ibid.

6 *An etiam, vt certò quis credat ſe tale miraculum effecturum? num* 5

7 *Fides ad patrandum miraculum requiſita eſt quoad ſubſtantiam actus Catholicæ fidei, & ſolum accidentaliter diuerſa. ibid. num.* 6. *& ſeqq.*

8 *Fides miraculorum quoad ſubſtantiam eſt in noſtra poteſtate. ibid. num.*8

Miſeria.

1 *Miſeria quid ſit? Tractat.*3. *diſput* 4. *ſect.*1. *n.*2

2 *Quæ miſeria ſit obiectum formale miſericordiæ? ibidem numero* 2

Miſericordia.

1 *Miſericordia quid ſignificet? Tractat.*3. *diſput.*4. *ſect.*1. *num.*1

2 *Miſericordia circa quas perſonas verſetur? num.*2

3 *An erga nos & noſtros ſit miſericordia. num.*4

4 *Qualis miſeria ſit materia miſericordiæ? ibidem.*

5 *Subuenire proximo in eſſe appetibilis, eſt proxima materia miſericordiæ. num.*5

6 *Ad miſericordiam quomodo ſpectet mortuos ſepelire? ibid.*

7 *Actus miſericordiæ interni duo; Compaſſio & voluntas ſubleuandi. num* 6
*Vter prior? num.*6. *&* 7

8 *Miſericordia etiam in Deo, & in beatis reperitur. numer.*8

9 *Miſericordia præcipuè reſidet in voluntate. ead. diſp.*4. *ſect.*2. *num.*1

10 *Miſericordia eſt virtus ſpecialis à charitate diſtincta. ibidem num.*4
Quodnam eius obiectum formale? ibid.

11 *Miſericordiæ charitas ſimpliciter præcellit. ead. diſp* 4. *ſect.*3. *num.*4
*An etiam Fides & Spes. num.*5

12 *Miſericordiam charitati quo ſenſu præferat D. Thomas? eod. num.*5

13 *Miſericordiæ opera quomodo præcipiantur. Tract.*3. *diſp.*8. *in præludio.* Vide *Eleemoſyna*, & *Correctio fraterna.*

Monarchia.

1 *Monarchicum debere eſſe Eccleſiæ regimen, latè oſtenditur. Tractat.*1. *diſputat.*9. *ſect.*6. *à num.*7
*Contraria hæreticorum fundamenta ſoluuntur, latiſſimè à num.*9. Vide *Eccleſia*, & *Papa.*

Mors.

1 *Mortis pœna, an & qualiter plectendi hæretici.* vide *Pœna hæreticorum.*

2 *Mori pro altero proximo an liceat?* Vide *Charitatis ordo.*

3 *Mortis articulus.* vide *Articulus mortis.*

Mulier, vide *Scandalum, num.*13

N.

Naaman.

*Naaman Syrus, an peccauerit ingrediendo templum cum rege adoraturo idolum? Tract.*1. *diſp.*14. *ſect.*4. *num.*8. *& Tract.*3. *diſp.*10. *ſect.*3. *num.*5

Neceſſitas.

1 *Neceſſitas medij & præcepti in quo differant? Tractat.*1. *diſput.*12. *in præludio. à num.*2

2 *Neceſſitas medij non ſemper ſuppletur voto. ibid. num.*5

3 *Quæ ſint credenda neceſſitate medij?* vide *Fidei neceſſitas.*
Quæ neceſſitate præcepti? vide *Fidei præceptum.*

4 *Neceſſitas extrema vel grauis quando ſit per eleemoſynam ſubleuanda?* vide *Eleemoſyna.*

5 *Neceſſitas ſpiritualis in proximo quando cenſenda ſit extrema, vt obligetur quis ſubuenire, etiam cum euidenti periculo mortis? Tractat.* 3 *diſp.*9. *ſect.*2. *num.*3
Quid de neceſſitate graui. vide *Charitatis ordo.*

Negatio fidei.

1 *Negare fidem in tormentis licitum eſſe, error Elceſaitarum. Tract.*1. *diſputat.*14. *ſect.*1. *num.*1

2 *Negare fidem, eſſe intrinſecè malum, ipſa fides docet. à num.*2

3 Nega-

3 Negatio fidei habet malitiam mendacij. num. 6
Eſt per ſe contra virtutem fidei, quoad ſecundarium eius actum. num. 7
4 Negatio fidei alia explicita, alia implicita num. 8
Explicita vel verbis fit, vel etiam factis. ibidem.
5 Negatio fidei per verba, aliquando fit negatiuè, nonnunquam vero affirmatiuè. num. 9. & 11
6 Negat fidem, qui negat ſe eſſe Chriſtianum. num. 9
Aliquando non negat. num. 10.
7 Negans ſe eſſe Papiſtam aut Pontificium inter hæreticos, peccat contra fidem. num 11
Non ſic negans ſe eſſe clericum vel religioſum, quamuis de facto ſit. ibid.
8 Negans fidem in ſolo actu exteriori, nec hæreticorum, nec Apoſtatarum pœnas incurrit. ead. Sect. 1. num. 4
Imò nullam cenſuram ipſo facto incurrit. num 5
Nec tale crimen eſt Papæ, aut Iuri communi reſeruatum. ibidem.

Nemeſis.

1 Nemeſis quid ſit, & an honeſta? Tract. 3. diſp. 6. ſect. 4. num. 2. & 3

O.

Obiectum.

1 Obiectum formale cuiuſq; potentiæ duplex: in eſſe rei, & in eſſe cognoſcibilis. Tractat. 1. diſputat. 3 in præludio.
2 Obiectum fidei, vide fidei obiectum.
3 Obiectum ſpei, vide Spes.
4 Obiectum charitatis, Vide Charitas.

Occultum.

1 Occultum delictum, quot modis dicatur? Tract. 3. diſp. 8. ſect. 6. num. 1
2 Occultum peccatum quid? ibid num. 8
An & quando poſſit denuntiari Prælato immediatè? Vide Correctio fraterna.
3 Occultare fidem. vide Fidei externa confeſſio.

Odium.

1 Odium quid ſit? Tract. 3. diſp. 6 ſect. 1. num. 1
Quid odium inimicitiæ, aut abominationis? num. 1. & 2
2 Odium Dei eſt grauius peccatum infidelitate. Tractat. 1. diſp 16. ſect 2 num. 3
3 Odium Dei eſt peccatum ex ſuo genere mortale. Tract. 3. diſput. 6. ſect 1. numer. 3
Imò peccatorum omnium maximum. ibid.
4 Deus quomodo poſſit odio haberi, etiam vt bonum noſtrũ eſt? Tract. 2. diſp. 2. ſect. 2. num 3
5 Odium Dei, etiam vt contrarium amori concupiſcentiæ, eſt grauius peccatum infidelitate. ibid. num. 5
6 Odium proximi eſt peccatum ex genere mortale, & diſtinctum à cæteris. Tractat. 3. diſp 6. ſect. 2 num. 1
Eſt peccatum genere ſuo maximum eorum quæ fiunt in proximum. ibidem.
7 Odium proximi cur non ſit vitium capitale? eod. num. 1
Quibus ex vitiis oriatur? ibid.
8 Odium proximi, an ſemper ſit eiuſdem ſpeciei? ibidem num. 2. & 3
Quomodo differat ab iniuſtitia interiori, & appetitu vindictæ num 4
9 Odium proximi habet actum exteriorem, frequentius tamen cum iniuſtitia coniunctum num. 5

Omiſſio.

1 Omiſſio à commiſſione diſtinguitur potius ex actu volito, quàm ex actu volendi. Tract. 1. diſp. 15. ſect. 2. num. 1
2 Omiſſionis peccatum. Vide Peccatum, à n. 4

Opinio.

Opinari in rebus fidei actu non excluſiuè, ſed præciſiuè opinatiuo hæreſis non eſt. Tractat. 1. diſput. 16. ſect. 1. n. 8. & diſp. 19. ſect. 4. num. 16

Opus.

1 Opera omnia infidelium eſſe peccata, qui velint? Tract. 1. diſputat. 16. ſect. 3. num. 1
Oppoſitum omnino certum. à num. 2
2 Opus aliquod vt ſit honeſtum, ſufficit quòd obiectum formale ſit honeſtum, & in finem extrinſecum prauum non referatur. ibid. numer. 4. & 10
3 Opera omnia in Deum dirigere, an & quomodo à Paulo præcipiatur? eod. num. 10
4 Operari propter retributionem, præcipuè æternam per ſe bonum eſt & honeſtum. Tractat. 2. diſputat. 1. ſect. 5. num. 1
Idq; etiamſi retributio non ſolum ſit occaſio operandi, ſed etiam finis proximus. num. 2
An etiam, ſi opera ſint alioquin præcepta? num. 3
5 Operari hoc modo propter retributionẽ pertinet ad Spem vel imperantem vel elicientem. n. 4
6 Opera bona virtutis exercere propter mercedem temporalem, an & qualiter liceat? num. 6
7 Opus perfectius poteſt ad finem minus perfectum ordinari. ibid.
8 Operari propter mercedem temporalem quando pertineat ad virtutem Spei? eod. num. 6
9 Opera miſericordiæ, quomodo cadant ſub præceptum? Tract. 3. diſp 8. in prælud.
Vide Eleemoſyna. & Correctio fraterna.
10 Quæ opera ſint omittenda, ne malitia ſcandali contrahatur? vide Scandalum, à num. 8

Ordo.

1 Ordinis poteſtatem quoad ſuam ſubſtantiam non auferri propter hæreſim & fide conſtat, & ratione. Tractat. 1. diſp. 21. ſect. 5. num. 9
2 Ordinis vſus quouſq; propter hæreſim auferatur? num. 10
Quid de conficiendis Sacramentalibus? num. 11
3 Ordo Charitatis. vide Charitatis ordo.

P.

Paganiſmus.

1 Paganiſmi duplex veluti ſpecies. Tractat. 1. diſput. 4. ſect. 4. num. 2. & 3
2 Vtraq; præ fide Chriſtiana planè incredibilis. ibidem
3 Paganiſmus, vide, Infidelitas.

Papa, Romanus Pontifex.

1 Primus Papa, & vniuerſalis Eccleſiæ paſtor fuit D. Petrus Tract 1. diſp 10. ſect. 1. per totam.
2 Summi Pontificis munus à Petro ad aliquem eius ſucceſſorem manauit. ibid. ſect. 2. num. 2
3 Pontificatum Petri in Romanis Epiſcopis propagari latiſſimè oſtenditur. ibid. à num. 3

4 Romani Pontificis primatum varia ſigna peculiariter cōfirmant. a num 15. ad 25
5 Romanus Pontifex non iniuſtè vſurpauit, ſed per legitimam Petri ſucceſſionem hunc primatum obtinuit. ibid. à num. 27
6 Papalis dignitas non ab hominibus, ſed ab ipſo Chriſto immediatè inſtituta eſt. Tract. 1. diſp. 5 ſect. 8. num. 1. & diſp 10. ſect 3. num. 7
7 Papalis dignitas cum Epiſcopatu Romano coniuncta fuit ex Petri iuſſu & inſtitutione. ead. ſect. 3 num 8
8 Papatus coniunctio cum Romana Sede, non pertinet ad primariam huius ſedis inſtitutionem, nec fuit à Chriſto ante aſcenſionem ordinata. ibid. num. 10
9 Papatum coniunxit Petrus cum Romana ſede, ex præcepto & voluntate Chriſti Domini. eod num. 10
10 Papatus non poteſt ab aliis Petri ſucceſſoribus à Romana Sede ſeiungi aut aliorſum transferri. numero 10. & 11
11 Papæ ſolus Chriſtus immediatè confert dignitatem & poteſtatem. Ead. diſp. 10. ſect. 4. num. 3
12 Papam eligendi & deſignandi poteſtas hominibus conceſſa. num. 3. & 4
13 Modus eligendi pontificem, non fuit à Chriſto Domino præſcriptus, ſed Eccleſiæ commiſſus. num 6. & ſeqq.
14 Populi Romani aut Imperatoru conſenſus in electione pontificis, quorſum ſpectabat? num 9
Nunc non attenditur huiuſmodi conſenſus. numero 10.
15 Ad ſummum pontificem præcipuè ſpectat præſcribere modum eligendi papam. numer. 11 & ſeqq.
Neq; Concilium in Sede vacante poteſt modum ab eo præſcriptum immutare. num. 13
16 Papa an poſſit ſibi nominare ſucceſſorem. eadem ſect. 4. num. 14
17 Si nihil à Pontifice ſtatuatur circa electionem, & Sedes vacet, electio papæ ad omnes Eccleſiæ Epiſcopos pertinet. ibid. numero 11 & 17
18 Papa electus an neceſſario debeat eſſe ex numero Cardinalium. num. 19
19 Pontificem hunc numero eſſe verum pontificem, non poſſe fide teneri, qui ſentiant? Tractat 1. diſp. 10. ſect. 5. n. 2
20 Pontificem hunc numero eſſe verum pontificem, poſtquā eſt ab Eccleſia vniuerſaliter receptus, fide diuina creditur. eod. n. 2. & ſeqq. & diſp. 5. ſection. 8 numer. 12.
21 Pontificem hunc numero eſſe verum Pontificem, quando fuerit reuelatum? aut quando obligemur ad id credendum? ead diſp. 10 ſect. 5 num. 6
22 Negans hunc pontificem ab Eccleſia receptum eſſe verum pontificem, an habendus pro hæretico? ibid. num. 9
23 Pontifex poteſt voluntariè papatui renuntiare. ead. diſp. 10. ſect. 6. num. 1
24 Papa in nullo caſu, etiam hæreſis, priuatur ſua dignitate & poteſtate abſq; hominum iudicio & ſententia. ibid. à num. 3
25 Papa ſi fortè fiat hæreticus, & incorrigibilis, & legitimè talis declaratus, ſtatim deſinit eſſe papa. num. 6
26 Sententia criminis declaratoria in papam hæreticum, non à Cardinalibus, ſed à Generali Epiſcoporum Concilio ferenda eſſet. num. 7
Tale Concilium quomodo poſſit legitimè congregari, aut in papam ſe ſuperiorem ferre ſententiam. Ibidem numer. 8. 9. & 10
27 Quid ſi papa ſemel hæreticus fuit, poſtea verò emendatus? num. 11
Quid ſi papa innocens probaretur hæreticus? n. 12
Quid ſi tantum externus ſit hæreticus? n. 13
28 Credibilius omninò eſt Deum nunquam permittere, vt papa fiat hæreticus. ibid. num. 11. & 12
29 Papa extra caſum hæreſis etiamſi iniquiſſimus ſit, nequit ſua dignitate priuari. à n 14.
30 Papa ſi in perpetuam incidat amentiam ipſo iure diuino priuatur dignitate. eadem diſputat. 10. ſect. 6. numer. 17. & 18
31 Papa quamuis multis aliis incommodis præter amentiam impediatur, ne poſſit Eccleſiam commodè gubernare, non poteſt propterea dignitate priuari. ibid.
An ſaltem teneatur ipſe renuntiare? eod. n. 18
32 Papa dubius, de cuius vera electione certò conſtare nequit poteſt ab Eccleſia deponi. ibid n. 19
33 Verus papa, ſed ſoli Deo notus, ſi ab Eccleſia deponatur, etiam coram Deo deponitur ibidem.
34 Papa an poſſit eſſe ſchiſmaticus? Tract. 3. diſp. 2 ſect. 1. num. 2
35 Pontifici, qui Petro ſucceſſit, an fuerint ſubiecti Apoſtoli tunc viuentes. Tract 1. diſput. 10. ſect. 1. numero 28.
36 Papa definiens ex Cathedra ſine Concilio, eſt regula fidei infallibilis. Tract. 1. diſp. 5. ſect 8. à num. 4
37 Papa errare non poteſt in præceptis, ſeu rebus moralibus, quas tradit & approbat pro vniuerſa Eccleſia. ibid à numero 7
Nec etiam in Canonizatione Sanctorum. n. 8
Nec in approbatione Religionum quoad earum ſubſtantiam. num 9
38 Papa quam debeat adhibere diligentiam ad definiendum aliquid de fide, non congregato Concilio generali? ibid. numero 11
Quid ſi Papa ſine præmiſſa diligentia definiat? ibidem
39 In Papa reſidet ſupremum ius mittendi prædicatores ad conuerſionem infidelium. Tract. 1. diſp. 18 ſect. 1. n. 6
Item ius tutandi prædicatores ab hoſtibus, etiam per bellum num. 7
40 Papa poteſt hoc ius communicare Regibus Chriſtianis, & regna infidelium eis diſtribuere, vt fidei prædicatores illuc mittant, eoſq; tueantur. num. 7

Parochus.

1 Parochus tenetur etiam cum vitæ periculo ouibus in neceſſitate graui ſpirituali conſtitutis ſubuenire. Tractatu 3. diſp. 9. ſect. 2 num. 4
Et cum aliquo damno temporali ſubuenire neceſſitatibus communibus. ibid. n. 5

Pater, Patronatus.

1 An præferendus in dilectione, matri filio, vxori, aut cuiuis inſigni benefactori? Vide Charitatis ordo, numer. 22. 26. & ſequentibus.
2 Ius patronatus non confiſcatur cum bonis hæretici, ſed extinguitur in fauorem Eccleſiæ. Tractatu 1. diſp. 22. ſect. 5. num. 6

Pax.

1 Pax in habitu & in actu quid? Tractatu 3. diſput. 2. ſect. 1. numero 6
2 Pax ſimpliciter eſt in præcepto. Tractatu 3 diſp. 11. ſect. 1. num. 1. Vide Diſcordia & Contentio.

Peccator, Peccatum.

1 Peccatores fideles ſunt vere membra Eccleſiæ. Tractat. 1. diſp. 9. ſect. 1 à num. 9
2 Peccata fidelium quomodo grauiora quàm infidelium? Tract. 1. diſp. 16. ſect. 2. num. 8
3 Peccatum contra fidem internam duplex. Tractat 1. diſp. 15. in Præludio.
4 Omittere internum fidei actum, aliquando eſt graue peccatum. eadem diſp. ſect 1. num. 1
5 Hoc peccatum omiſſionis fidei eſt ſpeciale, & ex ſuo genere mortale. num. 2

6 Peccato

6 *Peccato omiſsionis fidei nulla pœna eſt impoſita. ibid.*

7 *Cum peccato commiſsionis contra fidem ſtare poteſt fides in homine fideli.* Tractat. 1. *diſp.* 15. *ſect.* 2. *num.* 3

8 *Sine vllo peccato poteſt interdum fidelis errare poſitiuè circa veritates fidei. num.* 5

An circa veritatem ſufficienter propoſitam, aut ſemel fide diuina creditam. numero 6

9 Vide *Hæreſis, Infidelitas, Ignorantia,* & *Negatio fidei.*

Penſio.

1 *Penſiones Eccleſiaſticæ qualiter propter hæreſin confiſcandæ? Tractatu* 1. *diſput.* 22. *ſect.* 5. *numero* 6. Vide, *Filij hæreticorum. num.* 7

Perſecutio.

1 *Perſequutionis tempore an liceat fugere?* Vide verbo *Fuga.*

Pertinacia.

1 *Pertinacia ad hæreſin requiſita qualis eſſe debeat. Tract.* 1. *diſp.* 19. *ſect.* 3. *à num.* 9

Petrus.

1 *Petrus Apoſtolus fidem internā nunquam perdidit. Tractat.* 1. *diſp.* 9. *ſect.* 3. *numero* 8

2 *Petrus in iuriſdictione in vniuerſum orbem fuit cæteris Apoſtolis ſuperior. ibid. à num.* 12

3 *Petri variæ prærogatiuæ recenſentur. num.* 22

4 *Petrus quomodo dicatur à Paulo reprehenſus, ad Galat.* 2. *ead ſect.* 1. *numer.* 27

5 *D. Petrus vſq; ad mortem Romæ fixit ſedem. Sect.* 2. *numer.* 27

6 *Petrus,* vide *Papa. à num.* 1

Pia affectio.

1 Vide *Voluntas credendi.*

Pœna hęreticorum.

1 *Pœnas hæreticorum non incurrit, qui ſolo actu externo fidem negat. Tractatu* 1. *diſp.* 14. *ſect.* 6. *num.* 4. & *diſp.* 21. *ſect.* 2. *num.* 1

2 *Pœna nulla impoſita eſt peccato omiſsionis fidei internæ. Tract.* 1. *diſp* 15. *num.* 2

3 *Pœnas hæreticorum an incurrat qui aſſentiens propoſitioni veræ ex conſcientia erronea, eam putat ab eccleſia damnatam. Tractatu* 1. *diſp.* 19. *ſect.* 4. *num.* 17

4 *Pœnas hæreticorum Eccleſiaſticas non incurrit Catechumenus hæreticus. Tract.* 1. *diſp.* 19. *ſect.* 5. *num.* 8 & 9

5 *Hæreticos nullis eccleſiaſticis pœnis ſubijci, errores varij. Tractat.* 1. *diſput.* 20 *ſect.* 3. *à numer.* 1

6 *Punire & coercere hæreticos & Apoſtatas, licitum eſt & ſanctum. ibid. à num.* 6

7 *Ad puniendos & coercendos hæreticos eſt in Eccleſia poteſtas. à num.* 10

Idq; etiam pœnis temporalibus. ibid. à num. 13

8 *Poteſtatem puniendi hæreticos, ſaltem pœna temporali, eſſe primariò penes ſeculares principes, quorundam error. ibid. num.* 19

9 *Hæc poteſtas iure diuino eſt in paſtoribus Eccleſiæ, præſertim in Pontifice: Secundariò autem ſpectat ad Principes Catholicos iuxta Eccleſiæ determinationem. Latè à num.* 21

10 *Pœnam Excommunicationis an ipſo facto incurrant hæretici. & quo iure?* vide *Excommunicatio.*

11 *Per hæreſin etiam per accidens occultam, ſtatim ipſo iure incurritur irregularitas. Tractat.* 1. *diſputat.* 21. *ſect.* 5. *num.* 1.

Idq; tam quoad inhabilitatem aſſumendi ordines, quàm etiam miniſtrandi in ordine iam ſuſcepto. ibidem numero 1. & 2.

12 *Pœnam infamiæ incurrunt hæretici tam iure Canonico, quàm Ciuili. Ibidem num.* 3

Idq; etiam ipſo facto, ante declaratam ſententiam. numero 4

Saltem quoad effectus iuris, quamuis ſubſtantia infamiæ non ſtatim incurratur. num. 5

13 *Quid de pœna priuationis Ordinis, & Iuriſdictionis.* vide *Ordo* & *Iuriſdictio.*

Quid de priuatione Beneficiorum? Vide *Beneficium.*

Quid de Bonorum confiſcatione? Vide, Confiſcatio.

14 *Pœna temporalis hæreticorum quadruplex. Tractat.* 1. *diſp.* 23, *in prælud.*

15 *Pœna mortis non poſſe affici hæreticos ab Eccleſia, error Donatiſtarum. Diſp.* 23. *ſect.* 1. *num.* 1

Contraria aſſertio Catholica latè probatur. à num 2

16 *Poteſtas afficiendi hæreticos pœna mortis, quomodo ad vtrumq; forum ſpectet? eadem ſect.* 1. *num.* 7

17 *Pœna mortis impoſita eſt hæreticis iure poſitiuo. Sectione* 2. *num.* 1

18 *Pœna mortis irremiſsibiliter puniendi ſunt hæretici pertinaces. num.* 3

Item impœnitentes, etiamſi exterius ſe Catholicos profiteantur, ſi de hæreſi fuerint conuicti. num. 5

Item diminuti in confeſsione criminis vel complicis. ibid. num. 6

Nec non relapſi, etiamſi verè pœnitentes ſe ſufficienter oſtendant. num. 7. & 8

Quid de dogmatiſantibus & hæreſiarchis? à num. 9

Quid de non relapſis & verè pœnitentibus. num. 13

19 *In quibus caſibus non afficiatur hæreticus pœna mortis? ibid. à numero* 14

20 *Quo genere mortis plectantur hæretici? eadem ſect.* 4. *num.* 4

Quid de aliis pœnis corporalibus hæreticorum citra mortem? num. 17

21 *Pœnas hæreticorum an incurrant eorum fautores, defenſores, receptatores, credentes? Diſput.* 24. *ſect.* 1. *per totam. Vide, Fautores.*

22 *Pœnas hæreticorum an incurrant de hæreſi ſuſpecti? Vide Suſpectus.*

Prædeſtinatus.

1 *Prædeſtinati, nec omnes, nec ſoli ſunt membra Eccleſiæ. Tract.* 1. *diſp.* 9. *ſect.* 1. *à num.* 6

Prædicatio Fidei, Prędicator.

1 *Ius & poteſtas ad prædicandum quid ſit? Tractat.* 1. *diſp.* 18. *ſect.* 1. *num.* 1

2 *Poteſtas ad prædicandum vbiq; Euangelium in Eccleſia exiſtit, eaq; non ſimplex tantum & permiſsiua. num.* 1. 2. & 3

Nec non ius tutandi prædicatores, & puniendi eos, qui prædicationem impediunt. num. 4

3 *Poteſtas proxima prædicandi fidem eſt de iure ordinario, & reſpectiuè in paſtoribus Eccleſiæ. Eadem ſection.* 1. *numer.* 5

Per delegationem autem in his ſolum, qui legitimè mittuntur. ibid.

4 *Prædicare priuatim quicunq; fidelis ſufficienter eruditus*

poteſt, imò nonnunquam tenetur. eod. num. 5
5 Suprema & abſolutæ poteſtas mittendi prædicatores in ſolo Pontifice reſidet. num. 6
Item ius tutandi prædicatores per bellum & coactionem. num. 7
6 Poteſt Summus Pontifex hoc ius defendendi prædicatores Regibus committere: imò & ſuas cuiq; prouincias deſtinare, ad quas prædicatores mittere procurent. eodem numero 7
7 Prædicatorum Fidei defenſionem per armatam manum licere, etiam antequam ab infidelibus iniuriam patiantur, quidam volunt. ibid. num. 8
Oppoſitum verius. num. 9
8 Quomodo ſe gerere debeant Chriſtiani Principes cum infidelibus, vt prædicationi fidei locum dent ibid. num. 10
9 Ad prædicationem fidei audiendam, an & quomodo compelli poßint infideles? vide Infidelis, à num. 7

Penſio.

1 Penſiones Eccleſiaſticæ qualiter propter hæreſin confiſcandæ? Tractatu 1. diſput. 22. ſect. 5. numero 6. Vide, Filij hæreticorum. num. 7

Pertinacia.

1 Pertinacia ad hæreſin requiſita qualis eſſe debeat. Tract. 1. diſp. 19 ſect. 3. à num. 9

Petrus.

1 Petrus Apoſtolus fidem internā nunquam perdidit. Tractat. 1. diſp 9. ſect. 3 numero 8
2 Petrus in iuriſdictione in vniuerſum orbem fuit cæteris Apoſtolis ſuperior. ibid. à num. 12
3 Petri variæ prærogatiuæ recenſentur. num. 22
4 Petrus quomodo dicatur à Paulo reprehenſus, ad Galat. 2. ead. ſect 1. numer. 27
5 D. Petrus vſq; ad mortem Romæ fixit ſedem. Sect. 2. numer. 27
6 Petrus, vide Papa. à num. 1

Pœna hęreticorum.

1 Pœnas hæreticorum non incurrit, qui ſolo actu externo fidem negat. Tractatu 1. diſp. 14. ſect. 6. num. 4. & diſp. 21. ſect. 2. num. 1
2 Pœna nulla impoſita eſt peccato omiſsionis fidei internæ. Tract. 1. diſp. 15. num. 2
3 Pœnas hæreticorum an incurrat qui aſſentiens propoſitioni veræ ex conſcientia erronea, eam putat ab eccleſia damnatam. Tractatu 1. diſp. 19. ſect. 4. num. 17
4 Pœnas hæreticorum Eccleſiaſticas non incurrit Catechumenus hæreticus Tract. 1. diſp. 19. ſect. 5. num. 8 & 9
5 Hæreticos nullis eccleſiaſticis pœnis ſubijci, errores varij. Tractat. 1. diſput. 20. ſect. 3. à numer. 1
6 Punire & coercere hæreticos & Apoſtatas, licitum eſt & ſanctum. ibid. à num. 6
7 Ad puniendos & coercendos hæreticos eſt in Eccleſia poteſtas. à num. 10
Idq; etiam pœnis temporalibus. ibid. à num. 13
8 Poteſtatem puniendi hæreticos, ſaltem pœna temporali, eſſe primariò penes ſeculares principes, quorundam error. ibid. num. 19
9 Hæc poteſtas iure diuino eſt in paſtoribus Eccleſiæ, præſertim in Pontifice: Secundariò autem ſpectat ad Principes Catholicos iuxta Eccleſiæ determinationem. Latè à num. 21
10 Pœnam Excommunicationis an ipſo facto incurrant hæretici. & quo iure? vide Excommunicatio.
11 Per hæreſin etiam per accidens occultam, ſtatim ipſo iure incurritur irregularitas. Tractat. 1. diſputat. 21. ſect. 5. num. 1.
Idq; tam quoad inhabilitatem aſſumendi ordines, quàm etiam miniſtrandi in ordine iam ſuſcepto. ibidem numero 1. & 2.
12 Pœnam infamiæ incurrunt hæretici tam iure Canonico, quàm Ciuili. Ibidem num. 3
Idq; etiam ipſo facto, ante declaratam ſententiam. numero 4
Saltem quoad effectus iuris, quamuis ſubſtantia infamiæ non ſtatim incurratur. num. 5
13 Quid de pœna priuationis Ordinis, & Iuriſdictionis. vide Ordo & Iuriſdictio.
Quid de priuatione Beneficiorum? Vide Beneficium.
Quid de Bonorum confiſcatione? Vide, Confiſcatio.
14 Pœna temporalis hæreticorum quadruplex. Tractat. 1. diſp. 23. in prælud.
15 Pœna mortis non poſſe affici hæreticos ab Eccleſia, error Donatiſtarum. Diſp. 23. ſect. 1. num. 1
Contraria aſſertio Catholica latè probatur. à num 2
16 Poteſtas afficiendi hæreticos pœna mortis, quomodo ad vtrumq; forum ſpectet? eadem ſect. 1. num. 7
17 Pœna mortis impoſita eſt hæreticis iure poſitiuo. Sectione 2. num. 1
18 Pœna mortis irremiſsibiliter puniendi ſunt hæretici pertinaces. num. 3
Item impœnitentes, etiamſi exterius ſe Catholicos profiteantur, ſi de hæreſi fuerint conuicti. num. 5
Item diminuti in confeßione criminis vel complicis. ibid. num. 6
Nec non relapſi, etiamſi verè pœnitentes ſe ſufficienter oſtendant. num. 7. & 8
Quid de dogmatiſantibus & hæreſiarchis? à num. 9
Quid de non relapſis & verè pœnitentibus. num. 13
19 In quibus caſibus non afficiatur hæreticus pœna mortis? ibid. à numero 14
20 Quo genere mortis plectantur hæretici? eadem ſect. 4. num. 4
Quid de aliis pœnis corporalibus hæreticorum citra mortem? num. 17
21 Pœnas hæreticorum an incurrant eorum fautores, defenſores, receptatores, credentes? Diſput. 24 ſect. 1. per totam. Vide, Fautores.
22 Pœnas hæreticorum an incurrant de hæreſi ſuſpecti? Vide Suſpectus.

Prædeſtinatus.

1 Prædeſtinati, nec omnes, nec ſoli ſunt membra Eccleſiæ. Tract. 1. diſp. 9. ſect. 1. à num. 6

Perſecutio.

1 Perſequutionis tempore an liceat fugere? Vide verbo Fuga.

Pręlatus.

1 Prælatos ſolùm obligari præcepto correctionis fraternæ, & falſum eſt & improbabile. Tractat. 3. diſput. 8. ſect. 4. num. 2. & 3
2 Prælati magis obligantur hoc præcepto, quàm alij non prælati. num. 4
3 Prælatus omittens corrigere ſubditum, cùm ex officio tenetur, an duplex admittat peccatum? nu. 5

4 Præla-

4 *Prælatus aliquando eſt à ſubdito corrigendus & qualiter? ead. Diſp 8. ſect. 5. num. 1. & 2*

5 *Prælati an poßint obligare, vt ſibi immediatè deferantur peccata ſubditorum.* vide, *Correctio fraterna, num. 29 & 30*

6 *Prælatus an poßit adhiberi vt teſtis in correctione fraterna? ſect. 6. num. 15*

7 *Prælatus, quomodo ſe gerere debeat, ſi ei fiat immediatà delatio? num. 18*

8 *Prælatus,* Vide *Epiſcopus.*

Præſumptio.

1 *Præſumptio, ex parte intellectus & voluntatis, varia habet ſignificata. Tractat. 2. diſp. 2 ſect. 3. num. 1*

2 *Præſumptio, provt ad voluntatem ſpectat, in bonam aliquando partem, in malam frequentius accipitur. ibidem num. 1*

3 *Præſumptionis vitium eſt virtuti Spei contrarium. ibid. num. 2*

4 *Præſumptio contra Spem quinque modis contingit. ibidem.*

5 *Præſumptio mortale peccatum eſt, ex ſuo genere grauißimum. numero 3*

6 *Præſumptio formaliter & expreſſe vix committitur ſine infidelitate. ibid.*

7 *Præſumptio eſt etiam contraria charitati & timori filiali, non formaliter. ſed ex parte materiæ. ibid.*

8 *Præſumptio quomodo corrumpat ſpem? num. 4*
Oritur ex ſuperbia & vana gloria. ibid.

Princeps, Rex.

1 *Principes infideles non poſſunt per ſe directè ab Eccleſia priuari iuriſdictione in ſubditos fideles. Tract. 1. diſput. 11. ſect. 5. à num. 3*
poſſunt tamen indirectè. num. 6
Etiam ob ſolum morale periculum nocumenti. num. 8

2 *Poteſtas deponendi hos principes infideles, quomodo in pontifice aut Regi Chriſtiano reſideat. num. 9*

3 *Princeps infidelis, ſi impediat prædicationem fidei, an poßit ad id cogi? Tractat. 1. diſput. 18. ſection. 2. numero 8.*

4 *Ad principes ſeculares qualiter ſecundario ſpectet punire hæreticos pœnis temporalibus? Tract. 1. diſp. 20. ſect. 3. à numero 21. & diſp. 23. ſect. 1. num. 7*

5 *Principes ſeculares quantumuis ſupremi, poſſunt ob hæreſim ab Eccleſia puniri pœna confiſcationis bonorum. Tractat. 1. diſp. 22. ſect. 6. numer. 2*
Imò de facto comprehenduntur ſub Legibus Canonicis, hanc pœnam imponentibus num. 3

6 *Princeps hæreticus eo ipſo priuatur vſu iuriſdictionis Regiæ, idq; ex vi ſolius Excommunicationis annexæ. eadem ſect. 6. num 6*
poteſt etiam per Eccleſiam priuari regno, tam quoad dominium iuriſdictionis, quam quoad dominium temporalium bonorum. num. 7
Non quidem ipſo Iure ſed per ſententiam condemnatoriam. ibid.

7 *Princeps Catholicus quomodo ſit loco hæretici ſubſtituendus? ibidem numer. 8. & 9*

8 *Principes Chriſtiani ſubduntur Pontifici etiam in temporalibus, quoad poteſtatem indirectam. Tractat. 1. diſp. 20 ſect. 3 à num. 21. & diſp. 22. ſection. 6. numero 2. & 7. & Tractat. 3. diſp 13 ſect. 2. num. 5*

9 *Principes qui, & qualiter poßint bellum indicere?* vide, *Bellum.*

10 *Principibus Chriſtianis poteſt pontifex diſtribuere infidelium regna, vt ad eos tutò mittant Euangelij prædicatores. Tract. 1. diſp. 18. ſect. 1. num. 7*

Promiſſio.

Promiſſa non implere Deus de abſoluta potentia non poteſt. Tractat. 1. diſp 3. ſect. 5. num. 10

Propheta, Prophetia.

1 *Prophetiæ Etymon quodnam ſit, & quàm latè pateat? Tract. 1. diſp. 8. ſect. 3. num. 1*

2 *Prophetiæ multiplex vſus proponitur & explicatur. ibid. latè à num. 2*

3 *Prophetiæ obiectum formale eſt diuina authoritas teſtificans. ibidem à num. 10*
Obiectum materiale eſt quicquid ſub diuinam reuelationem cadit. à num. 13

4 *Prophetiæ actus eſt ſupernaturalis cognitio in diuina reuelatione fundata, à qua locutio vel prædictio prophetica oritur. ead. diſp. 8. ſect. 4. num. 1*

5 *Prophetiæ actus eſt omnino certus & infallibilis. ibidem num. 3*
Certificat prophetam non ſolùm de re reuelata, ſed de ſpiritu etiam reuelante. num. 4

6 *Non omnis cognitio ab ſpiritu ſancto eſt prophetica, aut de ſpiritu S. reuelante certificat. numero 5*

7 *Prophetia alia ſimpliciter abſoluta, alia comminatoria. ead. ſect. 4. num. 8*
Abſoluta à comminatoria quomodo ſit diſcernenda? numero 9

8 *Non eſt neceſſe propheticam cognitionem eſſe euidentem aut in alia euidente niti. Tractat. 1. diſputation. 8. ſect. 5. numero 2*

9 *Prophetia à fide accidentaliter tantum differt. num. 3*
Cur inter gratias gratis datas numeretur? num. 4

10 *Propheticam cognitionem eſſe euidentem non omninò repugnat. ibid. num. 5*
Imò credibile eſt, talem aliquando de facto fuiſſe. numero 6
prophetia euidens an ſit fide certior? num. 10
An perfectior in genere entis? ibidem.

11 *Ad propheticam cognitionem, quæ ſpecies ex parte obiecti requirantur, & quo modo ordinentur? Ead. diſput. 8. ſect. 6. num. 1*

12 *In reuelatione prophetica, etiam purè ſpirituali, datur recurſus ad phantaſmata. num. 2*
An etiam noui phantaſmatis infuſio? ibid.

13 *Lumen propheticum ex parte potentiæ ad formandum certum iudicium, quid ſit, & quotuplex? ibidem numero 3. & 4*

14 *Non eſt in poteſtate prophetæ, omnia occulta cognoſcere, aut prædicere quoties voluerit Ead. ſect. 6. n. 6*

15 *Prophetiæ donum etiam reſpectu eorum quæ communiter reuelantur, non datur per modum habitus. num. 8*
Manet tamen ex prophetica cognitione aliquid per modum habitus, & quid illud ſit? num. 9

16 *Prophetiæ cauſa formalis, finalis, & efficiens quænam ſit? Tract. 1. diſp 8 ſect. 7. num. 1*
Quæ cauſa ſubiectiua? n. 2

17 *Quilibet viator eſt capax prophetiæ, non obſtante quacunq; naturali vel morali diſpoſitione praua. Eodem numero 2*
An etiam beati? ibid.
Quid de dæmonibus dicendum? numer. 3

18 *Prophetiæ, variæ diuiſiones explicantur. Ead. diſp. 8. ſect. 8 per tot.*

19 *Propheta cur dicti Videntes? Tractatu* 1. *diſp.* 3. *ſect.* 8. *num.* 3. *& Diſput.* 8. *ſect.* 4. *num* 1. *& Sect.* 5. *num.* 3.

Proponens fidem, ſeu Propoſitio externa.

1 *Res falſa, quamuis vera exiſtimetur, nunquam poteſt ita proponi, vt ad fidem infuſam ſufficiat. Tractat.* 1. *diſp.* 3. *ſect.* 13. *num.* 9

2 *Non requiritur, vt Deus immediatè immediatione ſuppoſiti ſingulis obiecta fide proponat. Tract.* 1. *diſput.* 4. *ſect.* 1. *à num.* 2
Requiritur tamen, vt immediatione virtutis intercedat ſpecialiter circa propoſitionem cooperando ibid. à num. 6

3 *Proponitur aliquando immediatè à Deo fides. ibid. numero* 5

4 *Ad ſufficientem fidei propoſitionem non ſatis eſt obiectum ſimpliciter proponi, vt à Deo reuelatum, ſed requiritur vt ex ijs quæ proponuntur, prudenter appareat credibile. Tractatu* 1. *diſput.* 4. *ſect.* 2. *numero* 3
Imo etiam euidenter credibile, atq; adeo, vt certum & infallibile num. 4. *&* 5
Quin etiam euidenter credibilius, quocunq; alio obiecto, ſeu doctrina repugnante. num. 6

5 *Non eſt tandem propoſitio fidei ſufficiens, niſi euidenter oſtendat res fidei eſſe de facto credendas, & cuiq; opinioni contrariæ præferendas. ibid. num.* 7

6 *Propoſitio fidei, non eodem modo ſapientibus & idiotis facienda. ead. diſp.* 4. *ſect.* 4. *num.* 8. 9. *&* 10

7 *Propoſitio fidei vt ſufficiens ſit nonnunquam per internam vocationem completur. eod. num.* 9

8 *Proponens fidem alius proximus, remotus alius. Tract.* 1. *diſp.* 5. *in prælud.*
Proximus non habet authoritatem infallibilem habitualiter & permanenter. ibid. ſect. 1. *num.* 3
Habet autem actualiter, quoad certitudinem doctrinæ, quam ſufficienter proponit. ibid. num. 4

Propoſitio de fide.

1 *Propoſitio de fide, an alia mediata, alia immediata ſit? Tractat.* 1. *diſput.* 3. *ſect.* 11. *à numer.* 5. *& Diſput.* 19. *ſect.* 2. *num.* 10

2 *An nunc dentur propoſitiones aliquæ de fide, quæ antea de fide non fuerint. Tract.* 1. *diſp.* 2. *ſect.* 6. *à num.* 15

3 *Propoſitionum, quæ ſucceſſu temporis creduntur, duplex genus. ibid. num.* 18

4 *Eadem propoſitio poteſt eſſe credita fide diuina, & ſimul ratio credendi. Tractat.* 1. *diſp.* 3. *ſect.* 12. *num.* 12

Propoſitio damnabilis

1 *Propoſitio damnabilis, quid ſit, & quotuplex? Tractatu* 1. *diſputat* 19. *ſect.* 2. *num.* 1

2 *Propoſitio hæretica eſt abſolute talis, & independenter à pertinacia vel animo proferentis. à num.* 3
Eſt idem in rigore cum hæreſi. num. 5

3 *Propoſitionem hæreticam in varios modos qualiter nonnulli ſubdiſtinguant? ibid. num.* 6

4 *Propoſitiones omnes hæreticæ ſunt formaliter æquè falſæ, & hæreticæ. num.* 7

5 *Propoſitio erronea in materia fidei quid ſit, & quomodo ab hæretica diſtinguatur? ead. ſect.* 2. *à numer.* 12
Quid item propoſitio ſapiens hæreſin? num. 17
Quid malè ſonans? num. 18
Quid piarum aurium offenſiua, ſcandaloſa, temeraria? numero 19. *&* 20

6 *Propoſitio modalis cenſuram inurens ſine fundamento, damnabilis eſt, & eadem cenſura digna. num.* 21

7 *Eadem propoſitio aliquando pluribus cenſuris affici poteſt: aliquando non item. eod num.* 21

8 *Sola propoſitio propriè hæretica eſt materia hæreſis. num.* 22. *& ſect* 6. *num.* 6

9 *Circa propoſitiones damnabiles etiam non hæreticas errare, per ſe loquendo, peccaminoſum eſt. Tractat.* 1. *diſput.* 19. *ſect.* 6. *num.* 1
Huiuſmodi peccatum non eſt ſimpliciter hæreſis. ibidem num. 3
Imò nec ad illam reuocatur. numero 4
Sed habet malitiam curioſitatis, oppoſitam ſtudioſitati. numero 5

10 *Nimia aſſeueratio in propoſitione, aliàs non damnabilis, poteſt eſſe peccaminoſa. num.* 6
An aliquando etiam hæretica? ibidem.

Proximus.

1 *Proximus eſt omnis rationalis creatura. Tract.* 3. *diſp.* 1. *ſect.* 1. *num.* 3
Idem ſibi ipſi an proximus? num. 4
Quid de peccatoribus in via? ibidem.
Quid de damnatis & reprobis damnandis? num. 4 *&* 5

2 *Proximus eſt obiectum minus principale Charitatis. ibid. numero* 2
Etiam quoad corpus. num. 6

3 *Ipſa Dei bonitas increata eſt ſufficiẽs ratio, vt propter eam diligatur immediatè proximus, amore ſupernaturali. Tractat.* 3. *diſput* 1. *ſect.* 3. *num.* 1
Item iuſtitia ſupernaturalis ipſiuſmet proximi. Ibidem num. 3
Imò & bonitas naturalis ipſi intrinſeca, ſupernaturaliter tamen regulata. num. 4

4 *Proximi amor quomodo ſemper tendat etiam in Deum. Sect.* 4. *num.* 12
Vide *Charitatis præceptum. num.* 7

5 *Indignitas proximi non eſt ſufficiens ratio ad dolendum de eius bono. Tract.* 3. *diſp.* 6. *ſect.* 4. *num.* 3

Publicum.

1 *Publicum, vel occultum quotupliciter dicatur delictum? Tractat.* 3. *diſp.* 8. *ſect.* 6. *numero* 1

2 *Publicum delictum,* vide *Correctio fraterna. num.* 24.

R.

Ratio.

1 *Rationem naturalem eſſe fundamentum fidei diuinæ, error hæreticorum. Tract.* 1. *diſp.* 3. *ſect.* 1. *num.* 1
Refellitur. ibid. à num. 3

2 *Rationem rei creditæ requiri ad fidem, quadrupliciter intelligi poteſt. ibid num.* 2

Regula fidei.

1 *Regula aliqua infallibilis fidei in Eccleſia omnino neceſſaria eſt. Tractat.* 1. *diſput.* 5. *ſect.* 2. *à num.* 2

2 *Regulæ fidei in quo differant à locis Theologicis? ibidem à num.* 5
Conſenſus Patrum & Doctorum, per ſe loquendo, non eſt regula fidei. ib. & ſect. 3. *n.* 13

3 *Regularum fidei numerus quis ſit & quomodo colligatur? ead. ſect.* 2. *num.* 5

4 *Scriptu-*

4 *Scriptura & an quomodo ſit regula fidei?* Vide *Scriptura. An etiam Traditio?* vide *Traditio.*

5 *In Eccleſia eſſe ſenſibilem & animatam regulam, quæ res fidei infallibiliter proponat, ipſa fides docet. Tractatu 1. diſp. 5. ſect. 5. num. 2*
Probatur etiam ratione. à num. 3

6 *Tota Eccleſia ſimul ſumpta eſt infallibilis in credendo, non autem ſufficiens fidei regula in docendo. Diſputat. 5. Sectione 6. num. 9*

7 *Concilium Generale an & quomodo ſit infallibilis regula fidei? Vide Concilium, à num. 19*
An Summus pontifex? Vide, Papa. n. 36

Relapſus.

1 *Relapſi hæretici, etiamſi verè pœnitentes ſeſe oſtendant, pœnâ mortis afficiendi. Tractat. 1. diſput. 23. ſect. 2. numer. 7*
An viui comburendi? ibid.

2 *Relapſus an is ſit, qui nouam hæreſin ab iurata commiſit? ibid. num. 8*

3 *Relapſis verè pœnitentibus non deneganda Sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ. numero 12*

4 *Ad relapſum non ſufficit præceſſiſſe abiurationem de vehementer ſuſpecto & aliam ſimilem ſubſequi ſuſpicionem. Tractat. 1. diſput. 24. ſect. 2. num. 7*

5 *Relapſus non cenſetur, qui poſt abiuratam hæreſin fauet alteri damnato de vehementer ſuſpecto. eod. n. 7*
An ſaltem, qui poſt abiuratam hæreſin ſufficienter probatam, denuò ſit vehementer ſuſpectus? ibidem.

Religio, Religioſus.

1 *In Religionum approbatione, an poſſit Pontifex errare? Tract. 1. diſp 5. ſect. 8. num. 9*

2 *Religioſi an & quomodo poſſint facere Eleemoſynas? Tractat. 3. diſputat. 7. ſect. 2. numer. 3*

3 *Contra Religioſum hæreticum poteſt immediatè procedere Inquiſitor, Tract. 1. diſputat. 21. ſect. 6. num. 27*

Reſolutio.

Reſolutio fidei, vide *Fidei obiectum formale.* & verbo *Eccleſia, num. 25*

Reuelatio.

1 *Reuelatio propria quid? Tractat. 1. diſput. 3. Section. 3. num. 7*
Ab inſtinctu diuino differt. ibidem.

2 *Reuelationem eſſe quidpiam Deo reuelanti intrinſecum, perperam nonnulli docuerunt. eadem diſputat. 3. ſect. 2. num. 5*

3 *Deus vt reuelans eſt obiectum formale fidei. ib n. 3*

4 *Reuelatio priuata ſufficienter propoſita, in quacunque materia verſetur, ſufficit ad aſſenſum eiuſdem ſpeciei & habitus, cum aliis fidei aſſenſibus. Tractat. 1. diſput. 3. ſect. 10. numer. 5*
Non tamen erit ille aſſenſus elicitus à fide prout formaliter Catholica eſt. num. 6

5 *Reuelationem priuatam recipiens tenetur credere, quæ reuelantur. ib. n. 7*
Non ſic alij ordinariè loquendo. ibid.
Poſſunt tamen alij aliquando obligari, ſi reuelatio priuata eis ſufficienter proponatur. ibid.

6 *Reuelationes priuatæ quomodo probandæ & examinandæ? eod. numero 7*

7 *Reuelatio virtualis quid? & quomodo differat à confuſa? Tractat. 1. diſputat. 3. ſect. 11. numero 5*

8 *Reuelatio formalis, confuſè continens multas veritates, quomodo ſufficiat ad obiectum formale fidei, & ad aſſentiendum de fide particularibus in ea contentis. ibidem numero 6*

9 *Reuelatio tantùm virtualis ſeu mediata non ſufficit ad obiectum formale fidei. à num. 7*
Nec aſſenſus in illa fundatus cum iuuamine alicuius principij naturaliter euidentis, eſt perfectior quàm Theologicus. eod. num. 7. & ſeqq.

10 *Reuelaſſe Deum myſteria fidei, ipſa fide diuina creditur. Tractat. 1. diſp. 3. ſect. 12. num. 8*
Imò hæc reuelatio in quocunque actu fidei intrinſecè & per ſe primò creditur. ibidem numero 9

11 *Reuelatio diuina eſt obiectum formale fidei, prout credita, fide ſolum infuſa. ibid. num. 10*

12 *Reuelatio, in re, falſa exiſtimata tamen vera, non ſufficit ad fidem diuinam. Tractat. 1. diſputat. 3. ſectio. 13. num. 3*

13 *Reuelare cuipiam abſolutè ſui reprobationem Deus non poteſt. Tract. 2 diſp. 2. ſect. 2. num. 6*
Poteſt tamen de potentia abſoluta ibid.

14 *Reuelatâ reprobatione non teneretur quis ſperare beatitudinem imò nec poſſet. ibid. numero 7. & 8*
Poſſet tamen ſperare auxilia neceſſaria ad aliqua bona opera, & ad vitanda ſingula peccata. eodem num. 8
Non autem poſitiuè & propriè deſperare de miſericordia Dei. ibid.

15 *Reuelationes factæ prophetis, quales fuerint?* vide *Prophetia.*

Rex, vide *Princeps.*

Ritus.

1 *Ritus infidelium rationi naturali contrarij non ſunt permittendi. Tract. 1. diſp. 18. ſect. 4. n. 9*
Quid de ritibus ſoli fidei contrariis? num. 10

2 *Ritus Iudaici, cur ab Eccleſia, & quibus limitationibus permittantur exerceri in terris fidelium? ibidem numer. 10. & 11*

3 *Ritus*, Vide *Veſtes.*

Romanus Pontifex, vide *Papa.*

S.

Sacerdos.

1 *Sacerdotes ſimplices & parochi ad quantam fidei notitiam teneantur ex præcepto. Tract. 1. diſput. 13. ſect. 4. num. 6*

2 *Sacerdos poteſt validè ab Epiſcopo hæretico ordinari. Tractatu 1. diſp. 21. ſect. 5. num. 9*
Manet tamen ſuſpenſus quoad vſum ordinis accepti. numero 10

3 *Sacerdos hæreticus quomodo validè conferat ſacramenta? ibid.*
Quomodo ſacramentalia? num. 11

4 *Sacerdos ad beneficium promotus quam incurrat pœnam, ſi fidei profeſſionem omittat? Tract. 1. diſput. 14. ſect. 6. num. 2*

5 *Sacerdos an poſſit indicere aut exequi bellum?* Vide *Bellum, latè à num. 12*

6 *In ſacerdotem hæreticum procedere poſſunt Inquiſitores. Tractat. 1. diſp. 21. ſect. 0. num. 27*

Scandalum

1 *Scandalum quid ſignificet? Tract.3. diſp.10. in præludio.*
Scandali diuiſio in actiuum & paſſiuum. ib. ſect. 1. n. 1.
2 *Scandalum eſſe peccatum fide conſtat. ibid. num. 2*
Habet malitiam ſpecialem contra charitatem. numero 2. & 3
3 *Scandalum eſt ex genere ſuo mortale, poteſt tamen eſſe veniale. ibid. num. 4*
Peccatum veniale proximi an poſſit aliquando eſſe materia ſcandali mortalis? ibid.
4 *Scandalum an ſit impedire proximum, ne quod perfectioris boni eſt operetur? ibid.*
5 *Scandali ſpecialem malitiam incurrit, qui alium inducit ad peccandum directa intentione, vt ſpiritualiter moriatur. Tract. 3. diſputat. 10. ſect. 2. num. 2*
Item qui directè inducit ad peccandum, etiam propter vtilitatem, vel aliud quid ſimile. ibid. n. 3. & 4
Imò quamuis indirectè inducat per actionem malam, vel habentem ſpeciem mali. à num. 5
6 *Scandalum an grauius quàm homicidium? ibidem numero 4*
7 *In peccato ſcandali an detur etiam malitia eius ſpeciei, in qua proximus peccat. à num. 8*
8 *Petere à proximo vel conſulere opus, quod ſine peccato præſtari nequit, eſt malum malitia ſcandali. Ead. diſp. 10. ſect. 3. num. 1*
Quid ſi opus licitè fieri poſſit, moraliter autem ſciam, non ſine peccato fore præſtandum? ibid.
Quid de parato vel non parato aliàs ad peccandum? numero 2. 3. & 4
9 *Scandalum non eſt conſulere parato ad maius, vt minus malum efficiat. Eod. n. 4*
10 *Opus de ſe inductiuum ſcandali, malitiam eius contrahit, niſi ex circumſtantiis hîc & nunc moraliter conſtet, nullum in prox mo damnum conſequuturum. ibid. n 5*
Item opus de ſe quidem indifferens, ſed factum animo inducendi alterum ad malum. num. 6
11 *Opus de ſe honeſtum, per accidens poteſt habere malitiam ſcandali actiui. ibid. num. 8*
Quid de operibus, quæ cadunt ſub præcepto? num. 9
12 *Scandalum quomodo vtilius naſci permittatur, quàm veritas relinquatur? ibid.*
13 *Ad vitandum ſcandalum non tenetur mulier omittere ſacrum, aut non ſe ornare. Ead. ſect. 3. n. 10*
An teneatur quis prætermittere bona temporalia, ne ſcãdalum oriatur? ibid.
An potius fame perire, quàm cibis vti ſcandaloſis? ibidem num. 10
14 *Quando ſit peccatum ſcandali vendere vel dare alteri rem qua malè eſt vſurus? Tractat. 3. diſput. 10. ſect. 4. à numer. 1*
Quid ſi rès ſit indifferens, & venditor nihil ſciat de intẽtione emptoris. ib. num. 3
Quid ſi ſciat, fore vt emptor ea malè vtatur? num. 4
15 *Scandalum an ſit, vendere arma iniuſtè bellantibus? Ead. ſect. 4. num. 5*
An locare domum meretrici? ibid.
An miniſtrare hero vel domino cibos vetitos in die ieiunij? ibid.
16 *Scandalum an ſit, vendere rem poſitiuè prohibitam, etiamſi conſtet emptorem non malè ea vſurum. ibidem numero 6*
Quid de remigantibus contra Chriſtianos, & ædificantibus templum idoli? ib. n. 7
17 *Scandalum quomodo proprium imperfectorum? num. 8*
Scandalum dans damnificanti, an teneatur damno? ibidem.

Scibile, ſcientia.

1 *Scibile dupliciter poteſt denominari obiectum. Tract. 1. diſput. 3. ſect. 2. num. 7*
2 *Scientia*, Vide Fidei *actus. à numer. 8*

Schiſma, ſchiſmaticus.

1 *Schiſmatis Etymon: & quam coniunctionem ſcindat? Tract. 3. diſp. 12 ſect. 1. num. 1*
2 *Schiſma aliquando cum hæreſi coniungitur, aliquando non item. ibid. num. 2.*
3 *Schiſma per ſe directè intentum eſt peccatum ſpecialiter contrarium charitati. ibidem num. 4*
4 *Schiſma vel eſt in affectu tantum, vel etiam in effectu. numer 5*
5 *Ad propriam ſchiſmatis malitiam contrahendam ſufficit voluntarium indirectum. ibid. num. 8*
Hæreticus omnis eſt ſchiſmaticus. ibid.
6 *Schiſma, an poſſit eſſe contra vnitatem ſpecialem priuatæ congregationis? num. 9*
7 *Schiſmaticus quomodo poſſit eſſe Papa? eadem ſectione. 1. num. 2*
Tempore Schiſmatis, quid faciendum? ibidem num. 11
8 *Schiſmatis malitia ex ſuo genere minor eſt quam hæreſis: ex circumſtantiis aliquando maior. ibid. num. 10*
9 *Schiſmatici ſunt ipſo facto excommunicati ſaltem in Bulla Canæ, Tractat. 3. diſputat. 12. ſect. 2. num. 1*
An etiam de iure communi? ibid.
10 *Schiſmatici puniri poſſunt omnibus ferè hæreticorum pœnis ibidem num. 2*
Sola lege Eccleſiaſtica, idq; ipſo iure, priuantur dignitatibus & beneficiis eccleſiaſticis. num. 3
Poteſtate ordinis non priuantur. ibidem.
Papa purè ſchiſmaticus nullam ex dictis pœnis incurrit. ibidem.
11 *Schiſmatici an ſint membra Eccleſiæ? Tractat. 1. diſp. 9 ſect. 1. à num. 3*

Scriptura, Scriptor Canonicus.

1 *Scripturæ definitio expenditur. Tractatu 1. diſp. 5. ſect. 3. num. 3*
Etiam quoad verba debet eſſe ab Spiritu Sancto. Latè numer. 4. 5. & 15
2 *Scripturam eſſe infallibilem fidei regulam ipſa fides docet ibid. num. 6. & ſeqq.*
3 *Librorum Canonicorum tres claſſes, quam habeant authoritatem? num. 9.*
4 *Editio vulgata eſt infallibilis regula fidei. num. 10*
5 *Scriptura Sacra eſt intellectu difficilis. numero 11*
plures habet ſenſus ſub eadem litera. num. 12
ſenſus ſpiritualis & literalis quid & quotuplex? ibid.
6 *Scriptura eo ſpiritu interpretanda eſt, quo facta. numero 13*
7 *In Scriptura an aliquid humano ſpiritu ſcriptum? ibidem numero 14. & 15*
8 *Scriptori Canonico quomodo auxiliatur Spiritus ſanctus? Tractat. 1. diſputat. 8. ſect. 4. numero 6*
An certò ſciat ſe canonicè ſcribere. Ibid. & diſput. 5. ſect. 3. num. 15

Secta.

1 *Secta quid ſit? Et an eo nomine fides Catholica appellari poſſit? Tractat. 1, diſput. 19. Sect. 1. num. 4*

2 *Quâcunq; ſectâ fides* Chriſtiana *eſt credibilior. Tractat. 1. diſputat 4. ſect. 4. à num. 1*
Vide *Infidelitas, Hæreſis, Paganiſmus.*

Seditio.

1 *Seditio quid? Tractat. 3. diſput 13. ſect. 8. num. 1*
Inter duas Reſpublicas ſemper eſt mala, ex parte aggreſſoris: iuſta, ex parte defenſoris. ibid.
2 *Seditio Reipublicæ contra principem non eſt intrinſecè malum: ſed poteſt conditionibus iuſti belli honeſtari. ibidem num 2*
3 *Seditio proprie & intrinſecè eſt bellum Reip. contra Regem non Tyrannum. num. 3*

Sermo.

1 *Sermo fidei, ſcientiæ & ſapientiæ.* vide *Gratia gratis data num. 5*
2 *Sermonum interpretatio.* vide *ibid.*

Seruus.

1 *Seruus* Chriſtianus *an & quomodo eximi poſſit ab herili poteſtate* Domini *infidelis?* vide *Infidelis, numer. 17. 19. 20. & 21.*
2 *Seruus per hæreſin Domini non confiſcatur, ſed manet liber, etiamſi Dominus reſipiſcat, & alia bona ei ex miſericordia condonentur. Tract. 1. diſp. 22. ſect. 5 num. 6*
3 *Seruis an liceat miniſtrare hero cibos vetitos in die ieiunij?* vide *Scandalum, num. 15*
4 *Serui an poſſint facere eleemoſynam? Tract. 3. diſput. 7. ſect. 2. num. 2*
5 *In ſeruos non poſſunt Chriſtiani non Apoſtatæ à Chriſtianis captiuari. Tractat. 3. diſp. 13. ſect. 7. num. 13*

Species.

1 *Species generis inferioris excellit nonnunquam ſpeciem ſuperioris. Tractat. 1. diſput. 16 ſect. 2. num. 8*

Spes.

1 *Spei multiplex ſignificatio. Tractat. 2. diſput. 1. in Præludio.*
In virtute Spei quatuor diſtinguenda. ibidem. ſectione 1. num. 1
2 *Spei obiectum materiale præcipuum, eſt æterna beatitudo. ibid. num. 2*
Non ſolum viſionem Dei, ſed Deum ipſum attingit, vt primarium obiectum. à numero 4
3 *Spes habet etiam pro obiecto materiali omnia creata bona, etiam naturalia, quæ ad beatitudinem conducunt. num. 7*
4 *Spei obiectum materiale adæquatum dici poteſt Deus, prout eſt noſtra beatitudo. num. 8*
5 *Spes & quoad habitum & quoad actum à fide eſſentialiter diſtinguitur. Tract. 2 diſp. 1. ſect. 2. num. 2*
Nullo modo poteſt eſſe in intellectu. num. 4
Eſt motus in voluntate ad bonum ſub ratione boni. numero 5
6 *Spes quomodo dicatur certa, cum non ſit in intellectu? num. 6*
7 *Spei obiectum formale non eſt arduitas. Tractatu 2. diſp. 1. ſect. 3. num. 2. & 5*
Nec Deus vt auxilians & principium bonorum ſupernaturalium. num. 3. & 21
Sed, vt eſt ſummum bonum amabile amore concupiſcentiæ quaſi in commodum amantis. latè à num. 4
8 *Spei actus à deſiderio perfecto Beatitudinis, vel bonorum ſupernaturalium, aliquando ſola ratione diſtinguitur. ibid num. 10*
9 *Actus ſpei & deſiderij, qui ex amore concupiſcentiæ Dei oriuntur, ad eandem Spei virtutem ſpectant. à num. 13*
10 *Sperare bona proximis quomodo poſſimus per virtutem charitatis? num. 16. & 17*
Quomodo per ſpem? num. 19
11 *Spei obiectum formale quomodo ad varios Spei actus applicetur? ibid.*
12 *Spes à charitate re ipſa diſtinguitur. num. 12*
An & quos actus timoris eliciat? vide *Timor.*
13 *Operari intuitu mercedis æternæ vel temporalis, an & quomodo ſit actus ſpei honeſtus?* Vide *Opus.*
14 *Spei habitus in nobis datur. eadem diſputat. 1. ſect. 6. numero 1*
Iſq; per ſe infuſus. ibid.
Eſt propriè virtus num. 2
Etiam quando eſt informis. numer. 3
15 *Spes eſt charitate imperfectior. num. 4*
Perfectior fide tam quoad habitum piæ affectionis, quàm quoad intellectualem. num. 5. & 6
16 *Spes eſt poſterior generatione, quàm fides. ead. diſput. 1. ſect. 7. num. 1*
Quis fidei actus debeat præcedere ſpem? à numer. 2
17 *Spes eſt prior charitate ordine generationis. num. 6*
Aliquando ſolo ordine naturæ præcedit. ibidem.
18 *A ſpe infuſa quouſq; attingi queant bona ſupernaturalia non promiſſa? ibidem num. 5*
19 *Spes corrumpitur vel per actum infidelitatis, vel etiam per actum deſperationis. Sect. 8. num. 1*
Non per deſperationem de re ad ſalutem minimè neceſſaria. ibid.
Nec per omiſſionem ſpei moraliter culpabilem. ibid.
Imò nec per quodcunq; aliud peccatum mortale præter infidelitatem & poſitiuam deſperationem. num. 2
20 *In quocunq; non eſt cognitio ſupernaturalis, nec eſt ſpes, atq; adeo nec in hæreticis, damnatis, aut paruulis cum ſolo originali. ibidem num. 3*
21 *Spes manet, vbi fides ſimul & charitas. num. 4*
Atq; adeo in animabus in purgatorio, & in Patribus qui in limbo Chriſtum expectarunt. ibid.
22 *Spes in patria nō manet quoad primarium eius actum de beatitudine eſſentiali. ib. n. 5*
Manet tamen ſpei habitus quoad ſubſtantiam. numero 5. 6. & 7
Quos actus Spei eliciant Beati in patria? ibid.
23 *Spes nullum habet proprium actum exteriorem. Tractat. 2. diſputat. 2. in præludio.*
24 *Præcepto diuino affirmatiuo tenemur ſperare in Deo beatitudinem æternam, remiſſionem peccatorum, & alia etiam neceſſaria. Tractat. 2. diſputation. 2. ſect. 1. numer. 1*
25 *Spei præceptum affirmatiuum quando obliget ex accidenti? num. 2*
Quando per ſe? num. 3
Quinam actus teneantur ſub præcepto Spei? numer. 4
Quas res ſperare teneamur? num. 5
26 *Spei præceptum ſupernaturale eſt. num. 6*
An etiam aliquo modo naturale? ibid.
27 *Spes præcepto etiam negatiuo obligat ad non eliciendum actum ſibi contrarium. ibid. num. 7*

Studioſitas.

1 *Studioſitas quid ſit, explicatur. Tract. 1. diſp. 13. ſect. 2. num. 8*

2 *Studioſitas ſupernaturalis ab habitu piæ affectionis, an diſtinguatur? Tract.1. diſp. 7. ſect. 2. num. 9. & diſp. 13. ſect. 2. num. 8*

Suſpicio, ſuſpectus.

1 *Suſpicio quid & quotuplex? Tractat. 1. diſp. 24. ſect. 2. numer. 1*

2 *Suſpectus de hæreſi, ſi illam interius non admiſit, nullam hæreticorum pœnam in conſcientia incurrit. ibidem numer. 2.*

Secus eſt, ſi hæreſim interius admittens ſit vehementer ſuſpectus, quamuis de illa conuinci non poſſit. num. 3

3 *Suſpectus de hæreſi, & non conuictus in externo foro non punitur ordinaria hæreticorum pœna, poteſt tamen pro ratione ſuſpicionis proportionata pœna iuſtè puniri. num. 4. 5. & 6*

4 *Denuò ſuſpectus de hæreſi prius abiurata, an habendus ſit pro relapſo? num. 7*

5 *Suſpectus in fide, qualiter ſit irregularis. ibidem numer. 2*

Quomodo inhabilis ad noua beneficia? num. 6

Syllogiſmus.

1 *Syllogiſmus ex vna præmiſſa de fide, & alia euidente, qualis?* vide, *Concluſio.*

Symbolum.

1 *Symboli Etymon, & vſus in Eccleſia. Tractat. 1. diſp. 2. ſect. 5. num. 1*

2 *Symbolum fidei ab Eccleſia fieri conuenientiſſimum fuit. num. 2*

Ab Apoſtolis quando, quomodo & ob quas rationes confectum? ibid.

3 *Symbolum Nicænum in aliis Conciliis locupletatum. numero 5*

Symbolum Athanaſij ab Eccleſia approbatum inter fidei Symbola annumerandum. ibid.

4 *In his Symbolis materia fidei ſufficienter continetur. à num. 7*

5 *Symbolum aptè & conuenienter ex Fidei articulis conflatur. num. 10*

6 *In Symbolo Athanaſii contentum, quomodo ſit medium neceſſarium ad ſalutem? Tract 1. diſp. 12. ſect. 4. n. 22*

7 *In Symbolo Apoſtolorum contenta, an omnia neceſſario ſint à fidelibus explicitè credenda? Tract. 1. diſp. 13. ſect. 4. à num. 5*

An item memoriter tenenda? ſect. 5. num. 7. & 8

Synagoga.

1 *Synagoga quid? & in quo ab Eccleſia differat? Tract. 1. diſp. 9. ſect. 1. num. 1*

T.

Theologica, Theologicum.

1 *Theologiæ obiectum formale ab obiecto fidei in quo differat? Tractat. 1. diſput. 3. ſect. 11. à numero 7. ſpeciatim num. 10*

2 *Theologicus aſſenſus in hæretico ac in homine Catholico ibid. num. 9*

Imò in hæretico non eſt ſcientia. ibid. Vide etiam verbo Concluſio.

3 *Theologicus aſſenſus & habitus ab aſſenſu & habitu Fidei in quo differant? Tractat. 1. diſputat. 6. ſect. 4. numero 10*

4 *Theologica fides à Catholica in quo differat? Tractat. 1. diſp 3 ſect. 10. num. 3. & 4*

Timor.

1 *Timoris diuiſio in humanum & diuinum, qualis? Tract. 2. diſp. 1. ſect. 4. num. 1*

2 *Timor mundanus in rigore ſumptus ſemper eſt malus mortaliter. ibidem.*

Abſolutè ſpectatus poteſt eſſe peccatum veniale vel mortale num. 2

3 *Timor filialis quis ſit, & in quo differat à ſeruili? ibid. à num. 3*

4 *Timor ſeruilis qualiter in bonum & malum diuidatur? à num. 6*

5 *Timor gehennæ honeſtus. ibid.*

Timor filialis in initialem & perfectum diuiditur. numero 7

Timor initialis vnde dictus? num. 8

6 *Timor mundanus non eſt actus ſpei, vel alterius virtutis. ibid. num. 9*

Nec etiam timor ſeruilis, quo timetur pœna ſuper omne malum. num. 10

7 *Timor ſeruilis, quo debitè timetur pœna æterna, vel aliud quod ad illam inducit, vt eſt malum naturæ, eſt actus elicitus à virtute ſpei. num. 11*

8 *Timor ſeruilis honeſtus à ſeruili inhoneſto eſſentialiter differt. num 12*

Filialis & initialis elicitur à Charitate. num. 13

9 *Timoris donum annumeratum inter ſeptem, eſt habitus qui verſatur circa materiam temperantiæ, altiori tamen modo quàm virtus infuſa ex ſpeciali inſtinctu Spiritus S. num. 4*

Eius proprius actus quis ſit? ibid.

10 *Timor quomodo minuatur, tollatur, aut perficiatur à charitate? num. 15. 16. & 17*

11 *Timor in patria permanet etiam quoad actum. num. 18.*

Timoris actus in patria quis ſit? num. 18. 19. & 20

12 *Timor in Deum non cadit. ibidem num. 20*

Traditio.

1 *Traditio quid? Tract. 1. diſp. 5 ſect. 4 num. 1*

Traditionum variæ diuiſiones expenduntur. ibidem à numero 3

2 *Traditiones diuinæ non ſcriptæ, tam doctrinales quàm morales, prout includunt aliquid ad credendum, ſunt infallibilis fidei regula, ſi ſunt perpetuò in Eccleſia Catholica retentæ. ibidem latè à num. 7*

Contraria hæreticorum fundamenta ſoluuntur. ibidem à num. 11

Trinitas.

1 *Trinitatis explicita fides quomodo neceſſaria ad ſalutem?* vide *Fidei neceſſitas, numer. 9. & 13*

2 *Trinitatis articulum quomodo teneantur fideles credere in Lege Gratiæ? Tractat. 1. diſputation. 13. ſect. 4. numero 6*

Tyrannus.

1 *Tyrannus dupliciter poteſt quis eſſe. Tractat. 3. diſput. 13. ſect. 8. num. 2*

2 *Tyrannus an poſſit à quouis priuato, vel à ſola Republica occidi? ibid.*

3 *Contra Regem non Tyrannum bellare Rempublicam, eſt intrinſecè malum. ibid. num.* 3

V.

Vendere.

Vendere an liceat ea, quibus ſcio alium malè eſſe vſurum? Vide *Scandalum, à num.* 14

Veritas.

1 *Veritas in Deo triplex, in eſſendo, in cognoſcendo, in dicendo Tract.* 1. *diſp* 3. *ſect.* 4. *num.* 1
Sub cuius veritatis ratione Deus ſit obiectum formale fidei? vide *Fidei obiectum formale. num.* 7

Veſtis.

1 *Quibus infidelium veſtibus vti liceat Chriſtiano ad occultandam fidem? Tract.* 1. *diſp.* 14 *ſect.* 5 *num.* 1
2 *Vti veſtibus infidelium ob neceſſitatem, vel iuſtam aliam cauſam, non eſt intrinſecè malum. ibid. num.* 4
3 *Vti veſtibus ſpecialiter impoſitis ad ſignificandos infideles, eoſq; à fidelibus diſtinguendos, etiam ob quamcunq; neceſſitatem, illicitum eſſe, qui velint? num.* 6
Verior ſententia contraria. num. 7
Si tamen rariſſimè fiat, & in magna neceſſitate, num. 8
4 *Si princeps infidelis legem ferat, vt omnes fideles ſibi ſubiecti peculiares geſtent veſtes, quibus dignoſcantur, an liceat cuipiam iis non vti, ſed aliis, quibus ſe occultet? ibid. numer.* 9. & 10
5 *Veſtibus per ſe primò deputatis ad ſuperſtitioſum cultum alicuius falſæ ſectæ, an liceat Chriſtiano vti per materialem ſimulationem, vt ſeſe occultet? ibidem num.* 11

Virgo Maria.

1 *Virginitas perpetua Deiparæ eſt ex præcepto explicitè credenda. Tract.* 1. *diſput.* 13. *ſect.* 4. *numer.* 7
2 *Virgo Maria actum charitatis Dei, in tranſitu è vita ad patriam, non intermiſit. Tractat.* 3. *diſput.* 3. *ſect.* 3. *numer.* 2

Voluntas credendi, ſeu pia affectio.

1 *Voluntas credendi eſt donum Dei. quod ſine ſpeciali gratiæ auxilio haberi nequit Tract.* 1. *diſp* 6. *ſect* 7 *à num.* 1.
Eſt ſupernaturalis in ſua entitate & ſpecie. num. 5
2 *Voluntas credendi ſupernaturalis eſt ſemper neceſſaria ad ſubiiciendum intellectum fidei Chriſtianæ. ibid. num.* 6
Eſt honeſta & laudabilis. num. 8
Nec poteſt vnquam eſſe moraliter praua. num. 11
Poteſt tamen ſimul cum illa dari alia naturalis voluntas, quæ ſit praua ex indebito fine. num. 13
3 *Voluntas propria credendi & actus fidei ab illa procedens meritorius eſt num.* 14
4 *Voluntas credendi quos habeat effectus? eadem diſp.* 6. *ſect.* 10. *num.* 4
5 *Voluntatem credendi quale iudicium præcedat, naturalis, an ſupernaturalis? ead. diſp.* 6 *ſect.* 8. *à num.* 12
6 *Voluntatis habitus ſpecialis ad fidem etiam informem requiritur. Tract* 1. *diſputat.* 7. *ſect.* 2. *num* 3
Prædictus habitus eſt eſſentialiter virtus appetitiua. numero 4
Diſtinguitur à charitate, & re & ſpecie, num. 5
Nec non & à Spe ac Fide num 6
7 *Voluntatis habitus ad credendum non eſt obedientia. ibidem num* 7
Nec Studioſitas aut Religio. num. 8. & 9
Sed ſpecialis virtus moralis peculiariter dicta pia affectio credendi. num. 10
Eſt inter morales potiſſima. num. 11
8 *Voluntatis habitus, cùm pertineat ad fidem, non auget numerum Theologalium virtutum. eod. num.* 11

Vulgata editio. vide *Scriptura. num.* 4

Vxor.

Vxor, an & quomodo eleemoſynam facere poſſit abſq; viri conſenſu? Tractat. 3. *diſp.* 7. *ſect.* 2. *num.* 5

LAVS DEO.

ALMA 991109875300001021
ALEPH 1785486 02-28575